

JOANNIS DO
ARCHIEPISCOPI LU
ETATIS SUE

MINICI MANSI
GENSIS EFFIGIES
LXXVII

SACRORUM
CONCILIORUM

NOVA,

ET AMPLISSIMA COLLECTIO.

TOMUS PRIMUS.

SACRORUM CONCILIORUM

NOVA, ET AMPLISSIMA COLLECTIO,
IN QUÆ PRÆTER EÆ QUÆ
PHIL. LABBEUS, ET GABR. COSSARTIUS S. J.

Et novissime NICOLAUS COLBTI in lucem edidit

EA OMNIA INSUPER SUIS IN LOCIS OPTIME DISPOSITA EXHIBENTUR, QUÆ
JOANNES DOMINICUS MANSI
LUCENSIS, CONGREGATIONIS MATRIS DEI EVULGAVIT.

EDITIO NOVISSIMA

AB EODEM PATRE MANSI.

POTISSIMUM FAVOREM ETIAM ET OPEM PRÆSTANTE

EM.^{MO} CARDINALI DOMINICO PASSIONEO

SANCTÆ SEDIS APOSTOLICÆ BIBLIOTHECARIO,
ALIISQUE ITEM ERUDITISSIMIS VIRIS MANUS AUXILIATRICES FERENTIBUS, CURATA.

Novorum Conciliorum, novorumque Documentorum Additionibus locupletata
Ad MSS Codices Vaticanos, Lucenses, aliosque recensita, & perfecta.

ACCEDUNT ETIAM NOTE, ET DISSERTATIONES QUAMPLURIMÆ, QUÆ IN CETERIS EDITIONIBUS DESIDERANTUR.

TOMUS PRIMUS.

Ab initiis Æræ Christianæ ad Annum CCCIV.

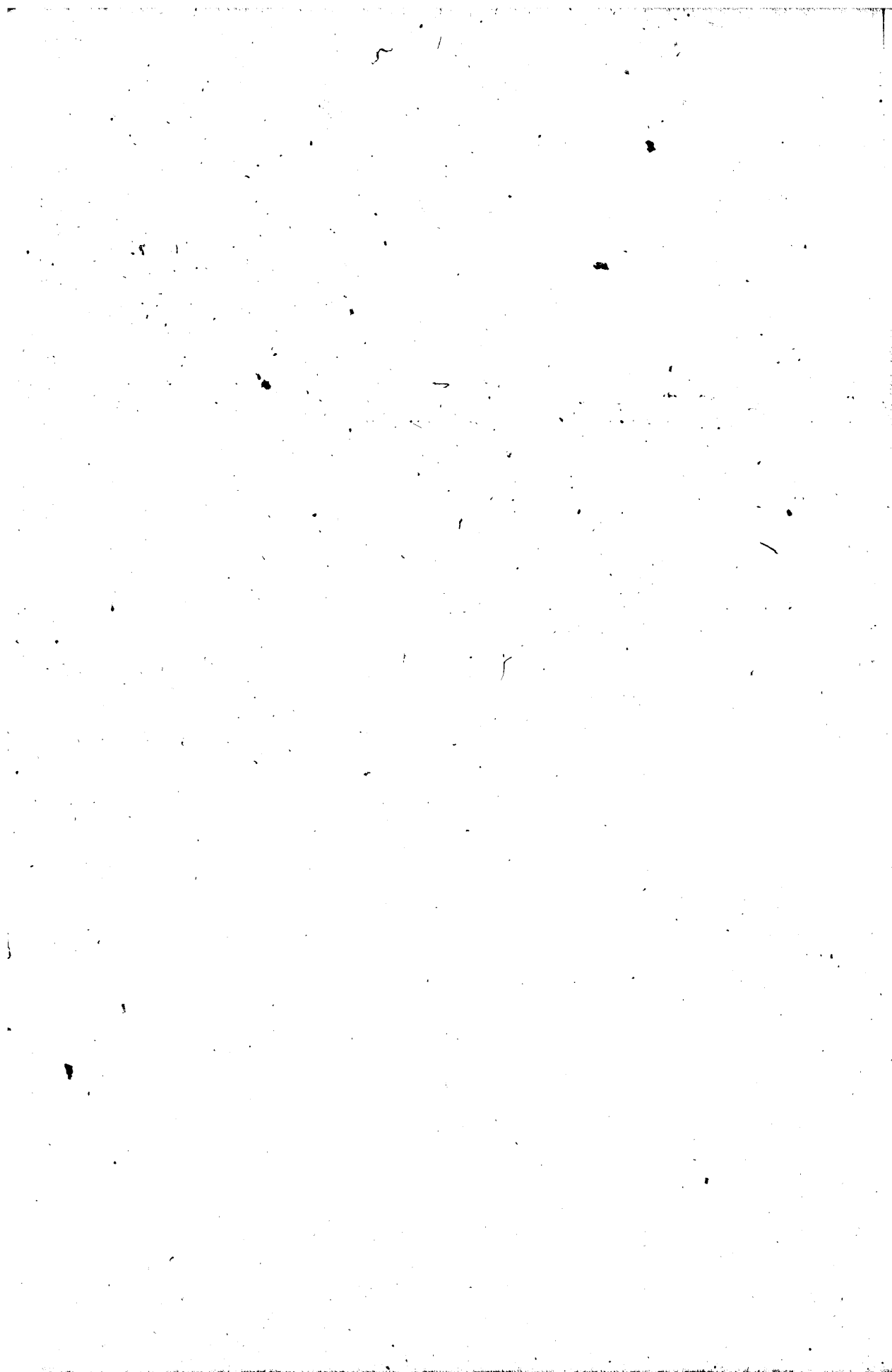

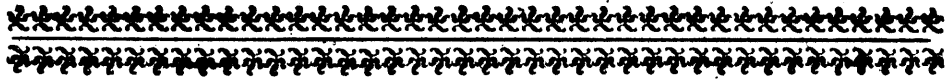
FLORENTIÆ

MDCCLIX.

EXPENSIS ANTONII ZATTA VENETI.

(Editio iterata ad Editionis principis exemplum ab Huberto Welter. Bibliopola, Via di S. Bernard Pulzay 4, Parisius M.D.CCCCL.)

SYLLABUS

EORUM QUÆ TOMO I. CONCILIORUM

C O N T I N E N T U R .

Quæ hoc indice notata sunt, huic nostræ editioni noviter accessere.

ANNO CHRISTI		ANNO CHRISTI	
	P RÆFATIO prior Dionysii Exigui in suam canonum collectionem. col.1.		annotatig. 157.
	Ejusdem Præfatio altera in suam canonum collectionem. 3.		Ejusdem Clementis decreta. 158.
	Ejusdem Præfatio in suam collectionem decretorum. 4.		Præcepta S. Petri ab eodem Clemente descripta. 157.
	Præfatio Isidori Mercatoris. 5.		Veterum testimonia de Clemente & ejus scriptis. 160.
	Ordo celebrandi Concilii ex Concilio Toletano IV. 10.		Monitum P. Constant in Clementis epistolam ad Corinthios. 166.
	Exhortatio ad principem, sive via regia. 15.		Clementis ad Corinthios epistola I. Gr. Lat. 171.
	Præfatio decaistica conciliorum. 19.		Admonitio P. Constant in Clementis epistolam II. ad Corinthios. 215.
33.&52	Synodus Apostolorum quadruplex. 21. & seq.		Clementis I. Epistola II. ad Corinthios. Gr. Lat. 222.
	Eadem tertia Gr. & Lat. ex libello Synodico. 25.		Fragmenta superiorum epistolarum; seu aliorum operum apud veteres relicta. 230.
	Canones Apostolorum Gr. Lat. LXXXIV. Gentiano Herveto interprete. 29.		Patritii Junii in priorem ad Corinthios epistolam notæ. 235.
	Canones Apostolorum I. Latine, interprete Dionysio Exiguo. 49.		De Clementis & ejus epistolarum tempore, Godef. Vendelini divinatio. 250.
56.	Synodus Antiochena Apostolorum. 67.		In Constitutiones Apostolicas adnotatio critica & chronologica. 254.
	VITA SANCTI PETRI. 69.		Constitutionum Apostolorum, auctore Clemente Romano Pontifice, libri VIII. Gr.Lat. 258.
	Ejusdem S. Petri decretum. 71.		Index capitum Constitutionum Apostolorum Gr. Lat. ibid.
	Tractatus de primatu Romanæ Ecclesiæ. ibid.		VITA SANCTI ANACLETI PAPÆ: 597.
67.	VITA SANCTI LINI PAPÆ. 79.		Ejusdem Pontificis epistolæ III 598. & seq.
78.	VITA SANCTI CLETI PAPÆ. 81.		Ejusdem decreta duo. 622.
91.	VITA SANCTI CLEMENTIS PAPÆ I. 83.		VITA SANCTI EVARISTI PAPÆ. ibid.
	In epistolas decretales Romanæ Pontificum Præfatio. 84. & seq.		Ejusdem duæ epistolæ. 623. & seq.
	Clementis I. epistola I. ad Jacobum fratrem Domini. 91.		Ejusdem decreta duo. 631.
	Eadem Gr. & Lat. ex recensione P. Constant. 111.		VITA SANCTI ALEXANDRI PAPÆ I. 633.
	Ejusdem Clementis epistolæ II. III. IV. & V. 125. & seq.		Ejusdem epistolæ III. 634. & seq.
	Ejusdem Clementis epistolæ VI. & VII. novissime a Wetstennio vulgatæ. 144. & 151.		Ejus-
	P. Mansi in superiores epistolas Concil. General. Tom. I.		

S Y L L A B U S

ANNO CHRISTI		ANNO CHRISTI		
	Ejusdem decretum unum. 647.		Hierapolitanum Gr. Lat.	ibid.
	Concilium Siculum. ibid.		Achillanum Gr. Lat.	724.
125.	VITA SANCTI SIXTI PAPÆ		Galicum Gr. Lat.	725.
130.	I. 649.		Hierosolymitanum Gr. Lat.	726.
	Ejusdem epistolæ duæ. 650. & seq.		Mesopotamicum Gr. Lat.	727.
	Ejusdem decretum unum. 656.		Romanum alterum Gr. Lat.	728.
140.	VITA SANCTI TELESPHORI		Romanum III. Gr. Lat.	ibid.
	PAPÆ. ibid.	201.	VITA SANCTI ZEPHYRINI	ibid.
	Ejusdem epistola una. 657.		PAPÆ I.	
	Synodus Romana Gr. Lat. ex Synodi-	217.	Ejusdem epistolæ duæ. 730. & seq.	
	co. 662.		Concilium Africanum de rebaptizandis	
152.	VITA SANCTI HYGINII PA-		improbatur. 734.	
	PAPÆ. 663.		Concilium Carthaginense II. sub Agrip-	
	Ejusdem epistolæ duæ. 664. & seq.		pino. 735.	
152.	Ejusdem decreta quinque. 668.	219.	VITA SANCTI CALLISTI PA-	
156.	Concilium Pergamenie. 669.		PAPÆ I. ibid.	
	VITA SANCTI PII PAPÆ I. 670.		Ejusdem Epistolæ duæ. 737. & seq.	
	Ejusdem epistolæ quatuor. 672.		Ejusdem decretum unum. 746.	
	Ejusdem decreta decem. 679.	224.	VITA SANCTI URBANI PA-	
160.	Concilium Orientale. 681.		PAPÆ I. 747.	
165.	VITA SANCTI ANICETI PA-		Ejusdem Epistola una. 748.	
	PAPÆ. 682.	230.	Concilium Alexandrinum. 754.	
	Ejusdem epistola una. 683.	231.	VITA SANCTI PONTIANI	
	Synodus Romana Gr. Lat. ex Syno-		PAPÆ. 755.	
	dico. 686.	235.	Ejusdem epistolæ duæ. 756. & seq.	
173.	VITA SANCTI SOTERIS PA-		Concilium Alexandrinum. 762.	
	PAPÆ. 687.	235.	VITA SANCTI ANTERI PA-	
	Ejusdem epistolæ duæ. 688. & seq.		PAPÆ. ibid.	
	Ejusdem decreta quatuor. 691.		Ejusdem epistola unica. 763.	
173.	Concilium Hierapolitanum. ibid.	236.	VITA SANCTI FABIANI PA-	
177.	VITA SANCTI ELEUTHERII		PAPÆ. 769.	
	PAPÆ. 694.		Ejusdem epistolæ tres. 771. & seq.	
	Ejusdem epistola I. 695.		Ejusdem decreta decem. 785.	
	Ejusdem epistola altera, seu re-	237.	Concilium Romanum. 787.	
	scriptum ad Lucium Britannæ	240.	Lambetanum. ibid.	
	regem. 698.	247.	Arabicum. ibid.	
192.	VITA SANCTI VICTORIS	line 243.	Bostrenum, & Arabicum Gr. Lat. ex	
	PAPÆ. 699.		Synodico. ibid.	
	Ejusdem epistolæ quatuor. 700.	245.	Concilium Asiaticum. 789.	
	Synodus incerti loci in Grecia. 706.	250.	Concilium Achaie. ibid.	
	& seq.	250.	Interregnum Pontificum unius anni.	
	Assemani censura in epistolam Syn-		ibid.	
	nodicam ejusdem Concilii. 708.		Sancti Cypriani epistola ad cle-	
197.	Concilium Romanum. 709.		rum Romanum. 793.	
	Idem Gr. Lat. 725.		Epistola cleri Romani ad clerum	
	Palatinum sive Casariense. 709.		Carthaginensem. 794.	
	Idem Gr. Lat. 726.		Epistolæ tres S. Cypriani ad cle-	
	Idem ex Baluzii Collectione. 711.		rum Romanum. 795. & seq.	
	Ponticum sive Asiaticum. 715.		Epistolæ duæ cleri Romani ad S.	
	Idem Gr. Lat. 727.		Cyprianum. 799. & seq.	
	Galicum sive Lugdunense. 715.	250.	Romanum Concilium, vacante sede.	
	Idem Gr. Lat. 726.		805.	
	Idem ex Baluzii Collectione. 715.	251.	VITA SANCTI CORNELII	
	Ostroenum. 719.		PAPÆ. 806.	
	Idem Gr. Lat. 727.		Ejusdem epistolæ sex. 811. & seq.	
	Asiaticum sive Epheesium reprobatum.		Tertia Gr. Lat. cum notis P.	
	719.		Constant. 818.	
	Idem Gr. Lat. 725.		Ejusdem epistola VII. ex Balu-	
	Idem ex Baluzii Collectione. 719.		zio. 832.	
	Lugdunense aliud Gr. Lat. 723.		S. Cypriani epistolæ IX. 833.	

T O M I P R I M I.

ANNO CHRISTI		
	Decretum Cornelii Papæ.	864.
252. <i>fu</i>	<i>Concilium Carthaginense I.</i>	ibid.
251.	<i>Romanum I.</i>	865.
253. <i>no</i>	<i>Romanum II.</i>	ibid.
251.	<i>Italicum.</i>	867.
	<i>Carthaginense II.</i>	ibid.
252.	Synodica ad Cornelium Papam.	868.
	<i>Synodi eres ex libello Synodico Gr. Lat.</i>	871.
	<i>I. Romana, Cornelii</i>	
	<i>II. Carthaginensis, Cypriani.</i>	
	<i>III. Antiochena Demetrii.</i>	
	<i>Eadem ex Baluzii Collectione.</i>	ibid.
253.	VITA SANCTI LUCII PAPÆ.	874.
	Epistola S. Lucii Papæ.	875.
	S. Cypriani ad eundem epistola.	881.
	Decreta tria Lucii Papæ.	882.
	Decretum alterum Lucii Papæ.	884.
255.	VITA SANCTI STEPHANI PA- PÆ I.	ibid.
	Ejusdem epistolæ duæ.	885.
	S. Cypriani ad Stephanum Papam	
	<i>I. epistolæ duæ.</i>	895.
	<i>Concilium Africanum I. sub Stephano.</i>	899.
255. <i>no</i>	Epistola S. Cypriani.	900.
253. <i>li</i>	Altera ejusdem.	902.
	Tertia ejusdem.	904.
	<i>Concilium Africanum II. sub Stephano.</i>	905.
256. <i>11</i>	Epistola S. Cypriani.	906.
255.	<i>Concilium Iconense.</i>	910.
	Epistola Firmiliani ad S. Cypria- num.	911.
	<i>Concilium Synadense.</i>	921.
	<i>Carthaginense I. sub Stephano.</i>	ibid.
	Epistola Synodica Sancti Cypriani.	923.
	<i>Carthaginense II. sub Stephano.</i>	925.
	Epistola S. Cypriani ad Stephanum Papam.	926.
	Ejusdem ad POMPONIUM.	928.
	<i>Synodus Romana Gr. Lat.</i>	931.
	<i>Eadem ex Baluzii Collectione.</i>	ibid.
	Tractatus Ursini monachi Afri ad- versus baptismum hæreticorum.	ibid.
	In eundem notæ Nicolai Rigaltii.	949.
	<i>Carthaginense III. sub Stephano repro- batum.</i>	951.
	<i>Idem Gr. Lat. cum notis Zonara, præ- missa epistola S. Cypriani.</i>	967.
	<i>Concilium Africanum.</i>	991.
257.	VITA SANCTI SIXTI PAPÆ	
257.	II.	993.

ANNO CHRISTI		
	Ejusdem epistolæ duæ.	995. & seq.
	Ejusdem decreta duo.	1000. & seq.
258.	<i>Concilium Narbonense.</i>	1001.
	<i>Concilium Romanum.</i>	ibid.
258.	VITA SANCTI DIONYSII PA- PÆ.	1003.
	Ejusdem epistolæ duæ.	1004.
	Epistolarum, seu scriptorum, quæ ad Dionysium Papam attinent, notitiæ, & fragmenta.	1009.
263.	<i>Concilium Romanum.</i>	1015.
	<i>Alexandrina Synodi duæ, Gr. Lat.</i>	1018.
	Epistola canonica S. Dionysii Ale- xandrini, Gr. Lat.	ibid.
	Epistola canonica S. Gregorii Thau- maturgi, Gr. Lat.	1023.
	Expositio fidei ejusdem S. Grego- rii, Gr. Lat.	1030.
	Eadem fides S. Gregorii majoris ex veteri interpretatione.	1031.
264.	<i>Concilium Antiochenum I.</i>	ibid.
	Synodica ad Paulum Samosatenum, Gr. Lat.	1033.
	Epistola Sancti Dionysii Alexandri- ni adversus Paulum Samosate- num, Gr. Lat.	1039.
	Pauli Samosateni decem quæstio- nes cum responsionibus Sancti Dionysii Alexandrini Gr. Lat.	1047.
270. <i>no</i>	<i>Concilium Antiochenum II.</i>	1089.
269. <i>li</i>	Observatio P. Antonii Pagii.	ibid.
	Synodica ad Dionysium Papam.	1092.
	Eadem Gr. Lat.	1095.
	<i>Synodus eadem Antiochena Gr. Lat. ex Synodico.</i>	1099.
	<i>Eadem ex annalibus Eutychii patriar- che Alexandrini.</i>	1101.
	Additio ad Concilium Antioche- num II. ex Baluzio.	ibid.
270.	VITA SANCTI FELICIS PA- PÆ I.	1103.
	Ejusdem epistolæ tres.	1105. & seq.
	Fragmentum epistolæ IV. Gr. Lat.	1114.
275.	VITA SANCTI EUTYCHIANI PAPÆ.	1115.
	Ejusdem Epistolæ duæ.	1117. & seq.
	Ejusdem decreta decem.	1125.
	<i>Mesopotamica Synodus ex libello Syno- dico Gr. Lat.</i>	1128.
277.	Acta disputationis Archelai cum Manete, cum Notis Laurentii Alexandri Zagagni.	1129. & 1141.
	Fragmentum ejusdem disputationis Gr. Lat.	1126.
283.	VITA SANCTI CAII PAPÆ.	1229.

Epi

SYLLABUS TOMI PRIMI.

ANNO CHRISTI		ANNO CHRISTI	
296.	Epistola Cui Papæ decretalis uni- ca. 1231.	303. Nr.	<i>Sirveffanum.</i> 1250.
	VITA SANCTI MARCELLINI PAPÆ. 1237.	305.	VITA SANCTI MARCELLI PA- PÆ I. 1259.
	Ejusdem epistolæ duæ. 1239. & seq.	304.	Ejusdem epistolæ duæ. 1262. & seq.
	<i>Synodus incerti loci.</i> 1245.		Ejusdem decretum. 1270.
	Assemani Censura in epistolam ejusdem Synodi. ibid.		<i>Concilium Alutinense.</i> ibid.
	<i>Concilium Cirsense in Numidia.</i> 1247.		<i>Canones XV. Petri Alexandrini de po- nissentia Gr. Lat.</i> ibid.

xi

JOANNES DOMINICUS MANSI

IN HANC EDITIONEM.

P R A E F A T I O .

PLENA ; absolutaque Conciliorum omnium quotquot in catholica Ecclesia habita sunt collectio quantae sit utilitatis , quantique ad omnem ecclesiasticam eruditionem comparandam momenti , verbis exponere neque possum , neque si potuerim , praefens institutum meum in hoc argumento ut diutius immorarer permitteret ; cum praesertim provinciam istam jam occuparint ante me viri plures doctissimi in luculentis illis praefationibus , quas collectionibus a se adornatis praemisérunt , easque praefationes legendas Lectoribus offeram in apparatu novissimae hujus nostrae editionis mox promeudo . In his etiam praeterquam quod utilitas instituti hujus verbis amplissimis exaggeratur , diligens etiam singularum , quae huc usque paruerunt Conciliarium complexionum catalogus instituitur , ut novum hic dare indicem , nec juvet , nec res ipsa postulet . Unum est quod ex me harum rerum studiosi lectores expostulant , ut novae hujus editionis consilium , oeconomiam , rationemque totam exponerem , quod statim praestandum aggredior .

Inter eas , quae huc usque lucem aspexerunt nulla amplior , uberiorque Conciliorum collectio prodiit supra novam illam Labbei editionem Venetiis a Viro erudito Nicolao Coleti , typographi fratre , curatam , in qua praeter ea omnia , quae Labbeus dederat , caetera etiam inserta sunt , sive quae Harduinus adjecerat , sive quae Baluzius , de la Lande , Martene , Dacherius , Mabillonius , Bessin , alique adjecerunt . Hanc igitur editionem , quam annorum usu sibi familiarem Viri eruditi effecerunt , nec sibi e manibus excuti faciles permitterent , repraesentandam mihi assumpsi , cum iterum typis subiiciendam suadebat ejus raritas tanta , ut vix in officinis librariis sese offerat , neque cum offertur nisi caro pretio ematur . Ordinem , chronologiam , notas , caeteraque omnia Labbei , editorisque Veneti retineo . Erant qui vellent Binii notas expungi , quod fusiores sint , minusque utiles , cum nihil ferant , nisi proletarium , & ex Baronio expressum . Verum retinuit me timor , ne criminationes plurium incurrerem , accusantium non satis fideliter me reddidisse Labbeum ; quod & Harduino olim crimini datum est in sua collectione ea refecanti , quae sibi supervacanea videbantur . Opportunius utique reputassem notas illas Binianas ad calcem singulorum voluminum rejicere ; sed continuit me timor , ne forte erratum aliquod incideret , cum ego absens a loco ubi editio praestanda erat , vitam agere cogerer .

Quam-

Quamquam autem Labbeum & collectorem Venetum ducem sequor, multa sunt tamen, & pene dixerim infinita, quae editionis hujusce novae pretium supra caeteras huc usque productas relevant. Typorum in primis & chartae nitor longe praestantior, quam sit etiam Harduiniana Parisiensis, propiusque ad Regiam Lupaream accedens; scitis emblematis aeneis formis expressis hinc inde, cum res maxime poscebat, pagellarum supra fronte, nec dissimilibus ornamentis vacuis interstitiis decoratis.

Externa tamen haec sunt nonnisi recreandis oculis, non vero menti illustrandae ordinata, quamvis Operibus id generis insignioribus, ac celebrioribus maxime congrua. In eo vero potissima cura impensa est, ut Eruditis serviretur, totumque me illis juvandis impenderem. Eorum igitur gratia cura omnis adhibita est, ut Graecus, Latinusque textus quam emendatissimus prodiret, qua de re correctores non proletarios, sed doctos, selectosque diligentissimus typographus Antonius Zatta, nec sumptibus, nec officiis parcens, meo suasu adhibuit; ac spero factum, ut ejus sedulitati eventus plene responderit. Crassiora saltem sphalmata correctae esse constat, quod unico hoc exemplo planum efficio. Graeca Concilia cum Latina interpretatione dedit Binius, eisque titulos praefixit; tum & titulo & reliquis suas notas aptavit. Eadem & Labbeus inseruit in sua collectione, sed titulo plane diverso & versione paululum immutata. Labbeanam editionem servavit Venetus Collector, apud quem pariter & notae Binii comparent. Fit inde ut notae textui interdum non congruentes lectoris mentem confundant; nos ubi non cohaerent, brevi apposita nota legentium tenebras disjicimus. Accipe & aliud. In Concilio Aquisgranensi anni 816. laudantur saepe testimonia petita ex authore libri de Vita Contemplativa, qui PROSPER in Editis appellatur; nos ex auctoritate codicis Vaticani restituimus POMERIUS, cum re ipsa Julianus Pomerius, non Prosper librum hunc scripserit. Ex hoc duplici exemplo lectores intelligent nos nihil pepercisse, ut defoecatum textum quam fieri maxime posset daremus.

Non infima etiam fuit cura adjungendi varias lectiones, quas alicujus fore momenti arbitrabar, easque non ex editis tantummodo libris, sed etiam ex MSS. codicibus undique conquisitis repetivi. Qua in re feliciter successit, ut unicum illum Cassinensem codicem, in quo additamenta ad Concilium Ephesinum continentur, consultum haberem, de quo inferius sermo recurret. Ita quoad viriliter potui, emaculato textu verti me ad immensam illam segetem Conciliorum, quam ego in sex integris voluminibus Additamentorum ad Concilia Veneto-Labbeanae Collectionis Lucae an. 1748. collegi, eaque omnia suis apte locis disposita in commune hoc, vere dixerim, horreum inveni.

Nec his contentus, additamenta etiam sedulo conquisivi: & labor mihi cessit non infeliciter. Habebunt enim Lectores hic primo vulgatas epitomes ex vetustissimo libro MS. petitas plurimum

Conciliorum Nicaeni , Sardicenis , Toletanorum , Agathensium , aliorumque . Occurrent additamenta nova , & nondum vulgata ad Concilium Ephesinum , Chalcedonense , Altinense , Aquisgranense anni 816 ; Ravennatense , ad epistolas canonicas Rhabani , ad epistolas canonicas Romanorum Pontificum Urbani II. Innocentii II. aliorumque , ut recentiora Concilia praeteream , Avenionense an. 1327. Constantiense generale , Pisanum , Basileense , Senense , Florentinum , Tridentinum &c.

Praeter haec , nova etiam Concilia adjunxi , cui augendo numero dioecesana etiam vetustiora ante Concilium Tridentinum celebrata omnino negligenda minime duxi . Id sibi quidem Labbeus proposuerat , ut dioecesana Concilia omnia post saeculum XIII. habita praeteriret . Ejus consilium ita temperandum in hac editione visum est , ut ea Concilia , siquidem aliunde facile comparari possent , uti sunt omnia jam edita in voluminibus , quae ad manus suppetunt , ommitterem ; quae vero difficile in promptu essent , ut ea quae nondum lucem publicam aspexerunt , utpote in codicibus MSS. servata , sive quae typis quidem prodierunt , sed rariora modo , sive casus , sive alia quaelibet causa effecit , ea reducenda maxime quae insignium essent ecclesiarum , in familiam judicavi . Hinc nata Concilium Perusinum anni 1320. Concilium Patavinum sub nomine Constitutionum Hildebrandinarum celebre anni 1339. circiter sub Hildebrandino episcopo , Aretinum sub Bosone episcopo saeculi XIV. Lucense , a vulgatis in meo supplemento diversum anni 1350. Firmanum sub Cardinali Dominico de Dominicis , Tridentina , Polonica varia , & alia sexcenta .

Sed nec desunt Provincialia Concilia , & Constitutiones seu novae , seu quae nondum insertae sunt in Collectionibus , ut Cardinalis Latini Constitutiones pro Etruria , Capitula tempore Azonis Vercellensis episcopi saec. X. collecta , Constitutiones Siculae saeculi XIV. Salsburgensia Concilia tria , atque alia plane multa . Adjungentur his alia ; quae Literati viri se submissuros polliciti sunt , fidemque liberaturos suam , qua sunt humanitate , minime despero .

Supereff ut codicum MSS. quibus maxime usus sum in eruendis ad vetera Concilia additamentis , & variantibus notitiam eruditae lectionibus exhibeam . Horum principem locum praebent MS. codici in Lucensis Capituli Cathedralis Bibliotheca servato , ante annos fere mille descripto ; quod ego non ex conjectura aliqua incerta , sed ex apposita hac nota vetustissimis characteribus signata deduxi . *A Resurrectione D. N. J. C. usque ad praesentem annum Caroli regis in Longobardiam in mense Septembrio quando sol eclypsim patuit indict. X. anni sunt DCCLII. M. V.* Haec omnia cum anno Christi 787. quadrant ; nec abhorrent ab ea aetate opuscula illa varia , quae simul collecta in eodem volumine occurrunt . Nactus ibi sum Pontificale illud , sive Pontificum Romanorum historiam sub Anastasii Bibliothecarii nomine celebrem , quamvis ibi simplici hoc titulo , & melius quidem , praenotatur : *Incipit Episcopale . Contu-*

li hoc opusculum cum Anastasio Labbeano, & variantes plane multas, ac insignes in imo paginarum hujus editionis descripsi. Praeter hanc voluminem illud offert veterem Latinam collectionem, quae cum Justelliana in multis concurrat; quamvis & aliquid habet de Quenelliana. Descripsi illam diligenter in commentario de *Libro Caroli Magni aetate scripto*, qui inter opuscula Calogeriana to. XLV. lucem aspexit. Multa pariter ex ea dedi in meo Supplemento Conciliorum; & ex utroque, Commentario scilicet, & Supplemento, proficientes Ballerini fratres in Dissertatione praemissa tertio volumini Operum S. Leonis Magni Venetae editionis a se adornatae, illam docte expendunt, animadvertentes persimilem alteram contineri in codice Colbertino num. 784. a P. Coustant descripto. Quam in seriem Concilia digesta sint inter se, quousque pertingant in eo Commentario distinximus. Variantes nec paucas nec contemnendas ex his deductas, partim ex eodem supplemento, partim vero nunc primum ex codice acceptas in hanc editionem transtuli. Subjungitur huic integrae collectioni alia Canonum breviatio per singula Concilia praemisso titulo distincta, de qua pariter Ballerini in eadem Dissertatione agunt, & ego satis differui in Praefatione ad meum Conciliorum Supplementum in volumine apparatus ad hanc editionem iterum evulganda. Breviarium istud utpote vetustissimum per singula Concilia distributum hic datur. Codex iste signabatur olim num. 89. nunc vero est num. 490. & a me vel hac designatione numeri, vel nomine codicis vetustissimi Lucensis indicatur.

Codici huic omnium principi subdo alium ex eadem Bibliotheca signatum num. 123. saeculo XIII. scriptum in quo sunt decretales illae epistolae Romanorum Pontificum spuriae ab Isidoro Mercatore evulgatae. Plures ex eo variantes dare pronum fuisset, sed manum continendam censui, ne variantium densam silvam lectores horrerent, cum praesertim majoris momenti Harduinus jam dederit, quae & in hac editione comparent, neque tanti sint hae lucubrations ut singula earum verba expendi mereantur. Nonnullas tamen selegi meo iudicio non negligendas, cum additamenta ad eas epistolas huc usque nondum in lucem producta exhibeant. Adde quod ex hoc codice suspicandi iusta ratio suppetit Isidorum hanc efformasse ex pluribus fragmentis forte in Collectionibus priorum canonum aetate sua vulgatis a se simul junctis, & in unam epistolae seriem redactis; bis enim in eodem codice lego: *item Cletus in eadem epistola ait*: tum subdit ea quae in praecedentibus verbis absque interjectione ulla continuantur.

Tertius est codex item ejusdem Bibliothecae signatus num. 125. saeculi, ut arbitror, XI. Initium praestat breviatio canonum Cresconiana absque praefatione, & nomine Auctoris sub uno hoc simplici titulo: *Concordia Canonum*, continuoque succedit Indiculus Conciliorum quorum in eo codice dantur canones, & Romanorum Pontificum quorum ibi pariter insertae sunt epistolae. Desinit indiculus iste cum GREGORIO JUNIORI, i. e. secundo, cum
sub.

subjectis nonnullis canonibus poenitentialibus a me in Supplemento editis. Secundum hæc apparet Dionysiana Collectio cum additionibus hoc indice præmissis cum titulo: *Ordo hujus Canonum: Post titulos Canonum Apostolorum; tituli Nicaeni Concilii, Ancyran, Neocaesariensis, Gangrensis, Antiocheni, apud Laodiciam Phrygiae, apud Constantinopolim, Chalcedonensis, Sardicensis, apud Carthaginem. Tituli canonum diversorum Conciliorum Africanorum provinciae num. CV. Decretorum Papae Siricii, decret. Innocentii, Zosimi, Bonifacii, Caelestini, Leonis, Hilarii, Simplicii, Felicis, Gelasii, Anastasii Symmachi ejusdem Concilii (sic) Hormisdæ, Gregorii Junioris. Hoc ultimum noster non habet; Eundem pariter indicem in fine post collectionem exscriptor hujus codicis repetit, additque utrinque: Sunt vero in nostro quae in literis non habentur Silvestri, Liberii, Sixti, apocrypha scilicet. Ab hac Collectione distincta sequuntur additamenta in indiculo designata nempe Silvestri Papae, Liberii, & Sixti apocrypha; tum Chalcedonenses Canones XXVII. ex antiqua versione a Quesnello, & Justello vulgata, epistola illa Canonica, quam ego in meo Supplemento dedi, & hic recusa est, Canones LIX. Laodicensi ex versione, quae dicitur Isidori, Canones quidam Africani qui & in codice Canonum Africanorum extant, totum volumen claudit Romanum Concilium sub Zacharia Papa, quo plura in editis luxata egregie sanantur.*

Quartus ex eo penu prolatus est integer Burchardi codex saeculo XII. scriptus, signatus num. 124. & in libros XX. distinctus, quot revera Burchardus dedit. Rara quaedam mihi codex iste suffecit, quae hujus codicis scriptor in fine librorum aliunde petita adjecit, sed & appendicem adjunxit, quam a Burchardiana lucubratione interjecto paginarum quarumdam vacuarum interstitio diligenter sejunxit. Additio ista continet Caesarienses Canones ex interpretatione non quidem Dionysii, nec Prisca Latina quae & Isidori appellatur, sed ex utraque mixta. Succedunt Canones Arelatensis I. sub Sancto Sylvestro cum additamentis nonnullis, quae in hac nostra editione comparent. Sequuntur Arausici Canones XXX. Quae sit ibi lectio Canonis II. ex hac editione petatur; Regenses Canones VIII. Agathenses Canones XLVII. quibus & jungitur tanquam Canon XLVIII. idem qui in editis est Canon LXXI. caeteri intermedii desunt. Subscriptiones etiam hujus Synodi variant in nonnullis, ut ex hac editione eruditi Lectores intelligent. Carthaginenses Synodi illius, quae in pluribus Codicibus est anni 419. in aliis vero inscribitur *Statuta Orientalium*, qua de re videnti Ballerini Fratres in Diss. de vetustis Canonum Collectionibus pag. LXXXVIII. Valentini sub Damaso Canones IV. Tarraconenses sub consulatu Petri Canones XIII. Gerundenses sub Agapeto consule Canones X. Toletani sub Amalarico rege Canones V. ubi subscriptiones multo plures sunt, quam in editis, & in hanc editionem transferentur. Succedit Synodus Constantinopolitana generalis praecedente Symbolo cum Canonibus jam ubique vulgatis. Secundum hæc sub-

dun.

duntur Canones Toletani sub S. Isidoro Hispalensi numero LXXV. Tum & alii Toletani anni 638. qui editis cohaerent. Post haec fit transitus ad Synodum Romanam sub Eugenio II. qua exacta intruditur epistola apocrypha Damasi ad Africanos, ac demum clauditur liber cum Concilio Placentino an. 1095. ab Urbano Papa II. habito cum iis additamentis, quae ego primus in meo Supplemento Synodorum evulgavi. Alia nonnulla aliena manu, sed vetustissima, addita tum in fronte, cum in calce libri reperi, quae olim in meo Supplemento vulgavi, & hic iterum repetuntur.

Hos Codices familiares habui: nunc aliqua de externis a me consultis liceat mihi praefari; atque in primis de Cassinensi Codice, quem sibi negatum cum maxime expetiisset Baluzius, alte conqueritur. Inofficiosos clamitat Benedictinos Cassinenses, qui nec auctoritatem celebris Cardinalis Casanatae veriti sunt, cui postulanti morem gerere negarunt. Sed excusare juvat viros religiosos, utpote quod ea tunc erant tempora, quibus, si codicum pretiosorum usus concessus fuisset, discrimen praesentissimum incurrebatur, ne casu aliquo tam pretioso thesauro carere cogerentur. Denique si tunc aliquid fuit inofficiositatis, praesenti urbanitate emendatur. Mihi enim Cassino pertranseunti non monstrarunt tantummodo codicem, sed conferendi cum editis duros se copiam professi sunt, hospitio etiam oblato, siquidem per tempus mihi licuisset. Post biennium vero accidit me Romam pergere consilio adeundi Cassinense monasterium, ibique codicem conferendi; sed Emin. Card. Fortunatus Tamburinus hac me molestia levavit, narrans se antehac codicem sedulo recensuisse, atque variantes totamque ejus descriptionem in adversaria sua redegisse; nec rogari se morosius permisit, quin scripta illa omnia mihi commodaret. Tanta diligentia a Viro scientia, dignitate, & humanitate summo, ea collatio facta est, ut nec pagellarum MS. codicis numerum negligeret, quod & Lupus quidem sed paulo incuriosius praestiterat. Ejus labore me profecisse gratus agnosco. Quanti vero sint pretii Cassinensia additamenta ad Concilium Ephesinum generale Eruditi omnes sciunt, & intelligunt; ex illis unice enim epistolae, & monumenta CCXXV. ad idem Concilium pertinentia innotuerunt. Latinae sunt interpretationis vetustissimae, ex codicibus Monasterii Acoemensium, unde tam multa vetera documenta prodierunt, ab Authore ignoto accreta. P. Christianus Lupus Augustinianus, vir celebris, primus ea produxit in lucem, ex quo Baluzius in suum Conciliorum Supplementum transtulit; questusque de Lupi supinitate, qui nec titulum in codice quaesierit, ex sua conjectura inscripsit: *Synodicon adversus tragoediam Irenaei*. Verum culpa omni Lupus vacat, cum nullus in codice titulus legatur, nisi hic unicus & quidem non additamentis, sed toti veteri actorum Ephesini Concilii translationi, quae ibi extat, praefixus: *In nomine Domini nostri Iesu Christi. Incipit translatio primi Ephesini Concilii contra prava dogmata Nestorii: almae con. . . . li. - Lege feliciter; statimque incipit ab epistola, seu ut est in excusis, a tractatu primo Beati Cyrilli:*

rilli: *Cyrillus presbyteris* &c. ut est in editione versionis Latinae antiquae, quae ex Baluzio hic editur. Variat tamen ibi ordo, & multa occurrit varietas lectionum, quas & Card. Tamburinus diligenter notavit, & ego ex eo in hac editione. Tandem post epistolam Cyrilli ad Maximianum, quae in Baluzio est cap. LXXXI. sequitur, non quidem illa adnotatio, quae in Baluzio habetur, sed haec altera: *Emendavi, & Distinxi interpretationem S. Synodi. Deo gratias.* Exinde dantur epistolae a Lupo editae, factae ab ea exordio, quae in Lupo est cap. II. et incipit: *Obtinuit pietas:* quae enim in Lupo signatur cap. I. incipiens: *Salvatore nostro* &c. in codice inter praecedentes epistolas num. VIII. legitur. Reliquae dein succedunt, ut apud Lupum, & Baluzium, quamvis capita in eo non signantur, quae suo Marte ab eodem Lupo adjecta Baluzius retinuit. Nomen Irenei varie scribitur, *Irineus, Hyrineus, Hiereneus.* Variantes sedulo adnotavit Emin. Card. Tamburinus, & ego ex illo suis in locis. Fateri tamen oportet, Lupum satis fideliter codicem expressisse, ut raro cespitaverit; aliqua sunt tamen addenda ab eo omissa, quae a me hic dabuntur.

Unum erat, quod dolerem, neglectas scilicet ab Emin. Tamburino epistolas S. Isidori Pelusiota ex vetustissima interpretatione, quas praecedentibus ad Consilium Ephesinum pertinentibus in eo codice interjectas a Lupo omissas Baluzius tantopere conquestus est. Accidit tamen bono meo fato, ut & has reperirem in Codice Vaticano 1313. Docuerant me Ballerini Fratres in dissertatione, de qua saepius, in eo Vaticano codice ea contineri, quae Lupus ex Cassinensi vulgaverat; qua spe ego illectus Vaticanum illud volumen consului, ac sedulo evolvens reperi nonnulla quidem quae sunt in Lupo, & Baluzio, majorem tamen partem abesse; quin & ordine plane a Cassinensi diverso ibi referri, quamvis & ibi Irenei nomen in subjectis adnotationibus legitur. Mancum esse codicem indicium praebere posset, quod statim transit ad Acta Concilii Chalcedonensis, consueto illo *Explicit* nequaquam appposito, nulloque vacuae pagellae signo relicto. Seculi XI. scripturam praefert. Caeterum emendatorem lectionem supra Cassinensem exhibet, quod ex variantibus eximiis a me suo loco signatis Lectores intelligent. Plurima me laetitia affecerunt epistolae illae Isidori Pelusiota in Cod. Cassinensi a Lupo repertae, sed ab eo neglectae, quae in hoc Vaticano numero sunt XLIX. nempe duae supra eas quas fert Codex Cassinensis, quarum XLVII. Em. Tamburinus adnotavit. Statim mihi illas descripsi, non quidem omnes, cum plures ad res Conciliares non spectent, sed illas tantummodo, quae ad Concilium utcumque referebantur. Igitur & has daturus sum suo loco, cum praesertim & nonnullae neque Graece, neque Latine hucusque lucem viderint. His praestitis non erit posthaec qui de Codice Cassinensi consulendo vehementi sollicitudine tangatur, mihi que grates habituri sunt Lectores, quod primus ego rarum hunc Codicem integre in lucem produxerim. Illud etiam animadversione dignum iudico, quod ex variantibus Vaticanis intelligimus lectionem Cassinensem mendosissimam esse, & in multis mancam, quo nomine defectus Vaticani Codicis maxime laudendus est.

Ex his, quae fusius deduxi, intelligent Lectores, me Vaticanos Codices non incuriose excurrisse, e quibus multos, antiquioresque consului, excerpsti, & in succum meum transtuli. Insigne est additamentum ad Conoilium

Francfordiense, in quo integra, & plena Canonorum in commune viventium regula inserta est ex Vaticano Codice sec. XI. repetitum; quanquam non dubito, quin sit interpolamentum usui Canonorum Leodiensium, quorum nomen ibi legitur, destinatum. Nec invisas praeterivi celebres alias Romanas Bibliothecas, at praesertim Barberinam, ex qua nonnulla in rem meam habui.

Consulvi etiam in rem praesentem Bibliothecam Accademiae Taurinensis, MSS codicibus divitem, nec consilio huic meo parum profuit; nam acta Concilii Pisani, illius a quo tres Pontifices Romani parti sunt, auctiora ex ea prodeunt. Amicorum etiam ope Bibliothecas alias celebres Italiae excussi, nec sine fructu, ut ex hac editione apparet.

Qui tam sedulo manuscripta conquisi, excusos libros profecto inexploratos non volui. Quo in loco commemorandum est cum laude insigne Opus Fratrum Ballerinorum, Veronensium, qui opera S. Leonis a se recensita, & animadversionibus plane eruditis illustrata, Venetiis anno 1757. evulgarunt. Tertium hujus operis volumen thesaurus rerum Conciliarium habendum est, nec ullum unquam mihi occurrit opus tanto eruditionis apparatu ornatum, tam multa rerum novarum copia dives, tanta manuscriptorum recensione abundans. Ex illo Carthaginensium Conciliorum labyrinthus extricatur; ex illo Codices Quaesnellianus, & Justelli perficiuntur; quare temperandum mihi non censui, quin integram editionem priscam a Justello vulgatam, et ab illis recognitam, ac ultimae perfectioni redditam, in appendice tertii voluminis hujus editionis exhiberem. Gratiae sunt etiam ex me habendae P. Cacciaro Carmelitae, qui & ipse hanc Spartan operum S. Leonis adornavit, ediditque opus suum Romae anno 1752. Illi monumenta quaedam Conciliaria nondum in lucem producta gratus refero. P. Froelich S. J. presbyter Germanus, cujus nunc recens est jactura dolenda, diplomata Syriae evulgavit, ex quibus profeci. Praetereo reliquos, neque enim hic vacat omnes exscribere.

Hac comparata strue moles ista crevit, ea dispositione, quam modo Lectorum oculis subjicio. Principio quidem me tenere fateor Labbeanum ordinem, eandem cum illo Chronologiam ita sequutus, ut cum aliquod occurrebat in alios annos transferendum, ordinem tamen Labbeanum retinerem, adjecta brevi admonitione docente Concilium illud alterius anni esse, adductis ea de re argumentis. Epistolas etiam SS. Pontificum eam digessi in seriem, quam & Labbeus, cujus textum sequi malui, indicatis tamen majoris momenti variantibus recentium editionum. Postremi hujus consilii mei has causas reddo, quod scilicet Labbeum recudenti ineptum videretur Labbeum sus deque invertere, quae etiam inversio molesta accidisset Lectoribus; Labbeo enim assueti, Labbeum tunc in Labbeo quaerent. Adde me longe agere ab urbe, in qua editio haec praestanda erat; quare jure meritoque metuebam ne in tanta librorum permutandorum varietate erroris aliquid irreperet. Epistolas tamen novas in praecedentibus editionibus minime reperiendas invexi; quod etiam tunc praestiti cum nova aliqua ex Graeco translatior accuratio facta est. Ita servatum in versione Graecarum epistolarum S. Clementis Papae, rejectae enim Labbeanae P. Constantii interpretationem substitui.

Concilia, seu additamenta, quae de novo in editione nostra suo singula loco inserta sunt, exceptis iis, quae ex meo supplemento accesserunt,

hoc signo apposito *S* distinguenda judicavi, ut intelligant eruditi quid novi ex ea quaerant.

Variantium cum multae sint & variae, ratio habenda erat ut distinguerentur. Ex his plures dederat Labbeus; alias ex Harduino aliisque Venetus editor subjunxit; ego etiam meas apposui. Labbeanae in margine excusae sunt; Veneti editoris in textu literis elementaribus minimis signantur, quae etiam literae e regione lineae in qua jacent, in margine reproducentur majoris lucis gratia. Lectiones vero illae dantur in calce ejusdem pagellae. Nostrae demum eisdem elementaribus literis sed inter geminas anfulas sic (a) notantur, & in fine pariter pagellae apponuntur. Haec sedulo animadvertentes Lectores, facile intelligent, cui singula debeant.

Cum in fronte Operis indicatum sit plures viros doctos operi huic perficiendo insudasse, res ipsa poscebat, ut praefationem hanc non ante clauderem, quam nomina eorum gratae posteritati commendarem.

Horum prior occurrit Eminentiss. S. R. E. Card. Dominicus Passioneus Apost. Sedis Bibliothecarius meritissimus; saeculi nostri decus, ac literatorum hominum praesidium. Vix enim intellexit me, quem in amore semper habuit, ac favore singulari prosequutus est, huic Operi dirigendo destinatum esse, datis statim ad me literis Romam accivit, Bibliothecae Vaticanae pluteos aperuit, atque omnium insignium codicum excubendi copiam fecit, commendatumque me voluit Vaticanis Custodibus, ut se mihi sedulo praestarent. Alias etiam ejusdem urbis Bibliothecas, ut libere adirem, & quae mihi opus erant describerem, ea qua praestat, auctoritate utilem operam dedit. Neque haec satis, nam & insignem Bibliothecam, suam rarissimis voluminibus tum editis cum Manuscriptis ad miraculum refertissimam mihi expandit, ex qua plura hucusque ignota didici, obtinui, & in rem meam transtuli. Vivat ad Nestoreos annos Cardinalis literatissimus, vivatque ad aeterna saecula, qui tam egregio operi opem tam grandem tulit. Eadem pariter gratiae habendae sunt Em. Cardinali Tamburino, cujus hac de re merita ex his, quae supra dicta sunt, Lectores agnoscent. Ex privatis, qui mihi opem tulerunt, praecipuum est praesidium *P. Antonius Sammartini* Venetus, Ordinis Min. Conventualium Definitor perpetuus, & Sac. Theologiae Magister, non dumtaxat sacris eruditionibus refertus, sed omni humaniorum literarum genere imbutus, qui ultraquam quod multa, & varia huic Editioni inferenda suppeditat, scitu digna, & maximopere necessaria; quae addidi, omnia suo loco disposita solerti cura, ne a Compositoribus hinc inde inscianter sint transposita, acu tangit, ut ita dicam, sollicitate; & accurate quidquid ad praela, & typos interest, quibus praest. Eiusdem Ordinis *P. Franciscus Maria Leoni*, etiam Sac. Theol. Magister, publicus Universitatis Paduae in eadem disciplina Professor ad hanc editionem exornandam non infimum locum tenet; dignus plane vir, cujus meritis nulla laus respondere potest.

Accedit etiam ex nobili, & pervetusta Familia Cassinensium *P. D. Benedictus Andreas Ganessoni*, S. Georgii Majoris Venetiarum, qui labore, amore, & industria, rimulas quasque perquirit, ut Studiosis omnibus abunde consulat, quae didicit sine invidia communicat, nec satis; nam ex Bibliotheca insignis sui Monasterii, multis Voluminibus, Codicibus rarioribus & MSS. apprime locupletata, quamplurima eruit insignia Monumenta ad hanc Sacrorum Conciliorum Collectionem spectantia.

Concurrit non parvo adjumento *P. Franciscus Antonius Zaccaria* Societatis Jesu, Serenissimi Ducis Mutinæ Bibliothecarius, cujus Nomen eruditatis jam notum, juvandis literis natus; qui quum in ferendis suppetiis, lubenti animo, ut Reipublicæ literariæ proficit, licet luculenter, multa, quæ in tenebris latebant in lucem proferens, ecclesiasticis literis faceret satis, sibi metipsum tamen nunquam satis facere videtur.

Panormo manum subsidiariam admovet Clarissimus Vir, Rev. adu. & J. U. D. *Dominicus Schiavo*, Siculus, communium literarum, et politioris Humanitatis non expertus, omnibus plane bonis artibus instructus, variis suis elucubrationibus Juri publico datis, Literatis omnibus notus, non dumtaxat Panormitanæ Accademiæ decus, et fulcimentum, sed de Florentina, et Perusina optime meritis, quas doctis, et eruditis Dissertationibus illustravit, ipse, inquam, per epistolas, tenerioris amoris indices, multa Documenta transmisit, & labori indefessus non parcens, alia spondet.

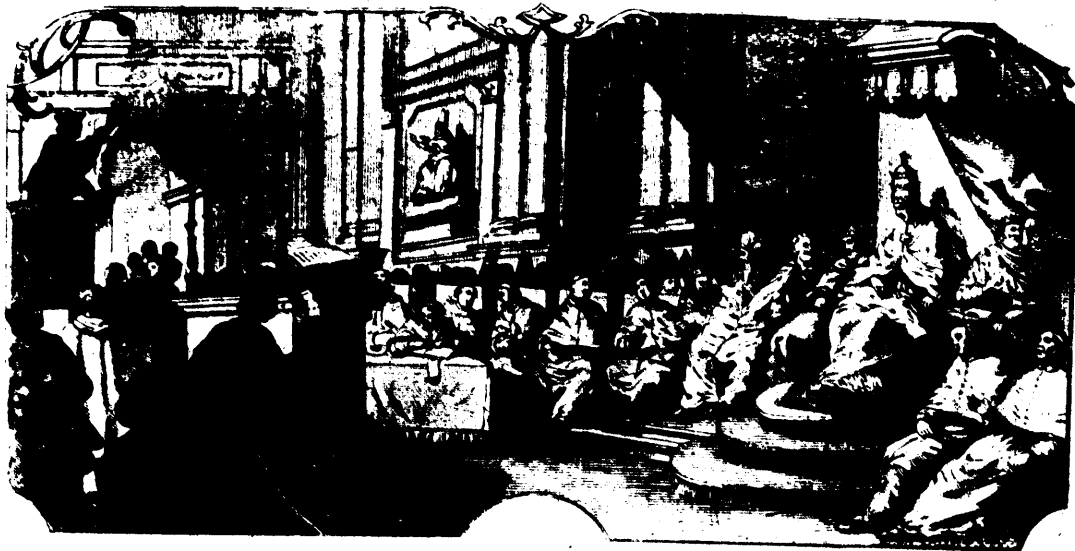
P. Benedictus Bonelli, Ordinis Minorum Strictioris Observantiæ, Tridentina multa conquisivit, quo nomine de Literatis omnibus promeruit et ut optimus Philologus, literariæ Reipubl. Sacrarum, variarumque Eruditionum Amantibus studens, nequid huic novæ Editioni deesse possit, sollicitè inquirat.

Comes *Henricus Zapata de Cisneros* Literatissimus, cui accepta refero Concilia Sarmatica, & alia plura nobis Italis exhibuit, plane ignota.

Ad semper magis decorandam antiquis documentis, scitu dignissimam hanc Conciliorum uberrimam Collectionem, ut undique Viri eruditi convolant suis auspiciis, ut de Republica literaria bene mereantur, inter alios eruditissimus accessit Illustris admodum, & maxime Reverendus Vir D. Bartholomæus Prosper Camellini Reginus, qui ineditam Bullam Joannis PP. XIII. de Synodo Ravennatensi sub anno Domini 968. vel 967. regnante Mathilda perhumaniter misit.

Græca curavit diligentissime R. D. *Spiridion Milia* Corcyrensis, natione Græcus, ex Joannina urbe Epiri oriundus, ordinis Concionator, & Ecclesiæ Sancti Georgii Græcorum a Publico Vicarius destinatus. Reliqua prætereo, ne longius excurrere cogar, modestiamque illorum religiosam offendam; quippe qui malint aliorum potius utilitati, quam suæ gloriæ adlaborare; licet tamen tot celebrium & illustrium Virorum magna sit cura, & impigra sollicitudo, ut supra dictum est, fortasse aliquid latere potest, nam ut dicitur: *Non omnes omnia*. De quo quemque virtute præditum exoro, ut si quid habeat reconditum, manifestare non dedignetur. Quod si etiam varii protulissent Tomi, nam longum est opus, in quibus confectis aut in conficiendis, extra ordinem mitti non potest, Supplementum me facturum promitto, nil Typographo impensis indulgente, in quo Literatorum nomina, magnum operæ pretium ducens grati animi ergo ad æternam memoriam inscribam. Demum rogandus est Deus O. M. ut tot Virorum doctorum labores, sicut optime inceperunt, ita feliciter optatum in exitum redigantur.

Advertendam censet Typographus, bocce Voluminem Specimen exhibere minoris molis, quæ forte in toto Opere contingeret; siquidem cætera majora, ad summum perparca equalia in lucem prodibunt.

CONCILIORUM OMNIUM, AMPLISSIMA COLLECTIO,

PRÆFATIO DIONYSII EXIGUI (a)

IN SUAM PRIMAM CANONUM COLLECTIONEM.

EDITORUM HUIUS COLLECTIONIS IN SUBSEQUENTEM EPISTOLAM

ADMONTIO.

P. Philippus Labbens diligentissimam collectionem suam a vulgata Dionysii Exigui præfatione exorsus est. Optime ille quidem; sed cum Dionysius in colligendis canonibus bis laboraverit, semel quidem in unum conferens canones Conciliorum; iterum vero Decretales summorum pontificum epistolas selectas congregans, quam primo dedit amplioris collectionis suæ partem brevi præfatione ad Petronium episcopum directa instruxit. Cum vero integram collectionem suam absolveret, priorum quidem præfationem toti operi præmisit, sed auctiorem, & passim immutatam ac alteri inscriptam. Id quidem non certo sed ex conjectura deducimus ex cod. 557. Vat. Palat. in qua prior tantum pars ejusdem collectionis Dionysianæ exhibetur cum breviori illa præfatione ad Petronium episcopum. Hanc primi omnium repræsentarunt Ballerini fratres in editione a se adornata operum S. Leonis P. tomo III. pag. CI XXXII. ex quibus huc transferendam opportune censuimus.

DOMINO VENERANDO MIHI PATRI PETRONIO EPISCOPO

DIONYSIUS EXIGUUS IN DOMINO SALUTEM.

Uamvis carissimus frater nos-
ter Laurentius assidua &
familiari cohortatione par-
vitatem nostram regulas ec-
clesiasticas de græco trans-
tere pepulerit, imperitia credo
prisæ translationis offensus,
nihilominus tamen ingestum
laborem tuæ beatitudinis consideratione suscepti,
cui Christus omnipotens Deus solita populis
pietate prospiciens lumini Sacerdotii contulit di-
gnitatem. Ut inter plurima virtutis ornamenta,
quibus Ecclesiam Domini morum sanctitate
condecoras, etiam sacratissima jura pontificali-
bus per Dei gratiam digesta conventibus inte-

Concil. General. Tom. I.

merata conservans perfecto regimine clerum,
plebemque modereris: nullatenus nostri sæculi
more contentus quo pronius desideramus recta
more quam facere; sed divino junctus auxilio
quæ fieri præcipis ante perficias, ut efficacissimo
fidelibus protis exemplo. Magna est siquidem
jubentis auctoritas eadem primitus jussa com-
pletis, quatenus inconvulla Ecclesiastici ordinis
disciplina servata ad capessendam perennem be-
titudinem, & prævis cuncti illustrentur officis,
& spiritualibus populi locupletentur augmentis.
Incolorem beatitudinem vestram, & orantem
pro vobis gratia divina custodiat.

Explicit Prologus.

A

Do-

¹ Dionysius, cognomento Exiguus, gente Scythæ, Monachus & Abbas monasterii curiam Romanam, sæculo sexto floruit, & rogante Stephano Episcopo Salonitano, Canones Ecclesiasticos & Græcos exemplaribus venit. Hæc autem Dionysii collectio, sive Codex Canonum Ecclesiasticorum, 50. priores Apostolicos Canones, tum 8. Concilii Nicæni, 24. Antiocheni, 14. Neocalcedonensis, 20. Gangrensis, 21. Antiocheni, 39. Laodicensis, 3. Constantinopolitanæ, 27. Chalcedonensis, 21. Sardicensis, 138. Carthagenensis, & diversorum Conciliorum Africanæ Provincie complectitur, quos omnes Labbens exhibet suo loco.

(a) Hæc Epistolæ collectionis Ludovicianæ collatas esse nunc primo cum MS Cod. Luc. Sec. XI. nocte lectore juvat, ex quo pauculas varietates majoris momenti hic dare videtur, neglectis reliquis quæ minus necessariæ vel ab aliis jam animadvertæ videbantur.

4 Solonio-
no. Gerge.
Saloniano ex
Castro. 23.
divinorum Le
dionum.

Domino venerando mihi Patri Stephano † Episcopo: DIONYSIUS EXIGUUS
in domino salutem.

PREFATIO ALTERA

DIONYSII EXIGUI

In suam collectionem Decretorum Romanorum Pontificum.

Domino venerabili mihi Juliano presbytero
tituli Sanctæ Anattatiæ, Dionysius Exiguus.

Sanctitatis vestræ piis exercitiis studiis, quibus nihil proctus eorum, quæ ad ecclesiasticam disciplinam pertinent, omittit inquirere, prætorum sedis apostolicæ præsulum constituta, qua valui cura diligentique collegi; & in quendam redigens ordinem, tyulis distincti compositis: ita dumtaxat, ut singulorum pontificum quotquot a me præcepta reperta sunt, sub una numerorum serie terminarem, omnique titulos huic præfationi subnecterem, eo modo quo dudum de Græco sermone patrum transferens canones ordinaram. Quod vobis nimium placuisse cognoveram. Quia vero sincerissimo affectu Deum diligitis, & ideo famulos ejus laudanda sollicitudine continetis: quis enim peregrinantium serviens Christo, vestro non sovetur hospitio? iustum credidi vobis in hac parte familiari: quatenus indignitiam vestram, quare celestibus impenditis regulis, & præsens imitetur ætas, & posteritas admiretur. Nam præ virtutis amore cuncta que sunt iustitia desideratis agnoscere, licet omnem venerandi iuris observantiam moribus impleatis. Quantique sit apud Deum meriti beatus papa Gelasius, & nos qui cum præsentia corporali vng vidimus, per vos alumnos eius facilius estimamus: cuius eruditione formati gradum presbyteri sancta conversatione decoratis; ut in vestrorum morum perspicuo munere ejus quodammodo videatur actio prælucere. Quem, sicuti vestra relatione comperimus, tantum bonæ voluntatis existisse gratulamur, ut annuente Domino principatum in ecclesia pro multorum salute suscipiens, eum serviendo potius quam dominando sustolleret, vitæque castimoniam doctrinæ meritis amplaret. Denique omne opus ejus aut oratio fuisse memoratur, aut lectio. Interdum quoque scribendi curam sumebat, prout causa vel ratio poposcisset, terrorumque Dei maxime consortio atque societate gaudebat: quorum spirituali collatione tanto divini amoris studio, tanta verbi Dei meditatione fruebatur, ut huic etiam quod psalmista cecinit, antaretur: *Beatus homo quem tu cruciaveris, domine. & de lege tua docueris eum, ut mitiges eum a diebus malis.* Hujus enim seculi malos dies ita Domino mitigante atque gubernante transegit, ut univærsas tentationes mira prudentia & longanimitate sufferret, delicias jejuniis & mereret.

Quamvis carissimus frater noster Laurentius A assidua & familiari cohortatione parvitatem nostram regulas ecclesiasticas de Græco transferre perpulerit, confusione credo præca translationis oblectus; nihilominus tamen ingentium laborem tuæ beatitudinis consideratione, futepti, cui Christus omnipotens Deus, solita populo pietate prospiciens, summi sacerdoti contulu dignitatem, ut inter plurima virtutis ornamenta, quibus Ecclesiam Domini morum sanctitate condecoras, etiam sacratissima iura pontificalibus per Dei gratiam digesta conventibus intemerata conservans, perfecto regimine ceterum plebemque modereris: nullatenus nostri sæculi more contentus, quo promus ætheramus recta nosse, quam tacere: sed divino adiutus auxilio, quæ fieri præcipis, ante pericias, ut efficacissimo fidelibus prois exemplo. Magna est siquidem tubenus auctoritas, eadem primitus iusta completis: quatenus ecclesiastici ordinis disciplina inviolabilis permansens, ad capendum peregrine præmii Christianis omnibus præstet accessum, per quem & sancti præules paternis munitur regulis: & obedientes populi spiritalibus umbuantur exemplis.

In principio itaque canones, qui dicuntur Apostolorum, de Græco translulimus: quibus quia plurimi contentum non præbuere facilem; hoc ipsum ignorare vestram nolimus sanctitatem: quamvis postea quædam constituta pontificum ex ipsis canonibus assumpta esse videantur. Deinde regulas Nicæni Concilii, & deinceps omnium conciliorum, siue que antea, seu que postea facta sunt usque ad synodum centum quinquaginta pontificum, qui apud Constantinopolim convenerunt, sub ordine numerorum, id est, a primo capitulo usque ad centesimum sexagesimum quintum, sicut habentur in Græca auctoritate, digestimus. Tum sancti Chalcedonenis concilii decreta subdentes, in his Græcorum canonum finem esse declaramus.

Ne quid præterea notitiæ vestræ videamur velle subtrahere, statuta quoque Sardicenis concilii, atque Africani, quæ Latine sunt edita, tus a nobis numeris cernuntur esse distincta. Unværsarum vero definitionum titulos post hanc præfationem strictus ordinantes, ea que in singulis passim sunt promulgata conciliis, sub uno aspectu locavimus, ut ad inquisitionem cuiusque rei compendium aliquod attulite videamur.

Explicit.

Ab hac Dionysii Exigui Romani sedis apostolicæ collectione, quæ a te per nos in manus tuas est translata, præcipue est hoc notandum, de antiquitate ecclesiasticæ legis. V. G. Stephanus Romanus. Non enim & antea canonum Dionysii subarguentis est, qui ex codice præterea R. P. Jacobi Serrini, S. I. præfatione, quæ in collectione in lucem dicitur antequam perissimam, Franciscus Florentis, & Constantinus Lattinius.

1. Hanc alteram præfationem quam verius cum Harduino Gelasii Papæ laudationem dixeris, præfavit Dionysius in collectione Decretorum Pontificum Romanorum, quam a Sixto ad Anastasium II. concinnavit, inscripsitque Juliano presbytero Romano tit. S. Anattatiæ qui synodus Romæ an. 488 & 499. habita subserinavit. In hac autem collectione habentur Decret. 15. 8. c. 57. Innocentius 4. Zozimus 4. Bonifacius 22. Celestini, 49. Leonis 1. 20. Gelasii & Anastasii primi; & hæc præter tus loca singula adnectit Labouss.

a Titulus
iste decet in
veteri codice
MS
b sedulus
procurator
officium.

c med

d celesti
oper.
e commu-
tetur in
structur.

f v. legis

g presbyte

h per lucere
i opera

k & alio-
rum,

l omnis 2
100

m flamma
n sovebat
o ps. 93. 14

p v. de
q. hinc
r delictis
s prima
t. meret

superbiam humilitate calcaret, tanta misericordia animi claritate claresceret, ut omnes fere pauperes satians inops ipse moveretur. Proletto beatus hac inopia, per quam divinis laudibus semper inhærebat: sicut propheta dicit ad Dominum: Pauper & inops laudabant nomen tuum. Fuit enim vir ingenio luculentus, vita præcipuus, auctoritate reverendus; & ideo tot virtutum ornatus insignibus, ad tam celsum officium non accessit indignus; honorem summæ dignitatis grave nimis onus existimans, parvamque negligentiam pontificis ingens animarum discrimen esse contestans. Idcirco nullo se desidioso otio tradidit, neq; luxurioso convivio effusoque servivit: ex quibus rebus & animarum morbi nascuntur & corporum. Hic itaque pastor summi atque boni pastoris imitator existens, egregius præsul sedis apostolicæ fuit, qui divina præcepta fecit & docuit. Unde cum magnum inter sanctos esse confidimus, juxta promissionem Christi domini dicentis: Qui fecerit & docuerit, maximus vocabitur in regno caelorum.

a satians
b moveretur
c laudabant
d inops
e existimans
f contestans
g inter
h sanctos
i magnum

Atum pravumque quid corrigat. Synocum autem dicunt ex Græco interpretari comitatum, vel cætum. Concilii vero nomen tractum ex more Romano. Tempore enim quo causa agebatur, conveniebant omnes in unum, communique intentione tractabant. Unde & concilium a communi intentione dictum, quasi consilium, & consilium quasi considium, D in L. Iterum transeunte. Vel concilium dictum ex communi intentione, eo quod in unum omnes diripant mentis obtutum: cilia enim oculorum sunt. Unde & qui sibi met dissentiant, non agunt concilium, quia non sentiunt unum. Cætus vero, conventus est vel congregatio, a coeundo, id est, conveniendo in unum. Unde & conventus est nuncupatus, quod omnes conveniant: & sicut conventus & cætus, sic concilium dicitur a societate multorum in unum.

Ex VII
apud
Hæc ab
fuit

In principio vero voluminis huius, qualiter concilium apud nos celebretur, potuimus: ut qui nostrum ordinem sequi voluerint, sentiant qualiter hoc agere debeant. Qui autem hoc agere melius elegerint, faciant quod iusto canonicoque atque sapientissimo consilio iudicaverint. Denique propter eorum auctoritatem ceteris conciliis præposuimus canones, qui dicuntur apostolorum (licet a quibusdam apocryphi dicantur) quoniam plures eos recipiunt, & sancti patres eorum sententias synodali auctoritate corroboraverunt, & inter canonicas potuerunt constitutiones. Deinde quarundam epistolarum decreta virorum apostolicorum interierimus, id est, Clementis, Anacleti, Evaristi & ceterorum apostolicorum, quas potuimus hactenus reperire epistolas usque ad Silvestrum papam. Postmodum vero Nicenam synodum constituimus, propter auctoritatem eiusdem magni concilii. Deinceps diversa concilia Græcorum & Latinorum, sive quæ antea, seu quæ postmodum facta sunt, sub ordine numerorum ac temporum capitalis suis distincta sub huius voluminis aspectu locavimus, subsidentes etiam reliqua decreta præsulum Romanorum usque ad sanctum Gregorium, & quaedam epistolas ipsius, in quibus pro culmine sedis apostolicæ non impar conciliorum extat auctoritas; quatenus ecclesiastici ordinis disciplina in unum a nobis constituta atque digesta, & sancti præules paternis instituantur regulis, & obediens ecclesiæ ministri vel populi spiritualibus imbuantur exemplis, & non malorum hominum pravitate decipiantur. Multi enim pravitate & cupiditate deprethi, accusantes sacerdotes oppreslerunt. Ideo sancti patres leges constituerunt, quas sanctos canones appellaverunt. Multi ergo idcirco alios accusant, ut se per illos exculent, aut eorum bonis ditentur. Plerique vero boni Christiani propterea tacent, & portant aliorum peccata quæ noverunt, quia documentis tæpe

Hæc
fuit
Hæc
apud
Hæc
fuit

Explicit.

PRÆFATIO ISIDORI MERCATORIS

In suam collectionem Canonum.

Isidorus peccator, servus Christi, & confervo tuo & parenti fidei, in Domino salutem.

Constantius 4. d. l. xvi.

Isidorus
inter MS
V. C. Iustelli
de quo plura
dicimus in
notis nostris.
Dei.

ditiones.

Romano

rescripserunt.

Compellor a multis tam episcopis, quam reliquis servis Christi, canonum sententias colligere, & in unum volumen redigere, & de multis unum facere. Sed hoc me oppido conturbat, quod diversæ interpretationes varias sententias faciunt, & licet unus sit sensus, diversæ tamen sunt sententiæ, & aliæ longiores, aliæ breviores. Ea vero concilia, quæ Græco sunt edita stylo, amplius quam tripliciter aut quadrupliciter interpretata atque conscripta reperimus. Quod si veritas est querenda est pluribus, Græcorum sequamur stylium, eorumque imitemur editiones atque exemplaria. Sin minus, ipsi dicant atque exponant, quibus tot sunt exemplaria, quot codices. Nobis tamen videtur, cum in nostro discrepaverint sermone, ut unitas & veritas ab ipsis querenda sit, quorum lingua edita esse noverunt. Quod & nos fecimus, & sicut a veris eorum reperimus magistris, in volumine, cui hæc præponitur præfatiuncula, inserere curavimus.

Canon autem Græce, Latine regula nuncupatur; regula autem dicta, quod recte dicit, nec aliquando aliorum trahit. Alii dixerunt regulam dictam, vel quod regat, vel quod normam recte vivendi præbeat, sive quod distor-

deruntur, quibus ea quæ ipsi sentunt iudicibus

corpo us

Concilii Generali. Tom. I.

1 Quam tenet Auctor Collectionis Canonum, quæ Isidori Mercatoris, seu Mercatoris nomine postea demum scripta est, non eadem est Isidorus sententia, & licet nonnulli Card. de Aguirre in Apparatu ad Concilium Hispanicum, in quibus conciliorum Hispaniarum adhibere ea, veterum ac recentium emittentium nam exponebat, sed quibus potius in collectione Decretalium par. 2. Clemente nuncupantur ad Synodum (suppositiva videtur). Quod quidem tenet illa collectio, præter ipsam. Et Epistola Pontificis a Clemente ad Papam Deum deditur, sed sedem Romanam tenuit ab anno 526 usque ad eam ordinem celebrandi Concilii, Apostolicorum Canonum versionem, & plurimum synodorum, tum in a. un. tum in a. un. o. c. ceta continet, in quibus fere Constitutum est in quibus, ac Labbeana nostra locum obtinet, nec tunc eadem præfati Harduinus, cui nonnulla per Dominicanam antiquam canonorum collectio nulla certum, aut hoc dicitur. Hanc præfationem cum v. c. cæno Cod. ap. Constanti Card. de Aguirre, & cum MS. Collegii Paris. Soc. IESU H. c. c. c. a quibus demum ea collectio lectio, ac notulis subserimus. 2 In Cod. Vatic. accipitur: Præfatio Isidori Episcopi. 3 In eodem. Mercator, verum manu, ut apparet, recentiori Idem in Cod. Parisiensi, & apud Iacobum. 4 Vatic. præfatio in Domino fidei, salutem. 5 Vatic. non volumine. 6 Vatic. faciant. 7 Vatic. distorperunt. 8 In Vat. fuit præfatio, & a circulis, & præfatiuncula hæc. 9 Abest vox ista volumine a Cod. Vatic. recte distorperunt.

ecclesiasticis probare non possunt : quoniam licet vera sint quedam, non tamen iudicibus credenda sunt, nisi quæ certis iudiciis demonstrantur, nisi quæ manifesto iudicio convincuntur, nisi quæ iudicario ordine publicantur. Nullus enim qui ius est rebus spoliatus, aut a sede propria vi aut terrore pulsus, antequam omnia sibi ablata ei legibus restituantur, & ipse pacifice diu suis fruatur honoribus, sedique propriæ regulariter restitutus, eius multo tempore libere potiarum honore. iuxta canonicam accusari, vocari, iudicari, aut damnari institutionem potest. Unde & ecclesiastica historia ab Eusebio Cæsariensi episcopo confecta, de muliere quadam, quæ pro castitate a marito accusabatur, ait: *Præceptum est interdictum est ab imperatore lege lata, ut primo permetteretur ei rem familiarem libere diutius ordinare, tum deinde respondere objectionibus.* Hæc omnes leges tam ecclesiasticæ quam & vulgares publicæque præcipiunt.

Horum vero concinnantur, si omnia ponantur, ante deficeret dies, quam horum singula explicarem, & nimis prolixa fieret epistola. Ex pluribus tamen aliqua hic ad provocationem aliorum inferere iudicavimus. Ait namque sanctus Leo Romanæ ecclesiæ antistes in epistola Chalcedonenſi concilio missa, cuius initium est: Leo episcopus synodo Chalcedonenſi: *Optaxeram quidem, dilectissimi, & reliqua: in qua inter cetera sic testatur, dicens: Quia vero non ignoramus per prævas amulationes multarum ecclesiarum statum fuisse turbatum, plurimosque fratres iniuste sedibus suis pulsos, & in exilia deportatos, atque in locum superstitum alios substitutos, his primitus vulnibus adhibeat medicina iustitiae: nec quisquam ita careat propriis, ut alter utatur alienis. Quem ita evolvere omnes relinquat, ut nemini quidem perire honor debeat, sed prioribus episcopis cum omni privilegio suo jus proprium reformetur.* Eadem & antiqui apostolici, qui fuerunt ante synodum Nicenam, sanxerunt. Eadem synodus, quæ habita est Larissa sub Valeriano, loquitur. Eadem plurimæ Romanæ synodi testantur. Eadem papa Symmachus & ceteri sancti patres sanxerunt: quorum statuta, prolixitatem vitantes, hic inferere distulimus. Si quis autem hæc plenius scire & legere voluerit, suis in auctoribus invenire & legere pleniter poterit. Nobis vero hæc in præfatione ista sufficiant. Et sicut militi ex multis armis illa sufficiunt, quæ ferre congruenter super se poterit, sic nobis de multis sententiis una aut duæ, vel quantum tunc temporis necesse fuerit, sufficiunt: quoniam sicut cum uno telo aut duobus inimicum vincimus, sic cum una aut duabus sententiis auctoritate plenius æmulum superamus. Si enim de mulieribus & secularibus hominibus hæc constituta sunt, multo magis ecclesiasticis viris & sacerdotibus sunt concessa. Hæc eadem vero & ecclesiastica iura iubent, & sæculi leges præcipiunt. Similiter accusatores & accusationes, quas sæculi leges prohibent, canonica funditus repellit auctoritas. Synodorum vero congregandarum auctoritas, apostolicæ sedi privata commissa est

potestate; nec ullam Synodum ratam esse legimus, quæ ejus non fuerit auctoritate congregata vel sulsa. Hæc canonica testatur auctoritas, hæc historia ecclesiastica roborat, hæc sancti patres confirmant.

Scire autem vos octoginta episcopos, qui hoc opus me incipere & perficere coegistis, & cunctos reliquos domini sacerdotes oportet, quod plura quam illa viginti capitula, quæ apud nos habentur, Nicenæ synodi reperimus, & in decretis Julii papæ septuaginta capitula ejusdem synodi esse debere legimus. Quam epistolam in suo ordine inter cetera decreta apostolicorum posuimus; hæc scrutantibus, & cunctis nosse volentibus rimanda. Nam quod plura quam viginti capitula sint Nicenæ concilii, in multis invenitur locis. Legitur enim in Constantino politano concilio ita: *Manifestum est quod illa quæ sunt per unamquamque provinciam ipsius provincie synodus dispenset, sicut Nicæno constat decretum esse concilio.* Legitur & in epistola Innocentii papæ, Vitrício Rothomagensi episcopo directa, ita: *Si qua causa vel contentiones inter clericos & laicos, vel inter clericos tam majoris ordinis, quam etiam inferioris fuerint exorta, placuit ut secundum synodum Nicenam, congregatis omnibus ejusdem provincie episcopis, iudicium terminetur; & reliqua.* Sanctæ etiam memoriæ Theophilus Alexandrinus episcopus, suis in epistolis meminit, in concilio Nicæno statutum esse, ut ab VIII. Idus Martii, usque in diem Nonarum Aprilis, diebus scilicet 28. qualicumque Luna nata fuerit, in quolibet medio spatio perhibet facere initium primimensis, XIV. vero a XII. Kalendas Aprilis usque in XVI. Kalendas Maii, solerter inquiri & si etiam die sabbatorum incidere, consequenti die dominico, id est luna 15. pascha celebrare conscripsit: & si die dominico luna 13. ejusdem mensis, id est primi mensis, eveniret, ipsa hebdomada transmissa, in alterum diem dominicum pascha sine dubio celebrare conscripsit. His & aliis quamplurimis exemplis patet, plura esse quam viginti Nicæni concilii capitula, & veram esse prædictam Julii papæ epistolam. Nobis autem quidam è consortio fratrum nostrorum orientales, testati sunt se vidisse concilium Nicænum, habens potiorem quatuor evangeliorum magnitudinem, continens in se sediones episcoporum, & introductiones, iudiciaque querimoniarum atque definitiones, & constitutiones, nec non & subscriptiones eorum; ad cuius similitudinem magnum Chalcedonenſe concilium conscriptum esse confirmaverunt, & demum alia Constantinopoli condita: unum videlicet sub Justiniano imperatore contra Dei impugnatores, Originem, Didymum, & Evagrium, & aliud temporibus Agathonis papæ, & Constantini imperatoris, contra Macarium episcopum, & Stephanum ejus discipulum, ac reliquos episcopos, qui pro frumento zizania in ecclesia seminaverunt, vinum miscuerunt aquæ, & proximo potum dederunt evertione turbida, & tamquam lupi agni simulabant mendacium, & veritas ut mendacium refutabatur.

Nosse etiam oportet licet cetera non infir-

Judicio

indictum

a concilia
partia
b similia

Epist.

l'emp'aco
Cod. Valenti-
niano.

a rimandam.

ita & MS
Justelli codex.

ad xiv.

14. ex c.
Justelli aliis
que ad

edita,

b Hinc quoque arguas ab
Hispaniensi
Isidoro diversum esse hunc
Mercatorem l

c evertionem
turbidam.

a Vatic. appellata. b Vatic. non. In Vatic. deest vox explicarem. c Vatic. nullis. d atque in locum superstitum alios substitutos. Cod. Vat. e Vatic. Lassa eadem significatione. f deest in Vat. g in Vat. LXXX. h Vatic. prohibet. i Vatic. Maii. j Hæc verba esse die etc. sunt ad marginem Cod. Vatic. 630.

* Hic omnia nonnulla sunt, necio quo concilio, quia in exemplaribus MSS. in omnibus editio nibus, Meritum, S. rri, curant, que alia, reperiuntur. Hic ergo restituendo fuit. Lab. de in append. tom. 1

firmantur) quatuor esse principalia concilia, A ex quibus plenissimam fidei doctrinam tenent ecclesie, tam de Patris, & Filii, & Spiritus sancti divinitate, quam de prædicti Filii & salvatoris nostri Incarnatione. Prior harum Nicæna synodus est trecentorum decem & octo episcoporum, sub Constantino Augusto peracta, in qua Ariani perfidia blasphemia condemnata, qua inæqualitatem sanctæ Trinitatis idem Arius asserbat: consubstantialem Deo Patri Deum Filium eadem sancta synodus per symbolum definiit. Secunda synodus est centum quinquaginta patrum sub Theodosio seniore, Constantinopoli congregata, qua Macedonium, sanctum Spiritum Dominum esse negantem, condemnans, consubstantialem Patri & Filio eundem Paracletum demonstravit; dans latius symboli formam, quam tota Græcia & Latinitas in ecclesiis prædicant. Tertia synodus est Ephesina prima, ducentorum episcoporum, sub minore Theodosio Augusto edita, qua Nestorium duas personas in Christo asserentem justo anathemate condemnavit, ostendens manere in duabus naturis unam Domini nostri Jesu Christi personam. Quarta est synodus Chalcedonensis, sexcentorum triginta sacerdotum, sub Martino principe habita, in qua Eutychem Constantinopolitanum abbatem, Verbi Dei & carnis unam naturam pronunciantem, & ejus defensorum Dioscorum quondam Alexandrinum episcopum, & ipsi rursus Nestorium, cum reliquis hæreticis, una patrum sententia prædamnavit: prædicans eadem synodus Christum Dominum sic natum de Virgine, ut in eo unam personam & Divinæ & humanæ confiteatur naturæ. Hæc sunt, ut prædiximus, quatuor principales & venerabiles synodi, fidem catholicam complectentes: Sed & si qua sint concilia, qua sancti patres spiritu Dei pleni sanxerunt, post istorum quatuor auctoritatem, omni manent stabilita vigore, quorum etiam gesta in hoc opere condita continentur.

In hoc errasse Binium & R. C. editione Suriana deceptos constat.

Grat. l. c. incertus

Sequitur in MS. Aurelio Carth. ep. afferta epistola cum recepto Damiani papæ.

ORDO CELEBRANDI CONCILII,

Desumptus ab Isidoro Mercatore ex quarto concilio Toletano cap. 4. & Gorgia Loaisa Hispaniarum conciliarum editoris diligentia emendatus. Quare sciat lector non esse generalem hunc ordinem, sed tantum forte servatum in Toletanis, vel aliis in Hispania celebratis conciliis.

a ex cod. Vigilano, ve Alverden, qui asseruntur in Bibl. Scorialensi sancti Laurentii

ORDO DE CELEBRANDO CONCILIO.

HOra itaque diei prima, ante solis ortum, ejiciantur omnes ab ecclesia; obseratisque foribus, cuncti ad unam januam, per quam sacerdotes ingredi oportet, ostiarii stent. Et convenientes omnes episcopi pariter introeant, & secundum ordinationis sue tempus resideant. Post ingressum omnium episcoporum, atque confesum, vocentur deinde presbyteri, quos causa probaverit introire. Nullus inter eos audeat ingredi diaconorum. Post hos ingrediantur diacones probabiles quos ordo poposcerit interesse: & corona facta de sedibus episcoporum, presbyteri a tergo eorum resideant; diacones in conspectu episcoporum stent; deinde ingrediantur & laici, qui electione concilii interesse meruerint. Ingrediantur quoque & notarii, quos Cad recitandum vel excipiendum ordo requirit: & obserentur januæ. Sedentesque in diuturno silentio, dicat archidiaconus: Orate: Statimque omnes in terra prostrabuntur, & orantibus diutius tacite cum stetitibus atque gemitibus, unus ex episcopis senioribus iurgens, orationem palam fundet ad Dominum, cunctis adhuc in terra jacentibus, dicens.

Y b se ingrat

c concilio

d atque cor totam habentes ad Dominum sacerdos

e immanteste

f esto nobiscum,

g efficere debeamus ut te auxiliante tibi in omnibus placere valeamus.

h summam

Adsumus, domine sancte Spiritus, adsumus; peccati quidem humanitate detenti, sed in nomine tuo specialiter aggregati. Veni ad nos, adesto nobis, & dignare illabi cordibus nostris: doce nos quid agamus, quo gradiamur ostende, quid efficiamus operare. Esto solus & suggestor & effector iudiciorum nostrorum, qui solus cum Deo Patre & Filio nomen possides gloriosum. Non nos patiaris perturbatores esse iustitiam, qui summe diligis æquitatem. Ut in sinistram nos non ignorantia trahat, non favor inflectat, non acceptio muneris vel personæ corumpat, sed junge nos tibi efficaciter, solius tuæ gratiæ dono: ut simus in te unum, & in

1 Ita MSS. Isidori. Gratianus in quibusdam MSS. Dei Filium
2 Eundem MSS. omnes. Latini, nec sine causa quævis Græce Eudoxie.
3 Vatic. intermissum. 4 Hunc ordinem edidit Harduinus ex MS. Parisiensis Soc. Jesu alicubi immutatam; nobis intacta Vigilani, sive Alerdensis codicis lectione satis est variantem Parisiensis indicare, nonnullisque notas e pluribus, ac faustoribus Card. de Aguirre excerptas asserre. In Parisi deest itaque. 5 Inducatur hæc verba mos illorum temporum, quo Christiani etiam sæculares frequenter adibat Ecclesiam, aut circa mediam noctem, qua matutina hora in choro cantabantur, aut paulo post usque ad diluculum, sive auroram. Ea sane conuertunt Christianorum pernoctantium, & orantium in templo a primis sæculis viginti in Ecclesia. Ecclesia vero Toletana a primis sæculis usque modo retinet morem canendi matutinam media nocte Card. Aguirre. 6 Id servatum fuit apud Hispaniam semper, ut Episcopi juxta tempus ordinationis uniuersique residerent, proindeque & loquerentur, sive sententiam proferrent, ac tandem subsciberent Card. Aguirre. 7 Patres Ecclesie Hispanice in hoc ordine non quilibet Presbyteros sive simplices Sacerdotes sinunt ad Concilium celebrandum accedere, sed selectos tantum, sive probatissimæ vitz, & doctrinæ. Et ita videmus factum in Concilio Elberitano, ubi præter andregintis Episcopos, referunt Presbyteri triginta sex. In sequentibus autem Hispaniæ Conciliis non ita facile in extiter Presbyteros iugressos fuisse, nisi forte ubi gerebant vices Episcopi absentis. Idque æquidem observatum legitur in Concilio Occumenico, ubi nullus eis locus fuit. Card. Aguirre. 8 Non veretur omnino ingressus Diaconorum hoc loco, sed solum prohiberi, ut simul cum Presbyteris ingrediantur: nam statim subditur: Post alios ingrediantur Diacones probabiles, quos ordo poposcerit interesse: nimirum, quos Episcopi iudicaverint dignos interveniendi sacro eidem congressui. Unde & ad Concilium Elberitanum ingressi sunt Diaconi aliquot. Quamvis vero de cetero Diaconi non fuerint admitti in sequentibus Hispaniæ Conciliis, ut nuper de Presbyteris monuimus; admittentur tamen instar eorum, ubi gerebant Episcoporum absentium vices. Card. Aguirre. 9 In Parisi. restituit, quos tamen seorsum Metropolitanus elegerit. qui atque & cum eo iudicare aliquid, & diffinire possunt.
10 Parisi. Obseratisque januis, & sedentibus in diuturno silentio sacerdotibus, atque cor totam habentibus ad Dominum, dixerit ep. Archidiaconus. 11 Parisi. proferentur tam Episcopi, quam presbyteri. 12 Parisi. & ceteri sim.

ORDO CELEBRANDI CONCILII.

in nullo deviemus à vero: qualiter in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderatione pietatis iustitiam, ut hic à te in nullo dissentiat sententia nostra, & in futuro pro bene gestis consequamur præmia sempiterna. Amen.

Tè condonante, qui cum Patre & Filio unus permanes Deus per infinita sæcula sæculorum.

In qua oratione, nec oratio paterna, nec benedictio, sed ipsa solummodo oratio confirmetur. Quando autem plurimi metropolitani fuerint, tunc ab altero hæc oratio dicitur.

Alia.

Domine, qui nos iustitiam loqui, & quæ re-cta sunt præcipis judicare, tribue nobis, ut nec iniquitas in ore, nec pravitas inveniatur in mente; ut puro corde purior sermo consentiat, procedat in operibus iustitia, nec appareat dolus in lingua.

A tertio vero metropolitano, loco tertio hæc oratio pronuntiatur.

Jesu Domine, qui sacro verbi tui oraculo promisisti, ut ubi duo vel tres in nomine tuo fuerint aggregati, medius dignareris adesse, adesto cætui nostro propitius, & cor nostrum perlustra misericors, ut ita rectum iustitiæ tran-quitatem teneamus, ne a bono misericordiz ali-quatenus aberremus.

Alia.

Dissolve, Domine, nostrarum mentium li-gaturam, & obligationis impiæ confringe ca-tenam, ut tibi laudem pro liberatione red-damus, cujus ultionem pro transgressione pa-velscimus.

Alia.

Deus, qui veritatem loqui filios hominum cupis, & eorum casto iudicio delectaris, men-tem nos dignare habere rectam; ut possimus labiis veram depromere iustitiam.

Finita autem oratione, & responso ab omni-bus, Amen, rursus dicit Archidiaconus: Erigite vos. Et confestim omnes surgant, & cum om-ni timore Dei, & disciplina, tam episcopi, quam presbyteri sedent. Sicque omnibus in suis lo-cis in silentio confidentibus, diaconus alba in-dutus, codicem canonum in medio proferens, capitula de conciliis agenda pronuntiat, id est, ex concilio Chalcedonensi, æra xviii. item ex capitulis orientalium patrum, quæ Marti-num episcopus de Græco in Latinum vertit, æra xviii. de synodo facienda; item ex concilio Toletano IV. æra lli. Item ex concilio Aga-theni, æra xvi. sive ex sermone sancti Ambro-sii de pace, vel aliud de canonibus, quod me-tropolitano aptius visum fuerit ut legatur. Fi-nititque titulis, metropolitano episcopus con-cilium alloquitur, dicens:

Exhortatio.

Ecce sanctissimi sacerdotes, præmissis Deo præ-cibus, fraternitatem vestram cum pia exhorta-tione convenio, & per divinum nomen obtestor, ut ea, quæ a nobis de Deo, de sacris ordini-bus, vel vestris moribus vobis fuerint dicta, cum omni pietate suscipiatis, & cum summa reverentia perficere intendatis. Quod si forsan

aliquis vestrum aliter quam dicta fuerint sente-rit, sine aliquo scrupulo commotionis, in no-strorum omnium collatione, ea ipsa, de quibus dubitaverit, conferenda reducat: qualiter, Deo mediante, aut doceri possit, aut doceat. Deinde simili vos obtestatione conjuro, ut nullus vestrum in iudicando, aut personam excipiat, aut quolibet favore vel munere pulsatus a veritate discedat; sed cum tanta pietate quid- quid cætui nostro se iudicandum intulerit iudicet, ut nec discordans contentio ad subversio-nem iustitiæ inter nos locum inveniatur; nec item in perquirenda æquitate vigor nostri ordinis vel sollicitudo tepescat.

(a) Post allocutionem concilii, qua metro-politanus solet synodum alloqui universalem, statim rex cum suis optimatibus ingreditur in concilium: & in primis, corona sacerdotum post se dimissa, ad altare conversus, ibi orationem dicit: sed ipsa oratione supra acta, ad concilium conversus dicit: Et homo prostratus, atque inde se erigens, & seipsum precibus sacerdotum commendat, & alloquendo concilium, ut iustiti- fiam agant, religiosa exhortatione insinuat. Post- quam autem expleverit exhortationem suam, a diacono dicitur: Oremus.

Tunc rege converso ad orientem, omnes sacerdotes in terra pariter prosternantur, ut- rit & prius: sicque dicatur hæc oratio domi- nica.

Rex Deus, a quo regum regitur regnum; quo gubernante sublime, quo deservente fit fragile, famulo tuo N. moderator assiste. Da, ci domi- ne fidei rectitudinem firmam, & legis tuæ cu- stodiam indefessam: ita morum honestate præ- polleat, ut tuæ majestati complacere: ita nunc præsit populis, ut coronetur post transitum cum electis. Pater noster.

Benedictio.

Benedicat tibi, serenissime princeps, virtutum dominus, & omnipotens Deus. Amen.

Intpiret tibi facere misericordiam, & tempera- re iustitiam. Amen.

Qui tibi tribuit regnum, ipse cor tuum con- servet illæsum à nocibilitate omnium populorum. Amen.

Et qui conventum nostrum pro Domino vene- reris, cum tuis omnibus post longa sæcula coroneris. Amen.

Per dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Deo Patre, & sancto Spiritu, unus Deus gloriatur in sæcula sæculorum.

Qua benedictione suscepta, dicitur illi à dia- cono:

In nomine domini nostri Jesu Christi, ite cum pace.

Sicque cunctis respondendum est: Deo gra- tias.

Statimque idem princeps secedit a conven- tu concilii.

Post egressum igitur regis, & exhortationem metropolitani, quæ prius dicta est, introibunt omnes quique fuerint presbyteri, diacones, vel religiosi ad audiendam doctrinam. Sicque archidiaconus lecturus est canonem Toletani concilii

a modera- tione
b dicatur
c defuit in V. C. Ju- stitii.

a contentio
b copula- tione
c auxiliante
d a iusto iudicio scienter avertatur
e aut
f tota
g retrahate.

h hanc ex- hortationem.

i quæ dicuntur de rege de- sunt in C. Just. k Scribendum omnino ut habet Lousia, hu- mo, licet Bi- nius & R. C. habeant ho- mo

d Lousia & alii Hispani credunt hæc vel Hæc. Inc. hinc scri- bunt æra, & qd videntur

xxxv

exhortatio- ne illa

g sanctis

l universi. m hinc arguet non esse au- torem huiusce ordinis Ildo- tum Hispani- lensem.

a In Paris deest. Antea. Te condonante utique in: qua oratione.
b Fuit in Codex Canonum erat, qui a tempore S. Leonis Papæ ubique receptus fuerat. & cujus MSS. duo extant nunc in Monasterio Ripoll. Catalonia. Car. Aguirre. c Paris. de Concilio Toletano lxxxv.
d Paris Chalcedonensis æra xviii. item ex Concilio Agathensi æra xxv. vel xxvi vel aliud de Canonibus etc.
e Paris. de concilio. C. scriptura, ut etc. (a) Luc. Cod. addit. Post hæc exhortationem introibant omnes qui usque fuerint Pres- byteri, Diacones, vel Religiosi universi ad audiendam doctrinam. Sicque Archidiaconus etc. ut est pag. 11.
f In Paris. Post hæc exhortationem, qua etc.

cilii XI. era 1. Ne tumultu concilium agitetur. A Quo canone perlecto, statim concilium Ephesium ex ordine perlegetur: deinde collatio pariter & instructio de mysterio sanctæ Trinitatis habebitur, simulque & ordinibus officiorum, si in omnium sedibus ejusdem celebritatis unitas teneatur. Pro his quoque causis, prout spatium diei permiserit, & epistolæ Papæ Leonis ad Flavianum episcopum de erroribus Eutyche- tis, & mysterio sanctæ Trinitatis legendæ sunt: canones quoque de unitate officiorum.

Nec ad aliud aliquid ante transibitur, quam ista omnia explicentur; ita tamen, ut in totis tribus diebus litaniarum nihil aliud agatur, nec retractetur, nisi sola collatio de mysterio sanctæ Trinitatis & de ordinibus sacris, vel officiorum institutis, ita ut hæc tota peragantur per istos tres dies; nihil aliud, sicut jam dictum est, nisi sola questio, de his quæ prædicta sunt, habeatur; ita ut lectio semper congruens causam ordinis, quæ querenda est, antecedit.

Item oratio in secundo die in inchoatione Concilii dicenda.

Nostrorum tibi, Domine, curvantes genua quæsumus, ut bonum quod nobis a te requiritur, exequamur, scilicet ut prompta tibi sollicitudine gradientes, discretionis arduæ subtile iudicium faciamus, ac misericordiam diligentes clareamus fluidis tibi placitæ actionis.

Item oratio, die tertio, quæ in inchoatione concilii dicitur.

A te, Domine, interni clamoris vocibus unanimiter postulamus, ut respectu tuæ gratiæ solidati, præcones veritatis efficiamur intrepidi, tumque valeamus verbum cum omni fiducia loqui.

Post hæc in quarto die reliquæ causæ per ordinem admittendæ sunt. Sicque omnes qui de religiosi in retroactis diebus pro spirituali intrusione interfuerunt concilio, foras egredientur: residentibus aliquibus presbyteris in concilio, quos metropolitanus ordinaverit honorandos. Per singulos tamen illos tres dies litaniarum, episcopi, vel presbyteri cum admonitore primum orationibus prostrabuntur. Sicque collecta a metropolitanis oratione, & dicente diacono: Erigite vos, conlurgent, & de divinis tantum, ut dictum est, rebus collationem habebunt. In reliquis tamen diebus, cunctis adstantibus, oratio colligenda est. Et sic confidentes causarum negotia iudicabunt. Nullus tamen tumultus, aut inter confidentes, aut inter adstantes habebitur. Eodem autem modo, eodemque ordine ad concilium omnes per singulos dies ingrediantur, quo superius jam præmissum est. Nam etsi presbyteri, & reliqui, aut diaconus, clericus, sive laicus de his qui foris steterint, concilium pro qualibet re crediderit appellandum, ecclesiæ metropolitanæ archidiacono causam suam intimet, & ille concilio denunciaret: tunc illis & introcundi & proponendi licentia concedatur. Nullus autem episcoporum a cætu communi secedat, antequam hora generali secessionis adveniat. Concilium quoque nullus solvere audeat, nisi fuerint cuncta determinata, ita ut quæcumque deliberatione communi finiuntur, epi-

scoporum singulorum manibus subscribantur. Ita tamen ut ante duos vel tres dies, quam solvatur concilium, omnes constitutiones à se editas diligenti consideratione retractent. Item in die, qua concilium absolvendum est, canones qui in sancta synodo constituti sunt, coram Ecclesia in publico relegantur. Quibus explicitis, respondetur Amen.

Deinde ad locum redeuntes, ubi in concilio residebant, canones ipsos subscripturi sunt. Admonendi quoque a metropolitano sunt, de pascha ventura, quo tempore veniet. Admonendi sunt etiam quo tempore, superveniente anno, ad concilium faciendum veniant, & eligendi etiam de episcopis, qui cum metropolitano die festo nativitatæ domini, & sanctum pascha debeant celebrare. Post hæc dicente archidiacono, Oremus, omnes simul in terram pariter prostrabuntur, ubi diutissime orantibus, hanc unus ex majoribus orationem dicturus erit:

Oratio.

Nulla est, Domine, humanæ conscientiæ virtus, quæ inoffense possit tuæ voluntatis iudicia expedire. Et ideo, quia imperfectum nostrum viderunt oculi tui, perfectioni deputa, quæsumus, quod perlecto æquitatis sine concludere præoptamus: te in nostris principiis occursum poposcimus; te quoque in hoc sine iudiciorum nostrorum indultorem nostris excessibus speramus: scilicet ut ignorantie parcas, ut errori indulgeas, ut perfectis votis perfectam efficaciam largiaris. Et qui conscientia remordente tabescimus, ne aut ignorantia nos traxerit in errorem, aut præcepta forsitan voluntas impulerit iustitiam declinare, ob hoc te poscimus, te rogamus, ut si quid offensionis in hac concilii celebritate attraximus, te condonante, remissibile habeamus: ut in eo quod soluturi sumus aggregatum concilium, à cunctis primum absolvamus nostrorum nexibus delictorum: qualiter & transgressores venia, & confitentis tibi subsequatur remuneratio sempiterna. Per Dominum, &c.

Benedictio.

Patris Dei Filius, qui est initium & finis, complementum vobis tribuat charitatis. Et qui vos ad expletionem huius fecit pervenire concilii, absolutos vos efficiat ab omni contagione delicti. Amen.

Ut ab omni reatu liberiores effecti, absoluti etiam per donum Spiritus sancti, felici reditu vestrarum sedium cubilia reperatis illæsi. Amen.

Præcedente lumine divinitatis Domini nostri qui omnia regit in sæcula sæculorum.

Quibus explicitis, dum dictum fuerit ab archidiacono. Erigite vos, omnes illico pariter surgentes, residente metropolitano, ab ipso primum incipientes, osculum sibi invicem omnes pariter dabunt. Sicque post datam sibi invicem pacem, dicit diaconus.

In nomine Domini nostri Jesu Christi eamus cum pace. Deo gratias.

Et sic conventus totus absolvitur.

a transca-

b partian-

c ordini & causæ.

Hæc in C. Justitii cum sequenti alio loco reperitur adscrip- ta, & in editione Surii d. tecum.

e procla-

f Hic de- finit editio Surii.

g probave-

a se profer-

i iuste & religiose cogent, vel colligant.

k regula-

a meta ast. quo officiant

b in chore

c ventura quo veniat die.

d natali.

e orate.

f occursum.

g adesse peccamur.

h operis.

i condonante ac remissibile facere digneris.

k Huius orationi oratio pacerna ad- iungatur, & cunctis adhuc presentibus hæc benedictio explicetur.

l quod ipse prestare dignetur, &c

m explicitis.

a Paris. totos illos tres dies. b Paris. oratione confurgant. & de divinis &c. c Paris. habentur. d Paris. diaconi, clerici, sive laici crediderint intiment. e Paris. sedant. f Paris. residerant. g Paris. subscribant. h Paris. se proferant. i Paris. Christus Dei filius. j In Paris. inverse. scilicet: in nomine Domini nostri Jesu Christi eamus cum pace, omnes illico &c. k sequæ data sibi invicem pace conventus concilii absolvitur.

(4) EXHORTATIO AD PRINCIPEM.

*Alias via regia, ex eodem Garfa
Loaisa adjecta:*

Ex codice
Alveldensi,
bibliothecae
regiae sancti
Laurentii in
Hispania.

Ungaban-
tur Hispanie
reges.

Jerem. 4.

Prov. 16.

Isa. 30.

Deut. 17.

DEUS omnipotens, o clarissime rex, quando voluit, & ubi voluit de regali nobilique genere te nobiliter procreavit, & misericorditer ad lavacrum regenerationis perduxit, caput tuum sacri chrismatis oleo linivit, & dignanter in filium adoptavit; constituit te regem populi terrae, & proprii filii sui in caelo fieri iussit haeredem; his etenim sacris ditatus muneribus, rite portas diademata regis; primum, quia de femore regis, regalique descendis protapia, decenter tibi convenit & bene multa regere regna. Secundo, quia te regem esse & sacri chrismatis unctio, & fidei confessio operisque confirmat & actio. Tertio, quia ut aeternum cum Christo perciperes regnum, misericorditer adhuc te parvulum rex regum adoptavit in filium. Haec te perspicua claraque indicia ab infantia regem clamitant, regemque confirmant. Superest, ut haec ipsa regalia, quae perceperisti, bona a Domino munera sollicite salva custodias, & operibus pariter moribusque defendas: exiguo etenim tempore in hac, qua vivimus, morabimur vita: quia viam univerſae carnis pergitur, & celeri cursu ad promissam quotidie patriam festinamus. Restat ergo, ut de illa tantum sollicite interrogemus via, quae nos a latronibus tutos, vitiosque defaectos desideratam feliciter ducat ad patriam: hortatur etenim nos de hac re propheta, cum dicit: *Stare super vias, & videte & interrogate de semitis antiquis; & videte quae sit via bona, & ambulante in ea, & invenietis requiem animabus vestris.* Sollicite ergo haec a nobis discreteque quaerenda est via, quae nos salvos ad requiem perducat aeternam: & cum, Domino nobis monstrante, fuerit inventa, caute discreteque ambulandum est per eam, ne ad dexteram inclinantis, aut ad sinistram, occurrat illa, de qua propheticus sermo denunciatus clamitat: *Est via, quae videtur hominibus recta, cujus novissima demergunt ad inferna.* Sed ne aliquis nostrum per ignorantiam in hoc oberrans incidat devium, pie nos propheta admonet Isaias, & ad rectam sanctamque viam dulciter revocans clamat: *Et erunt oculi tui videntes praecceptorem tuum, & aures tuae audient verbum post tergum monentis: Haec est via, ambulate in ea, neque ad dexteram, neque ad sinistram.* Nam & Israeliticus populus cum per aliena transiens regna, ad repromissionis tenderet patriam, nuncios misit ad Sehon regem Amorrhoeorum, dicens: *Obsecro ut transire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus ad dexteram, neque ad sinistram; sed per viam regiam gradiemur, donec pertranseam fines tuos.* Et tibi ergo, nobilissime rex, si vis ad supernam feliciter promissionis tendere patriam, diligenter regia quaerenda est via: quia, cum sis rex in terra, ad caelorum properans regna, per regiam debes currere viam: trita etenim via est, & antiquitus sanctorum regum vestigiis contricata. Per illam Josue firmissimo properans gradu, multorum re-

Agum colla comminuit, & nefandorum phalanges stravit, Jerichuntinos muros evertit, & Israelitico populo terram repromissionis distento fune divisit: per illam David indeclinabiliter gradiens, persecutori Sauli pepercit, lapideo istu Goliath extinxit, & ab improprio allophylorum Dei populum liberavit, & sibi regnum perpetuum solidavit: per illam firmiter ambulante Ezechiam misericorditer Dominus visitavit, a mortis termino revocavit, & quinquies ternos ad vitam addidit annos: per illam adhuc ambulans Salomon, quasi fluvius aqua, impletus est sapientia; & ab illa recedens, inexpiabilem gloriae suae intulit maculam: per illam intrepidus Josias rex justus ambulans, excelsa comminuit regna, abominaciones diversas a populo Dei abstulit, & justificationes a Domino multiplices accepit. Ecce conspicias perspicue, rex nobilissime, qualiter per regiam ad Dominum reges ambulant viam, & ad caelorum regna cum ceteris sanctis reges quoque feliciter volant. Via etenim regia est, quae per prophetam vocatur sancta: *Per quam non transibit pollutus, ait idem propheta, nec invenietur ibi leo, diabolus scilicet, qui rugiens circuit quaerens quem devoret; nec mala bestia, daemone videlicet, ascendet per eam; sed est directa via, & ambulabunt, qui redempti a Domino, & liberati fuerint, per eam, per quam & te quotidie, auxiliante Domino, ire cognoscimus & gratulamur, & ad aeternam gloriam te esse venturum fideliter credentes non dubitamus. Tantum est, ut quod cepisti bonum perficias, & usque ad perseverantiae finem perducas: quia non qui inchoaverit, sed qui perseveraverit, salvus erit.*

De observandis mandatis Dei.

Attende ergo, o clementissime ac mitissime rex, quantum nos diligit dominus noster Jesus Christus, qui cum promissione suam a nobis exigit dilectionem, & Spiritum sanctum dicit nobiscum esse in aeternum mansurum, si post dilectionem suam mandata ejus servaverimus: ab ipso enim, ut jam superius diximus, nobis omnia bona conceduntur; & velle bonum, & operari, ab illo prius nobis largitur: Diligimur enim ut diligamus, amamus, ut amemus, cognoscimur ut cognoscamus, adjuvamus ut operemur, & operando virtutibus ditemur. Ergo si te dilectio Dei proximique demulcet, consequens est ut facias quod ille praecipit. quia intantum diligis inquantum facis: neque enim potest sincere Deum diligere qui mandata ejus fideliter non custodit. Ipso te Domino docente, intellige: ait enim: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diligit eum: & ad eum veniemus, & mansorem apud eum faciemus: & Qui non diligit me, sermones meos non servat.* Joannes quoque apostolus dilectione Dei repletus in epistola sua ait: *In hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observamus. Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in eo veritas non est: qui servat verbum ejus, vere in hoc caritas Dei perfecta est.* Liber quoque Job ore Domini sacratus, de hoc ipso testis est, maxime de regibus dicens; *Non auferet a justo*

Isa. 31.

Joan. 14.

Ibidem.

1. Joan. 1.

Job 36.

CCM-

(a) Haec in Cod. Luc. haec exhortatio, sed loco ejus ponuntur duae orationes quae hic leguntur. *Nostrum tibi Domine &c.* & alia. *Ad te Domine &c.* Tum additur alia manu, sed antiqua: *Hic debent fieri Canones Apostolorum num. L.*

1. Privati alicujus scriptoris, non synodi, quae saltem nota sit, opella moralis; ideoque ab Harduino in sua collectione praetermissa.

2. Haec omnia videntur desumpta ex Concilio Arausino II. quod celebratum fuit an. 709 vel ex capitulis sedis Apostolicae adversus Pelagianos, atque ipsorum reliquias. *Card. Aguirre.*

oculos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illuc eriguntur: revelat quoque aurem eorum, ut corripiat; & loquitur, ut revertantur ab iniquitate. Si audierint & observaverint, complebant dies suos in bono, & annos suos in gloria: si vero non audierint, transibunt per gladium, & stultitia consumuntur. De se quoque ipse Job bonum rectumque dans testimonium, ait: Vestigia Dei secutus est pes meus: viam ejus custodi, & non declinavi ex ea: a mandatis labiorum ejus non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris ejus. Tale ergo de te, o bone rex, volumus semper audire testimonium; tale videre frequenter & opus. Ipse quoque Dominus de dilectione sua, atque mandatorum suorum observantia populum Israeliticum admonens, dicit: Et nunc, Israel, audi precepta & judicia quae ego doco te, ut facias ea vivas in eis. Observa & cave ne quando obliviscaris domini Dei tui, & negligas mandata ejus, atque judicia & ceremonias quas ego precipio tibi hodie, ne postquam comederis & satias fueris, domus pulchras adificaveris, & habitaveris in eis, habuerisque armenta & ovium greges, argentum & aurum, cunctorumque rerum copiam, elevetur cor tuum, & non reminiscaris domini Dei tui. Et nunc, Israel, quid dominus Deus tuus petit a te, nisi ut timeas dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diligas eum, ac servas ei in toto corde tuo, & in tota anima tua, custodiaque mandata & ceremonias ejus, quas ego precipio tibi hodie, ut benefici tibi? Si autem audieris, ut facias omnia mandata ejus, satiet te Dominus excelsorem cunctis gentibus, quae versantur in terra: benedictus eris in civitate, & benedictus in agro benedictus fructus ventris tui, & fructus terra tua: mittet Dominus super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum benedictionem: dabit Dominus inimicos tuos, qui consurgunt adversum te, corrumpentes in conspectu tuo. Addit quoque Dominus adhuc ad Israel, dicens: Si in preceptis meis ambulaveritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pacem in finibus vestris, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur. Apprehendet messium trituram vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pavore habitabitis in terra vestra. Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat: aufervam malas bestias, & gladius non transibit terminos vestros: persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis: persequentur quinque de vestris centum alienas, & centum ex vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro. Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea: si spreveritis leges meas, & judicia mea contempseritis, ut non faciatis ea quae a me constituta sunt, ut ad irritum perducatis pactum meum, ego haec faciam vobis: visitabo vos velociter in egestate & ardore: corruetis coram hostibus vestris, & subjiciemini his qui oderunt vos, fugietisque nemine persequente. Per Isaiam quoque Dominus ad Israel clamat, & dicit: Utinam attendisses mandata mea: facta fuisset sicut flumen pax tua: & justitia tua sicut gurgites maris: & fuisset sicut arena semen tuum; & stirpes uteri tui, ut lapilli ejus: non interisisset, & non fuisset attritum nomen ejus. Bonum ergo tibi est, o rex, ut diligas dominum Deum tuum, & ob dilectionem ejus nimiam sollicitè & diligenter custodias illius precepta: sancta sunt enim mandata ejus & justa: observantibus vero salutaria:

Concil. General. Tom. I.

propterea Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, ad te venient, & in perpetuum lætam mansionem facient; & beatus eris in perpetuum, tali hospite visitatus: propterea complebuntur in benedictionibus dies tui, & in gloria anni tui.

- De judicio.

In judicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro, matri illorum: & eris tu velut filius altissimi obediens, & miserebitur tui magis quam mater. Job quoque ait: Oculus sui cæco, & pes claudens; pater eram pauperum, & causam quam nesciebam diligentissime investigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius aufereram prædam: sedam quondam super eum qui afflictus erat, & compatiebar pauperi. Nam & hanc regiam esse virtutem rex Salomon approbat dicens: Rex

qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur. Si vis ergo, o rex, ut thronus tuus a Domino in æternum firmetur, non cesses justificare pauperem & pupillum, non cesses subvenire viduæ & oppresso, non cesses defendere advenam & desolatam: subveni mihero, eleva jacentem, solida confracta, consorta & robora lassum: divitiis non cesses fulcire mendicum, de manu peccatoris non cesses liberare oppressum. Audi quid regibus, regumque iudicibus dominus per David clamitat, dicens: Judicaste egenum & pupillum; humilem & pauperem justificaste: erigite pauperem & egenum, de manu peccatoris liberabitis eum. Huic sententiæ concordans

liber Ecclesiasticus ait: Libera eum qui injuriam patitur de manu superbi. Isaias nihilominus prædicans ait: Querite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam, & venite, & arguite me; dicit dominus. Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur; & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana munda erunt. Si volueritis & audieritis me, bona terra comedetis. Vide ergo & diligenter attende, rex, quid defensoribus evenit pauperum: se illis esse debitorem, seque redditorem pronunciat Deus; nivis candorem peccatoribus promittit, & albæ lanæ munditiam pollicetur: postremo bona terræ comedere tribuit, terræ scilicet illius de qua scriptum est: Sancti in terra

sua duplicia possidebant; & de qua psalmista ait: Credo videre bona domini in terra viventium. Vides quia bona terræ æternæ illis regibus conceduntur, qui hic pauperum defensores exiitunt, illis in eicam fructus æternæ conceditur terræ, qui hic pauperes sciunt defendere pie; fructus optimos, scilicet angelorum, fructus æternos, fructus perpetuos, fructus dulcissimos & amantissimos, plenos saturitate & pinguedine, plenos lætitiæ & gaudio, plenos felicitate & gloria. O quam beata est vita regum justorum, quæ & hic temporalibus rebus fula nitescit, & in æternum cum angelis immortaliter requiescit! hic terrenis nutritur deliciis; illic gloria vestitur decorus: hic populorum constipatur catervis, illic chorus comitatur angelicis: hic hominum multitudine delectatur; illic cum angelorum choro lætatur: hic illi militia imperatoris obtemperat; illic in militia redemptoris exultat: hic stola vestitus regali nitescit; illic gloria immortalitatis indutus refulget: hic regis diademata portat; illic gaudio exultationis refultat: hic terreni regis filius vocatur; illic cœlestis regis filius confirmatur: hic terreni regni decenter magnam capit hereditatem; illic cœlestis regni felicem accipit portionem. Hæc ut tibi eveniant, clarissime rex,

B

totis

totis viribus laborare non cesses : nullus te se-
licitus erit, si tibi hæc, auxiliante Deo, eve-
nerint: nullus te transcendet in gloria, si hæc
tibi a domino feliciter fuerint collata. Amen.

INCIPIT PRÆFATIO CONCILIORUM
ex cod. MS. V. C. Claudii Hardy.

CONCILIIUM sacrum venerandi culmina juris
Condidit, & nobis congrua freno dedit.

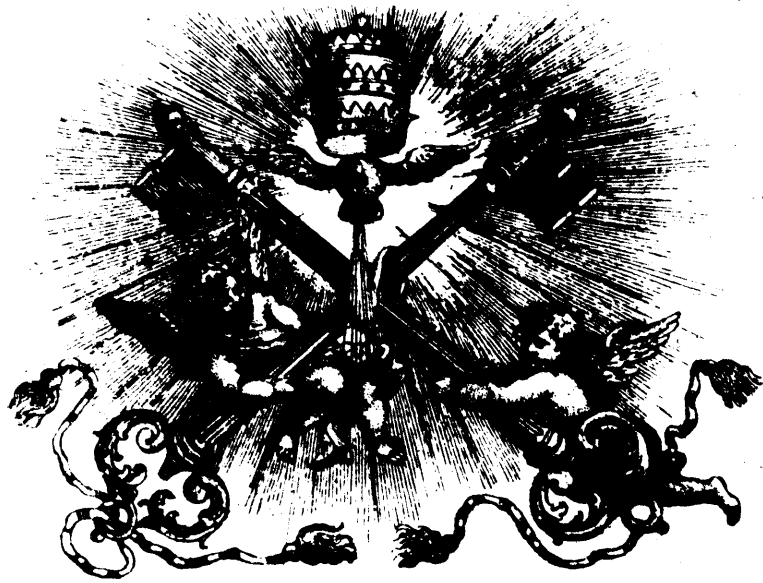
Ut bene fundatus, iusto moderamine possit
Intemerata (a) regens, clavicus ordo regi.
Pontifices summi veterum præcepta sequentes
Planius hæc monitis exposuere suis.

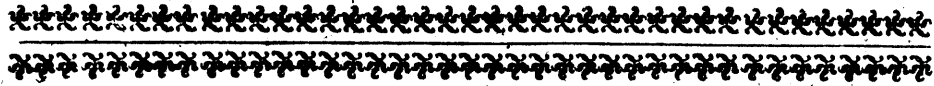
Hinc fidei nostræ se pandit semita, & omnes
Errorum damnans dogmata sancta vias.

Quisque Dei famulus fuerit Christi quo sacer-
dos,

Hoc sale conditus, dulcia mella suet.

^a Carmen hoc deestichum Concilii Niceni potius præfatio est, illique præpositum est ab Haddano ex MS. Pithemano. Idem pariter Canonibus Nicenis prægitur in vetustissima & ampliori Collectione Canonum Codicis 490. Lucensis de quo in Præfatione notia. (a) Luc. genus.

D E

Q U A D R U P L I C I

S Y N O D O

A P O S T O L O R U M ,

J U X T A G L O S S A M O R D I N A R I A M ,

In Actis Apostolicis per Sanctum Lucam Evangelistam
diversis in Capitibus studiose descripta.

ANNO CHRISTI 34. seu postius 33.

ANNO CHRISTI 34. seu postius 33.

Glossa ordinaria colligit tantum has 4. alii alias 4. plures.

Hæc Crabbus quem secuti sunt Surinus, Nicollinus, Binius, & R. C. ab sunt vero ab utraque Merlini editione.

EX Actis apostolicis colliguntur a scriptoribus ecclesiasticis, ac potissimum Glossa ordinaria, conventiones five concilia aliquot apostolorum primitivæ quoque ecclesie: in quibus exempla, formæ, imagines ac ceremonie certæ conciliorum, tam generalium quam provincialium, traduntur; postea per sanctos patres & ecclesie catholice posteros observandæ.

NOTA SEVERINI BINII.

Sunt qui, posthabito Glossæ ordinariæ iudicio, harum Synodorum apostolicarum quasdam omittunt: alias vero, quas scilicet S. Lucas Actuum 4. & 11. descripsit, addunt. Nos ordinariam Glossam, cuius major est auctoritas quam cui tam leviter a curiosis quibusvis novatoribus sit contradicendum, imitantes, neque ordinem nutamus, neque numerum augemus.

JOANNIS DOMINICI MANSI

ADMONITIO

In Veneta novissima Conciliorum editione inseritur hic nota admonens Lectores de methodo in ea servata pro variantibus ad laterales oras & in fine pagellarum adscriptis; nos de illis satis in præfatione egimus, ideoque ut supervacaneam omisimus.

I. SYNODUS APOSTOLORUM.

AA. 1. de electione Matthias.

DE prima apostolorum discipulorumque Christi conventionione, legimus Actuum primo capitulo, quod statim post ascensionem domini in cælum, reversi sunt Hierosolymam a monte Oliveti, manentes in cœnaculo Petrus, Joannes, Jacobus, &c. perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus & Maria matre Jesu & Fratribus ejus. In diebus illis exurgens Petrus, velut principalis & caput, in medio Fratrum, dixit: (Erat autem turba hominum simul fere cxx.) Viri fratres, oportet impleri scripturam, quam prædixit Spiritus sanctus per os David de Juda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Jesum, &c. Oportet ergo ex his viris qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intravit & exiit inter nos dominus Jesus, &c. testem resurre-

Concil. General. Tom. I.

ctionis ejus nobiscum fieri unum ex istis: Et statuerunt duos, &c. & orantes, dixerunt: Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus, &c. Et dederunt sortes eis. b Et cecidit fors super Matthiam, & annumeratus est cum undecim apostolis.

Exemplum ordinis Concilii

NOTE SEVERINI BINII.

a I. Synodus Apostolorum.) Hoc 1. concilium apostolorum habitum est Hierosolymis anno Christi 34. in domo Mariæ matris Joannis, qui cognominatus est Marcus, apostolis & discipulis domialibus præsentibus. Causa habiti concilii est, ut in locum Judæ traditoris alius subrogaretur, aliusque episcopatum ejus acciperet. Duobus igitur discipulis domini, Josepho & Matthia, constitutis, per sortem Matthias electus est. Baronius anno Christi 34. num. 236.

Anno potius 33. ex nostra supputatione.

b Et cecidit fors.) De sorte, quæ cecidit super Matthiam, hæc Dionysius de ecclesiast. hierarch. part. 3. cap. 5. De illa sorte, inquit, dixima qua Matthias divinitus obtigit, alii quidam alia sensere, meo quidem iudicio non recte. Apertam autem & ipsæ quid sentiam. Videtur mihi scripturam sortem appellasse, divini quiddam, & præcipuum muneris, per quod illi obno insinuetur, qui esset divina electione declaratus. Unde liber prænotatus hoc titulo, Sortes apostolorum, qui olim circumferebatur, recte censura Gelasii, canon. Sancta. dist. 15. inter apocrypha rejectus est.

Extrat quoque nunc MS. in archid. nostris.

II. SYNODUS APOSTOLORUM.

DE secunda in Hierusalem apostolorum & discipulorum Christi synodo, legimus Act. 6. In diebus illis crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum adversus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum. Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, ac ceterorum credentium, quæ jam ad multa millia excreverat, dixerunt: Non est æquum, nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo, fratres, ex vobis viros boni testimonii septem, plenos, &c. Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide & Spiritu sancto, &c. Hos d. (a multitudine electos) statuerunt ante conspectum apostolorum, qui erant episcopi fidelium: & ipsi apostoli orantes, imposuerunt eis manus, per orationem & manus impositionem ipsos diaconos ordinando. Sequitur effectus hujus ordinationis: Et verbum domini crescebat, & multiplicabatur numerus discipulorum in Jerusalem valde. Ex quo liquet, etiam hoc concilium esse Hierosolymis celebratum.

AA. 6. de diaconorum septem electione.

1. Synodus ob 7 diaconos instituta.

Effectus istius ordinationis.

B 2

ANNO CHRISTI 51. aut 52.

ANNO CHRISTI 51. aut 49.

...um. Stephanus autem plenus gratia & fortitudi-
dine, faciebat signa magna & prodigia in populo.
Surrexerunt autem, &c. & non poterant resistere
sapientia & Spiritui sancto qui loquebatur. Acto-
rum quoque 8. profecit Lucas de pre-
dicatione Philippi diaconi, &c.

tilitate convertos: quia nisi circumcidamini secu-
dum morem, &c. statuerunt, scilicet fideles, ut
ascenderent, &c. ad apostolos & presbyteros (ve-
lutii primarios ecclesie prelatos) in Jerusalem
super hac questione, &c. Cum autem venissent,
&c. Surrexerunt autem quidam de Pharisaeorum
secta, qui crederunt, &c. Conveneruntque apo-
stoli & seniores videre de verbo hoc. Cum autem
magna conquisitio fieret, surgens Petrus, (tam-
quam apostolorum supremus & caput) dixit ad
eos: Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis,
&c. Nunc ergo quid tentatis? &c. sed per gratiam
domini Jesu Christi credimus salvari, quemadmo-
dum & illi & Tacuit autem omnis multitudo, con-
sentiens Petro, & deinde audiebant Barnabam
& Paulum; narrantes quanta Deus fecisset signa
& prodigia in gentibus per eos. Et postquam ta-
cuerunt, (scilicet Barnabas & Paulus) respon-
dit Jacobus, dicens: Viri fratres, audite me: Si-
mon narravit, &c. Propter quod ego iudico, non
inquietari eos qui ex gentibus convertuntur ad
Deum, sed scribere ad eos, ut abstineant se a con-
taminationibus simulacrorum, & fornicatione, &
suffocatis, & sanguine, &c. Sequitur determina-
tio negotii. Tunc placuit apostolis & senioribus
cum omni ecclesia, eligere viros ex eis, & mitte-
re Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Judam &
Silam viros primos in fratribus, scribentes per
manus eorum. Apostoli & seniores fratres, his qui
sunt Antiochia & Syria & Cilicia, fratribus ex
Gentibus, salutem. Quoniam audivimus quod qui-
dam ex vobis, &c. Visum est enim Spiritui sancto
& nobis, nihil ultra imponere vobis oneris,
quam haec necessaria: ut abstineatis vos ab im-
molatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato,
& fornicatione: a quibus vos custodientes, bene
agetis. Valet.

Locus & tempus hoc dubium. Causa.

NOTE SEVERINI BINII.

a II. Synodus apostolorum.) Hoc concilium apostolo-
rum habitum est Hierosolymis, anno Christi 34. ante
martyrium S. Stephani, qui post Christi in caelos a-
scensionem, mense septimo, & biennio ante Pauli con-
versionem lapidatus est. Causa habiti concilii haec est:
discipuli domini, qui ex Judaei in Graecia habitantibus
conversi erant, Christianas viduas suis nationis, minist-
terio mensarum praepositas, a Judaeis in Palaestina habi-
tantibus contemni querebantur. Placuit igitur, ut ex
gratia & concessione duntaxat, non ex iure, creden-
tium multitudo ex 70. discipulis domini, teste Epipha-
nio, lib. 1. cap. 21. septem viros boni testimonii eligeret,
seu potius postularet. Cum facta esset electio, Step-
hani, Philippi, Prochori, Nicanoria, Timonis, Parmeni
& Nicolai: apostoli electis, qui non tantum communi-
bus, sed etiam sacris mensis & functionibus praestandi
essent, pravia communi oratione, manus imposuerunt,
isque quotidianam utriusque mentis ministerium, evan-
gelii predicationem, & sacramentorum quorundam dis-
tributionem & administrationem, commiserunt: adeo
ut non immerito 16. can. 6. Synodi velut illegitimae na-
tae illegitimus & spurcius filius censendus sit, quod per
illum septem diaconos ab apostolis electos sacris minist-
eris non ministrasse decernatur. Quod autem diaconi ordi-
nati, dicantur mensibus communibus praefati, non sic
accipiendum est, ut, quod est ministrorum mensarum,
ceteris accumbentibus, quas ad cibum potumque pertine-
bant, illuc inferrent: sed quod ea quibus cuique opus
esset, elemosinas dividendo, curarent. Baron. anno di-
cto 34. num. 243. & 287. & anno 35. num. 1.

b Murem: Graecorum aduersus Hebraeos.) Iudeorum
scilicet in Graecia habitantium, aduersus Judaeos in Pa-
lestina habitantes: nondum enim gentibus evangelium
Christi praedicatum fuerat: itaque quod habitassent cum
Graecis, Graeci appellabantur: qui vero Judaei in Pala-
estina commorabantur, Hebraei nominabantur. Baronius
praedicto loco.

c In ministerio quotidiano.) Sic Christus in ultima
caena, ita ecclesia primitiva mensam communem & sacra-
mentum quotidie communit, ut patet 1. Cor. 11. Utriusque
autem ministerio & seruitio fideles viduae praeposita erant.
Et quia utraque mensa, secta & communis, quotidie
parabatur, (ut patet Actuum 2. cap.) hoc minist-
erium quotidianum appellatum est.

d A multitudinis electio.) Ex gratia & concessione Pe-
tri, non ex iure, ut supra dixi. Vide Baron. praedicto
loco. Bellarum. lib. 1. de Clerico.

In Trullo habitus.

In provin-
ciae praetoriam,
ubi tantum
lingua Graeca.

Petrus pri-
mo loquitur.

Secundo Bar-
nabas & Pau-
lus.

Tertio Ja-
cobus, cum in-
tra diaconos

Determina-
tio negotii.

Synodic.
epistola

illi autem dimissi, descenderunt Antiochiam: &
congregata multitudo, tradiderunt epistolam;
quam cum legissent, &c.

NOTE SEVERINI BINII.

a III. Synodus apostolorum.) Hoc concilium apostolo-
rum, quod Hierosolymitanum appellari solet, habitum
est Hierosolymis, anno Christi 51. & 9. Claudio, quo
cum Judaei & Christiani Petrus Roma expulsum est:
quique est 15. post conversionem Pauli. Causam hujus
concilii celebrandi praebat haec controversia: An Chri-
stiani ad circumcisionis aliasque ceremoniales leges Ju-
daicorum observandas obligentur? Praeter legem evan-
gelii, ceremoniales leges Mosaicam observandam esse,
Cerinthus haereticus primus propugnavit, & pertinaciter
defendit. Hujus controversiae definienda iudicio, cum
presbyteris & plebe, Apostoli per orbem terrae longe la-
tegre dispersi, Dei instinctu & revelatione ante admoni-
ti (quod de se Paulus ad Galat. cap. 2. facit) in-
terfuerunt: apostoli tanquam hujus controversiae iudi-
ces, ad decidendum & definiendum: presbyteri, velut
inquirentes-veritatis, ad disputandum & consultandum:
plebs autem non vocata interfuit, non quidem ad exami-
nandum, sed ad audiendam apostolorum sententiam,
cui obtemperare deberet. Post multam causae hujus di-
lectionem, non ex scriptura, sed iussu apostolo-
rum, & iudicio Petri principis apostolorum, definitum
est: Neminem Christianorum lege circumcisionis, vel ul-
la alia ceremoniali Judaica, obligari. Quod ut fidelibus
omnibus innotesceret, ad Antiochenos legatio decerni-
tur, & Synodica epistola hic extans, transmittitur. Hoc
eodem concilio, Paulo Gentium, Petro eorum qui ex
circumcisione ad fidem venissent, cura, sollicitudo, &
patrocinium commissa fuerunt: non quidem quod Petro
Gentibus evangelium Christi annuntiare non liceret,
adeoque ille universae ecclesiae pastor esse deberet: sed ut
circumcisionis ministerio, velut honestissimo quodam fi-
tulo, ac singulari prerogativa, soli Christo, Christi-
que successori Petro debita, solus Petrus Christi suc-
cessor nobilitaretur. Baron. anno dicto 51. num. 26. &
seq.

Locus.

Tempus, imo potius

Causa.

Cerinthus
Ker. de.
Qui inter-
fuerunt.

Adi Con-
cilio.

III. SYNODUS APOSTOLORUM.

Adi de
circumcisione
Gentibus
non imponen-
da.

De tertia conventionem apostolorum, quae fuit
plenaria conciliorum forma, postmodum a
nummis pontificibus & sanctis patribus observata
& observanda, legimus Act. 15. Haec fuit ce-
lebrata b anno 14. post mortem & resurrectio-
nem Christi in Jerusalem, & 14. anno con-
versionis apostoli Pauli, e anno 4. Claudii Cae-
saris, secundum Bedam, Dionysium & alios, quos
vide de his latius. Unde de hac Synodo apo-
stolorum loquitur apostolus Paulus ad Galat. 2.
Deinde post annos 14. ascendi Hierosolimam cum
Barnaba, assumpto etiam Tito, & contui com
eis evangelium quod praedico in gentibus, &c. Se-
quitur: Et cum cognovissent gratiam qua data est
mibi, Jacobus & Cephas & Joannes, qui vide-
bantur columina esse, dexteris dederunt mibi &
Barnaba societatis, ut nos inter gentes, ipsi au-
tem in circumcisionem: tantum ut pauperum me-
mores essemus: &c.

1 Synodus
de circumci-
sionem Genti-
bus non im-
ponendam.

De hac ergo tertia apostolorum conventionem
legimus Act. 15. sic: Et d quidam descendentes de
Judaea, docebant fratres, fideles scilicet ex gen-

b An-

a Alii hoc concilium celebratum voluit anno Tiberii octavo, ac proinde Christi 48.

ANNO CHRISTI 49.

Verius 17. Si enim anno 14. con-

Αγιος. επωνυμος Ιωαννης. Μιττ τος Χρυση Ουαλοτινος, Σακωδος, Μαρτων, Βασιλειδης, Σατρινος, Καρποκρατης, Αιθων, Ερμωζος, Αλεξανδρος ο Καλαβος, η οι εν αυτοις,

ANNO CHRISTI 49.

Ex nostra ac veriore supputatio cum 49.

Verius anno 9. Claudii, qui (ut ex Annalibus illustrissimi Cardinalis Baronii constat) cum 37. anno Christi incidit.

Quidam defendentes de Judaeis. Cerinthus haresiarcha hujus erroris summus auctor & acerrimus propugnator fuit, adeo ut & ipse, adversus Paulum & Barnabam legem hanc propugnaturus, Hierosolyman petierit, teste Epiphonio, haeresi 28.

Tantum autem omnia multitudine. Hinc constat, plebem interfuisse concilio, non ut definitivam sententiam concilii examinaret, sed potius attente & humiliter audiret.

Abstinenti vel abstinenti. Apostoli tempore legis evangelicae harum rerum abstinentiam nova & positiva ecclesiastica lege hujusmodi, quae continentiam, fidelium, etiam extra periculum scandali obligaret, praescriperunt; non propter observantiam legis Moysaicae, sed quo facilius Christianorum, Judaeorum, & Gentium simul habitantium animi conglutinati, in unum populum coalescerent, sublatis rebus hisce quae vehementius eos dissiolare atque alienare possent. Judaei, propter antiquam consuetudinem, etiam sanguinis & suffocatorum increduliter aversebantur, & exhorrescebant, etiam eorum, quae simulacris immolatae erant, magnum illis scandalum afferbant, suspicantibus, id esse argumentum Gentium ad idololatriam redeuntium. Postea vero, cum ecclesia crevisset, & Judaei & gentes in unum coaluissent, illique duo parietes, unus ex circumfusione, alter ex preparati venientes, in angulari lapide, Christo, compaginati essent, cassante causa, cessat etiam effectus. Quae jam hoc Christianis observari, (inquit S. Augustinus lib. 2. cap. 13. contra Faustum) non videtur, uti minus tunc auctoritas non attingat, nisi quarum sanguis effusus est? aut leporem non odas, si manus a convicia percussus, nullo cruento vulnere occisus est? Manifesta est omnibus veritas Christianae doctrinae, non coluquinare hominem, quod per os intrat, Luc. cap. 7. nihilque rejiciendum, quod cum gratiarum actione sumitur, 1. Tim. cap. 4. Quare cum haec rationes, & pericula scandali, apud omnes Christianos cessent, ipsa quoque lex, totius occidentalis ecclesiae consensu laudabiliter est antiquata. Fornicatio prohibetur, quia plerique Gentium existimabant, simplicem fornicationem non esse per se malam, neque illicitam. August. praedicto loco. Bellarm. de conc. lib. 2. & 3.

SYNODUS divina & sancta, Hierosolyms a divinitus edocis sanctisque apostolis, & mysteriorum praefectis presbyteris, aliisque, qui cum ipsis erant, fratribus celebrata, contra eos, qui fidem susceperant, Phariseos, qui & circumcissionem, in carne quae fiebat, retinere, & legales consuetudines, post receptam quoque a fidelibus eam, quae in spiritu & veritate fit, adorationem & cultum, observare atque ita gratiae & legi, tamquam duobus dominis servire conabantur. Quod quidem is ipse, qui maxima illa supra mentis nostrae captum nobis confert munera, & a legis maledicto nos redemit, Christus Deus noster prohibuit.

Post Apostolorum autem synodum, Simon magus exurrexit & Cerinthus, quos Apostolorum resurantur principes: Simonem quidem Petrus, Cerinthus vero is, qui Theologus cognominatur, Joannes. Post istos Valentinus exurrexit, Secundus, Marcion, Basilides, Saturninus, Carpocrates, Aebion, Hermogenes, Alexander Aetarius, eorumque complices.

IV. SYNODUS APOSTOLORUM.

DE quarta primitivae ecclesiae congregatione seu synodo, scribitur Act. 21. in qua declaratum fuit, teste Beda, Dionyio Cartutiano, & aliis, licitum esse convertis Judaeis uti cum fide & sacramentis novi testamenti, etiam circumfusione & aliis ceremoniis & sacrificiis veteris testamenti, quamdiu templum & sacrificia legis in Jerusalem stabant: non quasi lex evangelica non sufficeret, sed ut mater synagoga paulatim cum honore sepeliretur, & non ita velut impia, & mortifera, instar idolorum culturae, damnetur, cum fuerit a Deo fundata, & tempore suo in remedium & salutem genti Judaeorum data. Cum ergo Paulus ab annulis suis, velut destructor & damnator legis, esset vehementer & falso apud Hierosolyman infamatus, communi concilio, Jacobus, & Paulus, & ceteros statuerunt, ex Judaismo convertos legis ceremonias pro tempore illo non damnare, sed licite observare posse, dummodo spem salutis suae in illis non collocarent. Hinc scribitur Act. 21. Et cum venissemus Hierosolyman, libenter exceperunt nos fratres. Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum, &c.

Hic autem secundum doctores catholicos diligenter notandum venit, quaequam in lege Moysi usque hodie universos Christianos obligare, videlicet praecipua moralia, & omnia quae ad bonos mores & virtutes directe & immediate pertinent. Nam haec in evangelio ipse dominus replicavit, & perfectius observari mandavit. Enimvero principalis divinae legis intentio est, homines bene instituire ad amorem Dei. Quod cum recte fieri nequeat, nisi addatur & modus, qualiter seipse julle habere debeant tam erga seipsum, quam

EADEM SYNODUS EX CAP. I. libelli Synodici G. L. a Pappo & Justello editi.

HIEROSOLYMITANA, APOSTOLORUM.

ΣΥΝΟΔΟΣ θεια και ιερα, συναθροισθαις θεισα εν Ιεροσολυμοις, υπο τω θωδιδακτων αγιω Αποστολων, η μυσαγωγων πρεσβυτερων, η τω σω αιτις αδελφων. κατι τω επιχερησατων πισων φαρισαιων, κρατωειν τω εν σαρκι κειστω, η τηρειν τω νομημα εδη μν τω εισδιξαδα: κα θαπαξ τς πισος, τω εν πνευματι η αληθεια προσκλιπειν η λατρεειν. η χαειτι κ νομη δουλειαν, ετοιμωστω κλεισις. οπει απηπει ο τω υπερ τον αγαδων παροχος, η της χατηρας τω νομη χαγορασάμμος ημας Χειτος ο Θιος ημων.

Μιττ γων τω τω Αποστολων συνοδου, εξανηση Σιμων ο μαγος, η Κημεδος, η απικηρυξαν οι κορυφατοι των Αποστολων, τον Σιμονα, Πιτρος, τον δι Κρημθον, ο της θεολο-

Hunc libellum Synodicum, qui notitiam Conciliorum in Ecclesia habitorum usque ad Photii tempora complectitur, edidit primus Joannes Pappus Argentoratis an 1601. & ac deinde in sua Bibl. Canon. retulit eundem curavit Justellus. Labbeus item hunc suae collectioni inseruit, sed membrum, singulis capitulis ad sua tempora relata, quod non placuit Harduino, qui totum simul dedit in Concil. tom. 1. Ejus Auctor ignoratur, & licet suspicetur Pappus Nicephori Patriarchae CP. opus esse, quia tamen nequit adscribi, cum Nicephorus ille obiit an Ch. 1191 & Synodici Auctor commemoraretur an hoc gestis Ab Alciato de Concil. auctor Synodici vocatur κατ' ερα, quisquis ille fuerit, & ipsum Synodicon dicitur accuratissime confectum temporibus Photii.

ANNO CHRISTI 58 aut potius 56. Præcepta moralia. Ceremonia. Judicialia.

quam erga suos proximos: hinc data sunt præcepta moralia, quæ mentibus hominum & rectæ rationis dictamini sunt inscripta, quod Deum super omnia quisque diligere debeat, & proximum sicut seipsum. Modus autem colendi Deum per externos ritus & ceremonias legis, quia hæc fuerunt figura & umbra Christi tunc venturi, & mysteriorum ejus; ideo adveniente veritate evangelica, evanuerunt, & illicita jam facta sunt. Nihil enim per duplicitatem simulatorie egit divinus apostolus, sed pro scandalo fratrum amovendo, & sequæ falsam intamiam purgando, fecit, quod tunc (ut dictum est) convertis Judæis ad tempus licuit: sed modo destructo templo, sepulta Synagoga, & ubique divulgato evangelio, nequaquam liceret. Præcepta autem judicialia legis, qualiter iustitia servari debeat erga proximum, jam non obligant, nisi a iudice potestatem habente in sua ditione suaque auctoritate demum statuerentur.

re symetrunt gentes? &c. Es nunc Domine respice in minas eorum, & da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum, in eo quod manum tuam extendendas ad sanitates & signa & prodigia fieri per nomen sancti filii tui Jesu. Et cum orassent, motus est locus in quo erant congregati in signum exauditionis supplicationum eorum. Es repleti sunt omnes Spiritu sancto, ampliori scilicet gratia & caritate confortati. Unde sequitur effectus huius: Et loquebantur verbum Dei cum fiducia. Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam, eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illi omnia communia. Nota, ex hoc decreto apostolicam fundatam esse vitam, & conversationem omnium religiosorum, vitam beatorum in patria, ubi omnia sunt communia, imitantium. Sequitur: Et virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi domini nostri, & gratia magna erat in omnibus illis: neque enim quisquam egens erat inter illos.

ANNO CHRISTI 58 aut potius 56.

Es facti doctorum Spiritus sanctus

Apostolorum decretum

NOTA SEVERINI BINII.

Quarta Hierosolymitana synodus, habita est Hierosolymis, anno Christi 48. circa festum pentecostes. S. Paulus, cum senioribus, eadem interfuit. Judæi enim qui receperant evangelium, quorum erat numerus multorum milium, & omnes legis amulsi, pene infensy animo fuerunt in Paulum, quod accipissent, ipsum a Moysse discessionem prædicasse. Quare ut temporis intervendo, omnes lucrificeret, factus Judæus Judæis, ad solemne festum pentecostes, Hierosolymam festinat accedere, ut de iaret, se patrias leges non ad se accitari. Huc cum venisset, seniorumque conventio facta est, rogatum est, ne credentes Judæi legalibus uti prohiberentur. Devenitur raris ac firma ea esse debere, quæ de Gentibus ad fidem convertis, superiore synodo statuta fuerunt: Judæis vero credentibus, utis legalium permittitur. Paulus, qui hæc ob causam Antiochie Petro in tacem testiterat, qui sapius antehac scriptis epistolis de legalibus abrogandis, contenterat, hinc seniorum conventum tantum derulit, ut se illorum voluntati, ad eversionem eorum scandalum subiecerit, & ut probaret se legis Moysæ observantissimum esse, una cum Nazareis votum extolventibus, in templo, adhibitis tribus Num. 6. cap. requisitis, postquam non tam ex lege, quam pia & confecta abstinentia, 30. diebus a vino abstinentia fuisset, capillos sibi ab aliis consuevisti consuetudinem Nazareorum, in sacristio maximo pro se oblatio, cremari permisit. Baron. anno Christi 48. num. 118. & seq. Nonnulli, ut supra dixi, quartam hanc apostolorum synodum omittunt, faciuntque ordine præsentem, nonnulli mutarò, ex deimouinto Actor. can. quartam, ex sexto tertiam, ex quarto secundam, & que hoc modo.

NOTA SEVERINI BINII.

Præter hæc quatuor apostolorum concilia ex Actibus apostolorum tetrametra, duosque alios eorum conventus in istdem Actibus cap. 4. & 11. descriptos, & apostolorum concilia ex quorundam sententia, ut patet supra, adnumeratos, alia tria apud SS. Patrum & veterum doctorum scripta inveniuntur. Quorum primum illi in Judæa ipso divisionis ac separationis suæ tempore collegerunt, anno Christi 44. Baron. anno 44. num. 14. & 15. in quo synobulum, quod tam ob causam apostolorum punciatur, composuerunt. Clem. ep. 1. ante medium. Cyr. in exposit. symb. prope initium. Ambros. serm. de ieiunio Elizæ, & epist. 81. ad Simplicium. Epiph. hæresi 72. ante medium. Rufin. in præf. exposit. symb. Aug. serm. 115. & 181. de tempore. I. eo papa epist. 13. ad Pulcheriam Aug. & serm. 11. de passione. Venant. Fortunat. in præf. exposit. symb. & alii multi. Idque non scripto, sed traditione communicantur. Colligitur ex Irenæo lib. 1. cap. 2. & lib. 3. c. 4. Hier. epist. 61. ad Pammach. adversus errores Joan. Hieros. post medium. Aug. lib. 1. de fide & operib. c. 6. Ambros. epist. 13. Rufin. loco citato. S. Maximo Taurin. in exposit. symb. initio. Et ex sententia Genebr. aliorumque quorundam, & canones qui apostolorum passio vocantur, & a Clemente Romano conscripti habentur, statuerunt: licet Onuphrius initio Catalogi quem Platina præfixit, eos referat ad celebre concilium Hierosol. de quo supra. Credibile etiam est de eodem concilio verba facere Franciscum Turrianum, cum scribit ecclesiasticos SS. apostolorum canones non in concilio Antiocheno, sed in Hierosolymitano fuisse constitutos. Loquitur enim de eo concilio in quo demum data est abstinentia a sanguine & suffocato. Turr. lib. 1. pro canonibus cap. 25. Constitutiones item apostolicas octo libris Clement. Rom. conclusas sanxerunt. Sacrosanctam liturgiam seu missam in octavo earumdem constitutionum libro cap. 12. alias 16. descriptam disposuerunt. Vide Genebrard. in Petro.

47. aut fu- periori 41. Alia tria concilia, nisi conventus fuisse malis. Acta concilii apostolorum qua?

Hæc dubis

47 4.

DE secunda conventionione apostolorum, & discipulorum Christi notabili, legimus Actor. 4. quod ubi post adventum Spiritus sancti per prædicationes apostolorum multi credidissent in Christum, factus est numerus eorum quinque millia. De qua re dolentes sacerdotes principes, & magistratus templi, posuerunt Petrum & Joannem in custodiam. Et postquam examinassent eos, videntes Petri constantiam atque Joannis, comminati sunt eis, & denunciaverunt ne omnino loquerentur nec docerent de cetero in nomine Jesu. Petrus vero & Joannes respondentes, dixerunt ad eos: Si iustum est in conspectu Dei vos potius audire quam Deum, iudicate. Sequitur conventio apostolorum, & discipulorum Christi. Dimissi autem, venerunt ad suos, & annuntiaverunt eis, quanta ad eos principes sacerdotum & seniores dixissent. Quamvis autem unanimitè simul omnes congregati levaverunt vocem ad Deum per inspirationem Spiritus sancti, & dixerunt: Domine, tu es qui fecisti caelum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, qui Spiritu sancto per os patris nostri David pueri tui dixisti: Qua-

Aliud eo tempore ab apostolis coactum est, quod beatiss. Virgo Maria diem extremum obiit, nemo ut triumphali eius in caelos assumptioni interesset. Cupus rei testes sunt Dionys. Areopagita lib. de divin. nominib. cap. 3. post medium. Juvenalis episcop. Hierosolym. in oratione, quam hæc de re ipse habuit coram Marian. August. & quidem a Niceph. transcriptam lib. 13. hist. cap. 14. S. Gregor. Turon. lib. 1. de gloria martyrum. cap. 4. S. Joannes Damascen. orat. 2. de dormit. Sanctæ Deiparæ prope finem. And. Cretens. serm. de dormit. Deip. Epiph. presbyter serm. de Deip. Niceph. lib. 2. cap. 22. Genebr. in Petro, aliique per multi, & quamvis de anno non constet. Baron. anno 48. num. 4. & seqq. præsertim 24. Quando quidem Euseb. in chron. anno 48. Virg. Deiparæ obitum anno Christi nati B. Quo anno Virgo apostoli congregati fuerunt. Quo anno B. Virgo mortua fuit.

In morte B. Mariæ Virg. apostoli congregati fuerunt.

Quo anno B. Virgo mortua fuit.

Hic corpus non iust conatum, sed oratum est pro gratia incrementi.

ται είναι επίσκοπος, ή πρεσβύτερος, ή διάκονος, ή ὅλως τῷ καταλόγῳ τῷ ἱερατικῷ.

scenicam, non potest esse presbyter, vel episcopus, vel diaconus, vel omnino ex numero sacerdotali.

Οἱ δύο ἀδελφός ἀγαγόμενος, ἢ ἀδελφιδῶ, ἢ θυγατρὶς εἶναι κληρικός.

XVIII. Qui duas sorores duxit, vel consobrinam, non potest esse clericus.

Κληρικός ἐγγύας διδῶς, καθαιρέσθω.

XIX. Clericus fidejubens deponatur.

Εὐνόχος εἰ μὴ ἔξ ἐπιρείας ἀνθρώπων ἐχρηστέτις, ἢ ἐν διωγμῷ ἀφαιρέσθαι τῶν ἀνδρῶν, ἢ ὅπως ἔφυ, ἢ εἰν ἀξίῳ, γινέσθω.

XX. Eunuchus si ex hominum quidem injuria factus sit, vel in persecutione viribus privatus sit, vel si natus est, & dignus est, fiat.

Οἱ ἀκρωτηριάτας αὐτῶν, μὴ γινέσθω κληρικός. αὐτοφονδότης γάρ ἐστιν αὐτῶ, καὶ τῆς τῶ θεῷ δημιουργίας ἐχθρός.

XXI. Qui seipsum mutilavit, ne sit clericus: est sui homicida, & Dei officij hostis.

Εἴ τις κληρικός ὢν, αὐτὸν ἀκρωτηριάσει, καθαιρέσθω, φονδότης γάρ ἐστιν αὐτῶ.

XXII. Si quis cum sit clericus, seipsum mutilaverit, deponatur: est enim sui homicida.

Λαϊκός αὐτὸν ἀκρωτηριάσας, ἀφορίζέσθω ἐτη τρία. ἐπιβυλος γάρ ἐστι τῆς αὐτοῦ ζωῆς.

XXIII. Laicus qui seipsum mutilavit, tribus annis segregetur: est enim suę ipsius vitę insidiator.

Επίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἐπι πορνείᾳ, ἢ ἐπιουρίᾳ, ἢ κλοπῇ ἀλλῶς, καθαιρέσθω, καὶ μὴ ἀφορίζέσθω. λέγει γάρ ἡ γραφή, ἀκ ἐδικήσεις δὲς ἐπὶ τῷ αὐτῷ. ὁμοίως δὲ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ τῇ αὐτῇ αἰρέσει ὑποκείσασαν.

XXIV. Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, fornicationis, vel perjurii, vel furti convictus, deponatur, & non segregetur. Dicit enim scriptura, Non vindicabis bis in idipsum. Similiter reliqui quoque clerici.

Τῶν εἰς κλῆρον ἀποσελθόντων ἀγάμων, κελδοῦσα βελομοίως γαμεῖν, ἀναγκῶσας, καὶ ψαλμῶς μόνως.

XXV. Ex iis, qui non ducta uxore ad clerum promoti sunt, jubemur, si velint uxorem ducere lectores & cantores solos.

Επίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον τῶντι πιστῶς ἀμαρτωλοῦς, ἢ ἀπίστως ὀδικησάντας, τῷ διά τοιοῦτων φοβεῖν ὀλοῦναι, καθαιρέσθαι ἀποσάττομῳ. οὐδ' αὖ μὴ γὰρ ὁ κίρῳ τούτῳ ἡμᾶς ἐφίδαξε. Τουλόκτιον δὲ αὐτῆς τυπτόμῳ, οὐκ ἀπέτυπτε. λοιδοροῦμῳ, οὐκ ἀντιλοιδόρει. πᾶχων, οὐκ ἠπέλει.

XXVI. Episcopum, vel presbyterum, vel diaconum, qui verberat eos qui peccant, vel infideles qui injuriam fecerunt, & per hęc vult perterrefacere, deponi jubemus. Dominus enim nos nequaquam hoc docuit; contra autem ipse verberatus, non percussit: maledictis appetitus, maledicta non retulit: patiens, non minatus est.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρέσει δίκαιως ἐπὶ ἐγκλημασι φανερῶς, πολήσεν ἄψαδαι τῆς ποτε ἐχρησιδεύσης αὐτῆς λειτουργίας, ὅπως παντάσιν ἐκκοπέσθω τῆς ἐκκλησίας.

XXVII. Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, juste ob manifesta crimina deponitus, sibi aliquando creditum ministerium attingere audeat, ab ecclesia omnino abscindatur.

Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας τούτης ἐγκρατῆς γένεται, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρέσθω ἢ αὐτῆς, ἢ ὁ χειροτονήσας, ἢ ἐκκοπέσθω τῆς κοινωνίας παντάσιν, ὡς Σίμων ὁ μάγος ἀπὸ ἐμῶ Πέτρο.

XXVIII. Si quis episcopus per pecunias hanc sit dignitatem affecutus, vel presbyter, vel diaconus, deponatur & ipse, & qui eum ordinavit, & a communione omnino exscindatur, ut Simon magus a me Petro.

Εἴ τις ἐπίσκοπος σακλαρικῶς ἀρχοῦσι χρῆσάμῳ, εἰ αὐτῶ ἐγκρατῆς γένεται ἐκκλησίας, καθαιρέσθω, ἢ ἀφορίζέσθω, ἢ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες.

XXIX. Si quis episcopus secularibus principibus usus, per eos ecclesiam adeptus sit, deponatur, & segregetur, & omnes qui illi communicant.

Concil. General. Tom. I.

C XXX.

1 ἢ ὅπως ἔφυ, ἢ εἰν ἀξίῳ, γινέσθω. 2 αὐτοφόνος γάρ ἐστι, ἢ τῆς. 3 φονδότης. 4 ὁμοίως. 5 ἐπὶ τῷ αὐτῷ. 6 παρὰ τῶν ἀλλοτρίων. 7 ὅπως ἔφυ, ἢ εἰν ἀξίῳ, γινέσθω. 8 ἐκκοπέσθω. 9 ὡς ἐμῶ, vel ὡς τῷ Πέτρο, ut Dionysius Beiguis.

XXX.

Si quis presbyter, contempto proprio episcopo, seorsum congregationem fecerit, & alterum altare sixerit, episcopo suo in religione ac justitia nulla in re a se condemnato, deponatur, ut imperium obtinendi cupidus: est enim tyrannus. Similiter & reliqui clerici, & quotquot ei accesserunt. Laici autem segregentur, eaque post unam alteramque ac tertiam admonitionem fiant

XXXI.

Si quis presbyter vel diaconus ab episcopo sic segregatus, non liceat alii eum suscipere, quam qui ipsum segregavit: nisi forte sit mortuus episcopus qui ipsum segregavit.

XXXII.

Nullus externorum episcoporum, vel presbyterorum, vel diaconorum sine commendatitiis recipiatur: iisque afferentibus examinantur. Sin minus, iis quae sunt necessaria, aliis exhibitis, ad communionem ne admittantur; multa enim per surreptionem fiunt.

XXXIII.

Episcopus unuscujusque gentis nosse oportet eum qui in eis est primus, & existimare ut caput: & nihil facere, quod sit arduum aut magni momenti, praeter illius sententiam: illa autem facere unumquemque, quae ad suam parochiam pertinent, & pagos qui ei subsunt. Sed nec ille absque omnium sententia aliquid agat. Sic enim erit concordia, & glorificabitur Deus per Dominum Jesum Christum.

XXXIV.

Episcopus ne audeat extra suos fines facere ordinationes in urbibus & pagis non ei subiectis. Sin autem hoc fecisse convictus fuerit, praeter eorum sententiam, qui tenent pagos illos vel civitatem, deponatur & ipse, & ii quos ordinavit.

XXXV.

Si quis ordinatus episcopus non suscipiat ministerium & curam sibi commissam, sit segregatus, donec eam susceperit: similiter & presbyter, & diaconus. Sin autem recesserit, nec susceptus fuerit, non sua quidem voluntate, sed propter populi improbitatem, ipse quidem maneat episcopus, clerus autem civitatis segregetur, quod ejusmodi rebellis & insolentis populi institutores non fuerint.

XXXVI.

Bis in anno fiat episcoporum Synodus, & inter se examinent decreta religionis, & incidentes ecclesiasticas controversias componant: semel quidem quarta heb-

A

Εἴ τις ἀρεσβύτερος καταφρονήσας τὸ ἰδίῳ ἐπισκόπου, χωρὶς συναγωγῶν, καὶ θυσιάσθαι ἄλλο ἄλλο, μηδὲ κατεργασθῆναι τοῦ ἐπισκόπου ἐν διακείᾳ, καὶ δικαιοσύνη, καθαιρέτω ὡς φιλαρχος· τῆρανος γὰρ ἐστίν. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ, καὶ ὅσοι ἐν αὐτῷ ἀποδιδόνται· οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφορίζεσθαι. ταῦτα δὲ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν, καὶ τρίτην παράκλησιν τῷ ἐπισκόπῳ γινέσθω.

λβ.

Εἴ τις ἀρεσβύτερος, ἢ διάκονος ἀπὸ ἐπισκόπου χωρήσει ἀφορισμῶς, τῶν μὴ ἐξείκωναι παρ' ἐτέρου· δεχέσθαι, ἀλλ' ἢ παρὰ τὸ ἀφορισθέντος αὐτοῦ, εἰ μὴ ἂν κατὰ συγκυρίαν τῆς ἀπορίας αὐτῶν ἐπίσκοπος.

λγ.

Μηδένα ἔξω ἑσῶν ἐπισκόπων, ἢ ἀρεσβυτέρων, ἢ διακόνων ἀπὸ συστατικῶν ἀποδέχεται· καὶ ἐπιφορομένων αὐτῶν, ἀνακρινέσθωσαν. καὶ εἰ μὴ ὡς κήρυκες τῆς διακείας, ἀποδέχεσθωσαν. εἰ δὲ μήτε, τὴν χρεῖαν αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες, ἐς κοινωρίαν αὐτοῦ μὴ ἀποδέξωθε· πολλὰ γὰρ κατὰ συναρχαίῳ γίνεται.

λδ.

Τοῖς ἐπισκόποις ἕκαστον ἔθνος εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς ἀρχόντην, καὶ ἠγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδέ τι πράττειν περὶ τὸν ἀνδρὸς τῆς ἐκείνου γνῶμης. ἐκείνα δὲ μόνον· πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτῷ παροικίᾳ ἐπιβάλλει, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτῷ χώραις. Ἀλλὰ μηδὲ ἐκείνῳ ἀπὸ τῆς πάντων γνῶμης ποιέτω τι· οὕτως γὰρ ὁμοίον ἐστίν, καὶ δευραδύησεται· ὁ θεὸς δὲ διακρίσει ἐν ἀγίῳ πνεύματι.

λε.

Ἐπίσκοπον μὴ πωλεῖν ἔξω ἑαυτοῦ ὄρων χειροτονίαν ποιέσθαι ἐς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας. εἰ δὲ ἐλεγχθῆναι τὸ το πεποιθὸς παρὰ τῷ ἑξω κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας, ἢ τὰς χώρας γνῶμῳ, καθαιρέτω καὶ αὐτὸς, καὶ ἐς ἐχειροτόνησιν.

λς.

Εἴ τις χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος μὴ κατεδίχατο τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν φροντίδα τῷ λαῷ τὴν ἐρχομένην αὐτῷ, τῶν ἀφορισμῶν τυγχάνειν, ἕως ἂν καταδέξηται· ὡσαύτως καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος. εἰ καὶ μὴ δεχθῆναι, οὐ παρὰ τῷ ἑαυτοῦ γνῶμῳ, ἀλλὰ παρὰ τῷ τοῦ λαοῦ μοχθηρίῳ, αὐτὸς μόνον ἐπίσκοπος, ὁ δὲ κληρὸς τῆς πόλεως ἀφορίζεσθω, ὅτι τῶν τοῦ λαοῦ ἀνομοταξίας παιδευτῆι καὶ ἐγένοντο.

λς.

Δεύτερον τοῦ ἔτους σαυδοὺς γινέσθω ἑπίσκοπων, καὶ ἀνακρινέσθωσαν ἀλλήλους τὰ δόγματα τῆς διακείας, καὶ τὰς ἐμπικτούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλύεσθω· ἀπαξ μόνον.

a Athanasius epist ad or thodorus.

b Ammonius

c Conc phoenicum

d Nic can

1. συναγωγή. 2. καὶ. 3. ἀρχόντην. 4. αὐτῶν συστατικῶν γραμμάτων ἀποδέχεται. 5. οὐκ ἔστιν ἀρχόντης. 6. ἐν χώρῳ & καὶ Διονύσιος. 7. ἢ χώρας. 8. ἀποδιδόνται & ἰτα Διονύσιος.

μὴν τῆ τετάρτη εβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς, δὲ ἄ-
τερων δὲ ὑπερβερταῖς δωδεκάτῃ

domada pentecostes, iterum autem *Hy-
perberetzi duodecimo

XXXVII.

λζ.
Πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐ-
πίσκοπος ἔχει τὴν φροντίδα, καὶ διοικεῖ αὐ-
τὰ, ὡς τοῦ θεοῦ ἐφορῆτος. Μὴ ἔξεναι δὲ αὐτῷ
σφραγισθῆναι τι ἐξ αὐτῶν, ἢ συγγενῶν ἰ-
δίας τὰ τοῦ θεοῦ χαλεχθῆναι. εἰ δὲ πίντες
αὖτις, ἐπιχορηγεῖται ὡς πίντων, ἀλλὰ μὴ προ-
φάσει τούτων τὰ τῆς ἐκκλησίας ἀπεμπολεῖται.

* Omnium rerum ecclesiasticarum epi-
scopus curam gerat, & eas administret
tamquam Deo intuente Ne liceat au-
tem ex eis aliquid sibi vendicare, vel
propriis cognatis, quæ Dei sunt, largiri.
Sin autem sunt pauperes, ut pauperibus
suppeditet: sed non eorum prætextu ven-
dat quæ sunt ecclesiæ.

XXXVIII.

λη.
Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι ἀνεὶ γνώ-
μης τοῦ ἐπισκόπου μηδὲ ἐπιτελέσωσαν. αὐτὸς ἔ-
στιν ὁ πεπιστευμένος τῶν λαῶν τὰ κυρίου, καὶ
τὴν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον ἀπατηθῆσο-
μένος.

Presbyteri & diaconi sine sententia e-
piscopi nihil perficiant: ipse enim est,
cujus fidei populus est creditus, & a quo
pro animabus ratio exigitur

XXXIX.

λθ.
Ἐστὼ φανερά τὰ ἴδια τὰ ἐπισκόπου πράγμα-
τα (εἴγε καὶ ἴδια ἔχει) καὶ φανερά τὰ κυριακά,
ἵνα ἔξουσίαν ἔχει τῶν ἰδίων τελεῶν ὁ ἐπί-
σκοπος, οἷς βέλεται, καὶ ὡς βέλεται, κα-
ταλείπει. καὶ μὴ προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν
πραγμάτων διαπίπτει τὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἔσθ' ὅτε
γυναικὰ καὶ παῖδας κεκτημένου, ἢ συγγενῶν,
ἢ οἰκίας. Δίκαιον γὰρ τοῦτο παρὰ θεοῦ καὶ ἀν-
θρώπων, τὸ μὴτε τῶν ἐκκλησιῶν ζημίαν τινὰ
ὀκνηθῆναι ἀνεὶ τῶν ἐπισκόπου πραγμά-
των, μήτε τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν αὐτῶν συγγε-
νῶν προφάσει τῆς ἐκκλησίας * πημαίνεσθαι,
ἢ καὶ ἐκ πραγμάτων ἐπιπίπτει τῶν αὐτῶν ὄφα-
φίροντας, καὶ τὴν αὐτῶν θάνατον * δυσφημίαις
περιβάλλεσθαι.

y Manifestæ sint episcopi res propriæ, si
quidem res habet proprias, & manifestæ
res Dominicæ: ut sit in potestate morientis
episcopi, propria quibus vult & ut vult re-
linquere, & non rerum ecclesiasticarum
prætextu res episcopi intercidant, qui
nonnunquam uxorem habet & liberos, vel
cognatos, vel famulos. * Est enim justum
apud Deum & homines, ut nec ecclesia
dammum aliquod accipiat propter rerum
episcopi ignorancem: nec episcopus vel
ejus cognati ecclesiæ prætextu profertban-
tur, vel in negotia litesque incidant, qui
ad eum attinent, & ejus mortem maledi-
ctis infuistisque verbis prosequantur.

XL.

μ.
Προσάτιμῳ ἐπίσκοπον ἔξουσίαν ἔχειν τῶν
τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων. εἰ γὰρ τὰς τιμίας
τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς αὐτῷ πιστεύον, * πολ-
λὰ ἂν μάλλον δεῖ ἐπὶ τῶν χρημάτων ἐπι-
λεῖσθαι, ὥστε κατὰ τὴν αὐτῶν ἔξουσίαν πάντα διοι-
κεῖσθαι, καὶ τοῖς δεομένοις διὰ τῶν πρεσβυτέρων
καὶ διακόνων ἐπιχορηγεῖσθαι μετὰ φόβου τοῦ
θεοῦ καὶ πάσης εὐλαβείας. μεταλαμβάνει δὲ
καὶ αὐτῶν τῶν δεόντων (εἴγε δίοιστο) εἰς τὰς
ἀναγκαίαις * αὐτῶν χρείας, καὶ τῶν ἐπιχρημέ-
των ἀδελφῶν, ὡς κατὰ μηδὲνα ἔσθ' αὐ-
τῶν ὑπερεῖδαι. ὁ γὰρ νόμος τῶν θεῶν διατάξ-
ατο τὸς τοῦ θυσιαστέου * ὑπηρετῶντας ἐκ τῶν θυ-
σιαστέου ἔφεροσθαι. ἐπειπερ ἔδδ' * στρατιῶται
ποτε ἰδίους ὀψωνίοις ὄπλα κατὰ πολέμῳ *
ἐπιφέρονται.

Jubemus episcopum rerum ecclesiæ
potestatem habere. Si enim preciosæ
hominum animæ sunt ei credendæ,
multo magis ei sunt committendæ pe-
cuniæ, ut in ejus sit facultate omnia
administrare, & iis qui egent per pres-
byteros & diaconos subministrare cum
Dei timore & omni religione, & etiam,
si sit opus in necessarium suum usum ac-
cipere, & fratrum qui hospitio exci-
piuntur, vita ut ipse nullo modo egeat.
Lex enim Dei hoc habet, ut qui altari
assident, ex altari alantur: quandoqui-
dem nec miles unquam suo viatico ad-
versus hostes progreditur.

XLI.

μα.
Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος κῆ-
ροισ ἡχολάζων, καὶ μεθαις, ἢ παυσάδω, ἢ
καθαίρετῳ.

Episcopus, vel presbyter, vel diaco-
nus aleis & ebrietatibus vacans, vel ces-
set, vel deponatur.

XLII.

μβ.
Ἰποδιάκονος, ἢ ψάλτης, ἢ ἀκρονοῦστος τὰ
ὁμοία ποιῶν, ἢ παυσάδω, ἢ ἀφοριζέδω, ὡ-
σαύτως ἢ οἱ λαϊκοί.

Hypodiaconus, vel lector, vel cantor
similia faciens, vel cesset, vel segetetur.
Itidem & laicus.

XLIII.

μγ.
Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος,
Concil. General. Tom. I.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus,
C 2

ἐπιφ. δὲ
ἐπιφ. δὲ
αὐτῶν.
ἐπιφ. δὲ
ἐπιφ. δὲ
ἐπιφ. δὲ

id est O-
dubris.

Qu xv. c.
Sint manife-
sta.

a Antioch
can. 24

Qu xv. c.
Preciosus
b Antioch
can. 24

Deut. 18.
1. Cor. ix. 13.
ἐπιφ. δὲ
ἐπιφ. δὲ
ἐπιφ. δὲ

Dist. 15. c.
Episcopus aut
presbyter

Dist. 47. B
episcopus aut
presbyter

1 αὐτῶν. 2 τὴν ψυχῶν. 3 βέλεται. 4 πολλὰ ἂν δεῖ. 5 ἐπιφ. δὲ.

pecunias mutuo datas cum fenore exi- A τὰς ἀπειρῶν τῶν δανειζομένων, ἢ παυσάδῳ, gens, vel cesset, vel deponatur. ἢ καθαιρεῖδῳ.

XLIV.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, qui cum hæreticis vel solum comprecatus est, segregetur. Sin autem eis tamquam clericis aliquid operari permiserit, deponatur.

Επίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, αἰρετικοῖς συνδιεξιμένος * μόνον, ἀφορξέδῳ. Εἰ δὲ καὶ ἐπέβηκεν αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαι τι, καθαιρεῖδῳ.

XLV.

Episcopum vel presbyterum, qui hæreticorum baptismum vel sacrificium admiserit, deponi jubemus. Qua est enim conventio Christi cum Belial? vel qua pars est fidei cum infideli?

Επίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον * αἰρετικῶν * διεξιμένον βάπτισμα, ἢ θυσίαν, καθαιρεῖδαι ἀποσάσουμεν. Τίς γὰρ συμφώνησις * τῷ Χριστῷ * ἐπὶ τῷ βελιάλ; ἢ τίς μεῖσις * πιστοῦ * ἀπίστῳ;

XLVI.

Episcopus, vel presbyter eum qui vere habet baptismum, si de integro baptizaverit, vel si eum qui ab impiis pollutus est, non baptizaverit, deponatur, ut qui irrideat mortem & crucem Domini, & non discernat sacerdotes a falsis sacerdotibus.

Επίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος τὸν κατ' ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα, εἴαν ἀνωθεὶς βαπτίσῃ, ἢ τὸν μολυσμένον παρὰ ἡσθεῖν ἀσθῶν εἴαν μὴ βαπτίσῃ, καθαιρεῖδῳ, ὡς γελῶν τὸν σαυρὸν καὶ τὸν τῷ κυρίῳ θάνατον, καὶ μὴ ὄγκυον ἰερέως ἡσθεῖν ψευδερῶν.

XLVII.

Si quis laicus sua ejecta uxore aliam acceperit, vel ab alio solutam, segregetur.

Εἰ τις λαϊκὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐξβάλλων, ἑτέραν λάβῃ, ἢ παρ' ἄλλου ἀπολυμένην, ἀφορξέδῳ.

XLVIII.

Si quis episcopus vel presbyter ex Domini ordinatione non baptizaverit in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, sed in trium principii expertium, vel trium filiorum, vel trium paracletorum, deponatur.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς πατέρα, καὶ υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλ' εἰς ἑῖς ἀνάρχος, ἢ ἑῖς υἱὸς, ἢ ἑῖς παρακλητός, καθαιρεῖδῳ.

XLIX.

Si quis Episcopus vel presbyter, c non tria unius mysterii baptismata pertecerit, sed unum baptismum, qui datur in mortem Domini, deponatur. Non enim dixit Dominus: In mortem meam baptizate: sed, Ambulantes docete omnes gentes, baptizantes ipsos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, μὴ εἰς βάπτισμα μίσι μνήσεως ἐπιτέλῃ, ἀλλ' εἰς βάπτισμα * εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, καθαιρεῖδῳ. ὃ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος. Εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσατε, ἀλλὰ, ποσὸς θέτετε μεθ' ἑαυτοῦ πάντα ἢ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

L.

Si quis Episcopus, presbyter, vel diaconus, vel omnino ex sacerdotali numero, a d nuptiis, carnibus & vino, non propter exercitationem, sed propter abominationem abstinet, oblitus quod omnia valde bona, & quod masculinum & femininum fecit Deus hominem: sed blâphemans calumniatur opificium; vel corrigatur, vel deponatur, & ex ecclesia ejiciatur. Similiter & laicus.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅσως τὸ κατὰ τὸν ἱερατικὸν γάμον, καὶ κρέων, καὶ οἶνον, ἢ δι' ἀσκησίν, ἀλλὰ διὰ βδελύειν ἀπέχεται, ἐπιλαθόμενος ὅτι πάντι κατὰ λίαν; καὶ ὅτι ἀρσεν καὶ θήλυ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ βλασφημιῶν ἐμβαλλέτω δεισιμασίαν, ἢ διορθώδῳ, ἢ καθαιρεῖδῳ, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποβαλλέδῳ, ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

LI.

Si quis episcopus, presbyter vel diaconus e cum, qui a peccatis convertitur, non recipit, sed eicit, deponatur; quoniam Christum molestia alieit, qui dixit, Gaudium est in celo propter unum peccatorem penitentiam agentem.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, τὸν ἐπιτρέφοντα ἀπὸ ἀμαρτίας ἢ προσδέχεται, ἀλλ' ἀποβάλλεται, καθαιρεῖδῳ, ὅτι λυπεῖ Χριστόν τὸν εἰπόντα. χαρὰ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῷ μετανοῦντι.

LII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus in festis diebus carnem & vinum non sumit, abhorrens, & non propter exercitationem, deponatur, ut qui habeat inju-

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος ἐν ταῖς ἡμέραις ἡσθεῖν ἢ μεταλαμβάνει κρέων * καὶ οἶνον, * βδελυσσόμενος, καὶ οὐ δι' ἀσκησίν, καθαιρεῖδῳ, ὡς κεκαυτη-

De Conf. Distinct. Si quis presbyter...

Matt. 23. Ambulantes docete omnes gentes...

Luc. 15. Gaudium est in celo...

hoc loco dicitur distinctio...

de... hoc loco dicitur...

rit-

1. si, addunt, 2. Belial. 3. si. 4. alii libri omittunt hæc verba. Bk. 2. v. 2. dicit.

ριασμοῦ τῶν ἰδίων συνειδήσεων, καὶ αὐτὸς σκανδαλὸν πολλοῖς γινόμενος.

Astam conscientiam propriam, & sit multis offensionis causa.

Tim. 4. 2.

Εἴ τις κληρικὸς ἐν κατηλείῳ φαραδέσει ἰδιῶν, ἀφοριζέσθω, παράξ παρ' ἑξ τῶ ἐν παντί δόχῳ. Ἐν οὐδ' ἀναγκῆ κατελύσθω.

LIII. Si quis clericus in cauponā comedens deprehensus fuerit, segregetur, praterquam si in publico diverforio in via propter necessitatem diverterit.

Εἴ τις κληρικὸς ἰβελεῖ τὸν ἐπίσκοπον, καθαίρεισθω. ἄρχοντι γὰρ τοῦ λαοῦ οὐ αἰεὶ εἶρεὶς κακῶς.

LIV. Si quis clericus episcopum contumelia affecerit, deponatur. Principi enim populi sui non maledices.

Εἴ τις κληρικὸς ἰβελεῖ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, ἀφοριζέσθω.

LV. Si quis clericus presbyterum vel diaconum injuria affecerit, segregetur.

Εἴ τις χωλὸν, ἢ κωφόν, ἢ τυφλόν, ἢ τὰς βασίτεας πεπληγμένον χλωάζει, ἀφοριζέσθω. ὠσαύτως καὶ λαϊκός.

LVI. Si quis clericus claudum, vel furdum, vel eum, cui vitiosus est incessus, irriterit, separetur. Similiter & laicus.

Επίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τὰ κληρικῶν, ἢ τῶ λαοῦ, καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τῶν δεσπεύων, ἀφοριζέσθω, ἐπιμύκων δὲ τῆ ἰαθυμῆ, καθαίρεισθω.

LVII. Episcopus vel presbyter, qui cleri vel populi curam non gerit, & eos pietatem non docet, segregetur: & si in socordia perseveret, deponatur.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, τινὸς ἱδ κληρικῶν ἐνθεοῦ ὄντος, μὴ ἐπιχορηγῆ τὰ δέοντα, ἀφοριζέσθω. ἐπιμύκων δὲ, καθαίρεισθω, ὡς φονεῖσας τῶ ἀδελφῶν αὐτῶν.

LVIII. Si quis episcopus vel presbyter, cum sit aliquis ex clericis egenus, ea quae sunt necessaria ei non suppeditat, segregetur: si autem perseveret, deponatur, ut qui fratrem suum interfecerit.

Εἴ τις τὰ ψευδεπίγραφα ἱδ ἀσεβῶν βιβλία, ὡς ἅγια, ἐπι τῆς ἐκκλησίας δημοσίῳ εἰσι, ἢ ἄλλῃ τῶ λαοῦ καὶ τῶ κλήρῳ, καθαίρεισθω.

LIX. Si quis falso inscriptos impiorum libros, tamquam sanctos, in ecclesia publicat ad populi & cleri perniciem, deponatur.

Εἴ τις κατηγορία γίνῃται κατὰ πιστοῦ πορνείας, ἢ μοιχείας, ἢ ἄλλης τινος ἀπηναρδωμένης πράξεως, καὶ ἐλεγχθῆται, εἰς κλήρον μὴ ἀγέσθω.

LX. Si adversus fidelem aliqua accusatio intendatur, ut fornicationis, vel adulterii, vel alicujus alius prohibita actionis, & convictus fuerit, ad clerum ne provehatur.

Εἴ τις κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπων Ἰουδαίων, ἢ Ἑλλήνων, ἢ αἰρετικῶν, ἀρνήσῃται. Εἴ μὴ ὄνομα Χριστοῦ, ἀποβαλλέσθω. Εἴ δὲ καὶ τὸ ὄνομα τῶ κληρικοῦ, καθαίρεισθω. Μετανοήσας δὲ, ὡς λαϊκός δεχθήτω.

LXI. Si quis clericus propter metum humanum, vel Judaei, vel Graeci, vel Haeretici, negaverit; si quidem nomen Christi, ejiciatur: si autem nomen clerici, deponatur. Penitentiam autem agens, ut laicus recipiatur.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλων τῶ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, φάγη, ἢ κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ θηριάλων, ἢ θνησιμαίων, καθαίρεισθω. Ταῦτο γὰρ ὀνόματος ἀπέπικον. Εἴ δὲ λαϊκός ἐστίν, ἀφοριζέσθω.

LXII. Si quis episcopus vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex sacerdotali catalogo comederit carnes in sanguine animarum ipsorum, vel quid a feris captum, vel morticinum, deponatur; hoc enim lex prohibuit: si autem sit laicus, segregetur.

Εἴ τις κληρικὸς, ἢ λαϊκός εἰσελθῇ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων, ἢ αἰρετικῶν, συνδιεσθῆναι, καθαίρεισθω, καὶ ἀφοριζέσθω.

LXIII. Si quis clericus vel laicus in Judaeorum vel haeticorum synagogam ingressus sit ad orandum, deponatur & segregetur.

Εἴ τις κληρικὸς ἐν μάχῃ τινὰ κρέσας, καὶ ἀπὸ τοῦ σπῶτος κρέματος ἀποκτενεῖται, καθαίρεισθω διὰ τῶν προπέταιν αὐτοῦ. Ἐἰ δὲ λαϊκός ἐστίν, ἀφοριζέσθω.

LXIV. Si quis clericus in pugna pulsatum aliquem uno ictu occiderit, deponatur propter suam proclivitatem & temeritatem.

LXV.

* κληρικὸς χωλός.

* ἐπιμύκων ἰαθυμῆ.

* αὐτῶν.

* λαϊκός.

* ἀφοριζέσθω.

* ἰσχυρῶς μὴ.

* ἀφοριζέσθω.

* ἀπὸ τοῦ σπῶτος κρέματος ἀποκτενεῖται.

ε φορεθῆ. α δι ἑστῶ ἀγγέλιον καταλαύει, β αλ. addunt, δόκτωρ γ αλ. add. ἑστῶ. δ κρείας. ε κρέματος ἀποκτενεῖται.

habentes quos odio prosequitur, nec loquen-
tes cum iis quibuscum non loquitur; ut qui-
libet dum contendit uniuersorum amicitiam
habere; reconciliatus ei, saluus fiat, eius
obediens sermone. Quod si quis amicus sit
his quos ipse odit, & loquatur eam his cum
quibus ipse sermonem non habet, unus et-
iam ipse eorum est, qui ecclesiam exterminare
cupiunt: corpore enim uobiscum manens,
sententia uobiscum non existens, contra
uos est; multo peior iis, qui extra
inimici apparent; quippe qui cum apparen-
te amicitia eos qui intra sunt dispergat.

Ordinatio S.
Clementis
Romani.

19. Atque his dictis, in medio coram
omnibus manus mihi imponens, in sua ca-
thedra sedere me erubescens compulit. Cumque
sedissem, hoc statim mihi dixit: Rogo te
coram omnibus adstantibus fratribus
meis, ut postquam ex hac, quemad-
modum mihi necesse est, uita migrauero,
Iacobo fratri Domini usque ad cogitationes
pueritiae tuae, & quo modo ab initio us-
que nunc me comitatus es, sermonibus a
me per ciuitates praedicatus & actibus meis
intendens. Deinde in fine, uisus quoque
meae occasionem, sicut dixi, declarare te
non pigebit. Neque enim ea res ualde ip-
sum contristabit, ubi nouerit me me id per-
soluisse, quod omnino perpetui necesse erat.
Maxima uero afficietur consolatione, cum
dicent quod post me non ineruditus uir,
ac uisitorum ignarus sermonum, Eccle-
siaeque regulam nesciens, docentis acceperit
cathedram. Imperiti enim ac seductoris
sermo, audientis uulgi animas interimit.

20. Unde ego, domine mi Iacobe, post-
quam haec dixisset, atque obstrinxissem si-
dem, non tardavi, sicut iussus sum, ma-
gnam partem sermonum per ciuitates ha-
bitorum, qui iam tibi descripti sunt, ac
per ipsum mihi, in libris summam com-
prehendere, quasi indicandi gratia, sicque
ad te destinare, cum hac inscriptione: Cle-
mentis epitome praedicationum Petri in pe-
grinationibus. Ceterum exponere, ut ius-
sus sum, incipiam.

Αγιμος ἐπεσθε αὐτῷ τῷ βαδῆματι, ἐχθροὶ γινόμε-
νοι οἷς ἐχθραίνει, καὶ μὴ ομιλῶντες οἷς μὴ ομιλεῖ-
ῖνα ἴκασος, ἐπιδικαζόμενος τοῦ πάντος φίλος ἐχθρῶν,
αὐτὸν ὁμαλλῶντων σῶσθαι, τῆσ' αὐτοῦ ἐπακῶν ὁμι-
λίας. εἰ δέ τις φίλος, μὴ ἢ οἷς αὐτὸς ἐχθραίνει,
καὶ λαλεῖ οἷς αὐτὸς ἐχθραίνει, εἰς ἐστὶν καὶ αὐτὸς
τῆσ' ὁλοθροῦθεν θιλοῦτων τῶν ἐκκλησίαν. τὸ γὰρ
σώματι σιωπῶν ὑμῶν, τῆ γνῶμη μὴ ὦν μεθ' ὑμῶν,
καθ' ὑμῶν ἐστίν, πολλῶν χειρῶν τῆσ' ἐξωθεν φαινομέ-
νων ἐχθρῶν, μὴ δοκῶσθαι φίλιος σκερπίζων τοὺς
ἑσῶν.

19. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐν μέσῳ ἐπὶ πάντων
μοι τῆσ' χειρῶν ἐπίθετος, εἰς τὴν αὐτοῦ καθέδραν
καθίσθηναι αἰ ἐδυσώπησεν. καθίσθοντι δὲ πρὸ
μοὶ ἄδως ἴφη. ἀξῶ σε ἐπὶ πάντων μου τῆσ' ἀμ-
παρόντων ἀδελφῶν, ὅπως ὁποῖαν τὴν ἐπιτομήν,
ὡς ἐμοὶ ὁφείλεται, ἀπαλαξῶ βίου, σὲ Ἰακώβου
τῶ ἀδελφῶ τῷ κρείου διατίμῃσιν ἐν ἐπιτομῇ, ἀ-
ναγραφῆσιν μέχρι καὶ τῆσ' ἐκ παιδῶν σου λογισ-
μῶν, καὶ ὡς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ νῦν συνώδυσάσ-
μαι, ἐπακῶν τῆσ' κατὰ πόλιν ὑπ' ἐμοῦ κηρυχθέν-
των λόγων τε καὶ πράξεων. ἐπειτα πρὸς τὰ τελευτῆ
τῆσ' αὐτοῦ θανάτου μου πορεύσθαι, ὡς πορεύσθαι, δη-
λῶσαι μὴ ὀκνήσεις. ὅτι γὰρ λίαν αὐτὴν λυπήσει
τοῦτο, εἰδὼτα ὅτι ὁ πάσις εἰδόμε σαθεῖν, ἀσε-
βῆς ἀπιδουλεύ. μερίσθαι δὲ παρὰ μῶσθαι τῆσ' ἐπι-
μαθῶν ὅτι μετ' ἐμὲ οὐκ ἀμαθῆς ἀνὴρ, καὶ ζω-
ποῦσθαι λόγους ἀγνοῶν, καὶ ἐκκλησίας κακοῖα οὐκ
εἰδῶς, τῶν τῶ διδάσκοντες ἐπιστάθη καθέδραν.
* πλάνος γὰρ ὁμιλία, τῆσ' ἀκούοντων ὄχλων ἀναί-
ρει τὰς ψυχὰς.

20. Ὅθεν ἐγὼ, κρείε μου Ἰακώβου, αὐτῷ
ταῦτα εἰπόντες, ὑποχρῆσθαι, οὐκ ὀκνήσα, ὡς
ἐκέλευσθαι, πρὸ πολλῶν κατὰ πόλιν λόγων,
τῶν ἤδη σοι παραγραφῶν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ δια-
τιμῶσθαι ἐν βιβλοῖσιν ἐστὶ κεφαλῶν ποιῆσαι,
ἄσπερ σημεῖον χάριν, καὶ εὐτως διατίμῃσιν σοι,
ἐπιγράφαντι, Κλήμης τῶν Πέτρον ἐπίδημιον κη-
ρυγμάτων ἐπιτομή. πλὴν τῶ ἐκτιθεῖσθαι ὡς ἐκέλευ-
σθαι ἀξῆμαι.

EPI

Notae Coriellius in uno codice graece haberi in uocabulo. Plura refert expendere qua ratione libri Recognitionum, qui sub Clementis ad Iacobum fratrem Domini scribentis nomine confecti sunt, inciderunt. Incipiunt nempe ab his uerbis: Ego Clementis in urbe Romana natus, ex prima aetate praedicatione Iacobum gessi. Cum me animi ingenio uelut uinculis quibusdam sollicitum. Quibus totis intercessit. Interat enim uobis cogitatione, inuicem sane unde inuicem fuerit. Verbo enim ad inuicem meam conditionem inuicem adducit. De. Unde non absurde colligas, pseudo Clementem libris illis id praestare, quod modo praecipitur, cum ab ipis pueritiae suae cogitationibus Iacobo pendendis exordium sumat. Quocirca minime alienandum uideatur Rufino qui epistola hanc libris Recognitionum tempore praestitit cecit.

EPISTOLA II. CLEMENTIS

PAPAE I.

AD JACOBUM FRATREM DOMINI

De sacris vestibus & vas

Clemens Romane Ecclesie Presul. Jacobo Hierosolymorum Episcopo

QUONIAM, sicut a Beato Petro Apostolo accepimus, omnium Apostolorum patre...

Anuerit ministeria, & postea cum grandi humilitate matri reconcilietur Ecclesie...

Præceptum sancti Clementis Papae ad fratrem Domini... De consecratione... De consecratione...

g luo par... h abluat... i Altera in MSS... j Turon III...

In altero e MSS notis, qui sunt ex antiquissimis... MS habet ministeria... MS admonetur...

ror fuerit. Et hoc cum magna sollicitudine fiat. Non ignoramus malitias satanae. Univerſa hæc cum manuſtudine Eccleſiaſtica complenda ſunt miniſteria. Negotium enim Dei non decet negligenter expleri. Iterum atque iterum de fragmentis dominici corporis demandamus. Calicem vero ad perferendum ſanguinem Domini, præparatum cum tota munditia, miniſterii, miniſter præparet, ne, non bene lotus calix, diacono peccatum fiat offerenti. Ita cum omni honeſtate, cuncta quæ ſupra expoſuimus, oportet impleri. Tales ad miniſterium elegantur clerici, qui digne poſſint dominicæ ſacramenta tractare. Melius eſt enim Domini ſacerdoti paucos habere miniſtros, qui poſſint digne opus Dei exercere, quam multos inutiles, qui omnis B grave ordinatori adducant. A principio epiſtolæ uique ad hunc locum, de ſacramentis delegavi bene a intuendis: ubi non murium ſtercora inter fragmenta dominicæ portionis appareant, neque b putrida per negligentiam remaneant clericorum, & convenientes, qui accipere ſibi medicinam deſiderant, putrida cum viderint, magis cum ridiculo & ſtultitia videantur accipere, & in peccatum magis decidant per negligentiam clericorum. Quapropter nemo clericorum ultra hæc diſſimulet, aut negligere ullatenus audeat, ſed libenter, quæ juſta ſunt, expleat, & ſacramenta divina nequaquam negligenter contrectet. Ideoque tam juvenes quam ſenes de his, & de omni conſeruatione ſua, & converſione, & pœnitentia valde eſſe ſollicitos oportet, ſatilique agere, ut hæc condigne agant, & de reliquo ornamentis clericorum quam ſæculares, animas ſuas ornamentis digniſſimis, dogmatibus ſcilicet veritatis, decore pudicitie, ſplendore juſtitie, candore pietatis, aliſque omnibus, quibus compoſitam decet eſſe rationabilem mentem. Tum præterea declinare a confortiis inhoneſtis & infidelibus, & ſocietates habere fidelium, atque illos frequentare conventus, in quibus de pudicitia, de juſtitia, de pietate tractatur. Orare ſemper Deum ex toto corde, & ab ipſo petere quæ decet, ipſi gratias agere, veram pœnitentiam gerere præteriſtorum geſtorum, aliquantulum etiam (ſi poſſibile eſt) per miſericordias pauperum juvare pœnitentiam. Per hæc enim facilius venia dabitur, & indulgenti citius indulgebatur. Quod ſi proſedioris ætatis ſit is, qui ad pœnitentiam venit, eo magis gratias agere debet Deo, quod poſtquam a finis eſt omnis impetus concupiſcentiæ carnalis, ſcientia veritatis accepta, nulla ei imminet pugna certaminis, per quam, inſurgentes adverſus animam, reprimat corporis voluntates. Superest ergo ei in agnitione veritatis, & miſericordiæ operibus exerceri, ut afferat fructus dignos pœnitentiæ. Nec putet, quia in temporis longitudine documentum converſionis oſtenditur, & non in devotionis ac propoſiti firmitate. Deo enim manifeſte ſunt mentes, quia non temporum rationem colligit, ſed E animorum. Ipſe enim probat, ſi quis, agnita veritatis prædicatione, non diſtulit, neque tempus negligendo a conſumpſit, ſed ſtatim & (ſi dici poteſt) eodem momento præterita perhorreſcens, tuturorum deſiderium cepit, & in amorem regni cœleſtis exarſit. Propter quod nemo veſtrum ultra diſſimulet, nec retro reſpiciat, ſed ad Evangelium regni Dei libenter accedat. Non dicat pauper, Quia, cum dives factus fuero, tunc

converterar. Non requirit a te Deus pecuniam, ſed animum miſericordem & piam mentem. Neque dives converſionem ſuam diſſerat pro ſollicitudine ſæculari, dum cogitat, quomodo diſpenſet abundantiam frugum. Neque dicat intra ſemetipſum. Quid faciam? ubi recondam fructus meos? Neque dicat animæ ſuæ; *Habes multa bona reſpoſita in annos multos, epulare & letare.* Nam dicetur ei: *Stulte, hac nocte auferetur abſ te anima tua, & quæ paraſti cujus erunt?* Itaque ſeſtinet ad pœnitentiam omnis ætas, omnis ſexus, omniſque conditio, ut vitam conſequatur æternam. Juvenes quidem in eo grati ſunt, quod in ipſo impetu deſideriorum, certices ſuas jugo ſubjiciunt diſciplinæ. Senes & ipſi laudabiles, quia multi temporis conſuetudinem, in qua male præventi ſunt, pro Dei amore commutant. Nemo ergo diſſerat, nemo cunctetur. Quæ enim cauſa cunctandi eſt ad bene agendum? Animus ſibi male conſcius, dum videtur ſibi nullam pœnam pati, credit quia non judicet, Dominus; cum abuti patientia Dei, & non intelligere parentis benignitatem, jam ſit magna damnatio. Unde ſcriptum eſt: *Maledictus omnis qui opus Domini negligenter agit.* Quapropter paſtoralis ordinis eſt, inſatigabiliter rovocare, quidquid ad correccionem populorum, imo magis filiorum ſpiritualium, quantum (eſt ſas intelligere) cognoverit pertinere, & non (quod abſit) cum ſuo periculo alienæ ſpei, per ſolam negligentiam facere detrimentum, ſed quod ad generalis ſalutis ſpectat compendium, ſalubri necelle eſt providere tractatu. Homini religioſo parum eſſe debet inimicitias aliorum non exercere, vel non augere male loquendo, niſi eas etiam extingueret bene loquendo ſtuderit. Ecce oris noſtri buccina ad aures hominum perſonamus, neque ſe deinceps excuſabit non montium, qui, quod ſequi debeat, tam verbis quam literis edocetur. Qualis autem condemnatio, & qualis imminet maledictio his qui in patres peccant, divina nos docet ſcriptura. Si enim Cham filius Noe, cum vidiffet nudum ſuum patrem, quoniam non cooperuit patris corporalis nuditatem, ſed egreſſus; nunciavit Deam fratribus, & illi veſtimento cum cooperuerunt: ipſe quidem Cham, & illi qui ex eo nati ſunt, ſub maledicto facti ſunt: qui autem cooperuerunt, magnam benedictionem meruerunt: multo magis iſti majore & ampliore condemnatione digni ſunt qui patribus obviare, aut contra eos inſurgere nituntur, aut injuriam vel contumeliam eis inferre moliantur: quoniam qui eis reſiſtit, Deo reſiſtit: & qui eis injuriam vel contumeliam facit, Deo, cujus legatione funguntur, facit. *Expaviſ cœlum ſuper hoc, & borſuit amplius vehementer, dicit Dominus.* O intolerabilem malignitatem: o linguam loquentem iniquitatem contra Deum, & mentem in altitudinem cornu extollentem. Et iterum: *Impones homo tue linguæ oſtium & ſeram.* Ceſſa eſt altitudinem extollens, & loquens adverſus Deum iniquitatem & proximum tuum. Quoiſque inſultas patienti Chriſto & fratribus? Hæc nos familiariter docebat, & hæc nobis publicitus prædictus magiſter & inſtructor atque ordinator noſter, Princeps Apoſtolorum Petrus, in Eccleſia prædicabat, exemplum dans, ut & nos ſimiliter faciamus; *Humiliamini, in conſpectu Domini, & exaltabit vos.* Nolite detrabere altitudinem.

Diffin. ad. 11

tuendis.

b S Greg la facram cap de ord ſubdico ni.

Optimz in ſtutione.

comptam ita MS.

gradus.

voluptates

d contempti.

Luc. 11

timore

Aug. in Pf. 9. apud Propev. tum ſent. 178.

Jerem. 48.

Proſper. ſent. 178. Ca. lxx. ep. 1.

1. quæſt. 7. Sacerdotes, & reliqui.

Juſtina. de 3. capitula.

Genſ. 9. b b corporalem

7tem.

Eccl. 10. c cornu.

d publice

1 Pet. 1 & Jac. ad quam ſancti hæc ſcribi dicuntur epiſtola.

rum, quoniam qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi, & judicat legem. Qui autem judicat legem, non est factus legem, sed iudex. Unus est enim legislator & iudex, qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es, qui judicas proximum? Non oportet. Non precipit nos judicare invicem, sed magis auxilium ferre.

Alex. ep. 1.

Vae erit, inquit, his qui fratres tribulant, & eis qui eos persequuntur. Vos autem quanto magis tribulamini, tanto purgatiore atque beatiore efficiemini, si tamen ipsa tribulatio patienter fuerit supportata: Quod etiam ipse nos Dominus docuit: *Beati qui persecutionem patientur propter justitiam.* Et item, *Beati eritis, cum vos oderint homines, & persecuti vos fuerint, & ejecerint nomen vestrum tanquam malum.* Gaudete in illa die & exultate, quoniam merces vestra multa est in celo. Unde & ipse ait: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & proximum tuum sicut teipsum.* Non enim (inquit) recte diligit Deum, qui fratrem insequitur: nec diligit proximum qui ei detrahit, vel qui illum accusat: quia quod sibi quis fieri non vult, hoc alteri nullatenus facere debet. Discite (inquit) filii mei sapientiam, & tenetote fidem rectam, & amplectimini caritatem, ut non excidatis.

Matth. 5.

Matth. 22.

Matth. 6.

* crediderint
b abest hac
vocalibus
sunt.

10. q. 7. Ec-
clesias per
de conf. dist.
Ecclesias.

Matth. 4.

Matth. 3.

Luc. 10.

Matth. 9.

Data est enim a Domino potestas, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur vestras. Qui autem custodierint iustitiam, iuste judicabuntur: & qui didicerint iusta, iuste inveniunt quid respondeant. Semper cavetote. Præcepit enim, ne aliquando peccato consentiamus: & prætermittamus præcepta Dei nostri. Ecclesias per congrua & utilia facite loca, quæ divinis precibus sacrare oportet, & in singulis sacerdotes, divinis orationibus Deo dicatos, poni. Quos ab omnibus venerari oportet, & non quoquam gravari. Semper veritate mala, & pro animabus vestri ne confundamini dicere verum. Mendacia fugite, & veritatem corde proferte, quoniam multos iam supplantavit suspicio. Caritatem semper diligite, & fratres adjuvate. Erunt enim quasi non sint, & peribunt viri qui contradicunt vobis. Unde & Dominus ait: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: & qui spernit me, spernit eum me qui misi.* Et item: *Qui enim non est adversum vos, pro vobis est. Quisquis enim potum dederit vobis calicem aque in nomine meo, quia Christi estis, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Et qui scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me, bonum est ei magis, si circumdaretur mola asinaria collo ejus, & in mare mitteretur. Et si scandalizaverit te manus tua, abscinde illam. Bonum est tibi, debilem introire in vitam, quam duas manus habentem, bibe in gebennam, in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et si pes tuus scandalizat te, amputa illum. Bonum est tibi, claudum introire in vitam eternam, quam duos pedes habentem, mitti in gebennam ignis inextinguibilis, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Quod foculus tuus scandalizat te, eice eum. Bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem, mitti in gebennam ignis, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Omnis enim homo igne salietur, & omnis víctima*

ferre. Vae erit, inquit, his qui fratres tribulant, & eis qui eos persequuntur. Vos autem quanto magis tribulamini, tanto purgatiore atque beatiore efficiemini, si tamen ipsa tribulatio patienter fuerit supportata: Quod etiam ipse nos Dominus docuit: *Beati qui persecutionem patientur propter justitiam.* Et item, *Beati eritis, cum vos oderint homines, & persecuti vos fuerint, & ejecerint nomen vestrum tanquam malum.* Gaudete in illa die & exultate, quoniam merces vestra multa est in celo. Unde & ipse ait: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & proximum tuum sicut teipsum.* Non enim (inquit) recte diligit Deum, qui fratrem insequitur: nec diligit proximum qui ei detrahit, vel qui illum accusat: quia quod sibi quis fieri non vult, hoc alteri nullatenus facere debet. Discite (inquit) filii mei sapientiam, & tenetote fidem rectam, & amplectimini caritatem, ut non excidatis.

Data est enim a Domino potestas, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur vestras. Qui autem custodierint iustitiam, iuste judicabuntur: & qui didicerint iusta, iuste inveniunt quid respondeant. Semper cavetote. Præcepit enim, ne aliquando peccato consentiamus: & prætermittamus præcepta Dei nostri. Ecclesias per congrua & utilia facite loca, quæ divinis precibus sacrare oportet, & in singulis sacerdotes, divinis orationibus Deo dicatos, poni. Quos ab omnibus venerari oportet, & non quoquam gravari. Semper veritate mala, & pro animabus vestri ne confundamini dicere verum. Mendacia fugite, & veritatem corde proferte, quoniam multos iam supplantavit suspicio. Caritatem semper diligite, & fratres adjuvate. Erunt enim quasi non sint, & peribunt viri qui contradicunt vobis. Unde & Dominus ait: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: & qui spernit me, spernit eum me qui misi.* Et item: *Qui enim non est adversum vos, pro vobis est. Quisquis enim potum dederit vobis calicem aque in nomine meo, quia Christi estis, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Et qui scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me, bonum est ei magis, si circumdaretur mola asinaria collo ejus, & in mare mitteretur. Et si scandalizaverit te manus tua, abscinde illam. Bonum est tibi, debilem introire in vitam, quam duas manus habentem, bibe in gebennam, in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et si pes tuus scandalizat te, amputa illum. Bonum est tibi, claudum introire in vitam eternam, quam duos pedes habentem, mitti in gebennam ignis inextinguibilis, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Quod foculus tuus scandalizat te, eice eum. Bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem, mitti in gebennam ignis, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Omnis enim homo igne salietur, & omnis víctima*

Concil. General. Tom. I.

salietur. Bonum est sal. quod si sal insulsum fuerit, in quod illud salietur? Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos: quia quisquis vestrum recte docuerit, & iuste vixerit, habebit gloriam. Qui autem secus egerit, indubitanter poenam sustinebit. Ideo bona agere vos semper oportet, ut bravium eternæ vitæ percipiatis.

His ergo bene parete sententiis. Ne quis hæc præcepta minime credat implenda, & iudicio Dei æterni ignis tormenta sustineat, qui ecclesiastici operis sacra neglexerit. Hæc igitur, frater Jacobe, de ore sancti Petri jubentis audivi: Si quis præcepta hæc non integra custodierit, sit anathema usque ad adventum domini nostri Jesu Christi. Hæc præcepta a sancto Petro apostolo accepti: & tibi, frater carissime, insinuare curavi, ut servari omnia præcipias sine macula. Si quis vero audierit te, utilis erit minister Jesu Christi. Qui autem non audierit te, imo loquentem dominum per te; ipse sibi damnationem accipiet. Omnipotens Deus, carissime, sua te protectione custodiat, atque ad celestis remunerationem patriæ, multiplicitate animarum fructu perducatur. Deus te iterum iterumque incolumem custodiat, reverentissime frater. Amen.

His ergo bene parete sententiis. Ne quis hæc præcepta minime credat implenda, & iudicio Dei æterni ignis tormenta sustineat, qui ecclesiastici operis sacra neglexerit. Hæc igitur, frater Jacobe, de ore sancti Petri jubentis audivi: Si quis præcepta hæc non integra custodierit, sit anathema usque ad adventum domini nostri Jesu Christi. Hæc præcepta a sancto Petro apostolo accepti: & tibi, frater carissime, insinuare curavi, ut servari omnia præcipias sine macula. Si quis vero audierit te, utilis erit minister Jesu Christi. Qui autem non audierit te, imo loquentem dominum per te; ipse sibi damnationem accipiet. Omnipotens Deus, carissime, sua te protectione custodiat, atque ad celestis remunerationem patriæ, multiplicitate animarum fructu perducatur. Deus te iterum iterumque incolumem custodiat, reverentissime frater. Amen.

EPISTOLA III.
CLEMENTIS
PAPAE

Rufino Torano Aquilejensi interprete.

De officio sacerdotis & clericorum.

Clemens urbis Romæ episcopus omnibus coepiscopis, presbyteris, diaconis, ac reliquis clericis, & cunctis principibus majoribus, minoribusque, omnibusque generaliter fidelibus, benedictio, claritas & gloria in gratia Dei, qua data est nobis in Christo Jesu domino nostro.

URget nos, fratres, multus amor vester, & religiosa invitat devotio, quia debitores sumus, ut quædam vobis scribamus. Vos ergo, qui sacerdotio domini fruimini, & in specula estis positi, plus scire oportet, ut subditos vobis populos pleniter docere possitis, eisque ad regna celorum ducatur præbere; Deo annuente, valeatis. Unde & ipsa per se veritas ait: *Vobis datum est, nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis, &c.* Propter quod consilium do unicuique vestrum, constanter docere verba divina: & discipulis, libenter accommodare aurem verbo Dei. Vestrum enim, quia legatione domini fungimini, est docere populos: eorum vero, est vobis obedire ut Deo. Si autem vobis episcopis non obedierint omnes presbyteri, diaconi, ac subdiaconi, & reliqui clerici, omnesque principes, tam majoris ordinis quam inferioris, atque reliqui populi, tribus, & linguæ non obtemperaverint, non solum infames, sed & extorres a regno Dei & consortio fidelium, ac a liminibus sanctæ Dei ecclesiæ alieni erunt. Nam vestrum est, eos instruere: eorum est, vobis obedire ut Deo, cujus legatione fungimini, dicente domino: *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Et qui vos recipit, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui me misit.*

calesabeta

S. Greg. ep. 17. lib. VII.

No. adeo certum nisi de Recognitionum, laciniis

In c. Iust. dicitur episcopa generalis

Si autem vobis c. Com. Tribur. c. 8

Luc. 10. Matth. 20.

In MS. nostro titulus est: Item incipit Epistola generalis Clementis Papa, omnibus tam majoribus, quam inferiori ordinis clericis, & cunctis fidelibus scripta. Harduani

si. Nihil enim iniustius vel inhonestius est, quam filios patribus rebelles, aut clericos vel laicos doctoribus, seu discipulis magistris inobedientes vel protervos existerent. Novimus enim, primum hominem per inobedientiam cecidisse: idcirco omnes hoc vitium summopere cavere monemus. Et quia dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, dominus noster mittens vos vice sua in loco apostolorum ad predicandum, praecepit vobis docere omnes, omnesque vobis fideliter obedientes, ut ipsi, existerent: quoniam nec aliter terra pariet fructus suos, nisi culta receperit semen, & irrigata germinaverit, & pariat quae est paritura. Sic & omnis homo, qui libenter non receperit verbum Dei, illudque in corde suo germinare non siverit, ac minime crediderit doctoribus & episcopis suis, non benevolus, sed rebellis atque inobediens extiterit, fructum non germinabit nec pariet, sed similis est arbori illi, de qua dominus ait: *Omnis arbor quae non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Primus enim pontifex Aaron, chrismate compositionis perunctus, princeps populi fuit: & tamquam rex, primitias & tributum per capita accepit a populo: & iudicandi populum forte suscepta, de mundis immundisque iudicabat. Sed & si alius ex ipso unguento perunctus est, virtute inde concepta, etiam ipse rex aut propheta aut pontifex fiebat. Quod si temporalis gratia ab hominibus composita, tantum potuit, intelligite jam quantum sit illud unguentum, quod a Deo de virgulto vitae prolatum est, cum hoc quod ab hominibus factum est, tam eximias inter homines conferat dignitates. Quid enim in praesenti saeculo propheta gloriosius, pontifice clarius, rege sublimius? Omnis enim pontifex sacro chrismate perunctus, & in civitate constitutus, scripturis sacris conditus, carus & pretiosus hominibus oppido esse debet. Quem, quasi Christi locum tenentem, honorare omnes debent, eique servare, & obedientes ad salutem suam fideliter existerent, scientes quod sive honor sive injuria, quae ei defertur, in Christum redundat, & a Christo in Deum. Audire ergo eum attentius oportet, & ab ipso suscipere doctrinam fidei, monita autem vitae a presbyteris inquirere, a diaconis vero ordinem disciplinae. Propter quod deprecor vos conservos & adjuutores meos, ut discatis attentius animarum curam gerere, & pro omnibus stare, maxime tamen pro his qui in cultu divino laborant. Ecclesiarum omnium curam habetote, servisque earum adiutorium praebete, viduarum religiosam curam gerite, pupillos enixius liberate, pauperibus misericordiam facite, juvenes pudicitiam docete. Et (ut breviter totum dicam) alterutrum vos, in quibus res poposcerit, sustentate. Deum colite, qui creavit caelum & terram, & Christo credite, invicem vos diligite, & misericordes estote in omnes, non verbo solo, sed opere & rebus implere caritatem. Agite pro viribus, conservi dilectissimi, quia bonum est ut unusquisque vestrum, secundum quod potest, proficit accedentibus ad fidem religionis nostrae. Et ideo non vos pigeat, secundum sapientiam, quae vobis per Dei providentiam collata est, instruere ignaros & docere. Desiderium ergo habere omnes erga doctorem veritatis, eumque ut oculos suos amare oportet; quia & ipsum populum sibi commissum, ceu proprios filios, amare & docere concedet: hoc enim ei a Patre caelesti do-

natum est. Sed & salus in eo est, ut voluntatem eius cupis amorem & desiderium, Deo largiente, conceperint, faciant. Si quis ergo fidelis voluerit existerent, & desiderat baptizari, exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus haeres bonorum caelestium ex gestis propriis fiet. Accedat autem qui vult, ad sacerdotem suum, & ipsi det nomen suum, atque ab eo audiat mysteria regni caelorum, jeuniis frequentibus operam impendat, ac semetipsum in omnibus probet, ut tribus mensibus jam consummatis, in die festo possit baptizari. Baptizetur autem unusquisque in aquis perennibus, nomine trinae beatitudinis invocato super se, perunctus primo oleo per orationem sanctificato, ut ita edemur, per haec consecratus, possit percipere locum cum sanctis. Nullus enim propter opprobrium senectutis aut juventutis, vel nobilitatem generis, a parvulis & minus eruditis, si quid forte est utilitatis aut salutis, inquirere negligat. Qui enim rebelliter vivit, & discere atque agere bona recusat, magis diaboli quam Christi membrum esse ostenditur, & potius infidelis quam fidelis monstratur. Quomodo ergo non omnibus hoc amabile est, cunctisque exoptatum, ut quae ignorat, discat, & quae didicerit, doceat? Certissimum namque est, quod neque amicitia, neque propinquitas generis, neque regni sublimitas, homini debet esse pretiosior veritate, quia nihil est pretiosius anima. Dominus autem creator omnium, ex initio ad imaginem suam hominem fecit, eique dominationem terrae, marisque & aeris ipsius dedit, veritatemque inquirere praecipit, sicut & verus nobis propheta enarravit, & ipsa rerum ratio docet. Solus enim homo rationalis est; & consequens est, ut ratio in rationalibus dominetur. Hic enim ab initio, cum adhuc iustus esset, cunctis vitiis & omni fragilitate superior erat: ubi autem peccavit, & factus est servus peccati, simul & fragilitati efficitur debitor & obnoxius. Quod idcirco scriptum est, ut sciant homines, quia sicut ex impietate passibiles facti sunt, ita per pietatem possunt esse impassibiles: & non solum impassibiles, verum & parva in Deum fideliorum passiones curantes. Ita enim verus ipse propheta promissit, dicens: *Amen dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc, & transibit.* Hujus vocis etiam vos ipsi documenta cepistis, & jam facta quaedam per magistros nostros, ipsos videlicet apostolos, non ignoratis; quia, adstantibus nobis, eorum meritis daemones cum passionibus, quas hominibus invexerant, transierunt & fugati sunt. Quia ergo alii quidem homines patiuntur, alii patientes sanant, causa sine dubio vel patiendi vel curandi noscenda est: quae non alia esse, quam patientibus quidem, infidelitatis, curantibus vero, fidei, demonstratur. Infidelitas enim, dum non credit futurum Dei iudicium, peccandi licentiam praebet: peccatum vero, hominem passionibus obnoxium facit. Fides autem, futurum Dei iudicium esse credens, continet homines a peccato. Non peccantes vero, non solum liberi sunt a daemonebus & passionibus, verum & aliorum daemones & passiones fugare possunt. Ex his ergo omnibus colligitur, quod origo totius mali ab ignorantia descendat, & ipsa sit omnium malorum mater; quae incuria & ignavia gignitur, negligentia vero alitur & augetur, atque in sensibus, hominum radicatur, dum amatur: quam si quis forte doceat effugant.

Jan. 4. & Tit. 1.

Mat. 7. Recognit. 1.

eruditus. Recognit. 1. c. 66.

Diff. 5. Audire episcopum.

JUVIIO

a repleti caritate. Recognit. 1. c. 37.

Recognit. 1. c. 3.

Recognit. 1. c. 67.

Diff. 3. Nullus episcopus. Recognit. 1. c. 67.

Anf. Luc. lib. 1 in VViberrum.

Recognit. 1. c. 1.

a rationalibus irrationalibus.

b impassibiles.

Matth. 17.

Recognit. 1. c. 1.

Recognit. 1. c. 4.

gaudam velut antiquis & hæreditariis sedibus, moleste & indignanter avellitur. Et ideo paululum laborandum nobis est, ut indignantes, ignorantiam præsumptionem scientiæ ratione refecimus; in his præcipue, qui in aliquibus minus rectis opinionibus præventi sunt, per quas, quasi sub specie alicujus scientiæ, ignorantia in his vehementius radicata est. Nihil enim est gravius, quam si id quod ignorat quis, scire se credat, & defendat verum esse, quod falsum est: quod tale est, quale si quis ebrius sobrium se putet, & agat quidem cuncta ut ebrius, sobrium se tamen & ipse putet, & dici a ceteris velit. Ita sunt ergo & hi, qui ignorantes quod verum est, speciem tamen alicujus scientiæ tenent, & mala quasi bona gerunt, atque ad perniciem quasi ad salutem festinant. Propter quod ante omnia properandum est ad agnitionem veritatis, ut possimus, quasi lumine nobis inde accenso, errorum tenebras depellere. Grande enim malum est (ut diximus) ignorantia: sed quia substantiam non habet, facile ab his, qui studiosi sunt, effugatur. Non enim aliud est ignorantia, nisi non cognovisse quod expedit. Ubi autem cognoveris, perit ignorantia. Quæri ergo magnopere debet veritatis agnitio, quam utmo alius assignare potest, nisi verus propheta. Hæc enim ^a via est, vitam volentibus ingredi, & ^c summum iter bonorum operum pergentibus ad civitatem salutis. Si quis sane audiens sermonem veri prophete velit aut nolit recipere & amplecti onus ejus, id est, mandata vite, habet in sua potestate: liberi enim sumus arbitrii. Nam si hoc esset, ut videntes ea, jam non haberent in potestate aliud facere, quam audierant; vis erat quedam nature, per quam liberum non esset ad aliam migrare sententiam. Aut si rursus ex audientibus nullus omnino reciperet, & hoc nature vis erat, quæ unum aliquid fieri cogeret; & alteri parti non daret locum. Nunc autem, quia liberum est animo, in quam velit partem declinare judicium suum, & quam probaverit, eligere viam; constat evidenter, inesse hominibus arbitrii libertatem. Igitur priusquam audiat quis, quod ei expedit, certum est quia ignoret: & ignorans vult & desiderat, quod non expedit agere, propter quod pro hoc non judicatur. Cum vero audierit causas erroris sui, & rationem veritatis acceperit, tunc si permanserit in his erroribus, quibus dudum fuerat præventus, recte jam vocabitur ad iudicium, daturus pœnas, quia vite hujus spatium, quod ad bene vivendum accepit, in ludibriis consumpserit errorum. Qui vero audiens hæc, libenter accipit, & gratulatur bonorum sibi doctrinam fuisse delatam; requirit intentius, & discere non desinat, usquequo cognoscat, si est vere aliud sæculum, in quo bonis præmia præparata sint. Et cum certus de hoc fuerit, gratias agat Deo, quod sibi veritatis lumen ostenderit, ac de cetero dirigat actus suos in omnibus operibus bonis, quorum sibi in futuro mercedem certus est præparatam, demirans per omnia & stupens ceterorum hominum errores, & quod ante oculos positam veritatem nemo videat. Ipse tamen gaudens super divitias sapientiæ, quas invenit, satiabiliter his persuat, & exercitio bonorum operum delectetur, festinans ad sæculum futurum mundo corde & pura conscientia pervenire, ubi etiam videre Deum regem omnium possit. His autem omnibus ca-

Arere nos & fraudari, sola facit ignorantia. Dum enim ignorant homines, quantum boni habeat scientia, ignorantiam malum de se non patiuntur excludi: nesciunt enim, quanta sit in horum permutatione diversitas. Propter quod, consilium do unicuique discenti, libenter præbere aures verbo Dei, & cum amore veritatis audire quæ dicimus, ut mens optimo semine suscepto, per bonos actus letos afferat fructus. Nam si, me docente ea quæ ad salutem pertinent, recipere quis abnuat, & animo pravis opinionibus occupato obfistere nititur; non ex nobis, sed ex semetipso habebit pereundi causam. Debet enim iusto iudicio examinare quæ dicimus, & intelligere, quia verba loquimur veritatis; ut cognitis his quæ sunt, ut sunt, in bonis actibus dirigens viam suam: regni cælorum possit particeps inveniri, subjiciens sibi carnis desideria, & dominus eorum factus, ut ita demum etiam ipse fiat dominatoris omnium jucunda possessio. Nam qui permanet in malo, & servus est mali, non potest effici portio boni, donec permanet in malo: quia ab initio (ut ante jam diximus) duo Regna statuit Deus; & potestatem dedit unicuique hominum, ut illius regni fiat portio, cui se ad obediendum ipse subjecerit. Et quia definitum est apud Deum, non posse unum hominem utriusque regni esse servum; omni studio date operam, in boni regis aulam ac jura concurrere. Propter hoc denique verus propheta, cum esset præsens nobiscum, & quosdam ex divitiis negligentes erga Dei cultum videret, hujus rei ita aperuit veritatem: *Nemo potest, inquit, duobus dominis servire: &, Non potestis Deo servire, & mammona: Mammona, patria eorum voce, divitias vocans. Hic ergo verus propheta, qui in Judæa nobis apparuit, ut auditis: qui, stans publice, sola iussione faciebat cæcos videre, surdos audire, fugabat demones, ægris sanitatem reddebat, & mortuis vitam: cumque nihil esset ei impossibile, etiam cogitationes hominum pervidebat, quod nulli est possibile, nisi soli Deo. Hic annunciabat regnum Dei: cui nos de omnibus quæ dicebat, tamquam vero prophete, credimus; firmitatem fidei nostræ non solum ex verbis ejus, sed & operibus assumentes: quia dicta legis, quæ ante multas generationes de præsentia ejus exposuerant, in ipso designantur, & imagines gestorum Moïsi, & ante ipsum patriarchæ Jacob, ipsius per omnia typum ferebant. Tempus quoque adventus ejus, hoc est ipsum in quo venerat, prædictum ab his constat: & super omnia, quod esset a gentibus expectandus, sacris literis comprehensum est, quæ in eo pariter universa completa sunt. Quod autem Judæorum propheta prædixit eum a gentibus expectandum, supra modum in eo fidem veram firmat. Si enim dixisset a Judæis expectandum, non aliquid eximium prophetasse videretur, quod a contribuli populo, & a propria gente speraretur is, cujus adventus ad salutem mundi fuerat repromissus. Videtur enim magis consequens ratio esse, ut hoc fieret, quam quod prædicebat magnificentia prophetalis. Nunc autem cum prophete dicant, omnem illam spem, quæ de salute mundi repromittitur, & novitatem regni, quæ instruenda per Christum est, atque omnia quæ de eo indicantur, ad gentes esse transferenda, jam non secundum consequentiam rerum, sed incredibili quodam vaticinationis eventu, magnificentia prophetica con-*

Recogn.
ibid. c. 5.

a successio.

Ignorantia
quid.

b poena.

c semita.
Recogn.
c. 4.

Recogn.
ibid. c. 7. to-
tidem ver-
bis.

Iniatiabi-
liter.

Recogn.
ibid. c. 8.

Recogn
ibid. c. 9.

4 sedum

Matth. 6.

Recogn. 1.
c. 10.

425
Recogn.
ibid. c. 11.
Genes. 49. 10.

135

firmatur. Judæi namque ex initio, affore ali-
quando hunc virum, per quem cuncta reparen-
tūr, verissima traditione susceperunt: & quoti-
die meditantēs ac prospicientes, quando ejus fie-
ret adventus; ubi adesse eum viderunt, & si-
gna ac prodigia (sicut de eo scriptum fuerat) adimplentem; invidia excæcati, agnoscere ne-
quiverunt præsentem, in cujus spe lætabantur
absentis. Intellexerunt tantum sancti apostoli,
qui a Deo electi sunt, & nos, qui post ab eis
electi sumus. Hoc autem providentia Dei factum
est, ut agnitio boni hujus etiam gentibus trade-
retur: & hi qui nunquam de eo audierant, nec
a prophetis didicerant, agnoscerent eum; illi ve-
ro, qui quotidianis meditationibus evanuerant,
ignorarent. Ecce enim nunc per vos, qui præ-
sentes estis, & desideratis audire doctrinam fi-
dei ejus, & agnoscere, quis & quomodo & qua-
lis sit ejus adventus, prophetica veritas adimple-
tur. Hoc enim a prophetæ prædixerant, quia a
vobis quaerendus esset, qui de eo nunquam au-
distis. Et ideo videntes in vobis ipsis propheti-
ca dicta compleri, huic uni recte creditis, ut non
recte expeditis, de hoc recte inquiritis, ut non
solum expeditis eum, sed & hæreditatem regni
ejus credentes consequamini, secundum quod ip-
se dixit, quia unusquisque illius sit servus, cui
se ipse subjecerit. Propterea ergo vigilate, &
dominum Deumque nostrum vobis conscribite
dominium, qui & cæli ac terræ dominus est.
Et ad ipsius vos imaginem ac similitudinem re-
formate, sicut ipse verus propheta docet, di-
cens: *Estote boni, & misericordes sicut & pater
vester cælestis misericors est, qui oris facit solem
suum super bonos & malos, & pluit super justos
& injustos.* Hunc ergo imitami, & hunc time-
te: & sicut mandatum datur hominibus, *Dom-
num Deum suum timebis, & illi soli servies.* In-
fidelibus quidem dormit dominus, & absens
habetur his a quibus esse non creditur, & man-
datis ejus non obediunt: atque ob id illis vide-
tur quasi dormire dominus, quia pro peccatis
suis non exaudiuntur. Quapropter cunctis fide-
libus, & summo opere omnibus presbyteris & dia-
conis & reliquis clericis attendendum est, ut
nihil absque episcopi proprii licentia agant. Non
utique missas sine ejus jussu quisquam presbye-
rorum in sua parochia agat, non baptizet, nec
quidquam absque ejus permisso faciat. Similiter
& reliqui populi, majores scilicet ac minores,
per ejus licentiam, quidquid agendum est, a-
gant: nec sine ejus permisso a parochia abse-
dant, vel in ea adventantes morari præsumant.
Animæ vero eorum ei creditæ sunt. Ideo om-
nia ejus consilio agere debent, & eo inconsulto
nihil. Quicumque enim obediunt episcopis
suis, videntur quidem aliquid gratiæ conferre
Deo. Qui autem eis non obediunt, indubitan-
ter rei & reprobi existunt. Porro ipsi a Deo
donum summi muneris consequuntur, qui per
justitiæ & præceptorum ejus veritas incedentes,
doctoribus suis (qui recte episcopi intelliguntur)
libenter obediunt. De quibus & beatus Petrus,
instructor & ordinator noster, & princeps apo-
stolorum, manifeste cunctos audientes instruebat,
dicens: *Videntur mihi, qui loquuntur verba
veritatis, & qui illuminant animas hominum,
sicut esse radii solis: qui ut processerint &
apparuerint mundo, celari ultra aut occultari
nullatenus possunt, dum non tam videntur ab
omnibus, quam videre omnibus præstant. Unde
& bene ipsa per se veritas ad veritatis præcones*

ait: *Vos estis lux mundi. & Non potest civitas Machi
abscondi supra montem posita, neque accedunt lucer-
nam & ponunt eam sub modio, sed supra candelabrum,
ut luceat omnibus qui in domo sunt.* Si quis
ergo his obdierit, Deo (ut dictum est) ma-
gnum munus offert. Qui autem his resistit,
aut inobediens extiterit, non his, sed Domino
salvatori nostro, cujus legatione funguntur, re-
sistit. Propter quod primum est omnium, ju-
stitiam Dei, regnumque ejus inquirere, & suis
jussionibus obtemperare: justitiam quidem, ut re-
cte agere doceamur: regnum vero, ut, quæ sit
merces posita laboris & patientiæ, noverimus:
in quo est bonis quidem æternorum bonorum
remuneratio, his autem qui contra voluntatem
ejus egerint, pro uniuscujusque gestis poenarum
digna restitutio. Hic ergo; hoc est; in præsen-
ti vita positus, oportet nos agnoscere volunta-
tem Dei, ubi & agendi, & sacrificandi est lo-
cus: quoniam in aliis locis sacrificare & mis-
sas celebrare non licet, nisi in his, in quibus
episcopus proprius jusserit, aut ab episcopo re-
gulariter ordinato, tenente videlicet civitatem,
consecratus fuerit. Aliter enim non sunt hæc
agenda, nec rite celebranda: docente nos novo
& veteri testamento. Hæc apostoli a domino
acceperunt, & nobis tradiderunt: hæc nos doce-
mus, vobisque & omnibus, absque reprehensio-
ne; tenere & docere, quibus agendum est,
mandamus. Unaquæque etenim res tempus
suum habet & locum. Operum hic locus est,
tempus vero meritum est sæculum futurum. Ne
ergo impediamur, ordinem locorum ac tempo-
rum permutantes, primo, quæ sit Dei justitia,
requiramus, & tamquam iter acturi, abundantius
viatico bonis operibus repleamur, quo possimus
ad regnum Dei, tamquam ad urbem maximam,
pervenire. Deus enim his qui recte sentiunt per
ipsa opera mundi, quæ fecit, manifestus est; ip-
sius creaturæ suæ utens testimonio: & adeo cum
de Deo dubitatio esse non debeat, de sola nunc
ejus justitia requiramus & regno. Idcirco per-
suadeo primum, justitiam ejus esse requirendam,
ut per hanc iter agentes, & in via veritatis po-
siti, verum prophetam invenire possimus, non
velocitate pedum, sed bonorum operum veloci-
tate currentes; ut ipso duce usi, nullum viæ
hujus patiamur errorem. Si enim ipsum sequen-
tes, ingredi meruerimus illam, quo perveniro
cupimus, civitatem; omnia jam de quibus que-
runtur, oculis videbimus, tamquam hæredes om-
nium facti. Intelligite itaque viam esse hunc vi-
tiæ nostræ cursum: viatores, eos qui nos in-
struunt, vel bona opera gerunt: portam vero,
prophetam de quo dicimus: urbem, regnum esse,
in quo residet omnipotens Pater, quem soli
videre possunt hi qui mundo sunt corde. Non
ergo nobis difficilis videatur hujus itineris la-
bor, quia in fine ejus requies erit. Nam & ipse
verus propheta, ab initio mundi per sæculum
currens, festinat ad requiem. Adest enim nobis
omnibus diebus: & si quando necesse est, ap-
paret, & corrigit nos, ut obtemperantes sibi,
ad vitam perducatur æternam. De his autem qui
negligunt viam suæ salutis, & adhuc non bene
fideles, & præceptis ejus tuorumque pontifi-
cum jussionibus inobedientes, vel contumaces
eis existunt, Dominus noster Jesus Christus,
mittens discipulos suos, præcepit nobis, dicens,
*Ut in quamcumque civitatem aut domum introjeri-
mus, dicamus. Pax huic domui. Et si quidem (in-
quit) fuerit ibi filius pacis, veniet super eum pax
vestra.*

Recogn. ibid. c. 22.

a est quod Marc. 6.

Recogn. ibid. c. 13.

Luc. 6. Matth. 6.

Deuter. 6.

Recogn. 8.

16. quod est cunctis fide- libus. Conc. Tr. bul. 17. lvo p. 1. c. 123.

b Seniores ac juniores.

Recogn. 7.

Hæc beati Petri apostoli verba habentur in libro recognitionum c. 4.

Recogn. 7. c. 20.

De consec. dist. 1. Hic ergo, id est.

Folia IV. ep. 1.

Recogn. 1. & supra in epist. 1.

Rom.

ob hoc.

Recogn. 4.

Matth. 20. & Luc. 10.

vestra. Si vero non fueris, pax vestra ad vos re-
vertetur. Euntes autem de domo vel civitate illa,
etiam pulverem qui adhaerit pedibus vestris, excu-
tatis super eos. Tolerabilis erit terra Sodomorum
& Gomorrhœorum in die iudicii, quam illi civitati
vel domus. Quod utique ita demum fieri præce-
pit, si prius in civitate vel domo veritatis ser-
mo prædicetur: ex quo vel recipientes veritatis
fidem, filii pacis & filii Dei fiant: vel non re-
cipientes arguantur, quasi inimici pacis & Dei.
Ita ergo & nos, magistri instituta sectantes,
primo pacem proponimus auditoribus, ut absque
ulla perturbatione possit via salutis agnosci.
Quod si quis pacis verba non suscipit, neque
acquiescit veritati, scimus adversus eum pugnam
verbi movere, & arguere acrius, contutando
ignorantiam, & redarguendos peccata. Necessa-
rio igitur pacem proponimus, ut si quis est fi-
lius pacis, pax nostra veniat super eum. ab eo
autem qui se alienum paci effecerit, regredie-
tur ad nos pax nostra. Et si iterum in man-
datis habemus, ut venientes ad civitatem, dis-
camus prius, quis in ea dignus sit, ut apud
eum cibum sumamus: quanto magis convenit
noscere, quis, qualisve sit is, cui immortalitatis
verba credenda sunt? Solliciti enim, & valde
solliciti esse debemus, ne margaritas noctas mit-
tamus ante porcos. Sed & alias ob causas, uti-
le est viri hujus habere me notitiam. Si enim
sciam, quia in his, de quibus non potest du-
bitari quod bona sint, emendatus est & incul-
pabilis: hoc est, si sobrius, si misericors, si ju-
stus, si mitis & humanus est, quæ utique bona
esse nullus ambigit: tunc consequens videbitur,
ut ei qui obtinet bona virtutum, etiam, quod
deest fidei & scientiæ, conferatur: & in quibus
maculati videtur ejus vita, quæ est in reliquis
probabilis, emendetur. Si vero in his quæ pa-
lam sunt peccatis involutus permanet inquina-
tus, non me oportet aliquid de secretioribus &
remotis divini scientiæ proloqui, sed magis pro-
testari & convenire eum, ut peccare desinat, &
actus suos a vitiis emendet. Quod si ingesserit
se, & provocaverit nos dicere, quæ eum, minus
recte agentem, non oporteat audire; prudenter
enim debemus eludere: nam nihil omnino res-
pondere, auditorum causa, utile non videtur;
ne forte existiment, nos responsonis penuria de-
clinare certamen, & fides eorum lædatur, non
intelligentia propositi nostri. Magna contume-
lia, & grave nobis erit peccatum, si ita desipia-
mus, ut cum videamus eum qui idola colit
esse sobrium, nos qui Deum colimus, sobrii
esse recusemus. Non hoc sit inter nos, sed ma-
gnum habeamus studium, ut si illi qui errant
homicidium non faciunt, nos ne irascamur qui-
dem. Et si illi adulterium non committunt,
nec concupiscamus quidem alienam mulierem.
Si illi amant proximos suos, nos etiam diliga-
mus inimicos nostros. Si illi mutuo dant his qui
habent unde reddant, nos etiam his demus, a
quibus recipere non speramus. Et per omnia
nos, qui aeterni sæculi hereditatem speramus,
debemus præcedere eos, qui præsens tantum
sæculum noverunt: scientes, quia si opera illo-
rum nostris operibus collata, in die iudicii simi-
lia inveniantur ac paria, confusio nobis erit,
quod æquales inveniamur in operibus, his qui
propter ignorantiam condemnantur, & nullam
spem futuri sæculi habuerunt. Et vere digna
confusio est, ubi nihil amplius gessimus ab his

quibus amplius intelleximus: Quod si confusio
nobis erit, æquales his inveniri in operibus bo-
nis; quid erit nobis, si inferiores nos ac deterio-
res, examinatio futura reperiat? Audite ergo,
quomodo de his nos ipse verus Propheta docue-
rit. Ad eos autem qui negligunt audire verba
sapientiæ, ita ait: *Regina Austri surget in iudicio*
cum generatione hac, & condemnabit eam quia
venit a finibus terre audire sapientiam Salomonis.
& ecce plusquam Salomon hic, & non audiunt.
Ad eos vero, qui de malis actibus gerere detro-
debant penitentiam, ita ait: *Viri Ninivite sur-*
gent in iudicio cum generatione hac, & condemna-
bunt eam, quia penitentiam egerunt in prædica-
one Jonæ, & ecce plusquam Jonas hic. Videtis er-
go, quomodo eos, qui erudiebantur ex lege,
adducis ad exemplum illis qui ex gentili igno-
rantia veniebant, & ostendens eos nec æquales
illis esse qui in errore positi videbantur, ex ipsa
tantum comparatione condemnat. Ex quibus om-
nibus sermo, quem proposuimus, approbatur, ut
castimonia, quæ aliquatenus etiam ab his in er-
rore sunt positi custoditur; multo prius & atten-
tius, & per singulas quasque (sicut supra osten-
dimus) species a nobis, qui veritatem sequimur,
teneatur; eo magis, quod apud nos observantiæ
ejus præmia æterna sunt posita. Aliter enim ne-
mo salvus esse poterit, nisi his observationibus
pro viribus operam dederit. Deus vos in sua
voluntate, unumquemque in suo ordine semper
custodiat, fratres, sibi placere in omnibus con-
cedat. Amen.

EPISTOLA IV.
CLEMENTIS
PAPÆ I.

Scripta discipulis suis Julio & Juliano, qui malorum ho-
minum persuasionibus aliquatenus a recta via
desinaverant, & gentibus, inter quas
habitant, directa.

Clemens Romanæ urbis Episcopus, carissimis fra-
tribus Julio & Juliano, ac reliquis consodalibus
nostris, gentibusque quæ circa vos sunt.

OPORTET fratres, omnes doctores, qui ad
salutem animarum instituti sunt, & ad lu-
crandas animas Episcopi sunt consecrati, pro-
cunctis sollicitudinem gerere, & errantes ad viam
veritatis & ad portum salutis reducere. Et licet
propter gentes, quæ circa vos sunt, in modico
vos errasse contigerit; melius est tamen redire ad
veritatis viam, quam diutius in ipso errore per-
severare. Quoscumque enim de his, qui vos er-
rare fecerunt, vel de his, qui adhuc verbum præ-
dicationis non audierunt, potestis, vobiscum af-
sumite, & ad viam veritatis adducite, ne intru-
sivos, sed fructuosos Domino inveniamini. Et
quoniam quidem, sicut a cultore neglecta terra,
spinæ & tribulus necessario producit, ita sentus
vester longi temporis incuria multas & noxias
opinionis rerum & intelligentias falsæ scientiæ
germinavit: opus est nunc multa diligentia ad
excolendum rus mentis vestræ, ut hoc sermo
veritatis (qui est verus & diligens cordis colo-
mus) assiduis excolat disciplinis. Vestrum ergo
est præbere obedientiam, & occupationes ac so-
licitudines superfluas amputare, ne bonum ver-
bi semen enecat noxium germen. Potest enim
se-

urgere
Recogn. 5
c. 3 & 4
Matth. 10
Matth. 7
d. erudire.
c. causæ.
d. non intel-
lecta diligen-
tia.
Recogn. 6
23.
e. quia.
f. præcellere.
Recogn. 1. 6
c. 14.

Matth. 23 &
Luc. 11.
Matth. 23 &
Luc. 11.
* & his atque
perdurare.
Recogn. 6
c. 23.

1. Recognicionum: non intelligitur propositum nostrum. Harduinn.

fieri, ut multi temporis negligentiam brevis & assidua repararet diligentia. Incertum namque est uniuersumque tempus vitæ: Et ideo festinandum est ad salutem, ne forte cunctantem mors repentina præueniat. Et ob hoc acrius adnitendum est, ut (dum est temporis spatium) collecta male consuetudinis vitia relecentur. Quod non aliter facere poteritis, nisi ut irascamini quodammodo aduersum vosmetipsos pro his quæ inutiliter gessistis ac turpiter. Hæc enim est utilis vita, & iusta & necessaria iracundia, ut unusquisque, in quibus errauit, & perperam gessit, indignetur, & semetipsum accuset. Ex qua indignatione accenditur in nobis ignis quidam, qui velut agro sterili immixtus, consumptis & excorticis radicibus pessimæ voluntatis, bono semini verbo Dei fecundiorum cordis præparet glebam. Puto autem, quod satis dignas habeatis causas iracundiæ, ex quibus iustissimus ignis iste coalescat, si consideretis, in quantos vos errores deduxerit ignorantie malum, quantosque lapsus & quantas præcipitias ad peccandum dederit: a quantis vos bonis abstraxerit, & in quæ præcipitavit mala, & (quod est super omnia grauius) quod vos in futuro sæculo æternis pœnis obnoxios fecit. Nonne pro his omnibus, ubi vobis veritatis lumen effulsit, ignis iustissimæ indignationis accenditur, & iracundiæ Deo placitæ intra vos confurgit incendium, quo consumatur & radicitus intereat omne germen, si quod forte intra vos malæ conscientie pullulauit? Unde & ipse qui misit nos, cum venisset, & omnem mundum vidisset ad malitiam declinasse, non continuo ei pacem, in erroribus posito, dedit, ne eum confirmaret in malis, sed ignorantie eius ruinis scientiam veritatis opposuit: ut, si qui forte respicerent, lumen veritatis adspicerent, deceptos se, & in præcipitias erroris abstrahos merito dolerent, & iracundiæ salutaris ignem aduersus decepticem suam conciperent ignorantiam. Ob hoc itaque dicebat: *Ignem veni mittere in terram, quem volo, ut accendatur.* Est ergo pugna quædam, quæ gerenda nobis est in hac vita. Sermo enim veritatis & scientie necessario separet homines ab errore & ignorantia; sicut sæpe videmus, putrefactas & emortuas carnes corporis a connexione viuientium membrorum, ferro secante, separari. Tale ergo aliquid est, quod agit veritatis agnitio. Necessè enim, ut salutis causa filius (verbi gratia) qui sermonem receperit veritatis, a parentibus separetur incredulis, aut rursus pater separetur a filio, aut filia a matre. Et hoc modo inter propinquos atque consanguineos, credentes atque incredulos, scientie atque ignorantie, veritatisque & erroris pugna consistit. Et ob hoc iterum dicebat, qui nos misit: *Non veni pacem mittere in terram, sed gladium.* Quod si dicat aliquis: Et quomodo iustum videri, separari filios a parentibus? Audi quomodo: Quia cum ipsi si in errore permaneant, neque illis proderunt; & ipsi cum illis pariter interibunt. Iustum igitur & valde iustum est, separari eum qui saluari vult, ab eo qui non vult. Sed & illud adverte, quia non ex illis qui rectius intelligunt venit ista separatio. Illi enim volunt interesse pariter, & prodesse his, & docere meliora. Sed & illud proprium est ignorantie vitium, ut confutantem se veritatis lucem non terat habere de proximo. Et ideo ex illis ista nascitur sepa-

ratio. Nam qui scientiam veritatis accipiunt, (quia bonitatis plena est) tanquam a bono Deo datam, cupiunt eam (si fieri potest) cum omnibus habere communem, etiam cum his qui oderunt eos & persequuntur. Sciunt enim quia peccatum, ipsorum causa ignorantie est. Propterea denique ipse magister, cum ab his qui ignorabant eum, duceretur ad crucem, orabat Patrem pro interfectoribus suis, & dicebat: *Pater, ter dimitte eis peccatum, quia nesciunt quid faciunt.* Imitantes quoque discipuli magistrum, etiam ipsi, cum paterentur, similiter pro interfectoribus suis orabant. Quod si disciplina nobis est, orare etiam pro interfectoribus & persecutoribus nostris, quomodo non etiam parentum & propinquorum persecuciones ferre, & pro conversione eorum orare, credimus? Tum deinde etiam diligentius consideremus, quæ sit nobis causa parentes diligendi. Pro eo, inquam, quia vitæ nostræ videntur auctores. Auctores quidem vitæ nostræ parentes non sunt, sed ministri. Non enim vitam præbent, sed ingrediendi nobis ad hanc vitam exhibent ministerium: auctor autem vitæ unus & solus est Deus. Si autem auctorem vitæ diligere volumus, illum nobis esse diligendum sciamus. Sed illum (inquunt) cognoscere non potuimus, istos autem & novimus, & in affectu habemus. Est, non potuistis cognoscere, quis sit Deus: quid tamen non sit Deus, per facile scire potuistis. Nam quomodo latere potuit hominem, quod lignum, aut lapis, aut æs, vel alia huiusmodi materia, Deus non sit? Quod si in his quæ facile deprehendere potuistis, animum ad discutiendum nolulistis intendere; certum est, quia in agnitione Dei impediti estis, non impossibilitatis, sed ignaviæ vitio: nam si voluissetis, ex his ipsis inutilibus simulacris profecto accepissetis intelligentiæ viam. Certum est, quia per ferrum facta sunt simulacra: ferrum vero per ignem confectum est, qui ignis aqua extinguitur: aqua autem per spiritum movetur, spiritus autem a Deo initium habet. Sic enim dixit Moses Propheta: *In principio fecit Deus cælum & terram. Terra autem erat invisibilis & incomposita, & tenebræ erant super faciem abyssi, & spiritus Dei erat super aquas.* Qui spiritus Dei iussu, quasi ipsa manus conditoris, lucem separavit a tenebris, & post illud invisibile cælum istud visibile produxit, ut superiora quidem habitaculum faceret Angelis, inferiora vero hominibus. Propter vos ergo iussu Dei, aqua, quæ erat super faciem terræ, recessit, ut terra vobis produceret fructus. Cui etiam humorum venas latenter interit, ut vobis ex ea profluerent fontes & flumina. Propter vos producere iusta est animantia, & omnia quæ vestro usui voluntatiue seruiunt. An non propter vos venti spirant, ut ex ipsis concipiens fructus vobis terra parturiat? Nonne propter vos imbres profluunt, & tempora vicissitudines mutant? Num propter vos sol oritur, & occidit, mutationes luna perpetitur? Propter vos mare exhibet famulatum suum, ut vobis ingratis cuncta subjaceant. Nonne pro his omnibus iusta erit ultionis pœna, quia horum omnium largitorem, quem ante omnia & agnoscere & venerari debuistis, solum præ ceteris ignoratis? Sed & nunc per idem vos adhuc in intelligentiam ejus duco. Videtis etenim, quod omnia gignuntur ex aquis, aqua vero per unigenitum ex initio

Recogn. ibid. c. 3. a. sanitandum.

b. hæc vox videtur superflua.

voluptatis.

d. conculescat.

Recogn. 6. c. 4.

Luc. 12.

seccantibus.

congruit. Marc. 10.

Recogn. 6. c. 5.

Luc. 23.

illud

Recogn. 6. c. 6.

Recogn. 6. c. 6.

Gen. 1.

Recogn. 6. c. 8.

1. Forte vitæ. In Recognitionibus. Hæc vitæ est iusta, vocibus aliis omittis. Hæc iustus. 2. Recognitionum. concupientia. Harduinus. 3. Recognitionum. zeta. Harduinus. 4. Recognitionum rectius. peccati ipsorum causa ignorantia est. Harduinus. 5. Recognit. debemus. Harduinus.

tio facta est, unigeniti vero Omnipotens Deus A
caput est, per quem tali ordine (ut supra dixi-
mus) pervenitur ad Patrem. Cum autem per-
veneritis, agnoscite hanc esse voluntatem ejus,
ut per aquas, quæ primæ a creaturæ sunt, de-
nuo renascamini. Qui enim regeneratus fuerit per
aquam; bonis operibus repletus, hæres efficitur
ejus a quo in incorruptione regeneratus est. Pro-
pter quod, paratis animis accedite, quasi filii ad
patrem, ut peccata vestra diluantur, & causa eor-
um sola ignorantia fuisse probetur apud Deum.
Nam si post agnitionem horum permanetis in
incredulitate, vobis jam perditionis vestræ cau-
sa, & non ignorantia, reputabitur. Nec pute-
tis, quod etiam si omnem pietatem colatis, om-
nemque justitiam, baptismum vero non accipia-
tis, spem possitis habere apud Deum: imo ma-
jore pœna digni eritis, qui bona opera non bene
operati estis. Conferunt enim meritum homini
ex bonis gestis; sed si ita gerantur, sicut Deus
jubet. Deus autem iussit, omnem colentem se
baptismo consignari. Quod si vos renueritis, ut
vestræ voluntati magis, quam Dei, obtemper-
etis; contrarii sine dubio & inimici estis volun-
tati ejus. Sed dicitis fortasse. Quod confert aquæ
baptismus ad Dei cultum? Primo quidem, quia
quod Deo placuit, impletur. Secundo, quia re-
generato ex aquis, & Deo renato, fragilitas prio-
ris nativitatæ, quæ vobis per hominem facta est,
amputatur, & ita demum pervenire poteritis ad
salutem: aliter impossibile est. Sic enim nobis
cum sacramento verus Propheta testatus est, di-
cens: Amen amen dico vobis, nisi quis denuo rena-
tus fuerit ex aqua & vino, non introibit in regnum
celorum. Et ideo accelerate: est enim in aquis
istis misericordia ejus quedam, quæ ex initio fe-
tebatur super eas: & agnoscit eos qui baptizan-
tur sub appellatione triplicis sacramenti, & eri-
pit eos de supplicis futuris, quasi donum quod-
dam offerens Deo animas per baptismum conse-
cratas. Confugite ergo ad aquas istas: solæ sunt
enim, quæ possint vim futuri ignis extinguere:
ad quas qui moratur accedere, constat in eo ad-
huc infidelitatis idolum permanere, & ab ipso
prohiberi ad aquas properare quæ salutem conse-
runt. Sive enim justus, sive sit injustus, bap-
tismus ei per omnia necessarius est. Justo quidem,
ut adimpleatur in eo perfectio, & regeneretur
Deo; injusto vero, ut peccatorum quæ jessit, re-
missio concedatur. Omnibus ergo testinandum
est, sine mora renasci Deo, & demum consi-
gnari ab Episcopo, id est, b septiformem gratiam
Spiritus sancti percipere, quia incertus est unius-
cujusque exitus vitæ. Cum autem regeneratus
fuerit per aquam, & postmodum septiformi spi-
ritus gratia ab Episcopo (ut memoratum est) con-
firmatus, quia aliter perfectus esse Christianus ne-
quaquam poterit, nec sedem habere inter per-
fectos, si non necessitate, sed incuria aut volunta-
te remanserit, (ut a Beato Petro accepimus, &
ceteri Sancti Apostoli, præcipiente Domino, do-
cuerunt) & demum ex operibus bonis ostendat
in se similitudinem ejus, qui eum genuit, Pa-
tris. Post hæc vero agnoscat Deum honorare.
Honor autem ejus est, ut ita vivat, sicut ipse
vult: vult enim unumquemque ita vivere, ut
homicidium & adulterium nesciat, odium & ava-
ritiam fugiat, iram, superbiam, jactantiam res-
puat & excreetur, invidiam quoque, & cetera his
similia, penitus a se ducat aliena. Est sane propria
quædam nothæ religionis observantia, quæ non

tam imponitur hominibus, quam proprie ab uno-
quoque Deum colente, causa puritatis expetitur:
de castimonie dico cautela, cujus species multæ
sunt. Sed primo, ut observet unumquique, ne
menstruatæ mulieri misceatur: hoc enim execra-
bile dicit lex Dei. Quod si lex de his non admo-
nisset nos, ut (*) catulliliberter voveremur in
stercore. Debemus aliquid amplius habere ani-
malibus, utpote rationales homines, & cœle-
stium sensuum capaces, quibus summum studium
esse debet, ab omni inquinamento cordis conscien-
tiam custodire. Bonum est autem, & puritati
conveniens, etiam corpus aqua diluere. Bonum
vero dico, non quasi principale illud, in quo
mens purificatur, sed quod sequela sit illius bo-
ni hoc, in quo caro diluitur. Sic enim & magi-
ster noster quosdam Phariseorum, & Scribarum,
qui videbantur esse ceteris meliores, & a vulgo
separati, increpabat, dicens eos hypocritas: quia
ea solummodo quæ hominibus videbantur; puri-
ficabant; corda vero, quæ solus Deus aspicit;
inquinata relinquebant & sordida. Ad quosdam
ergo ex ipsis, non ad omnes, dicebat: *Vae vobis
scribis & pharisæis hypocritæ, quia mandatis quod de-
foris est calcatis & parophtis, intus autem plena sunt
sordibus. Pharisæe cæce, munda prius quod intus est:
& quod deforis est, erit mundum.* Vere enim, si
mens mundetur luce scientiæ, cum ipsa fuerit
munda ac splendida, tunc etiam ejus, qui defo-
ris est, hominis ipsa necessario curam gerit; id
est, carnis suæ, ut & ipsa purificetur. Ubi au-
tem ista, quæ deforis est, purificatio carnis ne-
gligitur certum est, neque de puritate mentis ac
munditia cordis curam geri. Ita ergo fit, ut is
qui intrinsecus mundus est, mundetur sine dubio
& extrinsecus. Non temper autem is, qui munda-
datur extrinsecus, etiam intrinsecus mundus est,
videlicet cum agit hæc, ut hominibus placeat. Sed
& illa species castimonie observanda est, uti ne
passim & libidinis solius causa, cum feminis coeat
quis, sed posteritatis reparande gratia: quæ ob-
servantia cum etiam in nonnullis pecudibus in-
venitur, pudoris est, si non ab hominibus ratio-
nalibus & Deum colentibus observetur. Ergo
omnes peccaverunt & egent auxilio Dei. Pro-
pter quod, carissimi, sectamini, temper caritatem,
& æmulamini meliora & spiritualia, & adjuvate
vos invicem, ut Deo semper in omnibus place-
re valeatis. Amen.

NOTA SEVERINI BINI.

(*) Ergo omnes peccaverunt, &c.) Hæc conclusio calu-
miose reprehenditur ab hæreticis: ita enim Sanctus Cle-
mens argumentatur: Si ratio naturalis & lex colendi
Deum non sufficit ad observandam hanc speciem casti-
tatis, quam pecudes, sine ratione & lege solo nature in-
stinctu servant, & ita mutabiles sunt homines; sequi-
tur omnes esse peccatores, & auxilio Dei egere, ad be-
ne vivendum. Quo nihil verius, nihil fabricius, nec ad
tem accommodatus dici potuit.

Leviti 18.
cantabiles
imo cantabiles
ut bene Tur-
rianus ex Gra-
co codice lib.
3 cap 24
Deest hæc
comparatio in
c. Iust.
Recogno. 6
c. 11.

Matth 23.

Hæc He-
reobaptismus
Ebrionis in
sent 94 vi-
dentur.

Recogno. 6
c. 11.

1. Cor. 14.

aut qui sub
ejus persona
desiderat.

creatur

Recogno. 6. c. 9.

3. 14.

De confir-
matione loqui-
tur.
Sicut ep-
istolo.
Recogno.
c. 10.

E

(*) Luc. legit carbari.

EPISTOLA V. CLEMENTIS PAPA I.

De communi vita & reliquis causis, suis discipulis scripta, Hierosolymitanisque directa.

Dilectissimis fratribus & condiscipulis, Hierosolymis cum carissimo fratre Jacobo coepiscopo habitantibus, Clemens Episcopus.

12 q. 1 d. lectid. irati- bus. Faustina nus hanc dicit lib. 10. Recogn. p. 218 que refe- lit. in pte. Clemens. b Platonem intelligit. c In MS. at que estis. Mer- liti & Crabb. pauca. in pte. tur. de qua- lus. in pte. Ex. huius. & post. eum. ali- retulerunt. cum. tamem. e- rantus. f. 1. Recogn. 7. at. 14. Actus. d Non. cel- tar. tum. He- rosolymis. ce- nse. Cae- nus. natus. Romanus. et. plures. q. illan- nos. idem. in- cepit. Verba. I. huius. omni- nostris. intere- mus.

COMMUNIS vita, fratres, omnibus necessa- ria est, & maxime his qui Deo irreprehen- sibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorum, eorumque discipulorum imitari volunt. Communis enim usus omnium, quae sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit: sed per iniquitatem alius hoc suum esse dixit, & alius illud, & sic inter mortales facta divisio est. Denique Graecorum quidam sapientissimus hanc ita sciens esse, ait: Communis debere esse amicorum omnia. Et sicut non potest (inquit) dendi aer, neque splendor solis, ita nec reliqua quae communiter in hoc mundo omnibus usata sunt ad habendum, dividi debere, sed habenda esse communia. Unde & Dominus per Prophetam loquitur, dicens: Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum. Illius enim consuetudinis more retentum, etiam Apostoli, eorumque discipuli, ut praedictum est, una nobiscum & vobiscum communem vitam duxere. Unde (ut bene nostis) erat multitudinis eorum cor unum & anima una: nec quisquam eorum aut nostrum, de his quae possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed omnia illi & nobis erant communia, nec quisquam egens erat inter nos. Omnes autem, qui domos vel agros possidebant, vendebant eas, & pretia eorum, & reliquas res quas habebant, afferbant, ponentes ante pedes Apostolorum, sicut nobiscum quidam vestrum cognoverunt & viderunt: & dividebant singulis, prout cuique opus erat. Ananias autem vir auferus, & Sapphira uxor eius, qui mentiti sunt Apostolis de pretio agrorum suorum, quos vendiderant, nobis presentibus; in conspectu omnium circumstantium, a conspectu Apostolorum, propter peccatum eorum & mendacium quod fecerunt, motui delati sunt ambo. Ceteraque quae de talibus cognovimus & vidimus, nec recordatione, nec demonstratione digna sunt. Quapropter haec vobis cavenda mandamus, & doctrinis & exemplis Apostolorum obedire praecipimus: quia hi qui mandata eorum postponunt, non solum rei, sed & omnibus praedicanda sunt. Relatum est etiam nobis, quod quidam in vestris partibus commorantes, advertantur sanis doctrinis, & (prout eis videtur) non secundum traditionem Patris, sed juxta sententiam suam docere videntur. Multas enim quidam (ut audivimus) vestrarum partium, secundum ingenium hominum, ex his quae legunt, verisimilitudines capiunt: & ideo diligenter observandum est, ut lex Dei, cum legitur, non secundum propriam ingenii intelligentiam legatur vel doceatur. Sunt enim multa verba in scripturis divinis, quae possunt trahi ad eum sensum, quem sibi unusquisque sponte praesumpsit, sed fieri non oportet. Non enim sententiam extrinsecus adul-

teretis, alienum & extraneum debetis querere, aut quomodo ipsum scripturarum auctoritate confirmetis; sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis. Et ideo oportet ab eo intelligentiam discere scripturarum, qui eam a majoribus, secundum veritatem sibi traditam servavit ut & ipse possit ea, quae recte suscepit, competenter asserere. Cum enim ex divinis scripturis integram quis & firmam regulam veritatis susceperit, absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione communi ac liberalibus studiis, quae forte in pueritia attigit, ad assertionem veri dogmatis conferat; ita tamen, ut ubi vera didicit, falsa & simulata declinet. Incertum est enim etiam juvenibus vitae tempus, senibus autem jam nec incertum est: non enim dubitatur, quin quantumcumque est quod putatur superesse, breve sit. Et ideo tam juvenes quam senes oportet de conversione & poenitentia valde esse sollicitos, & satagere, ut de reliquo ornent animam suam ornamentis dignissimis, id est, dogmatibus veritatis, pudore castitatis, splendore justitiae, candore pietatis, aliisque omnibus, quibus comptam decet esse rationabilem mentem. Unde, consilium dantes, vestram prudentiam hortamur, ut ab Apostolicis regulis non recedatis, sed communem vitam ducentes, & scripturas sacras recte intelligentes, quae Domino vovistis, adimplere satagatis. Et cum oratione assidua Dei gratiam obtinere merueritis, tunc, sine suspitione mali interitus, vota possint celebrari festiva. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

NOTA SEVERINI BINII.

De Clementis epistola sub Romanae Ecclesiae persona, ad Corinthios ecclesiam, quae non extat, ineminit Euseb. libro 3. Eccles. hist. cap. 32. quam omnium consensu approbatam dicit, & epistola Beati Pauli ad Hebraeos simillimam. Item D. Hieron. in catalogo, & in commentariis li. cap. 52. ubi pauca quaedam ex illa citat. Epiphanius haeretic. 30. citat quendam encyclicam de virginitate, in Ecclesia isto tempore receptam & extantem. Vide quae diximus in vita Clementis verbo, epistole canonice.

Sequuntur duae aliae Clementis Epistolae, quas nuper vulgavit VVesseningus in Tomo II. Novi Testamenti Graeci ex Cod. MS. Syriaco, de quarum veritate iudicium doctis relinquimus. Nobis sat est eas huc translulisse eodem consilio & cetera Clementis apocrypha scripta hic collecta sunt.

EPISTOLA VI. B. CLEMENTIS DISCIPULI PETRI, APOSTOLI.

I. Omnibus amantibus, & diligentibus salutem suam in Christo, per Deum Patrem, & obedientibus veritati Dei in spe vitae aeternae, diligentibus fratres suos, & diligentibus proximos suos in amore Dei, virginibus (Fratribus) beatis, qui constituerunt servare virginitatem propter regnum caelorum, & virginibus (sororibus) sanctis in Deo salutem. II. Unicuique virginum (fratrum) & virginum (sororum) qui in veritate constituerunt servare virginitatem propter regnum caelorum, necesse est, ut sit aptus ad regnum caelorum in omnibus. Non enim verbo, aut nomine,

12 q. 1 d. lectid. irati- bus. Faustina nus hanc dicit lib. 10. Recogn. p. 218 que refe- lit. in pte. Clemens. b Platonem intelligit. c In MS. at que estis. Mer- liti & Crabb. pauca. in pte. tur. de qua- lus. in pte. Ex. huius. & post. eum. ali- retulerunt. cum. tamem. e- rantus. f. 1. Recogn. 7. at. 14. Actus. d Non. cel- tar. tum. He- rosolymis. ce- nse. Cae- nus. natus. Romanus. et. plures. q. illan- nos. idem. in- cepit. Verba. I. huius. omni- nostris. intere- mus. e Traditiones Patrum. f Recogn. 10. c. 43.

a ut quoque modo. b Recogn. 10. c. 43. c satagere. d q. 1 dilectissimis. e inter vos.

1 MS. Zaphira. 2 MS. cetera que caetera. 3 Recogn. ad Iunio. Hae quoque ex Harduino desumpta sunt

aut forma, aut genere, aut pulchritudine, aut vi, aut tempore multo apprehenditur regnum cœlorum; sed apprehenditur virtute fidei, cum homo ostendit opera fidei. Qui enim iustus est vere, opera eius testantur de fide eius, ipsum vere fidelem esse fide magna, fide perfecta, fide in Deum, fide lucente per opera bona, ut glorificetur pater omnium per Christum.

Qui autem vere sunt virgines (*fratres*) & virgines (*sorores*) propter Deum audiunt eum qui dixit: *iustitias, & fides non deficiunt te. Liga illas in cœlis tuo, & invenies misericordiam animæ tuæ, & cogitabis bonitatem coram Deo, & coram hominibus, via ergo iusti ut lux lucant, & ibit lux carum donec ordinetur dies.* Splendores enim luminis eorum illustrant omnem creaturam etiam nunc per opera bona, tanquam qui vere sunt lux mundi, quæ lucet *sedentibus in tenebris*, ut surgant, & transeant ex tenebris per lucem operum bonorum timoris Dei, ut videant opera bona, & glorificent Patrem suum cœlestem. Homini enim Dei necesse est, & in omnibus verbis, & factis suis sit perfectus & ornatus in conversationibus suis in omni schemate honesto, & ordinato, & ut in iustitia faciat omnia opera sua, ut homo Dei.

III. Virgines enim (*fratres*) & Virgines (*sorores*) pulchra sunt exempla *credentibus*, & credituris. Nomen enim solum sine operibus non introducit in regnum cœlorum. Qui enim vere fidelis fuerit poterit servari: qui autem fidelis vocatur nomine solum, & in operibus non est fidelis, servari non potest. *Ne quis igitur seducat vos verbis inanimis deceptionis.* Qui enim vocatur virgo (*frater*) vel virgo (*soror*) & opera abundantia pulchra, & convenientia virginitati non habet, servari nequit. Dominus enim virginitatem talem *stultam* vocat, sicut ait in evangelio; quæ cum nec oleum, nec lumen haberet, mansit extra regnum cœlorum, & privavit se gaudio sponsi, & cum inimicis sponsi reputata est: apud tales enim est *forma timoris Dei solum, virtutem autem negant; putant enim in animo suo se esse aliquid, dum non sunt, & errant.* Quilibet autem exploret opera, & cognoscat seipsum, quia cultum vanum colit omnis homo, qui gloriatur in *virginitate*, & sanctitate, & virtutem eius abnegat. Virginitas enim talis est immunda, & reprobata ab omnibus operibus bonis. *Omnis enim arbor ex fructibus suis cognoscitur. Considera quæ dixi; det tibi Deus intellectum.* Quicumque enim proficitur coram Domino se servaturum castitatem, debet cingi omni virtute sancta Dei, & si vere in timore crucifixus corpus suum propter pietatem deprecatur verbum dicens: *cresecite, & multiplicamini*, & totam mentem, & cogitationem, & concupiscentiam mundi huius, & delicias, & ebrietatem, & omnem amorem eius, & otium eius; & exinanitus est ab omni conversatione mundi huius, & ex laqueis, & retibus, & impedimentis eius. Et ambulans super terram dilige, ut sit cultus tuus, & ministerium tuum in cœlo.

IV. Qui enim hæc sibi desiderat, magna, & excellentia, propterea exinanitur, & se separat a toto mundo, ut habeat, & vivat vitam divinam, & cœlestem, sicut angelus sancti in cultu puro, & sancto, & in sanctitate spiritus Dei, & ut serviat Deo omnipotenti per Jesum Christum propter regnum cœlorum. Propterea separat se ab omnibus concupiscentiis corporis,

Concil. General. Tom. I.

& non solum deprecatur illud: *fructificate, & multiplicate*, sed desiderat spem promissam, & preparatam & positam in cœlis Deo, qui promittit ore, & non mentitur; qui major est filiis, & filiabus, & dabit virginibus (*fratribus*) & virginibus (*sororibus*) locum celebrem in Domo Dei, excellentiorem filiis, & filiabus, & excellentiorem illis, qui celebres fuerunt in sanctitate, & non polluti sunt & concubitu suo. Dabit enim Deus illis virginibus (*fratribus*) & virginibus (*sororibus*) regnum cœlorum, ut angelis sanctis per confessionem hanc magnam, & ingentem.

V. Vis ne ergo virgo esse frater? Scis ne quantum laboris, & molestiæ sit in virginitate vera? *Hæc perseveranter stat coram Deo semper, & non recedit; & sollicita est quomodo placeat Domino in corpore sancto, & in spiritu.* Nostri ne quanta sit virginis gloria, & propterea facis hoc? An scis, & intelligis quid facere desideres? An scis opus sanctum virginitatis? An ut vir sciens legitime ostendere agonem luctaris in virtute spiritus sancti, eligens tibi hoc, ut geras coronam lucis? Et discernis naturam tuam in *Jerusalem superna*? Si igitur hæc omnia desideras, vince corpus, vince affectus carnis, vince mundum in spiritu Dei, vince vanitates temporis transeuntes, & veterascetes, corruptas, & deficientes. Vince draconem, vince leonem, vince serpentem, vince satanam per Jesum Christum, qui corroborat te per audium verborum suorum, & eucharistiam divinam. *Tolle crucem tuam, & abi retro illum, qui mundavit te, Jesum Christum Dominum tuum.* Luctare cursum recte, & certo, non in timore, sed in fiducia, sperans in expectatione Domini tui, ut apprehendas coronam *iustitia* vocationis tuæ *superna* per Jesum Christum. Omnis enim qui eruditus tuent in fide, & non timuerit, revera accipit coronam virginitatis, cuius labor multus est, & merces multa. An intelligis, & nosti quantam gloriam petat tantus? An intelligis quanta, & quam gloriosa, & excellens sit laus virginitatis?

VI. Uterus virginitatis sanctæ gestavit Dominum nostrum *Jesum Christum* filium Dei, & corpus, quod gestavit Dominus noster, & in eo agonem in hoc mundo fecit, ex virgine sancta induit. Hinc ergo intellige majestatem, & gloriam virginitatis. Christianus vis esse? Imitare Christum in omnibus. *Joannes Angelus* fuit, ut veniret ante Dominum nostrum, quo non fuit major inter natos mulierum, angelus sanctus Domini, virgo fuit. Imitare igitur lepatum Domini, & dilige Deum in omnibus. Rursus *Joannes, qui cecidit super pedes Domini*, qui dilexit eum valde; etiam sanctus fuit, non enim frustra dilexit eum Dominus. Porro *Paulus, & Barnabas, & Timotheus, cum ceteris quorum nomina scripta sunt in libro isto.* Hi enim omnes sanctitatem amant, & dilexerunt, & in certamine cucurrerunt, & cursum suum absolverunt sine macula, sicut imitatores Christi, & filii Dei viventis. Certe etiam *Ella, & Eliza* & multorum aliorum sanctorum repetimus conversationem fuisse sanctam, & sine macula. Si igitur hoc cupis imitari, imitate eos fortiter. Dixit enim: *seniores vestros honorate, & quando vidatis conversationes eorum, & mores eorum imitamini eorum fidem; & iterum dicit: estote imitatores mei, fratres, sicut ego Christi.*

K

VII.

VII. Qui igitur Christo similes sunt, omnino illi sunt similes. Qui enim Christum vere induerunt similitudinem eius efformarunt in mente sua, in omni vita sua, & in omni conversatione sua, & in verbis, & in factis, in patientia, in virtute, in cognitione, in castitate, in longanimitate, in corde puro, in fide, in spe, in amore perfecto, & pleno erga Deum. Omnis ergo virgo (frater) & virgo (soror) nisi fuerit omnino ut Christus, & ut illi, qui sunt eius servari non possunt. Omnis enim virgo (frater) & virgo (soror) in Domino sancta est in corpore, & spiritu suo, & perseverans in cultu Domini sui, & aliorum non secedit ab eo, sed ministrat semper in castitate, & sanctitate in spiritu Dei, ut placeat Domino suo pure, & sine macula, & sollicita est, ut placeat coram eo in omnibus. Talis non migrat a Domino, sed spiritu cum Domino suo est, sicut scriptum est: *estote sancti sicut ego sanctus sum dicit Dominus.*

VIII. Abili enim, si quis nomine tantum vocetur sanctus, ut sit sanctus, sed omnino sanctus sit in corpore, & spiritu, & laetetur semper virgo (frater) aut virgo (soror) Deo, & Christo eius similis fieri, & tales imitari. In talibus enim cogitatio carnis non est: qui vere fideles sunt, & spiritus Christi habitat in ipsis, in illis non potest esse cogitatio carnis, quæ est fornicatio, impudicitia, impuritas; idololatria, veneficium, inimicitia, invidia, contentio, ira, rixa, divisio, zelus, ebrietas, comessatio, scurrilitas, sermones stulti, contumelia, tumultus, obretractio, mullitatio, amarulentia, excandescencia, vociferatio, blasphemia, impudentia, malitia, inventio mala, mendacium, multiloquium, vaniloquentia, indignatio, stridor dentium, accusatio, contritio, consivium, supplantatio, declinatio, negligentia, susurratio, arrogantia, superbia, inflatio, genus, forma, locus, divitiæ, brachium carnis, altutia, stultitia, amor victoris, odium, inimicitia, emulatio, invidia, retributio malorum, ingluviæ, calumnia, que est idololatria, avaritia, que est radix omnium malorum, amor ornatus, vana gloria, amor primatus, audacia, superbia, quæ vocatur inors, contra quam Deus bellum gerit. Tales omnes, illique similes sunt homines carnis; qui enim nati sunt ex carne, caro est. Et qui de terra est, de terra loquitur, & de terra cogitat; & desiderium carnis inimicum est Deo, non enim subditum est regi Dei; nec potest quia in carne est, in qua non habitat bonum, quia spiritus Dei non est in eo. Propterea recte dicit generationi tali: non habitat spiritus meus in homine in facinoroso, quia caro sunt. Omnis igitur, in quo spiritus Christi non est, non est eius, sicut scriptum est: recessit spiritus Dei a Saul, & vexavit eum spiritus malus immisus ei Deo.

IX. In quocunque est spiritus Dei, is voluntatem spiritus Dei perficit; & quia consentit spiritus Dei, opera carnis mortificat, & vult Deo, subiciens & in servitatem redigens corpus suum, & adhucens illud, ut aliis predicans, sit signum & forma pulchra credentibus. Et dictum est de servis talibus, dignos esse spiritu sancto, tanquam qui non reprobantur, sed erunt electi coram Deo, & coram hominibus, in homine enim Dei ex desideriis carnis nihil est, præcipue in virginibus (fratribus) & virginibus (sororibus); sed omnes fructus eorum sunt spiritus, & vitæ, & vere sunt civitas Dei; & domus, & templum,

in quo hospitatur, & habitat Deus, & ambulat inter eos in civitate sancta cælesti. In his enim apparetis mundo ut luminaria, verbo vite attendentes, & ita eritis vere laus, & gloria, & corona oblectationis, & gaudium servorum bonorum in Domino Jesu Christo. Omnes enim vos videntes agnoscent, vos esse semel cui benedixit Dominus, vere semen gloriosum & sanctum, & regnum sacerdotale, populum sanctum, populum hereditatis, hæredes promissionum Dei, quæ non corrumpuntur, nec pereunt. Quod oculus non vidit, & auris non audivit, & in cor hominis non ascendit, quod præparavit Deus diligentibus ipsam, & custodientibus præcepta eius.

X. Confidimus autem de vobis, fratres, vos cogituros ea, quæ necessaria sunt salutis vestræ, sed ita loquimur de iis, quæ loquimur, propter famam & rumorem malum de hominibus impudentibus, qui habitant cum virginibus prætextu pietatis, & conijciunt animam suam in periculum, & eunt cum illis in semita, & in deserto soli viam plenam periculis, & plenam offendiculis, & laqueis, & foveis. Prorsus non decet Christianos, & timentes Deum ita converitari. Alii autem edunt, & bibunt cum virginibus, & sanctis in accubitu, in remissionibus, & in turpitudinibus multis; id quod non decet fideles, illos præcipue, qui elegerunt sanctitatem. Alii autem congregantur ad verba vana, & otiosa, & ad ritum, & ut loquantur mala alter de altero, & venentur verba alter contra alterum, & sunt otiosi: cum quibus non panem quidem edere suademus. Alii autem circumcunctes per domos virginum fratrum, & fororum, prætextu visitandi eos, aut legendi scripturas, aut exorcizandi eos, aut docendi eos, qui sunt otiosi, & non laborant quicquam investigantes ea quæ non sunt necessaria, & per verba delicata mundinantes nomine Christi; quos averatur Apostolus divinus propter multitudinem nequitie eorum, sicut scriptum est, *spina germinant in manibus otiosorum: & via otiosorum plena spinis.*

XI. Quilibet enim otiosus est, sine opere est, & sine utilitate, Tales sunt vitæ omnium, qui non laborant, sed venantur verba, & sibi imaginantur, hanc esse utilitatem, & iustitiam. Talium enim labores similes sunt viduis otiosis, & garrulis, quæ circumvolvuntur, & aberrant inter domos in garrulitate sua, & venantur verba otiosa, & dederunt e domo in domum in extensione multa, sine timore Dei, & cum his omnibus in impudentia sua prætextu doctrine loquuntur verba varia. Utinam autem doctores essent doctrine veræ, & beati essent! sed sunt molesti, non intelligentes quid velint, & affirmantes quæ non sunt, quia volunt esse doctores, & videntur sibi scire ea, quæ loquuntur, quia mercantur iniquitatem in nomine Christi. Hæc contingunt multis, quod non decet servos Dei; & non audiunt dicentem: Non multi doctores sint in vobis, fratres, & ne sitis omnes propheta. Qui enim in verbo non transgreditur, hic homo perfectus est, potens domare, & in servitatem redigere totum corpus suum. Et si quis loquitur, loquatur in verbo Dei, & si est in te intelligentia, da verbum fratri tuo: & si non, pone manum tuam super os tuum; in tempore enim tacendum, & in tempore loquendum. Et iterum dicit: sint sermones vestri conditi in gratia. Opus est enim homini ut scias, quomodo detur

debet verbum omni homini in loco suo. Qui enim loquitur quicquid venit in hunc mundum, semper dispensationem facit, & qui loquitur verba abundantia aures dolent, & precepta in labiis suis cadit in male, nam per petulantiam lingue adducit iram, & integer castodis linguam suam, & diligit animam suam ad vitam. Hi enim qui per benedictionem, & verba blanda decipiunt corda simplicium, dentes ipsi beatitudinem, decipiunt eos. Cavo ergo pecuniam sanctitatem de doctoribus, iudicium enim abundantius accipiunt doctores qui docent & non faciunt, qui portant nomen Christi in falsitate, & dicunt, se vere doctores esse, & circumcumeunt & evagantur temere, & exaltantur, & gloriantur in cogitatione carnis. Hi autem sunt ut cecus, qui cecum ducit, & ambo cadunt in fossam, & portant iudicium, quia in garrulitate & in doctrina sua vana docent sapientiam animalem, & errorem vanum verborum persuasivam sapientiam humanam, juxta voluntatem principum, & potestatum aeris, & spiritus, qui efficax est in filiis inobedientia, secundum mundanitatem hujus seculi, & non secundum doctrinam Christi. Ex complemento enim sermonis homo nescitur. Verumtamen si accepisti verbum scientiae, aut occasionem doctrinae, aut prophetiae, aut ministerii, benedic Deo, qui juvat omnem hominem, nec invidet, Deo inquam, qui omni homini dat, & non exprobrat. In domo igitur, quod accepisti a Domino, infervi fratribus spiritualibus, prophetis, qui sciunt verba Domini; & enarra dona, quae accepisti in Ecclesia ad edificationem fratrum in Christo, ut sint bona, & abundantia, quae adjuvant homines Dei, si vere apud te sunt.

XII. Porro autem hoc pulchrum, & utile est, ut quis visitet orphanos & viduas, praecipue pauperes, habentes liberos multos: ante omnia autem domesticos fidei, qui sine dubio opus habent, & pulchri sunt, & speciosi servus Dei, sive vere sunt homines veritatis. Porro autem etiam hoc elegans est, & justum & pulchrum fratribus in Christo, ut visitent exagitat a spiritibus malis, & orant, & exorcizant super eos prudenter orationem acceptam coram Deo; non in verbis ornatis, & multis dispositis & preparatis, ut videantur hominibus eloquentia & felicitis memoriae, similes tibiae, quae dat sonum, aut cymbalo sonanti garrulitates eorum, & nihil juvant illos, super quos exorcizant, sed in verbis terribilibus loquuntur, & terrent homines verbis suis, & non faciunt in fide recta, secundum doctrinam Domini, qui dixit: Hoc genus non exit nisi in jejuniis, & oratione perseverante semper, & in mente attentae; sancte rogent & petant a Deo, in gaudio, & omni vigilantia, & castitate, sine odio & malitia. Sic appropinquemus ad fratrem, aut sororem aegrotantes, & visitemus eos: ut equum est, sine fraude, & sine amore pecuniae; sine tumultu, & sine garrulitate, & non in schemate peregrino pietatis; & sine superbia, sed in spiritu demisso, & humili Christi. In jejuniis igitur, & precibus exorcizant, non in verbis ornatis, & dispositis, & ordinatis doctrinae, sed sicut viri, qui acceperunt donum sanationis a Deo, gratis accepistis; gratis date, fidenter ad laudem Dei in jejuniis, & precibus, & vigilia vestra perseverante semper, cum factis aliis pulchris, mortificate opera, carnis in virtute spiritus sancti. Talis est templum spiritus sancti Dei. Hic eicit demonia, & Deus

Concilii Generalis, Tom. I.

illum adjuvat. Pulchrum enim est, ut quis adjuret aegrotantes. Dixit Dominus: demonia eicit cum sanationibus aliis multis, & gratis accepistis, gratis date. Talium est merces bona a Deo, qui serviunt fratribus suis donis a Domino datis. Hoc est pulchrum & utile servis Domini, ut faciant juxta praecipuum Domini, qui dixit: aegrotus fui, & visitastis me, & similia; & hoc pulchrum & equum rectumque est, ut visitemus vicinos propter Deum in omni schemate pulchro, & in conversatione veracunda, sicut dixit Apostolus: quis aegrotat, & ego non aegrotat? & quis offenditur, & ego non impingo? Et haec omnia propter amorem, quo quis amat proximum suum, dicta sunt; & in his sumus sine offendiculo, & non faciamus quicquam in acceptione peritorum, aut tanquam ad pudorem aliorum, sed diligamus pauperes ut servos Dei, & praeviamus eos visitantes. Hoc enim pulchrum coram Deo, & coram hominibus, ut sumus memores pauperum, & diligamus fratres, & peregrinos propter Deum, & propter eos qui credunt in Deum, sicut didicimus ex lege, & Prophetis, & Domino Jesu Christo de amore fraterno, & hospitalitate; quia hoc suave, & acceptum est vobis; propterea quod omnes vos estis doctores Dei. Nostis enim verba dicta de amore fratrum, & de amore hospitum, valide enim dicta sunt verba omnibus facientibus ea.

XIII. O fratres dilecti! quilibet edificet, & confirmet fratres in fide, quod unus sit Deus: hoc manifestum, & notum est: Rursus & hoc pulchrum, ne quis derideat proximum suum. Iterum autem decorum, & pulchrum est, ut, qui in timore Dei colunt cultum Domini, omnes Deum colentes colant; itaque oportet ut recordentur messis esse multam & operarios paucos; & hoc notum, & manifestum est, propterea petat a Domino messis, ut extrudat operarios in messem suam, tales operarios qui secant & proferunt acule sermonem veritatis, operarios non erubescerent, operarios fideles, operarios qui sunt lux mundi, operarios qui operantur non hunc cibum qui perit, sed cibum manentem in vitam aeternam, operarios qui sunt sicut Apostoli, operarios imitantes patrem & filium, & spiritum sanctum, qui solliciti sunt de salute hominum: non operarios mercenarios, non operarios, qui reputant timorem Dei, & justitiam ut negotiationem, non operarios, qui per benedictionem, & verba dulcia decipiunt corda simplicium, non operarios, qui similes sunt filiis lucis, cum non sint lux sed tenebrae, quorum finis est perditio, non operarios operantes iniquitatem, & nequitiam & fraudem, non operarios dolosos, non operarios ebriosos & infideles, non operarios, qui negotiantur in Christo, non deceptores nec avaros, nec inimicos. Propterea spectemus, & imitemur fideles illos, ut nos geramus decenter in Domino, sicut pulchrum, & equum est vocationis nostrae, & professioni nostrae. Sic serviemus, & placebitur coram Deo in rectitudine, & justitia sine macula, cogitantes bona, & pulchra coram Deo, etiam coram hominibus. Hoc enim pulchrum est, ut Deus glorificetur in nobis in omnibus Amen.

Explicit Epistola prima Clementis.

EJUSDEM
C L E M E N T I S
E P I S T O L A VII.

I. **V**olo autem scitis, fratres, ut, quomodo fuerunt conversationes nostrae in Christo cum omnibus fratribus nostris in locis, ad quas venimus, si haec vobis placent in timore Dei, etiam vos conversamini in Domino. Nos autem, Deo nos adjuvante, ita conversamur. Cum virginibus non habitamus, & inter illas nihil habemus negotii; & cum virginibus nec edimus nec bibimus, & ubi dormit virgo, non dormimus, nec lavant mulieres pedes nostros, nec unguunt nos, & prorsus ubi dormit virgo, quae viri non est, aut filia nubilus, non dormimus: etiam si sit in alio loco sola, non pernoctamus ibi.

Si autem accidit, ut opprimat nos tempus in loco, sive in agro, sive in arce, sive in villa, in quo loco nobis occurrunt, & reperiuntur fratres, intramus ad eum qui frater est, & eo convocamus omnes fratres, & loquimur cum illis verba exhortationis & honestatis, & qui inter nos sciunt loqui, loquuntur vigilantes, & cincti, & verba gravia, & reverenda, & sobria in timore Dei, & ut placeant Deo in omnibus, & ut excellent, & praeviant illos in operibus bonis, & sint in omnibus sine furo: sicut pulchrum, & iustum est populo Dei.

II. Sin autem contingat, nos longe abesse a domibus, & propinquis, & inclinent se dies, & obruat nos tempus vespere, & cogant nos fratres per *orandum* & *orandum*, ut maneamus apud ipsos, ita ut vigilemus cum ipsis, & ut audiant verba sancta Dei, & faciant, & alantur in verbis Domini, ut eorum sint memores: & offerant nobis panem & aquam, & quod preparavit Deus: & voluerimus, & submittamus nos pernoctare cum illis, si est ibi vir sanctus, ad ipsum ingredimur, & manemus, & ipse frater parabit, & ordinabit quicquid nobis est necessarium, & ipse ministrabit nobis, & ipse lavabit nobis pedes, & unget nos oleo, & ipse sternet nobis lectum, in fiducia Dei: & dormiemus. Haec enim omnia frater ille sanctus, qui est in loco illo, in quo manemus, faciet per semet ipsum, & ministrabit fratribus, & singuli fratrum, qui sunt in illo loco, ministrabunt cum illo omnem rem fratribus necessariam. Nobis autem mulier, quae est puella, aut quae habet maritum illo tempore, ne sit ibi, sive dives, sive filia nubilus, sive ancilla christiana vel ethnica; sed soli viri cum viris sint. Et si videamus, opus esse ut stemus & oremus propter mulieres, & loquamur verba exhortationis, & aedificationis, vocamus fratres & omnes sorores sanctas & virgines, & omnes mulieres, quae ibi sunt, in omni modestia & in figura decente, ut veniant ad oblectationem veram, & qui inter nos sciunt loqui, loquimur & exortamur illos sermonibus, quos Deus nobis dedit. Et tunc oramus & salutamus viri viros: uxores autem & virgines involvant manus in vestibus suis, nos etiam in vigilia, & in omni verecundia tollentes oculos sursum verecunde, & in omni figura decente involvemus manum nostram dextram vestro vestra, & tunc veniant & saluent

A dextram nostram involutam vestibus: tunc imus quo dabit nobis Dominus.

III. Porro si incurramus in locum, ubi non est frater sanctus, sed omnes sunt socii, & accipiunt illum fratrem qui venit ad eos; omnes, qui sunt ibi, ministrant ei & curent eum in omnibus solliciti, voluntate bona: ille autem frater, ut par est, & dicat iste frater sociis, qui sunt in illo loco: Nos sancti cum mulieribus nec edimus, nec bibimus, nec ministrant nobis mulieres, vel virgines, & mulieres non lavant nobis pedes, nec unguunt nos, & non conveniunt nobis mulieres, neque dormimus ubi dormiunt mulieres; ut sumus sine reprehensione in omnibus, ne quis in nobis offendatur aut impingat, & ministrantes haec sentia sumus sine offendiculo omni homini: sicut homines igitur scientes timorem Domini, persuadentur hominibus, Deo autem manifesti sumus.

IV. Si autem contingat, ut nos recipiamus in locum, ubi vir non est; sed omnes sunt mulieres, & virgines fideles, cogantque nos pernoctare in illo loco, vocamus omnes illas in unum locum ad latus dextrum, & rogamus eas, quomodo agant, tanquam aliquid ab illis discere velimus, & videntes mentem earum, loquimur cum illis, sicut decet, ut homines timentes Deum; & quando congregatae veniunt omnes, & videmus, quomodo in pace sunt, loquimur cum illis verba castitatis in timore Dei, legimus illis scripturam in verecundia, & in verbis adstrictis, & gravibus timoris Dei in omni gravitate, & mente stricta, tanquam ad aedificationem, & confirmationem earum facientes omnia, & cum illis, quae sociis, prout iustum est; loquimur in Domino. Si autem inclinet se dies, & tempus vespere ingruat, ut pernoctemus ibi, eligimus mulierem vestulam & modestam praeter alios omnibus, & dicimus ei; ut det nobis locum privatim, quo nec mulier veniat, nec virgo; & illa mulier vetula afferat nobis lucernam, & quicquid nobis est necessarium afferat nobis, utpote quae ex dilectione fratrum adducit quicquid est necessarium ad ministerium fratrum hospitem. Vetula autem illa est, quae in cogitationibus multis tempore multo perspecta est, si educavit liberos, si excepit hospites, si lavit pedes sanctorum. Et haec, cum venerit tempus somni, recedat, eatque domum in pace.

V. Si autem recipiamus nos in locum, & inveniamus ibi unicam mulierem fidelem solam, nec quisquam alius ibi sit, nisi illa sola, non stamus ibi, neque oramus ibi, neque legimus ibi scripturas, sed fugimus sicut coram facie serpentis, & tanquam coram laqueo peccati. Nequaquam autem mulierem fidelem spernimus, absit ut tale cogitemus de fratribus in Christo: sed quia sola est: timemus, ne quis imponat nobis *verbum* in verbis mendacii, corda enim hominum in malo posita sunt, & obfirmata, & ne demus occasionem illis, qui volunt, ut teneant occasionem post nos, & loquantur de nobis mali, ut nemini sumus offendiculo. Propterea appetamus occasionem eorum, qui querunt ut apprehendant post nos occasionem. Propterea cavemus, ut nemini sumus offensione, non Iudeo; non ethnico, nec ecclesiae Dei; nec petimus quicquam nobis solis utilitatis, sed id quod utile est multis ut serventur: neque enim nobis prodest, ut quis offendatur propter nos. Caveamus ergo solliciti omni tempore, ne impingamus in fratres,

trus, & diducimus eos mentis turbata per hoc, A
ut sumus illis offendiculo. Si enim propter ci-
bum tristitia afficitur frater, aut fruditur, aut
infirmitur, aut scandalizatur, non ambulamus
in amore Dei. Propter cibum tuum perdis eum;
propter quem mortuus est Christus. Sic enim pec-
cantes in fratres vestros, & colaphos impingentes
conscientia eorum infirma, in Christum peccatis.
Si enim propter cibum scandalizatur frater, di-
camus nos fideles in aeternum carnem nos efuros,
ne fratrem nostrum scandalizemus. Hæc autem
omnia facit quicumque vere diligit Deum, qui
vere portat crucem suam, & induit Christum,
& diligit proximum suum, qui custodit ani-
mam suam, ut nemo ipsi sit offendiculo, ne-
que quisquam offendatur propter eum, & mo-
riatur, propterea quod frequenter virgines, &
habitat apud eas, quod non decet, in destru-
tionem eorum qui vident, & audiunt malas con-
versationes tales offensionis & periculi, & propi-
nquas morti, quod non decet Christianum.
Beatus autem homo, qui cavet, & metuit omnia
propter castitatem.

VI. Si autem contingat, ut eamus in locum,
ubi non est Christianus, & cogant nos ibi pau-
cissimi dies, sumus sapientes, & simplices ut colum-
bæ, & ne simus sicut stulti, sed sicut sapientes,
in omni eruditione timoris Dei, ut laudetur
Deus in omnibus per Dominum Jesum Chri-
stum, per conversationes vestras castas, & san-
ctas; si enim edimus, & si bibimus, & si quid
aliud facimus, ut ad gloriam Dei facimus, ut
omnes videntes nos agnoscant, nos esse semen
benedictum, & sanctum, filios Dei viventis,
in omnibus, in omnibus verbis, in reverentia,
in verecundia, in reſtitutione, ut in nulla re
gentes imitemur, neque fideles hominibus si-
miles similes, sed in omnibus alieni sumus a
malis, & ne projiciamus sanctum canibus, &
margaritas porcis; sed in omni disciplina, & in
omni scientia, & in omni timore Dei, & in
omni instantia mentis glorificemus Deum. Non
enim servimus ut ebræ gentes blasphemantes
in deliciis suis, in verbis deceptionis propter
impetatum suam. Propterea non psallimus gen-
tibus, neque legimus illis scripturas, ne simus
similes psallentibus, aut pulsantibus citharas,
aut canentibus voce, aut ariolis, ut multi, qui
in his versantur, & hæc faciunt, ut *satiatur
buccella panis stultitia, & propter mixturam vi-
ni pauci, cantes & psallentes psalmos Domini in
terra peregrina gentium, & facientes quod non
debet. Nolite ita facere, fratres, ora-
mus vos, fratres, non ministrentur hæc inter
vos, sed impedit eos, qui sic elegerunt sibi,
& conversantur in fatuitate, & stultitia. Non
necesse est, fratres, ut hæc sint. Rogamus au-
tem vos, fratres, justitiæ nostræ, ut hæc ita
sint apud nos in exemplum fidelium, qui cre-
dituri sunt. Simus ex ovibus Christi, in om-
ni justitia, & in omnibus conversationibus san-
ctis, & rectis, conversantes in reſtitutione, &
in sanctitate, ut decet fideles, & observantes
honestos, & verecundos, & sanctos, glorifican-
tes, & magnificantes, & sitis adornantes om-
nes cooperantes. Vos enim estis gaudium no-
strum, & corona nostra, & spes nostra & vita
nostra, si statis in Domino, fidelesque, & recti
vere sitis in omnibus in Domino. Amen.*

VII. Consideremus igitur, fratres, & videamus,
quomodo conversati fuerint omnes Pa-
tres justii toto tempore habitationis vitæ suæ:

A
inquiramus & scrutemur a Lege ad Novum
Testamentum. Et pulchrum enim hoc, & uti-
le est, ut sciamus, quot homines, & qui pe-
rierint per feminas, & quamnam, & quot femi-
nas perierint per viros propter frequentationem,
qua se invicem frequentarunt: porro etiam in-
de ostendo quot & qui viri cum viris habita-
verint omni tempore vitæ suæ, & usque ad fi-
nem perſisterint erga se invicem in cultu casti-
tatis sine macula!

VIII. Et hoc manifestum, & notum est, ta-
lem fuisse *Josephum* fidelem, & prudentem, &
sapientem, & justum, & pium in omnibus. Non-
ne pulchritudinem hujus casti, & recti concupi-
vit mulier? ut in concupiscentia, cum non se
subiiceret, & inclinaret, & faceret libidinem,
& voluntatem ejus, in omnem afflictionem, &
in omnem cruciatum conſiceret virum justum,
usque ad mortem in testimonio falso: Deus au-
tem liberavit illum ex omnibus malis, quæ ve-
nerant super eum per uxorem vilem. Videte,
fratres, assiduitatem aspectus corporis *Ægyptiæ*
illius, quomodo urserit virum justum: propte-
rea ne sumus frequenter apud mulieres, & vir-
gines; non enim hoc prodest illis, qui volunt
videre lumbos suos in veritate. Oportet enim
diligere sorores in omni sanctitate, & castitate,
& omni contentione mentis, in timore Dei,
non frequenter cum illis conversantes, nec af-
fuescat pes noster esse apud eas omni hora.

IX. Non audivisti de *Sampſone* Naziræo, cum
quo fuit spiritus Dei, viro forti? is vir *Nasi-
ræus* fuit, & sanctus Dei, & fuit in fortitudi-
ne, & robore; mulier illum perdidit per cor-
pus vile, & per concupiscentiam malam. Non
est sic ille; noris te, & noris mensuram
tuam: uxor autem viri animas pretiosas venat;
ideo non suademus omnino viro, ut se-
deat apud uxorem viri, nedum ut quis habi-
tet cum filia nubili, aut ut dormiat ubi dor-
mit, aut ut sit frequens cum ea. Hoc enim
detestabile: & reprobatum est timori Dei.

X. Nonne docet te illud *Davidis*, quem in-
venit, Deus virum secundum cor suum, ho-
minem fidelem, perfectum, sanctum, verum?
Hic pulchritudinem mulieris vidit, dico autem
Bathsabæ, videns purificantem, & lavantem se
nudam. Hanc vidit vir sanctus, & vere captus
est desiderio aspectus ejus. Videte igitur, quan-
ta mala commiserit propter mulierem, & pec-
cavit Vir ille justus, & præcepit occidi mari-
tum ejus, idque in præliis. Videtis, quot do-
los malos struxerit: & fecerit, & occidit propter
concupiscentiam mulieris cæde, *David* qui
Christus Domini vocatus est. Disce, o homo,
si enim viri tales per mulieres perierunt, quan-
nam tua justitia, aut quis tu inter sanctos, ut
cum mulieribus, & virginibus converseris nocte
dieque in dementia multa sine timore Dei?
Non, fratres, non sic conversemur secundum
ruinam eorum, sed sumus memores verbi dicen-
tis de muliere: *manus ejus tendunt laqueos, &
cor ejus parat retia, justus autem eripit se ab
illa, & impius cadit in manus ejus.* Ideo caveamus,
ne habitemus cum filia nubili nos sancti;
non enim pulchræ, neque justæ sunt tales
conversations servus Dei.

XI. Nonne legisti de *Amnone* & *Thamare*
liberis *Davidis*? Ille *Amnon* sororum suam con-
cupivit, & humiliavit, & non peperit illi, quia
concupiverat illam concupiscentia abominanda,
& fuit malus, & impius propter conſuetudinem
cum

illa, quæ non erat in timore Dei, & fecit rem *abominabilem in Israele*. Propterea non oportet, & non decet, ut conversemur in risu, & relaxatione cum fororibus, sed cum omni castitate, & sanctitate, & in timore Domini.

XII. Non legisti de familia *Salomonis*, filii Davidis, cui dedit Deus sapientiam, & scientiam, & magnitudinem cordis, & divitias, & Gloriam multam præ omnibus hominibus? & hic per mulieres perit, & recessit a Domino.

XIII. Non legisti, & scis de *Proshytoris illis in diebus Susannæ*, qui, quoniam frequenter fuerunt cum mulieribus, & contemplati fuerunt pulchritudinem alienam, ceciderunt in profundum concupiscentiæ, & non inveniunt ut contingerent se in scientia castitatis, sed venditi sunt a mente mala, & surrexerunt contra Susannam beatam, ut corrumpere eam? Illa autem non perfecit desiderium eorum turpe, sed manifestavit Deo, & liberavit eam Deus e manibus senum impiorum. Nonne igitur oportet nos horrere, & timere ab illis, quia illi senes, Judices, & prosbyteri populi Dei, deciderunt ab honore suo propter feminam? Non enim recordati sunt dicti illius: *Noli contemplari pulchritudinem alienam, & pulchritudines mulierum multos perdididerunt. Et cum uxore viri ne fideas. Et iterum ejus qui dicit: num quis ponit ignem in sinum suum, & vestimenta non comburit? aut ambulat vir super ignem, & pedes ejus non adurunt? Scilicet quicumque intrat ad uxorem viri, non purus est a malo, neque evadat quisquis accedit ad eam. Et iterum dicit: Ne desideras pulchritudinem mulieris, ne captivum te ducat palpebris suis: neque contemplare virginem, ne peras in desiderio ejus, & cum muliere canente pulchre ne sis frequens. Et qui putat se stare, videat ne cadat.*

XIV. Videte quæ dixerunt etiam de Prophetis viri sancti, & de Apostolis Domini nostri. Videbitis nullum ex sanctis frequenter fuisse cum virginibus, aut cum uxoris virorum juvenulis, aut cum viduis quas *regit divinus Apostolus*. Intelligamus in timore Dei conversationem virorum sanctorum. Ecce reperimus quod scriptum est de *Mose & Aarone*, conversationes, & habitationes eorum fuisse cum viris, qui ad ipsos se converterunt. Ita enim *Jesus filius Num*; & mulier non fuit cum illis, sed ipsi soli sancte ministrarunt coram Deo, viri cum viris. Non hoc solum, sed docuerunt populum, ut quoties proficisceretur exercitus, omnis tribus seorsim proficisceretur, & mulieres cum mulieribus seorsim sequerentur post exercitum; viri autem seorsim in tribu sua. Et juxta mandatum Domini sic profecti sunt, tanquam populus sapiens, ne esset conturbatio ulla propter mulieres: quando proficisceretur exercitus eorum in schemate pulchro & ordinato, profecti sunt sine offendiculo. Sic enim *Scripturæ sacræ* testantur ad verbum: *Cum transirent filii Israelis mare Supb, laudarunt Moses & filii Israelis laude Domini, dicentes. Laudemus Dominum, quia laudandus est valde. Et posteaquam Moses cessavit a laude, tum Mariam soror Moysi, & Aaronis accepit cymbalum in manus suas, & exiverunt omnes mulieres post eam, & laudaverunt cum ea, mulieres cum mulieribus seorsim, & viri cum viris seorsim. Porro etiam *Elsam & Gebas & filios Propbetarum* pariter reperimus habitasse in timore Dei, & hospita non fuit eis. *Micheam & Prophetas* omnes pariter sic reperimus habitasse in timore Domini.*

XV. Et ne nimis longum faciamus sermonem nostrum, quid dictum est de Domino *Jesu Christo*? Ipse Dominus cum duodecim discipulis suis assiduus fuit quando venit in mundum. Nec hoc solum, verum etiam, cum eos mitteret, *binos binos* misit pariter, viros cum vtris: mulieres autem non missæ sunt cum illis; & neque in via, neque domi habitaverunt cum mulieribus, aut cum virginibus. Et sic placuerunt Deo in omnibus. Etiam ipse Dominus *Jesus Christus*, cum loqueretur cum illa muliere *Samaritide ad puteum seorsim, & discipuli venientes reperirent eam loquentem cum ea, mirati sunt, quod cum muliere staret, & loqueretur, Jesus. Nonne hic times est non dimovendus, & scopus, & exemplar omnibus familiaris hominum? Nec hoc solum, sed etiam postquam surrexit Dominus a mortuis, & veniret *Maria* ad sepulchrum currens, & cadens ad pedes Domini, & adorans eum, & quærens eum apprehendere, ipse dixit ei: *noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum*; Nonne igitur mirabile est de Domino, quod non permisit *Mariæ* mulieri beatæ, ut tangeret pedes ejus; tu autem habitas cum illis, & tibi ministrant mulieres, & virgines, & dormis, ubi illæ dormiunt, & lavant tibi pedes, & unguunt te mulieres? Væ tali menti, quæ non justa est! Væ tali menti, quæ est sine timore! Væ huic audaciæ, & stultitiæ, quæ est sine timore Dei! Nonne condemnas te? Non exploras te? non nosti te, & mensuram tuam? Hæc sunt fidelis, hæc recta, & justa. Hi sunt limites non distovendi illis, qui sincere conversantur in Domino. Mulieres autem multæ sanctæ ministrarunt sanctis e possessionibus suis sicut ministravit *Sulamitis Elisa*, sed cum eo non habitavit, & ipse propheta in domo seorsim habitavit; & cum mortuus esset filius ejus voluit se proicere ad pedes Prophetæ, & non permisit minister ejus, sed vetuit eam, & dixit *Elisa* puero: *dimitte illam, quia anima ejus amara est*. Ex his igitur oportet ut intelligamus habitationem eorum; Domino *Jesu Christo* ministrarunt mulieres e possessionibus suis, sed cum illo non habitaverunt; etiam *Apostolis*, etiam *Paulo*, reperimus ministrasse mulieres sed cum illis non habitaverunt: sed verecunde, & sancto, & sine macula conversati sunt coram Domino, & absoluerunt cursum suum, & acceperunt coronam suam a Domino Deo *Omnipotente*.*

XVI. Ideo rogamus vos, fratres in Domino, ut hæc servemus inter nos; & hæc cogitemus, ut nos in vobis unum simus, & vos sitis unum in nobis, & in omnibus omnes nos simus una anima, & cor unum in Domino. Quicumque novit Dominum, audit nos, & qui non est ex Deo, non audit nos. Qui vult servare sanctitatem in veritate, audit nos; & virgo, quæ in veritate vult servare virginitatem, audit nos, & quæ non servat virginitatem suam in veritate, non audit nos.

Deinceps valete in Domino, & gaudere in Domino omnes sancti. Pax & gaudium sit vobiscum a Deo Patre per *Jesum Christum* Dominum nostrum. Amen.

Explicit Epistola secunda Clementis discipuli Petri.

JOANNIS DOMINICI MANSI

I N

SUPERIORES EPISTOLAS

ANNOTATIO.

PRO gualis hinc Clementis, discipuli Apostolorum, nomina inscriptis litteris pugnat VVestlenius, & quidem non contemnendis argumentis. Principio offert testimonium S. Hieronymi contra Jovinianum Lib. I. cujus hæc sunt verba: *Hi sunt annuisti, quos castro non recipiunt, sed voluntas propter regnum Cælorum. Ad hoc & Clementi successit Apostoli Petri, cujus Paulus Apostolus meminit, scribit epistolam, omnemque peno sermone suum de virginitate puritate continet &c.* Ad id aliud argumentum ex S. Epiphano Har. XXX. quæ est Ebionitarum num. XV. ubi ait: hæreticos illos argui a Clemente epistolis encyclicis, quas legi ait in sanctis ecclesiis; in quibus epistolis doceri affirmat virginitatem, quam Ebioniti non recipiant: laudibus esse etiam Davidem, & Sampsonem, a quibus Ebioniti abhorrent. Utraque hæc sicut nupiam leguntur in decibus vulgaris epistolæ Clementis ad Corinthios; ita vicissim peripice in utraque hæc apparent. Demum in utraque hæc epistola nihil occurrit oppositum moribus ecclesiæ Christianæ prioris sæculi, quæ Clementis floruit.

Verum arduum mihi est admittere, & pro sinceris agnoscere epistolas tota plane antiquitate, & ad hoc usque sæculum ignotas. Neque enim facile concesserim Hieronymum sermonem de illis habere in fragmento a VVestleno producto, quod hoc argumento evinco. Hieronymus non negligit, laudatque ejus epistolam primam ad Corinthios; meminit & secundam, quam tamen non ab omnibus admitti affirmat. Profecto non fluisset & geminas alias si nosset. Quo ergo spectavit in testimonio illo, ex libro contra Jovinianum producto? Arbitror præ oculis habuisse epistolam ad Corinthios secundam, in qua forte de virginitate prolizior sermo habebatur; quamquam enim in modo non legitur, non est cur quisquam miretur, neque enim integra ad nos pervenit, ut eruditus omnibus exploratum est. Nihil moror S. Epiphanius testimonium, quæ tunc *legebantur in ecclesiis*. Profecto ex testimonio S. Hieronymi discimus nullas alias Clementis epistolas etate illa in ecclesiis legi consuevisse, nisi ad Corinthios geminas.

Quod vero ait VVestlenius, nihil in utraque hæc littera occurrere a moribus etatis illius abhorrens, usque adeo etiam non iudico, ex earum enim lectione deprehendisse mihi visus sum nescio quæ vestigia Monachatus, nempe cæcus hominum, qui morum sanctimoniam singularem elegerint, quod permaxime elucet illis verbis:

Ad quod non docet fideliter, illis præcipio, qui elegerunt sanctitatem. Monachorum autem a consortio fidelium secessus, recentior est, quam ut cum etate Clementis componi possit.

CLEMENS PAPA

EX DECRETO GRATIANI.

Quando celebratur Missa, presbyterum laicum ingredi non præsumat.

Sacerdotum, aliorumque Clericorum Ecclesiæ ferventium honores, a laicorum loco discrete apparere convenit. Quamobrem nulli laicorum liceat in eo loco, ubi sacerdotes & reliqui Clerici consistunt, (quod presbyterium nuncupatur) quando Missa celebratur consistere, ut libere ac honorifice possint sacra officia exercere.

De consecratione Sacerdotum aliorumque.

celebrari.

DECRETA ALIA S. CLEMENTIS

Ex vetustissimo Codice Lucensi annorum circiter mille ex Epistola B. Clementis ad Jacobum.

I. Episcopus irreprehensibilis sit, non fideiussor, nec advocatus litium, nec aliis curis negotiorum mundanorum perplexus. Presbyter pudicus, carceres visitet, & peregrinos suscipiat, stateras æquales habeat.

II. Diaconi tamquam oculi, & aures Episcopi sint. Cathecumini instruantur.

De Perceptione, cujus supra.

III. Sacramentum cum omni timore Dei servetur a Presbyteris, Diaconibus, & Ministris.

IV. Communio in crastinum non servetur, sed cum timore Dei sumatur; ac Clericus nec celeriter cibos accipiat.

V. Vasa sacrarii, vel vela vetusta utantur, & in sacro fonte pulvis obruatur.

VI. De palla nullus mortuus obruatur, nec Diaconus imponat, vella, & pallas Subdiaconus in Sacrario lavet.

ADMONITIO EDITORUM.

Quæ hic subjicimus, statuta S. Petri cruxa sunt ex appendice ad opera S. Leonis, quam Ballerini fratres editioni a se adornata operum S. Leonis tomo III. pag. 674. ex ms. Cod. capituli Veronensis cruerunt. Quamquam vero nihil novi continent, cum fere omnia sint in epist. II. S. Clementis ad Jacobum; ne quid tamen desit in hac collectione præterita non duximus.

Præcepta S. Petri de SACRAMENTIS conservandis.

CLEMENS JACOBO CARISSIMO.

Quoniam, sicut a beato Petro apostolo accepimus, omnium apostolorum patre, qui claves regni cælestis accepit, qualiter tenere debemus de Sacramentis, quæ geruntur in Sanctis, te ex ordine nos docet instruere. Tribus enim gradibus commissa sunt Sacramenta divinarum secretorum, id est presbytero, diacono, & ministro, qui cum timore & tremore clericorum reliquias Sacramentorum corporis Domini custodire debent, ne qua putredo in sacratio inveniat; ne cum negligenter agitur, portio

corporis Domini gravis inferatur injuria. Communio enim corporis Domini nostri Jesu Christi, si negligenter erogetur, & presbyter minora non curet admonere officia, gravi anathemate, & digna humiliationis plaga feriat. Certe tamen in altario holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quod si remanserint, in crastina non referentur, sed cum timore & tremore clericorum diligentia consummantur. Qui autem residua corporis Domini, quæ in sacrario relicta sunt consumunt, non statim ad communes accipiendos cibos conveniant, ne putiant sanctæ portioni commisceri cibum, qui per aqualicos digestus in secessum funditur. Si ergo mane dominica portio editur, usque ad sextam jejulent ministri, qui eam consumperunt; & si

tertia

Clementis epistolam habebat. Et pacto quamdam pugna speciem, qua in Eusebii historia occurrit, dum Clementis epistolam loco mox laudato ab aliis repudiatam, & lib. 3. cap. 16. & 38. ab omnibus uno consensu receptam scribit, componi posse Coelesterius obferoat. Quamvis enim ab omnibus inter ecclesiasticas, non item ab omnibus inter sacras Scripturas est recepta, sed a plerisque e divinorum librorum canone rejecta fuit.

Nihil esse cur
opus conser-
tum addeat
tum suspec-
tum.

III. Non desunt, qui cum Clementis nostri sententias apud Clementem Alex. lib. 4. pag. 516. paucioribus perstrictas, & contra pag. 517. pluribus explicatas offendant, epistolam hanc non sinceram, sed aliis locis truncatam & aliis interpolatam ad nos pervenisse suspiciunt. Sed Clementis Romani Alexandrini interpolatorem esse non ambiget, qui verba addita ad infinitum ipsius Alexandrini, quo de Gnostici tractare sibi proposuerat, accommodata esse compererit. Qui autem Clementis nostri sententias nonnullis in locis interpolare sibi licere exstimaverit, in aliis eadem licentia ad eas contrahendas uti potuisse non dubitatur. Præterea Joban. Clericus artis critica par. 3. sect. 2. c. 5. n. 12. observat; ex duorum lacorum capitis 46. epistola nostra cum verbis Clementis Alexandrini cognatione nonnullos moveri, ut hæc duo loca ex Alexandrino adscita opinentur. Ipsius Alexandrini verba ad prædictum caput 46. referemus & expendemus.

Plures ejus
editiones.
Quam sequi-
mur interpre-
tationem.

IV. Præclaram hanc epistolam primus Patricius Junius latine conversam ac notis illustratam Oxonii anno 1633. edidit. Eandem cum insigni præfatione anno 1654. Helmestadii recudi curavit Joachimus Johannes Maderus. Misto & quam Bartonius anno 1647. ac subinde Godefredus Vendelinus & Johannes Fell Oxoniensis antistes aliique subinde in eam navarunt operam. Postmodum & Johannes-Baptista Coelesterius anno 1672. illam nova interpretatione novisque notis adornatam Parisiis in lucem emisit. Eam demum recensuit ac notarum spicilegium collegit Paulus Colomesius, cujus novissima editio Londini anno 1694. prodit. Coelesterii interpretationem, ut littera tenaciorem, verbis nonnullis identidem mutatis, retinendam duxi.

De tempore
quo scripta
est, opinio
diverſe.

V. De tempore quo scripta est, nondum inter eruditos convenit. Ac licet prima illius verba de persecutione dicta esse plerique omnes consentiant, ea tamen alii de Neronis, alii de Domitiani persecutione interpretantur. Et hæc quidem alii ferventem, alii desinentem persecutionem desinente, proxime post apostolorum Petri & Pauli martyrium, hoc est anno Christi 68. vel etiam 65. exeunte scriptam esse contendit; alterum Godefridi Vendelini eadem anno Christi 95. fervente Domitiani persecutione illigantis; postrema Coelesterii atque Tillemontii, qui illam desinente ejusdem imperatoris persecutione circa annum Christi 97. scriptam arbitrantur. Quartam vir clarissimus Claudius Fleury to. 1. hist. eccl. pag. 248. excogitavit, quæ ad Grabii sententiam propius accedat. Nampe ad id tempus, quod Neronis interitum excepit, & Jerusalemitanum antecessit excidium, referri posse opinatur, & casus adversos, in epistola principio memoratos, de bello civili, quod Neronis mors excitavit, interpretatur.

Circa annum
Christi 97.
scripta proba-
biliter dicitur.

VI. Obscurum non est, Clementem ibi de arumnis, quibus oppressa erat Romana ecclesia cum Corinthiorum epistolam accepit, sed a quibus respirabat cum hanc rescripsit, habere sermonem, adeoque Vendelini de persecutione fervente sententiam minime probandam esse. Neque minus certo ex eodem exordio conficitur, arumnas illas de Neronis persecutione interpretari non licere. Nihil enim erat, cur in litterarum tarditate Corinthiis excusanda hoc taceretur, Petrum videlicet, cuius erat ipsorum satisfacere questionibus, iis acceptis detentum, casum & e vivis fuisse sublatum. Deinde in toto epistolæ contextu illud innuitur, cum ipsum qui nunc rescribit, prius Corinthiorum scripta accepisse. Quocirca ad litteram intelligendi sunt tum Ireneus lib. 3. adv. hæres. c. 3. & apud Eusebium hist. eccl. lib. 5. cap. 6. tum Hegefippus apud eundem Eusebium lib. 4. c. 22. cum diffusionem, quam sedare nunc conatur Clemens, non sub Petro, sed sub Clemente ortam esse testantur. Præterea cum idem Ireneus; apostolicorum temporum tam vicinus, Clementem tertio loco ab Apostolis post Linum & Cletum, seu ut vocat Anacleum, Roma episcopatum sortitum esse scribat, reliquum est ut cum pluribus post Neronem annis Romana ecclesia administrationem suscepisse crediderit. Hanc autem ea in re falsum esse quis sibi persuadeat? Eidem suffragantur & plerique patres, qui Romanorum pontificum seriem texunt, atque ipsi veteres catalogi, in quibus Petro Linus, Lino Cletus, huic Clemens successisse legitur. Ipsa quoque Clementis verba num. 44. qui expenderit, ubi laudata Apostolorum providentia subdit, Qui igitur ab illis, aut DEINCEPS AB ALIIS viris eximiiis constituti sunt.... ac LONGO TEMPORE præclarum ab omnibus testimonium reportarunt, hos censeamus officio injuste dejici: hæc, inquam, qui expenderit, is persuasum habebit epistolam istam tunc temporis conscriptam esse, cum ab officio suo remoti fuissent presbyteri, qui non solum ab Apostolis, sed etiam ab aliis deinceps, hoc est ab eorum successoribus ordinati, munus suum longo tempore obierant. Standum igitur est sententia Eusebii, in cujus Chronico

nos cap. 15. pontificatus Clementis initia ad postremos Domitiani imperatoris annos referuntur. Unde nihil rationi magis consentaneum occurrit, quam ut Corinthiorum epistolam sortem Domitiani persecutione Romanam pervenisse, atque illis eadem persecutione defunctis a Clemente circa annum Christi 97. rescriptum esse credamus.

VII. Neque his adversatur illud num. 41. Non ubique, fratres, offeruntur sacrificia jugia, vel votiva, vel pro peccato & delicto, sed Jerosolymis tantum, licet Grabi-
Jerosolymitanum templum fuisse et in minime possit.

bis hinc certo constare sibi dicat, templum Jerosolymitanum tum fuisse, atque excidium illius, quod in annum 70. incidit, necdum contigisse; alioqui non offeruntur in presenti, sed olim offerebantur fuisse dicendum. Verum non satis attendis vir eruditus sermonis usum, quo res praeiteritas veluti praesentes ob oculos ponere & per praesens tempus enuntiare narrandi licet. Quid enim in hac epistola sibi vult, Sacrificia non in omni loco; sed Jerosolymis tantum offeruntur, nisi illud, *En praescripto Legis sacrificia Jerosolymis tantum offeruntur?* Quod quidem praescriptum cum etiamnum in Lege maneat, ipsa Clementis verba etiam nobis offerre non inopie nunc liceret. Nempe Clemens comparatione ac more Judaeorum, quibus sacrificiorum leges a Moysse praescribuntur, Christianis auctor est, ut & ipsi statutum ab Apostolis oblationum & officiorum ordinem reverenter accipiant ac servent. Hoc autem, ut ipse v. c. Claud. Fleuri fatetur, in exponendis comparationibus usurvenit, ut res praeterita perinde, ac si praesentes adessent, ob oculos ponantur.

VIII. Frustra etiam Clementem proxime post Petri ac Pauli martyrium scripsisse ex eo colligitur, quod num. 4. Abelis Jacob, Moysis ac Davidis, qui per amulationem & invidiam multa passi sunt, praemissis exemplis; num. 5. initio subicit, Sed missis veteribus exemplis, veniamus ad proximos athletas, & aetatis nostrae generosa exempla summamus, ac deinde Petri & Pauli martyrium enarrat. Nemo enim non videt quam recte Clemens circa annum Christi 97. Petri ac Pauli martyrium, cum temporibus Davidis, Moysis, Jacob & Abelis comparatum, proximum ac vicinum aetatis nostrae dixerit. Immo neque proximimum ab eo dicitur diebus quibus scribit, sed aetati, (γενή) quam agit, seu in qua degit. Denum num. 47. ubi ad evangelica tempora animum refert, eaque cum illo confert quo scribit, Corinthiorum ecclesiam antiquam vocare, & primum eorum diffidum, de quo Paulus 1. Cor. 1. loquitur, ut in principio Evangelii ortum memorare, ipsamque Apostoli hujus epistolam, tametsi quatuordecim tantum annis excidium Jerosolym. praeserit, in principio Evangelii scriptata dicere non dubitat. Quod sane evidenti argumento est cum, cum ita scriberet, longius ab eodem principio recessisse; nec ab hinc recessisse longius videretur, si ut vult Grabi-
Nec sequitur etiam, ut Petri & Pauli martyrium praesens exco- perat.

us, praedicta Pauli epistola hac Clementis novem duntaxat vel ad summum duodecim annis posterior foret.

IX. Ex venerando illo sacra antiquitatis monumento, quod summam primorum Christianorum simplicitatem sapit, duo in primis maximi momenti documenta fideles percipiunt.
Duo circa diffinitiones documenta.

Primum enim ubi in primaria ecclesia, tot Spiritus-sancti donis ornata, ac maximis Apostolorum sudoribus exculta, spinas dissonorum exortas videns, minus jam mirantur, si inter Christianas societates, qua recte composita audiunt, hujusmodi scandala oboriri contigerit. Numquam nimirum quiescit antiquus zizaniorum seminator, & agrum Domini infau-
num

stis seminibus sudare non cessat. Sed quamvis antiquum sit hoc malum, non ideo tamen minus legendum: sed nullum esse, cui remedium citius adhibendum sit, item ex hoc scripto, ut ex Pauli epistola, docemur. Nempe tenui discordiarum flamma, nisi quam primum exting-
num

guatur, brevi ingens incendium concitari appime callebant.

ΤΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ,

ΤΟΥ ΡΩΜΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗ

Εκ προσώπου τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας γραφείσα.

SANCTI CLEMENTIS ROMANI EPISCOPI EPISTOLA AD CORINTHIOS PRIMA,

Ex persona Romanae ecclesiae scripta,

Ad sedandam seditionem, qua per unum aut alterum concitata, presbyteri ab Apostolis aliisque deinceps viris excimiis constituti, injuste ab officio dejecti fuerant.

(Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡ κατοικήσα (Ρώ-
μῳ) τῆ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ πα (ροικίση Κέ-
λυθον, κλητοῖς ἡγι) ασμῶσις ἐν θελήματι
Θεοῦ, ὁμοῦ (τὸ κληθῆ ἡμ) ὡν Ἰησοῦ Χριστοῦ (Χάρις
ὁ) μὴν κῆ εἰρήνη ἀπὸ παντο(κράτ)ρος Θεοῦ ὁμοῦ Ἰησοῦ
Χριστοῦ πληθύνει, ἐφ' ὅ) μῶν * ἰδίως, κῆ ἐπ' ἀλλήλους.

* f. 116v ἡ
ἐκκλησία.
* f. 116v
* f. 116v
* f. 116v

(Διὰ χάριτος) χάρις ἡμῖν συμφοράς κῆ (πνεύ)
πύσης, ἀδελφοί, * βράδειον * (δύσο) ἰζομῶ
ἐπιστολῶν πεποη (κῆ) αι, πει) τῶν ἐπιτημέ-
ων (πα) ῥ ἡμῖν ἀπαγαμάτων, ἀγαπητοί, τῆς τε
ἀλλοτρείας κῆ * ἔξοις πῆς ἐκλεκτοῖς τῶ Θεοῦ.
μιαρὰς κῆ ἀνοσίου εἰσεως, ὡς ὀλίγα ἀπο-
σῶπα ἀποπετῆ κῆ αὐθάδη ὑπαρχοντι, εἰς
τσοῦτον ἀπονοίας ἔξικασαν, ὡς τὸ σιμ-
γόν κῆ περιβήτην, κῆ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀξια-
γάπητον ὄμα ἡμῶν, μεγάλως βλασφημη-
θῆκαί. Τίς γάρ παρεπιδηήσας πρὸς ἡμᾶς,
τῶν παρῆρτων κῆ βεβηχίαν ἡμῶν πῆσαν ἐκ ἔδο-
κίμασεν; τίς τε σώφρανα κῆ ἐπιική ἐν Χρι-
στῷ ἔδιδεσθαι ἐκ ἔθουμασεν; κῆ τὸ μεγαλοφρο-
πίς τῆς φιλοξενίας ἡμῶν ἦδος ἐκ ἐκέρχεν; κῆ
τῶν τελεῶν κῆ ἀσφαλῆ γῶσιν ἐκ ἐμακαρίσεν;
ἀπορωπολήπτως γάρ παντι ἐποίητε, κῆ *
πῆς νόμοις τοῦ Θεοῦ ἐπορεύεθε, ἑποτασά-
μῶροι τοῖς ἡγουμῆσις ἡμῶν, κῆ τιμῶν τῶν
καθῆκουσαν ἀπομίμοντες τοῖς παρ ἡμῶν πρεσβυ-
τέροις. γέεις τε μετεια κῆ σιμῶα νοῦν ἐπέβη-
πετε. γυναιξίγυτε ἐν ἀνώμῳ κῆ σιμῆ κῆ ἀγνή
σιμειδῆσαι ταῦτα ἐπιτελεῖν παρηγγελλετε, σερ-

* Clem. Al
ὅτι τὸ ἐπι-
πῆ.

ECCLÉSIA Dei quae incolit Romam, CIRC. ANN.
ecclesiae Dei quae incolit Corinthum, CHR. 97.
vocatib sanctificatis in voluntate Dei per
Dominum nostrum Jesum Christum, gra-
tia vobis & pax ab omnipotente Deo per
Jesum Christum in vobis singulis & erga vos
invicem multiplicetur.

1. Propter calamitates & casus adversos Litteris Co-
qui nobis * acciderunt, fratres, tardius rinthiorum
debimur convertisse animum re ad cas res, car tardius
quae a vobis, dilecti, quaesitae sunt, & ad referent.
impiam simul & detestandam atque ele-
ctis Dei alienam & extraneam seditionem, quam pauci homines temerarii & contuma-
ces tanta dementia inflammaverunt, ut ve-
nerabile ac celebre & dignum quod ab om-
nibus ametur nomen vestrum magnopere
blasphemetur. Quis enim apud vos diver-
satus, omni virtute plenam firmamque fi-
dem vestram non probavit; modestam ac
mitem in Christo pietatem non est admira-
tus; magnificentiam qua hospites excipere
soletis, non praedicavit, & perfectam ac
certam cognitionem non judicavit beatam?
Nam cuncta sine personarum acceptione fa-
ciebatis, & in Dei legitimis ambulabatis.
Subditi praepositis vestris, & honorem debi-
tum senioribus vestris tribuentes, juvenibus
eratis, mulieribusque denuntiabatis, ut in-
culpata & honesta & casta conscientia pe-
ragerent omnia, ac maritos suos conve-
nienter diligentes, & in obedientiae regu-
la

Clement. Alex-
andri. lib. 4.
Serm. pag.
216. haec citat.
Corinthiorum
elegium.

1. Eam ob causam Irenaeus lib. 3. c. 3. ab ecclesia quae est Roma scriptam dicit, licet ceteri Clementem eius scriptorem fuisse sentiant. Maluit autem Clemens ecclesiae suae quam proprio eam nomine inscribere: vel quia cum praefatus nihil sine ecclesiae suae consilio agere soleret, ut Cyrilianus de se nominatum episc. 2. ad clerum suum memoravit his verbis: Solus scribere non potui: quando a primordio episcopatus mei haerentem, nihil sine consilio vestro & consensu plebis, mea privata sententia, gerere: vel etiam ne proprias partes tuas videretur, si ubi restitanda erat apud Corinthios ecclesiasticae virtus competens dignitas argueret, aut ipse solus, aut cum eo clerus sine plebe ecclesiam illam alloqueretur. Postulabat praeterea iusta ratio, ut si quidem prius Corinthii non ad Clementem unum, sed ad Romanos scriperant, Romanorum nomine Clemens, non proprio re-
scriberet.
2. Sciviente scilicet Domitiani persecutione, quae anno Christi 97. cepit. Quo tempore Romanam ecclesiam convocare, & Corinthiorum votis haec satis, minime liberum erat. Qui calamitates, quae Clemens extulit passus sit, hic commemorari putant, non attendunt eum Romanae ecclesiae nomine scribere, adeoque non privatas, sed sibi cum ecclesia Romana communes irummas enotare.
3. Quae cum Clemente Alexandri. de vitis vitiorum legendum esse suadet similis phrasia sub finem num. 3. repetita. Ita & pastor Iou Hermas vis. 8. num. 3. ut reddat illi responsionem.... cum servaveris legitima Dei

CIRC. ANN. CHR. 97.

la constituta, res domesticas honeste ad-

1. Tim. 3. 5.

2. Omnes autem humili animo eratis, nullatenus superbiētes, magis subiecti quam subdientes, dantes potius quam accipientes, Dei viatico contenti, & sermonibus illius diligentē attendentes, dilatati eratis in visceribus, & passiones ejus prae oculis vestris erant. Sic pax alta & præclara dabatur omnibus, & insatiabile beneficiendi desiderium, ac plena Spiritus-sancti effusio super omnes erat. Referturque sanctæ voluntatis, bono atque alacri animo cum pia fiducia extendebatis manus vestras ad omnipotentem Deum; supplicantes illi ut propitiuss esset, si quid inviti peccassetis. Vobis per diem ac noctem sollicitudo erat pro universa fraternitate, ut cum misericordia & conscientia servaretur numerus electorum Dei. Sinceri & simplices eratis, atque injuriarum invicem acceptarum immemores. Omnis dissensio & omnis scissura vobis abominatiō erat. De proximorum delictis lugebatis; eorum defectus vestras judicabatis, omnis bona operationis non poenitebat vos, sed parati eratis ad omne opus bonum. Veneranda & virtutum omnium referta conversatione ornatī, cuncta in timore ejus peragebatis. Domini mandata in cordis vestri tabulis scripta erant.

1. Machab. 7. 37. Hebr. 4. 11.

Deut. 32. 15. Corinthiorum trillia statum oborta seditione. Esai. 3. 7.

3. Omnis gloria & distensio data est vobis, & impletum est illud Scripturæ: *Edis & bibis, & dilatatus est & incrassatus, & recalcitravit dilectus.* Hinc emulatio, discordia & seditio, persecutio & tumultus, bellum & captivitas. Ita insurrexerunt inhonorati contra honoratos, inglorii contra gloriosos, insipientes contra sapientes, juvenes adversus seniores. Idcirco procul absunt justitia & pax, dum unusquisque timorem Dei deserit, & in fide illius cæcutit, nec ambulat in institutis præceptorum ejus, neque vitam secundum id quod Christo dignum est moderatur; sed unusquisque secundum pravitas suas cupiditates incedit, invidiam iniquam & impiam refumendo, per quam & mors intravit in mundum.

Isai. 3. 24.

Invidia pravi effectus. Gen. 4. 3. 4.

4. Ita enim scriptum est: *Et factum est post dies, obtulit Cain de fructibus terræ sacrificium Deo: Abel quoque obtulit & ipse de primogenitis ovium & de adipibus earum. Et respexit Deus super Abel & super munera ejus: super Cain autem & super sacrificia ejus non advertit. Et contristatus est Cain valde, & concidit vultu suo. Et dixit Deus ad Cain, Quare tristis factus es & quare concidit vultus tuus? Nonne si recte offeras, non autem recte divides, peccasti? Quiesce: ad te converso ejus, & tu dominaberis ipsius. Et dixit Cain ad Abel fratrem suum. Transeamus in campum. Et factum est, dum essent in campo, surrexit Cain super Abel fratrem suum, & occidit eum. Videtis fratres quod emulatio & invidia fratricidium effecit Propter emula-*

1. Id. v. 7.

Gen. 17. 41. Gen. 37.

Αγαθὸς καὶ ἀποκρίτως τοῖς ἀνδράσι ἐαυτῶν ὡς τε τῆς κληρονομίας ἐπιμενοῦς, τὰ κατὰ τὸν οἶκον σπουδῆς οἰκουργεῖν ἐδιδάσκετε, πάντων σωφρονέσας.

Πάντες τε ἐπιταπεινωθέντες, μηδὲ ἀλαζονεῖς, ὑποτασσόμενοι μάλλον ἢ ὑπερτασσόμενοι, μάλλον δίδοντες ἢ λαμβάνοντες. τῆς ἐφοδίας τῷ Θεῷ ἀραιῆσαι, & ἀποστήγοντες τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐπιμελῶς ἐρευνησάμενοι ἥτε τῆς σπλάγγνης, καὶ τὰ καθήματα αὐτοῦ ἡμῶν ἀπὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν. Ὅπως ἐφιλίη βαθεῖα & λιπαρὰ εἶδοντες εἶσιν, & ἀκόρητος πόθος εἰς ἀγαθοποιῶν, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου ἐκχυσὶς ἐπὶ πάντας ἐγγίνετε. Μεταίτε ὅσας βουλὰς ἐν ἀγαθῇ προθυμίᾳ μετ' ἑσβῆς προσεδήσασθε ἐξετείνετε τὰς χεῖρας ὑμῶν πρὸς τὸν παντοκράτορα Θεὸν, ἰκετεύοντες αὐτῷ ἵλεως ᾗσθαι, ἐπεὶ ἀνοίτες ἡμάρτετε. Ἀγρῶν ἡμῶν ὑμῖν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ὑπὲρ πάντος τῆς ἀδελφότητος, εἰς τὸ σωθῆναι μετ' ἡμῶν καὶ σωτηρίας τῶν ἀειθρῶν τῶν ἐλεεινῶν αὐτῶν. εἰλικρινεῖς καὶ ἀκέραιοι ἥτε, καὶ ἀναμνηστικοὶ εἰς ἀλλήλους. Πᾶσα εἰσὶς, καὶ πᾶν χρίσμα βδελυκτὸν ὑμῖν ἐπὶ τοῖς παραπτώμασι τῆς πλησίον ἐπισημαίνετε. τὰ ὑπερήματα αὐτῶν ἴδω ἐκείναι ἀμεταμέλητοι ἥτε ἐπὶ πάσῃ ἀγαθοποιῶν, ἐπιμοῖ εἰς πᾶν ἔργον τε ἀγαθόν. Τῇ παρατηρῶ καὶ σεβασμῶ πολιτεῖα κέκοσμημένοι, πάντα ἐν τῷ φόβῳ αὐτῶ ἐπιτελεῖτε. Τὰ ἀποσώματα τῶ κενῆ ἐπὶ τῇ πλατῆ τῆς καρδίας ὑμῶν ἐγγράπτω.

Πᾶσα δόξα & πλατυσμός ἐδόθη ὑμῖν. καὶ ἐπιπελάσθη τὸ γεγραμμένον. Ἐφραζον καὶ ἐπιαν, καὶ ἐπλατυθή, καὶ ἐπα χυῖθη, καὶ ἀπεγαλάκτισεν ὁ ἡγαπημένος. Ἐκ τῆς ζῆλος, καὶ εἰς, καὶ εἰσὶς, διαγωγὸς καὶ ἀκαταστασία, πόλεμος καὶ αἰχμαλωσία. Ὅτως ἐπηρῆθησαν οἱ ἄτιμοι ἐπὶ τὸς εἰσίμους, οἱ ἀδοξοὶ ἐπὶ τὸς εὐδόξους, οἱ ἀφροὶ ἐπὶ τὸς φρονίμους, οἱ νοῖοι ἐπὶ τὸς ἀφροτέρους. Ἰδὲ τῶ πῶρον ἀπεινὴ ἢ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη, ὡς τῶ ἀπολείπειν ἕκαστον τὸν φόβον τῷ Θεῷ, καὶ ὡς τῆ πίστεως αὐτῶ ἀμβλωπήσασθαι, μηδὲ ὡς τῶ νομίμοις τῶν ἀποσώματων αὐτῶ ἀποβλεπῶν, μηδὲ πολιτεῖαν κατὰ τὸ καθήκον τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ ἕκαστον βαδίζων κατὰ τὸς ἐπιθυμίας αὐτῶ τὰς πομπὰς, ζῆλον ἀδικῶν καὶ ἀσεβῆ ἀνελεηρότητας, δι' ἣ καὶ θάνατος εἰσῆλθε εἰς τὸν κόσμον.

Γέγραπται γὰρ ὅτι: Καὶ ἐζήμετο μετ' ἡμερῶν, ἡμερῶν καὶ κῆν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς θυσίαν τῷ Θεῷ. καὶ Ἀβὲλ ἡμερῶν καὶ αὐτῶ ἀπὸ τῶν πρωτογενῶν τῶν προβάτων, καὶ ἀπὸ τῶν εἰσῶν αὐτῶν. Καὶ ἐπέδωκε ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἀβὲλ, καὶ ἐπὶ τῶς δώροις αὐτῶ. ἐπὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῶς θυσίαις αὐτῶ ἀποστήγον. Καὶ ἐλυπήθη καὶ ἄγαν, καὶ σιωπῶν τῷ ἀποσώματι αὐτῶ. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς καὶ ἵνα τί πειλόνη ἐξῆς; καὶ ἵνα τί συνέπισον τὸ ἀποσώματός; ἢ ἕν ὅτι ὁρῶς ἀποσυνείργης, ὁρῶς δὲ μὴ διέλθης, ἡμάρτες; ἠτύχασον. Πρὸς σε ἡ ἀποστροφή αὐτῶ, καὶ σὺ ἀρῆεις αὐτῶ, καὶ εἶπεν καὶ πρὸς Ἀβὲλ τῶ ἀδελφῶν αὐτῶ, διδύμων εἰς τὸ πεδίον. Καὶ ἐζήμετο ἐν τῷ εἶναι αὐτῶς ἐν τῷ πεδίῳ, ἀνέστη καὶ ἐπὶ Ἀβὲλ τῶ ἀδελ-

1 Cajus scilicet viatico contentos eos proxime dixit. Ita, ut observavit Cotelerius, passiones Christi Clemens passiones Dei nuncupare non dubitat: quod Photium fugit; alioquin cod. 110. minime notasset id forte sonantibus in hac epistola reprehenturos esse, quod Clemens Christum appellans nequaquam sublimiores & convenientes Deo voces adhibuerit. Tatum obicitur sul. Iam ei excidisse, quæ divina illius naturæ advertuntur. Ex hoc autem loco sperat præteritur ac perimitur hæretis Nestorianus.

CIRC. ANN. CHR. 97.

Vocationis nostrae regula.

Poenitentiae gratia toti mundo oblata.

Noe poenitentiam praedicavit. Joan. 1.

Exod. 33. 11

Esa. 1. 18.

Esa. 1. 16. 17.

Statorum exempla imitanda

Clem. Alexandr. Strom. lib. 4. pag. 116. Symoniam famulatum perfringit. Gen. 3. 14. Exod. 1. 44. 16. Hec. 11. 7. Esa. 41. 8. Jac. 2. 23.

samur, & idem nobis certamen impositum est. Quocirca inanes & vanas curas relinquamus, & veniamus ad gloriosam & venerabilem vocationis nostrae regulam. Videamus quid bonum, quid gratum acceptumque sit coram eo qui fecit nos. Animum intendamus in sanguinem Christi, cernamusque quam pretiosus Deo sit ejus sanguis, qui propter nostram salutem effusus, toti mundo poenitentiae gratiam obtulit. Diligenter intueamur omnes generationes, discamusque quod in generatione & generatione poenitentiae locum Dominus dedit volentibus ad ipsum converti. Noe poenitentiam praedicavit; & qui obedierunt, servati sunt. Jonas Ninivitis excidium praedicavit: illi autem de peccatis suis ad poenitentiam, Deum precibus placarunt, & salutem consecuti sunt, licet alieni a Deo essent.

8. Ministri divinae gratiae per Spiritum sanctum de poenitentia sunt locuti: ipseque omnium Dominus de poenitentia locutus est cum juramento. Vivo enim ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris sicut poenitentiam: addens & pulcram sententiam: Respiciite domus Israel ab iniquitate vestra. Dic filijs populi mei, Si peccata vestra a terra usque ad caelum pertingant; & si sint rubriora cocco & nigriora sacco, ad me autem conversi fueritis ex toto corde, & dixeritis, Pater; exaudiam vos tamquam populum sanctum. Et in alio loco sic dicit: Lavamini, & mundi estote, auferite mala ex animabus vestris ab oculis meis, quiescite a malitiis vestris, discite bonum facere, querite iudicium, liberate oppressum, iudicate pupillo, & iustificate viduam; & venite, & disputemus, dicit: & si fuerint peccata vestra quasi rubiginium, sicut novam dealbabo; & si fuerint ut coccinum, sicut lanam dealbabo; & si volueritis ac audieritis me, bona terra comedetis: si autem nolueritis neque audieritis me, gladius devorabit vos: os enim Domini locutum est. Omnes itaque dilectos suos volens poenitentiae fieri participes, omnipotente sua voluntate firmavit.

9. Quare obediamus magnificae & gloriosae voluntati ejus; & supplices illius misericordiae ac benignitati procidamus; & convertamur ad miserationes ejus, relicto inani studio ac labore, & contentione scilicet, & quae ad mortem ducit, emulatione. Diligenter eos intueamur, qui magnificae ejus gloriae perfecte servierunt. Sumamus, Henochum, qui in obedientia iustus repertus translatus fuit, & non inventa est mors ejus. Noe fidelis inventus per ministerium suum: regenerationem mundo praedicavit, & per eum Dominus conseravit animalia, cum concordia in arcam ingressa.

10. Abraham amicus vocatus, inventus est fidelis quando dicitis Dei audiens fuit. Hic per obedientiam exiit de terra sua & Concil. General. Tom. I.

ἀγωνίζεσθε (ταί). Διὸ ἀπολείπομεν τὰς κενὰς καὶ (αὶ) ματαιὰς φροντίδας, καὶ ἔλθω (μεν) ἐπὶ τὴν δακλῆν ἑσπερὴν (τῆς ἐσπερῆς) σωσῆς ἡμῶν κανόνα. (Βλέπω) μὲν τί καλὸν, καὶ τί τερπνόν (καὶ ἄπο) σδεατῶν ἐνώπιον τοῦ ποι (ἵσαντ) ος ἡμᾶς. (Ἀτενίσ)ωμεν εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, (καὶ ἴδω) μεν ὡς ἐστὶν τίμιον τὸ θεῖον (αἷμα) αὐτοῦ, ὃ, τι δεῖ τὴν ἡμετέραν (σωτ) ἡμᾶς ἐκχυσθῆναι, παντὶ τῷ καὶ (σμφ) μετανοίας χάριν ὑπὸ κτήσκειν. (Ἀτενίσ)ωμεν εἰς τὰς γενεὰς πάσας (καὶ καὶ) ἀταμάθωμεν ὅτι ἐν ἡμεῖς (καὶ) ἡμεῖς μετανοίας τὸν ἔδω (καὶ) ὁ δεσπότης τῶν βαλομένων ἐπιστραφῆται ἐπ' αὐτῶν. Νόε ἐκέρχεν μετάνοιαν, καὶ ὑπακούσας ἐσώθησαν. Γεωργίου Νινιδίτης καταστροφῆν ἐκήρυξεν, οἱ δὲ μετανοήσαντες ἐπὶ τῶν ἀμαρτημάτων αὐτῶν, ἐξήλασαν τὸν θεὸν ἐκτελειώσαντες, καὶ ἔλαβον σωτηρίαν, καὶ πῦρ ἀλλότῃ τῷ θεῷ ἄντες.

Οἱ λειτουργοὶ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ δεῖν πνεύματος ἁγίου περὶ μετανοίας ἐλάλησαν, καὶ αὐτοὶ δὲ ὁ δεσπότης τῶν πάντων περὶ μετανοίας ἐλάλησεν μετ' ὄρκου. Ζῶ γὰρ ἐγώ, λέγει κύριος, ἰβυλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς πῶς μετανοίαν προσθεῖς καὶ γνώμην ἀγαθὴν. Μετάνοιας οἶκος Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς ἀνομίας ὑμῶν. Εἰ περὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ λαοῦ μου· εἰάν ὡσιν αἱ ἀμαρτίαι ὑμῶν ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸ ἄνω, καὶ εἰάν ὡσιν πῦρ ὅτι καὶ κόκκος, καὶ μελανώτεροι σάκκος, ἔπιστραφῆτε ἀπὸς με δεῖ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐσπῆτε, Πάτερ· ἐπακούσωμαι ὑμῶν ὡς ἡ λαὸν ἁγίον. Καὶ ἐν ἐπιρρῶ τῶν λέγει ἕως ἡμερῶν. Λύσασθε καὶ καθαρὰ ἡμεῖς, ἀφελῆσθε τὰς ποτηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπελῆντι τῶν ὀφθαλμῶν μου· παύσασθε ἀπὸ τῶν ποτηρίων ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐζητήσατε κρίσιν, ῥύσασθε ἀδικήμονες, κείνατε ὀφθαλμῶν, καὶ δικαιοῦσατε χεῖρα, καὶ δεῦτε, καὶ δεῖλεθώμεν, λέγει. Καὶ εἰάν ὡσιν αἱ ἀμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινίκων, ὡς χιόνα λευκῶν· εἰάν δὲ ὡσιν ὡς κοκκίον, ὡς ἔριον λευκῶν· καὶ εἰάν δεῖλετε καὶ εἰσακούσθητε με, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φαγῶσθε. εἰάν δὲ μὴ θέλητε, μὴ εἰσακούσθητε με, μαχαίρα ὑμῶν κατεδέται. τὸ γὰρ σῶμα κυρίου ἐλάλησε τοῦτου. Πάντως ἂν τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτοῦ βελομένους μετανοίας μετασχῆναι, ἐσπῆξεν τὸ παντοκράτορικὸν βεληματι αὐτοῦ.

Διὸ ἐπακούσωμεν τῇ μεγαλοπρεπεῖ ἑσπερῆς βεληματι αὐτοῦ, καὶ ἐκείναι ἡμεῖς τῶ ἐλείς, καὶ τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, προσποιώμεν καὶ ἐπιστρέψωμεν ἐπὶ τὰς οἰκτιρμῶς αὐτοῦ, ἀπελῆντες τὴν ματαιότητα ἡμῶν, πῶς τε ἐσιν, ἔ * τὸ εἰς θάνατον * ἄγον ζῆλος. Ἀτενίσωμεν εἰς τὰς τελεκεῖς λειτουργησαντας τῇ μεγαλοπρεπεῖ δόξῃ αὐτοῦ. Λάβωμεν Ἐnoch, ὃς ἐν ὑπακοῇ δικαίος εὐρεθεῖς μετεπέθη, καὶ ἔχ πῦρ ἐπὶ αὐτῷ θάνατος. Νόε τοῖς εὐρεθεῖς, δεῖ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ παλιγγήμοσιαν κόσμου ἐκέρχεν, καὶ δέσσωσεν δι' αὐτοῦ ὁ δεσπότης τὴν εἰσελάθοντα ἐν ὁμοιοῦσι ζωῆς εἰς τὴν κιβωτῶν.

Ἀβραάμ ὁ φίλος ἀποστροφῆς τοῖς, τοῖς εὐρεθεῖς, ἐν τῷ αὐτῷ ὑπακούσῃ ἡμεῖς τοῖς ἡμεῖς τοῦ θεοῦ. ἕως δὲ ὑπακούσῃ ἡμεῖς ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκ

M

καὶ ἐκ

1 Elegantius quidem Coelestius hac ita verit: omnes mundi status, discimusque quod in singulis, statibus poenitentia, &c. sed istius vitium est litterarum graecam exprimere. 2 Postrema huius sententiae verba Clementis Alexandri. lib. 1. Pedag. c. 10. Ezechielis nomine sic citat: Dicit enim per Ezechielum: Si conversi fueritis ex toto corde, & dixeritis, Pater, audiam vos tamquam populum sanctum. 3 Qua scilicet per baptismum renascimur. Regenerationis egyptum symbolum fuisse arcam, qua Noe levatus est, etiam Petri 1. 20. notatur.

CIRC. ANN. CHR. 97.

habitatores ejus. Quando igitur contigerit vos eam capere, servate me & domum patris mei. Et dixerunt ei; Sic erit quemadmodum locuta es nobis. Cura igitur nos adesse cogoveris, congregabis omnes tuos sub tecto tuo, & servabuntur: quotquot enim inveniuntur extra domum peribunt. Et addiderunt, ut signum daret, nempe funiculum coccineum, appenderet de domo sua: manifestum facientes, quod per sanguinem Domini futura esset redemptio universis credentibus & sperantibus in Deum. Videte dilecti: non solum fides, sed & prophetia in muliere exstitit.

Rahab meretrix jam propheta.

Humilitas commendatur

1 Jo. 9. 23. 4. 1. Cor. 1. 31. & 2. Cor. 10. 17.

Luc. 6. 36.

1 Jo. 66. 3.

Seligis uxor daretur.

1 Jo. 16. 9.

1 Jo. 2. 21. sic. 1xx.

1 Jo. 16. 31. & c.

His habitandum qui pacem colunt non qui fingunt.

1 Jo. 29. 31.

1 Jo. 61. 5.

1 Jo. 77. 36.

13. Humiles itaque simus, fratres, deponeutes omnem arrogantiam & fastum & amentiam & iras, atque faciamus quod scriptum est: dicit enim Spiritus-sanctus, Non gloriatur sapiens in sapientia sua, neque fortis in fortitudine sua, neque dives in divitiis suis: sed qui gloriatur, in Domino gloriatur; querendo illum, & faciendo judicium ac justitiam: praecepit memores sermonum Domini Jesu quos locutus est docens mansuetudinem & longanimitatem; sic enim dixit; Estote misericordes, ut misericordiam consequamini; dimittite, ut dimittatur vobis; sicut facitis, ita fiet vobis; sicut datis, ita dabitur vobis; sicut judicatis, ita judicabimini; sicut indulgetis, ita indulgebatur vobis; qua mensura metimini, ea mensurabitur vobis. Hoc praecepto & his mandatis stabiliamus nos, ut in obedientia sanctorum eloquiorum ejus ambulemus, humiliter de nobis sentientes; ait enim sanctus sermo: Super quem respiciam, nisi super mansuetum & quietum, & trementem sermones meos?

14. Justum ergo ac pium est, viri fratres, Deo potius obedientes nos esse, quam sequi eos qui in superbia & seditione duces fuerunt abominanda aemulationis. Detrimentum enim non leve, immo vero grande periculum sustinebimus, si praecipitanter nos tradiderimus voluntatibus hominum, qui ad contentionem & seditiones collimant, ut nos ab eo quod recte habet abalienent. Benigni invicem simus, secundum misericordiam & dulcedinem illius qui fecit nos. Scriptum est enim: Benigni erunt habitatores terrae, & innocentes relinquuntur in ea: iniqui vero exterminebuntur ab illa. Et rursum dicit. Vultu impium superexaltatum & elevatum sicut cedros Libani: & transivit, & ecce non erat; & quaevis locum ejus, & non inveni. Custodi innocentiam, & vide aequitatem; quoniam sunt reliquiae homini pacifico.

15. Adhaereamus ergo iis qui cum pietate pacem colunt, & non iis qui cum simulatione pacem volunt. Dicit enim alicubi: Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe abest a me. Et iterum: Ore suo benedicebant, corde vero maledicebant. Rursumque ait: Dilixerunt eum ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei. Cur autem ipsorum non erat restum cum eo, nec fideles habitati Concil. General. Tom. I.

Αληθειῶν, ὁ γὰρ φόβος καὶ (ἔθ)μος ὑμῶν ἐπέπισεν τοῖς καὶ (τω) κῆσιν αὐτῶν. Ὡς εἰάν ἐν γέ(νητι) λαβῆν αὐτῶν ὑμᾶς, ὁξασάτε με, καὶ τὸν οἶκον τῆ πατρὸς μου. Καὶ εἶπεν αὐτῇ· Ἔσαι ἕως, ὡς ἐλάλησας ἡμῖν. Ὡς εἰάν ἐν γένος παραγινόμενος ἡμᾶς, σιωπᾶται πάντας τὸς σὸς ὑπὸ τὸς ἔργος σου, καὶ ὁξασθήσονται· ὅσων γὰρ εἰάν εἰρεθῶσιν ἔξω τῆς οἰκίας, ἀπολῶνται. Καὶ προσέθεντο αὐτῇ δὲναι σημεῖον, ὅπως κρεμάσῃ ἐκ τῆ οἰκίας αὐτῆς κόκκινον· ἀποδῆλον ποιῶντες, ὅτι διὰ τῆ αἵματος τῆ κρείμ λυθῶσιν ἔσαι πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν καὶ ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν. Ὁρατε ἀγαπῆται, ὃ μόνον πίσις, ἀλλὰ ἀποφρονητῆ ἐν τῇ ζωαικῇ γέγονεν.

Ταπεινοφρονησῶν ἐν ἀδελφοί, ἀποφρονητῆ πᾶσαν ἀλαζονείαν, καὶ τυφόν, & ἀφροσύνην, καὶ ὄργην, καὶ ποιήσωμεν τὸ γεγραμμένον· λέγει γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Μὴ καυχᾶσθαι ὁ σοφός ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτῆ, μηδὲ ὁ ἰσχυρός ἐν τῇ ἰσχύι αὐτῆ, μηδὲ ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτῆ: ἀλλ' ὁ καυχόμενος, ἐν κρείμ καυχᾶσθαι, ἐκζητεῖν αὐτῆ, καὶ ποιῆν κρείμ καὶ δικαιοσύνην. (Ὡς) μάλιστα μεμνημένοι ἵδμεν ὅτι κρείμ Ἰησοῦ, ὡς ἐλάλησε διδάξ (καὶ) ἐπιεικῶν καὶ μακροθυμίαν. (Ὁς) τις γὰρ εἶπεν· Ἐλεύετε ἵνα ἐλεῆ(θῆ)τε, ἀφίετέ ἵνα ἀφεθῆ(ν) ἡμῖν. (ὡς) ποιῆτε ἐτω ποιηθήσεται ὑ(μῖν), ὡς διδοτε ἐτω δοθήσεται ὑ(μῖν), ὡς κρείμτε ἐτω κρείθήσεται (ὑμῖν), ὡς χρῆσθε ἐτω χρῆσθήσεται ὑμῖν. Ὡς μετῶμε (ἔειπε), ἐν αὐτῷ μετῶθήσεται ὑμῖν. (Ταύτη) ἡ ἐντελή καὶ τοῖς παραγγέλ(μασι) σημεῖωμεν ἑαυ(τοῖς) τὸ πορεύεσθαι ὑπερήκους (ἀεὶ) τοῖς ἀγιοσφροσῆτι λόγοις αὐ(τῶ) ταπεινοφροσῶντες. (φησὶ) γὰρ ὁ ἅγιος λόγος· Ἐπὶ τίνα (ἐπὶ) βλέψω ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶν καὶ (ἡσῶ) χροῖ καὶ ἔμενοι τῆ τῶ λόγια;

(Δι) κροῖον ἐν καὶ ὄσιοι, ἀνδρες ἀδελφοί, ὑπερήκους ἡμᾶς μάλλον χροῖεσθαι τῶ Θεῷ, ἢ τοῖς ἐν ἀλαζονείᾳ καὶ ἁκαταστάσι μωσῶν ἡμῶν ἀρχηγοῖς ὑπερηκροῖεσθαι. Βλέψω γὰρ ὃ τυχεσάν, μάλλον δὲ κινδυνον ὑποῖσθαι μετῶν, ἢ ἐν ὑπερηκροῖεσθαι ἐπιδῶμεν ἑαυτοῖς τοῖς ἐκζησῶν ἡμῶν ἀνθρώπων, οἱ τινες ὑπερηκροῖεσθαι ἐν καὶ σάσις, ἐν τῷ ἀπαλλοθῆσθαι ἡμᾶς τῶ καλῶς ἔχοντες. Χρῆσθωμεθα αὐτῶ κατὰ τῶ ἐσπλαγγίαν καὶ γλοκότητι τῶ ποιήσαντος ἡμᾶς. Γεγραπται γὰρ. Χρῆσθαι ἐσοῖται οἰκητορες γῆς, ἀκαχοὶ δὲ ὑπερηκροῖεσθαι ἐπ' αὐτῆς· οἱ δὲ παρσομῶντες ὑπερηκροῖεσθαι ἀπ' αὐτῆς. Καὶ πάλιν λέγει· Ἐβδον ἀσεβῆ ὑπερηκροῖεσθαι, & αἰρομένο: ὡς τῶ κείρετ τῶ ληξῶν. καὶ παρῆλθον, & ἴδω ἐκλή. καὶ ὑπερηκροῖεσθαι τῶ τοποῖ αὐτῶ, καὶ ἐκ εἶρον. Φύλασσε ἀκαχίαν, καὶ ἴδε ἐν ἐσθῆτι, ὅτι ἐσιν ἐρχατῶ δειμμα ἀσφροσῶ ἐβρωκῶ.

Τοῖνω κοληθῶμεν τοῖς μετ' ἀσεβείας ἐβρωκῶσιν, καὶ μετ' ὅς μετ' ὑποκροῖεσθαι βρωκῶσιν ἐβρωκῶ. λέγει γὰρ πᾶ. Ὁς ὡς ἡμῶ τῶς χροῖεσθαι μετ' ἡμῶ. Ἐν δὲ καρδία αὐτῶ πόρρω ἀφῆσιν ἀπ' ἡμῶ. Καὶ πάλιν. Τῶ σῶματι αὐτῶν εὐλόγῶν, τῆ δὲ καρδία κατηρώντο. Καὶ πάλιν λέγει· Ἠγάπησαν αὐτῶ τῶ σῶματι αὐτῶν, καὶ τῶ γλώσση αὐτῶν ἐφῆσθαι αὐτῶν, ἠδὲ καρδία αὐτῶν ἐκ εἶδεα μετ' αὐτῶ, ἠδὲ ἐπισῶθῶσαν

1 Cotelerius Justinum in dial. pag. 188. Irenaeum lib 4 c. 17. Origenem homil 3. & 6. in Iesum Nave 4. alioque plures recenset, qui eadem interpretatione sustentent. 2 Sic & Origenes, ut rursum Cotelerius annotavit, homil. 3. in Iesum Nave ad haec Rahab verba: Scio quia Dominus Deus vester tradidit vobis terram hanc, iudicet: Vides quomodo illa, quae aliquando erat meretrix & impia & immunda, nunc iam Spiritu sancto respicitur? & de praesentibus quidem conspicitur, de praesentibus vero creditur prophetarum autem & praesentibus de futuris. 3 Cotelerius monet in Niconis monachi Pandecte, quam bibliotheca regia cod. 1418. 2423. & 2424. asservat, haec ita curari, ut cum his simul nonnulla numeri sequentis & 46. necnon epistolarum 11. a. 3. connectantur. Clemens Alexandr. legit βαρῆκας hoc est regnum.

CIRC ANN. CIR. 97.

Gen. 18. 27. Job. 1. 1.

Job. 14. 9. Gen. 12. 2.

Moyſ. Nam 12. 7. Hebr. 3. 2.

Eccl. 9. 11.

Eccl. 4. 10.

David.

Psal. 10. 1.

amicus appellatus est. Hic autem intente respiciens ad gloriam Dei, humiliter ait, Ego autem sum terra & cinis. Adhuc autem & de Job ita scriptum est: Job erat veſtus & inculpatus, verax, colens Deum, abſtinens se ab omni malo. Sed ille se ipſe accuſans dicit, Nemo mundus a ſorde, nec ſi quis dicit ſibi vita ejus. Moyſes fidelis in tota domo ejus appellatus eſt, & Deo viſum eſt Iſraelitas a flagellis & contumeliis ſuis per ejus miniſterium liberare. Sed & ille magna gloria decoratus, grandia non eſt locutus, verum cum e rubo datum illi eſſet oraculum, dixit: Quis ſum ego, quod me mittis? Ego vero ſum gracili voce & tarda lingua. Et iterum dicit: Ego ſum vapor ex

18. Quid vero dicemus de David, qui & illuſtre teſtimonium reportavit ad quem dixit Deus: Inveni virum ſecundum cor meum David filium Jeſſe, oleo ſempiterno unxi eum? Atqui ille etiam dicit ad Deum: Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam, & ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius laus me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum coram me eſt ſemper. Tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci: ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum judicaris. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Ecce enim veritatem dilexiſti, incerta & occulta ſcientia tua maniſeſtaſti: mibi Ad ſperges me hyſſopo, & mundabor: lavabis me, & ſuper niveum dealbabor. Auſlire me facies exultationem & letitiam: exultabunt oſſa humiliata. Averte faciem tuam a peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum reſtium innova in viſceribus meis. Ne proſicias me a facie tua, & ſpiritum ſanctum tuum ne auſferas a me. Redde mihi letitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. Docebo iniquas vias tuas, & impii ad te convertentur. Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis mee: exultabit lingua mea juſtitiam tuam. Domine os meum aperies, & labia mea annuntiant laudem tuam: quoniam ſi voluſſet ſacriſcium, dediſſem utique, holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit.

19. Talium igitur ac tantorum adoque preclaris teſtimoniis celeberrima humilitas ac domiſſio per obedientiam non tantum nos, ſed & etates quæ nos præceſſerunt meliores fecit, eos nempe qui in timore & veritate eloquia ejus ſuſceperunt. Multorum igitur & magnorum & illuſtrium geſtorum participes facti, recurremus ad pacis ſcopum nobis ab initio traditum, & figamus oculos in patrem & creatorem totius mundi, atque illius magnificis & exſuperantibus donis pacis ac beneficiis hæreamus. Cogitatione contemplerur eum, & animi oculos intendamus in patientiſſimam illius voluntatem: confidere-

Deus pacis & concordia a mans creatis rebus concordatur.

ἀλλήγει, ἀπειζων εἰς τὴν δόξαν τῆ Θεοῦ ταπεινοφρονῶν. Ἐγὼ δὲ εἰμι γῆ καὶ σπῆρα. Ἐτι δὲ καὶ περὶ Ἰωβ εἶναι γεγραπται· Ἰωβ βλῶδίκαιος καὶ ἀμιμπτos, ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακῶ· ἀλλ' αὐτὸς ταῦτα κατηγ(ορῶν λέγει), ἰδέτε καὶ θάρρος ἀπὸ τοῦ (περὶ εἰ) μᾶς ἡμέρας ἠζῶν αὐτοῦ (ῶ.)· Μωϋσῆς πιστὸς εἰς ὅλην (τὴν οἰκῶν) αὐτῶ ἐκλήθη καὶ δὲ τῆ (εἰ) ἀποστασίας αὐτῶ ἐκρίθη ὁ Θεὸς (ἐπι)σαι τὸν Ἰσραὴλ) ἀπὸ τῶν ματιῶν καὶ τῶν (αἰε) σμάτων αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ (εἰνος) δοξαζομένης μεγαλῶς, ἡ ἐμὲ (γα) λορρημῶσεν, ἀλλ' εἶπεν, ἐ(κ τῆς) βατῶ χρηματισμῶ αὐτῶ δίδο(μι)ν· Τίς εἰμι ἐγὼ, ὅτι με πέμ(εις;) ἐγὼ δὲ εἰμι ἰσχυρόσων καὶ β(ραδύ)ρωσος. Καὶ ταῦτα λέγει· Ἐγὼ δὲ εἰμι ἀτμὶς ἀπὸ χυφῶς.

Τὴ δὲ λέγουμεν ἐπὶ τῶ μαρτυρημῶσ Δαβὶδ, ἀπὸς ὃν εἶπεν ὁ Θεὸς· Ἐβρον ἀνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, Δαβὶδ τὸν τῆ Ἰεσσαί, ἐν ἡλαίω αἰσινῶ χριστῶ ἀπὸ τῶν; ἀλλὰ καὶ αὐτὸς λέγει ἀπὸς τὸν Θεὸν· Ἐλίπτου με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καὶ κατὰ τὸ πλεονεξία τῆ κτιριῶν σου, ἔχλασον τὴν ἀουμῶν μου. Ἐπὶ πλεον πλῆθῶν με ἀπὸ τῶ ἀνομίας μου, καὶ ἀπὸ τῶ ἀμαρτίας μου καθάριστόν με. Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω, καὶ ἡ ἀμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶν ὅσα πεντῶσ. Σαί μου ἡμαρτιῶν, καὶ τὸ ποτηρὸν ἐνώπιόν σου ἐκπολήσα· ὅπως ἀν' ἐμῶσ καὶ πῶσ λογίς σου, καὶ νικήσῃς καὶ τῶ κενεδαί σι. Ἰδὲ γὰρ εἰς ἀνομίας συνεκλήθη, καὶ εἰς ἀμαρτίας ἐκίστησέ με ἡ μήτηρ μου. Ἰδὲ γὰρ ἀληθείαν ἠγάπησας· τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν κρυφία τῶ σοφίας σου ἐδήλωσας μοι. Παντῶσ με ἰσώσῶ, καὶ καθαρῶσθῶμαι· πλυθῶσ με, καὶ ὑπὲρ χιτῶνα λεκαθῶσθῶμαι. Αὐχετίς με ἀγαλλιάσῶ, καὶ ἐπαινεῶσθῶμαι· ἀγαλλιάσονται ὅσα πεπτενωμῶσ. Αὐχρησον τὸ πρόσωπ(όν) σου ἀπὸ τῶ ἀμαρτιῶν μου, καὶ πάσας πῶσ ἀνομίας μου ἐκλάσ(ον.) Καρδίαν καθάραν κτίσον ἐν ἐμ(οῖ) ὁ Θεὸς, καὶ πνεῦμα ἠδὲ ἰσχαίνισον ἐν τοῖς ἰσχατίς μου. Μὴ ἀπορῆ(ψ)ῃς με ἀπὸ προσώπῶσ σου, (καὶ τὸ πνεῦ)μα τὸ ἄγιόν σου μὴ ἀντανί(λη)σ ἀπ' ἐ)μῶ. Αὐπόδος μοι τὴν ἀγαλ(λιάσιν τ)ὴν σωτηρίῶσ σου, καὶ πνεύματι (ἠγῆμο)νικῶ σῆρησον με. Διδά(ξ)ω ἀνὸ) μου πῶσ ἐδῶσ σου, καὶ ἀ(σισθῆ)ς ἐπιερεψῶσιν ἐπὶ σί. (Ρῦσαι) με ἐκαίματῶν ὁ Θεὸς, ἐ Θεὸς ὁ (σωτ)ηρίας μου, (ἀγαλ)τι) ἀσεται ἠγλώσασα μου τὴν (δικ)αιοσύνησ σου. Κετὶ τὸ σῶμα μου (ἀν)οίξῃς, καὶ τὴν χετῆ μου ἀσῶ(γι)λῆσ τῶν αἰνισίν σου. Ὅτι εἰ ἡ (Θ)εὸς ἔλῃσας θυσίαν, ἰδῶκα ἀν, ὀλοκαυτῆματι ἐκ ἀδοκῆσῃσ. Θυσία τῶ Θεῶ πνεῦμα συνεπξιμῶσων· καρδίαν συνεπξιμῶσῃ καὶ πεπτενωμῶσῃ ὁ Θεὸς ἐκ ἐκδοκῆσῃσ.

Τῶν πῶσῶν ὄν καὶ πῶσῶν οὔτῶσ μαρτυρημῶν τὸ ταπεινοφρονῶν, καὶ τὸ ὑποδῆσ ὅσα τῆσ ὑπακοῆσ, ἀ μόνον ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τῶσ ἀπὸ ἡμῶν ἡμῶσ, βελτίους ἐποίησῶν, τῶσ τε καταδικασμῶσ τῶ λογικῶ αὐτῶ ἐν φόβῶ καὶ ἀληθείῃ. Πολλῶν ἐν καὶ μεγαλῶσ καὶ εἰδοζῶν μεταληφῶσ ἀσῶσῃσ, ἐπαναδραμῶσ ἐπὶ τῶν ἐξ ἀρχῆσ παραδεδωμῶν ἡμῶν τῆσ εἰρήμῃσ σκοπόν, καὶ ἀποκρίσῶμῃσ ἐν τῶν πατῶσ καὶ κτίσῃσ τῶ σῶματῶσ κόσμου, καὶ τῶσ μεγαλοσπερεσῃσ καὶ ὑπερβαλῶσῃσ αὐτῶ δωρεῶσ τῆσ εἰρήμῃσ. Διργασίῃσ τε κοληλῶμῃ. ἰδῶμῃ αὐτῶν κατὰ διάνοιαν, καὶ ἐμβλέψῶμῃ τῶσ ὀμῶσῃσ τῆσ ψυχῆσ εἰς τὸ μακροθυμον αὐτῶ

2 Loco vocis a'ntis, Clementis Alexand legi a'nt hoc est faalto.

γράφου τὸ γραφεῖον· Πῶς ἀφῆκε, καὶ πῶς κρυβήσομαι ἀπὸ τοῦ προσώπου σου; εἰς ἀνάβω εἰς ἕρανός, ἐν αἷ ἐκεί· εἰς ἀπέλθω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς, ἐκεῖ ἢ δεξιά σου· εἰς καταστρέψω εἰς τὰς ἀβύσσους, ἐκεῖ τὸ πνεῦμά σου. Πῶς οὖν τις ἀπέλθῃ, ἢ πῶς ἀποδράσῃ ἀπὸ τοῦ τὰ πάντα ἐμπριεχόντος;

Προσέλαθωμεν οὖν αὐτὸν ἐν ὁσιότητι ψυχῆς, ἀγνούς καὶ ἀμεινούς χεῖρας αἵροντες πρὸς αὐτὸν, ἀγαπῶντες τὸν ἐπιεικῆ καὶ εὐσπλαγγχρον πατέρα ἡμῶν, ὃς ἐκλογῆς μέρος ἐποίησεν ἑαυτοῦ. Οὕτω γὰρ γέγραπται, Ὅτι διημέρισεν οὐρανὸν ἐθνη, ὡς δὲ ἱσπερὸν υἱὸς Ἀδάμ, ἔσπευσε θεῖα ἐθῶν κατὰ ἀεὶ δῶμον ἐγγύθων· ἐγένετο δὲ μὲς κρῆς λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ. Ἐκλογὴ κληρονομίας αὐτῷ Ἰσραὴλ. Καὶ ἐκ ἑτέρου τὸ πνεῦμα λαμβάνει αὐτὸν ἐθνος ἐν μέσῳ ἐθῶν, ὡς περ λαμβάνει ἄνθρωπος τὴν ἀπαρχὴν αὐτῆ τῆς αἰῶν, καὶ ἔχει δόξατα· ἐστὶ τὸ ἐθνος ἐκεῖνος, ἄγια ἀγιῶν.

Ἀγίω οὖν μεῖς ὑπάρχοντες, ποιήσωμεν τὰ τὰ ἀγνισμῷ πάντα, φθίζοντες καταλαλαῖας, μιανὰς καὶ ἀγνούς συμπλοκάς, μέθας τε καὶ νεπερισμούς, καὶ βδελυγὰς ἐπιθυμίας, μυστράν μοιχεύειαν, βδελυκτὴν ὑπερηφανίαν. Θεὸς γὰρ, φησὶν, ὑπερηφάνους ἀντιπαισεται, τυπενοῖς δὲ δίδωσι χάριν. Κολληθώμεθα οὖν ἐκείνοις, ὃς ἡ χάρις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δίδεται. Ἐνδυσώμεθα τὴν ὁμόνοιαν, τυπενοφοροῦντες, ἐγκρατέδωμμοι, ἀπὸ παντὸς ψευδισμῷ καταλαλαῖας πόρρω ἑαυτοῦς ποιῶντες, ἔργους δικαιοῦντων, καὶ μὴ λόγους. Λέγει γὰρ, Ὅ τὰ πολλὰ λέγων, καὶ ἀντακώσεται· ἢ ὁ εὐλαλοῦσθε εἶναι δικαίους; Ἐλογημένοι ἤσκητος γυναικὸς ὀλιγόβιος. Μὴ πολὺς ἐν ῥήμασιν γίνου. Ὁ ἐπαινος ἡμῶν ἔστω ἐν Θεῷ, καὶ μὴ ἐξ αὐτῶν αὐτεπαινετοῦ; γὰρ μισεῖ ὁ Θεός. Ἡ μαρτυρία τῆ ἀγαθῆς ἀρετῆς ἡμῶν δίδότω ὡς ἀλθῶν, καὶ ὡς ἰδοῦν τὸς πατρῶν ἡμῶν τὸς δικαίους. Ὁρασος καὶ αὐθάρδεια καὶ τόλμα τῶς καταπραμνοῦς ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, ἐπιείκεια καὶ τυπενοφοροῦση καὶ ἀρκυτῆς, παρὰ τὸς ἐλογημοῦς ἐπὶ τοῦ Θεοῦ.

Κολληθώμεθα οὖν τῇ εὐλογίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἰδωμεν τίνες αἱ ὁδοὶ τῆς εὐλογίας. Ἀνατυλιξώμεθα τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἡμῶν. Τίνος χάριν εὐλογηθῆ ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ; ἢ ἰδιωσοῦμεν καὶ ἀλθῆσαν ὄψα πῖστως ποιήσας; Ἰσαὰκ μὲν πεποιθὸς (ὡς γινώσκων τὸ μέλλον, ἡδὲ ὡς ἔφη) τὸ θυσιάζειν. Ἰακώβ μὲν τυπενοφοροῦς (ὡς ἔφη) ἐξελθὼν ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ ἐγγύθων ἀδελφῶν, καὶ ἐπορεύθη πρὸς (Λαβάν,) καὶ ἐδύλασσε· καὶ ἰδοῦν (ἐπὶ αὐτοῦ) τὸ δωδεκάσκητον τὸ (Ἰσραὴλ.) (Εἰ) τις κατ' ἐν ἑκάστῳ εἰλικριεῖ (ὡς) κατινοήσῃ, ἐπικυρώσεται (τὰ) μετὰ γὰρ αὐτοῦ δόξα (ἐν) δωρεῶν. Ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἰερεῖς (εἰ) καὶ λαοὶ πάντες οἱ λειτουργοῦντες τῷ θυσιάζειν τῷ Θεῷ· ἐξ αὐτοῦ ὁ κύριος Ἰησοῦς τὸ κατὰ σάρκα· ἐξ αὐτοῦ βασιλεῖς, καὶ ἄρχοντες, καὶ ἡγούμενοι, καὶ τὸν Ἰσραὴλ· τὰ δὲ λαοὶ σὺν αὐτῷ οὐκ ἐν μικρᾷ δόξῃ ὑπάρχουσιν, ὡς ἐκαγγελαμῆναι τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἰσὶ τὸ σπέρμα σου· ὡς οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ.

Πάντες οὖν ἰδοῦσθεσαν καὶ ἐμυχαλιώθησαν ἂ δι αὐτῶν, ἢ ἰδίᾳ ἔργων αὐτῶν, ἢ τῆ δικαιοπραγίας ἧς κατεργάσαντο, ἀλλὰ ὄψα τῆ θελήματος αὐτοῦ. Καὶ ἡμεῖς οὖν ὄψα θελήματος αὐτοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κλη-

Concil. General. Tom. I.

namque Scriptura alicubi: Quo ibo & quo ab-secundar a facie tua? Si ascendero in caelum, tu illic es; si abiero ad extrema terra, illic est dextra tua; si divertero in abyssos, illic est spiritus tuus. Quo igitur abibit quis, vel quo aufugiet ab eo qui omnia complectitur?

29. Accedamus ergo ad eum in sanctitate animæ, castas & impollutas manus elevantes ad illum, diligentes benignum & misericordem patrem nostrum, qui nos electionis partem sibi fecit. Sic enim scriptum est: Quando divisit Altissimus gentes, quando disseminavit filios Adæ, constituit terminos gentium secundum numerum Angelorum. Factus est pater Domini populus ejus Jacob, funiculus hereditatis ejus Israel. Et alio in loco ait: Ecce Dominus accipit sibi gentem e medio gentium, sicut homo accipit primitias area sua, & ex gente illa egredientur sancta sanctorum.

30. Cum igitur sancti pars sumus, omnia quæ ad sanctitatem pertinent faciamus, vitantes obsecrationes, impuros & impudicos complexus, ebrietates ac novarum rerum studia, abominandas cupiditates, detestandum adulterium, execrabilem superbiam. Deus enim, inquit, superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Agglutinemur ergo eis, quibus gratia a Deo concessa est. Induamus concordiam, humiles, continentis, ab omni susurro & obsecratione procul recedentes, operibus & non verbis justifietur. Dicit enim: Qui multa loquitur, & vicissim audies; aut loquax videtur esse justus? Benedictus natus mulieris brevis vita, ne sis multus in verbis. Laus nostra in Deo sit, & non ex nobis ipsis: odit enim Deus eos, qui semetipsos prædicant. Testimonium boni operis nostri ab aliis tribuatur nobis, sicut datum est patribus nostris viris justis. Temeritas & arrogantia & audacia apud eos qui maledicti sunt a Deo; moderatio autem & humilitas & mansuetudo apud illos qui a Deo benedicti sunt.

31. Ejus igitur benedictioni firmiter adheremus, & videamus quænam sint benedictionis viæ. Animo repetamus quæ ab initio sunt facta. Cujus gratia pater noster Abraham benedictus fuit? Nonne quia justitiam & veritatem per fidem operatus est? Isaac enim confidentia cognoscens quod futurum erat, libenter hostia factus est. Jacob cum humilitate fecerit e terra sua fratrem fugiens, & profectus est ad Laban, & servivit, & data sunt ei duodecim sceptræ Israel. Donorum, quæ per eum concessa sunt, magnificentiam si quis animo sincero singillatim consideraverit, agnoscat. Ab illo enim orti sunt omnes sacerdotes & levitæ qui altari Dei ministrant, ab illo & reges principes & duces secundum Judam, ac reliquæ ejus tribus non in parvo honore sunt, utpote cum promississet Deus, Erit semen tuum sicut stella cali.

32. Ii ergo omnes gloriam & amplitudinem adepti sunt non per se ipsos aut opera sua aut justas actiones quas fecerunt, sed per voluntatem ejus. Et nos igitur per volun-

CHC. ANN. CHR. 97. 7. 1. 1. 1. 1.

Deus nos peccatissimè abiecit.

Deus. 30. 8. 6.

Deus. 4. 10.

Ut pars se fore Dei, quam ipsum deceant sceleremur.

Jos. 4. 6. 1. 1. 1. 1.

Jos. 11. 11.

Benedictionem Dei quæ ratione confecti sunt facta.

Jos. 24. 21. 6. Gen. 22. Gen. 28. Gen. 29. 1. Reg. 11. 1. 1. 1.

Alia cap. 30.

Gen. 27. 17. 1. 1. 1.

Justi efficiuntur per fidem.

Venerit Cotelar. propter Judam, alii vero interpretet, ex familia & sanguine Juda. Declarat Clemens reges, principes ac duces originem habuisse ex Jacob secundum tribum Iudæ.

CIRC. ANN. CHR. 97.

Membrorum nostri corporis membra necessitudo. 1. Cor. 22.

Quomodo in ecclesia alii alii subiecti debeant, eo conis Dei uti.

Clem. Alex. lib. 4.

Hom. in non velle unde extollatur.

Job 4. 1. 11. 2. 13.

Job 11. 13. 14. 15.

Job 11. 13. 14. 15.

Clem. Alex. lib. 4. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

gradibus qui consequuntur: sed unusquisque in suo ordine quæ ab imperatore vel duci- bus iubentur peragit. Magni sine parvis ex- sistere nequeunt; neque parvi sine magnis. Mutua quædam in omnibus necessitudo est, & in his usus. Sumamus corpus nostrum: caput sine pedibus nihil est, vicissimque pe- des sine capite: minima autem corporis nostri membra necessaria & utilia sunt toti corpori: univèrsa vero conspirant, & ad conservatio- nem totius una subiectione utuntur.

38. Servetur itaque totum corpus in Chri- sto Jesu, & unusquisque proximo suo subij- ciatur secundum donum quod per gratiam il- lius obtinuit. Fortis ne contumelia afficiat imbecillum: imbecillis vero fortem reveren- tur. Dives pauperi largiatur: pauper vero gratias agat Deo, quod ei dederit per quem inopia ipsius suppleretur. Sapiens ostendat sapientiam suam, non in verbis, sed in ope- ribus bonis: humilis non sibi ipse testimo- nium ferat, sed ab alio sibi ferri sinat. Qui carne castus est, ne infoliscat, sciens alium esse qui continentiam ei donat. Reputemus ergo, fratres, ex qua materia tacti si- mus, qui & quales ingressi sumus in mun- dum. Tamquam e sepulcro & tenebris au- ctor & conditor noctis introduxit nos in mundum suum, præparatis antequam nasce- remur beneficiis suis. Hæc igitur omnia ab eo habentes, in omnibus ipsi gratias agere de- bebemus, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

39. Stulti & insipientes & fatui & imperiti derident nos ac subriant, dum sese cogi- tationibus suis extollere cupiunt. Quid enim potest mortalis, aut quale robur terrena? Scriptum est enim: Non erat figura ante oculos meos, sed aurum & vocem audiebam. Quid enim? nunquid homo coram Domino mendax erit, vel de operibus suis inculpatus erit? Si in foras suis non credit, & adversus angelos suos præcium quid advenit, calum au- tem non est mandam coram eo: boni vero qui habitant domos istas, ex quibus & ipsi de eodem luto sumus. Percepit illos tanquam tineas, & a mane usque ad vespem non au- riorum sunt. Eo quod non poterant sibi subvenire, perierant. Infestavit eis, & interierunt, quia non habebant sapientiam. Invoca autem si quis tibi respondeat, vel si quem sanctorum Ange- lorum adspiciet: etenim stultum perimit, ira, evanescens autem occidit zelus. Ego autem vidi istos radices mittentes: sed statim absumta est istorum habitatio. Longe fiant filii eorum a sancte, conterantur super januas minorum, & non erit qui eripiat. Quæ enim illis pa- rata sunt, iusti comedent; ipsi vero de malis non liberabuntur.

40. Cum ergo hæc nobis manilla sint, etiam in divinarum cognitionis profunda intro- spicientes, cuncta ordine debemus facere, quæ nos Dominus iussit peragere. Statutis temporibus oblationes & officia perfici, ne- que temere vel inordinate fieri præcepit, sed præfinitis temporibus & horis, ubi etiam & a quibus celebrari vult, ipse excel- sissima sua voluntate definivit: ut religiose

εἰκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπὶ τοῦ βασιλείως & ἡγεμῶν ἐπιτελεῖ. Οἱ μεγάλοι δι- χὰ ἡ μικρῶν ἔδωκεν εἶναι, ὅδε οἱ μικροὶ διχὰ ἡ μεγάλων· σύγκρασις τίς ἐστιν ἐν πᾶσι, καὶ ἐν τό- τοις χρόνοις. Λαβόμεν τὸ σῶμα ἡμῶν· ἡ κεφαλὴ δι- χὰ ἡ ποδῶν ἔδεν ἐστιν, ὅπως ὅδε πόδες διχὰ τῆς κε- φαλῆς· τὰ δὲ ἐλάχιστα μέλη τῆς σώματος ἡμῶν ἀναγ- காῖα καὶ εὐχρησά εἰσι τὸ ὅλον τῶ σώματι. ἀλλὰ πάντε συμπτει, καὶ ὑπο τῷ γῆ μὴ χρεῖται εἰς τὸ σωθῆναι ὅλον.

Σαξέτω δὲ ἡμῶν ὅλον τὸ σῶμα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ἑκάστου (θω) εἰκαστος τῷ πλησίον αὐτοῦ, καὶ (θως) καὶ ἐπὶ ἐν τῷ χρείσματι αὐτοῦ. Οἱ ἰσχυροὶ μὴ τμημελεῖν τὴν ἀδελφῆν, ὁ δὲ ἀδελφὸς ἐν χρείσματι τῶν ἰσχυρῶν.

ὁ πλούσιος ἐπιχορηγεῖ τῷ πτωχῷ, ὁ δὲ πτω- χος διχαίσει τῷ θείῳ, ὅτι ἔδωκεν αὐτῷ δι' ἀνα- πληρωθῆν αὐτὸ τὸ ὑστέρημα· ὁ σοφὸς ἐνδείκνυθ (ω) τῷ σοφίαν αὐτῷ, μὴ ἐν λόγοις, ἀλλ' ἐν ἔργοις ἀγα- θοῖς· ὁ ταπεινοφρονῶν μὴ ἐαυτῷ μαρτυρεῖ (ω), ἀλλ' ἐκ τῶ ὑπ' ἐτέρῳ ἐαυτὸν μ (αῖ) τυρεῖται· ὁ ἀργός ἐν τῷ σαρκε καὶ μὴ ἀλαστοδῶτω, γινώσκ (κων ὅτι ἐτε- ρος ἐστιν ὁ ἐπιχορηγῶν (αὐτῷ) τῷ ἐγκρατεῖαν. Ἀνα- γινώσκ (σῶμα) ἡ ἀδελφοί, ἐκ ποίας (ἕλης) ἐξήμη- θημεν, ποίαι καὶ τί (νε εἰ) σήλθουσαν εἰς τὸν κόσμον, (ὡς ἐκ τ) ὁ παρὰ καὶ σκότος· (ὁ ποιη) τας ἡμᾶς καὶ δη- μιργήσας, (εἰσὴ) ἀρχὴ εἰς τὸν κόσμον αὐτῷ, (σποι-) ποιήσας τὴν ἀρετῆς (αὐτ)ῆς, ἀφ' ἧν ἡμᾶς γινώ- θημεν. (Ταῦτ) α δὲ πάντα ἐξ αὐτοῦ ἔχοντες, οὐρε- λουσαν κατὰ πάντε διχαίσειν (αὐ) τῷ, ὃ ἡ δόξα ἐκ τῆς αἰῶνας ἡ αἰῶνων. Ἀμήν.

Ἀφρονεὶ καὶ ἀτιμῶντι ἐμοροὶ καὶ ἀπαιδῶντι χιλιά- ζου ἡμᾶς καὶ μικτηρίζου, ἐαυτοὺς βυλορθοὶ ἐπαί- ρεσαι τῆς ἡμετέρας αὐτῶν. Τὴν χάριδιώτατην ἡμετέρας τῆς ἰσχύος γινώσκου, γέγραπται γὰρ· Οὐκ ἔω μορφή πο οφθαλμῶν μου. ἀλλ' ἡ αὐρὰ καὶ φωνὴ ἡκούω. Τὴν γὰρ μὴ καθεσθῆναι βροτοῖς ἐναντι κυρίου; ἡ ἀπό τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ἀμειπτος ἀνήρ; εἰ κατὰ παιδῶν αὐτοῦ ἡ πισθεῖ, κατὰ δὲ ἀγγέλων αὐτοῦ σκολιόν τι ἐπινοή- σει. Ἐὰν ὅς δὲ ἐκαθεσθῆναι ὄντιον αὐτοῦ· ἔα δὲ, εἰ κατοικῶντες οἰκίας πηλίας, ἔξω καὶ αὐτοὶ ἐκ τῶ αὐ- τῶ ἀπλήθιστοι; ἐπαισιν αὐτοῦ σπῆς ἔσπον, καὶ ἀπο πορωθῆν ἕως ἐσπίρας ἀκ ἐτί εἰσιν. παρὰ τὸ μὴ διὰ ἀ- οδαὶ αὐτοῦ ἑαυτοῖς βοηθῆσαι, ἀπώλοτο. οὐ μόνον αὐτοῖς, καὶ ἐπέδωκεν, παρὰ τὸ μὴ ἔχον αὐτοῦ σο- φίαν. Ἐπικαλεῖσαι δὲ εἰ τίς σοὶ ὑπακούσεται, ἡ ἐτι- να ἀγίω ἀγγέλων ὄψει· καὶ γὰρ ἀφρονα ἀνερεῖ ὄρ- γη· πεπλατημένοι δὲ θανατοὶ ἔσθλος. Ἐγὼ δὲ ἔωρα- κα ἀφρονας ριζας βαλλόντες, ἀλλὰ εὐθὺς ἐβρωθῆ αὐτῶ ἡ δίαται. Πορρω γίνοντο οἱ υἱοὶ αὐτῶ ἀπο σω- τηρίας· κολαβεῖ θείουσαν ἐπὶ θύραις ἡσθῶν, καὶ ἐκ ἔσαι ὁ ἔξαιρῆμενος. Ἀ γὰρ ἐκείνοις ἡτοίμασαι, δι- κηοῖ ἔδοσαν· αὐτοὶ δὲ ἐκ κακῶν ἐκ ἔξαιρῆτοι ἔσονται.

Προδῆλων δὲ ἡμῶν ὄντων τούτων, καὶ ἐγκυκλιότες εἰς τὴν βαθεῖαν τῆς θείας γνώσεως, πάντε τὴν ποιῶν οφεί- λουμεν, ὅσα ὁ δεσπότης ἐπιτελεῖν ἐκέλευσεν. Κατὰ χεῖρας πετυγμένους τῆς τε ἀποσοφίας καὶ λειτργίας ἐπιτελεῖσθαι, καὶ ἐκ ἐκ τῆς ἀπίστεως (ἐκέλευσεν) γί- νεσθαι, ἀλλ' ὡς ἰσομοῖοις κηροῖς καὶ ἄραις· ὅτι τὴν καὶ δικαιοσύνην ἐπιτελεῖσθαι θέλει, αὐτοῦ ὡς ἐστὶν τῆ ὑπερ- τῆτι

qui tenent profane milites & oblatores, qui mille, quæ nos tribunas appellamus ab eo quod præfinit esse in scriptura. Ceterum quinquagenarii vel abbas, qui in capite erant antiquæ militia militum. Ceterum accipere dicitur, qui decem præfinit hominibus. Apud Clementem Alex. et in 1. Cor. 12. 20. Magis placet ista, quam est in Superius in 30. jam legimus. Testimo- nium huius operis nostri ab aliis tribunatur vocit.

τάτη αὐτοῦ βλάβησι· ἵνα ἵσως παντὶ ὑπόμνημα ὡς δὲ
 δεχόμενοι, ἀπροδέκται εἰν τῷ θελήματι αὐτῶ. Οἱ δὲ
 τοῖς ἀποστρεφόμενοι κηροῖς ποιῶντες τοῖς ἀποσφοραῖς
 αὐτῶ, εὐπροδέκται τε καὶ μακάριοι· τοῖς γάρ νομι-
 μοις τῷ δεσπότῃ ἀκολουθῶντες ἕδρα μαρτάνουσιν. Τῷ
 γὰρ ἀρχιερεὶ ἰδίαι λειτουργίαι δεδομένα εἰσὶ, καὶ
 τοῖς ἱερεῦσιν ἰδίος ὁ τόπος ἀποστέταται, καὶ λαϊκοῖς
 ἰδίαι ἑσθλοκονίαι ἐπιτίκται, ὁ λαϊκὸς ἀνθρώπος τοῖς
 λαϊκοῖς ἀποσφραγισμῶν δέδεται.

Ἐκάστος ὑμῶν, ἀδελφοί, σὺ τῷ ἰδίῳ τῷ ματι εὐ-
 χαριεῖται Θεῷ, σὺ ἀγαθῆ συνειδήσει ὑπαρχῶν, μὴ
 παρεβαίνων τὸν ὅρισμόν τῆς λειτουργίας αὐτῶ κα-
 νόνα, σὺ σεμνότητι. Οὐ πανταχῶς, ἀδελφοί, ἀποσ-
 φέρονται θυσιᾶι σὺ δὲ δειχισμῶ, ἢ εὐχῶν, ἢ περὶ ἀ-
 μαρτίας, καὶ * πλῆμμελίας, ἀλλ' εὐ Ἱερουσαλήμ μόν-
 ῃ καί εἰ δὲ ἐκ σὺ παντὶ τόπῳ ἀποσφείρεται, ἀλλ' ἐμ-
 προσφείν τῷ γὰρ πρὸς τὸ θυσιαστήριον, μωμοσκοπη-
 θεὶν τῷ ἀποσφείρομενον ὄρα τῷ ἀρχιερεὶ καὶ τῷ ἀποσ-
 φείρομενῳ λειτουργῶν. Οἱ δὲ ἀπὸ τῷ κατὰ τὸν βου-
 λήσεως αὐτῶ ποινῆς τε, θάνατον τῷ ἀποσφείρομενον ἔχου-
 σιν. Ὁρᾶτε, ἀδελφοί, ὅσω πλείονος κατηξιώθημεν
 γνώσεως, ποσῶν μάλλον ὑποκειμεθα κινδύνῳ.

Οἱ ἀπόστολοι ἡμῶν εὐαγγελισθῆσαν ἀπὸ τῷ κυρίῳ
 Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἰησὺς ὁ Χριστὸς ἀπὸ τῷ Θεῷ. Ἐξ-
 πέμφθη ὁ Χριστὸς ἀπὸ τῷ Θεῷ, καὶ οἱ ἀπόστολοι
 ἀπὸ τῷ Χριστοῦ· ἐγγίνοντο εὐν ἀμφοτέρω εὐτακτῶς ἐκ
 θελήματος Θεοῦ. Παραγγελίας εὐν λαβόντες, καὶ
 πληροφορηθέντες ὄρα τῷ ἀκατάστατος τῷ κυρίῳ ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ πισθόντες τῷ λόγῳ τῷ Θεῷ, μὴ
 ἀληθοφειας πνεύματος ἀγίου, ἐξηλθόν εὐαγγελι-
 ζόμενοι τῷ βασιλείῳ τῷ Θεῷ μέλλειν ἐρχεσθαι.
 Κατὰ χώρας εὐν καὶ πόλεις κηρῶντες καθίστανον τῶς
 ἀσφαρχᾶς αὐτῶ, δοκιμάσαντες τῷ πνεύματι, εἰς ἐπι-
 σκόπος καὶ διακόνος ἵδ' ἐμμένων πειθεῖν. καὶ τῷ πρὸ
 κηρῶς· ἐκ γὰρ δὴ πολλῶν χρόνων ἐγγίχθη περὶ
 ἐπισκόπων καὶ διακόνων, ὅπως γὰρ πρὸς λίγη ἢ γρη-
 φή· Κατὰ ἡσῶ τῶς ἐπισκόπος αὐτῶν ἐν διγρησῶν
 καὶ τοῖς διακόνος αὐτῶν ἐν πείσει.

Καὶ τῷ θωμάσων, εἰ οἱ σὺ Χριστῶ * πειθεῖσθε
 παρὰ Θεοῦ ἔργον ποιῶτε, κατῆσαν τῶς ἀποσφραγι-
 στες; ὅπως καὶ ὁ μακάριος πειθὸς θεράπων σὺ ἐλῶ τῷ
 οἴκῳ Μωϋσῆς, * τῷ διατεταγμένα αὐτῷ πάντα ἐση-
 μεκῶσται σὺ τῶς ἱεραῖς βιβλοῖς, ὡ καὶ ἐπικολοθεῖ-
 σαν οἱ λοιποὶ ἀποφῆται, σὺ ἐπιμαρτυροῦντες τοῖς
 ὑπ' αὐτοῦ νομοθετημένοις. Ἐκεῖνος γὰρ ζῆλος ἐμ-
 πεσόντος περὶ τῆς ἱερωσύνης, καὶ ἐστιαζουσῶν ἵδ' φυ-
 λῶν, ὅπως αὐτῶν εἰν τῷ ἐνδοξῷ ὀνόματι κεκοσμη-
 μένη, ἐκέλευσεν τοῖς δωδεκα φυλάρχος ἀποσφραγι-
 κείν αὐτῶ βαβδύς, ἐπιγεγραμμένας ἐκάστος φυλῆς
 κατ' ὄνομα· Ἐ λαβῶν αὐτῶς ἔδωκεν, καὶ ἐσφραγισεν

omnia secundum beneplacitum facta, accepta
 essent voluntati ejus. Qui ergo assignatis
 temporibus oblationes suas faciunt, accepti
 & beati sunt: nam qui legitima Dei se-
 quantur, non peccant. Summo quippe sa-
 cerdoti sua munia tributa sunt: & sacerdo-
 tibus locus proprius praestitutus est: Levitis
 quoque sua ministeria incumbunt: homo
 laicus praecipis laicis constringitur.

41. Unusquisque vestrum, fratres, in pro-
 prio ordine ac statu gratias agat Deo, in
 bona conscientia degens, non transgrediens
 praescriptam muneris sui regulam, in hone-
 state. Non ubique, fratres, offeruntur: sa-
 crificia iurgia, vel votiva, vel pro peccato &
 delicto, sed Ierosolymis tantum; atque il-
 lic non in omni loco fit oblatio, sed ante
 templum ad altare, postquam a summo sa-
 cerdote & praedictis ministris, quorum est
 explorare an omnis maculae expertus sit, in-
 specta ac probata esset. Qui ergo aliquid
 praeter, id, quod voluntati illius consen-
 taneum est, agunt, morte multantur. Vide-
 te fratres: quo majori cognitione donati
 sumus, eo graviore periculo sumus obnoxii.

42. Apostoli nobis evangelizaverunt a Do-
 mino Jesu Christo, Jesus Christus a Deo.
 Missus est igitur Christus a Deo, & Apo-
 stoli a Christo: factumque est utrumque
 ordinatum ex voluntate Dei. Itaque acceptis
 mandatis & certo persuasi per resurrectionem
 Domini nostri Jesu Christi, & in fide con-
 firmati per verbum Dei cum Spiritus-sancti
 plenitudine & securitate, egressi sunt annun-
 tiantes adventurum esse regnum Dei. Prae-
 dicantes igitur per regiones ac urbes, primi-
 tias earum, spiritu cum probassent, in epi-
 scopos & diaconos eorum qui credituri erant
 constituerunt. Neque hoc nove a multis
 enim temporibus de episcopis & diaconis
 scripturam fuerat. Sic enim alicubi dicit
 Scriptura: Constituum episcopos eorum in justi-
 tia, & diaconos eorum in fide.

43. Et quid mirum, si quibus in Christo
 commissum est a Deo hujusmodi munus,
 praedictos constituerint? quando quidem, &
 beatus Moyses, fidelis famulus in tota do-
 mo, omnia quae ipsi mandata erant in fa-
 cris libris annotavit: quae & secuti sunt
 reliqui Prophetae, iis quae ab ipso sancita
 erant testimonium pariter perhibentes. Ille
 namque, cum amulatio pro sacerdotio in-
 cidisset, ac tribus digladiarentur inter se,
 quoniam illarum glorioso hoc nomine ornata
 esset; iussit ut duodecim principes tribuum
 afferrent sibi virgas quibus uniuscujusque
 tribus nomen esset superscriptum: haecque
 cum

* ἡ ἀποστολή
 ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

* ἡ ἀποστολή
 ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

* ἡ ἀποστολή
 ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

1 Supple secundam veterem legem. Quam immemore autem epistolam istam ante templi Ierosolymitani excidium scriptam esse nunc nonnulli colligunt, in praevio monito patet.

2 Sancta caelestis, inquit Philo Judaeus in libro de victimis, amantur in hoc negotio, ut probatissimi sacerdotum praestantissime ab eorumque consuetudine tum qua suo venere seminationeque laetent diligenter perseverent, ne vel levis macula fugiat. Idem Philo libro de agricultura obtinet & apud Gentiles tulle delectos qui hoc munere fungerentur, huius a nonnullis amplexus nuncupatos.

3 Pluribus revivunt Corelianus nonnullos, qui hinc conficere se posse putant, duos tantum in clero ordines, episcopos scilicet & diaconos a Clemente agnosci. Superius quippe num. 40. praeter sacerdotes & levitas, summum sacerdotem praedicit, & interitus num. 40. cum Corinthiis expostulat, quod deest ab eis sint presbyteri, quos Apostoli aliter eximii viri ordinaverunt. Fortis etiam episcopos tantum, & diaconos hic recitat, propter Esaiam locum mox ab eo citatum, in quo episcopi & diaconi nominati memorantur.

4 Similis est Chrysostomi libro quod Christus sit Deus tom. 5. c. 7. p. 117. hujusmodi observatio: Et neque ipsam sacerdotum nomina, episcoporum nomina duo, obtinuit (vetus lex) constitutum enim principes tuos in pace dicit, & episcopos tuos in iustitia. Nomen Graece apud Esaiam legerat, ἀποστολή γὰρ τῶς ἀποστολῆς, ἐπὶ τῶς τῶς ἐπισκόπων καὶ τῶς διακόνων. Pro verbo ἀποστολή, existit apud Septuaginta καὶ ἄλλοι: quos secutus Irenaeus libro 4. c. 44. scribit: Tales presbyteros nunc Esaias, de quibus & Propheta ait, Et dabo principes tuos in pace, & episcopos tuos in iustitia. Quo in loco Irenaeus presbyteri episcoporum vocabula promittit accipit, ac synonyma habet.

CIRC. ANN
 CHR. 97

Præsertim in
 oblationum
 ritu

Clon. Alex.
 1874

Episcopi &
 diaconi ab A-
 postolis ordi-
 nati

Esa. 55. 14.
 112.

Num. 11. 27.
 Heb. 5. 1.

Qui Moyses
 contentionem
 de sacerdotali
 dignitate ordi-
 nam sedavit.
 Num. 17. 1.
 67.

LXV.

Si quis clericus inventus fuerit die dominico jejunare, vel sabbato, praterquam uno solo, deponatur: sin autem laicus, segregetur.

LXVI.

Si quis virginem non desponsatam vi allata habet, segregetur: ei autem aliam accipere non liceat, sed illam retinere quam elegit, etiam si pauper sit.

LXVII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus secundam ordinationem ab alio susceperit; deponatur & ipse, & qui ordinavit, nisi utique constiterit, quod ab hæreticis ordinationem habeat. Qui enim ab eis baptizati & ordinati sunt, ut fideles vel clerici sint, fieri non potest.

Intelligitur de Catechizantibus, ut cap. 19. Concil. Nic. & 91. in Synodi.

LXVIII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel lector, vel cantor & sanctam pasche quadragesimam non jejunat, vel quartum diem, vel parasceven, praterquam si propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur: si sit autem laicus, segregetur.

vel hypo-diaconus, vel lector

LXIX.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex clericorum catalogo, jejunat cum Judæis, vel cum ipsis festos dies agit, vel ab ipsis xenia accipit; ut, verbigratia, azyma, vel quid tale, deponatur. Si vero sit laicus, segregetur.

LXX.

Si quis Christianus oleum deferat in templum gentium, vel in synagogam Judæorum in eorum festis, ut lucernam accendat, segregetur.

LXXI.

Si quis clericus, vel laicus a sancta ecclesia ceram vel oleum auferat, segregetur.

LXXII.

Vas aureum, vel argenteum, vel velum sanctificatum nemo amplius in suum usum convertat; hoc fit enim prater jus & contra leges. Si quis autem deprehensus fuerit, mulctetur.

LXXIII.

Episcopum a viris fide dignis ob aliquid accusatum, ipsum ab episcopis vocari necesse est: & si se quidem stiterit, & confessus vel convictus sit, statuatur pœna. Si autem vocatus non paruerit, secundo etiam vocetur, missis ad ipsum episcopis duobus. Si etiam sic non obedierit, vocetur & tertio, duobus ad eum rursus missis episcopis. Si autem vel sic aspernans & contumax se non stitefit, Synodus ea quæ videntur, adversus eum pronunciet, ne lucrifacere videatur, dum iudicium subterfugit.

Εἰ τις κληρικὸς ἑρέθῃ τῶν κυριακῶν ἡμερῶν νηστῶν, ἢ τὸ σάββατον, κτλ. τοῦ ἐνός μόνου, καθαιρεῖσθω. εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριεῖσθω.

Ξβ.

Εἰ τις παρθένον ἀμνήσθων βρασαύμνος, ἔχει, ἀφοριεῖσθω. Μὴ ἔχειναι δὲ αὐτῷ ἑτέραν λαμβάνειν, ἀλλ' ἐκείνην, ὡς ἡρετίστατο, καὶ ποικιλῶς τυχῶν.

Ξγ.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος ἄλλοθεν χειροτονίαν διέξῃται πρὸς τινος, καθαιρεῖσθω καὶ αὐτός, καὶ ὁ χειροτονήσας. Εἰ μὴτε ἀρα συζητῇ, ὅτι κατὰ αἰρετικῶν ἔχει τῶν χειροτονίαν. Ταῦς γὰρ παρὰ τοῦ τοιοῦτου βαπτισθῶστας, ἢ χειροτονθῶστας, ὅτε πιστὸς, ὅτε κληρικὸς εἶναι δυνατὸν.

Ξδ.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψαλτῆς, τῶν ἀγίων πατερῶν κτλ. τῶν παλαιῶν, ἢ τῶν παρὰ τὸν ἑσπέρου, καθαιρεῖσθω, ἔκτος εἰ μὴ δὲ σθένειαν σωματικῶν ἐμποδίζοιτο. Εἰ δὲ λαϊκός εἴη, ἀφοριεῖσθω.

C

Ξθ.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλος τὸ κατὰ λόγον τοῦ κληρικῶν, ἢ νηστῶν μὴ τοῦ Ἰουδαίων, ἢ σιωπηροῦ μετ' αὐτῶν, ἢ δέχοιτο παρ' αὐτῶν τὰ τῆς ἑορτῆς ξένια, εἶον ἀζύμα, ἢ τι τῶν, καθαιρεῖσθω. Εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριεῖσθω.

ο.

Εἰ τις χριστιανὸς ἔλαιον ἀπειρήκῃ εἰς ἑτέρον ἔθνος, ἢ εἰς σαμαριτικῶν Ἰουδαίων, ὅσα ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν, ἢ λόχου ἀπτεῖ, ἀφοριεῖσθω.

οα.

Εἰ τις κληρικὸς ἢ λαϊκός ἀπὸ τῆς ἀγίας ἐκκλησίας ἀφίληται κηρον, ἢ ἔλαιον, ἀφοριεῖσθω.

οβ.

Σπῆδος χρυσοῦ καὶ ἀργυρῶν ἀγισθῶν, ἢ ὀθόνων, μηδεὶς ἐτεῖ εἰς οικίαν χρῆσιν σφετεριεῖσθω παράνομον γὰρ εἰ δὲ τις φαρασῆθ, ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῶ.

ογ.

Επίσκοπον κατηγορηθέντα ἐπὶ τινὶ πᾶρα ἀξιοπίστων ἀνθρώπων, καλεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκαῖον ὑπο τοῦ ἐπίσκοπων. Κανὸν μὲν ἀπατήσῃ καὶ ὁμολογήσῃ, ἢ ἐλεγχθῆθ, ὅθεν σθαι τὸ ἐπιτίμιον. Εἰ δὲ καλοῦμνος μὴ ὑπακούσῃ, καλεῖσθω καὶ ἄλλοθεν, ἀποστελλομένων ἐπ' αὐτὸν δύο ἐπίσκοπων. εἰ δὲ καὶ οὕτως καταφρονησῃς μὴ ἀπατήσῃ, ἢ σιωπῶσ ἀποφανεῖσθω καὶ αὐτοῦ τῆ δοκοῦντα, ὅπως μὴ δοξῇ κερδαίνειν φιροδικῶν.

οδ.

1 ἔχει αὐτὸν 2 ἔχει αὐτὸν 3 ἢ μὴ δοξῇ, κατὰ ἀριστοῦ αὐτὸν ἔχειν. 4 quidam codices omittunt τὸ πᾶρα, 5 ἔχει αὐτὸν 6 δέχεται αὐτὸν 7 ἢ ὅσα ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν λόχου. 8 ἔχει.

ius contumelia affecerit, pœnas luat: & Αἰσὺν τιμῶν κ' εἰ μὴ κληρικὸς, κἀδαιρείσθω·
 si sit quidem clericus, deponatur: si ve- εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφωλεϊσθῶ.

LXXXIV.

Sint vobis omnibus clericis & laicis li-
 bri venerandi & sancti, veteris quidem tes-
 tamenti, Moïsi quinque, Genesis, Exo-
 dus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium.
 Jesu Nave unus. Judicum unus. Ruth unus.
 Regnorum IV. Paralipomenon, id est de-
 relictorum libri dierum, duo. Esdræ duo.
 Hester unus. Machabæorum tres. Job
 unus. Psalterium unus. Salomonis tres,
 Proverbia, Ecclesiastes, Cantica Canti-
 corum. Prophetarum XII. unus. Esaiæ
 unus, Jeremie unus, Ezechiel unus, Daniel
 unus. Extrinsecus autem a vobis intelli-
 gatur, debere vestros adolescentes discere
 Sapientiam eruditissimi Sirach.

Nostra autem, id est, novitestiamenti,
 Evāgelia quatuor, Matthæi, Marci,
 Lucæ, Joannis, Pauli epistolæ quatuor-
 decim, Petri epistolæ duæ, Joannis tres,
 Jacobi una. * Clementis epistolæ duæ,
 & ordinationes vobis episcopis per me
 Clementem in octo libris editæ, quæ non
 sunt omnibus divulgandæ, propter ea
 quæ sunt in eis mylica: & actus nostri
 apostolorum.

Haec vobis Gentiani versio.

Hæc vero * de regulis constituta vobis
 sint per nos, o episcopi. Vos autem ob-
 temperantes, salvabimini, & pacem habe-
 bitis. At si non parueritis, puniemini, &
 bellum mutuo perpetuum habebitis, pœ-
 nam inobedientiæ congruam daturi. Deus
 porro, qui solus est æternus ac universorum
 creator, vos omnes pacè in Spiritu sancto
 confortabit, & aptos reddet ad omne opus
 bonum, immutabiles, irreprehensibiles,
 sine crimine, dignisque faciet æterna vita
 nobiscum, per * intercessionem dilecti filii
 sui Jesu Christi, Dei & salvatoris nostri;
 cum quo gloria sit ipis supra omnia Deo
 Patri cum sancto Spiritu consolatore, nunc
 & semper & in sæcula sæculorum.

Ἔσθ' * πᾶσιν ὑμῖν κληρικῶς καὶ λαϊκῶς
 βιβλία σιβάσματα καὶ ἅγια, τῆς μὲν παλαιᾶς
 διαθήκης, Μωϋσίου πέντε, Γενεσίς, Ἐξο-
 δός, Λευιτικόν, Ἀριθμοί, Δευτερονόμιον.
 Ἰησοῦ υἱοῦ * Ναυῆ ἐν, Ρούθ ἐν Βασι-
 λεῶν πέντε, παραλειπομένων τοῦ βιβλίου
 ἡμερῶν, * δύο, Ἐσθὴρ ἐν, * Μαχαβαιο-
 κῶν * τρία, Ἰβ ἐν, * Ψαλτήριον ἐν Σο-
 λωμῶντος τρία, Παροιμίαι, Ἐκκλησιαστής,
 ἄσμα ἁγμάτων. Προφητῶν δεκάδύο, ἐν. Ἡ-
 σαίου ἐν, Ἰερμίου ἐν, Ἰεζεκίηλ ἐν, Δανιήλ
 ἐν. Ἐξωθεν δὲ ἀποστειρόσθω ὑμῖν, μηδὲ
 καὶ ὑμῶν τοὺς νέους τῶν σοφῶν τοῦ πολυμα-
 θοῦ Σιραχ.

Ἡμέτερα δὲ, τοῦτ' ἐστὶ, τῆς κρητῆς διαθή-
 κης, Εὐαγγέλια τέσσαρα, Ματθαίου, Μάρ-
 κου, Λουκᾶ, Ἰωάννου. Παύλου ἐπιστολαὶ δε-
 κατέσσαρες, Πιπρῶ ἐπιστολαὶ δύο, Ἰωάννου
 τρεῖς, Ἰακώβου μία, Ἰούδα μία. Κλήμεντος
 ἐπιστολαὶ δύο, καὶ αἱ διατάξεις ὑμῖν τῆς ἐπι-
 σκοπίας δι' ἐμῆ Κλήμεντος ἐν ὁκτώ βιβλίοις
 ἀποστειρωθήσονται (ὡς οὐ * δεῖ δημοσιεῖν ἐπὶ
 πάντων, διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά) καὶ αἱ ἀπο-
 κρίσεις ἡμῶν ἧς ἀπεσολῶν.

Τίλος ἧς ἀποσολικῶν Κανόνων.

Ταῦτα δὲ περὶ κανόνων διατετάχθω ὑμῖν
 παρ' ἡμῶν, ὧ ἐπίσκοποι, ὑμεῖς δὲ ἐμμελῶντες
 αὐτοῖς, σωθήσεσθε, καὶ εἰρήνῃ ἔχετε· ἀπει-
 θουῦντες δὲ κολασθήσεσθε, καὶ πόλεμον μετ'
 ἀλλήλων αἰδίον ἔχετε, δίκῃ τῆς ἀηκείας τῆς
 ἀποσηκώσαν τινῶντες. Ὁ Θεὸς δὲ ὁ μόνος
 αἰδῖος καὶ ἧς ὅλων ποιητῆς, ἀπαντὸς ὑμᾶς διὰ
 τῆς εἰρήνης ἐν πνεύματι ἁγίῳ σθενώσει, καὶ
 κατάρτισει εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, ἀξίους,
 ἀμώπτους, ἀνεγκλήτους. καὶ καταξιώσει τῆς
 αἰωνίου ζωῆς σὺν ἡμῖν, διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ
 ἡγαπημένου παιδὸς αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ
 Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν· μεθ' οὗ ἡ δόξα αὐτῷ
 τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ πατρὶ, σὺν ἁγίῳ πνεύμα-
 τι τῷ παρακλητῶ, νῦν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς
 αἰῶνας ἧς αἰῶνων.

CA-

1. Ioh. Antioch. tit. 10. ubi hunc canonem recitat, sicut de Machabæis al. hic addit, τῶνδ' ἐν.

CANONES APOSTOLORUM SANCTORUM ET OMNI VENERATIONE PROSEQUENDORUM,

Ex interpretatione Dionysii Exigui.

TITULI CANONUM.

- I. De ordinatione episcopi.
- II De ordinatione presbyterorum, diaconorum & ceterorum.
- III. Nihil aliud in sacrificio, prater quod dominus statuit, offerendum.
- IV. Quae species ad altare, non ad sacrificium, sed ab benedictionem simplicem debeant exhiberi.
- V. Quod ea quae in ecclesiis offerri non possunt, ad domos sacerdotum a fidelibus deferantur.
- VI. Ut episcopus aut presbyter uxorem suam, quam debet casta regere, non relinquat.
- VII. Ut sacerdotes & ministri altaris, secularibus curis abstineant.
- VIII. Quo tempore pascha celebretur.
- IX. Quod ministri altaris oblatione celebrata, communicare debeant.
- X. Quod fideles laici ingredientibus ecclesiam, communicare debeant.
- XI. Quod cum excommunicatis non sit orandum.
- XII. Quod cum damnatis clericis non sit orandum.
- XIII. Ut nullus fidelium prater commendatitias suscipiatur epistolae.
- XIV. Ut ab episcopis aliena parochia minime pervadatur.
- XV. Ut clerici proprias ecclesias non relinquunt.
- XVI. Ut episcopus, qui clericos alterius suscepit, communione privetur.
- XVII. Quod bigami non admittantur ad clerum.
- XVIII. Quod is qui viduam vel epulam aut meretricem acceperit, non admittatur ad clerum.
- XIX. Qui duas sorores habuerit, non admittatur ad clerum.
- XX. Clericum fidei iuramentum esse non posse.
- XXI. Quod hi qui non sponte eunuchizati sunt, suscipiantur ad clerum.
- XXII. Ut is qui se eunuchizavit, clericus non fiat.
- XXIII. Ut clericus qui se eunuchizavit, abiciatur a clero.
- XXIV. Ut laicus qui se eunuchizavit, tribus annis communione privetur.
- XXV. Quod episcopus, aut presbyter, aut diaconus, si pro criminibus damnati fuerint, minime communione priventur.
- XXVI. Similiter & reliqui ministri ecclesiae.
- XXVII. Qui clerici debeant conjugibus copulari.
- XXVIII. Quod episcopus, presbyter, & diaconus, fideles peccantes verberare non debeant.
- XXIX. Quod officium pristinum damnatis pro criminibus usurpare non debeant.
- XXX. Quod non debeant officia ecclesiastica pecuniis obtineri.
- XXXI. Ut ecclesia seculari potentia minime pervadatur.
- XXXII. De presbytero, qui contempto episcopo, seorsum convensus congregare tentaverit.
- XXXIII. Quod clerici damnati non debeant ab aliis recipi.
- XXXIV. Ut nullus episcopus, presbyter, aut diaconus, sine commendatitiis suscipiatur epistolae.
- BXXXV. De primatu episcoporum.
- XXXVI. Quod non liceat episcopum in aliena provincia clericos ordinare.
- XXXVII. De ordinatis episcopis, nec receptis.
- XXXVIII. Ut bis in anno concilia celebrentur.
- XXXIX. Ut tantum curam rerum ecclesiasticarum episcopus habeat.
- XL. De dignitate pontificis, & quod rerum suarum habeat potestatem.
- XLI. Quod episcopus rerum ecclesiasticarum pro dispensatione pauperum habeat potestatem.
- XLII. Quod Episcopus, presbyter, & diaconus, aleator & ebriosus esse non debeat.
- XLIII. Similiter clerici & laici, si permanserint in alea, communione priventur.
- XLIV. Quod episcopus, presbyter, & diaconus, non debeat usuras accipere.
- CXLV. Quod non debeat episcopus, presbyter, aut diaconus, cum haereticis orare.
- XLVI. Quod non debeant haereticorum baptismata comprobari.
- XLVII. Quod ecclesia baptismate baptizatus, de novo baptizari non debeat: & non ita baptizatus, debeat baptizari.
- XLVIII. Laicum pellem suam conjugem, communione privandum.
- XLIX. Quod in nomine Trinitatis debeat baptizari.
- L. Quod non debeat una merse in baptismate, quasi in morte Domini, provenire.

(a) CANONES

I. EPISCOPUS a duobus aut tribus episcopis ordinetur.

II. Presbyter ab uno episcopo ordinetur, & diaconus, & reliqui clerici.

Concil. General. Tom. I.

III. Si quis episcopus, aut presbyter, prater ordinationem domini alia quaedam in sacrificio offerat super altare, id est, aut mel, aut lac, aut pro vino siceram, aut confecta quaedam, aut volatilia, aut ani-

Sacrificium
milla a do-
mine ordina-
tum.

A. Incipit Canonum Apostolorum per Clementem Papam prolata. A. Incipit Regula Ecclesiastica Sanctorum Apostolorum, prolata per Clementem Ecclesia Romana Pontificem. In Reg. MS. 1203. Apostolorum Canones, qui per Clementem Romanum Pontificem de Graeco in Latinum, sicut quidem affirmat, diuinitus esse translatis, sunt quinquaginta. At in pervetusto Codice Bibliothecae Paris. Sec. Iesu haec collectio Dionysiana Canonum Apostolorum habet hunc titulum: Incipit Ecclesiastica regula sanctorum Apostolorum, prolata per Clementem Ecclesia Romana Pontificem, qua ex Graeco exemplaribus in ordinem primo ponuntur: quibus quampdam quidem consensum non praeiudicium, & tamen postea quaedam constantia Pontificum ex ipsi Canonibus adsumpta esse videtur. Quae ipsa verba sunt Dionysii Exigui in praefatione superioris positae. Harduinus. Lucerna hunc titulum praebet: Regula Ecclesiastica Sanctorum Apostolorum per Clementem prolata. (a) Dantur etiam variantes ex Cod. 194. Luciano saeculo VIII. scripto, in quo tamen canonis sunt 49. qui duo canonis coniunguntur in unum.

malia aliqua, aut legumina, contra constitutionem domini faciens, congruo tempore deponatur.

IV.

Offerre non liceat aliquid ad altare præter novas spicas & uvas & oleum ad luminaria, & thymiana, id est incensum, tempore quo sancta celebratur oblatio.

V.

Reliqua poma omnia ad domum primitiæ episcopo & presbyteris dirigantur, non offerantur in altari. Certum est autem, quod episcopus & presbyteri dividant & diaconi & reliquis clericis.

VI.

Episcopus, aut presbyter, uxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abiciat: si vero rejecerit, excommunicetur: sed si perseveraverit, deiciatur.

VII.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus nequaquam sæculares curas assumat: si aliter, deiciatur.

VIII.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, sanctum paschæ diem ante vernale æquinoctium cum Judæis celebraverit, deiciatur.

IX.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vel quilibet ex sacerdotali catalogo, facta oblatione, non communicaverit, aut causam dicat, ut si rationabilis fuerit, veniam consequatur: aut si non dixerit, communionem privetur, tamquam qui populo causa læsionis extiterit, dans suspensionem de eo qui sacrificavit, quod recte non obtulerit.

X.

Omnes fideles qui ingrediuntur ecclesiam & scripturas audiunt, non autem perseverant in oratione, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines ecclesiæ commoventes, convenit communionem privari.

XI.

Si quis cum excommunicato saltem in domo simul oraverit; iste communionem privetur.

XII.

Si quis cum damnato clerico, veluti cum clerico, simul oraverit iste damnetur.

XIII.

Si quis clericus aut laicus a communionem suspensus, seu communicans, ad aliam properet civitatem, & suscipiatur præter commendatitias literas; & qui susceptus est, communionem privetur. Excommunicato vero proteletur ipsa correptio, tamquam qui mentitus sit, & ecclesiam Dei seduxerit.

XIV.

Episcopo non licere alienam parochiam, propria relicta, pervadere, licet cogatur a plurimis. Nisi forte quis cum rationabili causa compellatur, tamquam qui possit ibidem constitutus plus lucri conferre, & in causa religionis aliquid profecto prospicere. Et hoc non a semetipso pertinet, sed multorum episcoporum judicio & maxima supplicatione perficiat.

XV.

Si quis presbyter, aut diaconus, aut quilibet de numero clericorum; relinquens propriam parochiam, pergat ad alienam, & omnino demigrans præter episcopi sui conscientiam, in aliena parochia commoretur, hunc ulterius ministrare non patimur, præcipue si vocatus ab episcopo, redire contempserit; in sua inquietudine perseverans. Verumtamen tanquam laicus ibi communicet.

XVI.

Episcopus vero, apud quem moratus esse constiterit, si contra eos decretam cessationem pro nihilo reputans tamquam clericos forte susceperit, velut magister inquietudinis, communionem privetur.

XVII.

Si quis post baptismum secundis fuerit nuptiis copulatus, aut concubinam habuerit, non potest esse episcopus, non presbyter aut diaconus, aut prorsus ex numero eorum, qui ministerio sacro deserviunt.

XVIII.

Si quis viduam aut ejectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, vel aliquam de iis quæ publicis spectaculis mancipantur, non potest esse episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut ex eorum numero qui ministerio sacro deserviunt.

XIX.

Qui duas in conjugium sorores acceperit, vel filiam fratris, clericus esse non poterit.

XX.

Clericus fidejussionibus inserviens, abjiciatur.

XXI.

locus.

dividunt

Dist. 28 c. 14. Si quis docuerit & dist. 31 c. Quicumque declarando c. Et in decret. Ivo lib. 3. Concil. Antioch. c. 1. Dist. 33 c. Episcopus aut sacerdos

Concil. Antioch. c. 1. Titulus E. p. 101. Antioch. n. 1.

De Concil. Antioch. c. 1. Omnes fideles Concil. Antioch. c. 1.

Concil. Antioch. c. 1. domo locutus fuerit, vel s. 700. t. 227.

Concil. Antioch. c. 6. In decret. Ivo lib. 3.

Et, Ecclesiam. Luc. fuerit.

Nic. Concil. can. 11. Antioch. Conc. c. 22. cum compellat, professus

Nic. Concil. can. 14. Antioch. c. 1. c. 1. canon.

Concil. Antioch. c. 1.

Dist. 34. c. Si quis post

Dist. 34. c. Si quis vid

(a) Luc. deponatur. (b) Luc. deponatur. (c) Luc. deponatur. Sequentes notæ ex Harduino, & Card. de Aguirre delumptæ sunt. Theodoras Cant. legit gratia. a leg. C. ex Amalano, Regnone, & Burchardo. (d) Luc. supplicatorem faciam. (e) in Luc. deest communicant. a 17 pp. Vatic. n. 630. (f) Luc. profanatur. 4 Supplicatio non profanatur. Vatic. 5 ut in aliena. Vatic. 6 & Vatic. 7 Ex eo numero. Vatic. 8 filiam patris. Vatic.

XXI.

Distin. 11. c. Eunuchus si per. Conc. Nic. c. 1. Eunuchus si per insidias hominum factus est, vel si in persecutione ejus sunt amputata virilia, vel si ita natus est, & est dignus, efficiatur episcopus.

XXII.

Distin. 11. c. Si quis absciderit. Conc. Nic. c. 1. Si quis abscidit semetipsum, id est, si quis amputavit sibi virilia, non fiat clericus, quia suus homicida est, & Dei conditionis inimicus.

XXIII.

Nic. conc. can. 2. Si quis cum clericus fuerit, absciderit semetipsum, omnino damnetur, quia suus est homicida.

XXIV.

Laicus semetipsum abscidens, annis tribus communione privetur, quia suae vitae insidiator extitit.

XXV.

Distin. 81. c. presbyter aut diaconus. Natum 1. c. secundum aliam litteram. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto captus est, deponatur: non tamen communione privetur. Dicit enim scriptura: *Non vindicabit dominus bis in idipsum.*

XXVI.

Similiter & reliqui clerici huic conditioni subjaceant.

XXVII.

In decret. Ivo lib. 3. (a) In nuptiis autem qui ad clerum provecti sunt, praecipimus, ut si voluerint, uxores accipiant: sed lectores canonicosque tantummodo.

XXVIII.

Distin. 47. c. episcopus aut presbyterum. Mal. 13. 2. Petr. 2. 21. Episcopum, aut presbyterum, aut diaconum percipientem fideles delinquentes, aut infideles inique agentes, & per hujusmodi valentem timeri, dejici ab officio suo praecipimus, quia nusquam nos hoc dominus docuit. E contrario vero ipse cum percuteretur, non repercutiebatur: cum malediceretur, non remaledicebat: cum pateretur, non comminabatur.

XXIX.

Antioch. concil. can. 4. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, depositus juste super certis criminibus, ausus fuerit attrectare ministerium dudum sibi commissum, hic ab ecclesia penitus abscindatur.

XXX.

Chalc. conc. c. 8. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus per pecunias hanc obtinuerit dignitatem: dejiciatur & ipse, & ordinator ejus, & a communione modis omnibus abscindatur, sicut Simon magus a Petro.

XXXI.

16 quaest. 1. c. Si quis episcopus. Si quis episcopus secularibus potestatis.

Concil. General. Tom. I.

Atibus usus ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur, & segregentur omnes qui illi communicant.

XXXII.

Antioch. concil. c. 5. Si quis presbyter contemnens episcopum suum, seorsum collegerit, & altare aliud erexerit, nihil habens quo reprehendat episcopum in causa pietatis & justitiae, deponatur, quasi principatus amator existens; est enim tyrannus: & ceteri clerici quicumque tali consentiunt, deponantur, laici vero segregentur. Haec autem post unam & secundam & tertiam episcopi obsecrationem fieri (b) conveniat.

XXXIII.

Nic. conc. can. 1. Antioch. c. 6. item episcopus Alex. quod extat apud Theodorum lib. 1. cap. Si quis presbyter, aut diaconus ab episcopo suo segregetur, hunc non licere ab alio recipi, sed ab ipso qui eum sequestraverat, nisi forsitan obierit episcopus ipse qui eum segregasse cognoscitur.

XXXIV.

Antioch. concil. can. Nullus episcoporum peregrinorum, aut presbyterorum, aut diaconorum, sine commendatitiis suscipiatur epistolis. Et cum scripta detulerint, discutiantur attentius, & ita suscipiantur, si praedicatores pietatis extiterint: sin minus, nec quae sunt necessaria, subministrentur eis, & ad communionem nullatenus admittantur, quia per subreptionem multa proveniunt.

XXXV.

Antioch. concil. can. 1. Ann. ep. 3. Episcopos Gentium singularum scire convenit, quis inter eos primus habeatur, quem velut caput existiment, & nihil amplius praeter ejus conscientiam gerant, quam illa sola singuli, quae parochiae propriae & villis, quae sub ea sunt, competunt. Sed nec ille praeter omnium conscientiam faciat aliquid: sic enim unanimitas erit, & glorificabitur Deus per Christum in Spiritu sancto.

XXXVI.

Antioch. concil. can. 13. Episcopum non audere extra terminos proprios ordinationes facere in civitatibus & villis quae illi nullo jure subjectae sunt. Si vero convictus fuerit hoc fecisse, praeter eorum conscientiam qui civitates & villas detinent; & ipse deponatur, & qui ab illo sunt ordinati.

XXXVII.

Antioch. concil. can. 17. & 18. Si quis episcopus non susceperit officium, & curam populi sibi commissam, hic communione privetur, quoadusque consentiat, obedientiam com-

D 2 mo

1 sibi deest in Vatic. (a) Luc. inuipit. 2 Alia valent. 3 Canon hic vicesimus nonus appellatur a Zacharia Papa an. 747. 4 abscidatur. Vatic. 5 abscidatur Vatic. 6 quod Vatic. 7 deponatur deest in Vatic. (b) Luc. inuipit. 8 extiterint, minus ut quae sunt necessaria subministrum. Vatic. 9 fecisse deest in Vatic. 10 civitates ipsas Vatic.

modans similiter autem ¹¹ Presbyter, & diaconus. Si vero perrexit, nec receptus fuerit, non pro sua sententia, sed pro malitia populi, ipse quidem maneat episcopus, clerici vero civitatis communionem priventur, eo quod eruditores inobedientis populi non fuerunt.

XXXVIII.

¹¹ Nov. conc. Antioch. conc. c. 20.

Bis in anno episcoporum concilia celebrantur, ut inter se invicem dogmata pietatis explorent, & emergentes ecclesiasticas contentiones (*) amoveant: semel quidem quarta septimana pentecostes, secundo vero duodecima die mensis. ¹² Hyperberetzi.

XXXIX.

¹² ad est. Octobris.

Omnium negotiorum ecclesiasticorum curam episcopus habeat, & ea velut Deo contemplante dispense, nec ei liceat ex his aliquid omnino contingere, aut parentibus propriis, quæ Dei sunt, condonare. Quod si pauperes sunt, tamquam pauperibus subministret, nec eorum occasione ecclesiæ negotia deprædetur.

XL.

Presbyteri & diaconi præter episcopum nihil agere pertinent. Nam domini populus ipsi commissus est, & pro animabus eorum hic redditurus est rationem.

¹³ Antioch. c. 24.

Sint autem manifestæ res propriæ episcopi, (si tamen habet proprias) & manifestæ dominicæ, ut potestatem habeat de propriis moriens episcopus, sicut voluerit, & quibus voluerit, derelinquere: nec sub occasione ecclesiasticarum rerum, quæ episcopi esse probantur, intercidant: fortassis enim aut uxorem habet, aut filios, aut propinquos, aut servos. Et justum est hoc apud Deum & homines, ut nec ecclesia detrimentum patiatur ignoratione rerum pontificis, nec episcopus vel ejus propinqui obtentu ecclesiæ proferbantur, & in causas incidant qui ad eum pertinent, morsque ejus injuriis. ¹⁴ malæ famæ ¹⁵ subiciatur.

XLI.

¹⁴ subiacet.

Præcipimus, ut in potestate sua episcopus ecclesiæ res habeat. Si enim animæ hominum pretiosæ illi sunt creditæ, multo magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita ut potestate ejus indigentibus omnia dispense per pre-

¹⁵ quest. c. Præcipimus, ut Conc. Antioch. c. 24.

byteros & diaconos, & cum timore omnique ^(b) sollicitudine ministrentur.

Ex iis autem, quibus indiget, si tamen indiget, ad suas necessitates & ad peregrinorum fratrum usum ipse percipiat, ut nihil eis possit omnino deesse. Lex enim Dei præcipit, ut qui altari deserviant, de altari pascantur: quia nec miles stipendiis propriis contra hostes arma ^(c) sustulit.

XLII.

Episcopus aut presbyter aut diaconus, alex atque ebrietati deserviens, aut desinat, aut certe ¹⁶ damnetur.

XLIII.

Subdiaconus aut lector aut cantor familia faciens, aut desinat, aut communionem privetur. Similiter etiam laicus.

XLIV.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus usuras a debitoribus exigens; aut desinat, aut certe damnetur.

XLV.

Episcopus, presbyter & diaconus, qui cum hæreticis oraverit, tantummodo communionem privetur: si vero tanquam clericos hortatus eos fuerit agere vel orare, damnetur.

XLVI.

Episcopum aut presbyterum hæreticorum suscipientem baptismum, damnari præcipimus. *Quæ enim conventio Christi ad Belial? aut qua pars fidelis cum infidelis?*

XLVII.

Episcopus aut presbyter, si eum qui secundum veritatem habuerit baptismum denuo baptizaverit, aut ¹⁷ solutum ab impiis non baptizaverit; deponatur, tanquam deridens crucem & mortem domini, nec sacerdotes a falsis sacerdotibus jure discernens.

XLVIII.

Si quis laicus uxorem propriam pelens, alteram vel ab alio dimissam duxerit; communionem privetur.

XLIX.

Si quis episcopus aut presbyter juxta præceptum domini non baptizaverit in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, sed in tribus sine initio principii, aut in tribus filiis, aut in tribus paracletis; abiciatur.

L.

Si quis episcopus aut presbyter, non trinam mentionem unius mysterii cele-

¹¹ quest. c. Ex 10 autem Levit. in pluribus capit. Et Deut. 16. 1. Cor. 9. 12.

Distin. 35. c. Episcopus aut presbyter deponatur a communionem privetur.

Distin. 47. c. Episcopus aut presbyter. Et in decret. Ivo. lib. 2. ubi additur, damnetur, & a communionem privetur.

Coriat. 6.

Distin. 32. c. præter 5. secundum sententiam.

1. Et presbyter. Vatic. 2. eo dicitur in Vatic. (a) Luc. abjovant. 3. deprehenduntur. Vatic. 4. delinquere; ut. Vatic. 5. sub obtentu. Vatic. 6. Alias & male. (b) Luc. reverentia. 7. En his autem, qui indiget ad suas necessitates. Vatic. 8. Et ipse. Vatic. 9. præceptum. Vatic. 10. scilicet. Vatic. (c) Luc. assamit. 11. aut si pelluntur. Vatic. 12. Al. non trinam mentionem unius mysterii baptismum celebrat. Paris. non in trinam. Vatic.

celebret, sed semel mergat in baptisma-
te, quod dari videtur in domini morte,
deponatur. Non enim dixit nobis Domi-
nus, In morte mea baptizate: sed, *Eni-
mes docete omnes gentes, baptizantes eos in no-
mine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*.

Matth. 28.

NOTA SEVERINI BINII.

Origo cano-
num.

Numerus, &
auctoritas cano-
num Apo-
stolicorum.

Duplex
obiectio tribu-
itur.
Hæc suppo-
sita videtur
vix eruditi,
ut mox binium
suo loco.

Junioris
seu Rhaeto-
mæ.
Trullus

Canon 1.
Ad consecra-
tionem Epif-
copi ordinari
requiruntur
ut minimum
tres alii Epif-
copi, ex Pon-
tificis dispen-
satione, duo
abbates inta-
lari duobus
Episcopis sub-
stituuntur.
Hæc quoque
supposita iis-
dem videtur.

(*Canonis Apostolorum.*) Canones hos auctoritate Apo-
stolorum conditos, eorumque traditione nobis tradi-
tos, Clemens Romanus S. Petri discipulus Græce con-
scripsit: Dionysius autem Romanus abbas, cognomen
Exiguus, Græcarum litterarum peritissimus, tempore Ju-
stini Imperatoris scripserit telebersimus, eisdem Latine,
quam potuit accuratissime & fidelissime, transtulit.
Horum 50. priores tantum, quorum ultimus est de
finitio in baptisate merione, præter Apostolicam & or-
thodoxam doctrinam, ab antiquis Pontificibus, concil-
iis & Patribus approbatam, nihil continentes, velut au-
thentici recipiuntur, cap. 3. dist. 24. & juxta vulgatum
SS. Patrum regulam, quoniam auctor eorum alius igno-
ratur, Apostolica traditione ad nos dimanasse, recte cre-
duntur. Reliqui posteriores a Gelasio Pontifice canon-
Sancta. dist. 15. inter apocrypha recensentur; tum quod
eorum auctor ignoratur, tum etiam, quod ex illis quos-
dam a Græcis dolose suppositos & superadditos, quos-
dam ab hæreticis corruptos esse, ex canon. 65. & ulti-
mo evidenter constat. Quia tamen ex his posterioribus
fere omnes, præter prædictos duos, vel Romanorum
Pontificum auctoritate, vel aliorum conciliorum Decretis,
vel quorundam Patrum sententiis confirmati & ap-
probati inveniuntur, ut ex nostris annotationibus hæc
& marginalibus manifestum est, adeo ut non leviter nec
temere dubitent, sintne illi hinc a Pontificibus, Con-
ciliis, ac Patribus accepti, an potius ex ipsorum sen-
tentia huc translati, jura meritoque hi omnes, præter
prædictos duos, inter authenticos haberi possint, ac de-
berent.

Qui numerum quinquagesimum authenticorum cano-
num impugnant, eo quod S. Zephyrinus Pontifex pri-
ma sua epistola, cujus fragmentum canon. 2. dist. 16.
extrahit, 60. vel (ut alia quædam lectio habet) 70. sen-
tentias ab Apostolis præceptas esse scribat, quodque 2.
canone sexta Synodi universalis, 84. canones Apo-
stolorum recepisse & approbati sint; Hoc scire oportet,
prædictas 60. vel 70. sententias, quas Zephyrinus ab
Apostolis præscriptas esse refert, omnes 50. canonibus
sive capitulis Apostolorum contineri; sic, ut uno cano-
ne plures sententia comprehendantur. Vide Turr. lib. 1.
cap. 20. Sexta universalis synodus de numero horum
canonum nihil definit; allegatus sub nomine sextæ sy-
nodi canon. 2. est illegitimi conciliabuli potius quam
concilii. Nam vera sexta synodus, ut patet actio. 4.
& 5. concilii Nicæni II. nullos canones edidit. Centum
autem & duo illi qui sub hujus nomine editi sunt, sexta
jam absoluta, ab Episcopis post annos aliquot tempore
quod dicitur Trullum, constituti sunt, & a Sergio
Pontifice, qui tunc sedebat, reprobandi. Baron. anno
Christi 102. num. 16. & seqq. Bellarm. lib. 2. de concil.
cap. 7. Anton. Possevinus in apparatu sacro.

(*Episcopus*) Idem statuitur canon. 21. concilii Are-
lat. I. & canone 4. concilii Nicæni, canone 5. concilii
Arelat. II. canone 12. Carthag. II. Refert Epiphanius
lib. 9. cap. 16. Theod. lib. 5. cap. 9. Grat. dist. 64. &
seqq. Hoc idem est, quod S. Paulus 1. ad Timoth. cap.
4. scribit his verbis: *Noli negligere gratiam qua est in-
ta per impositionem manuum presbyterii.* Nam per pres-
byterium SS. Patres, Chrysostrum, Theophylactum,
Oecumenium, &c. intelligit trium, aut plurium episco-
porum cœtum: in quo unus, metropolitanus nimirum
ordinat: reliqui duo, aut plures ordinandi assistunt, si-
mulque cum eo super caput ordinandi manus imponunt.
Quod in S. Jacobi Apostoli, & Hierosolymitani episco-
pi ordinatione, per Petrum, Paulum, & Joannem per-
fecta, observatum esse, & deinceps in quorumvis alio-
rum episcoporum consecratione observari debere, S. Ana-
cletus epistola 2. recenset. Idem præcipitur concilio Ni-
cæno I. canone 4. & concilii Carthag. IV. canone 3.
Quod cœtus episcoporum presbyterium nominetur, ne
mireris. Olim enim commune erat presbyterii nomen,
tam sacerdotibus, quam episcopis, ut patet ex epistola
Irenæi ad Viæorem, qua extat apud Eusebium, lib. 5.
hist. cap. 35. Vide Baron. anno Christi 58. num. 3.
& seqq. Et quamquam ordinariæ tres ut minimum episcopi
ad novi episcopi ordinationem & consecrationem requi-
rantur, tamen ob raritatem episcoporum, aliæque ju-
stas causas, per summi Pontificis dispensationem sic,

ut cum uno episcopo ordinante, ad sint duo, aut plures
abbates insulati, qui vicem episcoporum gerant. Bel-
larm. de decet. lib. 4. cap. 8.

(*De quibus episcopus.*) Die dominico fiebant oblatio-
nes in Ecclesia, quarum alie in altari consecrabantur, Communica-
tione in sustentationem ministrorum Ecclesia in gazophy-
lacio conservabantur. Panis & vinum a communicantibus,
sive dominicum sumpturis, in Ecclesia offerrebat: sed
priusquam per diaconum, cui id ex officio incumbere
ad altare consecrationis gratia deferrentur, in gazophy-
lacio recondebantur, donec inquisitione facta fuisset, sine
hujusmodi oblationes, qua domino digne offerri pos-
sent: quia non nisi catholicorum, & bonæ vitæ fide-
lium oblationes recipiebantur. Huc facit, quod inquit
S. Augustinus, serm. 215. de Tempore: *Oblationes, quæ
in altari consecrantur, offerre, Episcopo debet homo ido-
neus, si de aliena oblatione communicaverit.* Item illud
Cypriani, lib. de Operibus, de de Eleemosyna ubi ait,
*Leuplus & diaconus, & dominicum celebrare te fecerit,
qua carbonem (gazophylactum, alias secretarium) equi
dicitur locum in quem oblationes, antequam ad altare
portarentur, sunt illarum. Possidonius in vita Augustini
cap. 24. omnia non respicit? qua in dominicum sine
sacerdote venit? qua pariem de sacerdotio, quod pauper
oblati sumit?*

Reliquorum oblatorum, unde Ecclesia ministri aleban-
tur, dispensator erat Episcopus, qui eas cuique Ec-
clesiæ ministro, prout opus esse videbatur, erogabat.
Sunebat quisque mensuram sortulam: unde etiam illi,
qui hæc vicibus stipendia capiebant, Clerici sportulantes
dicebantur. Cyprian. epistola 34. & 66. Baron. anno
Christi 57. a. 72. & 145. item anno Christi 58. a. 70.
Hinc illam antiquissimam consuetudinem offerendi ali-
quid in Missa (de qua Pius I. in suis Decretis: & Fab.
epistola 3. concil. huius cap. 7. & 8. Et Aurelian. 1.
canon. 16. August. Cyprian prædictis locis. Hieron.
epistola 3. ad Heliod. Tertull. in apolog.) originem
sumpsisse est verisimile.

(*Uxoriam suam ne ejicias.*) Hoc canone non præci-
pitur, ut conjugatus clericus uxori suæ maritali com-
mercio cohæret, liberisque procreandis & generandis
incumbat; sed potius ut si qui habent uxorem, iuxta
præceptum Pauli, 1. Timoth. cap. 5. & exemplum S.
Petri, 1. Corinth. 9. illarum curam habeant, ipsique
de omnibus, que ad vitam honeste degendam requirun-
tur, provideant. Hujus expositionis veritas elucet
primum ex titulo, quem huic canonis Dionysius abbas
præfixit. Secundo, ex epist. Clem. 2. qua Clementi a
Petro præcipitur, ut tales ministri altaris ordinentur,
qui ante sui ordinationem uxores suas reliquerunt; id
est, ipsi continentibus, a carnali copula abstinerunt.
Ira in vetusto exemplari Vaticanæ Bibliothecæ legi, scri-
bit Turrian. lib. 1. cap. 1. pro canon. Apost. Tertio,
S. Gregorius lib. 1. Ind. epist. 43. constituit non mo-
do, ut non Episcopi, sed ne quidem Subdiaconi, ad sa-
cros Ordines recipiant, nisi qui cum uxoriibus ante ha-
bitis continentibus detraheant. Cum itaque eodem
libro, epist. 38. Apostolica lege & constitutione hæc ci-
tata, Episcopis præcipiat, ne uxores suas relinquunt;
non aliter hunc canonem intelligi voluit, quam ut illi,
qui ob susceptos sacros Ordines usu conjugii abstinent,
uxorum suarum curam habere non desinant. Quarto,
communis omnium fere patrum consensu ac testimonio,
constat, quod si quis legitime conjugatus, uxore con-
sentiente, episcopatum & ordines susceperit, is tam in
orientali quam occidentali Ecclesiâ, vel muneris Episco-
pali exercitio, vel uxoris suæ conjugali consuetudine
abstinere debuerit. Vide Epiphani. in compend. Hier.
contra Vigilantium, & epist. 50. ad Phamaechium, Ba-
sil. epist. 17. Leonem epist. 82. cap. 4. ubi ne quidem
Subdiaconi permittit uxoriibus uti. Quinto, Apostolica
constitutione bigamis, etiam si calibus & continentibus sint,
suscepto sacrorum ordinum majorum interdicitur, ut
patet infra, canon. 17. & seqq. Quomodo igitur ordi-
natis auctoritate Apostolica præcipitur, ut uxoriibus,
quas habent legitimas, conjugali consuetudine & com-
mercio cohærent, ipsique debitum continentibus licite
reddant? Sexto, patres concilii Nicæni 1. omnes omni-
no mulieres, præterquam matres, sorores, avias, aut
amitas a contubernio clericorum prohibentes, quid aliud
volunt, quam ut sacris Ordinibus Initiati, ab omni con-
jugali commercio se continent? Patres concilii Carthag.
II. Canone 2. ingenue protestantur id sanctos Apostolos
docuisse, & in Ecclesiâ antiquitus ab omnibus observa-
tum esse. Dico: canone 15. sexta Synodi statutum est,
ut conjugati ad sacros Ordines allesti, uxores, quas ha-
bebant, retinerent, nisi que certis tantum diebus exceptis,
admitterentur. Respondet. Jam supra dixi, testimonio
SS. Patrum eorum qui interfuere Concilio Nicæno II.
quod habetur actio. 4. & 5. istius Concilii, constare,
sextam Synodum universalem nullis canones edidit,
evulgatos autem 102. sub hujus nomine canones, omnes
spu-

Canon 1.4.
Communica-
turi panem &
vinum in Ec-
clesiâ offerre-
bant.

Oblationes
Episcopis dis-
pensat

Canon 1.

Clerici or-
dinati suæ u-
xores alie
non autem co-
gnoscere de-
bent.

Retellere
quendam ob-
iectio

Nota, quod quinquagesimus iste Canon respondet Græco quadragesimo nono, quia canonem Græcum tertium in duos Dio-
nysius dispersit, quemadmodum & vicinum quartum, sed in unum contrahit Canones Græcos XXXVIII & XXXIX

copula intercessit: de qua in precedenti canone: altera interpretata, quando non varet, sed virtualiter, & ex interpretatione tantum, duplex matrimonium intercessit: nimirum: si vel duo matrimonia illicita quis simul contraxerit, vel unum licitum, alterum illicitum, aut si viduum, aut ab aliquo alio corruptam duxerit: de qua hoc canone, & seqq. Tertia est similitudinaria, qua, solemniter voto castitatem professus, irregularis fit, si uxorem etiam virginem ducere tentaverit, eamque cognoverit: de qua canone *Quoties*. 27. quast. 1.

Canon 21

Qui duas uxores.) Hoc casu alterum matrimonium nullum est, siue fiat vivente coniuge, siue non: & nihilominus ob bigamiam irregularis esse decernitur. Multo magis igitur si bigamus erit & irregularis, qui prima uxore adhuc vivente, scienter secundas nuptias, quantumvis invalidas, contraxerit, & consummaverit.

Canon 19. An & quomodo clericus fidei iussor esse possit

Clericus fidei iussor.) Clericus fidei iussor inferrens, id est, valde serviens, adeoque frequens in fidei iussione, pro laicis praesertim, puniri debet, ita Gloss. cap. 1. de fidei iuss. Si tamen ex pietate & rationabili causa pro illorum fidei iussione, tantum abest ut peccet, ut potius id meritorie agere possit. Panor. in d. cap. 1. Semper autem valet fidei iussio in foro fori, siue pro clerico, siue pro laico fidei iussor, ut ex cap. 2. & seq. eod. lib. colligit Panor. ibidem. Anton. Gom. 2. tom. varior. resolut. cap. 13. num. 11. &c. In foro autem conscientiae propter hunc canonem aliud decidendum est.

Canon 20. Cautur a I. conc. Nic.

Eunuchus.) Quod involuntaria virilium membrorum praesidio nullam irregularitatem inducat, hoc canone statuitur: quod autem spontanea sui ipsius procurata castratione ipsum castratum irregulare efficiat, etiam si bono zelo pietatis agerit, seqq. canonibus decernitur. Idem Deuter. can. 23. cautum erat, ne scilicet eunuchus in Ecclesiam Dei intraret. Ob hanc causam Origenes spontaneam virilium excisionem permissam, & post per Alexandrum Hierosolymorum episcopum sacerdotio initiatus, & deperam suscepta ordinatione accusatur, & tandem a Demetrio Alexandrino episcopo damnatur.

Exempla & poene eunuchorum.

Eusebius lib. 6. hist. cap. 7. & 17. Baron. anno Christi 308. num. 1. & 2. item anno Christi 330. num. 1. & 2. De Leontio olim presbytero, postea episcopo Antiocheno Arianae factionis, hac Athanasius episcopa ad solit. Inter eos Leontius ille castratus, quem nec sublati quidem spe ad communionem admitti oportuit, eo quod seipsum abscedit, ut libere cum Eusebio dormiret, revera quidem muliere, quam ipse virginem predicaret. Socrates lib. 2. cap. 2. de eodem, habet ipsum eadem causa presbyterio privatum, & postea Arianum factum esse. *1. cum presbyter esset, dignitate, inquit, privatus est.* Plura exempla eunuchorum depositorum vide apud Baron. anno 330. n. 5.

Canon 24. Poena incontinentium clericorum quae.

Fornicatorius etc.) Omnis episcopus, presbyter & diaconus continent esse debet, ut patet supra. Itaque ordinaria poena est incontinentium clericorum, ut ab ordinibus deponantur quidem, non autem excommunicentur, ne videlicet unum peccatum pluribus poenis puniatur: quamquam ad privationem ministerii quandoque pro gravitate criminis, vel etiam si peccatum non emendetur, excommunicatio addatur, ut patet canone 28. 29. 32. &c. Huc facit illud Leonis, epist. 92. ad Rusticum Narbonensem episcopum, ubi dicit: *In apostolica traditione descendit, quod scilicet per solam manus impositionem ad penitentiam recipiantur, aliter quam excommunicati.* Pulchre hoc idem Basilus in suis canonibus Apostolorum can. 23. hunc secutus, inquit, can. 2. *Diaconus qui postquam in eum gradum ascendit, fornicatus fuerit, gradu suo moveatur, in ordinem sament laicorum revertatur, Ecclesia non prohibeatur.* Deinde subiungit. *Est enim vetus canon, hunc proculdubio intelligens, ut qui de gradu suo decessi fuerint, eo solo supplicio multentur: cuius canones scriptores illud fecerunt credo, quod scriptum est Nahum cap. 1. Non vindicabit in iudicium.* Hoc idem inquit canone 31. fornicarium vel potius incestuosum Corinthium, qui uxorem patris sui habebat, a Paulo Apostolo 1. ad Corinth. 5. excommunicatum esse, eademque censura omnes alios fornicatores ex praescripto Apostoli plebendos ac puniendos esse, verum esse de laicis, non de clericis. Corinthius enim praedictus laicus fuit non clericus. Vide Turr. lib. 1. cap. 6. pro canonibus.

Ca 33. 24.

Episcopi uniuscuiusque gentis.) Nicena synodus can. 6. & Ephesina illis actis quae post 7. can. adita sunt, hos Apostolorum canones sequuntur, statuantes ut singuli Episcopi suam primam & metropolitanam agnoscant, atque extra suam diocesam non agant: sed potius Episcopus Alexandriae, secundum canones (intelligit Apostolorum hosce 35. & 36.) Ecclesiam Aegypti, Episcopus Orientis orientales Ecclesias gubernat: ita Nicenum concilium. Ephesina enim synodus praedicta loco ait, praeter canones Apostolorum esse, quos Episcopus Antiochia Cyprum in provinciis ordinationes faciebat: ideoque ad instantiam Zenonis, Eusebii, & plurium aliorum Episcoporum Cypriorum SS. Synodus decrevit, ut secundum canones sanctorum Patrum (quos

A Paulo ante, apostolicos nominat) & secundum antiquam consuetudinem Episcopi Ecclesiarum Cyprum pro seipso ordinationes Episcoporum facerent. Fuisse autem tempore Apostolorum singulorum Episcoporum iurisdictionem terris limitibus circumscriptam, patet ad Tit. cap. 1. ubi Paulus praecipit Tito ut constituat Episcopos pro singulis civitatibus, ut sic singuli Episcopi singulas sibi commissas civitates regant & gubernent: ita Chryl. & Theophyl. in hunc locum. Unde quamquam ordinationes Episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus Episcopis, qui in eadem provincia fuerint, celebranda sunt, tamen sacerdotes reliqui a proprio Episcopo tantum ex praescripto Apostolorum ordinari debebant. Patet ex Epistola secunda Anacleti, ex concilio Antioch. can. 23. Gyrpian. &c. Vide Turr. lib. 1. cap. 9. & 13. pro canonibus Apostolorum.

Iurisdic-
Episcoporum
praeterquam
Romanensis
& Antiochianis
circum-
scripta est.

Ubi in anti. fas Episcoporum Synodus.) Huc facit illud Anacleti in epistola prima, cum ait, *non fuerit summorum* (intelligit Episcoporum) *congregatio congregatio, qua pro singulis annis fieri solet ac debet*, iudicans non tantum recepta consuetudinis, sed etiam salutaris praecipit esse, ut Episcopi de rebus fidei & moribus Ecclesiae aliqui constituerent singulis annis conveniant. Hac de re Antiochena Synodus can. 20. *Recte habes quod in singulis provinciis bis quolibet anno concilia habeantur.* Item Nicenum 1. *Visum est bene habere, ut per unamquamque provinciam singulis annis concilia celebrarentur.* Quibus verbis patres huius Synodi aperte significant, se nihil novi hac de re constituisse: dicunt enim, *Regle habet, visum est bene habere*; sed potius quod iam prius auctoritate Apostolica statutum, & consuetudine communi, eaque utilissima receptum erat confirmare. Tertullianus Nicena & Antiochena Synodo antiquior, in eod. lib. de jejuniis contra Psephicos: *Aguntur, inquit, praecipua per Graecias illas certis in locis concilia, quae universae Ecclesiae, per qua & aliora quoque in communis tractantur, & ipsa representatio nominis Christiani magnam venerationem celebratur.* Haec sane non aliunde quam ex consuetudine & traditione Apostolica didicisse probabile est. Vide Turr. lib. 1. cap. 10.

Canon 28. Concilia bis in anno celebranda.

Omnium rerum ecclesiasticarum curam.) Quod hic Apostolis auctoribus pie ac utiliter est constitutum, id Antiochenum concilium can. 24. bene ac recte antiquo Apostolorum canone constitutum esse confirmat. *Bene habet, ait, oportere bona Ecclesiae eidem Ecclesiae servari.* Unde Paschalis secundus citans hunc canonem, sic inter sua decreta ait: *Canone Apostolorum statutum est, ut omnium rerum ecclesiasticarum curam habeat Episcopus, & eas velut Deo contemplantis dispensat.* Haec pertinet etiam id, quod sanctum est can. 7. concilii Gangr. *Citatus est hic, canone 12. Niceni II. Turr. c. 14. lib. 1. pro canon. Apostolorum.*

Canon 29. Episcopos bonorum ecclesiarum dispensatores.

Manifesta sint.) Hoc antiquis canonibus vetitum esse, testantur Patres concilii Chalced. canone 22. Itaque cum nullus alius quam Apostolicus canon id statuisse invenitur, pro antiquos canones unum ex his intellegendis conicere licet. Turr. lib. 1. cap. 14. pro canonibus.

Canon 40

Haereticorum baptisma.) Haereticorum baptisma, non eadem forma qua conferitur ab Ecclesia collatum, nullum est, adeoque rejiciendum. Hoc modo baptizantur illi qui Apostolorum tempore can. 47. & 50. in tribus personis, seu in nomine trium principum expertum, aut trium filiorum, vel trium paraclitorum, vel in morte domini baptizabant, quique, ut gloriosissima Trinitatis confessionem destruerent, catholici baptismi formam aliquid vel addebant, vel subtrahabant. Ita baptizantur Gnostici teste Ireneo lib. 1. c. 18. In nomine Ignatii patris omnium, & in Veritate matris omnium, & in nomine descendens Jesu ad unitonem, & redemptionem, & communionem virtutum. Hoc modo 3. forma baptismi corrupta, Paschianis baptizantur, ideoque ab his baptizati, venientes ad Ecclesiam catholicam iterum baptizari praecipiantur can. 19. concilii Niceni. Niceph. lib. 10. hist. cap. 35. refert, quemdam Episcopum Arianum nomine Deutrum, baptizasse in nomine Patris, per Filium, in Spiritu sancto, & addit miraculose accidisse, ut aqua qua ad baptismum parata erat, repente in dejectionem Arianae haeresis, quam illa praedictis verbis profiteri intendebat, dispernerit. Tempore Apostolorum, forma baptismi mutasse & corrumpisse Cerinthum ex eo colligit Baron. anno Christi 167. num. 2. quod Christi divinitatem negaverit, atque ut docet Irenaeus lib. 1. cap. 25. Christum a seculo seculum. Ita intelligendum est, quod in vita praescripta in Romano pontifici. *Hic constituitur baptismum venientem ex Judaeorum excepti iussu & baptizati.* Suarez tom. 3. lib. 21. c. 83. p. 200.

Canon 41. Formam baptismi a Christianis institutam essentiales mutantes, nullum baptismum continent.

Quo vero habet baptismum.) Evidenti ad haereticos ministerium fit, modo in forma illius cum Ecclesia consentiant, valet baptismus, idque nequam reiterandum est. Haec sententiam Stephanus 2. contra Gyrpianum, multosque alios Africanos, sola Apostolicae (ut inquit Eusebius) traditione fretus de sententia suo vero iura formam ab Ecclesia praeteritam per experientiam S. Trinitatis invocationem non tantum baptizati, si ad Ecclesiam veniant, baptismus catholicus baptizandi sunt.

Canon 46. Baptismus ab haeretico collatus valet, adeoque iterandum non est, modo legitime forma servata fuerit.

63

suat. Marcon hærarcha, non tantum anabaptismum hic damnatur...

Canon 48. Quas forma baptisma confertur...

Præcipitur ut baptizantes sub forma a Christo præscripta, per expressam videlicet...

Canon 49.

Non ulla unius mysteriorum baptismata. In hoc canone directe damnatur error eorum qui baptizabant in nomine Christi...

Quamvis ablationem essentiam baptismi suble...

In hoc canone directe damnatur error eorum qui baptizabant in nomine Christi mortui pro nobis...

Eunomius trinitatem in trina merione consuetudine vulgari receptus fuerit...

Ex auctoribus supra commemoratis nihil aliud probatur, quam quod illo tempore ritus baptizandi per trinitatem...

Canon 50. A quibus hæreticis cum esset carnalis prohibita...

Impius Saturninus, etique gregales primi a matrimonio, & a propagatione...

Canon 51. Hæretici Novatianum qui fuerit, unde utrat...

Hic canon ab Origene lib. 3. contra Celsum citatus, Stoicorum philosophorum errorem...

lapses ad penitentiam recipiendos non esse, damnat. Huc ex Cyprina. epist. 55. Baron. anno Christi 254. num. 104. & seqq.

Canon 57.

Canon 57. citatur a Justiniano, constitutione 6. ad Epiphanium Archiepiscopum Constantinopolitanum...

Canon 59. Libri hæreticorum prohibiti

Hujus nominis Apostolicarum, cap. 7. ubi dicitur, ubi dicitur Apostolos prohibuisse in libro fidelibus libros gentium...

Canon 60.

Quia irregularis est. Vide de qua dixi supra in notis ad canon. 16. verbo, Con-

Canon 61.

Vide que diximus in notis ad concil. III. Hierosolymitanum supra.

Canon 65.

Hunc canonem supposititium esse, Baron. anno Christi 102. num. 15. probat hæc rationibus. Primo, quod a nullo sanctorum Patrum, & nequidem ab Epiphatio, in comp. doctrine, ubi solum dominicus dies a jejunio quadragesimæ excipitur...

Hic canon supposititius est.

De jejunio sabbati non fuisse canonem Apostolicum, ut recte Baron. & Bellarm. sentiant, sed diversas tamen & contrarias fuisse consuetudines orientalis & occidentalis Ecclesiæ.

Ex diversis consuetudinibus & causis sabbato occidentales jejunant, orientales autem a jejunio abdicant.

De jejunio sabbati non fuisse canonem Apostolicum, ut recte Baron. & Bellarm. sentiant, sed diversas tamen & contrarias fuisse consuetudines orientalis & occidentalis Ecclesiæ.

Orientalis cur sabbato non jejunarent?

Occidentales in Ecclesiis cur sabbato jejunant?

Cur autem die dominico neque orientalis neque occidentalis Ecclesiæ jejunat? Ut hæreticos Christi resurrectionem negantes, ideoque diem dominicum in lætu, morore, ac jejunio transigentes, tellis & armis quasi lidem reortia, vivat ac superet.

Cur autem die dominico non jejunet?

Quadragesimale jejunium, quod ante Pascha 40. vel fere 40. diebus semper huc usque celebratum est, ab Apostolis Dominici institutum est, atque universæ Ecclesiæ, sub pena excommunicationis, aut depositionis, observari mandatum est.

Canon 68. Anni jejunio

jejunium. 3. Leo sermon. de Quadragesima: *Quod oratio, dicitur, in omni tempore commemoramus consueti facere Christianum, et tunc solentius et devotius est observandum, ut Apostolica institutio 40. dierum jejunium implatur.* Vide Bellarm. de bonis operibus in particulari, cap. 54. Baron. anno Christi 57. num. 191. & seq.

Modus observandi hoc quadragesimalis jejunium non omnium unum & idem erat: alii enim uno die, alii tribus, alii sex diebus ab omni cibo abstinere, ut patet ex testimonio Irenaei, quod est apud Eusebium lib. 3. historiar. cap. 24. Philonis in libro de vita theoriae suppl. Epiphani in compendiaris doct. Hieron. in epistola ad Marcellinum, August. epistola 112. cap. 4. Sicut Priores saeculis aliquos jejunatum fuit, quatuor dominicis exceptis, per dies 36. Quibus, ut completeretur numerus quadragesimarum, quatuor dies Ecclesia addidit, & ubique recepti. Consuetudini jejunii quadragesimalis una est, ut Christum qui est caput nostrum quadragesima diebus jejunantem, nostri carnis patientem, nos etiam quantum possumus quadragesima diebus jejunando, corpus nostrum assidue, imitemur. Ignatius epistola ad Philipp. Basil. orat. 1. de jejunio, Gregor. Nazianz. orat. in finitum lavacrum, Hieronym. in cap. 58. Isaiae, &c. Altera est ut Christiani omnes pro negligentis toto anno commissis, quasi communem & publicam penitentiam agant. Ita Leo sermon 4. de quadrages. Tertia est ut ad sacram communionem ab omnibus in Parochia sumendam, preparantur. Chrysostr. homil. 1. in Genes. Hieronym. in cap. 3. Joas. Plura haec de re apud Bellar. & Baron. praedictis locis.

¶ *Vel quantum dicitur vel persequitur.* Sub eodem consuetudo, qua jejunium quadragesimalis, praecipitur observari jejunium feris quarta & sexta, idque ad commemorandum Christum Dominum feria quarta venditum, & sexta feria crucifixum. Apostolicae auctoritate hoc nobis tradita ac demandata esse inde probatur, quod S. Ignatius epist. 2. ad Philipp. Tertull. lib. de jejunio, Clemens Alexand. lib. 7. Strom. ultra medium, Origenes homil. 10. in Levit. Epiphani. in compend. doct. Hieronym. in cap. 4. ad Galatas, August. in epistola 86. ad Casulanus, &c. hujus jejunii vel antiquitas instituti meminerunt. Cum igitur secundum regulam S. August. in epist. 112. ad Januar. & lib. 4. de baptismo cap. 24. illa omnia sine dubio ex Apostolica traditione descendat, qua in universa Ecclesia observantur, & in nullo Ecclesiae concilio instituta inveniuntur; certum est, jejunia quadragesimalis, quarta & sexta feris ab Apostolis instituta esse. Nam horum sit mentio apud auctores qui omnia concilia, exceptis Apostolicis, praesertunt.

Jejunium feris quarta & sexta, cur & a quibus institutum sit?

Extra quadragesimam feris sexta & quarta, nunc sabbato (jejunium enim feris quarta in laetis Ecclesia nunc translata est in sabbatum) jejunantes, ex lege & praecipio a carnibus, ex arbitrio & beneplacito a prandio abstinere. Vide Baron. anno Christi 57. n. 199. & seqq. Bellarm. de bonis operibus in princ. lib. 2. cap. 17.

Canon 71. & 72. *In Ceram vel oleum, &c.* Hi duo canones citantur ab Anacleto epistola prima, & explicantur a Turriano lib. 1. pro canonibus cap. 22.

Canon 73. & 74. *In testimonium adversus Episcopum.* Citatur ab Anacleto epist. prima, & ab Alexandri epist. 1. & Damas. epist. 3. Constantini Imperatoris factorum dicitur hoc confirmantur, qui libellos haereticorum adversus Episcopos & presbyteros sibi oblatos combussit, testatur Sozom. lib. 1. cap. 16. & ad Episcopos committitur, hac

Episcopi ac presbyteri & facularium iudicium potestatem exempli.

que exiit apud Rufinum lib. 2. cap. 2. dicit. *Dei vni constanti sacerdoti, & potestatem dedit de nobis quae iudicando, & adeo nos a vobis recte iudicamus: vos autem non potestis ab hominibus iudicari: propter quod Dei solius inter vos expectatio iudicium, & vestra sumptio, quaeque sunt, ad illud divinum examen referentur. Vos autem nobis a Deo dati estis Dei, & cooperatorum non est ut homo iudicet Deum: sed ille solus, de quo scriptum est: Deus fuit in medio Danum, in medio autem Deos discernit.* Theodoretus lib. 2. cap. 11. ad dicit Constantinum iurjurando adiecto dicit, se ne verbum quidem inscriptum peragisse: *Nam sacerdotem, inquit, vitiis non sine populo oportenda, ne ille inde causa offendenti correpta licenter peccare aggredietur. Quis etiam cum hoc quoque adijisset memorant: si fuit ecclesiae Episcopum aliam vni supra infero forte videtur, factus illud nefandum suo paludamento se obtulerum, ne factum esset, nos qui id ipsum committimus, vlla re parte laederet.* Baron. anno Christi 315. num. 42. & vide quae scribit anno Christi 312. num. 30.

¶ *Non oportet Episcopum.* Citatur a Concilio Antiocheno can. 25. Sicut enim hic vetatur Episcopo successorem eligere, ita eidem ibi praecipitur, ut non constituitur Episcopus, nisi post mortem praedecessoris, idque in conventu Episcoporum, secundum legem Ecclesiae consuetudinis. Turr. lib. 1. pro canon. cap. 14.

¶ *Si quis demonem habet.* Hae Apostolica constitutio posterioribus temporibus, crescente numero fidelium, qui sine his incommodis possent ad hoc munus assumi, amplius restricta est. Arrepti enim qui a demone vexantur nunc per canonem Maritum, distincti 33. ad suscipiendos ordines perpetuo irregulares sunt. Quamquam ex voce, *receptor*, aperte colligatur, etiam haec sine intervenitu dispensationis purgatum a demone ad suscipiendos ordines non fuisse admittum. Vide Suarez tom. 5. disp. 51. sect. 2. n. 7.

¶ *Quod hic canon, idem Nicaenum Concil. canone 2. statuit.* Citatur etiam ab Origene libro tertio contra Gellum: Apostolicum igitur esse dubitari non potest. Per Episcopum intelligit etiam Presbyterum: quod ex ratione subiecta colligitur, quam subiungit. Docere enim non tantum ad Episcopos, sed etiam ad presbyteros pertinet. Turr. lib. 1. cap. 13.

¶ *Hic canon apocryphus est & surreptitius:* tum quod scripturarum canonis, contra omnium Apocryphus Conciliorum & Patrum communem sententiam, quoddam est canon iste. libros apocryphos, nimirum, constitutiones & epistolas Clementis addat: tum quod sacram S. Joannis Apocalypsin, a Graecis rejectam, ab universa autem Ecclesia, a multis & antiquissimis Conciliis ac Patribus receptam, eidem sacrae scripturae canonis fraudulenter alimat. Quis eam unquam antiquorum Latinorum atque Graecorum Apocalypsin S. Joannis inter canonicos libros adnumerasse scriptam sub re praesumpisset, quam seiret in Apostolorum canone finem fecit velut apocrypham esse rejectam? Accedit quod hoc canon non libri sacri veteris testamenti, hi: Eisdem, Judith, Christiana, ac Tobia, Sapientia & Ecclesiasticus continentur, qui tamen multa alia, ab antiquissimis Patribus, Dionysio, Irenaeo &c. inter sacros libros citantur ac numerantur. Vide Baronium anno Christi 202. num. 15. & 16. Bellarm. libro primo de verbo Dei, cap. 10. Si vergetur canonem secundum sextam synodum, quo 59. canones recepti esse dicuntur: Respondeo sicut supra dixi, canonem obiectum sicutiam esse & illegitimum ut qui editus sit a concilio Trul-objec-

Canon 75.

Canon 78.

An arrepti tunc irregulares.

Canon 79.

Canon 80.

Note eam.

Refellitur.

ANTIOCHENA SYNODUS APOSTOLORUM.

CANON VIII.

NE decipiantur salvati a ob idola: sed pingant ex opposito divinam humanamque manufactam, impermixtam effigiem Dei veri ac Salvatoris nostri Jesu Christi, ipsiusque servorum, contra idola & Judæos. Neque errent in idolis, neque similes fiant Judæis.

NOTE SEVERINI BINII.

a Antiochena synodus Apostolorum. Antiochia ab Apostolis ad sedandas controversias illis exortas, habitam esse synodum, atque in ea editos fuisse canones, auctoritate Pamphili martyris, eos in bibliotheca Origenis repertos esse testans, Turrianus, cujus fragmenta etiam recitat, confirmat lib. 1. cap. 25. adversus Magdeburg. De eadem hac synodo Innocentius episc. 18. agens de Antiochena Ecclesia: *Unus loquitur, & nomen accepit religio Christiana, & qua consensus Apostolorum apud se celeberrimum meruit.* Firmissimum testimonium huic concilio Apostolorum Antiochiâ celebrato, præbet concilium Nicænum II. sessione 1. his verbis: *In Antiochena synodo sanctorum apostolorum dicitur esse, salvator non debere &c.* de quibus infra.

Q. o. cau. nes Antioche- na synodi.

Canones in hoc Concilio editos & in compendium redactos novem enumerat. Quorum primus est, ut credentes in Dominum Jesum, quos illius temporis homines (ut habent Acta Apostolorum cap. 11.) appellabant discipulos, Christiani dicerentur. Secundus, ne baptizatus Judæo more circumcideretur. Tertius, ut omni nationi ad Ecclesiam aditus pateret, nec quisquam a Christiana religione excluderetur. Quartus, de vitanda avaritia, & questibus iniquis. Quintus, de vitio gulae coercendo; curiositateque ludorum, qui in theatris

A exhiberi solerent, vitanda, & de abstinendo a juramento. Sextus, de vitanda scurrilitate & mæstibus gentium. Septimus, abstinentiam sanguinis, & fuscitati in synodo Hierosolymitana præceptam confirmat. Octavus, de imaginibus sacris, supra citatus. Nonus & ultimus, de non admittendo Judæorum desectu ciborum. Horum octavus, cum in Nicæno Concilio II. actio. 1. a Gregorio Pessinantia Episcopo citetur in hac verba: *In Antiochena synodo sanctorum Apostolorum dicitur esse: Salvator non debere amplius ob idola aberrare, sed contrarium esse ante iconum Dei hominisque Jesu Christi Dominus nostri, velat authenticum in textu, posuimus.* Hic idem cum reliquis, quod in canonibus Apostolorum desiderari videantur, septimo ordine recitatur in constitutionibus Clementis cap. 25. lib. 7. Vide Baron. anno Christi 102. num. 19. & 20. Turr. lib. 1. cap. 25. adversus Magdeb.

b Ob idola. Idolum & imago dixerunt, nam in concilio Nicæno II. Act. 5. & 7. anathema dicitur iis qui imagines Christi vocant idola: imago enim est vera rei similitudo, ut cum pingimus hominem, equum &c. idolum autem est falsa similitudo, representans id quod re vera non est, ut cum gentiles proponebant statuas Veneris, Minervæ, &c. illa signa idola erant, quia representabant deos generis feminei, quales dii nec sunt, nec esse possunt. Vide Keilerm. tom. 1. de reliquiis sanctorum lib. 2. cap. 3.

Curiosus o- ctavus cano- nis textu pos- situs.

Idolum & imago quo- modo distan- tiant.

c Sed pingant ex opposito. Hoc non mirabitur, qui noverit ipso etiam Christo vivente, ejus imaginem Pænæde a Syrophenissa muliere ære fusam constari jussam, cuius emulsiensque integram ad trecentos & amplius annos, nisi mirum ad Juliani apostata tempora perdurasse, quantum libet immensis ac prope innumeris cladibus Palæstina deformata fuerit. Patet ex Sozom. lib. 5. cap. 10. ex Nicephoro lib. 10. cap. 30. Nisi enim plebs sancte, religio- seque ab ipsis Apostolorum temporibus sacra imagines in Ecclesia fuissent usitate, nunquam fideles permisissent, per tot annorum spatia illam solam sic intactam & illibatam servari. Vide Baron. anno Christi 57. num. 111. & seqq. aliquot; item que dicuntur infra in Concil. Elib. canone 36.

Ufus imagi- num in eccle- sia antiquissi- mus.

LIBER

In qua Canones novem editi referuntur a Baronio ad an. Christi 102. n. 3. sed quos spurios esse cenet P. Pagi ad an. 102. Canonem vero octavam nominatim supposititiam vocat P. Petavius lib. 13. de sacrar. cap. 14. n. 5. & 6. *Hardouin.*

ANNO CHRISTI 41. seu pontificatus 41.
 a Romam venit an. xix Christi 41. Claudij a. exente Pafus est an. ch. 67. Neronis 13. cum S. Paulo die Iunij 69.
 b ex Crabbo, Surtius, & Nicolaus, & alique.

ANNO CHRISTI 41. seu pontificatus 41.

LIBER PONTIFICUM JAM INDE A PETRO PAPA USQUE AD NICOLAUM PAPAM EJUS NOMINIS PRIMUM;

In quo eorum gesta describuntur; primorum, per Damasum Papam, reliquorum autem, per alios veteres ac fide dignos auctores.

NOTA SEVERINI BINII.

Damasus Hujus libri pontificalis Damasus auctor non est, sed potius e duobus diversis auctoribus confarctus esse, inde probatur, quod in uno quoque sera Pontifice, pugnantia inter se contineat, adeoque distorum, ac scriptorum inter se dissidentium nulla ratio haberi poterit. Baron. anno Christi 69. num. 35. anno 384. num. 16. & 17. Antonius Possevinus in apparatu sacro, verbo Damasus.

In MS. V. C. Cl. Hardy antiquissimo dicitur S. Petrus Antiochenus. Ex eo videtur in istis editionibus exceptum, sed principis duntaxat. Reipsum vide in edit. regia Anastasii Biblioth. operi Car. Ann. Fabroni, aut in Moguntina, ne actum egerit videatur.

d abest a. Hic. ut plerumque alia. e abest a. que ad marty. 116.

BEATUS Petrus Apostolus & princeps Apostolorum, filius Joannis provincie Galilee, ex vico Bethsaida, frater Andreas, a primo sedit in cathedra episcopatus Antiochie annis septem. b Hinc beatus Petrus ingressus est in urbem Romam, (a) sub Claudio Cæsare: ibique sedit in cathedra episcopatus e annis vigintiquinque, mensibus duobus, diebus tribus. Fuit autem temporibus Tiberii Cæsaris, & Caii, & Claudii, & Neronis. Hic scripsit duas epistolas, quas catholica ac canonice nominantur, & evangelium Marci, quia Marcus auditor ejus fuit, & filius a baptismo. Post omnem quatuor evangeliorum fontem, que ad interrogationem & testimonium ejus (hoc est Petri) firmata sunt, dum alius Græce, alius Hebraice, alius Latine d scribentes consonant, omnia ejus testimonio sunt firmata. c Hic ordinavit duos episcopos, Linum & Cletum, qui præfentialiter omne ministerium sacerdotale in urbe Roma populo, vel ad convenientibus exhiberent. Beatus autem Petrus orationi, prædicatione populum erudiens, vacabat. Hic cum Simone mago multas disputationes habuit, tam coram Nerone imperatore, quam coram populo. Et quos beatus Petrus ad fidem Christi aggregabat, ille per magias & de-

ceptiones segregabat. Et dum diutius altercerentur, Simon divino nutu interemptus est.

Hic Petrus beatum Clementem episcopum consecravit, d cui & cathedram vel ecclesiam omnem disponendam commisit, dicens: Sicut mihi gubernandi tradita est a domino meo Jesu Christo potestas, ligandi, solvendique, ita & ego tibi committo, ut ordines dispolitores diversarum causarum, per quos actus non ecclesiastici profligantur, & tu minime curis sæculi deditus reperiaris; sed solummodo orationi, & prædicationi ad populum vacare stude. Post hanc dispositionem martyrio cum Paulo coronatur, e post passionem a Domini anno XXXVIII. Qui sepultus est via Aurelia in templo Apollinis juxta locum ubi crucifixus est, juxta palatium Neronianum in Vaticano, juxta territorium triumphale, tertio Kalendas Julii. Hic fecit ordinationes per mensem Decembrem presbyteros decem, diaconos septem, f episcopos per diversa loca numero tres.

Sub Petro celebratum est concilium primum Hierosolymis, cujus exemplar habes in actis apostolorum cap. 15. Nicephorus Callistus historia: suæ lib. 2. cap. 37. testimonio Tertulliani & Caii historici, probat, eodem anno eodemque die Petrum cruci affixum, & Paulum capite truncatum Romæ.

NOTA SEVERINI BINII.

a Primo sedis in cathedra episcopatus Antiochie. Sic Petrus anno Christi 35. ad eos qui in Samaria verbum Dei receperant confirmandos mittitur, ita etiam Antiochenam omnium Apostolorum sententia (ut equum est credere) sustulit, & sedem est, ut idem Apostolorum Princeps, ad Principum totius Syria civitatem atque metropolim, cui Petrus episcopatum tenuit.

a defuit in c. H

b Hæc a Surtio, Binio, & R. C. addita

(a) Luc. Neroni Cæsare.

Antiochia & Hierosolyma subiectet; Antiochia anno Christi 39. obnoxietur. Iste ergo cum venisset, anno praedicto, Ecclesiam Antiochenam induxit, obnoxietur septem annis, non tamen completis, administravit. Vide Baron. anno Christi 37. num. 3. & seqq. Bellarm. lib. 2. de Rom. Pont. cap. 6.

Quando Romanam Ecclesiam fundavit

42. aut praedicavit

An Evodius in Antiochia episcopus Petro successerit & quando.

43. An Romanus non Antiochenus Episcopus in Pontificatu Petro successerit.

44.

Quando Petrus Romanam fecerit.

6. Hinc S. Petrus ingressus est a urbe Romanam. Quod dicitur Petrum Antiochia in urbem Romanam profectum, non sic intelligendum est, quasi nunquam ex Antiochia toto illo tempore exiret, immo vero eodem tempore peragravit vicinias provinciarum Pontum, Asiam, Galatiam, Cappadociam, Bithyniam. inde autem anno septimo Episcopus Antiochenus, qui erat anno Christi 44. in Jerusalem rediit, ibique comprehensus ab Herode in vincula coniecit, a quibus per Ananiam liberatus, Act. 12. cap. in diversis provinciis a se peragratis iuxta Metaphrasen ad dicta 29. Hinc nil Episcopus constituit & Antiochiam rediit. Hinc vero designato, nonnullum autem in iure successore Evodio, Romanus profectus, in orbem venit anno secundo Claudio. Idque 18. Januarii anno Christi 45. & a Petro successerit, eundem in ordinario officium universam Ecclesiam cum summa potestate gubernandi, quod est pontificatum, successisse certum est. Quod diximus Petrum in hac cathedra Romana usque ad mortem sedisse, intelligendum est de auctoritate, potestate, ac potestate gubernandi Ecclesiam universam, non de situ locali. Constat enim cum hac cathedram septem annis administrasset, anno Christi 51. ex 9. Claudio, cuius edicto omnes Judaei ac Christiani Roma expellebantur, Petrum etiam expulsam Hierosolymam rediisse, & Hierosolymitano concilio interfuisse: mortuo tamen Claudio Romanam rediit, & ibidem vitam finivit. Vide Baron. anno Christi 39. num. 25. & anno 44. num. 10. 11. & anno 45. num. 1. & seqq. 12. & 13. & anno 51. num. 1. 2. 3. & 4. Bellarm. lib. 2. de Rom. Pont. cap. 6. & 12.

Annis 24. mensibus 5. & diebus 11. sedisse, verus esse probat Baron. Nam cum durante adhuc anno secundo Claudio, Christi vero 45. die 18. Januarii Roma sedere cepisset, aequo anno 69. die 29. Junii martyrio diem suum obierit, ut infra dicemus, obsequio dubio praescripto annorum, mensium, ac dierum

A numero scilicet reperitur Baron. anno Christi 69. num. 33.

1. Cum cathedram vel Ecclesiam universam. Petrus possessione sua imminente B. Clementi sedem episcopalem quidem reliquit, sed Clementi S. Petro mortuo in sedem apostolica sedem movit, donec videretur Lino & Cletus, qui in Episcopali sede Petri conditoris fuerunt. Ita Epiphani. haer. 27. Vide quoque dicemus infra in Lino & Clemente.

Quomodo Clementi a Petro successerit

66.

2. Martyrio Petrus & Paulus anno Christi 68. Neronis 13. in carcerem coniecit, ibi quod Simonem magum per aerem volantem invocatione divinat hominis deiecit; hic quod passum Neronis ad Christianam religionem convertisset, & ex impudica casti reddidisset; anno sequente ambo virgini casti, post crucem, ubi immortuo datum occiduntur: Petrus cruci capite inversum demisso affigitur, Paulus autem gladio gloriose occubuit. Baron. praedicti loco post passionem anno domini ad 18. verus 16.

3. Cum Paulo. Quamquam Evidentius perisse hunc. 1. Aug. de sanct. serm. 28. affirmat, uno quidem die, non autem eodem anno Petrum & Paulum occisos esse, verior tamen & magis proborum assertio, qui ambo ante die ejusdem anni palmam martyrii adeptos esse dicunt. Ita cum universo ecclesia sentiant Cajus, Zephyrinus, & Dionysius Corinthiorum episcopus apud Metaphrasen die 29. Junii. Item Euseb. in chron. Epiph. haer. 27. Hier. de script. eccles. Maximus dicto serm. de S. Petro. Cassiodorus in chron. Priorum sententiam Prudenti ab haereticis vulgatum fuisse, concilium Romanum sub Damaso post canonem de libris apocryphorum testatur, his verbis. Adhuc est vitam sanctissimum Pauli Apostoli vasa thronis: qui non diutius (hinc falso haeretici garrunt) sed uno eodemque die gloriose morte cum Petro in urbe Roma sub Caesare Nerone agonizans, coronatus est, & pariter supradictam S. Romanam ecclesiam Christo domino consecravit. Baron. anno Christi 69. num. 3. & 4.

Petrus & Paulus uno & eodem die occisos esse

67.

4. Post passionem Domini anno 38. Verus 35. post passionem Domini, Neronis 13. qui est Christi nati 69. Nam cum omnium consensu receptum sit, Apostolos hosce duos, Petrum & Paulum, sub Nerone 29. Junii martyrium subisse, ipsum vero Nerone, ut ex Suetonio & Dione constat, decimo Junii occisum esse, adeoque ad 29. Junii decimoquarti anni imperii sui non pervenisse, necessario statuendum est hoc gloriose duorum Apostolorum martyrium non decimoquarto, sed decimo tertio anno Neronis, qui est Christi nati 69. passum vero 35. contigisse. Hanc sententiam Cajus antiquus Theologus, Zephyrinus Pontifex, & Dionysius Corinthiorum Episcopus apud Metaph. praedicti loco citati approbant. Baron. anno Christi 69. num. 1. & 2.

68.

EDITORUM ADMONITIO

In S. Petri decretum.

Quod hic exhibemus decretum falso S. Petri nomen praeserere ultro agnoscimus; nequid tamen omitteretur coram; quia Romanis Pontificibus utiqueque tribuuntur, omitterendum non duximus. Erutum vero est ex S. Theodori Studita Refutatione Impiorum Poematum, acceptumque est ex Actis S. Pancratii Tarentensis in Sicilia primi Episcopi, qui S. Petri Apostoli Discipulus fuisse creditur

Vox Petri Principis Apostolorum.

Φωνὴ Πέτρου τῷ κορυφαίῳ Ἀποστόλῳ.

Profer imaginem Domini nostri Jesu Christi, & illam in turricula exprime, ut cernant populi qualem formam assumpserit Filius Dei.

Ἐξέλεγε τὴν εἰκόνα τῷ κρείττῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπιτίθει αὐτῇ ἐν τῷ πύργῳ σου. ἵνα ἴδωσιν οἱ λαοὶ ποίαν μορφήν ἀνέλαβεν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

TRACTATUS DE PRIMATU ROMANAE ECCLESIAE.

MS. C. MS. editus in Moguntiae an. 1555. non codex verum quilibet libellus in Romanis libris in off. Typis an. 1609.

SI difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, & causam & causam, & iudicium intra portas tuas videris verba variari: surge & ascende ad locum quem elegerit dominus Deus tuus: veniesque ad

sacerdotes Levitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore: queresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem. & facies quodcumque dixerint tibi praesunt loco quem elegeris dominus, & docuerint te juxta legem eius: sequerisque sententiam

Deutr. 17.

1) De hoc fragmento, vel si malueris, tractatu prout hic ea dare que VV. CII. Ballerini tractus in Appendice ad Opera S. Leonis in Dissert. de Antiq. Collect. Par. IV. Cap. XVIII. num. III. addunt his verbis, MS. exemplum Vn. 272. Inveni MS. vel XII. post nonnulla integra, vel in partes facta documenta ex Pseudoisidoro excerpta collectionem proferi in duo libros distinctam, quorum primus continet capitula, sive titulos 100. secundus vero fere totidem, qui tamen non sequuntur numero nisi usque ad titulum 24. Primum caput libri primi inscribitur De Primatu Romanae Ecclesiae, & incipit: Si difficile, & ambiguum est, quod caput ex hac collectione fortassis excerptum, cum separatim inventum fuerit a Joanne VV. C. editum, uti nos quoque illud separatim nudi fames in MS. Vat. 4977. & in alio apud Eminentissimum Palatinum, ab eodem editum fuit cum Hadriano collectione Moguntiae anno 1555. & exinde insertum legitur tom. 1. Conciliorum editi Ven. col. 69.

Sacerdotis
summi imperio
obediendum ex lege
divina.

riam totum, nec declinabis ad dexteram neque ad
sinistram. Qui autem superbiore, volens obsequi
sacerdotis imperio, qui eo tempore ministras do-
mino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo
ille, & auferet malum de Israel, cunctisque po-
pulus audietis timoribus, ut nullus deinceps intum-
scat superbia,

Anacletus servus servorum Dei, omnibus Episco-
pis & reliquis Christi sacerdotibus salutem.

Dist. 23. cap.
Sacrosancta.
Idem Dist. 21.
cap. In 2000.
Matth. 26.

SACROSANCTA Romana & Apostolica Eccle-
sia non ab Apostolis, sed ab ipso domino
salvatore nostro primatum obtinuit, sicut ipse
Petro Beato Apostolo dixit: Tu es Petrus, &
reliqua. Ergo hæc Apostolica Sedes, cardo &
caput omnium Ecclesiarum, a Domino, & non
ab alio, est constituta: & sicut cardine ostium
regitur, sic hujus sanctæ Sedis auctoritate om-
nes Ecclesie, Domino disponente, reguntur.
Igitur si quæ cause difficiliore inter vos ortæ
fuerint, ad hujus sanctæ Sedis apicem eas qua-
si ad caput referre, ut Apostolico terminentur
iudicio.

Zephyrinus Romana urbis Archiepiscopus, omni-
bus Episcopis salutem.

2. q. 6. cap.
ad Romanam.

AD Romanam Ecclesiam ab omnibus, ma-
xime tamen ab oppressis, appellandum
est, & concurrendum quasi ad matrem, ut ejus
uberibus nutriantur, auctoritate defendantur, &
a suis oppressionibus releventur: quia non po-
test nec debet oblivisci mater filium suum. Ju-
dicia enim Episcoporum, majoresque Ecclesiæ
cause, a Sede Apostolica, & non ab alia, sunt
terminandæ: quia licet in alios transferantur
Episcopos, beato tamen Apostolo Petro dictum
est: Quicumque ligaveris super terram, erunt li-
gata & in caelis: & quicumque solveris super
terram, erunt soluta & in caelis.

Matth. 16.

Callistus Archiepiscopus Ecclesia Catholica urbis
Roma, omnibus Episcopis salutem.

Dist. 23. cap.
Non decet.

NON decet a capite membra dissidere, sed
juxta sacræ scripturæ testimonium, omnia
membra caput sequantur. Nulli vero dubium
est, quod Apostolica Ecclesia mater sit omnium
Ecclesiarum, a cujus vos regulis nullatenus con-
venit deviare: & sicut Dei filius venit facere
voluntatem Patris sui, sic & vos voluntatem
vestræ implete matris, quæ est Ecclesia. Quid-
quid ergo sine discretionem justitiæ contra hujus
disciplinam actum fuerit, ratum habere ratio
nulla permittit.

Fabianus Episcopus Roma, omnibus
Episcopis salutem.

SI in rebus secularibus suum cuique jus & E
proprius ordo servandus est, quanto magis
in ecclesiasticis dispositionibus nulla debet indi-
ci confusio? quod hac observatione servabitur,
si nihil potestati, sed totum æquitati tribuitur.
Idem. Si quis iudicem sibi adversum miserit,
vocem appellationis adhibeat. Appellantem au-
tem non debet afflictio ulla aut detentionis in-
juriare custodia, sed liceat appellatori vitiatam
causam appellationis remedio sublevare. Liceat
etiam in causis criminalibus appellare, nec vox
appellationis denegetur ei, quem in supplicium

2. q. 6. cap.
Licet cap. 109.

Assententia destinavit. Pulsator ante suum iudicem
causam dicat, & ante non suum iudicem, pul-
satus, si voluerit, taceat: & ut pulsatis, quo-
ties appellaverint, induciantur, nec quem-
quam a suo non iudice dicta sententia con-
stringat.

Sixtus universalis Apostolica Ecclesia Episcopus,
omnibus sancta Dei Ecclesia rectoribus salutem.

SI quis vestrum pulsatus fuerit in aliqua ad-
versitate, licenter hanc sanctam & aposto-
licam appellet Sedem, & ad eam, quasi ad ca-
put, suffugium habeat, ne innocens damnetur,
aut Ecclesia sua detrimentum patiatur. Si au-
tem ipse ei evenerit, eamque minime appellare
voluerit, & vocatus tamen ab hac sancta sede fue-
rit; non renuat venire: sed concessim, ut ed-
nunciatum fuerit, venire festinet: & causas,
pro quibus vocatus est, prudenter disponat, at-
que si fuerit necesse aliquid corrigere, cum his
quos primos hic invenerit, corrigat. Ad Eccle-
siam tamen suam non prius revertatur, quam
hinc literis apostolicis vel formatis pleniter in-
structus, atque purgatus sit, fuerit unde: ut post-
quam domum reversus fuerit, cognoscant vici-
ni sui, qualiter hic suam aliorumque causam
finierit, quatenus ea absque aliquo ambigui-
tate nunciare & prædicare possit omnibus. Si
quis autem aliter agere præsumperit, sciat cen-
suram hujus sedis cum omnibus membris suis
sibi non deesse venturam, & sicut egerit, ita
recipiet: si bene, bene: si grave, grave; si pes-
sime, pessime: quoniam dignus est operarius
mercede sua.

Idem c. 2
quo vestrum.

Sylvester Papa generali residens synodo, dicit.

NEMO iudicabit primam sedem, justitiam
temperare desiderantem: neque enim ab
Augusto, neque ab omni clero, neque a regi-
bus, neque a populo iudex iudicabitur.

2. q. 2. No.
no iud.

Julius Apostolica Sedis Episcopus, omnibus Epi-
scopis salutem.

HABET sacrosancta Romana Ecclesia pote-
statem, singulari sibi privilegio concessam,
aperire & claudere januas regni caelestis, qui-
bus voluerit.

Gelasius Episcopus omnibus Episcopis.

CUNCTA per mundum novit Ecclesia, quod
sacrosancta Romana Ecclesia fas habeat ju-
dicandi: neque cuiquam de ejus liceat iudicare
iudicio, siquidem ad illam de qualibet mun-
di parte appellandum est: ab illa autem nemo
est appellare permissus. Sed nec illa præte-
rimus, quod Apostolica Sedes sine ulla syno-
do præcedente exolvendi quos synodus iniqua
damnaverat, & damnandi, nulla existente sy-
nodo, quos oportuit, habeat facultatem, &
hæc nimirum pro suo principatu, B. Petrus Apo-
stolus Domini voce & tenuit semper, & reti-
nebit.

Idem c.
Causa per
mandam

Symmachus Papa universis Episcopis.

Idem c. Aliorum.

ALiorum hominum causas Deus voluit per homines terminare, sacro vero sanctæ Sedis Romane præfulem suo sine questione reservavit arbitrio: voluit B. Petri successores cælo tantum debere innocentiam, & subtilissimi discussores indagari inviolatam exhibere conscientiam.

a. Eutherio sive Eleuthero.

Vigilius Papa dilectissimo fratri Euthero *corpiscopo.

NULLI vel tenuiter scienti, vel pleniter sapienti dubium est, quod Ecclesia Romana fundamentum & forma sit Ecclesiarum, a quo omnes Ecclesias principium sumpsisse nemo recte credentium ignoret: quoniam licet omnium Apostolorum par esset electio, Beato Petro tamen concessum est, ut ceteris præmineret: unde & Cephas vocatur, quia caput & primus est omnium Apostolorum: & quod in capite præcessit, in membris sequi necessum est. Quamobrem sancta Romana Ecclesia, ejus merito Domini voce consecrata primatum tenet omnium Ecclesiarum: ad quam tam sancta Episcoporum negotia atque querelæ atque judicia, quam & majores Ecclesiarum questiones quasi ad caput semper referendæ sunt. Nam & qui se scit aliis esse præpositum, non moleste ferat aliquem sibi esse prælatum. Ipsa namque Ecclesia quæ prima est, ita reliquis Ecclesiis vices suas credidit largiendas, ut in partem vocatæ sint solitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde omnium appellantium Sedem Apostolicam, Episcoporum judicia, & cunctarum majorum negotia causarum, eidem sanctæ Sedi reservata esse liquet, præsertim cum his omnibus ejus semper sit expectandum consilium: cujus tramiti si quis obviare tentaverit sacerdotum, causas se non sine honoris sui periculo apud eandem sanctam Sedem noverit redditurum.

quæst. 4. Qui se scit a. Jus.

Gregorius servus servorum Dei, omnibus Episcopis per diversas provincias constitutis.

DIVINIS præceptis & Apostolicis saluberrimis incitatur monitis, ut pro omnium statu impigro vigilemus affectu: & quia cunctarum dispositione divina Ecclesiarum curam gerimus, omnibus nostra poscentibus suffragia Apostolica auctoritate subvenire optamus: quoniam divinæ virtutis & infirmitatis humanæ sanctio est, ut omnium Ecclesiarum negotia ad nostræ reparationis tendant effectum. Quapropter has ad vos litteras destinamus, in quibus decreto nostro vestram rogantes caritatem, mandamus, ut nihil prius de eo quod ad sinum sanctæ Romane contugit Ecclesiæ, ejusque implorat auxilium, discernatur, quam ab ejusdem Ecclesiæ fuerit præceptum auctoritate: quæ vices suas ita aliis impartivit Ecclesiis, ut in partem sint vocatæ solitudinis, non in plenitudinem potestatis. Si autem, quod non arbitramur, a quoquam secus præsumptum fuerit; ab officio cleri submotus, Apostolicæ auctoritatis reus ab omnibus judicetur: ne lupi, qui sub specie ovium subintrarunt, bestiali savitia quoque audeant dilacerare: & quod sibi fieri nolunt, aliis inferre præsumant.

Distin. 22. Præceptis.

Asunt, salatiferæ impleantur, si ejusdem sanctæ Ecclesiæ, quæ est caput vestrum, communionem habere desideratis. Non novum aliquid præsentis iustione præcipimus, sed illa quæ olim indulta videntur firmamus: cum nulli dubium sit, quod non solum pontificalis accusatio, sed omnis sanctæ religionis relatio, ad Sedem Apostolicam, quasi ad caput Ecclesiarum, debeat referri, & inde normam sumere, unde sumpsit exordium, ne caput institutionis videatur omittere cujus auctoritatis sanctionem omnes teneant sacerdotes, qui nolint ab Apostolica, super quam Christus universalem fundavit Ecclesiam, soliditate divelli. Si quis hæc Apostolicæ Sedis præcepta non observaverit, percepti honoris hostis esse non dubitetur.

Idem eisdem. Nulli fas est, vel velle vel posse transgredi Apostolicæ Sedis præcepta, nec ejus dispositionis ministerium, quod omnium sequi oportet caritatem. Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis Apostolicis voluerit contraire decretis: nec locum deinceps inter sacerdotes habeat; sed extorris a sancto ministerio fiat; nec de ejus judicio quisquam postea curam habeat: quoniam jam damnatus a sancta & Apostolica Ecclesia ejusque auctoritate, pro sua inobedientia atque præsumptione, a quoquam esse non dubitatur, quia majoris excommunicationis dejectione est exigendus, cui sanctæ Ecclesiæ commissa fuerit disciplina: qui non solum præfatæ sanctæ Ecclesiæ iustionibus parere debuit, sed etiam aliis, ne præterirent, insinuare. Sit ergo alienus a divinis & Pontificalibus officiis, qui noluit præceptis obedire Apostolicis.

Distin. 19. Nulli fas.

Si quis super his nos arguere voluerit, aut extra auctoritatem facere contenderit, veniet ad Sedem Apostolicam, quo omnia Ecclesiastica negotia, de quibus quæstio habetur, confluere iusta sunt: ut ibi ante confessionem Sancti Petri mecum iusto deceret, quatenus inibi unus ex nobis sententiam suscipiat.

Nicolaus Papa omnibus Episcopis.

NEMINI licitum est de Sedis Apostolicæ judicio judicare, aut illius sententiam retrahere permittitur; videlicet propter Romanæ Ecclesiæ primatum, Christi munere in Petro apostolico divinitus tollatum.

quæst. 4. Nemini.

Cecilius Cyriannus in epistola sua dicit ita.

LOQUITUR Dominus ad Petrum: Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam. Super unum edificat Ecclesiam, & quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum: tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem, ab uno incipientem, sua auctoritate disposuit. Hoc erant utique ceteri apostoli, quod fuit Petrus; pari consortio præditi & honoris & potestatis; sed exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesiam etiam in cantico canticorum Spiritus sanctus ex persona Domini designat, & dicit: Una est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, plebs generici suæ. Hanc Ecclesiæ unitatem & Beatus Apostolus Paulus docet, & sacramentum unitatis ostendit, dicens: Unum Episcopatum, & unum corpus, & unus spiritus, una fides, unum baptismum, unus Deus. Quam unitatem tenere firmiter &

Cyriannus in tract. de simpl. prætorum. 24. q. 1. c. Loquitur Dominus. Marc. 16. Joan. 20.

Cantic. 6.

Unum Episcopatum.

& vindicare debemus maxime nos Episcopi, qui in Ecclesia præsidemus, ut Episcopatum quoque ipsum unum atque indivisum probemus. Nemo fraternitatem fallat, nemo fidei virtutem perfida prævaricatione corrumpat.

Idem. Episcopatus unus est cujus a singulis in solidum pars tenetur: Ecclesia una est, quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur, quomodo solis multi radii sunt, sed lumen unum: & rami arboris multi sunt, sed robur unum tenaci fundatum radice: & quomodo de fronte uno rivi plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copie largitate, unitas tamen servatur in origine. Avelle radium solis a corpore, divisionem lucis unitas non capit; ab arbore frange ramos, fractus germinare non poterit: a fronte præciderivum, præcisus arefcit: sic & Ecclesia domini luce perfusa, per orbem totum radios suos porrigit: unum tamen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur. Ramos suos in universam terram copiâ ubertatis extendit, profuentes largiter rivos latius pandit: unum tamen caput est, & origo una & una mater fecunditatis successibus copiosa. Adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica, unam domum novit unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit.

Idem. Alienus est, prophanus est, hostis est, habere non potest Deum Patrem, qui universalis Ecclesiæ non tenuerit unitatem.

Hærenus ex codice antiquo

INH. M.
Cyp.

Idem.

Quæ sequuntur à Iohanne Vrendestino, Petro Crabbo, Laurentio Surio, Dominico Nicolino, & Severino Bionio addita sunt, nec omnia sunt à R. C. quem hæc sequuntur.
Nicolinus ista, vocabula sic digessit, sicut duobus duntaxat Bionio Perronium, Greterum, Sirmundum, Allatum, & huiusmodi numero possessus adjuvante.

Matth. 16.

Luc. 22.

Joan. 21.

Matth. 20.

Mar. 3.

Luc. 6.

Sufficiens quidem ista apud eos Christianos qui parent, & simpliciter credunt quidquid tradit ac tenet sancta mater Ecclesia. Cum autem nostra ætate sedis Apostolica auctoritas a pluribus Belia & inobediens filii, non solum revocetur in dubium, sed etiam editis libellis impugnetur; pluribus profecto & scripturarum testimonio, & sanctorum patrum ad stipulationibus debet primatus Petri & successorum eius affirmari. Id quod efficaciter præstiterunt, superiori ætate D. Thomas opusculo contra errores Græcorum, D. Anton. 3. par. summa, Card. S. Recremata lib. 2. summa, Thom. Wald. lib. 2. doctrina fidei & patrum, ac nostra ætate Cardinales Cajetanus, Rossensis, Contarenus, Polus, Osius, & alii variorum ordinum: Catharinus, Ezechius, Pighius, Joannes Faber, Jacobus Latomus, Cochleus, Campegius, Joannes Antonius Delphinus, Petrus a Soto, Alphonsus de Castro, Alanus Copus, Melchior Canus, Joannes a Lovanio, Franciscus Turrianus, Remundus Ruffus, Nicolaus Sanderus eruditissimi octo libris de visibili monarchia Ecclesiæ, novissime autem illustrissimus Cardinalis Baronius, Bellarminus, & alii theologi quam plurimi. Copiosissime enim simul & solidissime ostenderunt ex scriptis literis, ex antiquis Conciliis, ex Apostolicis decretis, ex antiquissimis patribus, ex probatissimis Ecclesiæ doctores, ex legibus denique publicis & approbatis historiis rem hanc ita clare deduxerunt, ut de ea nemo amplius dubitare queat, nisi qui per hæresim & rebellionem penitus est subversus, ac iudicio proprio, ut ait Apostolus, condemnatus. Cum autem istorum libri non omnibus passim sint ad manum, opera pretium fuerit hic aliquot testimonio propositum confirmare, ne lector dubio aut suspensio animo tot ac tam præclara ac pia veterum Romanorum Pontificum decreta, quæ nunc eduntur, læget: cui profecto omnem dubitationis scrupulum, si non obstitit rebellionis aut odii affectus, sequentes poterunt auctoritates eximere. Ipse enim dominus & Salvator noster Jesus Christus in singularem prærogativam sic loquitur in Evangelio ad Petrum: *Beatus et Simon Bar-Jona, quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus &c. Item, Tu es Petrus, & super hæc petram edificabo Ecclesiam meam. Tertio, Tibi dabo claves regni Cælorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum &c. in Cæli. Quarto, Ego rogavi pro te, ut non deficeret fides tua: & tu aliquando conversus, confirma fratres tuos. Quinto, Simon Joannes, diligis me plus his? Respondeo: Pater agnosce meos, Pater agnosce meos. Hæc profecto singulariter Petro, primo Romano Ecclesiæ Pontifici, nulli aliorum Apostolorum, dixit dominus. Sunt & alia plura Evangelii loca, ex quibus Petri primatum haud obscure observare licet. Ubique enim in Apostolorum*

catalogo primo loco ponitur Petrus, licet vocations primatus non fuerit, & non raro nominatus per alios commemoratur. Atque pro solvenda didrachma ait dominus illi specialiter: *Vade ad mare & mitte manum: & cum piscum qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore ejus, invenes statum illum sumens, de sic pro me &c. Neque sine mysterio dixit ei, Tu me sequere, ut scilicet simili moreis genere cum sequeretur, cuius in Ecclesia vices pro ceteris administrandis erat. Nec parvi momenti est, quod a se petra Christus Simonem, mutato nomine, Petrum vocavit: Tu vocaberis, inquit, Cephas, quod interpretatur Petrus, quia super hæc petram edificabo Ecclesiam meam. Nos caret mysterio, quod cum dominus post resurrectionem suam se discipulis suis manifestaret iterum ad mare Tiberiadis, solus Petrus, cum audisset quia dominus esset, junctis se succinxis, erat enim nudus, & misit se in mare; alii autem discipuli navigio venerunt. Hoc quippe signum fuit, ut ait S. Bernardus, singularis Pontificii Petri, per quod non navem unam, ut ceteri, quique suam, sed incolum ipsum suscepit gubernandum. Mare enim sæculum est; Navis, Ecclesia. Inde est, quod altera vice Matthæi 14. & Marci 6. instar domini gradens super aquas, unicum se Christi Vicarium designavit, qui non uni populo, sed cunctis præesse deberet. Siquidem aquæ multæ, populi multi. Solus ergo supra mare iustus est venire ad Christum, ut daretur intelligi, quod totus orbis, qui per mare est designatus, sui ditioni parere deberet. Neque frustra dictum Petro putat sanctus Ambrosius, Duc in altum, hoc est, in profundum disputationum. Quid enim tam altum, quam altitudinem divinarum sapientia & scientia Dei videre, scire filium Dei, & professionem divini generationis assumere? Non turbatur itaque navis quæ Petrum habet, turbatur illa quæ Judam habet. Per navem enim Petri, quam Christus ascendit, Ecclesia significatur. Sed & alia loca Evangelii animadvertunt facili interpretes circa Petrum ad universalis Ecclesiæ curam pertinentia, velut Matthæi 18. *Accedens Petrus ad Jesum, dixit: domine, quævis peccabis in me frater meus, & dimittam eum? Ubi sane, tamquam præfata Ecclesiæ, fraternæ correctionis modum diligenter per alios quaesivit Apostolis. Et sequenti capite, Ecce, inquit, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo eris nobis? Ubi Chrysostomus ait: Interrogat Petrus, ut tu inops dicas, quoniam in nullo hinc diminutus es. Qui enim claves regni Cælorum acceperat, pro his quæ ibi sunt, confidit, & pro orbe terrarum interrogat. Instante item tempore passionis, soli Petro nominatim dixit dominus: *Simon dormis? Ubi voluit ostendere Christus, Petrum pro ceteris ex commisso sibi officio debere vigilare. Sed & abscisso auricula, a beatis Ambrosio & Gregorio in mysterium pastorale trahitur. Quare tollit, inquit, autem Petrus? Quia ipse est, qui accepit claves regni Cælorum. Illa enim condemnat, qui & absolvit, quoniam ligandi atque solvendi idem adeptus est potestatem. Tollit autem aurem male audientis, tollit autem gladio spiritali aurem interiori mente intelligentis. Hæc & id genus plura Evangeliorum loca, symbolice ad Petri primatum referuntur a sacrorum literarum interpretibus, etiam antiquissimis, non modo Latinis, sed & Græcis, quos recensere longum foret. Sunt & alia scripturæ loca, tum in Epistolis, tum in actibus Apostolorum, quæ principem Apostolorum, fuisse Petrum aperte declarant, uti Rossensis Episcopus eleganter deducit: sed hic commode referri pro prolixitate non possunt. Satis itaque fuerit pro ampliori hujus rei declaratione, tres ex antiquis Ecclesiæ doctoribus in testimonium accersere. Hæc autem sunt verba R. Dionysii, quem Areopagitam vocant, capite textu de divinis nominibus ad Timotheum. *Namque & apud ipsos divino spiritu plenus Pontifici noster, cum & nos transtiret in mundum corpus illud, quod antea videri Deumque ceperat, conveniens: (quod autem & frater dominus Jacobus, & Petrus supremum decur, & antiquissimum Theologorum columnam) ubi post consultum placuit, ut infinite potentem divina inspirante bonitate pontifici laudarent omnes, quisque pro capite suo. Hæc ibi. Et alibi vocat Petrum non raro summum & verticalem Apostolum, quemadmodum postea eandem vocavit B. Chrysostomus, os & principem Apostolorum, verticem totius consueti, pastoremque ac caput Ecclesiæ. Sed & Cyrillus Quinquagesimæ & Theophilus, id genus epitheta illi attribuisse leguntur. Sic deinde antiquissimus Astrorum scribit in libro de præscriptioibus adversus hæreticos Tertullianus: *Si Italia, inquit, adjacet iuber Romanam, unde nobis quoque auctoritas præfata est. Felix Eusebius, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profunderunt: ubi Petrus passioni dominica adhaeretur, ubi Paulus Joannis ortu coronatur, ubi Apostolus Joannes, postquam in oleum ignem demersus nihil passus est, in insulam relegatur. Videamus quid didiceris, quid docueris, &c. Hæc ille. An vero non est hoc grande testimonium, ab eo præsertim qui Romanis clericis inimicus fuisse legitur?*****

Matth. 19.

Joan. 21.

Joan. 1.

Matth. 16.

Joan. 21.

Matth. 16.

Joan. 21.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

scripti
Græce
Irenæi lib. 3.
cap. 3.

Sic antiquissima item " Latineorum ante mille trecentos
quingenta annos scriptis Irenæus Episcopus Lugdunensis
lib. 3. contra hæreticos: Maxima, inquit, & antiquissima
& veneranda cunctis, a gloriofimo dicitur
Apostolo Petro & Paulo Roma fundata & constituta
Ecclesia, eam quam habet ab Apostolo traditionem, & an-
nuntiationem bonitatis fidem, per successionem Episcoporum
perpetuam usque ad nos indicantem, confundimus omni-
bus, qui quocumque modo, vel per sui placitum malam, vel
vanam gloriam, vel per taciturnam & malam sententiam,
præterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam,
proprie potestatem principalitatem, necesse est omnem con-
ventum Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles:
in qua semper, ab his qui sunt undique, conservata est
ea qua est ab Apostolo tradita. Hic itaque, & id ge-
nus alia rationibus & auctoritatibus constat, Romanam
Ecclesiam semper habuisse primatum inter omnes totius
orbis Ecclesias, a temporibus Apostolorum in hanc us-
que horam. Unde allegatur a Patre Constantienſi Græ-
cus auctor (a) Hugo * Eucherianus, qui tempore Emma-
nuelis Imperatoris, in Latinorum sententiam tres libros
de processione Spiritus sancti scripsit, ubi inter cetera
his utitur verbis: *Quibus in rebus liquido claret, quod
Petrum, cuiusque successorem, principem Christi & caput
non modo Latinorum, Græcorum, occidentis & septem-
trionis universi, verum etiam Armeniorum, Arabum, &
totius orbis ac meridiant climati in perpetuum consti-
tuit. Ob quam rem occidit solis limites, universi, Petri
successorem ex tunc sibi dominum recognoscunt, & sub il-
lo presule distinguuntur, quod omnes sacre opportunitas est.*
Hæc Græcus ille auctor. Hinc certe sunt amplissima il-
la sedis Apostolica privilegia, quæ Julius Papa & A-
thanasius Patriarcha ad longum commemorant in Epi-
stolis suis ex Concilio Nicæno: quæ tamen & antea huic
sedi fuisse attributa, ex Historia Ecclesiastica, veterum-
que Pontificum decretis, haud obscure cognoscitur. Ita
enim ante Nicenam synodum scripsit Marcellus Papa
& Martyr Maxentio Imperatori: *Syrodum Episcoporum*

* Eucherianus.

Privilegia
Rom. Eccl.
lib.

Diæ 17. c. 2.
Synodum.

ANNO
CHRISTI
79. 07.

DE SANCTO LINO PAPA ET MARTYRE.

Ex libro Pontificali Damasci Pape.

Liquis natione Italus de regione Tusciæ,
patre Herculano, b sedit annos undeci-
m, menses 3. dies 12. Fuit autem tempo-
ribus Neronis, c a consulatu Saturnini & Scipio-
nis, usque ad Capitonem & Rulium consu-
les. Martyrio coronatur. Hic ex præcepto B.
Petri d constituit, ut mulier velato capite in
Ecclesiam introiret. * Hic fecit ordinationes
duas, & Episcopos 15. Presbyteros 18. qui se-
pultus est iuxta corpus B. Petri in Vaticano,
sub die 9. Kalend. Octobris.

a oblatum a
C. H.

NOTE SEVERINI BINII.

a Linus.) Linum Petro successisse, patrum & histo-
ricorum antiquissimorum testimonia probant, rationes vero
evidentissime contra multorum calumniam convincunt.
Ignatius in Epistola ad Mariam Callopolitanam: *Cui (de
Cletio loquitur) nunc successit beatissimus Clemens.* Li-
num igitur Clementem in Pontificali sede anteriorem non
fuisse S. Ignatius sine dubio negavit. S. Irenæus lib.
3. cap. 3. Petro Apostolo Linum in regimine universa-
lis Ecclesie successisse, aperte testatur his verbis: *Eun-
dantes igitur & instrumentis B. Apostoli Ecclesiam, Lino
Episcoporum administranda Ecclesia tradiderunt.* Tertul-
lianus lib. 3. carminum, qui scripsit in Marcionem, non
modo Linum Petro, verum etiam Cletum Lino, & Cle-
mentem Cletio successorem fuisse testatur his verbis:
*Ex quibus scilicet magnum plerique probatur.
Hæc cathedra, Petrus, qua sederat ipse, locatum
Maximo Roma Linum, primum considerat. In-
post quem Cletus & ipse preem suscepit. Cletus.
Hujus Anacleto successor sacro locatus.
Quem sequitur Clemens &c.*
An Clemens Anacleto postponendus sit, infra dice-
mus in Clemente. Epiphanius hæret. 17. *Episcoporum,*
inquit, *in Roma successio hæc consequentiam habuit, Pe-
trus & Paulus, Linus, Cletus, Clemens.* Optatus Mi-
levisianus lib. 2. catalogum Romanorum Pontificum us-
que ad sua tempora extensus, sic exorditur: *Cathedra vni-
ca, qua est prima de sanctis, sedit prior Petrus, cui suc-
cessit Linus, Lino successit &c.* Eodem ordine S. August.

Linum Petro
succedisse
probat te-
stimonio
Ignatii.

Tertullianus.

Epiphanius.

Optati.

Aurélius.

Ab his hujus sedis Romane auctoritate (quævis quæ-
dam episcopi postea congregati) non potest regulariter
facere, neque ullum Episcopum, qui hanc appellavit
Apostolicam sedem damnare, antequam hinc distinctio
sententia procedat. Nemo igitur sine peccato aut in ius-
ta epus contemnit, aut epus præcepta transgreditur.
Unde ait Damasus Papa: *Omnia decretalia, & consilio-
rum prædecessorum nostrorum consilia, qua de Ecclesia
sunt ordinata & canonum sunt promulgata discipulis,
ita ab omnibus Episcopis ac Sacerdotibus generaliter cus-
todi debent mandamus, ut si quid in illa commiserint,
vanam sibi bonam detineant non minus denegari.* Quod si
sanctis istis Pontificibus, velut in propria causa, minus
credendum esse dixerint adversari credent saltem B. Cy-
priano superius allegato, cuius & hæc sunt ad S. Cor-
nellium Romanum Pontificem verba: *Quales putas esse
epus qui sacerdotum hostes, & contra Ecclesiam Catholicam
rebelles, nec præmoniti domini comminatione, nec sum-
mi iudicii ultione terrentur? Neque enim aliunde hæreses
oborta sunt, aut nata schismata, quam inde, quod S. Sa-
cerdos Dei non obtemperavit, nec unus in Ecclesia ad
tempus sacerdos, & ad tempus iudex divina obtemperavit
fraternitas universa, nemo adversum Sacerdotem collectam
quidquam moveret: nemo post divinum iudicium, post po-
puli suffragium, post consensum consensum, iudicium
se, non jam episcopi, sed Dei faceret.*

NOTA SEVERINI BINII.

(a) Hugo.) Hanc Hagonem Trithemius Tuscum falsè
asserit, atque ita Latinum, id quod probabilis est:
quævis non modo Latine, sed & Græce doctissimus
fuerit: ut ipsemet in præfatione operis sui, de proces-
sione Spiritus sancti, contra Græcos, quam ad Alexan-
dram tertium misit, testetur se Constantiopolim ab Im-
peratore Emmanuele consultum de rationibus Latino-
rum pro eorum sententia.

Imo post
Nicolini,
quem exteri
pnt Blaus

Vide que
diximus tomo
2. de scripte
Ecclie

Bepistola 161. Optatum secutus, Pontificiam sedem col-
locat. S. Hieronymus Romanæ Ecclesie alumnus, corri-
gens sententiam quam dixerat cap. 52. istam in fine, hæc
ait libro de scripte. Ecclesie in Clemente cap. 15. *Clemens
de quo Apostolus Paulus ad Philippenses, &c. quartus post
Petrum Romanus Episcopus: siquidem secundus fuit Li-
nus, tertius Cletus, tametsi plerique Latinorum secundum
post Petrum Apostolum putant fuisse Clementem.* Hanc
primorum Pontificum successionem, qua Linus Petro sub-
iungitur, Cletus Clementi anteponitur, præter Roma-
næ Ecclesie martyrologium, Canon Missæ sacratissi-
mus, ea parte qua post Linum Cletus ac Clementis com-
memoratio habetur, non sane leviter confirmat; ita
ut ad hanc sententiam corroborandam fere neque Euse-
bius in chron. & 3. hist. cap. 23. neque Niceph. lib. 2.
cap. 20. testimonio opus esse videatur. Libri pontifi-
cals, quem Damascio falso adscribi supra diximus, aucto-
ritate contraria nihil movemur: maxime propterea, quod
sicut multis aliis in locis, ita etiam in horum Pontifi-
cum successione contenda, sibi ipsi contraria scripserit.
Fatur Clementem in eius vita, tertio anno Traiani
Imperatoris, qui cum anno Christi nati 102. concur-
rit, martyrium subisse: statetur novem annos cathedram
Pontificalem gubernasse: adeoque cum communi senten-
tia initium illius ad annum Christi nati 93. & Do-
mittiani Imperatoris decimum referendum esse. Quomo-
do ergo vera sunt que supra & infra insinuat, Cle-
mentem Petro anno Christi 69. Neronis 13. in Pon-
tificatu subrogatum esse? Linum & Cletum non aliter
quam coadjutores, Petro vivente in Pontificatu coope-
ratos esse? Hoc igitur gladio in proprium jugulum con-
verso, iateri debet quod Linus ac Cletus, spatio viginti
trium circiter annorum, inter martyrium Petri & ini-
tium Clementis interjacent, ordinarii, non delegata po-
testate & auctoritate, alter post alterum universa Ec-
clesia præfulerint. Urgebis, quod Damascus, sive liber
Pontificalis in vita Petri ac Clementis, scribit, Clemen-
tem a Petro successorem cathedra Pontificalis designa-
tum esse, eundemque ab eodem adhuc vivente per ma-
nuum impositionem ordinatum esse: Anacleto & Alex-
ander Epistola prima, Joannes tertius in Epistola ad
Episcopos Germanis, Tertullianus de præscriptionibus
cap. 32. Epiphanius hæret. 17. Rufinus in præfatione
recognitionum confirmant. Respondeo. Utrumque ve-
rum est: Clementis per Petrum designatio vere quidem
contigit, sed oblatum sibi Pontificum post obitum Pe-
tri.

Rescriptus ob-
jectio quædam,
& simul prædi-
ta sententia
ratione confir-
matur

99.

92. aut 17.

67

Clemens ob-
latum sibi
Pontificum
ad tempus re-
cufat.

iri non acceptavit. Testatur id prædictis hæresi 27. Epiphanius, ubi ait Clementem hæc verba dixisse: *Sæculo, ab eo, erigatur Ecclesia Dei*; hisque ad obitum utriusque, Lini nimirum & Cleti, Episcopatum recusasse. Nulla igitur inter prædictos auctores contrarietas est. Sicut enim ille, qui Linum Petro successisse asunt, Clementi Pontificatum oblatum esse non negant, ita etiam illi, qui Clementem Petri, dum adhuc viveret, successorem ordinatum vel designatum esse scribunt, non inficiantur Clementem oblatam Pontificalis officii sedem humillime recusasse. Baron. anno Christi 69. n. 38. & seqq. Bellarminus lib. 2. de Rom. Pontif. c. 3.

Tempus Lini.

71.
72.
73.

b Sedit annos undecim, menses 3. dies 12.) Varius annis 12. mensibus quibus diebus 23. Iussu enim Saturnini consularis 25. Septembris, ut patet ex martyrologio Romano, potius sub Vespasiano quam Tito martyrio coronatum esse, ex Titi humanitate, de qua Svet. cap. 9. coniectari licet. Cum igitur initium Titi in mensem Junium anni Christi nati 81. incidat, necessario martyrium Lini 25. Septembris Vespasiano adhuc regnante peractum, ad annum Christi 80. referri debet. Unde si ad postquam diem obitus Petri recedas & retro numeres, (quot diebus enim sedes post Petrum defunctum vacaverit, non constet) prædictam summam annorum, mensium & dierum, quibus Linus Pontificatum tenuit, invenies. Vide Baron. anno Christi 80. n. 1.

a A consulari Saturnini & Scipiani, usque ad Capitolium & Rufum.) Consularis priorum in annum Christi nati 58. Petri 14. Neronis secundum: posteriorum in Christi 69. Petri ultimum Neronis 13. incidit: ut patet ex Baron. annis prædictis. Unde sequitur auctorem huius libri pontificalis, quisquis fuerit, præterquam quod sibi non constet, graviter errare. Non constat sibi, quia quem alibi non aliter quam coepiscopum Petri sedisse affirmat, hic propterea confessione convictus post obitum Petri usque ad 25. Septembris Pontificiam sedem cum ordinaria auctoritate ac potestate administrasse approbat. Error illius ex prædictis manifeste apparet. Ut es, qui de huius libri auctoritate supra semel atque iterum dixi, vera esse cognoscantur, hæc addo; ipsa infra dicturus in Cletio & Clemente.

De libro pontificali iudicium. 16. 69.

b Constituit ut mulier velato capite.) Quod ab Apostolo Paulo Epistola 1. ad Corinth. cap. 11. pie, sancte & religiose constitutum est, ut senium non nisi operante S. Ambrosii sunt Sacerdotes, reverentiam templum ingrediatur, hoc idem a Lino Pontifice decreto firmatum esse, vel impie, vel ignoranter Magdeburgenses reprehendunt. Bellarminus lib. 4. de Rom. Pontifice cap. 8. Vide Baron. anno Christi 57. n. 84. & seqq. ubi pulchre de velandis mulieribus scribit.

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

ANNO CHRISTI 81.

DE SANCTO CLETO PAPA

ET MARTYRE.

Ex libro pontificali Damasi Papa.

a Emiliano

b Martyrio coronatur.

Cletus natione Romanus, de regione vici Patricii, patre a Emiliano, b sedit annis 12. mense uno, diebus 11. Fuit autem temporibus Vespasiani & Titi, c a consulari Vespasiani septimo, & Domitiani quinto, usque ad Domitianum nono, & Rufum consules. Hic ex præcepto B. Petri, 25. Presbyteros ordinavit in urbe Roma. Qui etiam sepultus est iuxta corpus B. Petri in Vaticano, 6. Kalend. Majas. Et cessavit Episcopatus dies 20.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Cletus successit secundo loco post Petrum.

Cur Optatus & Augustinus Cletum omittant.

An Cletus & Anacleus unus & idem sint.

a Cletus.) S. Ignatii, Irenæi, Tertulliani, Epiphani, Hieronymi, martyrologii Romani, & sacratissimi Canonis Missalis auctoritate, & ratione eadem Cletum Lino in Pontificatu successisse probamus, qui supra Linum S. Petro Apostolorum principi subrogatum esse ostendimus. Spatium enim annorum plus minus viginti, quod inter martyrium Petri & initium Clementis intercedit, nemo scriptorum Ecclesiasticorum integram hærens vel Lino vel etiam Cleto attribuisse legitur. Communior igitur & verior est illa in Ecclesia recepta sententia, qua illorum undecim cum aliquot mensibus ac diebus Lino, reliqui Cleto Pontifici adnumerantur. Optatus lib. 2. & S. Aug. Epistola 161. catalogum Pontificum recitantes, hunc Cletum, utpote quem cum Anacleto unum aundemque esse existimant, prætereunt & omittunt. Verba Optati hæc sunt. *Cathedra unica, qua est prima de sedibus, sedis prior Petrus, cui successit Linus, Lino successit Clemente, Clemente Anacleto.* Quod S. Irenæus loco supra allegato, Ignatius & Eusebius hunc Pontificem Anacleto nomen, Baron. anno Christi 93. num. 1. a solis Græcis scriptorum & librorum vitio ac errore falsum esse putat, nempe quod pro Cleto Anacleto scripserint. Nam Græci, ut apparet, nominum similitudine decepti, sicut Marcellum & Mar-

cellinum; Novatum Carthaginensem & Novatianum, patria Romanum; ita etiam Cletum & Anacleto unum eundemque putantes confuderunt. Bellarmin. vero lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 5. ait, duos fuisse Anacleto; alterum Clementis antecessorem, alterum ejusdem successorem; illum binominem fuisse, Cleti & Anacleti nominibus appellatum, ideoque eundem tertium Pontificem Clementis antecessorem, a Græcis Ignatio, Irenæo, Eusebio Anacleto, a Latinis vero, nempe Tertulliano, Hieronymo, Damaso, &c. Cletum nominatum esse.

Tempus Cleti.

b Sedit annos 12. mensem 1. dies 12.) Numerando annos Cleti a postero die obitus Lini, verius annis 12. mensibus 7. diebus 2. sedisse ponitur. Nam 26. Aprilis anno Christi 93. & Domitiani Imperatoris 10. martyrio coronatum esse martyrologium Romanum attestatur, & ex tempore sedis Clementis colligitur. Baron. anno Christi 93. num. 1.

c A consulari Vespasiani septimo, & Domitiani quinto, usque ad Domitianum nono & Rufum.) Id est, ab anno Christi 78. usque ad annum Christi 85. Prædicti enim consularis cum his annis Christi coincidunt. Errorem igitur erroris addis, quisquis huius pontificalis auctor es. Si Cletus prædictis cons. anno Christi 78. ledere cupit, quomodo Lino, anno Christi 69. Capitone & Rufo cons. ut supra dixi, defuncto immediate successit? Quomodo novennale sedis Pontificis interregnum tua solius auctoritate sibi repugnante constitutum exequaris? Quomodo Cletum duodecim annis sedisse sis, cujus sedem Pontificiam duobus consularibus, septem annorum intervallo dumtaxat a se distans, circumscribis? Quomodo, quod intolerabile & absurdum est, Clementem a consulari Trachali & Italici usque ad tertium annum Trajani, id est, ab anno Christi 70. usque ad annum ejusdem Christi 101. a seoque triginta tribus annis Pontificiam sedem administrasse sis, quem ibidem in ejusdem vita, annis dumtaxat novem sedisse asseris? Hinc igitur videas, lector, in quos scopulos impingeret, quisquis huius libri scripta sine ulla inquisitione suscipienda esse sentiet.

16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Epist. Decretalis defensori Franciscus Turrianus. Quibus argumentis a novatoribus impugnetur.

refus sui temporis redarguendum utilissime scriptas, reverendus Pater Franciscus Turrianus, societatis Jesu Theologus libere solidissime defendit a calumnia Magdeburgensium, qui eandem propter crassum, ut ajunt, orationis habitum, propter suspiciosum argumentorum similitudinem, propter Scripturas violenter ipsorum judicio citatas, atque indocte, perperam, & contrario explicatas, propter formulas citationum sibi non coherentes, propter temporum repugnantiam, propter historicarum falsitatem, propter alienos ritus, propter corruptum dogmatum, atque injusmodi commenta & prædicia a nobis infra suis locis insinuata & refutata, tamquam commenticias, adulterinas & spurias redarguant, rejiciant, omniique auctoritate extirpare & spoliare conentur.

Primum argumentum a styli & materiarum similitudine sumptum refellitur.

Ideoque sane nonnulla urgente de causa. Primum enim si styli, argumenti & materiarum similitudo ipsi sibi ajunt, harum epistolarum falsitatem arguere possit, sequeretur primo sacras canonicas epistolas Pauli, Petri, ac Jacobi falsitatem notam incurere. Nam sicut illarum Pontificiarum plurimae scriptae sunt de primatu Petri, de regno Ecclesie Romanae, de ordinatione Episcoporum, de sacerdotibus non laicis, accusandis, ac deponendis de appellationibus ad sedem Apostolicam interponendis; ita Apostolicis prædictis sacris & canonicis epistolis, multa de mansuetudine ac castitate, de moderatione sermonis, de caritate erga omnes, de honesta conversatione, de vitanda humana sapientia jactantia, de penitentia ad salutem necessaria, de proximi temerario judicio sagiendo, de tentatione toleranda, de magistratum debita obedientia, simplici stylo ac charactere scribuntur.

Secundo sequeretur omnes hujus ac superiorum saeculorum Pontificum epistolas, & diplomata, quae in publicis archivis per styli, materiam & argumentum ex lege & consuetudine sibi simillima asservantur, non esse eorum, quibus in titulo inscribantur. Quod sane non minus absurdum foret, quam si quis scriptum Sulpitii ad imitationem Ciceronis evulgatum, Sulpitio ad judicatum Ciceroni tribueret, vel commentitium esse negaret.

abjudicatum.

Addo integras saepe sententias istidem plane verbis de primatu Romano Ecclesie, de appellationibus ad sedem Apostolicam interponendis, &c. posteriorum temporum Pontificum suis epistolis decretalibus inseruisse, quas priorum temporum prædecessores Pontifices jam ante a se scriptas posteris tradiderunt. Quae prolesio priorum saeculorum scriptis epistolis pontificis fidem non tantum non adimunt aut minuunt, sed potius eorundem auctoritatem mirifice illustrant & confirmant.

Genus sermonis inelegantis, & (ut ipsi ajunt) parum Latini reprehendunt, quod Pliniana, aut Suetoniana, Sallustiana, Taciti, Justiniani, aliorumque istius temporis elegantissimorum scriptorum puritate caret, multaque barbarismis & solacismis scateat. In specie hæc phrasæ notant: in epist. 1. Clem. Ut præbitum est: in epist. 1. Marcelli, Ut præbitum est: in epist. Clem. 2. De sacramentis bene intuendis usque delegavi: in epist. 1. Evaristi, Stephani & Telesphori, Episcopi sunt obedienti, non detrahendi: in 2. & 3. epist. Alex. Boni a malis persequuntur: Cavete vos, fratres, ne officina participes malis eorum. In 2. epist. Sixti I. Ab hac sede a sanctis Apostolis tueri Episcopi jussi sunt: in epist. Victoris ad Afros, Perlatum est ad sedem Apostolicam aliquos vestros nocere fratres velle. In epist. Eleuth. Pulfatus super criminibus. In epist. 1. Zephyri: Judicium ordinabiliter habitum: Callisti 2. Anathematizatorum vox nullum nocere potest, & plura alia, quae post Magdeburgenses prolixè congestit Robertus Corus, Anglicanus Ecclesie prædicans minister in sua censura, quae catholicos scriptores, veros a falsis & supposititis, discernere præstat.

Secundum argumentum a genere sermonis sumptum refellitur.

Plura quoque adversus easdem epistolas Blondellus minister Calvinianus integro volumine.

Verum si propter solacismos aut barbarismos, sermonem simplicem, rudem, ac vulgarem, epistolas Pontificum negari vel rejici deberent, omnes veteris ac novi testamenti scriptores sacri & canonici rejiciendi forent. Sanctus Paulus 1. Corinth. 2. de seipso ait: Et sermo meus, & prædicatio mea, non in persuasibilibus humana sapientia verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis consistit. In Scriptura sacra innumeras phrasas & locutiones inveniri regulis grammaticis contrarias, Consilium erat, Deo auctore, Apostolis eorundemque posteris inspiratum, ut in rebus ad salutem omnium pertinentibus, sermone ac verbis imperito vulgo accommodatissimè uterentur. Hinc Origenes lib. 6. & 7. contra Celsum multa adversus eos philosophos disputat, qui vi veritate Scripturam sanctam exprobrabant. Idemque tomo 4. in Joannem solacismos Pauli excusans ait: Qui vocis distinguunt, & significatio, & res, non offendunt solacismos. Hac de causa aeterna memoria dignum esse judicatum est, quod sanctus Spyridion Tremithensis Cypri Episcopus insignis sacrae fidei confessor, & sacrarum Scripturarum propagator, Tryphillum virum eloquentissimum, a se per miracula ad fidem Christi jam ante conversum, in Nicæna Synodo. Generali, Tom. I.

Ado perorantem, & loco verborum Christi, Tolle grabatam tuam, dicentem, Tolle lectulum tuum humiliter, non immerito, ut refert Socrus lib. 2. c. 11. objurgavit, quod verbis Christi, uti designaretur, & eloquentia conferretur.

Hinc S. Hieronymus alioquin disertissimus & elegantissimus scriptor & doctor Ecclesie, ut in literis ad Damasum scriptis fatetur, phrasas Scripturam, quas regulis grammaticorum repugnant esse non ignorabat, retinere quam mutare maluit.

Hinc B. Gregorius in epistola ad Leandrum in commentariis libri Job sic styli suum incultum & inelegantem excusat. Unde & ipsam, inquit, artem loquendi, quam magisteria disciplinae exterioris insinuant, servare desepi. Nam sicut hujus quoque epistola tenor enunciat, non metacismi collisionem effugio, non barbarismi confusionem devito. Quia indignum vobis existimo, ut verba ecclesie oraculi restringam sub regulas Donati: nec enim hac ab ulla interpretibus in Scriptura sancta auctoritate servata sunt. Sicut igitur omnes scriptores veteris ac novi testamenti, omnesque posteriorum saeculorum scriptores sacri, in rebus ad fidem & mores pertinentibus, singulari Dei nutu ac voluntate, vulgari sermone uti soleant, ideoque nequidem ab ullo haeretico, uti redargui, non tamen negari potuerunt; ita Magdeburgenses, eorumque posteris censorum ac criticorum scriptores, horum Apostolicorum virorum scriptas epistolas propter sermonem simplicem barbarismis ac solacismis scateantem, a regulis Donati aliorumque grammaticorum descendentem, non rejicisse, negasse & despectisse; sed potius, tamquam Apostolicorum virorum scriptas, reverenter acceptasse, suscipisse & exaltasse oportebat.

Vulgata editio novi testamenti, ex qua potissima loca Scripturam desumpta sunt, ab Hieronymo non edita sed emendata sunt: ideoque argumentum contra auctoritatem harum epistolarum a citatis Scripturis, quas sanctus Hieronymus translatit, mutatum, nullius est ponderis. Africanus Ecclesie, Nicæni & Sardicenis conciliorum canones per Donatistarum gratulationes, ut infra in notis concilii Sardicenis verbo Approbatum dicemus, eo tempore necdum innotuerant; quid mirum omnes hæc epistolas in archivis & scriniis Romanae Ecclesie delitescerent non fuisse agitas?

Argumentum a consulari chronologia desumptum, Apostolicorum virorum epistolas nullam fidem, nullamque auctoritatem adimere potest: siquidem notam consularum epistolarum Pontificis, non ipsi Pontifices, sed alii quidam exscriptores eorundem non satis fideles sub & obreptis addiderunt, ut infra suis locis est ostensum.

Tertium argumentum a tempore S. Hieronymi sumptum refellitur.

Argumentum a consulari nota rejicitur.

Argumentum a consulari nota rejicitur. Argumentum a consulari nota rejicitur.

Commune exordium prima a S. Zephyriano, & tertia a S. Fabiano, aliarumque ab illis trium priorum saeculorum Pontificibus scripturarum epistolarum, auctoritatem eorundem si minuat, minuat etiam auctoritatem earum quae a Leone Magno, Hilario, Pelagio, aliisque posteriorum saeculorum Pontificibus posteris relictae non improbantur, sed velut authenticas ab omnibus recipiuntur. Tertia Leonis primi cum secunda Pelagii collata, ejusdem incultesse reperitur. Hilarii tertia, prima Zephyriani, & tertia Fabiani, unum idemque commune habent principium. Omnes posteriorum saeculorum bulles Pontificis ex stylo Romano eadem concluduntur istidem prope verbis hæc: Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae declarationis, statuti, ordinationis, &c. infringere, vel ei ausu temerario contraire, &c. Sicut igitur hæc de causa propter communem terminandi modum nemo prudens horum saeculorum decretales epistolas Pontificis rejicere potest, ita propter idem multarum exordium, easdemque multis insertas sententias ac clausulas antiquorum & primorum Pontificum, epistolas decretales a Magdeburgensibus eorumque sequacibus novatoribus prædenter rejici & extirpari nequeunt.

Sextum argumentum refellitur.

Reliqua objecta nullius sunt momenti; & si quae ponderis aliquid habere videantur, isthæc infra suis locis movebuntur & refellentur.

OBSERVATIO PHIL. LABBE S. J.

Mirum est viris doctissimis Turriano, Bino, & quibusdam aliis in tanta eruditionis ecclesiasticæ luce probari potuisse decretales illas epistolas, a quocumque, seu Mercatore, seu Peccatore fabricatas, & antiquis Romanæ urbis Pontificibus circiter annum christianæ epochæ octingentesimum suppositas: adeo enim perspicacibus viris detormes videntur hoc saltem tempore, ut nulla arte, nulla cerussa, aut purpuris fucari possint. Eas omnes, saltem plerasque earum repudiavit eruditissimi quique traditores catholici, Beroaldus, Bellarminus, Perronius, Conius, Antonius Augustinus, Lezinius, Strmondus, Ducius, Petavus, Manta, Esquius, ut alio modo, sive antiquiores, sive recentiores silentio obvolvam. De singulis, ut se dabit occasio, deinceps, verum obiter tantum præcipue, dicere sumus.

mas. Neque enim vacat pluribus hoc loco tradere
 eandem causidam novellam, quæ mala avi, ex
 zelo quidem, sed minus prudenti & considerato, certe
 non secundum scientiam, eisdem ab omnibus eruditione
 præstantibus abjectis ac penitus repudiatis defendere
 aggressus est.

Non tali quilis, nec defensoribus iste
 indiget, aut unquam indigni Romana Ecclesia in
 vultu Apostolica petra solidata. Rode enim sapienter
 quæ admodum Baronius ad annum Christi 1166. numero
 60. *Proci abli ab ecclesiastico tractato omni surpi*
suspicio scilicet & imphura, qui pura luce tantummodo
gandat veritate, præter enim ingenui ignorantiam
fatare magi, quam in **MENDACIIS EMENDICA-**
TAM SCIENTIAM *effere. At enim, amabo, cur*
Secundum vultu Imperatoris sui capitulum præfere no-
lunt vobis, vobis, Antelii scilicet Carthaginensis E-
piscopi ad Damianum Papam, & Damasi ad Aurelium
epistolam commentitias, eodem, hoc est, soloce crassissi-
moque hinc contextas. Subvertitur est, opinor, ne quis Car-
dinalis Baronii iustissimam reprehensionem occideret. At
quid quæ sunt **MENDACIIS EXORNARE VESTI-**
BULUM *ampla demus, ut in non levem suspitionem*
adducat, (h) qua vera intus habentur. Neque
vero gravabor adscribere eisdem viri eminentissimi acule-
ata verba ad annum 1166. num. 5. Eius præsent a fide-
litum casu, qui in ECCLESIAM non habentem macu-
lam nec rugam ejusmodi curantur inferre **QUISQUI-**
LIAS, longaque longius a CATHOLICO ORBE, qui,
qua corruptio videntur, MENDACIIS suffulcire, autan-
tur: nam super solidum fundamentum firmamque petram
strata est, semper manens, nunquam casura, facera FL-
DES. Hinc porro prænotatus atque securus ad se-

quentium pistularum lesionem atque electionem se ac-

cinget. Ne vero leviter tantum ac dictis causa videatur
 meminisse Illustrissimi ac Reverendissimi Parisiensis Ar-
 chiepiscopi omnium juris Pontifici consulum erudi-
 tissimi, placet hic in observationis nostre subsidium &
 veritatis canonice adversus proleteros quosdam scripto-
 res firmanentum intexere integrum caput. 5. libri ter-
 tii ad faciendum profus operis de concordia sacerdotum &
 imperii.

I. Antiquo juri universalis Ecclesie assensu
 roborato, successit *Iustum Novum*, quod ab an-
 no 836. publicari cepit; & adnente Nicolao I.
 & ceteris Romanis Pontificibus paulatim usu in-
 valuit per Occidentis Provincias. Jus illud com-
 prehensum est collectione Isidori, quæ ex Cle-
 mentis, Anacleti, Evaristi, & antiquorum Pon-
 tificum epistolis, qui tempora Siricii præcesse-
 runt; & e canonibus tam antiquis, quam Gal-
 licanis, & Hispanis compacta est. Epistolæ il-
 læ apud eruditos viros gravi suspitione laborant,
 tum ob verborum sordes a secundi sæculi, quo
 datæ dicuntur, elegantia & nitore alienas; tum
 ob styli similitudinem, & eundem scribendi
 charaderem, qui in omnibus epistolis occurrit;
 ita ut ab uno auctore, non a diversis Pontifi-
 cibus conscriptæ esse videantur. Accedit usus
 frequentissimus vulgaræ scripturarum versionis;
 unde fit ut post Hieronymi ætatem effetas esse
 necesse sit. Deinde & Hieronymo, qui Scripto-
 rum Ecclesiasticorum catalogum texuit, & In-
 nocentio, Leoni, ceterisque Pontificibus, quo-
 rum germanæ epistolæ ad nos pervenerunt, om-
 nino fuerunt incognitæ. Turrianus his simili-
 butque argumentis a Magdeburgensibus prolatis
 satisfacere conatur, edito in eam rem volumi-
 ne. Sed fortasse cessisset Dionysii Exigui testi-
 monio, qui cum veterum Pontificum epistolas,
 jam a centum & mille annis cum summa dili-
 gentia colligeret, a Siricio initium suæ compila-
 tionis facit. Hæc sunt ejus verba in epistola
 ad Julianum Ecclesie Romanæ presbyterum:
Præteritorum Apostolica Sedis præsulum constituta,
qua valui cura & diligentia collega, & in quem-
dam religens ordinem titulis distinctis compositis:
ita dumtaxat ut singulorum Pontificum, quotquot
a me præcepta reperta sunt, sub uno numerorum
serie terminarem. Fortius vero urget Antonii
 Augustini Archiepiscopi Tarracensis obleva-

Dionysius
 Exiguus

Ant Augusti
 in notis ad ca-
 pitula Isidr

atio, qui primus adnotavit ipsa legum impera-
 toriarum verba, & que sub Aniani nomine ex-
 tant ad codicem Theodosianum scholia, in il-
 lis epistolis usurpata fuisse: quamvis Pontifices,
 quibus epistolæ tribuuntur, duobus & tribus
 sæculis codicis Theodosiani editionem præcesse-
 rint. His argumentis victus Illust. Bellarminus
 has epistolas, *Indubitatas*, inquit, *esse affirmare*
non audeam. Sed apertioribus verbis Ill. Baro-
 nius eas ab iis auctoribus, quibus tribui solent,
 data opera abdicavit: *Ex multis quæ reddi suspi-*
ctas epistolas, quæ dicta sunt secundum annalium to-
mo, dum de singulis mentio facta est, satis est de-
monstratum, simulque ostensum, illis non indigere
Romanam Ecclesiam, ut si falsitatis arguantur,
B suis ipsa destituatur juribus & privilegiis, cum
est illis careat, ex legitimis germanisque aliorum
Pontificum epistolis decretalibus, satis superque
corroborata constat. Ceterum quod excerpta ex il-
lis capita a Benedicto Levita primum, ut canonibus
conscientia, probata essent, ut ipse testatur,
auctoritate Romanorum Pontificum, quod & a pe-
terioribus factum est collectoribus, eadem usa po-
terunt recipi contigerunt, quam constanti ipsorum
firmitate. Bellarmini & Baronii auctoritate sui-
 tis, liberum erit venerandos Pontificum vete-
 rum titulos, epistolis illis detrahere. Præsertim
 cum eruditissimi viri industria, ab aliquot an-
 nis eo processerit, ut sententiæ & verba ipsa,
 ex quibus epistolæ contextæ sint, a quibus au-
 thoribus petita sint, accuratissime demonstraverit.
 Cui tamen in eo suffragari non possum,
 quod atrocioribus verbis epistolas dilacerat: quas
 e sententiis, & verbis legum, canonum antiquo-
 rum, & sanctorum Patrum qui quarto & quin-
 to sæculo floruerunt, si pauca demas, concin-
 natas esse constat.

II. Hanc vero epistolarum & canonum colle-
 ctionem, Riculfus Episcopo Moguntino debe-
 mus, qui eam ex Hispania allatam penes se ha-
 buit, & Gallis communicavit, teste Hincmaro:
De libro collectarum epistolarum ab Isidoro, quem
de Hispania allatum Riculfus Episcopus Moguntinus
in hujusmodi, sicut & in capitulis Regis studii-
sus, obtinuit, & istas regiones ex illo repleri se-
D *licit. Quisquis auctor hujus collectionis fuerit, il-*
 lustris nomine Isidori Hispanensis eam comen-
 dare voluit; eo enim nomine insigniebatur tem-
 poribus Hincmari, id est anno 870. Quare non
 assentimur viris doctis, qui manuscriptos codi-
 ces secuti, Isidorum Mercatorem collectionis
 auctorem faciunt. Etenim etsi fateamur in qui-
 busdam codicibus eam lesionem extare; in ple-
 risque tamen & melioris notæ libris, Compila-
 tor iste, Isidorus Peccator dicitur; unde manavit
 vitio amanuensium *Mercatoris* dictio. Peccato-
 ris autem appellatio inde fluxit, quod Episcopi
 quibusdam solenne fuerit, in Conciliis peccato-
 res seipos inscribere, quemadmodum videre est
 in Concilio Turonensi primo, in Parisiensi ter-
 tio, in Turonensi secundo, & in Maticonensi
 primo; qua ratione & apud Græcos Episcopi
 ἀμαρτωλοι vocari amabant. Certum quidem est &
 omnino indubitatum ex sententia Illustrissimi Car-
 dinalis Baronii sordes verborum, quæ aliquoties
 in illa collectione occurrunt, in Isidorum Hispa-
 lensem laudatissimum, & eruditissimum virum
 non esse rejiciendas: qui etsi in originum libris ali-
 quando lapsus fuerit, variz tamen & reconditæ
 lectionis specimen præbet, unde antiquiorum
 studia maxime juvantur. Inde autem colligitur Isi-
 doro Hispanensi non esse tribuendam istam col-
 lectio-

Bellarmin de
 Rom Pont. l.
 s. c. 14.
 Baroa. ad
 an. 663. u. 8

Vide pteu-
 do Isidorum
 editum anno
 1668.

Hincmarus
 in Opus. c. 44.

Hincmarus
 ep. 7 c. 13.
 Isidorus, Hi-
 spalensis, & po-
 tescopus collegi-
 cum epistolis
 Romanæ Sedis
 Præfatum a S.
 Clemente usque
 ad B. Grego-
 rium.

Concil Tu-
 ron. 1. Paris
 2. Turon. 3.
 Maticon. 1.

Bona ad
annum 865.

Chronicon
Juliani Tol.

Concl. A
quigran parte
cap. 8.

Capitul. I.
3. c. 170. 183.
187. 230. 243.
L. c. 57.
1. c. 33. &
passim libris
tribus. Addi-
tio 111. c. 2. &
6. ad 17. c. 2. &
14. 17. & 16.

Hincmarus
op. 8. & ep. ad
Lador. In
Trad. de Di-
vortio Lotha-
rit in Opusc.
c. 27.

lectionem, quia & Concilii Toletani undecimi habiti anno 675. & Concilii sexti coacti anno 681. meminit; quadraginta & amplius annis post obitum Isidori, qui accidit anno 636. ut docet Redemptus diaconus in ejus vita. Imo vero & Gregori II. & III. & Zacharie Summorum Pontificum, qui post annum septingentesimum vixerunt, epistolas auctor ille collectioni suæ inseruit. Si fides habenda esset chronico Juliani Toletani a Viro Clariss. Laurentio Ramireño Parisiis edito, non laborandum esset de collectionis auctore; Etenim juxta chronici illius fidem, Isidorus Mercator Episcopus Setubensis, ope Monachi cujusdam compilationi operam dedisse dicitur, & obiisse anno 805. Verum quia chronicum illud apud eruditos viros suspitione non caret, satius est Hincmari testimonio habere, qui non Mercatori Setubensi Episcopo, sed Isidoro Hispanensi, ætate sua collectionem tributam fuisse testatur.

III. Riculfus quidem, a quo publicatam fuisse docet Hincmarus, Ecclesiam Moguntiacam tenuit ab anno 787. usque ad annum 814. & Sedem apostolicam devote coluit; ut testis est auctor præfationis ad Benedicti Levitæ collectionem. Quod fortasse illi epistolarum interpolandarum desiderium iniecit, ut labantem Romanæ Ecclesiæ auctoritatem in Galliis restauraret. Sane post tempora Riculfi, sententiæ aliquot selectæ ex supposititiis epistolis, a Gallicanis Episcopis in canones suos transcriptæ sunt. In Concilio Aquigranensi habito anno 836. quæ de unctione olei infirmorum, seu chrismate ab Episcopis quotannis consecrando in cæna Domini, decernuntur, iuxta statuta decretalium; & secunda epistola Fabiani hausta sunt, etsi tacito Fabiani nomine. Cæterum frequentissime ab Episcopis laudata fuisse verba epistolarum illarum decretalium, & earum auctoritatem usurpatam, probant tres ultimi capitularium libri: quos e scriniis Ecclesiæ Moguntiacensis, in unum corpus compegit Benedictus Levita, jussu Autgarii ejus Ecclesiæ Episcopi; eosque Lothario, Ludovico, & Carolo nobilissimis regibus filiis Ludovici Pii inscripsit, circa annum 850. In iis libris passim e Clementis, Anacleti, Pii, Evaristi, Fabiani, & ceterorum Pontificum apocryphis epistolis quamvis suppresso auctorum nomine, auctoritas petitur: quod usurpatum etiam ab auctoribus additionum, quæ libris capitularium adjunctæ sunt. Quin & Hincmarus ipse Anacleti, Evaristi, Fabiani, Stephani, Lucii, Alexandri, Pii, Callisti, Julii, Melchiadis testimoniis aperte usus est, in epistolis suis, & aliis opusculis.

IV. Non solum autem Isidori collectio Riculfi tempestate emerfit; sed alia etiam collectio, quæ sub nomine capitularium Hadriani Papæ, per Gallias ab Ingilramno Metensi Episcopo anno 785. divulgata est. Ex his capitulis quedam in epistolas Pontificum, qui eas interpolavit, ipsis verbis transcripsit; imo & ipsæ capitularium additiones, capitulis Hadriani aliquoties utuntur.

Attamen observandum est, etsi Gallicanæ synodi veterum Pontificum nominibus perstrictæ, selectis sententiis epistolarum ejusmodi uterentur: Collectionem Ingilramni, aut Isidori non recepisse in canonum censum, ut testatur Hincmarus Remensis in opusculo, quo Hincmarum Laudunensem refellit; qui ex illis epistolis collectionem privatam ad usum Ecclesiæ suæ confecerat. De capitulis enim Hadriani ita censet:

De sententiis, quæ dicuntur ex Græcis, & Latinis canonibus, & synodis Romanis, atque decretis Præfulum, ac Ducum Romanorum collecta ab Hadriano Papa, & ab Engelramno Metensem Episcopo data, quando pro sui negotii causa agebatur; quam dissona inter se habeantur, qui legitis intelligit: Et quam diversa a sacris canonibus, & quam discrepantes in quibusdam ab Ecclesiasticis iudiciis habeantur.

V. Quid autem de veterum Pontificum epistolis sentiret, apertissime ostendit eodem loco. Docet enim ex Innocentii, Leonis, & Gelasii receptis decretis, accurate servanda, quæ canones conciliorum præscribunt; a quibus tamen discederetur, si varia capita controversis epistolis comprehensa servarentur, quæ adversa sunt canonibus: qui posteriores cum sint iis epistolis, illis utpote prioribus derogare censendi sunt. Unde tandem orationem suam hac definitione concludit: Honorem quidem iis epistolis deberi ob dignitatem auctorum, quorum nomina præferunt; sed concilia servanda, quorum decreta universalis Ecclesia & Sedes Apostolica custodit: Tu hac discretionem, inquit, ut præmissi ex verbis Gelasii, suscipe ad instructionem illas epistolas, quas Beatissimi Papa diversis temporibus ab urbe Roma pro diversorum patrum consolatione dederunt legendas, venerabiliter; & serva sacra Concilia, quæ Sedes Apostolica, & omnis sequitur Ecclesia, inviolabiliter. Uberius quæstionem istam exequitur, cum Laudunensis Hincmari verba refellit, qui prolatis Anacleti, Victoris, Callisti, & Eleutheri testimoniis, his verbis usus erat ad Hincmarum Remensem: Ecce pater qui canones recipiendi, venerandi ac observandi habentur. Excipit Hincmarus noster: Si isti sunt canones recipiendi, venerandi ac observandi quos commemorasti, qui sunt illi quos & Apostolica Sedes, & omnes Episcopi per universum orbem, à prima Sedis Apostolica Pontifice, usque ad illum qui modo novissime etiam post te est ordinatus Episcopus, immo & omni Catholica Ecclesia canones appellant. Quibus a Nicæno Concilio, quod primum in nostris codicibus quos ab Apostolica Sede majoris nostri acceperunt, sequendos per ordinem, usque ad Africanum Concilium, pro canonibus recipiendis, venerandis & observandis, retinent; & Innocentius, Zosimus, & ceteri quique observandos canones nominant. Inter quos, & istas epistolas Apostolica Sedis Pontificum, quas canones appellat, Gelasius ut supra posui differentiam facit, & illa Concilii canonum observanda decrevit, has autem epistolas pro consolatione quorundam directas, venerabiliter suscipiendas dicit. Quod iterum confirmat in epistola quam retulit Flodoardus auctor historiæ Remensis. Ex isto Hincmari loco discimus, apud Episcopos Ecclesiæ Gallicanæ, solum codicem canonum ex collectione Dionysii Exigui, quem superioribus verbis descripsit, circa annum 870. auctoritatem obtinuisse; epistolas vero contentas in collectione Isidori, non repudiatas quidem ab Episcopis, quia de falsitate illarum nondum constabat; sed in auctoritatem canonum non fuisse receptas. Quia in re præjudicio Leonis IV. utebantur, qui has epistolas decretales in canone non recensébat, ut monui capite superiori num. 5.

VI. Contenderat tamen Nicolaus literis ad universos Galliæ Episcopos datis anno 865. ut decreta illa reciperentur, & magno conatu Gallicanorum Episcoporum argumenta repulerat. Excipiebant enim illi decretales epistolas præscorum

Hincm. in
Opusc. c. 24

Hincm. in
Opusc. c. 25.

Hincm. in
Opusc. c. 29.

Flodoard. I.
Hist. Rem.
c. 22.

Nicolaus
ep. 40.

Ortiano
cap. XI Romae
notum. D. 312.

rum Pontificum ideo non admittendas, quia in
codicem canonum non essent relata. Reponit
Nicolaus, ex hoc sequi nec ipsas scripturas sa-
cras veteris & novi testamenti suscipiendas, quia
codici Ecclesiasticorum canonum non sunt in-
serta. Si autem Galli respondeant, Innocentii
decreto, quod in codicem canonum relatum est,
statui ut testamentum vetus & novum recipia-
tur: Eadem ratione dici posse, decretales illas
epistolas esse recipiendas, quia decreto Leonis
Papa cavetur, omnia decretalia constituta de-
cessorum suorum custodienda esse. Itaque nihil
interesse, utrum sint omnia decretalia Sedis Apo-
stolica constituta inter canones Conciliorum immix-
ta, cum omnia in uno corpore compaginari non
possint. Quod Nicolaus confirmat Gelasii Papa
denuntiatione, cuius haec sunt verba: *Decretales epi-
stolas, quas Beatissimi Papa diversis temporibus
de urbe Romae, pro diversorum Patrum consulta-
tione dederunt, venerabiliter suscipiendas decerni-
mus.* Hic Gelasii locus a Nicolao, & Hincma-
ro trahitur in partes. Sane si commentitiz non
essent epistolae veterum Pontificum, Gelasius Ni-
colai causam juvaret, potius quam Hincmari.
Sed alium Hincmari argumentum invidum re-
manet, nempe canonibus posterioribus, derogatum
fuisse praevis illis decretalibus, etsi veraz so-
rent; quarum ratio habenda non sit in iis ca-
pitibus, quae codici canonum adversantur. In
ceteris enim articulis Galliae Episcopi testimo-
niis harum epistolarum utebantur, ut arte di-
xi; quod illis Nicolaus objiciebat: *Cum ipsi,*
inquit, suae intentioni haec suffragari conspiciunt,
illis indifferenter nuntiant.

aimmensa caritate, quam erga omnes homines
gererat, palam cum omni fiducia (adversante
etiam tyranno totius mundi) bonum predicare
non desistit, & regem omnium saeculorum per
orbem terrae, & usque ad ipsius Romae urbis
hujus notitiam, ut etiam ipsa salvaretur, in-
vexit: hic, inquam, pro pietate pati volens
praesentem vitam finivit. ^d In ipsis autem die-
bus, quibus vitae finem sibi imminere praesen-
sit, in conventu fratrum positus, apprehensa
manu mea, repente consurgens, in auribus to-
tius Ecclesiae haec protulit verba: Audite me fra-
tres & conservi mei: Quoniam, ut edoctus sum
ab eo qui misit me, Domino & magistro meo
Jesu Christo, dies mortis meae instat, Clemen-
tem hunc Episcopum vobis ordino, cui soli meae
praedicationis & doctrinae cathedram * trado: ^e
Qui mihi ab initio usque in finem comes in
omnibus fuit, & per hoc veritatem totius meae
praedicationis agnovit: Qui in omnibus tenta-
tionibus meis socius extitit, fideliter perseve-
rans: Quem praeter ceteris expertus sum Deum
colentem, homines diligentem, castum, discen-
di studiis deditum, sobrium, benignum, justum,
patientem, & scientem ferro nonnullorum (etiam
ex his qui in verbo Dei instituantur) injurias.
* Propter quod ipsi trado a Domino mihi tra-
ditam potestatem ligandi & solvendi; ut de om-
nibus quibuscumque decreverit in terris, hoc de-
cretum sit & in caelis. Ligabit enim quod oportet
ligari, & solvet quod expedit solvi, tamquam
qui ad liquidum Ecclesiae regulam noverit. Ip-
sum ergo audite, scientes quia quicumque con-
tristaverit doctorem veritatis, peccat in Christum,
& Patrem omnium exacerbat Deum, propter
quod & vita carebit. Ipsum autem qui praestitit
ceteris, oportet medici vicem agere, & non se-
rae bestiae furore commoveri. Haec eo dicente,
ego procidens ad pedes eius, rogabam, excu-
sans me, & declinans honorem cathedrae, vel
potestatem. At ille respondens: Pro hoc, in-
quit, ne me rogaveris. Hoc enim fieri statutum
est mihi, & eo magis, quod excusas: quia haec
cathedra eum qui cupit eam, & audacter expe-
dit, non requirit, sed ornatum moribus & in
verbis eruditum. Quod si esset alius melior, si
quis mihi alius adjutor tam sedulus adstisset,
si quis tam plene doctrinae meae rationem copis-
set, sed & Ecclesiasticas dispositiones a me tam
plene didicisset, habens alium talem, non te
cogerem opus bonum suscipere nolentem. Su-
peritium est ergo alium quaerere, cum primitias
eorum qui ex gentibus per me salvantur, & praeci-
pue hujus urbis, te primum obtulerim Deo.
Sed & illud intueri, quia si periculum peccati
timens, suscipere refugis Ecclesiae gubernacula;
certus esto, quia amplius peccas, qui populum
Dei velut in fluctibus positum & periclitantem,
cum juvare possis, subterfugis; tui tantummo-
do habens considerationem, & non quod in com-
mune omnibus expedit, providens. Sed certus
esto, quod necesse est te suscipere omne pericu-
lum, quia nec ego pro salute omnium ab obse-
crando cessabo. Quanto ergo mihi citius acquie-
veris, tanto me citius laboris & tristitiae meae
merore relevabis. Novi etiam hoc, o Clemens,
quod tibi taedia & molestias, pericula etiam &
opprobria meruditi vulgi indocilisque concilem;
quae tu tamen scio quod constanter & fortiter se-

d Cesta sine
epitome cit. p.
412. edit. Co-
lombanis ann.
1569. que not.

e Conf. VII.
46.

In Decret.
lvo. lib. 5.

11. quest. 3.
Quicumque
contrist. Et in-
fra in Epist. 7.
Alexandri Pa-
pa I.

Videtur pol-
liceri intercas-
tionem post
mortem.

EPISTOLAE CLEMENTIS PAPAE I.

EPISTOLA I. AD JACOBUM

FRATREM DOMINI.

Rufino Torano Aquilejensi interprete.

a Haec & se-
quentes qua-
tuor epistolae
Bar Bellas.
Petr. Pet. aliis-
que eruditio-
Catholica re-
des multis
nominibus su-
spicitur sum.
b Vide praef.
in rogo. ad
Gaudentium
ubi ait hanc a
se olim inter-
pretatum at-
que editam.

Narrat Clemens quomodo S. Petrus se invitum successorem suum elegit, & omnia praeccepta ab eodem sibi tradita explicat.

Clemens Jacobo fratri Domini, & Episcopo Episcoporum, regenti Hebraeorum sanctam Ecclesiam Hierosolymis, sed & omnes Ecclesias, quae ubique Dei providentia fundatae sunt, cum Presbyteris & Diaconibus, & ceteris omnibus fratribus, Pax tibi sit semper.

NOTUM tibi facio, Domine, quia Simon Petrus, qui verae fidei merito, & interesse praedicationis obtentu, fundamentum esse Ecclesiae definitus est, qua de causa etiam Domini ore divino cognominatus est Petrus, qui fuit primitiae electionis Domini, Apostolorum primus, cui & primo Deus Pater Filium revelavit, cui & Christus competentem beatitudinem contulit, qui & vocatus est & electus, & conviva Domini & comes effectus tamquam bonus & probatissimus discipulus, qui obcurio-rem mundi plagam Occidentis (velut omnium potentior) illuminare praecceptus est, qui que & integre potuit implere praecceptum. Sed quousque sermonem protraho, refugiens indicare quod triste est, quod quidem necesse est, licet tarde, proferre? Hic denique ipse Petrus, qui pro

c Vide epi-
stomen histo-
riae Clementis
an. sine di-
brum de ceteris
sancti Petri
anno 1155. o-
pera Hadriani
Turnebi Grae-
ce editum, &
Latine reddi-
tum a Joachi-
mo Periozino
O.B.

a Sequentes variantes lectiones, notataeque suppedantur Harduinus, qui non has Clementis Epistolas tantum, sed etiam reli-
quas Indorianae Collectionis consultavit cum Mt. Bibliothecae collegit Paris. Soc. Jesu. in quo hujus epistolae hic tractus habetur
Incipit Epistola Clementis ad Jacobum Fratrem Domini. Decit autem Petrus, recte. a lvo in Decretal. lib. 5. can. 47.

feres, respiciens ad illam spem, quæ tibi apud Deum patientis præparat coronam. Sed & illud cupio, te mecum iusta ratione perspicere, quando maxime opera tua indiget Christus, nunc cum inimicus adversus sponsam ejus commovet bellum, aut futuro in tempore, quando jam Christus post victoriam triumphabit, nec ultra ullius opera indigebit? Quis non etiam parvi sensus intelligat, quod istud est tempus, in quo operam tuam Christus requirit? Tota igitur mente in præfati necessitate præbe operam tuam, & auxilium in præliis exhibe regi optimo, remunerationis magnificas post victoriam redditu-
 ro. Libenter ergo suscipe Episcopatus officium, eo maxime, quod Ecclesiasticas dispositiones a me probabiliter didicisti, ut salus eorum, qui per nos confugerunt ad Deum, nequaquam vacillet. Verumtamen & breviter te de ipsius dispensationis ordine coram omnibus commone-
 re necessarium duco.

a receptu-
rus. in c. Jul.

b duxi.

12. q. 1. Te
quidem.

c deest hæc
vocula a c.
Jul.

11. q. 1. Si
enim

d & his qui-
bus debes va-
cantem idem
odet

e deponatis.

Idem in epi-
stola Evaristi
Pape. In Dec-
ret.
Ivo lib. 5.
Matth. 16

f Coeff. IV. 10.

g Nic. I. ep. 49

labes, occasione accepta, tamquam venenum pes-
 sumum serpat in vobis, cavere & antevincire ne-
 cessarium est, ne quod in vobis adulterii occul-
 tum h coalescat
 22. quæst. 7.
Quid in omni-
bus.
Et in Decr
Ivo. lib. 7.
adornate
 tum h coalescat incendium. Et quid in omnibus
 peccatis adulterio gravius? Secundum namque in
 penis obtinet locum, quoniam quidem primum
 illi habent, qui aberrant a Deo, etiam si sob-
 brie vixerint. Propter quod vos o Presbyteri,
 Ecclesiam excolite, & ordinate sponsam Chri-
 sti ad pudicitiam. Sponsam autem dico, omnem
 Ecclesie congregationem: quæ si pudica inventa
 fuerit a sponso suo, ingentibus ab eo donis &
 muneribus honorabitur: & vos, velut ministri
 sponsæ, & amici sponsi, ingenti gaudio & læti-
 tia persruemini. Si vero sponsa hæc reperta fue-
 rit commaculata peccatis, ipsa quidem, tamquam
 indigna, non tradetur regalibus thoris. Vos
 autem penas dabit, si forte per vestram negli-
 gentiam vel desidiam obreperit contagio læva
 peccati. Idcirco ante omnia sobrietatis & pudic-
 itie sollicitudinem gerite. Valde enim apud Deum
 grave crimen ducitur fornicatio, cujus species
 sunt quidem plures, sicut vobis & ipse Clemens
 diligenter exponet. Verumtamen prima species
 adulterii est, virum propria uxore solummodo
 non esse contentum, & mulierem non proprio
 tantum servare se viro. Si ergo castus fuerit quis,
 potest & humanus & misericors fieri, per quod
 & ipse æternam a Deo misericordiam consequa-
 tur. Sane sicut adulterii venenum cunctis malis
 perniciosus est, ita amor fraternus & caritas toti-
 us boni fastigium tenet. Et ideo diligite om-
 nes fratres vestros, & cum religione ac miseri-
 cordia respicite ad omnes. h Orphanis exhibete
 vosmetipsos parentes. Viduis virorum curam im-
 pendite, cum omni castitate, quæ necessaria sunt,
 præbentes. Juniores tamen viduas nuptiis copu-
 late. His qui ignorant artificia, exquirite hone-
 stas aliquas occasiones, quibus viduum necessa-
 rium querant: artificibus vero operam provide-
 te, debitis misericordiam facite. Scio autem
 hæc omnia facturos vos, si caritatem præ cete-
 ris & ante omnia in vestro corde figatis. Cuius
 caritatis, & recipiendæ, & habendæ, maxi-
 mum erit fomentum; si frequenter inter vosmet-
 ipsos communem cibum vestrum mensamque fa-
 ciatis, & in quantum unusquisque prævalet, cre-
 brius panes ac sales suos cum fratribus suis tu-
 mat. Per hæc enim præcipue caritas compara-
 tur, & causa totius boni in hujusmodi commu-
 nione consistit. Ubi autem pax & bonitas, ibi
 & salus. Propter quod communes facite cibos ve-
 stros cum his qui secundum Deum fratres sunt,
 quia per hæc temporalia officia, pacis & cari-
 tatis fructibus gaudia æterna merebimini. Mul-
 to autem sollicitius esurientes reficite, & sitienti-
 bus potum date, nudis vestimentum; ægros vi-
 sitate, & eos qui in carcere sunt, prout possi-
 bile est, juvate: peregrinos satis prompte in do-
 mibus vestris suscipite. Et ne omnia nunc sin-
 gulatim dicam, omne bonum ipsa per se (si in
 vobis fuerit) caritas vos facere docebit, sicut &
 e contrario eos qui a salute alieni sunt, omne
 malum facere odium docet.

h coalescat
22. quæst. 7.
Quid in omni-
bus.
Et in Decr
Ivo. lib. 7.
adornate

extrude-
tur a regali-
bus

Primo spe-
cies adulteri-
i

k Coeff.
IV. 10.

Matth. 25
Item in ep-
st. S. Evaristi
Pape

11. quæst. 1
Si qui est

Si qui ex fratribus negotia habent inter se,
 apud cognitores sæculi non judicentur: sed apud
 Presbyteros Ecclesie, quidquid illud est, diri-
 matur: & omni modo obediant statutis eorum.
 Super omnia autem avaritiam fugite; quæ homi-
 nes occasione præsentis lucri ab æternis separat
 bonis. Pondera, mensuras, stateras, pro locis
 quibusque æquissima custodite: deposita fideliter
 re-

restitite. Quæ omnia, & si qua sunt familia his, ita demum sollicite & diligenter implebitis, si futurum Dei iudicium sine intermissione in vestro corde volvatis. Quis enim peccare poterit, si semper ante oculos suos Dei iudicium ponat? Quod in fine mundi certum est agendum, ut tandem qui bene in hac vita egerunt, consequantur bona reposita; peccatores autem ut consequantur præparatas & reconditas penas, de quibus ita futurum dubitare omnino non possumus. Si quidem hæc omnia ita esse ventura verus nobis propheta prædixit. Unde & vos, qui estis veri prophetae discipuli, abjicite a cordibus vestris ante omnia discordias & animorum dissensionem, ex quibus omne malum opus procedit, & benignitatem ac simplicitatem tota mente servate. Quod si forte alicujus cor vel livor, vel infidelitas, vel aliquod malum ex his quæ superius memoravimus, latenter irreperit; non erubescat, qui animæ suæ curam gerit, confiteri hæc huic qui præest, ut ab ipso per verbum Dei & consilium salubre curetur, quo possit integra fide & operibus bonis pœnas æterni ignis effugere, & ad perpetuæ vitæ præmia pervenire.

Nota de confessione sacramentali.

Distin. 92. Diaconi Ecclesie. Const. II. 44.

In cultu vitiorum, &c. Deum amiserunt, spiritus ac.

Dist. 92. Diaconi Ecclesie.

Verumtamen illud est quod præ ceteris ab omnibus vobis cupio in commune servari, ut concordiam teneatis, per quod solum potestis portum quietis intrare, & civitatem summi regis (quæ pax nominatus habitat. Similis namque est status omnis Ecclesie magnæ navi, quæ per undosum pelagus diversis e locis & regionibus viros portat, ad unam potentis regni urbem properare cupientes. Sit ergo navis hujus Dominus, ipse Omnipotens Deus, gubernator vero sit Christus. Tum deinde proreæ officium Episcopus impleat, Presbyteri nautarum, Diaconi dispensatorum locum teneant: hi qui catechizant, nautologis conferantur: epibatis autem, totius fraternitatis multitudo similis sit: ipsum quoque mare hic mundus habeatur: ventorum vero varietates & turbinum, diversis tentationibus conferantur: persecutiones, tribulationes, & pericula, fluctibus exæquentur. Terreni vero spiritus, qui vel de torrentibus, vel de convallibus spirant, pseudoprophetarum & seductorum, seu prævæ doctrinæ verba ductantur: promontoria vero & loca confragosa, hi qui in potestatibus sæculi sunt iudices, & pericula minantur & mortes. Dithalassa vero loca, quæ duplicibus undæ fallacis æstibus verberantur, dubis mente, & de repromissionum veritate nutantibus conferantur, atque his qui irrationabili sedem non ram ratione discutunt. Hypocritæ autem & dolosi, piratis similes habeantur. Jam vero rapidus vortex, & tartarea charybdis, & taxis illi naufragia, ac mortiferæ submersiones, quid aliquid aliud æstimanda sunt, quam peccata? Restat igitur, ut hæc navis cursu prospero tuta possit portum desideratæ urbis intrare, ita Deo precem fundere navigantes, ut mereantur audiri. Audiri autem a Deo ita demum merebitur quis, si orationes ipsæ bonis moribus & bonis operibus adjuventur. Sed ante omnia cum quiete & silentio, epibatæ (id est, laici) in suis uniusquisque resideant locis, ne forte per inquietudinem, & inconditos inutilisque discursus, si passim vagari cœperint, vel ab officio suo nautas impediunt, vel in alterum latas per inquietudinem eorum navis pressa demergatur. Nautologi de mercedibus commoneant: & nihil omnino quod ad diligentiam vel ad disciplinam pertinet, diaconi negligant. Presbyteri, velut nautæ aptent singula ad instructionem navis diligenter, & instruant quæ in suo tempore requirenda sunt. Episcopus tamquam proreæ, vigilanter & sollicite gubernatoris verba custodiat Christi. Salvator Dominus gubernator Ecclesie suæ, diligatur ab omnibus, & ipsius solius præceptis ac jussis credat & obediat omnis Ecclesia. Deo quoque indefinenter supplicetur a cunctis de prosperitate ventorum, ut navigantes omnem tribulationem & omne periculum superent, tamquam mare profundum mundi istius & vitæ humanæ pelagus navigantes, in quo esuriendum sit & sitiendum, nuditatem quoque ferendam, morbos etiam corporis & ægritudines tolerandas, Insuper & hominum insidias ac dolo sæpe laborandum, quippe qui dispergendos se nonnunquam noverint, sed aliquando etiam congregandos, vomitus quoque & fustigationes ferendas, cum ex confusione peccatorum & rejectione criminum, velut male congregati in visceribus fellis, jactura facienda est, & abjicienda pror-

cquam solaz.

Ecclesia magnæque navis lapida collectio.

d. Anaclet. epist. i. Const. II. 61.

vocatur.

ipius.

mercedibus.

1 MS. Negligentes, & ita tenet. 2 MS. qui, & ex recentiori manu que. 3 MS. que unquam sermonibus suis. 4 MS. vita æternitate, doctrina etc. 5 MS. a cultu. 6 MS. diaconi. 7 ex MS. dele plebs. 8 MS. cura sit. 9 in MS. abest vox precipue. 10 Redundat vox balzare, nec legitur in MS. 11 Ivo in Decret. part. 1. c. 1. 12 MS. Bithalassa.

profus e corde omnis intrinsecus que latet amaritudo peccati, si qua forte ex desideris iniquis, velut ex cibis noxiis, congregata est. Quam utique cum evomerit quis & abjecerit, ingentis aegritudinis liberabitur morbo, si tamen post vomitum, quæ ad sanitatem pertinent, sumat. Verumtamen scitote cuncti, quod supra omnes vos laboret Episcopus: quia unusquisque vestrum suum proprium fert laborem, ille vero & suum & singulorum. Propter quod, o Clemens, tamquam qui omnibus præesse te noveris, singulos (prout potueris) juva, & singulos releva, qui & singulorum onus & sollicitudinem portas. Unde & ego nunc hanc tibi injungens dispensationem, scio quia accipio gratiam magis; quam præsto. Sed esto confidens & fortiter ferens; certus quia laboris tui meritum recipies, cum ad portum quietis incolumem hanc provexeris navem. Ibi mercedes & præmia pro omnium salute suscipies, si hic pro omnium incolumitate vigilaveris. Itaque si te multi e fratribus propter rigorem justitiæ odio habuerint, ex hoc quidem non læderis, sed ex hujuscemodi odiis amor tibi conciliabitur Dei. Et ideo satage magis & refuge, ne lauderis ab iniquis, & ne a pessime agentibus diligaris; sed potius propter justam dispensationem, & æquissimam regulam disciplinæ, a Christo collaudari merearis. Hæc cum dixisset, & his similia quam plurima, rursus respiciens ad populum, dixit: Sed & vos carissimi fratres & confervi mei, huic qui præsidet vobis ad veritatem docendam, in omnibus obedite; scientes quod si quis hunc contristaverit, Christum, qui ei docendi credidit cathedram, non recipit. Et qui Christum non susceperit, nec Deum Patrem suscepisse judicabitur, & ideo nec ipse suscipietur in regno celorum. Propter quod satagite ad omnem collectam & congregationem semper convenire, ut non velut negligentes & desides a iudice Christo condemnemini. Convenientes vero semper ad Clementem, date omnes operam pro ipso sentire, & summo studio favorem vestrum erga ipsum ostendere; scientes quia propter singulos vestrum, ipsi magis sollicitus est inimicus, & in ipsum majora suscitatur bella.

Oportet ergo vos summo studio nitri, ut omni erga illum vinculo amoris innexi, plenissimo erga eum inhæreatis affectu. Sed & vos quoque ipsi unanimes in omni concordia perdurate, quo facilius etiam illi obedire omnes pari & consensu & unanimitate possitis. Propter quod & vos salutem consequi, & ille possit, obtemperantibus sibi vobis, promptius impositi oneris pondus evehere. Quædam etiam ex vobis ipsis intelligere debetis, si qua sunt, quæ ipse propter insidias hominum malorum non potest evidentiùs & manifestius proloqui. Verbi gratia: Si inimicus est alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, ut ipse vobis dicat: Cum illo nolite amici esse; sed prudenter observare debetis, & voluntati ejus absque commotione obsecundare, & avertere vos ab eo cui ipsum sentitis adversum: sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur, ut unusquisque qui in culpa est, dum cupit omnium vestrum amicitias reparare, festinet citius reconciliari ei, qui omnibus præest, & per hoc redeat ad salutem, cum obedire cæperit monitis præsentis. Si vero quis amicus

Concil. General. Tom. I.

A fuerit his quibus ipse amicus non est, & locutus fuerit his quibus ipse non loquitur; unus est & ipse ex illis qui exterminare volunt. Ecclesiam Dei: & cum corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra vos est. Et est multo nequior hostis hic, quam illi qui foris sunt, & evidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quæ inimici sunt, gerit, & Ecclesiam dispergit ac vastat. Et cum hæc dixisset, in medio coram omnibus manus mihi imposuit, & in cathedra sua, ingenti verecundia fatigatum, sedere me compulit. Cumque sedissem, hæc ad me rursus loquutus est: Deprecor te, o Clemens, coram omnibus qui presentes sunt, ut posteaquam (sicut nature debitum est) vitæ præsentis finem fecero, Jacobo fratri Domini, descripta breviter, vel quæ ad initium fidei tuæ spectant, vel etiam quos ante fidem animos gesseris, sed & qualiter mihi ab initio usque ad finem comes itineris & aditum fueris, quæque per singulas civitates (me disputante) sollicitus auditor exceperis, quique in prædicationibus meis vel verborum fuerit ordo vel actum; sed qui me finis in hac urbe repererit, sicut dixi, omnia, quam potes, breviter comprehensa, ad ipsum te destinare non pigeat. Nec verearis, ne forte multum de meo exitu contristandus sit, cum id me pro pietate sustinere non ambigat. Erit autem ei grande solatium, si didicerit, quod post me non imperitus vir aliquis, aut indoctus, atque ignorans divini verbi mysterium, & Ecclesiastici ordinis disciplinam, vel doctrinæ regulam nesciens, suscepit cathedram meam: scit enim, quia si indoctus & inscius officium doctoris accipiat, sine dubio discipuli & auditores ignorantie tenebris obvoluti, in interitum demergentur. Unde & ego, mi domine Jacobe, cum hæc ab eo præcepta susceperim, necesse habui implere quod iusserat, indicans tibi & de his ipsis, simul & de illis breviter comprehendens, quæ per singulas quasque urbes digrediens, aut in prædicationis sermone protulerit; aut in gestorum virtute perfecit; quamvis tibi de his plurima jam & plenius ante descripta, ipso iubente, transmiserim, sub eo ipso titulo, quem ipse præcepit affigi; id est, Clementis itinerarium, non prædicationis Petri.

Sed & nunc exponere jam quæ præcepit, domino opem ferente, incipiam: *Panitentiam*, inquit, & *veram agite penitentiam*. Omnes ergo homines, qui christiano censentur vocabulo Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unum Deum & dominum veraciter credere & confiteri, eumque tota mente & toto corde & tota virtute diligere, & proximos suos tamquam semetipsum, docibilemque esse usque ad perfectam doctrinam ad hæc pernicienda, summopere oportet. Fides enim & dilectio, totius bonitatis est fundamentum. Sine fide autem placere Deo nemo poterit. Christo itaque resurgente, & ascendente in celum, misso sancto Spiritu, collata Apostolis scientia linguarum, adhuc in uno positi, symbolum, quod fidelis nunc tenet Ecclesia, unusquisque quod sensit dicendo, condiderunt, ut discedentes ab invicem, hanc regulam per omnes gentes prædicarent. Summam ergo totius fidei catholicæ recensentes, in qua & integritas credulitatis ostenditur, & unius

G Dei

Evangel. ap. 11.

Genes. 5. Petri p. 413.

dependere.

Conc. V. sententia II. c. 4. an. 443. Distinct. 93. Et in epist. decr. 3. Anacle. Papa cujus initium est: Benedicte Deus: Et similiter Fabiani Papa quæ incipit: Divinus præceptis.

Conc. Me. sententia ann. 888. c. f.

amicia. Gen. Pe. 113.

h. Nerone anno 8. c. 1. terna Christi 63. catu. ch. Petrus vero. Nerone ejusdem 11. c. x. x. x. Christi 67.

missio. ita & c. Just.

id est hæc negatum MS. h. Hæc den. nit epistola in quibusdam codicibus. Cetera sunt vice appendicis, addita circa annum 800. ut videtur.

De titulo autem illo dicemus in notis. Marc. 1. Compendio tum nomen Christianæ.

Vesanti exp. in symbolum c. 1. ut que ad, dilige re ergo Deum ac.

1 MS. justitæ dispensationem. 2 infestat inimicus. 3 MS. aversum. 4 MS. naturale. 5 MS. inegitii. 6 Reliqua sententia non extat in MS. nostro addita ab aliquo interpolatore.

Germaniam & Italiam, atque ad reliquas gentes dirigere cupimus. Ubi autem ferociiores & rebelliores gentes esse cognoverimus, illuc dirigere sapientiores & austeriores necesse habebimus, qui quotidie non cessent divina feminare semina, & multos Christo lucrari, & ad rectam fidem & viam veritatis perducere, ut plures manipulos domino valeant presentare.

Distin. 80.
In illis civitatibus; & Leo
xx. ep. 1.
* primi sacerdotes famines.
* primi famines.
Vide An.
Aug. in Hadr.
coll. datam
Inglit. c. 23.
Jul. ep. 1.

In illis vero civitatibus, in quibus olim apud ethnicos archifamines eorum, atque primi legis doctores erant, Episcoporum primates ponuntur, vel Patriarchas, qui reliquorum Episcoporum judicia & maiora (quoties necesse foret) negotia in fide agitent, & secundum Dei voluntatem, sicut constituerunt sancti Apostoli, ita ut ne quis injuste periclitaretur, desinirent. In illis autem civitatibus, in quibus dudum apud predictos erant archifamines, quos tamen minores tenebant quam memoratos primates, Archiepiscopos institui precepit, qui non tamen primatum, sed Archiepiscoporum fruere nomina. Episcoporum quoque judicia, (ut superius memoratum est) & maiora Ecclesiarum negotia, si ipsi reclamaverint, aut aliquem timorem, aut istos vel alios suspectos habuerint, ad iam dictos primates vel Patriarchas, ne aliquis nocenter periret, transferri perducunt. In singulis vero reliquis civitatibus singulos, & non binos vel ternos aut plures Episcopos, constitui precepit, qui non primatum, aut Archiepiscoporum, aut metropolitanorum nomine, quia matres civitatum non tenent, sed Episcoporum tantum vocabulo potirentur: quoniam nec inter ipsos Apostolos par institutio fuit, sed unus omnibus presuit. Hoc tamen providendum instituit, ne in Villis, aut Castellis vel modicis Civitatibus, instituerentur Episcopi, ne vile eorum nomen fieret. Episcopos ergo vicem Apostolorum gerere, Dominum docuisse dicebat, & reliquorum discipulorum vicem tenere Presbyteros debere insinuat. Et si quis aliquem ex his scandalizaret, gravissimam illi penam inferri debere predicabat. Cunctos se invicem diligere & adjuvare debere, & neminem ab adiutorio fratris se subtrahere instruebat. Homicidas vero & adulteros, ac cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis coequalis non erant, ab eorum vexatione & accusatione (docente Domino) prohibebat, & non nisi a coequalibus aliquid eis inferri debere docebat; quia discipulum supra magistrum esse, aut ullam ei injuriam inferre, nullatenus debere oportet. Infames etiam omnes, & quos primates & leges seculi non suscipiunt, sed & laicos ab eorum accusatione & vexatione semper repelli debere, rogabat, & cunctos illis subditos esse precipiebat. Cunctorum Sacerdotum vitam, superiorem sanctorumque ac discretam a secularibus & laicis hominibus esse, & spirituales quosque atque Sacerdotes super carnales ac laicos semper constituendos docebat; quoniam pro minimo nobis esse debet, ut a talibus arguamur & iudicemur, vel ab humano die. Majores vero, a minoribus nec accusari nec iudicari ullatenus posse dicebat; quoniam non solum hoc divinas, sed & leges seculi inhibere dicebat.

* quos innocentes.

In Decr.
Ivo lib. 1.

q. 1. Beatus Petrus
Hadr. c. 63
collationum.

q. 9. Laici
in accusatione.
Feb. ep. 1.

Jul. ep. II.
c. 16

Omnes ergo legum divinarum libenter violatores, & sacrarum institutionum voluntarie perturbatores, Ecclesiastica indignos regula & san-

Concil. General. Tom. I.

Et a communione iudicabat. Operatores vero carundem, eisque obediens, utramque acceptorum bonorum dignos esse dicebat. Unde & Prophetas in testimonium sumebat: *Audite cœli, & auribus percipite terra, quoniam Dominus locutus est: Filios enutrivit & exaltavit, ipsi autem spreverunt me. Cognovit bos possessorem suum, & asinus praesepe Domini sui, Israel autem non cognovit me, & populus meus non intellexit. Vae genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filii sceleratis. Dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israel, avasienati sunt retrorsum. Super quo percussam vos ultra, ad dentes prevaricationem? Omne caput languidum, & omne cor mœven: a planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas: vulnus & livor, & plaga tumens non est circumcisa, nec curata medicamine, neque sota oleo. Terra vestra deserta, civitates vestra igne succensa: regionem vestram coram vobis alieni devorant, & desolabitur sicut in vastitate hostili, & derelinquetur. Vae, inquit, qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes terebras lucem, & iuccam tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus sit exaruit. Propterea dilatavit infernus animam suam, & operuit os suum absque ullo termino. Et descendit sortes ejus, & populus ejus, & sublimes gloriae ejus ad eum. Et incurvabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium deprimentur. Et exaltabitur Dominus exercituum in iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur in justitia. Carnales spiritualibus resistere prohibebat. Et de his qui cerceces suas contra magistros & seniores suos erigebant, hæc in exemplum adducebat: *Detrahitur est ad inferos superbia tua, & concidit cadaver tuum: subter te sternetur tineas, & operimentum tuum erunt vermes. Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, qui mane oriebaris? corruisti in terram, qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo: In caelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sededo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Verumtamen ad infernum detraheris in profundum lacu. Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque prospicient: Numquid iste est vir, qui (a) turbavit terram, qui concussit regna, qui posuit orbem desertum, & urbes ejus destruxit, & civitates ejus non apperuit carcerem? Ebrietatem oppido prohibebat, & ebriosos, corpore & animo mortuos esse predicabat: de quibus & in exemplum agebat: *Vae qui concisuritis mane ad ebrietatem seclandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino astuetis: cithara & lyra & tympanum & tibia & vinum in conviviis vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuum ejus consideratis. Et iterum: Vae qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri riores ad miscendam ebrietatem: qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferitis ab eo. Propter hoc, sicut devorat stipulam lingua ignis, & calor flamma exurit, sic radix eorum quasi savilla erit, & germen eorum ut pulvis ascendet. Abjecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquium sancti Israel blasphemaverunt. Ideo iratus est furor Domini in populo suo, & extendit manum suam super eum, & percussit eum. Et conturbati sunt montes, & facta sunt***

a dicebat.
Ivo 14.
b cecidit.

Uai.

libid.

(a) Luc. conturbavit.

a Can. A. post 40. volebat.

b Can. A. post 10.

c contentam abire oportere.

Zach. 8.

Mat. 13.

Zach. 2.

1. Cor. 3.

1. Cor. 6.

in omni bus his non est aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Nullum etiam presbyterum in alicujus Episcopi parochia aliquid agere debere, absque ejus permisso, docebat: sed & cunctos presbyteros propriis Episcopis in omnibus absque mora obediens (instigante Domino) esse debere docebat. Nullum item aliena concupiscere aut presumere, quæ eorum erant, sed unumquemque suis sibi que commissis contentos esse docebat. Neminem etiam alicui aliquid facere, nisi quod sibi fieri vellet, instruebatur. Sanctam quoque Ecclesiam immaculatam omnes servare debere evangelizabat, cuius claves Episcopos esse dicebat. Ipsi enim habent potestatem claudere Cælum, & aperire portas ejus, quia claves Cæli facti sunt. Admonere autem eos neminem debere docebat, quia oculi Domini sunt, & qui eos tangit, tangit pupillam oculi eius. Et quanta pena dignus sit qui eos scandalizat, ipsum Dominum docuisse dicebat, ubi ait: Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Vae mundo ab scandalis. Necessè est enim ut veniant scandala: verumtamen vae homini illi, per quem scandalum venit: Si autem manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice abs te. Bonum est tibi ad vitam ingredi debiliem, quam duas manus habentem, mitti in gehennam ignis. Et si pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & projice abs te. Bonum est tibi, introire ad vitam claudam, quam duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te. Bonum est tibi, unum oculum habentem, in vitam introire, quam duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis. Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis. Amen dico vobis. Quaecumque alligaveritis super terram, erunt alligata & in Cælo: & quaecumque solveritis super terram, erunt soluta & in Cælo. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo, qui in Cælo est. Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Et iterum per Prophetam loquitur, dicens: Expavit (inquit) Cælum super hoc, & horruit amplius vehementer, dicit Dominus. Intolerabilem malignitatem, & linguam iniquitatem loquentem contra Deum, & mentem in altitudinem cornu extollentem. Et iterum: Impone homo tue lingue ostium & seram. Cessa, cornu in altitudinem extollens, & loquens adversus Deum iniquitatem & proximum tuum. Quousque insultas patienti Christo & fratribus? Sic autem peccantes intrantes, & percutientes eorum infirmam conscientiam, in Christum graviter peccatis, & rei iudicio effecti, infames efficiuntur, & iuste repelluntur. Et iterum per Prophetam loquitur, dicens: Vos autem sacerdotes Domini vocabimini: Meritum Dei nostri, dicitur vobis: Fortitudinem gentium comeditis, & in gloria eorum superbetis. Per consulationem vestra dupli & labore, laudabantur vestra eorum. Propter hoc in terra sua duplici passus est, & letitia sempiterna erit eis: quia ego demerui diligens iudicium, & odio habens rapinam in iudicium: & dabo opus eorum in veritate, & pax perpetuam terram eis. Et scietur in gentibus semen eorum, & vermen eorum inue-

die popularum. Omnes qui viderint eos, cognoscant eos, quia isti sunt semen omni benedixit Dominus. Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo; quia induit me vestimento salutis, & indumento iustitie circumdedit me, quasi sponsam decoratum corona, & quasi sponsam ornatum monilibus suis. Sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus semen suum germinat, sic Dominus Deus germinabit iustitiam & laudem eorum universis gentibus. Eos autem a solo Domino aut iudicandos, aut removendos, & non ab aliis esse dicebat, quia sui sunt; & non alterius. Et quis est, qui alterius iudicet servum? Nam si non patiuntur homines, nec Deus Deorum & Dominus dominantium hæc ullatenus patitur. Unde & Prophetas sibi testes esse dicebat, per quos Dominus loquitur dicens: Ecce excoxi te, sed non quasi argentum elegi te in camino paupertatis. Propter me faciam, ut non blasphemem, & gloriam meam alteri non dabo. Audi me Jacob & Israel, quem ego voco. Ego ipse, ego primus, & ego novissimus. Manus quoque mea fundavit terram, & dextera mea mensa est cælos. Ego vocabo eos, & stabunt simul. Me insula expectabunt, & brachium meum sustinebunt. Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea non deficiet. Audite me, qui scitis iustum, populus meus, lex mea in corde eorum. Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuas. Sicut enim vestimentum, si comedit eos vermis, & sicut lanam sic decorabit eos timea. Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generationes generationum. Et iterum: Abscondita est via mea a Domino, & a Deo meo iudicium meum transibit. Numquid nescis, aut non audisti? Deus, sempiternus Dominus, qui creavit quærens terra, non deficiet, nec laborabit, nec est investigatio sapientie ejus. Qui dat lassitudinem, & his qui non sunt, fortitudinem & robur multiplicat. Deficient pueri & laborabunt, & juvenes in infirmitate cadent. Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem: assumunt pennas sicut aquila: current, & non laborabunt: ambulabunt, & non deficiet. Taceant ad me insula, & gentes mutent fortitudinem. Accedant, & tunc loquantur, simul ad iudicium propinquemus. Hos autem qui deos ventant, aut amovere vel damnare nituntur, Dominus per Prophetam damnat, & usque ad satisfactionem eorum & Ecclesie damnatos esse docebat, ubi ait: Talis elegerunt in visis suis, & abominationibus suis anima eorum delectata est. Unde & ego eligam illusiones eorum, & damnationem adducam eis: quia locutus sum eis, & non audierunt: feceruntque malum in oculis meis, & qua nolui, elegerunt. Audite verbum Domini, qui tremistis ad verbum ejus: dixerunt fratres vestri, audientes vos, & absentes propter nomen meum. Glorificetur Dominus, & videbimus in latitia vestra, ipsi autem confundentur. Non enim laborabunt frustra in conturbatione præfules mei, quia semen benedictorum Domini est. Antequam clamem, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam. Ad glorificandum se, & divina mandata seminanda & evangelizanda, eos Dominus elegit, & non ut prohibeantur, aut perturbentur, suggererat: quoniam qui eos lædit, eum lædit, cuius legatione funguntur. Prædicare eos assidue, & mandata Domini sine intermissione annuntiare rogabat. Opera eorum bona coram hominibus monstrare, & conscientiam bonam coram Deo habere insinuat. Omnes principes ter-

Ivo in dicit. 2. c. 111. A. uel. ep. 7. Alex. ep. 2. Telesph. Fab. Melc. Julius, Dam. &c.

Isai. 48.

Isai. 51.

Isai. 40.

Isai. 40.

Isai. 41.

c dominum

damnat

Isai. 65.

d Greg. XII.

re, & cunctos homines eis obedire, & capita sua A
 submittere, eorumque adjutores existere præci-
 piebat, ut omnes pariter fideles & cooperatores
 legis Dei monstrarentur, ne de eis dicitur: Con-
 fundentur & erubescunt omnes qui pugnant adversum
 te, & erunt quasi non sint, & peribunt viri qui
 contradicunt tibi. Quæres eos, & non invenies vi-
 ros rebelles tuos. Erunt quasi non sint, & veluti
 consumptio hominis bellantis adversum te.

Isai. 41.

11. q. 2. Si autem vobis

De penit. Distin. 1. Homicidiorum tit.

Omnes ergo qui eis contraveniunt, ita damna-
 tos, & infames usque ad satisfactionem monstra-
 bat, & nisi converterentur, a liminibus Ecclesie
 alienos esse dicebat. Homicidiorum verotri-
 genera esse dicebat, & pœnam eorum parilem
 fore docebat. Sicut enim homicidas interfecto-
 res fratrum, ita & detractores eorum, eosque
 odientes, homicidas esse manifestabat: quia &
 qui occidit fratrem suum, & qui odit, & qui
 detrahit ei, pariter homicidas esse monstrantur.
 Omnes etiam a carnalibus desideriis, quæ mili-
 tant adversus animam, abstinere, & bonam eo-
 rum conversationem ac innocentem omnibus mon-
 strare rogabat. Ex corde enim cunctos attentius
 invicem diligere insinuabat, & veram fraterni-
 tatem inter se habere docebat. Quotidiana enim
 illius prædicatio, inter cetera divina mandata,
 hæc erat, quam in ejus exemplum etiam tibi,
 frater charissime, significare curavi. Bonorum,
 inquit, operum inter cetera semina ac negotia
 sunt, quantum unusquisque sapit & potest; totis
 intimi cordis (ut prælibatum est) visceribus C
 Deum diligere, & proximum velut seipsum. ab-
 negare seipsum sibi, ut Jesum Christum Domi-
 num nostrum sequatur: & nihil ejus amoris præ-
 ponere, veritatem corde & ore proferre debere,
 & totam spem Deo semper committere. Instru-
 bat adus suæ vitæ omni hora custodire, & in
 omni loco Deum respicere: fimiter scire, co-
 gitationes malas cordi suo advenientes, mox ad
 Christum allidere, & sacerdotibus Domini ma-
 nifestare. Os suum a multo vel pravo collo-
 quio custodire, & verba vana, aut mendacia non
 loqui: quia os quod mentitur, occidit animam. Ver-
 ba divina libenter audire, & sacerdotibus suis li-
 benter obtemperare, atque obedientes esse doce-
 bat. Prædicationi & orationi ac lectioni frequen-
 ter incumbere, & eleemosynas veras perficere.
 Desideria carnis non perficere, sed propriam fran-
 gere voluntatem: boni aliquid in se cum viderit
 Deo applicare, non sibi: & malum a se
 factum cognoscat, & sibi imputet. Malum lo-
 qui non amare, sed custodire labia sua, ne dol-
 um, aut malum loquantur. Diem judicii time-
 re, gehennam expavescere, vitam æternam omni
 concupiscentia desiderare: non occidere, non a-
 dultorari, non furtum facere, non rem proximi
 concupiscere, non falsum testimonium dicere,
 sed omnes homines honorare, corpus custodire,
 vanas & caducas non amplecti delicias jejunium
 & vigiliis sanctas amare, pauperes recreare, nu-
 dos vestire, infirmos visitare, sitientes potare,
 mortuos sepelire, & diligenter eorum exequiis
 peragere, pro eisque orare & eleemosynas dare:
 dolentes consolari, & suis bonis refovere, & a
 malis actibus se alienum facere. Non esse super-
 bum, non violentum, nec multum edacem, non
 somnolentum, non pigrum, non murmurato-
 rem, nec detractorem: quia qui detrahit, non
 se, sed & multos alios occidit. Iram non per-
 ficere, nec iracundiæ tempus reservare. Dolum
 in corde non tenere, nec pacem falsam dare.
 Caritatem non derelinquere, nec jurare, ne for-

1. q. 4. reg. 5. Benedicti: ut quidam non- vit ad oram in MS. Julliani.

Nota de con- fessioe posui: centrali. b. malo. Sep. 1.

* attribueret. c. applicet.

Dicit. 3.

De exequiis

* for. se solum. 112 MS. Jull.

* pretendere.

te perjurium (quod absit) fiat. Malum pro ma-
 lo non reddere, nec injuriam facere, sed factam
 patienter sufferre. Inimicos diligere, maledicen-
 tos se non maledicere, sed magis benedicere, &
 persecutionem pro justitia sustinere. Caritatem
 amare, & nullum odio habere: quia qui odit
 fratrem suum homicida est. Elationem fugere,
 zelum malum non habere, invidiam non exer-
 cere, nec contentionem amare. Cum discordan-
 tiis ante solis occasum in pacem redire, & de
 Dei misericordia nunquam desperare. Seniores
 venerari, & juniores diligere. Episcopos, sacer-
 dotes suos, ac cunctos reliquos Ecclesie mini-
 stros, atque omnem plebem sibi commissam,
 verbo divino & mandato instruere ac dirigere,
 hosque omnes & eorum Episcopos tota animi
 virtute diligere ut oculos suos, quia oculi sunt
 illorum. Eorum præceptis in omnibus obedire,
 etiam si ipsi aliter (quod absit) agant, memo-
 res scilicet illius Domini præcepti: Quæ dicunt,
 facite: quæ autem faciunt, facere nolite. Ipsi autem
 Episcopi, si exorbitaverint ab illis non sunt
 reprehendendi vel arguendi, sed supportandi,
 nisi in fide erraverint.

* Contra- rem: ita MS. c. 1. 7. 2. 3.

1. q. 7. Sa- cedores &

Marib. 23.

d. Conc. Rom.

V. sub Sym- macho.

e. postandi.

Illi ergo super istos sunt, non autem isti su-
 per illos: quoniam major a minore nec argui,
 nec judicari potest. Nullus se extollat erga do-
 ctiores magistros suos, quia discipulus super ma-
 gistrum esse non debet, nec potest. Nullus ve-
 lit dici sanctus, antequam sit: sed prius sit, ut
 verius dicatur. Præcepta Domini, doctorumque
 ac magistrorum, factis quotidie adimplere, &
 in Christi nomine pro inimicis orare oportet.
 Obedientia enim & humiliatio quæ magistris
 agitur, Domino exhibetur. Timor Domini dele-
 tabit cor, & dabit lætitiæ & gaudium in longi-
 tudinem dierum. Timenti Deum bene erit in extre-
 mis, & in die defunctionis suæ benedicetur. Va dis-
 soluti corde, qui non credunt Deo, & resistunt
 mandatis ejus, & inobedientes ac contumaces
 sunt his qui ejus legatione funguntur: & ideo
 non protegentur ab eo. Va his, qui perdidit su-
 stinentiam, qui dereliquerunt vias rectas, & dixer-
 unt in vias pravas. Et quid facient, cum inspi-
 cere ceperit Dominus? Qui timent Dominum, non
 derunt incredibiles verbo illius: & qui diligunt illum,
 conservabunt viam illius. Qui timent Dominum,
 inquirent quæ beneplacita sunt illi: & qui diligunt
 eum, replebuntur lege ipsius. Qui timent Dominum,
 præparabunt corda sua, & in conspectu illius san-
 ctificabunt animas suas. Qui timent Dominum, cus-
 todiant mandata illius, & patientiam habebunt us-
 que ad inspectionem illius, dicentes: Si peniten-
 tiam non egerimus, incidemus in manus Dei, & non
 in manus hominum: secundum enim magnitudinem
 illius, sic & misericordia ipsius cum ipso est. Ven-
 te (inquit) filii, audite me, timorem Domini do-
 cebo vos. Currite dum lumen vitæ habetis, ne te-
 nebra mortis vos comprehendant. Omnis, qui vult
 vitam, & cupit videre deus bonos, prohibeat lin-
 guam suam a malo, & labia ejus ne loquantur do-
 lum. Derivat a malo, & faciat bonum: inquiret
 pacem, & persequatur eam: quia oculi Domini su-
 per justos, & aures ejus ad preces eorum. Vultus
 autem Domini super facientes mala, ut perdat de
 terra memoriam eorum. Propterea nolite fieri sicut
 equus & mulus, in quibus non est intellectus. Sed
 latamini in Domino, & exultate justis, & gloriamini
 omnes recti corde. Quia multi venient ab oriente &
 occidente, Domino dicente, & a septemtrione at-
 que meridie, & recumbent cum Abraham & Isaac
 & Jacob. Propter quod, deprecor te, frater ca-

1. q. 7. Sa- cedores &

Marib. 10.

Luc. 10.

1. q. 4. reg. 5.

Benedicti.

h. quo.

cap. 5.

Ecl. 1.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Ecl. 2.

Recogn. 4.

a Recogn. libid. c. 1.

Luc. 6.

Matth. 17.

b Recognit. a. c. 22.

c Recogn. libid. c. 22.

d Clem. ep. 3. & Recogn. libid. c. 22.

e Prefat. S. Benedicti.

f Clem. ep. 2.

riffime, ut doceas attentius hunc prædicationis ordinem & abolitionum dies, ut salventur animæ hominum, quæ occulta Dei virtute, quem debeant diligere, priusquam doceantur, agnoscunt. Operum vero ratio potestati & arbitrio uniuscujusque permittitur, & hoc ipsorum est proprium. Desiderium vero habere erga doctorem veritatis, hoc a Patre cælesti donatum est. Sed salus in eo est, ut voluntatem ejus, cujus amorem & desiderium (Deo largiente) conceperis, facias; nedicatur sermo ejus ad nos, quem idem dixit: *Quid autem me docuit, Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Est ergo proprii muneris, ut unusquisque ut, prout Dominus noster dedit, perfectus in Ecclesia, mittentique semina divina, ut de nobis non prædictus sermo, sed ille dicatur, quem alibi Dominus noster dixit: *Ideo, inquit, omnis scriba doctus in regno Cælorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.* Nullus ergo, inquit; impediatur ordinem, aut locum occupet irrationabiliter, vel temporum permutet vices: sed primo, quæ sit justitia ejus, quæ voluntas, requiramus, ut bonis operibus ac Dei gratia repleamur. Deus enim his qui recte sentiunt, & bona agunt, præsto est; quoniam his manifestat seipsum. Nam si quis velit (antequam adus suos emendet) de his requirere, quæ non potest invenire, stulta & inefficax erit hujusmodi inquisitio. Tempus enim breve est, & in judicio Dei gestorum causa agitur, non questionum. Ideoque ante omnia hoc queramus, quid nos aut qualiter agere oporteat, ut æternam vitam consequi mereamur. Nam si exiguum hoc tempus vitæ per inanes occupamus & inutiles questiones, inanes siquæ dubio & vacui ab operibus bonis pergemus ad Deum, ubi judicium operum nostrorum fiet. Unaquæque etenim res tuum tempus habet & locum. Operum hic locus, hoc tempus est: meritum, sæculum futurum. Curratur igitur per viam mandatorum Dei, & a beatorum præceptorum Domini institutis, & a Spiritus sancti doctrina non recedatur. Quapropter præparanda sunt corda nostra ac corpora, sapientiarum mandatorum ejus suorumque Episcoporum ac prædicatorum obedientiæ militatura; ut suæ gratiæ jubeat nobis auxilium ministrari, & tuentes gehennæ pœnam, ad vitam valeamus omnes pervenire æternam.

Hæc itaque, frater carissime Jacobe, ab ore Sancti Petri jubentis accepi, tibi que (ut optabas)

insinuare studui, ut servari omnia immaculatè præcipias, quia Ecclesiastica non oportet negligenter, sed diligenter expleri negotia. Hæc ergo præcepta nemo credat absque sui periculo negligere vel dissimulare, quia in judicio Dei ignis æterni tormenta sustinebit, qui Ecclesiastica decreta neglexerit. Qui vero te audierit, & (ut jussit minister Christi Jesu) gloriam accipiet. Qui autem te non audierit, imo loquentem Dominum per te, ipse sibi damnationem accipiet.

Curandum ergo & attendendum est nobis omnibus, quod in perpetuum expedit, ut Christi passionibus per patientiam participemus, atque regni ejus mereamur esse consortes. Amen.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Epistola Clementis.) Harum epistolarum quinque Encyclica est; sic dicta, quod omnibus Ecclesiis communis esset, & per manus singulis tradita, universum Christianum orbem circumiret. Diversa tamen est ab illa encyclica, in qua virginitas, teste Epiphano hæresi 30. deprecata fuit, quæque suo tempore quo integra extabat in sanctis Ecclesiis, ut ait, legebatur: sicut & illa quæ ad Corinthios scripta fuit: de qua supra in Clementis vita, verbo epistolæ in nostris annotationibus: cujus autem fidei ac firmitatis sint hæc quinque titulo Clementis notatæ, vide Turrianum lib. 2. adversus Magdeburgenses.

b Epistola prima ad Jacobum fratrem Domini.) Cum hæc epistola scripta sit, ut in fronte & carite illius apparet, post obitum S. Petri, adeoque post 13 annum Neronis; ad Jacobum fratrem Domini scripta esse nequit: Jam scripta? utpote qui, teste Hieron. de viris illustribus, septimo anno Neronis Hierosolymis occisus est: unde pater, quod hæc epistola vel non sit Clementis, vel potius ad Simonem, qui etiam frater Domini fuit, scripta sit, & in titulo epistolæ mendose vox, Jacobum, irreperit. Ita Possévinus in apparatu sacro, in verbo Clementis Romanus.

c Rufino interprete.) Quod hæc prima & tertia sequens a Rufino Aquilejensi translata dicuntur, valde Baron. anno Christi 102. num. 6. dubitat. Nam Gennadius de viris illustribus cap. 17. de Rufino agens, in cunctis a se & Græco editis versionibus præstationem præponere consuevisse testatur, adeo ut quæ sine prologo reperiuntur esse translata, non Rufini, sed alterius esse opus assermet.

utilis erit m. l. c. a

h currendum.

Encyclica epistolæ quæ?

An hæc epistola ad Jacobum? An Clementis illius auctor.

An prima & tertia sequens epistolæ? Ipse docet a se fuisse interpretatam primam

MONITUM EDITORIS

In sequentem Epistolam.

Quam hic profero, epistola eadem est, ac præcedens, nisi quod prior illa multis interpolationibus ab Isidoro Mercatore, seu potius ab alio quodam multo quam Isidorus antiquiore accreta est. Hanc vero posterorem exhibeo ex editione P. Cousin, qui eam offert in Appendice Tomi I. Epistolarum Romanorum Pontificum pag. 2.

P. COUSTANT
MONITUM
IN EPISTOLAM SEQUEMTEM.

I.

Taur. 2. fac. 10. 2. pag. 133. Cur hic editur sine Rufini interpretatione.

Johannes-Baptista Cotelerius inter ea, quæ Clementina inscripsit, epistolam sequentem Græcè & Latinè edidit. Eiusdem interpretationem jam habebamus à Rufino acceptam, quam Isidorus Mercator adoptans in fronte collectionis suæ cum non modica accessione præposuit. Cum autem banc Isidori collectionem suo loco exhibituri simus, nonnullis fortè supervacantem videbitur, epistolam ei insertam aut hic representare, aut illic recudere. Sed neque banc sine Græco, quo primùm scripta est, edere, neque in mera Isidori collectione Græcum, quo caruis, adicere convenit. Eo autem propensius primigenium textum Græcum unà cum Cotelerii interpretatione hic præmittimus, quod Rufini à Græco in Latinum co-

versiones quam libera sint et indiligentes, nemo non novit. Qui autem illius desiderat interpretationem, Mercatoris collectionem, in qua competentem sibi locum obtinebit, adeat.

II.

Rufinus profas. in vulgatos Recognitionum Clementis libras epistolam istam bis-libris posteriori opinatur. Photius verd cod. 112. & 113. dedicationem esse existimat operis, quod actus Petri & disputationes cum Simone necnon recognitionem Clementis ejusque patris ac fratrum complectebatur; atque hujus sententia subscribit Coselerius: maxime cum ad eandem epistola fingatur Clemens jussu Petri ad Jacobum mittere opus cum hac inscriptione, Clementis Epitome predicationum Petri in peregrinationibus, sive ut Rufino magis placuit, Itinerarium Petri. Quo dicto, statim subdit pseudo Clementis, atque epistolam claudis his verbis, Ceterum exponere ut jussus sum incipiam; quibus sane aliquod opus proxime subsequendum promittitur. Præterea cum epistola hujus sine, ut postrema nota indicabimus, tam apud Coharet Recognitionum Clementis exordium, ut opus istud hic promitti nihil propè dubitemus.

Est velut
præfatio in
Recognitione
Clemen-
tis.

III.

Unde confici arbitramur, ut epistola hujus ac mox dicti Itinerarii unus et idem sit patens. Cum autem Itinerarium illud Ecclesia respuat ut nugis ac fabulis refertum, ideoque Gelasii ejusque concilii judicio inter apocrypha rejectum sit, eodem judicio & de hac epistola quid censendum sit edocemur. Idem quoque judicium firmat manifesta illius cum Clementinis humiliter consensio, quam Coselerii marginalibus notis adjuncta exploratam habuimus. Neque verd inficias ibi quisquam, qui citata loca cum epistola nostra consuleris, utrumque opus ex officina una prodiisse.

Apocrypha
est. Gelas.
epist. 11. n. 7.

IV.

Sensit etiam Rufinus id epistola hujus veritati adversari, quod Clemens proxime Petro successisse in ea pradicatur, ac sibi obicit non dissimulat, quomodo cum Linus & Cletus in urbe Roma ante Clementem hunc fuerint episcopi, ipse Clemens ad Jacobum scribens, sibi dicat à Petro docendi cathedram traditam. Ille quidem respondet: Cujus rei hanc accepimus esse rationem, quod Linus & Cletus fuerunt quidem ante Clementem episcopi in urbe Roma, sed superstiti Petro, videlicet ut illi episcopatus curam gererent, ipse verd apostolatus impleveret officium, indeque factum, ut & illi ante Clementem numerentur episcopi, & Clemens tamen post obitum Petri docendi suscepit sedem. Sed hanc rationem nullam esse jam demonstravimus cum aliis monumentis, tum Romanorum pontificum catalogis, quos texerunt antiqui patres. In his quippe Linus & Cletus ante Clementem, non solum ut Romani episcopi, sed etiam ut proximi Petri successores recensentur.

Rufin. profas.
in lib. Re-
cog.

Qua ratio-
ne Rufinus
Clementem
intelligat Pe-
tri successo-
rem.

V.

Sed & inde certa et explorata est epistola hujus falsitas, quod eam Clemens post passionem Petri ad Jacobum scribere fingitur, quem ante Petrum obiisse indubitanter monumentis notum habetur. Nam Jacobum anno Christi 62. à Judæis occisum esse convenit: Petrum autem aliqui anno 65. plures anno 66. alii aut 67. aut 68. nulli sane ante 65. passum existimant. Hac difficultate motus Herigerus Leobensis Abbas, qui sæculo XI. florebat, apud nostrum Edm. Martene Thesaur. Anecdor. tom. 1. pag. 117. de epistolis decretalibus Jacobi & Clementis ad alterutrum missis, in quibus ita Clemens ait de Petro, sicut jam passo, quaris quomodo istud componi possit. Igitur, inquit, Petro vivente manifestum est eum non scripsisse & Jacobum (tamen) octo annis manifestum est ante passionem Petri decessisse. Post passionem verd Petri Linus XII. annis, & Anacletus (hoc est Cletus) totidem, cooperatores Clementis, qui Petro verd successerant, existere. Multò minùs igitur istorum tempore potuit Jacobo rescribere. Post decessum verd ipsorum cum Clemens solus novem annis Romanæ præsideret ecclesie, multò adhuc minùs credendum est potuisse rescribere completo à passione Jacobi XXXI. annorum tempore. Quibus in verbis illud obiter notandum, quod is scriptor tertium quoddam circa successionem beati Petri systema explicat. Nam Clementem Petro verd successisse pro certo habet, ac nibilo minùs post Petri mortem & Linum duodecim annis & Cletum totidem Romanam ecclesiam administrasse non dubitat, non quidem veluti successores Petri, sed tamquam cooperatores Clementis; adeo ut Clemens tantùm XXIV. annis post mortem Petri solus Romanam ecclesiam regere coepit. Nempe post Rufinum duplex ea de re nata erat ac vulgè obtinebat, opinio, quam Photius cod. 113. memorat his verbis: Clementem secundum à Petro urbis Romæ episcopum

Epistola sequentis manifestè falsitas.

pum

III pum fuisse quidam autumant, alii verò quartum; Linum enim & Anacleturn inter utrumque pontifices intercessisse. Hinc nonnulli scriptores dum modò unam, modò alteram inconsiderate sequuntur opinionem, in manifestam verborum pugnam incidere, uti videre est in libro pontificali, cujus auctor in Petro & Clemente ipsum Clementem proximum Petri successorem facit; in Lino autem & Cleto, quos Linus post Petrum, & quos deinde Cletus annos sedetis, recenset. Ita & martyrologii apud Bedam vulgati scriptor ad 14. Kal. Decembr. de S. Clemente hac habet: Hic ex præcepto B. Petri Ecclesiæ suscepit pontificatum. Linus & Cletus ideo ante eum scribuntur, quia ab ipso principe Apostolorum ad ministerium sacerdotale episcopi sunt ordinati. Proximè tamen antea de eodem præmittit: Hic quartus post Petrum Romæ episcopus ordinatus est, nec meministis quod ad VI. Kal. Maii Anacleturn quartus post B. Petrum Ecclesiam rexisset ab ipso dictus fuerat: aut quod ad VI. Kal. Decembris predicasset de S. Lino, Primus post apostolum Petrum Romanam ecclesiam tenuit annos XII. menses III. dies XII. Ab hac verborum pugna purgatur martyrologium item Beda adscriptum, quod Bollandus initio tomi 2. mensis Martii vulgavit.

VI.

Ab antiqua collectionibus, nominatimque Codicis à Pasch. Quenello vulgati quibusdam exemplaribus inserta est. Unde minimè mirum est eam anno 442. à concilio Vasensi I. can. 16. ac subinde à Nicolao I. Johanne VIII. aliisque Clementis nomine fuisse laudatam.

E P I S T O L A I.

Enarras Clemens, qua ratione Petrus brevi moriturus, congregatis fratribus, & concione præmissa, qua ipsius Clementis meritum effert, & multa ei tradit regenda Ecclesiæ præcepta, ipsum sibi successorem ordinat, ac jubetur Clemens post mortem Petri epitomen prædicationum ipsius ad Jacobum mittere.

CLEMENS JACOBO domino, & episcopo AKλήμης Γακάβου * κλεῖω, καὶ ἐπισκόπων ἐπισκό-^{al. ὁ ἀρχιεπίσκοπος} πῶ, διεποῦντι δὲ τῶν Ἱερουσαλήμ ἀγίων. Εβραίων ἐκκλησίαν, καὶ τῶν πανταχῆ Θεῷ ἀφρονοῦσιν ἰδρυθεῖσας καλῶς, σωπτε πρεσβυτέροις, καὶ δῆκονοις, καὶ τοῖς λοιποῖς ἀπασιν ἀδελφοῖς, εἰρήμην * εἶη πάντοτε. ^{al. αἰ.}

Petriologium. I. Notum tibi sit, domine mi, quod & firmam doctrinæ suæ basim, * Ecclesiæ fundamentum esse definitus est, atque ob id ab ipsius Jesu ore non fallaci transnominatus est Petrus, primitiæ Domini nostri, Apostolorum primus, cui primo Pater Filium revelavit, quem Christus merito beatum prædicavit, vocatus & electus, & convictor, & comes, bonus ac probatus discipulus; qui Occidentis tenebrosiorem mundi plagam, ut omnium magis idoneus, illuminare jussus est, nec non instaurare potuit, (sed quo usque sermonem protrahere, nolens significare quod triste est; quod necessario, licet tardè, omnino dicere me oportet?) his ipse, ob immensam erga homines caritatem, clarè palam, repugnante licet Malo, futurum bonum tibi mundo indicans Regem, huc usque Romam veniens, & Deo placita doctrina salvans homines, ipse præsentem vitam per vim cum morte commutavit.

I. ΓΝώμενον ἔσσομαι κλεῖ μου, ὅτι Σίμων, ὁ ἔστ' ἀπὸ τῶν ἀληθῶν πῖσιν, καὶ τῶν ἀσφαλίσαιτω αὐτῷ τῆς διδασκαλίας ὑπόδισιν, τῆς Ἐκκλησίας θεμέλιος εἶναι οὐρανοῖς, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ὑπ' αὐτῷ τῷ Ἰησοῦ ἀψάδου σωματι μετονομαθεῖς Πέτρος, ὁ ἀπαρχὴ τῶ κλεῖω ἡμῶν, ὁ ἄρσ ἀποσῶλων ἀφρονοῦ, ὁ ἀφρονοῦ ὁ πατὴρ τῶν υἱῶν ἀπειλά- λυψεν, ὃν ὁ Χεῖρος ἀλόγως ἰμακαίεσεν, ὁ κλητὸς καὶ ἐκλεκτός, καὶ συνέσιος, καὶ σιωδοιπόρος, ὁ καλὸς καὶ δοκιμὸς μαθητὴς, ὁ τῆς δῦσεως τῷ σκοτενωτέρον τῷ κόσμῳ μέρος, ὡς πάντων ἰκανώτερος, φωτίσαι κελαιθεῖς, & κατηρθεῖσαι διαιθεῖς, (καὶ δὲ μέχρι τῷ μνημῶν τῶν λόγων, μὴ βυλόμηνος σημύλαι τὸ λυπῆν, ὁ δὲ ἀνάγκης, καὶ ἂν βραδύ, πάντως εἰπεῖν με δεῖ;) ὁ ἔστ' αὐτὸς, διὰ τῶν ἀμέθων ἀφρονοῦ ἀνθρώπων σοφίω, σαφῶς δημοσίᾳ, ἐπὶ τῷ ἑσέωτος ποιητῶ, τῶν ἑσέωτων ἀγαθῶν ἔλω τῷ κόσμῳ μινύσιος βασιλεία, μέχρι ἑσπῶδα τῇ Πρωμῆ ἡρόμηνος, σταβελήτω διδασκαλίᾳ σωζῶν ἀνθρώπων. αὐτὸς τῷ νῦν βίω βιαιῶς C τῷ ζῆνι μετῆλαξεν.

Petrus moriturus Clementem episcopum ordinat. 2. In ipsis autem diebus, quibus brevi moriturus erat, congregatis fratribus, subito apprehensa manu mea confurgens, coram ecclesia dixit, Audite me fratres & conservi: Quoniam, sicut edoctus sum ab eo, qui misit me, Domino & Magistro Jesu Christo, dies mortis meæ appropinquat, Clementem hunc episcopum vobis ordino; cui meam

2. Πρὸς αὐταῖς δὲ ταῖς ἡμέραις, αἷς ἡμετέροις τελευτήτων, σιωθηροισμῶν ἡμῶν ἀδελφῶν, αἰφιδίως λαβόμενος τῆς χειρὸς, ἔγερθεῖς, ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἐφ' ἡμᾶς ἀκούσατέ με ἀδελφοὶ καὶ συνέσιλοι. ἐπεὶ, ὡς ἰδιδάχθην ἀπὸ τοῦ με ἀποσείλατος κλεῖω καὶ διδασκαλῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ, αἱ τῷ θανάτῳ μου ἡγγικασιν ἡμέραι, Κλήμηντι τῷ τῶν ἐπισκόπων ὑμῶν χειροτονῶ.

καθ' ἣν τὴν ἐμὴν τῆς λόγων κathedram, καὶ ἀπαρχῆς μου μέχρι τῆς τέλος συνωδάσω, καὶ οὐτως πασὼν μου ἐπιμελῶν ἐπακούσασθαι· συνηλὸν ἴσῳ, ὅς ἐν πάσι πεφασμῶς μου καταστήσας, τῆ πίστει προσκαρτερῶν ἐπίθῃ· ὃν πλείων πάντων πεφασμῶν μου θεοσεβῆ, φιλήνθρωπον, ἀγνόν, πολυμαθῆ, σώφροντα, ἀγαθόν, δίκαιον, μακρόθυμον, καὶ ἡμιναίως εὐδοκῶν φέρων τὰς ἐπίων τῶν κατηχημῶν ἀχαριστίας. διὸ αὐτῷ μεταδίδωμι τὴν ἐκκλησίαν τῆς δεσμῶν καὶ λύσας, ἵνα πᾶσι πάντες ἢ ἀν χειροτονήσῃ ἐπὶ γῆς, ἔσται διδογματισμῶν ἐν ἑρανοῖς. δῆσει γὰρ ὁ δεῖ διδύμωι· καὶ λύσει ὁ δεῖ λυθῶναι, ὡς τὸν τῆς Ἐκκλησίας εἶδος κανόνα· αὐτῷ οὐδ' ἀκούσατε, ὡς γινώσκοντες ὅτι τὸν ἀληθείας προκατεζόμενος λυθῶν, εἰς Χριστὸν ἀμαρτάνει, καὶ τὸν πατέρα τῶν ὄλων παραργίσει· ἢ εὐκλεῖσθαι ἢ ζῆσται· καὶ αὐτὸν ὃν δεῖ τὸν προκατεζόμενον, ἰατρῶ τῶν ἐπιπέσῃ, ἢ θηρῶ ἀλόγῳ θυμῶν ἔχειν.

1. Letmonum cathedram committo, qui a mihi ab initio usque ad finem comēs exstitit, sicque omnes sermones meos audivit, breviter dicam, qui in omnibus tentationibus meis particeps, in fide perseverans inventus est: quem plus ceteris expertus sum religiosum, humanam, castum, eruditum, temperantem, bonum, justum, patientem, & scientem fortiter ferre nonnullorum catechumenorum ingratum animum. Quapropter ipsi trado ligandi atque solvendi potestatem; ut quodcumque in terris ordinaverit, sit decretum in caelis. Ligabit enim quod ligari oportet, & solvet quod oportet solvi, tamquam qui Ecclesiam regulam noverit. Ipsum ergo audite, ut scientes quod qui contristaverit veritatis presidem, peccat in Christum, & universorum Patrem irritat: quapropter non vivet. Ceterum ipsum presidem oportet medici locum tenere, non autem feræ bestiae furorem habere.

3. Αὐτῷ τούτω λέγοντος, ἐγὼ προσηύων ἐπεδύμῳ αὐτοῦ, παρακαλέσας τὴν τῆς καθέδρας τιμὴν καὶ ἐκκλησίαν· ὁ δ' ἀπέκρινετο· περὶ τούτου μή με πείθει· τούτο γὰρ ἠθέλω δίδωμαι μοι, καὶ ταύτη μάλλον εἰ παρατήρῃ· ὅτι ἡ ποιότης καθέδρα οὐ φιλοκαθηδρωτικῆς τιμῆς χρείαν ἔχει, ἀλλ' ἑλευθερίας τὸν ἕσπον καὶ πολυμαθοῦς τὸν λόγον· ὁ δὲ τὸν κρείττονα, ὅς ἐμοὶ σοὺ πλείων συνωδάσω, καὶ τῶν λόγων ἐπίκουσον, καὶ τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας ἐκμεμάθησεν, καὶ ἢ ἀναγκάσω σε, καλῶς ποιῆν αἱ θέλωντα· ἀλλ' οὐδ' ἀνώσσει νῦν τὸν σου κρείττονα παραργίσει· σὺ γὰρ δι' ἐμοῦ τῶν σωζομένων ἰσθῶν εἰ κρείττων ἀπαρχῆ· πλὴν καὶ τὸ ἐπερο λόγισαι, ὅτι τὸν κινδύνον τῆς ἀμαρτίας φοβούμενος, οὐκ ἀναδέχῃ τῆς ἐκκλησίας τὴν διοίκησιν, σὺ ἴσθαι εἶδος, ὅτι πλείων ἀμαρτάνεις, ὅστις τοῖς θεοσεβῆσιν ὡσπερ πλείων καὶ κινδυνώσῃ βοηθῆν δυναίμενος, οὐ θέλει, διασκοπῶν μόνον τὸ ἴδιον, καὶ οὐ τὸ κοινῷ πᾶσι συμφέρον· ὅτι δὲ τὸν κινδύνον πάντως ἀναδέξασθαι σε δεῖ, ἐμῷ τούτω ἀξιοῦ μὴ κινδυνώσῃ εἰς τὴν πάντων βοηθῆσαν, ὅρθως ἐπίσταμαι· ὅσῳ οὐ μοι ταχύτερον συνωδοκῆσαι, πσοῦτον με τῆς ἀθυμίας κουφίσεις.

3. Hæc illo dicente, ego procidens rogabam eum, cathedræ honorem & potestatem deprecans. At ille respondit: Hac de re noli me orare; hoc enim fieri statutum mihi est, eoque magis quod excusas: quia hæc cathedra non opus habet homine temerario, qui in ea sedendi cupidus sit, sed viro moribus sanctis & erudito sermone. Porro b da mihi præstantiorem, qui plus te mecum peregrinatus fuerit, & sermones meos audierit, ac Ecclesiam administrationem didicerit; & non cogam te, nolentem bene agere. Sed non poteris nunc meliorem, quam tu es, exhibere. Tu namque inter eos, qui per me ex gentibus servati sunt, locum optimarum primitiarum obtines. Sed & aliud reputa; quod si peccati periculum metuens, Ecclesiam gubernationem non suscipis; certus esto te amplius peccare, qui Dei cultoribus velut navigantibus & periclitantibus succurrere cum possis, non vis, unum id considerans quod tuum est, & non quod in commune omnibus expedit. Quod autem periculum omnino suscipere te oporteat, me id rogare non cessante in cunctorum subsidium, optime novi. Quanto igitur citius mihi assensus fueris, tanto me tristitia levabis.

4. Οὐδὰ δὲ καὶ αὐτῆς, ὁ Κλήμης, λύσας, καὶ ἀθυμίας, καὶ κινδυνῶν, καὶ φόβου, τὴν ἐξ ἀπαιδῶν ὄχλων σοὶ δωρούμενος, οὗς διωκῆσθαι ἠγνοῦν φέρειν, ἐσθῶν τῆς ἐκπαίδεως τῶν ἐκ θεοῦ σοὶ μέγαν ἀποδιδόμενον μισθόν· ἀλλὰ καὶ δικαίως συνενθυμηθῆτι μοι, ποτε σοὺ τῆς ἐκπαίδεως χρείαν ἔχει ὁ Χριστός; νῦν δὲ ὁ ποιητὴς κατὰ τῆς αὐτοῦ νόμου πόλεμον ἔρατο, ἢ εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον, ὅτε νικήσας βασιλεύσει, μηδεμίαν τῶν λοιπῶν χρείαν ἔχων βοηθείας; οὐχὶ καὶ τῷ βραχίοντι τοῦ ἐχόντι δῆλον, ὅτι νῦν; πάσῃ οὖν προαίρεσει ἐν τῷ τῆς παρουσίας ἀνάγκης χρόνῳ τῶν ἐκπαίδεως βασιλεὶ ἀγαθῷ, μισθῶν μεγάλων μὴ νικῶν ἀποδιδόναι μισθῶν. χαίρων ὃν ἐπιστάσῃ, ἀκαίρως ταύτη μᾶλλον ὡς διοίκησιν Ἐκκλησίας παρ' ἐμῷ με-

4. Novi autem etiam ipse, o Clemens, quod molestias & merores & pericula & probra ab inerudita plebe importanda tibi concilium; quæ poteris fortiter ferre, respiciens ad patientiam magnam mercedem tibi a Deo reddendam. Sed & illud juste mecum attende; quandonam tuo auxilio opus habet Christus; nunc cum Malus adversus ipsius sponsam bellum suscipit, an in frequenti tempore, quando parva victoria regnabit, nullo amplius subsidio indigens. Nonnō etiam exigui ingenii viro manifestum est, quod in præsentis tempore? Toto igitur animi affectu, in hoc præsentis necessitatis tempore festina commilitare bono regi, magnas remunerationes post victoriam reddere solito. Læto igitur animo episcopatum suscipe, opportune eo magis, quod Ecclesiam

Concil. General. Tom. I. H

Qui modestis ac verecundis leges non ignorat, indigne profecto feret virum, qui Clementem inducere non erubuit, subne-
 & alia, que passim per totam epistolam afferuntur, de se nullo pudore narrarent.
 In Clementina homilia 3. c. 61. rursus Petrus Zachzum sic alloqui fingitur: *Sin vero non vis bonus Ecclesiam constanter regere,*
alium pro te indicam qui se sic desitit & facit. sed non dabit. Ex utroque autem loco dicimus, a prioribus Ecclesie saculis
 hanc in ea obtinuisse regulam, que digniores ac præstantiores ecclesiasticis ministeriis præfici jubet.
 Scripserit nosse Clementem ex Hebræis natum non sentiebat.

Episcopatum Clementis recusant confirmat.

Clemens homo

Non Clemens molestiarum metu animum despondeat.

dispositionem a me didicisti, ad fratrum A...

μαθητῶν ἐκ τῶν Ἰησοῦ ἀποστολικῶν ἀδελφῶν...

Ne Clementis secularibus negotiis implicetur...

5. Verumtamen & breviter coram omnibus & propter omnes, quae ad eam dispositionem pertinent volo commemorare...

5. Πάλιν καὶ ἑξαχθῆναι ἐπὶ πάντων δια πάντων, τῶν τῆς διοικήσεως ἐπισημασμένων...

Subditio Dei doctina imbuat.

6. Nam si secularibus curis occupatus fueris, & te ipsum & auditores decipies...

6. Ἐπεὶ εἶμι βιωτικαῖς μεμίμαις ἀχοληθῆς, καὶ σε αὐτὸν καὶ τοὺς ἀκρατοὺς ἐνεδράσεις...

Ligenda & solvenda solvat.

7. Quae vero ad presbyteros spectant, ista sunt. Ante omnia, juvenes nuptiis cito jungant, laqueos ferventis in juventa cupiditatis praeveniendo...

7. Τὰ δὲ κατὰ τοὺς πρεσβυτέρους ἐσὼ ταῦτα. πρὸ πάντων τοὺς νέους πρὸς γάμον ζῆλον ἔστωσαν...

Presbyteri & juniores, & uterque tenes nuptias jungant.

Adulterio secundum in penis debetur locus.

Christi sponsam castitas decet.

Observat Cotelierus istud in epistola Nicomachi cap. 3. tom. 3. Biblioth. patrum ita citari: Magnus quoque Tertius ad Clementem...

παρά τὴν ὑμέτερον ἀμέλειαν γίνωσκον ἢ ἀμαρ-
τίας.

8. Διὸ πρό πάντων περὶ σωφροσύνης φροντίζε-
ται· γὰρ παρὰ τῆς θεῆς χαλεπὴ ὄρεται ἡ πορνεία·
πορνείας δὲ εἶδη πολλὰ, ὡς καὶ αὐτὸς Κλήμης
ὑμῖν συγγέγραπται· πλὴν πρώτη μοιχεία ἐστίν, τῶν
ἀνδρῶν μὴ ἰδίᾳ μόνῃ χρῆσασθαι γυναίκεσσι, καὶ γυ-
ναίκα μὴ ἰδίᾳ μόνῃ χρῆσασθαι ἀνδρῶσιν· εἰάν τις
φύσιν ἢ τὴν καὶ φιλεῖν ὄρεται ἴσως δύναται, ὡς
εἰπὼν ἐλευθερίᾳ αἰωνίᾳ τυγχάνει· ὡς δὲ ἡ μοιχεία μέ-
γα κακόν, ὅπως ἡ φιλεῖν ὄρεται μέγιστον ἀγα-
θόν· διὸ ἀγαπᾶτε πάντας ὑμῶν τοὺς ἀδελφούς,
σεμινοὺς καὶ ἐλεημοσύνην ὀφθαλμοῖς, τοὺς μὲν ὀφθα-
λοῦς ποιοῦντες τὰ γονίω, τοὺς δὲ χερσὶν τὰ ἀνδρῶν,
παρέχοντες μὴ πάσης ἐλεημοσύνης τὰς ἱερούσ· τοὺς
ἀκαίτοιχους τῶν γάμων, καὶ τοὺς αὐτῶν ἀπέχοντες,
ὅσων τῶν ἐπιτηδεύματων συνουσίᾳ τὰς προφάσεις
τῆς ἀναγκαίας ἱερούσ· τεχνίτη ἔργον, ἀδρανῶς
ἐλεος.

9. Οἶδα δὲ ταῦτα ποιήσαν ὑμᾶς, εἰάν ἀγαπᾶτε
εἰς τὴν ὑμέτερον ἰδρύσητε νόον· πρὸς δὲ τὴν αὐτῆς
εἰσόδον, μία τις ἐστὶν ἰκανὴ πρόφασις, κοινὴ τῶν
ἄλλων μετέληψις· διὸ σπουδαίετε πυκνότερον συνί-
σαστε ἀλλήλων γίνεσθαι, ὡς δύνασθε, ὅπως αὐτῶν
μὴ ἀπειπολήσητε· αἰτία γάρ ἐστιν τῆς ἐκείνης, ἡ
δὲ εὐκατά τῆς σωτηρίας· κοινοὺς ὅν πάντες πάσιν
πίσι κατὰ θεὸν ἀδελφοὺς τοὺς ἐμῶν παρέχετε βίαις,
εἰδοὺς ὅτι προσκαίρα δωροῦμενοι, αἰώνια λήψασθε·
πολλῶ μᾶλλον πεινώντας εἶφατε, καὶ διψῶντι παρί-
χετε ποτὴν, γυμνοὺς ἐδύμασθε, τοὺς γοηνοῦντας ἐπι-
σκέπτεσθε, τοὺς ἐν φυλακαῖς ἐπιφανομένους, ὡς
δύνασθε, βοηθεῖτε, τοὺς ἔχουσιν μὴ πάσης προ-
θυμίας εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἴκους λαμβάνετε· πλὴν
ἵνα μὴ τὸ κατ' εἶδος λέγω, πᾶν καλὸν ἢ φιλεῖν ὄρεται
ὑμᾶς ποιῶν διδάσκει, ὅσπερ ἡ μισανθρωπία τοὺς
μὴ βλοσυροῦσιν σώζεσθαι, τὴν κακοπραξίαν ἐπι-
δέουσιν.

10. Οἱ πράγματα ἔχοντες ἀδελφοί, ἐπὶ τῶν
ἐκείνων μὴ κρινέσθεσσαν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας
πρεσβυτέρων συμβιβάζεσθεσσαν παντὶ ἕκαστῷ, ἐπι-
μύει αὐτοὺς πειθόμενοι· πλὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν
ὡς φέρετε, ὡς προφάσει προσκαίρου κέρδους,
ἀπὸ τοῦ αἰωνίου ἀγαθῶν ζημιῶν διωραμβέτω· ζύρα,
μέτρα, εἰσάματα τὰ τοῦ τοῦ, δίνετε ἐπιμελῶς φυ-
λάσσετε· πρὸς τὰς παρακαταθήκας ἀγνοοῦσιν·
πλὴν ταῦτα καὶ τὰ τῶν παραλήσαστε, μέχει τε-
λευτῶσιν ὑπομνήσαστε, εἰάν ἀχρῶσιν μνησέτω περὶ
τῆς ἐκ θεοῦ γνομῆσιν κερῶσιν ἐν ταῖς καρδίαις ἔχητε·
τίς γὰρ ἀν ἀμαρτήσιν, πεπληροφωρημένος ὅτι ἐκ θεοῦ
δικαίου, τὰ μὴ μόνον μακροθύμη καὶ ἀγαθῶν, ἐπὶ τῆ
τῶν βίου σωτηρία ἡμεῶν ὡς ὡς κερῶσιν, ἵνα οἱ ἀγα-
θοὶ τῶν λοιπῶν τοῦ ἀπορήτων ἀγαθῶν αἰδίως ἀπο-
λαύσωσιν, οἱ δὲ ἀμαρτωλοὶ ἀρεθῶσιν, ὡς κακοὶ,
ἀπορήτως κολάσασιν τυγχάνωσιν τὸν αἰῶνα καὶ τῶν μὴ
ὡς ἔχουσιν, εἰ μὴ ὁ τῆς ἀληθείας ἀπορήτως ἐνορκῶσιν
ἀρῶσιν εἰσάσαστε, τὰ κατὰ εὐλογίαν ἢ ἀμαρτῶσιν.

Concil. General. Tom. I.

nas dabit, ne forte per vestram negligenti-
am commissum fuerit peccatum.

8. Quapropter ante omnia de pudicitia sol-
liciti estote. Quippe apud Deum admodum
grave quid censetur fornicatio. Ceterum for-
nicationis species multae sunt, ut & ipse Cle-
mens vobis enarrabit. Attamen primum adul-
terium est, virum non sola sua uti uxore,
& uxorem non solo suo uti viro. Si quis cas-
tus exstiterit, humanus etiam fieri potest,
propter quod aeternam consequetur misericor-
diam. Quemadmodum adulterium magnum
malum est, sic humanitas maximum bonum.
Idcirco diligite omnes fratres vestros, sanctis
& misericordibus oculis; orphanis quidem ea
exhibentes officia quae parentes, viduis autem
quae viri exhibere solent, praebentes alimo-
niam cum omni liberalitate; providentes a-
tate vigentibus conjugium, atque inter illos
iis qui artem nesciunt, aliquam per occupa-
tiones occasionem parandi victus necessarii,
artifici operam, debili misericordiam.

Fornicationis
species multa.

Adulterium.

Humanitas
magnum bo-
num

Eccl. 4. 10.

9. Scio autem vos haec facturos, modo
capitatem vestra in mente statueritis. ad
quam introducendam unus quidam est mo-
dus accomodatus, mensa & salis in com-
mune perceptio. Quare studete, inter vos
frequentius convivia agitare, quantum po-
testis, ne caritatem amittatis: causa enim
est beneficentiae, beneficentia vero salutis.
Cum igitur cunctis in Deo fratribus com-
munem vestrum praebete victum, scientes
quod temporalia donando, aeterna conse-
quimini. Multo magis nutrite esurientes,
& sitientibus potum date, nudis indumentum;
& aegrotos visitate; a eos invisentes qui
in carcere sunt, illis pro viribus succurrite;
peregrinos omni cum alacritate in vestris
ipsorum domibus suscipite. Verum ne sin-
gulatim dicam, omne bonum ut faciatis do-
cebit vos caritas erga homines; quemadmo-
dum iis, qui salvi esse nolunt, odium erga
homines male agere suggerit.

Caritatis &
beneficentiae
opera exei-
cenda.

Clement. 66
1. 69.

10. Fratres, qui lites habent, apud Po-
testates non judicentur sed ab Ecclesiae
presbyteris in concordiam reducantur omni-
modo, quibus prompte obediant. Ad haec,
avaritiam ita fugite, ut quae occasione tem-
poralis lucri aeternis bonis privare possit.
Stateras, mensuras, pondera & pro locorum
ratione iusta sedulo custodite; in depositis
bene vos gerite ac fideliter. Atque haec &
similia usque ad finem facere sustinebitis, si
de futuro per Deum iudicio memoriam per-
petuam corde retineatis. Equis enim pec-
cet, qui certo persuasus fuerit, quod a Deo
iusto, qui nunc solus patiens & bonus est,
in consummatione saeculi iudicium fore de-
finitum est; ut boni deinceps ineffabilibus
bonis perpetuo fruantur; qui vero peccato-
res inventi fuerint, tamquam mali, inenar-
rabili supplicio afficiantur in sempiternum.
Et ista quidem ita se habere, nisi veritatis
Propheta futurum iurejurando affirmasset,
forte par erat dubitare.

Apud quos
iudicanda si
delum lites
Avaritia fu-
genda.
Iustitia in sa-
teris, mensu-
ris, &c. ser-
vanda.

Recordationis
iudicii futuri
utilitas

H 2

11. Quo.

a Graece primam ediderat Coelestius (Clementis), non Celerius, sed archetypo propius inspecto, in eo scriptum esse de-
prehendi Celerius. Nec dubitavi quin cum m. Reg. preferendum sit Celerius, maxime cum eadem sententia Clementis
homil. 11, cap. 4. repetatur his verbis: "ὡς κατὰ τὴν ἐπισημοσύνην, βουδὴν ὡς ἀπορήτων, & homil. 11 in fine cap. 11.
ἢ ἐκ ἀπορήτων ὡς ἀπορήτων ἐπισημοσύνην βουδὴν".
b Hoc ipsum Clement. homil. 11, n. 67, ita explicatur: "ἢ (fratres) de iis in quibus injuria affliguntur, cupitis iudicari, apud
presbyteros constituantur; & presbyteri constitutionem ad episcopum referant."
c Coelestius, qui iustus, loco iustus, praetulerat, monet non modo a Rufino lectum esse iustus, sed & eandem vocem in ar-
chetypo suo, antequam interpolaretur: exhibuisse, & in altero codice etiamnum exhibere.

15. Εὐσεβήτως αὐτῶν οἱ ἐπιβάται Ἰσραὴλ ἐπι-
 τῶν ἰδίων καθέζεσθαι ἵκτων, ἵνα μὴ τῆ ἀταξί-
 σειςμοὶ ἢ ἐπιβατικῶν παρέχωνται. οἱ ναυτολόγοι
 τοῖς μισθοῖς ἐπιμετρήσονται. οἱ δὲ διάκονοι μηδὲν
 ἐμμελῶσαν ὄν ἐπιβῆσαν. οἱ πρεσβύτεροι ὡ-
 περ ναῦται κατηρτιζέτωσαν ἐπιμελῶς τὰ χρῆζοντα
 ἰσάτω. ὁ ἐπίσκοπος ὡς πρῶτος ἐργηγῶν τὸ κυ-
 βερνήτου μόνου τῶν λόγων ἀντιβῆλῆται. ὁ χειρὸς
 ὁ σωτῆρ, κυβερνήτης φιλέσθω, καὶ μόνος περὶ
 ὧν λέγει περὶ εὐσεβῶν. οἱ δὲ πάντες τῶ θεῷ περὶ
 τῶ ὄρα πλῆξιν προσάχουσιν. οἱ πλείοντες,
 πᾶσαν θλίψιν προσδεκάτωσαν, ὡς μέγα καὶ τυρα-
 χωδῆ βουθὸν παραπλόντες, τὸν κόσμον ὅτε μὲν ἀ-
 θυμῶντες, διωκόμενοι σκορπιζόμενοι, πενῶντες, δι-
 ψψῶντες, γυμνητῶντες, ἐσσοχόμενοι καὶ πάλιν,
 ὅτι μὲν σὺ μὲν, συγκαλιζόμενοι, ἡσυχάζοντες. ἀλ-
 λά καὶ ναυτιῶντες, ἰλιγγιῶντες, ἀπερανῶτες, τυτῆται
 ἐξομολογούμενοι τὰ παραπτώματα, ὡς περ νοσοποῖς
 χαλῆς, τὸς ἐκ πικρίας ἀμαρτίας λέγων, Ἐ τὰ ἐξ
 ἐπιθυμιῶν ἀτάκτων σωφροσύνη κακὰ, ἀτὰρ τῶ
 ὁμολογήσῃ ὡς περ ἀπείρασαντες, κομφίσεθε τῆς
 ἡσυχίας, * προστιμῶναι τῶ ἐκ τῆς ἐπιμελείας σωτή-
 ρων ὑμῶν.

* ἡ ἐπιμετρήσονται.

16. Πλὴν γινώσκετε πάντες, πάντων ὑμῶν πλείον
 καίμοντα τὸν ἐπίσκοπον. ὅτι ἕκαστος ὑμῶν τῶ αὐ-
 τῷ θλίψιν πάχει, αὐτὸς δὲ τῶ αὐτῷ, Ἐ τῶ
 ἕκαστος. διὸ ὁ Κλήμης ἕκαστῶ κατὰ τὸ δυνατὸν προ-
 καθεσθῆναι βοηθός, τὸς πάντων φορτισθεὶς φροντι-
 δας. ὅθεν τίσε εὐκοινομεῖν ἀναδέξασθαι, χαρῆν εὐ-
 δα εὐλογῶν, ἢ δεδωκῶς. ἀλλὰ θάρρει, καὶ ἡγιασῶς
 φέρε, ὡς εἶδος ὅτι ἀποδώσει οἱ θεός, εἰς τὸν λι-
 μένα τῆς ἀναπαύσεως καταστήσαντι, τὸ μέγιστον τῶν
 ἀγαθῶν, ἀναφαιρέτων μισθῶν, καὶ ὅτι ὑπὲρ τῆς
 ἡμῶν πάντων σωτηρίας τὸν μέγιστον ἀνιδεῶν καματῶν.
 ὡς εἴαν σε πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν διὰ τῶν * ἐπικροῦν
 διημοσιῶν μισήσῃν, τὸ αὐτῶν μὲν μίσος οὐδὲν
 σε βλάπτει, ἢ δὲ τὰ δικαῖα θεῷ φίλια πολὺσε ὠνή-
 σει. ὡς περὶ τῶν ἐξ ἀδικίας γινόμενων ἱπανῶν ἀ-
 ποστῆσαι, διὰ δὲ δικαίαν διοίκησιν, τὸν ἐκ χειρὸς
 ἐκφελεῖ θηρῆν ἱπανῶν.

* ἡ ἐπιμετρήσονται.

17. Ταῦτα εἰπὼν καὶ τὰ τούτων πλείοντα, πάλ-
 λην τῶ πλῆθει προστιμῆνας, εἶπεν. καὶ ὑμεῖς
 δὲ, ἀγαπήτε με ἀδελφοὶ Ἐ σιωδῶντες, τῶ προκα-
 θεσθῆναι ἀληθείας κατὰ πάντα ὑπελάττει, τῶ εὐ-
 δότες, ὅτι ὁ τῶ τῶν λυπήσας, Χριστὸν, ἢ τῶ κα-
 θεσθῆναι πεπισθῆναι, ἐκ εἰδέσθαι, καὶ ὡς Χριστὸν μὴ
 δεξάμενος, ὡς ἀθετήσας τὸν πατέρα λογισθῆσεται,
 διὸ τῆς ἀγαθῆς βασιλείας ἀποβληθῆσεται. ἢ εἰνε-
 κων περᾶσθε, * καὶ πάσας σιωδῶντες ἔρχασθαι,
 ἵνα μὴ ὡς λιποπύκται, ὑπὲρ τῆς τῶ τυχεύοντος
 ἀθυμίας, ἀμαρτίας ἐγγύημα λάβητε. διὸ πρὸς
 πάντων οἱ πάντων οἱ πάντες τὰ ὑπὲρ αὐτῶ φρονεῖτε,
 τῶ εἰδότες ὅτι δι' ἕκαστον ὑμῶν ὁ πονηρὸς αὐτῶ μόν-
 ος τὸ πλείον ἐχθραίνων ἀποσπολεμῆται, ὑμεῖς ἢ περ-
 ρᾶσθε, τῶ πρὸς αὐτὸν σοργῆ καὶ τῶ πρὸς ἀλλήλους
 ἀγάπῃ ἔσπελεῖν, καὶ αὐτῶ ἐπακούειν, ἵνα καὶ αὐτὸς
 κομφίσηται, καὶ ὑμεῖς σωθῆτε διωρηθῆτε.

* ἡ ἐπιμετρήσονται.

18. Ἐνια δὲ καὶ ἀφ' αὐτῶν γαστῆρ ὀφείλετε, ὅθεν τῶ
 αὐτῶ μὴ διακῶσαι, ὡς φανερῶ λέγειν, ὅθεν τῶ ἐπι-
 βουλάς. ὅθεν εἴαν ἐχθραίνῃ τινί, μὴ ἀναμῆτε αὐ-
 τῶ εἶπεν, τῶ δὲ μὴ ἀποσαμῆσθε, ἀλλὰ φρο-

15. Itaque in quiete firmi maneant epi-
 scopi, in propriis sedentes locis; ne per-
 turbato ordine concussum & ad alterum
 latus inclinationem excitent. Nautologi de
 mercede, commoneant. Diaconi nihil eor-
 um, quae ipsis credita sunt, negligant.
 Presbyteri velut nautae diligenter praeparent
 unicuique necessaria. Episcopus tamquam
 proreta vigilanter solius gubernatoris doctri-
 nam secum reputet. Christus salvator, gu-
 bernator, diligatur, solusque in iis quae di-
 citur creditur. Cuncti vero Deum de pro-
 ptera navigatione orent. Navigantes omnem
 angustiam expectent, ut qui magnum ac
 turbidum pelagus transfretent, mundum sci-
 licet: interdum quidem afflicti, persecutio-
 nem patientes, dissipati, esurientes, sitien-
 tes, nudi, coangustati; rursus autem inter-
 dum adunati, congregati, quieti; sed &
 nauseantes, vertigine affecti, vomentes,
 hoc est confitentis delicta, tamquam mor-
 bidam bilem, peccata dico ex amaritudine
 profecta, & mala ex inordinatis affecti-
 bus eumulata; quae per confessionem ve-
 luti evomentes, a morbo allevamini, re-
 cipientes salutarem ex sedulitate sanita-
 tem.

Qua ratione clerici & tota sese in Ecclesia gerere debeant.

Confessionis peccatorum utilitas.

16. Cuncti tamen scite, plus vobis omni-
 bus episcopum laborare: quoniam unusquis-
 que vestrum suam patitur molestiam, ille ve-
 ro suam, & singulorum. Quapropter o Cle-
 mens ita praeside, ut unicuique, quantum po-
 tuit, sis adjutor; qui omnium sollicitudinibus
 onustus es. Unde quod hanc dispensationem
 suscipis, scio me gratiam accipere, non dare.
 Sed confide, & fortem te praesta, tamquam
 qui scias quod tibi Deus, in requitis portum
 appellenti, retribuet summum bonorum, sta-
 bilem mercedem; quando quidem pro uni-
 versorum salute majorem suscepisti laborem.
 Quocirca si multi ex fratribus te ob supre-
 mam justitiam odio habuerint; eorum qui-
 dem odium nulla ratione te laedet, iusti au-
 tem Dei amicitia multum tibi conducet.
 Itaque nitere laudem injulitia partam depel-
 lere, per justam vero administrationem sectari
 utilem laudem ex Christo provenientem.

Episcopo major omnibus labor.

Ne pro labore Clementis animam despondeat.

17. Haec & alia plura cum protulisset,
 rursus multitudinem intuens, dixit: Et vero
 vos, dilecti mei fratres & conservi, praesidi
 veritatis in omnibus obsecundate; illud scien-
 tes, quod qui hunc contristaverit, Chri-
 stum, cujus cathedram tenet, non receperit;
 & cum Christum non receperit, quasi
 qui Patrem rejecerit reputabitur, ideoque a
 bono regno ejicietur. Qua de causa ad om-
 nes conventus venire satagite; ne velut de-
 fectores, per Imperatoris anxietatem pecca-
 ti probrum accipiatis. Idcirco ante omnia
 cuncti quae pro ipso faciunt sentite; id co-
 gnoscetes, quod propter unumquemque ve-
 strum diabolus ipsi soli bellum majus in-
 fert. Vos ergo contendite, in amore erga
 ipsum & in mutua benevolentia perseverare,
 eique obedire; ut & ipse sublevetur,
 & vos possitis salutem consequi.

Clementis obsequendum esse.

Clementis bonum.

18. Quin etiam nonnulla ex vobis ipsis
 debetis intelligere; quod ipse manifesto dico-
 re propter insidias non possit. Verbi gratia,
 si alicui sit insensus, ne expectetis dum ipse
 dicat, cum illo autem ne contendatis; sed
 prudenter ejus voluntatem sequimini, odio
 ha-

Id est. Conventus ecclesiam frequentandi.

Concordia cum Clemente servanda.

203.

CIRC. ANN. CHR. 99.

cum accepisset, ligavit, & annulis eorum... dem principum obsignavit, atque in tabernaculo testimonii deposuit super mensam Dei, & clauso tabernaculo, claves juxta & virgas signavit, dixitque illis: Viri fratres, cujus tribus virga germinaverit, hanc elegit Deus ut sacerdotio fungatur, & ministret ei. Mane autem facto, convocavit universum Israel sexcenta millia virorum, & sigilla principibus tribuum ostendit, aperuitque tabernaculum testimonii, & protulit virgas: & inventa est virga Aaron non tantum germinalisse, sed & fructum habere. Quid vobis videtur, dilecti? An non id futurum prædicavit Moyses? Maxime noverat. Verum, ne seditio inter Israelitas fieret, ita se gessit, ut glorificaretur nomen veri & solius Dei, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

αὐτῶν δακτυλίοις τῶν φυλάρχων, καὶ ἀπέθετο αὐτοῖς ἐπὶ τῶν σκευῶν τῶν μαρτυρίων, ἐπὶ τῶν θησαυρῶν τοῦ Θεοῦ καὶ κλεῖδας τῶν σκευῶν, ἐσφραγίσεν τὰς κλεῖδας, ὡσαύτως καὶ τὰς ράβδους καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἥς ἂν φυλῆς ἡ ράβδος βλάστησῃ, ταύτην ἐκλεκταὶ ὁ Θεὸς εἰς τὸ ἱερατικόν καὶ λειτουργεῖν αὐτῷ. Πρωίας δὲ ἡμοῦν, συνεκάλεσεν πάντα τὸν Ἰσραὴλ, τὰς ἑκαστοσίας χιλιάδας Ἰσραηλῶν, (καὶ εἶπε) δεῖξάτε τοῖς φυλάρχοις (τῶν σφραγίδων) καὶ ὡσείη τῶν σκευῶν τῶν μαρτυρίων, καὶ ἄρα (ὡσείη) ράβδος. καὶ εἶρεθῆ ἡ ράβδος Ἀαρὼν οὐ μόνον βλάστησεν, ἀλλὰ καὶ καρπὸν ἔχουσα. Τί δοκεῖτε, ἀγαπητοί; οὐ προέβλεπον Μωϋσῆς τοῦτο μέλλεν εἰσσεύσθαι; ἢ μάστιγα ἔδει· ἀλλ' ἵνα μὴ ἀκαταστάσια γίνεσθαι ἐν τῷ Ἰσραὴλ, * αὐτῶ ἐπέκει ἡσεν εἰς τὸ δοξάζειν τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθινοῦ καὶ μόνου (Θεοῦ), ὃ ἡ δόξα εἶς τοῦ αἰῶνα Ἰσραηλ. Ἀμήν.

Apostolorum regula de canonis episcopale.

44. Apostoli quoque nostri per Dominum nostrum Jesum Christum cognoverunt futuram esse de nomine episcopatus contentionem. Eam igitur ob causam, perfectam recognitionem adepti, predictos constituerunt, ac deinceps futuræ successionis hanc tradiderunt regulam, ut cum illi deceffissent, ministerium eorum ac munus alii probati viri exciperent. Qui igitur ab illis, aut deinceps ab aliis viris eximis, consentiente, ecclesia universa, constituti sunt, & ovili Christi humiliter, quiete liberaliterque ministrarunt, ac longo tempore præclarum ab omnibus reportarunt testimonium; hos centenus officio injuste deieci. Non enim leve erit peccatum, si eos, qui citra querelam & sanste offerunt dona, ab episcopatu removerimus. Beati presbyteri, qui viam prius ementi, fructuosam ac perfectam consecuti sunt dissolutionem. Non enim verentur ne quis de constituto ipsis loco eos transferat. Neque videmus nonnullos de ministerio, quo honestati fuerant, & in quo se inculpate gesserant, a vobis dimotos esse.

Καὶ οἱ ἀπόστολοι ἡμῶν ἐγνωσαν ὅσα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἐρισεῖται ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῶ ἐπισκοπῆς· διὰ ταῦτα οὖν τῶν αἰτίων πρόνοιαν εἰληφότες πελαίαν, κατέστησαν τοὺς προεφημένους, καὶ μετὰ τὴν ἐπιμονὴν διδάκασιν ὅπως εἰάν κοιμηθῶσιν, διαδεχῶνται ἑπὶ τοῖς δεδοκιμασμένοι ἀνδράσι, τῶν λειτουργῶν αὐτῶν. Τοὺς οὖν καταστάσαντας ὑπὸ κένων, ἢ μετὰ τὴν ἐπίβρανον ἐλλογιμῶν ἀνδρῶν, συνδόκησας τῆς ἐκκλησίας πάσης, καὶ λειτουργήσαντας ἀμέμπτως τῶ ποιμνίῳ τοῦ Χριστοῦ μὴ ταπεινοφροσύνης, ἡσείχως καὶ βλαβερῶς μεμαρτυρημένους τε πολλοὺς χρόνοις ὑπὸ πάντων, τοὺς οὐ δικαίως νομιζομένους ἀποβαλεῖσθαι τῆς λειτουργίας. Ἀμαρτία γὰρ οὐ μὴ κρᾶ ἡμῶν εἶναι, εἰάν τοῖς ἀμέμπτως καὶ ὁσίως προστετενηχότας τῆ δόξα τῆς ἐπισκοπῆς ἀποβάλωμεν. Μακαριοὶ οἱ προσδοκῶντες τῆς πρεσβυτερίας, οἱ τινες ἔχοντες καὶ τελείαν ἔχον τῶ ἀναλυτικῶν· οὐ γὰρ εὐλαβοῦνται μὴ τις αὐτοὺς μετῆσῃ ἀπὸ τοῦ ἰδρυμένου αἰτεῖς τῶν. Οὐδὲν γὰρ ὅτι ἐνίς ὑμεῖς μετῆσῆτε καλῶς πολιδομένους, ἐκ τῆς ἀμέμπτως αὐτῶν τιμημένους λειτουργίας.

Legitime electos ac recte viventes. in. jubr. ex. xi.

Non legatur justis a justis, sed ab iniquis tenentur.

45. Contentiosi estis fratres, & in rebus quæ ad salutem non pertinent amulatores. Diligenter inspicite Scripturas, Spiritus sancti vera oracula attendite: nihil in illis injustum neque perverium scriptum est. Non enim invenietis justos ab hominibus sanctis depulso. Persecutionem passi sunt iusti, sed ab iniquis; in custodiam coniecti sunt, sed ab impiis; lapidati sunt a nefariis; occisi sunt a scelestis & injusto zelo abreptis. Hæc passi bono animo tulerunt. Quid enim dicemus, fratres; Daniel in specum leonum ab hominibus Deum timentibus coniectus est; Ananias, Azarias & Misael ab eis qui magnificentum & nobilem Altissimi cultum observabant, conclusi sunt in fornacem ignis? Absit proflus. Quinam igitur hæc patrarunt? Homines odio atque execratione digni & omni malitia pleni eo furoris eruperunt, ut viros in sancto & inculpato proposito ser-

Φίλων (ἐμοί) εἶσε, ἀδελφοί, καὶ ζηλωταὶ περὶ (μὴ) δάνηκόντων εἰς σωτηρίαν. Ἐγχεῖται εἰς τὴν σφραγίδα, τὰς ἀληθείας (ῥησείας) πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐπιστάθε· (ὁ) δὲν ἀδικὸν εἶδε παραπέ(ποι) μένον γίγχαπτῶν ἐν αὐτοῖς. (Οὐ γὰρ εἶ) ὑρῆσῃτε δικαίως ἀποβε(βλημ)εῖν ἀπὸ ὁσίων ἀνδρῶν. (Ἐδὲ) ὡχθῆσαν δὲ ἡμοί, ἀλλ' ὑπὸ ἀνο(μῶν)· ἐφιλάθησαν, ἀλλ' ὑπὸ (αἰ)οσίων· ἐλιθάσθησαν ὑπὸ πα(ρα)νομῶν· ἀπεχτηνῆσαν (ὑπὸ) ὁ Ἰσραηλῶν, καὶ ἀδικῶν ζῆλον (παρ) ἐληφόντων. Ταῦτα πάχοντες, (ὁ) κλεῖς ἠνεγκαν. (Τί) γὰρ ἐπαμωσεν, ἀδελφοί; Δανιὴλ ὑπὸ Ἰσραηλῶν φοβερῶν τῶν Θεῶν (εἶ) βλήθη εἰς λακκὸν λεόντων; Ἀνανίας καὶ Ἀζαρίας καὶ Μισαὴλ ὑπὸ Ἰσραηλῶν θρησκολόντων τῶν μεγαλοφροσῆν καὶ οὐδὲν θρησκείαν τῶ ὑφῆσιν κατέρχθησαν εἰς καμινὸν πυρός; μηδαμῶς τῶ γέλοιο. Τινες δὲ οἱ ταῦτα δράσαντες; οἱ συνητοὶ καὶ πάσης κακίας πλήρεις, εἰς τὸ ὄνομα * ἔχρησαν θυμῶ ὡς τῶ πνεύματος.

Deo. a. 11.

Nid. a. 11.

1 Rem enarrat, Clemens cum eis adiunctis, quæ cum aliunde quam ex factis literis didicisse oportuit. 2 Vox græca βαρύτερος proprie de in aribus dicitur, quæ camini seu ignis subditio opera conficiunt, atque inde ad quaslibet mechanicas artes translata est. Unde Hieronymus lib. 1. cont. Pelagium ait: omnes memorans, nominatimque grammaticam, mathematicam, philosophiam atque liberales recitans, præmittit: Ne taceam de his quas Græci βαρύτερος vocant, nec ad opera mechanicam pertinetur possunt dicitur. Veteribus autem huiusmodi artifices ab honoribus secludere solenne erat. At ministerium hic commendatur, quod non est huiusmodi liberale. Qui vero singula huius loci adjuncta de presbyteris qui a Corinthiis electi sunt, expendunt, facile assentent, nullum inde præmitti locum sententia, quæ hæc epistolam proxime post Petri & Pauli obitum anno 68. aut etiam 69. exantem scriptam esse vult. Dum autem paulo interius præmittit Clemens, si eos ab episcopatu removeremus, ac de inde proxime subicit. Beati presbyteri &c. sibi non secus atque Irenæo presbyteri atque episcopi nomina synodica esse, eaque ad eandem rem enarrandam promucue hoc loco usurpare se indicat.

CIRC-ANN. CHR. 97

Apostolos celeberrimos, & in virum ab illis probatum. Nunc vero quinam vos perverterint, & nominatissimi vestri fraterni amoris decus imminuerint, animadvertite. Turpia sunt, dilecti, & valde turpia, & Christiana conversatione indigna, audiri firmissimam & antiquam Corinthiorum ecclesiam propter unum aut alterum hominem contra presbyteros seditionem movere. Atque is rumor non tantum ad nos pervenit, sed & ad eos qui a nobis animo ac sententia alieni sunt; adeo ut propter vestram infipientiam etiam nomini Domini blasphemiam inferantur, vobis autem periculum creetur.

Rom. 9. 24. 1. Tim. 6. 1.

Ut ad fraternal amoris studium cito redeant. Clem. Alex. Strom. 4. pag. 518.

Psal. 117. 19. 89.

Clem. Alex. Strom. 1. c. 2. pag. 288. c. 646.

Idem Strom. 6. pag. 647.

48. Hoc igitur auferamus celeriter, & Domino accidamus, & plangamus orantes oim, ut propitius factus reconcilietur nobis, atque in decorem & castem fraterni amoris viam nos reducat ac restituat; hæc est enim porta iustitiæ ad vitam aperta, hæc scriptum est: *Aperite mihi portas iustitiæ, ingressus in eas confitebor Domino. Hæc portas Domini, iusti intrabunt in eas.* Cum ergo portæ multæ apertæ sint, quæ in iustitia, ea & in Christo est: in quam beati sunt omnes qui intrarint, & iter suum in sanctitate & iustitia direxerint, imperturbate omnia peragentes. Sit aliquis fidelis, sit potens in enarranta cognitione, sit sapiens in sermonum iusta didicatione, sit in operibus purus: quanto maior videtur esse, tanto humilior esse debet, & querere communem omnium utilitatem, non autem privatam.

Idem Strom. 4. p. 518.

1. Petr. 4. 8.

1. Cor. 13.

1. Joh. 3. 16. 9. c. 10.

Quam expectanda sit caritas.

1. Tim. 2. 22. Clemens Alex. Strom. 4. pag. 519.

49. Qui caritatem in Christo habet, fervet Christi mandata. vinculum caritatis Dei quis potest enarrare? Magnificentiam bonitatis eius quis ut oportet eloqui sufficit? Altitudo, ad quam evahit caritas, inenarrabilis est. Caritas nos Deo Agglutinat. Caritas operit multitudinem peccatorum. Caritas omnia sustinet, omnia æquo animo fert. In caritate nihil fordium, nihil superbum. Caritas schisma non habet, caritas seditionem non movet, caritas omnia in concordia facit. In caritate perfecti evaserunt omnes electi Dei. Sine caritate nihil acceptum est Deo. In caritate nos assumit Dominus: propter caritatem, quam erga nos habuit, Christus Dominus noster ex voluntate Dei, sanguinem suum pro nobis tradidit, & carnem pro carne nostra, & animam pro animabus nostris.

50. Videtis carissimi quam magna & admiranda res sit caritas, & quod perfectio eius nequeat explicari. Quis idoneus qui in ea inveniat, præter eos quos Deus dignos esse voluerit. Oremus igitur & petamus digni haberi, ut in caritate inculpate citra humanam promotionem vivamus. Generationes omnes ab Adam usque in hodiernum diem præterierunt;

προσεκλήθη γὰρ ἀποστόλοις μεμαρτυρημένοις, καὶ ἐπὶ δόξαιμασιν κατ' αὐτοῖς. Νυνὶ δὲ καὶ ἀνοήσατε τίνες ὑμᾶς διέτρεψαν, καὶ τὸ σίμινον τῆς περιβολῆς φιλαδελφίας ὑμῶν ἐμείωσαν. Αἰσχρὰ, ἀγαπητοὶ, καὶ λίαν αἰσχρὰ, καὶ ἀνάξια τῆς ἐσθλῆς Χριστοῦ ἀγωγῆς, ἀκοιῶσαι, τὴν βεβαιότητα καὶ ἀρχαίαν Κορινθίων ἐκκλησίαν, διὰ τῆς ἑνὸς ἀποστόλου, σασιαζειν ὑμῶν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους. Καὶ αὕτη ἡ ἀκοή οὐ μόνον εἰς ἡμᾶς ἐχώρησεν, ἀλλὰ καὶ ἐξ τῶν ἐπιτολιτευῶντων ἀπὸ ἡμῶν ὡς ἐβλασφημίας ἐπιφύεσθαι τῷ ὀνόματι κυρίου, ὅσα τὴν ὑμῶν ἀφορμῶν, ἑαυτοῖς δὲ κίνδυνον ἐπιτεροῦσθαι.

Ἐξαρῶμεν οὖν τούτο ἐσθλῶς, καὶ ἀποπέσωμεν τῷ θεσπότη, καὶ κλάσωμεν ἰκετεύοντες αὐτὸν, ὅπως ἴλασθαι ἡμῶν ἐπικαταλάβῃ ἡμῶν, καὶ ἐπὶ τὴν σκευὴν τῆς φιλαδελφίας ἀγαθῶν ἀποκαταστήσῃ ἡμᾶς. Πύλη γὰρ δικαιοσύνης ἀνεῳγμένη εἰς ζωὴν αὕτη, καθὼς γέγραπται. Ἄνοιχτε μοι πύλας δικαιοσύνης, εἰσελεύσεται αὐτὰς ἡ δικαιοσύνη μου καὶ ἡ σωτηρία μου. Αὕτη ἡ πύλη τοῦ κυρίου, δικαιοὶ εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ. Πολλῶν οὖν πυλῶν ἀνεῳγμένων, ἢ ἐν δικαιοσύνῃ, αὕτη εἰς ἡμᾶς ἐν Χριστῷ, ἐν ἡ μακαρίων πάντων οἱ εἰσελεύσονται, καὶ καταδικάζονται τὴν πόρταν αὐτῶν ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ, ἀπείραχτος πάντα ἐπιπλοῦντες. Ἡ τὴν τὴν πίστις, ἢ ἡ διωκτικὴ γνώσις

ἔχει πρὸς ἡμᾶς ἐν ἔργοις τούτοις μάλλον τιμειοφρονην ὀφείλει, ὅσα δοκεῖ μάλλον μέζον εἶναι. καὶ ἡ τὴν τὴν τοῦ κοινωφελῆ πασίν, καὶ μὴ τῷ ἑαυτοῦ.

Ὁ ἔχων ἀγάπην ἐν Χριστῷ, τρησάτω τὴν τῆς Χριστοῦ παραγγέλιατα. Τὸν δεσμόν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τίς δύναται ἐξηγήσασθαι; τὸ μεγαλεῖόν τῆς καλλωῆς αὐτοῦ τίς ἀρκεῖ, ὡς εἶδει, εἰπέιν; τὸ ὕψος, εἰς ὃ ἀνάγει ἡ ἀγάπη, ἀνεκδιήγητόν ἐστιν. Ἀγάπη κολλᾷ ἡμᾶς τῷ Θεῷ, ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἀμάρτιων. ἡ ἀγάπη πάντα ἀνέχεται, πάντα μακροθυμεῖ· οὐδὲν βλάπτει ἐν ἀγάπῃ, οὐδὲν ὑπερήφανον. ἀγάπη κρίσιμα οὐκ ἔχει, ἀγάπη οὐ σασιαζει, ἀγάπη πάντα ποιεῖ ἐν ὁμιλίᾳ· ἐν ἀγάπῃ ἐπιτελεῖσθαι πάντες οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ. διὰ τῆς ἀγάπης οὐδὲν εὐαρεθόν ἐστιν τῷ Θεῷ· ἐν ἀγάπῃ προσελαβέντο ἡμᾶς ὁ δεσπότης, διὰ τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχου πρὸς ἡμᾶς, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστός· ὁ κύριος ἡμῶν, ἐν θελήματι Θεοῦ, καὶ τὴν σάρκα ὑπὲρ τῆς σαρκὸς ἡμῶν, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ὁρᾶτε ἀγαπητοὶ, πῶς μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐστὶν ἡ ἀγάπη, καὶ τῆς τελειότητος αὐτῆς οὐκ ἐστὶν ἐξηγησις. Τὶ ἱκανὸς ἐν αὐτῇ ἄρ (εὐδωκία), εἰ μὴ οἷος ἐν καταξίωσιν ὁ Θεός; εὐχόμεθα οὖν καὶ αἰτιώμεθα (εὐενοῦ) αἰτίᾳ αὐτοῦ, ἵνα ἐν ἀγάπῃ (ζῶμεν), διὰ τῆς ἀποσκλίσεως ἀνθ (ρωπίνης), ἀμωμοί. Αἱ ἡμεῖς παῖσαι ἀπὸ Ἀδάμ ἕως τῆς ἡμέρας παρῆ (λαθόν), ἀλλ'

f. infer. 1. Cl. Alex.

Cl. Al. Strom. 1. Cl. Alex. utrobique. Confer cum Antoni Melissæ parte 2. Strom. 99. & Maximo locorum communium Sermonum.

1. Aperte hic docet Clemens Cephæ, cuius Paulus 1. Cor. 1. 10. meminit, non unum septuaginta discipulis Christi, sed apostolum celeberrimum existisse. Ubi enim his Pauli verbis, Ego quidem sum Paulus, ego vero Cepha, apostolos celeberrimos & virum ab illis probatum significari prædicat, peripetuum est cum & Paulum & Cephæ duos apostolos celeberrimos, & Apollo virum ab utroque probatum intelligere. Sic porro locum illum interpretatur, licet in eo Cephæ non præberrimos, & Apollo virum ab utroque probatum intelligere. Sic porro locum illum interpretatur, licet in eo Cephæ non præberrimos, & Apollo virum ab utroque probatum intelligere. Sic porro locum illum interpretatur, licet in eo Cephæ non præberrimos, & Apollo virum ab utroque probatum intelligere.

• Cl. Al. 67. ἀλλ' οἱ ἐν ἀγάπῃ τελωθέντες,) κατὰ τὴν τοῦ Χρισ-
 τῶ χάριν, ἔχουσιν) χάραν ἀσθεῶν· οἱ φανεροὶ (ω-
 θήσαν) ται ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς βασιλ(είας) τοῦ Χρι-
 στῶ. Γέγραπται γάρ· Εἰσελ(θε) εἰς τὰ ταμῆα
 μακρῶν (δοσούδων) ἕως ἂ περιλθῇ ἡ ὄρη ἢ ἡ θύρα(ς)
 μου. Καὶ μενοεισόμεαι ἡμέρας ἀγαθῆς. κ' ἀναστή-
 σω ἡμᾶς (ἐκ) τῶν σπῶν ἡμῶν· Μακάριοι ἴσμεν,
 ἀγαπῆται, οἱ (σπρος) τῶν ματῶν τοῦ Θεοῦ ἐποιήσαμεν (ἐν
 ὁ)μολογίᾳ ἀγαπῆς, εἰς τὸ ἀρεθῆ(ναι) ἡμῖν δι' ἀγά-
 πης τῆς ἀμαρτίας (ἡμῶν.) Γέγραπται γάρ· Μα-
 κάριοι (ὡν ἀρεθ) ἴσταν αἱ ἀνομίαι, κ' ὡν ἐπεκα(λύ-)
 φθησαν αἱ ἀμαρτίαι. Μακάριος ἀ(νήρ) ὃ μὴ λο-
 γισσῆται κῆρ( ) ἀμαρτίαν, ἀλλ' ἐστὶν ἐν τῷ σώματι
 αὐτοῦ δόλος. Οὕτως ὁ μακαρισμὸς ἐγένετο ἐπὶ τοῖς
 ἐκλελυμένοις ἐπι τοῦ Θεοῦ διὰ Ἰϋ Χϋ τῶ κῆρ( ) ἡμῶν,
 ὃ ἡ δόξα εἰν τοῖς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

f. add. 70
 r. Cl. Al.

f. 61 verso

f. 62 verso

f. 70

at qui in caritate per gratiam Christi consum-
 mati sunt, locum habent piorum, qui in visita-
 tione regni Christi sicut manifesti. Scriptum
 est enim: *Ingrederere in cubacula tua paululum
 quantulumcumque, donec pertransedi ira &
 furor meus. Et recordabor dies boni, &
 suscitabo vos e loculis vestris.* Beati sumus,
 dilecti, si praecepta Dei in caritatis concordia
 fecerimus: ut per caritatem remittantur nobis
 peccata nostra. Scriptum quippe est: *Beati quo-
 rum remissa sunt iniquitates, & quorum testa
 sunt peccata.* Beatus vir cui non imputabit Do-
 minus peccatum, nec est in ore eius dolus. Hac
 beatitudo contigit electis a Deo per Jesum
 Christum Dominum nostrum; cui gloria in
 saecula saeculorum. Amen.

CIRC ANN
 CHR. 97

1/a. 16. 10.

1/a. 31. 1.

51. Quotquot igitur per quemdam adver-
 sarii illapsum deliquimus, veniam postule-
 mus: qui vero seditionis ac dissensionis du-
 ces & principes fuerunt, debent communem
 spem considerare. Qui enim cum timore &
 caritate vivunt, se ipsos in contumeliis inci-
 dere malunt, quam proximos, seque ipsi po-
 tius condemnant, quam pulcrum & justam,
 quae nobis tradita est, contentionem. Nam
 melius est homini confiteri de lapsibus &
 peccatis, quam indurare cor suum, sicut in-
 duratum est cor eorum, qui contra famulum
 Dei Moysen seditionem fecerunt: quorum
 condemnatio manifesta fuit, descenderunt
 enim vivi in infernum, & mors absorpsit eos.
 Pharao & exercitus ejus & omnes praefecti E-
 gypti, currus etiam & equites eorum non
 aliam ob causam maris rubri profundo im-
 meriti sunt, & perierunt, quam quod stulta
 eorum corda indurata fuerint, postquam
 per famulum Dei Moysen tot tantaque
 portenta facta fuerant in terra Aegypti.

Clem. Alex.
 ibid.

Pizet de
 lapsibus confite-
 teri, quam in-
 durare cor

Num. 16

Exod. 14

52. Nullius rei, fratres, indigus est Do-
 minus omnium, nec quidquam desiderat
 praeter quam ut ei fiat confessio. Ait enim
 delectus David: *Confitebor Domino, & placebit
 ei super vitulum novellum cornu producentem
 & ungulas. Videant pauperes, & latentur.* Et
 iterum dicit: *Immola Deo sacrificium laudis,
 & redde Altissimo vota tua. Et invoca me
 in die tribulationis tuae, & eruam te, & hono-
 rificabis me.* Namque *sacrificium Deo Spiritus
 contribulatus*

Confessionem
 desiderat
 Deus

1/a. 61. 11.

1/a. 49. 14.

1/a. 10. 19.

53. Nostis enim, & probe nostis sacris
 scripturas, dilecti, & penitius in eloquia Dei
 introspeixistis: illa igitur in memoriam re-
 vocate. Cum Moyses ascendisset in mon-
 tem, & quadraginta dies noctesque quadra-
 ginta in jejunio & humilitate transegitset,
 dixit ad eum Deus: *Surge Moyses, descende
 velociter hinc; quia iniquitatem fecit populus
 tuus, quos eduxisti de terra Aegypti! trans-
 gressi sunt cito de via quam mandasti
 eis, & fecerunt sibi fustilia. Et dixit Domi-
 nus ad eum, Locutus sum ad te semel &
 iterum dicens: Vidi populum hunc; & ecce
 populus dura cervice est: sine me exterminare
 eos,*

Exod. 32. 1.

Deut. 9. 12.

Exod. 32. 2.

ibid. 31. 11.

1 Simile quidem est illud 4. Esdræ 2. 16. Et resuscitabo mortuos de locis suis, & de monumentis edocum illos: ac tum ex hoc loco, tum ex aliis Esdræ 2. 19. & 63. 11. necnon Hebr. 13. 20. hunc consuetum Cotelerio opinanti agere assentiar.
 2 Vocabulum *locus* hic revocandum ducimus ex Clemente Alex. apud quem integer est hic locus in hunc modum: *Ἐρω, ὃ ἕκαστος ἀφ' ἑαυτοῦ διὰ τῶν ἑμῶν τῶ ἀποκαταστάσεως*

211

CIRC. ANN. 905, & delebo nomen eorum de sub calo. & faciam te in gentem magnam & mirabilem & multam magis quam hanc. Dicit autem Moses, Nuntiquam Domine; remitte peccatum huic populo, vel etiam nos dele de libro viventium. O magnam caritatem! o insuperabilem perfectionem! libere ad Dominum loquitur famulus; remitti plebi rogat, quod deliquit, vel se ipsum una cum illis deleri petit

Quid ei gen- dum, propter quod ovis est sedatio.

Laudat Epi- phan. her. 27 n. 6.

Psal. 23. 1

Multi se pe- riculis & mor- ti propter ali- os tradide- runt. Origenes in Joban. 1. 29.

Jodid. 8. 20.

Job. 14.

Quz correp- tuus utilis.

Psal. 117. 18. Rom. 3. 22.

(λαός σ)αλλορόεαχλος, εασόν με (έχολ εθρεύσαι αιώης, κ έχε(λείλω τή) ένομα αιώης υποκα(τι θεν) του αιουανου, κ ποιήσω (σε εις ε)θνος μεγα κ θαυμασον (κ πολυ)μυλλον τ' αυτω. (Ειπε δε Μ)ωυ- σης. Μιδαμώς κίεμ, (αφες τλώ) αμαρτιαν τω λαω τωτω, η και με εκάλει τον εκ βιβλου ζώντων. Ω μεγαλης αγαπης, ω τελειοτης ανπερβλητης! Παρρησιαζεται θράπων προς κύριον, αίτείται θρασιν τω πληθει, η η εαυτην εκάλεσθ'δύζει μετ' αυτών αίζω.

Τίς ούν εν υμίν χυναίος; τίς διαπλεγγος; τίς πεπληροφορημένος αγαπης; είπατω. Εί δε έμε εί- σις, κ έρις, κ χίσματα, εκχωρώ, άπειμι α' εαν βύληθε, κ ποιω τα προς ασόμενα υπο του πληθους. Μονον το ποιμικον του Χριστου έρωθείτω, η τ' η κα- θεσμεσίων απροσβιτών. Τουτο ο ποιήσας, εαυτω μεγα κλέος εν κυρώ περιποιήσεται, κ τας τοπος διέξ- ται αυτών. Τω γάρ κυρώ η γη κ τω πληρωμα αυτών. Ταύτα, οι πολιτ'δρομιοι τλω αματαιμελητον πολ- τήαν του Θεου, έποιήσαν, κη ποιήσασιν.

Γ'να δε ε'υποδείγματι εθών ε'εγκωμω, πολ- λοι βασιλεις κ ηγυμνωι, λοιμικοι τινος εναντος κυριου, χρησηοδοτησείης, παρεδωκα η αυτες εθ' θανάτων, ίνα ρύσονται εθ' του εαυτών αιματος τω πολιτ'ς. Πολλοι ε'εχρωσθησαν ιδίον πόλεων, ίνα μη ε'ασιαζωσιν επί πλέον. Ε'πισάμεθα πολλους εν ημίν παρεδωκότας εαυτες εις δεσμά όπως έτερος λυθώσωνται. Πολλοι εαυτους παρεδωκαν εις δαλείαν, κη λαβόντες τίς τιμάς αυτών, έτερος ε'ψώμισαν. Πολλαι γυναίκες ενδυναμωθείσαι δια της χάριτος του Θεου, ε'πεπλήσαντο πολλα άνδρεία. Ιδδ'ε η μα- καρία, εν συγκλησμη ύσης της πόλεως. ηήσαστο παρά τ'η απροσβιτών ε'αδυναί αυτών η'ελθειν εις τλω παρεμβολή τ'η αλλοφύλων. παραδούσα ούν εαυτλω τω κινδύω, ε'ηλθεν δε' αγαπλω τας πα- τ'ίδος κ του λαου του όντος εν συγκλησμη κ παρ- δωκεν κυριω. Ολοφέρνης ε' χειρ' θηλέας. Οίχ' ήττον αυ κ' η τελεία κατά π'ισιν Ε'θ'η, κινδύω εαυ- τλω περιβαλεν, ίνα τ' δωδεκάφυλον τ' Ισραηλ μιλ- λον ε'σολέθαι, ρύσεται. Δια γαρ της νηστίας, κ τ' ταπεινώσεως αυ ης, ηζήσεν τω κατοπονητλω δε- σπότηλω, Θεω τ'η αίώνω. ός ιδών τω ταπεινόν τ' ψυ- χ'ης αυτ', έρρησαστο τ' λαόν, ών χάρη ενδύνουσαν.

Και ημες ούν εντύχομεν π'ει π'ν εν τ'νι παρα- πτωματι ύπαρχόντων, όπως δοθ'η αυτίς επισείασα κ ταπεινοφροσύνη, εις τ' ε'ίξαι αυτους μη ημίν, άλ- λά τ'ω θεληματι του Θεου. ότως γάρ ε'σαι αυτίς ε'γκαρπος κ τελεία η προς τον Θεον κη τ'ας αγίους μετ' οικτιρμηών μνεία. Αναλαβώμω παιδείαν ε'φ' η ούδεις * ε'φίλει αγανακτείν αγαπητοι. Η νυθ'ετη- σις λω ποιούμεθα εις άλληλος, καλή ε'στιν, κ υπε- ραγαν ωφέλιμος. κολλά γαρ ημάς τω θεληματι τ'ω Θεου. Ούτως γάρ φησιν ο αγίος λόγος. Παιδείω ε'παιδείωσεν με ο κύριος, κ τ'ω θανάτ'ω ού παρεδωκεν με.

Epiphanius huius 27 n. 6. nonnullis hunc locum ita interpretatos esse memorat, ut quod alius consulti Clemens, ipsam praestitisse sententiam. Neque Epiphanius illorum sententiam proflus respuit. Hanc tamen videri vult spiritanda potius quam affe- re. Et vero nulla ratione solentur. Se enim omnino incertum facit, a Petrono an a Cleto Clemens episcopus sit constitutus. Neque etiam si a Petro constitutus fuisset, ullum vel excogitari valet schisma, quo locum istum abdicare & Lino cedere compulsus fuerit. Origenes hunc locum sic commemorat. Relatum autem ac testatum etiam apud gentes est, multos, cum pessime morbi ceaf- fuerint, se ipsos in vestibus pro patria tradidisse. Atque hoc ita esse admittit, non sine causa historici, sedens Clemens iste fa- cto, cui testimonium tribuitur a Paulis. Nihil porro notius esse observat Cotelerius ita quae de Menaece, Codro, Macaria, Pro- delus, cui testimonium tribuitur a Paulis. Nihil porro notius esse observat Cotelerius ita quae de Menaece, Codro, Macaria, Pro- delus & Pandora Philonis fratibus, Lei nobis Curtio. Decus atque qui se ultio morti pro communis civium salute ob- tulisse dicuntur. Sed haec factura Clemens tantum generatio uemorasae contentus, max ad censoria fidelium exempla animos evocant. Ita tamen, ut & illud eorum pariter referatur ad populum, quod nomen cum collectivum sit, hanc patitur constructionem. Quocirca minus placet hic verito Cotelerii propter pericula qua illo abhorret.

μη. Ον γαρ αγαπη κρισι παιδεις, μαςχοι δε Α
 παντα υιον ον παραδεχεται. Παιδιδει με γαρ, φη-
 σιν, δις ος εδιδει, η ελεγει με. ελανον δε α-
 μαρτων μη λιπαρωτω πτω κεφαλω μου. Και πα-
 λι λεγει. Μιαφρι ανθρωπι ον ηλεγει ο κρι-
 ρι, νεδητημα δε πανταφρο μη απαναινου.
 Αυτος γαρ αλγειν ποιει, η παλι αποκαθιστησι.
 επαισιν, η αι χειρες αυτω εασατο. Εξαις δε α-
 ναρχων ελεγειται σε, οδ δε τω εβδωμο ουχ αψα-
 ται σε κακον. Εν λιμω ροσεται σε εκ θανατου. εν
 πολεμω δε εκ χειρος εδωρα λυσει σε. η απο μασ-
 χος γλωσσης σε κρυψει. η η μη φοβηθηση κακων
 επερχομενων. αδικων η ανωμα καταγλαση. απο
 δε θημων αγριων ου μη φοβηθης. Θηρες γαρ α-
 γριοι εβρωδωσιν σε. ειτα γνωση οτι εβρωδωσει
 σε ο οικος. η δε δαιτα της σαλιως σε ου μη αμαρτη.
 Γνωση δε οτι πολυ (το σπειμα σε,) τα δε τικα σε
 ωσπερ (το παμβε)τανον το αγρου. ελωση (δε οδ
 τα φω) ωσπερ σιτος ωριμος, κατακαιρον θριζομε-
 νος, η ωσπερ θιμωνια αλωος καθ' ωραν συ(γχο-
 μι)θωσα. Βλεπετε, αγαπη(τοι, οτι) υπερασπισ-
 μος εστιν τ(ο)ς παιδ(ο)μοινος υπο το δεσπο(τυ. η)ι
 γαρ) αγαθος ων παιδ(ο)ταις, θελει νεδ(η)θηνηαι
 ημας, δια της οσιας (παι)δειας αυτω.

Τμεις ουν οι πτω καταβωλω (της) γαστρως ποιη-
 σαιτες, εσπι(α)νε τοις απρεσβυτεροις, η (αι-
 δι)ω)ητε εις μετνοιαν. καμψ(αι)τες) τα γονατα της
 καρδιας υμων, μαθετε υποτασσεισθαι, αποθεμνω
 πτω αλαζονα η υπερηφανον της γλωσσης υμων αυ-
 θα(δειαν) αμεινον γαρ εστι υμιν (εν τω) ποιμω
 του Χριστου μικροδ η ελληγιμος αρεθωμαι, η παδ'
 υπεροχλω δοκωντας εκπρωμαι εκ της ελπιδος αυτω.
 Οδπως γαρ λεγει η πανατος σοφια. Ιδου απροσησο-
 μαι (υμιν) εμης) πνοης ρησιν, διδαξ(ω) δε υμας) τον
 εμων λογον. (Ε)περθη εκαλων,) η οχ υπηκουσα(τε,
 η ε)ξ(η)τεινον λογους, η ου (προσ)εχ(η)τε) αλλ' ανυ-
 ρως εποιειτε εμας) βυλας, ταις δε εμο(ις) ελεγχοις
 ηπειθησατε. Τογα(ρουν) καγω) τη υμειρα απο-
 λει(α) επεγαλο)μαι) καταχαρουμαι (δε) λιπα(αν)
 ερχηται υμιν) ολεθρο(ς, η)ι ως αν(α)φικηται υμιν α-
 φρω θ(ε)ρυβος, η δε) κατασροφη) ομοια (κατα)γ(ι)δε
 παρ(η), η οταν ερχηται υμ(ι)ν θλιψ(ις) η πολιορ-
 κια. Ε)σαι γαρ) οταν επικαλωση)δε με, εγω) δε
 (ε)κ ε)σα) κοινομαι υμων) ζητη(σασι) με καχοι,
 η ουχ ευρησασιν.) Εμ)ισησαν γαρ) σοφιαν, (τον) δε
 φο)βον τω) κυρω) ε προσελα(ντο, ε)δε) η)θελον) εμα(ις
 προσ)εχ(ειν) βυλα(ις) εμκ(η)ριζον) δε) εμου(ς) ελεγ-
 χου(ς). Τογα(ρουν) εδονται) τη(ς) εαυτω)ν) οδ) της) καρ-
 π(ο), κα(ι) της) εαυτω)ν) α)σ(ε)βειας) α)ληθ(η)ς) ο)νται.) ***
 * * * * *

omnem filium quem suscipit. Corripet enim
 iniquit, me iustus in misericordia, & arguet
 me: oleum autem peccatorum non impinguet
 caput meum. Et iterum dicit: Beatus homo
 quem arguit Dominus, monitionem vero omni-
 potentis ne rennas. Ipse enim dolere facit,
 & rursus restituit: percussit, & manus ejus
 sanaverunt. Sexies de necessitatibus eruet te,
 & in septimo non tanget te malum. In samo
 liberabis te a morte: in pralio vero de manu
 terra solvet te, & a flagello lingua abscon-
 det te. & non timebis a malis ingruenti-
 bus; injustos & iniquos deridebis. & fero-
 ces bestias non timebis. Bestia enim fera
 pacata erunt tibi. Deinde scies quod in pace
 erit domus tua: habitatio autem tabernaculi
 tui non peccabis. Scies autem quod multum
 fermen tuum & filii tui quasi omnis herba
 campi. Et venies in sepulcrum quasi frumen-
 tum maturum quod in tempore messuerunt, vel
 tamquam aceruus arca in tempore comporta-
 tus. Videtis, dilecti, protegi eos qui cor-
 ripiuntur a Domino: cum enim bonus sit
 correptor, vult nos sancta sua correptione
 admoneri.

CIRC. ANN.
 CHR. 97.
 7 Jul 190
 Job 1: 27

57. Vos ergo qui ieditionis fundamenta
 jecistis, subditi estote presbyteris, & cor-
 reptionem suscipite in poenitentiam: flectentes
 genua cordis vestri, discite subijci, depon-
 nentes arrogantem ac superbiam linguæ
 vestræ jactantiam. Melius enim vobis est in
 ovili Christi parvos & probatos inveniri,
 quam altum sapientes e spe illius deijci. Ita
 siquidem dicit: omnem virtutem comple-
 dens Sapientia: Ecce proferam vobis spiritus
 mei dictionem: docebo autem vos meum ser-
 monem. Quoniam vocabam, & non obedistis,
 & extendebam verba, & non attendistis: sed
 irrita fecistis, mea consilia; & increpationibu-
 meis rebelles fuistis. Itaque & ego vestra pe-
 ditionem ridebo; gaudebo autem cum venerit vo-
 bis interitus; & cum vobis subito advenerit
 perturbatio, atque everso similis procella ad-
 fuerit, vel cum venerit vobis tribulatio &
 oppressio. Erit enim cum invocabitis me, ego
 autem non exaudiam vos: quarent me mali,
 & non invenient. Oderunt enim sapientiam,
 timorem autem Domini non assumerunt, ne-
 que volebant meis attendere consiliis; suban-
 nabant autem meas redargutiones. Ergo come-
 dent via sua fructus: & sua ipsorum impietate
 saturabuntur.

U. Corinth
 presbyteris
 subijciuntur
 1. Pet. 5: 2

1. Cor. 1: 2

Desiderantur hic paginæ circiter tres.

πτον. Ο παντεκοπτης Θεος, (η)ι) δεσποτης των
 πν(ο)ματων η κυρι(ο)ς) (πα)της) σαρκος, ο) εκλε)ξα)μ-
 νος) (τι)ν) κυριον) Γησων) Χριστον, η) ημας) δι) αυτω) (ει)ς)
 λαον) περιουσιον, δω)η) παση) (ψ)υχω) επικεκλημενη
 το) μεγαλο(π)ρεπ(η)ς) η) αγιον) ονομα) αυτω)ν, (π)ι)στιν,
 φο)βον, εβρωδω, υπομονω, μακροθυμιαν, εγ-
 Concil. General. Tom. I.

58. Inspector omnium Deus, spirituum
 Dominus, & herus universæ carnis, qui elegit
 Dominum Jesum Christum, & per eum
 nos in populum peculiarem, det omni ani-
 mæ, quæ magnificum & sanctum nomen ejus
 invocaverit, fidem, timorem, pacem, pa-
 tientiam, æquanimitatem, continentiam, pu-
 rita-

Precaus
 Deuter. 6 7

1 In oratione Manassis legitur: Et non flecto genua corde meo.
 2 Græce uno verbo περιουσιον. Et observat quidem Eusebius lib. 4. c. 23. Proverbia Salomonis ab Hegesippo, Irenæo & om-
 nibus antiquis scriptoribus vocari: quod elogium non solum Proverbia, sed & Sapientia Salomonis, ac libro Ecclesiastica
 ab antiquis patribus promiscue attribuit, Coreterius in hunc locum pluribus exemplis ostendit

CIRC. ANN. CHR. 97. Paphus 100. 116.

titatem & temperantiam, ut nomini eius grata sit, per summum sacerdotem & patronum nostrum Jesum Christum, per quem illi gloria, majestas, potentia, honor & nunc & in omnia secula seculorum. Amen.

Missos circ. remittant

59. Missos autem a nobis Claudium, E- phebum & Valerium, Vitonem cum Fortu- nato, in pace cum gaudio ad nos brevi remit- tite: ut citius optabilem nobisque desideratis- simam pacem & concordiam anhuenti, quo & nos de vestra tranquillitate ocyus gau- deamus. Gratia Domini nostri Jesu Chri- sti sit vobiscum & cum omnibus ubique vocatis a Deo & per ipsum: per quem ei gloria, honor potentia, majestas, solum æternum a seculis in seculis seculorum. Amen.

κράτειαν, ἀγνείαν κ' σωφροσύνην, εἰς εὐερέτησιν τῆς οὐρανόθεν αὐτοῦ, διὰ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ πρεσβυτέρου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· δι' ὃ αὐτῷ δόξα κ' μεγαλοσύ- νη, κράτος, τιμὴ, κ' ἰσχύς, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας τῆς αἰῶνων. Ἀμήν.

Τὸς δὲ ἀπεσταλμένους ἀφ' ἡμῶν Κλαυδίον, Εὐφ- βοῦν, καὶ Οὐαλίριον, Βίτωναν σὺν Φορτυνάτῳ καὶ εἰρη- νῇ μετὰ χαρᾶς ἐν ταύτῃ ἀνακίμαται πρὸς ἡμᾶς, ὅπως θάττον τῶν ἀρχαίων καὶ ἐπιποθητῶν ἡμῶν ἐ- ρημῶν κ' ὁμόνοιαν ἀπαγγέλωσιν· εἰς τὸ πύχιον καὶ ἡμᾶς χαρῶσθαι περὶ τῆς ἀγαθῆς ὑμῶν. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετ' ὑμῶν, καὶ μετὰ πάντων πανταχῆ τῆς κεκλημένων ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἐ- δίδοται· δι' ὃ αὐτῷ δόξα, τιμὴ, κράτος, καὶ με- γαλοσύνη, θρόνος αἰῶνας, ἀπο τῆς αἰῶνων, εἰς τοὺς αἰῶνας τῆς αἰῶνων. Ἀμήν.

A D M O N I T I O

IN EPISTOLAM SUBSEQUENTEM.

Eusebius ten- tentia de hac epistola.

I. Ex eodem codice Alexandrino, ex quo superior, prodiit subsequens epi- stola. De hac Eusebius lib. 3. hist. eccl. c. 38. Ἰστέον δ' ὡς καὶ ἀλλοτέρως

εἶναι λέγεται τῷ Κλήμει· ἐπιστολὴ ἡ μετ' ἐσ' ὁμοίως τῇ ἀποτίμῃ καὶ ταύτῃ γνώ- ρειμον ἐπιστομῆα, ὅτι μὴδὲ τὸς ἀρχαίους αὐτῇ κέχρημένους εἶσμεν. Sciendum autem est quod

& secunda quædam Clementis epistola esse dicatur: eam autem non simi- liter ac priorem notam esse comperimus; quoniam nec veteres ea usos es- se novimus. Observat Corelerius hæc Eusebii verba indiligenter a Rufino sic

Eusebii verba Rufinus ali- que non satis accurate inter- pretantur

reddita, Dicitur tamen esse & alia Clementis epistola, cujus nos notitiam non accepimus; neque magis accurate ab Hieronymo lib. de vir. illustr. (si tamen ibi ad Eusebii verba respicit) expressa fuisse in hunc modum, Fer- tur & secunda esse ex ejus nomine epistola, quæ a veteribus reprobatur;

Phorium denique cod. 113. Hieronymi sententiam sequi, ubi ait, Quæ se- cunda ad eisdem (Corinthios) dicitur, ut notha rejicitur; certe banc se- cundam epistolam minime ab Eusebio dici notam & adulterinam, aut a ve- teribus reprobam, sed prima minus notam atque in citationibus a ve- teribus prætermittam. Ab Eusebii mente nonnihil etiam recessit Nicephorus

Callisti lib. 3. c. 18. ubi de eadem sic loquitur, καὶ ἀλλῇ δὲ αὐτῷ φέρεται ἐπιστολὴ

τῆς ἀποτίμης κατὰ πολλὴν ἀποδείξασθαι· περὶ ἧς ὁ αὐτὸς φησὶν Εὐσεβίος, μὴ ἐν ἐπιστήμῃ ταύτῃ τὸς ἀρ- χαίους εἶναι. Fertur & alia ejus epistola multo inferior prima, de qua dicit idem Eusebius, veteres ejus notitiam non habere. Ait quippe Eusebius

eam veteribus minus notam prima, sed non eis prorsus ignotam scribit.

Vel hæc, vel superiorum e- pistolam ab E- piphano hæc 27. & ab Hie- ronymo con- tra Helvidium laudat.

II. Hic notandum, ex omnibus scriptoribus mox citatis, nullum esse, qui duabus litteris plures Clementi Romano attribuat aut attributas agnoscat.

Ex quo colligere est, Epiphanium cum hæres. 27. n. 6. Clementem in una epistolarum suarum citat, aut cum hæc. 30. n. 15. laudat Epistolas cir- culares quas (idem pontifex) scripsit, quæque in sanctis ecclesiis legun- tur, & in quibus virginitatem docet, non alias vel a præmissa vel a se- quente memorare. Et hoc quidem eo est probabilius, quod cum Hieronymus

lib. de script. eccl. tantum duas Clementi epistolas recenset, eas ipsas, quas Epiphanius proxime laudavit, lib. 1. adversus Jovinianum commendare non dubitatur bis verbis: Ad hos (eunuchos) & Clemens successor apostoli Petri, cujus Paulus apostolus meminit, scribit epistolas, omnemque ser- monem suum de virginitatis puritate contexuit. Et vero quis credat Hie- rony.

rony.

ronymum anno 392. in libro de script. eccl. in quo data opera virorum insignium scripta recenset, tantum duarum epistolarum Clementis mentionem fuisse facturum, si ab anno 384. contra Helvidium scribens alias ab his duabus jam nosset. Quod si nullas alias novit, ubi Clementem dicit omnem sermonem suum de virginitatis puritate contexuisse, hyperbolico quidem, sed tamen familiari more intelligendus est loqui. Ubi enim aliqua de re quis identidem locutus est, is omnem de ea orationem contexuisse satis familiariter dicitur. Clemens vero cum epist. I. n. 21. 29. 30. 38. 45. 48. 58. in epist. II. n. 8. 9. ac 12. ut taceam quae forte in foliis avulsis ea de re differebatur, puritatem, continentiam, castitatemque commendat. Hinc & illud consequens, ut si Epiphanius atque Hieronymus non in epistola, sed in epistolis Clementis puritatem virginitatis doceri praedicantes, utramque indicare voluerint, parem simul ambabus, ut ejusdem parentis, tribuerint auctoritatem. Ipse etiam locus, quem in codice Alexandrino obtinet, in quo cum sacris utriusque foederis libris nullum aliud opus praeter banc & superiorem Clementis epistolam continetur, utramque nonnullis in ecclesiis inter sacras Scripturas admissam fuisse indicio est: idque confirmat 84. seu ultimus Apostolorum canon, qui quidem in catalogo librorum novi Testamenti duas Clementis epistolas ponit.

III. In omnibus quidem editionibus, una Patricii Junii excepta, ἀκριβῶς ἡ ἀποστολὴ τῆς Κορινθίων ἐπιτολῆς ἐπιγραφῆται ἰνσκριβῆται: sed haec inscriptio ad Corinthios num gemina aut Alexandrini codicis auctoritate falsa sit, nonnulli dubitant; maxime cum in Juniana editione, in qua primum graece prodiit, hunc unum praeseferat titulum, Fragmentum epistolae secundae ex eodem ms. nec Eusebius, Rufinus, Hieronymus ac Nicephorus Callisti de altera loquentes Clementis epistola, ad quos scripta sit indicent. Verum hic scrupulus, ex indigentia ejus injectus qui primae Clementis epistolae a Junio editae alteram banc omisso ejus titulo subnexuit, facile eximitur. Nam cum Alexandrinus codex omnium scriptorum, quae in eo continentur, generalem praeseferat indicem eadem manu, qua totus codex scriptus est, exaratum; haec altera epistola non solum in hoc indice, sed etiam in ipsius fronte ἰσὸς ἀποστολῆς Κορινθίων praenotatur. Neque codici huic refragantur Eusebius, Rufinus, Hieronymus aut Nicephorus. Dum enim memorata Clementis ad Corinthios epistola prima, proxime subjiciunt: Fertur & altera, nec ad alios hanc alteram scriptam esse designant, & hanc ad eisdem scriptam censentur intelligere. Aut certe, si ad alios scriptam nosset, haec illorum reticentia merito negligentiae culparetur. Sed & Photius, qui aliquod saltem epistolae hujus exemplar penes se habuit, & Damascenus, qui unum & alterum nobis fragmentum illius transmisit, dum eam ad Corinthios scriptam disertis verbis tradunt, id quod per se innunt Eusebii, Rufini &c. verba, confirmant.

IV. Eam nibilo minus nonnulli suppositionis suspectam habent idque nominatim Joban. Ern. Grabius Spicil. par. 10. 1. pag. 265. confici putat ex verbis Dionysii Corinthiorum episcopi apud Eusebium lib. 4. c. 23. ad Romanam Ecclesiam sic rescribentis. Hodie sacrum diem Dominicum transegitimus, in quo epistolam vestram legimus; quam quidem perpetuo deinceps legentes, perinde atque priorem illam nobis a Clemente scriptam, optimis praecipis ac documentis abundabimus. Quomodo tamen ex his verbis id quod vult conficiatur, non est exploratum. Hoc unum ex iis conficitur, primam videlicet Clementis epistolam, non item hanc alteram, Corinthi publice legi consuevisse: at ut haec altera falsa sit; inde non est consequens. An id moris tunc erat, ut omnes non Apostolorum tantum, sed & apostolicorum virorum epistolae in publicis ecclesiarum conventibus legerentur; ideoque falsi arguenda sit altera Clementis epistola, quod in illis conventibus minime lecta fuerit? Certe si valeret hujusmodi argumentum, vix ambigen-

Et hanc epistolam ad Corinthios scriptam esse.

Argumenta eorum qui non tam culpantur.

Unde mirum
est: an
quam
prima?

dum videtur, quin eo Eusebius, Hieronymus ac Photius ad epistolam istam
rejeccendam usi essent. Certius autem ex hac disparitate, qua primam in ec-
clesiis lectam, alteram non lectam docemur, percipitur ratio cur prima no-
tior ac celebrior altera evaserit.

Eius cum pri-
ma confusio

V. Addit Grabijs suppositionis sibi suspicionem augeri ex loco cujusdam
libri apocryphi, qui cum epist. 1. n. 23. sit laudatus, in hac epistola n. 11.
iterum citatur; quasi repetita ejusdem sententia citatio idonea sit falsi sus-
picandi causa. Sed unum eundemque locum, ubi sese offert occasio, ab eo-
dem scriptore in eodem opere, quanto magis in diversis, iterato citari quid
mirum? Quo etiam singularior est sententia iterum prolata, eo aptior est
ad persuadendum, epistolas in quibus pariter laudatur, ab uno auctore profi-
cisci. Aut si hæc sententia, quia ex libro aliquo apocrypho excerpta est,
suspectam reddit secundam; cur non reddat & primam?

Hanc confu-
sionem Photius
cod. 226 cen-
sura firmat.

VI. Idem dicendum & de censura Photii, qui quidem ubi præmisit, Le-
ctus est libellus, in quo Clementis epistolæ duæ ad Corinthios contine-
bantur, ac de prima quid sentiret ubi exposuit, subjicit de altera; Secun-
da vero & ipsa admonitionem melioris vitæ inducit, atque in principio
Christum Deum prædicat. Verum dicta quædam peregrina velut e læra
Scriptura subinducit, quibus ne prima quidem epistola omnino vacat. Et
interpretationes quorundam locorum alieniores profert. Ac deum de
utraque concludit: Alioquin ipsa, quæ in his epistolis insunt læta, non-
nihil abjecta sunt, nec continentem seriem ac consequentiam servant. Nam
nihil in hac secunda reprehendit, quod non primæ cum ea commune esse fatea-
tur; eoque pacto singularem notat utriusque consensionem, unde ad utramque
suscipiendam jure inducamur.

Justinus vulgari
locum immen-
sitate objicit.

VII. Neque efficacius veritatem epistolæ nostræ impugnat illud pseudo-
Justinii respons. ad quest. 74. Si præsentis rerum status finis est impiorum per-
ignem judicium, prout testantur Prophetarum & Apostolorum scripta, at-
que insuper Sybillæ vaticinia, quemadmodum ait B. Clemens in sua ad
Corinthios epistola. Primo enim in hoc libro ipsa tacentur Clementis ver-
ba, quæ prius essent expendenda, ut sanum de illis judicium ferri posset. De-
inde primæ an secunda Clementis epistola ibi laudetur, non constat. Uffe-
rius quidem dissert. de scriptis Ignatii cap. 10. pseudo-Justinii verbis secun-
dam epistolam memorari putat: sed Blondellus lib. 1. de Sybillis c. 20. sic
eadem gallice vertit, quasi primam in eis citatam legisset. Tertio nec deest
conjectura, locum illum, quem pseudo-Justinus perstringit, ad eum perti-
nere, quem Irenæus lib. 3. adv. hæ. c. 3. velut ex prima epistola citat, ubi
Clementem de igne, quem Deus diabolo & angelis ejus præparavit, sermo-
nem habuisse testatur. Quod si ita est, nihil officit epistolæ secundæ verita-
ti. Denique argumentum ex Sybillæ mentione petitum, valde iusfirmum esse
Corelerius erudite ostendit.

Nihil obdare
quominus ver-
centur.

VIII. Idem vir clarissimus nihil obdare censeat, quominus & hæc secunda
epistola pro genuino Clementis ferri habeatur. Illam primæ subnexam & Cle-
mentis nomine insignitam exhibet per-vetustus codex Alexandrinus, in quo nul-
la Clemente posteriora scripta continentur. Eidem suffragantur non modo Pho-
tius, qui similem penes se habuit, sed & ultimus Apostolorum canon, qui
secundam illam epistolam non secus ac primam proxime post sacros libros re-
censet. Utriusque etiam cognationem probant peculiare quidam loci ex apo-
cryphis, ut videtur, expressi. Alios mitto scriptores, qui eam Clementis no-
mine laudarunt. Tantum observo, apud Dorothæum abbatem, qui inter il-
los merito propter testimonium ex ea prolatum ac Doctrina 23. insertum ap-
pellandus erat, in bibliorb. Patrum Climaci loco Clementis nomen per osci-
tantiam librorum irrepisse. Ad nos quod attinet, epistolam tanto tempo-
rum

tum tractu cum prima conjunctam separare, aut nomen quod ex omni hominum memoria prae se fert, ei abjudicare religioni nobis est. Illam piam, utilem & Clemente non indignam esse neque ipsi, qui eam suppositionis suspicantur, negant. Desiderandum esset, ut integrior ad nos pervenisset.

IX. Nec morari nos debet opinio eorum, quibus Grabius incunctanter subscribit, qui, propter exordium, in quo salutatio cum prece conjuncta contra Apostolorum atque ipsius Clementis morem deest, id quod etiamnum habemus, homilia potius quam epistolae partem judicant. Non enim tanta est illa ratio, ut veterum, qui epistolam nuncupant, summo consensui non dicam anteferri, sed vel conferri ullo modo valeat. Neque etiam in inquisitione temporis, quo scripta est, nos opus est diutius distineri. Ut enim illud certo dignoscatur non admodum interest, cum nullum in ea factum explicetur. Observant tamen eruditi eam redolere tempus, quo ecclesiae pace fruebantur. Primum anno 1633. graece tantum ad calcem epistolae 1. a Patricio Junio editae admissa Oxonii prodit. Eam postea latinitate donarunt Johann. Bapt. Cotelierius & Gottsfredus Vendelinus, exindeque graece & Latine saepius recusa est. Cotelierii interpretationi, ea qua in prima nisi sumus libertate, adberemus.

Nihil esse cur homiliae partem judicetur.

De tempore, quo scripta est, nihil certum.

Ubi primum edita.

ΤΟΤ ΑΓΙΟΤ ΚΛΗΜΕΝΤΟΤ Α ΣΑΝΚΤΙ ΚΛΕΜΕΝΤΙΤ

ΤΟΤ ΡΟΜΑΙΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΤ, ROMANI EPISCOPI,

Επιστολή προς Κορινθίους δεύτερα

EPISTOLA II. AD CORINTHIOS.

De praesentia vocationis Christiana, de mundi contemptu, poenitentiae locum non esse post hanc vitam, de resurrectione carnis, de bonis promissis praesentium voluptatum abdicacione promerendis.

Α Διφροι, ἕως δεῖ ἡμᾶς φρονεῖν περὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς περὶ Θεοῦ, ὡς περὶ κλητῶν ζωῶν καὶ κερδῶν. καὶ ὡς δεῖ ἡμᾶς μικρὰ φρονεῖν περὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν. Ὡς τὸ γὰρ φρονεῖν ἡμᾶς μικρὰ περὶ αὐτῶν, μικρὰ καὶ ἐπιζόμενοι λαβεῖν. καὶ οἱ ἀκούοντες ὡσπερ μικρῶν, ἀμαρτανόμῳ, οὐκ εἰδοτες ποθεῖν ἐκλιθῆναι, καὶ ὑπότιμος, καὶ εἰς ὄντοπον, καὶ ὅσα ὑπεμεινον Ἰησοῦς Χριστὸς παθεῖν ὑνεκα ἡμῶν. Τίνα ἂν ἡμεῖς αὐτῷ δώσωμεν ἀντιμισθίαν, ἢ τίνα καρπὸν ἄξιον οὐ ἡμῖν αὐτῷ ἰδώμεθα; ποσὰ δὲ αὐτῷ ὀφείλομεν δοῦναι: τὸ φῶς γὰρ ἡμῖν ἐχάρισται, ὡς πατὴρ υἱὸς ἡμᾶς προσήγορεύσῃ, ἀπολυμνῆς ἡμᾶς ἰώσῃ. Ποῦν αἰνον αὐτῷ δώσωμεν, ἢ μισθὸν ἀντιμισθίας ὠνέλαβωμεν; ἄνοι οὐτε τῇ διανοίᾳ, προσκυνῶντες λίθους καὶ ξύλα, καὶ χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν καὶ χαλκόν, ἔργα ἀνθρώπων, καὶ ὁ βίος ἡμῶν ὄλος ἄλλο οὐδὲν ἢ εἰ μὴ θανάτου. Αμαύρωσιν οὖν περιετέμμενοι, καὶ πικρατὸς ἀχλύθῃ γέμοντες ὡς τῇ ὀφθασει, ἀνεβλέψαμεν, ἀποδείωτοι ἐκείνο ὃ περιετέμμεθα, νέφος τῇ αὐτῷ θείλησει. Ἡλεῖσθαι γὰρ ἡμᾶς καὶ σπλαγχνιδεῖς ἰώσῃ. Διασαμῆος ἡμῖν ποδῶν πλάκῃ καὶ ἀσπώλεαν, καὶ μηδεμίαν ἰατρίαν ἔχοντες σωτηρίας, εἰ μὴ τὴν παρ' αὐτοῦ. Ἐκαλεσθαι γὰρ ἡμᾶς οὐκ ὄντας, καὶ ἠθέλησθαι ἐκ μὴ ὄντες εἶναι ἡμᾶς.

FRatres, ita sentire nos oportet de Jesu Christo, tamquam de Deo, tamquam de iudice vivorum & mortuorum, nec decet nos humilia sentire de salute nostra. Dum enim humiliter de illo sentimus, parva etiam nos accepturos speramus; & dum tanquam exigua audimus, peccamus, nescientes, unde vocati sumus, & a quo, & in quem locum, & quanta sustulit Jesus Christus pati pro nobis. Quam igitur ipsi rependemus remunerationem? aut quem ei fructum reddemus dignum eis quae dedit nobis? Quanta vero ei debemus? pia? Nam lucem nobis largitus est; tanquam pateat nos filios appellavit; pereuntes nos servavit. Quam ipsi laudem tribuimus, aut mercedem qua compensemus quae accepimus, qui mente eramus capti, & adorabamus lapides, ligna, aurum, argentum atque aes, hominum opera; & tota vita nostra nihil aliud erat quam mors. Obscuritate itaque circumdati, & tali caligine plenum habentes visum, respeximus, eam nebulam, qua cingebamur, illius voluntate deponentes. Nam miseratus est nos, & visceribus commotus salvos fecit, cum vidisset in nobis multum errorem atque interitum nec ullam nos habere salutis spem, praeter eam quae ab ipso est. Vocavit enim nos cum non essemus, & ex eo quod non erat nos esse voluit.

Christus Deus.

Quanta ei debemus.

Pro misericordiam Dei salvi facti sumus.

2. Le.

Seu spiritualia supple muneris. Non enim de luce spirituali loquitur, ut subverti docent Quercus Vendelinus Clementis mentem minime videtur alienatus hac veritate. Quamvis vero et debemus sanctimoniam. Cotelierius, mercedem compensationis eorum quae accipiunt, dum literae tenax esse vult, Clementis sententiam non reddidit. Vendelinus, vel retributionis mercedem ab eo qua accipiunt, dum literae tenax esse vult, Clementis sententiam non reddidit. Vendelinus praeterquam a se. Hic aperte tradit Clementis, quod Augustinus postea frequens docuit, vocatos nos a Deo, cum nulla in nobis virtus, immo & multa demerita conspexisset.

τι αποθανει αυτα· κ̄ υμεις μη φοβεισθε τις αποκει-
 νωτος υμεις, κ̄ μηδεν υμιν δυναμεις ποιειν, αλλα
 φοβεισθε τον μ̄ν̄ τον αποθανοντα υμεις, ἔχοντα ἰσχυραν
 ψυχης κ̄ σωματος τὴ βαλειν εἰς γέενναν πυρος. Καὶ
 γνωσκατε, ἀδελφοί, ὅτι ἡ ἐπιδημία ἐστὶν ἡ σαρξ τῶ
 τῶ ἰσχυρὸς ταύτης μαρὰ ἐστὶν ἡ ὀλιγοχρόνιος, ἡ δὲ
 ἐπαγγελία τῆ Χερσὺ μεγάλη κ̄ θαυμαστὴ ἐστὶν, κ̄ ἀ-
 νάπαυτος ἡ μελλούσης βασιλείας κ̄ ζωῆς αἰωνίου. Τί οὖν
 ἐστὶν ποιησάτω ἐπιτυχεῖν αὐτῶν; εἰ μὴ τὸ θεῖος κ̄
 δικαίως ἀπερφεοῦμαι. Ἐ τὰ κοσμικὰ ταῦτα ὡς ἀλλό-
 ξενια ἠγεῖσθαι, κ̄ μὴ ἐπιθυμῆν αὐτῶν· ὅ γὰρ τῶ
 ἐπιθυμῆν ἡμᾶς κτησασθαι ταῦτα, ἀποκίπτωμεν
 τὸ ὁδοῦ τὸ δικαίας.

A mortem suam: Et vos nolite timere eos qui oc-
cidunt vos, et (post) nihil possunt vobis face-
re: sed timete eum, qui postquam mortuus fue-
rit, habet potestatem animæ & corporis, ut
mittat in gehennam ignis. Et scitote fratres,
quod peregrinatio carnis hujus in hoc mun-
do brevis est & modici temporis: promissio
autem Christi magna & admirabilis est, at-
que requies futuri regni ac vitæ æternæ. Quid
igitur faciendo ea consequi poterimus? nisi
divine & juste vivendo, & mundana hæc tam-
quam aliena ducendo, nec illa concupiscendo.
Dum enim ipsa possidere concupiscimus, ex-
cidimus a via justa.

Λίγει δὲ ὁ κύριος· Οὐδεὶς οὐκίτης δυνάται διὰ Β
 χειροῦ διαλθεῖν. Εἰ ἂν ἡμεῖς διλωμεν κ̄ θεῶν διαλθεῖν
 κ̄ Μαρμαρινῶν, ἀσύνφορον ἡμῖν ἐστὶν. Τί γὰρ τὸ ὀφε-
 λον, εἰ ἂν τις τὸν ὅλον κόσμον κερδήσῃ, πλὴν δὲ ψυχῆν
 ζημιώσῃ; * Εἰ σὶν δὲ ὕτ̄ ὁ αἰών, κ̄ ὁ μελλῶν δυο
 ἔχθροι. Οὗτος λέγει μοιχεύειν, κ̄ φθορᾶν, κ̄ φι-
 λαργυρίαν, κ̄ ἀπάτην· ἐκείνος δὲ τέτοις ἀποκασί-
 ται. Οὐ δυναμειδα σὶν ἴδ̄ δυο φίλοι εἶναι· δεῖ δὲ
 ἡμᾶς τούτῳ ἀποσταζαμένως ἐκείνῳ χρῆσθαι. * Οὐκ
 ἔστιν ἵνα βέλτερον ἐστὶν τὰ ἐσθλάδε μισῆσαι, ὅτι μι-
 κροὶ κ̄ ὀλιγοχρόνια κ̄ φθορὰ· ἐκείνα δὲ ἀγαπή-
 σαι, πῖ ἀγαθα κ̄ ἀφάρτα. Ποιοῦντες γὰρ τὸ δι-
 λημα τῆ Χριστοῦ, ἀρήσθημι ἀνάπαυσιν· εἰ δὲ μὴ
 γε, ὡς ὁ ἡμᾶς ῥύσεται ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως, εἰ ἂν
 παρακωσώμεν ἴδ̄ ἐσθλῶν αὐτῶ. Λίγει δὲ κ̄ ἡ γρα-
 φὴ ἐστὶν τὸ ἴδιον· ὅτι εἰ ἂν ἀνίστη Νῶε κ̄ Γεθ̄ κ̄ Δα-
 νιῆλ, ὁ ῥύσονται τὰ τέκνα αὐτῶν ἐκ τῆ ἀιχμαλωσίας.
 Εἰ δὲ Ἐ ὁ τοῦτοῦ διγῆροι οὐ δύνανται τῆς αὐτῶν δι-
 κησώμεν ῥύσασθαι τὰ τέκνα αὐτῶν, ἡμεῖς εἰ ἂν μὴ τη-
 ρησώμεν τὸ βαπτισμα ἀγῶν κ̄ ἀμειψτον, ποῖα πε-
 κωδῆσει εἰσελθασομεθα εἰς τὸ βασιλεῖον τῆ Θεοῦ;
 ἢ τίς ἡμῶν παράλητος ἐσται, εἰ ἂν μὴ ἀρεθῶμεν ἔρ-
 γα ἔχοντες ὅσα κ̄ δίνγια.

6. Dicit autem Dominus: Nullus servus
 potest duobus dominis servire. Si nos vblum
 & Deo servire & mammonæ, inutile
 nobis est. Nam quæ utilitas, si quis univer-
 sum mundum lucreret, atque animæ dam-
 num faciat? Hoc porro sæculum & futurum
 duo sunt inimici. Illud prædicat adulterium,
 corruptelam, avaritiam & fraudem: hoc ve-
 ro illis nuntium remittit. Non ergo possu-
 mus amborum amici esse: oportet autem ut
 illi valedicentes, hoc utamur. Putemus mel-
 lius esse quæ hic sunt odisse, quia parva &
 exigui temporis & corruptioni obnoxia sunt;
 illa autem diligere, quæ bona sunt & incor-
 rupta. Facientes enim Christi voluntatem,
 inveniemus requiem; sin minus, nihil nos
 ab æterno supplicio eripiet, si mandata illius
 contemnamus. Dicit autem & Scriptura in
 Ezechiele: Si Noe & Job & Daniel resur-
 gant, non liberabunt filios suos in captivitate.
 Quod si viri adeo justi non possunt justitiis
 suis liberare filios suos; nos nisi baptisina
 purum & immaculatum servaverimus, qua fi-
 ducia intrabimus in regiam Dei? aut quis
 erit advocatus noster, si operibus piis & justis
 carere inveniamur?

Ὡςτε οὖν, ἀδελφοί μου, ἀγωνισώμεθα, εἰδότες
 ὅτι ἐσχηρτῖν ὁ * αἰών· κ̄ ὅτι εἰς τοὺς φθορῶντος ἀ-
 γῶνας καταπλεύσει πολλοί, ἀλλ' οὐ πάντες σεφανῶν-
 ται, εἰ μὴ οἱ πολλὰ κοπίσασαντες, κ̄ καλῶς ἀγωνι-
 σάμενοι. Ἡμεῖς ἂν ἀγωνισώμεθα, ἵνα πάντες σε-
 φανθῶμεν. Ὡςτε * θῶμεν πλὴν ὁδοῦ πλὴν ἀθείαν,
 ἀγῶνα τῶν ἀφάρτων, κ̄ πολλοὶ εἰς * ἑαυτῶν κατα-
 πλῆσωμεν, Ἐ ἀγωνισώμεθα, ἵνα κ̄ σεφανθῶ-
 μεν· κ̄ εἰ μὴ δυναμειδα ἀπαντες σεφανθῶμεν, κ̄
 ἐγγὺς τῶ σεφῶν ἡμῶν. Εἰδεῖσαι ἡμᾶς δεῖ ὅτι
 ὁ τῶν φάρτων ἀγῶνα ἀγωνισώμεν, εἰ ἂν ἀρεθῶ φεί-
 ρων, μαστρωθεὶς αἰρεταί, Ἐ ἴξω βαδδεται τὸ σαδῖν.
 Τί δεκτε; ὁ τῶν ἰ ἀφάρταίας ἀγῶνα φείρας, τί
 παδέτε; Ἐ γὰρ μὴ τηρῶστων, φησὶν, πλὴν σφραγι-
 Concil. General. Tom. I.

7. Quocirca, fratres mei, certemus, scien-
 tes quod præ manibus est certamen, quod-
 que ad corruptibilia certamina appellunt mul-
 ti, sed non omnes coronantur, nisi qui plu-
 rum laboraverint & præclare certaverint.
 Nos igitur certemus, ut omnes coronemur.
 Ergo curramus viam rectam, certamen con-
 feramus incorruptum, & multi ad ipsum ap-
 pellamus, atque certemus, ut & coronemur;
 & si non possumus omnes coronari, fal-
 tem proximi coronæ accedamus. Scire nos
 oportet, eum qui certamen corruptibile cer-
 tat, si corrumpere ac peccare inveniat, fla-
 gellatum auferri & extra stadium projici. Quid
 eum putatis passurum, qui incorruptionis cer-
 tamen corruerit? De iis enim, qui sigillum
 non servaverint, ait: Vermis eorum non mo-
 riatur.

1 Corneilius Coelestinus legendum avaris, quod latina foret *avaris*, *avarissimus*, *insurgens*. Certe Ezechielis verba de resurre-
 ctione a mortuis minime intelligenda esse notat, cum Daniel, quando hæc ab Ezechiele scriberentur, superstes ac necdum vix
 sanctus esset.
 2 Vandelinus, de captivitate. Observat Coeler. & in captivitate, quod græcus textus postulat, dicere Ezechielis licuisse, ut
 pote qui in captivitate scribebat, quæ cum illis Israel detinebatur. Recte igitur subaudiatur *qui sunt ante se in captivitate*.
 3 Si non est mensura in græco, verendum est cum Vandelino, *sanctum*. Quamquam is etiam avaris pro *avaris* hac irreptisse
 suspicatur.
 4 Dorotheus abbas in Doctrina 23. locum hunc sic laudat, ut Clementis sententiam potius quam verba referat in hunc mo-
 dum: ὅτι λέγει ὁ κύριος ὁ κλημῆς· κ̄ ἂν μὴ τερῶσται τις, ἀλλὰ σπυλιεὶν μὴ μισθῶν κερδῶν τῶν ἐπιθυμῶν. Minc corrigendæ
 vultu incorruptio latina, quæ in bibliotheca Petrum etiam novissima Lugdunensi obtinet, prædicta Dorothei verba sic mendose
 atque indiligenter reddens, *Et cum ait Clementis, quisquis coram opus confectus, sanctus atque operam dei ut si apud coru-
 ros, cum reddendis sic fuisse. Alii & sanctus Clementis, etiam si quis non coronetur, sanctum studet non procul coronam invenire.*
 Et autem graviter est Clementis, loco Clementis, mensura, quæ Johannis Clementis Dorotheo paulo junior fuerit. Locum hunc
 Clementis egrègè illustrat alter Ephremus a Coelestinus in notis secundam Petrum Fabrum Agostini lib. 3. c. 10. relatus: *Postquam*
autem aliquis magis, ut cum perfectis se solibus coronatur, si vero, vel cum multis plurimum laudem præconi merentur. Denique
qui in ægum certaverit, ut cum perfectis victoriam coronam accipiat. Miserrabilis vero, qui hoc tempore vita sua negligenter confumit
sermo, ut indignus se etiam cum multis collaudari. Huc accedit quod Tertullianus lib. 1. ad uxorem cap. 3. scribit: Ad primum
locum certamen omne contradi, secundum solatium habet, victoriam non habet. Hic itaque Clementis ad æthiolicos rogatos respiciens
ita minus iniquam coronam, saltem laudem a Domino consequi ut mereamur nos hortatur.

227

victur, & ignis coram non exstinguetur, & erunt Αδα, ο σκιάζ αινών υπαλθίται, & το πύρ αινών ε σβηθήσεται, ηη ισονται εις θρσσην πατη σαρκι.

Poenitentia locus non est nisi in hac vita.

8. Quam diu ergo versamur in terra, poenitentiam agamus. Lutum quippe fumus in manu artificis. Quemadmodum enim figulus, si fecerit vas, quod in manibus suis distortum aut contritum fuerit, illud refingit; sin vero antequam occupans, in fornacem ignis illud miserit, non amplius poterit suppetias ipsi ferre: ita & nos, quam diu fumus in hoc mundo, malorum que in carne gestimus ex toto corde poeniteat, ut a Domino salvemur, dum poenitentia tempus suppetit. Postquam enim e mundo migravimus, non amplius possumus ibi exomologelimi, aut poenitentiam adhuc agere. Quare, fratres, voluntatem Patris facientes, carnemque servantes castam, & mandata Domini custodientes, vitam consequemur eternam. Ait quippe Dominus in Evangelio: Si parvum non servastis, quis magni vobis dabit? Dico enim vobis, qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est. Hoc ergo dicit: Servate carnem castam, & sigillum incontaminatum, ut vitam eternam recipiatis.

Mat 23. 12

Refusio carnis.

9. Et nemo vestrum dicat, quod hæc caro non judicatur neque resurgit. Agnoscite, in quo servati estis, in quo visum recepistis, nisi dum in hac carne estis constituti? Nos ergo oportet carnem tamquam templum Dei custodire. Quemadmodum enim in carne vocati estis, ita in carne venietis. Jesus Christus Dominus, qui nos servavit cum primum esset spiritus, caro factus est, & sic nos vocavit; ita etiam nos in hac carne mercedem, accipiemus. Diligamus igitur nos invicem, ut veniamus omnes in regnum Dei. Donec tempus habemus in quo sanemur, dedamus nos medico Deo, remunerationem ipsi tribuentes. Quam? Poenitentiam ex sincero corde. Namque præcius omnium est, & quæ in corde nostro versantur novit. Demus itaque illi laudem, non ex ore solum, sed etiam ex corde: ut nos tamquam Dei filios suscipiat. Etenim Dominus dixit: Fratres mei sunt illi, qui faciunt voluntatem Patris mei.

Mat 23. 10

Vitio relicto virtutem persequamur.

10. Itaque, fratres mei, faciamus voluntatem Patris, qui vocavit nos, ut vivamus: & persequamur potius virtutem, vitium autem derelinquamus veluti præcursores suppliciorum nostrorum, & fugiamus impietatem, ne nos mala comprehendant. Nam si bene agere studuerimus, contestabitur nos pax. Eam siquidem ob causam non est reperire hominem. Quilibet enim humanis ducuntur timoribus, præponentes voluptatem præsentem promissioni futuræ. Ignorant enim quantum tormentum habeat præsentium usus, & quantitas habeat delicias futura promissio. Et quidem si illi ista facerent soli, tolerabile esset:

Bonæ promissionis voluptas posthabenda.

Οσιν ισμεν, επι γης, μετανοησμεν. Παλος γαρ ισμεν εις τλω χειρα του πηκτου. Ον εστον γαρ ο περιμελις, εαν παη σακας, ηη εν πατς χοροδαιτω ελαραση, η σωηιβη, ταλη αυτο αναπλασση. εαν δε αποφαση εις τλω καμνον τω πυρος αυτο βαλειν, οκατι βοθησει αυτη. εως η ημετε εις εσμεν εν τω τω κεσμη, εν τη σαρκι ε επαρταμεν ποηρα, μετανοησμεν ελ ελης της καρδιας. Ινα σωθωμεν υπο του κυρη, εως εχομεν κηρον μετανοιας. Μετα γαρ το ελθειν ημας εκ του κοσμου, οκατι δυναμιστα εκει εχομολογησασθαι η μετανοησει. Ωσε, αδελφοι, ποιησαντε το θελημα του πατρος, ηη τλω σαρκια αγνηω τησαντες, η τις εστωλαις του κυρη φυλαξαντε, ληφομεθα ζωη αιωνιον. Λιγει γαρ κυριος εν τω εαγγελιω: ει τι κηρον εκ ετηρησατε, το μεγα τις υμιν δωσει; λιγω γαρ υμιν, οτι ο πικος εν ελακισω, ε εν πολλω πικος εστιν. Αρα εν τω λιγει: τηρησατε τλω σαρκια αγνηω ηη τλω σφραγιδα ασπιλον, ινα τλω αιωνιον ζωη απολαβωμεν.

f. dicitur

Και μη λεγεται τις υμων, οτι αυτη η σαρχ η κηνηται, ουδε ανισαται. Γνωπε, εν τινι εσθητε, εν τινι ανβλησατε, ει μη εν τη σαρκι τυτη οητε. Δε αν ημας ως ναον θεου φυλααται τλω σαρκια. Ον εστον γαρ εν τη σαρκι εληθητε, η οη τη σαρκι ελθισατε. Ο Ιησους Χριστος ο κυριος, ο σωσας ημας, ων μη το πρωτον πνευμα, εηρητο σαρχ, η οητος ημας εκαλισα. εως ηη ημετε εν τω τη σαρκι απολησμεθα τον μωρον. Αγαπημεν αν αδελφω, εως ελθωμεν εις τλω βασιλειω του θεου. Εως εχομεν κηρον του εαδωαι, ετιδωμεν αυτοοις το θρακωοντι θεω, αντιμωδιαν αυτω διδοντε. Ποια; το μετανοησαι ελ ειλπηεωις καρδιας. Προηωρη γαρ εστιν ηη παντων, η ειδωις ημω: τω εα καρδια. Δωμεν ον αυτω αιωνον, μη απο σωματοσ μονον, αλλα η απο καρδιας, ινα ημας αποσδητηε ως θεου υιοις. Και γαρ εωρε ο κυριος: αδελφοι μου οητοι εστιν, οι ποιωντε το θελημα του πατροσ μου.

f. αινω

Ωσε, αδελφοι μου, ποιησμεν το θελημα του πατροσ, του καλεσαντεσ ημας, ινα ηησμεν, ηη διωξωμεν μαλλον τλω αρετω, τλω δε κακια καταλειψωμεν, ως αποδοικορον, ηη αιμαρτιων ημω, ηη φυγωμεν τλω ασβεκειν, μη ημας καταλαθη τα κακα. Εαν γαρ σπυδασωμεν αγαθοποιωσ, δωρεται ημας ειλωη. Δια τουτω γαρ τλω αιτιασ οικ εσθ αρετη ανθρωπον. Οη τινεσ γαρ αγασθ οωβωσ ανθρωπινησ, απορημωοι μαλλον τλω εσθαδε απολαωσιν, η τλω μηδωσα εαγγελιασ. Αγωουσιν γαρ ηλιω εχει βασιων η εσθαδε απολαωσιν, η οαν εφω εχει η μηδωσα εαγγελιασ. Και ει μω αυτω μωου

f. τρωαθη

Hinc prævertitur Origenis error, quo, ut loquitur Iustinianus tom. 5. concil. Lab. p. 666. a, animum impiorum hominum, & præterea demonum gratiam suam habiturum esse, resistentique uti tam impios homines tam demones in pristinum ordinem suum revertant. Hæc enim si sine poenitentia admitti nequeant: Rursumque dum numero sequenti doceretur, nullum post hæc vitam superesse tempus, in quo sanari valeamus, illa in pristinum ordinem suum revertendi, ipsa amplicius profus auzentur. Neque minus Origenis de resurrectione placito advertantur, quo de eadem mox subiciuntur. Ita Ignatius in epistola ad Philadelphios n. 7. carnem, inquit, vestram ut Dei templum esse debet. Hoc est, cum esset Deus, Spiritus enim vocabulum sæpe apud antiquos divinam naturam sonare præfatione generali in novissimam operum S. Hilarii Pietav. editionem n. 62 & 63. pluribus exemplis demonstratum est: unde illud Augustini epist. 140. n. 25. ad Clementis mentem magis accommodandam exhibebimus: Verbum caro factum est & habitavit in nobis reddite vitam, & officium spiritus & habitavit in illo: Quasi diceret, Verbum cum esset spiritus seu Deus, caro factum est naturam suscipiendo humanam; reddite vitam, & qui caro essis, efficiamini quodam modo spiritus se Deus naturam induendo divinam; & habitavit in Deo.

rem hominis ; qui induerit cataclysmum, & Advocaverit Abraham ; qui eduxerit populum de terra Egypti, qui collocatus sit Moyses, qui legem disposuerit, & Prophetas miserit, qui ignem preparaverit diabolo & angelis eius.

I I.

Ex S. Johanne Damasceno Eclog. lib. 1. tit. 49. pag. 752.

S. Clementis Episcopi Romani.

B Τῷ ἁγίῳ Κλήμειτος ἐπισκόπῳ Ρώμης.

Ad salutem sufficit hominis erga Deum amor. Grati si quidem animi est, dilectionem erga eum conservare, qui nobis ut sumus est auctor: qua fit etiam, ut ad alterum ac senii expers saeculum salvi evadamus.

Ejusdem. Tentavit Deus Abraham, non quia ignorabat quis esset, sed ut posterioribus saeculis notum faceret, nec latere pateretur tantum virum: quin potius alios ad fidem & patientiam illius excitaret, suaderetque filiorum amorem praeter divini praeccepti executione negligendum esse. Quamobrem prospexit ac fecit, ut historia ejus litteris commendaretur.

Αὐτοῦτος εἰς σωτηρίαν ἢ εἰς Θεῶν ἀνδραγαθία. Εὐγνωμοσύνης γὰρ εἶσι τὸ ἀπὸς τὸν τὸ εἶναι ἡμᾶς αἰτίον ἀποσώζειν σοφῶν, ὡς ἦς καὶ εἰς δόξῃν, καὶ ἀγῆρω αἰδῶνα διασωζόμεθα.

Τὸ αὐτὸ. Ἐπέρασεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραάμ, ἐκ ἀγνοῶν τίς ἐστὶν, ἀλλ' ἵνα τίς μὴ ταῦτα δεῖξῃ, καὶ μὴ κριθῇ τῶν τοιούτων, καὶ διαγέσθῃ εἰς μίσησιν τῆς ἐκείνου πίστεως. καὶ ὑπομῶντις, καὶ πέσει καὶ τῶν σοφῶν ἀμελείῃ ἀπὸς ἐκπλήρωσιν Θεῶν ἀποσώματις. Ὅθεν ἱεργραφὸν περὶ αὐτοῦ ἴσως γινώσκῃται ὡκονόμησιν.

I I I.

Ex S. Johanne Damasceno lib. 1. Eclog. tit. 23. pag. 783.

S. Clementis Episcopi Romani e secunda ad Corinthios epistola.

C Τῷ ἁγίῳ Κλήμειτος ἐπισκόπῳ Ρώμης ἐκ τῆς β. ἀπὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς.

Non turbet cor vestrum, quod iniquos deflorescetes videamus, & Dei servos angustis afflitos. Nemo quippe justorum continuo fructum retulit, sed illum expectat. Si enim justorum mercedem Deus statim redderet, mercaturæ, non pietati operam daremus. Justi siquidem esse non religionis, sed questus gratia videremur.

Μὴ παραστήτω τὴν καρδίαν ὑμῶν, ὅτι βλέπομεν τοῖς ἀδίκῃς πλουτοῦντας, καὶ εὐνοχοῦμεθα τοῖς τῷ Θεῷ δούλῃς. οὐδέκ' γὰρ ἴδῃ δικαίων τυχῶν καρπὸν ἔλαβεν, ἀλλ' ἐκδέχεται αὐτὸν. εἰ γὰρ τῶν δικαίων ἴδῃ δικαίων ὁ Θεὸς δίδως ἀπέδιδυ, ἐμπορεύομεθα, καὶ οὐκ ἐκρίβειται, οὐδ' ἄρα τὸ ἐκρίβει, ἀλλὰ τὸ κερδαλεῖν δίδωκεν.

I V

Ex vetusto codice & bibliotheca PP. soc. Jesu.

Sancti Clementis ex epistola secunda ad Corinthios.

D Τῷ ἁγίῳ Κλήμειτος ἐκ τῆς ἀπὸς Κορινθίους β.

Qui presentia sentit, intelligit etiam ea, quae nonnulli jucunda reputant, aliena & procul dista non esse ab iis quae odio habentur. Quin etiam divitiae saepe numero magis quam paupertas laeserunt, & sanitas plus morbo afflixit. In summa, gratiarum atque optatarum rerum affluentia, omnium tristitiam ac fugiendarum causa & materia evadit.

Ὅ ἴδῃ παρόντων αἰσθητικὸς, συνίησιν εἰς οὐτὴ ἀλογίζονται τινες εἶναι περὶ τὰ, ζῆλον καὶ μακαρίαν εἶσι ἴδῃ ἀπεχθῶν. Ἀλλὰ καὶ πλοῦτος πολλὰς μάλλον πένιας ἐθλάσῃ, καὶ ὑγεία πλείον ἰατρίαν νοσοῦ. καὶ καθόλου ἴδῃ λυπηρῶν καὶ φθαρτῶν πάντων ἐπιδοσῆς καὶ ὕλη, ἢ ἴδῃ ἀσπασῶν καὶ κατὰ δὲ χῶν περιβολῆ γίνεται.

En

1 Forte nihil aliud, quam quod hic Irenaeus indicat, commemorare voluit apud Justinum auctor responsionum ad quaest. 74. ubi ait: Se praesentis rerum status finis est impiorum per ignem judicium, prout dicitur Prophetarum & Apostolorum scriptura, insuperque Sibylla istius, quemadmodum ait beatus Clemens in epistola ad Corinthios. Quod si ita est, Clementis epistolam primam citat ille scriptor, non secundam: adeoque ruit Usserii adversus hanc argumentum, quod in ea Sibyllini libri, quos Clemente posteriores esse vult, laudati fuerint. Sed neque in alio loco pseudo-Justinus Sibyllinos libros a Clemente citatos esse affirmat: commode enim illius verba intelligere ita licet, ut praesentis status finem fore impiorum per ignem judicium Prophetarum, Apostolorum, ac Sibylla, necnon Clemens dixerint; maxime si valet Cotelerii coniectura, in graeco sic (non sicut) sonat ἡ μακαρία Κλήμης, legendum esse opinantis.

2 His allatis Irenaeus Clementis epistolam commendat his verbis. Hunc patrem Domini nostri Jesu Christi ad ecclesiam annuntians, ex ipsa Scriptura qui voluit discere possunt, & apostolicam Ecclesiae traditionem intelligunt, cum sit celebris epistola huius qui nunc Irenaeus dicitur. Ubi dicimus duplicem Christianae scientiae fontem, Scripturam naturam & traditionem.

3 In quo scilicet continetur Ecloga sacra S. Damasceni. Excerptum fuerat hoc fragmentum Cotelerii opera ex cap. 10. ubi ait: ἡ ἀποστολή ἡ ἀποστολή ἡ ἀποστολή, καὶ ὅτι χριστὸς τὸν πατέρα καὶ μὴ ἴσον τῷ πατρί. quod respondet capiti 20. libri 3. Parallelorum apud Damascenum olim editorum, ubi tamen delectabatur, quoad illud in novissima Damasceni editione tom. 2. pag. 777. eruditissimus vir Michael Lequien nobis exhibuit.

V.

Ex Sermone S. S. Maximi edit. Combess. pag. 556.

Κλήμης Ρώμης.

A

Clementis Romani.

Οὐ δίδωμι ἐστὶ, τῷ δαδόντι ἐγκαταλειφθεῖσθαι, τὸ δὲ δίδωμι παραμύσει τῶν ἀγνοούντων.

Hand equum est, eo qui dedit derelicto, quasi data sunt apud ingratos remanere.

V I.

Ex ms. collectione Sententiarum ex patribus aliisque auctoribus descriptarum in cod. 143. Haroc. bibliotheca Bodlejana cap. πηξ σωμαθείας κη ἴδως fol. 136.

Κλήμης Ρώμης.

B

Clementis Romani.

Διαφέρει τυχάνει ἀληθείας κη σωμαθείας· ἢ μὴ γὰρ ἀληθεὶς γνώσιος ζητούμενη λέγεται, τὸ δὲ ἴδως ἐστὶν ἐν παραληφθῆ, ἐπὶ ἀληθείας, ἐπὶ ψαδῆς, ἀκρίτως ὑφ' αὐτῶν κρητύματι· ὡς αἰς γὰρ ἴκας ἐκ παιδοδὸν ἐδίξεται, ταύτας ἰμμαινεσθῆσαι· ὁ γὰρ μισῶ τις ὄψ' τῶν ἐπίουσαν τῇ ἡλικίᾳ σωμαστὶ, τῶν δὲ τῶν πολυχρόνιον ἢ παιδὸν σωμαστὸν ἀρτίτετα σωμαστῆται, δεοῦν σωμαστὸν τῶν ἀμαρτίων ἀπαρληφθεῖσθαι.

Est differentia inter veritatem & consuetudinem: veritas enim sincere quaesita invenitur, consuetudo autem qualiscumque etiam assumatur, sive recta, sive vana, indiscriminatim a semetipsa firmatur. Quibus enim quisque a puero assuescit, illis inherere amat. Quod enim quis odit pro ea prudentia quam aetas invenit, id ob diuturnam malorum consuetudinem facere cogitur, peccatum nactus gravem contubernalem.

V II.

Ex Basilio lib. de Spiritu-sancto o. 29.

Ἀλλὰ κη Κλήμης ἀρχαιότερος, ζῆ, ὁσση, ὁ Θεός, κη κίεσθ' Ἰησοῦς Χριστός, κη τὸ πνεῦμα ἅγιον.

Sed & antiquior Clemens, vivit, inquit, Deus, & Dominus Jesus Christus, & Spiritus-sanctus.

V III.

Ex vetere codice bibliotheca regia.

Τῷ ἁγίῳ Κλήμει ἐπισκόπῳ Ρώμης, μὴ τῷ ἀπίστῳ Πίτῳ τοῦ ἀποστολικῷ θρωῶν κη-σαιμῆου, εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα.

Sancti Clementis Episcopi Romani, qui post Apostolum Petrum Sedi Apostolicas praesuit, de Spiritu-sancto.

Μακάριος ὁ κεκλεισμένων ὀφθαλμοῦ ἀνοίξας, κη διακομῆμον ἀδματι πνεῦμα ὄψ' τοῦ ἰγῆραι ἀ-μαλαθῶν. Τὸ χαμαὶ κείσθαι τοῦτο ἦν κη τὸ ἐπὶ το-δὸν μὴ ἐστῆναι, τὸ τῶν ἀληθεῶν ἐκίχεν. Ἀνάστα-σις δὲ ἐστὶ πατρὸς ἢ ἐπίγνωσις, κη ἐπιφάνεια τοῦ νοῦ, ἢ τὸς αἰσθητικὸς ἐφαίρωσι. Μακάριος ἀνὴρ ὁ γνώσκων τῶν τοῦ πατρὸς δόξῃ δι' ἐκπορθεῖσθαι τὴν πατρῴν πνεύματος. Μακάριος ὁ γνώσκων κη λα-βὼν, ὅτι τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐστὶν ἡ δόξις αὐτοῦ. Καὶ τῶν ὡς τυτφὸν περὶ σπῆρος περιέχει. Τὸ γὰρ ζῶν ἀ-καλίαν ἔχει, κη ἀχολῶν ἐστῆ. Ἀκακὸς δὲ ὁ πατὴρ πνεῦμα ἰδῶν ἀκακῶν, ἀόργητων, ἀπεκρῶτων, τε-λεῶν, ἀμικτων, ἀπὸ σπλαγγων ἰδίῳ ἀπορίμμε-νος, ἵνα μὴ δμῶσθαι τῶν ἀκάθων, κη τὸ ἀσφατὸν δῶ τῶν ἐπίγνωσιν. ἔσθ' ἢ τῶν ἁγίων κη ἁδῆς, τὸ ἀπ' αὐτοῦ ἀφελθόν, κη διωκόμενος αὐτοῦ, κη δι-δωκενος αὐτοῦ, εἰς πληρωμα δόξης αὐτοῦ φανερω-θῆσθαι. τῶν οἱ λαβόντες τυτφῶνται ἀληθείας τυτφῶν, χαίματος τελείας.

Beatus vir qui clausos oculos aperuit, & expulsus status difficultate spiritum per resurrectionem accepit. Hoc erat humi jacere, & in pedes non stare, non habere veritatem. Resurrectio autem est Patris agnitio, & apparitio Filii, qua sensus patefecit. Beatus vir qui cognoscit Patris donum per processionem sanctissimi Spiritus. Beatus vir qui agnoscit & comprehendit Spiritum-sanctum esse donum illius, ab eo in figura columbae traditum. Hoc enim animal innocentiam habet, & caret felle. Pater autem ab omni malitia alienus Spiritum dedit a malitia alienum, expertem irae atque acerbitalis, perfectum, intaminatum e suis visceribus emittens, ut componeret saxula, & ejus, qui videri non potest, preberet cognitionem. Ille ergo Spiritus-sanctus est & rectus, qui ab ipso procedit, item virtus illius, & voluntas ejus, qui ad plenitudinem gloriae ejus apparuit. Hunc qui accipiunt, veritatis & gratiae perfectae typo signantur.

FRAG-

1 Fragmentum hoc debemus Johanni Ernesto Gratio, qui illud tomo 1. Spicilegii patrum pag. 289. in lucem emisit. Postquam illius patre, a verbis ὁ γὰρ μισῶ τις ad finem usque, a Maximo edit. Combess. Sermone 62. pag. 673. inserta jam habebatur.
2 Nemo non videt Dei nomine personam Patris intelligi. Id enim antiquis moris esse nullus ignorat, nisi qui in ipsorum scriptis peregrinus est, ut cum Deum simpliciter sine adjuncto in scripturis legunt vel ipsi evocant, Patrem hoc nomine exp. edum interpretentur atque ipsi expriment. Ex hoc autem fragmento nonnulli, speciem de Spiritu-sancto Sermone a Clemente habitum esse volunt idque subsequenti confirmant: sed rem non evincunt; cum etiam in epistolis de Spiritu-sancto hanc disserere licuerit, ac certum sit mutilas esse epistolas superiores.
3 A Johanne Baptista Corelerio eratum est, & vulgatum inter notas ad libri 1. Recognitionum caput 29. pag. 247. Non auctorem afferere ex eodem opere excerptum, ex quo Basilias superius fragmentum exscripsit. Nempe cum Basilii consilio, non locus atque praecedens, opportunum accommodatumque esset, probabile est Basilium neque illud emittendum fuisse, si ibidem exstitisset.

247
paretur, & de suo surgat rogo, corporisque sui heres...

A ubi ad verba divi Pauli Ag. 17. 28. alludere videtur.

...Sacerdotes non tantum Judæorum, sed Gentium etiam, hostias probare solebant...
...Sic Clemens Alexand. lib. 4. Strom. deus de ead. re...

Phot. bibl.
Ibidem.
Pag. 145.
Ibid. C.
Ibid. D.
Pag. 148.
Pag. 149. A.

Pag. 149. A.
Pag. 152. A.
Ibid. D.
Ibid. B.
Pag. 153. A.

...B. C. D. E.
...B. C. D. E.
...B. C. D. E.
...B. C. D. E.
...B. C. D. E.

poterat inveniri hominem, qui tam largitur, sed Deum scilicet. Quibus verbis vel ego fallor, vel inauditur Vespasiani Imperator: qui anno nostrum 75. sexto suo consulari templum pacis æternæ omnium orbe toto pulcherrimum dedicavit: semet existimans illum principem pacis, patrem futuri sæculi, prænunciati apud Isiam, cuius imperii non foret finis. Non hunc erga mortalem hominem, sed Deum inveniri debere monet Clemens, qui æternam pacem suis largiturus sit. Tanto ergo epistola hæc est prior illa, quæ post xx. demum annos mis-

sa fuit Corinthum. Idque subindicat apud Eusebium lib. 4. cap. 23. Dionysius Corinthiorum Episcopus in epistola dicata Soteri Papa circa annum nostrum 167. in qua Romanos alloquitur his verbis: *Hodie dominicam festam die peregrinus, in qua legimus vestram epistolam, quam semper ad nostram instructionem legimus. Sic ut priorem nobis a Clemente scriptam.* De quibus verbis quod volui consilio: Clementis ipsius esse hanc epistolam; illam vero alteram, non tam decrepiti Clementis, quam etiam Romani Cleri.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE S. I.

Petrus Crabbe, doctissimus ex ordine minorum S. Francisci Theologus, in altera quam anno 1551. molitum est conciliorum omnium editione, cum Apostolicarum constitutionum S. Clementi Papa vulgo tributarum opus integrum nancisci non potuisset, brevissimam illarum epitomen ex libro octo in Greca Insula reperitis exhibuit lectoribus pag. 27. inventore atque interprete Carolo Capellio Veneto. Laurentius Surius Lubecensis, Cartusianorum eximium decus, vestigia Crabbi secutus anno 1567. eisdem constitutiones integras ex interpretatione Caroli Bayli Ostunensis Episcopi, ne quidem omnia eisdem scholis ac notatiunculis representavit. Dominicus vero Nicolinus anno 1535. Venetam editionem parvuriens, iaculentiorum Boviana adhibuit R. P. Francisci Turriani Hispani & societas Jesu sacerdotis versionem, atque eruditissimas observationes apologeticas, una cum præfatione prolississima, quas ante decennium Cardinali Guillelmo Sirleto auctor plurima veteris scripturæ cognitione præstans obtulerat. Severinus quoque Blaius Colonienfis Theologus Nicolini editionem anno 1608. in omnibus fere imitatus eisdem S. Clementi ætatis constitutiones, quæ apud quidem expuncto lectoribus suis anno 1606. in Colonienfi Latina conciliorum omnium editione annueravit abscissis duntaxat præmio & explanationibus, oppido longioribus. Verum idem ille Binus anno postea eiusdem sæculi nostri decimo octavo, cum Græco-Latinam Conciliorum generalium Romanæ anno 1608. excursorum collectionem suæ compilationi interferevit, & pro sex prioribus voluminibus decem emisit publicam in lucem maximo non solum catholicorum applausu, sed etiam fructu; constitutiones istas Apostolicas (de quarum auctore etiam non constat, atque adhuc sub iudice lis sit, nemo tamen sanæ mentis opus esse antiquissimum unquam negaverit) cum Turriano omni illo apparatu penitus rejecit, levi duntaxat ac nullius prope momenti apud eruditos lectores, tan insolentis facti allati excusatione. Nondum sane prodierat, quæ eodem anno primum apparuit, editio Græco-Latina earundem constitutionum, quam R. P. Fronto Duczus, Burdegalensis S. I. a se magno studio elaboratam Joannis Zonaræ commentariis & Constantinopolitano sub Menha Concilio, aliisque antiquitatis canonice monumentis subiecit. Hanc si nactus fuisset vir utili-

tatis publicæ studiosus, verum in Græcis, ut multa decent parum exercitatus, non prætermisisset, opinor, uberrimum illum universi fere apud Græcos canonici juris fontem & disciplinæ Ecclesiasticæ thesaurum in plebrique locupletissimum videri non potuisset, in quo docet sanctus Epiphanius, complectentem, licet in eo avos quam plurimos reperiri & ab hæreticis Græculisque multa perperam inculcata, nonnulla adulterata atque corrupta, nemo paulo eruditior sit qui non ultro lateatur cum Baronio, Bellarmino, Perronio, Sirmondo, Petavio, aliisque Catholicis traditoribus post Zonaræ, Balsamonem, aliisque etiam Græcos, qui docent vixisse prædictos viros prædictis in præfationibus. Gabriel Albaspinus ep. Aurelianensis lib. 1. observationum cap. 13. docet antiquissimas esse multaque in illis excellentissimas & magni ponderis contineri: nec dubitare se quin olim Græca Ecclesiæ pro legibus, manuali, pontificali seu rituali, ut vocant, codice fuerint; satisque constare, nihil quicquam in his reperiri, quod Ecclesiastica quatuor primorum sæculorum disciplina consentaneum non sit; nemini quoque dubium esse debere quin probus & antiquus liber sit; quique eas attentius legerit, eadem de illis, quæ de canonibus Apostolicis, iudicaturum; additas videlicet decursu temporum primis novis, quemadmodum & novæ leges ac constitutiones in regimine Ecclesiæ novis occasionibus enatis factæ sunt. Neque hic sollicitabo manes solertis, mihi dum videret, amici, regis seu Luparex ut vocant collectionis conciliorum editoris, quem Binianis erroribus tenacius saltem per invidia adhaesisse sapius doluimus. Unum hic tantummodo subiungam, me libros illos octo a peregrino solo, cujus extrema margini jacent insiti plerisque incogniti, avulsos erutoque, in proprium nativumque locum transtulisse. tum mea sponte incitatum, tum clarissimorum virorum consilio atque auctoritate fretum, præsertim vero illustrissimi ac reverendissimi Petri de Marca Archiepiscopi Tolosani a christianissimo rege ad Archiepiscopatum Parisiensem die 26. Febr. hujusce anni 1662. nominati, & a Summo Pontifice die 3. Junii cum maxima meritorum ejus commendatione translatis: quem si hæc præcipue studia fovit, eruditorum nostri sæculi principem appellasse nunquam pigebit. Sed heu dum ista typis parantur die 29. Junii ejusdem ad superos abiit bonis eruditisque omnibus inconfolabiliter lugentibus.

IN CONSTITUTIONES APOSTOLICAS

Anotatio critica & chronologica.

Constitutiones, quas vocant apostolicas, copus esse spurium, ab iis, quibus ascribuntur, apostolis, tum & ab ipsa apostolorum ætate penitus alienum, nemo Theologos modo ignorat vel dissitetur. Quibus vel silentibus vel dissimulantibus, res tamen ipsa per se loqueretur, cum operis illius auctor ineptus sit adeo interdum, ut ab apostolorum, quam affectat, gravitate se penitus degenerem ostendat. Celebris est similitudo, qua Deo Patri, Filio, & Spiritui Sancto Episcopum, Presbyterum: & Diaconum comparat lib. 2. cap. 26. Nec minus ineptit cum lib. 6. cap. 20. vetera sacrificia ante idololatriam populi præmissa tantummodo, & sponte offerenda, sed populo demum in crimen prolapsa, ut sacrificiis numen agnosceret lege inunctum fuisse statuit. Privatam ultionem per se quidem justam agnoscit, quam ideo vetuit Deus, ait, eo quod tolerantiam ultione præstantiorem agnoverit lib. 6. cap. 23. Si scriptorem hunc audias Afrorum consuetudo de rebaptizandis hæreticis, Romanorum disciplina, quæ sacramen-

Etum illud a quocumque tandem collatum admittit, & suscipit, tantoprestantior est, quanto veritas errorem præcedit. Vide lib. 6. cap. 15. Etatem etiam multo præ apostolica recentiore prodit consuetudo illa templorum ritu Christianis peculiari excitatorum, cujus meminit auctor lib. 2. cap. 57. Tempia enim a Christianis sæculo demum secundo primum erigi cœpisse mihi admodum probatur. Cum Episcopos ad varias orbis ecclesias destinatos recentet, eos commemorat, qui diu post Apostolos vixerunt. Vide lib. 7. cap. 47. Quin & scriptoris illius ætate ecclesia Christi totum per orbem diffusa, catholice nomen sibi merito vindicabat, quo illam elogio idem auctor non semel lætat. Id vero quam immerito de ecclesia, qualis erat Apostolorum ætate, affirmaretur, nemo non intelligit. Ex his omnibus probatum arbitror lucubrationem hanc Apostolorum ætatem nec sapere, nec præferre.

At cujus demum ætatis opus illud iudicavimus? Alii aliter sapiunt. Ego vero cum in lib. 1. cap.

cap. 23. &c. adeo multis commendatam legerim A
episcopis erga resipiscentes Fideles benignitatem,
& clementiam; cum omnes cujuscumque tan-
dem criminis reos, idololatria quidem excepta,
ad pœnitentiam, & pacem, siquidem veniam po-
pulerint, admitti: Scriptor ille mandat; id ego
quidem contra Montanistas dictum suspicor, quo-
rum æreus sæculo labente secundo emerfit. Ex
quo confici posse cenfeo lucubrationem hanc sæ-
culo tertio proculi facile potuisse. Sed & me-
dio circiter sæculo illo tertio evoluto S. Diony-
sius Alexandrinus a Basilide episcopo consultus
quota noctis hora jejunium solvi liceret sabbato
antepaschali, respondit, se definire nihil au-
surum, cum Romani ad galli cantum illud pro-
rogare consueverint, alii citius solverint. Id B
profecto demonstrat ignoratas ab illo fuisse apo-
stolicas constitutiones, cum in illis lib. 5. cap. 18.
ad gallicinium prorogandum sabbati hujus jeju-
nium edicatur. Cum tamen, ut supra monui,
ætate illa vixerit auctor, qua ecclesia totum
late per orbem tandem promulgata, & dilatata
erat; idque demum ætate Constantini obtinuerit:

A ideo Constantini ætate antiquiorem non existi-
maverim. Rursum autem sæculo quarto incunte,
anno, quantum arbitror, 309. concilium Eli-
beritanum celebratum est, cujus primus canon
admitti vetat ad communionem illos, qui a fi-
de ad idololatriam apostatauerint, quantumcum-
que de crimine dein pœnituerint, idque demum
repugnare videtur apostolicæ illi constitutioni,
cujus supra mentio facta est: ex qua conjectura
docemur constitutionem illam nondum anno il-
lo innotuisse. Vicissim vero auctor de Filio Dei
ita passim, & frequenter loquitur, quemadmo-
dum Antenicæni Patres scribere consueverunt,
& voce *omouſion*, quamquam sæpe res & occa-
sio postulaverit, numquam utitur, quo argu-
mento probari posse arbitror Nicæni concilii ce-
lebrationem opus idem præcessisse. Quæ si con-
jecturæ admittantur, intra spatium illud, quod
anno 309. & 325. concluditur, vulgarum con-
stitutionum sedes figenda est.

Utrumque res habeat se se, utile est opus ad
multa, & dogmatum nostrorum vetustati ad-
struendæ apprime necessarium.

Δ Ι Α Τ Α Ι Α Ι
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΔΙΑ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΡΩΜΑΙΩΝ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΕ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΟΥ

Καθολική Διδασκαλία.

CONSTITUTIONES

SANCTORUM APOSTOLORUM

AUCTORE CLEMENTE EPISCOPO

ET CIVE ROMANO

Catholica Doctrina

FRANCISCO TURRIANO Societatis Jesu theologo interprete.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΓΩΝ INDEX CAPITUM

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

CONSTITUTIONUM SANCTORUM

ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

APOSTOLORUM.

Κεφάλαια τοῦ πρώτου βιβλίου.

CAPITA LIBRI PRIMI.

Περί αλεονείας. α.
 Περί τοῦ μὴ ἀνδιβεῖν ἢ ἀμυῖσθαι τῶν ἀδικούντων. β.
 Περί καλωπισμῶ καὶ τῆς ἐκείθεν ἀμαρτίας. γ.
 Ὅτι οἱ δεῖ πεμεργάζεσθαι τοὺς κακῶς ζῶντας, ἀλλὰ τῷ οἰκείῳ ἔργῳ χολάζειν. δ.
 Ποῖα τῆς γραφῆς βιβλία δεῖ ἀγινώσκειν. ε.
 Περί τῷ ἀπέχεσθαι πάντων τῶν ἐξωθεν βιβλίων. ς.
 Περί γυναικὸς φαύλης. ζ.
 Περί ὑποταγῆς γυναικὸς πρὸς ἄνδρα καὶ φιλάνδρου καὶ σώφρονος. η.
 Περί τοῦ μὴ συλλάσθαι γυναῖκα ἀνδράσιν. θ.
 Περί μαχιμῆς καὶ γλωσσῶδος γυναικός. ι.
 Κεφάλαια τῶν δευτέρου βιβλίου.
 Ὅτι χρὴ τὴν ἐπίσκοπον εἶναι πεπαιδευμένον καὶ ἐμπειρὸν τοῦ λόγου. α.
 Ὅτι οὐκ εἶναι χρὴ τὴν ἐπίσκοπον καὶ τοὺς λοιποὺς κληρικούς. β.
 Τίνα χρὴ δοκιμάζεσθαι τὸν ἐπίσκοπον προχωροῦν. γ.

I. DE avaritia.
 II. De non referenda contumelia, nec ulciscendo in amico, qui injuriam fecit.
 III. De ornatu, & peccato inde proficiscunt.
 IV. Quod non oporteat esse curiosum observatorem eorum, qui non recte vivunt, sed opus suum attendere.
 V. Qui libri scripture legendi.
 VI. Quod oporteat abstinere a lectione omnium librorum Gentilium.
 VII. De muliere prava.
 VIII. De uxore viro subjecta, & virum diligente, ac casta.
 IX. Ne mulier cum viro laxet.
 X. De muliere pugnace, & loquace.
CAPITA LIBRI SECUNDI
 I. Quod oporteat episcopum esse eruditum, & in sermone exercitatum.
 II. Qualem esse oporteat episcopum, & reliquos clericos.
 III. Quae sint inquirenda in eligendo episcopo

a Saue ut Clementia Romani factum non esse, ita etiam erudito scriptori, qui tertio saltem saeculo floruerit, vindicandum omnibus hodie persuasum esse video. inquit illud de Marca concordia lib. III. p. pag. 293 cum in illo commentario ANTIQUAE DISCIPLINAE satis expressa vestigia supersint. An vero eadem sint cum illis quae sunt Epiphanius meminit adversus haereticum Audianum ubertius alias disputatur. Intra lege Petavium in notis ad Epiphanius. & tom. II. dogm. theologorum, Bellarminum de script. eccl. Clementis, Gabrielis Albiatrum ep. Aurel. lib. I. Observatio- num cap. 19. §. Certo si S. Clementis abjudicant

iv. Quod non sit tribuendum unicuique viduae, & aliquando auisponenda sit non vidua viduae; & quod viduae voraci, temulenta, otiose non sit largiendum.

v. Quomodo oportet episcopum non esse acceptatorem personarum, & quod esse debeat moderatus, & sobrius.

vi. Quod debeat episcopus non esse turpilucro deditus, neque spondere pro alio, neque aduocatus esse.

vii. Qualem oporteat esse eum, qui baptizatus est.

viii. De eo cui calumnia adhibetur.

ix. Quod oporteat, ut sit episcopus incorruptus.

x. Quod episcopus, qui temere ei qui deliquit, parit, reus efficiatur.

xi. Quomodo oporteat episcopum iudicare eos qui deliquerunt.

xii. Quomodo oporteat tractare poenitentes.

xiii. Quod oporteat cavere, ne experiamur peccata.

xiv. De iis qui dicunt, non debere recipi poenitentem, & quod iustus licet cum injusto versetur, & vivat, non tamen cum eo perire.

xv. Quod oportet episcopum nunquam negligere peccata; neque promptum esse ad puniendum.

xvi. De poenitentiam, & quis modus ejus, & quomodo perficitur.

xvii. Quod oportet episcopum carere reprobatione tanquam formam eorum quibus praest.

xviii. Quod oportet episcopum curare, ut non peccet populus, quia in se est speculator.

xix. Quod pastor, qui se negligenter gerit, cum ovibus, pascas, solent, & ovis, quae non paret pastoris, puniatur.

xx. Quomodo oporteat subditos obedire episcopis suis, & episcopos diligenti, & caris uti providentia erga laicos.

xxi. Quod periculum sit, iudicium pronuntiare altera parte tantum audita, & supplicium decernere contra eum, qui nondum convictus est.

xxii. Quod mirram poenitentiae exemplum propositum est in David, in Ninivitis, in Ezechia, & in filio eius Manasse.

xxiii. In eos, qui peccant per contemptum exemplo Amon.

xxiv. Quod Christus Jesus dominus venit ad salvandos peccatores per poenitentiam.

xxv. De decimis, & primitiis & oblationibus, & quomodo debeat episcopus vel ipse accipere ex eis, vel alius distribuere.

xxvi. In cuius imagine, & dignitate quisque in clero a Deo positus, & collocatus sit.

xxvii. Quod horrendum sit intrudere se dignitati sacrae, ut Corne, ut Saul, ut Ozias fecerant.

xxviii. De concilio, & quomodo oporteat unumquemque honorare.

xxix. Quanta sit dignitas episcopi & diaconi.

xxx. Quomodo oporteat laicos obedire deo.

xxxi. Quod non oporteat quicquam facere diaconum sine episcopo.

xxxii. Quod non oporteat diaconum praeter voluntatem episcopi dare alii; hoc enim facere, ad criminationem episcopi pertinere.

xxxiii. Quomodo oporteat honorare sacerdotem, & veneratione dignos habere, ut qui sint patres spirituales.

xxxiv. Quod sint sacerdotes praestantiores regionis, & magistratibus.

Ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μεταδίδεται, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε καὶ τὴν ὑπερβολὴν ἀποκρίνεται, ὅτι καταφαγῶς μεθύσῃ, ἀργῶ δὲ μεταδίδεται χάρις. δ.

Ὅτι χάρις ἀποσωποληπτον εἶναι τὸ ἐπίσκοπον ἐν τῷ κελύκει, ὅτι ἡθὸς μὲν εἶναι, ὅτι δίκαιον συνελθόντων. ε.

Περὶ τοῦ μὴ εἶναι τὸν ἐπίσκοπον ἀίχρον κερδῆ, μήτε ἐγγυῶσαι ἢ συμπορεύειν. ε.

Ὅτι ἡ χάρις εἶναι τὸν μεμνημένον. ζ.

Περὶ σικοφαντικῶν ἢ τοῦ ἐλιγχομένου. η.

Ὅτι ἀδοξοδοκίαν εἶναι χάρις τὸν ἐπίσκοπον. θ.

Ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ἀκρίτως φειδόμενος τὸ ἡμαρτηκότος ὑπὲρ τὸς γίνεσθαι. ι.

Ὅπως χάρις τὸν ἐπίσκοπον κελύκει τὸς ἁμαρτίνοντας. ια.

Διδασκαλία, ὅπως χάρις ἀποσφραδίζονται τὸς μετηγούσι, ιβ.

Ὅτι φέρεται χάρις τῶν ἁμαρτημάτων τῶν πειραν. ιγ.

Περὶ τῶν λεγόντων μὴ δεχεσθαι μετηνοῦνται, ὅτι δέχεται καὶ σωθεῖσιν ἀμαρτητῶν, ὅτι σωταπόληται αὐτῶν. ιδ.

Ὅτι ἡ χάρις τὸν ἱερέα μήποτε παροῦν τὸν ἁμαρτηματι, μήτε ἀποκρίνεται εἶναι τὸν τιμωροῦσθαι. ιε.

Περὶ μετηνοίας, καὶ τίς αὐτῆς ὁ ἔστος, καὶ ὅπως καταρδῶται. ις.

Ὅτι ἀνεπίληπτον εἶναι χάρις τὸν ἐπίσκοπον, ὡς τυκὸν τῶν ἀρχιερέων. ιζ.

Ὅτι χάρις τὸν ἐπίσκοπον φροντίζειν, ὅπως ὁ λαὸς μὴ πλημμελή, ὅσα τὸ εἶναι αὐτὸν σκοπὸν. ιη.

Ὅτι καὶ ὁ ποιμὴν ἀμειλῶς φειδόμενος περὶ τὸ ἀροβατα, δίκαιον τίνυσθαι, καὶ τὸ ἀροβατὸν μὴ περδαρῶν τῶν ποιμῶν, κολλῶσθαι. ιθ.

Ὅπως χάρις τοὺς ἀρχιερέους περδαρῶν τῶν ἀρχιερέων ἐπίσκοποις. * * * * * κα.

Ὅτι κινδύμιος μονομερῆ κείναι ποιῶσθαι, καὶ τιμωρῶν. ὅσα κατὰ τοῦ μηδέτω ἐλιγχομένου. κα.

Ὅτι μίχα παράδειγμα μετηνοίας ἀποκρίεται Δαβὶδ, ὅτι Νινυίται, Ἐζεκίας τε καὶ ὁ ταῦτα υἱὸς Μανασῆ. κβ.

Πρὸς τοὺς ἐκ καταφροήσεως ἁμαρτίνοντας, ἔσω παράδειγμα Ἀμῶν. κγ.

Ὅτι Χελεὶς Ἰησοῦς κύριος παρεγένετο ἀμαρτητῶν σωσάσαι ὅσα μετηνοίας. κδ.

Περὶ ἀπαρχῶν καὶ δεκατῶν, καὶ ὅπως ὀφείλει ὁ ἐπίσκοπος, ἢ αὐτὸς μετελαμβάνειν ἢ αὐτῶν, ἢ ἑτέροις δῶναι. κε.

Εἰς τὸν ὅσον καὶ ἀξία ἕκαστος τῶν ἐν τῷ κλήρῳ πετακται παρὰ Θεοῦ. κς.

Ὅτε φειδόμενος ἀνθρώπων σωτῶν ἐπιρρίπτειν ἀξιώματι τῶν ἱερατικῶν, ὡς οἱ Κορεῖται, ὡς Σαὺλ, ὡς Ὀζίας. κζ.

Περὶ ἀξίως καὶ ὅπως χάρις ἕκαστον τῶν ἐν τῷ κλήρῳ ἐσθ' ἢ ἀποσκαλεμῶν τιμῶσθαι. κη.

Τίς ἡ ἀξία τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ διακόνου. κθ.

Ὅπως χάρις τὸς λαϊκὸς περδαρῶν τῶν διακόνου. λ.

Ὅτι μὴ χάρις τὸν διακονὸν ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου τὸ σφραττεῖν. λα.

Ὅτι μὴ χάρις τὸν διακονὸν παρὰ γνώμῃ τῶν ἐπισκόπων δίδοναι τίτι. ἐπὶ διαβολῇ γὰρ τοῦ ἐπισκόπου τὸ σφραττεῖν. λβ.

Ὅπως χάρις τιμῶσθαι τοὺς ἱερεῖς, ὅτι σεπτοὺς ἢ γέσθαι πνευματικῶς ὄντες γοῖεις. λγ.

Ὅτι τῶν ἀρχόντων ὅτι βασιλείαν εἰσὶ κρείττους οἱ ἱερεῖς. λδ.

Ὅτι

Ὅτι παρακλίνονται οἱ νόμοι κερποφορεῖν, ὡ-
σείως καὶ τὸ διαγγεῖλον. λε.

Τὸ μόνος τῶν δικῶν τοῦ Θεοῦ λογίων, καὶ ὅπως
ὡπὶ ἐσταῦθα ὁσγορῶσι. λς.

Περὶ κατηγορῶν καὶ συκοφαντῶν, καὶ ὅπως χρὴ μὴ
προχείρωσιν πισθεῖν ἢ ἀπιστεῖν τοῖσι τῶν κριτῶν,
ἀλλὰ μὴ ἀκριβοῦς ἐξετάσεως. λζ.

Ὅτι χρὴ τοὺς ἀμαρτανόντας ἰδούσοντας ἐξελέγ-
χεν, καὶ τοὺς μετανοήσαντας προσδέχεσθαι κατὰ τὴν
τῶν κυρίων διατάξιν. λη.

Παραδείγματα περὶ μετανοίας. λθ.
Ὅτι ἔχρη ἐχθροῦς ὁρακεῖσθαι περὶ τῶν ἀπαξ
ἢ δὲ πρὸν ἀμαρτανόντων. μ.

Ὅπως δεῖ προστεῖσθαι τὸν μετανοήσαντα, καὶ ὅπως
διαγινώσθαι ἀπὸς ἀμαρτανόντας, καὶ ποτε ἐκώστεν
τῆς ἐκκλησίας. μα.

Ὅτι χρὴ ἀπροσωπώληπτον εἶναι τὸν κριτῶν. μβ.

Ὅπως χρὴ τοὺς συκοφαντῶν τιμωρεῖσθαι. μγ.

Ὅτι χρὴ τὴν διακονίαν ἐπικυφίσθαι τὸ βάρος τῆς ἐ-
πισκόπων, καὶ διδιδούειν τὴν κωφότερη. μδ.

Ὅτι μὴ ἀποστῆκον Χριστιανοῖς ἀντιλογίαι καὶ δια-
πληκτισμοί. με.

Ὅτι οὐ χρὴ τοὺς πιστοὺς ἐπὶ τῆς ἀπίστων δικάζει-
σθαι, ὅτε μὴ ἐξ ἀυθιγῆς καλεῖν εἰς μαρτυρίαν
Χριστιανῶν. μς.

Ὅτι χρὴ ἐν δόξῃ σαββάτων ποιεῖσθαι τὴν
δικασίαν. μζ.

Ὅτι μὴ χρὴ τῶν ἐπάγειν τιμωρίαν ἐπὶ πα-
σης πλημμελείας, ἀλλὰ διαφορῶν, ἀπὸς τὴν διαφο-
ρῶν τοῦ ἀμαρτανόντος. μη.

Ὅποιος εἶναι χρὴ τὸς κατηγοροῦν καὶ μαρτυροῦν. μθ.

Ὅτι ἐγχορεῖ τινὰ καὶ ἐκ ἀποτέρων κακῶν μὴ ἀπιστεῖ-
σθαι τὴν δόξῃ. ι.

Ὅτι ἔχρη μονομερεῖς τὴν κρίσιν ποιεῖσθαι. ια.

Παράδειγμα τῶν δικαίων κριμάτων ἢ τῆς ἐξωθῆναι δι-
κασίαν περὶ τῆς ἀποφάσεως ἀσφαλείας. ιβ.

Ὅτι μὴ χρὴ κατ' ἀλλήλων ἔχειν τὴν κρίσιν. ιγ.

Ὅτι χρὴ τὸς ἐπισκόπους τὴν περὶ ἐπιλήψεως ὁσῶν τῶν
ἡγεμόνων ὑπομιμνήσκων τῶν λαῶν. ιδ.

Ἀπαειδίμητος ὁσφορῶν ἀνομοίας, καὶ ὅπως ἐξ
ἀρχῆς κατ' ἐνάσιον ἡγεῖν ἐκάλεισθαι ὁ Θεὸς εἰς με-
τιώσιαν πάντων. ιε.

Ὅτι θελημα Θεοῦ, ὁμοφρονίας εἶναι τὸς ἀνδρῶ-
ν περὶ τῶν ὁσφισίων, παραπλησίως τῆς ἐν ἑα-
ρῶν δυνάμει. ις.

Διατιπώσις ἐκκλησίας καὶ κλήρου, καὶ τὴν ἐκαστος
ἐπιτελεῖν ὁφείλει τῆς σωμαθροικομῶν κληρικῶν ἢ
λαϊκῶν ἐν τῇ συναξῇ. ιζ.

Περὶ συστατικῶν ἢ τοῦ ἑσίων, λαϊκῶν, κληρικῶν,
ἐπισκόπων, καὶ ὡς ἔχρη ὁσφορεῖν. ιη.

Ὅτι χρὴ ἐκαστον ἐρῶν καὶ ἑσπέρας σπυδαῖον εἶναι
περὶ τῆς συναξῆς. ιθ.

Παράδειγμα ἀπὸς ζῆλον ἐνάγον ἢ Ἑλλήνων, καὶ
Ἰουδαίων ματαῖος συνδρομῆς ἐπὶ τῆς νεώς καὶ τῆς συ-
ναγωγῆς. ιξ.

Ὅτι ἔχρη ὅσον ἀποκρίσθαι τὰ βιωτικά τῆς θείων. ξα.

Ὅτι πάντι τῆ Ἑλλήνων ἀσβήματι ἀποσρέφεισθαι
χρῆ. ξβ.

Ὅτι ἀργὸν ἔχρη ἐδοῖεν τινὰ τῆς πιστῶν, ὡς οἱ
περὶ Πέτρον ἀλιεῖς καὶ οἱ λογοὶ ἀπόστολοι, οἱ δὲ
περὶ Παῦλον καὶ Ἀκύλαν σκλωποιοὶ, οἱ δὲ περὶ Ἰού-
δαν Γαλιθαῖος γῆς ἐργάται. ξγ.

XXXV. De personibus fructuum ad aiendum
ministros ecclesia, & egentes secundum legem, &
evangelium.

XXXVI. Commemoratio decalogi, & quomodo
hic jubet.

XXXVII. De accusatoribus, & calumniatori-
bus, & quod oporteat judicem non facile cre-
dere, aut non facile non credere, sed accurata in-
quisitione adhibita.

XXXVIII. Quod oporteat delinquentes priva-
tim arguere, & penitentes recipere secundum
constitutionem domini.

XXXIX. Exempla penitentia.

XL. Quod non oporteat male animatum esse
in eum qui semel & iterum deliquit.

XLI. Quomodo oporteat recipere penitentem,
& qualem se exhibere delinquentibus, & quan-
do ab ecclesia abscindere.

XLII. Quod oporteat judicem non esse acce-
ptatorem personarum.

XLIII. Quomodo oporteat punire calumniatores.

XLIV. Quod debeat diaconus sublevare onus
episcopi, & ea quae leviora sunt, corrigere.

XLV. Quod non conveniant Christianis contro-
versiae, & concertationes.

XLVI. Quod non oporteat fideles apud infideles
litigare, nec aliquem ex eis vocare ad dicendum
testimonium in Christianos.

XLVII. Quod oporteat secunda feria causas
judicare.

XLVIII. Quod non sit eadem poena irrogan-
dis in omni delicto, sed varia pro varietate pec-
cantis.

XLIX. Quales esse oporteat accusatores, &
testes.

L. Quod contingat, ut ex prioribus peccatis,
quae quis commisit, credatur commisisse secun-
dis.

LI. Quod non oporteat pronuntiare iudicia,
altera tantum parte audita.

LII. Exemplum iusti iudicii, & cautio Gen-
tilium in pronuntiandis sententiis.

LIII. Quod non oporteat, ut fideles habeant
adversum se aliquid.

LIV. Quod oporteat, ut episcopi populum de
pace per diaconum admoncant.

LV. Recensetur varia providentia Dei, &
quemadmodum singulae generationes a principio
ad penitentiam vocavit.

LVI. Quod voluntas Dei sit, ut omnes homi-
nes religione pia consentiant ad imitationem an-
gelorum.

LVII. Descriptio ecclesiae, & cleri, & quid
unusquisque facere debeat clericis congregatis,
vel laicis in synaxe.

LVIII. De commendatitiis litteris peregrin-
orum, laicorum, clericorum, episcoporum, &
de recipiendis sine differentia acceptionis perso-
narum.

LIX. Quod debeat unusquisque adhibere stu-
dium, ut mane, & vespere ad Ecclesiam eat.

LX. Exemplum ad emulationem inducens,
vanus Gentilium, & Judaeorum ad sana & sy-
nagogas concursus.

LXI. Quod non sit fas anteponeere divinis se-
cularibus.

LXII. Quod oporteat omnes impietates Gen-
tilium vitare.

LXIII. Quod otiosus non debeat comedere ex
bonis fidelium, ut Petrus fuit piscator, & reliqui
apostoli; Paulus autem, & Aquila artifices ta-
bernaculorum, Judas vero Jacobi, agricola.

CAPITA LIBRI TERTII.

- I. Quae aetate eligenda sint viduae.
- II. Quod cavendum sit, ne adolescentiores viduae eligantur.
- III. Quales esse oporteat viduas, & quomodo eis ab episcopo subveniendum.
- IV. Quod oportet unicuique indigenti bene facere.
- V. Quod studendum sit viduae, ut sit moralis.
- VI. Quod non oportet mulieres docere; indecorum enim esse: & quales mulieres Dominum sequebantur.
- VII. Quales sint falsae viduae.
- VIII. Quod non oportet, ut vidua ab indignis accipiat, aut episcopus, aut alius fidelis.
- IX. Quod non oportet mulieres baptizare, esse enim impium, & a doctrina Christi alienum.
- X. Quod non oportet, ut laicus ullum cum sacramento faciat, ut baptismum, aut sacramentum, aut manus impositionem, aut benedictionem.
- XI. Quod nulli ex clericis praeterquam episcopo, aut presbytero permittitur facere, quae sunt sacerdotum: ordinare vero episcopo tantum convenit, & nulli alii.
- XII. Deoblatio ab invicem.
- XIII. Quomodo oportet viduas orare pro eis, qui eis praesent, quae opus sunt.
- XIV. Quod non oportet gloriarum, neque in jactant nomine suum, quae elemosinam facit.
- XV. Quod non deceat conviciari proximo, alienum enim esse a Christiano, maledicere: & de diabolis.
- XVI. De divina celebratione missae sancti baptismati.
- XVII. Quam causam habeat baptismus in Christianum: & quare singula in eo, & dicantur, & fiant.
- XVIII. Qualis esse debeat baptizatus.
- XIX. Quomodo esse debeat sacerdos.
- XX. Quod a duobus, vel tribus ordinandus sit episcopus, & non ab uno: quippe unum est initium.

CAPITA LIBRI QUARTI.

- I. De papillis recipiendis in locum sanctorum ex interdictis ab his qui liberi carent.
- II. Quibus sit faciendum secundum constitutionem domini.
- III. De avaritia.
- IV. Quasi timore oportet participare ea quae conferuntur in elemosinas domini.
- V. A quibus accipiendae oblationes, a quibus non accipiendae.
- VI. Quod oblationes eorum qui non sunt digni, ut offerant, non solum non placeant Deo, sed potius iram eius provocant.
- VII. Quod melius est ex proprio labore praebere viduis, quam ex parte, & pauca sint, quam ex illis quae ab impiis dantur, licet multa. & magna sint: praestat enim petere fame, quam ab impiis accipere, quae conferunt.
- VIII. Quod oportet, ut sacerdos populum hortetur ad largiendum pauperibus, ut sapienter Salomon.
- IX. Quod si aliquis impius nummos sacerdotibus proecerit, in ligna & carbonibus insumendum, & non in cibis.
- X. De parentibus, & filijs.
- XI. De famulis, & domibus.

Κεφάλαια τῆ τρίτης βιβλίου.

- Ὅτι παραίτητον καθήσαν νεώτερας χήρας διαποιεῖν.
  - Ὅποιαι εἶναι χηρὰς τὰς χήρας, καὶ ὅπως ἐπιμελεῖσθαι παρὰ τῷ ἐπίσκοπῳ.
  - Ὅτι πάνθ' ὅτινα ἂν εὐδαιμονοῦν χηρὰς.
  - Ὅτι καὶ τῷ Ἰησοῦ ἐπιμελητέον τὴν χηρὰν.
  - Ὅτι ἡ χηρὰ γυναικῶν διδάσκει ἀσχετίαν γὰρ καὶ ποίαι γυναικῶν εἴποντο τῷ κριῶ.
  - Ὅτι εἰσὶν αἱ ψευδοχῆραι.
  - Ὅτι ἡ χηρὰ παρὰ ἀναξίων λαμβάνει τὴν χηρὰν, ἢ τῷ ἐπίσκοπῳ, ἢ ἄλλοι πεισῶν.
  - Ὅτι ἡ χηρὰ γυναικῶν βαπτίζου. ἀσχετὸς γὰρ ἔστι τῆς Χριστοῦ διδασκαλίας ἀλλοτρίου.
  - Ὅτι ἡ χηρὰ λαϊκῶν ποιεῖ ἱερατικὸν ἔργον, βαπτισμα, ἢ θυσίαν, ἢ χειροθεσίαν, ἢ ἀλογίαν.
  - Ὅτι πλὴν ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἄλλοι τῶν λοιπῶν κληρικῶν ἐπιτίθειται τῷ ἱερῷ στερηθέν, τὸ δὲ χειροτονεῖν μόνῳ ἐπίσκοπῳ προσήκει, ἵνα δὲ ἔδοξεν.
  - Ἀποδοτὴν βασκανίας.
  - Ὅπως δὲ προσήκει εἶναι τὰς χήρας ἐπὶ τῶν δειδωμένων τὰ ἀπὸ τῆς χήρας.
  - Ὅτι ἡ χηρὰ κομμάτιον καὶ πειρασθῆναι τὸ αὐτῆς ὄνομα τῷ καρποφοροῦσαν κατὰ τὴν τῷ κριῶ διαποιεῖν.
  - Ὅτι ἀσχετὸς τὸ λαιδερῶν τὴν πλειστον, ἀλλοτρίου γὰρ Χριστοῦ τὴν καταρῆσαι.
  - Προμηθεὶς θεοῦ τὸ ἀγίον βαπτισματός.
  - Ποίαν αἰτίαν ἔχει τὸ εἶναι τῆς χήρας βαπτισμα, καὶ ἵνα τῷ ἐπίσκοπῳ ἕκαστον λέγεται, καὶ ἀνατίθεται.
  - Ὅτι οὐκ ὀφείλει εἶναι ὁ μεμπόμενος.
  - Ὅτι οὐκ ὀφείλει εἶναι ὁ διακομῶν.
  - Ὅτι ἐπὶ τῶν ἡ οἰο ἐπισκόπων ὀφείλει χειροτονεῖσθαι ὁ ἐπίσκοπος, ἀλλ' οὐκ ἔστι οἰός ἀβελβότος γὰρ.
- Κεφάλαια τῆ πέμπτης βιβλίου.
- Ὅπως χηρὰν ἐπίσκοπον ἀπονομεῖν τῶν ὀφειδῶν.
  - Τίνες ὀφείδουσιν ἐπιμελεῖσθαι κατὰ τὴν κλειστικὴν διαποιεῖν.
  - Περὶ φιλαργυρίας.
  - Μετὰ ποῖς φόβῳ χηρὰ τῶν κλειστικῶν μετέχει στερησομένων.
  - Τίνων αἱ καρποφορεῖαι δικταί, καὶ τίνων ἀδικταί.
  - Ὅτι αἱ τῶν ἀναξίων καρποφορεῖαι, ἕως ἀνῶσι πλεῖστον, ἢ μόνον ἐκ ἱερατικῆς Θεοῦ, ἀλλ' ἐκ τῶν ἑαυτῶν κλειστικῶν αὐτῶν ἀνανάγκη.
  - Ὅτι βελτίον ἐκ κοπῆς τοῦ παρεχέμεν τὰς χηρὰς, καὶ ἢ ἐπιπλεῖ καὶ εὐχάριστα, ἢ τὰ παρὰ τῶν ἀσχημάτων, καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα τυγχάνει. βελτίον γὰρ λιμὸν δεχθῆναι ἢ παρὰ ἀσχημάτων εὐνοίας σφοδρὰν δεχθῆναι.
  - Ὅτι χηρὰ προσήκει εἶναι τὸν λαόν ὑπὸ τῷ ἱερῷ ποιεῖν τὰς ποικίλεις, ὡς καὶ ὁ Σολομὼν ὁ σοφός.
  - Διαταχῆς ἵνα εἰσὶν τῶν ἀσχημάτων βία προσήκει φη χρηματα τοῖς ἱερέουσιν, εἰς ἕβλα καὶ ἀνδραχίαν ἀναλωσῶσι ταῦτα, ἀλλὰ μὴ εἰς δεξοφώρας.
  - Περὶ γονέων καὶ παιδῶν.
  - Περὶ οἰκείων καὶ δεσποτῶν.

Εἴτισι καταστάσθαι χρὴ τοῖς κοσμοῖς ἀρ-
χουσιν. β.

Περὶ παρθένων. γ.

Κεφάλαια τῶ πέμπτου βιβλίου.

Ὅτι τοῖς δεξιῶν Χειρῶν ἑλισβενοῖς παρά ἀπίστων
δικαίων τοῖς πιστοῖς τὸ δέοντι παρέχεται κατὰ τὴν
τῷ κυρίῳ διάταξιν.

Ὅτι φιλίππων τῆς πρὸς τοῖς ἑλδαδαίλους συ-
νοσίας, ὅταν ἐπιμωσῶσι τῇ φιλότητι. β.

Ὅτι τοῖς δεξιῶν Χειρῶν περὶ θυμῶν χρὴ χεῖρα
ὀρίζεσθαι, καὶ κίνδυνος παρῶ. γ.

Ὅτι φεικνὴν καὶ ἐλεῖθεον τὸ ἀρεῖσθαι Χειρῶν,
καὶ ὅτι μνηστῶν Χειρῶν ἐν τῷ παρῶν καὶ ζήλω-
τον τῷ αὐτῷ ὑπομῶν. δ.

Ὅτι χρὴ τὸν πιστὸν μήτε ῥεφραίνδων εἶναι δι
ἀσφάλειαν, μήτε πειθεῖν δι' ἀναδρίαν, ἀλλὰ καὶ
φείγεσθαι δι' ἐλεῖθεον, καὶ ἐμπιστοῦν ἀγωνίζεσθαι
διὰ τὸν ἀποκρίμῶν σέφανον. ε.

Περὶ ἀναστασῶν ἀποδείξεως διαφορῶ, περὶ Σαβου-
λας, καὶ τοῖς Ἑβραίοις περὶ τὸ Φοῖνικος τῶ ὀρεῖ. ε.

Περὶ Γαλαθῶν τῶ ἀδελφῶ τῶ κυρίῳ καὶ Σπύρ-
ου τῶ σρωτιμάρτυρ. ζ.

Περὶ ἑλδομαρτύρων. η.

Ἡθικὰ παραίνεσις, ὅτι δεῖ φεύγεσθαι ματαιολο-
γίας, ἀιχρολογίας, εὐφραπείας, μέθω, λαγ-
νικῶν θρησκῶν. θ.

Παραίνεσις παιδείωσα φείγει τῆς εὐδωλοα-
φείας τῶ μύσῶ. ι.

Ὅτι μὴ καθίκεσθαι ἀδελφῶ ἑθελῶν, ἢ πορνικῶ
ἀδελφῶ, ὅτε ἐκόντωσιν εὐδωλοα. ἀσπίδες γὰρ τῶν
καὶ τῆς τῶ Θεῷ χάριτος ἔχουσι. ια.

Καταλογος τῶν τῷ κυρίῳ ἰσχυρῶ, ὡς δεῖ φυλάσσειν,
καὶ ποτε τῶν ἐκάστη ὀφείλει ἐπιτελεῖσθαι. ιβ.

Περὶ τῶ πάθος τῷ κυρίῳ, καὶ τί ἐν ἐκάστη ἡμέ-
ρῃ ἐπαρχθῆν ἔσθαι ἐν τῷ παρῶ, καὶ περὶ τῶ Ἰουδα,
καὶ ὅτι ἐ συμπαρῶ Ἰουδας ἐν τῷ τὸν κύριον τῶν
μαθητῶν παραδίδουσι τῶ μυστήρι. ιγ.

Περὶ τῆς μεγάλης ἑβδομάδος, καὶ διὰ τί τε-
τῶδα καὶ παρακλήω ἐπιτέπεισι νηστειῶν. ιδ.

Ἀπὸ τῶν ἑλδομαρτύρων ἀποφθετικῶν ἀποφθετικῶν τῶν Χει-
ρῶν κληρονομῶν, ὡν Ἰουδαῖοι τῶν ἐκβάσθαι θιασαμῶν
ἐκ χακοποιίας ἠπίστησαν αὐτῶν εἶναι τὸν Χειρῶν τῶ Θεῷ,
καὶ σαυρῶ κατεκεραν τὸν τῆς δόξης κύριον. ιε.

Ὅπως ὀφείλει γίνεσθαι τὸ πάχα. ις.

Διατάξις περὶ τῆς μεγάλης τῶ πάχα ἑβδομά-
δος. ιζ.

Περὶ τῆς παννυχίδος τῶ μεγάλης σαββάτου καὶ
περὶ τῆς ἀναστασιμῆς ἡμέρας. ιη.

Πραφῶσις ἀποφθετικῶν περὶ Χριστῶ τῶ Ἰησοῦ. ιθ.

Κεφάλαια τῶ ἕκτου βιβλίου.

Τίνες χρισματα τοῖσιν τολμησάτες ἐ διέφυγον
τῶν τιμωριῶν. α.

Ὅτι ἐπὶ βασιλείῃ, ὅτε ἱερουσαλὴμ διεμῶν ἀπα-
νισσάσθαι. β.

Περὶ τῆς Μωσέως ἀρετῆς καὶ ἀπιστίας τῶ Ἰουδαίων
ἰσχυρῶ, καὶ ὡν ὁ Θεὸς ἐθαυματοργησῶ δι' αὐτῶν. γ.

Ὅτι ἀποχίσει ἢ ὁ τῶ ἀσεβῶν χωρὶς ὄμῶν,
ἀλλ' ὁ τῶ ἰσχυρῶν ἀρετῶν. δ.

Τίνος χεῖρ ἀπεβλήθη ὁ ἑλδομῶν Ἰσραὴλ
ἀποδείξεσις ἐκ ἀποφθετικῶν ἀποφθετικῶν. ε.

Ὅτι ἐ παρῶ Ἰουδαίων σιωπῆς θεαμιστῆς διδασ-
καλίῃ διαφόρων ἀρετῶν. ε.

XII. In quibus oporteat subiectos esse pote-
statibus secularibus.

XIII. De virginibus.

CAPITA LIBRI QUINTI.

1. Quod iis qui propter Christum ab infideli-
bus assignantur, iustum est, ut fideles probeant,
que opus sunt secundam constitutionem do-
mini.

II. Quod fugienda sit falsorum fratrum con-
suetudo, dum in nequitia perseverant.

III. Quod afflictis propter Christum oportet
opem ferre, quamvis adhi periculum.

IV. Quod horrendum, & mortiferum sit,
negare Christum, & quod imitandum sit Chri-
stus patiendum, & imitando patientiam eius.

V. Quod oportet ut fidelis non se projiciat in
pericula propter infirmitatem suam, neque sit
meticulosus propter molliem, sed fugiat propter
metum Dei, & cum incidit in ea, decertes
propter coronam reservatam.

VI. De resurrectione varia demonstatio-
nes, & de Sibilla, & quid Stoici de Phœnice
ave.

VII. De Jacobo fratre domini & Stephano
protomartire.

VIII. De pag. martyribus.

IX. Moralit abmonitio, quod oportet fugere
vanos & timpe sermones, factias, ebrietatem,
lasciviam, molliem.

X. Abmonitio de fugiendo scelere execrabili ido-
lolatria.

XI. Quod non liceat cantilenam ebnicam, aut
meretriciam canere, aut per idolum jurare; im-
pium enim esse hoc, & cognitioni Dei inim-
icum.

XII. Catalogus dierum domini festorum quo
observare oportet, & quando sint celebrandi,
& de quadragesima.

XIII. De passione domini, & quid in singu-
lis diebus actum est in passione, & de Juda, &
quod non interjuit, cum dominus dedit discipu-
lis mysteria.

XIV. De magna hebdomada, & quare quarta
& sexta feria jubent jejunare.

XV. Enumeratio predictionum prophetiarum
de Christo, quas cum Judæi ad exitum alio
qui perducas vidissent tamen propter malum
animum non crediderunt esse Christum Dei,
atque ita dominum gloria ad crucem damna-
runt.

XVI. Quomodo oporteat pascha celebrare.

XVII. Constitutio de magna hebdomada pas-
che.

XVIII. De pervigilatione magni sabbati, &
de die resurrectionis.

XIX. Predictiones popeticæ de Christo
Jeſu.

CAPITA LIBRI SEXTI.

1. Quam scilicet cum fecissent, supplicium
non egerunt.

II. Quod neque contra regnum, neque contra
sacerdotium fas sit insurgere.

III. De virtute Moysi, & de incredulitate
gentis Judæorum, & que miracula propter eos
Deus fecerit.

IV. Quod scilicet facit, non qui separat se ab
impis, sed qui separat, se a piis.

V. Quare rejectus est falso nomine vocatus
Israël, demonstratio ex prophetis predictioni-
bus.

VI. Quod variatum seclorum doctrina Deo
adhesa existit apud Iudeos.

- vii. Unde orta sunt secta, & quis fuit dux impietatis eorum.
- viii. Quinam fuerunt successores impietatis Simonis, & quas hereses, tradere ceperunt.
- ix. Quomodo Simon quibusdam prestigiis cum volare voluisset, precibus Petri ex alto deorsum precipitatus, fregit extremos digitos pedum.
- x. Quomodo hereses & a se, & a veritati dissentiant.
- xi. Expositio apostolica predicationis.
- xii. Contra confidentes, volentes aliqui iudaizare, & de decreto apostolorum.
- xiii. Quomodo oporteat separari ab hereticis.
- xiv. Qui predicaverunt catholicam doctrinam, & que ejus precepta.
- xv. Quod non oporteat rebaptizare, neque ab impio baptismum recipere.
- xvi. De libris falso inscriptis.
- xvii. Conjugalia precepta de clericis.
- xviii. Admonitio de fugienda hereticorum comminatione.
- xix. Contra vituperantes legem.
- xx. Quae sit lex naturalis, & quae inducta, & quare fuit inducta.
- xxi. Quod sumus sub gratia, & non sub servitute legis inducti, qui in Christum credimus.
- xxii. Quod lex de sacrificiis erat lex inducta, quam Christus sustulit.
- xxiii. Quomodo implevit legem Christus, & quae ex lege abrogavit, aut mutavit, vel transtulit in alia rursus.
- xxiv. Quod voluit dominus, ut per Romanos quoque lex iustitiae declararetur, & quod Deus propter impietatem in Christum iudeos fecit captivos esse, & tributum pendere.
- xxv. Quod oporteat fugere ab hereticis ut animarum interfectionibus.
- xxvi. De observationibus Judaicis, & ethnicis.
- xxvii. De iunone puerorum, adulterio, fornicatione.
- xxviii. Quomodo oporteat uxores subiectas esse maritis suis, & maritos diligere uxores suas.
- xxix. Quod iudeis & gentilibus consuetudo sit observare naturales purgationes, & mortuum reliquias averfari.

CAPITA LIBRI SEPTIMI.

- I. Quod dua sint viae, una vita, quae natura humana est, altera mortis, quae est via aeterna, & inducta: & quod illa est ex Deo, haec ex pravitate secundum invidiam inimici.
- II. Morales admonitiones preceptorum domini continententes cum veteri preceptione legum dicuntur.
- III. Vetatio homicidii, adulterii, masculinae fornicationis, sortitionis, sortis.
- IV. Vetatio magiae, interfectionis, iuramentorum, iurii, falsi testimonii.
- V. Vetatio maledictionis, irae, verberationis, mortis dolosi, otiosi sermonis, mendacii, circumventionis, simulationis.
- VI. Vetatio peruersitatis, acceptionis personarum, irae, odii, invidiae.
- VII. De disciplina augurali, incantatione, divinatione, concupiscentiis malis, & reliquis prohibitis.

- Ὅτι οὗτοι ἀνέφρασαν αἱ αἱρέσεις, καὶ ὅτι αὐτῶν ἀρχηγὸς τῆς ἀσέβειας γέγονεν.
- Τίνες τῆς Σίμωνος ἀσέβειας διαδοχοὶ ἐσὶν αἱρέσεων κατήρξαν.
- Ὅπως ὁ Σίμων γοητείας τισὶ πτώλαι θελήσας, ἐχθαίς Πέτρου κατεναχθεὶς ἐξ ὕψους κάτω, συνεβίβη τὰς πόδας, ἐπὶ τῆ χειρὶ τῶν ταρσῶν.
- Ὅπως αἱ αἱρέσεις καὶ ἀπὸς ἑαυτῶν καὶ ἀπὸς ἀληθείαν διαφρονῶσιν.
- Ἐξήγησις ἀποστολικῶν κηρύγματος.
- Πρὸς τοὺς ὁμολογῶντας, Ἰουδαίῶν δὲ θείων.
- Ὅπως χρὴ χωρίζεσθαι τῶν αἱρετικῶν.
- Τίνες οἱ κηρύξαντες τὴν καθολικὴν διδασκαλίαν, καὶ τίνα τὴν δι' αὐτῶν παραγγέλλεται.
- Ὅτι ὅτε ἀναβαπτίζεν χρὴ, ὅτε μὴ παραδέχεται τὸ παρά τῶν ἀσέβων βαπτισμὰ δοθῶν, ὃ ἐκ ἐστὶ βαπτισμὰ, ἀλλὰ μολυσμὰ.
- Περὶ τῶν ψευδοτεγράφων βιβλίων.
- Περὶ κληρικῶν γαμικῶν παραγγέλλεται.
- Παραίνεσις κελαιῶσα φέρειν (τὴν τῶν ἀσέβων αἱρετικῶν κοινωνίαν).
- Πρὸς φαυλίζοντας τὸν νόμον.
- Τίς ὁ φυσικὸς νόμος καὶ τίς ὁ ἐπίστακτος, καὶ δι' ἡ αἰτίαν ἐπίστηχθη.
- Ὅτι ὑπὸ χάριτος ἐσμέν, ἀλλὰ ἔχ' ὑπὸ δουλείᾳ τῆ ἐπίστακτου νόμου οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες.
- Ὅτι ἐπίστακτος ὁ ἐπὶ θουσιῶν νόμος, ὃν περιέλαβεν Χριστὸς παραγομένως.
- Πῶς πληρωτὴς τῶ νόμου γέγονεν ὁ Χριστὸς καὶ τίνα τέτρα πάσων, ἢ ἐπέπλασεν, ἢ μετέθεκεν.
- Ὅτι καὶ διὰ Ῥωμαίων ἐδόχησεν ὁ κύριος τῶν τῆς δικαιοσύνης νόμου ἐπιδείκνυσθαι, καὶ ὡς Θεὸς Ἰουδαίους διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἀσέβειαν αἰχμαλωτῶς κατασάμψως ὑπὸ φόρον κατέστησεν.
- Ὅτι χρὴ φέρειν τὸς αἰρεσιώτας, ὡς ψυχῶν φθορίας.
- Περὶ παρατηρημάτων Ἰουδαϊκῶν καὶ Ἑλληνικῶν.
- Περὶ παιδερασίας, μοιχείας τε καὶ πορνείας.
- Ὅπως χρὴ τῶν γαμικῶν ὑποπιστεῖσθαι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι, καὶ τὸς ἀνδρας εἶργειν τῶν ἑαυτῶν γαμητέων.
- Ὅτι ἔθος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι συμπαρατηρεῖσθαι τῶν φυσικῶν καθάρσεων, καὶ τῶν πνευματικῶν τῶν λείψανα βδελύσσασθαι, Χριστιανῶν δὲ ἀλλότριον.
- Κεφάλαια τῶ ἑβδόμου βιβλίου.
- Ὅτι δύο ὁδοὶ εἰσι, μία τῆς ζωῆς ἢ φυσικῆς, καὶ μία τῆς θανάτου ἢ ἐπίστακτος, καὶ ὅτι ἡ μὲν ἐκ Θεοῦ, ἡ δὲ ἐκ ἄποψης κατ' ἐπιβουλῆν τῶ ἀλλοθίου.
- Ἡ θεία παραίνεσις κελαιῶν διατάξεν συμπάσασθαι τῆ παλαιᾷ παρακλείσει τῶ θείων νόμου.
- Ἀπαγορεύσις θυμῶ, φθόνου, διαφθορᾶς, μοιχείας, καὶ πάσης ἀπυγορθέμης ἀπράξιας.
- Ἀπαγορεύσις γοητείας, περικοχτίας, ψευδομαρτυρίας.
- Ἀπαγορεύσις κακολογίας, μνησίδος καὶ ἠθέου ἰτελοῦ, ἀργολογίας, ψευδῶν, πλεονεξίας, ὑποχρισίας.
- Ἀπαγορεύσις κακοθείας, ἀποσποληφίας, ὀργῆς, μισαθροφίας, βασκατίας.
- Περὶ αἰσχρολογικῆς ἐπασιδῆς.

Ἄπα-

Απαγορεύεις γογγυσμῶν, καὶ αὐθαδεῖας, καὶ ἰπερηφανίας, καὶ θρασυτήτος. η.
 Περὶ μακροθυμίας, ἀκακίας, ὑποτακτικῆς, ὑπομονῆς. θ.
 Ὅτι χρὴ τὰς κατὰ Χεῖρῶν διδασκαλίας γυναικῶν πλεονεξῆσαι. οἱ μὲν γὰρ τὸ εἶναι, οἱ δὲ τὸ εἶναι μόνον ἀποφύγουσιν. ι.
 Ὅτι χρὴ μὴ ἀποχίζεσθαι τῷ ἁγίῳ, ἀλλ' εἰρηνεύειν μαχομένοις, κενοῦν τε ῥαβδίου, καὶ μὴ ἀποσωπεληπτεῖν. ια.
 Περὶ διψύχου ἦτοι, ὀλιγοψυχίας. ιβ.
 Περὶ ἀπορίας. ιγ.
 Ὅπως δεῖ προσφέρειν τοῖς οἰκέταις τὰς κτήσεις, καὶ ὅπως χρὴ ὑποτάσσεται τὰς οἰκίας. ιδ.
 Περὶ ὑποκειμένων καὶ ἀποσοχῆς νόμων καὶ ἑομολογησέων. ιε.
 Περὶ τῆς πρὸς γονείας θρασύτητας. ις.
 Περὶ τῆς πρὸς βασιλείαν καὶ ἀρχόντους ἰσοταγῆς. ιζ.
 Περὶ ἐκδοῦν συνηθῶς τῶν ἀποδοχῶν. ιη.
 Ὅτι ἡ ἐξ ἐπιβουλῆς τὰ ἄλλα τελεῖται ἐπεισχεθεῖσα ὁδὸς ἀσεβείας καὶ παρανομίας πεπληρωται. ιθ.
 Ὅτι μὴ χρὴ τῆς ἀσεβείας ἐκκλίβειν διζῆσθαι ἢ δῶνυμα παραεῖν ὁ νομοθέτης. ια.
 Ὅτι μὴ χρὴ φαυλίζειν τὴν ἀποδοχῶν βρωμάτων, ἀλλ' ἀχαρίτως μεταλαμβάνειν καὶ πτωγμῶν. ιβ.
 Ὅτι χρὴ φάγειν τὴν εἰδωλοθύτων βρωμάτων. ιγ.
 Διατίθεις κλεισθῆ, ὅπως χρὴ βαπτίζειν, καὶ εἰς τὸν τίνος θάνατον. ιδ.
 Πόσας ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος ἡμέρας, ἢ τῆς ἡμέρας, καὶ ἡ χάρις. ιε.
 Οἷος εἶναι χρὴ τὰς ἀποδοχὰς τῶν ὑπὸ τῶν κερῶν δοθείσων ἀποδοχῶν. ις.
 Εὐχαριστία μουσική. ις.
 Εὐχαριστία ἐπὶ τῇ θεῷ μεταλήψεται. ιζ.
 Εὐχαριστία περὶ τῶν μουσικῶν μέρων. ιη.
 Ὅτι ἡ χρὴ ἀδελφοφιλίαν περὶ τῶν κοινῶν. ιθ.
 Περὶ καρποφιλίας, διατίθεις. ια.
 Ὅπως χρὴ τὴν ἀνάστασιν τῶν σωτηρίων ἡμῶν ἡμέραν συναθροισμοῦ εὐφρανθῆναι. ιβ.
 Οἷος εἶναι χρὴ τὰς χειροτονίας. ιγ.
 Πρόβησις περὶ τῶν μελλόντων. ιδ.
 Προσδοχὴ ἐξαγγελτικῆς ἀποδοχῆς ἀποδοχῆς. ιε.
 Προσδοχὴ ἐξαγγελτικῆς ἀποδοχῆς ἀποδοχῆς. ις.
 Προσδοχὴ μὲν εὐχαριστίας ἐξαγγελτικῆς ἀποδοχῆς τῶν περὶ τὰ ὄντα κηδεμονίαν. ις.
 Προσδοχὴ ὑπομνήσασθαι τῶν γονεῶν Χεῖρῶν ἐν ἀποδοχῇ, καὶ τῶν εἰς τὴν ἀνάστασιν ἀποδοχῶν. ις.
 Προσδοχὴ περιέχουσα μνήμην ἀποδοχῆς καὶ ἀπαρτίθουσαν εὐφρανθῆναι ἀποδοχῆς ἀποδοχῆς τῶν ἀποδοχῶν Χεῖρῶν ἀποδοχῆς τῶν ἀποδοχῶν. ις.
 Προσδοχὴ ἀντιλήψεως δικαίων. ις.
 Ὅπως χρὴ τὰς κατηχημῶν εὐφρανθῆναι. ις.
 Διατίθεις ὅπως χρὴ τὰς κατηχημῶν ὑπὸ τῶν εὐφρανθῆναι τῶν κατηχημῶν εὐφρανθῆναι, καὶ τινὰ διδάσκειν αὐτοὺς. ις.
 Ἀποταγή πρὸς τὸν θάνατον καὶ σωτηρίαν πρὸς τὸν Χεῖρῶν τῶν θάνατον. ις.
 Περὶ χρίσματος τῶν μουσικῶν ἐλαίων εὐχαριστία. ις.
 Περὶ τῶν μουσικῶν ὕδατος εὐχαριστία. ις.
 Περὶ τῶν μουσικῶν μέρων εὐχαριστία. ις.

εἰς ἄλλο ἀποδοχῆς.

viii. Vetatio obsecrationis, contumacia, superbia, & audacia.
 ix. De longanimitate, innocentia, mansuetudine, tolerantia.
 x. Quod oporteat eos qui sunt magistri doctrinae Christi, pluris esse quam parentes: illi enim praesunt, ut bene fit, bisolum hoc, ut sumus.
 xi. Quod non oporteat discessionem facere a Christianis, sed potius pacificare dissidentes, & iudicare iuste, & non accipere personas.
 xii. De eo qui est duplex animo, id est, pusilla fide.
 xiii. De beneficentia.
 xiv. Quales se oporteat praeberere dominis famulis, & quomodo oporteat famulos subiectos esse dominis.
 xv. De hypocrisis, & studio legum divinarum, & de confessionibus.
 xvi. De cultu parentum.
 xvii. Quod oporteat subditos esse regi, & magistratibus.
 xviii. De mundi conscientia precantium.
 xix. Quod via, quae ex insidiis diaboli ascita est, impietate, & legum violatione plena est.
 xx. Quod non oporteat a pietate deflectere siue ad dexteram, siue ad sinistram.
 xxi. Quod non oporteat illum genus cibi commodi vituperare, sed potius cum gratiarum actione, & ordinate sumere.
 xxii. Quod non sit vescendum idololatriis.
 xxiii. Constitutio domini, quomodo sit baptizandum, & in cuius mortem.
 xxiv. Quibus diebus hebdomadae ieiunandum sit, & quibus non, & quare.
 xxv. Quales esse oporteat orantes orationem dominicam.
 xxvi. Gratiarum actio pro sancta eucharistia.
 xxvii. Gratiarum actio post sumptionem sanctae eucharistiae.
 xxviii. Gratiarum actio pro unguenti christiatis mysterio, siue sacramento.
 xxix. Quod non oporteat omnes sine discrimine ad communionem admittere.
 xxx. Constitutio de oblationibus primitiarum & decimarum.
 xxxi. Quomodo oporteat congregatos diem dominicum celebrare.
 xxxii. Quales esse oporteat qui eliguntur ad ministerium ecclesiae.
 xxxiii. Praedictio futurorum.
 xxxiv. Oratio variam Dei providentiam predicans.
 xxxv. Oratio variam creationem predicans.
 xxxvi. Oratio predicans cum gratiarum actione divinam procuracionem rerum.
 xxxvii. Oratio commemorans incarnationem Christi, & variam providentiam de sanctis.
 xxxviii. Oratio continens memoriam providentiae, & enumerationem beneficiorum quae Dei providentia per Christum sanctis collata sunt.
 xxxix. Oratio gratiarum actionis pro auxilio sanctis allato.
 xl. Quomodo oporteat catechizare catechizandos.
 xli. Constitutio, quomodo debent catechumeni in ipso tempore baptismi benedici, & quae sint docendi.
 xlii. De renunciatione in diabolum, & de adscriptione ad Christum.
 xliiii. De unctioe olei mystici gratiarum actio.
 xliv. De mystica aqua gratiarum actio.
 xlv. De mystico christiatis gratiarum actio.
 xlvii.

XLVII. Oratio recenter baptizatorum.
 XLVIII. Quosdam apostoli ordinaverunt.
 XLIX. Oratio matutina.
 L. Oratio vespertina.
 L. Oratio ad sumendum cibum.
CAPITA LIBRI OCTAVI.
 I. Quare, & propter quosnam fiant miracula.
 II. De episcopis, & presbyteris indignis.
 III. Quod potissimum sit, disponi, & ordinari ea, quae in ecclesiis fiunt.
 IV. De ordinationibus.
 V. Imploratio in ordinatione episcoporum, & missae celebratio.
 VI. Denunciatio observationis pro catechumenis in celebratione divina missae.
 VII. Obsecratio pro energumenis.
 VIII. Obsecratio pro baptizantibus poenitentibus.
 IX. Pro his qui sunt in poenitentia, peccato, & manus impositio.
 X. Denunciatio observationis pro fidelibus.
 XI. Obsecratio adhibita pro fidelibus.
 XII. Constitutio Jacobi fratris Joannis.
 XIII. Denunciatio observationis pro fidelibus post oblationem hostiae.
 XIV. Denunciatio observationis, & gratiarum actionis post communionem.
 XV. Imploratio post communionem.
 XVI. De ordinatione presbyterorum constitutio Iacobi a domino dilecti.
 XVII. De ordinatione diaconorum constitutio Philippi.
 XVIII. Imploratio in ordinatione diaconi.
 XIX. De diaconissa constitutio Bartholomaei.
 XX. Imploratio in ordinatione diaconissa.
 XXI. De inordinatione constitutio Thomae.
 XXII. De lektoribus constitutio Matthaei.
 XXIII. De confessoribus constitutio Jacobi Albei.
 XXIV. Eiusdem constitutio de virginibus.
 XXV. Lebbea cognomento Thaddaei constitutio de viduis.
 XXVI. Idem de exorcista.
 XXVII. A quos ordinari debeat episcopus, constitutio Simonis Cananai.
 XXVIII. Eiusdem canones de episcopis, presbyteris, diaconis, & reliquis clericis.
 XXIX. De benedictione aquae, & olei, constitutio Matthaei.
 XXX. Eiusdem de primitiis, & decimis.
 XXXI. Eiusdem de reliquiis eucharistiae.
 XXXII. Varii sermones Pauli ad istos, qui accedunt ad baptismum, qui sint admittendi, & qui repellendi.
 XXXIII. Quibus diebus feriandum sit famularum.
 XXXIV. Quibus horis, & quomodo in eis precandum est.
 XXXV. Jacobi fratris Joannis constitutio de vespertina oratione.
 XXXVI. Denunciatio observationis poenitentiae in incensa luminaria.
 XXXVII. Nocturna gratiarum actio post incensa luminaria.
 XXXVIII. Gratiarum actio matutina.
 XXXIX. Impositio manus matutina.
 XL. Oratio actionis gratiarum pro primitiis oblati.
 XLI. Denunciatio observationis pro mortuis.
 XLII. Quomodo, & quando oporteat fidelium mortuorum memoriam fieri, & quid ex eorum bonis impartendum sit pauperibus.

Προσδχή τῆς νεοτελων. μδ.
 Τίνας πεμπούτες ἐχειροτόνησεν οἱ ἅγιοι ἀποστολοι. μζ.
 Προσδχή ἐωθινή. μη.
 Ἐσπεριος. μθ.
 Εὐχή ἐκ ἁρίων. ν.
 Κεφαλαία τῶ ὁμοίου βιβλίου.
 Τίνων χάριτες ἐπιπέδονται αἱ τῆς σωματικῶν δυνάμεως. α.
 Περὶ τῆς ἐπισκοπῆς καὶ πρεσβυτέρων ἀναξίων. β.
 Ὅτι τὸ διατάσσεται τὰ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιπέδωσεν κορυφαίου ἐστὶ. γ.
 Περὶ χειροτονῶν. δ.
 Ἐπίκλησις ἐπὶ χειροτονίας ἐπισκοπῶν. ε.
 Ἡθελῶν λειτουργία, ἐν ἣ ἁποφωνήσις ὑπὲρ κατηχημένων. ς.
 Ἰπὲρ τῆς ἐνεργουμένων. ζ.
 Ἰπὲρ τῆς βαπτισομένων. η.
 Χειροθεσίᾳ καὶ δόχῃ ὑπὲρ τῆς ἐν μετανοίᾳ. θ.
 Προσφωνήσις ὑπὲρ τῆς πεισῶν. ι.
 Ἐπίκλησις τῆς πεισῶν. ια.
 Διατάξις Γακαῖος τῶ ἀδελφῷ Γωάννῃ τῶ Ζεβεδαίῳ. ιβ.
 Προσφωνήσις ἐπὶ τῶ πεισῶν μὴ τῶ θεῶν ἀποφωνήσις. ιγ.
 Προσφωνήσις μὴ τῶν μετὰ τῆν. ιδ.
 Ἐπίκλησις μὴ τῶν μετὰ τῆν. ιε.
 Περὶ χειροτονίας πρεσβυτέρων διατάξις Γωάννῃ τῶ φιλεμωνῶν ὑπὸ κυρίου. ις.
 Περὶ χειροτονίας διακόνων τῶ Φιλίππου διατάξις. ιζ.
 Ἐπίκλησις χειροτονίας διακόνων. ιη.
 Περὶ διακονίας Βαρθολομαίου διατάξις. ιθ.
 Ἐπιπέδωσις ἐπὶ χειροτονίας διακονίας. ια.
 Περὶ ὑποδιακόνων διατάξις τῶ Θωμά. ιβ.
 Περὶ ἀναγνωστῶν τῶ Ματθαίου διατάξις. ιγ.
 Γακαῖος τῶ Ἀλφειῶ περι ὁμολογητῆ διατάξις. ιδ.
 Το αὐτῶ περὶ παρθένων. ιε.
 Λιβεραῖος τῶ ἐπίκλησις Θεοδωραῖος περὶ χηρῶν διατάξις. ις.
 Ὁ αὐτῶ περὶ ἐποικιστῶν. ιζ.
 Σίμων ὁ Κανανίτης περὶ τῶ ὑπο πεισῶν ὁφείλει χειροτονηθῆναι ὁ ἐπίσκοπος. ιη.
 Τῶ αὐτῶ κανόνες περὶ ἐπισκοπῶν, πρεσβυτέρων διακόνων καὶ λοιπῶν κληρικῶν. ιθ.
 Περὶ κληρονομίας ὕδατος καὶ ἐλαίου τῶ Ματθαίου διατάξις. ια.
 Τῶ αὐτῶ περὶ ἀπαρχῶν καὶ δεκατῆς. ιβ.
 Τῶ αὐτῶ περὶ κληρονομιάτων. ιγ.
 Κανόνες διαφόροι Παύλου ἀποστολῶν, περὶ τῶ ἁποστολικῶν τῶ βαπτισματι, τίνας δεῖ ἁποδέχεσθαι, καὶ τίνας ἀποβαλεῖσθαι. ιδ.
 Οἷας ἡμέρας δεῖ ἀργεῖν τὰς οἰκίας. ιε.
 Ποίας ὥρας καὶ διατί ἐν ταῖς δεῖ προσεύχεσθαι. ις.
 Γακαῖος τῶ ἀδελφῷ Χρῶ διατάξις περὶ ἐσπεριος. ιζ.
 Προσφωνήσις ἐπιδαχίος. ιη.
 Εὐχαριστία ἐπιδαχίος. ιθ.
 Εὐχαριστία ὁφείλη. ια.
 Χειροθεσίᾳ ὁφείλη. ιβ.
 Ἐπίκλησις ἐπὶ ἀπαρχῶν. ιγ.
 Προσφωνήσις ὑπὲρ τῆς κηκοιμημένων. ιδ.
 Πῶς δεῖ, καὶ πότε γινώσθαι τὰς τῆς κοιμηθέντων πεισῶν μνείας, καὶ ὅτι ἐκ τῆς ὑπαρχόντων αἰετῆς δεῖ παρέχεσθαι ποίησι. ιε.
 Ὅτι

Ὅτι τοὺς ἀσιβῆς πλῆθυντος αὐτῷ ἀφελῶσι Α
μοῖαι, ἢ ἑσθλαί. μγ.

Περί μαδύων. μδ.

Περί τῶ ὑποδύχου τῶ δια Χριστῶν δικαιομέ-
νους. με.

Ὅτι ἕκαστος ἐν ᾧ ἐπάχθη κλήρω, ὀφείλει ἐμ-
μοῖσεν, καὶ φυλάττειν τὴν πίστιν, ἀλλὰ μὴ ἐπι-
τῶ ἀρκάζειν τὰ μὴ ἐγχεμενθέντα. μς.

XLIII. Quod impius mortuos nihil juvent
memoria.

XLIV. De ebriis.

XLV. De recipiendis iis, qui propter Chri-
stum exagitantur.

XLVI. Quod oporteat in quo quisque gradu
domini locatus est, permanere, & ordinem ser-
vare, & non capere ad se, quae non sunt im-
posita.

BIBΛΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

LIBER PRIMUS.

Περί Λαϊκῶν

De Laicis.

Οἱ ἀπίστοι καὶ οἱ ἀσεβῆτες πάντες ἄξι-
ον πισθῶσαν εἰς τὸν κέρον Ἰησοῦ Χριστοῦ χα-
ρισ εἰμὴν καὶ εἰρήνην ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
κωρῶ Ἰησοῦ Χριστοῦ κληθιωθέντι ἐν ἐπιγνώσει
αὐτῷ. Ὅτι φυτόν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἐ"
πέλων αὐτῷ ἐκλεκτός, οἱ πιστοὶ δὲ εἰς τὴν ἀπλά-
γη θεοσίβωσιν αὐτῷ, οἱ τὴν αἰώνιον καρπὸν ἔχοντες
πίστεως βασιλείαν αὐτῷ, οἱ δυνάμει αὐτῷ εὐλαβῆτες
καὶ μετῴσαν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, ὡς πνεύματι ἁγίῳ
Ἰησοῦ καὶ ὀσσηρισμῶν τῶν φόβων αὐτῷ, ἰσχυροῦ
πνεύματος τῶν τιμῶν καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ,
οἱ παρρησίαν εὐλαβῆτες τῶν πατρὸς καὶ τοῦ
κωρῶ, συγκληρονόμοι καὶ συμμετοχοὶ τῶν ἡγαπημέ-
νων παιδῶν αὐτῷ, ἀκούσατε διδασκαλίαν ἱερὰν οἱ ἄν-
τεροῦ τῆς ἐπαγγελίας αὐτῷ ἐκ προσηγορίας
τῶ σωτῆρος ὁμοῦσων ταῖς ἐνδόξοις φωναῖς αὐ-
τῷ. φυλάσσετε οἱ Θεῷ υἱοὶ ἀπαντὰ εἰς ὑπακοὴν
Θεῷ ἁρᾶσεν. καὶ γίνεσθε ἀρετοὶ ἐν παντί Χριστῷ τῷ
Θεῷ ἡμῶν. ἐάν γὰρ τις ἀνομίαν μεταδώσῃ καὶ τὴν
ἐναντίαν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ ποιῇ, ὡς παρανομῶν
ἔθνος, τῷ Θεῷ ὁ τίσις λογιθήσεται.

Postoli, & presbyteri omnibus, qui ex
gentibus in dominum Jesum Christum
credidistis, gratia vobis, & pax ab omnipo-
tente Deo per dominum nostrum Jesum
Christum in agnitione ejus multiplicetur. Ec-
clesia catholica, arbor a Deo facta, & vinea
ejus electa, qui in veram Dei religionem cre-
didistis, qui fructum per fidem percipitis re-
gnum ejus sempiternum, qui ejus robur &
Spiritus sancti participationem tulistis, per
Christum armati, & timorem ejus toto pe-
ctore amplexi, asperisionis pretiosi, & immo-
centis sanguinis Christi particeps, qui fidu-
ciam accepistis appellandi patrem Deum om-
nipotentem, vos dico coheredes, & confor-
tes dilecti filii ejus, audite sacram doctrinam,
qui promissioni ejus ex praecepto salvatoris
adhæretis: doctrinam dico ipsius vocabus glo-
riosus consonam. Videte filii Dei ut omnia
ad obedientiam Deo faciatis, & ut Christo
Deo nostro in omnibus placeatis: Si quis
enim iniquitatem sedetur, & contraria, atque
est Dei voluntas, faciat, habebitur ille qui-
dem a Deo tanquam Gentilis, legis violator.

S. Hieron.
hæc. et hæc
verba erat.

Περί πλεονεξίας.

De avaritia.

Κ Ε Φ Α Λ Α.

C A P U T I.

Ἀπέχεσθε ἐν πάσῃ πλεονεξίᾳ καὶ ἀδικίᾳ, καὶ
γὰρ ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται· ἄξι ἐπιθυμήσεις
τὴν γυναικὰ καὶ τὸ πλησίον σου, καὶ τὸν ἀγρόν αὐτοῦ, καὶ
τὸν παιδᾶ αὐτοῦ, ἕτε τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, ἕτε τὸ βῆν
αὐτοῦ, ἕτε τὸ ὑπόζυγιον αὐτοῦ, ἕτε ὅσα τῷ πλησίον σου
ἔστιν, ὅτι ἡ πάσα τῶν ἐπιθυμιῶν ἐκ τῆς πορνῆς ὑπάρ-
χει· ὁ γὰρ ἐπιθυμήσας τὴν γυναικὰ καὶ τὸν παιδᾶ, ἢ
τὴν παιδίσκην τῷ πλησίον, ἢ τὸν ἀγρόν, ἢ τὸν
ὑπόζυγιον αὐτοῦ, ἢ τὸν βῆν αὐτοῦ, ἢ τὸν
κατὰ διανοίαν μοιχός
καὶ κλέπτης ἐστίν. ἐάν μὴ μεταγνώ, κέκεται ὑπὸ τῶ
κωρῶ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' ὃ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰ-
ῶνα ἀμῆν. λέγει γὰρ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἀνακεφαλαί-
ομος, καὶ σπείρων καὶ πληρῶν τῶν δεκαλόγων τῶ νόμου,
ὅτι ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, ὁ μοιχός ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέ-
γω ὑμῖν· τῶτες ἐν τῷ νόμῳ διὰ Μωσέως ἐγὼ ἐλάλη-
σα· καὶ δὲ ὁ αὐτὸς ὑμῖν λέγω· πᾶς ὅστις ἐμβλέψῃ εἰς
τὴν γυναῖκα τῷ πλησίον ἑαυτοῦ ἐπιθυμήσας αὐτῷ,
ἢ τὸν βῆν αὐτοῦ, ἢ τὸν ἀγρόν αὐτοῦ, ἢ τὸν
κατὰ διανοίαν μοιχός ἐστίν· ὁ δὲ τὸν βῆν ἢ τὸν
ἀγρόν ἐπιθυμήσας, ἕτε ἐπὶ τῷ κλέψῃ, καὶ ἰδιοποιήσα-
σθαι, ἢ ἕτε ἀπαγαγεῖν αὐτῷ θηροποιῖται, ἢ ὁ τὸν ἀγρόν
πάλιν ἐπιθυμήσας καὶ ἐπιμήσας τῷ τοῦ ἀγροῦ διαδέσσει, ὁ
πορνῆται, ὁμοῦσων ἀποδοῦναι αὐτῷ· φησὶ γὰρ πᾶς ὁ πορ-
νήτης· καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πάντες οἰκίαν ἑαυτοῦ καὶ ἀγρόν
ἑαυτοῦ ἀποδοῦναι αὐτῷ, ἵνα τὸ πλησίον ἀφελῶνται τῷ
Concil. General. Tom. I

Abstinet igitur ab omni avaritia, & in-
justitia; scriptum est enim in lege, Non
concupisces uxorem proximi tui, neque agrum
ejus, neque servum ejus, neque ancillam ejus,
neque bovem ejus neque subjugale ejus, neque
cetera proximi tui: quia omnis cupiditas ho-
rum a malo est. Nam qui uxorem, aut ser-
vum, vel ancillam proximi concupivit, jam
mente adulter, & fur est: & nisi poenitentiam
egerit, damnatus est a domino nostro Jesu
Christo, per quem gloria Deo in secula sa-
culorum, Amen. Aut enim in evangelio re-
petens summationem, & confirmans, ac com-
pensans, decalogum legis; scriptum est, non ad-
ulterabis; ego autem dico vobis; id est ego
per Moysen in lege locutus sum, nunc
vero idem ipse vobis edico, quicumque aspe-
xerit uxorem proximi ad concupiscendum eam,
jam mœchatus est eam in corde suo, judicatus est
hic animo adulter, qui concupivit. An qui
bovem, aut alium appetivit, non cogitat
furari, & sua facere, aut abigere? Quid ve-
ro? agrum vicinus qui concupivit, & in ea cu-
piditate perseverat, nonne malitiose illud a-
git, ut fines in modum scilpensis paulatim
præcedendo, cogat dominum agri, ut parvo
sibi vendat? Audi quid de illis propheta E-
lias dicat: Vx qui adjungunt domum ad domum,
& agrum agro addunt, ut aliquid proximo de-
S 176.

Matth. 5.

Ysaie.

275

trabant. Idcirco subjungit; *numquid habitabitis soli in terra? Audita sunt haec in aures domini Sabaoth: & alias, maledictus, inquit, qui transfudit terminos proximi sui. Et dicit omnis populus, fiat. Unde & Moyses ait: Non transfundebis fines proximi tui, quos patres tui posuerunt. Ob hanc igitur causam huiusmodi homines terroribus, caedibus, iudiciis, damnationibus Deus insequitur; iis vero, qui Deo obediunt, una lex Dei simplex, vera & viva insita est; haec scilicet, quod ab alio oderis fieri tibi, alteri ne feceris. Non vis, ut alius uxorem tuam ad stuprum impudice aspiciat, neque ipse in uxorem proximi tui oculum improbe intendas. Non vis pallium tibi furto tolli, neque tu proximo attuleris. Non vis puliari, non conviciis & contumeliis affici; neque ipse alium similiter afficias.*

Deut 19

De non referenda contumelia, nec nisi iudicando inimico, qui injuriam fecit.

CAPUT II.

Quin potius si quis tibi maledicit, tu eundem benedic: quoniam scriptum est in libro Numerorum, *quis benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: & qui maledixerit, erit & ipse maledictus.* Similiter in evangelio scriptum est, *benedicite maledicentibus vobis: illatas vobis injurias ne ulciscamini, sed potius patienter tolerate: aut enim scriptura, Ne dicas, sanam pennis de inimico meo propter injuriam, qua mea affect: quinimmo patere, ut vicem tuam ulciscatur dominus, in eumque animadvertat, qui tibi injuriam facit.* Rursum enim in evangelio ait, *Diligite inimico vestros: benedicite eis, qui oderunt vos, orate prosequentibus, & amantibus vos, & eritis filii patris vestri, qui in caelis est; quoniam solem suum occidit super justos & misit: & punit super bonos, & malos.* Attendamus itaque carissimi haec praeccepta, ut ea facientes, reperiamur filii lucis: quare ferre vos mutuo, qui servi Dei, eisque filii estis. Ac maritus quidem ne in uxorem superbus, arrogantive sit; sed potius benignus, ac facile ei tribuens, qui suae tantum uxori placere velit, & ei honeste blandiri, studens esse illi suavis.

Num 4

Luc 6

Matth 5

De ornata, & peccato inde proficiente.

CAPUT III.

Nequae te omnes, ut alia quazpiam amote tua illaqueetur: sive enim ab ea coactus, in eam pecces, morte sempiterna, & gravi sentus cruciati iuqueberis: sive non committas scelus, immo eam a te repellas, nequeque ei, vel in eo solum peccasti, quam vis eam non patres, quod mulierem ornata tuo sic irretisti, ut te appeteret; fecisti enim, ut tuo cultu capta, adulterium appetu committeret: tamen eo est culpa tua levior, quod ad eam, qua irretita est, non irretisti; neque enim illam appetisti, ei vero te si non dedas, misericordiam a Deo consequeris, qui dixit, Non inachaberis, & non concupisces. Quod si illa, cum te vidit, aut tibi intempere occurrit, vulnerata est, & ad te misit, tu vero, ut pius erga Deum, negalli ei, & abstinuisi, neque in eam pec-

Αδι ὁ λέγει, μὴ οἰκήσῃτε μόνοι ἐπὶ τῆς γῆς; ἠκούθη γὰρ εἰς τὸ ὕψος κυρίου σαβαὸθ ταῦτα· ἢ ἀλλὰ, ἐπικαταρατός ὁ μετατιθεὶς ὄρα τῶ πλησίον αὐτοῦ, ἢ ἐρεὶ πρὸς ὄρατος, γένοιτο· διὸ φησὶ, ὁ Μωϋσῆς, ἢ μετατινήσῃς ὄρα τῶ πλησίον, ἀίθου τοὶ πατέρες σου· διὰ τὸ ἂν φοβοί, θάνατοι, δικαστήρια, κατὰ τὴν ἰσχυρίαν τοῦ Θεοῦ τοῖς τοῖτοις ἐπακολούθησι· τῶς δὲ ὑπερήκοις Θεοῦ ἀνθρώποις εἰς νόμος Θεοῦ ἀπλῶς, ἀληθῆς, ζῶν, ὑπὸς ἐνυπαρχει. ὁ σὺ μισεῖς ὑφ' ἑτέρου σοι γυνεῶσαι, σὺ ἄλλω ἢ παισῆς· ἢ βλάει τῶ γυναικί σου τινὰ ἐμβλέσαι κακῶς εἰς ὄραθρον αὐτῆς, μηδὲ σὺ τῆ τῶ πλησίον σου γυναικί κακῶς ἀπεινήσῃς. ἢ βλάει σὺ τῶ ἱματίον ἀρθύσαι, μηδὲ σὺ τῶ τῶ ἑτέρου ἀρῆς. ἢ θέλεις πληγῶσαι, λοιδορηθῆσαι, ὑβριδῆσαι, μηδὲ σὺ ἄλλω ταῦτα διαθῆς.

Περί τῶ μὴ ἀνθυβεχέσθαι, ἢ ἀμύκασθαι τῶν ἀδικούντων.

Κ Ε Φ Α Λ Β.

Αλλὰ καταράται σε τις, σὺ ἀλογῆσον αὐτῶ· ὅτι γέγραπται ἐν τῆ βίβλῳ ἡσθεθῶν, ὁ ἀλογῶν σε ἀλογῆται· ἢ ὁ καταρωμένος σε, κεκατηράται· ὁμοίως ἢ ἐν τῶ διαγγελίῳ γέγραπται· εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς· ἀδικεῖσθε μὴ ἀντιδικήσῃτε, ἀλλ' ὑπομείνατε· ὅτι λέγει ἡ γραφή, μὴ εἶπῃς, τίσομαι τὸν ἐχθρὸν, ἢ με ἠδικήσῃ, ἀλλ' ὑπομείνον, ἵνα σε ἐδικήσῃ ὁ κύριος, ἢ ἐδικίαι ἐπαγγαγῆ τῶ ἀδικούντι σε· ἢ γὰρ πάλιν ἐν τῶ διαγγελίῳ λέγει· ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσι ὑμᾶς, & προσερχέσθε ὑπὲρ ἡσθεθῶν ἐπιτηραζόντων ὑμᾶς & διωκότων· ἢ ἐσθεδε υἱοὶ τῶ πατρὸς ὑμῶν τῶ ἐν τοῖς ἄνωτοις, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτῶ ἀνατέλλει ἐπὶ σωνηρῶς ἢ ἀγαθῶς, & βρέχει ἐπὶ δικαίους, ἢ ἀδικῶς. προσερχώμεν ἢ ἀγαπῆται τοῖς εἰσπολαῖς ταῦτοις, ἵνα τέκνα φωτός εὐεθῶμεν πρὸς σοντες αὐτοῖς. βασιλεύτω ἂν οἱ ὄσλοι & υἱοὶ τῶ Θεοῦ ἀλλήλους· ὁ μὲν ἀνὴρ πρὸς τῶ ἑαυτῶ γυναικί εἰς μὴ ὑπερήφανος, μηδὲ ἀλαζῶν. ἀλλὰ ὑσπλαχνος, ὑμετέροτος, τῆ ἰδέα γυναικί μόνον βαλομένης κρεσκαῖ, ἢ ταῦτῶν κολακίῶν ἐπιτιμῶς, σπαδάων καταθύμιος εἶναι αὐτῆ.

Περί καλλωπισμῶ, ἢ τῆς ἐκείθεν ἀμαρτίας.

Κ Ε Φ Α Λ Γ.

Μὴ καλλωπισμῶς εἰς τὸ ἀρθύσαι τὰ ἐπὶ τῶ ἑαυτῶ· εἴτε γὰρ ἀναγκαζέεις ὑπ' αὐτῆς, ἀμαρτήσης εἰς αὐτῶ. θάνατος πορα Θεοῦ ἐπέλθειται σοι αἰώνιος ἐν αἰθήρῃ πικρῶς κολαζομένη. εἴτε μὴ ποιῆσῃ τὸ μῶσος, ἀλλ' ἀποσεισάμενος αὐτῶ, ἀρνησάμεναι, & τὰτο ἡμαρτες, εἰ μὴ ποιήσης, μόνον δὲ τὸ διὰ καλλωπισμῶσιν παγιδεύσαι γυναικί εἰς τὸ ἐπιθυμῆσαι σε· ἐποίησας γὰρ τῶ τῶ παθῶσαν διὰ τῆς ὀρέξεως μοιχῶθῶσαι ἐπὶ σοι· ἀλλ' ἔχθρως αἰτίας ὑπαρχεις διὰ τὸ μὴ προσερχοῦσθαι σε τῶ ἐπὶ σὲ πῆραγιόθῶρη· ἢ γὰρ σὺ ἐπιθυμῶσας αὐτῆς, μὴ σικεπιδόσθαι αὐτῆ ἑαυτοῦ, ἐλεθῆσθαι ἐπὶ κίεμα τῶ Θεοῦ τῶ εἰπόντος· ἢ μοιχῶσῃς, ἢ ἔκ ἐπιθυμῶσῃς. εἰ γὰρ ἐκείνη θρασάμενησῃ ἢ ἀκαίριος σικωπηθῶσας ἐπληγῆ τῶ δίδουσαν, ἢ προσεπέμψῃ σοι, σὺ δὲ ὡς θροσεβῆς ἠρησῶ αὐτῶ, ἐκείνη μεσοτῶ τῶν καρδία.

Quod oporteat abstinere a lectione omnium librorum Gentilium.

CAPUT VI.

Abstine ab omnibus libris gentilium: quid enim tibi cum alienis sermonibus, aut legibus, aut falsis prophetis, quæ quidem homines leves a fide recta detorqueant; nam quid in lege Dei desideras, ut ad illa gentilium scripta animum velis appellere? sive enim historias legere cupis, habes libros de regibus: sive sophistica, id est, quæ argute ad sapientiam referuntur, & poetica, habes prophetas, Job, proverbialia, in quibus plus acuminis, quam in omni poetâ, & sapientia sophistarum reperies, quod is qui solus sapiens est, illa effatus est: sive cantilenas expetis, habes psalmos; sive vetustas rerum origines, habes geneisim, sive leges, & præcepta, habes, legem domini celebrem. Ab omnibus itaque alienis, & a diabolo excogitatis fortiter abstinere. Quin potius cum legem legis, abstinere ab his, quæ in ea sunt ficta, tamen non ab omnibus; sed a quibusdam quæ ad deuteriosin, id est ad secundam legislationem spectant: quæ tantummodo cauta narrationis lege ad agnoscendum, & laudandum Deum, qui nos talibus tantisque vinculis liberavit: Sit tibi ante oculos propositum, ut cognoscas, quid sit lex naturalis, & quid illa ficta, quæ ad deuteriosin pertinent, quæque in eremo iis, qui vitulum fecerunt, data sunt. Lex enim ea continet, quæ dominus locutus est, antequam populus idola coleret, & Apim illum Ægyptium in vitulos veneraretur. Continet, inquam, decalogum. Quæ vero illis vincula, postquam peccarunt, immeda sunt, cave, ne ea tibi accersas: quippe cum salvator non alia de causa in mundum venerit, nisi ut reos ab ira reservata liberaret, & ut legem ac prophetas impletet, & illa ficta vincula ad deuteriosin pertinentia vel cessare faceret, vel in alia transferret: idcirco cum nos exhortaretur aiebat, Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tu igitur postquam legem cum evangelio, & prophetis concordantem legeris, lege etiam historiam de regnis, ut scire possis, quot reges justi fuerunt, totidem audi a Deo fuerunt, & apud Deum æternæ vitæ promissio eos mansit: rursus vero, quot reges a Deo defecerunt, in defecatione tua justo Dei iudicio brevi interierunt, & vita ejus privati sunt, immortale supplicium pro requie sortiti. His itaque legendis multum fide auditus magis ac magis in Christo, cujus corpus, & membrum es, extruere. Cum in foro deambulas, & lavare vis, utere balneo virorum, ne quia corpus nudum turpiter mulieribus ostenderis, aut quod non deceat virum, spectaveris, vel illaqueeris, vel illaquees feminas, quæ ita facile capiuntur. Cave igitur, ne animæ tuæ laqueos incidas:

* Maxime si levitatis libri sit consuetus: ista præceptum respicere videtur.

De muliere pravæ.

CAPUT VII.

Audiamus enim, quid in sapientia præcipiat sanctus sermo: Filii serena sermones meos, mea vero præcepta reconde apud te. Dic,

Pro. 7.

Περὶ τῶ ἀπέχεσθαι πάντων τῶν ἑξωθεν βιβλίων.

Κ Ε Φ Α Λ. ε.

Τῶν ἐθνικῶν βιβλίων πάντων ἀπέχε· τί γάρ σοι καὶ ἀλλοτρίους λόγους ἢ νόμους, ἢ ψευδοπροφήτας, ἃ δὴ καὶ παραβέβηκε τῆς πίστεως τὸς ἑλαφροὺς· τί γάρ σοι καὶ λείπει ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ; ἵνα ἐπ' ἐκείνα τὰ ἐθνομύθια ὁρμήσῃς; εἴπε γὰρ ἰσοεκέα θελεὶς διέρχεσθαι, ἔχεις τὴν βασιλείαν, εἴπε σοφιστικὰ καὶ ποιητικὰ, ἔχεις τὸς προφήτας, τὸν Ἰωβ, τὸν παροιμασιώ. ἐν οἷς καὶ τῆς ποιητικῆς καὶ σοφιστικῆς κλίσινα ἀρχαίων ἔρησις· οἱ κύριον τῷ μόνῳ σοφῷ Θεῷ φθγγαί εἰσι· εἴπε ἀσματικῶν ὀρέγη, ἔχεις τὸς ψαλμοὺς. εἴπε ἀρχαιολογίας, ἔχεις τὴν γένεσιν. εἴπε νομίμων καὶ παραγγελιῶν, τὸν εὐδοξον κύριον τῷ Θεῷ νόμον· πάντων αὖτῶν τῶν ἀλλοτρίων καὶ ὑβριστικῶν ἰχυρῶς ἀπέχε· ἄλλω καὶ τὸν νόμον ἀναγινώσκων, τῶ ἐν αὐτῷ ἐπεισάκτων ἀπέχε· εἰ καὶ μὴ πάντων, ἀλλὰ τῶν τῆς δαίμωνος· μόνον δὲ πρὸς ἰστορίαν ἀναγιώσκῃ εἰς τὸ γινώσκῃ σε καὶ δοξάζῃ τὸν Θεόν, ὅτι ἀπὸ τῶντων ἐβρύσατόσε δεισμών· ἐσω δέσεσσι πρὸ ὀφθαλμῶν γινώσκῃ, τὴν νόμος φυσικὸς· καὶ τί τὰ τῆς δαίμωνος· τὰ ἐν τῷ ἐρήμῳ τοῖς μοχοποιήσασιν δοθέντα ἐπέσασκτα. νόμος γὰρ εἶσι, τίνα ἑλάλησε κύριος ὁ Θεὸς πρὸ τῶ τὸν λαόν· εἰδωλολαβῆσαι καὶ μοχοποιήσαι τὸν παρ' Αἰγυπτίας Ἀπὶν· τυτίην ἢ δεκάλογος· ἃ δὲ ἀμαρτήσασιν αὐτοῖς ἐπέσθη δεσμὰ, σὺ σκαυτῶ μὴ ἐπισπᾶσθ· ὁ γὰρ σωτήρ ἡμῶν ἔδ' ἕτερον τι ἤλθοεν, ἢ ἵνα λύσῃται τὸς ὑποδίκους τῆς ἀποκεμῆσις ὀργῆς, καὶ πληρῶσῃ τὸν νόμον καὶ τὸς προφήτας· καὶ τὰ δεσμὰ τῆς δαίμωνος τῶ ἐπεισάκτων ἢ καύση ἢ μετασθῆ. διὰ γὰρ τῶντο προσκαλύμμενος ἡμᾶς ἔλεγε· δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι· κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. σὺ ἂν ἀναγνῶς τὸν νόμον συμφωνῶν ὄντα τῷ διαγγελίῳ, καὶ τοῖς προφήταις ἀναγιώσκῃ βασιλείαν, ὅπως εἰδῆσαι ἔχεις, ὅποσοι δίκαιοι ἔγχεοντο βασιλεῖς· καὶ ἠξήθησαν ὑπὸ Θεοῦ, καὶ ἡ ἐπαγγελία τῆς αἰωνίου ζωῆς αὐτοῖς διέμενε παρ' αὐτῶ· ὅσοι δὲ βασιλεῖς ἔξεπερνήσαν ἀπὸ Θεοῦ. ἐν ἀποσασίᾳ αὐτῶ συνωμίως ἀπαινοῦντο τῷ Θεῷ δικαιοκρατία· καὶ τῆς αὐτῶ ζωῆς ἐσπρηθησαν, ἀντὶ ἀναπαύσεως αἰωνίαν κόλασιν κληρωσάμενοι· ταῦτα ἂν ἀναγιώσκων πολὺ τῷ πίστει αἰξήθεις προσοικοδομηθῆσαι Χριστῷ, ὃ σῶμα καὶ μέλος τυγχάνεις· πειπατῆ δὲ ἐν τῷ ἀγορᾷ καὶ λίσσασθαι βολύμνος, χρῆση βαλατιῷ ἀνδρείῳ, ἵνα μὴ διὰ τὸ ἐπιδεικνύσαισε σῶμα ἐν ἀρχῆμ ἀποκαλύψῃ γυναίξιν, ἢ θιάσασθαι θείαν ἐχ' ἀρμύξασαν ἀνδράσιν, ἢ σὺ παρὶδῆθῃς ἐπὶ σωτῆ τῆς ἕως βαλῶντες γυωαῖκας· φυλάσσε ἂν τὰ τοιαῦτα· ἵνα μὴ λάθῃς βροχῆς τῆ αὐτῶ ψυχῆ.

Περὶ γυναικὸς φαίδης.

Κ Ε Φ Α Λ. ζ.

Μ' ἄθωμω γὰρ, ἐν τῷ σοφίᾳ τί λέγει ὁ ἄγιος λόγος· υἱὲ φύλασσε ἐμὸς λόγους, τὰς δὲ ἐμὰς ἐπιτολάς κρυψόν, παρὰ σεαυτῷ· εἶπον τῶ σοφίαν σου ἀδελ-

ἀδελφωμένοι, τὴν δὲ φρόνησιν γινώσκοντες κριτοῦσθε· ἵνα σε τήρησῃ ἀπὸ γυναικὸς ἀλλοτρίας καὶ πορνῆς· ἵνα σε λόγοις τοῖς ἀπὸς χάριν ἐμβάλῃται· ἀπὸ γὰρ θυμὸς οὐκ αὐτῆς εἰς τὴν πλατείαν παρακωλύεται, ὃν ἂν ἰδῇ τὴν ἀφρόνην τέκνον νεανίαν ἐσθλὴν φροσὸν παραπορόμενον ἐν ἀγορᾷ, ἐσθλοῖς οἰκῶν αὐτῆς, καὶ λαλοῦσθαι ἐν σκότει ἐσπερινῷ, ἡμεῖς ἂν ἢ ἡσυχία νυκτερινῇ καὶ γνοφώδης, ἢ δὲ γυνή σιωπῆ αὐτῆς εἶδος ἔχουσα πορνικόν· ἢ ποιεῖ νέων ἕπιπυδαί καρδίας, ἀνεκπερωμένη δὲ εἰσὶν καὶ ἄσωτος, ἐν οἴκῳ δὲ ὕψι ἡσυχάζουσι οἱ πόδες αὐτῆς· χρόνον γάρ τινα ἔξω ῥέμβεται· χρόνον δὲ ἐν πλατείαις παρὰ πᾶσιν γυναικῶν ἀειδέεται· εἴτα ἐπιλαβομένη ἐφίλησεν ἑμὴν· ἀναυδεῖ δὲ ἀποσώπων ἀποσείσασα αὐτὴν θυσιᾷ ἐφελικῇ μοι ἐστὶ σήμερον, ἀποδίδωμι τὰς δάχτυλας· οὐκ ἔτι τὴν ἐξήλθον εἰς συνάντησίν σου· ποῦσα τὸ σὸν ἀπόσωπον εὐρηκά σε· κερμαίς τέπικα τὴν κλίβω μου· ἀμφιτάπηται δὲ ἔβρωσα τῆς ἀπ' Αἰγύπτου· διέρραγμα τὴν κοίτην μου πρόσω· τὸν βῆ οἶκον μου πινυαίωμ'· ἐλθε καὶ ἀπολαύσομεν φιλίας ὄρθρου, δεῦρο καὶ ἐγκυλιωθῶμεν ἔρωτι· καὶ τὰ ἔξῃς, οἱ ἐπιφέρει· ἀπεπλανήσῃ δὲ αὐτὴν πολλὴ ὁμιλία· βροχῶν τὴν τῆς ἀπὸ χειλῶν ἐξώκειλον αὐτῆν· ὃ δὲ ἐσπυρολόγησεν αὐτὴν κερμαίς· καὶ πάλιν λέγει· μὴ προσεχε φαῦλη γυναικί· μέλι γὰρ ἀποσχεῖται ἀπὸ χειλῶν γυναικὸς πορνῆς· ἢ σπὸς ἡμῶν λιπαίνουσι σὸν φάρυγγα· ὄψρον μῦτε πικρότερον χολῆς ἀφροσύνης, καὶ πικροτέρων μάλλον μαχαιρᾶς δισόμου· καὶ πάλιν ἀλλὰ ἀποπηδήσον, καὶ μὴ ἐγχεροσύνης, μῦτε ἐπισήσης σὸν ὄμμα σπὸς αὐτῶν· πολλὰς γὰρ ἔβρωσα κατωβέβληκε, καὶ ἀναειθιμηταί εἰσιν, οὐς πικρόνδκου· εἰ δὲ μὴ, φησὶ, μετμεληθῆσθαι ἐπ' ἐχάτων σου, ἡμεῖς ἂν κατωβέβωσι σάρκες σώματος σου, καὶ ἔρῃς, πῶς ἐμίσσησθα παιδείαν, καὶ ἐλεγχῆς δικαίων ἐξέλιπεν ἡ καρδιά μου· ὕψι ἡσυχάζουσι παιδωνίς με καὶ διδάσχοις με, ἢ παρέβαλλον τὸ ἔς με, παρ' ὀλίγον ἐγχομῶν ἐν παντὶ κακῷ· ἵνα δὲ ὄψι πλεόνων ἀρεκτεσῶμεν τὴν μαρτυρίαν, καὶ εἴτινα παρήκαμεν, οἱ σοφοὶ ἑαυτοῖς τὰ κατὰ ἐπιλέγοντες, ἐκ τῶν ἱερῶν γραφῶν ἐπισκευάσθη, παραιτήμενοι πάντα τὰ φαῦλα εἰς τὸ ὅστις ἀρεθῶναι ἡμᾶς ἐν ζωῇ αἰωνίῳ παρὰ Θεῷ.

Παῖς ὑποταγῆς γυναικὸς ἀπὸς ἄνδρα, καὶ φιλάνδρα καὶ σώφρονα.

Κ Ε Φ Α Λ Η.

Ἡ δὲ γυνὴ ὑποτασσέτω τῷ ἑαυτῆς ἀνδρὶ· ὅτι κεφαλή τῆς γυναικὸς ὡς ὁ ἀνὴρ ὑπάρχει, τὸ δὲ ἀνδρὸς τὸ πορφόριον ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, κεφαλὴ εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστός· τὸ Χρῆσθαι δὲ κεφαλὴ ὁ Θεὸς ἐκ πατρὸς αὐτοῦ· μὴ ὡς τὸν παντοκράτορα Θεοῦ· ἡμῶν καὶ πατέρα τῆς ἐκείνου καὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος κύριον πάσης τῆς πνοῆς καὶ δυναμείας δημιουργῶν, καὶ τὸν ἡγαπήμενον ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν κληρῶν ἡμῶν ἡσυχάζον, ἢ ἡ δόξα τῷ Θεῷ, φοβηθῆτε τὸν ἄνδρα ὡς κύριον· καὶ ὡς ἡ ἀπὸ αὐτῆς ὑπάρχουσα ἀρεκτεσῶν ἐν τῆς ὄψεσιν αὐτῆς, ἵνα καὶ ἐπὶ σοὶ μακαριωθῇ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς σοφίας τῆς λογισμῶν διὰ Σολομῶντος τὰ δε· γυναικα ἀνδρῶν τὴν ἀρεκτεσῶν· τιμιωτέρα δὲ εἰς λίθων πολυτελέων ἢ τὴν αὐτῆ· ἀρεκτεσῶν ἐπ' αὐτῆ ἡ καρδιά τῷ ἀνδρὸς αὐτῆς· ἢ τὸν αὐτῆ σκυλῶν ἐκ ἀπορήσει· ἐνεργεῖ γὰρ τῷ ἀνδρὶ ἀγαθὰ

A sapientiam sororem tuam esse, prudentiam vero familiarem tibi effice, ut te ab aliena, & improba muliere seruet; si te verbis ad gratiam compositis aggressa fuerit: ex fenestra enim domus suae in plateam prospiciens quemcumque videris ex filiis imprudentibus adolescentem mentis indigentem, praevalentem per forum, per transitus adium suarum, & loquentem in tenebris vespertinis, cum est nocturnum silentium, & caliginosa nox, huic occurrit specie meretricia, quae adolescentem e corde evolare facit, est vero ipsa pennata, & luxuriosa: pedesque ejus nunquam domi quieti, nunc vagatur foris, nunc in plateis ad omnem angulum insidiatur, deinde prebensum adolescentem desculata est; & impudenti vultu se allocuta: Victimam pacifica mihi est, hodie vota mea reddo, ob hanc causam exivi obviam tibi, cum tui videndi desiderio tenerer, reperi te, funibus leblum meum tetendi, Aegyptiis tapetis stravi, cubile meum croco sparxi, & domum meam cinnamomo, veni fruamur amicitia usque ad aurotam, veni, & revolvamur in amore: & quae sequuntur, quibus subiungit. Illum autem multa confabulatione decepit, & laqueis labiorum abripuit, ille vero secutus est illam insensibilis. Ceppi delusus. Et rursus ait: Ne attendas mulierem nequam, mel enim stillat ex labiis meretricis, quae ad tempus fauces tuas suavitate afficit, sed postea felle amarum, & acutius gladio duplicem aciem habente reperies. Et iterum: Sed aufuge, ne moram trahas, neque oculum tuum in eam intendas, multos enim insidioso vulnere prostravis, & innumera biles occidit; quod si non fugeris, ad extremum, inquit, pernitebit te, cum carnes tuae detrita erunt, & dices, quomodo disciplinam odi, & reprehensiones iustorum declinavit cor meum? non audivi vocem castigantis me, & cum me doceret, aures non addidisti, parum absuit, quin in omni malo essem; Sed me testimonia longitius producimus, ac si quae sunt, quae commoda erunt vobis, colligendo, confirmate vos de scripturis sanctis, prava omnia declinantes. Ut sancti in vita sempiterna apud Deum reperiamini.

De uxore viro subjecta, & virum diligente, ac casta.

CAPUT VIII.

Mulier vero subjecta sit viro suo, quoniam vir caput est mulieris; viri autem in via justitiae incendit caput Christus, Christi vero caput Deus, idemque pater ejus. Ergo post omnipotentem Deum nostrum, eundemque patrem praesentis, & futuri saeculi dominum, omnium animae, atque angelorum auctorem, & post dominum nostrum Jesum Christum filium ejus dilectissimum, cujus gloria Deo, time virum tuum mulier, & reverere eum, ita ut ei soli placere velis, & ubi ei ministrandum est, voluntati ejus satisfacias, ut maritum tuum de te sapientia laudet, cum per Salomonem ait, Mulierem fortem quis inveniet? hujusmodi mulier pretiosior est lapidibus magni pretii; Confidit ei cor viri sui, quae talis est spoliatorum non indigebit, operatur enim viro suo utilia per universam vitam, quae nendo fecit manibus suis ex lana

Ceppus avis, cujus meminerunt Nicander, Aratus, & Callimachus, magis alii, & parte corporis ferunt ex spuma marina vivere: hanc cum piscatores capere volunt, projiciunt procul spumam, quam postea tantum attrahunt procul, donec Cephus paulatim cupiditate spuma trahatur, & illectus, in manus incidat. Abiit in proverbium, in factus & inconsideratus.

lana & lino, qua essent commoda ad utendam: A
 facta est instar navis negotiantis congregando ei
 e longinquo facultates, & surgit de nocte, &
 alimenta impertit familia, & opera distribuit
 ancillis. Contemplata est agrum, & emit il-
 lura, & ex fructibus manuum suarum possessio-
 nem seruit, succinctis lumbis, brachia sua fir-
 navit, & gustu didicit, bonum esse operari:
 non extinguatur lucerna ejus tota nocte, cubitos
 suos ad utilia extendit, & manus suas susti-
 net; & fructum porrexit inopi; non habet
 curam domesticorum vir ejus; omnes enim qui
 apud eam sunt, vestiti sunt duplici amictu, &
 fecit viro suo stragula, & ex bysso, ac purpu-
 ra indumenta: illustris vero est in portis ma-
 ritus ejus, cum sedet in concilio cum seniori-
 bus incolis: Andones fecit, & vendidit Phoeni-
 bus, & cingula Cebanensis: splendide & decore
 vestivit, & letitiam cepit in extremis diebus;
 os suum aperuit sapienter, & accommodate, &
 ordinem adhibuit lingua sua: anguste semita
 domus ejus, cibum non sumpsit otiosa; os suum
 aperit sapienter, & legitime, leges de elec-
 tiosyns in lingua ejus: surrexerunt filii ejus,
 & ditati laudaverunt eam: multa filiae acqui-
 fuerunt operi, & multa comparaverunt poten-
 tiam, in vero antecellit, & superalli omne.
 Ne fit in te falsa species placendi, neque vana
 pulchritudo mulieris, mulier enim pia benedi-
 ctionem fert: ipsa vero timorem domini lau-
 det: Date ei de fructibus laborum ejus, &
 vir ejus in portis laudetur. Et iterum: mu-
 lier fortis corona viro suo. Ac turtus: multe
 mulieres edificaverunt domum. Intellexistis quas
 laudes mulier pudica, & mariti sui amans a do-
 mino Deo ferat. Quare si vis fidelis esse domo,
 eidemque placere, ne comas te, ut alienis vi-
 ris placeas, neque meretricula capillum calami-
 stratum, aut vestitum, aut calceos adgestan-
 dum imiteris, ut eos qui istis irretiuntur, ad
 te pellicias: haec enim tamen non facias ad
 peccandum, sed tantummodo ad cultum, tam-
 en ne hac quidem ratione & via futuras pe-
 nas effugies, quae alium coegisti, ut ad te
 appetendum alliceretur, neque cavisti, ut ne-
 que ipsa peccato succumberes, neque aliis
 scandalo; quod si etiam pecces temptam de-
 dendo, ipsa deliqueris, & animae alterius rea
 fueris. Deinde cum in uno quasi semel de-
 spicenter peccatum commiseris, ad alios rur-
 sus deslestes sine sensu doloris, sicut ait scri-
 ptura: Cum venerit impius in profundum pec-
 catorum, contemnit: insequitur vero eum de-
 decus, & probrum. Hujusmodi enim mulier
 deinceps crudeliter sauciata animas insipientium
 illaqueat. Audiamus igitur quomodo
 divina scriptura eas, quae tales sunt, notat
 cum ait: odi pejus morte mulierem, quae est
 venatio, & sagena cordis, laquet vero manus
 ejus; & alias, quale est monile aeneum in na-
 ribus suis, talis est pulchritudo mulieris mali-
 tiosa; & iterum, sicut in ligno vermis, sic
 mulier malefica viro perdit: & rursus, pra-
 stat habitare sub dio in angulo, quam cum mu-
 liero loquace. & pugnace. Ne igitur vos, quae
 Christianae estis, tales imitemini. Si autem
 vis fidelis esse viro tuo, stude, ut eiantem
 placeas, in plateis vero caput tuum obnaube:
 obtegendo enim caput, aspectum curiosioribus
 ocludes. Ne pingas faciem tuam, quam tibi
 Deus finxit: nihil enim in te est, quod

κατὰ πάντα τὸν βίον, μνησαμένη ἑσέν κ' ἄλιον ἐποίη-
 σαν ἢ χρῆμα ταῖς χερσὶν αὐτῆς· ἐγχεσθὲ, ὡς πῦρ ἐν
 πορθημένῃ, μακροδουρα σινηγῶσα αὐτὴ τὸν βίον· καὶ
 ἀνίσταται ἐκ νυκτὸς, καὶ ἰδωκὸς βρωματι τῶ δίκῳ, καὶ
 ἔργα ταῖς θεραπεύαις· θεωρήσασα γυμνασίου ἐπαρ-
 τὸ· ἀπὸ δὲ καρπῶν ἰδῶ χερῶν αὐτῆς ἐφύλαξε κτήμα,
 ἀναζωσαμένη τὴν ὀσφύν αὐτῆς ἤρεισε τὸς ἰαυτῆς βρα-
 χίονας, καὶ ἐγχεσθὲ, ἔτι καλὸν τὸ ἐργάζεσθαι, &
 ἢ ἀποσβέννυται ὁ λύχνος αὐτῆς ὄλιον τῶν νυκτῶν. τὰς
 πηγὰς αὐτῆς ἐκτεταίεις τὸ χρῆμα, τὰς χεῖρας αὐ-
 τῆς ἐπέδει ἐκ ἀσχητῶν χεῖρας δὲ αὐτῆς διείλωξε πί-
 νθη· καρπὸν δὲ κείττει πτωχῶ· ἢ φοροῖται ἰδῶ ἐν οἴ-
 κῳ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ παρ' αὐτῆς εἰσι συνέδου-
 λῶν διδάσκαλοι σοφίας, καὶ χαλῖνας ἐποίησε τῶ ἀνδρὶ αὐ-
 τῆς ἐκ βύσσου καὶ πορφύρας συνέδουμα· περιβλεπτοὶ δὲ
 γίνονται ἐν πύλαις ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἡνῶκα ἀνκαθίτη ἐν
 συνέδριον μὲν ἰδῶ ἀρεσβυτέρων ἰδῶ κατεκίτην· σιδή-
 ρων ἐποίησε, καὶ ἀπέδοτο τοῖς φοινίξιν περιζώματι δὲ
 τοῖς Χαναταῖοις· δόξαν καὶ ἀσπίειαν συνέδουστο· καὶ
 ἀσπίει ἡνῶκα ἡμέραις ἰσχυαῖς· σῶμα αὐτῆς διείλωξε
 σοφῶς καὶ ἀροσπικόντως καὶ τίξιν ἐσείλατο τὴν γλώσσην αὐ-
 τῆς· ἐγγυαὶ δὲ δὴλατῆβαι οἰκῶν αὐτῆς· οἱ πῖ δὲ ὀκνη-
 ρὰ ἐκίφαγε· τὸ σῶμα αὐτῆς ἀνοίξει σοφῶς καὶ ἐνομίως·
 θεσμοὶ δὲ ἐλεημοσύνῃς ἐπὶ τῆς γλώσσης αὐτῆς· ἀνέ-
 σθησαν τὰ τέκνα αὐτῆς & πλεθυσαντα ἡέσαν αὐτῶν, καὶ
 ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐπῆνεσεν αὐτῶν· πολλοὶ θυγατέρες ἐκ-
 τῆσαντο πλεθον, πολλοὶ ἐποίησαν δὴαμιν· σὺ δὲ
 ἐπὶ κερκεσαι & ἐπὶ κερκεσαι πᾶσας· ψαδῆεις ἀρεσκειαι καὶ
 ματινο· κάλλος γυναικὸς μὴ ἐσὼ σοι· γυνὴ γὰρ ἀρε-
 βῆς εὐλογεῖται, φόβον δὲ κυρῆς αὐτῆς αἰνεῖται· δὲ αὐ-
 τῆ ἀπὸ καρπῶν χειλέων αὐτῆς, καὶ ἀνείδω ἐν πύλαις
 ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· καὶ πάλιν, γυνὴ ἀνδρείας εἰσφάνος τῶ ἀν-
 δρὶ αὐτῆς, καὶ πάλιν· πολλοὶ γυναικες ὠκοδόμησαν
 οἶκον· μεμαθήκατε, ἐποῖα ἰσχυαῖα γυνὴ σώφρων καὶ
 φιλανδρος λαμβάνει ἀπὸ κυρῆς τῶ Θεοῦ· εἰ πιστὴ & ἀ-
 ρεβῆ καὶ ἐφ' βύβλῃς εἶναι ὡ γυνῆ, μὴ καλλωπίξῃ ἐπὶ τῶ
 ἀρεσκειν σε ἀλλοφίλοισ ἀνδράσι, μὴ δὲ τὴ τῆς ἐπιείχου-
 ρῆς ἐμαλέ γυματι, ἢ συνέδουματι, ἢ δῖσεις μὴ μὸ φο-
 ρεῖν ἐπὶ τὸ ἰσχυαῖσαι σε τὸς εἰς τὰ τοιαῦτα παρῖδου-
 μῶν· καὶ γὰρ εἰ σὺ ἐπὶ τὸ ἀμυρτανεῖν τυπὴ ποιῆς
 τὴ μύση, ἐπὶ δὲ τὸ μοῖον καλλωπίξῃσαι, ἢ ὄνως
 ἐκφουξὴ τῆς δίκῳ εἰς τὴ μὲν τυπὴ, ἀναγκάσασα
 ἐποικηθῆναι σοι τινὰ, εἰς τὸ ἐπιθυμησῆσαι σοι, καὶ
 μὴ ἑαυτῶν φυλάξασα ἐπὶ τὸ μῆτι σε ὑποπισεῖν ἀμαρ-
 τία, μὴτε μὴ ἐτέρως σκανδάλῳ εἰ δὲ ἀμαρτήσεις
 σιδῶσα ἑαυτῶν, καὶ σὺ ἐπλημμύλησας, κἀκείνους συνέ-
 χος τῆς ψυχῆς ἰσχυῶς. εἴτα ἀμαρτήσασα ἐφ' οὐδὲ,
 ὡσπερ ἀπορῆσασα ἐκ ἀπαξ, ἐφ' ἐτέρως ἐκβαστήσῃ πᾶ-
 λιν ἀπληγκυῖα· κατὰ φησὶν ὁ Θεὸς λόγος· ὅταν
 ἔλθῃ ἀσπίβης εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ· ἐπίρ-
 χεται δὲ αὐτῶ ἀτιμία καὶ οὐκείδος· ἡ γὰρ τοιαῦτη λοι-
 πὸν ἀφείδως πῆρωμῆ παρῖδῆει ψυχῆς ἀφρονῶν
 μαθῶν ἐν καὶ τὰς τοιαύτας πῶς δελαμβῆσει ὁ Θεὸς
 λόγος φασκῶν· ἐμίσησα ὑπὲρ τὸν θάνατον τὴν γυ-
 ναῖκα· ἡ τις εἰσι θῆρῶμα καὶ σαργῆ καρδίας· δισ-
 μοὶ δὲ χεῖρες αὐτῆς· καὶ ἐν ἀλλοῖς, ὡσπερ ἐπίπτον
 χρυσῶν ἐν ῖνι ὄσος, ὡτο γυναικα κακῶφρονι κάλλος·
 καὶ πάλιν· ὡσπερ ἐν ἔϋλῳ σκώληξ, ὡτως ἀπόλυτον
 ἀνδρας γυνὴ κακοποιος· καὶ πάλιν, κρείσσον εἰπεῖν
 ἐπὶ γυνῆς ἢ πατρὸς, ἢ μὲν γυναικὸς γλασκῶδος,
 & μαχίμης· μὴ ἂν μμείοδε τὰς τοικῶτας γυνῆ κας
 ὑμεῖς αἱ Χεστῶναι ὑπαρχῶσαι· πιστὴ δὲ θείωσα εἶ-
 ναι

Prov. 31.

Prov. 31.

E

και τῶ σὺ αἰδεῖ, ἀποστρεῖ εἰς τὸ ἀρίσκειν αὐτῷ μόνῳ· ἐν δὲ ταῖς πλατείαις στίπασα τὴν κεφαλάν σου· διὰ γὰρ τῆς ἐπικαλύψεως ἐπακλείσθεις τὴν θῆραν τοῖς περιερχομένοις· μὴ καταζωγραφῆσαι τὸ ὑπὸ Θεοῦ πεποιημένον πρόσωπον· ἰδοὺ γὰρ ὡς σοὶ, ὁ κοσμήσας δέεται· ἐκείτηρ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός, καλὰ λίαν· ἀσιλγῆς δ' ἐν καλῷ ἐπικοσμήσας, τεχνίτη χάριν ἐσυβείζει· καὶ τὴν βλάπτουσα τὴν ὀδοποιεῖ σε ποῖα, περικαλύπτουσα ἑαυτὴν, καθὼς ἀρεπεί γυναιξίν.

Ornatu indigeat, quandoquidem universa, quae Deus fabricatus est, pulchra nimis; impudicus vero ornatu pulchrae formae additus artificis gratiam contumeliose dedecorat: Incede ergo deieclis oculis deorsum, atque obtusa, ut mulieres decet.

Ne mulier cum viris laeet.

CAPUT IX.

Περὶ τῆ μη συνθέσθαι γυναῖκα ἀνδράσιν.

ΚΕΦΑΛΑ Θ.

Περίσσευσεν τὴν ἐν βαλανείῳ μὲν ἀνδρῶν ἀπικτον γυναικίῳ λῦσιν· πολλὰ γὰρ τὰ δίκτυα τῆ πομπῆ· ἀνδρογυνον γυνὴ πῖσῃ μὴ λυέσθω· εἴ γὰρ περκαλύπτεται τὸ πρόσωπον τὴν ἀπ' ἀλλοτῶν ἀνδρῶν ὄψιν μὲν αἰδῶς κρύπτουσα, πῶς γυμνὴ μὲν ἀνδρῶν ἢ ποικίτη εἰς λαβρὸν εἰσέλθεται; γυναίκα δὲ ὄντος βαλανείου εὐπίπτει μὲν αἰδῶς μιμητικῶς λυέσθω· μὴ περισσεύειν δὲ λῦσιν ποιεῖσθω, μηδὲ ἐν μίση τῇ ἡμέρᾳ, ἀλλ' εἰ θανάτην, μηδὲ καθ' ἡμέραν· ὥρα δὲ σὺ εἶσω ταχὴ ἢ τῆς ἡσυχασίας δεκάτη· δεῖ γὰρ σε πιστῶ ἔσθαι ἐκ πάντων καὶ πάντοτε τὴν πολυφθάλμον περιεργίαν φέρειν.

CAve etiam in balneo indecoram cum viris lavationem; multa enim sunt damonis retia. Christiana femina ne cum viris laeet: etenim si se tegit, ut oculos alienorum virorum cum pudore vitet, quomodo hujusmodi mulier cum viris in balneas ingreditur? Si vero fuerit balneum muliebrē, laeet modeste, verecunde, & moderate, non autem supervacue neque nimis, neque tepius, neque meridie: immo si feri, potest, neque quotidie. Sit vero institutum tempus tempestivae lavationis hora decima; oportet enim te, quae fidelis es, omnibus modis, ac semper multorum oculorum curiositatem vitare.

De muliere pugnax, & loquax.

CAPUT X.

Περὶ μαχίμου ἔγλωσσώδους γυναίκος.

ΚΕΦΑΛΑ Ι.

Τὸ δὲ μαχίμον σου πρὸς πάντας, μάστιγα δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀνδραγαθίαν περίκοφοι πῖσῃ ὑπερχεῖσθαι· ἴνα σὺ ὁ ἀνὴρ ἴαν ἢ ἀπίστος, ἢ ἄδικος, μὴ διὰ σε σκανδαλίσει βλασφημίᾳ Θεοῦ, καὶ σὺ τὸ εἶναι κληρονομος εὐεθῆς παρὰ Θεοῦ· οὐ γὰρ φησι δι' ἃ τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν· εἰ δὲ πιστὸς ὑπάρχεισθαι ὁ ἀνὴρ, ἀναγκασθήσεται, ὡς εἰδῶς τὰς γραφάς εἰπεῖν τὸ ῥῆμα τὸ γεγραμμένον ἐν τῇ σοφίᾳ, κρέσσον οἰκεῖν ἐν ἱρήμῳ, ἢ μὲν γυναικὸς ἔγλωσσώδους καὶ μαχίμου· αἱ ἂν γυναῖκες ὄψα τῆς αἰδῶς καὶ σωφροσύνης τὴν θεοστίβειαν ὡς εἰκνυθεῖς εἰς ἐπιστροφὴν καὶ προσηλυτῶν πῖσιν· καὶ ταῖς ἐκτός πασιν, εἴτε γυναιξίν, εἴτε ἀνδράσιν, καὶ εἰ δι' ὀλίγων νεοθετησάντες ἐπαιδείσασθαι ὑμᾶς ἀδελφοὶ καὶ θυγατέρες καὶ μέλη ἡμῶν, ὡς σοφοὶ καὶ αὐταὶ ἀλοδοροῦνται τὴν βίβλιν διαμενέετε· ἐκζητεῖτε μαθημάτων γινώσκων, δι' ὧν διαψέσθε τὴν τῶ κυρίου ἡμῶν ἐγγύσθαι βασιλείαν εὐαγγελίως, Ἐναπαύσθεσθαι εἰς τῆς αἰῶνας ἡσυχίας, Ἀμήν.

CONoli autem, quae fidelis es, pugnax esse, contra ullum, praesertim contra virum tuum, ne vir tuus si infidelis sit vel Gentilis scandalum passus tua causa, in Deum sit blasphemus, & tu apud Deum illud vix sortita reperiaris: *Vae enim, inquit, ei, per quem nomen meum blasphematur in gentibus.* Si autem maritus tuus fidelis est, cogetur, ut qui scripturas sciat, dicere verbum, quod in sapientia domini scriptum est, melius est habitare in solitudine, quam cum loquace, & pugnax muliere. Vos igitur mulieres pudore, & lenitate religionem Dei, & in cum pietatem declarate itis etiam omnibus; qui foris sunt, tum viris, tum foeminis, ut sic eos ad finem tractatis, & excitetis. Quod si vos forores, & filiae ac membra nostra brevi admonitione haecenus erudimus, ipsae etiam ut sapientes perleverate sine probro vitae, & studete disciplinas nosse, quibus ad regnum Domini nostri eidem placendo appropinquare, & in eo requiescere possitis.

BIBLION ΔΕΥΤΕΡΟΝ

LIBER SECUNDUS.

Περὶ ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων.

De episcopis, presbyteris, & diaconis.

Ὅτι χρὴ τὸν ἐπίσκοπον εἶναι περικαλλῶς καὶ ἐμπειρὸν τῷ λόγῳ.

Quod oporteat episcopum esse eruditum, & in sermone exercitatum.

ΚΕΦΑΛΑ Α.

CAPUT I.

Περὶ δὲ τῶν ἐπισκόπων ἡσασαμεθ' ὑμῶν παρὰ τὸ κυρίου ἡμῶν, τὸν ποιμένα τῶν καθ' ἡμᾶς ἀμύμον ἐπίσκοπον εἰς τῆς ἐκκλησίας ἐν πάσῃ παροικίᾳ, δεῖ ὑμᾶς ὑπάρχειν ἀνεγκλήτων, ἀνεπιλήτων, ἀνεπαφῶν πάσης ἀδικίας ἀνθρώπων, καὶ ἑλάττων ἐν τῷ πνεύματι· ὅτι ἕσπερ' τινὶ τῆς νεωτερίας ἀτιξίας, καὶ

DE episcopis vero ex domino nostro audivimus, oportere eum, qui pastor est, & episcopus in ecclesiis totius parociae constitutus, alienum esse a crimine, & reprehensione, quem nulla humanae injustitiae macula attigerit, non minorem natu quam annorum quinquaginta: quod ea aetas quodammodo jam juve.

Ex con
peditaria no
ta A. factum
esse, arbi
trior Levi mu
tatione.

juveniles petulantias, & eorum, qui foris sunt, obprobriationes effugerit contra quorundam falsorum fratrum vituperationes, quas multis inferunt, dum ignorant, quod dominus in evangelio dixit, qui loquitur verbum otiosum, reddet de eo rationem domino in die iudicii: & rursus ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Sit igitur eruditus, usu sermonis exercitatus, etate inclinante. Sin vero in parva quapiam parentia etate provectus non reperiatur. & sit aliquis, cum quo qui versati sunt, testimonium dederint; dignum esse qui fiat episcopus, qui in adolescentia, mansuete, & composita vivendo, senilem etatem plane ostendat, si talium testimonio probatur, quod in pace fiat, esto episcopus. Etenim Salomon annos natus XIII. rex Israel fuit: Item Josias iuste regnavit, cum esset VIII. annorum: & Ioab septimum annum agens populum rexit. Quare etsi juvenis est, sit tamen mitis, timens, ac tranquillus, ait enim dominus per Elaiam, Domine Deus, in quem aspiciam, nisi in humilem, & quietum, & metuentem sermones meos? ad eundem modum in evangelio, Beati, inquit, mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Sit praeterea etiam misericors quia rursus dictum est, Beati misericordes; quoniam ipsi misericordia consequuntur. Ad haec, sit quoque pacis conciliator, quia rursus ait, Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Sit illi recta conscientia: sit omnis vitii, improbitatis, & iniustitiae purus, quoniam rursus dictum est, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

Matth. 5.
Matth. 5.
Ibid.
Ibid.
Ibid.

Qualem esse oporteat episcopum, & reliquos clericos.

CAPUT II.

1. Tim. 3.

Sit igitur sobrius, pudicus, modestus, constantis, sedatus, non vinolentus, non percussor, sed equus, non pugax, non avarus, non neophytus, ne superbia elatus in iudicium, & laqueum diaboli incidat: quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur. Talem vero esse oportet episcopum, qui unam uxorem duxerit, quae univertum nuptu: qui domui suae recte praefuerit. Sic enim probandus est, cum in gradu episcopi per ordinationem collocatur, an sit pudicus, fidelis, & modestus: an uxorem habeat pudicam, & fidelem, aut habuerit: an liberos pie educando, & monitis domini erudiendo, provexerit: an eum metuant: & reverentur, eidemque obediant domestici omnes. Etenim si ii quos habet secundum carnem suos, secum habet dissentientes, & repugnantes, quemadmodum quos habet extra domum familiares suos, se ei subicient, & obedientes praebent?

Quae sint inquirenda in eligendo episcopo.

CAPUT III.

Excutiatur igitur, an in iis, quae ad usum hominum, etque vitam pertinent, omni vitio vacet; scriptum est enim, Inspicite, an sit macula, & vitium corporis in eo, qui eligitur ad sacerdotium. Ergo sit etiam non iracundus: ait, enim sapientia, iracundia etiam prudentes perdit. Sit deinde misericors:

ταῖς ἐξωθεν ὀφθαλμοῦ ἐκπεφυγὼς ὑπάρχεις πρὸς τὰς τῶν Ἰουδαίων εἰς πολλὰς ἐπιφορομὰς βλασφημίας, ἢ γνωσκόντων ῥῆμα Θεοῦ τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ὅς ἐν λαλήσει ῥῆμα ἄργον ἀποδώσει περὶ αὐτοῦ λόγον τῷ κυρίῳ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. καὶ πάλιν, ἐκ τῆς λέγωντος καταδικασθῆσθαι ἐσὼ οὖν πεπαιδευμένος καὶ ἔμπειρος τοῦ λόγου καθῆκον τῆ ἡλικίας· εἰ δὲ καὶ ἐν παροικίᾳ μακρῆ ὑπαρχῶσθαι ἀποβιβηκὼς τῷ χρόνῳ μὴ εἰρίστηται μάρτυρημένος ὑπὸ τῆς συνέτην αὐτῷ ὡς ἀξιὸς ἐπισκοπῆς, διὰ τῆς νεότητος ἐν ἀφρότητι καὶ εὐπειθίᾳ γῆρας ἐπιδικασθῆναι δοκιμασθεὶς, εἰ ὑπὸ τῆς τοιούτων μαρτυρεῖται, καθίστασθαι ἐν εἰρήνῃ· καὶ γὰρ Σολομὼν δωδεκαετῆς τοῦ Ἰσραὴλ ἐβασίλευσε, καὶ Ἰωσίας ἐν δικαιοσύνῃ ὅκτω ἐτῶν ἐβασίλευσε· ὁμοίως δὲ καὶ Ἰωάννης ἐπτά ἐτῶν ἤρξε τοῦ λαοῦ, ὡς εἰ καὶ νέος, ἀλλὰ ἀσπὸς ὑπαρχῶσθαι, δειλὸς τε καὶ ἡσυχίος, ὅτι λέγει διὰ τοῦ Ἠσαίου κύριος ὁ Θεὸς, ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ πῶν ταπεινῶν καὶ ἡσυχίῳν καὶ ἔμμεντῶν τοῦς λόγους διακρίνεις· ὁμοίως καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ οὕτω μακάριοι οἱ ἄσπῆς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν· ἐσὼ δὲ καὶ ἐλεήμων, ὅτι πάλιν εἰρηται· μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεθησονται· γινώσκω δὲ καὶ εὐσυνείδητος· ἰσότης κακίας καὶ πονηρίας, καὶ ἀδικίας κεκαθαρσμένος, ὅτι πάλιν εἰρηται, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆ καρδίας, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται.

Οἶον εἶναι χρὴ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸς λοιποὺς κληρικούς.

ΚΕΦΑΛΑ Β΄.

Ἐστὼ ὁ ἐπίσκοπος ἡνθαλῖος, σώφρων, κόσμιος, εὐσεβὴς, ἀταραχὸς, μὴ παροινος, μὴ πλῆκτης, ἀλλ' ἐπιεικὴς, ἀμαχος, ἀφιλάργυρος, μὴ νεφελος, ἵνα μὴ τυφωθεὶς, εἰς κελμα ἐμπύση, καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου, ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται. τοιούτων δὲ δεῖ εἶναι τὸν ἐπίσκοπον, μίαν ἀνδρᾶ γυναικῶν ἡλικίῳν μονογάμου, καλῶς τῷ ἰδίῳ οἴκῳ προσώπι· ὅτι γὰρ δοκιμαζέσθω, ὅπῃ αὐτῷ χερσῶν νίαν λαμβάνων καθίσταται ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἐπισκοπῆς, εἰ ἐστὶ σεμνὸς, πιστὸς, καὶ κόσμιος, εἰ γυναικᾶ σεμνῶν καὶ πιστῶν ἔχει, ἢ ἰσχυρῶν· εἰ τίνα δισσεβῶς ἀναδρέψας καὶ ἐν νεότητι κυρίου παιδείας ἀφῆγαρχῶ· εἰ οἱ κατ' οἶκον αὐτοῦ εὐλαβούμενοι καὶ ἐσπόμενοι αὐτῶν ὑπήκοοι πάντες εἰσὶν αὐτῷ· εἰ γὰρ οἱ κατὰ σάρκα ἴδιοι αὐτοῦ, πρὸς αὐτὸν στασιάζει καὶ ἀπειθεῖσι, πῶς οἱ ἐξω τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἴδιοι χερσῶν αὐτῶν ὑποταγησονται.

Τίνα χρὴ δοκιμαζεσθαι τὸν ἐπίσκοπον ἀποχερσῶν.

ΚΕΦΑΛΑ Γ΄.

Ἐπιμαζέσθω ὁ ἐπίσκοπος, εἰ ἀμωμὸς ἐστὶ περὶ τὰς βιωτικὰς χρείας· γίνεσθαι γὰρ μωμοσκοπεῖσθαι τὸν μέλλοντα εἰς ἰσχυρίων ἀποχερσῶν ὑπαρχῶσθαι ὁ ἐπίσκοπος, ὅτι λέγει ἡ σοφία· ἔργη καὶ φρονίμιας ἀπολλύσιν· ἐσὼ δὲ ἀσπλαγχνος, ἀβλαβῶς,

σος, ἀγαπητικός. ὅτι λέγει κέως, ἐν τούτῳ ἂν γινώσκωται πάντες, ὅτι ἐμὴ μαθηταὶ εἶτε, ἰὼν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· ἔγω κη ἀμειψόμενος, φιλόχρηστος, φιλόστομος, ὑπερηφάνος, ἀδίκαιος, ἀσυνήθης, ἀπειθήνους, εἰδώς τῶν μάλλον ὅτι ἄξιον ὑπολήψους.

Ὅτι ἔχ' ἐκάστη χίρα δὲ μεταδίδουαι, ἀλλ' ἐδ' ὅτι τῶν ὑποκόπων ἀποκρίσει, Ἐ ὅτι καταραγῆ, μεθύσῃ, ἀργῆ ἢ μεταδίδουαι χρῆ.

Κ Ε Φ Α Λ Δ.

Εἰ γὰρ χίρα τις ὑπάρχουσα ἢ δυναμὴν ἰσχυρῶν κείν ἐν τῷ βίῳ τῷ χρησέμε, ἴσρα δὲ ἡ χίρα, ἀλλ' ἐδὲ τις ὑπάρχει ὄψ' ἄνοσον, ἢ τεκοφορίαν, ἢ δι' ἀδελφικῶν χειρῶν, ἐπὶ τούτῳ μάλλον ἰπτενάει τῶν χίρα· εἰ δὲ τις ὡς καταραγῆς, ἢ μεθύσος, ἢ ἀργός, ἐν τῷ βιωτικῷ ὀλιβεται, ἢ ἐστὶν ἄξιος ἰπτενάει, ἢ πρὸ μὲν ἐκκλησίας Θεοῦ· λέγει γὰρ ἡ γραφή πρὸ τούτων φασκουσα, ὅτι κελίας ὀκτὸς τῶν χίρα αὐτῶ ὑπὸ τῶν κέλτων, ἢ δυναμῆται ἀπτεροκείν αὐτῶ εἰς τὸ σῶμα αὐτῶ κη πάλιν ὁ ἀργός περιλάβει τὸς χίρας αὐτῶ, κη ἐφαγε τὸς σάρκας αὐτῶ· πᾶς γὰρ μεθύσος, κη πορνικός, πτωχόσει, κη ἐδύσεται διεργάσῃ κη βακωδῆ πᾶς ὑπὸδης, κη ἐν ἄλλοις· ἰὼν δὲ εἰς τὸς φιάλας κη τὸ σπῆμα δὲ τὸς ὀφθαλμοῦ σου, ὑπερὸν περιπατήσῃς γυμνότερος ὑπὲρ, ὡς ἀληθῶς γὰρ μήτηρ ἐστὶν ἡ ἀργία τῷ λιμῷ.

Ὅτι χρῆ ἀποσωφάληται εἶναι τῶν ἐπίσκοπων ἐν τῷ κρείσσον, κη τὸ ἦθος μέτερον, κη τῶν δαίτων σωμεγαλῶν.

Κ Ε Φ Α Λ Ε.

Εἰστω δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἀποσωφάλητος, μήτε πλοῦσον ἐν ἑξέτιμῶν ἢ κολακῶν παρὰ τὸ ἀποσωφῶν, μήτε πλοῦσον παρορῶν, ἢ κατωδωσῶν· ἢ λήλη γὰρ, φησὶν ὁ Θεὸς τῷ Μωσῆ, ἀποσωφῶν πλοῦσι, κη πλοῦσι ἢ ἐλεήσεις ἐν κρίσει, ὅτι τῷ κρείσσον ἢ κρείσσον· κη πάλιν, δικαίως δειξέτις τὸ εἶκον· ἢ ἢ ποτὶς λυσιπλοῦς κη αὐτάρκῃς ὑπάρχῃ τῷ ἐπίσκοπῳ, ἵνα δυναθῇ νῆρεν ἀπὸς τὸ κρείσσον τὸς ἀπαιδῶτες· ἔγω δὲ μὴ δάπανος, μὴ ἔυφης, μὴ πῶδβιος, μὴ χρησοφάγος· ἔγω δὲ ἀνέγκαιος· μακροθύμος ἐν τῷ κρείσσον· καλυδίδετος, μελιῶν κη σπυδαῶν ἐν τῷ κρείσσον βιβλοῦ· πολὺς ἐν ἀναγνωσμοῦ· ἵνα τῷ κρείσσον ἐπιμαλῶς ἰρμυκῆν, ὀμοσῶν τῷ κρείσσον κη τῷ νόμῳ τὸ εὐαγγέλιον ἰρμυκῶν· ὀμοίως τῷ εὐαγγέλιῳ σαχῶδωσαι αἰ ἐν νόμῳ κη ἀποσωφῶν ἰρμυκῆται· λέγει γὰρ ὁ κρείσσον Ἰησοῦς· ἰρμυκῆται τῷ κρείσσον· ὅτι αὐτῶ εἰστω αἰ μαρτυρῶσαι περὶ ἐμοῦ, κη πάλιν· περὶ γὰρ ἐμοῦ Μωσῆς ἔγραψε· ἀπὸ πάντων δὲ ὀφθαλμῶν ἀγαθῶς γινώσκω, νόμον κη δάπανον ὀφθαλμῶν κη δεκτικῶν ἐστὶν νόμος πεισῶν, κη τὸ δεσμῶν ἐπίσκον· ἵνα μή τις ὑποκρίσῃ τῷ κρείσσον· ἐπιμαλῶν ἢ τῷ λόγῳ ἐπίσκει, ἵνα ἢ δυναθῶν πᾶσι περὶ λέξῃ ἰρμυκῆται, κη ἐν πολλῷ δειξέτις πλοῦσις ἔξῃ κη φωνῆται τῷ κρείσσον τῷ φωνῆται τῷ κρείσσον· φωνῆται γὰρ φησὶ ὁ Θεὸς ἰσχυρῶς φωνῆται γινώσκω, ὡς ἐστὶν κρείσσον.

non sumptuosus in parva: sit caritatis studiosus, ait enim dominus: In hoc cognoscens omnes quod mei estis discipuli, si diligatis invicem. Sit promptus ad impertiendum, benevolus, viduis, hospitalis, promptus ad ministrandum, facilis ad subeundas vexationes: nihil habeat, in quo erubescat, non ignoret; quoniam dignior sit sublevatione.

Quod non sit tribuendum unicuique vidua, & aliquando anteponenda sit non vidua, & quod vidua voraci, temulenta, otiosa, non sit largiendum.

CAPUT IV.

TENIM quae vidua est, quam facere possit, ut quantum satis est, ad usus vitae sibi suppetat, alia vero non vidua, sed tamen egenus, aut propter aegritudinem, aut quia sint ei alendi filii, aut quia non potest infirmis manibus parare victum, huic potius manum porrigat. Si quis vero in iis, quae ad victum pertinent, inopia premitur, quia edax, ebriofus, aut otio deditus sit, hic non est subsidio dignus, immo neque dignus ecclesia Dei, de hoc enim ait scriptura: Piger, qui manus suam in suam abdidit, non poterit eam inde ad os referre; & rursus: Otiosus manus suas complexus est, & carnes suas devoravit: omnis enim ebriofus, & leno inopia laborabit, & lacero vestitu utetur, qui se nimium dederit somno; & alia: Si in phialas, & pocula oculos tuos dederis, audior pistillo ambulabis postea: vere enim ex otio nascitur fames.

Quod oportet episcopum non esse acceptatorem personarum & quod esse debeat moderatus, & sobrius.

CAPUT V.

NE sit autem episcopus acceptator personarum, neque plusquam par est, divitem reveretur, aut ei blandiatur, neve pauperem despiciat, aut opprimat: Non enim inquit dominus Moysi) personam divitis: accipies: & pauperis non misereberis in iudicio, quoniam domini est, iudicium; & iterum, quod iustum est, iuste persequeris. Sit contentus, cibo, & potu, qui sufficiat, ut possit sobrius esse ad monendum imperitos. Ne sit multus in infumendo, ne voluptuarius, ne delicatus, ne deditus ecclesiae suavis. Sit malorum tolerans, magna patientia in monendo, multa didicerit, meditetur de libris domini, & studeat eis, Sit multus in lectione, ut scripturas accurate interpretetur, evangelium, ut prophetis & legi consonet: legem, & prophetas, ut evangelio; ait enim dominus, Scrutamini scripturas, quia ipsae sunt, quae testimonium perhibent de me: & iterum; de me enim scripsit Moyses. Ante omnia sit episcopus bonus divisor, qui legem, & deuteriosim distinguat, & demostret quid sit lex fidelium, & quid vincula infidelium, ne quis sub vinculis ruat. Habeat, igitur curam verbi episcopo, ut possit omnia secundum verbum interpretari, ac multa doctrinae populum tuum copiose nutrias, & illustratione legis illumines: accendite enim vobis, ait quia dominus, lumen cognitionis, dum tempus est.

Quod debeat episcopus non esse turpi luero deditus, neque spondere pro alio, neque advocatus esse.

Ἀ Περὶ τῷ μὴ εἶναι τὸν ἐπίσκοπον αἰχρακερδῆ, μή τι δὲ ἰγγυῶσαι ἢ συμπορεύειν.

Κ Ε Φ Α Λ. 5.

CAPUT VI.

NE sit vero episcopus turpiter questuosus, & praertim in conspectu Gentilium, malitque ipse incom modo affici, quam alterum afficere; ne sit circumventor, ne raptor, ne defraudator, & maledicus, ne falsus testis, ne iracundus, ne contendendi cupidus, ne se negotiis vitae implicet, ne pro aliis spondeat, ne causas nummarias defendat, ne sit cupidus praesidendi, ne duplici animo, neve duplici lingua sit, ne delationem, aut maledicentiam auribus libenter excipiat, ne sit simulatōr, ne in agitando dies festos Gentilium aliquid conferat, ne vanis fallaciis, & praestigiis utatur, ne sit appetitionibus deditus, neque avarus, quod sint haec omnia inimica Deo, & amica demonibus. Haec eadem omnia episcopus exemplo suo confirmans, laicis praecipiat, inducens eos ad imitandum mores suos; facite enim, ait, reuerentes filios Israel. Sit praeterea sapiens, modeste de se sentiens, studiosus monendi de disciplina, & praecipis domini sit norma virtutis, sit ab omnibus studius, & institutis pravis vitae huius, & ab uniuersis Gentilium cupiditatibus alienus: sit attentus, perspicax ad cognoscendum improbos, & ab eis cavendum, omnium vero amicus, iustus, omnia dijudicans. Denique quaecunque in hominibus pulchra sunt, haec in se episcopus habeat. Cum enim extra omnem reprehensionem pastor erit, exemplo vitae discipulos ad facta sua, & actiones imitandas impellet, &, ut in quodam loco ait Propheta, erit sicut sacerdos, sic & populus. Dominus enim idemque magister noster Jesus Christus Dei filius primum cepit facere, deinde docere, ut in quodam loco Lucas dicit, unde ait: Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum. Vos enim episcopus oportet speculatores populi esse, quod vos quoque speculatorem habeatis Christum; & vos igitur estote boni speculatores populi Dei: ait enim dominus unicuique nostrum per Ezechielem: Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel, & audies ex ore meo sermonem, & custodies, & cum ex me nunciabis, ac cum duxero peccatorem, morte morietur, si non locutus fueris, ut abducas peccatorem a peccato suo, peccator ille in peccato suo morietur, & sanguinem eius ex manibus tuis requiram; Tu vero si explicaueris peccatori de via eius, ut auertatur, & ipse non fuerit uersus, in peccato suo peribit, & in animam tuam liberaſti. Similiter & gladius belli si ueniat, & statuas populus speculatorem ad praecavendum, & uidens gladium uenientem, non pronunciet, & ceperis animam, anima quidem peccato suo capta est, sanguis uero ex manu speculatoris requiretur, quia non significauit tuba. Sem autem significet buccina, & qui audierit non caveas, & uenerit gladius, & tollis eam, sanguis eius super ipsum erit, quia non eouis audita buccina, qui autem eouis, animam suam liberauit, & speculator, quia significauit, uita uiuet. Gladius quidem est iudicium, tuba uero sacrum euan-

Ἐστὼ δὲ ὁ ἐπίσκοπος μὴ αἰχρακερδῆς, καὶ μάλα ἐπὶ τῶ ἐθνῶν· βλαπτόμενος μάλλον ἢ βλαπτῶν· μὴ κλονέκτης, μὴ ἄρπαξ, μὴ ἐπορευτής, μὴ φιλοπλότος, μὴ μισόπτωχος, μὴ κατάλαλος, μὴ ψαυδομάρτυς, μὴ θυμώδης, μὴ φιλόμαχος, μὴ ταῖς τῷ βίῃ ἀπραγματείαις συμπλεγματῆς, μὴ ἰγγυῶμενος τινα, ἢ συμπορεύειν δίωκτι χρηματικαῖς, μὴ φίλαρχος, μὴ δίγνωνμος, μὴ δίγλωσσος, μὴ ἀπὸς ὄψοβαλλῶν, ἢ καταλαλιῶν φιλόποτος, μὴ ταῖς ἰορταῖς τῶ ἐθνῶν ἐπορευόμενος· ἀπάτας ποταῖς μὴ χροῖμενος, μηδὲ ἐπιθυμητικός, μηδὲ φιλαργυρος, ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα ἐχθρὰ τῷ Θεῷ ὑπάρχει, καὶ δαιμόνων φίλα· ταῦτα δὲ πάντα ὁ ἐπίσκοπος καὶ τοῖς λαϊκοῖς ὀφθαλμοῦ μὴ παραγγελλέτω, ἐναρῶν αὐτὸς μιμητὴς γίνεσθαι τῶ ἑαυτῷ ἔσθαι· εὐλαβεῖς γὰρ φησι, ποιήσατε τὸς υἱὸς Ἰσραὴλ· ἐγὼ δὲ σοφός, ταπεινοφρων· νεότητικὸς ἐν ταῖς κριμακαῖς παιδείαις, καλοφρονῶμενος, ἀποπειτυγῆμος πασι τοῖς ἐν τῷ βίῳ τοῦτοῖς ἐπιτηδευμασι, καὶ πασαις ἐθνικαῖς ἐπιθυμίαις· ἐγὼ εὐσπῆς αἰσός, ὅξυς ἀπὸς τὸ γινῶναι τὸς φαῦλους, καὶ φυλάσσειν αὐτῶν· φίλος δὲ ὢν πάντων, δίκαιος, κερτικὸς, καὶ ὅσα καλὰ ἐν ἀνθρώποις εἰσίν, ἢ ὑπάρχει, ταῦτα ὁ ἐπίσκοπος ἐν ἑαυτῷ κερτῆσθαι· ὅτι ἀνεπίληπτος ἀδικίας ὢν ποιμὴν τὸς ἰδίους αὐτῷ μαθητῶν ἀναγκασεῖ καὶ διὰ τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶ ἀποβῆναι τῶ ἰδίῳ αὐτῷ ποιημάτων μιμητῆς ἀξίως γρηγορήσῃ, ὡς λέγει περὶ ὁ ἀποστόλης, καὶ ἔσθαι καθὼς ὁ ἱερεὺς, ἔσθαι καὶ ὁ λόγος· καὶ γὰρ ὁ κριεὸς ἡμῶν καὶ διδάσκαλος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἤρξατο ἑαυτὸν ποιεῖν, καὶ τῶ διδάσκειν, ὡς καὶ λέγει ὁ Λουκῆς, ὢν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν καὶ διδάσκειν, διὸ φησιν, ὅς δ' ἂν ποιῆσθαι ἐδιδάξῃ, ὅπως μεγαλὴ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ· σκοπὸς γὰρ εἶναι δεῖ ἡμῶν τὸ λατῶ τῶ Θεῷ, ὅτι καὶ ἡμεῖς σκοποὶ ἔσθαι τῶ Θεῷ, καὶ ἡμεῖς ἂν γινώσκοντες ἀγαθοὶ τῶ λατῶ τῶ Θεῷ, ὅτι λέγει κριεὸς ὁ Θεὸς τῶ Ἰσραὴλ ἀπὸς ἑκάστου ἡμῶν φάσκον, υἱὸ ἀνθρώπου, σκοποὶ δὲ δικάσῃ τῶ οἴκῳ Ἰσραὴλ, καὶ ἀκρόση ἐκ σομάτος μου λόγον, καὶ ὄψοφυλάξῃ καὶ ὄψοφραγῃ αὐτῶ παρ' ἐμῶν, ἐν τῷ λέγειν μοι τὸ ἀνομιῶν, θανάτῳ ἀποθανῶν, καὶ ἐκ ἐλάλησας τὸ δίκαιον εἶναι ἀνομιῶν ἐκ τῆς ἀνομιῆς αὐτῶ, ὁ ἀνομιῶν ἐκείνος ἐν τῇ ἀνομιῆ αὐτῶ ἀποθανέσθαι, καὶ τὸ αἷμα αὐτῶ ἐκ τῆς χειρὸς μου ἐκλήψω· σὺ δὲ εἰδὼν διαστῆλθαι τὸ ἀνομιῶν ἀπότῃς οὐδὲ αὐτῶ ἀποτρέψῃς ἀπ' αὐτῆς μὴ ἀποτρέψῃ, αὐτὸς ἐν τῇ ἀνομιῆ αὐτῶ ἀποθανέσθαι καὶ σὺ τῶν ψυχῶν σου ἐφίσσω· ὡσαύτως δὲ μάχαιρα πολέμου, εἰδὼν ἢ ἐρχομένη καὶ εἴσῃ ὁ λαὸς σκοποὶ ἐκ ἀποφραγῆ, καὶ ἰδὼν αὐτῶν ἐρχομένην, μὴ ἀποφραγῆσθαι, καὶ λάβῃ ψυχῶν· ἢ μὴ ψυχῆ τῇ ἀμαρτίᾳ αὐτῆς ἐλάθῃ· σὺ δὲ αἷμα ἐκ χειρὸς τῶ σκοποῦ ἐκλήψῃσθαι, ὅτι ἐκ ἐσθμάνῃ τῶ ἀποφραγῆ· εἰδὼν δὲ σημάτω, καὶ μὴ φυλάξῃται ὁ ἀνομιῶν, καὶ ἐλάθῃ ἢ μάχαιρα, καὶ λάβῃ αὐτὸν, τὸ αἷμα αὐτῶ ἐκ αὐτῶ ἔσθαι ἐκ ἐφραγῆσθαι αἰσῶν τῆς κερτικῆς· ὁ δὲ φυλάξῃσθαι, τῶν ψυχῶν αὐτῶ ἐφίσσω· καὶ ὁ σκοπὸς ἐπὶ ἰσθμῶν, ζῶν ζῶσθαι· μάχαιρα μὴ ἐσθαι ἢ κριεὶς· ἀποφραγῆ δὲ, τῶ ἰσθμῶν ἀποφραγῆσθαι· σκοπὸς δὲ, ὁ κριεὶς τῆ ἀποφραγῆσθαι.

Ex. 1.

ἐπίσκοπος· ἂν δὲ παύσονται ἁμαρτάνεσθαι καὶ ἁμαρτάνουσι πάλιν τὴν κλητίαν ἐὰν μὴ ἐλογχῶνται· καὶ ἁμαρτάνουσι τῆ λαοῦ, εἰς ὑμᾶς ἡ ἁμαρτία τῆ ἀγνότητος ἀποδίδεται· διὸ τὴν ἀνατροφομίαν ἐν ἀπειθείᾳ, ἠδὲ πείρῃ· καὶ ἐλογχῆται μὲν παρῆσι, τὴ ἀγνοήτου διδάσκου· τὴν ἰστορίαν εὐαγγελίου· τὴν πειρασμίαν ἐπιπέσει· τὰ αὐτὰ πάλιν αὐτῶν λόγων, ἀδελφοὶ ἁμαρτάνουσα· ἐκ γὰρ τῶ πολλοῦς αἰσῶν εἰς τὴν δυνάμειν αὐτῶν καὶ ἀσπῆτι τῶ καλῶν ποιῶσαι· καὶ τῶ πονηρῶ παρατηρηθῶναι· λίγαι γὰρ ἔσονται οἱ Θεοῦ, ἁμαρτάνουσι αὐτοῖς πῦτα· ἴσως ἀποστῆται τῆς φωνῆς· καὶ πάλιν· ἐὰν ἀρα ἀκούσῃ· καὶ ὁ Μωϋσῆς φωνῆ τῆ λαοῦ, ἐὰν ἀκού ἀκούσῃ κλητῶ Θεοῦ· καὶ ποιῆσαι τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ εὖ· εἰς ἐσθλαμῶν αὐτῶν· καὶ πάλιν· ἀκου Ἰσραὴλ, κλητὸς ὁ Θεός σου, κλητὸς εἰς ἔσθ· καὶ ὁ κλητὸς εἰς τὸ εὐαγγελίῳ πολλοῦς λαοῦς μνησθήσεται· λίγαι· ὁ ἔχων αὐτὰ ἀκούσῃ, ἀκούτω· καὶ ὁ σοφὸς Σολομῶν φησὶ· ἀκου υἱὸν πατρὸς πατρός σου, καὶ μὴ ἀπόστη θυσίας μητρός σου· καὶ μέλει σήμερον οὐκ ἔχουσιν· καὶ δοκίμους γὰρ ἀποδοῦναι παρηκουσῶν καταλείψαντες τὸν Θεόν καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ εἰς τὴν ὀλιθίαν, καὶ δυνάεις αἰρέσεις κατασκευαστῆς, καὶ ἂν αὐτῶν ἰσχυρῶν.

Ὅσον χρὴ εἶναι τὸν μεμνημένον.

Κ Ε Φ Α Α ζ.

ΓΝΩστὸν δὲ ἴσω ὑμῖν ἀγαπητοὶ, ὅτι οἱ βαπτισθέντες εἰς τὸν ὄνατον τῶ κυρίου Ἰησοῦ, αἰτί-
τι ἐπέλυσον ἁμαρτάνειν οἱ τοῦτοι· ὡς γὰρ οἱ ἀπο-
στατῶντες ἀπολύθησαν ἀπὸς ἁμαρτίαν ἰπαρχυσιν, ὡς
καὶ οἱ σωμασποδοῦντες τῶ Χριστῶ ἀσφακτι ἀπὸς ἁ-
μαρτίαν· ἢ πειρασμῶν ἂν ἀδελφοὶ λυσάμενοι τὴν
τῶ τῆς ζωῆς λαβῶν, εἰ ἀσφακτι τῶ τῆ ἀνομιῶν
ἀπολύθησιν· ὁ δὲ ἁμαρτάνουσα μὲν τὸ βάπτισμα
ἔσθ· ἐὰν μὴ μετανοῶ, καὶ ποιῶται τὸ πλημμελεῖν,
εἰς γίνεσθαι κατακελεύσεται

Πεὶ συκοφαντιμῶν ἦτι ἐλογχόμενους.

Κ Ε Φ Α Α η.

Εἴ τις ἐπὶ ἀπίστων συκοφαντηθῆ ἔσθ· τὸ μη-
κέτι αὐτοῖς σωμασολογίαν, γινώσκουσι, ὅτι
μακάριος ὁ τοῦτος ἰπαρχεὶ Θεῶ, καθὼς καὶ ὁ κλη-
τὸς εἰς τὸ εὐαγγελίῳ λίγαι· μακάριοι εἰσι, ὅταν
οικεθίσωσιν ὑμᾶς, ἢ διώξωσιν, ἢ εἰπωσὶ κατ' ὑμῶν
πάν πονηρὸν ῥῆμα ψαδόμενοι· εὐκοῦ ἰμῶ· χαιρε-
τε, καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς εἰς
τῆς ἡρανοῦς· εἰ ἂν τις βλασφημηθῆ ἐπὶ ψαδμα-
τι, μακάριος ὁ τοῦτος· λίγαι γὰρ ἡ γραφή, ἀπὸ
ἀδοκίμου, ἀπέφασκε παρα Θεῶ· εἰ δὲ τις ἐλογχῆται
ἀπὸς τῆ ἀνομιῶν, ὁ τοῦτος ἢ μόνον ἑαυτῶν ἐβλα-
ψῶν, ἀλλὰ καὶ βλασφημίαν ἀποστέλλει τῶ κοινῶ
τῆς ἐκκλησίας σώματι, καὶ διδασκαλίᾳ, ὡς μὴ
κοινῶν ἑαυτῶν, ἢ λόγῶν εἶναι καλά, καὶ θεο-
δοσιμῶν καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τῶ κυρίῳ, ὅτι λίγαι, καὶ
ἢ ποιῶσιν, ἔσθ τῶ τοῦτος ἐλογχόμενος ἀληθῶς
ἀποκελεύσεται μὲν παρῆσι ὁ ἐπίσκοπος, εἰ μὴ
μιτιβαλωσται τῶ ἔσθ.

Agelium: speculator autem episcopus, qui
præest judicio, & ecclesie, quem oportet
prædicando testari, & affirmare de judicio.
Si enim non denunciatum, & testatum po-
pulo erit, peccatum ignorantium adscribetur
vobis Quocirca eos, qui extra disciplinam
verlantur, monete, & audacter ac libere ar-
guite, ignaros docete, scientes roborate, aber-
rantes in viam reducite. Neque si eadem de
eisdem dicta inculemus, ac repetamus, er-
ror fuerit, credible est enim aliquos suspe-
audiendo pudore permotos, vel semel tandem
aliquid boni facturos, & aliquid mali decli-
natos. Ait enim per prophetam Deus: te-
stificare illis hoc, fortassis vocem tuam audient.
B & rursus; si forte audiant, si forte credant, &
Moyse ad populum, si auditis audieris domi-
num Deum; & feceris bonum, & restum in
oculis ejus; & iterum: audi Israel, dominus Deus
Deus tuus dominus unus est; & dominus in
evangelio sepe narratur dixisse, qui habet au-
res audiendi, audiat. & sapiens Salomon:
Audi (inquit) filie disciplinam patris tui, &
ne abicias leges matris tue: & usque in ho-
diernum diem non audierunt, qui enim au-
diffe videntur, audita neglexerunt, quippe
qui unum, & solum verum Deum relique-
runt, & in mortiferas, atque horrendas heresi-
as præcipitati sunt, de quibus postea dicemus.

Qualem oportet esse eum, qui baptizatus est.

CAPUT VII.

Citote vero carissimi, quod qui in nomi-
ne domini Jesu Christi baptizati sunt,
non debent amplius peccare: ut enim mor-
tui peccatum operari desierunt, sic Christo
commortui non dant operam peccato. Ita-
que non credimus fratres, eum, qui lavacro
vitæ lotus est, aliquid eorum facere, quæ
homines sine lege flagitiose facere solent. Qui
vero post baptismum peccarit, nisi eum peccati
pœniteat, & peccare desinat, ad gehennam
damnabitur.

De eo, cui calumnia adhibetur.

CAPUT VIII.

Quod si quis ab infidelibus per calum-
niam delatus sit, quod non jam impu-
re, ut ipsi, vivat, sciat se beatum esse a-
pud Deum, ut dominus noster in evange-
lio ait; Beati estis cum exprobraverint vobis,
& vos persecuti fuerint, & dicant adver-
sum vos omne malum verbum, mentientes pro-
pter me, gaudete, & exultate, quoniam mer-
ces vestra copiosa est in cælis. Si cui igitur
convicium propter mendacium fiat, beatus
erit: ait enim scriptura; Vir reprobus non
tentatur a Deo. Si quis vero alicujus male-
ficii convictus sit, is quidem non sibi tantum
nocuit, sed contumeliam universo corpori ec-
clesiæ, & doctrinæ intulit, quod non facia-
mus, quæ pulchra & honesta esse prædica-
mus, quibus quidem exprobrabit dominus
illud evangelii, dicunt, & non faciunt. Quo-
circa tales, postquam vere convicti fuerint,
libere, ac fidenter repellat episcopus nisi mo-
res mutarint.

Quod oporteat, ut. si episcopus incorruptus.

CAPUT IX.

DEbet enim episcopus non solum innocens esse, offensionemque vitare; sed etiam non esse, personarum acceptator, eos qui delinquant leni animo castigans. Qui si non bene conscius sibi sit, facile is quidem in gratiam personae turpi quopiam quaestus, & munere corruptus, parcat ei; qui scelus commisit, finens eum manere in ecclesia contra domini sententiam, qui ait; iuste persequeris ius, non accipies personam in iudicio, non iustificabis impium, non accipies munera in animal: munera enim oculos sapientium excacant, & verba iustorum depravant: & alias, auferre malum ex vobis ipsis: & Salomon in proverbio, Ejice, inquit, ex concilio pessilentem, & egredietur cum eo cententio.

Deuter. 16.

Deuter. 16. Proverb. 22.

Quod episcopus, qui temere ei, qui deliquit, parcat, reus efficitur.

CAPUT X.

QUI vero haec non attenderit, penas debenti temere ignoscet, ut Sauli evenit in Agag rege, & Eli in filiis, qui dominum non cognoverunt: huiusmodi autem episcopus tum dignitatem suam, tum ecclesiam Dei, ecclesiam dico suae parociae violarit. est itaque hic iniquus Deo, & sanctis hominibus utpote auctor scandali multis novis Christianis, ac catechumenis, insuper adolescentibus, tum maribus, tum feminis, quem manet illud vx, & illa mola asinaria de collo pendens, & profundum illud, in quo est, qui penas debet. Cum enim eum, qui eis praest, talem esse sentient, propter iniquitatem iudicii neglecti, eveniet, ut secum ambigant, & eodem usi morbo cogantur cum eo perire, ut cum Hieroboam populus, & cum Core socii, & adiutores. Sin vero is, qui peccavit, episcopum, & diaconos eius videat crimine liberos, tum etiam ovile mundum; primum quidem non audebit ingredi per contemptum in ecclesiam, conscientia sua stimulat: quod si ea spreta, ingrediatur, aut continuo arguetur, & penas dabit, ut Ozan, cum arcam tetigit, ut eam firmaret, & Achar, cum furatus est, quod erat factum anathema, & Giezi, cum nummos a Naaman accepit; aut a pastore monitus, ad poenitentiam adducetur. Cum enim singulos circumspexerit, & in nemine maculam reperit, nec apud episcopum, nec apud populum, cui ille praest, tunc pudore affectus ac multis cum lacrymis pacifice egredietur dolore punctus, manebuntque oves a contagione liberatae, flebitque ille delicta sua, & peccasse poenitebit, atque ita spem salutis habebit. Omnes vero oves cum illius lacrymas viderint, admonitae erunt, poenitendo fieri, ne pereat peccator.

1. Reg. 14. 2. Reg. 4.

Ὅτι ἀδωροδοκίον εἶναι χρὴ τῶν ἐπίσκοπων.

Κ Ε Φ Α Λ Δ Σ.

Ὅτ' γὰρ μόνον ἀδωροδοκίον εἶναι χρὴ τῶν ἐπίσκοπων, ἀλλὰ καὶ ἀπροσωπολήπτην, ἐν χρῆσιν ὅτῃτι συμφρονίζοντι τοὺς ἀμαρτανόντας· εἰ δὲ ἐ αὐτῶν ἢ ἀσωρευήτους ὑπάρχων, ἀπροσωπολήπτης ἡμενός διατίθει ἀίχρονερὸν δωροληψίαν φέρεται· τοῦ ἀνόμου ἀμαρτανός, ἐάσας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μόνον αὐτῶν, παρακώσας τῆς θείας καὶ κυριακῆς φωνῆς λογίους· δικαίως δὲ αὐτῶν τὸ δέησον· ἢ λύση ἀπὸ σωματῶν ἐν κρίσει· ἢ διακώσας τὸν ἀσέβη. ἢ λύση δῶρα ἐπὶ ψυχῇ· τὰ δῶρα ἐκτυφλοὶ ὀφθαλμοὺς σωματῶν, καὶ λυμαινέται ῥήματα δικαίων. καὶ ἐν ἄλλοις φασίν, Ἐφαρῆτι τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν· καὶ ὁ Σολομὼν λέγει ἐν παροιμίαις· ἐμβαλε λοιμὸν συνέριον, καὶ συνέξειλάσεται αὐτὸν νεῖκος.

Ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ἀκρίτως φερόμενος τῷ ἡμαρτηκῶτος ὑπαίτιος γίνεται.

Κ Ε Φ Α Λ Ι.

Ὅτ' ἂν μὴ ἀσέβητων τέτιος ἀκρίτως φέρεται ἐπὶ τῷ ὀφείλοντι τιμωρίαν, ὡς ὁ Σαὺλ ἐπὶ τῷ Ἀγαγ· καὶ ὁ Ἡλὶ ἐπὶ τοῖς υἱοῖς ἢ εἰδοῖσι τὸν κύριον, ὅτι ἄτος ἐβεβήλωσε καὶ πλὴν εὐκαίαν ἄξιαν καὶ πλὴν τῷ Θεῷ ἐκκλησίαν τὴν κατὰ τὴν παροιμίαν αὐτῶν· ἀδικος ἢ ἄτος καὶ Θεῷ, καὶ ὁσίοις ἀνθρώποις, ὡς αἴτιος σκανδαλῶν πολλοῖς νεοφώτοις, καὶ κατηχομιθῶσας ἡσώμενος· ἐτι δὲ νέος καὶ νέαις τῇ ἡλικίᾳ, ὄν τὸ καὶ περιεβῆται, καὶ οὐκ ἔμελλε ἐκ τῷ ἔραχην λῶ, καὶ ὁ βουθός, ἐν ᾧ ὑπόδικος ὑπάρχει. διὰ γὰρ πλὴν τῆς ἀκρίσιας ἀνομίαν βλέποντες τῶ τοῖτον αὐτῶν ἀρχοντα, ἐν ἑαυτοῖς διακρίθησονται, καὶ χρῆσαίμενοι τῇ αὐτῇ νόσῳ, συνακαλιέσθαι αὐτῶ ἀναγκαζήσονται, ὡς τῷ Ἰεροβοαμ ὁ λαὸς καὶ τῷ Κορέ οἱ συναράμνοι αὐτῶ· εἰ δὲ βλέποι ὁ ἀμαρτανὸν τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸς διακόνους ἀδῶως ἐγκλημάτος, καὶ τὸ ποιμνιον καθαρὸν ὑπάρχον, ἀπὸ τῶ ἴθου, ἢ τολμήσει καταφρονήσας εἰς ἐκκλησίαν Θεοῦ εἰσελθεῖν πλησθόμενος τῇ συνειδήσει αὐτῶ· εἰ δὲ παρ' αὐτῶ ἡρησάμενος εἰσελθοῖ, ἢ παρακρήμα ἐλεγχθήσεται, ὡς Ὁζᾶ ἐπὶ τῆς κιβωτῆ ἀφάμενος, ὡς εἰδρασαι, καὶ ὡς Ἀχαρ ἐπὶ τῇ κλοπῇ τῶ ἀναδέματος, καὶ ὡς Γιεζὶ ἐπὶ τοῖς τοῦ Νεμαν χρήμασιν, καὶ παρατίκα τιμωρηθήσεται, ἢ νεθετέμενος ὑπὸ τοῦ ποιμνῶος εἰς μετάνοιαν ὑπαχθήσεται· περβελεψάμενος γὰρ τὸς καθόσια, καὶ ἐν ἄδου μῶμον εὐρίσκων, ὡς παρὰ ἐπίσκοπον, ὡς μὴ παρὰ τῷ ὑπ' αὐτῶν πεταγμένῳ λαῷ, ἀίχμηθῆς, μὴ αἰδοῦς καὶ πολλῶν δακρύων ἐξελεύσεται εἰρηνικῶς κατηκλυγίμενος, καὶ μῆτι κεκαθαρισμένον τὸ ποιμνιον προσκλαύσει τε τῷ Θεῷ, καὶ μετανόησει ἐφ' οἷς ἡμαρτων, καὶ ἔξει ἐλπίδα, καὶ τὸ ποιμνιον ὅλον διασκέμνον εἶναι τὰ δακρυα, νεθεσίαν ἔξει, ἐτι ἀμαρταν· διὰ μετάνοιαν ἢ ἀπόδηται.

Ὅτω

Ὅπως χρὴ τὸν ἐπίσκοπον κερῆν τὰς ἀμαρτανοντας.

Quomodo oporteat episcopum judicare epi, qui deliquerunt.

Κ Ε Φ Α Λ. ια.

CAPUT XI.

Δὶα τὸτο ἢ ἐπίσκοπε σπύδαζε καθαρὸς εἶναι τοῖς ἔργοις, γνωρίζων τὸν ἔσπον σου κ. τὴν ἄξιαν, ὡς θεὸς τύποι-έχων ἐν ἀνθρώποις τὴ πάντων ἀρχὴν ἀνθρώπων, ἱερέων, βασιλείων, ἀρχόντων, πατέρων, υἱῶν, διδασκάλων κ. πατρῶν ὁμῶν ἢ ὑπηκόων, κ. ὡς ἐν ἐκκλησίᾳ καθ' ἑξῆς τὴν λόγον ποιῆσθαι, ὡς ἔχουσι ἔχειν κερῆν τὸς ἡμαρτηκότας, ὅτι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις ἐρήται, ὁ εἰς δεξιῆ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσαι δεξιῶν ἐν τῆ ἡρα- τῆ· κ. ὁ εἰς ἀριστερῆ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσαι ἀριστερῶν ἐν τῆ ἡρατῆ.

Quocirca stude episcopo, ut mundus purusque sis, locum tuum, dignitatemque tuam actionibus declara, utpote qui exemplar Dei apud homines representas praesidendo omnibus hominibus, sacerdotibus, regibus, magistratibus, parentibus, filiis, & pariter cunctis subiectis. Ac sic quidem in ecclesia sede sermonem faciens, ut qui potestatem habeas judicandi eos, qui peccarunt: quoniam vobis episcopis dictum est, Quodcumque ligaveritis super terram, erit ligatum & in caelo; & quodcumque solveritis super terram, erit solutum & in caelo.

Διδασκαλία, ὅπως χρὴ προσφέρειν τὰς μετανοήσας.

Quomodo oporteat tractare poenitentes.

Κ Ε Φ Α Λ. ιβ.

CAPUT XII.

Κρίνε ἢ ἐπίσκοπε μὲν ἔχουσι, ὡς ὁ θεὸς, ἀλλὰ τὸς μετανοήσας προσλαμβάνει· ὁ γὰρ θεὸς, θεὸς ἐστὶν ἰλῆος. ἐπίπλησε τοῖς ἀμαρτανουσι, καθεῖται τὸς μὴ ἐπιστρέφοντας, παρακαλεῖ τὸς ἐσώσας ἔμμεθον τοῖς καλοῖς, τὸς μετανοήσας προσδέχεται, ὅτι κερῆς ὁ θεὸς μὲν ὄρα ἐπηγγείλατο ἀφῆσθαι παραχρῆν τοῖς μετανοήσας, ἐφ' οἷς ἡμαρταν. λέγει γὰρ διὰ τῆ Ἰεζεκιήλ· εἶπον πρὸς αὐτὸς, ζῶ ἐγὼ, λέγει Ἄδωναι κερῆς, εἰ θελήσω τὸν θάνατον τῶ ἀμαρτανῶν, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ ἀποσρέψαι τὸν ἀσεβῆ ἐκ τῆς οἰκῆς αὐτῶ τῆς πορνείας, κ. ζῶ· ἐπιστρέφῃ ἢ ἀπο τῆ οἰκῆς αὐτῶν τῆς πορνείας, κ. ἵνα τί ἀποθνήσκειται οἶκος Ἰσραήλ· εἰ ταῦθα ὁ λόγος ἀληπίδας ἐποίησε τὸς ἡμαρτηκότας, ὅτι εἰς μετανοήσας, ἀλλ' ἰδοὺ σωτηρίας ἔχουσι· μήποτε ὡς ἀπληγῆτες αὐτὸς εὐδοῖσι πῶς παρανομίαις· ἀλλ' ἔχοντες ἐλπίδα σωτηρίας ἐπιστρέφοντες προσκλαύσασθαι θεῷ περὶ τῶ ἀμαρτανῶν αὐτῶν· καὶ λήθονται παρ' αὐτοῦ τὴν ἀμνησίαν, ὡς παρὰ πατρὸς ἀγαθῆ.

Judica igitur episcopo potestate fretus, tanquam Deus, sed poenitentes recipe, Deus enim misericordiae est: oburga delinquentes, mone non redeuntes ad Deum, stantes hortare, ut in studio virtutis perseverent, poenitentes admitte; quoniam dominus Deus jurando promisit dare veniam erratis poenitentium. Ait enim apud Ezechielem: Dixit eis, Vivo ego, dicit dominus Adonai, Si voluero mortem peccatoris, ac non potius ut redeat impius a via sua prava, & vivat. Revertito igitur ex itineribus vestris malis, & cur peris domus Israel? hoc loco sermo Dei bonam spem habere fecit eos, qui deliquerunt, habere inquam spem salutis, si eos peccasse poenituerit, ne aliquando tanquam desperantes, nequitiae se dedant, sed potius concepta spe salutis ad Deum reversi, ei peccata desinant, & ex animo poenitentes eundem placatum, & benevolum reddant, & in oblivionem peccatorum tanquam bonum patrem venire faciant.

Ὅτι φάσκει χρὴ τῶ ἀμαρτημάτων τὴν πείραν.

Quod oporteat cavere, ne experiamur peccata.

Κ Ε Φ Α Λ. ιγ.

CAPUT XIII.

Τοῖς μόντοι ἀναμαρτητοῖς τοῖς τοῖς μόντοι χρὴ, κ. μὴ χρειαῖν ἔχειν τῆς πείρας τῶ ἀμαρτανῶν, ὅπως μὴ δέωνται οἰμῆς, λύπης, κ. κλαυθμῶν ἀβεστείας· τί γὰρ οἶδας ἀνθρώπε ἀμαρτησας, εἰ ἡμέρας ζῆσεις ἐν τῷ βίῳ, ἵνα κ. μετανοήσας, ὅτι ἀδελος ἢ ἔξωδος σου ἐκ τῶ βίου υπάρχει, κ. ἐν ἀμαρτανῶν τελευτήσαντι μετάνοια εἶ ἔσαι ὡς λέγει διὰ τῶ Δαβίδ, ἐν δὲ τῷ ἀδελτῆς ἐχομολογήσεται σοι; δεῖ ἢ εἶναι μὲν εἶναι ἐν ἀγαθοῖς· ἵνα ἀνὰ λύπης τὴν οἰκῆν ἐπιπλησθῆσθαι· διὸ κ. παρανεῖ ὁ θεὸς λόγος διὰ Σολομῶντος τῶ σοφῶ λέγων σοι· ἐπιμάζε εἰς τὴν ἐξοδὸν τὰ ἔργα σου, κ. παρασκεύαζε εἰς τὸν ἀγρὸν, ἵνα μὴ ἐπιλήψῃ ἡμίτη τῶ καλῶν ὡς περ κ. τὰς ποταμῶν ἐν τῷ διαγγεῖν παρ' οἰκοῖς διὰ μωρίαν ἐπέλειπε τὸ τῆς διαβείας ἔλαιον, κ. ἀποσβέσασαι τὰς λαμπάδας τῆς θεωρησίας ἀπὸ βλάθθησαν τὸν νυμφῶνος· διὰ τὸτο ἀκινδυνῶς μετὰ πᾶσι ὁ φειδόμενος τῆς ἐκτῆ ζωῆς, κ. μετὰ ἀναμαρτητοῖς· ὅπως καὶ τὰς ἀποζητησίας.

AT vero eos, qui a peccatis abhorrent, oportet in eo statu perseverare, & non habere usum: & experientiam peccatorum, ne dolore, tristitia, & metu ad petendam veniam opus sit eis. Quid enim scis homo, qui deliquisti, an diem in hac vita acturus sis, ut sit poenitendi potestas? Incertum enim est vite hujus extremum: & ei, qui in delicto mortuus est, non erit poenitendi facultas. Ait enim David, in inferno autem quis tibi confitebitur tibi? ita que opus est, praesto esse ad virtutes, ut non dolenter iter illud ingrediamur. Quocirca monet te scriptura divina per sapientem Salomonem, cum ait: Praeparavit in exitum tuum opera tua, & para te in agrum, ne quid bonae actionis nobis deficiat, sicut oleum beneficentiae quinque evangelii virginibus propter fatuitatem defecit, quae propter extinctas lucernas cognitionis Dei ab ipso ejectae sunt. Quare extra periculum est,

est, quicumque vitæ suæ parit, quique alienus a peccatis manet, ut superiora recte facta sibi conservet. Tu ergo episcopo sic iudica ut Deus. Domini enim est iudicium. Itaque primum potestate fretus, reum condemnata, deinde cum misericordia, ac commiseratione, & susceptione allice, promissa ei salute, si mores mutet, & peccatorum poeniteat, poenitentem vero castigando recipere, memor domini cum dixit, gaudium esse in caelo super uno peccatore poenitentiam agente.

Luc. 15.

De iis, qui dicunt, non debere recipi poenitentem, & quod iustus, licet cum iniusto versetur & vivat, non tamen cum eo perit.

Ὁπ' αὐτῷ δικαιοσύνας αὐτῷ σωτηρίῃσιν· σὺ δὲ ἐπικρίνε, ὡς Θεὸς δικάζων· τὸ γὰρ κυρίως φησὶν ὁ Χρῆστος. ἀπὸ τῶν δὲ ἀπ' ἑξουσίας τῶν ἑσθίων καταδικάζει· ἔπειτα μὲν ἑλίς κ' οἰκτιρῆς κ' ἀποστολή· ψεῦδος οὐκ ἐστὶν ὑποχρῆστος αὐτῷ σωτηρίας, εἰ μετὰ τοῦτο τὸ ἔσθιον, κ' ἀπὸς μετάνοιαν χωρήσῃ, μετμελέμενος δὲ εὐφραν ἀποστέλλει μεμνημένος τοῦ κυρίου εἰπόντος, ὅτι χάρις γίνεται ἑν ἡμεῶν ἐπὶ ἑκάστῳ ἀμαρτωλῷ μετανοήσῃ.

Περὶ τῶν λεγόντων μὴ δεχέσθαι μετανόητα, κ' ἡ ὅτι δίκαιος κ' ἀνὴρ σὺν ἀμαρτωλῷ, ὁ σὺν ἀπολλύεται αὐτῷ.

B

Κ Ε Φ Α Λ. 18.

CAPUT XIV.

Sin vero poenitentem non receperis, obicis eum infidiatoribus, oblitus quod David ait: Ne tradas bestius animam confidentem tibi. Hinc Hieremias, ut ad poenitentiam incitaret, An, inquit, qui cadit, non resurgit? aut qui defecit, non revertitur? quid? quod defecit populus meus impudenti deflexione, & in electione sua obfirmati sunt? revertite filii, qui defecistis, & ego comminationes vestras sanabo. Recipere ergo poenitentem nihil addubitans, neque obstitit tibi, aut ab hoc officio tetardent, qui inhumane ajunt, non oportet tantum convictu contaminari, neque communem cum eis habere sermonem: huiusmodi enim consilia hominum sunt, & Deum, & Dei providentiam ignorantium, quin potius iudicium ratione carentium, & bestiarum immanium: non enim intellegunt; non esso vitandam communitatem sermonis cum delinquentibus, sed adionis: iustitia enim iusti super eum erit: & iterum, terra si peccaverit mihi, ut injuriam faciat, extendam manum meam, & conteram super eam firmamentum panis, & mittam in eam famem, & delebo ex ea hominem, & jumentum, & si fuerint tres viri in medio ejus, Noe, Job, & Daniel, ipsi in iustitia sua conservabunt animas suas, ut Adonai dominus. Manifestissime declaravit scriptura: iustum convictu iniusti utentem non perire cum eo, in hoc autem saeculo iusti cum iniustis communitate vitæ, non sanctitatis, congregantur: in qua re illi quidem non delinquent, immo patrem suum, qui in caelis est, imitantur, qui solem suum oriri facit super iustos & iniustos, & pluviam suam pluit super bonos & malos: neque inde iustus periculum ullum incurrit; in stadio enim victores sunt, & victi, in Corona vero illi tantum, qui fortiter depugnarunt, nemo autem coronatur, nisi legitime certaverit. Unusquisque enim de scripto confitebitur, neque iustum cum iniusto Deus perdet, siquidem apud eum, quod culpa vacat, non vindicatur. Neque enim Noem demerlit, neque Lot incendit, neque Rhaab cum Hierichuntinis interfecit. Et si vultis cognoscere, quæ nostro tempore contigerunt, nobilem erat Judas, cum sortem ministerii accepit, quam & nos accepimus: item Simon magus sigillum in domino accepit. Verum uterque eorum pravus exstitit, & illo quidem laqueo se suspendit, hic vero cum præter naturam volaret, gravi casu fractus est. Præterea in arca fuerunt Noe, & tili ejus, sed solus Cham

Tal. 11.

Hier. 8.

Mat. 3.

Ex. 16.

E An de tñ μετανόητα μὴ ἀποδέξῃ, ἐπιβλήσας αὐτῷ ἐκδοτὴν παρέχεις, ἐπιλαθόμενος τὸ Δαβὶδ λέγοντος, μὴ παραδῶς τῆς θηρίας ψυχὴν ἑξομολογησάμεν σοι· διὸ παρορμῶν εἰς μετάνοιαν ὁ πίπτων ἐκ ἀνίσταται; ἢ ὁ ἀποστροφῶν ἐκ ἐπιστρέφει; τί ὅτι ἀπέστρεψεν ὁ λαὸς μὴ ἀποστροφῶν ἀναίδῃ, κ' κατεκρατήθησαν ἐν τῇ ἀποαιρέσει αὐτῶν· ἐπιστάθητε υἱοὶ ἀφεισκότες, κ' ἐγὼ εἰσομαι τὰ συνήματα ὑμῶν· δεῖται ἐν τῷ μετανόητα, μὴ διεσῶν ἔλως, μὴδὲ παρεμποδίζόμενος ὑπὸ τῶν ἀνηλῶς λεγόντων, μὴ δὲν πεισῶν σφραγισθῆναι, μὴτε λόγῳ κοινωνῶν· αὐταὶ γὰρ αἱ συμβουλῆαι ἀγνοῶντων εἰσὶ θεῶν κ' τῶν αὐτῶ ἀφρονοῶν· ἀλόγων δὲ κελῶν κ' θηρίων ἀμελιότων· ὁ γὰρ γνώσκων, ὅτι χρὴ φυλάσσει· ὁ δὲ τῶν ἐν ἔργῳ δικαιοσύνη γὰρ δικαίῳ ἐπ' αὐτὸν εἶσι, κ' ἀνομία ἐπ' αὐτὸν εἶσι. καὶ πάλιν· γῆ εἰάν ἀμαρτη μὴ τὸ ἀδικῆσαι ἀδικημα, κ' ἐκτρωτῶ τῶν χεῖρα μὴ ἐπ' αὐτῷ, κ' συνέβησεν ἐπ' αὐτῆς σήμεμα ἄρτι, κ' ἔκαποσῶ εἰς αὐτῷ λιμὸν, κ' ἔξολοθρῶσεν αὐτῆς ἀνθρώπων κ' κτῆλιος, κ' ὡσπ οἱ ἔξῃς ἀνδρες ἐν μέσῳ αὐτῆς· Νωε, κ' Ιωβ, κ' Δαυιδ· ὅτι ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῶ σωσῶσι τῆς ψυχῆς αὐτῶν, λέγει Ἀδωναι κλειος· σαφῆσιν αὐτῶ δὲ διδῶσεν ἡ γραφῆ, ὅτι σὺν ὧν δίκαιος ἀδικῶ ὁ συναπολλύεται μετ' αὐτῶ· ἐν γὰρ τῷ κόσμῳ τῶν κ' δικαιοῦ καὶ ἀδικοῦ ἀλλήλοις συναγαλάσσονται κοινωνία βίαι, ὁ μὲν καὶ ὁσιότητος, καὶ τῶν ἐκ ἀμαρτησῶν οἱ θεοφιλεῖς· μὴ μὴ γὰρ εἰσὶ τῶ παῖδος αὐτῶ τῶ ἐν τοῖς ἑρανοῖς τῶ τὸν ἥλιον αὐτῶ ἀνατέλλοντος ἐπὶ δίκαιος κ' ἀδίκους, κ' βρέχοτες αὐτῶ τὸν ἕτον ἐπὶ ποιητῆς, κ' ἀγαθῆς, κ' ἔδῶ κινδυνεύσει ὁ δίκαιος ἐκ τῆς· ἐν γὰρ τῷ σαδῶ κ' νικητῆ, καὶ νικώμενος εἰσιν· ἐν δὲ τῶ σάφῳ μόνῳ οἱ ἡσυχῆς ἀγωνισάμενοι· ἴδεῖς δὲ σφραγῶνται, εἰάν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ· ἕκαστος γὰρ περιεῖ αὐτῶ ἑξομολογήσεται, κ' ὁ μὴ συναπολλῆσθαι ὁ Θεὸς τῶν δικαίων μὴ τῶ ἀδίκῶ. ἐπεὶ περ κατ' αὐτῶ τὸ ἀναμαρτητῶν ἀτιμωρητῶν· ἔπε γὰρ τῶ Νωε κατέκλυσεν, ἔπε τῶ Λωτ κατέφλεξεν, ἔπε τῶ Ρααβ συναπολλῆσεν· ἢ δὲ βλάσθε γνώσῃ κ' τὰ ἐφ' ἡμῶν ἡρόμενα, Ἰδῶτε σὺν ἡμῖν ὦν, ἔλαβεν τὸν κληρὸν τῆς διακονίας, ὦν κ' ἡμεῖς, κ' Σίμων ὁ μαγὸς τῶ ἐν κυρίῳ σφραγῖδα· ἀλλ' ἕκαστος αὐτῶ ἀναδεδείκται φαῦλος, ὁ μὲν ἀπηγάτο, ὁ δὲ παρὰ φύσιν ἐπταμέτρος, συνετρίβη. Καὶ ἐν τῇ κιβωτῇ Νωε, κ' οἱ υἱοὶ αὐτῶ ὑπῆρχον· ἀλλὰ ποιητῆς ὁ Χάμ εὐρεθεῖς μόνος, εἰς τὸν υἱὸν ἰδέσθαι τιμωρίαν· εἰ δὲ κ' πατῆρ ὑπὲρ καί-

erudentur oblationi; in iniustitia sua, quam fecerunt, & in peccato suo, quod peccaverit, morietur. Et paulo post subiungit. *fructus iuerit iustus a deo suo, quod fecit, & fecerit iudicium & iustitiam, hoc animam suam seruauit, & si auerterit se ab omnibus impietatibus suis, quas patrauit, uita uiuet, & non morietur. Et deinceps, unumquemque, inquit, uestram secundum uias uestras, iudicabo, dicit Israel, dicit Adorai dominus.*

Quod oportet episcopum nunquam negligere peccata, neque promptum esse ad puniendum.

CAPUT XV.

Videte filii nobis carissimi quemadmodum misericors cum iustitia dominus Deus noster, bonus, & singulari in homines caritate, reo criminis, ac malefico non dat impunitatem, redeuntem in uiam rectam recipit, etque uitam tribuit, non relinquens suspitionis locum iis, qui dure, & inclementer iudicare uolunt, & peccantes penitus repellere, & uolunt communicare cum ipsis sermones exhortatorios, qui possint ad penitentiam reuocare: contra quorum sententiam dominus per Edaiam episcopo ait, *hortamini populum meam, loquimini ad cor Hierusalem, Oportet igitur uos qui haec auditis, eos qui deliquerunt, hortari, & ad penitentiam impellere, ac bona spe esse tacere, neque suspicari debetis, quasi participes eorum, quae ipsi commiserunt, efficiamini, quod eos diligatis. Recipite ergo libenter ac laeti penitentes, & iudicate cum misericordia, ac miseratione peccantes. Etenim si ingredientem iuxta fluum, & iam prolapsurum contis quibuldam impellendo, in amnem protruleris, cum potius manum porrigere debuisses, fratrem tuum profecto occideris, cui magis dextram dare labanti oportuisset, ne omnino periret. Sic inquam, ut dixi, recipite, ut & populus moneatur, & is, qui peccauit, non profusus intereat. Oportet autem, episcopo, non negligere populi delicta, neque, quos peccasse penitet, auertere, ne tanquam rudis, & inexercitatus gregem ouium Christi perdas, & mactes, & nomen eius nouum, quod populo eius impositum est, dedecores, quod tibi postea exprobandum sit, ut illis olim pastoribus, de quibus aiebat dominus apud Hieremiam: *Multa pastore, uincam meam exstiterunt: perdidit hereditatem meam & alias; Ira mea concitata est in pastore, & agni irascor & alias: Vos sacerdotes, qui in iustitiam infertis nomini meo.**

De penitentia, & quis modus eius, & quomodo perficitur.

CAPUT XVI.

Cum uero deliquisse uideris, iube eici foras, acerbe ferens, de quo eiectione dolent item diaconi, qui cum obliuenter, & extra ecclesiam contineant, iidemque in ecclesiam postea ingressi, pro eo te rogent: etenim Saluator noster pro iis, qui peccauerunt, patrem precabatur, ut est in euangelio scriptum: *Pater, inquit, ignosce illis, non enim sciunt*

ἡμαρτοῦ ἢ ἠδικήσου, καὶ ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ αὐτῶν, ἐν αὐτῇ ἀποθνήσκουσι· καὶ μετ' ὀλίγα ἐπάγει, ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτοῦ ἀποστόλου ἀνομιὰς αὐτῶν ἐποίησε, καὶ ποιήσει κελύκη καὶ δικαιοσύνην, ἕως τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἐφύλαξε, καὶ ἀπέσεισεν αὐτοὺς ἀπὸ πάσης ἱβ' ἀσεβείων αὐτῶν ὡς ἐποίησε, ζῶν ζῶσται, καὶ ἐκ ἀποθνήσκουσι· καὶ ἔξῃς, ἕκαστον κατὰ τὰς ὁδοὺς ἑωὺν κερῶ ἡμᾶς, οἶκος Ἰσραὴλ, λέγει Ἀδωναὶ κύριος.

Ὅτι χρὴ τῶν ἱερῶν μήποτε παρορᾶν τὰ ἀμαρτήματα, μητε ἀποχρῆρον εἶναι ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι.

Κ Ε Φ Α Λ. ιι.

Ορατε τέτρα ἡμῶν ἰγαπημέσα, πῶς ἐσπλαγχνος μὲν δικαιοσύνης κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἀγαθὸς καὶ φιλόφρωνος, καὶ ἀδῶν ἐκ ἀδῶσσει τὸν σὺλον, καὶ τῶν ἐπιστρέφοντα ἀποστρέφοντα καὶ ζῶσποιῶν, μὴ καταλιπῶν τὸν ὕπνοιας τοῖς ἀπῶνως βυλομῆσις κέρου, καὶ πῆλον ἀποστρέφουσαι τὰς ἀμαρτιῶνους, καὶ μὴ κοινῶν ἐναγωγῶν παρακλητικῶν ἀφὸς μετῶνοια ἐναγωγῶν δυναμῶν, οἷς ἐκ ἱβ' ἐναντιῶν ὁ Θεὸς ἔξῃς Ἡσῆσις λέγει ἀφὸς τοὺς ἐπισκόπους· παρακαλέετε τὸν λαὸν μὲ ἱερῶν, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Γερσαλῆμ· χρὴ ἂν ἡμᾶς αὐτῷ ἀκῶντας παρακαλέῖν τὰς ἡμαρτιῶνους, καὶ ἀφὸς μετῶνοια παρορῶν, καὶ δὲ ἰπιδας κείν καὶ μὴ κοινῶν, οἷς κοινῶνς γινομῆσις ἱβ' κλημμεληθῶτων αὐτῶν σῶσκου τῆς εἰς αὐτοὺς ἀγάπης· ἀσμεῶν δὲ τὰς μετῶνους ἀποστρέφουσαι χείροντες ἐπ' αὐτοῖς, μὴ ἔλεος καὶ εὐκτιρῶν κερῶντες τὰς ἀμαρτιῶνους· ἰαν γὰρ τὸν παρὰ ποτιμῶν βαδίζοντα καὶ μέλλοντα ὀλιθαίνου κερῆσις ὡσας εἰς τὸ ποτιμῶν ἰμβάλῃς αὐτῇ τῷ χεῖρα μᾶλλον ὀρίζαι, ἰφῶνδῶσας σῶ τῶν ἀδελφῶν, δέον μᾶλλον τῷ ὀλιθαίνοντι ἰπιδῶναι δεξιάν, ἵνα μὴ τελῶς ἀπόληται, ὅπως καὶ ὁ λαὸς ἰσθῆται, καὶ ὁ ἀμαρτήσας μὴ κατὰ πᾶν ἀπόληται· δεῖ δὲ σε ὡ ἐπίσκοπε μήτε παρορᾶν τὰ ἀμαρτήματα τῷ λαῷ, μητε τὰς μετῶνους ἀποστρέφουσαι, ὅπως μὴ ἰσθῆται, ὡς ἀπερος τὸ ποιμνιον κύριος καὶ σφωλῆσις αὐτῷ τὸ ὄνομα τὸ καινὸν τὸ εἰς τὸν λαὸν αὐτῷ ἐπίτεσθαι, καὶ ὀνειδιῶση, δαθᾶπῆρ καὶ οἱ παλαιοὶ ποιμῶνς, πῆρ ἂν ἔλεγον ὁ Θεὸς τῷ ἱερῆμῆ· ποιμῆσις πολλοὶ διεφθῆραν τὸν ἀμπελῶνᾶ με, ἐμῶνσαν τὴν κληρονομίαν με, καὶ ἐν ἄλλοις· ἐπὶ τὰς ποιμῆσις παρακῶνδῃ ὁ θυμὸς με, καὶ ἐπὶ τὰς ἀμῶνς ὀργισθῆσαι, καὶ ἐν ἑτέροις, ὡμῆσι οἱ ἱερῆσι οἱ φρωλίζοντες τὸ ὄνομά με.

Πῆρ μετῶνοιας, καὶ τὴν αὐτῆς ὁ τρόπος, καὶ ὅπως κατῶσται.

Κ Ε Φ Α Λ. ις.

Ιδὸν δὲ σὺ τὸν ἡμαρτηκῶτα πικρανθεῖς κέλευσεν αὐτῶν ἔξω βληθῆναι, καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ πικρῶν ἰδῶσαν οἱ διακῶνοι, καὶ ἐπιστῆντες κατεχῆσσαν αὐτῶν ἔξω τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐσθῆθόντες ὑπὲρ αὐτῶν σε ἑρωτῆσαν· καὶ γὰρ ὑπὲρ ἱβ' ἡμαρτηκῶτων ὁ σατήρ τὸν πατέρα ἤξῃς, ὡς γέγραπται ἐν τῷ διαγγιλιῶ· πατερ ἀφες αὐτοῖς· ἰ γὰρ οἶδασιν ὁ ποῖσι·

τις εν κληρονομια εναντι αυτου, και εταπεινωσεν αυτους. Postea jubebis ingredi, & facta examinatione, an puniteas, sitque dignus, qui in ecclesiam ex toto admittatur: castiga istam jejunii dierum, aut trium, aut quinque, aut septem hebdomadarum, ut delicti genus, & ratio poposcerit, atque ita dimitte eum, ea locutus quae eum, qui de peccato commissio alium admonendi causa increpat, docere, & monere convenit, ut apud se maneat Deum deprecans, ut sit sibi propitius, ac benevolus, illudque dicat: Si iniquitates observaveris, domine, domine quis superbiis? quoniam apud te est propitius. Tale enim quid inquit, quod in genesi dictum est Caino, peccasti, quiesce, id est ne pergas peccare. Quod enim cum qui deliquit, pudere delicti sui oporteat, satis docet quod in scriptura dictum est Moyse; Cum Moyses precabatur Deum, ut peccatum forori condonaret, ait enim Deus illi: Si pater in faciem ejus exprisset, an non erubuisse? Septem diebus extra castra amoveatur, & postea ingredietur. Sic igitur vos facere oportet, eos scilicet, qui se poenitere ajunt peccasse, ejicere ex ecclesia, tempore proportionis peccatorum definito: postea vero recipere poenitentes, tanquam patres filios.

quid facimus. Postea jubebis ingredi, & facta examinatione, an puniteas, sitque dignus, qui in ecclesiam ex toto admittatur: castiga istam jejunii dierum, aut trium, aut quinque, aut septem hebdomadarum, ut delicti genus, & ratio poposcerit, atque ita dimitte eum, ea locutus quae eum, qui de peccato commissio alium admonendi causa increpat, docere, & monere convenit, ut apud se maneat Deum deprecans, ut sit sibi propitius, ac benevolus, illudque dicat: Si iniquitates observaveris, domine, domine quis superbiis? quoniam apud te est propitius. Tale enim quid inquit, quod in genesi dictum est Caino, peccasti, quiesce, id est ne pergas peccare. Quod enim cum qui deliquit, pudere delicti sui oporteat, satis docet quod in scriptura dictum est Moyse; Cum Moyses precabatur Deum, ut peccatum forori condonaret, ait enim Deus illi: Si pater in faciem ejus exprisset, an non erubuisse? Septem diebus extra castra amoveatur, & postea ingredietur. Sic igitur vos facere oportet, eos scilicet, qui se poenitere ajunt peccasse, ejicere ex ecclesia, tempore proportionis peccatorum definito: postea vero recipere poenitentes, tanquam patres filios.

Οτι ανεπιληπτον είναι χρη τον επισκοπον, ως τύκω τῶν αρχιεπισκοπων.

Quod oportet episcopum carere reprehensione, tanquam formam eorum, quibus praest.

K E Φ Α Δ. 17.

CAPUT XVII.

ΕΓΙ δι ο επισκοπος αυτος εν αποκρίματι υπέρχει, πως επι επιζηλδου εκζητησει αδικημα τινος, η επιτηρησει τον δια προσωποληψιας, η δια δουροληψιας, η αυτης, η οι διακονοι, εν υπαρχοντες εσυμειδοντες; οταν γαρ ο αρχων αι τη, η ο κερτης λαμβανη, η ο διεκταγεται εις τιλος κελου, κοτανοι δε κλεπτων και κελου χαρων η προσεχοντες, η διωποντου οι υπο τον επισκοπον συμπεμασχειν τῶν επισκοπων. ερωσι γαρ αυτη τον εν τῶ διαγγελιῳ γεγραμμενον, τι βλιπεις τον κερσῶ τον εν τῶ οφθαλμῶ τον αδιλοφου, τῶν δε διακων τῶν εν τῶ ιδιῳ οφθαλμῶ η κατανοεις; ελαβεν δὲ τον ο επισκοπος σὺν τῶν διακονοις αυτου ακουσαι ῥηματι τῶν αυτων. τυτες τῶν εν τῶν εφορμιῶν ο γαρ αμαρτωλων εταν ιδη τῶν ομολοι αυτων δρανται οικουδομηθησεται εις τον αυτου ποιεν. ετι ο ποτηρος δι σθεσ εφορμιῶν λαβων, εις ετιρος εσεργει. ο μη ηροειτο. η εως εστραφιστηται τον ποιμνιον. πλειων γαρ οσων τῶν αμαρτωλων, πλειων εσαι η οδ αυτη εαπειλυμωσεν κακια. αμαρτια γαρ ανελογατος χρωσεν αυτης γινεται. η εις αλλος τῶν εφορμιῶν λαμβανει, επει η ζυμα μικρα πληρωμα φουραματος δολοι, η εις κλεπτης εις ολον εν τῶ τον μωσῶ εσηγαγε, η μωσαι θανωσαι σαφισισα κλασιον ηδωσματος ελαιου, η βασιλειωσ υπακωον τον λογον αδικων, παντες οι υπ αυτων υπηρταν παρανομοι. ετω η απεβατον Ιωραλεον μετα διδωσων ετιρος της νοση μη χωρωσεν τῶν υγιωνσων αποβατων, η ανθρωπος λαμωσων πολλοις φυλακτιωσ, η κησων λωσση συγεθεις επι κινιδιωσ παστι, ο δ αν προσελη. εαν η η ανθρωπον παρανομων μη της εκκλησιας του Θεου χωρωσωμω, ποιησωμω τον οι τον κησση σφωλωνσων λησων δει γαρ επι τῶν αμαρτωλωνσων μη παρασωπην, αλλ ελεγχων, νωπτειν, οποιησων, ειβων ησταισ. οπως η τῶν ετιρος ελαβεν εμποιση. & Concil. General. Tom. I.

SI vero episcopus ipse offensionem aliis concitarit, quomodo aggredietur ad inquirendum injuriam alterius, aut ad increpandum aliquem, si aut ipse, aut diaconi, propter personarum acceptionem aut munera accepta non sint sibi bene concilii? Cum enim petit magistratus, & cum judex accipit, & non deducitur iudicium ad finem, cum iudices sunt participes furum, & causas viduarum non attendunt, non poterunt ii, qui sunt sub episcopi potestate, esse ei auxilio, si eos scilicet punire voluerit; dicent enim Dei quod est in evangelio scriptum: Quid vides festucam in oculo fratris tui, trabem vero in oculo tuo non consideras? Sit ergo episcopo una cum diaconis suis metus, ne quid tale audiat, id est, ne praebet occasionem. Qui enim peccat, cum viderit aliquem facientem similia atque ipse facit, extruetur ad faciendum eadem, deinde qui pravus est per unum occasionem nactus, in aliis operatur, quod Deus avertat: ita fiet ut grex depraveatur, & quo major est numerus peccantium, eo sit vitium majus. Peccatum namque quod non arguitur, deterius fit, & ad alios manat. Siquidem parum fermenti totam massam corrumpit, galus. & unus fur in totam nationem diffundit executionem, & musca mortua putrescere facit. ut. 10. ut unguentum suasse, item; cum rex miquo fermenti aures praebet, omnes ministri ejus existunt iniqui. Sic quoque ovis scabiosa in alias oves transfundit scabiem, nisi separetur a sanis, & homo peste laborans, multis est cavendus, canis etiam rabiosus quicquid attigerit, in eo periculum affert. Si igitur hominem flagitiosum ab ecclesia non removeamus, faciemus domum Dei speluncam latronum. Oportet enim in delicto alterius non convivere silendo, sed potius arguere, monere, casti-

307

Exord. 19.

Ofa. 10.

castigare, jejuniis fringere, ut aliis metum & reverentiam injiciat. Scriptum namque est: *Facite filios Israel reverentes*. Debet quippe episcopus monendo prohibere peccata, fieri scopus justitiam, p[re]co bonorum celestium que sunt preparata, & ira in judicio futurum denunciator, ne contempta ecclesia, que salu tu Dei orta est, audiat propter incuriam & negligentiam, quod apud Oseam dictum est, *Cur impietatem silentio dissimulastis, & sin- Eum ejus collegistis?*

Quod oportet episcopum curare, ut non peccet populus: quia ipse est speculator.

CAPUT XVIII.

Matth. 18. Luc. 17.

2. Reg. 11.

Luc. 11.

Job. 11.

Num. 11.

Exod. 34.

OMnium ergo episcopus curam habeat, & eorum qui non peccarunt, ut non peccent, & eorum qui in peccatis sunt, ut peccasse peniteat, ait enim dominus: *Videte ne contemnatis unum ex pusillis istis*. Item penitentibus condonare oportet peccata: statim enim ut aliquis ex iis qui deliquerunt dixit ex animo, *Peccavi domino*, respondet Spiritus sanctus: *Et dominus remisit tibi peccatum, confide, non morieris*. Agnosce igitur, episcope, dignitatem tuam, quod sicut potestas ligandi tibi obtigit, ita quoque potestatem solvendi habes. Noce te ipsum, & sic te in vita gere, ut tuo loco dignum est, quippe qui scias majorem a te reposcendam esse rationem, cui enim plus commendaverunt, plus ab eo exigent. Siquidem nemo hominum a peccato vacuus est, prater eum qui propter nos factus est homo, cum scriptum sit: *Nihilus purus a sorde, sancti unius diei sit vita ejus*. Idcirco que vita veterum justorum, & Patriarcharum, & qui eorum actus, proditum litteris est, non quidem ut eum ea legimus exprobremus; sed ut nos potius peccatorum nostrorum peniteat, bonoque animo & specimus, adepturos nos veniam, illorum enim macula, & labe, nostra tutela & monitio sunt. Quippe nobis etiam commissa peccata condonabuntur, si nos eorum peniterit, si quidem scriptum est: *Quis gloriabitur mundum se habere cor? aut quis libero, & audacter affirmabit, purum se esse a peccato? nemo igitur est peccati expertus*. Tu ergo enitere pro viribus, ut nihil in te sit quod reprehendatur, & fac sis de omnibus sollicitus, ne cui eorum sis scandalo & offensionis, unde peccat: laicus enim de se tantum sollicitus est, tu vero de omnibus, ut gravius onus sustinens Scriptum namque est: *Et dixit dominus Moysi, Tu & Aaron suscipietis peccata sacerdotii: quocirca curam omnium suscipe, tanquam rationem de pluribus redditurus, ac sanos quidem conserva, lapsos vero mone, & qui in jejuniis premis, leva in remissione, & cum qui luxit recipe, cuncta ecclesia pro eo deprecante, & manu imposta, sue cum in ecclesia esse. Somnulosos & remissos converte, robora, hortare, adhibe curationem, gnarus quanta sit tibi, si hac feceris, merces proposita: contra vero quantum periculi, si neglexeris. Ait enim Ezechiel pastoribus qui populum negligunt: *Vae pastoribus Israel, qui pascebant seipfos: pastores non oves pascunt, sed seipfos; lac devoratis, & lana vestimini; quod validum est, maculatis; oves non pascitis; quod in eis erat**

λαίκοις γάρ φησι ποιῆσαι τίς υἱὸς Γεραῖδ χρὴ γὰρ τὸ ἐπίσκοπον ἢ τὸν ἀμαρτῶν καλοῦντο ἔχει τῆς πονηρίας γινώσκει, καὶ τῆς διαφθορῆς σκαποῦ, καὶ τῆς ἠπικαρδίας ὡς Θεὸς ἐργάζων κίρνακα, καὶ τῆς μολυσμῆς ἕρως ἐν τῇ κείνῃ διευγλυτῆρα· ἕως μὴ καταφρονήσῃς τῆς τοῦ Θεοῦ σωτηρίας ἀλλὰ δὴ ἀμείλῃς τὸ ἐν τῷ Ὄσπῳ εἰρημῶν, ἵνα τί παρανομήσῃς ἀσίβωτον, καὶ τὸ καρπὸν αὐτῆς ἐπρυγῆσαι;

Ὅτι χρὴ τὸν ἐπίσκοπον φροντίζειν, ἕως ὅλαος μὴ πλημμυλῇ. διὰ τὸ εἶναι αὐτῷ σκοπῶν.

Κ Ε Φ Α Λ. ικ.

B

ΠΑύτων αὖ φροντίζει ὁ ἐπίσκοπος καὶ τῶν μὴ ἡμαρτηκότων, ἵνα μὴ ὡσιν ἀναμάρτητοι, καὶ τῶν ἀμαρτησάντων, ἵνα μετανοήσῃ· λέγει γὰρ ὁ κύριος ἡμῶν· ὁρατε μὴ καταφρονήσῃτε ὄφθῃ τῶν μικρῶν τούτων. καὶ τοῖς μετανοήσῃ φέρῃ δέδωκεν χρὴ· ἅμα γὰρ τῷ εἰπεῖν τῆς τῶ πλημμυλισθέντων γνησία διαδίδει ἡμαρτήματα τῷ κυρίῳ, ἀποκρύβεται τὸ ἄγιον πνεῦμα, καὶ κύριος ἀφῆκεν σοὶ τὴν ἀμαρτίαν, θάρσει· ἢ μὴ ἀσπιδάτος· γινώσκει ἢ ὁ ἐπίσκοπος τὸ ἄξιωμα σου· ὅτι ὡς τὸ δεσμεῖν ἐλευθέρῳ τὴν ἐλευσίαν, καὶ τὴν λείαν· ἐλευσίαν ὡ ἔχων τὴν λείαν γινώσκει σωτηρῶν καὶ ἀφίεσθαι τῶν σκῆπτρον ἐν βίῳ ἀναγρέφει. εἰδὸς ὅτι πλεῖστα αὐτῶν ἀκαταπόνησόν τὸν λόγον· ἢ γὰρ φησι, κατ' ὄρατο αὐτοῦ, πλεῖστον ἀκατήσῃ παρ' αὐτῷ· ἀναμάρτητος μὲν γὰρ ἀνθρώπων ἰδέσθαι, κατὰ τὴν ἡμετέραν δι' ἡμῶν ἀνθρώπων, εἴπε γίνεσθαι· ἰδέσθαι καθαροῦ ἀπόρρητου, ἢ ἂν μὴ ἡμέρα ἢ ἡμέρα αὐτῶ· διατέτω καὶ τῶ ἀποκαθάρσεων δικαιοσύνη καὶ κατεργασῶν οἱ βίῳ καὶ ἀναμάρτητων ἀπογραφῶν· ἔχ' ἵνα ἐκείνος ἐπεδίδωκεν ἡμῶν ὡσόντες, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς μετανοήσωμεν, καὶ ἐλευθέρῳ ἡμετέραν ὡς ἀφίεσθαι τῶν ἡμετέρων, καὶ ἐλευθέρῳ ἡμετέραν ἀσφάλεια καὶ παραίτησις, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἀμαρτησάντες, ἵνα μετανοήσωμεν, συγκύρωμεν ἕξομῳ· εἴπε γίνεσθαι, τίς καυχῆσθαι ἀγνώσκει τὴν καρδίαν; ἢ τίς παρηγορησῆται καθαροῦ εἶναι ἀπὸ ἀμαρτίας; ἰδέσθαι ἢ ἀναμάρτητος· σὺ ἂν κατὰ δύναμιν, στυδαζε ἀπικλητῶν εἶναι· καὶ περὶ πάντων μερίμνα, μὴ δὴ σί τις στυδαζομένου ἀπόληται· ὁ γὰρ λαῖκος περὶ ἑαυτοῦ μόνον μεμεμῶσεν· σὺ δὲ περὶ πάντων, ὡς πλεῖστον ἔχων βάρη, καὶ μετὰ τὸν βαρῶν φορτίον· γίνεσθαι γὰρ, καὶ εἴπε κύριος ἡμῶν Μωυσῶν· σὺ καὶ Ἀαρὼν λήλασε ἀμαρτίας τῆς ἱερατείας· ὡς περὶ πλεῖστον ἢ ἀπολογισμῶν· περὶ πάντων φροντίζει, καὶ τὴν μὲν ἰσχύει, σωτηρία· τὸς δὲ ἡμαρτηκῶτας, πωδίζει, ἢ ἕσθῃς ἐν τῇ νηστείᾳ, ἐν τῇ ἀφίεσθαι ἐλευθέρῳ, καὶ ἀποκαθάρσεων εἰσδέχεσθαι τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ αὐτῶν δεομένης, καὶ χειροθετίας αὐτῶν, ἵνα λακὸν εἶναι ἐν τῇ κοίμῳ τὴς δὲ ὑπνώδεις ἢ παρεμβῶν ἐπίσραφ· ἕως ἡρῆζε, παρακαλεῖ, θρησέθε, ἕως ἡμέρας ἡλίον μὴ ὄντος ἔχει τὰ τὰ ἐπιπέλων, ὡσπερ ἢ καὶ εἰδῶν ἵνα ἀμείλῃς τῶν· λέγει γὰρ ἡμῶν ἡμῶν τὸς ἀμείλῃς τὸ λαὸν ἐπίσκοπος Γεραῖδ, ἵνα τίς κοίμῳ τὴν Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπιμαυνοῦσιν αὐτῶν· ἢ τὴν ἀφίεσθαι κοίμῳ τὴν οἱ κοίμῳ, ἀλλ' ἑαυτῶν, τὴν γὰρ λα κατὰ εἴπε, καὶ ἱεραὶ περιβαλλοῦσθαι· τί γὰρ οὐ σφάζει, τὴν ἀφίεσθαι ἢ κοίμῳ, τὸ ἐπιμαυνοῦσθαι ἢ κοίμῳ.

ἀγαθός ἔργος· οὐκ ἀμαρτῶν ἢ συμπαθῶν μαζός· ἀ
 πάντας εἰδὲς τὰς ἐν ἀμαρτίᾳ πασησὺν· ἔργον ἔργον
 ἔργον εἰ ἔργον ἔργον, ἀλλ' οἱ πάντες ἔργον. Ἄ-
 δεο γὰρ ὁ κτὲς τῶ ἀνθρώπου σῶσαι, ἢ ζῆλον τὸ
 πτελασθῆναι· λατρεῖν δὲ τῶ ἐκκλησίᾳ τῶ κτλ,
 ἀπόστολος διακονῶν καθύπερθε ἑαυτῶν ἢ τῶν ἑαυτῶν
 πατρί ἔσαν· διακονῶν, ἔργον, οὐκ ἀποκαθί-
 σαι τῶ ἐκκλησίᾳ· πῶς αὖτε τῶ πῶς αὖτε, καὶ ἐν κτλ
 καὶ μὴ ἔργον, οὐκ ἀποκαθίσκειν, ἀλλ' οὐκ ἀπο-
 κλῆν χριστὸς τῶ κτλ σῶσαι τῶ ἀποκλῆν, ἢ τῶ
 ἐν γὰρ ἔργον ἀποκαθίσκειν.

A spe, & cum labore operum, ut expertus & consolens medicus, medere errantibus, ne-
 que enim opus est medico valetudibus sed mor-
 bilitatibus: venit enim filius hominis ad qua-
 rendum, & servandum quod erravit. Medico
 ergo ecclesiam domini, adhibe medicinam cui-
 que egrotantium convenientem: omnibus
 modis cura, sana, factos sanos reddis eccle-
 sias, pascis gregem non per vim, neque im-
 periose cum ludibrio, & despectu, quasi do-
 minatum teneas; sed tanquam bonus pastor
 in sinum ac complexum agnos congrega, &
 oves gravidas hortare.

Ὅτι κίνδυνος· μνησθῆναι κτλ σῶσαι, καὶ
 τιμωρῆσαι οὐκ ἐστὶν κατὰ τὸ μέγεθος
 ἐλλοχθεῖν.

B Quod periculum sit iudicium pronunciaro altera
 parte tantum audita; & supplicium decernere
 contra eum, qui nondum convalescit est.

Κ Ε Φ Α Α κα.

CAPUT XXI.

Ε'σο δὲ χριστός, ἀγαθός, ἡπτό, ἀδολός,
 ἀψευδής, μὴ σκληρός, μὴ ἀνδραδής, μὴ
 ἀπόστομος, μὴ ἀλαζόν, μὴ ἀνηλεής, μὴ πετυφω-
 μένος, μὴ ἀνθρωπώσεως, μὴ δειλός, μὴ δίγλω-
 σσος, μὴ ἐμπαίζων τοῖς ὑπὸ σὲ λαοῖς, μὴ ἀπο-
 κρῖσθαι ἀπ' αὐτῶν τὰ τῶ Θεοῦ κείμενα, ἢ τῶ
 μετὰ τὸν λόγον. μὴ ἀπόχερος ἀπὸς ἐξῶσαι καὶ
 ἐκβαλεῖν, ἀλλ' ἀσφαλής, μὴ φιλεπιτιμητής ἀπο-
 πτῆς, μὴ παραδειχόμενος κατὰ τινος μαρτυρίαν ἀνδ-
 ρεῶν μαρτύρων ἢ τῶν ὧν ὁ ἔσθως ἢ μιμαρτυρη-
 μένος πάλαι· καὶ εἰ μὴ ἀπ' ἐχθρῶν κινήματα, ἢ
 φθόνου· εἰσι γὰρ πολλοὶ ἐπιχειρηστικῶς, ἀπό-
 γλωσσοι, τριπλῶ γλῶσσαν ἔχοντες· μισαδίλοιοι,
 ἔργον τῶ δὲ μὲν σκορπίζον τῶ Χριστῶ ἀπόβατα, ὧν
 εἰ παραδειχθῶναι θύλας τῶν λόγων ἀεικτίας, ὄψο-
 σπείρεις σὺ τὸ ποιῶν, ἢ παραδώσεις λίαν ἐκκα-
 τήρωμα, ταῖσι δόμοσι, ἢ ποιητοῖς ἀνθρώπων,
 μάλλον δὲ ἐκ ἀνθρώπων, ἀλλὰ θνητῶν ἀνθρωπο-
 δέσση, ἔθνη, ἢ Ἰουδαίους ἢ αἰρεσιώτας ἀθέους
 τῶ γὰρ ἐκβαλεῖται τῶ ἐκκλησίᾳ, ἔθνη ἀποσπ-
 λαζῶν εἰς λιμνῶν λίαν, ἢ ὡς ἀνα βαρὰν ἡγύ-
 ται, κίρως ἴδιον ἡγύμῳ τῶ ἐκείνῳ ἀπώλεον· ἢ
 γὰρ ὁ τῶν κατὰ διάβολος ἀνθρωποκτόνος ἐστὶ, ἢ
 ὁ δὲ τῶ σῆς ἀεικτίας, ἀδικίας ἀφορεῖται, ἢ ἀδυ-
 μῆς συχθεῖς, ἢ ἀληθοφύχης, ἢ εἰς ἴδιον ἀπο-
 κλησθῆσθαι, ἢ εἰς αἰρέσεις συμποδισθῆσθαι· ἢ
 ποτιλῶς τῶ ἐκκλησίᾳ, καὶ τῶ εἰς θεὸν ἐλπίδος
 ἀπαλλοτριωθῆσθαι, ἢ συμποδισθῆσθαι ἐπὶ ἀστ-
 βείας· ἢ ἡμῶν σὺ τῶ ἐκείνῳ ἀπώλεας ὄψος· ἢ
 γὰρ δίκην ἐστὶν, ἔτοιμον μὲν εἶναι ἐκβαλεῖν τὸν ἡ-
 μαρτυροῦν, ἐκτὸν δὲ ὑπαρχῶν εἰς τὸ ἀποδέχε-
 σθαι τὸν ἐκπέφοντα, ἢ ἀποχέρον μὲν εἰς τὸ ἀπο-
 κτεῖναι, ἀπληθὲ δὲ εἰς τὸ πᾶν ἀλγῶντα ἰάσθαι· καὶ
 γὰρ ἢ τῶ τῶν λόγων ἢ θεῶν γραφῶν, οἱ πόδες αὐτῶν
 εἰς κακίαν ἔρχονται· τῶ γὰρ εἰσι τῶ ἐκείνῳ ἀμα-
 ρτωματικῶν καὶ ταλατωματικῶν ἐν ταῖς ἐδοῖς αὐτῶν, καὶ
 ὁδὸν εἰρήνης ἐκέρχωνται· καὶ εἰσι φόβος Θεοῦ ἀπέρχεται
 ἢ ὄψος ἀπὸ αὐτῶν. ὁδὸς δὲ εἰρήνης ἐστὶν ὁ σῶτηρ
 ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὅς ἐκ ἐδίδαξεν ἡμᾶς λέγον·
 ἀφῆτε, ἢ ἀφῆσθαι ἡμῖν· δίδοτε ἢ δόθησθαι ἡ-
 μῖν· ταῖσι, δίδοτε ἀφῆσθαι ἀμαρτιῶν, ἢ ἀφῆσθαι
 τῶ ἡμῖν τὰ παραπτώματα, ὡς ἢ ὄψος τῶ ἔχῃ ἡμᾶς
 ἐπαίδευσεν λέγον ἀπὸ τῶν Θεῶν, ἀφῆτε ἡμῖν τὰ ὀφει-
 λήματα ἡμῶν, ὡς ἢ ἡμῶς ἀφῆσθαι τῶ ὀφειλέταις
 ἡμῶν· εἰν ἢ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἡμαρτητοῖς, τῶ ἡμῶς

A Tque etiam sis tractabilis, bonus, lenis,
 non mendax, non durus, non contumax,
 non severitate nimia, non arrogans,
 non inhumanus, non superbus, non assenta-
 tor, non timidus, non versipellis, ac dupli-
 citemente, non illudens populis tuis fidei, ac
 potestati commissis, neque Dei leges ac præ-
 cepta, & quæ ad penitentiam pertinent, eis
 celans, non facilis ad exturbandum, ejicien-
 dumque ex ecclesia, sed in re certa nitens,
 non increpator petulans, non testimonio ad-
 versus ullum sumens, nisi quod dictum sit a
 duobus, aut tribus fidelibus testibus, quorum
 mores jamdiu probati sint, & qui neque ini-
 micitia, neque invidia moventur: Multi enim
 sunt, qui aliorum malis delectantur, homines
 lingua præcipiti, & perforata, habentes o-
 dium in fratres, quorum studium est di-
 spergere oves Christi: Quorum sermones si
 temere & Inconsiderate velis admittere, gre-
 gem dissiparis, lupisque cum ad devorandum
 tradideris, id est, dæmonibus & improbis ho-
 minibus; immo vero non hominibus, sed po-
 tius feris similitudinem hominum indutus, eth-
 nicis, Judæis, & atheis hæreticis, siquidem
 continuo ut aliquis ex ecclesia eiec-
 tus est, accedunt ad eum truculenti lupi, & perinde
 ac si agnus esset, ita illum prædam esse pu-
 tant ad vorandum, illius interitum quantum
 habentes. Etenim eorum pater diaboli ho-
 micida est, & qui injuste per imprudentiam
 tuam eiec-
 tus est, & tristitia oppressus, ac pu-
 fillo animo effectus, aut ad Gentiles aberra-
 bit, aut hæresibus implicabitur, & penitus
 ab ecclesia, & ab spe in Deo posita abalie-
 nabitur, atque ab impietate constringetur,
 fiesque de illius interitu reus: neque enim
 æquum est, promptum esse ad ejiciendum
 eum, qui deliquit, tardum vero ad recipien-
 dum eum, qui a peccato se avertit: præpro-
 perum ad amputandum, crudelem autem ad
 medendum dolenti: de talibus vero ait scrip-
 tura: pedes eorum ad malum currunt, & ce-
 leres sunt ad effundendum sanguinem; cala-
 mitas, & afflictio in oculis eorum, & vitam
 pacis non cognoverunt: Non est timor Dei ante
 oculos eorum. Via quidem pacis est dominus
 noster Jesus Christus, qui docuit nos dicens,
 remitte, & remittetur vobis, date, & da-
 bitur vobis: id est, date veniam erratis alio-
 rum, & remittentur vobis peccata. Sicut nos
 erudivit, ut in precatione dicremus, dimitte
 nobis

11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

*nobis debita vestra, scus & nos dimittimus de-
bitoribus vestris. Si igitur iis, qui peccave-
runt, non ignoscitis, quomodo vestrorum pec-
catorum veniam impetrabitis? an non con-
tra potius vos ipsos ligatis, qui dicitis remi-
sisse, cum non remisistis? an non vestro
ori repugnabitis, si dicatis, remisisse, quae
non remisistis? Scitote enim quod qui cum,
qui injuriam non fecit, ejicit, aut eum, qui se
convertit, non recipit, fratrem suum occidit, &
sanguinem ejus fundit, sicut Cain sanguinem
fratris sui fudit, cujus sanguis, qui ad Deum
clamat, requiretur: justus enim a quopiam
injuste occisus, apud Deum erit in requie
sempiterna: similiter eveniet ei, qui ab epi-
scopo sine causa fuerit excommunicatus. Qui
tanquam pestiferum ejicit eum, qui est extra
culpam; is quidem scilicet interfecit, quod
neque in Dei misericordiam intuetur,
neque bonitatis Dei erga penitentes memor
est, neque in eos aspicit tanquam in scopum,
qui multorum peccatorum veniam penitendo
impetrarunt: idcirco violentior est ipso homi-
cida, qui corpus perimit, is, qui innocentem ex
ecclesia ejicit. Similiter qui non recipit peni-
tentes, oves Christi dissipat factus advertarius
eius: ut enim justus est Deus in judicandis
peccatoribus, sic est misericors in recipiendis
convertis: *Misericordiam enim & judicium ce-
cinit ei David ille Deo carus.**

Tal. 100.

*Quod magnum penitentia exemplum propositum
est in David, in Ninivitis, in Ezechia,
& in filio ejus Manasse.*

CAPUT XXII.

Oportet autem, episcopo, habere ante oculos praeterita, & eis perite uti ad eos monendos, quos vel stringere vel consolari opus sit, atque etiam aequum est, ut judicando voluntatem divinam aequaris, & ut Deus delinquentes, aut se convertentes judicat, simili ratione ipse judices. Cum dominus per Nathan peccatum exprobrasset, ac David penitere se diceret, an non statim a morte liberat, *confido*, inquit, *non morieris?* Jonathan, quia Ninivitis praedicare noluerat, cum mare, & cetus jussu Dei absorbuissent, deprecantem in ventre ceti a morte eripuit: Ezechiam paulisper elatum veniam cum lacrymis orantem a crimine absolvit. Adverte, episcopi, exemplum ad haec accommodatum: scriptum est in quarto de regibus libro, & in secundo Paralipomenon sic: *Mortuus est Ezechias, & filius ejus Manasses duodecimum annum natus, regnavitque Hierosolymis annis quinquagintaquinque, cujus mater vocabatur Haphsiba: fecit malum coram domino, & non revertit se ab execrationibus gentium, quas deleverit dominus a facie Israel: & convertit se edificavit excelsa, quae Ezechias pater ejus demolitus fuerat, & posuit columnas Baal; & erexit altare Baal, & fecit lucos, sicut fecerat Achab rex Israel: & fecit altaria in domo domini, in quo dixit dominus ad David, & ad Salomonem filium ejus, dicens, quia in ipso populum meum: & erexit Manasses altaria, & in eis servavit Baal, & dixit, erit nomen meum in saeculum: & edificavit altaria in duobus atriis domus domini militiae caeli, & ipse traduxit filios suos per ignem in valle Ben-*

Reg. 12.

*Αληθεως τω αφωτη τω αμαρτων υμων. ουχι
ουμωστων εαυτως δεσμευει λιγαντες αφουσαι,
και αι τω εαυτω εταμι εσκατωθισαδε λιγαν-
τες αφουσαι, και μη αφουσαι; γινωσκετε γαρ ο-
τι ο τον μη αδικησαντα εβαλων, η τον επα-
γριφοντα μη προσδεχόμενος, φονει: τω αδελφου
αυτου εστι, και αιμα εχχει, ως καιν Αβαλ
τω αδελφου. και το αιμα αυτου βουον προς
Θεον ελχτηθισται: δικηος γαρ αδικως φονειθεις
υπο τως παρα Θεω εν ανακαισει εσαι εις τον
αιωνα. εσαυτως, και ο ματτωος αφουσθεος υπο
τω επισκοπου. ο μω εβαλων, ως λαμω τον
αναϊτιον, πικροτερος φονειος ο τωουτος ουκ αφου-
ρων εις το τω Θεω ελεος. ο δε μνημωνων αυ-
του τω ει τω μετανοση εγαθωσωμω. ου-
δε λαμβανων σκοποις τω τωουτων εις εαλη-
θους παρατηματων εν μετανοια ειληφωτας αφου-
ση. εσα τωου ιταμωτερος σωματικω φονειος ο
τον αναϊτιων απορριπτων. εσαυτως και ο μη
προσδεχόμενος τως μετανοωιτας σκορπιζει τα
τω χειρου κατ αυτω γινόμενος. ως γαρ δι-
καιος εστιν ο Θεος εν τω κενεν τως αμαρτωλους.
αυτως ελεημων εν τω προσδεχεται τως επισρε-
φοντας. ελεον γαρ η καιση ηδεν αυτω ο Θεο-
φιλης Δαβιδ.*

C *Οτι μεγα παραδειγμα μετανοιας προκεται Δαβιδ
και Νινβιται, Εζεκιας τε, η ο τω-
του υιος Μανασης.*

Κ Ε Φ Α Λ. κ β.

Xρη δε επισκοπε απο οφθαλμων εχειν και τα
προωδολογια, η εμπειρος αυτωσ κρηθηται
αποσ νυθισαση τωσ ευαγγελικων η παρακλητικων διαμαρτιων
λογων. ετι η εν τω κενεν σε διημον τω τω Θεω ελα-
καλυθειν θεληματι, η η Θεος δικαζει τως αμαρτι-
νοντες, η επισρεφοντας, παρακλησιος η σε κενεν.
η γαρ ουχι η τον Δαβιδ ολιθωσαντα ενεδισας εσα τω
Ναθαν, η ειποντα μετανοειν δεους η τω θανατω λυ-
θεται λεγων, θαρσει, εμη αποθανεις; Ιωναν μη
θελησαντα Νινβιταισ κρηζει, υπο θαλασσης η κη-
τος καταποθωμαι ποιησα, δεξαμενη εν κοιλια ανη-
γαγεν εκ φθορας τω ζωω αυτω, Εζεκιαν προς ο-
λιγον τυφωθετα δεξαμενον μη δακρων, αφηκε τω
εγκληματος. απωσται δε ο επισκοπος προς τα τωαυτα
αφελιμον υπεδεγμα. γιγρακται γαρ εν τη περτη
τω βασιλεων, η εν τη δευτερα τω παραλεπομενω
τω τω ημερων επω. η απεθανεν Εζεκιας η βασι-
λεωσεν ο υιος αυτω Μανασης ετω δωδεκα εν τω βα-
σιλευσεν αυτω, η κονηκοντα η ποτε ετη βασιλευ-
σεν εν Ιερουσαλημ. κ δυνατη μητει αυτω Εψιβα,
η εποησε το ποιηρον ενωπιον κυρις, ια απεχετο απο
τω βδελυγματων τωσ εθωνων ελωθρησε κυριος απο
προσωπω υιων Ισραηλ: η επισραβε Μανασης, η
φροδομησε τα υψηλα, α κατεσπασεν Εζεκιας ο πατηρ
αυτω. η εσησε εηλας τη Βααλ, ε ανεισε θεσιασθη-
λεον τη Βααλ, η εποησεσεν αλησ. καθως εποησεσεν
Αγααβ βασιλεωσ Ισραηλ. η εποησε θεσιασθηλια
εν οικω κυρις εν ω ειπε κυριος προς Δαβιδ η προς Σο-
λομωντα τον υιον αυτω, λεγων οτι εν αυτω θησω το
ονομα μου, η εσησε Μανασης θεσιασθηλια, η εν
αυτωσ

gnus intueri, & aspicere in altitudinem caeli A
 pra multitudine iniquitatum meorum, incurva-
 tus multis vinculis ferris, quoniam irritavi
 iram tuam, & feci malum coram te peccatis
 abominandis idolis, & multiplicatis offensionibus,
 & nunc fleo genu cordis deprecans benignita-
 tem tuam, peccavi domino, peccavi, & iniqui-
 tates meas ego cognosco: Sed peccato deprecans te,
 remitte mihi, domine, remitte mihi, & ne per-
 das me cum meis iniquitatibus, neque in saecu-
 lum iratus, serves mala mihi, neque condem-
 nes me in profundissimis terra, quoniam tu es
 Deus, Deus poenitentium: & in me ostendes bo-
 nitatem tuam: quia me indignum servabis se-
 cundum misericordiam tuam, & laudabo te sem-
 per cunctis diebus vita mea, quoniam te lau-
 dat omnis virtus caelorum, & tua est gloria in
 saecula saeculorum, Amen. Et exsudit do-
 minus vocem ejus, & misertus est ejus, & existi-
 tit flamma ignis circum eum, & liquefacta
 sunt omnia vincula ferrea circum eum, & sa-
 navit dominus Manasse ex afflictione ejus, &
 reduxit eum Hierusalem ad regnum ejus, &
 cognovit Manasse, quod dominus Deus ipse est
 solus: & servavit soli domino toto corde suo,
 & tota anima sua omnibus diebus vita sua,
 & reputatus est iustus, & abstulit deos alienos,
 & sculptilia ex domo domini, & omnia altaria,
 qua edificaverat in domo domini, & omnia al-
 taria, qua in Hierusalem, & ejecit extra civi-
 tatem, & instauravit altare; & fecerunt in eo
 sacrificium salutis & laudis: & iussit Manas-
 ses Jude, ut serviret domino Deo Israel, & mor-
 tuus est in pace cum patribus suis: & regnavit
 Amon filius ejus pro eo, & fecit malum coram
 domino secundum omnia, qua fecit pater ejus in
 principio, & irritavit dominum Deum suum.
 Audistis, filii carissimi, quemadmodum do-
 minus Deus eum, qui ad cultum idolorum se
 dederat, multosque innocentes interfecerat,
 postquam exiguo supplicio affecit, jam poeni-
 tentem recepit, & data venia illius delictis,
 in regnum restituit: non solum enim condo-
 nat poenitentibus peccata, sed in priorem digni-
 tatem revocat.

ὅτι σὺ ὁ Θεὸς κατὰ τὴν χρηστέτην τῆς ἀγαθωσύνης
 σου ἐπηγάω μετανοίας ἀφ᾽ ὅτι τοῖς ἀμαρτηκόσι· καὶ
 τῶ πληθει τῶ ὀπιτημῶν σου ὡσεὶ μετανοίας ἀμαρτη-
 λοῖς εἰς σωτηρίαν· σὺ ὦ κύριε ὁ Θεὸς τῶ δικαίων ἐκ ἰθὺς
 μετανοίας δικαίοις τῶ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαακ, καὶ Ἰακώβ,
 τοῖς ὄχι ἡμαρτηκόσι σοι, ἀλλ' ἰθὺς μετανοίας ἐπ' ἔμοι τῶ
 ἀμαρτηλῶ, διότι ἡμαρτῶν ὑπὲρ αἰεθμῶν ψάμμυ θα-
 λάσσης, ἐπλήθυνασ αἰ ἀνομίαι μου κύριε, ἐπλήθυνασ
 αἰ ἀνομίαι μου, καὶ ἔτι εἰμὶ ἄξιός ἀτσοῖσαι καὶ ἰδεῖν τὸ
 ὄψος τῶ ἑρανοῦ ἀπὸ πληθῶς τῶ ἀδικῶν μὲ κατακαμπό-
 μμος πολλῶ δεσμῶ σιδήρω· διότι παρῶργισα τὸν θυμὸν
 μου, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον σου ἐποίησα ἑνώλας βδελύγμα-
 τα, καὶ πληθύνωσ προσοχθίσματα, καὶ κῆν κλῆνω γόνυ
 καρδίας μου δὲ ὄμμος τῆς παρὰ σου χρηστότητος, ἡμαρτη-
 κα κύριε, ἡμαρτηκα, καὶ τίς ἀνομίας μου ἐγὼ γινώσκω,
 ἀλλ' αἰτῆμαι δὲ ὄμμος σου ἀγῆς μου κύριε, ἀγῆς μου, καὶ
 μὴ σιωπολήσης με τῆς ἀνομίας μου, μηδὲ εἰς τὸν αἰῶ-
 να μιλῆσας τηρήσης τὰ κακά μου· μηδὲ καταδικάσῃς με
 ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς· ὅτι σὺ Θεὸς, Θεὸς τῶ με-
 τανοῦντων, καὶ ἐπ' ἔμοι δεῖξῃς τὴν ἀγαθωσύνην σου, ὅτι
 ἀναξίον ὄντα σώσεις κατὰ τὸ πολὺ ἔλεός σου, καὶ αἰνίσω σε
 διαπαντός ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις τῆς ζωῆς μου, ὅτι σε
 ὤμνη ἅσα ἡ δικαιοσύνην ἑρανοῦν, καὶ σὺ εἶσιν ἡ δόξα εἰς
 τὸς αἰῶνας, ἀμὲν· καὶ ἐπῆκσε τῆς φωνῆς αὐτῶ κύριος, καὶ
 φχτέρησεν αὐτὸν, καὶ ἐχῆμετο περὶ αὐτὸν φλέξ πυρός· καὶ
 ἐπέκθησεν παντὶ τῶ περὶ αὐτὸν σιδήρω, καὶ ἴασατο κύριος
 τὸν Μανασσῶ ἐκ τῆς θλίψεως αὐτῶ, καὶ ἐπίστρεψεν αὐ-
 τὸν εἰς Ἱερουσαλήμ ἐπὶ τῆν βασιλείαν αὐτῶ, καὶ ἐγὼ
 Μανασσῆς, ὅτι κύριος αὐτῶ εἶσιν Θεὸς μόνος, καὶ ἐλάτρω-
 σεν μόνω κύριω τῶ Θεῶ ἐν ὅλη καρδίᾳ αὐτῶ· καὶ ἐλογί-
 σθη δικαίος, καὶ περιέλε τὸς Θεὸς τὸς ἀλλοτῆρας, καὶ τὸ
 γλυπτόν ἐξ οἰκῶ κύριος, καὶ πάντα τὰ θυσιαστήρια, ἀφ' ὧ
 κοδόμησεν ἐν οἰκῶ κύριος, καὶ πάντα τὰ θυσιαστήρια τὰ ἐν
 Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐξέβαλεν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ κατέρθω-
 σεν τὰ θυσιαστήρια, καὶ ἐθυσίασεν ἐπ' αὐτὸ θυσίαν σωτη-
 ρείας, καὶ αἰνέσας· καὶ εἶπε Μανασσῆς τῶ Ἰῶδα τῶ δουλεύειν
 κύριω τῶ Θεῶ Ἰσραὴλ· καὶ ἐκομηθῆ ἐν ἐρήμῳ μετὰ τῶ
 πατέρων αὐτῶ, καὶ ἐβασίλευσεν Ἀμὼν ὁ υἱὸς αὐτῶ αὐτῶ
 αὐτῶ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κύριος κατὰ πάντα ὅ-
 σα ἐποίησε Μανασσῆς ὁ πατὴρ αὐτῶ ἐν ὀρώτοις, καὶ πα-
 ράξεν κύριος τὸν Θεὸν αὐτῶ· ἤκουσεν ἡκούσθη ἡμῶν,
 ὅπως κύριος ὁ Θεὸς εἰδώλοις προσαναχόντα, καὶ πολλὰς
 ἀθῶως φονδίσαντα βραχίως τιμωρησάμενος, μεταγύνο-
 τα προσελάβετο, καὶ ἀφῆς αὐτῶ τὰ πλημμελήματά, ἐπέ-
 στρεψεν αὐτὸν περὶ τῆ βασιλείαν· ὁ μόνον γὰρ ἀφῆσιν τῶς
 μετανοῶσιν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ προτέρων ἀξίαν αὐτῶς ἐπαναγῆ

In eos qui peccant per contemptum, exemplo
 Amon.

Πρὸς τὸς ἐκ καταφρονησεως ἀμαρτινοντας ἔσω
 παράδειγμα Ἀμων.

CAPUT XXIII.

Κ Ε Φ Α Λ. κγ.

Nullum majus peccatum, quam idolorum
 cultus; est enim impietas in Deum: E
 tamen per veram poenitentiam remissum est.
 Si quis vero ex acie delinquat, tentans
 Deum, quasi non insequatur poenis impro-
 bos, is quidem veniam non impetrabit,
 quanvis illud secum dicat, bene mihi vertat
 Deus, quoniam ambulabo in conversatione
 cordis mei pravi. Talis existit Amon filius
 Manassis, de quo ait scriptura: *decepit se Amon
 mala cogitatione transgressionis, & dixit; pater
 meus multa peccata ab adolescentia commisit,
 & cum senex esset, commisit se poenituit.* & nunc

Μεῖζων εἰδωλολατρείας ἢ εἶσιν ἀμαρτία· εἰς
 Θεὸν γὰρ εἶσιν διατίβεια· ἀλλ' ὁ μὸς καὶ αὐτῆ
 διὰ γνησίας μετανοίας συγκεχώρηται, ἐάν δὲ τις ἐκ
 παρατύξεως ἀμαρτηνῆς περὶ αὐτῶ τὸν Θεὸν, ὡς μὴ ἐπι-
 ξιόντα τοῖς πονηροῖς, ὁ τοῖστος ἀφῆσιν ἔχῃ· καὶ λέ-
 γη παρ' ἐαυτῶ, ὅσα μοι ἤμῳ, ὅτι πορβόσομαι ἐν
 τῆ ἀναστροφῆ τῆς καρδίας μου τῆς πονηρῆς· τοῖστος γὰρ
 τίς ἐχῆμετο καὶ Ἀμὼν ὁ τῶ Μανασσῆ υἱός· φησὶ γὰρ ἡ
 γραφή, καὶ παρελογίσαστο Ἀμὼν λογισμόν παραβα-
 σίως κακῶν, καὶ εἶπεν· ὁ πατὴρ μου ἐκ νεότητος πολλὰ κα-
 τῶ ἠλώουσε, καὶ ἐν γῆρας μεταγύνο· καὶ κῆν ἔγω πορβόσομαι,
 καὶ δὲ

4. Reg. 11.
 1. Par. 13.

σεία, ὅτι ὡς τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν φέρεται, καὶ πε-
 ραιῶν ἁμαρτιῶν· καὶ πάλιν, αὐτὸς ἀμαρτίας
 πολλῶν ἀπέβηκε· Ἐδὲ τὰς ἀνομίας αὐτῶ πα-
 ρεδόθη. ὡς περὶ ὑμεῖς σκοποὶ εἰσὶ, ὡς καὶ σκο-
 πὸν ἔχη τὸν Χριστόν. ὡς ἂν αὐτὸς πᾶσιν ὑμῶν,
 ὡς καὶ ὑμεῖς ἦσθε ὑπὸ ὑμᾶς λαϊκῶν. μὴ γὰρ νομίζετε,
 ὅτι ἀχρεῖς ἢ ἐλαφρὸν φορτίον εἰσὶν ἡ ἐπισκοπὴ·
 χρὴ ἂν ὡς τὸ βαρὺ φέρεται, ὡς καὶ ἦσθε καρπῶν
 ἁφῶτος μεταλαμβάνετε, καὶ τοῖς δομῆμασι μεταδι-
 δόναι, ὡς λόγοι ὑψίζοντες τῷ ἀπαρολογίῳ ὑμᾶς
 μέλλοντι λογισθῆναι· δεῖ γὰρ τὸς τῆ ἐκκλησίᾳ
 ἀποσπερδόντας, ἐκ τῆς ἐκκλησίας δεῖξαι εἶσθαι,
 αἵ ἱεροῖς, Λεβίταις, ἀρχιδιάκονοις, λειτουργοῖς Θεοῦ,
 καθὼς ἐν βίβλῳ ἦσθε ἀειδῶν γέγρακται περὶ
 τοῦ ἱεροῦ. καὶ εἶπε κύριος πρὸς Ααρὼν· σὺ καὶ
 οἱ υἱοὶ σου καὶ ὁ οἶκος πατριᾶς σου λήψου τὰς ἀ-
 μαρτίας τοῦ ἁγίου τῆς ἱερατείας ὑμῶν· ἰδὲ δέ-
 δωκα ὑμῖν τὴν δακτύλιον τοῦ ἀπαρχῶν ἀπὸ πάν-
 των τοῦ ἡγιασμένου μοι παρὰ τοῦ Ἰσραὴλ·
 σοὶ δέδωκα αὐτὰ εἰς γέρας καὶ τοῖς σου μετὰ σέ-
 μιμον αἰώνιον, καὶ τὸ ἐσθαι ὑμῖν ἀπὸ τοῦ ἡγιασ-
 μένου ἐκ τοῦ καρποῦ τῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ δώρων, καὶ
 ἀπὸ πάντων τοῦ θυσιῶν, καὶ ἀπὸ πάσης πλημι-
 λείας καὶ περὶ ἀμαρτιῶν· καὶ ὅσα ἀποδοῦσά μοι ἀ-
 πὸ πάντων τοῦ ἁγίου, σοὶ εἶσαι καὶ τοῖς υἱοῖς σου·
 ἐν τῷ ἁγίῳ φαγεῖτε αὐτὰ καὶ μετὰ ὀλίγα· πᾶσα
 ἀπαρχὴ ἐλαίου καὶ οἴνου, καὶ σίτου· ὅσα ἂν δῶσι κυ-
 ερω, σοὶ δέδωκα αὐτὰ, καὶ τὰ ἀρωτηθήματα παν-
 τῶν σοὶ δέδωκα· καὶ σιωπῆσαι πᾶν ἀνάθεμα· πᾶν
 ἀρωτικὸν ἀνθρώπου καὶ κτήνους καθαρῶ· Ἐ ἀκα-
 θάρτα καὶ θυσιάς, καὶ σπυρίδιον καὶ βραχίων· δε-
 ξεῖτε τοῖς ἱεροῖς ἀποσπῆσαι. καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς
 παραμῦνον αὐτοῖς Λεβίταις· ἀνάθεμα πᾶσι καὶ ὑ-
 μῖς οἱ λαϊκοὶ· ἡ ἐκλεκτὴ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ· καὶ
 γὰρ ὁ λαὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ λαὸς καὶ ἱερός· ἅγιοι
 ἀνμαζέτω· καὶ ὑμεῖς ἂν εἴτε ἁγία τῶ Θεοῦ ἐκκλη-
 σία ἀπογεγραμμένη ἐν ὄρατι, βασιλεῖον ἱερα-
 τεία, ἱερός ἁγίου· λαὸς ἐκ κεκοιμημένων· νύμφη
 κεκαλωπισμένη κυρῶ τοῦ Θεοῦ· ἐκκλησία με-
 γαλὴ· ἐκκλησία πιστῆ· ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἱεροῦ, καὶ
 σωτηρίας· ἀφαιρέματα καὶ δεκάται, ἀπαρχαὶ τῶ ἀρ-
 χιερεῖ Χριστῷ καὶ τοῖς λειτουργοῖς αὐτῶ· δεκάται
 σωτηρίας, ἀρχὴ ὀνόματος Ἰησοῦ. ἀνεῖ ἱερά καθο-
 λικὴ ἐκκλησία ἡ τῶν δεκάπληρον ἐκπεφραγμένα·
 καὶ τῶν δεκάλογον εἰληφῆκα καὶ τὸν νόμον μεμα-
 θηκῆ· καὶ ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν πεπισθαι, καὶ τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ ἐπονομαζομένη, Ἐ ἐπὶ τῷ τελείῳ
 τῆς δόξης αὐτοῦ ἐσημεγμένη, Ἐ λαμπρῶσα· αἱ τό-
 τε θυσιάς, καὶ ἀχαι, καὶ δεήσεις, καὶ ἀχαιεῖται·
 αἱ τότε ἀπαρχαὶ, καὶ δεκάται, καὶ ἀφαιρέματα, καὶ
 δῶρα, καὶ προσφοραὶ, αἱ δεῖξαι τοῦ ὄσιων ἐπισκο-
 πῶν ἀποσπερδόμενοι κυρῶ τοῦ Θεοῦ δεῖξαι Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ τῷ ὑπὲρ αὐτῶ ἀποθανόντος· ὅτι γὰρ εἰσὶν ὑ-
 μῶν οἱ ἀρχιερεῖς. οἱ δὲ ἱερεῖς ὑμῶν, οἱ ἀποσπερ-
 δόμενοι· καὶ οἱ Λεβίται ὑμῶν, οἱ καὶ διάκονοι, καὶ
 οἱ ἀναγνώσκοντες ὑμῶν, καὶ οἱ ὡδοὶ, καὶ οἱ πολυ-
 φοῖ, αἱ διάκονοι ὑμῶν, καὶ αἱ χῆραι, καὶ αἱ παρ-
 θέναι, καὶ οἱ ὄρφανοι ὑμῶν· ὁ δὲ τῶν πάντων
 ἀνώτερος ὁ ἀρχιερεὺς εἶσι.

imitatores enim estis Christi domini: ut si-
 cut ille nostra omnium peccata in ligno cru-
 cis tulit crucifixus absque ulla culpa, & ma-
 cula, pro iis, qui supplicio digni erant: sic
 etiam vos populi delicta vobis attribuere, &
 vestra ducere debeatis: dictum est enim de Sal-
 vatore nostro apud Esaiam; *Hic peccata nostra* *Isaie 53.*
portas, & pro nobis dolet. Et rursum; *Ipse pecca-*
ta multorum tulit, & propter iniquitates multo-
rum traditus est. Ut igitur vos scopus estis, sic
 Christus scopus vester est. Quare ut ille omnium
 vestrum est, sic vos eorum omnium laicorum,
 qui sub vestra potestate sunt: ne enim existi-
 metis facile, & leve onus esse episcopatum. Er-
 go oportet, ut pondus fertis, sic quoque fru-
 ctum in primis percipiat, eumque cum egen-
 tibus communicetis, tanquam rationes cum
 illo putaturi, qui in vestris rationibus sub-
 ducendis decipi non poterit. Oportet nam-
 que, ut qui in ecclesia assidui sunt, eos ec-
 clesia alat, utpote sacerdotes, Levitas, præ-
 positos, ministros Dei, sicut in libro Nu-
 merorum scriptum est de sacerdotibus; *Et*
dixit dominus ad Aaron: Tu & filii tui, &
domus patris tui accipietis peccata sanctuarii
sacerdotii vestri, ecce dedi vobis custodiam
primitiarum ex omnibus sanctificatis mihi a filiis
Israel, dedi tibi eas in honorem, & premium,
& filiis tuis post te legitimum sempiternum: &
hoc erit vobis ex sanctificatis de fructibus, &
ex donis, atque ex omnibus sacrificiis; & ex
omni delicto, & de peccatis: & quæcumque
tibi reddunt ex omnibus sanctis, tibi erunt, &
filiis tuis: in sanctuario comedetis ea. Et pau-
 lo post: *omnes primitia olei & vini, & fru-*
menti, quæcumque domino dederint, tibi dedica-
& omnes primitias frugum tibi dedi, & omne
quod consecratum est, tibi consuebat; omne primo-
genitum hominis, & iumenti, mundi & im-
mundi; consecratum victima, pectusculi, &
brachii dextri, ad sacerdotes pertinent, & ad Le-
uitas, qui apud eos manent. Audite hæc, o
laici, & ecclesia Dei electa: prius enim po-
pulus, & gens sancta vocabatur
& vos igitur estis sancta & sacra ecclesia de-
scripta in cælis, regale sacerdotium, gens
sancta, populus acquisitionis, sponsa ornata
domino Deo, ecclesia magna, ecclesia fide-
lis: quæ prius dicta sunt, audi ea nunc at-
tente. Portiones, decimæ, primitiæ Christo
pontifici, & ministris ejus: decimæ salutaris,
principium nominis Jesu. Audi sacra, Ca-
tholica ecclesia, quæ decem plagas illas evasi-
sti, decalogum accepisti, legem didicisti, fi-
dem tenuisti, in dominum Jesum credidisti,
& nomine ejus appellata es, quæ in consum-
matione gloriæ ejus firmata es, & splendes:
quæ antea sacrificia, nunc preces, & ob-
secrationes, & Eucharistiæ; quæ tunc primi-
tia, & decimæ, & portiones, ac dona, nunc
oblationes, quæ per sanctos episcopos offerun-
tur domino Deo per Christum, qui pro omni-
bus mortuus est. Hi namque sunt vestri ponti-
fices, sacerdotes vero vestri sunt presbyteri: Le-
uitæ autem vestri, qui nunc sunt diaconi, &
qui ledores vestri, & cantores & janitores,
diaconissæ item vestrae, viduæ, & virginæ, &
orphani: supra hos vero omnes pontifex est

* καὶ τῶν ἱε-
 ρῶν ἀρχιερεῶν.
 καὶ οἱ ἱερεῖς.

ἡνι ποῦν ἰκάνη, ἢ μόνον τοῖς ἱερωσὶν ἔχου; Ἄ
 ἢ ὅχι οἱ Κορινοὶ καὶτοι γὰρ ἄλλοι οὐλοῖς ὄντες πο-
 θῆσαν ἰσθμὸν ἰσωνοῦντος Μωσὶ καὶ Ἀαρῶν,
 Ἐ περὶ τῶ μη καθήκοντος αὐτοῖς ἀμυλῶμεν,
 καὶ Δαθὰν, καὶ Ἀβιρων (ὅστις κατήστω ἐκ ὄνου,
 καὶ ῥεῖθρος βλαστήσαντα ἰσθμὸν τῶ πολλὰν τῶ ἔνοου,
 καὶ τὸ ὑπὸ Θεοῦ χαροποιήσαντα ἀρχιερεῖ ἀνιδεξί;
 ἀποστῆται ἢ ἡνι ὑμῶν ἀδελφοὶ τοῖς ἴσοις ὁμῶν
 ἡτοι ἀποσφραῖς τῶ ἱεροκῶν ἀποσφραῖς ὡς ἀρ-
 χειροῖ. ἢ δὲ ἰαυτῶν, ἢ ὄχι τῶ ὄχλου. ἢ μὲν
 δὲ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπαρχαῖς, καὶ τοῖς δεκάταις, καὶ τῶ
 ἐκῆσι αὐτῶ ἀποσφραῖς αὐτοῖς γὰρ γινώσκου τοῖς
 θλιβομενῶν, καὶ ἑκάστῳ δίδουσι ἀπὸς τὸ ἀμύλον,
 ὅπως μὴ δὲς ἢ πλεονάκῃ τῶ αὐτῶ ἡμέρῃ, ἢ τῶ
 αὐτῶ ἑβδομάδι λαμβάνη, ἔπρος δὲ ἑδὲ ἑλῶς δι-
 κῶν γάρτε μάλλον τῶς θλιβομενῶν κατ' ἀλή-
 θεωσ ἱερκεῖν, ἢ τοῖς τομίζομενῶν θλιβεσθαι.

Περὶ ἑλῶς Ἐ ὅπως χρὴ ἑκάστῳ τὸ γμα τῶ κλη-
 ρυ ὑπὸ τῶ ἀποσκαλυμθῶν
 τιμᾶσθαι.

Κ Ε Φ Α Λ. κη.

Τοῖς εἰς ἀγάπῃ, ἡνι δοχῶν ὡς ὁ πῦρος ἀνο-
 μοισι, ἀποαιριμῶν καλῶν ἀποσφραῖς, ἡ
 εἰσίστανται οἱ διακονοὶ θλιβομενῶν, αὐτῶ πλεονάκῃ
 πιμπῶσαν ἀποσφραῖς δὲ Ἐ τῶ δοχῶ τῶ τῶ ποι-
 μῶν ἰδίμων, λίγων δὲ τῶ ἀπαρχῆς, ὡς ἱερεῖ,
 καὶ μὴ παρὶ τῶ δοχῶ, ἐν τιμῶν Θεοῦ τῶ τῶ ἱερα-
 τῶν αὐτῶ ἰγχευεσθῶν. ὅσῳ δὲ ἑκάστῳ ἀποσ-
 φραῖς δίδουσι, διελθὼν δίδουσι τοῖς ὄχλου εἰς
 γέρας Χριστοῦ. τοῖς δὲ ἀποσφραῖς ὡς ἂν καμῶσι
 περὶ τῶ τῶς διδασκαλίας λόγων, διπλῆ ἡνι αὐτοῖς
 ἀποσφραῖς ἢ μοῖρα εἰς χάρισ τῶ τῶ κῶν ἀποσφ-
 ρῶν. ὡς καὶ τῶν τῶν φιλασσωσ, ὡς συμβαλεῖ τῶ
 ἐπισκοπῶ καὶ τῶς ἐκκλησίας εἶφασθῶ. ὡς γὰρ συ-
 νιδεον καὶ βελῆ τῶς ἐκκλησίας. εἰ δὲ καὶ ἀσφραῖς
 εἶσι, λαμβανῶ καὶ αὐτοῖς μοῖρας μίαν εἰς τιμῶν τῶ
 ἀποσφραῖς ὡσάτως Ἐ ψαλτῶδῶς, καὶ πυλωρῶ. ἑκά-
 στῳ ἂν ἀξίωματι οἱ λαϊκοὶ τῶ ἀποσφραῖς τιμῶν νε-
 μέσῳσαν Ἐ τοῖς δόμασι καὶ τῶ κατὰ τῶν βίον ὄχλο-
 πῶ. μὴ ῥαδίως δὲ ἐνοχλεῖσῳ τῶ ἀρχοντι. ἀλλὰ
 ὄχι τῶ ὑπρεσῶ, ἢ βελῶσῳ, σημαίνῳσαν, τα-
 πσι, ὄχι τῶ ὄχλου. ἀπὸς ὡς πλείον παρρησιαζέ-
 σῳσαν. ὡς γὰρ τῶ πανταρῶν Θεοῦ ἀποσφραῖς
 ὄσῳ, ἰάν μὴ ὄχι τῶ Χριστοῦ. ὅπως ἂν καὶ οἱ λαϊκοὶ παρ-
 τα, ὄσα βελῶσῳ, ὄχι τῶ ὄχλου φανερά τῶ ἐπισ-
 κοπῶ ποιέσῳσαν. καὶ ὅπω κατὰ τῶ δακῶν ἐκῶ ἐπιτελε-
 σῳσαν. ὡς γὰρ ἀποσφραῖς Ἐ τῶ ἱερῶ ἀγίωσῳ ἀπο-
 σφραῖς, ἢ ἰγίκετῶ ἀνὰ τῶ ἱερεῶ. χεῖλη γὰρ ἱε-
 ρῶν φυλάξῆται γινῶσι, καὶ νόμον ἐκλήθησῳσαν ἐκ τῶ
 σῶματος αὐτῶ, φησὶ περὶ ὁ ἀποσφραῖς. ὅτι ἀγγελ-
 κῶν πανταρῶν εἰσιν. εἰ γὰρ καὶ οἱ τῶ δαιμόνων
 στρατῶν Ἐ τοῖς μωσαροῖς καὶ βελῶκῶν, καὶ ἀνα-
 θάρτικ ἀποσφραῖς αὐτῶ ὄχι τῶ δαίρο τῶ
 ἀγία μμῶσῳ, ἡνι μακρῶν μμῶ ἐπὶ συχεῖσῳ τῶ
 βδύλιγμα πηχεῖσῳ τῶ ἀγίω, πλῆν Ἐ τοῖς ἐμ-
 παιγῳσῳ αὐτῶ, ἀνὰ τῶ μμῶν ἕδῶ ἀποσφραῖς
 σῳ, ἕδῶ ἐπιτελῶσῳ, ἀλλὰ σῶμα τομίζοσῳ τῶ λῶσῳ
 τῶν μμῶν, πμῶν τῶ ἀποσφραῖς ποιέσῳ αὐτοῖς,
 καὶ πάντα ἂν ἀποσφραῖς αὐτοῖς, ἑκῶ ἐπιτελῶσῳ, καὶ
 ὄσα αὐτῶ ποιέσῳ, ἕδῶ, καὶ τιμῶσῳ αὐτῶ τῶν μμῶ

a praestantiore, aut illa facere, quam solis sa-
 cerdotibus licet? Nonne Corinthus cum alio-
 qui Leviticis tribus essent, arserunt tamen,
 quia scilicet in Moysem, & Aarom extulerunt,
 & de iis quae ad se non pertinebant, cum eis
 exterrant? & Dathan, atque Abiron vivi,
 terra deficiente, in infernum descenderunt?
 & virga illa quae floruit, multorum insolentiam
 repressit, & pontificem a Deo electum
 declaravit? Oportet igitur, ut & vos, fratres,
 sacrificia vestra, id est, oblationes episcopo
 utpote pontifici, aut per vos ipsi, aut per
 diaconos offeratis: imo primitias quoque, &
 decimas, & quae sponte offeruntur: is enim
 probe novit afflictos, & cuique tribuit; ut con-
 gruit, ne quis eodem die, aut eadem hebdomada
 bis, aut saepius accipiat, alius vero nihil peni-
 tus: equius enim est iis suppeditare, qui revera
 magis inopia premuntur, quam iis, qui pre-
 mi existimantur.

De convivio, & quomodo oporteat unumquemque
 cleri ordinem ab iis, qui invitaverunt,
 honorari.

CAPUT XXVIII.

AD convivium, quod agape dicitur, &
 Evangelista δοχῶ appellavit, qui a-
 nus invitare voluerint, ei quam diaconi as-
 sistam esse sciant, mittant serpe, seponant
 vero in convivio pastori, quod consuetum est,
 primitias dico illius epuli tanquam sacerdoti,
 quamvis non addit in convivio, idque in ho-
 norem Dei, qui ei sacerdotium mandavit.
 Quantum vero cuique vetule impertitur, al-
 tero tanto plus diaconis impertiat, ut sit
 minus Christo. Presbyteris autem, si assidue
 in studio docendi verbum Dei laborave-
 rint, seponatur dupla etiam portio in gratiam
 apostolorum Christi, quorum locum tenent,
 tanquam consilarii episcopi, & ecclesiae coro-
 nae: sunt enim consilium & senatus ecclesiae:
 si autem & lector est, is partem unam in ho-
 norem prophetarum accipiat, item cantor,
 & januae custos: unicuique igitur dignitati ho-
 norem laici habeant, qui in iis, quae dan-
 tur, deceat, & qui reverentiae erga vitam il-
 lius, cui datur, adhibenda conveniat. Cae-
 veant vero ne facile obstrepant ei, qui praest,
 quin potius quae volent, per ministros, id est,
 per diaconos significant, cum quibus audacius
 se fidentius agant. Neque enim ad omnipo-
 tentem Deum accedere licet, nisi per Chri-
 stum. Ad hunc ergo modum, quaecumque
 volunt laici per diaconum episcopo indicent,
 atque ita ut ei videbitur, agant; neque enim
 prius aliquid sacrum in templo offerrebat,
 aut fiebat sine sacerdote, labia namque sacer-
 dotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex
 ore eius: in quodam loco ait propheta quia
 servus est omnipotentis domini. Etenim si cul-
 tores demonum in illis suis sceleratis, & de-
 testabilibus, atque impuris sacris offensione
 Dei plenae usque in hunc diem sancta imitan-
 tur, tamen quae sunt execrabilia, ab iis,
 quae sancta, & religiosa sunt, comparatione
 quidem longissime distent, tamen in suis il-
 lis ludibriis sine execrabili sacerdote offerunt
 nihil, neque efficiunt: imo illum os lapidam
 putant, exedant quid eis facere jubeat,
 idque faciunt. & abique eo faciunt nihil,
 hono-

Lucam in-
 tellige cap. 1.
 ubi de S. Mat-
 theo loqui-
 tur.

Malch. 1.

μη λαθραως ες λαοαυτων αυτω τι επιβλει· **Ινα** Α μη καταγογγυσμων εγερει κατ' αυτω· ε γαρ κατ' αυτω ο γογγυσμος ηρριπται, αλλα κατ' κρημη του Θεου· ε ανιστοι ε δικαιοσ κ' οι λαοι, ως Ααρων κ' Μωυσε καταλαλησασθε Μωυσε πασσω, ουκ εα ισραηλιδη καταλαλησω κατ' Μωυση του παρεστησ μου· κ' παλιν αυτος Μωυσε εφωσεν τωσ επισωαρχουσιν αυτω· ε γαρ κατ' ημων ο γογγυσμος ημων εστω, αλλα κατ' κρημη του Θεου ημων· ει γαρ ο λαικον ειρηως ρηκαν η μωρον, εα ατιμαρτουσ, ως ιβελασ το του Χεστου ονομα, τι αυτου κατ' επισκοπου ειπα; δι' ε το αγιον πνομα ο κρημσ εσ ημων ιδωσεν εσ τη χειροθεσια· δι' ε αγια δογματα μιμαθηκατε, κ' Θεου ηγνωκατε κ' ες Χεστου πιστευκατε· δι' ε ηγνωθητε εσθ Θεου· δι' ε ισραηλιδητε ελχιση αγαλλιαστωσ κ' μωρον σιωπιστωσ· δι' ε υιοι φωτουσ απεδειχθητε· δι' ε κρημσ εσ του φωτισμου ημων τη του επισκοπου χειροθεσια μαρτυρων εφ' ηλασεν ημων τλω ιερα ενδετασ φαλω λογων· υιοσ μου εσ σθ εγω σμωρον γογγυκασι· δια του επισκοπου σου ο Θεοσ υιοποιετασ εσ ανθρωποι· γνησχε υιο τλω δεσφω, τλω μητερα σου· εεργε τον μη Θεου ηγμωμοισεσ πατερα, κ' σισβη τυτων.

et ne occulte quicquam, quod sit ei futurum probro, facias, ne in eum admurmurationem suscites, neque enim admurmuratio in eum fiet, sed in Deum, & audiet disconus, ac reliqui, quod Aaron, & Maria audierunt, cum Moyli detraxerunt: *Quomodo*, inquit, non veriti estis detrabere Moyli famulo meo? & rursus Moyses iis, qui adversus eum conerant, non est, inquit, in nos facta admurmuratio vestra, sed in dominum Deum nostrum. Si enim qui laico dixerit *vocba*, aut *fatuo*, non erit impunitus, utpote qui in nomen Christi contumeliosus, quanto minus erit, si quis episcopo maledixerit? per quem dedit vobis dominus Spiritum sanctum in impositione manus baptizantis, per quem sancti dogmata didicistis, Deum cognovistis, & in Christum credidistis; per quem cogniti estis a Deo, per quem signati estis oleo exultationis, & unzione intelligentis, per quem declarati estis filii lucis, per quem domibus in baptismo vestro, prebens testimonium impositioni manus, in unumquemque vestrum sacram illam vocem emisit dicens, *filius meus es tu*, ego hodie genui te: per episcoporum tuum deus adoptat: cognosce filii dexteram, quae est mater tua, ama eum qui secundum Deum factus est tuus pater, & cole hunc.

Οπως χρη τιμασθαι τωσ ιερευσ κ' επισκοπουσ ηγεισθαι ανθρωποισ οντωσ γονευσ.

Quomodo oporteat honorare sacerdotes, & veneratione dignos habere, ut qui sint patres spirituales.

Κ Ε Φ Α Λ. λγ'

C A P U T XXXIII.

ΕΓ γαρ κει τωσ κατ' σαρκ' γονευσ φησι το δεϊον λογιον, τιμα τον πατερα σου κ' τλω μητερα σου, **Ινα** εσθ σοι ηρηται, κ' ο κακολογων πατερα η μητερα θανατω τελωται, ποσω μαλλον σπει τωσ ανθρωπων γονευσ ημων ο λογωσ παραπισσει τιμασ αυτωσ, & εεργεσ ως δεργετωσ κ' σπρεσβυτεσ σπρεσ Θεου τωσ δι' υδατου ημασ αναγεννησαστωσ· τωσ τη αγιω πνοματι πληρωστωσ· τωσ τη λογωσ γαλακτι εσφισαστωσ· τωσ εσ τη διδασκαλιη αναθρησκωμωσ τωσ εσ τωσ νοστωσ εσπεξαστωσ· τωσ τη σωτηρησ σωματοσ, κ' τη τιμησ αιματοσ αξιωσαστωσ ημασ· τωσ τωσ αιμαρτων λωσαστωσ· κ' τωσ σγλησ κ' ιερασ δεχασαστωσ μετωχωσ ποησαστωσ, κ' τωσ εσπαγγελιασ του Θεου κοινωσ κ' συγαληρονομοσ θυμωσ ημασ· τυτωσ διαβαλωμοισ τιματε παντωσ τωσ· εστω γαρ παρα Θεω ζωησ κ' θανατω ελευσιασ ειληφασθιν εσ τωσ δεκαξεν τωσ ημαρτηκατωσ, κ' καταδικασθιν εσ θανατω σπρεσ αιωνωσ· ε λωσεν ανθρωπων τωσ επιστρεφωτωσ· κ' ζωωγονει αυτωσ.

Nam si de parentibus secundum carnem ait divina scriptura, *honora patrem tuum, & matrem*, ut bene sit tibi, & qui maledixit patri, aut matri, morte moriatur: quanto magis de patribus spiritualibus verbis Dei monemini, honore & caritate eos prosequi ut beneficos, & ad Deum legatos, qui vos per aquam Deo regenerarunt, Spiritu sancto impleverunt, laque verbi Dei aluerunt, & doctrinae alimento nutriverunt, monitis stabilierunt, corpore salutare, & pretioso sanguine vos dignati sunt, vobisque peccata remiserunt, & sanctae ac sacrae Eucharistiae participes fecerunt, ac promissionis Dei confortes, & Christi coheredes constituerunt? His igitur reverentiam adhibentes omni eos genere honoris afficite: siquidem hi potestatem vitae & mortis a Deo acceperunt in iudicandis iis, qui deliquerunt, & in damnandis ad mortem ignis sempiterni, & iis, qui se ad recte vivendum convertunt, absolvendis, & vivificandis.

Οτι τωσ αρχωτων κ' βασιλειων εισι κρηττωσ εσ ιερευσ.

Quod sint sacerdotes praestantiores regibus, & magistratibus.

Κ Ε Φ Α Λ. λδ'

C A P U T XXXIV.

Τουτωσ αρχωτωσ ημων κ' βασιλειωσ ηγεισθαι νομιζετε, κ' δασμωσ ως βασιλειωσ σπρεσ φερετε· εεξ ημων γαρ αυτωσ τε κ' τωσ σιωνοικωσ αι τωσ εερεσθαι χρη· ως Σαμουηλ διατακατω σπρεσ τον λαω σπει τωσ βασιλειωσ, εσ τη σπρωτη τωσ βασιλειων, κ' Μωυσεσ περι τωσ ιερωσ εσ τη Λευιτικωσ, εστω κ' ημετωσ ημων κει τωσ επισκοπων διατασθωσθα· ει γαρ εκει πληθος τηλικωτωσ βασιλειωσ αναλωγωσ τωσ υπηρεσιασ εδιδου, ποσω μαλλον ουχι κ' ημωσ ο επισκοποσ λαμβανεν οφειλει παρ' ημων

Hos existimate vestros praesides, hos putate reges, his quasi regibus vestigalia offerte, eos enim eorumque domesticos bonis vestris alere debetis. Ut enim Samuel in primo de regibus libro, de rege alendo sanxit populo, & Moyses de sacerdotibus in Levitico, sic nos vobis de episcopis sancimus. Nam si illic populus tanti regis proportionem facultatis ea quae dicuntur servitia praestabat, an non multo magis debet nunc episcopos accipere

335

pere a vobis quae sunt ei a Deo constituta ad alendum eum, & clericos eius? immo siquid amplius dicendum est; plus hic accipiat, quam ille olim accipiebat. Siquidem ille militaris tantum administrabat bello, & pace ad custodiam corporis susceptis, hic vero sacerdotium ad Dei honorem administrat, ut pericula ab anima, & corpore propulset. Quanto ergo anima corpore praestantius est, tanto est sacerdotium regno excellentius, ligat enim aut solvit supplicio, vel remissione dignos. Quocirca episcopum oportet ut patrem diligere, ut regem metuere, ut dominum honorare, offerendo ei in benedictionem vestram fructus vestros, & opera manuum vestrarum, & decimas vestras, primitias vestras, & decimas vestras, primitias frumenti, vini, olei, pomorum, lanæ, & quicquid dominus Deus vobis suppeditat, & erit oblatio tua accepta in odorem suavitatis domino Deo tuo, & benedicet dominus operibus manuum tuarum, & multiplicabit bona terræ tuæ, quia benedictio super caput impartiens.

De pensionibus fructuum ad alendum ministros ecclesie & egentes secundum legem & evangelium.

CAPUT XXXV.

Matth. 9.

Isa. 55. Proverb. 15. Tobit. 4. Luc. 11. Proverb. 8.

Atque etiam hoc vos scire oportet, quod tametsi vos Deus a servitute ascitorum vinculorum liberarit, indeque eduxit, ut recrearet, qui non permisit amplius brutas pecudes pro peccatis immolare, liberarit, inquam, ab emundationibus, a victimis emissariis, a lavationibus assiduis, ab aspersio-nibus, nondum tamen a pensionibus liberavit, quas sacerdotibus debetis, & quas egentibus benigne largiri oportet: Aut enim dominus in evangelio, nisi abundaverit justitia vestra plusquam scribarum, & pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum. Sic igitur abundabit justitia vestra, si majorem procuratio-nem sacerdotum vestrorum habueritis, ve-strorumque pupillorum & viduarum, egen-tiumque omnium, sicut scriptum est, Disper-sit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in saeculum saeculi: & rutilius, elemosinis, & fide emundantur peccata: & iterum: benedicta om-nis anima simplex. Sic ergo facies tu, ut do-minus ianxit, dabisque sacerdoti quae ei de-bentur primitias aerae, & torcularis, & ob-lata pro peccatis ut mediatori Dei, & pro emundatione, & depulsione mali: tibi enim convenit, ut largiaris, illi vero tanquam ce-conomo, & administratori rerum ecclesiasti-carum, ut dispenfet. Cave tamen ne episco-pum ad rationes voces, neque dispensationem illius observes, quomodo eam gerat, aut quan-do, aut quibus, aut ubi, utrum bene, an secus. Habet enim ipse ratiocinatorem Deum, qui hanc illi procurationem in manus tradi-dit, qui ei sacerdotium tantae dignitatis man-dare voluit.

τα ἐκ τῆ Θεοῦ αὐτῷ ἀνεργήσαντα ἀπὸς ἡμετέροισιν αὐτῷ πρὸς τὴν αὐτῷ κληρωθῆναι; εἰ δὲ δεῖ καὶ τὴν ἀποδοῦναι τῷ λόγῳ. πλείον ἔτος λαμβανέτω, ἢ ἐκεῖνος τὸ παλαιόν. ὁ μὲν γὰρ στρατιωτικὰ μόνον διέτετε, πό-λιμον καὶ εἰρήνην ἀναδοξοῦντος εἰς φυλακὴν σωμα-τικῶν, ὁ δὲ, πλεὺς εἰς Θεὸν ἱεροσυνίτην, σφραγὶ καὶ ψυ-χῶν ἀπαιτητέων κτηνῶν ὅσον τῷ νῦν ψυχῆ σῶ-ματος κρείττων, τοσούτω ἱεροσυνίτη βασιλείας· δεσ-ποτεῖ γὰρ αὐτῆ, καὶ λείπει τὴν τιμωρίας ἢ ἀφίσταται ἀ-ξίως· διὸ τὸν ἐπίσκοπον εἴργειν ὀφείλετε ὡς πατέρα, φοβεῖσθαι ὡς βασιλέα· τιμῆν ὡς κύριον, τὴν καρπὸς ὑμῶν καὶ τὰ ἔργα τῆς χειρῶν ὑμῶν εἰς ἀλογία ὑμῶν ἀποσφαιρόντες αὐτῷ τὰς ἀπαρχὰς ὑμῶν, καὶ τὰς δεκά-τας ὑμῶν, καὶ τὰ ἀφαιρέματα ὑμῶν καὶ τὰ δῶρα ὑμῶν διδόντες αὐτῷ ὡς ἱερεὶ Θεοῦ, ἀπαρχῶν σίτου, οἴνου, ἐλαίου, ὀπώρας, ἐρέας, καὶ πάντων ὧν κύριος, ὁ Θεὸς ἐπιχορηγεῖ ὑμῖν. καὶ ἐστὶν οἱ ἢ ἀποσφαιροῦσα δεκτὴ εἰς ὁσμὴν δωδίας κύριον τῷ Θεῷ σου· καὶ ἀ-λογησεί κύριος τὰ ἔργα τῆς χειρῶν σου· καὶ πληθυνεῖ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς σου· ἐπεὶ περ ἀλογία εἰς κεφαλῶν τῶ μετὰ διδοῖς.

Ὅτι παρακλῆδονται οἱ νόμοι καρποφορεῖν ὡσαύτως καὶ τὸ λογ-γίλιον.

ΚΕΦ Α Δ. ΛΕ.

Χρὴ δὲ ὑμᾶς γινώσκειν, ὅτι εἰ καὶ ἔρρισατο ὑμᾶς κύριος τῆς δουλείας τῆς ἐπεισάκτων δεσ-μῶν, καὶ ἐξηγάγετο ὑμᾶς εἰς ἀνάλευσιν, μηκέτι εἴσας ὑμᾶς θύειν ἀλογία ζωῆς περὶ ἀμαρτιῶν καὶ καθαρισμῶν καὶ ἀποκομμάτων καὶ λυθῶν σινηθῶν καὶ πειραντηρίων, ἢ δῆτε καὶ τῆς εἰσφορῆν ὑμᾶς εἰλθε-θῆρωσεν, ὧν ὀφείλετε τῶν ἱερέων, καὶ τῆς εἰς τὴν δεομῶν ἀποιῶν. λέγει γὰρ ὁ κύριος ὑμῶν ἐν τῷ δεαγγίλιῳ· εἰάν μὴ ἀπεισάκση ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη ἀλλεῖον τῆς γραμματικῶν καὶ φαειστικῶν, ἢ μὴ εἰσελ-θῆτε εἰς τὴν βασιλείαν τῆς ἡραῶν· ὅπως ἂν πλεο-νάσει ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν, ἐν τῷ πλείον ὑμᾶς ἀπο-νοῖαν ποιέσθαι τῆς ἱερέων καὶ τῆς ὀρφανῶν καὶ τῆς χηρῶν· ὡς γέγραπται· ἐσκόπισα· ἔδωκε τῶν πέ-νησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτῶ μῆκει εἰς τὸς αἰῶνας· καὶ πάλιν· ἐλεημοσύνας καὶ ἀίεσιν ἀποκαθαίρονται ἀ-μαρτίαι· καὶ πάλιν ψυχῆ ἀλογημῆν πᾶσα ἀπλή-θως ἂν ποιήσεις σὺ, ὡς ὁ κύριος διετάξατο· καὶ δώ-σεις τῷ ἱερεὶ τὸ ὀφειλόμην αὐτῷ, ἀπαρχῶν ἀ-λωνος καὶ ληνῶν καὶ περὶ ἀμαρτιῶν ὡς μεσίτη Θεοῦ καὶ τῆς δεομῶν καθαίρεως, καὶ ἀπαιτησίως· σὶ μὲν γὰρ δίδοναι ἀποσφαιροῦσαι, οἰκονομεῖν δὲ ἐκείνον ἀτε οἰκονόμον, καὶ διοικητῶν τῆς ἐκκλησιαστικῶν ἀραγματικῶν· ἢ μὲν τῶ λογιστικῶν σὺ τὸν ἐπίσκο-πον· οὐ δὲ παρατηρήσεις τὴν οἰκονομίαν αὐτοῦ, πῶς ὑπεπέλει· ἢ ποτε· ἢ τίσιν· ἢ πῶς· ἢ εἰκαλῶς· ἢ φαύλως· ἢ δρόντως· ἔχει γὰρ λογιστῶν κύριον τὸν Θεὸν τὸν ἐγχειρόσαντα εἰς τὸς χεῖρας αὐτῶν, τὴν οἰκονομίαν ταύτην· καὶ καταξίωσαντα αὐτῶν τῆς ἱεροσύνης τῶ τηλικούτου τῶν.

Τρίτητος τῶν δέκα τῷ Θεῷ λογίον, ἡ ὅπως, αὐτὰ ἐπιταύθε διαγορεύσει.

Commemoratio decem Dei mandatorum, & quomodo ea hic jubent.

Κ Ε Φ Α Λ. λς.

CAPUT XXXVI.

Πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχε τὸν τῷ Θεῷ φόβον, πάντως μνηστῆρος τῶν δέκα τῷ Θεῷ λογίων· ἀγαπᾶν κλέον τὸν Θεὸν τὸν Κύριον καὶ μόνον ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος· μὴ προσκίχων εἰδώλων, ἢ τισιν ἑτέροις· ὡς θεοὶ ἀψύχους· ἢ ἀλόγους· ἢ δαίμοσιν· γίνεσθε δημιουργοὶ Θεοῦ ἀτάκτων, ἀρχῶν λαβῶσαν ὄσα Χριστοῦ· καὶ σαββατιστῆς ὄσα τὸν πνευματικὸν μὴ τὸ ποιεῖν, ἢ πνευματικὸν δὲ τὸ ἀνομοῖν, σαββατισμὸν μελλήτης νόμου, ἢ χειρῶν ἔργων· πᾶσαν ἰατρονομίαν ἐπιθυμίαν ἀποσαι· πᾶσαν ἀρχὴν τῶν ἐπι ὀφθαλμοῦ ἀνθρώπων· πᾶσαν ἀρχὴν· γυνεῖς τίμα ὡς αἰτίους ἡμεῖς· ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν· κοινῶν βίβη τοῖς δεομύθους· ἐπιτομίαν καὶ πολιουρίας ματιῶν φείγε, οὐ γὰρ ἀδωδωθήσῃ· μὴ ὀφθῆς παρὰ τοῖς ἱερεῦσι κενός· καὶ τὰ ἐκείσῃ σου ἐνδεδιχίτων ἀποσφραξε, Ἐ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας μὴ ἀπαλίπτω, ἐρθεῖς εἰς αὐτὴν ἀπὸ παντός ἔργου· καὶ πάλιν ἐσπείρας εἰς αὐτὴν ἀπάντα, ἀγαθῶν Θεῷ ὑπὲρ ὧν σοὶ τίλῃ ζωὴν κεχάρισται· ἐργασίον· ἐνδεδιχίτε· κοπία· ἀποσφραξε κλέον τὰ ἐκείσῃ σου· τίμα γὰρ, φησὶ, τὸν κλέον ἀπὸ σὺν δικαίων ὀνών· εἰ εἰς τὸν κορβανῶν ἢ διώσασαι βαίλλεσθαι, καὶ κοινῶν τοῖς ζῴοις ἐσθ, ἢ δίο, ἢ κενετι λεπτῷ· Ἐπιστάτε· Ἐπιστάτε τὸν ἕραντον πλῆτον ὄν ὑπερ σῆς, ὑπερ κλέπτει λυμανῶνται· καὶ πειῶν ἔπω, μὴ κλέπται τὸν ἐπίσκοπον σου ἢ τὸν συλλαϊκόν· εἰδὼν γὰρ κλέπται τὸν ἀδελφόν, κλέπται ἔργου μηδένος· ἀποσφραξε· τοῖς γὰρ ἱερεῦσι ἐπέβαπην κλέπται μόνους· ὅτι εἰρηται αὐτοῖς, κλέπται δι- κησιν κλέπται· καὶ πάλιν, γίνεσθε Ἐπιστάται δόκιμοι· ὑμῶν γὰρ ἐκ ἐπιπέφασται· τὸν ὀνόν γὰρ εἰρηται τοῖς ἐξω τῷ ἀξιώματος τοῦ δικαστικοῦ, ἢ διδασκαλικῷ ὑπάρχουσι, μὴ κλέπται, καὶ μὴ κλέ- θῆσθε.

Prone tibi ante oculos metum Dei, memor semper decem mandatorum, Dominum Deum tuum unum, & solum totis viribus dilige, an attendas idola, aut aliquos alios utpote deos inanimos, aut ratione carentes, aut demones. Nosce creationem variam, quæ per Christum cepit, & sabbatistinum agitabis propter eum, qui creare quidem desuit, sed non desuit providere, agitabis, inquam, meditationes legis, non vacatione manuum: ejice omnem pravam cupiditatem, omnem læsionem ad homicidium pertinentem, omnem iram. Cole parentes, ut ortus tui auctores: Cole proximos tuos ut teipsum: communica cum egen- tibus quæ ad ulum vitæ pertinent. Cave ne pejeres, neve frequenter jures, non enim habebis infons: Ne compareas apud sacerdo- tes vacuus, & voluntarias tuas oblationes assidue offer domino, & ab ecclesia Christi ne abis, surgens ad eam mane, antequam ullum opus aggrediaris, & rursus adi ad eam vespere, ut gratias Deo agas de iis, propter quæ vitam tibi largitus est: operare, esto assiduus, labora, & offer Deo quæ voluntatis tuæ sunt, honorem enim, inquit, adhibe Deo ex tuis justis laboribus: si conferre non potes in corbonam, saltem impartire peregrinis unum, aut duo, aut quinque minuta, congrega tibi co- leses opes, quas neque tinea, neque fures demolian- tur: Quæ cum facies, cave, ne episcopum tuum judices, aut popularem tuum, nam fra- trem tuum si judicas, factus es judex, cum a nemine sis electus. Atqui solis sacerdotibus ju- dicandi potestas commendata est, quia dictum est eis, justum judicium judicato: & rursus, estote vobis trapezita: vobis namque non est concredita hujusmodi potestas, immo contra, iis qui extra dignitatem, & gradum judicis, aut magistri sunt, dictum est, nolite judicare, & non judicabimini.

Mark. 7.

Mark. 1.

1 Timoth. 3. 9.

Mark. 6. Luc. 12.

Joan. 7. Zachar. 7.

Dionys. Alex. apud Eusebium VII. 3. vocat

quædam avor-

lous, Cle- ment Alex.

1. Strom. Bu- seb. Basil.

Dam. 4. de fide ac. ex

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

v. 1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

1. ad Theof. 1. v. 1. ad Theof. 1.

Περὶ κατηγοριῶν καὶ συκοφαντιῶν. καὶ ὅπως χρῆ μὴ ἀποσφραξε πισθεῖν ἢ ἀδικεῖν τῶν κελτῶν. ἀλλὰ μὴ ἀκρίβως ἐξετίστω.

De accusatoribus, & calumniatoribus, & quod oporteat judicem non facile credere, aut non facile non credere, sed accurata inquisitione adhibita.

Κ Ε Φ Α Λ. λζ.

CAPUT XXXVII.

Τὸν μὲν τὸν ἐπίσκοπον δεῖ κλέον ὀρθῶς, καθῶς γίνεσθαι, τίλῃ δικαίως κλέον κλέπται· καὶ ἀλ- λαχῶ, τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν ἢ κλέπται τὸ δίκαιον; γίνεσθε ὡς ἀργυρονομοὶ ἐπίσημοι· καθάπερ γὰρ ὄντι τὰ φαῦλα τῶν νομισμάτων ἀποκρίνωσι, τὰ δὲ δοκίμα οἰ- κειοῦνται, τὸν αὐτὸν δεῖ ὀρθῶς καὶ τὸν ἐπίσκοπον χρῆ, τὰ μὴ ἀμωμὰ κατέχειν· τὰ δὲ ἐπιμωμὰ ἢ διαρραδίαν, ἢ ἀνικίως νοσῶντα ἀποκρίπτειν· καὶ μὴ ταχίως κόπ- τεσθαι, μηδὲ ὡς δὴ ποτε πισθεῖν· ἐγγωρεῖ γὰρ τινὰς καὶ διὰ τὸν ἢ φθῶνον κατὰ τὸν ἀδελφῶν ἐκείσθαι ἢ φθῶν κατηγορίαν· ὡς οἱ δύο ἀρεσθῆσαι ἐπὶ τῆς Σω- σάνης ἐν Βαβυλωνίῳ, καὶ ἡ Αἰγυπτία ἐπὶ τῆς Γωσθῆ- σὺ ἢ ὡς Θεῷ ἀνθρώπος τὰ ταυτὰ μὴ ἀποσφραξε πα- ραδίχου, ἵνα μὴ ἀνίλῃ τὸν ἀδῶν καὶ ἀποκτείνῃ τὸν δικαίον· ὁ γὰρ ταυτὰ παραδίχουσα δίκαιον, ὀρθῶς κατὰ ἐπὶ μάλλον ἢ εἰρήμους· ὅτι δὲ ὀρθῶς, ἐκεῖ ὁ μὴ

Episcopum tamen oportet recte judicare sicut scriptum est, justum judicium judi- cate; & alias: Quid vero ex vobisiphs quod ju- stum est non judicatis? estote igitur tanquam argensarii poriti: ut enim hi nummos adul- terinos segregant, probos autem sibi adjun- gunt, sic oportet episcopum, quæ vitis quidem carent, retinere, vitiosa vero vel cura- re, vel si est ægritudo insanabilis, expellere, & non celeriter amputare, neque quibusvis credere. Usu enim venire solet, ut quidam propter æmulationem aut invidiam contra fratrem aliquem falsam insintuant accusatio- nem, ut duo illi senes Babylone advertus Su- fannam, & illa Egyptia contra Joseph. Tu igitur ut homo Dei, ne hujusmodi accusatio- nes facile admittas, ne innocentem perimas, & occidas justum: qui enim talia vult ad- mitte-

Concil. General. Tom. I.

Den. 13. Genf. 19.

339.

mittere, magis ille quidem pater irae, quam pacis est: ubi vero ira, ibi non est dominus; Inquidem ira amica Satanae, ira, inquam, suscitata a falsis fratribus contra equitatem, nunquam concordiam in ecclesia gigni sinit. Quocirca cum tales homines vobis novi erunt, imprudentes, pugnaces, qui alieno bono anguntur, qui aliorum malis delectantur, ne fidem eis habeatis: quin potius observate eos, cum quid ab ipsis contra fratres auditis, quia necem pro nihilo habent; & ubi nemo suspicatur, prosternunt hominem. Tu igitur considera eum, qui accusatus est, sapienter aninadvvertens, quae ejus vita sit, & qualis, & si repereris accusatorem dicere verum, fac ut dominus sciendum esse docuit, conveni accusatum scorsum, & argue eum nemine praesente, ut eum poeniteat: sin autem non paue-rit, adhibito uno aut altero, indica ei erratum, monens eum adhibitis mansuetudine, & disciplina, quoniam in corde bono requiescet sapientia, in corde autem insipientium non dignoscitur.

Αλλος οὐκ ἐστίν· ἡ γὰρ ὄργη τοῦ Σατανᾶ ὑπάρχει σα φίλη, λέγω δὲ ἢ παρὰ τὸ δίκαιον καταμύηθη δὲ τῶν ψαδεδέλφων, οὐδέποτε ἀφήσεται ἡμετέραν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ἔδωκεν ἐπιγινώσκοντες τοὺς τοιοῦτους ἀφρονες, ἑβραῖς, ζηλωτῆς, χαριεπικαυῶς, μὴ πιστεύετε αὐτοῖς· ἀλλὰ καὶ παρατηρεῖτε τοὺς τοιοῦτους, ἀκούοντες τι παραυτῶν κατὰ ἀδελφοῦ· ὅτι οὐδεὶς ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν φόνος· καὶ οἷς οὐχ ἰσωνοῖ, καταβαλλῶσιν ἄνδρα· σὺ οὖν προσέχε τῷ κατηγορηθέντι, ἐν σοφίᾳ παρατηρῶν πλεῖν ἀναστροφῶν αὐτοῦ, τίς ἢ ὅμοια τυγχάνει· ἢ εἰ ἔβριος αὐτῶν ἀληθεύοντα, κατὰ πλεῖον τοῦ κυρίου διδάσκει ποιῶσα· καὶ μόνον παραλαβῶν τὸν κατηγορηθέντα, ἐλέγχον αὐτὸν, ὅπως μεταγνώ, μηδὲ σκοπῶσιν συμπαρανοῦν· εἰ δὲ ἢ περὶ δειν, ἡσυχίᾳ δόκιμος, ἢ ἔτιος, αὐτῶν αὐτῶν ἐπαδείξον τὸ πλημμελεῖν αὐτῶν ἐν ἀσφαλίᾳ ἢ παιδείᾳ· ὅτι ἐν καρδίᾳ ἀγαθῇ ἀναπαύσεται σοφία· ἐν δὲ καρδίᾳ ἀφρόνων ἢ διαγινώσκειται.

Quod oporteat delinquentes privatim arguere, & poenitentes recipere secundum constitutionem domini.

Ὅτι χρὴ τοὺς ἀμαρτανῶντας ἰδιόχροντος ἐλεγεῖν· ἔ τὸς μετανῶντας προσδέχεσθαι κατὰ πλεῖον τὸ κυρίου διάταξιν.

CAPUT XXXVIII.

Κ Ε Φ Α Λ. λη.

SI igitur vobis tribus crediderit, bene habet, sin aliquis durus, obstinatuque erit, dic ecclesia: hanc si contempserit, neque audire poterit, sit tibi ut ethnicus, & publicanus, & ne eum ad ecclesiam tanquam Christianum admittas, immo tanquam publicanum devita: Si autem vult agere poenitentiam, assume eum: neque enim ethnicum aut publicanum ad communionem ecclesia admittit, priusquam eos eorum, quae prius impie commiserunt, poeniteat: poenitentia enim ductis dominus noster Iesus Christus Dei, locum poenitentiae constituit.

Εἰ ἂν ἔχοι· εἰ δὲ τις σκληρῶσιν, εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ· εἰάν τις τῆς ἐκκλησίας παρακοή, ἑσώσῃ ὡς ὁ ἔθνικός ἢ ὁ τελώνης· ἢ μηκέτι αὐτῶν ὡς Χριστιανὸν παραδέχεσθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὡς ἔθνικὸν παρατιπῶ· εἰ δὲ βούλοιο μετανῶσιν, προσλαμβάνετε· οὐδὲ γὰρ τὸν ἔθνικόν, ἢ τὸν τελώνην εἰς κοινωνίαν παραδέχεται ἡ ἐκκλησία· ἀφὴν μεταγνώ ἕκαστος αὐτῶν ἐκ τῶν προτέρων ἀτεβημάτων· τοῖς γὰρ μεταμελοῦσιν τῶσιν μετανῶσας ὡσεὶ οὐ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς τὸ Θεῖς.

Exempla poenitentiae.

Παραδειγματὶ ἐπὶ μετανῶσας.

CAPUT XXXIX.

Κ Ε Φ Α Λ. λθ.

EGO enim Matthaeus unus sum ex numero autodecim, qui vobis in hac doctrina loquuntur, idemque fui prius quidem publicanus, nunc vero per fidem misericordiam adeptus, & ad poenitentiam ante actae vitae adductus, dignitque habitus, ut apostolus, & praeco verbi Dei sum: & Zachaeus, quem dominus in poenitentia deprecantem recepit: ipse item fuit publicanus: jam vero milites, & turba publicanorum, cum accesserunt ad audiendum verbum domini de poenitentia, illud a Joanne propheta post baptismum audierunt: Nihil praeter constitutum facite. Ad eundem modum neque ethnicorum talis desperata est, si modo incredulitatem poenitendo abiciant. Habe ergo loco publicani & ethnici eum, qui convicius est in maleficio, neque eum tamen poenitet: quem si postea errati sui poenituerit, in ecclesiam admittimus ad audiendum verbum, sicut ethnicos, cum poenitentiam agere, & converti volunt, licet communionem cum his, quoad baptizentur, non habeamus: sic horum similibus, donec fructus poenitentiae proferant ingredi in eccle-

Καὶ γὰρ ἐγὼ Ματθαῖος εἶς τῶν δώδεκα τῶν ἐν τῇ δετῇ διδασκαλίᾳ λαλοῦντων ἡμῖν εἰμὶ ἀπόστολος, ἔ αὐτὸς ὢν τελώνης μὲν πρότερον, νῦν δὲ διὰ τὸ πισθεῖν ἠληθῶσιν, μεταγνωκῶς τε τῶν προτέρων πράξεων· ἔ ἡξιωμῶσιν ἀπόστολος εἶναι ἢ κύριε τοῦ λόγου· ἢ Ζαχαρίας, ὃν ὁ κύριος προσελαβετο ἐκ μετανῶσιν· ὁμοίως ἔ αὐτὸς τελώνης τὸ πρότερον ἠπῆρχεν· ἢ ὃν δὲ ἢ στρατιῶται ἢ τελωνῶν ὄχλος προσεληθόντες τῷ κυριακῷ περὶ μετανῶσας λόγῳ, ἀκούσιν παρὰ τοῦ προφήτου Ἰωάννου μὲν τὸ βαπτισμα, μηδὲ πλεον παρὰ τὸ διατεταγμῶν ἡμῖν ὡσεὶ τε· ὁμοίως δὲ ἢ τοῖς ἔθνικοῖς ἐκ ἀσέβησας ἢ ζωῆ, εἰάν μετανῶσασιν, πλεῖν ἀπιστίαν ἀποβάλλωσιν· ὡς τελώνην οὐδὲ ἢ ἔθνικόν ἔχε τὸν ἐπὶ κακῶν ἔργῳ ἐλεγχθέντα, ἢ μὴ μεταγινώσκοντα· εἰάν δὲ ὑστερον μετανῶσιν ἢ ἐπιστρέψιν ἐκ τῆς πλάνης, ὡς ἔ τὸς ἔθνικῶς ὁποῦν θέλωσιν μετανῶσιν, εἰς ἐκκλησίαν προσδεχόμεθα, ὅπως τοῦ λόγου ἀκούσιν, ἢ μὲν κοινωνοῦ μὲν αὐτοῖς, μὲν ἢ πλεῖν σφραγίδα λαβόντες τελωνῶσιν, ὅπως τοῖς τοιοῦτοις, μὲν ἢ μετανῶσας καρπὸν ἐπιδείξωσιν ἐπιτέρομῳ εἰσέρχεσθαι, ὅπως τὸ λόγον ἀκούσιν.

Matth. 9. Co. 5. Luc. 19. Luc. 5.

ακούοντες, μη τολίως ἀπόλωνται ἀπολωνται μη κοινω-
 νήσωσιν δι' ἐν τῇ προσευχῇ, ἀλλ' ἐκέρχιδωσιν
 μὲν τὴν ἀνάγνωσιν τῶ νόμου καὶ τῶν προφητῶν καὶ τοῦ
 εὐαγγελίου· ὅπως διὰ τοῦ ἐκέρχιδωσιν βελτιωθῶσι
 τὴν ἀνατροφὴν τοῦ βίου, σπουδάζοντες περὶ τὰς συ-
 ναγὰς ἀποστῆναι ὁσημέραι, καὶ τῇ δεήσει χολάζειν,
 ὅπως καὶ αὐτοὶ διωκηθῶσιν εἰς δευτέρω· καὶ οἱ δευ-
 τέρω αἰτίαι κατακλιθῶσι, καὶ ἀσφαλέστεροι ᾄωντων
 ἀλαβοῦνται τοῖς ὁμοίοις περὶπεσῆν.

Ὅτι οὐ χρὴ ἐχθρῶδως διακινῶσαι περὶ τὸν ἀπαξ
 ἢ δευτέρω ἁμαρτίνοντα

Κ Ε Φ Α Λ μ.

ὍΤ' ἴδω πῶς βδελύξῃ τὸν περὶπεσόντα οὗτος
 δὲ τῶν σφάλματι ὡς ἐπίσκοπε· αὐτὸς κωλύ-
 σεις αὐτὸν τοῦ κεραικοῦ λόγου· οὐδὲ κοινῆς διαίτης
 αὐτὸν ἐξώσεις· ἐπεὶ περὶ οὗ οὐκ ἔστιν ἁμαρτία μὲν τῶν
 πτωχῶν ἐπίδειξις καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν· καὶ ὑπὸ φαρισσαίων
 ἐγκαλούμενος περὶ τὰ ἐλεῖν· οἱ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ
 ἰσχυροὶ ἰαθεῖν, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες· τοῖς οὖν δι'
 ἁμαρτίας ἀφοροῦσιν παρ' ἡμῶν, ἅ σινασσερέφει
 καὶ σινασσερέφει· δεῖ ἐπιμελεῖσθαι παρακαλῶντες· ὑπο-
 σπρίζοντες λέγοντες αὐτοῖς, ἐρχέσθε χεῖρας ἀνεμῶσαι,
 καὶ γονατὴ παραλειψάτω· παρακαλεῖν γὰρ χρὴ τὸς
 περὶπεσόντας· καὶ τοῖς ὀλιγοψυχοῖσι προθυμίαν δι-
 δόντι· ὅπως μὴ τῇ ἀμελείᾳ τῆς λύτης εἰς ἀφροσύνην
 χωρηθῶσιν· ἐπεὶ ὀλιγόψυχοι ἰσχυρῶς ἄφρων.

Ὅπως δὲ προσέειπαι τὸν μετανοῶντα, καὶ ὅπως
 διακινῶσαι πρὸς ἁμαρτίνοντα, καὶ πότε
 ἐκκόπτει τῆς ἐκκλησίας.

Κ Ε Φ Α Λ μα.

Εἰ δέ τις ἐπιστολῆς μετανοίας καρπὸν ἐπίδειξῃ,
 τότε καὶ εἰς προσευχὴν εἰσδέξασθε αὐτὸν ὡς τὸν
 υἱὸν τὸν ἀπολωλῶτα, τὸν ἄσωτον, τὸν μὲν πορῶν
 μειώσασθαι τὴν πατρὸς οὐσίαν· τὸν χοίρειος βόσκοντα,
 καὶ κερατῶν ἐμπληθῶντα ἐπιθυμῶντα καὶ μὴ τυγχάνον-
 τα· μετανοῶντι καὶ καλινδρομήσασθαι πρὸς τὸν πατέρα
 ἅειποντα, ἥμαρτον εἰς τὸν ἕρανόν καὶ σὺν πῶν σου, καὶ
 ἄκετι εἰμι ἄγιος καλεῖσθαι υἱὸς σου, μὲν μουσικῶν ο
 φιλοτέκνος πατήρ προσελάβετο καὶ τὴν ἀρχαίαν σολίω,
 καὶ τὸν δακτύλιον, καὶ τὰ ἐσθλήματα ἀποδοῖς, σφάξας
 τε τὸν σιδηρὸν μόρον κρυφαίνετο μὲν τῶν φίλων· ὅ-
 πως οὖν καὶ σύ ποιεῖ ὡς ἐπίσκοπε, ἀλλ' ὡς περὶ τὸν ἐθνη-
 κὸν λαὸν εἰς δεῖξαι μὲν τὴν διδασκαλίαν, ὡς καὶ τοῦ-
 τῶν χειροθετήσας ὡς ἂν μετανοῖα κεκαθάρισμένων,
 πάντων ὑπὲρ αὐτῶν προσευχόμενων, ἀποκαταστήσεις
 αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ νομίω· καὶ ἔσται αὐτῷ ἀν-
 τὶ τοῦ λαοῦ ματ· ἡ χειροθεσία· καὶ γὰρ δια τῆς ἐπι-
 θέσεως τῶν ἡμετέρων χειρῶν ἐδίδοτο πνεῦμα ἅγιον τοῖς
 πισθεύουσι· καὶ τῶν μὴ σεσαλευμένων ἀδελφῶν αὐ-
 τοῦ ἐπεχαιρέτησιν, ὅτι δὴ κατηλλάγησιν αὐτῷ, εἰπε
 πρὸς αὐτὸν· σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα
 σε εἶναι· ἄφρανθῆναι δὲ εἶδει καὶ χαρμῆσαι, ὅτι ὁ ἀ-
 δελφός σου οὗτος, νεκρός ἦν καὶ ἀνέζησεν· καὶ ἀπολωλὸς,
 καὶ ἀβρίθ· ὅτι γὰρ οὐ μόνον προσδέχεται ὁ Θεὸς τοὺς
 μετανοοῦντας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀποστῆναι ἀποκα-
 θίστησιν, ἰκανὸς μάρτυς ὁ ἅγιος Δαβὶδ, ὅς μὲν τὴν
 εἰς τὸν Οὐρίαν ἁμαρτίαν, ἠύχετο τῷ Θεῷ λέγων· ἀ-
 πόδος μοι τὴν ἀγαλλίαν σου τῶ σωτηρίας σου, καὶ πινθ-

Concil. General. Tom. I.

Asiam permittimus, ne plane funditus pereant :
 sed ne communionem in oratione habeant,
 quin potius exeant post lectionem legis, &
 prophetarum, & evangelii, ut exeundo vi-
 tam emendent, ac meliores fiant, dum stu-
 dent ire quotidie ad conventus ecclesiasticos,
 & precationi incumbere, ut & ipsi possint ad-
 mitti, & qui eos viderint, sint compuncti, ac
 cautiore fiant, dum metuunt, ne in similia
 incidant.

Quod non oportet male animatum esse in eum,
 qui semel & iterum deliquit.

CAPUT XL.

ETERUM, episcopo, ne eum, qui semel &
 iterum lapsus sit, averferis, neque au-
 dire verbum domini vetes, neque communita-
 te vitæ prives; neque enim dominus recula-
 bat quin cum publicanis, & peccatoribus
 compranderet; cum a Phariseis de hoc ar-
 gueretur, aiebat, non opus habent medicos, qui
 bene habent, sed qui male. Cum iis igitur,
 quos propter peccatum excommunicatis, ha-
 bete & congressus, & convictum; curantes,
 consolantes, fulciantes, illudque dicentes, In-
 valescite remitte manus, & soluta genus; con-
 solari enim oportet lugentes, & eis qui parvi
 animi sunt, alacritatem animi addere, ne im-
 moderato dolore ad amentiam tendant: nam
 qui est, inquit, angustii animi, valde a-
 mens est.

Quomodo oporteat recipere penitentem, &
 qualem se exhibere delinquentibus, &
 quando ab ecclesia abscindere.

CAPUT XLI.

QUOD si quis conversus penitentiae fru-
 ctus ediderit, tunc ad orationem ad-
 mittite, ut illum filium, qui perierat,
 qui luxuriosus fuerat, qui cum meretricibus
 patrimonium dilapidaverat, qui oves pasce-
 bat, & cum filiis expleri cuperet, non po-
 tiebatur optato, quem peccasse pœnituit, &
 ad patrem rediit, peccavi inquiens in caelum,
 & coram te, neque sum dignus vocari amplius
 filius tuus, quem pater filiorum amans, cum
 cantu excepit, & ei antiquo amictu, annulo,
 & calceis reddiis, pingui etiam vitulo mastato
 lætabatur cum amicis. Sic igitur faciendum tibi
 est, episcopo: ut que ut ethnicum baptisimo lotum
 post doctrinam admittis, sic hunc per manus
 impositionem, utpote factum mundum pœni-
 tendo cunctis pro eo deprecantibus in anti-
 qua pasqua restitue, eritque ei loco lavacri
 manuum impositio, siquidem per impositio-
 nem manuum nostrarum dabatur Spiritus
 sanctus credentibus. Quod si quis ex ejustra-
 tribus, qui non fuit tentatione quatefactus,
 te reprehenderit, quod ei sis reconciliatus,
 illud ei respondebis tu semper mecum es, mea
 omnia tua sunt, letari te oportebat, & gau-
 dere, quoniam hic frater tuus mortuus fuerat,
 & revixit, perierat, & inventus est. Quod
 enim Deus non solum recipit penitentes,
 sed & in priorem gradum dignitatis restituit,
 testis est sanctus David, qui post peccatum
 in Uriam admissum precabatur Deum, di-
 cens: Redde mihi latitiam salutaris tui, & spi-

Y 2

titu

343

ritu principali confirma me: & rursus, averte a faciem tuam a peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele: cor mundum crea in me Deus, & spiritum tuum sanctum ne auferas a me; ergo & tu, ut medicus condolens, adhibe curationem iis, qui deliquerunt, utens salutaribus ad opitulandum modis, non solum secans, aut urens, aut sicca medicamenta adhibens, sed etiam vulnus alligans, & linimentum in illud injiciens, lenaque medicamentum, quod vim habeat obducendi cicatricem, imponens, ac verbis consolatoriis recreans. Si vulnus cavum fuerit, appone suave emplastrum ad accretionem carnis; ut carne repletum vulnus aequale efficiatur parti sanae. Si autem vulnus tordefcit, tunc repurgat novacula, id est, sermone increpatorio: si turgescit, complana, & deprime acri collyrio, id est, minis iudicii: si terpit cancer, ure, & extrahe sanicem comprimens jejuniis. Quod si haec feceris, ac demum intellexers, quod a pedibus usque ad caput non est malagma imponere, neque oleum, neque alligationem, immo magis serpi cancer, & omnem curationem anticipat, universas partes corporis tanquam gangraena tabefaciens, hic tu multa consideratione, aliis item medicis peritis, & exercitatis in consilium adhibitis, seca membrum tabidum, ne universum corpus ecclesiae intereat. Ne igitur facilis sis, & praeproperus ad secandum, neque celeriter ad terram dentatam proficias, qui potius utere prius scalpello ad secandum apostema, ut cautela morbi, quae intus residet, educta, corpus servetur a dolore incolume. At veto quem a praesentia alenum videris, & obduruisse, hunc tu cum mactore ut insanabilem euece ex ecclesia: tolleis, inquit, improbus ex vobis, & facietis reverentes filios synagoga. Et rursus: non accipies personam in iudicio, & pauperis non misereberis in iudicio, quoniam dominus est iudicium.

Quod oportet iudicem non esse acceptatorem personarum.

CAPUT XLII.

Quod si delatio falsa est, & vos pastores cum diaconis mendacium tanquam veritatem amplexi fueritis, aut quia personam accipitis, aut quia iustitiam muneribus commutatis, volentes gratificari calumniatori, atque ita accusatum quidem, sed a crimine alienum ex ecclesia expuleritis, rationem reddetis in die domini: quoniam scriptum est, innocentem & iustum non occides, non accipies munera, ut animam prosteras: munera enim aequitate afficiunt oculos sapientium, & corrumpunt cor iustorum: & iterum, etc, inquit, qui iustificatus impium propter munera, & iustitiam iusto auertis. Cavete igitur, ne si personas accipiat, haec vox domini in vos cadat: cavete ne ullos iniuste condemnetis, & improbos defendatis. Ne enim, inquit, dicenti malum hominum, & bonum malum; amicum dulcem, & dulce amarum, proteris iamen tenebras, & tenebras iumen. Nam si alios iniuste damnat, contra vos ipsi sententiam pronunciat, si quidem ait dominus, quod iudicatus iudicabitur, & quo condemnatus, condemnabitur. Ergo si abique personarum accep-

mati η γήμονικῶς σφείζον με· κ̄ πάλιν· ἀποστρέψων τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου· κ̄ πάσας τὰς ἀνομίας μου ἔκαλεσθων· καρδίαν καθαράν κτίσον ἐν ἐμοί ὁ Θεός κ̄ πνεῦμα ἁγίον ἐγκαίνισσον ἐν τῷ ἐγκάτῳ μου· μὴ ἀπορίψῃς με ἀπὸ τῶν προσώπων σου, κ̄ τὴ πνεῦμα σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ· κ̄ σὺ ὡς συμπαθὴς ἰατρός, τὸς ἡμάρτηκούς πάντας διατάξαι, χρωμένους σωτηρίοις σπῶς βοήθειαν ἀγωγῆς· μὴ μόνον τεμνῶν, ἢ καίω, ἢ ξηρὰ σποσφῶν, ἀλλὰ κ̄ ἐπίδυσμων, κ̄ μορῶ, κ̄ ἑνικὸς γλυκὴ φάρμακα ἐπιλωτικά· κ̄ καταβρέχων λογοῖς παρακλητικοῖς· εἰάν δὲ κοίλον ἢ τὸ βραῦμα, θρήψων αὐτὸ ἢ δὲ ἐμπλάσσω, ἢ αὐγαμίδου ἴσοι τῶ ἀρτίῳ ἀποπελῶθῃ· εἰάν δὲ ῥυπανθῇ, τότε καθαροῦ ξηρῶ, ταπεινὸν λόγῳ ἐπιτιμητικῶ· εἰάν δὲ ὑπέρογκο· ἤμῃται, δεμῆε κολλυριῶ ἑρμαλίσσον αὐτὸ, ἀπειλή κρείτους· κ̄ ἰουή γήμονικῶ, κ̄ κωτηρίασον αὐτὸ, κ̄ τὴν σπηδαία ἐκκοφῶν εὐφῶσας ἡσείαις· εἰάν δὲ τὴν τα ποιήσης, κ̄ γνῶς, ὅτι ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς ἐκ ἔστι μαλαγγμα ἐπιθῆναι, ὅτε ἔλαιον, ὅτε καπιδίσμος, ἀλλ' ἐπικτείνεται ἡ νομῆ, ἔσ ὠραλαμβάνει πᾶσαν ἱασιν ὡς ἡ γὰρ γραῖνα πᾶν μέλος σπῆσσα, τότε μὲν πολλῆς σκίφῆως κ̄ συμβολίας κ̄ ἐπὶ τῶν ἰαθῶν ἐμπέσει· ἀτοκοφοῖ το ὄρασπῶ μέλος, ἵνα μὴ τὸ πᾶν ὄρασπῶ σῶμα τῆς ἐκκλησίας· μὴ ἰχθῶς ὅν ἰδίῳ ποροκρος εἰς τὸ ἀποκόπτε· μὴδὲ ταχίως ἐπὶ τῷ μελεόδοιτι σπῶν ἵα ὄρα, ἀλλὰ σπῶτα χρῶ σμῖλη, τὰ ἀποσηματα ὄρασπῶν, ὅσως τὸ εἶδος ἐγκρίθῃσι αἰ τιον τὸ τόν πορο· ποῖν ἐκχεῖθαι, ἀκαλγῆς τὸ σῶμα τῆρησῃ· εἰάν δὲ τινα ἀμειπιοπῆς ἔχοντι βλίπης κ̄ ἀπεσκληκοπῆ, τότε μὲν λῦσης κ̄ πῶδῶς αἰαπῶς ἔχοντι, τῆς ἐκκλησίας ἀποκοπῆ· ἔραρετε γὰρ τὸν πονηρόν ἔξ ἡμῶν αὐτῶ· κ̄ ἀλαβεῖς ποιήσετε τὸς ἡσῆ Ἰσραηλ· ἔ πάλιν· εἰ λήψη σπῶσπο· πλειστῶν ἐν χρίσει, κ̄ πῶσῃ ἐκ ἐλπίσει ἐν χρίσει, ὅτι τῷ κυρίῳ ἡ χρίσις.

Ὅτι χρὴ ἀποσωπολήπτῳ εἶναι τὸν κερτῶ.

D

ΚΕΦΑΛΑ. μβ.

Εἰ δὲ ψαδῆς ἢ ἡ κατηγορία τῆς ὄραβολῆς, κ̄ ἡμῆς οἱ ποιμῆες σὺν τῶν ὄρακῶν το ψυδῶς ὡς ἀληθείαν παραδέξῃθε, ἢ δια σπῶσποληψίαν, ἢ δια δῶρων ἑκαλλυγῶ, βλοῶμῶν το ἀίεσον τῶ διαβῶλο ποιῶν, τὸν κατηγορέμῶν μῆν, ἰπάρεχοντι δὲ τὸ ἐγγλῆματος ἀλλότῃρον ἀπῶσποδε τῆς ἐκκλησίας, λογον ἰφέξετε ἐν τῇ ἡμέρᾳ κυρίῳ· ὅτι γήγραπται, ἀδῶσ· κ̄ δικῶν ἐκ ἀποκτενῆς· εἰ λήψη δῶρα πατάξαι ψυχῶν, τί γὰρ δῶρα ἐκτεφλοῖ ὄραθαλμῶς σφῶν· κ̄ λυμῶνεται ῥήματα δίκαια· κ̄ πάλιν· οἱ δικαῖοι τῶ ἀσιβῆ σῆκεν δῶρων· κ̄ τὸ δικαῖον τῶ δίκαιῳ αἰροῖτες σπῶπέξετε ἄν μήπως σπῶσποληπται ἡμῶν μῶν ἐσπῆσῃτε τῇ φωνῇ τοῦ κυρίῳ ταῦτη· φυλασσεῖτε ἄν τὸ κατακρίνεσ τινας ἀδικῶς, κ̄ σιωπορεῖν τοῖς ποηρῶ· καὶ γὰρ τῶ λῆγοντι τὸ σπῶρεῖν καλῶ, κ̄ τὸ καλὸν ποηρῶν· τὸ πικρὸν γλυκῆ, κ̄ τὸ γλυκὸ πικρῶν· τῶ τιθέσῃτε τὸ φῶς σκοτῶς, κ̄ τὸ σκοτῶς φῶς· εἰάν γὰρ ἐπῆρς ἀδικῶς κατακρίνητε, καδ' ἐαυτῶ ἀποφαινεῖτε· ὅτι λέγει κείος, ὃ κριματι κρινεῖτε, κερθῆσῃτε· κ̄ ὃ καταδικάζετε, καταδικαθῆσῃτε· εἰ ἄν ἀποσωπολήπτος

τως κέρτε, ἐπιγνώσειτε τὴν κατηγοροῦντα κατὰ τὴν πλησίον αὐτῶ μαρτυροῦντα ψεῦδη· καὶ ἐπιδείξας αὐτὸν συκοφάντην· βάσκαρον· φονεῖα· ταρασσόντα ὡς κακὸν ἀντιλογίας· ἀγατὸν ἐν τοῖς λόγοις· ἰαυτῷ ὄνταντιον ἐφ' οἷς φθίγγεται· καὶ ἀλισκόμηνον ῥήμασιν ἰδίῳ σώματι· παγίς γὰρ αὐτῷ ἰχυρὰ ἐφίσκηται ἰδίῳ χεῖρῃ· ὃν μὲν τὸς ἐλέγχους τῆς ψευδολογίας κερεῖς ἀποτίμως· καὶ τῇ μαχαίρᾳ τῆς πύρος πᾶραδώσει· Ἐ ποιήσεις αὐτῷ, ὃν ἔσονται ἐπονηρῶσατο ποιῆσαι τῷ πλησίον· ὅσον γὰρ ἐλαλήσας ἐπ' αὐτῷ, ἐφόνόησε τὴν ἀδελφὸν ἀπολαβὼν τὰ ὄντα τῷ κειτῷ· γίγγραται δὲ, ἥτις ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτῷ ἐκχυθῆσεται· καὶ ἔκαρεῖς τὸ αἷμα τὸ ἀναιτίον ἀπὸ τοῦ ἐκχυθῆσά ματῶν.

A tione judicaveritis, cognoscetis eum qui proximum suum per calumniam mendacis testimonii accusavit, & ostendetis eum esse calumniosum, invidum, interfectorem, suis repugnantiis perturbantem, ut malitiosum, sermone inconstantem, didis suis contrarium, & oris sui verbis captum; fuerunt enim ei laqueus fortis labia sua, quem tu, postquam fallitas testimonii ejus convicta fuerit, judica rigide, & gladio ignis trade, facque ei quod ipse proximo tuo scelerate machinatus est, quantum enim in eo fuit, fratrem occidit, aures judicis occupando: scriptum enim est, qui sanguinem hominis effuderit, effundetur sanguis illius, & auferes a te sanguinem innocentem effusum sine causa.

Ὅπως χρὴ τὸς συκοφάντας τιμωρεῖσθαι.

Quomodo oporteat punire calumniatores.

Κ Ε Φ Α Λ. μ γ'.

C A P U T XLIII.

Ποιήσεις οὖν αὐτὸν ἀποσυγχώγων ὡς φονεῖα ἀδελφῶ· ἐπειτὴ χρόνον ὄψαντος ἐὰν λέγῃ μετανοεῖν, εὐβάσατε αὐτὸν νηστίας· καὶ μὴ πύτα χειροδότησαντες αὐτὸν, προσδέξασθε, ἀσφαλίσαντες μὴ τι αὐτὸν· μή τινα ταραξῆ πάλιν· εἰ δὲ πάλιν ἐσελθὼν ὁμοίως σαταξέι ἢ παυόμενος τὸ τυράσσειν, καὶ κατακροτοῦν τὸν ἀδελφόν, ἐκ φιλονικίας μώμης ἰσθητῶν, ἐμβαλεῖτε αὐτὸν ὡς λοιμόν· ἵνα μὴ τῷ ἐκκλησίᾳ λυμαινῆται τὸ Θεῷ· ὁ τοῖσπε γὰρ πρᾶχάς σιωπῆσθαι πόλεσιν· ἔσπε γὰρ κἂν ἴσω ἢ μὴ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, πειστός καὶ ματαίος τυχάνει, σπιδῶν, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ, τὸ σώμα τῷ Χριστῷ· εἰ γὰρ τις ἐξ ἀνθρώπων μωμώμηνος καὶ πεισῶς ἐξ σώματων μέλη προσσητημῆμα ἔχοντες, ὅσον δακτύλος, ἢ ὑπερσάρκωματα, πειροκροτοσιν ἐφ' ἑαυτῷ ταῦτα διὰ τῷ ἀσπίσειαν, καὶ ἕδεμία προσκίνηται ἀσπίσεια ἀπολαβόντος τὸ ἀνθρώπου ὄψα τὸ περνῆτε τῷ φυσικῷ ἄκοσμίαν, πῶσω μᾶλλον ὑμεῖς οἱ ποιμῆνες, τῆς ἐκκλησίας ὑπαρχούσης σώματος ἀρτίου καὶ μελῶν ἰσθητῶν ἐπὶ Θεῷ πισθόντων ἐν φόβῳ κυρίου, καὶ ἀγαπῆ, ὅτιν ἀρεθῆ ἐν μέλος περισθόν, πονηρὰ φρονεῖ καὶ τῷ λοιπῷ σώματι ἀσπίσειαν ἐμποιοῦ καὶ χεμαζοῦ αὐτὸ ἑσσει καὶ μάχη καὶ καταπαλαξῆ, παρῆχον αὐτῷ φόβος· ὡραγματὰ μώμης· καταπαλαξῆ· ἐγκληματα· ἀκαταστασίας· καὶ τὰ τοιαῦτα τῷ ὄψβόλῳ ἐμερῆματι ἐκτελῶν, ὡσαν χεχειροστημῆμος ὑπὸ τῷ ὄψβόλου σκυβαλίξεν τῷ ἐκκλησίᾳ ὄψα βλασφημιῶν καὶ πολλῆς ἀκαταστασίας καὶ ἱεῖδος καὶ διχοστασίας· ἔσπε ὃν ὄψβρον ἐξω τῆς ἐκκλησίας βληθεῖς ἀξίως ἀπετημῆθη τῆς τῷ κυρίου συγχώγης· καὶ μᾶλλον κἂν κηκόσμηται ἢ τὸ κυρεῖ ἐκκλησία ἢ τὸ ἀσπίσειαν, ὅπε τὸ περισθόν ἐκείτη καὶ ἐαυτῇ ἀσπίσειαν μέλος· διὸ ἀπὸ τοῦ κἂν ἀβλασφημητῆς ἐστὶ καὶ ἀσκηβέλιος πονηρῶν ἀπαλλαγῆσα· δολίων· λοιδορῶν· ἀνημέρων· ἀποδοῖν· μισοκαλῶν· φιληθῶν· κροδοξῶν· ἀκατηλῶν· δοξοσόφων· ἔργον θεμῶν ὄψβρον σπείρειν, μᾶλλον δὲ ὄψβροκροξῆσεν τὸ τῷ κυρεῖ ἀφρία· ὅδ ὃν ὡ ἐπίσκοπε σπεδαξέ αἷμα τῷ ὑπὸ σε κληρῶ ὄψβρομῆν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ὅτι λέγει κυρεῖς· ἐὰν πλάγιοι πορθεῖτε ὡρὸς με, κἀγὼ ὡρὸς ὑμᾶς πλάγιως πορθεσμαι· καὶ ἀλλὰ χροῦ· μετὰ ὅσιον ὄψβροξῆσθ· καὶ μετὰ ἀσπίσειαν ὄψβρος ἴση καὶ μετὰ σπεβλοῦ ὄψβροξῆσθ· ὅσιως

Itaque eicite eum ex ecclesia tanquam fratris interfectorem: deinde intervallo temporis interjecto, si dixerit penitere se, premitte eum jejuniis, ac postea per manus impositionem accipite, caventes tamen illi, ne quem iterum turbet. Quod si rursus ingressus, similiter seditionem & discordiam concitarit, neque desinat turbare, & convicia facere fratri, vituperationibus ex contentione nequiter studens, eicite eum tanquam pestilentem, ne ecclesiam Dei vitiet, & fœdet: qui enim hujusmodi est, turbas constat civitatibus, idemque tamen intra ecclesiam est, tamen quia ecclesiam dedecorat, supervacuum & inanis est, qui quidem quantum in se est, corpus Christi sordidat. Nam si nonnulli homines ita nati, ut quasdam partes corporis supervacaneas adherentes habeant, ut digitos, aut quasdam in carne eminentia, quæ dicuntur hyperfarcinata, hæc sibi propter turpitudinem amputant, neque est indicorum, opera artificis naturalem pulchritudinem recuperare; quanto magis decet hoc facere vos, pastores ecclesie, quæ est integrum corpus, constans ex membris sanis, quæ in Deum, in metu domini, & caritate credunt, cum aliquis instar membri supervacanei repertus fuerit, qui prava cogitet, & reliquum corpus deformet, tempestateque in eo excitet, seditione & pugna, ac detractione exhibens ei metus, molestias, vituperationes, obtræctiones, criminationes, turbulentias, aut alia hujusmodi opera diaboli efficiens, tanquam a diabolo electus, ut ecclesiam maledictis, & infamia, & multa seditione, contentione, discordia, vilem faciat & sordidam. Hic igitur ex ecclesia iterum eiectus, merito est abicissus a cœtu domini: atque ecclesia Dei magis nunc ornata fuerit, quam antea, cum erat in ea aliquod membrum supervacaneum, & ab ea alienum. Quocirca jam deinceps extra maledicta, & contemptum est liberata fraudulentis, conviciatoribus, inhumanis, proditoribus, a virtute averfis, voluptuariis, inanis gloriæ cupidis, impostoribus, & iis qui sapientes videri volunt, quorum officium est dissipere, quin potius dissipare agnos Christi. Stude igitur, episcope, una cum clericis tuis, ut verbum veritatis recte tractes, quia dominus ait, si oblique in me inceditis, & ego item in vos obliquus incedam, & alias,

CUM

cum sancto sanctus eris, & cum innocentibus innocens eris, & cum perverso perverseris. Sancte igitur ambulate, ut laudem potius a domino reportetis, quam, si secus feceritis, vituperationem.

Quod debeat diaconus sublevare onus episcopi, & ea qua leviora sunt, corrigere.

CAPUT XLIV.

FA&igitur unius animi, & unius inter vos sententia, o episcopi, pacem inter vos mutuam habete, condolentes, & benevoli fratribus. Pascite populum diligenter, eodem sensu & mente docentes eos, qui sub vestra potestate sunt, ut concordent. & idipsum de re omni sentiant, ne sint in vobis schismata, sicut autem unum corpus, & unus spiritus; perfecti eadem mente, eadem sententia secundum sanctionem domini. Ac diaconus quidem de re omni ad episcopum referat, ut Christus ad patrem. Verum quocumque potest, facta ab episcopo potestate, moderetur per se, sicut Christus potestatem creandi, & providendi a patre accepit: quae vero majora sunt, episcopus iudicet. Ceterum sit diaconus episcopi auris; & oculus, & item os, cor, & anima, ne episcopus sollicitudine multarum rerum, sed graviorum tantum urgeatur, sicut Iothor Moysen instruxit, & Moyses consilium ejus amplexus est.

Quod non conveniant Christianis controversae, & concertationes.

CAPUT XLV.

PULchra quidem Christiani hominis laus est, cum nemine litigare: sin autem aliquis opera, aut tentatione quapiam factum fuerit, ut incidat ei lis, det operam ut dirimatur, quamvis opus sit aliquid damni facere; & ne adeat ad iudicium Gentilium, immo ne patiamini, ut saeculares magistratus de causis vestris iudicent. Per eos enim diabolus studet, ut famulus Dei probum etiam excitet, quasi non habeatis vos quempiam sapientem, qui possit inter vos jus dicere, aut controversias dirimere.

Quod non oporteat fideles apud infideles litigare, nec aliquem ex eis vocare ad dicendum testimonium in Christianos.

CAPUT XLVI.

NE igitur disceptationes vestras Gentiles cognoscant, neque ad dicendum contra vos testimonium adhibeantur, neque ab eis iudicemini, neque quicquam eis debeatis, quod ad tributum & timorem pertineat. Quin potius reddite qua sunt Caesaris Caesaris, qua sunt Dei Deo, ut vestigal, aut censum, aut diaconum: sicut dominus nosse soluto statere, a molestia liberatus est. Elige igitur potius incommodum rerum tuarum, & studium pacis non solum cum fratribus, sed cum infidelibus: facta enim aliqua iactura bonorum externorum nullum damnum facies in his qua ad pietatem erga Deum pertinent, utpote pius Dei cultor, & secundum mandatum Christi vivens. Si vero fratres habuerint

Matth. 23. Rom. 13. Matth. 17.

Αὐτὸν πορεύεσθε, ἵνα μάλλον ἐπαίνου κατοικήσῃτε ἢ ἐπιτιμῶν, ἢ μεμψεῶν ἐκ τοῦ ἄνθρωπου.

Ὅτι χρὴ τὸν διάκονον ἐπισημαίνειν τὸ βάρος τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ διδύμεν τὰ κωλύοντα.

ΚΕΦ Α Λ. μδ.

ΟΜόφρονες ἂν ὄντες ἀλλήλους ὡς ἐπίσκοποι, ἐπιμισητε μετ' ἀλλήλων. συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, μετ' ἀκερβείας ποιμαίνετε τὸν λαόν. ὁμοφρόνως διδάσκοντες τοὺς ὑφ' ὑμῶν ὁμογνωμονοῦν. καὶ τὸ αὐτὸ περὶ τῆς αὐτῆς δοξάζον, ὅπως μὴ ἢ ἐν ὑμῖν σχίσματα. ἢτε δὲ σῶμα καὶ ὁ πνεῦμα κατὰ τρεῖς μέρη τῶ αὐτοῦ νοῦ, καὶ τῆ αὐτῆ γνώμη κατὰ τὴν κεφαλὴν θεοῦ. καὶ πάντα μὴ ὁ διάκονος τῶ ἐπισκόπου ἀναφίετω ὡς ὁ Χεῖρος τῶ πατρὸς. ἀλλ' ὅσα δὲ δύναται, ἀθωοῦτω δι' ἑαυτὸ λαβὼν παρὰ τῶ ἐπισκόπου τὴν ἐξουσίαν ὡς ὁ κέρας παρὰ τῶ πατρὸς τῶ δεικνύον, καὶ τὸ ἀποροῦν. τὰ δ' ὑπεροχὰ ὁ ἐπίσκοπος κείνου. πλὴν ἔσω ὁ διάκονος τῶ ἐπισκόπου ἀκοή καὶ ὀφθαλμὸς. καὶ σῶμα. καρδιά τε καὶ ψυχὴ. ἵνα μὴ ἢ τὰ πολλὰ μεμμένων ὁ ἐπίσκοπος. ἀλλὰ μόνον τὰ κωλύοντα. ὡς περὶ καὶ ὁ Ἰωθὼρ τῶ Μωϋσῆ διατάχεται, καὶ ἀπεδέχθη αὐτὸν ἡ συμβουλίαν.

Ὅτι μὴ προσήκον Χριστιανοῖς ἀντιλογίαι, καὶ διασπληκτισμοί.

ΚΕΦ Α Λ. με.

ΚΑλὸν μὴ εἶναι τῶ Χριστιανῶ ἐγκώμιον ἀπὸς μηδὲν ἔχειν πράγματα. εἰ δὲ ἐκ τῶ ἑαυτοῦ γέρας ἢ πειρασμῶ ἐπισυμβῆ τινι πράγματι, σπουδαζέτω διαλύειν αὐτὸ, καὶ μὴ βλαβευαί τι. καὶ μὴ ἐρχέσθω ἐπὶ κερτήριον ἑθνικόν. ἀλλὰ μὴ δὲ ἀπὸ χεῖρος κοσμικῶ ἀρχόντος κατὰ τῆς ὑμετέρας δικάζον. διὰ γὰρ αὐτῆς ὁ διάβολος ἐπιτιμῶ τὸς δούλους τῶ Θεοῦ, καὶ οἰκείος ἐπεχειρῆς ὡς μὴ ἐχόντων ὑμῶν ἑα σοφὸν τὸν δυνάμειον μεταξὺ βραβεῦσαι τὸ δίκαιον. ἢ τὸς ἀντιλογίας διαλύσαι.

Ὅτι εὐ χρὴ τὸς αἰσῶς ἐπὶ τῆς ἀπίστων δικάζεσθαι ἢτε μὴ ἔξ αὐτῆς τινὰ καλεῖν εἰς μαρτυρίαν τῶ κατὰ Χριστιανῶν.

ΚΕΦ Α Λ. μς.

ΜΗ ἂν γινώσκέτωσαν τὴ ἔθνη τὸς ἀπὸς ἀλλήλους ὑμῶν διαφορὰς. μήτε κατ' ἑαυτῆς εἰς ἐμαρτυρίαν παραδέχεσθε τὸς ἀπίστους. μήτε κείνεσθε ἐπ' αὐτῆς. μήτε ὀφείλετε τι τῶ τοῖς ἀπὸς σωτηρίαν ἢ φόβον. ἀλλὰ ἀποδοτε τῶ Καίσαρος Καίσαρι. καὶ τῶ Θεοῦ τῶ Θεῷ. οἷον φόρον. ἢ κλίψον. ἢ δειράγμα. ὡς καὶ ὁ κέρας ἡμῶν δὲς τῶ σατῆρα, ἀπὸ πλάσθη πράγματι. αἰεὶ ἂν μάλλον βλάπτεσθαι καὶ τὰ ἀπὸς ἐπιμίω σπουδαζέτω. εἰ μόνον ἀπὸς τοῖς ἀδελφοῖς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸς τὸς ἀπίστων. βλαβεῖς γὰρ τῆς βιωτικῆς τι, περὶ ἀπὸς Θεοῦ ἢ ζῆμιωθῆσθαι, ἀπὸ θεοῦ βῶς ἰσχυρῶν, καὶ κατὰ τὸν τῶ Χεῖρος ἰδῶν. εἰ δὲ ἀδελφοὶ εἰς ἀλλήλους ἐχρῶν, ὁ μὴ ἴσῶντο, αὐτοῦ τῶ γινῶν ὀφείλετε οἱ ἀποσπῆσθαι, ὅτι οἱ τῶ τῶ

εὐ

351

alios mulctationi largiendi pauperibus. rursus alios jejuniis comprimes: item alios ex ecclesia ejicies pro magnitudine & gravitate criminis, siquidem lex non omne delictum eodem supplicio puniebat, quinimmo alio atque alio commissa in Deum, in sacerdotem, in templum, in hostiam, aliter in regem, in ducem, in militem, in subditum, in equalem, aut in famulum, aut in possessionem, aut in jumentum, sive in pecus: rursus secus peccata in parentes, & propinquos: aliter peccata ex consulto, aliter non voluntaria; atque alios quidem morte puniebat vel cruci affigendo, vel lapidando, alios vero multa pecuniarum, vel verberibus, vel ratione. Ergo vos quoque diversa delicta diversis penis plectite, nequa injuria accidat, quae iram Dei provocet. Cujus enim injuriam iudicii eritis intermedii, ejus mercedem feretis; nam quo judicio judicatis. eo judicabimini.

Matth. 23

Quales esse oporteat accusatores, & testes.

CAPUT XLIX.

CUM igitur in tribunali fedebitis, presentibus utrique personis, non enim appellabimus fratres, quoad pace facta se in gratiam recipiant, exquirite diligenter de istis: quis qui in judicio contendunt, ac primum de accusatore, an hunc primum accusaverit, an alium quempiam criminatus sit, aut non ex querela eorum inter se & inimicitia subiecta sit contentio, & crimen, & quae illius vita, ac quamvis talis existat, cui recta conscientia sit, non est tamen ei soli fides adhibenda, hoc enim iniquum est, & a lege alienum: immo habeat oportet alios testes, qui sint ei moribus similes, sicut ait lex, in ore duorum vel trium stabit omnium verbum. Sed cur diximus, inquirendum est & indagandum, quibus moribus esset accusator? nempe quia saepenumero evenire solet, ut duo, aut plures testimonium dicant in malo; & uno consensu mendacium defendant. Ut duo illis fenes Babylonii contra Susannam. Item duo illi filii sceleratorum in Samaria contra Nabuthem, & turba Judaeorum contra dominum Hierosolymis, & contra protomartyrem ejus Stephanum. Sint igitur testes manuetti, non iracundi, aequi, benevoli, temperati, continentis, non malitiosi, fideles, pii in Deum: horum enim testimonium, tum propter eorum mores firmum, & grave est, tum propter eorum vitam verum. Testimonium vero eorum, qui non fuerint tales, ne approbate, quamvis in testimonio contra quempiam dicto convenire videantur; Sic enim lex jubet, non eris cum multis in malitia, non vanam auditionem accipies, non consenties cum multitudine ad pervertendum jus. De reo etiam cognoscere oportet, quae vitae ejus consuetudo, quae ejus conversatio, an extra crimen, an justitiae, & pietatis studiosus, an benignus in viduas, & in pauperes, an hospitalis, & in fratres benevolus, an non lucri cupidus, non helluo, non dilapidator, & decoctor rerum, an temperans, & non luxuria diffuens, vel ebrius, & otio victitans, an commoveatur misericordia, sitque facilis ad tribuendum.

Deuter. 19

Gen. 31

1. Reg. 21. Matth. 26. Act. 6.

Exod. 23.

Αἰτίων κατηγορίας. ἄλλως δὲ νηθείας εἰσβάσεις, καὶ ἑτέρας ἀποδείξεις πρὸς τὸ μίγαδος τῷ ἐγκλήματι αὐτῷ. καὶ γὰρ καὶ ὁ νόμος ἢ παρὰς ἀμαρτημάτων τῶν αὐτῶν ἐπιτίθει τιμωρίας. ἀλλὰ ἄλλως μὲν τὰ εἰς Θεὸν καὶ εἰς ἱερεῖα καὶ εἰς ἱερὸν καὶ εἰς ἱερῶν. ἑτέρας τὰ εἰς βασιλείαν καὶ ἄρχοντα καὶ στρατιώτην καὶ ὑπήκοον ὁμοτίμον. ἢ οἰκίτην. ἢ εἰς κτήμα. ἢ εἰς ἄλογον. καὶ πάλιν παραλλαγαίως τὰ εἰς γονεῖς καὶ συγγενεῖς. ἄλλως τὰ ἐξ ἐφόδου. καὶ τὰ ἀκυσίως ἑτέρας. καὶ τὴν μὲν θάνατον ἢ ὄψα σαυρίας, ἢ τὸν διὰ λίθου, τὴν δὲ ζήμιον, ἢ μάστιγας, ἢ τὸ ἐπι ὁμοία παθεῖν οἷς ἑδρασεσθαι. ἢ ἂν καὶ ἡμεῖς τῶν διαφόρων ἀμαρτημάτων διαφόρους ποιεῖμεν. Ὡς καὶ τὸς τιμωρίας, ἵνα μή τις ἀδικία περιμεισῶσα κινήσῃ τὸν Θεὸν πρὸς ἀναγκάστην. ἢ γὰρ ἂν ἀδικῶν κρείσσων μισθῶται ἡμίονοι, ταύτης καὶ τὸν ἀπὸ Θεοῦ λήψομεν μισθόν. ὃ γὰρ κρίματι κρίνετε, κηθήσεσθε.

Οποῖος εἶναι χρὴ τὸς κατηγοροῦς, καὶ μάρτυρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ.

ΚΑΘΙΣΤΑΤΕ οὖν ἐπὶ τὸ κρητέρον παρόντων ἐκατέρων τῶν ἀνθρώπων, ἢ γὰρ ἐροῦμεν ἀδελφῶν μέγιστος ἢ ἐαυτὸς ἐν εἰρήνῃ ἀπολαύσασιν, ἔρδνατε ἀκρίτως περὶ τῶν ἐνεχομένων. καὶ ἀφῶν περὶ τῶν κατηγορουμένων, εἰ ἄρα τὸς κατηγοροῦν. ἢ καὶ ἑτέροις τισὶν ἐγκλήματα κατῴνοχοι. καὶ εἰ μὴ ἐκ μίμψους αὐτῶν ἢ φιλονεικία καὶ τὸ ἐγκλημα ὑπόκειται. καὶ ὁποῖα τις ἢ ἀναστροφή αὐτῷ ὑπάρχει. καὶ τῶντος δὲ ὡν βουνοειδής, μὴ πιστεύω μόνος. παράνομον γὰρ τὸ ταῦτον. ἀλλ' ἐχέτω καὶ ἑτέρος μάρτυρας ὁμοίως αὐτῷ τὸν ἕσπον. καθὼς ὁ νόμος λέγει. ἐπὶ σέματος δύο καὶ τῆσιν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. διατί δὲ εἰπομεν τὸν ἕσπον αὐτῶν ἐπιζητεῖσθαι ὁποῖος τυγχάνει; ἐπειδὴ πολλὰς ἐγγυρεῖ καὶ τὸς δύο καὶ τὸς πλείους ἐπὶ κακῶ μαρτυρῆσαι. καὶ συμφώνως ἀποδείξαι τὸ ψάδος. ὡς τὸς δύο ἀπεσβύτηρος κατὰ Σωσάννης ἐν Βαβυλωνί. καὶ τὸς υἱὸς τῶν παρανόμων κατὰ τὸ Ναβουθαί ἐν Σαμαρείᾳ. καὶ τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ κυρίου ἐν Ἱερουσαλήμ. καὶ κατὰ Στεφάνου τὸν πρῶτον μαρτυροῦν αὐτῷ. ἔσωσαν ἂν οἱ μάρτυρες ἁγαίς. ἀόργητοι. ἐπιεικεῖς. ἀγαπητικοί. σώφρονες. ἐγκρατεῖς. ἀπόνηροι. πιστοί. θεοσεβεῖς. ἢ γὰρ τῶν τῶν μαρτυρία, καὶ διὰ τὸ ἕσπον αὐτῶν βεβαία καὶ διὰ τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶν ἀληθῆς ὑπάρχει. τῶν δὲ μὴ τῶντων μὴ παραδέχεσθε τῶν μαρτυρίαν, καὶ συμφωνεῖν δοκῶσιν ἐπὶ τῇ καταμαρτυρία. ἀφροσέταχτοι γὰρ ἐν τῷ νόμῳ, ἢ ἐσημῶν πολλῶν ἐπὶ κακία. ἢ παραδέξῃ ἀκόλῃ ματαίαν. ἢ συγκαταθήσῃ μὲν πλῆθος ἐκκλίνει τὸ δίκαιον. ἐν μέρει δὲ καὶ τὸν κενόμῃον εἰδέναι ὀφείλετε, ὁποῖός ἐστι τῆ τῶ βίᾳ σωτηρία καὶ ἀναστροφή. εἰς μαρτυρηθῆσιν τῶν βίων. εἰ ἀνεγκλήτος. εἰ ὁσότητι ἐγκλητικός. εἰ φιλόχρητος. καὶ φιλόξενος. καὶ φιλόπτωχος. καὶ φιλάδελφος. εἰ μὴ αἰχροκορδής. καὶ μὴ βρώτης. καὶ χρηματολαίλαψ. εἰσώφρων. καὶ μὴ ἀσώπος. ἢ μέθυσος. ἢ ἀργυροφάγος. εἰ ἐσπλαγγχτος καὶ ἀμετῆτος.

Οτι

Ὅτι ἀρχαίτερα ἢ ἐκ ἀπορίων κακῶν μὴ ἐπι-
ποιεῖσθε τὰ δεύτερα.

*Quod contingat, ut ex prioribus peccatis, que
quis commisit, credatur commisisse secunda.*

Κ Ε Φ Α Λ. γ.

CAPUT L

Εἴ γὰρ αὐτῷ ἀποῦται ἔργα φαῦλα ἢ ἡ ἐκ
μέρους, ἀληθεὺς ἀνὴρ ἢ κτλ ἐπιφερόμεναι αὐ-
τῷ κατηγορεῖται, εἰ μὴ ἀναίτη τὸ δίκαιον ἔχει σινα-
γωνιζόμενον· ἔρχεται γὰρ αὐτῷ ἡμαρτηθεῖσαι μὴ
ποπ, τότε δὲ τὸ ἐγκλήματος ἀδῶν ὑπάρχει· διὸ
ἀνεύθως πρὸς τὴν πτωχὴν νήφοντες, ἀσφαλεῖς ἢ βε-
βαιῶς ποιεῖτε τὰς ἀποφάσεις κατὰ τὸ ἐλεγχθεῖ-
σθε· ἢ ἐὰν μὴ τὸν ἀφορισμὸν συζητήσωμεν αὐτῷ,
ἢ ἀπορίῃ τῆς ἐπισκόπου, ἢ ἡμαρτηθεῖσαι ὁμο-
λογῆ, ἀποδείξασθε αὐτῷ· μήτι δὲ τὸν συκοφάντην
ἀτιμώρητον ἔασθε, ἵνα μὴ ἢ ἐπερόντινα καλῶς
βιάντη βλασφημήσῃ· ἢ ἐπερόντινα ἀποβίβῃ τὰ
ὁμοία αὐτῷ δράσαι· μήτι μὲν τὸν ἐλεγχθεῖσθε ἀ-
νίθεσκον· ὅπως μὴ ἕτερος τῶν αὐτῶν ἐρχεῖσθαι· ἢ
γὰρ μάρτυρας κακῶν ἀτιμώρητους ἔσαι· ἢ ὁ πλῆ-
μῶν δίκης ἐκτός.

SI enim jam ex parte maleficia ejus ante-
cesserint, videbuntur vera crimina, que
nunc obijciuntur, nisi jus ei suffragetur: si-
quidem contingere potest, ut is aliquando de-
liquit, sit autem alienus ab hoc crimine.
Quocirca accurate, & vigilantiter certa de his.
& gravia contra reum convictum pronunciat.
Quod si reus postquam ex ecclesia ejectus fuerit,
veniam petierit, seque supplex ad pedes epi-
scopi proieceroit, & peccasse fateatur, recipite
eum. Neque vero calumniatorem impunitum
dimittis, ne quempiam recte viventem insa-
met; aut alium exemplo suo ad eisdem cal-
umniam inferendam invitet, & commoveat:
neque rursus reum convictum sine animad-
versione contumeliosa relinquatis: ne alius
eisdem delictis implicetur: *Neque enim, in-
quit, testis malus imprunitus abibit, neque qui
deliquit, erit inultus.*

Ὅτι οὐ χρὴ μονομερεῖς τὰς κρίσεις
ποιεῖσθαι.

*Quod non oporteat pronunciare judicia, altera
tantum parte audita.*

Κ Ε Φ Α Λ. νά.

CAPUT LI

Εἴ ποτε μὲν δὲ ὅτι τὰς κρίσεις ἢ δίκαιον μονομε-
ρεῖς ποιεῖσθαι· ἐὰν γὰρ τὸ εὖδὸς ἀποσώπῃ ἀ-
κούσῃτε μὴ παρόντος τῆ ἑτέρου μηδὲ ἀπολογησαμένου
πρὸς τὸ ἐπιφερόμενον ἐγκλημα, ἀποπειρῶσθε ἐξου-
κλιπτε ψήφον κατικεῖσθαι, εὐδοχοὶ τῆς ἀναίρεσεως ἢ
συμμετρήται τῷ συκοφάντη παρὰ Θεῷ ἀρεθῶσε-
θε τῷ δίκαιῳ κριτῇ· ὡς γὰρ ὁ κρατὶς κέρκου
κινῶς, ἔτις ὁ ἀποσώπῃς ἀλλοτρίως κρίσει. ἐὰν δὲ
μνηστῆται ἡμῶς ἢ ἐν Βαβυλωνίᾳ ἀρεθῶσε, ἢ
οἱ τινες κατικεῖσθαι τῆς Σωσάννης ἀδίκως κα-
τεδίκασαν αὐτῷ εἰς θάνατον, εὐδοχοὶ τῆς ἐκείνων κρί-
σεως ἢ καταδίκης ἡμῶς ὅτι τῷ μὲν Σωσάννην ὁ
κίερος ὄψῃ τῷ Δανιὴλ ἔρρησάτο ἐκ χειρὸς παρνο-
μῶν, τῶν δὲ εὐδοχῶν τὸ αἷμα αὐτῶν ἀρεθῶσε, ἐὰν δὲ
ἐν κρεί καταδίκασαν· ἡμῶς δὲ δι αὐτῶ ἀνείδησε
λέγων, ὅπως μωροὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ· ἐκ ἀνακρίνα-
τες, ἢ τὸ σαφὲς ἐπιγινώσκοντες κατεκρίνατε θυγατέρα
Ἰσραὴλ· ἀναστέλλετε ἢν εἰς τὸ κριτήριον· ψάλλῃ
γὰρ ὅτι κατικεῖσθαι αὐτῆς.

Diximus vero non esse æquum, altera
tantum parte audita, judicare; etenim
si alterum audiatis, cum alter abest, & cum
nihil ad illatum crimen responderit, senten-
tiam de damnatione ejus temerarie tuleritis,
rei de cæde illius, & eadem cum illo calum-
niate mensura commensuri esse, apud Deum
judicem justum reperiemini: ut enim qui tenet
caudam canis, sic qui præest alieno judicio.
Si vero senes illos, qui Babylone dictis con-
tra Susannam testimoniis eam ad mortem da-
mnarunt, imitemini, judicium, quod de eis
factum est, & eorum condemnationem subi-
bitis. Quoniam quidem Susannam dominus
per Daniele e manibus sceleratorum eru-
puit: Senes autem sanguinis Susannæ reos
ad ignem damnavit, ac vobis etiam per Da-
nielis personam exprobravit, dicens, sic fatui
filii Israel, qui neque habita quæstione, neque
cognita veritate filiam Israel condemnastis? Re-
vertimini ad judicium, falsum enim testi-
monium contra eam dicentis.

Παράδειγμα τῶ δίκαιῳ κρίματος ἢ ἢ ἐξῶθεν δι-
καστῶν περὶ τὰς ἀποφάσεις ἀσφαλεῖα.

*Exemplum justii judicii, & cautio Gentilium in
pronunciandis sententiis.*

Κ Ε Φ Α Λ. νβ.

CAPUT LII.

Εἴσαδε δὲ ἢ τὴ κοσμικῶ δίκασθαι· ὡν τῆ
ἐξουσία ὁρῶμεν ἀγομῶν φαγεῖς· μορῶν
φαρμακῶν· τυμβωρῶν· ληστῶν, ἢ τὰς ἀνακρίσει
αὐτῶ λαβόντες οἱ ἡγούμενοι ὑπὸ ἢ ἀποσώποντων,
λέγουσι τὸ κακῶν, εἰ τῷ αὐτῷ ὅπως ἔχει· κακῶν
συγκαταθεμένων, ἐκ ἀδείας ἐπὶ τῷ κόλασιν αὐτῶ
ἐκπέπασαν, ἀλλὰ πλείον ἡμῶν ποιοῦνται αὐ-
τῷ τῷ ἐξέτασιν μὴ συμβαδῖν πολλῶ, ἢ παρα-
πέπασμας μέσθ· τελευτῶν ὅρον ἢ ψήφον θά-
νατον ὁ μέλλων ἐκφέρειν κατ' αὐτῷ, ἀπὸς τῶ ἡλίον
ἐκπρῶς τὰς χεῖρας, ὁ ἡμαρτηθεῖται· ἀδῶν ὑπα-
Concil. General. Tom. I

Einde contemplamini judicia secularia,
quorum potestate videmus trahi parricidas,
adulteros, veneficos, sepulcrorum vio-
latores latrones. Hi enim statim, ut ab iis,
qui reos in judicio sistunt, quæstiones de eis
habitas acceperunt, quærun ex malefico ip-
so, an ita se res habeat; ille vero si ait,
non statim mittitur ad supplicium, immo
pluribus diebus cum multa deliberatione ac
consultatione, & interjecto velo, inquiritur
in eum. Postremo, qui suffragium de capite
contra eum laturus est, sublatiis manibus so-
lem testatur. innocentem se esse, ac mundum
Z a fati-

a sanguine hominis illius. Itaque isti quam-
vis Gentiles, qui neque Deum noverunt, ne-
que seimur vindicari a Deo eos, qui innocen-
ter condemnati sunt; tamen cavent.

ἄχεν τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οἱ ὅτι ἐθνί-
κοι, καὶ ἔγνωσκοντες θεότητα, ἢ τὴν εἰς αὐτοὺς
ἀπὸ Θεοῦ ἀμύμων ὑπὲρ ἧβ' ἀναγιγνώσκοντες κατακελευσ-
των, ἀποφύλασσον.

Quod non oporteat, ut fideles habeant ad-
versum se aliquid.

Ὅτι μὴ χροῖ κατ' ἀλλήλων ἔχεν τοὺς
πίστεως.

CAPUT LIII.

Κ Ε Φ Α' Λ. νγ'.

VOS vero qui scitis, quis noster Deus
sit, & qualia ejus judicia, quomodo
poteritis iudicium vestrum per violentiam,
& impetum pronuntiare, cum illico illud pa-
teat Deo? quod quidem si iustum sit, iuste
& nunc, & in futuro remunerandi sitis: sin
vero iniustum, rursus parem mercedem re-
portaturi: ergo consilium vobis fratres davius,
ut studeatis meritam laudem potius a Deo
ferre, quam vituperationem: laus namque
Dei est hominibus vita immortalis, ut con-
tra vituperatio, sempiterna mors. Quocirca
estote aequi iudices, pacifici, ira vacui. Qui
enim temere fratri suo irascitur, reus erit iu-
dicii. Quod si alicujus opera in aliquem iraci-
tiam contingat, ne occidat sol super iracundiam
vestram: irascimini enim, inquit David, &
nolite peccare: sicut cito reconciliatio pacis;
ne ira residens efficiatur injuriæ recordatio,
& peccatum pariat. Anima enim, inquit Sa-
lomon, memores injuriarum in mortem. Ait
præterea dominus Jesus Christus in evangelio,
si offeris munus tuum ad altare, & ibi recor-
datus fueris quod frater tuus habet aliquid ad-
versum te, relinque ibi munus tuum ante al-
tare, & vade prius reconciliari fratri tuo, &
tunc venies offerre munus tuum. Munus vero
Deo cuiusque precatio, & gratiarum actio.
Si igitur habes aliquid adversum fratrem tuum,
aut ipse habet aliquid adversum te, neque
precationes quidem tuas, neque gratiarum
actiones, quia subest ira, exaudientur. Opor-
et autem, fratres, assidue precari, sed quin-
quam eos, qui cum fratribus inimicitias, &
simulatas irate, & iniuste exercent, Deus
non exaudit, quamvis ter in hora preces ad-
habeant; ideo tollenda est omnis inimici-
tia & exiguas animi, ut possimus puro &
mundo corde precari. Atqui vel inimicos
præcipit nobis dominus diligere, non autem
amicos odio habere; & legislator ait: Ne
odieris omnem hominem, ne habeas odio fra-
trem tuum in corde tuo: arguendo argues fra-
trem tuum, & ne suscipias peccatum propter
ipsum. Non habebis odio Ægyptium, quia adve-
na fuisti apud eum. Non habebis odio Idu-
mæum, quoniam frater tuus est: & David
ait, si reddidi retribuendis tibi malis. Quar-
te si Christianus esse vis, sequere legem do-
mini, dissolve omne vinculum iniquitatis, in
te enim potuit dominus potestatem remit-
tendi peccata in te commissa usque septua-
gesies septem; hoc est, quadringenta nona-
ginta. Quoties ergo fratri tuo delicta remi-
sisti, ut nolis etiam nunc eidem remitte-
re? Cum tamen Zachariam audias, qui ait,
unusquisque malum proximi sui non reperiet in
cordibus vestris. At tu injuriæ negor es, &
inimicitiam retines, in iudicium venis, &
iracundiam observas, & precibus tuis obli-
vis. Quod si fratri tuo pepercisti remissis
quadringentis nonaginta peccatis, fac pro-

Matth. 5.
Ephes. 4.
Psalm. 4.
Matth. 5.
Levit. 19.
Deut. 23.
Psalm. 7.
Isa. 58.
Zach. 8.

ΥΜΕΙΣ δὲ γνωσκοντες τὸν Θεὸν ἡμῶν καὶ ὅποια
τὰ κρίματα αὐτοῦ, πῶς ἂν κατ' ἐπιτροπὴν διω-
σθεῖσθε τινὲς ἀποφασίσαι τῆς κρίσεως ὑμῶν παρα-
χρημα γνωστικῆς Θεοῦ; καὶ εἰ μὴ δικαίως
ἐκρίνατε, δικαίως ἀμοιβῶν καταξιώθησθε καὶ νῦν
καὶ εἰς αὐτοὺς· εἰ δὲ ἀδίκως, πάλιν ἡβ' ὁμοίων τὸ-
ξεῖθε· ἡμεῖς μὲν αὐτῶν ἀδελφοὶ συμβουλοῦμεν ὑμῖν
μᾶλλον ἐπιτροπὴν ἀξιοῦσθαι παρὰ Θεοῦ ἢ ψόγων·
ὅτι Θεὸς ἵκανος ζωῆς αἰώνιος ἀνθρώποις, ὡσπερ καὶ
ὁ ψόγος θανάτου αἰδίου· διὸ γίνεσθε δίκαιοι κρι-
ταί· εἰρηνιστοὶ· ἀόργητοι· ὁ ὀργίζομενος γὰρ
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκὴ εὐχόσθαι εἶναι τῆς κρίσεως· εἰ
δὲ ἔσμεν ἡμεῖς ἐπιτροπὴν τινος ὀργισθῆναι ὑμᾶς κα-
τὰ τινος, ἢ ἡλίος μὴ ἐκιδέσθαι ἐπὶ τῇ ὀργῇ ὑμῶν· ὀρ-
γίζεσθε γὰρ φησὶν ὁ Δαβὶδ, καὶ μὴ ἀμαρτανεῖτε· τα-
πει, ταπεινῶς ὀφθαλμοῦσθε, ὅπως ἢ μὴ ἐπιμόνος ὀρ-
γῆ μνηστικὰ ἀρχήσῃ, καὶ ἀμαρτανῶν ἀπεργασθῆναι·
ψυχὰς γὰρ μνηστικῶν εἰς θάνατον, φησὶν ὁ Σολο-
μῶν· λέγει δὲ ὁ κύριος ὑμῶν καὶ σωτὴρ Ἰησοῦς ὁ Χρι-
στὸς ἐν ματθαίου. εἰν ἀποσφάρις τὸ δῶρον σου ἐπὶ
τῷ θυσιᾶς σου, καὶ ἐκεῖ μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου
ἔχει τι κατὰ σὺ, ἀφῆς ἐκεί τὸ δῶρόν σου ἐμπροσθε τῷ
θυσιᾶς σου· καὶ ἔπειτα εἰλθὼν ἀποσφάρις τὸ δῶρόν σου· δῶρόν δὲ εἶναι
Θεοῦ ἢ χάρις ἀποσφάρις καὶ δικαιοσύνη· εἰν ἂν ἔχῃς τι
κατὰ τὸν ἀδελφόν σου, ἢ αὐτὸς ἔχῃ τι κατὰ σὺ, ἕτεροι ἀποσ-
φάρις σου εἰσακούσθησθαι, ὅτε αἱ δικαιοσύναι ἀποσ-
φάρις ἴσθησθαι, δια τὴν ὑποκειμένην ὀργῆν· χρηθεῖς συ-
νεχῶς ἀποσφάρις ὑμᾶς ἀδελφοί· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡβ' ἔσ-
μὲν ὀργαῖς ἀδίκως ἐχθρανομένων ἀδελφῶν ὁ Θεὸς ἕτεροι ἀποσ-
φάρις, καὶ εἰν τρις τῆς ὥρας ἀποσφάρις, χρηθῆσθαι
πᾶσαν ἐχθρὰν καὶ μικροψυχίαν, ἵνα διωκόμεθα ἀποσ-
φάρις κατὰ τὴν καρδίαν καὶ ἀρῶν· καὶ τὸ γὰρ καὶ
ἐχθρὸς ὁ κύριος ἀρχαῖν ἀποσφάρις ἔχει δὲ τὸς φί-
λους μισεῖν· καὶ ὁ νομοθέτης φησὶν· ἢ μισήσεις ἀν-
θρώπων· ἢ μισήσεις τὸν ἀδελφόν σου τῇ διανοίᾳ σου·
ἐλεγμὸν ἐλεγξῆς τὸν ἀδελφόν σου· καὶ ἢ λήψῃ δὲ αὐτῶν
ἀμαρτανῶν· ἢ μισήσεις Ἰδουμαῖον, ὅτι ἀδελφός σου εἶσθαι,
καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει· εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀντιποδιδόσθαι
μοι κακά· ὅθεν εἰ Χριστιανὸς θελῆς εἶναι, ἔλακτο-
θει τὸ κύριον νόμον· ἵνα πάντῃ στυγισμὸν ἀδικίας·
ἐπὶ σοὶ γὰρ ὁ κύριος ἐξῆσθαι ἐθροαφίσει ἀμαρτανῶν
τῶν ἀδελφῶν τῶν εἰς σὺ ὀργισίας, εἰς ἐβδουμηνούτικας
ἐπὶ τῶν ταπεινῶν, πῆρασθαι ἐκρήκοντα· ἀποσφάρις
ἐπὶ τῶν ἀφῆς τῶν ἀδελφῶν σου, ἵνα μὴ θελήσῃς αὐ-
τῶν ἀφῆσαι καὶ νῦν; καὶ τοὶ ἀκούσθαι τὸ ἱερῆμα λέγον-
τος· ὅτι ἕτεροι τὴν κακίαν τῶν πλησίων αὐτῶν μὴ λο-
γίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· σὺ δὲ μνηστικῶν,
καὶ πτωχῶν ἐχθρὰν καὶ ἐπὶ κρίσιν ἐρχῆσθαι μὴ
ἐφορᾶ, καὶ ἢ ἀποσφάρις σου ἐμποδίζῃσθαι· ἀλλ' εἰ καὶ
τὰ πῆρασθαι ἐκρήκοντα ἀφῆς τῶν ἀδελφῶν σου,
πλειόσθαι τὴν ἀόργησθαι ἐπὶ πλείον εἰς ἀγα-
θῶν

Ἐπισημαίνω δὲ ἰαυτῶν· ἡρὶ ἐκείνος μὴ πνεῖ, ἀλλὰ πνεῖ σὺ διὰ τὸ Θεὸν σπουδαίε ἀφικέσαι τῷ πλησίον, ὅπως γνήσι υἱὸς τοῦ πατρὸς σου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσελθόμενος ὑποκαθῆς ὡς φίλος Θεοῦ.

Propter teipsum, ut magis adhuc auda ira vacuitas affluat in benignitatem: & si ille non facit, at stude tu propter Deum, ut fratri ignoscas, ut sis filius patris tui, qui in caelis est, & ut audiaris tanquam amicus Dei, cum facis precationem.

Ὅτι χρὴ τὸς ἐπισκόπους τὴν περὶ εἰρήνης διὰ τὸ διακόνου ἐπιμνησθῆσαι τῷ λαῷ.

Quod oporteat, ut episcopi populum de pace per diaconum admoneant.

Κ Ε Φ Α Λ. νδ.

CAPUT LIV.

Διὰ τὸ τὸ εἰσὶ σκοπεῖν μελλόντων ἰμῶν εἰς προσελθὼν ἀπαντᾶν μετὰ τῶν ἀναγνοσῶν καὶ τῶν ψαλμῶν, καὶ τῶν ἐπι τῶν γραφαῖς διδασκαλίαν, ὁ διακόνος εἰς τὸ πλησίον ὑμῶν μὴ ὑψηλῆς φωνῆς λαλέτω, μή τις κατὰ τινος· μή τις ἐν ἐπιμνησθῆσαι· ἵνα ἰάνθῃ τῶν ἀντιλογίᾳ, συνειδήσει κρυφῶς, δειδῶσι τὸ Θεὸν, καὶ διαλλαγῶσι τοῖς ἀδελφοῖς. εἰ γὰρ τὸς ἐν οὐρανόθεν εἰσερχομένους πρὸ πάντων δεῖ λέγειν, εἰρήνη τῷ οἴκῳ τῷ, ὡς υἱὸς εἰρήνης εἰρήνῃ χειροκρούσας τοῖς ἀξίως καθὼς γέγραπται τοῖς ἰγγύς καὶ τοῖς μακρὰν, ὡς ἴσθῃ κίερος ὄντος αὐτῶ, πολὺ μᾶλλον τὸς ἐν ἐκκλησίᾳ Θεοῦ εἰσερχομένους χρὴ πρὸ πάντων ἐπιφθεῖναι τῶν τῶ Θεῷ εἰρήνῃ· εἰ δὲ ἄλλοις ταύτῃ ἐπιφθεῖται, πολὺ μᾶλλον αὐτῆς ἐπιφθεῖται ὡς πικρὸν φῶς· ὁ γὰρ μὴ ἔχων αὐτῶ ἐν ἰαυτῷ, ἐκ ἐστίν, ἀξίωσιτος, ἀλλοις αὐτῶν χαριζέσθαι· διὸ πρὸ πάντων χρὴ εἰς ἰαυτῶν εἰρήνην αὐτῶν· ὁ γὰρ μὴ πρὸς ἰαυτῶν εἰρήνην, ἢ δ' ἂν πρὸς ἄλλον διαμαχεσθῆσαι· ἀλλ' εἰς αἰ εἰρήνικος· φιλικός· συναγῶν τὰ τὰ κρείον· καὶ σωεργός αὐτῶ γνησίως πρὸς τὸ πλεονάσαι αὐτῶ τὸς σωζομένους ἐν ὁμοιοῖα. οἱ γὰρ ἐπισκοπῶντες, ἔχθρας καὶ μάχας ἀντιλογίας καὶ κρίσεις, πονηροὶ καὶ τῶ Θεῷ ἀλλοτρεῖα τυγχάνουσιν.

Idcirco, episcopi, cum eundem vobis erit ad orationem, post lectionem, & cantum psalmorum, ac post doctrinam de scripturis, dicat diaconus ex loco vobis vicino voce magna, nemo contra aliquem, nemo cum simulatione: ut si in nonnullis controversia reperitur, conscientia percussis precetur dominum, ut fratri reconcilientur. Etenim si qui ingrediuntur eujuspiam domum, primum dicere debent, Pax huic domui, tanquam filii pacis pacem dignis tribuentes, sicut scriptum est, iis, qui prope, & iis, qui longe, quos novit dominos suos esse, multo magis qui in ecclesiam Dei ingrediuntur, in primis pacem Dei precari debent; qui vero hanc aliis precatur, multo magis curare debet, ut idem intra eam tanquam filius lucis habitet. Qui enim in se non habet pacem, non est fidei & auctoritate dignus ad tribuendum eam aliis. Quocirca primum oportet ipsum esse secum in pace. Qui enim secum non dissidet, neque cum alio pugnabit; quin potius erit studiosus pacis, benevolus, colligens ea quae domini sunt, adiutorque ejus ad augendum numerum eorum, qui idem sentiendo salvi fiunt. Qui enim inimicitias, pugnas, controversias, & lites excogitant, improbi sunt, & a Deo alieni.

Ἀκακίθμους διαφόρα προνοίας· καὶ ὅπως ἐξ ἀρχῆς καθ' ἐκάστῳ γενεᾷ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς εἰς μετάνοιαν πάντας.

Reconsetur variis providentia Dei, & quemadmodum singulae generationes a principio ad penitentiam vocavit.

Κ Ε Φ Α Λ. νε.

D CAPUT LV.

Ὁ γὰρ Θεὸς, Θεὸς ὠφέλιμος, ἀπ' ἀρχῆς ἐκάλεσε ἡμεῶν ἐπὶ μετάνοιαν καλεῖ διὰ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀποφθῆναι· καὶ τὸς μετὰ τὸ κατακλυδισμόν, διὰ τὸ Ἀβελ καὶ Σηθ, καὶ Σηθ, ἐπὶ δὲ Ἐνώχ, καὶ τὸ μετὰ τὸς Ἐνώχ ἐσωφρονίζε. τὸς δὲ ἐν τῷ κατακλυσμῷ, διὰ τὸ Νῶε· τὸς ἐν Σοδόμοις, διὰ τὸ φιλοξένου Λώτ· τὸς μὲν τὸν κατακλυσμόν, διὰ Μελχισεδέκ· καὶ τῶ πατριάρχων· καὶ τὸ θεοφίλου Γάβ· τὸς ἐν Αἰγύπτῳ, διὰ Μωσέως· τὸς Ἰσραηλῆτας δι' αὐτῶ καὶ Ἰησοῦ καὶ Χαλίβ καὶ Φινέε καὶ τῶ λοιπῶν· τὸς μὲν νόμον, δι' ἀγγέλων καὶ ἀποφθῆναι· τὸς αὐτῶ, διὰ τῆς ἰδίας ἐπιφρονησίας τῆς ἐκ παρθένου ἡσυχίας· τὸς πρὸ μικρῶ τῆς ἀναδείξεως αὐτῶ τῆς σωματικῆς, διὰ Ἰωάννη τὸ σποδρόμου· τὸς δ' αὐτῶ, διὰ τὸ αὐτῶ καὶ μὴ τῶ γένεσιν αὐτῶ λέγων· μετάνοιε· ἰγγίκε γὰρ ἡ βασιλεία τῶ οὐρανῶν· τὸς μὲν τὸ παθῆναι αὐτῶ δι' ἡμῶν τῶ δώδεκα καὶ τὸ τῆς ἐκλογῆς σκῆδος Παύλου· ἡμεῖς οὐκ οἱ καταξιώθημεν εἶναι μάρτυρες τῆς παρουσίας αὐτοῦ σὺν Ἰακώβῳ τῷ τῶ κρείον ἀδελφῷ, καὶ ἑτέροις ἑβδομήκοντι· διὸ μαθηταῖς, καὶ τῆς ἐπὶ διακόνους αὐτοῦ ἐκ σωματῶ τῶ κρείον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡλέσασθαι, Concil. General. Tom. I.

Deus enim, misericordia Deus, a principio singulas generationes ad penitentiam per justos, & prophetas vocat, & alios quidem ante diluvium corrigebat per Abel, Sem, Seth, item per Enos, & Enoch translatum, alios vero rursus in ipso diluvio per Noe: Sodomitae per hospitalem illum Lot: post diluvium per Melchisedech, & Patriarchas, & per Job, quem habuit Deus carissimum: eos qui in Aegypto erant, per Moysen: Israelitas per ipsum Moysen, & per Jesum, ac Caleph, & Phineem, & reliquos: Post legem per angelos, & prophetas, & eisdem per adventum suum in carne ex virgine sumpta; alios paulo antequam esset oculus, per Joannem praecursorem: eisdem vero etiam per eundem, & post ortum suum, cum aiebat, agite penitentiam, appropinquavit enim regnum caelorum: post passionem suam vocat per nos duodecim, & per Paulum vas electionis. Nos igitur, quos voluit testes esse adventus sui una cum Jacobo fratre domini, & aliis septuaginta duobus discipulis, ac septem diaconis suis, audivimus ex ore domini nostri Jesu Christi, & optime

359

Rom. 12.

me edocti, dicimus quanam sit voluntas Dei A...

Quod voluntas Dei sit, ut omnes homines in religione pia consentiant...

CAPUT LVI

Matth. 6

Rom. 12.

Matth. 23

Rom. 11

Hic 13

HOc enim est quod dominus docuit, ut cum precationem facimus, patri eius dicamus, fiat voluntas tua, sicut in celo & in terra, ut sicut cœlites naturæ incorporæ cuncti Deum uno consensu laudant, sic etiam in terra cuncti homines uno ore, & uno animo, concelebrent solum Deum unum, & verum per Christum unigenitum. Voluntas itaque Dei est, ut ipsum idem sentiendo laudemus, idemque dicendo veneremur. Hæc est enim voluntas Dei in Christo, ut multi in eo sint facti, & non potius, ut ei incommo-

Descriptio ecclesie & civitatis, quid unusquisque in ecclesia debeat curare...

CAPUT LVII

TU vero, episcopo, sicut sanctus, omni nota carens, non percussor, non iracundus, non furvus, sed potius caritator, convertendi, docendi, constituendi fluctuosus, tolerans, lenis, mitis, longanimus, monitor, consolator tanquam homo Dei. Cum vero ecclesiam Dei convocas, tanquam magnæ navis gubernator iube cum omni prudentia congregari, præcipiens diaconis, veluti nautis, ut

καὶ ἀκευβώς εἰδοῦς λόγον, τί ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἁγίον...

Ὅτι θέλημα Θεοῦ ὁμόφρονες εἶναι τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τὴν δόξαν, παρακλησίως τῆς ἐν ἡμῶν δυνάμει.

Κ Ε Φ Α Λ. 15

ΤΟῦτο γὰρ ἐστὶν ὃ εἰδιδάσκον ἡμᾶς ὁ πρῶτος ἀποστόλος λέγων ὡς παρὲς αὐτὸν, γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ὅπως ὡς αἱ ἐπεράνιοι φύσεις ἢ ἀσώματων δυνάμεων πάντοι δοξάζουσι τὸν Θεὸν συμαγῶς, ἐν ᾧ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐν εἰς ἑσώματι καὶ μιᾷ διαθήσει δοξάζουσι τὸν μόνον Θεὸν τὸν ἐν αἰῶνι ἀληθινὸν διὰ τὸ μονογενῆς Χριστῷ. θέλημα ἐν αὐτῷ ἐστὶν αἰετὴν αὐτὴν ὁμοφρονῶς καὶ ἀποσκυβέν αὐτὴν συμφωνίως. τὰτο γὰρ αἰτεῖται θέλημα ἐν Χριστῷ, πολλὰς εἶναι τὰς σωζομένης ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ μὴ ζημιῶν αὐτόν. μηδὲ ἑλληνιστῶν ἡμᾶς τὴν ἐκκλησίαν ἢ συσείλην τὸν ἀειδαμόν διὰ μιᾶς ψυχῆς ἀνθρώπου ὑφ' ἡμῶν ἀναίρεθεις, ἥτις ἠδωκίτω σωθῆναι διὰ μετανοίας. ἀπάλετο δὲ ὁ μόνος ἐξ ἰδίας ὀργῆς, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐξ ἡμετέρας ἐπιβολῆς. καὶ ἐπληρώσατε τὸν ἡμῶν ἡμῶν ὁ μὴ συναγωνί μετ' ἐμῶν, σκορπίσει πειστος δὲ ὢν, σκορπίσει ἠεροβάτων ἀντιόχοις Θεῷ ἐχθρῶς. ἢ ἀρτίων φθορῆς, ὢν ὁ κλέος ποιμὴν ὑπῆρξε. καὶ ἡμεῖς συναγωγοὶ ἐκ διαφορῶν ἔθνων καὶ γλωσσῶν ἐν πολλῷ μὲθω, καὶ κινδύνου καὶ κόπου διωκεῖ ἀγρυπνίας ἀστυίας, χαρμῆναις διαγωμοῖς πληγαῖς, φυλακαῖς. ἐνα τὸ θέλημα τῷ Θεῷ ποιῶντες πληρώσωμεν τὸν τεύχλιον ἢ ἀνακινῶν, τῆς ἐν ἡμῶν καὶ κατὰ κλίμα ἐκ ἑτέρας ἀφαινομοκῶν ἢ κλητῶν καὶ ἀλλοιωκῶν, ἡμοῦν καὶ ἀλλοτῶν τὸν καλῶν αὐτὸς δι' ἡμῶν ἐν ζωῆν Θεῶν. ἡμεῖς δὲ οἱ ὅσοι τὸ ἐφ' ἡμῶν ἀπεσκορπίται. καὶ ἡμεῖς δὲ οἱ λαϊκοὶ ἐπιβλέψατε ἀπὸ ἀλλήλων σταδαζόντες ὡς φρονιμοὶ τῶν ἐκκλησιῶν αἰετῶν. καὶ τὴν ἡμῶν ἡμῶν ἀρετὰ ἐπιστρέφει ἐν αὐτῶν καὶ ἐξημερῶν καὶ ἀποκαθίσταν καὶ τῶν ἐν ὁ μόνος ἐξ ἐπαγγελίας μισθὸς πρὸς Θεῷ, ἵαν ἡμετέρας ἐξ ἀξίον αἴτιον καὶ τίμιον, ὡς σομαμου ἐσθ.

Διακρίτως ἐκκλησίᾳς καὶ κλήρου καὶ τί ἐκαστος ἐπιτελεῖν ὀφείλει τῶν συναθροισμῶν κληρικῶν ἢ λαϊκῶν ἐν τῇ συναξεί.

Κ Ε Φ Α Λ. 16

ΣΤὸ ἐπίσκοπος ἐσο ἅγιος ἄμωμος, μὴ πλιθῆς, μὴ ὀργίλος, μὴ ἀπλῆς, ἀλλ' οἰκοδόμος, ἐπιστροφῆς, διδακτικός, ἀνείλικτος, ἠπιόθυμος, ἠσυχῶς, μακροθυμῶς, παρανετικός, παρακλητικός, ὡς Θεὸς ἄνθρωπος. ὅταν δὲ συναθροίῃς τῶν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν ὡς ἀντιβιβήτης πρὸς μεγάλῃς μετ' ἐπιστήμης τάσης, κελθε ποιῆσαι τὰς συνουσίας, παραγγέλλων τοῖς διακονοῖς ὡσανεὶ γαυτοῖς τὸς τόπους ἐκτασθῆν.

363

cum timore, alii observent turbam, & faciant, ut silentium teneant: diaconus vero, qui episcopo assistit, dicat populo: Nemo contra aliquem, nemo in simulatione: deinde mutuo saluent, viri viros, & feminae feminas osculo in domino, ac nemo dolo, ut Judas, cum dominum osculo prodidit. Postea diaconus precationem faciat pro cuncta ecclesia, & universo mundo, & eius partibus, pro fertilitate, pro sacerdotibus, pro magistratibus, pro pontifice, pro rege, & pro pace omnium. Deinde pontifex precatus pacem populo, benedicat ei, ut Moyses sacerdotibus praecepit, ut his verbis populo benedicent: *Benedicat tibi dominus, & collat tibi pacem.* Praecetur ergo episcopus his verbis, *Confersa, domina, populum tuum inco-lumem, & benedic hereditatis tuae, quam sanguine Christi tui possedisti, & acquisivisti, ac regiae sacerdotum, & gentem sanctam appellasti.* Postea vero fiat sacrificium, cuncto populo stante, & silentio precante, & oblatione facta, quaeque ordo teorum, corpus domini & pretorium sanguinem sumat, accedentes ordine, cum pudore, & reverentia, utpote ad corpus verus. Item mulieres aperto capite, ut ordinem earum decet, accedant. Januae autem adis sacrae custodiantur, ne quis infidelis, aut non baptizatus ingrediat.

Matth. 26.

Matth. 24.

Num. 6.

Psalm. 124.

1. Pet. 3.

De commendatitio: literis peregrinorum, iuvenum, devorum, episcoporum, & ac recipientis sine differentia accepti: per orationem.

CAPUT LVIII.

SI autem aliquis frater, aut soror ex parentia advenerit, qui commendatitias offerant: accedat diaconus, & inquirat, an fideles sint, an ecclesiastici, num haereticam contaminationem: ac rursus soror, nuptiam an vidua sit: atque ita cum cognoverit fideles plane esse, & in doctrina domini idem atque nos sentire, deducat singulos eorum ad locum eis accommodatum. Si vero presbyter item ex parentia advenerit, excipiat in commune a presbyteris: si diaconus fuerit, cum episcopo sedeat, eodem honore ab eo acceptus. Rogabitur eum, episcopo, ut sermonem habeat apud populum docendi causa: est enim hortatio, & monitio hospitum grata, & mirum in modum utilissima: siquidem *nemo propitius*, inquit dominus, *acceptus in patria sua.* Deinde, episcope, committes, ut offerat Eucharistiam: si vero tantquam sapiens propter reverentiam eia te, quo tibi honorem servet, offerre noluerit, coage ut saltem benedicat populo. Si autem cum iam sedetur, alius quispriam advenerit honestus, & nobilis, sive externus sive eius regionis, tu, episcope, cum de Deo verba facis apud populum, aut cum psallentem, aut legentem audis, ne ratio personae faciat, ut ministerium verbi intermittas, quo illi locum ante alios sedendi constituas: quin potius quiesce, ne vel sermonem tuum interrumpas, vel audientiam: fratres vero cum per diaco-

Luc. 9.

πρωτοτολίω ὁφείω συμβαλίω κειθεὶς ἀπεβλήθη· οἱ δὲ δίακονοι μὲν τὴν προσδελω· οἱ μὲν τῆ προσφορῆ τῆς διαχειρίας ἡλαξέτωσαν ὑπηρετεύουσι τῷ τῷ κυ- εὶς σώματι μὲν φροβ· οἱ δὲ τῆς ὄχλης ὄρασκοπέτω- σαν, κὲ ἡσυχίαν αὐτοῖς ἐμποιέτωσαν· λέγειτω κὲ ὁ περιεὶς τῷ ἀρχιερεὶ δίακονος τῷ λαῷ μητὶς κατὰ τινος. μητὶς ἐν ἑσπερῆσι· εἴτω κὲ ἀσπαζέτωσαν ἀλλήλους οἱ ἀδελφοὶ κὲ ἀλλήλας αἰ γυναικίς τὸ ἐν κειρω φιλημα· ἀλλὰ μητὶς δολίως ὡς Γιδας τὸν κύριον φιληματι περι- δακε· κὲ μὲν τὸ προσδελω· ὁ δίακονος ἰτερ τῆς ἐκκλησίας ἀπάσης κὲ πατὸς τῷ κόσμῳ κὲ ἴδ ἐν αὐτῷ μετὶ κὲ ἐκφορεῖ· ὑπερ τῆς ἰερῆς κὲ ἴδ ἀρχόντων· ὑ- περ τῆς ἀρχιερείας κὲ βασιλείας κὲ τῆς καθολῆς ἐκκλησίας· κὲ μὲν τὸ ὄρασκοπέτω· ἰδ ἀρχόντων τῷ λαῷ ἐκλειῶν, ἀλογοῖτω τῶν ὡς κὲ Μασσῆς ἐπιτέλατω ἰερῶν δ- λογοῖτω τῶν λαῶν τοῖς τῆς ῥήματι· ἀλογοῖτω σὲ κὲ φουλαχίσε· ἐπιφακί κειρω· τὸ προσδελω αὐτῶ ἐπίσε, κὲ δὴ σοι ἐκλειῶ· ἐπὶ δελω ἴδ κὲ ἐπίσκο- πος· λέγειτω, σῶσον τὸν λαόν· σὲ κειρω, κὲ ἀλογοῖ- σοι· τὴν κληρονομίαν σου· ἰδ ἐκτῆσω, κὲ πειροτήσω τῷ τιμῶ αἵματι τῷ Χριστῷ σου· ἰδ κὲ κλησῆς βασιλείαν ἰε- ρατῆμα κὲ ἴθως ἄγιον· μὲν δὲ τῷ τῷ γυναικῶ ἡσυχίαν ἰδ ὄχλης πάντος τῷ λαῷ κὲ προσδελω ἡσυχίαν· κὲ ὁ- πτω ἀνομιχθῆ, μετὰ λαμβάνω ἐπὶ ἑκάστῃ ταῖς κατ' ἑαυ- τῷ τῷ κειρω σώματος κὲ τῷ τιμῶ αἵματος· ἐν τῆς μὲν αὐτῶς κὲ ἀλαβῆς ὡς βασιλείας προσερχόμενοι σώ- ματι κὲ αἰ γυναικίς κττικακαλυμμένοι τὴ κεφαλῶ, ὡς ἀνεζητωαὶ κὲ τῆς, προσερχέτωσαν φιλατῆ- ὄσαν αἰ θῆραι, μητὶς ἀπίστος ἐσελθοῖ· ἡ ἀμύκτος.

Περί σισατικῶν, ἦτοι ἑσίων, λαϊκῶν, κληρικῶν, ἐπισκοπῶν· κὲ ὡς ἡ χρεια ὄραφορεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ.

Εἴδε τις ἀπὸ παροικίας ἀδελφός ἢ ἀδελφὴ ἐπέλ- θη σὺς ἀπὸν ἐπικομίζομενοι δίακονος ἐπιχει- ρῶ τῷ κατ' αὐτῆς ἀνακρίων ἐπίσοι· εἰ ἐκκλησιαστι- κοί· εἰ μὴ ἀπὸ αἰρέσεως εἰσι μεμολασμένοι· κὲ πά- λω εἰ πατέρος, ἢ χήρα· κὲ ὄρωγης τῷ κατ' αὐτῆς ὡς ἴσιν ἀλθῶς πῖσοι κὲ ὁμογῶμονος ἐν τῆς κειρωκίς, ἀπαρῆτω ἑκάστον τῶν προσερχομῆσι αὐτῶ τῶν· εἰ δὲ κὲ προσεβῆ πρὸς ἀπὸ παροικίας ἐπέλθοι, προσδελω ὑποτῶ προσεβῆτων κοινωνικός· εἰ δὲ δίακονος, κατ' ἴδ ὄρακῶν· εἰ δὲ ἐπίσκοπος, σιωτῶ ἐπίσκοπῶ κα- θελίτω τῆς αὐτῆς ἀξίωμα· ἐπ' αὐτῆς τιμῆς, κὲ ἑρω- τήσεως αὐτῶ ὡς ἐπίσκοπος προσλαλήσαι τῷ λαῷ λό- γος διδακτικῆς· ἢ γὰρ τῶν ἑσίων παρακλησις κὲ νο- θῆσια, ἀπαράδεικτος ἢ ὡς ἐλεημιωπιτη σφοδρα· οὐ- δὲς γὰρ ἀποφῆτης φησὶ δίκτος ἐν τῆ ἰδία πατρίδι· ἐπὶ κειρω δ' αὐτῶ κὲ τῷ διαχειρίαν ἀποῖσαι· ἐάν δὲ δὲ ἀλαβῆται ὡς σφοδρῶ τῷ τιμῶ σοι τῆραν μὴ θε- λητη ἀνομιχθῆ· κὲ εἰς τῶν λαῶ ἀνομιχθῆ αὐτῶ ποιῆ- σα δὲ κατὰ ἀρχαίς· εἰ δὲ ἐν τῷ κατ' ἑσῶι ἐπε- ροτῆς ἐπέλθοι ἀρχίμων κὲ ἐδόςος ἐν τῷ βίβ, ἢ ἑσῆος, ἢ ἰσχυρῆος, σὲ ὡς ἐπίσκοπος ὁ προσλαλῶν τῶ περιεὶς λόγον, ἢ ὁ ἀκίω τῶ φάλλοτες, ἢ τῶ ἀναρχῆσχοτος, μὴ προσωτοληπτῶν καταλίπῆς τῷ ὄρακῶ τῶ λόγου, ἰα ὄρατῆς αὐτῶ προσδελω· ἀλλὰ μὲν ἰσχυρῆος μὴ διακεπτῶ σου τῶν λόγον, ἢ τῷ ἀκίω· οἱ δὲ ἀδελφοὶ διὰ τῶν δίακωνων παρα- δελωσαν αὐτῶ· εἰ δὲ τῶ ἰσχυρῆος· ὁ δίακονος τῶ μάλλον νεώτερον ἐγείρας μετῶ λόγου, ἀλλὰ μὲν

μετ' ὄργης, ἐκείνον καθίστατω· δέξιον δὲ τοῦτο
 καὶ ἀφ' ἐαυτοῦ τὸν φιλαδέλφον ποιῆσαι· ἴαν δὲ
 ἀναβῆ, ἔχειρας αὐτὸν ἀναγκασῶς, ὀπίσω παν-
 τῶν σῆσον, ἵνα παιδευθῶσι καὶ οἱ λοιποὶ ἀντι-
 παραχωρεῖν τοῖς ὑπεριμετέροις· εἰ δὲ πτωχός· ἢ
 ἀρχὴς, ἢ ξένος· ἐπέλθοι, σφεσβύτης, ἢ νῆος
 τῆ ηλικία, καὶ τὸ οὐχ ὑπάρχει, καὶ τού-
 ταις τέτοιον ποιεῖται ἕξ ὅλης τῆς καρδίας αὐτοῦ
 ὁ δίακος· ἵνα μὴ σφός ἀφροσύνη αὐτοῦ γε-
 νῆται ἢ προσωποληψία, ἀλλὰ σφός Θεοῦ ἢ δια-
 κοκία διακείτος· τὸ δ' αὐτὸ ποιεῖτω καὶ ἢ διακο-
 νῶν τῆς ἐπιτροπῆς, γυναιξὶ πτωχῆς, ἢ τοῖς
 πλῆσιαις.

num recipiant: si non est locus, diaconus
 juniorem loco moveat, prudenter tamen, &
 non irate, & illum lectum recipiat: zelum
 enim est, ut qui est in fratres benevolus,
 sponte sua hoc faciat: quod si recusaverit,
 move eum cogendo, & in extremum locum
 rejice, ut discant ceteri, celere loco hono-
 ratoribus. Si autem pauper, aut ignobilis,
 aut peregrinus quispiam, senex, vel adole-
 scens advenit: neque sit locus vacuus, his
 quoque diaconus ex toto animo locum fa-
 ciat, ut non fiat advertus hominem accep-
 tio pertonz, sed fiat ministerium Deo accep-
 tum. Cum mulieres sive pauperes, sive di-
 vites advenierint, utrumque horum faciat dia-
 conissa.

Ὅτι χρὴ ἕκαστον ὄρθρου καὶ ἑσπέρας σπουδαῖον
 εἶναι περὶ τῆς συναγωγῆς.

Quod debeat unusquisque adhibere studium, ut
 mane, & vespere ad ecclesiam eat.

Κ Ε Φ Α Λ. νθ.

CAPUT LIX.

Διδάσκων δὲ ὡς ἐπίσκοπε, κέλευε ἔ παραίει τῶ
 λαῶ, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐνδεδιχίσειν ὄρθρου
 καὶ ἑσπέρας ἑκάστης ἡμέρας, καὶ μὴ ἀπολείπεσθαι τὸ σῶ-
 μα, ἀλλὰ σιωπεῖσθαι διεικνῶς, καὶ μὴ τὴν
 ἐκκλησίαν κολοβῶν ἑαυτὸν ἐφαίρειναι, καὶ παρὰ μί-
 λος ποιεῖν τὸ σῶμα τῷ Χριστῷ· ὃ γὰρ μόνον περιεί-
 ρων ἔρρεθῆ, ἀλλὰ καὶ ἕκαστος τῶν λαϊκῶν περιείω-
 τὸ ἀκείτω λογίζομενος, ὅτι εἰρηται ἑσπὶ τὸ κυ-
 ρίς· ὁ μὴ ἂν μετ' ἐμῶ, κατ' ἐμῶ εἶσι, καὶ ὁ μὴ συ-
 ναγῶν μετ' ἐμῶ, σκορπίζει· μὴ ἐν ἑαυτοῖς μέλη
 ὄντας τῷ Χριστῷ σκορπίζετε· μὴ σιωπεροῖσθε, ἀλλὰ
 κεφαλῶν ἔχοντες κατὰ τὴν ἐπιτροπὴν αὐτοῦ
 αὐτῶ σιωπεῖτε καὶ κοινωνοῦτε ἡμῶν· μὴ ἀμελεῖ-
 τε αὐτῶν· μηδὲ ἀποτερεῖτε τὸν σωτήρα τῶν οἰ-
 κείων μελῶν· μηδὲ διαίρετε τὸ σῶμα αὐτῶ· μη-
 δὲ σκορπίζετε τὰ μέλη αὐτῶ· μηδὲ σφονκῆτε τὸ
 θεῖον λόγον τῆς βιωτικῆς χάριτος· ἀλλ' ἕκαστος ἡμέ-
 ρας σιωπεροῖτε ὄρθρου καὶ ἑσπέρας, ψαλ-
 λοντες καὶ ψωμοδχοῦμενοι ἐν τοῖς κυριακοῖς· ὄρ-
 θρου μὲν λέγοντες ψαλμὸν τῶν Ξβ. ἑσπέρας δὲ
 τῶ ρμ· μάλιστα δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου
 καὶ ἐν τῇ τοῦ κυρίου ἀναστάσιμῳ τῇ κυριακῇ σπου-
 δαστέρως ἀπαντήτε, αἰὼν ἀτακίμποις τῷ Θεῷ
 τῶ ποιεῖσθε τὰ ὅλα διὰ Ἰησοῦ· καὶ αὐτῶ εἰς
 ἡμῶς ἔξαποσεύλαντι καὶ συγχωρησάντι παθεῖν,
 καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστήσαντι· ἐπεὶ τί ἀπολογησεῖ-
 ται τῷ Θεῷ ὁ μὴ σιωπεροῦμενος ἐν τῆδε τῇ ἡ-
 μέρᾳ ἀκείτω τῶ σωτήρι περὶ τῆς ἀναστάσεως λό-
 γου, ἐν ᾗ καὶ τῆς χάριτος ἐσώθητε ἐπιτελούμενοι
 μηνίης χάριτος τοῦ δια τῶν ἀναστάσεως ἡμε-
 ρῶν· ἐν ᾗ ἀποφθῶν ἀχρηστῶν καὶ ἀχρηστῶν
 κηρυκία, καὶ θυσιῆς ἀναφορά, καὶ ἔσφρας ἱερέως
 δωρεῶν.

CUM autem doces, episcopo, iube & mo-
 ne populum frequentare quotidie eccle-
 siam mane, & vespere, ut omnino abesse
 nolit, immo assidue conveniat, neque ullus
 subducendo se, ecclesiam mutilam faciat, &
 a corpore Christi unum membrum decerpat.
 Neque enim de solis sacerdotibus dictum est,
 sed potius quisque laicus de te quoque di-
 ctum cogitet. Qui non est mecum, neque me
 cum colligit, spargit. Ne igitur qui estis alio-
 qui membra Christi, vos dispergatis non
 congregando vos, qui Christum habetis cap-
 put: qui, ut idem promisit, vobiscum est,
 & vobis sui communionem impertit. Ne si-
 tis vestri negligentes, neve salvatorem suis
 membris privetis, neque corpus ejus divida-
 tis, neque membra ejus dissecetis, ne-
 que verbo Dei ea, quæ ad ulus vitæ per-
 tinent, anteponatis. Quinimmo convenite
 in ecclesiam singulis diebus mane, & ves-
 pere ad canendum psalmos, & precatio-
 nes in templo domini faciendas: mane qui-
 dem psalmum sexagesimum secundum, ves-
 pere vero centesimum quadragesimum: positi-
 mum autem die sabbati, & die dominico,
 qui est dies resurrectionis, studiosius tem-
 plum domini adite, ut Deum laudibus ce-
 lebretis, qui fecit omnia per Christum, quem
 ad nos misit, & pro nobis mori permisit,
 & a mortuis excitavit. Quid enim apud
 Deum excusare poterit, qui eo die ad audien-
 dum verbum Dei salutare de resurrectione
 non convenit? quo quidem die precationes
 tres stantes facimus, memores ejus, qui
 post triduum resurrexit: in quo item adhi-
 bentur lectio prophetarum, evangelii præ-
 dicatio, oblatio sacrificii, & facti cibi do-
 num.

Παραδειγμα ἀπὸς ζήλων εἰσάγον ἢ Ἑλλήνων καὶ Ἰου-
 δαίων ματαίως σιωπεροῦν ἐπὶ τῆς
 γεῶς καὶ τῆς συναγωγῆς.

Exemplum ad emulationem invidens, vanus
 Gentium, & Judæorum ad sanā, &
 Synagoga concurrens.

Κ Ε Φ Α Λ. ξ.

CAPUT LX.

Πως δὲ ὁ πολέμιος Θεῷ εἰ περὶ τὴν ἀποσχίρα μὲν
 νύκτι καὶ μεθ' ἡμέραν σπουδαῖον, τῶν δὲ αἰωνίων
 ἀμειλῶν; καὶ λυθῶν μὲν καὶ ἀποσκαιρῶ ἔσφρας ἕκαστης
 μεταποιεῖσθαι, τῶν δὲ αἰεὶ παραμῶν ἔκτερεφο-

Quomodo vero non est hostis Dei, qui
 nocte, & die operam & studium in flu-
 xis quidem, & caducis rebus collocat, quæ
 vero æterna sunt, negligit? qui quotidie in
 balnea, & cibum caducam incumbit, ea ve-
 ro,

367

κεκ. 16.

επιρ. 16

κεκ. 16.

κεκ. 16

κεκ. 16

ro, quæ semper permanent, & durant, non A
 curat? Quomodo isti non est etiam nunc di-
 cturus dominus, *justificatae sunt super vos gen-
 tes*, sicuti cum exprobrabat. *Hierusalem*, in-
 quions, *justificata est Sodoma ex se*! Etenim
 si gentes quotidie cum e somno surrexerint,
 ad idola properant colenda, & ante opus,
 actionemque omniem eis primum preces ad-
 hibent, & in eorum agendis festis, ac ce-
 lebritatibus non interponunt moram, sed eis
 student, & intersunt, non solum qui sunt eius
 loci, sed etiam qui procul habitant, & in ipsis
 theatri omnes tanquam in synagoga quadam
 conveniunt: similiter qui nunc vano nomine
Judæi appellantur, sex diebus operantur, die
 septimo in synagoga sua conveniunt, num-
 quam neque suam illam sabbati vacationem
 neque synagogam suam pratermittentes, aut
 negligentes, alioqui vacui incredulitate sua a
 virtute verbi Dei, & nominis, quo scripto-
 cant: *Judas enim confessionem declarat*:
 hi autem, qui Christum morte contra le-
 gem affecerunt, non confitentur Deo, ut
 per poenitentiam salvi fiant) si, inquam, per-
 ditæ gentes ea, quæ nihil eis profunt, frequen-
 tant, quid tu domino Deo excusabis, qui ab
 ecclesia eius abiens es? qui ne gentes qui-
 dem imitaris, immo quia abes, ideo de-
 sidia te dedis, aut apostasias, aut malefic-
 cio. Quibus dominus per eum, qui dicitur
 est, dicit, *Justificationes meas non custoditis*,
 immo neque secundum justificationes gen-
 tium ambulastis, & eas prope superas: &
 rursum, *Justificavit animam suam Israel pro
 anima incompositi Judæi*: & quæ sequuntur, si
 mutabunt gentes Deos suos, & in non sunt Dei,
 quia transiit in invidias & videte, & mittite
 ad Cedar, & confiteantur diligenter, an sint fa-
 cta talia: quia cum quædam non mutant, quæ
 leges sue sunt, populus vero meus inquit, in-
 ventum gloriam suam, quæ ei non procedit. Quo-
 modo igitur te defendet, qui ecclesiam Dei
 parum cavet, aut te de ea subduxerit?

Quod non sit factu antequam dicitur factum.

CAPUT LXI.

Si quis vero parum curat eam, excusando
 te causa operis tui, excusando, inquam
 rationes in peccatis, coenoscet, qui sic est,
 artes quidem Christianorum esse quasi quod-
 dam adminiculum operis, religionem vero esse
 te opus. Artificia ergo vestra tanquam aliud
 agentes ad victum parandum exerceite: reli-
 gionem vero colite hoc agentes, sicut domi-
 nus creabat, operantem non cibum, qui perit,
 sed manentem in vitam æternam: & iterum,
 hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem
 misit illi. Itaque studete, ne ecclesiam Dei
 unquam detestari. Sin vero aliquis eam deli-
 pserit, & in sanum profanum Gentilium
 intraverit, vel in synagogam Judæorum, vel
 hæreticorum, quid ille in die judicii apud
 Deum excusabit: qui dereliquit verba Dei
 viventis, quæ vivunt & vivificant, quæque
 ab æterno supplicio liberare possunt, & se
 contrivit ad aliquam ædem demoniorum, aut
 ad synagogam eorum, qui Christum occide-
 runt, aut ad ecclesiam malignantium, neque
 audiunt eum, qui dixit, *audite ecclesiam ma-
 lignantium, & cum inique agentibus non in-*

μην; τὸς δ' ἔχει καὶ νῦν ἐρεῖ τὸ πρῶτον ὁ κρι-
 ῶν ἐδικαιώθη τὰ ἔθνη ὑπὲρ ἡμᾶς, ὡς περ καὶ τῶν Γε-
 σαλιτῶν οὐκ εἰδόντων, ἐλεῖν· ἐδικαιώθη Σόδομα ἐκ
 αὐτῆς· εἰ γὰρ τὰ ἔθνη ἐξ ὕπνου αὐτῶν καθ' ἡμέραν ἀ-
 νασάντι ἐσχεῖ ἐπὶ τὰ ἰδῶλα τὰ λατρεύοντα αὐτοῖς,
 καὶ πρὸ πάντων ἔργα καὶ πάσης ἀνάγκης πρῶτον αὐ-
 τοῖς προσέχονται, καὶ ἐν ταῖς ἐορταῖς, καὶ ἐν ταῖς
 πανηγύρεσιν αὐτῶν ἐκ ἀφοσεύσων, ἀλλὰ χαλαροῦ-
 σιν, ἔχοντες οἱ τοιαυτὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ πρῶτον
 οἰκόντες, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις αὐτῶν ὡς ἐν συνα-
 γῶν πάντες συναίρουσιν, ὁμοίως καὶ οἱ μάλιστα
 λεγομένοι Ἰουδαῖοι καθ' ἕξ ἡμέρας ἀργῶντες, τῆ
 ἑβδομῆς ἡμέρας τιναίαν ἐν τῶν συναγωγῶν αὐτῶν
 δεῖποτε παρακρίσεις ἢ παρακλήσεις, ὡς τῆς ἐφ-
 ράσεως αὐτῶν ὡς τῆς συναγωγῆς αὐτῶν ὡς τῆς δια-
 μιᾶς τῆς λέγουσιν ἐν τῶν ἀκρίαις αὐτῶν κενώσονται,
 ποσὸς δὲ καὶ ἡ οὐνοῦ καὶ αὐτῶν κληθῶν Ἰουδαῖ-
 ῶν γὰρ ἑξομολογησὶς ἐπιβουλεύεται, ἐπὶ δὲ ἐκ
 ἐστὶ ἑξομολογησὶς Θεῷ τὸ πάθημα τῆς Χειρὸς
 παρανομίας πεποιθότες· ἵνα καὶ μετακρίσεις σωθῶ-
 σιν· εἰ δὲ οἱ μὴ σωθῶσιν, ἐν οἷς ἐκ ἀφελῶνται,
 πεκαθήσονται· οὐ τίς αὐτοῖς ἀπολογησὶ κριῶν τῶν Θεῶν ὁ
 τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν ἀπολητόμενος, καὶ μὴδὲ τὸ
 ἔθνη μιμητῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀποληθῆναι ραθυ-
 μῶν, ἢ ἀποσοφῶν, ἢ κακοποιῶν; οἷς λέγει ὁ κύριος
 διὰ τοῦ Ἰερემίου, τὰ δικησιμὰτα μὲν ἐκ ἐφελῶνται,
 ἀλλ' ἔθε κατὰ τὰ δικησιμὰτα ἔθνη ἐθῶν ἐπορεύθητε,
 παρ' ὀλίγων καὶ ἐπερβαλέτε αὐτοῖς· καὶ πάλιν· ἐδι-
 καίωσε τὴν ψυχὴν αὐτῶν Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς ἀσωθῆ-
 τῆς Ἰουδαῖ· καὶ ἔθνη, εἰ ἀλλάξονται ἔθνη Θεῶν αὐτῶν,
 καὶ ἐπὶ ἐκ ἐστὶ Θεῶν, διὰ τὸ διὰ Θεοῦ εἰς νῆσος Χε-
 τιέμ· εἰ δὲ εἰς Κηδάρ ἀποστείλατε, καὶ νηοσά-
 τε σοφοῦρα, εἰ γὰρ οἱ τοιαυτῶν ὅτι ἐκείνα μὴ οἷα
 αὐμῆσται τὰ αὐτῶν νόμιμα· ὁ δὲ λαὸς μὲν, φασὶν,
 ἠλλάξατο τὴν δόξαν αὐτῶν, ἔξ ἧς ἐκ ἀφελῶνται
 τῶν· τὸς δὲ ἀπολογησὶται τῆς ὀλιγοφροσύνης ἢ ἐκείας
 τῆς ἐκκλησίας τῶν Θεῶν.

D Oti ex istis procreantur ta βρωτικά τῶν θεῶν.

ΚΕΦΑΛΑ. ξα.

Εἰ δὲ τις πτωχὸς ἔργα τῶν ἰδίων προφασίαν ἐπιφύων
 ὀλιγοφροῦ, προφασίζόμενος προφάσεις ἐν ἀ-
 μαρτίας, γινώσκων ὅτι οὐκ ἔστι, ὡς αἱ τεχνῶν τῶν πι-
 στῶν ἐπεργασίαν. ἔργον δὲ ἡ θεοσεβεία· τὰς δὲ τεχ-
 νὰς ὑμῶν ὡς ἐν παρεργῶν ποιῆτε εἰς διαβολῶν ὑμῶν ἔρ-
 γον δὲ τῶν θεοσεβείαν ἀσκεῖτε· ὡς καὶ ὁ κύριος ἐλεῖν·
 ἐργάζεσθε μὴ τῶν βρωσῶν τῶν ἀπολλυμένων, ἀλλὰ
 τῶν μὴ βρωσῶν εἰς ζωὴν αἰώνων· καὶ πάλιν· τίτῳ δὲ ἐστὶ
 τὸ ἔργον τῶν Θεῶν, ἵνα πιστεύσῃ εἰς ὁ ἀπέσειθεν ἐκεί-
 νος· σπυδαῖς αὐτῶν μὴδὲ ποτε τῶν ἐκκλησιῶν τῶν Θεῶν
 καταλιπέω· ἢ δὲ τις τῶν τῶν ὑπερδοῖ, εἰς μικρῶν
 δὲ ἔθνων εἰσελθεῖ· ἢ εἰς συναγωγῶν Ἰουδαίων, ἢ
 χιρτικῶν, ὅς πιστός τίς ἀπολογησὶται τῶν Θεῶν ἐν ἡ-
 μέρα κρίσεως, λόγια Θεῶν ζωῆς καταλιπέων, ζῶντα
 καὶ ζωοποιῶντα καὶ διασώζοντα ῥύσασθαι κολατωσ αἰών-
 νων· καὶ περθεῖς εἰς εἶπον δαιμόνων· ἢ εἰς συνα-
 γῶν ἡλεθροῦ· ἢ ἐκκλησιῶν ποτηροῦ· ἢ ἐκ
 ἀκρίαις τῶν εἰπόντες, ἐμίσσησαν ἐκκλησιῶν ποτηρο-
 ῦ, καὶ μὴ παρανομιῶν ἢ μὴ εἰσελθῶν· διὰ ἐ-
 χαθισα μὴ συνδέει μαρτυροῦσιν, καὶ μὴ ἀσφῶν
 ἢ μὴ καθίσω· καὶ πάλιν· μακαριοῦσιν ἀνθρ, ὅς ἀέπο-
 ρῶν

369

ρῶθη ἐν βελῆ ἀσεβῶν· καὶ ἐν ὁδοῖς ἀμαρτανῶν· ἢ ἐπὶ καθέδρῳ λοιμῶν ἢ ἐκείσιν· ἀλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ κυεῖν τὸ θελημα αὐτῶ, ἢ ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶ μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός· σὺ δὲ καταλιπὼν τῶν πεισῶν τὸ συναθροίσμα, τῷ Θεῷ τῷ ἐκκλησίαν, καὶ τὸς ἐκεῖνος νόμους, ἐπιβλέψας ἐπὶ τὰ σπῆλαια τῶν λησῶν, ἀγρία δὴ γυμνασίου, ἢ ἐκεῖνος βίβηλα ἀπεκάλεσε· καὶ κοινωσιῶν, ἢ ἐκεῖνος ἀπεχόλεσε· καὶ ἢ τῶτο μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ πομπαῖς Ἑλλήνων συνῆχαι· καὶ ἐπὶ τὰ θεῶνα ἐπέστη, ἐπιθυμήσας εἰς τῶν εἰσπορευομένων ἐκεῖ λογιθῆναι, καὶ μεταχθῆν ἀκροαμάτων ἀφροπῶν, ἵνα μὴ λέγωμεν μυστῶν· μὴ ἀκούσας τῶν Ἱερειῶν λόγωντος· χύε οὐκ ἐκείσιν ἐν συνεδρίῳ αὐτῶν παύσωνται, ἀλλ' ἀλαβῆμι ἀπὸ ἀφροσύνης χειρὸς σου· καὶ τῷ Ἰωβ φάσκοντος τὰ ὁμοία· εἰ δὲ καὶ μὴ γυμνασίων ἐφορῶν ποτε· ἰσχυρῶ γὰρ ἐν ζυγῷ δικαίῳ· τί δὲ βέλῃ μεταχθῆν πῶν Ἑλλήνων λογίων ὄντων νεκρῶν ἀνθρώπων ἢ ἐπινοίας διαβολοῦ ἀποφανθῶτων νεκροῖα· καὶ πείσας ἀναβητικά· καὶ ἀπὸς πολεμίας ἀπέχοντες τὸς ἀποσπῆχοντες αἰτίαι· ὑμεῖς αὐτὸ χολάζοντες τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις, καὶ τῶν βιωτικῶν χρεῶν τοῖς τοῦ ἡγεῖσθαι τιμωτέροις· καὶ πλείονα τιμῶν νέμοντες αὐτοῖς, συνῆχαι εἰς τῶν ἐκκλησίαν τοῦ κυρίου· ἢ περιποίησας τῶν ἀματι τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἡγαπημένου τοῦ ἀφροσύνης πάσης κτίσεως· αὐτὴ γὰρ θυγάτηρ ἐστὶ τοῦ ὑψίστου ἢ ὠδήσασα ὑμᾶς διὰ τοῦ λόγου τῆς χάριτος καὶ μορφώσασα ἐν ἡμῖν τὸν Χριστόν· οὐ μέτρησι ἡρώδης, ἵνα μὲν ἐστὶ καὶ ἐκλεκτὰ, μὴ ἐχόντα σπῆλον· ἢ ῥυτίδα· ἢ τί τῶν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὡς ἄγιοι καὶ ἄμωμοι ἐν πίσει τετελειωμένοι ἐστὲ ἐν αὐτῶ, κατ' εἰκόνα τῶν κτίσαντος ὑμᾶς Θεοῦ.

Ὅτι πάντα τὰ Ἑλλήνων ἀσεβήματα ἀποσπῆσθαι χρῆ.

Κ Ε Φ Α' Λ. Ξ Β.

ΦΥλάσσεσθαι ἢ τὸ μὴ συχολάζεσθαι τοῖς ἀπολλυμένοις, ὅ ἐστι συναγωγή ἐθνῶν εἰς ἀπάτην ἢ ἀπόλειαν· οὐδέμια γὰρ κοινωσία Θεῷ ἀπὸς διάβολον· ὁ γὰρ συναθροισμός μὴ τῶν τὰ τῶ διαβόλου φρονοῦντων, εἰς ἃ αὐτῶν λογιθῆσθαι· καὶ τὸ εἶναι κληρονομήσει· φάγετε δὲ καὶ τὰ ἀφροπῶν θεαμάτων· τὰ θεῶνα φημι, καὶ τὸς Ἑλληνικὰς πομπὰς· ἐπαυδίας· κληδόνας· μαντίας· καὶ ἀρισμῶν· οἰωνισμῶν· ἐρνιθοσκοπίας· νεκρομαντίας· ἐπιφωνήσεις· ὅτι γέγραπται, ἢ γὰρ ἐστὶν οἰωνισμὸς ἐν Ἰακώβ, ὅδε μαντεία ἐν Ἰσραὴλ· καὶ πάλιν οἰωνισμὰ ἀμαρτία ἐστὶ· ἢ ἀλλὰ καὶ, ἢ οἰωνισμῶν, καὶ κληδοσι καὶ μαντίας, καὶ ἐγγαστριμύθοις ἢ ἐπαυδῶν· σέτε· φαρμακίαις ἢ περιποίησας· διὸ παραινέ καὶ ἰερείας λέγων· κατὰ τὰς ὁδοὺς τῶν ἐθνῶν μὴ πορευθε· καὶ ἀπὸ τῶν σημείων τῶν ἡρῶν μὴ φασθῆτε· διὸ περ χρῆ τῶν πεισῶν φάγεσθαι τὸς συνόδους τῶν ἀσεβῶν Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων καὶ τῶν λοιπῶν αἰρετικῶν· ἵνα μὴ τῶ συχολάζεσθαι αὐτοῖς, παγίδας λαβῶμεν ταῖς ἐκείνων ψυχαῖς· ὅπως μὴ συνανασρεφόμενοι ταῖς ἰορταῖς αὐτῶν, αἰτίαις ἐπὶ τιμῶν τῶν δαιμόνων ἐπιτελουῦνται· κοινωσιμῶν αὐτοῖς καὶ τῆς σέβειας· φάγεσθαι δὲ αὐτῶν καὶ

Concil. General. Tom. I.

troibo: non sedi cum concilio vanitatis, & cum impiis non sededo: & rursus: Beatus vir, qui rps. non abit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentium non sedis, sed in lege domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte. Tu vero relicto fidelium cœtu, ecclesia Dei, ejusque legibus, aspicias in speluncam latronum, sancta existimans, quæ ille profana, & execrabilia vocavit, & communia tecum faciens, quæ ille disseparavit: neque id solum, immo jam ad pompas etiam Gentilium concurris, & ad theatra properas, cupisque inter eos, qui illuc ingrediuntur numerari, & obscenos, ne dicam execrabiles cantus audire.

B Neque Hieremiam audisti, cum ait, non sedi in concilio eorum ludentium, sed timebam a facio manus tuæ: neque Job, cum similia loquitur, si cum scarris ambulavi unquam, appendebam enim in lance justa. Quid vero vis communicari tecum libros Gentilium, qui sunt hominum mortuorum, qui diaboli instinctu ea ediderunt, quæ ad interficiendum, & evertendam fidem valent, quæque eos, qui studium in ipsis collocant, ad ponendam multitudinem deorum deferunt? Vos igitur legibus Dei studete, eaque in majore pretio, quam ea, quæ ad usum, & vitæ necessitatem pertinent, habete, atque ita majorem eis honorem habentes, concurrite ad Ecclesiam Dei, quam ipse acquisivit sanguine Coloss. 1. Christi dilecti, primogeniti omnis creatura. Hæc est filia altissimi, quæ nos per verbum gratiæ parturivit, & Christum in nobis formavit, cujus facti participes, sacra membra estis electa, non habentia maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed potius tanquam sancti & in fide immaculati, consummati estis in ipso secundum imaginem ejus, qui vos creavit.

Quod oporteat omnes impietates Gentilium vitare.

CAPUT XLII

DAvete igitur ne ferias cum perditis hominibus, id est, cum synagoga Gentilium in errorem & iteritum vestrum agatis, nulla namque Deo cum diabolo communio: qui enim tunc cum illis congregatur, qui ea sapiunt quæ diaboli sunt, unus ex iis ipsis numerabitur, & vix erit hæreditas ejus; fugite demum turpia spectacula, theatra dico, & Gentilium pompas, incantationes, divinationes, vaticinia, expiationes, auguria, auspicia, necromantias, omina: quia scriptum est, Non est auguratio in Jacob, neque vaticinatio in Israhel, & rursus, augurium peccatum est: & iterum alias: Ne auguremini, & divinationes, ac vaticinia, & ventriloquas ne scemini, & veneficos ne asciscatis. Unde Hieremias sic nos monet: Vias, inquit, gentium ne ambuletis, & a signis cæli ne vobis metuat. Quamobrem oportet fidelem devitare conventus Gentilium, & Judæorum reliquorumque hæreticorum: ne ferias cum eis communes habendo, animas nostras laqueis irretiamus: & ne, si diebus eorum festis, quos ipsi in honorem dæmonum agitant, cum ipsis versemur, impietatis eorum focii, & participes simus. Fugiendæ vero sunt nundinæ Gentilium,

371
tilium, & qui in eis fiunt Iudi: Christianus enim nihil debet in mundinis impendere, nisi in mancipium emendum, ut animam ejus salvam efficiat, & in quaedam alia mercanda ad necessitatem naturae accommodata: Abstineat igitur ab omni idolorum pompa, praestigiis, mercatu, conviviis, monomachia, & ab omni spectaculo demoniaco.

Quod otiosus non debeat comedere ex bonis fidelium, ut Petrus fuit piscator, & reliqui apostoli, Paulus autem & Aquila artifices tabernaculorum, Judas vero Jacobi agricola.

CAPUT LXIII.

VOs vero in ecclesia adolescentiores studeat, ut in omnibus, quae opus erunt, naviter ministretis, & opera vestra cum omni honestate exercete, ut per universum vitae tempus tum vobis tum egentibus necessaria suppetant, ne necesse sit vobis graves esse ecclesiae. Etenim & nos verbo evangelii incumbimus, tamen exercere illa quasi adminicula operis hujus non negligimus: partim enim nostrum sunt piscatores, partim tabernaculorum opifices, partim agricolae, ne unquam otiosi simus: ait enim Salomon, *Abi ad formicam, o piger, & imitare videns vias ejus, & esto sapientior ea: illa enim cum neque opus vestitum exerceat, neque sit, qui cogat eam, neque dominum habeat, astate parat alimentum, & messis tempore copiose recondit. Aut, abi ad apertem, & disce, quam sit operaria, & quemadmodum in opere suo honeste negotiatur: Cujus labores tum reges, tum privati ad valetudinem usurpant, est desiderabilis & munifica: & quamvis est imbecillis viribus, eo tamen praestantiae processit, ut sapientiam honorarit: & deinceps: Quousque piger cubas, quando tandem e somno expergisceris? paulisper dormis, paulisper sedes, paulisper dormitas, paulisper recubas ulnis complecteris, postea adest tibi tanquam malus viator paupertas, & egestas tanquam bonus cursor, sed autem fueris imiger, veniet tanquam fons messis tuae, & egestas tanquam malus vir a te sponte sua recedet: & rursus, qui arat terram suam, implebitur panibus: & alio loco ait, otiosus manus suas complicavit, & comedit carnes suas: & deinceps, piger, inquit, qui manus suas abscondit, non poterit deferre eas ori suo: & rursus, propter vacationem manuum deprimetur consignatio. Igitur operamini assidue, nota enim otiosi insanabilis est: si quis autem apud vos non labore, ne manducet: odit enim dominus Deus noster otiosos, si quidem nemo eorum, qui Deo student, otio & vacationi indulgere debet.*

Proo. 6.

alludere videtur ad Eccl. cap. 11.

Prov. 6. & 24

Prov. 19. Eccl. 4. Prov. 10. Eccl. 10. & Eccl. 1.

αι πανηγυρες. η τα εν αυταις επιτελεσμενα ποιηματα. πιστον γαρ εν πανηγυρει η χρη παραβαλλειν, κλειον τω σωματιω οριασθαι, & ψυχω προετοιμασθαι. ητερα τινα συνωθησασθαι ηδ προς συστατην αρμοζοντων. απεχεσθε αν κατασης της ηδ ειδωλων πομπης. φατωσιας. πανηγυρεως. συμποσιων. μονομαχιας. & κατασης θειας δαιμονικης.

Οτι αργος η χρη εδιδειν τινα ηδ πιστον. ως ο κει Πετρον αλιεις η ο λοιποι αποστολοι: ο δει κει Παυλον η Ακυλαν σκλωποκοι: ο δει κει Γεδων Ιακωβω γης εργαται.

ΚΕΦ Α Λ. ζγ.

ΟΙ δε νεωτεροι της εκκλησιας, εν πασαις ταϊς χρεαις ακνωσ λειτουργειν σπουδαζετε. μη κατασης σεμνοτητος τωσ εργασι υμων χαλαζετε, οπως εν παντι τω χρονω υμων ητε επαρκητης ηη εαυταις ηη τωσ προνομωσ, προς το μη επιβαρειν τω τω Θεω εκκλησιασιν. & γαρ η ημεις χαλαζοντες τω λογω τω εαγγελιω, ομως & ηδ περιγινωσκουμεν εκ αμελεμυ. οι μω γαρ εισιν εκ ημων αλιεις. οι δε σκλωποκοι. οι δε γης εργαται, προς το μηδε ποτε ημασ αργωσ ειναι. λεγει δε περ η ο Σολομων. Ιδι προς τον μυρμηκα ω ακηρη, η ζηλωτον ιδων τωσ οδωσ αυτω, η ζωη εκεινω σοφωτερος. εκεινω γαρ γεωργω μη υπαρχειν ον, εδεν αναγαζοντω εχων, εδεν εσο δεσποτω ον, επιμαζεται θηρος τω εοφω. πολλωτε εν τω αμνη ποιηται τω παραθεσιν η πορθηται προς τω μελισσαν, & μηθε ως εργατης εστι. τωτε εργασιαν ωσ σεμνω εμπηρεται. ησ τωσ πονωσ βασιλευσ η ιδιωτωσ προς ιχθωσ προσφεροντω. ποθεινη δε εστι η επιδοσ. ωσ περ οσα τη ρωμη αθροισ, τω σοφιαν τιμησασα προσηθη, η εχης. εωσ ποτε ακηρη κατακεισαι; ποτε δε εκ υπνω εγερθησ; ολιγον μω υπνωσ, ολιγον δε καθισε. μικρον δε νωσ αζεις ολιγον δε ανακαλιζη χερσι σθη. ετα παραγινηται σοι ωσ περ κακωσ οδοπορωσ η σωσια. η η σωσια ωσ περ αγαθωσ δρομωσ. εαν δε ακηρη ησ, ηκει ωσ περ πηρη ο αμνητεσ, η η σωσια ωσ περ κακωσ ανηρ ακαυτομολησει. η παλιν. ο εργαζομνωσ τω εαυτω γλω πληθησεται αρτων. η εν αλλοισ φησιν. ο αργωσ περιελαβε τωσ χηρας εαυτω, η εφαγε τωσ σαρκασ αυτω. ηη εχης, κρηλασ ακηρησ τω χηρα αυτω, η δυνασεται αποκρυειν εις το σωμα αυτω. η παλιν. δι αρριασ χειρωσ ταπεινωθησεται η δακωσισ. εργαζεθε αν ενδελεχωσ. αθερακωσ γαρ εστιν αργω μωμω. ει δε τις μη εργαζεται, οτωσ παρυμιν μη εδιδτω. αργωσ γαρ μωσει η ο κωστωσ ο Θεωσ ημων. αργωσ γαρ ειναι εκ οφειλωσ ωδεις ηδ οιδωσ προσανεχοντων.

LIBER TERTIUS, E BIBLION TRIPTON,

Περ χηρων.

*****

ΚΕΦ Α Λ. α.

Χηρας δε καθισατε μη ελαττων εηδ ηδ εχοντων, ινα εοπω τινι τωσ δυναμιασ αυτωσ ανυποκωτων βεβαιον υμιν δια της ηλικιασ υπαρχη. ει δε νεωτερον κατωσ ησπε εις το χηρικον, η μη φερωσ τω εν νεω-

LIBER TERTIUS,

De Viduis.

Qua aetate eligenda sint viduae.

CAPUT I.

Viduas vero constituite non minoris aetatis, quam annorum sexaginta, ut quodammodo propter aetatem ipsam pro rato & stabili habeamus, carere eas suspitione nubentem.

1. Tim. 5.

375

cope, manum porrigens adjutricem, atque eorum curam habens, tanquam Dei dispensator, distribuendo cuique in tempore, quæ commoda sunt, viduis, pupillis, derelictis, ac destitutis, & calamitosis.

Quod oporteat unicuique indigenti benigne facere.

CAPUT IV.

Quod enim, si quæ sunt non vidua, aut si qui non vidui, egent tamen ope propter paupertatem, aut valetudinem infirmam, aut egent ad alendos filios: oportet te propicere omnibus, omnique curare. Qui enim dona afferunt, non ea ex tempore dant viduis, sed potius omnino conferunt, quæ voluntaria nominant: ut tu, episcope, qui calamitosos nominas, tanquam bonus dispensator dona illa optime dispensas, ac distribuas. Sic enim Deus noscitur eum, qui dedit, quamvis tu, eo absente, egentibus divides. Atque ille quidem habet beneficentiae mercedem, tu vero dispensationis recta conscientia administrata laudem. Dicite, quibuscumque dona disperseritis, quis illa dederit, ut nominatum pro eo presentetur; oportet enim omnibus hominibus benigne facere sine studio scrutandi hunc vel illum, quicumque sit: Dominus enim ait, omni petenti a te da, scilicet omni vere indigenti; siue amicus sit, siue inimicus, siue cognatus, siue alienus, siue uxorem non duxerit, siue duxerit. In universa enim scriptura hortatur dominus, ut pauperibus suppeditemus. Per Esaiam quidem, frango, inquit, esurientem panem tuum, & inopes introdo in domum tuam: si videris nudum, vests, & propinquos, cognatosque tuos ne despicias. Per Daniele potentem dicit: Rex consilium meum placeat tibi, si peccata tua elemosynis redime, & iniuste facta misericordia pauperum: & per Salomonem ait, elemosynis, & fide purgantur peccata. Rursum per prophetam David omnibus dicit: Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum dominus: & iterum, dispersit, inquit, & dedit pauperibus, iustitia eius manebit in seculum saeculi. Et Salomon, qui miseretur inopis, domino saneratur, secundum datum ejus retribuetur ei: & in eandem sententiam: Qui obdurat, inquit, aurem, ne audiat pauperem, & ipse implorabit, & non erit qui exaudiet eum.

Quod studendum sit viduae, ut sit bene morata.

CAPUT V.

SIT vero omnis vidua mitis, quieta, moderata, non malitiosa, non iracunda, non loquax, non clamosa, non occupans proloqui, non maledica, non captatrix verborum, qui, non duplicis sermonis, non curiosa, & si quid turpe viderit, aut factum audierit, sit perinde, ac si nihil viderit, vel audierit, nihilque aliud curet, quam ut Deo preces pro iis, qui dant, & pro cuncta ecclesia adhibeat. Si quis aliquid interroget, ne facile respondeat, præterquam de fide in dominum, & de iustitia, ac spe in Deum, eos qui in dogmatibus religionis Christianæ erudiri voluerint, ad præpositos ecclesie remittat, tantum respondeat, quæ ad eversionem falsæ opinio-

Α μόναι κ' αυτοίς χήρα ὀρεγων ἐπιμελείας, κ' ἀφοσίαν αὐτῆς ποιήσῃ, ὡς Θεὸς οἰκονόμος· ἀκαίρων ἰκασφ διακέμων τὰ ἀποσφορα. χήραις κ' ὀρφανοῖς ὑψαπέεισάτους κ' τοῖς ἐν θλίψει ἐξισταζομένοσι.

Ὅτι πάνθ' ὀπιναῶν ἐὸν δὲ ἀποιῶν χήρ.

ΚΕΦ Α Λ Δ.

ΤΙ γὰρ εἰτινες μὲν εἰσι χήραι ἢ χήρῃ, βοηθείας δὲ χρῆσαι διὰ πῶσαν· ἢ διὰ νόσον· ἢ διὰ τεκνοφροῖαν πάντας σε δεῖ ἐφορᾶν κ' πάντων ἐπιμελεῖσθαι· αἱ γὰρ τὰ δόματα δίδοντες, ἐκ αὐτοχρηδῆως αὐτὰ δίδεσσι ταῖς χήραις, ἀλλὰ συνεισφέρουσιν ἀπλῶς, ἐκείσια αὐτὰ ὀνομάζοντες· ὅπως οὐ ὀϊκισάμεθα τοῖς θλιβομένοσι· ἀκαίρων ὡς ἀγαθὸς οἰκονόμος μὲλεις αὐτοῖς ἐκ τῶ δόματος· ὁ γὰρ Θεὸς γινώσκει τὴν δὲ δωκοῦν, κ' ἀποῖτος αὐτῶ, ὑπό σὲ τοῖς διομοῖσι μὲλίζεται· κ' ὡς μὲν ἔχει τὸν τῆς ἀποιῶς μῖθον, οὐ δὲ τὴν τῆς ἀσυνειδήτης οἰκονομίας μακαρῆσμον· λέγετε δὲ αὐτοῖς, κ' τίς ὁ δὲ δωκὼς, ἵνα ὑψ' ἐξ ὀνοματος ὑπὲρ αὐτῶ ἀποσφάχωσται· χήρ γὰρ εὐ ποιῶν πάντας ἀνθρώπους, μὴ φιλοχρηνοῦται τῶν, ὅς τις ἢ, ἢ ἐκείνον· ὁ γὰρ κύριος φησι, παντὶ τῶ αἱ τοῦτῃ σε δίδω· δῆλον δὲ ὡς τῶ χρῆσιν κατὰ ἀληθείαν· κ' ἀν φίλος ἢ· κ' ἀν ἐχθρὸς· κ' ἀν συγγῆς· κ' ἀν ἀλλοτεῖος· κ' ἀν ἀγαθός· κ' ἀν γυναικῶς ὑπάρχη· ἐν πάσῃ γὰρ γραφῇ ὁ κύριος περὶ τῆς πῶσων παραινῆ λέγων, διὰ μὲν Ἡσαῖου, διαδρυπτε κενῶντι τὸν ἄρτην σ· κ' πτωχὸς ἀεὶ γῆς εἰσαρχε εἰς τὸν οἶκόν σου· ἐάν δὲ ἴδης γυμνὸν, περιβαλε· κ' ἀπὸ τῆς οἰκίῃν τοῦ σπέρματος σου ἐκ ὑπεροψῆ· κ' διὰ τῶ Δανιὴλ λέγει τῶ δυναστῆ· διὸ βασιλεῦ ἢ βαλῆ μου ἀρεσάτω σοι, κ' τὰς ἀμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσυνῶσι λυθῶσαι· κ' τὰς ἀδικίας σου ἐν οἰκτιρμοῖσι πῶσων· κ' διὰ Σολομῶνος φησιν, ἐλεημοσυνῶσι κ' πίστειν ἀποκαθαίρονται ἀμαρτίας· κ' διὰ τῶ Δαβὶδ πάλιν λέγει· μακαρὸς ὁ συνιῶν ἐπὶ πτωχῶν, κ' πῶσων, ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ μιστεῖται αὐτῶ ὁ κύριος· κ' πάλιν· ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ μιστεῖται αὐτῶ ὁ κύριος· ἢ δημοσυνωπῶν ἰσχυροῖσιν· ἰδοὺ τοῖς πῶσιν· ἢ δημοσυνωπῶν τῶ μὲν εἰς πῶν αἰῶνα· κ' ὁ Σολομῶν φησιν· ὁ ἐλιῶν πτωχῶν, κερῶ δακρύζει· κατὰ δὲ τὸ δόμα αὐτῶ ἀνταποδοθῆσεται αὐτῶ· κ' ἐξῆς· ὅς φράσσει τὰ ὡτα αὐτῶ μὴ εἰσακῶσαι τὸ διομοῦν, & αὐτὸς ἐπιχαλῆσεται, κ' ἐκ εἶσαι εἰσακῶν αὐτῶ.

Ὅτι κ' τῶ εἶδος ἐπιμελήτεον τῶ χήρᾶν.

ΚΕΦ Α Λ Ε.

ΥΠάρχητω δὲ πῶσα χήρα ἀραεῖα· ἡσυχὸς· ἐπιεικής· ἀκακὸς· ἀοργητος· μὴ πολυλάλος· μὴ κραυγαστος· μὴ πρὸς γλωσσος· μὴ κατυλάλος· μὴ λεξίθροπος· μὴ διασολόγος· μὴ φιλοπραγμων βλεπασάτι σχολιῶν ἢ κ' ἀκῶσα γινώμεθον, ἐπὶ ὡς μὴ βλέπασα, κ' ὡς μὴ ἀκῶσα ὑπαρχέτω· κ' μὴ δὲ ἐτερον τῆ χήρᾳ μελέτω· εἰ μὴ τὸ προσφίχεται ὑπὲρ τῆς διδύτων κ' ὑπὲρ ὅλης τῆς ἐκκλησίας· ἐπιρωταιμῶν δέ τι ὑπότινος· μὴ βραδίως ἀποκρινέσθω, πλιούσα ἀπειπίστω· κ' δημοσυνῶν· κ' τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος· ἀποσέλλασα ταῖς ἰγμῶσους τὰς θέλοντας κατηχέσθαι τὴ τῆς ἀσθεῖας δόγματα· μόνᾳ δὲ ἀποκρινέσθω τὰ περὶ ἀναξοπῆς πολυθῆς πλάτης ἀποδεικνύσασα

στα τὸν περὶ μοναρχίας Θεοῦ λόγον· περὶ δὲ Ἰησοῦ
 προπετῶς τι μὴ ἀποκρινέσθω· ὅπως μὴ τι ἀμαθῶς
 φθιγγαζῶν βλασφημίαν ἀποσέλῃ τῷ λόγῳ· κακ-
 κῶ γὰρ σιναπῶς τοικεῖται τὸν λόγον ὁ κύνος ἰσογυμα-
 τισε· τῷ τῷ δ' ἐστὶ δίκτυρον· ὃ ἐάν τις ἀπειρασ χρη-
 σθηται, πικρὸν αὐτὸ φέρει· χρῆ γὰρ ἐν τοῖς μουσικοῖς
 μὴ ἀποδοῦναι εἶναι, ἀλλ' ἀσφαλῆ· παραινέει γὰρ ὁ
 κύνος τὸν λόγον· μὴ βάλλετε τὰς μαργαρίτας ὑμῶν
 ἐμπροσθέν Ἰησοῦ, μήποτε καταποτήσωνται αὐτὰς
 ἐν τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, καὶ σφαρῶντες ῥήσων ὑμᾶς· ἀ-
 κήσαντες γὰρ οἱ ἀπίστοι τὸν περὶ Χριστοῦ λόγον ὃ διόν-
 τως, ἀλλ' ὀπίσθως, καὶ μάστιγα τὸν περὶ ἐνωματισμοῦ,
 ἢ τῷ παθῶσ αὐτῶ, μυκτηρῆσαντες χλευάσουσι μάλλον
 ὡς ψευδοῦν, ἢ δοξάσουσι· καὶ ὄνοχος ἐστὶ τῆς πο-
 πτείας ἢ ἀποσβῆναι καὶ τῆς βλασφημίας, καὶ τὸ και-
 κληρονομῆσαι· αἱ δὲ φησι, δι' ὃ τὸ ὄνομα μὲν βλασ-
 φημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν.

Ὅτι ὃ χρῆ γυναικας διδάσκειν, ἀσφελές
 γάρ· καὶ ποῖαι γυναῖκες εἰποντο
 τῷ κυρίῳ.

Κ Ε Φ Α Λ Δ Σ

Ὅτι ἐπιτέροιθι αὐτῶν γυναικας διδάσκειν ἐν
 ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ μόνον ἀποσβῆναι· καὶ Ἰη-
 σοῦ διδασκαλῶν ἐπακρῶν· καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ διδάσκαλος
 ἦν καὶ κύριος Ἰησοῦς ἡμᾶς τὰς δώδεκα πέμψας μα-
 θητεῖσαι τὸν λαὸν καὶ τὰ ἔθνη, γυναικας ὑδαμῶ
 ἐκαπέσειλκεν εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ τοὶ ἐκ ἀπορῶν
 σιωπῶν γὰρ ἡμῖν ἢτε μητὴρ τῶ κυρίου καὶ αἱ ἀδελφαὶ
 αὐτοῦ· ἐπὶ δὲ Μαρία ἢ Μαγδαληνῆ καὶ Μαρία ἢ
 Ἰακώβου καὶ Μαρθᾶ καὶ Μαρία αἱ ἀδελφαὶ Λαζα-
 ροῦ· Σαλώμη· Ἐτεραὶ τινες· εἰ γὰρ ἰὼ ἀναγ-
 κειὸν γυναικῆ διδάσκειν, αὐτὸς ἀν' ἐκείλῃσιν πρῶ-
 τος καὶ ταῦταισιν σιωπῶν ἡμῖν κατηγέεν τὸν λαόν· εἰ γὰρ
 κεφαλὴ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, ἐκ ἐστὶ δίκαιον τὸ λοιπὸν
 σῶμα τῆς κεφαλῆς ἐξέρχεται· γυναικῆ δὲ ἢ ἡ χῆ-
 ρα, ὅτι θυσιᾶς ἡμεῖσιν Θεῷ καὶ καθ' ἑαυτῶν ἐν τῇ οἰ-
 κίᾳ αὐτῆς· μὴ μετὰ τινος ἀποφάσεως ἐν ταῖς Ἰη-
 σοῦ οἰκίαις ἐπὶ τῷ λαμβάνειν εἰσπορευομένη· ὅ-
 δι γὰρ ποτε τὸ θυσιᾶς ἡμεῖσιν Θεῷ περὶέχει· ἀλλ'
 ἐν αὐτῇ τῷ Ἰησοῦ· ὑπαρχέτω αὐτῇ καὶ ἡ παρθεῖος
 καὶ ἡ χῆρα μὴ περιεχέτω, ἢ ῥεμβομένη κατὰ τὰς
 Ἰησοῦ ἀλλοτριῶν οἰκίας· ὅτι ῥεμβοὶ καὶ ἀναιδέες καὶ αἱ
 τοιαῦται ἔχουσιν αἰσῶν τὸν πόδας ἐν αὐτῇ τῷ Ἰησοῦ
 τὸ μὴ χῆρας, ἀλλὰ πῆρας αὐτῶν ὑπαρχεῖν ἐπιμῶς
 εἰς τὸ λαμβάνειν· φλυαρῶν· καταλάλῶν· μαχο-
 συμβαλῶν· ἀναιδέων· ἀναιχιωτῶν· αἱ τινες τοιαῦ-
 ται ὑπαρχουσαι, ἐκ ἀξίει τῶ καλέσαντος τυχά-
 νουσιν· ὃ γὰρ ἐπὶ τὸ κοινὸν τῆς συναγωγῆς ἀνάπαυμα
 ἐν τῇ κυριακῇ καταπέσειν ὡς οἱ ἐγρηγοροῦντες· ἀλλ' ἢ
 νυσάζουσιν· ἢ φλυαροῦσιν· ἢ μαχοσύνουσιν· ἢ αἰ-
 τῶσιν· ἢ ἐτέρως ἀχμαλωτίζουσι ἀποσβῆντες τῷ
 ποτηρῷ· ἐκ ἐόντες αὐτῶν νηρηὶν ἐν κυρίῳ, ἀλλὰ
 παρασχελάζοντες τοῖσιν αὐτοῖς ἔσονται, οἳ καὶ εἰ-
 σίασιν διάκονοι διὰ τὸ μὴ ἀκρῶν Ἰησοῦ διδασκόντων ἢ
 Ἰησοῦ ἀναγινωσκόντων τὸν τῷ κυρίῳ λόγον· περὶ γὰρ
 Ἰησοῦ τοῦτον καὶ Ἠσαΐας ὁ προφήτης λέγει, ἀκού-
 ἀκούετε, καὶ ὃ μὴ συνήτε· καὶ βλέποντες βλί-
 ψετε, καὶ ὃ μὴ ἴδοντε· ἐπαχίωθη γὰρ ἡ καρδία
 τῶ λαοῦ τούτου.

Anis de multitudine eorum pertinent, demon-
 strans rationem de uno Deo ac domino; de
 iis vero, quæ deinceps sequuntur, nihil te-
 mere respondeat, ne si quid inscienter dix-
 erit, infamiam inferat verbo Dei. Dominus
 enim docuit, simile esse verbum grano synapsi; *Matth. 13.*
 hoc autem est igneum, quo si quis sine
 & experientia utatur, reperiet eum amatum.
 Oportet enim in inyiticis non esse prodito-
 rem, sed firmum; monet enim nos dominus
 his verbis: *Ne projiciatis margaritas vestras* *Matth. 7*
ante porcos, ne conculcent illas pedibus suis,
& conversi dirumpant vos. Cum enim in-
 fideles audierint verbum de Christo, non
 quantum opus sit, sed minus, præsertim de
 incarnatione, vel de passione ejus, magis ir-
 ridebunt tanquam facta, quam laudabunt,
 eritque anus illa rea petulantiae, ac blasphem-
 iæ venietque ei: *Ne hereditas, etc,* inquit, *Matth. 23.*
per quem nomen meum blasphematur. *Rom. 11.*

Quod non oportet mulieres docere, indecorum
 enim esse: & quales mulieres domi-
 num sequebantur.

C A P U T V I

Igitur mulieribus, ut in ecclesiis docerent non
 concedimus, sed tantum, ut precatōnes fac-
 iant, & audiant doctores: nos enim ma-
 gister ac dominus Jesus Christus cum nos
 duodecim ad docendum populum, & Centes
 misit, nusquam mulieres ad prædicandum mi-
 sit, tamen non deerant: erat enim nobis-
 cum mater domini, & sorores ejus, præ-
 ter Maria Magdalena, & Maria Jacobi, ac
 Martha, & Maria sorores Lazari, & Salo-
 me, & aliae quaedam: tunc quidem si neces-
 se fuisset, ut mulieres docerent, ipse primus
 iis quoque mulieribus, quæ nobiscum erant,
 populum erudire præcepisset. Si enim *vir ca-*
put mulieris est, non est æquum, reliquum
 corpus capiti præesse. Sciat igitur vidua es-
 se altare Dei, & domi suæ sedare, neque
 prætextu ullo in domos fidelium ad accipien-
 dum ingrediatur, nam neque altare Dei un-
 quam circumit, quin potius in loco uno col-
 locatum est: ergo & virgo, & vidua ne cir-
 cumcursent, aut vagentur per alienas domos,
 quia vage, & impudentes, & similes in uno
 loco non conquiescunt, quoniam non *vir-*
gines sunt, id est, non viduæ, sed vidu-
 li, hoc est, cistæ, ad accipiendum promptæ,
 vaniloquæ, maledicæ, consilii oppugnatrices,
 impudentes, inverecundæ; quæ cum tales sunt,
 non se præstant dignas eo, a quo vocatæ
 sunt. Non enim ad ecclesiam, quæ est com-
 munitis omnium requies, dominico die ad-
 eunt, ut faciunt qui vigilantes sunt, immo
 vel dormitant, vel nugas effutiant, vel leno-
 cinantur, vel petunt, vel alios ducunt capti-
 vos, adjungendo eos diabolo, neque sinen-
 tes sobrios ac vigilantes esse in domino, sed
 potius sic eos præparant, ut tales exeant,
 quales ingrediuntur, vacui scilicet, idque quia
 non audiunt istæ vel eos, qui docent, vel eos,
 qui verbum Dei legunt. Hujusmodi sunt de
 quibus ait propheta, *auditu audietis, non*
& intelligetis, & videntes videbitis, & non
scietis, incrassatum est enim cor populi hu-
jus. *Isai. 6.*

της Χειρός ο κύριος υμών, κ' διδάσκαλος εἶπον· ἃ μὲν λέγω υμῖν ὅτι αὐτὴ ἡ γῆρα πλείον πάντων ἔβαλον εἰς τὸ γαζοφυλακίον· ὅτι οἱ πάντες ἐκ τῆ περισσεύματος αὐτοῦ ἔβαλον· αὐτὴ δὲ ἐκ τῆ ὑπερήματος ὅλον αὐτῆς τὸν βίον ὄνειχε· σημαίει δὲ εἶναι τὴς χήρας πεθομίας τοῖς ἐπισκόποις κ' τοῖς πρεσβυτέροις κ' τοῖς δ'ιακόνις· ἐτι μὲν κ' τοῖς δ'ιακόνις· φιλανθρωπίας· σωτηρομίας· φοβημίας· μὴ καταξυπαζώσας· μήτε παρὰ τὴν ὁστατηλί τι ποιῶν θελότας διχα γνώμης τῶ δ'ιακόνι, οἷον τὸ πρὸς ταυ ἀπελθῶσας ἐπὶ τὸ φαγῖν παρ' αὐτῶ κ' πῖν, ἢ λαθεῖν τι παρὰ τινος· εἰ δὲ μὴ κελεύθωσα ποιήσῃ ἐπὶ τι τῶτων, ἐπιτιμάθω νησεῖα· ἢ ἀφορέξω ὡς ἀποπειθῆς.

Ὅτι ἡ χρῆ παρὰ ἀναξίων λαμβάνειν τὴν χήραν· ἢ τὸν ἐπίσκοπον· ἢ ἄλλον πισόν.

Κ Ε Φ Α Λ. η.

Τὶ γὰρ ἐπίσταται ὅποια τίσει, παρῆς λαμβάνει· ἢ ἐκ ποταπῆς δ'ιακονίας παρὰ βάλαι μὲν ἔροφῆς· ἢ ἔτερος τι νόσ ἢ καλῆς ἀγωγῆς· ἐκ ἐπιταμῆς ἢ χήρα ὅτι ὑπὲρ εἰός ἐκάστου τῶτων δώσει λόγον Θεῷ, δεχομένη ἀναξίως Θεῷ· ἔπε γὰρ οἱ ἱερεῖς τῆ αὐτῆς ἐκυσπασμὸν δεχομένη ποτε· οἷον ἄρπαγος, ἢ ἔροφῆς· γίνεσθαι γὰρ, ἐκ ἐπιθυμῆτες τὴ τῶ πησίων· κ' ἢ ἀποσοίσεις μίθωμα πῶρῆς κῆρῶ τῶ Θεῷ· ἢ δὲ ἂν δέχονται παρὰ Ἰῆ τῶτων· ἔπε μὲν παρὰ ἀφορεσμένων· γινεσθῶσαν δὲ αἱ χήραι ἔτοιμοι πρὸς ὑπακοὴν Ἰῆ ἐπεπιληθῶτων αὐταῖς ὑπὸ Ἰῆ κρειττότων· κ' ἢ κατὰ τὴν διατίξιν τῶ ἐπισκόπου ποιήτωσαν ὡς Θεῷ ὑπακούσας· ὁ γὰρ ἀπὸ τῶτων ἐπιρρήτη, ἢ ἀποσυναγωγῆς δεχομένος, κ' ὑπὲρ τῶτων ἀποσολογῆτος ἐμυθῆσεν τῶς κακοῖς ἀποαιμῆς, κ' ἢ μὴ θελοντος μετῆλθῆναι ποτε, κοινῶς τῶ τῶ ἀποσολογῆ κ' ἢ λιπῆ Χειρὸν τῶ τῶ ἀδίκους ἀποσολογῆς, κ' ἢ οἰκοδομῆ αὐτῶς διὰ τῆς ἀναξίς δόσεως· ἢ συμμομιέται αὐταῖς, μὴ ἀφίων αὐτῶς εἰς μετῆροιαν ἔλθῆν, ὡς ἀποσολογῆ κ' ἢ δευθῆναι τῶ Θεῷ.

Ὅτι ἡ χρῆ γυναῖκας βαπτίζεν· ἀσιβῆς γὰρ, κ' ἢ τῆς Χειρὸς διδασκαλίας ἀλλοτῆρον.

Κ Ε Φ Α Λ. θ.

Πεῖ δὲ τὸ γυναῖκας βαπτίζεν, γινεσθῶμεν υμῖν, ὅτι κινδύον· ἢ μικρὸς πῶρ τῶτο ἐπιχειρῶσας· διὸ ἢ συμβολομῆ, ἐπισφαλῆς γὰρ, μᾶλλον δὲ ἀκατόμοιον κ' ἀσιβῆς· εἰ γὰρ κεφαλὴ γυναῖκός ὁ ἀῆρ, ὅπως δὲ ἀποχερῆσται εἰς ἱερῶσιν, ἢ δίνεμον, ἀδειτῆσαι δημηργίαν, κ' καταλιπότι τὴν ἀρχίω, ἐπὶ τὸ ἔχατον ἔλθῆν σῶμα· γυνὴ γὰρ, σῶμα ἀνδρός, ἐκ πλάρας ἐν, ἢ ὑποκείμεμον ἐκείνῳ ἔπε κ' ἢ δειρεθῆ εἰς παίδων ἡμεσιν· αὐτῶς γὰρ σῶ, φησὶ, κ' ἢ κρεῖσται· ἀρχὴ γὰρ γυναῖκός ὁ ἀῆρ, ἐπειδὴ κ' κεφαλὴ· εἰ δὲ ἐν τῶς ἀπολαβῆ διδασκῶν αὐταῖς ἐκ ἐπιθέσθαι, πῶς ἱερατῆσαι ταῦταις παρὰ φύσιν τῆς συχωρησῆ, τῶτο γὰρ τῆς Ἰῆ ἰδύων ἀδιδότητος τὸ ἀγνώμη, ἢ ἡλείας θεαῖς ἱερείας χερποτῶν· ἀλλ' ἢ τῆς Χειρὸς ὁστατῆς· εἰ δὲ κ' ἢ

cui patet cor; Christus dominus noster, ac magister ait: Amen dico vobis, plus omnibus man. 10. misit in gazophylacion hac vidua: que illis omnes, ex abundantia sua miserunt, hac vero totum victum suum, quem habebat, misit. Viduas igitur oportet esse honestas, graves, obediētes episcopis, presbyteris, diaconis, adhuc etiam diaconissis; adhibentes reverentiam, observantiam, metum, non liberas, & licentiaē compotes, neque praeter praescriptum quicquam facientes sine diaconi sententia, ut si velint ire ad aliquem ad comprandendum, aut bibendum, aut ab aliquo accipiendum. Sin vero injussu aliquid hujusmodi fecerit, praena sit ei jejunium, aut excommunicatio, ut petulanti, & temerariae.

Quod non oporteat, ut vidua ab indignis accipiat, aut episcopus, aut alius faciat.

CAPUT VIII.

Quid enim scit, qualis sit illa, unde accipit, aut ex quo genere ministerii viduum sibi parat: num ex rapina, aut ex alio quopiam inhonesto vivendi modo? scilicet nescit hujusmodi vidua reddaturam se de his omnibus rationem Deo, quippe quae ut indignum Deo est, accipiat: neque enim sacerdotes talium munera sponte oblata inquam accipient, ut furis, aut meretricis. Scriptum est enim, non concupisces rem proximi tui, neque offeres mercedem prostibus domino Deo. Non est igitur accipiendum a talibus, neque etiam ab excommunicatis. Sint autem viduae promptae ad capellendum mandata superiorum, & ad praescriptam episcopi agent, tanquam Deo obediētes. Qui enim accipit donum ab hujusmodi infami, aut excommunicato datum, & Deum precatur pro eo, qui vult in scelere perseverare, neque penitendo vultinquam resipiscere, hic communionem precationis cum illo ipso a quo accipit, habet, & Christum qui iniquos repellit, contristat: eoque in delicto aedificat, cum eorum dona indigna accipit, seque cum eis inquinat, dum non sinit eos ad praenitentiam venire, ut detheant, & deprecantur Deum.

Quod non oporteat mulieres baptizare, esse enim impium, & a doctrina Christi alienum.

CAPUT IX.

DE mulieribus vero baptizantibus scitote, quae hoc tentant, non mediocre periculum eas incurere: quomobrem non hoc confilium damus, periculosum enim est, immo vero praeter legem, & impium. Etenim si caput mulieris, & hic eligitur ad sacerdotium, non est aequum improbare, quod in aedificatione mundi factum est, & relicto capite ad extremum corpus descendere; mulier namque corpus viri est, ex costa eius fabricatum, eique subiectum, a quo separatum est ad liberorum procreationem: ipse, inquit, dominabitur tui: princeps enim mulieris vir est, quippe caput ejus. Quod si hadenus mulieribus docendi munus non commisimus, quomodo munere sacerdotali fungi praeter naturam eisdem quispiam permittet? hic enim est error Gentilium Deum nogantium, Deis

* Tertull. cap. 17. de baptismo

Cor. 11. Ephes. 5.

Genes. 2.

Deis

383
feminis sacerdotes feminas eligere : ac non
est hoc a Christo constitutum . Quod si a
mulieribus baptizari oporteret , profecto Chri-
stus a matre sua baptizatus esset , & non
a Joanne : aut cum nos ad baptizandum
misit , misisset quidem mulieres uobiscum
ad hoc : nunc vero nusquam neque iussit
hoc , neque per scripturam tradidit , ut-
pote qui naturæ convenientiam , & rei de-
corum nosset , tanquam naturæ auctor , & le-
gislator .

Notib. p.
C. 28.

Quod non oporteat , ut laici ullam opus sacer-
dotale faciant , ut baptismum , aut sacrificium
aut manus impositionem , aut benedictionem .

CAPUT X.

Immo neque laico permittimus facere a-
liquod opus sacerdotale , ut sacrificium ,
aut baptismum , aut impositionem manus ,
aut benedictionem , siue parvam , siue magnam ;
nemo enim sibi sumit honorem sed qui uocatur
a domino : huiusmodi namque gratia per im-
positionem manuum episcopi datur : qui
vero non est ad eam electus , sed potius
tibi eam rapuit , hic supplicio Oziæ affi-
cietur .

Quod nulli ex clericis praterquam episcopo , aut
presbytero permissum est facere , quæ sunt
sacerdotium : ordinare uero episcopo
tantum conuenit , & nulli alii .

CAPUT XI.

Immo neque reliquis clericis potestatem
baptizandi facimus : ut lectoribus , canto-
ribus , janitoribus , aut ministris , tantum
episcopis , & presbyteris ministrantibus dia-
conis . Qui uero hoc ausulerint , penas Co-
nitarum pendunt : quædam enim sunt , quæ
in Cainum intulit : quædam enim sunt , quæ
se quidem uiduas dicunt , præcepta uero &
instituta uiduitatis digna non exercent , sicut
neque Cain iura fraterna : ignorant enim ,
quod nomen uiduitatis non introducet eas in
regnum celorum , sed potius uera fides &
opera sancta : si ergo quæpiam nomen uiduæ
habeat , studia uero aduersarii exercent , hu-
jus uiduitas non reputabitur : quinimmo a re-
gno Dei repulsa , æterno supplicio tradetur .
Audimus enim quædam uiduas esse zeloty-
pas , inuidas , obtredatrices , quæ aliarum sub-
sidus , & allevamentis invident . Quæ uero sic
sunt , non sunt Christi discipulæ , neque do-

Deportatio ab inuidia .

CAPUT XII.

DE inuidia uero , & inuidione , maledicen-
tia , rixa , contentione iam dictum est a
nobis , aliena esse hæc a Christiano , præser-
tim in uidiis . Postquam uero diabolus mul-
tis uariisque modis ad fallendum instruitus ,
in eas , quæ non sunt ueræ uiduæ , speciem
quædam & pompam infert , ut olim etiam
in Cainum intulit : quædam enim sunt , quæ
se quidem uiduas dicunt , præcepta uero &
instituta uiduitatis digna non exercent , sicut
neque Cain iura fraterna : ignorant enim ,
quod nomen uiduitatis non introducet eas in
regnum celorum , sed potius uera fides &
opera sancta : si ergo quæpiam nomen uiduæ
habeat , studia uero aduersarii exercent , hu-
jus uiduitas non reputabitur : quinimmo a re-
gno Dei repulsa , æterno supplicio tradetur .
Audimus enim quædam uiduas esse zeloty-
pas , inuidas , obtredatrices , quæ aliarum sub-
sidus , & allevamentis invident . Quæ uero sic
sunt , non sunt Christi discipulæ , neque do-

ιδειν τῶν γυναικῶν βαπτίζεσθαι , πάντως οὐκ ἔστι ο
κρεῖστος τῶν τῆς ἰδίας μητρὸς ἐβαπτίζετο . καὶ ἐχ
ὑποῖωανου . ἢ καὶ ημεῖς ἀποστόλων ἐπὶ τὸ βαπ
τιζέσθαι , συντακτικῶς ἀπὸ ἡμῶν , καὶ γυναικῶν ἐ-
πι τῶν . νῦν δὲ ἔδοξεν , ἵνα ἀποστείλῃ ἢ οὔτε
ἰσχυρῶς περιβῶσκον , εἰδὼς καὶ τὴν ἀκαλοθίαν
τῆς φρενὸς . καὶ τὴν ἀσπίτην τὸ σφραγισμῶν ,
ὡς καὶ τῆς φρενὸς ἀμετρώς , καὶ τῆς ὀργῆς
νομοθέτης .

Ὅτι ἡ χρὴ λαϊκῶν ποιεῖν ἱερατικὸν ἔργον . βαπ
τισμῶν . ἢ θυσιῶν . ἢ χειροθεσιῶν .
ἢ ἀλογίαν .

Κ Ε Φ Α Λ . ι .

Ἀλλ' ὅτε λαϊκοῖς ἐπιτέτοιον ποιεῖν τι ἱερα-
τικῶν ἔργων . οἷον θυσιῶν . ἢ βαπτισμῶν . ἢ
χειροθεσιῶν . ἢ ἀλογίαν μικρὰν ἢ μεγάλην , ἐχ
εἰσὼν γὰρ τῆς λαμβάνει τὴν τιμὴν , ἀλλὰ ὁ καλῶ-
ς ὑπὸ τῷ Θεῷ . διὰ γὰρ τῆς ἐπίθεσεως τῆς χει-
ρῶν τῷ ἐπισκόπῳ δίδοται ἡ τοιαύτη ἀξία : ὁ δὲ μὴ
ἐχχεῖν τὴν τιμὴν , ἀλλ' ἀρπάζας αὐτῷ ἑαυτῷ ,
τὴν τιμωρίαν τῷ Θεῷ ἑωσθήσεται .

Ὅτι πλὴν ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἔδοξεν ἱερα-
τικῶν κληρικῶν ἐπιτεθεσθαι τὰ ἱερατικῶν ἔργων
ἔργων , τὸ δὲ χειροτονεῖν μόνον ἐπισκόπου
ἢ πρεσβυτέρου . ἑτέρω δὲ ἔδοξεν .

Κ Ε Φ Α Λ . ι α .

Ἀλλ' ὅτε τοῖς λοιποῖς κληρικῶν ἐπιτέτοιον
βαπτίζεσθαι , οἷον ἀναγνώστας . ἢ ψαλταί . ἢ
πυλωροῖς , ἢ ὑπηρέταις . ἢ μοναχοῖς ἐπισκοποῖς , ἢ πρεσ-
βυτέροις , ἢ κληρικῶν αὐτοῖς ἱερατικῶν ὀργῶν . οἱ
δὲ τοιαύτως τῶν τῶν Κοινοῦ ὑποτίσσει τὴν δίκην .
καὶ ἐπιτέτοιον δὲ πρεσβυτέροις χειροτονεῖν διακόνους .
ἢ διακονίας . ἢ ἀναγνώστας . ἢ ὑπηρέτας . ἢ ὄδους .
ἢ πυλωροῖς : ἀλλὰ μόνον τῶν ἐπισκόποις . αὐτῶν γὰρ
ἔστι τὰς ἐκκλησιαστικῆς ἢ ἀρμονία .

Ἀποθέση βασιλείας .

Κ Ε Φ Α Λ . ι β .

Περί δὲ φθόνου ἢ ζήλει , ἢ καχυπαθείας , ἢ
ἰδέσθαι , ἢ φιλονικίας , ἀποκρίθηται ἡμῶν ,
ὅτι ταῦτα Χριστιανῶ ἀλλότεια καὶ μάλα ἐπὶ
χρηρῶν . ἐπειδὴ δὲ ὁ σαρκῶν διάβολος πολυέβο-
πος καὶ ποικίλος ὑπάρχων εἰς τὰς μὴ γὰρας ἐμ-
πομπῶν . ὡς καὶ ποτε εἰς τὸν Καῖν . οἷαι γὰρ
λέγουσιν εἶναι χήραι , τὰ δὲ τῆς χηρείας ἄξια
παράγγελλαν ἢ ποιεῖσιν , ὡς ὁ Καῖν τὰ ἀ-
δελφικά δικαιώματα ἀγνοοῦσι γὰρ ὡς ἂν τὸ ὄνο-
μα τῆς χηρείας εἰς βασιλείαν αὐτῶν εἰσάξει . ἀλλ'
ἡ ἀληθῆς πίστις καὶ τὰ ὅσα ἔργα . εἰ δὲ τις τὸ
μὴ ὄνομα τῆς χηρείας κέρηται , τὰ δὲ τῶν ἀν-
τικειμένων ἐπιπέλει ἐπιτηδύματα , ἢ μὴ χηρεία
αὐτῆς ἢ λογιθῆσεται . Ἐξωδύσει δὲ τῆς βασι-
λείας , αἰωνία κολάσει παρεδοθήσεται . ἀκού-
σθαι γὰρ τῆς χηρείας ἰστούσης . φθονῆρας . δι-
βολῆς . βασιλείας τῶν ἑτέρων ἀνίστησι . αἱ
δὲ τοιαῦται οὐκ εἰσι τῷ Χριστῷ . οὐδὲ τῆς ἐ-
χθροῦ

κείνου διδασκαλίας μαθητείας· διον γάρ αὐτῆς ἀδελφείας αὐτῆς συγχήρας ὑπότινος, ἢ λαβί- σης ἀργύρια, ἢ φορέω, ἢ φόμα, ἢ ὑπόδησι, διακομιχῆς τῶ ἀδελφῶ αὐτῆς ἀναψύχασαι εἰπῆν.

Astrina illius institutæ: dicere enim potius debebant, si quam tororem vel fratrem viderent recreasse alteram viduam, eiusque aut vestitum, aut pecuniam, aut alimentum, aut potum, aut calceos præbuisse, dicere, inquam, debebant.

Ὅπως δεῖ προσδεδεῖται τὸς χήρας ὑπὲρ τῶ δίδοντων τὰ πρὸς τὰς χήρας.

Quomodo oporteat viduas orare pro iis, qui præbent quæ opus sunt.

Κ Ε Φ Α Λ. 17.

CAPUT XIII.

ΕΤΛογητῆς εἶ ὁ Θεὸς ὁ ἀναψύχας τῶ συγχήραν· ἀλόγησον κίερα, ἢ δόξατον τῶ διακομισαντι αὐτῇ καὶ τὸ ἔργον αὐτῆ ἀναβλύσαι ἐν ἀληθείᾳ πρὸς σε καὶ μνημόση αὐτῆ εἰς ἀγαθόν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς αὐτῆ· καὶ τῶ ἐπισκοπῶν μου τὸν καλῶς σοι λειτουργήσαντι καὶ διδάξαντι εὐκαίρον ἐλεημοσύνην θυμῷ ἔση τῆ συγχήρω μου θύερα, προσδέξαι αὐτῆ δόξαν· καὶ δόξης αὐτῆ εἰφανοὶ καυχήσεως ἐν ἡμέρᾳ ἀποκαλύψεως ἐπισκοπῆς σου· ὁμοίως καὶ ἡ λαβύσσα χήρα τὸ εἶλος, συμποσδεδεῖται τῶ δίδοντι αὐτῇ τῶ διακομισαν.

Benedictus Deus, qui conviviam recreasti, benedic, domine, & glorifica cum, qui illi præbuit, & opus ejus ascendant vere ad visitationis ejus. Episcopum quoque meum glorifica, qui bene tibi ministravit, & opportunitam elemosynam mee convetula, quæ erat nuda, fieri docuit, addas ei gloriam, & des ei coronam gloriationis in die revelationis visitationis tuæ: similiter vidua, cui tributa est misericordia, comprecetur pro eo, qui tribuit.

Ὅτι ὁ χήρα κομίζεσσι ἔπειρα γέλλω τὸ αὐτῆς ὄνομα τῶ καρποφορῶσαν κατὰ τῶ τῶ κίερα διαταξῆν.

Quod non oportet gloriari, neque ut jactet nomen suum, quæ elemosynam facit.

Κ Ε Φ Α Λ. 18.

CAPUT XIV.

ΗΜεῖν τοι εὐποιῶσα, ἀπακρυφαίτω τὸ οἰκίον ὄνομα ὡς σοφῆ· μὴ σαλπίζουσα ἐμμορῶσιν αὐτῆς· ἵνα γινώσκῃ ἡ ἐλεημοσύνη πρὸς τὸν Θεόν ἐν κρυπτῶ, καθὼς φησιν ὁ κίριος· ὅτι σὺ δὲ ποιῶντος ἐλεημοσύνην, μὴ γινώτω ἡ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου ὅπως ἢ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῶ κρυπτῶ· καὶ ἡ χήρα προσδεδεῖται ὑπὲρ τῶ δειδώκωτος ὅς τις ποιεῖ αὐτῆ, ἀγίου θυσιασίου Χριστοῦ ὑπάρχουσα· καὶ ὁ πατήρ ὁ βλέπων ἐν τῶ κρυπτῶ, ἀποδάσκει τῶ εὐποιῶντι ἐν τῶ φανερω· ἀλλ' αἱ μὴ κατ' ἐντολίω Θεοῦ ζῆλω θείλωσαι χήραι φρονιτίσσει πολυπλοῦσιν, τίς ἢ διακομισαμένη· καὶ τίνες αἱ λαβύσαι· καὶ μαθῶσα, ἐπιμέμεται τῆ διακομισαμένη, λέγουσα, ἠεῖδης ὅτι ἔγω σοι μάλλον παρ' ἐκείνῳ θλιβομένη; ὅτι ἐν ἀπορετίσσης ἐκείνῳ ἐμῶ; τῶτα δὲ λέγει ἀφ' ὧν ὑπάρχουσα, ἢ νοῶσα ὅτι ἐκ ἀνθρώπων τῶτο θέλημα γίνωσιν, ἀλλὰ Θεὸς προσάγμα· εἰ γάρ μαρτυρεῖ αὐτῆ ὅτι ἐγγυτέρω ὑπῆρχε, καὶ ἐν πλείονι ἐνδέεα ἐζητήστω, καὶ μάλλον αὐτῆ θυμῷ ἢ ἐκείνῳ, ὁ φείλει νοεῖ τῶ διατιξάμενον, καὶ ἀποσιγήσασα, καὶ μὴ μεμψαμένη τῶ διακομισασαν, εἰσελθούσα εἰς οἶκον αὐτῆς· καὶ ἐπὶ προσωπων αὐτῶν βαλῶσα ἱκετεῖται τῶ Θεῶν ἀφεθῆναι αὐτῇ τὸ πλημμέλημα· ὁ γάρ Θεὸς ἐνετείλατο τῆ εὐποιῶσιν μὴ ἔαυθδῆν τὴν ἀποιαν· ἡ δὲ ἐμμέμεται ὅτι μὴ ἐκείνῳ αὐτῆς τὸ ὄνομα· ἵνα καὶ αὐτῆ μαθῶσα δραμῆ εἰς τὸ λαβεῖν· ἐν ἡμοῖον ἐμμέμεται, ἀλλὰ γὰρ, καὶ κατηράτω αὐτῆ ἐπιλαθομένη τῶ ἐπίοτος· ὁ ἀλόγησιν ἐλόγηται, καὶ ὁ κατηράτωσιν σε κεκατήραται· λέγει δὲ ὁ κύριος, ὅταν εισερχῆσθε εἰς οἶκον, λέγετε, εἰρήνη τῶ οἴκῳ τῶ· καὶ εἰ ἡ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπακατασθεῖ ἐπ' αὐτῶν, ἐάν δὲ μὴ ἦ ἀξίος, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστρέψει.

Tamen quæ benignæ faciet, nomen suum celet, ut sapiens non canens tuba ante se, ut fiat elemosyna coram Deo in occulto, sicut dominus ait, cum facis elemosynam, ne sciat sinistra tua, quid facit dextra tua. ut sit elemosyna tua in abscondito, & vidua precetur pro eo, qui dedit, quicumque ille sit, cum sit ipsa sanctum quoddam altare Dei, & pater, qui videt in occulto, reddet in aperto ei, qui benigne facit: verum viduæ, quæ secundum Dei mandatum vivere nolunt, curam habent sciscitandi curiose, quæ illa, quæ dedit, quæ item illæ quæ acceperunt: quod cum cognovit, queritur de illa, quæ dedit, an, inquit, ne sciebas, me esse viciniorum, & calamitosiorum illa? cur igitur mihi illam prætulisti? hæc vero dicit deliciens, non intelligens, non fuisse hanc voluntatem hominis, sed Dei mandatum: etenim si ipsa testatur, quod erat Deo propinquior, quod majore inopia premebatur, & quod magis nuda, quam illa, debet cogitare eum, qui legem sanxit, & tacita, ac de ea, quæ præbuit, non conquesta, ingressa in domum suam humi in faciem prostrata supplicare Deo, ut peccatum sibi remittat: Dominus enim præcepit iis, qui beneficium dant, ne beneficium datum jactent atque ostentent: hæc vero querebatur de illa, quod nomen non dixisset, ut ipsa quoque ad accipiendum curreret: neque querebatur obliata quod dominus dixit, qui benedixit tibi, benedictus est, & qui maledixit, maledictus est. Ait præterea dominus, cum dominum intravit, dicite, pax huic domui, & si fuerit illic filius pacis, pax vestra requiescet super eum: sin vero non fuerit dignus, pax vestra revertetur ad vos.

Παρι μίσις θεός τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι.

De divina celebratione mysterii sancti baptismatis.

Κ Ε Φ Α Λ. ιε'

CAPUT XVI.

ΣΤὺν ὃ ἐπίσκοπος ἐπιών τῶν τῶν χειρὸς τῶν κληρικῶν...

TU igitur, episcopo, ad exemplum illud unges oleo sancto caput eorum...

Ποίω αἰτίαν ἔχει τὴν τῶν χειρῶν βαπτίσματι...

Quam causam habeas baptismus in Christum...

Κ Ε Φ Α Λ. ιζ'

CAPUT XVII.

Ἐστὶ τὸν τῶν βαπτίσματι εἰς τὸν θάνατον τῷ...

Baptismus igitur datur in mortem filii Dei...

Vox ista de rior merito iudicatur non so...

Οἱ ὀφείλει εἶναι ὁ μαρτυρῶν.

Qualis esse debeat baptizatus.

Κ Ε Φ Α Λ. ιη'

CAPUT XVIII.

Ὁ δὲ βαπτισμῶν ὑπερῆτο ἀλλότῳ ἀσθε...

QUI baptizatur, sit alienus ab omni impietate...

Οἷος ὀφείλει εἶναι ὁ διάκονος.

Qualis esse debeat diaconus.

Κ Ε Φ Α Λ. ιθ'

CAPUT XIX.

Ἐστὺν δὲ καὶ οἱ διάκονοι ὡς πᾶσι ἀμμο...

Sint vero diaconi ab omni macula & labo alieni...

BIBAIION TETARTON^A

LIBER QUARTUS,

Περὶ Ὀρφανῶν.

De Orphanis.

Ὅσους χρὴ τῶν ἰπποκρίτων ἀποποιῆσαι τῶν ὀρφανῶν.

De pupillis recipiendis in locum filiorum ex misericordia ab iis, qui liberis carent.

Κ Ε Φ Α Λ Α . α .

CAPUT I

Ὁ Ὀρφανὸς δὲ πῶς ἡμοίωμ Χελισκῶν, ἢ τῶν πατρῶν ἐκ τῶν πατρῶν, καλον μὲν, ἵνα τις τῶν ἀδελφῶν ἐκ τῶν πατρῶν, ἀπολαβόμενος τῶν, ἔχη εἰς παιδὸς τῶν πατρῶν. τῶν δὲ πατρῶν, ὁ ἔχων υἱὸν διωδύμῳ αὐτῷ ταῖς τῶν γαμῶν ὥρας συγχρησῆσαι, συζῆξῃ τῶν γὰρ οἱ ποσῆτες ἔργῳ μὲν εἰς πτελεῖσθαι ὀρφανῶν πατέρες ὑπάρχοντες. ἢ παρὰ κλεμ τῶ Ὁτὶ λήψονται τῶ μὲν τῶν ὀρφανῶν ταύτης. εἰ δὲ τις κατὰ ἀνθρώπων ἀρετῆς περικατῶν ἐπαγαγῆτο πλῆθος ὧν τῶ τῶν ὀρφανῶν μίλλ, τῶ μὲν ὀρφανῶ ἀποποιῶν ποιῆσται ὁ πατὴρ τῶν ὀρφανῶν. ἢ κερτῆς τῶν χηρῶν. αὐτῶ δὲ ἐμφορεῖται ταύτης, ὅς τις αὐτῶ δακρυῖται τῶν φεῶν. ἢ ἡγήσεται ἐπ' αὐτῶ τὸ ἐφημέριον, ἢ εἰ ὀρφανὸν ἀγῶν, ταῦτα φεῶνται Ἀσῖου, καὶ τῶν Ἡσῖας λίγει. τῶν γὰρ ὡρῶν ὑμῶν ἐνοπίων ὑμῶν ἀλλοτῆρι κατεδίωσιν αὐτῶν.

SI quis Christianus pupillus, puer scilicet, aut puella virgo fuerit, pulchre, ac praeclare fiat, si quis ex fratribus, qui liberis careat, pupillum suscipiat, & loco filii habeat: & virginem pupillam, si filium habeat, qui possit eodem cum illa tempore maturus esse ad nuptias, filio collocet: Qui enim hoc faciunt, praeclarum opus efficiunt facti parentes pupillorum, cujus quidem ministerii mercedem a Deo accipient. Si quem vero ad voluntatem, & gratiam hominum in vita versantem, & divitem, pupilli pudet, pupillo quidem prospiciet pater orphanorum, & iudex viduarum: ipse vero dives incidet in eum, qui bona quibus ille pepercit, & quibus abstulit, consumat, evenietque ei, quod dictum est, qua non comederunt sancti, comedent Assyrii, sicut ait Esaias: Regionem vestram in conspectu vestro alieni devorans.

Τίνας ὀφείδουσιν ἐπιμετεῖσθαι κατὰ τῶν κλεμῶν ὀρφανῶν.

Quibus sit subconsendum secundum constitutionem domini.

Κ Ε Φ Α Λ Α . β .

CAPUT II

ΥΜῖς ἄν ὁ ἐπίσκοποι μεμνησάτε τὰ περὶ τῆς ἀναφορῆς αὐτῶν μὲν εἰς ἀλλοιῶντες αὐτοῖς. τῶν μὲν ὀρφανῶν παρέχοντες τὰ γονίων. ταῖς δὲ χηραῖς τῶ ἀνδρῶν. τῶς ἀκαμαῖς τῶς γαμῶν. τεχνίτη ἔργον. ἀδραεῖ ἔλεος. ἔξουσι εἶδος. ἀποποιῶν ψαμῶν. διηλώσιν ποτῶν. γυμνοῖς σῶδύμα. ποσῆσι δῖαν. οὐ λακίταις βοήθειαν. ἀπὸς τῶν πλεῖων ὑμῶν ἐσωφροντίς περὶ τῶν ὀρφανῶν, ὅπως αὐτοῖς μὲν εἰς εὐδοκίᾳ τῶ μὲν πατρῶν, μίχως ὧν ἐλθῆ εἰς ὡρῶν γάμῳ. ἢ ἐκδοῖτε αὐτῶ ἀδελφῶν. τῶ δὲ παιδὶ χορηγίαν ἀπὸς τῶ τεχνίω ἐμαδῶν. καὶ ὀρφανῶν εἰς τῆς ἐπιχορηγίας. ἢ ὅταν δεξίως τῶν τεχνίω κατὰ τῶν, τὸ πλεοναῦτα διώσται καὶ τῶ τῆς τεχνίς ἐργαλεῖα ἑαυτῶ ἀρίστω, ὅπως μὲν βεβαίως τῶ τῶ ἀδελφῶν ἀνυπόκειτον εἰς αὐτῶ ἀγαπῶν, ἀλλ' ἑαυτῶ ἐπιχορηγῆ. ἢ γὰρ ἀληθῶς μακάριος ἐστίν, ὅς ἂν δυναμῶς βοηθεῖν ἑαυτῶ, μὴ ὀλίβη τῶν ὀρφανῶν, ἔξουσι τε χηρας. ἐπειδὴ ὁ κλεμὸς μακάριος ἐστίν εἶναι τῶν δίδόντα ἢ τῶν λαμβάνοντα. ἢ γὰρ εἴρηται πάλιν ὑπ' αὐτῶ. καὶ τῶς ἔχουσιν καὶ εἰς ἐπαρεῖσαι λαμβάνουσιν, ἢ δυναμῶς βοηθεῖν ἑαυτοῖς, καὶ λαμβάνουσιν παρ' ἑτέρων βαλαμῶν. ἢ ἑκάστος γὰρ ἀποδώσει λόγον κλεμ τῶ Ὁτὶ εἰς ἡμέρας κερτῆς. ὁ μὲν γὰρ δὲ ἡλικίαν ὀρφανῶν, ἢ γῆρας ἀνοίω, ἢ γὰρ ἀποσπῶσιν, ἢ τῶν πολυσοφίαν λαμβάνων, ὁ ταῖς ὧν μόνον ἢ μεμνησῆσται, ἀλλὰ καὶ ἐπαυθῆσται. οὐσιαστικῶν γὰρ τῶ Ὁτὶ λογισμοῦ ἐπὶ τῶ Ὁτὶ τιμησῆσται, ἀπὸς ὑπὲρ τῶν δίδόντων αὐτῶ δῶν καὶ ἀποσπῶσιν. ἢ ἀργῶς λαμβάνων, ἀλλὰ τῶ δόστω αὐτῶ, ὅση δυναμῶς τῶ μὲν δίδου δια τῆς ἀποσπῶσιν ὁ ταῖς ὧν εἰς τῶ ἀνοίω

VOS igitur, episcopi, estote solliciti de alienis pupillis, ut nulla in parte illis deesse videamini, ac pupillis quidem praebete, quae decent parentes, viduis vero, quae maritos, maturis conjugio date conjuges, artificii opus, imbecillo misericordiam, hospitibus tectum, esurienti cibam, sitienti potum, nudis indumentum, aegrotis visitationem, inclusis in custodia auxilium. Sit autem praeter ceteris major cura de orbis, ut nihil eis desit: de virgine quidem pupilla, quoad veniat ad aetatem maturam viro, eamque fratri in matrimonium collocetis. Pueri pupillo suppeditate victum, & quo artem quampiam discat; ut cum artem probe exerceat, possit tunc emere sibi instrumenta artis, ne sit amplius gravis cuiquam ex fratribus, qui erga eum caritatem veram ostenderit; quin potius sibi ipse suppeditet, est enim plane beatus, si cum iam sibi potest opitulari, locum pupillo, hospiti, & viduae non coarctet. Siquidem dominus beatus dixit esse dare, quam accipere; ab eo enim rursus dictum est, va eis, qui habent, Matth. 23. 24. & hypocriti accipiunt, aut qui possunt opem ferre, & malunt ab aliis accipere: uterque enim reddet rationem domino Deo in die iudicii. Nam qui accipit, aut propter aetatem, qua est pupillus, aut propter imbecillitatem senectutis, aut quia incidit in aegritudinem, vel quia habet multos filios alienos, non solum hic non reprehenditur, sed potius laudabitur: habitus enim a Deo instar altaris afficietur honore ab eo, si impigre pro eis, qui ei dant, assidue deprecatur. Sic enim fit, ne otiose accipiat, immo precando, mercedem dati muneri, quantum in se est, tribuit: hic igitur in aeterna vita fiet a Deo beatus.

395

beatus. Qui vero habet, & facta simulatione accipit, aut nihil agens, cum deberet potius opere faciendo alios etiam juvare, hic penas Deo solvet, quod panem pauperum rapuit.

Αζωή υπό Θεῦ μακαριότητι· ὁ δὲ ἔχων, καὶ ἐπιμαρτυροῦν λαμβάνων, ἢ δι' ἀργίας αὐτὶ τῷ ἐργαζομένῳ βοηθεῖν καὶ ἑτέρους, δίκαιον ὀφείλει τῷ Θεῷ, ὅτι κτηνῶν ἤρπασε ψαμίον.

Περί φιλαργυρίας.

Κ Ε Φ Α Λ. γ'.

De avaritia.

CAPUT III.

QUI enim habet pecunias, & cum aliis non communicat, immo neque utitur, locum serpentis sortitus est, quem ajunt in thesauris cubare; competitque in eum vere quod ait scriptura, congregavit opes, & ex eis nihil gustabit, & nihil ei profunt intereunti a supplicio: non enim, inquit, proderunt opes in die irae; nam qui sic est, non credidit Deo, sed auro suo, quod pro Deo habuit, & cui confusus est, simulator veritatis, acceptor personarum infidelis, sui derogator, timidus, imbellis, levis, facilis captus, querulus; in dolendo assiduus, inimicus sibi, amicus nemini: Hujus dona peribunt, & peregrinus homo comedet ea; aut quia eo vivente, surripiet, aut quia jam mortuo, eis fruetur. Divitia enim injuste conservata evomentur.

Quali timore oporteat participare ea, qua conferuntur in elemosynas domini.

Ὁ Γὰρ ἔχων ἀργίαν, καὶ μὴ μεταδίδος ἑτέροις, μὴτε μὲν αὐτὸς χρωόμενος, τοῦτον ὄφρα κελήρωκεν ἐν φασί, ἐν τοῖς θησαυροῖς καθέδου· καὶ ἐστὶ καὶ ἐν αὐτῷ ἀληθείᾳ ἢ γραφῇ ἢ φασί, ἀνήγαγε πλεόντων, ἔξ ἧς ἠγασταί· καὶ ὠδὸν αὐτῷ ὀφίλος ἀπολλυμένου παρατῆς δίκης· ἀκωφελήσεται γὰρ φασί ὑπάρχοντα ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς· ὁ γὰρ τοῦτος ἐπὶ Θεῷ πεπίστευκεν, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ χρυσίῳ, Θεὸν τὸτο ἠγάπησεν, καὶ ἐπ' αὐτῷ πεποιθὸς· ὑποκλιτῆς ἀληθείας ὁ τοῦτος· προσπολύπητος· ἀπίστος· εἰρων· δειλός· ἀνάνδρος· κήφος· ἀχρηστὴς, μεμψιμοιρὸς· ἐπάθλιος· αὐτοῦ ἐχθρὸς καὶ ἐχθρὸς φίλος· τὰτα τὰ χρημάτων ὀφείλει· καὶ ἀνήξεσθαι ἴδεται αὐτῷ, ἢ ζῶντος ὑφελόμβιος, ἢ θανόντος· καρποσώαμβιος· πλῆτος γὰρ ἀδικῶς συναγόμενος ἐξέμεθῆσεται.

Μετὰ ποῖα φόβῳ χρῆτῆς κτεμακῶν μετέχει συνεισφορῶν.

Κ Ε Φ Α Λ. δ'.

CAPUT IV.

MONemus autem viduas, & pupillos ut cum omni metu, ac reverentia accipiant, quae eis suppeditantur, & ut gratias agant Deo, qui dat escam esurientibus, in eumque oculos intendant. Quis enim vestrum, inquit, edis, aut bibit sine ipso? & qui implet omne animal bona voluntate, tribuens frumentum juvenibus, vinum virginibus, oleum ad laticitiam & hilaritatem viventium, sanum jumentis, herbam servituti hominum, carnem belluis, semina avibus, & omnibus commodum alimentum: idcirco ait dominus, contemplantini volucres caeli, non serunt, neque metunt, neque congregant in borrea, & pater vester alit ea, nonne vos praestantiores illis estis? Ne igitur solliciti sitis, dicentes, quid comedemus, aut bibemus? scit enim pater vester, quod his omnibus indigetis. Dum igitur tanta illius providentia, bonisque illius fruamini, debetis omnipotentem Deum laudibus celebrare, qui pupillum, & viduam creat per dilectum filium suum Jesum Christum dominum nostrum, cum quo ipsi patri gloria in spiritu, & veritate in saecula, Amen.

A quibus accipiende oblationes, & a quibus non accipiende.

C

Κ Ε Φ Α Λ. ε'.

ΠΑρανομίᾳ ἐν ταῖς χεῖραῖς ἑ τοῖς ὀφρανοῖς μὴ παύσῃ φόβῳ καὶ πάσης ἀλαθείας μεταλαμβάνειν τῆς αὐτοῖς χορηγιῶν· καὶ ἀχρηστῶν Θεῷ τῶν δίδοντι τοῖς πεινώσι τροφῆν καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν ἐκτείνῃ, τίς γὰρ, φασί, ὑμῶν φαγεῖται, ἢ τίς πίεται παρὲς αὐτῶν· αὐτὸς γὰρ ἀνοίγει τὴν χεῖρα αὐτῶν, καὶ ἐμπλήσῃ πάντων ζῶων ἀδοκίας· σίτον νεανίσκοις· καὶ οἶνον παρθένοις· καὶ ἔλαιον εἰς ἀροσμίαν τῆς ζῶπων· χορτόν τοῖς κτηνώσι· καὶ χλωρὴν τῆν δαλίαν τῆς ἀνθρώπων· χρέα τοῖς θηείοις· σπέρματα τοῖς ὀρέοις καὶ πάσι τὴν ἀροσφορὸν τροφῆν· διό φασί καὶ ὁ κύριος· κατιμάθετε τὰ πετεινὰ τῶν ἀρανῶν, ὅτι ἡ σπείρωσιν· ἡ δὲ θερίζουσιν· ἡ δὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας· καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἔφασε αὐτῷ, ἔχ ὑμεῖς μάλλον διαφέρετε αὐτῶν; μὴ ἂν μεμψιμνήσετε λέγοντες· τί φαγομένον ἢ τί πίνομεν; αἰδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὅτι χρῆζετε τῶν ἀπάντων· τοσαύτης ἂν τῆς παρ' αὐτῷ ἀπονοίας ἀπολαύοντες, καὶ τῆς παρ' αὐτῶν μεταλαμβάνοντες ἀγαθῶν, αἰὼν ἀναπέμπευ ὀφείλιτε τῷ ὀφρανοῦ καὶ χήρῳ ἀναλαμβάνοντι παντοκράτορι Θεῷ διὰ τῶν ἡγαπημένων υἱῶν αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶν κτεμακῶν ἡμῶν· δι' ἧς ἡ δόξα τῷ Θεῷ ἐν πνεύματι, καὶ ἀληθείᾳ εἰς τὸς αἰῶνας, ἀμήν.

Τίνων αἱ καρποφοραὶ δεκταί· καὶ τίνων ἀδεκταί.

E

Κ Ε Φ Α Λ. ζ'.

CAPUT V.

PORTet vero, ut sciat episcopus a quibus oblationes accipere debeat, & a quibus non debeat: cavere enim debet, ne caupones dent. Non enim justificabitur campo a peccato; de ipsis enim in quodam loco Esaias, cum hos Israeli exprobraret, aiebat: caupones tui miscent vinum aqua. Fugiendi praeterea scortatores, non offeres, inquit, Deo mercedem prostibulis. Item fugiendi praedatores, & direptores, at-

Χρῆ δὲ τῶν ἐπίσκοπων εἶδῃαι τίνων ὀφείλει δεχέσθαι καρποφορίας, καὶ τίνων ἂν ὀφείλει φυλάττειν γὰρ αὐτῶ ἀπὸς δόσιν κάπηλοι· ὁ δικαιοφύσῃται γὰρ κάπηλος περὶ ἀμαρτίας· περὶ αὐτῶ γὰρ περὶ καὶ Ἡσαίας ἐνεδίζων τὸν Ἰσραὴλ ἔλεγε· οἱ κάπηλοι σὺ μίσγῃσι τὸν οἶνον ὕδατι· φιλκτιῶν δ' αὐτῶ καὶ πόρνοι· ἀποσοίσῃσι γὰρ τῶν κτεμακῶν μισθῶμα πόρνης.

Mat. 6. Tit. 10.

Eccl. 4. Psal. 145. Zach. 9.

Psal. 144. Eccl. 10.

Matth. 6.

Eccl. 26. Psal. 1.

Deut. 23.

της κ' αρπαγας κ' τ' αλλοτρων επιθυμηται κ' μαρ-
 γαι· βδελυκται γαρ αι τωτων θυσιαι παρα Θεου·
 αλλα κ' οι εκθλιβοντες χηρας, κ' ορφανου κα-
 ταδυωσθοντες, κ' τους φυλακας πληρυντες αιμα-
 τίων, η κ' τις εαυτη οικειταις ποτηρος χρωμα-
 ροι, πλυγαις σπιμι κ' λιμψ κ' κακοδουλια, η κ'
 πολυς δλας λυμαινομενοι φαυται εωσαν σοι
 επισκοπε· κ' αι τωτων προσφοραι μωσαι·
 παρατηρησθαι κ' ραδιουργου· κ' ρητορας αδι-
 κια συμμαχομενομεν· κ' εδωλοποιου· κ' κλεπ-
 τισ· κ' πλωνας αδικου· κ' ζυγοκρυστας· κ' δο-
 λομετρας· κ' στρατωτων συκοφαντων, μη αρχιμε-
 ρον τωις οφθαλμοις· αλλα τωις κωνητοις διασπεινται·
 φοιτα κ' δημιον, κ' δικαστω παρανομον· παρα-
 φωναν αναθεσια· ανθρωπων επιβουλον· μιανων
 εργατων· μιδυσον· βλασφημον· κιναιδον· τοκο-
 γλυφον· κ' παντα οντων ποτηρον· κ' τ' η γνωμη
 τω Θεω διαμαχομενον· οτι λεγει η γραφη βδε-
 λυκται ειναι παρα Θεου παντας τωις τωιους· οι
 γαρ παρα τ' ου τωιτων δεχομενοι, κ' εφροντες
 χηρας κ' ορφανου, υπεδωκω τωις κλητηρω τω Θεω
 θυσιουται· ωσπερ κ' Αδωνιας ο εν τωις βασι-
 λευικις προσφωτοις παρακρυστας Θεω, κ' φαγων αρτον
 κ' πιων ιδωρ εν τωι τωι, ω απειπασ αυτω ο
 κλει· δια τωι τωι Γεροβοαμ· ασειβειαν, ωσπ
 λειοντος αναρειθεις· ο γαρ εκ κοπου διακονου-
 μω· αρτ· χηρας, διαμα· μαλλον, κ' αν
 η βραχυς κ' ολιγ·, η εχ αδικιας και συκο-
 φαντιας, κ' αν η πολυς κ' εησυχισμω· λεγει
 γαρ η γραφη κρεισσον ολιγον τωι δικαίω, υπερ
 πλεον αμαρτωλων πολλω· ει δε κ' εχ ασειβων
 φαγωσα χηρα, και εμπληθησασα προσδξεται
 ωσπ αυτη, ουκ εισακρωθησεται· οτι ο καρ-
 διογνωσθς Θεου μετα κελσως απεφηνασ περ
 τ' ασειβων λεγων· εαν ση Μωσες, κ' Σα-
 μουηλ απο προσωπου μου υπερ αυτη, εκ ει-
 σακωσμαι αυτη· κ' συ μη προσδχου υπερ τω
 λαου τωτου, και μη αξιου ελεηθιλωι αυτωι·
 κ' μη αποσληθς μοι περ αυτη, οτι εκ εισα-
 κωσμαι συ.

que alienarum rerum appetitores, & adulte-
 ri; odiosa enim & execrabilia Deo sunt ho-
 rum sacrificia: immo etiam qui viduam af-
 fligunt, & pupillum opprimunt, & qui car-
 ceres implent innocentibus, aut famulos suos
 dure accipiunt, & trahunt, id est, qui ver-
 beribus, aut fame afficiunt, aut crudeli fer-
 vilitate premunt: aut qui civitates totas popu-
 lantur: sint tibi, episcope, execrabiles horum
 oblationes. Vitabis etiam falsarios, & rheto-
 res, qui injuriæ patrocinium suscipiunt, ^{injuria.}
 tunc eos, qui idola faciunt: fures, & publi-
 canos injustos, & qui fraudulenter laudes de-
 primunt: & qui in mensuris alios fraudant;
 item militem sycophantam non contentum
 suis stipendiis, sed potius vexantem, & con-
 cutientem pauperes: deinde homicidam, car-
 nificem, præterea judicem iniquum, rerum
 dilapidatorem, insidiatorem hominum, dpo-
 rarium nefandorum, ebrium, blasphemum,
 cinædum, feneratorum, quemlibet denique
 sceleratum, & cum Dei sententiâ ac volun-
 tate pugnantem: ait enim scriptura, hujus-
 modi omnes esse apud Deum execrabiles,
 a quibus qui oblationes accipiunt, & inde
 viduas, & pupillos alunt, rei fient in judicio
 Dei. Sicut ille in libris regum propheta A-
 donias, qui quia Deo non obedivit, cum
 panem comedit, & aquam bibit, ubi domi-
 nus propter impietatem Hieroboam edere,
 & bibere vetuerat, a leone disceptus est.
 Panis enim, qui ex labore viduis ac pupil-
 lis suppeditatur, melior est, quamvis modi-
 cus sit, & parvus, quam qui ex iniquitate,
 & fraudulentia, quamvis copiosus, & elabo-
 ratus: ait enim scriptura, melius est modicum ^{psal. 56.}
 iusto, quam multa divitia peccatorum. Quod
 si vidua victu ab impiis accepto, &atura
 pro eis deprecabitur, non exaudietur,
 quoniam Deus, cui corda patent, cum ju-
 dicio de impiis pronunciauit, si steterint Moy-
 ses, & Samuel ante faciem meam pro ipsis, non
 exaudiam eos: & tu ne ores pro populo hoc, &
 ne roges, ut misericordiam eis tribuam, & ne
 accedas ad me ad precandum pro eis, quia non
 exaudiam te.

Οτι τ' αναξιων καρποφορμαι, εως αν ωσι τωι τοι·
 ε μονον εκ εχλεινται Θεον, αλλ εκ τ' ου ανα-
 τίων κινωσιν προς αγαπακτησων.

Quod oblationes eorum, qui non sunt digni, ut
 offerant, non solum non placent Deum,
 sed potius iram ejus provocant.

Κ Ε Φ Α Λ. 5.

C A P U T V L

ΟΥ μωι δε, αλλα κ' οι εν αμαρτιας θυ-
 μωι, κ' μη μετανοητες, ε μονον εκ ει-
 σακωθουσινται προσδχόμενοι, αλλα κ' τωι Θεω
 παραξινωσιν υπομιμησικοντες αυτων τ' εαυτη μο-
 χθνημα· περιεσαθε εν τωις τωιαις διακονιας·
 ωσ αλλαγμα κινωσ· και μιδωμα πορνης· εκά-
 τερα γαρ τωις νομοις απηγορευται· οπε γαρ Ε-
 λιασαι· τα παρα τω Αζαηλ κομοδωσπι εδι-
 ξασ, οπε Αχιας τι παρα τω Γεροβοαμ· ει δε
 οι τω Θεω προσφωται τα παρα τ' ου ασειβων ε προσ-
 σικαστω ζωια, δικαιον μητε υμας ω επισκοποι·
 αλλα κ' Σιμων ο μαγ· εμοι Πέτρω κ' Ιωάννη
 χρηματη προσκεκωτων επειραστω πτωτων ατιμη-
 τον χαρην ληψομαι· απερ μη προσηκαμενοι, α-
 ραις αιωνιοις αυτων εδωσαμεθα· οτι τωι δωρεαν
 τω Θεω εκ δωροκ τ' η προς Θεον, αλλα χρημα-
 τωι.

Quin potius qui deliquerunt, & eos non
 poenitet delictorum suorum, non solum
 non exaudientur, cum precationem faciant,
 sed magis Deum irritabunt dantes ei recor-
 dationem improbitatis suæ. Prohibete igitur
 hujusmodi ministeria oblationum, quæ sunt
 tanquam *commutatio canis, & merces prosti-*
bulis, utrumque enim legibus vetitum est:
 nec enim Elizæus dona ab Azæle allata ac-
 cepit, nec Achias a Hieroboam. Quod si pro-
 phetæ Dei, dona impiorum non acceperunt,
 æquum est, ut neque vos, episcopi, accipiatis:
 immo Simon magus oblata pecunia mihi Pe-
 tro & Joanni conabatur mercari gratiam,
 quæ pretio æstimari non potest, qua quidem
 pecunia non accepta, sempiterna illum male-
 dictione constriximus, quoniam donum Dei
 non benevolentia in Deum, sed pecuniæ
 permutatione comparare cogitavit. Cavete
 ergo

κινδαι κελδων· ἢ γὰρ τῆ φύσει φάυλα τὰ προσφε-
 ρομῆμα, ἀλλὰ τῆ γνώμῃ ἢ προσκομιζόντων αὐτά·
 τῆτο δὲ προσάσιν μὲν ἐπὶ τῆ μὴ ἀποσρέφειν τὴς πλη-
 σάζοντος ἡμῖν· εἰδοτες κὲ τὴν σωτηρίαν πολλοῖς
 ἐπιφελῶ τῆς ἀσβεστο γρηγοῦναι τὴν πρὸς τῆς δε-
 βεῖς· ἐπιβλαστῶ δὲ μόλις τὴν κατὰ τὴν θρησκείαν
 κοινωνίαν· ταῦτα μὲν ἐν ἐπιποσῶτον ἀγαπητοὶ εἰρηθῶ
 ἡμῖν πρὸς ἀσφαλείαν ὑμῶν.

Περὶ γονέων καὶ παίδων.

Κ Ε Φ Α Λ. ι.

Οἱ μὲν τοὶ πατέρες παιδεύετε τὰ τέκνα ὑμῶν ἐν
 κυρίῳ, ἐκτρέφοντες αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοθε-
 σία κυρίου· καὶ διδάσκετε αὐτοὺς ἐπιτηδεῖς καὶ ἁρμο-
 ζουσας τῷ λόγῳ τέχνας· ἵνα μὴ δεσθῆ τῆς διαμερίας
 ἐριμιάσανται καὶ ἀνεπιτήμηται ὑπὸ τῆς γονέων με-
 νατα, ὅπως ὥρας ἀνεσῶς τυχόντι, ἀφλυγιάσωσι τῶ
 χαλῶ· διὸ μὴ ἀλαβείθε αὐτοῖς ἐπιπλήσσειν σωφρο-
 νίζοντες αὐτοὺς μὲν ἐμβελθεας· ἢ γὰρ ἀποκτενεῖτε
 αὐτοὺς παιδεύοντες· μάλλον δὲ σώσετε αὐτοὺς· καθὼς
 πᾶς καὶ ὁ Σολομὼν ἐν τῇ σοφίᾳ φησὶ· παιδεύ-
 οὺσθε τὸν υἱὸν καὶ ἀναπαύσει σε, ἔτι γὰρ ἔσαι σοὶ εὐελπίς·
 σὺ μὲν γὰρ ῥάβδῳ πατάξεις αὐτὸν, τὴν δὲ ψυχῶν
 αὐτοῦ ῥοσθὴ ἐκ θανάτου· καὶ πάλιν λέγει ὁ αὐτὸς ἔτι·
 ὅς φεθῆται τῆς ἐαυτοῦ βακτηρίας, μισεῖ τὸν ἐαυτοῦ
 υἱὸν· καὶ ἐξῆς· κλάσον τὰς πλάρας αὐτοῦ, ὡς ἐστὶ
 ἄνθρωπος, μηποτε σκληρομυθῆς ἀπειθήσῃ· ὅς φεθ-
 δεῖται ἐν παραινέει καὶ σωφρονίζειν τὸν ἐαυτοῦ υἱὸν, μι-
 σεῖ τὸν ἴδιον παῖδα· ἐκδιδάσκετε ἐν ὑμῶν τὰ τέκνα τὸν
 λόγον κυρίου· σύφετε δὲ αὐτοῖς· καὶ δαίνοις· καὶ ποιῆ-
 τε ὑποτακτικά, ἀπὸ βρέφους διδάσκοντες αὐτοὺς ἱερά
 γράμματα, ἡμέτερα τε καὶ θεῖα· καὶ πᾶσαν γρα-
 φὴν θεῖαν παραδίδοντες, μὴ δίδοντες ἀνεσιν αὐ-
 τοῖς, κατεξουσιάζειν ὑμῶν παρὰ τὴν ὑμέτεραν γνώ-
 μιν· μὲν ὁμολίαν εἰς συμπόσιν μὴ ἔδοντες αὐ-
 τοῖς συμβαλλεν. ἔτι γὰρ εἰς ἀπειθήν ἐκτρέφον-
 ται· καὶ εἰς πορνείαν πειπεσόνται· καὶ εἰάν παρὰ
 τὴν ἡμῶν γονέων ἀμελείαν τῆτο πάθωσιν, εὐχοί
 ἡμῶν ψυχῶν αὐτῶν οἱ ἡμετέρας ὑπάρξουσιν· εἰ γὰρ
 τῆ ἡμῶν γενναίων ἡδυμῖα σιωπῆσιν ἀκολάστοις,
 οἱ παῖδες ἀμαρτήσαντες ἐκ αὐτοῦ μόνοι κολαση-
 σονται· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ αὐτῶν οἱ γονεῖς αὐτῶν κει-
 θήσονται· δεσθῆ τῆτο σπυδαζετε ὥρα γάμου ζα-
 γηγῆσαι καὶ σωμαλλασσεν αὐτοὺς, ἵνα μὴ τῆς ἡλι-
 κίας ἐν τῇ ἀκμῇ ζήσῃ, εἴθι πορνόκοπα ἀποβῆ·
 καὶ ἡμῖς ἀσπαιτηθῆσθε τὸν λόγον ἐν τῇ ἡμέρᾳ
 τῆς κρίσεως ὑπὸ κυρίου τοῦ Θεοῦ.

Περὶ οἰκεῖσθ καὶ δεσποτῶ.

Κ Ε Φ Α Λ. ια.

Περὶ δὲ οἰκεῖσθ τί ἀν ἐποιεῖν πλεον, ἢ ὅτι καὶ
 ὁ δῆλος εὐνοίαν εἰσφέρειτω πρὸς τὸν δεσπότην
 μὲν φόβῳ Θεοῦ, καὶ ἀσεβῆς, καὶ τῆς ὑπάρχει·
 ἀκετι μὲν τοῖς ὁμόνοίαν κατὰ τὴν θρησκείαν· καὶ ὁ δε-
 σπότης ἀγαπάτω τὸν οἰκέτην· καὶ διαφορὸς ἢ, τὸ
 ἴσον κενεῖτω, ἢ καθὼ ἀνθρώπος ὑπάρχει· ὁ δὲ πρὸν
 ἔχων δεσπότην σωζομένης αὐτοῦ τῆς κείας ἀγαπάτω.
 ὡς δεσπότην· καὶ ὡς ἁμόμοισον· καὶ ὡς πατέρα· μὴ
 ὡς ὀφθαλμοδουλῶ· ἀλλ' ὡς φιλοδέσποτος· εἰδὼς
 ὅτι ὁ Θεὸς αὐτῶ τὴν μιθαρποσίαν ἀποτίσει τῆς

Concil. General. Tom. I.

Abet consumi: non enim ista, quæ offerun-
 tur, natura, sed propter animum eorum, qui
 dant, vitiosa sunt. Hoc vero præcipimus, ut
 eos, qui ad nos accedunt, non avertamus,
 cum sciamus sæpenumero profuisse impiis con-
 gressum cum piis, nocere autem piis solam
 communionem religionis cum illis: atque hæc
 quidem hæcenus, carissimi, ad cautionem ve-
 stram dicta sunt

De parentibus & filiis.

CAPUT X.

AC etiam vos, patres, erudite filios vestros
 in domino, educantes eos in disciplina,
 & monitis domini, eosque artes idoneas, &
 verbo domini congruentes docete; ne copia
 & opportunitate temporis fradis habentis, &
 a parentibus non objurgati, ab nonestate &
 virtute deflectant, ante tempus idoneum re-
 laxati. Quamobrem ne vereamini increpare
 eos, & asperere castigare, non enim interfi-
 cietis eos castigando, immo servabitis, sicut
 Salomon ait in Sapientia: Castiga filium tuum,
 & dabit tibi requiem: Sic enim faciet tibi bo-
 nam sui expectationem: nam tu eum quidem
 virga cades, animam vero ejus a morte eri-
 pies: & rursus idem, qui parcat bacillo suo,
 filium suum odit: & in eandem sententiam,
 tunde latera ejus, dum puer est, nequando ob-
 durefcens non obediat tibi. Qui ergo filium
 suum monere, & castigare desinit, idem fi-
 lium suum odit. Docete itaque filios vestros
 verbum domini, & verberibus, ac fustibus
 comprimate, & facite, ut sint subjeeti. Do-
 cete eos a pueritia literas sacras, & vestras,
 & divinas, omnemque divinam scripturam eis
 tradite, neque eis remissio ac relaxatio a vo-
 bis fiat, ne contingat, ut præter voluntatem
 vestram, potestatem, & licentiam in vos su-
 mant. Ne permittatis eis conferre nummos
 in convivium cum æqualibus, sic enim ad
 immoderationem deflectent, & in scortatio-
 nem decident: quæ quidem si incuria paren-
 tum evenerint, iidem erunt de animis filio-
 rum suorum rei. Etenim si filii pigritia pa-
 rentum cum intemperantibus consuetudinem
 habent, cum deliquerint, non ipsi solum
 punientur, sed parentes quoque propter eos
 judicabuntur; idcirco date operam, ut tem-
 pore ad conjugium maturo eos matrimonio
 jungatis, ne in ipso flore, ætate fervescente,
 us moribus evadant, ut se dedant meretrici-
 bus, & a vobis ratio in die judicii a domino
 Deo reposcatur.

De famulis, & dominis.

CAPUT XI.

DE famulis vero quid amplius dicamus,
 quam quod servus habeat benevolen-
 tiam erga dominum cum timore Dei, quan-
 vis sit impius, quamvis sit improbus, non
 tamen cum eo de religione contentiat. Item
 dominus servos diligat, & quamvis præstet
 eis, judicet tamen esse æqualitatem, vel qua-
 tenus homo est. Qui autem habet dominum
 Christianum, salvo dominatu, diligat eum,
 tum ut dominum, tum ut fidei confortem,
 & ut patrem, non sicut servus ad oculum
 serviens, sed sicut dominum amans, ut qui

sciat

Quid ii
 exemplari
 Terri

403

sciat mercedem famulatus sui a Deo sibi solvendam esse. Similiter dominus, qui Christianum famulum habet, salvo famulatu, diligat eum tanquam filium, & tanquam fratrem propter fidei communionem.

In quibus oporteat subiectos esse potestatibus secularibus.

CAPUT XII.

Estote subiecti omni regi, & potestati, in iis quae Deo placent, tanquam ministris Dei, & impiorum vindicibus, & ultoribus, exhibete eis omnem metum debitum, omne vectigal, omne tributum, omnem honorem, dationem, censum: haec enim est Dei lex, nemini quicquam debere praeter amicitiae foedus, quod Deus per Christum sanxit.

De virginibus.

CAPUT VIII.

De virginitate vero mandatum non accepimus, quare hanc rem potestati cuiusque voluntatis permittimus, ut vovimus. Illud modicum monemus, ne quid facile & leviter promittatur, siquidem Salomon ait, non esse votum, quod factum non reddere. Sit igitur haec virgo sancta corpore, & anima, ut templum Dei, ut domus Christi, ut Spiritus sancti domicilium. Debet enim quae virginitatis votum fecit, exercendo quae voto digna sunt, demonstrare veram esse promissionem suam studio pietatis factam, & non ad vituperandum coniugium. Esto praeterea non vaga, non intempestive deambulans, non duplici animo, sed honesta, continentis, temperata, pudica, & tunc conserpens multorum & eorum maxime, qui sunt inhonesti.

LIBER QUINTUS,

De Martyribus.

Quod nos, qui propter Christum ab infidelibus afflicti sumus, sciamus est, ut fideles praebent, quae eius sunt secundum constitutionem domini.

CAPUT I.

Si quis Christianus propter nomen Christi, & fidem in eum, ac caritatem, ad ludum, aut ad bestias, aut ad metalla, ab impiis damnatur, ne eum despiciatis, quin potius mitite et ex labore ac sudore vestro ad vitam, & ad solvendum mercedem militibus, ut ab eis allevetur, & curetur, ut quantum in vobis sit, beatus frater vester non pereat. Qui enim propter nomen domini Dei vult damnatus esse, hic est sanctus martyr, pater domini, filius altissimi, receptaculum Spiritus sancti, per quem illuminationem gloriae evangelii singuli fideles accipiunt, eum digni habiti sunt immortalitatis, & testimonio passionum eius, ac societate sanguinis ipsius, ut conformarentur morti Christi in adoptionem. Ob hanc igitur

Αἰσθησίας ὡσαύτως καὶ ὁ κλεισθὸς ὁ πιστὸν ἔχων οἰκέτω σωζομένης αὐτοῦ τῆς θεραπείας, ἀγαπᾶτω ὡς υἱὸν, ἢ ὡς ἀδελφόν, ὅσα τῶν τῆς πίστεως κοινωνίαν.

Εἰν τίσιν ὑποτάσσεται χρὴ πῖς κοσμικοῖς ἀρχασι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Πᾶση βασιλείᾳ καὶ ἀρχῇ ὑποτάγητε ἐν οἷς ἀρέσκει Θεῷ, ὡς ἑταίροις καὶ ἱερῶν ἀποβάν τιμαροῖς. πάντι φοβὸν τὸν οὐρανοῦ καὶ αὐτοῖς ἀποπληρώσατε. πᾶσαν εἰς φόρον. πᾶν πῖλος. πᾶσαν τιμὴν. δόσιν. κλύσον. Θεῷ γὰρ τὸ το διαπύγμα μηδὲν τι χρεώσεται εἰ μὴ τὸ τῆς φιλίας σύμβολον, ὃ ὁ Θεὸς διετίξατο δια Χριστοῦ.

Περί παρθένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Περί δὲ παρθένιας ἐπιπλήξαι ἐλαχιστοῦ τῆ δι' ἱερῶν βολομένων ἕξτια τὸ ἐπιβεπομένως ἀγλιῦ. ἐκεῖο μὲν οὐκ αὐτοῖς παραποιεῖται, μὴ ποσχεύσεται ἐπαγγελιαδοται, ἐπίστηρ ὁ Σολομών ἐστὶ. ἀγαθοῖ το μὴ εἶχθαι, ἢ το εἶχθαι καὶ μὴ ἀποδοταί. ἢ παρθένιας εἰ αὐτῆ εἶσω ἀγία σώματι καὶ ψυχῇ ὡς οἶκος Θεοῦ. ὡς οἶκος Χριστοῦ. ὡς πνεύματος ἀγίου κατοικησίον. διὰ γὰρ τῶν ἐπαγγελιαδομένων, ἀγία τῆς ἐπαγγελίας ἔργα διασώσασθαι, δεκτικὴν, τὸ ἐπαγγέλιμα αὐτῆς, ὅτι εἰν ἀλλοθί, καὶ διὰ ἁλλοθιθερίας, ἢ κατὰ διαβολὴν γαμν ἡρωμένων. εἶσω δὲ μὴ ῥιμβίας. μὲν ἀκηροποιεπάτητος. μὴ εἰγναμος. ἀλλὰ σιμῆ. ἔγκριτος. σωφρων. ἀγνή. φθόγσσα τῶν ἱερῶν πολλῶν σιωπηρίας, καὶ μαλίστα ἱερῶν ἀσέμιων.

D BIBLION ΠΕΜΠΤΟΝ

Περί Μαρτύρων.

Ὅτι πῖς διὰ Χριστὸν ἐλιβομβοῖς παρὰ ἀπίστων δισσην πῖς πίοις τὴ δέοντι παρέχεν κατὰ τῶν τῶ κλεισθὸν διάταξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

Εἰ τις Χριστιανὸς διὰ τὸ ὄνομα τῶ Χριστοῦ καὶ τῶν εἰς τὸν Θεὸν ἀγάπῃ καὶ πίστιν κατεκείθη ὑπὸ ἀσθεῶν ἐσλῶδον, ἢ σπείρα, ἢ μέταλλον, μὴ παρῆλπε αὐτὸν, ἀλλ' ἐκ τῶ κόπων καὶ ἐκ τῶ ἰδρώτος ἰμῶν πειψατε αὐτὸ εἰς διαφόρῃ αὐτῶ εἰς μισθαποδοταί. ἢ σπαιτωῖ. ἢ εἰλαφουθῆ καὶ ἐπιμειλείας καὶ ἢ ἴστον τὸ ἐφ' αὐτῶ, μὴ ἐλιθῆται ὁ μακαρίου ἀδελφὸς ἰμῶν. ὁ γὰρ διὰ τὸ ὄνομα κλεισθὸν τῶ Θεοῦ κατεδικαζομένης, ὅτος μάρτυς ἀγιος. ἀδελφοῦ τῶ κλεισθὸν τῶ ψίψα. δοχεῖο τῶ ἀγίου πνεύματος. διὰ καὶ τὸν σπαισμοῦ τῶ δέξῃ τὸ ἀγίου ἀγγελια εἰλαβὸν. ἕκαστος ἱερῶν πίοτων ἐν τῶ κατεκείτω τῶ ἀσθάρτου σφαινα, καὶ τῶ μαρτυρίας ἱερῶν παθημάτων αὐτῶ καὶ τῶς κοινωνίας τῶ αἵματι, αὐτῶ, συμμορφωθῆται τῶ θανάτῳ τῶ Χριστοῦ υἱοσίσια.

Θεσίαν· τότε ὅν σέβω πάντες οἱ πιστοὶ διὰ τὸ ἐπισκοπεῖν ὑμῶν ἐκ τῆς ὑπαρχόντων ὑμῶν καὶ ἐκ τῆς κοίτης διακομισατέ τοῖς ἀγίοις· εἰ δὲ ἔχεις τὴν ἡμέραν, Ἐμεμπασ τὸ, ἐκπέτατο τοῖς ἀγίοις· εἰ δὲ τις ἐν περιστάσει ὑπαρχεῖ, καὶ πλείοντι κατὰ ἀναλογίαν τῆς δυναμῆος αὐτῆ διακομίστω αὐτοῖς· εἰ δὲ καὶ οἱ ὅστε ἐστὶν ἀπαρτὶ τῶν βίων αὐτῶν ἀποδομῆος, ῥῖσα θάαι αὐτὸς ἐκ τῆς δεσποτικῆς μακάρως ἐστὶν καὶ φίλος τῶ Χριστοῦ· εἰ γὰρ οὐκ ὑπαρχόντων πτωχοῖ, δὸς, τέλος μὲ τὴν πειρῆσθαι θάαι γινώπτι, πολλῶ μᾶλλον ὁ ὑπὲρ μαρτυρῶν· ὁ γὰρ τοῖς τοῖς, ἀξίος Θεοῦ ὑπαρχῶς πληρώσει τὸ θέλημα αὐτῶ χορηγῆσας ἐκείνοις, οἱ τοῖς αὐτῶ ὠμολογησαν ἐν ἁγίῳ ἑθῶν καὶ βασιλείῶν, ὡς ἔτε Ἰσραὴλ, πειρῶν ὁ κείνος ἀπὸ φησὶν λέγων, ὅς ἀν ὁμολογησὶ ἐν αὐτῶ ἐμπαροδῶ πῶν ἀνθρώπων, ὁμολογησὶ καὶ ὡς ἐν αὐτῶ ἐμπαροδῶ τῶ πατρὸς μου· καὶ εἰ τοῖς τοῖς ὡς ἐκ τῶ Χριστοῦ ἐπὶ τῶ πατρὸς αὐτῶ μαρτυρεῖσθαι, ἡμεῖς ἔκ ὀφείλουτε ἐπαίχουσθαι ἀπὸ αὐτῶ σὺ τοῖς φυλακῆς· τῶ γὰρ ποισαπὼν ὑμῶν, μαρτυρεῖσθαι ὑμῶν λογιθῆσεται· ὅτι ἐκείνοις μὲν πειρῶ τὸ μαρτυρεῖσθαι ὑμῶν ἐπὶ τῶ πρὸς προθυμία, καὶ κοινωνίῳ τῆς ἀθλητικῆς αὐτῶ· λέγει γὰρ πρὸ οὐκ ἐκείνος τοῖς τοῖς φασκῶν, δεῦτε οἱ Διορημῶν τῶ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοῖμασθαι ὑμῶν βασιλείαν ἀπὸ κατὰ βολῆς κόσμου· ἐπεισασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με· ἔξωός ἤμην, καὶ συνήγαγετέ με· γυμνός, καὶ περιβαλετέ με· ἀδελφῶς ἤμην, καὶ ἐπεσκεψαστέ με· ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἦλθετέ πρὸς με· τότε ἀποκλειθῆσονται αὐτῶ οἱ δικαιοὶ λέγοντες, κύριε πότε σε ἰδομεν πενῶντι, ἐν φυλακῇ, ἢ ἐδίψῳτι, καὶ ἐποτίσαμεν, ὅπτε δε σε ἰδομεν γυμνόν, καὶ περιβαλομεν; ὁ ἀδελφῶν, καὶ ἐπεσκεψαστέ με; πότε δε σε ἰδομεν ἔξωόν, καὶ συνήγαγομεν; ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἦλθομεν πρὸς σε; καὶ ἀποκλειθῆς ἐρεῖ αὐτοῖς· ἐφ ὅσον ἐποίησατε ἐπὶ τῶν ἡδὲ ἀδελφῶν μου ἡδὲ ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε καὶ ἀπελθῆσονται ὅτι εἰς ζωὴν αἰώνιον· τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἔξω ὄντων· πορθεῖτε ἀπ ἑμῶ οἱ κατηραμῶντες εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοῖμασθαι πῶ διαβολῶ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτῶ· ἐπεισασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με· ἔξωός ἤμην, καὶ ὁ συνήγαγετέ με· γυμνός, καὶ ὁ περιβαλετέ με· ἀδελφῶς καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ ἐπεσκεψαστέ με· τότε ἀποκλειθῆσονται καὶ αὐτοὶ λέγοντες· κύριε πότε σε ἰδομεν πενῶντι ἢ ἐδίψῳτι ἢ ἔξωόν ἢ ἐν φυλακῇ; καὶ ὁ δικονομήσασοι σοι, τότε ἀποκλειθῆσεται καὶ αὐτοῖς λέγων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἐφ ὅσον ἔκ ἐποίησατε ἐπὶ τῶν ἡδὲ ἐλαχίστων, ὁ δὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε, καὶ ἀπελθῆσονται ὅτι εἰς κόλασιν αἰώνιον.

Acautam omnes ndeles ex iis bonis, que habetis, aut ex labore ministrare sanctis per episcopum vestrum. Sin vero aliquis non habet, jejuret, & cibum ejus diei partitus destinet sanctis. Qui autem opulentus, & copiosus fuerit, plus etiam proportionem facultatum suarum eisdem suppeditet. Si vero potest, rebus suis omnibus divenditis, ex custodia eripere, beatus & amicus Christi erit. Etenim si is, qui bona sua indigentibus largitur, perfectus est post cognitionem de divinis, erit profecto multo perfectior, qui pro redimendis martyribus hoc fecerit: hujusmodi enim frater, qui se praebeat Deo dignum, satisfaciens voluntati ejus suppeditando eis, qui illum confessi sunt coram Gentibus, & regibus, & filius Israel, de quibus dominus pronuntiavit dicens: Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in caelis est. Quod si tales sunt, ut eis Christus testimonium coram pater tribuat, non debet pudere vos ire ad eorum carceres: hoc enim si feceritis, vobis vice martyrii habebitur, quod illi quidem re ipsa martyrium subierunt experiendo; vos vero aliter, nempe voluntate prompta, tanquam facti socii certaminis illorum. Talibus enim ait dominus, Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi: Esurivi, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi potum: hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me, infirmus eram, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me. Tunc respondebunt illi dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, & pavimus, aut sitientem, & potavimus, aut nudum & operuimus, & in carcere, & venimus ad te? Tunc respondebit eis dicens, amen dico vobis, quatenus fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis, & ibunt bi in vitam aeternam: tunc dicet & iis qui sunt ad sinistram, recedite a me in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus: Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare: sitivi & non dedistis mihi bibere: hospes eram, & non collegistis me: nudus eram, & non operuistis me: infirmus eram, & non visitastis me. Tunc respondebunt & ipsi dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministravimus tibi? Tunc respondebit & ipse dicens, amen dico vobis, quatenus non fecistis uni ex his minimis, neque mihi fecistis, & ibunt bi in supplicium aeternum.

Ὅτι φάσκον τῆς πρὸς τῆς ψαδὰ ἀδελφῶν συνειστικῶς ὅταν ἐκμετῶσι τῆ φαυλοτητι.

Quod fugienda sit falsorum fratrum consuetudo, dum in nequitia perseverant.

Κ Ε Φ Α Λ . β . Ε C A P U T II.

Εἰδὲ τις ἀδελφὸν λέγων αὐτὸν εἶναι, ἀπατηθεὶς ὑπὸ τῶ πονηρῶ κακοποιῶν, καὶ ἐλεχθεὶς κατὰ κλειθῆ θανάτω ὡς μοιχός, ἢ φονδῆς, χωρὶς δὲ ἀπ αὐτῶ, ἵνα ἦτε ἄστυλοι· καὶ μή τις ὑμῶν ὡς κοινωνός τῶ μύσους ὑποπτεθῆ ἢ κατὰ χεῖρας βλασφημίαν, ὡς πάλιν Χριστιανῶν χειρῶν ἐπὶ τοῖς παρὰ νόμοις ἐργαῖοι· διὸ μακρὰν ἀπ αὐτῶ χωρεῖτε· τοῖς μὲν τοῖς διὰ Χριστοῦ κατ ἐπίστασιν πρὸς ἀπὸ ἀσεβῶν συσχλησόμενοι εἰς φυλακὴν ἢ πρὸς θάνατον ἐκδιδόμενοι, ἢ

SI quis vero, qui se alioqui fratrem esse dicit, a diabolo deceptus malecium committat, ac convictus capite damnetur ut adulter, aut homicida, vitate eum, ut involati servemini, & ne quis vestrum suspectus sit de communionem, ac societate flagiti & infamiam aspergat, quasi omnes Christiani sceleribus & flagitiis delecentur: quamobrem procul ab eis recedite. Iis tamen, qui per calumniam, propter Christum in carcerem

407

inclusi sunt. aut morti additi, aut vinculis...

Matth. 5.

Quod afflictiis propter Christum oportet opem...

CAPUT III.

Atque etiam eos, quos impii propter Christum insequuntur...

Matth.

Joan. 15.

Matth. 10.

Joan. 16. Matth. 10.

Quod horrendum, & mortiferum sit, negare Christum...

CAPUT IV.

Qui vero se Christi esse negaverit, ut non sit hominibus odio...

Matth. 10.

Matth. 10. 16.

απος δεσμα, κ ελευαν, πασησ παθησων...

Οτι τις δια Χριστου πορθησους χρη χειρα οφ...

B

Κ Ε Φ Α Λ Α γ.

Και τους διωκομενους δε δια την πισιν, κ πολιν...

Οτι φοβητιν κ ολιθεσιν το αρνησθαι Χριστον...

D

Κ Ε Φ Α Λ Α δ.

Ο δε αρνησμενος εαυτων Χριστου ειναι δια το μη...

410

Matth. 24.

Matth. 23. 23. 24. 25. Luc. 12.

Luc. 6.

Joan. 13.

Luc. 22.

Matth. 23.

negatione nostra suspicionem dederimus, esse doctrinam erroris veritatem, quas a nobis aliquando gloriose predicata fuerit. Quocirca neque prompti sumus ad obijciendum nos periculis. Dominus enim dixit, *orate, ne intretis in tentationem, Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*. Neque rursus si inciderimus, metu confessionem maculemus, ac dedecoremus: si enim qui spem suam negavit, quae est Jesus filius Dei, a brevi morte liberetur, cras vero in lecto in morbum celerrimum incidat ventris, aut stomachi, aut capitis, vel in aliquam aegritudinem infanabilem, ut tabi, vel cancri, vel apostematis, vel intestini, vel aquae intercutis, vel coli, & celeriter extremum aeternum peragat, & ex vita migret, nonne huius vitae bona amisit, & ex illis caelestibus deciderit? immo vero aeternum supplicium subierit profectus ad tenebras exteriores, ubi gemitus, & stridor dentium. At vero qui martyrio habitus est dignus, is laetitiam in domino percipiat, quod tantam coronam adeptus sit, & quod propter confessionem ex hac vita exeat; & si catechumenus sit, recedat ad Deum laetus; cruciatus enim, quo est propter Deum affectus, erit ei verior baptismus, quod is quidem experientia ipsa mortis commoritur Christo, reliqui vero mystica representatione: laetetur ergo, quod magistrum imitatur, siquidem iustum est, *ut sit unusquisque professor, sicut magister suus*: at magister propter nos verberatus est, blasphemias, & probra magna tolerantia pertulit, sputis aspersus est, colaphis & alapis & post verbera cruci affixus, aceto & felle potatus, & consummatis omnibus quae scripta erant, dixit Deo, & patri, *in manus tuas commendo spiritum meum*. Quamobrem qui optat esse illius discipulus, emuletur illius certamina, imitetur illius patientiam, ut qui sciat, erit igne ab hominibus torreatur, nihil se tamen incommodi passurum, sicut illi tres pueri, aut si quid patiatur, mercedem, & immortalam requiem a Deo accepturum, cui credit uni, & soli vero Deo, & patri per Christum inagnum pontificem, & redemptorem animarum, & certaminum remuneratorem, cui gloria in saecula, Amen.

De resurrectione varia demonstrationes, & de Sibylla, & quid Stoici de Phoenice ave.

CAPUT VI.

IPSE enim nos excitabit a mortuis Deus omnipotens per Dominum nostrum Jesum Christum filium suum secundum promissionem suam certissimam: excitabit, inquam, nos cum ceteris omnibus, quicumque a primordio saeculi mortui sunt, tales quales modo sumus, & in hac ipsa forma, qua nunc consistimus, ita ut nihil mutilum aut mancum habeamus, aut corruptum, siquidem incorrupti, & integri resurgemus. Sive enim in mari interierimus, sive per terram dispersi ac disiecti, sive a bestiis, vel avibus discepti fuerimus, excitabit nos sua potentia, quia univrsam manu Dei continetur, *capillus, inquit, de capite vestro non peribit*. Quare his verbis nos admonet, *in patientia vestra possidebitis animas vestras*: De resurre-

Luc. 21.

Matth.

Α ψαίδιον· λίγει γάρ ο κλέος, προσελχόμεν μὴ ἐμπιστῆν εἰς περιεσμένον· τὸ μὴ πνεῦμα προσδύμενον· ἢ δὲ σὰρξ ἀδελφῆς· μηδὲ μὴ ἐμπιστῆντες δουλία καταγχιωμῶν τῶν ἰμολογίων· εἰ γὰρ ἀποστρέψω τις τὴν εἰσαυτῷ ἐλπίδα, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Θεοῦ υἱός, ἀπολυθῆ τῶν προσκαίρου θανάτου, αὐτὸν δ' εἰσὶ κλίτης νόσω περιεσμένη ἐξυπῆτη, καλίας, ἢ γομφίου, ἢ κεφαλῆς, ἢ τῆν πλάτην τῆς ἀνάτης, σπληνός, ἢ γογγραίνης, ἢ ἀποσάκτως, ἢ ἰλεῦ, ἢ ἰδίου, ἢ κέλου, ταχέως περὶσθῆται τὴν καταστροφὴν καὶ τοῦ ζῆν ὑπεξέλθῃ, ὡχί καὶ τῆς ἐν ταῦθα ἐσπρήθη, καὶ τῆς αἰωνίου ἐκπίπτωσι· μᾶλλον δὲ τῆς αἰδίου κολάσεως ἐστὶς κατὶς τὴν παράδεισιν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, αὐτὸ κλαυθμῶς καὶ ὁ βρυγμῶς τῆς ἐδῶτων; ὁ δὲ ἀξιώσεως μαρτυρίου χαίρων τῶν ἐν κλέω γαράν ὡς τῆς ἀπολύσεως ἐπιτηγῶν ἐσπρήτου καὶ δὲ ἰμολογίας ποιούμενος τῆν ἐξέδον τοῦ βίου, καὶ καταγχιωμῶν ἢ, αὐτός ἀπίτω· τὸ γὰρ πάθος τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ εἶσαι αὐτῆς γνησιώτερον βάπτισμα· ὅτι αὐτὸς μὴ πέφα συναποθνήσκει τὸ κλέω, οἱ δὲ λοιποὶ, τύτῃ χαίροντες αὐτῷ μμῆμῶς τὴν διδασκαλον· ἐπειδὴ καὶ ἀποστέταται, κατηρητισμῶν ἐσω πᾶς, ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτῷ· ὁ δὲ διδάσκαλος αὐτῷ καὶ ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ κύριος δι' ἡμᾶς ἐσπρήθη, βλασφημίας ὑπέμενει καὶ ὀνειδισμῶς μακροθύμως, στυγνῶς, ἐκολαφίθη, ἐβραχίθη, σαυρῆ μὲν τὸ μαστιχθῆναι ἀποσπλήθη, ὄχος καὶ χολῆν ἐποτίθη, τελειώσας πάντα τὰ γογγραμῆρα, εἶπε τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, εἰς χεῖρας σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου· διὸ καὶ ὁ ἀρχόμενος ἐκένου μαθητῆς εἶσαι, ζήλοισι τῶς αὐτῷ ἀγῶνας· μμῆμῶς τὴν ὑπομονὴν, γνησιῶν ὅτι καὶ ἐν κλέω ἐπὶ ἀνθρώπων κατῶ, αὐτὸς περὶ σῆται, ὡς οἱ ἔχεις παῖδες· ἢ εἰ καὶ πᾶσι τῶ μισθὸν παρὰ κλέου λάβῃται, πειθῶν τῶ σῆ καὶ μόνῃ ἀληθινῷ Θεῷ καὶ πατρὶ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως καὶ λυτῶ τῆς ψυχῶν, καὶ μισθοδοτῆ τῆς ἀθλων· ἢ ἡ δόξα εἰς τῶς αἰῶνας ἀμήν.

Περὶ ἀνάστασις ἀποδείξεις διαφοροὶ· περὶ Σιβύλλης, ἔτι οἱ Στωικοὶ περὶ τῶ φοίνικος τῶ ὀρνέυ.

Κ Ε Φ Α Λ ε.

Α Τὸς γὰρ ἡμᾶς ἰγερῆ ὁ παντοκράτωρ Θεὸς διὰ τῶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτῷ τὴν ἀψάδῃ· καὶ ἀνάσσει ἡμᾶς σὺ πάσι πῆς ἀπ' αἰῶνος κοιμηθῆσι πιστῶς, ὅποιοι ὑπάρχομεν ἐν τῇ γῆ μορφῆ, μηδὲ ἐλλοκίπεις ἔχοντες, ἢ τὴν φθοράν· ἐπειθερ ἀφθαρτοὶ ἀναστήσομεθα· καὶ τε γὰρ ἐν πλάτῃ τελευτήσωμεν, καὶ ἐν τῇ ὄψα παρῶμεν, καὶ ὑπὸ θηρίων ἢ ὀρνέων διασπαρῶμεν, ἀνάσσει ἡμᾶς τῇ εἰαυτῷ δυνάμει· ὅτι ὁ πᾶς κοσμος τῇ τῷ Θεῷ σμῆχεται χεῖρι· θρῖξ δὲ φησιν ἐκ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν ἢ μὴ ἀπέλθῃται· διὸ παραινέει λέγων· ἐν τῇ ὑπομονῇ ἡμῶν κτήσαθε τῶς ψυχῆς ἡμῶν· περὶ δὲ τῆς τῆς νεκρῶν ἀνάστασις καὶ τῆς τῆς μαρτύρων μισθοδοσίας λίγει Γαβριὴλ τῶ Δακίηλ, καὶ πολλοὶ τῆς κειομημῶν ἐκ γῆς χωμάτης

κρὸ στίμματος μαροῦν, κὶ ψυχῶν αὐτῶν ἡ ἴσταν Ἐν-
 δημιουργῶν, κὶ ὡς αὐτὸς πύφθη τῆς Γερεμίας, ἀπὸ τῆ
 μι πλασθεὶς ἐν κοιλίᾳ, ἐπίσμαισε· κὶ ἀλλαχῶ,
 ἐγὼ κίε· γερῶν ἰστανῶν, κὶ θυμῶν γλῶ, κὶ
 πλάσσω πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ, αὐτὸς κὶ πάντας
 ἀνθρώπους ἀναστήσει αὐτῷ ὄντας ποτήματα· καθεὸς κὶ
 ἡ θεία γραφή μαρτυρεῖ λέγοντα τὸν Θεὸν τῷ μονο-
 γῆσθι Χεσῶ, ποτήσωμεν ἀνθρώπου κατ' εἰκόνα κὶ
 κατ' ὁμοίωσιν ἡμῶν· κὶ ἐποίησε ὁ Θεὸς τὸν ἀν-
 θρώπου, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτὸν, ἀρσεν
 κὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτὸν· κὶ ὁ θεότατος κὶ καρτε-
 ρεὸς Γεσῶ, περὶ ἵφθησιν ἡ γραφή, ὅτι γέγραπται
 αὐτῶν ἀνεστήσεται μετ' ὧν ὁ κίεως ἀνίστησιν, ὅτις
 φησὶ ἀπὸς τὸν Θεόν· ἡ ἐκ ὄσπερ γὰρ λαμὲ ἡμελ-
 ζας, ἐπέζας δὲ με ἴσα τυρῶ; δερμα κὶ κρέας με
 στίδισας· ὅστις δὲ κὶ νῆρας με ἐσείρας, ζωὴν
 δὲ κὶ ἔσαν ἔθυ παρ' ἐμοί· ἡ δὲ ἐπισκοπήσιν ἐφύ-
 λαξί με τὸ πνεῦμα· ταῦτα ἔχων Ἐμαυτῶ εἶδα,
 ὅτι πάντα διώσασαι· ἀδωατῆι δὲ σοι ἔδωκ' ἀδίοφ-
 σιν Ἐ ὁ ἡμῆτερος σωτήρ κὶ διδάσκαλος Ἰησοῦς ὁ
 Χεσῶς, ὅτι τὸ παρά ἀνθρώπου ἀδωατῶν, διωα-
 τῶν παρὰ τῆς Θεοῦ· λέγει δὲ κὶ ὁ Θεοφιλῆς Δαβίδ·
 αἱ χεῖρες σου ἐποίησαν με κὶ ἐκλάσαν με· κὶ πάλιν, σὺ
 ἔργως τὸ πλάσσω ἡμῶν· κὶ ἐξῆς· σὺ ἐπλάσασαι με, κὶ
 ἔθνας ἐπ' ἐμὲ τῶν χειρῶν σου· ἰθαυμασῶθ' ἡ γυνδὸς
 σου ἐξ ἐμῶ· ἐκρατιώθη· ἢ μὴ διώσασαι ἀπὸς αὐ-
 τῶν, τὸ ἀκατήργασον ἐμὲ εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ σου, κὶ
 ἐπὶ τὸ βιβλίον σου πάντες γραφῆσονται· ἀλλὰ κὶ ὁ Ἡ-
 σαίας λέγει ἀπὸς ἀρχαίους αὐτῶν· ὅτι ἡμεῖς ὁ πλάσ-
 κὶ σὺ ὁ πλάστης ἡμῶν· εἰ τῶν αὐτῶ δημιουργῆμα ὁ
 ἀνθρώπος διὰ Χεσῶ ἡμῶν, πάντως ὅτι κὶ θανῶν
 δι' αὐτῶ ἀναστήσεται· ἐπὶ τῆς ἡσθαλίῃ ἐπὶ τῆς κα-
 πορθώμασιν, ἡ κολεθώμα τῆς πηλημμελήμασιν·
 εἰ δὲ διησροσῶν κερκεὶ ὡς νομοθέτης, ὡσπερ καλῶζει
 τὸς ἀσθεῖς, ὅπως ἀεργεῖθ' ὡς τὸς πιστῶς, κὶ τὸς
 ἐπὶ αὐτῶ ὑπ' ἀνθρώπων σφαγῆτας ἀγίως· τῆς μὲν ὡς
 ἀερα φαδρῶν, τὸς δὲ ὡς φωήρας λαμῶν·
 καθεὸς ὁ Γαβριὴλ τῶ Δανιὴλ ἔλεγε· μαθητῶν ἔν Χρι-
 σῶ πάντες ὑπάρχοντες οἱ πιστοί, πισθώμεν αὐτῶ τῶς
 ἐπαγγελίας· ἀπὸ δὲ γὰρ ὁ ἐπαγγελία ἡμῶν· λέγει
 δὲ ὁ μακάριος ἀποστόλης Δαβίδ· ὅτι πιστὸς κίεως ἐν
 πᾶσι τῶς λόγων αὐτῶ κὶ ὅσος ἐν πᾶσι τῶς ἔργων αὐ-
 τῶ· ὁ γὰρ ἐκ παρ' ἐμοῦ ἐαυτῶ κατισκῶσας σῶμα, ὅπως
 κὶ τῶ ἄλλων ἀνθρώπων δημιουργός ἐστι· ὁ κὶ ἐαυτῶ ἀνα-
 στήσας ἐκ τῶ νεκρῶν, αὐτὸς κὶ πάντας τὸς κερμῶν
 ἀναστήσει· ὁ τῶν πυρῶν ἐξ ἐμοῦ κόκκη πολύχου ἐκ
 γῆς ἀνίσταν, ὁ τὸ ἐκκοπῆν δὲ δὲρῶν εἰς ράδαμον ἀ-
 νεσθῶν, ὁ τῶν Ἀρών ράβδον ἐξήρασαν ἐκφύσας
 εἰς βλασθῶν, αὐτὸς κὶ ἡμᾶς ἐγερῆι ἐν δὲ· ὁ τῶν πα-
 ραλυτικῶν σῶν ἀνεγείρας, κὶ τῶν ἐξήρασαν ἔχοντα
 τῶν χειρῶν ἀσθῶν κὶ τὸ λείπον μέρος ἐν τῶ ἐκ γι-
 νετῆς πηρῶ ἐκ γῆς κὶ στέλα ἀποδῶς, ὁ αὐτὸς κὶ ἡμᾶς
 ἀνεγερῆι· ὁ ἐκ πῶσπ' ἀρπυνῆ, δύο ἰχθῶν ποταμῶν
 κίεως κορέσας, κὶ πλεσθῶσας δώδεκα κοφίνῶς, καὶ
 ἐξ ἕδατος οἶνον μεταποιήσας, κὶ ἐκ σῶματ' ἰχ-
 θῶς σατήρα δι' ἐμὲ Πίθῶ τῶς ἀπαιτῶ κίεσον ἀ-
 ποσείας, ἔτ' κὶ τὸς νεκρῶ ἀνεγερῆι· ταῦτα γὰρ
 ἀπατα ἡμεῖς περὶ αὐτῶ μαρτυρῶμεν· τὰ δ' ἄλλα οἱ
 ἀποστόλη· ἡμεῖς οἱ συμπαρόντες αὐτῶ κὶ συμπί-
 πτες, κὶ θεατῶ ἡμῶν τῶ αὐτῶ πρᾶσιων κὶ τῶς ζωῆς
 κὶ τῆς πολιτείας κὶ τῶ λόγων κὶ τῶ παθημάτων κὶ

ante non erat, in eo creat, sicut ipse ait
 Hieremias, antequam te formarem in utero, me-
 novi te: & alias, ego dominus formans caelum, Zach. 12.
 & fundans terram, & surgens spiritum homi-
 nis in ipso, idem universos homines a mor-
 tuis excitabit. quippe qui sint effecta ejus,
 sicut divina scriptura testatur, cum ait Deus
 filio suo, faciamus hominem ad imaginem, & simi-
 litudinem nostram, & fecit Deus hominem,
 ad imaginem Dei fecit eum, masculum & fe-
 minam fecit eos: & divinus ille atque insigni
 tolerantia Job, de quo ait scriptura, scriptum
 esse, ipsum rursus suscitandum esse cum iis,
 cum quibus dominus resurgit, sic Deo lo-
 quitur: An non sicut lac me multasti, & coegisti
 tanquam caseum? pellem, & carnem induxi-
 sti mihi, ossibus & nervis compegisti me, vi-
 tam & misericordiam posuisti apud me. Visita-
 tio autem tua custodivit spiritum meum. Cum
 hæc in me habeam, scio te omnia posse,
 nihilque esse, quod a te fieri non possit.
 Quocirca noster quoque Salvator, & magister
 Jesus Christus ait, quod impossibile est apud
 homines, possibile est apud Deum. David vero
 inquit, manus tua fecerunt me, & plasma-
 verunt me, tu cognovisti formationem nostram:
 & deinceps: Tu formasti me, & posuisti
 per me manum tuam, admirabilis facta est
 scientia tua ex me, confortata est, & non
 potero ad eam: & rursus, imperfectum meum
 viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scri-
 bentur. Immo Esaias quoque ait deprecans
 eum, nos lutum, & tu formator noster. Si
 igitur homo est a Deo per Christum effe-
 ctus, profecto post mortem quoque per eum
 resurget, aut pro recte factis coronandus, aut
 pro delictis puniendus. Si enim justitia ju-
 dicat ut legislator, sicut Deus impios pen-
 nis afficit, sic rursus fideles benigne ser-
 vat, sanctosque, qui propter eum cæsi sunt
 & jugulati, partim quidem tanquam astra
 claros, partim vero tanquam luminaria splen-
 didos efficiet, ut Gabriel Danieli agebat:
 itaque fideles, qui sumus omnes discipuli
 Christi, promissis ejusdem fidem habemus, non
 enim, inquit, mentitur qui promissit, ait nam-
 que propheta, fidelis Deus in omnibus verbis
 suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Qui
 enim corpus sibi fabricavit ex virgine, idem
 est & cæterorum hominum auctor, & qui
 se a mortuis suscitavit, idem mortuos omnes
 suscitabit. Qui facit ut frumentum ex uno
 grano copiose e terra fufum, & arbor exci-
 ta renascatur in furculum, & fecit ut virga
 Aaron jam sicca reviresceret, hic nos suscita-
 bit in gloria. Qui paralytico salutem & in-
 columitatem restituit, & eum, cujus manus
 exciccata erat, sanavit, & qui nato cæco o-
 culos ex terra, ac saliva reddidit, idem nos
 quoque vitam restituet. Qui panibus quinque,
 & duobus piscibus quinque millia
 satiavit; & fecit ut duodecim cophini supe-
 rant, & qui aquam in vinum vertit, &
 ex ore piscis staterem per me Petrum misit
 iis qui centum exigebant, hic idem mortuos
 quoque excitabit. Hæc enim nos de eo te-
 stificamur, Prophetæ vero alia, nos, inquam,
 qui cum eo comedimus, & bibimus, & spe-
 ctatores fuimus mirabilium ejus, & vitæ,
 & conversationis, & sermonum, & passionum,
 & mortis, ac resurrectionis ex mortuis, &

419 qui cum eo quadraginta diebus post redi-

τῷ θανάτῳ καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως καὶ συνανα-

Ab. 1. Marib. 28.

Mar. 16. Act. 1.

* Hæc vox Macedoni- cum pri re- dolet. Eum- dem san-ctum Spiritum alii quoque te- stem nuncu-

De Jacobo fratre domini, & Stephano protomartyre.

B Περὶ Ἰακώβου τῷ ἀδελφῷ τῷ κυρίῳ καὶ Στεφάνῳ τῷ πρωτομάρτυρος.

CAPUT VII.

Κ Ε Φ Α Λ. Ζ.

Ab. 11. 67.

* hæc tamen lute flet ad- huc obstru- tur libri seq. cap. 14.

psal. 115.

psal. 118.

psal. 119.

DE martyribus vero præcipimus vobis, ut in omni honore sint apud vos, ut apud nos fuerunt Jacobus episcopus, & con-

Περὶ δὲ τῶν μαρτύρων λόγῳ ἡμῖν, ὅπως ἐν πάσῃ τιμῇ ὡς παρ' ἡμῖν ὡς καὶ παρ' ἡμῖν τιμῶνται ὁ μακάριος Ἰακώβος ὁ εἰσακο-

De falsis martyribus.

Περὶ ψευδομαρτύρων.

CAPUT VIII.

Κ Ε Φ Α Λ. Η.

psal. 110. psal. 114.

Atque hæc quidem dicta sunt de veris Christi martyribus, non autem de falsis ac fictis, de quibus ait scriptura: nomen au-

Ταῦτα δὲ περὶ τῶν κατὰ ἀλήθειαν ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρησάντων, εἴρηται, ἀλλ' ἔπειτα τῶν ψευ-

Moralis admonitio, quod oporteat fugere vanos & turpes sermones, facetias, ebrietatem, lasciviam, molliem.

Ἡ δὲ παραίνεσις, ὅτι δεῖ φθῆναι ματιολογίας, αἰχρολογίας, εὐκατελίαις, μέδω, λαχύναι, θρήψιν.

CAPUT IX.

Κ Ε Φ Α Λ. Θ.

psal. 119.

Monemus autem vos, fratres & conservi, ut fugiatis sermonum vanitatem, & turpitudinem, facetias, ebrietates, lascivias, fractos & effaminatos motus, intemperatas saltationes cum dictis scurrilibus:

Παρανομήν δὲ ἡμῖν ἀδελφοὶ καὶ σὺδουλοὶ φθῆναι τὴν ματιολογίαν καὶ τὴν αἰχρολο-

Παράνευσε παιδίσσα φέρειν τῆς εἰδωλοκα-
θείας τὸ μυστ.

Admonitio de fugiendo scelere execrabilis
idololatria.

Κ Ε Φ Α Λ. Ι.

C A P U T X.

ΑΠέρηται δὲ καὶ τὸ ὀμνῆσαι ἐν αὐτοῖς, ἃ τὸ διατό-
ματος αὐτῶν ἀποφέρειν τὰ βδελυκτὰ ὀνόματα· ἢ
προσκυνεῖν αὐτοῖς· ἢ φερεῖσθαι αὐτοῖς ὡς Θεοὺς· ὁ γὰρ
εἰσι Θεοὶ, ἀλλ' ἢ ποῦτοι δαίμονες ἢ μεμωκημένα ἔργα·
λίγει γὰρ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἰσραηλιτικῆς, ἐγκατελι-
πόν με καὶ ὀμνῶσιν ἐν τοῖς ἔκθεσι Θεοῖς· καὶ ἔχουσιν ἔκθεσιν
τὰ ὀνόματα τῶν εἰδωλῶν ἐκ τοῦ σώματος αὐτῶν· καὶ ἀλ-
λαχθῶς αὐτοὶ παρεξέλωσαν με ἐπ' ἑμοῦ Θεοῖς, παροργι-
σαν με ἐν τοῖς εἰδωλοῖς αὐτῶν· καὶ ἐν πάσαις δὲ ταῖς
γραφαῖς ἀπηγόρευται ταῦτα ὑπὸ κυρίου τοῦ Θεοῦ.

Interditum vero est jurare per ea, & eo-
rum execrabilia nomina ore proferre, aut
ea venerari, aut quasi deos metuere; neque
enim sunt dii, sed vel demones, vel opera
per ludibrium facta. Ait enim Deus per Je-
remiam de Israelitis: Dereliquerunt me, & in-
juraverunt per eos qui non erant dii: & in
eandem sententiam: Auferam nomina idolorum
ex ore eorum; & alias, ipsi me provocaverunt
in non diis, & irritaverunt in idolis eorum
sunt autem hæc in omnibus scripturis a do-
mino Deo vetita.

Ὅτι μὴ καθήκει ὡδὴν ἔθνηκιν ἢ κορινθίω ἄδειν·
ἢ ἐπομπῆσαι εἰδωλον· ἀσεβῆς γὰρ τὸτο
καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἐχθρὸν.

Quod non liceat cantilenam ethnicam, aut mere-
tricam canere, aut per idolum jurare, impium
chim esse hoc, & cognitionis Dei inimicum.

Κ Ε Φ Α Λ. Ια.

C A P U T XI.

ΟΥ μόνον δὲ περὶ εἰδωλῶν ἀπαγορεύεται,
ἀλλὰ καὶ περὶ φωστῆρων νομοθετικῶς πα-
ράνευσι, μήτε ὀμνῆσαι ταῦτα· μήτε μὴν λαθεῖν
αὐτοῖς· φασὶ γὰρ μὴ ἰδῶν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σε-
λήνην καὶ τὰς ἀστέρας πλατῆδεις προσκυνοῦσθαι αὐ-
τοῖς· καὶ ἀλλαχῶς· κατὰ τοῖς ὁδοῖς τῶν ἔθνων μὴ
μωθῶσθαι· καὶ ἀπὸ τῶν σημείων τῶ ἔρανος μὴ φο-
βεῖσθαι· τὰ γὰρ ἀστέρα καὶ οἱ φωστῆρες εἰς φάσμα
ἀνθρώπων, ἀλλ' ἔκ εἰς προσκυνοῦσθαι ὁδοῦσαν,
εἰ καὶ οἱ Ἰσραηλιταὶ μοχθηρὰ ἔργα προσκυνοῦσθαι
ἀντὶ τῶ κτίσθαι τὴν κτίσιν· τὴν καὶ μὴ δὴ δημοχρὸν κα-
δυβεσάντες· τὴν δὲ κτίσιν πλείον ἄδει θαιμα-
σάντες· καὶ ὅτε μὴ μοχλοποιῶντες ὡς ἐν ἐρήμῳ·
ποτὶ δὲ τὴν Βελφεγοῦ προσκυνῶντες· ἄλλοτε δὲ
τὸν Βααλ· καὶ τὸν Θαμμὺς· καὶ τὴν Σιδωνίαν Ἀ-
σάρτιω· καὶ πάλιν τὸν Μολοχ, καὶ Χαμῶς· καὶ
ἄλλοτε τὸν ἥλιον, ὡς παρὰ τῷ Ἰεζεκιὴλ γίγγραπ-
ται· ἢ καὶ ἀλογαζῶσα, ὡς παρ' Αἰγυπτίοις τὸν
Ἄπιν, καὶ τὸν Μενδῆσιον ἔρανος, καὶ Θεὸς ἀργυ-
ρὸς καὶ χρυσοῦς ὡς ἐν Ἰουδαίᾳ· εἰ ἄπερ ἀπαντε
ἀπειλῶν αὐτοῖς ἔλεγε διὰ τὸ ἀποφῆται· μὴ με-
κρὸν τῶτο τῶ οἴκῳ Ἰουδα· τὸ ποιῆν τὰ βδελύγματα
ταῦτα, ἃ ἐποίησαν, ἃτε ἐπλησαν τὴν γῆν ἀνο-
μίας τὸ παροργίσαι με; καὶ ἰδοὺ αὐτοὶ εἰσὶν ὡς μω-
θηροῦντες· καὶ ἐγὼ ποιῶ μὴ θυμῶ· ὀφείσεται
ὁ σφθαλιμος μὲ· ἢ δ' ἢ μὴ ἐλευσῶ· καὶ κειράζον-
ται ἐν τοῖς ὠσίν μου φωνὴ μεγάλη καὶ ἐκ εἰσακ-
σομαι αὐτῶν· ὁρατε ἀγαπητοί, ὅσα κατὰ τῶν εἰ-
δωλοκαθῶν καὶ τῶν σιβολιμῶν ἥλιον καὶ σελήνην
ἀποφαίνεται· ὁ κυριος· διο χρὴ τὸν τοῦ Θεοῦ ἀν-
θρώπου ὡς Χεϊσιανὸν μήτε ἥλιον ὀμνῆσαι, μήτε
σελήνην· μήτε ἀστέρα, μήτε μὴν τὸν ἔρανον, ἢ
γῆν, ἢ τὴν τῶν στοιχείων μικρὸν ἢ μέγα· εἰ γὰρ
ὁ διδάσκαλος περὶ τῶ ὄντος Θεοῦ παρηγγεῖλον
ἡμῶν μὴ ὀμνῆσαι, ὅπως ὁ λόγος ἡμῶν πιστότερος
ἢ τὸ ἔρανος, μήτε μὴν τὸν ἔρανον αὐτὸν· Ἐλλω-
κὸν γὰρ τὸ διασέβημα· μήτε μὴν Ἰερουσαλήμ,
ἢ τὸ τοῦ Θεοῦ ἅγια, ἢ τὸ θυσιαστήριον ἢ τὸ δῶ-
ρον, ἢ τὴν τῶ ναὸ χρώσθαι, ἢ τὴν οἰκίαν κε-
σαλίην· Ἰουδαϊκῆς γὰρ παραφθορᾶς ἢ συνήθειαι,
Concil. General. Tom. . .

NEquè vero de idolis tantum interdictum
est, sed etiam de luminaribus statuen-
tes, moment, ne quis per ea juret, nec ea
colat; ait enim, no si vidisti solem, & lunam,
& stellas, venerationem eis per errorem ad-
beas, & alio loco, secundum vias gentium ne
discatis, & a signis cæli ne metuas. Altra
enim & luminaria facta sunt, ut luceant ho-
minibus, non autem ut colantur; tanetti
Israelitæ pravitate morum pro creatore crea-
turam coluerunt, in quo auctorem rerum
contumelia affecterunt, res vero ipsas plu-
quam debebant, admirati sunt, nunc facien-
tes vitulum, ut in eremo; nunc colentes
Beelphegor, nunc Baal, & Thamimus, &
Astarten Sidoniam, & rufus Molech, &
Chamos, aliquando Solem, ut apud Eze-
chielem scriptum est, tum animantes ratione
carentes, ut apud Egyptios Apim, & hu-
cum Mendesium, & deos argenteos, atque
aureos, ut in Judæa. Propter hæc omnia
minabatur dominus, cum per prophetam aie-
bat: Numquid parum est hoc domus Juda, fa-
cere execrabilia hæc, qua fecerunt, quia imple-
verunt terram scelere, ut me irritarent? Ecce
ipsi sunt tanquam subsannantes: & ego faciam
cum furore, non parces oculus meus, neque ego
misererbor, cum clamaverint in auribus meis
voce magna, & non exaudiam eos. Videte, cha-
ri fratres, quam multa dicat dominus adver-
sus idolorum, & solis, & lunæ cultores. Quo-
circa oportet, ut homo Doitamquam Christia-
nus neque per solem juret, neque per lunam, ne-
que per altra, neque per cælum, neque per ter-
ram, neque per ullum clementium, sive ma-
gnum, sive parvum. Etenim si magister nos-
ter præcepit, ut neque per verum Deum
jurarem, ut sermo noster firmior credibili-
orque ipso iurejurando haberetur, neque
per cælum ipsum, quia id genus jurandi ad im-
pietatem Gentilium pertineat, neque per Hieru-
salem, aut sancta Dei, aut altare, aut donum,
aut templi inaurationem, aut per suum caput,
quod sit hæc Judæorum corrupta consuetudo,
& idcirco interdicta: præcipit autem fidelibus,
ut dicant, est est, non non, ut quod amplius
Dd 2 bis

423

his est, a malo esse dicat, quanto magis A...

Rom. 1.

δὲ καὶ ἀπηγορεύεται· εἶναι δὲ τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ...

Catalogus dierum dominifesterorum, quos observa...

Κατάλογος Ἰησὺ τοῦ κυρίου ἰορῆ, ὃς δεῖ φυλάσσειν...

CAPUT XII.

Κ Ε Φ Α Λ. β.

DIES festos agitate, fratres, ac primum B...

a. decimi

Τῆς ἡμέρας Ἰησὺ ἰορῆ φυλάσσετε ἀδελφοί, καὶ...

h. a. decimi, hoc est Janu...

De passione domini, et quid in singulis diebus...

Περὶ τῆ πάθος τοῦ κυρίου καὶ τί ἐν ἑκάστῃ ἡμέρᾳ...

CAPUT XIII.

Κ Ε Φ Α Λ. γ.

Coeperunt enim consultare contra domi...

Joan. 11

Matth. 26. Joan. 11

e Joanne hic intelligit

Matth. 26. Joan. 11. Matth. 26. Matth. 26.

Ἦρξαντο γὰρ τινὲς κατὰ τὸ κυρίου βελῶν ποιῆσαι...

427

tamen, & capitis reum supplicio crucis ad-
 dixit, tametsi leges Romanorum, ne quis
 nisi convictus necaretur, vetabant. Carnifices
 vero cumprehendissent dominum gloriæ, li-
 gno crucis hora quidem sexta affixerunt, ho-
 ra vero tertia sententiam contra eum pro-
 nunciatam acceperunt. Dederunt deinde ac-
 tum cum felle ad bibendum, tum vestium
 facta sortitio, postea duos maleficos cum eo
 utrinque in crucem affixerunt, ut impletur
 quod scriptum est, *dederunt in escam meam
 fel, & in siti mea potaverunt me aceto: &
 rursus diviserunt sibi vestimenta mea, &
 super vestimentum meum miserunt sortes:*
 & alias, *cum iniquis deputatus sum.* Pos-
 tea fuerunt tenebræ a sexta usque ad nonam,
 & rursus lux vespere, sicut scriptum
 est, *non dies, & non nox, & ad vespere-
 ram erit lux.* Quæ omnia cum spectasset
 scelesti illi, qui cum eo erant in crucem
 acti, alter quidem eorum conviciabatur, qua-
 si propter infirmitatem non posset sibi subsi-
 dio esse, alter vero illius ignorantiam repre-
 hendebat, & ad dominum conversus, utpo-
 te ab eo illuminatus, & cognito, quis esset
 qui pateretur, orabat, ut sui postea in re-
 gno meminisset: Dominus autem donata sta-
 tim oblivione præcæritorum, introduxit eum
 in paradysum, ubi ei mysticis bonis fru-
 endum esset. Qui circa horam nonam enisso
 clamore, dixit patri, *Deus meus, Deus
 meus, ut quid me dereliquisti?* & paulo post:
*Cum clamasset magna voce, pater remitte il-
 lis, non enim sciunt quid faciunt; & cum
 subjunxisset, in manus tuas, domine, commen-
 do spiritum meum, emisit spiritum,* & sepul-
 tus est ante occidit iohannis in sepulcro
 novo: illucescente vero una sabbatorum ex-
 citatus a mortuis perduxit ad effectum, quæ
 ante mortem suam nobis prædixerat, cum
 aiebat, *oportere filium hominis esse tribus die-
 bus, & tertiis diebus in corde terra:* ac
 postquam fuscitatus fuisset a mortuis, pri-
 mum quidem apparuit Mariæ Magdalenz,
 & Mariæ Jacobi, deinde Cleopæ in via, &
 postea nobis discipulis suis fugientibus qui-
 dem propter motum Judæorum, clam vero
 curiole de eo indagantibus: hæc autem in
 evangelio scripta sunt.

Psal. 68.
 Psal. 22.
 A/sa. 52.
 Marc. 15.
 Luc. 23.
 Job. 14.

Luc. 23.

Marc. 16.
 Luc. 24.

Marc. 16.

Marc. 16.
 Luc. 24.

De magna hebdomada, & quare quarta, & sexta feria jubent jejunare.
 C A P U T X V I.

* Vide epulo-
 lam Dionysii
 ap Alexantri-
 am ad Basil-
 idem.

* Vide etiam
 cum Petri A-
 lex can. 15
 infra lib. 7
 cap. 24.

Psal. 71.

Itaque præcepit nobis jejunare * his sex
 diebus, propter impietatem & scelus Ju-
 dæorum, hortatus ad defendendum & lamen-
 tandum interitum eorum, siquidem & ipse
 illacrymatus est illis, quod ignorasset tem-
 pus visitationis. Quarta vero feria, * & sex-
 ta iussit nobis jejunare, illa quidem propter
 prodicionem, hæc vero propter passionem
 jejunium vero solvere præcepit septima die
 post galli cantum, ipso autem sabbato jeju-
 nare, non quidem quod jejunandum sit sab-
 bato, quod est requies domini a mundi opi-
 ficio, sed quia illo tantum jejunandum est,
 quo ipse auctor mundi adhuc erat sub ter-
 ra; in ipso enim die fuo festo Dominum
 comprehenderunt, ut perduceretur ad exitum,
 quod scriptum est, *Posuerunt sua si-*

σποῦ τῶ δικαίου τὰ πλήρη θρασύτητας, ἢ μαρτυρῶν
 μὴ αὐτῶ ὡς ἀκαίριος αἰτιῶν διὰ καλῶς τῶτον παρα-
 δίδος σαυρῶν, καίτοι Ρωμαίων νόμος τιθεμένων, μη-
 δεὶ ἀνέξιλεγοτον θνήσκουσ· ἡμῶν δὲ παραλαβόντες
 τὸν τῆς δοξῆς κίον, ζήλω ἀποσπῶσαν, ἔκτη μὲν
 ὥρα σαυρωσάντες αὐτῶν, τρίτη δὲ ὥρα πλὴν ἀπόφασιν
 διέξαιμνοι τὴν πρὸ αὐτῶ· ἔπειτα ἔδοξαν αὐτῶ ὄξο-
 πικρὴν μὲν χολῆς· ἔτι τὰ ἱμάτια αὐτῶ κλήρω δι-
 μερίσαντο· ἔπειτα δύο κακῆρας ἐσαύρωσαν σὺν αὐ-
 τῶ ἕκαστος μέρος, ἵνα πληρωθῆ τὸ γεγραμμένον·
 ἔδοξαν εἰς τὸ βροδμάμω χολῆν, καὶ εἰς τὴν διψῶν
 μὲν ἐπότισάν με ὄξος· καὶ πάλιν, διμερίσαντο τὰ
 ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὴν ἱματιομόν μου ἔβαλον
 κλήρον· καὶ ἐν ἄλλοις, καὶ μὲν ἀνόμων ἀλογισθῶν·
 ἔπειτα ἔζητο ἦεις ὥρας σκοπῆς ἀπὸ ἑκτῆς εἰς ἑν-
 νατῆς· καὶ πάλιν φῶς ὡς ἀπὸ ἄλλου. καθὼς γεγρα-
 πται, καὶ ἕξ ἡμέρας· Ἐ ἡ νύξ· καὶ ὡς ἰσπῆραι ἔ-
 σαι φῶς· ἀπὲρ ἅπαντα θρασυάμνοι οἱ συσαυρωσά-
 ρες αὐτῶ κακῆραι· ὁ μὲν αὐτῶν ἔβλασφήμη ὡσανεὶ
 διὰ ἀδελφείαν μὴ διναίμην ἑαυτῶ ἐκαμῶν· ὁ δὲ
 τῶ μὲν ἄγνωτον ἐπέτιμα· ἔρος δὲ τὸν κίον στρα-
 φῆς ὡς ἂν φωτισθῆς ὑπ' αὐτῶ, καὶ γὰρ, ὅς τις ὁ πά-
 χων, ἢ εἰς μνήμην αὐτῶ ζῆῖσαι ἐν τῇ βασιλείᾳ
 εἰς τὰ μὲν πῦρα· ὁ δὲ διδὸς ἀμνησίαν αὐτῶ τῶ ἀπο-
 γενομένην χαλεπῶς, εἰς παραδείσον εἰσῆγαγε-
 ἀπολεύσονται τῶ μυστικῶν ἀγαθῶν· ὅς καὶ πρὸ τῶ ἐν-
 νατῶ ὥρα ἀναβοήσας εἶπε τῶ πατρὶ, Θεὸς μου, Θεὸς μου,
 ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; καὶ μετ' ὀλίγον κράζας φωνῆ με-
 γάλῃ, πατερ ἄφες αὐτοῖς, ὁ ζαρὸῖδαισι τί ποιῶσι; καὶ
 ἐπαγγών, εἰς χεῖρας σου παρατίθῃμι τὸ πνεῦμά μου,
 ἀπέπυσσον· καὶ θάκτεται ἀπὸ ἡλίου δύσεως ἐν μνη-
 μείῳ κηρῶ· ἐπιφωσκῆς δὲ τῆς μίας σαββατῶν ἀ-
 νασίας ἐκ νεκρῶν ἐκλήρωσεν ἑκείνα· Ἐ ἔως τῶ πά-
 ρος ἡμῶν ἀπολέγει φασκῶν· ὅτι δὲ τὸν υἱὸν τῶ ἀν-
 θρώπου ποιῆσαι ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς ἦεις ἡμέρας καὶ
 ἦεις νύκτας· καὶ ἀναςίας ἐκ νεκρῶν, ἀποτῆ μὲν φανε-
 ρῆται Μαρία τῇ Μαγδαλινῇ καὶ Μαρία τῇ τῆ Γαλι-
 λαῖ· ἔτι Κλεόπα ἐν ὁδῶ· καὶ μὲν τῶ τῶ ἡμῶν
 τῶς μαθητῶν αὐτῶ, φάσκει μὲν ὄξο τὸν φόβον τῶ
 Γαλιλαίων, λαθραῖος δὲ πικροχολομῶν τὰ κατ' αὐ-
 τῶν· ταῦτα δὲ καὶ ἐν τῶ διαγγελίῳ ἐγράφη.

Πρὸς τῆς μεγάλης ἑβδομάδος, καὶ διὰ τί περὶ αὐτῶ
 καὶ παρασκῶν ἐπιτίπτουσι νῆς δειν.

Κ Ε Φ Α Λ Ι Δ.

Παρηγγεῖλον ἔν ἡμῶν αὐτῶ νῆς δειν τὸς ἕξ ἡμέ-
 ρας ταύτας διὰ τῶ Γαλιλαίων διασείσασιν καὶ πα-
 ρασκομίαν, περὶ αὐτῶ καὶ ὀδυρεῖσαι παρακλῶσαιμι-
 νος ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ αὐτῶ· καὶ γὰρ αὐτῶ αὐτοῖς ἐπέδα-
 κρυσεν ἀγνοῆσασιν τὸν κηρῶν τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῶ· πε-
 ρὶ αὐτῶ δὲ καὶ παρασκῶν προσέτιξε ἡμῶν νῆς δειν· πε-
 ρὶ αὐτῶ δὲ καὶ προσέτιξε τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ ἀλέκτρος
 φωνῆσαντες· αὐτῶ δὲ νῆς εἶσαι τὸ σαββατον, ἕξ ὅτι
 δὲ τὸ σαββατον νῆς δειν κατὰ καιρῶν δημιουργίας ὑ-
 πάρχον, ἀλλ' ὅτι ἑκείνο μόνον χρῆν νῆς δειν τὸ δημιου-
 ρῶ ἐν αὐτῶ· ἐπὶ ὑποζῶν ὄντος· ἐν αὐτῇ γὰρ αὐτῶ τῇ
 εὐροτῇ κατέχον τὸν κίον, ὅπως πληρωθῆ ἑκείνο τὸ
 φάσκον λόγιον· ἔδοξο τὰ σημεῖα αὐτῶ ἐν μέσῳ τῆς
 εὐροτῆς αὐτῶ, Ἐ ἔα ἐγνώσαν· ὅτι ἐν περὶ αὐτῶ ὑπὲρ
 αὐτῶ,

* S Brip-
 nius her. xi.
 adversus Ae-
 tium.

αὐτῶν, ὅτι ἔλθοντες τὸ κρείν ἐκ ἐπίστασιν αὐτῶν ἄγνων, ἀλλ' ἀποστρέψαντες πρὸς διδασκαλίαν αὐτῶν ἀναξίους κενώσαντες αὐτοὺς σωτηρίας· ἡμεῖς ὅν μακαριώμεν οἱ ποτὶ αὐτὸν λαόν, καὶ δὲ ἔθνος ἄγιον ὑμῶν ἀπὸ πλάτης εἰδῶσαν· ἀπὸ ἀγνοίας· ἀπὸ δυσπιστίας· οἱ οὐκ ἠλπίσαμεν, καὶ δὲ ἐληθεύσατε ὅσα πρὸς ἡμᾶς τῆς καρδίας ὑμῶν· ὑμῖν γὰρ κωλύθη ἡ πύλη τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ ἔσθιν, οἱ τινὲς ποτε οὐκ ἠραπήμοσιν· καὶ δὲ περιφλημῶσι· λαὸς εἰς περιποίησιν θεοῦ πεταγμένος τῶν τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ ἡραπήμοσιν· περὶ ὧν εἶπεν ὁ σωτήρ, ἀφ' ἑσθίν τῶν ἐμῶν καὶ ζητήσιν· ἐμφανῶς ἐρησώμεν τῶν ἐμῶν καὶ ἐπερωτήσιν· εἶπα, ἰδοὺ εἶμι, τῶν ἔσθιν, οἱ ἐκ ἐκάλισαν τὸ ὄνομα μου· καὶ ζητήσαντες γὰρ αὐτῶν, τότε ἐπεζητήθητε παρ' αὐτοῦ· καὶ ἡμεῖς πισθώσαντες εἰς αὐτὸν ἐπικύστατε τῆ κλήσει αὐτοῦ καταλιθώσαντες πρὸς πολυθεῶν μαρίαν, καὶ τῆ ἀληθείᾳ μονοθεῖα προσεγγίνοντες τῶ παντοκράτει θεῷ ὅσα Ἰησοῦ Χριστοῦ. πληρωμα τῶ ἀειθροῦ πῶν σωζομένων ἡσυχώμενοι, μύρια μινεάδες καὶ χίλια χιλιάδες, ὡς ἐν τῶ Δαβὶδ γέγραπται· προσεῖται ἐν τῷ κλίτους χιλιάς, καὶ μινεάς ἐκ δεξιῶν σου· καὶ πάλιν τὸ ἄσμα τοῦ θεοῦ μυροπλάστου χιλιάδες ἐδωκότων· πρὸς δὲ τῶν Ἰσραὴλ τῶν ἀπιστῶν λέγει· ὅλιον πρὸς ἡμέραν τῶν χειρῶν μου ἔχειπύσα πρὸς λαὸν ἀπειθῶντα, καὶ ἀντιλέγοντα, τοῖς πορρωμένοις ἐν ὁδῷ ἡ καλῇ, ἀλλ' ὁπίσω τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν, λαὸν ἀποροζώνοντα με ἐνώπιόν μου.

Ἀπαρίθμησις ποροφητικῶν πορορήσεων τῶν Χριστῶν κηρυττουσῶν. ὧν Ἰουδαῖοι πρὸς ἐκβασιν θεασάμενοι ἐκ κακονοίας ἠπίσθησαν αὐτῶν εἶναι τὸν Χριστὸν τῶ θεοῦ καὶ σαυρῶ κατακεραν τῶν τῆς δοξῆς κρείον.

Κ Ε Φ Α Λ. ιε.

Βλέπετε πῶς παρωξύνον ὁ λαὸς τὸν κρείον μὴ πισθώσαν αὐτῶ· διὸ λέγει παρωξύναν τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον, καὶ ἐσράφη αὐτοῖς εἰς ἐχθραν· ἀβλεψία γὰρ αὐτοῖς κατεχύθη ὅσα πρὸς κακονοίαν αὐτῶν, ὅτι βλέποντες τὸν Ἰησοῦν ἐκ ἐπίστασιν αὐτῶν εἶναι τὸν Χριστὸν τῶ θεοῦ τὸν πορὸ πάντων αἰώνων ἔξ αὐτῶ ἡσυχώσαντα, υἱὸν μονογενῆ λόγον θεοῦ· ὃν ἐκ ἐπέγνωσαν δι' ἀπιστίαν, ἔτε ὅσα τῶν ἐσραφῶν αὐτῶ, ἔτε μινεάδων τῶν περὶ αὐτῶ γεγραμμένων ποροφητικῶν· ὅτι γὰρ ἐκ καρδίας ἡσυχώσαντες ἀνεγίνωσκον τὸ, ἰδοὺ ἡ παρθεῖος ἐν γαστρὶ λήψεται, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανὴλ· ὅτι παιδίον ἐγγενήθη ἡμῖν; υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, ἢ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τῶ ὤμῳ αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλῃ βολῆς ἀγγελος, θαυμασὸς σύμβολος, θεὸς ἰσχυρὸς, ἔσθιασθης, ἀρχὸν εἰρήνης, πατὴρ τῶ μέλλοντος αἰῶνος· ὅτι δὲ ὅσα κακίαν ὑπερβάλλουσαν ἀπειθήσαντες αὐτῶ, λέγει κρείον, τίς ἐπίστασε τῆ ἀκοῆ ἡμῶν, καὶ ὁ βραχίον κρείον τίς ἀπικαλύφθη; καὶ ἐξῆς· ἀκοῆ ἀκούετε, καὶ ἢ μὴ σωθῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ ἢ μὴ ἰδῆτε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τῶ λαῶ τῶ τῶ· διὸ ἠρῶν ἀπ' αὐτῶν ἡ γνώσις ὅτι ἰδόντες παρθεῖον, καὶ ἀκυσάτως ἐκ ἠκυσαν· ὑμῖν δὲ τοῖς ἐξ ἔθνος ἐδόθη ἡ βασιλεία, ὅτι μὴ γινώσκοντες θεοῦ, ὅσα τῶ κη-

rent. Oportet igitur nos lugere eos, quod cum venisset dominus, non crediderunt ei, sed potius doctrinam ejus rejecerunt, seque indignos salute, & conservatione judicarunt. Vos igitur beati, qui aliquando non populus, nunc autem gens sancta liberata ab errore idolorum, ignorantia, & impietate, qui non consecuti misericordiam, nunc autem consecuti propter obedientiam cordis vestri: vobis enim, qui estis ex gentibus, aperta est janua vite, qui aliquando non amati, nunc autem dilecti, populus in acquisitionem Dei positis, ut enarretis virtutes ejus, de quibus dominus dixit, Inventus sum ab iis, qui me non quaerebant, apertus est mihi ingressus, qui me non interrogabant, dixi, Ecce adsum, genti qua nomen meum non appellavit. Cum enim non quaesissetis eum, tunc ab eo inquisiti estis, & credentes in eum obedistis vocationi ejus, insanum multorum deorum cultum relinquentes, & ad unum verum principem, Deum præpotentem per Christum confugientes, facti plenitudo numeri eorum qui salvi fiunt, Millia millium, & decies millia centena millium, ut scriptum est in David, cadent a latere tuo millia, & decem millia a dextris tuis: Et rursus, Currus Dei decem millibus multiplex millia latantium. Israel vero infideli dicit; tota die extendi manus meas populo non obedienti, & contra dicenti, ambulanti in via non bona, immo populo sectanti peccata, & me coram irritanti.

Enumeratio predictionum prophetarum de Christo, quas cum Judæi ad exitum alioqui perditas vidissent, tamen propter malum animum non crediderunt esse Christum Dei, atque ita dominum gloria ad crucem damnarunt.

C A P U T XV.

Videte quemadmodum populus irritavit dominum non credendo ei: idcirco ait, irritaverunt Spiritum sanctum, & conversus est eis in inimicitiam: cæcitate enim affecti sunt propter malum animum suum, qui cum Jesum viderent, non crediderunt esse eum Christum Dei ex ipso natum ante omnia sæcula, unigenitum filium, verbum Deum, quem propter infidelitatem neque ex factis ejus, neque ex prophetiis de eo scriptis agnoverunt. Quod enim ex virgine generandus esset, legebant illud; Ecce virgo in utero accipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel. Quoniam puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cujus principatus super humerum ejus, & vocabitur nomen ejus magni consilii angelus, admirabilis consiliarius, Deus fortis, habens potestatem, princeps pacis, pater futuri sæculi. Quod vero futurum erat, ut propter nimiam malitiam non parerent ei, ait, Domine, quis crederet tibi? & in eandem sententiam: Audistis audietis, & non intelligetis, videntes videbitis, & non scietis: incrassatum est cor populi hujus, quamobrem privati sunt cognitione, quia cum aspexissent, despexerant, & cum audissent, non obedierunt. Vobis vero

431

ex Gentibus oriendis datum est regnum, quoniam cum non cognosceretis Deum, per fidem predicationis cognovistis: immo vero cogniti estis ab eo per Jesum salvatorem, & redemptorem eorum qui in eo spem suam collocant: Traducti enim a vana consuetudine vitæ superioris, & spretis idolis inanitis, ipsisque demonibus, qui in tenebris sunt, abjectis, postquam accurristis ad verum lumen, & per eum, unum & solum verum Deum, & patrem agnovistis, facti estis hæredes regni ejus. Baptizati enim in morte domini, & in resurrectionem ejus, tanquam infantes modo geniti debetis nulli peccato operam dare: non enim vestri estis, sed ejus qui vos sanguine suo emit. De illo enim quondam Israele, quia credere volebat, sēbat dominus, *ausertur ei regnum, & dabitur genti facienti fructus ejus, vobis, scilicet, qui creditis, qui eratis aliquando longe ab eo alieni ac remoti, dedit regnum, & expectat grati animi fructus; Vos enim estis, qui aliquando missi estis ad vineam, & non obtemperastis, illi vero obtemperarunt: sed vos postquam penituit repugnasse, in ea nunc laboratis: illi vero passionem suam moleste ferentes non solum vineam incultam reliquerunt, sed etiam procuratores domini vineæ interfecerunt, alium quidem lapidibus, alium vero gladio, item alium secuerunt, alium in loco sacro inter templum & altare occiderunt: postremo hæredem ipsum ex vinea eiecerunt necarunt, a quibus quidem tanquam lapis inutilis projectus est, a vobis vero tanquam angularis susceptus: idcirco de vobis dicit, populus, quem non cognovi, servavit mihi, in auditu auris obedisti mihi.*

Matth. 21.

Matth. 23.

Psal. 117.

Quomodo oporteat pascha celebrare.

CAPUT XVI.

Oportet ergo, fratres, ut qui pretioso Christi sanguine redempti estis, dies festos paschæ accurate, & omni diligentia post æquinoctium celebretis, ut neque unius passionis bis per annum memoriam renovetis, sed potius semel quotannis, memoriam mortui item semel celebretis: neque amplius cum Judæis celebrandi paschæ observetis, nulla enim nobis nunc cum eis communis est. falluntur namque in ipso etiam calculo, & ratiocinatione, quam exultant se absolvere, ut ex omni parte a veritate abstracti sint: Vos vero observate diligenter conversionem verni æquinoctii, quæ incidit in vigesimum secundum diem mensis duodecimi, qui appellatur Dyfros, & notate usque ad vigesimam primam lunam, ne in aliam hebdomadam incidat luna quartadecima, & per errorem bis unoque anno pascha agitemus: aut diem resurrectionis Domini nostri Jesu Christi alio die, præter quam dominico tantum celebremus.

* Vide Peractum in nomine ad S. Epiphanius hæreticum quæ est Auct. a notum. Neque tamen de merito aliquas prius diversas esse ab his nostris Constitutiones apostolicas Epiphanius notat. Sed de his plura alias.

Αρχηγματος τις δεικναις ἰγνωσι αὐτόν· μάλλον δὲ ἰγνωσθητι ὑπ' αὐτῷ ὅσα Ἰησοῦ τῷ σωτήρι, καὶ λυτῷ τῆς ἁλιπτότητος ἐπ' αὐτόν· μεταβαίντες γὰρ ἀπὸ τῆς ἀρετῆρας ματαιότητος σωματικῆς, καὶ τῶν ἀλίλων εἰδώλων ὑπερβάντες, καὶ τῶν ἐν σκότειαι δαιμόνων καταφρονήσαντες, προσδραμόντες τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείης, καὶ ἰσχυρόντες δι' αὐτὸ τὸν Θεὸν καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ πατέρα, κληρονομήσατε τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀσκήσαντες· βαπτισθέντες γὰρ εἰς τὸν τῷ κυρίῳ θάνατον καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ ἀνάστασιν αὐτῷ ὡς ἀρχηγῶν βίβησιν ἀποκρίνηται ἑσθὴς ἡμῶν· ἡ γὰρ εἰς ἑαυτῶν, ἀλλὰ οὐ ἀγαράστωτες ἡμᾶς τῷ ἑαυτῶ ἀίματι. περὶ γὰρ τῷ ποτὶ Ἰσραὴλ, ἔπειτα ὁ κύριος διὰ τῶν ἀπειθῶν αὐτῶν, ὅτι ἀρθεῖσθε αὐτῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἰδοὺ ποιῶντες τὰς καρτείας αὐτῆς· δηλαδὴ, ὅτι ἡμῶν ποτὶ ποτὶ ὅσοι ἀπεχόμενοι αὐτῷ μακαροὶ, διὰ τῶν βασιλείων ἐκδέχεται τὰς τῆς ἀγαθωσύνης καρτείας· ἡμεῖς γὰρ εἰς οἵ ποτε ἀποκαλιότες εἰς τὸν ἀμπελώνα, καὶ μὴ ὑπακούσαντες· ἐκείνοι δὲ οἱ ὑπακούσαντες· ἀλλὰ ἡμεῖς μὲν μεταμεληθέντες ἐπὶ τῇ ἀπειθείᾳ, ἐργάζεσθε ἐν αὐτῷ κῆρῳ· οἱ δὲ δυσχεραίνοντες ἐπὶ ταῖς ἑαυτῶν σιωπῆσιν, ἡ μόνον ἀσκήσαντες κατέλειψαν τὸν ἀμπελώνα, ἀλλὰ καὶ τὸς ἐκείνους τῷ κυρίῳ τῷ ἀμπελώνῳ ἀπέκτειναν· ὃν μὲν λίθος, ὃν δὲ ξίφος· καὶ τὸν μὲν ἐσπασαν· τὸν δὲ σβῆον ἐν τῷ ἔργῳ ἀνέβησαν μετὰ τῶν καὶ τῷ θυσιαστηρίῳ· ὑπερὸν δὲ καὶ αὐτὸν τὸν κληρονομῶν ἐξω τῶ ἀμπελώνῳ ἐκβαλόντες ἀπέκτειναν, καὶ παραυτίς ὡς λίθος ἀχρεῖος ἀπεβλήθη· καὶ ἡμῶν δὲ ὡς ἀποχρημαῖος ἐδέχθη· διὰ λέγει περὶ ἡμῶν, λαός, ὃν ἡμεῖς ἰγνωσθῶμεν, εἰς ἀκὼν ὡς ἡμεῖς ὑπῆκουστέ μου.

Ὅπως οφείλει γίνεσθαι τὸ πάσχα.

Κ Ε Φ Α Λ. 16.

ΔΕἰ οὖν ἡμᾶς ἀδελφοὶ τὸς τῷ τῷ Χριστοῦ τιμῶν ἐχρηομασμένους αἵματι, τὰς ἡμέρας τὸ πάσχα ἀκριβῶς ποιῶνται μὴ πάσης ἐπιμελείας μὴ ἑσπῶν ἰσημεριῶν· ὅπως μὴ διὰ τὸ ἐνιαυτὸν τοῦ παθῆματος μνησὴν ποιῶνται, ἀλλὰ ἀπαξ τὸ εἶναι τὸ ἀπαξ ἀποθανόντος· μηκέτι δὲ παρατηρήσονται μὴ Ἰουδαίων ἰορτιζέσθαι· ἕδειμα γὰρ κοινωνία ἡμῶν καὶ πρὸς αὐτοὺς· πεπλαυλωμένοι γὰρ καὶ αὐτῶν τῶν ψῆφον, καὶ νομιζέσθαι ἐπιτελεῖν· ὅπως πανταχοῦ ὡς πεπλαυλωμένοι, καὶ τῆς ἀληθείας ἀπεχόμενοι· ἡμεῖς δὲ φυλασσέμεθα ἀκριβῶς τῶν ἰσημεριῶν ἑσπῶν τῆς ἁγιῆς ὥρας· ἥτις γίνονται ὀκτώηρα καὶ εἰκαδὴ τὰ δωδεκάτη μὲν ὡς, ὡς εἰς Δίεσθαι· ἐπιτηρώντες ἕως εἰκαδὸς πρώτης σελήνης· ὅπως μὴ ἐν ἑπτά ἡβδομαδί ἐμπέσοι ἡ τεσσαρεσκαδικατῆ τῆς σελήνης· καὶ πλάνης ἡμερομετρίας, ἀγνοία δὲ τῶ ἐνιαυτῷ ἐπιτελεσώμεν τὸ πάσχα· ἢ ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ ἰορτισώμεν τῶ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ ἀναστάσιμον ἡμέρῳ· ἀλλ' ἐν κυριακῇ μόνῃ.

Διὰ τῆς πλεῖστῆς μεγάλης τῆ περὶ ἑβδομάδος.

Constitutio de magna hebdomada pascha.

Κ Ε Φ Α Λ. ιζ.

CAPUT XVII.

ΕΝ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν τῆ περὶ τῆς ἀρχῆς ἡμέρας ἀπὸ δευτέρας μέχρι τῆς παρασκευῆς καὶ σαββάτου ἕξ ἡμέρας, μὴν χρῆσθαι ἄρτου καὶ ἀλὲ καὶ λαχάνης καὶ ὡπὶ ὄσπρι· οἷον δὲ καὶ κρέον ἀπέχεσθαι ἐν ταῖς ἡμέραις γὰρ οἷον περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ὅχι ἐορτῆς· τίω μὲν τῆ παρασκευῆς τὸ σάββατον ἐλευθέρων τῆς δουλείας, οἷς δὲ αἰμαί ἀπόσπασται τὴν αὐτῆ, μηδὲν ὀφείλουσιν μέχρις ἀλεκτροφωνίας κατῆ· εἰ δὲ τις ἀδυνατεῖ τῆς δύο συνάπτειν ἡμῶν, φυλακισθῶ καὶ τὸ σάββατον· λέγει γὰρ περὶ οὗ κρινοῦ τῆς αὐτῆ φάσιον, ὅταν ἀπαρθῆ ἀπ' αὐτῆ ὁ κρινοῦ, τῆς δουλείας ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἐν ταῖς αὐτῆ ἐν ἡρῶν ἀφ' ἡμῶν ὑπὸ τῆς Ἰουδαίων Ἰουδαίων, καὶ σαυρῆ ἀποστασίῃ, καὶ μὴ ἀνόμων ἐλογισθῆ.

Jejunate igitur diebus pasche, incipientes a secunda feria usque ad sextam, & sabbatum sex diebus pane tantum, sale, oleo, & aqua mentis adhibitis: abstinete his diebus vino, & carne: dies quippe lucus, & non festi sunt: sexta tamen feria, & sabbato ex toto manete jejuni, qui ita firmis viribus estis, ut ferre possitis, nihil prorsus gustantes usque ad nocturnum galli cantum. Si quis vero propter imbecillitatem utrumque diem conjungere non potuerit, saltem sabbatum seruet: ait enim dominus de se, quando ablatas fuerit eis spiritus, tunc jejunabunt in diebus illis. His itaque diebus ablatas fuit nobis Dominus a Judæis, quos sic falso vocant, & in crucem actus, & cum maleficis deputatus.

Περὶ τῆς πενήτης τῆ μεγάλης σαββάτου, καὶ περὶ τῆς ἀναστάσιμῃ ἡμέρας.

De pervigilatione magni sabbati, & de die resurrectionis.

Κ Ε Φ Α Λ. ιη.

CAPUT XVIII.

ΔΙΟ παρανήμῳ καὶ ὅμῳ τῆς δόξης ταῖς, ὡς καὶ ἡμεῖς ὁπότε δὲ ἀναμῶν ἐν τῆ ἀναληθῆ αὐτῶν ἀφ' ἡμῶν μέχρι ἑσπέρας· ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ταῖς ἀπὸ τῆς παρασκευῆς, ἐναίτω ὄραν ἢ ἑσπέρας ἑκαστος ἐδίειτω· ἢ ὅπως αὐτῆς διαιτῶ· τῷ δὲ σαββάτῳ μέχρις ἀλεκτροφωνίας παρατεθέντες, ἀπονησίζεσθε ἐπιφωσκῶσιν μέχρις σαββάτου, ἥτις ἐστὶ κυριακή· ἀπὸ ἑσπέρας ἕως ἀλεκτροφωνίας ἀγρυπνοῦντες, καὶ ἐπὶ τῷ αὐτῆ ἐν τῆ ἐκκλησίᾳ συναθροαζόμενοι γρηγορεῖτε ἀποσπασθῶσιν καὶ δεόμενοι τῷ Θεῷ, ἐν τῷ ὄραν ἀπερῶσιν ἡμῶν ἀναγνώσκοντες τὸν νόμον· τῶν ἀποφῆταις τῶν ψαλμῶν μέχρις ἀλεξυόνων κρωγῆς· καὶ βαπτισάτες ἡμῶν τῶν κατηχημάτων, καὶ ἀναγνώσκοντες τὸ εὐαγγέλιον ἐν φόβῳ καὶ ἔομῳ, καὶ ἀποσπασθῶσιν ἐν λαῷ τῶ ἀπὸς σωτηρίας, καὶ αἰσῶσθε τῷ περὶ αὐτοῦ ἡμῶν καὶ διήσῃτε τῷ Θεῷ ἐπιστραφῆναι τὴν Ἰσραὴλ καὶ λαβεῖν αὐτῆν τῶν μετνοίας, καὶ τῆς ἀσεβείας ἀφίστη· ὅτι ὁ μὲν ἀλλοφυλος κειτῆς νεφάμῳ τῶν χεῖρας εἶπε· ἀδῶς εἰμι ἀπὸ τῶ αἵματος τῶ δικαίου τῶ· ἡμεῖς ὄφειλε· ὁ δὲ Ἰσραὴλ ἐπέβησε· τὸ αἷμα αὐτῶ ἐφ' ἡμῶν καὶ ἐπὶ τῶ τέκνα ἡμῶν· ὁ Πιλάτος εἰπόντος, τὴν βασιλεία ἡμῶν σαυρῶσιν· αὐτοὶ ἐπέβησαν ἕκ ἑχομῶν βασιλεία εἰ μὴ Καίσαρα· σαυρῶσιν, σαυρῶσιν αὐτῶ· πᾶς γὰρ ὁ ποιῶν αὐτῶν βασιλεία, ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι, καὶ ἐάν τῶν ἀπολύσης, ἢ εἰσὶλος τῷ Καίσαρος· καὶ Πιλάτος ὁ ἡγεμῶν καὶ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐλελάσθη αὐτῶν σαυρῶσιν· καὶ πληρῶται τὸ φάσκον λόγιον· ἵνα τί ἐφραζαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά· παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἀρχόντες συνήθησαν ἐπὶ τῷ αὐτῶ κατὰ τῶ κρεμῆ καὶ κατὰ τῶ Χριστῶ αὐτῶ· καὶ ἀπέμψαν τὸν ἀγαπητῶν ὡς νεκρὸν ἐβδελυγμένον· ὁ αὐτῶ σαυρῶσιν τῆ παρασκευῆς, καὶ ἀνάσταντος ἐπιφωσκῶσιν κυριακῆς, ἐπληρώθη ἡ γραφῆ ἢ λέγουσα, ἀνάστα ὁ Θεός· κενῶν κενῶν γὰρ· ἐπὶ σὺ κατωκληρονομήσεις ἐν ἄσιν τῶς ἔθνεσι· ὁ πάλιν, ἀνάσθησιν λέγει κρεμῆς, ἐθρομαί ἐν σωτηρίας, παρήσθησιν αὐτῶ· καὶ σὺ δὲ κρεμῆ ἐλήσθησιν με, καὶ ἀνάσθησιν με, καὶ ἀντιποδώσιν αὐτοῖς ὄφει.

Quamobrem monemus vos, ut his diebus jejuni maneatis usque ad vesperam, sicut & nos jejuni mansimus, cum ablatas fuit nobis: reliquis vero diebus ante sextam feriam, edite hora nona, vespere, aut pro ratione virium, ut quis potest: sabbato autem usque ad galli cantum jejunium producite, & illucescente una sabbatorum qui est dies dominicus, definite, pervigilantes a vespera usque ad galli cantum, & in ecclesia in unum congregati preces & supplicationes Deo in pernoctatione vestra adhibentes: Item legem, prophetas, & psalmos usque ad galli cantum legentes, & catechumenos baptizantes, ac lecto evangelio in timore & tremore, & habito ad populum sermone de iis que ad salutem pertinent, deponito luctum, & deprecamini Deum, ut Deconvertatur Israel, & locum penitentiae accipiat, & veniam impietatis. Quoniam iudex quidem alienigena cum manus lavasset innocens, inquit, ego sum a sanguine iusti butus, vos videritis. Israel vero inclamavit, inquions, sanguis ejus super nos, & super filios nostros: ac etiam cum dixisset Pilatus, regem vestrum crucifigam? ipsi clamaverunt non habere se regem nisi Casarem; & rursus clamore edito, crucifige, inquirunt, crucifige eum, omnis enim qui se facit regem, contradicit Casari, & si hunc dimiseris, non es amicus Casaris: & Pilatus preces, ac Herodes rex jusserunt in crucem tolli, perdundumque est ad exitum, quod scriptum erat: Quare esal. 1. Esfruemur gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terra, & principes convenerunt in unum adversus dominum, & adversus Christum ejus, & projecerunt dilectum inftar cadaveris abominati, & sexta feria in crucem acto, & lucescente dominico die a mortuis excitato, completa est scriptura, que agebat: Resurge Deus, & iustica terram, quoniam tu eris heres in omnibus gentibus: & rursus, nunc exurgam, dicit Dominus, ponam esal. 11. & in salutari, cum fiducia agam in eo, & in Do.

Concil. General. Tom. I

435

Domine misere mei, & suscita me. & re- tribuam eis: idcirco igitur & vos excitato Domino a mortuis, facite sacrificium vestrum, de quo vobis per nos constituit, in- quiens, Hoc facite in meam commemorationem. Ac postea deponite jejunium letantes, & diem festum agentes; quoniam suscitatus est a mortuis Jesus Christus pignus nostrae resurrectionis: & sit hoc vobis legitimum sempiternum usque ad consummationem saeculi, donec veniat dominus. Dominus enim adhuc mortuus est Judeis, Christianis vero suscitatus: illis quidem mortuus propter infidelitatem, his vero suscitatus, quia certum exploratumque habent, quod spes in cum collocata vita est immortalis, & sempiterna. Post dies vero octo celebrate rursus honore octavum diem, in quo me Thomam fecit nihil habere dubitationis, ostensis mihi vestigis clavorum, & vulnere lateris ex culpide lanceae. Atque etiam rursus numeratis quadraginta diebus a primo dominico die, celebrate diem festum assumptionis Domini, quo die absoluta omni dispensatione, ac constitutione, ascendit ad Deum, eundemque patrem suum, a quo missus fuerat, ad cujus dexteram virtutis sedet expedans, quoad inimici ejus sub pedibus ejus positi sunt. Quique in consummatione saeculi veniet cum potestate, & gloria multa ad judicandum vivos & mortuos, & ad retribuendum omnibus pro cuiusque eorum factis, & tunc videbunt dilectum Dei filium, quem puerigerunt, & agnoscentes eum plangens super seipso, & agnoscentes eum plangens super seipso, tribus ad tribum, & mulieres eorum scorum.

Luc. 11.

Joan. 10.

Marci 16.

1. Cor. 15.

Zach. 12.

Predicationes propheticae de Christo Jesu.

CAPUT XIX.

* Hunc sume- rum de tuo addidit Tur- rianus 4

Ba. 4. 3.

Mat. 2.

Gen. 19. 12. 18.

Siquidem & nunc decimo die mensis * no- ni, quem Gorpaxum vocant, Judxi in unum locum congregati lamentationes He- vemix legunt, in quibus scriptum est, Spi- ritus ante faciem nostram Christus Dominus. D comprehensus est in corruptionibus eorum. Item Baruch, in quo scriptum est: Hic Deus no- ster, non reputabitur alius ad eum, invenit omnem vitam scientiae, & dedit eam Jacob puero suo, & Israel dilecto sibi. Post hoc, in terris ejus est, & cum hominibus conversa- tus est. At cum legunt, lamentantur cum plangore, opinione quidem suam devastatio- nem a Nabuchodonosor factam, veritate ta- men exordium faciunt nolentes ludus & fletus futuri. Post decimum vero diem ab ascensione, qui est pentecoste, id est, a pri- ma dominica quinquagesimus, sit vobis ma- xime festus: tunc enim hora tertia misit nobis dominus donum Spiritus sancti, & re- pleti sumus ejus operatione, & novis linguis locuti sumus, ut ille nobis aspirabat, & pra- dicavimus Judaeis, ac Gentibus illum esse Christum Dei, decretum ab eo iudicem vi- vorum, ac mortuorum. Hoc Moses testa- batur, cum aiebat, accepit Dominus a Do- mino ignem, & sulphur, & punit. Hunc vi- dit Jacob tanquam hominem, cum dixit, vidi Dominum facie ad faciem, & salva facta est anima mea. Hunc Abraham hospitio ex-

πύλο αὐτῶ καὶ ἡμεῖς ἀναστάντες τῷ κυρίῳ προσε- νήκατε τὴν δύσιν ὑμῶν περὶ ἧς ὑμῖν διηγή- το δι' ἡμῶν λόγων, αὐτὸ ποιεῖτε εἰς τὴν ἡμέ- ραν ἀνάμνησιν· καὶ λαλοῦν ἀπονησθε διὰ διδασκαλίας καὶ ἐορτάζοντες, ὅτι ἀρραβὼν τῆς ἀναστάσεως ὁ κύριος Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐγνήρηται ἐκ νεκρῶν· καὶ τὸ αὐτὸ ὑμῖν ἐστὶ νόμιμον αἰῶνα ἕως τῆς σωτη- ρίας τοῦ αἵματος, μέχρις ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος· Ἰουδαίοις γὰρ ὁ κύριος ἐστὶ πῦρ. Χριστι- ανοὶ δὲ ἐγνήρηται· τοῖς μὲν δι' ἀπίστιαν, τοῖς δὲ διὰ πληροφάν, ὅτι ἡ εἰς αὐτῶν ἐλπίς ἀ- θανάτου (ὡς καὶ αἰῶνος· μὴ δὲ οὕτω ἡμέ- ρας ἐστὶν ὑμῖν κἀλιν ἐορτὴ τιμὰ αὐτῆ ἡ ἑγ- νήρησις, ἐν ᾗ δυσπισοῦνται ἐμὲ θεομῶν ἐπὶ τῇ ἀ- ναστάσει, ἐπληροφῆσθε δείξασ μοι τὸς τύπος τῆς ἡλῶν, καὶ τῆς λόγους ἐν τῇ κλάσει τῶν ἑδ- σιν· Ἐ κἀλιν, ἀπὸ τῆς πρώτης κυριακῆς ἀεθ- ῶντες περὶ ἀνάστασιν ἡμέρας ἀπὸ κυριακῆς με- χεὶ πέμπτης, ἐορτάσατε τὴν ἐορτὴν τῆς ἀνα- λήψεως τοῦ κυρίου καὶ τὴν πληρώσας πᾶσαν οἰκονομίαν καὶ διάταξιν, ἀλλὰ θεὸς πρὸς τὸν ἀπο- στέλλαντα αὐτὸν θεὸν καὶ πατέρα, καὶ δίδως ἐκδε- ξῶν τῆς δυνάμεως καὶ πνευμάτων ἕως ἀντιπα- σθῆναι οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑπὸ τοῖς πόδας αὐτοῦ· ὅς καὶ ἐλθῶν ἐπὶ σωτηρίαν τοῦ αἵματος μὴ δι- νάμεως καὶ δόξης πολλῆς κενεῖν ζῶντας καὶ νεκροὺς, καὶ ἀποδοῦναι ἕκαστον κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ πτε ὄψονται τὸν ἀγαπητὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ὃν ἔδεξαν ἦσαν· καὶ ἐπικυνοῦντες αὐτὸν κόψονται ἐφ' ἑαυτοῖς φιλῶν κατὰ φιλῶν, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν κατ' ἰδίαν.

Πρόρρησις ἀποφειτίας περὶ Χριστοῦ τῷ Γησῷ.

Κ Ε Φ Α Λ Η θ.

ΚΑΙ γὰρ καὶ νῦν δεκάτῃ τῷ μηνὶ Γορπιαίῳ συ- ναθροισομένοι, τὸς θρόνους Ἱερემία ἀναγι- νώσκουσιν, ἐν οἷς εἴρηται· πνεῦμα πρὸς ἀποφει- τῶν Χριστοῦ κύριος συνηλθῆναι ἐν ταῖς διαφθο- ραῖς αὐτῶν, καὶ τὸν Βαρυχ, ἐν ᾧ γέγραπται· ἔπος ὁ θεὸς ἡμῶν ἔλογισθησεται ἔπερος πρὸς αὐτὸν, ἔξει- ῶρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης, καὶ ἐδείξον αὐτῷ Ἰακωβ τὴν παιδί αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τὸν ἀγαπητὸν ὑπ' αὐτοῦ· μὴ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὠφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνημι- σραφῆ· καὶ ὅταν ἀναγνώσῃ, κόπτονται καὶ θρήνησιν, ὡς μὲν αὐτοὶ νομίζουσι, τὴν ἐρημίαν τὴν ὑπὸ Να- buchodonosor γημοβόλου· ὡς δὲ ἡ ἀλήθεια ἔχει ἀποφειτία ποιηταὶ ἀκοντες τὸ μέλλον· αὐτὸς κα- τὰ λαμβάνειν πρὸς· μὴ δὲ δεκά ἡμέρας τῆς ἀνα- λήψεως, ἥτις ἀπὸ τῆς πρώτης κυριακῆς πενήτη- σῆ γίνεται, ἐορτὴ μεγάλη ὑμῖν ἐστὶν· ἐν αὐτῇ γὰρ ὡρα τέττα ἀπέστειλεν εἰς ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἐπληρώθη αὐτὸ τῆς ἐνεργείας, καὶ γλώσσας κηναῖς ἐλαλήσαμεν, καὶ ὡς ἐκεῖνο ὑπέχετο ἐν ἡμῖν καὶ ἐκπλήξαμεν Ἰου- δαίοις τε καὶ ἔθνεσιν αὐτὸν εἶναι τὸν Χριστὸν τὸ θεοῦ τῶν ἁγίων ὑπ' αὐτοῦ κητὴν ζῶντων καὶ νεκρῶν· τῶν Μωσῆς μαρτυρῶν ἐλεγε· ἔλαβε κύριος πῦρ παρὰ κυρίου, καὶ ἐβρέξε· τὸν εἶδον Ἰακωβ ὡς ἀνθρώ- πον καὶ εἶπον· εἶδον θεοῦ ἀποφειτίας πρὸς ἀποφειτίας καὶ ἐσώθημεν ἡ ψυχὴ· τὸν Ἀβραὰμ ἐξουδοχῆ- στας

439

1. Reg. 3.
Tona 3.
Ester 4.
Judith 9.
Ysal 108.

& beata Anna cum a Deo peteret Samuelem, vinum, inquit, & semetum non bibi, & effundam animam meam coram Domino. Item Ninivitarum factum jejunio trium dierum, & totidem noctium impendens divinae irae periculum effugerunt. Item Esther, & Mardocheus, & Judith jejunio factum malum, quod impii Holofernes, & Aman Judaeis moliebantur, declinarunt: & David ait: *Genua mea infirmata sunt a jejunio, & caro mea immutata est propter oleum.* Igitur & vos quae a Deo petitis, jejunando petite. Post totam vero istam jejunii hebdomadam praecipimus vobis quartis, & sextis feriis jejunare, & quae ex jejunio vobis redundant egentibus largiri: omni autem sabbato praeter unum, & cunctis dominicis diebus conventus ecclesiasticos celebrantes, laetitia fruimini: reus enim peccati erit, qui dominico die jejunaverit, cum sit dies resurrectionis, aut qui pentecosten, aut denique ullum diem domini festum in maerore egerit; laetari enim his diebus oportet, non autem lugere.

Αρας· η Δανιηλ ηεις εβδομαδας ημερων αρτων επιδυμων ηι εφαγε· η κρεας η οινος ηι εισηλθε εις το σωμα αυτου· η η μακαρια Ανω αι τυμωνη των Σαμουηλ λεγει· οινον η μη θυσμα η πεπωκα· η εκ χειδ τω ψαλιω σωσωμαι κρεω· η Νωβι ται νησ δεσσαντες ηεις ημερας η ηεις νικτας, της οργης τω πειραν απεφυγον, η Εσθηρ η Μαρδοχαϊος η Ιδθη τω ηρω αιτιων εισπασασιν νησ δεσσαντες απεφυγον Ολοφερου η Αμαν· Ε Δαβιδ λεγει· τα γονατα μου ηδοσησαν απο νησ ειας· η η σαρξ μου ηλλοιωθη δι ελαιον η υμεις αν νησ δεσσαντες, αι τε ιουδαι παρ τω Θεω τα αιτηματα υμων· μη δε τω εβδομαδα της νησ ειας πασαν* περαδα η παρασχεδω σποσισομεν υμιν νησ δεσν, η τω περασσαν υμων της νησ ειας περασσην επιχορηγειν· παν μη ται σαββατων ανη τω σους Ε πασαν κρεαλιω, επιτελυτες σωθδου, Αφραινοδε· Εσχοχος γαρ αιμαρτιας εσαι ο τω κρεακω νησ δεσν ημεραν αναστασεως εσαν, η τω ασπνηκοςτω, η ολω ημεραν εορτης κρεω κατηφων· ευφραν θλωαι γαρ δει εν αυταις, καλλ η ασπνησαι.

S. Epiphanius her. vi ad v. Actium

LIBER SEXTUS,

De schismatibus, & haeresibus.

Quinam schisma cum fecissent, supplicium non effugerunt.

CAPUT I.

Num. 16.

Num. 11.

3 Paral. 16.

PRimum omnium cavete, episcopi, haereses, quae horrendae, & difficiles, & a Deo maxime averse sunt, easque fugite ut ignem, qui appropinquantem urit. Deinde fugite etiam schismata, nec enim fas est, declinare mentem ad sceleratas haereses, neque ab iis qui unum atque idem sentiunt, ambitionis causa se jungi atque distrahi. Haec enim schismata cum quidam olim tentare ausi essent, non tulerunt impune: nam Dathan, & Abiron, quia se Moysi opposuerunt, demersi sunt: Core autem & quinquaginta cum eo, quia seditionem in Aaron concitarunt, igne darderunt. Maria, quia intulit Moysi probrum, eiecta fuit ex castris diebus septem, aiebat enim duxisse Moyssem uxorem Aethiopiissam: imo & Ozias, qui Azarias quoque dictus est, rex Juda, qui ausus est in sacerdotium, voluitque incendere thymama, quod eum minime decebat, cum ab Azaria sacerdote, & ab aliis octoginta sacerdotibus arceretur, neque tamen patere, facta est ei frons leprosa, egressusque est praepropere, quod eum dominus detexisset.

Quod neque contra regnum, neque contra sacerdotium fas sit insurgere.

CAPUT II.

CONsideremus igitur, chari fratres, quae eorum gloria qui schisma fecerunt, & quae in eos domini sententia. Etenim si is qui contra reges seditionem facit, & prolicio dignus est, hec filius, licet amicus sit, quanto magis erit, qui adversus sacerdotes facit: Quanto enim sacerdotium regno pra-

BIBLION EKTON,

Περί χρισμάτων.

Τινες χρισματα ποιειν τολμησαντες η διεφυγον τω τιμωραν.

ΚΕΦ Α Λ α.

PRo πάντων φυλάσσετε ο επισκοποι τις δενας η χαλεπας η αδιωτατος αιρεσεις, φεζοντες αυτους ωσπερ πυρ φλεζον τωσ αυτωσ απλησζοντασ· φεζετε δε η τα χρισματα· επε γαρ σποσ ανοσιουσ αιρεσεις θεμιτων εκκλιναι τον νεν, επε ηρω ομοζωμων χωλεζομαι θεμιτων δεζα φιλαρχιαν· ταυτα γαρ η το παλαιον τινεσ τολμησαντεσ επιχορησαι, η διεφυγον τω τιμωραν· Δαδαγ γαρ ησ Αβειρων αντιπροσωτοι ηρωμωμοι Μωσει, καπηοθησαν εις ηλιω· Κορε δε η οι μετ αυτωσ δεζακοσσι πεσνηκοντα τω Αρων δεζασασιασαντεσ, πυροσ παραναλωμα γεζονασι· Μαρια δε ονειδισασα Μωσει εζω της παρεμβολησ απεβληθη επτα ημερασ· ελεγε γαρ οτι ηνωαικα Μωυσεησ Αιδιοπισαν ελαβεσ· η μιν δε αλλα η Αζαειασ, ο η Οζιασ, υποσ αν βασιλδουσ τω Ιεδα, κατατολμησασ της ιερωσωμης ησ θυμιασσαι βεληθεισ το θυμιαμα, ο η σποσ ηκον αυτωσ, καλωσμβουσ εσω Αζαεω τω αρχιερωσ ησ ηρω οζδοκοντα ιερων η μη υπαυασασ εκανετελε λεσφωσ εν τω μετωπω, η εσπαδωσ εκελθειν, οτι ηλεζεν αυτον ο κωρωσ·

Οτι επε βασιλεια, επε ιερωσωμη θεμιτων επανισαδαι.

ΚΕΦ Α Λ β.

PRoσχωμωσ αν αγαπητοι, τι το κλειωσ ηρωσ εασιασαντων, η ποπιτη η απεφασισ αυτωσ· ε γαρ ο βασιλευσιν εωζερωμωμοσ κολαστωσ αηζιωσ, καν υιοσ η, καν φιλοσ, ποσω μαλλων ο ιερωσιν επανισαμωμοσ; οσω γαρ ιερωσωμη βασιλειασ αμωμων κωει ψυχης εχουσα του αγωνασ,

πρωτόν κ' βαρυτέρα έχει τὴν τιμωρίαν, ὁ τῶν Α' στα-
 τη τιμωρίας ἀντιμαρτύρων, ἢ περὶ ὅτι βασιλεὺς
 καὶ τοῦτο αὐτῷ ἐστὶν ἀτιμωρητός· οὕτως γὰρ Ἀβσα-
 λὼν καὶ Ἀβεδάδον ἔμακον ἀτιμωρητοῦ· αὐτὸν
 Κορέ καὶ Δαθάν· οἱ μὲν γὰρ τῷ Δαβὶδ περὶ
 βασιλείας, οἱ δὲ τῷ Μωϋσεί περὶ ἀποστάσεως ἐ-
 παρτίστου ἀμυνόμενοι· καὶ ἐκαλοῦσθαι, ὁ
 μὲν Ἀβσαλὼν Δαβὶδ τὸν πατέρα ὡς ἀδικὸν κρι-
 τῶν λόγων ἐλάσθαι, οἱ λόγοι σου καλοὶ καὶ οἱ
 ἐστὶν ὁ ἀκούσιμος σου καὶ δικαιοσύνας σε· τίς με
 ποιήσει ἀρχόντα; ὁ δὲ Ἀβεδάδον· οὐκ ἐστὶ
 μοι, φησὶ, μέρος ἐν Δαβὶδ, αὐτὸν κληρονο-
 μιάσθαι υἱὸν Γεσσαί· ἄλλοι ὡς ἀναξιοπαθῶν ἀρ-
 χεῖται ἐπὶ Δαβὶδ, περὶ οὗ ἐλάσθαι ὁ Θεός,
 ὅτι εὐρον Δαβὶδ τὸν τῶν Γεσσαί ἀνδρα κατὰ
 τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελή-
 ματά μου· ὁ δὲ Δαθάν καὶ Ἀβειρών καὶ οἱ
 Κορέται λιγότες Μωϋσεί, μὴ μικρὸν ὅτι ἀ-
 νήγαγες ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐκ γῆς
 ῥεώσους μέλι καὶ γάλα; καὶ τί ὅτι ἐξέκοιλας
 τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν; καὶ σὺ ἀρχεῖς ἡμῶν;
 καὶ ἐπισπείσῃς ἐπ' αὐτὸν ἐκλήσιαν μεγάλην·
 καὶ οἱ Κορέται, μὴ Μωϋσεί λαλάσῃς μόνος· ὁ
 Θεός; τί ὅτι τῷ Ἀαρὼν δίδωκε τὴν ἀρχιερω-
 στείαν μόνος; καὶ ἔχει πᾶσα ἡ συναγωγή κυρίου ἁ-
 γία; καὶ τί ὅτι Ἀαρὼν ἐρατῆται μόνος; καὶ ἀπὸ
 τῶν ἄλλων τίς ἔλαχε· τίς σε κατέστησε ἀρχόντα
 καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμῶν;

an binomi-
 nis Seba fi-
 lius Bochrī
 de quo ista
 referuntur
 2. Reg. 20.

stat, utpote pro anima certans, tanto gravio-
 res poenas debet, qui audet vel nutu oculo-
 rum adversari; atqui nullus, qui regi resi-
 stat, inultus evadit. Non enim Absalon, &
 Abedadan, qui & Seba dictus est, impuniti re-
 manserunt, neque Core, & Dathan: ex qui-
 bus illi quidem adversus David seditionem
 de regno moverunt, hi vero certantes ad-
 versus Moysen, de primis partibus contende-
 runt: utriusque vero maledicta jaciebant, Ab-
 salon quidem patrem ut iniquum judicem
 infirmulabat, singulis dictitans, sermone sui
 bonus sum, & non est qui te audiat, neque
 qui tibi jus reddat. Quis me faciet praesse?
 & Abedadan, Non est, inquit, mihi pars
 in David, neque hereditas in filio Jesse. Sci-
 licet moleste ferebat imperium & domina-
 tum David, de quo dixerat Deus, Inveni tui
 David filium Jesse virum secundum cor meum
 qui faciat omnes voluntates meas. Dathan
 vero, & Abironis haec erant maledicta,
 & probra: An parum est, inquit, quod nos
 eduuxisti e terra Aegypti lacte & melle
 manante? cur oculos nobis eruisti? & tu praes
 nobis? & coegerunt magnum coetum adver-
 sus eum: ac Corithae; Numquid Moysi san-
 tum locutus est Deus? cur soli Aaron dedit
 pontificatum? an non omnis cunctus Dominus
 sanctus est? cur solus Aaron fungitur sacer-
 dotio? & ante hos alius quidam dixerat:
 Quis te constituit principem, & judicem su-
 per nos?

De virtute Moysi, & de incredulitate gentis
 Judaeorum, & qua miracula propter
 eos Deus fecerit

Περὶ τῆς Μωϋσείας ἀρετῆς καὶ ἀπιστίας τῆς Ἰουδαίας
 ἔθνος· καὶ ὡς ὁ Θεὸς ἐθαυμα-
 τύργησε δι' αὐτῶν

CAPUT III.

Κ Ε Φ Α Λ γ.

ΚΑὶ ἐπανεστῆσαν Μωϋσῆ τῷ τῷ Θεῷ θεράποντι
 τῷ παρὰ πάντας ἀποστόλων καὶ πιστῶν καὶ ἡτί-
 μοσαν τὸν τηλικῶτον ἀνδρα οἱ ἀχαριστοῦσι· τὸν
 νομοθέτην· τὸν φύλακα· τὸν ἀρχιερέα καὶ βασι-
 λεῖα· τὸν μιστῶν τῶν θεῶν· τὸν ὡς δημιουργὸν
 τῶν τῶν δημιουργῶν ἐπιδειξάμενον ἐνεργείας· τὸν
 ἀποστόλων· τὸν ἀποφωτιστὸν· τὸν καρτερόν· τὸν
 φιλαδελφεύον· τὸν πολλῶν κινδύων αὐτὸς ἐ-
 παλεῖσθαι, καὶ διαφόρων θανάτων αὐτὸς ὑπα-
 μένου τῷ παρ' αὐτῶν ἐστιότητι· τὸν ποσαῦτα παρὰ
 Θεοῦ σημεῖα καὶ τέρατα τῷ λαῷ πεποιηκότα· τὸν
 τὰ εὐδοκῆ καὶ θαυμασὰ ἔργα εἰς Αἰγύπτου αὐ-
 τῶν πεποιηκότα· τὸν ἐπ' Αἰγύπτου δεκάπληθον
 ἀποκτείνον· τὸν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν διη-
 ρηκότα· καὶ ὡς τέρας τὰ ὕδατα εὐδοκῆ καὶ εὐ-
 δοκῆ ἔλασσαν· καὶ ὡς δι' ἐρήμους ξηρὰς τὸν λαὸν
 ἀγνοῦσα· καὶ βυθίσαντα Φαραῶν καὶ τοὺς Αἰγυ-
 πτίους καὶ πάντας τοὺς παρ' αὐτῶν μετ' αὐτῶν· τὸν
 χυλικαναντὰ σπηλιῶν αὐτῶν διαξυλῶν καὶ ἐκ πέ-
 ρας ἀκροτομῆ αὐτῶν προσαγαγόντα ὕδωρ διδώσει·
 τὸν ἐξ ὀρανοῦ μαινοδοτήσαντα αὐτοῖς, καὶ ἐξ αἰ-
 ῤος κρυώσαντα· τὸν εὐλοῦν πύρος ἐν νυκτὶ
 εἰς φωτισμὸν καὶ ὀδύνην παραχορῶμενον αὐτοῖς καὶ
 εὐλοῦν νεφέλης εἰς σκιάσμον ἡμέρας διὰ τὸν ἕ-
 ἡλιον φλογόμενον· τὸν νόμον Θεοῦ ἐκ στόματος· καὶ
 χερῶν καὶ γραφῆς Θεοῦ ἐν πλατῆσι λιθίναις κεκο-
 λυμῶμενον παραχορῶμενον αὐτοῖς, πλεῶν ἀειμῶν

ET desciverunt a Moyse Dei ministro
 omnium lenissimo, ac fidei & tan-
 tum virum ingratis homines inhonora-
 runt, illum dico legislatorem, custodem
 pontificem, regem, illum divinorum my-
 steriorum magistrum, illum, qui quasi qui-
 dam conditor conditoris opera ediderat, il-
 lum mitissimum, modestissimum, summe
 tolerantem, illum summa erga hominis
 caritate praeditum, qui multis periculis eum
 liberarat, & ex multiplici genere mortis
 sua sanctitate eripuerat; qui tot signa di-
 vina, & prodigia populo designarat, qui
 praecleara & mirabilia opera beneficii dan-
 di causa patrarat, qui Aegyptiis decem
 illas plagas fecerat, qui mare rubrum di-
 viderat, & ex utraque parte undas instar
 muri diremerat, populum tanquam per sic-
 cum, & desertum locum trajecerat, &
 Pharaonem, atque Aegyptios, ceterosque
 omnes, quos secum ducebat, cum eis in
 altum demerserat: qui fontem injecto li-
 gno dulcem illi populo effecerat, & ex du-
 ra rupe aquam sitientibus elicuerat; qui
 manna e caelo eis dederat, & ex aere
 carnem collegerat, qui de nocte columnam
 igneam ad illuminandum, & demonstan-
 dum viam, item columnam nubis de die
 umbraculi causa propter ardorem solis tri-
 buerat, qui Dei legem ex ore, manu
 & seripione Dei in tabulas lapideas inci-
 sam numero perfecto decalogi contentam
 pra-

alias ap-
 paretur

Exod 1 &
 9, &
 Exod 14

Exod 13 &
 16

Exod 11

Exod 31 &
 Num 11

καί εἰς τέλος· καὶ ἐν τῷ Ἱερουσαλήμ λέγει· Ὁ θρόνος
 δόξης ἰσχυρῶς ἀγίασμα ἡμῶν· καὶ ἐν Ησαΐα
 λέγει, καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἑξήκοντα ἡμέραις ἐμφα-
 νίς τὸ ὄρος κυρίου, καὶ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἀκρῶν
 τῆς ὄρειας, καὶ ὑψωθήσεται ὑπεράνω τῆς βουβῶν·
 ἐπεὶ ἔτι καὶ τὸν λαὸν ἐγκατέλιπε, καὶ τὸν ναὸν ἀ-
 φῆκεν ἔρημον χάρις τὸ καταπέτασμα τῆς ναοῦ,
 καὶ λαβὼν ἀπ' αὐτῆς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἰδοὺ
 γὰρ φησὶν, ἀφίεται ἡμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος,
 καὶ ὁ δὸς ἐφ' ὑμᾶς τὸς ἑξ ἑθῶν τῶν πνευματικῶν
 λέγει, ὡς λέγει ὁ Θεὸς Ἰωήλ, καὶ ἔσται μὲν ταῦτα
 λέγει ὁ Θεὸς καὶ ἐκχῶ ἀπο τῆς πνευματικῆς μου
 ἐπὶ πᾶσιν σάρκα, καὶ ἀποφθεύσονται οἱ υἱοὶ ὑ-
 μῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν θράσεις ὄνουνται· καὶ
 αἱ ἀρεσβύτεραι ὑμῶν εὐπνία ἐν πνία θήσονται·
 πᾶσαν γὰρ δύναμις λόγου καὶ ἐνέργειας καὶ τῶν
 τοιῶνδε ἐπισκοπῶν ἀσάρας ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ λαοῦ
 εἰς ὑμᾶς τὸς ἑξ ἑθῶν ἔδειτο· ὅτι γὰρ τοῦτο
 ζήλωσας καὶ ὁ διάβολος τῶν ἁγίων τὸ Θεὸν ἐκ-
 κλησίαν, μετῆν εἰς ὑμᾶς ἐπιχειρᾶς ὑμῖν θλι-
 ψεις διωγμῶν ἀκαταστάσις βλασφημίας· χρισ-
 ματι αἰρέσεις ἐκείνου γὰρ τὸν λαὸν ὅτι τῆς
 χριστοκρατίας εἰς αὐτὸν ὑπεγράγετο· ὑμᾶς δὲ ἀ-
 ποσαντες αὐτῶ τῆς ματαιότητος, ἄλλοτε ἄλλως
 περᾶζει, ὡς καὶ τὸν μακάριον Ἰωβ· καὶ γὰρ τὸ
 μεγαλὸν ἀρχιερεὶ Ἰησοῦ τῆς τῆς Ἰουδαίας βραχὺ ἀν-
 τεκεῖτο· καὶ ἡμᾶς πολλὰ καὶ ἐξητήσατο· Ἰουδαί-
 οὖν θῆναι, ὅπως ἐκλίπη ἡ πίσις ἡμῶν· ἀλλ' ὁ ἡμέ-
 τερος κύριος καὶ διδάσκαλος ἐν δικῆ καταστάσει
 αὐτῶν ἐλεῆθη αὐτῶ· ἐπιτιμῆσαι κύριος ἐν σοὶ διὰ
 βολῆ· καὶ ἐπιτιμῆσαι κύριος ἐν σοὶ ὁ ἐλεῆξιμος
 τῶ Ἱερουσαλήμ· ἔτι ἰδοὺ τὸ ἐξέσκασιμον ὡς
 δαλός; καὶ ὁ εἰπὼν τότε τοῖς παρεῶσι τῶ ἀρχι-
 ρεὶ περιελετε τὰ ἱμάτια τὰ ῥοπαρὰ ἀπ' αὐτῶ, καὶ
 ἐπεποιή, ἰδοὺ σφῆρα τῆς ἀνομίας ἐσ' ἀπόσου, ἔ-
 στος ἐρεῖ καὶ νῦν, ὡς καὶ παλαιὸν σμυθηροισμῶν ἡ-
 μῶν, ἐλεῆθη πρὸς ἡμῶν, ὅτι ἰδοὺ ἴδω, ἵνα μὴ
 ἐκλίπη ἡ πίσις ὑμῶν.

tem pinguem, in quo benedictum est Deo
 habitare in eo; etenim Dominus habitabit
 in finem: & in Hieremia ait: Thronus
 gloriae in Iubium montis sanctuarium no-
 strum: & Esaias: Erit in novissimis die-
 bus manifestus mons domini, & domus Dei
 super verticem montium, & extolletur super
 colles, quia populum dico, deseruit, &
 templum dimisit vastum, & solum, velut
 templi discisso, & Spiritu iando ablato.
 Ecce enim inquit, relinquitur domus vestra
 deserta, & vobis, qui estis ex Gentibus,
 gratiam spiritualem tribuit, sicut ait apud
 Joielem prophetam: Et erit post hac, di-
 cat Deus, & effundam de spiritu meo su-
 per omnem carnem, & prophetabunt filii
 vestri, & filia vestra visiones videbunt, &
 seniores vestri somnia somnabunt: omnem
 enim vim verbi, & energiam, & huiusmo-
 di visitationem eripuit illi populo Deus, &
 ad vos qui ex Gentibus estis, traduxit.
 Quia haec, inquam, facta sunt, idcirco dia-
 bolus, cum ecclesiae Dei invideret, ad vos
 se transfudit, suscitando afflictiones, perie-
 cutiones, motus seditiosos, blasphemias,
 schismata, haereses: illum enim popu-
 lum, occidendo Christum; sibi concilia-
 vit, vos vero, qui ab eius vanitate de-
 fecistis, diversis modis, diversis temporibus
 tentat, ut beatum illum Job: siquidem Je-
 su filio Josedec magno sacerdoti exiguus tem-
 pore adversabatur, & nos saepenumero ex-
 petivit, ut instar aquae dilaberemur, quo
 hdes nostra deficeret: Verum dominus no-
 ster, idemque magister, qui illum in iu-
 dicio sistens aiebat, increpet in se dominus
 diabole, & increpet dominus in te, qui elegit
 Hierusalem, nonne ecce hic crepus, ut torris
 & qui dixit tunc iis, qui summo illi sacer-
 dotei assistebant, destrabite illi vestes sordidas,
 & subjunxit, En deleris peccata tua; hic di-
 cet & nunc, sicut & antea nobis in unum
 congregatis de nobis aiebat, Rogavi ne defi-
 ciat fides vestra.

in f. 20
 de reddiōe p
 in in mortali
 contendi qua
 de re in bott

Job
 2:6

Job
 2:6

Job
 2:6

Ὅτι καὶ παρὰ Ἰουδαίοις σωιση θιομοσις διδασκαλία ὁμοίων ἀίρεσεων. Quod variorum sectarum doctrina Deo odiosa extitit apud Iudaeos.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

CAPUT VI.

Ἐἶχε μὲν ἔτι καὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς ὄχλος αἰρέσεις
 κακίας· καὶ γὰρ καὶ Σαδδουκαῖοι καὶ αὐτοὶ,
 οἱ μὴ ὁμολογῶντες νεκρῶν ἀνάστασιν· καὶ φαρισαῖοι,
 οἱ τυχὼν εἰμαρμένη ἐπιγραφοντες τῶν τῆς ἀμαρ-
 τανούτων ἰσχυρῶν· καὶ Βασιμαῖοι, οἱ ἀποροῦν
 ἀνεμῶν, ἔξ αὐτομάτῃ δὲ φορᾶς λεγοντες τὰ
 ὄντα συμβεῖναι· καὶ ψυχῆς τὴν ἀθανάσιον περι-
 κόπτουτες· καὶ ἡμεροβαπεταί, οἱ τινες κατ' ἐκείνῃ
 ἡμέραν, εἰάν μὴ βαπτίσονται, ἔτι εἰδῖσιν· ἀλλὰ
 καὶ τὰς κλίνας καὶ τὰς σφίνας ἠτοὶ κρατήρας καὶ πο-
 τῆμα καὶ καθίσματα εἰάν μὴ καθάρσιν ἴδωσι, ἔδει-
 νι χρώνται· καὶ οἱ ἐφ' ἡμῶν νῦν φαρισαῖοι, οἱ
 τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ψελοῦν ἀνθρώπον εἶναι βελοῦν
 ἔξ ἡδονῆς ἀνδρὸς καὶ συμπλοκῆς Ἰωσήφ, καὶ Μα-
 ρίας αὐτῶν ἡμῶν· οἱ δὲ τῶν πρὸς αὐτοῦ
 χριστιανῶν καὶ τὰ πάτρια φυλάσσοντες εἰσὶν Ἰουδαῖοι
 ταῦτα μὲν ἐν τῷ ἀποστόλῳ λέγει· καὶ νῦν ὁ ποιητὴς
 σοφὸς ὡν τὸ κατεσκεύασαι, καὶ τὸ καλὸν ὅτι ποιεῖται

HAbebat igitur illud vulgus Iudaicum
 haereses malas: inde enim sunt Sad-
 ducei, qui non confitentur mortuorum re-
 surrectionem: Pharisei, qui errata homi-
 num fortunae ac fato assignant, & Mas-
 thei, qui tollentes providentiam, tra-
 dunt constare omnia ex fortuito fluxu,
 & animae amputant immortalitatem: He-
 merobaptistae, qui nisi quotidie lavent,
 non comedunt, immo & lectos, & pa-
 tinas vel crateras, & pocula, ac sedi-
 lia nisi aqua lavent, non utuntur eis: &
 qui nunc nostro tempore exorti sunt He-
 bionaei, qui filium Dei divinitate nudum
 faciunt ex voluptate viri, & ex con-
 satione Ioseph, ac Mariae natum. Ab his
 omnibus segregarunt se Essaei, qui patrios
 ritus servant. Atque haec quidem in pro-
 re populo. Nunc vero diabolus, callidus
 nocendi artifex, & omnis boni, quod
 cumque est, ignarus, quosdam e nostris
 extru-

Martha
 2:27
 legille
 videntur alii

Ba(meth)
 ex C

S. Epipha-
 nus her. 20
 tradit quom-
 eos post He-
 rodotum
 nam cladem
 que in ar-
 Chi 70 con-
 senter plet
 que iam apo-
 stolis sup-
 nos translati

extruxit, & in eis hærefes, & schismata operatus est:

Αὐτοὺς ἐξ ἡμετέρας ἐκβαλὼν, στήρησον ἐν αὐτοῖς αἰρέσεις καὶ χίσματα.

Unde orta sunt secta, & quis fuit dux impietatis earum.

Ὅπουθεν ἀνεφύσῃ αἱ αἰρέσεις, καὶ ὅς τις αὐτῶν ἀρχηγός τῆς ἀσεβείας γένηται.

CAPUT VII.

Κ Ε Φ Α Λ Ζ.

INitium vero novarum hærefum hoc extitit: Fuit quidam Simon, cognomine Githeus a pagō sic dicto, Samaritanus, qui artem magiæ profitebatur, hoc se diabolus induit, & ministrum suæ perversæ voluntatis fecit. Quando vero Philippus coepostolus noster Dei munere, & Spiritus sancti operatione miracula sanitatum in Samaria faciebat, ita ut Samaritani admiratione commoti ad fidem Dei, & filii ejus venirent, ejusque nomine baptizarentur, quo tempore Simon ipse signa illa, & prodigia sine ullis magicis præstigiis fieri vidit, & demiratus fuit, ac credidit, fuitque baptizatus, & in jejunio, & precatione perseverabat, tunc nos, qui gratiam Dei Samaritanis per Philippi ministerium tributam audieramus, profecti sumus ad eos, & sermonem doctrinæ non mediocriter promoventes, imponentesque manus omnibus baptizatis, gratiam Spiritus sancti precando largiebamur. Cum autem videret Simon, quod per impositionem manuum nostrarum dabatur credentibus Spiritus sanctus, oblata nobis pecunia, date, inquit, & mihi hanc potestatem, ut cui ego quoque manus imponero, Spiritus sanctum accipiat. Scilicet consilium, & voluntas diaboli erat, ut ipsum Adam post deglutitum cibum interdictum, promissa immortalitate privaverat: sic nos pecunia delinitos & captos, dono Dei privaret, si hæc permutatione facta donum Spiritus sancti, quod ætlicitatem superat, nummis ipsi addiceremus. Cum vero hoc nos omnes commovisset, ego Petrus intuens in maleficum serpentem, qui in eo erat, dixi Simoni, Argentum tuum sit tecum in perditionem, quoniam existimasti donum Dei pecunia possideri: non est tibi pars in sermone hoc, neque fors in fide hæc: cor enim tuum non est rectum coram Deo. Penitentiam itaque age de hac nequitia tua, & ora Deum si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui: in felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse. Atqui Simon quidem tunc timore perterritus, oro, inquit, vos, precamini pro me dominum, ut nihil mihi eveniat eorum, quæ dixistis.

Deceptus est hic author si de Philipo uno ex 12 apostolis ista intellexit, aut certe vocem apostoli latius accipit pro discipulo Christi sicut in annotatione.

ab 1

ab 1

Quinam fuerunt successores impietatis Simonis, & quas hærefes tradere ceperunt.

CAPUT VIII.

Κ Ε Φ Α Λ Η.

Cum vero prodivimus in mundum ad prædicandum Gentibus verbum vitæ, tunc diabolus hoc in populo operatus est, ut pseudoapostolos ad contaminandum verbum post nos mitteret: ac præmiserunt Cleobium quendam, quem Simoni adjunxerunt: fuerunt autem hi discipuli cujusdam Dosithei, quem improbarunt, & ex princi-

Hæc καταρχὴ τῶν νέων αἰρέσεων γέγονεν ὅπως Σίμωνα τινα, ἀπὸ Γιτθῶν, ἔσω καλυμμένης κωμῆς, Σαμαρεία, τῷ πύχτῳ μάγον, ἐνδυσάμενος ὁ διάβολος, ὑπερέβη αὐτῷ τῆς μοχθηρᾶς γνώμης ἰποιήσασθαι. Ἰωάννα δὲ Φίλιππος ὁ σωματικός ἡμῶν τῷ τῷ κυρῷ δέσει, ἔ τῇ τῷ πνεύματος αὐτοῦ ἐργεῖα δυνάμεις ἰαμάτων ἐπέδειξεν ἐν Σαμαρεία, ὡς καταπληγῆτος τῆς Σαμαρείας εἰς πίστιν εἰλθεῖν τῷ τῷ ἔσῳ Θεῷ καὶ τῷ κυρῷ Ἰησοῦ καὶ βαπτισθῆναι εἰς τὸ ὄνομα αὐτῷ, ἦδη δὲ καὶ αὐτῷ τῷ Σίμωνος σημεῖα καὶ τέρατα θεασάμενος ἀνὰ μαγικῆς τῆς γοητικῆς ἐπιπέλομα, καὶ εἰς θάυμα καταπιστόντος καὶ πισθῶντος καὶ βαπτισθῆντος ἔ προσκαρτέρησεν τῇ πείρῃ καὶ τῷ προσδύῃ, ἀκούσας ἡμεῖς τῶν χειρῶν τῷ Θεῷ τῶν ὑπάρξασαν Σαμαραῖσι διὰ Φίλιππου, παρεχόμεθα πρὸς αὐτὸν: καὶ πολὺ συμβαλλόμενοι τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας, καὶ τοῖς βεβατισμένοις ἐπιτιθέμενοι τὰς χεῖρας ἕχασιν τῶν πνεύματος μετασίαν ἰδόμεθα: ἰδὼν δὲ Σίμων ὅτι ἔδξα τῆς ἐπιτίθεως τῶν χειρῶν ἡμῶν δίδεται τὸ πνεῦμα τοῖς πισθῶσι, λαβὼν χρήματα προσέειπεν ἡμῖν λέγων, δότε καὶ μοι τῶν χειρῶν ταύτων: ἵνα καὶ γὰρ ἐὰν ἐπιθῶ τῶν χειρῶν λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον βελομένη ὡς τῷ Ἀδὰμ τῷ γέσει τῷ ζυλοῦ τῆς κατ' ἐπαγγελίαν ἀθανασίας ἐσθήσης, ἔσω καὶ ἡμεῖς τῇ λήψει τῶν χρημάτων θέλεις τῆς δωρεῆς τῷ Θεῷ περιγράψαι, ἔσως ἀντικαταλλάξαμενοι ἀποδώμεθα αὐτῷ χρημάτων τῶν ἀτίμητον τὸ πνεύματος δωρεάν: κατὰ δὲ ἡμῶν ἐπι τῶν παραχθῶσιν ἀπένισας ἐγὼ Πέτρος εἰς τὸν ἐν αὐτῷ κακοῦρον ὄφιν εἶπον τῷ Σίμωνι: τὸ ἀργιέρον σου σιωσοῖς εἶναι ὡς ἀπέλωσαν, ὅτι τῶν δωρεῶν τῷ Θεῷ ἐσθῆσας ἔδξα χρημάτων κτῶσαι, ἃ ἐστὶν σοὶ μίση ἐν τῷ λόγῳ τῶν ὁδῶν κληρῶν ἐν τῇ πίστει ταύτη: γὰρ καρδίαν σου ἃ ἐστὶν ἄδικα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μετανόησον ἐν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τῷ κυρῷ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεται σοὶ ἡ ἐπινοία τῆς καρδίας σου: εἰς γὰρ χολῶν πικρίας, καὶ σὺν δέσμον ἀδικίας θεωρῶ σε ὄντα: ἀλλὰ τίτε μὴ ὁ Σίμων ἔμπαρος χυμῶνός φησι, παρακαλῶ, δεήθητι ἡμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον: ὅπως μὴ δὲ ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμέ, ὡς ἐρήκατο.

Τίνες τῆς Σίμωνος ἀσεβείας διάδοχοι, καὶ οἷων αἰρέσεων κατήρξαν.

Ἡ Νίκα δὲ ἐκλήθη ἐν τοῖς ἔθνεσι κηρῶσιν ὁ διάβολος εἰς τὸν λαὸν ἀποσεῖλαι ὅτις ἡμῶν ψευδοπόστος εἰς βιβηλωσιν τῷ λόγῳ: καὶ ποσὲ βαλόντο Κλεοβίον τινα, καὶ παρέδωκεν τῷ Σίμωνι: ἐπὶ δὲ μαθητῶσι Δοσιθέω τινί: ὃν καὶ παρδοκμήσαντες ἔξωσαν τῆς ἀρχῆς: εἶτα καὶ ἐπ-

ρα

ροι ἕτερον κατῆρξαν ἐκ τῶν δόγματων, Κλεωνδρος ἠγὼ καὶ Μαριανός· καὶ Μισσοκόρος· καὶ Βασιλειδης· καὶ Σατομιλλος· τῶν οἱ μὲν πολλοὺς Θεοὺς· οἱ δὲ, ἕως ἑσπέρους, ἀνάρχους, καὶ συνωνοὺς ἑαυτοῖς· οἱ δὲ ἀπειροὺς καὶ ἀγνώστους δοξάζουσι· καὶ οἱ μὲν τῶν γάμων ἀδείκνυσι καὶ εἶναι τοῦ Θεοῦ ἔργον δοξάζοντες· ἄλλοι δὲ τινα τῶν βρωμάτων βδελύσσονται· οἱ δὲ ἀναίδιου ἐκπορεύονται, οἷοι οἱ κῆν ψαδώνομοι Νικολαίτου· ὁ μάλιστα Σίμων ἰμαὶ Πέτρῳ ἀφῆκεν ἐν Καισαρείᾳ τῷ Σφάτῳ, ὁ δὲ Κορνήλιος ὁ πικρός ἐπίσκοπος ὃν ἰδιώκῃς ἐπὶ τῶν κώμων Ἰησοῦν διέμωδ, συντυχῶν μοι ἐπειράτο ὁμορρίφειν τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ συμπαραόντων μοι τῶν ἱερῶν τέκνων Ζαχαρίου τὸ ποτὶ πελάγη καὶ Βαρνάβα καὶ Νικήτην Ἐλὺλα ἀδελφὸν Κλημάτους τοῦ Ῥωμαίων ἐπισκόπου καὶ πολίτου, μαθητῶν δὲ Ἐπαύλου τῶν συναποστόλων ἡμῶν καὶ συνεργῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν ὁμορρίφειν αὐτῶν εἰς τὴν περὶ ἀποφύτου λόγον, καὶ περὶ Θεοῦ μοναρχίας, ἠτήσας αὐτὸν διώκειν κυρίως, καὶ εἰς ἀφανίαν καταβαλὼν, φυγάδα κατέστησε εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Ὅπως ὁ Σίμων γυνταίαις τισὶ κλίματι θελήσας, Ἐλαῖς Πέτρῳ κατεσχεθεὶς ἕξ ὕψους αὐτοῦ, συνέξισθη τὸς πόδας καὶ τῶν χεῖρε τὸς τυροῦς.

K E Φ Α Λ Θ.

Γενόμενος δὲ ἐν Ῥώμῃ πολὺ τῶν ἐκκλησιῶν ἰσχυρὸς πολλὰς ἀναθέπων, καὶ ἑαυτῷ πεποιούμενος, τὰ δὲ ἰδιῶν ἕξιν ἡμαρτῶν ἐμπεριεῖ· ὡς καὶ ποτὲ μέσης ἡμέρας ἀποελθὼν εἰς τὸ θεῖον αὐτῶν, κελύσας τοῖς δημοῖς ἀπαχλύσας καὶ ἐν τῷ θεῖον, ἐπηγγέλλετο πηγαῖναι δι' αἴρος· πάντων δὲ ἐπὶ τῶν μετώπων τυχχαρόντων, ἐγὼ ἀποσχεχόμενος κατ' ἑμαυτῶν καὶ δι' ἡμετέρας ἐπὶ δαιμόνων ἵπτατο μεταστῆσις εἰς αἶρα λίγων εἰς ἕραν ἀνεβαῖν, κατέβη αὐτοῖς τὰ ἀγαθὰ ἐπιχορηγήσειν· τῶν δὲ δημοῦν ἐπιδημιῶντων ὡς Θεοῦ, ἐκτεῖνας ἐγὼ τῆς χεῖρας εἰς ἕραν σὺν αὐτῶν ὁμορρίφειν, κατέβη τῶν Θεοῦ ὁμορρίφειν Ἰησοῦ τῶν κυρίου ρῆσαι τὸν λυμεῶνα, καὶ τὴν ἕξιν τῶν δαιμόνων πεμφοῖναι ἐπ' ἀπάτη καὶ ἀπολείψαν ἀνθρώπων κερνήτων αὐτῶν· ρῆσαντι δὲ μὴ θανατώσαι, ἀλλὰ συντρέψαι· καὶ ἑσπέρους, ἀποφύτου εἶπον τῷ Σίμωνι, εἰ Θεοῦ ἀνθρώπος ἐγὼ, ἀποφύτου δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀληθῆς, καὶ διδάσκαλος δικαιοσύνης, ἀλλ' ὁ πλανῆς, οἷος σὺ Σίμων, ἀποφύτου τῆς ποτηραῖς δυναμῆσι τῶν τῆς δικαιοσύνης ἀποφύτου, ἐφ' αἷς ὀχέηται Σίμων ὁ μαγός, ἀποφύτου τῆς κρατήσεως, ὅπως ἕξ ὕψους κατεσχεθῆν εἰς γέλωτα τῶν ἀπατηθῶντων ὑπ' αὐτοῦ· καὶ εἰπόντος μοι ταῦτα, περὶ αὐτοῦ τῶν δυναμῶν ὁ Σίμων κατωχέθη μὲν μεγάλη ἤχου· καὶ ῥαγῆς πνεῦμα ἕξιστον, συντρέβηται τὸ ἕξιν καὶ τῶν ποδῶν τὸς τυροῦς· καὶ φωνὴ τῶν ὄχλων λίγουσα, εἰς ὁ Θεοῦ ὃν Πέτρος δικαίως καταγγέλλει τῆ ἀληθείᾳ μόνος, καὶ πολλοὶ ὀπίσθησαν ὑπ' αὐτοῦ· τινες δὲ ἕξιστον

Council. General. tom. I.

natu magisterii deiecerunt. Deinde alii aliorum dogmatum absurdorum auctores extiterunt, Cerinthus, Marcus, Menander, Basilides, & Satomillus, ex quibus alii quidem plures Deos ponunt, alii vero tres adventos, principio carentes qui semper una sint: alii quinitos, & ignotos: item alii nuptias improbant, quod opinentur non esse eas opus Dei: alii quaedam genera ciborum tanquam execrabilia ejiciunt; alii omni verecundia, & pudore sublato scortantur, ut ii, qui nunc falso nomine Nicolaitae vocantur. At Simon cum me primum convenisset in Caesarea Stratonis, ubi Cornelius gentilis meo ministerio in Dominum Jesum credidit, dabat operam, ut verbum Dei pervorteret, cum erant mecum tantum filii Zachaeus, qui fuerat antea publicanus, & Barnabas, deinde Nicetas, & Aquila fratres Clementis Romani episcopi, & ceteris, ac discipuli Pauli coepostoli, & adjutoris nostri in evangelio: & cum ter coram eis cum eo disseruissem de propheta, & de uno Deo, ac domino, viculimque cum virtute Domini, & ut nihil respondere, aut loqui posset, effecissem, coegi, ut in Italiam progrederet.

Quomodo Simon quibusdam prestigit cum volare voluisset, pedibus Petri ex alto deorsum precipitatus, pedes fregit, & extremos digitos & manuum.

C A P U T I X.

CUM vero Romam venisset, Ecclesiam magnopere vexabat multis tubvertendo, & sibi conciliando, Gentilibus autem magice artis ulu, & exercitatione, admirationem movendo, ita ut aliquando cum in theatrum meridie prodisset, justissetque populo, ut me quoque in theatrum raperent, promittebat se per aerem volaturum. Cum vero cuncti promissi hujus expectatione suspensi essent, ego apud me precabar, ut a demonibus in altum sublatus, volabat sublimis per aerem, dicens se in caelum ascendere, ut inde bona ipsis suppeditaret. Cunctis vero illum tanquam Deum concelebrantibus, ego manus in caelum pariter cum mente tendens, Deo supplicabam, ut illam pestem per filium tuum Dominum nostrum rumperet, & vires demonum, quibus illi ad fallendum, & perdendum homines utebantur, amputaret, ita tamen illum rumperet, ut non occideret, sed confringeret. Itaque respondens ad illud, quod de ascensu in caelum pollicebatur, & intuens in eum dixi: Si ego homo Dei sum, & verus apostolus Jesu Christi, ac doctor pietatis in Deum, & non seductor, ut tu Simon, jure malis potestibus diaboli apostata, qua Simonem magum vocant, ut eum dimittant, ut ex alto preceperatur cum visu eorum, quos decepit. Haec cum dixissem, Simon magus a potestibus dimissus cum magno fragore & fonitu decidit, & vehementer elisus coxam, & extremos digitos pedum frangit, & multitudo vulgi, unus tantum verus Deus, inquit, quem Petrus jure predicat: ac multi quidem deiecerunt ab eo: nonnulli vero illius interitu digni.

Et in

Satumus quibusdam... An voro omnia ante peccatum... Petrus emeritum... quatuor meris potest... Certe alia omnia veteres... Iam... b col... potest... Roma... episcopus... neque... nisi... drem... attendi... pluribus... Petrus... te sola... dignatio... prendam

ut infra B.

e pedum.

in doctrina ejus nefaria perseverarunt : atque ita est confata Romæ prima hæreticis impiissima Simonianorum . Atque etiam per reliquos pseudoapostolos diabolus operabatur .

Quomodo hæreses & a se & a veritate dissentiant .

CAPUT X.

ERat autem his omnibus unum atque idem propositum impietatis , Deum omnipotentem blasphemias afficere , sentire ignotum esse , & non esse patrem Christi , neque mundi effectorem , immo neque esse effabilem , neque pronunciablem , neque nominabilem , esseque e se natum ; & neque lege , neque prophetis utendum esse ; item providentiam tollere , resurrectionem non credere , judicium ac remunerationem negare ; non esse animam immortalem , sola voluptate lætandum esse . & ad omnem religionem sine ullo discrimine deflectere licere : alii enim ex eis plures Deos faciunt , alii tres sine initio , alii duos ingentos , alii infinita sæcula : item partim eorum docent non esse nubendum , esseque a carne abstinendum , & vino , execrabilia enim esse nubere , & procreare liberos , & cibos capere , ut tanquam venerandi quidam sententiam suam perversam quasi auctoritate dignam approbari faciant : partim vero eorum legem tanciant de abstinendo a carne animalium non tanquam ratione carentium , sed tanquam rationem habentium , ita ut qui eas maculare audeat , ab eo cædis pœna exigenda sit : partim ajebant , abstinendum esse suilla , puris autem secundum legem cibis vescendum : item circumcidendum ex lege Moysis , credendumque esse in Jesum tanquam in virum sanctum , & prophetam : alii docebant sine ullo pudore scortandum , & carne abutendum , & omne flagitium suscipiendum , quod hac solum ratione anima effugeret principis mundi hujus : Hi vero omnes diaboli sunt instrumenta , & filii iræ .

Expositio apostolicæ prædicationis .

CAPUT XI.

NOS autem filii Dei , ac filii pacis , qui que sacram atque rectam doctrinam religionis Dei prædicamus , unum tantum Deum profiteamur legis , & prophetarum dominum , effectorem universitatis rerum , Christi patrem , non auctorem sui , neque a se editum , ut illi opinantur , sed sempiternum , & origine carentem , lumen inaccessibilem habitantem : non secundum , non tertium , non multiplicem , sed solum æternæ , non ignotum , aut non effabilem , sed a lege . & prophetis prædicatum , omnipotentem , omnium potestatem habentem , Deum & patrem unigeniti ejusdemque primogeniti omnis creature : unum Deum , unius filii patrem , ac non plurimum , unius paracliti per Christum , aliorum ordinum effectorem , unum mundi architectum , diversarum creaturarum opificem per Christum , eundemque procura-

Ατῆς ἀπωλείας αὐτῶ ὄντες παρέμεναν αὐτοῦ τῆ μοχθηρᾷ διδασκαλίᾳ· καὶ οὕτως ἀπὸ τῆ ἐπαγγελίᾳ τῆς Σιμωνιακῶν ἀθεωτικῆς αἵρεσις ἐν Ρώμῃ· καὶ διὰ τῆς λοιπῶν ψευδαποστόλων ἐπιγρηῖ οὐ διαβάλλος .

Ὅπως αἱ αἵρεσις καὶ ἀπὸς ἑαυτῶν καὶ ἀπὸς ἀληθινῶν ὁμοφωνῶσιν .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

ΤΟῦτοις δὲ πᾶσιν ἐπίσης σκοπὸς ἦν εἶς καὶ ὁ αὐτὸς ἀθεωτικὸς τῶν μὲν παντοκράτορα Θεοῦ βλασφημεῖν , ἀγνοῶσιν δοξάζειν , καὶ μὴ εἶναι πατέρα τῷ Χριστῷ· μὴδὲ τὸ κόσμον δημιουργόν· ἀλλ' ἀλεκτον· ἀρητὸν· ἀκατανόητον· αὐτοχρησθλον· νόμον καὶ ἀσφαρῆταις μὴ χρᾶσθαι· ὡρολογίαν μὴ εἶναι· ἀνάστασιν μὴ πισθεῖν· κελσὶν μὴ εἶναι ἐ ἀνταπόδοσιν· ψυχῶν ἀθάνατον μὴ ὑπάρχειν· βῆδοσιν χαίρειν μόνῃ· καὶ ἀπὸς πᾶσαν θρησκείαν ἀβυσφῶρος ἐκκλίειν· οἱ μὲν γὰρ , πλείους εἶναι Θεοῦ λέγουσιν , οἱ δὲ , εἷς ἀνάρχος· οἱ δὲ , δύο ἀγγητῶν· οἱ δὲ , αἰῶνας ἀπείρους· καὶ οἱ μὲν αὐτῆς ἀγαμίαν διδάσκουσι· καὶ κριῶν ἀποχρῶν καὶ οἴνου , βδελυκτὰ λέγοντες εἶναι καὶ γάμον καὶ παίδων ἡῆσιν· καὶ βρωμῶν μετλήψιν· ἐν ὧς σεμνοὶ τινες τῶν σπουδαίων αὐτῆ γνώμῃ ὡς ἀξιοπίστον παραδεχθῶναι ποιήσωσι· τινες δὲ εἰς αὐτῆ νομοθετοῦσι κριῶν ἀπέχεσθαι , οὐχ ὡς ἀλόγων ζώων , ἀλλ' ὡς λογικῶν ἔχοντων ψυχῶν , καὶ φόνου δίκῃ ἐισπαράσσεσθαι μελλόντων τῆς ταύτης κατατολμῶντων σφάζειν· ἕτεροι δὲ εἰς αὐτῆ ἔλεγον μόνον δεῖν φάσκοντες χοιρείου ἀπέχεσθαι· τὴ δὲ κατὰ νόμον καθαρὰ ἐσθίειν· καὶ καὶ περιτεμεῖσθαι νομίμως· πισθεῖν δὲ εἰς Ἰησοῦν ὡς ὅστιον ἀνδρα καὶ ἀποφῆτῶν· ἀλλοὶ δὲ ἀναίδῆλον ἐκπορθεῖν , & παραχρᾶσαι τῇ σαρκὶ ἐδιδάσκον , καὶ ὅσα πάσης ἀναστροφῆς ἴσχει , ὡς ἔπει καὶ μόνως ἐκφᾶσσεσθαι τῶν ψυχῶν τῆς κοσμικοῦ ἀρχοντας· οὗτοι δὲ πάντες τὰ ὁμοβόλη ὄργανα τυγχάνουσι καὶ οἱ ὄργῆς .

Εξήγησις ἀποστολικῆ κηρύγματος .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ.

ΗΜᾶς δὲ πᾶσιν Θεῷ & οἱ εἰρήνης , τῶν ἱερῶν καὶ ἀθῆ λογῶν κηρύσσοντες τῆς ἀσθεσίας , εἷς μόνον Θεοῦ καταγγελλομῶν νόμου καὶ ἀποφῆτῆς κύριον· τῆς ὄντων δημιουργόν· τῷ Χριστῷ πατέρα· ἐκ αὐταίτιον· καὶ αὐτοχρησθλον , ὡς ἐκείνοι οἴονται· ἀλλ' ἄρῃον· ἄντι ἀνάρχον , καὶ φῶς οἰκουμένης ἀπρόσπιτον· ὁ δὲ ἄλλοτερον ὄντι , ἢ τρίτον· ἢ πολυλογον· ἀλλὰ μόνον σίδως , καὶ ἀγνοῶσιν· ἢ ἀλεκτον· ἀλλὰ ὅσα νόμου καὶ ἀποφῆτῆς κηρύσσον· παντοκράτορα· παντοκρῶν· παντῆσιν· Θεῶν καὶ πατέρα τοῦ μονοθῆου καὶ ἀπρωτείου πάσης δημιουργίας· εἷς Θεῶν εἷς υἱὸς πατέρα , ὁ ἀληθῶν· εἷς παρὰ κλητῶν διὰ Χριστῶ· τῆς ἀλλαν πημάτων ποιητῆν· εἷς δημιουργόν· διχοφῶν κτιστῶν διὰ Χριστῶ ποιητῆν· τὸν αὐτὸν ἀπροσητῆν· νομοθετῆν

453
 θεῶν δι' αὐτῶν· ἀνάστασις αἰτίων, καὶ κεί-
 σιος καὶ ἀτυποδόσιος δι' αὐτῶν γινόμενον· τῶ-
 ν αὐτῶν καὶ ἀνθρώπων ἀδικήσαντα ἡμεῶναι,
 καὶ πολιτοδομήσαν ἀνδρῶν ἀμαρτίας καὶ παθόν-
 τα καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν καὶ ἀνιένοντα πρὸς
 τὴν ἀποστείλαντά· καὶ πᾶν χτίσμα Θεοῦ κα-
 λὸν φανερῶν, καὶ οὐδὲν βδελυγνόν, πᾶν τὸ πρὸς
 οὐσίαν· δικαίως μεταλαμβάνομενον, αἰετον·
 πάντα γὰρ κατὰ τὴν γραφὴν καλὰ λίαν· γέ-
 μον νομιμον, καὶ παίδων ἡλικίαν, τίμιον καὶ
 ἀμολυτων εἶκει πισθωμεν· ἐπ' αὐξήσει γὰρ
 τῷ ἡμεῶν Ἰησοῦ ἀνθρώπων διαφορά ζηνμάτων δι-
 πλασθῆ ἐν τῷ Ἀδάμ καὶ τῇ Ἐύα· ψυχῶν
 ἀσώματων ἐν ἡμῖν καὶ ἀθάνατον ὁμολογοῦμεν·
 ἀλλ' οὐ φθαρτῶν ὡς τὰ σώματι, ἀλλ' ἀθά-
 νατον ὡς λογικῶν καὶ ἀπύχουσιον· πᾶσαν μί-
 ξην παρὰ νομον καὶ τῶν παρὰ φύσιν γινόμενων
 ὑπὸ τῶν βδελυσάμεθα ὡς ἀθέμιτων καὶ ἀνο-
 σίαν· ἀνάστασις γίνεσθαι ὁμολογοῦμεν δικαίων τε
 καὶ ἀδίκων καὶ μοδοποδοσίαν· τῶν Χριστῶν οὐ
 ψιλὸν ἀνθρώπων ὁμολογοῦμεν, ἀλλὰ Θεὸν λόγον
 καὶ ἀνθρώπων· μιστίτῳ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων·
 ἀρχιμερῆ τῷ πατρὶ· οὐτε μὴ μὲν Ἰουδαίων πι-
 εριμνηόμεθα, εἰδοῦτες, ὅτι ἐλήλυθεν, ὃ ἀπί-
 κητο· καὶ δι' ὃν ἐφιλιάσθη τῷ Ἰησοῦ· ἢ προσδο-
 κία Ἰησοῦ ἐθῶν Ἰησοῦ ὁ Χριστὸς ὁ ἐξ Ἰούδα ἀνα-
 τεύλας· ὁ ἐκ βλαστῶν υἱός· τὸ ἐξ Ἰουδαίων ἀνδρός·
 ἢ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τῶ ὄμω.

atorem, & legislatorem per ipsum, tum re-
 surrectionis, & iudicii, ac remunerationis,
 quæ per ipsum sunt, auctorem. Hunc ipsum
 quoque filium prædicamus voluisse fieri ho-
 minem, & sine peccato in vita veritatum,
 passum, & mortuum, & a mortuis suscita-
 tum, & ascendisse in cælum ad eum, a quo
 missus fuerat. Atque omnem creaturam Dei
 bonam esse dicimus, & nihil esse ejicien-
 dum ut malum: immo id omne quod ad
 sustentandum corpus iuste sumitur, optimum
 esse, cuncta enim, ait scriptura, erant val-
 de bona: legitimum conjugium, & gene-
 rationem filiorum honorata & munda esse
 credimus, ad augendum enim genus homi-
 num formata est in Adam, & Eva figuræ
 diversitas. Animam in nobis consistemus ex-
 pertem corporis, & immortalitate prædi-
 tam, neque interitu deleri, ut corpora, sed
 immortalem esse, utpote rationis participem,
 & sui compotem. Omnem conjunctionem
 corporum contra naturam, & eam qua non-
 nulli contra naturam utuntur, tanquam neci-
 tariam, & sceleratam detestamur. Justos
 & iniustos a mortuis excitandos, & merce-
 dem eis solvendam consistemus. Christum fa-
 temur non esse nudum hominem, sed Deum
 verbum, & hominem Dei, & hominum
 mediatorem, pontificem patris. Neque ve-
 ro jam cum Judæis circumcidimur, qui scia-
 mus advenisse eum cui repositum erat, &
 propter quem servabantur generationes, qui
 erat expectatio gentium Jesus Christus, qui
 ortum duxit ex Juda, filius ex germine
 Ios ex Jesse, cuius principatus super bñme-
 ta.

Πρὸ τῶν ὁμολογουμένων, Ἰουδαίων δὲ
 θεολογῶν.

Contra confidentes, volentes alioquin
 judaizare.

Κ Ε Φ Α Λ . β .

C A P U T X I I

Ἀλλ' ἐπεὶ περὶ αὐτῆς ἡ αἵρεσις ἰσχυροτέρα πρὸς
 πλείονα ἰδοῦσα ἐστὶν καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης
 κενδρωθείσης, ἡμεῖς οἱ δώδεκα συνελθόντες εἰς Ἱερου-
 σαλὴμ, ἀντὶ γὰρ τῶν προσδοκῶν Ματθαίου σὺν ἡμῖν
 καταβησάμεθα ἀποστόλων εἶναι, λαβῶν τὸν κληρὸν
 Ἰούδα, ὡς εἴρηται, τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν λαβῶν ἐπι-
 σκόπων, ἐπισκεπόμεθα ἅμα Ἰακώβω τῷ τῷ κυρίῳ ἀ-
 δελφῷ τῷ ζῆντι· καὶ ἰδοῦσα αὐτῶν τε καὶ τῶν πρεσ-
 βυτέρων, λόγους διδασκαλίας προσλαλήσαντες τῷ
 λαῷ· καὶ γὰρ καὶ τινες καταβάντες ἀπὸ τῆς Ἰου-
 δαίας εἰς Ἀντιόχειαν εἰδιδασκῶν τὰς ἐκεῖ ἀδελφούς
 λέγοντες· ὅτι ἐὰν μὴ περιτμηθῆτε τῷ Ἰησοῦ Μωϋ-
 σείως ὡς τοῖς ἄλλοις ἔθεσι οἷς διετίχθητε περιπατῶ-
 τε, ἢ διακῶδε σωθῆσθε· ἡμεῖς οὖν οὐκ ἔσμεν καὶ
 ζήτησως ἐκ ὀλίγων, οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀδελφοί
 γινόντες ὅτι συνελθόντες πάντες περὶ τούτου ζη-
 τήσαντες, ἐξαπέστειλαν πρὸς ὑμᾶς ἀνδρας πιστῶν καὶ
 Ἰησοῦ γραφῶν εἰδήμονας μαθεῖν περὶ τῶν ζητημάτων
 τούτων· οἱ δὲ, παραρημόμενοι εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀνηγ-
 γειλαν ἡμῖν τὰ ζητηθέντα καὶ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ ἐκ-
 λεπίσθαι, ὡς ὅτι τινες ἔλιγον, ὅτι δεῖ περιτέμνε-
 σθαι, καὶ τὰς ἄλλας ἀργείας παραφυλάττειν· ἄλλων
 δὲ ἄλλοτε λεγόντων, ἰγὼ Πέτρος ἀνάστα εἰπὼν πρὸς
 αὐτούς· ἀνδρες ἀδελφοί· ὑμεῖς ἐπίστατε, ὅτι ἀπὸ
 ἡμερῶν ἀρχαίων ἐν ἡμῖν ἐκελεύσθη ὁ Θεὸς δια-
 τῆ
 Concil. General. Tom. I.

Ed quia tunc hæc hæresis vîta est ad de-
 sciendum validior, & cuncta ecclesia in
 discrimen adducebatur, nos duodecim Hie-
 rosolymis congregati, (loco enim Judæ
 proditoris Mathias electus est, ut esset no-
 bificum apostolus locum Judæ sortitus, si-
 cut scriptum est, Episcopatum ejus acci-
 prias alter) consultabamus de ea re cum
 Jacobo fratre domini, visumque est illi,
 ac senioribus, ut haberetur sermo doctri-
 næ ad populum: Quidam enim qui a Ju-
 dæa descenderant Antiochiam, docebant
 fratres, qui ibi aderant, quod nisi ritu
 Moylis circumciderentur, & alia quæ ab
 illo descripta, ac sancita erant, servarent,
 salvi esse non possent. Cum igitur dissen-
 sio esset, & non parva quæstio habere-
 tur, Antiochenes fratres ubi cognove-
 runt nos ad hujus quæstionis disquisitio-
 nem convenisse, miserunt ad nos viros fi-
 deles, & scripturæ sanctæ peritos, ut de
 hac quæstione intelligerent, qui cum Hie-
 rosolymam pervenissent, nunciaverunt no-
 bis ea de quibus quærebatur etiam in An-
 tiocheni ecclesia, quod nonnulli ajebant,
 oportere circumcidi, & omnes alias puri-
 ficationes servare: de quo cum alii aliud
 dicerent, surrexi ego Petrus, & dixi:
 Viri fratres, vos scitis, quia ab antiquis
 die-

Concil. General. Tom. I.

AB. 10.

17/18.

AB. 15.

A. 10.

diebus Deus in vobis elegit per os meum au-
 dire gentes verbum evangelii, & credere, &
 qui novit corda Deus, testimonium perhibuit
 ipse: Cornelio enim antea Romani exercit-
 us centurioni apparuit angelus, & dixit ei,
 ut me accertere, & ex me verbum vite au-
 diret: ille vero accersivit me ex Ioppe in Ces-
 aream Stratonis: cum vero egressus eram,
 volui cibum capere, & dum parabatur,
 cum tacerem in conviculis precationem, ec-
 ce video coelum apertum, & vas quoddam
 quatuor initus alligatum, velut linteum
 splendidum & dimissum in terram, in quo
 erant omnes quadrupedes, & serpentes ter-
 rae, & volucres caeli: & edita est vox e cae-
 lo qua aiebat, Surge, Petre, manduca. Et man-
 ducas: Respondi ego nequamquam, domine,
 quia nunquam manducavi omne commine, &
 immundum: ac rursus edita est vox e cae-
 lo: quae aiebat, quae Deus manducavit, tu
 ne communia dixeris. Hoc autem factum
 est ter, & receptum est vas in caelum.
 Dum autem dubitarem quid hoc vitium
 esset, dixit mihi spiritus: ecce viri quatuor
 te, sed surge proficiscere cum eis, nihil he-
 sitans, quia ego mis eos: orant autem ii,
 quos centurio miserat. Atque ita mecum,
 quod acciderat, revolvens, intellexi ve-
 bum domini, quod scriptum erat, omnis
 qui invocaverit nomen domini, salvus erit,
 & rursus: recordabuntur, & convertentur
 ad dominum omnes fines terrae, & adora-
 bunt coram eo omnes familiae Gentium, &c.
 Ac cum ubique de vocatione Gentium scri-
 ptum esse considerassem, surrexi, & ivi
 cum eis, & ingressus sum domum vi-
 ri illius, & cum adhuc sermonem expo-
 nerem, cecidit Spiritus sanctus in eum,
 & in omnes qui cum eo erant, sicut &
 in nos in principio, nihilque distinxit in-
 ter nos, & illos, fide purificante corda
 illorum: Atque ita comperi, quod non est
 acceptor personarum Deus, sed in omni
 gente, qui times Deum, & operatur iusti-
 tiam, acceptus est ei. Hoc autem demirari
 sunt etiam ii, qui ex Judaeis crediderant.
 Nunc igitur quid tentatis Deum imponere
 jugum super cervicem discipulorum, quod ne-
 que nos, neque patres nostri portare potui-
 mus, sed per gratiam domini Jesu Christi
 credimus salvari sicut & illi: Solvit enim
 nos dominus vinculis, & onus nostrum
 leve effecit, ac jugum grave lenitate a
 nobis excussit. Cum vero haec dixissem,
 conticuit omnis multitudo. Respondit au-
 tem Jacobus frater Domini: Viri fratres,
 audite me: Simon narravit, quem idolum
 primum Deus visitavit tametsi ex gentibus
 populum nomini suo: & his concordant
 verba prophetarum, sicut scriptum est: post
 haec revertar, & reaedificabo tabernaculum
 David, quod decidit, & diruta eorum
 aedificabo, & erigam illud, ut reuniant se
 iuxta dominum dominum, & omnes gentes
 super quas invocatum est nomen meum su-
 per eos, dicit Dominus: sicut haec, quae
 sunt a saeculo Deo omnia opera sua. Propter
 quod ego iudico, non inquietare eos qui ex
 gentibus convertuntur ad Deum, sed abster-
 gere ad eos, ut abstineant se a contamina-
 tionibus gentium, idolotryis, & sanguine: &

Ασώματος με αἰδοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τῆς διαγγελίας
 καὶ πισθεύσαι· καὶ ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐ-
 τῶν· Κορηλίῳ γὰρ ποτὲ ἑκατοντάρχη Ρωμαϊκῆς ἀρ-
 χῆς ὄψθη ἄγγελος κυρίου καὶ περὶ ἐμὸν ἔπευ αὐτὸν, ὅπως
 ὑπέσχετο με καὶ ἀποστρέψαι ζωὴν ἐκ τῆς θανάτου μου·
 ὁ δὲ, μετὰ τιμωρῆσάν με ἀπὸ Ἰόππης εἰς Καισαρείαν πλεῖν
 Στρατωνος· ὅποτε δὲ ἐμῆλον ἄρως αὐτὸν ἐκπορεύεσθαι,
 ἐβλήθη δὲν ἕρως μεταστρέψαι καὶ παρασκευασθῆναι, ἡ-
 μῶν ἐν τῷ ὑπερώῳ προσδοχόμενος· καὶ θεωρῶ τὸν ἄραν
 ἀνεγρόμενον τεσσαρσὶν ἀρχαῖς διδεδυμένον σκευὸς τὸ
 ὄσθλιον λαμάρων, καὶ καθεύδον ἐπὶ τῆς γῆς· ἐν ᾧ ὑ-
 πῆρχε πάντα τὰ τέτραποδα καὶ ἐρπετὰ τῆς γῆς, καὶ τὰ πε-
 τενα τῶν ἄραν καὶ ἐρχέτο φωνὴ ἐκ τῶν ἄραν ἄρως με λέ-
 γουσα· ἀνάσας Πέτρε, ὄρθου, καὶ φαγε· καὶ ἡμεῖς ἔειπον,
 μηδὲ τι φάγεμε, ὅτι ὄψομεν ἕσπερον φαγεῖν καὶ ἀνα-
 σταρεῖ· καὶ ἐρχέτο φωνὴ ἐκ ὄψεως λέγουσα· ἂ ὁ Θεὸς
 ἐκείσεσε, συ μὴ κοίμῃ· τὸ δὲ ἐρχέτο ἐπὶ τοῖς· καὶ
 ἀέληθη τὸ σκευὸς εἰς τὸν ἄραν· ὡς δὲ διηπόρην τὴν ἄν-
 εἴη τὸ ὄψμα, εἶπε μοι τὸ πνεῦμα· ἰδοὺ ἄνδρες ζητήσιστε,
 ἀλλὰ ἀνάσας προσβήθητι σὺ αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμε-
 νος, διότι ἐγὼ ἀπέστειλα αὐτοῖς· ἔτσι δὲ ἦσαν οἱ παρὰ τῷ
 ἑκατοντάρχη· καὶ ὅπως ἀναλογισάμενος ἐγὼ τὸ ῥῆμα
 κυρίου τὸ γεγραμμένον, ὅτι πᾶς ὃς ἀν' ἐπικαλέσῃται τὸ
 ὄνομα κυρίου, σωθήσεται· καὶ πάλιν· μνησθήσεται καὶ ἐπε-
 γραφήσεται ἄρως κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ
 ἀποστεινωθήσονται ἐνώπιον αὐτῶν πᾶσαι αἱ πατεῖαι Ἰσ-
 ραὴλ, ὅτι τὸ κυρίον ἡ βασιλεία καὶ αὐτὸς δισπορεῖ Ἰσ-
 ραὴλ· καὶ ὡς πάντα καὶ περὶ τῆς ἀλήθειας Ἰσραὴλ ἔθων ἐρη-
 πται, ἐνώστας, ἀνάσας ἐπορεύθημι σὺ αὐτοῖς· καὶ εἰ-
 σπλάθον εἰς τὸν οἶκόν τῶν ἀνδρῶν· ἔτσι με διαγγέλλον-
 τος τὸν λόγον, ἔπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐ-
 πί τῆς παρόντος σὺν αὐτῷ, καθὼς καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ,
 καὶ ὅσον διεκέρμε μετὰ τῶν ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῆ πείσε κα-
 θαρέσας τῆς καρδίας αὐτῶν· καὶ ἐγὼ ἐγὼ ὅτι ἐκ ἐστὶ προ-
 σωποληπτης ὁ Θεὸς, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνη ὁ φοβερέωνος
 αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῶν ἔστι·
 ἔχουσιν δὲ ἐπὶ τῶν καὶ οἱ ἐκ πειρομένης πειρομένην ἔτι
 τεράζετε τὸν Θεὸν ἐπειθεῖναι ζυγὸν βαρὺν ἐπὶ τὸν ἑσ-
 χηλον Ἰσραὴλ καὶ Ἰσραὴλ, ὅ ἔτσι ἡμεῖς, ἔτσι οἱ πατέρες ἡμῶν
 ἐχούσαμεν βαρῶν· ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τῆς κυρίου
 πισθομένην σωθῆναι καθ' ὃν ἕσπον καθεῖνοι· ἔτσι γὰρ
 ἡμᾶς ὁ κυρίος ἐκ Ἰσραὴλ δεσμῶν καὶ ἠλάφρυνε τὸ φορτίον ἡ-
 μῶν· καὶ τὸν ζυγὸν τῶν βαρῶν πραότητι ἐλύσεν ἀφ' ἡμῶν·
 τὸ δὲ με εἰπόντος ἐσίγησαν ἅπαν τὸ πλῆθος· ἀπε-
 κέθη δὲ Ἰάκωβος ὁ τῶν κυρίων ἀδελφὸς λέγων, ἴδρες ἀ-
 δελφοὶ ἀνάσαστέ με· Συμῶν ἐξηγήσατο, καθὼς πᾶν
 τὸν ὁ Θεὸς ἐπέσχετο λαβεῖν ἔξ ἔθων λαὸν τῶν ὀνό-
 ματι αὐτῶν· καὶ τῶν συμφωνῶν οἱ λόγοι Ἰσραὴλ προσήρθη,
 καθὼς γεγραπται· μετὰ τὴν ἀνάσσειν καὶ αἰσικεδομη-
 σω τὴν σκευὴν Δαβὶδ τὴν πεπρωκυῖαν· καὶ τὰ κατεσ-
 χαμῆθαι αὐτῆς ἀνοικοδομῶν καὶ ἀνοικοδομῶν αὐτῆς· ὅ-
 πως ἀν' ἐκλήθησται οἱ κατάλοιποι Ἰσραὴλ, ἔθων τὸν
 κυρίον· καὶ τὰ τὴν Ἰσραὴλ ἔς ἐπικαλέσται τὸ ὄνομα μου
 ἐπ' αὐτῶν, λέγει κύριος ὁ ποιῶν τὰ ταῦτα· γὰρ ἅπαν αἰῶ-
 ναί ἐστι τὸ ὄψμα παρὰ τὴν ἔργα αὐτῶν, διὸ ἐγὼ λέγω καὶ με-
 τὰ τὸν ἄραν τοῖς ἀπο Ἰσραὴλ ἔθων ἐπιστρέψω ἐπὶ τὸν
 Θεόν· ἀλλ' ἐπιστρέψαι αὐτοῖς τὸ ἀπέχεσθαι ἀπο Ἰσραὴλ
 ἀνοικοδομῶν Ἰσραὴλ, ἐνώστας, καὶ αἵματος, καὶ
 πικρῆς, καὶ ποικίλης· ἀπὸ καὶ τοῖς παλαίνομοσθητο
 τοῖς ἀπὸ τῶν ὀμοφροστικοῖς· Ἐνώ· Ἐνώ· Νῶ·
 Μελχισεδέκ· Γαβ· καὶ ἔτσι τοῖς ἔθων ἔθων τότε ἔδο-
 ξον

ζου ἡμῖν τοῖς ἀποστόλοις καὶ τῷ ἐπισκόπῳ Γαλι-
 βῶ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ
 ἐκλεξαμένους ἀνδρας ἐξ ἡμῶν αὐτῶν πέμψαι σὺν
 τοῖς πρεβ. Βαρνάβαν καὶ Παῦλον τὸν τῷ ἰσθμῷ
 ἀπόστολον, τὸν Ταρσία, καὶ Γαῖον τὸν καλοῦ-
 μένον Βαρσαββαν, καὶ Σίλαν, ἀνδρας ἠγου-
 μένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, γραψάντες ἐξ αὐτῶν χε-
 ρος αὐτῶν τῆς εἰς ἀποστολὴν καὶ οἱ πρεσβυτέ-
 ροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν
 καὶ Σιρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἰσ-
 θμῶν χαιρέτω· ἐπεὶ ἠκούσαμεν ὅτι τινες ἐξ ὑ-
 μῶν ἐταράξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνατρεχόντες τοῖς
 ψυχῆς ὑμῶν, οἷς ἡ διαστολή ἐστὶν ἰσορροπίας
 γενομένης ὁμοθυμαδὸν ἐκλεξαμένους ἀνδρας ἐπέμ-
 ψαι πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀρχαιτέροις ἡμῶν Βαρ-
 ναββαν καὶ Παῦλῳ, ἀνθρώποις παραδεδοκόσι τὴν
 ψυχὴν αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ, οἱ ὧν ἐπέστειλετε ἀπεσταλμένους μετ'
 αὐτῶν Γαῖον καὶ Σίλαν, καὶ αὐτοὺς ἐξ αὐτῶν λό-
 γου ὁπαρχηλοῦντες ταῦτα· ἰδοὺ γὰρ τῷ α-
 γίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιτίθε-
 σθαι ὑμῖν βραχὺ πλὴν τῶν ἰσθμῶν ἀναγκαῖς,
 ἀπεχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πικτῆ, καὶ
 πορνείας· ἅ ἐν διατηροῦντες ἑαυτῶν, εὖ σφραξέ-
 ται· τὴν μὲν αὖ ἐπιστολὴν ἐσταθεύσαμεν·
 αὐτοὶ δὲ ἐν ἰκαναῖς ἡμέραις ἐν ἱεροσολυμοῖς ἐπι-
 μέναι μὴ ἅμα συλλεπόντες πρὸς τὸ κοινωφελές εἰς
 διορθωσιν.

Suffocato & *fornicatione*, quæ quidem etiam
 antiquis sancita fuerant, qui ante legem
 secundum naturam vivebant, ut Enos,
 Enoch, Melchisedec, Job, & siquis alius
 ejusmodi fuit. Tunc visum est nobis
 apostolis, & Jacobo episcopo, & senio-
 ribus cum tota ecclesia, mittere viros ex
 nobis electos cum Barnaba, & Paulo
 Tarseni Gentium apostolo, & Juda co-
 gnomento Barsaba, & Sila viris præcipuis
 in tractibus, & scribere per manus eo-
 rum: *Apostoli, & seniores, & fratres mei,*
*qui sunt Antiochia, & in Syria, ac Cili-
 cia fratribus ex Gentibus salutem. Quoniam*
audivimus, quod quidam ex vobis turba-
verunt vos verbis, evertentes animas ve-
stras, quibus non mandavimus, placuit no-
bis collectis in unum eligere viros, & mit-
tere ad vos cum carissimis nostris Barnaba,
& Paulo hominibus, qui tradiderunt ani-
mas suas pro nomine Domini nostri Jesu Chri-
sti super vos, de quibus scripsit: Misimus
cum ipso Judam & Silam, qui & ipse
verbo reverent eadem. Visum est enim Spi-
ritui sancto, & nobis, nihil ultra impo-
nere vobis oneris, quam hæc necessaria, ut
abstineatis vos ab idololatriis, & sanguine,
& suffocato, ac fornicatione, a quibus cus-
toscentes vos bene agatis. Valet. His igitur
litteris nullis remanemus nos pluribus
diebus Hierosolymis conquiritentes una, quæ
in communem utilitatem ad correctionem
foetabant.

a Hoc con-
stitutum anno
Christi 40.
peractum est
Claudii imp.

ad 15.

Quomodo oportet separari ab hereticis.

Ὅπως χρὴ χωρίζεσθαι τῶν αἰρετικῶν.

Κ Ε Φ Α Λ. ιγ.

CAPUT XIII.

Μετὰ δὲ χρόνον ἰκανὸν ἐπισκεψάμενοι τῶς ἀ-
 δελφοῖς ἐ σταθεύσαμεν αὐτοῖς τὸ λόγῳ τῆς
 ἀσθεῖας, καὶ παρεγγυησάμενοι φέρειν αὐτοῖς τὴν
 ἐπ' ὀνόματι Χριστοῦ καὶ Μωϋσέως, πολεμοῦσι Χρι-
 στοῦ καὶ Μωϋσέως, καὶ ἐν δορᾷ προβάτων τὸν λίθον
 κατακρούσασιν· ὅτι γάρ εἰσι ψευδοχριστοὶ καὶ ψευ-
 δοπροφῆται, καὶ ψευδοπόστολοι· πλάσιοι καὶ φθο-
 ρεῖς, ἀλατῶν μερίδες καὶ χαμηλιῶν ἀμπελώ-
 νων ἀφανταί· δι' ἧς ψυχθῆσεται ἡ γῆ πολλῶν
 ἀγαθῶν. ὁ δὲ ἕσπερος εἰς τέλος ἀδιάστροφος,
 ὅπως σωθήσεται· περὶ ὧν ἀσφαλιστοῦμεν ἡμᾶς ὁ
 κύριος παρηγγεῖλαι, ἰλάσονται λίγων πρὸς ὑ-
 μᾶς ἀνθρώποι ἐν δειδίμασι προβάτων· ἰσώθων
 δέ εἰσι λίθοι ἀρπαγῆς, ἀπὸ τῆς καρπῶν αὐτῶν ἐ-
 πιγνώσει αὐτοῖς· προσέχετε αὐτοῖς, ἀνασπ-
 σοῦται γὰρ ψευδοχριστοὶ καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ
 πλῆθησονται πολλοὶ.

Post vero multos dies visitavimus fratres,
 & confirmavimus eos verbo veritatis
 obtestantes, ut ab eis fugerent, qui no-
 mine Christi & Moyſis, Christum & Moy-
 ſem oppugnarent, & pelle ovium lupum te-
 gerent. Hi enim sunt pseudochristi, pleu-
 doapostoli, & pseudoprophetae, leductores
 & corruptores, partes vulpium, & vinea-
 rum, quæ vites depressas, & in terram
 sparias habent, devastatores, quorum ope-
 ra & studio multorum caritas refrigeret. *Qui Matth. 24.*
vero ulque ad exitum sustinuerit, non defle-
ctens de via recta, hic salvus erit: de his
præmuniendi causa sic nos dominus admo-
nebat: venient, inquit, ad vos homines
in indumentis ovium, intus vero sunt lu-
pi rapaces, a fructibus enim eorum cogno-
scetis eos, cavete ab eis, surgent enim pseu-
dochristi, & pseudoprophetae, & decipient mul-
tos.

Τίτες οἱ κηρύττοντες τὴν καθολικὴν διδασκαλίαν,
 καὶ τινὰ τὰ δι' αὐτῶν παραγγέλματα.

Qui predicaverunt catholicam doctrinam, &
quæ ejus precepta.

Κ Ε Φ Α Λ. ιδ.

CAPUT XIV.

Γ ἔς καὶ ἡμῖς ἔν ἐπι το αὐτὸ γένομενοι Πέ-
 τρος καὶ Ἀνδρέας, * Γαβριὴλ καὶ Γεωργίου
 Ζαβδαίου· Φίλιππος ἑ Βαρθολομαίου· Θωμᾶς,
 καὶ Ματθαῖος· Γαβριὴλ Ἀλφαίου, καὶ Λεββαίου ὁ
 ἐκκλησιαστικὸς Θαδδαῖος· καὶ Σίμων ὁ Κανανίτης· καὶ
 Ματθαῖος ὁ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καταφθασθεὶς ἡμῖν· Γα-

Propter quæ & ipsi nunc in unum con-
 gregati, Petrus, Andreas, Jacobus,
 & Joannes filii Zebedæi, Philippus, Bartho-
 lomæus, Thomas, & Matthæus, Jacobus
 Alphæi, & Lebbæus cognomento Thaddæus,
 Simon Chananzæus, & Matthias, qui loco
 Judæ in numerum nostrum electus est, &
 Jaco-

* Excludo
 hoc Jacobo
 hoc videtur
 esse Joannem
 filium Zabi-
 daei.

b Hic in
Herodotico
est anno Ch
41. Imp.
Claudii im-
perio, unde
res dicitur
actas hu-
ius libri

a Hunc alii non distinguunt a Jacobo Alpha, vide superioris libri cap. 7. ubi mortuus iam perhibetur. Cetus est an. Neronis 8. Chr. 61.

Jacobus frater Domini, idemque Hierosolymitanus episcopus, item Paulus Doctor Gentium, ac vas electionis, omnes, inquam, in unum congregati scriptimus vobis catholicam hanc doctrinam ad fulciendum, ac confirmandum vos, quibus universalis episcopatus creditus est. In qua doctrina hęc vobis exponimus: Deum omnipotentem unum tantum esse, ac pręter hunc neminem alium esse, oportereque hunc solummodo colere ac venerari per Jesum Christum Dominum nostrum in sancto Spiritu: Item uti scripturis sacris, lege & prophetis, honorare parentes, omnem actionem pravam fugere, resurrectionem, & judicium credere, remunerationem expectare, omnibus creaturis in cibo uti cum gratiarum actione, utpote a Deo factis, & quibus in earum natura nihil vitii inest, uxorem ducere legitime, hujusmodi enim nuptiæ reprehensione carent, quoniam a Domino aptatur uxor viro, & Dominus ait, qui fecit a principio, masculum, & feminam fecit eos, & dixit: propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suę, & erunt duo in carnem unam. Itaque uxorem non ream post matrimonium eicere tas ne sit: custodiet, inquit, spiritus tuo: & inuorem adolescentię tuę ne derelinquat, quoniam ipsa particeps vite tuę, & reliquię spiritus tui, & ego feci, & non alius: ait enim Dominus, Quę Deus coniunxit, homo non separet: uxor enim confors vitę est ex duobus in unum corpus a Deo copulata: qui autem unum rursus in duo dirimit, inimicus est operis Dei, & providentię eius aduersarius: similiter qui retinet eam, quę legem nature violauit, legis violator est, sicut scriptum est, qui aduiteram retinet, stultus, & impius. Abscinde eam, inquit, a carnibus tuis, qui non est auxiliatrix, sed infideliatrix, quę mentem ad alium declinauit: Neque carnem circumcidere, sed satis esse fidelibus circumcissionem cordis in spiritu, circumcidimini, inquit, Deo vestro, & circumcidite præputium cordis vestri.

Matth. 19. Gen. 1.

Mal. 2.

Matth. 19.

b corrupta est. nature legem violat. Eccl. 10.

Item 4.

c De valore baptismi ab hæreticis collati contentur Africa ni episcopi cum quibusdam Anianis aduersus Stephanum, ut discussus in 2. Matth. 18.

o/ta 4.

Quod oportet non rebaptizare, neque ab impiis baptismum recipere.

CAPUT XV.

Similiter docemus oportere contentos esse uno baptismo, qui in mortem Domini datus est, non illo baptismo, qui ab hæreticis infamibus, sed qui a probatis sacerdotibus tribuitur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Itaque neque illorum impiorum baptismus vobis probetur, neque horum sanctorum baptismus per secundum irritas hat: ut enim unus Deus, unus Christus, unus item paracletus, una vero etiam mors Domini in corpore, sic item unum sit baptisma, quod in eam datur: Qui autem ab illis impiis accipiunt inquinamentum, erunt quoque participes animi eorum, non enim illi sacerdotes sunt, sicut Dominus de ipsis ait: Quoniam ecclesiasticam cognitionem, & ego ducam te, ne fungaris tibi sacerdotis. Quare qui ab illis baptizati sunt, non bap-

τις ο τῆ κεφαλῆ ἀδελφός, ἢ Ἱεροσολιμίμων ἐπίσκοπος. ἢ Παῦλος ὁ ἐν Ἐδύμῳ διδάσκαλος: τὸ σκεῖος τῆς ἐκλογῆς ἅμα πάντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ γενόμενοι, ἐγραψάμεθα ὑμῖν πλὴν καθολικῶν τυπτικῶν διδασκαλιῶν εἰς ἐπιστηγμόν ὑμῶν Ἰησοῦ πλὴν καθολικῶν ἐπισκοπικῶν πεπιστευμένων. Ἐν ἧ δὴ λέγει ὑμῖν Θεὸν παντοκράτορα ὅσα μόνον ὑπάρχειν, παρ' οὐ ἄλλος οὐκ ἐστὶ· ἢ αὐτὸ μόνον εἶβεν ἢ προσκλιεῖν διὰ Ἰησοῦ. Χεῖρ τῆ κεφαλῆ ἡμῶν ἐν τῷ παναγίῳ πνεύματι· καὶ ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς χρῆσθαι, ἰοῦν ἢ ἀποφῆται: ἢ γυναικὶς τιμᾶν· ἀπάσαν ἐκδοσμον ἀρᾶξιν φέρειν· ἀνάσσειν αἰσθεῖν καὶ χεῖρ· ἢ ἀντιπόδοσιν προσδοκᾶν· ἢ τῆς κτίσματος αὐτοῦ πᾶσιν ἀχαιεῖας προσερχοῦν ὡς Θεοῦ ἔργοις ἢ μῦθος ἐν αὐτοῖς ἔχουσι φαῦλον· ἢ γὰρ μὴ νομιμῶ· ἀμμιπτος γὰρ ὁ τῆς γυναικὸς ὅτι ἢ παρὰ κεφαλῆ ἀρῶν γυνὴ ἀνδρός· ἢ ὁ κεφαλῆ λέγει, ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς, ἀρῶν ἐν Ἰησοῦ ἵποίησεν αὐτὸς· ἢ ἐῖσα· Ἐκεῖνα τὰ κατελελειφέναι ἀνθρώπων τὸν πατέρα αὐτῆ καὶ τὴν μητέρα, ἢ προσκολληθῆσεται τῇ γυναικὶ αὐτῆ, ἢ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· μήτε μὲν μὴ γὰρ ἕνα ἐκβαλλέναι ἀκατήγνωσον ἕξω· φυλάξῃ γὰρ, φησὶ, τὸ πνευματικόν· ἢ γυναικῆ γυναικῶσιν μὴ ἐγκαταλιπῆς, ὅτι αὐτῆ κοινωνός· βίβωσιν, ἢ ὑπολεμμε πνεύματος· ἢ ἐγὼ ἐποίησα ἢ ἄλλος· φασκε γὰρ ὁ κεφαλῆ, ὅτι ἄ ὁ Θεὸς ἐξέδωκεν, ἀνθρώπος μὴ χωρεῖται· ἢ γὰρ γυνὴ κοινωνός· εἰ βίβωσιν μὴ εἰς σὺ σάρκα ἐκ δὲ παρὰ Θεοῦ· ὁ δὲ τὸ ἐκ ἀναπαλιν διακρῶν εἰς δύο, ἢ ἄρῶν δημιουργίας Θεοῦ καὶ σοφίας τῆς ἐκείνης ἀντίπαλος· ὡσαύτως ὁ κατεχὼν πλὴν παραφθαρείσαι, αὐτῶσιν θεῶσιν παραινόμενος, ἐπέπερ ὁ κατεχὼν μοιχευεῖν, ἀφῶν ἢ ἀσβῆς· ἀπόπερ γὰρ αὐτῶσιν ἀπὸ Ἰησοῦ σαρκῶσιν· οὐ γὰρ εἰς βοῦθος, ἀλλ' ἐπιβόλος πρὸς ἄλλον ἀποκλίνας τὴν διάνοιαν· μήτε δὲ περιτμνέσθαι τὴν σάρκα· ἀρκείσθαι δὲ πρὸς πλὴν τῆς καρδίας περιτμνῆναι ἐν πνεύματι· περιτμνῆτε γὰρ φησὶ, τὸ Θεὸ ὑμῶν, ἢ περιτμνέσθαι πλὴν ἀρεβουσίαν τῆς καρδίας ὑμῶν.

Ὅτι ὅτε ἀναβαπτίζεν χρῆ, ὅτε μὴ παραδέχεται τὸ παρὰ Ἰησοῦ ἀρεβῶν βαπτισμα δοῦσα, ὁ ἕξει βαπτισμα, ἀλλὰ μόλυσμα,

Κ Ε Φ Α Λ. ιι.

Ὅμοιος ἢ βαπτισματι ἐπὶ ἀρκείσθαι μόνω τῷ εἰς τὸν τῆ κεφαλῆ θάνατον δεδομένω, ὁ τῷ παρὰ Ἰησοῦ δυσωνίμων αἰρετικῶν, ἀλλὰ τῷ παρὰ Ἰησοῦ ἀμμιπτων ἱερέων δεδομένω εἰς τὸ ὅμοια τῷ πατρὶ· ἢ τῷ υἱῷ ἢ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· μήτε δὲ τὸ παρὰ Ἰησοῦ ἀρεβῶν δεκτὸν ὑμῖν εἶναι· μήτε τὸ παρὰ Ἰησοῦ ὅτιων ἀρεβῶν διὰ δόληρα· ὡς γὰρ εἰς ὁ Θεός, εἰς ὁ Χεῖρ, ἢ εἰς ὁ παρακλητός, εἰς δὲ ἢ ὁ τῷ κεφαλῆ ἐν σώματι θάνατος, ὅπως ἐῖσα ἢ τῷ εἰς αὐτὸν δεδομένω βαπτισμα· εἰ δὲ παρὰ ἀρεβῶν δεχόμενοι μόλυσμα κοίωσιν τῆς γνώμης αὐτῶν ἡμῶσιν· ἢ γὰρ εἰσιν ἐκείνοι ἱερεῖς· λέγει γὰρ πρὸς αὐτὸς ὁ Θεός· ἐπεὶ ἢ σὺ ἀπίσω γνώσιν· ἀπίσωμαὶ σεκάσω τῷ ἱερατῆ μου· ὅτε μὲν οἱ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτῶ μμιμνῶται, ἀλλὰ μμιμνῶσιν ὑπάρχουσιν, ἢ

ἐκ ἀφεσίν ἁμαρτιῶν λαμβάνοντες, ἀλλὰ δεσμὸν ἀσεβείας· οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ τῆς σεμνημύνης ἐκ δευτέρου βαπτίζεσθαι περιώμην ἀνακαυρούσι τοὺς κλειῶν· ἀκαυρῶσιν αὐτῶν ἐκ δευτέρου· γίλωσι τὰ θεῖα· μυκτηρίζουσι τὰ ἅγια· ὑβρίζουσι τὸ πνεῦμα· τὸ αἷμα τὸ ἅγιον ὡς κοινὸν ἀτιμάζουσιν· ἀσιβόλῃσι εἰς τὸν ἀπόσειλαντι· εἰς τὴν παρθένῃ· εἰς τὴν μαρτυρήσαντι· ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκ καταφρονήσεως μὴ βασιλεύσας βαπτισθῶσιν, ὡς ἀπίστος κατακλιθεῖται, καὶ οὐκ ἐπιθήσεται, ὡς ἀχάριστος καὶ ἀγνώμων· λέγει γὰρ ὁ κλειῶν· ἴαν μὴ τις * βαπτισθῆ ἢ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσελθῆ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ οὐρανοῦ· καὶ πάλιν, ὁ πισθῶσας καὶ βαπτισθῶσας, σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπίσθῶσας, κατακλιθήσεται· ὁ δὲ λέγων, ὅτι ὅταν πελώτω, βαπτισθῶμαι, ἵνα μὴ ἁμαρτήσω καὶ ῥοπαῶ τὸ βάπτισμα, ἕως ἀγνοίαν ἔχει Θεοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ φύσεως ἐπιλήσιμων τυγχάνει· μὴ ἀνὰ βάλλῃ γὰρ ἐπιστῆσαι πρὸς κλειῶν· ἢ γὰρ οἶδας τί πέται ἢ ἐπίστα· βαπτίζετε δὲ ὑμῶν καὶ τὰ νήπια· καὶ ἐκτίθετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Θεοῦ· ἀφῆτε γὰρ φησι, τὰ παιδία ἐρχομαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά.

* Ἐν τῷ ἐν εὐαγγελίῳ habetur, quod eodem recidit.

Amo initiati, sed inquinati sunt, qui non veniam peccatorum, sed vinculum iniquitatis accipiunt. Neque hoc solum, immo qui mysterio baptismi initiatos iterum baptizare aggrediuntur, iterum agunt in crucem Dominum, iterumque eum interficiunt, irident divini, ludibrio habent sancta, contumelia afficiunt Spiritum sanctum, & sanguinem illum sanctum ut communem parvipendunt, impii sunt in eum, qui misit, in eum, qui passus est, in eum, qui testimonium praeiit: Quin potius qui baptismum propter contemptum recusaverit, tanquam infidelis condemnabitur, & ei ut ingrato, & immemori exprobrabitur quod ait Dominus: Nisi quis baptizatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non ingredietur in regnum caelorum: & rursus: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui autem non crediderit, condemnabitur. Qui vero ait, cum moriar, accipiam baptismum, ne peccem, & baptismum inquinem, hic quidem Deum ignorat, & naturae suae oblitus est: Ne differas, inquit, converti ad Dominum, non enim scis quid pariet posterus dies. Baptizate autem vestros pueros infantes, & educate eos in disciplina, & monitione Dei: Simite enim ait Dominus, pueros venite ad me, & ne prohibete eos.

Περὶ τῶν ψευδοτετραγράφων βιβλίων.

C De libris falso inscriptis.

Κ Ε Φ Α Λ. ις.

CAPUT XVI.

ΤΑῦτα πάντα ἐπεσέλαβη ὑμῶν, ἵνα εἰδῆσθε ἔχετε πλὴν ἡμετέραν γνώμην, οἷα τίς ἐστι καὶ τὰ ἐπ' ὀνόματι ἡμῶν παρά τῶν ἀσεβῶν κρατούσῃ βιβλία μὴ παραδέχεσθαι· ἢ γὰρ τοῖς ὀνόματι χρῆσθαι ἡμῶν προσέχων τῶν ἀσεβῶν, ἀλλὰ τῆ φύσει τῶν πραγμάτων, καὶ τῆ γνώμῃ τῆ ἀδελφῶν· οἰδαρῶν γὰρ ὅτι οἱ περὶ Σίμωνος (ὁ Κλεόβιον) ἰσθῆσι σιωπήσαντες βιβλία ἐπ' ὀνόματι Χεϊσῶ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, περιφέρουσιν εἰς ἀπάτην ὑμῶν τῶν πεφιληκότων Χεϊσον καὶ ἡμᾶς τὸς αὐτὸ δόλους· καὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς δὲ τινες συζητήσαν βιβλία ἀποκρίφα Μωσέως, καὶ Ἐνώχ, καὶ Ἀδάμ, Ἡσαΐα καὶ Δαβίδ, ὁ Ἡλίας, καὶ τῶν τεκνῶν πατριάρχων, φθοροποιῶν, καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν. ταῦτα καὶ ἡμεῖς ἐποίησαν οἱ δυσάνουμοι διαβάλλοντες δημιουργίαν γάμον· ἀνόμιον τεκνογονίαν νόμου· ἀφορητῆς βαρβαράτινα ὀνόματι ἐγγράφοις, καὶ ὡς αὐτοὶ φασι, ἀγγέλων· τὸ δ' ἀληθὲς ἡμεῖς δαιμονίων τῶν αὐτοῖς ὑπηκόων· ὧν ἀποφύγετε πλὴν διδασκαλίαν· ἵνα μὴ μετύχητε τῆς τιμωρίας τῶν αὐτῶν συζητησάντων ἐν ἀπάτῃ καὶ ἀπωλείᾳ τῶν πιστῶν καὶ ἀμειπτῶν τῶν κλειῶν Ἰησοῦ μαθητῶν.

HÆC omnia scripsimus vobis, ut scire possitis, qualis sit nostra scientia, & ne libros quos impij nostri inscriptione munierunt, approbetis, neque enim nomina apostolorum attendere debetis, sed naturam rerum, & sententiam nunquam a recto deflexam. Scimus enim Simonem, & Cleobium venenatos libros nomine Christi & discipulorum eius composuisse, quos ad decipiendum eos, qui Christum & nos terros eius dilexerunt, circumferunt. Atque etiam prius temporibus quidam libros apocryphos scripserunt Moysis, Enoch, Adam, Eliae, David, Elie, & trium patriarcharum, libros dico pestiferos, & veritatis inimicos: Tales nunc libros ediderunt infames hæretici, quibus calumniatur creationem mundi, nuptias, providentiam, procreationem liberorum, legem, prophetas: scribuntque in his ipsis nomina quaedam barbara, ut illi quidem ajunt angelorum, ut autem verum fateamur, demonum potius, quorum instinctu & afflatu ista scripserunt: fuge ergo horum doctrinam, ne supplicij eorum, qui ista ad fallendum fideles & probos Domini Jesu discipulos scripserunt, participes efficiamini.

Περὶ κληρικῶν γαμικῶν παραγγέλματι.

Conjugalia præcepta de clericis.

Κ Ε Φ Α Λ. ιζ.

CAPUT XVII.

Ἐπίσκοπον καὶ πρεσβύτερον καὶ διάκονον ἐπιμῶν μονογαμίας καθιστάσαι, καὶ ἕσθιν αὐτῶν αἱ γαμεταί, καὶ τὸ θάνατον μὴ ἔχειν δὲ

Episcopum, & presbyterum, ac diaconum ordinari præcipimus, qui sint monogami, id est, unus uxoris viri, sive uxores eorum superflites sint, sive non: post ordinationem.

το Χείματος ὄργη κεραι ἰσχυροῦ ἐπί σοι, εἰ μὴ ὅτι ἔ-
 ρεῖθι ἡ καρδιά σου τελεία πρὸς κείνον· ὅσα τῶτο ἐ-
 φείσασθαι πρὸς, πλὴν ὅτι δικαιοσύνη τῶ ἔργου σου καὶ
 συμπεριβεβῆσαι αἰ νῆς σου· φέρετε δὲ τῆς κοινωσίας
 αὐτοῦ καὶ τῆς ἀφ' αὐτοῦ εἰρήνης ἀλλοτρίοι τυγχάνει-
 τε· περὶ αὐτοῦ γὰρ ὁ ἀποστόλος ἀποφώνηται λέγων·
 ὅτι ἂν εἴτε χαίρειν τοῖς ἀπίστοις, λυγροὶ κείνοι· οὗτοι
 γάρ εἰσιν οἱ κρύφιοι λίκαι· οἱ ὄντες κείνοι· οἱ οὐ
 διωκόμενοι ὑλακτεῖν· οἱ νῦν μὲν εἰσὶν ὀλίγοι, ἀπο-
 κούφοντες δὲ τῶ χρόνῳ, καὶ τῆς συμπεριπέρας ἰσχυροῦ-
 σης, πλείονες καὶ χαλεπώτεροι ἔσονται· περὶ ὧν ὁ ἀ-
 πόστολος λέγει ὅτι ἀρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἐ-
 ρῆσει τὴν πίσιν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ διὰ τὸ πληθύνειν
 ναὶ τὴν ἀνομίαν ψευδοῦται ἡ ἀγάπη τοῦ πολλῶν·
 ἔλθουσι ψευδοχριστοὶ καὶ ψευδοπροφῆται· καὶ δό-
 σοι σημεῖα ἐν ἔρανῳ, ὥστε εἰ δισκῶν, καὶ τῶς ἐκ-
 λεκτῶς ἀπατήσαι· ὧν τῆς ἀπάτης ῥύεται ἡμᾶς ὁ
 Θεὸς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς ἐλπίδος· ἡμῶν· καὶ γὰρ
 καὶ ἡμεῖς διηρχόμεθα τὰ ἔθνη καὶ ἐπιστηρίζοντες τοὺς ἐκ-
 κλησίας, τῶς μὲν ἐν πολλῇ ἰσχυροῦ καὶ λόγῳ ἐπι-
 κώ ὑγιαίνοντες, ἐπαρηγόρησεν μὲλλοντας ὄσον αὐ-
 δίκῳ θῆσκον ἀπάτη· τῶς δὲ ἀνιάτους ἔχοντας ἰ-
 ξυβάλλομεν ἀπὸ τῆς ποιμνῆς, ἵνα μὴ ψευδαῖας
 νόσου μεταδώσι καὶ τοῖς ὑγιαίνουσιν ἀρτίοις ἀλλὰ
 καθαρά καὶ ἀχραντοῖ, ἵγια καὶ ἀστὶλα διαμείνη
 κεραι τῶ Θεῷ· καὶ τῶτοι κατὰ πόλιν πανταχοῦ
 εἰς ὅλῳ τὴν οἰκουμένην τὸ κόσμῳ πεποιθημένῳ,
 κατελιπόντες ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις καὶ λοιποῖς ἱε-
 ρεῦσι τὴν δε τὴν καθολικὴν διδασκαλίαν ἀξίως καὶ
 δικαίως εἰς μνημόσυμον ἐπιστηγμῶ τοῖς πεπισθ-
 κῶσι Θεῷ, διαπεμφθέντες διὰ τῶ συλλειτουργοῦ
 ἡμῶν Κλήμεντος τῶ πριπίτου καὶ ὁμοψύχου τέκ-
 νου ἡμῶν ἐν κεραι, ἄμα καὶ Βαρνάβη καὶ Τιμο-
 θεῷ τῶ ποθεινῶτι υἱῷ, καὶ Μάρκῳ τῶ γνησίῳ,
 σὺν αἰς καὶ Τίτῳ ὑμῖν γνωρίζομεν, καὶ Λυκᾶν,
 Γασσόναν, καὶ Λύκιον, καὶ Σωσίπατρον· δι' ὧν καὶ
 παρακαλοῦμεν ἡμᾶς ἐν κεραι ἀπέχεσθαι παλαιῶς
 συνήθειας· δεσμῶν ματιῶν· ἀφορισμῶν· παρα-
 τηρήσεων· βρωμάτων· διορισμῶν· βαπτισμάτων κα-
 θημεριῶν· τὶ ἀρχαῖα γὰρ παρελήθη· ἰδοὺ γι-
 γονε κατὰ τὶ πάντα.

concitata fuisset in te, nisi cor tuum inventum
 esset perfectum erga Dominum : idcirco reper-
 cit tibi Dominus, excepto, quod opera tua in-
 terrupta sunt, & confracta sunt tua. Fugite
 ergo communionem hæreticorum, & ne sit vo-
 bis cum eis : de ipsis enim pronuntiavit
 propheta, Non est salvere impiis, ait Domi-
 nus : Hi enim sunt lupi occulti, canes muti,
 non valentes latrare, qui nunc quidem pau-
 ci sunt, processu vero temporis, & cum
 prope erit extremum sæculi hujus plures dif-
 ficilioresque erunt. De quibus Dominus age-
 bat, Numquid cum venerit filius hominis, in-
 veniet fidem in terra? & quia multiplicabi-
 tur iniquitas, refrigescet caritas multorum :
 & venient pseudochristi, & pseudopropheta,
 & dabunt signa in celo, ut si fieri possit, etiam
 electi inducantur in errorem : a quorum
 fraude eripiet nos Dominus Deus per Je-
 sum Christum, qui est spes nostra. Ete-
 nim & nos cum pergeremus per gentes, &
 ecclesias confirmaremus; alios quidem multa
 admonitione, & sermonis medicina san-
 navimus, & jam prope fraude perituros,
 revocavimus; alios vero, quorum ægritu-
 do non poterat recipere curationem, ex-
 trusimus ex grege, ne eorum scabies cum
 teneris agnis sanis contagione communi-
 cetur, quin potius puri, mundi, sani, ac
 sine macula domino Deo servarentur. At-
 que hæc quidem ubique terrarum per civi-
 tates fecimus, vobisque episcopis, & reli-
 quis sacerdotibus hanc doctrinam catholicam
 merito & juste reliquimus, ut memineri-
 tis fulcire ac regere eos qui Deo credi-
 derunt. Quam quidem doctrinam nihilominus
 vobis per commissarium nostrum Clemen-
 tem fidelissimum, ac carissimum filium no-
 strum una cum Barnaba, & Timotheo fi-
 lio optatissimo, & cum sincero Marco,
 cum quibus notos vobis esse volumus Lu-
 tum, Lucam, Jasonem, Lucium, Sosipa-
 trum: per quos hortamur vos, ut abstinea-
 tis a veteri consuetudine, vanis vinculis, se-
 parationibus, observationibus, ciborum dif-
 ferentia, ac baptismatibus quotidianis: ve-
 tera enim transferunt, ecce facta sunt omnia.

Πρὸς φουλιζόντας τὸν νόμον.

Contra vituperantes legem.

Κ Ε Φ Α Λ Ι Σ.

C A P U T XIX.

ΓΝόντες γὰρ Θεὸν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν σύμ-
 पासαν αὐτῶ οικονομίαν ἀρχῆθεν γνωρίζομεν,
 ὅτι δέδωκεν ἡμῖν ἀπλῶν εἰς βοήθειαν τῶ φυσικῷ
 καθαρὸν σωτήριον· ἄγιον ἐν ᾧ καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα
 ἐγκρατέστε· τίθεν· ἀνελευθερία· δεκαλογίων πλη-
 ρη· ἁμωμον· ἐπιστρέφοντι ψυχᾶς· ὁσιν καὶ ἐπιλα-
 θομῶν Εβραίων ἐσθμμηθήσκει διὰ Μαλαχίᾶ τοῦ
 ἀποστόλου λέγον· μνησθε νομῶ Μωσῆ ἀνθρώπου
 τῶ Θεῷ, ὅς ἐκεῖναι ἡμῖν σφοδραῖα καὶ δι-
 καιομάτι· ὅς ποσῶν ἔστιν ἀγίοι καὶ δικαιοί, ὡς
 καὶ τὸν σωτήρα ποτὶ θρησκείαντα λιπορήσας,
 καὶ πάλιν ἐνεία, εἰπὼν τῶ σφώτω· πορθεῖ· δε-
 ζοῖ σταντῶ τῶ ἀρχιερεῖ· καὶ ἀποστέλλει τὸ δῶρον
 ὁ ἀριστέτε Μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς· τοῖς
 δὲ ἐνεία πάλιν· πορθεῖτε ἐπίδοξαι ἑαυτῶς
 τοῖς ἱερεῖσιν· ἡ γὰρ πε κατελύσε τὸν νόμον ὡς Σι-
 Concil. General. Tom. I.

Deum enim per Jesum Christum cogno-
 vimus, omnemque ejus dispensatio-
 nem a principio factam, quemadmodum le-
 gem dederit simplicem legis naturalis adju-
 tricem, puram, salutarem, sanctam, in
 qua proprium nomen ferebatur, perfectam,
 ex nulla parte deficientem, continentem de-
 calogum, plenam, omni macula caren-
 tem, animas convertentem. Cujus quidem
 oblitus Hebræos admonet Dominus per Ma-
 lachiam prophetam, cum ait: Memento te le-
 gis Moysi hominis Dei, qui præcepit vobis
 præcepta, & justificationes. Quæ utique adeo
 sancta & justa est, ut salvator nostrum cum
 aliquando unum leprosum, & rursus no-
 vem curaret, primo dixerit, Abi, ostende
 summo sacerdoti, & offer munus, quod præ-
 cepit Moyses in testimonium illis: ac rursus
 illis

Gg

467

illis item novem, *Te*, inquit, *obstante vos*... *facere debetis*. Non enim legem solvit, ut opinatur Simon, immo implevit, ait enim: *Jota unum, aut unus apex non prateribit a lege, donec omnia fiant: non enim, inquit, veni solvere legem, sed adimplere*. Siquidem Moytes idem legislator simul, & princeps sacerdotum, & propheta, ac rex, item Elias ille prophetarum zelotees interfuerunt transfigurationi Domini in monte testes assumptae humanitatis Christi & passionum ejus, tanquam amici Christi, & familiares, non autem inimici, & alieni. Quae quidem satis demonstrant legem esse bonam & sanctam, & item prophetas.

μὴν δεξάζει, ἀλλ' ἐπλήρωσι· λέγει γὰρ, ἰσχύει τὸ, ἢ μία κεραία, ἢ μὴ περιέσθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως εἰς πάντα ἡμέτη· ἢ γὰρ ἴδω, φησι, καταλύσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι· καὶ γὰρ καὶ Μωσῆς νομοθέτης ἐμοῦ καὶ ἀρχιερέως καὶ ἀποστόλου, καὶ βασιλέως, καὶ Ἡλίας ὁ ζῆλωτής τῆς προφητείας ἐν τῇ μεταμορφώσει τοῦ κυρίου ἐν τῷ ὄρει μαρτυρεῖ αὐτοῦ τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ τῆς παθημάτων, ὡς φίλοι Χριστοῦ καὶ οἰκέτοι· ἀλλ' ἔχουσιν ἔχθροι ἢ ἀλλότριαι· ἔξ ὧν δέσσονται ὅτι καὶ ὁ νόμος καλὸς καὶ ἅγιος, καὶ οἱ προφῆται.

Quae sit lex naturalis, qua inducta, & quare fuit inducta.

Τίς ὁ φυσικὸς νόμος καὶ τίς ὁ ἐπίστατος, καὶ δι' αὐτῶν αἰτίων ἐπιστήθη.

CAPUT XX.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ΄.

LEX vero est decalogus, quemadmodum illis clara voce sanxit, antequam populus Apim illum Aegyptium facto vitulo coleret. Haec autem lex justa est, unde nomos dicitur, quod natura fiant iuste judicia, quam Simon vituperat, quod existimet, si ab ea non judicetur, ex poenis se evasurum. Haec est lex bona & sancta, non coacta. Si feceris, inquit, *mibi aram*, ex terra facies: non dixit, *fac*, sed *si feceris*, non imposuit necessitatem, sed potestati utpote libertae permittit: non enim eget Deus visitatis, qui natura nullius rei est indigens. Quin immo cum sciret jam antea Abelem illum Dei amantem, & studiosum, & Noe, atque Abraham, item alios deinceps non justos, sed lege naturae excitatos ultro grato animo Deo sacrificasse, idem postea Hebraeis quoque sacrificare permittit, non quidem sacrificare jubens, sed si liberet, concedens, sacrificia quoque approbans, si recto animo fierent. Idcirco ait, si sacrificare cupis, sacrificia mihi alioqui non indigent: *nulla enim re mihi opus est: meus est enim orbis terra, & plenitudo eius*. Postquam vero obliquo horum populum cepit, & pro Deo vitulum appellavit Deum, eidemque causam egressionis ex Aegypto assignavit, *hi Dei tui Israel, qui te eunxerunt ex terra Aegypti*, & cultu Dei ad figuram vituli comidentis: *jaenum* impie tradudo Deum negavit, qui Hebraeos ipsos, cum in Aegypto premerentur, per Moyssem visitaverat, qui signa in virga, & manu ediderat, qui Aegyptios plagis decem affecerat, qui mare rubrum in divisiones aquarum dividerat, qui in medio undae eos, ut equum in campo trajecerat, qui inimicos, & insidiatores de merlerat, qui amarum fontem in Marra in dulcem verterat, qui ex duro saxo aquam usque ad satietatem elicerat, qui propter nimium altum columna ex nube facta umbram eis fecerat, eisdemque columna ignis illuminaverat, & nescientibus qua eundum esset, viam ostenderat, qui manna e caelo, & ex mari carnem dederat, qui ex monte legem eis tulerat, qui eos honore audiendi vocem suam dignatus fuerat, hunc negarunt, cum Aarone dixerunt, *Fac nobis Deos qui praebunt nobis: & fecerunt vitulum*

Νόμος δὲ ἐστὶν ἡ δεκάλογος, ἡ ἀπὸ τοῦ λαοῦ μοχλοποιῆσαι τὸν παρ' Αἰγυπτίους Ἀπὶν, Θεὸς αὐτοῖς ἐνομοθέτησεν ἀκαθῆ φωνῇ· ὅπως δὲ δίκαιος ἐστὶ, διὸ καὶ νόμος λέγεται, ὅσα τὸ φύσει δίκαιος τὰς κείμεναι παρῆθαι· ὅν οἱ περὶ Σίμωνα φανιλίζουσιν, οἰόμενοι μὴ κεισθεῖσθαι ὑπ' αὐτῷ, τὴν κόλασιν ἐκφάλασεν· αὐτὸς ὁ νόμος ἀγαθὸς, ὅστις· ἀκατανόητος· φησὶ γὰρ, ἰὰν δὲ ποιήσης μοι θυσιάσθαι, ἐκ γῆς ποιήσεις μοι αὐτῷ· ἢ εἰπε, ποιήσον, ἀλλ' ἰὰν ποιήσῃ· ἢ ἀναγλυμὸν ποιήσῃ, ἀλλὰ τῇ ἔξοσῃ ἐπέθετο ἄπε ἰλασθῆναι· ἢ γὰρ θυσιῶν δέεται Θεὸς, ἀνεσθῆς ὑπάρχων τῇ φύσει· ἀλλὰ γινώσκων, καθάπερ καὶ ἤδη ἀπὸτερον τὸν φιλοθεον Ἀβελ καὶ Νωε καὶ Ἀβραάμ καὶ τὸς καθεξῆς ἀκαθῆστας, φυσικῶ δὲ νόμῳ κινήσοντας ἀφ' αὐτῆς, προσκοινοῦνται θυσίαν Θεῷ ἀπὸ γνώμης ἀγαθῆς, ἐπιθέτει καὶ καὶ Ἑβραίοις, οὐ ἀποσάσων, ἀλλ' εἰ βελθῶσι, συγχωρῶν, καὶ εἰ ἀπὸ ὁρῆς προσκοινοῦσι γνώμης, ἀδοκῶν ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτῆς· ὅσα τὸτο, φησὶν, εἰ θέσιν ἐπιθυμῆς, ἢ διομῶμαι θυε, ἰδὲνος γὰρ ἐν χρεῖα καθεῖσθα· ἐμὴ γὰρ ἐστὶν ἡ οἰκωμῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ὅποτε δὲ οἱ τὸ λαὸν τότε ἀμνήμονες ὑπῆρχαν, καὶ μόχον ἀντὶ Θεῷ Θεὸν ἐπικαλέσασθαι, καὶ τότε τὴν αἰτίαν τῆς ἐξ Αἰγυπτου πορείας ἐπέγραψαν λέγοντες· ἔτοι οἱ Θεοὶ σὺ Ἰσραὴλ οἱ ἔξαγαγόντες ἐκ γῆς Αἰγυπτου· καὶ διαβεβήσαντες εἰς ὁμοίωμα μόχου ἰδίοντος χόρτον, ἐσηρήσαντο Θεὸν τὸν ὅσα Μωσῆς ἐπισκεψάμενον αὐτὸς ἐν τῇ θλίψει αὐτῆς, τὸν τὰ σπῆμα ἐπὶ χεῖρὸς καὶ ράβδῳ ποιησάμενον· καὶ τοὺς Αἰγυπτίους δεκαπλήγῃ πατίσαντι· τὸν τὴν ἐρυθρὰν διελόντα θάλασσαν εἰς διαίσεις ἰδάτων· τὸν διασχόντα αὐτὸς ἐν μέσῳ ὕδατος ὡς ἔκπον ἐν πιδίῳ· τὸν τὸς ἐχθρὸς αὐτῆς καὶ ἐπιβόλους βυθίσαντα· τὸν εἰς Μερρὰν τὴν πικρὰν πηλῶ γλυκάναντα· τὸν ἐκ πέρας ἀκροτύμης καταγαγόντα ὕδωρ εἰς πλῆσμοντι· τὸν σὺλῳ νεφέλης καὶ σὺλῳ πῆρος σκιαζόντα αὐτοῖς διὰ θάλαπος ἀμῆρον, καὶ φωτίζοντα, καὶ ὁδηγόντα τὸς ἢ ἐδόντας ὅπως πορεύσῃ· τὸν ἐξ ἕραν μαυροδοτήσαντα αὐτοῖς καὶ ἐκ θαλάσσης κρεωδοτήσαντα ὀρτυγομήσαν·

Exod. 10.

Exod. 17.

Exod. 17.

Exod. 17.

Exod. 17.

Exod. 17.

ἦσαν τὸ ἐν τῷ ὄρει νομοθετησάτω αὐτοῖς· ἢ τῆς
 φωνῆς κηρύσσων, τῶν ἀποφασισάτω εἰπόντες τῷ
 Ἀφρῶν, τῶν ἡμῶν Θεός, ἢ ἀποφασισάτω ἡ-
 μῶν, ἢ ἰμοχλοποιήσων χαλκῶν, ἢ ἰδύων τῷ εἰ-
 δώλῳ· τῶν ὀργισαίς ὁ Θεός ἐπὶ ἀχαιοσυνδῆς ὑπὲρ
 αὐτῶν, ἔδρασε αὐτοῖς δεσμοῖς ἀλύτοις, ἐβίβησε φορ-
 τισμῶν· ἢ σκληροτάτω κλοιῷ· ἢ αἰετι, ἐάν δὲ ποιῆς,
 ἀλλὰ τῶν ὄρων θυσιαστήρων ἢ θία δέλωκος, ἰσι-
 λῶσμων γὰρ τυγχάνεις ἢ ἀχαιοσῶν· ὀλακαίτω ἢ
 σιωπῶν, ἢ ὑπεμμιμνήσκεις· ἐπειδὴ γὰρ τῷ ἔξυ-
 σίῃ κακῶς ἀπεχρήσω, ἀνάγκην ἐπιτίθει σοι λοι-
 πόν, ἢ βρομαίων ἀφισῶ τῶνδε· ἢ ζῶν σοι ἴσχυ-
 ρος καθαρόν ἢ ἀκαθάρτων ἴσχυρῶν· καὶ τῶν
 πάντων ζῶν καλῶ τυγχάνεις, ἀπὸ ὑπὲρ ἐμῶν ἡμε-
 ρῶν· ἢ ἀφορισμῶν τῶνδε σοι ἀποστάσων, καθα-
 ρισμῶν, σιωπῆς βαπτισμάτων· ῥαντισμῶν· ἀγνείας
 τῶνδε ἀργίας ἴσχυρος· καὶ τῶν ἐφ' ἑκάστῳ
 ἐάν παρακῆσῃς, τιμωρῶν ὀλίγω, ὡς εἶπε, τῷ
 ἀπειθεῖ· ὅπως πιεζόμενος ἢ ὑπὲρ τῶν κλοιῶν ἀγ-
 χόμενος, τῆς πελυθῆν πλανῆς ἐκείνης· ἢ παρείς
 τῶ, ἢ τῶν οἱ θεοὶ ἐν Ἰσραὴλ, ὑπεμμιμνήσκεις, τῶ, ἢ
 καὶ Ἰσραὴλ κίερος ὁ Θεός σου, κίερος εἰς ἐστὶ· ἢ
 ἀκαθάρτων ἐπ' ἐκείνων τῶν νόμων τῶν ὑπὲρ ἐμῶν τῶ
 σοι καταβληθέντων τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις· ὅσα μόν-
 ον ὑπάρχειν Θεὸν ἐν ἡρανῶν, ἢ ἐπὶ γῆς· ἢ τῶν
 ἀγαθῶν ἔξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἔξ ὅλης τῆς
 ἰχθῆς, ἢ ἔξ ὅλης τῆς δαυνοίας· ἢ πλῆν αὐτοῦ
 μὴ φοβείσθαι ἄλλον· μὴτε ὄνομα Θεῶν ἑτέρων ἐ-
 πι διανοίας λαμβάνων, μὴτε ἀποφίρεσιν γλώσση δια-
 σώματος· ἔξ πλῆν σκληροκαρδίαν αὐτῶν ἐπέδρασε
 αὐτοῖς, ἵνα ἔξ τῶ θύειν, ἢ ἀργεῖν, ἢ ἀγνί-
 ζεῖσθαι, ἢ τὰ τοιαῦτα παρατηρεῖσθαι, εἰς ἐνομίαν
 ἔλθωσι τῷ Θεῷ τῶ πάντα δευταζαμῶν αὐτοῖς.

constabilem, & sacrificaverunt idolo. Tunc
 Deus iratus, quod ingrati, & immemores
 beneficiorum essent, constrinxit eos vincu-
 lis, quæ dissolvi non possent, & compres-
 sione oneris, & asperitate jugi constrinxit,
 neque amplius dixit, si feceris, sed fac a-
 ram, & sacrificia assidue, oblitivus enim es
 & ingratus. Fac igitur continenter sacrifi-
 cium holocausti, ut sis memor mei. Quia en-
 im libera potestate male abusus es, im-
 pono tibi deinceps necessitatem, interdico
 tibi hujusmodi qualitates, & genera cibo-
 rum, propono distinctiones animalium, quæ
 munda, quæ immunda, cum alioqui om-
 ne animal bonum sit, utpote a me effe-
 ctum. Item jubeo tibi tales quasdam sepa-
 rationes, purgationes, crebras lavationes,
 asperisiones, purificationes, vacationes var-
 ias: & in singulis horum, nisi parueris,
 supplicium tibi ut servo non obedienti de-
 cerno, ut pressus, & collo obtorto, a fal-
 sa religione deorum multorum recedas, &
 illud jam prætermittens, *Hi sunt Dii tui*
Israel, illud potius memineris, Audi I-
sræel, Dominus Deus tuus Dominus unus est,
 ad illamque legem recurras, quæ est a me
 cunctis hominibus natura infusa, scilicet de
 uno tantum Deo in cælo & in terra, de-
 que eo amando toto corde, totis viribus,
 cuncta mente, neque alio præter eum me-
 tuendo, de non cogitandis aliorum Deo-
 rum nominibus, neque ore & linguis pro-
 ferendis. Propter duritiam enim cordis al-
 ligavit eos Dominus, ut illi sacrificando,
 feriendo, purificando, & talia quædam
 observando, Dei veniret in mentem, a
 quo hæc ipsis descripta ac constituta es-
 sent.

Exod. 30.
Deut. 6.

Ὅτι ἐπὶ χάριτι ἐσμεν, ἀλλ' ἐχ' ὑπὸ δουλείῳ
 τῷ ἐπιστάτῳ νόμου οἱ εἰς Χριστὸν
 πισθόντες.

Quod sumus sub gratia, & non sub servitute
 legis inducitur, qui in Chri-
 stum credimus.

Κ Ε Φ Α Α. κα.

CAPUT XXI.

ΥΜῶν δὲ τῶν πειρασάτων εἰς τὸν Θεὸν
 ἐκ ἀπὸ ἀνάγκης, ἀλλὰ ἀπὸ γνώμης ὑγιῆς
 ὑπακούσαντων τῷ καλῶσάτω, μακαριοὶ οἱ ὀφθαλ-
 μοὶ ὅτι βλέπετε· καὶ τὰ ὅσα ὑμῶν ὅτι ἀκού-
 σθη· ἀνέστητε γὰρ τῶν δεσμῶν, καὶ ἠλευθέρω-
 σθη δουλείας· αἰετι γὰρ φησιν, λέγω ὑμᾶς δού-
 λος, ἀλλὰ φίλος, ὅτι πάντα ἀήκουσα παρὰ τῷ
 πατρὶ μου, ἠγνώεσα ὑμῶν· ἐπεισὶ γὰρ μὴ θε-
 λήσασιν ἰδεῖν, μὴτε ἀκούσαι, ἢ σερήσει μοσῶν,
 ἀλλὰ κακίας ὑπερβολῆς, ἴδωκα ἀποστάματα οὐ
 καλὰ καὶ δικαιομάτω, ἐν οἷς οὐ ζήσονται ἐν αὐ-
 τοῖς· οὐ καλὰ δὲ τῷ σκοπῷ αὐτῶν· ἐπειδὴ καὶ
 οἱ κλητῆρες ἢ τὸ ξίφος ἢ τὰ φάρμακα ἐχθρὰ
 τοῖς ἐχ' ὑγαινεσθαι, ἀφύλακτα δὲ δια πλῆν αὐτῶν
 παρακάλω· ὅθεν ἢ θάνατον αὐτοῖς ἐπάγει μὴ
 φιλασομῆμα.

Estri vero, qui in unum Deum non
 necessitate credidistis, sed arbitrio sano
 vocanti parvultis, *beati oculi, quia vident,* &
beata aures, quia audiunt, soluti enim estis
 a vinculis, & liberati a servitute. *Nam jam*
dico vos servos, sed amicos, quoniam cuncta,
qua audisti ex patre meo, nota feci vobis: illis
 vero, qui noluerunt videre, neque audire,
 non quia privati essent facultate partium ani-
 mi, sed quia nimia erat eorum perversitas ac
 malitia, *illis, inquam, dedi præcepta non bo-*
na, & justificationes, in quibus non vivunt in
ipsis, non bona dico, illorum scilicet propo-
 sitio (ferum enim ad urendum, & scalpel-
 lum, ac medicamenta inimica sunt non va-
 lentibus) non sunt autem servata propter eo-
 rum contemptum obediendi, ex quo fit, ut
 non servata mortem eis afferant.

Quod lex de sacrificiis erat lex iudicialis, quam Christus sustulit.

Ἄ Ὅτι ἐπίστατος ὁ ἐπὶ θυσιῶν νόμος, ἐν περὶ-λε χειρὸς παραβίασιν.

CAPUT XXII.

Κ Ε Φ Α Λ. κ β.

VOS igitur beati, qui maledicto soluti estis: Christus enim Dei filius cum venit, legem habuit ratam, & implevit, a-scita vero abrogavit, tamen non omnia, sed graviora, qui illam quidem confirmavit, hęc vero silere fecit rursusque arbitrii potestatem a necessitate liberam hominibus dimisit, non brevi morte multans, sed in altero saeculo rationem reposcens. Unde ait, si quis vult venire post me, veniat: & rursus, numquid & vos vultis abire? jam vero etiam ante adventum suum sacrificia ipsa populi iape respuebat, quod in Deum peccare pergeret, eumque sacrificando, ac non potius poenitendo propitium fieri existimaret. Sic enim ait: Quid mihi tibi ex Saba fers, & cinnamonomum ex terra longinqua? Holocausta vestra non sunt accepta, & sacrificia vestra non fuerunt mihi jucunda: & deinceps, Holocausta vestra congregati cum sacrificiis vestris, & comedite carnes, quoniam non precepi vobis de holocaustis, & sacrificiis, quando eduxi vos ex terra Egypti: & per Etiam ait: Quid mihi multitudine sacrificiorum vestrorum? ait Dominus, plenus sum, holocaustata arietum, & adipem arietum sanguinemque taurorum, atque bircorum nolo: neque si veniat, ut appareatis coram me, quis enim requirit bac de manibus vestris? Asrium meum terer: non addetis amplius. Si obtuleritis filiginem, vanum est, thymiana abominatio est mihi. Neomenias vestras, & sabbata, & diem magnum non feram: jejunium, & vacationem & festos dies odit anima mea. Facti estis mihi satiati. Et per alium prophetam ait, Recede a me: sonitum canticorum tuorum, & psalmum organorum tuorum non audiam; & Samuel Sauli, qui se sacrificasse putabat, Bona, inquit, obedientia supra sacrificium, & auditio supra adipem arietum. Ecce enim non vult Dominus sacrificium, sicut vult, ut eum audiamus. Et per David ait, Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis bircos. Si furiero non dicam tibi, meus est enim orbis terra, & plenitudo ejus. Numquid manducabo carnem taurorum, aut sanguinem bircorum potabo? Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. Ad hunc modum in omnibus scripturis sacrificia illorum re-nuit ac repudiat, quod in peccatis adversus eum perseverarent. Sacrificia enim impiorum execratio apud Dominum; etenim praeter legem illa faciunt: & rursus, sacrificium eorum, ut panis luctus ipsis, omnes enim eis vescentes contaminabuntur. Si igitur & ante adventum suum cor mundum, & spiritum contritum magis quam sacrificia requirebat Deus, multo magis post adventum cessare ea fecit, sacrificia, inquam, cruenta: finem vero illis imposuit implendo illa prius. Nam & circumcitus est, & asperius, fecitque sacrificia & holocaustata, aliisque consuetudinibus legis usus est, ac factus ipse legislator plenitudo legis, non quidem lege naturali sublata, sed illis abrogatis, quae per deute-

Matth. 16. Joann. 6.

Hier. 6.

Isaia 6.

Amos 5.

1. Reg. 15.

1. Sam. 15.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

Υ Μεις οὐ μακάριοι οἱ λυθιστες τῆς κατὰ-ρας· Χριστὸς γὰρ παραβίαστος ὁ τῷ Θεῷ υἱὸς, τὸν νόμον κυρώσας ἐπλήρωσε· τὰ ἐπί-στατα περὶ τῶν, εἰ καὶ μὴ πάντα, ἀλλὰ γὰρ τὰ βαρύτερα, τὸν μὲν βεβαίως, τὰ δὲ κούσας· Ἐ τὸ αὐτεξίστην τῶν ἀνθρώπων κἀλὸν ἀφῆκεν ἐλθ-θερον, ἢ ἀποκαίρων θανάτῳ δικάζων, ἀλλ' ἐν ἑτέρῃ κατατάσει λογοθετῶ αὐτῷ· διὸ λέγει ἐ-τις θεῖα ὅπισω μου ἐλθεῖν, ἐρχέσθω· καὶ πάλ-ιν· μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; ἦδη δὲ καὶ ἀπὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ παρητέτο τὰς τοῦ λαοῦ θυσίας, πολλὰς εἰς αὐτὸν ἐξ ἀμαρτηρίας καὶ οἰσμήν ὄντα θυσιῶν ἀλλ' οὐ διὰ μετανοίας αὐτῶν ἐξελθούσας· λέγει γὰρ ἕπος· ἵνα τί μοι λιβανον ἐκ Σαβᾶ φέρεις· καὶ κινάμωμον ἐκ γῆς μακροῦθου; τὰ ὀλοκαυτώματα ὑμῶν ἐκ εἰσι δεκτὰ, καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐκ ἠδυνάω μου· καὶ ἐξῆς, τὰ ὀλοκαυτώματα ὑμῶν σιωπάγετε μὴ τῶν θυσιῶν ὑμῶν, καὶ φάγετε κρέα· ὅτι ἐκ ἐκτεταταῖς ὑ-μῶν, λῦκα ἐξήγαγον ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, περὶ ὀλοκαυτωμάτων καὶ θυσιῶν· καὶ διὰ Ησαΐα λέγει· τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει κί-ερος· πλήρης εἰμι ὀλοκαυτωμάτων χειρῶν, καὶ εἶαρ χειρῶν, καὶ αἷμα ταύρων, καὶ ἔσζων ἢ βόλομαι; ἢ ἂν ἐρχοθε ἐφθῶμαι μοι· τίς γὰρ ἐξέζητησε ταῦ-τα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν· πατέρι πλὴν αὐτῶν οὐ ἀποδοῦσθε· εἴτε ἐάν φέρητέ μοι σέμιδαλον, μα-ταίον θυμίαμα βδέλυγμα μοι εἴσι· τὸς νεομῆνας ὑμῶν καὶ τὰ σαββάτα ὑμῶν καὶ ἡμέραν μεγάλῳ οὐκ ἀνέχομαι· νηστειῶν ἔ ἀργίαν ἔ τὰς ἑορταῖς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχὴ μου· ἐζητήθητέ μοι εἰς πλημμονίαν· καὶ δι' ἑτέρου λέγει· ἀποστήσον ἀπ' ἐμοῦ· ἤχον ὠδῶν σου, καὶ ψαλμὸν ὀργάνων σου ἐκ ἀκούσομαι· καὶ τῷ Σαῦλ ὁ Σαμουὴλ λέγει θυσιᾶν κοπιμικῶ-τε, ἀγαθὴ ἀκοή ὑπὲρ θυσιῶν· καὶ ἀρούραμα, ὑπὲρ εἶαρ χειρῶν· ἰδοὺ γὰρ ἢ θέλει κῆρος θυσιῶν ὡς τὸ εἰσακτεῖν αὐτῷ· καὶ διὰ τῷ Δαβὶδ λέγει· ἢ δέξομαι ἐκ τῶ οἴκου σου μέγας· ἢ δὲ ἐκ τῶν ποι-μνίων σου χιμᾶρας· ἐάν πενάσω, ἢ μή σοι εἶπω, ἐμὴ γὰρ εἴστιν ἡ οἰκὸς σου καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτῆς· μὴ φάγομαι κρέα ταύρων ἢ αἷμα ἔσζων πίωμαι; θυσιῶν τῷ Θεῷ θυσιᾶν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῶ ὑψίστῳ τῆς δόξης σου· καὶ ἐν πάσαις δὲ τῆς γρα-φῆς ὁμοίως αὐτῶ τὰς θυσίας ἀπαρνείνεται διὰ τὸ ἔλαμαρτεῖν αὐτὸς εἰς αὐτὸν· θυσίαι γὰρ ἀσβεστῶν βδέλυγμα παρὰ κυρίῳ· καὶ γὰρ παρανομῶς ἀποσ-φέρσιν αὐτὰς· καὶ πάλιν, αἱ θυσίαι αὐτῶ ὡς ἄρ-τος κῆδος αὐτοῖς, πάντες οἱ ἐδιδόντες αὐτὰς μο-λυμθῆσονται· εἰ ἢ καὶ ἀπὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ὑ-πὲρ θυσίας καρδίαν καθαράν ἐπιζητεῖ, καὶ πνεῦμα σιωπετεμνῆθον, πολλῶ μᾶλλον ἐλθῶν ἐπαυσε ταῦ-τους· φαμὸν τὸς δὲ αἱμάτων· ἐπαυσε δὲ αὐτὸς διὰ τῷ ἀποτέρον πληρῶσαι· καὶ γὰρ πεμετρηθῆ· καὶ ἐρραντίαθῆ· θυσίας τε ἀποστύχθη καὶ ὀλοκαυτώ-σεως· καὶ τὸς ἄλλοις ἐθισμοῖς ἐχρησάτο· καὶ ἐγέ-νετο ὁ νομοθέτης αὐτῆς πλῆρωμα τῷ νόμου, οὐκ ἀνε-

αἰσίων τῶ φυσικῶν νόμων. ἀλλὰ πάντες τὸ δὲ Ἄρσιν ἀσπίτα fuerant, tametsi non omni-
τῆς ἀληθείας ἐπίσταται, εἰ καὶ μὴ πάντα.

Quomodo implevit legem Christus, & qua ex
lege abrogavit, aut mutavit, vel
transiulit in alia

Πῶς πληροῦται τῶ νόμῳ γίνωσκῶ ὁ Χριστός, καὶ
τίνα τότε ἐπαύσατο ἢ ἐπέλλαξε.
ἢ μετέθηκε.

Quomodo implevit legem Christus, & qua ex
lege abrogavit, aut mutavit, vel
transiulit in alia

Κ Ε Φ Α Λ. κγ.

C A P U T XXIII.

Τὸν τε γὰρ φυσικὸν νόμον ἐκείλων, ἀλλ' ἰβ-
βαίωσατο· ὁ γὰρ εἰρηκὸς ἐν τῷ νόμῳ, κῶ-
ρος ὁ Θεὸς σου, κῶρος· εἰς ἐσθ, ὁ αὐτὸς ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ λέγει· ἵνα γινώσκωσὶ σε τὸν μόνον ἀ-
ληθινὸν Θεόν· καὶ ὁ εἰρηκὸς, ἀγαπήσας τὸν πλη-
στον σου ὡς σεαυτὸν, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγει ἀνα-
B νεύματος, ἐπὶ πολλῶν καρτῶν δίδωμι ὑμῖν. ἵνα ἀγαπήτε
ἀλλήλους· ὁ φωνὴ τότε ἀπαγορεύσας, κῶ εἰκαίαν
ὄργῳ· ὁ μορχειαν, κῶ καὶ ἐπιθυμίαν ἔκνομον·
ὁ λησείαν, κῶ ἑμακάριτε μάλλον τὸν ἑξ οἰκείων
πόνων ἐπιχορηγῶντα τίς διομοίσι· ὁ μίσος, κῶ
καὶ πρὸς ἐχθρὸς ἀγάπῳ· ὁ ἀμωσιαν, κῶ ἀνε-
ξικαίαν. ἐκ ἀδικίᾳ τῆς δικαίας ἀμωσῆς αἴσης,
ἀλλὰ κρείττον· τῆς ἀνεξικαίας· ὅτε δὲ τὰ φυ-
σικὰ πάντα ἐκχόπτεται ἐνομοθέτησιν, ἀλλὰ τῶ
τῶν ἀμωσιαν· ὁ γονεῖς πρὸς ἀξίας τιμῶν, αὐτὸς
τῶν ἐπιπέτη· ὁ σαββατίζειν δὲ ἀργίας νομο-
θετήσας διὰ τῶν ἱερῶν νόμων μελέτην, κῶ καθη-
μίρας ἐκέλευσα ἡμᾶς ἀναλογιζομένων δημιουργ-
γιας, καὶ ἀπονοίας νόμον, Ἐχραεσίαν Θεῷ· τῶ
περὶ τῶν ἐπαύσατο εἰς ἑαυτὸν πληρώσας· αὐτὸς
γὰρ κῶ ἄπειρετο ἡ προσδοκία ἱερῶν ἔθων· ὁ
δορκεῖν νομοθετήσας καὶ τὸ ἐπιτορεῖν ἀπαγορεύ-
σας, τὸ μὴ δ' ὀμνῶναι παρηγγεῖλε· τὸ βαπτισ-
μα· τῶν θυσιῶν· τῶν ἱεροσωμῶν· τῶν τοικίω
λαβείαν, ἐπὶ τῶν μετεποίησα. ἀντὶ μὲν καθημε-
ρῶν ἐν μόνον δὲς βαπτισμα. τὸ εἰς τὸν αὐτῶ
θάνατον· ἀντὶ δὲ μίας φυλῆς, ἀφ' ἐκάστου ἔθους
πρὸς ἀξίας τῆς ἀξίας εἰς ἱεροσωμῶν ἀποχρησιζέ-
σθαι· καὶ ὁ τὰ σώματα μομοσκοπεῖσθαι, ἀλλὰ
θρησκείαν καὶ βίον· ἀντὶ θυσιῶν τῆς διαίματων,
λογικῶν καὶ ἀναίμακτων καὶ τῶν μουσικῶν· ἥτις εἰς
τὸν θάνατον τῶ κῶρος συμβόλων χάριν ἐπιτελεῖ-
ται, τῶ σώματος αὐτῶ καὶ τῶ αἵματος· ἀντὶ δὲ
τοικίω λαβείας, ἀπὸ ἀνατολῶν ἡ λῆν καὶ μέχρη
δυομῶν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτῶ ἀπο-
εἰταξε δοξαζεσθαι αὐτῶ· καὶ ἐδικαιώσεν ὁ νόμον
ἐν περιεῖλεν ἀφ' ἡμῶν, ἀλλὰ δεσμά· περὶ γὰρ τῶ
νόμου Μωσῆς λέγει· μελετήσας τὸ ρῆμα ὁ ἐγὼ
σοι ἐπιτέλλομαι καθήμενος ἐν οἴκῳ καὶ ἀνιστάμενος
καὶ περὶ πατῆρ ἐν ὁδῶ· καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει, ἐν τῷ
νόμῳ κῶρος τὸ θέλημα αὐτῶ· καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐ-
τῶ μελετήσας ἡμέρας καὶ νυκτῶ· πανταχῶ γὰρ ἐν
νόμῳ ἡμᾶς εἶναι βόλεται, ἀλλ' ὄχι παρανόμῳ·
μακάριοι γὰρ φησὶν, οἱ ἀμωμοὶ ἐν ὁδῶ, οἱ πο-
ρβόμοιοι ἐν νόμῳ κῶρος· μακάριοι οἱ Ἐρεβλῶν-
τες τῶ μαρτίεια αὐτῶ ἐν ὁ ἀκαρδία, ἐκλήθησιν
αὐτῶν καὶ πάλιν· μακάριοι ἐσμεν Ἰσραὴλ·
οἱ τὸ ἀρετὰ τῶ Θεῷ ἡμῶν γινώσασθαι· καὶ ὁ κῶ-
ρος φησὶν· εἰ ταῦτα οἴδατε· μακάριοι εἰσθε, εἰάν
ποιῆτε αὐτὰ.

Legem enim naturalem non sustulit, sed
confirmavit: siquidem qui in lege dixe-
rat, Dominus Deus tuus, Dominus unus est, ^{Deut. 6.}
idem in evangelio ait, ut cognoscant te solum ^{Joan. 17.}
verum Deum: & qui dixit, diliges proximum ^{Levit. 19.}
tuum, idem in evangelio ait, renovandi gra-
tia, Mandatum novum do vobis, ut diligatis ^{Joan. 13.}
invicem: & qui tunc iram interdixit, nunc ^{Gen. 9.}
etiam iram temere concitavit: Qui tunc a- ^{Matth. 5.}
dulterium, nunc pravam quoque cupiditatem:
Qui tunc furtum, nunc potius beatum præ-
dicat eum, qui ex suis laboribus suppeditat
egentibus: Qui tunc odium vetuit, nunc et-
iam inimicos amare iussit: Qui tunc ultio-
nem prohibuit, nunc tolerantiam sanxit, non
quod injusta ultio, sed quod præstantior sit
tolerantia. Neque vero legem sanxit de ex-
tirpandis perturbationibus naturalibus, sed de
earum immoderatione. Item qui iussit hono-
rare parentes, idem ipsis subiectus fuit: qui
tunc iussit lege, ut quiete & vacatione sab-
batum celebrarent ad meditando legem,
nunc iussit ut quotidie legem creationis &
providentia considerando gratias Deo agere-
mus: circumcisionem sustulit, quam in se
implevit, ipse enim erat, cui reservata erat
expectatio gentium. Item qui tunc legem tu-
lerat de sancte & religiose jurando, & peje-
rare vetuerat, idem præcepit nunc non jura-
re prorsus. Jam baptisma, sacrificium, sacer-
dotium, cultum loco circumscriptum aliter
mutavit, pro baptisimis enim quotidianis u-
num tantum dedit, qui fit in mortem ejus.
Pro una tribu sacerdotali iussit ex unaqua-
que gente optimos quoque ad sacerdotium
eligere, neque corporum vitia contemplari,
sed religionem & vitam. Pro sacrificio cruen-
to rationale & incruentum, ac illud mysti-
cum sacrificium corporis & sanguinis Do-
mini, quod in symbolum mortis ejus cele-
bratur. Pro cultu circumcriptione loci de-
finito, ab oriente usque ad occidentem, in
omni loco dominationis ejus eundem lau-
dibus celebrare præcepit, & justum esse sta-
tuit. Non igitur sustulit nobis legem, sed
vincula. De lege vero Moyses quoque ait, ^{Deut. 6.}
Meditaberis verbum, quod ego præcipio tibi
sedens domi, & surgens, & deambulans in
via: & David, in lege Domini voluntas tua. ^{1. Sal. 1.}
ejus, & in lege ejus meditabitur die, ac
nocte, in omnibus enim psalmis vult, ut
simus servatores legis, & non violatores:
Beati, inquit, immaculati in via, qui am- ^{1. Sal. 118.}
bulant in lege Domini. Beati qui scrutantur
testimonia ejus, in toto corde exquiscent eum:
& rursum: Beati sumus Israel, quoniam tua ^{Beate 4.}
placita sunt Deo, nota sunt nobis: & Domi-
nus ait, si hac scitis, beati estis, si fecerit. ^{Joan. 19.}
tis ea.

Quod

Quod voluit Dominus, ut per Romanos quoque lex justitia declaratur, & quod Deus propter impietatem in Christum Judæos fecit captivos esse, & tributum pendere.

CAPUT XXIV.

o antequam ista scriberet hic auctor & consularis viri & plurimi ex nobilibus, adeoque & ipsi Imp. Philippi Christum nam fidem susceperant, etiam non omnes nocissimum. Joan. 19. Joan. 11.

b Anno Christi 70. sub Tito tribus elapsis a nece Petri ac Pauli annis.

Deut. 27.

Deut. 10.

Neque vero vult, ut per nos tantum lex iustitiae eniteat, sed voluit, ut per Romanos quoque luceret ac splenderet: nam & ipsi postquam in Dominum Jesum credere, a deorum multitudine, atque iniustitia desciverunt, bonosque probant, & praevos puniunt, Judæos vero cogunt conferre tributum, & eos legibus suis uti non sinunt, quippe qui servitute ultra sibi tunc attraxerunt, cum dixerunt, non habemus regem, nisi Caesarem, & nisi interfecerimus, inquit, Christum, omnes in eum credent, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Atque ita factum est, ut nolentes prophetaverint: Siquidem & gentes in eum crediderunt, & eos ipsos Romani, b potestate, & cultura legis Mosaeae privaverunt, qui neque occidere possunt quos ipsi vellent, neque sacrificare quando vellet, ex quo fit, ut sint maledicti, ut qui ea, quae descripta ac constituta sunt, facere non possint: Maledictus enim, inquit, omnis, qui non permanet in omnibus, quae scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Nullo enim modo possunt, qui inter gentes dispersi sunt, omnia perficere, quae lex jubet: Siquidem vetat eos Moyses aram extra Hierusalem collocare, & legem extra terminos Judæae legere. Christum igitur sequamur, ut benedictioni ejus haeredes scribamur. Cum lege & prophetis convenienter evangelio consentiamus. Vitemus eos, qui multitudinem deorum introducunt. Vitemus quoque interfectores Christi, & prophetarum, & infames, atque impios & sine Deo haereticos. Pareamus Christo, ut regi, & ut potestatem habenti mutandi varias sanctiones, in quo fit ut in legislatore sapientia ad alia atque alia faciendum, & ordinandum: illis ubique fixe, & immutabiliter conservatis, quae natura insita sunt.

Quod oporteat fugere ab haereticis, ut animarum intersestoribus.

CAPUT XXV.

c haec adversus Sabellium dicta, quibus.

Caute igitur, episcopi, & laici, ab omnibus haereticis, qui legem & prophetas improbant: hi enim Deo omnipotenti, cui sunt inimici, repugnant, & non contentur esse filium Dei Christum, negant enim generationem ejus secundum carnem, pudentque eos crucis, passum, & mortuum fuisse, inglorium, & inhonoratum putant, excitatum esse a mortuis ignorant, tollunt genitum esse ante saecula: Nonnulli eorum alio modo sunt impii, qui Christum hominem tantum esse cogitant ex corpore, & anima constantem: partim ex eis suspicantur eumdem esse Jesum Deum universi, eumdemque suipsum patrem, & eumdem filium ac paracletum, quo quid esse potest

Ἄ Ὅτι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐδόκησαν ὁ κύριος τῶν τῆς δικαιοσύνης νόμων ἐπιδείκνυται· καὶ ὡς Θεὸς Ἰουδαίους, οἱ τὴν εἰς Χριστὸν ἀσέβειαν αἰχμαλωτῶν ποιησάμενος ὑπὸ φόρον κατέστησαν.

Κ Ε Φ Α Λ. κδ.

Ὅτι μόνον δὲ τῶν τῆς δικαιοσύνης νόμων δὲ ἡμῶν ἐπιδείκνυται βίβλεται, ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐδόκησαν αὐτὸν φαίνεσθαι καὶ λαμπρῶν· καὶ γὰρ καὶ ἔτι πιστεύσαντες ἐπὶ τὸν κύριον, καὶ πολυθείας ἀπίστησαν ἑ ἀδικίας· καὶ τὰς ἀγαθὰς ἀποδέχονται· καὶ τὸς φαῦλους χολάζουσιν· Ἰουδαίους δὲ ὑποφόρους ἔχουσι· καὶ τῶν ἰδίοις δικημάτων ἐκ ἰδῶν κεκρήθησαν· ἐπειδὴ καὶ ἐκάστον ἐπισπάσαντο τὴν δολίαν, εἰπόντες, ἢ ἔχομεν βασιλεῖα εἰ μὴ Καίσαρα· καὶ εἰ μὴ ἀποκτείνωμεν, φησὶ, τὸν Χριστὸν, πάντες εἰς αὐτὸν πισθῶμεν· καὶ ἰδούσονται οἱ Ῥωμαῖοι ἑ ἀρῶσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος· καὶ ἄκοιτες ἀποφθάνουσιν· καὶ γὰρ καὶ ἐπίσταντες εἰς αὐτὸν τὰ ἔθνη· καὶ αὐτοὶ ὑπὸ Ῥωμαίων τῆς ἐξουσίας περιερέθησαν, καὶ τῆς ναμικῆς λαβείας· κεκλυμένοι δέ εἰσι, καὶ ἀναίρειν ἕως ἂν θείλωσι, καὶ θύειν ὅταν θείλωσι· διὸ δέ εἰσιν ἐπικατάρται, μὴ διωκόμενοι ποιεῖν τὰ ἁμαρτημάτων· ἐπικατάρται· γὰρ φησὶν, ὅς ἢ ἐμμενὲς ἐν παντί τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τῶ νόμου τὸ ποιῆσαι αὐτὰ· ἀδύνατον δέ εἰσιν ἐν διασπορᾷ μεταξὺ ἔθνων ὄντας, πάντα τὰ τῶ νόμου ἐπιτελεῖν αὐτοῖς· ἀπαγορεύει γὰρ αὐτοῖς ὁ θεὸς Μωσῆς καὶ θυσιῶν τε καὶ ἱερουργίας ἰσχύει· καὶ τὸν νόμον ἐξω Ἰσραὴλ Ἰουδαίους ἀναγκάζουσιν· ἐκόμενοι δὲ ἡμεῖς Χριστῷ, τὰς ἀλογίας κληρονομήσωμεν· νόμων καὶ ἀποφθίτων διὰ τῶ ἀγγελίᾳ σαρκῶν· φύγωμεν τὰς πολυθείας καὶ τὰς χειροκτῶνας καὶ τὰς ἀποφθιτοσύνας· καὶ τὰς δυσωνυμίας καὶ ἀθέτους αἰρεσιώτους· περὶ ἀρχῶν ὡς βασιλεῖ· ὡς ἐξουσίαν ἔχοντι μετανιδεῖσαι ἁμαρτίας ἁμαρτωρῶν· καὶ ἔχοντι ὡς νομοθέτη σοφίαν τὰ διατάσσεται διαφόρως, πανταχῶ Ἰσραὴλ φυσικῶν ἀμεταθέτων φυλάττωμεν.

Ὅτι χρὴ φύγειν τὰς αἰρεσιώτους ὡς ψυχῶν φθορίας.

Κ Ε Φ Α Λ. κς.

Ἀπὸ τοῦ δὲ ἐν αἰρεσιώτῳ πάντων ἃ ἐπίσκοποι καὶ λαϊκοὶ, Ἰσραὴλ φαυλιζόντων τὸν νόμον καὶ τὰς ἀποφθίτων· Θεὸς γὰρ παντοκράτωρ ἐχθραίνοντες, ἀπειθεῖ· καὶ Χριστὸν ἔχ ὁμολογῶσιν υἱὸν Θεοῦ· ἀρνούντες γὰρ καὶ τὴν κατὰ σάρκα αὐτῶ γέννησιν· ἐπὶ σαυρὸν ἐπαίχονται· τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον ἀδοξάζουσι· τὴν ἀνάστασιν ἀγνοοῦσι· τὴν ἀπὸ αἰῶνων αὐτῶ γέννησιν περιεχόντες· τινες δὲ ἐξ αὐτῶ ἐτέρως ἀσέβησι, ψιλὸν ἄνθρωπον φανταζόμενοι τὸν κύριον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος αὐτῶ εἶναι νομίζοντες· ἕτεροι δὲ ἐξ αὐτῶ, αὐτὸν εἶναι τὸν Ἰησοῦν τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν ὑποπτόμενον, αὐτὸν αὐτῶ πατέρα δοξάζοντες· αὐτὸν υἱὸν ἑ πατρὸς ἀληθῆν ὑποπτόμενον· ὡν τί ἂν εἴη ἐναρτίστον· ἄλλοι

ἄλλοι δ' αὖ πάλιν ἐξ αὐτῶν βρώματινα φαυλί-
 ζουσι· ἢ γάμοι κακῶν σιῶ παιδοποιεῖ λέγουσι εἶ-
 ναι, διαβολὴ τε μηχανήμα· ἢ διὰ τῶν πονηρῶν αὐ-
 τῶν ἀσεβείας ὄντες, ὃ θελοῦσι ἐκ νεφρῶν ἀναστῆναι·
 διὸ ἢ τῶν ἀνάσσειν διαβάλλουσι φασκοντες· ὅτι σε-
 μνοὶ τινὲς ἐσθμῶ, ἐδίεν κ' πίνειν μὴ βολόμενοι,
 δαιμόνια δὲ ἀσάρκα φανταζόμενοι ἐκ νεφρῶν ἀναστῆ-
 σθῆναι· οἳ τινες καταδικαζοῦνται δι' αἰῶνος ἐν τῷ
 αἰωνίῳ πυρὶ· φέρετε ἄν ἐφ' αὐτῶν, ἵνα μὴ σωμα-
 πολεῖτε τοῖς αὐτῶν ἀσεβείαις.

excecrabilius? Alii rursus cibos quosdam ut
 malos abiciunt, & nuptias cum generatione
 filiorum item malas esse, & a diabolo exco-
 gitatas dicunt, ac sua malitia impii nolunt a
 mortuis suscitari, idcirco resurrectionem cri-
 minantur, agentes veneratione nos dignos, quibus
 aut edere, & bibere nolumus, cogitatione
 vero fingunt se dæmones incorporeos a mor-
 tuis suscitandos, sed hi ad ignem sempiter-
 num damnabuntur. Cavete ergo ab eis,
 ne cum eorum impietatibus pariter inte-
 reatis,

*dam videtur:
 h. cum pro-
 cedantibus po-
 steriora esse
 conjugenda
 docent parti-
 cipia, quibus
 auhor usus
 est.*

Περὶ παρατηρημάτων Ἰουδαϊκῶν καὶ Ἑλληνικῶν.

De observationibus Judaicis, & Ethnicis.

Κ Ε Φ Α' Λ. κς'.

B C A P U T XXVI.

Εἰ δέ τινες παρατηρήματα φιλάσσωσι ἴδιμα
 Ἰουδαϊκά, γοναρίας, οὐνερωξίαις πλησιασμέ-
 τος κατὰ νόμον, λεγούσασιν ἡμῖν, εἰ ἐν αἷς ὤ-
 ραις ἢ ἡμέραις ἐστὶ τῶν ὑπομεινωσῶν, παρατη-
 ρῶντι προσέξασθαι, ἢ βιβλίῳ δίχειν· ἢ εἰ ἂν
 σιωθῶνται, ἄλλον ὡς τὸ ἅγιον πνεύματος κενοὶ
 τυγχάνουσι τὰ αἰὶ παραμυθίοντες τοῖς πιστοῖς· πε-
 ρὶ γὰρ τῷ ὁσίῳ λέγει ὁ Σολομῶν, ἵν' ἕκαστος
 ἑαυτὸν ἐξέπειρη, ὅπως ὅτιν καθέδω, φυλάσσει
 αὐτὸν, καὶ ὅτιν ἐγρήρηται, συλλαλή αὐτῷ εἰ γὰρ
 νομίζεις ὡ γυναικί ἐπὶ ἡμέρας ἐν ἀφῆδρῳ ὕσα,
 τὸ ἅγιον πνεύματι κενὴ τυγχάνει, ἀρα πε-
 λλησασα ἑκαίφνης, κενὴ πνεύματος καὶ ἀπαρ-
 ρησίας τῆς ἀπὸς θεῶν ἐλπίδος ἀπὸ ληθῆ· ἢ
 μὲν τὸ πνεῦμα ἔχεις πάντως ἀχώρισον ὅτε μὴ ἐν
 τόπῳ ὄν, δεῖ δέ σοι προσέλθης καὶ τῆς τῷ ἁγίου
 πνεύματος ἐπιφοιτήσεως, ὡς ἔδω ἐν τῷ παρα-
 νομῶσα· ἔτε γὰρ νομῶμος μίξις· ἔτε λεγος· ἔτε
 αἵματος φέρη· ἢ οὐνερωξίαις μιᾶσαι διωαται ἀν-
 θρώπῳ φῶσιν, ἢ τὸ ἅγιον πνεῦμα χωρεῖται, ἢ
 μὴν ἀσεβεία καὶ παράνομος πρᾶξις· τὸ γὰρ ἅγιον
 πνεῦμα, τοῖς κερτημῶσι αὐτὸ αἰὶ παραμυθῶσιν,
 εἰς ἂν ὡσιν ἀξιοὶ καὶ ἂν ἂν χωρεῖται, τῶν ἐρη-
 μος καθίστηται καὶ τῷ πονηρῷ πνεύματι ἐκδότος·
 πᾶς δὲ ἀνθρώπος, ὃ μὲν τῷ πνεύματι πεπληρω-
 ται τῷ ἁγίῳ, ὃ δὲ τῷ ἀκαθάρτῳ· ἢ ἔχ' αἰὸν τε
 φησὶ αὐτῶν ἑκάτερον, εἰ μὴ ἐναντιῶνται πάθω-
 σιν· ὅτε γὰρ παραληπτες μισοὶ τῶν ψευδῶν· ὅτε
 διαβολῶν πᾶσαν ἀληθειαν· πᾶς δὲ βεβαπτισμέ-
 νος κατὰ ἀληθειαν, τὸ μὲν διαβολικῶν πνεύματος
 κερταίται, τὸ δὲ ἁγίου πνεύματος ὁσῶς καθίστη-
 κε· καὶ ἀκαθάρτου μὲν παραμυθῶν τὸ πνεῦμα
 τὸ ἅγιον, πληροῦ αὐτὸ σοφίας καὶ σωσῆσεως· καὶ
 τὸ πονηρὸν πνεῦμα ἢ εἰ αὐτῷ πλησιασται, ἐπι-
 τηρῶν αὐτῷ τὰς ἐφοδῶς· σὺ ἄν ὡ γυναικί καθὼς
 λέγεις, εἰ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀφῆδρῶ κενὴ τυ-
 χῶσαι τὸ ἅγιον πνεύματος, τὸ ἀκαθάρτου πεπλη-
 ρῶσαι μὴ προσέλωμεν γὰρ μηδὲ ἀσχημῶσε-
 σα, ἀκοντα αὐτῶν προσκαλίση· φιλεῖ γὰρ ὅτε-
 τὸς ἀχαιεῖς, εἰ καὶ τιν ἀλλῶ· τὸς βαδύμους·
 τὸς ἀμείλις· τὸς ὑπῶδες· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἀχα-
 ρεῖα καλονοῖαν νοσησας ἐγυμῶθη παρά θεῷ τῆς
 ἀξίας, ἀντὶ ἀρχαγγέλου διαβολῶν αἰρετησάμενος
 εἶναι· διὸ τῶν ματιῶν ἀπόχρη λόγων ὡ γυναικί·
 καὶ ἔσω μεμνημῶν πάντοτε θεῷ τὸ σὲ δημιουργῆ-
 σαι· καὶ προσέλθῃ τῷ· ἐστὶ γὰρ σὺ καὶ τῶν

SI qui vero sunt qui Judaicos ritus obser-
 vant, ut fluxus feminis, per somnium
 pollutiones, conjunctiones corporum secun-
 dum legem, respondeant nobis, an caveant
 diebus, & horis, quibus hæc eis accidunt,
 ne preces faciant, aut librum tangant:
 quod si assentiantur, liquet eam Spiritu san-
 cto, qui semper adest fidelibus, vacuum esse.
 De sanctis enim ait Salomon, *ut se tran. &*
quisque prepararet, ut cum cubarit, custodiat
cum, cum excitatus fuerit a somno, colloqua-
tur cum eo. Etenim si te, mulier, existimas
 diebus septem menstruæ fluxionis te esse Spi-
 ritu sancto vacuum, ergo si repente e vi-
 ta, excedas, excedes sine Spiritu sancto, nul-
 la in Deum spe confisa, cum habeas alio-
 qui Spiritum sanctum prorsus a te non sepa-
 ratum, quippe qui non est loco definitus:
 opus vero tibi est precatione, & adventu
 Spiritus sancti, cum nihil in hoc peccaveris.
 Neque enim legitimus concubitus, neque
 partus, neque sanguinis fluxio, neque geni-
 talis feminis per somnium excretio naturam
 hominis polluere possunt, aut Spiritum san-
 ctum separare, præterquam sola impietas,
 & actio a lege interdicta. Sanctus enim Spi-
 ritus semper apud eos permanet, qui eum
 receperunt, quamdiu se dignos eo præstant,
 & a quibus separatus est, hos suo præsidio
 privat, & malo spiritui addicit. Quisque
 enim aut Spiritu sancto plenus est, aut spi-
 ritu immundo, neque utrumque horum caveri
 potest, quin alterum eorum accidere
 necesse sit: Paracletus enim omne genus
 mendacii odit, contra vero diabolus omne ge-
 nus veritatis. Omnis vero secundum veritatem
 baptizatus, a spiritu quidem diabolico sepa-
 ratus est, intra sanctum vero Spiritum con-
 sistit, & in eo quidem, qui honestis actioni-
 bus studet, permanet Spiritus sanctus, eum-
 que sapientia, & intellectu implet, neque ma-
 lum spiritum finit prope accedere, cuius in-
 cursus, & aggressionis observat. Ergo tu, mu-
 lier, si, ut ais, vacua spiritu sancto es, con-
 sequens est, ut sis spiritu immundo plena,
 quippe quem vel nolentem accertis non pre-
 cando, neque legendo: diligit enim ille
 quidem, si quis alius, ingratus, ignavos,
 negligentes, somniculosos, quia & ipse pro-
 pter malevolentiam morbum ex ingrata me-
 moria profectum spoliatus est a Deo digni-
 tate, maluitque ex archangelo effici diabo-
 lus. Quocirca abstinere, mulier, a vanis inutili-
 busque sermonibus, memor sis semper au-
 doris

μον ἐστὶ μύλων, ἀλογημένοι αὐτῶν ἀποκαλίσασιν. Ἡ δὲ πρῶτη ἐπιπέδη ἢ ἀλογησὶν ὁ Θεὸς ὁ σιζήσας τὸ πᾶν πρὸς ἄρρην. λέγει δὲ περὶ τοῦ σοφοῦ Σολομῶν, παρὰ κυρίου ἀρμολέται γυνὴ ἀνδρὶ· ἢ ὁ Δαβὶδ λέγει, ἡ γυνὴ ὡς ἀμπέλος ἐθλωσάσα ἐν τοῖς κλητέσι τῆς οἰκίας σου· οἱ υἱοὶ σου ὡς νεόφυτα ἐλαίων κύκλω τῆς ἑαπίχης σου· ἰδοὺ οὕτως ἀλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν κύριον· ἕκιν ὁ γάμος τίμιος ἢ σεμνός, ἢ ἡ τῆς παιδῶν γυνήσιν καθάρα· ἰδοὺ γὰρ κακὸν ἐν καλῷ ὑπάρχει· ἔπε ἂν ἡ φυσικὴ καθάρσις βδελυκτὴ παρὰ Θεῷ, ὅς αὐτῶν ὠκονόμησε συμβαίνειν γυναιξίν ἐν τετακονημέρῳ συστάσει χάριν ἢ ἀρωγίας, ἀκινήτοισι ὑπαρχούσαις, ἅτε ἐν οἰκίᾳ καθημέναις τὸ πλεῖον· ἢ μὲν δὲ, ἀλλὰ ἢ ἐν τῷ διαγγελίῳ ὁ κύριος τῆς αἰμορροῦσης ἀφαιμένης τὸ σωτηριῶν κρᾶσιδος ὑγείας χάριν ἢ ἡχθῆσθαι ἐπ' αὐτῇ, ἔπε μὲν ὅπως ἠτιάσατο· τὴν ἀντίστοιχον δὲ ἰάσατο αὐτῶν φήσας, ἢ πιστὸς σου σίσωκέσει· ἢ φυσικῶν μὲν φαινομένων τῆς γυναιξίν, οἱ ἄνδρες μὴ συνεργάζωσαν ἀρωγίας ἑκάστα τῶν ἡμετέρων· ἀπέπε γὰρ ὁ νομὸς· ἄρος γυναικα γὰρ φησὶν, ἐν ἀφῆρῳ εὐσαν ἢ προσεγγεῖ· μήτε μὲν ἐγκυμονούσαις ομιλεῖσασιν αὐτῶν· ἢ ἐπὶ παιδῶν γὰρ ἡμῶν τὸ ποιοῦσιν, ἀλλ' ἠδοῦν χάριν· ἢ οἱ δε φιληθῶν τὸν φιλόθεον ὑπάρχον.

Acasta sunt preces ex mercede meretricia. Hæc quidem leges divinæ veterunt, nuptias vero honorarunt, cum eas benedictas appellaverunt: Benedixit namque eis Deus, qui foeminam cum mare copulavit. Ait autem Salomon, a Domino aptatur mulier viro: & David ait, uxor tua sicut vitis abundans in latetibus domus tuae, filii tui sicut novella olivarum in circuitu mensæ tuæ. Ecce sic benedicitur homo, qui timet Dominum. Nuptiæ igitur honoratæ & honestæ sunt, & generatio filiorum pura, nihil enim mali inest in bono. Ergo neque naturalis purgatio offensioem Deo movet, qui ut ea mulieribus intervallo triginta dierum causâ firmitatis, & bonæ valetudinis accideret, sapienter fecit, cum minus moveantur; quippe quæ plus domi sedent: immo etiam Dominus in evangelio, cum illa, quæ ex fluxione sanguinis laborabat, fimbriam ejus salutarem tetigisset, non duxit grave & molestum, neque eam accusavit, sed contra potius sanavit, illud addens, fides tua te salvam fecit. Cum naturalis purgatio cernitur in uxoribus, ne se cum eis commisceant mariti, ut proli consulatur, id enim lex prohibuit, cum ait, Ad eas, quæ patitur menstrua, non accedes: neque cum gravidis rem habeant: qui enim habent, non liberis, sed voluptati operam dant: qui autem studiosus Dei est, non debet esse studiosus voluptatis.

Ὅπως χρὴ τῆς γυναικας ὑποτάσασθαι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι ἢ τῆς ἀνδρας εἶργειν τῆς ἑαυτῶν γαμητῆς.

Quomodo oporteat uxores subjectas esse maritis suis, & maritos diligere uxores suas.

ΚΕΦΑΛΑ. κη.

CAPUT XXVIII.

ΑΓ γυναικες ὑποτάσασθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι· ἢ ὅσα τιμῆς αὐτοῖς ἔχετε ἢ φόβῳ ἢ ἀγάπῃ δουλεύετε αὐτοῖς ὡς ἡ ἀγία Σάρρα τὸν Ἀβραάμ ἐτίμα· ἰδοὺ ἔξ ὀνόματος αὐτῶν ὑποβύσασα καλεῖν, ἀλλὰ κύριον αὐτῶν προσεγορεύασα ἐν τῷ λέγειν, ὁ δὲ κύριός μου προσβύτης· ὁμοίως οἱ ἄνδρες εἶργετε τῆς ἑαυτῶν γυναικας ὡς ἰδὲα μελῆ· ὡς κοινῶν βίου, ἢ συνεργῶς ἄρος γυνῆσιν παιδῶν· συνδουλεύετε γὰρ φησὶ, μὴ γυναικὸς τῆς ἐκ νεότητός σου ἔλαφος σῆς φιλίας, ἢ πῶλος σῶν χειρῶν ὁμιλεῖτω σοι· ἢ δὲ ἰδία ἠγεῖσθω σου, ἢ συνεῖσθω σοι ἐν παντί καιρῷ· ἐν γὰρ τῇ ταύτης φιλίᾳ συμπεριφερόμενος, πολλοσὸς ἔση· ἀγαπάτε ἐν αὐτῆς ὡς οἰκεία μελῆ· ὡς ἑμῆρα σώματα· γεγραπται γὰρ ἔγω, κύριος διεμαρτίρατο ἀνὰ μέσον σου ἢ ἀνὰ μέσον γυναικὸς νεότητός σου· ἢ αὐτὴ κοινῶν σου, ἢ ἐκ ἄλλοις ἐποίησε· ἢ ἐπολέμημα πνεύματος σου, ἢ φυλάξασθε τὸ πνεῦμα ἑμῶν, ἢ γυναικα νεότητός σου μὴ ἐγκαταλίπης· ἢ τὸ ἐν γυνὴ νομίμῳ γάμῳ συνεργάζομαι ἢ ἀπὸ ἀλλοῦ ἐνεργάζομαι ἀπαρτηρητῶς προσεχέσθω σου· ἢ μὴ λυσαίμην καθάροι εἶσιν· ὅς δ' ἂν ἀλλοτεῖαν γυναικα ἑποφθεῖρας μίαν, ἢ συμμιανθῆ πόρνη, ἀνάσας ἀπ' αὐτῆς ἰδοὺ τὸ πέλλατος ὄλον ἢ τῆς ποτιμῆς πᾶντις ἀπολούσῃται, καθάρῆς εἶναι δύνησιν.

QUÆ maritos habetis, estote eis subjectæ, colque honorate, ac cum timore, & caritate eis servite, ut Sara femina sancta honorem habebat Abraham, quem ne nomine quidem suo appellare audebat, sed dominum vocabat, cum agebat, Dominus autem meus senex est. Similiter qui uxores habetis, diligite eas tanquam membra vestra, ac tanquam socias vitæ, & ad liberos suscipiendos adjutrices. Latere, inquit, simulcum uxore ex adolescentia tua, cervus amicitia, & pullus gratiarum tuarum converteretur tecum, tua præcat tibi, & sit tecum omni tempore: si enim in amicitia ipsius circumferris, eris multus. Amate igitur conjuges ut membra vestra, ut corpora vestra: Scriptum est enim, Dominus testatus est inter te, & uxorem adolescentie tue, & ipsa consors tua, & non alius fecit, & reliquia spiritus tui, & custodite spiritu vestro, & uxorem adolescentie tue ne derelinquas. Viri igitur cum in matrimonio legitimo corpora commiscant, & mutuan conjunctionem corporum admittunt, precentur sine observatione, etiam enim non laverint, puri sunt. Qui vero alienam uxorem stupro violarit, ac polluerit, aut se cum meretrice commacularit, neque si se inde surgens toto mari & omnibus fluviiis abluerit, purus esse poterit.

Quod Judais & Gentilibus consuetudo sit obser-
uare naturales purgationes, & mortuorum
reliquias auersari, a Christianis
autem alienum.

CAPUT XXIX.

NE ergo observetis quae in lege observan-
tur, aut quae naturalia sunt, quali in-
quinent: neque requiratis Judaicas separa-
tiones, aut crebras lavationes, aut expia-
tiones de cadavere tacto. Sine ulla vero
humilissimi observatione convenite in cœ-
meteriis ad legendum sacros libros, & ca-
nendum psalmos pro mortuis martyribus,
& sanctis omnibus, qui sunt a saeculo de-
functi, ac pro fratribus vestris, qui in do-
mino mortui sunt, & eucharistiam Deo ac-
ceptam antitypon, id est, sacramentum re-
galis corporis Christi offerte in ecclesiis cum
vestris, & in cœmeteriis, atque etiam cum
excedunt e vita, prosequimini tantum psal-
morum, si fuerint fideles, pretiosa enim in
corpore Domini mors sanctorum eius: & tur-
sus: revertere anima mea in requiem tuam,
quoniam Dominus benefecit tibi; & alias, me-
moriam, inquit, sicut carni laudatione, & casto-
rum anima in manu Domini. Qui enim Deo
crediderunt, quamvis jaceant in sepulchro,
non sunt mortui, aut enim Dominus Saddu-
cais: De re accedente innotuorum non legitur
quod mortui essent, ergo non Deus Abraham, Deus
Isaac, & Deus Jacob non est igitur Deus mor-
tuorum, sed viventium Deus: omnes enim ei
vivant. Ergo eorum, qui apud Deum vivunt,
ne reliquiae quidem corporum sunt inhonoratae:
siquidem Eliaz propheta postquam de-
functus est, mortuum suscitavit a piratis Sy-
nar occisum, attigit enim corpus eius corpus
Eliaz, & excitatus revixit, quod quidem
nunquam accidisset, nisi corpus Eliaz sanctum
esset. Et castus Joseph Jacob patrem
tam defunctum in lecto jacentem amplectus
est: item Moyses, & Jesus filius Nave reli-
quias corporis Joseph terebant, neque te ta-
men cadavere contaminari putaverunt. Quo-
circa & vos, episcopi, ac reliqui ne existima-
tate polluti, si mortuos contingeret & tra-
ctate non caveatis: neque eorum reliquias
averteremini, cunctis humilissimi observationibus
avertemini, ornateque vos sanctitate & pu-
dicitia, ut immortalitatis, ac regni Dei
participes efficiamini, & promissum Dei
obteneatis requiescentes per Christum salva-
torem in sempiternum. Et ergo, qui po-
test aperire aures cordis vestri ad amplecten-
da verba Dei ministrata per evangelium, &
per doctrinam Jesu Christi Nazareni, qui sub
Pontio Pilato, & Herode in crucem
sublatu est, & mortuus, atque a mortuis
excitatus, & iterum in contuminatione saeculi
adfuturus cum gloria, & potestate mag-
na, qui mortuos quidem ad vitam revo-
cat, mundo vero finem attulit, & unicui-
que pro dignitate, ac meritis, retribuit,
qui seipsum pignus resurrectionis nobis de-
dit, & in caelum per potestatem Dei pa-
tris assumptus est ante oculos nostros, qui
cum eo comedimus, & bibimus diebus qua-
draginta, postquam a mortuis suscitatus est,

Mat 115
114
Psa 115
Cap 5
Mat 11
4 R's 11
60
Euse 11
117
118

Ἄ Ὅτι Ἰδοὶ Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλλήσι συμπαρατηρεῖσθαι
π. φυσικὰ καθάρσεις· καὶ Ἰσθ πθινώπων τῶ
λείψαν βδελύσσασθαι, Χριστιανῶν
δὲ ἀλλότρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΧΘ.

ΜΗ παρατηρεῖσθε ἐν τῷ νόμῳ καὶ φυσικῶν,
νομίζοντες μελιώσθαι δι' αὐτῶν· μηδὲ ἐπι-
ζητεῖτε Ἰουδαίικας ἀφοριτίας, ἢ συνειχὴ βαπτίσμα-
τι· ἢ καθαρισμῶς ἐπὶ θύραι νεκρῶν· ἀπαρτηρητως
δὲ συναθροίζεσθε ἐν τοῖς κοιμητήροις, τὴν ἀνά-
γνωσιν Ἰσθ ἱερῶν βιβλίων ποιήσασθαι καὶ ψαλλόντες
B Ἰσθ Ἰσθ κοιμηθέντων μακρτέρων καὶ πάντων Ἰσθ ἀπ'
αἰδὸς ἀγίων· καὶ Ἰσθ ἀδελφῶν ἡμῶν Ἰσθ ἐν χειρῶν
κοιμηθέντων· καὶ τὴν ἀπὸ τῶν τῶ βασιλεὺς σω-
ματός Χριστοῦ δεξιῶν ἀγαθῶν ἀποσφίρατε ἐπὶ
πᾶσι ἐκκλησίαις ἡμῶν καὶ ἐν τοῖς κοιμητήροις· καὶ
ἐν τοῖς Ἰσθοῖς Ἰσθ κοιμηθέντων ψαλλόντες ἀπο-
πύατε αὐτῶν, ἐὰν ὅτι πιστοὶ ἐν χειρῶν· τίμιος γὰρ
ἐκείνων χεῖρ ὁ θάνατος Ἰσθ ὅστις αὐτῶν· καὶ πάλιν
ἐπίσπεσον ἢ ψυχῆς εἰς τὴν ἀνάστασιν ἡμῶν,
ὅτι χεῖρ ἀσφίρασε σὲ· καὶ ἐν ἀλλοῖς· μνήμη δι-
καίων μετ' ἐγκωμίων· καὶ δικαίων ψυχῶν ἐν χειρῶν
Θεοῦ· οἱ γὰρ Θεοῦ πατρὸς ἀποστόλοι, ἐὰν καὶ κοιμηθῶ-
σιν, ἐκ εἶσιν νεκροὶ· λέγει γὰρ ὁ σωτὴρ τοῖς Σαδ-
δουκαίοις, πρὸς δὲ τῆς ἀσεβείας Ἰσθ νεκρῶν ἐκ ἀνέ-
γνωσιν τῶν γραμμῶν, ὅτι ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ,
καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαακ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ· ἐκ εἶσιν δὲ ὁ
Θεὸς, Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων, πάντες γὰρ αὐ-
τῶν ζῶσι· ἐκ δὲ Ἰσθ τὰς Θεοῦ ζώντων ἡδὲ τῶν λεί-
ψαν ἀτιμῶν· καὶ γὰρ καὶ Ἐλισαῖος ὁ σοφῆτης
μὴ τὴν κοιμηθῆναι αὐτῶν, νεκρῶν ἤγειρε προφουδύ-
του Ἰσθ τῶν καὶ Ἰσθ Σιμεὼν· ἐφύσησε γὰρ τὸ σῶμα
αὐτῶν Ἰσθ Ἐλισαῖος ὅστων, καὶ ἀπέστη· ἤκουσεν δὲ ἂν
ἐγὼ σὲ τῆτε, ἢ μὴ τὴν σῶμα Ἐλισαῖος ἀγίων·
καὶ Ἰσθ ὁ σῶμα περιπλέκετο τῶ Ἰακώβ μὴ
το ἀποσφίρασε ὅτι ἐπὶ τῆς κλίτης· καὶ Μωσῆς καὶ
Ἰσθ ὁ τῶ Ναυῆ ἐπιφύροντο τὴν λείψαν Ἰσθ
μολεσμοῦ· ἐκ ἡγεμόνων τῶν ὅσων καὶ ἡμῶν ὡ ἐπί-
σκοποι καὶ οἱ λοιποὶ ἀπαρτηρητως ἀπὸ τῶν Ἰσθ κε-
κοιμηθέντων μὴ νομίζετε μαινεσθαι· μηδὲ βδελύσ-
σασθαι τὰ τῶν λείψαν, περιεσφίρασε τοῖς τοιαύτως
παρατηρησῶν μαρὰς ἡσας· καὶ κοσμεῖτε αὐτῶν ἐν ἀ-
γίαις, καὶ σωφροσύνῃ, ὡς μετοχοὶ τῆς ἀθα-
ρασίας καὶ κοίται τῆς βασιλείας τῶ Θεοῦ ἡσθ·
καὶ τὴν ἐσχηματιστὴν τῶ Θεοῦ λάβετε ἀναπαυόμενοι
ἐκ Ἰσθ Χριστοῦ τῶ σατῆρος αἰώνιος· τῶ ἐν δυναμί-
α χεῖρ τῶ αὐτῶ Ἰσθ καρδιῶν ἡμῶν εἰς τὸ κατεδι-
χῆσθαι τὴν δικαιοσύνην τῶ Θεοῦ λόγια διὰ τῶ ἀγα-
θῶν καὶ ὅσων τῆς διδασκαλίας Ἰσθ Χριστοῦ τῶ Να-
ζαρεθαί τῶ σωρωθέντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ Ἡ-
ρωδῆ, καὶ κοιμηθέντος καὶ ἀναστάντος ἐκ νεκρῶν, καὶ
πάλιν ἐρχομένου ἐπὶ σωτηρίαν τῶ αἰῶνος μὴ δόξης
ἐν δυναμίς πολλῆς, καὶ τῶν μετ' αὐτῶν ἀνεγερῶντος,
τῶ κόσμῳ δὲ τέλος ἐπαχθῶντος, ἕκαστος δὲ τῶ σῶμα
ἀξίον ἀποσφίρασε, τῶ δόντι ἡμῶν ἀφραζῶ τῆς ἀ-
καθαρίας ἡσθ καὶ εἰς ἕκαστος ἀναληφθέντος ἐκ τῆς
δυναμίας τῶ Θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτῶ ἐπ' ὅσων ἡμετέ-
ραις, τοῖς σφίρασε αὐτῶ καὶ συμπύρασε ἐπὶ ἡμῶν
μαρὰς παρασφίρασε μὴ τὸ ἀσφίρασε αὐτῶν ἐκ νεκρῶν,
καὶ κα-

καθίσταται ἐκ δεξιῶν τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἅ τε παντοκράτορος Θεοῦ ἐπὶ τῆς Χερυβείμ, τῷ ἀκούσαντι, καθὺ ἐκ δεξιῶν μου. ἕως αὖ θῶ τὸς ἐχθρὸς πρὸς ὑποπόδιον τῆς ποδῶν σου, ἐν ἰδεασατο Στεφανὸς ὁ μακαριώτατος ἐσώπει ἐκ δεξιῶν τῆς διωγμῶς, καὶ ἀκροβόσας εἶπεν, ἰδὲ θεωρῶ τὸς ἄνω ἀνεωγμένους, καὶ πνεύμα τὸ ἀνθρώπων ἐκ δεξιῶν ἐσώπει τὸ Θεὸς ὡς ἀρχιερέα πάντων τῆς λογικῶν τυχμάτων. δι' ἃ τὸ σέβας, καὶ ἡ μεγαλωσύνη, καὶ ἡ δόξα τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ καὶ νῦν καὶ εἰς τὸς αἰῶνας. ἀμήν.

& qui sedet a dextris throni magnificentiæ omnipotentis Dei super Cherubin, qui audit, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, quem vidit beatissimus Stephanus stantem a dextris virtutis, & dixit cum clamore, ecce video caeli apertos, & filium hominis stantem a dextris Dei tanquam pontificem omnium ordinum ratione utentium; ei, inquam, & per eum veneratio & magnificentia, ac gloria omnipotentis Deo, & nunc, & in sæcula, Amen.

BIBΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ,

LIBER SEPTIMUS,

Περὶ πολιτείας καὶ χάριτος καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν μυστίας.

De vita Christiana & gratiarum actione, & de catechesi ante baptismum.

Ὅτι δύο ὁδοὶ εἰσι, μία τῆς ζωῆς ἡ φυσικὴ, καὶ μία τῆς θανάτου ἡ ἐπίστατος. καὶ ὅτι ἡ μία ἐκ Θεοῦ, ἡ δὲ ἐκ βροτῆ; κατ' ἐπιβλήτω τῶ ἀλλοτεῖς.

Quod due sint viae, una vite, que naturalis via est, altera mortis, que est via ascita, & inducenda: & quod illa est de Deo, hæc ex pravitare secundum insidias inimici.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

CAPUT I.

Τοῦ νομοθέτου Μωσίου ἐρχόμενος τοῖς Ἰσραηλίταις, ἰδὲ δίδακα πρὸ προσώπου ὑμῶν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, καὶ τὴν ὁδὸν τῆς θανάτου. καὶ ἐπιφρονέτος, ἐκλιθεὶς τὴν ζωὴν, ἵνα ζήσῃ; καὶ τὸ προφήτην Ηλία λίγοντος τῷ λαῷ, ἕως ποτε χωλαίετε ἐπ' ἀμφοτέρας ταῖς ἰσχυαῖς ὑμῶν. εἰ Θεὸς ἐστὶ κύριος, πορευθεὶς ὀπίσω αὐτοῦ, εἰκότως ἔλεγε καὶ ὁ κύριος Ἰησοῦς. ἂν εἴς δύναμις δύο κύριος δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν εἷα μισήσῃ, & τὸν ἕτερον ἀγαπήσῃ. ἢ εὖος ἀνδέξεται, καὶ τὸ ἕτερον κατηφρονήσει. ἀναγκαῖος καὶ ἡμῖς ἐπιβῆμοι τῷ διδασκαλῷ Χριστῷ, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων μάστιγα πιστῶν, φαρμάκον ὡς δύο ὁδοὶ εἰσι, μία τῆς ζωῆς, καὶ μία τῆς θανάτου. ἰσομίαν δὲ συγκρίσειν ἔχασιν πρὸς ἑαυτοῦ. πολὺ γὰρ τὸ διάφορον. μάλλον δὲ πάντη κενωρισμῶν τυχάνουσι. καὶ φυσικῶς μὲν εἰς τῆς ζωῆς ὁδὸς ἐπίστατος. δὲ ἡ τῆς θανάτου, ἢ τὸ κατὰ γλώσσῃ Θεοῦ ὑπαρχήτος, ἀλλὰ τὸ ἕξ ἐπιβουλή τῆς ἀλλοτεῖς.

CUM Moyses legislator dixisset Israelitis, Ecce dedi ante faciem vestram viam vite, & viam mortis, & deinde subiungeret, Elige vitam, ut vivas, & Elias propheta populo, Quousque tandem claudicabitis utroque poplite vestro? Si Deus est Dominus, sequimini eum: consentaneum fuit, ut etiam Dominus Jesus diceret, Ne manibus vestris servite duobus Dominis, aut enim unum odio habebit, & alterum diliget, aut uni adhaerebit, & alterum contemnet. Quocirca nos quoque Christum magistrum nostrum secuti, qui est salvator omnium, & maxime fidelium, omnino dicimus, duas esse vias, alteram vite, alteram mortis, quarum nulla sit convenientia propter magnam inter se discrepantiam, immo omnibus modis disjunctæ sunt, ac via quidem vite secundum naturam est, via vero mortis ascita, quod mors non ex voluntate Dei, sed ex insidiis alieni spiritus extitit.

Ἡθικαὶ παρακλήσεις κυριακῶν δ'απείρων συμφορῶν τῇ παλαιᾷ παρακλήσει τῆς θείων νομῶν.

Morales admonitiones præceptorum Domini consentientes cum veteri præceptione legum divinarum.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

CAPUT II.

Πρῶτη ἐν τυχάνει ἡ ὁδὸς τῆς ζωῆς. καὶ ἐστὶν αὐτῇ, ἢ καὶ ὁ νόμος διαγορεύει, ἀγαπᾶν κύριον τὸν Θεὸν ἕξ ὅλης τῆς ἐξουσίας, καὶ ἕξ ὅλης τῆς ψυχῆς, τὸν εἷα καὶ μόνον, καὶ ὄν ἄλλος ἐκ ἐστὶ καὶ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτοῦ. καὶ πάλιν ὁ μὴ θίλεις ἠρεῖσαι σοι, καὶ συ τὸτο ἄλλω εὐποιήσεις. ἀλογεῖτε τὸς κατηφρονέτους ὑμᾶς. προσέχεθε ὑπερ τῆς ἐπιφρονέτου ὑμᾶς. ἀγαπάτε τὸς ἐχθρὸς ὑμῶν. ποῖα γὰρ ὑμῖν χάρις, εἰὰν φιλεῖτε τὸς φιλοῦντες ὑμᾶς; καὶ γὰρ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὸτο ποιεῖσιν. ὑμεῖς δὲ φιλεῖτε τὸς μισούντες ὑμᾶς, καὶ ἐχθρὸν ἐχέετε. ἢ μισήτετε γὰρ φησὶ Concil. General. Tom. I.

PRIMA ergo est via vite, quæ illa quidem est, quam lex sancit iubendo, ut toto corde, & tota mente Dominum Deum diligamus, qui est unus, & solus, præter quem alius non est, & proximos, ut nos ipsos item diligamus: & ut quicquid non visis tibi fieri, alteri ne facias. Benedicite illis, qui vobis maledicunt, orate pro persequentibus, & calumniantibus vos: Diligite inimicos vestros, quæ enim vobis gratia, si diligitis eos, qui vos diligunt: hoc enim & Ethnici faciunt: vos autem diligite eos, qui vos oderunt. Neminem habebitis inimicum. Ne oderis, inquit, omnem hominem, non Augustinum, Hh 2 gptium,

gptium, non Idumaeum, omnes enim sunt Asi, πάντα ἀνθρώπων· ἐκ Ἀρχαίων· ἐκ Γδου-
a Deo effecti: fugite ergo non quidem natu- μαίων· ἀπάντες γάρ εἰσι τῷ Θεῷ ἔργα· φέρετε
ras: sed voluntates, & animos improborum: δὲ ἢ τῶν φύσει· ἀλλὰ τῶν γνώμας Ἰσὺ κοινῶν·
Abstine a carnis, & mundi cupiditatibus. ἀπέχεσθαι Ἰσὺ σαρκικῶν ἢ κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν· ἐάν
Si quis te percusserit in dexteram maxillam τίς σοι δὲ βλάβημα εἰς τὴν δεξιὰν σταγῶνα, σπρί-
tuam, praebe illi alteram, non quidem quod ψον αὐτῷ ἢ τὴν ἀλλήν, ἢ φαύλης ὄσης τῆς ἀ-
malum sit factam injuriam a te propulsa- μύνης· ἀλλὰ τιμωτέρας τῆς ἀνιξικακίας· λέγει
re, sed quod praestet tolerare, & perpeti: γὰρ ὁ Δαβὶδ, εἰ ἀνταπέδωκε τοῖς ἀνταποδιδού-
ait enim David, si reddidi retribuētibus mi- σι μοι κακά· ἐάν ἀγγαρεύσῃ σέ τίς μίλιον ἐδ-,
hi mala. Si quis te angariaverit mille passus, ἔπαγε μετ' αὐτῷ δῖο, ἢ τῷ θείοντί σοι κριθῆ-
Eade cum illo & alia duo, & ei qui vult re- ναι ἢ τὴν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἀφες αὐτῷ καὶ τὸ
cam in judicio contendere. & tunicam tuam ἱμάτιον· ἢ ἀπο τῷ αἵροντι· τὴ σὰ μὴ ἀπαιτεῖ·
tollere, dimitte & pallium, & qui auferit qua- τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ ἀπὸ τῷ θείοντος δε-
tuam sunt, ne repetas. Petenti a te da ei, & νεύσασθαι παρὰ σου μὴ ἀποκλείσῃς τὴν χεῖρα·
volenti mutuari a te, ne aversus manum δίκαιος γὰρ ἀνὴρ οἰκτερεῖ καὶ κηρὰ· πᾶσι
claudat, justus enim vir miseretur, & com- γὰρ θέλει δίδουσαι ὁ πατήρ ὁ τὴν ἡλιον αὐτοῦ
modat, pater enim caelestis, qui solem suum ἀνατέλλον ἐπὶ κοινῆς ἢ ἀγαθῆς· ἢ τὴν ὕψην
otivi facit super bonos & malos, & qui αὐτῷ βρέχων ἐπὶ δικαίους ἢ ἀδίκους· πᾶσιν οὖν
pluit super justos & injustos, vult ut om- δίκαιον δίδουσαι ἐξ οἰκείων πόρων· τίμα γὰρ φη-
nibus tribuatur: aequum ergo est largiri σι, τὴν κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων· ἀποτι-
omnibus ex propriis laboribus: ait enim μητιον δὲ τὸς ἀγίους.
scriptura, honora Dominum ex tuis justis la-
boribus: in primis vero largiendum est san-
ctis.

1. Pet. 1.
Matth. 5.

Psal. 7.

Matth. 5.

Titus 1.

Veratio homicidii, adulterii, masculae venenis,
scortationis, furti.

CAPUT III.

Encl. 10.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

NON occides, id est, ne hominem, qui
 tui similis est, morte afficias, dissol-
 vis enim quae recte effecta sunt: non quidem
 quod omnis caedes improbanda sit, sed in-
 nocentis solummodo: quae autem iusta cae-
 des est, solis magistratibus reservata est.
 Non adulterabis, dividis enim unam carnem
 in duo; ait namque scriptura, erunt duo
 in carnem unam sunt enim maritus & uxor
 unum natura, conspiratione, unione, affe-
 ctione, vita, more; distincti vero sunt
 figura corporis, & numero. Neque pueros
 ostendas, praeter naturam enim est humifimo-
 di libido, nata ex Sodomorum civitate,
 quae igne a Deo missa consumpta & deleta
 est: maledictus enim quis huiusmodi est, &
 dicit omnis populus, fiat. Non scortaberis,
 non enim, inquit, erit scortator in filiis
 Israel. Non iuraberis; Achar enim propter
 furtum, quod in populo Israelitico in Hie-
 richo fecit, lapidatione interfectus est: Item
 Giezi post factum furtum, & dictum men-
 dacium, hereditatem lepra Naaman cepit,
 & Judas, qui pecuniam pauperum avertet-
 bat, Dominum gloriae Judaeis prodidit, ac
 penitentia cunctis laqueo se suspendit, cre-
 puitque medius, & effusa sunt omnia vi-
 scera eius: Ananias, & Sapphira uxor eius,
 quia suorum bonorum furtum fecerunt,
 & Spiritum Domini tentaverunt, statim sen-
 tentia Petri apostoli nostri interfecti sunt.

μάτιον· ἀπάντες γάρ εἰσι τῷ Θεῷ ἔργα· φέρετε
 δὲ ἢ τῶν φύσει· ἀλλὰ τῶν γνώμας Ἰσὺ κοινῶν·
 ἀπέχεσθαι Ἰσὺ σαρκικῶν ἢ κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν· ἐάν
 τίς σοι δὲ βλάβημα εἰς τὴν δεξιὰν σταγῶνα, σπρί-
 ψον αὐτῷ ἢ τὴν ἀλλήν, ἢ φαύλης ὄσης τῆς ἀ-
 μύνης· ἀλλὰ τιμωτέρας τῆς ἀνιξικακίας· λέγει
 γὰρ ὁ Δαβὶδ, εἰ ἀνταπέδωκε τοῖς ἀνταποδιδού-
 σι μοι κακά· ἐάν ἀγγαρεύσῃ σέ τίς μίλιον ἐδ-,
 ἔπαγε μετ' αὐτῷ δῖο, ἢ τῷ θείοντί σοι κριθῆ-
 ναι ἢ τὴν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἀφες αὐτῷ καὶ τὸ
 ἱμάτιον· ἢ ἀπο τῷ αἵροντι· τὴ σὰ μὴ ἀπαιτεῖ·
 τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ ἀπὸ τῷ θείοντος δε-
 νεύσασθαι παρὰ σου μὴ ἀποκλείσῃς τὴν χεῖρα·
 δίκαιος γὰρ ἀνὴρ οἰκτερεῖ καὶ κηρὰ· πᾶσι
 γὰρ θέλει δίδουσαι ὁ πατήρ ὁ τὴν ἡλιον αὐτοῦ
 ἀνατέλλον ἐπὶ κοινῆς ἢ ἀγαθῆς· ἢ τὴν ὕψην
 αὐτῷ βρέχων ἐπὶ δικαίους ἢ ἀδίκους· πᾶσιν οὖν
 δίκαιον δίδουσαι ἐξ οἰκείων πόρων· τίμα γὰρ φη-
 σι, τὴν κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων· ἀποτι-
 μητιον δὲ τὸς ἀγίους.

Απαγορεύσεις θυμῷ· φθόνῳ· διαφθορᾶς· μοι-
χίας· ἢ πάσης ἀπηγορευμένης ἀραξίας.

ΚΕΦΑΛΑ Γ΄.

ΟΥ φονεύσεις· τοῦτ' ἐστιν, οὐ φθηρεῖς τὸν ὁ-
 μόνον σου ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ τὸν καλῶς
 γινόμενον· ἀχ' ὡς παρὰ τὸν φόνον φαίλου τυγχάνοντος,
 ἀλλὰ μόνον τῷ ἀδῶν, τῷ ἐν δίκῃ ἀρχῶν μόνον
 ἀφορισμῶν· ἢ μοιχῶν· ὁμοίως γὰρ μίαν
 σάρκα εἰς δύο· ἐσονται γὰρ φησὶν, οἱ δύο εἰς
 σάρκα μίαν, οὗ γὰρ εἶναι ἀνὴρ ἢ γυνὴ τῇ φύ-
 σεϊ· τῇ συμπτῶσι· τῷ σώσει· τῇ διαθεσει·
 τῷ βίῳ· τῷ ἔσθαι· κηρωρισμῶν δὲ εἰσι τῶν ἡθ-
 ῶν ἢ τῶν ἀρετῶν· ἢ παιδοφθορίαι, παρὰ
 φύσιν γὰρ τὸ κακὸν ἐκ Σοδόμων φύσει· ἢ τις πυ-
 ρὸς θελάτῃ παραλάωμα γέγονεν· ἐπικαταράται
 δὲ ὁ τοιοῦτος· Ἐρεῖ πᾶς ὁ λαὸς, γένοιτο· οὐ
 πορεύσεις, ἐκ ἔσαι γὰρ φησὶ πορεύων ἐν υἱοῖς
 Ἰσραὴλ· ὁ κλέψης· Ἄχαρ γὰρ κλέψας ἐν τῷ
 Ἰσραὴλ ἐν Ἱεριχῶ λίθοις βληθεὶς τῷ ζῆν ὑπε-
 ἔηλθε· ἢ Γυζεὶ κλέψας ἢ ψευδῆ μῆρος ἐκληρο-
 νομήσει τοῦ Νεεμᾶν τὴν λέσσαν· καὶ Ἰούδας
 κλέπτων τὰ Ἰσὺ πονήτων τὴν κύριον τῆς δόξης
 παρέδωκεν Ἰουδαίοις, καὶ μεταμηνηθεὶς ἀπήγ-
 χαστο· καὶ ἔλακσε μέσος· καὶ ἐξεχύθη πάν-
 τα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ· καὶ Ἀνανίας ἢ Σαπ-
 φείρα ἢ τοῦτου γυνὴ κλέψαντες τὰ ἴδια, καὶ
 περάσαντες τὸ πνεῦμα κηρῶν, παρακρημα ἀπο-
 φάσει Πέτρος τὸ συκαποσολοῦ ἡμῶν ἐδουλωθη-
 σαν.

Α' παγόρδοις γαπητίαις · τανακτιώις · έπιτορίαις · ψεδομαρτυρίαις.

Vetatio magia, interfecionis filiorum, perjuriis, falsi testimonii.

Κ Ε Φ Α Λ Δ.

CAPUT IV.

ΟΤ' μαγδοις · οι φαρμακδοις · φαρμακδοις γαρ φησιν, οι περιβωσσει · ε φονδοις τικουσι εν φθορα, εδε τι ρημηδοι αποτατοις, παν γαρ το θεακονισμδον ψαχλι λαβον παρα θεου, φονδοι εκδικηθησεται αδικωσ αιραιδοι · κα επιδυμησσει το τω πλησιον σου οισο τιω γιωακα · η τω παυδα · η τον βοιω · η τον αγρον · οωκ έπιτορησσει · εριβη γαρ, μη ομωσαι ελωσ · οι δε μηγε, και δορησσει · οτι επαινηθησεται τωσ ο ομωων εν αυτω · ε ψεδομαρτυρησσει · οτι ο συκοφαντωσ πωρητη, παροξυλωι τον ποιησαντα αυτω.

NON eris magus, neque veneficus: veneficus enim, inquit, non facies cadem filii tui, neque conceptum perimes: omnis enim factus figuratus ac formatus; qui jam animam a Deo accepit, si occidatur, vindicabitur, tanquam injuste occisus. Non concupisces res proximi tui, ut uxorem, servum, bovem, aut agrum. Non pejerabis, dictum est enim, non jurabis: sin minus, saltem jura verum, quia laudabitur omnis qui jurat in eo. Non falsum testimonium dices, quis qui calumniatur pauperem, irritat eum a quo effectus est.

Α' παγόρδοις κακολογίας · μιλιδοι · και ηθους υπωδω · αργολογίας · ψεδοσ · πλεονεξίας · υποκεισσεισ.

Vetatio maledicentia, ira residentis, moris dolosi, otiosi sermonis, mendacis, circumventionis, simulationis.

Κ Ε Φ Α Λ Ε.

CAPUT V.

ΟΤ' κακολογησσει · μη αγαπα γαρ φησι, κακολογειν, ινα μη εχαρθωσ · εδε μνησικαχισει · εδοι γαρ μνησικακων εις θατατον · οωκ εση διγνωμοσ, εδε διγλωστος, παγίσ γαρ ιχυρωσ ανδρι το ιδωα χειλη · κ ανηρ γλωσσωδης ου καταδικηθησεται επι τησ γησ · εκ εσαι ολογος οσ κωοσ · περι παντωσ γαρ λογωσ αργω δωσει λογον · ε ψεδοσ · απολεισ γαρ φησι, παντωσ τωσ λαλωντωσ το ψευδοσ · ελ εση πλεονεκτησ · εδε αρπαξ · εαι γαρ φησιν, ο πλεονεκτησ τον πλησιον πλεονεξιασ κακω.

NON maledices, ait enim, ne delesteris maledicendo, ne extirperis: neque eris memor injuriarum, viz enim eorum, qui injuriarum memores sunt, ad mortem ducunt. Non eris duplici sententia, neque duplici lingua, laqueus enim fortis viro propria labia, & vir linguosus non dirigitur in terra: sermo tuus non erit vanus, de omni namque otioso verbo ratio nem reddetis. Non mentieris, perdes, enim, inquit, omnes qui loquuntur mendacium. Non eris circumventor, neque rapax, vix enim, inquit, ei qui proximum circumventionem mala circumventionis.

Α' παγόρδοις κακοθητίας προσωποληψίας · οργησ · μισανθρωπίαις · βασκανίας.

Vetatio perverfitatis, acceptionis personarum, ira, odii, invidia.

Κ Ε Φ Α Λ ΣΤ.

CAPUT VI.

ΟΤ' εση υποκειτις, ινα μη το μεροσ σου μετα αυτωσ θησ · εκ εση κακοθητισ εδε υπερφανα · υπερφαναίσ γαρ ο θεοσ αντιπασεται · ου ληψη προσωπον εν κρισει, οτι το κωωσ η κωωσ · ε μισησσει παντα ανθρωπον · ελεγμω ελεγξεισ τον αδελφον σου, και ε ληψη δι αυτον αμαρτιαν · και ελεγξει σοφον, και αγαπησσει σφωγε απο παντωσ κατω, και απο παντωσ ομοιω αυτωσ · απειχε γαρ φησιν, απο αδικωσ · και φομφοσ εκ εγγυισ σοι · μη γινωσ εγγυλωσ · μηδε βασκανωσ · μηδε ζηλωτησ · μηδε μανικωσ · μηδε θρασυσ · μη παθησ το τω Καϊνω · και το τω Σαυλω · κ το τω Ιωαβ · οτι οσ μωσ απεκτηνε τον αδελφον αυτω τον Αβελ οωα τοσ προκειτωσ αυτον ερεθισωσ παρα θεω · κ οωα τοσ προκειτωσ αυτον δυσταν αυτω · οσ δε τον οσπον Δαβιδ εδιωκε νικησαντε τον Γολιαδ τον Φιλιστιον, ζηλωσασ επι τοσ ηρω χοροκτηων διασημω · οσ δε τωσ δυο στρατηγασ ανελε τον Αβωνηρ τον τω Ισραηλ · κ Αμισα τον τω Ιωδα.

NON eris hypocrita, ne partem tuam cum hypocritis ponas. Non eris pravus, neque superbus, superbis, enim, resistit Dominus. Non accipies personam in judicio, quia Domini est iudicium. Non odio habebis quemquam hominum, fratrem tuum argues, & non propter eorum peccatum suscipies. Reprehende sapientem, & diliget te: Fuge omne malum, & quicquid speciem, & similitudinem mali, habet: Abstine enim, inquit, ab iniquo, & tremor non appropinquabit tibi. Ne sis iracundus, neque invidus, neque semulator, neque furiosus, neque audax, ne eveniat tibi, ut Caino, & Sauli, ac Joab. Nam Cain fratrem suum Abelem occidit, quia fuit apud Deum honore ante latius, & sacrificium ejus antepositum. Saul David sanctum virum intedabatur, postquam Goliath Philisthazum devicit, quia laudibus, quas saltatrices canebant, invidit: Joab vero duos duces exercitus interiecit, Abner ducem Israel, & Abalonem ducem Judae.

De cantione augurali.

CAPUT VII.

1. Reg. 19.
Num. 23.
Deut. 18.
Levit. 19.

NE sis augur, auguratio enim ad cultum idolorum ducit: Augurium, inquit Samuel, peccatum est, & non erit auguratio in Jacob, neque vaticinatio in Israel. Non eris incantator, neque filium tuum iustrabis, neque divinabis, neque augurium ages, neque volatus avium observabis, neque dices pravus disciplinas: hæc enim lege etiam vetita sunt. Ne sis deditus concupiscendis malis, ad nimia enim peccata traheris. Non eris turpiloquus, neque B injector oculorum, neque vinolentus: hinc enim scortationes, & adulteria oriuntur. Ne sis avarus, ut non servias mamonz uti Deo. Ne sis avidus inanis gloriæ, neque elato animo, neque alta sapiens, ex his enim omnibus existunt arrogantiz. Memento ejus qui dixit, Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me, si non humiliter sentiebam.

7/ol. 130.

Vetatio obtrectationis, contumaciæ, superbiæ, & audaciæ.

CAPUT VIII.

Num. 16.

NE sis obtrectator, memor supplicii de iis sumpti qui Moyfi obtrectaverunt, ne contumax, ne malitiosus, ne duro & inflexibili corde, ne sis iracundia effervescens, neque pravo animo, hæc enim omnia ducunt ad blasphemiam: sis mitis, ut David, quia mites possidebunt terram.

a Moſem omiſit. March. 5.

De longanimitate, innocentia, mansuetudine, tolerantia.

CAPUT IX.

Matth. 5.

Matth. 5.
Luc. 16.
Matth. 23.

Luc. 16.
Job 42.
Luc. 16.

SIS longanimis, quoniam qui talis est, multa prudentia præditus est: rursus vero, qui parvo, & angusto animo est, insigniter imprudens est. Sis misericors, beati enim misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequuntur. Sis innocens, quietus, bonus, & tremens ad sermones Dei. Non te extolles, ut Pharizæus, quoniam omnis qui se exultat, humiliabitur, & quod altum est in hominibus, abominatio apud Deum: Non permittas animæ tuæ audaciam, quia vir audax incidet in mala. Non versaberis cum insipientibus, sed cum sapientibus & iustis; qui enim versatur cum insipientibus, cognoscetur. Quæ acciderint adversa, fer æquo animo, & calamitates fer indolenter. Sciens solvendam esse tibi mercedem a Deo, ut Job, & Lazaro.

A

Περὶ οὐνοσκοπικῆς ἐπαυδῆς.

Κ Ε Φ Α Λ. Ζ.

ΜΗ γίνῃ οὐνοσκόπος, ὅτι ὁδηγεῖ πρὸς εἰδωλολαξίαν, οἰωνισμὰ δὲ φησὶν ὁ Σαμὴλ ἀμαρτία εἶναι. καὶ ἐκ ἑσῶ οἰωνισμὸς ἐν Ἰακώβ· ἠδὲ μαντεία ἐν Ἰσραὴλ· ἐκ ἑσῶ ἐπέδων ἢ περὶ αἰθέρων τῶν υἱὸν σου· ἢ κληδονεῖς· ἠδὲ οἰωνοθήκη· ἠδὲ οὐνοσκοπήσεις· ἠδὲ μεθήση μαθήματι ποτηρα· ταῦτα γὰρ ἅπαντα καὶ ὁ νόμος ἀπέειπε· μὴ γίνῃ ἐπιθυμητῆς κακῶν, ὁδηγήθησθαι γὰρ εἰς ἀμνηστῶν ἀμαρτημάτων· ἢ ἑσῶ αἰχρολόγος· ἠδὲ ῥυψόφθαλμος· ἠδὲ μέθυστος· ἐκ γὰρ τῶν ποτηρῶν καὶ μοιχεῖαι γίνονται· μὴ γίνῃ φιλάργυρος· ἵνα μὴ ἀντὶ Θεοῦ δολοῦσθαι τῷ μαμωνᾷ· μὴ γίνῃ κενόδοξος· μὴδὲ μετέωρος· μὴδὲ ὑψηλόφρων· ἐκ γὰρ τῶν ἀπάντων ἀλαξονεῖαι γίνονται· μνησθητι τοῦ εἰπόντος· κύριε ἕχ ὑψώθη ἡ καρδία μου· ἠδὲ ἐμπεπρωθήσασιν οἱ ὀφθαλμοί μου· ἠδὲ ἐπορεύθω ἐν μεγάλοις, ἠδὲ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ· εἰ μὴ ἐπιταπεινωθῶναι.

Ἀπαγόρευσις γογγυσμῶ· καὶ αὐθαδεῖας· καὶ ὑπερηφανίας· καὶ θρασυτήτος.

C

Κ Ε Φ Α Λ. Η.

ΜΗ γίνῃ γογγυστός, μνησθεὶς τῆς τιμωρίας ἧς ἐπέπεσαν οἱ κατηγογγύσαντες Μωϋσῆ· μὴ ἑσῶ αὐθαδέης· μὴδὲ πονηροφρων· μὴδὲ σκληροκαρδίος· μὴδὲ θυμώδης· μὴδὲ μικροψυχός· πάντα γὰρ ταῦτα ὁδηγεῖ πρὸς βλασφημίαν· ἴδτε δὲ πρῶτος ὡς Μωϋσῆς καὶ Δαβὶδ· ἐπεὶ οἱ ἀγαθὴς κληρονομήσασιν γῆν.

Περὶ μακροθυμίας· ἀκακίας· ἀρχότητος· ὑπομονῆς.

D

Κ Ε Φ Α Λ. Θ.

Γίνῃ μακρόθυμος· ὁ γὰρ πειστος πολὺς ἐν φρονήσει· ἐπεὶ περὶ ὀλιγόψυχος ἰσχυρὸς ἀφρων· γίνῃ ἐλεήμων· μακάριοι γὰρ οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται· ἑσῶ ἀκακός· ἡσυχός· ἀγαθός· ἔξιμων τὸς λόγους τοῦ Θεοῦ· ἕχ ὑψώσεις σεαυτὸν ὡς ὁ Φαρισαῖος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψών ἑαυτὸν ταπεινώθησεται· καὶ τὸ ὑψηλὸν ἐν ἀνθρώποις βδέλυγμα παρὰ τῷ Θεῷ· ἢ δώσεις τῇ ψυχῇ σου θρασος· ὅτι θρασὺς ἀνὴρ ἐμπεσέεται εἰς κακὰ· ἢ συμπορεύσῃ μετ' ἀφρών, ἀλλὰ μετ' σοφῶν καὶ δικαίων· ὁ συμπορεύομενος γὰρ σοφοῖς σοφὸς ἔσται· ὁ δὲ συμπορεύομενος ἀφροσι, γνωθήσεται· τὰ συμβαίοντά σοι πάθη ἀμείως δέχου, καὶ τὴν περιστάσει ἀλύπως, εἰδὼς ὅτι μισθὸς παρὰ Θεοῦ σοι δοθήσεται ὡς τῷ Γῶβ, καὶ τῷ Λαζάρῳ.

Ὅτι

Ὅτι χρὴ τὰς κατὰ Χριστὸν διδασκαλίας γονίως πλεῖον
ἠγαυῶσαι· οἱ μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ εἶναι· οἱ δὲ
τὸ εἶναι μόνον παρέχουσιν.

*Quod oporteat eos, qui sunt magistri doctrinae
Christi, plaris esse quam parentes: illi enim
praestans, ut bene sit, hi solum hoc, ut sumus.*

Κ Ε Φ Α Λ. ι.

CAPUT X.

Τὸν λαλιῶτά σοι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ δοξάζεις·
μνησθήσῃ δὲ αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς τιμῆσαι
δὲ αὐτὸν ὡς ἡμέρας αἰτίων, ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ
εἶναι σοι ἀρχέουσι γινόμενον, ὅτι γὰρ ἡ πρὸς
Θεῷ διδασκαλία, ἐκεῖ ὁ Θεὸς παρέστι· ἐκζητή-
σεις καθημέραν τὸ πρόσωπον τοῦ ἁγίου· ἐν ἑπα-
ναπαύῃ τῆς λόγους αὐτοῦ.

Honorabis eum qui sermonem Dei lo-
quitur tibi, memor eris ejus die &
nocte; honorem autem habebis non tan-
quam ortus tui auctori, sed tanquam effe-
cti tui boni status: ubi enim est doctrina de
Deo, ibi adest Deus; exquires quotidie
sanctorum faciem, ut eorum sermonibus ac-
quiescas.

Ὅτι χρὴ μὴ ἀποσχίζεσθαι τοῦ ἁγίου, ἀλλ' ἐρη-
νικῶς μαχομένως, κερθεῖν τε δικαίως,
καὶ μὴ προσωπο-
ληπτεῖν.

*Quod non oporteat discessionem facere a Chri-
stianis, sed potius pacificare dissidentes,
& judicare juste, & non acci-
pere personas.*

Κ Ε Φ Α Λ. ια.

CAPUT XI.

Ὅτ' ποιήσεις χρίσματι πρὸς τοὺς ἁγίους, μνησθεὶς
τοῦ Κορεΐου· εἰρωδύσεις μαχομένως, ὡς Μω-
σῆς, συναλλάσσων εἰς φιλίαν· κερθεῖς δικαίως· τὸ
γὰρ κερθεῖν ἢ κερθεῖν· ἢ λήψαι πρόσωπον ἐλέγχει
ἐπὶ παραπτώματι, ὡς Ἡλίας καὶ Μιχαῖας τῶν Ἀ-
χαιῶν· καὶ Ἀβδεμέλεχ ὁ Αἰθίοψ τὸν Σεδειάω· καὶ
Νάθαν τὸν Δαβίδ· καὶ Ἰωάννης τὸν Ἡρώδου.

NE facias schisma adversus sanctos, ^{Num. 16.}
memor Coritarum. Conciliabis pa- ^{Dios. 20.}
cem inter dissidentes, in gratiam eos
reconcilians exemplo Moysis: judicabis
juste, *Dei enim est judicium.* Non acci- ^{Dios. 11.}
pias personam, argue de delicto, ut Elias, ^{1. Reg. 18.}
& Michæas Achab, Abdemelech Æthiops, ^{Mic. 10.}
Sedeciam, & Nathan David, & Joannes ^{1. Reg. 12.}
Herodem. ^{Marc. 6.}

Περὶ διψέχου ἦτοι ὀλιγοψέχου.

De eo, qui est duplex animo, id est, pusilla fide.

Κ Ε Φ Α Λ. ιβ.

CAPUT XII.

Μὴ γίνῃ διψυχος ἐν προσεσχῇ σοι, εἰ ἐ-
σαι, ἢ ὅ· λέγει γὰρ ὁ κύριος ἐμοὶ Πέ-
τρος ἐπὶ τῆς θαλάσσης· ὀλιγόπιστε εἰς τί ἐδίδα-
σάς; μὴ γίνῃ πρὸς μὲν τὸ λαβεῖν ἐκτείνων τὴν
χεῖρα, πρὸς δὲ τὸ δῶκεν συστέλλων.

NE sis in precatione tua duplici animo,
ambigenti, utrum sit futurum, an non,
mihi enim Petro dixit Dominus in mari:
Modica fidei, quare dubitasti? ne ad accipien- ^{Matth. 19.}
dum facile manum porrigas, ad largiendum ^{Luc. 11.}
vero contrahas.

Περὶ εὐπορίας.

De beneficentia.

Κ Ε Φ Α Λ. ιγ.

CAPUT XIII.

Ἐὰν ἔχῃς ὄρα τῆς χειρὸς σου δεξ., ἵνα ἔργασθῃ
εἰς λιψῶσιν ἁμαρτιῶν σου· ἐλεημοσύνας γὰρ
καὶ κρίσεις ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι· ἢ κρίσεις
δῶκεν πτωχῷ· ἢ δὲ δίδως γογγύσεις· γνώση γὰρ
τίσις ἐστιν ὁ τῷ μισθῷ ἀνταποδοτῆς· ὁ ἐλεῶν γὰρ
φροῖ, πτωχόν, κερθεῖ δανείζει· κατὰ δὲ τὸ δόγμα
αὐτοῦ, ὅπως ἀνταποδοθῆσεται αὐτῷ· ἢ ἀποσραφή-
ση ἐνδομήμων· ὅς φράσσει γὰρ φροῖ, τὸ ὅτι αὐ-
τῷ μὴ εἰσακούσαι τὸν δεινόν, καὶ αὐτὸς ἐπικαλέσθη-
ται· καὶ ἢ εἰσαι εἰσακούων αὐτῷ· κοινωθήσῃς εἰς πάν-
τα τῶν ἀδελφῶν σου· ἢ ἢ εἰσαι ὄρα εἶναι· κοινὴ γὰρ
ἡ μετέληψις παρὰ Θεοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις παριστά-
σθαι· ἢ ἀρεῖς τῶν χειρῶν σου ἀπὸ τοῦ υἱοῦ σου ἢ ἀπὸ τῆς
θυγατρὸς σου, ἀλλὰ ἀπὸ νεότητος διδάξεις αὐτοὺς τὸν
φόβον τοῦ Θεοῦ· παιδάσει γὰρ φροῖ, τὸν υἱόν σου·
ὡς γὰρ εἶσαι σοὶ εὐέλπις.

SI habes, da tuis manibus, ut peccatis
tuis redimendis operam des: *Eleemosynis*
enim, inquit, & fide eluuntur peccata. Ne ^{1. Tim. 11.}
dubita largiri pauperi, neque largiendo mur-
mures, cognosces enim quis sit remunera-
tor. *Qui miseretur,* inquit, *pauperis,* ^{1. Tim. 19.}
scilicet daturus Deo: quantum autem fuerit ab eo
datum, tanta fiet ei remuneratio. Ne re-
pellas indigentem, *qui,* enim, inquit, *au-*
res obturas, ne audias opem rogantem, ipse ^{1. Tim. 21.}
implorabit auxilium, & non eris qui exau-
dias eum. Habe omnia cum fratre tuo com-
munia, & ne dixeris propria esse. Nam
omnibus fuit instruta a Deo communis par-
ticipatio. Ne removeas manum tuam a fi-
lio tuo, aut filia tua, sed potius doce eos
timere Deum a pueritia, *castiga,* inquit, ^{1. Tim. 3.}
lium tuum, sic enim eris tibi bona de eo spes.

Quæ

Quales se oporteat praeberē dominis famulis, & quomodo oporteat famulos subje-
ctos esse dominis.

Α Ὅπως δεῖ προσφέρειν τοῖς οἰκέταις τοῦ κυ-
ρίου· καὶ ὅπως χρῆ ὑποτάσσασθαι τοῖς
οἰκέταις.

CAPUT XIV.

Κ Ε Φ Α Λ. ιδ.

NE amaro animo jubeas famulo tuo aut ancillae eidem Deo confidentibus; ne aliquando peinant advertius te, & irascatur tibi Deus: & vos servi dominis vestris tanquam Deum representantibus subditi estote cum sedulitate & metu, tanquam Domino, & non tanquam bo-
minibus.

Ο Ὅτι ἐπιτάξεις δούλῳ σου ἢ παιδίῳ τῆς ἐπι-
τοῦ τῶν αὐτῶν Θεῶν πιστεύουσιν ἐν πι-
κείῃ ψυχῆς, μὴ ποτε ἐσπείρωσθαι ἐπὶ σοὶ ἐ-
ἴσαι σοὶ ὄργη παρὰ Θεοῦ· καὶ ὑμεῖς οἱ δού-
λοι ὑποτάγητε τοῖς κυρίοις ὑμῶν ὡς τύποις Θεοῦ
ἐν προσοχῇ καὶ φόβῳ, ὡς τῷ κυρίῳ, καὶ ἕκ ἀν-
θρώποις.

Epist. 6.

De hypocrisis, & studio legum divinarum, & de confessionibus.

Περὶ ὑποκρίσεως καὶ προσοχῆς νόμων καὶ
ἑξομολογήσεων.

CAPUT XV.

Κ Ε Φ Α Λ. ιε.

HABEBIS odio omnem simulationem, & facies quicquid Domino placet: ne deteras mandata Domini, servabis autem quae ab eo accepisti, nihil ad ea addens, aut eis detrahens: non addes, inquit, sermonibus eius, ne coarguat te, & fias mendax. Con-
fitebre Domino Deo tuo peccata tua, neque per-
gas amplius peccare, ut bene sit tibi a Deo tuo, qui non vult mortem peccatoris, sed penitentiam.

Μ Ἰσῆσεις πᾶσαν ὑπόκρισιν· καὶ πᾶν ὃ ἐάν ἡ ἀρε-
τῶν κυρίου, ποιήσεις· ἢ μὴ ἐγκαταλίπης ἐν-
τολάς κυρίου· φυλάξεις δὲ ἅ παρήλαβες παρ' αὐτοῦ,
μὴτε προστιθήεις ἐπ' αὐταῖς· μὴτε ἀφαιρῶν ἀπ' αὐτῶν·
ἢ ἀποδῆσεις γὰρ τοῖς λόγοις αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐλέγξη
σε καὶ ψάδῃς ἅψιν· ἑξομολογήσῃς κυρίῳ τῷ Θεῷ σου τὰ
ἁμαρτηματί σου· καὶ ἕκ ἐτι ἀποδῆσεις ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα
εὐσὶ σοὶ χάριτι παρὰ κυρίου τῷ Θεῷ σου· ὅς ἢ βιάσεται
τὸν θάνατον τῶ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν.

Deut. 32.
Eccl. 18.

Matth. 9.

De cultu parentum.

Περὶ τῆς ἀπὸς γονείας θρασύτητας.

CAPUT XVI.

Κ Ε Φ Α Λ. ις.

COLES patrem tuum, & matrem tuam, ut ortus tui auctores: ut fias longevus super terram, quam Dominus Deus tuus dedit tibi: fratres tuos, & cognatos tuos ne despicias: non despicias, inquit, eos, qui sunt
seminis tui.

Τ Ὅν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα θρασύ-
τῆς ὡς αἰτίους σοὶ γήσκων, ἵνα γένη
μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς κύριος ὁ Θεός σου
δίδωσὶ σοὶ· τοὺς ἀδελφούς σου καὶ τοὺς συγγενεῖς σου
μὴ ἐπερίδῃς· τὸς γὰρ οἰκεῖς τῶ σπέρματός σου
ἕχ ὑπεροφεί.

Deut. 10.

Quod oporteat subditos esse regi, & magistratibus.

Περὶ τῆς ἀπὸς βασιλεία καὶ ἀρχόντις
ὑποταγῆς.

CAPUT XVII.

Κ Ε Φ Α Λ. ιζ.

TIMEBIS regem, scis enim Domini esse electionem: magistratus eius honorabis, ut Dei ministros: sunt enim vindices omnis injuriae: & solvite eis animo non ingrato vectigal, & tributum, omnemque pensionem.

Τ Ὅν βασιλεία φοβηθήσῃ· εἰδὼς ὅτι τῶ κυρίου
ἐστὶν ἡ χειροτονία· τοὺς ἀρχόντις αὐτῶ τι-
μήσεις ὡς λειτουργοὺς Θεοῦ, ἐκδικοὶ γὰρ εἰσι πά-
σης ἀδικίας· οἷς ἀποτίσχετε τίλθον· φόρον, καὶ
πᾶσαν εἰσφορὰν ἀγγνωμότως.

Rom. 13.

De munda conscientia precantium.

Περὶ καθαρῶ συνειδήτους τῶ ἀποδοχολογῶν.

CAPUT XVIII.

Κ Ε Φ Α Λ. ιη.

NON accedas ad precationem in die malitiae tuae, priusquam amarum animum deponas: haec est via vitae. Utinam vos intra eam reperiamini per Jesum Christum dominum nostrum.

Ο Ὅτι ἀποσιδήσῃ ἐπὶ ἀποδοχίῳ σου ἐν ἡμέρᾳ
πονηρίας σου πρὶν ἀν λυσις τῶν πικρῶν σου·
αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς τῆς ζωῆς· ἧς γένοιτο εἰς τοὺς ὑμᾶς
ἀρεθῶναι ὅτι Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶ κυρίου ἡμῶν.

Ὅτι

Ὅτι ἡ ἐπιβλήτις τῶ ἀλλοτρίῳ ἐπισημασθέντα ὁδὸς ἀσεβείας καὶ παρανομίας πεπληρωται.

^A Quod via, qua in huius diaboli ascita est, impietate, & legum violatione plena est.

Κ Ε Φ Α Λ. ιθ.

CAPUT XIX.

Η Δὲ ὁδὸς τῶ θανάτου ἐστὶν ἐν ἀσεβείᾳ πομπῆς διαφωμένη· ἐν αὐτῇ γὰρ ἀγνοία Θεοῦ καὶ πολλῶν κακῶν, καὶ θολῶν, καὶ παραχρῆν ἐπισημασθέντων· δι' ὧν φοναί· μοιχεύσεις· πορνείαι· ἐπιπορευαί· ἐπιθυμίαι παρανομοί· κλοπαί· εἰδωλολαβῆται· μαγίαι· φαρμακείαι· ἀρπαγαί· ψευδομαρτυρίαι· ὑπερηφανίαι· διπλοκαρδίαι· δόλος· ὑπερφανία· καυρία· αὐθάδεια· πλεονεξία· ἀιχρολογία· ζηλοτυπία· θρασυτής· ἠλιθιοφροσύνη· ἀλαζονεία· ἀφοβία· διωγμὸς ἀγαθῶν· ἀληθείας ἐχθρὰ· ψεύδους ἀγάπη· ἀγνώμων διακρίσεις· οἱ γὰρ τῶν πομπῶν καὶ κολλῶνται ἀγαθῶ, οὐδὲ κείττει δικαίαν· ἀγρυπνοῦσιν οὐκ εἰς τὸ ἀγαθόν· ἀλλ' εἰς τὸ πομπῶν· ὧν μακρὰν ἀσπίδος καὶ ὑπερηφανίαν· μάταια ἀγαπῶντες· δίκαιον ἀντιπόδον· ἢ ἐλπίσιν πτωχῶν· οἱ πομπῶντες ἐπὶ κατωπονομήσων· οὐ γινώσκοντες τὸν ποιῶσαντα αὐτοῦ· φοβέσιν τῶν φθορῶν πλάσματος Θεοῦ· ἀποπροφύτοι· ἐδδοσῶν· κατωπονομήσων· θλιβόμενων· πλουσίων παράλητων· πτωχῶν ὑπερόπτι· πανταμάρτητων· ρυθίσητε πάντα ἀπὸ τούτων ἀπαντων.

Via vero mortis in pravis actionibus cernitur, in ipsa est enim ignorantia Dei, & introductio multorum malorum, & caliginum mentis, & turbarum, unde caedes, adulteria, fornicationes, perjuria, pravæ cupiditates, furta, idolorum cultus, magia, veneficia, rapinae, falsa testimonia, simulationes, corda duplicia, fraudulentia, superbia, malitia, contumacia, avaritia, verborum obscenitas, emulatio, audacia, elatio mentis, arrogantia, vacuitas metus, insectatio bonorum, inimicitia cum veritate, mendacii amor, ignorantia iustitiæ. Qui enim hæc faciunt, non adherescunt bono, neque iusto iudicio, vigilant non ut, quod honestum est, capessant, sed quod turpe, a quibus procul abest mansuetudo, & patientia: Delectantur inanibus, captant, & confectantur retributionem, non commoventur pauperum misericordia: non dolent vicem afflicti: non agnoscunt auctorem suum: filios occidunt: quod a Deo formatum est, perimunt, repellunt indigentem: premunt calamitosum: consolantur divites: contemnunt pauperes: in omne genus peccatorum se effundunt: utinam, filii, ab his omnibus liberemini.

* confer vulgatum sub nomine S. Barnabæ epistolam p. 162. edit. Voff. qua notor.

Ὅτι μὴ χρῆ τῆς ἀσεβείας ἐκκλίεναι δεξιά ἢ ἄνωμα παρανεῖ ὁ νομοθέτης.

Quod non oporteat a pietate desistere sive ad dextram, sive ad sinistram.

Κ Ε Φ Α Λ. ια.

CAPUT XX.

Ο Ἡ μῆτις σε πλανήσῃ ἀπὸ τῆς ἀσεβείας· ἢ ἐκκλίης γὰρ φησὶν, ἀπ' αὐτῆς δεξιά ἢ ἄνωμα· ἵνα σωθῆς ἐν παντί οἷς εἶναι ἀσεβήσῃ· ἢ γὰρ εἰναι μὴ ἐκβαπῆς ἔξω τῆς ἀσεβείας ὁδοῦ, δουλεύσῃς.

Cave, ne quis te a pietate in errorem abducat, ne, inquit, ab ea declines, dicitur. sive ad dextram, sive ad sinistram, ut in omnibus, quæcunque feceris, sis intelligens: non enim impius eris, nisi a via recta deflectus.

Ὅτι μὴ χρῆ φαυλίξεναι ἢ ἀποσφῶν βρωμάτων, ἀλλ' ἀχαρίτως μεταλαμβάνειν καὶ πεπονημένως.

Quod non oporteat nullam genus cibi commodi vituperare, sed potius cum gratiarum actione, & ordinate sumere.

Κ Ε Φ Α Λ. ιβ.

CAPUT XXI.

Π Ἐεὶ δὲ βρωμάτων λέγει σοὶ ὁ κύριος, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγετε· καὶ πᾶν κρέας ἐδέσθε ὡς λαχαναί χλοῆς· τὸ δὲ αἷμα ἐκχεῖτε· ἢ γὰρ τὸ εἰσπυρῶμα εἰς τὸ σῶμα κοινὸν τὸν ἀνθρώπον, ἀλλὰ τὰ ἐκπορρωμένα· λίγῳ δὲ βλασφημίας· καταλαλαί· καὶ εἴτε τοῖστων· σὺ δὲ φάγε τὸν μελὸν τῆς γῆς μὴ διαφροσύνης· ἐστὶ εἴτε καλὸν αὐτῶ· καὶ εἴτε ἀγαθόν, αὐτῶ σίτες μαρτίσθαι, καὶ οἶνος ἄωδιαζων παρθενοῦ· τίς γὰρ φάγεται· ἢ τίς πίεται παρὲς αὐτῶ; παρανεῖ δέ σοι καὶ ὁ σοφὸς Ἐσδρας λέγων· πορρωθεὶ καὶ φάγετε λιπασμάτων· καὶ πίετε γλυκασμάτων, καὶ μὴ λιπαρῶν.

DE cibis vero ait Dominus, Bona terra comedite, & omnem carnem edite, ut olera herba: sanguinem vero effundes, neque enim quæ in os intrant, inquinant hominem, sed quæ exeunt, illa inquinant hominem, blasphemia scilicet, & obrevellationes, & quæ sunt huiusmodi: Tu vero comedere medullam terræ cum iustitia, quoniam si quid pulchri, bonique est, omnia ipsius sunt, & ipsi gratias age: Frumentum adolescentibus, & odoratum vinum virginibus. Quis enim edit, aut bibit sine eo? hortatur autem Esdras, Ambulate, inquit, & comedite pinguedines, & bibite dulcedines, & ne sitis massi.

Quod non sit vescendum idolothytis.

CAPUT XXII.

CAVETE vero ab idolothytis, hæc enim immolant, ut dæmones honorem, ut scilicet Deo contumeliam faciant: caveate, inquam, ne participes dæmonum efficiamini.

Constitutio Domini, quomodo sit baptizandum, & in cuius mortem.

CAPUT XXIII.

DE baptismo autem, episcopo, aut presbyter, jam ante constituimus, ac nunc rursus dicimus, sic baptizandum esse, ut dominus constituit, cum dixit, euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quaecunque præcepi vobis, in nomine, inquam, Patris, qui Filium misit, & Christi, qui venit, & Spiritus sancti, qui testimonium tribuit. Unges autem prius oleo sancto, deinde baptizabis aqua, postremo signabis unguento chrismatis, ut sit oleum unctiois participatio Spiritus, aqua symbolum mortis, unguentum chrismatis sigillum passionum. Sin autem non fuerit oleum, neque unguentum chrismatis, satis est aqua tum ad unctionem, tum ad sigillum, & ad confessionem morientis, sive commorientis. Jejunet autem ante baptismum is qui baptizatur, siquidem Dominus, a Joanne primum baptizatus, & postea in solitudine commoratus, quadraginta diebus, & totidem noctibus jejunavit, non quidem quod opus esset ei ulla sordes eluere, aut opus ullo jejunio, aut ulla purgatione, qui est natura mundus, & sanctus, sed ut tum Joanni veritatem attestaretur, tum nobis normam & regulam præberet. Itaque Dominus non est baptizatus in passionem suam, aut in mortem, aut in resurrectionem, nondum enim quicquam horum factum fuerat, sed ad aliorum institutionem. Quo circa auctoritate sua tanquam dominus Joannis jejunat post baptismum. Qui vero in mortem eius baptizatur, debet prius jejunare, deinde baptizari: non enim æquum est, ut qui contepultus est, & confurrexit, in ipso tempore resurrectionis hugeat, mortuique sit: Non enim homo constitutionis Christi dominus est, siquidem ille est Dominus, hic vero Domino subiectus.

Quibus diebus hebdomade jejunandum sit, & quibus non: & quare.

CAPUT XXIV.

JEJUNIA vero vestra ne sint cum hypocritis communia, jejunant enim secunda hebdomadis feria, & quinta, at vos aut quinque diebus jejunate, aut quarta, & sexta feria: Quoniam quarta quidem iudicium in Dominum pronunciatum est,

b Tert de jejunio cap 14 Petrus Alex cap 11

Ἄ Ὅτι χρὴ φεύγειν τὴν ἰδωλοθύτων βρῶσιν. Κ Ε Φ Α Λ. κβ.

Ἄ Πὸ δὲ τῆς εἰδωλοθύτων φεύγετε, ἐπὶ τῶν μὴ γὰρ δαιμόνων θύουσιν πῶτι· ἐφ' ὕβρει δηλαδὴ τῶ μόνῳ Θεῷ, ὅπως μὴ γένηθε καινοὶ δαιμόνων.

Διατίθεις κλεικὴ ὄσως χρὴ βαπτίζειν· κ' εἰς τὸν τίνος θάνατον.

Κ Ε Φ Α Λ. κγ'.

Π Βεὶ δὲ βαπτίσματος ὁ ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ ἄλλος κ' ἄλλοτερον διατάξασθε· κ' καὶ δὲ φάρμ· ὅτι ἔγω βαπτίσεις, ὡς ἔ κ' κ' εἰς διέταξαι ἡμῶν λέγων· πορευθέντες μαθητεύσατε παντὶ τῷ ἔθνη· βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα, ὅσα ἐπέταλάμην ὑμῖν· τοῦ ἀποστείλαντος πατρὸς· τοῦ ἐλθόντος Χριστοῦ· τοῦ μαρτυρήσαντος παραλήπτου· χρίσεις δὲ ὁσῶν ἑλαίου ἁγίου· ἔπειτα βαπτίσεις ὕδατι· καὶ περὶ αὐτῶν σφραγίσεις μύρω· ἵνα τὸ μὴ χεῖμα μετοχὴ ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος· τὸ δὲ ὕδωρ συμβολαὶ τοῦ θανάτου· τὸ δὲ μύρον σφραγίς τῆς σωτηρίας· εἰ δὲ μήτε ἑλαίου ἢ, μήτε μύρον, ἀρκεῖ ὕδωρ καὶ ἄσπις χεῖμα καὶ ἄσπις σφραγίς καὶ ἄσπις ὁμολογίαν τοῦ ἀποθανόντος, ἢ τῆς σωτηρίας· ἢ τῆς βαπτίσματος ἡσθεῖσθε ὁ βαπτισθῆναι· καὶ γὰρ ὁ κύριος ὁσῶν βαπτισθεὶς ὑπὸ Ἰωάννου καὶ εἰς τὴν ἔρημον αὐλιθῆς, μετὰ τὴν ἐξῆς πενήκοντα ἡμέρας, καὶ πενήκοντα νυκτῶν· ἐβαπτίσθη δὲ καὶ ἐξῆς ὄσων οὐκ αὐτὸς ἀπορρωπίσας, ἢ ἡσθεῖας χρεῖαν ἔχων· ἢ καθάρσεως· ὁ τῆ ὡσεί καθαρὸς καὶ ἁγιος, ἀλλ' ἵνα καὶ Ἰωάννη ἀληθεῖαν ἀπομαρτυρήσῃ· καὶ ἡμῶν ὑπογραμμὸν παράσῃ· οὐκοῦν ὁ μὴ κύριος οὐκ εἰς ἑαυτὸ πάθος ἐβαπτίσθη ἢ θάνατον, ἢ ἀνάστασιν, οὐδέπω γὰρ οὐδὲ τῶν ἐγεγονότων· ἀλλ' εἰς διατάξαι ἑστῶν· διὸ καὶ ἀπ' ἐξουσίας μὴ τὸ βαπτισμα ἡσθεῖ ὡς κύριος Ἰωάννου· ὁ δὲ εἰς τὸν αὐτοῦ θάνατον μὲν ὡς, ἄσπις ὡσεί ἡσθεῖσαι, καὶ τότε βαπτισθῆναι· οὐ γὰρ δίκαιον τὸν σωτηρίας· ἢ γὰρ κύριος ὁ ἄνθρωπος τῆς ἡσθεῖας τῆς τῶ σωτηρίας· ἢ τῆς ὡσεί, ὁ δὲ ὑπὸ ἡσθεῖς.

Κ Ε Φ Α Λ. κδ.

Ἄ Ἐν ἡσθεῖαι ἡμῶν μὴ ἔσσαν μὴ τῆς ὑποχρεῖσθε· ἡσθεῖσαι γὰρ ἄσπις σαββάτων καὶ πέμπτη· ἡμῶν δὲ ἢ τῶν πρῶτη ἡσθεῖσαι ἡμέρας· ἢ τῆς ἡσθεῖαι καὶ παρασάββου· ὅτι τῆ μὴ τῆς ἡσθεῖαι ἢ χρεῖσθε ἐξῆλθεν ἢ κατὰ τὴν χρεῖσθε, ἡσθεῖαι χρημασθαι ἡσθεῖσαι.

* Sed ut quod dicitur in scripturis de diebus jejunandi etc. inquit Petrus citatur.

ἐπαγγελιαμῶν τῶν προδοσιῶν· τῶν δὲ παρα-
σχιδῶν, ὅτι ἐπαθεῖν ὁ κύριος ἐν αὐτῇ σάβ-
βατον ὑπὸ Ποντίου Πιλάτου· τὸ σάβ-
βατον μὴ τι καὶ τῶν κυριακῶν ἰορτάζειτε, ὅτι
τὸ μὴ δημιουργίας ἐστὶν ὑπόμημα, ἡ δὲ ἀνα-
στάσις· ἐν δὲ μέντοι σάββατον ὑμῖν φυλακτικόν
ἐν ὅλῳ τῷ ἐνιαυτῷ, τὸ τῆς πύκου πι-
φης, ὅπερ νηθεῖν προσήκει, ἀλλ' οὐχ ἰορτά-
ζειν· ἐν ὅσῳ γὰρ ὁ δημιουργὸς ὑπὸ γλυῦ τυγ-
χάνει, ἰχυρότερον τὸ περὶ αὐτοῦ πόθος τῆς κα-
τὰ τῶν δημιουργιῶν χάριτος, ὅτι ὁ δημιουργὸς ἦν
αὐτοῦ δημιουργημάτων φύσει καὶ ἀξία τιμώ-
πιος.

Ὅπως εἶναι χρὴ τὸς προσδουλοῦν τῶν ἐπὶ τῷ κυρίῳ
δοθῆσαν προσδουλώ.

Κ Ε Φ Α Λ. χε.

Ὅταν δὲ προσδουλοῦτε, μὴ γίνεσθε ὡς οἱ
ὑποκρίται, ἀλλ' ὡς ὁ κύριος ἡμῶν ἐν
τῇ λαγγίῳ διετίξατο, οὕτω προσδουλοῦτε·
πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἀγιασθήτω τὸ
ὄνομα σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· ἡγηθήτω
τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·
τὸ ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον·
καὶ ἀφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς καὶ ἡ-
μεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν, καὶ μὴ ἐ-
σθιέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῆσαι ἡ-
μᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασι-
λεία εἰς τοὺς αἰῶνας, αἰῶν· τοῖς τῆς ἡμέ-
ρας ἔγω προσδουλοῦμαι, ἀποπροσκυλισσάμενος ἑαυ-
τῶς ἀξίους τῆς υἰοθεσίας τοῦ πατρὸς, ἵνα μὴ
ἀνάξιός ἡμῶν αὐτὸν πατέρα καλοῦμαι, ὡς
ἐπιδόητε ὑπ' αὐτοῦ· ὡς καὶ ὁ Ἰσραὴλ ὅποτε
προπηλακιστὴς υἱὸς ἠκούσεν, ὅτι ἐὶς πατὴρ εἰμι
ἐγώ, ποῦ ἐστὶν ἡ δόξα μου; καὶ εἶ κύριος εἰ-
μι, ποῦ ἐστὶν ὁ φόβος μου; δόξα γὰρ πατέρων
ὀπίσθιαι παιδῶν, καὶ τιμὴ δισποτῶν οἰκιστῶν φό-
βος· ὡς περ ἐν τῷ ἐναντίον ἀδοξία καὶ ἀναρχία·
δι' ἡμᾶς γὰρ φησὶ, τὸ ὄνομα μου βλασφημεῖται
ἐν τοῖς ἔθνεσι.

Εὐχαριστία μουσική.

Κ Ε Φ Α Λ. χς.

Γίνεσθαι δὲ πάντοτε εὐχαριστοὶ ὡς πιστοὶ καὶ
ἀγνώμονες δούλοι, περὶ μὴ τῆς εὐχα-
ριστίας, ἔγω λέγοντες· εὐχαριστοῦμεν σοὶ πάτερ
ἡμῶν ὑπὲρ ζωῆς ἧς ἐγκρίσας ἡμῖν ὁ Ἰησοῦς
τοῦ παιδὸς σου· δι' οὗ καὶ τὸ πάντα ἐποίησας
ἐν ἡμῖν ὅλων ἁπονοεῖς· ὃν καὶ ἀπέστειλας ἐπὶ σω-
τηρίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ ἡγήσασθαι ἄνθρωπον· ὃν καὶ συ-
νεχώρησας παθεῖν καὶ ἀποθανεῖν· ὃν καὶ ἀνα-
στήσας ἀνάστασας δόξασαι· καὶ ἐκείσας ἐκ δε-
ξιῶν σου· δι' οὗ καὶ ἐπηγγέλω ἡμῖν τῶν ἀνα-
στάσιον ἡμεῶν· σὺ δισποτοὶ παντοκράτωρ θεὸς
αἰῶνι, ὡς περ ἐν τῷ δισκορπισμῶν καὶ συνα-
χθῶν ἐγήμεν εἰς ἄρτος, ἔγω συναγαγέ σου τῶν
ἐκκλησιῶν ἀπὸ ἡβραίων περὶ τῆς γῆς εἰς τῶν βα-
σιλείαν· ἐπὶ εὐχαριστοῦμεν σοὶ πάτερ ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ
Concil. General. Tom. I.

postquam Judas proditionem pecunia pro-
miserat: Sexta vero mortem in cruce sub
Pontio Pilato passus est. Sabbatum ta-
men; & dominicum festos dies agitate,
quod ille quidem dies recordatio sit fa-
bricationis mundi, hic vero resurrectionis.
Unum vero tantummodo sabbatum nobis
toto anno observandum est, sabbatum
scilicet sepulture Christi: quo quidem je-
junare deceat, non autem celebrare fe-
stum. Dum enim auctor mundi sub ter-
ra est, superat luctus mortis, lætitiā ef-
fectionis universi, quod ipse effector præ-
stantior sit natura, & dignitate rebus a se
effectis.

Quales esse oporteat orantes orationem
dominicanam.

C A P U T XXV.

Cum autem precationem facitis, ne si-
tis quales sunt hypocritæ, sed potius,
ut Dominus in evangelio constituit, sic pre-
ces adhibete: Pater noster qui es in cælis, ^{Matth 6.}
sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum
tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cælo, &
in terra. Panem nostrum quotidianum da no-
bis hodie; & dimitte nobis debita nostra, sicut
& nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne
nos inducas in tentationem, sed libera nos
a malo. Quoniam tuum est regnum, in
sæcula sæculorum. Amen. Ad hunc mo-
dum precamini ter singulis diebus, ita
ad precationem præparati, ut præstetis vos
dignos adoptione paterna: ne si indigne
eum appelletis patrem, exprobetur vo-
bis, ut Israel (qui antea audierat, pri-
mogenitus Israel) exprobratum est illud,
quod si pater ego sum, ubi gloria mea? &
si dominus sum, ubi est timor meus? Gloria
enim patrum sanctitas filiorum, & metus
ministorum honor est dominorum: sicut
& contrario, filiorum nequitia patrum in-
famia est: & ministros non timere, est
non habere imperium dominos: propter ^{Mat 11.}
vos, inquit, blasphematur nomen meum in
gentibus.

Gratiarum actio pro sancta Eucharistia.

C A P U T XXVI.

Estote vero præsto omni tempore ad
agendas gratias tanquam fideles, &
grati servi: ac pro eucharistia quidem in
hunc modum: gratias agimus tibi, pater
noster, pro vita, quam nobis per Jesum
filium ostendisti: per quem universa feci-
sti, & omnium rerum procuracionem ha-
bes, quem misisti, ut ad salutem, & con-
servacionem nostram fieret homo: quem
pati & mori permisisti, quem etiam a mor-
tuis suscitasti, & suscitatum glorificare vo-
luiti, & ad dexteram tuam sessum recep-
isti: per quem etiam resurrectionem mor-
tuorum promisisti. Tu igitur, domine om-
nipotens æterne Deus, ut erat hoc disper-
sum, & postquam est congregatum, factus
est unus panis, sic congrega ecclesiam tuam
ex finibus terræ in regnum tuum. Adhuc
Ii 2 agi-

503.

agimus tibi gratias, pater noster, pro sanguine pretioso Jesu Christi pro nobis effuso, ac pro pretioso corpore, cujus hæc antitypa celebramus, qui nobis constituit, ut mortem ejus denunciaromus: per ipsum enim tibi gloria in sæcula, Amen. Nemo igitur non baptizatus ex eis edat: sed si tantum, qui sunt in mortem Christi baptizati. Sin vero aliquis non baptizatus scriptum celaverit, & ea participet, judicium æternum manducabit; quod cum alienus a Christi fide esset, quæ fas non erat, ad supplicium participavit: Si quis autem per ignorantiam sumpsit, est ille quidem citò elementis Christianæ religionis instituentis, ac baptizandus, ne exeat contemptor.

Αἱματός Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐκχυθέντος ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ τοῦ τιμοῦ σώματος· οὗ καὶ ἀντίτυπα ταῦτα ἐπιπέλοιμεν αὐτῷ ἑστατάμενοι ἡμῖν καταγγέλλειν τὸν αὐτοῦ θάνατον· δι' αὐτοῦ γὰρ σοὶ καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας αἰῶν· μηδεὶς δὲ ἐδίωξεν ἐξ αὐτοῦ Ἰησοῦ ἀμνητων· ἀλλὰ μόνοι οἱ βεβαπτισμένοι εἰς τὸν τοῦ κυρίου θάνατον· εἰ δὲ τις ἀμνητων κρύψας ἑαυτὸν μεταλάβῃ, κείμενον αἰῶνον φάσκει· ὅτι μὴ ὢν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, μεταλάβῃ ὢν οὐ θεῖος, εἰς τιμωρίαν ἑαυτοῦ· εἰ δὲ τις κατὰ ἀγνοίαν μεταλάβῃ, τοῦτον ταχίον φοιτήσασκετε μὴ καταφρονήσῃτε ὡς οὐκ ἀλλοθιοί.

Gratiarum actio post sumptionem sanctæ Eucharistiæ.

Εὐχαριστία ἐπὶ τῇ θείᾳ μετέληψι.

CAPUT XXVII.

Κ Ε Φ Α Λ. κζ.

Post communionem sic est gratiarum actio adhibenda. Gratias agimus tibi Deus, & pater Jesu saluatoris nostri pro sancto corpore tuo, quod in nobis habitare fecisti, & pro cognitione, & fide, & caritate, & immortalitate, quæ dedisti nobis per Jesum filium tuum. Tu domine omnipotens, Deus universi, mundum, & quæ in eo continentur, per eum condidisti, & legem in animis nostris inseruisti, & quæ ad vitandum opus erant, hominibus præparasti. Deus patrum nostrorum sanctorum & reprehensione carentium, Abraham, Isaac, & Jacob, fervorum tuorum fidelium, Deus potens, fidelis, ac verax, & in promissis servandis constans, qui Jesum Christum tuum in terram misisti, ut cum hominibus conversaretur ut homo, idem Deus verbum, & homo, & ut errorem radicatus exelleret, & nunc ipse memento per eum huiusmodi sanctæ ecclesiæ tuæ, quam sanguine pretioso Christi tui acquisti: eamque ab omni malo eripe, ac eam in tua caritate, & tua veritate perfice, conferre omnes in regnum tuum, quod præparasti congrega, hoc maranatha: *Osanna filii David, Benedictus, qui venit in nomine domini, Deus dominus, qui apparuit nobis in carne.* Si quis sanctus est, accedat: Si quis non est, curet, ut fiat per penitentiam. Committite autem presbyteris vestris, ut Eucharistiam offerant.

Μετὰ δὲ τῆς μετέληψιν οὕτως εὐχαριστήσατε· εὐχαριστήσατε τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ Ἰησοῦ τῷ σωτήρι ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἀγίας οὐνοῦ καὶ γῆς, καὶ ὑπὲρ τῆς γνώσεως καὶ πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ ἀθανάσιας· ἧς ἴδωκα ἡμῖν ὁ Θεὸς Ἰησοῦ τὸ παιδίον σου· σὺ δέσποτα παντοκράτωρ ὁ Θεὸς Ἰησοῦ ὅλων ἰσχύων τὸν κόσμον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ δι' αὐτῶν· καὶ τὸ νόμον καταπέμψας ἐν τῆς ψυχῆς ἡμῶν· καὶ τὸ πρὸς μετέληψιν ἀποδείξιπιας ἀνθρώποις· ὁ Θεὸς Ἰησοῦ ἀγίων καὶ ἀμειπτων πατρων ἡμῶν Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ Ἰησοῦ πεισῶν δουλοῦσα, ὁ δυνατὸς Θεὸς, ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός, καὶ ἀψάδης ἐν τῆς ἐπαγγελίας, ὁ ἀποσείλας ἐπὶ γῆς Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν σου ἀνθρώποις σωσαυατραφίωκα ὡς ἀνθρώπον, ὁ ἰὸν ὅτι λογον καὶ ἀνθρώπον, ὁ τῷ πλάττω σφαιρίων ἀνελόν, αὐτὸς καὶ νῦν δι' αὐτῶν μνησθητὶ τῆς ἀγίας σου ἐκκλησίας πάντης· τῷ πειμποίτη τῷ τιμῷ αἱματι τῷ Χριστῷ σου· καὶ ἴσσαι αὐτῷ ἀπὸ παντὸς ποιησῶ καὶ πλεωστον αὐτῷ ἐν τῇ ἀγάπῃ σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου· καὶ σωσάχαγε πάντας ἡμᾶς εἰς τῷ σὺ βασιλείαν, τῷ ἡπίμασας, αὐτῇ μαρτυκαθᾶ· Ὡσκα τῷ υἱῷ Δαβὶδ, ἀλογηθῆναι ὁ ἐργαζόμενος ἐν ὀνοματι κυρίου· Θεὸς κυριος ὁ ἐπιπικαιος ἡμῶν ἐν σαρκί· εἰ τις ἀγος προσερχέσθω· εἰ δὲ τις εἰκ ἐστὶ, γινέσθω ὡς μετανοίας· ἐπιβίβετε δὲ καὶ τοῖς πρεσβυτεροις ἡμῶν εὐχαριστήσαν.

Gratiarum actio pro unguenti chrismatis mysterio, sive sacramento.

Εὐχαριστία πρὸς τὸ μυστικὸν μέρους.

CAPUT XXVIII.

Κ Ε Φ Α Λ. κη.

Pro unguento chrismatis sic gratias agite. Gratias agimus tibi Deus universi conditor pro suavitate unguenti chrismatis, & pro immortalis seculo, quod nobis per Jesum filium tuum patefecisti, quæ tua est gloria, & potestas in secula. Amen. Qui venit, & sic gratias agere, recipit illum ut Christi discipulum: Sin vero aliam doctrinam prædicaverit præter eam, quam vobis Christus per nos tradidit, hunc ne per-

Περὶ δὲ τοῦ μέρους οὕτως εὐχαριστήσατε· εὐχαριστήσατε τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ Ἰησοῦ τῷ σωτήρι ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἀθάνατου αἰῶνος· ἧς ἴδωκα ἡμῖν ὁ Θεὸς Ἰησοῦ τὸ παιδίον σου· ὅτι σὺ ἴσσαι ἡ δόξα καὶ ἡ ἐκτίμασις εἰς τοὺς αἰῶνας αἰῶν· ὅς ἐστι ὁ Θεὸς Ἰησοῦ εὐχαριστή, ἀποσείλας αὐτῶν ὡς Χριστὸν μαθητῶν· ἰὸν δὲ ἀλλῶν διδασκῶν κυριότη, παρ' ἡμῶν παρὶ δώκου.

δαικον ο Χειρος δι ημων, τω πιστω μη συχω-
ρεϊτε δι χειρεσιν· ιβριζει γαρ ο τωις τω Θεω
ηπιρ δοξαζει.

A mittas eucharistiam offerre : qui enim talis
est, is contumelia potius Deum afficit, quam
honora.

Οτι ου χρη αδιαφορειν πει τιω
χοιωνιασ.

Quod non oporteat omnes sine discrimine ad
communionem admittere.

Κ Ε Φ Α Λ. κδ.

C A P U T XXIX.

Π Ας δι ο ερχομενος προς υμας δοκιμασθεις, επω
δεχεσθω· σιωπην γαρ εχητε κ διωκαθε γινω
και δεξιαν· η αριστεραν· κ δεξακριναι ψαδοδοικαλος
διδασκαλων· ελθοντι μβητε τω διδασκαλω εκ ψυ-
χης εσχωρηγησατε τα δειοντα· τω δε ψαδοδοικασ-
καλω δωσατε μβη τα προς χριαν, ο παραδεξοδε δε
αυτω τιω πλανω επε μβη συμποροσβηθοδε αυτω
ενα μη σωμιασθιτε αυτω· πασ ποροφητισ αληθι-
νος η διδασκαλος ερχομενος προς υμας αχιοσ εστι της
ξοφης, ωσ εργατης λογω διαγοσιωης.

Quisquis ad vos venerit, ubi probatus
fuerit, admittite : intelligentes enim
estis, & potestis dextram vel sinistram co-
gnoscere, ac falsos doctores a doctoribus
discernere. Ac doctores ea, quæ sunt vitæ
necessaria, suppeditate ex animo. Falso au-
tem doctore præbete quæ opus sunt : eius ve-
ro errorem ne recipite, neque una cum eo
precationem facite, ut non cum eo inquina-
mini. *Omnis Propheta verus, aut doctor qui
ad vos venit, dignus est alimentis : ut opera
sui sermonis iustitia.*

Πει καρποφωων δια-
ταξις.

Constitutio de oblationibus primitiarum,
& decimarum.

Κ Ε Φ Α Λ. λ.

C A P U T XXX.

Π Ασαν απαρχλω γηυματων λινω· αλωος·
βοω· τε κη ποροβατων· δωσατε τοις ιερει-
σιν, ενα ελογησων αι αποθηκη ηη τιμωων
σου κη τα εκφορεα της γης σου· κη σπειρηθης
σιτω κη οιω κη ελαιω· κη αυξηθη τα βου-
κολια ηη βοων σου· κη τα ποιμνια ηη ποροβα-
των σου· πασαν δεκατιω δωσατε τω οφραω· ε
τη χηρα· τω πτωχω· ε τω ποροσπλω· πα-
σαν απαρχλω αρων θερμων, κηραμοσ· οινου η
ελαιω η μελιτοσ, η ακροδριων, σαφυλησ, η ηη
αλλων τιω απαρχλω δωσατε τοις ιερεισιν· αρ-
γεω δε κη ιματισμω κη παντοσ ατηματοσ τω οφ-
ραω κη τω χηρα.

D Abis sacerdotibus omnes primitias tor-
cularis, & areæ vindemiæ, & mel-
lis, boum, atque ovium : ut fructus
cellarum tuarum penuariarum, ut fructus
agri tui benedictione afficiantur, ut firmen-
tis in frumento, & vino atque oleo, au-
geanturque armenta boum tuorum, & tua-
rum ovium greges : Dabis omnem deci-
mam pupillo, & viduæ, pauperi, & pro-
pheto : Dabis etiam sacerdotibus omnes
primitias panum recentium, vini ex tu-
lio, olei, mellis, pomorum sive bacca-
rum, uvæ, aut aliorum fructuum : primi-
tias vero argenti, aut indumenti, ceterarum-
que rerum, quas possides, tribues pupillo,
& viduæ.

Οπως χρη τιω αιασασιμον τω σωτηροσ ημων ημε-
ρω σιναθροισομβησ ιορταζειν.

Quomodo oporteat congregatos diem domi-
nicum celebrare.

Κ Ε Φ Α Λ. λα.

C A P U T XXXI.

Τ Ην αιασασιμον τω κειου ημεραν, τιω
κλεικλω φαμω, σιειρχοδε αδηλαπτοσ
εχχειροιωπεσ τω Θεω κη εκομολογομβησιν εφ
οις εσχειροσεν υμασ ο Θεοσ· ενα Χειρω μβ-
σαμβησ αγνοιασ· πλανησ· οσμων· οπωσ α-
μειπτοσ η η θυσια υμων κη αναφορεσ Θεω·
τω εηποσσι πει της οικουμβηκησ αυτω εκκλη-
σιασ, οτι εη πασσι τωτω μοι ποροσσεχθη-
σεται θυμιαμα κη θυσια καθαρα· οτι βα-
σιλησ μεγασ εγω εμι, λεγει κειωσ, παν-
τοκρατωρ, και τω ονομαμου θαυματοσ εη τοις
εθισι.

D e resurrectionis domini, quem Domi-
nicum dicimus, cavete sine ulla con-
ventus intermissione ad agendum gratias Deo,
& profutendum beneficia, quibus nos Deus
per Christum affecit, cum liberavit nos
ignorantia, errore, vinculis : ut sic sacrifi-
cium vestrum reprehensione careat : sitque
Deo acceptum, & gratum, qui de eccle-
sia tua œcumenica dixit : *In omni loco offerretur
mibi thymiama, & sacrificium man-
dum, quia ego sum Rex magnus, dominus
omnipotens, & nomen meum admirabile in gen-
tibus.*

Προσδχή Ἑσγγλιτικὴ προνοίας διαφῶ.

A

Oratio variam Dei providentiam predicans.

Κ Ε Φ Α Λ Λ.

C A P U T XXXIV.

Α Γῶναι σῶτερ ἡμῶν ὁ βασιλεὺς Ἰησοῦς Θεῶν· ὁ ὢν μόνος παντοκράτωρ καὶ κλέος· ὁ Θεὸς πάντων Ἰησοῦς ὄντων, καὶ Θεὸς Ἰησοῦς ἁγίων καὶ ἀμίμπτων πατέρων ἡμῶν καὶ Ἰησοῦς ἀπὸ ἡμῶν· ὁ Θεὸς Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· ὁ ἐλεημιῶν καὶ οἰκτίρμων· ὁ μακρόθυμος καὶ πολυέλεος· ὅτι πάντα γυμνοφάνης βλέπεται καρδία· καὶ πᾶν κρυφίον ἐκδημημα ἀποκαλύπτει· ἀπορροῖ βῶσι ψυχὰς δικαίων· ἐπὶ σοὶ πεποιθᾶσιν ἐλπίδες ὁσίων· ὁ Ἰησοῦς ἀμίμπτων πατήρ, ὁ Ἰησοῦς μετ' ἀδούτητος ἐπιχαλυμῶν σε ἐπίκοος· ὁ καὶ σιωπηρίας ἐπισταμνός ἐστίν· χωρεῖ γὰρ μέχρι σπλάγγων ἀνθρώπων ἢ σὴ προνοία· καὶ διὰ συνειδήσεως ἐργασίας ἐκείνης πλεῖ γνώμην· καὶ κατὰ πᾶν κλίμα τῆς οἰκουμένης τὸ διὰ προσδχῆς καὶ λόγων ἀναπέμπει σοὶ θυμίαμα· ὁ τὸν παρόντα αἰῶνα ἐκείνον δικαιοσύνης ἐστὶν ἀμύθη· πᾶσι δὲ ἀνοίξας πύλιν ἐλεημοσύνης, ἐκείνης δὲ ἐκείνη Ἰησοῦς ἀνθρώπων διὰ τῆς ἐμφύτης γνώσεως, καὶ φυσικῆς κείσεως, καὶ ἐκ τῆς τῶ νόμου ὑποφωτισσεως, ὡς πλῆτε μὲν οἶα αἰδίου τὸ κτήμα· ἀπορροῖ ἐκ ἀέρος τὸ καλλὸς· διωάμιος ἀδιάλυτος ἢ ἰχθὺς· καὶ ἀτμός μὲν καὶ ματαιότης πῖ σιῶλα· μόνη δὲ συνειδήσεως πείσεως ἀνύπελος διαβαίνει· διὰ μέσον ἀγίων μετ' ἀληθείας ἀνερχομένη· τῆς μελλούσης ἐροφῆς διέξαν ἀπολαμβάνει· ἅμα καὶ ἀπὸ τῶ παραλήναι ὑποχέσιν τῆς παληγγισίας, αὐτὴ ἢ ψυχὴ τῆ ἐλπίδι γαυρωμένη ἀφαιρείται· ἔξ ὑπαρχῆς γὰρ τῶ ἀποπατρός ἡμῶν Ἀβραάμ μετὰ τοῦ μὲν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, ὁραματισμῶ ἀδηγήσας, διδάξας ὅτι ποτίσειν ὁ αἰὼν ἄπυ· καὶ τῆς μὲν πείσεως αὐτῶ ἀπορροῖσεν ἢ γνώσεως· τῆς δὲ γνώσεως ἀκόλουθος γένοιεν ἢ πείσεως· τῆς δὲ πείσεως ἡ ἐπακολουθῆμα ἢ συνδῆχη· ἔπειτα γὰρ, ποιῶ τὸ σπέρμα σε ὡς τῆς ἀέρας τῶ ἄρανῶ, καὶ ὡς πλεῖ ἄμμον πλεῖ παρὰ τὸ γῆλος τῆς θαλάσσης· ἀλλὰ μὲν καὶ τὸν Ἰσαὰκ αὐτῶ ἀφρησάμενος καὶ ὁμοιον αὐτῶν ἐδῶς ἐκείνη τῶ ἔσπυ, καὶ αὐτῶ ἐπαληθῆς Θεός· εἰπὼν, ἔσομαι σε Θεός· καὶ τὸ σπέρματός σε μετῆσει· ἔ τὸ παῖός ἡμῶν Ἰακώβ ἐπὶ Μεσοποταμίαν ἐκδρομῶν, διέξας τὸν Χεϊσὸν δι' αὐτῶ, ἐλάλησας εἰπὼν, ἔσθ ἰσραὴλ μετῆσε, καὶ ἀξάνῶ σε, καὶ πληθύνῶ σε σφοδρά· καὶ ἔως εἶπας ἀπὸς Μωυσῆ τὸν πτόν καὶ ἁγίον σε φερόντα ἐπὶ τῆς ὀπτισίας τῆς βατῆ, ἰσραὴλ εἰμι ὁ ὢν· τὸτὲ μοὶ ὀνομάσειν αἰώνιον· καὶ μνημοσύνην γενεαῖς γενεῶν· ἐπιμαχεῖ γενεῶν Ἀβραάμ ἀλογητός εἶ εἰς τῶς αἰῶνας.

• π ἔσπυ
• π ἔσπυ

ÆTerne Salvator noster rex decorum, qui solus es omnipotens, & dominus omnium, idemque Deus sanctorum, & laudatorum patrum nostrorum, nostrorumque majorum, Deus Abraham, Isaac, & Jacob, qui es misericors, & commiserator, longanimis, & multa misericordias, cui omne cor patet, nudumque est, & omnis occulta cogitatio aperta: ad te clamant animæ justorum, in te sunt collocata spes sanctorum, qui es pater reprehensione carentium, & eorum, qui te recte invocant, auditor, qui tacitas etiam sermonumque percipis, siquidem in viscera utique humana providentia tua pervadit, & per conscientiam voluntatem cujusque scrutaris. Tibi per omnes partes orbis habitabilis thymiamam precationis, & sermonum adhibetur, qui hoc presens sacculum, curriculum justitiae instituisti, omnibusque januam misericordiae aperuisti, ac singulos homines cognitione quadam nobis infusa, & naturali judicio, ac tacita quadam legis naturæ voce docuisti, opum quidem non esse perpetuam possessionem, vultus non esse pulchritudinem non esse perennem, firmitatem virium fragilem, esseque universa vaporem, & vanitatem; solam vero conscientiam fidei non fictæ per medios caelos pervadere cum veritate ascendentem, & dexteram futuri tibi recipere, simul etiam antequam promissum reviviscendi praestetur, ipsa anima spe exultans, lætitia perfunditur. Abraham enim progenitorem nostrum, viam veritatis ex ipsa naturæ facultate capessentem, cum ei appareres, tanquam dux deduxisti, cumque ei, quid tandem esset hoc sacculum, docuisti, ac fidem eius antegressa est cognitio, cognitionem vero consequens fuit fides, fidem autem infecuta padio: dixisti enim, *faciam semen tuum sicut stellæ cæli*, *ut sicut arenam, quæ est in litore maris*. Quin etiam docuisti filium eius Isaac, quem ei dedisti, quem cum vidisset moribus patris similem, appellatus es Deus eius, dicens, *Ego Deus tuus, & seminis tui post te*. *Ac* que etiam cum pater noster Jacob in Mesopotamiam profectus esset, ostendissetque Christum per eum, nem dixisti. *Ecce ego tecum sum, & augebo te, & multiplicabo te valde*. Sic nem dixisti Moyti famulo tuo fideli ac sancto in illo viso rubi: *Ego sum Deus qui sum, hoc tibi nomen æternum, & monumentum generationibus generationum: progenitor generis Abrahami benedictus es in sæcula*.

Προσδχή Ἑσγγλιτικὴ δημιουργίας διαφῶ.

Oratio variam creationem predicans.

Κ Ε Φ Α Λ Λ.

C A P U T XXXV.

ΕΥλογητός εἶ κείναι βασιλεὺς Ἰησοῦς αἰῶν· ὁ διὰ Χεῖσῶ ποιῶς τὸ ὄλα· καὶ δι' αὐτῶ ἐν ἀρχῇ κοσμήσας τὸ ἀκατασκάδα· ὁ διαχωρίσας ὕδατι ἰσόταν ἐριώματι, καὶ πνεῦμα ζωτικὸν τοῖς ἐμβλα-

Benedictus es Domine rex seculorum, qui per Christum universa condidisti: qui per eum initio disposuisti, & ornasti inconstituta, qui aquas ab aquis melio firmamento separasti ac distulisti, vitalemque eis fructum

tum indidisti: qui terram stabilisti, & cælum tetendisti, & singula perfecta dispositione ornasti; tua enim potestate factum est, ut mundus luceret: cælum instar cameræ exedificatum ad dandum in tenebris solatium, astris splenderet, lumen & sol dies efficerent, & fructus gignerent: luna in mutationem temporum cresceret, & decresceret, & nox diceretur, & dies appelleretur: tum etiam, ut firmamentum in medio aquarum fieret, qui iussisti ut congregarentur aquæ, & apparuit arida. Mare vero ipsum quis sermone explicare queat, quemadmodum a pelago feratur furens, & ab arena iussu tuo coercente reciprocetur: dixisti enim, in ipso confringentur fluctus ejus: animalibus vero exiguis & magnis, ac naviliis pervium fecisti. Deinde terra herbescit omni genere florum, & varietate arborum multiplicium depicta: luminaria vero horum nutritici perpetua lege spatium conficiunt nihil mandatum tuum variantia, quin potius quacumque regione jubeas, ac oriuntur, & occidunt in signa temporum, & annorum, & ministeria hominum alterna vicissitudine commutant. Præterea, effeda sunt variorum animantium genera terrenarum, aquatiliū, volucrum, & eorum quæ in terra, & aqua vivunt, quæ dicuntur amphibia, tuæque providentiæ artificiosa sapientia providentiæ ad cuiusque earum naturam accommodat: ut enim non fuit infirma ad multiplices animantium species efficiendas, sic etiam non neglexit cuiusque earum variam ac diversam procurationem: ad hæc, finem fabricationis animantem rationis participem, mundi civem sapientiæ tuæ moderationem fecisti, cum dices, *faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, fecisti, inquam, ut esset homo *hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, id est, ornati ornatus, cujus corpus ex quatuor elementis primis corporibus formasti, animam vero ex nihilo, ac sentus quinque ad certamen virtutis dedisti, & mentem ipsius animæ tanquam aurigam sensibus perfecisti. Jam ad hæc omnia dominator domine, quis pro dignitate explicabit nubium imbribus gravidarum fluxionem, fulguris splendorem, tonitruumque fragorem ad suppeditandum alimentum cuique generi animantium conveniens, tum etiam ad aptissimam aeris temperationem. Hominem vero, quia tibi non paruit, vita, quæ fuerat ei proposita merces, privasti, non quod ex toto eum delevisses, quin potius brevi morte affectum tanquam somno quodam captum, interpolito iurejurando, ad renascendum vocasti, & edictum mortis rescidisti, qui mortuis vitam tribuis per Christum spem nostram.

Αὐτῶν ὁ γλῶσσοις ἰδράσας, ἢ οὐρανὸν ἐκτείνας, καὶ τὴν ἑκάστην τῆς κτισμάτων ἀκριβοῦς διατάξιν κοσμήσας· σὴ γὰρ * διώματι δίσποτα κόσμος πεφαίδρυται· οὐρανὸς δὲ ὡς κχιμάρα πεπηγμείος ἡγλαΐσαι ἀγροῖς εὐκεκτο παραμυθίας τῷ σκότους· φῶς δὲ καὶ ἥλιος εἰς ἡμέρας κ. καρπῶν γονὰς γαργυλιώπει· σελήνη δὲ εἰς καιρῶν ἔσθλιω αὐξυσα καὶ μεινμωμένη· ἢ νύξ ἀνομαζέτω· καὶ ἡμέρα ἀποσηγορεύετω· σείρωμα δὲ διὰ μέσον τῆς ἀβύσσων ἰδαικνυτο· καὶ ἔπας συναχθῆναι τὰ ἔδατα καὶ ὀφθῆναι τὴν ξηρὰν· αὐτῶν δὲ τὴν θαλάσσαν πῶς ἀν τις ἐκφράσειεν; ἥτις ἔρχεται μὲν ἀπὸ πελάγους μαινομμένη· καλιδρουμεὶ δὲ ἀπὸ ψάμμῳ τῇ σῆ ἀποσηγορεύετω καλυμμένη· εἰπὶς γὰρ, ἐν αὐτῇ σιωπευθόσεται αὐτῆς τὰ κύματα· ζῶις δὲ μικροῖς καὶ μεγάλοις καὶ πλοίοις πορεύεται αὐτῶν ἐποίησας· εἰτ' ἐχλοαίνετο γῆ παντοίοις ἀνδρασι καταγραφωμένη· καὶ ποικιλίᾳ δούδρων διαφόρων· παμφαεῖς τε φῶς ἡεῖς τοῦτον τιθῆναι ἀπαραβάτων σῶζοντες τὸν δολιχόν· καὶ κατ' ἔδωκ παραλλάσσοντες τῆς σῆς ἀποσηγορῆς· ἀλλ' ὅση ἀν κελύσσης, ταῦτα ἀνίχουσι καὶ δύνουσι εἰς σημεῖα κηρῶν καὶ ἐκλαιῶν, ἀμειβομένοι τὴν τῆς ἀνθρώπων ὑπηρεσίαν· ἔπειτα διαφόρων ζῶων κατασκευάζετω γένη· χερσαίων· εὐδῶν· ἀεροπόρων· ἀμφιβίων· καὶ τῆς σῆς ἀνομοίας ἢ εὐτεχνος σοφία τὴν κατελλήλον ἑκάστω ἀνομοίαν δωρεῖται· ὡσπερ γὰρ διάφορα γῆνη οὐκ ἠτήσσει παραγαγῆναι, οὕτως αὐδὲ διάφορον ἀνομοίαν ἑκάστω ποιήσασθαι κατελλήρωσται· καὶ τέλος τῆς δημιουργίας τὸ λογικὸν ζῶον τὸν κοσμοπολίτην τῇ σῆ σοφίᾳ διατεξάμενος κατασκευάσας εἰπῶν, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα κ. κατ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν, κόσμου κόσμον αὐτῶν ἀναδείξας, ἐκ μὲν τῆς τεσσάρων στοιχείων σῶμα, κατεπὶ τῶν σωματικῶν διαπλάσας αὐτῶ σῶμα, κατεπὶ σκελετῶν δ' αὐτῶ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, αἰθέρησιν δ' αὐτῶ πνεύμαθλον χερσαίουμοσ καὶ νῶν τὸν τῆς ψυχῆς λῶισχον πῆς αἰσθησισιν ἐπισῆσας· καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις δίσποπι κίεμι τις ἐπαχίως δηγήσεται νεφῶν ὁμοβροτάων φορὰν· ἀεραπῆς ἐκλαμψιν· βροντῆς πάπυρον εἰς ἔσφῆς κατελλήλου χορηγίαν· καὶ κρᾶσιν αἰρῶν παναρμόνιον· παρακαύσαντι δὲ τὸν ἄνθρωπον ἐμμίσθου ζωῆς ἐσέρησας αἰκ εἰς τὸ παντελὲς ἀφανίσας, ἀλλὰ χρόνω ἀπὸς ὀλίγον κοιμισσας· ἔρχω εἰς παλιγγενεσίαν ἐκάλισσας· ὅρον θανάτου ἔλυσας ὁ ζωποῖος τῆς νεκρῶν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν.

• καθομιση

Gen. 1

*Oratio predicanti cum gratiarum actione
divinam procurationem
tenent.*

Προσδοχὴ μὲν ἀχαρείας ἕξασθῆναι
τὸ θεῶ τὴν περὶ τὸ ὄντι κτ.
δεμονίαν.

C A P U T XXXVI.

K E Φ Α Α. λς.

Magnus es Domine omnipotens, & magna virtus tua, sapientiæque tuæ non est numerus, creator, salvator, dives gratis, longanimis, & misericordie largi-

Mέγας εἶ κίεμι παντοκράτωρ, & μεγάλη ἡ ἰσχίος σου κ. τῆς σωσιώσως σου ἐκ ἐστὶν ἀειθμός· κτίσας, σωτήρ, πλῶσιε ἐν χάρεσι· μικροδου-
με

με καὶ ἑλπίου χαρηγέ, ὁ μὴ ἀφιστῶν τῆς σὸν ἁ-
 κρισματῶν τῶν σωτηριῶν· φέσει γὰρ ἀγαθὸς
 ὑπάρχεις· φεῖδῃ δὲ ἀμαρτωσύνων, εἰς μετανοίαν
 προσκαλούμενος· οἰκτίρμων γὰρ σου ἡ τοῦτέτη-
 σις· πὸς γὰρ ἂν· ἐπέστημι ἐπιγεομῶν ἀ-
 πασιούμενοι κείων, ὅσοτε μακροθυμοῦμενοι,
 μάλισ ἀνανδρομῶ τῆς ἀδοξείας, σου τὸ κρά-
 τος ἐπὶ γαλιλαίαν οἱ οὐρανοί, καὶ γῆ κραδανο-
 μῶν, τῶν ἀσφαλείαν ἐπ' ἕδρας κρεμασμένη·
 θάλασσα κυμαινομένη καὶ μετὰ βόσκουσα ζώων
 ἀγέλω, πεπῆθηται ἄμμου, τῶν σὺν βάλισσιν
 πεφραυῖα· καὶ πάντας ἀναγκάζει βεῶν, ὡς ἐ-
 μεγαλιώθη πὶ ἔργασου κλει· πάντα ἐν σο-
 φία ἐποίησας· ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτισίας
 σου· καὶ στρατός ἀγγέλων φλεγόμενος· καὶ πνεύ-
 ματα νοερά λίγουσιν, εἰς ἅγιος τῶ φελμονεί·
 καὶ σιραφίμ ἅγια ἅμα τῶν χειρῶν τῶν εἰξ-
 πτεργίσοι τῶ ἐπὶ κίον ὠδῶν φάλλοντα, ἀ-
 στήτοις φωναῖς βώσιν, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος
 κλειος σαβαωθ πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς
 δόξης σου· καὶ πὶ ἕτερα τῆς τμημάτων πληθῆ,
 ἄγγελοι· ἀρχάγγελοι· θρόνοι· κυριότητες· ἀρ-
 χαι· ἐξουσίαι· δυνάμεις· ἐπιβουῶντα λίγου-
 σιν, ἀλογημένη ἡ δόξα κυρίου ἐκ τοῦ τόπου
 αὐτοῦ· Ἰσραὴλ δὲ ἡ ἐπίγειός σου ἐκκλησία ἡ
 ἐξ ἱδρῶν τῶν κατ' οὐρανὸν δυνάμεσιν ἀμιλλ-
 λωμένη νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ ἐν καρδίᾳ πλήρει καὶ
 ψυχῇ θελοῦσα φαλλεῖ, τὸ ἄρμα τοῦ Θεοῦ
 μυροπλάστον, χιλιάδες ἀθλουούτων, κλειος ἐν
 αὐτοῖς ἐν Σααὶν ἐν τῶ ἁγίῳ· οἶδον οὐρα-
 νὸς τῶν ἐπὶ μηδενὸς αὐτὸν καμαρῶσαντι ὡς λι-
 θοκυβὸν· καὶ γλῶ καὶ ἕδωρ ἑαυτοῖς σῶσαν-
 τι· καὶ αἶρα δόξαίαντι ζωοφόρον· καὶ πῆ-
 τω πῶρ συμπλέξαντα εἰς θάλαπος, καὶ σκό-
 πους παραμυθίαν· ἐκπλήσει χορὸς ἀέρων τὸν
 αἰθερῶσαντι σημαίων, καὶ τὸν ὀνομάσαντα
 δεικνύων· ζῶα τὸν ψυχῶσαντι· δένδρα τὸν
 ἐκφύσαντι· ἀπὲρ ἅπαντι τῶ τῶ λόγῳ γε-
 νόμενα παρὲς τῆς σῆς δυνάμεως τὸ κράτος·
 διὸ καὶ ὀφείλει πᾶς ἄνθρωπος εἶναι αὐτῶν εἰρ-
 νων σου ὄψα· Χεῖρ τῆς ἑπὶ πάντων ἕμων ἀ-
 ναπέμπευ· διὰ σε τῆς ἀπάντων κρατῆ· σὺ γὰρ
 εἶ ὁ χρῆσὸς ἐν ἀεργεσίαις, καὶ φιλοδοξῶ
 ἐν οἰκτιρμοῖς· ὁ μόνος παντοκράτωρ· ἔτε γὰρ
 θέλεις, παρὲς σε τὸ δυνάσαι· τὸ γὰρ σὸν
 αἰώνιον κράτος καὶ φλόγα κατεψύχει· καὶ λιόντας
 φημί· καὶ κῆτη κατεσπᾶνει· Ἐ νοσῶντας ἐγείρει·
 καὶ δυνάμεις μεταξέπει· καὶ στρατὸν ἐξ ἑδρῶν, καὶ
 λαὸν ἀειθυμῶν ἐν τῶ ὑπερφανδοῦσαι κα-
 τισπῶνται· σὺ εἶ ὁ ἐν οὐραῶ· ὁ ἐπὶ γῆς·
 ὁ ἐν θαλάσῃ· ὁ ἐν περατεμῶν ἐπὶ μὴδ-
 νὸς περατούμενος· τῆς γὰρ μεγαλοσύνης σου οὐκ
 εἶσι πέρας· μὴ γὰρ ἡμετέρον εἶ τὸ δεσπᾶν·
 τῶ θεράποντος εἶσι λογιῶν εἰσκόπης· καὶ γινώ-
 σῃ τῆ καρδίᾳ σου, ὅτι κλειος ὁ Θεός σου, Θεός
 ἐν οὐραῶ ἄνω καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω· καὶ
 οὐκ εἶσι ἐπὶ ἄλλῳ αὐτοῦ· οὐδὲ γὰρ εἶσι Θεός
 ἄλλῳ σου μόνου· ἅγιος ἐκ εἶσι πλῶ σου κύ-
 ριος Θεός γνώσει, Θεός ἁγίων· ἅγιος ὑπὲρ
 πάντας ἁγίων· οἱ γὰρ ἡγιασμένοι ὑπὸ τῆς
 χείρας σου εἶσιν· εἰδοξὸς καὶ ὑπερψύχων·

tor, qui ea, quæ a te condita sunt, non
 destituit, sed conservas: natura enim bo-
 nus es, parcis vero peccantibus, eos ad pen-
 nitentiam provocans: ex tuis enim mise-
 rationibus existit admonitio. Quomodo nam-
 que sustineremus, si pœnas celeriter a vo-
 bis expeteres? qui diu multumque a te to-
 leranter expediti, vix ex peccato emergi-
 mus, potentiam tuam enarrant cœli, &
 terra mota, firmitatem habens in nihilo
 pendentem: mare etiam quod fluctibus agi-
 tatum, innumerabilem animalium copia
 pastu alit, atque arena tenetur constri-
 ctum metu voluntatis tuæ, cogit omnes
 ut clament, quam magnificata sunt opera tua.
 Inus, domine, omnia in sapientia fecisti, ple-
 na est terra creatura tua; item exercitus an-
 gelorum ardens, & spiritus intelligentes di-
 cunt phelmoni, id est, certo cuiquam, unius
 sanctus. Sancti quoque seraphim una cum
 cherubinis, qui senis alis præditi sunt,
 canticum victoriæ tibi canentes perpetuis vo-
 cibus clamant, dicentes, Sanctus, sanctus,
 sanctus dominus sabaos, pleni sunt cœli &
 terra gloria tua: atque etiam permulti alii
 ordines archangelorum, thronorum, domi-
 nationum, principatum, potestatum, ac vir-
 tutum clamantes dicunt, benedicta domini
 gloria ex loco suo. Hierusalem vero tua in
 terris, ecclesia ex gentibus collecta, cum
 copiis cœlitum, certans nocte & die, in
 corde pleno, & anima volente canit, cur-
 rans decem millium millia latantium, do-
 minus in eis in Sina, in sancto. Novit cœ-
 lum eum a quo factum est in modum came-
 ræ, instar quadrati lapidis stabile, alioqui
 nihilo nitens, quique terram, & aquam
 inter se colligavit, & ætrem diffudit, ani-
 mantes alentem, cum quo etiam ignem ad
 teporem, & lucem commiscuit. Obstupe-
 facit admiratione chorus stultarum, qui il-
 lum significat, qui ipsas numerat, & illum
 qui ipsas nominat, ostendit, ut item ani-
 mantes eum, a quo animatae sunt, demon-
 strant, & arbores, a quo satæ, & editæ.
 Quæ quidem omnia verbo tuo effecta, vim
 potestatis tuæ declarant. Quare debent omnes
 homines laudes tibi pro cunctis bonis per
 Christum toto pectore tribuere, qui, te au-
 store, facti sunt omnium domini. Tu enim es
 benignus in beneficentiis, & liberalis in com-
 miferationibus, qui solus es omnipotens, ad-
 est enim tibi cum volueris, posse; tuum nam-
 que robur æternum, & flammam refrigerat,
 & leones cohibet, & cetos mitigat, & ægro-
 tantes erigit, & facultates naturæ convertit
 in alias, exercitumque hostium, & populum
 superbe numeratum prostrernit: Tu es in cœ-
 lo, & in terra, & in mari, in terminatis
 nullo termino circumscriptus: magnitudinis
 nostrum est hoc dictum, immo vero famu-
 li tui, qui ait, & cognosces corde tuo,
 dominus Deus tuus, Deus in cœlo sur-
 sum, & in terra deorsum, & non est am-
 plius præter eum, neque enim est Deus
 præter te solum, sanctus non est præter te,
 dominus Deus scientiarum, Deus sancto-
 rum, sanctus supra sanctos omnes, sancti-
 ficati enim sub manu tua sunt: gloriosus,
 supra omnia excelsus, natura insuperabilis,

• ἰσχυρῶ

* Ζῶα ἡ, ἡ
Ἱεροσολίμη

103.

Das. 8.

11a. 6.

Exod. 24.

7al. 67.

Job. 38.

140.

Deut. 4.

cujus judicia investigari non possunt. cuius vita nullius est indigens, duratio neque mutabilis, neque deficiens: operatio sine defatigatione: magnitudo infinita, perennis decor, inhabitatio sine ullius accessu, & appulsu, mansio sine migratione, cognitio sine ullo initio, veritas immutabilis, cuius opus sine intermedio, potentia nullis insidiis exposita, monarchia, id est, principatus unius, sine successore, regnum perpetuum, robur invictum, cuius exercitus valde copiosus. Tu enim es sapientiae pater, idemque institutionis per mediatorum factae auctor, ut causa, providentiae largitor, lator legum, indigentiae expletor, impiorum vindex, B plurimorum remunerator, Christi Deus, & pater, & eorum, qui in eum pii sunt, Dominus: cuius promissio minime fallax, iudicium incorruptum, sententia immutabilis, cui cultus sine intermissione, gratiarum actio perpetua, per quem tibi veneratio digna ab omni natura rationis particeps, ac laudanda debetur.

ἀόρατος τῆ φύσει· ἀνεξέχριστος κτιστῶν· ἢ ἀνενδεδής ἢ ζωῆ· ἀξέριστος ἢ ἀλλοιωτῆς ἢ ὁσμῶν· ἀκράματος ἢ ἐπιρροῆς· ἀπειρηκτῶς ἢ μεγαλειότης· ἀσθενῶς ἢ ἀσθενείας· ἀσπρόστος ἢ κατωκία· ἀμετακίνητος ἢ κατωκλιώσης· ἀνερχῶς ἢ γνώσις· ἀναλλοιώτως ἢ ἀλλοίωμα· ἀμυστήτευον τὸ ἔργον· ἀνεπιβλήτων τὸ κράτος· ἀδιαδοχῶς ἢ μοναρχία· ἀπληθύντος ἢ βασιλείας· ἀνανταγωνιστος ἢ ἰσχύς· πολυαριθμῶς ἢ ἐρατία· σὺ γὰρ εἶ ὁ σοφίας πατήρ· ὁ δημιουργίας τῆς οὐρα· μεσίτης κρίσεως, ὡς αἰτίῳ, ὁ ἀσπρόστος· ὁ νόμων δοτήρ· ὁ ἐσθλαίας πληρωτής· ὁ Ἰσραὴλ ἀσπρόν τιμωρός· ὁ Ἰσραὴλ καίων μισθωτοῦτος· ὁ τῶ Χριστοῦ Θεοῦ πατήρ· ὁ Ἰσραὴλ εἰς αὐτὸν ἐσβεβυντων κυριεύς· ὁ ἀδιάφθοτος ἢ ἐπαγγελία· ἀδακροδοῦτος ἢ κρείστος· ἀμετάπιστος ἢ γνώμη· ἀπαιτός ἢ ἀσέβεια· αἰδιῶς ἢ ἀχαρῆστια· δι' ἑσῶς ἢ ἐπέξιος προσκλήσεως οφείλεται παρὰ πάσης λογικῆς ἢ ἀγίας φύσεως.

Oratio commemorans incarnationem Christi, & variam providentiam de sanctis.

Προσδοχὴ ἱπομνηστικῶσα τῶν ἡμετέρων Χριστοῦ ἐνανθρωπήσει· Ἐ τῶν εἰς τοὺς ἀγίους διάφορον ἀποδοῦσαι.

C A P U T XXXVII.

C K E Φ Α Λ. xv.

Domine omnipotens, tu mundum per Christum fabricatus es, & sabbatum nujus fabricationis memorie dedicasti, quia in eo ab operibus faciendis requiescere fecisti, ad leges tuas meditandas: item festos dies ad capiendam animis nostris laetitiam constituisti, ut in mentem veniret sapientiae a te conditae, quemadmodum nostra causa, quod ortum est ex muliere, in te subsistere fecit: apparuitque in vita, declarans te in baptismo Deum & hominem: & propter nos permixtu tuo passus, & mortuus est, ac postestate tua a mortuis suscitatus. Quare diem festum resurrectionis dominico die celebrantes, in eo latamur, qui vixit quidem mortem, illuminavit vero vitam, & immortalitatem: per ipsum enim gentes tibi adiuncti, ut fierent populus acquisitionis verus Israel, Deo carus, Deumque videns. Tu enim domine etiam patres nostros ex terra Aegypti eduxisti, & fornace ferrea, atque ex luto, & fingendorum laterum labore eripisti; liberasti a manu Pharaonis, & populi eius, ac per mare tanquam itinere terrestri traiecisti, & mores eorum in solitudine omni genere bonorum sustinisti; legem decalogi voce tua pronuntiastis, & manu tua scriptam dedisti; diem sabbati festum agitare iussisti, non ut esset illis occasio otii & vacationis, sed adiumentum pietatis ad cognitionem potentiae tuae, ut prohiberentur mala, tanquam in circo quodam sacro docendi gratia cohibitis, & ut esset exultatio hebdomadis. Hinc una hebdomas, & septem hebdomades, nem mensis septimus, & annus septimus rursus jubileus, id est, annus quinquagesimus ad remissionem, qui ex septena conversione, & reditu anni septimi existit, ut nullam haberent homines occasionem falso exultan-

ΚΥεῖ παντοκράτωρ, κόσμον ἔκτισας διὰ Χριστοῦ· καὶ σάββατον ὤριστας εἰς μνημὲν τούτου· ὅτι ἐν αὐτῷ κητέπαισας ἀπὸ τῆς ἔργων εἰς μελίτην τῆς ὧν νόμων· καὶ ἑορτῆς διετέλω εἰς ἀφορτικῶν τῆς ἡμετέρων ψυχῶν· ὅπως εἰς μνημὲν ἐρχόμεθα τῆς ὑπὸ σου κτισθείσης σοφίας· ὡς δι' ἡμᾶς γέμεσον ὑπέστη τῶν δια γυναικίος· ἐπιφανῆ τῶ βίω ἀναδρανεῖς εαυτῶν ἐν τῷ βαπτίσματι· ὡς Θεὸς ἐστὶ καὶ ἀνθρώπος ὁ φανεῖς· ἔπαθε δι' ἡμᾶς σὴ συγχωρήσει· καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη σὺ κρατεῖ· διὸ καὶ τῶ ἀναστάσιμον ἑορτῶν πανηγυρίζοντες τῆ κυριακῇ, χαίρομεν ἐπὶ τῷ νικῆσαντι μὲν τὸν θανάτου, φώτισαντι δὲ ζῶντι καὶ ἀφθαρσίῳ· δι' αὐτοῦ γὰρ ἀποσημαζον τὰ ἔθνη εαυτῶν εἰς λαὸν κηριούστον τῶν ἀληθινῶν Ἰσραὴλ τῶν θεοφιλῶν τῶν ὠρῶντα Θεὸν· σὺ γὰρ κυεε κηι τῶ πατέρας ἡμῶν ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου· κ' ἐρῆσω ἐκ καμίνου σιδηρᾶς καὶ ἐκ πηλοῦ καὶ πλινθουργίας· ἐλυτῶσω ἐκ χειρὸς Φαραῶ καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν· καὶ διὰ θαλάσσης ὡς διὰ ξηρᾶς αὐτοῖς παρηγάγεις· καὶ ἔβοποφόρησας αὐτοῦς ἐν τῇ ἐρήμῳ παντοίοις ἀγαθῶς· νόμον αὐτοῖς ἔδωκῶς ἢ δεκαλόγων σὴ φωνῇ φητεχθεῖστας· καὶ κηεῖ κατηγραφεῖστας· σαββατίζον ἐκτελεῶ οὐ ἀπορασιν ἀγίας διδοῖς, ἀλλ' ἰσορρομῶν ἀσθεῖας εἰς γνώσιν τῆς σῆς δυναμείας, εἰς κωλύσιν κακῶν ὡς ἐν ἑσθῇ καθεφέξας περὶβῶν διδασκαλίας χάριν, εἰς ἀγαλλῆμα ἑβδομαδῶν· διὰ τούτου ἑβδομαδῆς μία ἢ ἑβδομαδῆς ἑσθῆ· καὶ μὲν ἑβδομῶν· καὶ ἑνναυτῆς ἑβδομῶν· καὶ τούτου ἀντανικαλίλῆστis ἰορηλαίῳ, ὁ εἰσιν ἑτος κητηχῶσα εἰς ἀφῆσιν, ὅπως μνησῆμων ἔχῶσι ἀπόφασσιν οἱ ἄνθρωποι ἀγνοίαν

ἀγνοῦσι σιγήσαι· τίτου χεῖρ τῶν σάββα
 τῶν ἐπιβέλῳ ἀργεῖν· ὅπως μὴδὲ λέγοντι ἐν
 ὄργῃ ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀποδοῦναι θλίψιν ἐν
 τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου· σάββατον γάρ ἐστι κατὰ
 πνεῦσι δημιουργίας· πλεῖστοι κόσμου· νόμον
 ζητοῦσι· αἰτῶν ἐκ Θεοῦ χάριστος, ὅτι ἂν
 ἀνθρώποις ἰδωρῆσθε· ἐν ἀπάντων ἡ κυριακὴ
 ἀπαύχασε αὐτὸ τὸ μιστήριον, τὸ ἀνοσι-
 πτόν, τὸ τομοδέτιον, τὸ ἀναστάσιον αἰτίον,
 τὸν ἀρωπῆτον πύσιν κτίσις, τὸν Θεὸν λό-
 γον, καὶ ἀνθρώπον, τὸν ἐκ Μαρίας ἡμνηθεῖ-
 τε μόνον διχα ἀνδρῶν, τὸν πολιτοδομήσαν ὁ-
 σίως, τὸν γαυρωθεῖτα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου,
 καὶ ἀποθανόντα, καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν ἑπο-
 δεακνῶσα, ὡς κυριακὴ παρακελεύεται, σοὶ δι-
 σποτι τῷ ὑπὲρ πάντων ἄχραστῶν ἀποφεί-
 ρον· αὐτὴ γὰρ ἡ ὑπὸ σοῦ παραχρηθεῖσα χά-
 ρις· ἥτις ὄσα μὲν ἐξ ὧν ἄσασαν ἐργασίας ἐκά-
 λυψε.

Προσέχῃ πειρήσασθαι μνήμῳ ἀνομοίας καὶ ἀπει-
 μῶσιν ἀργεῖσθαι ὁσφόρον τοῦ ἀποστο-
 τοῦ
 Θεοῦ ὄσα Χεῖρ παραχρηθεῖσθαι
 τοῖς ἁγίοις.

Κ Ε Φ Α Λ λ ρ.

Οὗτος ἐπαγγελίας τὰς διὰ τοῦ ἀποστο-
 τοῦ καὶ ἐλεήσας τὴν Σιών καὶ οὐκ εἰρησας τὴν
 Γερουσίαν τῶν τῶν θρόνον Δαβὶδ τὸ παιδὸς σου ἀνέψω-
 σαι ἐν μίσῳ αὐτῆς τῇ ἡμέρᾳ τῆς Χεῖρ τὸ ἐκ σπέρμα-
 τος αὐτοῦ κατασάρκα ἡμνηθεῖσθαι ἐκ μήνης παρθένου
 αὐτοῦ καὶ μὴ δίσποτα ὁ Θεός, ἀποδέξασθαι τὰς ὄσα χει-
 λέων δειψέας τὸ λαὸν σου τὸ ἐξ Ἰσραὴλ τοῦ ἐπικαλεσθέντος
 ἐν αἰληθείᾳ, καὶ ὁσὸς ἀποστέλλω τὸ δῶρα τοῦ δικαίου
 ἐν τοῖς ἡμετέροις αἰῶσι· Ἀβελ ἐν σφῶντι τῷ θυσιᾶν
 ἐπιπέσει καὶ ἀποστέλλω· Νῶε ἕξ ἡμετέροις τῆς κιβωτοῦ·
 Ἀβραὰμ μὲν τὸ ἐξ Ἰσραὴλ ἐκ γῆ· Χαλδαίων· Ἰσαὰκ
 ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ὄρα· Ἰακώβ ἐν Βηθλέεμ· Μω-
 σίως ἐν τῇ ἐρήμῳ· Ἀαρὼν ἀνὰ μεσσην τοῦ ζώοντος καὶ
 τοῦ πεθόντος· Ἰησοῦ τὸ Ναυῆ ἐν Γαλιλαίᾳ· Ἰε-
 ρομὸν ἐπὶ τῆς πέτρας καὶ τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας·
 Μανωὴ καὶ τῆς αὐτῆς γυναικὸς ἐν τῷ πεδίῳ· Σαμψὼν
 ἐν τῷ διψῆ ἀπὸ τῆς πλημμυρίας· Γεδεὼν ἐν τῷ πε-
 λιμῳ ἀπὸ τῆς ἀκεῖται ἐπαγγελίας· Βαρακ καὶ Δεβόρα
 ἐπὶ τῷ Σισάρᾳ· Σαμῶν ἐν Μαασσῆ· Δαβὶδ ἐν
 ἄλλῳ ὄρα τῆς Ἰερουσαλῆμ· Σολομῶν ἐν Ἰερουσαλῆμ καὶ
 ἐν Ἰερουσαλῆμ· Ἡλίας ἐν τῷ ὄρει τῷ Καρμελίῳ· Ἐ-
 λισαῖος ἐπὶ τῆς ἀπικνήσεως πηγῆς· Ἰωσαφάτ ἐν πελί-
 μῳ· Ἐζεκίας ἐν ἀρρώστῳ καὶ ἐπὶ τῷ Σεναχηρείμ· Μα-
 νασῆ, ἐν τῇ Χαλδαίων μὲν τῷ πλημμυρίῳ· Ἰω-
 σία ἐν τῷ Φασῆ· Ἐσδρά ἐν τῇ ἐπανόσῳ· Δανιὴλ ἐν
 τῷ λακκῷ τοῦ λέοντων· Ἰωνᾶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῶν κήτες·
 Ἰησοῦ τῶν παιδῶν ἐν τῇ καμίνῳ τῆς πυρὸς· Ἄννης ἐν τῇ
 σκληρῇ σφῶντι τῆς κιβωτοῦ· Νεμίας ἐπὶ τῇ ἀνεγέρσει
 τοῦ τεχνῶν ἐν τῷ Ζοροβαβελ· Ματθαῖος καὶ Ἰησοῦ οὐρανῶν
 αὐτῆ ἐν τῷ ἱεροῦ· Ἰαβὴλ, ἐν ἀλογοχίᾳ καὶ μὴ ἐν
 ἀποδέξασθαι τὰς τὸ λαὸν σου ἀποστέλλω μὲν ἐπιγνώσεως
 ἐοὶ ὄσα Χεῖρ ἀποσπορευόμενος ἐν τῷ πνεύματι

Ad ignorantiam, hac de causa omni sabbato
 ferri iussit, ut scilicet nemo ne verbum
 quidem irate ex ore suo in die sabbati vel
 let emittere: sabbatum enim est requies a
 fabricatione mundi: perfectio universi, le-
 gum inquisitio, laus grati animi pro bene-
 factis in homines collatis Deo adhibita.
 Dominicus vero dies his omnibus praeftan-
 tior, ut qui representet ipsum mediatore-
 rem, providentem, legislatorem, aucto-
 rem resurrectionis, primogenitum omnis
 creaturae, Deum verbum, eundemque ho-
 miacem ex Maria natum solum, sine con-
 iunctione viri, sancte in vita versatum,
 cruci affixum sub Pontio Pilato, & mor-
 tuum: atque a mortuis suscitatum. Hic,
 inquam, dies dominicus tibi, domine, eucha-
 ristiā pro universis offerre hortatur, & ju-
 bet: Hac est enim gratia, quam tu prae-
 bisti, quae tua magnitudine omne beneficium
 operuit.

Oratio continens memoriam providentia, &
 enumerationem beneficiorum, quae
 Des providentia per Christum
 sanctis collata
 sunt.

CAPUT XXXVIII.

Qui promissa per prophetas facta pro-
 stitisti: & Sion miseratus es, Hie-
 rusalem miseratus extollendo in medio Eju-
 thronum David pueri tui, nato Christo
 ex semine David ex sola virgine: tu, in-
 quam, domine Deus nunc etiam accipe
 preces laborum populi tui ex gentibus,
 quae te in veritate invocant, sicut accepisti
 munera iustorum eorum temporibus:
 in primis sacrificium Abel respexisti, &
 Noe sacrificium ex arca egressi probasti,
 item Abrahæ post egressum ex terra Chal-
 dzorum, Isaac in puteo iuramenti, Ja-
 cob in Bethleem, Moysis in solitudine,
 Aaron inter viventes, & mortuos, Jesu
 Nave in Galgalis, Gedeonis in petra, &
 velleribus ante peccatum commissum, Ma-
 noes, & uxoris ejus in agro, Samsonis
 in siti ante delictum, Jephthis in bello
 ante promissionem illam inconsultam, Ba-
 rac, & Deborah in Sifara, Samuelis in
 Maspha, David in area Ornae Jebutzi,
 Salomonis in Gabao, & Hierusalem,
 Eliaz in monte Carmelo, Elisai in fonte
 sterili, Josaphat in bello, Ezechiae in agri-
 tudine, & in Senacherim, Manassis in
 terra Chaldæorum post peccatum, Josiae
 in Sappha, Eisdæ in ritu, Danielis in
 lacu leonum, Jonæ in ventre ceti, trium
 puerorum in fornace ignis, Annæ in ta-
 bernaculo coram arca, Neemix, & Zo-
 robabelis in ædificatione murorum, Matha-
 thix, & filiorum ejus in zelo tuo, Jael in
 benedictionibus: & nunc accipe preces popu-
 li tui tibi in spiritu per Christum nobis
 agnitionem adhibitas

Oratio gratiarum actionis pro auxilio sanctis allato.

Προσέχη ἀντιλήψεως δικαίων.

CAPUT XXXIX.

ΚΕΦΑΛΑ. λθ'.

AGimus tibi gratias, domine, omnipotens, quod nunquam misericordias tuas, tuasque miserationes adhibere nobis destitisti, immo per singulas aetates servas, eripis, auxilium fers, protegis. Auxilio enim fuisti temporibus Enos, & Enoch, temporibus Moylis, & Jesu, temporibus Judicum, temporibus Samuelis, & Eliae ac prophetarum, temporibus David, & regum, temporibus Esther, & Mardochei, temporibus Judith, temporibus Judae Machabaei, & fratrum ejus, atque etiam temporibus nostris opem nobis tulisti per magnum pontificem Jesum Christum filium tuum: ex gladio enim eripuit, & abscondo a fame servavit, ex morbo sanavit, a lingua mala defendit: Gratias tibi decem quoque distinctam, & pressam ad confessionem dedisti: linguam aptam plectri similem tanquam instrumentum subiecisti, fecisti nobis gustatum commodum, tactum accommodatum, visum ad spectandum, auditum ad percipiendum vocem, odoratum ad sentiendum alitatus, manus ad opus, pedes ad ambulandum. Atque haec omnia ex gutta exigua in utero formas, & postquam formata sunt, animam immortalem donas, & in lucem edis, animal rationis particeps, hominem dico, legibus instituis, officii justitiae illustrasti, & dissolutionem inducens ad breve tempus, retributionem promissisti. Quae igitur vita, aut quae saeculo, aut diuturnitas hominibus ad agendas gratias sufficeret. Equidem si pro dignitate non possumus, at pro viribus hoc agere sanctum est: Siquidem ab impietate multitudinem deorum colentium liberasti, a secta Judaeorum, qui Christum intersecerunt, eripuisi, ab errore ignorantiae expediti, Christum utpote hominem, Deum unigenitum, ad homines misisti: a te factum est, ut paracletus in nobis habitaret: Angelos nobis praefecisti, diabolum dedecore affecisti. Qui non eramus, ut effemus fecisti, factos conservas, vitam nobis committis: cibum suppeditas: penitentiam promissisti. Pro omnibus gloria tibi, & veneratione per Christum nunc, & semper, & in saecula, Amen. Haec, fratres, meditamini: & sit dominus vobiscum in terra, & in regno patris eius, qui cum milit, & nos per eundem ex servitute corruptionis in libertatem gloriae eripuit, ac vitam promisit his, qui in Deum universi per eum crediderunt. Quem eodem modo igitur vivendum sit his, qui Christum fecerunt, & quas gratiarum actiones Deo per Christum agere oportet, dictum est hactenus. Aequum vero est, ut nec eos, qui non sunt baptizati, praetermittamus, quoniam eos quoque adjuvemus.

EΥχαριστήσω σοι περὶ πάντων δέσποτα παντοκράτωρ, ὅτι ἐκ ἐγκατέλιπες τὴν ἐλπίσ σου καὶ τὸς οἰκτιρῆσαι σὺ ἀφ' ἡμῶν· ἀλλὰ καὶ ἐκάλεσω γυνεὴν καὶ γυνεὴν σώσεις· ῥῆν' ἀντιλαμβάνη· σκεπέσεις· ἀντελάβου γὰρ ἐν ἡμέραις Ἐνώως, καὶ Ἐνώχ, ἐν ἡμέραις Μωσῆ, καὶ Ἰησοῦ· ἐν ἡμέραις Ἰσὺ κεσῆ· ἐν ἡμέραις Σαμουὴλ, καὶ Ἡλίου, καὶ Ἰσὺ προφητῆ· ἐν ἡμέραις Δαβὶδ, καὶ Ἰσὺ βασιλέων· ἐν ἡμέραις Εὐδῆρ καὶ Μαρδοχαίου· ἐν ἡμέραις Ἰουδαίου· ἐν ἡμέραις Ἰουδα Μακκαβαίου καὶ Ἰσὺ ἀδελφῶν αὐτοῦ· καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἀντελάβου ἡμῶν ὁσὰ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ παιδὸς σου· καὶ ἀπὸ μαχαίρας γὰρ ἔρρισατο, καὶ ἐκ λιμῆ ἔκλειτο ὁσὰ θρέψας· ἐκ νόσου ἴασατο· ἐκ γλώσσης πομπῆς ἐσκέπασε· περὶ πάντων σοὶ ὁσὰ Χριστῷ εὐχαριστήσω· ὁ καὶ φωνῶν σαρδρον εἰς ἐξομολόγησιν δωρησάμενος· καὶ γλώσσαν ἐκρημῶσιν δίκην πληρῆν ὡς ὄργανον ἰσοθῆς· καὶ ζῆσιν πνοσφορον· καὶ ἀφῶν κατὰλληλον· καὶ ὄρασιν θῆας· καὶ ἀκούω φωνῆς· καὶ ὄσρησιν ἀτιῶν· καὶ χεῖρας εἰς ἔργον· καὶ πόδας πρὸς ὁδοποιεῖν· καὶ πῶτα πάντα ἐκ μικρῆς σαργῶνος ὁσὰ πλάττεις ἐν μήτρᾳ· καὶ ψυχῶν ἀθάνατον μὴ τῶ μορῶσιν χεῖρῃ· καὶ ἀπὸ γένε εἰς φῶς· τὸ λογικὸν ζῶσι τὸν ἀνθρώπου νόμος ἐκταδέσας· δικαιοματιν ἐφαιδρῶσας· πρὸς ὁλογοῖ ἐπαγοῖν διαλυσι, τῶ αἰάσασιν ἐπηγγελῶ· ποῖος τειγαρῶν αὐτῆρῆς βίος; αἰῶνων δὲ μήκος πότον ὁσὰ κῆσει ἀνθρώποις πρὸς εὐχαριστίαν; ἢ τὸ μὴ πρὸς ἀξίαν ἀδιώσων, τὸ δὲ κατὰ δικαιοῖν δικαιοῖ· ἔρρισα γὰρ ἀσεβείας πολυθῆων, καὶ χεῖροκῆτων αἰρέσεως ἔκλειω· πῆπληκῆρῆς ἀγνοίας ἠλθῆρῶσας· τὸν Χριστὸν ἀπέσειλας εἰς ἀνθρώπου ὡς ἀνθρώπου, Θεὸν ὄντι μορογγῆ· τὸν παρακλητὸν σῶσισας ἡμῶν· ἀγγέλοσ ἐπέσεισας· τὸν διαβολὸν ἤκῆσας· οἰκόντις ἐποίησας· ἡρωῖκῆς φυλάσσει· ζῶν ἐπιμέθεισ· χρογγῆς ἔοφῶν· μετῆνοῖαν ἐπηγγελῶ· ἔπερ ἀπαντῶν σοὶ ἢ ὁσὰ καὶ τὸ σῆσας ὁσὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἵδν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τῆς αἰῶνας ἀμῶν· τῶτα μελιτῆτε ἀδελφοί· καὶ εἴη ὁ κύριος μεθ' ἡμῶν ἐπὶ γῆς καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατῆρὸς αὐτοῦ, τῶ καὶ αὐτὸν ἀποσείλαντος, καὶ ἡμῶν δὲ αὐτοῦ ἐλθῆρῶσαντος ἐκ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τῶν ἐλθῆρῶσαντος ἐκ τῆς δόξης· καὶ ζῶν ἐπαγγελῆσασιν τοῖς δὲ αὐτοῦ πισθῆσασιν εἰς τὸν Ἰσὺ ὄλον Θεόν· ὁπῶσ μὲν ὄν ἐσῆρῶσιν ζῶν οἱ κατὰ Χριστὸν μεμῆσασιν, καὶ εἰσας εὐχαριστίας ἀναπέμπειν τῶ Θεῷ ὁσὰ Χριστῷ ἐρητιν ὁσὰ Ἰσὺ προλαβοῖτων· δικαιοῖ δὲ, μὴ δὲ τῶς ἀμῆνῆς κατὰλιπεῖν ἀβοκθῆσας.

Ὅπως χρὴ τὸς κατηχημένους ἐκτελεῖσθαι.

Quomodo oporteat catechizare catechizandos.

Κ Ε Φ Α Λ. μ.

C A P U T X L.

Ο Μίλλον τὸν κατηχεῖσθαι τὸν λόγον τῆς δόξης, παιδιδέσθω ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος πλὴν περὶ τῆς ἀληθείας γινώσκον· πλὴν περὶ τοῦ μυστηρίου ἐπιγνώσκον· πλὴν περὶ τῆς ἀγίας πνεύματος πληροφροῦσαν· μανθανέτω δημιουργίας διαφορὰ τῆς· ἀνομοίας ἐφ' ἑαυτὸν· τομῆς διαφόρου δικαιοσύνης παιδιδέσθω διατί κόσμος γέγονε· καὶ δὲ ὁ κοσμοπολίτης ὁ ἄνθρωπος κατέστη· ἐπιγινώσκον πλὴν ἐπιτὸ φύσιν, εἴα τις ὑπάρχει· παιδιδέσθω ὅπως ὁ Θεὸς τὸς ποιητὴς ἐκλάσσει ὕδατι καὶ πνεύ· τὸς ἀγίους ἐδόξασε καθ' ἑκάστου ἡμεῶν· λέγει δὲ τὸν Σηθ· τὸν Ἐνώ· τὸν Ἐνώ· τὸν Νώ· τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸς ἐκγονοὺς αὐτῶ· τὸν Μελχισεδέκ· καὶ τὸν Γαβ· καὶ τὸν Μωυσία· Ἰησοῦν τε, καὶ Καλεβ· καὶ Φινεὲς τὸν ἱερέα· καὶ τὸς καθ' ἑκάστου ἡμεῶν ὁστίς· ὅπως πᾶσι ἀνομιῶν ἐκ ἀπειθήσει ὁ Θεὸς τὸ ἄνθρωπον ἡμῶν· ἀλλὰ ἀπὸ πλάτης καὶ ματαιότητος εἰς ἐπιγνώσκον ἀληθείας ἐκάλει κατὰ διαφορὰς καιρῶν, ἀπὸ τῆς ἀδικίας καὶ ἀσεβείας εἰς ἐλπίδα καὶ δόξασαν ἐπαύξων· ἀπὸ ἀδικίας εἰς δικαιοσύνην· ἀπὸ θανάτου αἰωνίου εἰς ζωὴν αἰδίου· τυπικὴ καὶ τὰ τέτοις ἀκόλυθα μανθανέτω ἐν τῇ κατηχήσει ὁ προσων· προσκωλύτω δὲ ὁ χειροθετῶν αὐτῶ τὸν Θεὸν τὸν ἴψ' ὅλων διασπότην, διαχειρῶν ὑπὲρ τῆς φιλίας· ὅτι κατεπεμψε τὸν υἱὸν αὐτῶ τὸν μυστηρίου Χριστόν· ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἑκατέρωθεν τῆς ἀνομίας· καὶ ἵνα ἀφ' ἑαυτῆς ἀσεβείας καὶ τῆς ἀμαρτίας· καὶ καθάρσιν ἀπὸ παντὸς μολυσματὸς σαρκὸς καὶ πνεύματος· ἀγίασθαι δὲ τὸν ἄνθρωπον κατὰ δόξαν τῆς χρηστότητος αὐτῶ· σωτηρίῃ δὲ τὸ θελημα αὐτῶ· καὶ φωτισθῆ τῆς οφθαλμοῦ τῆς καρδίας αὐτῶ εἰς κατανόησιν ἴψ' θαυμασίων αὐτῶ· γνωρίσθαι αὐτῶ τὴν κριτικὴν τῆς δικαιοσύνης· ὅπως ἀμύση πᾶσαν ὁδὸν ἀδικίας· πορεύσθαι δὲ πλὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας εἰς τὴν κατηχούμενον αὐτῶ· τὸ λαβεῖν τῆς παλαγγισίας εἰς υἱοθεσίαν πλὴν ἐν Χριστῶ· ἵνα σύμφυτος ἡμεῶν τῆ ὁμοιότητι τῶ θανάτου τῶ Χριστῶ ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἐνδοξου κοίτης, νεκρωθῆ μὲν τῇ ἀμαρτίᾳ, ζῆσθαι δὲ τῶ Θεῷ κατὰ τὴν ἑαυτῶν καὶ λόγον καὶ ἀρχὴν· καὶ ἐν τῶ βιβλίῳ ἴψ' ζωῆν σωσθεῖσθαι· καὶ μὲν πλὴν διαχειρίσθαι πᾶσι παιδιδέσθαι αὐτῶ τὰ περὶ τῆς τῶ κυρίου θανάτου· πᾶσι περὶ τῶ πάθος αὐτῶ καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, καὶ ἀναλήψης.

Igitur qui inuitis atque elementis Christianae religionis imbuendus est, doceatur ante baptismum, ut noscat Deum ingentium, agnoscat filium unigenitum, habeat certum plene de Spiritu sancto. Discat ordinem diversae creationis, discat seriem providentiae, diversae legis tribunalia: erudiatur cur mundus factus, quare civis mundi, qui est homo, constitutus est, agnoscat naturam suam qualis sit, doceatur quemadmodum aqua, & igne scelestos punierit, sanctos vero per singulas aetates honore & gloria affecerit, Seth dico, Enos, Enoch, Noe, Abraham, & posteros ejus, tum Melchisedec, Job, Moysem, Jesum, & Caleb, Phineem illum zelotem, ac sacerdotes, & uniuscujusque saeculi sanctos: deinde quemadmodum providentia Dei factum sit, ut genus hominum non repulerit, sed potius ab errore & vanitate ad agnoscendam veritatem diversis temporibus revocarit traducens a servitute, & impietate ad libertatem, & pietatem, ab injustitia ad justitiam, a morte ad vitam immortalem. Haec & alia consequentia discat in catechesi, qui accedit. Qui vero manus admovet catechumeno, adhibeat Deo venerationem, gratias agens omnium rerum domino pro creatura ejus, quod miserit filium suum unigenitum Christum, ut salvet hominem delectis iniquitatibus, & remittat impietates, ac peccata, & mundet ab omni inquinamento carnis, & spiritus, sanctificetque hominem secundum beneplacitum bonitatis suae, doceatque voluntatem suam, & illuminet oculos cordis ejus ad intelligenda admirabilia ejus, patefaciatque judicia justitiae, ut omnem viam iniquitatis odio habeat, ambulet vero viam veritatis, ut lavacro regenerationis in adoptionem, quae in Christo fit, dignus habeatur, ut complanatus similitudini mortis ejus in spe gloriae societatis, mortificetur quidem peccato, vivat autem Deo mente, sermone, & actione, & in libro viventium adnumeretur. Post hanc actionem gratiarum doceat catechumenum de incarnatione domini, de passione ejus, de resurrectione ex mortuis, & de assumptione.

Διατάξεις ὅπως χρὴ τὸς κατηχημένους ἐν ἴψ' ἱερῶν ἐν τῇ μυστικῇ διδασκαλίᾳ, καὶ τῶν ἀδιδασκείσθαι αὐτοῖς.

Constitutio, quomodo debent catechumens in ipso tempore baptismi benedici, & quae sint docendi.

Κ Ε Φ Α Λ. μ.

C A P U T X L I.

Κ Αὶ ὅταν ἡ ἀπὸ αὐτῶ λοιπὸν τὸ βαπτισθῆναι ὁ κατηχηθεὶς, μανθανέτω πᾶσι περὶ τῆς ἀποστασίας τῆς διαβολῆς· καὶ τὰ περὶ τῆς σωτηρίας τῶ Χριστοῦ· δεῖ γὰρ αὐτῶ σωθῆναι μὲν ἀποχέσθαι ἴψ' ἐναντίων, καὶ τότε εἰς τῶν ἡμεῶν μυστηρίων, ἀποκαθάρσιν ἑαυτῶ πλὴν καρδίας πάσης κακοφροσύνης, σπιλάτης καὶ μετιδος· καὶ τότε ἴψ' ἀγίων μεταλαβείν· ὡς γὰρ γεωργὸς ἀριστὸς ἐκκαθαίρει πλὴν ἀρσενον ἑαυτοῦ ἴψ' ὑπερφυσίων ἐν αὐτῇ ἀκαθάρτων, καὶ τότε σπείρει

CUM fuerit demum in ipso tempore baptismi & qui catechizatus est, discat quae de * renunciano diabolo, & ascribendo se Christo. Oportet enim primum qui dem abstinere a contrariis, deinde vero ad mysteria ingredi: prius, inquam, cor suum repurgare ejecta omni malevolentia, macula, & ruga, & postea participem fieri sacramentorum: ut enim optimus agricola prius aruum repurgat, vultis spinis supra natis, & deinde

a Tertull. c. 1 de Cor. milit. 115. Basilio cap. 27. spiritu sancto

deinde triticum ferit; ad hunc modum oportet prius vos omnem impietatem ab eis extrahere, & postea pietatem in eisdem seminare, ac baptismum tribuere: Sic enim dominus nos admonet, cum dixit, *Docete omnes gentes*, deinde subiungit, *baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: ergo qui baptizatur cum renunciat, recitet hæc:

De renunciatione in diabolum, & de ascriptione ad Christum.

CAPUT XLII.

a Tert. Pauli
lib. II. supra
citati.

Renuncio Satanz, & operibus eius, & pompis eius, & cultui eius, & angelis eius, & iuuentis eius, & omnibus que sub eo sunt: post renunciationem vero, cum ascribitur Christo, dicat: Acribor, & credo & baptizor in unum ingenitum, solum verum Deum omnipotentem, patrem Christi, conditorem, & opificem omnium, ex quo omnia, & in domum Iesum Christum unigenitum eius filium, primogenitum omnis creature, & ante secula volente patre genitum, non factum, per quem omnia facta sunt in caelis, & in terra, que cernuntur, & que cerni non possunt. Qui ultimis diebus descendit e caelis, & carnem sumpsit ex sancta virgine Maria, tandem in mundo vixit secundum leges Dei, & patris sui: crucifixus est sub Pontio Pilato, & natus pro nobis, & post passionem tertio die pro nobis a mortuis suscitatus, & ascendit in caelos, & sedet ad dexteram patris, & iterum venturus est in consummatione seculi cum gloria ad iudicandos vivos, & mortuos: cuius regni non erit finis. Baptizor etiam in Spiritum sanctum, id est, paracletum, qui operatus est in omnibus a seculo condito, postea vero missus est apostolis secundum promissionem servatoris nostri, & domini Iesu Christi, & post apostolos, omnibus qui credunt in sancta & catholica ecclesia in carnis resurrectionem, & in remissionem peccatorum, & in regnum caelorum, & in vitam futuri seculi. Post hanc professionem venit ordine ad unctionem olei.

De unctione olei missi gratiarum actio

CAPUT XLIII.

a S. Pauli
lib. II. supra
citati.

Benedicitur autem hoc ab episcopo in remissionem peccatorum, ac preparationem baptismi. Sic enim invocat ingenitum Deum patrem Iesu Christi regem omnis nature corporeæ, & spiritualis, ut sanctificet oleum nomine domini Iesu, tribuatque gratiam spiritualem, ut vim efficientem, & remissionem peccatorum, ac preparationem confessionis baptismi, ut is, qui ungitur, remissa omni impietate, dignus baptismo secundum unigeniti præceptum ethiciatur

Απὸ τὸν ἔτω δὲ κ' ἡμᾶς ἄποτρον πᾶσαν ἀσέβειαν ἐξελόντας ἀπ' αὐτῶν, τότε τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν ἐγκυκαταβαλλέσθαι: καὶ τὸ βαπτίσματος ἀξιώσθαι: καὶ γὰρ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ὅπως ἡμῖν παρήνευσεν εἰπὼν, μαθητεύσατε ἄποτρον πάντα τὰ ἔθνη: καὶ τότε ἐπιγαγε, τὸ, καὶ βαπτίσατε αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος: ἀπαγγελλέτω ἂν ὁ βαπτίζόμενος ἐν τῇ ἀποστασίᾳ.

Αποτρογή πρὸς τὸν διαβόλου καὶ συντρογή πρὸς τὸν Χριστὸν τῷ Θεῷ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ.

Αποστασθαι τῷ διαβόλῳ καὶ ταῖς ἐργαῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς πομπαῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς λαθραῖαις αὐτοῦ καὶ ταῖς ἀγγελοῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς ἐφορέσειν αὐτοῦ καὶ πάσαις ταῖς ὑπ' αὐτὸν: καὶ μετὰ τὴν ἀποτροπὴν συντροπὴν ὀμνέσθαι λέγειν, ὅτι καὶ συντροπασθαι τῷ Χριστῷ καὶ πισθεῖν καὶ βαπτίζομαι ἐν ὁμῶν ἀγνῆτον μόνον ἀληθινὸν Θεὸν πατέρα πάντα τὸν πατέρα τῷ Χριστῷ καὶ τῷ υἱῷ καὶ θεομνηστῶν Ἰησοῦ πάντων ὅξ' ἔτι πάντα: καὶ εἰς τὸν κερὸν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱόν, τὸν ἀσφατότοκον πάσης κτίσεως, τὸν πρὸ αἰῶνων ὄντα καὶ τὸν πατὸς γεννηθέντα καὶ κτερόντα δι' ἑαυτὸν ἐγένετο τὸ ἐν ἡμῶν καὶ ἐπὶ γῆς, ὁρατὸν τε καὶ ἀόρατον: τὸν ἐπ' ἡμερῶν ἡμερῶν κατελθόντα ἐκ ἡρανῶν καὶ σαρκὰ ἀναλαβόντα καὶ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας γεννηθέντα καὶ πολιθεσάμενον ἡμῶν κατὰ τὸ νόμον τοῦ Θεοῦ καὶ πατὸς αὐτοῦ: ἔσωρευθέντα ἐπὶ Πόντιου Πιλάτου ἀποθανόντα ἐπὶ ἡμῶν καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν μετὰ τὸ κτεῖναι τῇ τρίτῃ ἡμέρῃ καὶ ἀναλθόντα εἰς τοὺς ἡρανῶν καὶ κτερόντα ἐν δεξιᾷ τοῦ πατὸς καὶ παλὸν ἐρχομένον ἐπὶ συντροπῆς τῶν αἰδῶν μετὰ δόξης κρινὰ ζώντας καὶ νεκρῶν, ἡ τῆς βασιλείας αἰῶναι πέλος: βαπτίζομαι καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τυπτεῖ τὸν παρακλήτου, τὸ ἐσπερῶσαν ἐν πάσιν τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἀγίοις, ὑπερον δὲ ἀποσταλῶν καὶ ταῖς ἀποστολοῖς: παρα τὸ πατὸς κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ σωτήρος ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ μετὰ τὸ ἀποσταλῶν δὲ πάσαις ταῖς πισθεύουσιν ἐν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ εἰς σαρκὸς ἀνάστασιν καὶ εἰς ἀρεσὴν ἀμαρτιῶν: ἔως βασιλείαν ἡρανῶν καὶ εἰς ζωὴν τῶν μελλόντων αἰῶνων: καὶ μετὰ τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην κατ' ἀκολουθίαν ἐρχεται καὶ εἰς τὴν τῶν ἡλαιν χριστῶν.

Περὶ χρισματος τῷ μυστικῷ ἔλαιῳ ἀχαιοῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ.

Ετλογῆται δὲ τῷτο παρὰ τῷ ἀρχιερεῖς εἰς ἀρεσὴν ἀμαρτιῶν καὶ ἀποκατασκέδῃ τῷ βαπτίσματος: ἐπικαλεῖται γὰρ ἔτω τὸν ἀγνῆτον Θεὸν τὸν πατέρα τῷ Χριστῷ τὸν βασιλέα πάσης αἰδῆτης καὶ ὁπῆς φύσεως, ἵνα ἀγιάσῃ τὸ ἔλαιον τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ: ἔδωσῃ χάριν πνευματικὴν καὶ δυναμὴν ἐσπερητικὴν ἀρεσὴν τε ἀμαρτιῶν καὶ ἀποκατασκέδῃ ὁμολογίας βαπτίσματος, ὡς τὸν χειρομῶνον ἀπολυθέντα πάσης ἀσέβειας, ἀγίον ἡμεῶν τῆς μνηστῶς κατ' ἐστολῆ τῷ μονογενῆ.

Περὶ

527

a Supra II. bnd II. c. 27. a. Ter. 11.

est, erectus est, ipse igitur commortuus Christo, & confiscatus sua, precetur vero versus orientem, nam & hoc scriptum est in secundo libro Paralipomenon, quod templo domini a rege Salomone confecto ac consummato, in ipsa dedicatione sacerdotes, & Levitæ ac cantores steterunt ad orientem cum cymbalis, & psalteris laudantes, & confidentes ac dicentes: Laudate dominum, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

Oratio recenter baptizatorum.

CAPUT XLVI.

Preceatur vero hæc post priorem precationem dicens: Deus omnipotens pater Christi tui, unigeniti filii tui, da mihi corpus non inquinatum, cor mundum, mentem vigilantem, cognitionem non errantem, adventum Spiritus sancti ad adipiscendam, & tenendam sine ulla dubitatione veritatem per Christum tuum, cum quo tibi gloria in Spiritu sancto in sæcula Amen.

Quosnam apostoli ordinauerunt.

CAPUT XLVII.

Atque hæc etiam de catechumenis constituit æquum esse existimavimus: De episcopi vero, qui a nobis, dum viximus, ordinati sunt, certiores vos facimus, hos esse Jacobum episcopum Hierosolymitanum fratrem domini, & huic post mortem secundum successisse Simeonem Cleophæ filium, & huic rursus tertium Judam Jacobi filium, deinde Zachæum qui antea fuerat publicanus, primum episcopum Cæsareæ Palæstinæ, huic successisse Cornelium & huic rursus tertium episcopum Theophilum, Evodium episcopum Antiochiæ a me Petro ordinatum, cui successit Ignatius a Paulo ordinatus, Annianum Alexandriæ episcopum, quem primum Marcus evangelista ordinavit, huic successisse Abilium a Luca evangelista ordinatum, Linum Claudiæ filium ecclesiæ Romanorum episcopum, primum a Paulo ordinatum; post mortem vero Lini Clementem quem ego Petrus secundum ordinavi: Timotheum Ephesi episcopum a Paulo ordinatum, cui successit Joannes a me Joanne ordinatus, Aristonem primum episcopum Smyrnæ; hujus post mortem successorem fuisse Strateam Loidis filium, cui successit tertius episcopus alter Ariston, Gaium Pergami episcopum, & Demetrium Philadelphiz, quem ego Paulus ordinavi, Lucium episcopum Cenchrentem, Titum Crete, Dionysium Athenientem, Marthonem episcopum Tripolitanum in Phœnicia, Archippum episcopum Laodicentem in Phrygia: Philemonem episcopum Colossensem, Onesimum qui fuit servus Philemonis, episcopum Berœnentem in Macedonia; Crescentem episcopum ecclesiarum Galatiæ; Aquilam, & Nicetam episcopos paræciarum Asiæ, Crispum ecclesiæ Æginesis. Hi sunt quos paræciis domini præfecimus, quorum

b. Hic demum ab Adriano obisse dicitur anno natus 110. multis post Joannem exteroque apostolorum, ipsumque adeo Clementem annis Quinquaginta ergo post ut successiones istas a Petro anno Christi descendit commemorat?

c. Hæc non congruas inquit de Lino ac Cleto post obitum S. Petri supersubstituitur passim dicuntur, ut cetera quæ hoc capite narrantur præteruntam de Timothei successore Joanne de Theophilio Cæsariensis ceterique.

Αἰχειροτόμων ὁρθῶν εἶναι· ἢ αὐτοὺς ἐν συναποθανῶν τῷ Χριστῷ καὶ συνωλεθῶσιν σκήπτω· προσελθῆναι δὲ κατὰ ἀνατολᾶς, καὶ γὰρ καὶ τῆτο γέγραπται ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ παραλειπομένων, ὅτι μὲν τὸ σινωπεθεδλίαι τὴν καὶ τὴν κερὶ ὑπὸ τὸ βασιλείῳ Σολομώντος, ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκαινισμῷ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Ἀδύτι, καὶ οἱ ψαλτῶδοι μὲν κυμβάλων καὶ ψαλτηρίων εἰσῆκεσαν κατὰ ἀνατολᾶς αἰνῶντες καὶ ἑξομολογούμενοι καὶ λέγοντες· αἰνεῖτε τὸν κύριον ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Προσελθὴ τῶ νεπελῶν.

Κ Ε Φ Α Λ. μς.

Προελθῶ δὲ τούτῳ μὲν τὴν ἀποτίραν ἐχρήσασθαι λέγων· ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ πατὴρ τῷ Χριστῷ σου τῷ μονογενῆς υἱῷ σου δός μοι σῶμα ἄσπιλον· καρδίαν καθάραν· νοῦν γρηγορον, γνώσιν ἀπλανῆ· πνεῦμα ἅγιον ἐπιφοίτησον πρὸς κτήσιν καὶ πληροφῶσιν τῆς ἀληθείας διὰ τῷ Χριστῷ σου· δι' ἃ σοι δοξα ἐν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

Τίνας πέμποντες ἐχειροτόνησαν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι.

Κ Ε Φ Α Λ. μς.

Τούτῳ καὶ περὶ τῶν κατηχημένων δικαίον ἡγήσαμεθα διατάξασθαι· περὶ δὲ τῶν ὑφ' ἡμῶν χειροτονηθέντων ἐπισκόπων ἐν τῇ ζωῇ τῇ ἡμετέρῃ γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι εἰσὶν ἔτσι. Γεροσολιμῶν μὲν Γακωβῶ, ὁ τῷ κυρίῳ ἀδελφός· ἢ πλεονεκτήσαντ' ὁ δὲ κερὶ Συμεὼν ὁ τῷ Κλεόπα· μεθ' ὃν τρίτος Γεδας Γακωβῶ· Καισαρείας δὲ τῆς Παλαιστίνης ἀποτόρον μὲν Ζακχαῖ· ὁ ποτὶ πλεονεκτήσαντ' ὁ δὲ Κορνήλιος· καὶ τρίτος Θεόφιλος· Ἀγριοχίης δὲ Εὐόδιος μὲν ὑπ' ἐμῷ Πέτρῳ· Ἰγνατίος δὲ ἐπὶ Παύλῳ· τῆς δὲ Ἀλεξανδριῶν Ἀννιανὸς ἀπὸ Μάρκου τῷ ἀγγελιστῷ χειροτονήσεται· δευτέρος δὲ Ἀββίλλιος ὑπὸ Λικῆ καὶ αὐτοῦ ἀγγελιστῷ τῆς δὲ Ῥωμαίων ἐκκλησίας Λίνος μὲν ὁ Κλαυδίας ἀπὸ Παύλου· Κλήμης δὲ μὲν τὸν Λίνου θάνατον ὑπ' ἐμῷ Πέτρῳ δευτέρος χειροτονήσεται· τῆς δὲ Ἐφέσου Τιμόθεος μὲν ὑπὸ Παύλου, Ἰωάννης δὲ ὑπ' ἐμῷ Ἰωάννῳ· Σμύρνης δὲ Ἀέσιων ἀπὸ Παύλου· μεθ' ὃν Στραταίας ὁ Λαίδος, καὶ τρίτος Ἀέσιων· Περγᾶμος δὲ Γαῖος· καὶ Φιλαδελφείας Δημητρίος ὑπ' ἐμῷ· ὑπὸ δὲ Παύλου Λακίος Κερχρεῶν· καὶ τῆς Κρήτης Τίτος· Διονύσιος δὲ ἐν Ἀθῆναις· τῆς δὲ ἐν Φοινίῃ Τεπάλως Μαρθωνῶν· τῆς δὲ ἐν Φρυγίᾳ Λαοδικείας Ἀρχιππος· Κολοσαίων δὲ Φιλῆμων· Βερόιας δὲ τῆς κατὰ Μακεδονίαν Οὐνήσιμος ὁ Φιλήμωνος· Κρήσης δὲ τῶ κατὰ Γαλατίαν ἐκκλησιῶν, Ἀκύλας δὲ καὶ Νικήτης τῶ κατὰ Ἀσίαν παροικίων· Κεστός δὲ τῆς κατὰ Αἴγυπον ἐκκλησίας ἔτσι οἱ ὑφ' ἡμῶν ἐμπισθεύσιντες τίς ἐν κυρίῳ παροικίας· ὧν τῆς διδασκαλίας μνημονεύοντες πάντοτε παραφυλάσσεθε τὸς ἡμετέρους λόγους, καὶ εἴη ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν καὶ εἰς τοὺς ἀπελθόντας χρόνους, ὡς αὐτοὶ ἐρήσονται ἡμῖν μέλλων ἀναλαμβανέσθαι πρὸς τὸν αἰῶνα τῶ

Στρατία.

2

τῷ Θεῷ καὶ πατέρι· ἰδοὺ γὰρ φησὶν, ἰγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσης τῆς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τῆ αἰῶνος, ἀμήν.

A doctrine semper memores servate sermones nostros, & sit dominus vobiscum nunc, & in infinita sæcula, ut ipse nobis dixit cum esset ad Deum suum, eundemque patrem ascensurus, Ecce ego vobiscum sum usque ad Mat. 28. consummationem sæculi, Amen.

Προσδοχὴ ἑωθινή.

Oratio matutina.

Κ Ε Φ Α Λ. μ η.

C A P U T XLVIII.

Δόξα σοι ὑψίστος Θεῷ· καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη σοι ἀνθρώποις δόξα· αἰνῆμιθί σοι· ὑμνῆμιθί σοι· εὐλογῆμιθί σοι· δοξολογῆμιθί σοι· προσκυνηθῆμιθί σοι· δόξα τῷ μεγάλῳ ἀρχιερέως σοι τῷ ὄντι Θεῷ, ἀγγέλων· σοι· ἀσπίστον μόνον· δόξα τῷ μεγάλῳ σοι δέξαν· κλέμ βασιλεῦ ἰσραήλ· Θεὸς πατήρ πανταγάρ· κλέμ ὁ Θεὸς ὁ πατήρ τῷ Χριστῷ τῷ ἀμώμῳ ἀμώμῳ· ὃς αἶρει τὴν ἀμαρτίαν τῷ κόσμῳ ἀποδέχεται τὴν δέσπον ἡμῶν· ὁ καθήμενος ἐπὶ τῆς Χερουβίμ· ὅτι σὺ μόνος ἅγιος· σὺ μόνος κλέμς Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ Θεῷ πατρὶ· ἡμῶν· δὲ ἡ σὺ φῶς, τῷ βασιλείῳ ἡμῶν· δι' ἡ σοι δόξα, τιμὴ, & εἰς βίαν.

Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, Lau. 1. bonis voluntas, laudamus te, hymnis celebramus te, benedicimus te, glorificamus te, adoramus te per magnū pontificem, te Deum ingenitum unum, inaccessum solum propter magnam gloriam tuam, Domine rex celestis, Deus pater omnipotens, domine Deus pater Christi agni immaculati, qui tollit peccatum mundi, suscipe deprecationem nostram, qui sedes super Cherubim, quoniam tu solus sanctus, tu solus dominus Jesus Christus Dei omnis naturæ creatæ, regis nostri, per quem tibi gloria, honor, & veneratio.

Ἐσπερινός.

Oratio vespertina.

Κ Ε Φ Α Λ. μ ζ.

C A P U T XLIX.

Ἀνεῖτε παῖδες κλέμς· αἰνεῖτε τὸ ὄνομα κλέμς· αἰνῆμιθί σοι· ὑμνῆμιθί σοι· εὐλογῆμιθί σοι· δόξα τῷ μεγάλῳ σοι δέξαν· κλέμ βασιλεῦ ὁ πατήρ τῷ Χριστῷ τῷ ἀμώμῳ ἀμώμῳ, ὃς αἶρει τὴν ἀμαρτίαν τῷ κόσμῳ· σοὶ ἀρέσκει αἶνος· σοὶ ἀρέσκει ὕμνος· σοὶ δόξα ἀρέσκει τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ δόξα τῷ υἱῷ σοι πνεύματι τῷ παναγίῳ εἰς τὰς αἰῶνας Ἰησοῦ ἀμώμῳ, ἀμήν· καὶ ἀπολύεις τὸν δάδον σοι δέσποτα κατὰ τὸ ῥῆμά σοι εἰρήνη· ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ μου τὸ σωτηριεὸν σοι· ὃ ἠτοίμασας κατὰ ἀπόσωπον πάντων Ἰησοῦ λαῶν, φῶς εἰς ἀποκαλύψιν ἔθνῶν, καὶ δόξαν λαῶσι Ἰσραήλ.

Laudate pueri dominum, laudate nomen domini: laudamus te, celebramus te, benedicimus te propter magnam gloriam tuam: domine rex pater Christi agni immaculati, qui tollit peccatum mundi: Te decet laus, te decet hymnus, te decet gloria Deum Patrem per Filium in Spiritu sancto in secula seculorum, Amen. Nunc dimittis servum tuum, Lau. 1. domine, secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium, & gloriam populi tui Israel.

Εὐχὴ ἐπ' ἀείψῳ.

Oratio ad sumendum cibum.

Κ Ε Φ Α Λ. ν.

C A P U T L.

Εὐλογητός εἶ κλέμς ὁ εἶψων με ἐκ νεότητός μου· ὃ δίδως τροφὴν πάση σαρκί· πληροσόν χαρῆς καὶ εὐφροσύνης τῆς καρδίας ἡμῶν· ἵνα πάντες πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχωμεν περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν σοι Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· δι' ἡ σοι δόξα, τιμὴ, καὶ κράτος, εἰς τὰς αἰῶνας, ἀμήν.

Benedictus es, domine, qui pascis me ab adolescentia mea, & das escam omni carni, imple gaudio, & lætitia corda nostra, ut semper omnem sufficientiam habentes abundemus in omne opus bonum in Christo Jesu domino nostro, per quem tibi gloria, honor, & imperium in secula seculorum, Amen.

LIBER OCTAVUS,

A BIBΛION OΓΔOON.

De charismatibus, & ordinationibus, & canonibus Ecclesiasticis.

Περί χαρισμάτων, καὶ χειροτονιῶν, καὶ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν.

Quare, & propter quosnam fiant miracula.

Τίνων χάριν ἐπιτελοῦνται αἱ ἱερῶν σημεῖων δυνάμεις.

CAPUT I.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

CUM Deus, & salvator noster Jesus Christus magnum pietatis mysterium nobis tradat, & Judæos, ac Gentiles ad agnoscendum unum, & solum verum Deum patrem suum invitet, sicut ipse in quodam loco ait, cum agit gratias pro salute eorum, qui crederant, *Manifestavi nomen tuum hominibus, opus, quod dedisti mihi, perfeci*; item cum dicat patri de nobis, *Pater sancte, etsi mundus te non novit, ego tamen novi te, & hi novērunt te*, merito tanquam nobis consummatis, de charismatibus, quæ ipse per Spiritum sanctum tribuit, omnibus simul dicit, *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: in nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tolent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocēbit: Super agros manas imponent, & bene habebunt.* Hæc charismata prius nobis apostolis tributa sunt, a quibus evangelium omni creaturæ prædicandum erat, deinde cum iis etiam, qui per nos crediderunt, omnino communicantur, non quidem ad utilitatem eorum qui charismata illa operantur, sed ut qui non credunt, ad verbum adducantur, ut quibus non est verbum persuasum, eos ipsa vis signorum commoveat: signa enim non fidelibus sunt, sed infidelibus tum Judæis tum Gentilibus. Neque enim in expellendis dæmonibus utilitas nostra agitur, sed eorum qui Christi operatione ab eis eripiuntur, & purgantur, quod ipse dominus cum erudiret nos, his verbis demonstrabat: *Nolite gaudere, quod spiritus vobis subjiciantur, sed gaudete, quod nomina vestra scripta sunt in caelo*: illud enim potestate Dei, hoc efficitur nostra in Deum benevolentia, & studio, idque adjuvante nos Deo. Non ergo necesse est omnes fideles expellere dæmones, aut suscitare mortuos, aut linguis loqui, sed eos, qui causa quapiam utili, charismate dignati sunt ad salutem infidelium, quos saepenumero non rationum demonstratio, sed signorum effectio promovet, qui digni sunt salute: neque enim omnes impii miraculorum reverentia moventur. *Testatur hoc Deus, cum ait in lege, Quoniam aliis linguis loquar populo huic, & aliis labiis, &*

Joan. 17

Mat. 24

Luc. 10

Evad. 7
1. Tim. 3

TΟΥ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ μέγα τῆς δειξείας ἡμῶν παραδιδόντος, καὶ προσκαλυμθῆναι Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλλήνους εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ εὐαγγελίου καὶ ἡμῶν ἀληθινῶν Θεῶν πατρὸς αὐτῶν, καθὼς αὐτὸς περὶ τῶν ἐχρησασάντων ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν πισθασάντων, ἐφανέρωσά σοι τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, τὸ ἔργον δ' ἔδωκάς μοι, ἐπέλεσσα, καὶ περὶ ἡμῶν λέγοντες τὸ πατρὶ, *κατερ ἄγιο, εἰ καὶ ὁ κόσμος σε ἐγνώσκει, ἀλλ' ἐγὼ σε ἐγνώκα καὶ ὑποτί σε ἐγνώσαν, εἰκότως ὡς ἀν πεπελειωμένων ἡμῶν φησὶ πᾶσιν ἅμα περὶ ἡμῶν ἐξ αὐτῶν ἡμῶν τῷ πνεύματος διδομένων χαρισμάτων, σημεῖα δὲ τοῖς πισθασάντων ταῦτα παρακαλοῦσθαι. Ἐν τῷ ὀνόματι μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις καιναῖς λαλήσουσι: ὄφεις ἀρῶσι: κἂν θανάσιμον τι πίωσιν, ἢ μὴ αὐτὸς βλάψῃ: ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, & καλῶς ἔξουσιν: τῶν ἡμῶν χαρισμάτων ἀπὸ τῶν μετὰ ἡμῶν δαδούτων τοῖς ἀποστόλοις μέλλουσι τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλειν πᾶσιν τῇ κτίσει: ἔπειτα δὲ τοῖς δι' ἡμῶν πισθασάντων ἀναγκάτως χρηρημύσων ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐργασίαν ὠφέλειαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἡμῶν ἀπίστων συγκατάθεσιν, ἵνα ὡς ἐκ ἐμοῦ ὁ λόγος, τῶν ἡμῶν σημεῖων δυνάμεις: τὰ γὰρ σημεῖα ἢ τοῖς πιστοῖς ἡμῶν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις, Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων: ἔπε γὰρ τὸ δαιμόνιον ἐκβαλλὲν ἡμέτερον κέρδος, ἀλλὰ τῷ ἐνεργεῖν κερὶν καὶ θαιρομένων: καθὼς αὐτὸς περὶ παιδῶν ἡμῶν ὁ κύριος δεικνύσει λόγων: μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ἡμῶν ὑπακούει: ἀλλὰ χαίρετε ὅτι τὸ ὄνομα ἡμῶν γέγραπται ἐν τῷ βραβῶν: ἔπειθ' ὅτι μετὰ αὐτῶν δυνάμεις γίνονται, τὸ δὲ ἡμέτερα δυνάμεις καὶ σπουδῆ, δῆλον ὅτι βοηθημένοι ὑπὸ αὐτῶν ἐκ ἐπιπάναγλης ἐν πάντι πιστῶν δαιμόνιον ἐκβαλλέν: ἢ νεκρῶν ἀνίσταν: ἢ γλώσσαις λαλεῖν, ἀλλὰ τὴν ἐξωδούτα χάρισματος ἐπί τινι αἰτίᾳ χρησίμη εἰς σωτηρίαν ἡμῶν ἀπίστων δυνάμεισιν πολλὰς οὐ τῆ ἡμῶν λόγων ἀποδείξει, ἀλλὰ τῷ ἡμῶν σημεῖων ἐνεργεῖν ἀξίων ὄντων σωτηρίας: ἀλλ' ἔπειθ' ἅπαντες αἱ ἀσθενεῖς ὑπὸ ἡμῶν θαυμασίων ἐξέρονται: καὶ τῶν μαρτύρων αὐτῶν ὁ Θεὸς ὡς ὅταν λέγη ἐν τῷ βραβῶν, ὅτι ἐν ἐπερογλώσσαις λαλήσω τῷ λαῷ τῶν ἡμῶν, & ἐν χεῖρασι ἐπέροις, καὶ ἢ μὴ πισθασάντων: ἔπε γὰρ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίσθασαν τῷ Θεῷ Μωϋσέως τοσαῦτα σημεῖα καὶ τέρατι πεποιηκότες: ἔπε τὴ πληθὴν ἡμῶν Ἰουδαίων τῶν ὡς Μωϋσῆ Χριστῶ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν αὐτοῖς θεραπεύσαντι: καὶ ἔπε ἐκεῖνος ἐδυσώπησε ῥάβδος ἐμψυχμύσῃ εἰς ὄφιν: καὶ χεῖρ λαβηρομένη καὶ Νεῖλος αἰματημύσος: ἔπε τότε τυφλοὶ ἀναβλέποντες: καὶ χωλοὶ περιπατῶντες: καὶ νεκροὶ ἀνίσταμενοι, καὶ τῶν μετὰ ἡμῶν ἀνδισαντο Ἰαννῆς καὶ Μακκάρης: τῶν δὲ Ἀνίας καὶ Καϊάφας: ὡς ἔπε καὶ πᾶντα δυνάμει τῶν σημεῖων, ἀλλὰ μόνους τοῖς ἡμῶν*

Αγγέλους· ὧν καὶ χάριν ἔδοξε ὁ Θεὸς ἐπιτε-
 λῆσθαι διωμάμεν ὡς σοφὸς εἰκονόμος, ἢ τῆ ἴψ
 ἀνθρώπων ἰσχύι· ἀλλὰ τῆ ἐαυτοῦ βουλῆ· ταῦτα
 δὲ φαινοῦ ἐπι τὸ μὴ ἐπαιροῦσαι τὸς λαβόντες
 χάρισματα τοιαῦτα κατὰ ἴψ μὴ λαβόντων· χα-
 ρίσματα δὲ λόγῳ, πρὸς ὅσα ἴψ σημεῖων· ἐπεὶ
 οὐκ ἔστιν ἀνθρώπος πιστός ὅσα Χριστῷ εἰς τὸν
 Θεόν, ὅς ἐκ εὐλόγου χάρισμα πνευματικόν· αὐτὸ
 πὲρ γὰρ τὸ ἀπαλλαγῆναι πολυδίω ἀσβεστῆς καὶ πι-
 σῶσαι Θεῷ πατρὶ ὅσα Χριστῷ χάρισμα ἔστι Θεῷ·
 τῆ τε ἀπορίψαι τὸ Ἰουδαϊκὸν κάλυμμα ἔπισω-
 σαι ὅτι ἔδοξε Θεῷ ὁ ἀπὸ αἰῶνων μονογενὴς ὢν
 ὑπὲρ κρητῶν ἐκ πατρὸς γεννητὸς διὰ ὁμο-
 λίας ἀνδρὸς, καὶ ὅτι ἐπολιτεύσατο ὡς ἀνθρώπος
 ἀντὶ ἁμαρτίας πληρώσας πάσαν δικαιοσύνην τῶν
 νόμων· καὶ ὅτι συγχωρήσει Θεῷ ταυρὸν ὑπέμε-
 καν αἰχμητῆς κατατρονῆτας ὁ Θεὸς λόγος· καὶ ὅτι
 ἀπέθανεν καὶ ἐτάφη· καὶ ἀνέστη ὅσα τριῶν ἡμερῶν
 καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν πενταήμερον ἡμέρας παρα-
 μέμειν τοῖς ἀποστόλοις, καὶ πληρώσας πάσαν δια-
 τάξιν ἀνελήθη ἐπὶ ὄψεσιν αὐτῶν ἀπὸ τὸν ἀπο-
 στείλαντα αὐτὸν Θεὸν καὶ πατέρα· ὁ ταῦτα πιστεύ-
 σας ἔχ ἀπλῶς, οὐδὲ ἀλέγως, ἀλλὰ κρίσει καὶ
 πληροφορίᾳ, χάρισμα εὐλόγου ἐκ Θεοῦ· ὡσαύτως
 δὲ καὶ ὁ κατὰ ἀρίστως ἀπαλλαγῆναι· μὴ οὐκ ἔστι
 ἴψ ποιόντων σημεῖα καὶ τέρατα κρίνω τινὰ ἴψ
 πιστῶν μὴ ἀξιοδοτῆσαι ἐνεργεῖν· διάφορα γὰρ ἔστι
 τὰ τῶ Θεοῦ χάρισμα παρ' αὐτῷ διὰ Χριστῷ δι-
 δόμενα· καὶ σὶ μοὶ εὐλόγου τῶτο· ἐκείνῳ δὲ
 ἄλλο τι· ἢ γὰρ λόγος σοφίας· ἢ γνώσεως· ἢ
 διακρίσεως πνευμάτων· ἢ ἀπογνώσιν ἴψ μελλόν-
 των· ἢ λόγον διδασκαλικόν· ἢ ἀνεγκλίαν· ἢ ἔγ-
 κρατεῖται ὄνομα· καὶ γὰρ καὶ Μωϋσῆς ὁ τοῦ
 Θεοῦ ἀνθρώπος ἐν Αἴγυπτῳ ἐπιτελῶν τὰ σημεῖα
 ἢ κατεπῆρθη ἴψ ὁμοφύλων· καὶ Θεὸς κληθεὶς,
 ἐκ ἡλασσόνευστο κατὰ τὸ ἰδίον ἀποφῆτου Αἰ-
 ρῶν· ἀλλ' ὅτι ὁ τῷ Ναυῆ Ἰησοῦς ἠγασάμενος μετ'
 αὐτὸν τοῦ λαοῦ καὶ τῶ ἀπὸ τὸς Ἰεβουσαῖος πολέ-
 μῳ σῆσας τὸν ἥλιον κατὰ Γαβαὼν, καὶ τὸν σε-
 λῆλιον κατὰ φάραγγα Αἰλῶν διὰ τὸ μὴ αὐτῶν
 κῆν ἀπὸς τῶν νικῆν τῶν ἡμερῶν, ἐπῆρθη κα-
 τὰ τὸ Φινεὶς, ἢ τὸ Χαλίβ· ἐπὶ Σαμμελ τοσαύ-
 τα παραδόξα ποιήσας παρὰ τὸν ἠγασατο τὸν Δα-
 υὶδ· καὶ τοὶ ἀμφότεροι ἀποφῆται· καὶ
 ὁ μοὶ, ἀρχιερεὺς, ὁ δὲ, βασιλεὺς· καὶ ἐπὶ
 χιλιάδων ὑπαρχουσῶν ἐν Ἰσραὴλ ἀγίων, ἴψ μὴ
 καμψάντων γόνυ τῷ Βαάλ, μοῖος Ἡλίας ἐν αὐ-
 τοῖς, καὶ ὁ ταύτου μαθητῆς Ἐλισσαῖος θαυματο-
 ποιῶν γεννητῆται· ἀλλ' ὅτι Ἡλίας τὸν εἰκονόμον
 Ἀβδίου ἔξεμυκτήρισε φοβούμενον μοὶ τὸν Θεόν,
 οὐ ποιῶντα δὲ σημεῖα· ὅτι Ἐλισσαῖος τὸν ἐαυ-
 τοῦ μαθητῆν φρίττοντα τοῖς πολεμίοις ὑπερέ-
 δευ· ἀλλὰ γὰρ οὔτε Δαυὶδ ὁ σοφὸς μὲν δὲ
 δεύτρον ἐκ σώματος λέοντων, οὔτε οἱ ἕξαι-
 δεις ἐκ χαμίμου πυρός, ἔξαιδίσωσαν τὸς λοιποὺς
 ἴψ ὁμοφύλων· ἠπίσταντο γὰρ ὅτι οὐ τῆ εἰκεία
 δυνάμει περιεσχόνητο ἴψ δεινῶν, ἀλλὰ τῆ τοῦ
 Θεοῦ ἰσχύι· καὶ σημεῖα ἐπετέλου· καὶ ἴψ δυ-
 χειρῶν ἀπηλλάττοντο· ἐκοῦν μὲν δὲ ἡμῶν ἐπαιρέ-
 σω κατὰ τὸ ἀδελφῶ, καὶ ἀποφῆται ἢ, καὶ θαυ-
 ματοποιός· εἰ γὰρ δοθῆ μὴ κῆτι εἶναι που ἀπ-
 Concil. General. Tom. I.

omnes signis moventur, sed ii tantum, qui
 grato sunt animo, quorum causa placet Deo,
 tanquam sapienti gubernatori, ut signa fiant,
 non quidem viribus hominum, sed ipsius
 Dei voluntate, ac nutu. Hæc autem a no-
 bis eo dicta sunt, ut qui huiusmodi charisma-
 ta a Deo acceperunt, in eos se ne efferant,
 qui non acceperunt. Loquimur vero de cha-
 rismatibus signorum. Quippe cum nemo sit,
 qui per Christum in Deum crediderit, quin
 spirituale charisma acceperit. Nam hoc ip-
 sum, ereptum fuisse ab impietate multos deos
 colendi, & credidisse Deo patri per Chri-
 stum, charisma Dei est, item velamen Ju-
 daicum abiecit, ac credidisse, voluntate
 Dei ejus ante sæcula unigenitum novissimo
 tempore ex virgine matre sine virili conjun-
 ctione natum esse; versatumque ut hominem
 in vita absque peccato peracta omni justi-
 tia legis, deinde permisso Dei Deum ver-
 bum ipse omni dedecore crucem sustinuit,
 & morituum, atque sepultum esse, & post
 triduum excitatum, & postquam a mortuis
 suscitatus, & quadraginta diebus cum apo-
 stolis commoratus esset, omnemque consti-
 tutionem peregrisset, ascendisse in conspectu
 eorum ad Deum patrem, a quo missus fue-
 rat: Quæ qui credidit, & non utcumque,
 neque inconsiderate, sed cum judicio, ac ple-
 nitudine, charisma quidem accepit a Deo;
 idem judicandum est de eo, qui est omni
 hæresi liberatus. Nemo igitur eorum, qui
 signa & prodigia edunt, de ullo fidei, qui
 non sit dignatus a Deo huiusmodi vi ope-
 randi, judicium faciat: diversa enim sunt cha-
 rismata, quæ a Deo per Christum in homi-
 nes conferuntur. Tu quidem accepisti hoc, il-
 le vero aliud: aut enim charisma sapientie,
 aut cognitionis, aut discretionis spirituum,
 aut præcognitionem futurorum, aut charisma
 docendi, aut tolerantiam malorum, aut con-
 tinentiam legitimam. Quippe Moyses homo
 Dei cum signa in Ægypto facitaret, non se
 extulit in suæ gentis homines, neque appella-
 tus Deus, aliquid adversus prophetam suum
 Aaron sibi arrogavit: immo Jesus Nave,
 qui fuit populi dux post Moysen, cum in
 bello, quod cum Jebusæis gerebatur, solis
 cursum sisteret ad Gabaon, & lune ad val-
 lem Aelon, quia non erat satis diei ad victo-
 riam, non ideo inflatus est in Phineem, aut
 in Chaleb. Neque Samuel, qui tam multa
 admirabilia & inaudita fecit, David Deo ca-
 rum contempsit, cum uterque esset propheta,
 & alter quidem rex, alter vero summus sa-
 cerdos. (Atque etiam cum essent in Israel sep-
 tem milia sanctorum, qui non curvaverunt
 genua Baal, solus Elias ex eo numero, &
 discipulus ejus Elisæus fuerunt mirabilium ef-
 fectores: tamen neque Elias Abdiam dispen-
 satorum domus Achab irrisit; qui Deum qui-
 dem timebat, tamen signa non faciebat: ne-
 que Elisæus discipulum suum hostes pertime-
 scentem despexit. Immo neque sapiens ille
 Daniel bis ex ore leonum ereptus, neque
 tres illi pueri in fornace ignis reliquos sue
 nationis spreverunt: sciebant enim non se
 suis viribus acerba illa superare, sed potius
 virtute Dei se signa facere, & illis angustiis
 ac difficultatibus liberari. Nemo igitur ve-
 strum se in fratrem suum efferat, quamvis
 LI 2 sit

Reg 11
 18
 18
 18
 18

535

fit propheta, & quamvis sit mirabilium effector. Et enim si domus, non esse unquam amplius infidelem, supervacanea deinceps erit omnis effecio signorum: esse enim primum quempiam, ex benevolentia erga Deum pendet, facere autem miracula ex virtute ejus qui operatur: ac prius quidem ad nos spectat, posterius vero ad Deum, qui ob eas, quas supra dixi causas, operatur. Ergo neque rex duces exercitus sui contemnat, neque magistratus populum: nam si nulli sunt sub magistratibus, supervacanei sunt magistratus: item si non sint duces, non consistet regnum. Quinimo neque episcopus se in diaconos efferat, aut in presbyteros, neque presbyteri in populum: ex utriusque enim constat cœtus: episcopi enim & presbyteri aliquorum sunt sacerdotes, & laici aliquorum laici. Atque esse quidem Christianum in nostra potestate est, apostolos vero, & episcopos non est: sed potius penes Deum, qui charismata tribuit, sed de his hæcenus propter eos, quibus charismata & dignitates donata sunt.

De episcopis, & presbyteris indignis.

CAPUT II.

Illud vero huc addam, non omnes, qui prophetant, pios esse, neque omnes qui demones expellunt, sanctos: Balaam namque filius Beor vates prophetavit quidem, alioqui impius, item Caiphas falsus pontifex, diabolus quoque multa prædicat, & demones ejus: neque ideo quidem est illis scintilla pietatis, sunt enim ignorantia obruti propter malitiam voluntariam. Liquet itaque, quamquam impii prophetent, non delere eos prophetiis impietatem, neque si expellant demones, ipsos continuo recessu demonum sanctos fore, nam & se mutuo decipiunt, sicut ii, qui præstigias ludorum ridendi causa ostentant, eos etiam qui ipsos attendunt, perdunt. Neque vero rex impius, rex est amplius, sed tyrannus, neque episcopus ignorantia aut malo animo oppletus episcopus est, sed falsus episcopus, non a Deo, sed ab hominibus promotus, ut Ananias, & Semeias in Israel, item Sedecias, & Achias pseudoprophetae Babylone, immo & Balaam vates pœnas extolvit, quod populum Israel in Beelphegor corrupisset, & Caiphas poitea mortem sibi conscivit, & filii Scevæ aggressi expellere demones, acceptis vulneribus, turpiter fugerunt. Præterea reges Israel & Juda ob impietatem pœnas omnis generis luerunt. Liquet igitur falsos episcopos, & presbyteros non evasuros ex supplicio Dei; dicitur enim nunc, quod illis olim, vos sacerdotes, qui nomen meum vituperatis, tradam in occisionem, ut Sedeciam, & Achiam, quos rex Babylonis frixit in sartagine, ut narrat Hieremias Propheta. Hæc vero dicimus, non quod varias prophetias pro nihilo ducamus, scimus enim eas afflatu divino in sanctis fieri: sed ut auidaciam & temeritatem insolentium reprimamus: illudque addimus, Deum hujusmodi Prophetis gratiam itam

Nam. 23. 24. Jan. 22. a Balaam hoc fuit aut benevolentius interpretanda, ut in v. 24. non valet sed non licet. Hier. 28. 28. Nam. 23. 26. Mal. 1. Hier. 23.

Ασον, περιττή λοιπόν εἶναι πᾶσα σημεῖον ἐπιφάνεια· τὸ μὴ γὰρ εἶναι δεισιφῶν, ἐκ τῆς τῆς τῆς δεισιφῶν· τὸ δὲ θαυματουργεῖν, ἐκ τῆς τῆς ἐπιφάνειας δυνάμεως· ὡν, τὸ μὴ πρῶτον ἡμᾶς αὐτῶν ὄρα, τὸ δὲ δεισιφῶν Θεοῦ τὸν ἐπιφάνειαν, διὰ τὸ ἀποπροσέχειν αἰτίας· ἵνα μὴ βασιλεὺς ἐπιφάνειαν τῆς ἐπ' αὐτῶν κρατηγῶν· μὴτε ἀρχόντες τὸς ὑπερέχοντες· μὴ ὄντων γὰρ ἤδη ἀρχόντων, περιττῶν οἱ ἀρχόντες· καὶ μὴ ὄντων κρατηγῶν ἐπιφάνειαν βασιλείαν· ἀλλὰ μὴτε ἐπίσκοπος ἐπιφάνειαν κατὰ τῆς ἀρχόντων· ἢ τῆς ἀποπροσέχειν μὴτε μὴ οἱ ἀποπροσέχειν κατὰ τὸ λαὸν· ἢ ἀλλήλων γὰρ εἶναι ἢ συστάσις τῶν συναθροισμάτων· οἱ τε γὰρ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ ἀποπροσέχειν τινῶν εἶναι ἱερεῖς· καὶ οἱ λαϊκοὶ τινῶν εἶναι λαϊκοί· καὶ τὸ μὴ εἶναι χειριστῶν, ἐφ' ἡμῖν· τὸ δὲ ἀποπροσέχειν, ἢ ἐπίσκοποι, ἢ ἄλλοι ἐκ ἐφ' ἡμῖν· ἀλλ' ἐπὶ τῶν δίδοντι Θεῷ τὰ χαρίσματα· ταῦτα μὴ ἂν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρηδῶν δὲ τῶν ἀξιοδοτῶν χαρισμάτων ἢ ἀξιομάτων.

Πεὶ τῆς ἐπισκόπων καὶ ἀποπροσέχειν ἀναξίων.

Κ Ε Φ Α Λ Β.

ΕΚείνο δὲ ἀποπροσέχειν τῶν λόγων, ὅτι ἐπεὶ πᾶς ὁ ἀποπροσέχειν ὅστις ἐπεὶ πᾶς ὁ δαίμονας ἐλαίων ἄγιος· καὶ γὰρ καὶ Βαλαάμ ὁ τῶν Βεορ ὁ μάντις ἀποπροσέχειν δεισιφῶν ὡν· καὶ Καίαφας ὁ ψευδοπροφήτης· ἀρχιερεὺς· πολλὰ δὲ καὶ ὁ διάβολος προλαλεῖ· καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν δαίμονες· καὶ ἐπὶ ταῦτα μὴ εἶναι αὐτῶν δεισιφῶν σπινθήρ· ἀγνοία γὰρ εἶναι πεπισμῶν δι' ἐκείσων μοχθηρῶν· δὴλον ἂν ὅτι οἱ ἀσεβεῖς καὶ ἀποπροσέχειν καὶ καλοῦνται διὰ τῆς ἀποπροφῆτειας τῶν ἐαυτῶν ἀσεβῶν· καὶ οἱ δαίμονες ἐλαίων ὄντες, ἐκ τῆς τῶν ἐπιφάνειας ὁπωθήσονται· ἀλλήλους γὰρ ἀπατώσι· καθάπερ οἱ τῶν παιδείας γίλωτος Σέκα ἐπιδεικνύμενοι· καὶ τῶν ἀποπροσέχειν αὐτῶν ἀποπροσέχειν· ἐπεὶ δὲ βασιλεὺς δεισιφῶν ἐπιφάνειας ὑπάρχει, ἀλλὰ τυράννος· ἐπεὶ ἐπίσκοπος ἀγνοία ἢ κακογνοία πεπισμῶν ἐπιφάνειας εἶναι ἀλλὰ ψευδοπροφήτης, ἢ παρὰ Θεοῦ, ἀλλὰ παρὰ ἀνθρώπων ἀποπροσέχειν, ὡς Ἀνανίας, καὶ Σαμαίας ἐν Γερουσίᾳ· καὶ Σεδεκίας καὶ Ἀχίας οἱ ἐν Βαβυλῶνι ψευδοπροφῆται· ἀλλὰ καὶ Βαλαάμ ὁ μάντις τιμωρῶν ἐτίσε δεισιφῶν τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῶν Βεελφεγῶν· καὶ Καίαφας ὑπερὸν ἀποπροσέχειν ἐαυτῶν ἐλάσεν· καὶ οἱ υἱοὶ Σεδεκίας ἐπιφάνειαν δαίμονας ἐλάσεν ἐπ' αὐτῆς θαυματουργεῖν, ἐπιφάνειαν ἀποπροσέχειν καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν Ἰσραὴλ, καὶ τῶν Ἰούδα, ἀσεβήσαντες παντοίας τιμωρίας ἐτίσαν· δὴλον ἂν ὡς καὶ οἱ ψευδοπροφῆται ἐπίσκοποι, καὶ ἀποπροσέχειν, ἐκ ἐπιφάνειας εἶναι τῶν παρὰ Θεοῦ δεισιφῶν· ἐπιφάνειαν γὰρ αὐτῶν καὶ μὴ, ὑμεῖς οἱ ἱερεῖς οἱ φαυλιζοῦντες μὴ τὸ ὄνομα, παραδώσω ὑμᾶς εἰς σφαγῶν· ὡς Σεδεκίαν, καὶ Ἀχίαν· ἢ ἀποπροσέχειν βασιλεὺς Βαβυλώνων, ὡς φησὶν Ἱερემίας ὁ ἀποπροσέχειν· ταῦτα δὲ φησὶν ἢ τῶν ἀληθῶν ἀποπροφῆτειας ἐπιφάνειαν, ἰσχυρῶν γὰρ αὐτῶν κατ' ἐπιφάνειαν Θεῷ ἐν τοῖς ὁσίοις ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ τὸ θράσος τῶν ἀλαστοδομῶν κατὰ ἐπιφάνειαν καὶ ἀποπροσέχειν ἐκείνο· ὅτι τῶν τῶν Θεοῦ πεπισμῶν

* citatur hic locus homilia 51. operis imperfecti in Evangelium Matthei ex libro 80avo Canonum apostolorum.

αὐτῷ δίδωμι πανταπάτωρ ὁμοῦ τῷ Χριστῷ σου τὴν ἁγίαν
 μετάνοιαν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, ὡς ἔχον ἕξασιν
 ἀφεσθαι ἁμαρτίας κατὰ τὴν ἐπιτολίαν σου· δίδωμι
 κληρὸς κατὰ τὸ πρόσταγμα σου· λύνει δὲ παντὶ σὺν-
 δεσμον κατὰ τὴν ἕξασιν, ὡς ἴδωκας τοῖς ἀπο-
 στόλοις· ἄφεσθαι δὲ σοὶ ἐν ἀφρόντη καὶ καθαρᾷ
 καρδίᾳ, ἀβέπτως, ἀμίμπτως, ἀνεγκλήτως· προσ-
 φερόντά σοι καθάραν καὶ ἀναιμάκτον θυσίαν· ὡς
 ὁμοῦ Χριστῷ διεπίσω τὸ μυστήριον τῆς κωνῆς ὁμοῦ
 σου Χριστῷ τῷ Θεῷ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, δι' ὃ σοὶ δοξα-
 τική καὶ σέβας ἐν ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τὰς
 αἰῶνας ἰησῷ αἰῶνων· καὶ πάντι ἐπιθεμασίῃ, οἱ λοιποὶ
 ἱερεῖς ἐπιλεγέμενοι, ἀμιλλῶν καὶ σὺν αὐτοῖς ἅπας ὁ
 λαὸς, καὶ μὴ τὴν προσέλευσιν, εἰς ἰησῷ ἐπισκόπων
 ἀναφερέτω τὴν θυσίαν ἐπὶ ἰησῷ χειρῶν τῶ χειροτο-
 νηθέντος· καὶ τῇ ἰατρῶν ἐπιτροπῆσιν εἰς τὸν αὐ-
 τῷ ὁμοῦ φέρουσι τὸν παρά ἰησῷ λοιπῶν ἐπισκόπων
 πάντων αὐτῶν φιλοσάπων τῶ ἐν κωνῆσιν ἐπιλήματι·
 καὶ μὴ τὴν ἀνάγκασιν τῶ νόμου καὶ ἰησῷ ἀποφθῆσθαι
 ἰησῷ ἐπισκόπων ἡμῶν καὶ ἰησῷ ἀναξίτων καὶ ἰησῷ ἀνα-
 γελίῳ ἀσπασσάτω ὁ χειροτονηθείς τὴν ἐκκλη-
 σίαν λέγων· ἡ χάρις τῶ κωνῆσ ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στῷ, ἡ ἀγάπη τῶ Θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ ἡ κωνῆ-
 νία τῶ ἁγίῳ πνεύματι, μὴ πάντων ἡμῶν· καὶ
 πάντες ἀποκενήσασθαι· καὶ μὴ τῶ ἀνδραγαθίας
 καὶ μὴ τὴν ἀποφθῆσθαι ἀποφθῆσθαι τῶ λαῷ
 λόγους παρακλήσεως· καὶ πληρώσαντες αὐτοῦ τῶν
 τῆς διδασκαλίας λόγων· φημι ἐγὼ Ἀνδρέας ὁ
 ἀδελφὸς Πέτρου· ἀναστάντων ἀπάντων ὁ διάκονος
 ἐφ' ὠφελῆ τῶν ἀναλθῶν κηρυττεῖν· μήτις ἰησῷ ἀ-
 χροαζέμενοι· μήτις ἰησῷ ἀπίσω· καὶ ἰησῷ ἰου-
 ρεύσης λέγεται.

tibi dona ecclesiarum sanctarum. Da ipsi, domi-
 ne omnipotens, per Christum tuum partici-
 pationem Spiritus sancti, ut habeat potesta-
 tem remittendi peccata secundum mandatum
 tuum, item dandi clericos, etc. et, fortes, ut
 tu iussisti, ac solvendi omne vinculum secun-
 dum potestatem, quam apostolis dedisti, pla-
 cendique tibi in mansuetudine, & corde munda-
 do, offerendo tibi sine culpa semper, & sine
 crimine sacrificium mundum, & incruentum,
 quod per Christum constituit, mysterium
 novi testamenti in odorem suavitatis
 per sanctum filium tuum Jesum Christum
 Deum, & salvatorem nostrum; per quem
 tibi gloria, honor & veneratio in sancto Spi-
 ritu nunc & semper & in secula seculorum.
 Postquam sic episcopus precatus est illi, res-
 pondeant reliqui sacerdotes, Amen, & omnis
 populus cum eis; & post preces unus ex
 episcopis offerat hostiam in manus ordinati,
 & mane in folio suo a reliquis episcopis col-
 locetur cunctis cum in domino ofculantibus,
 ac post lectionem legis, & prophetarum, &
 epistolarum nostrarum, & actorum, atque
 evangeliorum, salutem ecclesiam ordinatus,
 dicens, Gratia domini nostri Jesu Christi, &
 caritas Dei Patris, & communicatio Spiritus
 sancti cum omnibus vobis, & omnes respon-
 deant, Et cum spiritu tuo: & post salu-
 tationem alloquatur populum sermone hor-
 tatorio. Quo sermone habito ad docen-
 dum, statuo ego Andreas frater Petri,
 ut cunctis confurgentibus, edicat diaconus
 ex loco alto, ne quis adfit audientium,
 ne quis infidelium. Et silentio facto, dicat,
 Orate catechumeni. Et omnes fi-
 deles attente pro ipsis orent dicentes, Kyrie
 eleison. Ministret vero pro eis diaconus di-
 cens.

Ἡ δὲ λατρεία, ἐν ἡ ἀποφθῆσθαι ἐπὶ
 ἰησῷ κατηχηθῶν.

Denunciatio obsecrationis pro catechumenis in
 celebratione divina Missæ.

Κ Ε Φ Α Λ.

CAPUT VI.

Ἐπειθε οἱ κατηχηθῶντες· καὶ πάντες οἱ πιστοὶ κατὰ
 διακονίαν ἐπὶ αὐτῷ προσέλευσθαι λέγον-
 τες· κωνῆσ ἐλήσων· διακονεῖτω δὲ ἐπὶ αὐτῷ λέγων·
 ἐπὶ ἰησῷ κατηχηθῶντων πάντες τῶ Θεοῦ παρακλήσεω-
 μῶν, ἵνα, ὁ ἀγαθὸς, φιλαγάθος δὲ μὲν εἰσα-
 κτήσῃ ἰησῷ διήσειν αὐτῷ καὶ ἰησῷ παρακλήσειν καὶ προσ-
 ὀφθαλμῶν αὐτῷ τὴν ἕξασιν ἀντιλαβῆται αὐτῷ· καὶ
 ὁμοῦ αὐτῶν τὴν αἰτήματι ἰησῷ καρδιῶν αὐτῶν πρὸς τὸ
 συμφέρον· ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τῶ
 Χριστῷ αὐτῷ· φωτίσῃ αὐτῶν καὶ σωτίσῃ παιδείᾳ
 αὐτῶν τὴν θεωρησίαν· διδάξῃ αὐτῶν τὴν ἀποφθῆσθαι
 ματὶ αὐτῶν καὶ τὴν διηγήματι· ἐγκαταλείψῃ ἐν αὐ-
 τοῖς τὸν ἀγνοῦν αὐτῶ καὶ σωτηρίου φόβον, διανοίξῃ τὴν
 ὄψιν τῶν καρδιῶν αὐτῶν πρὸς τὸ εἰς τὸ νόμον αὐτῶ
 καταγίνεσθαι ἡμέρας καὶ νυκτῶν· βεβαιώσῃ δὲ αὐτῶ
 ἐν τῇ ἀσβεβείᾳ· εὐαγγελίῳ καὶ ἐγκαταλείψῃ αὐτῶ τὴν
 ἀγνοίαν αὐτῶ πομπῶν· κατηχηθῶντες αὐτῶ τὸν λόγον τῆς
 παλιγγενεσίας, τῶ εὐαγγελίου τῆς ἀφθαρσίας, τῆς
 ὄψιν ζωῆς· μένει δὲ αὐτῶ ἀπὸ πάσης ἀσβεβείας·
 καὶ μὴ ὁμοῦ τῶν ἀλλοτῶν κατ' αὐτῶν· καθάσειν
 δὲ αὐτῶ ἀπὸ πάσης μολυσμῶ σαρκὸς καὶ πνεύματος·
 ἐνοικήσῃτε ἐν αὐτοῖς καὶ ἐπιτεταγῆσθαι διὰ τῶ Χρι-
 στῷ.

Omnes pro catechumenis Deum obse-
 cremus, ut bonus, & singulari in
 homines caritate Deus, benevole eorum
 preces & obsecrationes exaudiat: & eo-
 rum supplicatione suscepta, eis auxilium
 eisdemque postulata cordium com-
 modo eorum tribuat, ut patefaciat eis
 evangelium Christi sui, illuminet eos, &
 intelligentes faciat, erudiat eos Dei co-
 gnitione, & doceat mandata sua, & ju-
 stificationes, interatque eis suum cultum,
 & salutarem timorem, ac aperiat aures cor-
 dis eorum, ut die, & nocte in lege ejus
 demorentur, confirmet eos in pietate, ad-
 iungat, & adnumeret eos suo sancto gregi
 donans eos regenerationis lavacro, & in-
 dumento immortalitatis veræ vitæ, liberet
 vero eos ab omni impietate, & ne det
 locum alieno spiritui contra eos, & repul-
 get, deterio omni inquinamento carnis, &
 spiritus: habitetque in eis, & deambulet
 per Christum suum, introitus, & exitus
 benedictione profequatur: atque exposita
 eis dirigat ad utilitatem. Adhuc intentis
 menibus pro eis supplicemus, ut adepti
 per baptismum veniam peccatorum, ha-
 beant.

¶ Hæc admi-
 cum seq. ca-
 pitula perti-
 nent.

beantur digni sanctis mysteriis eucharistiae, & cum sanctis commorari, ac permanere. Surgite catechumeni, petite pacem Dei per Christum eius, ac diem quietum, & a peccato vacuum, immo omne tempus vite vestrae: petite ut vitam christiane finialis, ut propitius & benevolus sit vobis Deus; & ut peccata remittat. Commendate vos soli ingenito Deo per Christum eius, inclinate, & accipite benedictionem. In singulis horum, quae diaconus dicit, ut ante diximus, respondeat populus, Kyrie eleison, & ante omnes respondeant pueri, & inclinantibus eis capita, benedicat episcopus ordinatus huiusmodi benedictione: Deus omnipotens, qui es B ingenitus, inaccessible, solus verus Deus, Deus & pater Christi tui, unigeniti filii tui, Deus paracliti, & universorum dominus, qui discipulos praefecisti magistros per Christum ad docendam pietatem in Deum, ipse etiam nunc aspice in servulos tuos catechumenos in evangelio Christi tui, & tribue eis cor novum, & spiritum rectum innova in visceribus eorum ad cognoscendam, & faciendam voluntatem tuam in corde pleno, & anima volente, dignare eos sancto baptismo, & conjunge eos cum sancta tua ecclesia, & fac participes sanctorum mysteriorum per Christum Jesum spem nostram, qui pro eis mortuus est, per quem tibi gloria, & veneratio in sancto Spiritu in saecula, Amen. Et postea dicat diaconus, Exite catechumeni in pace: & postquam exierint, dicat: Energumeni, quos spiritus immundi agunt, adhibete cuncti preces Deo, intente pro eis precemur, ut summa in homines charitate Deus increpet per Christum immundos, & malos spiritus, qui increpavit legionem daemonum, & diabolum principium peccati, increpet ipse & nunc apostatas pietatis in Deum, eripiatque quos ipse condidit, ab illius actu, & repurget eos, quos magna cum sapientia effecit. Deprecemur adhuc intente pro ipsis, libera, & suscita eos Deus tua potentia: inclinate energumeni, & accipite benedictionem: & episcopus precetur illis dicens:

Obsecratio pro energumenis.

CAPUT VII.

QUI formem ligasti, & omnia vasa eius diripisti, qui dedisti nobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & supra omnem potestatem inimici, qui dedisti nobis homicidam serpentem vinculis contridum, sicut passerem pueris, quem omnia horrescunt, & contremiscunt a facie potentiae tuae, qui ipsum e caelo in terram intar fulguris erumpere fecisti, non eruptione ad locum pertinente, sed honore in dedecus mutatione, idque propter voluntariam mentis malitiam: cuius aspectus excruciat abyssos, & minz liquefaciunt montes, & veritas manet in saeculum: quem laudant pueri infantes, & benedicunt lactentes: quem hymnis celebrant, & adorant Ange-

λογογητος εισοδος αυτων κ τας εκόδους κ καθέβη αυτες τι σπουδαιμα εις το συμφρον· ειτι εκτος αυτων εκτηθωμεν· ινα απιστως τυχοιτες των πλημμεληματων δια της μησεως εξωθωσι των αγιων μυστηρων, κ της μη των αγιων διαμονης· ιγαρει δε οι κατηχευμενοι· πτω ειρωιω τω θεω δια τω χειρω αυτω αιτησαδε· ειρωικω πτω ημερων κ αναμαρτητων κ παντα τα χρονον της ζωης υμων· χριστια κ υμων τα πλη· ιλεων κ εμνη τω θεω· αφιστην πλημμεληματων εαυτες τω μονω αγιω τω θεω δια τω χειρω αυτω παραθεδε, κλινατε, κ λογογηδε· εφ εκασω δε τωνων ων ο διακονος προσφωνει, ως σπουδαιμα, λεγειω ο λαος· κυμε ελεησον κ σποδ παντων τα παιδια, κλιοντων δε αυτων τας κεφαλας λογογητω αυτες ο χειροτηθεις επισκοπος λογογητω ταυδε· ο θεος ο παντοκρατωρ· ο αρχινητης κ ασωσπισ· ο μοιος αληθινος θεος, ο θεος κ πατηρ τω χειρω σε τω μονογενω υιω σου· ο θεος τω παρακλητω· κ τωνων κυριος· ο δια χειρω διδασκαλος της μαθητας επισησας σποδ μαθησιν της δισεβειας, αι της κνω ετιδε επι της δολως σε της κατηχευμενος τω διαγγελιω τω χειρω σου· κ δος αυτης καρδιαν κηρω· κ πνευμα εδιδες ιγακνισον εν τω εκκατις αυτων σποδ το ειδωαι κ ποιαν τω θελημα σου εν καρδια πληρει κ ψυχθελωτη· καπιζηστον αυτες της αγιας μησεως κ σωσον αυτες τη αγια σου εκκλησια· κ μετως τοιησο των θεων μυστηρων δια χειρω της ελτιδος ημων τα υπ αυτων αποθανοντες· διδσοι δεξα κ το σιβας εν αγιω πνευματι εις της αιδιας, αμω κ μη τω το ο διακονος λεγειω· σπουδαιτε οι κατηχευμενοι εν ειρωιω· κ μη τω θεω δειν αυτες· λεγειω· ιξαδε οι ενεργυμμενοι υπο πνευματων ακαθαρτων· εκτοςως σπατες υπ αυτων δεηθωμεν· οπως ο φιλιανθρωπος θεος δια χριστω επιτιμηση τοις ακαθαρτοις κ πονηροις πνευματι· κ ρωσται της αυτω εκτις απο της τω αλλοτρω καταδωκσεας· ο επιτιμησας τω λεγω νι των δαιμωνων κ τω αρχεκακω διαβολω, επιτιμηση αυτες κ κνω τοις αποστατις της δισεβειας· κ ρωσται ταυτω πλασματι απο της ενεργειας αυτης· κ κατασταση αυτη α μη ποδης σοφιας εποιησεν· ει εκτοςως υπ αυτων δεηθωμεν· σωσον κ αναστην αυτες ο θεος εν τη δυναμει σου· κλινατε οι ενεργυμμενοι κ λογογηδε· κ ο επισκοπος εσθε δεω λεγων·

Υπερ των ενεργυμμενων.

ΚΕΦΑΛ. Ζ.

Ο Τον ισχυρον δεισας κ παντα τα σκεη αυτω διακπασης· ο δος ημων θεσταν επανω ορειων κ σκορπιων πατων· κ επι πασαν πτω διαμιν τω ισχυρω· ο τον ανθρωποκτον οφιν δισμωτω παραδους ηταιν ως ερωθιον παιδιαις· ον παντι φεττει κ εμει απο σποδωπη διαιμεως σου· ο ρηξας αυτων ως ασραφω ωε κραυδ εις γλω, ο τοπιω ρηγματι, αλλα απο τιμης εις ατιμιαν δι εκεστον αυτω κακονοιαν· ο πεβλεμμα κ ηρανη ε αβυσσος· κ η απελη τηκει ορη· κ η αληθεια εχει εις τον αιωνα· ον αινει τα νηπια· κ κλογω τα θηλαζουτα· ον υμωσι κ σποδ κωσισον ογγλοι· ο σπιβλεσων επι πτω γλω κ σποδ αυτων εμεν· ο απτωμβος των ορειων κ καπιζουπι· ο απεληδ σαλαση κ η ηρατων αυτων· κ η

αὐτὸς τὰς ποταμὸς αὐτὸς ἐξηρημῶν· ὁ κεφάλαι Ali: Qui aspiciis in terram, & facis eam trisul. 100.
 κοινοῦ τῶν ποδῶν· ὁ περιπατῶν ἐπὶ θαλάσσης. Qui tangis montes, & fumant. Qui
 οἰς ἐπ' ἰδαίους· μονογενὴς Θεὸς μεγάλου κατὰ τοῦ οἰνοῦ. Cujus nubes pul-
 νιί, ἐπιτίθει τῶς ποταμοῦ πνεύματι· ἔρ-
 σαι τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου ἐκ τῆς τοῦ ἀλλο-
 τεῖου πνεύματος ἐνεργείας· ὅτι σοὶ δοξα, τιμὴ καὶ
 σέβας, καὶ δόξα τῆς σὺ σαβὴ ἐν ἁγίῳ πνεύ-
 ματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν· καὶ ὁ διάκονος λεγι-
 τῶ· ἀποείλετε οἱ ἐνεργήματα· καὶ μετ' αὐτὸς
 ἀποφωνήτω· εἰσαδε οἱ φωτισόμενοι· ἐκτενῶς οἱ
 πιστοὶ πάντες ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλίσωμεν, ὅπως ὁ
 κύριος καταβῆσθαι αὐτὸς μετὰ τῶν Χριστῶ Ἰωάννου συνακαθίσθαι αὐτῶν· καὶ μετὰ τῶν
 ἡμεῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ· καὶ ποιήσῃ τῶν με-
 τῶν αὐτῶ ἐνώση καὶ συγκατελήξῃ αὐτὸς μετὰ τῶν
 σωζομένων ἐν τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ· σώσει καὶ
 ἀναστήσει αὐτοὺς ἐν τῇ σὴ χάριτι· κατασφραγι-
 σάμενοι τῷ Θεῷ διὰ τῶ Χριστῶ αὐτοῦ κλίνας·
 ἀλογησάμενοι παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ τῆν θε τῆν εὐ-
 λογίαν.

tere. Qui tangis montes, & fumant. Qui minaris mari, & arefacis ipsum, & omnes fluvios ejus devastas. Cujus nubes pulvis pedum. Qui ambulat super mare tanquam super pavimentum, Unigenite Deus magni patris filii, increpa malos spiritus, & eripe opera manuum tuarum ex actu alieni spiritus: Quoniam tibi gloria, & honor, & veneratio, & per te patri tuo in sancto Spiritu, Amen: & dicat diaconus, Exite energumeni: ac post egressum eorum dicat: Orate, qui baptismum petitis: omnes fideles intente pro eis oremus, ut dominus faciat eos dignos, ut baptizati in mortem Christi, cum ipso resurgant, regniq; ejus confortes, ac mysteriorum ejus participes fiant; ut uniat, & connumeret eos cum iis, qui salvi fiunt in ecclesia ejus sancta. Salvos fac, & resuscita eos in gratia tua: deinde postquam se signaverint in nomine Dei patris per Christum ejus, seque inclinaverint, accipiant ab episcopo hanc benedictionem.

Ἐπὶ τῶν βαπτιστέων.

Obsecratio pro baptizandis potentibus.

Κ Ε Φ Α Λ Η.

CAPUT VIII.

Ὁ Προεὐχὴν διὰ τῶν ἁγίων σου ἀποφωτῶν τοῖς
 μωμῶν· λίσσαδε, καθάρσει γίνεθε· καὶ διὰ
 τῶ Χριστῶ νομοθετήσας τὸν πνευματικὴν ἀναγεννη-
 σιν, αὐτὸς καὶ νῦν ἐπίδει ἐπὶ τῶν βαπτιστέων·
 καὶ εὐλόγησον αὐτοὺς· καὶ ἁγιάσον, καὶ παρασκεύασον
 αὐτοὺς ἰσχυροῦ τῆς πνευματικῆς σου δωρεᾶς· καὶ τῆς
 ἀληθινῆς υἰοθεσίας· τῶν πνευματικῶν σου μυστηρίων·
 τῆς μετὰ τῶν σωζομένων ἐπισυναγωγῆς διὰ Χρι-
 στῶ τῶ σωτήρος ἡμῶν· δι' ὃ σοὶ δοξα, τιμὴ καὶ σέ-
 βας ἐν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν· καὶ
 λεγίτω ὁ διάκονος· ἀποείλετε οἱ φωτισόμενοι· καὶ
 μετὰ τῶτο κρυπτήτω· εἰσαδε οἱ ἐν τῇ μετάνοιᾳ
 ἐκτενῶς· πάντες ὑπὲρ τῶν ἐν μετάνοιᾳ ἀδελφῶν
 παρακαλίσωμεν· ὅπως ὁ φιλοκτίμων Θεὸς ὑπο-
 δεξῆ αὐτοὺς ὁδὸν μετάνοιᾶς· προσδεξήτω αὐτῶν
 τὴν παλινωδίαν καὶ τὴν ἁπολογία· καὶ συντε-
 ψῆ τῶν σατανῶν ὑπὸ τῶ ποδῶν αὐτῶν ἐν πίχει·
 καὶ λυθώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς παγίδος τῆ διαβο-
 λῆ καὶ τῆς ἐπηρεῖας τῶν δαιμονῶν· καὶ ἐξέλθῃ αὐ-
 τῶ ἀπὸ πάντῶ ἀθεμίτῶ λόγῶ· ἔσσης ἀποκα-
 τῆς καὶ πομπῆς ἐνοίας· συγχωρήσῃ δὲ αὐ-
 τοῖς πάντῃ τῶ παραπτώματι αὐτῶν πῆτε ἐκείσια
 καὶ τῆ ἀκείσια, καὶ ἐκαλέσῃ τῶ κατ' αὐτῶν χερσὶ
 γραφῶν· καὶ ἐγγράψῃ αὐτοὺς ἐν βίβλῳ ζωῆς·
 καθάρθ' δὲ αὐτοὺς ἀπὸ πάντῶ μολυσμῶ σαρκὸς καὶ
 πνεύματος· καὶ ἐνώσῃ αὐτοὺς ἀποκατισθῆσας εἰς τῶ
 ἁγίαν αὐτῶ ποιμνίῳ· ὅτι αὐτοὶ γνώσκῃ τὸ πλάσ-
 μα ἡμῶν· ὅτι τίς κωχῆσεται ἁγίῳ ἔχειν καρδίαν·
 καὶ τίς παρρησιάζεται καθάρσι εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας,
 πάντες γὰρ ἐσμεν ἐν ἐπιτιμίοις ἐπὶ ὑπὲρ αὐτῶν
 ἐκτενέστερον δεησώμεν· ὅτι χάρα γίνεται ἐν ἡρα-
 νῶ ἐπὶ ἐπὶ ἁμαρτωλῶ μετανόωντι· ὅπως ἀπορα-
 φώσῃ τῶν ἔργων ἀθέμιτων, ἀποσκαλωθῶσι πα-
 ραφῆσῃ ἀγαθῆ, ἵνα ὁ φιλοκτίμων Θεὸς ἡ-
 τυχὸς ἐμῶν ἀποκατισθῆσας αὐτῶν τῶν λιστῶν
 ἀποκατισθῆσας αὐτοὺς ἀγαλλιάσῃ τῶ σωτηρίῳ· καὶ

QUI per tuos sanctos prophetas illud
 praedixisti iis, qui mysterio baptismi
 initiantur, lavamini, & mundi estote, & uniat
 sancti per Christum spiritualem regenera-
 tionem, & nunc ipse aspice in eos, qui ba-
 ptismum petunt, & benedice eis, & sancti-
 fica, ac prepara, ut spirituali dono tuo,
 & vera adoptione, mysteriorumque tuis spiri-
 tualibus digni fiant, & ut cum iis, qui sal-
 vi fiunt, congregentur per Christum salva-
 torem nostrum, per quem tibi honor & gloria,
 & cultus in sancto Spiritu in saecula, Amen. Et dicat diaconus, Exite qui illu-
 minamini. Et postea dicat, Precamini in-
 tente, qui in penitentia estis: Omnes pro
 fratribus, qui in penitentia sunt, proces-
 adhibeamus, ut misericors Deus ostendat eis
 viam penitentiae; approbet eorum palinodiam,
 & confessionem, & conterat cito Satanam
 sub pedibus eorum, ac liberet eos a laqueo
 diaboli, & a violenta aggressionem dae-
 monum, eripiatque eos ex omni sermone il-
 licito, & ex omni absurda actione, ac pra-
 va cogitatione, remittatque eis omnia delicta
 eorum tum voluntaria, tum non volun-
 taria; & deleat chirographum adversus eos
 scriptum, & ascribat in libro vitae, mundet
 vero ab omni inquinamento carnis, & spi-
 ritus, atque uniat eos restituens in san-
 ctum ovile suum. Quoniam ipse cognoscit forma-
 tionem naturam nostram. Quis enim gloriabitur mun-
 dum se habere cor? aut quis audebit dicere
 se esse a peccato mundum? omnes enim peccatos
 debemus. Deprecemur adhuc intentius pro
 eis, quoniam gaudium est in caelo super uno
 peccatore penitentiam agente. Deprecemur,
 inquam, ut averti ab omni opere il-
 licito, applicent se ad omne opus bo-
 num; ut qui est summa in homines carita-
 te Deus, supplicationibus eorum quam celer-
 rime benigne exauditis, restituat laetitiam sa-
 lutatis, & Spiritu principali eos confirmet.

Concil. General. Tom. I.

M m ne

ne amplius fluctent, quin fiant socii, & confortes sanctorum eius, divinorumque mysteriorum participes; ut cum reperti fuerint digni adoptione filiorum, sempiternam vitam adipiscantur. Adhuc intente omnes pro ipsis dicamus, Kyrie eleison, Salva eos Deus, & misericordia tua suscita. Qui suscitati estis Deo per Christum eius, inclinate, & accipite benedictionem. Precetur igitur episcopus in hunc modum:

Pro iis, qui sunt in penitentia precatio, & manus impositio.

CAPUT IX.

OMnipotens Deus eterne, domine universi conditor, & moderator omnium: Qui hominem mundi ornamentum per Christum fecisti, & legem ei naturalem, & scriptam, ut tanquam animal rationis participes recte viveret, dedisti: item dedisti, ut post peccatum commissum bonitas tua penitentiam ei suggereret, respice eos, qui tibi cervicem animæ, & corporis inclinarunt; quia non vis mortem peccatoris, sed penitentiam, ut avertat a via sua prava, & vivat: *Qui Ninivitarum penitentiam acceptam habuisti: Qui vis omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Qui illum filium qui patrimonium luxuriose abligurierat, paternis visceribus propter penitentiam amplexus es, & nunc ipse accipe tuorum supplicum penitentiam, quia non est, qui non peccet tibi; & si iniquitates observaveris, domine, domine quis sustinebit? quoniam apud te est proprietas: & restitue illos ecclesie tue in priorum dignitatem, & honorem per Christum Deum, & salvatorem nostrum, per quem tibi gloria, & adoratio in sancto Spiritu in sacula, Amen. Et dicat diaconus, Exite, qui in penitentia estis, & adjiciat: nemo eorum, quibus non licet, exeat. Omnes fideles fleamus genu, oremus Deum per Christum eius, omnes intente obsecremus Deum per Christum eius,

Denunciatio obsecrationis pro fidelibus.

CAPUT X.

Oremus pro pace, & pro tranquillitate mundi, & sanctorum ecclesiarum, ut Deus universi pacem suam perpetuam, & que tolli non possit, nobis tribuat, ut conservet nos perseverantes in plenitudine virtutis ex pietate erga Deum. Oremus pro catholica, & apostolica cuncti orbis ecclesia, ut custodiat eam dominus, ac conservet a motibus, & turbulentis fluctibus liberam, fundatam usque ad consummationem seculi super petram. Oremus etiam pro hac sancta paræcia, ut dominus universorum benigne nobis tribuat, ut spem ejus celestem non remisse insequamur, & perpetuum precationis debitum ei solvamus. Oremus etiam pro omni episcopatu totius orbis eorum, qui recte tractant verbum tue veritatis, & pro episcopo nostro Jacobo, & pro pa-

*John 4.
Ezek. 33.
1. Tim. 2.
Luce. 15.*

Mat. 110.

Απὸ μὲν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας αὐτῆς, ἵνα μοι τι σὺ δώδῃς καὶ ἡμεῖς ἡμεῖς τῆς ἀγίας αὐτῆς ἱερῆς καὶ μυστηρίου τῆς θεῶν μυστηρίων. ἵνα ἔξῃ ἀποκαθάρσις τῆς υἱοθεσίας, τύχῃ τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἵτι κατὰ πάντας ὑπὲρ αὐτῆς ἔκωμῳ· κῆρ ἰλίπσον· σῶσω αὐτῆς ὁ θεός, καὶ ἐκείνου τῆς ἰλίπσου, ἀναστῆναι τῆς θεῶν δὲ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς· κλίνετε καὶ λογιεῖσθε· ἰσχυροὶ δὲ ὁ ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς.

Χειροθεσία καὶ ἐκκλησία ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ.

B

Παντοκράτωρ θεὸς αἰώνιος δέσποτα τῆς ὅλων κτίσεως καὶ ἀρχὴ τῆς πάντων· ὁ τῶν ἀνθρώπων κόσμου κόσμον ἀκαθάρτους δὲ τῆς κεφαλῆς, καὶ νόμον δὲ αὐτῶν ἐμφύτων καὶ γραπτῶν πρὸς τὸ ζῆν αὐτῶν ἐκείνου ὡς λογικῶν, καὶ ἀμαρτύνει ὑπερβύλιον δὲ πρὸς μετάνοιαν τῶν σωτῶν ἀγαθότητι, ἐπιδοῖ ἐπὶ τὸς κεκλιμένους σοὶ αἰχμῶν ψυχῆς καὶ σώματος, ὅτι ἐβόλει τὸν θάνατον τῷ ἀμαρτωλῷ, ἀλλὰ τῶν μετάνοιαν, ὥστε ἀποσφραῖσαι αὐτῶν ἀπὸ τῆς οὐδ᾽ αὐτῶν τῆς πονηρίας καὶ ζῆν· ὁ Νινδιτῶν ἀποσφραῖμους τῶν μετάνοιαν· ὁ δὲ ὅλων πάντων ἀνθρώπων σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· ὁ τὸν υἱὸν ἀποσφραῖμους τὸν καταφραγόντα τῶν βίων αὐτῶν ἀσώτως πατεμοῖς σπλάγχθους δὲ τῶν μετάνοιαν, αὐτῶν καὶ νῦν ἀποσφραῖμους τῆς ἐκείνου τῶν μετάνοιαν, ὅτι ἐκείνου ὅς ἐκ ἀμαρτησεται σοὶ· ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃ καὶ κῆρ τίς ἐκείνου σῶσῃ; ὅτι παρά σοὶ ὁ ἰλασμός ἐστι· καὶ ἀποκαθάρσις ἡσὸν αὐτῶν τῆς ἀγίας ἐκκλησίας ἐκ τῆς σωτηρίας ἡμῶν· δι᾽ ἧς σοὶ δόξα καὶ προσκυμῶσις ἐκ τῶν ἀγίων πνεύματι εἰς τὸς αἰῶνας ἀμῶν· καὶ ὁ διάκονος λεγέτω· ἀπολυθεῖτε οἱ ἐκ μετάνοια· καὶ προσκυνεῖτω· μή τις τῆς μὴ διωκόμενων ἀπολυθεῖτω· ὅσοι πιστοὶ, κλίνωμεν γόνα· δεηθῶμεν τῶν θεῶν δὲ τῶν Χριστῶν αὐτῶν πάντες, σωθῶμεν τῶν θεῶν διὰ τῶν χριστῶν αὐτῶν παρακαλίσωμεν.

Προσφώνησις ὑπὲρ τῶν πιστῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ.

Υπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν κόσμου καὶ τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ τῶν ὅλων θεὸς αἰδίων καὶ ἀναφαίρετον τῶν ἐαυτῶν εἰρήνῃ ἡμῶν παράσῃ, ἵνα ἐκ πληροφροῦν τῆς κατὰ ἀσφάλειαν ἀρετῆς δεηθῶμεν ἡμῶν σωτηρήσῃ ὑπὲρ τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων δεηθῶμεν. ὅπως ὁ κύριος ἀσθενῶν αὐτῶν καὶ ἀκλυδώνισον δεηθῶμεν καὶ δεηθῶμεν μέχρι τῆς σωτηρίας τῶν αἰῶνων τεθελιωμένων ἐπὶ τῶν πέτρων· καὶ ὑπὲρ τῆς ἐκείνου ἀγίας παροικίας δεηθῶμεν, ὅπως κατεξίωση ἡμῶν ὁ τῶν ὅλων κύριος ἀνεκδότως τὴν ἐπυράνιον αὐτῶν ἐλπίδα μεταδώσῃ, καὶ ἀδιάλειπτον αὐτῶν δεήσῃ ἀποδοῦναι τὴν σφραῖμην· ὑπὲρ πάντων ἐπισκοπῆς τῆς ὑπὸ τῶν ἐκείνου τῶν ὁρθοτομῶν τῶν λόγων τῆς οἰκίας ἀληθείας δεηθῶμεν· καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπισκοπῶν ἡμῶν Ἰακώβου καὶ τῶν

549

τῶν παραιῶν αὐτῷ δεηθῶμεν, ὑπὲρ τῶ ἐπιστάτου ἡ-
 μῶν Κλαύδιου καὶ τῶν παραιῶν αὐτῷ δεηθῶμεν,
 ὑπὲρ τῶ ἐπιστάτου ἡμῶν Εὐδοίου καὶ τῶν παραιῶν αὐτῷ
 δεηθῶμεν, ὅπως ὁ αἰκτίρμων Θεὸς χαλεπήται αὐτῶς
 τῆς ἀγίας αὐτῶ ἐκκλησίας σῶσις. Ἐπιτίμω· μακρο-
 μάρτυρας. Ἐ τιμίω αὐτοῖς τὴ γῆρας παράχρηται Ἐ
 δεσβεῖα καὶ δευροσυνῆ· καὶ ὑπὲρ τῶν πρεσβυτέρων ἡ-
 μῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ κύριος λύσῃται αὐτοῖς ἀπὸ
 πῶτος ἀπίου Ἐ πικρῷ πνεύματι, καὶ σῶσι καὶ Ἐ-
 τιμίω τῶ πρεσβυτέρων αὐτοῖς παράχρη· ὑπὲρ πάντες
 τῆς Ἐ Χριστῷ ἁγιασίας καὶ ὑπηρεσίας δεηθῶμεν,
 ὅπως ὁ κύριος ἀμειψῶται τῶν διακονίαν αὐτοῖς παρά-
 χρηται· ὑπὲρ ἀναγνώστων· ψαλλῶν· παρθεῶν· χη-
 ρῶν καὶ ὀρφανῶν δεηθῶμεν, ὑπὲρ τῶν Ἐ συζυγίας
 καὶ τεκνογονίας δεηθῶμεν, ὅπως ὁ κύριος τῶς πάντας
 αὐτοῖς ἐλεήσῃ· ὑπὲρ δούλων ὅσιος πορρωδωμένων δεη-
 θῶμεν· ὑπὲρ τῶν Ἐ ἐγκαταλείπων, καὶ ἀλαβεῖα δεη-
 θῶμεν, ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων Ἐ τῶ ἀγία ἐκκλη-
 σία καὶ σπανίων τοῖς πόντοις τῶς ἐλεημοσύνας δεηθῶ-
 μεν, καὶ ὑπὲρ τῶν τῶς θυσίας καὶ τῶς ἀπαρχῆς προσ-
 φερόντων κωλύ τῶ Θεῷ ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ
 πανάγαθος Θεὸς ἀμείληται αὐτοῖς τῶς ἐπουρανίας
 αὐτῶ δωρεῆς, καὶ ὅρ αὐτοῖς Ἐ τῶ παρόντι ἱκανο-
 τυπασίονα καὶ Ἐ τῶ μέλλοντι ζῶνι ἐώνιοι, καὶ χα-
 λήσῃται αὐτοῖς ἀπὸ τῶν προσκαίρων τῶ αἰώνια· ἀν-
 τι τῶν ἐπιγῶν τῶ ἐπυράνια· ὑπὲρ τῶν νεοφωτίσων ἀ-
 δελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ κύριος σπείρη αὐ-
 τῶς καὶ βεβαίωσῃ· ὑπὲρ τῶν Ἐ ἀρρώστια ἕρταζομένων
 ἀδελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ κύριος λύσῃται αὐ-
 τῶς πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας, καὶ σῶσι ἀποκα-
 τήσῃ τῶ ἀγία αὐτῶ ἐκκλησία· ὑπὲρ πλεόντων καὶ
 ὀδοιπορούντων δεηθῶμεν· ὑπὲρ τῶν Ἐ μετώλλοις καὶ ἐξο-
 ρίσις, καὶ φυλακαῖς καὶ δεσμοῖς ὄντων διὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυ-
 ρίου δεηθῶμεν· ὑπὲρ τῶν Ἐ πικρῶ δολοῖα καταπονεμι-
 νων δεηθῶμεν· ὑπὲρ ἐχθρῶν καὶ μισῶντων ἡμᾶς δεη-
 θῶμεν· ὑπὲρ τῶν διακόντων ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομα τοῦ
 κυρίου δεηθῶμεν· ὅπως ὁ κύριος σπείρη τῶν θυμῶν
 αὐτῶν, διασπείρῃ τῶν κατ' ἡμῶν ὄργην· ὑπὲρ τῶν
 ἕξω ὄντων καὶ σπειλανημένων δεηθῶμεν· ὅπως ὁ κύ-
 ριος αὐτοῖς ἐπιστρέψῃ· τῶν νηπίων τῆς ἐκκλησίας μνη-
 μονόσωμεν· ὅπως ὁ κύριος τελεώσῃ αὐτῶ Ἐ τῶ
 φόβῳ αὐτῶ εἰς μέτρον ἡλικίας ἀγάθῃ· ὑπὲρ ἀλλή-
 λων δεηθῶμεν· ὅπως ὁ κύριος τηρήσῃ ἡμᾶς Ἐ φυ-
 λαῖα τῶ αὐτῶ χάριτι εἰς τέλος καὶ λύσῃται ἡμᾶς τοῦ
 πονηρῶ καὶ πάντων τῶν σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων
 τῶν ἀνομιαν, καὶ σῶσι εἰς τὴν βασιλείαν αὐτῶ τῶν
 ἐπυράνιοι· ὑπὲρ πάσης ψυχῆς Χριστιανῆς δεηθῶ-
 μεν· Σῶσον καὶ ἀνάστησον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῶ ἐλεήσει·
 ἐγαυρώμεθα δεηθῶτες ἐκτενῶς ἑαυτοῖς καὶ ἀλλήλοις
 τῶ ζῶντι Θεῷ διὰ τῶ Χριστῷ αὐτῶ παραθώμεθα·
 ἐπὶ χεῖρῶ δὲ ὁ ἀρχιερεῖς, καὶ λεγέτω.

patris eius; item pro episcopo nostro Cle-
 mente, & pro patribus eius; item pro
 episcopo nostro Evodio, & pro pater-
 nibus eius: ut Deus miserationum concedat
 ecclesiis suis sanctis, ut salvi, honorati, &
 diuturna vita sint, tribuatque eis honora-
 tam senectutem in pietate, & iustitia. Ore-
 mus praeterea pro presbyteris nostris, ut do-
 minus liberet eos ab omni re foeda, & pra-
 va, detque eis honoratum presbyterii gradum.
 Oremus item pro omnibus diaconis, & mi-
 nistris, ut tribuat eis dominus ministerium
 sine querela ullius. Oremus quoque pro le-
 storibus, cantoribus, virginibus, viduis,
 & orphanis. Oremus etiam pro iis, qui sunt
 in conjugio, & liberorum procreationi ope-
 ram dant, ut tribuat eis dominus miseri-
 cordiam. Oremus pro eunuchis sancte am-
 bulantibus. Oremus pro iis, qui vivunt in
 continentia, & reverentia erga Deum.
 Oremus pro iis, qui in ecclesia oblationes
 faciunt, & pauperibus largiuntur eleemo-
 synas. Oremus pro iis, qui sacrificia, &
 primitias offerunt domino Deo nostro, ut
 qui est undique bonus dominus, suis caele-
 stibus donis eos remuneret, *de quo eis in*
hoc saeculo centuplum, & in futuro vitam
sempiternam, largiaturque eis pro caducis
 aeterna, & pro terrenis caelestia. Ore-
 mus pro fratribus nostris recens baptismi
 C. tis, ut firmet, stabiliatque eos dominus.
 Oremus pro fratribus nostris, qui morbis,
 conficiantur, ut dominus liberet eos ab
 onani morbo, & omni invaletudine, &
 restituat sanos ecclesiae suae sanctae. Oremus
 pro navigantibus, & iter facientibus. Ore-
 mus pro iis, qui sunt propter nomen domi-
 ni in metallis, & exiliis, & custodiis, &
 vinculis. Oremus pro iis, qui dura servitu-
 te preminuntur. Oremus pro inimicis, &
 qui nos oderunt. Oremus pro iis, qui nos
 propter nomen domini persequuntur, ut mi-
 tigato eorum furore, eorum adversus nos
 iram dissipet. Oremus pro iis, qui foris sunt,
 & in erroribus versantur, ut dominus con-
 D. vertat eos. Recordemur etiam infantum
 ecclesiae, ut eos dominus perfectos in timore
 suo reddat, & ad mensuram aetatis per-
 ducat. Oremus pro nobis mutuo, ut nos
 dominus gratia sua usque ad finem custo-
 diat, ac nos ab omni malo, omnibusque
 scandalis operantium iniquitatem eripiat,
 & salvos in regnum suum caeleste ser-
 vet: Oremus pro omni anima Christiana:
 salva, & suscita nos Deus misericordia
 tua. Surgamus intente orantes, nosque
 ipsi, & alii alios Deo viventi per Chri-
 stum eius commendemus. Oret episcopus,
 & dicat:

Επίκλησις τῶν πιστῶν.

E Obsecratio adhibita pro fidelibus.

Κ Ε Φ Α Λ. ια.

C A P U T XI.

ΚΥριε παντοκράτωρ ὕψιστε ὁ Ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν· ἅγιε Ἐν ἀγίοις ἀναπαύομεν· ἀναρχε· μόναρχε· ὁ διὰ Χριστῷ κήρυγμα γνώσεως θεῶς ἡμῶν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς σῆς δόξης καὶ τῶ ὀνόματί σου, οὗ ἐφατέρωσθε ἡμῶν εἰς κατάληψιν· αὐτοῖς καὶ νῦν ἐπιθεῖ δὲ αὐτῶ ἐπὶ τὸ ποιμνίόν σου τῶτο· καὶ λύθωσαι αὐτῶ
 Concil. General. Tom. I.

Domine omnipotens, celsissime, qui in excelsis habitas, sancte in sanctis requiescens, sine ortu & origine unice princeps, qui dedisti nobis per Christum praedicationem cognitionis in agnitionem gloriae tuae, & nominis, quod manifestavit nobis ad comprehendendum, & nunc ip-
 M m 2 se

se respice super hunc gregem tuum, & libera eum ab omni ignorantia, & prava actione, & fac, ut te timore timeat, & dilectione diligat, & mittatur a facie glorie tue. Sis eis benignus, propitius, & exauditor in precibus eorum, & serua eos immutabiles, a querela & crimine liberos, ut sint sancti corpore, & spiritu, non habentes maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sint integri, & nullus sit inter eos mutilus, aut imperfectus. Defensor, potens, personarum non acceptor, sis populo tuo adiutor, quem pretioso sanguine Christi tui redemisti: Præses, opitulator, quæstor, custos, munitissimus, sepimentum, securitas, quoniam nemo potest ex manu tua rapere; non enim est alius Deus, sicut tu, quia in te nostra patientia consistit. *Jan-Hifica eos in veritate tua*, quia sermo tuus veritas est, qui neque gratia corrumpi, neque falli potest, libera eos ab omni morbo, & omni inuoluntate, ab omni delicto, ab omni violentia, & fraude, a metu inimiçi, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, & dignare eos æterna vita in Christo filio, & unigenito Deo, & salvatore nostro, per quem tibi gloria, & veneratio in Spiritu sancto nunc, & in sæcula sæculorum Amen. Ac postea dicat diaconus, Attendamus, & saluet episcopus ecclesiam: & dicat, Pax Dei cum omnibus vobis: & respondeat populus, Et cum spiritu tuo: & diaconus dicat omnibus, Osculamini vos mutuo osculo sancto, & clerici osculentur episcopum, & viri laici laicos, & feminae feminas. Pueri stent apud suggestum, & præsit eis alius diaconus, ne turbent ordinem. Alii item diaconi deambulent, & contemplantur viros & mulieres, ne quis fiat strepitus, ne quis nutus faciat, aut musset, aut dormitet. Diaconi autem stent ad januas, quibus viri in templum ingrediuntur, & hypodiaconi ad januas, quibus mulieres, ne quis egrediatur, neve aperiatur janua tempore oblationis, quamvis sit aliquis fidelis: unus autem hypodiaconus ministrat aquam sacerdotibus ad lavandum manus, quod est signum puritatis animarum, quæ Deo dicatæ sunt.

Jan. 91.

Psal. 17.

Constitutio Jacobi fratris Joannis Zebedæi.

CAPUT XII.

DICO ego Jacobus frater Joannis Zebedæi, ut statim edicat diaconus: Ne quis ex catechumenis: ne quis ex audientibus: ne quis ex infidelibus, ne quis ex hæreticis. Qui primam precationem feceritis, exite. Quæ matres estis, pueros assumite. Ne quis contra quempiam. Ne quis in hypocritis: stemus credi domino cum metu, & tremore ad offerendum. His peractis adhibeant diaconi dona ad altare episcopo, & presbyteri ad dextram, & levam ejus, ut discipuli magistro assistant: Duo vero diaconi ex utraque parte altaris teneant stabella ex tenuibus membranæ, aut ex pennis pavonis, aut ex linteo, ut parva

καίτοις ἀγνοίαις καὶ ποικίλῃ ἀπειθείᾳ· καὶ δὲ οὐκ ἔστιν ὁφείδωμι σε καὶ ἀγάπῃ ἀγαπῶ σε, καὶ εὐλογοῦμαι ἀπὸ ἀποστόλων δόξης σου. Ἐμὲ οὖν αὐτοῖς ἡμεῖς καὶ ἰλακὴ καὶ ἐπιθυμία ἐν ταῖς ἀποστόλοις αὐτῶν· καὶ ἡμεῖς αὐτοῖς ἀξίως, ἀμύμητος, ἀφραδέτης· ἵνα ὡς ἀγαπῶ σὺματι καὶ ψυχῇ μὴ ἔχοντες σπύλλον ἢ μύτιδα ἢ τι τῶν τοιούτων· ἀλλ' ἵνα ὡς ἀρτοῦ· καὶ μῆδὲς ἐν αὐτοῖς ἢ καλοὶς ἢ ἀπλοῖς· ἀρετῇ· διωκτῇ· ἀπερρωπολητῇ· ἡμεῖς ἀντιλήπτω τῷ λαῷ σου τότε, ὃν ἔξογαράσας τῆς τιμῆς τῷ Χριστῷ σου αἵματι· προσέτης· ἐπίκουρος· τιμίας· φιλάξ· τέχνης ἐρυμώτατον· φραγμός· ἀσφάλεια· ὅτι ἐκ τῆς σῆς χειρὸς ἔδωκε ἀρπάσαι διώκται· ἡ δὲ χάρις τοῦ Θεοῦ ὡς περ σὺ ἕτερος· ὅτι ἐν σοὶ ἡ ὑπομονὴ ἡμῶν· ἀγάπην αὐτοῖς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου ὅτι ὁ λόγος ὁ σοῦ ἀληθείᾳ εἶναι ἀπορχαίετι· ἀπαρλογοῖσι· ἴσσοι αὐτοῖς καίτοις νόσου καὶ καίτοις μαλακίας, πάντες παραπτώματος· καίτοις ἐπιτρέχεις καὶ ἀπάτης· ἀπὸ φόβου ἐχθρῶν· ἀπὸ βίβλου πτωχῶν ἡμέρας· ἀπὸ ἀφραγμῶν ἐν σκότεινῃ ἄσπερδομῶν· καὶ καταξίωσον αὐτοῖς τῆς αἰωνίου ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ τῆς ἰδέου τῆς μονοῦ καὶ, τῷ Θεῷ καὶ σωτηρίᾳ ἡμῶν· δι' ὅσους δόξα καὶ εἰς τὸν ἐν ἀγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν· καὶ μὴ τῶν λεγόντων ὁ διάκονος· ἀπορχομῶν, καὶ ἀσπαζέω ὁ ἐπίσκοπος τῶν ἐκκλησίᾳ, καὶ λεγόντων· ἡ εἰρήνη τῷ Θεῷ μὴ πάντων ὑμῶν· καὶ ὁ λαὸς ἀποχρησάτω· καὶ μὴ τῶν πνευματικῶν· καὶ ὁ διάκονος εἰπάτω πάντιν· ἀσπάζεσθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ· καὶ ἀσπαζέσθεσαν αἱ τῶ κλήρου τῶν ἐπίσκοπων· αἱ λαϊκοὶ ἄνδρες τῶν λαϊκῶν· αἱ γυναῖκες τῶν γυναικῶν· τὰ παιδιά δὲ σκεπέτωσαν ἀπὸς τῆς βήματι· καὶ διάκονος αὐτοῖς ἕτερος ἕως ἐφ' ἑσῶς, ὅπως μὴ ἀτυχεῖσι· καὶ ἄλλοι διάκονοι περιπατέησαν καὶ σκοπέησαν τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ὅπως μὴ θάρυβος τις ᾗηται, καὶ μή τις γόση· ἢ ψιδυεῖση· ἢ νυαξῆ· οἱ δὲ διάκονοι ἰσάδωσαν εἰς τὸς τῶν ἀνδρῶν θυράς· καὶ αἱ ὑποδιακονοὶ εἰς τὸς τῶν γυναικῶν· ὅπως μή τις ἐξέλθῃ· μῆτε ἀνοιχθῆ ἢ θυρά καὶ πύργος τις ἢ κατὰ τῶν κερῶν τῆς ἀναφοράς· εἰς δὲ ὑποδιακονοὶ δίδωτω ἀποκρίσιν χειρῶν τοῖς ἱερεῦσι σύμβολον κατὰ τὸν νόμον τῶν αἰωνίων τῶν ἀδικημάτων.

Διάταξις Ἰακώβου τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννου τῷ Ζεβεδαίου.

Κ Ε Φ Α Λ. εβ.

Φημι δὲ καὶ Ἰακώβος ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννου τῷ Ζεβεδαίῳ, ἵν' ὁ Θεὸς ὁ διάκονος λίξη· ἐμὲ οὖν τῶν κατηχημένων· μή τις τῶν ἀκρωμένων· μή τις τῶν ἀπίστων· μή τις τῶν ἑτεροδόξων· οἱ τῶν ἀπώτων ἐχθρῶν ἀρχομῶν ἀποκρίστω· τὰ παιδιά ἀποσλαμβανέτω αἱ μητέρες· μή τις κατῆτινος· μή τις ἐν ὑποκρίσει· ὅρδοι ἀπὸς κύβητον μὴ φόβου καὶ φόβου ἰσώτως ὡμῶν ἀποσφίρει· ὡν ἡμεῖς οὖν οἱ διάκονοι ἀποσφίρει τὰ δῶρα τῶ ἐπισκόπου ἀπὸς τὸ θυσιαστέον, καὶ οἱ ἀποσβύτριοι ἐκ δεξιῶν αὐτῶν καὶ ἐκ ἀνωμῶν σκεπέτωσαν ὡς ἐν μαζῶνται παρῶντες διδασκάλω· δύο διάκονοι ἐκ ἐκτέρων τῶν μερῶν τῶ θυσιαστέου κατεχέτωσαν ἐκ ὀμῶν

ἀποστάσει ἐκείνης, καὶ τὸ μὲν Ἀβελ, ὡς ὁ Α-
 σὶν, ἀποδοξάμενος τὴν θυσίαν, τὸ δὲ ἀδελ-
 φατικὸν καὶ ἀποστατικὸν πρὸς τὸν θεόν ὡς ἀνεπί-
 κτητος τῶν Σαδ, ἔτι τὸν Ἐνὸς ἀποστα-
 βῆ· καὶ τὸν Ἐνὸς ματαπίθεας· σὺ γὰρ εἶ ὁ δι-
 μιουργὸς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ζωῆς χορηγός, ἔτι
 τῆς ἐδωκυίας ἀληθινῆς· καὶ τῶν νόμων δοτὴρ καὶ τῶν
 φυλακτικῶν αὐτὸς μετὰδοτὴς· καὶ τῶν παραβα-
 νόντων αὐτὸς ἰδιώτης· ὁ τὸν μέγαν κατακλισμοὺν
 ἐπεργάσθων τῶν κόσμων ὄψα τὸ πλῆθος τῶν ἀσε-
 βησάντων· καὶ τὸν δίκην Νώε ἰσοστάμενος ἐκ τοῦ
 κατακλισμοῦ ἐν λάρνακι σωθὲν ὅλην ψυχῆς τὸλος
 μὲν τῶν παραχρησάντων· ἀρχὴν δὲ τῶν μελλόντων
 ἐπιγίνεσθαι· ὁ τὸ φοβερόν πυρ κατὰ τῆς Σοδομη-
 νῆς πρὸς τὴν πόλιν ἐξέλασας· καὶ γλῶσσοι καρποφόρον ἐκ
 ἀλμύλων θείων ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν
 αὐτῇ· καὶ τὴν ὅσον Λωτ ἐξαρπάσας τὴν ἰμωρη-
 μῶ· σὺ εἶ ὁ τὸν Ἀβραάμ ἰσοστάμενος ἀπογονικῆς
 ἀσβεβείας· καὶ κληρονομοῦν τὸν κόσμον καταστήσας· καὶ
 ἰμωρησάντων αὐτῶν τὸν Χερσόνος· ὁ τὸν Μελχισε-
 δὲκ, ἀρχιερέα τῆς λαβείας ἀποχειρισάμενος· ὁ
 τὸν πολυτλαν θραύσαντα τὸν Ἰσραὴλ ἐπαγγε-
 λίας οὐδὲν ποιησάμενος· ὁ τὸν Γαλαβ πατέρα δώ-
 δεκα παιδῶν καὶ τὸς ἐξ αὐτῶν εἰς πλῆθος χείας·
 καὶ εἰσαγαγόντων εἰς Αἴγυπτον ἐν ἰσδομήκοντα ποίη-
 τῶν· σὺ κίεμ Ἰωσήφ ἐξ ὑπερείδης, ἀλλὰ με-
 δὸν τῆς ὄψα σὺ σωφροσύνης ἔδωκας αὐτῶν τὸν
 Αἴγυπτίων ἀρχεῶν· σὺ κίεμ Ἐβραῖος ὑπὸ Αἴ-
 γυπτίων καταπονημῶν ὁ περὶ τῶν ὄψα τὸς ἀπὸς
 τὸς πατέρας αὐτῶν ἐπαγγελίας· ἀλλ' ἔρρωσω κο-
 λώνας Αἴγυπτίους· παραφθειράσαντων δὲ τῶν ἀν-
 θρώπων τὸ φυσικὸν νόμον, καὶ τὴν κτίσιν ποτὴ
 μὲν αὐτῶν νομισάντων, ποτὴ δὲ πλείον ἢ δεῖ
 τιμησάντων, καὶ σοὶ τῶν Θεῶν τῶν πάντων σωτα-
 τῶν, ἐκ εἰσας πλανᾶσαι· ἀλλὰ ἀναδείξας τὸν
 ἁγίον σου θραύσαντα Μωυσίω δὲ αὐτὸ ἀπὸς βοή-
 θειαν τὸ φυσικὸν τὸν γραπτὸν νόμον δέδωκας· καὶ
 τὴν κτίσιν ἔδειξας σὸν ἔργον εἶναι· τὴν δὲ πο-
 λύθιον πλάνην ἐξέλασας, τὸν Ἀαρὼν καὶ τὸς ἐξ
 αὐτῶν ἱερατικῆν τιμὴν ἔδωκας· Ἐβραῖους ἀμαρτι-
 ούς ἐξολόθισας· ἐπιστρέφοντας ἔδειξας τὸς Αἴγυπ-
 τίους δεκαπλήρη ἰμωρησῶν· θάλασσαν διελθὼν,
 Ἰσραηλῆτας διεβίβασας· Αἴγυπτίους ἐπιδιώξαντας
 ὑπεβρυχίους ἀπώλισας· ξύλω πικρὸν ὕδωρ ἐγλύ-
 κανας, ἐκ πέτρας ἀκροτύμῳ ὕδωρ ἀνέχεας· ἐξ ὑ-
 ρανῶ τὸ μάννα ὕδατος, ἔσφην ἐξ αἰέρος ὀρυζομη-
 θῶν· σὺλον πυρὸς τὴν νύκτα ἀπὸς φωτισμόν· καὶ
 τὸν Ἰησοῦν στρατηγὸν ἀναδείξας, ἐπὶ τὴν Χανα-
 ναίων δὲ αὐτῶν καθεύδης· Γαρζάλω διεβίβασας τὸς
 ποταμὸς Ἡθὰμ ἐξήρανας· τεχνην κατερίψας ἀνδ-
 μηχανημάτων ἔχειρος ἀνθρώπων· ὑπὲρ πάντων
 σοὶ ἡ δόξα δεσποτικῶν παντοκράτορος· σὺ ἀποστατικῶν
 σὺν ἀνάεθμοι στρατιῶν ἀγγέλων· ἀρχαγγέλων·
 θρόνων· κυριοτήτων· ἀρχῶν· ἐξουσιῶν· δυνάμεων·
 στρατιῶν αἰώνων· τὰ Χερσὶμ καὶ τὰ ἐξακτύρια
 Σεραφίμ, ταῖς μὲν δυσὶ κατακαλύπτου τὸς πό-
 दा, ταῖς δὲ δυσὶ τὸς κεφαλὰς, ταῖς δὲ δυσὶ πε-
 τὸνμα καὶ λέγοντα, ἅμα χιλίαις χιλιάσιν ἀρχαγγ-
 γέλων· καὶ μυρία μυριάσιν ἀρχαγγέλων ἀκατακτύτων

qui vero defecerunt, punivisti; & sancti A-
 bel sacrificium approbasti, & Caini fratri-
 cidæ munus, ut execrabilis, rejecisti. Ad
 hæc, Seth, & Enos suscepisti, & Enoch
 transfulisti. Tu enim es auctor hominum,
 & vitæ dator, & indigentia expletor, & le-
 gislator; & eam servantium remunerator,
 & ultor non servantium. Qui ingentem il-
 lam illuvionem propter multitudinem im-
 piorum mundo intulisti, & ex illa justum
 Noe cum octo animis in arca eripuisti; qui
 fuit finis quidem eorum qui præterierant,
 origo vero eorum, qui successuri
 erant. Qui igne illo peritimescendo Sodo-
 mitanam pentapolim incendiisti; & terram
 frugiferam in saluginem propter flagitia ha-
 bitatorum ejus loci vertisti: & sanctum
 Lot ex flamma ereptum extraxisti. Tu es,
 qui Abraham ex majorum suorum impietate
 liberasti, & hæredem mundi constituisti,
 atque ipsi Christum tuum ostendisti. Qui
 Melchisedec pontificem cultus tui ele-
 gisti. Qui famulum tuum patientissimum
 Job, serpentis, qui origo peccati fuit, vi-
 ctorem declarasti. Qui Isaac filium promif-
 sionis fecisti. Qui Jacob duodecim filiorum
 patrem, & eorum posteros in multitudinem
 propagasti, & in Ægyptum in septuaginta
 animis introduxisti. Tu, domine, non de-
 spexisti Joseph: immo pudicitiam, quam
 propter te servavit, præmium ei dedisti,
 ut esset Ægyptiorum princeps. Tu, domine,
 Hebræos oppressos propter promissa patri-
 bus eorum facta non neglexisti, sed potius
 supplicio de Ægyptiis sumpto, eripuisti:
 Ac cum homines legem naturalem cor-
 ruptissent, & quæ erant effecta, nunc qui-
 dem existimarent fortuita esse, & temere
 ferri, nunc vero plusquam opus erat, hono-
 rarent, & tibi universorum Deo æquarent,
 non es passus amplius in errore eos versari;
 immo famulum tuum sanctum Moysem in
 lucem edidisti: per quem legem scriptam
 legis naturalis adjutricem dedisti: & mun-
 dum opus tuum esse declarasti. Relegato
 Dautem de multis diis errore, Aaron, &
 filios ejus honore sacerdotali illustrasti:
 Hebræos propter commissa peccata plexisti;
 revertentes suscepisti: in Ægyptios decem
 plagis illatis vindicasti; dirempto mari
 Israelitas trajecisti; insectos Ægyptios de-
 merfos delevisi: amarum aquam injecto li-
 gno dulcem effecisti: ex rupe dura aquam
 profudisti. Qui fecisti ut ex cælo plueret
 manna, & ex aere ad alimentum cotur-
 nix, item fecisti columnam ignis nocte ad
 illuminandum; & columnam nubis die
 ad umbraculum propter teporem; Jesum Na-
 ve ducem exercitus declarasti, septem gen-
 tes Chananzorum hoc duce extirpasti; Jor-
 danem divisisti; fluvios Ethan exsiccasti;
 muros nullis machinis bellicis evertisti: pro
 omnibus tibi gloria, domine Deus. Te
 adorant innumerabiles angelorum copiar, ar-
 changelorum, thronorum, dominationum,
 principatum, potestatum, virtutum, & senis
 ternorum exercituum, cherubim, & senis
 alis præditi seraphim, binis quidem tege-
 lantes pedes, binis vero capita, binis item vo-
 lantes, & dicentes, una cum mille millibus
 archangelorum, & centum millibus angelo-
 rum

Gen. 7.
 Gen. 10.
 Gen. 14.
 Job 41.
 Gen. 41.
 Exod. 14.
 Exod. 16.
 Exod. 17.
 Exod. 24.
 Exod. 25.
 Exod. 26.
 Exod. 27.
 Exod. 28.
 Exod. 29.
 Exod. 30.
 Exod. 31.
 Exod. 32.
 Exod. 33.
 Exod. 34.
 Exod. 35.
 Exod. 36.
 Exod. 37.
 Exod. 38.
 Exod. 39.
 Exod. 40.
 Exod. 41.
 Exod. 42.
 Exod. 43.
 Exod. 44.
 Exod. 45.
 Exod. 46.
 Exod. 47.
 Exod. 48.
 Exod. 49.
 Exod. 50.
 Exod. 51.
 Exod. 52.
 Exod. 53.
 Exod. 54.
 Exod. 55.
 Exod. 56.
 Exod. 57.
 Exod. 58.
 Exod. 59.
 Exod. 60.
 Exod. 61.
 Exod. 62.
 Exod. 63.
 Exod. 64.
 Exod. 65.
 Exod. 66.
 Exod. 67.
 Exod. 68.
 Exod. 69.
 Exod. 70.
 Exod. 71.
 Exod. 72.
 Exod. 73.
 Exod. 74.
 Exod. 75.
 Exod. 76.
 Exod. 77.
 Exod. 78.
 Exod. 79.
 Exod. 80.
 Exod. 81.
 Exod. 82.
 Exod. 83.
 Exod. 84.
 Exod. 85.
 Exod. 86.
 Exod. 87.
 Exod. 88.
 Exod. 89.
 Exod. 90.
 Exod. 91.
 Exod. 92.
 Exod. 93.
 Exod. 94.
 Exod. 95.
 Exod. 96.
 Exod. 97.
 Exod. 98.
 Exod. 99.
 Exod. 100.

559

rum nullo puncto temporis intermisso, & sine intercaedine vocis clamantium, & omnis populus dicat, Sanctus, sanctus, sanctus dominus sabaoth: plenum est caelum & terra gloria eius, benedictus in saecula, Amen: & dicat postea episcopus: Sanctus enim verus es, & ex omni parte sanctus: excelsus, & supraquam excelsus in saecula. Sanctus autem unigenitus tuus filius dominus noster, & Deus Jesus Christus: qui tibi Deo suo, & patri per omnia inferviens tum in varia creatione rerum, tum in providentia cuiusque earum accommodata, genus hominum interitu affectum non desepit, quin immo post legem naturalem infitam, post monita legis Moisaicae, post propheticas reprehensiones, post angelos custodiam praepositos, cum legem naturalem simul cum lege posita violarent, venirentque eis in oblivionem diluvium, conflagratio illa quinquae urbium, & illae Aegyptiorum plagae, ac illae Palaestinarum caedes: omnibus jam jam perituris, voluit consilio, & voluntate tua auctor hominis homo fieri; legislator legi subiectus; pontifex victima; pastor fieri ovis, placavitque te Deum suum, eundemque patrem, ac mundo reconciliavit: & omnes ab impendente ira liberavit factus ex virgine, factus in carne, Deus verbum, dilectus filius, primogenitus omnis creaturae, ex semine David, & Abraham, ex tribu Juda secundum propheticas praedictiones ab ipso de se factus. Ac factus est in utero virginis, qui format omnes qui generantur, & incarnatus est, qui erat expertus carnis; qui sine tempore genitus erat, factus est in tempore. Sancte in vita versatus est, & legitime crudivit omnem morbum, omnemque invaletudinem expulit, signa, & prodigia in populo fecit: Cibum, & potum, & somnum cepit, qui cunctos alit quicunque alimento indigent, & implet omne animal benepalacio. Manifestavit nomen tuum iis, qui illud nesciebant; ignorantiam relegavit; pietatem extinctam excitavit: voluntatem tuam implevit; opus quod ei dedisti, consummavit. Atque his omnibus perfectis, manibus sceleratorum, falsorum dico sacerdotum, & pontificum, ac populi iniqui, proditione eius, qui malitiae morbo laboravit, comprehensus est, & multa ab eis perpeffus, & omni dedecore suscepto, permisso imo traditus Pilato praefidi, ac iudicatus iudex, & damnatus salvator, cruci affixus est, qui patii non poterat, & mortuus, qui natura erat immortalis, & sepulturae mandatus, qui vitam auctor est, ut eos a passione liberaret, & a morte extraheret, propter quos venit; & rumperet vincula diaboli, & eriperet homines ex fallacia eius. Excitatusque est a mortuis die tertio: & cum discipulis quadraginta diebus commemoratus, assumptus est in caelos, & sedet ad dextram tuam, qui Deus & pater eius es. Memores igitur eorum, qua causa nostra sustinuit, gratias agimus tibi, Deus omnipotens, non quas debemus, sed quas possumus: constitutionemque eius implemus: In qua enim nocte tradebatur, cum accepisset panem sanctis & ab omni labe puris manibus suis, substitissetque oculos ad te Dominum suum, ac patrem, ac iugisset, dedit discipulis suis, dicens. Hoc est mysterium novae testa-

μεν· ἅγιος ἅγιος ἅγιος κύριος σαβαωθ, πλήρης ὁ ἕρανός καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ· Ἐλογητὴς εἰς τὰς αἰῶνας, αἰμῶν· καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἔξῃς λογίτω· ἅγιος γὰρ εἶ ὡς ἀληθῶς, καὶ παναγίος· ὕψιστος καὶ ὑπερυψιμβύσιος εἰς τὰς αἰῶνας· ἅγιος δὲ καὶ ὁ μονογενὴς υἱὸς ὁ κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς ὁ Χριστός· ὃς εἰς πάντα ὑπερηφανύμενος σοὶ τῷ Θεῷ αὐτῷ καὶ πατρὶ εἰς τε δημιουργίαν διάφορον καὶ ἀνόμοιον κατεβλήθη, οὐ περικεῖθε τὸ ἅγιος Ἰησοῦ ἀνθρώπων ἀπολλύμενον, ἀλλὰ μὴ φυσικὸν νόμον, μὴ νομικῶν παραίνεσιν, μὴ ἀποφθικῶν ἐλέγχων, καὶ τῶν Ἰησοῦ ἀγνῶτων ἐπιστάσις παραφθειρότων σου τῷ Θεῷ καὶ τῶν φυσικῶν νόμων, καὶ τῆς μνήμης ἐκβαλλόντων τῶν κατεκλυσμένων, τῶν ἐκπρωστων, τῶν κατ' Αἰγυπτίων πληγῶν, τῶν κατὰ Παλαιστίνων σφαγῶν, καὶ μελλόντων ὅσον ἰδέω ἀπολλυθῆναι πάντων, ἔδοξεν αὐτῷ γνώμη σὴ ὁ δημιουργὸς ἀνθρώπων, αὐθροπος ἡμῶν· ὁ νομοθέτης ἐπὶ νόμος· ὁ ἀρχιερεὺς ἱερέων· ὁ πατριμῶν ἀπόβατον· καὶ ἐξ ἀμύβισατοῦσιν τῶν ἰαυτοῦ Θεοῦ καὶ πατέρα· καὶ τῷ κόσμῳ κατήλλαξε καὶ τῆς ἐκαιμύβισατοῦσιν τῆς πάντας ἡλθέρωσε ἡμῶν ἐκ παρθένου ἡμῶν ἐν σαρκί· ὁ Θεὸς λόγος· ὁ ἀγαπητὸς υἱὸς· ὁ ἀποφθικὸς πάσης κτίσεως κατὰ τὴν πρὶ αὐτῷ ὑπ' αὐτῷ ἀποφθικῆσιν ἀποφθικῆσιν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ καὶ Ἀβραάμ φυλῆς Ἰούδα· καὶ γενόμενος ἐν μήτρᾳ παρθένου ὁ ἀσκαρὸς ὁ ἀσκαρὸς τῶν ἡμῶν· καὶ ἐσαρκώθη ὁ ἀσκαρὸς ὁ ἀσκαρὸς τῶν ἡμῶν, ἐν χρόνῳ γενήσεται, πολυτάλαμος ὡς καὶ παιδίσκας ἐνδύσας· πάσαν νόσον καὶ πάσαν μαλακίαν ἐκ ἀνθρώπων ἀπλάσας· σημεῖά τε καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ ποιήσας· Ἐοφῆς καὶ ποτῶ καὶ ὑπὸν μεταλαβὼν· ὁ ἔπιφωφον πάντας τῶν χρηζόντων Ἐοφῆς, καὶ ἐμπικλῶν πᾶν ζῶον ἔδοξας· ἐφανέρωσεν σου τὸ ὄνομα γὰρ τῶν ἀγνοῶσιν αὐτῷ· τῶν ἀγνοῶσιν ἐφυγάδασ· τῶν ἔσειβαν ἀνιζώπρωσ· τὸ δὲ ἡμῶν σου ἐπλήρωσ· τὸ ἔργον ὁ ἔδοξας αὐτῷ ἐπέλειωσ· καὶ ταῦτα πάντα κατεφώσας, χερσὶν ἀνόμων καταγεθεῖς ἱερέων καὶ ἀρχιερέων ψαδωνόμων καὶ λαῶ παρανόμων, ἀποδοσία τῷ τῶν κακίαν νοσήσαντος, καὶ πολλὰ παθῶν ὑπ' αὐτῷ, καὶ πάσαν ἀτιμίαν ὑποσῶσ σὴ συγχωρήσ· παραδοθεῖς Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι· καὶ κελθεῖς ὁ κελθεῖς καὶ κατεκλειθεῖς ὁ σωτῆρ· σωρῶ ἀποσηλώθη ὁ ἀπαθῆς· καὶ ἀπέθανε ὁ τῷ φύσει ἀθάνατος· καὶ ἐτίθη ὁ ζωποῖος, ἵνα πάθος λύση καὶ θανάτου ἐξέλπηται τέτος τῶν δι' ἑσ παρεχόμε· καὶ ῥῆξῃ τὰ δεσμά τῶν ἔσβολων· καὶ ῥύσῃ τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῆς ἀπάτης αὐτῷ· καὶ ἀνίσῃ ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ· Ἐ τισαράκοινα ἡμέρας ἐσδύσσειας τῶν μαθηταῖς, ἀνιλήθη εἰς τὰς ἕρανός, καὶ ἐκαθέθη ἐκ δεξιῶν σου τῷ Θεῷ καὶ πατρὸς αὐτοῦ· μεμνημένοι ὡν ὡν δι' ἡμᾶς ὑπέμεινον, ἀχαλεψόμενοι Θεῷ παντοκράτωρ· ὃν ὅσον ἐφείλομεν, ἀλλ' ὅσον δυναμέθα· καὶ τῶν διατάξῃ αὐτῷ πληροῦμε· ἐν ἡ γὰρ νυκτὶ παρέδωκε λαβὼν ἄρτον τῶν ἁγίων καὶ ἀμύμοις αὐτῷ χερσὶ, καὶ ἀναβλέψας πρὸς σὴ τῷ Θεῷ αὐτῷ καὶ πατέρα, καὶ κλάσας ἔδοξε τῶν μαθηταῖς

2 Tim. 17.

Evangelio
omnes & apo-
stoli in ap. 5
act.

1 Cor. 1.

1 Cor. 11.
1 Cor. 11.
1 Cor. 11.
libri de Spiritu
sancto.

miti tui
carissimi
ante tui
propter
autem, & non
propter
quodam
votus quidam
annotator a-
pad Tertu-
num.

Διούτις εἰπὼν· τὸτο τὸ μυστήριον τῆς κηρῆς ὁμοῦθι· **A**
 κη· λάβετε ἐξ αὐτῶ· φάγετε, τὸτο εἶσι τὸ σῶμα
 μου, τὸ περὶ πολλῶν θρωπέμβου εἰς ἀφεσιν ἀμαρ-
 τῶν· ὡσαύτως κὶ τὸ ποτήριον κηράτας ἐξ αἵμα κὶ ὕ-
 δατος κὶ ἀγίας ἐπίδακσε αὐτοῖς λέγων· πίετε ἐξ
 αὐτῶ· πᾶσι· τὸτο εἶσι τὸ αἷμά μου τὸ περὶ πολλῶ· ἐκ-
 χυνόμενον εἰς ἀφεσιν ἀμαρτιῶν· τὸτο ποιεῖτε εἰς τὴν
 ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὡσαύτως γὰρ ἐὰν ἐδοῦντε τὸν ἄρτον
 τῆτον, κὶ πίητε τὸ ποτήριον τὸτο, τὸν θάνατον τὸν
 ἐμὸν καταγγέλλετε ἄχρῃς ἀν' ἐλθῶ· μεμνημένοι τοῦ-
 νου τῶ παθῶς αὐτῶ κὶ τῶ θανάτου κὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀ-
 γασίας κὶ τῆς εἰς ἕρανῶς ἐπαροῦς κὶ τῆς μελλούσης
 αὐτῶ ὀδύρας παρτίσας, ἐν ἣ ἐρχεται μὴ δόξης κὶ
 δυνάμεως κη· αἰ ζῶντες κὶ νεκροί, κὶ ἀποδοῦναι ἕκαστῶ
 κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶ, προσφέρωμεν σοὶ τῶ βασιλεῖ κὶ
 Θεῶ κατὰ τὴν αὐτῶ διάταξιν τὸν ἄρτον τὸτον κὶ τὸ πο-
 τήριον τὸτο ἄχρῃς ἐνέπι σοὶ δι' αὐτῶ, ἐφ' οἷς κατα-
 ξίωσας ἡμᾶς ἐσάσαι ἐνώπιόν σου κὶ ἐκχέων σοὶ· κὶ
 ἀξίωσῃς, ὡπως ὁμοῦθι ἐπιβλήσῃς ἐπὶ τὸ σῶμα
 κη· ἄδωκῃς ἐφ' αὐτοῖς εἰς τιμὴν τῶ Χριστοῦ σου· κὶ κα-
 ταπιεῖς τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα ἐπὶ τῶ θυσίαν τῶ-
 τῆν τῶ μαρτυροῦ Ἰησὺ παθημάτων τῶ κρεῖς Ἰησὺ, ὡπως
 ἀποφθῇ τὸν ἄρτον τῆτον σῶμα τῶ Χριστοῦ σου, κὶ τὸ
 ποτήριον τὸτο αἷμα τῶ Χριστοῦ σου· ἵνα οἱ μετὰ βί-
 ος αὐτῶ, βασιλεύσῃς πρὸς δόξαν· ἀφίσωσ· ἀ-
 μαρτημάτων τῶ ὡσι· τῶ διαβόλου κὶ τῆς πλάνης αὐτῶ
 μὴ δῶσι· τῶ μακρῶς ἀγίης πληρωθῶσιν· ἄχρῃ τοῦ
 Χριστοῦ σου ἡρώτι· ζωῆς αἰώνιου τῶ ὡσι, σὺ κατα-
 λαχούσας αὐτοῖς δέσποτι παντοκράτωρ· ἐτι δέσποθᾶ
 σου κη· ἐπὶ τῆς ἀγίας σου ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ πε-
 ράτων ἕως σφαιρῶν τῶν περὶ ποίησῶ τῶ τιμῶ αἵματι
 τῶ Χριστοῦ σου, ὡπως αὐτῶ διαφυλάξῃς ἀσπῆσον ἡμῶ
 ἀκλυδάνησον, ἄχρῃ τῆς συντελείας τῶ αἰῶνος· Ἐ-
 ὕπῃ πάνσι ἐπιτοκῆς τῆς ὀρθοτομῆς τῶ λόγον τῆς
 ἀληθείας· ἐτι παρακαλέωμεν σε Ἐπὶ τῆς ἐμῆς τῶ
 προσφῆροντος σοὶ ἐδοῦσας· κὶ ἐπὶ πάντος τῶ σφῆ-
 βυτεῖς· ἐπὶ Ἰησὺ διακόνων κὶ πάντος τῶ κληρῶ, ἵνα
 πάντως σοφίσας, πνεύματος ἀγίης πληρωθῶσιν· ἐτι
 παρακαλέωμεν σε κη· ἐπὶ τῶ βασιλείας κὶ Ἰησὺ ἐν ὕ-
 περοχῇ κὶ πάντος τῶ σφῆβυτεῖς, ἵνα εἰρήνη ὡσι τῶ
 πρὸς ἡμᾶς· ὡπως ἐν ἡσυχίᾳ κὶ ὁμοῦθι διαγῶσι,
 τὸν πάντα χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν· δόξα ὡσι δὲ διὰ Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν· ἐτι προσφῆροντος σοὶ κὶ
 ὑπὲρ πάντων Ἰησὺ ἀπ' αἰῶνος· ἀριστητῶν σοὶ ἀγίων·
 πατριαρχῶν· ἀποστόλων· δικαίων· ἀποστόλων· μαρ-
 τυρῶν· ὁμολογητῶν· ἐπιτοκῶν· σφῆβυτεῖς· δια-
 κόνων· ὑποδιακόνων· ἀγνωστῶν· ψαλῶν· παρθε-
 Ͽων· χηρῶν· λαϊκῶν· κὶ πάντων ὧν αὐτὸς ἐπίσασσι
 τῶ ὀνοματι· ἐτι προσφῆροντος σοὶ ἐπὶ τῶ λαῶ τῶ-
 τῶ ἵνα ἀναδείξῃς αὐτοῖς εἰς ἔπαιον τῶ Χριστοῦ σου βασι-
 λειον ἱερατῆμα· ἕθνος ἅγιον· ἐπὶ Ἰησὺ ἐν παρθεῖα κὶ
 ἀγνείᾳ· ἐπὶ πάντων χηρῶν τῆς ἐκκλησίας· ἐπὶ πάντων
 σιμνοῖς γάμοις κὶ πενητοῖς ὑπὲρ πάντων τῶν λαῶ
 σου, ὡπως μὴ δῶσῃς ἡμῶν ἀπόβλητον ποίησῃ· ἐτι ἀξί-
 ωμεν σε κὶ ἐπὶ τῆς πόλεως τῆς κη· τῶν ἐνοικῶντων·
 ἐπὶ τῶν ἐν ἀρρώστιας· ἐπὶ τῶν ἐν πικρῶ ὀδύρας· ἐ-
 πὶ τῶν ἐν ἕρσει· ἐπὶ τῶν ἐν δαμάσει· ἐπὶ πλεον-
 τῶν κὶ ὀδοπορόντων· ὡπως ἐπίκτες· ὡσι· πάντων
 βοηθῶς κὶ ἀντιληπῶρ· ἐτι παρακαλέωμεν σε κὶ ἐπὶ
 τῶν μισῶντων ἡμᾶς κὶ διωκόντων ἡμᾶς διὰ τὸ ὀνομα

A
 menti: accipite ex eo, comedite. Hoc est cor-
 pus meum, quod pro multis frangitur in rem-
 issionem peccatorum. Similiter & calicem,
 postquam miscuit ex vino & aqua, & sancti-
 ficavit, dedit eisdem, dicens, Bibite ex eo om-
 nes. Hic est sanguis meus, qui pro multis ef-
 funditur in remissionem peccatorum. Hoc facite
 in meam commemorationem; quotiescunque
 enim manducabitis panem hunc, & biberitis
 calicem hunc, mortem meam annuntiabitis,
 donec veniam. Quare memores passionis
 ejus, & mortis, ejusque resurrectionis a
 mortuis, & reditus in caelum, atque ad-
 ventus ejus secundi, qui futurus est cum
 veniet cum gloria, & potestate ad judi-
 candos vivos, & mortuos, & reddendum un-
 cuique secundum opera ejus, offerimus tibi
 regi, & Deo, sicut ipse constituit, pa-
 nem hunc, & calicem hunc, gratias agentes
 tibi per eum, quia a te dignati sumus stare
 in conspectu tuo, & tibi fungi sacerdotio.
 Ac te precamur, ut in hac munera
 coram proposita benevole aspicias tu Deus
 nullius indigens, & beneplacens in eis in
 honorem Christi tui. & mitas super hoc
 sacrificium sanctum tuum Spiritum testem
 passionum domini Jesu: ut efficias panem
 hunc corpus Christi tui, & calicem hunc
 sanguinem Christi tui: ut qui cum partici-
 parint, ad pietatem firmentur; remissionem
 peccatorum consequantur; a fallaciis diabo-
 li liberentur; Spiritu sancto impleantur; di-
 gni Christo tuo fiant, vitamque temperatam
 adipiscantur, te illis reconciliato, do-
 mine omnipotens. Adhuc precamur te, do-
 mine, pro ecclesia tua tancta a finibus us-
 que ad fines propagata, quam pretioso san-
 guine Christi tui acquisivisti, ut eam extra
 motus, & fluctus. ac tempestates usque ad
 consummationem saeculi conserves, & pro
 omnino episcopatu recte tractante verbum
 veritatis. Adhuc obsecramus te pro me,
 qui sum nihili, qui tibi oblationem facio,
 & pro universo presbyterio, pro dia-
 conis, & toto clero ut omnes sapien-
 tiam doceas, & Spiritu sancto impleas: Ad-
 huc obsecramus te, domine, pro rege, &
 omnibus qui in sublimitate sunt, & pro
 toto exercitu, ut pacem habeant nobiscum:
 ut totum vitam nostrae tempus in quie-
 te & concordia traducetes, glorificemus
 te per Jesum Christum, qui est spes nostra.
 Adhuc offerimus tibi pro omnibus sanctis, qui
 a saeculo tibi placuerunt, patriarchis, pro-
 phetis, iustis, apostolis, martyribus, con-
 fessoribus, episcopis, presbyteris, diaconis,
 hypodiaconis, lectoribus, cantoribus, vir-
 ginibus, viduis, laicis; & pro omnibus
 Equorum tu nostri nomina. Adhuc offerimus
 tibi pro populo hoc, ut in laudem Christi
 tui declares eum regale sacerdotium, gen-
 tem sanctam: pro virginibus, & castis, pro
 viduis ecclesiae, pro his qui sunt in conjugio
 honesto, & dant operam liberis; pro infan-
 tibus populi tui, ut nullum nostrum repudies.
 Adhuc rogamus te pro hac urbe, & incolis
 ejus; pro aegrotis, pro dura servitute pretis-
 sis, pro exulibus, pro proscriptis; pro nau-
 tibus, & iter facientibus, ut sis au-
 xiliator, omnium adiutor, & susceptor.
 Adhuc obsecramus te etiam pro his qui ode-
 runt.

tunt nos, & nos propter nomen tuum in A
 sectantur: pro iis qui sunt foris, & errant,
 ut convertas ad id quod bonum est, &
 eorum suorem mitiges. Adhuc obsecramus
 te pro catechumenis ecclesie, & pro iis qui
 vexantur ab alieno spiritu, & pro iis qui
 sunt in penitentia: ut catechumenos in fide
 perficias, energumenos expulsio aua mali
 demonis repurges: penitentes recipias, &
 delicta tum eis, tum nobis nostra remittas.
 Adhuc offerimus, tibi pro temperatione aeris
 & frugum ubertate, ut bonis tuis sine
 penuria fruentes, sine intermissione laudemus
 eum, qui dat partum omnibus ani-
 mantibus. Obsecramus te quoque pro iis
 qui sunt absentes, qui scilicet habent abten-
 tue sue causam probabilem: ut nos omnes
 in pietate conserves & congreges in re-
 gno Christi tui, qui est omnis natura, que
 sub sentum cadit, & que sub intelligentiam,
 Deus & rex noster: congreges, inquam,
 immutabiles, extra querelam, & crimen:
 quoniam tibi omnis gloria, veneratio, &
 gratiarum actio, honor & adoratio Patri,
 & Filio, & Spiritui sancto, & nunc, &
 semper, & in infinita, & sempiterna secula
 seculorum. Et omnis populus respondeat,
 Amen. Et dicat episcopus, Pax Desit cum
 omnibus vobis. Et cunctus populus respon-
 deat. Et cum spiritu tuo. Ac tertius dicat
 diaconus.

*Democratia obsecrationis pro fidelibus post obla-
 tionem hostie.*

CAPUT XIII.

ETIAM atque etiam deprecemur Deum
 per Christum eius pro munere obla-
 tionis domino Deo: ut Deus qui bonus est,
 suscipiat illud per mediatorem Christum
 in coeleste suum altare in odorem suavitatis:
 item pro hac ecclesia, & populo:
 item pro omni episcopatu, pro cunctis pres-
 byteris, & pro omni ministerio cum Chri-
 sto, & pro tamulatu totius corpus ecclesie.
 ut universos conservet, ac custodiat domi-
 ne sunt: pro regibus, & iis qui in sublimitate
 sunt, ut sit nobiscum pax: ut quietam
 & tranquillam vitam degentes, in omni
 pietate & honestate vivamus. Memoremus
 martyres sanctos, ut mereamur certami-
 nis eorum participes fieri. Precemur quo-
 que pro iis qui fide requieverunt item pro
 eorum temperatione, & maturitate frugum.
 Precemur etiam pro recenter baptizatis, ut
 omnes in fide stabilantur, cuncti se in mutuo
 hortentur: suscipiat nos Deus in gratia tua,
 & iustitiam per Christum ipsum commende-
 mus nos Deo. Et dicat episcopus, Magne,
 ac magni nominis, cui es confitio magnus,
 & tacis fortis, Deus, & pater sancti nri
 in Iesu Salvatoris nostri, respice nos, &
 ex hunc precem tuam, quem per ipsum ele-
 gisti ad gloriam nominis tui, & iustitiam
 corpus, & animam nostram, prece ut puti
 ab omni inquinamento carnis & spiritus,
 propolita bona adipiscamur, neminemque no-
 strum indignam iudices: immo sis adiutor no-
 ster, opitulator, defensor per Christum tuum
 cum quo tibi gloria, honor, laus, cele-

σε υπέρ τῶν ἱερῶν ὄντων καὶ πεπληρωμένων, ὅπως
 ἐπιτρέψῃς αὐτοὺς εἰς ἀγαθόν, καὶ τὸν θυμὸν αὐ-
 τῶν σωθῆναι· ἐπι παρακαλέησιν καὶ υπέρ τῶν κα-
 τηχημένων τῆς ἐκκλησίας· καὶ υπέρ τῶν χημερο-
 μένων ἐπὶ τῷ ἀλλοτεῖ· καὶ υπέρ τῶν ἐν μετανοίᾳ
 ἀδελφῶν τῶν ὁσως τοὺς μὲν τελειώσης ἐν τῇ
 πίστει· τῶς δὲ καθαρῶς ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τῆς
 πορνείας· τῶ δὲ πάλιν μετανοίᾳ ἀποστροφή καὶ συγ-
 γρηΐτης καὶ αὐτοῖς καὶ ἡμῖν τῶν παραπτώματι ἡ-
 μῶν· ἐπι προσευχομένων καὶ υπέρ τῆς ἐκκλησίας
 τῷ αἴρει καὶ τῆς ἀσσερίας τῶν καρπῶν, ὅπως ἀνα-
 λειπῶς μεταλαμπανόντι τῶν πατόσων ἀγαθῶν,
 αἰνεῖσθε ἀπαύτως πᾶν δίδουσι ἱεροῦ πάσης σαρ-
 κει· ἐπι παρακαλέησιν καὶ υπέρ τῶν δι' ἕλο-
 γον αἰτίαν ἀσπίων· ὅπως ἀποσπίσῃ ἡμᾶς ὁσ-
 τηρίας ἐν τῷ δεσβεῖα, ἐπισιωροῦσης ἐν τῇ
 βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ σου τοῦ Θεοῦ πάσης αἰδή-
 τῆς καὶ ἰουτῆς ἀσπίως, τοῦ βασιλείας ἡμῶν, ἀ-
 ἔξτε· ἀσπίματες· ἀσπίκλῆτος· ὅτι οὖν πᾶ-
 σε δόξα, εὐχαὶ καὶ ὀψαρχεία, τιμὴ καὶ προσ-
 κλισίη τῷ πατρί, καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύ-
 ματι τῷ καὶ αἰεὶ καὶ ἐν τοῖς αἰῶσι αἰῶνι καὶ ἀπε-
 λήθητι αἰῶνας τῶν αἰῶνων· καὶ πᾶς ὁ λαὸς λε-
 γέτω· ἀμήν· καὶ ὁ ἐπίσκοπος εἰπάτω· ἡ ἐρη-
 μὴ τοῦ Θεοῦ εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν· καὶ τὰς ὁ
 λαὸς λεγέτω· καὶ μετὰ τῶν ἐπίσκοπων καὶ ὁ δία-
 κονοὶ κληροῦντο ἅπαντες.

Προσφώνησις ἐπὶ τῶν πτωχῶν μετὰ τὸν θείαν
 ἀσφορῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ΄.

ΕΤΙ καὶ ἐπι δεηθῶμεν τῷ Θεῷ ὁσᾶ τῷ Χριστῷ
 αὐτῷ, ὅπως τῷ δόξῃ τῷ προσκομιθῶντες κυ-
 εῖα τῷ Θεῷ δεηθῶμεν· ὅπως ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἀποσ-
 δεχθῆται αὐτὸ διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Χριστοῦ αὐτῷ εἰς τὸ
 ἔλεος αὐτῷ δυσπαραρητοῖς εἰς ὁσμίῳ δωδίας·
 ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης καὶ τῷ λαῷ δεηθῶμεν·
 υπέρ πάσης ἐπισκοπῆς, πάντες ἐπισκοπῆς, πά-
 σης τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας καὶ ὑπηρεσίας, πάν-
 τος τῷ πληρώματι τῆς ἐκκλησίας δεηθῶμεν· ὅ-
 πως ὁ κρείστος πάντας διατηρήσῃ καὶ διακίλῃ· ὑ-
 υπέρ βασιλείᾳ καὶ τῶν ἐν ὑπεροχῇ δεηθῶμεν· ἵνα
 ἀφελῶσθε τῷ πατρὶ ἡμᾶς· ὅπως ἡμεῖς καὶ ἡσπί-
 χιοι βίον ἴσοιτες διαζώμεν ἐν πάσῃ δεσβεῖα καὶ
 συμπαύτι· ἵνα ἁγίων μαρτυρῶν μετμορφωθῶμεν,
 ὅπως κοινῶς ἡμεῖς τῆς ἀθλήσεως αὐτῶν κα-
 τήσθῶμεν· υπέρ τῶν ἐν πίστει ἀπαυσσάμενων
 δεηθῶμεν· υπέρ τῆς ἐκκλησίας τῶν σφίρων καὶ τε-
 λετηρίας τῶν καρπῶν δεηθῶμεν· υπέρ τῶν κη-
 ρατιστῶν δεηθῶμεν· ὅπως βίβανθῶσιν ἐν τῇ πί-
 στει· πάντες ἐτ' ἄλλων παρακαλέησιν· ἀσπίσθῃ
 ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ἐν τῇ χάριτί σου ἀνασπίσῃ ἑαυτῷ
 τῷ Θεῷ εἰς τῷ Χριστῷ αὐτῷ παραδωμένα· καὶ ὁ
 ἐπίσκοπος λεγέτω· ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ μεγαλω-
 τμος· ὁ μὲν τῇ βολῇ, καὶ κρατίας τοῖς ἐρ-
 ροῖς· ὁ Θεὸς καὶ πᾶσι τῷ ἁγίῳ παιδὸς σου Ἰησοῦ
 τοῦ σατῆρος ἡμῶν, ἐπιβλέων ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τῷ
 περὶ ἡμῶν· ὁ εἰς αὐτῷ ὀψαρχείᾳ εἰς δόξαν
 τῷ ὁσπίσθῃ· καὶ ὁσπίσθῃ ἡμῶν τὸ σῶμα, καὶ πάλιν
 τῷ κατῆσθῃ· καθάρῃ ἡμῶν ἀπο πάσης
 μα.

μελοισμῶ σαρκός κ' πνεύματος τυχῆν τῶν προσκειμένων ἁγιάζον· Ἐ μὴ δὲ ἡμῶν ἀνάξιοι κεισθε, ἀλλὰ βοηθός ἡμῶν ᾄδον· ἀντιλήπτω ὑπρασπιστῆς διὰ τὸ Χριστῶ· μὲθ' ὅσων δόξα· τιμὴ· αἶνος· δοξολογία· ἀγαλλίασι, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· καὶ μὴ τὸ πάντως εἶπεν, ἀμὲν· ὁ δὲ δακτύλος λέγει· προσχωρήσω· Ἐ ὁ ἐπίσκοπος προσφωνῶν τῷ λαῷ ἔτω· τὰ ἁγία τοῖς ἁγίοις· Ἐ ὁ λαὸς ὑπακούτω· εἰς ἅγιος, εἰς κλέος· εἰς Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρὸς ἀλογητῆς εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμὲν· δόξα ὡς ὑψίστος Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ὡς ἀνθρώποις ἀδοξα· Ὡσαννά τῷ υἱῷ Δαβὶδ· ἀδοξημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου Θεοῦ, κλέος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν· Ὡσαννά ὡς τοῖς ὑψίστοις· καὶ μὴ τῶν μεταλαμβανέτω ὁ ἐπίσκοπος· ἐπειτα Β οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ διάκονοι, καὶ ὑποδιάκονοι, καὶ οἱ ἀναγινώσκει, καὶ οἱ ψάλλοντες, καὶ οἱ ἀσκηταὶ καὶ ὡς ταῖς γυναῖξιν αἰ διακόνισσαι, καὶ αἱ παρθέναι, καὶ αἱ χήραι· ἐπιτα τὰ παιδία, καὶ πάντες ὁ λαὸς κατὰ τὴν μὴ αἰδῶς καὶ ἀλαβείας ἀνθ' ἑαυτῶν· καὶ ὁ μὲν ἐπίσκοπος, διδόντω τὴν προσφορὰν λέγων· σῶμα Χριστοῦ· καὶ ὁ δεξιόμενος λέγει· ἀμὲν· ὁ δὲ διάκονος κατερείτω τὸ ποτήριον, καὶ ἐπιδίδως λέγει· αἷμα Χριστοῦ ποτήριον ζωῆς· καὶ ὁ πίνων λέγει· ἀμὲν· ψαλλόμενος δὲ λεγιῶν ἑσπερος ὅς τέρψον ὡς τῷ μεταλαμβανέτω πάντως τὸς λογίους· καὶ ὅταν πάντες μεταλάβωσι καὶ φάσαι, λαβόντες οἱ διάκονοι τὰ σπερματῶσαντα ἐσφαιρίτωσαν εἰς τὸ πασόδομα· καὶ ὁ διάκονος· λέγει· τὸ πᾶν· ἀμὲν·

bratio, gratiarum actio, & Spiritui sancto in saecula, Amen. Et postquam omnes responderint, Amen; diaconus dicat, Attendamus; & episcopus edicat populo in hunc modum, Sancta sanctis. Et populus subaudiat, Unus sanctus, unus Dominus, unus Christus in gloriam Dei patris benedictus in saecula; Amen. Gloria in altissimis Deo; & in terra pax: in hominibus bona voluntas: Mariae filio David. Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus, dominus, & appropinquit nobis: Osanna in altissimis. Et postea sumat episcopus, deinde presbyteri, & diaconi, & hypodiaconi, & lectores, & cantores, & ascetici, & ex feminis diaconissae, ac virgines, & viduae: postea pueri, & deinde cunctus populus ordine, cum pudore & reverentia, sine tumultu & streptu. Atque episcopus quidem tribuat oblationem dicens, Corpus Christi: & qui accipit dicat, Amen. Diaconus vero retineat calicem; & tribuens aliis, dicat, Sanguis Christi calix vitae: & qui bibit, dicat, Amen. Recitetur vero psalmus trigimus tertius, dum caeteri omnes communicant. Et post communionem omnium tum virorum, tum mulierum, fumant diaconi reliquias, & inferant in tabernaculum, & diaconus, postquam finem fecerit qui psallit, dicat:

Denunciatio obsecrationis & gratiarum actionis post communionem.

Προσφώνησις μὴ τῷ μεταλήψιν.

Κ Ε Φ Α Λ. εδ.

Μεταλαβόντες τὴν τιμὴν σώματος καὶ τὴν τιμὴν αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἀγαλλήσομεθα τῷ κατηξιώσαντι ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων αὐτῶ μυστηρίων, καὶ παρακαλέσωμεθα, μὴ εἰς κέσμα, ἀλλ' εἰς σωτηρίαν ἡμῶν ἡμεροῦσαι, εἰς ὠφέλειαν ψυχῆς καὶ σώματός· εἰς φυλακὴν ἀσθεσίας, εἰς ἀφεσὶν ἀμαρτιῶν, εἰς ζωὴν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἐργασώμεθα ὡς χεῖρτι Χριστοῦ, ἑαυτὸς τῷ Θεῷ τῷ μόνῳ ἀρχοντῷ Θεῷ, καὶ τῷ Χριστῷ αὐτῷ παραδώμεθα· καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἀγαλλήσειτω.

Ἐπίκλησις μὴ τῷ μεταλήψιν.

Κ Ε Φ Α Λ. εε.

Ἐσποτι ὁ Θεός· ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατήρ τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀλογητῆ παιδός, ὁ πᾶν μετ' ἀδούπητος ἐπαλαμειῶν σε ἐπήκεος, καὶ ἡμῶν σιωπώντων ἐπιστρέφου· πῆς ἐντὸς ἡμῶν, ἀγαλλήσομεθα σοι, ὅτι κατηξίωσα, ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων σου μυστηρίων, ἃ παρέχου ἡμῖν εἰς πληροφάν τῶν καλῶς ἐργασμῶν· εἰς φυλακὴν τῆς ἀσθεσίας, εἰς ἀφεσὶν πλημμελιῶν· ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ σε ἐπικέκληται ἐφ' ἡμᾶς, Ἐ σοὶ προσκεκήμεθα· ὁ χεῖρας ἡμᾶς τῆς τῶν ἀρετῶν κοινότητος, ὅπως ἡμᾶς μὴ τῶν κατωστασιῶν σοὶ ἐστρέφον ἡμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῆς τῶν ἁγίων πνεύματος ἐπιφοιτήσῃ· τὴν ἀγνοήματα ἀποκαλιφῶν· τὴν λεπτοῦντα ἀποστασιπλήρῶν· τὰ ἐργασμῶν κρατῶν· τῆς ἰσοῦς αἰμαῖας διαφύλαξον ἐν τῇ λαβείᾳ σου· τῆς βασιλείας διατηρήσον ἐν εἰρήνῃ· τῆς ἀρχόντης ἐν δικαιοσύνῃ· τοὺς

Concilii General. Tom. I.

CAPUT XIV.

QUI pretiosum corpus, & pretiosum sanguinem Christi participavimus, agamus gratias, quia dignatus est nos communionem sanctorum suorum mysteriorum; & obsecremus, ut non fiat nobis in iudicium, sed in salutem, in utilitatem animae, & corporis, in custodiam pietatis, in remissionem peccatorum, in vitam saeculi futuri. Surgamus in gratia Christi; & nos ipsi Deo soli, ingenito Deo, & Christo ejus commendemus: & episcopus agit gratias.

Imploratio post communionem.

CAPUT XV.

Domine Deus omnipotens, pater Christi tui, benedicti filii, qui exaudis eos qui te recto corde implorant, qui postulationes tacentium nostri, gratias agimus tibi, quod nos dignatus es participatione sanctorum tuorum mysteriorum, quae nobis praebuisti, ut in eis, quae bene nobis cognita sunt, plenitudinem fidei habeamus; & ad custodiam pietatis, & ad veniam peccatorum valeant: quoniam nomen Christi tui invocatum est super nos; & in familiaritatem tuam recepti sumus. Qui separasti nos a communionem nuptiarum, conjunge nos cum eis, qui tibi consecrati sunt, Firma nos in virtute per Spiritus sancti adventum, patetiae nobis, quae ignoramus, & quae dehiunt, supple. Quae cognita habemus, fac firmam, conserva sacerdotes extra omne vitium & maculam in cultu tuo. Reges custodi in pace;

αφ' ου τὸ κοπιᾶν αὐτὸς λόγῳ & ἔργῳ εἰς οἰκοδομίαν τῶ λαοῦ σου· αὐτὸς κ' νῦν ἐπίδει ἐπὶ τῶν δούλων σου τῶν τὴν ψῆφον κ' κέρει τῶ κλήρου παντὸς εἰς πρεσβυτερίων ἐπιδοῦσά· κ' ἐμπλήσῃ αὐτῶν πνεῦμα χάριτος κ' συμβουλίας· τὰ ἀντιλημβάνουσαι κ' κυβερνᾶν τὴν λαὸν σου ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, ὡς ἦσαν ἐπίδει ἐπὶ λαὸν ἐκλογῆς σου κ' ἀποδείξας Μωϋσείαι· ρεῖθαι πρεσβυτέρους ὡς ἔπλησας πνεύματος· κ' νῦν κύριε παράγω ἀνελλιπὲς τερῶν ἐν ἡμῖν τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος σου· ὅπως πληθεῖς ἐνεργημάτων ἰατρικῶν κ' λόγων διδακτικῶν ἐν φρασεῖτι καὶ δόξῃ τῶν λαῶν· κ' διδάξῃ σου εὐλαχρῶς ἐν καθαρᾷ ὁσνοίᾳ κ' ψυχῇ θελήσῃ· καὶ τίς ὑπὲρ τῶ λαοῦ ἱερουργίας ἀμώμως ἐκτελήσῃ τὰ Χριστοῦ σου· μεθ' οὗ σοὶ δόξα, τιμὴ κ' σέβας κ' τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τὰς αἰῶνας, ἀμήν.

tionem populi tui laborent: ipse etiam nunc respice hunc famulum tuum suffragio & iudicio totius cleri ordini presbyterorum ascriptum, impleque cum spiritu gratiae, & consiliis ad opitulandum populo tuo, ad eum quo corde mundo gubernandum: sicut respexisti populum tuum electum, & sicut Moyse seniores eligere iustisti, quos spiritu implevisti. Et nunc, domine, presta servans in nobis spiritum gratiae tuae non deficientem, ut plenus operationibus ad sanandum aptis, & sermone ad ducendum idoneo, populum tuum mansuete erudiat, & serviat tibi sincere, ac mente pura, & anima volente; ac pro populo tuo sacra rite sine vitio operetur per Christum tuum: cum quo tibi gloria, honor, cultus, & sancto Spiritui in saecula, Amen.

Περὶ χειροτονίας διακόνων τῶ Φιλίππου διατάξεις.

De ordinatione diaconorum constitutio Philippi.

Κ Ε Φ Α Λ. ιζ.

C A P U T XVII.

Περὶ δὲ χειροτονίας διακόνων ἐγὼ Φίλιππος διατάσσομαι· δάκονον καταστήσεις ὡς ἐπίσκοπε ἐπιθεῖς αὐτῷ τὰς χεῖρας· παριστώσει παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου κ' τῶν διακόνων, κ' ἐπιθεξάμενος ἐρεῖς.

DE ordinatione vero diaconorum ego Philippus constituo, ut diaconum ordines, episcope, imponendo ei manus praesentibus omnibus presbyteris, & diaconis; & precando eis dices:

Ἐπιθέσεις χειροτονίας διακόνου.

C Imploratio in ordinatione diaconi.

Κ Ε Φ Α Λ. ιη.

C A P U T XVIII.

Ὁ Θεὸς, ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀληθινὸς καὶ ἀψευδής, ὁ πλεῖστὸς εἰς πάντας τὰς ἐπιχαλιμύρους ἐν ἀληθείᾳ, ὁ φοβερός ἐν βουλαῖς, ὁ σοφὸς ὁσνοίᾳ, ὁ κρατερός κ' μέγας, ἐσακυσσοῦσος ἀποσάχνης ἡμῶν κύριε, κ' σωτίσσαι τὴν δέησιν ἡμῶν, καὶ ἐκτίθει τὸ πρῶτον πρῶτον ἐπὶ τῶν δούλων σου τῶν ἀποχευόμενων εἰς διακονίαν· κ' πληθύνῃ αὐτῶν πνεύματος ἁγίου κ' δικαιοσύνης· ὡς ἔπλησας Στεφάνου τὸν μάρτυρα καὶ μιμητὴν τῶν παθημάτων τῶ Χριστοῦ σου· καὶ καταξίωσον αὐτὸν ἁγίως λειτουργήσασθαι τὴν ἐχρηματοῦσαν αὐτῷ διακονίαν ἀβέπτως, ἀμέμπτως, ἀνεγκλήτως, μέγιστος ἀξιοθλίπει βαδμῶς ὁσνοίᾳ τῆς μεσιτείας τῶ μονογενοῦς σε υἱοῦ· μεθ' οὗ σοὶ δόξα τιμὴ κ' σέβας κ' τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τὰς αἰῶνας, ἀμήν.

DEUS omnipotens, qui verax es, qui non mentiris, qui dives omnibus qui te invocant in veritate; qui pertimescendus in consiliis, qui sapiens cogitatione, qui validus & magnus: exaudi orationem nostram, & auribus percipe preces nostras, domine, & ostende faciem tuam super hunc servum tuum electum tibi ad ministerium; & imple eum spiritu sancto, & virtute; sicut implevisti Stephanum protomartyrem, & imitatore passionis Christi tui, & concede ei, ut ministerio sibi commisso, ad voluntatem tuam constanter, extra querelam, & crimen administrato, majore deinceps gradu dignus habeatur per mediatorem Christum tuum eundemque unigenitum filium, cum quo tibi gloria, honor, & veneratio, nunc, & semper, & in saecula saeculorum, Amen.

Περὶ διακονίας Βαρθολομαίου διατάξεις.

De diaconia constitutio Bartholomaei.

Κ Ε Φ Α Λ. ιθ.

C A P U T XIX.

Περὶ δὲ διακονίας Βαρθολομαίου διατάσσομαι· ὡς ἐπίσκοπε ἐπιθέσεις αὐτῷ τὰς χεῖρας, παριστώσει τῶ πρεσβυτερίου κ' τῶν διακόνων κ' τῶν διακόνων, κ' ἐρεῖς.

DE diaconia vero ego Bartholomaeus constituo, ut manus ei, episcope, imponas praesentibus presbyteris, & diaconis, ac diaconis. Et dices.

Implicatio in ordinatione diaconissa.

Α Επίκλησις ἐπὶ χειροτονίας διακονίας.

CAPUT XX.

ΚΕΦ Α' Λ. κ'.

DEUS aeternae, pater domini nostri Jesu Christi, qui viri, & mulieris auditor es, qui Mariam, Deboraham, Annam, & Oldam Spiritu sancto implevisti; qui non duxisti indignum, ut filius tuus unigenitus ex muliere nasceretur, qui in tabernaculo testimonij, & in templo custodes feminas januis tuis sanctis praefecisti: ipse etiam nunc respice hanc ancillam electam ad ministerium; & da ei Spiritum sanctum: & mundam effice ab omni iniquatione carnis, & spiritus, ut opus sibi impositum digne perficiat ad gloriam tuam, & laudem Christi tui. Cum quo tibi gloria, & adoratio, & sancto spiritui in saecula, Amen.

Ο Θεός ὁ αἰώνιος ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν δημιουργός, ὁ πληρώσας πνεύματος Μαρίας, καὶ Δεβορᾶν, καὶ Ἄναν, καὶ Ὀλδάν, ὁ μὴ ἀπαξιώσας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν ἁγιοποιεῖν ἐκ γυναικός· ὁ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου καὶ ἐν τῷ ναῷ ἀποχειροτομησὶς τὰς θύρας τοῦ ἁγίου σου πυλῶν, αὐτὸς καὶ νῦν ἐπιθεὶς ἐπὶ τὴν δούλου σου τὴνδε τὴν ἀποχειροτομηθεὶς εἰς διακονίαν· καὶ δὸς αὐτῇ πνεῦμα ἅγιον· ἕκαστά σοι αὐτῆ ἀπὸ παντός μολυσμῶ σαρκὸς καὶ πνεύματος ἁπὸς τὸ ἐπαχθῶς ἐπιπέσει αὐτῇ τὸ ἔγχρημα τῶ ἀγίου ἔργον εἰς δόξαν σου καὶ ἑπαινον τοῦ Χριστοῦ σου· μεθ' ὧ σοὶ δόξα καὶ προσκύνησις καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

De hypodiaconis constitutio Thoma.

Περὶ ὑποδιακόνων διατάξις τῷ Θωμᾷ.

CAPUT XXI.

ΚΕΦ Α' Λ. κα.

DE hypodiaconis vero ego Thomas constituo episcopis, ut cum hypodiaconum ordinas, episcopo, imponas ei manus, & dicas: Domine Deus effector caeli & terrae & omnium, quae caelo terraque continentur, qui in tabernaculo testimonij editus fecisti sanctorum vasorum tuorum custodes, & ipse nunc respice hunc famulum tuum, qui ad ministerium hypodiaconi electus est: & tribue ei Spiritum sanctum; ut vasa ad ministrandum tibi facta digne attrahat, pareatque voluntati tuae semper per Christum, cum quo tibi gloria, honor, & cultus ac sancto Spiritui in saecula, Amen.

Περὶ δὲ ὑποδιακόνων ἐγὼ Θωμᾶς διατάσσομαι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις· ὑποδιακόνων χειροτονῶν ὁ ἐπίσκοπος ἐπιθήσει ἐπ' αὐτῶ τὰς χεῖρας καὶ ἕρῃς· δέσποτα Θεέ, ἕραυ καὶ γῆς δημιουργὲ καὶ πάντων τοῦ ἐν αὐτοῖς, ὁ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου τὰς νεκρότας ἀναδείξας τοῦ ἁγίου σου σκῆλων φύλακας, αὐτὸς καὶ νῦν ἐπιβληθεὶς ἐπὶ τὸν δούλον σου τόνδε τὸν ἀποχειροτομηθέν ὑποδιακόνον· καὶ δὸς αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον ἁπὸς τὸ ἐπαχθῶς ἐπάπτεισθαι τοῦ λειτουργικῶν σου σκῆλων, ἕκαστῶ τὸ θελημα σου διαπαντός διὰ τοῦ Χριστοῦ σου· μεθ' ὧ σοὶ δόξα τιμὴ καὶ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

De lectoribus constitutio Matthaei.

Περὶ ἀναγνώων τῷ Ματθαίῳ διατάξις.

CAPUT XXII.

ΚΕΦ Α' Λ. κβ.

DE lectoribus vero ego Mattheus Levi, qui antea fui publicanus, constituo, ut lectorem eligas, cui manu imposta, & preces Deo adhibens dicas: Deus aeternae, multus in misericordia, & miserationibus, qui mundi fabricam per ea, quae fiunt, patefecisti, & qui numerum electorum tuorum conservas: & ipse nunc respice hunc famulum tuum, cui scripturae tuae sanctae ad legendum eas populo tuo committuntur; da ei Spiritum sanctum, spiritum propheticum. Qui Esdram famulum tuum sapientem fecisti ad recitandum leges tuas tuo populo, & nunc obsecratus a nobis trade servo tuo sapientiam: & da ei, ut opus sibi injunctum recte perficiendo, dignus appareat majore gradu per Christum: Cum quo tibi gloria, & veneratio, ac sancto Spiritui in saecula, Amen.

Περὶ δὲ ἀναγνώων ἐγὼ Ματθαίος ὁ καὶ Λεβὶς ὁ ποτὶ πέλωνος διατάσσομαι· ἀναγνώων ἀποχειροτομεῖν, ἐπιθεὶς αὐτῷ τὴν χεῖρα· ἕκαστῶ ἀπὸς τὸν Θεὸν λέγε· ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος ὁ πολὺς ἐν ἐλεῖν καὶ οἰκτιρμοῖς, ὁ τὴν τῷ κόσμῳ σύστασιν διὰ τοῦ ἐμπεργεμῶν φανεροποιήσας, καὶ τὸν ἀειδόμεν τοῦ ἐκλεκτοῦ σου διαφυλάττων, αὐτὸς καὶ νῦν ἐπιθεὶς ἐπὶ τὸν δούλον σου τὸν ἐκχειροτομηθέν τὴν ἀγίαν σου γραφῶν ἀναγνώσκων τῷ λαῷ σου· καὶ δὸς αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον· πνεῦμα προφητικόν· ὁ σοφίσας Ἐσδραὶ τὸν Σεραποντί σου ἐπι τὸ ἀναγνώσκων τὰς νόμους σου τῷ λαῷ σου· καὶ νῦν παρακαλέσθε ὑφ' ἡμῶν, σοφίσειον τὸν δούλον σου· καὶ δὸς αὐτῷ ἔργον ἀκατάγνωστον διανύσαντα τὸ ἔγχρημα τῶ ἀγίου ἀναδεχθῆναι μέγιστος βαθμῶς διὰ τοῦ Χριστοῦ σου· μεθ' ὧ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ σέβας· καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Ἰακώβου τῷ Ἀλφαιῷ καὶ ὁμολογητῶν διατάξις.

De confessoribus constitutio Jacobi Alphai.

Κ Ε Φ Α Λ. κγ'.

C A P U T XXIII.

Ἰακώβος δὲ ὁ Ἀλφαιῷ καὶ ὁμολογητῶν διατάξις· ὁμολογητῶν ἢ χειροτονεῖται· γνώμης γὰρ τῆσθε καὶ ὑπομονῆς· τιμῆς δὲ μεγάλης ἐκείνος ὡς ὁμολογησῶν τὸ ὄνομα τῷ Θεῷ καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ σωτήριον ἐδωκέν καὶ βασιλείαν· εἰ δὲ χρεῖα αὐτῷ ἢ εἰς ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, χειροτονεῖται· εἰ δὲ τῆσθε ὁμολογητῶν μὴ χειροτονηδὲς ἀρκούντων ἰαυτῶν ἀξιώματι τῶσθε ὡς ὁμολογητῶν, ἢ κατὰ κρίσιν, ἢ ἀποβληθῶν, ἢ γὰρ εἰς ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον τῶν Χριστῶν διατάξιν, ἢ εἰς ἄλλου χεῖρον.

DE confessoribus autem ego Jacobus Alphai constituo: Confessor non fit ordinatione; hoc enim voluntatis est, & tolerantie; magno autem honore dignus est, ut qui nomen Dei coram gentibus, & regibus confessus sit. Si autem opus eo fuerit, episcopus, aut presbyter, aut diaconus ordinatur. Si quis vero confessor non ordinatus, aliquam iniquitatis dignitatem sibi propter confessionem vendiderit, deponatur isto, & ejiciatur: non enim est confessor, qui constitutionem Christi negavit: estque infideli deterior.

Τῷ αὐτῷ περὶ παρθένων.

Ejusdem constitutio de virginibus.

Κ Ε Φ Α Λ. κδ'.

C A P U T XXIV.

Ὁ αὐτὸς περὶ παρθένων διατάξις· παρθένος ἢ χειροτονεῖται· ἐπιταγὴ γὰρ κυρίου ἢ ἐξ ὁμοῦ· γνώμης γὰρ εἰς τὸ ἱερόν, ἢ ἐπὶ ὁμολογῶν τῶν γαμῶν, ἀλλ' ἐπὶ ἁλλῶν τῶν ἁγίων.

IDem ipse Jacobus de virginibus statuo: Virgo non fit ordinatione: mandatum enim domini non habemus: certare enim pro premio virginitatis voluntatis est, non ad ordinationem conjugii, sed ad otium cultus Dei.

Λεββαίου τῷ ἐπικληθῆτος Θαδδαίου περὶ χηρῶν διατάξις.

Lebbai cognomento Thaddai constitutio de viduis.

Κ Ε Φ Α Λ. κε'.

C A P U T XXV.

Καὶ Ἰακώβου Λεββαίου ὁ ἐπικληθῆτος Θαδδαίου τῷ αὐτῷ περὶ χηρῶν διατάξις· χηρὰ ἢ χειροτονεῖται· ἀλλ' εἰ μὴ εἰς πολλὰ ἀπέβαλε τὸν ἀνδρα καὶ σφρόδον καὶ ἀκαταγνώστως ἔζησε, καὶ ἴσθ' οὐκ ἔχει ἀρετὰ ἐπιμελήθη, ὡς Ἰουδίθ, καὶ Ἄννα αἱ σιμωνίτις, κατεπαυμένω εἰς τὸ χηρικόν· εἰ δὲ νεωστὶ ἀπέβαλε τὸν ὁμολογητῶν, μὴ πιστεύω· ἀλλὰ χηρὰ νεότητος κενώθη· τὸ γὰρ πᾶσα ἰσθ' ἔτε ἔσθ' ἢ συγγενῶν ἀνθρώπων, εἰ μὴ ὑπὸ κρείττωνος χηρικὸν εἰργασθῶ.

ET ego Lebbæus cognomento Thaddæus hæc de viduis constituo: Vidua non ordinatur, sed si janidui virum amisit, & caste & laudate vixit, & domesticorum diligentem curam habuit, ut honestissimæ ille, ac gravissimæ femine Judith & Anna, cooptetur in gradum vidualem: Sin vero paulo ante maritum amisit, ne ei credatur, sed potius adolescentia tempore exploratur, aliquando enim passiones cum hominibus consentiscunt, nisi fortiori freno cohibeantur.

Ὁ αὐτὸς περὶ ἐπορισῶν.

Idem de exorcista.

Κ Ε Φ Α Λ. κς'.

C A P U T XXVI.

Ὁ αὐτὸς περὶ ἐπορισῶν διατάξις· ἐποριστῆς ἢ χειροτονεῖται· Ἄνοιός γὰρ ἐκείνος τὸ ἱερόν, καὶ χάριτος Θεοῦ διὰ Χριστοῦ ἐπιφανήσῃ τὸ ἅγιον πνεῦμα· ὁ γὰρ λαβὼν χάρισμα ἱματίων, δι' ἀποκαλήσεως ὑπὸ Θεοῦ ἀναδείκνυται, φανερὰς ὡς πᾶσι τῆσθε ἐν αὐτῷ χάριτος· εἰ δὲ χρεῖα αὐτῷ ἐπινοήσῃ εἰς ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον χειροτονεῖται.

IDem de exorcista. Exorcista non fit ordinatione; certare enim pro premio exorcistæ, libere voluntatis est, ac Dei gratia per Christum, & adventum Spiritus sancti. Siquidem qui gratiam sanctorum accepit, per revelationem declaratur a Deo, cum gratia, quæ in eo est, omnibus est manifesta. Si vero necessitas postulet, ut fiat episcopus, aut presbyter, tunc ordinatur.

A quot ordinari debeat episcopus, constitutio Simonis Cananæi.

CAPUT XXVII.

EGO Simon Cananæus constituo a quot episcopis debeat ordinari episcopus, scilicet a duobus, aut tribus episcopis: Sin vero aliquis ab uno episcopo ordinatus fuerit, tum is qui ordinatus est, tum is qui eum ordinavit, deponatur. Quod si necessitas coegerit, ab uno ordinari, quod propter persecutionem, aut aliam causam plures adesse non possint, asseratur decretum commissionis plurium episcoporum.

Ejusdem canones de episcopis, presbyteris, diaconis, & reliquis clericis.

CAPUT XXVIII.

IDEM de canonibus: episcopus benedicit, & non benedicitur; manum imponit, ordinat, offert, benedictionem ab episcopis accipit: a presbytero autem non accipit. Deponit omnem clericum, qui dignus sit, ut deponatur, præter episcopum. Episcopus enim solus episcopum deponere non potest. Presbyter benedicit; benedicitur. Benedictionem accipit ab episcopo, aut compresbytero: item dat compresbytero; manum imponit, sed non ordinat, neque deponit, excommunicat autem eos, quos habet infra se, si hujusmodi pœna teneantur. Diaconus non benedicit, neque dat benedictionem; accipit vero ab episcopo, & presbytero. Non baptizat, non offert; oblatione vero ab episcopo, aut presbytero facta, ipse diaconus dat populo, non tanquam sacerdos, sed tanquam qui ministrat presbyteris. Nulli ex reliquis clericis licet facere opus diaconi. Diaconissa non benedicit, neque facit aliquid eorum quæ presbyteri aut diaconi faciunt, nisi quod januas custodit, & presbyteris ministrat, cum mulieres baptizantur; idque propter decorem, & honestatem. Diaconus excommunicat hypodiaconum, lectorem, & cantorem, & diaconissam, si hoc facere opus sit absente presbytero: hypodiacono non licet excommunicare lectorem, aut cantorem, aut diaconissam, aut clericum, aut laicum: ministri enim sunt diaconorum.

De benedictione aqua & olei constitutio Matthæi.

CAPUT XXIX.

DE aqua & oleo ego Matthæus constituo, ut benedicat episcopus aquam, aut oleum: Si vero non aderit, benedicat presbyter præsentente diacono. Cum vero episcopus aderit, assistant presbyter, & diaconus. Dicat autem in hunc modum: domine sabaoth, Deus virtutum, creator aquarum, & largitor olei, miserator, & amator hominum, qui dedisti aquam ad bibendum, & abluendum,

Ἄ Σίμων ὁ Κανανίτης πρὸ τῷ ὑπὸ πόσῳ ὀφείλει χειροτονεῖσθαι ὁ ἐπίσκοπος.

ΚΕΦΑΛΑ. κζ.

Σίμων δὲ ὁ Κανανίτης κατὰ διατίθεσμαι ὑπὸ πόσῳ ὀφείλει χειροτονεῖσθαι ὁ ἐπίσκοπος. ἐπίσκοπος ὑπὸ τριῶν ἢ δύο ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι. εἰ δὲ τις ὑπὸ εἰδὸς χειροτονηθῆναι ἐπίσκοπος, καθαιρεῖσθαι καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας αὐτὸν. εἰ δὲ ἀνάγκη κατελάβη ὑπὸ εἰδὸς χειροτονηθῆναι διὰ τὸ μὴ δυνατὸν πλείους παρεγγεῖσθαι διωγμῶ ὄντος, ἢ ἄλλης τιαυτῆς αἰτίας, ψήφισμα κομμεῖσθαι τῆς ἐπιθεοῦ πλειῶν ἐπισκόπων.

Τὸ αὐτὸ καὶ ὁνομασθεῖ ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων, καὶ λοιπῶν κληρικῶν.

ΚΕΦΑΛΑ. κη.

Οὗτος διατίθεσμαι πρὸς κειμένων ἐπίσκοπος. Ἐλογεῖ καὶ ἔλογεῖται. χειροθετεῖ, χειροτονεῖ προσφέρει, ἔλογον ἀπὸ ἐπισκόπων λαμβάνει. πρὸς δὲ πρεσβυτέρων ἑδάμῳ. ἐπίσκοπος καθαιρεῖ πάντα κληρικῶν ἄξιον ὄντι καθαιρέσεως, πλὴν ἐπισκόπου. μὲν γὰρ οὐχ οἷός τε πρεσβύτερος ἔλογεῖ, καὶ ἔλογεῖται. Ἐλογίας δὲ χειρὸς πρὸς ἐπίσκοπον καὶ συμπρεσβυτέρου. ὡσαύτως ἐπιδίδωσι συμπρεσβυτέρῳ, χειροθετεῖ καὶ χειροτονεῖ. καὶ καθαιρεῖ. ἀφορίζει δὲ τὸς ὑποβεβηκέντες, εἰ δὲ ὡς ὑπὸ ἑαυτοῦ τῆς πιαυτῆς τιμωρεῖ. διάκονος καὶ ἔλογεῖ. καὶ δίδωσιν ἔλογον λαμβάνει δὲ πρὸς ἐπίσκοπον καὶ πρεσβύτερον. οὐ βαπτίζει. καὶ προσφέρει. τῷ δὲ ἐπίσκοπος προσσευχόντος ἢ τῷ πρεσβυτέρῳ, αὐτὸς ἐπιδίδωσι τῷ λαῷ, καὶ ὡς ἱερὸς, ἀλλ' ὡς διακονοῦμενος ἱερέως. ἢ δὲ ἄλλων κληρικῶν τὸ τοῦ διακόνου ἔργον ποιῆσαι ἕδῳ ἔχον. διακόνισσα καὶ ἔλογεῖ. ἀλλ' ὅδε τι ὡς ποιῶσιν οἱ πρεσβύτεροι, ἢ οἱ διάκονοι, ἐπιτελεῖ. ἀλλ' ἢ πῶς φυλάττει τὴν δόξαν, καὶ ἔκτελει τῶν πρεσβυτέροις ἐν τῷ βαπτίζεσθαι τὸς ἑνωμαίους διὰ τὸ ἄσπερος. διάκονος ἀφορίζει ὑποδιάκονον ἀναγκῶς ἢ ψάλλων. διακόνισσαν. εἰ δὲ ἢ τὴν τοιαύτην μὴ παρόντος πρεσβυτέρου. ὑποδιάκονῳ καὶ ἔστιν ἀφορεῖσθαι, ἢ τε μὴ ἀναγκῶς ἢ, ἢτε ψάλλων, ἢτε διακόνισσαν, οὐ κληρικῶν, οὐ λαϊκῶν. ὑπέρτερον γάρ ἐστι διακόνων.

Πρὸς ἔλογον ὕδατος καὶ ἐλαίου τῷ Ματθαίῳ διατύξαι.

ΚΕΦΑΛΑ. κθ.

Πρὸς δὲ ὕδατος καὶ ἐλαίου ἐν τῷ Ματθαίῳ διατίθεσμαι. Ἐλογεῖται ὁ ἐπίσκοπος τὸ ὕδωρ ἢ τὸ ἐλαίον. εἰ δὲ μὴ παρῆν, ἔλογεῖται ὁ πρεσβύτερος παριστάμενος τῷ διακόνῳ. εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος παρῆν, παριστάμενος ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ διάκονος. λεγέτω δὲ ἕως. κύριε σαββῶθ ὁ Θεὸς ἢ δύναμιον, κτίσας ἢ ὕδατων καὶ χορηγῶν τὸ ἐλαίον, οὐκίτων καὶ φιλάνθρωπος, ὁ δὲ τὸ ὕδωρ πρὸς πόσιν καὶ καθαρσιν,

σω, ἡ ἴλαση τῆ ἰλαριώαι, ἀπόστολον εἰς ἀγαλλία-
μα Κοροσσίαις, αὐτῆς κ' καὶ ἡ δὲ Χρῆστὸς ἁγίαστον τὸ
ὕδωρ τῆ κ' τὸ ἴλαση ἐπ' ὀνόματι τῆ ἀποστολισ-
ταις, ἢ τῆς ἀποστομισσασῶς κ' δὲς διώματι ἰγείας
ἐμποητικῶν νόσων ἀπὸλασιλῶν· δαιμόνων φυγα-
δατικῶν· πάσης ἐπιβλήης διαπτικῶν δὲ Χρῆστὸς
τῆς ἐλπίδος ἡμῶν· μεθ' ἑσοῖ δόξα, τιμῆ, κ' σί-
βας, κ' τῆ ἁγίῳ πιδμάτι εἰς τῆς αἰῶνας, ἀμῶν.

Τὸ αὐτὸ περὶ ἀπαρχῶν κ' δεκατῆς.

Κ Ε Φ Α Λ. λ'.

Ο Αὐτῆς περὶ ἀπαρχῶν κ' δεκατῆς· ἴτι ἀποστάσω,
πᾶσαν ἀπαρχὴν ἀποστομίζωσαι τῆ ἐπισκόπῳ
κ' τῆς πρεσβυτέρῳ κ' τῆς ὀρχονοῦ εἰς διαξοφίῳ αἰ-
τῆ· πᾶσαν δὲ δεκατὴν ἀποστομίζωσαι εἰς διαξοφίῳ τῆς
λασῶν κληρικῶν· κ' τῆς παρθένων κ' τῆς χηρῶν· κ'
τῆς ἐν πορείῳ ἐξουλομῶν· αἱ γὰρ ἀπαρχαὶ τῆς ἰε-
ρίων εἰσὶ κ' τῆς αὐτῆς ἐξουλητῶν διακόνων.

Τὸ αὐτὸ περὶ περισσώματων.

Κ Ε Φ Α Δ. λ. α'.

Ο Αὐτῆς περὶ περισσώματων διατάσσομαι, τῆς
περισσώσας ἐν τῆς μυστικῆς ἐλογίας, κα-
τὰ γνώμῳ τῆ ἐπισκόπῳ ἢ τῆς πρεσβυτέρων οἱ διὰ
κονοὶ διανεμῶσαν τῆ κληρῶ· τῆ ἐπισκόπῳ μέρη
τέσσαρα· πρεσβυτέρῳ μέρη τέσσα· διακόνῳ μέρη δύο·
τοῖς δὲ ἄλλοις ὑποδιακόνοις, ἢ ἀναγνώστῳ, ἢ ψαλ-
τικῳ, ἢ διακονίῳ μέρη ἑξ· τὸ γὰρ καλὸν κ' ἡ
ἀπόδεκτον ἐσώπειον τῆ Θεοῦ ἕκαστον τιμᾶσαι κατὰ τῆ
αὐτῆ ἀξίῳ· ἢ γὰρ ἐκκλησία ἐκ ἀτιξίας, ἀλλ' ἡ
αὐξίας ἐστὶ διδασκαλείον.

Κανόνες διάφοροι Παύλου τῆ ἀποστόλου· περὶ τῆς ἀπο-
στοντων τῆ βαπτίσματος, τίνες δεῖ ἀποσδέχε-
σθαι, κ' τίνες ἀποβαλλεσθαι.

Κ Ε Φ Α Δ. λβ'.

Κ Αὐτῆ Παῦλος ὁ τῆ ἀποστόλου ἐλάχιτος, τῆ
δε διατάσσομαι ἡμῖν τοῖς ἐπισκόποις κ' πρεσ-
βυτέρῳ περὶ κανόνων· οἱ πρῶτος ἀποσίουτες τῆ μ-
στηρῶ τῆς ἀσέβειας διὰ τῆς διακόνων ἀποσταγέσθω-
σαν τῆ ἐπισκόπῳ ἢ τῆς πρεσβυτέρῳ· κ' τῆς αἰ-
τίας ἐξεταζέσθωσαν, ἢ χάρῳ ἀποσῆλθον τῆ κυρια-
κῆ λόγῳ· οἷτε ἀποσμεγρόντες μαρτυρεῖσθωσαν αὐ-
τοῖς ἀριβόσαντες τὰ κατ' αὐτῆ· ἐξεταζέσθωσαν δὲ
αὐτῆ κ' οἱ ἔσοποι· κ' ὁ βίος· κ' εἰ δόλοὶ εἰσιν ἢ
ἐλαθέροι· κ' εἰάν πιστὸ δόλος ἢ, ἐρωτησθῶ ὁ κύριος
αὐτῆ, εἰ μαρτυρεῖ αὐτῆ· εἰάν δὲ μὴ, ἀποβαλλέ-
σθω, ἕως ἀν ἑαυτῆν ἀξίον ἐπίδειξη τῆ δεσπότη· εἰ
δὲ μαρτυρεῖ αὐτῆ, ἀποσδεχέσθω· εἰ δὲ ἐθνηκοῦ ἢ
οικέτης, διδασκέσθω ἀρεσῆν τῆ δεσπότη· ἵνα μὴ
βλασφημῆται ὁ λόγος· εἰ μὲν ἔν ἔχει γυναῖκα,
ἢ ἡ γυνὴ ἀνδρα, διδασκέσθωσαν, ἀρκεσθαι ἑαυτοῖς
εἰ δ' ἀγαμοὶ εἰσι, μανθανέσθωσαν μὴ πορνέειν, ἀλ-
λά γαμῆν νόμῳ· εἰ δ' ὁ δεσπότης αὐτῆ πιστὸς ὢν,
κ' εἰδὸς ὅτι πορνέει, ἢ δίδωσιν αὐτῆ γυναῖκα, ἢ
τῆ γυναικὶ ἀνδρα, ἀφορίζεσθω· εἰάν δὲ τις δαίμονα
ἔχη, διδασκέσθω μὲν τῆ ἀσέβειαν· μὴ ἀποσδε-
χέσθω δὲ εἰς κοινωσίαν σπῆν ἀν καθαρῶν· εἰ δὲ
Concil. General. Tom. I.

oleum ad exhilarandum, faciem in exulta-
tionem letitiam; ipse etiam nunc sanctifica per
Christum hanc aquam & oleum ex nomine
ejus qui obtulit, vel quæ obtulit, & tribue
ei vim sanandi, & depellendi morbum, fu-
gandi demones, expellendi insidias per Chri-
stum spem nostram. Cum quo tibi gloria,
honor, & cultus, & sancto Spiritui in sæcu-
la, Amen.

Ejusdem de primitiis & decimis.

CAPUT XXX.

IDEM ipse de primitiis, & decimis con-
stituo, ut omnes primitiæ offerantur
episcopo, & presbyteris, ac diaconis ad eos
alendos: omnis vero decima offeratur ad
alendos reliquos clericos, & virgines ac vi-
duas, & pauperes: primitiæ enim sacro do-
tum sunt, & diaconorum qui sacerdotibus
ministrant

Ejusdem de reliquiis eucharistia.

CAPUT XXXI.

IDEM de reliquiis constituo, ut benedi-
ctiones, quæ in mysticis superant, de sen-
tentia episcopi, aut presbyterorum dia-
coni distribuunt clero, episcopo partes qua-
tuor, presbytero tres, diacono duas; re-
liquis vero hypodiaconis, aut lectoribus,
aut cantoribus, aut diaconis partem un-
am: pulchrum enim & gratum Deo est,
ut quisque convenienter dignitati suæ &
gradui honoretur: Siquidem in ecclesia
compositio ordinis, non perturbatio doce-
tur.

Varii canones Pauli apostoli de iis qui accedunt
ad baptismum, qui sint admittendi,
& qui repellendi.

CAPUT XXXII.

ET ego Paulus minimus apostolorum, hæc
vobis episcopis, & presbyteris de cano-
nibus constituo: Qui primo ad mysterium
pietatis adveniunt, adducant eos diaconi ad
episcopum, aut ad presbyteros: & caus-
as exquirant: cur ad verbum domini ac-
cesserunt: & qui adduxerunt eos, tribuant
eis testimonium, excussis & examinatis di-
ligenter iis omnibus quæ ad eos pertinent.
Inquiratur in eorum mores & vitam: &
utrum servi sint, an liberi. Et si fuerit
servus Christiani, interrogetur dominus ejus,
ac præbeat ei testimonium: si non præ-
beat, repellatur, quoad se probet domino:
Si vero præbeat, suscipiatur. Si fuerit famu-
lus Ethnici, doceatur placere domino, ne
evangelium infametur. Si uxorem habet,
aut mulier si virum, doceantur suis mari-
tis uxores, & suis uxoris mariti contenti
esse. Si cælibes sunt, doceantur non scortari,
sed potius lege matrimonii jungi. Si
autem dominus ejus Christianus est, & scit
illum scortari, neque dat famulo uxorem,
aut ancillæ maritum, excommunicetur. Si
quis vero dæmonem habeat, doceatur pie-
tatem:

Θεοῦ ἐστίν, ἢ δὲ ἀνάστασις· κὶ χρεῖα διδασκαλίας. Α τὴν τῆς ἀνάστασις· ἢ τίς ὁ συγχωρητής· ἢ κὶ ἀνάστασις· πλὴν ἀνάληψιν ἀργείψωσαν ὄψα τὸ πέρας τῆς κατὰ Χεῖσόν οἰκονομίας· πλὴν περὶ τοῦ ἀργείψωσαν ὄψα πλὴν παρῶσαν τὸ ἅγιον πνεύματος πλὴν δωρηθεῖσαν τοῖς πιστεύουσιν εἰς Χεῖσόν· πλὴν ἡμετέριον ἑορτῶν ἀργείψωσαν ὄψα τὸ ἐν αὐτῇ πλὴν ἀποσοδόκητον χάριτος· διδοῦσαι ἀνθρώποις ἡμετέριον τὸν τὸ Θεοῦ λόγον Ἰησοῦ Χεῖσόν ἐν Μαριᾷ τῆς παρθένου ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου· πλὴν ἡμετέριον ἑορτῶν ἀργείψωσαν ὄψα τὸ ἐν αὐτῇ ἀναδείξω γεννηθεῖσαι τῆς τὸ Χεῖσόν θεοτότου μαρτυρησάντος αὐτῆς τὸ παῖδος ἐν τῷ βαπτίσματι κὶ τὸ παρακλήτου ἐν εἰδεί πνευματικῆς ὑποδείξαντος τοῖς παρῶσαν τὸν μαρτυρηθέντα· τῆς ἡμέρας ἡμετέριον ἀποσοδῶν ἀργείψωσαν· διδασκαλοὶ γὰρ ὑμῶν εἰς Χεῖσόν κατέστησαν κὶ πνεύματος ὑμῶν ἡξίωσαν· πλὴν ἡμετέριον Στεφάνου τὸ πρωτομάρτυρος ἀργείψωσαν κὶ ἡμετέριον λοιπῶν ἁγίων μαρτύρων ἡμετέριον προσημασάντων Χεῖσόν τῆς ἐαυτῶν ζωῆς.

Ποίας ὄρας κὶ ὄρατι ἐν ταύταις δεῖ προσδεχέσθαι.

Κ Ε Φ Α Λ Δ.

ΕΥχὰς ἐπιπέτετε ὄρθρου κὶ τρίτη ὄρα, κὶ ἕκτη κὶ ἐνάτη· κὶ ἑσπέρας κὶ ἀλεκτροφωνία· ὄρθρου μὴ δὲ χαλεπεῖτε, ὅτι ἐφώτισεν ὑμῖν ὁ κύριος παραγαγὼν πλὴν ἰσχύα· ἑσπερας γὰρ πλὴν ἡμετέριον τρίτη δὲ, ὅτι ἀποφασίον ἐν αὐτῇ ἐπὶ Πιλάτου ἔλαβον ὁ κύριος· ἕκτη δὲ, ὅτι ἐν αὐτῇ ἐσαυρωθῆ· ἐνάτη δὲ, ὅτι πάντι κεινήτω τὸ δισποτῆ ἐσαυρωμένους φεῖτοντα πλὴν πάλαιον ἡμετέριον Ἰουδαίων, μὴ φέροντι τὸ κύριος πλὴν ἔβαν· ἑσπέρας δὲ, χαλεπεῖντες ὅτι ὑμῖν ἀνάπαυσιν ἔδωκε ἡμετέριον κοπῶν πλὴν ἰσχύα· ἀλεκτροφώνων δὲ κραυγῆ, διὰ τὸ πλὴν ὄραν ἀγγελλέσθαι τὴν παρῶσαν τῆς ἡμέρας εἰς ἕσπερας ἡμετέριον τὸ φῶς ἔργων· εἰ μὴ διωκῶν ἐν ἐκκλησίᾳ ἡμετέριον διὰ τὸς ἀπίστος, κατ' οἶκον συναχθεῖς ὡς ἐπίσκοπε· ἵνα μὴ εἰσέρχηται δισειβῆς εἰς ἐκκλησίαν ἀσέβων· ἔχ ὁ τύπος γὰρ τὸν ἀνθρώπου ἀγιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος τὸν τοῦτον· ἐάν δὲ ἀσέβητος κατεχωρῇ τὸν τοῦτον, φθαρτικός σοι ἔσω διὰ τὸ βεβηλωθῆαι ὑπ' αὐτῆς· ὡς γὰρ οἱ ὅσοι ἱερεῖς ἀγιάζουσιν, ὅπως οἱ ἐσθλαῖς μὴ εἰσπν· εἰ μὴ ἐν οἴκῳ, μὴ ἐν ἐκκλησίᾳ συναθροισθῆναι διωκῶν, ἡ χάρις παρ' ἐαυτῶν φαλλεῖται ἀσυννοητικῶς· προσδεχέσθω· ἢ κὶ ἅμα δύο, ἢ τρεῖς· ὅπως γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συναθροισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι μου, ἐκεῖ, ἐμὲ ἐν μέσῳ αὐτῶν· πισὸς μὲν κατηχομένῳ μὴ κατ' οἶκον ὀνομασθέντῳ· ἢ γὰρ δίνον τὸν μεμνημένον μὲν τὸ ἀμνήτης συμμολωθῆναι· δισειβῆς μὲν αἰρετικῶ, μὴ κατ' οἶκον συμπροσδεχέσθω· τίς γὰρ κοινῶς φωτὶ ἀπὸς σκότους· πισὸς ἢ πισὴ δὲλοι συναθροισθῆναι, ἢ ἀφισαθῶσαν, ἢ ἀποβαλλέσθωσαν.

Γακώβου τὸ ἀδελφῶ Χεῖσόν διάτιξίς πρὸς ἑσπερας.

Κ Ε Φ Α Λ Ε.

ΚΑκὼ Γακώβου ἀδελφῶς μὴ κατὰ σάρκα τοῦ Χεῖσόν, δῆλος δὲ ὡς Θεοῦ μονογενῆς, ἐπίσκοπος δὲ ὑπ' αὐτῶ τῶ κύριος, κὶ ἡμετέριον ἀποσοδῶν Ἱεροσολύμων.

Concil. General. Tom. I.

la passionis est, hac resurrectionis: & opus est docere, quis ille sit qui mortuus est, & qui resurrexit, quis item ille sit qui mori permittit, & suscitavit eum a mortuis. Die assumptionis vacent, quod tunc fuerit impositus finis œconomix Christi. In pentecoste vacent propter adventum Spiritus sancti, qui datus est iis qui in Christum crediderunt. In die festo natalis vacent, quod eo die præter omnem expectationem tributa sit hominibus tanta lætitia, & Deus verbum, Dei filius ex Maria virgine ad salutem mundi natus fuerit. In die autem festo epiphaniæ vacent, quod eo die declarata sit divinitas Christi testimonio patris in baptismo, & Spiritus sancti, qui in specie columbæ ostendit astantibus eum cui tributum erat testimonium. In diebus apostolorum vacent: magistri enim vestri fuerunt ad docendum vos de Christo, vobisque Spiritum sanctum dederunt. In die Stephani protomartyris item vacent, ac reliquis diebus sanctorum martyrum, qui Christum vitæ suæ anteposuerunt.

Quibus horis, & quare in eis precandum est.

C A P U T XXXIV.

PRecationes facite mane, tertia hora, ac sexta, & nona, & vespere, atque ad galli cantum. Mane gratias agentes, quod illuminavit nos nocte sublata, & reddito die: Tertia, quod ea hora Pilatus iudicium adversus dominum pronuntiavit: Sexta, quod ea hora in crucem actus est: Nona, quod tum omnia mota, & tremefacta sunt domino crucifixo: quia horrentur audaciam impiorum Judæorum, & contumeliam domini ferre non possent: Vespere quod noxam dederit ad requiescendum a diurnis laboribus: Ad galli cantum, quod ea hora nunciet adventum aiei ad faciendâ opera lucis. Quod si ad ecclesiam prodire non licuerit propter infideles, congregabis, episcopo, in domo aliqua, ne ingrediatur pius in ecclesiam impiorum: non enim illocus hominem sanctificat, sed homo locum. Si vero impii locum occuparint, vitandus est tibi, quod sit ab eis pollutus: ut enim sacerdotes sancti sanctificant, sic impuri sordant. Quod si neque in domo, neque in ecclesia congregari poterunt, psallat sibi unusquisque, canat, oret, saltem duo simul, aut tres: ubi enim fuerit; inquit domine meo, ibi sum in medio eorum. Fidelis ne in domo quidem precetur cum catechumeno: non enim æquum est, ut baptizatus cum non baptizato pariter inquinetur, pius cum hæretico; neque in domo quidem precationem faciat, quæ enim societas lucis, cum tenebris? Fidelis vir, aut fœmina servi copulati, vel separentur, vel ejiciantur.

Jacobi fratris domini constitutio de vespertina oratione.

C A P U T XXXV.

ET ego Jacobus frater quidem Christi secundum carnem, servus vero ejus ut Dei unigeniti, episcopus vero Hierosolymitanus.

strum terræ iussisti e te fundere, qui dedisti mollioribus, & lactantibus succum lactis, herbivoris herbam, aliis carnem, aliis semina, nobis vero frumentum ad alendum idoneum & accommodatum præbisti; ac multa alia, partim ad usum, partim ad sanitatem, partim ad oblectationem; præter hæc igitur omnia, superas omnes laudes propter beneficium a te in nos collatum per Christum, per quem tibi gloria, honor, & veneratio, & sancto Spiritui in sæcula, Amen. Pro defunctis vero, qui in Christo requieverunt, postquam diaconus edixit orandum esse, ne eadem repetamus, adjungit etiam hæc:

Denunciatio obsecrationis pro mortuis.

CAPUT XLI.

O Remus pro fratribus nostris qui in Christo requieverunt, ut Deus unumque eorum homines charitatis, qui animam defuncti suscepit, remittat ei omne peccatum voluntarium, & non voluntarium, & propitius ac benevolus ei factus collocet eam in regione piorum, qui laxati sunt, in sinu Abrahamæ, Isaac, & Jacob, cum omnibus qui a sæculo condito Deo placuerunt, voluntatique ejus paruerunt, unde fugit dolor, meror, & gemitus. Surgamus, nolque vicissim sempiterno Deo per verbum, quod erat in principio, commendemus: & episcopus dicat: Qui natura & immortalis & sempiternus, a quo effectum est, quicquid immortale est, & interitui obnoxium: qui hominem animal ratione præditum, mundi civem, mortalem in sua fabricatione effecisti, ac etiam immortalitatem promissisti, qui Enoch, & Eliam mortem experiri non permisisti: qui es Deus Abrahamæ, Deus Isaac, & Deus Jacob, non tanquam Deus mortuorum sis, sed tanquam viventium: quia omnium animæ apud te vivunt, & spiritus iustorum in manu tua sunt, quos non tangit tormentum, cuncti enim sanctificati, sub manibus tuis sunt: & ipse nunc respice hunc servum tuum, quem in aliam sortem elegisti, & assumpsisti: & condona ei, si quid tum volens, tum nolens peccavit: & exhibe ei angelos benevolos, ac colloca eum in sinu patriarcharum, & omnium qui a sæculo tibi placuerunt, ubi non est tristitia, neque dolor, neque gemitus, sed potius chorus piorum laxatus, & terra rectorum simul laxata, & eorum qui ibi gloriam Christi tui vident, per quem tibi gloria, honor, & veneratio, gratiarum actio, & adoratio, ac sancto Spiritui in sæcula, Amen. Et dicat diaconus, Inclinate, & accipite benedictionem. Et episcopus agat pro eis gratias hæc dicens: Conserva, domine, populum tuum, & benedic hereditati tuæ, quam pretioso sanguine Christi tui acquisisti: Pæce eos sub dextra tua, & protege eos sub alis tuis, eisque concede, ut bonum certamen certent, cursum consumment, fidem servant sine mutatione, & extra querant, ac certamen per dominum nostrum Jesum Christum dilectum filium tuum, cum quo tibi gloria,

Αδατοι, ἐκφοσαι καρποις εἰς ἑσπεριῶν ἢ ἑσπεριῶν ἡμετέραν, ὁ δὸς τοῖς ἰωθετέροις ἢ βληχρότεροις χεῖλον, χλοπαφῶος χεῖλον· καὶ τοῖς μὴ κρέα· τοῖς δὲ σπέρματι· ἡμῖν δὲ σίτον πρὸς ἑσπεριῶν προσφορον καὶ καταλληλον, καὶ ἔτρα διάφορα, τὰ μὲν πρὸς χρῆσιν, τὰ δὲ πρὸς ὑγίαν, τὰ δὲ πρὸς τέρψιν, ἐπὶ ταῖς αὐτῶν ἀπασιν ὑπερήμητος ὑπάρχει τῆς εἰς πάντες ἐργασίας διὰ Χριστοῦ· δι' οὗ σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας ἐν ἀγίῳ πνεύματι εἰς τὰς αἰῶνας, ἀμήν· εἰ δὲ ἦν ἐν Χριστῷ ἀναπαυσάμενων, μὴ τὸ φωνῆσαι τὰ τῆς προσδύχης, ἵνα μὴ πάλιν λήγωμεν, ὁ διάκοιός προσθήσει καὶ ταῦτα.

Προσφώνησις ὑπὲρ ἡδὲ κοιμημένων.

Κ Ε Φ Α Λ. μά.

Υ Πὲρ ἀναπαυσάμενων ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν ἡμῶν δευθώμεν· ὅπως ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ὁ προσδιδάμενος αὐτὸ πλεῖστον, παρέδωκε αὐτῷ πᾶσι ἀμαρτήματα ἑκείσιν ἢ ἀλλοῖσιν· ἢ ἴλεως ἢ ἀμύμων ἡρώμεν· καταπέδη εἰς χεῖραν εὐσεβῶν ἀνιμίμων εἰς κόλπον Ἀβραάμ ἢ Ἰσαακ ἢ Ἰακώβ μὴ πάντων ἡδὲ ἀπ' αἰῶνός· εὐαρεστησάντων ἔ ποιησάντων τὸ θέλημα αὐτοῦ· εἶδα ἀτέτρα ἔδωκε ἢ λυπη ἔ σπασμός· ἐγερωμεθα εαυτοῖς ἢ ἀλλήλους τῷ αἰετῷ Θεῷ διὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λόγος παραδόμεθα· ἢ ὁ ἐπίσκοπος· λογιέτω· ὁ τῆ φύσει ἀδαίτης ἢ ἀπλήρης, παρ' ἑ πᾶ· ἀδικατων καὶ δικτῶν γερο ἐν, ὁ τὲ λογικὸν ζωῶν τὸν ἀνθρώπων τὸν κοσμοπολιτικῶν, δικτῶν ἐν κατισχύει ποιήσας, ἢ ἀναστασίαν ἐπαγγελίαμεν, ὁ τὸν Εὐαγγ. καὶ τὸν Ἡλίαν· δικταὶ πῆραν μὴ εἰσας λαβεῖν, ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, ὁ Θεὸς Ἰσαακ, ἔ ὁ Θεὸς Ἰακώβ, ἐχ' ὡς νεκρῶν, ἀλλ' ὡς ζώντων Θεὸς εἶ· ὅτι πάντων αἱ ψυχὰι παρασοὶ ζῶσι, καὶ ἡδὲ δικαίων τὰ τιματά· ἐν τῇ χεῖρὶ εἰσιν, ὡν ἢ μὴ ἀψευδῶσασα, παρ' ἑ γὰρ ἡγιασμένη ἐπὶ τῆς χεῖρας ἐν εἰσιν· αὐτῶν καὶ τῷ ἐπίδῃ· εἰπὶ τὸν δαυλοσασ· τὲ δὲ ἐν ἡλεξῶ, ἢ προσλαβῶ εἰς ἔτρα λῆξῃ, ἢ συζητήσων αὐτῷ εἶτι ἐκῶν ἢ ὁ κων ἔξημα· τῶ· ἢ ἀγγέλιος εὐαμῶν παρ' ἑσων αὐτῶ· ἢ κατισχύει αὐτῶ· ἐν τῷ κόλπῳ ἡδὲ πατριαρχῶν, ἢ ἡδὲ προφητῶν, ἢ ἡδὲ ἀποστόλων, ἢ πάντων ἡδὲ ἀπ' αἰῶνός· σοὶ εὐαρεστησάντων· ὁ σοὶ εἰς οἱ λύπη ὀδύνη ἢ σπασμός· ἀλλὰ χῶρ· εὐσεβῶν ἀνιμίμων, ἢ γῆ εὐθείων συνακημῶν, ἢ ἡδὲ ἐν αὐτῇ ἐράωνων πλεῖ δόξαν τῷ Χριστῷ· δι' ὅσοι δόξα, τιμὴ ἢ σέβας, εὐχαριστία, προσκύνησις ἐν ἀγίῳ πνεύματι εἰς τὰς αἰῶνας, ἀμήν· ἢ ὁ διάκοιός· λογιέτω· κληρατῶ, ἢ ἐλογεῖθε, ἢ ὁ ἐπίσκοπος· εὐχαρισέτω ὑπὲρ αὐτῶν λέγων· παιδε· Σῶσον κύριε τὸ λαόν σου, καὶ ἐλόγησον πλεὺ κληρονομία σου· ἵνα περιποιήσῃ τὸ πνεῦμα αἰματι τῷ Χριστῷ· ποιμαίνον αὐτοὺς ἐὰν πλεῖ δέξασαι· καὶ σκεπασον αὐτοὺς ἐὰν τῆς πνεῦμα· καὶ δε· αὐτοὺς τῶ ἀγῶνα ἀγωνιστάσαι καλῶν· τῶν δρόμων· πλεῖσαι· τῆς πνεῦμα τῆσασαι ἀρετῶν, ἀμύμων, ἢ ἀγγέλων, εἰς τὸ κρεῖον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ ἀγαπητῷ σου παιδῷ· μὴ ὅσοι δόξα, τιμὴ

τιμή κ' σέβας, κ' τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

honor, veneratio, & Spiritui sancto in laudula, Amen.

Πῶς δέ, κ' πότε γίνεσθαι τῆς ἡσυχίας κοιμηθέντων πεισῶν μνείας· κ' ὅτι ἐκ τῆς ὑπαρχόντων αὐτοῖς δὲ παρέχεσθαι πόνησι.

Quomodo, & quando oporteat fidelium mortuorum memorias fieri: & quod ex eorum bonis impartendum sit pauperibus.

Κ Ε Φ Α Λ. μβ.

C A P U T XLII.

Ἐπιλειθὼ δὲ τρίτῃ ἡσυχίας κοιμηθέντων ἐν ψαλμοῖς, καὶ ἀκροώσασθε, καὶ προσδύχαίς διὰ τὸν διὰ ἑτῶν ἡμερῶν ἰσπερθεῖν, καὶ σάλατι εἰς ὑπόμνησιν ἡσυχίας περιόντων κ' ἡσυχίας κοιμηθέντων, καὶ πεσοφόσ' αὐτῶν τῶν πολλοῦ τύπον· Μωσῆν γάρ αὖτως ὁ λαὸς ἐπέσθησε· καὶ ἐστίασεν ὑπὲρ μνείας αὐτοῦ· καὶ διδοῦσθαι ἐκ τῆς ὑπαρχόντων αὐτῷ πείσῃ εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ.

Exequiæ vero mortuorum fiant tertio die adhibitis psalmis, precibus, & lectionibus, propter eum, qui tertio die a mortuis suscitatus est: die nono ad recordationem eorum qui sunt superstites, & eorum qui defuncti sunt: quadragesimo fiant secundum veterem typum. Moysen enim sic populus fleuit: item anno exacto ad habendam memoriam ipsius defuncti, & suppeditetur ex bonis ejus pauperibus ad recordationem ejusdem.

Ὅτι τὸς ἀσεβεῖς πλεῖστis ἄσπ' ἀφελῶσι μνείαι, ἢ εἰπολαί.

Quod impios mortuos nihil juvent memoriae vel mandata.

Κ Ε Φ Α Λ. μγ'

C A P U T XLIII.

Ταῦτα δὲ ἀπὸ τῶν ἀσεβῶν λέγουσιν· περὶ γὰρ ἀσεβῶν εἶναι τὸ κόσμος ὡς περὶ τῶν ἀσέβων αὐτῶν· ὡ γὰρ περιόντι ἐχθρὸν ἦν τὸ θεῖον, δηλονότι κ' μετισταίντι· ἢ γὰρ ἐστὶν ἀδικία παρ' αὐτῶν· δίκαιος γὰρ ὁ κύριος, κ' δικαιοσύνας ἰσπερθεῖ· κ' εἰδὲ ἄνθρωπος, κ' τὸ ἔργον αὐτοῦ.

SED hæc de pijs dicimus, impios enim tametsi omnia bona externa pro eis largiaris, nihil juvare queas: cui enim vivo inimicus fuit Deus, haud dubium, quin sit etiam defuncto: non enim injustitia est apud eum: justus enim dominus, & justitias dilexit. Et ecce homo, & opus eius.

Περὶ μεθύσων.

De ebriis.

Κ Ε Φ Α Λ. μδ.

C A P U T XLIV.

ἘΝ δὲ τῆς μνείας αὐτῶν καὶ κληρονομοῦ μὲν ἐπιείκας εἶσθε κ' φοβῶσθε Θεὸν ὡς δυνατῶν κ' προσβεβῆναι ὑπὲρ τῆς μεταστάσεως· προσβύτεροι κ' διάκονοι Χριστοῦ ὑπαρχόντες, ἡσυχίας ἀφελῶσι παντοῦ κ' πρὸς ἑαυτοὺς κ' πρὸς ἑτέρας· ἵνα διαίτησθε τὸς ἀπικτήτους καὶ τῶν λέγουσιν· ἡσυχίας δὲ ἡ γραφή· οἱ διαίτῃσι θυμῶδες εἶσιν· οἶνον δὲ μὴ πίνεσσαν, ἵνα μὴ πῖότες ἐπιλαθῶσιν τῆς σοφίας κ' ὁρῶσ' αὐτοὺς ἢ μὴ διαίτησιν· ἀλλ' οἱ πρὸς βύτερα κ' οἱ διάκονοι μὲν Θεοῦ τὸν πατέρα κ' τὸν ἡγαπῶμενον αὐτῶν εἶναι διαίτησιν ὑπαρχόντες τῆς ἐκκλησίας· τῆσ' δὲ φαίμεν ἕκ' ἵνα μὴ πῖωσιν· ἄλλως γὰρ κ' εἶναι ὑβρίζειν τὸ ὑπὸ Θεοῦ ἡσυχίῃ εἰς εὐφροσύνην, ἀλλὰ ἵνα μὴ παροῦσιν· ἢ γὰρ εἶπεν ἡ γραφή, μὴ πίνεσ' οἶνον· ἀλλὰ τιφῶσιν· μὴ πίνεσ' οἶνον εἰς μεθύσων· κ' πάλιν· ἀκαθάρτοι φρόντις ἐν χειρὶ μεθύσων· τῆσ' δὲ ἡσυχίας ἐν ἀληθῶν μοῖσ' ὁμοῦ ἀλλὰ κ' περὶ πάντων λαϊκῶν Χριστοῦ ἡσυχίας ἐκκλησίας τὸ ὄνομα τῆς κηρύξεως Ἰησοῦ Χριστοῦ· κ' αὐτοῖς γὰρ ἑσπῆκε· τίθει καί· τίθει θόρυβος· τίθει ἀνάγει κ' ἀναίρει· τίθει περὶ οἱ ὁρῶσ' αὐτοὺς· τίθει σωφροσύνην διακονῆς· ἢ τῆσ' ἰσπερθεῖσιν ἐν εἰρήνῃ κ' ἡσυχίας κακοκλήρων, τὸ ποτὶ γίνεσθαι;

QUI vero in exequiis mortuorum ad epulum funebre invitati estis, ordine & cum timore Dei epulamini, ut postitis preces pro defunctis adhibere Deo. Qui enim presbyteri, & diaconi estis, debetis semper sobrii esse tum vobis tum aliis, ut postitis eos, qui incompotite & immoderate vivunt, monere: ait enim scriptura, qui potestatem gerunt, irascendi sunt, ne bibant vinum, ne bibendo, sapientia sua obliuiscantur: & incorrupte judicare non possint. Presbyteri ergo, & diaconi post Deum omnipotentem, & filium ejus dilectum, ecclesie potestates sunt. Sed hoc non eo dicimus ut non bibant vinum, cum alioqui non liceat, quod a Deo factum est ad lætitiā, id vituperare, sed ut non fiant temulenti; non enim dixit scriptura, non esse bibendum vinum: sed ne, inquit, bibes ad ebrietatem: & rursus, spiritus, inquit, oriuntur in manu ebrii. Verum hoc non de iis tantum dicimus qui sunt in clero, sed etiam de omni laico Christiano, super quem invocatum est nomen domini nostri Jesu Christi, ipse enim dictum est, cui vultis esse inimici? cui fastidia, & nugas? cuius non licet? cui contractiones incassum? nonne etiam hæc sunt, qui in vino multum temporis consumunt, & non convicia sunt, speculantur

De recipiendis iis qui propter Christum exagitantur.

CAPUT XLV.

EOs qui propter fidem exagitantur, & ex alia in aliam civitatem fugiunt, quia meminerunt eorum quae dominus dixit, colligite, quia enim sciunt spiritum quidem promptum esse, carnem vero infirmam, fugiunt, & honorum suorum directionem negligunt, ut nomen domini non neget: suppeditate ergo eis necessaria, ut mandatum domini perficiatis.

Matth. 24.

Quod oporteat, in quo quisque gradu ceteri locatas est, permanere, & ordinem servare, & non rapere ad se quae non sunt commissis.

CAPUT XLVI.

ILLud vero omnes communiter praecipimus, ut unusquisque in ordine sibi dato maneat, neque transeat regulas, non enim nostrae sunt, sed Dei: Qui enim vos audit, inquit dominus, me audit, & qui me audit, audit eum qui misit me: & qui vos spernit, me spernit; qui autem me spernit, spernit eum qui misit me. Etenim si quae electa sunt, & anima carent, ordinem servant, ut nox, dies, sol, luna, sidera, elementa, mutationes temporum, menses, hebdomadae, horae, eaque usui constituto servant, sicut dictum est, terminum solvisti, quem non transgredientur: & rurfus de mari, punti et terminos circumpositis claustris & ostiis, & dixi, buccinae venies, & non transibis: quanto magis debetis vos nihil audere dimovere eorum, quae nos vobis secundum Dei sententiam & auctoritatem constitutum. Ceterum quia hoc plerique negligenter curandum esse putaverunt, & ordines confundere, & ordinationem cuiusque movere audent, non collatas dignitates sibi rapiendo, ac per vim potestatem sibi sumendo ea dandi aliis, quae dare non possunt, ex quo fit ut Deum iritent, sicut Coenitae, & Ozias, qui praeter dignitatem, ac sine auctoritate Dei pontificatum invaserunt, ex quibus illi igne arserunt, hic lepra in fronte affectus est: iritent praeterea Christum Jesum, qui haec ordinavit ac constituit, constitutisque Spiritum sanctum, cuius testimonio derogant auctoritatem; idcirco necessitas postulat, ut de hoc moneamus, quia is qui talia committunt, periculum, ut par est, impendere praevidemus, negligi etiam sacrificia, & gratiarum actiones, quod ab illis adhibeantur, quibus non est fas, qui ludicium, & ioculare putant honorem pontificalem, qui imitationem habet magnum pontificis Jesu Christi regis nostri. Jam enim nonnulli de restra deflexi, vanitatem suam sequuntur. Ergo Moyses famulus Dei, cum quo Deus ore ad os loquebatur, ut si amicus cum amico loquatur, cui dixit, non te praeter omnes, cum quo loquebatur in conspectu eius.

Luc. 10.

Matth. 16. 2. Pet. 2.

Luc. 11. Num. 12.

Περί τῶ ὑποδύχου τῶς διὰ Χριστὸν διωκομένων.

Κ Ε Φ Α Α. μί.

ΤΟὺς διωκομένους διὰ πίστιν, καὶ εἰς πόλιν ἐκ πόλεως φευγόντας διὰ τὸ μνησθῆναι Ἰησοῦ λόγων τῷ κυρίῳ, προσλαμβάνετε: ἐπιστήμην γὰρ ὅτι τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον· ἡ δὲ σὰρξ ἀδύνατος, ἀποδιδράσκει· καὶ τὴν ἀρπαγὴν Ἰησοῦ ὑπαρχόντων προέβηται· ἵνα ἀνεξάρτητον ἐν ἑαυτοῖς τὸ ὄνομα τῷ Χριστῷ διατηρήσωσιν· ἐπικρούετε ἂν αὐτοῖς τὰ πρὸς χρεῖαν, καταπλῶ κυριακῶ πληροῦντες.

Ὅτι ἕκαστος ἐν ᾧ ἐπέχθη κλήρω ὀφείλει ἐμμένειν, καὶ φιλάττειν τὴν τάξιν, ἀλλὰ μὴ ἑαυτῷ ἀρπάζων τὰ μὴ ἑχειροδότητα.

Κ Ε Φ Α Α. μς'.

ΕΚείνο δὲ κοινῇ πάντες παραγγέλλομεν, ἕκαστον ἐμμένειν τῷ τῆ δοθείσῃ αὐτῷ καὶ μὴ ὑπερβαίνειν τὸς ὅρους· ὅ γὰρ εἰσιν ἡμεῖροι, ἀλλὰ τὰ Θεοῦ· ὁ ὕμῶν γὰρ φησὶν ὁ κύριος, ἀκούετε, ἐμὲ ἀκούετε· καὶ ὁ ἐμὲ ἀκούων, ἀκούει τὸ ἀποσείλωτός με· καὶ ὁ ὑμᾶς ἀδικεῖς, ἐμὲ ἀδικεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀδικεῖς, ἀδικεῖ τὸν ἀποσείλωτός με· εἴ γὰρ τὰ ἀφ' ἑαυτοῦ ἡγοῦμαι τὴν ἀτάξιν ἀποσώζει· οἷον νύξ, ἡμέρα, ἥλιος, σελήνη, ἀστρα, σοικηταί, ἑσπαι, μῆνες, ἐβδομάδες, ἡμεραι, ἄραι, καὶ διδάσκει τὴν ὁργανωθεῖσαν χρεῖαν κατὰ τὴν εἰρημῶν. ὅθεν εἶδε, ὅ ὅ παρελθόνται, καὶ πάλιν περὶ τῆς θαλάσσης ἐθέλω αὐτῇ ὅρα, πειρώεις καὶ κλειθρα καὶ πίλας, ἅπαντα δὲ αὐτῇ μέγελος τῶς ἐλάση, καὶ ἀχὺ ὑπερβήσῃ, τὸσω μάλλον ὑμᾶς ἰδοὺ ὀφείλετε τῶν μᾶν παρακινεῖν Ἰησοῦ ὑμῖν κατὰ γνώμην Θεοῦ παρ' ἡμῶν ὁμιθεῖσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ κέρριγον οἱ πολλοὶ καὶ τῶτο ἠγῆσαντο εἶναι, συγχίσει δὲ τῆς τιμῆς καὶ τὴν ἐφ' ἕκαστον χειροτονίαν παρακινεῖν τελευτῶν, ὑπαρπάζοντες ἑαυτοῖς ἀξιώματα τὰ μὴ δεδομένα, καὶ ἐπιξέποντες ἑαυτοῖς τυρανικῶς ἢ μὴ ἔχοντι ἕξουσίαν διδοῦναι· καὶ ὅσα τῶτο παροργίζουσι μὲν Θεὸν ὡς περ οἱ Κορεῖται καὶ ὁ βασιλεὺς Οὐζίας παρὰ τὴν ἐπιδήμῃσι αὐτῶ Θεοῦ τῆ ὁ χειρωστικῆ, καὶ ἡγοῦμαι οἱ μὲν περιφλεχτι, ὁ δὲ κατὰ τὸ μετὰ τὸν λαόν· παροξύνουσι δὲ Χριστῶν Ἰησοῦ τὴν ὁργανωθεῖσαν· λυώσῃ δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀκυρόντες αὐτῶ τὴν μαρτυρίαν, εἰκότως τὴν ἐπληρημῶν κίνδυνον τῶς τὰ ταῦτα πράττειν ἀποειδοῦμεν καὶ τὴν εἰς τῶς θυσίας καὶ ἀχαριστίας ἀμείλιαν ἐκ τῶ ἐφ' ὧν μὴ χεῖν ἀποταγομῶνας ἀσεβῶς, παιδιὰν ἡγοῦμαι τὴν ἀρχιερατικῆ τιμῆν, ἥτις μίσησιν περιέχει τὸ μέγας ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶ βασιλείας ἡμῶν, ἀτάκτῃ ἡγοῦμαι καὶ τῶτο παραίεσαι· ἤδη γὰρ τῶς ἕξῃσιν ὁπίσω τῶς ἑαυτῶ ματιότητος· λόγῳ ὡς Μωσῆς ὁ τῶ Θεοῦ θραπῶν ὡ ὁ Θεοῦ ἐναπίεθ· ἐναπίεθ ὡμίλει, ὡς εἶπες λαλοῦν ἀπὸς ἑαυτῶ φίλοι, ὡ ἔπει, εἶδαστε παρὰ πάντας, ὡ κατὰ ἀσέπτοι· ἀμίλει καὶ ὁ δι' ἀδελφῶν, ἢ ἐμπνίων, ἢ ἀρχιερατῶν ἢ ἀνιγμάτων, ἔπει λείκα τὴν θεῖαν νομοθεσίαν

σίαν διπλάσιοι, διότι τινὰ μὴ γρη῏σιν ἐπὶ τῆς ἀρ-
 χιερωῦ ἐπιτελεῖσθαι, τινὰ δὲ ἐπὶ τῆς ἱερωῦ·
 τινὰ δὲ ὑπὸ τῆς Λαϊκῆς, ἰατρῶν τὴν οἰκίαν, καὶ
 ἀνάγκασαν τῇ λειτουργίᾳ θρησκευτικῆν ἀποκρίμας· καὶ
 ἄλλοι μὴ τοῖς ἀρχιερωῦσι προστίκται ἐπιτελεῖν,
 τῶν τῆς ἱερωῦ ἢ θμιτῶν ἢ προστίκται· ἄλλοι
 δὲ τοῖς ἱερωῦσι ὡς οἱ, τοῖς οἱ Λαϊκοῖς ἢ προ-
 στίκται· ἀλλ' ἴατροι ἄλλοι παρεληφθησαν ὑπηρε-
 σίας περιγγραμμίας, ἐφύλατται· εἰ δέ τις τί-
 ρα τῆς παραδοτικῆς προστίκται ἰβίλετο, θάνατος
 ἢ τὸ ἐπιτίμιον· τῶτο δὲ μάλα διεδόξε· καὶ ἡ
 κατὰ τὸν Σαὺλ κείρα· ὅς θύσαι νενομικῶς δίχα
 τῷ ἀποστόλῳ καὶ ἀρχιερωῦ Σαμουὴλ, ἴσπεσον εἰς
 ἑαυτῶν ἀμαρτίαν καὶ κατῆραν ἀναπόβλητον· καὶ
 ὡς τὸ κεχρῆσθαι ὑπ' αὐτῶ εἰς βασιλείαν εἰδυσώθη-
 σε τὸν ἀποστόλῳ· ὡς γὰρ ἐπὶ τῇ παρῆξει δι-
 δεῖξεν ὁ Θεὸς ἐν τοῖς κατὰ τὸν Οἶζιον οὐκ ἐν
 * μελισμῶ τὰς ἐπὶ τῷ παρανομίᾳ ἐσπραξαμένους
 δίκας· καὶ ὁ τῆς ἀρχιερωσύνης κατωμακείας, καὶ τῆς
 βασιλείας ἀλλότριος κατέστη· τὰ δὲ ἐφ' ἡμῶν ἴσως
 ἐκ ἀγνοήσε· ἴσως γὰρ πάντως ἐπισκόπους παρ' ἡ-
 μῶν ὀνομασθέντας καὶ προσβυτέρους καὶ ὄρχονους·
 ἀλλ' ἡ καὶ χειρῶν ἐπιτίκται, τῇ διαφορᾷ τῆς ὀνο-
 ματικῆς καὶ τῆς διαφορᾷ τῆς πραγμάτων δεκ-
 νόντας· ἢ γὰρ ἐ βαλομένη παρ' ἡμῶν ἐπλήρου
 τῶν γέγραπται ὡς περὶ ἐπὶ τῆς κηθῆλης τῆς δαυαλίαν
 ἐπὶ τῷ ἱεροδοκίᾳ παρακκομιμῆς ἱερωσύνης, ἀλλ'
 ὁ καλεῖσθαι ὑπὸ τῷ Θεῷ· εἰ μὴ γὰρ μὴ θρο-
 μοτικῆς ἢ καὶ τῶν διαφορᾷ, ἢ καὶ ἐν δὲ τῶν
 ὀνόματος τῶ ὅλα τελεῖσθαι· ἀλλ' ὑπὸ τῷ κωκεῖ
 διδαχθέντες ἀκολουθίαν πραγμάτων, τοῖς μὴ
 ἐπισκόποις τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐκείμαμῳ· τοῖς
 δὲ προσβυτέροις τὰ τῆς ἱερωσύνης· τοῖς δὲ δια-
 κωνοῖς τὰ τῆς πρὸς ἀμφοτέρους διακονίας· ἐν ἡ
 καθαρῶς τὰ τῆς θρησκευτικῆς ἐπιτελεῖσθαι· ὅτε γὰρ
 διακονῶν προσφέρων θυσίαν θμιτῶν, ἢ βαπτί-
 ζειν, ἢ ἀλογίαν μικρῶν, ἢ μεγαλῶν ποιῆσθαι·
 ὅτε προσβυτέρων χειροτονίας ἐπιτελεῖν· ἢ γὰρ ὁ-
 σπον, ἀνεσφραῖσθαι τῶν τῶν· ἢ γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς
 ἀκαταστάσις· ἵνα οἱ ἐσθβεβηκότες τῆς χρε-
 D τικῶν τυραννικῶς σφραῖζονται, νομοθεσίαν καὶ
 μὴ ἀναπλάττοντες ἐπὶ κακῶ τῶ ἑαυτῶν, ἀγνοου-
 ντες, ὅτι σκληρὸν αὐτοῖς τὸ πρὸς κωκεῖ λακτι-
 ζειν· ἢ γὰρ ἡμᾶς ἢ τὰς ἐπισκόπους πολεμῶσιν οἱ
 τοῖς, ἀλλὰ τῶ πάντων ἐπίσκοπον καὶ τῷ πατρὸς
 ἀρχιερωῦ Χριστῶ Ἰησοῦ τῶ κωκεῖ ἡμῶν· ἐπὶ
 Μωσέως μὴ γὰρ τῷ θεοφιλεστάτῳ ἀρχιερωῦ κα-
 τεσάθησαν, ἢ ἱερεῖς, καὶ Λαῖκοι· ἐπὶ δὲ τῷ
 σωτηρῶ ἡμῶν ἡμεῖς, οἱ δεκαῖς ἀποστόλοι·
 ἐπὶ δὲ τῆς ἀποστόλων ἐγὼ Ἰάκωβος καὶ ἐγὼ Κλή-
 μης καὶ σὺν ἡμῶν ἔτεροι· ἵνα μὴ πάντως πάλιν κα-
 ταλεζώμεθ· κοινῶ δὲ ἐπὶ πάντων ἡμῶν προσβυ-
 E τειροῖ· ἢ διακονοῖ καὶ ἐσθβυτικοῖ· καὶ ἀναγνώ-
 σαι· πρῶτος τινῶν τῆ φύσει ἀρχιερωῦ ὁ μονο-
 γῆτος Χριστὸς ἐκ ἑαυτῶ τῶ τριμῶ ἀρπάσας,
 ἀλλὰ παρὰ τῷ πατρὸς κατασάθει· ὅς ἡμῶν
 ἀνθρώπος δὲ ἡμᾶς καὶ τῶ πνευματικῶ θυσίαν
 προσφέρων τῷ Θεῷ αὐτῷ καὶ πατρὶ πρὸ τῷ πᾶθῳ
 ἡμῶν διετέλετο μόνος τῶ ποιῆν· καὶ τοῖ ὄντων
 σὺ ἡμῶν καὶ ἐπὶ τῶ εἰς αὐτὸν πεπισθότων·
 ἀλλ' ἢ πάντως ὁ πισθόσας ἡδὴ καὶ ἱερωῦ κατέστη ἢ
 Concil. General. Tom. I.

A & non per obscura, vel per somnia, aut per
 angelos, aut ænigmata, hic, inquam, Moy-
 ses cum divinas leges descripsit atque con-
 stituit, distinxit quidem quænam a ponti-
 ficibus fieri oporteret, & quæ a sacerdoti-
 bus; quæ item a Levitis, assignans cuique
 religionem, quæ esset cuiusque ministerii
 propria, eumque decens: ita ut quæ ponti-
 ficibus facere iussisset, ad hæc sacerdotibus
 fas non esset accedere; & quæ sacerdotibus
 præscripta essent, hæc Levitæ non attinge-
 rent: sed potius singuli ministeria certa &
 definita, quæ susceperunt, custodirent; Si
 quis vero præter jus traditum accederet; Vo-
 lebat, morte multabatur. Hoc vero in eo
 B potissimum demonstratum est, quod Saul
 expertus est: qui cum existimaret sacrificasse
 sine propheta, & pontifice Samuele, inde
 peccatum, & maledictionem inexpiabilem sibi
 hausit; neque prophetam movit, quod
 regem unxisset: idem docuit Deus, & qui-
 dem clarius in Ozia, de cuius scelere sine
 ulla mora supplicium sumplit: qui enim in
 summum sacerdotium furore bacchatus est,
 idem regno etiam privatus est. Apud nos
 vero quæ sint acta, fortasse non ignoratis:
 Scitis enim plane, eos qui a nobis per ora-
 tionem, & manuum impositionem episcopi,
 presbyteri, & diaconi nominati sunt, diffe-
 rentia nominum differentiam rerum declara-
 re: neque enim quicumque volebat, apud
 nos manus implebat, ut in illo falso & a-
 dulterino sacerdotio vitularum, sub rege
 Hieroboam, sed qui vocabatur a Deo. Ete-
 nim si non esset aliqua lex posita, & ali-
 quod discrimen ordinum, satis erat uno no-
 mine affectos, omnia illa ministeria perfee-
 re; verum cum a Deo consequentiam rerum
 didicerimus; episcopis quidem assigna-
 vimus, & attribuimus, quæ ad principatum
 sacerdotii pertinent: presbyteris vero, quæ
 ad sacerdotium, deinde diaconis, quæ ad
 ministrandum utrisque: ut pie & caste fiant
 quæ ad religionem pertinent. Neque enim
 fas est diacono sacrificium offerre, aut bap-
 D tizare, aut benedictionem sive parvam si-
 ve magnam facere: neque presbytero ordi-
 nationes clericorum facere. Siquidem non
 licet ordinem invertere, cum non sit Deus
 dissensionis: ut inferiores quæ sunt superio-
 ris, per vim sibi vindicent; novam le-
 gem in malum suum refingentes, ignorantes
 durum esse sibi contra stimulum calcitra-
 re. Neque isti nos aut episcopos solummodo
 oppugnant, sed omnium episcopum, &
 pontificem Christum Jesum Dominum no-
 strum. A Moyse namque, qui fuit Deo
 carissimus, constituti sunt pontifices, sa-
 cerdotes & levitæ, à Christo autem Salva-
 tore nostro nos tredecim apostoli: ab apo-
 E stolis vero ego * Jacobus, & ego Clemens,
 & alii nobiscum, ne omnes iterum recen-
 seamus; communiter vero à nobis omni-
 bus presbyteris diaconi, hypodiaconi, &
 lectores. Primus igitur natura pontifex uni-
 genitus Christus non sibi honorem rapuit,
 sed a patre constitutus est: qui factus pro-
 pter nos homo, & hostiam spiritualem Deo
 suo, eidemque patri ante passionem offerens,
 constituit nobis solis, ut hoc faceremus:
 cum essent alioqui nobiscum alii etiam ex
 P p eorum

177

177

177

177

* Iterum Jac.
 frater domini
 distinguitur
 a Jacobo
 apostolo, quod
 passim docti
 repudiant.
 Hebr. 1.

corum numero qui in eum crederant: sed non protinus quicumque credidit, factus fuit sacerdos, aut gradum pontificalis dignitatis obtinuit. Nos vero post assumptionem eius offerentes, ut idem constituit, sacrificium mundum & incipientem: elegimus episcopos, presbyteros, & diaconos septem. Ex quibus est beatus martyr Stephanus: qui non minus quam nos Deum dilexit, qui adeo pietatem erga Deum dilexit, qui adeo caritatem in Christum Dominum nostrum, ut pro eo animam suam daret, a Judæis Christi intersectoribus lapidatione confectus: & tamen talis ac tantus vir, qui erat spiritu fervens, qui Christum ad dextram Dei vidit, & cœlestes januas apertas, nusquam cernitur in ministerio eius non essent convenientia: non sacrificium obtulisse, aut manus ulli imposuisse; sed potius diaconi ordinem usque ad extremum custodisse: Sic enim martyrem Christi decebat compositionem ordinis servare. Quod vero nonnulli Philippum diaconum, & Ananiam fidelem fratrem accusant, quod ille quidem Eunuchum baptizavit, hic vero me Paulum, non intelligunt quod nos dicimus; dicimus enim neminem sibi dignitatem sacri ordinis sumere, sed vel a Deo accipere, ut Melchisedec, & Job; aut a pontifice, ut Aaron a Moyse. Itaque & Philippus & Ananias non seipfos elegerunt, sed a Christo pontifice, & Deo, cum quo nemo comparari potest, electi sunt.

ad Rom. 4. 7. b.

ad Rom. 8. 6. 9.

ἀρχιερατικῆς ἀξίας ἔτιχε· μὴ δὲ τὴν ἀνάληψιν αὐτῶ ἡμεῖς προσεσχηκόντες κατὰ τὴν διατάξιν αὐτοῦ θυσίαν καθάραν καὶ ἀναίμακτον, ἀπροχρησάμεθα ἐπισκόπος καὶ πρεσβύτερος καὶ διακόνους ἐκτὴν τῶν ἀειδόνων· ὧν εἶς ἦν Στεφάνος· ὁ μακάριος μάρτυς ἐκ ἀπολειπόντων ἡμῶν κατὰ τὴν πρός Θεὸν εὐνοίαν· ἕς τοσούτων τὴν θεοσέβειαν τῇ αἰσέσει ἐπέδειξεν καὶ τὴν ἐκ τῶν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀγάπην, ὡς ὑπὲρ αὐτῶ δοῦναι καὶ τὴν ψυχὴν, ἀπὸς τῶν κλειστοῦν Ἰουδαίων λίθοις βληθεῖς· ἀλλ' ὅμως ὁ τοιοῦτος καὶ τολμῶν ἀνὴρ, ὁ τῷ πνεύματι ζῶν· ὁ τῶν Χριστῶν ὄρων ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ὑψίστης πύλας ἀνεργημάτων, ἕδαμῶ φαίνεται τοῖς μὴ ἀνήκουσι τῇ διακονίᾳ χρησάμενος· ἢ θυσίαν ἀνεργῶν· ἢ χεῖρας ἐπιθεῖς τινι· ἀλλὰ τὸ τῆς διακονίας πύγμα φυλάξας μέχρι τέλους· ὅτι γὰρ ἔσπευσε τῷ τῷ Χριστῷ μάρτυρι τὴν ἀπαξίαν ἀποσώζειν· εἰ δὲ Φίλιππον τὸν διάκονον ἡμῶν Ἐφραίμην τὸν ἀδελφὸν αἰτιῶντι τινεσ, ὅτι ὁ μὲν τὸν ἀνεργῶν ἐβάπτισεν, ὁ δὲ ἐμὲ Παῦλον, ἀνεργῶν αὐτῷ, ὁ λεγόμενος ἡμεῖς· ἐποιοῦν γὰρ ὅτι ἐκ ἑαυτῶν ἀρπάζει τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ λαμβάνει· ὡς Μελχισεδέκ· καὶ Ἰωβ· ἢ παρὰ ἀρχιερέως ὡς Ἀαρὼν παρὰ Μωϋσέως· αἰκαῖ καὶ Φίλιππος καὶ Ἀνασίας οὐκ ἑαυτοῖς ἀποεῖλοντο, ἀλλ' ἐκ τοῦ Χριστοῦ προεχειρίσθησαν τῷ ἀρχιερέως τὸ ἀσυμφίτου Θεοῦ.

CANONES ECCLESIASTICI

Sanctorum Apostolorum,

Episcopus a duobus aut tribus episcopis ordinetur, &c. ut pagina 30. & sequentibus hujusce primi conciliorum voluminis.

Hæc nos vobis, Episcopi, constituimus. Vos vero in eis perseverantes, salvi eritis, & pacem habebitis: non obediens vero puniemini, & perpetuum bellum vobiscum geretis, pœnas abjectæ obedientiæ accommodatas solventes. Deus autem, qui solus est ingenitus, & universorum creator, vos omnes vinculo pacis in Spiritu sancto copulabit, consummabit in omne opus bonum, immutabiles, a querela, & crimine liberos, & vita æterna nobiscum dignabitur per mediatorem dilectum filium suum Jesum Christum Deum Salvatorem nostrum, cum quo gloria ipsi super omnia Deo, & Patri in Spiritu sancto pacteto nunc, & in sæcula sæculorum. Amen.

a prius
b copulabit
c aplos red-
det ad

c intercessio-
nem Jesu ac

Finit constitutionum sanctorum apostolorum per S. Clementem catholice doctrina.

KANONES EKKΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ

τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

Ἐπίσκοπος ἐκ τῶν ἐπισκόπων χειροτονιέσθω δύο ἢ τριῶν καὶ τῶν ἐξῆς.

* Ταῦτα δὲ περὶ κανόνων διατετέχθη ἡμῖν παρ' ἡμῶν, ὧ ἐπίσκοποι· ἡμεῖς δὲ ἐμμένοντες αὐτοῖς, σωθῶμεθα, καὶ εἰρήνην ἔσται· ἀπειθῶντες δὲ καταδικαστέοι, καὶ πόλεμον μετ' ἀλλήλων ἀδελφῶν ἔσται, διὰ τὴν ἀπειθειᾶν τὴν ἀποσπασάντων τινῶν· ὁ Θεὸς δὲ ὁ μόνος ἀρχηγὸς καὶ τῶν ὅλων ἀποστολῆς ἀπαντὸς ἡμᾶς διὰ τῆς εἰρήνης ἐν πνεύματι ἁγίῳ· σιώσει· κατηρτίσει εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, ἀξέπτωτος, ἀμέμπτως, ἀνεγκλήτως· κατιξιώσει τῆς αἰωνίου ζωῆς σὺν ἡμῖν διὰ τῆς μεστείας τοῦ ἡγαπημένου παιδὸς αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, μετ' ἧς ἡ δόξα αὐτῷ τῷ ἐπι πάντων Θεῷ καὶ πατρὶ, ἐν ἁγίῳ πνεύματι τῷ παρακλήτῳ, νῦν τε καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Τίλος διατυγῶν τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος καθολικῆς διδασκαλίας.

ANNO CHRISTI 104. 103.

ANNO CHRISTI 104. 103.

VITA, EPISTOLÆ ET DECRETA ANACLETI PAPÆ.

Ex Libro Pontificali Damasi Papæ.

A Nacleus natione Græcus, ex patre Antiocho, sedit annos novem, menses tres, dies decem; fuit autem temporibus Domitiani, c a consulatu Domitiani decimo & Sabini, usque ad Domitianum decimo septimo & Clementem consules. d Hic memoriam beati Petri construxit & composuit, dum presbyter factus fuisset a beato Petro, seu alia loca, ubi episcopi b recordentur sepulture: ubi (b) autem & ipse sepultus est in pace, juxta corpus beati Petri, tertio Idus Julii. Hic fecit ordinationes * duas per mensem Decembrem, presbyteros quinque, diaconos tres, episcopos per diversa loca numero sex. Et cessavit episcopatus dies 13.

rum c. 24. trophas appellat. quippe qui victorias apostolorum de subactis hostibus representent. Verba illius apud Eusebium prædicto loco hæc sunt: Ego apostolorum trophas perspicue possum ostendere: nam si lubet in Vaticanum profectus, aut in viam qua Ostiensis dicitur, se conferre, trophas eorum qui istam ecclesiam suo sermone & virtute stabilierunt, inveniet. Hanc insignem claræque memoriam a turbis persecutorialis non fuisse dejectam, sed majore potius in dies singularum gloria audam, omnem admirationem superat. Baroa. anno 106. n. 2. & 3. Magdeburg. qui hanc ob causam Anacleum reprehendunt; a Bellarm. lib. 4. de Roman. pontif. c. 5. de calumnia notantur.

Cur trophæum?

b recordentur.

Juxta Platanam, * anem.

EPISTOLA I.

ANACLETI PAPÆ.

De oppressione Christianorum & de accusatione episcopi, de ordinatione archiepiscoporum & ceterorum & de primatibus & patriarchis, eorumque ministerio.

a Hæc epistola non auct. est Bellarm. nus indubitas affirmat nec negat. riores trepidose Erudit. vero Catholici videntur supponit.

NOTA SEVERINI BINII.

Anacleus a Anacleus.) Post Interregnum quatuor mensum & quando factus decem dierum, anno Christi 103. Trajani imperatoris 4. tertia die mensis Aprilis, Anacleus multis rebus præclare gestis celeberrimus, Christianam religionis summum pontificatum adeptus, Clementi per martyrium sublato subrogatur. Quod liber pontificalis in vita Clementis episcopatum Romanæ Ecclesiæ viginti diebus & uno cessasse scribit, vix est credibile, cum tam brevi temporis spatio martirium Clementis, Chersoneso trans Pontum sita, Romam nunciari non potuerit. Baroa. anno 102. num. 21. & seq. anno num. 2. Unde acciderit quod Anacleus a Tertulliano Clementi anteposatur, ab Epiphano autem hæresi 27. plane omitatur, supra diximus in annotationibus ad vitam Clementis, verbo Clemens.

Cur Anacleus Clementi a quibusdam præpositus.

Error libri pontificalis.

84.

90.

Ecclesiæ Petri appellatur memoria.

b Fuit autem temporibus Domitiani.) Mira libri pontificalis varietas & repugnantis: cum supra Clementem Anaclei prædecessorem tertio anno Trajani e vita sublatum esse scripserit, Anacleus non sub Domitiano, sed verius sub Trajano sessisse potuit.

c A consulatu Domitiani 10. & Sabini usque ad consulatum Domitiani 17.) Novus error auctoris. Si Anacleus sub annotatis consulibus pontificatum tenuit, eum Clementem antecessisse, imo simul cum Cleto & Clemente sedisse oportuit. Nam decimus Domitiani consulatus cum anno Christi 86. Domitiani imperatoris 3. coincidit. Decimus septimus vero ejusdem consulatus cum anno Christi 94. Domitiani imperatoris 11. concurrat. Cum igitur Clemens hujus Anaclei prædecessor, anno tertio Trajani imperatoris vita simul & pontificatus desinens sit, ut præter auctorem hujus libri, Hieronym. & Euseb. locis supra dictis testantur, non video qua ratione dici possit Anacleum ante Imperium Trajani, pontificiam sedem administrasse.

d Hic beati Petri memoriam construxit atque composuit.) Per memoriam beati Petri intellige quandam ædificii structuram ab Anacleo, dum adhuc presbyter esset, in Vaticano extructam, quam olim antiquitas usitatus ecclesiam nominare consuevit. Nam & August. de civit. Dei lib. 22. c. 10. Nos, inquit, martyrium nostris non templum, sicut dicit, sed memoria, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivunt spiritus, habebimus. Hæc merito Cajus antiquus theologus, qui tempore Zephyrii pontificalis claruit, teste Eusebio lib. 3. historia. Concil. Gener. Tom. I.

- I. De iis qui sacerdotes accusant.
II. Ut episcopus Deo sacrificans, testes secum habeat.
III. De peregrinis & provincialibus judiciis.
IV. Ut oppressus iudicio secularium, appellet iudicium sacerdotum, & de majoribus causis ad sedem apostolicam referendis.

Anacleus servus Christi Jesu, in sede apostolica domino serviens, episcopis omnibus, & ceteris cunctis fidelibus, qui coequalem nobiscum sortiti sunt fidem, gratia vobis & pax atque consolatio multiplicentur a domino in secula.

Benedictus Deus & pater domini nostri Jesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis, in bareditatem incorruptibilem & incontaminatam, & immarcescibilem conservatam in caelis, in vobis qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem paratam revelari in tempore æquissimo: in quo exultabitis, medicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus, ut probata vestre fidei multo pretiosior sit auro, quod per ignem probatur, si tamen in tribulationibus experti, probati inveniamini. Patientes estote, dilectissimi, quia patientia probationem operatur, probatio vero spem, spes autem non confundit. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terra, patienter ferens, donec accipiat temporaneum & festi-

P p 2

De oppressione & laceratione Christianorum & quod Ecclesia navis comparatur, atque de ceteris ibi insertis negotiis: omnibus episcopis scripsit. Ita MS. collectionis Iudæi in Bibliotheca Collegii Parisiensis Soc. Iesu, e quo sunt hæc varietates lectionum. (a) Lu. duos (b) Luc. tamen

rotinam. Si agricolæ hæc patienter ferunt pro A
temporalibus fructibus, quanto magis vos pro
æternis patientes esse debetis? *Estote ergo pa-*
tientes, & confirmate corda vestra, ut advenien-
te iudice Christo, læti & probati esse valeatis.
Nolite ingemiscere in alterutrum, ut non iudice-
mini. Ecce iudex ante ianuam assistit. Exemplum
accipite, carissimi, laboris & patientiæ prophe-
tas, qui locuti in nomine domini sunt. Eui bea-
tificamus eos qui sustinuerunt. Sufferentiam Job
audistis, & finem domini vidistis, quoniam mise-
ricors & miserator dominus est. b Tribulationes
vestras audivimus, fratres, tam per * nostros,
quam & per aliorum a apocritarios, super
quibus valde dolemus, vobisque compatimur,
& auxilium ferre (prout ipse largitus fuerit,
qui pro nobis non solum tribulatus, sed etiam
passus est) parati sumus. Nolite mirari, ca-
rissimi, qui persecutiones patimini, *quasi novi*
vobis aliquid contingat: sed communicantes Chri-
sti passionibus gaudete, ut & in revelatione glo-
riæ eius gaudeatis exultantes. Si exprobramini in
nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est
bonoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est eius
spiritus, super vos requiescit. Nemo autem ve-
strum patiatur quasi homicida, aut fur, aut ma-
ledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut
Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum
in isto nomine: quoniam tempus est ut incipiat
iudicium in domo Dei. Si autem a nobis primum;
quis finis eorum qui non credunt Dei evangelio?
Et si vix iustus salvabitur, impius & peccator
ubi parebunt? Itaque & hi qui patiuntur secun-
dum voluntatem Dei, fidei creatori commendent
animas suas in beneficiis. Nam (ut ait beatus
Clemens antecessor noster) similis est omnis
ecclesiæ status navi magnæ, quæ per undiosum
pelagus diversis, e locis & regionibus viros por-
tat, b ad unam potentis regni urbem propæta-
re cupientes. Sit ergo navis auctor hujus, do-
minus ipse omnipotens Deus: gubernator vero
sit Christus: tum deinde prætor officium epis-
copus impleat: presbyteri nautarum, diaconi
dispensatorum locum teneant: hi qui catechizant,
nautologis conferantur: epibatis autem, totius
fraternitatis multitudo sit similis. Ipsum quo-
que mare hic mundus habeatur. Ventorum ve-
rorum varietates & turbinum, diversis tentationi-
bus conferantur: persequutiones, tribulationes
sive pericula, fluctibus exæquentur. Terreni
vero spiritus, qui vel de torrentibus, vel de
convallibus spirant. pseudoprophetarum & se-
ductorum, seu prævæ doctrinæ verba * docean-
tur. Promontoria vero & loca confragosa, hi
qui in potestatibus sæculi sunt iudices, & qui
pericula minantur ac mortes. Dithalassa c ve-
ro loca, quæ duplicibus undæ fallacis æstibus
verberantur, dubiis mente, & de repromissio-
rum veritate nutantibus, confrantur, atque
his qui irrationabili fidem nostram ratione dis-
cutiunt. Hypocritæ vero & dolo, piratis si-
miles habeantur. Jam vero rapidus vortex, &
tartarea Charybdis, & taxis illius naufragia,
ac mortiferæ submersiones, quid aliud æsti-
manda sunt, quam peccata: Restat igitur, ut
hæc navis cursu prospero tuta possit portum
desideratæ urbis intrare, ita Deo precem fun-
dere navigantes, ut mereantur audiri.

I.

Audimus, fratres, quod quidam detrahunt,
& accusant sacerdotes Dei, cupientes eos da-
mnari, non intelligentes forsitan, quod injuria
sacerdotum ad Christum pertinet, cuius vice
funguntur. Nec hoc aspiciunt, quod B. Petrus
princeps apostolorum, instructor noster, ait:
Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem
dolum, & simulationes, & invidias, & omnes
detractiones, sicut modo geniti infantes, a ratio-
nabile, sine dolo lac concupiscite, ut in eo cresca-
tis in salutem. Et dominus per prophetam in-
quit: Qui vult vitam diligere, & videre dies
bonos, coercet linguam suam a malo, & labia
eius ne loquantur dolum, &c. Qui autem ista
transgrediuntur, profecto transgressores legis
Dei & contemptores, atque inobedientes ejus
præceptis exiunt. Unde & B. Jacobus aposto-
lus ait: Si diligitis proximos sicut vos ipsos, be-
nefacitis. Si autem personas accipitis, peccatum
operamini. recedenti a lege, quasi transgressores,
&c. Et beatus prædecessor noster Clemens vir
apostolicus, & spiritu Dei plenus, una cum
reliquis sanctis collegis suis statuit, dicens: a
Accutandi vel testificandi licentia denegetur his
qui Christianæ religionis & nominis dignita-
tem, & suæ legis vel sui propositi normam,
aut regulariter prohibita neglexerint. Transgres-
sores enim sponte legis suæ, ejusque violatores
& recedentes, apostatæ nominantur. Omnis
enim apostata refutandus est ante reverentiam
tuam, non in accusatione recte agentium, aut
testimonio suscipiendus: quia vir duplex ani-
*mo, inconstans est in omnibus viis suis. Qui-
cumque autem, ut ait apostolus Jacobus, totam
legem servaverit, offenderit autem in uno, factus
est reus omnium. Qui enim dixit, Non mæchabe-
ris: dixit & Non occides. Quod si non mæchabe-
ris, occidas autem, factus es transgressor legis.
Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem li-
bertatis incipientes judicari. Judicium enim sine
misericordia fiet illi, qui non fecit misericordiam.
Superexultat autem misericordia iudicium. Et
dominus ait: Nolo mortem peccatoris, sed ut
convertatur, & vivat. Et multa talia, horum-
que similia. Nemo enim, inquit apostolus, no-
strum sibi vivit, & nemo sibi moritur. Sive er-
go vivimus, sive morimur, dumini sumus. In
hoc enim Christus mortuus est, & revixit, ut
& vivorum & mortuorum dominetur. Tu au-
tem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare
spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus
ante tribunal Dei. Scriptum est enim: Vivo Ista. 61.
ego, dicit dominus, quoniam mihi flebatur
omne genu, & omnis lingua confitebitur Deo.
Itaque unusquisque nostrum pro se rationem red-
det Deo. Non ergo amplius invicem iudicemus,
sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum
fratri vel scandalum. Scimus enim, quia mul-
ta derogatio prævalet, quando derogator
creditur fide dignus. Ideo, fratres, variis de-
tractionibus & c accusationibus non oportet la-
betaari iudices & primates ecclesiæ, sed magis d
apostolorum & doctorum regulis informari ac
roborari. Unde iustum est, omnes in universo
Romanorum orbe doctores legis, ea quæ legis
sunt*

Joan. 1.
Nolan.

* vestros,
a notanda
vox.

1. Tit. 4

la epistola
ad Jacobum.

b verba sunt
interpretis
Ruffini, qui
trecentis annis
post Anacle-
tum vivit. Vi-
de supra p. 54
A.

* dicantur
ducentur
vocantur.

c bithalassa

1. Tit. 2

1. Tit. 2

la epist. sua
ad Jacobum
sententia
a Vide supra p.
101. b
1. q. 4. sicutus
prædecessor.
c in decr.
lvo. lib. 4.
a Anianus lib.
xvi. const. a
tit. 7.

Qui-Jacob 3

Eccl. 18.

no-Rom. 14.

Tem au-Jacob 4.

Vivo Ista. 61.

b Tripartite
hist. 111. 8.
hæc verba le-
ges. Felix 11.
epist. eadem
uturpat.
c Damasus ep.
ad episcopus
Illyrici, apud
Theod. & Suz.
scripta ex Ro-
mano concil-
io, quam red-
demus suo lo-
co.

MS. rationabilis.

sunt recte sapere & operari, & non regulas nascentis ecclesie confundere, aut fidem, aut doctrinam apostolorum variis maculare doctrinis, nec fratres infestare (a). Si autem omnia in hoc saeculo vindicata essent, locum divinae iudicia non haberent. Supervacuis enim ad beneficia laborat impendit, qui solem certat fabricis adjuvare. Ideo si aliquis putat, se Deo in hoc placere, quod servos suos accusat; & ut meliores fiant, dicit se hoc agere; in vanum laborat, & plus invidiae stimulis agitur, quam caritatis: quoniam gratiae plenitudo adjunctione non indiget, nec ulla requiritur commendationis augmenta. Erigit ergo doctores conscientia sua, & si quando incertis temporum statibus opponuntur, sustinent mala, quae scilicet magis sunt adscribenda, quam meritis. Datam enim scimus satanae potestatem, ut servos Christi cribraret: ut quod de tritico inveniri posset, horreis ingereretur: & quod de paleis, ad ignium alimenta transfret. Ad vos specialiter dictum est: Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dari vobis regnum: Venit inter vos gladius perfidorum, ut membra ecclesiae membra refecaret, & ad caelestem gloriam lana perduceret. Quos habeat Christus milites, certamen ostendit: qui triumphum mereantur, per bella cognoscuntur. Scimus autem multos ob id infestare doctores, ut eos perdant, & propriae voluntatis placita adimpleant. Non propterea tamen doctores (in quantum vires suppetunt) a recta emulatione & bona intentione recedere debent, scientes, quia beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam. Nihil autem illo est pastore mitius, qui luporum laudibus gloriatur. Quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ovibus magna pernicies. Nullus ergo pastorum, placere lupis & gregibus ovium potest. Perdit enim laboris memoriam mens terrenis obligata carceribus. Sicut artium in suo quoque opere invenitur mater instantia, ita noverca eruditionis est negligentia. Nullus ergo praedictum alteri faciat, neque quod sibi fieri non vult, exerceat. Nemo dictum de aliquo inveniat, quod in eius actibus non agnoscat. Ego autem labefactam non solum quietem meam, sed & salutem, inimicorum valetudine & rumorum procellis agnosco. Potens est divinitas immensa, tempestatis incerta bono serenitatis amovere. Et quid aliud, si Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, & apostoli passi sunt, sequentes eius exemplum, & reliqui patres, nisi ut sequamur tam doctrinam eorum, quam exemplum, & patiamur adverbia pro Christo, & cum patribus atque cum fratribus crucem portemus, eorumque tribulationibus compatiamur, ut Christi veri discipuli inveniamur, qui dixit: Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & solat crucem suam, & sequatur me, & reliqua. Praesumptio est, si dominorum beneficia famuli non sequantur. Obsequium ergo estimandum puto, quod pariturus impendo. Quid est enim, quod plus creditur filii vocabulum valere, quam obsequium, & non queritur, quid in amoris lance promoveas, sed quale ad praedictum estimanti nomen apponas, cum apud prudentes frustra sobolem dicimus, nisi exhibeat quod

avocatur? Ego vero nolo errore meo alienas culpas asserere, ut factum, quod dolco, admisisse convincar. Odisti, inquit dominus per prophetam, omnes operantes iniquitatem, perdes loquentes mendacium. Virum sanguinum & dolosum abominabitur dominus: ego autem in multitudine misericordiae tuae introibo in domum tuam, adoraboque in templo sancto tuo in timore tuo. Domine, deduc me in iustitia tua propter inimicos meos, dirige ante faciem meam viam tuam. Non est enim in ore eorum rectum, interiora eorum infidia. Sepulcrum patens guttur eorum, linguam suam lenificant. Condemna eos Deus, decidant consilia suis: juxta multitudinem scelerum eorum expelle eos, quoniam provocaverunt te. Et latentur omnes qui sperant in te, in aeternum laudabunt. Et protege eos, & latabuntur in te, qui diligunt nomen tuum, quoniam tu benedices iusto. Domine, ut basta placibilitatis coronabis eum. Deo enim sacrificantes perfecte, non debent vexari, sed portari, consolari, atque ab omnibus venerari.

II.

Ipsi autem, quando domino sacrificant, non solum hoc agere debent, sed testes secum adhibeant, ut domino perfecte in sacratis Deo sacrificare locis probentur. Aut namque auctoritas legis divinae: Vide ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in loco quem elegerit dominus Deus tuus. Episcopus Deo sacrificans, testes (ut praefixum est) secum habeat, & plures quam alius sacerdos. Sicut enim majoris honoris gradu fruitur, sic maioris testimonii incremento indiget. In solenniioribus quippe diebus, aut septem, aut quinque, aut tres diaconos, qui ejus oculi dicuntur, & subdiaconos atque reliquos ministros secum habeat, qui sacris induti vestimentis, in fronte & a tergo, & presbyteri e regione dextra laevaque, contrito corde & humiliato spiritu, ac prono stent vultu, custodientes eum a malevolis hominibus, & consentium ejus praebant sacrificio. Peracta autem consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim & apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet ecclesia. Servite, inquit dominus per prophetam David, in timore, & exultate ei cum tremore. Adorate pure, ne forte irascatur, & pereatis de via. Ille enim non perit de via, qui recte graditur, & praecipua custodit majorum.

Doceri ergo omnes oportet, qui domini sacerdotio funguntur, ut & ceteros instruant, & sibi proficiant. Scriptum est autem: Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates. Et alibi: Populus autem sciens Deum suum, obtinebit, & faciet, & docti in populo docebunt plurimos. Ipsa enim veritas per se infert & dicit: Beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Ille procul dubio scandalizatur in Deum, qui recte non docet, & qui ejus scandalizat episcopum vel sacerdotem. Impie namque agentes, sunt impii, neque intelligunt omnes impii: porro docti intelligent. Omnes enim invidiam humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

a q. 5. Si omnia in. b Ennodius 11. 22. & dist. 9. & Nicetium incipit Ennodianus canonos fraudit: atque impetura manifestissimi iudicia. b Brigant ergo doctores conscientiam suam. vel. Eni ergo doctores. c Enn. 11. 24. Luc. 12. d cognoscitur. habet editio Ennodii a Simo modo accusata. P. 18. Dist. 43. Scimus autem multos. M. 11. 1. Dist. 38. Nihil illo. Tob. 9. c Enn. dist. 8. f Idem & 11. g Enn. 17. 9. & 24. h immentis tempestatis ita MS. & Simo modo editio P. 18. 196.

a ut quod factum dolo, habet editio Simo modo, p. 112. atque hac vel sola ex Ennodio iusta imposturam cuius cordato de regum. b Ex veris Hieronymi qui postior Anacleto trecentis annis. c scato. d Quam absunt hac a precedentibus Ennodianis.

(a) In Cod. inferit hic hunc titulum: Item de ea re Anacleti in prima epistola tra. 4. 1. 51. &c.

1. Joan. 4. *nam. Nolite, inquit Joannes apostolus, omni Spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt, quoniam pseudopropheta exierunt in mandatum. Et idem ipse alibi ait: Vos quod audistis ab initio, in vobis permanet. Si in vobis permanerit quod ab initio audistis, & vos in Filio & Patre manebitis. Es hac est repromissio, quam ipse pollicitus est vobis vitam aeternam. Hac scripsit vobis de his qui seducunt vos. Es unctio quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis, ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio eius docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos, manete in eo. Et nunc, filii, manete in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in adventu eius. Si scitis quoniam iustus est, scitote quoniam & omnis qui facit iustitiam, ex ipso natus est. Videte qualem caritatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non novit nos, quia non novit eum. Carissimi, nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicut est. Et omnis qui habet spem hanc in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est. Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum est iniquitas. Et scitis quia ille apparuit, ut peccata tollerent, & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum. Filii, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est. Qui facit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis qui non est iustus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum: quoniam hac est annuntiatio, quam audistis ab initio, ut diligamus alterutrum. Non sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter hoc occidit eum, quoniam opera eius maligna erant, fratris autem iusta. Nolite mirari, fratres, si odit vos mundus. Nos scimus quoniam transiati sumus de morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte: omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quoniam omnis homicida non habet vitam aeternam in se manentem. In hoc cognovimus caritatem Dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & claverit viscera sua ab eo: quomodo caritas Dei manet in eo? Filii mei, non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. In hoc cognovimus quoniam ex veritate sumus, & in conspectu eius suademus cordi nostro. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum, maior est Deus corde nostro, & nocet omnia. Carissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quidquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, & ea quae sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est mandatum eius: Ut credamus in nomine filii eius Jesu Christi,*

*ut diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. Et qui servat mandata eius, in illo manet, & ipse in eo. Et in hoc scimus, quoniam manet in nobis de spiritu quem dedit nobis. Et sicut Deus creator, qui hominem ad similitudinem suam creavit, est caritas, est bonus, iustus, patiens, atque mitis, & misericors, & cetera sanctarum virtutum insignia, quae de eo leguntur: ita homo creatus est, ut caritatem haberet, ut bonus esset & iustus, ut patiens atque mitis, mundus & misericors foret. Quas virtutes quanto plus quisque in se ipso habet, tanto propior est Deo, & major est, ac sui conditoris gerit similitudinem. Si vero (quod absit) aliquis per devia vitiorum, & divortia criminum, ab hac nobilissima sui conditoris similitudine degeneraberet, tunc fiet de eo quod scriptum est: *Es homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Qui major honor potuit homini esse, quam ut ad similitudinem sui factoris conderetur, & eisdem virtutum vestimentis ornaretur, quibus & conditor? De quo legitur: Dominus regnavit, decorem indutus est, id est omnium virtutum splendore, & totius bonitatis decore ornatus. Vel quod majus homini potest esse dedecus, aut infelicioer miseria, quam ut hac similitudinis gloria sui conditoris amissa, ad informem & irrationabilem brutorum jumentorumque similitudinem delabatur? Quapropter quisque diligentius attendat primae conditionis lux excellentiam, ut venerandam sanctae Trinitatis in se ipso imaginem agnoscat, honoremque similitudinis divinae, ad quam creatus est, nobilitatem morum, executionem virtutum, dignitatem meritorum habere contendat: ut quando apparuerit qualis sit, tunc similis ei appareat, qui se mirabiliter ad similitudinem suam in primo Adam condidit, mirabilisque in secundo reformavit.**

*Omnis ergo homo, qui ad imaginem Dei factus est, illum debet imitari, cujus ad imaginem conditus est: illius debet sequi vestigia, qui eum ad imaginem sui condidit. Consiliarium vero ac protectorem meliorem reperire non poterit, quam illum qui eum ad imaginem sui condidit, qui eum pretioso sanguine suo redemit, & propter eum homo fieri non est dedignatus. Quem procul dubio inveniet, si in eum totam spem suam, juxta Psalmistae vocem, projecit. Ait namque: *Proiece super dominum caritatem tuam, & ipse te enutriet, nec dabit in aeternum fluctuationem iusto.* Omnis enim homo in sua causa deficiens, & in suis haesitans consiliis, quaerit sibi amicum fidelem, in cujus consiliis confidat, qui in suis diffidebat: & talem fiduciam habet in illo, ut omne secretum sui pectoris ei pandat & aperiat. Quid dulcius est, quam ut habeas illum, cum quo omnia possis loqui ut tecum? Si ista cum hominibus sunt, quanto magis cum Deo hoc est agendum, qui omnes vult salvos fieri, & neminem perire? Nam si veraciter Deum credimus, eumque diligimus ut debemus, & proximos sicut nosmetipsos, in eum quoque totam spem projecerimus nostram; ipse nos eripiet & consolabitur. Et sicut per*

1. Joan. 2. *nohis, vilo aeterna.*

1. Joan. 3.

1. Joan. 4.

1. Ambr. 1. de dignitate hominis c. 3.

1. Ambr. 1. de dignitate hominis c. 3.

1. Ambr. 1. de dignitate hominis c. 3.

1. Ambr. 1. de dignitate hominis c. 3.

1. Ambr. 1. de dignitate hominis c. 3.

1. Ambr. 1. de dignitate hominis c. 3.

1. Ambr. 1. de dignitate hominis c. 3.

1. Ambr. 1. de dignitate hominis c. 3.

1. MS. quam debet illi.

a Non factus
 episcopus ad Epi-
 scopum . . .
 a quest. 1. Qui
 abdicavit
 E. partem illu-
 dem c.
 Qui Christi
 pecunias Epi-
 scopi . . .
 Lucii papa-
 re . . .
 4. Qui rapit
 Lucii papa-
 re . . .
 21. quest. 2.
 Privilegia ec-
 clesiarum & sa-
 cerdotum . . .
 quest. 6. Le-
 ges eccliesia-
 rum.
 b. Videlicet
 lib. 11. c. 17
 & Dist. de sta-
 tu eccliesie, ac
 Concil. Cari-
 sacense an.
 818.
 c. quest. 19.
 3. quest. 6.
 Unaquaque
 provincia.
 a. Codex
 Theod. lib. 11.
 tit. 1. conf. 1.
 d. 6.
 d. Conc. Car-
 thag. 11. 10.
 1. Const. 6.
 a. quest. 2.
 Omnis oppres-
 sus
 e. Lib. 1. Cod.
 tit. 4. conf. 8.
 d. 9. Conc. Co-
 lo. 389.
 f. Vide Ant.
 Augustinum in
 notis ad coll.
 Hadr. c. 9.
 ubi prescribitur
 pont.
 g. Isaac. 1. ep.
 11. cap. 1.

angelum suum, Abacuc prophetam cum pran-
 dio in lacum leonum ad Danielem vatem mi-
 sit, & Philippum, unum de septem diaconi-
 bus, ad eunuchum, ita dabit nobis consolatio-
 nem & liberationem. Hæc sedamini, carissimi,
 & nulli unquam nocere. Fratres estis, invi-
 cem vos diligite, ut veri domini discipuli ef-
 fici mereamini. Nam qui rancida corda vi-
 rorum inscit, malitiam inter homines spar-
 git: & qui detrahit fratri suo, homicida
 est. Et qui abstulerit aliquid patri vel ma-
 tri, dicitque hoc peccatum non esse, homici-
 dæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus
 est, qui nos creavit: mater vero nostra eccliesia
 est, quæ nos in baptismo spiritualiter regen-
 ravit. Ergo qui Christi pecunias & eccliesie ra-
 pit, auferit vel fraudat, homicida est, atque
 homicida ante conspectum justii judicis esse de-
 putabitur. Qui rapit pecuniam proximi sui,
 iniquitatem operatur: qui autem pecuniam vel
 res eccliesie abstulerit, sacrilegium facit. Pri-
 vilegia enim eccliesiarum & sacerdotum, fan-
 cti apostoli, jussu Salvatoris, intemerata &
 inviolata omnibus decreverunt manere tempo-
 ribus.

III.

Leges eccliesie apostolica firmamus auctorita-
 te, & g peregrina judicia submovemus. Unde
 & dominus mentionem faciens Lot, per Mo-
 sen loquitur, dicens: *ingressus es quidem, in-
 quisunt, ut advena, numquid ut iudices? Una-
 quaque provincia tam juxta Eccliesie quam
 juxta sæculi leges, suos debet justos, & non
 iniquos habere iudices, & non externos, nisi
 apostolicæ sedis hujus decreverit auctoritas,
 quatenus quicumque causam habuerit, apud
 suos iudices judicetur: & non ad alienos,
 causa vagandi, stimulante protervia, suam de-
 spiciens patriam, transeat, sed ad duodecim
 ejusdem provincie iudices, ad quorum iudicium
 omnes causæ civitatum referuntur, deseratur
 negotium. Si autem fuerit eccliesiasticum apud
 episcopos, (interventente primæ) siquidem
 major causa fuerit: si vero minor, metropoli-
 tano: si vero fuerit seculare, apud ejusdem
 ordinis viros, iudicio tamen episcoporum, cum
 apostolus privatorum Christianorum causas ma-
 gis eccliesis deferri, & ibidem sacerdotali iu-
 dicio terminari voluit.*

IV.

Omnis enim oppressus, libere sacerdotum (si
 voluerit) appellet iudicium, & a nullo prohibea-
 tur, sed ab his fulciatur, & liberetur. Si autem
 difficiles causæ, aut majora negotia orta fue-
 rint, ad majorem sedem referantur. Et si illic
 facile discerni non poterunt, aut iuste terminari,
 ubi fuerit summorum congregata congregatio,
 quæ per singulos annos bis fieri solet, & de-
 bet; iuste & Deo placite coram patriarcha aut
 primæ eccliesiastico, & coram patrio
 sæculari iudicentur negotia in commune. Quod
 si difficiliore ortæ fuerint quæstiones, aut epi-
 scoporum vel majorum iudicia, aut maiores
 causæ fuerint; & ad sedem apostolicam (si ap-
 pellatum fuerit) referantur: & quoniam aposto-
 li hoc statuerunt iussione Salvatoris, ut majores
 & difficiliore quæstiones, semper ad se-
 dem deferantur apostolicam, super quam Chri-
 stus universam construxit eccliesiam, dicente
 ipso ad beatum principem apostolorum Petrum:
*Tu es, inquit, Petrus, & super hanc petram
 edificabo eccliesiam meam: & reliqua. Sit ergo,
 fratres, constantia vestra adversus contentio-
 nes eorum qui adversa sapiunt, & non quæ
 Dei sunt sapiunt, & erit fortior petra constan-
 tia vestra, sicut scriptum est: Ne timueritis
 ab his, neque timeamini a facie eorum quò cor-
 pus occidunt, animam autem non possunt occidere.
 Quod autem in aure auditis, predicare in lu-
 mine, illum timeantes, qui potest animam &
 corpus occidere, & mittere in gehennam.
 Fratres mei in carne ambulantes, non secundum
 carnem militamus, arma enim militiæ nostræ
 non carnalia, sed potentia Deo, ad destructionem
 munitionum, consilia destruentes, & omnem exul-
 tationem extollentem se adversus scientiam Dei,
 & in captivitatem redigentes omnem cogitatio-
 nem, & in obsequium Christo perducetes. De-
 cetero, fratres, conjorantur in domino, & in po-
 tentia fortitudinis ejus, ut pax vobis multa &
 gratia a Deo & domino nostro Jesu Christo
 ministretur. Amplectimur & osculamur, ac si
 præsentem, caritatem vestram, in unitate spiritus,
 in vinculo pacis & caritatis Christi. Propter
 quod, carissimi, expectantes, satagite immaculati
 & inviolati inveniri in pace, & domini nostri
 longanimitatem, salutem arbitremini, sicut &
 carissimus frater noster Paulus secundum datam
 sibi sapientiam scripsit vobis, sicut & in omni-
 bus epistolis, loquens in eis de his, in quibus
 sunt quedam difficulta intellectu, quæ indocti
 & instabiles depravant, sicut & ceteras scripturas
 ad suam perditionem. Vos ergo, fratres, præscien-
 tes custodite: ne insipientium errore traducti,
 excidatis a propria firmitate. Crescite vero in
 gratia & cognitione domini nostri Jesu Christi
 & Salvatoris. Vos autem, carissimi, memores
 estote verborum, quæ prædicta sunt ab apostolis
 domini nostri Jesu Christi, qui dicebant vobis:
 Quoniam in novissimo tempore venient illisores,
 secundum desideria sua ambulantes in impietate. Hi
 sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum
 non habentes. Vos autem, carissimi, superedifi-
 cantes vosmetipsos sanctissima vestra fidei, in
 spiritu sancto orantes, ipsos vos in dilectione Dei
 servate, expectantes misericordiam domini nostri
 Jesu Christi in vitam æternam. Et vos quidem
 arguite iudicatos, illos vero servate, de igne rap-
 pientes. Alii autem misereantur in timore, odien-
 tes eam quæ carnalis est, maculatam tunicam.
 Et autem qui potens est vos conservare sine
 peccato, & constituere ante conspectum gloria
 sue immaculatos in exultatione, soli Deo Salva-
 tori nostro per Jesum Christum dominum nostrum,
 gloria & magnificentia, imperium & potestas,
 ante omnia sæcula, & nunc & in omnia sæcula
 sæculorum. Amen*

pellatum fuerit) referantur: & quoniam aposto-
 li hoc statuerunt iussione Salvatoris, ut majores
 & difficiliore quæstiones, semper ad se-
 dem deferantur apostolicam, super quam Chri-
 stus universam construxit eccliesiam, dicente
 ipso ad beatum principem apostolorum Petrum:
*Tu es, inquit, Petrus, & super hanc petram
 edificabo eccliesiam meam: & reliqua. Sit ergo,
 fratres, constantia vestra adversus contentio-
 nes eorum qui adversa sapiunt, & non quæ
 Dei sunt sapiunt, & erit fortior petra constan-
 tia vestra, sicut scriptum est: Ne timueritis
 ab his, neque timeamini a facie eorum quò cor-
 pus occidunt, animam autem non possunt occidere.
 Quod autem in aure auditis, predicare in lu-
 mine, illum timeantes, qui potest animam &
 corpus occidere, & mittere in gehennam.
 Fratres mei in carne ambulantes, non secundum
 carnem militamus, arma enim militiæ nostræ
 non carnalia, sed potentia Deo, ad destructionem
 munitionum, consilia destruentes, & omnem exul-
 tationem extollentem se adversus scientiam Dei,
 & in captivitatem redigentes omnem cogitatio-
 nem, & in obsequium Christo perducetes. De-
 cetero, fratres, conjorantur in domino, & in po-
 tentia fortitudinis ejus, ut pax vobis multa &
 gratia a Deo & domino nostro Jesu Christo
 ministretur. Amplectimur & osculamur, ac si
 præsentem, caritatem vestram, in unitate spiritus,
 in vinculo pacis & caritatis Christi. Propter
 quod, carissimi, expectantes, satagite immaculati
 & inviolati inveniri in pace, & domini nostri
 longanimitatem, salutem arbitremini, sicut &
 carissimus frater noster Paulus secundum datam
 sibi sapientiam scripsit vobis, sicut & in omni-
 bus epistolis, loquens in eis de his, in quibus
 sunt quedam difficulta intellectu, quæ indocti
 & instabiles depravant, sicut & ceteras scripturas
 ad suam perditionem. Vos ergo, fratres, præscien-
 tes custodite: ne insipientium errore traducti,
 excidatis a propria firmitate. Crescite vero in
 gratia & cognitione domini nostri Jesu Christi
 & Salvatoris. Vos autem, carissimi, memores
 estote verborum, quæ prædicta sunt ab apostolis
 domini nostri Jesu Christi, qui dicebant vobis:
 Quoniam in novissimo tempore venient illisores,
 secundum desideria sua ambulantes in impietate. Hi
 sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum
 non habentes. Vos autem, carissimi, superedifi-
 cantes vosmetipsos sanctissima vestra fidei, in
 spiritu sancto orantes, ipsos vos in dilectione Dei
 servate, expectantes misericordiam domini nostri
 Jesu Christi in vitam æternam. Et vos quidem
 arguite iudicatos, illos vero servate, de igne rap-
 pientes. Alii autem misereantur in timore, odien-
 tes eam quæ carnalis est, maculatam tunicam.
 Et autem qui potens est vos conservare sine
 peccato, & constituere ante conspectum gloria
 sue immaculatos in exultatione, soli Deo Salva-
 tori nostro per Jesum Christum dominum nostrum,
 gloria & magnificentia, imperium & potestas,
 ante omnia sæcula, & nunc & in omnia sæcula
 sæculorum. Amen*

a. MS. Januariæ.

NOTE SEVERINI BINII.

EPISTOLA II.

ANACLETI PAPÆ

De ordinatione archiepiscoporum & reliquorum episcoporum atque sacerdotum & de fide ceterisque causis.

- I. De ordinationibus episcoporum, & omnium clericorum.
II. De accusationibus episcoporum.
III. Quod minus quam a tribus episcopis episcopus non debeat ordinari.
IV. In quibus civitatibus primates, in quibus metropolitani esse debeant.

Anacletus episcopus universis episcopis in Italia constitutis.

Quoniam apostolicæ sedis debitam reverentiam erga me caritas vestra distribuit & quia plurimum venerationis, carissimi filii præbuitis; (nam licet ecclesiæ, in qua sanctus apostolus residens docuit, quodammodo nos gubernacula teneamus, tamen propter nos honore & sanctitate minores esse, & propterea omnino festinamus, ut ad gloriam eius beatitudinis pervenire possimus) igitur consultationibus vestris plenius respondissemus, si licuisset; sed infirmitatis ac reliquarum oppressionum onere pressi, breviter (prout dominus tribuit, & ut a beato Petro principe apostolorum sumus instructi, a quo & presbyter sum ordinatus) scribere vobis (sicut petistis) non denegavimus.

Ordinationes episcoporum, auctoritate apostolica, ab omnibus qui in eadem fuerint provincia episcopis sunt celebrandæ. Qui simul convenientes, scrutinium diligenter agant, jejuniumque cum omnibus celebrent precibus, & manus cum sanctis evangelis, quæ prædicaturi sunt, imponentes dominica die, hora tertiorantes, sacraque unctione, exemplo prophetarum & regum, capita eorum (more apostolorum & Moysi) ungentes, quia omnis sanctificatio constat in Spiritu sancto, cujus virtus invisibilis sancto chrismati est permixta, & hoc ritu solennem celebrent ordinationem. Quod si simul omnes convenire minime poterunt, assensum tamen suis precibus præbeant, ut ab ipsa ordinatione animo non desint. Porro & Hierosolymitarum primus archiepiscopus beatus Jacobus, qui iustus dicebatur, & secundum carnem, Domini nuncupatus est frater, a Petro, Jacobo & Joanne apostolis est ordinatus, successoribus videlicet dantibus formam eorum, ut non minus quam a tribus episcopis, reliquitque omnibus assensum præbentibus, ullatenus episcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur. Reliqui vero sacerdotes proprio ordinentur episcopo, ita ut cives & alii sacerdotes assensum præbeant, & jejunantes ordinationem celebrent: similiter & diaconi ordinentur: Ceterorum autem graduum distributioni, trium veracium testimonium, cum episcopi scilicet approbatione, sufficere possunt.

II. Ac-

Olum solent factis ministrantibus communitate debant

In hoc ecclesiasticum quo institutum

An tollit potestatem imperatorum

Romanus pontifex summus iudex, a quo nulla conceditur appellatio

exempla episcoporum ad 43. Roman sedes in Hispania depositi, ad Cornelium & Stephanum appellatum

Clementis testimonium.

Vide sup. pag. 285. B.

a Epistola. Anacletum duas decretales epistolas, omni sapientia plenas conscripsisse, vetustum quoddam exemplar manuscriptum libri pontificalis testatur: quod ubi sit, & unde acceptum fuerit, vide Turrianum cap. 10. lib. 5. contra Magdeburgenses: a novatoribus magna cum injuria redargui, ideo quod Clementem antecessorem suum nominet, patet ex iis quæ de numero ac ordine pontificum sibi succedentium diximus supra in notis ad vitam Clementis.

b Tribulationes vestras audivimus. Nota contra novatores quod Anacletus de rebus horum temporum, verbi gratia, de persecutionibus patienter exemplo Christi ferendis, scribit adeoque hæc epistola decretales immo reprobantur ac rejiciantur, quæ in his nulla mentio fiat rerum hoc tempore gestarum.

c Accusationibus non oportet labelari primates ecclesie. Vide quæ supra diximus in notis ad canon. apostol. 74.

d Apostolorum regulis informari. Canonæ apostolorum, 54. 73. & 74. intelligit.

e Ipsi autem quando domino sacrificant. Constat apostolica constitutio ista, quæ præcipitur, ut episcopi solennioribus diebus cum ministerio multorum aliarum assistentium & intervientium solenne sacrificium Deo offerant, ipsique ministri omnes post absolutum sacrificium communicent, nisi ex rationali & iusta causa excusentur. Vide quæ diximus in notis ad canonæ apostolorum 9. & 10.

f Sic enim apostoli dixerunt. Canone 0. & 10. g Perpetua iudicia inmovemus. Christus dominus, qui fuit rex & sacerdos secundum ordinem Melchisedech, in ecclesia regale sacerdotium instituit, apostolis eorumque successoribus eisdem regendi & iudicandi potestatem contulit: ideoque hæc epistola sua Anacletus pontifex, doctrinam S. Pauli 1. ad Corinth. cap. 6. secutus, recte dixerit, ne Christiani ethnici alicujus aut infidelis iudicii tribunal adeant, huiusque suorum discussionem, iudicium definitionem petant. Quæ legè politicum imperium a Deo bene institutum non tollitur, sed ecclesiæ domino ac potestati subicitur. Vide Baron. anno 57. num. 24. & seqq. usque ad 43. Bellarm. de Rom. pont. lib. 5. c. 4. & seqq.

h Quæ per singulos annos bis fieri solent. iuxta apostolorum legem ac consuetudinem: de qua vide canon. apostol. 38.

i Majores causas ad sedem apostolicam referantur. Hoc Anacleti decretum bene & iuste latum esse ex eo patet, quod universale & legitimum Sardicense concilium canone 4. & 7. plane idem constituerit: quodque Gelasius in epistola ad Faustum & ad episcopos Dardaniæ scribat, secundum canonem fieri, quod totius ecclesiæ appellationes ad Romanæ sedis examen delerantur, ab ipsa autem appellare nemini permittatur. Hanc appellandi consuetudinem antiquissimam esse S. I. eo epistola 49. testatur, & antiquissimorum ad sedem Romanam appellantium exempla confirmant. Marcion enim ab episcopo in Ponto excommunicatus, ut a Romano pontifice abolveretur, Romam venit. Epiphanius hæresin Romanam ad 43. Fortunatus & Felix in Africa a Cypriano, Basilii in Hispania depositi, ad Cornelium & Stephanum appellatum Romanæ ecclesiæ pontifices appellaverunt. Cyprianus libro primo, epistola 3. & 4. Athanasius ab orientibus depositus, ad pontificem appellavit, & ab eo restitutus est. Soromenus lib. 3. cap. 7. Plura vide apud Bellarm. lib. 2. de Roman. Pontif. cap. 21.

k Quoniam apostoli hoc statuerunt. Hanc apostolorum constitutionem Clemens 1. 2. constit. c. 45. ex interpretatione Turriani, ex Bovii interpretatione autem c. 49. recenset his verbis. Præclara Christi facta est, cum nullo habere negotium. Quod si ex aliqua vexatione & tribulatione alicui visoratur, curat ut ea transgatur, etiam detrimentum pati debeat, nec ad ethnicum iudicium accedat, sed nec patiat mundanos magistratus de nobis jus dicere: nam per illos diabolus servos Dei vexat, & nobis notam inurit, quæ non habemus non unum sapientem, qui possit inter partes jus administrare & controversas componere.

a Damasii ep. ad orientales Trip. histor. lib. 1. c. 16. 17. Theodoret. hist. 5. 10. Vide pag. 514. edit. Basilicæ an. 1723. qua utor.

Dist. 64. Ordinat. episcoporum. Concil. Nic. 4. Dist. 21. Ordinat. episcoporum. Et in decr. Ivon. lib. 3.

Dist. 64. Ordinat. episcoporum.

Et in decr. Ivon. lib. 3. Dist. 66. Porro &.

Dist. 67. Re proprio ordinentur episcopo, ita ut cives & alii sacerdotes assensum præbeant, & jejunantes ordinationem celebrent: similiter & diaconi ordinentur: Ceterorum autem graduum distributioni, trium veracium testimonium, cum episcopi scilicet approbatione, sufficere possunt.

II.

s. quæst. 77. Accusatio quoque. Et in decr. Ivo. lib. 4. 2 Ep. Coa. Rancini M. ad Ablavium.

b. Ihd. Gen. 111. 39. c. hominibus.

Psal. 81. 1. dicitur. Idem.

Psal. 91.

Rom. 14. Idem.

Zach. 5.

d. Not. vox.

Psal. 100. 1. interpret. 1. Nieronym. e. proponere ante oculos. f. detrahentem g. fodalem. Proverb. 26.

* cordis.

Accusatio quoque eorum, super qua nos confulere voluistis, non nisi ab idoneis, & probatissimis viris, & qui suspicionibus & sceleribus careant, fieri debet: quia dominus sacri sui corporis tractatores, a vilibus & reprobis ac non idoneis perionis infamari noluit, nec calumniari permisit, sed in se proprio flagello peccantes sacerdotes a templo eiecit. Unde liquet, quod summi sacerdotes, id est episcopi, a Deo sunt iudicandi, non ab humanis aut pravæ vitæ hominibus lacerandi, sed potius ab omnibus fidelibus portandi, ipso domino exempletum dante, quando per seipsum, & non per alium, vendentes, & ementes eiecit de templo, & mentas nummulariorum & cathedras vendentium proprio evertit flagello, & eiecit de templo. Et sicut alibi ait, Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem Deos decernit & alibi, Ego dixi: Dii estis, & filii excelsi omnes. Nullus enim (ut reor) invenitur inter nos, qui velit suum servum ab alio, quam a se, iudicari. Quod si præsumptum fuerit, aut multa ipse indignatione irascitur, aut potius ultionem querit super eum. Si vero hoc inter homines agitur, quid putatis faciet Deus Deorum, & dominus dominantium, qui ultionem suorum promittit non differre servorum? Unde & ipse per prophetam loquitur, dicens: Deus ultionum dominus, Deus ultionum libere erit: & reliqua. Et apostolus inquit: Tu quis es, qui iudas servum alienum? Suo enim domino stat aut cadit. Et ipse, Nolite iudicare invicem, sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum. Et dominus per prophetam inquit: Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. Nam si aliquis nunc in malum oculos alicuius principis incipit tractare, manifeste reus majestatis iudicatur, & infamis esticitur, aut potius capituli venientie subjacet. Hæc, fratres, valde cavenda sunt, & quod homines nolunt sibi fieri, Deo deorum non debent interre, ne forte irascatur dominus, & faciat vindictam eorum, etiam in eos qui non peccaverunt, quia perit sæpissime iustus pro impio. Imitandus est etiam propheta, per quem dominus ait: Perambulabam in simplicitate cordis mei, in medio domus mea: Non ponam coram oculis meis verbum Belial. Loquentem in abscondito contra e proximum suum, hanc interficiam. Et hi cavendi sunt, de quibus Salomon ait: Sicut noxius est qui mittit lanceas, & sagittas in mortem, sic vir qui fraudulenter nocet amico suo, & cum fuerit deprehensus, dicit: Ludens feci. Sicut carbonis ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitatur rixas. Verba susurrionis quasi simplicitas, & ipsa proveniunt ad sutima ventris. Et si detractores quorumcumque graviter iudicantur, & in perditionis laqueum cadunt, multo magis laceratores & detractores atque accusatores memoratorum Dei famulorum atque persecutorum damnantur, & in barathrum, nisi se correxerint, & per eorum satisfactionem condignam egerint penitentiam, indubitanter vadunt, & vindictibus flammis exuruntur. Quapropter oportet omnes Concil. General. Tom. I.

A ab his cavere, & non solum non facere, sed nec facientibus contentire: quia non solum, qui faciunt, damnantur, sed qui contentiunt facientibus. De talibus & his similibus ista veritas ait: Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidus: filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet, id est, in talibus non habitat dominus, nec ipsi manent in eo. Et Salomon loquitur, dicens: Qui fodit foveam incidet in eam: & qui voluit lapidem, reverteretur ad eum. Lingua jallax non amat veritatem, & os lubricum operatur ruinas. Grave est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti, utroque gravior. Hominem qui calumniatur anima sanguinem, si usque ad vacuum sugerit, nemo sustinet. Qui se jactat & dilatat, jurgia concitat. Qui sperat in domino, salvabitur. Qui confidit in corde suo, stultus est: qui autem gradatur superbia ad eliciendum lac, exprimit butyrum: qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui provocat iras, producit discordias. Hæc & alia periculosa considerantes apostoli, statuerunt, ne facile commoverentur, aut lacerarentur, vel accusarentur columnæ sanctæ Dei ecclesiæ, quæ apostoli & successores eorum non immerito dicuntur. Sed si quis adversus eos vel ecclesiæ eorum commotus fuerit, aut causas habuerit: prius ad eos recurrat caritatis studio, ut familiari colloquio commoniti ea sanent, quæ sananda sunt, & caritative emendent, quæ iuste emendanda agnoverint. Si autem aliqui eos, priusquam hoc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumperint, excommunicentur, & minime absolvantur, antequam per satisfactionem (ut jam dictum est) condignam egerint penitentiam, quoniam injuria eorum ad Christum pertinet, & cuius legationem funguntur. Nec hoc mirum, quia si quique nostrum cuidam servorum legationem injungeret, & a quoquam invaderetur, aut ab aliquo subditorum tuorum depreciretur; mox indignatus irascere, aut talia (prout posset) vindicaret, & ad injuriam ac contumeliam suam hoc factum reputaret, & talionem (si in præsentem non posset) futuris temporibus redderet. Nam si in hominis causa hæc sunt, quid putatis Deus faciet de suis, qui nec capillum capitis eorum perire dixerit? Unde & dominus per Nahum prophetam loquitur, dicens: Deus amulator, & ulciscens dominus, & habens furorem, ulciscens dominus in hostes suos, & irascens ipse tumidis suis: ante faciem indignationis ejus quis stabit? & quis resistet in ira furoris ejus? Indignatio ejus offensa est sicut ignis, & petra dissoluta sunt ab eo. Bonus est dominus, & confortans in die tribulationis, & sciens sperantes in se: & reliqua. Quædam autem ex his, jam aliis fratribus scripturus, quæ toties sunt replicanda, quoties fuerint necessaria. Ejectionem quoque (ut supra memoratum est) summorum sacerdotum sibi dominus reservavit, licet electionem eorum bonis sacerdotibus & spiritualibus populi concessisset. Electionem enim illorum taliter apostolus fieri jubet: Si quis sine crimine est, unius uxoris virum, filios habentem fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos & re-

Proverb. 16. Proverb. 27. Proverb. 28.

Proverb. 30.

Auct. 11.

b. S. Greg. ep. 1. lib. 12.

* fuorum

Lev. 24.

Nahum. 1.

De Act. 29. Ejectionem vero.

Tu. 1.

1. Ex citato MS Collegii Soc. Jesu has varietates lectiones decerpit Harduinus. MS. coram oculis verbum oris Belial. 2. MS. Detrahentem in abscondito iudicium suum hunc susurrantem.

6 qua. 1. Si
sacerdo. huc

in illa elec-
tio-
no.

l. II. de coll.
c. 19.

Dir. 8. Po.
in Mo.

c. lnd. de ob.
11. 7.

Præbiter qu.
primus di.
civ.

ad ian. 22.
11. 7.

Præbiter qu.
primus di.
civ.

Præbiter qu.
primus di.
civ.

Exod. 29.

si. dñi Inno.
vo. test.
Et in Decr.
Ivo. lib. 3.

Marib. 10.

† prætaxo.

& reliqua. Si enim sine crimine sacerdos eligi præcipitur, nullatenus ab hominibus, criminibus irretitis, accusari aut calumniari permittitur, nec ab aliis, quam ab his qui sine crimine sunt, & juxta electionem, si necessitas fuerit, aut ipsi volendo domino servire elegerint, sacerdotisque sine crimine fieri & ordinari possint, & tales per omnia fuerint, quales eligi sacerdotes jubentur. Porro & Moysi præcipitur, ut eligat presbyteros. Unde & in Proverbis dicitur: *Gloria senon canities.* Hæc vero canities sapientiam designat, de qua scriptum est: *Canities hominum prudentia est.* Cumque nongentos & amplius annos ab Adam usque ad Abraham visisse homines legimus, nullus alius prius appellatus est presbyter, id est senior, nisi Abraham, qui multo paucioribus visisse annis convincitur. Non ergo propter decrepitanam senectutem, sed propter sapientiam presbyteri nominantur. Initium enim sacerdotii Aaron fuit, licet Melchisedec prior obtulerit sacrificium, & post hunc Abraham, Isaac, & Jacob: sed hi spontanea voluntate, non sacerdotali auctoritate, illa fecerunt. Ceterum Aaron primus in lege sacerdotale nomen accepit, primusque pontificali stola indutus victimas obtulit, jubente domino ac loquente ad Moysen: *Accipe, inquit, Aaron & filios eius, & applicabis ad eorum tabernaculum unctum. Cumque lavaveris carnem tuam aqua, indues Aaron vestimentis suis, id est, tunicam & tunicam, & superhumeras, & rationale, quod confringes basteo; & ponet tunicam in capite eius, & laminam sanctam super tunicam, & circum unctiois fundes super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur. Filios quoque tuos applicabis, & indues tunicas lineas, & super humeros Aaron & liberos eius, & impones mitras eis, eruntque sacerdotes tibi religione perpetua.* Quo loco contemplari oportet, Aaron summum sacerdotem, id est, episcopum fuisse, porro filios eius presbyterorum demoralasse figuram. Hoc enim fuit inter Aaron summum sacerdotem, & filios eius qui sacerdotes erant, quod Aaron super tunicam accipiebat poderem, stollam sanctam, & coronam auream, mitram, & zonam auream, & superhumeralia, & reliqua quæ præfixa sunt: Filii autem Aaron, super tunicas lineas cincti tantummodo & tunicati, assistebant sacrificio domini. In novo autem testamento, post Christum dominum, a Petro sacerdotatus cepit ordo, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est, dicente domino ad eum: *Tu es, inquit, Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & porta inferi non prævalent adversus eam, & tibi dabo claves regni caelorum.* Hic ergo ligandi atque solvendi potestatem primus accepit a domino, primitusque ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit. Ceteri vero apostoli cum eodem pari consortio honorem & potestatem acceperunt, ipsi quoque principem eorum esse voluerunt. Qui etiam jubente domino, in toto orbe dispersi evangelium prædicaverunt: ipsi quoque decedentibus, in locum eorum successerunt episcopi, quorum ordinatio prætaxo fieri debet ordine & modo, quos qui recipit & verba eorum, Deum recipit: qui

autem eos spernit, eum a quo missi sunt, & culis fungitur legatione, spernit, & ipse indubitanter spernetur a domino. Videntes autem ipsi apostoli messem esse multam, & operarios paucos, rogaverunt dominum messem, ut mitteret operarios in messem suam. Inde electi sunt ab eis & septuaginta duo (a) discipuli, quorum typum gerunt presbyteri, atque in eorum locum sunt constituti in ecclesia, de quorum ordinatione & reliquorum munitio, dixisse supra sufficiat.

III

Porro quod episcopus non ab uno, sed a multis, contentu aut præsentia comprovincialium, est ordinandus, & nullatenus minus quam a tribus, ceteris consentientibus cunctis: ideoque, iustitiam domino fieri iubetur, ne aliquid contra fidem ecclesie unius tyrannica auctoritas moleretur, & regula vel fides confunderetur credentium.

IV.

Provinciæ autem multo ante Christi adventum tempore divite sunt maxima ex parte, & postea ab apostolis & beato Clemente prædecessore nostro ipsa divitio est renovata. Et in capite provinciarum, ubi dudum primates legis sæculi erant, ac prima iudicaria potestas, ad quos qui per reliquas civitates commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam imperatoris vel regum confugere non poterant, vel quibus permillum non erat, confugebant pro oppressionibus vel iniustitiis suis, ipsosque appellabant, quoties opus erat, sicut in lege eorum præceptum erat: ipsis quoque in civitatibus vel locis nostris, patriarchas vel primates, qui unam formam tenent, licet diversa sint nomina, leges divine & ecclesiasticæ poni & esse iusserunt, ad quos episcopi (si necesse fuerit) confugerent, eosque appellarent, & ipsi primatum nomine fruerentur, & non alii. Reliquæ vero metropolitanæ civitates, quæ minores iudices habebant, (licet maiores comitibus essent) haberent metropolitanos suos, qui prædictis iuste obedirent primatibus, sicut & in legibus sæculi olim ordinatum erat, qui non primatum, sed aut metropolitanorum aut archiepiscoporum nomine fruerentur. Et licet singulæ metropoles civitates suas provincias habeant, & suos metropolitanos iudices habere debeant episcopos, sicut prius metropolitanos iudices habebant sæculares, primates tamen (ut præfixum est) & tunc & nunc habere iussæ sunt, ad quos post sedem apostolicam summa negotia conveniant, ut ibidem, quibus necesse fuerit, releventur & iuste restituantur, & hi qui iniuste opprimuntur, iuste reformentur atque sulciantur, episcoporumque causæ, & summorum negotiorum iudicia (salva apostolicæ sedis auctoritate) iustissime terminentur. Hæc ab antiquis, hæc ab apostolis, hæc a sanctis patribus accepimus, vobisque (ut postulastis) rimanda, & futuris tenenda temporibus mittimus, & reliquis fratribus prædicanda, ac cunctis fidelibus tradenda.

Marib. 9. & Luc. 10.

Distin. 90. Provinciam multa. Et in decr. Ivo. lib. 4. c. 1. lib. 55. capitulum. c. 1. super primatibus. Iacobus.

jur.

d. A maritimo S. Petri nom. dum eo. Au. gerant anni. cum huc scri. pisse huc. Anacletus.

(a) Luc. Cod. constanti legi septuaginta.

a S Greg. Paf-
l. 1. quibus-
dam pro more
interpelatio-
ne patermittit.
Ifa. 50.
Jerem. 5.

1. Cor. 14.

Psalm. 58.

b S August. c
7. lib. de pe-
ccatoribus.

Distin. 47. Sa-
ne percussor
c. S. Hier.
Hiddep.
Pir. 2.

Rom. 9.

d Ithacius Cla-
rus quilibet
tandem fuerit
lib. adv. Vera-
rit. c. 42.

Hebr. 5.

Psalm. 9.

Ifa. 50.

Ifa. 57.

Ma. 23.

e hinc abfuit
in MS. c. Ja-
steli.

da mandemus, ne pastorum imperitia, * qui
 sequuntur, deteriores fiant, dicente domino
 per prophetam: *Ipsi pastores ignoraverunt intel-
 ligentiam. Quos rursus dominus detestatur, di-
 cens: Et tenentes legem, nesciunt me.* Nesciri
 ergo veritas se ab eis conqueritur, & nescire
 se principatum nescientium protestatur: quia
 profecto hi qui ea, que sunt domini, nesciunt,
 a domino nesciuntur. Paulo attestante, qui
 ait: *Si quis ignorat ignorabitur.* Hinc & psal-
 mista, non optantis animo, sed prophetantis
 mysterio denunciat, dicens: *Obscurentur oculi
 eorum, ne videant, & dorsum eorum semper
 incurvus.* Obscuratis ergo oculis, dorsum flectit-
 tur. quoniam cum lumen scientie perdunt qui
 preceunt, sine dubio ad portanda peccatorum
 onera inclinantur sequentes. ^b Hic ergo inter
 manus latronum & dentes furentium luporum
 utrumque vestimur. Ideo & docere alios, &
 nos ipsos (prout dominus dederit) providere
 debemus. Sane percussor ille doctor dicitur,
 qui sermone inutili conscientiam percussit infir-
 morum. Ideo tenere vos & omnes fideles oportet
 eum, qui secundum doctrinam est, *id est* ser-
 monem; ut potens sit consolari in doctrina
 sana, & contraductentes redarguere, & recte vi-
 ventis, atque rectam fidem tenentes consolida-
 re. Illis ergo qui dicunt, quod filius in eo mi-
 nor est, quia propheta inquit: *Verbum faciet
 dominus brevium uniuerso orbi:* ita respon-
 dendum est divinis testimoniis: ^d Verbum bre-
 viatum quod dominus faciet super terram, non
 ininutionem deitatis in filio Dei significat, sed
 dispensationem susceptæ carnis annunciat; in
 quali dispensatione non solum patre hominis
 filium, sed etiam angelis legitimus minoratum,
 Paulo attestante apostolo: *Eum autem, inquit,
 modice minus ab angelis minoratum vidimus
 Iesum, propter passionem mortis gloria & hon-
 ore coronatum;* & infra; *Propter quam cau-
 sam nos conuenitur fratres eos vocare, dicens:
 Annuntiabo nomen tuum fratribus meis, in me-
 dio ecclesie laudabo te.* Et propheta inquit:
*Minorasti eum paulo minus ab angelis, gloria
 & honore coronasti eum.* Et ut verbum Dei pa-
 tris breuiatum in filio non esse doceamus. ^d
 hanc Itaiæ propheta volumine approbamus
 sententiam. *Namquid abbreviatus factus est ser-
 mo meus, aut ita parvus est, ut non possim re-
 didere, aut non est in me virtus ad liberan-
 dum, dicit dominus omnipotens:* Et iterum: *Hæc
 dicit dominus omnipotens: Namquid abbreviata est
 manus mea, ut saluare non possit? Aut non po-
 test excrucicare cor humilium & spiritum contri-
 torum?* Et ut brachium patris, que manus
 est, filium esse doceret, intulit, dicens: *Para-
 uis dominus brachium laetum suam in oculis
 omnium gentium, & videbunt omnes fines terre
 salutare ejus.* Nam & in nouissimo tempore
 hic sensus non inaniter poterit coaptari; in quo
 tempore dominus ^e ex celesti aula ac empy-
 reo domicilio petuli azmonis iam terre dedi-
 gnans tyrannidem, in creaturas suas crudelissi-
 me traxerunt, platiati condolens, ac luce
 immanis caritatis thesaurum reuerare volens,
 in castissimæ virginis purissimum uterum,
 omnis tori virilis nescium, inenarrabili myste-
 rio, pro redemptione nostra carnem ^a susci-
 Concil. General. Tom. I

piens, advenit, ut & illum qui habebat mor-
 tis imperium, sua morte destrueret, & eos,
 quos in tenebris & umbra mortis captivos tu-
 begerat, virtutis suæ potentia in ipso parvo &
 exiguo tempore discipulos instruebat, dum eos in
 lucem cum adhuc tempus haberent) incedere præ-
 monebat: *Adhuc modicum, inquit, in vobis lu-
 men est. Dum lucem habetis, ambulate in luce,
 ne vos tenebra comprehendant.* Et in ^a canonici-
 apostolorum legitur epistolis: *Filioli, novissi-
 ma hora quis multus pseudopropheta exierunt in
 hunc mundum.* Et Paulus apostolus: *Tempus
 enim breve est.* Et iterum: *Præterit enim figu-
 ra hujus mundi.* Et iterum: *Omnia hæc ad
 correctionem nostram facta sunt, in quos ^b hæc
 seculorum obtulerunt.* Nam dominus in ipsa
 oratione ^a dominica breuiavit nobis sermonem,
 dum nos a multiloquio prohibens, pauca loqui
 docuerit, que ^c pertinent ad salutem. *Com-
 orati, inquit, noite multum loqui.* Et infra:
*Vos autem cum oratis, dicite: Pater noster, qui
 es in cælis, &c.* Non enim propheta filium
 Dei in hoc capitulo minoratum designavit in
 verbo, quoniam ipse in prophetis retro tem-
 pore loquebatur, qui etiam nunc per apostolos
 & apostolicos viros nouissimo tempore loquitur:
*Igo, inquit, qui loquebar in seruos meos pro-
 phetas, ecce adsum.* Et alius propheta: *Sicut est ab
 initio usque in seculum, neque adiectum est ei,
 neque minuetur illi, quoniam ipse est dominus
 creature sue.* Ecce quale verbum breuiatum
 fecit dominus in orbe terrarum. Non quia (ut
 illi putant) interiorum ^a patre intimaret homi-
 nibus filium, sed quia nouissimum ejus annun-
 ciaret adventum. ^a Si ergo (ut prædictum
 est) ^a Aaron filii, presbyterorum figuram gesta-
 bant, & Aaron summi sacerdotis, id est episco-
 pi, Moses indubitanter Christi tenebat formam
 quoniam fuit similitudo mediatoris Dei, quod est
 inter Deum & hominem Iesus Christus, qui est
 verus dux populorum, & verus princeps sacer-
 dotum, & dominus pontificum, cui est honor
 & gloria in sæcula seculorum. Amen.

NOTÆ SEVERINI BINII.

^a Ordinationes Episcoporum.) De episcoporum ordi-
 natione, vide que diximus supra in notis ad canon.
 apost. 1.
^b In seculum eorum successerunt episcopi.) Hoc est quod
 psal. 44. propheta David prædixerat: *Pro patribus tuis
 meo sunt tibi filii.* Nam Augustino prædicti loci in-
 terpreti, patres apostoli sunt, filii pro patribus nati,
 apostolorum successores episcopi. Concilium Florenti-
 num in instructione Armenorum & Concil. Tridentin.
 sess. 23. cap. 4. idem asserunt. Dicuntur autem episco-
 pi apostolis succedere, non proprie eo modo quo episco-
 pus episcopo, rex regi succedit, sed duplici alia ra-
 tione. Primo, ratione sacri episcopalis ordinis. Secun-
 do, per quandam similitudinem & proportionem qua
 nimirum sicut Christo in terris viventi, primi sub Chri-
 sto erant apostoli duodecim, deinde septuaginta duo
 discipuli: ita nunc primi sub Romano pontifice sunt
 episcopi, post eos presbyteri, inde diaconi, &c. Non
 aliter autem episcopos apostolis succedere, inde patet
 quod episcopi nullam veram apostolicam auctoritatis par-
 tem habeant: Apostoli enim, ut constat Marth. &
 Marc. cap. ultimo toto terrarum orbe predicare, alios
 atque alias ecclesias fundare, canonicos libros scribere
 poterant, nihil horum episcopi poterunt. Præterea,
 donum lingue & miraculorum habuerunt apostoli, non
 autem omnes episcopi. Apostolis omnibus immediate a
 Christo universam ecclesiam gubernandi potestas ac ju-
 risdictio collata est, Joan. cap. 20. his verbis: *Sicut*
 Q9 2

Joan. 20.

Verba ab-
soluta
quæ suppon-
unt arguunt
Mecatonem
& Joan. 20.
& 21.
Ibidem
correspondent
c. 20.

Marth. 6
Ibidem.

Ifa. 57.
Apost. 11
Eccl. 10.

lib. II de
Off. & luc-
cedu libano,
cuius scriptu-
regre terca-
pua descripti-
o prælo-
Indoluit.

An & quando
apostolis
episcopi suc-
cedant.

a MS. abbreviatus b MS. suscipiendo c MS. sine sanctorum obtentis. d In MS. abest ea vox. Dominica. e MS. perthmann.
f MS. patri. g In MS. hæc verba quinque non leguntur, Aaron filii &c.

misit me ut venis pater, & ego misit vos: (quamquam A
ordinaria jurisdictione, qui in posteros per successionem
transferebatur, sibi Petro, extraordinaria reliquis aposto-
licis concessa sit) omnes autem episcopi a Petri successore
Romano pontifice, cui dictum est, *Pasce oves meas,*
pasce agnos meas, immediate suam jurisdictionem certis
limitibus definitam consequuntur. Denique, non succedunt
propriis nisi precedant, ut simul cum apostolis
fuerunt in ecclesia Timotheus, Titus, Evodius, aliique
plures episcopi. Si igitur episcopi apostolis succedunt,
cui episcopo Titus? cui Timotheus succedit? Pater
igitur non aliter hæc Anacleti verba intelligi debere,
quam duplici illa ratione, de qua supra. Vide Bellarm.
lib. 4. de Rom. Pontif. c. 23. 24. & 25.

Quomodo 72. *Septuaginta duo discipuli, quorum typum gerunt*
discipulis do- *presbyteri.* Presbyteri septuaginta duobus discipulis
mini. presby- *domini non aliter quam per similitudinem quamdam suc-*
teri succedere *cedere dicuntur, sicut apostolis episcopi. Quod autem*
duntur. *non aliter succedant, hæc ratio evidenter probat: Sep-*
tuaginta duo discipuli non fuerunt presbyteri, nec ali-

Quomodo 72. *Septuaginta duo discipuli, quorum typum gerunt*
discipulis do- *presbyteri.* Presbyteri septuaginta duobus discipulis
mini. presby- *domini non aliter quam per similitudinem quamdam suc-*
teri succedere *cedere dicuntur, sicut apostolis episcopi. Quod autem*
duntur. *non aliter succedant, hæc ratio evidenter probat: Sep-*
tuaginta duo discipuli non fuerunt presbyteri, nec ali-

EPISTOLA III.
ANACLETI PAPÆ

De patriarchis & primatibus ac reliquis episcopis; &
quod Romana Ecclesia cardo sit & caput omnium ec-
clesiarum.

- I. De bipartito ordine sacerdotum.
- II. De constitutione seu ordinatione episcoporum ac presbyterorum.
- III. De discretionem Episcoporum & civitatum.
- IV. Ut diffidiosis causa ad sedem apostolicam referantur.
- V. Non admittendos ad accusationem sine ad testimonium, qui antea inimici fuerunt, & de extraneo iudicio.

Anacletus servus Christi Jesu, in apostolica se-
de a domino constitutus, & a sancto Petro
apostolorum principe presbyter ordinatus, om-
nibus episcopis ac reliquis Christi sacerdotibus
salutem.

Benedictus Deus & Pater domini nostri Je-
su Christi, qui benedixit nos in omni bene-
dictione spirituali in cælis in Christo, sicut
elegit nos in ipso ante mundi constitutionem,
ut essemus sancti & immaculati in conspectu
ejus in caritate, prædestinans nos in adoptionem
filiorum per Jesum Christum in ipsum, secun-
dum propositum voluntatis suæ, in laudem glo-
riæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem
per sanguinem ejus, remissionem peccatorum se-
cundum divitiarum gratiæ ejus, que abundavit in
nobis in omni sapientia & prudentia, ut no-
tum nobis faceret sacramentum voluntatis suæ,
secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in
eo, in dispensatione plenitudinis temporum, in-
staurare omnia in Christo, que in cælis & que
in terra sunt in ipso. In quo etiam sorte vocati
sumus, prædestinati secundum propositum ejus,
qui omnia operatur secundum consilium volunta-
tis suæ, ut simus nos in laudem gloriæ ejus,

qui ante speravimus in Christo. De primati-
bus, a carissimis, super quibus me quidam ve-
strum consuluerunt, & apostolicæ autoritatis
(qua, licet indigni, domino dispensante, fun-
gimur) decretum postulaverunt, aut si esse
deberent, aut non, quantum hæcenus de his
a beato Petro apostolo, & a reliquis aposto-
lis, ac beato Clemente nostro sancto præde-
cessore, & martyre, novimus statutum, de-
negare vobis minime possumus. Et quis est,
qui querentibus fratribus denegare possit du-
bitationes vel necessitates eorum?

Illic. op. LV. quæst. c. 15.

ep. Attici ad PP. Cælestini concilii.

I.

Sacerdotum, fratres, ordo bipartitus est, &
sicut dominus illum constituit, a nullo debet
perturbari. Scitis autem a domino apostolos ef-
fic electos & constitutos, & postea per diversas
provincias ad prædicandum dispersos. Cum ve-
ro mellis cœpisset crescere, videns paucos esse
operarios, ad eorum adiumentum septuaginta
(a) duos eligi præcepit discipulos. Episcopi
vero, domini apostolorum; presbyteri quoque,
septuaginta duorum discipulorum locum tenent.

II.

Episcopi autem non in castellis aut modicis
civitatibus debent constitui, sed presbyteri per
castella & modicas civitates atque villas debent
ad episcopos ordinari & poni; singuli tamen
per singulos titulos suos. Et episcopus non ab
uno, sed a pluribus debet episcopis ordinari:
& (ut dictum est) non ad modicam civita-
tem, ne vilescat nomen episcopi, aut alicu-
bi, sed ad honorabilem urbem titulandus &
denominandus est. Presbyter vero ad quem-
cumque locum vel ecclesiam in eo constitutam
est præficiendus, atque in ea diebus vitæ suæ
duraturus. Amplius quam isti duo ordines sa-
cerdotum, nec nobis a Deo collati sunt, nec
apostoli docuerunt.

Distin. 80. Episcopi non in.

Sardicenses can. 6. & Laod...

III.

Episcoporum vero ordo unus est, licet sint
primates illi qui primas civitates tenent, qui &
in quibusdam locis patriarchæ a nonnullis vo-
cantur. Illi autem qui in metropoli a beato
Petro apostolo, ordinante domino, & a præde-
cessore nostro prædicto sancto Clemente, seu
a nobis constituti sunt, non omnes primates
vel patriarchæ esse possunt: sed illæ urbes, quæ
præfatis & præteritis temporibus primatum te-
nuere, patriarcharum aut primatum nomine
fruantur: reliquæ vero metropoles, archiepisco-
porum aut metropolitanorum, & non patriar-
charum aut primatum utantur nominibus; quia
hæc eadem & leges sæculi in suis continent
principibus: alix autem primæ civitates quas
vobis conscriptas in quodam tomo mittimus,
a sanctis apostolis, & a beato Clemente, sive
a nobis, primates prædicatores acceperunt. Hæc
vero sacrosancta Romana & apostolica ecclesia,
non ab apostolis, sed ab ipso domino salvato-
re nostro primatum obtinuit, & eminentiam
potestatis super universas ecclesias ac totum
Christi-

De ordine episcoporum.

Id. Eymol. vii. 12.

Hincmarus civit. cap. 24. de prædicatione p. 11. Tom. 1. & pag. 499. Tom. 1. cap. 11. op. Lr. 99. Dist. 21. Sacrosancta Rom. B. in decr. 170. 1. 4. Conc. Rom. sub Gelasio

(a) septuaginta & hæc semper. Luc. 1. Hæc quoque ex eodem MS ab Hariduno collecta sunt. MS. addit non sine ordinatis. a MS. primatum. Ha. d.

Christiani populi gregem assecuta est, sicut **A**mus, ut semper in omnibus & ab omnibus videntur elationes mentis & corporis. Et quanto major unufquique videtur esse, tanto fit humilior, sicut dominus salvator noster non venit ministrari, sed ministrare. Et, si frater aliquis preoccupatus fuerit in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite eum in spiritu veritatis.

IV.

Si quæ vero causæ difficiliore^a inter vos ortæ fuerint, ad hujus sanctæ sedis apicem eas, quasi ad caput, referte, ut apostolico terminentur iudicio: quia sic dominum velle, ab eoque ita constitutum esse, antedictis testimoniis attestat. Hæc vero apostolica sedes cardo & caput (ut præactum est) omnium ecclesiarum, a domino, & non ab alio, est constituta. Et sicut cardine ostium regitur, sic hujus sanctæ sedis auctoritate omnes Ecclesiæ, domino disponente, reguntur.

V.

Accusatores autem & testes esse non possunt, qui ante hesternum diem aut nudius tertius inveni fuerunt, ne irati, nec lozeri, se ulcisci velint. Inoffensus igitur accusatorum & testium affectus querendus est, & non suspectus. Causam enim vestram alieno nolite committere iudicio: valde enim iniquum est, ut omnis suis, alii quilibet aliorum se causis immisceant; quoniam nullis in locis spiritualis cura deficit, sed se per omnia, quocumque nomen Dei prædicatur, extendit. Studendum est omnibus, ne (ut sunt) emulationes malæ, sed piæ sint inter vos dilectiones: quia in hoc vos omnes domini discipulos esse veros noveritis, si dilectionem habueritis adinvicem. Ex omni ergo genere plurimos Deus dignatur attrahere, quos erutos de potestate tenebrarum, transferat in regnum filii caritatis suæ, & de vasis iræ faciat vasa misericordiæ. Unde nobis summopere studendum est, ut cooperatores simus gratiæ Dei: quia ad hoc vocati sumus, ejusque familiari colloquio sociati, & sacerdotes sacri, ut fructuosos illi manipulos reportemus, cooperante gratia ejus. Necessè est enim, ut rediores a subditis timeantur, ab ipsifque cortigantur, ut humana formidine peccare metuant, qui divina iudicia non formidant. Deteriores quippe sunt, qui doctorum vitam inoresque corumpunt, his qui substantias aliorum prædicatione diripiunt. Ipsi enim ea quæ extranos, licet nostra sunt, auferunt: nostri autem detractores, & morum corruptores nostrorum, sive qui adversus nos armantur, proprie nos ipsos decerpunt. Et ideo justè infames sunt, & merito ab ecclesia extorres fiunt. Pro meritis ergo plebis, sæpe pastores depravantur ecclesiæ, ut proclivius corruant qui sequuntur. Capite videlicet languescente, facilius reliqua membra corporis inficiuntur, ut scriptum est: *Omne caput languidum, & omne cornu venens: A planta pedis usque ad verticem capitæ, non est in eo sanitas.* Quapropter manifestum est, diabolum qui per se rugiens circum-

Mark. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & postea inferi non prævalent adversus eam: & tibi dabo claves regni cælorum. Et quaecumque ligaveris super terram, erunt ligata & in cælo: & quaecumque solveris super terram, erunt soluta & in cælo.*

Pastor B Petri & Pauli uno tempore ac die facta

a. Hadrianus in conc. Romano

Rom. 1

Sedum trium principalium ordo

b. Idem conc. sub Gelasio

c. abfunt a MS

d. Idem conc.

e. Anisot & post hanc Abilius idem conc.

f. Zachum potes Evodiam, post quem Ignatium.

Dist. 32. Sa croianda Rom.

f. Can. Ap. 33. ex veritate Dion. Eriug. citatur

g. S. Leo ep. 84. c. 11. parat. et. sent.

h. Sir. ep. 4. & Inno. ep. 3. quali qua. 216. 217. 218.

Salmo 98.

Rom. 45.

Mark. 23.

(a) ab his vasis usque ad 32. unde autem delunt omnia in Lu. MS Romana Ecclesia. Hæc. MN factum, ut. factum, & ab eo abfunt due sequentes voce. omnium Ecclesiarum MS ne non amulas. MS. autem. MS. quique.

quis querens quem possit devorare) cordibus plebium suadere, ut doctores atque pastores suos detractionibus. ^a acculent, ut (plebibus ^b languentibus; vel mala agentibus, non tenentibus pastoribus frena eorum) lasciviant, atque in *ima ruant*. ^c Multum vero distant damna morum a damnis rerum temporalium, cum ista extra nos sint, illa vero in nobis. Sententia quoque Cham filii Noe damnatur qui tuorum doctorum vel praeceptorum culpam producit, ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, sed magis deridenda monstravit. Doctor autem vel pastor ecclesiae, si a fide exorbitaverit, erit a fidelibus corrigendus: sed pro reprobis moribus magis est tolerandus, quam distringendus, quia ^d rectores ecclesiae a Deo iudicandi sunt, sicut ait propheta: *Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos dirigit*. Unde oportet unumquemque fidelem, si viderit aut cognoverit plebes adversus pastorem suum tumescere, aut contra ceterum detractionibus vacare, hoc vitium pro viribus extirpare, prudenterque corrigere satagat. Nec eis in quibuscumque negotiis misceri, si incorrigibiles apparuerint, antequam suo reconciliantur doctori, praesumat: quoniam tam ^e sacerdotes, quam reliqui fideles omnes, summam curam habere debent de his qui pereunt, quatenus eorum redargutione aut corrigantur a peccatis, aut, si incorrigibiles apparuerint, ab ecclesia separantur.

eum cognoscat, sed omnium Christianorum dominos quali proprias amet. Nemo enim invito auditori libenter refert. Sitque uniuscuiusque studium, non solum oculos castos servare, sed & linguam. Vos autem, carissimi, qui estis sub domini disciplina constituti, sic vos exhibete, ut veri ministri & dispensatores ministeriorum eius, ut non vituperetur ministerium vestrum, ne fiat in vobis, sicut scriptum est: *Et erit sicut populus, sic sacerdos*. Sic enim vos, vestrosque, & cunctos corripite, ut nemini nocentis, quatenus & ab hominibus bonam acquiratis laudem, & a Deo mercedis praemium in aeterna beatitudine percipere mereamini. Et si quid adversi de unitate ecclesiae acciderit, radicatus ampuetur, ut Dei ecclesiae, fructusque servorum eius mandant inconcussa. Propter quod, *carissimi, expectantes satagite, immaculati et inveniri in pace*. & domini nostri Iesu Christi longanimitatem salutem arbitramini. Estote ergo prudentes, & vigilate in orationibus: ante omnia autem multam in vobismetipsis caritatem continuam habentes: quia civitas operis multitudinem peccatorum. *Hospitaliter invicem sine murmuratione. Unusquisque, sicut accepit gratiam, in altitrum sibi administrare, sicut boni dispensatores multiformis gratia Dei. Si quis loquitur, sicut sermones Dei: si quis ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus, per Iesum Christum, cui est gloria & imperium in saecula saeculorum. Amen*

a. Irrogent vel b. languentibus

c. Idem iud.

d. q. Sententia Cham Oves. p.

In dec. No. hb. 4.

d. Idem iud. Psal. 81.

e. q. Tam sacerdotes a. Iud. Dec. III. 40.

Epist. ad La. cobum, ex interpretacione Ruffini, & dist. 51. Si inimicus, & in decet Leonis Papae

f. In ep. D. Hieron ad Nepotianum, cuius verba imit. determinata mangonio no. II. Meita. tota.

1. Cor. 4.

2. Zach. cap. 3. pio more interpolata.

1. Jo. 4.

a. Pet. 2.

1. Pet. 4.

NOTE SEVERINI BINII.

^a Epistola sexta.) Haec epistola, quod trium patriarchalium sedium ordinem, ipsi quoque patriarchatum nomen a Iudaeis & a gentibus usurpatum, & ab his cum multis aliis in ecclesiam feliciter translatum continet, novatoribus dupliciter. Vide Baron. anno 112. num. 2. Itrae ecclesiae, Romanae, Alexandrinae, & Antiochena, eo quod a Petro apostolorum principe fundatae sint, sola ac semper patriarchales habitae sunt, ut patet etiam ex conc. Nicen. canon. 6. Chalced. act. 16. item ex epistola 53. Leonis ad Anatholium: ex epistola Gregorii ad Eulogium, quae est lib. 6. cap. 37. Hierosolymitana per annos fere quingentos, non re sed nomine, non potestate sed honore dumtaxat, quarta patriarchalis habitata est, ut patet ex Nicen. concil. canon. 7. ubi dicitur ut Hierosolymitanus, quartum quidem patriarchalis sedionis locum a honorem habeat, non tamen propterea a subiectione Caesariensis, quae metropolitana erat, eximeretur. Unde beatus Hieronymus in epist. ad Panmachium, contra Joannem episcopum Hierosolymitanum, sic eum alloquitur: Tu, inquit, qui regulas quartae ecclesiae, & Niceni concilii canonicas vietas, responde mihi: ut sciam hoc tibi deest, ut Palaestina quae pertinet, ut sciam hoc tibi deest, ut Palaestina metropolitani Caesareae sit, & totius orientis Antiochia. Aut igitur ad Caesariensem archiepiscopum referre debeatur, cui spectat communicatio tua communicare non oportet, aut si praesul expectandum iudicium erat, Antiochianum potius litem dirigenda. Sed non cur Caesarem, seu Antiochiam noluisti mittere. Multum occupatis tuis molestiam facere, quam debemus metropolitanis tuo honorem reddere. Patriarchatus Constantinopolitani (quia terna potestate Nicaeni concilii Constantinopolis urbs nondum dedicata fuit) hinc postea tempore Iustiniani, post annum Domini quingentesimum, opera imperatoris, & Romanorum pontificum permissione accessit. In concilio quidem Constantinopolitano primo, ac postea in Chalcedonensi, Constantinopolitanus non modo patriarchatus, verum etiam secundum locum obtinere conatus est. sed (pontifice reliquisque reclamantibus primatus) frustra. Cur tres tantum praedictae sedes patriarchales, isto ordine collocatae fuerint, solius Petri apostolorum principis prerogativa, dignitas & primatus, verum propria & immediata causa honoris & potestatis effectit, quamquam Petrum in his sedibus eligendis, aut quod

Cur haec epistola novatoribus dupliciter.

Hierosolymitana sedes, an & quomodo patriarchalis

Constantinopolitanus patriarchatus.

Quare tres tantum haec, aut.

quod S. Leo in epistola 84. ad Anastasium docet, A quamdam rationem magnitudinis & nobilitatis urbium habuisse, negari non possit. Romana sedes primam dignitatem patriarchalem obtinet, quia Petrus apostolus in hac quam fundavit, ut inquit S. Gregorius lib. 6. epist. 37. ad Eulogium Alexand. quiescere & vitam finire dignatus est. Alexandrinam sede patriarchali decoravit (verba Gregorii sunt) in quam evangelistam Marcum discipulum misit. Tertio, sedem in qua ipse septem annis sedet, Antiochenam nimirum firmavit, & sedis patriarchalis honore condecoravit; ita Gregorius prædicta epistola, S. Leo epistola 53. ad Anatolium. Sicut ergo maior est Petrus apostolus Marco evangelista, & Marcus evangelista Evodio, qui neque apostolus neque evangelista fuit, ita quoque Romana ecclesia Alexandrinam, & Alexandrina Antiochenam auctoritate & dignitate superat. Vide Bellarm. de Rom. pontif. lib. 1. c. 14.

DUO DECRETA
ANACLETI PAPÆ

EX GRATIANO.

Quare laici in accusatione episcoporum non audiuntur.

Laici in accusatione episcoporum audiendi non sunt, quia oppido eis quidam infesti sunt. Et indignum est ut ab eis accusetur, qui eorum gravitatem nolunt imitari.

Singulis annis apostolorum limina visitent episcopi, qui ordinationibus apostolicis subjacent.

Juxta sanctorum patrum & canonum instituta, omnes episcopi, qui hujus apostolicæ sedis ordinationi subjacent, & qui propinqui sunt, annue circa Idus Maii sanctorum principum Petri & Pauli liminibus præsententur, omni occasione sep sita. Qui vero de longinquo sunt, juxta chirographum suum impleant. Qui autem hujusmodi constitutionis contemptor extiterit, præterquam si ægritudine fuerit detentus, sciat se canonicis subjacere sententiis.

quæ
Laici in
episcoporum
Eadem tere
verba habentur
in epistola
a Eusebio P.

92 distind
juxta traditio
num patrum.
Et in deo
Zachariæ papæ

ANNO
CHRISTI
112. 110.

V I T A
EPISTOLÆ ET DECRETA
EVARISTI PAPÆ.

ANNO
CHRISTI
112. 110.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

Antiochenus. Evaristus natione Græcus, ex patre Judæo nomine Juda, de civitate Bethlehæm, b cedit annos novem, menses decem, dies duos. c Fuit autem temporibus Domitiani & Nervæ Trajani, a consulatu Valentis & Veteris, usque ad Gallum & Braduam consulatus. Martyrio coronatur. d Hic titulos in urbe Roma divisit presbyteris. Et e septem diaconos ordinavit, qui custodirent episcopum prædicantem, propter stylum veritatis. f Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem, presbyteros sex, diaconos duos, episcopos per diversa loca quinque. Qui etiam sepultus est juxta corpus beati Petri in Vaticano, sexto Kalendas Novembres. Et cessavit episcopatus b (a) dies xviii.

est novem annorum, trium mensum, & tredecim dierum a quibus si interregni pontificii tredecim dies deduxeris, quibus idem auctor in vita Anacleti selem pontificiam post Anacleti martyrium vacasse scribit, in persunt anni 9. & menses 3. quibus Evaristus sedet. Eusebius in chronico annos novem tantum Evaristum tribuit, quod non consueverit ipse menses & dies, quibus Romani pontifices supervixissent, addere. Quod vero omnes annos eius sub Trajano recenset, inde accidit, quod Cletum una cum Anacleto constans, unum Romanum pontificem prætermiserit, in quo ipsi ipsaque sectatores omnes errasse certum est. Baron. anno 112. num. 1.

Error Eusebii.

- 17.
- xviii.
- 18.
- xv.
- xlii.

Error libri Pontificali
110.
119.

h v.
(a) Luc. xix.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Evaristus. Hujus Evaristi pontificis, Irenæus lib. 2. cap. 9. Opat. contra Parm. lib. 2. Epiphani. hæresi 26. Augustinus epist. 165. meminerunt. b Sedis ante novem, menses decem, dies duos. Annos novem, menses tres habet alia lectio libri pontificali, quem Baron. anno Domi. 112. num. 4. & 121. num. 1. recte sequitur. Nam secundum tabulas ecclesiasticas, Anacleto, Evaristi prædecessor, 12. Julii Evaristus autem secundum easdem tabulas 26. Octobris martyrio coronati sunt. Itaque tempus intermedium

quibus Christiani synaxes agere consueverant. Exposito patet ex epistolis duabus plane aureis Pii pontificis ad Justum Viennensem, in quarum prima hæc de numero crecto titulo Antiquam Roma curias, quæ nostra Eusebia (hæc bene recordari) titulum domus sua pauperibus assignavit, ubi nunc cum pauperibus nobis commemorant, missas agimus. Cuius igitur religio Christiana in dies majoribus incrementis augetur, pluresque domos sacras, sive titulos requireret, plures institui, & inter presbyteros certos, certis titulis adscriptis, divisi sunt. Causa aurem ob quam domus Deo consecrata, Tituli appellentur, duplex a Baronio asseritur: una, quod sicut sicut impositione alienius tituli, puta velis, imaginis, aut nominis imperatoris, (de quibus l. si quando de bonis vacan. lib. 11. Augustinus in

Eccliam cor
dicantur
tuli.

In psalm. 27. exposit. 2. Ambrosius epistola ad Marcellinam: Gregor. lib. 5. epist. 24. rem aliquam sibi vendicare & principi consecrare solebat: ita episcopi domum aliquam divino cultui mancipantes, illam titulo & vexillo crucis insignirent, & consecrarent. Unde est quod Theodosius Imperator lege ultima de Paganis, cod. Theodos. præcepit, ut delubra gentilium Christiana religionis cultui manciparentur, & *liberata in eis*, ut ait, *veneranda Christiana religionis signa*. Altera causa est, quod qui illi presbyter adscriberetur, ab ea nomen titulumque acciperet: ut illius loci presbyter diceretur. Baron. anno domini 112. num. 4. 5. & 6.

Septem diaconos ordinavit, qui custodiant episcopum prædicantem. Constituit Evaristus, ut diaconi, qui sunt ecclesie sacri ministri, non tantum sacrificium (quod ab ipsa prima ipsorum institutione factum est) offerenti episcopo assistant, verum etiam instar septem angelorum in circuitu throni Deo assistentium, septem diaconi eumdem evangelium prædicantem ob munus maiestatem, & functionis amplitudinem, quasi circumvallarent. De hac ecclesiastica cum celesti hierarchia conformatione, Ignatius epist. 5. ad Trallianos scribens, ait: *Quid vero diaconi, quam imitatores angelicorum scripturam, qui purum & inculpatum ministerium illis exhibent, ut S. Stephanus & Jacobus, Timotheus & Linus, Paulus, Anacletus & Clemens Petrus.* Hinc est, quod sicut apostolica institutione & auctoritate Timotheum Paulus monet, ne adversus presbyterum accusatorem absque testibus recipiat, ne videlicet detrahendi anque calumniandi aditus impius pateret, ita pariter S. Ignatius, ut quædam æstimationis & reverentia diaconi in ecclesia apud omnes esse debeant, innotescat, terribili contestatione, ne quis diaconos accuset, prædicta epistola extaret. *Cavendum itaque, inquit, non ferat aliquis quem ardentem fugiat, ne quis eos accuset.* Regnum diaconi qui sint, infra in vita Fabiani dicemus. Vide Baron. anno domini 112. n. 7. 8. 9. & 10.

Hic fecit ordinationes. Baronius antiquissimi codicis lectionem secutus, sic legendum scribit: *Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decembrem, & creavitque presbyteros decem & septem, diaconos duos, & episcopos per dies VII. in quindecim.*

astodiant episcopum prædicantem, ne aut ipse ab insidiatoribus quoquo modo infestetur, aut lædatur a suis, aut verba divina, detrahendo aut insidiando, polluantur vel despiciantur, sed veritas spiritali redoleat fervore, & pax prædicata labus, animi cum voluntate concordet.

II

Similiter custoditum & traditum habemus, ut uxor legitime viro jungatur. *Aliter enim legitimum (ut a patribus accepimus, & a sanctis apostolis, eorumque successoribus traditum invenimus) non sit conjugium, nisi ab his qui super ipsam feminam dominationem videntur habere, & a quibus custoditur, uxor petatur, & a parentibus aut propinquiorebus sponsetur, & levibus dotetur, & suo tempore sacerdotialiter (ut mos est) cum precibus & oblationibus a sacerdote benedicatur, & a paronymphis (ut consuetudo docet) custodita & consociata a proximis, tempore congruo petita, legibus dotetur, & solenniter accipiat, & biduo vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiant, ut bonæ soboles generentur, & domino in adibus suis placeant. Taliter enim & domino placebunt, & filios non spurios, sed legitimos atque hæreditabiles generabunt. Quapropter, filii carissimi & merito illustres, fide catholica suffragante ita peracta legitima scitote esse connubia. Aliter vero præsumpta, non conjugia, sed aut adulteria, aut contubernia, aut supra, vel fornicationes, potiusquam legitima conjugia esse non dubitate, nisi voluntas propria suffragata fuerit, & vota succurrerint legitima. Nam fructus divinus est, præcepta divina custodire. Ea quoque deserere, præsumptionem fieri, nulli dubium est. Cur ergo indignum est, unitatem ecclesie custodire? Idemque omnes pariter & sentiamus, & pronunciemus. Si enim aliter præsumpta fuerint, perdunt profecto ipsi transgressores se ipsos, qui semetipsos decipiunt. Hæc cunctis recitanda per omnes ecclesias Africanas, scripta dirigite, & istis connectite quas adjunximus litteras præfectorum, ut de his quæ inique laudantur, (si quid tale probari poterit) iudicium fiat, & inhibita coercentur, & præterita mala & illicita conjugia, si doceantur admissa, digna severitate corripiantur. De cetero vero caveantur talia per omnes ecclesias, ne ecclesie sanctitas, per nostram fatigata negligentiam, perdat privilegia quæ est per viros venerabiles consecuta.*

De his vero, quibus ab insidiatoribus fatigamini, unde & nos consulere, & a nobis edoceri inter cetera voluistis, eo quod sint quidam qui arbitrantur de Patre solo dictum esse, quia ipse solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem; ita eos apostolicis percutite ferulis, & divinis redarguite præceptis. Non enim solus Pater sine Filio lucem inaccessibleem habitat: quia ubi Pater est, ibi etiam Filius esse indubitabili fide credendum est. Nam si solus Pater sine Filio (quod dicere nefas est) lucem habitat inaccessibleem, necessarium est,

30. quæst. 1. Aliter legitimum non est in decr. lvo. lib. 6. Hincmar. de auctoritate Lotharii.

detur

detur

30. quæst. 5. Taliter legit. §. ita peracta.

Janoc. ep. 11. ad Aurelium Carthag. ep. sub finem: unde plagi merito arguit Meletorem: cum a quo delusus est. d. propheta. rum. 12. 99. cc.

1. Tim. 4.

1. Ibac. ad. veit. Vvar. 66.

EPISTOLA I.

EVARISTI PAPÆ

AD OMNES EPISCOPOS AFRICANOS

De ordine diaconorum & legitimo conjugio, neque de fide, (2) & non iniuriandis episcopis aut lacerandis.

- 1. Quot in civitate diaconi esse debeant.
- 11. De uxore ducenda.

Dilectissimis fratribus universis Africæ regionis Episcopi Evaristus.

Consulentibus vobis, fratres carissimi, quid super his quæ in vestris continebantur scriptis visum nobis esset, vel quid docilis ratio persuaderet, aut quid a beatis apostolis nobis traditum aut custoditum remaneret, optantes (ut retulistis) nostris institui documentis, hæc vero rescribimus: siquidem dilectio vestra normam secuta prudentium, ad sedem apostolicam referre maluit, quasi ad caput, quid deberet de rebus dubiis custodire, potius quam usurpatione præsumere.

Diaconi (qui quasi oculi videntur esse episcopi) in unaquaque civitate, juxta apostolorum constituta, septem debent esse, qui cu-

a. Sui positione Cuncto a. l. que erudit. ca. holicis.

b. In ep. 4. 22.

c. Institui.

31. distind. diaconi qui quatuordecim. d. Neoz. 14. ca. versione Dionisi.

1. In plerisque libris Græcis, & Latinis est *Evaristus*, etiam optime *Herdinus*, cuius etiam sunt quæ sequuntur.
 2. In MS. collectione Ildou Parisi. Soci. Iud. certum, quæ sequuntur, & de non Gr. 3. MS. legitima. 4. MS. præstantur.
 5. MS. legitime. 6. MS. præstantur. 7. 12. In omnes MSS. & editi, cum Gratiano. Magistro Sacerdoti, dist. 18. Irone in Decr. & Pannon. atque. Nec Comar. credunt ad additum Henrici II. pag. 14. & alibi, legi dicunt in suo MS. *etiam voluntatibus* vel *per* Gr. Herdinus. 8. MS. præstantur. 9. MS. ante b.

se est, ut sequestratam Pater a Filio habeat mentionem. Quod si ita est, quomodo modo idem Filius, ad dexteram Patris adsitans, a beato martyre Stephano dicitur conspici, si Pater secundum eos solus dicitur sedibus lucis contineri. Absit hoc a sensu fidelium, Christo in unitate fidei adherentium: quoniam sicut non obest Filio, cum solus dicitur Pater lucem inaccessibilem habitare, ita non obest Patri, cum sapientia, quæ est Filius, dicitur gyrum cæli sola circuire. Pater itaque, cum sit invisibilis & ingenuus in se, in Filio visus apostoli testimonio comprobatur, & in Filio, a se inenarrabiliter genito, mansisse ac requiesisse monstratur, ipso Filio in propheta loquente: *Qui me genuit, requirit in tabernaculo meo.* Et in evangelio: *Pater in me manens, facit opera hæc.* Et, *Deum nemo vidit unquam, nisi unigenitus Filius, qui est in sinu Patris.* Si enim in sinu Patris erat Filius ab initio, & ex corde Patris verbum bonum cruciatum est, quomodo non in corde paterno consistens, lucem cum eodem inaccessibilem habitasse credendus est? Numquid Pater absque ulla luce in Filio potuit commanere, aut in tabernaculo Filii sine eadem potuit requiescere, cum idem Filius *candor sit æternæ lucis, & speculum sine macula deturati,* Salomon superquam salutem suam dilexisset se dicit, in cuius specie semper delectari gessit? *Super salutem & speciem, inquit, dilexi illam, & pro luce propolus habere eam, quoniam inextinguibile est lumen eius.* Hanc ergo David propheta lucem desiderans, anxius proclamavit, dicens: *Emitte lucem tuam & veritatem tuam. Iterum: In lumine tuo videbimus lumen.* In huius igitur luminis claritate Filius seipsum in monte tiberitini, prostratque in faciem, sibi vitæ finem adesse senserunt. Hanc (inquam) lucem in se fuisse demonstrans Filius proclamabat, & ut in eadem incederent, discipulos præmonebat: *Cum lucem habetis, inquit, ambulante in luce.* Et iterum: *Ego sum lux huius mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ æternæ.* Et evangelista: *Erat lux vera, ait, que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Si hæc lux, quæ credentibus promittitur, in Filio esse probatur, & cum æterno æterna esse dicitur, quomodo a vobis ab inaccessibili luce Patris Filius separatur? Si enim Filius, *Deus verus & vita æterna est,* sine dubio in hac luce simul cum Patre habitare credendus est, quam nullus modo nostrum, in hoc mortali corpore constitutus, potest aliquatenus contueri: sed dum apparuerit, tunc vere illum videbit sicuti est, qui ejus conspectibus fuerit dignus coaptari. Et non sicut Moïses, ceterique prophetæ per ænigmata & figuram, sed ipsam veraciter in Filio, secundum apostolum, contuebitur deitatis imaginem. Nam si hunc eundemque prophetæ sub testimonio, subsequente sereno mentis intuitu, investigare volueris, invenies Filium non posse ab hac luce Patris penitus separari: quoniam cum solum Filium dixerit in terra cum hominibus conversatum, Patrem ab illo, non est credendum, fieri alienum. *Si testimonium enim hominum Dei accipimus, testimonium Dei majus est. Quoniam hoc est testimonium Dei quod majus est, quia testificatus est de Filio suo. Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se. Qui non credit in Filium, mendacem facit eum, quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus de Filio suo. Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita est in Filio eius. Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, non habet vitam. Hæc scribo vobis, ut sciatis, quoniam vitam habetis æternam qui creditis in nomine Filii Dei. Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos. Et scimus quia audit nos, quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Et peccatum ad mortem: non pro illo dico, ut roget quis. Omnis iniquitas peccatum est, & est peccatum ad mortem. Scimus quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum. Scimus quoniam ex Deo sumus, & mundus in eo in maligno positus est. Et scimus quoniam Filius Dei venit & dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, & sumus in vero Filio eius. Hic est verus Deus, & vita æterna. Hæc, fratres, prædicate, hæc omnibus nuntiæ. Vos vero invicem exhortamini, perterriti estote, temperque gaudete: pacem autem sectamini in omnes, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Deo autem & Patri nostro gloria in sæcula sæculorum. Amen. Data IX. Kalendas Aprilis, Valente & Vetere viris clarissimis cons.*

Adit in Filium, mendacem facit eum, quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus de Filio suo. Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita est in Filio eius. Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, non habet vitam. Hæc scribo vobis, ut sciatis, quoniam vitam habetis æternam qui creditis in nomine Filii Dei. Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos. Et scimus quia audit nos, quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Et peccatum ad mortem: non pro illo dico, ut roget quis. Omnis iniquitas peccatum est, & est peccatum ad mortem. Scimus quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum. Scimus quoniam ex Deo sumus, & mundus in eo in maligno positus est. Et scimus quoniam Filius Dei venit & dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, & sumus in vero Filio eius. Hic est verus Deus, & vita æterna. Hæc, fratres, prædicate, hæc omnibus nuntiæ. Vos vero invicem exhortamini, perterriti estote, temperque gaudete: pacem autem sectamini in omnes, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Deo autem & Patri nostro gloria in sæcula sæculorum. Amen. Data IX. Kalendas Aprilis, Valente & Vetere viris clarissimis cons.

Atque in hac
epistola hu-
jusmodi pro-
mota est
epistolæ
Tom. 1.

1 Joh. 1.
2 Joh. 1.

Sapient. 7.

1 Joh. 1.

1 Joh. 1.
1 Joh. 1.
1 Joh. 1.

1 Joh. 1.
1 Joh. 1.

1 Joh. 1.

1 Joh. 1.

1 Joh. 1.

1 Joh. 1.

1 Joh. 1.
1 Joh. 1.
1 Joh. 1.
1 Joh. 1.

NOTÆ SEVERINI BINII.

1. *Dei consensu.* Vide quæ diximus in notis ad verum Evangelium, verbo *System dicitur.*
2. *Aliter enim legitur non sit conjugium nisi in verbis, ad legitimum matrimonium requirit, ut sponsus a parantibus ad ecclesiam delibetur, ut sponsus a parantibus & oblatis a sacerdote benedicatur, & ut postea biduo aut triduo vacent orationi &c. eadem ratione consensus parentum ad legitimum & verum conjugium exigit, scilicet, quod in foro externo licitum ac validum esse non debeat presumi, sed potius pro adultario haberi, nisi cum prædictis conditionibus sit contractum. Cum igitur ipsæ hæreticæ tollantibus certum sit, in foro conscientiarum ad veritatem & essentiam matrimonii duas prædictas conditiones non requiri, etiam certum esse sateri debent, quod consensus parentum ad verum matrimonium contrahendum non sit ita necessarius, quasi sine hoc, matrimonium inter duas personas habiles contractum, in foro conscientiarum nullum sit. Evangelista igitur hac decreto hujus epistolæ non voluit significare prædictas omnes conditiones esse necessarias; ita ut si una vel altera desit, irritum sit matrimonium, sed ita legitimum esse conjugium, si illa omnia adhibeantur: contra autem si nulla earum adhibita sit, & conjugium occulte sine testibus, & sine illa celebritate contrahatur, legitimum haberi non possit, non quidem in conscientia, sed in foro externo, & apud ecclesiam, quæ de occultis non iudicat. Contra hæc itaque matrimonium, non ex necessitate sacramenti, sed tantum ex honestate & pietate, quæ per legem Dei parentibus obstringuntur, parentum suorum consensum requirant. Ita Bellarminus de sacramento matrimonii lib. 1. c. 10. & communiter omnes scholastici, hunc locum Evangelisti interpretantur.*

1 Joh. 1.
1 Joh. 1.
1 Joh. 1.

De hoc loco, qui dicitur de conjugio, non est in hoc loco de conjugio, sed de legitimo conjugio, ut sponsus a parantibus & oblatis a sacerdote benedicatur, & ut postea biduo aut triduo vacent orationi &c. eadem ratione consensus parentum ad legitimum & verum conjugium exigit, scilicet, quod in foro externo licitum ac validum esse non debeat presumi, sed potius pro adultario haberi, nisi cum prædictis conditionibus sit contractum.

3. *Quod pater quidam qui arbitranter de Patre solo dicitur esse.* Basilidem, Saturninum, aliosque ejus sectatores intelligit: de quibus Baronius anno domini 120. num. 9. & sequentibus, ubi impura & sceleratissima eorum dogmata recenset.

EPISTOLA II.

EVARISTI PAPÆ.

De episcopis electis, & aliis loco eorum substituta, ut ut habet M.S. Just. Quod Christus sic caput & sponsus ecclesie, & sacerdotes qui eius vice legatione funguntur, similiter sint ecclesie suis: & qualiter sacerdotes suas ecclesias & eorum ecclesie eos debeant diligere.

Evaristus urbis Roma episcopus, omnibus per Ægyptum domino conglutinatis fratribus in domino salutem.

a. 9. Leo ep. 18.

b. S. Greg. 11. 12. c. S. Amb. de dignit. sacerdot. 4.

9. 9. 1. Sicut videtur.

1. Cor. 7.

Matth. 1. 9. 1. Sicut videtur. 2. Sicut videtur. 3. Sicut videtur. 4. Sicut videtur. 5. Sicut videtur. 6. Sicut videtur. 7. Sicut videtur. 8. Sicut videtur. 9. Sicut videtur. 10. Sicut videtur. 11. Sicut videtur. 12. Sicut videtur. 13. Sicut videtur. 14. Sicut videtur. 15. Sicut videtur. 16. Sicut videtur. 17. Sicut videtur. 18. Sicut videtur. 19. Sicut videtur. 20. Sicut videtur. 21. Sicut videtur. 22. Sicut videtur. 23. Sicut videtur. 24. Sicut videtur. 25. Sicut videtur. 26. Sicut videtur. 27. Sicut videtur. 28. Sicut videtur. 29. Sicut videtur. 30. Sicut videtur. 31. Sicut videtur. 32. Sicut videtur. 33. Sicut videtur. 34. Sicut videtur. 35. Sicut videtur. 36. Sicut videtur. 37. Sicut videtur. 38. Sicut videtur. 39. Sicut videtur. 40. Sicut videtur. 41. Sicut videtur. 42. Sicut videtur. 43. Sicut videtur. 44. Sicut videtur. 45. Sicut videtur. 46. Sicut videtur. 47. Sicut videtur. 48. Sicut videtur. 49. Sicut videtur. 50. Sicut videtur. 51. Sicut videtur. 52. Sicut videtur. 53. Sicut videtur. 54. Sicut videtur. 55. Sicut videtur. 56. Sicut videtur. 57. Sicut videtur. 58. Sicut videtur. 59. Sicut videtur. 60. Sicut videtur. 61. Sicut videtur. 62. Sicut videtur. 63. Sicut videtur. 64. Sicut videtur. 65. Sicut videtur. 66. Sicut videtur. 67. Sicut videtur. 68. Sicut videtur. 69. Sicut videtur. 70. Sicut videtur. 71. Sicut videtur. 72. Sicut videtur. 73. Sicut videtur. 74. Sicut videtur. 75. Sicut videtur. 76. Sicut videtur. 77. Sicut videtur. 78. Sicut videtur. 79. Sicut videtur. 80. Sicut videtur. 81. Sicut videtur. 82. Sicut videtur. 83. Sicut videtur. 84. Sicut videtur. 85. Sicut videtur. 86. Sicut videtur. 87. Sicut videtur. 88. Sicut videtur. 89. Sicut videtur. 90. Sicut videtur. 91. Sicut videtur. 92. Sicut videtur. 93. Sicut videtur. 94. Sicut videtur. 95. Sicut videtur. 96. Sicut videtur. 97. Sicut videtur. 98. Sicut videtur. 99. Sicut videtur. 100. Sicut videtur.

Matth. 16. 9. 18.

UNUM nos, fratres, sentire oportet & agere, ut (sicut legimus) in nobis unum cor & una anima esse probetur. Scimus namque, sicut & a patribus accepimus, Christum esse caput, cuius & membra sumus. Ipse enim est sponsus, & ecclesia sponsa, cuius filii nos sumus: & ideo unum Patrem habemus Deum in cælis. Sacerdotes vero vice Christi legatione funguntur in Ecclesia. Et sicut ei sua conjuncta est sponsa, id est, ecclesia (si) episcopis junguntur ecclesie, unicuique pro portione sua. Et sicut vir non debet negligere uxorem suam, sed diligere & castè custodire & amare atque prudenter regere: sic episcopus & multo magis custodire & amare atque prudenter regere debet ecclesiam. Et velut uxor, quæ sub manu est viri, obedire debet viro suo, eumque diligere & amare: ita potius etiam ecclesia episcopo suo in omnibus obedire, eumque diligere & amare ut animam suam debet, quia illud sit carnaliter, istud spiritualiter. Et sicut vir non debet adulterare uxorem suam, ita nec episcopus ecclesiam suam; id est, ut illam dimittat, ad quam sacratus est absque inevitabili necessitate, aut apostolica vel regulari mutatione, & alteri se ambitus causa conjungat. Et sicut uxori non licet dimittere virum suum, ut alteri se (vivente eo) matrimonio societ, aut eum adulteret, licet fornicatus sit vir ejus, sed juxta apostolum, aut viro suo reconciliari debet, aut manere innupta: ita ecclesie non licet dimittere episcopum suum, aut ab eo se segregare ut alterum (vivente eo) accipiat; sed aut ipsum habeat, aut innupta maneat, id est, alterum episcopum (suo vivente) non accipiat, ne fornicationis aut adulterii crimen incurrat. Nam si adulterata fuerit, id est, si se alteri episcopo junxerit, aut super se alterum episcopum adduxerit, aut esse fecerit, vel desideraverit; per acerrimam penitentiam aut suo reconcilietur episcopo, aut innupta permaneat. Unde & dominus loquitur in evangelio, dicens: Si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo. Episcopum vero oportet opportune & importune atque sine intermissione ecclesiam suam docere, eamque prudenter regere & amare, ut a vitiiis se abstineat, & salutem consequi possit æternam. Et illa cum tanta reverentia ejus doctrinam debet suscipere, eumque amare & diligere, ut legatum Dei, & præconem veritatis: quia testante veritate, quæcumque ligaverit super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque solverit super terram, erunt soluta & in cælo. Nimis timenda est, fratres, hæc sententia, & prævidendum vobis, ne offendatis eos qui tantam a domino habent potestatem. Et ideo potius obe-

Adiendi, diligendi, & summopere venerandi sunt, non detrahendi, vel lacerandi, aut ejiciendi; sed portandi & amandi, ipso dicente domino: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Ideo hæc vobis & omnibus fidelibus scribimus, fratres, ut ab his vos caveatis, & posteris vestris non malum, sed bonum exemplum relinquatis; quoniam injuria episcoporum ad Christum pertinet, cuius vice funguntur. Audivimus enim quosdam a vobis infamatos & dilaceratos episcopos, ac e civitatibus propriis pulsos, quia alibi episcopi constitui non possunt, nisi in civitatibus non minimis: & alios in eis, ipsis viventibus, constitutos. Ideo hæc vobis scribimus, ut sciatis hoc fieri non licere, sed proprios revocari, & integerrime restitui debere. Illos vero qui adulterina fœditate sponas suas, quas & uxores eorum (præxio tenore) esse intelligimus, tenent; ejici ut adulteros, atque infames fieri, eosque ab ecclesiasticis honoribus arceri jubemus. Si autem adversus eos aliquam querelam habueritis, his peractis, inquirendum erit, & auctoritate hujus sancte sedis terminandum. Et ne omnia nunc singulatum dicamus, omne bonum, si ipsa per se in vobis fuerit, caritas facere docebit, sicut & e contrario eos qui a salute alieni sunt, omne malum facere, odium docet. Unde & vos, qui veri Dei estis discipuli, abjicite a cordibus vestris ante omnia discordias & animorum dissensiones, ex quibus omne malum opus procedit, & benignitatem ac simplicitatem tota mente servate. Verumtamen scitote cuncti, quod supra omnes vos laboret episcopus: quia unusquisque vestrum suum proprium fert laborem, ille vero & suum, & singulorum. Et ideo sicut ille pro vobis omnibus, ita & vos omnes summopere laborare pro eo debetis, intantum, ut (si etiam necesse fuerit) animas vestras pro eo ponatis, sicut & ipse animam suam pro vobis (si necesse fuerit) ponere debet, ipso dicente salvatore: Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. Vos vero obedite eis, & vigilate pro eis, quia ipsi pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddaturi, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes. Non est itaque a plebe aut vulgaribus hominibus arguendus vel accusandus episcopus, licet sit inordinatus; quia pro meritis subditorum, disponitur a Deo vita rectorum, exemplo David peccantis, ac comparatione principum, qui ex merito plebis prævaricantur. Sacerdotes enim exquirere debent peccata populorum, & sagaci sollicitudine unumquemque probare, juxta testimonium domini ad Jeremiam loquentis: Probatores, inquit, dedi te populo meo robustum, & scies, & probabis viam eorum. Ideo ista dico, quia insidiator bona sæpissime solet convertere in malum, & in electis ponit maculam. Unde si qui sunt vituperatores aut accusatores episcoporum, vel reliquorum sacerdotum, non oportet eos a iudicibus ecclesie audiri, antequam eorum discutatur æstimationis suspicio vel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conscientia, quove merito, si pro Deo, aut pro vana gloria aut inimicitia, vel odio, aut cupiditate, ista præsumperint, necne.

Hæc omnia fideliter sunt perscrutanda, & diligenter pertractanda. Nam sunt nonnulli, qui præpositos suos perverse reprehendunt, si vel parum ipsis molesti extiterint. Idcirco recto

Luc. 10.

9. 1. Audivimus quosdam. Et in 1. Ep. Clementis ad Jacobum.

1. Clemens epist. 1. ex Rufini interpretatione qui post trecentos annos ab Evaristi electione vivit. Vide supra pag. 91. C. D.

Idem supra pag. 91. D.

Jan. 10. Hbr. 13.

1. 9. 9. Non est a. Et in decr. Ivo. lib. 4. b. Ibid. sentent. 39 & 40.

Jerem. 6.

1. quæst. 7. Si qui sunt. Et in decr. Ivo. lib. 4.

1. quæst. 7. Sunt nonnulli qui.

ocu-

oculo primates ecclesiarum utiliter praveant, ne quiquam eorum innocens vexetur aut scandalizetur, intendentes sententia domini, qua ait: *Si quis scandalizaverit unum de pusillis istis, melius est illi, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris, &c.* Deus autem omnipotens, ut nos a precipitate sententiae prolatione compesceret, (cum omnia nuda & aperta sint oculis eius) mala tamen Sodomae noluit audita & judicare, priusquam manifeste agnosceret quae dicebantur. Unde ipse ait: *Descendam, & videbo, utrum clamorem qui venit ad me, opere compieverint: an non est ita, ut sciam.* Deus omnipotens, cui nihil absconditum est, sed omnia ei manifesta sunt, etiam antequam fiant, non ob aliud haec & alia multa (quae hic, prolixitatem vitantes, non inferuimus) per se inquirere dignatus est, nisi ut nobis exemplum daret, ne precipites in discutiendis & iudicandis negotiis essemus, & ne mala quorundam prius praesumamus credere, quam probare. Cuius exemplo monemur, ^b ne ad proferendam sententiam unquam precipites simus, aut temere indiligenterque indiscussa quaeque quoquo modo iudicemus, dicente veritatis voce: *Nolite iudicare, ut non iudicemini.* In quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabimini: & reliqua. Nam mala audita nullum moveant, nec passim dicta, absque certa probatione, quisquam unquam credat, sed ante audita diligenter inquirat, ne precipitando quidquam aliquis agat. Si enim dominus omnium Sodomorum mala, quorum clamor ad caelum usque pervenerat, omnia sciens, prius nec credere nec iudicare voluit, quam ipse eam cum fidelibus testibus diligenter investigans, quae audierat, opere veraciter cognosceret: multo magis nos humani & peccatores homines, quibus incognita sunt occulta iudicia Dei, haec praecavere, & nullum ante veram iustamque probationem iudicare aut damnare debemus, manifeste apostolo dicente Paulo, qui ait, *Tu quis es, qui iudicas servum alienum? Suo enim domino stat, aut cadit.* Unde & per prophetam David dominus loquitur, dicens: *Nolite exaltare in excelsum cornu vestrum, loquentes in corvace veteri: quia neque ab oriente, neque occidente, neque a solitudine montium, sed Deus iudex hunc humiliabit, & hunc exaltabit, quia calix in manu domini est, vino meraco ad plenum mixtus, & propinabit ex eo. Verumtamen facies eius potabunt bibentes omnes impii terra. Ego autem annuntiabo in sempiternum, psallam Deo Jacob.* Et alibi idem ait propheta: *Ab increpatione tua, Deus Jacob, confopitus est & curvus & equus. Tu terribilis es, & quis stabit adversum te? Ex tunc ira tua. De caelo annuntiabis iudicium, terra timens tacebit, cum surrexeris ad iudicandum Deus, ut salvos facias omnes mites terra.* Et apostolus ait: *Mibi vindictam, ego retribuam.* Et alibi inquit idem apostolus: *Sufficit unicuique oburgatio, quae fit a pluribus, ita ut magis donetis, & consolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeat is qui in angustia est. Propter quod observo vos, ut confirmetis in illo caritatem.* Et dominus in evangelio ait: *Diligite dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & proximum tuum sicut teipsum. Dilectio enim proximi, malum non operatur.* Propter quod, juxta apostolum, *ineximibilis es, o homo omnis,*

A qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas, eadem agens quae iudicas. Scimus enim, quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt. Existimas autem hoc, o homo omnis, qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? An dicitur bonitatis eius, & patientia, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad patientiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & impetentem cor, thesauriza tibi iram in die irae & revelationis iusti iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera eius: his quidem, qui secundam patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem, quarentibus vitam aeternam: **B** his autem qui ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio: tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudei primum & Graeci: gloria autem & honor & pax omni operanti bonum. Et alibi idem ait apostolus: *Causati enim sumus, omnes sub peccato esse, sicut scriptum est: Quis non est iustus quisquam, non est intelligens, non est requirens Deum. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. Quorum es maledictione & amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. **C** Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt, & non est timor Dei ante oculos eorum. Scimus autem, quoniam quaecumque lex loquitur, his qui in lege sunt loquitur, ut omne os observetur, & subditus fiat omnis mundus Deo: quoniam ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata a lege & prophetis. Iustitia autem Dei per fidem Jesu Christi in omnes & super omnes qui credant. Non enim est distinctio. Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quae est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiae suae propter remissionem praecedentium delictorum, in sustentationem Dei, ad ostensionem iustitiae eius in hoc tempore: ut sit ipse iustus, & iustificans eum, qui ex fide est Jesu Christi. Item idem: *Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui iustificat. Quis est qui condemnet? Christus Jesus qui mortuus est, imo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit a caritate Christi? Tribulatio? angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, estimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei, quae est in Christo Jesu domino nostro. Debemus autem nos, ut ait idem apostolus, firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere, & nobis placere: Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum ad edificationem. Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est, impropria improp-*

Matth. 18.
1. quoniam.
Deus omnipotens, ut.
Et in decr. lro. lib. 4.
S. Greg. 11. Moral. 14. concil. Aquiligr. 17. Greg. 18.
b. Gregor. ibidem.
Matth. 7.
10. quoniam. Nullum ante.
c. bonitatem.
d. utrum. e. complicitas.
10. quoniam. Nullum ante Rom. 14.
f. Psalm. 74. ex interpretatione S. Hieronymi post Evarium anno viii.
Psalm. 71. eodem interprete Hier.
Rom. 11. a. Cor. 2.
Matth. 22.
Rom. 13. Rom. 2.

Rom. 8.
Rom. 8.
Rom. 11.
non nullum

rantium tibi, ceciderunt super me. *Benedictus Deus* A
 & *Pater domini nostri Jesu Christi, Pater misericor-*
diam, & Deus totius consolationis, qui consolatur
 nos in omni tribulatione nostra, ut possimus &
 ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per
 exhortationem qua exhortamur & ipsi a Deo:
 quoniam sicut abundat passio Christi in no-
 bis, ita & per Christum abundat consolatio no-
 stra. Sive autem tribulamur pro vestra exhor-
 tatione & salute, sive exhortamur pro vestra ex-
 hortatione, qua operatur tolerantiam eorundem
 passionum, quas & nos patimur, & spes nostra
 firma est pro vobis, scientes quoniam sicut socii
 passionum estis, sic eritis, & consolationis. Fi-
 delis autem Deus, qui non patietur vos tentari
 super id quod potestis, sed faciet cum tentatione B
 etiam proventum, ut possitis sustinere. ^a Prop-
 ter quod, carissimi, sectamini caritatem, & æ-
 mulamini meliora & spiritualia, & adjuvate vos
 invicem, ut Deo semper in omnibus placere
 valeatis. Deus autem pacis sit cum omnibus
 vobis. Amen. Data Kalend. Novemb. ^b Gal-
 lo & Bradua viris clarissimis coll.

1. Cor. 10.
 1. Cor. 14.
 Clem. ep.
 4. Intra pag.
 147. D.
 b. an Christi
 103. adhuc
 vivente A. a.
 clem.

Aetione chrisimatis, sed etiam sacerdotali bene-
 dictione sacrari. Si vero altaria non fuerint
 lapidea, ad celebranda divina officia non con-
 secrantur. Ubi etiam ecclesia est, de cuius am-
 bigitur consecratione, a vicinis presbyteris &
 parochianis fideliter requiratur. Hi ergo cum
 ceteris omnibus in synodali concilio ab e-
 piscopo pro suo sunt contestandi sacerdotio,
 si illorum temporibus vel antecessorum suo-
 rum, scient ecclesie illius dedicationem, die
 vel officio unquam fuisse celebrem. Quod si af-
 firmando in hoc concordant, non fiat inju-
 ria ecclesie legitime vel suo defensori: sin au-
 tem, in arbitrio sit episcopi, claudere seu ape-
 rire eam.

NOTA SEVERINI BINII.

Usque ad verbum *consecrati* apud plerisque collectio-
 nes citatur ex Evaristo. reliqua aliter habentur apud
 Grat. de consecr. dist. 1. cap. Omnes basilica. cap. Al-
 taria. cap. Altaria placuit. ex diversis conciliis.

EX DECRETIS

EVARISTI PAPÆ,

Secundum eodidem, ^a librorum quinque, lib. C
 5. c. 8. Tamen secundum decretum Gratia-
 ni, est constitutio Hyginii papæ.

Ut sine missa ecclesia dedicari non debeat.

Omnes basilicæ cum missa semper debent
 consecrari, altaria vero placuit non solum un-

EX DECRETIS EVARISTI CAP. 5.

UT presbyteri de occultis peccatis iussione
 Episcopi penitentes reconcilient: & sicut
 supra scripsimus infirmantes absolvant, & com-
 municent.

Ex nov. supp.
 P. Mansi p. 6.

Ex veter. pen-
 nientiali a-
 pud Casif.
 vet. lect. to.
 II. p. II. pag.
 110 edit.
 Balaz.

^a Verus collectio MS librorum quinque cap. 8 tribuit præterea Evaristo decretum, quod consarcinatum est ex cap. 3. de con-
 secrat. dist. 1. Omnes Basilica. Quod Hyginio Gratianus asserit: ex cap. 32. Altaria placuit; ex Concl. Agathensi anni 106.
 can. 14 & ex cap. 31. Altaria h; ex Concl. Epaunensi anni 517. cap. 16. & 27. Mardis.
^b Dux sunt adhuc ineditæ collectiones canonum, quarum altera in quinque libros, & altera in sexdecim digesta sunt. Hoc
 binos Codices MSS. passim citant, & ex illis Canones quosdam referunt Conciliorum Collectores. Verum sero tandem in-
 tellectum est hos Codices sexdecim, quatuordecim, & quinque librorum nihil esse aliud, quam varios Codices Canonum & Bar-
 chardo editi MSS. Codices multos, prout in nonnullis Bibliothecis hodie patet visum. Mansi.

ANNO CHRISTI 121. 7. 119.

ANNO CHRISTI 121. 7. 119.

V I T A, EPISTOLÆ ET DECRETA ALEXANDRI PAPÆ I. Ex Libro Pontificali Damasi Papæ.

Alexander natione Romanus, ex patre Alexandro, b de regione Caput tauri, c sedit annos 10. menses 7. dies 2. d Fuit autem temporibus Trajani ulque ad Ælium & Veterem consules. e Hic passionem domini misit in a precatione sacerdotum b quando missæ celebrantur. f Martyrio coronatur, & cum eo Eventius presbyter & Theodulus diaconus. g Hic constituit aquam c asperisionis cum sale benedicti in habitaculis hominum. Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem, presbyteros sex, diaconos duos, episcopos per diversa loca quinque. Qui (a) & sepultus est via Numentana, b ubi decollatus est, ab urbe Roma non longe, milliario 7. quinto Nonas Maias. Et cessavit episcopatus dies xxv.

gentilitia summi pontificis ac ceteri magistratus judicaverint, non esse ferendum Alexandrum, quod ut habent illius acta (complures senatores & præfatum urbis Hermetem una cum omni familia, alioque Romanos cives ad Christi religionem perduxisset. Baron prædicto anno 132. Hic constituit aquam asperisonis cum sale benedicti. Confecratio Exemplo Christi qui Matth. cap. 24. Luc. cap. 9. panem turba daturus, antea illis benedixit, & juxta doctrinam Pauli 1. ad Timoth. cap. 4. (ubi tradit, omnem creaturam per verbum Dei & orationem laudificari) aqua, salis, aliarumque rerum consecrandarum ceremoniam ab apostolis institutam, & per traditionem ad posteros derivatam, deinceps in ecclesia frequentari Alexander pontifex sequente decretali epistola constituit ac præcepit, ac deinceps in ecclesia semper omnibus temporibus, ut ex diversorum seculorum diversis patribus & conciliis Bellarm. lib. 3. cap. 7. de cultu sanctorum probat, velut pia, sacra & ab apostolis instituta ceremonia, non superstitiosa, sed pie & salubriter usurpata, & varis miraculis frequenter confirmata est. Vide Baron. anno domini 132. num. 3. 4. & 5. & anno domini 57. num. 109. & sequentibus. Bellarm. prædicto loco. b Ubi decollatus est.) Cum Deus multa miracula per Alexander Alexandrum Roma edidisset, (ut ex actis illius constat) & Quirinum tribunum, apud quem Hermas præfectus custodiebatur in carcere, ejusque filium Balbinum virginicæ sanitati reddidit, catenarum, quibus vinculus erat, contactu ad Christi fidem adduxisset, multis dirisque cruciatibus affectus, creberrimis punctis confusus, tandem cum sociis Eventio & Theodulo decollatus est.

NOTA SEVERINI BINII.

Alexander Pontifex. a Alexander.) Anno domini 121. Alexandrum post martyrium Evaristi pontificiam sedem obtinuisse, index Romanorum pontificum ab Honorio papa tertio collectus, qui extat Roma in Vaticana bibliotheca, habet. Baron. prædicto anno.

b De regione Caput tauri.) Cum nulla apud antiquos e quatuordecim regionibus eo nomine dicta habeatur, Baron. prædicto anno 132. num. 2. existimat locum illum circumscriptum esse juxta Palatium, quem Suetonius in Oclavio cap. 4. nominat, capta bubula, ubi Oclavium natum fuisse tradit. Baronius prædicto anno 132.

Tempus sedis Alexandri. c Sedit annos 10. menses 7. dies 2.) Ultra decennium, menses quinque, & dies 20. non sedisse cum interregno, Evaristi & Alexandri dies natalis in ecclesia celebris simul ostendunt. Evaristus 26. Octobris anno 121. Alexander vero tertio Maii, anno domini 132. mortuus habetur, a quibus si odolecim dies, quibus sedes vacavit, subtrahas, relinquantur anni decem, menses 5. dies 20.

Baron in chronologia imperatorum & consulum. d Fuit temporibus Trajani.) In chronologia imperatorum & consulum erratur. Sub Hadriano enim pontificatum ingressus, ejusdem imperatoris Hadriani anno 13. qui est Christi 132. una cum sociis Eventio ac Theodulo presbyteris post dura tormenta martyrio coronatus est tertio die Maii, ut patet ex actis Alexandri, quæ extant apud Surium tom. 3. die 3. Maii. Baron. anno 132.

Sacrificium missæ passionis dominicæ commemorativum est ex Christi institutione. e Hic passionem domini misit in precatione sacerdotum.) Hæc ab Alexandro potius scriptis mandata, ac a dominicæ commemoratione præcepto Christi, quod extat Luc. 22. apostolis eorumque successores demandatum fuit, ut quotiescumque facerent, in ejus memoriam id agerent. Nec aliud Paulus 1. ad Cor. 11. significasse voluit, cum dixit. Quotiescumque manducaveritis panem istum, & calicem bibitis, mortem domini annuntiatibus donec veniat. Baron. prædicto anno 132. num. 3.

An per edictum Hadriani Romana ecclesia periculis constituta sit. f Martyrio coronatur.) Quamquam edicto Hadriani ad Fundanum rescripto, quod extat apud Baron. anno 128. num. 4. persecutio in Christianos aliqua ex parte facta videri possit, tamen Roma ab horum neca persecutorum non abstinuisse, vel ex eo accidit, quod edictum principis forte in Asia tantum, a Fundano proconsule, cui id rescriptum erat, non autem Roma promulgatum fuerit, vel etiam ex eo quod superstitionis

EPISTOLA I. ALEXANDRI PAPÆ I. AD OMNES ORTHODOXOS.

- De sacerdotibus non vexandis, &c. I. De iis qui sacerdotes accusant, vel persequuntur. II. De scriptura vel confessione per vim extorta. III. Si quis adversus episcopum, vel actores ecclesie querelam habuit. IV. Ut in oblatione sacramentorum commemoretur passio Christi, & ut panis tantum & vinum aqua mixtum offeratur. V. De benedictione salis & aqua, sive ceterorum elementorum. VI. De trinitate & unitate deitatis.

Alexander episcopus, omnibus orthodoxis per diversas provincias Christo domino famulantibus.

Opitantibus b nobis metum divini judicii, b fratres carissimi, & post vitam hanc unum-

Hæc & deæ sequentes videntur apprise Catholicæ orthodoxæ suspensæ

Idem in titulum ep. 1. Strictpapa, ut suo loco reddemus.

Titulus Integer. De sacerdotibus non vexandis, nec scriptis ab eis per metum, aut aliquam fraudem extortis & de passionem Domini in consecratione corporis ejus misenda, & de aqua cum sale populi benedicta. & de fide sancta Trinitatis.

unumquemque, prout gesserit, recepturum, quid A
 veniat in querelam, tacere non licuit; sed no-
 bis, vobis loqui, necessitas imperavit, dicente
 propheta: *Exalta ut tuba vocem tuam.* Et cui
 omnium ecclesiarum commissa est cura, si dis-
 similem, audiam domino dicente: *Rejecistis
 mandatum Dei, ut statuatis traditiones vestras.*
 Quid enim aliud est rejicere mandatum Dei,
 quam privato consilio, iudicio humano, novis
 rebus constituendis liberius delectari? Unde &
 alibi scriptum est: *Ne transgrediaris terminos an-
 tiquos, quos posuerunt patres tui.* Terminos in-
 dubitanter transgreditur, qui statuta patrum
 postponit atque confundit. Pervenit namque
 ad conscientiam apostolicæ sedis, quod non-
 nulli sunt tam stolidi, qui dominica præcepta,
 & apostolorum, eorumque successorum sta-
 tuta minime observant, & eos de quibus do-
 minus ait: *Qui vos tangit, tangit pupillam ocu-
 li mei:* non solum tangere minime dubitant,
 sed etiam persequi non formidant. Et licet nos
 persequantur, quia nec nos sine illis, nec illos
 sine nobis persequi possunt, quoniam illius su-
 mmo discipuli, qui animas pro fratribus præ-
 cepit ponere; tamen eis pericula & perditiones
 eorum non sumus ausi celare, ne prophetica
 (quod absit) damnemur sententia; quæ ait: *Si
 annunciaris iniquo iniquitatem suam, animam
 tuam liberasti: si autem non annunciaris ei,
 sanguinem eius de manu tua requiram.* Est ce-
 tiam & hoc ad hanc sanctam sedem perlatum,
 (quod pudet dicere, & non solum sacerdotali
 sed etiam omni Christiano nomini est inimi-
 cum) id est, quod nonnullos episcopos vel
 sacerdotes, aut metu compellunt, aut vi extor-
 quent, aut fraude decipiunt, aliquas confessio-
 nis sum in alteram partem quam debeant, aut
 pro suarum non requisitione rerum, aut
 (quod deterius est) pro alieni erroris sæda
 scripturas facere, & propriis manibus roborare,
 & coram populis recitare atque confiteri. Ali-
 quos dicunt carceribus & ergastulis rocludi, ut
 saltem his territi insidiis, deviant domini sa-
 cerdotes, & suis favent voluntatibus. Relat-
 tum insuper est ad hujus sanctæ & apostolicæ
 sedis apicem, cui summarum dispositiones cau-
 sarum, & omnium negotia ecclesiarum ab ipso
 domino tradita sunt, quasi ad caput, ipso di-
 cente principi apostolorum Petro: *Tu es Pe-
 trus, & super hanc petram ecclesiam meam adifi-
 cabo:* quod quidam æmuli Christi, ejusque
 sanctæ ecclesiæ insidiatores, sacerdotes Dei ad
 iudices publicos accusare præsumant, cum ma-
 gis apitolus Christianorum causas ad eccle-
 sias deferri, & ibidem terminari præcipiat.
 Taliter prævaricantes, prævaricati sunt in Deum
 suum, & non obediunt præceptis eius. De
 quibus dominus per prophetam Osee loquitur,
 dicens: *Quasi vacca lascivientes declinaverunt,
 & dilexerunt asserre ignominiam protestoribus suis.*
 Et idem: *Va eis, quoniam recesserunt a me.*
*Vastabuntur, quia prævaricati sunt in me: & ego
 vedemi eos, & ipsi locuti sunt contra me mendacia.*
*Et non clamaverunt ad me in corde suo, sed ulula-
 bant in cubilibus suis. Super triticum & vinum ru-
 minabant, & recesserunt a me. Et ego erudivi,
 & conjortavi brachia eorum, & in me cogita-
 verunt malitiam. Reversi sunt, ut essent absque
 jugo facti sunt quasi arcus dolosus. Abjiciet eos
 dominus, ait idem propheta, quis non audierunt
 eum, & erunt vagi in nationibus.*

I.
 De his enim clericis & laicis, qui episcopos
 vel reliquos sacerdotes, tam ad primates eo-
 rum quam ad reliquos accusant iudices, prius
 quam auribus eorum, a quibus se laicos æsti-
 mant, inculcent, ut ab eis aut jus suum,
 aut justam recipiant apologiam, item per
 eundem ait dominus prophetam: *Audi do-
 mus Israel, & domus regis ausculta, & atten-
 dite sacerdotes, quia vobis iudicium est, quoniam
 laqueus facti estis speculationi, & rese expan-
 sum super Thabor, victimasque declinastis in pro-
 fundum: & ego eruditor omnium vestrum.* Et
 alibi: *Omnes calefacti estis quasi cibanus, quia
 devoratis iudices vestros, ipsi autem declinant vi-
 ctimas domini in profundum, qui eos devorant
 vel injuste lacerant qui oculi domini dicuntur.*
 Nam si modo quisquam principis secularis o-
 culos laceraret aut amoveret, esset reus crimi-
 nis majestatis, an non? Profecto aut morti
 traderetur, aut perpetua notaretur infamia. Si
 pro sæculi potestatibus talia ab hominibus fiunt,
 quid pro his fieri putatis, de quibus dominus
 ait: *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei?*
 Procul dubio hi qui eos persequuntur, & amo-
 vere nituntur injulte contra apostolicam aucto-
 ritatem, etsi a morte prohibentur, dicente do-
 mino: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur
 & vivat:* perpetua tamen notantur infamia,
 & exilio digni iudicantur finitimo. De
 quibus, a temporibus apostolorum, & infra,
 ista tenemus, atque decreta habemus, quibus
 eorum accusandi episcopos, vel testificandi in
 eos, vocem obstruimus, quos non humanis,
 sed divinis actibus mortuos esse scimus. De
 quibus dominus loquitur per eundem propheta:
*Calumniam patiens Ephraim, fractus est
 iudicio, quoniam cepit abire post sordem: Et
 ego quasi tineæ Ephraim, & quasi putredo do-
 nui Juda. Et vidit Ephraim languorem suum, &
 Judas vinculum suum. Et abiit Ephraim ad Assur,
 & misit ad regem ultorem: & ipse non poterit sanare
 vos, nec solvere poterit a vobis vinculum.* Qui enim
 sacrilega persequuntur persuasione & lacerare
 nituntur episcopos, vel eos qui domino recte
 sacrificant, indubitanter eum persequuntur &
 dilaniant, cujus vice funguntur. Unde ait do-
 minus per Joel prophetam: *Nunquid ultionem
 reddidistis mihi? Et si ultiscimini vos contra
 me, cito, velociter reddam vicissitudinem vobis
 super caput vestrum.* Et per Osee prophetam
 dominus inquit: *Quis sapiens, & intelliget ista?
 intelligens, & sciet ea? Quia recta via domini,
 & justi ambulabunt in eis, prævaricatores vero
 corrumpent in eis.* Et ipsa per se veritas ait: *Qui
 vos audit, me audit: & qui vos spernit, me
 spernit.* His & aliis fulti quamplurimis domi-
 nicis præceptis, vitantes hominum perditiones,
 cum omnibus hujus sanctæ sedis, quam domi-
 nus caput totius ecclesiæ constituit, membris,
 talia fieri prohibemus, ne confundatur popu-
 lus domini in æternum. Nam & a prædecesso-
 ribus nostris inhibuitur legimus, ut nemo con-
 tristet doctores, neque accusationem adversus
 eos suscipiat. Ipse namque apostolorum prin-
 ceptis in ordinatione beati Clementis populum
 instruens, ait: *Quicumque contristaverit docto-
 rem veritatis, peccat in Christum, & patrem
 omnium exacerbat Deum, propter quod & vi-*

1/a. 18.

Marc. 7.

Prov. 22.

Perlatum est.

Zach. 2.

1. Joan. 3.

Exib. 3.

1. quest. 6. quandoquidem a sacerdotibus.

nonnulli

causarum

voluptatibus.

1. quest. 1. Relatum est.

Matth. 16.

1. Corinth. 6. 6.

b. Concil. Carth. III. 9.

Osee 4.

Osee 7.

Osee 9.

I.

Osee 5.

Osee 7.

Osee 8.

Zach. 2. 1. quest. 4. Hi qui episcopos

Exib. 18.

Osee 1.

Joel. 1.

Osee 14.

Luc. 10.

In epistola Clementis ad Jacobum, circa initium. ex interp. Rufini: vide supra pag. 91. C.D.

ta carebit. Et Doctor gentium inquit: *Si praecipatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, sustentate illum in spiritu lenitatis, considerans seipsum, ne & tu tentaris. Alter alterius onera portato, & sic adimplebitis legem Christi.* Has considerantes pietates & pericula vitantes animarum, una cum omnibus domini sacerdotibus, qui nobiscum in hanc sacram convenerunt urbem, & cum omnibus hujus capituli membris, sicut a beatis apostolis, & a reliquis sanctis patribus, & a successoribus eorum accepimus, statuentes decernimus, omnes qui sanctos patres persequuntur, aut amovere vel dilacerare manifeste nituntur, infames esse & alienos a liminibus ecclesiae usque ad satisfactionem fieri: quia sic odit Deus eos qui adversus patres armantur, ut patrum invalores vel destructores. Qui ideo infames efficiuntur, quia patres persequuntur. Quod si nec loqui eis licet, quibus doctores summi (quos episcopos vocamus) propter eorum scelera adversantur: quanto magis eis qui eos infestant, nec contentendum est, nec loquendum, ne participes eorum inveniuntur sceleribus, quia non solum qui faciunt, sed & qui contentiuntur facientibus, rei sunt? Unde & beatus princeps apostolorum Petrus, qui in ordinatione sancti praedecessoris nostri Clementis, instruens clerum & populum, ait: Si inimicus fuerit Clemens alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, ut ipse vobis dicat: Cum illo nolite amici esse: sed prudenter obtemperare debetis, & voluntati ejus abique commotione obsecundare, & avertere vos ab eo, cui ipsum sentitis adversum: sed nec loqui his quibus ipse non loquitur, ut unumquodque qui in culpa est, dum omnium vestrum cupit amicitias ferre, festinet citius reconciliari ei qui omnibus praestit, ut per hoc redeat ad salutem, cum obedire coeperit monitis praesidentis. Si vero quis amicus fuerit his quibus ipse amicus non est, & locutus fuerit his quibus ipse non loquitur, unus est & ipse ex illis qui exterminare ecclesiam Dei volunt: & cum corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra vos est. Et est multo nequior hostis hic, quam illi qui foris sunt, & evidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quae inimica sunt, gerit, & ecclesiam dispergit ac vastat.

II.

Similiter si hujusmodi personis quaedam scripturae quoquo modo per metum, aut fraudem, aut per vim extortae fuerint, vel ut se liberare possint, quocumque ab eis conscriptae vel roboratae fuerint ingenio, ad nullum eis praedictum aut nocumentum pervenire censemus, neque ullam eis infamiam vel calumniam, aut a suis sequestrationem bonis, unquam, auctore Deo, & sanctis apostolis eorumque successoribus, sustinere permittimus. Confessio vero in talibus non compulsata, sed spontanea fieri debet, ipso attestante qui ait: *Ex corda enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blasphemiae, & cetera quae sunt ad haec pertinentia.* Nec tantum attendenda sunt quae fiunt, quantum quo animo fiant, quorum e-

xempla si omnia scribere coeperimus, ante dies quam exempla deficient. Unde & illud est, quod dominus ad munera Abel respexit, & non ad Cain: quia magis intendit ad offerentis animum, quam ad ea quae offeruntur. Inde & dominus per prophetam inquit: *Dominus scrutatur cogitationes hominum.* Et per Osee ait: *In gutture tuo fit tuba, quasi aquila super domum domini, & reliqua.* Et dominus ait in evangelio: *Tu autem cum oraveris, intra cubiculum tuum: & clauso ostio, ora patrem tuum.* Omnis enim confessio, quae fit ex necessitate, fides non est. Et apostolus ait: *Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Amplius autem respicit Deus ad cogitationes & spontaneas voluntates, quam ad actus, qui per simplicitatem, aut per necessitatem fiunt. Confessio ergo in talibus non extorqueri debet, sed potius sponte profiteri. Pessimum est enim de suspitione aut extorta confessione quemquam judicare, cum magis inspector cordis sit dominus, quam operis: & potius requirit dominus cogitationes puras & voluntates bonas, quam labia mendacia. Unde & dominus per prophetam loquens, ait: *Populus iste labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.* Pejus malum fore non aestimo, quam Christianos suis invadere sacerdotibus. Novit enim dominus qui sunt ejus. Non potest autem humano condemnari examine, quem Deus suo reservavit iudicio. Si omnia namque in hoc saeculo vindicata essent, locum divina non haberet iudicia.

III.

Quod autem ad alios iudices prius non debeant, quam ad sacerdotes vel auditores ecclesiae accusari, ita a tempore apostolorum & infra, observatum & definitum invenimus. Si quis erga episcopum, aut auctores ecclesiae, quamlibet querelam vel actionem iuste se habere crediderit, ipse redemptoris sui (cujus auctio nostra est institutio) viarum non immemor, sed sectator egregius, qui cum malediceretur, non maledicebat, sed tamquam ovem coram tondente se obmutuit, ac pro suis persecutoribus in cruce pendens, apud patrem intercessit, non prius primates aut alios iudices adeat, quam ipsos a quibus se laesum aestimat, conveniat familiariter, & non semel, sed sapissime, ut ab eis aut suam justitiam accipiat, aut justam excusationem. Boni nempe & vere Christiani hominis est, rem ipsam omnibus amicitiae ac pacis legibus prius tentare, quam in iudicio (ubi frequenter amarissimum animae rancor innascitur) suum jus pertinaciter experiri. Si quis enim cum Deo, qui pacis est auctor, habitare cupiat, ei necesse est, ut pacem inquirat. Si autem secus egerit, & ab ipsis & ab aliis communione privetur, tanquam apostolorum, patrumque aliorum contemptor. De quibus ait propheta: *Erunt quasi non sint, & peribunt viri qui contradicunt vobis.*

IV.

In sacramentorum quoque oblationibus, quae inter missarum solennia domino offeruntur, passio

a Procli ep. ad Domai- num Anastoc. episc.

In a Cle- mentis epi- stola, & in epist. Ana- cleti papae & similiter Fabiani pa- pae.

b ex vers. Rufini epi- scopi supra P. 91. C. D.

27. q. 6. Si quandoque a sa Et in decr. Ivo. lib. 4. Hincmar. de divorcio Lotharii & Theuberger. provenire

Matth. 11.

27. q. 6. Osee 8.

Matth. 6.

Rom. 10.

1/a 29. Matth. 11.

a Const imp ad patres Nicenos. Vide coll Hard 41. b Enn. II ep 19.

a doctores

c doctores 2. q. 7. Si quis erga. Et in decr. episc. Sixti II Et in decr. Julii papae. Et in decr. Ivoa lib. 4. s. Petr. 2. 1/a 11. Luc. 20.

1/a 41.

De consec. dist. 2. in sa- cramento rum.

a MS. Paris. Collegii Sac. Jesu, a quo & sequentes varim lectiones, quam ad se sacerdotes, vel auctores ecclesiae accipere.

passio domini miscenda est, ut ejus, cujus cor-
 pus & sanguis conticitur, passio celebretur, ita
 ut, repulsis opinionibus superstitionum, panis
 tantum & vinum aqua permixtum in sacrificio
 offerantur. Non debet enim (ut a patribus
 accepimus, & ipsa ratio docet) in calice do-
 mini aut vinum solum, aut aqua sola offerri,
 sed e utrumque permixtum, quia utrumque ex
 latere ejus in passione sua profluxisse legitur. Ip-
 sa vero veritas nos instruit calicem & panem
 in sacramento offerre, quando ait: *Accipit Je-
 sus panem, & benedixit, deditque discipulis suis,
 dicens: Accipite & manducate, hoc est enim cor-
 pus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter,
 postquam cenavit, accepit calicem, deditque disci-
 pulis suis, dicens: Accipite, & bibite ex eo om-
 nes, quia hic est calix sanguinis mei, qui pro vo-
 bis fundetur in remissionem peccatorum.* ^a Crimina
 enim atque peccata, oblatiis his domino sacri-
 ficiis delentur. Idcirco & passio ejus in his com-
 memoranda est, qua redempti sumus, & sæpius
 recitanda, atque hæc domino offerenda.
 Talibus hostiis delectabitur & placabitur domi-
 nus, & peccata ^a dimittet ingentia. Nihil enim
 in sacrificiis majus esse potest quam corpus &
 & sanguis Christi. Nec ulla oblatio hæc potior
 est, sed hæc omnes præcellit. Quæ pura con-
 scientia domino offerenda est, & pura mente
 sumenda, atque ab omnibus veneranda. Et si-
 cut potior est ceteris, ita potius excoli & ve-
 nerari debet.

V.

^d Aquam enim sale conspersam populis be-
 nedicimus, ut ea cuncti aspersi, sanctificentur
 ac purificentur; quod & omnibus sacerdotibus
 faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitulæ
 aspersus sanguine populum sanctificabat atque
 mundabat: multo magis aqua sale aspersa, di-
 vinitusque precibus sacrata, populum sanctificat
 atque mundat. Et si sale asperso per Elitzum
 prophetam, sterilitas aque sanata est: quanto
 magis divinis precibus sacratus, ^b sterilitatem
 rerum auferit humanarum, & coquinatos san-
 ctificat, atque mundat, & expurgat, & cetera
 bona multiplicat, & invidias diaboli avertit, &
 a phantasmatis versutis homines defendit? Nam
 si tactu ^c fimbriæ vestimenti Salvatoris, salva-
 tos infirmos esse non dubitamus, quanto magis
 virtute sacrorum ejus verborum divinitus
 sacrantur elementa, quibus sanitatem corporis
 & animæ humana percipit fragilitas? His ergo
 & aliis instructi documentis, vota singulorum
 domini sacerdotes respicite, & in virtute Spiri-
 tus Sancti divinis precibus, per ministerium vo-
 bis divinitus collatum, perficere certate. Ele-
 menta quoque, tam ea quæ prædiximus, quam
 cetera divinis apta utibus, & humanis necessa-
 ria infirmitatibus, sacrate: infirmos curate, &
 cetera quæ ad vos pertinent, diligenter perficite.
 Ipse enim salvator, tribuendo nobis exemplum,
 discipulis suis ait: *In nomine meo demonia ejicite,
 infirmos curate, egros sanate, leprosos mundate,
 &c. Super infirmos etiam manus imponite, & be-
 ne habebunt.*

Matth. 23.

Concil. Bri-
car. III. c. 1.

De consecr.
dist. 8. Ni-
hil in sacri-
ficiis

De consecr.
dist. 8. A-
quam sale
conspersam
Matth. 9.

Reg. 1.

Sacramen-
tarium S.
Gregorii
aliisque ecclie-
stie libris.

in Ratione

Matth. 23.

Matth. 23.

VI.

e Pidem quoque sanctæ Trinitatis sic docen-
 dam a patribus accepimus, vobisque traden-
 dam subditis destinamus. Itaias namque pro-
 pheta ait: *Vidi dominum sabaoth sedentem su-
 per thronum excelsum, & seraphim stabant in
 circuitu ejus: sex ala uni, & sex ala alteri.
 Duabus velabant faciem ejus, & duabus vela-
 bant pedes ejus, duabus volabant, & clamabant
 ad alterutrum, dicentes: Sanctus, sanctus, san-
 ctus, dominus Deus sabaoth.* ^a Si Trinitas non
 est, quare tertio, *sanctus*, dixerunt? Aut si
 unitas non est, quare sub trina repetitione u-
 num Deum ac dominum intimaverunt? Si Trini-
 tas non est, cur in Geneseos libro dicitur:
Dixit Deus, fecit Deus, & benedixit Deus? Si
 unitas non est, quare tertio dixit, *Deus*, &
 Deos plurali numero non commendavit? Si
 Trinitas non est, quare in Exodo dictum est
 tertio, *domine, domine, domine, miserator &
 misericors?* Si unitas non est, quare dum ter-
 tio, *domine*, diceret, postea singulariter, *Mi-
 serator*, dixit, & non, Miseratores, ut plures
 ostenderet, intimavit? Si Trinitas non est, cur
 Abraham ad illicem Mambre sedens tribusque
 occurrens, ^a uni, *domine*, dixit, & non (ut
 viderat) tribus salutationis obsequium reddi-
 dit? Si unitas non est, cur cum Mosi *Deus*
Abram, & Deus Isaac, & Deus Jacob ter-
 tio ^a doceret, unitatem ostendens, *Hoc mihi*
nomen est, dixit, & non, Hæc sunt nomina
 nostra, designavit? Si Trinitas non est, quare
 David tertio dixit, *Benedicat nos Deus, Deus*
oster, benedicat nos Deus? Si unitas non
 est, quare cum tertio Deum nominasset,
Benedicat, dixit, & non, Benedicant, ad-
 junxit? Si Trinitas non est, cur & Itaias de-
 nuo dixit, *dominus Deus sabaoth, Deus I-
 srael qui sedes super cherubim?* Si unitas non
 est cur, *Qui sedes*, dixit, & non, *Qui sedetis*,
 adstruxit? Si Trinitas non est, cur in libro
 Regnorum dicitur, *domine Deus omnipotens,*
Deus Israel, sermones tui fideles sunt? Si uni-
 tas non est, cur *Tui*, dicitur, & non, Vestri,
 potius intimatur? Si Trinitas non est, cur in
 psalmo ^a 58. cantatur, *domine Deus virtutum,*
Deus Israel, intende ad visitandas omnes gentes?
 Si unitas non est, cur, *Intende*, posuit, &
 non, Intendite, ut ^a prædicatus est, intimavit?
 Si Trinitas non est, cur in Apocalypsi tertio
 dixit: *Sanctus, sanctus, sanctus dominus Deus*
omnipotens, qui est, & qui erat, &c. Si unitas
 non est, quare, *Qui est, & non, Qui sunt*,
 pluraliter designatur? Si Trinitas non est, quare
 in Deuteronomio dictum est, *dominus, Deus*
tuus misericors est, & audiet vocem tuam? Si
 unitas non est, quare posuit, *Audiet*, & non,
 Audient, intimavit? Si Trinitas non est, quare
 in Jesu ^a Nave dicitur libro, *dominus Deus*
deorum est? Si unitas non est, quare *Est?*
 dixit, & non, *Sunt*, more locutionis induxit?
 Si Trinitas non est, quare Elias loquendo in
 oratione, *domine domine Deus Israel, ostendo*
quia tu es Deus meus, dixit? Si unitas non est,
 quare *Ostende*, posuit, & non, *Ostendite?* Si
 Tri-

Vide hæc o-
tiaz unicum
epistolam Be-
nedicti. hæc
idem con-
ficta est ab
eodem plagio-
ario.

Ithacius G-
re Idacius
Clarus
Bisp. ep-
adv. Vvati-
madum c. 1.
ipio hæc
operi inclo.
Vult autem
excunie ta-
talo Christi
quato, vel
potius quin-
to, aut ter-
to, si idem
cum Virgilio
Thapientep.
Exod. 14
Gen. 18

Exod. 3.

1/16 66.

Isaia 57.
ubi LXX do-
mine sabaoth.

1 Reg. 1. &
1 Reg. 8. per
locum.

Apoc. 4.

Deuter. 4.

1/16. ubi
LXX domi-
nus dominus
vestri Deus
in celo tu
pra, & in
terra doct-
tum.

1 Reg. 15. 16.
1/16 15.

1 in MS. deest. 2 MS. dimittit indulgentia. 3 MS. uno. 4 MS. dicere. 5 in MS. 19. 6 MS. precatus
7 in MS. deest. 8 MS. enim.

Trinitas non est, cur Mardochæus orando, *domine domine Deus omnipotens, omnia in potestate tua sunt, dixit?* Si unitas non est, quare *In tua, posuit, & non, In vestra, signavit?* Si Trinitas non est, cur etiam Iudith orando dixit, *domine domine Deus omnium virtutum, respice in orationem meam?* Si unitas non est, quare, *Respice, & non, Respice, designavit?* Si Trinitas non est, quare in Jeremia dicitur *dominus Deus vester verax est?* Si unitas non est quare, *Verax est, dixit, & non, Veraces, potius intimavit?* Si Trinitas non est quare in Apocalypsi scriptum est, *dominus Deus & spiritus propbetarum, misit angelum suum ostendere servis suis, que oportet fieri cito?* Si unitas non est, cur cum Patrem & Filium & Spiritum sanctum nominasset, *Misit, dixit, & non, Miserunt, sub prætaxato trium personarum & nominum numero introduxit?* Si Trinitas non est, quare in Deuteronomio dixit, *dominus Deus vester hic est Deus?* Si unitas non est, quare, *Hic est, dixit, & non, Hi sunt, plurali numero designavit?* Si Trinitas non est, quare in eodem dicitur libro, *dominus Deus tuus, Deus magnus & potens?* Si unitas non est, quare, *Magnus & potens, pluraliter non nominatur?* Si Trinitas non est, cur Tobias, cum filium suum in Rages civitatem cum Raphael archangelo mitteret, benedicens eos, ita dixisse docetur: *Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, ipse impleat benedictionem suam in vobis?* Si unitas non est, quare, *Ipse impleat, dixit, & non, Ipsi impleant, intimavit?* Postremo, si Trinitas non est, quare dominus discipulos suos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, univertas gentes misit baptizare? Si unitas non est, quare, *In nomine, dixit, & non, In nominibus, præcipiendo perdocuit?* Si Trinitas non est, quare Paulus apostolus ait, *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia?* Si unitas non est, quare, *Ex ipso, posuit, & non, Ex ipsis, adstruxit?* Si enim certo certius volueritis unitatem Trinitatis agnoscere, a sæpe dicto doctore gentium apostolo potestis universa condicere, & sequi catholicam fidem, & horum respuere pravitatem. *Gratia domini nostri Jesu Christi, inquit, & caritas Dei, & communicatio sancti Spiritus, ipsa est Patris, & Filii, & Spiritus sancti gratia: & sic fidem sanctæ Trinitatis & intelligere, & docere, domino adjuvante, pleniter potestis.*

Idecirco igitur, carissimi, fidei regulas juxta hujus epistolæ finem posuimus, ut in ejus confessione fideliter perseveremus, & domino auxiliante, bonam fidem habere mereamur. *Quicumque voluerit esse amicus sæculi hujus, inimicus Dei constituitur. An potestis, quis inaniter scriptura dicit: Ad invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis, majorem autem dat gratiam? Propter quod dicitur: Deus superbis resistit, humilibus autem lat gratiam. Subditi igitur estote Deo, resistite autem diabolo, & fugiet a vobis. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores, & purificate corda, duplices animo. Miseri estote, & lugete, & plorate. Risus vester in luctum convertatur, & gaudium in marorem. Humiliamini.* Cencil. General. Tom. I.

*nis in conspectu domini, & exaltabit vos. Nolite detrabere alterutrum, fratres: quia qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legem, & judicat legem. Si autem judicas legem, non es factor legis, sed iudex: unus enim est legislator & iudex, qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Agite nunc dicitur, plorate alantes in miseris vestris, qua adveniet vobis. Divitia vestra putrefacta sunt, & vestimenta vestra a tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum eruginavit, & erugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus. Ecce merces operariorum, qui messerunt regiones vestras, qua fraudata est a vobis, clamat, vindictam poscetis veteris laboris, & clamor eorum in aures domini sabaoth introivit. Epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra in die occisionis. Addixistis & occidistis iustum, & non resistit vobis. Vac fratres, his qui tribulant vos. Vos vero quanto amplius tribulamini, tanto purgatiore atque beatiore efficiemini, si tamen ipsa tribulatio patienter fuerit supportata. Unde ipsa veritas per se dixit: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam; Et alibi: Beati eritis cum vos oderint homines, & persecuti vos fuerint, & ejecerint nomen vestrum tamquam malum. Gaudete in illa die, & exultate, quoniam merces vestra multa est in celo.* Data 9. Kalend. Augusti, s. Trajano & Eliano viris clarissimis confu-*

NOTE SEVERINI BINII.

a Ad sacerdot. Turrianus cap. 22 lib. 1. adversus Magdeburgenses in verbo exemplari Vaticano, sic legitur. *Quod autem ad alios iudices potius non debeant quam ad se, sacerdotes, vel alios ecclesie (id est episcopi) accusari, ita a tempore apostolorum, & infra, observatum & deservatum invenimus. Si quis ergo episcopum, vel alios ecclesie qualeslibet queriam vel alium in se habere crediderit, &c.* Dicuntur autem episcopi ecclesie adores, quia ipsi lege apostolica (de qua supra in canonibus apostolorum) rerum ecclesiasticarum cura ad differentiationem commissa est. Nam ut ex collatione Greci & Latini contextus sacri, Luca c. 12, & Pauli ad Galatas cap. 6. patet, qui Græci dicitur *hierarchus*; cum Latini interpretantur dispensatorem, & adorem. *Quanto tempore hæreticus parvulus est, habet Latina interpretatio, sub iustitibus, & aliorum est, Grace est hierarchus.* *b Passio domini missenda est.* Vide quæ diximus in notis ad vitam Alexandri.

c Utrumque permittitur. Hanc mysticam & sacramentum cum aqua miscendi ceremoniam a Christo domino in ultima cæna (ut ex liturgia S. Jacobi, Clemente lib. 2. constituitur cap. 12. alias 17. Irenæo lib. 4. cap. 57. Cyrillano lib. 2. epist. 3. alias 63. constat) mystice usurpata apostolica ecclesia exemplum Christi imitata, apostolica lege deinceps semper observari præcepit: Ideoque certissimum est Alexandrum pontificem non fuisse hujus præcepti auctorem, sed id potius ab apostolorum temporibus mansisse. Quod non modo ex liturgia S. Jacobi apostoli, conciliorum ac patrum testimoniis, verum etiam ex hac ipsa Alexandri epistola aperte colligitur. Dicit enim infra se tradere, quod a patribus acceptas: & alibi dicitur Romanam ecclesiam hoc ab Apostolis didicisse, ac perpetuo observasse. Restat igitur ut credamus hanc ceremoniam a Christo usurpata, ab apostolis observari præceptam, ab Alexandro pontifice scripto & promulgato decreto corroboratam esse. Appropinquate epistola hunc ritum appellat divinum mandatum, quia a Christi domini ipso est exemplum, tanquam a causa exemplari, & ab aqua quæ ex latere ejus manavit, tanquam a causa finali, originem duxit. Vide Baron. anno Christi 57. num. 143. & anno Christi 132. num. 7. Bellarm. de sacram. euchar. lib. 4. cap. 10. & 11. Suarez tom. 2. disp. 45. sessione secunda.

Clemens ep. sup. pag. 100 A. & inde Felix I. ep. a que pariter adducuntur Matth. 5. Lu. 6.

Julio Africanano b Helicino c mendosa subscriptio

Episcopi curatores appellantur.

Apostolica lege ad exemplum Christi in sacrificio vinum aqua misceri debet.

1 Ubi Vulgata: Dominus Deus spirituum Propbetarum. 2 MS. mundate vobis manus.

EX DECRETIS
ALEXANDRI PAPÆ I.

secundum Gratianum.

Ut nemo simul sit accusator & testis.

DECRETUM ALEXANDRI PAPÆ I.

ex codice quinque librorum, lib. 2 cap. C.

*Ut presbyter ab incestuosis xenium non accipiat,
ut eorum scelera reticeat.*

*Ut nullus presbyter xenium, vel quodcum-
que emolumentum temporale, imo detrimen-*

Atum spirituale, a quocumque publico vel incestuato accipiat, ut nobis vel ministris nostris peccatum illius reticeat: nec profecto cuiuscumque personæ, aut consanguinitatis, vel familiaritatis, alienis communicans peccatis, hoc nobis vel ministris nostris innotescere detrederet, nec a quoquam penitente gratiam, aut favorem, vel munus suscipere præsumat, ut minus digne penitentem ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat, & quocumque livore alium quemlibet dignius penitentem a reconciliatione removeat: quia hoc Simoniacum, & Deo & bonis hominibus abominabile est.

B

ANNO
CHRISTI
1125

CONCILIIUM SICULUM

Habitum circa annum Christi CXXV.

ANNO
CHRISTI
1125

Ex nota col-
lectione Ba-
luzii.

CURA & negotium apostolicis viris semper contuit, inquit Hilarius in fragmentis, constanti & publica perfectæ fidei prædicatione conatus omnes ablatantis hæresis comprimere & expulsa evangeliorum veritate perverfitatem doctrinæ errantis extinguere, ne audientium mentes quadam labe contaminans contagium vitii adherentis inthigeret. Itaque prima semper veterum Conciliorum cura fuit adversus emergentes hæreses, ne quid sanctæ religio caperet detrimenti. Raro ob disciplinam constituendam conveniebant, nisi sancta tum erat omnium de Deo velle sententiam certa, nullus præter moribus locus. At frequentes erant controversiæ de fidei capitibus. Itaque frequentes oportuit esse Episcoporum conventus, in quibus & hæreticorum audacia reprimeretur, & que vera essent dogmata demonstrarentur. Cum ergo tempore Alexandri Romani Pontificis Heracleon quidam ex schola Valentini in Sicilia docere cœpisset præviam ac nefariam doctrinam de baptismo, convenientes Episcopi, inter quo fuerunt Eustachius Lilybaeorum & Panormeorum Theodorus, eum audire in synodo, ac deinde universas assertiones ejus miserunt ad eundem Alexandrum, rogantes ut ad eum confutandum aliquid ordinaret. Ita gestum esse videri docet veteris auctor de hæresibus a Simondo editus lib. 1. cap. XVI. Sextadecima hæresis Heracleonitarum, ab Heracleone inventa est; quæ ba-

ptizatum hominem, sive iustum, sive peccatorem, loco sancti computari docebat; nihilque obesse baptismatis peccata memorabat; dicens: Sicut non in se recipit natura ignis gelu, ita baptizatus non in se recipit peccatum. Sicut enim ignis resolvit aspectu suo nives, quantæcunque iuxta sint, sic semel baptizatus non recipit peccatorum reatum, etiam quantavis fuerint operibus ejus peccata permixta. Hic in partibus Siciliæ inchoavit docere. Contra hunc susceperunt Episcopi Siculorum, Eustachius Lilybaeorum, & Panormenorum Theodorus. Quique omnium qui per Siciliam erant, Episcoporum synodum exorantes, gestis eum audire decreverunt; & universas adlectiones ejus dirigentes ad sanctum Alexandrum Urbis Episcopum, rogaverunt ut ad eum confutandum aliquid ordinaret. Tunc sanctus Alexander ad singula quæque capita hydri singulos gladios Dei verbi de vagina divinæ legis ejiciens, librum contra Heracleonem ordinans, ferventissimum ingenio Sabinianum Presbyterum destinavit, qui & scriptis Episcopi & adlectione sua ita eum confutaret, ut nocte media navis præsidio fugeret, & ultra ubinam devenisset penitus nullus sciret.

VI.

ANNO CHRISTI 121. 120.

ANNO CHRISTI 121. 120.

V I T A, EPISTOLÆ ET DECRETA SIXTI PAPÆ I.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

Xrli, alias xlii.

Sixtus natione Romanus, ex patre Pastore, de regione Via lata, b fedit annos decem, menses tres, (a) dies 21. Fuit autem temporibus Hadriani, usque ad Verum (b) & Anniculum: c martyrio coronatur. d Hic constituit, ut ministeria sacra non tangerentur, nisi a ministris c sacris. Hic constituit, ut quicumque episcopus (e) evocatus fuerit (d) ad sedem Romanam apostolicam, rediens ad parochiam suam, e non susciperetur, nisi cum (e) formatis salutationis ad plebem a sede apostolica. (Lt / constituit, ut missarum actionem sacerdote incipiente, populus hymnum decantaret, Sanctus, sanctus, sanctus, dominus Deus sabaoth, &c.) Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem, presbyteros undecim, diaconos (f) tres, g episcopos per diversa loca quatuor. Qui etiam sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano, (g) 8. Idus Aprilis Et cessavit episcopatus 8 dies 2.

MS 114 121

Anquis inclusa delent in Luc.

VI Nonas Aprilis mensis in Luc.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Sixtus anno Christi 121. Hadriani imperatoris 13. post Alexandrum ecclesie gubernacula suscepit. b Sedis annos decem, menses tres, dies 21. In annorum numero Eusebius, & qui eum sequuntur, consentiunt. Si vero tempora quibus sedere cepit & desit computentur, uno mense & viginti quibus diebus minus quam decem annis sedisse invenitur. c Martyrio coronatur. Anno Antonini Imperatoris 3. qui est Christi nati 142. Si autem ab Hadriano, vel alio imperatoribus obitum Sixti ponant, ut Eusebius etique sectatores, alluntur, vel quod Eusebius, Cleum ex Romanis pontificibus pretermittentem, vel quod hos adnotationes nec sibi constantes consules hic positos, sequuntur. d Hic constituit ut sacra sacra. Extat decretum hoc epistola Sixti secunda, quo decernitur, ne vasa qua ad dispensationem sacramentorum & sacrificii instrumenta necessaria sunt, ac ceremonialia & episcopali consecratione, que per unctiorem christiani & specialem benedictionem sic, divino cultui dicata sunt, calix nimum & patina, (iuxta cap. unicum, de sacra unctiione s. ult.) a laicis attingantur. Idem habetur in cap. in sancta de consecrat. d. 1. & in cap. sanctus, & cap. non licet, cap. non oportet, dist. 13. Ideoque in cap. ult. de celebrat. missar. sacerdos deponitur, qui sine sacro calice consecraverit. Causa cur ab horum tactu cavere debeant, est ipsorum consecratio. Si enim tanta observantia sacris vasis Judaeorum, que futurorum umbra erant, lege Dei debebatur, ut ea non nisi tecta filius Caath portare liceret, ut constat num. 4. cap. quomodo non religiosissimo cultu tractabatur ea, quibus sacrificium omnium prestantissimum exhibetur? Hoc preceptum diversis temporibus alibi imitatum, alibi ampliatum fuisse per multa capitula dist. 13. constat. Nam cap. sacras, semina, cap. non oportet, etiam subdiaconi sacra vasa contingere prohibentur, contra vero cap. non oportet, 2. item cap. non licet, 1. & 2. non modo subdiaconis, verum etiam acolythis con-

tas sacrorum conceditur. Secundum consuetudinem igitur decidimus, quod calix vacuum a subdiacono tangi & portari potest: quando autem continet corpus & sanguinem domini, id non liceat. De corporalibus, que in hoc calice equiparantur, item statuendum est. Vide Suarez tom. 3. disp. 83. sect. 1. Non suscipiatur nisi cum formatis. Statuitur ut episcopi ad Romanam sedem vocati a suis non recedant, nisi formatas salutationis literas exhibuerint. Erant autem formatæ literæ, per quas unitas fidei, ac mutus amor inter caput & membra monstrabatur, ac fovebatur. Ideoque alias canonicæ, communicatorias, ecclesiasticas, & pacificas vocabantur. Harum literarum formula a Nicæno concilio præscripta extat canone 18. istius concilii. Optatus Milevitanus, qui Romanorum pontificum catalogum usque ad Siricum contexit, de his sic ait: Cum quo nobis totus orbi commercia formatarum in una communione societate concordat. Augustinus epistola 126. ad Eleuthium & socios, de his: Hic primo asserere, inquit, conatus est, ubi, se terrarum esse communicatorem suam. Quærebam utrum epistolæ communicatorias, quas formatas dicimus, possent quo velles dare. C. affirmabam, quod manifestum erat omnibus, hoc modo illam facillime terminari posse questionem. Vide Baron. anno Christi 142. num. 6. & 7. Constituit ut missarum actionem sacerdote incipiente, populus hymnum decantaret, Sanctus, &c. Temporibus apostolorum hoc in usu fuisse, non tantum testimonio Clementis, lib. 8. constit. cap. 16. sed etiam inde aperte demonstratur, quod in antiqua liturgia Jacobi apostoli eadem antiphona extat. Itaque que comuni usu recepta erant, ut sanctus ab unoquoque confodirentur, per Sixtum apostolica auctoritate literis confirmata sunt. Extat etiam in antiqua liturgia Basilii & Chryostomi, & in concilio Vasenti can. 4. alias can. 6. Baron. prædicto anno num. 12. Bellarminus de missa lib. 2. cap. 17. Episcopi per diversa loca quatuor. Ex his unus Petrus, & S. Petrus episcopus Antiodorensis creatus. In tabulis ecclesiasticis, & in Romano martyrologio die 16. Maii, hæc de eo scripta habentur. Antiodorensis S. Petrus episcopus, qui a S. Sixto papa in Gallias cum aliis clericis missus, evangelica prædicatione, manere impio, capitali sententia damnatus, coronam meritis sempiternam.

Formatæ literæ que sunt

Quæ sit eorum formula

A quo instituta, ut ante consecrationem in missa, Sanctus decantetur.

Petrus episcopus Antiodorensis a Sixto ordinatus

EPISTOLA I. SIXTI PAPÆ I. AD OMNES CHRISTI FIDELES.

De fide & accusatione episcopi. Omnibus in Deo Patre & domino nostro Jesu Christo dilectis fratribus, in caritate domini nostri Jesu Christi, Sixtus Romana ecclesie archiepiscopus salutem.

Carissimi, fideliter agite in omnibus, ut fideles & non infideles, inveniamini. Nolite

Hæc & sequens

Contra hæreticos hujus temporis Christi filium illum Dei esse

(a) Luc. duos, dies 1. (b) Luc. Veronem. (c) Luc. episcoporum. (d) Luc. scilicet ad sedem Apostolicam. (e) Luc. literis sedis apostolicæ salutationis plebi, quod est formatum. (f) Luc. quatuor. (g) Luc. III Nonas.

NOTE SEVERINI BINII.

Cur primam epistolam Sixti heretici calumnentur.

Rufinus Aquilejensis ab Hieronymo quaeritur

a Epistola I.) Epistolam duas scripsit, quarum postrema, qua universalis ecclesiam apostolicam episcopus inscribitur, novatoribus summopere displicet. Sub hujus Sixti papa nomine Sixti philosophi Pythagorae, hominis ethnici ac infidelis, commentarium a se e graeco latine translatum, Rufinus Aquilejensis presbyter vulgavit: de quo illum suo merito S. Hieronymus frequentissime redarguit. Ita enim ad Ctesiphontem scribens ait: Illam autem temeritatem, imo insaniam, quis dignus poterit explicare sermone, quod librum Sixti Pythagorae, bominis ethnici, ab ipse Christo atque ethnicis, immutato nomine, Sixti martyris & Romana ecclesia episcopi, praenotavit? In quo iuxta dogma Pythagoricorum, qui hominem exquant Deo, & de ejus dicunt esse substantiam, multa de profestione dicuntur, ut qui volumina philosophi nesciunt, sub martyris nomine libant de auro calice Babilonis. Denique in ipse volumine nulla prophetarum, nulla patriarcharum, nulla apostolorum, nulla sic Christi monita, ut episcopum & martyrem hae fide Christi fuisse contendas. Hac ibi Hieronymus, qui alibi eadem ex causa in eundem graviter invehitur. Baron. anno Christi 143. num. 5.

A sancta sede fuerit, non renuat venire: sed confestim, ut ei nunciatum fuerit, venire festinet, & causas, pro quibus vocatus est, prudenter disponat, atque si necesse aliquid corrigere fuerit, cum his, quos hic primos invenerit, corrigat. Ad ecclesiam tamen suam non prius revertatur, quam literis apostolicis vel formatis pleniter instructus atque purgatus sit, si fuerit unde: ut postquam domum reversus fuerit, cognoscant vicini sui, qualiter hic sua aliorumque causa discussa fuerit, quatenus eam abique aliqua ambiguitate nunciare & praedicare omnibus possit: ab hac enim sancta sede, a sanctis apostolis, tueri, defendi & liberari episcopi iusti sunt, ut sicut eorum dispositione (ordinante domino) primitus sunt constituti, sic hujus sanctae sedis (cujus dispositione eorum causas & iudicia servaverunt) protectione, futuris temporibus sint ab omnibus perversitatibus semper liberi. Unde culpantur hi, qui aiter circa fratres egerint, quam hujus sedis rectoribus placere cognoverint.

q. e. Quilicitatione.

Et Gentiana. Iur. in decr. Sixti II. & in decr. Julii pape.

EPISTOLA II.

SIXTI PAPAE.

Universis Ecclesiis directa.

- 1. De sacris vasis.
II. De appellanda sede apostolica.
III. De episcopis rebus spoliatis, vel a sede pulsatis.

Sixtus a universalis apostolica ecclesiae episcopus, omnibus episcopis in domino salutem.

I.

De consecr. dist. 1. In sancta apostolica Idem intra in decreti Stephani I. cujus initium est, Quamquam spe-

Cognoscat vestra sapientia, carissimi fratres, quia in hac sancta sede apostolica a nobis & reliquis episcopis, ceterisque domini sacerdotibus statutum est, ut sacra vasa non ab aliis, quam a sacris, dominoque dicatis contradentur hominibus. Indignum enim valde est, b ut sacra domini vasa, quaecumque sint, humanis usibus serviant, aut ab aliis quam a domino famulantibus eique dicatis tradentur viris, ne pro talibus praesumptionibus iratus dominus, plagam imponat populo suo, & hi etiam, qui non peccaverunt, mala patiantur, aut pereant, quia perit justus saepissime pro impio. Attendite, fratres, ne talia vestris in ecclesiis permittatis deinceps fieri, ne grex pretioso Christi sanguine redemptus, in praecipitium (quod abist) ruat. Propter quod assume armaturam Dei, ut possitis resistere his qui contradicunt veritati: & induite vos loriscam justitiae, calcetis pedes in preparatione evangelii pacis. (a)

plagas.

Epist. 1.

(a) In Luc. additur item Sixtus in secunda epistola.

a. q. 6. Siquilicium.

et evenerit Luc. ei venit atque appellare minime fuerit.

II.

Si quis vero vestrum pulsatus fuerit in aliqua adversitate, licenter, hanc sanctam & apostolicam appellet sedem, & ad eam, quasi ad caput, suffugium habeat, ne innocens damnetur, aut ecclesia sua detrimentum patiat. Si autem ei necesse fuerit eamque appellare minime ausus fuerit, & vocatus tamen ab hac

III.

His taliter consideratis, atque cum reliquorum episcoporum decretis, tanquam omnium curam gerentes, propter sedis propriae apicem decernimus, ut nemo pontificum, aliquem suis rebus expoliatum episcopum, aut a sede pulsum, excommunicare aut iudicare praesumat: quia non est privilegium, quo expoliari possit iam nudatus. Si quis autem aliter agere praesumpserit, sciat censuram hujus sedis cum omnibus membris suis sibi venturam. Et sicut egerit, ita recipiet: si bene, bene: si grave, grave: si pessime, pessime: quoniam dignus est operarius mercede sua. Nos, fratres, nullum perdere volumus, sed ipse se perdit, qui pie considerata avertit, & qui apostolorum & hujus sanctae sedis decreta libenter violat. Sed nunc, fratres, commendamus vos omnes domino, & verbo gratiae ejus, qui potest perficere & dare hereditatem vobis cum omnibus sanctis. Ipse autem Deus pacis & consolationis, det vobis idipsum sapere in alterutrum, ut vobis invicem succurratis, & non sitis divisi, ut unanimes, uno ore & uno corde honorificemus eum in concordia & consolatione fratrum, qui potens est confirmare secundum evangelium ejus, juxta revelationem mysterii aeterni, temporibus scilicet perpetuis, quibus vobis munera futurorum gaudiorum largienda sunt. Data 9. Kalend. Aprilis Hadriano & Vero viris clarissimis consulibus.

Verba Tripartita IV. ex Soz. III. Idem habetur infra in decr. Sixti II. cujus initium, Magno mun. Et in decr. Julii contra orientales.

Luc. 10.

b. Martiana I. e. s. u. l. a. tenenti un de a. n. u. s. praecedentis epistole. Act. 20. Rom. 15.

Rom. 10.

c. Falla videtur subscruptio.

NOTE SEVERINI BINII.

a Universalis apostolica. In hujus epistolae titulo Sixtus pontifex, non, ut quidam novatores nostri temporis notarunt, fastu superbia, aut titulo inconvenienter usurpato se universalis ecclesiae episcopum nominat, sed jure ac titulo successoribus Petri, propter legem & institutionem Christi, iustissime debito. Cui enim universi gregis Christiani pastoralis cura demandata est, Joann. cap. 21. non inique titulum sibi de iure divino convenientem usurpat. Quid? quod Tertulliano libro de pudicitia capite primo attestante, Victor papa se pontificem maximum, & episcopum episcoporum nominat? Audis, inquit Tertullianus, etiam edictum praescriptum, & quidem praescriptum pontifex, scilicet maximum, & episcopum episcoporum dicit. Ego & machi & fornicationis delicta, &c. Quae verba sive Tertulliani, sive quod probabilis est, edicti sint, universa ecclesiae regimen ac titulum Romano pontifici soli convenite evidenter convincunt. Ut reliquis Christiana religionis episcopis, qui omnes aequae summi sacerdotes atque pontifici-

Quo iure Romanus episcopus pontifex maximus episcopus episcoporum appellatur.

Zepherinum potius intellegit.

Quare Romanus appellatur pontifex.

maximus, & rifices dicebantur, (ut Baron. multis exemplis in notis ad Rom. marty. dia 9. Aprilis declarat) Romanus pontifex, & orbis totius episcopus, Petrus in officio & privilegiis successor, discerneret, merito, propter prerogativas apostolorum principi a Christo concessas, pontifex maximus, episcopus episcoporum appellatus est. His titulis non omnibus in rebus uti consueverunt, sed tunc demum cum quid publice in universali ecclesia edicendum esset, ut accidit tempore Tertulliani in promulgando decreto de recipiendis in ecclesiam fornicariis penitentibus: Vide Baronium anno Christi 143. n. 4. & 116. num. 4. & seq. usque ad 12.

b *Ut sacra vasa.* Vide quæ supra in notis ad vitam Sixti verbis: *Hic constituit.*

c *Ad ecclesiam tamen suam, &c.* Vide quæ diximus supra in notis ad vitam Sixti, verbo: *Non suscipiatur nisi cum formati,* &c. Item quæ habet Bellarm. lib. 1. de Rom. pont. cap. 24. ubi inter prerogativas Petri recenset, quod in formata epistola, cuius formulam ibidem descripsit, habent, post Petrus, Filius & Spiritus sancti nomen Apostolorum principis Petri adhibebant.

In formata epistola post nominationem S. Tride. de Rom. pont. cap. 24. ubi inter prerogativas Petri recenset, quod in formata epistola, cuius formulam ibidem descripsit, habent, post Petrus, Filius & Spiritus sancti nomen Apostolorum principis Petri adhibebant.

DECRETUM SIXTI EX CODICE
16. librorum, lib. 4. cap. 5. dubium tamen, an primi, secundi, vel tertii.

De presbyteris, per quorum negligentiam sine baptisimo aliquis mortuus fuerit.

Perpendant presbyteri, quanti discriminis sit, animas innocentum per eorum negligentiam a regno Dei excludi. Si enim gaudium est in celo super uno peccatore penitentiam agente; quid putas, quanta ira & indignatio super illum erit, qui per suam negligentiam januam paradisi innocentibus claudit? Et ideo presbyteri summa diligentia caveant, ne animæ, pro quibus sanguis Christi effusus est, per suam incuriam a cœlesti beatitudine separentur: Sed si (quod absit) evenerit, gravi penitentiâ huius se submittat, per cuius negligentiam evenerit.

Luc. 15.

ANNO CHRISTI 143. 146.

ANNO CHRISTI 143. 146.

V I T A
EPISTOLÆ ET DECRETA
TELESPHORI PAPÆ.

Ex libro Pontificali Damasi Papæ.

Telephorus, natione Græcus, ex anachoreta, b sedit annos 11. menses 3. dies 21. Fuit autem temporibus Antonini & Marci. c (Martyrio coronatur.) d Hic constituit, ut septem hebdomadas ante pascha jejuniu celebraretur. e (a) Hic fecit, ut in natali domini nostri Jesu Christi (b) noctu missa celebraretur, cum omni alio tempore ante horæ tertie cursum nullus præsumeret missas celebrare, quia ea hora dominus noster ascendit in crucem: & ut b ante sacrificium hymnus (c) diceretur angelicus, hoc est, Gloria in excelsis Deo. f (d) Hic fecit ordinationes quatuor per mentem Decembrem, presbyteros 12. diaconos 8. episcopos per diversa loca 13. Qui etiam sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano (e) Nonis Januarii. Et cessavit episcopatus dies 7.

Anfalsi iudicia delectantur.

a abitur a C. H.

b ingressu sacrificii.

nem & passionem negabat. Errores nefandos utriusque vide apud Baron. anno Christi 145. & 146. b *Sedit annos 11. menses 3. dies 21.* Baronius annos 11. menses 9. & dies 3. ab ejus creatione qua octava Aprilis contigit, ad obitum eiusdem sc. ad 5. Januarii, ut ex omnibus martyrologiis patet, enumerat. c *Martyrio coronatur.* Telephorum martyrio coronatum fuisse auctor est Irenæus lib. 3. cap. 3. ubi ait, gloriosissime martyrium fecit. Idem Tertullianus confirmat in carmine contra Marcionem lib. 3. in fine, his verbis:

Post expleta sui qui lapsi tempora tradit Telephoro: excellens hic erat, martyrioque fidelis. b Hic constituit ut jejuniu. Quadragesimale jejuniu ab apostolis domini institutum atque universis ecclesiis traditum est, ut ex can. apostol. 68. constat; nam diu ante Telephorum hujus jejunii quadragesimalis Ignatius in epistola sua ad Philippenes meminit hisce verbis: *Quadragesimale jejuniu non spernari, continet enim exemplum conversationis dominice: ideoque verissimum est, quod Hieronymus in epistola ad Marcellianum scribit. Nos unam quadragesimam seu unam traditionem apostolorum, toto anno, tempore nobis congruo jejunamus: & quod sic S. Leo serm. 6. de quadrag. ut apostolica institutio quadragesima dierum jejuniis impletur.* Telephorus igitur jejuniu quadragesimæ non recens instituit, sed quod usu quodam & pia traditione in ecclesia servabatur, placuit edito decreto stabilire. Vel secundo dici posset, Telephorum, ut ex ejus sequenti epistola decretali constat, clericis duntaxat mandasse, ut septem hebdomadas a carnibus abstinerent, cum laici septem hebdomadas non integras abstinerent. Vide quæ diximus supra in notis ad can. apostol. 68. Bellarm. & Baron. locis ibidem allegatis. A Centuriatoribus ob hanc aliamque sequentes constitutiones Telephorum calumniose reprehendi. Bellarmus lib. 4. de Rom. pontif. cap. 8. declarat.

Tempus sedis Telephori.

Jejunium quadragesimale a quo institutum?

Explicatur constitutio Telephori

NOTÆ SEVERINI BINII.

a *Telephorus natione Græcus.* Post interregnum duorum dierum, Telephorus Sixto succedit, anno Christi nati 143. qui est Antonini Pii imperatoris 3. imperii. Hic quantumvis natura mitissimus atque a sanguine & cadibus maxime alienus foret; cum tamen in dies Christianæ religionis frequentia cresceret, hominesque paulatim a deorum superstitione deficerent; invidia moti sacerdotes, egerunt, ut nonnihil in Christianos faveretur; id quod Sixti aliorumque mors non obcura indicat. Ecclesia igitur sub hoc imperatore, parte aliqua imperata, a variis hæresibus, Valentino & Marcione Cerdonis discipulo multum exagitata est. Uterque hæreticus, præter multa alia, Christi divinitatem negavit: ille carnem Christi non ex Virgine sumptam, sed e cœlo allatam esse docebat: hic totam Christi incarnationem exort.

Hic fecit. Sequenti duo decreta exant in epistola decretali sequente, de quibus ibidem. f *Hic fecit ordinationes quatuor.* In singulis Romanis pontificibus superioribus & sequentibus, non solum ordinationes clericorum, qui Romane ecclesiæ usui essent,

Cur in vita Rom. pontif. omnino fieri reconferantur: or-

(a) Luc. & in natali. (b) Luc. per noctu missa celebraretur nam omni tempore. (c) Luc. celebraretur. (d) in Luc. additur martyrio coronatur. (e) Luc. IV. Non

diastatione... sent, sed etiam episcoporum, qui in diversas orbis pro-

A cum in eis solenniter decantent, quoniam & eadem nocte ab angelo pastoribus nunciatus est, sicut ipsa veritas testatur, dicens: Pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigi-

EPISTOLA

TELESPHORI PAPAE

ad omnes universaliter Christi fideles.

De jejunio septem hebdomadarum ante pascha: de missarum celebratione in nocte natalis domini: quo tempore aliis diebus missae celebrentur, & de episcoporum defensione.

- I. Ut septem hebdomadas ante pascha clerici a carne jejument, nec admittant laicos in accusationibus suis.
II. De celebratione missarum, & hymno angelico recitando.
III. De episcopis honorandis, & non detrahendis.
IV. De accinatoribus non recipiendis.

Carissimis fratribus & dilectissimis episcopis, Telesphorus Romanae urbis archiepiscopus salutem in domino.

Redimus sanctam fidem vestram, in apostolorum eruditione fundatam, hanc tenere, & hanc populis universis exponere, quae videlicet a constitutis apostolorum, eorumque successorum, nulla ratione dulerunt, per quos iustum est ceteros erudiri.

I.

Quapropter cognoscite, a nobis & a cunctis episcopis in hac sancta & apostolica sede congregatis, itatum esse, ut septem hebdomadas plenas ante sanctum pascha, omnes clerici in sortem domini vocati, a carne jejument: quia sicut discretus esse debet vita clericorum a laicorum conversatione, ita & in jejunio debet fieri discretio. Et sicut laici & saeculares homines nolunt eos recipere in accusationibus & infamationibus suis, ita nec clerici debent eos recipere in impulsionibus suis; quoniam in omnibus discreta debet temper esse & segregata vita & conversatio clericorum, ac saecularium laicorum. Et sicut hi amplius sunt applicati divinis cultibus, & familiares domini dicuntur salvatoris, ita moribus & conversatione atque sanctitate debent esse distincti. Has ergo septem hebdomadas omnes clerici a carne & deliciis jejument, & hymnis & vigiliis atque orationibus domino inhaerere die nocteque student.

II.

Nocte vero sancta nativitatis domini salvatoris, missas celebrent, & hymnum angelici Concilii Generalis Tom. I.

III.

Ab episcopis autem idem angelicus hymnus pro tempore & loco missarum solenniter celebrandus est atque solenniter recitandus. Ipsi enim, qui proprio ore corpus domini conficiunt, ab omnibus sunt audiendi, obediendi, atque timendi, & non dilacerandi aut detrahendi: qui a quibus se domini populus benedicendi, salvandi, & instrui cupit, nullatenus debet eos arguere, nec vulgus in eorum accusatione suscipi. Populus enim ab eis docendus est & corripiendus, non ipsi ab eo, quia non est discipulus super magistrum. Nullo modo igitur domini pontifices & reliqui sacerdotes, quibus domini commissa est plebs, rite populum possunt corrigere, si deprecationis se cognoverint laqueo intestari. Unde iustum est omnes in universo orbe doctores legis, ea quae legis sunt sapere, & non sacerdotes domini labiis suis aut quibuslibet machinationibus maculare. Dum enim ipsos disponunt aut cupiunt maculare, potius seipsum maculant & vulnerant. Dei ergo accusat ordinationem, qui eos, qui ab eo constituantur, sacerdotes acculat, vel damnari cupit. A quibus se omnes fideles cavere debent, quia non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, rei sunt. Christus enim Dei filius, dominus noster, humano generi salutem condonans plenam, de nobis ait: Qui vos recipit, me recipit: & qui vos spernit, me spernit. Si ergo dominus in eis recipitur & recitatur, procul dubio ipsius sunt, qui in eis recipitur vel suscipitur. Et tu quis es, qui iudicas servum alienum? Procul dubio transgressor es legis Dei & apostolorum atque prophetarum: & non solum harum, sed etiam legum humanarum. Omnes enim leges tam divinae quam & humanae, alienum servum dicere prohibent. Quid putas, erit de te, cum transgressores & conculcatores legis Dei damnabuntur? Profecto & tu damnaberis, quia postposuisti mandatum Dei, & iam adimplesti voluntatem. Quoniam sicut digni sunt vita, qui mandatum Dei adimplent atque custodiant, ita rei & perdigni sunt morte, qui ea postponunt, & in vanum ducunt. Est enim in apostolicis

T t scri

ad dicit VV. ciudens lul. peria

Ipissima verba epistolae Dam. ad ep. Illyricos ex versione Epiphani schol. Trip. v. 29. vide Theodoret & Sozomeni historiam. Distinct. 4. statimur ut sepem. Et in decr. Ivo. lib. 2.

Distinct. 4. statimur ut sepem. Et in decr. Ivo. lib. 2. De consecr. Dist. 1. Nocte sancta.

Luc. 1

in MS. Iust quem sequitur editio Merlini inseruntur mat. ex palmo 16. & 11. quae Crabbus & alii submoverunt.

De consecr. dist. 1. Nocte sancta. Et in decr. Ivo. lib. 2. ubi additur Breve no. de nativ. 6. quod sacerdotes qui.

Luc. 6.

Damasus curata ep. ad Illyricos inserit verb. Romanorum. 6. quod 1. Sacerdotes qui & ex eo Hadr. coll. c. 1. Rom. 1.

Matth. 10. Luc. 10.

Rom. 14.

MS. Irenzi lib. 3. c. 1. Telesphorus Hardouin, qui e saepe citato Cod. Colleg. Paris. Soc. Iesu dererpit sequentes varias lectiones. MS. in forte. MS. de sancta.

1. Ihd. syno-
nymorum II.
2. Rom. 1.
3. Cor. 13.
4. Ps. 4.
5. Petr. 2.

scriptum instituit: *Alterius vitam nemo lace-
ret, & de malo alieno os suum non coinquinat.*
Accusatores vero & accusationes, quas leges
sæculi non admittunt, & nos submovemus.

IV.

1. quæst. 8.
2. Accusatores
&c. Et in
decr. Steph.
ni papæ 20
Julii.
3. quæst. 9.
4. Accusatores
omnino
5. Anianus
Const. 9. tit.
25. lib. 11.
6. cod. Theod.
7. incutiendi
8. ita in MS.
9. Just. & in
edit. Merli-
ni. primus
10. Crabbus al-
teram lectio-
nem aut cor-
rectionem
substitu-
it.
11. totum illud
12. vultus
13. Jul. 16.
14. ex verb.
15. Hei.

Et accusatori omnino non credi decernimus,
qui abiente adversario, causam suggerit ante
utriusque partis justam discussionem. *b* Nec hi,
qui non sunt idonei, suscipiantur ad accusatio-
nem, & omnes, qui adversus patres arma-
ntur, infames esse censemus. Patres enim omnes
venerandi sunt, non respuendi aut *c* insidian-
di. *d* Hi vero qui cum inimicis morantur, aut
qui suspecti habentur, minime recipiantur: quia
eorum æmulatio lacerat etiam innocentes. Hunc
murum *e* firmissimum statuerunt patres nostri,
& nos cum eis, contra persecutores *f* nostros,
ut hoc remedio eorum pellantur machinamen-
ta, & vos securiores & sanctiores famulari
mereamini vestro salvatori. Ceterum, *g* considerat
impium justum, & querit ut occidat eum. *h* Domi-
nus non derelinquet eum in manus ejus, & non
condemnavit eum, cum iudicabitur illi. *i* Expecta
dominum, & custodi viam ejus: & exaltabit te,
ut possideas terram: cum interibunt impii, vide-
bis. *k* Vidi impium robustum & fortissimum, sicut
indigenam virentem. *l* Et transivi, & ecce non erat:
& quæsi eum, & non est inventus. *m* Custodi sim-
plicitatem, & vide rectum, quia erit in extremum

16. Iniqui autem
17. abuter
18. pariter, &

19. Jul. 11. ex
eadem in
scriptis.

20. simplicium.

21. Jul. 49. co-
dem inter-
pretis.

22. Flavianus
epist. ad S.
Leonem.

vigilandum est, & armis cœlestibus sumus mu-
niendi, ne in ejus compedes incidamus, aut
ejus foveis illaqueemur. *n* Decet enim in tali-
bus causis hoc maxime provideri, ut sine stre-
pitu concertationum, & caritas custodiatur, &
veritas defendatur, atque innocentes & domini
ministri, illæsi liberentur. De bonis ergo & le-
gem domini custodiantibus, *o* fratribusque
adjuvantibus, & non nocentibus, sed suppor-
tantibus, ait per prophetam dominus: *p* Non se-
di cum viris vanitatis, cum superbis non ingre-
diar. *q* Odrevi ecclesiam pessimorum, & cum impiis
non sedebo. *r* Lavabo in innocentia manus meas, &
circuibō altare tuum domine, ut clara voce prædi-
cem laudem, & narrem omnia mirabilia tua. *s* Do-
mine, dilexi habitaculum domus tua, & locum ta-
bernaculi gloria tua. *t* Ne auferas cum peccatoribus
animam meam, & cum viris sanguinum vitam
meam. *u* In quorum manibus scelus est, & dextra
eorum repleta est muneribus. *v* Ego autem in sim-
plicitate mea gradiar, redime me, & mise-
rere mei. *w* Pes meus stetit in recto, in ecclesiis
benedicam dominum. *x* Concordent igitur cum
omnibus Dei sacerdotibus hæc caritatis senten-
tiæ, in quibus vos fixos & firmos existere ju-
dicamus. Deus vos incolumes custodiat, filii
carissimi. *y* Data decimoquinto Kalendas Mar-
tii, *z* Antonino & Marco viris clarissimis
consulibus.

1. S. Leo ep. a.
2. for. fra-
tresque.
3. Jul. 15.
4. Hier. inter-
pret.

5. Ideo Da-
masus supra
citatus qui-
luidam
idemdem
mutatis
6. Falta sub-
scriptio.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Ut septem hebdomadæ plenæ ante sanctum pascha
omnes clerici in festis domini. Quod supra in vita Te-
lesphori diximus, quadragesimale junium, Clementi,
Ignatio & Dionysio tempore & ætate prioribus cog-
nitum esse, a Telesphoro autem non nisi scripto de-
creto firmatum a clericis per septem integras hebdomadas
observari exactum esse, hinc aperte constat. Non enim
ait *statuimus*, ut male Gratianus dist. 4. allegat, sed
quapropter cognoscit, &c.

b Nocte vero sancta natiuitatis domini. Cum in sa-
crificio missæ offeratur Christus, qui est candor lucis
æterna, juxta id quod de seipso dicit Joan. 9. cap. *Me
oportet operari opera ejus qui misit me, donec dies est*, utique
hoc sacrificium legis præstat, in qua divina claritas illustris
communicatur; ordinatæ ab aurora usque ad meridiem
hoc sacrosanctum missæ sacrificium celebrare licet, an-
te auroram vero, vel post meridiem illud auspicari,
omnium sane theologorum ac summistarum consensu ve-
lut illicitum improbatum. Ab hac lege tamen propter
decretum & constitutionem Telesphori, toto terrarum
orbe, nox sacratissima in qua dominus noster Jesus Chris-
tus in hunc mundum homo natus est, singulari & mys-
tice privilegio decorata, merito excipitur, quippe quam
propter Christi fulgorem ac claritatem, dies potius quam
nox ab ecclesia reputata sit. Eodem privilegio noctem
Christi resurgentis olim donatam fuisse, præter Vvalfri-
dum Strabonem, de officiis eccles. cap. 23. cap. solent,
de consecr. dist. 1. & cap. quod a patribus dist. 75. re-
fle testantur. Hac enim nocte circa vespertinum cra-
pusculum prophetiæ legebantur, igitur & ceteris conse-
crabantur, ceteraque ceremoniæ solitiæ fiebant: demum
post medium noctis missa inchoabatur. Nunc autem il-
la consuetudo cessat, cum jam sabbato sancto illa missa
paulo ante meridiem celebretur. Quid de vespero cana
dominicæ, & de nocte singularum vigiliarum olim ce-
centum fuerit, videatur Vvaltridus prædicto loco, Ba-
eronius anno Christi 154. nu. 2. Bellarm. lib. 2. de mis-
sæ cap. 14.

c Missæ celebrans. Communi ac ordinario jure nul-
li sacerdoti sæpius quam semel in die sacrificare licet,
ut constat ex cap. sufficit de consecr. dist. 1. ubi dicit
Alex. papa II. *sufficit sacerdoti unam missam in die una
celebrare quia Christus semel passus est, & totum mundum
redemit. Non modica res est unam missam facere, &
valde felix est qui unam digne celebrare potest.* Et infra:
*Quæ vero pro peccatis, aut ad utilitatem faciunt, una
die*

Telesphorus
juniorum
quadragesi-
male ab apo-
stolis insti-
tutum, acle-
reticus per 7.
integras heb-
domadas ob-
servari man-
dat.
Quare nodur-
no tempore
regulariter
sacrificium
offerre non
licet?
Qua hora li-
ceat sacrifi-
care?
Quare nocte
natalis do-
mini sacrifi-
cium offer-
tur?

Missæ vigilia
paschalis,
olim media
noctis, nunc
sabbato san-
cto fit.

Legē ecclesi-
astica prohibi-
tum est,
extra diem
natiuitatis
dom. & ca-
sum necessi-
tatis, sæpius
quam semel
uno die sa-
crificare.

1. MS. misericordiam tuam. 2. Ita MS. pro fratresque. 3. In MS. dicitur & Martio: sed abique a falsis si Consulibus

die primum plures facere missas, non estimo exadere de-
 munitatem: Ex quibus verbis posterioribus patet, Ale-
 xandrum hoc non consuluisse duntaxat, sed etiam sub
 pena damnationis precepisse. Confirmata est lex ista
 ecclesiastica per Innocentium III. cap. consulti, &
 per Honorium III. cap. de referente, de celebratione
 missarum. Sicut igitur natali dominico ex privilegio sin-
 gulari competit, quod nocte ejus diei sacratissima ante
 auroram missam celebrare liceat, ita etiam eidem diei sin-
 gularis ista prerogativa Telesphori pontificis auctorita-
 te concessa est, quod liceat, non unam duntaxat, sed
 plures missas illo die offerre. Scribit enim in plurali nu-
 mero, *Missas celebret*. Quare etiam de ternario nu-
 mero sacrarum in die natalis domini sacerdotum ex-
 presse nihil decretum esse reperitur, ab ipso tamen au-
 ctore legem hanc conditam esse, inde non male colligitur,
 quod S. Gregorius in homilia de natali domini
 consuetudinis vel legis hujus meminerit, nullasque
 alius auctor habentis nominari potuerit. Qui ergo so-
 die natalis domini sacrificii iterationem hac epi-
 stola expresse non sine causa mystica precepit, ad cer-
 tum mysterium certo numero representandum, ternari-
 um deservisse, non possum non sentire ac credere.

An a Tele-
 sphoro con-
 stitutum sit,
 ut singuli sa-
 cerdotes die
 natalis do-
 mini ter sa-
 crificet?

Cur die au-
 ctoris domi-
 nice tres sa-
 crificia celebra-
 tur?

Hymnus an-
 gelicus quis?

An hymnus
 angelicus a
 Telesphoro
 sit composi-
 tus?

Conciliatur
 auctoritas.

Cur hymnus
 angelicus
 quibusdam
 duntaxat so-
 lennitatibus
 canatur?

rum, in diebus luctus, jejuniorum, ac feriatum ordi-
 narie decantetur, D. Thom. 4. sentent. dist. 23. hanc
 rationem reddit: quod cum in hymno hoc commemo-
 retur caelestis gloria, in sollemnioribus non communibus
 feriis, ad ostendam differentiam cultus divini, can-
 tetur, & dum propriam amicorum miseriam lugemus,
 merito intermittatur.

Reliquis autem temporibus, missarum celebratione an-
 te horam diei vestram minime sunt celebranda. Totum
 hoc decretum extat c. nocte sancta, de consecrat. dist.
 2. Hac autem verba decreti vel exponenda sunt sic, ut
 de missis diei sollemnibus, sive conventualibus tantum
 intelligantur: vel si generatim intelligi velis, dicendum
 est, hoc decretum nunc, ut ex his quae supra hac epi-
 stola ad verbum, Nihil, annotavimus, aperte constat,
 per contrarium consuetudinem revocatum esse. Olim for-
 tasse missa tardius inchoabantur, quia minor erat sacer-
 dotum numerus, major fidelium devotio, ut etiam tar-
 dius inchoarentur, ipsi tamen postpositis privatis labo-
 ribus ad missam audiendam convenirent. Nunc autem
 & sacerdotum numerus major est, & alia circumstantia
 magna ex parte sunt immutata, ideoque nunc non sit,
 tempus dicendi missam anticipatam fuisse. Vide Suarez
 tom. 3. disp. 80. sect. 4.

Ab episcopi autem idem angelicus hymnus. Hoc
 loco non tantum episcopis, sed etiam sacerdotibus pra-
 cipitur ut solenne sacrum celebraturi, etiam extra diem
 natalis domini hymnum angelicum in sacrificio reci-
 tent. Solus autem episcopus hic nominatur, quia ad il-
 lum maxime spectat missas celebrare. Vide Suarez tom.
 3. disp. 83. sect. 1.

Ipsi enim qui proprio ore corpus domini. Nihil hic
 concludit ut calumniantur Magdeburgenses, sed rationem
 reddit cur sacerdotes & episcopi non sint temere a lai-
 cis accusandi: scilicet, quia tanto dignitatis sunt, ut
 corpus domini proprio ore consecrent & confirmet.

SYNODUS ROMANA, TELESPHORI

ex synodico.

ΣΥΝΟΔΟΣ Θεία ἔτι τῆς παλαιῆς ἐν
 Ῥώμῃ, δωκαίδεκα ἐπισκόπων, ἑσθ' ἡ
 Τελεσφόρου ἱερομάρτυρος, τῆς τριτῆς παπᾶ, συ-
 ναγροῦ τοῦ κατὰ Θεοδοῦτον σκυτεῖος τῆς Βυ-
 ζαντίας, τῶν αὐτῶν μα. Θητῶν ὅς ἐστις ἀκρον
 σοφίας ἑλλητικῆς, καὶ ἐν τῷ διαγνώμῃ ἐπιθύ-
 σασ, ἔχειρησαμένους τῶν Χριστῶν, ἡμεῶν
 ἑσθ' ἡμῶν πτωχῶν ἀνεκδιζόμενοι, καὶ μὴ ἀκρων
 τῆν αἰχμηλῶν, εἰπεὶ ἐπέλησεν ὁ ἀκόσιος.
 Εγὼ Θεὸν ἐκ ἀρησαμῶν, ἀλλὰ ἀνθρώπων
 ψαλόν.

Synodus sancta & divina provincialis, Ro-
 mae, duodecim episcoporum, a Telespho-
 ro sancto martyre, ejusdemque urbis papa,
 collega contra Theodotum coriariam Byzantium,
 discipulum illorum: qui cum sapientia
 plurimum praestaret, sed in persecutione sacrifi-
 ficasset, Christumque negasset: atque id a fide-
 libus ipsi exprobraretur, neque ipse hoc pro-
 brum ferret, dicere ausus fuit impius ille: Ego
 Deum non negavi, sed nudum hominem.

An sub aurore
 missam in-
 choare li-
 ceat?

An sacerdoti-
 bus, in sacri-
 ficio missae
 hymnus an-
 gelicus reci-
 tendum sit?

Erant hic
 auctor.

b. Breviar.

Corrige-
 dum omnino
 est videtur.

ANNO CHRISTI 154. 155.

ANNO CHRISTI 154. 155.

VITA EPISTOLÆ ET DECRETA HYGINII PAPÆ.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

a Yglau. b ubiuit in C. H. c Severi Ha. d Lor.

Hyginus natione Græcus, ex philosopho, de Athenis, cuius genealogiam non inveni, b sedit annos quatuor, menses tres, dies quatuor. c Fuit autem temporibus Veri & Marci, a consulatu Magni & Camerini, usque ad Orphinum & Pricum. d Hic clerum composuit & distribuit gradus. Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem, presbyteros quindecim, diaconos quinque, episcopos per diversa loca sex. Qui etiam sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano, tertio Idus Januarii. Et cessavit episcopatus dies tres.

enim fide credendum est, sicut alia sacramenta, ita etiam ecclesiasticam hierarchiam, quæ ex episcopis, presbyteris, & ministris constat, quæ scilicet episcopi presbyteris, presbyteri diaconis, & sic deinceps aliis, ordinis & jurisdictionis potestate majores & superiores sunt, non ab homine neque (quod ab Hieronymo in epist. ad Titum cap. 1. dictum esse male sentiunt aliqui) ex schismate suborta consuetudine, sed divino jure a Christo domino ac redemptore nostro institutam esse. Sic enim loquitur concilium Tridentinum sess. 23. cap. 4. Proinde sacrosancta synodus declarat præter ceteros ecclesiasticos gradus episcopos, qui in apostolorum locum successerunt, ad hunc hierarchicum ordinem præcipue pertinere, & petros, sicut apostolus ait, a Spiritu sancto regere ecclesiam Dei, æque presbyteris superiores esse, &c. Canon. 6. Si quis dixerit in ecclesia catholica non esse hierarchiam divinam ordinatione institutam, quæ constat ex episcopi, presbyteri & ministri, anathema sit. Et canon. 7. Si quis dixerit episcopos non esse presbyteris superiores, &c. anathema sit. Hæc eadem Ignatii, Clementis, Dionysii Areopagite, qui diu ante Hyginium papam martyrium subierunt, velut antiquissimis testimoniis, quæ a Baronio & Bellarmino locis infra designandis allegantur, firmissime confirmantur. Itaque quod hunc ordinem & gradum ecclesiasticum Hyginus composuisse dicitur, secundum eam quam supra dixi explicationem est intelligendum. Vide Baron. anno Christi 58. num. 3. 4. 5. & seqq. Bellarini lib. 1. de clericis c. 14. ubi simul, quid S. Hieron. hac de re senserit, explicatur.

Omnes ordines a Christo instituti.

NOTE SEVERINI BINII.

Quando Hyginus successit?

Hyginus, cum 5. Januarii Telephorus martyrium subiisset, ac pontificia sedes septem diebus vacasset, in locum defuncti Telephori successit 13. Januarii anno Christi nati. 154. qui est Antonini imperatoris 15. Quod S. Irenæus lib. 1. c. 28. & lib. 3. c. 4. cum Tertulliano lib. 3. carna. Epiphano hæresi 27. Cyrillano epist. 74. edit. Pamel. Hyginium a Petro nonum, a Lino octavum Romane ecclesie pontificem enumerant, inde accidit, quod, ut supra dictum est, ille ex Cleto & Anacleto unum eundemque pontificem conflexerit, alii vero alterutrum horum duorum omiserunt. Hujus pontificis anno secundo Valentinus & Cerdo neandiffimi hæresiarum Romani veniunt, palinodiam simulate recitant, & in eundem errorem recidunt, ut constat ex Tertull. de præscript. c. 30. & 3. carna. in fine. Item ex S. Irenæo lib. 3. c. 4. Permanserunt Romæ usque ad tempus Eleutherii, ut ex Tertulliano prædicto loco patet. Baronius anno domini 155. num. 1. & 2. item anno 158. num. 1.

Areopagita, qui diu ante Hyginium papam martyrium subierunt, velut antiquissimis testimoniis, quæ a Baronio & Bellarmino locis infra designandis allegantur, firmissime confirmantur. Itaque quod hunc ordinem & gradum ecclesiasticum Hyginus composuisse dicitur, secundum eam quam supra dixi explicationem est intelligendum. Vide Baron. anno Christi 58. num. 3. 4. 5. & seqq. Bellarini lib. 1. de clericis c. 14. ubi simul, quid S. Hieron. hac de re senserit, explicatur.

EPISTOLA I. HYGINII PAPÆ AD OMNES CHRISTI FIDELES.

suspecta quoque cum sequenti dicitur VV. eruditus.

De fide & ut metropolitanus absque ceterorum episcoporum instantia non audiatur causas.

- 1. De missione Filii a Patre. 11. De causis episcoporum. 111. De criminationibus majorum. 1v. De peregrinis iudiciis.

Hyginus in Christi nomine alma urbis Roma episcopus, cunctis in apostolica fide & doctrina degentibus, salutem.

Carissimi, Deus Filium suum missi in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut justitia legis impleretur. b Filius non secundum deitatem solam a Patre missus est, sed secundum carnem, quam clementer & pie pro nobis assumere non dedignatus est. Nam quod semetipsum (exinanita majestatis suæ potentia) idem se Filius miserit,

Rem. 8. b Ithacius contra VV. rimadam cap. 3. unde fraus patet Mercatoris.

Sequitur anno 4. menses 3. &c. Annis quatuor, minus duobus diebus sedisse ex tempore ingressus & obitus eius colligitur, ingressus enim pontificatum 13. Januarii anno Christi 154. martyrium autem subit 11. Januarii anno Christi 158. Antonini 19. Latini atque Græci pene omnes, sicut etiam indices Vaticani, de numero annorum consentiunt. Onuphrius errorem chronologiae consulum hic positorem sero nimis advertens, in consignandis pontificum annis, a prædicta chronologia, quam in superiorum pontificum vitis describendis hæcenus male secutus est, nunc tandem respicit, & cum communi sententia bene sentire incipit. c Fuit autem a consulatu Magni & Camerini, &c. Si hos consules sequamur, Hyginium 12. annis sedisse, dicere opus esset. Quod Onuphrius, ut supra dixi, sero intelligens, aliter & melius deinceps sentit. d Hic clerum composuit & gradus distribuit. Præter hæc reliqua quæ ab Hyginio gesta sunt, sicut & aliorum quorundam Romanorum pontificum res gesta, obscura remanserunt. Quod hierarchicus catholica ecclesie ordo, quo presbyteri episcopis diaconi presbyteris, populus presbyteris & diaconis subditus est, ab Hyginio composuit esse hic dicitur, non aliter intelligi potest, quam quod Hyginus hierarchia ecclesiastica jam tempore apostolorum a Christo domino constituta, & a sanctis patribus ipso antiquioribus comprobata, quædam dumtaxat injuria temporum & scriptorum deperdita addiderit, vel eadem quæ divino jure instituta, & a patribus comprobata sunt, hæc constitutione sua illustraverit. Divina

(a) Lu. Ygenus in MS. de Fide, & Religione consp. Hard. in MS. Ygenus de apud Gratianum Igenus: alibi Hyginus: ubique recte Harduinus.

Philipp. 2.
 1. Cor. 15.
 Jerem. 23.
 Mich. 7.
 Zach. 9.
 1. Tim. 2.
 Malach. 3.
 Luc. 9.
 Matth. 23.
 Luc. 19.
 Joan. 10.
 Joan. 1.
 Ephes. 4.
 Hebr. 1.
 Coloss. 3.
 Joan. 16.
 Joan. 14.
 Joan. 15.
 Joan. 5.
 Joan. 17.
 Ibidem.
 Joan. 14.
 Ibidem.
 Joan. 1.
 1. Joan. 1.
 Hanc epistolam scriptam Parthia a B. Joanne, docetur in hoc loco.
 a in MS. Jul.

rit, apostolus attestatur, & dicit: *Jemetipsum excinavit, formam servi accipiens, & humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Et Ihuas: Non legatus, neque angelus, sed Deus ipse venit, & salvabit nos. Item alibi: Palam apparui non querentibus me. Et Jeremias: Dereliqui domum meam, dimisi hereditatem meam: Veni, & factus sum illis in opprobrium: Et in Michza: Ecce dominus veniet, & commovebuntur sub eo montes. Et in Zacharia: Gaude & exulta filia Sion, quia ecce ego venio, & commorabor in medio tui, dicit dominus. Et Apostolus ad Timotheum: Humanus sermo, & omni acceptione dignus, quoniam Jesus Christus venit in hunc mundum, peccatores salvos facere. Et Malachias: Ecce subito veniet in templo suo dominus, quem vos queritis, & angelus testamenti, quem vos vultis. In Evangelio: Non veni vocare iustos, sed peccatores in penitentiam. Item alibi: Quid nobis & quid tibi Jesu filii Dei? Venisti ante tempus perdere nos? Venit filius hominis salvare & querere quod perierat. Item alibi: Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant. Item alibi: Nemo ascendit in caelum, nisi qui est in caelo. Numquid in his tantis ac talibus testimoniis, quibus se Filius Dei a semetipso venisse testatus est, poterit quis dicere, ab alio, & non a semetipso, venisse? dum manifestum est, quod qui carnem nostram dignanter assumpsit, voluntarie, & non ab alio missus, venerit. Nam C*

Renovamini, inquit, *spiritu mentis vestrae, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Et ad Hebraeos: In eo enim, in quo passus est ipse & tentatus est, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari.* Unde, fratres sancti, vocationis semper caelestis participes, considerate apostolum & pontificem confessionis nostrae, Jesum, fideliem existentem ei qui vocavit eum. Et ad Colossenses: *Nunc autem deponite & vos universam iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpiaque verba ex ore vestro non procedant. Nolite manere invicem, expoliantes vos veterem hominem cum affectibus suis, & induite novum, qui renovatur in agnitionem secundum imaginem eius qui creavit eum.* Numquid is qui universam creaturam, visibilia & invisibilia propriae potestatis virtute procreavit ac fecit, seipsum antea aut postmodum (quod disere nefas est) creavit, vel facere potuit? Et dominus in Evangelio ait: *Ego & Pater unum sumus.* Et iterum; *Qui me videt, videt & Patrem.* Et iterum: *Qui odit me, & Patrem meum odit.* Et iterum: *Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem.* Et iterum: *Ut sint in nobis unum, sicut & nos unum sumus: tu in me, & ego in eis.* Et iterum: *Omnia mea, tua sunt.* Et iterum: *Ego in Patre, & Pater in me.* Et iterum: *Pater in me manens, facit opera haec.* Et Joannes evangelista ait: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* Et iterum apud Parthos. *Tres sunt, inquit, qui testi-*

monium perhibent in terra: aqua, sanguis & caro: & tres in nobis sunt, qui testimonium perhibent in caelo. Pater, Verbum & Spiritus: & hi tres unum sunt. Nos itaque in natura divinitatis, quia unum sunt Pater & Filius & Spiritus sanctus, nec Patrem aliquo tempore credimus praecessisse, ut major sit Filio: nec Filium postea natum esse, ut divinitate Patris minoretur

II.

Ceterum, fratres, salvo in omnibus Romanae ecclesiae privilegio, nullus metropolitanus absque ceterorum omnium comprovincialium Episcoporum instantia, aliquorum audiat causas eorum, quia irritae erunt, aliter adae quam in conspectu eorum omnium ventilatae: & ipse si fecerit, coerceatur a fratribus.

III.

Criminationes majorum natu per alios non fiant, nisi per ipsos qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni & irreprehensibiles apparuerint, & adis publicis docuerint omni se suspitione carere & inimicitia, atque irreprehensibilem fidem habere, ac conversationem ducere.

IV.

Nec non & peregrina negotia & judicia prohibemus, quia indignum est, ut ab externis judicentur, qui provinciales & a se electos debent habere iudices. Nos quidem, ex omni parte carpendo, occasiones abscindimus. Nos, supernae memores disciplinae, quibuscumque cadentibus dexteram porrigimus, & a ruinae praecipitio, quos possumus, revelamus, & defensionis adminiculum totis viribus praebere cupimus. Certe si vel mens sit recti conscia, vindicta dignus est, qui aliis existit causa periculi. Qui vero innocentem, vel fratrem quocumque ingenio persequitur, ipse in se jugulum mortis impingit, ut ait divinus & beatus praeco. *Noli detrabere, ne eradiceris: noli accusare, ne accuseris: noli judicare, ne judicaris: quia in quo iudicio judicaveris, iudicabitur de te.* Nemo creditur nos odisse, quorum relatione non laeditur. Dicit enim dominus: *Omnia regnum in se divisum, non stabit: omnis scientia aut regula adversum se divisa, non stabit.* Ideoque necesse est, ut concorditer salubres suscipiatis hortatus, nihil per contentionem agentes, sed ad omne studium devotionis unanimes, divinis & apostolicis constitutionibus pareatis. Data 17. Kalendas Octobris, Magno & Camerino consulibus.

deest Parthorum mentio & substituitur nec non, apostolus.

9. quest. 1. Salvo in omnibus. Hadr. coll. 14.

2. quest. 7. Criminas Et in decr. Lucii & Julii. Antianus const. 11. tit. 1. lib. 12.

3. quest. 6. Peregrina iudicia. Et in decr. Fel. I. & Julii. & Sixti III. comprovinciales. Hadr. coll. 17.

c. Nonnulla ex Ennodii praecipione de cellularium episcoporum delictis. Vide pag. 450. edit. Sixti. Luc. 6. Matth. 7. Rom. 2. Idem Ennodius apud Symmacho extremae verba p. 335. ubi non, legitur. Matth. 22. Luc. 11. S. Leo ep. 87. f. falsa constituta nota.

a MS. postea, & tres in nobis sunt, qui &c. ut habet Idem Clarius, seu Vigilus Tapscus lib. 1. contra Vvarimadum, seu Marivadum cap. 5. Harduinus.

EPISTOLA II. HYGINII PAPÆ. AD ATHENIENSES.

Adhortatur eos ne vitam cum infidelibus ducant.

Hyginus papa Atheniensibus salutem.

9. Co. 7.

Multa mihi fiducia est apud vos, fratres, & multa gloriatio pro vobis. Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione vestra. Tribulor enim quando de vobis audio, quod non oportet: conolor vero, quoniam ea inter vos fieri cognovero, quæ bonos Christianos decet implere. Nolite, fratres, jugum ducere cum infidelibus. Unde doctor gentium loquitur, dicens: Quis participatio iustitiæ cum iniquitate? Quis autem consensus templo Dei cum idolo? Vos enim estis templum Dei vivus, sicut dicit dominus: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

10. Petri 1. quibusdam interpolatus.

Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit, in iudicium cruciandos reservari, & originali mundo non pepercit, sed octavum Noe iustitiæ præconem custodivit, diluvium mundo impiorum inducens, & civitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, everitione damnavit, exemplum eorum, qui impie acturi sunt, ponens: quid, putatis, iniquis & impiis perseverantibus in nequitia eorum erit? Iustum vero Lot oppressum, a nefandorum injuria & conversatione eruit: alpeſtu enim & auditu iustum erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Novit dominus pios de tentatione eripere, iniquos vero in diem iudicii cruciandos reservare: magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes testas non metuunt facere, blasphemantes. Unde alieni erroris socium a sui propositi tramite recedentem, aut apostolicæ sedis iustionibus inobedientem, suscipere non possumus: nec impetere recte credentes, vel sanctorum patrum iustionibus obtemperantes permittimus, quia inter fideles & infideles magna debet esse discretio. Si Deus, fratres, iustus non pepercit, quid de nobis peccatoribus fieri putatis?

11. Ieremias 23. de conversatione ne.

Cultodite vos ab omni inquinamento carnis & corporis, ut salvi sitis in die adventus domini. Unum autem hoc non lateat vos, ut ait apostolus, carissimi, omnia unus dies apud dominum, sicut mille anni, & mille anni, sicut unus dies. Non tardat dominus promissionem suam, sed patienter expectat propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reverti. Adveniet autem dies domini ut iur, in quo cæli magno impetu transierint, elementa vero calore solvantur. Cum hæc ergo omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus & pietatibus, expectantes & procerantes in adventum dies Dei, per quem

12. quærit 4. Alieni etc. Et in decretis Dionysii papa etc. & in decretis Iuliani etc. etc.

13. Petri 1. etc.

14. Petri 1. etc.

15. Petri 1. etc.

16. Petri 1. etc.

17. Petri 1. etc.

18. Petri 1. etc.

19. Petri 1. etc.

20. Petri 1. etc.

21. Petri 1. etc.

Ac cæli ardentes solvantur, & elementa ignis calore tabescent? Nos vero cælos novos, & terram novam, & promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia inhabitat. Deus autem omnis gratia, qui vocavit vos in æternam suam gloriam, in Christo Jesu medicum passos, ipse perficiet, confirmabit & solidabit. Ipsi gloria & imperium in sæcula sæculorum. Amen. Data x. Kalendas Martii, Magno & Camerino consulibus.

1. Petri 1.

b. falsis itidem temporis adnotatio.

EX DECRETIS HYGINII PAPÆ.

secundum Gratianum.

Soboles ex secundis nuptiis genita, consanguineis prioris viri copulari non debet.

Si qua mulier transierit ad secundas nuptias, & ex eis prolem habuerit, ipsa proles non potest se copulare cognationi prioris viri usque ad quartam generationem.

1. q. 10. Si qua mulier.

EX EISDEM DECRETIS.

Ecclesiarum consecratio absque missa fieri non debet.

Omnes basilicæ cum missa debent semper consecrari, & ecclesiæ destructæ. Ubi autem plures sunt, quam necesse sit, aut majoris magnitudinis, quam ex rebus ad eas pertinentibus restaurari possunt, episcopi providentia modus inventiatur, qualiter consistere possint aut restaurari.

De consec. dist. 1. Omnes basilicæ. Et in decret. Ivo. lib. 1.

EX EISDEM.

Quæ ecclesia est iterum consecranda, & salibus sanctum exorcizanda.

Si motum fuerit altare, denuo consecretur ecclesia. Si tantum parietes mutantur, & non altare, salibus tantum exorcizetur. Si homicidio vel adulterio ecclesia violata fuerit diligentissime expurgetur, & denuo consecretur.

De consec. dist. 1. Si motum. Et in decret. Ivo. lib. 1.

EX EISDEM.

In usus laicorum non licet converti ligna ecclesiæ dedicata.

Ligna ecclesiæ dedicata, non debent ad aliud opus jungi, nisi ad aliam ecclesiam, vel igni sunt comburenda, vel ad profectum in monasterio fratribus. In laicorum vero usum non debent admitti.

De consec. dist. 1. Ligna ecclesiæ.

EX EISDEM.

Necessitate cogente, in catechismo & confirmatione idem compater esse potest.

In catechismo & in baptismo & in confirmatione unus patrinus fieri potest, si necessitas cogat. Non est tamen consuetudo Romana, sed per singulos singulis suscipiunt.

De consec. dist. 1. In catechismo. Et in decret. Ivo. libro 1.

CON-

1. MS. Hyginus. Hanc 1. MS. (restitutionem, vel a. f. Hanc.

C. ANNUM
CHRISTI
112.

CONCILIIUM PERGAMENSE

*Habitu circa annum Christi CLII.*C. ANNUM
CHRISTI
112.Ex nova Col.
lectione Be-
luzii.

Concilii istius notitiam debemus uni Primaso, **A** ser quisquis auctor fuit libri de haeresibus quem sub nomine Prædestinati Sirmondus edidit: qui loquens de Colorbasianis haereticis, ait illorum errorem a Theodoro Pergamensi Episcopo in *Misia mediterranea*, ut opinor, anathematizatum fuisse in synodo septem Episcoporum. Quod contigisse oportuit circa annum centesimum quinquagesimum secundum ab incarnatione Domini, quod eo tempore maxime vigeret illa haeresis, & Tertullianus Colorbasium ponat post Hieracleonem, de quo supra actum est. Haec sunt verba illius auctoris: Quintadecima haeresis Colorbasiana, a Colorbasio adinventum, vitam omnem hominum in septem stellis esse positam adfirmabat, & has esse septem Ecclesias & septem candelabra aurea conabatur adfirmare. Hunc sanctus Theodorus de Pergamo Episcopus, habita synodo septem Episcoporum, anathematizavit docens septem Ecclesias in septiformi spiritu consecratas. Una forma est, inquit, cum in

forma quam primus homo amiserat revocatur. Secunda, cum immaculatus qui erat, peccator efficitur. Tertia, cum ex terra corpus mortuum suscitabitur. Quarta cum anima de inferni claustris eruitur. Quinta, quod anima paradisi habitatione lætatur, quousque corpus suum incorruptibile recipiat. Sexta, quod filios Deo facit qui erant filii Adæ. Septima, quod facit hominem regni colorum esse participem. Has esse sancti Spiritus formas in septem Ecclesiis, in septem oculis, & in septem candelabris aureis conlocatas. Hactenus vetus ille auctor. Ceterum quod iste haeresiarcha vocatur C. Bassus apud Phisistrum, error haud dubie fuit libraris: qui cum Colorbasius videret scriptum, sciretque vulgatissimum tam Bassorum nomen, putavit legendum esse C. Bassus. Quod praedixi fuit illustrissimo Cardinali Baronio. Nam & apud Tertullianum, in libro de praescriptionibus, non Colorbasius vocatur, sed Colorbasus. Quod propius accedit ad nomen Bassi.

A N N O
CHRISTI
112.

V I T A,

EPISTOLÆ ET DECRETA
P I I P A P Æ I.*Ex libro pontificali Damasi Papæ.*A N N O
CHRISTI
112.

Pius natione Italus, ex patre Rufino, **b** C frater Pastoris, de civitate Aquileia, **c** sedit annos novemdecim, menses quator, dies tres. Fuit autem temporibus Antonini Pii, a consulatu Clari & Severi. Sub hujus episcopatu **d** (**a**) frater ipsius Hermes librum scripsit, **e** in quo mandatum continetur, quod ei præcepit angelus domini, cum veniret ad eum **f** in habitu pastoris, **g** (**b**) ut sanctum pascha die dominica celebraretur. **h** Hic constituit, hæreticum venientem ex Judæorum hæresi, suscipi & baptizari. **i** Et constitutum de ecclesia fecit. **k** Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembrem, presbyteros (**c**) duodecim, diaconos viginti unum, episcopos per diversa loca duodecim. Qui etiam sepultus est juxta **D** corpus B. Petri in Vaticano, quinto Idus Julii. Et cessavit episcopatus dies 14.

ab hunc CH.

NOTE SEVERINI BINII.

a Pius.) Hyginio non Pium, sed Anicetum in pontificatu successisse asserunt, Optatus Milevitanus lib. 2. contra Parmen. Augustinus eandem secutus epist. 165. ubi Romanorum pontificum catalogum contexunt. Quam sententiam S. Hieronymus de scriptor. ecclesiasticis in Hegesippo eo ipso confirmare videtur, quod post Petrum decimo loco Anicetum numeret, qui, si Pius prior sedem pontificiam tenuisset, undecimus ponendus erat. Verior tamen & magis recepta sententia est, Pium Aniceto pontifici anteponendum esse. Id enim præter Eusebium in chron. Epiph. hæresi 27. Nicenhorum Constantinopolitanum in chron. Nicephor. Callist. lib. 3. c. 25. omnesque Latinos ac Græcos recentiores, tres alii hoc tempore viventes, Hegesippus apud Euseb. lib. 4. c. 21. Irenæus lib. 3. cap. 2. & 4. Tertullianus lib. 3. contra Marcionem, ita aperte profitentur, ut prope stultus habeatur is, qui horum testimonio non acquiescit. Baron. anno Christi 158. num. 3.

Non Anicetum sed Pium Hyginio successisse probatur.

b Frater Pastoris.) Pastor hujus pontificis frater germanus, paulo infra Hermas, alibi Hermas nominatur, testimonio Origenis in epist. ad Romanos cap. 16. Eusebii lib. 3. cap. 3. Hieronymi de scriptoribus ecclesiasticis in Hermas. Idem est, de quo Paulus ad Romanos, Salutate, inquit, Afynectum, Philegontem, Hermam, Patrobam, Hermas. Pastor cognominatus est, vel quia fuerit de familia Junii Pastoris, qui anno tertio Aurelii

Cui Hermas frater Pii cognominatus Pastor?

huiusmodi cum Papirio Eliano consulatum petiit, vel quia quod probabilius est, angelus quo die pascha celebrandum sit annuntiavit, in habitu pastoris apparuit. Hæc omnia Tertullianus lib. 3. carm. contra Marcionem in fine his verbis confirmat:

Papiriani dicitur Pius, Hermæ autem germinis frater, Angelicus Pastor, quia tradita verba locutus.

Hermes fuit presbyter Actor est a Romanis Præcedis.

Presbyterum fuisse constat ex epistola Pii ad Iustum Viennensem.

Præter librum quem Hermæ Pastoris inscripsi, editum, de quo paulo infra agemus, in Iheronimo Novati anno Christi 163. titulum condidit, de quo infra in epistola postrema ad Iustum Viennensem. Ad hæc Præcedis virginis ab hoc eodem Hermæ Pastore conscripta esse, titulus antiquissimum exemplarium ostendit. Baroni anno Christi 159. num. 4. & 8. item anno 162. num. 1.

Quando & quomodo Pius Pastor excedit. 163. 164. 165.

Ex tempore ingressus & egressus eius colligitur sedisse annos 6. menses 16. dies. Nam obiit 11. Julii anno Christi 163. M. Anselmi & Lucii Veri imperii 3. Ingressus est autem eodem pontificatum 13. Januarii, anno Christi nati 158. qui est Antonini 19. Ad hæc sententiam Rufinus in chronico accedit. Itaque in auctorem libri pontificalis hoc loco errorem inesse probabile est. Baroni anno Christi 162. num. 1.

Liber Pastoris quem Hermæ scripsit.

Liber quem Hermæ scripsit dicitur, inscriptus est Pastor, inter Græcos & Latinos quibusdam notissimus fuit. Eusebius lib. 3. c. 9. Origenes Periarthen lib. 4. c. 2. Clemens Alexandrinus lib. 1. & 6. Stromat. Athanasius de incarnatione Verbi. Tertullianus lib. 3. carm. & cap. 100. de pudicitia. Hieronymus de scriptis ecclesiasticis, huius libri meminerunt, & ex eo testimonia citant. Quæ ex scripturis apud Græcos fuerit, post Ecclesiam prædictam Hæton de scriptis ecclesiasticis declarat in verbis: adveni hunc (intellige Hermæ) auctorem esse libri qui appellatur Pastor, & apud quosdam Græcæ ecclesiæ etiam publice legitur. Reverti utilis liber, multique de eorum veterum utilitas sunt testimonia, sed apud Latinos pene ignotus est. Latinos vero sic innotuit, ut cum inter apocrypha enumeraverint, idemque legi in ecclesiis non autem ad fidem catholicam adstruendam citari possent, restantur ad Tertullii prædicto loco. Athanasius in epistola ad Africanos, Prosper adversus Collatorem, Gelasius cum sancti dicitur. Hieronymus in Amos cap. 7.

An Liber Pastoris scriptus sit.

Hunc librum iam non amplius extaret hoc argumento prope hinc inde convincitur, quod in eo qui hinc adhuc prædicto titulo Hermæ Pastoris inscriptus extaret nulla præterea de celebrando pascate mentio habetur, immo longe ante hæc tempora scriptus esse videtur, præterea quod auctor se admonitum esse scribit, hunc librum Clementi præpare dandum esse, a quo in exteras civitates missentur. Itaque si velimus unum eandemque auctorem esse, ex sententia illustrissimi Cardinalis Baroni necessario dicendum est, diversos huius inter se esse commentarios, diversis temporibus scriptos, quorum prior, qui celebratio Græcis innotuit, huius posterior autem tam Latinis quam Græcis obfuit, cuius nulla præterea mentio ab aliquo antiquorum facta invenitur. Baroni anno Christi 159. num. 4. & 6. 7.

An qui nunc extat una eademque tempore scriptus sit.

In quo mandatum continetur. Hoc mandatum nuncquam apud librum Pastoris nunc extantem reperitur. Hermæ vero hoc mandatum accepisse Tertullianus hinc teste tempore equalis lib. 3. carm. in Marcionem testatur, qui quod angelus verba & mandata locutus fuerit, eum angelicum Pastorem nominat. Versum Tertulliani vide supra.

Mandatum angelice Pasche.

In habitu pastoris. Hanc ob causam Hermæstem cognominatum fuisse Pastorem, supra diximus, a familia Junii Pastoris consulis ita denominatum esse, non est valde probabile.

Ut tantum pascha die dominico celebraretur. Hoc decretum existit epistola decretali sequente prima. Vide quæ in notis ad illam epistolam diximus, verbo Pascha domini.

Cerimonia dogmæ.

Hic constituit hæreticum sententiam ex Judæorum hæresi suscipi & baptizari. Per Judæorum hæresim hoc loco intelligi Cerinthi sectam, ne dictam, quod præterea Hebræicis ritibus observandis studebat. Nam Cerinthus, ut constat ex Epiphano hæresi 28. adeo præter legem evangelii ceremoniales legem Moysis observandam esse propugnavit, ut huius rei gratia adversus Paulum & Barnabam, doctrinam suam defendens, se Hierosolimam ad tertium Apostolorum concilium, ibidem hanc ob causam habitum, contulerit. Vide quæ diximus in notis ad tertiam apostolorum synodum, verbo synodus, & verbis: Quidam descenderunt de Judæa. Sæctarios huius sectæ, si ad ecclesiam redeant, non rebaptizandi, nec baptizandi ab hæreticis in iustitia legitime juxta formam & intentionem ecclesiæ collatus iterum.

vel tantum baptizari pontifex decernit. Cum enim Cerinthus legem circumcisionis propugnaret, Christi divinitatem, atque adeo sacrosanctam Trinitatem negaret, ut constat ex Irenæo, persuasum facile est, prædictum hæreticam, aliam & longe diversam baptizandi formam adhibuisse. Pium pontificem autem, huiusmodi ad ecclesiam venientes, quippe qui nunquam vere & legitime baptizati fuerint, baptizari, recte & convenienter decrevisse. Vide quæ notavimus ad can. apost. 46. & 47. Et tantum ad ecclesia fecit. Nempè decretum illud, quod in epistola eius secunda expressum habetur, ne prædica divinis verbis tradita, humanis inferiant. Vide notis epistole secundæ Pii. Hic fecit ordinationes &c. In diaconorum numerum mendium inesse, Baroni hic anno Christi 167. num. 3. existimat.

Sæctarios Cerinthi baptizandi sunt si convertantur.

EPISTOLA I. P I I P A P Æ I. AD UNIVERSOS CHRISTI FIDELES.

Non majoris fidei apud eruditos.

Ut die dominico Pascha celebretur: quod prædictum ecclesiæ subrahens ut sacrilegus iudicaret, & si quis ex ministris episcopo inobediens fuerit, aut contumeliam aut insidias aut calumniam paraverit, curi tradatur.

- I. Ut die dominico pascha celebretur.
- II. A quibus non oporteat episcopus accusari, & de his qui transgrediuntur iussu apostolica sedis.

Omnibus ecclesiis, in eadem qua sumus, fide & doctrina manentibus, Pius apostolicæ sedis archiepiscopus

Gratias agimus, fratres, Deo, quoniam crevit fides vestra. & abundat caritas universisque omnium vestrum in invicem, ita ut nos ipsi in vobis gloriamur in ecclesiis Dei. Videte, fratres, videte, ut nemo vos seducat, volens in humilitate & religione angelorum, qua non vidit, ambulans frustra, inflatus sensu carnis sue, & non tenens caput, ex quo totum corpus, per nexum, & conjunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei. Sed induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supponentes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam. Et sicut Christus donavit vobis, ita & vos.

Thes. 1.

Coloss. 1.

Coloss. 1.

I.

Ceterum nosse vos volumus, quod e pascha domini die dominica annuis solennitatibus sit celebrandum, d. Istus ergo temporibus Hermæ doctor fidei & scripturarum effulsit inter nos. Et licet nos idem pascha prædicta die celebremus, quia tamen quidam inde dubitarunt, ad corroborandas animas eorum, eidem Hermæ angelus domini in habitu pastoris apparuit, & præcepit ei, ut pascha die dominico ab omnibus celebraretur. Unde & vos apostolica auctoritate instruimus, omnes eadem servare debere, quia & nos eadem servamus, nec debetis a capite quoquo modo dissidere. Cavete diligenter omnes ne quis vos decipiat per aliquam astrologiam vel philosophiam & vanam fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non

De confert. dist. 1. Nescit vos volumus. Vide notitiam dist. de ipse eccles. tom. 1.

Euseb. in Chron. ad an. 147.

J.

Chf. 1. secundam Christum & traditionem rectam: In Christo enim habitas omnis plenitudo divinitatis corporaliter, ut sitis in illo repleti, qui est caput omnis principatus & potestatis, qui & hanc sanctam sedem apostolicam omnium ecclesiarum caput esse præcepit, ipso dicente principi apostolorum: Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, & porta inferi non prevaldebunt adversus eam: & tibi dabo claves regni caelorum: & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelo: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelo. Sine dubio qui contra mandata Dei agit, peccat, & qui consensum præstat erranti. Quid enim prodest illi, qui errore non pollui, qui consensum præstat erranti?

Atque malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Caritas nunquam excidit. Semper rogo vos, ut deteriora rejiciatis, & meliora perficiatis: quia nos non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis, & ea sectamini indifferenter. Data sunt septimo Idus Aprilis: a Claro & Severo viris clarissimis consulis.

siq. tempore nota.

NOTE SEVERINI BINII.

a Nemo vos seducat in religione angelorum. Verba sunt apostoli Pauli ad Coloss. capite 2. scripta, non, quod sensit Hieronymus epistola 251. quasi. ro. adversus Judæos ocellicos, stellas cæli, angelos esse credentes, neque etiam adversus Simoniacos, ut sentit Belarminus; sed potius contra Cerinthi perniciosissimum dogma hoc, quo adeo humiliter de Christo sentiebat, ut omnem ab eo divinitatem auferret, nudum hominem fuisse doceret, angelos omnes qui mundi officia suscipiant super eum extolleret. Ita Cerinthum sensit non tantum ex Ireneo & Epiphanio, sed etiam Tertulliano de præscript. cap. 28. constat. Cum legitur Cerinthus Christum deprimere, & angelos exaltare, merito Paulus epistola ad Colossenses, & Pius pontifex omnes alias ecclesias hac epistola admonere dicentes: Nemo vos seducat in humilitate (Christi scilicet, cum ob scandalum crucis illum nimis humilians, hominem tantum fuisse predicaret) & religione angelorum. Natura enim ac mundi corporei officia eos fuisse iudicantes, religiose nimis deprecabantur. Theodoretus expositio huius loci & censura canonis 33. concilii Laodicensis, præterquam quod periculosa sit, vera non est. Cerinthus enim angelos mundi officia non modo non docebat esse colendos & adorandos, sed potius, tanquam malorum auctores, odio habendos esse. Vide Baronium anno domini 60. nu. 15. & sequentibus usque ad 20. Item notas nostras in canon. 35. concilii Laod. Cur Pius pontifex omnes ecclesias hoc loco sicut Paulus Colossenses admonuerit, causa est, quod Cerinthus ejusque sectarii hoc tempore eadem perverse docentes, multos a fide averterant, ut patet ex epistola Pii pontificis ad Justum Vienneensem scripta, quam nunc primum hic recto loco & ordine subjiciamus.

Locus Pauli ad Coloss. cap. 2. explicitus.

Quomodo Cerinthus angelos coluerit?

Theodoretus error.

II.

Oves enim pastorem suum non reprehendant, plebs vero episcopum non accuset, nec vulgus cum arguat, quoniam non est discipulus super magistrum, neque servus supra dominum. Episcopi autem a Deo sunt iudicandi, qui eos sibi oculos elegit. Nam a subditis aut pravitate hominibus non sunt arguendi, vel acculandi, aut lacerandi, ipso domino exemplum dante, quando per seipsum, & non per alium, vendentes sacerdotes & ementes ejecit de templo, & menas nummulariorum proprio evertit flagello, & ejecit de templo. Et sicut alibi per prophetam loquitur, dicens: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos dispersit. Si quis vero a suo proposito retrorsum exorbitaverit, & iustum apostolicæ sedis libenter transgressus fuerit, infamis efficitur. Reprobati ergo oportet eorum redargutiones, qui in recta fide suspecti sunt. Fides autem & conversatio primum scrutanda est, & denuo, qui irreprehensibiles apparuerint, sunt recipiendi, & non prius: quia bonus homo, testante veritatis voce, ex bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Ideo persona & opinio ac vita uniuscuique in initio rimanda est, quia boni semper infestantur a malis. Boni enim cum malis, licet mixti sint in ecclesia, vix concordare inveniuntur, quoniam dissimilis est eorum cogitatio, voluntas, & actus. Nihil enim prodest homini jejulare & orare, & alia religionis bona agere, nisi mens ab iniquitate revocetur, & ab obsecrationibus lingua cohibeatur. Unde ait propheta: Cobibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diverse a malo, & fac bonum. Nemo enim bonum faciens, alteri verbo aut facto nocere vult; quanto minus in suspicionem debet venire fidelis homo, ut dicat aut faciat ea quæ pati non vult? Quia omnis suspicio potius repellenda est, quam approbanda vel recipienda. Caritas enim non querit quæ sua sunt, sed quæ aliorum: quia unius causa, multorum non est præferenda. Sectamini caritatem, amulamini spiritualis. Caritas enim patiens est, benigna est. Caritas non amulatur, non agit perperam, non instatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogit.

b Quæ non vidit. Videntur Paulus & Pius alludere ad id quod de eodem Cerintho Theodoretus lib. 2. cap. 4. hæretic. scripsit, dicens: Cognovit autem etiam quosdam revelaciones, tanquam ipse earum esset contemplatus. Ad captandam enim audientium fidem, illis utebatur, multa se divinitus vidisse mentiens, quæ, ut inquirunt Paulus & Pius, non vidit. Baronius anno Christi 60. num. 18.

c Pascha dominæ die dominica annuæ solennitatis sit celebrandum. Ex verbis sequentibus. Et licet nos idem pascha prædicta die celebremus, quia tamen quidam inde ambulant, hæc satis aperte constat, constitutionis illius (quæ præcipitur, ut Christiani die dominico tantum, post vernale æquinoctium occurrerent, pascha celebrarent, ne scilicet Christianorum & Judæorum paschalis festa unquam simul incidere possint) auctorem primum hunc pontificem Pium non fuisse, sed potius ab apostolis, quod prolixè satis supra ad canonem apostolorum 2. notavimus, institutum esse: Pium vero pontificem hanc traditionem apostolicam Judæorum ecclesiarum consuetudine violatam, edito scripto, & renovato dumtaxat decreto firmasse & stabilivisse. Vide Baron. anno Christi 159. num. 1. & seq. Item ea quæ diximus supra ad canon. apostolorum 2.

d Hæc ergo temporibus Hermetæ dicitur fieri. Quis & qualis fuerit Hermes, patet ex iis quæ diximus supra, in notis ad vitam Pii.

e Capere diligenter, ne quis vos decipiat per aliquam obrogationem aut vanam philosophiam. Aquilam Ponticum credo, qui sub Hadriano imperatore vixit ex iudicio astrologo Christianus, ex Christiano vicissim astrologus & apostata Judæus, ac demum sacra ecclesia hostis & inimicus est factus, notandum atque fugientium admonet: de quo Epiphanius libro de mens. & pond. hæc ait: Aquila egit in mente compunctus, intellige ob miracula quæ per Christianos fieri videbat) Christianismo credidit, & cum perisset progressu temporis penitentem in Christo, id ipsum affectus est. Cum autem a primo suo habitu non discederet, a credendo videlicet vane

Chf. 1.
Matth. 16.
s. distict. Quid enim prodest.
a. Horn. ep. 11.
6. q. 1. Oves pastorem. Et in decret. l. von. lib. 4. Matth. 10. Luc. 6.
Joan. 2. b. Iud. 11. fecit. 19. 7. salm. 81. a. quæst. 4. qua vero a.
c. Hadr. coll. 4. 5. 11.
Matth. 23.
1. in 6.
d. Cesar. hom. 23. De ponu. distict. 3. Nihil prodest. Et de conf. fac. dist. 5. Nihil enim prodest. 7. sal. 19.
e. Sicut phil. fecit. 168. a. 149.
6. q. 1. Oves pastorem. 1. Cor. 13.
1. Cor. 13.
1. Cor. 13.

1 In MS. 12. Kal. Aprilis. Har. a Consulibus hi notantur in fastis an. Christi 146. Hædonus.

na abrotologia, quam ovalle edidit erat: sed quodlibet
 positionem ratiocinationis sua spectaret, redargueret a docto-
 ribus & incognita: ea gratia, se non cognoverit, sed po-
 situs contentioso opponeret, & non confidentia confirma-
 ret, factum videlicet & narrationem de ipso; expulsum est
 rursus ab ecclesia, veluti inutilis ad salutem. Ex quo
 facile amantissimum, veluti ignominia afflicti, merito
 concepit, & ad amulationem elatus est; & abrogato Chri-
 stianismo, ipsiusque vita, profectus: sic, & circumci-
 ditur Judæi: atque tunc laborioso studio tradidit seip-
 sum ad discendum Hebræorum linguam, & ipsorum ele-
 menta. Ut vero hanc summe didicisset, interpretatus
 est, non rella ratione usus, sed quo aliqua ex receptis li-
 bris peroraret, invenit in septuaginta duorum interpreta-
 tionem, ut testimonio de Christo in scripturis probata al-
 ter daret. Hac Epiphanius de Aquila prædicto loco.
 Baron. anno 137. num. 3. & 9.

Aquila Pon-
 ticus 12. e-
 ditionem do-
 loie inter-
 pretatur.

Amino domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis
 & meo spiritu, in virtute domini nostri Jesu
 Christi, hujusmodi tradere satana in interitum
 carnis, ut spiritus salvus sit in die domini no-
 stri Jesu Christi. Non est bona gloriatio vestra.
 Nescitis, quia modicum fermentum totam mas-
 sam corrumpit? Expurgate, inquit apostolus,
 velut fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut
 estis azymi. Etenim pascha nostram immolatus
 est Christus. Itaque epulemur, non in fermento co-
 tari, neque in fermento malitie & nequitia, sed
 in azymis sinceritatis & veritatis. Scripsi vobis
 in epistola, ait idem ipse apostolus, ne commi-
 scamini fornicariis, non utique fornicariis hujus
 mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis
 servientibus; alioquin debueratis de hoc mundo
 exire. Nunc autem scripsi vobis, non commisce-
 ri. Si quis frater nominatus est fornicator, aut
 avarus, aut idolis serviens, aut maleficus, aut
 ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum
 sumere. Quid enim mihi de his, qui foris sunt,
 judicare? Nonne de his, qui intus sunt, vos ju-
 dicatis? Nam eos qui foris sunt, Deus judicabit.
 Auferite malum ex vobisipso. Audet aliquis ve-
 strum, habens negotium adversus alterum, judi-
 cari apud iniquos, & non apud sanctos? An ne-
 scitis quoniam sancti Dei de mundo judicabunt?
 Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis,
 qui de minimis judicetis? Nescitis quoniam an-
 gelos judicabimus? quanto magis secularia? Secula-
 ria igitur judicia si habueritis, contemptibiles, qui
 sunt in ecclesia, illos constituto ad judicandum.
 Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos
 sapiens quisquam, qui possit judicare fratrem suum?
 sed frater cum fratre judicio contendit, & hoc
 apud infideles? Jam quidem omnino delictum est
 in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare
 non magis injuriam accipitis? Quare non ma-
 gis fraudem patimini? Sed vos injuriam facitis,
 & fraudatis, & hoc fratribus. An nescitis, qua
 iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite erra-
 re. Neque fornicarii, neque idolis servientes, ne-
 que adulteri, neque molles, neque masculorum
 concubitores, neque fures, neque avari, neque ebri-
 osi, neque malefici, neque rapaces regnum Dei possi-
 debunt. Et hec quidem scripsit, sed ablatis istis,
 sed sanctificati estis in nomine domini nostri Jesu
 Christi, & in Spiritu Dei nostri. De cetero
 (salva in omnibus apostolica auctoritate) que-
 cumque sunt ad religionis observantiam per-
 tinentia, locis suis, & a suæ dioceseos synodus
 audiantur. Et si quis sacerdotum vel reliquo-
 rum clericorum, suo episcopo inobediens fuerit,
 aut insidias ei paraverit, aut contumeliam, aut
 calumniam, & convinci potuerit, mox curis
 tradatur. Qui autem facit injuriam, recipiat hoc
 quod inique gessit. Corruptum enim moris bonos
 colloquia mala. Evigilate iusti, & nolite peccare.
 Data kalibus Martii, b Claro & Severo viris
 clarissimis consulis.

1. idem
 2. idem
 3. Cor. 6.

EPISTOLA . II.

P I I P A P Æ I.
ITALICIS DIRECTA.

Quæ divinis sunt assignata usibus, ad huma-
 nos usus sine sacrilegio non posse
 transferri.

Pius Romana urbis archiepiscopus, Italicis fratri-
 bus salutem in domino.

a. Eadem pi-
 ter italp.
 da.

1. Cor. 1.

S Citis, fratres, quia Dei agricultura sumus:
 ideo ejus adjuutores esse debemus secundum
 gratiam, quam ipse dedit nobis. Si autem hoc
 esse neglexerimus, nulli dubium est, quod dam-
 nabimur. Si vero in ejus servitio pro viribus
 laboraverimus, verique ejus adjuutores fuerimus,
 eoque voluntatem implere studuerimus, profe-
 cto ab illo ditabimur, quia uniuscujusque opus,
 quale sit, ut ait apostolus, dies domini declara-
 bit, & ignis probabit.

2. Cor. 1.

12. quest. 2.
 Prædica divi-
 na
 Attendat
 schismatici
 hostem
 b. Hincmar
 de statu ec-
 clesie
 c. Cod. The-
 od. lib. xxi
 tit. a. const
 40

Ad sedem autem apostolicam perlatum est,
 quod sint inter vos contentiones & imula-
 tiones: & prædica divinis usibus tradita, quidam
 humanis applicant usibus, & domino
 Deo (cui tradita sunt) ea subtrahunt, ut
 suis usibus inserviant. Quapropter ab omnibus
 illius usurpationis contumelia depellenda est,
 a ne prædica usibus secretorum cœlestium di-
 cata, a quibusdam irrudentibus venentur. Quod
 si quicumque præsumperit, sacrilegus habeatur,
 & sicut sacrilegus judicetur. Ipsos autem qui
 hoc agunt, clericos & domini sacerdotes perse-
 sequi, eosque infamare audivimus, ut malum
 super malum addant, & deteriores fiant, non
 intelligentes quod ecclesia domini in sacerdoti-
 dus consistit, & crescit in templum Dei. Et
 sicut qui ecclesiam Dei vastat, & ejus prædica
 & donaria expoliat & invadit, sit sacrilegus:
 sic & ille qui ejus sacerdotes insequitur, sacrile-
 gegi reus existit, & sacrilegus judicatur: *Æ-
 mulamini, fratres, charismata meliora, & no-
 lite talia agere, nec eis commiseri aut consen-
 tire, qui talia agunt: quoniam non solum, qui
 talia agunt, sunt hujus criminis rei, sed qui
 facientibus consentiunt.* Non ergo gravius pec-
 catum est fornicatio, quam sacrilegium: sed
 sicut majus est peccatum quod in Deum com-
 mittitur, quam quod in hominem, sic gravius
 est sacrilegium agere, quam fornicari. De tali-
 bus enim ait apostolus: *Et vos instati estis,
 & non magis iustum habuistis, ut tollatur de
 medio vestrum, qui hoc opus fecit. Ego quidem
 absens corpore, presens ut in spiritu, jam ju-
 dicavi ut presens eum qui sic operatur est in no-*

13. quest. 4.
 Sicut quæ-
 ceciam

1. Cor. 12.

Rom. 1.

d. Hincmar
 ibide n.

2. 6. 7.

B.

servientibus; alioquin debueratis de hoc mundo
 exire. Nunc autem scripsi vobis, non commisce-
 ri. Si quis frater nominatus est fornicator, aut
 avarus, aut idolis serviens, aut maleficus, aut
 ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum
 sumere. Quid enim mihi de his, qui foris sunt,
 judicare? Nonne de his, qui intus sunt, vos ju-
 dicatis? Nam eos qui foris sunt, Deus judicabit.
 Auferite malum ex vobisipso. Audet aliquis ve-
 strum, habens negotium adversus alterum, judi-
 cari apud iniquos, & non apud sanctos? An ne-
 scitis quoniam sancti Dei de mundo judicabunt?
 Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis,
 qui de minimis judicetis? Nescitis quoniam an-
 gelos judicabimus? quanto magis secularia? Secula-
 ria igitur judicia si habueritis, contemptibiles, qui
 sunt in ecclesia, illos constituto ad judicandum.
 Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos
 sapiens quisquam, qui possit judicare fratrem suum?
 sed frater cum fratre judicio contendit, & hoc
 apud infideles? Jam quidem omnino delictum est
 in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare
 non magis injuriam accipitis? Quare non ma-
 gis fraudem patimini? Sed vos injuriam facitis,
 & fraudatis, & hoc fratribus. An nescitis, qua
 iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite erra-
 re. Neque fornicarii, neque idolis servientes, ne-
 que adulteri, neque molles, neque masculorum
 concubitores, neque fures, neque avari, neque ebri-
 osi, neque malefici, neque rapaces regnum Dei possi-
 debunt. Et hec quidem scripsit, sed ablatis istis,
 sed sanctificati estis in nomine domini nostri Jesu
 Christi, & in Spiritu Dei nostri. De cetero
 (salva in omnibus apostolica auctoritate) que-
 cumque sunt ad religionis observantiam per-
 tinentia, locis suis, & a suæ dioceseos synodus
 audiantur. Et si quis sacerdotum vel reliquo-
 rum clericorum, suo episcopo inobediens fuerit,
 aut insidias ei paraverit, aut contumeliam, aut
 calumniam, & convinci potuerit, mox curis
 tradatur. Qui autem facit injuriam, recipiat hoc
 quod inique gessit. Corruptum enim moris bonos
 colloquia mala. Evigilate iusti, & nolite peccare.
 Data kalibus Martii, b Claro & Severo viris
 clarissimis consulis.

a. Cod. The-
 od. lib. xvi.
 tit. 2. c. 23
 & 29. 11.
 quest. 11.
 Si quis sa-
 cerdotum.
 Colig. 1.
 1. Cor. 12.
 b. falsa tem-
 poris confi-
 guatio.

NOTA SEVERINI BINI.

a. Ne prædica usibus fornicariorum cœlestium decata.) Hoc
 loco sacrilegia, que sunt facta, aut rapina rerum eccle-
 siæ acquirarum, prohibentur, & possessio bonorum tem-
 poralium eidem conceditur. Nam sicut olim Levitis,
 quousquam decima ditarentur, non erat omnino interdi-
 cta rerum possessio, quippe qui ex mandato Dei, Num.
 35. in singulis tribubus urbes sacerdotales habebant ad
 habitandum: ita etiam nec Christiana legis sacerdotibus
 eorumdem bonorum possessio interdicta probatur. Eccle-
 sias enim Christianorum, possessiones olim sub gentilibus

Sacrilegia
 prohibita,
 Ecclesiæ bo-
 norum tem-
 poralium
 possessio non
 interdicta
 est

Imperatoribus possidisse non tantum Pii papa & Urbani I. epistola ad omnes episcopos scripta declarant, sed ipsa etiam imperatorum edicta, quibus eas libe ablatas reddi mandaverunt, evidentem demonstrant. In edicto enim Constantini atque Licinii hoc scriptum legitur. *At quoniam ipsi Christiani non solum ea loca in qua conuenerunt sed etiam alia habuisse cognoscuntur, quae non prius ad singulos, sed ad ius totius Imperii communitatis, id est, Christianorum spectabant: singulis qui ea possident, mandamus ut, ut omnia per legem, quae supra posuimus, obsequia adhaerentia Christianis, id est, societati Imperii & suorum reddant. Porro in omnibus locis, quae ad Christianos spectare dicuntur, ecclesiam fuisse, sequens eorundem edictum ad Amulianum conscriptum declarat, his verbis: Quare volumus ut si aut ac hactenus literas a nobis accepit, si qua ex his possessionibus, quae ad catholicam Christianorum ecclesiam in quibusque civitatibus aut aliis locis pertinent, etc. Vide Baron. anno Christi 37. n. 81.*

sub Antonino imperatore martyrium subisse dicantur. neminem novere debet: nam Marcus Aurelius non tantum Antoninus, sed pluribus etiam aliis nominibus nominatus fuit, ut ostendit Baronius anno 163. n. 4. & 5. *et Cerinthus primarches satanae multos avertit a fide.* Cerinthus an vitus adhuc, vel potius in saeculis tantum haerese ab eo acceptam propagantibus, multos a fide avertit, incertum est. Hoc certum est, absurdum nihil dici, si Cerinthum, quem viderunt apostoli, qui quae apostolorum terribili synodo interfuit, hoc tempore superstitem fuisse dicamus. Si enim Polycarpus discipulus Joannis attingit Anicetum pontificem, cujus anno tertio sub imperatore Aurelio martyrium subit, si Hermas discipulus Pauli cum hoc pontifice simul vixerit, impossibile videri non debet, ut Cerinthus simul hoc & apostolorum tempore superstes adhuc fuerit, ac vitus suum longe lateque per orbem terrarum evomerit. Baron. ann. 166. num. 2.

Aurelius dicitur Anoninus. An hoc tempore Cerinthus vixerit. Polycarpi martyrium quando acciderit.

EPISTOLA III. PII PAPAE I.

DIRECTA b JUSTO EPISCOPO VIENNENSI.

Hanc & seq. Baronius germanice agnovit, alii et non probantibus.

At nequam Roma exiisses, soror nostra Euprepia, sicut bene recordaris, et titulum domus suae pauperibus assignavit, ubi nunc cum pauperibus nostris commorantes, missas agimus. De te autem, superbeate, postquam ad senatoriam urbem Viennensem perrexisti, quid factum sit, nosse cupimus, & ut sementem evangelii jam sparseris, audire multum desideramus. Presbyteri illi qui ab apostolis educati usque ad nos pervenerunt, cum quibus simul verbum fidei partiti sumus, a domino vocati in cubilibus aeternis clausi tenentur. Sanctus Timotheus & Marcus per bonum, certamen transierunt. Vide frater ut illos imiteris sequendo, neque vinculis mundi illigeris. Festina palmam peritverabilem cum sanctis apostolis tenere, quam per multas passiones Paulus suscepit & Petrus, cui crux caritatem Christi tollere non ponit. Salutant te Soter & Eleutherius digni presbyteri. Saluta fratres qui tecum vivunt in domino. Cerinthus primarches satanae multos avertit a fide. Gratia Christi habitet in corde tuo.

NOTE SEVERINI BINII.

Dux alia epistola Pii pontificis ex ditae, ex tomo primo bibliothecae sanctorum patrum Parisiensis editionis, ubi extant, huc consulto transsumimus. Haec germanice esse ac legitimas, cum rerum argumentum, & admirabilis quaedam cum rebus gestis hujus temporis convenientia, tum simplicissimus ille antiquitatis candor, cuius facile persuadent. Priorem harum duarum Pium anno pontificatus sui penultimo, qui est Christi 166. posteriozem autem anno ultimo scripsisse, ipsa epistola ostendunt. Baron. ann. 166. n. 1. & 4. *Justus quis merui?* Justus Viennensis ecclesiae episcopus post longum exilium, sub persecutione Marci Aurelii martyrium subit. Ita Ado eundem Viennensis ecclesiae episcopus in chron. testatur. *Titulum domus sua.* Domus divino cultui dicatae appellatur tituli, duas ob causas, quas vide supra in notis ad vitam Anacleti, verbo, *Hic titulus.* *Sanctus Timotheus & Marcus.* Hunc Timotheum, cujus exitum nunciat Pius pontifex, Novati germanum, Pudencianum atque Praxedis fratrem, Pudencii vero atque Priscilla filium fuisse, (eundemque esse, cujus in antiquis tabulis ecclesiasticis de Martii natali descriptus habetur, his verbis: *Roma natalis SS. martyrum Marci & Timothei, qui sub Antonino imperatore martyrio coronati sunt.*) Baronius sentit anno Christi 166. num. 2. Quod vero sub Aurelio passus, in martyrologio Concil. General. Tom. I.

EPISTOLA IV. PII PAPAE I.

DIRECTA EIDEM JUSTO

Viennensi episcopo.

Attalus epistolas martyrum portans ad nos venit, gaudium nobis ineximabile faciens de triumpho eorum: qui dixit nobis & sanctum Verum collegam nostrum victorem de mundi principe triumphasse: tu vero apud senatoriam urbem Viennensem ejus loco a fratribus constitutus & colobio episcoporum vestitus, vide ut ministerium quod accepisti, in domino impleas: cura autem sanctorum martyrum corpora sicut membra Dei, quemadmodum curaverunt apostoli Stephanum. Carceres sanctorum visita, ne aliquis tepestat in fide. Martyria sancta Spiritu sancto proba: ut perseverent infide, eis incitator infiste. Presbyteri & diaconi non ut majorem, sed ut ministrum Christi te observent, plebs universa sanctitate tua protegetur. Fratres nostri, quos per Attalum recognoscas, de tyranni saevitia jam liberati requiescunt in domino. Presbyter Pastor titulum condidit, & digne in domino obiit. Revelatum mihi esse scias, collega beatissime, citius me finem hujus vitae facturum. Unum flagitabo: in communionem sta, & mei ne obliviscaris. Salutat te d senatus pauper Christi apud Romam constitutus, Saluta omne collegium fratrum, qui tecum sunt in domino.

NOTE SEVERINI BINII.

Epistola. Hanc epistolam ultimo anno pontificatus Pii, paulo ante obitum ejus scriptam esse, ex ipsa epistola apparet. *Attalus.* Attalus, cujus hic fit mentio, est genere Pergamenus, sed Romana civitate donatus, ac magis nominis vir. De cujus agone litera Viennensis & Lugdunensis ecclesiae, apud Eusebium lib. 5. cap. 1. extantes, scribunt. *Sanctum Verum.* Verus, de quo hic, fuit primus Viennensis ecclesiae episcopus, apostolorum discipulus, qui Traiani tempore episcopatum ejus ecclesiae accepit, & ad huc usque tempora illi pensuit. *Senatus pauper.* Id est, sacrum collegium presbyterorum, ac ceterorum Romanae ecclesiae clericorum.

Attalus quis fuerit.

Verus quis? Dele hanc vocem, & vera narratio Ado in chronico Senatus pauper quod dicitur.

EX DECRETIS
P I I P A P Æ I.

Ante vigintiannos quintum annos virgines non consecrantur.

22. quest. 1. Virgines non velentur ante vigintiannos annos ætatis, nisi forte necessitate periclitantis pudicitie virginalis. Et non sunt consecrandæ: nisi in epiphania, & in albis paschæ, & in apostolorum natalitiis, nisi causa mortis urgente. (a)

EX EISDEM.

De illis qui per caput Dei vel capillum jurant, vel blasphemias contra Deum utuntur.

22. quest. 1. Si quis per capillum Dei vel caput juraverit vel alio modo blasphemias contra Deum usus fuerit, si in ecclesiastico ordine est, deponatur; si laicus, anathematizetur. Et si quis per creaturas juraverit, acerrime castigetur, & juxta hoc, quod synodus judicaverit, pœniteat. Si quis autem talem hominem non manifestaverit, non est dubium, quin divina condemnatione similiter coerceatur. Et si episcopus ista emendare neglexerit, acerrime corripiatur. (b)

EX EISDEM.

De illis qui iuramentis dominis suis perjurium fecerint.

22. quest. 1. Qui compulsus a domino, sciens pejerat, utrique sunt perjuri, & dominus & miles: dominus, quia præcepit: miles, quia plus dominum, quam animam suam dilexit. Si liber est, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat, & septem sequentes annos: si servus est, utres quadragesimas & legitimas serias pœniteat.

Antelmus lib. 11. cap. 63. hoc citat ex pœnitentiis Theodori, ut Burchardus, & Ivo sequenti capite.

EX EISDEM.

22. quest. 1. Qui pejerat se in manu episcopi, aut in cruce consecrata, tres annos pœniteat: si vero in cruce non consecrata, annum unum pœniteat. Qui autem confessus fuerit, & ignorans, se pejeraverit, & post cognoscit, tres quadragesimas pœniteat. (c)

EX EISDEM.

De illis qui uxorem legitimam sine iudicio interfecerint.

22. quest. 1. Quicumque propriam uxorem absque lege vel sine causa & certa probatione interfecerit, aliamque duxerit uxorem, armis depositis, publicam agat pœnitentiam. Et si contumax fuerit, & episcopo suo inobediens extiterit, anathematizetur, quousque consentiat. Eadem lex erit illi qui suum seniore interfecerit. (d)

EX EISDEM.

Pœnitentia ejus, cujus negligentia de sanguine domini aliquid stillat.

Si per negligentiam aliquid de sanguine domini stillaverit in terram, lingua lambatur, tabula radatur. Si non fuerit tabula, ut non conculetur, locus corradatur, & igne consumatur, & cinis intra altare recondatur, & sacerdos quadraginta diebus pœniteat. Si super altare stillaverit calix, torbeat minister stillam, & tribus diebus pœniteat. Si super linteam altaris, & ad aliud stilla pervenerit, quatuor diebus pœniteat. Si usque ad tertium, novem diebus pœniteat. Si usque ad quartum, viginti diebus pœniteat, & linteamina, quæ tetigerit stilla, tribus vicibus minister abluat, calice subterposito, & aqua ablutionis sumatur, & juxta altare recondatur. (e)

EX EJUDEM DECRETIS.

Ut arreptiis sacris altaribus non ministrant.

Communiter distinximus, ut nullus de his, qui aut in terra arrepti a demonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incurribus efferuntur, vel sacris audeant ministrare altaribus, vel indiscusse se ingerant sacramentis divinis, exceptis illis, qui corporum incommoditati dediti, sine huiusmodi passionibus in terra probantur elisi, qui tamen & ipsi tandem erunt ab officii sui ordine & loco suspensi, quousque unius anni spatio, per discretionem episcopi, inveniuntur ad incursum demonum liberati. (f)

EJUDEM DECRETUM EX CODICE

5. librorum, libro 2. cap. 117.

De oblationibus popolorum.

Ut de oblationibus quæ offeruntur a populo, & consecrationibus quæ supersunt, vel de panibus quos deserunt fideles ad ecclesiam, vel certe de suis, presbyter convenienter partes incipere habeat in vase nitido & convenienti, ut post missarum solennia, qui communicare non fuerint parati, eulogias omni die dominico, & in diebus festis exinde accipiant, quæ cum benedictione prius faciat. (g)

EJUDEM DECRETUM EX CODICE

16. librorum, libro 3. cap. 19.

De consuetudine servanda, quæ non est contra fidem.

(b) Petistis per Hilarium chartularium nostrum, a beate memoris prædecessore nostro, ut omnes vobis retro temporum consuetudines servarentur, quæ a Petri apostolorum principis ordinationum initiis hætenus vetustas longa servavit. Et nos quidem, juxta seriem relationis vestræ, consuetudinem laudamus, quæ tamen contra fidem catholicam nihil usurpare dignoscitur.

De consec. dist. 2. a. Si per negligentiam. Et in decr. Ivo. lib. 1.

22. dist. 2. Communiter distinximus, ut nullus, &c.

Dist. 22. Consuetudinem laudamus. Et in decr. Ivo. lib. 1.

(a) Hujus decreti prior pars est ex Carthag. III. can. 4. altera ex M'ev. II. can. 26. restia ex epist. XI. Celai cap. 22. (b) Delumptum est ex Norella Justiniani. (c) Laudatur in collect. Anselmi tanquam ex Pœnitentiis Theodori. (d) Capitular. lib. 1. c. 100. (e) Ex Pœnitentiis Theodori. cap. 11. (f) Ivo p. 2. c. 123. hoc tribuit Plø. (g) Pro tribuitur ab Ivone. (h) Est ex epist. S. Greg. 1.1. ep. 75.

In veteri libro Penitentiali, qui ex sermone S. Romanae Eccl. assumptus fertur, vulgato a C. nifo J. Ober. Lect. tom. II. par. II. pag. 130. edit. Basnag. in decretis Pii cap. X. hoc recitatur

Ex nov. Sup. P. Mand. pag. 6.

Poenitentes non debent communicare ante A veste abstinege debeant, & discordes ab eccle- consummationem penitentiae. Quod peni- rentes a convivii, & ornamentis, atque alba

C ANNUM CHRISTI 160.

C ANNUM CHRISTI 160.

CONCILIUM ORIENTALE

Habitu circa annum Christi CLX.

Ex nova Col. lo. dione Ba. Justit.

Istud etiam Concilium debemus diligentia auctoris B cum synodo orientali damnasse, assertque loca ex scriptura sacra quibus usus est Apollonius ut eorum insaniam reselleret. Deinde addit: Hec autem & his similia, hac de causa condemnatis haereticis, rationabili sermone videbantur latifacere sacerdotes, sive ut a praecipitio revocarent, sive ut se ostenderent scetas damnare, non homines.

ANNO CHRISTI 167. 168.

ANNO CHRISTI 167. 168.

VITAE, EPISTOLAE ET DECRETA ANICETI PAPE I. Ex Libro Pontificali Damasi Papae.

Anicet. f. Em. fa.

a. Severi ita & Luc.

b. absent a C. H.

(a) Anicetus natione Syrus, ex patre Joanne de vico (b) Humilia, b fedit annos undecim, menses quatuor, dies tres. Fuit autem temporibus a Veri & Marci, a consulatu Gallicani & Veteris, usque ad Praesentem & Rufinum. c Hic constituit, ut (e) clericus comam non nutriret, b secundum praecceptum apostoli. Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembrem, presbyteros (d) septemdecim, diaconos quatuor, episcopos per diversa loca (e) novem. Qui etiam obiit martyr, & sepultus est d in coemeterio Callisti, (f) via Appia, decimoquinto Kalend. Majas. Et cessavit episcopatus dies septemdecim.

NOTE SEVERINI BINII.

Quando Anicetus pontif. factus sit. 165.

Marcion, Cerdo, & Valentinus

niunt, pallodia recitata recipiuntur: sed fraude eorum detecta, vicissim proscribuntur. Marcion, quem S. Polycarpus primogegitum diaboli nominaverat, Romanus, (ad agendum enim & communicandum de paschalis controversia cum Aniceto pontifice, ipse etiam Polycarpus hoc eodem anno huc opportune venerat) quinque millibus aureorum ecclesiam donatis, ut fraudem animi pecunia occultaret, recipi petiit, & sub ea conditione regressum ad ecclesiam impetrat, ut, si quos seduxerat, contraria docendo restitueret. Anno ejusdem Aniceti 7. Cataphrygarum haeresis, Montano, Priscilla & Maximilla auctoribus exorta est, quae non plebem tantum in doctrinam, sed etiam ipsum Tertullianum virum doctissimum (proh dolor!) seduxit. Hanc pseudoprophetarum haeresim ab episcopis Asiae, concilio de ea habitis, damnatam, constat ex epistola Serapionis ad Coricum & Ponticum, multorum aliorum episcoporum subscriptionibus illustrata, quae extat apud Eusebium lib. 5. cap. 18. Verba epistolae haec sunt: Ut vero istud intelligatur, omnem in Christo sacramentum, quae per apostolum iterum ubi diffusa est, ab hoc anno & peregrina propheta, tam falsis prophetis insitata, ut ipse abhorreo, utrasque Claudii Apollonius hereticum, qui Hieronymi Aha tunc episcopi profuit, ad nos misit. De subscriptionibus vide apud Eusebium praedicto loco. Tatianus, qui ecclesiam antehac contra haereses propogaverat, superbia elatus, factus est haeresarcha, & Encratitarum, id est continentium, caput, anno hujus pontificatus octavo, qui est Christi 174. Vide Baronium praedictis locis. b Sedet annu 11. menses, &c) Si habeatur ratio ingressus & obitus, annos octo, menses novem sedisse dumtaxat reperietur. De ingressu eius constat ex in qua supra

Romanus ecclesiae consummationem affectum. Polycarpus cur Romanam venisset?

Cataphrygarum haeresis sub Aniceto exorta. Montani haeresis per concilia Asiae condamnata.

172.

(a) Luc. Anicetus (b) Luc. Humilia (c) Luc. clorus... non nutriret. (d) Luc. XVIII. (e) Luc. XII. (f) In Luc. deq. Via Appia, & pro XV. posit XII.

supra dicta sunt. Nono autem anno pontificatus sui
 decessisse, colligitur ex successoris Soteris ingressu, quem
 indicio Vaticano anno domini 175 ponunt. Cum igitur
 17. Aprilis, anno Christi predicto, martyrio clarus mi-
 graverit ad dominum, ut ecclesiastica tabule testantur,
 præscriptum tempus sedis Aniceti ratum ac firmum ha-
 beri debet. Baronius anno 175 num. 2.
 a *Ille constituit ut clericus comam non nutriat.* Hoc
 decretum extat sequente illius epistola: vide quæ ibi
 notavimus.
 b *In Cameracensi Callisti.* Intellige in eo arcum, in
 quod postea Callistus conaceterium fecit. Baronius præ-
 dicto ann. num. 3.

si archiepiscopi consecrari possunt episcopis.
 Sed melius est, si ipse cum omnibus, eum qui
 dignus est, elegerit, & cuncti pariter sacra-
 verint pontificem. Et licet istud, necessitate cog-
 gente, concessum sit: illud tamen, quod de
 archiepiscopi consecratione prædictum est atque
 præceptum, id est, ut omnes suffraganei eum
 ordinent, nullatenus immutari licet: quia qui
 illis præest, ab omnibus episcopis, quibus præ-
 est, debet constitui. Sin aliter præsumptum fue-
 rit, viribus carere non dubium est, quia irrita
 erit eius secus acta ordinatio. Ipse autem ar-
 chiepiscopus nihil de eorum causis, aut de al-
 iis communibus, juxta statuta apostolorum,
 absque cunctorum illorum agat consilio: nec il-
 li, nisi quantum ad proprias parochias per-
 tinet, sine suo quoniam tali gaudet con-
 cordia altissimus, & gloriatur in membris
 suis.

a Suppositi-
 tiam credent
 VV. eruditi.
 b Anicetus in
 MS. dicitur

EPISTOLA
 ANICETI PAPÆ
 AD GALLIÆ EPISCOPOS.

De electione & ordinatione archiepiscopi & ce-
 terorum episcoporum, & ut archiepiscopus abs-
 que consilio ceterorum nihil agere præsumat
 de causis eorum nisi tantum de sua speciali
 parochia.

- I. De ordinationibus episcoporum, & de causis eor-
 rum.
- II. De primatibus, & metropolitanis.
- III. Si metropolitanus sine consilio egerit, vel si
 episcopi eum suspectum habuerint.
- IV. De iurisdictione clericorum & habitu.

Anicetus universis ecclesiis per Gallia provincias
 constitutis, in domino salutem.

c S. Leo ep.
 11.

Bonorum operum & spiritualium studiorum
 Deum auctorem esse, non dubium est,
 qui bonorum hominum incitat mentes & adju-
 vat actiones. Quod nobis evidenter apparuit,
 cum inter longinqua spatia regionum, unum cor-
 da vestra tenerent consilium, & quæ desidera-
 batis responsa, non unius, sed plurimorum
 epistolæ intimarunt.

I.

De ordinationibus vero episcoporum, super
 quibus nos consulere voluistis, olim in sancti
 prædecessoris nostri Anacleti ordinationibus que-
 dam jam decreta reperimus. Scimus enim bea-
 tissimum Jacobum, qui dicebatur Justus, qui
 etiam secundum carnem frater domini nuncu-
 patus est, a Petro, Jacobo & Joanne aposto-
 lis, Hierosolymorum episcopum esse ordinatum.
 Si autem non minus quam a tribus apostolis
 tantus vir fuit ordinatus episcopus, patet pro-
 fecto, eos formam, instituentem domino, tradi-
 disse, non a minus quam a tribus episcopis,
 episcopum ordinari debere. Sed crescente nu-
 mero episcoporum, nisi necessitas intervenerit,
 debent etiam plures augeri, id est, si archie-
 piscopus diem obierit, & alter ordinandus ar-
 chiepiscopus electus fuerit, omnes ejusdem pro-
 vincię episcopi ad sedem metropolitæ conveni-
 ant, ut ab omnibus ipse ordinetur. Opor-
 tet autem ut ipse, qui illis omnibus præesse
 debet, ab omnibus illis eligatur & ordinetur.
 Reliqui vero comprovinciales episcopi, si neces-
 se fuerit, ceteris contententibus, a tribus, iur-

Supra in 1
 Anacleti episto-
 la

66. Dist. Ar-
 chiepiscopus
 ab omnibus
 d S. Leo ep.
 49. cap. 1.
 Conc. III.
 Aurel. c. 2.

II.

Nulli archiepiscopi primates vocentur, nisi
 illi qui primas tenent civitates, quarum epi-
 scopos apostoli & successores apostolorum regu-
 lariter patriarchas & primates esse constitu-
 runt, nisi aliqua gens deinceps ad fidem con-
 vertatur, cui necesse sit, propter multitudinem
 eorum, primatem constitui. Reliqui vero, qui
 alias metropolitanas sedes adepti sunt, non pri-
 mates, sed metropolitani nominentur.

9. quæst. 3.
 Archiepisco-
 pus nihil.

99. Dist. Nat-
 uralis archiepi-
 scopi.
 a Hadr. coll.
 c. 13.

III.

Si autem aliquis metropolitanorum inflatus
 fuerit, & sine omnium comprovincialium præ-
 sentia vel consilio episcoporum, aut eorum,
 aut alias causas, nisi eas tantum quæ ad
 propriam suam parochiam pertinent, agere,
 aut eos gravare voluerit, ab omnibus districte
 corrigatur, ne talia deinceps præsumere audeat.
 Si vero incorrigibilis eiusque inobediens apparue-
 rit, ad hanc apostolicam sedem (cui omnia
 episcoporum judicia terminare præcepta sunt)
 ejus contumacia referatur, ut vindicta de eo
 fiat, & ceteri timorem habeant. Si autem pro-
 pter nimiam longinquitatem, aut temporis in-
 commoditatem, vel itineris asperitatem, grave
 ad hanc sedem ejus causam deferre fuerit, tunc
 ad ejus primatem causa deferatur, & penes ip-
 sum hujus sanctæ sedis auctoritate judicetur.
 Si militer, si aliquis episcoporum proprium me-
 tropolitanum suspectum habuerit, apud prima-
 tem diocesanos, aut apud hanc apostolicam sedem
 audiat. Qui major est vestrum, secundum
 dominicam iurisdictionem, sit vester minister: &
 quanto major es in omnibus, humilia te ipsum.
 Carissimi, nolite inter vos contendere, nec
 quarat aliquis major esse: sed juxta apostolum,
 diligite vos invicem, quia caritas ex Deo est: &
 omnis qui diligit fratrem, ex Deo natus est, &
 cognoscit Deum. Qui non diligit, non novit Deum,
 quoniam Deus caritas est. Pascite, inquit princeps
 apostolorum, qui in vobis est, gregem Dei, provi-
 dentes non corde, sed spontanee secundum Deum,
 neque turpis lucris gratia, sed voluntarie: neque
 ut dominantes in clericis, sed forma sœculi præ-
 ex animo. Et cum: apparuerit principi pastorum,
 ps-

9. quæst. 3.
 Si autem ali-
 quis.

b Vigilus
 ep. 1.

c Hadr. coll.
 c. 26.

Matth. 20

Matth. 20.

Eccl. 3.

1. Joan. 4.

1. Petri 5.

1 In MSS. sepe Anicetus scribitur in quibusdam Anicetus, sic etiam eccle. Hieronymus. 2 In MS. nostro hic loco Anicetus
 & in titulo. Hieronymus. 3 MS. complete. Hadr.

percipietis immarcescibilem gloria coronam Et iuxta alium apostolum: *Fratres, memores vobis verborum qua praedicta sunt ab apostolis domini nostri Jesu Christi, qui dicebant vobis, quomiam in novissimo tempore venient illusores, secundum desideria ambulantes impietatum. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. Vos autem, carissimi, superedificantes vosmetipsos sanctissima vestra fides, in Spiritu sancto orantes, ipsos vos in dilectione Dei servate, expectantes misericordiam domini nostri Jesu Christi in vitam aeternam. Et vos quidem arguite iudicatos, illos vero servate, de igne rapientes. Aliis autem miseremini in timore, odientes eam, qua carnalis est, maculatam tunicam.*

IV.

Dist. 23. Prohibere fratres.

Prohibete, fratres, per universas regionum vestrarum ecclesias, ut clerici, qui laicis & simplicibus, virtutis, honestatis, pudicitiae, & gravitatis exemplar esse debent, ac seipso, tamquam signum purioris vitae, rudiorebus ad imitationem prudenter exhibere, a iuxta apostolum, comam non nutriant, sed b desuper caput e in modum sphaerae radant: quia sicut diceretur debent esse in conversatione, ita & in tonsura & omni habitu discreti debent apparere. Hac vobis fratres, ut petitis, custodienda mittimus, & custodire praecipimus, ut in nomine Jesu omne genu stentatur, caelestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Jesus Christus in gloria est Dei patris, cui honor & imperium per aeterna saecula. Data octavo Kalendas Junii, a Gallicano & Rufino viris clarissimis consili-

a. Mendax consilium nota.

serint: *Docete, inquit, ubi vobis mandatum sit radere capita sacerdotibus, cum e contrario tot sint exempla proposita, per non debere.* Ex Hieronymo in c. 44. Froch. ubi dicit: *Sacerdotes non debere comam alere, nec tamen radi, sed ita tondere, ut cutis testa maneat.* Denique et Dionysio, Ipphatio, Athanasio, Palladio, Augustino, Isidoro, Basilio, Concilio Carthaginiensi IV. & Toletano IV. idem colligitur: cum apud omnes illos tonsura quidem, non aurem radura mentio fiat. Praedicta igitur verba Anketi pontificis modo illo quo supra, explicare, quam integram epistolam, (quod facit Bellarm. de monachis cap. 40.) propterea in dubium vocare, convenientius est ac tutius. Vide Valent. tom. 4. discurs. 9. quest. 3. puncto 3. de annexis sacramento ordinis.

In modum sphaerae. Id est, corone vel circuli, quia patres & concilia dum praedictis locis de tonsura clericorum aut monachorum loquuntur, eam communiter coronam nominant, propterea nimirum, quod tonsura corone figuram habeat. Causam & rationem hujus tonsurae clericalis gestatae, alii aliam assignant. Prima est Dionysii, ut illa nudatione capitis, significetur vita aperta & pura, cui ecclesiastici studere debent. Secunda est Beatae lib. 5. historiae Anglic. c. 22. ut spinae Christi corona, quam clerici maxime in memoria habere debent, representetur. Tertia est Isidori lib. de officio cleric. Rabani lib. 2. de instrum. clerici cap. 1. ut significetur regale esse Christi sacerdotium, cuius gubernatores tali corona redimitos esse oporteat, vel etiam ut significetur, ecclesiasticum animum, qui est in homine sicut vertex in capite, debere esse nudatum a vitis, spoliatum affectu superfluitatum, ac demum apertum & expeditum ad divinas inspirationes facile percipiendas. Valentia praedictis locis. Sed & alia ab his diversis de clericorum tonsura adducitur causa a Germano episcopo Constantinopolitano, his verbis: *Duplex corona circumscripta capiti sacerdotis, capillorum significatio, imaginem refert venerandi capiti apostoli Petri: qui cum missus esset ad predicationem domini & magistri, et tonsa est ab eis, qui ejus sermoni non credebant, ut illudretur ab ipso, regis Christus magister benedixit: & insensum in bonorum, illudretum in gloriam convertit, & posuit super caput ejus coronam, &c.* Unde constat, eam, qua principi apostolorum derisionis & ignominiae causa illata est nota insensum, totius ecclesiae honori cessisse. Vide Baron. Bellarm. Valent. &c. allegatis locis.

Causa tota in clericis plures esse tantum

Exemplo Petri coronam clericis circumscriptam

ROMANA SYN. ANICETI.

ex synodico libello.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΤΟΠΙΚΗ ΕΝ ΡΩΜΗ ΣΥΜΜΑΡΤΥΡΕΙΣΑ ΑΠΟ ΤΟΥ ΜΑΧΑΡΤΟΥ ΤΑΤΣ ΑΝΙΚΗΤΟΥ, ΤΩ ΠΑΤΡΟΣ ΠΑΤΕΡ, ΚΑΙ ΠΟΛΥΚΑΡΤΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ, ΚΑΙ ΔΕΙΤΕΡΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΔΕΚΑ: ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΚΗΣ ΤΗ ΔΕΚΑΤΗ ΠΕΠΤΗ ΤΗΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΙΟΥΡΤΩΣΙΩΝ ΤΩ ΘΕΩΝ ΠΑΤΕΡΑ, Ε ΙΠΕΡΙΟΙΣ ΙΘΕΣΙ Ε ΤΥΠΟΙΣ ΤΩΝ ΕΚΤΕΛΩΜΕΝΩΝ. ΘΕΙΣΑΣΑ ΤΩ ΜΕΝ ΟΡΘΙΝ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΩΝ ΚΑΘΩΣ ΤΩ ΔΕΣΠΟΤΩ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΩ ΚΑΙ ΘΕΩ, ΤΗ ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΨΗ ΜΥΣΤΙΚΩΣ ΕΚΤΕΛΕΙΝ ΠΛΩ ΔΕ ΖΩΑΡΧΙΛΩ ΑΝΑΣΤΑΣΗ, ΑΥΤΗ ΤΗ ΠΕΡΙΔΟΞΩ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΕΚ ΠΑΝΤΟΣ ΤΡΟΠΟΥ ΑΓΕΙΝ.

SYNODUS divina & sancta provincialis, Romana congregata a beatissimo Aniceto, eisdem urbis papa, & Polycarpo sancto martyre Smyrnae episcopo, aliisque episcopis decem: contra eos, qui Judaico more Luna decima quarta divinum celebrabant pascha, aliisque ritibus & typis id ipsum perhibebant. Haec igitur synodus definitum tremendam & turbulentam domini nostri Jesu Christi & Dei passionem in sancta parasceve mystice celebrandam, resurrectionem autem vitae aeternae, ipsa celebrari & magna dominica omni modo esse peragendam.

Tonsura clericali ab apostolis instituta

a iuxta apostolum comam non nutriant. Hoc decreto Anicetus pontifex confirmat id quod apostolica traditione ac constitutione in ecclesiam derivatum est, ut scilicet eorum capita in modum sphaerae tondentur de super, qui a communis hominum vita recedentes, exculius vitae genus sectantur: ita Isidorus de divin. offic. Hujus ritus mentio est apud Dionysium de ecclesiastica hierarchia, par. 2. cap. 3. In ecclesia a prima saecula usque huc praedictum ritum frequentatum esse constat non tantum ex Dionysio Areopagita supra allegato loco, ubi ait, *Monachos tondere solitos fuisse*: Sed etiam ex Epiphano haeres. 80. Augustino lib. de operibus monachorum, cap. ultima. ubi reprehendunt quosdam monachos, qui aliorum more tondere nollent. Ex Hieronymo in epistola quadam ad Augustinum qua est inter epistolas Augustini 26. ubi sic ait, *Novitum ut nono nomine salutes, peccat coronam suam.* Item ex Augustino epist. 147. ad Proculianum episcopum, quo loco haec scribit: *Per coronam vestram, nos adjuvatis vestri: per coronam vestram, vos adjuvatis nostri.* Ex concilio Carthaginiensi IV. canone 44. quod prohibet clericis comam & barbam alere. Ex concilio item Toletano IV. quod cap. 40. jubet, ut omnes clerici de tonsura superius capite toto, inferius solam circuli coronam relinquunt. Recte igitur hic Anicetus ait, secundum apostolos esse, comam non alere, sed caput demisse tondere. Nam qua per universam ecclesiam toto terrarum orbe recepta, ab apostolorum temporibus usque frequentata leguntur, ea secundum regulam S. Augustini epist. 114. ad Januarium, ab apostolis profecta & constituta esse, recte creduntur. Vide Baron. ann. 51. n. 122. & nullis aliis sequentibus, Bellarm. lib. 2. de monachis, cap. 40.

Clerici olim tondentur: non tondentur novacula.

b desuper caput radant. Id est, demisse tondentur. Sic enim olim fiebat, forficibus scilicet, non autem novacula, ut colligimus ex Clemente Alexandr. lib. 3. paedagogum, cap. 11. qui sic dicit: *per tondentur junii, non novacula, sed tonsorem forficibus.* Item ex Optato Milevitano lib. 2. contra Parmenianum, ubi arguit Donatistas, quod Catholicis sacerdotibus per vim capita ra-

ANNO CHRISTI 375-376

ANNO CHRISTI 375-376

V I T A
EPISTOLÆ ET DECRETA
SOTERIS PAPÆ.

Ex libro Pontificali Damasi Papæ.

Soter natione Campanus, ex patre Concordio, de civitate Fundis, b sedit annos 9. menses 7. dies 21. Fuit autem temporibus (a) Veri & Marci, a consulatu Rustici & Aquilini, usque ad Cethegum & Clarum. c Hic constituit, ut a nulla monacha pallam saceratam contingeret, (b) nec incensum poneret in sancta ecclesia. Hic fecit ordinationes (c) 3. per mensem Decembrem, presbyteros 18. diaconos 9. episcopos per diversa loca 11. (d) Qui sepultus est b in cœmeterio Callistiva Appia, 10. Kalendas (e) Maias. Et cessavit episcopatus dies (f) 11.

ca, aliisque laicis, & quibusdam etiam clericis sacrorum vasorum & corporalis contactus est interdictus, ut patet ex illis quæ diximus superius in notis ad vitam & epistolam Sixti. Probabile est hujus constitutionis editam causam fuisse, quod ex Montani secta, ut docet Baronius anno 173. similes se sacris immiserent.

EPISTOLA I.
SOTERIS PAPÆ
AD CAMPANIÆ EPISCOPOS.

Hæc & sequens ejuſdem cum aliis committis apud cristicos.

De fide & incarnatione D.N.J.C.

NOTÆ SEVERINI BINI.

Quando Soter imperatoris 13. die 14. Maii post interregnum 17. dierum. Soter assistarum ecclesiarum solatium, pauperum & egenarum, teste Dionysio Alexandrino, magnus remunerator, cathedram Petri administrandam & gubernandam suscepit. quam cum annis, ut infra dicemus, fere quatuor tenuisset, non tam ex voluntate & decreto Aurelii imperatoris, quam ex temerario populi impetu, de criminibus quibusdam, quæ Gnosticorum tantum propria erant, sese cum pluribus aliis, ut constat ex literis martyrum Lugdunensium, quæ extant apud Eusebium lib. 5. cap. 1. accusatus, martyrium subijt. Imperator publico edicto ad senatum scripto, illum Christianum, ob hoc tantum quod Christianus edet, accusari prohibuit, propterea quod in Marcomanico bello totus exercitus, solis ac litis ardore gravissime afflictus, & ab hostibus interclusus, solius Christianæ legionis, quæ postea Fulminatrix appellata est, precibus, ad suam & totius exercitus Romanæ sitim extinguendam, & æstum solis temperandum, cœlitus imbrem, ad fugandos hostes, fulmina de cœlo ac tonitrua impetrasset: populus gentilia, ne Christianos, eo quod tales essent, persequendo, edictum imperatoris transgredatur, in Christianos mendacia conſpexit, eos de incestis suppetis, de infanticidiis, & aliis, quæ Gnosticorum propria erant, accusat, & sub prætextu hoc mendace occidi imperat, ut ex literis prædictis constat. Baronius prædicto anno & sequentibus.

Soter apostolica sedis archiepiscopus, Campaniæ omnibus salutem in domino.

Gaudere vos oportet, fratres, quod, divina largiente gratia, familiares domini vocamini, cuiusque sacerdotii dignitate fungimini. Nunc autem rogo vos, ut circa plebes vobis commissas laborare dignemini, & fructuosos manipulos domino reportare nitamini. b Paulus enim apostolus de fide ita loquitur, dicens: Quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem. Item ipse ad Galatas: Postquam autem venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, ex muliere factum, & factum sub lege. Et ad Philippenſes: In similitudinem hominum factus, & habitum inventus ut homo, Et in psalmo 30. Infirmata est in paupertate virtus mea, & vasa mea conturbata sunt, & super inimicos meos factus sum opprobrium. Item ibi: Oblivioni datus sum, tanquam mortuus a corde. Factus sum tanquam vas perditum. Et in septuagesimo: Tanquam prodigium factus sum multis, & tu adjutor fortis. Et in 72. Ut jumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Et in 80. Maser Sion dicit homo, & homo factus est in ea, & ipse fundavit eam Altissimus. Et in 77. Factus sum sicut homo sine adjutorio inter mortuos liber. Et in 108. Es ego factus sum illis opprobrium, viderunt me, & moverunt capita sua. Et in 101. Vigilavi & factus sum sicut passer solitarius in tecto. Et in evangelio: Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Filius igitur secundum carnem dicitur. Nam secundum divinitatem, a Patre nusquam legitur factus, sed genitus. Deum enim Pater loquitur; Filius loquitur; & cum Filius loquitur, Patrem

lithacinæ adv. Varietatem capp. 9. & 10. Rom. 1.

Galat. 4.

Philipp. 2. 7. Gal. 30.

Joan. 1.

Quandiu sedit? 173. 177.

Soter obiisse, litera Viennensis ac Lugdunensis ecclesiarum ad Eleutherium Soteris successorem scriptæ confirmant, & auctoritas Eusebii approbat, hoc ipso, quod lib. 5. cap. 1. scribat Eleutherium 17. anno M. Aurelii imperatoris Soteri factum esse. Si ergo martyres Gallie in vinculis detenti hoc tempore persecutionis, quæ circa finem imperii M. Aurelii contigit, ad Eleutherium Romanum pontificem Soteris successorem scripserunt, necessum est, Soteri annos 9. sedis non concedere, vel, quod absurdius fuerit, M. Aurelii imperatoris annis annos plures adicere. Accedit, quod hic tres tantum ordinationes fecisse scribatur, adeoque probabile sit, non pluribus quam tribus completis annis duratam pontificatum tenuisse. c Hic constituit, ut nulla monacha pallam saceratam contingeret. Non tantum monachæ, sed etiam diaconis-

(a) Luc. Severi a consulatu &c. (b) Luc. ubi. (c) Luc. 1. (d) Luc. qui etiam. (e) Luc. Junius. (f) Luc. 21. 1. In MS. Soter, & in gignendi cœtu Soteris. Hardulianus.

trem in illo esse loquentem, documentis celestibus, comprobatur, Paulo apostolo attestante, qui ait: *Multifarie, multisque modis olim Deus locutus est patribus in prophetis, novissime autem locutus est nobis in Filio.* Et ut eundem Filium, excepto Patris præcepto, doceam fuisse locutum, ex Isaie prophetæ volumine proferimus documentum: *Hæc dicit dominus: In illa die sciet populus meus, quoniam ego sum ipse, qui loquebar in servis meis prophetis, evangelizans auditum pacis, & ecce adsum.* Item ibi: *Ego sum dominus, qui loquor iustitiam, & annuncio veritatem:* Item ibi: *Ego cogitavi & locutus sum, & creavi, & creavi, & feci.* Et apostolus: *An experimentum queritis ejus, qui in me loquitur Christus.* Et in psal. 118. *Loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum, & non confundebam.* Et ipse dominus in evangelio cæco a te illuminato dicit: *Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est.* Et Samaritanæ mulieri ait: *Ego sum, qui loquor tecum.* Et ad discipulos: *Verba que ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.* Et ad Patrem: *Ego ad te venio, & hæc loquor in mundo.* Et iterum Judæis dixit: *Loquor vobis, & non auditis. Si autem venerit alius, illum audietis.* Et iterum: *Hæc locutus est dominus in gazophylacio, docens in templo: & nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora ejus.* Ecce in his omnibus, quæ superius dicta sunt, non docetur Filius præcepto Patris fuisse locutus, sed magis proprium exercuisse in loquendo sermonem. Isaïas quoque propheta ait: *Hæc dicit dominus: Ego feci terram sensu meo, & hominem super eam: Ego solidavi cælum manu mea, ego omnibus sideribus mandavi, ut lucerent in cælo.* Item ibi: *Ego omne consilium meum statui, & omnia quæcumque cogitavi, ego feci.* Item ibi: *Sic dicit dominus: Qui constituit cælum & terram, & fecit eam, & fundavit eam.* Item ibi: *Ego primus, & ego in æternum: manus mea fundavit terram, dextera mea solidavit cælum.* Et in Jeremia: *Ego feci terram in fortitudine mea magna, & in brachio meo excelsio.* Item ibi: *Dominus fecit terram in virtute sua magna, & erexit orbem terræ in sapientia, & prudentia sua extendit cælum, & posuit solidum aquæ in cælo.* ^a *Defendite, carissimi, rogo vos, contra malevolos homines inconcussæ ecclesiæ statum, ut vos Christi dextera defendat in avum. Data Nonis Maii,*

rum statu, impigro vigilem affectu: at si quid usquam reprehensionum invenitur obnoxium, celeri solitudine ab ignorantie imperitia & præsumptionis usurpatione revocemus.

^a *Sacratas Deo feminas vel monachas, sacra vasa vel sacratas pallas penes vos contingere, & incensum circa altaria deserre, perlatum est ad apostolicam sedem: quæ omnia reprehensione & vituperatione plena esse, nulli recte sapientium dubium est. Quapropter hujus sanctæ sedis auctoritate, hæc omnia vobis resecare funditus, quanto citius poteritis, censuimus: & ne pestis hæc latius divulgetur per omnes provincias, abstergi citissime mandamus.* ^b *Ad eum apostolus: Depondi enim vos uni viro, virginem castam exhibere Christo.* ^c *Illa est enim virgo ecclesia, sponsa unius viri Christi, quæ nullo se patitur errore vel inhonesta reprehensione vitari, ut per totum mundum una sit nobis unius castæ communionis integritas.* ^d *Unde conturgite, carissimi, cum Deo, & assistite, induentes arma spiritus adversus malignantes contra fidem ejus, & probetur spiritus sapienter, id est, verba illorum, si ex Deo sunt.* Scriptum est enim in Jeremia: *Probatores dedi te in populo meo robustum, & scies, & probabis viam illorum.* Multum namque nobis necessaria est vigilantia tanti sacramenti sapientie discretionis, quæ occulta tenebrarum revelat, ad requisitionem hujusmodi rei & scrutationem, quoniam latet quodammodo & absconditur, vixque comprehenditur dolosa exillens malitia, pro eo quod sibi pietatem callide blandiatur, ut valeat scrutantium mentem latere. Quod utique sciens beatus apostolus, ait: *Nam huiusmodi pseudo apostolis, operari subdoli, transfigurant se in apostolos Christi. Sed non mirum, quando ipse satanas transfiguratur se in angelum lucis, si ministri ejus transfigurentur sicut ministri iustitiæ, quorum finis est secundum opera eorum.* Sed & dominus in hoc præmuniens nos, ait: *Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt impii rapaces.* *A fructibus eorum cognoscetis eos.* Ergo in idipsum ex toto corde vestro reteritis ante omnia super tali quaestione deprecationem, & dicetis cum David: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* *Lucerna pedibus meis verbum tuum, &umen semitis meis.* Quoniam, ut ait beatus Daniel propheta: *Sapientia & fortitudo ejus sunt. Dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam. Ipse revelat profunda & abscondita, & novit in tenebris constituta, & lux cum eo est. Quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi, & ostendisti mihi que rogavi te.* ^e *Data 10. Kalendas Junii, Cethego & Claro viris clarissimis consilibus.*

Hier. 1.
Ips. 10.
Ips. 45.
Ips. 46.
1. Cor. 13.
Ips. 9.
Ips. 4.
Ips. 6.
Ips. 17.
Ips. 8.
Ips. 41.
Ips. 48.
divulsi, ut finit.
Jerem. 17.
S. Leo ep. 21.
Hæc quæque delirat temporis nota an 162. congruent.

22. diffini. Sacratas Deo feminas vel monachas, sacra vasa vel sacratas pallas penes vos contingere, & incensum circa altaria deserre, perlatum est ad apostolicam sedem: quæ omnia reprehensione & vituperatione plena esse, nulli recte sapientium dubium est. Quapropter hujus sanctæ sedis auctoritate, hæc omnia vobis resecare funditus, quanto citius poteritis, censuimus: & ne pestis hæc latius divulgetur per omnes provincias, abstergi citissime mandamus. Ad eum apostolus: Depondi enim vos uni viro, virginem castam exhibere Christo. Illa est enim virgo ecclesia, sponsa unius viri Christi, quæ nullo se patitur errore vel inhonesta reprehensione vitari, ut per totum mundum una sit nobis unius castæ communionis integritas. Unde conturgite, carissimi, cum Deo, & assistite, induentes arma spiritus adversus malignantes contra fidem ejus, & probetur spiritus sapienter, id est, verba illorum, si ex Deo sunt. Scriptum est enim in Jeremia: Probatores dedi te in populo meo robustum, & scies, & probabis viam illorum. Multum namque nobis necessaria est vigilantia tanti sacramenti sapientie discretionis, quæ occulta tenebrarum revelat, ad requisitionem hujusmodi rei & scrutationem, quoniam latet quodammodo & absconditur, vixque comprehenditur dolosa exillens malitia, pro eo quod sibi pietatem callide blandiatur, ut valeat scrutantium mentem latere. Quod utique sciens beatus apostolus, ait: Nam huiusmodi pseudo apostolis, operari subdoli, transfigurant se in apostolos Christi. Sed non mirum, quando ipse satanas transfiguratur se in angelum lucis, si ministri ejus transfigurentur sicut ministri iustitiæ, quorum finis est secundum opera eorum. Sed & dominus in hoc præmuniens nos, ait: Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt impii rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. Ergo in idipsum ex toto corde vestro reteritis ante omnia super tali quaestione deprecationem, & dicetis cum David: Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lucerna pedibus meis verbum tuum, &umen semitis meis. Quoniam, ut ait beatus Daniel propheta: Sapientia & fortitudo ejus sunt. Dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam. Ipse revelat profunda & abscondita, & novit in tenebris constituta, & lux cum eo est. Quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi, & ostendisti mihi que rogavi te. Data 10. Kalendas Junii, Cethego & Claro viris clarissimis consilibus.

EPISTOLA II.
SOTERIS PAPÆ
ADEPISCOPOS ITALIÆ:

NOTE SEVERINI BINII.

^c *Ut nullæ sanctimonialium sacra vasa sacratæ que linteamina consistere aut incensum circa altare deserre præsumant.* ^d *S. Leo ep. 4.*

^e *Ne feminæ sacra vasa vel sacras pallas contingant vel altaria incendant.*

Dilectissimi fratribus per Italiae provincias sanctis constitutis episcopis Soter papa.

Divinis præceptis & apostolicis monitis informamur, ut vos omnium ecclesiæ Concil. General. Tom. I.

^a *Sacratas Deo feminas.* Vide quæ diximus supra in notis ad vitam Sixti & Soteria.

XX DE-

a In MS. Cuzgo & Chro. Harduinus.

DECRETA SOTERIS PAPAЕ

Secundum Gratianum, quæ non habentur in prioribus decretalibus epistolis.

Juramentum malum quod incaute promittitur non est servandum.

25. quest. 4.
Si aliquid.
Ita etiam ceteri collectores.
Sed eadem causa & questio citatur ex Bedæ homilia 44. in nativitate sancti Joannis.

Si aliquid forte incautius nos jurasse contigerit, quod observatum in peiorem vergat exitum, illud salubri consilio mutandum noverimus, & magis instante necessitate perjurandum nobis, quam pro facto juramento, in aliud crimen majus divertendum.

ALIUD EJUSDEM EX GRATIANO.

Quisque sacrificans sacerdotem habeat, qui cepta sacramenta expleat, si necessitas ingruerit.

Zach. 4.
De consecr. dist. 1.
Ut illud & 7. quest. 1.
Illud d. v. n. (1)

Ut illud divini oraculi momentis singuli præcaveant, quo scribitur: *Vae soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem*: summopere verendum est nobis atque cavendum, ne horis illis atque temporibus, quibus Deo psallitur vel sacrificatur, unicuique divinis singulariter officiis insistenti, perniciofa passio, vel quælibet corporis in valetudo occurrat, quæ aut corpus subito subruat faciat, aut mentem alienatione vel terrore confundat. Pro hujusmodi ergo casibus præcaveantes, necessarium duximus instituere, ut tibi temporis vel loci five cleri copia suffragatur, habeat (quisquis ille) canens Deo atque sacrificans, post se vicini solaminis adiutorem, ut si aliquo casu ille, qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram eliditur, a tergo semper habeat, qui ejus vicem exequatur intrepidus, & officium inceptum adimpleat. Censuimus ergo convenire, ut cum a sacerdotibus missarum tempore sacra mysteria consecrantur, si ægritudinis accidat quilibet eventus, quo ceptum nequeat expleri mysterium, sit liberum episcopo vel presbytero vel alii, ut consecrationem expleat officii cepti. Non enim aliud ad supplementum initiatis mysteriis competit, quam aut incipientis,

† Hæc deus tenent apud Gratianum.

Aut subsequenti explenda benedictio sacerdotis: quia nec perfecta videri possunt, nisi perfectionis ordine compleantur: cum enim unum sumus omnes in Christo, nihil contrarium diversitas format, ubi efficaciam prosperitatis unitas fidei representat. Quod etiam consultum, cuncti ordinis clerici indictum vel indultum esse sibi non ambigant, sed (ut præmissum est in præcedentibus) statim alii pro complemento succedant. Ne tamen quod naturæ languoris causa consulerit, in præsumptionis perniciem convertatur, nullus post cibum potumque, sive quodlibet minimum sumptum, Missas facere, nullusque absque patetis molestiæ proventu minister vel sacerdos, cum cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere. Si quis hæc temerarie præsumserit, excommunicationis sententiam sustinebit.

EJUSDEM DECRETUM
Similiter ex Gratiano.

Ut presbyter missam non canet, nisi duobus præsentibus secum.

Hoc quoque statutum est, ut nullus presbyterorum missarum solennia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibi que respondentibus, & ipse tertius habeatur: quia cum pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiscum: & illud in secretis, Orate pro me: aptissime convenit, ut & ipsius respondeatur salutationi.

De consecr. dist. 1.
Hoc quoque. (2)

EJUSDEM ALIUD JUXTA
Gratianum.

Etiã in cœna domini sacram communionem debemus accipere.

In cœna domini a quibusdam perceptio eucharistiæ negligitur, quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus (exceptis iis, quibus pro gravibus criminibus inhibuitur) percipienda sit, ecclesiasticus usus demonstrat, cum etiam poenitentes eadem die ad percipiendam corporis & sanguinis dominici sacramenta reconciliantur.

De consecr. dist. 1.
In cœna domini. (3)

C. ANNUM
CHRISTI
177.

C. ANNUM
CHRISTI
177.

CONCILIIUM HIERAPOLITANUM

Habitu circa annum Christi CLXXIII.

Ex nova Collectione Basilicæ.

Auctor libelli synodici narrat sanctam synodum Hierapoli Asia civitate celebratam ab Apollinario urbis illius Episcopo aliisque viginti sex Episcopis ejusdem provincie, abdicasse & extirpasse Montanum & Maximillam pseudoprophetas, simulque cum illis damnasse Theodotum Coriariam. Meminit istius & aliarum synodorum, per ea tempora celebratarum in Asia idem Apollinarius in libro secundo adversus Cataphrygas apud

Eusebium lib. v. eccles. cap. xvi. Nam cum fideles qui in Asia erant, inquit, sæpius & in plurimis Asia locis ejus rei causa convenissent, novamque illam doctrinam examinassent, & prophanam atque impiam judicassent, damnata hæresi isti ab Ecclesia & fidelium communionem expulsi sunt. Deinde addit Montanum & Maximillam, ab insano, ut fama est, spiritu incitatos, laqueo sibi gulam fregisse, atque ita instar pro-

1 Quod verius est ex Concilio Toletano 11. cap. 14. *Mardianus*. 2 Quod est in Concilio Moguntino cap. 45. *Mardianus*.
3 Quod est in Concilio Cabillonensi secundo cap. 47. an. 813. *Mardianus*.
4 Hanc Synodum ex libello Synodico averti Labbeus cum aliis promittit ex eodem libello infra pag. 611.

proditoris Jude vitam fuisse. Scio virum doctis-
simum Henricum Valesium in annotationibus ad
Eusebium pag. 98. consendere Asterium Urbanum,
qui paulo post illic commemoratur, auctorem esse
istorum trium adversus Cataphrygas librorum,
non autem Apollinarem, eoque nomine traducere
Kuffinum & Christophorsonum, qui de Apollina-
re interpretati sunt. Verum hoc clarissimi viri sen-
tentia revincitur auctoritate ipsius Eusebii; qui
libro IV. cap. XXVII. recensens lucubrations ejus-
dem Apollinaris, inter eas numerat libros quos
scripsit contra Cataphrygarum heresim: idemque
infra lib. V. cap. XIX. refert fragmentum epistole
Serapionis Episcopi Antiocheni, in qua detestans no-
vam Montani prophetiam, ait eam ab Apollinari
Hierapolitana urbis in Asia Episcopo fuisse da-
minatam, mittereque se ejusdem Apollinaris re-
vinctum, id est libros, non vero litteras, ut male hic
verterunt interpretes. Revincitur etiam auctori-

Asate ejusdem libelli synodici, in quo que de mi-
serabili morte Montani & Maximilla scribuntur
apud Eusebium, ad Apollinarem referuntur. Qui
blaspheme, inquit auctor libelli, utpote a de-
mone obsessi, sicut idem pater (Apollinaris
Hierapolitanus) dicit, vitam commutarunt. Ob-
secrus porro, ut hoc quoque dicam, est locus il-
le. Quid enim est blasphemie mori? itaque vox
Asterii, qua usus est auctor, vertenda fuit pro-
brose, quia suspendum est probrosi & informis
leti genus. Denique sanctus Hieronymus in libro
de viris illustribus de hoc ipso Apollinari agens,
docet eum libros scripsisse ad verum Cataphry-
gas, qui tunc primum cum Priticilla & Maxi-
milla insaniebant. Quamquam Hieronymus alibi
libros istos tribuere videtur Apollonio cuidam viro
dilectissimo, qui floruit sub Commodo Severoque
Principibus.

ANNO
CHRISTI
179. 177.

ANNO
CHRISTI
179. 177.

V I T A EPISTOLÆ ET DECRETA ELEFTHERII PAPÆ. Ex libro pontificali Damasi Papæ.

Eleutherius natione Græcus, ex patre **A** abundio, de oppido Nicopoli, **b** se-
dit annos quindecim, menses tres, dies duos.
b & **ita** **Luc.** Fuit autem temporibus Antonini **b** Commodi,
usque ad Paternum & Braduam. **c** Hic accepit
epistolam a Lucio Britannico rege, ut Chris-
tianus efficeretur per ejus mandatum. Et
(a) **d** hic constituit, ut nulla **esca** (**b**) usualis,
c Paulloal- **c** que tamen rationalis & humana est, quam
ter in C.H. **Deus** creavit, a Christianis maxime fidelibus
repudiaretur. Hic fecit ordinationes tres per
mensem Decembrem, presbyteros duode-
cim, diaconos octo, episcopos per diversa
loca quindecim. Qui etiam **e** sepultus est juxta
corpus beati Petri (**c**), septimo Kalendas
d XVII. Junii. Et cessavit episcopatus dies **d** (**d**) quin-
decim.

NOTE SEVERINI BINII.

Eleutherius **a** Eleutherus.) Anno Christi nati 179. M. Aurelii
quando sit imperatoris 17. 3. Mali pontificatum auspiciatus, a mar-
factus pon- tyribus Lugdunenſibus litteras in vinculis de rebus apud
tifer. eos gestis (quod idem fecerunt Viennenses, ut constat
Martyrum ge- ex Pii 4. epist. ad Justum Viennensem, de qua supra)
sta ad pon- scriptas, & per Irenæum Romam delatas, accepit. Mar-
tionem Re- tificem Re-
bi solita. clonem, ut est apud Tertullianum de prescript. c. 30.
cum Valencino adhuc a tempore Aniceti Roma agen-
tem, sapius conversum, sapius relapsum, & instar ca-
nis ad vomitum, & suis ad volutabrum luti redeuntem,
plane ecclesia ejecit. Baron. anno Christi 179. & se-
quenti.

Tempus sedis **b** Sedit annos 15. menses 3. dies 2.) Qui anno Chri-
Eleutherii. sti 179. 5. Nonas Mali pontificatum accipiens, eum
177. tenuit, usque ad 194. anni 7. Kalend. Junii (qui-
192. bus, hoc eodem auctore attestante, sepultus est) non
Concil. General. Tom. I.

nisi 15. annis & 23. diebus sedisse potuit. Ultimum
annum Eleutherii, & mortem Commodi imperatoris, co-
llectere cum anno Christi nati 194. hujus chronolo-
gia maxima laus est, utpote que cum Clementis Ale-
xandrini computatione temporum accuratissima consen-
tiat. Hic enim 1. lib. Stromatum supputans tempora,
ab anno quo natus est dominus, usque ad mortem
Commodi, annos 194. numerat, eoque Baronii chrono-
logiam, quam sere per omnia sequimur, præclare admo-
dum confirmat.

c Hic accipit a Lucio Britannico rege epistolam.) An-
no domini 183. Lucius Britannorum rex, divino lumine
illustratus, legatos ad hunc pontificem misit, per
quos divini verbi ministros aliquos, ac sacerdotes, qui
populum in fide & moribus instruerent, exire petivit,
& duos quasi apostolos a pontifice missos, Donatiani
nimirum & Fugatum, impetravit. Britanniam hoc
tempore a Romanis nondum totam subactam & in pro-
vinciam relictam fuisse, sed potius adhuc magnam par-
tem populi trans murum habitantis regem habuisse, Ba-
ron. ann. 183. num. 5. ostendit.

d Hic constituit, ut nulla esca.) De hoc decreto,
vide que dicemus in notis ad epistolam sequentem, in
qua exstat.

e Sepultus est.) Martyr an confessor, incertum est. Confessores
in martyrologio appellantur quidem martyres, sed id no-
men etiam frequenter tributum est confessoribus, ma-
xime illis qui fides causa cruciatum aliquem sustinue-
rant, ut probat Baronius in notis pluribus ad marty-
rologium.

191.

Hujus lo-
ci tacite est
apud Chro-
nol. explica-
tio.
Britannia an
& quando
& per quos
ad fidem
converte.

XX 2

EPI.

(a) Luc hoc iterum firmavit ut (b) in Luc deest usualis sed ita legitur, & si a christianis repudiaretur maxime fidelibus, quod
Deus creavit, qui tamen rationalis, & humana est. (c) Luc. in Vaticano IX. Kal. (d) Quindecim in Luc.

EPISTOLA I.

ELEUTHERII PAPÆ AD GALLIÆ PROVINCIAS.

De accusatione clericorum, ac defensione.

- I. De efcis irrationabiliter non vitandis.
II. De accusationibus episcoporum, & clericorum.
III. De accusationibus omnium comprovincialium.

Eleutherius episcopus universis ecclesiis, per Gallias provincias domino militantibus, in domino salutem.

Magno munere misericordie Dei, totius ecclesie catholice multiplicata sunt gaudia, cum multis populos ad domini servitium festinare cognovimus.

I.

Qua de re necessarium judicavimus vos instruere, ut eas, quas vitare vos audivimus irrationabiliter, non respiciatis. Scitis, fratres, legislatorem docuisse, omnia que creavit Deus, erant valde bona. Et ipsa per se veritas ait: Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod exit de ore. Unde constat, non debere refulari efcas communes, quas Deus ad cibos tribuit fidelibus suis. Et in actibus apostolorum de mundis efcis legitur ita: Postera autem die iter illis facientibus domesticis, & appropinquantibus civitati, ascendit Petrus in superiora, ut oraret circa horam sextam. Et cum esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus, & vidit caelum apertum, & descendens vas quoddam, velut lentem magnum, quatuor initiis submitti de caelo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentes terrae, & volatilia caeli. Et facta est vox ad eum: Surge, Petre, occide & manduca. Ait autem Petrus: Absit, Domine, quia nunquam manducaui omne commune & immundum. Et vox iterum secundo ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris. Hoc autem factum est per ter. Et statim vas receptum est in caelum.

II.

De accusationibus ergo clericorum, super quibus consulti sumus, quia omnes eorum accusationes difficile est ad sedem apostolicam deferre, finitiva episcoporum tantum iudicia huc deferantur, ut hujus sanctae sedis auctoritate finiantur, sicut ab apostolis eorumque successoribus, multorum consensu episcoporum, jam definitum est. Nec in eorum ecclesiis alii aut praepnantur, aut ordinentur, antequam hic eorum iuste terminentur negotia. Quoniam quamvis liceat apud provinciales & metropolitanos atque primates eorum ventilare accusationes vel criminationes, non tamen licet diffinire secus quam praedictum

A est. Reliquorum vero clericorum causas apud provinciales & metropolitanos ac primates, & ventilare & iuste finire licet. d Judicantem tamen oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere, interrogandi ac proponendi, adiciendique praebita patientia ab eo, ut ibi actio ambarum partium limitata b sit pleniter. c Nec litigantibus d iudex prius sua velit sententia obviare, nisi quando ipsi jam, peractis omnia, nihil habeant in quaestione quod proponant. Et tandem actio ventiletur, quousque rei veritas inveniat. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid praetermissum forte remaneat, quod annecti conveniat. Induciae enim non modice ad inquirendum danda sunt, e ne aliquid praepropere agi a quacumque parte videatur; quia per surpectionem multa proveniunt. Nihil tamen absque legitimo & idoneo accusatore fiat. Nam & dominus noster Iesus Christus Judam furem esse sciebat: sed quia non est accusatus, ideo non est cecidit. Et quidquid inter apostolos egit, pro dignitate ministerii ratum mansit. Nam si leges saeculi accusatores requirunt, quanto magis ecclesiasticae regulae? Docent enim terrena & humana, quae sunt ecclesiastica atque caelestia.

De accusationibus vero comprovincialibus ita legitur esse statutum: Si quis super quibuslibet criminibus quemlibet clericum pulsandum crediderit in provincia, in qua consistit ille qui pulsatur, suas exerceat actiones, & nec exstinet eum alibi aut longius ad iudicium protrahendum. Illi vero qui pulsatus fuerit, si iudicem suspectum habuerit, liceat appellare. Caveant etiam iudices ecclesiae, ne absente eo cuius causa ventilatur, sententiam proterant, quia irrita erit, imo etiam & causam in synodo pro facto dabunt. Proditoris vero nec calumnia, nec vox audiat. Nemo enim debitorem amplius potest cognoscere, quam ille, qui iniuriam, ejusque sustinuit nequitiam. Oppressus namque ab omnibus in cunctis subveniat causis. Haec omnia summo opere sunt attendenda. Nec criminatio minorum, quanto magis episcoporum, facile est recipienda, dicente domino: Non sequeris turbas ad faciendum malum. Et alibi: Non suscipias vocem mendacii. Et in Paralipomenon legitur: Omnia corda scrutatur dominus, & omnem cogitationem novit. Homo vero videt in facie, Deus autem in corde. Et alibi scriptum est: Non potest humano condemnari examine, quem Deus suo reservavit iudicio. Igitur omne pondus, & circumstantia adversariorum nocumenta, per patientiam, fratres, comprimere satagite; scientes quia subversus sunt huiusmodi, & delinquant proprio ore damnati. Quia qui fratres accusant vel infestant, non eos diligunt, sed magis negligunt, & peccant, dicente apostolo: Dilectio proximi, malum non operatur.

Et alibi: Qui non diligit fratrem suum, quem non videt; Deum, quem non videt, quomodo potest diligere? Nos enim humiles corde, ad ea quae recta sunt, adiutores domino, sapienter vinculo caritatis vobiscum sumus constricti, & religionem catholicam in omnibus fortiter defendentes, improbis probe resistere non negli-

a. Conrio. Aug. Bar. alitque VV. oraditis adu. toribus.

b. S. Leo ep. 34.

Gen. 1.

Matth. 23.

Act. 10.

Gen. 1.

c. Can. 4. conc. Sard. ornis.

3. quest. 6. Quamvis li. cest.

10. quest. 3. cas. 30. lu. dicitur qd. poter. ubi plura Aut. Constus.

a. Cod Theod. lib II tit 18. const. 2. b. Sumus. Hadr. coll.

c. Anianian. interpretatio ad sup. Const.

3. quest. 3. la. dicit non modice.

e. Felm. II. ep. 1. ca. 10. 3. quest. 1. Nihil contra.

f. Ambrosia. lib. 11. c. 1.

11. quest. 6. Si quis clericus.

g. Hadr. coll. 8. Anianian ad Novellam.

h. Valentinian. & Marcian. neminem exhiberi, &c.

i. quest. 9. Caveat iudices.

k. Vide Cod. Theod. 4. Anianian. interpretaciones.

Exod. 23.

1. Paral. 28.

1. Reg. 16.

1. Conf. M. ad PP. Nic. canes in col. Hadr. c. 11. & 49 ex ed. Ant. Aug. Tit. 3.

1. Conf. M. ad PP. Nic. canes in col. Hadr. c. 11. & 49 ex ed. Ant. Aug. Tit. 3.

1. Rom. 13.

1. Joan. 4.

1. Victor ep. Carthag. ad Theodorum Papat. Con. Later. lib. 5. Martiano consili. 2. anno 649.

1. A Sisto Papa ex Gratiano 3. q. 6. Si quis clericus, ex Ivone par. 6. c. 318 ab Eleuthero, & cap. 119. 2. Felice. Harduini: 2. Gratianus, in summo. Hard. 3. Gratianus, pertrahendum. Hard.

a Polix. III. ep. 1. perturbare

Præ. 10.

b Materno Anno 156. Eleuth. 9. Cof. Triarius Maternus & Aurelius Bradua.

Binnium in pluribus errasse Blondinus arguit.

An hæc epistola sit corrupta?

"Errat hic quoque Binnius, ut pluribus alii docent.

"Hanc prius a pontifice scriptam probare oportet.

An & quomodo linguis ecclesie universalis cura commissæ sit?

gligimus. Unde dictum est: "Negligere enim, cum possis, deturbare perverfos, nihil aliud est, quam fovere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinorosi desinit obviare." Hujus rei gratia universalis vobis a Christo Jesu commissæ est ecclesia, ut pro omnibus laboretis, & cunctis opem ferre non negligatis. Frater autem fratrem adjuvans, emolabitur: & allidens, dissipabitur. Quapropter relevato semper oppressos, corripite inquietos, ut zizania dominicam messem non possit suffocare. Data 5. Idus Julii, Paterno & Bradua viris clarissimis consulibus.

NOTE SEVERINI BINII.

a Epistola.) Hæc epistola responsoria est ad epistolam Episcoporum ac martyrum Viennensis & Lugdunensis ecclesie in carcere conscriptam. Cuius argumentum hoc est: "Alciades cum prædictis martyribus numeratus, sicut ante, ita etiam in vinculis exemplo Montanistarum, tres quadragesimas & illegitimas xerophagias observantium, vitam duriter & iustere debebat, eoque multos alios fideles offendebat. Consultus igitur hæc de re Romanus pontifex, aliquæ aliarum ecclesiarum episcopi, Eleutherius respondit, ac xerophagias Montani velut illegitimas ac superstitionis condemnat. utpote qui privatus homo, non Paracletus sit, potestatem habens obligandi, ut intendebat, universam ecclesiam ad nova jejunia, novas etiam jejuniorum leges observandas."

b Cum multis populos ad domini servitium seclinare cognovimus.) Vide quæ scribit Baron. ann. 183. nu. 1. & seqq.

c Ut scias, quas vitare vos audimus irrationabiles, non suspicatis.) Sicut enim Marcionitas, Encratitas, & Manichæi, de quibus est intelligendus apostolus 1. ad Timotheum c. 4. ita etiam Priscillianistæ, Montani, sectatores, a quibusdam cibis, velut a malo principio conditis, abstinabant. Montanus vero, præterquam quod privata auctoritate tres quadragesimas instituerit, quibus non nisi aridis cibis vescendum esse docuerit, nova jejunia & novam jejunandi modum instituit. Pontifex Eleutherius hæc de re consultus, illorum tanquam superstitionem & blasphemiam tententiam, huius autem velut illegitimas & irrationabiles condemnat, ut patet ex verbo, Irrationabiliter, & verbis sequentibus, Erant valde bona.

d Judicantem tamen oportet cuncta rimari.) Horum verborum argumento post Constantium etiam Baronius, hanc epistolam existimavit esse corruptam & adulteram, quod ea, quæ de iudiciis in ipsa scribuntur, ex constitutione Constantini & interpretatione ad eam apponitur, quæ in cod. Theod. lib. 2. de iudiciis existit, superaddita, exscripta, & hæc translata videantur. Sed cum eadem infra in epistola decretali Julii papæ ad orientales cap. 31. & in canonibus Hadriani can. 26. verbis prope ipsam referantur, ideoque ipso cod. Theodosiano, qui post tempora Julii papæ compilatus est, antiquiora sint; manifesto constat, hæc de iudiciis constitutionem ab Eleuthero Juliano, a Julio Theodosio, adeoque a pontificibus imperatorem, non contra ab imperatore pontificem hæc aliatque similes constitutiones mutasse, & accepisse. Et consequenter hæc de causa non modo non velut spurium & illegitimum partem ecclesie respiciendum, sed potius tanquam matris germanæ sortum germanum pluribus posterorum pontificum scriptis quasi filiorum vultibus simillimum, ab injuriis inimicorum vindictam obvis amplexibus esse accipiendum & fovendum.

e Hujus rei gratia universalis vobis a Christo Jesu.) Id est, dum hæretici, quorum hoc tempore magnus numerus erat, universam ecclesiam oppugnant, non modo episcopis, sed unicuique Christiano ejus defendende cura & studium demandata sunt: omnibus enim nobis a Deo præceptum est Eccles. cap. 4. ut pro veritate ac iustitia usque ad mortem certemus. Nec ob eam causam confunditur ordo hierarchicus a Christo in ecclesia institutus. Nam sicut quodlibet membrum corporis suo munere fungens, pro toto corpore laborare dicitur; adeo

ut hæc ex parte totius corporis, non partis tantum cura absque capitis injuria illi commissæ merito dici possit, eadem ratione dixit Eleutherius pontifex, omnibus & singulis membris jure meritoque universalis ecclesie curam commissam. Novantes ergo hunc locum male intelligentes, ante victricem triumphum canunt. Vide Turrianum cap. 6. lib. 2. pro episc. pontif.

EPISTOLA II.

ELEUTHERII PAPÆ

Rescriptum ad Lucium Britanniae Regem.

Quomodo gerere se debeat in Regno Britannia.

Petitissis a nobis leges Romanas, & Cæsaris vobis transmitti, quibus in Regno Britanniae uti voluistis. Leges Romanas, & Cæsaris semper reprobare possumus; legem Dei nequaquam. Suscepistis enim nuper misericordie Divinae in regno Britanniae legem, & fidem Christi. Habetis penes vos in regno utramque paginam: ex illis Dei gratia per consilium regni vestri sume legem, & per illam Dei patientia vestrum rege Britanniae regnum. Vicarius vero Dei estis in regno juxta prophetam regem: Domini est terra, & habitatio ejus, orbis terrarum, & universi, qui habitant in eo; & rursum juxta prophetam Regem: Dixisti iustitiam, & odisti iniquitatem; propterea unxit te, Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis; & rursum juxta prophetam regem: Deus iudicium tuum. Non enim dixit iudicium, neque iustitiam Cæsaris.

Fili enim regis gentes Christianæ, & populi regni sunt, qui sub vestra protectione, & pace in regno degunt, & consilium juxta Evangelium: quemadmodum Gallina congregat pullos sub alis. Gentes vero Regni Britanniae & populi regni sunt; quos divites debetis in unum ad concordiam, & pacem, & ad fidem, & ad legem Christi, & ad Sanctam Ecclesiam congregare, revocare, fovere, manu tenere, protegere, tegere, & ab invidiosis & malignis & ab inimicis semper defendere.

Va regno, cuius rex puer est, & cuius principes mane comedunt. Non voco regem, propter parvam, & minimam ætatem, sed propter stultitiam & iniquitatem & insanitatem, juxta prophetam regem: Viri sanguinum. & dosi non dimidiabunt dies suos. Et per comestionem intelligimus gulam, per gulam luxuriam, per luxuriam omnia turpia & perveria & mala. Juxta Salomonem Regem, in malevolism animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

Rex dicitur a regendo, non a regno. Rex eris, dum bene regis: quod nisi feceris, nomen regis non in te constabit, & nomen regis perdes: quod absit. Det vobis omnipotens Deus regnum Britanniae sic regere, ut possis cum eo regnare in æternum, cuius vicarius estis in regno prædicto.

Prodant Utterius de Britann. Eccles. primus cap. VI. sed ipsam iudicat Constant. in appen. ad To. I. h. 4. Rom. Pont. p. 62.

71. 24. do ejus, orbis terrarum, & universi, qui habitant in eo; & rursum juxta prophetam Regem: Dixisti iustitiam, & odisti iniquitatem; 71. 24. propterea unxit te, Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis; & rursum juxta prophetam regem: Deus iudicium tuum. Non enim dixit iudicium, neque iustitiam Cæsaris.

Mat. 23. 37.

Eccl. 10. 16.

1. Jos. 7. 14.

1. Sal. 1. 4.

ANNO CHRISTI 194. 195.

ANNO CHRISTI 194. 195.

V I T A, EPISTOLÆ ET DECRETA VICTORIS PAPÆ I.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

Victor natione Afer, ex patre Felice, b A sedit annos 10. menses 2. dies 10. Fuit autem temporibus (a) Aeli Pertinacis & Severi, a consulatu Commodi quinto & Glabrio- nis, usque ad Lateranum & Rufinum. Hic constituit, ut sanctum pascha die dominica celebraretur, sicut (b) Pius. Hic fecit sequentes clericos. Martyrio coronatur. Et constituit, ut necessitate faciente, ubicumque inventus fuisset (c) quicumque hominum ex gentibus veniens, sive in flumine, sive in mari, sive in fonte, sive in stagno, baptizaretur: tantum Christianæ credulitatis confessione declarata, integer esseretur Christianus. Et c fecit concilium. Et, collatione facta cum presbyteris & diaconibus, accessitque d Theophilo b Alexandriæ episcopo, e constituit, f ut a decima tertia luna primi mensis, usque ad 21. die dominica custodiatur sanctum pascha. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, presbyteros quatuor, diaconos septem, episcopos per diversa loca numero duodecim. Qui sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano, quinto Kalendas Augusti. Et cessavit episcopatus dies 11. (d)

a secunda

b interrogatio facta est de pascha vel de die prima cum Theophilo. c abstant a C H.

mi consensu decreverunt, ut non alio quam die dominico pascha celebraretur. Eusebius lib. 5. cap. 12. d Theophilo Alexandria episcopo. Hunc Theophilum a Victore ad Romanum concilium accessitum fuisse non Alexandrinum, sed metropolitanum episcopum Casares Palæstinæ, testatur Euseb. lib. 5. hist. cap. 22. Quisquis ergo pro Casariense Alexandrinum substituit, erravit. Nam Theophilus Alexandrinus vixit sub Arcadio imperatore.

Quis fuerit Theophilus?

e Constituit ut a decima tertia luna primi mensis usque ad 21. die dominica. f Constituit pascha celebrandum esse dominica proxima lune decimæ quartæ post æquinoctium vernali. Idem statutum est in concilio Nicæno, ut patet ex epistola Constantini ad omnes ecclesias, apud Euseb. lib. 3. de vita Constantini existante: ubi tribus rationibus decreti hujus æquitatem confirmat: quarum prima est, ne communicemus cum Judæis Christi interfectoribus. Secunda, quia par est, ut in tota ecclesia sit una ratio paschatis celebrandi, & pauci orientales Judæizantes, omnibus occidentalibus, plurimisque orientalibus populis & episcopis aliter sentientes, cedant. Tertia est, quia aliter facientes orientales, quandoque, quod factu absurdum est, uno anno bis, quandoque nunquam pascha celebrarent. Interdum enim accidebat, ut id uno anno post æquinoctium & sequente anno ante æquinoctium vernali celebrarent. Vide Bel-larminum lib. 3. de cultu sanct. cap. 12. & ex quæ diximus supra in notis ad canonem apostolorum octavum.

Cur pascha die dominico celebrari debeat

EPISTOLA I. VICTORIS PAPÆ I.

a Hec sequenti vitæ eruditius inspicenda.

AD THEOPHILUM b ALEXANDRIÆ EPISCOPUM. De pascha & baptismo: de accusatione & judicatione episcoporum atque de concordia unanimitatis.

b Casares qd corrigunt ea Bedæ.

- 1. De celebratione pasche & baptisimi. 11. Ne quis incerta judicet. 111. De causis episcoporum terminandis.

Victor Romana ac universalis ecclesia archiepiscopus, Theophilo episcopo & cunctis fratribus in Alexandria domino famulantibus in domino salutem.

Multa mihi gratulatio est, dilectissimi fratres, quod manifeste (sicut optamus) per gratiam Dei lumine evangelicæ claritatis, & ab ecclesia jam magna ex parte perniciosi erroris nocte depulsa, creditæ nobis dispensationis fructus crescit & augmentatur in domino.

S. Leo ep.

NOTE SEVERINI BINII.

194. Quando Victor pontifex in Aus. Theodotizans Patropasiani hæretici qui erat.

a Victor. Anno Christi 194. quæst ultimus Commodi imperatoris ipsius Kal. Junii, Victor natione Afer in locum Eleutherii deuncti subrogatur. Theodotum Byzantium, qui lapsus suum eo ipso detendebat, quod solum hominem Christum, quem Deum non fuisse dicebat, negasset, recte excommunicavit. Sub hujus pontificatu Patropasiani hæretici quorum auctor est Praxeas Montem discipulus, qui Patrem non filium patrum esse dicebant, exorti sunt. Die dominico post vernal æquinoctium pascha celebranda esse multis consensibus deluper habitis iuxta apostolorum traditionem, decrevit, & contumaciter sentientes Akaticos episcopos anathematari subiecit, ita ut eum hanc ob causam Tertullianus tam in hæresim Montani, vel ex invidia, vel ambitione episcopatus Carthaginensis, lapsus, gentilem suam, in pace leonem, in prælio cervum persequentes impiorum tyrannorum subterfugientem calumniose appellaverit. Baronius anno Christi 194. & 190. 193 & 201.

Tempus sedis.

b Sedit annos decem, menses 2. dies 10. Annis postius novem, mense uno, ac diebus 22. Nam 22. die Julii, circa nonam Severi imperatoris martyrium substituit, partim ecclesiasticæ tabulæ, partim Eusebius lib. 5. hist. cap. 27. testatur.

Concilia sub Victore habita.

c Et fecit Concilium. Romanum scilicet, ad quod Theophilum Casarem Palæstinæ metropolitanum accessit. Præter hoc, in eadem hac paschatis celebrandi causa, Concilium Palæstinum a Theophilo, Ponticum a Palma, Gallicum ab Ireneo, Orosiense, Germanicum a Bacchyllo celebrata sunt, quæ omnia unan-

(a) Luc. Casaris Augusti & Commodi secundi & Grævione usque &c. (b) Luc. Eleutherus. (c) sequentia verba Luc. ita legitur, sive in flumine, sive in mari, sive in fontibus tantum Christiano confessione credulitatis clarificata quicumque hominum ex gentibus veniens, ut baptizaretur. Hic fecit ordinationes II per mensem decembrem, presbyteros IV, diaconos VII. Episcopos per diversa loca XII. Hic fecit constitutam ad interrogationem sacerdotum de circulo paschæ, ut dominico paschæ cum presbyteris & facta collatione, & accessit Theophilo episcopo Alexandria facta congregatione ut a XIV. luna primi mensis usque ad XXI. diem dominicam custoditur sanctum pascha. Hic sepultus &c. (d) Luc. XII

I.

De consec. distict. 3. Celebratorem 3. pasche. a Pius & E. leutherius.

Celebratorem sancti pasche die dominica agi debere, & predecessores nostri jam statuerunt, & nos illud vobis eadem die celebrari solenniter mandamus, quia non decet, ut membra a capite discrepent, nec contraria gerant. A quartadecima vero luna primi mensis, usque ad vicissimumprimum ejusdem mensis diem, eadem celebretur festivitas. Eodem vero tempore baptismus celebrandus est catholicus: sed tamen, si necesse fuerit, aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem venientes quocumque loco vel momento, ubicumque e venerit, sive in humine, sive in mari, sive in fontibus, tantum Christiane confessione credulitatis clarificata, baptizentur. Ipsi quoque quod in baptismo polliciti sunt, summopere est attendendum, ne infideles, sed fideles inveniantur. Ipsi vero qui infidelitatis nota atperguntur, infames efficiuntur, atque inter fideles minime reputantur. Hæc vero statuta nulla debent improbitate convelli, nulla novitate mutari: quia alia ratio est causarum secularium, alia divinarum.

b 3. Leo op. 54.

II.

In decret. Ivo. lib. 4. Idior II. syn. 26. quibusdam leviter mutatis.

Audivimus namque, apud vos vestroque diversa judicia fieri, & incerta judicari. Incerta, carissimi, nullatenus judicemus, quoadutque veniat dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quia quamvis vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quæ manifestis indicis comprobantur, nisi quæ manifesto judicio convincuntur, nisi quæ iudiciali ordine publicantur.

III.

Similiter, ea vos judicare, ad apostolicam delatum est sedem, quæ præter nostram vobis definire non licet auctoritatem, id est, episcoporum causas. Unde ita constitutum liquet, ut tempore apostolorum, & deinceps placuit, ut accusatus vel iudicatus a comprovincialibus in aliqua causa episcopus, licenter appellet & a deat apostolicæ sedis pontificem, qui aut per se, aut per vicarios suos, ejus retractari negotium procuret. Et dum, iterato iudicio, pontifex causam suam agit, nullus alius in ejus loco ponatur aut ordinetur episcopus; quoniam quamquam a comprovincialibus episcopis accusati causam pontificis scrutari liceat, non tamen diffiniti, inconsulto Romano pontifice, permissum est, cum beato Petro apostolo, non ab alio quam ab ipso dictum sit domino: Quacumque ligaveris super terram, erunt ligata & in caelo, & quacumque solveris super terram, erunt soluta & in caelo. Et alibi in institutis legitur apostolicis: Si quis putaverit se a proprio metropolitano gravari, apud patriarcham vel primatem dioeceseos, aut penes universalis apostolicæ ecclesiæ iudicetur sedem. Nihil aliud est, fratres, talis præsumptio, nisi apostolorum suorumque successorum terminos transgredi, eorumque decreta violare. Culpan-

Matth. 16.

d statuta. e Can. 17. Chalced. concilii. In epist. Clementis. 3. quæst. 6. Si quis pot. Be in decr. Sixti II. infra; & similiter infra in decr. Julii: & in dec. Ivo. lib. 4.

Atur enim, ut scriptum est, fratres, quæ alteri circa episcopos judicare præsumunt, quam apostolicæ sedis papæ fieri placuerit. Et quis est qui iudicat eum, quem dominus sibi & huic sanctæ sedi reservari voluit iudicandum. Ait namque dominus per prophetam Isaiam: Dominus Deus auxiliator meus, ideo non sum confusus. Ideo posui faciem meam ut petram durissimam, & scio quia non confundar. Iuxta est, qui iustificat me: quis contradicit mihi? Stremus simul: quis est adversarius meus? Accedet ad me, ecce dominus Deus meus, auxiliator meus. Quis est qui condemnet me? Ecce omnes quasi vestimentum conterentur, tinea comedet eos. Quis ex vobis timens dominum, audiens vocem servi sui? Quis ambulavit in tenebris, & non est lumen? Speret in nomine domini, & innitatur super Deum suum. Ecce vos omnes accendentes ignem, accini estis flammis, ambulatis in lumine ignis vestri, & flammis quas succendistis. De manu mea saltem est hoc vobis. In doloribus dormietis. Audite me, qui sequimini: quod iustum est, & queritis dominum: Accedite ad petram, unde exiisti estis, & ad cavernam laci, de qua præcisi estis. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram quæ peperit vos, quia unum vocavi eam, & benedixi ei, & multiplicavi eum. Consolabitur ergo dominus Sion, & consolabitur omnes cineres ejus: & ponet desertum ejus quasi deiciat, & solitudinem ejus quasi hortum domini. Gaudium & letitia invenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis. Attendite ad me populus meus, & tribus mea me audite: Quia lex a me exiit, & iudicium meum in lucem populorum requiescit. Prope est iustus meus, egressus est iudicator meus, & brachium meum populos iudicabit. Ne iniqui expectabunt, & brachium meum subvertent. Levate in caelum oculos vestros, & videte terram deorsum, quia caeli sicut fumus auferentur, & terra sicut vestimentum atteretur, & habitatores ejus sicut hæc interibunt. Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea non deficiet. Audite me qui scitis iustum, populus: lex mea in corde eorum. Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuat. Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic decorabit eos tinea. Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generatione generationum. Multus mundus huius illecebris, multis vanitatibus resistendum est, ut veræ caritatis & continentie obtineatur integritas. Dominus enim nullum vult perire, sed omnes salvos fieri. Certus autem sum, vos ad hæc emendanda vel defendenda, domino auxiliante, proficere. Data (a) XIII. Kalend. Augusti, Commodi & (b) Grævione viris clarissimis consulis.

11a. Hier. aut. 10. 11. 12.

11a. 11.

a. S. Leoep. 51. b. S. Leoep. 59.

c. Glabrione. d. quoniam sibi vivere ad huc Fleucherio consularium gellit.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Theophilum Alexandria episcopum. Hic sub Arcadio imperatore vixit. Itaque ad Theophilum metropolitanum Casareæ Palæstine hanc epistolam scriptam esse, patet ex Eusebio lib. 5. cap. 21: ut supra diximus. b Celebratorem sancti pasche. Apostolica constitutio, de qua supra frequenter confirmatur. c A quartadecima. Die festiæ dominicæ, ut patet ex pontificali libro in vita Victoris. Vide quæ ibi diximus.

EPI-

EPISTOLA II. VICTORIS PAPÆ I.

AD AFROS.

De causis superioribus.

Victor ecclesie Romanae & urbis archiepiscopus, universis episcopis per Africam constitutis, in domino salutem.

S. Leo ep. c. 1

In decreto di. Anati. 90. Perlatum est. l. Cor. 12.

1474. c. 1. v. 5. Hinc dicitur

b. interea. 7. regim.

Matth. 6.

Matth. 5.

Semper enim in æterno a consilio Dei mansit humani generis incommutabiliter præordinata reparatio, sed ordo rerum per dominum nostrum Jesum Christum temporaliter gerendum, dispositione verbi divini sumpsit exordium. Quapropter oportet vos, fratres, unanimes esse, & adminiculum vicissim ferre: in recta ergo fide, & in sacramentis divinis non discrepare, sed concordare esse: quia licet pauci sitis malorum comparatione, si tamen concordare fueritis, facile, auxiliante domino, vestros insidiatores superabitis. Si vero discordes (quod ablit) fueritis, non superabitis, sed superabimini. Perlatum est enim ad sedem apostolicam, aliquos vestrum, nocere fratres velle, & ut cadant, decertare. Similiter in sacramentis discrepare, & ob id contentiones & amulationes inter vos fieri, a quibus dissensionibus vos avertere, & in his omnibus concordare, & opem ferre vicissim, mandamus. Nam si hoc agere cito neglexeritis, & vicissim reconciliari non studueritis, ab apostolicæ sedis & totius ecclesiæ communionem vos pelli non dubitatis. Nec attenditis, carissimi, qualiter dominus per Isaiam prophetam talibus comminatus est, dicens: Dominus enim locutus est verbum hoc: Luxit & deflavit terra, & infirmata est: defluxit orbis, infirmata est altitudo populis terra. Et terra interfessa est ab habitatoribus suis, quia transgressi sunt leges, mutaveruntque, dissipaveruntque sabbatum sempiternum. Propter hoc maledictio vorabit terram, & peccabunt habitatores eius: faciemque insipientium cubores eius, & redimantur homines pauci. Luxit & deflavit, infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui letabantur corde. Cessavit gaudium tympanorum, quietus sonitus letantium, conticuit dulcedo citbara. Cum cantico non bibent vinum: amara erit portio bibentibus illam. Attrita est civitas vanitatis, causa est omnis domus, nullo introeunte. Ciamor erit super vino in plateis, deserta est omnis lætitia, translatum est gaudium terra, relicta est in urbe solitudo, & calamitas opprimet porta: quia hæc erant in medio terra, in medio populorum, quomodo si pauca olive, quæ remanuerunt, excutiantur ex olea; & racemi, cum fuerit finita vindemia: hi levabunt vocem suam, atque laudabunt: cum glorificatus fuerit dominus, hincient de mari. Propter hoc in doctrinis glorificate dominum, in insulis maris nomen domini Dei Israel. Et dominus in oratione, quam discipulos suos docuit orare, ait: Pater noster, qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum. In bonis & iustis hominibus sanctificatur nomen domini, & in malis blasphematur. Et ipsa per se veritas ait: Si offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quia frater tuus habet ali-

quid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & postea offeres munus tuum. Nulli vero liceat doctrinam evangelicam deserere, & sacerdotali honore gaudere. Data Kalendis Septembris, Laterano & Rufino viris clarissimis consulis.

EPISTOLA III. VICTORIS PAPÆ I.

VICTOR EPISCOPUS

Desidero Viennensi episcopo salutem.

c. Bar. 28. 198. num. 17. ex Bibl. Floriacensis additamentis. qq. suspecta est non secus acque altera quæ sequitur.

Sicut sancta fraternitas tua a presbyteris, qui apostolos in carne viderunt, erudita est, qui & ecclesiam usque ad tua tempora rexerunt, non decimaquarta luna cum Judæis, sed decimaquinta usque ad vigesimamprimam, pascha catholica ecclesia celebravit. Non enim iam umbram, sed veritatem quæ umbra legis celebratur, querit. Hanc doctrinam Petrus & Paulus instituerunt, ut in azymis sinceritatis, & veritatis pascha ageretur. Qui enim cum Judæis pascha agere volunt, quid nisi umbram diligunt, ut agni carnes non in veritate, sed in umbra figurante manducant? Nec audiunt Joannem Baptistam clamantem: Ecce agnus Dei, ecce qui auferit peccata mundi.

Seis, frater beatissime, opus totius pietatis sexta feria & decimaquinta luna perfectum, quando in cruce clamavit is, per quem factus est mundus, Consummatum est, & vincente luce, umbræ mortis superatæ aufugerunt, & in spem nostræ salutis Centurio confessus est, Filius Dei erat iste. Nusquam Petrus cum Judæis, postquam illis dixit penitentiam agite, quia sanguinem iusti sudistis, nos pascha celebrare docuit. Nusquam Paulus, qui ut Deum lucrifaceret observationes illas legis arbitratus est ut stercora.

Collega beatissime, Christi ecclesiam non in umbra, sed veritate suora solidam petram fundatam doceamus, ut audiamus cum apostolo Petro, Beatus es, Simon filius Joannis, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est. Per tuam ergo fraternitatem presbyteris Galliarum literæ mittantur, ut observent pascha, non cum Judæis negatoribus Christi, sed cum sequacibus apostolorum prædicantibus veritatem Christi. Salutat te collegium fratrum. Saluta fratres qui tecum versantur in domino. Eubolus, qui epistolam fert Viennam, de collegio nostro, tecum vivere & mori paratus est; quem suscipe in domino Jesu Christo. Vale.

Cor. 1.

Jo. 1.

Jo. 17.

Matth. 17.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

1 MS. Romana urbis Archiep. Herd.

EPISTOLA IV.

VICTORIS PAPÆ I.

Ex eadem
Bibliotheca
Joannis a Be-
lico.

Victor * episcopus, Fratri Paracoda episcopo,
salutem.

Collega noster Dionysius dormiens, te no-
bis socium in ecclesia Christi reliquit. Vi-
des, frater, Orientalem ecclesiam propter cele-
brationem paschæ ab Occidentali disjunctam ef-
se. Placuit ergo nobis apostolorum sectatori-

Abus, vestris unanimi scribere, ut (cum
secundum quod scriptum est, *Vetres transferunt*, . . . cu-
erit nova facta sunt omnia;) non tenebras sequa-
mur, sed lucem, ut advertamus prophetam,
Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem *ysai. 9.*
magnam. Propterea, frater collega in domino,
doce per ecclesias commissas a decimaquinta
luna pascha agendum, ut dicat nobis aposto-
lus; *Pascha nostrum immolatus est Christus*; & *1. Cor. 5.*
fuitis tenebra, nunc autem lux in domino. U- *Ephes 5.*
nanimitas fraterna te in domino salutatur, fratres
qui apud te Viennæ veriantur de nobis salu-
tatur. Vale.

SYNODUS

INCERTI LOCI IN GRÆCIA AD CONFERENDUM

Archiepiscopo Seleuciensi jus patriarchicum per totam Assyriam,
Mediam & Persidem.

Circa exitum sæculi a Christo nato secundi, ut fertur, celebrata.

Epistola Synodica Patriarcharum Occidentalium, quæ ad Orientales missa est.

Affmani Bi-
blioth. Orisp.
to. III. p. L
pag. 24.
Ex nov. sep.
P. Mand. ta. l.
pag. 7.

FRatribus & membris nostris Christianis, Bventur. Quemadmodum vero olim Spiritus
qui in oriente sunt, fratres vestri in Chri-
sto, cætus pastorum, qui persecutionem pa-
tiuntur: in Jesu salvatore nostro pax iis mul-
tiplicetur. Nos etsi indigni, sumus tamen pa-
tres vestri, qui nostri filii estis, & patrum fra-
tres qui vobis præiunt. Volumus ergo solvere
debitum, quod tanquam patres vobis debemus:
bonas scilicet constitutiones vobis fratribus, fi-
liisque nostris in Christo sancire: hac præser-
tim tempestate, qua propter utriusque Imperii
discordiam persecutio in nos commota est. Nos
itaque pastores, persecutione quam patimur ad-
moniti, verbum scripturæ recolimus dicentis:
tribulationi nullum fore modum, præsertim no-
stræ, qui Christiani sumus: adeo ut uno tem-
pore duorum patrum sanguis innocenter effu-
sus fuit: quæ res universam terram commovit,
& communi eoque amaro ludu ecclesiam Dei
in occidente, atque in oriente implevit. Post-
quam vero illi duo patres, alter ex occidente,
& ex oriente alter perierunt (ambo enim ad
fores ecclesiæ Apostolorum urbis Antiochiæ
suspensi fuerunt) placuit fratribus nostris, atque
nobis, ne videlicet fratres nostri Christiani qui
orientem incolunt, orphani remaneant, ut quan-
documque magnus Metropolitæ, qui Seleuciæ
in urbe regni Arsacidarum in magna ecclesia
Cochensî totius orientis principatum tenet, dis-
cesserit, nullus Metropolitæ Antiochiæ ascen-
dat ad suscipiendum juxta præsum mores or-
D dinationem, ne ob regum inter se discordias
& odia innocens pontificum sanguis in poste-
rum effundatur, quemadmodum nostra hac æ-
tate contigit: vidimus enim spectaculum ludo-
sum, atque terribile; duos nempe Patres e-
totidem crucibus nudos pendere, proptereaque
persecutionis tempestatem in oriente, juxta ac
in occidente fuisse excitatam. Idcirco decrevi-
mus facultatem concedere, per quam ab effu-
sione humani sanguinis deinceps immunes ser-
Cencil. General. Tom. I.

ventur. Quemadmodum vero olim Spiritus
suffragio, & Apostolorum sorte illi concessum
est, ut universæ ecclesiæ Dei, quæ illic est, ma-
gnus Metropolitæ foret, similiter illi tradita est
potestas, & auctoritas super omnes mundi Me-
tropolitæ. Quamobrem ejus thronus quatuor or-
bis Patriarchas subsequitur, tenentes quatuor
thronos juxta evangelistarum numerum, Mat-
thæi videlicet, Marci, Lucæ, & Joannis. Da-
taque itaque illi facultas, ut episcopos ipse in-
stituatur totius orientis, & ultra, Aisyriæ nimi-
rum, Mediæ, atque Persidis, & gubernatio-
nem Christianorum obtineat: universus insuper
sacerdotum ordo ab impositione manus illius
procedat. Decedente autem hoc magno Me-
tropolitæ, ejus successor ab Antiocheno Patriar-
cha constituatur: quia Spiritus Paraclitus non
permittit ut filii patrem sibi per impositionem
suarum manuum generent: sed neque in sæcula-
ribus potestatibus majores a minoribus creantur.
Idque ab antiquis patribus nostris definitum fuit,
juxta illud: minorem a majori benedici oportere,
sicut Abraham gentium pater benedictionem acce-
pit a Rege Salem Melchisedeco, sacerdote verita-
tis, & rege justitiæ, cui Christus secundum huma-
nitatem suam assimilatus & comparatus fuit. Ea-
dem de causa nos quoque, quibus credita est magna
Dei Domus, quæ est Sancta Ecclesia, per jus-
sionem Dei Patris, & per gratiam Filii ejus
Jesu Christi, & per concessionem Spiritus Para-
cliti orando petimus, & per virtutem Sanctæ
Trinitatis, & per immortale Verbum concedi-
mus Patriarchalis dignitatis charissima sanctæ se-
di magni Metropolitæ, quæ est in magna ec-
clesia Cochensî Seleuciæ, regni Arsacidarum ci-
vitatibus in oriente. Hic posito consensus, & hoc
spirituale donum, nempe Patriarchica digni-
tas custodiatur apud rectores, qui deinceps in
illa sede collocabuntur, usque ad diem revela-
tionis Christi: nosque perpetua confessione eisdem
assentiatur in omnibus, quæ ab ipsis in
P. y Pa.

Patriarchica gubernatione fient. Interim oramus, ut throni illius rectores, quorum sanguis vivi & vivifici sanguinis Christi Domini participis factus est, quique consortes fieri passionis & resurrectionis ejusdem desideraverunt, ab eodem Christo custodiantur, & liberentur ab omnibus, qui tribulant eos, eorumque judicium ad victoriam perducatur, & forti brachio sustententur, Sanctique Spiritus virtute muniantur, ne coram hostibus suis cadant. Ita quaesumus, Domine, custodi famulis tuis Patriarchis gratiam istam patriarchatus, eosque in ea tenere, nostramque cum illis in hoc negotio consensionem conserva, sicut fœdus fidele, quod cum Abraham, Isaac, & Jacob, & cum universa sancta Ecclesia tua pepigisti. Etiam, Amen. A te, Domine, perfectio, & complementum sit in sæcula. Hic itaque magnus Metropolitæ, qui Patriarchicam dignitatem super orientem accepit, potestatem simul habeat creandi Metropolitæ ubicumque ipsi libuerit, quotque noverit esse necessarios: eos vero ab illo institui oportebit secundum ecclesiasticum morem per suffragium, consensumque duorum episcoporum cum ipso presentium, ut numerus ternarius non minuatur: ponaturque evangeliorum codex super caput ejus, & lectio Petri recitetur, quando cœli, terræque potestatem accepit. Quumque ordinatus fuerit, manum suam Patriarcha super caput ejus imponat, & orationem recitet. Per hunc modum ab ipso ordinentur, & per manus ejus impositionem perficiantur omnes, qui Metropolitanæ dignitatis gratiam susceperunt. Patriarcha autem defuncto congregentur Metropolitæ, & Episcopi, ut per tempus licuerit, & Patriarcha a nobis per manus ipsorum constituatur per virtutem Spiritus Paracliti, & per suffragium nostrum perficiatur ipse Patriarcha gratia, & dono Spiritus Sancti: sciantque ipsum exinde fore spirituales patrem datum in ecclesia per Spiritum Paraclitum. Hæc porro nostris literis significavimus, ut hoc modo hoc negotium peragatur. Omnes vero ecclesiasticæ dignitates infra ipsum sunt, quoniam ipse est omnium pater, & ab eo generantur. Episcopi autem, qui

Metropolitæ suarum provinciarum instituantur, locum episcoporum tantummodo teneant, & orationem faciant in medio fratrum suorum, non tamen illis liceat accedere ad sacerdotum ordinationem, & ad episcopale opus, donec ad patrem potestatum, qui est Patriarcha, accedant, & ab eo perficiantur per concessionem, & epistolam ab ipso acceptam. Quomodo vero ipse pater potestatum Patriarcha jus habeat ad ordinationem Metropolitanæ, & Episcoporum, & ad perfectionem Episcoporum; similiter jus habeat sententias judiciales, & absolutiones, atque abrogationes, & reservationes: quandoquidem illi hæc credita sunt, & circa ea potestatem, auctoritatemque habet. Quicumque autem illo inferiores sunt, nullam in eo potestatem habent secundum divinum mandatum. Quod si aliquam adversus eum causam quispiam habeat, aut quidquam ab illo reperere oporteat, Patriarchæ judicium Patriarchis reservetur, & ab istis ejus causa, non ab ejus discipulis cognoscatur: quia neque ecclesiasticæ leges hæc permittunt, neque leges naturæ. Quod si contigerit aliquando Imperium (Persarum) nobiscum habere pacem, ipsum Imperium (id est ipse Persarum rex) judicium indicat, & de regis mandato Patriarchæ causa decidatur, discipuli autem ejus nullam in eo potestatem in verbo Dei habeant, neque membra, & partes sunt magistris coæquantur, neve dicere audeant se judices illius esse. Hæc statuta a nobis, & per manus nostras vobis, fratres, decreta sunt. Describite illa vobis in tabulis cordis vestri. Eorum memoria sine oblivione apud vos servetur. Univerſa quæ apud nos est ecclesia, vos in Domino salutat.

Hæc autem epistola a Patriarchis occidentis missa fuit per Agapetum episcopum Beth-Lapeta, qua est sedes Elam. Quam ob causam ipse primus ordinatus, & electus fuit Metropolitæ in terra, & in ecclesia orientis, honoremque consequutus est, ut primus in electione Patriarchæ suffragium ferat. Postrema hæc verba addit Ebedielus Sobienſis episcopus, unde epistola hæc desumpta est.

C E N S U R A

ASSEMANI IN HANC EPISTOLAM.

Suppositionis vitio hanc epistolam laborare, vel id unum evincit, quod dicitur de Primatæ Seleuciæ loc. cit. *Eius thronus quatuor orbis Patriarchas subsequitur, tenentes quatuor thronos: nam titulus Patriarchæ, & numerus quatuor Patriarcharum desumptus est ex canone Arabico Nicæno, ut & sequentia ejusdem epistolæ verba: Hic itaque magnus Metropolitæ, qui Patriarchicam dignitatem super universum orientem accepit, potestatem simul habeat creandi Metropolitæ ubicumque ipsi libuerit, quotque noverit esse necessarios: quæ nullo apice mutato in citato canone Arabico Nicæno leguntur.*

Hæc aliaque argumenta, quæ hic brevitatis causa missa facio, suadere mihi videntur, hanc epistolam, ex canonibus Nicænis, quos Arabicos vulgo appellamus, promanasse. Quum enim in illi de dignitate Primatæque Seleuciensis ecclesiæ quadam statuta reperiantur, ea statim Nestoriani arripuerunt, (ut rectè advertit Renaudotius tom. 1. Lit. Orient. pag. 367.) atque eo adminiculo antiquitatem catholicorum suorum ad Nicæna tempora (imo longe antea) promoverunt: qui conatus inuis plane futurus apud antiqua historia peritos viros fuisset, sed apud ignaros ecclesiasticarum originum, quales tunc erant orientales Christiani, successu non caruit. Hinc primo adificio ex fictis, & inconditis narrationibus fastigium impostum est, ut ecclesiæ Nestoriana, Seleuciensis Apostolicae successioni conjungeretur; & ab Antiocheni throni jurisdictione exempta pari cum illo auctoritatis, dignitatique prerogativa, Patriarchali scilicet, cumlaretur.

Fateor, a primis ecclesiæ sæculis Seleuciensem Præulem in oriente, hoc est, in Assyria, & Ba-

& Babyloniam Primatum, sub Antiocheno tamen Patriarcha, tenuisse, ut liquet ex adis synensis Martyrum orientalium, & ex Sozomeni historia ecclesiastica, in qua S. Simeon Archiepiscopus diserte appellatur. Id enim Archiepiscopi titulus per ea tempora significabat, quod postea Catholici & Patriarcha nomen a Seleuciensibus episcopis usurpatum. At neque Syrorum, neque Græcorum, Latinorumque scriptor ullus antiquus literis consignavit Patriarchalem dignitatem Seleuciensi episcopo a reliquis Patriarchis concessam, aut hunc a potestate Antiocheni Antistitis absolutum. Hoc purum putum est Nestorianorum commentum, qui quum ab Ecclesia catholica, & a Patriarchæ Antiocheni obedientia defecissent, privilegium illud excogitarunt, quo defectionem suam cohonestarent. A Nestorianis decepti Jacobitz eadem de eo privilegio tradunt. Hinc Barhebræus quum orientales dixisset ab Episcopo Antiocheno privilegium obtinuisse, ut quum eorum caput (idest Metropolita, Seleuciensis) obisset, ipsi manum eiusto imponerent, ne pergens amplius Antiochiam opus haberet, subiungit de Antiochenæ Dicecefeos episcopis loquens: & Syllaticon quidem hac de re scripsere, utque magnus ille orientis Metropolitæ, Catholici, & Patriarchæ nomine decoraretur. E re scilicet Jacobitarum erat, fabulam illam a Nestorianis confictam tamquam Delphicum oraculum amplecti, quod suos ipsi quoque Maphrianos haberent, quos veluti legitimos Seleuciensium episcoporum successores jactant: & Barhebræus ipse, eisi aliis in rebus diligens fabularum confutator esse soleat, in hac tamen narratione, a qua tota sua dignitas pendebat (fuit enim Maphrianus) scrupulum nullum movit.

Sed quis hanc epistolam excogitavit? si recte conjicio, Josephus fuit Nestorianorum Patriarcha, qui sub Chosroë, Persarum rege, anno Christi 552. electus, tribus post annis dignitate amotus, obiit anno 566. ut ex Anno, & Barhebræo dixi tom. 2. pag. 413. Hic enim, eodem Barhebræo teste, postquam depositus fuit, epistolas nonnullas temporibus Papæ, qui eandem depositionis sententiam ab episcopis acceperat, scriptas continxit, inter quas & illam fuisse, de qua hic sermonem institimus, haud improbabilis est conjectura. Extant epistole consistoria (inquit Barhebræus de damnatione Papæ tom. cit. pag. 398.) a S. Jacobo Nisibeno & a S. Ephrem ad hunc Papam conscriptæ ob dextera ejus impedimentum, quibus episcopos reprehendunt, quod in ipsum temerario ausu insurrexissent. Nonnulli vero existimant, Josephum Catholicum, quum ab episcopis damnatus esset, eas epistolas composuisse.

ANNO
CHRISTI
198. aut cir-
citer.

CONCILIA ALIQUOT

De Paschatis observatione, sub Victore pontifice habita.

CONCILIIUM ROMANUM.

Hoc concilium habitum est Romæ, anno A 14. lunam & vernalæ æquinoctium occurrente, domini 198. imperatoris Severi quarto, prout ab apostolis traditum est, celebrandum esse. Euseb. libro 5. eccl. hist. cap. 22. liber vocatus huic interfuit. Victor pontifex eidem pontificalis in vita Victoris. Actum in hoc præfuit. Decretum est, pascha, non 14. luna concilio nihil extat. primi mensis, sed potius die dominico post

CONCILIIUM PALÆSTINUM.

Tempus, locus & causa concilii.

Eodem anno Christi nati, & Severi imperatoris, auctoritate Victoris Romani pontificis, Cæsareæ in Palæstina, Theophilus Cæsariensis metropolitæ episcopus hoc concilium coegit, quo de tempore paschatis celebrandi idem constitutum est, quod præcedente & sequentibus quibusdam aliarum provinciarum conciliis, nimirum, nequaquam licere Christianis decimaquarta die primi mensis pascha celebrare. Euseb. prædicto loco. Huius fragmentum plane aureum extat apud Bedam de æquinoctio vernali: estque inde huc translatum. Verba concilii hæc sunt.

Fragmentum concilii Palæstini extans apud Bedam.

Papa Victor Romanæ urbis episcopus, direxit auctoritatem ad Theophilum Cæsariensis Palæstinae antistitem, ut quo modo pascha recto jure a cunctis catholicis celebraretur ecclesis, inibi fieret ordinatio, ubi dominus & Salvator mundi fuerat in carne versatus. Percepta itaque auctoritate, prædictus episcopus, non solum de sua provincia, sed etiam de diversis regionibus omnes episcopos evocavit. Ubi cum illa multitudo sacerdotum convenit; tunc Theophilus episcopus protulit auctoritatem ad se missam Victoris papæ; & quid sibi operis fuisset injunctum, ostendit. Tunc pariter omnes episcopi dixerunt: Nisi prius, quomodo mundus fuerit a principio, investigetur, nihil potest de observantia paschæ salubriter ordinari. Dixerunt ergo episcopi: Quem credimus factum fuisse in mundo primum, nisi dominicum diem? Theophilus episcopus dixit: Probate quod dicitis. Responderunt episcopi secundum scripturæ auctoritatem: Factum est vespere & mane dies primus: deinde secundus, tertius, quartus, quintus, sextus, septimus: in quo festo.

Y y 2

pti-

ANNO
CHRISTI
100

anni

De tempore
& mandatis
sionac.

Gen. 1.

Gen. 1.

an. con-
cretam.

Gen. 1.

De die do-
minico.

primo requievit Deus ab omnibus operibus suis: quem diem sabbatum appellavit. Ergo cum novissimum diem signet sabbatum, quis potest esse primus, nisi dominicus dies?

Theophilus episcopus dixit: Ecce de die dominico, quia primus sit, probastis; de tempore autem quid dicitis? quatuor enim mundi tempora accipiuntur, ver, æstas, autumnus, & hyems. Quod ergo tempus primum factum in mundo? Episcopi responderunt: Verum. Theophilus episcopus dixit: Probate quod dicitis. Et illi responderunt: Scriptum est: *Germine terra sarni herbam secundum genus suum, & lignum fructiferum ferens fructum suum: hoc autem temporibus veris accipitur.* Theophilus dixit: In quo loco caput mundi esse creditis: in principio temporis, aut in medio tempore, aut in fine? Episcopi responderunt: In æquinoctio, octavo Kalendarum Aprilium. Theophilus episcopus dixit: Probate quod dicitis. Et illi responderunt: Scriptum est, *quia fecit Deus lucem, & vocavit Deus lucem diem: & fecit tenebras, & vocavit Deus tenebras noctem: & dixit inter lucem & tenebras æquas partes.* Dixit Theophilus: Ecce de die & tempore probastis: de luna quid vobis videtur: utrum crecentem, an jam plenam, an imminutam a Deo fuisse consecratam? Episcopi responderunt: Plenam. Et ille: Probate quod dicitis. Responderunt: *Et fecit Deus duo luminaria magna, & posuit ea in firmamento cæli, ut luceant super terram: luminare majus in inchoationem diei, luminare minus in inchoationem noctis.* Non poterat aliter, nisi esset plena. Nunc ergo investigavimus quomodo in principio factus fuerit mundus, id est die dominico: verno tempore, in æquinoctio, quod est, octavo Kalendarum Aprilium, luna plena: per ipsum tantummodo tempus & elementa resur-

Theophilus dixit: Nunc igitur agendum est de ordinatione, quomodo debeamus pascha tenere. Episcopi dixerunt: Numquid potest dominicus dies præteriri, ut in eo pascha mini-

me celebretur, qui tot & talibus benedictionibus sanctificatus est? Theophilus episcopus dixit: Dicite, ergo, quibus & qualibus benedictionibus eum esse sanctificatum asseritis, ut scribere possimus. Episcopi dixerunt: Prima illi benedictio est, quia in ipso tenebræ sunt remotæ, & lux apparuit. Secunda est illi benedictio, quod de terra Egypti velut de tenebris peccatorum, quasi per fontem baptismi, per mare rubrum populus fuisset liberatus. Tertia illi benedictio est, quia eodem die cælestis cibus, manna hominibus datum est. Quarta illi benedictio est, qua Moyses mandat ad populum: *Sit vobis observatus dies primus, & novissimus.* Quinta illi benedictio est, ut in psal. 117. dicit: *Circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis, &c.* De resurrectione enim domini dicit: *Hæc est dies, quam fecit dominus, exultemus & lætemur in ea,* usque ad cornu altaris. Sexta illi benedictio est, quod in ipsa dominus resurrexit.

Vides ergo, quia dies resurrectionis dominicus singulariter in pascha teneri possit. Theophilus dixit: De tempore autem ad Moysen mandatum est a domino: *Hic mensis eris vobis initium mensum: Pascha facite in eo.* Omnes ergo triginta dies a domino consecrati sunt. Episcopi dixerunt. Jam superius dedimus responsum, Principium mundi esse æquinoctium, 8. Kalendarum Aprilium; & ab 8. Kalendarum Aprilium, usque ad 8. Kalendas Majas, legimus esse consecratos. Theophilus dixit: Ecce impium non est, ut passio dominica, tantum sacramenti mysterium, extra limitem excludatur? Passus namque dominus ab 11. Kalendarum Aprilium, qua nocte a Judæis traditus est, & ad 7. Kalendas resurrexit. Quomodo ergo tres dies extra terminum excluduntur? Omnes episcopi dixerunt: Nulla ratione fieri debet, ut tantum sacramentum extra limitem excludatur: sed hi tres dies intra terminum inducantur, & desuper retrahere constitutum est. *Huculque Beda.*

ANNO
CHRISTI
100Confirmatio
di. aorum.

Euseb. 12.

IDEM CONCILIUM PALÆSTINUM,

seu potius Casariense ex nova Baluzii Collectione.

Hic temporibus gravi controversia exorta, ut Eusebius ait in libro quinto historia ecclesiastica. eo quod omnes per Asiam Ecclesia vetusta quadam traditione nixa, quatuordecima luna sanctis Pasche festum diem celebrandum esse censebant, eaque omnino luna, in quocumque demum diem septimana incidisset, finem jejuniis imponendum esse statuebant, cum tamen relique totius orbis Ecclesia alio more uterentur, ut scilicet non alio quam resurrectionis dominice die jejunia solvi liceret, synodi ob id cæsusque Episcoporum convenire, atque omnes uno consensu ecclesiasticam regulam universis fidelibus per epistolas tradiderunt, ne videlicet nullo alio quam dominico die mysterium resurrectionis Domini unquam celebraretur, utque eo duntaxat die paschali jejuniarum terminum observemus. Congregata igitur ob eam causam synodo Episcoporum Palæstina, cui præsidebant Theophilus Casaræ Palæstina Episcopus & Necessus Hierosolymitanus, intererat au-

tem etiam cum illis Cassius Tyri & Clarus Ptolemæidis Episcopi & alii quidam, literas quaquaversum scripserunt, quibus decretum suum de die Paschatis universis Ecclesiis significaverunt. Exstat apud Eusebium postrema pars earum literarum, qua sic habet. Date operam ut epistolæ nostræ exemplaria per omnes Ecclesias mittantur, ne nobis crimen impudent qui animas suas a recto veritatis tramite facile abducunt. Illud etiam vobis significamus, eodem quo apud nos die, Pascha Alexandria celebrari. A nobis cum ad illos & vicissim ab illis ad nos literæ perferantur, ita ut uno consensu & simul sacrosanctum peragamus diem. Eiusdem epistolæ cum laude meminit Hieronymus in libro de viris illustribus. Theophilus, inquit, & Casaræ Palæstina, quæ olim Turris Stratonis vocabatur, Episcopus sub Severo principe adversus eos, qui decimaquarta luna cum Judæis Pascha faciebant, cum ceteris Episcopis synodicam & valde utilem composuit epistolam. Epistola illa

nunc

ANNO
CHRISTI
194.

quæ non extat, sed tantum vetus quedam Philippi¹, ut præfert editio Bucherii, narratio de gestis in hoc Concilio, quam multo diversam, ac, ut arbitror, sincerioris editionis inveni in vetustissimo codice MS. monasterii sancti Galii in Helvetia, & in vetustissimo item codice MS. bibliotheca Colbertina, & quam in veteri quoque codice Anglicano extare accepi a viro docto. Hanc narrationem Rhabanus Abbas Fuldenfis, qui ejus epitomen legerat apud Bedam in libro de vernali equinoctio, putavit esse ipsammet epistolam synodicam, quam Theophilus Casariensis una cum ceteris Palestina Episcopis scripsit adversus eos, qui quatuordecima luna cum Judæis Pascha celebrabant, ut patet ex capite LXIV. libri de computo. Sane acta illa synodi Casariensis, qua extant, ut dixi, apud Bedam nonnullis illegitima ac spuria visa sunt, ab aliis, & quidem viris eruditissimis, pro veris ac genuinis recepta. Utinam se res habeat, cum ea nondum edita sunt cujusmodi leguntur in antiquis libris, visum est heic edi debere. Sic ergo habent.

Cum omnes Apostoli ex hoc mundo transissent, per universum orbem divisa erant jejunia. Nam omnes Galli unum diem anniversarium VIII. Kal. April. Pascha celebrabant dicentes: Quid vobis est ad lunæ computum cum Judæis facere Pascha? Sed sicut Domini natalem, quocunque die venerit, VIII. Kalend. Januarii, ita & VIII. Kalend. Aprilis, quando resurrectio traditur Christi, debemus Pascha tenere. Oriëntales vero, sicut historia Eusebii Casariensis narrat, quocunque die mense Martio quartadecima luna evenisset, Pascha celebrabant. In Italia autem alii plenos quadraginta dies jejunabant, alii triginta. Alii dicebant septem diebus, in quibus mundus concluditur, sibi sufficere jejunare. Alii quia Dominus quadraginta diebus jejunasset, illi horas quadraginta deberent. Cum hæc ergo talis diversitas esset observatio, mæror erat sacerdotum, quod ubi erat una fides, dissonarent jejunia. Tunc Papa Victor Romanæ urbis Episcopus direxit ut daret auctoritatem ad Theophilum Casariensem Palestinæ provinciæ Episcopum, quia tunc non Hierosolyma metropolis videbatur, ut inde paschalis ordinatio proveniret, ubi Christus fuisset in corpore versatus. Accepta itaque auctoritate Theophilus Episcopus videns tantum sibi opus fuisse injunctum, quod in mundi observationem transmitteretur, non solum suæ patriæ, sed & de vicinis provinciis omnes Episcopos & sapientes viros ad Concilium evocavit. Cumque grandis illa multitudo sacerdotum vel sapientium virorum in omnibus scripturis spiritualibus erudita in unum fuisset collecta, tunc protulit Theophilus Episcopus auctoritatem ad se directam Papæ Victoris, & quid sibi operis esset injunctum patefecit. Tunc pariter omnes dixerunt: Primum nobis inquirendum est quomodo in principio mundus fuerit factus. Et cum hoc fuerit diligentius investigatum, tunc poterit ex eo paschalis ordinatio salubriter provenire. Dixerunt ergo Episcopi: Quem diem primum credimus creatum in mundo? Responderunt: Dominicum: Theophilus Episcopus dixit: Quomodo potest probari quod primus dominicus sit dies factus?

Responderunt Episcopi: Dicente scriptura: Et factum est vespere & factum est mane dies primus. Inde secundus, tertius, quartus, quintus, sextus, & septimus, in quo requievit ab omnibus operibus suis, quem diem sabbatum appellavit. Cum ergo novissimus sit sabbatum, quis potest esse primus nisi dominicus? Dixerunt: Sic est, & aliter non est. Theophilus episcopus dixit: Ecce de die dominico, quod primus sit, probastis. De tempore quid vobis videtur? Quatuor enim tempora in anno accipiuntur, ver, æstas, autumnus, & hyems. Quod ergo tempus credimus primum in mundo factum? Episcopi responderunt: Vernum. Theophilus Episcopus dixit: Probate quod dicitis. Et illi responderunt: Dicente scriptura: *Germinet terra herbam sani secundum genus suum, & lignum fructiferum faciens in se fructum.* Hæc enim verno tempore videmus fieri. Theophilus Episcopus dixit: Verum est. Et adjecit: Quoniam tribus mensibus vernum tempus accipitur, quo loco mundi caput esse credimus, in principio, an medio loco, an in fine? Episcopi dixerunt: In æquinoctio, id est, VIII. Kalend. Aprilis. Theophilus dixit: Probate quod dicitis. Et illi responderunt: Dicente scriptura. *Et fecit Deus lucem, & lucem vocavit diem, & fecit Deus tenebras, & tenebras vocavit noctem. Et divisi sunt Deus inter lucem & tenebras aquas partes.* Theophilus dixit: Est verum. Ecce de die vel tempore probastis. De luna quid vobis videtur? Quomodo dicimus fuisse creatam a principio, plenam, an minuentem? Episcopi responderunt: Plenam. At ille dixit: Probate quod dicitis. Episcopi responderunt: Scriptura divina dicente: *Et fecit Deus duo luminaria magna & posuit ea in firmamento cæli, sic ut luceant super terram.* Luminare majus inchoationem diei, & luminare minus inchoationem noctis, quæ tota nocte luceat super terram, non potuit esse aliter nisi plena. Theophilus dixit: Sic est verum. Ergo quomodo fuisset creatus mundus inveniamus. Responderunt: Die dominico, verno tempore, æquinoctio, hoc est, VIII. Kal. Aprilis, & luna plena. Episcopi dixerunt: Sicut in principio mundus creatus est, per ipsum tempus etiam per resurrectionem dominicam redemptus est a peccato. Resurrexit itaque Dominus noster Jesus Christus die dominico, verno tempore, in æquinoctio, luna plena. Per ipsum tantummodo tempus elementa consurgunt. Theophilus dixit. Ecce investigavimus quomodo in principio factus est mundus, vel a peccato redemptus. Nunc de observatione Paschæ agendum est, quo die, aut quo tempore, vel luna, Pascha debeat ordinari. De die dominico quid vobis videtur? Episcopi dixerunt: Numquid potest dominicus dies præteriri ut in eo pascha minimè celebretur, qui tot ac talibus benedictionibus sanctificatus est. Theophilus Episcopus dixit: Quibus aut quantis benedictionibus apertius dicite, ut scire possimus quas sanctificationes in eo asseritis, ut scribere possimus. Episcopi dixerunt. Prima illa benedictio est, quod in ipso tenebræ remotæ sunt, & lux apparuit. Secunda, quod populus Israel ex Ægypto tenebrarum velut per baptismum fontis per

¹ Sive Theophili potius Alex., ut suspicatur Michael le Quien in panoplia adversus schismata Græcorum sub Altamara nominæ edita p. 21.

per mare rubrum de duro servitio fuerit liberatus. Tertia, quia mandat Moyses ad populum & dicit: Observatus sit vobis dies primus & novissimus, hoc est, dominicus & sabbatum. Quarta, quia centesimus decimus septimus psalmus totus de passione & resurrectione cantatur. De passione: *Circumdantes circumdederunt me, & in nomine Domini vindicabor in eis. Circumdederunt me sicut apes favum, & exarserunt sicut ignis in spinis. Et interjectis versibus: Lapidem quem reprobaverunt edificantes, hic factus est in caput anguli. Hæc de passione. De resurrectione autem dicit: Hoc dies quam fecit Dominus. Exultemus & letemur in eo. Et interjectis versibus: Constitui te diem solemnem in condensis frequentantibus in cornu altaris. Dixerunt sic esse verum ut die dominico Pascha celebraretur, quia & tantis benedictionibus sanctificatus est, ut in eo die Dominum nostrum Jesum Christum a mortuis manifestum sit resurrectisse. Theophilus dixit: Ecce constitutum est de die dominico. De tempore quid vobis videtur? Responderunt: Numquid aliter intelligi potest, nisi quod in divina scriptura prænitium est, dicente per Moysen: *Hic mensis erit vobis initium mensium. Pascha facitote in eo.* Non dixit in prima die mensis, aut decima, aut vicesima; sed totos triginta in Pascha sanctificavit. Theophilus dixit: Qui sunt hi triginta dies? At illi responderunt: Jam autem*

diximus principium mundi esse æquinoctium. Ab octavo enim Kal. Aprilis usque ad octavum Kal. Maii, hi sunt triginta dies in Pascha sanctificati. Theophilus Episcopus dixit. Et impium non est ut illi tres dies passionis dominicæ foras terminum excludantur, id est, xi. Kal. Aprilis, quinta feria, quod cæna Domini vocatur, qua cum discipulis suis discubuit, quando & Judæ prædixit quod ab ipso esset tradendus? quod constat fuisse impletum. Paschus namque est Dominus ab undecimo Kalendas Aprilis, qua nocte a Judæ est traditus, & ad octavum Kalendas Aprilis resurrexit. Quomodo ergo hi tres dies extra terminum excludantur? Dixerunt omnes non esse verum ut foras limitem passio mittatur, sed introducantur hi tres dies in ordine paschali, & de novissimo reducantur. Et ita statutum est in illo Concilio, ut nec ante xi. Kal. Aprilis, neque post xi. Kal. Maii fieri debeat Pascha. Theophilus dixit: Ecce de die vel tempore statutum est. De luna quid vobis videtur? Responderunt. Similiter & de luna præceptum divinum servetur, dicente Moysen: *Et sit vobis observatio a quatuordecima usque primam & vicesimam lunam.* Has octo lunas in Pascha fuisse consecratur. Quando ergo intra illum terminum statutum dies dominicus & luna una ex his octo convenerit, Pascha nobis iustum est celebrare.

CONCILIUM PONTICUM.

Eodem tempore, & ob eandem causam in Ponto a Palma hoc concilium provinciali celebratum est, & de paschatis observatione, idem quod præcedentia, definiuit. Eusebius prædicto loco, Acta non extant.

CONCILIUM GALLICUM.

Huic ob prædictam quæstionem & controversiam paschatis habito in Galliis concilio, Irenæus circa prædicta tempora præfedit: constituit autem in hac causa, quod superius descripta concilia decreverunt. Eusebius prædicto loco. Hujus, sicut & præcedentium, Acta interierunt.

CONCILIUM IDEM GALLICUM, SEU POTIUS LUGDUNENSE

EX NOVA BALUZII COLLECTIONE.

Pars huius synodi mentio extat in vulgatis editionibus Conciliorum, quod aut non inadvertenter editores extare apud Eusebium fragmenta epistolæ synodice ad Victorem Papam scriptæ, vel existimaverint epistolam Irenæi Episcopi Lugdunensis ad eundem Papam, cujus sunt hæc fragmenta, non esse scripturam publicam, sed privati domini. Verum nuper vir doctissimus Henricus Valesius in annotationibus ad librum quintum historię ecclesiasticæ Eusebii cap. xxiv. adnotavit fragmenta illa vere esse ex epistola synodica Episcoporum Gallie, argumento sumpto ex capite xxiiii. ejusdem libri, in quo Eusebius enume-

Drans epistolas synodicas tum scriptas occasione controversie de Paschate, ita scribit: Epistola quoque Ecclesiarum Gallie extat, quibus præerat Irenæus. Assensior enim eidem viro clarissimo, qui epistolam illam putat non esse diversam ab ea, quam Eusebius in capite sequenti tradit, ab Irenæo scriptam esse ad Victorem ex persona fratrum, id est, Episcoporum Gallie, existimans proinde referri illam debuisse inter Concilia Gallie; ut olim monui, inquit, Jacobum Sironidum virum doctissimum. Itaque visum est referri hoc loco debere hæc fragmenta epistolæ synodice, prout extant apud Eusebium.

INTERPR. RUFFINO.

Denique extant ipsorum litteræ, quibus asperius oburgant Victorem, veint inutiliter Ecclesie commodis consulentem. Nam &

Φέρονται δὲ καὶ αἱ τῶν ποιητῶν, πληκτικώτερον καὶ διαπορευόμενον τὸ βίβλητος. Ἐν οἷς καὶ ὁ εἰρηναῖος ἐκ προσώπου ὧν

INTERPR. VALESIO.

Extant etiamnum eorum litteræ, quibus Victorem acerbius perstringunt. Ex quorum numero Irenæus in epistola quam scripsit

1. Hoc idem cum Asiatico Synodici, de quo infra p. 727.

Hoc idem et Lugdunense Synodici, de quo infra pag. 726.

C. ANNUM
CHRISTI
197

Irenaeus cum ceteris quibus praerat Galliarum Episcopi scribens, confirmat quidem ut in dominica die resurrectionis Domini mysterium celebratur, Vestrem tamen arguit quod non recte fecerit, abscindere a corporis unitate tot & tantas Ecclesias Dei, quae morem sibi antiquitus traditum custodirent. Sed & de multis aliis commonet per haec verba. Non solum, inquit, de die Paschae agitur controversia, sed & de ipsa specie jejuniorum. Quidam enim putant una tantum die observari debere jejunium, alii duobus, alii vero pluribus; nonnulli autem etiam quadraginta, ita ut horas diurnas nocturnasque computantes, diem statuunt. Quae varietas observantiae non nunc primum neque nostris temporibus coepit, sed multo ante nos, ex illis, ut opinor, qui non simpliciter quod ab initio traditum est tenentes, in alium morem vel per negligentiam vel per imperitiam postmodum decidere. Et tamen nihilominus omnes isti, etiam cum in observantia variarent, inter semetipsos & nobiscum pacifici fuerunt semper & sunt, nec dissonantia jejunii fidei consonantiam rupit. Post haec inserit etiam historiā quamdam, quae pro sui opportunitate nec a nobis debet omitti. Denique ait. Et illi omnes ante Soterem Presbyteri qui Ecclesiae, cui tu nunc praees, sacerdotium tenuerunt, Anicetum dico & Pium Hyginumque & Telephorum & Syxtum, neque ipsi ita tenuerunt, neque hi qui cum ipsis erant. Et tamen cum ipsi ita non observarent, pacem semper habuerunt cum illis Ecclesiis quae hunc observantiae morem tenebant, cum utique & ipsis contrarium videretur quod non cum ipsis etiam ceteri similiter observarent. Numquam tamen ob hoc repulsi sunt aliqui ab Ecclesiae societate, aut venientes ab illis partibus non sunt suscepti: immo potius & omnes Presbyteri qui fuerunt ante te, omnibus semper qui non ita observabant Presbyteris Ecclesiarum eucharistiam solemniter transmittabant. Beatus autem Polycarpus cum ad urbem Romam venisset sub Aniceto, cumque de aliis nonnullis parum quid habuissent inter se, statim tamen coissent in pace, de hac quaestione ita egerunt ut non uniusquique sententiam suam

ἔρχετο κατὰ τὴν γαλλικὴν ἀδελφῶν ἐπιστάλας, παρῆσαντι μὲν τῷ θεῖν ἐν μὲν τῇ ἡμερᾷ τῇ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἐπιπέλειομαι μυστήριον· τῷ γὰρ μὲν βίκατος ἀποστολῆτος ὡς μὴ ἀποκόπτει ὅλας ἐκκλησίας τοῦ ἀρχαίου ἰθους παραδοσῆν ἐπιτηρώσας, πλείστα ἐπιτηρωμένοι. καὶ αὐτοῖς δὲ ῥήματα τῆς ἐπιλήθων. ἡδὲ γὰρ μόνον αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἐστὶν ἡ ἀμφισβήτησις, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τοῦ εἶδους αὐτῆς τῆς νηστείας, οἱ μὲν γὰρ αἰσθάνονται μὴ ἐν ἡμέραν θεῖν αὐτὸς νηστεῖν. οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονας: οἱ δὲ ποσάρονοντο ὡς ἡμερᾶς τε καὶ νυκτερινῶς συμμειψῆσαι τὴν ἡμέραν αὐτῶν. καὶ τιακτὴ μὲν ποικιλία τῶν ἐπιτηρωμένων· οἱ γὰρ ἐφ' ἡμῶν γεγονῆα, ἀλλὰ καὶ πολλὸ ἀποστρέφον ἐπὶ τῷ ἀπὸ ἡμῶν. τὸ παρὰ τὸ ἀνεβίβει ὡς εἰκὸς κρατυμένων, τὴν κατ' ἀπλοτην καὶ ἰδιωτισμὸν ἐμνήθειαν εἰς τὸ μετρίετα μετρίετων· καὶ εἰς ἑλάττων πάντες αὐτοὶ ἐπιπέλειοσαν τε, καὶ ἐπιπέλειομεν ἀπὸς ἀλλήλους. καὶ ἡ διαφωνία τῆς νηστείας, τὴν ὁμοιοιαν τῆς πίστεως ἐμνήθεισι· τοῖσις καὶ ἰσοεῖαν ἀποσῆθαι τὴν οἰκείως παραθήσομαι, τὴν ἔχουσαν τὴν ἔσπον. καὶ οἱ ἀπὸ σωτήρος ἀρεσβύτεροι οἱ ἀποσάντες τῆς ἐκκλησίας ἦς νῦν ἀφῆρη, ἀνίκητον λέγομεν καὶ πῖον, ἔχονον πλεονόρον καὶ ἔσαν, οὔτε αὐτοὶ ἐτήρησαν, οὔτε τῆς μετ' αὐτοῦ ἐπέβησαν· καὶ εἰδὲν ἑλάττων αὐτοὶ μὴ τηρούσας, ἐπιπέλειον τῆς ἀπὸ τοῦ παροικίων ἐν αἷς ἐτήρητο ἐρχομένων ἀπὸς αὐτοῦ. καὶ τὴν μάλλον ἐναντίον τὴν τῆς νηστείας, τῆς μὴ τηρούσας. καὶ αὐτοῖς ποτε εἶδος τοῦ ἀπεβλήθησαν τῆς· ἀλλὰ αὐτοὶ μὴ τηρούσας οἱ ἀπὸ τοῦ ἀρεσβύτεροι, τῆς ἀπὸ τοῦ παροικίων τηρούσας ἐπιπέλειον ἐχάρισίαν. καὶ τοῦ μακαρίου πολυκαρπῆ ἐπιπέλειοσαν τῆ ῥώμῃ ἐπὶ ἀνικητου· καὶ περὶ ἀλλῶν τῶν μὲν μὲν ἔχοντες ἀπὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ εἰπέλειοσαν· περὶ τούτου τὸ κεφαλαῖον μὴ φιλεῖσθῶσας ἀπὸς ἑαυτοῦς. οὔτε γὰρ ὁ ἀνικητος τὴν πολυκαρπον πίσει εἰδὲκατὸ μὴ

ipsi nomine fratrum quibus praerat in Gallia, illud quidem defendit, solo die dominico resurrectionis Domini mysterium esse celebrandum. Vestrem tamen decenter admonet ne integras Dei Ecclesias morem sibi a majoribus traditum custodientes a communione abscindat. Et post multa alia in eam sententiam discessa, his etiam utitur verbis. Neque enim de die solum controversia est, sed etiam de forma ipsa jejunii. Quidam enim existimant unico die sibi esse jejunandum, alii duobus, alii pluribus: nonnulli etiam quadraginta horis diurnis ac nocturnis computatis diem suum metiuntur. Atque haec in observando jejunio varietas non nostra primum aetate nata est, sed longe antea apud majores nostros coepit: qui negligentius, ut verisimile est, praesidentes, ex simplicitate & imperitia ortam consuetudinem posteris tradiderunt. Nihilominus tamen & omnes isti pacem inter se retinuerunt, & nos invicem retinemus. Ita jejuniorum diversitas confessionem fidei commendat. Narrationem deinde subiungit, quam hic opportune inseram. Est autem huiusmodi. Sed & Presbyteri illi qui ante Soterem Ecclesiam cui tu nunc praees, gubernarunt, Anicetum dico & Pium & Hyginum cum Telephoro & Xysto, neque ipsi unquam observarunt, neque his qui cum ipsis erant ut id observarent, permiserunt. Ipsi tamen cum hoc minime observarent, pacem nihilominus colebant cum iis qui ad se venissent ex Ecclesiis, in quibus id observabatur. Atqui observantia inter eos qui minime observabant, tanto magis contraria videbatur. Nec ulli unquam ob ejusmodi consuetudinem rejecti sunt. Verum illi ipsi qui te praecesserunt Presbyteri, quavis id minime observarent, Ecclesiarum Presbyteris qui id observabant, eucharistiam transmittierunt. Et cum beatissimus Polycarpus Aniceti temporibus Romam venisset, atque inter illos de quibusdam aliis rebus modica esset controversia, statim mutuo pacis osculo se complexi sunt, de hoc capite non magnopere inter se contententes. Neque enim Anicetus Polycarpo persuadere unquam poterat, ut observare desineret, quippe qui

C. ANNUM
CHRISTI
197

cum

obstinata contentione defende-
ret. Neque enim aut Anice-
tus Polycarpo suadere poterat
ut non observaret ea quæ no-
verat Joannem discipulum Do-
mini nostri vel ceteros Apo-
stolos, cum quibus semper
fuerat, observasse; neque rur-
sum Polycarpus Anicetum per-
suasit ea deserere quæ ille di-
cebat a se majorum more ser-
vari. Cumque hæc ita inter
se habuissent, communicarunt
sibi invicem, ita ut cederet
Anicetus Polycarpo etiam sa-
cerdotali ministerio, honoris
duntaxat contemplatione, per-
fungi. Et ita ab invicem ple-
na fide, pace integra, & fir-
ma caritate discedunt, ut om-
nes Ecclesiæ, sive quæ ita de
Pascha, sive quæ non ita ob-
servarent, inter se tamen con-
cordiam custodirent

τηρεῖν, ἀπὸ μετὰ ἰωάννου τοῦ
μαθητοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, καὶ
τῶν λοιπῶν ἀποστόλων εἰς σω-
τηρίας, ἀεὶ πετηκότες·
οὐτε μὲν ὁ πολυκάρπῳ τῶν
ἀνικητῶν ἐπέσει τρεῖς, λέγον-
τα τῷ σωτήρει τῷ ἀπὸ
αὐτοῦ ἀρεσβιτέρων ὀφείλειν κα-
τεχεῖν. καὶ τούτῳ οὕτως ἐχο-
των, ἐκοινωνήσαν ἑαυτοῖς· καὶ
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παρεχώρη-
σαν ὁ ἀνικητῶν τῷ ἐχου-
σίαν τῆς πολυκάρπου κατ' ἐ-
τροπήν δηλονότι, καὶ μετ' ἐί-
ρημῆς ἀπ' ἀλλήλων ἀπλλαγῆ-
σαν, πάσης τῆς ἐκκλησίας ἐί-
ρημῆς ἐχόντων καὶ τῶν τρωσι-
των καὶ τῶν μὴ τρωσιτῶν.

cum Joanne Domini nostri
discipulo & cum reliquis Apo-
stolis, quibuscum familiariter
vixerat, cum morem perpe-
petuo observasset. Neque item
Polycarpus Aniceto persuade-
re conatus est ut observaret,
cum Anicetus eorum qui an-
te se fuerant Presbyterorum
morem sibi retinendum esse
diceret. Quæ cum ita se ha-
berent, communicarunt sibi
invicem, & Anicetus in Ec-
clesia consecrandi munus Po-
lycarpo honoris causa conce-
dit: tandemque cum pace a
se invicem discesserunt, tam
iis qui observabant, quam il-
lis qui minime observabant,
pacem communionemque to-
tius Ecclesiæ retinentibus.

Meminit istius epistola Hieronymus in libro de viris illustribus. Feruntur, inquit, ejus (id est, Irenæi) & alix ad Victorem Episcopum Romanum de questione Paschatis epistolæ, in quibus commonet eum non facile debere unitatem collegii scindere.

CONCILIUM OSROENUM, ET CORINTHIACUM.

aut 22. in
ed. Valat.

DE hoc & quodam alio concilio Achaico
tunc celebrato, ita Euseb. lib. 5. c. 22.
Aliud porro ecclesiarum (concilium intelligo)
quæ Osroenum & reliquis in eo loco civitates
incolebant: aliud separatim Baccyllis ecclesiæ Co-

rinthiorum episcopi, & alia denique aliorum pro-
pe infinitorum, qui uno consensu judicioque uno,
eamdem de illius festi (paschatis nimirum) obser-
vatione tulere sententiam. Neque horum quid-
quam extat.

CONCILIUM ASIATICUM, REPROBATUM.

Hoc concilium, ob causam paschatis, cir-
ca hæc tempora Asiæ episcopi per Po-
lycratem Ephesinum episcopum celebrarunt, in
quo putantes se evangelio, & majorum tradi-
tionibus inhærere, a consuetudine celebrandi
pascha die 14. primi mensis, etiamsi in domi-
nicum non incideret, recedendum non esse
constituerunt, idque per Polycratem ad Vi-

ctorem Romanum pontificem rescripserunt.
Victor pontifex hoc responso accepto concilium
reprobavit, & quam diu minatus fuerat ex-
communicationis sententiam contra pertinaces
executus est. Hanc Victoris sententiam con-
tra orientales, postea patres Nicæni concilii
confirmarunt. Euseb. lib. 5. hist. cap. 23. & se-
quentibus.

IDEM CONCILIUM ASIATICUM, SEU VERIUS EPHESINUM

Habitu circa annum CXCVII.

EX NOVA BALUZII COLLECTIONE.

Concilii istius memoria extat in tomis Conci-
liorum, ex Eusebio & libello synodico. Sed
miror prætermisum fuisse in hæc fragmentum epi-
stola ad Victorem Papam & ad Ecclesiam Roma-

nam tum scripta a Polycrate Episcopo Ephesino,
quam Hieronymus in libro de viris illustribus do-
cet fuisse synodicam. Sic ergo habet fragmentum
illud apud Eusebium.

INTERP. RUFFINO.

Nos ergo intemeratum Pa-
schæ colimus diem, neque ad-
dentes neque auferentes ali-
quid. Etenim magna quædam
luminaria apud Asiæ dor-
mierunt, summi & electi vi-

Ἡμεῖς οὐκ ἀραδιούργων
ἀγορεύω τῷ ἡμέραν· μή τι
ἄποσθέντες, μή τι ἀφαιρέμε-
νοι. καὶ γὰρ κατὰ τῷ ἀσίαν
μεγάλα σὸρχεῖα κεκοίμηται·

INTERP. VALESIO.

Nos igitur verum ac genui-
num agimus diem, nec adden-
tes quicquam, nec detrahen-
tes. Etenim in Asia magna
quædam lumina extincta sunt,
quæ illo adventus dominici
die

De his item Auctor Synodici infra pag. 727. Hoc idem cum Ephesino, de quo Auctor Synodici infra pag. 725.

ANNO CHRISTI 197.

ANNO CHRISTI 197.

ti, quos Dominus suscitabit in adventu suo, cum veniet de caelis in gloria, & requireret omnes sanctos suos, in quibus est Philippus Evangelista, qui dormivit apud Hierapolim, sed & duz filiz eius, quæ virgines senuerunt, & alia eius filia spiritu sancto repleta, quæ apud Ephesum dormivit; nec non & Joannes, qui supra pectus Domini recubuit, qui fuit summus sacerdos, & pontificale petalum gessit, martyr & doctor Ecclesiæ, qui & ipse apud Ephesum dormivit. Polycarpus quoque apud Smyrnam & Episcopus & martyr. Similiter & Thraseas Episcopus apud Eumeniam, sed apud Smyrnam martyrio consummatus. Quid autem dicam etiam Sagarim nihilominus sacerdotem & martyrem, qui apud Laodiciam quiescit in pace. Sed & Papirium, & Macarium, & Melitonem propter regnum Dei eunuchum & spiritu sancto repletum, qui jacet in civitate Sardenfium, expectans adventum Domini de caelis ut resurgat a mortuis. Isti ergo omnes diem Paschæ in quartadecima die mensis observaverunt secundum evangelium, nihil omnino extrinsecus agentes, sed fidei regulam per omnia conservantes. Sed & ego omnium vestrum minimus Polycrates secundum traditionem parentum meorum observo, eorum duntaxat quos & ab initio secutus sum. Septem namque ex parentibus meis per ordinem fuerunt Episcopi, ego octavus; qui omnes ita observaverunt hunc diem, ut conveniret cum illo quo fermentum Judæorum populus auferret. Unde, fratres carissimi, sexaginta & quinque annos ætatis gerens in nomine Domini, multorum quoque orbis terræ Episcoporum notitiam plenissime habens, & sanctis scripturis intendens, non perturbabor ex his quæ ad terrorem proferantur; quia & majores mei dixerunt: Obtemperare oportet Deo magis quam hominibus. Et post hæc, de his qui secum aderant Episcopis ista subjungit: Poteram autem etiam presentium Episcoporum facere mentionem; quos ipsi petiistis ut evocarem, sicut & feci: quorum nomina si scribam, nimia multitudo est: qui omnes scientes parvitatem meam,

Concil. General. Tom. I.

ἀτῆνα ἀνασησεται τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου, ὃν ἔρχεται μετὰ δόξης ἐξ οὐρανῶν, καὶ ἀναζητήσει πάντας τοὺς ἁγίους· φίλιππον τὸν ἱερεὺς δώδεκα ἀποστόλων, ὃς κοιμήθη ἐν ἱεραπόλει, καὶ δύο θυγατέρες αὐτοῦ γενηραὶα παρθένοι· καὶ ἡ ἑτέρα αὐτοῦ θυγάτηρ ἐν ἀγίῳ πνεύματι πολιθωσαμένη· ἢ ὡς ἐφίσω ἀνπαύεται· ἐτι δὲ καὶ ἰωάννης ὁ ἐπὶ τῷ στήθεος τοῦ κυρίου ἀναπεσών, ὃς ἐγέννηθη ἱερεὺς τῷ πέτιλοι πεφάρκως, καὶ μάρτυς καὶ διδάσκαλος· ὅτις ἐν ἐφίσω κοιμήθη· ἐτι δὲ καὶ πολυκαρπὸς ὁ ἐν σμύρῃ καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς, καὶ θρασεῖας καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς ἀπὸ εὐμενίας, ὃς ἐν σμύρῃ κοιμήθη· τί δὲ δεῖ λέγειν σαγάρην ἐπίσκοπον καὶ μάρτυρα, ὃς ἐν λαοδικίᾳ κοιμήθη; ἐτι δὲ καὶ πάπριον τὸν μακάριον, καὶ μελιτόνα τὸν ἐν ἀγίῳ πνεύματι πάντι πολιθωσαμένον; ὃς κέεται ἐν σάρδεσι περιβητῶν τῶν ἀπὸ ἱεροῦ οὐρανῶν ἐπισκοπῆν, ὃν ἡ ἐκ νεφρῶν ἀσπίστιται· ἔτοι πάντες ἐτήρησαν τὴν ἡμέραν τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης τῆς πάσχα κατὰ τὸ διαγγέλιον· μηδὲ παρεβαίνοντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ κανόνα τῆς πίστεως ἀκολουθοῦντες. ἐτι δὲ καὶ ἐγὼ ὁ μικρότερος πάντων ὑμῶν πολυκράτης κατὰ παράδοσιν ἱεροσυνήγων μου, οἷς καὶ παρεκολούθησα τισιν αὐτῶν· ἐπὶ μὲν ἦσαν συνήγεις μου ἐπίσκοποι, ἐγὼ δὲ ὄγδοος· καὶ πάντοτε τῶν ἡμερῶν ἔρχομαι οἱ συνήγεις μου, ἔταν ὁ λαὸς ἦρκε τῶν ἡμερῶν· ἐγὼ οὐ ἀδελφοὶ ἐξέκοντα πρὸς ἐτη ἔχων ἐν κυρίῳ· καὶ συμβεβληκῶς τῶν ἀπὸ τῆς οἰκουμενῆς ἀδελφοῖς· καὶ πάσαις ἁγίαις γραφαῖς διηληλυθῶς, οὐ στυρομαι ἐπὶ τῶν κατακλιτασμένων· οἱ γὰρ ἐμοῦ μέγιστοι εἰρήχαι, περὶ θάρχειν δεῖ διαμάχην ἢ ἀνθρώποις· τῶν τοῖς ἐπιφέρει περὶ πάντων γραφῶν ἱεροσυνπαρόντων αὐτῶν καὶ ομοδοξομένων ἐπισκοπῶν, τῶν τῶν ἀδελφῶν· ἐδυνάμην δὲ ἱεροσυσκοπῶν ἱεροσυνπαρόντων μνημονύσαι, οἷς ὑμεῖς ἠρώστατε μετακληθῆναι ὑπὸ ἐμοῦ, καὶ

die resurrexerunt sunt, cum Dominus e caelo veniet plenus majestate & gloria, sanctosque omnes suscitabit. Philippus scilicet unus e duodecim Apostolis, qui mortuus est Hierapoli, & duæ eius filiz quæ virgines contemnerunt, alia quoque ejusdem filia, quæ spiritu sancto afflata vixit, & Ephesi quiescit. Præterea Joannes, qui in sinu Domini recubuit, qui etiam sacerdos fuit, & laminam gessavit, martyr denique & doctor existit. Hic, inquam, Joannes apud Ephesum extremum diem obiit. Polycarpus quoque, qui apud Smyrnam Episcopus & martyr fuit, itemque Thraseas Eumeniæ Episcopus & martyr, qui Smyrnez quiescit. Quid Sagarim Episcopum enndemque martyrem attinet dicere, qui Laodiceæ est mortuus? Quid beatum Papirium, quid Melitonem eunuchum, qui spiritu sancto afflatus cuncta gessit; qui & Sardibus situs est, adventum Domini de caelis, in quo resurrexerunt est, expectans. Hi omnes diem Paschæ quartadecima luna juxta evangelium observarunt, nihil omnino variantes, sed regulam fidei constanter sequentes. Ego quoque omnium vestrum minimus Polycrates, ex traditione cognatorum meorum, quorum etiam nonnullos affectatus sum. Fuerunt enim septem omnino ex cognatis meis Episcopi, quibus ego octavus accessi. Qui quidem omnes semper Paschæ diem tunc celebrarunt, cum Judæorum populus fermentum abiceret. Ego, inquam, fratres, quinquaginta & sexaginta annos natus in Domino, qui cum fratribus toto orbe dispersis sermones sæpe contuli, qui scripturam sacræ omnem perlegi, nihil moveor iis quæ nobis ad formidinem intentantur. Et enim ab illis qui me longe majores erant didum scio: Obtemperare oportet Deo magis quam hominibus. Post hæc de Episcopis qui simul aderam cum hæc scriberet, & eadem cum ipso sentiebant, sic loquitur. Possent etiam Episcoporum qui mecum sunt facere mentionem; quos petiistis ut convocarem, sicut & feci: quorum nomina si adscripsero, ingens numerus videbitur. Hi cum me pusillum hominem invisissent, epistolam nostram assensu suo comprobant, gnari me ca-

GALLICANA, CONFESSORUM.

Σ Ἦνδος θεία κ' ἱερὰ παπικὴ ἐν Γαλλίᾳ, συναθροισθεῖσα ἐπὶ τῆς ὁμολογητῆς, ἀποκατάστασις Μοντανῶν κ' Μαξιμιλλιαν, ἧς ὁ ὅρος ἀπὸς τὴν ἐν Ἀσίᾳ πρὸς δι' ἴσον.

De hac a-
dmissis in no-
tis

S Ynodus divina & sacra provincialis in Gallia, congregata a confessoribus: quæ Montanum & Maximillam abdicavit: cujus decretum ad eos, qui in Asia erant, fideles dimanavit.

EPHESINA, POLYCRATIS.

Σ Ἦνδος ἀφελῆς, ἀπὸ τῆς ἀρχιεπίσκοπος, μετὰ τὸ ἐπίσημον μνησθῆναι τῆς Ἀσίας, συναθροισθεῖσα ἐπὶ Πολυκράτους, τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς ἐπισκοπῆς, ἀξίως κ' ὀρθῶς ἀπαύτως, ὅτε ἐν τῇ δεκάτῃ πεντήκῃ τῆς σελῆως, Ἰουδαϊστικῶς ἄρχον τὸ μυστικὸν πάχα, ὡς τὸ ἐν ἀνικαθῶν παραλαβῆσα, βεβαιώμενον παρὰ Τιμοθέου κ' Φιλίππου τῶν ἀποστόλων. Βίβλην αὖτ' ὅ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἀγιωτάτης πάπας, ἀποκαταστάσαν εἰδὼς Πολυκράτη πρῶτος ἀποδείξασθαι ὡς μόνον δι' αὐτοῦ, ἀλλὰ κ' συνουδικῶς τὴν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰερῆς διακρίσεως κ' ἐπὶ αὐτῶν ἐν πλείσταις ἐπαρχίαις κ' μερῶσι τῆς γῆς σιωδῶν συγκροτῶνται, καὶ συμφωνῶς ὀρθῶς. τῶν δὲ Κομμῶν βασιλευσῶν, γέροντων,

S Ynodus simplex, neque exquisita, particularis, Ephesi metropoli Asiae congregata a Polycrate sanctissimo ejusdem episcopo: quæ dignum censet & constituit, ut omnes luna decimaquarta Judæorum ritu mysticum pascha peragant: tamquam hoc ipsa jam inde a principio accepisset, a sanctis apostolis, Timotheo & Philippo confirmatum. Victor autem Romanorum ecclesie sanctissimus papa excommunicationem mittit Polycrati, qui huic præfuerat synodo: neque hoc solum, sed synodice etiam ea, quæ ad hoc festum pertinebant, persequitur: & cum ipso synodi in plurimis provinciis & partibus terræ congregatæ, idem unanimiter statuunt. Hæc vero b Commodo imperante evenerunt.

b errat.

ROMANA, VICTORIS.

Σ Ἦνδος θεία καὶ ἱερὰ παπικὴ ἐν Ῥώμῃ συναθροισθεῖσα ἐπὶ τοῦ μακαριστάτου αὐτῆς πάπα Βικτωρος, κ' ἐπίρων ἐπισκόπων δεκαπενταρῶν ἀπαγορεύσα Ἰουδαϊκῶς τελεῖν τῇ δεκάτῃ πεντήκῃ τῆς σελῆως τὸ θεῖον κ' μυστικὸν πάχα· ἀλλ' ἐν μόνῃ τῇ μεγάλῃ κ' ζωδοτικῇ κωνσταντίνῃ,

S Ynodus divina & sacra provincialis Romæ collecta a beatissimo ejusdem episcopo Victore, & aliis episcopis quatuordecim: quæ vetat Judaice celebrari luna decimaquarta sancti Concilii Generalis Tom. I.

A Ætum & mysticum pascha, sed in sola magna & vitæ prælatrice dominica.

HIEROSOLYMITANA, NARCISSI.

Σ Ἦνδος θεία κ' ἱερὰ παπικὴ, συναθροισθεῖσα ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπὶ Ναρκίσσου, τοῦ πρῶτος ἱεροσολιμῶν ἀρχιεπισκόπου, κ' ἐπίρων ἐπισκόπων δεκαπενταρῶν ὑπὲρ τὸ μυστικὸν πάχα, ὀρθῶς κατὰ τὴν ἀγιωτάτης Ἀνικητῆ κ' Βικτωρος.

S Ynodus divina & sacra provincialis, collecta Hierosolymis a ter beato illius archiepiscopo Narcisso, & aliis episcopis quatuordecim, super mystico pascha, secundum sanctissimum Anicetum & Victorem pronuncians.

CÆSARIENSIS PALÆSTINA, THEOPHILI.

Σ Ἦνδος θεία κ' ἱερὰ παπικὴ, συναθροισθεῖσα ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης, Πυργουστράτωνος, ὑπὸ Θεοφίλου τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης ἐπισκοπῆς, κ' ἐπίρων δεκαδίδεκα, ὑπὲρ τὸ ἀγιὸν πάχα ὀρθῶς ὁμοίως.

S Ynodus divina & sacra provincialis, collecta Cæsareæ Palæstinae, sive Pyrgostratonis, a Theophilo sanctissimo ejusdem episcopo, aliisque duodecim: quæ de sancto pascha idem constituit.

Turris Stratonis,

LUGDUNENSIS, IRENÆI.

Σ Ἦνδος θεία καὶ ἱερὰ παπικὴ, συναθροισθεῖσα ἐν Λαυδαίνῳ τῆς Γαλλίας, ἐπὶ Εἰρημίου τοῦ πρῶτος ἀγιωτάτου ἐπισκόπου, καὶ ἐπίρων δέκα κ' τεσσάρων ἐπισκόπων ὀρθῶς ὑπὲρ τὸ θεῖον καὶ μυστικὸν πάχα ὁμοίως,

S Ynodus divina & sacra provincialis, collecta Lugduni Gallie, ab Irenæo sanctissimo ibidem episcopo, aliisque tredecim episcopis: quæ similiter de divino mystico pascha constituit.

CORINTHIACA, BACCHYLIDIS.

Σ Ἦνδος θεία καὶ ἱερὰ παπικὴ, συναθροισθεῖσα ἐν Κορινθῶν ὑπὸ Βακχυλίδου, τοῦ πρῶτος ἐπισκόπου ἀρχιεπισκόπου, κ' ἐπίρων δέκα κ' ἑπτὰ ἐπισκόπων ὀρθῶς κατὰ τὸ μακαριστὸν πάχα ὁμοίως.

S Ynodus divina & sacra provincialis, collecta Corinthi a Bacchylide ejusdem sanctissimo archiepiscopo, aliisque octodecim episcopis: quæ idem de beato paschate constituit.

Bacchylide

1 De hac supra pag. 722. 2 De hac supra pag. 705. 3 De hac supra pag. 106d. 4 De hac supra pag. 712 5 De hac supra pag. 720.

ASIATICA, PLASMÆ.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΤΟΠΙΚΗ, ΣΥΝΑΘΡΟΙ- ΔΕΙΣΑ ΕΝ ΑΣΙΑ, ΥΠΟ ΠΛΑΣΜΥ ΤΩ ΟΣΙΩΤΑΤΗ, ΚΑΙ ΕΠΙΤΡΩ ΔΕΚΑΤΕΣΑΡΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ. ΠΕΡΙ ΤΩ ΑΓΙΩ ΠΑΤΡΑ ΟΡΘΟΞΑ ΟΜΟΙΩΣ.

Primus Synodus divina & sacra provincialis, collecta in Asia a Plasmâ sanctissimo, aliusque quatuordecim episcopis: quæ similiter de sancto patre constituit.

OSROENA

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΤΟΠΙΚΗ, ΕΝ ΟΣΡΟΗΝ. ΕΠΙ ΛΩ ΚΑΙ Η ΕΔΑΤΑ ΚΑΙ ΤΗ ΑΔΙΑΒΗΝΩΝ ΓΗ ΣΥΝΑΘΡΟΙΔΕΙΣΑ ΥΠΟ ΔΙΚΑ ΚΑΙ ΟΚΤΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ, ΩΝ Ο ΠΡΟΚΑΘΗΜΕΝΟΣ Ε ΔΕΔΗΛΩΤΑΙ, ΠΕΡΙ ΤΩ ΘΕΩ ΠΑΤΡΑ ΟΡΘΟΞΑ ΟΜΟΙΩΣ, ΚΟΜΜΟΔΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ.

Secundus Synodus divina & sacra provincialis in Osroene, cui Edusa & Adiabonorum regio subiacet, collecta ab episcopis octodecim. quorum præter memorem proditus non est: de sancto patre idem statuens, Commodò imperante.

MESOPOTAMICA.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΤΟΠΙΚΗ, ΥΠΟ ΔΙΚΑ ΚΑΙ ΟΚΤΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΣΥΝΑΘΡΟΙΔΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ, ΕΠΙ ΚΟΜΜΟΔΟΥ ΤΩ ΒΑΣΙΛΕΥΣ, ΠΕΡΙ ΤΩ ΑΓΙΩ ΠΑΤΡΑ ΟΜΟΙΩΣ ΟΡΘΟΞΑ, ΗΣ ΤΟΝ ΠΡΟΚΑΘΗΜΕΝΟΝ, ΕΒΕΙΣ ΤΗ ΙΣΡΑΗΛΙΩΝ ΕΔΗΛΩΣΑ.

Synodus divina & sacra provincialis, ab octodecim episcopis collecta in Mesopota-

Amia, Commodò imperante: quæ de sancto patre similiter constituit, cuius præsidem historicorum nemo manifestavit.

ROMANA, VICTORIS.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΤΟΠΙΚΗ, ΣΥΝΑΘΡΟΙΔΕΙΣΑ ΕΝ ΡΩΜΗ, ΕΠΙ ΒΙΚΤΩΡ ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΑ, ΚΑΙ ΕΠΙΤΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΔΕΚΑΤΕΣΑΡΩΝ, ΑΠΟΚΡΕΥΣΑ ΘΕΟΔΩΤΟΥ, ΑΙΒΙΩΝΑ, ΚΑΙ ΑΡΤΕΜΟΝΑ, ΤΩ ΕΧ ΗΤΙΝ ΓΕΔΑΙΩΝ ΤΗ ΚΙΣΕΙ. ΟΤΙ ΓΑΡ ΑΡΧΗΓΟΙ ΓΥΓΝΑΣΙ ΠΑΥΛΩ ΤΩ ΣΑΜΟΣΑΤΩ ΚΑΙ ΝΕΣΤΩ.

Thirdus Synodus divina & sacra provincialis, collecta Romæ sub Victore sanctissimo patre, aliusque quatuordecim episcopis: quæ Theodotum, Ebionem, & Artemonem abdicavit, qui non minus, quam Judæi, fide. Hi enim duces fuerunt Pauli Samosatani & Nestori.

ROMANA ALIA, EJUSDEM.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΤΟΠΙΚΗ, ΣΥΝΑΘΡΟΙΔΕΙΣΑ ΕΝ ΡΩΜΗ, ΥΠΟ ΤΩ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΩ ΠΑΤΡΑ ΒΙΚΤΩΡ, ΑΠΟΚΡΕΥΣΑ ΣΑΒΗΛΛΙΟΥ ΚΑΙ ΝΟΚΤΟΥ. ΤΩ ΕΠΙ ΤΗΣ ΞΕΣΤΩΣΑΤΩ ΔΕΣΤΗΤΩ, ΣΥΝΑΛΟΓΗΝ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΡΕΣΗΝ ΕΠΙΣΤΑΤΩΝ ΣΑΡΕΒΔΟΝΤΩΣ, ΚΑΙ ΟΥΔΑΝΤΙΝΩΝ, ΤΩΝ ΣΥΝ ΚΟΛΛΟΙΣ ΑΠΗΛΑΣΙ, ΚΑΙ ΑΡΧΙΩΝ ΤΩ ΣΩΜΑ ΤΩ ΧΕΙΣΘ ΔΟΓΜΑΤΙΖΟΝΤΑ.

Synodus divina & sacra provincialis, collecta Romæ a beatissimo patre Victore: quæ Sabellium & Noctum abdicavit, qui de divinitate in tribus personis subsistente, contractionem & commixtionem personarum divulgabant. Valentinum item, qui præter ceteras ineptias, corpus etiam Christi cæleste asserbat.

ANNO CHRISTI 203. 201.

ANNO CHRISTI 203. 201.

V I T A, EPISTOLÆ ET DECRETA ZEPHYRINI PAPÆ.

Ex Libro Pontificali Damasi Papæ.

4 Habundantius. Zephyrinus natione Romanus, ex patre d Abundio, b fedit annos octo, menses septem, dies decem. Fuit autem temporibus Antonini & Severi, a consulatu Saturnini & Gallicani, usque ad Præsentem & Strigatum consules. Hic constituit, ut præsentibus clericis & laicis fidelibus, sive clericus, sive Levita, sive sacerdos ordinetur. Et fecit constitutum de ecclesia, c ut patenas vitreas (a) ministri ante sacerdotes portarent, dum episcopus missam celebraret, & ut sacerdotes omnes adstarent, dum sic missæ celebrarentur. Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decembrem, presbyteros (b) 13, diaconos 7, episcopos per loca 13. Qui sepultus est in cæmeterio suo, (c) non longe a cæmeterio Callisti via Appia, (d) septimo Kalendas Septembris Et cessavit episcopatus dies sex.

nistri ante sacerdotes portarent, dum episcopus missam celebraret, & ut sacerdotes omnes adstarent, dum sic missæ celebrarentur. Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decembrem, presbyteros (b) 13, diaconos 7, episcopos per loca 13. Qui sepultus est in cæmeterio suo, (c) non longe a cæmeterio Callisti via Appia, (d) septimo Kalendas Septembris Et cessavit episcopatus dies sex.

No-

1 De hac supra pag. 715. 2 Hæc vocat Eusebius IV. 23. 3 De hac supra pag. 720. 4 Hæc Synodus referenda est ad annum Christi circiter 218. & ad Pontificatum Sixti, ut observat Baluzius: illiusque ibi mentionem faciemus. (a) Reliqua quæ deinceps sequuntur, sic perturbate legi Lucensis: ante sacerdotes in ecclesia, & ministros celebrantes ante sacerdotes adstantes: sic missa celebrarentur, super quoque jus Episcopi, inter quos tantum clerici subsisterent omnes præsentibus ecclesie: ordinationem de manu episcopi. Jam coronam consecratam accepit presbyteri tradendam populo. Hic fecit ordinationes &c. (b) Luc. XII (c) Luc. Junia (d) Luc. VIII

NOTE SEVERINI BINI.

EPISTOLA I.

ZEPHYRINI PAPA

AD EPISCOPOS OMNES SICILIENSES.

De iudiciis episcoporum, & majoribus ecclesie causis in sede Apostolica terminandis.

Romane urbis archiepiscopus Zephyrinus, omnibus per Siciliam constitutis episcopis in domino salutem.

Quando Zephyrinus pontifex fuit Christi redemptoris nostri...

Quando coniventia de hereticis rebaptizandis orta sit...

Lapsi per edictum publicum pontificis ad penitentiam recipiuntur...

Elagabalus religio...

Calices argentei usurpantur...

Calices lignei usus interdiciuntur...

Calices vitrei usus interdiciuntur...

De iudiciis episcoporum, & majoribus ecclesie causis in sede Apostolica terminandis...

Patriarche vero vel primates, accusatum delinquentes episcopum, non ante sententiam profertur...

Finis vero eius causae ad sedem apostolicam deferatur, ut ibidem terminetur...

Judicia enim episcoporum, majoretque ecclesie...

Hec cum...

Hic...

Distin...

Pr...

Anianus...

Hadrian...

desperet...

Cod. cont...

Quod...

Ad...

Vol...

MSS. plerique Zephyrini temper exhibent, & Augustinus, & Gratianus: etiam ita rede; nec male auctor libri Pontificali...

EPISTOLA II. ZEPHYRINI PAPAЕ

AD AEGYPTI PROVINCLAE EPISCOPOS.

- 1. De episcopis rebus spoliatis, vel a sede pulsis. 2. De ordinatione presbyterorum atque diaconorum.

Carissimis fratribus per Aegyptum domino militantibus Zephyrinus Romanae urbis archiepiscopus.

Tantum a domino, hujus sanctae sedis & apostolicae ecclesiae fundatore, & beato Petro principe apostolorum, accepimus fiduciam, ut pro universali Christi sanguine redempta ecclesia, impigro labore, & affectu, & omnibus domino famulantibus succurramus, & cunctis pie viventibus apostolica auctoritate opem feramus. Omnes qui in Christo volunt pie vivere, necesse est, ut ab impiis & dissimilibus patiantur opprobria, & despiciantur tamquam stulti & insani, ut meliores & purgatiores efficiantur qui bona temporalia perdunt, ut percipiant aeterna. Eorum vero despectio & irrisio in ipsos retorquetur qui eos affligunt & contumelias afficiunt, cum & abundantia eorum in egestatem, & superbia transierit in confusionem.

I.

Nunciatum est enim sedi apostolicae per apocryphos vestros, quosdam fratrum nostrorum, episcoporum videlicet, ab ecclesiis & sedibus propriis pelli, suaeque eis auferri suppellectilia, & sic nudos & expoliatos ad iudicia vocari: quod omni ratione caret, cum constituta apostolorum, eorumque successorum, & praecipua imperatorum ac constitutiones legum, idipsum prohibeant, & apostolicae sedis auctoritas idipsum fieri vetet. Praeceptum est ergo antiquis statutis, episcopos ejectos, atque suis rebus expoliatos, ecclesiis propriis recipere, & primo sua omnia eis reddi: & tum deum, si quis eos iuste accusare voluerit, aequo periculo facere, iudices esse decernentes, episcopos recta sapientes, & in ecclesia convenientes, ubi testes essent singulorum, qui oppressi videbantur: nec prius eos respondere debere, quam omnia sua eis & ecclesiis eorum legibus integerrime restituantur. Nec mirum, fratres, si vos persequuntur, cum caput vestrum Christum dominum nostrum usque ad mortem sint persecuti. Ipsae tamen persecutiones patienter portandae sunt, ut ejus discipuli esse cognoscimini, pro quo & patimini. Unde & ipse ait: Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam. His sulti suffragiis, non multum & debemus timere opprobrium hominum, neque eorum exprobrationibus vinci, quoniam hoc nobis dominus jubet per Isaiam prophetam, dicens: Audite me qui scitis iudicium, populus meus, in quorum cordibus lex mea est. Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne timeatis, considerantes quod in psalmo scriptum est: Nonne Deus requirit ista? Ipse enim novis abscondita cordis, & cogitationes talium

causae, a sede apostolica, & non ab alia, sicut apostoli & sancti successores eorum statuerunt, cum aliis episcopis sunt terminandae: quia licet in alios transferantur episcopi, beato tamen apostolo Petro dictum est: Quaecumque ligaveris super terram, erunt ligata & in caelis: & quaecumque solaveris super terram, erunt soluta & in caelis. Et reliqua privilegia, quae soli huic sanctae sedi concessa sunt, & in constitutis apostolorum, eorumque successorum, aliisque quamplurimis cum eis concinentibus, habentur inserta. Septuaginta enim apostoli sententias praefixerunt, cum aliis quamplurimis episcopis, & servandas censuerunt. De occultis enim alieni cordis temere iudicare, peccatum est: & cum cuius non videntur opera nisi bona, iniquum est ex suspitione reprehendere, cum eorum, quae hominibus sunt incognita, solus Deus iudex sit. Ipse vero novit abscondita cordis, & non alius. Injusta enim iudicia ab omnibus cavenda sunt, maxime tamen a servis Dei. Servum autem Dei non oportet litigare, nec quemquam damnare. Episcopi namque a plebibus & clero, & domini a servis ferendi sunt, ut sub exercitatione tolerantiae, sustineantur temporalia, sperentur aeterna. Augere enim merita virtutis, quod propositum non violat religionis. Satagendum est vobis, ne aliquis fratrum vestrorum graviter laceretur vel pereat. Succurrere ergo vos oportet oppressis, & liberare eos de manu persequentium, ut cum beato Job dicatis: benedictio perituri super me veniebat, & cor viduae consolatus sum. Iustitia indutus sum, & vestitus me vestimento & diademate, iudicio meo. Oculi mei caeci, & pes claudus: Pater eram pauperum, & causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferere praedam: & reliqua. Vos ergo, qui in specula a domino estis positi, comprimere & repellere eos summopere debetis, qui fratribus insidias praeparant, aut in eos scditiones & scandala excitant. Facile est enim verbo fallere hominem, non tamen Deum. Ideo hos repellere, & ab his vos cavere oportet, quatenus extincta funditus huiusmodi caligine, Lucifer eis resplendeat, & laetitia oriatur, sanctissimi fratres. Data duodecimo Kalend. Octobris, Saturnino & Gallicano & vicentis clarissimis consulibus.

NOTE SEVERINI BINII.

Cur pontificatus fastigium intelligit, cui simul oves & agni, (id est, episcopi, ut patres exponunt) cum reliquis clericis & tota plebe commixti sunt, Joan. cap. 21. Ideoque hic recte pontificatum suum sacerdotale fastigium nominat, cuius sacerdotium, dignitate & officio simul, supra omnium sacerdotum & episcoporum longe eminent. Et in constitutis apostolorum. 73. canonem apostolorum intelligit: quo constitutum est, ut episcopales causae non nisi ab episcopis superioribus, conciliis, aut Romano pontifice iudicentur. Vide quae diximus ibi in notis ad praedictum canonem 73. Septuaginta enim apostoli sententias praefixerunt. Alia quae iam lectio habet, sexaginta, alia quinquaginta: quovis modo legatur, verum est, quod per has sententias, canones apostolorum intelligat, quorum numerus, licet quinquagenarius tantum fuerit, (ut supra in notis nostris ibidem ostendimus) tamen, quia uno canone quandoque plures sententiae comprehenduntur, 60. aut 70. sententiarum apostolicarum numerus, quinquagenarius apostolorum canonum numero, nihil obstat aut praerudat. Vide quae diximus in notis ad canones apostolorum in principio, verbo Canonis.

1. vobis, episcopis ab eis a MS. Mart. 10.

2. ad legationem, ut in MS. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

3. S. Leo ep. 24. off. 2.

4. S. Properi sent. 24. ex S. Aug. in ps. 124.

5. S. Leo in decr. Ivo. 1. q. 1.

6. Eihnicorum utique & ecclesiarum persecutorum. 7. quod 2. Praeceptum est. 8. Hadr. coll. 11. ex Trip. VII. c. 11.

9. Hadr. coll. 11. ex Syn. III. Rom. sub Symmacho.

10. Mart. 1. 11. Martinus contul. 2. conc. Lateranensis.

12. Ps. 139.

7/alm 92
7/alm 11

lino hominum, quoniam vana sunt. Vana autem locuti sunt unusquisque ad proximum suum, labia dolosa in corde, & corde locuti sunt mala. Sed disperdet dominus universa labia dolosa, & linguam magniloquam. Qui dicuntur, labia nostra a nobis sunt: quis noster dominus est? Nam si hæc in memoria retinerent, minime ad tantam profilerent iniquitatem. Non enim probabili & paterna doctrina hoc faciunt, sed ut suam exercent in servos Dei vindictam. Scriptum namque est: *Via stulti recta in oculis ejus. Et sunt via, qua videntur homini justa, novissima autem earum deducunt ad mortem.* Nos enim qui hæc patimur, judicio Dei hæc reservare debemus, qui reddet unicuique secundum opera ejus. Qui etiam per ministros suos intonuit, dicens, *Mihi vindictam, ego retribuam.* Vos enim in recta fide, & opere, ac bona voluntate succurrite vicissim, nec aliquis a supplemento fratris subtrahat manum, quoniam in hoc, ait dominus, *cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinvicem.* Unde & ipse per prophetam loquitur, dicens: *Ecce quam bonum & quam jucundum, habitare fratres in unum.* Spirituali dico habitaculo & concordia, que in Deo est, & unitate fidei, hujus delectabilis secundum veritatem habitaculi, que videlicet in Aaron magis decorabatur, atque sacerdotibus induentibus dignitatem, sicut unguentum super caput, principalem intellectum irrigans, & usque ad ipsam extremam scientiam deducens. In hoc enim habitaculo benedictionem & æternam vitam promisit dominus. Hujus igitur prophetice vaticinationis meritum amplectentes, presentem fraternam syllabam exposuimus, nostra propter caritatem minime querentes, aut querituri. Non enim detrahentibus bonum est detrahere, aut palo (secundum vulgarem fabulam) excutere palum. Absit. Non sunt ista nostra. Hæc enim avertat divinitas. Justo judicio Dei datur plerumque peccatoribus potestas, qua sanctos ipsius persequantur, ut qui spiritu Dei juvantur & aguntur, fiant per laborum exercitia clariore. Ipsi tamen,

a Idem Mar. 12/108.

Traverb. 11.

Matth. 16.

Rom. 12.

Joan. 13.

7/alm. 123

b Pauli ep. CP. epist. consil. 4. conc. Later. sub Martiano I. sacerdotalem ita & MS

c S. Prosper. 71 sent. 23. ex S. Aug. 12. pl. 118.

qui eos persequuntur, & exprobrant, atque detrahunt, erit procul dubio vix. Vix vix illis qui detrahunt servis Dei: quia detractio eorum ad eum pertinet, cuius ministerium agunt, & vice funguntur. Oramus autem, ostium circumstantiæ, qui neminem perire aut labiis suis polui volumus, eorum oribus imponi, & verbum minime nocivum concipere, aut ore proferre. Unde & dominus per prophetam loquitur, dicens: *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.* Dominus omnipotens, & ejus unigenitus Filius, & salvator noster Jesus Christus, hoc vobis tribuat incitamentum, ut omnibus fratribus, quibuscumque tribulationum molestiis laborantibus, viribus quibus potestis succurratis, & eorum (ut dignum est) injurias vestras æstimetis: maximum adminiculum eis verbis & factis præbeat, ut ejus discipuli inveniamini veri, qui fratres, ut se, omnibus diligere præcepit.

Greg. ep. 21. lib. 211.

7/alm. 119.

Distin. 71. Ordinatione presbyterorum constituit, b. Gelasius ep. 9.

* Gallico.

II.

Ordinationes vero presbyterorum & Levitarum, tempore congruo, & multis coram constantibus, solemniter agite, & probabiles & doctos viros ad hoc opus provehite, ut de eorum societate & adjumento plurimum gaudeatis. Ponite indefinenter corda vestra in virtute Dei, & enarrate hæc & cetera divina verba in progenies alteras, quoniam hic est Deus. *Deus noster in æternum, & ipse reget nos in sæcula.* Data 7. Idus Novembris, Saturnino & Gallicano viris clarissimis consulibus

NOTA SEVERINI BINII.

(Apoctifarii vestros.) Apoctifarii dicuntur legati episcoporum, & velut eorum locum tenentes, qui res ecclesie gubernant, negotia singulorum audiunt, & ad episcopos referunt. Dicuntur igitur apoctifarii, id est, responsales, ab *avogationem*, id est, respondeo. Horum fit mentio in capite significati, de elect. & apud Justinianum Novell. quomodo oporteat episcopos, cap. 12. & de sanctissimis episcopis s. Reverendiss. Albericus per apoctifarios nuncios papa intelligit.

CONCILIIUM AFRICANUM

sub Zephyrino improbatum.

ANNO CHRISTI 217. 215.

ANNO CHRISTI 217. 215.

Hoc concilio auctore Agrippino hæreticorum baptisimus condemnatur.

Agrippinum Carthagenis ecclesie episcopus, indico concilio in Africa omnes Numidie & Africe episcopos convocasse, de iterando hæreticorum baptisimate, omnium sententias rogasse, ac demum ex communi episcoporum sententia id affirmantium, contra apostolicam ecclesie catholicæ traditionem, canonem & decretum statuisse, Cyprian. epist. 71. ad Quintum aperte testatur his verbis: *Quod quidem & Agrippinus bona memoria vir cum ceteris coepiscopis suis, qui illo tempore in provincia Africa & Numidia ecclesiam Dei gubernabant, statuit, & librato consilii communis examine firmavit: quorum sententiam, & religiosam & legitimum & salutarem, fidei & ecclesie catho-*

lica congruentem, nos etiam secuti sumus. Quia autem annus Christi 217. Christianus pacatus existit, illo eodem anno sane Carthagenensem synodum habitam esse, probabile est. Occasionem errandi, Tertullianus gentilitius tribuisse videtur. Hic enim quodam prætextu pietatis, dum ad huc catholicus esset, omnia hæreticorum ab ecclesia rejicienda ac depellenda esse sentiens, eo erroris ipse cum aliis quibusdam quos induxit, prolapsus est, ut nec baptismum communem cum hæreticis habendum esse putaret: ideoque etiam baptizatos a ministris hæreticis, in ecclesiam catholicam recipiendos non esse, nisi illud ipsum sanctum lavacrum per ministerium catholicorum iteratum denuo fu-

Tertullianus prædicti baptisimus auctor.

1 In MS. Saroffio, in factis Saturnio, & Gallo an. Christi 198. Mariani.
2 Sed potius Carthagenis l. sub Agrippino Episcopo, ab Africe Proconularis & Numidie Episcopis, de hæreticis rebaptizandis: ad cujus sententiam provocat Cyprianus non solum in epist. 71. ad Quintum, sed etiam 72. ad Libanum. Fuit item meminit Augustinus passim, & Vincentius Lirin. lib. 1. Commonit. cap. 9.

735
Controversia
de baptismo
quando ori-
as

CONCILIVM CARTHAGINENSE II.

736

sciperent. Hinc igitur certissimum esse liquido A rebaptizatione, inter doctores ecclesie agitatum, constat usum rebaptizandi sub Agrippino fre- sub Stephano pontifice exortam esse. Baronius quentari ceceptum esse: controversiam vero de anno Christi 217. num. 1. 2. 3. & anno 258. nu- valore baptismi ab hereticis collati, eorumque mer. 19. & 20.

ANNO
CHRISTI
circiter 217.

CONCILIVM CARTHAGINENSE II.

ANNO
CHRISTI
circiter 217.

Sub Agrippino.

Alium, anno circiter Christi 217. celebravit Agrippinus Carthaginiensis Episcopus Concilium, in quo sancitum canon: Ne Clericus ullam curam, tutelamve susciperet. Meminit Cyprianus in epist. 66. ad clerum & plebem Furnitanorum de Victore, qui Faustinum presbyterum tu- B torem nominaverat, his verbis. Graviter commoti sumus ego & collegae mei, qui praesentes aderant, & compresbyteri nostri, qui nobis assidebant, fratres carissimi, cum cognovissetis, quod Geminus Victor, frater noster, de ticulo excedens, Geminium Faustinum presby-

terum tutorem testamento suo nominaverit, cum jampridem in Concilio Episcoporum statutum sit, ne quis de Clericis, & Dei ministris tutorem vel curatorem testamento suo constituat &c. Et infra: Quod episcopi antecessores nostri religiose considerantes, & salubriter providentes, censuerunt ne quis frater excedens ad tutelam vel curam clericum nominaret; ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione ejus celebraretur.

ANNO
CHRISTI
221. 219.

ANNO
CHRISTI
221. 219.

V I T A EPISTOLÆ ET DECRETA CALLISTI PAPÆ I.

Ex libro Pontificali Damasi Papæ.

Callistus natione Romanus, ex patre Do- mitio, de regione urbis Ravennatum, bedit annos (a) 5. mentes quos, dies 10. Fuit temporibus Macrini & (b) Heliogabali, a consulatu Antonini & Alexandri. c Hic martyrio coronatur. Hic constituit jejunium quater in anno fieri frumenti, vini & olei secundum prophetiam quarti mensis septimi & decimi. b defuncti in C. H.

ut ecclesiastica tabula referunt, quinque quidem annis, sed uno dumtaxat mense, & diebus 12. sedisse invenitur.

c Hic martyrio coronatur. De martyrio Callisti Romanum martyrologium hæc continet: Roma, via Appia natalis beati Callisti papa & martyris, qui Alexandri imperatoris jussu detentus fuit in carcere conatus, & quodam sabbato casus, tandem a fenestra domus, in qua custodiatur, precipitatus, atque in puteum demissus, visibilia triumphum promeruit. Sed cum Alexander imperator, teste Lampridio in Alexandro, Christianam rem non solum non laeserit, sed potius plurimum promovisset, Christum inter Deos habuerit, eique matutinis horis in larario suo rem divinam fecerit, ac nisi oraculis deorum distuatus fuisset, templum eidem erigere decreverit, Christianorum moribus delectatus fuisset, eos provincialiarum rectoribus imitandos proposuerit, illosque denum, popinarius expulsus, ad conventus faciendos publicum locum, ex quo olim, regnante Augusto, Christo in Bethlehem nascente, oleum secutur, concesserit, ac ibidem per Callistum pontificem templum in honore partus virginis consecratum erigi permisit: hæc, inquam, voluntate optima cum erga Christianos affectus fuisset, Callistum pontificem non ipsius Alexandri imperatoris expresso jussu ac decreto, sed potius consilio ac decreto jurisconsultorum, & imprimis Ulpiani, quem Christianis, velut sacrilegis, infestissimum fuisse, ex Laurentio Firmiano lib. 5. cap. 11. & 12. constat, occidendum fuisse verius esse putavimus. Hic enim, teste Lampridio ibidem, Alexandri imperatoris tutorem egit, principi primo loco assedit, praefecturam pratoriam, dignitatem amplissimam, imperatoris concessu administravit, ac seniorum magister exiit, adeo ut hujus arbitrio pene cuncta imperator faceret, dicereturque jussu Alexandri accidisse, quod mandato & consilio solius Ulpiani factum fuerat. De quibus vide Baron. anno 215. num. 1. 2. 3. 4. &c. item ann. 226. n. 4.

Martyrium
Callisti

Alexander imperator erga Christianos optime affectus.

NOTE SEVERINI BINII.

a Callistus. Post interregnum 6. dierum 2. die Septembris anno dominice incarnationis 221. qui est Antonini Caracalla secundus, pontificatum gubernandum accipit Callistus, patria Romanus, vigilantissimus ecclesie pastor, miraculis & sanctitate clarus, qui Privatim ulceribus plenum precibus sanavit. Vide Baron. anno 210.
b Sedit annos 5. menses duos, dies 10. Cum sub Alexandro imperatore, anno imperii illius tertio, qui est Christi 226. pridie Idus Octobris martyrio affectus sit.

Ulpianus jurisconsultus auctor necia Callisti.
Ulpianus praefectus pratorum

(a) Luc. VII. (b) Luc. Theodoliobolli. (c) Luc. sic legit: hic constituit jejunium die sabbati ter in anno fieri frumenti vini & olei. Hic fecit basilicam Transiberim. Hic fecit ordinationes V. per mensem octobris presbyteros XII. diaconos IV. Episcopos per diversa loca numero VIII. qui etiam sepulti. Et in cimiterio Calepodii Via Aurelia milibus III. pridie Idus Octobris. Qui sunt alium cimiterium via Appia, ubi multi sacerdotum, & martyrum requiescunt, qui appellatur usque in hodiernum diem Comita san Callisti, & Callisti episcopatus die XII.

Hac castitate.) Hoc decretum extat epistola eius prima. Vido quomodo dicitur in notis ad illam epistolam. *In cimiterio.*) Cimiteriorum, quorum in vitis pontificum apud hunc auctorem diversis in locis mentio fit, quadraginta tria recensentur a Baronio anno Christi 126, num. 8. & 9. Nominantur autem cimiteria illa loca, in qua Christiani suorum defensorum corpora unguentis dallibus sepelienda deferebant: appellabant autem ea loca cimiteria, quod fides doceret, Christianos non mori, sed rursus excitandos, ineros in domino obdormisse. Tertullianus de corona militis, Hecalibi nominantur interdum arena, tumba, & castumba, & ex natura loci, crypta arenaria. His in locis Christianorum dimittantur, non autem ethnicorum gentiliū defuncti sepeliebantur, ideoque diebus dominicis a Christianis frequentari solebant: quod deinceps aliorum imperatorum edictis vetitum, aliorum vicissim Christianis concessum. Vide Baronium ann. 130, num. 2, ann. 226, num. 10. & 11, ann. 260, num. 17, 258, num. 7, item 267, num. 77. & 78.

Millianis tertio.) Ab urbe nimirum: lege enim tabularum, teste Cicer. de legibus lib. 2, vetitum fuerat, defunctum intra mœnia sepelire. Hac igitur lege cogebantur etiam Christiani suos mortuos extra mœnia sepelire, nisi forte quis clanculum (quod saepius accidit) cadaver martyris sustulisset, ac in domo propria sepelisset. Sub Christianis imperatoribus sanctorum ossa in ecclesiis translata sunt. Baronius anno 226, numero 7. & 11.

vi, dicit dominus exercituum. Et factum est verbum domini exercituum ad me, dicens: Hac dicit dominus exercituum: Jejunium quarti, & jejunium quinti, & jejunium septimi, & jejunium decimi erit domui Juda in gaudium, & in letitiam, & in solennitates præclaras: veritatem tantum & pacem diligite, dicit dominus exercituum. In hoc ergo omnes nos unanimes oportet esse, ut secundum apostolicam doctrinam, id ipsum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata. Simus autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia, in cuius operis devotione gratulamur dilectionem tuam esse confortem. Non decet enim a capite membra dissociare, sed, juxta sacræ scripturæ testimonium, Omnia membra caput sequantur. d Nulli vero dubium est, quod apostolica ecclesia mater sit omnium ecclesiarum, a cuius vos regulis multatenus convenit deviare. Et sicut Dei filius venit facere voluntatem Patris, sic & vos voluntatem vestræ impleatis matris, quæ est ecclesia, cujus caput (ut prædictum est) Romana existit ecclesia. Quidquid ergo sine discretionis iustitiæ contra hujus disciplinam actum fuerit, ratum haberi ratio nulla permittit.

Ant. Aug. arch. Terr. dial. 4. libri 11. de emendatione Græciani testatur Callisti epistolæ rejectis fuisse a selectis viris qui Romæ operam navarunt in Græciana corrigendo. Idem sententur viri eruditissimi & res ipsa clamant.

EPISTOLA I.
CALLISTI PAPÆ I.
AD BENEDICTUM EPISCOPUM.

De jejunii quatuor temporum, & ut criminationem adversus doctorem nemo suscipiat.

I. De temporibus jejuniorum.
II. De criminationibus doctorum.

Callistus archiepiscopus ecclesie catholicae urbis Roma, Benedicto fratri & coepiscopo salutem in domino.

Gelasius ep. 9.

Fraternitatis amore & apostolico moderamine cogimur, ut consulti fratrum (prout dominus dedit) respondeamus, eoque apostolicæ sedis auctoritate intrinamus.

I.

Dist. 76. Jejunium quod est.

Jejunium, b quod ter in anno apud nos celebrare didicisti, convenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus, c ut sicut annus per quatuor volvitur tempora, sic & nos quaternum solenne agamus jejunium, per anni quatuor tempora. Et sicut replemur frumento, vino & oleo ad alenda corpora, sic repleamur jejunio ad alenda animas, juxta prophetæ Zachariæ vocem, qui ait: Factum est verbum domini ad me, dicens: Hac dicit dominus exercituum: Sicut cogitavi, ut affligerem vos, cum ad iracundiam provocasset me patres vestri, & non sum misertus: sic conversus cogitavi in diebus istis, ut bene faciam Jerusalem & domui Juda. Nolite timere. Hac sunt verba qua facietis: loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo; veritatem & iudicium pacis iudicate in portis vestris, & unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris, & iuramentum mendacæ ne diligatis. Omnia enim hæc sunt que edicuntur Concilii Generali. Tom. I.

II.

Criminationes vero contra doctorem nemo suscipiat, quia non oportet filios reprehendere patres, nec servos dominos lacerare. Filii ergo sunt doctorum, omnes quos instruunt. Et sicut filii patres carnales, sic & hi patres debent diligere spirituales. Non enim bene vivit, qui non recte credit, aut patres reprehendit, vel detrahit suos. Doctores ergo, qui & patres vocantur, magis portandam quam reprehendendi sunt, nisi in recta fide erraverint. Nullus ergo doctorem per scripta accuset, nec nisi fideli & legitimo, qui etiam irreprehensibilem vitam ac conversationem ducat, accusatori respondeat: quia indignum est, ut doctor stulto & indocto, atque reprehensibiliter viventi, respondeat juxta stultitiam suam, dicente scriptura: Non respondeas stulto juxta stultitiam suam. Non bene vivit, qui non recte credit. Nihil mali vult, qui fidelis est. Si quis fidelis est, videat ne falsa loquatur, aut cuiquam insidias ponat. Fidelis homo semper fideliter agit, & infidelis callide insidiatur, atque fideles & pie ac iuste viventes perdere nititur, quia similis similem sibi querit. Infidelis homo mortuus est in corpore vivente. Et contra, sermones fidelis hominis vitam custodiunt auditorum. Doctorem enim catholicum, & præcipue domini sacerdotem, sicut nullo errore implicari, ita nulla oportet machinatione aut cupiditate violari. Dicente quippe scriptura sancta, Post concupiscentias tuas non eas, & a voluntate tua abstinere: multis huius mundi illecebris, multis vanitatibus resistendum est, ut veræ continentie obtineatur integritas. Cujus prima est labes superbia, initium transgressionis & origo peccati: quoniam mens sponse avida, nec abstinere novit, nec pietati adhibere consensus. Nullus bonorum inimicum habet, nisi malum, qui ideo esse permittitur, ut aut corrigatur, aut per ipsum bonus exerceatur. Quidquid ergo irreprehensibile est

In saepe citato MS. Paris. Soc. Iesu Callistus; alibi Callistrus. Hard.

catholica defendit ecclesia. Nulli imperatori, A vel cuiquam pietatem custodienti, licet ali- quid contra mandata divina præsumere. Inju- stum ergo iudicium & diffinitio injusta, regio metu aut iussu, aut cuiuscumque episcopi aut potentis, a iudicibus ordinata vel acta, non valeat. Homini religioso parum esse debet b inimicitias aliorum non exercere, vel augere male loquendo, nisi etiam eas extinguere bene loquendo studuerit. c Melior est in malis factis humilis confessio, quam in bonis superba gloriatio. Omnes vero qui amant d vitam beatam, malunt eam tranquillitatis suæ & iustitiæ statum currere, quam nostrorum peccatorum pœnis ultricibus interpolari. e Memor enim sum, me sub illius nomine ecclesiæ præsidere, cu- B a domino nostro Jesu Christo est glorifica- ta confessio, & cuius fides omnes semper de- struit errores. Et intelligo, aliter mihi non licere, quam ut omnes conatus meos ei cau- tæ, in qua universalis ecclesiæ salus infestatur, impendam. Spero autem adfuturam f meri- coriam Dei, quod cooperante ejus clemen- tia, omnis pestifer morbus, ipso pellente, au- feratur: & quicquid ipso inspirante atque auxi- liante poterit salubriter fieri, cum tuæ fidei & devotionis laude peragatur. Quoniam res om- nes aliter tutæ esse non possunt, nisi, quæ ad divini muneris famulatum pertinent, sacerdoti- bus defendat auctoritas. Data undecimo Kalen- das Decembris, s Antonino & Alexandro C viris clarissimis consulibus.

a Conc. Rom. vi. sub Sym- macho papa. c. 1. In- iustum iudi- cium & b S. Profper sent. 179. c. 5. Aug. 14. con- tress. c. 9. c. eundem ex eodem in pi. 91. d S. Ambr. ep. 11. e S. Leo ep. 22. f S. Leo ep. 33. cuius ver- ba ut præce- dentium au- ditorum de- cernit addi- tum quibus- dam interpola- ta.

remus. Nam in iis quatuor temporibus, seriæ tempe- ritæ maxime variatur, ac fructus omnes cum frugibus vel feruntur, vel nascuntur, vel maturantur, vel col- liguntur. Hanc rationem adfert sanctus Leo sermone 2. s. & 8. de jejuniis decimi mensis. Tertia causa est, ut singulis mensibus certum aliquod fastivum ac solenne jejunium servetur, sicut singulis annis quadragesimale, singulis hebdomadibus feria sexta & quarta nisi, nec sabbata jejunatur, ac proinde quatuor anni temporibus tribus diebus unius hebdomadæ jejunamus, pro tribus mensibus: nimirum mense Martio jejunamus semel tribus diebus, pro primo, secundo ac tertio mense: mense Junio circa pentecosten jejunamus per dies tres, pro tribus se- quentibus mensibus Junio videlicet, Julio, & Augus- to: mense Septembri, pro septimo ac octavo & nono: Decembri pro decimo, undecimo ac duodecimo mense anni, scilicet pro Decembri, Januario ac Februario. Idque majoris commoditatis gratia factum est. Hæc Leo serm. 9. de jejuniis septimi mensis: & serm. 2. de jeju- niis decimi mensis, Amalarius de offic. eccles. lib. 2. c. 2. Quarta causa instituti jejunii quatuor temporum est ordinatio clericorum: quæ cum his temporibus ordina- riæ per universam ecclesiam fiat, omnes & singuli Chris- ti fideles exemplo primitivæ ecclesiæ, quam Ador. c. 13. tempore ordinationis jejunasse constat, merito cum jejunio orant, ut Christus dominus fideles operarios in vineam suam mittere dignetur. Et quanquam prin- cipium pontificis, ut perspicuum est ex libro pontifi- calis, ac testimonio Amalarii lib. 2. de offic. eccles. cap. 7. mense Decembri tantum ordines sacros contulerint, tamen crescente ordinandorum numero, resse institutum est, ut aliis etiam tribus temporibus sacri ordines conferrentur: ita Gelasius epistola prima. Vide Bellarm. prædicto loco. d Nulli vero dubium.) Romanam ecclesiam matrem & caput esse omnium aliarum ecclesiarum, evidens testi- monium notatu dignissimum hic traditur: plura testi- monia vide apud Bellarm. de Rom. pont. Quarta causa. e Memor enim sum, me sub illius nomine ecclesiæ præsidere.) Romanum pontificem successorem Petri esse, hic indicatur. Plura testimonia vide apud Bellar- min. de Roman. pont. lib. 2. cap. 12. & multis aliis se- quentibus.

NOTE SEVERINI BINII.

Jejunium quatuor temporum a quo institutum. a Jejunium.) Jejunium quatuor temporum non a Callisto pontifice, sed ab apostolis institutum esse, præter expressum sancti Leonis testimonium, ipse quoque Callistus hac epistola indicat, verbis sequentibus que Callistus in anno apud nos celebrare adscripsi; asserens jam ante sua tempora trium temporum jejunia in ecclesia servari esse solita: a se vero, quarti dumtaxat temporis jejunium superaddidit esse, ne Judæi, secundum prophetiam Zachariæ capite octavo, quater in anno jejunantes, in virtutis temperantiæ exercitio promptiores & alacriores esse dicti possint. Jejunium mensis Decembris, quod est unum atque præcipuum ex quatuor, tempore apostolorum, a Christianis observatum esse, indicat Lucas Ador. c. 27. his verbis: Incipiebat enim perniciosa esse navigatio, quia jejunium jam præterierat, quasi diceret, ut exponunt Chrysostomus & Oecumenius, quia hibernum illud decimi mensis jejunium præterierat, incipiebat esse periculosa navigatio, propterea quod hiem. ageretur, quæ navigantibus gravissima pericula imminet. Hoc igitur jejunium Callistus inter- grum non instituit: sed institutum ab apostolis scripto confirmavit, & ut Bellarminus concedit, quarto super- addito saltem ampliavit. Vide Bellarminum de bono- oper. in part. lib. 2. cap. 19. Baron. ann. Christi 57. num. 6. & 7. b Quod ser in anno.) Baron. anno Christi 226. num. 6. putat legendum esse, quater, ex eo quod propheta- tiam Zachariæ citat, quæ quater in anno jejunandum esse admonet: aliter sentit Bellarm. loco prædicto, cu- jus expositio textui conformior esse videtur. c Ut fieri annis per quatuor.) His verbis Callisti pontificis tres causæ jejunii quatuor temporibus obser- vandi indicantur. Prima, ne Christiani Judæis hac in parte remissiores viderentur. Constat enim ex verbis prophetiæ sequentibus Judæos quater in anno jejunasse solenni jejunio: equum igitur fuit ut Christiani, qui periculosiores Judæis esse debebant, etiam sua quatuor tempora haberent; quibus solenni ac communi jejunio per totum orbem jejunarent. Hanc eandem rationem instituti jejunii quatuor temporum, reddit etiam san- ctus Leo sermone 7. de jejuniis septimi mensis. Item sermone 4. & 6. de jejuniis decimi mensis. Secunda est, ut his temporibus Deo supplicarem pro frugibus ac fructibus terræ, ac pro iisdem perceptis gratias ago-

EPISTOLA II
CALLISTI PAPÆ I.
AD OMNES GALLIARUM EPISCOPOS.

De conspirationibus & reliquis illicitis causis ne fiant, & de reparatione lapsi post penitentiam.

- I. De iis qui conspirant adversus episcopos, vel qui eis consentiunt.
- II. De iis qui excommunicatis communicant, vel infidelibus.
- III. Ut nullus episcopus de alterius parochia aliquid præsumat, & de mutationibus episcoporum.
- IV. De conjunctionibus consanguineorum; & de iis, qui ex eis nascuntur, & de accusationibus quas leges rejiciunt.
- V. Qui non debeant admitti ad accusationem, vel ad testimonium: nec nisi de iis qua in presen- tia acta sunt, testimonium dandum.
- VI. Si possit sacerdos post lapsum ministrare.

Dilectissimis fratribus per Gallias constitutis, universis episcopis Callistus.

Plurimorum relatu comperimus, dilectio- nem vestram fervore Spiritus sancti, ita ecclesiæ gubernacula firmiter contra impetus tenere & regere, ut naufragia aut naufragiorum detrimenta, Deo auctore, non sentiat. Tali- bus

bus igitur gloriantes iudiciis, rogamus, ne in illis partibus contra statuta apostolica quidquam fieri sinatis, sed nostra fulti auctoritate, nociva compescite, illicita prohibete.

I.

Conspirationum vero crimina vestris in partibus vigere audivimus, & plebes contra episcopos suos conspirare, nobis manifestatum est. Cujus criminis astutia non solum inter Christianos abominabilis est, sed etiam inter ethnicos, & ab exteris legibus prohibita. Et ideo hujus criminis reos non solum ecclesiasticos, sed etiam seculi damnant leges: & non solum conspirantes, sed etiam consentientes eis. Antecessores vero nostri cum plurima turba episcoporum, quicumque eorum in sacerdotali honore sunt positi, aut existunt clerici, honore quo utuntur, cadere praeceperunt: ceteros vero communiione privari, & ab ecclesia extorres fieri iusserunt: omnesque simul utriusque ordinis viros infames esse censuerunt: & non solum facientes, sed & eis consentientes. Justum est enim, ut qui divina contemnunt mandata, & inobedientes patrum existunt iussionibus, severioribus corrigantur vindictis, quatenus ceteri talia committere timeant, & omnes gaudeant fraterna concordia, & cuncti sumant severitatis atque bonitatis exemplum. Nam si (quod absit) ecclesiasticam sollicitudinem, vigoremque negligimus, perdit desidia disciplinam, & animabus fidelium profecto nocebitur. Hi vero in nullius accusationem sunt recipiendi, nec eorum vel anathematizatorum vox, ullum nocere vel accusare potest.

II.

Excommunicatos quoque a sacerdotibus, nullus recipiat ante utriusque partis justam examinationem, nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo communicet, nec Ave eis dicat: quia quicumque in his vel aliis prohibitis, scienter excommunicatis communicaverit, a juxta apostolorum institutionem, & ipse simili excommunicatione subjacebit. Ab his ergo clerici & laici se abstineant, qui eadem pati noluerint. Infidelibus quoque nolite conjungi, nec cum eis ullam participationem habere. Talia vero agentes, non fideles, sed infideles judicantur. Unde ait apostolus: Quae pars fidelis cum infideli? aut quae participatio iustitia cum iniquitate?

III.

Nemo quoque alterius terminos usurpet, nec alterius parochianum judicare aut excommunicare praesumat: quia talis judicatio vel ordinatio, aut excommunicatio, vel damnatio, nec rata erit, nec vires ullas habebit: quoniam nullus alterius iudicis, nisi sui, sententia tenebitur, aut damnabitur. Unde & dominus loquitur dicens: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. Nullus autem primas vel metropolitanus dioecesani ecclesiam vel parochiam, aut aliquem de ejus parochia praesumat excommunicare vel judicare, vel aliquid agere absque ejus consilio vel iudicio:

sed hoc observet, b quod ab apostolis ac patribus & praedecessoribus nostris est statutum, & a nobis confirmatum: id est, si quis metropolitanus episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parochiam, sine consilio ac voluntate omnium comprovincialium episcoporum, extra aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subiacebit & quod egerit, irritum habeatur & vacuum. Sed quidquid de provincialium coepiscoporum causis, eorumque ecclesiarum, & clericorum atque secularium necessitatibus agere aut disponere necesse fuerit, hoc cum omnium consensu & comprovincialium agatur pontificum: nec aliquo dominationis fastu, sed humillima & concordia Administratione, sicut dominus ait: Non veni ministrari, sed ministrare: Et alibi. Qui major est vestrum, erit minister vester, & reliqua. Similiter & ipsi comprovinciales episcopi cuncta cum ejus consilio, nisi quantum ad proprias pertinet parochias, agant, juxta sanctorum constituta patrum, (qui b quamvis aliquo temporum intervallo nos antecesserint, ab uno tamen eodemque puritatis fonte, veritatis & fidei lumine hauserunt, & eodem illustratore & direttore spiritu, ecclesiae Dei stabilimentum, & omnium Christianorum communem quaesiverunt utilitatem,) ut c uno animo, uno ore concorditer sancta glorificetur Trinitas in saecula. Nullus primas, nullus metropolitanus, nullusque reliquorum episcoporum, alterius adeat civitatem, aut ad possessionem accedat, quae ad eum non pertinet, & alterius episcopi est parochiam, super cujusquam dispositione, nisi vocatus ab eo, cujus juris esse dignoscitur: aut quidquam ibi disponat, vel ordinet, aut iudicet, si sui gradus honore potiri voluerit. Sin aliter praesumpserit, damnabitur: & non solum ille, sed cooperatores, eique consentientes: quia sicut ordinatio, ita eis & d judicatio, & aliarum rerum dispositio prohibetur. Nam qui ordinare non poterit, qualiter iudicabit? Nullatenus procul dubio iudicabit, aut iudicare poterit: quoniam sicut alterius uxor, nec adulterari ab aliquo, vel iudicari aut disponi, nisi a proprio viro, eo vivente, permittitur: sic nec d uxor episcopi, quae ejus ecclesia vel parochia indubitanter intelligitur, eo vivente, absque ejus iudicio & voluntate, alteri iudicari vel disponi, aut ejus concubitu frui, id est, ordinatione, ullatenus conceditur. Unde ait apostolus: Alligata est uxor legi, quamdiu vir ejus vivit; eo vero defuncto, soluta est a lege viri. Similiter & sponsa episcopi (quia sponsa uxorque ejus dicitur ecclesia) illo vivente ei est alligata: eo vero defuncto, soluta est, & cui voluerit, nubat, tantum in domino, id est, regulariter. Si enim, eo vivente, alteri nupserit, adultera iudicabitur. Similiter & ille, si alteram sponte duxerit, adulter aestimabitur, & communione privabitur. Si autem persecutus fuerit in sua ecclesia, fugiendum illi est ad alteram, eique est associandus, dicente domino: Si persecuti vos fuerint in una civitate, fugite in aliam. Si autem utilitatis causa fuerit mutandus, non per se hoc agat, sed fratribus invitantibus, & auctoritate hujus sanctae sedis faciat, non ambitus causa, sed utilitatis.

a mandatum

Rev. 1.

o carere ita & MS. iud. at in Gr. textu concilii Chalced. c. 28. legitur decesserunt.

11. q. 2. Nunc est, ut qui.

b Deus gaudeat

c S. Greg. ep. 11. lib. 21.

a. q. 4. Conspiratores in mal.

11. q. 3. Excommunicatos quoque a.

d Apost. can. 11. 22.

1. Cor. 6.

9. q. 2. Nullus alterius terminos.

o Madr. coll. 16.

f Anianus cons. 2. tit. 26. lib. 17. Cod. Theod. 7. no. 23.

9. q. 2. Nullus primas mal.

Madr. coll.

Matth. 20.

Matth. 20.

b quae antequam clausa sunt, non leguntur in C. iust. 116 & in Lec.

c Madr. coll.

43. 99. interjectis a superioribus verbis rejuncta. In decret. Iren. lib. 4.

d Madr. coll.

16.

7. q. 2. Sicut

alterius uxor.

Rom. 7.

Matth. 10.

In decret.

Iren. lib. 4.

a Id. MS. item, a quis.

IV.

MS. 1. 2. 3. Coniunctio- nes consan- guineorum. MS. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Coniunctiones autem consanguineorum fieri prohibentur. quando has & divinae & saeculi prohibent leges. Leges ergo divinae hoc agentes, & eos qui ex eis procedunt, non solum efficiunt, sed & maledictos appellant. Leges ergo saeculi, infames tales vocant, & ab hereditate repellunt. Nos vero sequentes patres nostros, & eorum vestigiis inherentes, infamia eos notamus, & infames esse censemus, quia infamiae maculis sunt aspersi. Nec eos viros, nec accusationes eorum, quos leges saeculi reiciunt, suscipere debemus. (Quis enim dubitat, leges humanas, rationi & honestati non repugnantes, esse amplectendas, praesertim ubi vel publicae consulunt utilitati vel ecclesiasticae dignitatis auctoritatem defendunt, ac pro adminiculo tuerentur?) Eos autem consanguineos dicimus, quos divinae & imperatorum, ac Romanorum atque Graecorum leges consanguineos appellant, & in hereditatem suscipiunt, nec repellere possunt. Tallum enim coniunctiones nec legitimae sunt, nec manere possunt, sed sunt repellendae: (& si quae ausu temerario tentatae sint, auctoritate apostolica rescindenda veniunt.)

V.

Quisquis ergo non est legitime coniunctus, vel absque dotali titulo ac benedictione sacerdotis constat copulatus, sacerdotes vel legitime coniunctos criminari, vel in eos testificari minime potest: quoniam omnis incesti macula pollutus infamis est, & accusare supra dictos non permittitur. Non solum ergo hi reiciendi sunt, & infames efficiuntur, sed etiam omnes eis consentientes. Similiter de raptoribus, vel eis qui seniores impetunt, fieri censemus. Hos ergo saeculi leges interficiunt, sed nos, misericordia praecedente, sub infamiae nota ad penitentiam recipimus. Ipsam quoque infamiam, qua sunt aspersi, delere non possumus, sed animas eorum per penitentiam publicam, & ecclesiae satisfactionem sanare cupimus, quia manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda. Omnes ergo qui in recta fide suspecti sunt, in accusatione sacerdotum, & eorum, super quorum fide non haesitatur, minime recipiantur, & in testimonio humano dubii habeantur. Infirmari ergo oportet eorum vocem, de quorum fide dubitatur: nec eis omnino esse credendum, qui rectam fidem ignorant. Querendum est ergo in iudicio, cuius sit conversationis & fidei, is qui accusat, & is qui accusatur: quoniam hi qui non sunt rectae conversationis ac fidei, & quorum vita est accusabilis, non permittuntur majores naturae acculare, nec quorum fides, vita, & libertas nequeantur. Neque viles personae in eorum recipiantur accusationem. Rimandae vero sunt enucleatim personae accuatorum, quae sine scripto difficile, per scriptum autem nunquam recipiantur: quia per scripturam nullus accusare vel accusari potest, sed propria voce, & praesente eo, quem accusare voluerit, suam quique agat accusationem. Nec abiente eo, quem

accusare voluerit, cuiusque accusatori credatur. Similiter testes per quaecumque scripturam testimonium non proferant, sed praesentes, de his quae viderunt & noverunt, veraciter testimonium dicant. Nec de aliis causis vel negotiis dicant testimonium, nisi de his quae sub praesentia eorum acta esse noscuntur. Accusatores vero consanguinei, adversus extraneos testimonium non dicant, nec familiares vel de domo procedentes: sed si voluerint, & invicem consenserint inter se, parentes tantummodo testificentur, & non in alios. Nec accusatores vel testes suspecti recipiantur: quia propinquitatis, & familiaritatis, ac dominationis affectio, veritatem impedire solet. Amor carnalis, & timor, atque avaritia, plerumque sensus hebetant humanos, & pervertunt opinioniones: ut quantum pietatem putent, & pecuniam quasi mercedem prudentiae. Nemo enim in dolo loquatur ad proximum suum. Fovea aperta est os malevolis. Innocens dum credit facile, cito labitur. Sed iste lapsus, surgit: & tergiversator suis artibus praecipitatur, unde nunquam exiliat atque evadat. Ponderet ergo unusquisque sermones suos, & quod sibi loqui non vult, alteri non loquatur. Unde bene loquatur ait scriptura: Quod tibi non vis fieri, alteri ne facias. Nos enim tempore indigemus, ut aliquid maturius agamus. Nec praecipitemus consilia & opera nostra, neque ordinem

corrumpamus. Sed si aliquis lapsus quocumque modo fuerit, non perdamus eum, sed fraterno corripiamus affectu, sicut ait beatus apostolus: Si praecipitatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Porro S. David de criminibus mortiferis egit penitentiam, & tamen in honore permansit. Beatus quoque Petrus amarissimas lacrymas fudit, quando dominum negasse poenituit, sed tamen apostolus permansit. Et dominus per prophetam peccantibus pollicetur, dicens: Peccator in quacumque die conversus ingemuerit, omnium iniquitatum illius non recordabor amplius.

VI.

Errant enim, qui putant domini sacerdotes post lapsum, si condignam egerint penitentiam, domino ministrare non posse, & suis honoribus frui, si bonam deinceps vitam duxerint, & suum sacerdotium condigne custodierint. Et ipsi qui hoc putant, non solum errant, sed etiam contra traditas ecclesiae claves disputant & agere videntur, de quibus dictum est: Quacumque solveritis in terra, erunt soluta & in caelo. Alioquin haec sententia, aut domini non est, aut vera est. Nos vero indubitanter, tam domini sacerdotes, quam reliquos fideles, post dignam satisfactionem posse redire ad honores credimus, testante domino per prophetam: Numquid qui cadit, non adjiciet ut resurgat? & qui aversus est, non revertetur? Et alibi: Nolo, inquit dominus, mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat. Et propheta David penitentiam agens, dixit: Reverte mibi letitiam salutaris tui, & spiritu

9. 1. Consanguinei accusatorum. Anian. v. ritatis professionem propinquitatis affectio impedire cognoicitur. S. Ambr. ep. 44. quam legendam mones. Psal. 23. Pro. 16. iuxta lex. S. Amb. epistola 29. S. August. ep. 10. de iisdem Davide & S. Petro. Ezech. 18. S. August. ibidem. Marc. 16. S. Greg. ep. 14. libri 11. Jerem. 8. Ezech. 18. h. Idem Greg. quem vide. Psal. 10. p. 11.

In decret. lib. 4. d. 5. Ind III. fest. 40. e. Hadr. coll. 4. 2. Quisquam est. Be. in Carmag. cor. IV. cap. 10. Hadr. I. coll. 1. & 11. d. 8. Accu. tatorum. 1. 9. Ab. tent. co. quem. 1. 9. Te. Res per qual. i. Vide cod. Theod. & Anianum. alioque ju. conualtos. Id. MS. v. 1. accusatorum, quae.

principali confirma me. Ipse namque post penitentiam & alios docuit, & sacrificium Deo obtulit, dans exemplum doctoribus sanctæ ecclesiæ, si lapsi fuerint, & condignam penitentiam Deo gesserint, utrumque facere posse. Docuit enim quando dixit: *Docebo iniquos vias suas, & impii ad te convertentur.* Et sacrificium Deo pro se obtulit, dum dicebat: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* Videns enim propheta scelera sua mundata per penitentiam, non dubitavit prædicando & domino libando, curare aliena. Lacrymarum ergo effusio movet animi passionem. Satisfactione autem impleta, avertitur animus ab ira. Qui enim non ignoscit alteri, quomodo sibi putat subveniri? Superabundant ergo peccata, superabundet & misericordia. Quoniam apud dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Pene dominum omnium abundantia est, quia Dominus virtutum ipse est & rex gloria. Aut enim apostolus: *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei: iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem qua est in Christo Jesu, quem proposuit. Deus propitiatorum, per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum, in sustentatione Dei, ad ostensionem justitiæ ejus in hoc tempore: ut sit ipse justus & iustificans eum, qui ex fide est Jesu Christi.* David enim dixit: *Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quarum testa sunt peccata.*

Mundatur ergo homo a peccato, & resurgit gratia Dei a lapsu & in pristino manet officio, juxta prædictas auctoritates. Videat ne amplius peccet, ut sententia evangelii maneat in eo: *Vade, & amplius noli peccare.* Unde ait apostolus: *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos Deo, tamquam ex mortuis viventes, & membra vestra arma justitiæ Deo. Peccatum enim vobis non dominabitur; non enim sub lege estis, sed sub gratia. Quid ergo? Peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit. An nescitis, quoniam cui exhibebis vos servos ad obediendum, servos estis ejus, cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obediuntis ad justitiam? Gratias autem Deo, quod fuistis servos peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis. Liberati autem a peccato, servos facti estis justitiæ. Humanum dico &c.* Manus enim peccatum est judicantis, quam ejus qui iudicatur. Existimas, inquit apostolus, o homo omnis qui iudicas eos qui talia agunt, & facies ea, quia tu effugies iudicium Dei? An divitias bonitatis ejus & patientiæ & longanimitatis contempsisti? Ignoras quoniam benignitas Dei ad penitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam & impietatis cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis iusti iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus: ut quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem & incorruptionem quærentibus vitam æternam: qui autem, qui sunt ex contentione & qui non acquiescunt veritati, credent autem iniquitati, ira &

indignatio; tribulatio & angustia in omnem animum hominis, operantis malum, Judæi primum & Græci. Gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum. Sententiam, fratres, quæ misericordiam vetat, non solum tenere, sed & audire refugite, quia potior est misericordia omnibus holocaustis & sacrificiis. Consultis vestris breviter respondimus, quia oppressos nimis, & præoccupatos aliis iudicis litteræ nos invenerunt vestræ. Data VIII. Idus Octobris, Antonino & Alexandro viris clarissimi consulis.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Nota Severini Binii.

Sixti sent. 118. ca. 1. de rebus Romanis qui obit an. 411. b. Marti 11. c. ad 222.

Græci episcopi appellati sunt pontifices

Solus Romanus pontifex maximus ecclesia est uxor sacerdotum

15.

Ex nota suppl. P. Mansi to I. pag. 11.

* Romanus Corrupti peccaverunt verbum querunt scunt veritati, credent autem iniquitati, ira & indignatione

ANNO CHRISTI 324.

ANNO CHRISTI 324.

V I T A, EPISTOLÆ ET DECRETA URBANI PAPÆ I.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

Urbanus natione Romanus, ex patre Pontiano b sedit annos a quatuor, menses 10. dies 12. c Hic fecit ministeria sacrata omnia argentea, & patenas argenteas 25. (a) apposuit. Hic sua traditione multos convertit ad baptismum & credulitatem: (b) Tiburtium etiam & Valerianum nobilissimum virum, sponsum sanctæ Cecilie, quos etiam usque ad martyrii palmam perduxit. Et d per ejus monita & (c) doctrinam, multi martyrio coronati sunt. Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembrem, presbyteros (d) novem, diaconos quinque, episcopos per diversa loca octo. Qui & sepultus est in cœmeterio Prætextati, via Appia (e), b VIII. Kalendas Junias, & cessavit episcopatus dies 30.

b quem sepelivit beatus Tiburtius XIV. Kal.

NOTE SEVERINI BINII.

Quando Urbanus pontifex factus? 324. Origines, eunuchus ordinatus improbatum. Origines ob scripta hæretica excommunicatus. Urbanus quandiu sedens? 4. Euseb. in chron. graviter errat, dum illi annos novem adscribit. Baron. anno 233. num. 1.

Urbanus quandiu sedens?

Vasorum argenteorum & aureorum usus in ecclesia.

Ulus vasorum aurorum.

Crescente religione Christiana, gentilitas decrescit.

Urbanus (Urbanus.) Cum post martyrium Callisti, sedes sex diebus vacasset, 21. Octobris anno Christi nat. 324. Romanus ei substituitur. Baron. prædicto anno, num. ult. Sub hujus pontificatu Origenem Alexandrinæ ecclesie subditum, spontaneum eunuchum ab Alexandro Hierosolymorum episcopo contra apostolorum canones ordinatum esse Demetrius Alexandrinæ ecclesie episcopus jure meritoque conqueritur, ipsamque Origenem in laicorum ordinem redigendum, & ab exercitio presbyterii suspendendum esse, recte decrevit & admonet: postea tandem excommunicat, quod scripta quam deinceps ab eo vel evulgata, vel ut ipse Origenes excusabat, suo nomine edita, multis hæresibus scaterent. Vide Baron. prædicto anno & sequentibus. (a) Hic fecit ministeria sacrata omnia argentea. (b) Hic fecit ministeria sacrata omnia argentea. (c) Hic fecit ministeria sacrata omnia argentea. (d) Hic fecit ministeria sacrata omnia argentea. (e) Hic fecit ministeria sacrata omnia argentea.

Hunc esse vestris Origis Moremque, & artem, prædictum est; Hanc disciplinam faderis; Lærenti ut auro amittites; Argenteis sibi ferunt; Fumare sacrum sanguinem; Auroque n'fluunt sacris; Adfusa fixos carceres.

Cum igitur hac ex parte Christianæ ecclesie gloria cresceret, regale sacerdotium Christi his fulgoribus & ornamentis illustraretur, non sine Dei nutu ac consilio accidit, ut Alexander imperator templis deorum genti-

lium, aurum & argentum conferri agre tulerit, illudque Perfis, ut refert Lampridius, frequenter suffragaret: In templo quid facti aurum? Et demum singularis divina providentia opus esse videtur, quod aurum & argentum, templis ethnicorum iam ante collatum, per Maximinum Alexandri successorem isthuc auferri, statuas deorum, omnemque materiam nummis condendis idoneam confari permiserit: adeoque voluerit fieri, quod 1. Reg. cap. 5. scribitur, arca scilicet Dei appropinquante, Dagon Philistinorum deum confringi: illam extolli, hunc dejecti: illam gloria & honore affici, hunc vero dejectum universo ornatu & decore exuli & spoliari: Christianæ religionis gloriam crescere, gentilitas superstitiosis honorum minui, & penitus obscurari. Baron. anno Christi 233. num. 1. & 3. Vide que diximus supra in notis ad vitam Zephyrini.

d Per ejus monita & doctrinam multi martyrio coronati sunt. Qui Tiburtium, Valerianum & Maximum cum sancta Cecilie in fide instruxerat, baptizaverat, & adversus istum gladii hortatu suo obfirmaverat, tandem ipse quoque multa propter ecclesiam passus, cervicibus abscessis, martyrio coronatus est, anno Christi 233. Alexandri imperatoris 10. vigesimoquinto die Maii. Baron. prædicto loco.

EPISTOLA URBANI PAPÆ I.

Esusdem ponderis apud eruditos ac præcedentes.

De eo quod ecclesia modo possessiones fidelium recipit, & non pretium earundem rerum sicut temporibus apostolorum: & cur sedes excellere in ecclesiis episcoporum præparentur: & ut eis, quos episcopi excommunicant, nullus communicet: & quos ipsi quomodo ejecerint, nullus recipiat.

- I. De vita communi, & quam ob causam ecclesia possessiones habere cœperit. II. A quibus vel in quos usus res ecclesiastica dispendentur, & de invidiosis earum. III. Si quis ab ecclesia jus possidendi avellere tentaverit. IV. De cathedris episcopalibus. V. Ut nullus communicet iis, quibus episcopus non communicat, vel recipiat, quos ille abjecerit. VI. De sponsione in baptismo facta, & de iis qui communem vitam susceperunt. VII. De impositione manus episcopalis.

Urbanus episcopus omnibus Christianis, in sanctificationem spiritus, in obedientiam & asperionem sanguinis domini nostri Jesu Christi salutem.

Decet omnes Christianos, carissimi, ut eum imitentur, cujus nomen sortiti sunt Quid

(a) Luc. pontifex, qui etiam clarus confessor temporibus Alexandri. Hic sua &c. (b) in Luc. de sep. Tiburtium. (c) in Luc. de sep. & doctrinam. (d) Luc. XIX. diac. VII. (e) Luc. de sep. quem sepelivit s. Tiburtius XIV. Kal. Junias.

Gen. 2.
Gen. 3.

Quid prodest, fratres mei, Jacobus apostolus ait, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nolite plures magistri fieri, fratres mei, scientes quoniam majus iudicium sumitis. In multis enim offendimus omnes. Qui sapiens & disciplinatus est inter vos, ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientia.

I.

Scimus vos non ignorare, quia haecenus vita communis inter bonos Christianos viget, & adhuc gratia Dei viget, & maxime inter eos qui in sortem domini sunt electi, id est, clericos, sicut in Actibus legitur apostolorum: Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima una, nec quisquam eorum qua possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi. Et gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quisquam egenus erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes, afferbant pretia eorum qua vendebant, & ponebant ante pedes apostolorum. Dividebatur autem singulis, prout cuique opus erat. Joseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab apostolis, quod est interpretatum, filius consolationis, Levitas & Cyprius genere, cum haberet agrum, vendidit illum, & attulit pretium ante pedes apostolorum, & reliqua. Videntes ergo sacerdotes summi & alii, atque Levitae, & reliqui fideles, plus utilitatis posse afferre, si hereditates & agros quos vendebant, ecclesiis, quibus praedicebant episcopi, traderent, eo quod ex sumptibus eorum, tam presentibus quam futuris temporibus, plurima & elegantiora possent ministrare fidelibus communem fidem ducentibus, quam ex pretio eorum; ceperunt praedia & agros, quos vendere solebant, matricibus ecclesiis tradere, & ex sumptibus eorum vivere.

II.

Ipse vero res in ditione singularum parochiarum, episcoporum, qui locum tenent apostolorum, erant, & sunt usque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus. Equibus episcopi, & fideles dispensatores eorum, omnibus communem vitam degere volentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout melius potuerint, ut nemo in eis egenus inveniat. Ipse enim res, fidelium oblationes appellatur, quia domino offeruntur. Non ergo debent in aliis usibus, quam ecclesiasticis, & praedicatorum Christianorum fratrum vel indigentium converti: quia vota sunt fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum, atque ad praedictum opus explendum, domino traditae. Si quis autem (quod absit); secus egerit, videat ne damnationem Ananiae & Saphirae percipiat, & reus sacrilegii efficiatur, sicut illi effecti sunt, qui pretia praedictarum rerum fraudaverunt, de quibus legitur in praedictis apostolorum Actibus: Vir autem quidam nomine Ananias, cum Saphira uxore sua, vendidit agrum & fraudavit de pretio agri, conscia uxore sua: & afferens partem quamdam, ad pe-

11. quae 1. Scimus vos non ignorare. 12. quae 1. Videntes autem summi sacerdotes. b. Concil. Milev. 25.

o. Julianus Pomerius lib. II. de vita contempl. c. 6. & 16. Vide Hincm. ep. 9. & 8. edit. Moguntiae Bistef. 1801. 9.

des apostolorum posuit. Dixit autem Petrus Anania; Cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, & venundatum erat in tua potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es hominibus mentitus, sed domino. Audiens autem Ananias haec verba, cecidit, & expiravit. Et factus est timor magnus in omnes qui audierunt. Surgentes autem juvenes, amoverunt eum: & efferentes, sepelierunt. Factum est autem quasi horarum trium spatium, & uxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introivit. Respondens autem ei Petrus, dixit: Dic mihi, si tanti agrum vendidisti? At illa dixit: Etiam tanti. Petrus autem ad eam: Quid utique conceperis vobis tentare Spiritum domini? Ecce pedes eorum qui sepelierunt virum tuum, ad ostium, & efferent te. Confessum cecidit ad pedes eius, & expiravit. Intrantes autem juvenes, invenerunt illam mortuam, & extulerunt, & sepelierunt ad virum suum. Et factus est timor magnus in universam ecclesiam, & in omnes qui audierant haec. Haec, fratres, valde cavenda sunt & timenda: quia res ecclesiae, non quasi propriae, sed ut communes, & domino oblatae: cum summo timore non in alios quam in praefatos usus sunt fideliter dispensandae, ne sacrilegii reatum incurrant, qui eas inde abstrahunt, ubi traditae sunt, ne poenam & mortem Ananiae & Saphirae incurrant, & (quod pejus est) anathema maranatha fiant, & si non corpore, ut Ananias & Saphira, mortui ceciderint, anima tamen, quae potior est corpore, mortua & alienata a consortio fidelium, cadat, & in profundum barathri labatur. Unde attendendum est omnibus, & fideliter custodiendum, & illius usurpationis contumelia depellenda, ne praedia usibus secretorum caelestium dedicata, a quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quis fecerit, post debitae ultionis acrimoniam, quae erga sacrilegos jure promenda est, perpetua damnatur infamia, & carceri tradatur, aut exilio perpetuae deportationis utatur. Quoniam, juxta apostolum, tradere oportet huiusmodi hominem satanae, ut spiritus salvus sit in die domini.

III.

Memoratis ergo augmentationibus ac cultibus, in tantum ecclesiae, quibus episcopi praesident, domino adminiculante, creverunt, & tantis maxima pars earum abundant rebus, ut nullas sit in eis, communem eligens vitam, indigens: sed omnia necessaria ab episcopo suisque ministris percipit. Ideo si aliquis extiterit modernis aut futuris temporibus, qui haec avellere nitatur, jam dicta damnatione feriatur.

IV.

Quod autem sedes in episcoporum ecclesiis excelsae constitutae & preparatae inveniuntur ut thronus, speculationem & potestatem iudicandi, & solvendi atque ligandi, a domino sibi datam materiam docent. Unde ipse salvator in evangelio ait: Quaecumque ligaveritis super terram, erunt ligatae & in caelo: & quaecumque solveritis super terram, erunt solvatae & in caelo. Et

11. quae 1. Res ecclesiae non quasi propriae, sed ut communes. 12. quae 1. Videntes autem summi sacerdotes. 13. quae 1. Attendendum est omnibus, & fideliter custodiendum, & illius usurpationis contumelia depellenda, ne praedia usibus secretorum caelestium dedicata, a quibusdam irruentibus vexentur. 14. quae 1. Videntes autem summi sacerdotes. 15. quae 1. degere vel gerere.

751

752

Et alibi: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittantur eis: & quorum remiseritis, retenta sunt.

V.

11. quest. 3. Quibus episcopi non communicant.

2. S. Greg. hom. 16. in evangelia.

Ideo ista praelatum, carissimi, ut intelligatis potestatem episcoporum vestrorum, in eisque Deum veneremini, & eos, ut animas vestras diligatis: & quibus illi non communicant, non communicetis: & quos eiecerint, non recipiatis. c. Valde enim timenda est sententia episcopi, licet injuste liget aliquem, quod tamen summopere praevidere debet.

VI.

b. Id. VII. Orig. 19.

11. quest. 3. Scimus vos non ign. Votum pauperum.

c. Conc. Parisiensis an. 829. cap. 10. lib. II. aliter videtur.

d. Eucher. aut quis alius hom. in die Pentecostes quam vide. Col. 3. 1. Cor. 14.

1. Timoth. 6.

o. Innoti leg. cit.

1. Timoth. 6.

2. Idem 91.

Vos autem hortantes, monemus omnes, qui christianitatem suscepistis, & a Christo vocabulum Christiani suscepistis, ne in aliquo christianitatem vestram irritam faciatis, sed sponsonem, quam domino in baptismo fecistis, firmiter teneatis, ne reprobi, sed conditioni coram eo inveniamini. Et quicumque vestrum communem vitam susceptam habet, & vovit se nihil proprium habere, videat ne pollicitationem suam irritam faciat: sed hoc, quod domino est pollicitus, fideliter custodiat, ne damnationem, sed praeium sibi acquirat: quoniam satius est non vovere, quam votum, prout melius potest, non perficere. Gravius enim puniuntur qui votum fecerunt, aut fidem perceperunt, & votum non perfecerunt, aut in malis vitam finierunt, quam illi qui vitam sine voto finierunt, aut sine fide mortui sunt, & tamen bona egerunt opera. Ad hoc enim sensum rationabilem naturae munere, & secundae naturae reparationem suscepimus, ut secundum apostolum, magis qua sursum sunt, sapiamus, non qua super terram: quia sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. Quid autem suadet, carissimi, sapientia huius saeculi, negligere salutaria, pro nihilo reputare perpetua? Cupiditatem commendat, de qua dicitur: Radix omnium malorum est cupiditas: Quae imprimis hoc malum habet, quod dum ingerit transitoria, abscondit aeterna. Et dum a toris posita conspicit, intra se latentia non introspicit, & dum aliena quaerit, sedatori suo semetipsum alienum facit. Ecce, quid suadet saeculi sapientia? Vivere in deliciis. Unde dicitur: Vidua quae in deliciis est, circumspiciens mors est. Suadet ergo mollissimis suavitatibus, peccatis, vitis & stammis nutrire carnem, cibi & vini intemperantiam animam premere, ac vitam spiritus intercludere, & contra se hosti suo de se gladium ministrare. Ecce, quid suadet saeculi sapientia? ut qui boni sunt, mali esse malint, & per errorem mentis, fieri etiam studeant peccatores, & non cogitent illam terribilem Dei vocem, cum exurentur peccatores sicut faenum.

VII.

De consec. dicitur: Omnes fideles. Confirmatio. nis sacra. mentum. Idem Eucherius loco citato.

Omnes enim fideles per manus impositionem episcoporum Spiritum sanctum post baptismum accipere debent, ut plene Christiani inveniantur: quia cum Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilata-

tatur. De Spiritu sancto accipimus, ut efficiamur spirituales: quia animalis homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei. De spiritu sancto accipimus, ut sapiamus inter bonum malumque discernere, iusta diligere, iniusta respicere, ut malitiae ac superbis repugnemus, ut luxuriae ac diversis illecebris, & sordis indignique cupiditatibus resistamus. De Spiritu sancto accipimus, ut amore vitae & gloriae ardore succensim, erigere a terrenis mentem ad superna & divina valeamus. Data Nonis Septembris, id est, quinto die eiusdem mensis, Antonino & Alexandro viris clarissimis consulibus.

1. Cor. 2. Ista etiam infra habentur in decreto Melchiodi papa.

haecenus Eucherius quem consulit.

De possessi- nibus rerum ecclesiasticarum decretum. Clerici novi testamenti possessio bonorum temporalium non est prohibita

Clerici heredes domo- rum ecclesiasticarum. Re- scilicet tunc obiecto quodam

NOTAE SEVERINI BINII.

B

Scimus vos non ignare. Do. et hoc loco S. Urbanus pontifex, initio ecclesiae, iuxta testimonium Lucae Act. cap. 4. consuevit pios homines possessiones rerum suarum distrabere, earumque pretium ecclesiae donare: sed quia eo modo praesentibus dumtaxat, non autem futuris ecclesiae ministris providebatur, decrevit magis e re & commodo ecclesiae futurum, si ipsa rerum possessiones ecclesiae donantur. Et merito: si enim sacerdotibus & Levitis veteris testamenti diviso iure concessum est, ut urbes ad habitandum, suburbana ad alendum pecora possiderent, agris & vineis ex oblationibus populi haurire emant, licite etiam distrabant ac vendant, quod Levit. cap. 25. & 3. Reg. cap. 2. Hieron. cap. 32. Act. cap. 4. satis aperte indicatur: quo iura, quae ratione hoc sacerdotibus ac clericis novi testamenti interdictionem erit Patriarcha Jacob filium Iudae approbavit sententiam ac voluntatem Deum quidem approbavit, ejusque posteris, nullam partem terrae, in 12. duntaxat partes, pro numero 12. tribuum divisa assignari permisit, sed tamen decimam partem omnium fructuum, sibi tanquam proprio Iudaeorum regi, loco tributi tributam una cum 48. civitatibus, & suburbanis earum praediis, illis, tanquam suis hereditibus, donavit. Re- dicula sane foret, vehementer illa multorum pontificum & conciliorum decretis, rerum ecclesiasticarum interdictione alienatio, si ecclesia nullum rem licite haecenus possederit. Quare quod inquit Christus Luc. 14. non posse esse discipulum suum, nisi qui renunciarit omnibus quae possidet, ita intelligendum est, sicut id quod sequitur: Si quis venit ad me, & non edis panem & bibet aquam, & non est meus discipulus. Certum est, non ad odium, sed potius ad amorem parentum, filiorum, uxoris, & vita propria quemlibet hominem divina lege obligari, si horum amor Dei caritati, quem super omnia diligere debemus, nihil obstat aut praedjudicat: sic si rerum possessio animum a Dei cultu avocet, mala est, eoque casu plane deferenda: si vero ministris alimenta praebendo, eundem Dei cultum pronoveat, utilis sine ecclesiae temporalium bonorum dominium ac possessionem sibi retinet & usurpat. Vide quae diximus supra lae notis ad 3. epist. Pii I. Bellarminus lib. 1. de clericis cap. 26.

D

Prælia peccatorum. Receptissima est expositio, ut hostia & elemosina pro peccatis oblata. peccata appellentur. Osee cap. 4. de sacerdotibus dicitur: Peccata populi mei comedent. Quem locum Cyrillus, Theophylactus, Theodoretus & alii recentiores recte de hostiis interpretantur. Nam scriptura ita frequenter loqui solet, ut imprimis evidentissime patet ex hisce verbis Pauli apost. 2. Corinth. cap. 5. Eum quod peccatum non nocet, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficiamus iniustitia Dei in ipso. Quia igitur bona temporalia Deo in ministris ecclesiae oblata, peccata redimunt, & peccatorum ad donum penitentiae obtinendum disponunt, recte peccata appellentur. De hoc peccatorum pretio intelligendum est illud apostoli Pauli, Imperitentibus nobis corporalia, quibus nos spiritualia imperimus. Hoc idem beatus martyr ac pontifex Alexander I. epist. 1. in principio, hisce verbis: Ipsi enim, inquit, pro populo interpellant, & populi peccata comedunt, quia precibus suis & oblationibus ea delent, atque consumunt. Comedi enim dicuntur in scriptura psal. 78. quem consumuntur. Discamus ergo quod qui elemosinis & oblationibus fidellum fruimur, eas precibus nostris, sicut obligamur, diligentissime compentemus, futurum alioquin, ut de rebus injuste acceptis, coram tremendo iudice saeculi graviter pericitemur. Vide Riberam in Oseam c. 4. n. 40.

E

Valde enim timenda. Duplex est excommunicatio, una iusta, in qua nulla debita circumstantia desideratur:

Quomodo sacerdotibus dicitur comedere peccata populi.

Duplex est excommunicatio, una iusta, altera iniusta.

1. Id. MS. scribit James. 2. Id. MS. dicitur.

tur: altera iniusta est, cui una vel plures requisiti circumstantiis defunt. Hac posterior, si invalida sit puta si excommunicans potestatem & auctoritatem non habeat, vel si propter bonum opus eam ferat, vel demique si solennia debita (de quibus cap. Statutus, & cap. constitur. 2. de sent. excommunicat. lib. 6.) non observaverit, conscientiam fidelium non obligat, adeoque talia nunquam timenda foret, nisi forte ratione alicuius scandali, ab hominum consortio, & sacramentorum perceptione abstinendum foret, donec populo nullitas lata excommunicationis innotuerit. Quam vero aliunde excommunicatio iniusta videretur, ex eo mirum quod iudicium non recte intentione iudicasse putet, vel se innocentem esse existimet, merito singulis fidelibus eximenda est: cum omnium iudicio certum sit, talibus fructum orationis & suffragiorum communium a reliquis fidelibus licite applicari non posse, neque debere imo si excommunicato de sua innocentia non evidenter constet, temerarie etiam sub gravi peccato sententia lata patere, & usque ad absolutionem ab hominum consortio & sacramentorum perceptione abstinere. De tali igitur excommunicationis sententia, qua scilicet probabili iudicio iudicis, tamen non re ipsa, causam iustam habeat, intelligi debet quod hac epistola dicitur sicut & illud, quod hom. 26. in evangelia scribit Gregorius. *Sanctam pastorem sine iusta, sine iniusta si, remendam esse.* Valent. tom. 4. disp. 7. quast. 17. punct. 2. Vide quoque diximus supra in notis ad can. apost. *d. Omnes fideles, per manus impositionem.* Ab Urbano sacramentum confirmationis institutum esse, si qui

Ierusa ex-
communica-
tio quomo-
do obiget
consentiat.

Sacramentum
confirmatio-
nis a Chri-
sto institu-
tum est.

A hoc loco probari posse existimant, graviter errant Apostoli enim, qui Act. 8 & 19. super baptismos manus imposuerunt, ut Spiritum sanctum acciperent, hoc sacramentum confirmationis administraverunt. Accedit quod Tertullianus Urbano antiquior confirmationis pluribus in locis meminerit. In lib. de resurrectione carnis *Caro, inquit, abluatur, ut anima emaculetur, caro unguentis, ut anima consecretur.* Et lib. de bapt. *Deinde manus imponitur, per benedictionem aduocant. Et inuicem Spiritum sanctum.* Et in lib. de prescript loquens de diabolo, qui imitatur baptismum & confirmationem monstrat. *Triangit, inquit, et ipse quodam usque credentis, et fideles suos, neque illic in frontibus, milites suos.* De hoc sacramento S. Dionysius Areopagita apostolorum temporibus aequalis cap. 3. par. 2. eccles. hierarchia sic ait. *Baptizatum indutum alba veste ad pontificem accunt, illa diuina ac Deo, pro se unguento verum pingit.* Et infra cap. 4. par. 3. *Sed et ipsi qui sacrosanctum re generationis unguento consecrantur, aduentum spiritus sancti consummatis unguenti in unguento elongant.* Similia habet de re duo Clementes, alter Romanus in suis apost. constit. libris, alter Alexandrinus, Iustinus martyr aliique plures de hoc sacrosanctissimo sacramento scriperunt, longe ante Urbani pontificis tempora. Quomodo igitur sigillum domini & sacrum hoc unguentum ab Urbano institutum esse poruit, quod praefectorum testimonio a Christo institutum est, & ab apostolis usurpatum, & universae ecclesiae traditum est; vide Bellarini lib. 2. de confir. c. 5. & 6. & 4. de Roman. pontif. c. 1.

Omnis Ierusa
in ecclesia
usurpatum
est. Ap-
pel-
latur igitur
Iustinus
Unguentum
sive christina
sacramen-
tum

CONCILIUM ALEXANDRINUM

Habitu circa annum Christi CCXXX.

C. ANNUM
CHRISTI
230.

C. ANNUM
CHRISTI

Et nota col-
lectione Ba-
luzii.

Hieron in
Orig.

Phot. cod.
218.

Congregatum fuit hoc Concilium adversus Origenem a Demetrio Episcopo Alexandrino, quod is, quum a Demetrio, Episcopo videlicet suo, missus esset ad Ecclesias Aebaje, qua pluribus haereticis vexabantur, & sub testimonio ecclesiastica epistola, ut scribit Hieronymus, Athenas per Palaestinam pergeret, a Theodotisto & Alexandro Casarea & Hierosolymorum Episcopis, qui eum prerogativa & supremi honoris apice dignum iudicassent, Presbyter ordinatus fuisset secus quam oporteret, ut ait Photius, id est absque literis quibus Demetrius Episcopus illis potestatem faceret ordinandi hominem. Hinc Demetrio amor in odium vertit, laudesque mox cum vituperatione commutata. Synodus insuper Episcoporum coacta & Presbyterorum quorundam contra Origenem, ut Pampbilus refert, decretum fecit Alexandria quidem pellendum Origenem, neque in ea versari aut docere permittendum, sacerdoti tamen

adignitate nequaquam submovendum. Altera deinde synodus parvo post collecta est a Demetrio, cui in versuerunt aliquot Aegyptii Episcopi. Ergo Demetrius multum in synodo conquestus de audacia Theodotisti & Alexandri, facinus porro quod Origenes adhuc iuvenis patraverrat, quum se castravit, gravissime criminatus. eo flexit ut consentiente universa synodo Origenem damnaret & sacerdotio quoque privaret. subscribentibus huic decreto etiam iis qui antea Origenem suffragabantur. Romanum porro Pontificem ac reliquos orbis Episcopos, exceptis Palaestina & Arabia & Phoenice, atque Aebaje sacerdotibus, in silam Origenis damnationem concessisse docet Hieronymus, cuius verba referuntur in secunda invectiva quam Rufinus adversus eum scripsit. Ita Alexandria pulsus Origenes, ad Theodotistum profectus, Casarea degendi & docendi potestatem accepit, ut docet idem Pampbilus apud Photium.

Euseb lib 6.
cap. 8.

ANNO CHRISTI 322. 321.

ANNO CHRISTI 322. 321.

V I T A
EPISTOLÆ ET DECRETA
PONTIANI PAPÆ.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

PONTIANUS natione Romanus, ex patre ^a Calpurnio ^b Calpurnio, ^b sedit annos 9. menses 5. dies 2. martyrio coronatur. Fuit autem temporibus Alexandri, a consulatu Pompeiani & Pelagiani. ^c Eodem tempore Pontianus episcopus & ^d Philippus presbyter, in exilio ab Alexandro sunt deportati in Sardiniam, in insulam ^e (a) Buccinam, Severo & Quintiano consulibus. In eadem insula afflicti, ^d defunctus est (b) 13. Kalend. Decembris. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, presbyteros sex, diaconos quinque, episcopos per diversa loca 6. Quem beatus Fabianus adduxit cum clero navigio, & sepelivit in cœmeterio Callisti via Appia. Et cessavit episcopatus a (c) die depositionis 17. Kalend. Decembr. dies 13

^a Calpurnio
^b Pelagiani
^c Hippolytus
^d Buccinam
^e mactatus

NOTÆ SEVERINI BINII.

Pontianus quando factus sit pontifex. Sedit persequitio. Pontianus martyrio coronatus. Quomodo sedit.

(a) Pontianus. Post interregnum 30. dierum, octavo kalend. Julii anno Christi 323. Alexandri imperatoris 10. Pontianus Urbano subrogatur. Sub hoc pontifice Origenes Cæsares philosophiam docens, Gregorium magnum, cognomento Thaumaturgum, discipulum haurum, hoc pontifice sexta persecutio Christianorum, & maxime presulum ecclesiam, a Maximino imperatore publico edicto promulgata est, propterea quod dii gentiles, ut spargebant, Christianorum moribus & religione contempti, ideoque ad iracundiam ac vindictam provocati, universam orientalem plagam gravissimis terre motibus acerbissimo exagitarent. Hac eadem persecutione Pontianus, iussu Alexandri in Sardiniam relegatus, Maximini imperatoris mandato sustibus verberatus, martyrium ibidem consummavit 19. die mensis Novembris anno Christi nati 327. Corpus illius postea a Fabiano papa Romam translatum, in cœmeterio Callisti sepultum est. Baron. prædicto anno, n. 5. 6. & 10. b Sedit annos 9. menses 5. dies 2. Annos 4. menses 4. dies 25. sedit ex die ingressus & obitus colligitur. c Eodem tempore Pontianus, &c. in exilio ab Alexandro. Quod non tam religionis causa, quam aliqua potius calumnia a gentilibus circumventum Pontianum, Alexander relegaverit, ipsius erga Christianos affectus, & familia Christianis hominibus referat indicat. Euseb. lib. 6. histor. cap. 21. ob quod facinus, Deo vindice, a militibus Alexandrum imperatorem occisum esse, non vana conjectura dici poterit. Baron. anno 327. n. 1.

EPISTOLA I.
PONTIANI PAPÆ
AD FELICEM SUCCRIBONUM.

De honore quo sacerdotes prosequendi sunt.

Pontianus episcopus Felici Succribono salutem.

Oppido cor nostrum caritati vestræ congaudet, quod studium sanctæ religionis immopere adimplere studetis, & fratres mœrentes ac destitutos, in fide & religione confortatis. Unde redemptoris nostri misericordiam exoramus, ut sua nobis in omnibus gratia suffragetur, & effectu implere tribuat, quod velle concessit. In hoc itaque bono, tanto commoda retributionis accrescunt, quanto & studium laboris augetur. Et quia in his omnibus divinæ gratiæ adjutorio opus est, omnipotentis Dei assiduis precibus clementiam exoramus, quatenus hæc vobis semper operanda bona & velle tribuat, & posse concedat, atque in ea vos via, cum fructu boni operis, quam se pastor pastorum esse testatus est, dirigat, ut sine quo nihil agi potest, per ipsum implere bona, quæ cepistis, valeatis. De sacerdotibus autem domini, quos vos audivimus contra pravorum hominum insidias adjuvare, eorumque causas portare, scitote vos in eo valde Deo placere, qui sibi eos ad servendum adscivit, & familiares intantum sibi esse voluit, ut etiam aliorum hostias per eos acceptaret, atque eorum peccata donaret, sibi que reconciliaret. Ipsi quoque b proprio ore corpus domini c conficiunt, & populis tradunt. De illis enim dictum est: Qui vos contristabit, me contristabit: & qui vobis faciet injuriam, recipiet id quod inique gessit. Et alibi: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui me misit. Hi enim non sunt infestandi, sed honorandi. In his quoque dominus honoratur, cujus legatione funguntur. Hi ergo, si forte ceciderint, a fidelibus sunt sublevandi & portandi. Accusandi autem non sunt ab infamibus, aut sceleratis, vel inimicis, aut alterius sectæ vel religionis hominibus. Si peccaverint, a reliquis arguantur sacerdotibus: sed & a sum-

a Fidei iudicium ac supposita doctrina virtus habetur ex Gregorio & Sixti præsertim facinoris confutata.

b Succribono, vel Succribono.

c S. Gregorius ep. 99. lib. VII. confite.

d Symm. id conc. Rom. VI. ad.

(a) Luc. Buccinam (b) Luc. III. Kal. Novembr. & in ejus locum ordinatus est Antherus (c) Luc. dies X. & nihil aliud addit.

summis pontificibus constringantur, & non a secularibus, aut male vite hominibus arguantur vel arceantur. Quod ergo de fratribus vestris transitu vos contristari audivimus, non modico compulsi sumus merore. Unde omnipotentem Deum rogamus, ut suae vos gratiae adspiratione consoletur, volque & a malignis spiritibus, & a perversis hominibus, caelesti protectione custodiat. Nam & si quos post illius obitum tumultus quorundam adversantium sustinetis, nolite mirari, si vos, qui frui bonis in terra vestra, id est, in terra viventium quaeritis, mala hominum in terra aliena portatis. Peregrinatio quippe est vita praesens: & qui suspirat ad patriam, ei tormentum est peregrinationis locus, etiam si blandus esse videatur. Vobis autem qui patriam quaeritis, inter suspiria quae habetis, etiam gemitus audio humanae oppressionis exurgere. Quod miramur omnipotentis Dei dispositione agitur, ut dum veritas per amorem vocat, mundus praesens a seipso animum vestrum per tribulationes, quas ingerit, rejiciat; tantoque facilius ab amore hujus saeculi mens exeat, quanto & impellitur, dum vocatur. Itaque quod crepistis, hospitalitatis curam impendite, in oratione & lacrymis instantissime laborate: eleemosynis, quas semper amastis, jam nunc largiatur atque uberius date operam, ut tanto postereatque vobis in retributione fructus muneris, quanto hic excreverit studium laboris.

a. S. Greg. ep. 90. lib. IX. paucis pro more sui que verba.

b. Idem ep. 21. lib. VII.

c. Idem ep. 27. ejusdem libri.

d. an. 235.

NOTAE SEVERINI BINII.

Car sacerdotum colendi:

Sacerdotium regno praestantius est:

a. De sacerdotibus, &c.) Docet sacerdotibus Dei ministris summum honorem deferendum esse, ideo quod Dei maximi ministri sint, quodque inter Deum & homines quasi mediores existant, imaginem Dei gerant, ac demum pro Christo legatione fungantur. Cum igitur iniuria & contemptus legatorum cedat in ignominiam superioris legantis, honor legato exhibitus, ipsi regi aut superiori exhibetur; recte hic decernitur sacerdotium Christi in ecclesiam transferri, venerandum esse ministerium, ejusque gubernatores, qui sunt episcopi & sacerdotes, maximo honore colendos esse. Addo, regale Christi sacerdotium & regnum in apostolos, eorumque successores, ut supra alibi diximus, translatum, non modo omnibus regnis, imperiis ac principatibus dignum & praestantius esse, verum etiam quolibet reges ac principes quibusvis sacris ministris inferiores esse, adeoque Christi sacerdotes longe majore honore ac reverentia dignos esse. Sacerdotium, inquit S. Ignatius epist. ad Smyrneses, est omnium bonorum, quae in hominibus sunt, apex: quidni igitur maxime honorandum? Animam corpore, res divinas humanis praestantiores esse, omnium hominum una communis est sententia. Sacerdotium est velut anima, ejusque regnum spirituale est & divinum. Nam vos, inquit Gregor. Nazianzenor. ad cives Nazianzen. quoque mea potestate, meliusque subsistis lex Christi subiecti: imperium enim vestrum quoque gerimus, addo etiam praestantius & perfectius, nisi Concil. General. Tom. I.

vero equum est spiritum carnis salsibus submittere, & caelestia terrenis cedere. Et pulchra Ambros. de dignit. sacerdot. cap. 2. Honor, inquit, & sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adequari. Si regem fulgenti comparet, & principum diademati, longi erit inferioris, quasi plumbi metallum ad auri fulgorem comparet: quippe cum videat regem colla ac principum submittere genibus sacerdotium, exosculati eorum dextera, orationibus eorum se credens communit. In eadem sententiam huc Chrysost. in verb. Isaia hom. 4. & 3. Alii sunt servituti regni, alii sacerdoti: sed hoc illo majus est, neque enim ex gemmis & auro aestimari debet. Ille, qui sunt in terra sortitus est: sacerdoti jus a supernis descendit. Regi, qui hic, commissi sunt, nihil caelestia. Regi, quae supra commissa sunt, sacerdoti anima: major hic principatus, propterea caput submitte manus sacerdoti. Sacerdotium igitur, cuius arma non sunt carnalia, ut inquit Paulus 1. Corinth. cap. 10. sed Deo potentia, scilicet ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis, ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobilit eorum in manibus ferreae, hoc, inquam, sacerdotium quolibet humano impetio praestantius esse, nemo non videt. Unde recte sancti patres jubent, ut post Deum, episcopi & sacerdotes supra reges ac principes majorem potestatem habentes, ac demum tertio loco saeculares principes ac magistratus honorentur: sic enim ait Ignatius epist. praedicta. Honorare Deum, ut omnium auctorem & dominum: episcopum, ut principem sacerdotum, imaginem Dei serventem, Dei quidem propter principatum, Christi vero propter sacerdotium. Honorare oportet & regem, nec enim regem quisquam praestantius, aut quisquam ei pariter in rebus omnibus credit. Nec episcopo quidquam majus in ecclesia, &c. Et ut significet, quo loco, quove ordine & honore singuli in ecclesia habendi sint, ibidem subiungit: Omnia igitur vestra debent ordine perficiantur in Christo. Laici quoque quorum numero sunt omnes etiam reges Christianissimi, diaconi subiacentur: diaconi presbyteris: presbyteri episcopo: episcopus Christo, ut ipse Patri. Sanctus Chrysostomus hom. 33. in Matthaeum, diaconos altaris ministros allocutus haec ait: Si dux igitur quisquam, huiusmodi diademate ornatur, indigne adent, obibo ac coarce: majorem tu illo habes potestatem. Docuit hoc idem exemplum Sanctus Martinus episcopus, qui cum a Maximo imperatore convivio exceptus, rogaretur pateram a ministro oblatam, tanquam dignior, prius accipere, & regi praebere, obtinuit regis petitioni, sumptum poculum ac praebuit. Sed Martinus ubi non? (verba Sulpitii in vita Martini cap. 22. sunt) pateram presbytero suo tradidit, nullum scilicet existimans digniorem, qui post se videret: nec integrum sibi fore, si aut regem ipsum, aut eos qui a regem erant proximi, presbytero praestitisset. Vide quae diximus in notis ad can. apostol. 79. & 74. Baron. anno Christi 57. n. 31. & 32.

7. Jan. 149.

Sacerdotibus honor major debetur quam regibus aut principibus.

Exemplum S. Martini episcopi.

Pontianum haereticum calumniantur.

Testimonia Hieronymi.

Augustini.

Chrysostomi.

b. Proprio ore corpus domini conficiunt.) Qui hanc ob causam Pontianum velut blasphemum accusent, idem Sanctum Hieronymum, Augustinum, Chrysostomum, aliosque plures ecclesiam catholicam patres orthodoxos de crimine notant, in quo nullum sane crimen demonstrare possunt. Hieron. in epist. ad Heliodorum, Abbi, inquit, ut de his quidquam scilicet loquar, qui apostolice gradus succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quas & nos Christiani sumus, qui claros regni caelorum habentes, quadammodo ante iudicii diem iudicant. Augustinus epist. 123. ad Victorianum, ubi de feminis captivis inter barbaros: Ora, inquit, Deum pro eis, & roga, ut etiam ipsas doceat talia dicere, qualia S. Agrippinus inter cetera in oratione & confessione fudit ad Deum: sic enim sunt illae in terra captivitate sua, quemadmodum erant illi in terra, ubi nec sacrificare more suo poterant domino, sicut nec illi possunt vel fecer oblationem ad altare Dei, vel invocare Ipsi sacerdotem, per quem offerant Deo. Sanctus Chrysost. 3. lib. de sacerdotio, comparans sacerdotium novae legis cum sacerdotio veteris legis, dixissetque Judaeorum sacerdotes non lepram purgasse, sed depurgata dumtaxat iudicasse: Nihil, inquit, sacerdotibus, non corporis lepram, sed anima sordes non dico purgata probare; sed purgare praesens concessum est. Quod igitur Pontianus hic scribit, per sacerdotes corpus domini confici, aliorum hostias a Deo recipi, peccata hominum dimitti, etiam probatissimi auctores praedicti scripserunt, ideoque quod Magdeburgenses in Pontiano reprehendunt, nihil est aliud quam mera calumnia. Bellarm. lib. 4. de Roman. pontif. cap. 8.

EPISTOLA II. PONTIANI PAPER

De fraterna dilectione & vitandis malis.

Pontianus sancta & universalis ecclesie episcopus, omnibus recte dominum colentibus, & divinam cultum amantibus, salutem.

Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonae voluntatis. Haec, verba, carissimi, non hominum sunt, sed angelorum: & non humano sensu excogitata, sed ab angelis in ortu salvatoris annuntiata. Quibus indubitanter ab omnibus intelligi potest, quod non male voluntatis hominibus, sed bonae, pax sit a domino data. Unde Dominus per prophetam loquitur, dicens: Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde. Mei autem pene moti sunt pedes; pene effusi sunt gressus mei, quia emulatus sum contra iniquos, pacem impiorum vident. De bonis vero ipsa per se veritas ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Mundi enim non sunt corde, qui mala cogitant, aut nociva adversus fratres suos: quia nihil mali vult, qui fidelis est. Fidelis ergo homo magis diligit audire quae oportet, quam dicere quae non oportet. Et si quis fidelis est, videat ne mala loquatur, aut cuiquam insidias ponat. In hoc ergo discernuntur filii Dei & filii diaboli. Filii namque Dei semper cogitant & agere contendunt quae Dei sunt, & fratres indefinenter adjuvant, & nulli nocere volunt. Filii autem diaboli e contra, mala & nociva semper meditantur, quia opera eorum mala sunt. De quibus loquitur dominus per Jeremiam prophetam, dicens: Loquar iudicia mea cum eis: super omnia malitia eorum. Propterea iudicio contendam adhuc vobiscum, ait Dominus, & cum filiis vestris disceptabo. Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem. Haec, fratres, valde sunt timenda, & ab omnibus cavenda: quoniam super quem iudicium Dei ceciderit, non exiit impunitus. Et ideo unumquique praevideat, ne hoc machinetur aut agat in fratrem, quod ipse pati noluerit. Et nec in suspicionem veniat homo fidelis, ut dicat aut faciat ea quae pati non vult. Unde suspectos, aut inimicos, aut facile litigantes, & eos qui non sunt bonae conversationis, aut quorum vita est accusabilis, & qui rectam non tenent & docent fidem, accusatores esse & testes, & antecessores nostri apostolica repulerunt auctoritate, & nos submovimus, atque futuris temporibus excludimus, ne libenter labi possint, quos nos tenere & salvare debemus: ne (quod absit) praedictum Dei iudicium, non tantum super utrosque veniat, sed & nos eorum vitio (quod Deus avertat) pereamus. Scriptum est enim: Restorem te posuerunt? curam illorum habe, ut lateris propter illos, & ornamentum gratiae accipias coronam, & dignationem consequaris corrogationis. Verbum enim nequam immutat cor, ex quo quatuor partes oriuntur, bonum & malum, vita & mors, & dominatrix est eorum assidue lingua. Pro talibus praedictae enucleatim examinentur opiniones, & ab illis alieni invenian-

atur, non sunt suscipiendi, quoniam sacrificium salutare est, attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate: Beneplacitum est Domino recedere ab iniquitate: & laudatio, recedere ab iniustitia. Quoniam scriptum est: dilige proximum, & conjungere fide cum illo. Quod si denudaveris absconsa illius, non persequeris post eum. Sicut enim homo qui perdit amicum suum, sic qui perdit amicitiam proximi sui. Et sicut qui dimittit avem de manu sua, sic qui dereliquisti proximum tuum, & non eum capies. Non illum sequaris, quoniam longe adest. Effugit enim quasi caprea de laqueo, quia vulnerata est anima eius. Ultra eum non poteris colligare, & maledictus est concordatio. Denudare autem amici mysteria, desperatio est animae infelicitis. Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum abiciet. In conspectu oculorum tuorum conculcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur. Novissime autem pervertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum. Multa odisti, & non coaerxisti ei, & dominus odiet illum. Qui in altum lapidem mittit, super eius caput cadet, & plaga dolosa dolose dividet vulnera. Qui fodit foveam, incidet in illam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alii ponit, peribit in illo. Facienti nequissimum consilium, super ipsum devotetur: & non cognoscat unde adveniet illi. Illatio & improprium superborum, & vindicta sicut leo insidiabitur illi. Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet illos antequam moriantur. Ira & furor, utraque execrabilia sunt: & vir peccator continens erit illorum. Qui vindicari vult, a Deo inveniet vindictam & peccata illius servans servabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur. Homo homini reservat iram, & a Deo querit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur altissimum? Ipse cum caro sit, reservat iram: & propitiationem petit a Deo? Quis orabit pro delictis illius? Memento novissimorum, & desine inimicari: tabitudo enim & mors imminet mandatis. Memorare timorem Dei, & non irascaris proximo. Memorare testamenti Altissimi, & despice ignorantiam proximi. Abstine te a lite, & minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. Secundum enim ligna sive, sic ignis exardescet: & secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit: & secundum substantiam suam exaltabit iram suam. Certamen festinatum incendet ignem, & lis festinans effundet sanguinem, & lingua testificans adducet mortem. Si sufflaveris in scintillam, quasi ignis ardebit: & si expueris super illam, extinguetur, & utraque ex ore proficiuntur. Insurre & bilinguis maledictus: multos enim turbavit pacem habentes. Lingua tertia multos commovit, & dispersit illos de gente in gentem. Civitates divitum munias destruxit, & domos magnatum effodit. Virtutes populorum concidit, & gentes sortes dissolvit. Lingua tertia mulieres viratas ejecit, & privavit illas laboribus suis. Qui respicit illam, non habebit requiem, nec habitabit cum requie. Flagelli plaga livorem facit, & plaga autem lingua comminet ossa. Multi ceciderunt in ore gladii; sed non sic, quomodo qui interierunt per linguam suam. Beatus qui scelus est a lingua nequam, qui in iracundiam illius non iras-

Lui.

Psalm.

Matth.

Sicut sent.

Jerem.

Jerem.

Jerem.

Sicut ejusdem sent.

Eccl.

Eccl.

in mandatis

festinant.

maras

veritates

habebit amicum in quo requiescat

transieris, & qui non attraxit jugum ejus, & vinculis ejus non est ligatus. Jugum enim illius, jugum ferreum est, & vinculum illius, vinculum areum est. Mors illius, mors nequissima: & utilis potius infernus quam illa. Persecerantia illius non permanebit, sed obtinebit vias injustorum, & flamma sua non comburet justos. Qui derelinquit dominum incidit in illicium, & exardescet in illis, & non extinguetur: & immitatur in illos quasi leo, & quasi pardus ledet eos. Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam: & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis. Aurum tuum & argentum tuum confila, & verbis tuis facito stateram, & franos ori tuo reffos. Et attende, ne forte labaris in lingua tua, & cadas in conspectu inimicorum insulantium tibi, & sit casus tuus insanabilis ad mortem. Ne tardes converti ad dominum, & ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius: & in tempore vindictæ disperdet te. Noli anxius esse in deuitis injustis, nihil enim proderunt tibi in die obductionis & vindictæ. Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omni via: sc enim peccator probatur in duplici lingua. Esto firmus in via domini, & in veritate sensus tui, & scientia: & prosequatur te verbum pacis & justitiæ. Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas: & cum sapientia ser responsum verum. Si est tibi intellectus, responde proximo: su autem, sit manus

A tua super os tuum, ne capiatis in verbo indisiplinato, & confundaris. Honor & gloria in sermone sensati: lingua imprudentis, subverbo ipsus. Non appelleris susurro: & in lingua tua ne capiatis, & confundaris. Super furem enim est consilio & penitentia, & donatio pessima super bilinguem. Susurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia. Justifica pusillum & magnum similiter. Noli feri pro amico inimicus proximo. Improprium enim & contumeliam malus hereditabit, & omnis peccator invidus & bilinguis. Non te extollas in cogitatione anima tua velut tantras, ne forte elidatur virtus tua super stultitiam, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo. Anima enim nequam disperdet, qui se habet, & in gaudium inimicis dat illum, & deducet in sortem impiorum. Carissimi, oppressos erigere studete, & necesse habentes semper adjuvate: quoniam qui fratrem afflictum relevat, apprehensum eripit, merentem consolatur, ab illo sibi retribuui, cui totum impendit, non dubitet, qui ait: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Taliter enim bona indefinenter agere studete, ut fructum boni operis & hic consequamini, & in futuro gratia Dei perfuamini, quatenus celestis regni aulam introire postea mereamini. Data 4. Kal. Maii, Severo & Quantiano viris clarissimis consulibus.

E. 1. f. 1.

E. 1. f. 1.

S. Greg. ep. 11. lib. VII.

Quod Mart. 23.

S. Greg. ep. 11. lib. VII. ANNO CHRISTI 335.

ANNO CHRISTI 335.

CONCILIIUM ALEXANDRINUM

Incerti loci

Ab Heracla Patriarcha celebratum circa annum Christi cccxxv.

Ex Eutychii Patriarchæ Alexandrini Annalibus.

Ex Labbei append. tom. 1.

Heraclas Patriarcha Alexandrinus Episcopus congregavit is Synodum Episcoporum, & in pos constituit viginti. Ex his unus erat, Ammonius didus, religionis defertor. De quo simul ac ad Heracliam delata est fama, xit

ANNO CHRISTI 335.

ANNO CHRISTI 335.

V I T A,
EPISTOLÆ ET DECRETA
ANTERI PAPÆ.

Ex Libro Pontificali Damasi Papæ.

A Nterius natione Græcus, ex patre Romanensem Decembrem, & unum episcopum ordinavit in civitate Fundis Campaniæ. Qui sepultus est in cæmeterio Callisti via Appia, 3. Nonas Januarii. Et cessavit episcopatus dies 13.

No-

(a) Luc. addit., & legentium. (b) deest in Luc. (c) in Luc., martyrio coronatus (d) in Luc., deest ordinationem unam

NOTÆ SEVERINI BINII.

Anterus non... Cyprianus Urbanus... tunc... cessit.

Quamvis... sedis... tunc... cessit.

Quamvis... notiam in... excipiendo

Causa marty... tu Anteri...

a. Suspecta... pariter... doctis... vel... ex... unius... Hieronymi... sequentia.

b. sedium... episcopalium.

c. non... probat... Ant. Aug. in... cap. 42. coll. Ma... driani pape.

d. Sineus... ep.

Joan. B.

EPISTOLA ANTERIPAPÆ AD EPISCOPOS PROVINCIARUM BÆTICÆ ET TOLETANÆ.

De mutatione b episcoporum.

Carissimis fratribus per b Beticam atque c Toletanam provincias episcopis constitutis, Anterus episcopus in domino salutem.

Optarem, fratres carissimi, semper d dilectionis & pacis vestre sinceritatis gaudia... audire, ita ut vicissim discurrentibus literis sospitatis indicia juventur...

Aris, & Apostoli sententia repressus, dicens: Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. O infelix audacia, o desperata mentis astutia. Ipse enim hortatur odia, & fugat concordiam. Et quia facile ad deteriore partem mens humana transducitur, volens magis per spatiosam viam ambulare, quam arcte via iter cum labore transire. Qua de re, fratres dilectissimi, testamini meliora, & semper relinquitte deteriora. Bona agite, mala vitate, ut vere discipuli domini esse inveniamini.

De mutatione ergo episcoporum, unde sanctam sedem apostolicam consulere voluistis, sentite eam communi utilitate atque necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam ad dominatione. Petrus, sanctus magister noster & princeps apostolorum, de Antiochia utilitatis causa translatus est Romam, ut ibidem potius proficere posset. b Eusebius b quoque de quadam parva civitate, apostolica autoritate, mutatus est c Alexandriam. Similiter Felix d de civitate, qua ordinatus erat electione civium, propter doctrinam & bonam vitam quam habebat, communi episcoporum & reliquorum sacerdotum ac populorum consilio, translatus est Ephesum. Non enim transit de civitate ad civitatem, qui non suo libitu aut ambitu hoc facit, sed utilitate quadam aut e necessitate aliorum, hortatu & consilio potiorum transfertur. Nec transfertur de minori civitate ad majorem qui hoc non ambitu nec propria voluntate facit, sed aut vi a propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut utilitate loci aut populi, non superbe, sed cum humilitate, ab aliis translatus & inthronizatus est: quia homo videt in facie, Deus autem in corde. Et dominus per prophetam loquitur dicens: Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vana sunt. Non ergo mutat sedem, qui non mutat mentem. Nec mutat civitatem, qui non sua sponte, sed f consilio & electione aliorum mutatur. Non ergo migrat de civitate ad civitatem, qui non avaritiae causa, nec sponte dimittit suam: sed (ut iam dictum est) aut pulsus a sede sua, aut necessitate coactus, aut electione & exhortatione sacerdotum & populorum, translatus est ad alteram civitatem. Nam sicut episcopi habent potestatem ordinare regulariter episcopos & reliquos sacerdotes, sic quoties utilitas aut necessitas coegerit, supradicto modo & mutare & inthronizare potestatem habent. Hæc, ut petiistis, licet vobis b incognita non sint, tenenda mandamus, ne ignorantia quorundam, meliora & utiliora vitentur, & inutiliora sumantur, sicut in sancto legitur evangelio: Va vobis hypocritæ, qui decimatis menibam, & anelbum, & cuminum, & reliquias quæ graviores sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes calicem, camelum autem glutientes. Quod licet, non licet i: & quod non licet, licet. Quemadmodum Jannes & Mambres resistunt veritati, sic & illi, mente reprobi, amantes voluptatem magis quam Deum, quod licet, docent non licere, id est, episcopos migrare de civitate ad civitatem, prætaxato modo: quod non licet, docent licere, id est, misericordiam non agere circa patientes necessitatem, hoc est, eis qui epi-

Ignorantia vobis incognita non sint, tenenda mandamus, ne ignorantia quorundam, meliora & utiliora vitentur, & inutiliora sumantur, sicut in sancto legitur evangelio: Va vobis hypocritæ, qui decimatis menibam, & anelbum, & cuminum, & reliquias quæ graviores sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes calicem, camelum autem glutientes. Quod licet, non licet i: & quod non licet, licet. Quemadmodum Jannes & Mambres resistunt veritati, sic & illi, mente reprobi, amantes voluptatem magis quam Deum, quod licet, docent non licere, id est, episcopos migrare de civitate ad civitatem, prætaxato modo: quod non licet, docent licere, id est, misericordiam non agere circa patientes necessitatem, hoc est, eis qui epi-

epi-

MS. a editio Merini. Bætica atque Toletana

episcopum non habent, & sacro episcopa-
li indigent ministerio, episcopum de alia ci-
vitate causa utilitatis vel necessitatis tribui:
& episcopis persecutionem aut necessitatem
patientibus, aliam cothedram dari negant.
Contradiciunt etiam sacra scripturae, quae te-
statur *maie Deum misericordiam quam* ^a judi-

1. sacrificium
2. eodem MS.
defunt quae
antiqua clau-
sa.

1. 1. 19.

(Quae, precor, major caritas, aut quod ef-
ficacius pietatis patrocinium potest a quoquam
alicui impendi, quam si ignorantiae tenebras
& imperitiae caliginem ab eo repellat, ac de-
mum verae fidei doctrinae pabulo, non ad qua-
estum, non ad ambitionem, sed ad eruditionem
& aedificationem reficiat? Tamquam enim
mutilo sit manus, claudendo pes, oculus caeco, qui
ignorantiae tenebris obvoluto, sapientiae & scienti-
ae thesaurum referat, & candorem lucis,
viaeque domini benigniter aperit.)

b. a. Tim
c. propriam
profapem
d. Idem Ba-
nodius loco
supra citato.

1. 1. 1. Mu-
tationes epi-
scoporum.

1. 1. 18.

1. Idem En-
nodius mox
laudatus.

1. Synodica
Martini I.

1. Sapiens 1.

1. maledicum

Utriusque autem, id est, & famem verbi
Dei patientibus, & episcopis necessitatem,
quando inthronizantur propter communem uti-
litatem in aliis civitatibus, non modica exhibe-
tur misericordia. Negantes autem haec, licet
speciem habeant pietatis ^b, virtutem tamen
eius abnegant. Nam ^c in tali negotio profa-
piam ^d non agnosco: si quis tamen sapientium,
quos insipientibus tempestatis huius pro-
cella aliis traiecit auctoribus, facinorum parti-
cipatione maculatur, splendor sapientis, et si
communione criminum incurrit, nescit tam-
en ducem se praebere peccantibus. Alia quo-
que est causa utilitatis & necessitatis, & alia
avaritiae & praesumptionis, aut propriae volun-
tatis. Avaritiae quoque causa, vel praesumptio-
nis, aut propriae voluntatis, non sunt episco-
pi mutandi de civitate ad civitatem, sed uti-
litatis & necessitatis. Quod nemo negat, nisi
hi de quibus dictum est: *Erraverunt in ebrietate,
nescierunt evidentem, ignoraverunt iudicium.*
Nam si enarrando ^e cogerer aperire transacta,
ostenderem vobis, nullum evenire solatium de
comparatione factorum. Ceterum *state*, carissimi,
*super vias, aspicientes & interrogantes de
semitis domini antiquis* ^f, & videte, quae est via
bona & recta, & ambulat in ea, & invenie-
ti *requiem animabus vestris*. Et ut iuxta sa-
pientiae vocem dicamus, *Diligite iustitiam, qui
iudicatis terram. Sentite de domino in bonitate,
& in simplicitate cordis quaerite illum: quoniam
invenitur ab his qui non tentant illum: apparet
autem eis qui fidem habent in illum. Perversae
enim cogitationes separant a Deo, probata au-
tem virtus corripit insipientes. Quoniam in ma-
levolum animam non introibit sapientia, ne-
habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus
enim sanctus disciplinae effugiet fictum, &
auferet se a cogitationibus quae sunt sine intel-
lectu, & corripietur a superveniente iniquitate.*
Benignus est enim spiritus sapientiae, &
non liberabit ^g maledictum a labiis suis: quoniam
renum illius testis est Deus, & cordis eius
scrutator est verus, & lingua illius auditor.
Quoniam spiritus domini replevit orbem terra-
rum, & hoc, quod continet omnia, scientiam ha-
bet vocis. Propter hoc, qui loquitur iniqua, non
potest latere, nec praeteriet illum corripienti iudicium.
In cogitationibus enim impius interrogatio erit.
Sermo enim illius auditio ad dominum veniet,
& ad correptionem iniquitatum illius: quoniam
aurem zeli audit omnia, & tumulus mur-

murationum non abscondetur. Custodite ergo vos
a murmuratione, quae nihil prodest: & a detra-
ctione partem linguae: quoniam sermo obscurus in
vacuum non ibit. Os quod mentitur, occidit ani-
mam. Nolite zelare mortem in errore vite ve-
stra, neque acquiratis perditionem in operibus ma-
nuum vestrarum: quoniam Deus mortem non fecit,
nec latetur in perditione vivorum. Creavit
enim, ut essent, omnia, & sanabiles esse voluit
nationes orbis terrarum. Non est in illis medi-
camentum exterminis, nec inferorum regnum in
terra viventium. Iustitia perpetua est & immor-
talis: iniustitia autem mortis est acquisitio. Impi-
i autem manibus & verbis accerserunt illam:
& estimantes eam amicam, defluerunt, & spon-
siones posuerunt ad illam: quoniam morte digni
sunt, qui sunt ex parte illius. Dixerunt enim, *Sapienter*
apud se cogitantes non recte: Exiguum est, &
cum radio, tempus vite nostra, & non est re-
frigerium in fine hominis, & non est qui agni-
tus sit reversus ab inferis. Quoniam ex nihilo
nati sumus, & post hoc erimus tamquam non
fuimus. Quoniam fumus ^a *afflatus est in navi-*
bus nostris, & sermo scintilla ad commovendum
cor nostrum: quae extincta, cinis erit corpus no-
strum, & spiritus effunditur, tamquam mollis aer.
Et transibit vita nostra tamquam vestigium nubis,
& sicut nebula dissolvetur, quae fugata est a ra-
diis solis, & a calore illius aggravata. Et no-
men nostrum oblivionem accipiet per tempus, &
nemo memoriam habebit operum nostrorum. Um-
bra enim transitus est tempus nostrum, & non
est reversio finis nostri, quoniam consignata est,
& nemo revertetur. Propterea unicuique pra-
videndum est, ut summopere se custodiat, &
utiliter se praevideat, ut cum dies extrema fi-
nisque vitae advenerit, non transeat ad pe-
peritiam mortem, sed ad vitam aeternam. Facta
enim subditorum iudicantur a nobis, nostra
vero iudicat Deus. ^b *Ex merito vero plebis*
nonnunquam episcopi depravantur, quatenus
proclivius cadant qui sequuntur. Capite lan-
guescente, cetera corporis membra inhiuntur.
Deteriores sunt, qui vitam moreque bonorum
corrumpunt, his qui substantias aliorum pra-
ediaque diripiunt. Caveat uniuersusque ne aut
linguam, aut aures habeat prurientes ^c, id
est, ne aut ipse aliis detrahat, aut alios au-
diat detrahentes. *Sedens, inquit, adversus fra-*
tre[m] tuum loquebaris, detrahendo, & adversus
filium matris tuae ponebas scandalum, &c. Par-
cant singuli detractioni linguae, custodiantque
sermone[m] suos: & sciant, quia cuncta quae de
aliis loquuntur, sua sententia iudicabuntur.
Nemo invito auditori libenter refert. Offici-
singulorum sit, dilectissimi, non solum oculos
cautos servare, sed & linguam. Nec quid in
cuiusquam domo agatur, alia domus per vos
unquam noverit. Habeant omnes simplicita-
tem ^e columbae, ne cuiquam machinentur do-
los: & serpentis astutiam, ne aliorum supplan-
tentur insidiis. Non est humilitatis mea, ne-
que mensurae, iudicare de ceteris, & de mi-
nistris ecclesiarum sinistrum quidpiam dicere.
Abiit, ut quidquam sinistrum de his loquar,
qui apostolico gradui succedentes, Christi cor-
pus sacro ore conficiunt, per quos nos etiam
Christiani sumus, qui claves regni caelorum
habentes, ante iudicii diem iudicant. Veteri
quidem lege habetur, quicumque sacerdotibus
non obtemperasset, aut extra castra posuisset,

Sapienter

a. Fumus

1. 1. 1. Facta
subditorum.
1. Ind III.
1. 1. 1. 49

b. S. Hier.
ep. 1. ad Ne-
potianum
1. 1. 1. 49

1. Idem Hier.
ep. 1. 2. ad Ne-
potianum
1. 1. 1. 49
1. 1. 1. 49
1. 1. 1. 49
1. 1. 1. 49

lapidabatur a populo, aut gladio cervicē subje-
 cta, contemptum expiabat cruore. Nunc vero
 inobediens spirituali animadversione truncatur,
 & cæcus ab ecclesia, rabido dæmonum ore
 a. dicitur. b. Oportet enim ut qui Deum hæ-
 reditate possident, abique ullo impedimento
 sæculi Deo serviant, ut dicere possint: Domi-
 nus pars hereditatis mee. O quam bonus & sua-
 vis est spiritus tuus, domine, in omnibus. Par-
 cis autem omnibus, quoniam tua sunt domine
 qui animas amas. Ideoque vos, qui exerrant
 partibus, corripis: de quibus peccant, admones
 & alloqueris, ut restituta malitia, credant in te
 domine. Tu autem Deus noster, suavis & verus
 es, patiens, & in misericordia disponens omnia.
 Etenim, si peccaverimus, tui sumus, scientes
 magnitudinem tuam. Et si non peccaverimus,
 scimus quoniam apud te sumus computati. Spi-
 ritus timentium dominum quæretur ab eo, & in
 respectu illius benedicientur. Quapropter, fratres
 carissimi, omnis sermo malus ex ore vestro non
 procedat. sed si quis bonus est ad edificationem op-
 portunitatis, ut det gratiam audientibus, & no-
 lite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo
 signati estis in diem redemptionis. Omnis amaritu-
 do, & ira, & indignatio, & clamor, &
 blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia.
 Estote autem invicem benigni, misericordes, do-
 nantes misericordiam, sicut & Deus in Christo donavit
 vobis. Estote ergo imitatores Dei, sicut filii car-
 issimi; & ambulate in dilectione, sicut & Chris-
 tus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro no-
 bis oblationem & hostiam Deo in odorem suavi-
 tatis. Fornicatio autem & omnis immunditia aut
 avaritia non nominetur in vobis, sicut & decet san-
 ctos, aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrili-
 tas, que ad rem non pertinent, sed magis gratiarum
 actio. Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis
 fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est
 idolorum servitus, non habet hereditatem in re-
 gno Christi & Dei. Nemo vos seducat inanibus
 verbis. Propter hæc enim venit ira Dei in filios
 assidentie. Nolite ergo effici participes eorum.
 Eratis enim aliquando tenebre, nunc autem lux
 in domino. Ut filii lucis ambulate, (fructus enim
 lucis est in omni bonitate & iustitia & verita-
 te) probantes quid sit beneficiatum Deo. Et no-
 lite communicare operibus infructuosius tenebrarum,
 magis autem redarguite. Que enim in occulto
 sunt ab ipso, turpe est & dicere. Omnia autem
 que arguantur, a lumine manifestantur. Omne
 enim quod manifestatur, lumen est. Propter quod
 dicit: Surge qui dormis, & exurge a mortuis,
 & illuminabit te Christus. Videte itaque, fra-
 tres, quomodo caute ambuletis, non quasi in-
 sapientes, sed ut sapientes: redimentes tempus,
 quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri im-
 prudentes, sed intelligentes qua sit voluntas Dei:
 Et nolite inebriari vino, in quo est inxuria: sed
 implemini Spiritu sancto, loquentes vobismetip-
 si in psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus,
 cantantes & psallentes in cordibus vestris Domi-
 no, gratias agentes semper pro omnibus in nomi-
 ne domini nostri Jesu Christi Deo & Patri, sub-
 jecti invicem in timore Christi. State itaque,
 fratres, & tenete traditiones apostolorum &
 apostolicæ sedis, ut dominus noster Jesus Chris-
 tus, & pater noster, qui dilexit nos, & dedit
 consolationem æternam, & spem bonam in gra-
 tia, exhortetur corda vestra, & confirmet in omni

Opere & in sermone bono. De cetero, fratres,
 orate pro nobis, ut sermo domini currat & clari-
 ficetur, sicut & apud vos, & ut liberemur ab
 importunis & malis hominibus: non enim om-
 nium est fides. Fidelis autem Deus est, qui con-
 firmabit vos, & custodiet a malo. Quapropter
 ponite indifferenter corda vestra in virtute Dei,
 & resistite semper malis, & enarrate hæc, juxta
 vocem prophetæ, in progenies alteras, quoniam
 hic est Deus Deus noster in æternum, & ipse re-
 get nos in sæcula. Unde vos, qui in specula a
 domino estis constituti, comprimere & repe-
 lere eos summopere debetis, qui fratribus in-
 sidias præparant, aut in eos seditiones & scan-
 dala excitant. Facile est enim hominem ver-
 bo fallere, sed non donum. Ideo hos re-
 prehendere, & ab his vos avertere oportet,
 quatenus, & extincta funditus hujusmodi cali-
 gine, Lucifer eis respiciat, & lætitia ori-
 tur in cordibus eorum. Confidamus autem de
 vobis, fratres, in domino, quoniam que præcepi-
 mus, & facitis, & facietis. Quanto enim be-
 neficia vestra his amplius exhibetis, tanto
 majorem vicissitudinem ab omnipotenti Deo,
 cui, & serviunt, expectatis. Omnipotens Deus
 sua & vos protectione custodiat, honoremque
 & præceptum servare concedat, & gloria hon-
 orque Deo Patri omnipotenti, eoque unige-
 nito Filio salvatori nostro, cum Spiritu sancto
 sit in sæcula sæculorum Amen. Data
 xii. Kal. Aprilis Maximiano & Africano viris
 clarissimis consulibus.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a De mutatione episcoporum. Pontifex de sedibus
 episcopalibus transferendis & transmutandis consultus,
 hac epistola docet, & exemplo Petri apostoli aliorum-
 que plurium probat translationem sedis episcopalis li-
 citam esse, si utilitate & necessitate alterius ecclesie exi-
 gente fiat cum superiorum episcoporum cognitione &
 consensu: si vero vel ex avaritia, vel ambitione aut
 presumptione, ac sola propria voluntate episcopus se-
 dem mutet, illicitum est, & apostolica lege, que ex-
 tat canon. apostol. 14. interdictum. Unde cum tempo-
 re Nicæni concilii ex Antiochenis, alii Eusebium Cæsari-
 ensem, alii Eustachium Beroensem antistitem non si-
 ne turba totius populi expeterent, sacrosancta synodus
 sanctissime id, quod ab apostolis constitutum jam ante
 fuerat, confirmavit, ne episcopi, presbyteri atque dia-
 cono de ecclesia in qua ordinati sunt, in aliam transfe-
 rantur, nisi necessitas vel evidens ecclesie utilitas aliud
 requirat. Nam ut alicui sedes ab hæreticis pessumdatur,
 insignis aliquis alterius ecclesie episcopus præficiatur, id
 non modo non sancta synodus prohibuit, sed e contra
 potius id faciendum esse exemplo edocuit, cum Eusebio
 Nicomedensi & Theognide Nicæno episcopis Arianis
 insignioribus depositis, in sedem ipsorum aliarum sedium
 antistites successerunt. Et quia Eusebio Nicomedensis
 hominis iniqui & ambitioni (qui post duas sedes mu-
 tatas Constantinopolim se transferri curavit) exemplo,
 frequenter ab Arianis fiebat, ut qui humanæ gloriæ li-
 bidine incitati, numeribus ad majores sedes provēhi-
 laborarent, iis episcopis qui majores civitatibus præ-
 erant, negotium facerent; ideo patres sacrosancti Oec-
 umenici concilii Sardicenses decreverunt, ut tales deinceps,
 non tantum inter episcopos non numerarentur, sed
 inter laicos commemorarentur, imo ne laica quidem com-
 munionem in fine vite impartirentur. Baron. ann. Christi
 324. num. 155. anno 325. num. 153. item anno 347.
 num. 46.
 b Eusebius quærit. Hic est ille Eusebius Alexandri-
 nus episcopus, qui scripsit 18. sermones nuper in vetus-
 tissimo libro bibliothecæ Cryptæ ferratæ, ut testatur
 Turrianus cap. 12. libro 2. inventos, in quorum uno
 quem de ascensione domini scripsit, usus est verbo Ha-
 manis, quod sanctus Athanasius in epist. ad Africanos
 ait non fuisse in synodo Nicæna inventum, sed prius
 fuisse etiam ab episcopis Alexandriae usurpatum, ad as-
 ferendam contra hæreticos consubstantialitatem Filii Dei.
 VI.

Hædæus
 Hæc. Ant
 to multi
 anit posse
 1107.
 b. Iud II
 off. 1.
 Psalm 10.
 Sapient. 12.
 Sapient. 11.
 Sapient. 13
 Eccl. 24.
 Epist. 4
 Epist. 5.

Tib. Sal
 Gelasius
 ep. 9.
 Tib. Sal 41.
 Sixt. sent
 176
 Steph. Do
 reusa in
 libello oba-
 to an. 649
 in synod.
 Rom. cont.
 1. Tib. Sal 3.
 d. S. Greg
 ep. 12. lib.
 12.
 servitus
 e. Idem ep.
 30. lib. 15.

ex MS
 Iustelli.

Mutatio sedis
 episcopalis
 ex sola uti-
 litate & ne-
 cessitate ex-
 ecutive licita
 est.

Pana sedes
 episcopales
 sine iusta
 causa ma-
 nentiam

ANNO CHRISTI 258. 256.

ANNO CHRISTI 258. 256.

V I T A
EPISTOLAE ET DECRETA
FABIANI PAPE

Ex libro Pontificali Damasi Papae.

Fabianus natione Romanus, ex patre A Fabio, b fedit annos 14. mensium unum dies 11. c martyrio coronatur 14. Kalend. Februariarum. Fuit autem temporibus Maximini & Africani, usque ad Decium secundo & Gratianum. d Hic regiones divisit diaconibus, & e fecit septem (a) subdiaconos, qui septem notariis imminerent, ut gesta martyrum a in integrum colligerent: & f multas fabricas per caemeteria fieri praecepit. Post passionem vero ejus, g Moses & Maximus presbyteri, & Nicostratus diaconus, comprehensi sunt, & in carcerem missi. h Eodem tempore supervenit Novatus ex Africa, & separavit Novatianum de ecclesia, & quosdam confessores, i postquam Moses in carcere detundus est, qui fuit ibi mentes b 11. k Et sic multi Christiani fugerunt, Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembrem, presbyteros vigintiduos, diaconos septem, episcopos per diversa loca c 11. Qui sepultus est in caemeterio Callisti, via Appia, XIII. (b) Kalendas Februarii. Et i cessavit episcopatus dies (c) sex

& initium imperii suscipit esset martyrio coronatus est, annis 14. & 4. diebus sedisse oportuit. Baron. ann. 253. num. 5. & 6.
Martyrio coronatur.) Initio omnium atrocissima persecutio istius, quam Decius imperator, ex eo quod sub Philippis longe tateque divina praedictio pervagata, ingentem numerum ubique ad fidem Christi aggregasset, & gentilis superstitione in dies magis laquearet, ira & invidia incitatus indixit, quamque Deus, teste Cypriano libro de lapsis, ob Christianam disciplinam corruptam, permisit. Baronius praedicti loco.
Hic regiones divisit diaconibus.) Sicut Evaristus, ut supra diximus in nota ad vitam Evaristi, diaconum id munus inunxit, ut etiam episcopo evangelium praedicanti assisterent, ita & Fabianus hic addidit, ut eadem quatuordecim urbis regionibus praesent, singulis binas assignans, ut pauperum in eis degentium curam gererent. Ideoque ex officio diaconi regionalis appellati sunt, qui in concilio Romano II. sub Silvestro cap. 6. diaconi cardinales etiam nominati reperiuntur; ideo quod licet diversis in locis agerent, unius tamen ecclesiae, ejusdemque primatiae cardine continerentur. Vide quoque ibi dicemus, item Baron. anno 112. num. 8. & 9.
Fecit septem subdiaconos, qui.) Ut supra sit auctoritas actorum a notariis conscriptorum, subdiaconos eisdem muneri praefecit. Vide notas ad vitam Clementis & Anteri, ibique Baronium.
Multas fabricas per caemeteria.) Cum a tertio anno Fabiani usque ad ultimum exclusive pontificatus sui annum Gordianus & Philippus imperassent, sub quibus omni ex parte persecutione cessante Dei ecclesia tranquille agebat, Fabianus pontifex non modo Christianam religionem propagare, sed etiam propagatam aedificis supra sepulchra martyrum in caemeteriis & cryptis crectis pro viribus illustrare studuit, quae deinceps frequentandi causa a fidelibus, ut supra dixi, frequentata sunt. At non Fabianus tantum hoc tempore pacis, Romae ecclesias extruxit: verum etiam Gregorius Thaumaturgus episcopus Neocaesareae in Ponto, de quo Gregorius Nyssenus scribit, quod cum immensum civium numerum convertisset ad fidem, populo pecuniam & operam conferente, nobilissimam extruxit ecclesiam, altariis pulcherrime ornata, quam Deus, quod a tali viro aedificata, ac divino cultui consecrata esset, a maximo terrae motu impetu, quo urbs ipsa funditus everfa fuit, & quod miraculosum, a Diocletiano omnes omnino ecclesias & sacra altaria demolentis furore ac saevitia, usque ad Gregorii Nysseni tempora illasam conservavit. Baron. anno Christi 245. num. 2.
Moses & Maximus presbyteri.) Romanae ecclesiae presbyteros ac confessores, eosque ultra annum in carcere detentos, misere affectos fuisse, literis Cypriani ad hosce confessores, & confessorum ad Cyprianum, testantur. Vide epistolas Cypriani 16. 23. 26. 31.
Eodem tempore.) Nempe quo praedicti confessores in carcere detinebantur, & quo in locum Fabiani iam ultra annum martyrio affecti, post annum interregnum pontificum Cornelius susceptus erat. Nam qui haec verba ad tempus Fabiani adhuc viventes referunt, graviter errant, cum non tantum liber pontificalis hic in vita Fabiani, & infra in vita Cornelii, verum ipse quoque Cypri. epistol. 49. 52. & 70. aperte scribant Novatium num non ante a Novato seductum fuisse, nisi post scilicet adversus Cornelium constatum. Unde quid de epistola Fabiani prima, qua Novatianus a Novato eo tempore seductus esse scribitur, sentiendum sit, in notis ad primam epist. dicemus infra. Baron. anno 258. num. 9. & seqq.
Postquam Moses in carcere defunctus est, qui fuit...

NOTAE SILVERINI BINII.
Fabianus a Fabiano.) Anno Christi 258 Maximini secundo, quando, & do, post interregnum tredecim dierum, 16. Januarii, Fabianus iudicio spiritus sancti in specie columbae super caput ejus descendens eligitur, & in pontificia sede, uno uniuersorum omnium consensu collocatur, & ex ea difficillima temporibus ecclesiam uniuersam gubernat. Euseb. lib. 6. cap. 22. post Maximinum utrumque a militibus occisum, pacato ecclesiae statu, Privatam hereticum, a concilio Africano 90. episcoporum condemnatum, ipse & Donatus Carthagenensis episcopus ecclesiastica communione priuarentur. Baronius anno 247. num. 2. Philippum imperatorem a Pontio martyre Christi fide imbutum, ut ex martyrologio & actis illius constat, ecclesiam in prolesso pasche ingredi, eiusque preces participare volentem, non prius admisit, quam peccatorum suorum confessionem & exomologesim prius edidisset, proque his debitam penitentiam persoluisset. Euseb. lib. 6. cap. 27. Baron. anno 246. num. 5. & sequentibus. Item anno 249. num. 2. & seqq. Huius pontificatu Helicesitarum, Valesiorum, aliorumque hereticorum immortantatum auzae negantium haeresea exortu, prope sui initio pontificis gladio, concilio aliorumque doctorum virorum eam fortiter impugnantium impetu ingulatae sunt. Baronius anno 249. num. 6. & 7. Donato Carthagenensi episcopo defuncto, Cyprianus rhetor eloquentissimus a Caecilio ad fidem conversus, ab ethnicius per contemptum deinceps Cyprianus, id est, Stercorarius nominatus, summo cleri ac totius populi consensu, uno Felicissimo presbytero inteliciter aduersante, eiusdem sedis episcopus eligitur, consulibus duobus Philippis, qui est Christi nati 250. Fabiani 12. Philippi imperatoris 5.
Sedit annos 14. menses 11. dies 11.) Qui 16. Januarii anno 258. pontificatus suscipit, 20. Januarii anno 259. cum Decius secundum consulum ageret, Concil. General. Tom. I.

Septima persecutio istius, quam Decius imperator, ex eo quod sub Philippis longe tateque divina praedictio pervagata, ingentem numerum ubique ad fidem Christi aggregasset, & gentilis superstitione in dies magis laquearet, ira & invidia incitatus indixit, quamque Deus, teste Cypriano libro de lapsis, ob Christianam disciplinam corruptam, permisit. Baronius praedicti loco.
Sicut Evaristus, ut supra diximus in nota ad vitam Evaristi, diaconum id munus inunxit, ut etiam episcopo evangelium praedicanti assisterent, ita & Fabianus hic addidit, ut eadem quatuordecim urbis regionibus praesent, singulis binas assignans, ut pauperum in eis degentium curam gererent. Ideoque ex officio diaconi regionalis appellati sunt, qui in concilio Romano II. sub Silvestro cap. 6. diaconi cardinales etiam nominati reperiuntur; ideo quod licet diversis in locis agerent, unius tamen ecclesiae, ejusdemque primatiae cardine continerentur. Vide quoque ibi dicemus, item Baron. anno 112. num. 8. & 9.
Ut supra sit auctoritas actorum a notariis conscriptorum, subdiaconos eisdem muneri praefecit. Vide notas ad vitam Clementis & Anteri, ibique Baronium.
Cum a tertio anno Fabiani usque ad ultimum exclusive pontificatus sui annum Gordianus & Philippus imperassent, sub quibus omni ex parte persecutione cessante Dei ecclesia tranquille agebat, Fabianus pontifex non modo Christianam religionem propagare, sed etiam propagatam aedificis supra sepulchra martyrum in caemeteriis & cryptis crectis pro viribus illustrare studuit, quae deinceps frequentandi causa a fidelibus, ut supra dixi, frequentata sunt. At non Fabianus tantum hoc tempore pacis, Romae ecclesias extruxit: verum etiam Gregorius Thaumaturgus episcopus Neocaesareae in Ponto, de quo Gregorius Nyssenus scribit, quod cum immensum civium numerum convertisset ad fidem, populo pecuniam & operam conferente, nobilissimam extruxit ecclesiam, altariis pulcherrime ornata, quam Deus, quod a tali viro aedificata, ac divino cultui consecrata esset, a maximo terrae motu impetu, quo urbs ipsa funditus everfa fuit, & quod miraculosum, a Diocletiano omnes omnino ecclesias & sacra altaria demolentis furore ac saevitia, usque ad Gregorii Nysseni tempora illasam conservavit. Baron. anno Christi 245. num. 2.
Romanae ecclesiae presbyteros ac confessores, eosque ultra annum in carcere detentos, misere affectos fuisse, literis Cypriani ad hosce confessores, & confessorum ad Cyprianum, testantur. Vide epistolas Cypriani 16. 23. 26. 31.
Nempe quo praedicti confessores in carcere detinebantur, & quo in locum Fabiani iam ultra annum martyrio affecti, post annum interregnum pontificum Cornelius susceptus erat. Nam qui haec verba ad tempus Fabiani adhuc viventes referunt, graviter errant, cum non tantum liber pontificalis hic in vita Fabiani, & infra in vita Cornelii, verum ipse quoque Cypri. epistol. 49. 52. & 70. aperte scribant Novatium num non ante a Novato seductum fuisse, nisi post scilicet adversus Cornelium constatum. Unde quid de epistola Fabiani prima, qua Novatianus a Novato eo tempore seductus esse scribitur, sentiendum sit, in notis ad primam epist. dicemus infra. Baron. anno 258. num. 9. & seqq.
Postquam Moses in carcere defunctus est, qui fuit...

(a) Luc. diaconos. (b) Luc. XIV. (c) Luc. VII

771

mensis 21.) Cum sede adhuc vacante ad Mosen, Mar-
ximam & Nicofratum, postquam in carcere ultra an-
num detenti fuissent sanctus Cyprianus epistolam scri-
psit, quæ est 16. editionis Pamel. fueritque tunc
adhuc pace & unitate concordæ, (quæ cum Maximus &
Nicostratus post creatum Cornelium, ab eodem, ut ex
Eusebio constat, in schismate divisi sunt.) certissi-
mum est, non 6. diebus, ut infra auctor pontificalis
scribit, neque etiam sex mensibus tantum, quod alii as-
serunt, sed ultra integrum annum hoc tempore sedem
pontificiam vacasse. Baron. anno 253. num. 22. Quem
autem hic in carcere defunctum esse insinuat, ex epist.
Cornel. ad Fabium Antiochen. quam infra ex Eusebio
huc referemus, constat glorioso martyrio publice in om-
nium conspectu coronam martyrii adeptum esse. Ita Ba-
ron. anno 253. num. 39.

Cyprianus,
Dionysius &
Paulus eremi-
ta supra.

Et sic inquit Christiani fuerunt.) Indictio persecu-
tionis atrocissimæ, adeo ecclesiam universam concussit,
ut complures licet fortissimi se sublaxerint, & quidem
inter alios sanctissimus Cyprianus divino prope spiritu
impulsus, Dionysius Alexandrinus, ac Paulus eremi-
ta: qui deinceps in spelunca, quam tunc temporis na-
lus est, solitariam vitam agens, exemplum vitæ mo-
nasticæ præbens, permansit ad annum ætatis 173. qui
est Constantii imperatoris 7. inchoatus. Baronius an-
no 253.

Cæsaris episcopatus dies 6.) Ultra annum sedem
pontificiam vacasse, constat ex his quæ supra dixi, ver-
bis, Postquam Mosen: quæ de re plura dicemus infra.

arit, potiatur. Et sicut bonitas studii vestri de
se nobis certitudinem præbet, ut in nullo dis-
fidere debeamus de ea, sed magis, ut sapien-
tibus filiis ecclesiæ nostræ, hæc fiducialiter com-
mendemus: ita postpositis opportunitatis occa-
sionibus, vestra efficacia elaborare enixius de-
bet atque modis, quibus possibile fuerit, a
omni studio abigere contumelias. Hortamur
etiam vos, juxta dictum apostoli, Stabiles esse
& immobiles, abundantes in opere domini semper,
scientes quod labor vester non est inanis in domino.
Et alibi: Vigilate, & orate, & stete in fide.

a S. Greg.
ep. 91. lib.
VII.
b agere con-
tendatis.
1. Cor. 15.

Vigiliter agite, & confortamini. Omnia vestra in
caritate fiant. d Insuper & illud vos scire de-
sideramus, quia nostris temporibus c præpe-
diētibus quidem nostris peccatis, suadente an-
ticipo hoste, qui semper ut leo rugiens circuit,
querens quem devoret, supervenit Novaux ex
Africa, & separavit de ecclesia Christi d No-
varianum, & quosdam alios Christi confesso-
res, & convertit in pravam doctrinam. A qui-
bus vos, fratres, avertite, & cavete ab omni-
bus qui alteram fidem & doctrinam tenent,
quam apostoli & successores eorum tenuerunt
& docuerunt, ne (quod absit) post eum ab-
euntes, in laqueum satanæ cadatis, & compe-
dibus ejus detineamini. e Unde fraternitatis
vestræ caritatem intimis obsecramus precibus,
ut nostræ parvitatæ in vestris sacris orationi-
bus memores esse dignemini, orantes ac de-
precantes dominum cæli, ut tam nos quam

c Greg. 211.
ep. 22.
d Tur. 1.

d Hoc sub
Cornelio
centig. de-
finito jam
Fabiano, ut
pluribus Ba-
ronius ad
an. 253. a. 9.

e S. Bonifa-
cii A. Mag.
ep. 6. quam
consule

EPISTOLA I.
FABIANI PAPÆ

Qui non debeant admitti ad excusationem,
& non esse communicandum excom-
municatis.

a Tres illæ
ep. pariter
impositæ ac
spæritas
doctæ ha-
bentur, &
merito.
b de errore
Novari &
Novariani

Discretissimis ubique catholica ecclesiæ commissis,
Fabianus salutem in domino

Divinis præceptis & apostolicis monemur
instituitis, ut pro cunctarum ecclesiarum
statu impigro vigilemus affectu. Unde conse-
quens est, debere vos scire, quæ apud Roma-
nam in sacro aguntur ritu ecclesiam, ut ejus
sequentes exempla, ejus veri filii inveniamini,
quæ vestra est mater vocata. b Septem ergo
diaconos in urbe Roma per septem regiones
civitatis, sicut a patribus accepimus, habemus,
qui per singulas hebdomadas, & dominicos dies,
atque festivitatum solennia, cum subdiaconi-
bus & acolythis, ac c sequacium ordinum mi-
nistris, iniuncta sibi observant ministeria, &
parati omni hora sunt ad divinum officium, &
quidquid eis injungitur, peragendum. Similiter
& vobis, prout opportunum fuerit, per singu-
las civitates est faciendum, ut divinum absque
ulla mora & negligentia studiose ac solenniter
agatur officium. e Denique septem similiter
subdiaconos ordinavimus, qui septem nota-
riis immineant, & gesta martyrum veraciter
in integro colligerent, nobisque rimanda ma-
nifestarent. Quod etiam vos omnes agere mo-
nemus, ne in posterum aliqua ex his dubita-
tio fiat, quæstioque oriatur: quoniam omnia
quæ scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta
sunt. Et quæ nostris temporibus veraciter scri-
buntur, ab futurorum doctrinam diriguntur.
Et ideo fidelissimis hæc negotia committi præ-
cipimus, ne aliqua in eis illusio inveniatur,
ex qua fidelibus scandalum, quod absit, oria-
tur. Unde & caritatem vestram paterna dul-
cedine petimus, f ut in cunctis affectum ve-
stræ caritatis sancta modo ecclesia inveniat, &
favoris vestri solatiis, quocumque necesse fue-

e S. Leo ep.

d sequentium

e Vide pon-
tificiam con-
stitutionem in Cle-
mente & An-
tero.

Rom. 23.

f S. Greg.
ep. 21. libri
VII.

sancta mater ecclesia Christi pretioso sanguine
redempta, a laqueis venantis satanæ, & ab im-
portunis & malis hominibus liberetur, & ser-
mo Dei currat, & clarificetur, & prava eorum,
& omnium perverfa doctentium, corrumpat
doctrina atque deficiat. Precamur etiam, ut
pietatis vestræ precibus impetrare studeatis, ut
Deus & dominus noster Jesus Christus, qui vult
omnes homines salvos fieri, & neminem perire,
sua ingenti omnipotentia reverti faciat corda
eorum ad sanam doctrinam & catholicam fidem,
quatenus respiciant a diaboli laqueis, quibus capi-
tenter, & aggregentur filiis matris eccle-
siæ. Reminiscetes quoque fratrum vestrorum,
miseremini illorum, quibus potestis bonis stu-
diis vestris, ne perdantur, sed ut precibus &
aliis bonitatis vestræ studiis domino salven-
tur. Ita ergo in his agite, ut obedientes filii
& fideles sanctæ Dei ecclesiæ appareatis, & ut
mercedis præmia percipiat. Hi, & omnes qui
rectam non docent doctrinam, vel rectam non
tenent fidem, accusatores neminem recte creden-
tium accusare possunt, quia infamia sunt nota-
ti, & a sinu sanctæ matris ecclesiæ, apostoli-
co mucrone, utique ad rectam conversationem
& reversionem eorum abiciunt. Unde apostolica
auctoritate, cum omnibus ejusdem apostolicæ
atque universalis ecclesiæ filiis statuentes sancimus,
ut omnes qui in catholica fide suspecti
sunt, in accusatione recte credentium non sus-
cipiantur: quia i suspiciones semper sunt amo-
vendæ. Merito ergo eorum reprobatum accusatio
qui in recta fide suspecti sunt. s Nec eis omni-
no est credendum, qui (a) Trinitatis fidem igno-
rant. Similiter omnes, quos sanctorum pa-
trum statuta tam præteritis quam futuris tem-
poribus anathematizant, submovemus, & ab
omni accusatione fidelium alienamus. Discre-
ti ergo semper debent esse fideles ab infideli-
bus,

1. Tim. 2.

1. Pet. 3.

1. Tim. 2.

omnino.

f suspecti
omnes sem-
per sunt a-
movendi &
non reci-
piendi. Ita
in Luc.
Hadrian.
coll. c. 4.
p. 4. q. 4. Om-
nes quot
sanctorum.

(a) Luc. veritate.

bus, & iusti ab iniustis: quoniam in fideles & malevoli, modis quibus possunt, semper infestant fideles & perdere nituntur: & ideo non sunt suscipiendi, sed repellendi, & procul abijciendi, ne perdere fideles aut infamare possint.

Quapropter, carissimi, cavete salium foveam, in quam multos cecidisse cognovimus. Cavete raliu-
m jacula, & antiqui hostis tentamenta, per quae etiam proprios propinquos coram nobis vulneratos cadere vidimus. Attendite laqueos insidiantium, quibus notos & commilitones stragulare solent. Nolite tales sequi, sed procul repel-
lite eos. *Esote, juxta veritatis vocem, prudentes ut serpentes, & simplices ut columbae.* Videte, ne in vacuum quoque curratis, aut laboretis, sed alterutrum fulti precibus & orationibus, voluntatem Dei facere contendite, & a memoratis, si incorrigibiles apparuerint, vos in omnibus separate. Similiter ab omnibus quos

S. Bonif. ep. 19. pluribus modis interpolat.

Math. 10. 7. 1.

S. Cor. 1. 6. q. 1. Omnes illi tunc ab.

b. fidelibus. 11. q. 3. Si- cur apostoli statuerunt.

Can. 11.

o. Can. 11. apost. inter. Dionysio. Rom. 2.

Dist. 61. Si inimicus. d. Epist. 1. Clementi tributa ex versione Ru- ni supra pag. 98. E

S. Leo ep. 2.

Rapient. 9.

tamquam fumus qui a vento diffusus est, & tamquam memoria hospitis unius diei praeferentis. Sum-
nopere, carissimi, tales cavendi sunt, & aver-
tendi atque reiiciendi, si nocentes apparuerint: quia non solum ecclesiasticæ, sed etiam sæculi leges se nocentes non suscipiunt, sed repel-
lunt. Unde scriptum est: *Os impiorum devo-
rat iniquitatem.* Et dominus per prophetam loquitur, dicens: *Cum sancto sanctus eris, & cum perverso perverseris: Et cum electo electus eris, & cum viro innocente innocens eris.* Et Apostolus inquit: *Pervertant bonos mores collo-
quia mala.* Idcirco (ut jam prælibatum est) mali sunt semper cavendi, & bonis atque be-
nevolis est inhærendum ut periculum deli-
dix, quantum possumus, declinemus. Et ne pestis hæc lætius divulgetur, severitate qua possumus, abscindamus: quoniam non temeritas intervenit præsumptionis, ubi est dili-
gentia pietatis. Agat semper unusquisque ve-
strum, hac informatione apostolica fultus juxta vires suas, & fraterna dilectione, & sancta religione, mores proprios conservare, & in commune alterutrum adjuvare, & in caritate permanere, & in Dei voluntate indefinenter studeat inhære, ut simul laudantes Dominum indefessas semper illi gratias agamus. Valete in Domino carissimi, & prædi-
cta, ut melius potestis, Domino opem ferente, adimplere studeat. Data Kalendis Julii, Maximo & Africano viris clarissimis consulis.

abell. te. MS.

Cor.

S. Leo ep. 4

Idem ep.

Idem ep. 2. S. Bonif. ep. 19.

Maximo an. 216.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Epistola I. Fabiani.) Hæc epistola aliis spuria, nisi a quibusdam mendis & erroribus expurgetur, alius non a Fabiano, sed potius a Cornelio scripta esse videtur: eo quod infra de Novato & Novatiano hæc referat: *Insuper & illud vos scire desideramus, quia nescitis inter-
parlous, præpeditibus quidem nescitis peccatis, judicatis antiquo hoste, qui semper ut leo rugiens circuit quærens quem devoret, supervenit Novatus ex Africa, & separavit de ecclesia Christi Novatianum, & quosdam alios Christi confessores, & convertit in pravam doctrinam.* Quæ sane non ante Cornelii pontificis creationem contigisse, testimonio libri pontificalis, & Cypriani satis est manifestum. Adde, quod Pacianus epist. 3. ad Sympronianum, cum Novatiani meminit, de iis quæ ante sedem Cornelii gesserat, commendat ejus catholicam fidem, sic enim scribit: *Cur igitur Novatianus tuus, ne falsis quidem adhuc episcopus sacerdos, longo antequam Cornelius Roma episcopus fieret, antequam sacerdotio illius invideret, hæc iussit? Habet Cyprianus testimonium, &c.* Et post reliqua: *At hæc ipsam heresim Novatiani quando ceperunt? Audite, queso, & scitur. diem erroris vestri advertite. Cornelius jam Roma episcopus a sexdecim episcopis factus, locum cathedra vacantis acceperat, & illa qua fuit prædixit castissima virginale crebras persecutiones nisi principes sustineret. Tum forte quidam presbyter Novatus ex Africa, &c. Romam venit, &c.* Itaque ob hæc causam liceret firma coniectura statuere auctorem hujus epistolæ Cornelium potius quam Fabianum fuisse, nisi infra mentio fieret septem subdiaconorum, quos, ut ex vitæ ipsius apud librum pontificalem constat, notarius acta martyrum colligentibus, & conscribentibus, Fabianus, non Cornelius, omnium sententia præfecit. Tutius igitur ac verius esse videtur, prædicta de Novato & Novatiano ab aliquo scitolo superaddita fuisse, ideo, quod putarit hæc verba libri pontificalis, Eodem tempore supervenit Novatum, ad Fabiani sedis pontificis tempus, referenda esse cum revera ad ea quæ auctor proxime dixerat, post passionem vero ejus, referri debeant. Barp. anno 238. num. 9. & seqq.

An hæc epi- stola sit Fa- biani?

Hæc epistola est corrupta, imo potius corrupta om- nino & ex variis locis constans circa anno Christi 230.

Septem ergo diaconos.) Vide quæ diximus supra in notis ad vitam Clementis, Evaristi, Anteri, & Fabiani. Denique septem similiter subdiaconos.) Hic colligitur hujus epistolæ auctorem esse Fabianum pontificem: & quod illi fidem derogat, surreptitium esse, adeoque expurgandum, vel saltem annotandum.

ita etiam MS: tamen Latinus ex conjectura legit revertendo. Hard

d. Insuper & illud vos scire desideramus. Hæc iategra periodus surrepitis est, & ab aliquo scolo superaddita, qui existimavit ea que in vita Fabiani de Novato & Novatiano scribuntur, temporibus Fabiani accidisse, ideoque in hanc epistolam interenda esse. Vide que diximus verbo. Epistola Fabiani

lis & successoribus eorum accepimus, vobisque tenenda mandamus. Hæc sancta Romana ecclesia, & Antiochena a tempore apostolorum custodit: hæc Hierosolymorum & Ephesinorum tenet. In quibus apostoli prædicates, hæc docuerunt, & vetus chrisma incendi, & non amplius quam uno anno uti, permiserunt, atque deinceps novo frui, & non veteri, jubentes docuerunt. Si quis ergo his obviare testaverit, omnem sibi per vos, & per omnes recte intelligentes, indulgentiæ aditum intelligat observatum: quia pravissimarum mentium perversa doctrina, dum indulgentius frænis utitur, in prævaricationem præsumptionis delabitur: & nullatenus erunt, nisi prudentium sustentatione & correctione liberetur. Illa autem, que circa divina mysteria & erga baptizandos, in universo mundo sancta ecclesia uniformiter agit, non otioso contemplanda sunt intuitu, ne locum supervacuis intentionibus & superstitionibus faciamus. Rudes ergo fidelium mentes ad talia non debemus inducere, quia docendi potius sunt, quam illudendi. Ad nostram enim lætitiæ benefacta perveniunt, & meroris aculeis nos, que fuerint male facta, pungunt. Hic vero inter manus latronum & dentes luporum furentium, utcumque versamur, & contumaces sunt subditi atque oves. Nam latratu canum, baculoque pastoris, luporum rabies deterrenda est. Illa vero que sumentis non sanantur vulnera, ferro abscondi necesse est. Nec silere possumus, ut cum hic ab illicitis revocemus aliquos, officii nostri provocamur instinctu, in speculis a domino constituti, ut vigilantia nostræ diligentiam comprobantes, & que coercenda sunt reseceamus, & que observanda sunt censuramus.

EPISTOLA II. FABIANI PAPÆ AD OMNES ORIENTALES EPISCOPOS.

Ut chrisma anni anno renovetur, consecrando & vetus in ecclesiis ponatur cremando de accusatione sacerdotum, & ut oves pastorem suum nisi in fide erraverit reprehendere non audeant.

- I. Ut per annos singulos novum chrisma conficiatur, & vetus incendatur.
II. De episcopis non accusandis ac obreftationibus lacerandis.

Fabianus episcopus urbis Romæ, omnibus orientalibus episcopis & cunctis fidelibus, in Domino salutem.

Exigit dilectio vestra sedis Apostolicæ consulta, que vobis denegare non possumus nec debemus. Hoc autem & prædecessores nostros multarum regionum episcopis egisse liquet: & nos, qui in eadem sede, Domino largiente, collocati sumus, agere debere hæc terna caritas & obedientiæ debitum compellit. Cura est ergo vestræ sollicitudini adhibenda, ut ea, que sunt ab apostolis eorumque successoribus ordinata, & instigante sancto Spiritu instituta, nec dissimulatio negligere, nec aliqua præsumptio valeat perturbare. Sed sicut hoc, quod rationis exigebat utilitas, oportuit diffinire: ita quod diffinitum est, non debet violari.

I.

Literis vestris vero inter cetera insertum invenimus, quoddam regionis vestræ a episcopos a vestro nostroque ordine discrepare, & non per singulos annos in cæna Domini chrisma conficere, sed duos aut tres annos confessionem sancti chrisimatis semel adam conservare. Dicunt enim, ut in memoratis apicibus reperimus, nec balsamum per singulos annos posse reperiri, nec necesse fore per singulos annos chrisma conficere, sed dum una confectio chrisimatis abundat, aliam fieri necesse non habere. Errant enim qui talia excogitant, & mente vesana potius quam recta sentientes, hæc dicunt. In illa enim die Dominus Jesus, postquam convavit cum discipulis suis, & lavit eorum pedes, sicut a sanctis apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt, chrisma conficere docuit. Ipsa enim lavatio pedum, nostrum significat baptismum, quando sancti chrisimatis unctioe perficitur atque confirmatur. Nam sicut ipse diei solemnitas per singulos annos est celebranda, ita ipsius sancti chrisimatis confectio per singulos annos est agenda, & de anno in annum renovanda, & fidelibus tradenda: quia novum sacramentum est per singulos annos, & tam dieo die innovandum, & vetus in sanctis ecclesiis cremandum. Illa a sanctis aposto-

II.

Consulere etiam nos (ut in prædictis literis vestris invenimus) super accusatione sacerdotum voluistis, que oppido apud vos (ut in eisdem apicibus reperimus) crebrescit. Significastis insuper, plerisque attendere, multos in ipsis honoribus ecclesiasticis non congruenter vivere sermonibus & sacramentis que per eos possunt ministrantur. O miseros homines, qui hos intuendo, Christum obliviscuntur: qui & multo ante prædixit, ut legi Dei potius obtemperetur, quam imitandi videantur illi, qui ea que dicunt, non faciunt: & traditorem suum tolerans, usque in finem etiam ad evangelizandum cum ceteris misit. Nam apostoli talem consuetudinem non habuerunt, nec habendam docuerunt: similiter & successores eorum, quamquam multa de talibus, prævidentes spiritu Dei futura, statuerunt. Porro (ut legitur in Actibus apostolorum) erat eo tempore inter fideles cor unum & anima una, neque aliquis eorum aliquid suum proprium dicebat, sed erant illis omnia communia. Nulla enim inter eos accusatio, nisi familiaris erat, nec unquam inter imitatores eorum aut fideles fieri debet, dicente domino: Quod tibi non vis fieri, alteri non facias. Et idem: Diliges proximum tuum sicut teipsum: &, Dissidio proximi malum non operatur. Ipsi ergo apostoli & successores eorum olim statuerunt, eos ad accusationem non recipi, qui sunt suspecti, vel qui heri, aut nondum suspecti, vel dudum fuerunt inimici, quoniam suspecti facti sunt, & qui non sunt bonæ

a. apocrypham non nullis vide re testantur B. II. Post. atque Catholicis & multa probant

b. S. Greg. epist. 11. ad 111.

De consec. dial. 1. l. 1. tit. 11.

Idem

Idem

a. nos. b. Sicutus ep. 1. c. 7.

c. Innoc. ep. ad Mil. lev. PP

d. Cæ. ad Gallus. cap. 11.

e. Idem ep. 2. cap. 1.

f. componunt.

g. S. Aug. de pastoribus cap. 7.

h. S. Hier. ep. 81.

i. Sicut. mox cit.

k. Cal. ep. 2. c. 1.

l. Servemus. Sentimus.

m. q. 1. Significastis insuper

n. S. August. lib. 10. hom. ult. cap. 11.

Matth. 7. Luc. 6. Tob. 4. Matth. 23. Marc. 12. Luc. 10. Rom. 12. Ambros. ep. 64.

nitate detinuit sensus illorum. Cor durum male habebis in novissimo: & qui amat periculum, in ipso peribit. Cor ingrediens duas vias, non habebit requiem, & pravi cordis in illis scandalizabitur. Cor nequam gravabitur in doloribus, & peccator adjiciet ad peccandum. Talia cogitantes sancti apostoli, eorumque successores, spiritu Dei repleti malos homines praevidentes, & simplices considerantes, difficilem, aut nunquam voluerunt esse accusationem sacerdotum; ne a malis potuissent everti aut submoveri: quia si hoc facile conce-deretur saecularibus & malis hominibus, aut nullus, aut vix perpauci remanerent; quoniam semper fuit, & est, & (quod pejus est) nimis viget, ut mali bonos periequantur, & carnales spirituales infestent. Idcirco (ut praedictum est) statuerunt, ne accusarentur, aut si aliter fieri non possit, perdifficilem eorum fieret accusatio, & a quibus (ut supra dictum est) non praesumeretur, neque a propriis sedibus aut ecclesiis episcopi ejicerentur. Quod si quo modo praesumptum fuerit antequam & proprius locus, & sua omnia eis legibus redintegrentur, nullatenus a quoquam accusarentur aut criminarentur, & nisi sponte elegerit, cuiquam pro talibus non responderent. Sed postquam (ut praesum est) restituti fuerint, & sua omnia eis legibus redintegrata, dispositio ordinatilisque suis, magnum spatium, tractandi causa, eis concederetur. Et postea, si necesse fuerit, regulariter vocati, venirent ad causam: & si justum visum fuerit, accusantium propositionibus sustentatione fratrum responderent. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eorum bona vel ecclesiae atque res ab amulis aut a quibuscumque detinentur, ut aliquid illis objici debeat. Nec quisquam potest eis quoquo modo quilibet majorum vel minorum objicere, dum ecclesiis, rebus, aut potestatibus carent suis. Similiter statutum est, & nos eadem statuta firmantes, statuimus, ut si aliquis clericorum suis episcopis infestus aut insidiator fuerit, eosque criminari voluerit, aut conspirator fuerit, ut mox ante examinatum judicium submotus a clero, curiae tradatur, cui diebus vitae suae deserviat, & infamis abique ulla restitutionis spe permaneat. Nec ullus unquam praesumat, accusator simul esse & iudex vel testis: quoniam in omni iudicio quatuor personas necesse est semper adesse, id est, iudices electos, & accusatores, ac defensores, atque testes. Similiter statuentes, apostolica auctoritate jubemus, ne pastorem tuum oves, quae ei commissa fuerant, nisi in fide erraverit, reprehendere audeat: quia facta praepositorum, oris gladio ferienda non sunt, neque potest esse discipulus super magistrum, dicente veritatis voce: *Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum. Odibilis autem coram Deo & hominibus est superbia, & execrabilis omnis iniquitas: Perdidit Deus memoriam superborum, & reliquit memoriam humilium sensu. Semen hominum honorabitur, hoc quod timet Deum. Semen autem hoc exbonorabitur, quod praeterit mandata domini. In medio fratrum, rector illorum in honore: & qui timent dominum, erunt in oculis ejus. Fuit, ait Salomon, in mansuetudine serva animam tuam, & da illi honorem, cui honor competit. Priusquam interroges, ne vituperes quemquam: & cum interrogaveris,*

corripe iuste. Priusquam audias, ne respondeas verbum: & in medio seniorum ne adjicias loqui. Exemplo Cham filii Noe, dampnantur qui patrum suorum culpas in publicum produunt, aut eos accusare vel detrahere praetamunt: veluti Cham, qui patris sui Noe pudenda non operuit, sed deridenda monstravit. Similiter & illi exemplo Sem & Japheth iustificantur, qui reverenter operiunt, & non produunt ea, quae patres suos excessisse cognoscunt. Si enim a fide deviaerit episcopus, erit corrigendus prius secrete a subditis suis. Quod si incorrigibilis (quod absit) apparuerit, tunc erit accusandus ad primates suos, ut ad sedem apostolicam. Pro aliis vero actibus suis magis est tolerandus ab ovibus & subditis suis, quam accusandus, aut publice derogandus: quia cum in eis a subditis delinquitur, ejus ordinationi obviatur, qui eos ei praetulit, dicente Apostolo: *Dei ordinationi resistit, qui potestati resistit.* Qui vero omnipotentem Deum metuit, nec contra evangelium, nec contra apostolos, nec contra prophetas, vel sanctorum patrum instituta, aliquid ullo modo agere consentit. Sacerdotes ergo honorandi sunt, non lacerandi vel exprobrandi sunt. Legitur in Ecclesiastico: *In tota anima tua time Deum, & sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit, & ministros ejus non derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotem, & propurga te cum brachiis. Da illi partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum, & de negligentia purga te cum paucis. Datum brachiorum tuorum, & sacrificium sanctificationis offeres domino, & initia sanctorum: & pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio & benedictio tua.* Haec non tantummodo vobis, sed omnibus fratribus per vos nota fieri volumus, ut unanimes, unum sentientes, permaneamus in Christo nihil per contentionem nobis, neque per inanem gloriam vindicantes, non hominibus, sed Deo salvatori nostro placentes. Cui est honor, & gloria in saeculorum saecula. Amen.

NOTE SEVERINI BINII.

(Episcopi.) Indicatur materiam sacramenti confirmationis esse chrisma, quod est unguentum ex oleo & balsamo mixtum, & ab episcopo consecratum. Ex eo enim quod scribit, Christum ritum conficiendi apostolos docuisse, utique aliquam formam benedicendi & consecrandi tradidisse, dubium non est. Unde praeterquam quod sanctissimi patres, Clemens, Dionysius, Irenaeus, Urbanus pontifex epistola sua, &c. hoc alibi sanctum chrisma, alibi unguentum sanctificationis nominant, conciliis Florentino & Tridentino nunc aperte definitum est, quod universa ecclesia, ex institutione Christi, ab apostolis traditum erat. Bellarm. Suarez, Valent. de sacram. confirm. Hanc epistolam Posssevinus in apparatu sacro, verbo, *Faustanus*, a quibusdam, nescio quibus, velur apocrypham rejici assertit. Qui confirmationem a Melchiae institutam esse ajunt, ex hac & praecedentis Urbani epistola satis refutantur.

(In illa die dominus.) Ut chrisma conficiatur & consecratur feria quinta in cena dominica, ab apostolis institutum esse ait, ideoque ab ea consuetudine nequaquam recedendum esse decrevit. Hunc ritum eodem tempore observatum fuisse indicat Cyprianus, vel quisquis auctor est ejus libri, serm. de unct. chrisma. his verbis: *Hodie in ecclesia (loquitur de die cena domini) ad populum acquisitionis sanctificationem, in participatione dignitatis: & nominis sacrum chrisma conficitur, in quo mixtum oleo balsamum, regis jaredotale gloria exprimit unitatem, quibus dignitatibus insistantis, divinitus est unctio instituta.* Eadem consuetudo colligitur ex Ildoro, Alcuino, Ruperto, & aliis antiquis divinatorum officio.

procurator
idem infra in
decr.
Joseph.

q. 1. Episcopi
procurator
Conc. v. sub Symmacho
Hadrian. coll.

q. 1. Episcopi
procurator

q. 1. Statutum
ut si quis clericorum.

Curia haec
valde suspensa
est Ant. Augustin.
cap. 18. coll. Hadr.

Conc. v. Rom. sub Symmacho
& S. Greg. Past. P. II. c. 1.
Matth. 10. Luc. 6. Euseb. 10.

Præc.

Gene. 9. 1. In. III. sent. 19.

Sup. habeat
idem in epist.
Anaclei ut
titia

S. Greg. Past. III. c. 1.

Rom. 13. 1. Qui omnipotens est.

Euseb. 7.

Inoc. I. ep. 2. c. 12.

Chrisma ex oleo & balsamo consecratum, & ab episcopo consecratum, est materia confirmationis.

Tempus consecrandi chrisma.

In MS additur. Data xvi. Kal. Novemb. Marini, & Africani quiri. Coll. idest anno Christi 130. Har.

sciorum scriptoribus. Unde in concilio Meldensi c. 46. *expressè præcipitur, ut nemo sacrum chrismum, nisi in quinta feria majoris hebdomada consueverit præsumat.* Et hanc ob causam in cap. quoniam, de sent. excom. in 6. dicitur, *chrismus esse consuevendum in die cæne domini, etiam terra interdicta existat.* Errant igitur, qui putant fuisse aliquando usitatum in ecclesiis, ut quolibet anni tempore chrismus consecraretur. Quod dicitur cap. omni tempore, de consecr. dist. 4. item conc. Tol. 1. cap. 30. licet episcopo omni tempore chrismus consecraret, intelligendum est non simpliciter de omni tempore, sed accommodate, de omni tempore annuali, quod ad consuevendum chrismus præscriptum est. Accedit quod consilia non aliquam temporis, sed potius certi ministri determinationem præsumere intendunt, quasi dicerent tolli episcopo, non presbytero liceat omni tempore consecrari, sacrum chrismus consecrari. Nam concilium Tol. expressè intendit prohibere abusu quorundam presbyterorum, qui consecrationem chrismatis sibi usurpabant. Vide Suarez tom. 3. disp. 38. sect. 1.

non habeant accusandi: quia suspiciosa vox, & inimica, veritatem solet opprimere.

II.

Peregrina vero a iudicia, salva in omnibus apostolica auctoritate, generali sanctione prohibemus: quia indignum est ab externis, ut iudicetur, qui provinciales, & a se electos debet habere iudices, nisi fuerit appellatum. Unde oportet, si aliquis episcoporum super certis accusetur criminibus, ut ab omnibus audiatur qui sunt in provincia episcopis: quia non oportet accusatum alicubi, quam in foro suo, audiri. Si quis vero iudicem adversum sibi miserit, vocem appellationis exhibeat. Appellanti autem non debet afflictio ulla aut detentionis injuriæ custodia: sed liceat appellatori, vitiatam causam appellationis remedio sublevare. Liceat etiam in causis criminalibus appellare. Nec vox appellandi denegetur ei, quem supplicio sententia destinarit.

III.

Pulsatus ante suum iudicem causam dicat: & ante non suum iudicem, pulsatus, si voluerit, taceat. & ut pulsatis, quoties appellaverint, inducæ dentur.

IV.

Si quis ergo iratus, crimen aliquod cuiuslibet temere objecerit, convicium non est pro accusatione habendum: sed, permisso tractandi spatium, id quod iratus dixit, per scripturam se probaturum esse fateatur: ut, si fortasse relapsus, quæ præ iracundia dixit, iterare aut scribere noluerit, non ut reus criminis teneatur. Omnis ergo qui crimen objicit, scribat se probaturum. Revera semper ibi causa agitur, ubi crimen admittitur. Et qui non probaverit, quod objicit, pœnam quam intulerit ipse patiat.

V.

Placuit etiam, ut si episcopus accusatus, appellaverit ad apostolicam sedem, id statuendum, quod eisdem sedis pontifex censuerit. Hæc tamen omnino in sacerdotum causa forma servetur, ne quemquam sententia, non a suo iudice dicta, constringat. Occurrere quoque quisque fidelium ruinis debet oppressorum & miserorum subsidio, quo valeant, ex revelatione alienæ vindictæ, a se Dei removere vindictam. Libat enim domino prospera, qui ab afflictis pellit adveria. Unde scriptum est: *Frater fratrem adiuvans, exultabitur.* Ecclesia enim Dei sine macula & ruga debet existere, & ideo non oportet eam a quibusdam conculcari aut maculari, quia scriptum est: *Una est columba mea, perfecta mea.* Hinc iterum dominus ad Moysen ait: *Est locus penes me, & stabis super petram.* Quis est locus, qui non sit domini, dum cuncta in ipso, per quem creata sunt, continentur? Est tamen locus apud Deum, videlicet sanctæ ecclesiæ unitas, in qua supra petram statuitur, dum confessionis soliditas humiliter tenetur.

Idem Hadr. coll. c. 27. ex Cod. Theod. lib. 18. tit. 1. const. 10. quæ 7. Si quis episcoporum. quæ 6. Si quis iudic. Vide Hadr. coll. c. 27. tit. 1. pr. Aniani in const. a. 11. & 10. ut 10. libri 21. Cod. Theod. nec non nota An. Aug.

q. 2. Pulsa. tus ante. Hadr. coll. c. 10.

q. 6. Qui crimen. Hadr. coll. c. 27. ex Aniano in const. 7. ut primi lib. 21. Cod. Theod. Idem c. 48. ex Aniani interp. in const. 11. eisdem tit. 21.

Hadr. coll. c. 27. in decretis Ivon. lib. 4. Cod. Theod. lib. 21. tit. 16. const. 10. confilio. Cont. Tol. VIII. c. 2. Prov. 18.

Caus. 6. Hadr. 11. S. Greg. ep. 24. libri VII.

EPISTOLA III.

FABIANI PAPÆ

AD HILARIUM EPISCOPUM.

Ut peregrina iudicia respuantur atque accusatus in suo loco causam suam peragat, & ut omnis qui crimen objicit, scribat se probaturum, & si non probaverit quod objicit, pœnam quam intulerit, patiat.

I. Quæ non debeant admitti ad accusationem.

II. De peregrinis iudiciis.

III. De pulsatis.

IV. Si quis iratus crimen objecerit, vel objecta non probaverit.

V. Si episcopus accusatus sedem apostolicam appellaverit.

Dilectissimo fratri Hilario episcopo Fabianus.

Divinæ circa nos gratiæ memores esse debemus, qui nos per dignationis suæ misericordiam, ob hoc ad fatigium sacerdotale provexit, ut mandatis ipsius inhærentes, & in quadam sacerdotum eius specula constituti, prohibeamus illicita, & senuenda doceamus. In tantum enim in occiduis partibus, quibus moraris, audivimus altitiam diaboli favere in populum Christianum, atque multiplici deceptione prorumpere, ut non solum laicos saculares, sed ipsos quoque domini sacerdotes premat atque vexet. Unde, in grandi mœrore posiri, dissimulare non posuimus, quod corrigere atrociter debemus. Quapropter competens adhibenda est talibus medela vulneribus, ne immatura curandi facilitas, mortifera capitis peste nihil possit, sed sepius trada pernicies, reatu non legitime curationis, involvat pariter sauciatos & medentes.

I.

Ob id ergo statuentes decernimus, ut hi, qui non sunt bonæ conversationis, aut quorum vita est accusabilis, aut quorum fides, vita & libertas nescitur, non possint domini sacerdotes accusare, ne viles personæ ad accusationem eorum admittantur. Similiter hi, qui in aliquibus criminibus irretiti sunt, vel qui sunt suspiciosi, vocem adversum majores natu

a Hilarius papa S. Leonis successor ep. 3.
b Felix III. ep.
c capis peste non proficit. Hæc ad suam usque epistolam habentur etiam in descr. Sixti III.

d Hadr. coll. c. 11.

Te, frater, & omnes fratres nostros ecclesiam Christi sanguine redemptam regentes, monemus. ut omnes a præcipitio, in quo fratres, & domini patribus detrahendo & persequendo, verbis & factis labuntur, laqueis quibus potestis, attentis, & lacerari eos in hamo ire non permittatis, quia scriptum est: *Ira enim iri iustitiam Dei non operatur.* Hinc rursum dicitur: *Sis omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.* Hæc autem vos, Deo auctore, omnia servare non ambigo, sed occasione admonitionis exorta, bonis vestris desideris & operibus me furtive subiungo, ut quod non admoniti facitis, quando vobis etiam admonens additur, iam non soli faciatis. Quapropter, fratres, oportet vos & omnes fideles diligere invicem, & non detrahere aut accitate alterutrum; scriptum est enim: *Diligo proximum, & conjungere fide cum illo.* Quod si deuderis absconsa illius, non persequeris post eum. Sicut enim homo qui perdit amicum suum, sic qui perdit amicitiam proximi sui: & sicut qui dimittit avem de manu sua, sic qui dereliquit proximum suum, & non eum capiet. Non illum sequaris quousiam longe abest. Effugit enim quasi caprea de laqueo, quoniam vulnerata est anima ejus. Ultra eum non poteris colligare, & maledictus est concordatio. Denudare autem amici mysteria, desperato est anima infelici. Annuens oculo sabricat iniqua, & nemo non abiciet. In conspectu oculorum tuorum concalcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur: *Novissime autem pervertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum.* Multa audis, & non coequatur ei, & dominus odiet illum. Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet: & piaga dolosa, dolose dicitur vulnera. Qui sedit siveam, incidet in illam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alii ponit, peribit in illo. Facienti consilium nequissimum, super ipsam delectetur: & non agnoscat, unde advenit illi. Illisio & improprium superborum, & vindicta, hinc leo insidiabitur illis. Laqueo peribunt, qui obestantur casu iustorum; dolor autem consumet illos antequam moriantur. Ira & furor, utraque execrabilia sunt: & vir peccator, continens erit illorum. Qui vindicari vult, a Deo inveniet vindictam: & peccata illius servent, servabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur. Homo homini retervat iram, & a Deo quarit medicinam? In hominem sibi similem non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur altissimum? Ipse, dum caro sit, reservat iram & propitiationem petit a Deo? Quis exorabit pro delictis illius? Memento novissimorum, & desine inimicari. Tabitudo enim, & mors imminet in mandatis ejus. Memorare timorem Dei, & non irascaris proximo. Memorare testamenti altissimi, & despice ignorantiam proximi. Abstine te a lite, & minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. Secundum enim ligna silve, sic ignis exardescet: & secundum virtutem hominis, iracundia illius erit, & secundum substantiam suam exaltabit iram suam. Certamen festinatum incendet ignem, & iis festinans effundet sanguinem, & lingua testificans adducet mortem. Si suffeceris in scin-

illam, quasi ignis exardescit: & si experis super illam, exinguetur, & utraque ex ore profiscuntur. Sufurro & bilanguis, maledictus: multos enim turbavit pacem habentes. Lingua tertia multos commovet, & dispergit illos de gente in gentem. Civitates muratas dicitum destruxit, & domos magnatorum effodit. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissipavit. Lingua tertia mulieres viratas eiecit, & privavit illas laboribus suis. Qui respicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum, in quo requiescat. Flagelli plaga levorem facit: plaga autem lingua comminuet ossa. Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic, quomodo qui interierunt per linguam suam. Beatus, qui tectus est a lingua nequam, qui in iracundiam illius non transiit, & qui non attraxit jugum ejus, & vinculum ejus non est ligatus. Jugum enim illius, jugum ferreum est: & vinculum illius, vinculum areum est. Mors illius, mors nequissima: & utilis potius infernus, quam illa. Perseverantia illius non permanebit, sed obtinebit vias iustorum. In flamma sua non comburet iustos. Qui derelinquant dominum, incidunt in illam; & exardescet in illis, & non exinguetur: & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus ledet illos. Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam, & ori tuo facito ossa, & seras auribus tuis. Auram tuam & argentum tuum conla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos. Et attende, ne forte labaris in lingua tua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insauabilis in mortem. Ita caveant omnes, & cobibeant linguam suam a malo, & labia eorum ne loquantur dolum. De cetero, carissimi, confortamini in domino, & in potentia virtutis ejus. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli: quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequicia in caelestibus. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in domino, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loriceam iustitia, & calcatei pedes in preparatione evangelii pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Hæc, frater, quæ tibi scripsimus, generaliter omnibus nota fieri volumus, ut quæ ceteros tangunt, omnibus nota fiant. Omnipotens Deus te, frater, & reliquos fratres nostros, ubique consistentes, protegat usque in finem, qui cunctum mundum dignatus est redimere, Jesus Christus dominus noster, qui est benedictus in sæcula. Amen. Data decimo septimo Kalend. Novembr. Africano & Decio viris clarissimis consulibus.

labi 008
 8 in 1100
 non in 1100
 Greg 7p
 128 lib 111

Luc 13
 132
 Adam

a condula
 d odri

Luc 11

deprece
 tur 11p

S. Greg.
 ep. 14. lib.
 7. 11

mendosa
 adnotatio

DE.

DECRETA FABIANI,

EJUSDEM EX GRATIANO.

EX DECRETO GRATIANI DESUMPTA,

Confanguinei tantum, vel (si progenies defecit) antiqui & veraces, propinquitatem in synodo computent.

nec prioribus inserta.

Inediis maceretur acerrimis qui fratri suo reconciliari non vult.

218. 90. Si quis Con- tristatus. Basil. in Reg. cap. 74.

Si quis contristatus noluerit reconciliari fratri suo, satisfaciendo ei qui contristavit, acerrimis maceretur inediis, usque dum gratanti animo satisfactionem recipiat.

Confanguineos extraneorum nullus accuset vel consanguinitatem in synodo computet, sed propinqui, ad quorum notitiam pertinet, id est, pater & mater, soror & frater, patruus, avunculus, amita, matertera, & eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus & veracioribus, quibus eadem propinquitas nota est, episcopus canonice perquirat & si inventa fuerit propinquitas, separentur

EJUSDEM EX GRATIANO

EJUSDEM EX GRATIANO

4. q. 1. Quicumque sciens. Regio ex lib. Penitentiali. Afferit.

Infamis efficitur qui sciens pejerare praesumit.

Ter in anno quisque fidelium communicet.

Quicumque sciens se pejeraverit, quadraginta dies in pane & aqua, & septem frequentes annos poeniteat: & nunquam sine poenitentia: & nunquam in testimonium recipiatur; communionem tamen post hoc percipiat.

Et si non frequentius, saltem in anno ter laici homines communicent, nisi forte quibus libet criminibus impediatur, pascha videlicet, & pentecoste, & natali domini. (a)

EJUSDEM EX GRATIANO.

EJUSDEM EX GRATIANO.

Furiosus & furiosa, matrimonium contrahere non possunt.

Ante annos 30. presbyter non ordinetur.

21. q. 7. Neque furiosus. Et in decret. lvo. lib. 6. Afferit Regio ex lege Rom.

Neque furiosus, neque furiosa matrimonium contrahere possunt. Sed si contraidum fuerit, non separentur.

Si quis triginta aetatis suae non impleverit annos, nullo modo presbyter ordinetur, etiam si valde sit dignus: quia & ipse dominus triginta annorum baptizatus est, & sic cepit docere. Non oportet ergo, qui ordinandus est, utque ad hanc aetatem legitimam consecrari.

EJUSDEM EX GRATIANO.

EJUSDEM DECRETA EX CODICE

Affines in quinta generatione copulari possunt, & in quarta, si fuerint inventi, non separentur.

decretorum sexdecim librorum, libro quinto, capite septimo.

21. q. 2. & 3. De propinquis. Et ex Penitentiali Theodon.

De propinquis, qui ad affinitatem per virum & uxorem veniunt, defuncta uxore vel viro, in quinta generatione conjugantur: in quarta, si inventi fuerint, non separentur. In tertia tamen propinquitate non licet uxorem alterius accipere post obitum ejus. Aequaliter vir conjugatur in matrimonio eis, quae sibi consanguineae sunt, & uxoris suae consanguineis, post mortem suae uxoris.

Ut oblatio altaris singulis diebus dominicis fiat.

(b) Decernimus, ut in omnibus dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus fiat, tam panis quam vini, ut per has immolationes a peccatorum suorum facibus liberentur.

EJUSDEM EX GRATIANO.

EJUSDEM DECRETA

Ad titulum immediate praescriptum.

ex eodem, capite nono.

Eodem cap. ex eodem Penitentiali.

Qui propinquam sanguinis uxorem ducunt, & separentur, non licebit eis, quandiu utriusque vivunt, alias uxores sibi in conjugio sociare, nisi ignorantia excusentur.

Ut presbyter illiteratus missam celebrare non audeat.

Sacrificium non est accipiendum de manu sacerdotis, qui orationes vel actiones, & reliquas observationes in missa secundum ritum implere non potest.

(a) Et can. 10. conc. Turon an 813. (b) Conc. Matifcon II can 4.

C. ANNUM CHRISTI 327

CONCILIUM ROMANUM Habitum circa annum CCXXXVII.

C. ANNUM CHRISTI 327

Harduinus in Indice Conc. tom. 2.

IN Romano Concilio damnatum fuisse Origenem a Fabiano Papa testis est Rufinus libro 2. In-cess. in Hieronymum. Damnatur (Origenes) a Demetrio episcopo, exceptis Palæstinæ & Arabiæ & Phœnicis atque Achajæ sacerdotibus: IN DAMNATIONEM EJUS CONSENTIT URBS RO-

MA. Ipsa contra hunc COGIT SENATUM &c. Hieronymus, in epist. LXV. ad Pamphac. & Ocean. Ipse Origenes in epistola quam scribit ad Fabianum, Romanæ urbis episcopum, penitentiam agit cur talia scripserit, &c. Vide & Eusebium, lib. VI. cap. XXXVI.

ANNO CHRISTI 343-340.

CONCILIUM LAMBESITANUM

ANNO CHRISTI 343-340.

in Africa.

Causa, tempus & locus hujus conc. a 240.

Hoc concilium Africæ habitum est in Lambesitana colonia anno Christi nati 242. qui est Fabiani 4. & Gordiani imperatoris 2. annus. Convenerunt XC. episcopi adversus Privatium hæreticum, quem post causæ discussionem communi omnium sententia condemnarunt: sententiam vero eorum Fabianus pontifex eo ipso approbavit, quod eundem ecclesiastica communione privaverit. De rebus in hac synodo adversus Privatium gestis, hæc Cypr. epist. 55. ad Corn. Per Felicitanum autem significavi tibi, frater, venisse Carthaginem Pri-

vatum veterem hæreticum, in Lambesitana colonia ante multos fere annos, ob multa gravia delicta 90. episcoporum sententia esse damnatum, antecessorum etiam nostrorum (quod & vestram conscientiam non laet) Fabiani & Donati literis severissime notatum. Quæ fuerint hæreticæ & errores hujus hominis, nondum constat; potius alienæ hæresis sedatorem, quam novæ alicujus institutorem fuisse, credibile est. De hoc eodem in quodam concilio Carthaginensi sub Cypriano, anno 255. vicissim prodeunte, plura dicemus.

ANNO CHRISTI 249-247.

CONCILIUM ARABICUM.

ANNO CHRISTI 249-247.

Causa, tempus & locus hujus conc. b 247.

Concilium hoc, teste Euseb. lib. 6. cap. 31. in Arabia celebratum est, anno 4. Philippi imperatoris, qui est Christi b 249: & Fabiani pontificis 11. contra hæreticos affirmantes, animas hominum mortales esse, easque una cum corporibus extingui, & in novissimo die cum iisdem vicissim resuscitari. Origenes in hoc concilio præfens, eos doctissime impugnavit, & simul expugnavit. Eusebii verba hæc sunt: Per idem tempus (anno scilicet 4. Philippi imperatoris) quidam tursum in Arabia dog-

mascentur, asserentes hominum animas una cum corporibus uno eodemque temporis articulo morte accumbere, & penitus extingui: at demum tempore resurrectionis universæ carnis cum iisdem vitam denuo recuperaturas. Non exiguus igitur episcoporum conventus ea de re coactus, Origenes ibi etiam rogatus, ut partes de illa controversia disputandi susciperet, sic orationis vi & impetu ferebatur, ut eorum mentes, qui se ante ei errori impicissent, ad rectam fidem & sanam doctrinam traduceret. Vide Baron. an. 249. n. 6.

Qui interdu-

SYNODI BOSTRENA ET ARABICA.

Ex libello synodico.

ΣΥνοδος θεία κ' ἱερὰ τοπικὴ, συναθροισθεῖσα ὑπὸ τῷ τῷ πολυμαθῶς Ὁριγενίῳ, ἐν Βοστρᾷ τῆς Ἀραβίας, ὑποτίνα Ἡσαίας πάλιν Βοστρᾶν ἀνομάσασθαι, ἐπωνυμίαν ἔσαν Βοστράς, τῆς μηδὸς τῆς θεοπιστείας Γωβ, ἐπὶ διαρῶσται τοῦ ἱεροσοφιστοῦ Βρελλίου, τῷ τῆς αὐτῆς πόλεως ἐπισκόπῳ, εἰς τὸ τῷ σκεπτοῦ Θεοδοτοῦ φρόνημα παραστήσασθαι, καὶ αὐτῶς πάλιν δρομῶσαν εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, τοῖς παρανέστον Ὁριγενίῳ.

SYNodus divina & sacra provincialis, collecta a doctissimo Origene in Bostra Arabia, quam Itaias olim Botron nominavit, cognominem Bostoræ matri diyini Jobi: ad emendationem sacrificiositæ Berilli ejusdem urbis episcopi, qui in Theodoti coriarii sensum prolapsus fuerat, & ad orthodoxam rursus fidem Origenis cohortatione recurreret.

Σύνο-

Habitum fuit hoc Concilium circa annum 242. ut observat Harduinus idemque est, ac Bostrenum & Arabicum libelli synodici, cuius Auctor ex unico bina Concilia fecit.

ΣΥνοδος θεία κ' ἱερά τοιαύτη, ἐν Ἀραβίᾳ συναθροισθεῖσα ὑπὸ Ὡργεῖου, κ' ἱερῶν ἐπισκόπων δεκαεταίων, ἐπὶ τῇ ἱερῇ πύλῃ διασπασθεῖς, ἐκ τῆς λοιμώδους αἰρέσεως, ἀναφανέως συμφορέσθαι τὰς ψυχὰς τῶν σώμασι, κ' πάλιν συναθροισθῆναι οἰηθέντων, τῇ παρατίθει δὲ τῷ Ὡργεῖου ἀποκαθελόμενον, τὴν πλάγιον ἀποδεξίμενον.

Synodus divina & sacra provincialis, in Arabia collecta ab Origene, aliisque quatuordecim episcopis pro correctione fidelium ex quadam pestilente hæresi, quæ affirmabat una cum ipsis corporibus animas intire, eisdemque rursus cum corporibus resurgere arbitrabantur; Origenis autem, qui præsidebat, cohortatione, errorem depofuerunt.

C. ANNUM CHRISTI 245.

CONCILIIUM ASIATICUM

C. ANNUM CHRISTI 245.

Habitu circa annum Christi CCXLV.

Ex nova Col. Iestione Bal. 211.

Infelix ille delirusque Noetus, cum ausus esset nos de divinitate & de Christo sententias proponere, sed & majori quadam arrogantia ac ve cordia elatus sese Moysen, fratrem vero suum Aaronem esse diceret, a Presbyteris, inquit Epiphanius, sive ab Episcopis ejus regionis evocatus ad reddendam fidei sue rationem, primo negavit se quicquam ab Ecclesia placitis alienum docuisse; deinde quum quosdam ad insaniam suam pertraxisset, majorem in superbiam atque insolentiam elatus, atque audacior factus, palam hæresim suam disseminavit. Proinde rursum iidem illi

Presules Ecclesiarum tam ipsum, quam qui se ad eum infeliciter aggregaverant, arcessunt, atque iisdem de rebus sciscitantur. Cumque ille perstricta fronte dogma suum assereret, eorum judicio ab Ecclesia pulsus est cum discipulis suis. Refert autem Epiphanius verba quæ ab Episcopis dicta in Concilio sunt adversus Noetum dicentem: Unum Deum venero, unum novi, nec præter ipsum alterum natum, passum, mortuum. Volebat enim hæc mysteria patrata fuisse in persona patris, adeoque Christum non esse diversum a patre. Tum Episcopi:

Ὅτι εἷς Θεὸν δοξαζόμενον κ' αὐτοῖ, ἀλλ' ὡς οὐδαμῶν δικαίως δοξαζέμενον. κ' εἷς Χριστὸν ἔχομενον, ἀλλ' ὡς οὐδαμῶν εἷς Χριστὸν υἱὸν Θεοῦ, πατρὸς καὶ ὡς ἑαυτοῦ, ἀποθανόντι καὶ ὡς ἀπέθανον, ἀναστάντι, ἀνελθόντι εἰς τὸν οὐρανόν, ὄντι ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, ἐρχόμενον κενῶναι ζώντος κ' νεκρῶς. ταῦτα λέγοντες μεμαθηκότες ἀπὸ ἱερῶν βιβλίων γραφῶν, ἃ κ' ἐπιστάμεθα.

Et nos; inquit, unum quoque Deum colimus, sed quemadmodum legitime illum colere novimus. Itidemque Christum habemus unum, sed quemadmodum novimus, unum Christum Dei filium, passum quomodo passus est, mortuum quomodo mortuus est; qui & resurrexit, & in cælum ascendit, & ad patris dexteram manet, & venturus est judicare vivos & mortuos. Hæc nos ab scripturis sacris accepta profitemur, quæ & novimus.

C. ANNUM CHRISTI 245.

CONCILIIUM ACHAJÆ.

C. ANNUM CHRISTI 250.

Habitu circa annum CCL.

Ex nova Col. Iestione Bal. 211.

Congregata fuit hæc synodus adversus inepidam tam Valerianam sive Eunuchorum sectam, qui simpliciter interpretantes verba illa Domini, Sunt eunuchi qui se ipsos castraverunt propter regnum cælorum, & se ipsos castrabant & hospites suos, id est, peregrinos ad eos divergentes. Itaque damnati sunt a synodo Achajæ, ut scribit auctor Prædestinati lib. 1. cap. xxxviii.

In tricessimam & septimam hæresim Valerianus incurrit, qui infelices & se ipsos castrant, & hospites suos. Hoc modo dicunt illud impleri: Qui se castraverunt propter regnum cælorum. Alia quoque hæretica docere dicuntur & turpia; sed quæ illa sint nec ipse Epiphanius commemorat, nec usquam potui reperire. Hi a synodo sunt damnati Achajæ.

ANNO CHRISTI 253.

INTERREGNUM PONTIFICIUM

ANNO CHRISTI 253.

unius Anni.

Quo a clero Romano ecclesiam universam curavit.

Septima persecutio, causa interregni pontificii.

Anno Christi 253. septima Christianorum persecutio, corruptis multorum fidelium moribus causata, publico edicto Decii imperatoris promulgata, a Cypriano Dei revelatione jam ante cognita, tam horrenda, immanis & atrox fuit, ut non modo fulcra ecclesiarum plurima fugarit, ejusque capita, nimirum Babylam Antiochenum, Alexandrum Hierusalem, & demum ipsum ecclesie verticem Fabianum Romanum pontificem maximum abstulerit, verum etiam metu & horrore omnibus incusso impedit, ne per annum integrum, licet causæ gravissimæ maxime id exigere, successor ei subrogari potuerit. Nam Cyprianus epistola sua 16. editionis Pacelli. Relio prima.

Erosolymitanum, & demum ipsum ecclesie verticem Fabianum Romanum pontificem maximum abstulerit, verum etiam metu & horrore omnibus incusso impedit, ne per annum integrum, licet causæ gravissimæ maxime id exigere, successor ei subrogari potuerit. Nam Cyprianus epistola sua 16. editionis Pacelli. Relio prima.

Sedem suo in seculo anno vacante. Relio prima.

Ddd 2

ni

ni passionem, ut habet liber pontificalis, in A
 carcerem missis, de annuo confessionis honore
 plurimum gratuletur, eosque velut fratres pa-
 ce & unitate concordēs saluet, manifestum
 est, eo tempore, quo hanc epistolam scripsit,
 jam annuum tempus defuncti Fabiani & in
 carceratorum presbyterorum supradictorum re-
 volutum, ipsumque Cornelium Romanæ ec-
 clesie præfulem & antistitem Fabiani succes-
 sorem nondum creatum fuisse, adeoque ultra
 annum integrum sedem pontificiam vacasse.
 Quos enim Cyprianus prædicta epistola 16. in-
 ter se unanimes & concordēs fuisse demon-
 strat, eorundem aliquos tempore electionis
 Cornelii, dum adhuc in carcere detinerentur,
 fraudibus & dolo Novati ad defectionem & B
 schisma sollicitatos & inductos esse constat ex
 Cypriani epistola 51. ad eundem post mortem
 Decii, Volusiani imperatoris iussu e carceri-
 bus solutos, scripta: item ex quadam epistola
 Cornelii pontificis ad Fabium episcopum An-
 tiochenum, quam infra ex Eusebii lib. 6. cap.
 35. nunc in tomos conciliorum cum aliis qui-
 buldam consulto retulimus. Accedit, quod
 idem Cyprianus epistola 40. ad plebem scri-
 bens initio secundi anni sui exilii, cleri tan-
 tum, non Romani pontificis meminerit, adeo
 ut satis liqueat, adhuc cum hanc epistolam
 scripsit, Romanam ecclesiam pastore destitu-
 tam fuisse: ita enim inquit: *Non suffecerat exi-
 lium iam biennii, & a vultibus atque oculis ve-
 stris lugubris separatio, &c.* & infra: *Cumque
 semel placuerit tam nobis, quam confessoribus &
 clericis urbis; item universis episcopis, vel in
 nostra provincia, vel trans mare constitutis, ut
 nihil innovetur circa lapsorum causam, nisi om-
 nes in unum convenerimus.* Certum igitur est,
 non minus quam integro anno post martyrium
 sancti Fabiani, sedem Romanam vacasse, &
 pastore destitutam, quati viduam persevera-
 se. Quod sanctus Cyprianus prædicta epistola
 ait, se biennio exulasse, sedique pontificia cle-
 rum Romanum totidem annis prætulisse, ideo-
 que non uno tantum, sed duobus annis sedes
 pontificia vacasse videatur, dicendum est, id
 non de absoluto, ut exponit Pamelius, sed de
 inchoato dumtaxat biennio intelligi debere:
 nam sedem tanto tempore vacasse, dictu mon-
 strosus esset, cum nullus unquam hætenus
 id vel somniaverit, neque ut tamdiu differretur,
 reddita anno 254. ante festum paschæ,
 ut patet ex Baronio anno 40. pace ecclesie,
 ulla prorsus causa præcesserit. Vide Baronium
 anno Christi 253. numero 28. item anno 254.
 numero 30. & 31.

27. Deinde cum idem Romanus clerus a Cle-
 mentio subdiacono, iterum ex Africa misso
 intellexisset Cyprianum episcopum monitu Spi-
 ritus sancti, (quod ipse Cyprianus epistola 15.
 testatur) magis quam mortis metu persecuto-
 ris gladium subterfugisse, & voluntarie in exi-
 lium abiisse, fugam Cypriani laudans, ad cle-
 rum Carthagenensem literas dedit (extant in
 Cypriani epistola 3.) quibus eum recte fecisse
 declarat, ut scilicet in tanta rerum perturbatio-
 ne ad tempus ecclesia relicta, opportuniore tempo-
 re in medium prodiret, & dilatum martyrium ma-
 jore cum utilitate ecclesie. Præterea ut a pa-
 store relictam ecclesiam Carthagenensem in of-
 ficio contineret, Carthagenensem clerum hor-
 tatur, ut ex ipsi, suo exemplo, optimi pasto-
 ris specimen edant & vicem gerant, infirma
 ecclesie membra non negligant, & sacra mar-
 tyrum corpora diligenter curent. Baronius an-
 no 253. numero 32. 33. 34. 35. 36. Tertio
 eam, quam sanctus Cyprianus, de lapsis reci-
 piendis, deque convulsa ab aliquibus eccle-
 siastica disciplina restituenda, sententiam per
 epistolam 29. significatam, (reddita ad eum
 epistola, quæ est apud Cyprianum 31.) cle-
 rus Romanus confirmat, ad evitandam invi-
 diam odiumque lapsorum, in ecclesiasticam
 communionem recipi instantium: Synodum, C
 de qua infra, convocat, eiusque de lapsis coer-
 cendis vel recipiendis decreta universis ecclesie
 per literas circulares intimat. Baronius prædicto
 anno 253. numero 75. & sequentibus. Denique
 cum jam ingens lapsorum numerus præ fori-
 bus esset, & ut in ecclesiam reciperetur sol-
 cite instaret, Novatus etiam Africani schisma-
 tis auctor Romanam sedem vacantem ambi-
 dolis atque insidiis, ut infra dicemus, ambi-
 ret, totius Romanæ ecclesie clerus, nullo per-
 secutionis adhuc Romæ durantis metu, aut
 principis adhuc viventis (ut patet ex epistola
 eius 52. ad Antonianum) conatu prohibente,
 conveniunt, & quod erat officii sui, Corne-
 lium Romanum Christianæ religionis pontifi-
 cem, divino iudicio & suffragio jam ante qua-
 si prælectum, episcopi, qui tunc in Urbe 19.
 aderant, jure suffragii eligunt: presbyteri ve-
 ro cum plebe præsentēs factam ab episcopis ele-
 ctionem suo testimonio comprobant. Baro-
 nius anno 254. num. 41. & sequentibus usque
 ad 46.

Cypriani fu-
 ram iustitiam
 Spiritus sancti
 factam com-
 mendat

Ratio se-
 cunda.

Integro bien-
 nio vacasse
 quidam inle-
 genter asserunt. Ex-
 plicat hoc locus
 Cypriani.

Concilium
 indicit

Cornelii pos-
 titicus electio
 qualis.

Ad clerum
 Romanum se-
 de vacante
 pertinet cura
 universæ ec-
 clesie. Cleri
 Romanæ facta.

* Clerus Romanus.) Clerus Romanus pro-
 be sciens, ex antiquiori consuetudine, sublato
 visibili universalis ecclesie capite, suarum esse
 partium (quippe qui veluti propinquiora mem-
 bra capiti inhærent, quique Petri ecclesie admi-
 nistri essent) catholicæ ecclesie per totum terra-
 rum orbem diffusæ prospicere atque consulere,
 in iis quæ licerent, ipsius capitis munera ex-
 plevit. Principio igitur postquam glorioso mar-
 tyrio Fabianus pontifex ex hac vita subtrahus
 esset, ut exemplo capitis membra nullo mor-
 tis metu a Christi confessione dicerentur,
 id transmarinis ecclesiis per literas (quas Cy-
 prianus epistola 4. ad clerum se accepisse scri-
 bit per Clementium subdiaconum) significat.
 Baronius anno Christi 253. numero 26. &

D. CYPRIANI CARTHAGINENSIS^A EPISTOLA • CLERI ROMANI
 EPISCOPI ET MARTYRIS AD CLERUM CARTHAGINENSEM.

^a est ordine
 II in ed. Pam.
 & Rig.

EPISTOLÆ ALIQUOT AD CLERUM ROMANUM.
 Pauca item cleri Romani.

Quæ certa ratione hic collocata sunt, quod multum conferant ad rationem illorum temporum

DIVI CYPRIANI EPISTOLA
 AD CLERUM URBS ROMÆ.

De dormitione episcopi • Romani

^s Urbici.

^b Est ordine Cyprianus. ^b presbyteris & diaconibus Romæ consistentibus fratribus salutem.

^c Clementium ita etiam legitur editus.

CUM de excessu boni viri collegæ mei rumor apud nos incertus esset, fratres carissimi, & opinio dubia nutaret, accepi a vobis literas ad me nullas per Clementem hypodiamonem, quibus plenissime de gloriose ejus exitu instruerer. Et exultavi satis, quod pro integritate administrationis ejus, consummatio quoque honesta processerit. In quo vobis quoque plurimum gratulor, quod ejus memoriam tam celebri & illustri testimonio profsequamini, ut per vos innotesceret nobis, quod & vobis esset circa præpositi memoriam gloriosum, & nobis quoque fidei ac virtutis præberet exemplum. Nam quantum pernicio-^Csa est ad sequentium lapsum, ruina præpositi, intantum contra utile est & salutare, cum episcopus se per firmamentum fidei fratribus præbet imitandum. Legi etiam alias literas, quibus nec qui scripserint, nec ad quos scriptum sit, significanter expressum est. Et quoniam me in iisdem literis & scriptura, & tensus, & chartæ ipsæ quoque moverunt, ne quid ex vero vel subtractum sit vel immutatum, eandem ad vos epistolam authenticam remisit, ut recognoscatis an ipsa^D sit, quam Clementi hypodiamono perferendam dedistis: perquam etenim grave est, si epistolæ clericæ veritas mendacio aliquo & fraude corrupta est. Hoc igitur ut scire possimus, & scripturam & subscriptionem, an vestra sit, recognoscite, & nobis quid sit in vero rescribite. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

De secessu divi Cypriani.

Intellexerat clerus Romanus a Clementio hypodiamono secessisse Cyprianum in persecutione. Pro suo itaque zelo fidei clerus Carthaginensem officii sui admonet, ac instruit, quid circa lapsos, interea dum abest illorum episcopus, fieri oporteat.

Didicimus secessisse benedictum papam Cyprianum a Clementio subdiacono, qui a vobis ad nos venit certa ex causa; quod utique recte fecerit, propterea quod cum sit persona insignis, & imminente agone quem permittit Deus in sæculo colluctandi causa cum adversario, simul cum servis suis, volens etiam angelis & hominibus certamen hoc manifestare, ut qui vicerit coronetur; victus vero portaverit in se sententiam, quæ nobis manifesta est. Et cum incumbat nobis qui videmur præpositi esse, & vice pastoris custodire gregem: si negligentes inveniamur, dicetur nobis quod & antecessoribus nostris dictum est, qui tam negligentes præpositi erant: quoniam perditum non requisivimus, & errantem non correximus, & claudum non colligavimus, & lac eorum edebamus, & lanis eorum operiebamur. Denique & ipse dominus implens quæ erant scripta in lege & prophetis, docet, dicens: *Ego sum pastor bonus, qui pono animam meam pro ovibus meis: mercenarius autem, & cuius non sunt propria oves, cum viderit lupum venientem, relinquens effugit, & lupus dispergit oves; sed & Simoni sic dicit: Diligis me? respondit: Diligo; ait ei: Pasce oves meas.* Hoc^{Jan. 16.} verbum factum ex actu ipso quo cessit cognoscimus, & ceteri discipuli similiter fecerunt. Nolumus ergo, fratres dilectissimi, vos mercenarios invenire, sed bonos pastores, cum sciatis tum non minimum periculum incumbere, si non hortati fueritis fratres nostros stare in fide immobiles, ne præceps iens ad idololatriam funditus eradicetur fraternitas: nec enim hoc solum verbis vos hortamur, sed discere poteritis a pluribus a nobis ad vos venientibus, quoniam ea omnia nos Deo adjuvante & fecimus & facimus cum omni sollicitudine & periculo sæculari, ante oculos plus habentes timorem Dei, & pœnas perpetuas, quam timorem hominum, & brevem injuriam; non deserentes fraternitatem, & hortantes eos stare in fide, & paratos esse debere ire cum domino: sed & ascendentes ad hoc quod compellebantur, revocavimus Ecclesia ista fortis in fide, licet quidam terrore ipso compulsi, ^{Jan. 21.} E si ve quod essent insignes personæ, si ve apprehensi timore hominum revertuntur: quos quidem separatos a nobis non derelinquimus, sed ipsos cohortati sumus & hortamur agere patientiam, si quo modo indulgentiam potuerunt recipere ab eo qui potest prestare: ne si relictæ fuerint a nobis, peiores efficiantur. Videtis ergo, fratres, quoniam & vos hoc facere debetis, ut etiam illi qui ceciderunt, hortatu vestro corrigentes animos eorum, si apprehensi fuerint iterato, confiteantur, ut

Scripta sedo vacante per mortem sancti Fabiani, quæ satis indicat prærogativam ecclesiæ Romanæ.

Jan. 21.

Jan. 16.

Jan. 21.

ut

possint priorem errorem corrigere. Et alia quæ incumbunt vobis, etiam ipsa subdidimus, ut si, qui in hanc tentationem inciderunt, ceperint apprehendi infirmitate, & agant penitentiam facti sui, & desiderent communionem, utique subveniri eis debet. Sive viduz, sive clinomeni, qui se exhibere non possunt, sive hi qui in carceribus sunt, sive exclusi a sedibus suis, utique habere debent qui eis ministrent. Sed & catechumeni apprehensi infirmitate, decepti esse non debebunt, ut eis subveniatur: & quod maximum est, corpora martyrum, aut ceterorum, si non sepeliantur, grande periculum imminet eis, quibus incumbit hoc opus. Cujusque ergo vestrum quacumque occasione effectum fuerit hoc opus, certi sumus eum bonum servum æstimari, ut qui in minimo fidelis fuit, constitutur super decem civitates. Faciat autem Deus, qui omnia præstat sperantibus in se, ut omnes nos in his operibus inveniamur. Salutant vos fratres qui sunt in vinculis, & presbyteri & tota ecclesia, quæ ipsa cum summa sollicitudine excubat pro omnibus qui invocant nomen domini. Sed & nos petimus mutua vice, memores sitis nostri. Scitis autem Bassianum pervenisse ad vos, & petimus vos, qui habetis zelum Dei, harum literarum exemplum ad quoscumque poteritis, transmittite, per idoneas occasiones, vel vestras, faciatis; sive nuncium mittatis, ut stent fortes & immobiles in fide, Optamus vos, carissimi, bene valere.

Lui. 10.

a XIV in edit. Paris & Rigal.

CYPRIANI * EPISTOLA

AD CLERUM ROMANUM.

De secessu suo.

Cyprianus presbyteris & diaconibus Rome consistentibus fratribus salutem.

Quoniam comperi, fratres carissimi, minus simpliciter & minus fideliter vobis renunciari, quæ hic a nobis & gesta sunt & geruntur, necessarium duxi has ad vos literas facere, quibus vobis actus nostri, & disciplinæ, & diligentis ratio redderetur. Nam sicut domini mandata instruunt, orto statimurbationis impetu primo, cum me clamore violento frequenter populus flagitasset, non tam meam salutem, quam quietem fratrum publicam cogitans, interim secessi, ne per inverecundam præsentiam nostram seditio, quæ ceperat, plus provocaretur. Absens tamen corpore, nec spiritu, nec actu, nec monitis meis defui, quo minus secundum domini præcepta fratribus nostris, in quibus possem, mea mediocritate consulerem, & quid egerim, loquuntur vobis epistolæ, pro temporibus emissæ numero tredecim, quas ad vos transmisit. In quibus nec clero consilium, nec confessoribus exhortatio, nec extortibus, quando oportuit, oburgatio, nec universæ fraternitati ad deprecandam Dei misericordiam allocutio, & persuasio nostra defuit, quantum secundum legem fidei, & timorem Dei, domino suggerente, nostra mediocritas potuit eniti. Postquam vero & tormenta venerunt, sive jam tortis fratribus nostris, sive adhuc ut torque-

rentur inclusis, ad corroborandos & confortandos eos noster sermo penetravit. Item cum comperissem eos qui sacrilegis contactibus manus suas atque ora maculassent, vel nefandis libellis nihilo minus conscientiam polluisent, exambire ad martyres passim, confessores quoque importuna & gratiosa deprecatione corrumpere, ut sine ullo discrimine atque examine singulorum darentur quotidie libellorum millia contra evangelii legem; literas feci quibus martyres & confessores consilio meo quantum possem ad dominica præcepta revocarem. Item presbyteris & diaconibus non defuit sacerdotii vigor, ut quidam minus disciplinæ memores & temeraria festinatione præcipites, qui cum lapsis communicare jam ceperant, comprimerentur, intercedentibus nobis. Plebi quoque ipsi quantum potuimus animos composuimus, & ut ecclesiastica disciplina servaretur, instruximus. Postmodum vero cum quidam de lapsis, sive sua sponte, sive aliquo incitato, audaci flagitatione proruerent, ut pacem sibi a martyribus & confessoribus promissam extorquere violento impetu niterentur, de hoc etiam bis ad clerum literas feci, & legi eis mandavi, ut ad illorum violentiam interim quoquo genere mitigandam, si qui libello a martyribus accepto de saculo excederent, exomologesi facta, & manu eis in penitentiam imposita, cum pace sibi a martyribus promissa ad dominum remitterentur. Nec in hoc legem dedi, aut me auctorem temere constitui: sed cum videretur & honor martyribus habendus, & eorum qui omnia turbare cupiebant impetus comprimendus, & præterea vestra scripta legissem, quæ de hoc ad clerum nostrum per Clementium hypodiamonem nuper feceratis, ut iis qui post lapsum infirmitate apprehensi essent & penitentes communicationem desiderarent, subveniretur; standum putavi & cum vestra sententia, ne actus noster qui adunatus esse & consentire circa omnia debet, in aliquo discreparet. Plane ceterorum causas quamvis libello a martyribus accepto differri mandavi, & in nostram præsentiam reservari: ut cum, pace a domino nobis data, plures præpositi convenire in unum ceperimus, communicato etiam vobiscum consilio disponere singula & reformare possimus. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

a animos

b protumpe-
tent

c huc

CYPRIANI * EPISTOLA

AD CLERUM ROMANUM.

De Luciani inverecundia.

Cyprianus presbyteris & diaconibus Rome consistentibus fratribus salutem.

POST factas ad vos literas, fratres carissimi, quibus actus noster expositus, & disciplinæ ac diligentis quantulumque ratio declarata est, aliud accessit, quod nec ipsum latere vos debuit. Nam frater noster Lucianus & ipse unus de confessoribus, fide quidem callidus & virtute robustus, minus dominica lectione fundatus, quadam conatus est imperiti jam pridem se vulgi auctorem constituens, ut manu ejus scripti libelli gregatim multis nomi-

d XXII
edit. Pam. &
Rigal.

ne

ne Pauli darentur; cum Mappalicus martyr A
cautus & verecundus, legis ac disciplinae me-
mor, nullas contra evangelium literas fecerit,
sed tantum domestica pietate commotus ma-
tri suae & sorori, quae lapsae fuerant, manda-
verit pacem dari: Saturninus quoque post tor-
menta adhuc in carcere constitutus, nullas
ejusmodi literas emisit. Lucianus vero non
tantum Paulo adhuc in carcere posito nomine
illius libellos manu sua scriptos passim dedit,
sed & post ejus excessum eadem facere sub
ejus nomine perseveravit, dicens hoc sibi ab
illo mandatum; nesciens domino magis quam
conservo obtemperandum. Aurelii quoque ado-
lescentis tormenta perpeffi nomine libelli multi
dati sunt, ejusdem Luciani manu scripti, quod B
litteras ille non nosset. Cui rei ut aliquatenus
posset obfisti, literas ad eos feci, quas ad vos
sub epistola priore transmisit, quibus petere
& suadere non desisti, ut dominicae legis, &
evangelii ratio teneretur. Postquam vero ad
eos literas misi, ut quasi moderatius aliquid
& temperantius fieret, universorum confessorum
nomine idem Lucianus epistolam scripsit,
qua pene omne vinculum fidei, & timor Dei,
& mandatum domini, & evangelii sanctitas, &
firmitas solveretur. Scripsit enim omnium no-
mine, universis eos pacem dedisse, & hanc
formam per me aliis episcopis innotescere velle,
cujus epistolae exemplum ad vos transmi-
si. Additum est plane: de quibus ratio con-
stitit, quid post commissum egerint: Quae
res majorem nobis constat invidiam, ut nos
cum singulorum causas audire & excutere coe-
perimus, videamur multis negare; quod se nunc
omnes jactant a martyribus & confessoribus ac-
cepisse. Denique hujus seditionis origo jam
cepit: nam in provincia nostra per aliquot
civitates in praepositos impetus multitudinum
factus est; & pacem quam semel cunctis a
martyribus & confessoribus datam clamabant,
confestim sibi representari coegerunt; territis
& subactis praepositis suis, qui ad resistendum
minus virtute animi & robore fidei praevale-
bant. Apud nos etiam quidam turbulenti, qui
vix a nobis in praeteritum regebantur, & in no-
stram praesentiam differebantur, per hanc epi-
stolam, velut quibusdam facibus accensi, plus
exardescere, & pacem sibi datam extorquere
coeperunt. De quibus quales ad clerum no-
strum literas fecerim, exemplum vobis misi:
sed & quid mihi Caldonius collega pro inte-
gritate & fide sua scripserit, quidve ego ei re-
scripserim, utrumque ad vos legendum trans-
misi. Exempla quoque epistolae Celerini boni
& robusti confessoris, quam ad Lucianum eum-
dem confessorem scripserit, item quid Lucia-
nus ei rescripserit, misi vobis; ut sciretis & la-
borem circa omnia & diligentiam nostram, &
veritatem ipsam disceratis: Celerinus confessor,
quam sit moderatus & cautus, & humilitate
ac timore sectae nostrae verecundus, Lucianus
vero circa intelligentiam dominicae lectionis,
ut dixi, minus peritus, & circa invidiam vere-
cundiae nostrae relinquendam facilitate sua mo-
lestus. Nam cum dominus dixerit, *in nomine*
Patris, & Filii, & Spiritus sancti gentes tin-
gi, & in baptismo praeterita peccata dimitti;
hic praepcepti & legis ignarus, mandat pacem
dari & peccata dimitti in Pauli nomine: &
hoc sibi dicit ab illo esse mandatum, sicut in

literis ejusdem Luciani ad Celerinum factis ani-
madvertetis. Quibus minime consideravit, quod
non martyres evangelium faciant, sed per evange-
lium martyres fiant: quando & Paulus apostolus
quem dominus vas electionis suae dixit, po-
tuerit in epistola sua, dicens: *Miror quod sic*
tam cito demutamini, ab eo qui vos vocavit in
gratiam, ad aliud evangelium, quod non est
aliud, nisi si sunt aliqui qui vos turbant, & vo-
lunt convertere evangelium Christi: sed licet nos,
aut angelus de caelo aliud annunciet, praeterquam
annunciavimus vobis, anathema sit: sicut pra-
dicavimus: & nunc iterum dico, si quis vobis annun-
ciaverit praeterquam quod accepistis, anathema
sit. Opportune vero supervenerunt literae ve-
strae, quas accepi ad clerum factas, item quas
beati confessores Moyses & Maximus, Nicolstra-
tus, & ceteri, Saturnino, & Aurelio, & ce-
teris miserunt, in quibus evangelii plenus vi-
gor & disciplina robusta legis dominicae conti-
nentur; laborantes hic nos, & contra invidiae
impetum totis fidei viribus resistentes, mul-
tum sermo vester adjuvit, ut divinitus com-
pendium fieret; & priusquam venirent ad vos
literae, quas vobis proxime misi, declararetis
nobis, quod secundum evangelii legem stet
nobiscum fortiter atque unanimiter etiam ve-
stra sententia. Opto vos, fratres, semper bene
valere.

CYPRIANI • EPISTOLA • XXXIX
AD CLERUM ROMANUM.
edit. Pau & Rigal.

De lapsis qui sibi pacem a Paulo
martyre datam vin-
dicabant.

Cyprianus presbyteris & diaconibus Roma con-
sistentibus fratribus
salutem.

ET dilectio communis & ratio exposcit, fra-
tres carissimi, nihil conscientiae vestrae sub-
trahere de his quae apud nos geruntur, ut sit
nobis circa utilitatem ecclesiasticae administra-
tionis commune consilium: nam posteaquam
ad vos literas feci, quas misi per Saturnum lo-
torem, & Optatum hypodiamonem fratres no-
stros de quorundam prospecta temeritate, qui
penitentiam agere, & Deo satisfacere detre-
cant, literas ad me fecerunt: pacem non dan-
dam sibi postulantes, sed quasi jam da-
tam sibi vindicantes, quod dicant Paulum
omnibus pacem dedisse, sicut in literis eorum,
quarum exemplum ad vos transmisit, legetis.
Simul quid & ego eis breviter interim rescri-
pserim, sed & quales postea ad clerum literas
fecerim, ut scire possitis, hujus quoque rei
exemplum vobis misi. Quod si ultra temeritas
eorum nec meis nec vestris literis compressa
fuerit, nec consiliis salutaribus obtemperavit,
agemus ea quae secundum evangelium dominus
agere praepcepit: Opto vos, fratres carissimi,
semper bene valere.

a XXX.
edit Pam. &
Rigol.

EPISTOLA • CLERI ROMANI

AD CYPRIANUM.

Confirmat sententiam ipsius
de lapsis.

*Cypriano papa, presbyteri & diaconi Roma consi-
sentes salutem.*

CUM perlegissemus, frater, literas tuas, seras, gemino sumus dolore percussi, & duplici mœrore confusi, quod neque tibi requies ulla in tantis persecutionis necessitatibus traderetur, & lapsorum fratrum immoderata petulantia usque ad periculosam verborum temeritatem producta denotaretur. Sed quamquam nos atque animum nostrum ista, quæ diximus, graviter affligerent; tamen mœroris nostri tam gravem sarcinam, rigor tuus, & secundum evangelicam disciplinam adhibita severitas temperat: dum & quorundam improbitatem iuste coerces, & hortando ad penitentiam, viam legitimam salutis ostendit. Quos quidem satis mirati sumus ad hoc usque protilire voluisse, ut tam urgerent, & tam inmaturo atque acerbo tempore, in tam ingenti & imminente crimine, atque delicto, pacem sibi non tam peterent, quam vindicarent, imo jam & in cœlis habere se dicerent. Qui si habent, quid petunt quod tenent? si autem non habere illos probatur, hoc ipso quod petunt, cur non iudicium eorum sustinent, a quibus petendam pacem, quam utique non habent, putaverunt? Quod si aliunde prærogativam communicationis habere se credunt, cum evangelio illam conferre contentur, ut ita demum firmiter valeat, si ab evangelica lege non dissonat. Ceterum quo pacto evangelicam poterit præstare communicationem, quod contra evangelicam decretum videtur veritatem? Nam cum omnis prærogativa ita demum ad indulgentiæ privilegium spectet; si ab eo cui sociari querit, non discrepet qui a Deo, cui sociari querit, discrepat, necesse est indigentiam & privilegium societatis amittat. Videant igitur quid in hoc negotio agere contentur: nam si aliud quidem evangelium, aliud autem martyres dicunt possuisse decretum, collidentes contra evangelium martyres, utrobique periclitabuntur. Nam & evangelii fracta jam & jacens videbitur esse majestas, si potuit alterius decreti novitate superari: & de martyrum capite gloriosa confessio- nis corona detracta, si non illam de evangelii conservatione invenientur consecuti, unde martyres fiunt; ut merito nulli magis sit competens nihil contra evangelium decernere, quam qui martyris nomen evangelio laborat accipere. Illud præterea vellemus addiscere, si martyres non propter aliud martyres fiunt, nisi ut non sacrificantes, teneant ecclesiæ usque ad effusionem sanguinis sui pacem, ne cruciatus dolore superati perdendo pacem, perdant salutem: quo pacto salutem, quam si sacrificassent se habituros non putaverunt, illis existiment donandam, qui sacrificasse dicantur, cum legem hanc debeant in aliis tenere, quam ipsi videbantur sibi anteposuisse? In quo negotio, hoc ipsum, quod pro te ipsis facere putave-

Arunt, animadvertimus contra seipso protulisse. Nam si dandam illis pacem martyres putaverunt, cur illos ad episcopum, ut ipsi dicunt, remittendos censuerunt? Is enim qui jubet fieri, potest utique facere, quod fieri jubet. Sed ut intelligimus, imo ut res ipsa loquitur & clamat, sanctissimi martyres utrobique adhibendum putaverunt temperamentum & pudoris & veritatis. Nam & quia a multis urgebantur, dum ad episcopum illos remittunt, verecundiæ propriæ, ne ulterius inquietarentur, consulendum putaverunt: & dum illis, non ipsi communicant, evangelicæ legis illibatam sinceritatem custodiendam judicaverunt. Tu tamen, frater, nunquam pro tua caritate desistas lapsorum animos temperare, & errantibus veritatis præstare medicinam; licet animus ægrorum medentium respicere soleat industriam. Recens est lapsorum nuper hoc vulnus, & adhuc in tumorem plaga consurgens: & idcirco certi sumus, quod spatio productioris temporis, impetu isto conlescente, amabunt hoc ipsum, ad fidelem se dilatos esse medicinam; si tamen desint qui illos arment ad periculum proprium, & in perversum instruunt pro salutaribus dilationum remediis, exitiosa deposcant illis properatæ communicationis venena; neque enim credimus sine instinctu quorundam, aucturos fuisse omnes tam petulanter sibi pacem vindicare. Novimus Carthaginensis ecclesiæ fidem, novimus institutionem, novimus humilitatem: unde etiam mirati sumus, quod quædam in te per epistolam injecta durius notare mus: cum amorem vestrum mutuum, & caritatem exemplis multis reciproce affectionis in vos invicem sæpe comperissemus. Tempus est igitur ut agant delicti penitentiam, ut probent lapsus sui dolorem, ut ostendant verecundiam, ut monstrant humilitatem, ut exhibeant modestiam, ut de submissione provocent in se Dei clementiam, & de honore debito in Dei sacerdotem, eliciant in se divinam misericordiam. Quanto meliores ipsorum literæ fuissent, si pro ipsis preces stantium humilitate ipsorum adjunctæ fuissent, quoniam & facilius impetratur quod petitur, quando is pro quo petitur, condignus est, ut quod petitur, impetretur. Quod autem pertinet ad Privatum Lambestanum, pro tuo more fecisti, qui rem nobis sollicitam nunciare voluisti: omnes nos decet, pro corpore totius ecclesiæ, cujus per varias quasque provincias membra digesta sunt, excubare: sed nos etiam ante literas tuas fraus callidi hominis latere non potuit: nam cum antehac quidam ex ipsis nequitia cohorte venisset vexillarius Privati, & furto ac fraudulenter literas a nobis elicere curaret, nec quis esset, latuit, nec literas, quas volebat, accepit. Optamus te in dono bene valere.

XXXI.
c. 11. Pam. &
Regal

EJUSDEM • CLERI ROMANI

EPISTOLA AD CYPRIANUM.

De eodem.

*Cypriano papa, presbyteri & diaconi Romae
consistentes salutem.*

Quamquam bene sibi concitius animus, & evangelicæ disciplinæ vigore subnixus, & verus sibi in decretis cœlestibus testis effectus, soleat solo laudes petere, aut accusationes pertimescere: tamen geminata sunt laude condigni, qui cum conscientiam sciant Deo soli debere se iudici, actus tamen suos deliderant etiam ab ipsis suis fratribus comprobati. Quod te frater, Cypriane, facere non mirum est, qui pro tua verecundia & ingenta industria, consiliorum tuorum nos non tam iudices voluisti, quam participes inveniri; ut in tuis rebus gestis laudem tecum, dum illas probamus inveniremus; & tuorum consiliorum bonorum coheredes, quia & affirmatores esse possimus. Idem enim omnes credimur operati, in quo deprehendimur eadem omnes censuræ & disciplinæ consensione sociati. Quid enim magis aut in pace tam aptum, aut in bellis persecutionis tam necessarium, quam debitam severitatem divini vigoris tenere? quam qui remiserit, instabili rerum cursu erret semper necesse est, & huc atque illuc variis & incertis negotiorum tempestatibus dissipetur & quasi extorto de manibus consiliorum gubernaculo, navim ecclesiasticæ salutis illidat in scopulos, ut appareat non aliter saluti ecclesiasticæ consulti posse, nisi si qui & contra ipsam faciunt, quasi quidam adversi fluctus repellantur, & disciplinæ ipsius semper custodita ratio, quasi salutare aliquod gubernaculum in tempestate servetur. Nec hoc nobis nunc nuper consilium cogitatum est, nec hæc apud nos adversus improbos modo supervenerunt repentina subsidia, sed antiqua hæc apud nos severitas: antiqua fides, disciplina legitur antiqua; quoniam nec tantas de nobis laudes apostolus protulisset dicendo: *Quia fides vestra predicatur in toto mundo: nisi jam exinde vigor iste radices fidei de temporibus illis mutuatus fuisset, quarum laudem & gloriæ degenerem fuisse, maximum crimen est. Minus est enim dedecoris nunquam ad præconium laudis accessisse, quam de fastigio laudis ruisse. Minus est criminis honoratum bono testimonio non fuisse, quam honorem bonorum testimoniorum perdidisse. Minus est, sine prædicatione virtutum ignobilem sine laude jacuisse, quam ex hæredem fidei factum laudes proprias perdidisse: ea enim quæ in alicujus gloriam proferuntur, nisi anxio & sollicito labore servantur, in invidiam maximi criminis intumescunt. Hoc nos non falso dicere superiores nostræ literæ probaverunt, in quibus vobis sententiam nostram lucida expositione protulimus adversus eos, qui seipso infideles illicita nefariorum libellorum professione prodiderant, quasi evasuri irretientes illos diaboli laqueos viderentur, quo non minus quam si ad nefarias aras accessissent.*

Concil. General. Tom. I.

credemur
deprehendimur
recum

Apoc. 1.

A hoc ipso quod ipsum contestati fuerant, tenerentur. Sed etiam adversus illos qui acta fecissent licet præsentibus cum fierent non adfuissent, cum præsentiam suam utique ut sic scriberentur mandando fecissent. Non est enim immunis a scelere, qui ut fieret imperavit, nec est alienus a crimine, cujus consensu, licet non a se admissum crimen, tamen publice legitur, & cum totum fidei sacramentum in confessione Christi nominis intelligatur esse digestum, qui fallaces in excusatione præstigiis quærit, negavit, & qui vult videri propositis adversus evangelium vel edictis vel legibus satisfecisse, hoc ipso jam paruit, quod videri paruisse se voluit. Nec non etiam contra illos quoque qui illicitis sacrificiis manus suas atque ora polluerant, pollutis ante mentibus propriis, unde etiam sunt ipsæ manus atque ora polluta, fidem nostram consensumque monstravimus. Absit enim ab ecclesia Romana vigorem suum tam profana facilitate dimittere, & nervos severitatis everta fidei majestate dissolvere: ut cum adhuc non tantum jaceant, sed & cadant everforum fratrum ruinæ, properata nimis remedia communicationum utique non profutura præstentur, & nova per misericordiam falsam vulnera veteribus transgressionis vulneribus imprimantur, ut miseris ad everisionem majorem eripiantur & penitentia. Ubi enim poterit indulgentiæ medicina procedere, si etiam ipse medicus intercepta penitentia indulget periculis? si tantummodo operit vulnus, nec sinit necessaria temporis remedia obducere cicatricem? Hoc non est curare, sed si dicere verum volumus, occidere. Quamquam confessorum quoque, quos hic adhuc in carcerem dignitas suæ confessionis includit, & ad certamen evangelicum sua fides in confessione jam gloriosa semel coronavit, literas habeas conspirantes cum literis nostris, quibus severitatem evangelicæ disciplinæ protulerunt, & illicitas petitiones ab ecclesiæ pudore revocarunt. Nisi hoc fecissent, disciplinæ evangelicæ ruina non facile tarceretur, præsertim cum nulli magis tam congruens esset tenorem evangelici vigoris illibatum, dignitatemque servare, quam qui se excruciantes & excarnificandos pro evangelio turentibus tradidissent, ne martyrii honorem merito perderent, si in occasione martyrii prædicatores evangelii esse voluissent: nam qui quod habet non custodit, in eo ex quo illud possidet, dum id ex quo possidet violat, violat illud quod possidebat. In quo loco maximas tibi atque uberes gratias referre debemus & reddimus; quod illorum carceris tenebras literis tuis illuminasti, quod ad illos venisti, quo modo introire potuisti, quod illorum animos sua fide & confessione robustos tuis allocationibus literisque recreasti, quod felicitates eorum condignis laudibus prosecutus accendisti ad multo ardentiorum cœlestis gloriæ cupiditatem, quod pronos impulisti, quod, ut credimus & speramus, victores futuros viribus tui sermonis animasti: ut quamquam hoc totum de fide contentium & de divina indulgentia venire videatur, tamen in martyrio suo tibi ex aliquo debitores facti esse videantur. Sed ut ad id, unde digressus sermo videbatur esse, rursus revertatur, quales literas in Siciliam quoque miserimus, subiectas habebis. Quamquam nobis differendæ huius rei necessi-

Ecc

tas

tas major incumbat, quibus, post excessum nobilissimæ memoriæ viri Fabiani, nondum est episcopus propter rerum & temporum difficultates constitutus, qui omnia ista moderetur, & eorum qui lapsi sunt, possit cum auctoritate & consilio habere rationem. Quamquam nobis in tam ingenti negotio placeat, quod & tu ipse tractasti prius, ecclesiæ pacem sustinendam deinde, sic collatione consiliorum cum episcopis, presbyteris, diaconis, confessoribus, pariter ac stantibus laicis facta, lapsorum tractare rationem. Perquam enim nobis & invidiosum & onerosum videtur, non per multos examinare, quod per multos commissum videatur fuisse; ut unum sententiam dicere, cum tam grande crimen per multos diffusam notetur exisse; quoniam nec firmum decretum potest esse, quod non plurimorum videbitur habuisse consensum. Aspice totum orbem pene vastatum, & ubique jacere dejectorum reliquias, & ruinas, & idcirco tam grande expeti consilium, quam late propagatum videtur esse delictum. Non sit minor medicina, quam vulnus est: non sint minora remedia quam funera: ut quomodo qui ruerunt, ob hoc ruerunt, quod cæca temeritate nimis incauti fuerunt; ita qui hoc disponere nituntur, omni consiliorum moderamine utantur, ne quid non ut oportet factum tamquam irritum ab omnibus iudicetur. Uno igitur eodemque consilio, iisdem precibus & fletibus tam nos, qui usque adhuc videmur temporis istius ruinas subterfugisse, quam illi qui in has temporis videtur clades incidisse, divinam maiestatem deprecantes, pacem ecclesiastico nomine postulamus: mutuis votis nos invicem foveamus, custodiamus, armemus: oremus pro lapsis, ut erigantur: oremus pro stantibus, ut non ad ruinas usque tententur; oremus ut qui cecidisse referuntur, delicti sui magnitudinem agnoscentes, intelligant non momentaneam neque præproperam desiderare medicinam; oremus ut effectus indulgentiæ lapsorum subsequatur & pœnitentiam, ut intellecto suo crimine, vellent nobis interim præstare patientiam, nec adhuc fluctuantem turbent ecclesiæ statum; ne interiorem nobis persecutionem ipsi incendisse videantur, & accedat ad criminum cumulum, quod etiam inquieti fuerunt. Maxime enim illis congruit verecundia, quorum in delictis damnatur mens invereconda. Pullent sane fores, sed non utique confringant. Adeant ad limen ecclesiæ, sed non utique transiliant. Castrorum cœlestium excubent portis, sed armati modestia, qua intelligant se delictores fuisse. Resumant precum suarum tubam, sed qua non bellicum clangant. Arment se quidem modestiæ telis, & quem negando mortis metu fidei dimiserant

A clypeum, resumant, sed ut contra hostem diabolum vel nunc armati, non contra ecclesiam, quæ illorum dolet casus, armatos esse se credant. Multum illis proficiet petitio modesta, postulatio verecunda, humilitas necessaria, patientia non otiosa. Mittant legatos pro suis doloribus lacrymas; advocacione fungantur ex intimo pectore prolati gemitus, dolorem probantes commissi criminis & pudorem. Imo si dedecoris admissi magnitudinem perhorrescunt, si pectoris & conscientiæ suæ lethalem plagam & sinuosi vulneris altos recessus vere inedica manu tractant, erubescant & petere, nisi quia majoris est rursum & periculi & pudoris, auxilium pacis non petisse. Sed hoc totum in B sacramento, sed in ipsis postulacionis lege temporis facto temperamento, sed postulacione demissa, sed prece subdita: quoniam & qui petitur flecti debet, non incitari, & sicut respecti debet divina clementia, sic respecti debet & divina censura, & sicut scriptum est: *Donavi* Matth. 18. *tibi omne debitum, quia me rogasti:* sic scriptum est: *Qui me negaverit coram hominibus, negabo* Matth. 10. *ego eum coram Patre meo, & angelis eius.* Deus enim, ut est indulgens, ita est præceptorum suorum exactor, & quidem diligens, & sicut ad convivium vocat, si habitum nuptiarum non habentem ligatis manibus & pedibus extra sanctorum cœtum foras jactat. Paravit cœlum, sed paravit & tartarum. Paravit retrigera, sed paravit etiam æterna supplicia. Paravit inaccessibilem lucem, sed paravit etiam perpetuæ noctis vastam æternamque caliginem. Cujus temperamenti moderamen nos hic tenere querentes, diu, & quidem multi, & quidem cum quibusdam episcopis vicinis nobis & appropinquantibus, & quos ex aliis provinciis longe positæ persecutionis istius araor eiecerat, ante constitutionem episcopi nihil innovandum putavimus, sed lapsorum curam mediocriter temperandam esse credimus; ut interim dum episcopus dari a Deo nobis sustineatur, in suspensio, eorum qui moras possunt dilacionis sustinere, causa teneatur. Eorum autem, quorum vitæ suæ finem urgens exitus dilacionem non potest ferre, acta pœnitentia & professio frequenter suorum detestacione factorum, si lacrymis, si gemitibus, si fletibus dolentis ac vero pœnitentis animi signa prodiderint, cum spes vivendi secundum hominem nulla substituerit, ita demum caute & solcite subveniri, Deo ipso sciente quid de talibus faciat, & qualiter iudicii sui examinet pondera, nobis tamen anxie curantibus, ut nec pronam nostram improbi homines laudent facilitatem, nec vere pœnitentes acculent nostram quasi duram crudelitatem. Optamus te beatissime ac gloriosissime papa in domino semper bene valere & nostri meminisse.

ANNO
CHRISTI
353. 350.

ANNO
CHRISTI
353. 350.

CONCILIUM ROMANUM
A CLERO ROMANO
SEDE VACANTE CONGREGATUM.

Tempus &
locus concilii.
Lapsi
quotuplices.

Libellatici
quatuor.

Causa habitu
conduci.

Decretum hu-
jus concilii.

Concilium.) Hoc concilium Romæ habi-
tum est, anno Christi 353. hanc ob cau-
sam. Plurimi ex lapsis, quorum alii sacrificati
erant, qui quomodocumque vel immolaverant,
vel immolata gustaverant: alii thurificati,
qui thus obtulissent: alii idololatræ, qui
quemlibet religionis cultum idolis publice exhibu-
issent: alii libellatici, qui quidem privatim
vel per se, vel per alium edita aliqua profes-
sione fidem negaverant, ne vero sicut ceteri
ignominiose ad aram traherentur, id pecunia
redimebant. Baron. anno 253. num. 18. 19. &
24. Ex his, inquam, cum plurimi in Africa-
na ecclesia lapsi a Cypriano ardentius, datis
nomine ecclesiæ libellis supplicibus, pacem pe-
terent, isque non sine prævia penitentia ac
satisfactione recipi posse neque debere respon-
dissent; Lucianus autem contriter quosvis sine
discrimine recepisset, Romanæ ecclesiæ senten-
tiæ ac iudicio per literas se submittit, ejusque
consilium hac in re inquit: clerus vero Ro-
manus, ad evitandam invidiam odiumque la-
piorum, ne ipsi tantum viderentur auctores
atque promulgatores ecclesiasticæ disciplinæ,
persecutione adhuc instante, hanc synodum
celebravit, & ad eam vicinos quosque episco-
pos, & quotquot ex aliis regionibus extorres
Romæ fidei causa mutato habitu delitescerant,
convocavit. Qui simul congregati conflue-
runt, ut infirmi quidem de vita periclitantes,
prævia confessione & penitentia recipiantur,
aliorum vero causa & reconciliatio ad electio-
nem novi Romani pontificis suspendatur. De-
cretum hoc extat epistola illa quam scripsit

Aclerus Romanus, de qua supra: verba illius
hæc sunt: Ante constitutionem episcopi nihil in-
novandum putavimus, sed lapsorum curam me-
diocriter temperandam esse credimus, ut interim
dum episcopus dari a Deo nobis sustinetur, in
suspensio, eorum, qui moras possunt dilationis su-
stinere, causa teneatur. Eorum autem quorum
vita sua finem urgentem exitus dilationem non po-
test ferre, acta penitentia & professio frequen-
ter suorum detestatione factorum, si lacrymis, si
gemitibus, si fletibus dolentis ac vere peniten-
tis animi signa prodiderint, cum spes vivendi
secundum hominem nulla subsisterit, ita demer-
sante & solcite subveniri, Deo ipso sciente quid
de talibus faciat, & qualiter iudicis sui exami-
net pondera, nobis tamen anxie curantibus, ut
nec pronam nostram impij homines laudent faci-
litem, nec vere penitentes acculent nostram
quasi duram crudelitatem. Deinde leges iisdem
præscribit hæc, ut ad communionem & uni-
tatem ecclesiæ, a qua per negationem excide-
rant, recipi petant, non per vim, seditiones
aut turbas, sed humilem penitentiam & la-
crymas. *Præsent, inquit, fores, sed non ut que
confringant, adeant ad limen ecclesiæ, sed non
transgessant, &c.* Hæc de lapsis coercendis vel
recipiendis decreta ejus synodi, univervæ eccle-
siæ catholicæ servanda, præscripta, & ad sin-
gulas toto terrarum orbe diffusas ecclesias trans-
missa sunt, ut scilicet univervus orbis catholi-
ceus observet, quod a cathedra Petri etiam va-
cante dimanare intelligit. Cyprianus epistola
52. ad Antonianum. Baron. anno 253. n. 78.
79. 80. & 81.

Synodi decre-
ta promul-
gantur per
universam
ecclesiam.

ANNO
CHRISTI
354. 351.

ANNO
CHRISTI
354. 351.

V I T A,
EPISTOLÆ ET DECRETA
CORNELII PAPÆ.
Ex Libro Pontificali Damasi Papæ.

a. a. m. a.
d. j.
Ansalvis inelu-
sa delictum in
Luc.
Valusiano

Cornelius natione Romanus, ex patre Ca-
stino, b sedit annos a (a) tres in episco-
patu, & dies decem. c (Hic sub Cæsare De-
cio) martyrio coronatur. d Sub hujus episco-
patu Novatus Novatianum extra ecclesiam ordi-
navit, & in Africa Nicostratum. Hoc factum,
& confessores qui se separaverant a Cornelio,
cum Maximo presbytero, qui cum Mote tuit,
Concil. General. Tom. I.

Dad ecclesiam tunc reverti, & facti sunt confes-
sores fideles. Post hoc Cornelius episcopus f
Centumcellas pulsus est, & ibi scriptam epi-
stolam de sua confirmatione, missam a Cypria-
no, (quam Cyprianus in carcere subscripsit,
& dedit Celerino lectori) suscepit. g Hic tem-
poribus suis rogatus a quadam matrona Luci-
na, corpora Apostolorum beatorum Petri &
Pau-
Ecc 2

(a) Luc. an II. mens. 11. dies III.

Pauli & catatumbis levavit noctu. Primum quidem corpus beati Pauli, beata Lucina posuit in pradio suo via Officis ad locum ubi decollatus est. Beati vero Petri corpus accepit beatus Cornelius episcopus, & posuit juxta locum, ubi crucifixus est, inter corpora sanctorum episcoporum in templo Apollinis in Vaticano palatii Neroniani, in monte aureo, 3. Kalendas Julii. Post hoc Cornelius ambulavit Centumcellas. Eodem tempore b. auditur Decius, quod epistolam accepisset a beato Cypriano Carthaginensi episcopo; qui misit Centumcellas, & (a) adduxit beatum Cornelium. Quem iussit sibi (b) cum praefecto urbis i in Tellure (c) noctu praesentari. Cui ita dixit: Sic definiti, ut nec deos consideres, nec praecipua principum audias, nec nostras minas timeas, ut contra rempublicam literas accipias, & dignas? Cornelius episcopus respondit, dicens: Ego & de corona domini mei literas accepi & dixi, & non contra rempublicam, (sed magis per spirituale consilium) ad animas redimendas. Tunc Decius iracundia plenus, iussit os beati Cornelii cum plumbatis caedi, & praecipit eum duci ante templum Martis, ut adoraret. Quod si non fecerit, dicens: Capite truncetur. Post hoc, id est, 3. Nonas Martii, antequam passus est, omnia bona ecclesiae tradidit Stephano archidiacono. Hoc factum est. Qui cum adorare non vellet, decollatus est in loco supradicto. Cujus corpus nocte col-legit beata Lucina cum clericis, & sepelivit in crypta juxta cimiterium Callisti in pradio suo via Appia, 18. Kalendas Octobris. Et cessavit episcopatus dies tringintaquinque

Volusianus

Telluris

Anfusa inclusa delata in Luc. Volusianus

Luciana

66 ita & Luc.

NOTE SEVERINI BINII.

Cornelius quando potest

Calumniam schismaticorum contra Cornelium

Confessores in caetera Novatiani seducunt Novatiani ex schismate hanc hereticam Schismaticorum nominis quae?

id est, mundi, eo quod turpiter a fide lapsus, & incontinentes, ad ecclesiam non reciperent, & secundas nuptias damnarent. Cornelius quibus virtutibus praeditus, quibus calumniis exagitatus fuerit, refert Cyprianus episcopus ad Antonianum, de qua infra. Plura infra in notis sequentibus. Vide Baron. anno 254. & sequentibus.

(i) Sedis annos tres & dies 10. Verius, non ultra unum annum, 3. menses, & dies 14. Nam quem supra circa mensum Aprilem anni 254. pontificatum accepisse diximus, eundem 14. Septembris anni 255. martyrii palmam consecutum esse, partim ex tabulis ecclesiasticis, partim ex illis, quae verbis sequentibus notabimus, constat.

(ii) Hic sub Casare Decio martyrio coronatur. Cornelium, Decio imperatore adhuc vivente, martyrio coronatum esse, falsum est. Constat enim ex illis quae supra diximus, ipso exordio pontificatus Cornelii circa mensum Aprilem anni 254. divina ultione, (ut inquit Cyprianus episcopus, 5. & lib. de lapsis.) armis & bello viduum occubuisse. Nam Eusebio & Cassiodoro testantibus anno tantum uno, & mensibus tribus imperavit. Cum igitur principio imperii sui 30. Januarii interfecti mandaverit Fabianum pontificem, a cuius obitu usque ad initium Cornelii, sedes pontificia anno uno, & duobus vel tribus mensibus vacavit, necessum est affirmare Decium imperatorem initio pontificatus Cornelii e vivis sublatum fuisse. Cornelium vero non sub Decio, sed sub Gallo & Volusiano imperatoribus Romanis, 24. Septembris, anno 255. Christi nati qui est secundus Galli & Volusiani, & primus instauratus Deciani persecutionis, martyrii coronam obtinuisse. Et haec quamquam satis superque demonstrata sint illis testimoniis quae supra attulimus: ad omnem tamen hac de re ambiguitatem profusam tollendam, accedit aliud testimonium Cypriani, qui episcopus 58. ad Lucium papam Cornelii successorem scribens, haec ait: *Intelligimus, frater carissime, quod tota cordis luce perspicimus, divina maiestatis sollicitate & sancta consilio. Unde illic repentina persecutio exorta sit, inde contra Christi ecclesiam, & episcopum Cornelium beatum martyrem, usque omnes saeculari potestate subita propositi, &c.* Quibus verbis asserit Cornelium martyrem esse factum, quando repentina persecutio in ecclesia exorta est; Gallo nimirum & Volusiano imperantibus. Nam post mortem Decii, Gallus & Volusianus initio sui imperii ecclesiam pacem dederunt, viros & carceribus dimiserunt, & a sanguine Christianorum manum ac gladium subtraxerunt, adeo ut eam ob causam senatus (ut refert Aurelius Victor in Gallo) ab imperatoribus deficienti Hostilianum Perpernam, ad exturbandos (ut ceperat Decius) Christianos, in Imperium evexisset: verum is cum paulo post quam persecutionem Christianorum instaurasset, savissima peste tunc recens exorta absumptus esset, Gallus & Volusianus persecutionem a Decio ceptam, ab Hostiliano instauratam, anno imperii sui secundo prosecuerunt. Haec Cyprianus initio libelli de lapsis, & multis episcopi. Item Dionysius Alexandrinus episcopus, qui est apud Eusebium lib. 7. cap. 1. Itaque hinc verum esse constat, Cornelium, (quod praeter Cyprianum praedictis locis testantur Eusebius in chron. & lib. 7. histoe. c. 1. & 2. Hieronymus de script. ecclesiasticis in Cornelio,) non sub Decio, sed sub Gallo & Volusiano imperatoribus martyrem factum esse. Quorum persecutio, cum una & eadem sit cum ea quae auctore Decio cepta, & paulo post quam per pacem redditam interrupta fuisset, deinceps secundo anno Galli & Volusiani instaurata, per integrum decennium usque ad obitum Valeriani continuata est, frequenter in actis martyrum Decii persecutio, a primo auctore sic dicta, reperitur nominata fuisse. Et probabile est auctorem libri pontificalis huius ignorantia deceptum esse, ita ut quod sub persecutione Decii factum esse legitur, id sub Decio contigisse putaverit: Ideoque ea quae sub Gallo & persecutione Decii facta esse leguntur, quasi sub Decio, non sub Gallo contigissent, inconsulte correxerit. Baronius anno Christi 254. num. 46. & sequentibus, & anno 255. num. 55. 56. & 57.

Quandis sedis?

Cornelli martyrium sub quo imperatore?

Decius quando imperaverit.

Persecutio Decii per quem sit instaurata?

Cor Galli & Volusiani persecutio appellatur Decii persecutio.

(iii) Sub huius episcopatu Novatiani Novatianum extra ecclesiam ordinavit. Vide quae de hoc schismate primo, in Romana ecclesia sub huius pontificatu exorta, supra in Fabiano diximus, & quae infra in notis ad primam episcopi Cornelii dicemus.

(iv) Confessores. Qui & quales fuerint hi confessores, vide in notis Fabiani, & episcopi. 1. Cornelii. f. Centumcellas pulsus est. Hic locus egregie describitur a Plinio secundo libro 6. episcopi. 31. Ad eam ibi degentem, & de prostrata perfidia triumphantem, Cyprianus scripsit epistolam edit. Pamel. 57. quae sic incipit. *Cognovimus, frater carissime, fidelis ac veritatis vobis.*

(a) Luc. exhibit. (b) cum praefecto urbis deest in Luc. (c) Luc. addit ante templum palatii, quem ita aggreditur dicens: si delinxi &c. deest autem noctu.

Acta, &c. De exilio Cornelii intelligendum est illud A
 Dionysii Alexandrini apud Eusebium lib. 7. cap. 1.
*Sancti & pater eius, qui pro pace eius imperii prope
 una in hac urbe ceteros deum precabantur.* (Gallus
 scilicet & Volusianus) crediderunt eorum, idcirco in
 eundem officio lapidem, in quem Decius imperator,
 cum suo magno male incurruerat : nam ut infamata
 per ipsos persecutione, dira & immensa lues ab Æthio-
 pia orta, in universam prope orbem progressa, vix in-
 tra decennium quiescit, ita atrocem toto orbe vulga-
 tam Christiani sanguinis innocenti internecionem, sava
 & atrox decennalis pestis scelerum impiorum vindex,
 & Christiani sanguinis ultrix totum terrarum orbem
 concommicatur. Oratius lib. 7. cap. 2. Euseb. in chron.
 Baron. anno Christi 255. num. 41. & 45. & anno 256.
 num. 6. & sequentibus.

Translatio SS. Corpora sanctorum apostolorum,
 Petri & Pauli in Vaticano, Pauli in via Ostiensis sepulta, istinc
 li, quando
 & quoties
 & quibus
 An Helio-
 gabalus sepul-
 crum Petri
 diruerit.

Hic temporibus. Corpora sanctorum apostolorum,
 Petri in Vaticano, Pauli in via Ostiensis sepulta, istinc
 li, quando
 & quoties
 & quibus
 An Helio-
 gabalus sepul-
 crum Petri
 diruerit.

Liber ponti-
 calis redat-
 gnatur erro-
 ru.

De transla-
 tione corpo-
 rum Petri
 & Pauli, ve-
 ra est sen-
 tentia S.
 Gregori.

nam mendacia perscriptis. Si obicit primam epistolam
 Cornelii, qua idem, quod liber pontificalis affert, de
 corporum apostolorum translatione scribitur, ego illa
 que istinc obijciuntur, vel surrepticia, vel falsam mi-
 nistris auctoritatis esse respondeo, quam sicut ea que e
 Gregorio scribuntur illis epistolis, de quibus nunquam
 ne quidem in minimo est dubitatum. Baron anno 251.
 num. ult. Sed dico secundo, non videri que postea fi-
 dum fuerit, ut tot tantisque persecutionum procellis
 Romana ecclesia exagitata ipsa SS. Apostolorum me-
 moris, eorumque preclara omnibus conspicua trophaa
 diruta & funditus everta non fuerint, cum tamen Ter-
 tulliani auctoritate manifestum sit, gentiles sub perse-
 cutioibus quibusdam precedentibus in Christianorum
 sepulchra debacchari, ossa martyrum resolvere, dispersa
 atque disperdere consuevisse. Patet, hoc me nunquam
 satis admirari potuisse, atque miraculorum pene omnium
 maximum esse semper dijudicasse, ut aliorum marty-
 rum sepulchra desolantes, ossa defunctorum contumelio-
 se tractantes homines furiosi, apostolorum sepulchris pe-
 pererint, & ab edificis desuper extructis pariter ab-
 stinerint, illo opinor Dei consilio, ut omnibus inno-
 tesceret, quod sancti apostoli jam mortui, omnes ar-
 morum potentis furentes imperatores longe superant,
 quod supra talem tamque firmam petram istud adifi-
 cium fundatum, a qua nullo ventorum aut procellarum
 impetu deici possit. Baron. anno Christi 215. num. 3.
 & hic, & apud Adonem in martyrologio eius ex-
 rant, corrupta esse patet ex illis que supra diximus.
 Auctor enim pontificalis existimans Cornelium in per-
 secutione Decii passum, sub ipso imperatore Decio ad-
 hac vivente, martyrio assumptum esse, corrupte loco De-
 cianus persecutionis, nomen Decii substituit : qui error
 ut emendetur, nomen Decii, quod in textum irrepsit
 certum est nomine Volusiani, (cui, ut ex litteris Cor-
 nelii ad Viennensem episcopum patet, una cum imper-
 rio persecutio demandata est) in margine scripte ad-
 notavimus.

In Tellude. Id est, in templo, in quo sepe se-
 templum Tel-
 natas cogi consuevit, ut ex Cicero, Dione, & Li-
 ludie.
 via apparet. Vide Baron. anno 255. num. 6.
 De corona domini. Fidelem Christi plebem, sam-
 corona do-
 minique que.
 Libri ponti-
 ficalis error.

An Cornelius
 ordines sa-
 croe conser-
 varet.

in Cassanis episcopatus. Enumeratio codicum habent
 25. diebus post obitum Cornelii sedem vacasse. Quod
 vero ordinatio nulla ab eo facta legatur, temporis quo
 sedis brevitatem arguit, cum vix aliquem alium sit re-
 perire, qui absque ordinatione pontificum exegerit.
 Baron. anno 255. num. 63. Veneta autem editio habet,
 in quodam vetusto exemplari de ordinationibus Corne-
 lli hac extare. *Hic fecit ordinationes duas per mensem
 Decembrem, & ordinavit presbyteros 4. diaconos 4. ep-
 scopos per diversa loca numero 7. De scriptis vero Cor-
 nelii papa eadem Veneta editio conciliorum hinc subjun-
 git : Epistolas asque decreta episcopi atque catholici viri
 per diversa loca directi. De quibus scriptis lib. de scriptis
 occlet. in Cornel. hinc S. Hieron. Cornelius Romano ur-
 bis episcopus ad quem S. Cyprianus extans epistola scripsit
 epistolam ad Flavianum (allii hanc dicunt Fabium) An-
 tiochena ecclesia episcopum de synodo Romana, Italica &
 Africana : & aliam de Novatiano, & de his qui in-
 qsi sunt tertiam de gestis synodi : quartam ad eundem
 Flavianum valde prolixam, & Novatiani hæresis cau-
 sam & anatHEMA continentem. Baron. anno 255. nu-
 mer. 63.*

Scripta Cor-
 nelii papa.

EpI

EPISTOLA I. CORNELII PAPÆ

De translatione corporum apostolorum Petri & Pauli: & de Novato, aliisque hæreticis.

Carissimis atque dilectissimis fratribus, sanctæ Dei ecclesiæ filiis, & omnibus domino rectæ fide famulantibus, Cornelius episcopus.

a. Bar. aliis que merito suscipiuntur, sequenti que non est majora apud eruditos fideri.

b. Ades caritatis vestre benevolentia.

c. S. Greg. epist. 114. lib. 111. de 49. lib. 1111.

d. Ado in chronico & in martyrologio ut si nulli scilicet, quæ res sanctæ ep. 10. lib. 111. ac Basso. rio. depositum.

e. S. Matt. 1. in ep. ad S. Aman. dum. f. commoda. re.

Videns b caritatis vestre benevolentiam, quia apostolorum amatores estis, eorumque fidem & doctrinam tenetis, decrevi vobis scribere (domino auctore) quædam ex his quæ nunc temporis necessaria sunt sciri, & quæ apud nos in ecclesiâ Romana (auxiliante domino) meritis apostolorum nuper ada sunt sive geruntur: quoniam patrocinante caritate, credo vos paterna gratia scripta sedis apostolicæ libenter suscipere, & mandata eius peragere, atque de ejus profectibus gratulari: quia quilibet se in radice caritatis inserit, nec aviriditate deficit, nec a fructibus inanescit, nec amore fecunditatis opus efficax amittit. Ipsa enim caritas exercet corda fidelium, sensus corroborat, ut nihil grave, nihil difficile, sed fiat totum dulce quod agitur, dum ejus proprium sit, nutrire concordiam, servare mandata, atque dissociata conjungere, prava dirigere, & ceteras virtutes perfectionis suæ munimine solidare.

Quapropter rogo vos nobis congratulari, quia rogatu cujusdam devotæ faminæ atque nobilissimæ matronæ Lucinæ, b levata sunt corpora d apostolorum Petri & Pauli de catacumbis. Et primo quidem beati Pauli corpus, levatum silentio, * positum est in prædio prædictæ matronæ, via Ostiensis ad latus ubi decollatus est. Postea vero beati apostolorum principis Petri accepimus corpus, & condecen- ter posuimus illud juxta locum, ubi crucifixus est, inter corpora sanctorum episcoporum in templo Apollinis, in monte aureo, in Vaticano palatii Neromiani, tertio Kalendarum Juliarum die, orantes Deum & dominum nostrum Jesum Christum, ut intercedentibus suis sanctis apostolis, maculas vestrorum purget peccatorum, & in sua vos conservet voluntate diebus vitæ vestræ, & in fructu boni operis vos perseverabiles reddat. Vos vero his congratulante gaudio. Vos semper Deum laudate, & ipse glorificetur in vobis. Scriptum est enim: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen domini invocabo. e. Tantum enim a nobis exigitur, quantum possumus famulatus nostri obsequio f commenda- re. Unde quidem tanto nos necesse est importunis prædicationibus insistere, quanto nobis perfectæ negotiationis creditur duplicata talentorum assignatio, atque dominicæ vocis ad suscipiendam ejus requiem suadet assertio.

Hæc invidens antiquus hostis, suscitavit e nobis adversarium Novatum, rectæ fidei & san-

ctæ doctrinæ inimicum, d qui extra ecclesiam ordinavit Novatianum, & in Africa e Nicostratum, utrosque hæreticos, sicut ille erat. Hi vero conatibus quibus potuerunt, e multos a recta & catholica fide suadentes recedere fecerunt, & post se in perverfam & Deo odibilem doctrinam corrumpere persuaserunt. Sed sicut istorum tergiversationibus nimis sumus contristati, & de eorum perditione contriti, sic de aliorum conversatione, domino auxiliante, sumus lætificati. Deus autem omnipotens, qui tristibus miscet læta, oppido nos lætificavit, quod quidam confessores, qui dudum fuerant fideles, a nobis & a recta fide, diabolo instigante, se separantes, cum Maximo presbytero ad ecclesiam catholicam & fidem rectam sunt reversi, & denuo, sicut prius b, facti sunt confessores fideles. Quapropter, carissimi, hortamur vos & deprecamur per dominum nostrum Jesum Christum, prædictos hæreticos, & omnes quos a recta fide & doctrina apostatare cognoveritis, exhortationibus & bonis studiis vestris ad catholicam fidem & rectam doctrinam convertere contendite, & in Dei voluntate persistere suadete. Et non solum hos, sed omnes qui nondum fidem rectam percepserunt, ad catholicam fidem perducere festinate.

Quis neque mors, e neque vita, neque angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque sortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia (magistro gentium docente) poterit nos separare a caritate domini nostri Jesu Christi, & quæ in ipso est, recta fide.

Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim nobis necessaria est ad colluctationes adversariorum, quatenus fidem inemeratam usque in finem conservantes, repromissionem percipiamus, quam repromisit his qui legitime certate properant. Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet, & non tardabit. Ecce enim judex ante januam assistit, coronas hilariter promittens his qui pro eo passionibus submituntur. Quod si subtraxerit se quis, non placebit anima mea, sed cadet de promissione propter negationem. Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ. Propter quod assumite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, adversus omnes inimicos sanctæ ecclesiæ & vestros, & induite vos loriceam justitiæ, & calceati pedes in preparatione evangelii pacis, in omnibus assumentes scutum fidei, in quo possitis omnia jacula nequissimi ignita extinguere. Et galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem, radicati & fundati in solatio fratrum pro Christo Jesu domino nostro. Sed & nunc, fratres, commendamus vos domino, & omnes verbo gratiæ ejus, qui potest perficere, & dare hereditatem nobis cum omnibus sanctis. Ipse autem Deus pacis & consolationis, det vobis id ipsum sapere in alterutrum, ut vobis invicem succurratis, & non sitis divisi, ut unanimis, uno ore & uno corde honorificetis eum, in concordiam & consolationem fratrum, qui potest confirmare vos secundum evangelium ejus, juxta revelationem æterni mysterii, temporibus scilicet perpetuis, quibus

De eo Cy. ep. 48. & 49.

f. fueras

Rem. 8. c. Hæc & sequentia expo. repetit Me. cator in variis positum cum Rem. epistolis.

Abas. 1. Jacob. 1.

Heb. 10.

Epist. 6.

Act. 10.

Rom. 11.

Rem. 16.

1. MS. collegii Parisi Soc. Jesu teste Harduino legit, Arma Dei. 2. Id. MS. adversus inimicos. 3. Id. MS. ignita. 4. Id. MS. accipere. 5. In cod. MS. abest omni. 6. Id. MS. solatiis.

bus vobis futurorum gaudiorum largienda sunt munera. Summopere considerare etiam debetis, quod illi qui fratribus invident, eosque damnare atque perdere cupiunt, per se tua dogmata destruant. Dicit enim dominus: *Omne regnum in se divisum, non stabit: & omnis scientia & lex adversum se divisa, non stabit.* Ideoque necesse est, ut concorditer salubres suscipiatis hortatus, nihil per contentionem agentes, sed ad omne studium devotionis unanimes, divinis & apostolicis constitutionibus pareatis. Data septimo Idus Septembris, Decio & Maximo viris clarissimis consulibus.

Mar. 11.
Mar. 2.
Iun. 11.
Philip. 9.

o Anno
a 20 250
aut seq.

NOTÆ SEVRINI BINII.

Quor. epist.
Corn. papa
scripserit.

Hoc sal-
tem neque
enim qui-
quidam illas
anquam vi-
dit Hierony-
mas. Trans-
lato sancto-
rum corpo-
rum Petri &
Pauli, que-
do?
Novatus quis
de qualis.

Quando Ro-
mam vene-
rit.

Quare Ro-
mam vene-
rit.

Novatianus
quomodo &
a quibus an-
tipapa ele-
ctus.
Primum schis-
ma.

Schisma Na-
vianus con-
fessores la-
ticaratas
sedavit.

a Epistola I. Cornelii papa.) S. Cornelium plures epistolae scripsisse, testatur Hieron. libro de scriptor. eccles. in Cornelio, verbis supra allatis. Primam, cuius meminit, cum ipsis adis conciliorum excidisse refert Baron. anno 335. num. 3. Secundam, cuius ibidem mentionem facit, hanc esse, & cuius scripta cum verum historia conveniunt. Quod vero SS. corporum Petri & Pauli ex catarumbis translationem Cornelio attribuit, id ex libri pontificalis erroribus in hanc epistolam mendose irrepsisse, probabile esse videtur, nam ea verius primo seculo paulo post ipsorum passionem accidit, ut testimonio S. Gregorii pontificis supra demon- stratum est.

b Levata sunt corpora.) Vide quæ supra diximus in notis ad vitam Cornelii, verbo, *Hic temporibus, &c.* c *Suscepit nobis advenarium Novatianum.*) Novatus fuit Africæ ecclæ episcopus, qui Felicissimum diaconum & schismaticum Montensium (sic dicti, quod scilicet illius in monte con-ventum) auctorem, iuxta Cypriano ordinaverat, & ad schisma constandum, eiusdem odio & invidia, antesignanus extiterit: qualis autem fuerit, Cyprianus epist. 49. his verbis declarat. *De Novato nihil ad nos fuerat nuntiatum, cum magis per nos vobis debeat Novatus ostendi, verum Novatus semper & cupidus, acerrima insuperabili papacitate furibundus, &c.* Sede vacante ad evertendam Romanam ecclesiam Romanam veniens, Novatianum Romanum presbyterum, male in Cornelium vitio ambitionis animatum, acris in eum impellit, eo quod Cornelius, fratrum suorum consilio penitentes lapsos in ecclesiam reciperet: cum tamen in Africa Cypriano sacrosanctæ ecclæ communione a lapsis petitam, illi ad certum tempus differendam esse respondisset. Plura in notis sequentibus. Baronius anno 334. numero 32. usque ad 43. item numero 59. & quibusdam sequentibus.

d Qui extra ecclesiam vivit Novatianum.) Novatus qui semel in Africa per suos cathedram contra cathedram dicit schismate collocat, ut infelicia germina ipse cum Felicissimo uno ac primo tot infelicitum casuum auctore in transmarinam quoque ecclesiam propageret, Romanæ se contulit, nactus occasionem sedis vacantis, per fraudem multorum animos sibi conciliavit, ut eorum favore, vel ipse, vel saltem aliquis ex sibi faventibus in sede pontificia collocetur, atque ita semel constatum schisma contra Cyprianum rectus solidetur. Sed cum, Deo volente, Cornelius opinione citius pontifex crearetur, per fraudem ac dolum, gravibus calumniis in Cornelium sparsis, præter multos confessores gloria præclaros, tres episcopos in eundem concitavit, qui Novatianum clandestine pontificem Romanum electum ordinarunt, & primum schisma ecclæ Romanæ constarunt. Res gesta describitur a Cypriano epist. 49. ad Cornelium, & 52. ad Antonianum secundum editionem Pamel. & constat ex epist. Cornel. ad Fabium Antiochenum, quam ex Eusebio nunc primum in hoc tomo conciliorum imprimi curavimus. Baron. prædicto anno numero 65. & sequentibus.

e Multi a vestra fide recedere fecerunt.) Romanos clericos in errore adhuc detentos hosce, Maximum, Nicotratum, Urbanum, Sidonium, Maxarium, Celestinum, & alios, uno Mose presbytero excepto, in suam sententiam per dolos ac fraudes pellexerunt, ut patet ex prædicta epistola.

EPISTOLA II.
CORNELII PAPÆ

AD RUFUM COEPISCOPUM RUSTICUM
ORIENTALEM.

Ne sacerdotes domini sicut vulgus solet
facere, præsumant jurare vel com-
pellantur.

- I. Si sacramentum ab episcopis fieri debeat.
- II. De causis episcoporum, & ut quidquid aver-
sus absentes agitur, vacuum habeatur.

Cornelius episcopus Ruffo coepiscopo in Rustico domino salutem.

Exigit dilectio tua, frater carissime, ut ex auctoritate tuæ apostolicæ tuis debere-
mus consulibus respondere. Quod licet non
prolixè, sed succinctè agere festinarem, pro-
pter quosdam importunitates, quæ nostris præ-
pedientibus peccatis, in nos supervenere, tuis
tamen per reliqua sanctorum patrum instituta
studius perquirere latius & investigare permitti-
mus. Non enim potest mens attrita, & oneribus
atque importunitatibus gravata, tantum boni
peragere, quantum delectata & oppressione
soluta. Non ergo ista ob id prætulimus, ut
hæc & alia, quæ necessaria fore cognoverimus,
tuæ sanctitati velimus denegare: sed quod hio
minus invenitur, latius perquiratur.

I.

« Sacramentum autem hæcenus a summis
sacerdotibus vel Dei ministris exigi, nisi
pro fide recta, minime cognovimus, nec
spontaneos jurasse reperimus. Summopere er-
go sanctus Jacobus apostolus prohibens sacra-
mentum, loquitur, dicens: *Ante omnia, fratres
mei, nolite jurare, neque per caelum, neque per
terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit
autem sermo vester, Est, est, Non, non: ut non
sub iudicium decidatis.* Et dominus in evange-
lio: *Audistis quia dictum est antiquis: Non pe-
jerabis, reddes autem domino juramenta tua. Ego
autem dico vobis non jurare omnino, neque per
caelum, quia thronus Dei est: neque per terram,
quia scabellum est pedum eius: neque per Hiero-
solytam, quia civitas magni regis est: neque per
caput tuum juraveris, quia non potes unum ca-
pillum album facere aut nigrum. Sit autem ser-
mo vester, Est, est, Non, non: quod autem his
abundantius est, a malo est, id est, ab exigen-
te & a jurante.* Hæc, frater carissime, ipse
dominus prohibet, id est, non debere jurare.
Hæc apostoli maxime omnes, hæc sancti viri
prædecessores nostri, qui huic sanctæ universa-
li apostolicæ ecclæ præfuerunt ante nos, hæc
prophetæ & reliqui sancti doctores, per uni-
versum mundum dispersi ad prædicandum, ju-
ramenta fieri vetant. Quorum nos exempla in-
cæperimus enumerare, aut in schedula hac in-
ferere, ante deficiet hora diei, quam eorum
exempla de hac causa prohibita. Quæ nos se-
quen-

Greg. ep.
11. lib. 2.

2. q. 1. Sacra-
mentum ha-
cenus
c. reliqua
d. sponte

Matth. 5.

Matth. 5.

2. q. 1. No-
vatorum
sequentes.

1 Id. MS. pro te. 2 Non sunt in fessis hi consules. 3 Ita etiam Gratianus, in cit. MS. vel reliquis exigit.
4 In cit. MS & apud Gratianum: nec sperat eos.

quentes, sanctorum apostolorum, eorumque successorum jura firmamus, & sacramenta incauta fieri prohibemus. Unde & ipse dominus in tabulis lapideis, quas Moysi dedit, propria manu scripsit, dicens: *Vide ne assumas nomen domini Dei tui in vanum*: & reliqua. Nos autem (ut paulo superius prælibavimus) sacramentum episcopis nescimus oblatum, nec unquam fieri debet: quoniam (ut supra memoratum est) *preceptum est a domino, non jurandum, neque per cælum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum est pedum ejus: neque per caput suum, quia nullus potest unum capillum creare*. Unusquisque enim sicut ante altare stans, Dei timorem habet præ oculis, & propriam conscientiam mundam servat Deo, quod in memoria retinet, nullatenus habet intermittere, quoniam, *os, quod mentitur, occidit animam*. Et apostolus ait: *Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam sumus invicem membra*. Et alibi: *Nolite mentiri invicem*. Hæc sunt præcepta salvatoris, hæc prophetarum, hæc sanctorum patrum instituta. Quæ si quis in vanum duxerit, hostis est animæ suæ: quia nemo contra prophetas, nemo contra apostolum, nemo contra evangelium facit aliquid absque periculo. Et summo opere prævidendum est, ne pastorem suum oves, quæ ei commissæ fuerant, reprehendere (nisi a fide exorbitaverit) neque accusare præsumant: quoniam tales accusationes vim non habent, neque eis nocere possunt. *Unum vero, carissimi, ut ait beatus apostolus Petrus, non lateat vos, quia unus dies apud dominum sicut mille anni, & mille anni sicut unus dies. Non tardat dominus promissis, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam revocari. Adveniet autem dies domini ut fur, in qua cæli magno impetu transibunt, elementa vero calore solvantur*. Cum hæc igitur omnia dissolvenda sunt, ex his potestis considerare, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus & pietatibus, expectantes & properantes in adventum diei Dei, per quem cæli ardentes solvantur, & elementa ignis ardore tabescent. Vos autem carissimi, dixit Judas Apostolus, *memores estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis domini nostri Jesu Christi, qui dicebant vobis, quoniam in novissimo tempore venient illi foras, secundum sua desideria ambulantes impii, males, spiritum non habentes. Vos autem, carissimi, superadificantes vosmetipsos sanctissima vestre*

A fidei, in Spiritu sancto orantes, ipsos vos in dilectione Dei servate, expectantes misericordiam domini nostri Jesu Christi in vitam æternam. Et hos quidem arguite judicatos, illos vero servate, de igno rapientes. Aliis autem miseremini in timore, odientes & eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam. Nullus enim sacerdotum causam suam alieno committat iudicio, nisi ad sedem apostolicam fuerit appellatum. Sed unusquisque comprovinciales iudices & notos habeat, nisi aliquam vim temerariæ multitudinis illic timuerit, aut infestus, aut suspectus inibi iudices habuerit, pro quibus causis ad majoris auctoritatis iudices, & ad alias provincias appellare & venire concessum est.

II.

Omnia ergo quæ adversus absentes in omni negotio aut loco aguntur aut judicantur, omnino evacuantur: quoniam absentem nullus addicit, nec ulla lex damnat. Facile ergo homo hominem fallere potest, non tamen Deum cuius oculis omnia nuda sunt & aperta. Unde ait propheta: *Dominus novis cogitationibus hominum, quoniam vana sunt*. Sapiens ergo non est, qui nocet. Nec quidquam mali vult, qui fidelis est, aut cuiquam infidias machinatur. Hortamur, frater, & monemus tuam dilectionem, ut omnes semper, prout melius poteris, adjuves, consortes & consolentis. Et sacramenta, super quibus hanc sanctam Romanam, ac universalem ecclesiam consulere voluisti, fieri prohibeas, & neminem unquam infestes aut noceas. Hæc, frater, ad reliquorum fratrum notitiam tua faciat sanctitas pervenire, ut omnes hæc mala caveant. Et sicut generaliter tam ab ipso domino, quam a sanctis & reliquis apostolicis viris, & ceteris patribus, sunt prohibita, ita generaliter ab omnibus custodiantur. Bene valere beatitudinem tuam semper optamus, & sacris virtutibus proficere te desideramus, frater carissime atque amantissime. Data undecimo Kalendas Junii, Maximo & Decio viris clarissimis consulibus.

NOTA SEVERINI BINII.

a Sacramentum autem balneum.) Quando ab episcopis ac reliquis clericis iuramentum licite præstetur, vel exigatur, vide canonistas 2. qu. 4. can. sacramentum balneum, de quo proluxit Covarruvius, alique plures.

Eusd. no. n. q. 7. Non sacramentum.

Matth. 5. Jacobi 5.

Sep. 1. Ephes. 4. Coloss. 3.

Ep. ad Oceanum de vita clericorum apud Hieronymum. Conc. Carth. I. cap. 13. Rom. V. (sub Symmacho).

1. Pet. 3.

Sic MS. Q. alia, promissis, ut & Græca, vulgata Latina, promissum.

In epistola sua canonica, v. 27.

Sic MS. Q. editio vulgata, de & Græca. alia in im-pietate, ex-cusa habent in impietate.

S. Ambr. ep. 19. In decret. Ivo. lib. 4. Hadr. coll. 17. Item: 8. 10. 11. &c.

1. q. 9. Omnia quæ ad verius.

Conc. Chalced. in-icio ad 1019 X. Sixti sent. 176. & paulo post 292. & 203. 7. alio. 93. 6. q. 1. Sapiens non est: allegatur tamen ibi sub nomine Lucii papa successoris Cornelii, ubi etiam habetur.

S. Bonif. ep. 8.

an. 170. aut 169.

v Non sunt in fatis hi Conules

EPISTOLA III. CORNELII PAPÆ AD FABIUM EPISCOPUM ANTIOCHENUM.

I. Quomodo Confessores ab illo decepti fraudes eius detexerint, & palam Ecclesie notas fecerint. II. Contra omnes leges ordinatus episcopatum sibi arrogas. III. Cleri Romani populique multitudinem a schismate non deterretur. IV. Urgente infirmitate in lecto persusus seu baptizatus, minime consignatus est. V. Persecutionis tempore presbyterum se negare pavulus, quam fratribus subvenire. VI. Præter leges, clerico ac plurimis de populo intercedentibus, per gratiam episcopi ad presbyterium promotus fuit. VII. Qui corpus & sanguinem Christi porrigens, singulos sibi jurare cogat. VIII. Eum ab omnibus deseri.

Ἴνα δὲ γινῶσθε ἀπόκαλοι ὀργήμωνος τῆς ἐπισκοπῆς ὁ Σαυμάσιος ὅτις, καὶ κρυπτῶν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀποπειρῆν ταύτην αὐτῷ ἐπιθυμίαν ἐλαύνοντα, ἐπικαλύμματα τῆς αὐτοῦ ἀπονοίας τῆς κατωρχίας αὐτοῦ αὐτῷ τῶν ὁμολογητῶν ἐγκρατεῖα χρωσάμενος, εἰπεῖν βέλομαι. Μάξιμος ἀρεσβύτερος τῆς παρ' ἡμῶν καὶ Οὐρβανὸς δις τὴν ἐξ ὁμολογίας δόξαν ἀείλιω καρπωσάμενοι, Σιδωνίος τε καὶ Κελερίνος, ἀνήρ ὅς πᾶσας βασάνους ὄξεν τὴν τῷ Θεῷ ἔλεον καρτερικώτατα διουργίας, καὶ τῷ ῥώμῃ τῆς αὐτοῦ πίστεως, τὸ ἀδούρει τῆς σαρκὸς ἐκίρρωσας, κατὰ κράτος ἰσχυρίσθη τῶν ἀντικειμένων· ὅτι δὴ ἦν οἱ ἀνδρες κατηνοήσαντες αὐτὸν, καὶ καταφορᾶσαντες τὴν ἐν αὐτῷ πανουργίαν τε καὶ καλιμβολίαν, τὰς τε ἐπιτοκίας καὶ ψευδολογίας, καὶ τὴν ἀκοινωνήσιαν αὐτῷ καὶ λυκοφιλίαν, ἐπανήλθον εἰς τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν, καὶ ἅπαντα αὐτῷ τὰ τεχνήματα, καὶ ποιήματα, ἃ ἔχ' πολλὰ ἔχων ἐν ἑαυτῷ ὑπέελετο, παρόντων ἑαυτῶν τῶν μὲν ἐπισκόπων, τῶν δὲ ἀρεσ-

UT autem scias qualiter admirandus ille dignitatis episcopalis cupiditate incensus, & temerariam atque effrenatam illam ambitionem suam intra se regens latuit, dum hoc vesaniae velamentum obtendit, quod Confessores ab initio secum habuisset, volo enarrare. Maximus nostrae ecclesiae presbyter & Urbanus epegriam ex iterata confessione gloriam adepti, Sidonius quoque & Celerinus, vir qui cuncta tormentorum genera per Dei misericordiam fortissime sustinuit, & fortitudine fidei suae infirmitatem carnis roborans, adversarium penitus devicit: hi igitur viri cum cognovissent illum, & fraudem ejus ac perfuriam, necnon perjuriam & mendacia, atque a societate & communione abhorrentem ejus animum & lupinam consuetudinem deprehendissent, ad Sanctam Ecclesiam reverterunt: cunctaque illius praestigias & flagitia, quae jam pridem intra se occultans reprimebat, praesentibus aliquot episcopis

Affert P. Constant. pag. 141.

Concil. General. Tom. I.

F ff ac

1 Fragments ista Eusebius lib. 6. hist. c. 43. nobis asseravit hoc eis praemisso praenotio: Βασιλειῶν ἀδελφῶν ἐπισκοπῶν Κορνελίου Ῥωμαίων ἐπισκοπῶν ἐπὶ τὸν ἀντιόχειον ἐκκλησίαν ἐπιστολῶν ἐπιπέμψας, ἐν ταῖς ἑαυτοῦ Ῥωμαίων συνάξεσι γράψας, ὅτι ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὴν ἀφρικανὴν αἰθρῶν ἐκκλησίαν ἐπιστολῶν ἐπιπέμψας, ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ἀφρικανῶν λατρίαις ἐκτελεσθῆναι ἐκέλευεν. Ἄλλα πρὸς τὸν λατρινὸν ἐκκλησίαν ἐπιστολῶν ἐπιπέμψας, ἐν ταῖς ἑαυτοῦ λατρινῶν ἐκκλησίαις ἐκτελεσθῆναι ἐκέλευεν. Ἄλλα πρὸς τὸν ἀφρικανὸν ἐκκλησίαν ἐπιστολῶν ἐπιπέμψας, ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ἀφρικανῶν ἐκκλησίαις ἐκτελεσθῆναι ἐκέλευεν. Ἄλλα πρὸς τὸν ἀντιόχειον ἐκκλησίαν ἐπιστολῶν ἐπιπέμψας, ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ἀντιόχειον ἐκκλησίαις ἐκτελεσθῆναι ἐκέλευεν. Ἄλλα πρὸς τὸν ἰταλικὸν ἐκκλησίαν ἐπιστολῶν ἐπιπέμψας, ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ἰταλικῶν ἐκκλησίαις ἐκτελεσθῆναι ἐκέλευεν. Ἄλλα πρὸς τὸν γαλιλιανὸν ἐκκλησίαν ἐπιστολῶν ἐπιπέμψας, ἐν ταῖς ἑαυτοῦ γαλιλιανῶν ἐκκλησίαις ἐκτελεσθῆναι ἐκέλευεν. Ἄλλα πρὸς τὸν ἀσιατικὸν ἐκκλησίαν ἐπιστολῶν ἐπιπέμψας, ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ἀσιατικῶν ἐκκλησίαις ἐκτελεσθῆναι ἐκέλευεν. Ἄλλα πρὸς τὸν ἰουδαϊκὸν ἐκκλησίαν ἐπιστολῶν ἐπιπέμψας, ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ἰουδαϊκῶν ἐκκλησίαις ἐκτελεσθῆναι ἐκέλευεν. Ἄλλα πρὸς τὸν ἰσχυρικὸν ἐκκλησίαν ἐπιστολῶν ἐπιπέμψας, ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ἰσχυρικῶν ἐκκλησίαις ἐκτελεσθῆναι ἐκέλευεν. Ἄλλα πρὸς τὸν ἰσχυρικὸν ἐκκλησίαν ἐπιστολῶν ἐπιπέμψας, ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ἰσχυρικῶν ἐκκλησίαις ἐκτελεσθῆναι ἐκέλευεν. Ἄλλα πρὸς τὸν ἰσχυρικὸν ἐκκλησίαν ἐπιστολῶν ἐπιπέμψας, ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ἰσχυρικῶν ἐκκλησίαις ἐκτελεσθῆναι ἐκέλευεν.

2 Novatianus scilicet, quem vago pronomine designare Cornelius pro more satis habet. 3 Cum Cyprianus, quoties eorundem Confessorum mentionem facit, ubique Macarium Celerini hujus loco memorat, existimat Tillemonius eundem Confessorem duplici, Maxarii scilicet ac Celerini, nomine donatum: tumulque monet hunc alium esse a Celerino Carthaginensis ecclesiae lectore saepius apud Cyprianum commendato. 4 Ita loqui videtur Cornelius propter peculiarem Novatiani opinionem, quam Eusebius lib. 6. c. 43. mirandam καὶ ἀκατάβητον, a fraterna caritate abhorrentem ἐκτελεσθῆναι ἐκέλευεν, quae videlicet haereticus iste lapsus communionis ac pacis spem omnem adimebat. Eadem haeresis, apud Cyprianum in Tractatu ad Novatianum, & ab Hieronymo initio epistolae ad Oceanum, Caina haeresis appellatur, licet diversa quadam ratione. Sic nempe nuncupatur a praedicti Tractatus scriptore, quia nonnulli tantum occidere possunt, ab Hieronymo autem, quia Caino similis desperanti ac dicenti, Major est iniquitas mea, quam ut ventiam merear, peccatis novatillis veniam spem profusus negat, adeoque dicit aliqua esse peccata, quae Christus non possit purgare sanguine suo. 5 Immo, si laudato apud Cyprianum Tractatu fidem habeamus, multa piz se sevens Christiana peccata esse presbytero digna, utpote qui antea semper in domo una, id est Christi Ecclesiae, proximum adhibita ut propria fuerit, omnia fratrum, sicut Apostolus hortatur, severis, lubricis in fide calcis alienatione corroboraverit. Sed huius laudi non respondent quae infra num. 5. gestio narratur. 6 Quinque adfuisse epistolae 6. n. 2. dicuntur. Mirum est tantum hic presbyteros memorari, ac sacri diaconos aliove clericos, praesertim cum laici etiam adfuerint. In epistola quidem 6. n. 2. dicitur presbyterum hac occasione contradium. Sed hoc vocabulo cleri cetera a potiori eius parte designari solebat. Possit etiam eadem ratio- ne hic presbyterorum nomine totus clerus significatur.

ac presbyteris & laicis quam pluribus evulgarunt, ingemiscentes & dolentes, quod a fraudulenta & maligna illa bestia induci, ad medicum tempus ab Ecclesia defecissent.

2. Deinde post pauca ait. Vix credibile est, frater carissime, quantam in eo varietatem ac mutationem brevi temporis spatii factam conspexerimus. Nam egregius ille, qui tremendis quibusdam sacramentis fidem fecerat, sese episcopatum nequaquam concupiscere, repente episcopus tamquam ex machina aliqua in medium projectus appareret. Nempe ille dogmatum conditor atque ecclesiasticæ discipline propugnator cum episcopatum sibi a Deo minime concessum præter fas arrogare atque subripere conaretur, duos sibi socios deploratæ salutis delegit, quos in exiguam atque vilissimam Italiæ partem destinaret: ut inde accitos episcopos tres, homines plane rudes ac simplices, fraudulenta quadam molitione deciperet, affirmans atque constanter asseverans, ipsos quam primum Romanam proficisci oportere, ut omnis undecumque orta discordia, ipsorum una cum aliis episcopis interventu sedaretur. Qui cum advenissent, homines, ut jam diximus, simplicioris ingenii, nec in his perditorum artibus ac fallacis fati triti; eos ille a quibusdam sui similibus, quos ad id comperaverat, inclusos, hora decima temulentos & crapula oppressos, imaginaria quadam & vana manuum impositione episcopatum sibi tradere per vim cogit: eumque, cum nullo sibi competat jure, per insidias atque fraudem vindicat. Nec multo post unus ex illis episcopis ad Ecclesiam rediit, cum lamentis & fletibus peccatum suum confitens. Quem nos, cum universus populus præsens deprecatus esset, ad communionem laicam suscepimus. Re-

Αβυθίων, & λαϊκῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ, ἐξήγγελλαν, ἀποδουράσασθαι καὶ μεταγινώσκοντας ἐφ' οἷς περὶ ὁδοῦ τῷ δολερῷ & κακοῦθει θηρῷ, πρὸς ὀλίγον χρόνον τῆς ἐκκλησίας ἀπελείφθησαν.

Εἴτι μὲν βραχία φησὶν. Ἀμήχανον ὄστω, ἀδελφεὲ ἀγαπῆτε, ἔσπευ καὶ μεταβολῶν ἐν βραχείᾳ κηρῷ ἰδρασάμεθα ἐπ' αὐτῷ γρηγορήσειν. ὁ γὰρ τοῦ λαμοσύνης, καὶ δι' ὄρκων φοβερῶν τινῶν πιστεύσας τὸ μὴ δι' ὅλους ἐπισκοπῆς ὀρέγεσθαι, αἰφνίδιον ἐπίσκοπος ὡσπερ ἐκ μαγγάνων τινός ἐς τὸ μέτρον ῥαφῆς ἀναφαίνεται. ὅπως γὰρ τοῦ ὀδοματίας, ὁ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιστήμης ὑπερασπιστῆς, ἐσπληνικὰ παρασπασθεῖται καὶ ὑπερβῆκεν πλὴν μὴ δοθεῖσαν αὐτῷ ἀνώθεον ἐπιτοκῶν ἐπιχειρεῖ, δύο ἑαυτῷ κατωκῶς ἀπεργακώτης τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ἐπιλέξασθαι. ὡς ἂν ἐς βραχύτι μέρος καὶ ἐλάχιστον τῆς Ἰταλίας ἀποσελῆσθαι κείσθαι ἐπίσκοπος ἔσῃς, ἀνδρώπης ἀγροίκου καὶ ἀπλουσίου, πλάσῃ τινι ἐπιχειρήσει ἑκαπέτησθαι. ὁ βραβυβαίνουσος καὶ διήχουχόμουσος δὲν αὐτῶς ἐν τῆσιν παραρηγῆσαι ἐς Ρώμην, ὡς δὲ ὄστω πᾶσα ἡ τις δῆποτε ἐν διχοστασίᾳ γρηγορήσει, σὺ καὶ ἑτέροις ἐπισκόποις καὶ αὐτῆς μεσιτῶντων ὁμοιωθῆσθαι. ὅς παραρηγῶν αἰτε δὴ (ὡς ἐφθῆκεν λέγοντες) ἀνδρώπης ἀπλουσίου πρὸς τῆσιν ποιητῶν μηχανῶν τε καὶ ραδιουργίας, συγχλωιδεῖσθαι ὑπο τινῶν ὁμοίων αὐτῷ τετυγμῶν ἀνδρώπων, ὅρα δεκάτη μεδιόντης καὶ κραπαλώντης, μὲν βίος λυγρῶσων εἰκονικῆ τινὶ καὶ ματιὰ χειρεπίθεσις ἐπισκοπῶν αὐτῷ δουραῖ. ἢν ἐκείνη καὶ παουουργία μὴ ἐπιβάλλῃσαν αὐτῷ ἐκδικεῖ. ἔξ ὧν ἐς μετ' οὐ πολὺ ἐπανήλθῃς ἐς τῶν ἐκκλησίαν ἀποδουρόμῃος καὶ ἐξομολογῆσας τὸ ἑαυτῷ ἀμάρτημα. ὃ καὶ ἐκοινωνήσασθαι ὡς λαϊκῶν, ὑπὲρ αὐτῷ δεηθῶστος παύτως παρόντος τῷ λαῷ. καὶ ἔξ ἁλοκῶν δι' ἐπισκόπων ὁμοῖο-

1. Christophorus hoc latine ita convertit: *Iste novus sella inventor, & doctrina ecclesiastica, & Deo placet, preparator, Valeus vero, et qui se doctorem & ecclesiastica disciplina propugnatores forebat.* Vox *dogmatum* hic ecclesiastica disciplina preparatorum, & non nihil minus quam *nova sella inventorem* sonat. Palam est Novatianum præclarum hunc titulum affectabat. Quoties Cyprianus supra epist. 1. nu. 2. de illo ejusque affectu scribit: *Si se affectores Evangelii Christi confitentur, prius ad Ecclesiam revertantur.* Nominatimque Novatianus, uti Valeus observat, suum de cibis Judæis librum *plati in Evangelio perhibent* inscripsit. En quos imitantur stantis nostræ novatores, qui cum ab avita fide discesserint, sese puri Evangelii vindices habitare non verentur.

2. Hoc est, quæ impositionis manuum quandam potius imaginem præ se ferret, quam veritatem. Quapropter minus mirum est Pacianum hujusmodi ordinationem irritam & nullam censuisse, ac de ea sic epist. 2. scripsisse: *Novatianum absentem epistola episcopum renatis*, seu fecit: quia nimirum Confessorum epistola ad Novatianum absentem scripta, quæ ei manus quasi in episcopum imponi consuebant, ut episcopus fieret occasione & auctoritatem præbuit. Pergit Pacianus: *Eum consecrante nullo lineata (id est episcopalis) sedes accepti.* Cur *consecrante nullo*, subinde explicat idipsum repetens his verbis: *Novatianum cognoscite SINE CONSECRATIONE LEGITIMA episcopum factum per epistolam eorum, qui se confessores esse simularent.* Ideo igitur nullo consecrante in episcopali sede collocatum dixit, quia cum *per consecrationem legitimam episcopum factum*, nonni de imaginaria & vana ac profusa nulla consecratione gloriari posse persuasum haberet. Ipsi certe Confessores, teste Cornelio & vana ac profusa nulla consecratione gloriari posse persuasum haberet. Ipsi certe Confessores, teste Cornelio epist. 6. n. 1. eo se abduetos fatebantur, ut *paterentur et manus quam in episcopum imponi.* Neque Cyprianus epist. 44. seu 46. suum eis dolorem dissimulat, quod illos *alium (æ Cornelio) episcopum fieri consensisse* per epistolam significasse. Sane violentam hujusmodi ordinationem ab episcopis vino & crapula oppressis intempestiva hora factam, præsentibus hiis Confessoribus horrore non fuisse valde stupendum esset. Inde & illud sequitur, ut hac illustrium Confessorum epistola ad sevuendos episcopos simplices abusus sit Novatianus, ne ab imponendis ipsi manibus abhorrerent. Cur vero de iis, quos pro fide carcerem passos esse Cornelii, Cypriani, aliorumque testimonio constat, Pacianus quod *se Confessores esse simularent*, dixit? Quia nimirum hanc confessionis gloriam ab Ecclesia discedendo obtulerant ac perdididerant, non secus atque homo in pluribus iustitiam exercitatus operibus, peccato admisso, iusti titulum ac laudem amittit.

3. Episcopum illum existimat Valeus Trophimum, de quo Cyprianus in epistola 10. sequente ad Antonianum plura scribit. Sed quæ ibi de hoc Trophimo Cyprianus eloquitur, ægerime cum iis componantur, quæ nunc Cornelius de Novatiani ordinatore narrat. Quippe cum Antonianus, mendacibus Novatiani litteris commotus, a Cypriano scribi sibi petisset, *Cornelius qua ratione Trophimo & iustificatis communicet*: rescribit is præful n. 1. *Cornelium nulla libelli, ut eundem iustificet, labe maculatum esse; sed neque cum episcopis, qui sacrificaverunt, communicandum fore, nisi iustitiam iustitiam.* Tum num. 10. subiicit: *Nam & de Trophimo, de quo tibi scripsi desiderasti, non ita res est, ut ad te potestatis sumor & mendacium malignorum...* Tractatum illic cum collecti plures *habito susceptus est Trophimus, pro quo satisfacienda fratrum reditus & restituta multorum salus. Si tamen susceptus est Trophimus, ut laicos communicet, non secundum quod ad te malignorum littera perulerunt, quasi la-*

Ἐπαρχος εἰς τὸς τόπους ἐν οἷς ἦσαν χειροτονήσαντες, ἀπετάλαμμεν.

Ὁ ἐκδιαιτῆς ἐν τῷ Καρχηδονίῳ ἐκκλησίᾳ ἐκείνῃ ἐπίσκοποι δὲν εἶναι ἐν καθολικῇ ἐκκλησίᾳ; ἐν τῷ ἐκ κληροῦ (πὺς γὰρ;) πρεσβύτερος εἶναι πασάρα-κοντα ἑξ, διακόνους ἑπτὰ, ὑποδιακόνους ἑπτὰ, ἀκο-λύθους δύο ἑ πασάρακοντα, ἱεροκρίτας δὲ καὶ ἀνα-γνώστας ἅμα πωλυαροῖς δύο καὶ πενήκοντα, χήρας σὺν θλιβομβίῳ ὑπὲρ τὰς χιλίας πεντακοσίας, ὡς πάντας ἢ τὸ δεσπότη χάρεις καὶ φιλανθρωπία δια-φέρεται. ὃν ἐδὲ πρὸς τὸ πλῆθος καὶ ἔπος ἀναγκαῖον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀποστολῆς πλού-σιος τε καὶ πληθίων ἀειθμὸς μὲν μεγίστη καὶ ἀνα-ειθμῆτος λαῶν, ἀπὸ τῆς πιαύτης ἀπογκώσεως τε καὶ ἀπαγορεύσεως ἐνεβέβητε καὶ ἀνεκαλίσατο εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ αὐτὸς μεθ' ἕτερα τῶν πρὸς Θεοῦ τῶν-τα. Φέρε δὲ ἔξω ἀπομῶ, τίσιν ἔργοις ἢ τίσι πολιτείαις περὶ αὐτῶν ἀντεποιήθη τῆς ἐπισκοπῆς ἀράγε διὰ τὸ ἔξ ἀρχῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀνεβέβη-
Concil. General. Tom. I.

A liquis etiam (duobus) episcopis successores or-
dinavimus, colque in loca illorum misimus.

3. Ille ergo Evangelii vindex ignorabat
unum episcopum esse oportere in Eccle-
sia catholica? in qua non ei latebat (quo-
modo enim latere posset?) presbyteros esse
quadragesima sex, diaconos septem,
subdiaconos septem, acolythos duos & qua-
dragesima, exorcistas autem & lectores cum
ostiaris quinquaginta duos, viduas cum
thlibomenis plus mille quingentas. Quibus
universis Domini gratia & benignitas ali-
menta suppeditat. Neque tamen tanta tam-
que necessaria in Ecclesia multitudo, tam
ingens numerus divinæ providentiæ copiis
opulentus & abundans, cum immenso atque
innumerabili populo, ab huiusmodi despera-
tione & audacia eum deterruit, & ad Ec-
clesiam revocavit.

Cleus Ro-
manus

4. Rursum & aliis intercessis hæc addit.
Agendum, exponamus deinceps, quibus ope-
ribus quibusve vitæ institutis episcopatum
ambire ausus sit. Num propterea quod ab
initio vitam in Ecclesia exegerit, & mul-
Pii 2 ta

Concil. General. Tom. I.

cum Trophimo usque. Hæc autem aliaque Cypriani de Trophimo receptione verba qui expendunt, deprehenden-
10. Trophimum sacrificantium labe fuisse adfectum, 20. eum ad Ecclesiam rediisse cum maximo fratrum numero,
qui omnes regressuri ad Ecclesiam non essent, nisi cum Trophimo, 30. eum a Cornelio susceptum esse tractatu
ante habito non cum plebe sua quemadmodum in ordinatio Novatiani receptione assum est, sed cum collegio
pauca, hoc est in frequenti episcoporum concilio; indeque mendaciter divulgatum esse, Cornelium cum sacrifican-
tibus communicare, & Trophimo huius criminis reo primum sacerdotii locum reddidisse. Si etiam ex utrimque qui
fuerint illi maligni, quorum litteræ & sumptibus hæc mendacia facta sunt, non alii forsitan inveniuntur a Nova-
tiano, cuius litteris commotus Antonianus Cyprianum de huiusmodi mendaciis interrogavit. Horum certe vel
Novarianus, vel socii eius factores fuerunt. Nemo autem id Novatiano eufre affectis displicuisse & vitium ver-
sum esse sibi persuaserit, quod ordinator ipse ab illo susceptus atque communionem laicam delectus donatus esset.

1. Evastium, in cuius locum Zetus constitutus fuisse in superiore epistola e. dicitur, ex his duo-
bus episcopis unum existisse Valefius probabilior coniectura putat. Hinc quippe facile intelligitur, quo pacto
Evastium auctoritate schismatis fuisse Cornelium in laudata epistola scribat. Ita autem duobus illis episcopis suc-
cessores ordinatos esse hic memoratur, ut & quodam modo innuitur loco eius, qui ad communionem laicam susce-
ptos est, neminem esse susceptum. Sed ex quo episcopus ad communionem laicam delectus prædicatur, sedem illius
vacare, eique proficiendum esse satis intelligitur.

2. Ita probata ac perulgata erat hæc regula, ut Confessores ad Ecclesiam redeuntes in superiori epistola e. n. 2.
illam tanquam rem omnibus notam, & quam nulli ignorare liceat, profiteantur. Sic & Cyprianus in sequente
epistola ad Antonianum n. 7. ubi Cornelium legitime ordinatum esse multis probavit, addit demum: Cum post-
quam secundus esse non possit, quisquis post unum qui solus esse debeat factus est, non jam secundus ille, sed
nullus est.

3. In latina Valefii interpretationem quatuor & quadragesima mera oscitantia irrepsisse certo argumento est ista
illius in hæc verba annotatio: Ex hoc loco colligi potest, quos basilicas sive Roma habuerint Christiani. Cum enim
singuli presbyteri suas regerent basilicas, si ab fuerint presbyteri, totidem basilicas fuisse dicendum est. In hunc lo-
cum graviter peccat Blondellus cum eum ita perstringit, ut nullam subdiaconorum faciat mentionem, exindeque
conclat puer nullos tum Romæ subdiaconos fuisse institutos. Sed lectio illius falsitatem cum grecis Eusebii
textus, tum latina Rufini interpretatio demonstrant. Tradit & Optatus lib. 2. quadragesima & amplius basilicas
Romæ existisse, quando illuc Victor Gabienis proxime post exortum Donatistarum schisma ab his schismaticis
missus est. Hi quippe, inquit Optatus, in 1187. 40. & quod excurrit basilicas, locum ubi colligerent non habe-
bant. Quem locum, dum Blondellus Apolog. pag. 223. de ipsius Optati atate interpretatur, ab eo male intelle-
ctum esse Valefius recte notat.

4. Hoc verbo etiam latine nobis uti licere duximus ad imitationem cleri Romani ad clerum Carthagensem
edit. Oxon. epist. 1. sic scribens: Sive vidua, sive THLIBOMENI (male apud Pamel epist. 3. Thlibomeni,
& apud alior Clementi,) qui se exhibere non possunt, utique habere debent qui eis ministrant. Quo in loco qui
intelligendi sunt thlibomeni, statim explicatur adjunctis verbis, qui se exhibere non possunt, hoc est qui sustentare
se ac victui necessaria suppeditare sibi non valent, ut patet ex his Cypriani lib. Testimon. n. 61. Habentes itaque
EXHIBITIONEM & tegumentum, his consentiunt finis. Eodem exhibitionis verbo eodem intellectu utitur &
Tertullianus lib. de Idolol. c. 5. & 1. ubi artifices qui idola confingere non delinabant arguens, solitas eorum
vocem, Non habeo aliud quo vitam, sibi obicit, ac deinde sic refellit: Si ita EXHIBITIONIS necessitas obtin-
ditur, habent & alias species, qua sine exortatione disciplina, id est sine idoli confectura, OPEM VICTUS
PRÆSTENT. Hoc est igitur exhibere, quod opem victus præstare. Adeoque non male Rufinus pro thlibome-
ni substituit indigentibus. Observavit Valefius ecclesiam Antiochenam Chrylostomi atate, ipso Chrylostomo te-
ste homil. 67. in Matth. tametsi mediocres redditus possideret, plerumque tria millia viduarum & virginum aluisse
quotidie, præter hospites, leprosos, viandos & clericos.

5. Verterat Christophorus. Nemo in tanta ministrorum multitudine... nemo ex tanto egenorum numero Dei pro-
videntia luculentate... nemo denique ex maxima illa & innumerabili frequentia. Qua in interpretatione istud non
placet, quod præter græci textus fidem si: ministris Ecclesiæ ab egenis distinguit, quasi non illi perinde atque hi
divina providentia divitiis sustentarentur. Certe Rufinus hunc locum aliter intellexit, siquidem de presbyteris,
diaconis ceterisque clericis non secus atque de viduis, & indigentibus dicit: Quos omnes Deus alit in Ecclesia
sua. Subinde ecclesiarum proventus sic distributi sunt in quatuor partes, ut una pars episcopo, altera clericis
ceteris, tertia egenis, quarta fabricis cederet. Verum antea etiam par non erat eorum divisio, in alios tamen
usus nequaquam impendebantur.

6. Illud in Ecclesia perinde est atque in Ecclesiæ ministerio. Nec aliud sonare mihi videtur ab infans, atque ab
inveniente atate & ab infantia. Et ea quidem tum forte obtinebat disciplina, qua si qui in clerum adsciscendi erant,
se, ut loquitur Siricius epist. 1. n. 13. Ecclesia veteri obsequi, ab infantia sua, vel ut idipsum Zolianus epist.
9. n. 5. enuntiat, ab infantia ecclesiastica, ministrandi nomen dare, & ita per omnes cleri gradus episcopatum pro-
mereri solebant. Quocirca Cyprianus in epistola sequenti n. 7. etiam si Cornelium ecclesiastica ministerio ab infans
seu ab infantia nomen dedidisse non aperte dicat: hinc tamen eum commendat, quod non ad episcopatum subito pro-
venit, sed per omnia ecclesiastica officia promotus, & in divinis administrationibus Deum promeritus, ad sacerdotii su-
blime fastigium cunctis religionis gradibus adscendit. Hic igitur quaeritur, an similibus meritis ornatus sit Nova-
tianus, & ea illi defuisse demonstratur.

κλησίας κανόνα· τῆτε σφραγισθῆναι ὑπὸ τῶ ἐπισκοπῆ. τῆτε εἰ μὴ τυχὼν, ὡς αὐτὸς τῶ ἀγίῳ πνεύματι ἐτύχε;

Καὶ πάλιν μὲν βραχεία φησὶν· Ὁ δὲ διὰ δουλίαν καὶ φιλελεύθερον ἐν τῷ κερφῆ τῆς ἀνώγειας ἀρισβύτερον εἶναι ἑαυτῶν ἀρνησάμενος. ἀξίως γὰρ καὶ παρακαλούμενος ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ διακονῶν, ἐν ἐκκλησίᾳ τοῦ εἰκίσκου ἐν ᾧ καθῆρξεν ἑαυτῶν, βοηθήσῃ τοῖς ἀδελφοῖς, ὅσα θεῖος καὶ ὅσα δυνατῶν ἀρισβύτερον κηδεύσασθαι ἀδελφοῖς καὶ ἐπιχειρῶν διοικήσας βοηθεῖν· τοῦτον ἀτίχει τὸ περὶ φαρήσας παρακαλῶσι τοῖς διακόνους· ὡς καὶ χαλεπαίνοντα ἀτίχει καὶ ἀπαλλάττειν· μὴ γὰρ εἴτι βέλτερον ἀρισβύτερος εἶναι εἶπῃ· ἕτερος γὰρ εἶναι φιλοσοφίας ἐραστῆς.

Τίπτεβας εἰ ὀλίγα, τοῦτοις πάλιν ἐπιφέρει λέγων, κατελιπὼν γὰρ ὁ λαμφοῦ, ἵτις τῶ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾗ πισθῶσας κατηξιώθη τῶ ἀρισβύτερος κατὰ χάριν τῶ ἐπισκοπῆ τῶ ἐπιδοσῆσθαι αὐτῶ χάρις εἰς ἀρισβύτερος κληρῶν. ἐς διακονοῦσας ὑπὸ πάσης τῆ κληρῶ, ἀλλὰ καὶ λαϊκῶν πολλῶν· ἐπεὶ μὴ ἴσθον ἢ τῶν ἐπὶ κληρῶν δια νόσον περὶ ὁδοῦται, ὡσπερ καὶ ἵτις, εἰς κληρῶν τῶνα ἡμεῶνται, ἡξίωτε συγχωρηθῆναι αὐτῶ τῶντον μοῖον χειροτονῆσαι.

Εἴτι ἄλλο τι τοῦτοις χεῖρας ἀρισβύτησι ἱεροῦ τοῦ ἀδελφῶ ἀπειμῆτων, λέγων ὅτως. Ποιῆσαι γὰρ τῶ ἀρισβύτησας, καὶ διαμέλων ἐκάστω τῶ μέ-

Acipienda sunt, neque ab episcopo signatus est. Hoc autem signaculo minime percepto, quomodo Spiritum sanctum potuit accipere?

5. Et iterum aliquando post dicit. Qui persecutionis tempore præ metu ac nimio vitæ amore presbyterum se esse negavit. Admonitus enim ac rogatus a diaconis, ut in cubiculo in quo se ipsum incluserat egressus, fratribus succurreret, quantum presbytero liceret ac fas esset fratribus in periculo constitutis & auxilio indigentibus subvenire: tantum abfuit ut rogantibus diaconis morem gereret, quin potius indignabundus abiit ac discessit. Neque enim presbyterum se amplius velle esse respondit: sed alterius philosophiæ amore ac studio teneri.

6. Paucis autem transcurtis, hæc rursum adiungit dicens. Nam præclarus ille vir Ecclesiam Dei dereliquit, in qua post susceptam fidem presbyterio cohonestatus est pro gratiam & indulgentiam episcopi, qui imponens ei manum ad presbyterii ordinem eum provexit. Intercedebat omnis clerus, & multi ex laicis, eo quod non liceret eum, qui quemadmodum & ille in lectulo urgente morbo perfusus fuisset, in clerum aliquem assumi. Verum rogavit episcopus ut eum unum ordinare sibi permitteretur.

7. Deinde aliud adiungit facinus omnium, quæ ab illo commissa sunt, longe gravissimum, ita dicens. Etenim oblationibus factis portionem singulis dividens, dum eam tradidit,

Christum non credens. Quapropter eos, qui ex hac heresi ceteris Ecclesiis coniunguntur, laudatissimi patres inungi præceperunt. Sed Nicæni patres c. 8. tantum præcipiunt, ut Novatiani per manus impositionem suscipiantur. His conciliis Innocentius epist. 5. c. 8. & Innocentius epist. 2. c. 8. constituunt, ut venientes a Novatianis vel Montanistis per manus (addit Innocentius tantum) impositionem suscipiantur, nulla inunctionis facta mentione. Ibi autem Theodoretus etiam de Novatiano nonnulla tradit ad accuratam rerum fidem non satis exacta, ad canonem 7. concilii CP. I. haud dubie respicit.

1 In hac Rubini interpretatione, cum subvenire in exitu catechumeni, rogaretur, a cellula in qua iacebat timentis perterritus, presbyterum se esse denegavit, nimia deprehenditur interpretis licentia: cum verba Cornelii de omnibus auxilio presbyterii indigentibus dicta ad unos catechumenos, quibus & diaconi subvenire poterant, referat. Quocirca neque placet quod Theodoretus lib. 3. hæret. fab. eandem narrationem ita exponit. Qui vero remissionem (lapsus) adipiscitur postulat, arguuntur autem, quod laice rogatus ut ad illos periret, & veros confiteantur, qui tyranni machinis nullabantur, oculis se ipse claudere studens, presbyterum etiam se esse denegavit. Ex hoc autem loco liquet, quin merito superius a Cornelio postulatum sit, an Novatianus in multis, magnisque periculis salutis causa fuerit?

2 Non displicet alibi quod Valefius vertit, post susceptum baptismum; id enim hæc proprie sonant, in qua baptismum suscepto, fidelis iam dici atque haberi cepit. Sed litteræ hærendum duxit, cum Cornelium, ubi de ritu quo Novatianus initiatus est, loquitur, baptismi vocabulo constanter abstinere observarim. Rubinus unum verum per se his duobus latinis, gratiam confitentis, reddidit. Quod eodem redit. Nam gratia, vel gratia Dei, seu gratia Christi vocabulo baptismus sæpe apud veteres designatur. Quid enim sibi vult illud Cypriani epist. 76. ad Magnum, Quæritur quid mibi videatur de his, qui in infirmitate & languore Dei gratiam suscipiunt, nisi illud, quid mihi videatur de his qui in infirmitate & languore Dei gratiam suscipiunt, generaliter gratia legitimum dicitur, in quo hæc celebranda gratia perinde esse liquet atque celebranda baptismi.

3 Hoc est, in aliquo cleri gradu. Nam iterum pro cleri gradu a Cornelio usurpatis ex proximis illius verbis, sic presbyterio cleri, liquet. Eadem loquendi ratione apud Cyprianum edit. Rigalt. vetus auctor in Tractatu de non rebaptizandis hæreticis dixit. Quod cum nullum sanæ mentis fidelium tenore, vel maxime nullum omnino in QUOCUMQUE CLERO constitutum, ac multo magis episcoporum auctoritate dicitur. Et eorum Immo magis hoc nomine eorum operatur, licet fuerit antea fidelissimus, aut in CLERO ALIQUO constitutus. Quod licet Valefius recte observavit, a littera tamen græca, quam servare fas est, nonnulli recedit in hunc modum. Ne, quemquam ex his, qui urgente vi morbi in lectulo perinde ac ille perfusus fuisset, in clerum assumi. Plus enim illud, quemquam ex his, unde exceptio omnis excluditur, quam particula in sonat, sicut significantius aliquid præ se fert in aliquo clero, quam simpliciter in clero. Disciplina huius severitatem aliquando post Cornelium ævum temperavit Neocæsariensis concilium, hominem in lectulo perisum non ab omni cleri gradu, sed a presbyterio dumtaxat excludens, immo eum etiam ad hunc gradum provehi permittens propter consequentem eius fidem & fidem, certamque voluntatem. Præferat Fabianus, seu quivis alius Novatiani ordinator, huiusmodi exceptionem per ecclesiasticam regulam permitti. Nec temere divinat, qui episcopo huic maxime Novatiani ingenium & eloquentiam, quæ in illius scriptis ac nominatum in epistola apud Cyprianum 31. ab ipso scripta aspicitur, placuisse conestet. Qui autem Novatiani ordinationi, cum ad presbyterii ordinem proveheretur, intercesserunt, ecclesiasticas obijcentes regulas, quibus quempiam in lectulo perisum ad ullam cleri gradum assumi prohibebatur, simili ratione artea intercedere debebant, si ullus ei gradus collatus fuisset. Quocirca presbyterii dignitatem ipsi per se, inferioribus alius ordinibus prætermissis, collatam esse Valefius atque Tillæmontius inde concludunt.

4 Apud Valefium, collatum est. Et hic hæretes græco retinemus oblationibus factis, hoc est, pane & vino consecratis. Novatianum per se, non diaconorum ministerio corpus Christi suis potestatis plane iure dicitur. An vero dissimili ratione Scribae & nostri sanguinem is tradiderit, dubitare licet propter fabulosa verba, quæ mihi per coram & languore Domini possit. N-gandum tamen non est, usum non receptum esse, ut fideles

miseros homines benedictionis loco jurare cogit, manus ejus qui portionem accepit, ambabus manibus suis comprehensas retinens, nec prius dimittens, quam jurati ista dixerint (ipsis enim utar illius verbis:) Jura mihi per corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi, te nunquam partes meas deserturum, nec ad Cornelium amplius esse rediturum. Et miser homo non prius iurat, quam sibi ipse malum imprecatus sit. Et cum panem illum accipiens dicere debuisset, Amen; ejus loco dicit, Non revertar deinceps ad Cornelium.

S. Et post alia rursus hæc dicit. Jam vero scias illum nudatum ac desertum esse, fratibus cum quotidie derelinquentibus, & ad Ecclesiam redeuntibus. Quem etiam Moyses beatus martyr, egregio & admirando martyrio nuper apud nos perfundus, dum adhuc superstes esset, audaciam & amentiam ejus perspectam habens, a communione tua separavit una cum quinque presbyteris, qui se pariter cum illo ab Ecclesia segregaverant.

ἄρος, καὶ ἐπιδίδους τοῦτο, ὁμνῶν ἄντι τῷ δολογῆν τοῖς πλαιπώροις ἀνθρώποις ἀναρχαζέει, κατεχὼν ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ τοῖς τοῦ λαβόντος καὶ μὴ ἀφείς ἐς ἂν ὁμνῶντες εἴπωσι ταῦτα· (ταῖς γὰρ ἐκεῖνος χρῆσθαι λόγους·) ὁμοσῶ μοι κατὰ τὸ σῶματος καὶ τὸ αἵματος τῷ κρείν ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, μηδέποτε με καταλείπειν, καὶ ἐπιστρέψαι πρὸς Κορηλίον· καὶ ὁ ἄθλιος ἀνθρώπος ἠσπότερον γὰρ εἶμι ἠσπότερον αὐτῷ καταράσασθαι. καὶ ἄντι τῷ εἰπεῖν, λαμβάνοντα τὸν ἄρτον ἐκεῖνον, τὸ ἀμὴν, ἐκίτε ἀνήξω πρὸς Κορηλίον λέγει.

Καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν ταῦτα φησὶν. Ἡδὴ δὲ ἴδε γεγυμῶσαι καὶ ἔρημον γεγονέαι, καταλιμνωθέντων αὐτὴν καθ' ἡμέραν ἐκαστῷ τῶν ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπαπερχομένων. ὃν καὶ Μωσῆς ὁ μακάριος μάρτυς, ὁ παρ' ἡμῶν εὐαγγεῖος μαρτυρήσας καλήν τινα καὶ θαυμαστὴν μαρτυρίαν, ἐπὶ ὧν ἐν κόσμῳ, κατιδὼν αὐτὴν θρασυτάτη καὶ τὴν ἀπονοίας, ἀκοινωήτων ἐποίησεν ἰσὺ ταῖς πρῶταις πρῆβυτέροις ταῖς αἰα αὐτῷ ἀποχρίσασιν ἑαυτὸς τῆς ἐκκλησίας.

9. De

diaconorum ministerio sanguinem vel etiam corpus Christi perciperent. Scribit quippe Justinus apolog. 2. ad Antoninum: *Postquam antea gratiarum actionem se fecit, & populus omniis appreciatus est, diaconi ex pane, vino & aqua consecratæ partem diaconis unicuique præstent.* In Africa saltem calicem, quo sanguis Christi continebatur, a diaconis porrigi consuevit. Iovet illud Cypriani lib. de lapsis: *Ubi vero solemnibus adimplerit, calicem diaconus offerre præsentibus capit.* Eundem morem Roma usitatum inuait apud Ambrosium lib. 1. offic. c. 6. pia expostulatio S. Laurentii archidiaconi S. Xistum pontificem sic interpellantis; *Cui commisit Dominici sanguinis consecrationem (hoc est consecrati sanguinis Domini dispensationem,) cui consummandorum consecrationum sacramentorum, huius sanguinis sui consecrationem nega?* Ad idem ministerium referri commodè potest: quod de diaconis Romane ecclesie loquens antiquus auctor quæst. vet. & nov. Test. apud Augustinum append. 10. 3. c. 101. generaliter dicit: *Diaconi ergo ordo est accipere a sacerdote, & sic dare plebi.* Verum sacerdotibus id, quod diaconis committere consueverunt, per se præstare nusquam est prohibitum. Immo, si Chrysostomum homil. 46. in Matth. audiamus, *soli sacerdoti licet calicem sanguinis dominici præbere.* Sed cum sanctus ille Doctor non addat plebi, eius sententiam ex verbis uæst. vet. ac nov. Testam. proxime allatis explicari nil vetat. Ut verbo dicam, corpus & sanguinem Christi populo tradere semper sacerdotibus ex officio, diaconis autem tamquam sacerdotum ministris ex quodam concessu, & necessitate postulante, olim licuit, seu, ut cum auctore Constit. apost. lib. 8. c. 28. loquar, *Diaconus non offerit, obtulione uero ab episcopo aut presbitero facta, dat populo, non tamquam sacerdos, sed tamquam qui ministrat sacerdotibus.* Hinc Carthagenense iv. concilium can. 37. hoc præmittit monitum: *Diaconus ita se presbiteri ut episcopi ministrum noverit: ac deinde can. 38. illud adiungit, Ut diaconus, præsentibus presbiteris, eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, iussu oraret.* Porro, ut laudatus scriptor quæst. vet. & nov. Testam. loco citato observat, *major ordo intra se habet & minorem. Presbyter enim & diaconus agit officium & eucharistia & leuiti.*

1. Græce saure, non dicitur, apud Georgium Syncellum legi, eamque lectionem præferendam esse monet Valensius: ac simul observat, nullum esse iurandum sine expressa vel tacita imprecatione. Eo Novatianum adigisse videtur quotidiana suorum defectio.

2. Nempe fideles, dum corpus ipsi tradebatur, tradenti respondere solebant Amen. Hinc Hieronymus adv. errores Johann. Jerof. ad Pamach. *Seo consentiens, inquit, ad Eucharistiam accedam, & respondebo AMEN, cum de caritate dubitem pergerint?* Huc spectat illud Augustini Serm. 272. nov. edit. *Audi corpus Christi, & responde AMEN.* Et lib. 12. contra Faustum c. 10. *Habet enim magnam vocem Christi sanguis in seruis, cum eo accipit ab omnibus respondetur AMEN.* Ritus ille apud Ambrosium lib. 4. de sacram. c. 5. explicatur his verbis: *Ergo non otiose cum accipit, tu dicit AMEN, tam in spiritum confitens quod accipias corpus Christi.... Dicit tibi sacerdos, CORPUS CHRISTI, & tu dicit AMEN, id est verum.* Cum his consentit & Cyrillus Jerofol. in Catechesi ultima.

3. In epistolis 16. & 25. Cypriani ad hunc Moysen & socios Confessores, necnon in epistola 26. eorumdem Confessorum ad Cyprianum, Moysis nomen in capite ceterorum constanter præponitur. Hunc in carcere defunctum Valensius existimat, nititurque his verbis Bucheriani catalogi in Fabiano: *Post mortem ejus (Fabiani) Moysi & Maximus presbyteri & Nicoftratus diaconus comprehensi sunt, & in carcerem missi. Eo tempore supervenit Novatus ex Africa, & separavit Novatianum & quosdam Confessores, postquam Moyses in carcere defunctus est, qui suis ibi mensis xi. dies xi.* Sed catalogum illic accuratum non esse vel hinc probatur, quod Novatiani schisma sic narrat ut Moyse morte posterius, cum ea antea fuisse palam hic Cornelius testetur. Si vero Cyprianum consulamus, ad imitationem Cornelli titulos, quibus Moysen exornat, pro diversis temporibus mutat. Nam in epistola 10. sequenti n. 5. respiciens ad id tempus, quo Moyses celebri Novatiani epistola de lapsis subscripsit, illum *tunc adhuc confessorem*, pro tempore autem, quo ipse ad Antonianum scribebat, *nunc jam martyrem* appellat. Verum neque inde quidquam certi adversus Valensii sententiam conficitur: cum Cyprianus etiam eos, qui etiam non tortis in carcere tamen vitam finiunt, martyres habendos censet. Quamvis igitur in id propendeam animo, ut qui ob egregium & admirabile martyrium commendatur, eum in diversis tormentorum generibus constanter perferendis mirabilem se exhibuisse credam: propter diuturnitatem tamen durissimi carceris, quo a Christi confessione ad mortem usque detentari non valuit, egregium & admirabile dici potuit ejus martyrium. Moyses autem cum tantum esset presbyter, Novatianum communionis exortem fecit, non potestate atque auctoritate judicis, sed ea cautione qua cuicunque fidei uti licet erga eos, quorum fides perversa vitæque pestis lenis manifeste deprehenditur.

4. Qui sunt illi quinque presbyteri Romani, qui cum Novatiano sese ab Ecclesia segregaverunt, sibi incomperum Valensius fatetur. Maximum tamen presbyterum, Maximo confessori cognominem, quem Novatianus legatum postea misit in Africam, quique Carthagine episcopus ordinatus est, unum ex illis fuisse opinatur. Tillemontius hist. eccl. to. 3. pag. 463. huic adici posse putat Hippolytum, qui Prædientio teste, Novatiano primum additus, ac postmodum sentina ejus detestatus, labem illam celebri martyrio absterfit. Hic cavendum, ne quinque presbyteri, quos Moyses martyri a communione sua segregavit, cum illis confundantur quinque presbyteri factionis Novatis de quibus Cyprianus tum intra epist. 12. ad Cornelium, tum epist. 40. ad plebem suam plura edisserit. Hi quippe Atti, dii Romani, hi Felixissimo, illi Novatiano additi, pacem hi concedebant lapsis nulla exacta penitentia; illi etiam penitentibus negabant.

ria tollerentur, deprecati sunt. Omni igitur ^A actu ad me perlato, placuit contrahi presbyterium. Adfuerunt etiam episcopi quinque, qui & hodie presentes fuerunt, ut firmato consilio, quid circa personas eorum observari deberet, consensu omnium statueretur. Et ut ^B motum omnium & consilium singulorum dignosceres, etiam sententias nostras placuit in notitiam vestri perferri, quas & subjectas leges. His ita gestis, in presbyterium venerunt Maximus, Urbanus, Sidonius, & Macarius, & plerique fratres, qui te eis adiunxerant, summis precibus desiderantes, ut ea quæ ante fuerant gesta, in oblivionem cederent, nullaque eorum mentio haberetur, proinde atque si nihil esset vel commissum vel dictum, invicem omnibus remisit, cor mundum & purum jam Deo exhiberent, sequentes evangelicam vocem, dicentem *beatos esse puros corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Quod erat consequens, omnis hic actus populo fuerat insinuandus, ut & ipsos viderent in ecclesia constitutos, quos errantes & palabundos jamdiu viderant, & dolebant. Quorum voluntate cognita, magnus fraternitatis concursus factus est. Una vox erat omnium, gratias Deo agentium, gaudium pectoris lacrymis exprimentium, complectentium eos, quasi hodie pena carceris fuissent liberati. Et ut ipsorum propria verba designem: Nos ^a, inquit, Cornelium episcopum sanctissima catholica ecclesie, electum a Deo omnipotente, & Christo domino nostro, scimus. Nos errorem nostrum confitemur: Nos imposturam passi sumus, circumventi sumus perfidia & loquacitate ^c captiosa. Nam etsi videbamur quasi quamdam communicationem cum schismatico & hæretico homine habuisse, sincera tamen mens nostra semper in ecclesia fuit. Nec enim ignoramus unum Deum esse, & unum Christum esse dominum, quem confessi sumus, unum spiritum sanctum, unum episcopum in catholica ecclesia esse debere. Ista eorum professione non moveremur: ut quod apud potestatem sæculi erant confessi, in ecclesia constituti comprobarent? Quapropter Maximum presbyterum locum suum ^b ignoscere iustissimus: ceteros cum ingenti populi suffragio recepimus. Omnia autem remisimus Deo omnipotenti, in cuius potestate sunt omnia reservata. Hæc igitur, frater carissime, eadem hora, eodem momento ad te per scripta transmisimus, & Nicephorum ^e acolythum, descendere ad navigandum festinantem, de statione ad vos statim dimisi, ut nulla procrastinatione habita, vel præiens in isto clero, & in isto populi cœtu, Deo omnipotenti & Christo domino nostro gratias ageres. Credimus autem fore, quinimmo jam pro certo confidimus, ceteros quoque, qui in hoc errore sunt constituti, in ecclesiam brevi reverfuros, cum auctores suos viderint nobiscum agere. Has literas puto te debere, frater carissime, & ad ceteras ecclesias mittere, ut omnes sciant schismatici huius & hæretici dolum & prævaricationem de die in diem evacuari. Bene vale, frater carissime.

• vocum

• Marc. 1.

^a Formula professionis Maximi & aliorum potentium ad ecclesiam redeuntium, quem usinam iustitiam schismatici omnes aique hæretici. ^b festinata. ^c Uaui episcopis in catholica ecclesia.

b agnoscere

c acolythum vel acolythum.

EPISTOLA VI.
CORNELII PAPÆ
AD CYPRIANUM.

De factione Novatiani cum suis.

Cornelius Cypriano fratri salutem.

NE quid minus ad penam futuram huius ^b scelerati hominis decisset, prostratus virtutibus Dei (cum Maximus, & Longinus, & Machæus inde fuissent expulsi) denuo resurrexit: & sicut prioribus literis tibi, quas per Augendum confessorum misi, significavi, puto Nicostratum, & Novatum, & Evarestum, & Primum, & Dionysium, illo jam pervenisse. Invigiletur ergo, ut omnibus coepiscopis nostris & fratribus innotescat, Nicostratum multorum criminum reum, & non solum patronæ suæ carnali, cujus rationes gestis, fraudes & rapinas fecisse, verum etiam, quod est illi ad perpetuam penam reservatum, ecclesie deposita non modica abstulisse: Evarestum vero auctorem schismatis fuisse, & successorem plebi, cui antea præfuerat, Zetum, in locum eius episcopum esse constitutum. ^C Majora vero & graviora hic designavit malitia & inexplebili pravitate sua, quam quæ illic apud tuos temper exercuit, ut scias quales duces & protectores iste schismaticus & hæreticus lateri suo temper junctos habeat.

• XLVIII. inter epist. Cypri. edit. Pamel. & Rigal.

• Novatiani an. 272.

• an Macarius de quo superiore epistola?

EPISTOLA VII.

CORNELII PAPÆ
AD CYPRIANUM

In causa rebaptizandi venientes ab hæresi.

Dilectionis tuæ non delectabilia, & contra ^D fidei regulam scripta suscepi, in quibus nauseas recognovi, & venena sermonum adversus catholicam per totum orbem diffusam Ecclesiam horribilibus a te superferri zizaniis non laudavi. Quæ peto velociter tollas ac prædamnes. Quod prius quidem te facere oportebat quam in mundo lethale virus adspersionum simplicium & innocentium interficeret mentes. Non ergo dignum est rebaptizare. Ergo eradicanda, & extricanda, ut diximus, florulentis sermonibus atque dignis per posteriorem epistolam ^E priora scripta, quæ contra catholicam fidem ^d servare censuerunt gemina viperarum. Non enim decet tantæ urbis antistitem excellentissimumque doctorem, ut dum putas hæresis baptisima prædammandum, verum baptisima sermonibus maculare ^e audias quæ doles contra apostolum scilicet repugnare dicentem: *unus Deus, una fides, unum baptismum.*

Protulit Balsarius in coll. operum S. Cypriani, a-posteriorum cœnet. Constant.

• forte ferere

• forte audere quæ doleo

D. CYPRIANI CARTHAGINENSIS

EPISCOPI

EPISTOLÆ AD CORNELIUM PAPAM

Que cum ad precedentium historiam & intelligen-
tiam multum conferant, huc eas
transulimus.

XII
edit. Pame-
in & Ricol-
ti

EPISTOLA I. CYPRIANI

AD CORNELIUM PAPAM.

Quod ordinationem Novatiani non ce-
perit.

Cyprianus Cornelio fratri salutem.

Venerunt ad nos, frater carissime, missi a
Novatiano, Maximus presbyter, & Au-
gustus diaconus, & Machæus quidam, &
Longinus. Sed enim cum ex literis, quas se-
cum ferebant, & ex eorum sermone atque asse-
ratione Novatianum episcopum factum compe-
rilemus, illicitæ & contra ecclesiam catholicam
sacæ ordinationis pravitate commoti, a commu-
nicatione eos nostra statim cohibendos esse cen-
suimus, refutatis interim ac retusis quæ obstinate
ac pertinaciter asserere tentabant. Nam ego & col-
legæ mei plurimi, qui ad me convenerant, expe-
ctavimus adventum collegarum nostrorum Caldo-
nii & Fortunati, quos ad te nuper & coepiscopos
nostros, qui ordinationi tuæ adfuerant, lega-
tos miseramus, ut eis adventantibus, & rei
gestæ veritatem reportantibus, majore auctori-
tate, & elucidata per eos probatione, par-
tis adversæ improbitas frangeretur: supervene-
runt vero Pompejus & Stephanus collegæ nos-
tri, qui & ipsi quoque ad instruendos illic
nos, manifesta secundum gravitatem ac fidem
suam indicia ac testimonia protulerunt, ut nec
necessè fuerit audiri ultra eos qui a Novatia-
no venerant missi: qui cum in statione, in-
vidiosè quoque conviciis & clamoribus tur-
bulentis præruerent, & flagitarent ut crimi-
na, quæ se asserere ac probare dicebant, pu-
blice a nobis & a plebe cognoscerentur, gra-
vitatè nostræ negavimus convenire, ut colle-
gæ nostri jam delecti & ordinati, & lauda-
bili multorum sententia comprobati, ventilari
ultra famam ore maledico & æmulantium
voce pateremur. Et quia, quibus refutati &
compressi sunt, & illicitis sonatibus hæresim
fecisse nudati sunt, in epistolam congerere lon-
gum fuit, ex Primitivo compresbytero nostro
plenissime singula, cum ad vos venerit, audie-
tis. Ac ne eorum furens audacia unquam des-
isteret, hic quoque in schismatis partes Chri-
sti membra distrahere, & catholicæ ecclesiæ
corpus unum scindere ac laniare nituntur, ut
ostiatim per multorum domos, vel oppidatim per
quasdam civitates discurrentes, obstinationis
suz, & erroris scissi sibi querant comites.
Quibus semel responsum dedimus, nec man-
dare desistimus, ut perniciofa dissensione &
concertatione depolita, impietatem esse sciant
matrem deserere, & agnoscant atque intelligant,
episcopo semel facto, & collegarum ac plebis
testimonio & iudicio comprobato, alium con-

Concil. General. Tom. I.

stitui nullo modo posse: proinde pacifice sibi
ac fideliter consuluisse, ut si se assertores evan-
gelii & Christi esse consenserunt, prius ad eccle-
siam revertantur: Opto te. frater carissime,
semper bene valere.

EPISTOLA II.

CYPRIANI AD CORNELIUM.

XIII
edit. Pame-
in & Ricol-
ti

De ordinatione ejus a se comprobata, &
Felicissimo.

Cyprianus Cornelio fratri salutem

QUOD servis Dei, & maxime sacerdotibus
justis & pacificis congruebat, frater ca-
rissime, miseramus nuper collegas nostros Cal-
donium & Fortunatum, ut non tantum per-
suasione literarum nostrarum, sed præsentia
sua, & consilio omnium vestrum, emitterentur
quantum possent, & elaborarent, ut ad ecclesiæ
catholicæ unitatem scissi corporis membra com-
ponerent, & Christianæ caritatis vinculo copula-
rent. Sed quoniam diversæ partis obstinata & in-
flexibilis pertinacia, non tantum radicis & in-
tris sinum atque complexum recusavit, sed et-
iam gliscente & in pejus reerudescente discor-
dia, episcopum sibi constituit, & contra sacra-
mentum semel traditum divinæ dispositionis
& catholicæ unitatis, adulterium & contra-
rium caput extra ecclesiam fecit: acceptis lite-
ris tam tuis, quam collegarum nostrorum,
item adventantibus bonis viris, & nobis caris-
simis collegis nostris Pompejo & Stephano, a
quibus hæc omnia nobis cum lætitia com-
muni asseverata sunt firmiter & probata, se-
cundum quod divinæ traditionis, & ecclesiasti-
cæ institutionis sanctitas ac pariter veritas exi-
gebat, literas nostras ad te direximus. Sed &
per provinciam nostram hæc eadem collegas
nostris singulis in notitiam perferentes, ab his
quoque fratres nostros cum literis dirigendos
esse mandavimus, quamquam mens nostra &
propositum jam tunc fratribus & plebi illic
universæ manifestatum fuisset, quando literis
nuper ab utraque parte susceptis, tuas literas
legimus, & episcopatus tui ordinationem sin-
gularum auribus intimavimus. Honoris etiam
communis memores, & gravitatis sacerdoti-
lis ac sanctitatis respectum tenentes ea quæ
ex diverso in librum ad nos transmissum con-
gesta fuerant, acerbationibus criminosis respui-
mus, considerantes pariter & ponderantes,
quod in tanto fratrum religiosoque conventu
confidentibus Dei sacerdotibus, & altari posi-
to, nec legi debeant, nec audiri. Neque enim
facile promenda sunt, & incaute ac temere
publicanda, quæ discordioso stylo scripta au-
dientibus scandalum moveant, & fratres lon-
ge positos, ac trans mare constitutos, incerta
opinionem confundant. Viderint, qui vel furori
suo, vel libidini servientes, & divinæ legis ac
sanctitatis immemores, jactitare interim gellunt,
quæ probare non possunt. Et cum innocentiam
destruere, atque expugnare non valeant, satis
habent, fama mendacii & falso rumore maculas
inspergere. Certe quod præpositus & sacerdoti-
bus congruit, danda opera est, ut talia cum a

Ggg

qui-

quibusdam scribantur, per nos respiciantur. Ubi enim erit, quod discimus ac docemus scriptum esse, *Contine linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur in invidiosum?* Item alibi: *Os tuum abundavit malitia, & lingua tua complectebatur infidias: Sedens adversus fratrem tuum detrahebas, & adversus filium matris tuae ponebas scandalum?* Item quod apostolus dicit: *Omnis sermo malus de ore vestro non procedat: sed bonus ad edificationem fidei, ut det gratiam audientibus.* Porro hæc fieri debere ostendimus, si quando talia quorundam calumniosa temeritate conscripta sunt, legi apud nos non patimur. Et idcirco, frater carissime, cum ad me talia adversum te & compresbyteros tecum confidentes scripta venissent, & clero & plebi legi præcepi, quæ religionem simplicitatem sonabant, nec ullis maledictorum & conviciorum latratibus perstrepebant. Quod autem scripta collegarum nostrorum, qui illic ordinationi tuæ adfuerant, desideravimus, non veteres mores obliti, novum aliquid quærebamus. Nam satis erat, ut tu te episcopum factum literis nunciasses: nisi esset ex diverso discrepans factio, quæ criminosis & calumniosis commentis suis collegarum pariter ac fratrum plurimorum turbaret mentes, & corda confunderet. Cui rei sopiendæ necessarium duximus, ut scribentium nobis inde collegarum nostrorum firma & solida auctoritas pareretur, qui moribus ac vitæ & disciplinæ tuæ condigna literarum suarum testimonia prædicantes, æmulis quoque & rerum vel novitate vel pravitate gaudentibus, omnem ambiendi, & discrepandi scrupulum sustulerunt, & secundum consilium nostrum salubri ratione liberatas in hoc fluctu æstuantium fratrum mentes, sincere ac firmiter tuum sacerdotium probaverunt. Hoc enim vel maxime, frater, & laboramus, & laborare debemus, ut unitatem a domino, & per apostolos nobis successoribus traditam, quantum possumus, obtinere curemus: & quod in nobis est, palabundas & errantes oves, quas quorundam pervicax factio, & hæretica tentatio a matre scernit, in ecclesiam colligamus, illis solis foris remanentibus, qui in obstinatione sua vel furore perseveraverunt, & ad nos redire noluerunt; discretionis ac separationis a se factæ, & ecclesiæ derelictæ, ipsi rationem domino reddiduri. Quantum vero hic ad presbyterium quorundam & Felicissimi causam pertinet, quid hic actum sit, ut scire posses, literas ad te collegæ nostri manu sua subscriptas miserunt. Qui, auditis eis, quid senserint, & quid pronuncia-verint, ex eorum literis disces. Melius autem, frater, facies, si etiam exempla literarum, quæ ad te legenda pro dilectione communi per Caldonium & Fortunatum collegas nostros proxime miseram, quæ de eodem Felicissimo & de presbyterio ejusdem ad clerum istic nostrum & ad plebem scripseram, legi illic fratribus jubeas, quæ & ordinationem & rationem rei gestæ loquantur, ut tam istic, quam illic circa omnia per nos fraternitas instruat. Exemplaria autem eadem nunc quoque per Mettium hypodiasconum a me missum & Nicephorum acolythum transmissi. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

7/et. 11.
7/et. 49.

8/pt. 4.

* paratur,

* libræ

a f. presbyte-
torum.

* Ecclesiam
nostram & ad
plebem.

EPISTOLA III. • CYPRIANI. XLIII.

AD CORNELIUM. edn. Pam. & Rigal.

Quod ad confessores a Novatiano seductos literas fecit.

Cyprianus Cornelio fratri salutem.

ET religiosum nobis, & necessarium existimavi, frater carissime, ad confessores, qui illic sunt, & Novatiani & Novati obstinatione & pravitate seducti, de ecclesia recesserunt, literas breves facere, quibus eos pro affectione mutua convenirem, ut ad matrem suam, id est, ecclesiam catholicam, revertantur: quas literas tibi a Mettione hypodiascono legi prius mandavi, ne quis aliud me scripsisse fingeret, quam quod meis literis continetur. Mandavi tamen eidem Mettione a me ad vos misso, ut de tuo arbitrio rem perat: & si easdem literas confessoribus putaveris esse reddendas, tunc eas tradat. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

EPISTOLA IV. • CYPRIANI. XLV.

AD CORNELIUM. edn. Pam. & Rigal.

De Polycarpo Adrumetino.

Cyprianus Cornelio fratri salutem.

LEGI literas tuas, frater carissime, quas per Primitivum compresbyterum nostrum misisti, in quibus te comperi motum, quod cum de Adrumetina colonia Polycarpi nomine ad te literæ dirigerentur, posteaquam nos, ego & Liberalis, in eundem locum venissemus, cepissent illuc ad presbyteros & diaconos literæ dirigi. Quod scire te volumus, & pro certo credere, nulla id levitate aut contumelia factum. Sed cum statuissemus collegæ complures, qui in unum conveneramus, ut legatis ad vos coepiscopis nostris Caldonio & Fortunato missis, omnia interim integra suspenderentur, donec ad nos iidem collegæ nostri, rebus illic aut ad pacem redactis, aut pro veritate compertis, redirent: presbyteri & diaconi in Adrumetino consistentes, Polycarpo coepiscopo nostro absente, ignorabant, quid nobis in commune placuisset. At ubi nos in præsentiam venimus, comperto consilio nostro, ipsi quoque id, quod & ceteri, observare ceperunt, ut in nullo ecclesiarum istic consistentium consensio discreparet. Quidam tamen mentes nonnunquam & animos sermonibus suis turbant, dum aliter quædam, quam se habet veritas, nunciant. Nos enim singulis navigantibus, ne cum scandalo ullo navigarent, rationem reddentes, scimus nos hortatos eos esse, ut ecclesiæ catholicæ matricem & radicem agnoscerent, & tenerent. Sed quoniam latius sua est nostra provincia, habet enim Numidiam & Mauritaniam duas sibi coherentes, ne in urbe schisma factum absentium animos incerta opinione confunderet, placuit, ut per episcopos, retenta a nobis rei veritate, & ad

& ad comprobendam ordinationem tuam, facta auctoritate majore, tum demum scrupulo omni de singulorum peccatoribus excusso, per omnes omnino in provincia ista positos, littere fierent, sicuti sunt, ut te universi collegae nostri & communicationem tuam, id est, catholicam ecclesiam unitatem pariter & caritatem probarent firmiter ac tenerent. Quod divinitus evenisse, & consilium nostrum providenter processisse gaudemus. Sic enim nunc episcopus tui & veritas pariter & dignitas apertissima luce & manifestissima & firmissima comprobatione fundata est, ut ex rescriptis collegarum nostrorum, qui ad nos litteras inde fecerunt, & ex relatione ac testimonio coepiscoporum, Pompeii & Stephani, & Caldonii, ac Fortunati, ordinationis tuae & origo necessaria, & ratio justa, & gloriosa quoque innocentia ab omnibus noscitur. Quod ut simul cum ceteris quoque collegis nostris stabiliter ac firmiter administremus, atque ut catholicam ecclesiam pacem concordiae unanimitate teneamus, perficiat divina protectio, ut dominus, qui sacerdotes sibi in ecclesia sua eligere & constituere dignatur, electos quoque & constitutos, sua voluntate atque opitulatione tueatur, gubernantes inspirans, ac ministrans, & ad improborum contumaciam frmandam, vigorem, & ad lapsorum fovendam poenitentiam, lenitatem. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

A signis sensibus estimare. Nam cum istuc ad litteras vestras, quas de eorum confessione missis, letatus sit omnis fratrum numerus, & summa alacritate hunc nuncium communis gratulationis exceperit, quid illic, ubi res ipsa & praesens laetitia sub oculis omnium gerebatur? Cum enim dominus in evangelio suo dicat, esse summum gaudium in caelo super uno peccato-
re poenitentiam agente: quanto majus est gaudium & in terris pariter & in caelo, super confessoribus ad ecclesiam Dei cum gloria sua, & cum laude redeuntibus, & redeundi viam ceteris exempli sui fide & probatione facientibus? Hic enim quosdam fratres nostros error induxerat, quod sibi communicationem confessorum sequi viderentur. Quo errore sublato, lux omnium peccatoribus infusa est, & ecclesia catholica una esse, nec scindi nec dividi posse monstrata est. Nec quisquam jam facile poterit schismatici furentis verbis loquacibus decipi, cum probatum sit, bonos & gloriosos Christi milites non potuisse diu aliena fallacia, & perfidia extra ecclesiam detineri. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

EPISTOLA · VI · CYPRIANI

XIIX.
edit. Pam. &
Rig.

Responsum ad Cornelium de Novati sceleribus.

Cyprianus Cornelio fratri salutem.

EPISTOLA · V · CYPRIANI
AD CORNELIUM.

XLVII.
edit. Pam.
li & Rigal.
III.

Responsum congratulatorium, de confessorum reditu ex schismate.

Cyprianus Cornelio fratri salutem.

ET egisse nos, & agere, frater carissime, maximas gratias sine cessatione profitemur Deo patri omnipotenti, & Christo ejus, domino, & Deo nostro salutari, quod sic ecclesia divinitus protegatur, ut unitas ejus & sanctitas non jugiter, nec in totum perfidiae & haereticarum pravitate obstinatione vitietur. Legimus enim litteras vestras, & voti communis amplissimum gaudium exultanter exceperimus, Maximum presbyterum & Urbanum confessores, cum Sidonio & Macario ad ecclesiam catholicam regressos esse, id est, errore deposito & schismatico, imo haeretico furore deserto, unitatis ac veritatis domicilium fideli sanitate repetisse, ut unde ad gloriam processerant, illuc gloriosi redirent: ne qui Christum confessi essent, Christi postmodum castra desererent: nec tentarent caritatis atque unitatis fidem, qui victi robore & virtute non fuerant. Ecce incolumis & immaculata laudis integritas, ecce incorrupta & solida continentium dignitas, a desertoribus & profugis recessisse, proditores fidei & ecclesiae catholicae impugnatores reliquisse. Merito illos revertentes, summo (ut scribitis) gaudio, & clerus, & plebs, & fraternitas omnis exceperit: quoniam in confessoribus gloriam suam conservantibus, & ad unitatem revertentibus, nemo non socium se & participem eorum gloriae computat. Hujus diei laetitiam de nostris Concil. General. Tom. I.

ET cum diligentia & cum dilectione fecisti, frater carissime, festinato ad nos mittendo Nicephorum acolythum, qui nobis & de confessoribus regressis gloriosam laetitiam nunciaret, & advertius Novatiani & Novati novas & perniciosas ad impugnandam Christi ecclesiam machinas plenissime instrueret. Nam cum pridie istuc venisset haereticarum pravitate nocens factio, ipsa jam perdita, & alios qui sibi consenserint peritura, postero die Nicephorus cum vestris litteris supervenit: quibus & didicimus, & docere atque instruere ceteros coepimus; Evaristum de episcopo jam nec laicum remansisse, cathedrae & plebis extorrem, & de ecclesia Christi exulem, per alias longe provincias oberrare, & ipsum veritatis ac fidei naufragum factum, circa quosdam sui similes paria naufragia concitare: Nicostratum vero, diaconio sanctae administrationis amisso, ecclesiasticis pecuniis sacrilega fraude subtrahis, & viduarum ac pupillorum depositis denegatis, non tam in Africam venire voluisse, quam conscientia rapinarum & criminum nefandorum, illinc ab urbe fugisse: & nunc ecclesiae desertor ac profugus, quasi mutasse sit hominem, mutare regionem, confessorem se ultra jactat & praedicat, cum Christi confessor nec dici, nec esse jam possit, qui ecclesiam Christi negavit. Nam cum Paulus apostolus dicat: Propter hoc relinquit homo patrem & matrem, Epus. & erunt duo in carne una. Sacramentum illud magnum est, ego autem dico in Christum & in Ecclesiam. Cum hoc, inquam, beatus apostolus dicat, & Christi pariter atque ecclesiae unitatem individuis nexibus coherentem sancta sua voce testetur, quomodo potest esse cum Christo, qui cum sponsa Christi atque in eius ecclesia non est?

Ggg 2 Aut

Aut quomodo assumit sibi regendam aut gubernandam ecclesiam curam, qui spoliavit & fraudavit ecclesiam Christi? Nam de Novato nihil inde ad nos fuerat nunciandum, cum magis per nos vobis debeat Novatus ostendi, rerum novarum semper cupidus, avaritiae inexplebilis rapacitate furibundus, arrogantia & stupore superbi tumoris inflatus, semper istis episcopis male cognitus, quasi haereticus semper & perfidus, omnium sacerdotum voce damnatus, curiosus semper, ut prodatur: ad hoc adulatur, ut fallat: nunquam fidelis, ut diligit: fax & ignis, ad constanda seditionis incendia: turbo & tempestas, ad fidei faciendam naufragia: hostis quietis, tranquillitatis adversarius, pacis inimicus. Denique Novato illinc a vobis recedente, id est, procella & turbine recedente, ex parte illic quies facta est, & gloriosi ac boni confessores, qui de ecclesia, illo incitante, discesserant, postquam ab urbe ille discessit, ad ecclesiam reverterunt. Idem est Novatus, qui apud nos primum discordiae & schismatis incendium seminavit, qui quosdam istis ex fratribus ab episcopo segregavit, qui in ipsa persecutione ad averteudas fratrum mentes, alia quaedam persecutio nostris fuit. Ipse est qui Felicissimum satellitem suum, diaconum, nec permittente me, nec sciente, sua factione & ambitione constituit; & cum sua tempestate Romam quoque ad evertendam ecclesiam navigans, similia illic & parva molitus est, a clero portionem plebis avellens, fraternitatis bene sibi coherentis, & se invicem diligentis concordiam scindens. Plane quoniam pro magnitudine sua debeat Carthaginem Roma praecedere, illic majora & graviora commisit. Qui istis adversus ecclesiam diaconum fecerat, illic episcopum fecit. Nec hoc quisquam miratur in talibus. Feruntur mali semper suo furore dementes: & postquam scelera fecerunt, conscientia ipsa sceleratae mentis agitantur. Nec remanere in ecclesia Dei possunt, qui deificam & ecclesiasticam disciplinam nec actus sui conversatione, nec morum pace tenuerunt. Spoliati ab illo pupilli, fraudatae viduae, pecuniae quoque ecclesiae denegatae, has de illo exigunt poenas, quas in ejus furore conspicimus. Pater etiam ejus in vico fame mortuus, & ab eo in morte postmodum nec sepultus. Uterus uxoris calce percussus, & abortione properante, in parricidio partus expressus: & damnare nunc audet sacrificantium manus, cum sit ipse nocentior pedibus, quibus filius, qui nascebatur, occisus est. Hanc conscientiam criminum jam pridem timebat: propter hoc se non de presbyterio excitari tantum, sed & communicatione prohiberi, pro certo tenebat. Et urgentibus fratribus, imminabat cognitionis dies, quo apud nos causa ejus ageretur, nisi persecutio ante venisset, quam ille voto quodam evadenda & lucranda damnationis excipiens, haec omnia commisit & miscuit, ut qui ejus de ecclesia & excludi debebat, iudicium sacerdotum voluntaria discessione praecederet: quasi evasisse sit poenam, praevnisse sententiam. Circa ceteros autem fratres elaboramus, quos ab eo circumventos dolemus, ut veteratoris perniciosum latus fugiant, ut lethales laqueos sollicitantis evadant, ut, de qua ille pelli divinitus meruit, ecclesiam repetant. Quos quidem, domino adjuvan-

te, per ejus misericordiam regredi posse confidimus. Neque enim potest perire, nisi quem constat esse periturum, cum dominus in evangelio suo dicat: *Omnis plantatio, quam non meus plantavit Pater meus caelestis, eradicabitur.* Qui plantatus non est in praecipis Dei patris & monitis, solus poterit de ecclesia ille discedere: solus, episcopis derelictis cum schismaticis & haereticis in furore remanere. Ceteros vero nobiscum adunabit Dei patris misericordia, & Christi Domini nostri indulgentia, & nostra patientia. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

EPISTOLA VII. CYPRIANI. LV. edit. Pamali & Rigobiti.

AD CORNELIUM.

De Fortunato & Felicissimo, sive contra haereticos.

Cyprianus Cornelio fratri salutem.

LEgi tibi literas tuas, frater carissime, quas per Saturnum fratrem nostrum acolythum misisti, & dilectionis fraternae, & ecclesiasticae disciplinae, & sacerdotalis centurae satis plenas, quibus significasti, Felicissimum hostem Christi, non novum, sed jam pridem ob crimina tua plurima & gravissima absentem, & non tantum mea, sed & plurimorum coepiscoporum sententia condemnatum, & reiectum a te illic esse: & cum venisset, stipatus caterva & factione desperatorum, vigore pleno (quo episcopum agere oportet) pulsus de ecclesia esse, de qua jam pridem cum sui similibus, Dei majestate & Christi domini, & iudicis nostri severitate depulsus est, ne schismatis & dissidii auctor, ne pecuniae commissae sibi fraudator, ne stuprator virginum, ne matrimoniorum multorum depopulator atque corruptor, ultra adhuc sponsum Christi incorruptam, sanctam, pudicam, praesentiae suae decore, & impudica atque incesta contagione violaret.

† Sed enim lecta alia tua epistola, frater, quam primis literis subjunxisti, satis miratus sum, cum animadvertissem, te minus atque terroribus eorum qui venerant aliquantum esse commotum, cum te, secundum quod scripsisti, aggressi essent cum summa desperatione, comminantes, quod si literas quas attulerant, non accepisses, publice eas recitarent, & multa turpia ac probrosa, & ore suo digna, proferrent. Quod si ita res est, frater carissime, ut nequissimorum timeatur audacia, & quod mali jure atque aequitate non possunt, temeritate atque desperatione perficiant, adhuc est de episcopatus vigore, & de ecclesiae gubernandae sublimi ac divina potestate: nec Christiani ultra aut durare, aut esse jam possumus, si ad hoc ventum est, ut perditorum minas atque insidias pertimescamus. Nam & Gentiles & Judaei minantur, & haeretici, atque omnes, quorum pectora & mentes diabolus obsidet, venenatam rabiem suam quotidie suffragiosa voce testantur: non tamen idcirco cedendum est, quia minantur: aut ideo adversarius & inimicus major est Christo, quia tantum sibi vindicat & assumit in saeculo. Manere debet apud nos, frater carissime, hincrobur

bur immobile, & stabilis, atque inconcussa vir-
 tus contra omnes incurfus atque impetus obla-
 trantium fluctuum, velut petrae objacentis for-
 titudine & mole debet obistere. Nec interest,
 unde episcopo aut terror aut periculum veniat,
 qui terroribus & periculis vivit obnoxius, &
 tamen sit de ipsis terroribus & periculis glo-
 riosus. Neque enim solas Gentilium vel Ju-
 daeorum minas cogitare & spectare debemus,
 cum videamus ipsum dominum a fratribus esse
 detentum, & ab eo, quem inter apostolos
 ipse delegerat, proditum: inter inania quoque
 mundi. Abel justum non nisi frater occiderit,
 & Jacob fugientem persecutus sit frater in-
 festus, & Joseph puer venient vendentibus fra-
 tribus. In evangelio etiam legimus esse prædi-
 cum, magis domesticos inimicos futuros: &
 qui prius copulati sacramento unitatis fue-
 rint, ipsos invicem tradituros. Nihil interest,
 quis tradat aut læviat, cum Deus tradi per-
 mittat, quos disponit coronari. Neque enim
 nobis ignominia est, pati a fratribus, quod
 passus est Christus: nec illis gloria est, facere
 quod fecerit Judas. Quæ autem sui elatio est,
 quæ comminantium tumens & inflata ac vana
 jactatio, illic absentia minari, cum hic me ha-
 beant in potestate præsentem? Convicia co-
 rum, quibus se & vitam suam quotidie lace-
 rant, non timeamus: sultes & lapides & gla-
 dios, quos verbas parricidalibus jactant, non
 perhorrescimus. Quod in illis est, homicidæ
 sunt apud Deum tales: necare tamen non pos-
 sunt, nisi eis dominus necare permiserit. Et
 cum nobis semel moriendum sit, illi tamen
 & verbas & delictis suis quotidie perimunt.
 Sed non idcirco, frater carissime, relinquen-
 da est nobis ecclesiastica disciplina, aut sacer-
 dotalis solvenda censura, quoniam conviciis
 infestamur, aut terroribus quatimur, quando
 occurrat & moneat scriptura divina dicens: *Il-
 le vero qui presumit, & contumax est, vir sui
 jactans, nihil omnino perficiet, qui dilatavit tam-
 quam infernus animam suam.* Et iterum: *Ver-
 ba viri peccatoris ne sinneris, quia gloria ejus
 in stercore erit & in vermes. Hodie extollitur,
 & cras non invenietur, quoniam conversus est
 in terram suam, & cogitatio ejus perit.* Et
 iterum: *Vidi impium exaltatum, & extolli su-
 per cedros Libani, & transire; & ecce non erat:
 & quæsi eum, & non est inventus locus ejus.*
 Exaltatio & inflatio, & arrogans ac superba
 jactatio, non de Christi magisterio, qui hu-
 militatem docet, sed de Antichristi spiritu na-
 scitur, cui exprobrat per prophetam dominus,
 & dicit: *Tu autem dixisti in animo tuo, in
 caelum ascendam, super stellas Dei ponam sedem
 meam. Sedebam in monte alto, super montes altos
 in Aquilonem, ascendam super nubes, & similis
 ero altissimo.* Et addidit dicens: *Tu vero ad
 inferos descendes in fundamenta terra, & qui
 videbunt te, super te mirabuntur.* Unde & pa-
 tem talibus poenam scriptura divina loco alio
 comminatur, & dicit: *Dies enim domini sabaot
 super omnem injuriosum & superbum, & super
 omnem elatum & excelsum.* De ore itaque &
 de verbis suis unusquisque statim proditur, &
 utrum Christum in corde suo, an vero Anti-
 christum habeat, loquendo detegitur, secun-
 dum quod dominus in evangelio suo ait: *Pro-
 genes viperarum, quomodo potestis bona loqui,
 cum sitis nequam? De abundantia enim cordis os*

*emittit. Bonus homo de bono thesauro emittit
 bona, & nequam homo de nequam thesauro emi-
 tit nequam.* Unde & dives ille peccator, qui
 de Lazaro in sinu Abrahamæ posito, atque in
 refrigerio constituto, implorat auxilium, cum
 in tormentis cruciatus flammæ cremantis
 ardoribus aduratur; inter omnes corporis par-
 tes magis os ejus & lingua dat penas, quia
 plus scilicet lingua sua & ore peccaverat. Nam
 cum scriptum sit: *Neque maledici regnum Dei
 consequentur;* & iterum in evangelio suo do-
 minus dicat: *Qui dixerit fratri suo, fatue, &
 qui dixerit vacca, reus erit gehenna ignis;* quo-
 modo possunt censuram Dei ultoris evadere,
 qui talia ingerunt non solum fratribus, sed &
 sacerdotibus; quibus honor tantus de Dei di-
 gnatione conceditur, ut quisquis sacerdoti ejus,
 & ad tempus hic judicanti, non obtemperaret,
 statim necaretur? In Deuteronomio dominus
 Deus loquitur, dicens: *Et homo quicumque se-
 cerit in superbia, ut non exaudiat sacerdotem
 aut judicem, quicumque fuerit, in diebus illis
 morietur homo ille; & omnis populus, cum au-
 dierit, timebit, & non agent impie etiam nunc.
 Item ad Samuelem, cum a Judæis spernere-
 tur, Deus dicit: *Non te sperverunt, sed me
 sperverunt.* Et dominus quoque in evangelio:
*Qui audit, inquit, vos, me audit, & dum qui
 me misit: & qui rejicit vos, me rejicit: qui me
 rejicit, rejicit eum qui me misit.* Et cum le-
 profum mundasset: *Vade, inquit, & demonstra
 te sacerdoti.* Et cum postea tempore passionis
 alapam accepisset a servo sacerdotis, cumque
 ei dixisset, *Sic respondes pontifici?* adversus pon-
 tificem dominus contumeliosè nihil dixit, nec
 quidquam de sacerdotis honore detraxit, sed
 innocentiam suam magis asserens & ostendens:
*Si male, inquit, locutus sum, exprobra de ma-
 lo: si autem bene, quid me cadis?* Item in Acti-
 bus apostolorum postmodum beatus Paulus,
 cum ei dictum esset: *Sic infilis in sacerdotem
 Dei maledicendo?* quamvis domino jam crucifi-
 xo, sacrilegi & impii & crucienti illi esse coepis-
 sent, nec jam quidquam de sacerdotali honore
 & auctoritate retinerent: tamen ipsum, quam-
 vis inane nomen & umbram quamdam sacer-
 dotis cogitans Paulus, *Nesciebam, inquit, fra-
 tres, quia pontifex est: scriptum est enim: Prin-
 cipem populi tui non maledices.* Cum hæc tan-
 ta ac talia, & multa alia exempla præcedant,
 quibus sacerdotalis auctoritas & potestas de di-
 vina dignatione firmatur; quales putas esse eos,
 qui sacerdotum hostes & contra ecclesiam ca-
 tholicam rebelles, nec præmonitis domini
 comminatione, nec futuri judicii ultione terren-
 tur? Neque enim aliunde hæreses obortæ sunt,
 aut nata sunt schismata, quam inde quod sacerdoti
 Dei non obtemperatur; nec unus in ecclesia ad
 tempus sacerdos, & ad tempus iudex vice Christi
 cogitatur: cui si secundum magisteria divina ob-
 temperaret fraternitas universa, nemo adversum
 sacerdotum collegium quidquam moveret: ne-
 mo post divinum iudicium, post populi suffra-
 gium, post coepiscoporum consentium, iudicem
 se jam non episcopi, sed Dei faceret: nemo
 dissidio unitatis Christi ecclesiam scinderet:
 nemo sibi placens, ac tumens, seorsum fors
 novam hæresim conderet, nisi si ita est aliquis
 sacrilegæ temeritatis ac perditæ mentis, ut pu-
 tet, sine Dei iudicio fieri sacerdotem, cum do-
 minus in evangelio suo dicat: *Nonne duo pas-
 Jeres**

Mat. 18
Jum. 11

Gen. 4
Mat. 23
Mat. 17
Mat. 10

Isai. 14
Abac. 1

1. Mat. 5

Psal. 16

Job. 34

Isai. 14

Job. 1

Mat. 11
Luc. 1

Cor. 6

Mat. 5

quicumque
fuerit in

Deut. 17

Reg. 1

Luc. 10

Mat. 1

Joan. 18

1. Cor. 10

Act. 23

fratrem

E

seres esse veniant, & noviter eorum cadis in terra? *Matth. 10.* *Matth. 16.* *Joan. 6.* *Joan. 8.* *Joan. 9.* *Joan. 10.* *Joan. 11.* *Joan. 12.* *Joan. 13.* *Joan. 14.* *Joan. 15.* *Joan. 16.* *Joan. 17.* *Joan. 18.* *Joan. 19.* *Joan. 20.* *Joan. 21.* *Joan. 22.* *Joan. 23.* *Joan. 24.* *Joan. 25.* *Joan. 26.* *Joan. 27.* *Joan. 28.* *Joan. 29.* *Joan. 30.* *Joan. 31.* *Joan. 32.* *Joan. 33.* *Joan. 34.* *Joan. 35.* *Joan. 36.* *Joan. 37.* *Joan. 38.* *Joan. 39.* *Joan. 40.* *Joan. 41.* *Joan. 42.* *Joan. 43.* *Joan. 44.* *Joan. 45.* *Joan. 46.* *Joan. 47.* *Joan. 48.* *Joan. 49.* *Joan. 50.* *Joan. 51.* *Joan. 52.* *Joan. 53.* *Joan. 54.* *Joan. 55.* *Joan. 56.* *Joan. 57.* *Joan. 58.* *Joan. 59.* *Joan. 60.* *Joan. 61.* *Joan. 62.* *Joan. 63.* *Joan. 64.* *Joan. 65.* *Joan. 66.* *Joan. 67.* *Joan. 68.* *Joan. 69.* *Joan. 70.* *Joan. 71.* *Joan. 72.* *Joan. 73.* *Joan. 74.* *Joan. 75.* *Joan. 76.* *Joan. 77.* *Joan. 78.* *Joan. 79.* *Joan. 80.* *Joan. 81.* *Joan. 82.* *Joan. 83.* *Joan. 84.* *Joan. 85.* *Joan. 86.* *Joan. 87.* *Joan. 88.* *Joan. 89.* *Joan. 90.* *Joan. 91.* *Joan. 92.* *Joan. 93.* *Joan. 94.* *Joan. 95.* *Joan. 96.* *Joan. 97.* *Joan. 98.* *Joan. 99.* *Joan. 100.*

ecclesiam tamen que in Christum credat, & que semel id, quod cognoverit, teneat, nunquam ab eo omnino discedere: & eos esse ecclesiam, qui in domo Dei permanent. Plantationem vero plantatam a Deo Patre non esse, quos videmus non frumenti stabilitate solidari, sed tamquam paleas, dissipantis inimici spiritu ventilari. De quibus & Joannes in epistola sua dicit: *Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent de nobis, mansissent atque nobiscum.* Item Paulus monet nos, cum mali de ecclesia pereunt, non moveri, nec recedentibus perfidis fidem minui. *Quid enim, inquit, si exciderunt a fide quidam eorum, numquid infidelitas illorum fidem Dei evacuavit? Absit. Est enim Deus verax, omnis autem homo mendax.* Quod ad nos attinet, conscientie nostrae convenit, frater carissime, dare operam, ne quis culpa nostra de ecclesia pereat. Si autem quis ultro & crimine suo perierit, & poenitentiam agere, atque ad ecclesiam redire noluerit, nos in die iudicii inculpato futuros, qui consilium sanitati; illos solos in poenis remansuros, qui noluerint consilii nostri salubritate sanari. Nec movere nos debent convicia perditorum, quo minus a via recta & a certa regula non recedamus, quando & apostolus instruat dicens: *Si hominibus placerem, Christi servus non essem.* Interest, utrum quis homines promereri, an Deum cupiat. Si hominibus placetur, dominus offenditur: si vero eniurur & elaboramus, ut possimus Deo placere; & convicia & maledicta debemus humana contemnere. Quod autem tibi de Fortunato isto pseudoepiscopo, a paucis & inveteratis hæreticis constituto, non statim scripsi, frater carissime, non ea res erat, quæ in notitiam tuam deberet per nos festinato statim, quasi magna aut metuenda, perferri; maxime quando & Fortunati nomen jam satis nosse, qui est unus de quinque presbyteris, jam pridem de ecclesia profugis, & sententia coepiscoporum nostrorum, multorum & gravissimorum virorum nuper absentis, qui super hac re priore anno ad te literas fecerunt. Item Felicissimum signiferum seditionis recognoscere, qui & ipse in iisdem coepiscoporum nostrorum factis ad te pridem literis continetur, qui non tantum ab iis istic absentis, sed abs te illic nuper de ecclesia pulsus est. Cum hæc in notitia tua esse considerem, & pro certo hæere memorie & discipline tue scirem, necessarium non putavi, celeriter & urgenter hæreticorum tibi ineptias nunciandas. Neque enim ad catholicæ ecclesie majestatem, pariter ac dignitatem pertinere debet, quid apud se hæreticorum & schismaticorum molliatur audacia. Nam & pars Novatiani Maximum presbyterum, nuper ad nos a Novatiano legatum missum, atque a nostra communicatione rejectum, nunc istic sibi fecisse pseudoepiscopum dicitur. Nec tamen de hoc tibi scripseram, quando hæc omnia contemnuntur a nobis, & miserim tibi proxime nomina episcoporum istic constitutorum, qui integri & sani in ecclesia catholica fratribus præfunt. Quod utique ideo de omnium nostrorum consilio tibi placuit scribere, ut erroris diluendi, ac perspicuendæ veritatis compendium ferret, & scires tu & collegæ nostri, quibus scribere, & literas mutuo a quibus vos accipere oporteret. Si quis autem præter hos, quos epistola nostra complexi

sumus, scribere vobis auderet, sciretis eam vel sacrificio, vel libello esse maculatam, vel unum de hæreticis, perversam scilicet & profanam. Nactus tamen occasionem familiarissimi hominis & clerici, per Felicianum scolylthum, quem cum Perseo collega nostro miseris, inter cetera, quæ in notitiam tuam perferenda hinc fuerant, etiam de Fortunato isto tibi scripsi. Sed dum illic Felicianus frater noster vel vento retardatur, vel accipiendis aliis epistolis a nobis detinetur, Felicissimo ad vos properante, preventus est: ita enim semper scelera festinant, quasi contra innocentiam festinatione prævaleant. Per Felicianum autem significavi tibi, frater, venisse Carthaginem Privatam veterem hæreticum, in Lambesitana colonia ante multos sere annos, ob multa & gravia delicta, nonaginta episcoporum sententia condemnatum, antecessorum etiam nostrorum (quod & vestram conscientiam non latet) Fabiani & Donati literis severissime notatum: qui cum causam suam apud nos in concilio, quod habuimus Idibus Maiis, quæ proxime fuerunt, velle se agere diceret, nec admissus esset, Fortunatum illum sibi pseudoepiscopum, dignum collegio suo fecit. Venerat etiam cum illo & Felix quidam, quem ipse extra ecclesiam in hæresi pseudoepiscopum olim constituerat. Sed & Jovinus & Maximus comites cum Privato hæretico adfuerunt, ob nefanda sacrificia & crimina in se probata, sententia novem episcoporum collegarum nostrorum condemnati, & iterato quoque a pluribus nobis in concilio anno priore absentis. Cum his autem quatuor junctus est & Reposus Suturnicensis, qui non tantum in persecutione ipse cecidit, sed & maximam partem plebis suæ sacrilega persuasione dejecit. Hi quinque cum paucis vel sacrificatis, vel male sibi consciis, Fortunatum sibi pseudoepiscopum cooptarunt, ut criminibus in unum convenientibus talis esset scilicet rector, quales illi qui reguntur. Hinc jam & cetera mendacia, frater carissime, potes noscere, quæ illic homines desperati & perditii ventilaverunt, ut cum de sacrificatis vel de hæreticis amplius quam quinque pseudoepiscopi non fuerint qui Carthaginem venerint, & Fortunatum sibi dementis suæ socium constituerint; illi tamen quasi filii diaboli, & mendacio pleni, ausi sunt, ut scribis, jactitare viginti quinque episcopos adfuisse: quod mendacium & illic prius apud fratres nostros jactitabant, dicentes viginti quinque episcopos de Numidia esse venturos, qui sibi episcopum facerent: quo in mendacio suo posteaquam, quinque solis convenientibus naufragis & a nobis absentis, detecti sunt, atque confusi, Romam cum mendaciorum suorum mercio navigaverunt, quali veritas post eos navigare non posset, quæ mendaces linguas rei certæ probatione convinceret. Atque hæc est, frater, vera dementia, non cogitare, nec scire, quod mendacia non diu fallant; noctem tandem esse quamdiu illucescat dies: clarificato autem die, & sole oborto, luci tenebras & caliginem cedere, & quæ grassabantur per noctem latrocinia cessare. Denique si nomina ab eis quæres, non haberent vel quos falso nominarent: tanta apud eos etiam malorum penuria est, ut ad illos nec de sacrificati, nec de hæreticis viginti quinque colligi possint. Et tamen ad decipiendas aures sumptium & ab-

Parbesita-
na
Concilium 99
episcoporum

sentium mendacio numerus inflatur; quasi etiam verus esset hic numerus; aut ab hæreticis ecclesia, aut ab injustis justitia vincatur. Nec me oportet; frater carissime, paria nunc cum illis facere, & ea quæ commiserunt atque hucusque committunt meo sermone decurrere: cum considerandum sit nobis, quid proferre & scribere sacerdotes Dei oporteat: nec tam dolor apud nos debeat, quam pudor loqui; & ne videar provocatus maledicta potius, quam crimina & peccata congerere. Taceo itaque de fraudibus ecclesiæ factis: conjurationes, adulteria, & varia delictorum genera prætereo: unum illud (in quo non mea, nec hominum, sed Dei causa est) de eorum facinore non puto esse reticendum; quod a primo statim persecutionis die, cum recentia delinquentium facinora serverent, & sacrificiis nefandis non tantum diaboli altaria, sed adhuc manus ipsæ lapsum atque ora fumarent, communicare cum lapsis & penitentia agenda intercedere non destiterunt. Clamat Deus: *Sacrificans, dicit Ezech. 10. eradicabitur, nisi domino solis.* Et dominus in evangelio dicit: *Qui me negaverit, negabo illum.* Et alio loco indignatio & ira divina non tacet, dicens: *Illis judistis libamina, & illis imposuistis sacrificia: super hæc non indignabor? dicit dominus.* Et intercedunt, ne rogetur Deus, qui indignari se ipse testatur. Intercedunt, ne exoretur precibus & satisfactionibus Christus, qui negantem se negare profitetur. Nos in ipso persecutionis tempore de hoc ipso literas misimus, nec auditi sumus concilio frequenter acto, non confessione tantum nostra, sed & comminatione decrevimus, ut penitentiam fratres agerent, ut penitentiam non agentibus nemo temere pacem daret: & illi contra Deum sacrilegi, contra sacerdotes Dei impio furore temerarii, de ecclesia recedentes, & contra ecclesiam parricidalia arma tollentes, elaborant (ut opus suum diaboli malitia consumment) ne vulneratos divina clementia in ecclesia sua curet; miserorum penitentiam mendaciorum suorum fraude corrumpunt, ne Deo indignanti satisfiat; ne Christum dominum suum, qui Christianus esse vel erubuit ante, vel timuit, postmodum querat; ne ad ecclesiam, qui de ecclesia recesserat, redeat. Datur opera, ne satisfactionibus & lamentationibus justis delicta redimantur, ne vulnera lacrymis abluantur. Pax vera falsæ pacis mendacio tollitur, salutaris sinus matris noverca intercedente præcluditur, ne de pedore atque ore lapsum stetur, & gemitus audiatur. Compelluntur adhuc insuper lapsi, ut linguis, atque ore, quo in Capitolio ante deliquerant, sacerdotibus convicium faciant; confessores, & virgines, & justos quoque fidelis laude præcipuos atque in ecclesia gloriosos contumelios & maledicis vocibus prosequantur. A quibus quidem non tam nostrorum modestia, & humilitas, & pudor caditur, quam illorum ipsorum spes, & vita laceratur. Neque enim qui audit, sed qui facit convicium miser est: nec qui a fratre vapular, sed qui fratrem cedit, in lege peccator est: & cum nocentes innocentibus injuriam faciunt, illi patiuntur injuriam, qui facere se credunt. Denique hinc illis percussa mens, & hebes animus, & sensus aliehus est. Ita est Dei non intelligere delicta, ne sequatur penitentia, sicut scriptum est: *Et dedit illis Deus spiritum transgressionis, ne*

revertantur scilicet, & curentur, & deprecationibus & satisfactionibus iustis post peccata faveantur. Paulus apostolus in epistola sua ponit & dicit: *Dilectum veritati non habuerunt ut salvi fierent: ac propterea mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed sibi placent in iniustitia.* Primus felicitatis gradus est, non delinquere: secundus, delicta cognoscere. Illic currit innocentia integra & illibata quae seivet, hic succedit medela quae sanet: quod utrumque illi offenso Deo perdidit, & ut amissa sit gratia, quae de baptismi sanctificatione percipitur, & non subveniat poenitentia, per quam culpa curatur. An putas, frater, levia esse adversus Deum facinora, parva & modica delicta, quod per illos non rogatur maiestas indignantis Dei, quod non timeatur ira, & ignis, & dies domini? quod imminente Antichristo, examatur fides militantis populi, dum tollitur vigor & timor Christi? Viderint laici hoc quomodo curent: sacerdotibus labor major incumbit in asserenda, & procuranda Dei maiestate, ne quid videamur in hac parte negligere, cum admoneat dominus & dicat: *Et nunc praeceptum hoc ad vos est, o sacerdotes: Si non audieritis, & si non posueritis in corde vestro ut detis honorem nomini meo, dicit dominus, immittam in vos maledictionem, & maledicam benedictionem vestram.* Honor ergo non datur Deo, quando sic Dei maiestas & censura contemnitur, ut cum se ille indignari & irasci sacrificantibus dicat, & cum poenas aeternas & supplicia perpetua comminetur, proponatur a sacrilegis acque dicatur: ne ira cogitetur Dei, ne timeatur iudicium domini, ne pulsetur ad ecclesiam Christi: sed sublata poenitentia, nec ulla exomologesi criminis facta, despectis episcopis atque calcatis, pax a presbyteris verbis fallacibus praedicitur; & ne lapsi surgant, aut foris positi ad ecclesiam redeant, communicatio non communicantibus offeratur? Quibus etiam satis non fuit ab evangelio recessisse, spem lapsis satisfactionis & poenitentiae sustulisse, fraudibus involutos, vel adulteris commaculatos, vel sacrificiorum funesta contagione pollutos, ne Deum roarent, ne in ecclesia exomologesi criminum facerent, ab omni & sensu & fuitu poenitentiae removisse; nisi foris sibi extra ecclesiam & contra ecclesiam constitissent conventiculum perditionis & damnationis, cum male sibi consciorum & Deum rogare ac satisfacere nolentium caterva conflueret. Post ista adhuc insuper pseudoepiscopo sibi ab haereticis constituto, navigare audent, & ad Petri cathedram atque ad ecclesiam principalem, unde unitas sacerdotalis exorta est, a schismaticis & profanis literas ferre, nec cogitare eos esse Romanos (quorum fides, Apostolo praedicante, laudata est) ad quos perfidia habere non possit accessum. Quae autem causa

A oportet utique eos quibus praesumus non circumcurfare, nec episcoporum concordiam coherentem sua subdola & fallaci temeritate collidere, sed agere illic causam suam, ubi & accusatores habere & testes sui criminis possint; nisi si paucis desperatis & perditis minor videatur esse auctoritas episcoporum in Aegyptia constitutorum, qui jam de illis iudicaverunt, & eorum conscientiam multis delictorum laqueis vinculam iudicii sui nuper gravitate damnarunt. Jam causa eorum cognita est: jam de eis dicta sententia est: nec censura congruit sacerdotum inobis atque inconstantis animi levitate reprehendi, cum dominus doceat & dicat: *Sit sermo vester, est est, non non.* Si eorum qui de illis priore anno iudicaverunt numerus cum presbyteris & diaconis computetur, plures tunc adherunt iudicio & cognitioni, quam sunt idem illi qui cum Fortunato nunc videntur esse conjuncti. Scire enim debes, frater carissime, cum posteaquam pseudoepiscopus ab haereticis factus est, jam pene ab omnibus esse desertum. Namque ii, quibus in praeteritum praestigia obtendebantur, & dabantur verba fallacia, quod simul ad ecclesiam regressuri dicebantur: posteaquam viderunt illic pseudoepiscopum factum, frustrato & deceptos se esse didicerunt, & semenit quotidie atque ad ecclesiam pulsant: vobis tamen, a quibus ratio domino reddenda est, anxie ponderantibus, & sollicite examinantibus, qui recipi & admitti ad ecclesiam debeant. Quibusdam enim ita aut crimina sua obsistunt, aut fratres obstinate & firmiter renitentur, ut recipi omnino non possint, cum scandalo & periculo plurimum. Neque enim sic putamina quaedam colligenda sunt, ut quae integra & sana sunt, vulnerentur: nec utilis aut consultus est pastor, qui ita morbidas & contactas oves gregi admittet, ut gregem totum mali coherentis afflictatione contamnet. O si posses, frater carissime, istic interesse nobiscum, cum pravi isti & perversi de schismate revertuntur; videres quis mihi labor sit persuadere patientiam fratribus nostris, ut animi dolore sopito recipiendis malis curandisque consentiant. Namque ut gaudent & letantur, cum tolerabiles & minus culpabiles redeunt: ita contra fremunt & reluctantur, quoties inemendabiles, & protersi, & vel adulteris, vel sacrificiis contaminati, & post haec adhuc insuper & superbi, sic ad ecclesiam remeant, ut bona intus ingenia corrumpant. Vix plebi persuadeo, imo extorqueo, ut tales patientur admitti: & iustior factus est fraternitatis dolor, ex eo quod unus atque alius, obnitente plebe, & contradicente, mea tamen facilitate suscepti, peiores extiterunt, quam prius fuerant, nec fidem poenitentiae servare poterunt, quia nec cum vera poenitentia venerant. De illis vero quid dicam, qui nunc ad te cum Felicissimo omnium criminum reo navigaverunt, legati a Fortunato pseudoepiscopo missi, tam fallas ad te literas afferentes, quam est & ipse, cujus literas fuerunt, falsus; quam est ejus peccatorum multiplex conscientia, quam execrabilis vita, quam turpis, ut etsi in ecclesia essent, ejici tales de ecclesia debuissent? Denique quia conscientiam suam norunt, nec nos audent adire, aut ad ecclesiam limen accedere, sed foris per provinciam circumvenendis fratribus, & spoliandis pererrant: & omnibus

jam satis noti, atque undique pro suis facinoribus exclusi, illuc etiam ad vos navigant. Neque enim potest illis frons esse ad nos accedendi, aut apud nos consistendi; cum sint acerbissima & gravissima crimina, quae eis a fratribus ingerantur. Si iudicium nostrum voluerint experiri, veniant. Denique si qua illis exculatio & defensio potest esse, videamus quem habeant satisfactionis suae sensum, quem asserant poenitentiae fructum: nec ecclesia illis cuiquam claudatur, nec episcopus alicui denegatur; patientia & facilitas & humanitas nostra venientibus praesto est. Opto omnes in ecclesiam regredi, opto universos commilitones nostros intra Christi castra, & Dei patris domicilia concludi. Remitto omnia, multa dissimulo, studio & voto colligendae fraternitatis, etiam quae in Deum commissa sunt, non pleno iudicio religionis examino, delictis plusquam oportet remittendis poenae ipse delinquo: amplector prompta & plena dilectione cum poenitentia revertentes, peccatum suum satisfactione humili & simplici confitentes. Si qui autem sunt, qui putant se ad ecclesiam non precibus, sed minis regredi posse, aut existimant aditum se sibi non lamentationibus & satisfactionibus, sed terroribus facere; pro certo habeant, contra tales clausam stare ecclesiam domini, nec castra Christi invicta & fortia, & domino tuente munita, minis cedere. Sacerdos Dei evangelium tenens, & Christi praecipua custodiens occidi potest, non potest vinci. Suggestit & subministrat nobis exempla virtutis ac fidei Zacharias antistes Dei, qui cum terri minis & lapidatione non posset, in templo Dei occisus est, clamans & identidem dicens, quod nos quoque contra haereticos clamamus & dicimus: *Hac dicit dominus: Dereliquistis vias domini, & dominus derelinquet vos.* Neque enim, quia pauci temerarii & improbi caelestes & salutare vias domini derelinquant, & sancta non agentes a sancto Spiritu deseruntur, ideo & nos divinae traditionis immemores esse debemus, ut maiora esse furentium scelera, quam sacerdotum iudicia censeamus; aut existimemus plus ad impugandum posse humana conamina, quam ad protegendum praevalet divina tutela. An ad hoc, frater carissime, deponenda est catholicae ecclesiae dignitas, & plebis intus positae fidelis atque incorrupta maiestas, & sacerdotalis quoque auctoritas ac potestas, ut iudicare velle se dicant de ecclesiae praeposito extra ecclesiam constituti? de Christiano haeretico? de sano saucii? de integro vulnerati? de stante lapsi? de iudice rei? de sacerdote sacrilegi? Quid superest, quam ut ecclesia Capitolio cedat, & recedentibus sacerdotibus, ac domini altare remonentibus, in cleri nostri sacrum venerandumque confessum simulacra atque idola cum aris suis transeant, & Novatiano declamandi adversum nos atque increpandi largior & plenior materia praestetur; si ii qui sacrificaverunt, & Christum publice negaverunt, non tantum rogari, & sine acta poenitentia admitti, sed adhuc insuper ceperint terroris sui potestate dominari? Si pacem postulant, arma deponant: si satisfaciunt, quid minantur? aut si comminantur, sciant quia a Dei sacerdotibus non timentur: neque enim & Antichristus, cum venire ceperit, introibit ecclesiam, quia minatur; aut armis ejus & violentiae creditur; quia resistentes perempturum se esse profuerit. Armant nos haeretici, dum nos putant sua comminatione terri, nec in pace nos dejiciunt, sed magis erigunt, & accendunt, dum ipsam pacem persecutione peioram fratribus faciunt. Et optamus quidem ne quod loquuntur iure, impleant crimine, ne qui verbis perfidis & crudelibus peccant, factis quoque delinquant. Oramus ac deprecamur Deum, quem provocare illi & exacerbare non desinunt, ut eorum corda mitecant, ut furore deposito ad sanitatem mentis redeant, ut peiora operata delictorum tenebris poenitentiae lumen agnoscant: & magis petant fundi pro se preces atque orationes antistitis, quam ipsi fundant sanguinem sacerdotis. Si autem in suo furore permanerint, atque in illis insidiis ac minis suis parricidalibus crudeliter perseveraverint, nullus Dei sacerdos sic infirmus est, sic jacens & abiectus, sic imbecillitate humanae mediocritatis invalidus, qui non contra hostes & impugnatores Dei divinitus erigatur, cujus non humilitas & infirmitas vigore & robore domini protegentis ammetur. Nostra nihil interest, aut a quo, aut quando perimamur, mortis & sanguinis praemium de domino recepturi. Illorum stulticia & lamentanda concilio est, quos sic diabolus excizat, ut aeterna gehennae supplicia non cogitantes, Antichristi jam propinquantis adventum conentur imitari. Et quamquam sciam, frater carissime, pro mutua dilectione quam debemus, & exhibemus invicem nobis, florentissimo illic clero tecum praesidenti, & sanctissimae atque amplissimae plebi legere te semper literas nostras, tamen nunc & admoneo & peto, ut quod alias sponte atque honorifice facis, etiam petente me facias, ut hac epistola mea lecta, si quod illic contagium venenati sermonis, & pestiferarum seminationis irreperat, id omne de fratrum auribus & peioribus exuatur, & bonorum integra ac sincera dilectio ab omnibus haereticarum detractionis sordibus repurgetur. Declinent autem de cetero fortiter, & evitent dilectissimi fratres nostri verba & colloquia eorum, quorum sermo dicitur: *Canis serpit: sicut apostolus dicit: Corrupti sunt ingenia bona consabulationes pessima.* Et iterum: *Haereticum hominem post unam correptionem evita, sciens quia perversus est huiusmodi, & peccat, & est a semetipso damnatus.* Et per Salomonem loquitur Spiritus sanctus: *Perversus inquit, in ore suo portat perditionem, & in labiis suis ignem condit.* Item denuo monet *Evita, & noli audire linguam nequam.* Et iterum: *Malus obaudit lingua iniquorum, justus autem non intendit labiis mendacibus.* Quod quamquam sciam illic fraternitatem nostram, vestra scilicet providentia monitam, sed & sua vigilantia satis cautam, nec capi haereticorum venenis posse, nec decipi, tantumque apud illos praevaleat & magisteria & praecipua divina, quantum illis in Deum timor est: tamen ex abundantia vel sollicitudo nostra, vel caritas scribere ad vos ista persuasit, ut nulla cum talibus commercia copulenter, nulla cum malis convivia vel colloquia misceantur, sumusque ab eis tam separati, quam sunt illi de ecclesia profugi: quia scriptum est: *Si autem & ecclesiam contempserit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus.* Et beatus apostolus non monet tantum, sed &

a. Theol. 2

juberet, a talibus ut recedatur. *Præcipimus, inquit, vobis in nomine domini Jesu Christi, ut recedatis ab omnibus fratribus ambulantes inordinate, & non secundum traditionem, quam accepimus a nobis.* Nulla societas fidei & perfidiam potest esse. Qui cum Christo non est, qui adversarius Christi est, qui unitati & paci ejus inimicus est, nobiscum non potest coherere. Si cum precibus & satisfactionibus veniunt, audiantur: si maledicta & minas ingerunt, respiciantur. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

a. LVII. edit. Pabelli & R. Galii.

EPISTOLA VIII. • CYPRIANI B

AD CORNELIUM PAPAM

De confessione ejus.

Cyprianus Cornelio fratri salutem.

Cognovimus, frater carissime, fidei ac virtutis vestrae testimonia gloriosa, & confessionis vestrae honorem sic exultanter accepimus, ut in meritis ac laudibus vestris, nos quoque participes ac socios computemus. Nam cum nobis & ecclesia una sit, & mens juncta, & individua concordia; quis non sacerdos in consacerdotis sui laudibus, tamquam in suis propriis, gratuletur? Aut quæ fraternitas non in fratrum gaudio ubique lætetur? Exprimi satis non potest, quanta istic exultatio fuerit, & quanta lætitia, cum de vobis prospera & fortia comperissemus, ducem te illic confessionis fratribus extitisse, sed & confessionem ducis de fratrum confessione crevisse: ut dum præcedis ad gloriam, multos feceris gloriæ commites: & confessorem populum suaveris fieri; dum primus paratus es pro omnibus confiteri: ut non inveniamus, quid prius prædicare in vobis debeamus, an in te promptam & stabilem fidem, an inseparabilem fratrum caritatem. Virtus illic episcopi præcedentis publice comprobata est, adunatio sequentis fraternitatis ostensa est: dum apud vos unus animus, & una vox est, ecclesia omnis Romana confessa est. Claruit, fratres carissimi, fides, quam de vobis beatus apostolus prædicavit. Hanc laudem virtutis & roboris firmitatem jam tunc in spiritu prævidebat, & præconio futurorum merita vestra contestans, dum parentes laudat, filios provocabat. Dum sic unanimes, dum sic fortes estis, magna ceteris fratribus unanimitatis & fortitudinis exempla tribuistis. Docuistis granditer Deum timere, Christo firmiter adherere, plebem sacerdotibus in periculo jungi, in persecutione fratres a fratribus non separari: concordiam simul junctam vinci omnino non posse: quidquid simul petitur a cunctis, Deum pacis pacificis exhibere. Profligator adversarius terrore violento Christi castra turbare: sed quo impetu venerat, eodem impetu pulsus est: & quantum formidinis & terroris attulit, tantum fortitudinis invenit & roboris. Supplantare se iterum posse crediderat Dei servos, & velut tirones & rudes, quasi minus paratos & minus cautos, solito suo more concutere. Unum primo aggressus, ut lupus ovem scernere a grege, ut accipiter columbam ab

Romanæ ecclesie robor.

agmine volantium separare tentaverat. Nam cui non est adversus omnes satis virium, circumvenire querit solitudinem singulorum. Sed ratus adunati exercitus fide pariter & vigore, intellexit milites Christi vigilare jam sobrios & armatos ad prælium stare; vinci non posse, mori posse: & hoc ipso invictos esse, quia nec mori timent, nec repugnare contra impugnantes; cum occidere innocentibus nec nocentem liceat, sed prompte & animas & sanguinem tradere, ut cum tanta in seculo malitia & sævitia grassetur, a malis & sævis velocius recedatur. Quale illud fuit sub oculis Dei spectaculum gloriosum, quale in conspectu Christi & ejus ecclesie gaudium, ad pugnam, quam tentaverat hostis inferre, non singulos milites, sed semel tota castra prodiiisse? Omnes enim constat venturos fuisse, si audire potuissent, cum accurreret properanter, & venerit quisquis audivit: Quot illic lapsi gloriosa confessione sunt restituti? Steterunt fortes, & ipso dolore poenitentia facti ad prælium fortiores: ut appareat, nuper subitatos esse, & novæ atque insuetæ rei pavore trepidasse: rediisse ad se postmodum, fidem veram & vires suas de Dei timore collectas, ad omnem patientiam constanter & firmiter roborasse: nec jam stare ad criminis veniam, sed ad passionis coronam: Quid ad hæc Novatianus, frater carissime? Utrumne jam deponit errorem, an vero (qui demeritium mos est) ipsis bonis & prosperis nostris plus adactus est ad furorē? & quo magis ac magis dilectionis ac fidei crescit hic gloria, illic dissensionis & zeli recrudescit insania: nec vulnus suum miser curat, sed adhuc gravius & se & suos vulnerat? in perniciem fratrum lingua sua perstrepsens, & sacundia venenatae jacula contorquens, magis durus sæcularis philosophiæ pravitate, quam philosophiæ dominicæ lenitate pacificus, desertor ecclesie, misericordie hostis, intersector poenitentia, doctor superbie, veritatis corruptor, perditor caritatis? Agnoscite jam quis sit sacerdos Dei, quæ sit ecclesia & domus Christi? qui sint Dei servi, quos diabolus infestet? qui sint Christiani, quos Antichristus impugnet? Neque enim querit illos, quos jam subegit: aut gestit avertere, quos jam suos fecit. Inimicus & hostis ecclesie, quos alienavit ab ecclesia & foras duxit, ut captivos & viros contemnit & præterit: eos pergit lacessere, in quibus Christum cernit habitare. Quamquam etsi aliquis ex talibus fuerit apprehensus, non est quod sibi quasi in confessione nominis blandiatur, cum constet, si occisi hujusmodi extra ecclesiam fuerint, fidei coronam non esse, sed poenam potius esse perfidie: nec in domo Dei inter unanimes habituros esse, quos videmus de pacifica & divina domo furore discordie recessisse. Hortamur plane, quantum possumus, frater carissime, pro caritate mutua, qua nobis invicem coheremus, ut (quoniam providentia domini monentis instruimur, & divinæ misericordie consiliis salubribus admonemur appropinquare jam certaminis & agonis nostri diem) jejuniis, vigiliis, orationibus insistere cum omni plebe non desinamus. Incumbamus gemitibus assiduis, & deprecationibus crebris. Hæc sunt enim nobis arma cœlestia, quæ stare & perseverare fortiter faciunt. Hæc sunt munimenta spiritalia & tela divina, quæ proteguunt. Memores nostri

Coralligloriosa confessio.

simul.

dubitasse, &

Se invicem sancti episcopi hortantur.

inavi-

Defunctos pro
viris orare.

invicem simus, concordēs atque unānimes, utrobique pro vobis semper oremus, pressuras & angustias mutua caritate relevemus. Et si quis istinc nostrum prior divinis dignationis celeritate præcesserit, perseveret apud Deum nostrā dilectio, pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiam Patris non cesset oratio. Opto te, frater carissime, semper bene valere

LII.
edit. Pamelii
& Ryaltii.

EPISTOLA · IX. CYPRIANI

AD ANTONIANUM

DE CORNELIO ET NOVATIANO. B

ARGUMENTUM EX PAMELIO.

Cum Antonianus acceptis literis a Novatiano in partes illius animo propendere cepisset, confirmat illum Cyprianus in priori sententia: ut nempe cum Cornelio, hoc est, cum ecclesia catholica communicare pergat. Quod ut persuadeat, totius tragœdia inter Cornelium & Novatianum historiam recitat, & Cornelium virum optimum & legitime electum, Novatianum vero multis sceleribus obnoxium illegitimam electionem usurpasse docet: obiter etiam sub initium epistola se excusant de mutata quod ad lapsorum rationem attinet sententia, & sub finem, in quo Novatiana hæresis confutatur, explicans.

Cyprianus Antoniano fratri salutem.

Accepi primas literas tuas, frater carissime, concordiam collegii sacerdotalis firmiter obtinentes, & catholice ecclesie coherentes, quibus significasti cum Novatiano te non communicare, sed sequi consilium nostrum, & cum Cornelio coepiscopo nostro unum tenere consensum. Scripsisti etiam, ut exemplum earumdem literarum ad Cornelium collegam nostrum transmitterem, ut deposita omni sollicitudine iam sciret te secum, hoc est, cum catholica ecclesia communicare. Sed enim supervenerunt postmodum alie literæ tuæ per Quintum coepiscopum nostrum missæ, in quibus animadverti animum tuum Novatiani literis motum nutare cepisse. Nam cum & consilium & consensum tuum firmiter ante fixisses, desiderasti in his literis, ut rescriberem tibi, quam hæresim Novatianus introduxisset, vel Cornelius qua ratione Trophimo & thurificatis communicet. Quod quidem si pro sollicitudine fidei anxie curas, & rei dubie veritatem sollicitus exploras, reprehendenda non est in timore divino æstuantis animi sollicitudo suspensa. Quoniam tamen video post primam sententiam epistolæ tuæ, Novatiani literis postmodum te esse commotum, illud, frater carissime, primo in loco pono: graves viros, & semel super potram solida stabilitate fundatos, non dico aura levi, sed nec vento aut turbine commoveri, ne animus dubius & incertus variis opinionibus, velut quibusdam ventorum incurvantium flatibus, frequenter agitur, & a proposito suo cum quadam levitatis reprehensione mutetur. Quod ne vel apud te vel apud quemquam Novatiani literæ faciant, ut desiderasti, frater,

Concl. General. Tom. I.

Arationem rei tibi breviter exponam. Et quidem primum quoniam de meo quoque actu motus videris, mea apud te & persona & causa purganda est, ne me aliquis existimet a proposito meo leviter recessisse: & cum evangelicum vigorem primo & inter initia descenderim, postmodum videar animum meum a disciplina & censura prioris flexisse: ut his, qui libellis conscientiam suam maculaverint, vel nefanda sacrificia commiserint, laxandam pacem putaverim. Quod utrumque non sine librata diu & ponderata ratione a me factum est. Nam cum acies adhuc inter manus esset, & prælium gloriosi certaminis in persecutione ferret, toto hortatu, & pleno impetu militum vires fuerant excitandæ, & maxime lapsorum mentes classico quodam nostræ vocis animandæ, ut pœnitentiæ viam non solum precibus & lamentationibus sequerentur, sed (quoniam repetendi certaminis & reparandæ salutis datur occasio) ad confessionis potius ardorem, & martyrii gloriam nostris increpiti vocibus provocarentur. Denique cum de quibusdam ad me presbyteri & diaconi scripsissent eos immoderatos esse, & ad communicationem accipiendam festinanter urgere; rescribens eis in epistola mea quæ extat, & hoc addidi: Qui si nimium properant, habent in sua potestate quod postulant, tempore ipso sibi plusquam postulant largiente. Acies adhuc geritur, & agon quotidie celebratur. Si commissi vere & firmiter pœnitent, & fidei calor praveat, qui differri non potest, potest coronari. De eo tamen quod statuendum esse circa causam lapsorum distuli; ut cum quies & tranquillitas data esset, & episcopis in unum convenire indulgentia divina permetteret, tunc communicato & librato de omnium collocatione consilio, statueremus quid fieri oporteret: si quis vero ante consilium nostrum, & ante sententiam de omnium consilio statutam lapsis temere communicare voluisset, ipse a communicatione abstinere. Quod etiam Romam ad clerum tunc adhibuit sine episcopo agentem, & ad confessores Maximum presbyterum & ceteros in custodia constitutos, nunc in ecclesia cum Cornelio iunctos, plenissime scripsi, quod me scripsisse, de eorum rescriptis poteris noscere, nam in epistola sua ita posuerunt. Quamquam nobis in tam ingenti negotio placeat, quod & tu ipse tractasti, prius esse ecclesie pacem sustinendam; deinde sic collatione consiliorum cum episcopis, presbyteris, diaconibus confessoribus pariter ac stantibus laicis facta lapsorum tractare rationem. Additum est etiam Novatiano tunc scribente, & quod scripserat sua voce recitante, & presbytero Mose, tunc adhuc confessore, nunc iam martyre subscribente, ut lapsis infirmis, & in exitu constitutis pax daretur. Quæ literæ per totum mundum missæ sunt, & in notitiam ecclesiis omnibus & universis fratribus perlatæ sunt. Secundum quod tamen ante fuerat destinatum, persecutione sopita, cum data esset facultas in unum conveniendi, copiosus episcoporum numerus, quos integros & incolumes fides sua & domini tutela protexit, in unum convenimus, & scripturis diu ex utraque parte prolatis, temperamentum salubri moderatione libavimus, ut nec in totum spes communicationis & pacis lapsis denegaretur, ne plus desperatione deherent, & eo quod sibi ecclesia claudere-

Hhh 2

deretur, acuti scilicet gentilibus viverent; nec tamen, rursus censura evangelica solveretur, ut ad communicationem temere profilirent, sed traheretur diu poenitentia, & rogaretur dolenter paternam clementiam, & examinarentur causas, & voluntates, & necessitates singulorum, secundum quod libello continetur, quem ad te pervenisse confido, ubi singula placitorum capita conscripta sunt. Ac si minus sufficiens episcoporum in Africa numerus videbatur, etiam Romam super hac re scripsimus ad Cornelium collegam nostrum, qui & ipse cum plurimis coepiscopis habito concilio, in eandem nobiscum sententiam pari gravitate, & salubri moderatione, consensit. De quo tibi necesse nunc fuit scribere, ut scias me nihil leviter egisse, sed secundum quod literis meis fueram ante complexus, omnia ad commune concilii nostri consilium distulisse, & nemini quidem ex lapsis prius, communicasse, quando adhuc erat, unde non tantum indulgentiam, sed & coronam lapsus acciperet: postea tamen sicut collegii concordia, & colligenda fraternitatis ac mendicis vulneris utilitas exiebat, necessitati temporum succubuisse, & saluti multorum providendum putasse, & nunc ab his non recedere, quæ seipsum in concilio nostro de communi collatione placuerunt, quamvis multa multorum vocibus ventilentur, & mendacia adversus sacerdotes Dei, de diaboli ore prolata, ad rumpendam catholicæ unitatis concordiam ubique jaletur. Sed te oportet ut bonum fratrem atque unanimum consacerdotem, non quid maligni atque apostatæ dicant facile suscipere; sed quid collegæ tui modesti & graves viri faciant, de vitæ & disciplinæ nostræ exploratione perpendere. Venio jam nunc, frater carissime, ad personam Cornelii collegæ nostri; ut Cornelium nobiscum verius noveris, non de malignorum & detrahentium mendacio, sed de domini Dei judicio, qui episcopum fecit, & coepiscoporum testimonio, quorum numerus universus per totum mundum concordiam unanimitate consensit. Nam, quod Cornelium carissimum nostrum Deo, & Christo, & ecclesiæ eius, item consacerdotibus cunctis laudabili prædicatione commendat; non iste ad episcopatum subito pervenit, sed per omnia ecclesiastica officia promotus, & in divinis administrationibus dominum sæpe promeritus, ad sacerdotii sublimem fastigium cunctis religionis gradibus ascendit. Tum deinde episcopatum ipsum nec postulavit, nec voluit, nec ut ceteri, quos arrogantia & superbia suæ tumor inflat, invasit; sed quietus & modestus, & quales esse consueverunt, qui ad hunc locum divinitus eliguntur, pro pudore virginalis conscientiæ suæ, & pro humilitate ingenitæ sibi & custoditæ verecundiæ, non ut quidam vim fecit, ut episcopatus heret; sed ipse vim passus est, ut episcopatum coactus acciperet. Et factus est episcopus a plurimis collegis nostris, qui tunc in urbe Roma aderant, qui ad nos literas honorificas, & laudabiles, & testimonio suæ prædicationis illustres de ejus ordinatione miserunt. Factus est autem Cornelius episcopus de Dei & Christi ejus judicio, de clericorum pene omnium testimonio, de plebis, quæ tunc adfuit, suffragio, & de sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio; cum nemo ante se factus esset, cum Pa-

biani locus, id est, cum locus Petri & gradus cathedræ sacerdotalis vacaret, quo occupato de Dei voluntate, atque omnium nostrum consensione firmato, quisquis jam episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est, nec habeat ecclesiasticam ordinationem, qui ecclesiæ non tenet unitatem: quisquis ille fuerit, multum de se licet jactans & sibi plurimum vindicans profanus est, alienus est, foris est. Et cum post primum secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus esse debeat, factus est, jam secundus ille, sed nullus est. Tum deinde post episcopatum non exambitum, nec extortum, sed de Dei, qui sacerdotes facit, voluntate susceptum, quanta in ipso suscepto episcopatu suo virtus? quantum robor animi? qualis firmitas fidei? quod nos simplici corde & perspicere penitus, & laudare debemus: sedisse intrepidum Romæ in sacerdotali cathedra eo tempore, cum tyrannus infestus sacerdotibus Dei sancta atque infanda comminaretur; cum multo patientius & tolerabilius audiret levari adversus se æmulum principem, quam constitui Romæ æmulum sacerdotem. Nomen hic, frater carissime, summo virtutis & fidei testimonio prædicandus est? nonne inter gloriosos confessores & martyres deputandus qui tantum temporis sedit expectans corporis sui carnifices, & tyranni ferocientis ultores, qui Cornelium adversus edicta feralia resistentem, & minas, & cruciatus, & tormenta fidei vigore calcantem, vel gladio invaderent, vel crucifigerent, vel igne torrerent, vel quolibet inaudito genere poenarum viscera ejus & membra laniarent? Etiam si majestas domini protigentis & bonitas sacerdotem, quem fieri voluit, factum quoque protexit: tamen Cornelius, quantum ad ejus devotionem pertinet & timorem, passus est quidquid pati potuit, & tyrannum armis & bello postmodum victum, prior sacerdotio suo vicit. Quod autem quædam de illo inhonesta & maligna jactantur, nolo mireris, cum scias hoc esse opus semper diaboli, ut servos Dei mendacio laceret, & opinionibus falsis gloriosum nomen infamet; Dat qui conscientiæ suæ luce clarescunt, alienis rumoribus sordidentur. Explorasse autem collegas nostros scias, & verissime comperisse, nulla illum libelli, ut quidam jactant, labe maculatum esse, sed neque cum episcopis, qui sacrificaverunt, communicationem sacrilegam miscuisse; sed eos demum, quorum causa audita & innocentia comprobata sit, conjunxisse nobiscum. Nam & de Trophimo, de quo tibi scribi desiderasti, non ita res est, ut ad te pertulit rumor, & mendacium malignorum. Nam sicut antecessores nostri sæpe fecerunt, colligendis fratribus nostris carissimus frater noster Cornelius necessitati succubuit: & quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abscesserat, redeunte nunc ad ecclesiam Trophimo, & satisfaciente, & poenitentia deprecationis errorem pristinum consistente, & fraternitatem, quam nuper abstraxerat, cum plena humilitate & satisfactione revocante, audita sunt ejus preces, & in ecclesiam domini non tam Trophimus quam maximus fratrum numerus, qui cum Trophimo fuerat, admissus est: qui omnes regressuri ad ecclesiam non essent, nisi cum Trophimo comitante venissent. Tractatu ergo illic cum collegis plurimis habito.

bito, susceptus est Trophimus, pro quo satis-
faciebat fratrum reditus, & restituta multorum
salus: sic tamen, admissus est Trophimus, ut
laicus communicet, non secundum quod ad
te malignorum literæ pertulerunt, quasi locum
sacerdotis usurpet. Sed & quod passim com-
municare sacrificatis Cornelius tibi nunciatus
est, hoc etiam de apostatarum fidei rumori-
bus nascitur. Neque enim possunt laudare nos
qui recedunt: aut expectare debemus ut pla-
ceamus illis, qui nobis displicentes, & contra
ecclesiam rebelles, sollicitandis de ecclesia fra-
tribus violenter insistant. Quare & de Corne-
lio, & de nobis quæcumque jactantur, nec au-
dias facile, nec credas, frater carissime. Si qui
enim infirmitatibus occupantur, illis, sicut pla-
cuit, in periculo subvenitur: posteaquam ta-
men subventum est, & periclitantibus pax da-
ta est, suffocari a nobis non possunt, aut op-
primi, aut vi & manu nostra in exitum mor-
tis urgeri, ut quoniam morientibus pax datur,
necesse sit mori eos qui acceperint pacem:
cum magis in hoc iudicium divinæ pietatis
& paternæ lenitatis appareat, quod qui pignus
vitæ in data pace percipiunt, hic quoque ad
vitam percepta pace teneantur. Et ideo si
accepta pace commeatu a Deo datur, nemo
hoc debet in sacerdotibus criminari, cum se-
mel placuerit fratribus in periculo, subveniri.
Nec tu, exultimes, frater carissime, sicut qui-
busdam videtur, libellaticos cum sacrificatis
æquari oportere, quando inter ipsos etiam qui
sacrificaverint, & conditio frequenter & cau-
sa diversa sit. Neque enim æquandi sunt, ille
qui ad sacrificium nefandum statim voluntate
prosilivit, & qui reluctatus & congressus diu
ad hoc funestum opus necessitate pervenit: il-
le qui & se & omnes suos prodidit, & qui
ipse pro cunctis ad discrimen accedens, uxo-
rem, & liberos, & domum totam periculi sui
perfundione protexit: ille qui inquilinos vel
amicos suos ad facinus compulit, & qui in-
quilinis & colonis pepercit, fratres etiam plu-
rimos qui extorres & proflugi recedebant, in
sua tecta & hospitia recepit, ostendens & offe-
rens domino inultas viventes & incolumes
animas, quæ pro una faucia deprecantur. Cum
ergo inter ipsos qui sacrificaverint multa sit di-
versitas; quæ inclementia est, & quam acerba
duritia libellaticos cum iis qui sacrificaverint
jungere? quando is cui libellus acceptus est,
dicat: Ego prius legeram & episcopo tractante
cognoveram non sacrificandum idolis, nec si-
mulacra servum Dei adorare debere; & ideo
co, ne hoc facerem quod non licebat, (cum
ocasio libelli fuisset oblata, quem nec ip-
sum acciperem, nisi offensa fuisset occasio)
ad magistratum vel veni, vel alio eunte man-
davi Christianum me esse, sacrificare inhi non
licere, ad aras diaboli me venire non posse,
dare me ob hoc præmium, ne quod non li-
cet faciam. Nunc tamen etiam iste qui libel-
lo inaculatus est, posteaquam nobis admonen-
tibus didicit, nec hoc se facere debuisse, & si
manus pura sit, & os ejus feralis cibi conta-
gia nulla polluerint, conscientiam tamen ejus
esse pollutam; flet auditis nobis, & lamenta-
tur, & quod deliquerit nunc admonetur, &
non tam crimine quam errore deceptus, quod
jam de cetero instructus & paratus sit, conte-
statur. Quorum si penitentiam respiciamus ha-

rentium aliquam fiduciam tolerabilis conscien-
tiæ, statim cum uxore, cum liberis, quos in-
columes reservaverat, in hæresim vel schismã
diabolo invitante rapiuntur: & adscribetur no-
bis in die iudicii, nec ovem fauciam curasse;
& propter unam fauciam multas integras per-
didisse. Et cum dominus relictis nonaginta no-
vem sanis unam errantem & lassam quaesierit,
& inventam humeris suis ipse portaverit; nos
non tantum non quaeramus lapios, sed & ve-
nientes arceamus: & cum pseudoprophetae gre-
gem Christi nunc vastare & lacerare non de-
linant, occasionem canibus & lupis demus, ut
quos persecutio inexta non perdidit, eos non
duritia nostra & inhumanitate perdamus. Et
ubi erit, frater carissime, quod apostolus dicit?
*Omnibus per omnia placeo, non quaerens quod mihi
utile est, sed quod multis ut salventur. Imitatores
mei estote, sicut & ego Christi.* Et iterum: *Falsus
sum inquitur inquitur, ut inquitur inquitur, ut inquitur
inquitur, ut inquitur inquitur, ut inquitur inquitur.*
Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Et iterum:
*Falsus sum inquitur inquitur, ut inquitur inquitur, ut
inquitur inquitur, ut inquitur inquitur, ut inquitur
inquitur.* Et iterum: *Si patitur membrum unum,
compatiuntur & cetera membra: & si lætatur
unum membrum, collatantur & cetera membra.* Alia est
philosophorum & Stoicorum ratio, frater carissime,
qui dicunt omnia peccata paria esse, & virum gravem
non facile flecti oportere. Inter Christianos autem & philo-
sophos plurimum distat. Et cum apostolus dicit:
*Videte ne quis vos deprædetur per philosophiam
& inanem fallaciam,* vitanda sunt quæ non de Dei
clementia veniunt, sed de philosophiæ durioris
præsumptione descendunt. De Moyse autem legimus
in scripturis dictum: *Et fuit Moyses homo lenis nimis.*
Et dominus in evangelio suo dicit: *Estote misericordes,
sicut & Pater vester misericors est vestris.* Et iterum:
Non est opus sanis medicus, sed male habentibus.
Quam potest exercere medicinam, qui dicit? ego
solos sanos curo, quibus medicus necessarius non est:
Opem nostram, medelam nostram vulneratis exhibere
debemus. Nec putemus mortuos esse, sed magis semi-
animos jacere eos, quos persecutione funesta faucios
videmus: qui si in totum mortui essent, nunquam
de eisdem postmodum & confessores & martyres
fierent. Sed quoniam est in illis quod penitentia
sequente revaleant, ad fidem, & ad virtutem de
penitentia robur armatur; quod armari non poterit,
si quis desperatione deficiat, si ab ecclesia dure & crudeliter
segregatus ad gentiles se via: & sæcularia opera
convertat, vel ad hæreticos & schismaticos reiectus
ab ecclesia transeat. Ubi est occisus propter nomen
postmodum fuerit extra ecclesiam constitutus, & ab
unitate atque a caritate divulsus, coronari in morte
non poterit. Et ideo placuit, frater carissime, exami-
natis causis singulorum libellaticos interim ad-
mittere, sacrificatis in exitu subveniri: quia ex-
omologes apud inferos non est, nec ad penitentiam
quis a nobis compelli potest, si fructus penitentiae
subtrahatur. Si prælium prius venerit, corroboratus
a nobis invenitur armatus ad prælium: si vero ante
prælium intimitas urserit, cum solatio pacis & com-
municationis abscedit. Neque enim præiudicium
domino iudicatur, quo minus si penitentiam plenam
& iustam peccatoris invenerit, tunc ratum faciat
quod a nobis fuerit hic statutum. Si vero nos aliquis
penitentiae simulatione deluserit, Deus, qui non
deridetur, & qui cor homi-

hominis intuetur, de his quæ nos minus perfeximus iudicat, & servorum sententiam dominus emendet, dum tamen nos meminisse, frater, debeamus scriptum esse: *Frater fratrem adjuvans exaltabitur. Et apostolum quoque dixisse. In contemplatione habentes unusquisque, ne & vos tentemini, alterutrum onera sustinete, & sic adimplebitis legem Christi.* Item quod superbos redarguens, & arrogantiam frangens in epistola sua ponat. *Et qui se putat stare, videat ne cadat.* Et alio in loco dicat: *Tu quis es qui iudicas alienum servum? Domino suo stat aut cadat: Habet autem: potens est enim Deus statuere eum.* Joannes quoque Jesum Christum dominum advocatum & deprecatorem pro peccatis nostris præbet dicens: *Filioli mei, ista scribo vobis ne delinquantis; & si quis deliquerit, advocatum habebimus apud Patrem, Jesum Christum justum, & ipse est deprecatio pro delictis nostris.* Et Paulus quoque apostolus in epistola sua posuit: *Si cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est, multo magis nunc iustificati, in sanguine illius liberabimur per illum ab ira.* Cum pietatem & clementiam cogitantes, non acerbi adeo, nec duri, nec in fovendis fratribus inhumani esse debemus, sed dolere cum dolentibus, & cum flentibus flere, & eos quantum possumus auxilio & solatio nostræ dilectionis erigere, nec adeo immixtes & pertinaces ad eorum penitentiam retundendam, nec iterum soluti & faciles ad communicationem temere laxandam. Jacet ecce saucius frater ab adversario in acie vulneratus: inde diabolus conatur occidere quem vulneravit, hinc Christus hortatur ne in totum pereat quem redemit. Cui de duobus assistimus, in cujus partibus stamus? utrumne diabolo favemus, ut perimat, & semianimum fratrem jacentem, sicut in evangelio sacerdos & Levites, præterimus? an vero ut sacerdotes Dei & Christi, quod & Christus docuit & fecit imitantes, vulneratum de adversarii faucibus rapimus, ut curatum Deo judici reservemus? Nec putes, frater carissime, hinc aut virtutem fratrum minui, aut martyria deficere, quod lapsis laxata sit penitentia, & quod penitentibus spes pacis oblata. Manet vere fidentium robor immobile, & apud timentes ac diligentes corde toto Deum stabilis & fortis perseverat integritas. Nam & mœchis a nobis penitentiae tempus conceditur, & pax datur, non tamen idcirco virginitas in ecclesia deficit, aut continentiae propositum gloriosum per aliena peccata languescit. Floret ecclesia tot virginibus coronata, & castitas ac pudicitia tenorem gloriæ suæ servat, nec quia adultero penitentia & venia laxatur, continentiae vigor frangitur. Aliud est ad veniam stare, aliud ad gloriam pervenire; aliud missum in carcerem non exire inde, donec solvat novissimum quadrantem, aliud statim fidei & virtutis accipere mercedem; aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emundari, & purgari diu igne, aliud peccata omnia passione purgasse; aliud denique pendere in die iudicii ad sententiam domini, aliud statim a domino coronari. Et quidem apud antecessores nostros quidam de episcopis istic in provincia nostra dandam pacem mœchis non putaverunt, & in totum penitentiae locum contra adulteria clauservunt; non tamen a coepiscoporum suorum collegio secesserunt,

aut catholicæ ecclesiæ unitatem vel duritie, vel censuræ suæ obstinatione ruperunt; ut quia apud alios adulteris pax dabatur, qui non dabat, de ecclesia separaretur. Manente concordia vinculo, & perseverante catholicæ ecclesiæ individuo sacramento, adum suum disponit & dirigit unusquisque episcopus, rationem propositi sui domino redditurus. Miror autem quosdam sic obstinatos esse, ut dandam non putent lapsis penitentiam, aut penitentibus existiment veniam denegandam, cum scriptum sit: *Memento unde cecideris, & age penitentiam, & fac priora opera.* Quod utique ei dicitur, quem constat cecidisse, & quem dominus hortatur per opera rursus exurgere, quia scriptum est: *Eleemona a morte liberat* & non utique ab illa morte quam semel Christi sanguis extinxit, & a qua nos salutaris baptismi & redemptoris nostri gratia liberavit, sed ab ea quæ per delicta postmodum serpit. Alio item loco penitentiae tempus datur, & penitentiam non agenti dominus comminatur: *Habeo, inquit, adversus te multa, quod uxorem tuam Jezabel, quæ se dicit prophetem, sinis docere, & seducere servos meos, fornicari, & manducare de sacrificiis: & dedi illi tempus ut penitentiam ageret, & penitere non vult a fornicatione. Ecce mitto eam in lectum, & qui cum ea fornicati sunt in maximam tribulationem, nisi penitentiam gesserint ab operibus suis.* Quos utique ad penitentiam dominus non hortaretur, nisi quia penitentibus indulgentiam pollicetur. Et in evangelio: *Dico, inquit, vobis, sic erit gaudium in caelo super uno peccatore penitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, quibus non est opus penitentia.* Nam cum scriptum sit: *Deus mortem non fecit, nec latatur in perditione visorum, utique qui neminem vult perire, cupit peccatores penitentiam agere, & per penitentiam denuo ad vitam redire.* Ideo & per Joel prophetam clamat & dicit: *Et nunc dicit dominus Deus: Revertimini ad me ex toto corde vestro, simulque & jejunio, & fletu, & planctu, & discindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & revertimini ad dominum Deum vestrum, quia misericors & pius est, & patiens, & multa miserationis, & qui sententiam reſtat adversus multas irrogatas.* In psalmis etiam legimus censuram pariter & clementiam Dei comminantis simul atque parentis; punientis ut corrigat, & cum correxerit reservantis. *Visitabo, inquit, in virga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum: Misericordiam autem meam non dispergam ab eis.* Dominus quoque in evangelio pietatem Dei Patris ostendens ait: *Quis est ex vobis homo quem si perierit filius ejus panem, lapidem porriget illi? aut si piscem postulerit, serpentem illi porriget? Si ego vos, cum sitis nequam, scitis bona dare filiis vestris, quanto magis Pater vester caelestis dabit bona poscentibus se?* Comparat hic dominus carnalem patrem & Dei Patris æternam largamque pietatem: quod si iste in terris nequam pater offensus graviter a filio peccatore & malo, si tamen eundem postmodum viderit reformatum, & depositis prioris vitæ delictis ad sobrios & bonos mores, & ad innocentiae disciplinam penitentiae dolore correctum, & gaudet & gratulatur, & susceptum, quem ante projecerat, cum voto paternæ exultationis amplectitur; quanto magis unus ille & verus Pa-

Prov. 18.
Galat. 6.

1. Cor. 10.
Rom. 14.

1. Joan. 2.

Rom. 5.

Agg. 1.

Job. 4.

Apoc. 2.

Luc. 11.

Sap. 1.

Joel. 2.

Vi. 7. et. 12.

Matth. 7.

ter bonus, misericors & pius, imo ipsa bonitas & misericordia & pietas letatur in poenitentia filiorum suorum, nec iram poenitentibus, aut plangentibus & lamentantibus poenam comminatur, sed veniam magis & indulgentiam pollicetur. Unde dominus in evangelio *beatos dicit plangentes*, quia qui plangit, misericordiam provocat: qui pervicax & superbus est, iram sibi & poenam iudicii venientis exaggerat. Et idcirco, frater carissime, poenitentiam non agentes, nec dolorem delictorum suorum toto corde & manifesta lamentationis suae professione testantes, prohibendos omnino censuimus a spe communicationis & pacis, si infirmitate atque in periculo ceperint deprecari; quia rogare illos non delicti poenitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit, nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum. Quod vero ad Novatiani personam pertinet, frater carissime, de quo desiderasti tibi scribi quam haesim introduxisset; scias nos primo in loco nec curiosos esse debere quid ille doceat, cum foris doceat. Quisquis ille est, & qualiscumque est, Christianus non est, qui in Christi ecclesia non est. Jactet se licet, & philosophiam vel eloquentiam suam superbis vocibus praedicet; qui nec fraternam caritatem, nec ecclesiasticam unitatem tenuit, etiam quod prius fuerat amisit. Nisi si episcopus tibi videtur, qui episcopo in ecclesia a sexdecim coepiscopis factus, adulter atque extraneus episcopus fieri a desertoribus per ambitum nititur: & cum sit a Christo una ecclesia per totum mundum in multa membra divisa, item episcopatus unus episcoporum multorum concordia numerositate diffusus; ille post Dei traditionem, post connexam & ubique conjunctam catholicam ecclesiam unitatem, humanam conetur ecclesiam facere, & per plurimas civitates novos apostolos suos mittat, ut quaedam recentia institutionis suae fundamenta constituat: cumque jampridem per omnes provincias & per urbes singulas ordinati sint episcopi in aetate antiqui, in fide integri, in pressura probati, in persecutione proscripti, ille super eos creare alios pseudoepiscopos audeat. Quasi possit aut totum orbem novi conatus obstinatione peragrare, aut ecclesiastici corporis compaginem discordiae suae seminatione rescindere; nesciens schismaticos semper inter initia servere, incrementa vero habere non posse, nec augere quod illicite ceperint, sed statim cum prava sua aemulatione deficere. Episcopatum autem tenere non posset, etiam si episcopus prius factus, a coepiscoporum suorum corpore & ab ecclesiae unitate descisceret, quando apostolus admoneat, ut invicem nosmetipsos sustineamus, ne ab unitate quam Deus constituit, recedamus, & dicat: *Sustinentes invicem in dilectione, satis agentes servare unitatem Spiritus in conjunctione pacis*. Qui ergo nec unitatem Spiritus, nec conjunctionem pacis observat, & se ab ecclesiae vinculo atque a sacerdotum collegio separat, episcopi nec potestatem potest habere, nec honorem, qui episcopatus nec unitatem voluit tenere, nec pacem. Tum deinde quantus arrogantiae tumor est, quanta humilitatis & lenitatis oblivio, arrogantiae suae quanta jactatio, ut quis aut audeat, aut facere se posse credat, quod nec apostolis concessit dominus, ut ziza-

Epist. 4.

Matth. 23.

nia frumento putet se posse discernere, aut quasi ipsi paleam auferre & aream purgare concessum sit, paleas cernetur a tritico separare. Cumque apostolus dicat: *In domo autem magna non solum vasa aurea sunt & argentea, sed & lignea & fictilia*, aurea & argentea vasa videatur eligere, lignea vero & fictilia contemnere, abicere, damnare, quando non nisi die domini vasa lignea divini ardoris incendio concrementur, & fictilia ab eo, cui data est ferrea virga, frangantur. Aut si se cordis & renis scrutatorem constituit & iudicem, per omnia aequaliter iudicet, & cum sciat scriptum esse: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat*, fraudatores & mæchos a latere atque a comitatu suo separet: quando multo & gravior & pejor sit mæchi quam libellatici causa, cum hic necessitate, ille voluntate peccaverit: hic existimans sibi satis esse quod non sacrificaverit, errore deceptus sit; ille matrimonii expugnator alieni, vel lupanar ingressus ad eloacam & cenosam voraginem vulgi, sanctificatum corpus & Dei templum detestabili colluvione violaverit: sicut apostolus dicit: *Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem mæchatur, in corpus suum peccat*. Quibus tamen & ipsis poenitentia conceditur, & lamentandi ac satisfaciendi spes relinquitur secundum ipsum apostolum dicentem: *Timeo ne forte veniens ad vos iugam multos ex his qui ante peccaverunt & non egerunt poenitentiam de immunditiis quas fecerunt & fornicationibus & libidinibus*. Nec sibi in hoc novi haeretici blandiantur; quod se dicant idololatris non communicare, quando sint apud illos & adulteri & fraudatores, qui teneantur idololatriæ crimine, secundum apostolum dicentem: *Hoc enim scitote intelligentes quia omnis fornicator aut immundus, aut fraudator, quod est idololatria, non habet hereditatem in regno Christi & Dei*. Et iterum: *Mortificate itaque membra vestra quae in terra sunt, exponentes fornicationem, immunditiam & concupiscentiam malam & cupiditatem, quae sunt idolorum servitus, propter quae venit ira Dei*. Nam cum corpora nostra membra sint Christi, & singuli simus templum Dei, quisquis adulterio templum Dei violat, Deum violat, & qui in peccatis committendis voluntatem diaboli facit, demoniis & idolis servit. Neque enim mala facta de sancto Spiritu veniunt, sed de adversarii instinctu, & de immundo spiritu naturae concupiscentiae contra Deum facere, & diabolo servire compellunt. Ita fit ut si peccato alterius inquinari alterum dicunt, & idololatriam delinquentis ad non delinquentem transire sua asseveratione contendunt, excusari se cum suam vocem non possint ab idololatriæ crimine, cum constet de apostolica probatione mæchos & fraudatores, quibus illi communicant, idololatrias esse. Nobis autem secundum fidem nostram, & divinae praedicationis datam formam competit ratio veritatis, unumquemque in peccato suo ipsum teneri, nec posse alterum pro altero reum fieri, cum dominus praemoneat & dicat: *Iustus iustus super eum erit, & scelus scelerati super eum erit*. Et iterum: *Non morientur patres pro filiis, & filii non morientur pro patribus. Unusquisque in peccato suo morietur*. Quod legentes scilicet & tenentes, neminem putamus a fructu satisfactionis & spe pacis

Tim. 2.

Joan. 5.

1. Cor. 6.

1. Cor. 11.

Epist. 1.

1. Cor. 6.

Ezech. 18.

1. Reg. 10.

pacis arcendum, cum scianus juxta scripturam divinam fidem, auctore & hortatore ipso Deo, & ad agendam poenitentiam peccatores redigi, & veniam atque indulgentiam poenitentibus non denegari. Atque o frustranda fraternitatis irrisio! o miserorum lamentantium caduca deceptio! o hæreticæ institutionis inefficax & vana traditio! hortari ad satisfactionis poenitentiam, & subtrahere de satisfactione medicinam: dicere fratribus nostris: Plange & lacrymas funde, & diebus ac noctibus ingemisce, & pro ablucendo & purgando delicto tuo largiter & frequenter operare, sed extra ecclesiam post omnia ista morieris: quæcumque ad pacem pertinent, facies; sed nullam pacem quam quæris, accipies. **B** non statim pereat? Quis non ipsa desperatione deficiat? Quis non animum suum a proposito lamentationis avertat? Operari tu putas rusticum posse, si dixeris: Agrum peritia omnifrustricitatis exerce, culturis diligenter insiste; sed nullam messem metes, nullam vindemiam preme, nullos oliveti tui fructus capies, nulla de arboribus poma decerpes? Vel si ei, cui dominium est, usum navium suadeas, & dicas: Materiam de excellentibus silvis mercare, frater, carinam prævalidis & electis roboribus intex, clavo, funibus, velis, ut fabricetur atque armetur navis, operare: sed cum hæc feceris, fructum de actibus ejus & cursibus non videbis. **C** Præcludere est atque abscindere iter doloris ac poenitendi viam, ut cum in scripturis dominus Deus revertentibus ad se & poenitentibus blandiatur, nostra duritia & crudelitate dum fructus poenitentiae intercipitur, poenitentia ipsa tollatur. Quod si invenimus a poenitentia agenda neminem debere prohiberi, &

deprecantibus atque exorantibus domini misericordiam, secundum quod ille misericors & pius est, per sacerdotes ejus pacem posse concedi, admittendus est plangentium gemitus, & poenitentiae fructus dolentibus non negandus. Et quia apud inferos confessio non est, nec exomologesis illic fieri potest, qui ex toto corde poenitent & rogaverint, in ecclesiam debent interim suscipi, & in ipsa domino reservari, qui ad ecclesiam suam venturus de illis utique, quos in ea intus invenerit judicabit. Apostata vero & desertores, vel adversarii & hostes, & Christi ecclesiam dissipantes, nec si occisi pro nomine foris fuerint, admitti, secundum apostolum, possunt ad ecclesiae pacem, quando nec spiritus nec ecclesiae tenuerunt unitatem. Hæc interim, frater carissime, pauca de multis quantum potui breviter decurri, quibus & desiderio tuo satisfacerem, & te magis ac magis collegii & corporis nostri societati conjungerem. Si autem tibi veniendi ad nos opportunitas & facultas fuerit, plura in commune conferre, & uberius ac plenius quæ in salutarem concordiam faciant, tractare poterimus. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

DECRETUM CORNELII PAPÆ

ex Gratiani decreto desumptum, in prioribus decretalibus non exans.

Ut a jejuniis juramenta præstentur.

Honestum etiam videtur, ut qui in sanctis audet jurare, hoc jejuniis faciat cum omni honestate & timore Dei; & ut pueri ante annos quatuordecim non cogantur jurare.

ANNO
CHRISTI
254. 255.

ANNO
CHRISTI
254. 255.

CONCILIIUM CARTHAGINENSE PRIMUM IN CAUSA LAPSORUM CELEBRATUM

Anno CCLIV. tempore Cornelii Papæ.

Tempus locus
concilii.
254 aut sub
finem præc.
denari

Acta concilii
hujus

Decretum
concilii.

Concilium.) Carthaginense concilium hoc **D**communicantur. Id aperte constat ex epist. Cypriani 52. & 55. item ex literis synodicis ad Cornelium scriptis, quarum quidem S. Cyprianus epist. 42. meminit, sed injuria temporum intercederunt. Decretum est in hoc concilio, ut lapsi poenitentiam agentes in ecclesiae communionem quidem recipiantur; sed non citra urgentem necessitatem ante satisfactionis tempus impletum admittantur. Hæc Cyprianus epist. 52. ad Antonianum scribens his verbis significat: *Secundum quod tamen antea fuerat destinatum, persecutione sopita, cum data esset facultas in unum conveniendi, copiosus episcoporum numerus, quos integros & incolumes fides sua & domini tutela protegit, in unum convenimus: & scripturis diu ex utraque parte prolatis, temperamentum salubri moderatione libravimus, ut nec in totam spes communicationi & pacis lapsis denegaretur, ne plus desperatione descenderent, & eo quod sibi ecclesia clauderetur, secuti sæculum, gentiliter viverent: nec tamen rursus censura evangelica*

1. Gratian. 16. 2. 1. Verus e. Capitular. lib. 1. cap. 61. Ha. d. unum.
2. Doctissimus Pagi, qui Cornelium sic. in Pontificatum adeptum statuit an. 251. quarto die Junii, hoc primum Carthaginense sub Cypriano Concilium inceptum at. unat. mense Maio ejusdem anni 251. ante Cornelii P. ordinationem, & ad mens. Augustum usque protogatum.

CONCILIIUM ROMANUM I.
 IN CAUSA LAPSORUM,

Celebratum anno CCLIV. tempore Cornelii Papa.

a. 253. aut
 initio 254.

Tempus, locus & causa concilii.

Primum decretum concilii.

Decretum concilii.

Auctoritate Cornelii pontificis ad petitionem Cypriani Romæ hæc synodus ob eandem lapsorum causam anno 254 celebrata est: in qua decretum Carthaginensis concilii, de quo supra, confirmatum est; nimirum, ut lapsi ad penitentiam quidem admitterentur, sed ad communionem non nisi tempore satisfactionis peracto reciperentur. Hæc omnia ex eadem 52. epistola Cypriani ad Antonianum probantur his verbis: *Ac si minus sufficiens episcoporum numerus in Africa videbatur, etiam Romam super hac re scripsimus ad Cornelium collegam nostrum, qui & ipso cum plurimis coepiscopis habito concilio, in eandem nobiscum sententiam, pari gravitate & salubri moderatione, consensit, &c.*
 De sacerdotibus lapsis hoc peculiariter decretum, & constitutum est hoc eodem concilio, ut sacerdotes lapsi prævia penitentia & satisfactione ad ecclesiam quidem recipiantur, sed a sacerdotali functione deinceps abstineant, & laica tantum communionem contenti in ecclesia communicent. Hoc decretum per literas Cornelius promulgavit, ut testatur Cyprianus epi-

stola 67. in fine. Vigore hujus decreti Cornelius pontifex, ut constat ex 52. epistola Cypriani, Trophimum quemdam episcopum lapsum ad laicam tantum communionem recepit, eique, quamquam ad ecclesiam admittus esset, episcopali munere interdixit. Eandem constitutionem a Fortunatio episcopo Assuritano lapsi non observatam fuisse, Cyprianus epistola 64. vehementer exclamat. Item epistola 68. de Basilide & Martiale loquens, eo quod lapsi essent, hæc ad Hispanos scribit: *Frustra tales episcopatum sibi usurpare conantur, cum manifestum sit ejusmodi homines nec ecclesia Christi posse præse, nec Deo sacrificia offerre debere: maxime cum jampridem nobiscum & cum omnibus omnino episcopis in toto mundo constitutis, etiam Cornelius collega noster, sacerdos pacificus ac justus, & martyrio quoque dignatione domini honoratus, decreverit, hujusmodi homines (lapsos nimirum sacerdotes & episcopos) ad penitentiam quidem agendam posse admitti, ab ordinatione autem cleri atque sacerdotali honore prohiberi.* Baron. anno 254. num. 90. & 91.

Trophimus episcopus lapsus recepitur ad laicam communionem.

CONCILIIUM ROMANUM II.
 QUO NOVATIANUS CONDEMNATUR,

Anno CCLV. sub Cornelio Papa.

b. 255.

Novatianus excommunicatur.

Anno domini 255. Romæ sub Cornelio pontifice habitum est hoc concilium, in quo 60. episcopi congregati, decreverunt; Novatianum ejusque fautores schismaticos, eo quod ab unitate ecclesiæ ipsi se præscidissent, & lapsis penitentiam & reconciliationem denegarent, excommunicandos esse, sicuti etiam de facto excommunicatos denunciarunt: lapsos vero ad reconciliationem & penitentiam admittendos esse decreto suo confirmarunt. Acta hujus concilii, cum subscriptionibus episcoporum, teste Eusebio lib. 6. cap. 35. in extrema parte illius epistolæ, quam Cornelius ad Fabium Antiochenum scripsit, extiterunt, sed magno antiquitatis ecclesiasticæ detrimento exiderunt. De hoc concilio prædicto lib. 6. cap.

35. hæc Eusebius; *Ob quam rem (Novatianum aliosque ejusdem schismatis sectatores) concilium maximum Romæ cogitur, in quo sexaginta episcopi, atque presbyteri totidem atque amplius, una cum diaconis in unum convenimus. A pastoribus etiam, separatim per singulas cujusque regionis provincias, quid ea de re agendum esset, deliberantibus colloquia sunt. A quibus omnibus tandem decernitur; Novatianum ejusque fautores tanta superbia inflatos, & quotquot illius inhumanissima, & a fraterna caritate alienissima opinioni assentirentur, in eorum numero qui erant ab ecclesia exclusi haberi: fratres autem qui casu infelici prolapsi fuissent, penitentia medicamentis curari, & ad sanitatem restitui.* Vide Baron. anno domini 255. num. 2. & 3.

Hic Auctor Baronium secutus in duo fecit unum a Cornelio Pontifice celebratum Romæ concilium, mensis Octobris anni 254. in quo simul & synodi Carthaginensis decreta de Lapsis recipiendo roborata, & Novatianus cum suis anathemate percutus. Nec aliud est Concilium Italianum Hieronymi: cum enim non pauci in Italia Episcopi Romano Concilio minime interfuissent, eorum quoque sententiam Cornelius scorsim postularit, unde idem Concilium Romanum ac Italianum Hieronymum appellavit. Consulto doctissimum Pagium in Critic. Annal. Baron. ad an. 255. num. 25 & 26. Nec plura Cornelii Romani Concilii memorat Auctor Synodici.

CONCILIUM ITALICUM.

SUB CORNELIO PAPA,

De causa Novatiani,

Celebratum anno domini ° CCLV.

a 355. auo
cischer.Decretum
huius concilii

Episopus Italiae ob hanc eandem causam Novatiani circa hæc tempora convenisse, idem quod præcedente Romano concilio secundo constitutum est, confirmasse & decrevisse, testatur Hieron. lib. de scriptor. eccles. in Cornelio, hisce verbis: *Cornelius Romanae urbis episcopus, &c. scripsit epistolam ad Flavianum Antiochena ecclesiae episcopum de synodo Romana,*

Italica, & Africana. Eusebius prædicto libro 6. cap. 35, de hoc concilio hæc ait: *Epistola quidem Cornelii episcopi Romani scripta ad Fabium episcopum ecclesiae Antiochena, ad nos pervenerunt, qua tum acta concilii Romae habiti, tum qua ab omnibus in Italia, in Africa, inque aliis locis de eo errore decreta erant, evidenter declarant.* Vide Baronium anno domini 255. num. 2. & 3.

CONCILIUM CARTHAGINENSE II.

IN CAUSA SCHISMATICORUM

Felicissimi & Novatiani,

Celebratum anno ° CCLV. ° sub Cornelio Papa.

b 355.

Tempus, locus & causa
habiti concilii.
c 355.

Hoc concilium anno domini ° 255. Idibus Maii Carthagine in Africa celebratum est, in causa duorum schismaticorum, Felicissimi nimirum, & Novatiani, quorum ille omnes omnino lapsos absque poenitentia mox suscipi debere pertinaciter defendebat: Novatianus vero in alterum extremum nimis declinans, neminem eorum qui lapsi essent in ecclesiam recipiendum esse non minore pertinacia asserbat. Ad hanc ergo controversiam determinandam, auctoritate Cypriani episcopi, quadraginta duo episcopi Africanæ ecclesiae congregantur, qui media via incedentes, definiverunt lapsis reditum ad ecclesiam postulantibus, pacem & reconciliationem concedendam esse, si impositam sibi poenitentiam adimplevisse: idque ordine observari constituerunt, nisi vel vitæ extremæ periculum imminens, vel instans tyrannorum persecutio (quam futuram esse Spiritus sanctus Cypriano revelaverat) poenitentiarum injunctarum, aut etiam injungendarum, indulgentiam, relaxationem & dispensationem postulare. Privatus veterator hæreticus, ut causam suam ageret, ad hanc synodum ipse cum suis introire tentavit quidem, sed quia antea sæpe damnatus fuisset, repulsus est: qua de causa ille sociis quibusdam collectis, Fortunatum quemdam profugum & absentem, adversus Cyprianum, pseudoepiscopum creat, & postea statim per Felicissimum, & magnam schismaticorum catervam ad Cornelium papam ablegatam, ut schismatis & hæresos suspicionem averterent, apostolicæ sedis communionem sollicitè admodum appetunt. Verum cum Romanam adnavigassent, & a pontifice Cor-

nelio aliquoties audiri & recipi postulasent, eique contra Cyprianum querelas offerre tentassent, ab eodem protinus rejecti sunt: quippe qui per literas a Cypriano scriptas, hos schismatis atque hæresicos auctores & propugnatores, profugos & absentes, jam satis cognovisset. Vide Baronium anno 255. num. 5. sequentibus. Synodica epistola ad Cornelium transmissa extat apud Cyprianum inter suas 54. quam huc transitulimus commode.

¶ Eundem quoque ser. var ordinem in edit. Pamelii & Rigaltii.

EPISTOLA D. CYPRIANI

ET SYNODI AFRICANÆ

AD CORNELIUM.

De lapsis.

Cyprianus, Liberalis, Caldonius, Nicomedes, Cæcilius, Junius, Martinus, Felix, Succensus, Faustinus, Fortunatus, Victor, Saturninus, alius Saturninus, Rogatianus, Sattius, Secundinus, alius Saturninus, Eutyches, alius Saturninus, Arrelius, Priscus, Herculanus, Victorius, Quintus, Honoratus, Manthianus, Hortensianus, Gevianus, Jambus, Donatus, Pomponius, Polycarpus, Demetrius, alius Donatus, Privatianus, Fortunatus, Rogatus, Mummillus, Cornelio fratri salutem.

¶ Mommilus.

Statuimus quidem jampridem, frater carissime, participato invicem nobiscum concilio,

1 Anno potius 255. Idibus Maii juxta exactiorem Pagi Chronologiam, quem consule ad an. 255. n. 8.

2 MS. noster Caldonius, Nicomedes, Cæcilius, Julius, Martinus. Hard. ejus sunt & sequentes nota.

3 MS. noster Rogatianus, Tertullianus, (al. Tertullianus) Lucianus, Eutyches, Amphus, alius Saturninus, Arrelius, Priscus, Herculanus, Victorius, Quintus, Honoratus, Manthianus, Hortensianus, Gevianus, Jambus, Donatus, Pomponius, Polycarpus, Demetrius, alius Donatus, Privatianus, Fortunatus, Rogatus, Mummillus, Cornelio fratri salutem.

4 MS. noster Donatus, Privatianus; omisso interjectis, qui neque in Cod. MS. leguntur. 5 MS. noster Mommilus, al. Mommilus.

ANNO
CHRISTI
111. 222

ANNO
CHRISTI
111. 222

a. l. promi-
sionis.
Mark. 16. 7.
10.

filio, ut qui in persecutionis infestatione lup-
plantati ab adversario, vel lapsi fuissent, ac
sacrificiis se illicitis maculassent, agerent diu
penitentiam plenam: & si periculum infirmitas
urget, pacem sub idem mortis acciperent.
Nec enim fas erat, aut permittebat
paterna pietas & divina clementia, ecclesiam
pulsantibus elaud, & dolentibus & deprecantibus
spei salutis subsidium denegari, ut de
saeculo recedentes, sine communicatione & pace
domini dimitterentur; quando permiserit
ipse, qui legem dedit, ut ligata in terris,
etiam in caelis ligata essent: solvi autem possent
illuc, quae hic prius in ecclesia solverentur. Sed
enim cum videamus diem rursus alterius infestationis
appropinquare coepisse, & crebris atque
assiduis ostensionibus admoneamur, ut ad certamen,
quod nobis hostis indicit, armati & parati
simus; plebem etiam nobis de divina dignatione
commisam exhortationibus nostris praeparamus,
& omnes omnino milites Christi, qui arma desiderant,
& praedium flagitant, intra castra domini
colligamus; necessitate cogente censuimus,
eis qui de ecclesia domini non recesserunt,
& sed penitentiam agere, & lamentari, ac
dominum deprecari a primo lapsus sui die
non desisterunt, pacem dandam esse, & eos
ad praedium (quod imminet) armari & instrui
oportere. Obtemperandum est namque ostensionibus
atque admonitionibus justis, ut a pastoribus
oves in periculo non deserantur, sed grex
omnis in unum congregetur, & exercitus
domini ad certamen militiae caelestis armetur.
Merito enim trahebatur dolentium penitentia
tempore longiore, ut infirmis in exitu subveniretur,
quamdiu quies & tranquillitas aderat, quae
disserre diu plangentium lacrymas, & subvenire
fero morientibus in infirmitate patere-
tur. At vero nunc non infirmis, sed fortibus
pacem necessaria est: nec morientibus sed
viventibus communicatio a nobis danda est,
ut quos excitamus & exhortamur ad praedium,
& nudos relinquamus, sed protectione sanguinis
& corporis Christi muniamus: & cum ad
hoc fiat eucharistia, ut possit accipientibus
esse tutela; quos tutos esse contra adversarium
volimus, munimento dominicae saturitatis
armemus. Nam quomodo docemus aut provocamus
eos in confessione nominis sanguinem denegamus,
si eis militaturis Christi sanguinem denegamus?
Aut quomodo ad martyrii poculum idoneos
facimus, si non eos prius ad bibendum in
ecclesia poculum domini iure communicationis
admittimus? Interesse debet, frater carissime,
inter eos, qui vel apostataverunt, & ad saeculum,
cui renuntiaverant, reversi gentiliter vivunt,
vel ad haereticos transfuga facti, contra ecclesiam
parricidia quotidie arma suscipiunt: & inter
eos qui ab ecclesiae limine non recedentes,
& implorantes jugiter ac dolenter divina &
paterna solatia, nunc se ad pugnam paratos
esse, & pro domini sui nomine, ac pro sua
salute stare fortiter & pugnare profitentur.
Hoc in tempore pacem nos non dormientibus,
sed vigilantibus damus: pacem non deliciis,
sed armis damus: pacem non ad quietem,
sed ad aciem damus. Si secundum quod
eos audimus, & optamus, & credimus,
fortiter steterint, &

A adversarium nobiscum in congressione prostraverint,
non penitet pacem concessisse tam fortibus:
imo episcopatus nostri honor grandis &
gloria est, pacem dedisse martyribus, ut sacerdotes,
qui sacrificia Dei quotidie celebramus,
hostias Deo & victimas praeparamus. Si
autem (quod dominus avertat a fratribus nostris)
aliquis lapsorum secesserit, ut pacem subdole
petat, & impendentis praemii tempore
communicationem non praeriaturus accipiat;
seipsum fallit, & decipit, qui aliud corde
occultat, & aliud voce pronunciat. Nos,
in quantum nobis & videre & judicare conceditur,
faciem singulorum videmus, eos scrutari &
mentem perspicere non possumus. De his
judicat occultorum scrutator & cognator
cito venturus, & de arcibus cordis
atque abditis iudicaturus. Obesse autem
mali bonis non debent, sed magis mali
a bonis adjuvari. Nec ideo martyrium
facturus pax neganda est, quia sunt
quidam negaturi; cum propter hoc
pax danda sit omnibus militaturis,
ne per ignorantiam nostram ille
incipiat praerteri, qui habet in
praedio coronari. Ne quisquam
dicat: Qui martyrium tollit,
sanguine suo baptizatur: nec pax
illi ab episcopo necessaria est,
habitu gloriae suae pacem, &
accepturo majorem de domini
dignatione mercedem. Primo
idoneus esse non potest ad
martyrium, qui ab ecclesia non
armatus ad praedium: & mens
deficit, quam non recepta
eucharistia erigit & accendit.
Dominus enim in evangelio suo
ait: Cum autem vos tradiderint,
nolite cogitare quid loquamini:
dabitur enim vobis in illa hora,
quid loquamini. Non enim vos
estis qui loquamini, sed Spiritus
Patris vestri, qui loquitur in
vobis. Quando autem dicat:
in traditis atque in confessione
nominis constitutis, loqui
Spiritum Patris, quomodo
potest ad confessionem paratus
aut idoneus inveniri, qui non
prius, pace accepta, receperit
Spiritum Patris, qui corrobora-
ns servos suos, ipse loquitur &
confitetur in nobis? Tunc
deinde si relictis omnibus rebus
suis fugerit, & in latebris atque
in solitudine constitutus in
latrones forte incurrit, aut in
febris & languore decesserit;
nonne nobis imputabitur, quod
tam bonus miles, qui omnia sua
dereliquit, & contempta domo &
parentibus ac liberis, sequi
dominum suum maluit, sine pace
& sine communicatione decessit?
Nonne nobis vel negligentia
segnis, vel duritia crudelis
adscribetur in die iudicii, quod
pastores, creditas & commissas
nobis oves nec curare in pace,
nec in acie voluerimus armare?
Nonne nobis ingeretur a domino,
quod per prophetam suum
clamat, & dicit: Ecce iac consumptis,
& lanis vos tegitis: & quod
crassum est, interfecistis, &
oves meas non pascitis: quod
infirmatum est, non confirmastis,
& quod male habuit, non corrobora-
stis, & quod contribulatum est,
non solati estis, & quod errabat,
non revocastis, & quod perierat,
non inquisistis, & quod forte
fuit, consecistis labore: &
dispersa sunt oves meae, eo
quod non sunt pastores, &
facta sunt in comesturam
omnibus bestiis agri: & non
fuit qui inquireret, neque qui
revocaret. Propterea haec
dicit dominus: Ecce ego super
pastores, & inquam oves
meas de manibus eorum, &
avertam eos,

Regum 16.

Mark. 16.
Ex hoc lo-
co & similibus
confirmamus
necessitatem
confessionis.

Exib. 11

1 Corib. sub illam. 2 Corib. veritas. 3 MS. novem promiserit, in nostro, & Corib. permiserit. 4 In Colbert MS & penitentiam. 5 MS. nosse sacrificium Dei. 6 In istum MS. nosse: alias non consolidatis.

cas, ut non pascant oves meas, & jam non pascat eas, & extraham oves meas de ore eorum, & pascam eas cum iudicio. Ne igitur ore nostro quo pacem negamus, quod duritiam magis humanæ crudelitatis, quam divinæ & paternæ pietatis dulcedinem opponimus, oves nobis commissæ a domino reposcantur; placuit nobis, sancto Spiritu suggerente, & domino per visiones multas & manifestas admonente, quia hostis nobis imminere prænu-
 tur, & ostenditur colligere intra castra milites Christi, & examinatis singulorum causis, pacem lapsis dare, imo pugnaturis arma suggere: quod credimus vobis quoque, paternæ misericordiæ contemplatione, placitum. Quod si de collegis aliquis extiterit, qui urgente certamine pacem fratribus & fororibus non putat

Vides quomodo confirmari petant quodammodo iuram a Cornelio ut tum- me pontifice, sententiam.

dandam, reddet ille rationem in die iudicii domino, vel importuna censura, vel inhumana duritiæ suæ. Nos, quod fidei & caritati & sollicitudini congruebat, quæ erant in conscientia nostra, protulimus: diem certaminis appropinquasse, hostem violentum cito contra nos exurgere, pugnam non talem qualis fuit, sed graviolem multo & acriorem multo venire: hoc nobis divinitus frequenter ostenditur; de hoc nos providentia & misericordia domini sæpius admonere dignatur; de cuius ope & pietate, qui in eum confidimus, possumus esse securi: quia qui in pace militibus suis futuram prænu-
 nciat pugnam, dabit militantibus in congressione victoriam. Opramus te, frater carissime, semper bene valere.

SYNODI TRES EX LIBELLO SYNODICO.

ROMANA, CORNELII.

ΣΥΝΟΔΟΣ Θεία καὶ ἱερά τοπική, πατρῶν μακαρίων, ἐν Ρώμῃ συναθροισθεῖσα, ἐπὶ Καρηνλίῳ τῷ μακαριωτάτῳ παπᾷ, καὶ ἑπτῶν δεκά καὶ ὀκτῶ ἐπισκόπων, ἀποκηρύξασα Ναιάτων, παγίδα τῶν μετανοεῖν βουλομένων.

Synodus divina & sacra provincialis patrum beatorum Romæ congregata a Cornelio beatissimo papa, aliisque octodecim episcopis: quæ Novatum, laqueum illum penitentiam agere volentium, abdicavit.

CARTHAGINENSIS, CYPRIANI.

ΣΥΝΟΔΟΣ Θεία καὶ ἱερά τοπική, ἐν Καρθαγίνῃ τῇ Νεαπόλει τῆς Ἀφρικῆς καθλιθεῖσα, συναθροισθεῖσα ἐπὶ τῷ ἱερομάρτυρος Κυπριανῷ, ἡγουμένῳ αὐτῆς ἐπισκόπῳ, καὶ ἑπτῶν ὀγδοήκοντι τεσσάρων ἐπισκόπων, ἀποκηρύξασα Ναιάτων, ὡς πλεὺς μετάνοιαν τοῖς ἁπτιοῦσι κλείοντα.

Synodus divina & sacra provincialis, Carthagine, nova Africæ civitate dicta, collecta a sacro martyre Cypriano, qui ejus erat episcopus, aliisque octoginta quatuor episcopis: quæ Novatum, utpote penitentiam lapsis negantem, abdicavit.

ANTIOCHENA, DEMETRII.

ΣΥΝΟΔΟΣ Θεία καὶ ἱερά τοπική, ἐν Ἀντιοχείᾳ συναθροισθεῖσα, ἐπὶ Δημητρίου τοῦ πρώτου ἁγιωτάτου ἐπισκόπου, καθελεῖσα Ναιάτων, ὡς ὄντι φιλαμαρτήμονα.

Synodus divina & sacra provincialis Antiochiæ collecta a Demetrio, ejusdem sanctissimo episcopo: quæ Novatum deposuit, tanquam qui peccatoribus patrocinaretur.

ANNO CHRISTI

Ex nova Col. lect. one Bar. 1. 77.

Primum hujus synodi notitiam debemus Dionysio Episcopo Alexandrino: qui ad Cornelium Papam scribens, cuius literas adversus Novatum scriptas acceperat, ei significavit se ab Heleno Tarsh Cilicia Episcopo & a ceteris qui cum illo convenerant, Firmiliano scilicet Casarea Cappadocia & Theodisio Casarea Palestina provincia Episcopis, invitatum fuisse ut ad synodum Antiochenam occurreret, in qua quidam Novati sebis-
 ma confirmare tentabant. Scribebat etiam sibi nunciatum esse quod Fabianus quidem Episcopus

ANNO CHRISTI 311.

Antiochenus diem extremum obiisset, Demetrianus vero in ejus locum esset constitutus. Hac tantum Dionysius, ut refert Eusebius lib. vi. cap. XLVI. historia ecclesiastica. Auctor vero synodici addit Novatum in ea synodo depositum fuisse, tanquam qui peccatoribus patrocinaretur. Quod fortassis accepit auctor ille ex epistola ejusdem Dionysii scripta ad Dionysium tunc quidem Romana urbis Presbyterum, sed qui aliquanto post tempore ejusdem urbis Episcopus est constitutus. Fragmentum ex ea epistola refert idem Eusebius l. vii. cap. VIII. his verbis.

Nov-

Νοματιανὸς μὲν γὰρ λόγος ἀπὸ Θεομένου, ἅ
 δὲ ἀκούσασσι τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τινὰς τῶν ἀδελφῶν
 εἰς ἀσθεῖας καὶ βλασφημίας ἐκώσταντι. Ἐπει
 τὸ θεὸν διδάσκαλον ἀνοσιωπῶν ἐπισκυλλήσαν-
 τι. Ἐπὶ τῶν χριστιανῶν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν ὡς
 ἀνὴρ ἐπισημασθέντι. ἐπὶ πάνσι δὲ τότεως τὸ λυξὸν
 ἀφαιρῶντι τὸ ἅγιον. καὶ τὴν τε ἀπὸ αὐτοῦ πίστιν καὶ
 ὁμολογίαν ἀναξίαντι. τότε πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξ
 αὐτῶν, εἰ καὶ τίς αὐτῶν ἐλπὶς τῶν παραμένειν ἢ ἐπα-
 νελεῖν ἀπὸ αὐτῶν, παντελῶς οὐραδόσιντι.

Nam Novatianum merito averſamur, quip-
 pe qui Ecclesiam diſcidit, & quosdam ex fratri-
 bus ad impietatem blasphemiamque pettraxit,
 qui nefariam de Deo doctrinam invenit, &
 clementissimum Dominum nostrum. Jesum
 Christum quasi implacibilem calumniatur, qui
 præterea sacrum lavacrum obliterat, fidemque
 & confessionem quæ baptismum præcedunt
 evertit, & spiritum sanctum penitus ab illis
 fugat, tamen aliqua spes subſit vel quod
 in illis adhuc maneat vel quod ad eos rever-
 surus sit.

ANNO CHRISTI 313

ANNO CHRISTI 313

V I T A
 EPISTOLÆ ET DECRETA
 LUCII PAPÆ I.

Ex libro Pontificali Damasi Papæ.

Lucii natione Romanus, ex patre ^a Por-
 phyrus, ^b sedit annos tres, menses
 tres, dies tres. Martyrio coronatur. ^c Fuit
 autem temporibus Galli & Volusiani, usque
 ad Valerianum ^b secundo & (^a) Gallienum
 coſſ. ^d Hic in exilio fuit relegatus, postea nu-
 tu Dei, incolumis ad ecclesiam reversus est.
 Hic præcepit, ut duo presbyteri & tres diaco-
 nes in omni loco episcopum non deserent.
 propter testimonium ecclesiasticum, ^e Qui et-
 iam a Valeriano capite truncatus est, (^b) quar-
 to nonas Martii. Hic omnem potestatem eccle-
 siæ dedit (^c) archidiacono suo Stephano,
 dum ad passionem pergeret. Hic fecit ordina-
 tiones ^d duas per mensem Decembrem, presby-
 teros quatuor, diaconos quatuor, ^f episcopos
 per diversa loca (^d) septem. Qui etiam sepul-
 tus est in cœmeterio Calisti via Appia (^e),
 & cessavit episcopatus dies 35.

Lucii ad Cyprianum, non est pontificis Romani, sed
 alterius cujusdam cognomini episcopi Baron. anno 257.
 num. 4. Hujus pontificatus pestis ingens & immanis omnes
 totius orbis provincias depopulata est. Eutrop. in Gallo
 &c. Euseb. in chron. Hanc pestem dira sanies & atrocia
 bella comitabantur: qua cum impius Demetrianus Africa
 proconsul in invidiam Christianorum refunderet, & eor-
 um impietate omnia mala hæc mortalibus contingere
 affirmaret Cyprianus pulchra & acri apologia sceleris
 præsidia audaciam retundit, & plane compeſcit. Clari-
 fimum de Lucio & Cornelio S. Cypriani elogium ex-
 rat ejus epist. 67. his verbis: *Servandus est antecessorum
 nostrorum, beatorum martyrum Cornelii & Lucii ho-
 nor gloriosus: quorum memoriam cum nos honoramus,
 multo magis tu, frater carissime, honorificare & ser-
 vare gravitate & auctoritate tua debes, qui vicarius &
 successor eorum factus es. Illi enim pleni Spiritu Dei,
 & in glorioso martyrio constituti, dandam esse lapsi-
 pacem consueverunt, & punitionis alia fructum communi-
 cationis, & pacis negandum non esse hinc sui signa-
 verunt: quam rem omnes omnino usque consueverunt
 nosque enim poterat apud nos esse census diversus, in
 quibus unus esset Spiritus. Hæc Cyprianus prædicto
 loco. Baron. anno 255. num. 64. item 256. num. 2.
 & seqq.*
^b Sedit annos tres, &c. Si, quod infraſcribit au-
 stor libri pontificalis, per mensem Decembrem duas or-
 dinationes fecerit, & 4. Nonas Martii sub consulatu
 Valeriani & Gallieni capite truncatus sit, non 8. dum-
 taxat mensibus ut scribit Euseb. sed uno anno, qua-
 tuor mensibus & 12. diebus sedisse oportuit. Baronius
 anno 257.
^c Fuit temporibus Galli. Anno secundo Galli &
 Volusiani pontifex creatus, quarto eorumdem impera-
 torum anno inchoato, capite truncatus martyrium con-
 summat. Euseb. in chron. & in hist. libro 7. cap. 2.
 Vide que infra dicemus verbis: *Qui etiam a Valer-
 iano, &c.*
^d Hic in exilio suis relegatus. Bis ob confessionem
 fidei exulavit, semel cum Cornelio, de quo exilio su-
 pra egimus, & semel jam pontificatum adeptus, ut
 constat ex epist. Cypriani 58. ad eundem scripta.
^e Qui etiam a Valeriano capite truncatus est. Diony-
 sius Alexandrinus, qui his temporibus vixit, ideo-
 que ad rerum gestarum veritatem probandum infra-
 omnium esse potest ac debet, apud Euseb. lib. 7. cap.
 9. abique ulla ambiguitate testatur, Valerianum per
 multos ab exordio imperii sui annis, optime meritum, in
 nihil illis negotiis accessisse. martyrium igitur Lucii
 pontificis, quod teste Cypr. epist. 58. *Lavione* perſe-
 cutione

NOTE SEVERINI BINII.

Lucius pontifex quando? ^a Lucius.) Post interregnum 35. dierum, anno
 Christi 255. 20. Octobris, qui est secundus Galli &
 Volusiani, Lucius pontifex, qui Cornelium ad Cen-
 tumcellas in exilium secutus fuerat, ad urbem cum
 collega reversus, unanimi omnium consensu eidem Cor-
 nelio succedit. Postquam vero ad apostolicæ cathedræ
 culmen assumptus esset, B. Cyprianus literis ad eum
 scriptis plurimum illi gratulatus est. Durante adhuc
 persecutione, que a Decio cepta, a Gallo & Volu-
 siano continuata est, iussu imperatoris in ipso pontifi-
 catus sui ingressu relegatur, verum monitu Spiritu ſan-
 cti anno Christi 256. Romam ab exilio revertitur,
 ob quam rem illi feliciter restituto, post partam con-
 fessionis gloriam, Cyprianus secunda epistola ad eum
 scripta gratulatur. Quam epistolam unicam apud Cy-
 prianum extantem, quod ad historiam hanc ecclesiasti-
 cam recte intelligendam multum conferat, huc transferri
 Epistola Cy- & epistola Lucii subungi procuravi. Quæ vero ad Lu-
 cium papam perperam intercepta est 77. Cypriani epistola,
 cum que & non ad Lucium Romanum pontificem, sed ad alium
 episcopum eiusdem nominis scripta est. Sicut illa 79.

Tempus? ^a Fuit temporibus Galli.) Anno secundo Galli &
 Volusiani pontifex creatus, quarto eorumdem impera-
 torum anno inchoato, capite truncatus martyrium con-
 summat. Euseb. in chron. & in hist. libro 7. cap. 2.
 Vide que infra dicemus verbis: *Qui etiam a Valer-
 iano, &c.*
^b Hic in exilio suis relegatus.) Bis ob confessionem
 fidei exulavit, semel cum Cornelio, de quo exilio su-
 pra egimus, & semel jam pontificatum adeptus, ut
 constat ex epist. Cypriani 58. ad eundem scripta.
^c Qui etiam a Valeriano capite truncatus est.) Diony-
 sius Alexandrinus, qui his temporibus vixit, ideo-
 que ad rerum gestarum veritatem probandum infra-
 omnium esse potest ac debet, apud Euseb. lib. 7. cap.
 9. abique ulla ambiguitate testatur, Valerianum per
 multos ab exordio imperii sui annis, optime meritum, in
 nihil illis negotiis accessisse. martyrium igitur Lucii
 pontificis, quod teste Cypr. epist. 58. *Lavione* perſe-
 cutione

(a) Luc. Gallicanum (b) Luc. tertio. (c) Luc. inferi omnis. (d) Luc. XVII (e) Luc. inferi VIII. Kal. Septemb.

lusu Galli si-
meryr.

An & quando
sub Valeria-
no passus sit?

Deciana per-
secutio cur
Valerianus ap-
pellatur.

Valerianus
quando im-
petator fa-
ctus sit.

curione factus est, non Valeriani, sed Galli potius. Volusiani iussu contigisse necessario affirmari debet: quamquam quod hic dicitur a Valeriano capite truncatus esse, dupli- catione hac optime & verissime exponi possit: primo, ut per nomen Valeriani hac potius intelligatur Valeriani persecutio; ita tabula ecclesiastica habent: sub qua persecutione Lucium mar- tyrio adfectum esse verissimum est. Quae enim persecutio Decio auctore cepta est, & Valeriani censura approbata fuit (nam illo tempore Valerianus censorem aerebat, cuius hoc officium erat, ut latis legibus facinorosi quique punirentur) ea horum auctoritate, semel promulgata, sic semper in posterum perseveravit, ut omnis illa reliquorum temporum persecutio, etiam si aliquo temporis interstitio pax fuerit in ecclesia, Decii & Valeriani appellaretur. Unde etiam iussu Valeriani, juxta Dionysii Alexandrini testimonium, Lucium occisum esse factum sit; atramen verum est, eundem sub Valeriani persecutione, quae censura ipsius, Decio adhuc vivente approbata, & ad decennium continuata fuit, martyrium subisse. Secundo, sic exponi potest, ut quod iussu Galli & Volusiani, anno imperii eorum quarto accidit, id sub Valeriani imperio factum esse vere scribatur, propterea quod Valerianus in fine anni 256, a militibus Alpini imperator acclamatus, cum Gallo & Volusiano adhuc viventibus biennio imperium obtinuerit, adeoque verum sit, sive sub Gallo, sive sub Valeriano Lucius occisus esse scribatur. Baron. anno 257, num. 2, & 3.

(Ensepe.) Ex his fuit unus Melanlus episc. Rothomagensis sanctitate celebris, de quo vide Baron. in not. ad mart. Rem. die 28. Octobris.

non rectam fidem tenentibus, sed erroribus impunctis, quam & ab aliis eos imitantibus, persequi & infamari, atque vestras ecclesias suis votibus & fidelium oblationibus spoliari, vestroque ministros nimis vexari: & ideo multos a vobis & a recta fide discedere, quoniam eis non potestis defensionem impendere, nec ea quae necessaria sunt ministrare. Nolite mirari, fratres, si vos malevoli & impii persequuntur; cum ipsum Christum caput nostrum sint persecuti. Unde & consolatricem ipsam habetis veritatem, quae ait: Si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis (a) domesticos eius? Ipsa iterum consolans nos loquitur dicens. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, dirigeret: sed quia non estis de mundo, sed ego elapsi vos de mundo, propterea odit vos mundus.

I.

Propter tales, fratres, hortamur vos, sicut & in hac sancta ecclesia constitutum habemus, ut semper testes vobiscum sacerdotes & diaconos habeatis. Et licet conscientia sufficere possit propria, tamen propter malevolos, juxta apostolum, etiam testimonium vos oportet habere bonum ab his quibus foris sunt. Quoniam & in hac sancta sede constitutum habemus, ut b duo presbyteri, vel tres diaconi in omni loco episcopum non deserant, propter testimonium ecclesiasticum.

De consec. dist. 1. habemus apostolica auctoritate

1. Tim. 3.

EPISTOLA

si Suspecta eodem jure cum aliis libroribus.

LUCII PAPAE I.

AD GALLIAE ATQUE HISPANIAE

Episcopos.

Ut duo presbyteri & tres diaconi in omni loco episcopo adhaereant propter testimonium ecclesiasticum: & de accusatione episcoporum: & de unanimi concordia inter metropolitanum ceterosque episcopos, & ut raptos atque ecclesiasticarum rerum ablatores, invasores, alienatores, ut fures & sacrilegi anathematizentur.

- i. Ut episcopus semper testes secum presbyteros ac diaconos habeat.
- ii. De criminationibus episcoporum, sive majorum natu, & ut audientia ad majores personas appellantis non negetur.
- iii. Ut metropolitanus sine consilio episcoporum nihil agat, nec ipsi sine illius, nisi quod ad proprias ecclesias pertinet.
- iv. Ut metropolitanus sine episcopis causam eorum non audiat.
- v. Ne posteriores episcopi prioribus se praesentent, nec eis inconsultis aliquid agant.
- vi. De his qui res ecclesiae, vel oblationes fidelium auferunt, & qui eis consentiunt.

Dilectissimis fratribus omnibus in partibus occidentalibus, tam in Gallis quam in Hispaniis consistentibus, Lucius episcopus in domino salutem.

Iteras dilectionis vestrae, quas ad beati Petri apostoli sedem pro vestra causa negotii misistis, libenter suscepimus: sed de vestris afflictionibus non modice contristati sumus. Significastis enim, vos tam a quibusdam,

a. S. Leo ep.

II.

Episcopi ergo non sunt leviter accusandi vel detrahendi, quia injuria eorum ad Christum pertinet, cuius vice & legatione funguntur in ecclesia. Unde nobis & omnibus, qui nobiscum sunt in nostro solatio, sicut & olim factum invenimus, constitui placuit, ut criminationes majorum natu per alios non fiant, nisi per ipsos qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni & irreprehensibiles apparuerint, & actis docuerint publicis, omni se carere suspensione atque inimicitia, & irreprehensibilem fidem ac conversationem ducere. Unde placuit, ut a quibuscumque iudicibus ecclesiasticis, ad alios iudices ecclesiasticos, ubi est major auctoritas, si fuerit provocatum, audientia non negetur.

a Greg. ep. 11. lib. XII.

2. q. 7. Criminationes majorum.

b Anianus cap. 27. tit. 2. lib. IX. Cod. Theod.

c Conc. Arelat. c. 17. d. Hadr. col. c. 9.

e Concil. Carthag. III. c. 10. j. q. 3. Nullus autem primas, sub nomine Callisti ponitur ibi.

III.

Item constituimus, sicut & a sanctis apostolis eorumque successoribus decretum reperimus, si quis metropolitanus episcopus, nisi quod solimmodo ad propriam pertinet parochiam, sine consilio & voluntate omnium comprovincialium episcoporum, extra aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subiacet: & quod egerit, irritum, habeatur & vacuum. Sed quicquid de comprovincialium coepiscoporum causis, eorumque ecclesiarum & clericorum atque saecularium necessitatibus, aut de quibuscumque communibus causis agere, aut disponere necesse fuerit, hoc cum omnium consensu comprovincialium agatur pontificum, non alicuius dominationis fastu, sed concordia & humillima administratione, sicut dominus ait: Non veni ministrari, sed ministrare. Et alibi: Qui major est vestrum, erit minister vester, & reliqua. Simili-

f Hadr. coll. c. 46.

Math. 20. Marc. 10. Math. 23.

(a) Luc. domesticos fidei.

multiter ipsi comprovinciales episcopi, cuncta cum ejus consilio, nisi quantum ad proprias pertinet parochias, agant, juxta sanctorum constituta patrum, ut uno animo, uno ore concorditer sancta glorificetur Trinitas in secula.

IV.

Similiter, auctoritate fulti apostolica, precipimus, ut nullus metropolitanus episcopus, absque ceterorum omnium comprovincialium episcoporum instantia, aliquorum audiatur causas eorum: quia irrita erunt, & ipse causam pro factio dabit.

V.

Episcopi vero per singulas provincias observent, ne posteriores se prioribus suis presentant: nec eis inconsultis, nisi quantum ad propriam pertinet parochiam, aliquid agant: sed omnes de communibus eorum causis consonam sententiam proferant & determinent, quoniam aliter acta nullas vires habebunt, nec ecclesiastica reputabuntur. Bonum esset, fratres, & valde Deum timentibus & pie vivere volentibus necessarium, si infra catholicam ecclesiam nullius mali, aut infestationis alicujus, erga domini sacerdotibus, aut juste & pie volentes vivere, germen exurgeret. Sed quia prevalente invidia, quod deterius est surgit & crescit, atque nimis se in omnes partes extendit, ideo necesse est, illud ecclesiastico & apostolico abscondi mucrone, ne Dei ac domini sacerdotibus valeat nocere, aut perdere. Exhonoravit enim dominus, ut in ecclesiastico legitur libro, conventus malorum, & destruxit Deus eos usque in finem. Sedes ducum superbiorum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis. Radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantavit humiles ex ipsis gentibus. Terras gentium evertit dominus, & perdidit eas usque ad fundamentum. Arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam eorum de terra. Perdidit Deus memoriam superbiorum, & reliquit memoriam humilium sensu. Non est creata hominibus superbia, neque iracundia nationi mulierum. Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Deum: semen autem hoc exhonorabitur hominum, quod preterit mandata domini. In medio fratrum, rector illorum in honore: & qui timent dominum, erunt in oculis illius. Gloria divitum, honoratorum, & pauperum, timor Dei est. Noli despiciere hominem justum pauperem, & noli magnificare virum peccatorem divitem. Magnus, & iudex, & potens est in honore: & non est major illo, qui timet Deum. Servo sensato liberi servient, & vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus, & infamis non honorabitur. Noli te extollere in faciendo opera tua, & noli cunctari in tempore angustia. Melior est qui operatur & abundat omnibus, quam qui gloriatur, & eget pane. Fili, in mansuetudine serva animam tuam, & da illi honorem secundum meritum suum. Peccantem in animam suam quis justificabit? Et quis honorificabit exhonorantem animam suam? Pauper gloriatur per disciplinam & timorem suum: & est homo, qui honorificatur propter substantiam suam. Qui autem gloriatur in paupertate, quanto magis

in substantia. Et qui gloriatur in substantia, paupertatem veretur. Sapientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorum consideret illum facies. Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo. Brevis in volatilibus apis, & initium dulcoris habet fructus illius. In vestitu ne glories unquam, nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera altissimi solius, & gloriosa, & absconsa, & invisa opera illius. Multi tyranni sederunt in throno, & insuspiciabilis portavit diadema. Multi potentes oppressi sunt valde, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum. Priusquam interroges, ne vituperes quemquam: & cum interrogaveris, corripe iuste. Priusquam audias, nec respondeas verbum, & in medio seniorum ne adjicias loqui. De ea re, qua te non molestat, ne ceteris, & in iudicio peccantium ne consistas. Fili mi, ne in multis sis actus tui, & si dives fueris, non eris immunis a delicto. Si enim secutus fueris, non apprehendes: & non effugies, si praecurreris. Est homo laborans, & festinans, & dolens impius: & tanto magis non abundabit. Est homo marcidus, egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate: & oculus Dei respexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipsius, & exaltabit caput ejus, & mirati sunt in illo multi, & honoraverunt Deum. Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas a Deo sunt. Datio Dei permanet iustitiam: & profectus illius, successus habebit in aeternum. Est qui locupletatur parce agendo, & hac pars mercedis illius in eo quod dicit. Inveni requiem mihi, & non manducabo de bonis meis solus: & nescit, quod tempus praterita illum, & relinquet omnia a suis, & morietur. Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opera mandatorum tuorum veterasce. Ne manseris in operibus peccatorum. Confide autem in Deo, & mane in loco tuo. Facile est enim in oculis Dei subito honestari pauperem. Benedictio Dei in mercedem iusti festinat, & in honore veloci processu illius justificat. Ne dicas, quid est mihi opus? & qua erunt mihi ex hoc bona? Nec dicas, iustitiam mihi sum, & quid ex hoc pessimabor? In die bonorum, ne immemor sis malorum: & in die malorum, ne dimmemor sis bonorum: quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas. Malitia bona oblivionem facit luxuria magna: & in fine hominis denudatio operum illius. Ante mortem ne laudes hominem quemquam, quoniam in filiis suis agnoscitur vir. Non omnem hominem inducas in domum tuam: multa enim infidia sunt dolosi. Sicut enim eructant praecordia ferentium, & sicut perdix inducitur in caveam, & ut caprea in laqueum: sic & cor superbiorum, & sicut perspector videns casum proximi sui. Bona in malum convertit insidiator, & in electis ponet maculam. A scintilla una augetur ignis, & ab uno doloso augetur sanguis. Homo vero peccator sanguini insidiatur. Attende tibi a pestifero: fabricat enim mala, ne forte inducat super te subannationem in perpetuum. Admitte ad te alienigenam, & subvertes in turbine, & abalienabit te a tuis propriis. Tales, carissimi, valde sunt cavendi: usque dum aut convertantur, aut abiciantur verbo divino. Beatus autem est ille, qui non est lapsus in verbo ex ore suo, & non est stimulatus in tristitia delicti. Felix qui non habet animi sui tristitiam, & non abscedit a spe sua. Scriptum est enim:

a Hadr. col. c. 14.

b Concil. Mil. l. c. 12. Codex Afr. c. 16.

c Hadr. col. c. 1.

* servos. * sacerdotes Euseb. 10

* opere tuo, vel opus tuum

* opus

* honestate

* fructus

* ferentium

* mala nocentia fidatam

* tuis

* tuis

* tuis

a MS. Collegi Pauli. Sac. Iesu teste Hadriano, Bona enim in malum.

Eccl. 16.
6. q. 1. Sa-
piens non est
Et supra in
Decret. Cor-
nelli 6.
a Sixti feat.
190.

enim: *Melior est unus timens Deum, quam mil-
le impii. Sapiens vero non est omnis qui
nocet.*

VI.

Res quoque ecclesiarum vestrarum, & obla-
tionem fidelium, quas significastis a quibusdam
irruentibus vexari, vobisque & ecclesiis vestris
auferri, indubitanter maximum est peccatum; ^b testante ipsa scriptura quæ ait: *qui abstulerit
aliquid patri vel matri, & dicit hoc non esse pec-
catum, homicida participes est.* Pater ergo noster
sine dubio Deus est, qui nos creavit: & ma-
ter nostra ecclesia, quæ nos in baptismo spiri-
tualiter generavit: Et ideo qui Christi pecu-
nias & ecclesiæ auferit, fraudat & rapit, homi-
cida in conspectu ^c justi iudicis esse deputabitur.
Unde scriptum est: *Qui rapit pecuniam proximi
sui, iniquitatem facit: qui autem pecunias vel
res ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit.* Unde &
Judas qui pecuniam fraudavit, quæ usibus eccle-
siæ debet, distribuebatur iussu Salvatoris (cujus
vicem episcopi tenent) non solum fur, sed fur
& ^d sacrilegus factus est. De talibus enim, id
est, qui facultates ecclesiæ rapiunt, fraudant,
vel auferunt, dominus comminans omnibus,
per prophetam loquitur, dicens: *Deus, ne ta-
ceas tibi, ne sileas, & non quiescas, Deus. Quia
ecce inimici tui tumultuati sunt, & qui oderunt
te, levaverunt caput. Contra populum tuum ne-
quiter tractaverunt, & inierunt consilium adver-
sum arcam tuam. Dixerunt: Venite, & con-
teramus eos de gente, & non sit memoria nomi-
nis Israel ultra. Quoniam tacerunt corde, pari-
ter contra te sedus pepigerunt tabernacula Idu-
mæ & Ismaelitarum, Moab & Agareni, Gebal
& Ammon & Amalec, Palaestina cum habitato-
ribus Tyri. Sed & Assur junxit se cum eis, fa-
cti sunt brachium filiorum Lot. Fac illis sicut
Madian, sicut Sijara, sicut Jabin in torrente Ci-
son. Contriti sunt in Endor, fuerunt quasi ster-
quilinum terræ. Pone duces eorum sicut Oreb &
Zeb, sicut Zabeeb & Salmana. Omnes principes
eorum, qui dixerunt: Possideamus nobis pulchri-
tudinem Dei: Deus meus pone illos ut rotam,
quasi stipulam ante faciem venti. Quomodo ignis
comburit siveam, & sicut flamma devorat montes,
sic persequeris eos in tempestate tua, & in tuo tur-
bine turbabis eos. Imple facies eorum ignominia,
& quærent nomen tuum domine. Confundantur &
conturbentur usque in æternum, & erubescant, &
pereant: Et sciant, quia nomen tuum dominus:
solus tu excelsus super omnem terram. Hæc fie-
ri prophætæ, hæc apostoli, hæc successores eor-
um, & omnium catholicorum patrum vetant
decreta: & tales præsumptiones, sacrilegium
esse dijudicant. Quorum nos sequentes exem-
pla, omnes tales præsumptores, & ecclesiæ rap-
tores, atque suarum facultatum alienatores,
una vobiscum a liminibus sanctæ matris eccle-
siæ anathematizatos, apostolica auctoritate pel-
limus, & damnamus, atque sacrilegos esse ju-
dicamus. Et non solum eos, sed omnes con-
sentientes eis: *quia non solum qui faciunt, rei
judicantur, sed etiam qui consentiunt facientibus.*
Par enim pœna & agentes & consentientes com-
prehendit. Vos ergo, fratres, *vigilate & orate.**

b S. Bonif.
ep. 19.
7. q. 2. Qui
abstulerit.

c 1. q. 4. Qui
rapit.

e S. Greg. ep.
10. lib. II.
Joan. 12.
S. Hier. ep. 1.

d S. August.
tract. 10. in
Joannem.
Ysaïa 64.
et interpre. S.
Hieronymi
divina vul-
gata.

e Cifon.

e Sacrologia
judicant.
1. q. 4.
Omnes ra-
ptores.
1. Hinc ep. 8.
edit. Mog.
Concil. C.
facente in
ep. ad episc.
pos. Gallia.
Rom. 1.

f. Cor. 16.

*Viriliter agite, & confortamini in domino, & om-
nia vestra, juxta apostolum, in caritate fiant.*
A recta ergo fide & apostolico tramite propter
ullam ^a persecutionem nolite recedere, scientes,
quia (juxta salvatoris sententiam) *beati
sunt qui persecutionem patiuntur propter justitiam.*
Hæc est apostolorum viva traditio, ^b hæc ve-
ra caritas, quæ prædicanda est, & præcipue di-
ligenda ac fovenda, atque fiducialiter ab omni-
bus tenenda. Hæc sancta & apostolica mater
omnium ecclesiarum Christi ecclesia, quæ per
Dei omnipotentis gratiam a tramite apostolicæ
traditionis nunquam errasse probatur, nec hæ-
reticis novitatibus ^c depravanda succubuit: sed,
ut in exordio normam fidei apostolicæ percepit
ab auctoribus suis, apostolorum Christi princi-
pibus, illibata sine tenus manet, secundum ip-
sius domini salvatoris divinam pollicitationem,
qui discipulorum suorum principi in suis status
est evangelii: *Petre, inquis, ecce Sathanas ex-
petiit, ut cribraret vos, sicut qui cribrat triti-
cum. Ego autem pro te rogavi, ut non deficiat fi-
des tua, & tu aliquando conversus, confirma fra-
tres duos.* Consideret itaque vestra excellens pru-
dentia, quam bonum sit, persistere in dispensa-
tione vobis credita, & in fide recta, atque hæ-
reticis & æmulis Christi repugnare, & nunquam
a veritatis tramite declinare: quoniam dominus
& salvator omnium, cujus fides est, qui pro
nobis mori non dubitavit, & proprio nos suo
redemit sanguine, fidem beati Petri non dese-
cturam promisit, & conformare eum fratres suos
admonuit: quod apostolicos pontifices, meæ
exiguitatis prædecessores, confidenter fecisse sem-
per cunctis est cognitum. Quorum & pusillitas
mea, licet impar & minima, pro suscepto ta-
men, divina dignatione, ministerio, pedissequa
cupit existere. Væ enim erit nobis, qui hujus
ministerii onus susceptum habemus, si verita-
tem salvatoris nostri Jesu Christi, quam apo-
stoli prædicaverunt, prædicare neglexerimus.
Væ erit nobis, si silentio veritatem oppresserim-
us, quam erogare nummularii jubemur, id
est, Christianos populos imbuere & docere.
Quid in ipsius Christi futuro dicturi sumus exa-
mine, si sermonum ejus veritatem confundimus
prædicare? Quid erit de nobis, cum de com-
missis nobis animabus, & de officio suscepto,
rationem justus iudex Christus dominus noster
districtam exegerit? Ideo, fratres, hortor ^c di-
lectionem vestram, obtestor & moneo, ut qua
debetis & potestis sollicitudine, vigiletis ad in-
vestigandos hæreticos & inimicos sanctæ Dei ec-
clesiæ, & a sanis mentibus, ne pestis hæc latius
divulgetur, severitate, qua potestis pro viribus
extirpetis: quoniam, ut habebit a Deo dignæ
remunerationis præmium, qui diligentius, quod
ad salutem commissæ sibi plebis proficiat, fuerit
executus: ita ante tribunal domini de reatu ne-
gligentia se non poterit excusare, quicumque
plebem suam contra sacrilegæ persuasionis au-
tores noluerit custodire. Data Kalendis Apri-
lis, ^d Gallo & Volusiano viris clarissimis con-
sulis.

14. q. 1. A
recta ergo.
Etia decret.
Felicis papa.
a perturbati-
onem
Matth. 1.
b Agatho ad
imp. Const.
act. 6. con-
cili CP ad-
versus Mo-
nothellus.

c depravata.

Luc. 22.

Cor. 2.

Matth. 25.

Luc. 16.
c S. Leo. ep.
2. adversus
Manichæos.

d an. 533. ad-
huc vivente
Cornelio.

NOTA SEVERINI BINII.

Lucii episto-
la quæ &
quot.

a Epistola.) Non unam hanc duntaxat, sed plures decretales epistolas Lucium pontificem scripsisse, testis est Cyprianus epistola 67. his verbis: *Ille enim, loquitur de Cornelio & Lucio pontificibus, plene sperem Dei, & in glorioso martyrio constituit, dandam esse lapsam pacem confuturum, & penitentia ad fructum communitationis & pacis negandum non esse, licenti suis signaverunt.* Quas hac de re Lucius scripsit epistolas non extant. Quæ apud Cyprianum 70. reperitur hoc nomine Lucii insignita, a quibusdam hujus pontificis esse creditum fuit, sed ignorantes fuisse episcopum eodem nomine appellatum, decepti sunt perperam eam, quæ alterius est, Lucio pontifici adscribentes. Baronius anno 357. num. 4.

Episcopus non
sine comita-
tu ambulat.

b Duo presbyteri vel tres diaconi in omni loco episcopum non deserant.) Decernitur ut ad evitanda detractionis & infamiae pericula propter testimonium ecclesie nusquam eant, nisi duorum presbyterorum & trium diaconorum comitatu stipati. Decreti hujus faciendi calumniam in Cornelium a Novatiano confictam, de quibus supra, causam dedisse videntur. Baronius anno 357. num. 5.

Afessionis arma sumenda, & facienda martyria, non verbis plebem, sed factis cohortetur: & imminente Antichristo, paret ad prælium milites, non solum sermonis & vocis incitamento, sed fidei & virtutis exemplo. Intelligimus, frater carissime, & tota cordis nostri luce perspicimus divinæ majestatis salutaria & sancta consilia, unde illic repentina persecutio nuper exorta sit, unde contra ecclesiam Christi & episcopum Cornelium beatum martyrem, vosque omnes, sæcularis potestas subito proruperat, ut ad confundendos hæreticos & retundendos ostenderet dominus, quæ esset ecclesia, quis episcopus ejus, unus, divina ordinatione delectus, qui cum episcopo presbyteri

quod
unde
forte, inde

B sacerdotali honore conjuncti, quis adunatus & verus Christi populus, dominici gregis caritate connexus, qui essent quos inimicus lacesseret: qui contra, quibus diabolus ut suis parceret. Neque enim persequitur & impugnat Christi adversarius nisi castra & milites Christi: hæreticos, prostratos semel & suos factos, contemnit & præterit. Eos querit dejicere, quos videt stare. Atque utinam nunc facultas daretur, frater carissime, ut interesse illic vobis regredientibus possemus, qui vos mutua caritate diligimus, ut adventus vestri lætissimum fructum præsentem cum ceteris ipsi quoque caperemus. Quæ illic exultatio omnium fratrum?

C qui concursus atque complexus concurrentium singulorum? Vix oculis adhærentium potest satisfieri, vix vultus ipsi atque oculi plebis possunt videndo satiari. De adventu vestri gaudio cognoscere illic fraternitas cepit, qualis & quanta sit secutura, Christo veniente, lætitia: cujus quia cito appropinquabit adventus, imago jam quædam præcessit in vobis, ut quomodo Joannes præcursor ejus & prævius veniens, prædicavit Christum venisse, sic nunc episcopo confessore domini & sacerdote redeunte, appareat & dominum jam redire. Vicarias vero pro nobis ego & collegæ & fraternitas omnis has ad vos literas mittimus, frater carissime: & repræsentantes vobis per epistolam gaudium nostrum, fida obsequia caritatis expromimus, hic quoque in sacrificiis atque in orationibus nostris non cessantes Deo Patri & Christo Filio ejus domino nostro gratias agere, & orare pariter ac petere, ut qui perfectus est atque perficiens, custodiat & perficiat in vobis confessionis vestræ gloriosam coronam, qui & ad hoc vos fortasse revocavit, ne gloria esset occulta, si foris essent confessionis vestra consummata martyria. Nam victima, quæ fraternitati præbet exemplum virtutis & fidei, præsentibus debet fratribus immolari. Optamus, te frater carissime, semper bene valere.

Matth. 1.

LVIII. EPISTOLA • GRATULATORIA

edit Pam. &
Rigaltii.

DIVI CYPRIANI

AD LUCIUM PAPAM ROMANUM

reversum ab exilio.

Cyprianus cum collegis, Lucio fratri salutem.

ET nuper quidem tibi, frater carissime, gratulati sumus, cum te honore geminato in ecclesie sue administratione confessorem pariter & sacerdotem constituit divina dignatio: sed & nunc non minus tibi, & comitibus tuis, atque universæ fraternitati gratulamur, quod cum eadem gloria & laudibus vestris reduces vos denuo ad suos fecerit benigna domini & larga protectio, ut pascendo gregi pastor, & gubernandæ navi gubernator, & plebi regendæ rector redderetur: ut appareret, relegationem vestram sic divinitus esse dispositam, non ut episcopus relegatus & pulsus ecclesie deesset, sed ut ad ecclesiam major rediret. Neque enim in tribus pueris minor fuit martyrii dignitas, quia morte frustrata, de camino ignis incolumes exierunt, aut non consummatus Daniel exiit in suis laudibus, quia qui leonibus missus fuerat ad prædam, protectus a domino, vixit ad gloriam. In confessoribus Christi dilata martyria non merita confessionis minuunt, sed magnalia divinæ protectionis ostendunt. Repræsentatum in vobis videmus, quod apud regem fortes atque illustres pueri prædicaverunt: Ipsos quidem paratos esse ardere flammis, ne diis ejus servirent, aut imaginem quam fecerat, adorarent: Deum tamen quem colebant, quemque & nos colimus, potentem esse, ut eos de camino ignis eximeret, & de regis manibus, ac de penis præsentibus liberaret. Quod invenimus in confessionis vestræ fide, & in domini circa vos protectione nunc gestum, ut cum vos parati fueritis & prompti omne subire supplicium, dominus tamen vos pœnæ subtraheret, & ecclesie reservaret. Regredientibus vobis, breviate non est episcopo confessionis sue dignitas, sed magis crevit sacerdotalis auctoritas, ut altari Dei assistat antistes, qui ad con-

Deu. 1.

Deu. 6. & 14.

DECRETA LUCII PAPÆ,

Gratiano desumpta.

Officio & beneficio privetur episcopus, presbyter, vel diaconus, uxorem suscipiens, vel susceptam retinens.

Ministri altaris, presbyteri sive diaconi, ad dominica tales eligantur officia, qui continentiam servant. Si vero post ordinationem suam ministros contigerit propriæ uxoris invadere cubile, sacrarii non intrent limina, neque sacra-

Distincti
Ministri.
Tota hæc de-
creta desump-
ta sunt, ex
epistola 7.
Clementis

Kkk

111

hac: An baptismus quem minister hereticus secundum legitimam ecclesiam catholicam formam, ad debitam intentionem, scilicet, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, conuulset, inuoluitur sit, ideoque iterandus, quod a ministro heretico administratus sit? Cyprianus cum Firmiliano Aſie, aliisque plurimis orientalibus episcopis, id non modo affirmavit, verum etiam habitis hac de re plurimis in Africa conciliis idem aliquoties confirmavit unum esse baptismum, qui extra unam ecclesiam catholicam non inueniatur. Stephanus vero Romanæ ecclesie pontifex, docens antiquam apostolicam traditionem esse, qua baptizati ab hereticis, sola manuum impositione recipiebantur, ideoque, ut inquit Vincentius Lirinensis, contra hereticos, ut inquit Vincentius Lirinensis, sed omnino id quod ab apostolis traditum est tenendum esse docens, apostolicam traditionem velut quendam murum inexpugnabilem, eorum sententias opposuit, eoque fere sola fretus, illum baptismum ratum, validum, & nequam reiterandum esse definiuit, quem minister hereticus iuxta formam a Christo præscriptam & ab ecclesia usurpatam, contulisset. Ad hanc sententiam Stephani pontificis non modo omnes fere patres Asiæ, verum etiam illi qui propugnatores erant contrariæ doctrinæ, quod ex Augustino epist. 48. ad Vincent. & de baptis. contra Donat. 6. cap. 3. item ex Hieronymo contra Luciferianos, aliisque rationibus probat Baronius anno Christi 258. num. 49. 50. 51. De hac controversia legantur Cypriani epistolæ 70. cum septem sequentibus. Augustinus de baptis. contra Donatistas. Hieronymus contra Luciferianos, Baronius præd. anno numero 11. & sequentibus. Notetur etiam quantum ad traditionem apostolicam, quantum ad hæresim hæreticorum, qui nullis aliis ferme armis, quam majorum traditione vallatus, omnem orientalium & occidentalium episcoporum impetum sustinuerit, eorumque tela, ex divinis scripturis conferentia petita, unico traditionum clypeo excepta retulerit.

Ab apostolica traditione nequam recedendum.

Traditionem apostolicam & Romanæ ecclesie auctoritas approbat.

b Sedis anno septem, mensis quinque, dies duos. Annos tres, menses tres, dies 22. sub 4. consulatu Valeriani, qui in factis apponitur anno Christi 260. martyrio coronatum esse Stephanum, liber pontificalis & acta Stephani testantur. Itaque repetito sedis eius exordio, dicto temporis spatio, eum sedisse oportuit. Baron. anno 260. numero 2.

c Valerianum quarto, &c. Eodem quarto consulatu Valeriani, acta sancti Stephani emendatiora consignata sunt. Quod autem in quibusdam ponatur Valeriani consulatus tertius, Gallieni secundus, mendosum esse probat Baronius anno Christi 260. num. 2.

hæc & sequens, non secus ac præcedentes, adulterina vitæ eruditio censetur.

EPISTOLA I.
STEPHANI PAPÆ I.
AD HILARIUM EPISCOPUM.

Qui sint infames & qui ad gradus ecclesiasticos vel ad accusationem non sint admittendi: & de vestimentis ministrorum, ut sacra sint.

- I. Qui sint infames, vel qui ad gradus ecclesiasticos, sive ad accusationem non sunt admittendi.
- II. De reverentia præpositis exhibenda.
- III. De vestimentis ecclesiasticis.

Dilectissimo fratri atque familiari amico Hilario, Stephanus episcopi intimæ caritatis salutem

b S. Leo p. 46.

Quamquam sperem, dilectionem tuam ad omne opus bonum esse devotam, tamen pro familiaritate, qua nobis conjunctus esse cognosceris, ut tua efficaciter fiat industria, congruum nobis visum est, has fraternitatis literas tuæ dilectioni debere dirigere. Monemus te, frater carissime, semper in bonis manere & a malis cavere: cum bonis & rectæ fidei ac sanctæ conversationis hominibus assidue et

Concil. General. Tom. L

se, & a pervertis, ac fratrum insidiatoribus (nisi ut eos convertas, & ad concordiam reducas) separari; quoniam ut ait apostolus, corrumpunt bonos mores colloquia mala. Et ipsa per se veritas dicit: Si oculus tuus scandalizaverit te, erue eum, & projice abs te. Et si manus tua scandalizaverit te, absconde eam, & projice abs te. Similiter & de pede agendum est, quia melius est tibi, luscum aut claudum intrare in regnum caelorum, quam duos oculos aut duas manus, aut duos pedes habentem mitti in gehennam ignis. Et in ecclesiastico invenitur, libro: In bonis viris, inimici illius in tristitia vero & in malitia illius, amicus agnitus est. In labiis suis indulcat inimicus, & in corde suo insidiatur, ut subvertat te in forum. Et qui tetigerit pacem, inquinabitur ab ea. Et qui communicaverit superbo, induitur superbia. Pondus super se tollit, qui bonis se communicat. Ditori te ne fueris socius. Quid communicabit vacuus ad ollam? Quando se colliserint, confringetur. Divites inisse ager, & siemiet, pauper autem laesus tacebit. Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te. Si habes, convives tecum, & evacuaabit te, & ipse non dolebit super te. Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi bona, & decet: Quid opus est tibi? Et confundet te in cibus suis, donec te exornat his & ter, & in novissimo deridebit te. Peste videns, derelinquet te, & caput suum movent ad te. Humiliare Deo, & expecta rianus ejus. Attende, ne seductus in stultitia humiliari. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus, in stultitiam deducaris. Advocatus a potentiora, discede: ex hoc enim magis te advocabit. Ne improbus, sis, ne impingaris, & ne longe sis ab eo, & eat in oblivionem. Ne retineas ex equo loqui cum illis, & ne credas multis verbis illius. Ex multa enim loquia tentabit te, & subridens interrogabit te de absconditis tuis. Immitte animis illius conferebis verba tua, & non parces de malitia & de vanitate. Cave tibi, & attende diligenter auditu tuo, quoniam cum subvertore tuo amicus. Audiens vero illa quasi in somno, vide, & vigilabis. Omnis vita tua dilige Deum, & invoca illum in salute tua. Omne animal diligit simile sibi, sic & omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sibi conjungitur, & omnis homo simili sibi sociatur. Si communicabit lupus agno aliquando, sic peccator justis. Que communicat sancto homini ad carnem? Aut quæ pax bona dicitur ad pauperem? Venatio leonis, ovæ in eremo: si passera dicitur sunt pauperes. Et sicut abominatio est superbo humilitas, sic execratio dicitur pauper. Divites commotus, confirmatur ab amicis humilis autem cum ceciderit, expelletur & a hostibus. Divites decepto multi recuperatores: locutus est superba, & nulli acceperunt illum: humilis deceptus est, in superbo & arguitur. Locutus est lenitate, & non est datus ei locus. Divites in via est, & omnes tacuerunt, & verbum illius ad se ad nihil producent. Pauper locutus est, & dicitur. Quis est hic? Et si offenderit, subvertet illum. Bona est constantia, cui non est pretium in conscientia, & nequissima paupertas in ore impii. Cor hominis immutat faciem suam, sive in bona, sive in mala. Postquam boni cordis & faciem suam dicitur de facie. O cum videris. Haec, frater, cave tibi, & post concupiscentias tuas non vadat.

L

6. q. 1. Infames esse eas. Et in decr. lvo. lib. 4.

a. Ananias sent. Pauli lib. 1. tit. 1. conf. 11. tit. 30. libri 25. cod. Theod.

b. Proclus ad Domnum. Hadri coll. 1. c. 1.

c. Ananias in conf. 11. tit. 30. libri 25. cod. Theod.

d. Cod. Theod. lib. 1. tit. 1. c. 11. Hadri. coll. 1. c. 1.

e. Ananias in conf. 11. tit. 30. libri 25. cod. Theod.

f. Hadri coll. 1. c. 19. non ordi nes nec ter vna.

Quod vero consulisti sedem apostolicam, qui sunt infames, aut qui ad gradus ecclesiasticos non sunt admittendi, & nosse te credimus, & pro auctoritate sedis apostolicæ te informare non denegamus. Infames autem esse eas personas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia, id est, omnes qui Christianæ legis normam abiciunt, & statuta ecclesiastica contemnunt. Similiter fures, sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos. Sepulcrorum quoque violatores, & apostolorum, atque successorum eorum, reliquorumque patrum statuta libenter violantes, & omnes qui adversus patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur. Similiter & incestuosos, homicidas, perjuros, raptos, & maleficos, veneficos, adulteros, de bellis fugientes, & qui indigna sibi petunt loca tenere, aut facultates ecclesiæ abstrahunt injuste, & qui fratres calumniant, aut accusant, & non probant: vel qui contra innocentes, principum animos ad iracundiam provocant: & omnes anathematizatos, vel pro suis sceleribus ab ecclesiâ pullos & omnes quos ecclesiasticæ vel sæculi leges infames pronuntiant; hos vero non ad sacros ordines licet promovere, nec servos ante legitimam libertatem, nec penitentes, nec bigamos, nec eos qui curiæ deserviunt, vel qui non sunt integri corpore, aut sanam non habent mentem vel intellectum, aut inobedientes sanctorum decretis existunt, aut furiosi manifestantur: hi omnes nec ad sacros gradus debent provehi, nec isti, nec liberti, neque suspecti: nec rectam fidem vel dignam conversationem non habentes, summos sacerdotes possunt accusare.

II.

h. S. Greg. ep. 10. ad 17.

i. Hier. ep. 21. ad Paulin. libri 1. Tit. 21.

Sed & qualiter obedientia vel reverentia sit præpositis exhibenda, ex tuis quoque subiectis ipse non ambigis. In qua re valde est utile, si id, quod disciplinæ vigor imponit, nullo cogente, humilitas laudanda servaverit. Omnipotens Deus, in cuius manu sunt omnia, de quo scriptum est: Non est sapientia, non est consilium contra dominum: ipse te tuosque, & divina & apostolicæ sedis instituta illibata servare, & nos atque omnes fideles ad potentia semper conscendere, & de die in diem deteriora cavere, & meliora ac Deo placita seclari atque perficere concedat.

III.

De consec. d. 1. v. 1. Summa. Item habet in decr. Steph. P. I. & Hygiani.

Vestimenta vero ecclesiastica, quibus domino ministratur, cultusque divinus omni cum honorificentia & honestate a sacerdotibus reliquitque ecclesiæ ministris celebratur, & sacrata debent esse, & honesta. Quibus aliis in usibus (cum Deo eiusque servitio consecrata & dedicata sint) nemo debet frui quam ecclesiasticis & Deo dignis officiis. Quæ nec ab aliis debent contingi, aut ferri, nisi a sacerdotibus hominibus, nec ultio, quæ Balthasar regem percussit, super hæc transgredientes, & talia præsumentes, veniat divina, & corrumpere eos faciat divinæ ultionis justum flagellum ad una. Hæc illis par-

atibus quibus moraris, & in omnibus quibus potueris, cunctis nota facito, & observare apostolica mandato auctoritate: quia & nostri, nobisque commissi in sancta apostolica & universali ecclesiâ, omnes hæc observare, nunc & futuris temporibus professi sunt. His breviter tuis, frater magnifice, respondi literis. Quibus tua dilectio ita societur, ut nihil in his, quæ ad universali ecclesiæ statum pertinent, aut dubie agatur, aut segmiter. Et cum tali moderatione agantur cuncta, ut nec benevolentiam partes, nec justitiæ negligantur, sed absque personarum acceptione divinum in omnibus iudicium cogitetur. Quod ut recta observantia valeat custodiri, catholicæ primitus servetur fidelis integritas. Et quia per omnia angusta & ardua via est quæ ducit ad vitam, neque in sinistram, neque in dexteram ab ejus tramite devietur. Data quinto Nonas Maii, Valeriano & Gallieno viris clarissimis consulibus.

a. S. Leo ep. 46.

b. Annis 259. 257. & 258.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Quod vero consulisti sedem. Qui hic a Stephano ob infamiam, bigamiam, defectum corporis aut animi irregulares esse declarantur, hos ad suscipiendos ordines sacros inhabiles & incapaces esse debere, apostolorum constitutionibus & canonibus, jamdiu ante hunc pontificem constitutum fuit, ut patet canonibus apostolorum 17. & quibusdam sequentibus. Vide quæ ibi diximus.

Quæ auctoritas irregularitatis.

Vestimenta, &c. sacrata esse debent. Circa vestimenta, quibus utuntur ministri sacri, plura constituuntur. Primum, ut vestes, quibus sacerdotes, diaconi, reliquitque ecclesiæ ministri sacri in ministeriis sacris utantur, ab illis, quibus communiter induuntur, sint distincta. Alterum, ne quis iisdem extra sacrum ministerium utatur vel induatur. Tertium, ut ordinarie per episcopalem (vel saltem sacerdotis alicujus super hac re privilegium habentis) benedictionem hæc consecratis, juxta ritum ab ecclesiâ prescriptum. Quartum, ne a laicis hominibus contingantur. Horum quædam ab antecessoribus pontificibus constituta, hoc decreto dumtaxat confirmantur. Nam Anastasius papa Cleonensis successor prima decretali epistola hæc ait: Episcopus ministris secum habeat sacris indutus vestimentis. Soter, ne a laicis, etiam si sacratæ virgines sint, contingantur, constituit. Vide quæ diximus in notis ad vitam Sixti, & Soteris. Hac autem bene & recte constituta esse, probatur exemplo veteris testamenti, in quo Deus propria & sancta vestimenta instituit, quibus sacerdotes & ministri Dei in templo & sacrificiis domini uterentur, ut constat Exodi cap. 28. Multo magis igitur (ut recte colligit Ivo Carnotensis episcopus 124.) in lege nova sacerdotes ad divinum cultum ac ministerium recte peragendum, & presertim ad corpus & sanguinem domini consecrandum sacris vestibus uti oportuit. Quæ vero priorum sæculorum pontificibus auctoribus recte constituta sunt, non modo posterioribus hisce, sed etiam anterioribus sæculis recepta fuisse, testatur Hieron. in cap. 54. Ezech. ubi dicit: Reliquia divina alterum habitum habet in ministerio, alterum in usu utique communium. Item episcopus 3. ad Heliodorum refert, Nepotianum morti viciniam avunculo dixisse: Hanc tunnicam, qua utebar in ministerio Christi, misse dilectissimo mihi stato patris, fratris collega, &c. ubi Marian. Victorius vestem illam casulam vel planetam fuisse interpretatur. Similiter Chrysostr. hom. 23. in Matth. vestium sacrarum mentionem facit: & in liturgia ponit orationes, quas dicit sacerdos, cum sacras vestes induit. Joannes diaconus lib. 2. vite Greg. cap. 57. refert, Gregorium papam, inter alia dona misisse in Angliam vestimenta sacerdotalia & clericalia. Theodoretus lib. 2. hist. cap. 27. meminit cujusdam vestis sacræ, quam Constantinus Macario episcopo misit. Adde quod lib. 1. contra Pelagium scribit Hieronymus, episcopos, presbyteros, atque omnem ceterum in sacris administratione candidis vestibus uti solitos fuisse. Itaque hoc de sacris vestimentis Stephanus decretum, non tantum ab ipso ipsiusque quibusdam antecessoribus bene ac convenienter promulgatum est, sed etiam toto pene terrarum orbe omnibus sæculis receptum fuit, ac proinde eorumdem usus, quæ qui indifferens sit, non nisi ab hæretico rejicitur, vel plane negligitur.

De vestibus sacris quatuor hic statuuntur.

Ratio constitutionis.

Constitutionem hanc semper receptam esse probatur testimonio Hieronymi.

Chrysostr.

Joannis Diaconi, Theodoret.

Hieronymi.

EPISTOLA II. STEPHANI PAPÆ I.

A officii ordo sum, & tradita a maioribus disciplina servanda est; quis ferat, ecclesiasticos ordines temeraria presumptione confundi, audita negligere, & emendanda, non opem ferendo, postponere?

De expulsiōne episcoporum, & ut quidquid in sacratis Deo rebus & episcopis injuste agitur pro sacrilegio reputabitur, & ut per scripta nullius accusatio suscipiatur, & de aliis pluribus atque utilibus causis.

I. De accusationibus sacerdotum.

II. De episcopis rebus suis expoliatis, aut a sede puls.

III. Si quis episcopos vel aethores suos defensores ecclesie, antequam eos caritative conveniat, accusare presumpserit, ut sit puniendus.

IV. Qui non debeant admitti ad accusationem.

V. Accusationem per scripta non suscipiendam, nec absentem posse accusari vel accusare, nec debere respondere, priusquam locum accipiat deferendi.

VI. De primatibus, & metropolitans, & de negotiis episcoporum ad ipsos referendis.

VII. Ut episcopus accusatus, ab omnibus provincialibus episcopis audiatur.

VIII. Ut omnis accusatio intra provinciam terminetur, nisi ad sedem apostolicam fuerit appellatum: & de accusationibus criminalibus simpliciter, vel sponte confessis, aut olim inimicis.

IX. Si clericus episcopum accusaverit, aut infidus fuerit.

X. Si laici res ecclesiasticas dispensare debeant.

XI. De personis accusatorum.

XII. De criminationibus doctorum, vel quod divinis vocibus damnati, episcopos non possunt accusare, vel in eos testificari.

Stephanus sancte apostolica & universalis Romana ecclesie episcopus, omnibus per diversas provincias constitutis episcopis, in domino salutem.

a. S. Leo ep. 40.

Plurimum gaudemus in domino, & in dono gratie ipsius gloriamur, quod fides vestra per bona opera crescit magnifice, & dilatatur amplissime. Sed nimis affligimur & tribulamur de vestra oppressione, super qua crebrior ^b commeantium usque ad nos fratrum sermo perlatus est. Non oportuerat quidem ab illis, a quibus sustentari, & portari atque honorari debueratis, tantis vos oppressionibus conculsi. Quapropter necessarium est, ut remotis talium tergiversationibus, quibus venenosa malitia revelari, atque ^c obscurari bonitas & veritas solet, adminiculum non modicum vobis a fidelibus impendatur, atque ab hac apostolica sede suffragetur, quos per divinam gratiam Christi auxilio dignum est adjuvari, ne in totius ecclesie perturbationem imprudens procedat intentio, & ea que a sanctis predecessoribus nostris, & reliquis sanctis patribus dudum fuerant prohibita, denuo reviviscant. Loci namque nostri ^d consideratione compellimur, ea que ad notitiam nostram emendanda pervenerunt, propter dominum non derelinquere, sed digna emendatione corrigere. Et si secularibus

b. Idem ep. 87. & seq.

c. Idem ep. 35.

d. S. Greg. ep. 11. libri 21.

I.

Audivimus enim, vos a quibusdam accusari, non tam pro vestra culpa, quam pro eorum libitu, ut vestra rapere possint: & ideo vos nimis affligi, & conculsi intantum, ut etiam a sedibus propriis pellamini, & tali occasione ecclesie, facultatesque vestre vastentur ac deprædentur. Ista, carissimi, non oportet fieri, nec denuo replicari. Tamen necesse est, ut que toties usurpantur, sæpius replicentur & prohibeantur. Nam quidquid in sacratis Deo rebus & episcopis injuste agitur, pro sacrilegio reputabitur, quia sacra sunt, & violari a quoquam non debent.

II.

Nullus enim episcoporum, dum suis fuerit rebus expoliatus, aut a sede propria qualibet occasione pulsus, debet accusari, aut a quoquam ei potest crimen objici, priusquam integerrime ^a restauretur: & omnia, que illi ablata quocumque ingenio fuerant, legibus redintegrentur, & ipse propriæ sedit & pristino statui regulariter reddatur, ita ut omnes possessiones, & cuncta sibi injuste ablata, atque fructus omnes, ante ceptam accusationem, primates & synodus episcopo, de quo agitur, funditus restituant: quia hoc non solum ecclesiasticæ, sed etiam sæculi leges fieri prohibent.

III.

Neque aliquis eorum, aut ecclesiarum a adorum vel defensorum ^b ad aliquos prius accusari debet, quam ipsi caritative bis aut ter ab eis qui se lætos æstuant, vel eos pro aliquibus erratibus corrigere cupiunt, conveniantur, ut ab eis aut familiarem emendationem, aut justam percipiant excusationem. Quod qui præsumperit, liminibus arceatur ecclesie usque ad condignam satisfactionem.

IV.

Accusatores vero & accusationes, quas sæculi leges non recipiunt, & antecessores nostri prohibuerunt, & nos submovemus. ^b Nullus enim alienigena, aut accusator eorum fiat, aut judex. Unde & de Lot scriptum est: *Ingressus es ut advena, namquid ut iudices?* Accusator autem vestrorum nullus sit servus ^c, aut libertus, nullaque suspecta persona, aut infamis. Repellantur etiam cohabitantes inimicis, & omnes laici: quia infestationem blasphemie affectio amicitie incitare solet. Nec illi in vestra sunt suscipiendi accusatione, qui vos in sua volunt recipere infestationem. ^d Nullus anathema suscipiatur, nec a quoquam credantur que ab eis vel dicuntur, vel conferuntur.

Eos

V.

Eos quoque dico anathematizatos esse, quos episcopi suis scriptis anathematizaverunt, aut eorum statuta anathematizant. Per scripta enim nullius ^a accusatio suscipiatur, sed propria voce, si legitima & condigna accusatoris persona fuerit, praesente videlicet eo, quem accusare desiderat: quia nullus absens aut accusari potest aut accusare. ^b Nullus tamen praefati ordinis vir accusari potest, aut respondere suis accusatoribus debet, priusquam regulariter a suo primatu vocatus sit, locumque defendendi & ^c inquirendi accipiat ad abluenda crimina.

^a q. 8. Per scripta.
^b accusatio accusatoris eo qui accusatur absentibus.
^c Hincm. cap. 11. h. b. 11.
 abluendi

A admitti non debet rei adversus quemcumque professio Familiars vero, & sponte confessi, atque sceleribus irretiti, non debent admitti, nec hi, qui ^a hesternae die, aut pridie, aut ante fuerunt inimici.

^a S. Aab. ep. 64.

IX.

Clericus ergo, qui episcopum suum accusaverit, aut ei insidiator extiterit, non est recipiendus, quia infamis effectus est, & a gradu debet recedere, aut curiae tradi serviturus.

^a q. 4. Clericus qui episcopum.

X.

Laicis quoque, quamvis religiosi sint, nulli tamen de ecclesiasticis facultatibus aliquid ^a respondendi legitur unquam attributa facultas. Scimus, dilectissimi, quia semper carnales spirituales solent persequi, & malevoli benevolos infamare & lacerare. Ideoque apostoli & successores eorum, ac reliqui sancti patres noluerunt fieri facilem episcoporum accusationem, quoniam si facilis esset, aut nullus, aut vix aliquis modo inveniretur. ^b Throni enim Dei ^c vocantur: ideo non debent moveri, aut affligi; vel perturbari. De ipsis ergo ait propheta: *Celsi enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmitermentum.*

Idem in ep. Fabiani papa. ^a forte disponendi ita legitur in MS. Just.

^b Conc. Tol. XI. cap. 1.

^c Psal. 18.

VI.

Nulli enim metropolitani, aut alii episcopi ^a appellentur primates, nisi hi qui primas sedes tenent ^b & quorum civitates antiqui primates esse censuerunt. Reliqui vero, qui ceteras metropolitanas civitates adepti sunt, non primates, sed aut archiepiscopi, aut metropolitani vocentur. Urbes enim & loca, quibus primates praesidere debent, non a modernis, ^c sed etiam multis ante adventum Christi sunt statuta temporibus, ^d quorum primates etiam gentiles, pro majoribus etiam negotiis appellabant. In ipsis vero urbibus post Christi adventum, apostoli & successores eorum patriarchas vel primates posuerunt, ad quos episcoporum negotia, salva in omnibus apostolica auctoritate, & majores causae, post apostolicam sedem sunt referenda. Et licet (apostolo prohibente) inter Christianos non debeant accusationes exerceri, sed si prohiberi non poterint, accusationes episcoporum ad memoratos primates debent ab accusatoribus deferri: ^e studendum est tamen episcopis, ut dissidentes fratres magis ad pacem, quam ad iudicium ^d coerceantur.

Idem supra in decr. Aniceti papa. ^b Hadr. coll. 11.
 Dist. 80. Urbes, sed sub nomine Lucii, non Stephani.
^c Conc. Carth. IV. c. 16.
^d Cohortemur.

B

C

VII.

Episcopus ^a autem aliter non debet audiri aut iudicari, nisi in praesentia omnium comprovincialium, & ab omnibus comprovincialibus episcopis: quia ipsis absentibus, nec debet, nec potest. Quae vero personae ad accusationem eorum non sunt admittenda, & superius ex parte jam dictum est, & latius tamen hi, quam & infames personae, in epistola, quam dudum Hilario ^b misimus, sunt annumeratae.

^a Hadr. coll. 11. 17.
^b episcopo

D

XII.

Criminationes adversus doctorem nemo ^a suscipiat, quia magis sunt doctores portandi, quam laedendi, aut infamandi. Unde ait apostolus: *Alter alterius onera portate, & sic implebitis legem Christi. Caritas autem non est ambitiosa, non inflatur, non querit quae sua sunt, sed quae Jesu Christi. Qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo.* Et qui in Deo manet, nulli vult nocere, sed omnes desiderat adjuvare & sustentare, sicut ipse dominus omnes venit salvare, & animam suam dare in redemptionem pro nobis. ^b Eorum autem accusandi sacerdotes, vel testificandi in eos vocem obstruimus, quos humanis & divinis vocibus damnatos, vel mortuos esse agnosimus. Praevidere ergo summopere debent omnes, qui sacerdotes Domini persequuntur, tam occulte quam manifeste, ne subiectis domini damnentur praecipis. Per Jeremiam autem prophetam, talibus comminando dominus, loquitur dicens: *Iniquitates vestrae declinaverunt omnia, & peccata vestra amoverunt bona a vobis: quia inventi sunt*

^a quare? Querendum est.
^b q. 8. Accusatorum personae. Et in decr. Callisti papa.

^a Hadr. col. 67.
^b Gal. 6.
^c 1. Cor. 13.
^d Joan. 4.
^e Math. 10.
^f Hadr. coll. 19.

VIII.

Ultra provinciae vero terminos accusandi licentia non progrediatur, sed omnis accusatio inter provinciam audiatur, & a comprovincialibus terminetur, nisi ad apostolicam sedem fuerit tantum appellatum. ^a Et neganda est accusatis licentia criminandi, priusquam se crimine, quo premuntur, exuerint: quia non est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicati sunt, nisi se prius probaverint innocentes, quoniam periculosa est, &

^a q. 6. Ultra provinciam. Et in decr. Ivo lib. 4. q. 11. Neganda est. Et in decr. Ivo lib. 4. q. 11. Theod. lib. 11. const. 10. 12. 16. Animum interpretem. Hadr. coll. 11. c.

E

^a Latinus legit, sed jam Hard.

893

sunt in populo meo impii, & loquentes vana, stater agentes, ac omnia vestra in caritate fiant; & secundum sanctum evangelium, in patientia vestra possidebitis animas vestras. Recordamini quoque sanctorum apostolorum & prophetarum: & quia multum laboraverunt in domino, ideo adepti sunt premia sempiterna. Scitote etiam, quoniam juxta psalmistam vocem: Multa tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos dominus. Quapropter filii carissimi, hortamur vos & deprecamur, ut crebris orationum vestrarum precibus Deum exoretis, ut liberemur nos & vos, juxta dictum apostoli, ab importunis & malis hominibus, quia non omnium est fides. Flagitate etiam; ut Deus & dominus noster, qui est refugium pauperum, & spes humilium, sanctam suam ecclesiam, pretioso videlicet sanguine suo redemptam & nos, qui eandem sanctam ecclesiam docere, regere, portare & tueri debemus, de praedictis oppressionibus & tentationibus hujus saeculi nequam, atque de omnibus necessitatibus nostris misericorditer eruat, ut sermo Dei currat, & glorificetur gloriosum evangelium domini nostri Jesu Christi; & gratia ejus in nobis vacua non fiat, ne sine fructu evangelii (quod absit) sterilem in conspectu Dei appareamus; & vacui filiorum filiarumque numero revertamur, nec de abscondito talento, domino veniente, rei esse judicemur. Ista enim semper invidet Satan. Et idcirco tales adversum nos suscitavit, qui nos premant & suffocent, ut domini oves (a) absque nobis rapiat, & in ima, non existentibus pastoribus qui eos custodiant & defendant, ruere faciat. Vos igitur pro viribus laborate, & orate, atque paratos esse in omnibus, quibuscumque dominus posse dederit, modis, vobis opem ferre, licet nos ab ipsis aemulis sanctae Dei ecclesiae, & nostris, non simus excepti; & tribulationes cordis nostri pro nostra & vestra tribulatione, sive ovium nobis commissarum, admodum sint dilatatae. Vos quoque obsecramus, ut injunctum vobis a domino famulatum non negligatis, & omnes oppressos, & cunctos Dei servos, atque generaliter omnes Christianos, prout dominus posse dederit, adjuvare studeatis, b ut ante tribunal Christi mercedem habeatis perpetuam. Et scitote, quod memoria vestra coram Deo est assidue. Nam quemadmodum dolentes cognoscimus, vos ab iniquis & scelestis hominibus obturbari, ita continuo vobis compatimur, Deum orantes pro liberatione ac sublevatione vestrae afflictionis, quae vobis (unde graviter angimur) ab iniquis in dies irrogatur. Et ante corpora apostolorum pro vobis preces fiunt quotidie, ut & vos liberemini ab importunis & malis hominibus, domini auxilio, & oves vobis commissae, ad pascua aeternae vitae una vobiscum perveniant sempiterna. Unitatem & communionem c dilectionis vestrae, valentem atque proficentem in salutem omnium populorum, creator omnium Deus omnipotens memorem nostri aeternaliter custodiat. Amen. Data Nonis Aprilis, d Valeriano & (b) Gallieno viris clarissimis consulibus.

7/1. 139.
Ibidem quod
conyriam
voligata ver-
fuit.

7/1. 30.
Meb. 7. cu
7/1. 30.
infidantur.

Mar. 6.
Marib. 18.
Luc. 17.

Jacob. 3.

March. 7.

1 Joan. 4.

a S. Bonif.
ep. 16.
7/1. 109.
1. Joan. 5.

b Proclus ad
Domnum.
Hadr. coll. 71.

c S. Bonif.
ep. 21.

Epist. 9.
1. Cor. 16.
Luc. 11.
7/1. 16.
7/1. 17.
Idem Bonif.
ep. 24.
1. Thim. 3.
1. Cor. 15.
Marib. 25.
1. S. Bon.
ep. 16.
1. Thim. 3.
1. S. Bon.
ep. 24.

No-

(a) Luc. atque non (b) Luc. Gallicano, sed antiqua manus emendat ut in textu

NOTÆ SEVERINI BINII.

Episcopi ad res ecclesiasticas. *a. Afferunt vel.*) Episcopi dicuntur adores ecclesiasticas: quia ipse lege apostolica rerum ecclesiasticarum administratio cura & dispensatio commissa est. Vide que diximus in notis ad primam epistolam Alexandri, verbis: *Quam ad sacerdotes.*

b. Nullus alienigena aut accusator eorum facit aut iudex.) Vide notas epistola primæ Anacleti, verbis: *Perregit iudicia, &c.* Item verbis: *Quantum apostoli, &c.*

Patriarcha qui, & quot. *c. Appellatur primatus, &c.*) Hoc loco est que de numero & origine patriarchatum sedium diximus in notis ad 3. epistolam Anacleti confirmatur: itaque vide que ibidem diximus.

d. Quorum primatus etiam gentes.) Sicut alia multa, ita etiam antiquissimum hoc nomen, primatum, & patriarchatum, scilicet in ecclesiam translatum est. Non tantum enim Judæi, sed etiam Egyptii utebantur eo nomine atque primaria dignitate. Nam Herodotus cum agit de sacris Egyptiorum, patriarchas illos nominat, qui principem locum in sacris tenent. Insuper usus est eo nomine Hadrianus imperator Traiani successor, in epistola ad Servium consulem de Egyptiorum incollantia, ubi teste Flavio Vopisco in Saturnino, hæc verba sit: *Ille esse patriarcha cum in Egyptum venerit, ab aliis Serapidem adorare, ab aliis cogitur Christum.* Quod an imperator vere dixerit, & de quibus id intelligendum sit, vide Baronium anno Christi 132. num. 13. & 14.

A hanc a concilio plurimorum sacerdotum, qui presentes eramus, sententiam retulerit, se fors esse cœpisse, nec posse a quoquam nostrum sibi communicari, qui episcopo Cornelio in catholica ecclesia de Dei iudicio, & cleri ac plebis suffragio ordinato, profanum altare erigere, & adulteram cathedram collocare, & sacrilega contra verum sacerdotem sacrificia offerre tentaverit. Proinde si respiscere, & ad sanæ mentis consilium redire vellet, ageret penitentiam, & ad ecclesiam supplex rediret. Quam vanum est, frater carissime, ut Novatiano nuper retuso & refutato, & per totum orbem a sacerdotibus Dei abstento, nunc adulatores adhuc nobis patiamur illudere, & de majestate ac dignitate ecclesiæ judicare? Dirigantur in Provinciam, & ad plebem Arelate consistentem, a te literæ, quibus abstento Marciano, alius in locum ejus substituitur, & grex Christi, qui in hodiernum ab illo dissipatus & vulneratus contemnitur, colligatur. Sufficiat, multos illic ex fratribus nostris annis iis superioribus excessisse sine pace: vel ceteris subveniatur qui supersunt, & diebus ac noctibus ingemiscunt, & divinam ac paternam misericordiam deprecantes, solatium nostræ opitulationis exposcunt. Idcirco enim, frater carissime, copiosum corpus est sacerdotum concordie mutæ glutino atque unitatis vinculo copulatum, ut si quis ex collegio nostro hæresim facere, & gregem Christi lacerare & vastare tentaverit, subveniant ceteri, & quasi pastores utiles ac misericordes, oves dominicas in gregem colligant. Quid enim si in mari portus aliquis, munitionibus suis ruptis, infestus & periculosus esse navibus cœperit? Nonne navigantes ad alios proximos portus suas dirigunt, ubi sit tutus & salutaris introitus & statio secunda? Aut si in via stabulum aliquod obsideri & teneri a latronibus cœperit, ut quisquis ingressus fuerit, insidiantium illic infestatione capiatur: nonne commeantes, hac opinione comperta, stabula alia in itinere appetunt tutiora, ubi sint fida hospitia, & receptacula commeantibus tuta?

e. sine confessione, & reconciliatione ecclesiæ.

EPISTOLA I. CYPRIANI AD STEPHANUM PAPAM.

De Marciano ^b episcopo Arelatensi, qui Novatiano consensit.

Cyprianus Stephano fratri salutem.

b. Hanc epistolam quidam doctissimi reddunt arguere moliti fuisse, alii merito reclamantibus, cum & MSS. codices, & dictionis character, ceteraque omnia Cypriano illius vindicant, ut pluribus forte docuimus in notis.

FAustinus collega noster Lugdunensis, frater carissime, semel atque iterum mihi scripsit, significans ea, quæ etiam vobis scio utique nunciata, tam ab eo, quam a ceteris coepiscopis nostris in eadem provincia constitutis, quod Marcianus Arelate consistens Novatiano se conjunxerit, & a catholice ecclesie unitate, atque a corporis nostri & sacerdotii confessione discesserit, tenens hæreticæ præsumptionis durissimam pravitatem, ut servis Dei penitentibus & dolentibus, & ad ecclesiam lacrymis & gemitu & dolore pulsantibus, divinæ pietatis & lenitatis paternæ solatia & subsidia claudantur, nec ad fovenda vulnera admittantur vulnerati, sed sine spe pacis & communicationis relicti, ad luporum rapinam & prædam diaboli projiciantur. Cui rei nostrum est consulere & subvenire, frater carissime, qui divinam clementiam cogitantes, & gubernandæ ecclesiæ libram tenentes, sic centuram vigoris peccatoribus exhibemus, ut tamen lapsis erigendis & curandis vulneratis, bonitatis & misericordie divinæ medicinam non denegemus. Quapropter facere te oportet plenissimas literas ad coepiscopos nostros in Gallias constitutos, ne ultra Marcianum pervicacem & superbum, & divinæ pietatis ac fraternæ salutis inimicum, collegio nostro insultate patiantur, quod necdum a nobis videatur abissentus, qui jampridem jactat & prædicat, quod Novatiano studens, & ejus pervicaciam sequens, a communicatione se nostra segregaverit; cum Novatianus ipse, quem sequitur, olim abstentus & hostis ecclesiæ judicatus sit: & cum ad nos in Africam legatos misisset, optans ad communicationem nostram admitti,

Quare necessarium erit, frater carissime, ut fratres nostros, qui jactati Marciani scopulis petunt ecclesiæ portus salutare, suscipiamus ad nos prompta & benigna humanitate, & stabulum commeantibus præbeamus tale, quale est in evangelio, quo a latronibus sauciati & vulnerati suscipi & foveri & tutari ab stabulario possunt. Quæ est enim major aut melior cura præpositorum, quam diligenti sollicitudine & medela salubri fovendis & conservandis ovibus providere? cum dominus loquatur & dicat: *Quod infirmatum est, non confortastis: & quod contribulatum est, non consolati estis: & quod erravit, non revocastis: & quod periit, non inquisistis: & dispersæ sunt oves meæ, eo quod non sint pastores, & factæ sunt in comesturam omnibus bestiis agri, & non fuit qui inquireret, neque qui revocaret.* Propterea hæc dicit dominus: *Ecce ego super pastores, & inquiram oves meas de manibus eorum, & advertam eos, ut non pascant oves meas, & jam non pascent eas & extraham eas de ore eorum, & pascam eas cum iudicio.* Cum ergo pastoribus talibus, per quos dominicæ oves negliguntur, & pereunt, sic dominus committetur, quid nos aliud facere oportet, frater carissi-

Luc. 10.

Luc. 14.

Matth. 9.

Isai. 5.

Lu. 16.

Quidam ex
his verbis at-
quunt concilium Lugdu-
ni habitum
in causa Mar-
ciani. neque
tamen evin-
cunt, ut di-
cimus in no-
tis.
Et quantum
tribuit de-
cretis pon-
tificum.

ban tum fue-
rit metropo-
litana civitas
merito dubi-
tari potest,
neque Saxio
ac similibus
fides temere
obliganda.

carissime, quam colligendis & revocandis Chri-
stii ovibus exhibere diligentiam plenam, & cu-
randis lapsorum vulneribus paternæ pietatis ad-
hibere medicinam, quando etiam dominus in
evangelio moneat & dicat: *Non est opus sanis
medicus, sed male habentibus.* Nam et si pastores
multi sumus unum tamen gregem pascimus, &
oves universas, quas Christus sanguine suo &
passione quaesivit, colligere & fovere debemus,
nec pati supplices & dolentes fratres nostros
crudeliter despici, & superba quorundam præ-
sumptione calcari, cum scriptum sit: *Ille autem
qui contumax est, vir sui jactans, nihil omnino
perficiet, qui dilatavit tamquam infernus animam
suam: & ejusmodi homines dominus in evan-
gelio suo culpet, & damnet dicens: Vos estis;
qui justificatis vos in conspectu hominum, Deus
autem dignoscit corda vestra: quoniam quod excel-
sum est in hominibus, execratio est in conspectu
Dei.* Execrabiles & detestabiles dicit esse, qui
sibi placeant, qui tumidi & inflati aliquid sibi
arroganter assumant. Ex quibus cum Marcia-
nus esse coeperit, & se Novatiano conjungens,
adversarius misericordiæ & pietatis extiterit,
sententiam non dicat, sed accipiat; nec sic
agat quasi ipse judicaverit de collegio sacer-
dotum, cum ipse sit ab universis sacerdotibus
judicatus. Servandus est enim antecessorum no-
strorum beatorum martyrum Cornelii & Lucii
honor gloriosus: quorum memoriam cum nos
honoremus, multo magis tu, frater carissime,
honorificare & servare gravitate & auctoritate
tua debes. Illi enim pleni spiritu domini, & in
glorioso martyrio constituti, dandam esse lap-
sum pacem consueverunt, & penitentia æta fru-
ctum communicationis & pacis negandum non
esse literis suis signaverunt, quam rem omnes
omnino utique censuimus. Neque enim poterat
esse apud nos sensus diversus, in quibus unus
esset spiritus: & ideo manifestum est eum Spi-
ritus sancti veritatem cum ceteris non tenere,
quem videmus diversa sentire. Significa plane
nobis, quis in locum Marciani Arelate fue-
rit substitutus, ut sciamus ad quem fratres nos-
tros dirigere, & cui scribere debeamus. Opto
te, frater carissime, semper bene valere.

dispositionis ordinatione venientem, eos qui sint
foris extra ecclesiam uncti, & apud hæreticos
& schismaticos profanæ aquæ labe maculati,
quando ad nos atque ad ecclesiam, quæ una
est, venerint, baptizari oportere; eo quod pa-
rum sit eis manum imponere ad accipiendum
Spiritus sanctum, nisi accipiant & ecclesiæ bap-
tismum. Tunc enim demum plene sanctificari
& esse filii Dei possunt, si sacramento utroque
nascantur, cum scriptum sit: *Nisi quis natus fuerit
ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum
Dei.* Invenimus enim etiam in Actis apostolorum
hoc esse ab apostolis custoditum, & salutaris
fidei veritate servatum, ut cum in domo Cornelii
centurionis super ethnicos, qui illic aderant, fidei
calore ferventes, & in dominum toto corde
credentes descendisset Spiritus sanctus, quo ad-
impleti variis linguis Deum benedicerent, nihilominus
tamen beatum apostolum Petrum, divini præcepti
atque evangelii memorem præcepisse ut baptizarentur
eadem illi qui jam fuerant sancto Spiritu pleni,
ut nihil prætermisum videretur, quo minus per
omnia divini præcepti atque evangelii legem
apostolica magisteria servarent. Baptismum autem
non esse quo hæretici ununtur, nec quemquam
apud eos qui Christo adversantur, per gratiam
Christi posse proficere, diligenter nuper expres-
sum est in epistola quæ ad Quintum collegam
nostrum, in Mauritania constitutum, super ea
re scripta est: item in literis quas collegæ nostri
ad episcopos in Numidia præsidentes ante fecerunt,
cujus utriusque epistolæ exempla subdidi. Addimus
plane & adjungimus, frater carissime, consensu &
auctoritate communi, ut etiam si qui presbyteri
aut diaconi, qui vel in ecclesia catholica prius
ordinati fuerint, & postmodum perfidi ac rebelles
contra ecclesiam steterint, vel apud hæreticos a
pseudoeppiscopis & antichristis contra Christi
dispositionem profana ordinatione promoti sint,
& contra altare unum atque divinum sacrificia
foris facta ac sacrilega offerre conati sint,
eos quoque hac conditione suscipi cum revertuntur,
ut communi-ent laici, & satis habeant, quod
admittuntur ad pacem, qui hostes pacis extiterint,
nec debere eos revertentes ea apud nos ordinationis
& honoris arma retinere, quibus contra nos
rebellaverint. Oportet enim sacerdotes & mi-
nistros, qui altari & sacrificiis deserviunt,
integros atque immaculatos esse, cum dominus
Deus in Levitico loquatur & dicat: *Homo in quo
fuerit macula & vitium, non accedet offerre
dona Deo.* Item in Exodo hæc eadem præcipiat
& dicat: *Et sacerdotes qui accedunt ad do-
minum Deum, sanctificentur, ne forte derelinquat
illos dominus. Et iterum: Et cum accedunt mi-
nistrare ad altare sancti, non adducent in se de-
lictum, ne moriantur. Quod autem majus potest
delictum, aut quæ macula deformior, quam
adversus Christum steterit? quam ecclesiam
ejus, quam ille sanguine suo paravit &
condidit, dissipasse? quam evangelicæ pacis ac
dilectionis oblitum, contra unanimum & con-
cordem Dei populum hostiliis discordiæ furore
pugnasse? Qui tali postmodum ad ecclesiam
redeunt, restituere tamen eos & tecum revo-
care non possunt, qui ab eis seducti & boni
morte præventi, extra ecclesiam sine communi-
catione & pace perierunt; quorum animæ in
die iudicii de ipsorum manibus expectentur,*

Matth. 10.

LXXI
edit. Pam &
Rigal.
LXX.
edit. Pam &
Rigal.

Hæreticorum
profana or-
dinatio.

LXXII. EPISTOLA II. CYPRIANI
AD STEPHANUM PAPAM.

De baptizandis iis qui ab hæreticis sunt bapti-
zati: quæ ejus sententia non recipitur: item
de non admittendis in clerum qui ab hæ-
reticis redeunt.

Cyprianus & ceteri Stephano fratri salutem.

AD quædam disponenda & communis con-
silio examinatione limanda, necesse habui-
mus, frater carissime, convenientibus in unum
pluribus sacerdotibus cogere & celebrare concilium,
in quo multa quidem prolata atque transacta
sunt: sed de eo vel maxime tibi scribendum,
& cum tua gravitate ac sapientia conferendum
fuit, quod magis pertineat & ad sacerdotalem
auctoritatem, & ad ecclesiæ catholicæ unitatem
pariter ac dignitatem, de divinis
Concil. General. Tom. I.

End. 19.
End. 20.
LII qui

qui perditionis auctores & duces extiterunt. Et idcirco satis est talibus revertentibus veniam dari: non tamen debet in domo fidei perfidia promoveri. Nam quid bonis & innocentibus atque ab ecclesia non recedentibus reservamus, si eos qui a nobis recesserint, & contra ecclesiam steterint, honoramus? Hæc ad conscientiam tuam, frater carissime, & pro honore communi, & pro simplici dilectione pertulimus, credentes etiam tibi pro religionis tuæ & fidei veritate placere quæ & religiosa pariter &

vera sunt. Ceterum scimus quoddam, quod semel imbibierint, nolle deponere, nec propositum suum facile mutare, sed salvo inter collegas pacis & concordie vinculo, quædam propria, quæ apud te semel sunt usurpata, retinere. Quæ in re nec nos vim cuiquam facimus, aut legem damus, cum habeat in ecclesiæ administratione voluntatis suæ arbitrium liberum unumquodque præpositus, rationem adus sui domino redditurus. Optamus te, frater carissime, semper bene valere.

ANNO CHRISTI 317.

ANNO CHRISTI 317.

CONCILIIUM AFRICANUM I.
AD COLLAPSAM ECCLESIE

Disciplinam reformandam.

CCLV.

Habitu anno CCLVII. sub Stephano Papa.

Tempus & causa concilii.

Concilium.) Anno Christi 317. persecutione cessante, ad quassatam ecclesiam componendam, Cyprianus ejusque collega episcopi Africane ecclesiæ, ex more conveniunt; partim ut rectam fidem & catholicam unitatem conservarent, partim etiam ut collapsum ecclesiasticam disciplinam restituerent, ac bonos mores fidelium informarent. In hac synodo constitutum est primo, ut diaconus ille, quem Rogatianus de protervia & conviciis sibi illatus coram patribus concilii denunciaverat, aut abstinere, aut, nisi peccatum emendet, omnino deponatur. Idem de reliquis protervis & contumeliosis clericis constitutum esse volens: quia contumacia in clericis subiectis periculosa sit, ex qua ut plurimum in hæresim prolabi consueverunt. Verba Cypriani responsoria ad Rogatianum hac de re scribentis hæc sunt: *Hæc sunt initia hæreticorum, & ortus atque conatus schismaticorum male cogitantium, ut si placeant, ut præpositum superbo tumore contemnunt. Sic de ecclesia receditur: sic altare profanum foris collocatur, sic contra pacem Christi & ordinationem atque unitatem Dei rebellatur. Quod si ultra te contumeliosius exacerbaveris & provocaveris, furens circa eum potestate honoris tui, ut eum vel deponas vel ablineas.* Secundo hac eadem synodo patres concilii intelligentes quod Geminus Victor Christianus ex hac vita discedens Fortunatum quemdam presbyterum testamento suorum filiorum tutorem nominasset, atque ita, juxta decretum concilii alicujus, olim hac de re in Africa sub antecessoribus celebrati, pœnam excommunicationis incurrisset; ipsum Geminium defunctum, eo quod presbyterum a cultu Dei ad secularia avocasset, excommunicatum esse denunciant; ideoque pro defuncto sacrificium offerri, nomen apud altare nominari severe admodum interdicitur: ipsaque antecessorum suorum decretum hac synodali constitutione confirmant. Hæc constant ex Cypriani epistola 66. qua sic ait: *Graviter commotis sumus ego & collega mei, qui præsentibus aderant, & compresbyteri nostri qui nobis assidebant, &c. Baron. anno 257. numero 13. & 14. Hoc*

eodem concilio baptismum infantulorum in casu necessitatis ante octavum diem accelerandum esse, ad quorundam dubitationem responsum esse videtur. maxime, quia concilium illud tempore ecclesiæ pacato celebratum, non sub Lucio, ut Veneta editio habet, sed potius circa initium Valeriani habitum fuisse, certo colligere licet. Qualis illa de baptismo infantulorum controversia fuerit, ex 59. epistola Cypriani ad Fidum presbyterum hic subjecta cognoscere licet.

Infantes ante octavum diem baptizari possunt.

Eundem servat ordinem in edit. suprà Rigaltii, quæ in Palmatina.

Clericos a contumacia puniendos.

Verba infra epistolam Cypriani ad Rogatianum.

Decretum reformandum.

Clericos a testamentaria tutela eximit. Quæ testimonio clericos tutores constituunt, excommunicantur.

CYPRIANI EPISTOLA AD FIDUM.

De infantibus baptizandis.

Cyprianus & ceteri collega qui in concilio ad fuerant, numero sexaginta sex, Fido fratri salutem.

Legimus literas tuas, frater carissime, quibus significasti de Victore quodam presbytero, quod ei antequam pœnitentiam plenam egisset, & domino Deo, in quem deliquerat, satisfecisset, temere Therapius collega noster immaturo tempore & præpropere festinatione pacem dederit. Quæ res nos satis movit, recessum esse a decreti nostri auctoritate, ut ante legitimum & plenum tempus satisfactionis, & sine petitu & conscientia plebis, nulla infirmitate urgente, ac necessitate cogente, pax ei concederetur: sed librato apud nos diu consilio, satis fuit oburgare Therapium collegam nostrum, quod temere hoc fecerit, & instruxisse, ne quid tale de cetero faciat. Pacem tamen quomodocumque a sacerdote Dei semel datam non putavimus auferendam, ac per hoc Victori communicationem sibi concessam usurpare permisimus. Quantum vero ad causam infantium pertinet, quos dixisti intra secundum vel tertium diem quo nati sunt constitutos baptizari

1 Est hoc Concilium Carthagenis III. sub Cypriano, ut admonet Harduinus, celebratum anno Christi 317. Pictinium illud autem putat Pagius ad annum Christi 254. n. 3. quem conuincit. a MS. quoddam. Harid.

ANNO
CHRISTI
357

ANNO
CHRISTI
357

tizari non oportere, & considerandam esse legem circumcissionis antiquæ, ut intra octavum diem cum qui natus est baptizandum & sacrificandum non putares; longe aliud in concilio nostro omnibus visum est. In hoc enim quod tu putabas esse faciendum, nemo consensit, sed universi potius iudicavimus, nulli hominum nato misericordiam Dei & gratiam denegandam. Nam cum dominus in evangelio tuo dicat: *Filius hominis non venit animas hominum perdere, sed salvare*; quantum in nobis est, si fieri potest, nulla anima perdenda est. Quid enim ei deest, qui semel in utero Dei manibus formatus est? Nobis enim atque oculis nostris secundum dierum saculagium cursum, accipere, qui nati sunt, incrementum videntur: ceterum quæcumque a Deo fiunt, Dei factoris maiestate & opere perfecta sunt. Esse denique apud omnes, sive infantes, sive majores natu, unam divini muneris æqualitatem, declarat nobis divinæ scripturæ fides, cum Elituz super infantem Sunamitis viduæ filium, qui mortuus jacebat, ita se Deum deprecans super stravit, ut capiti caput, & faciei facies applicaretur, & superflui Elisæi membra singulis parvuli membris & pedes pedibus jungerentur. Quæ res, si secundum nativitatis nostræ & corporis qualitatem cogitetur, adulto & provento infans non posset æquari, nec coherere & sufficere possent parva membra majoribus. Sed illic æqualitas divina & spiritalis exprimitur, quod pares atque æquales sint omnes homines, quando a Deo semel facti sunt; & possit ætas nostra in incrementis corporum, secundum sæculum, non secundum Deum, habere discrimen: nisi si & gratia ipsa, quæ baptizatis datur, pro ætate accipientium vel minor vel major tribuitur: cum Spiritus sanctus non de mensura, sed de pietate atque indulgentia paterna æqualis omnibus præbeatur. Nam Deus ut personam non accipit, sic nec ætatem, cum se omnibus ad cœlestis gratiæ consecutionem æqualitate librata præbeat patrem. Nam & quod vestigium infantis in primis partus sui diebus constituti, mundum non esse dixisti, quod unusquisque nostrum adhuc horreat exoculari, nec hoc putamus ad cœlestem gratiam dandam impedimento esse oportere; scriptum est enim: *Omnia munda sunt mundis*. Nec aliquis nostrum id debet horrere, quod Deus dignatus est facere. Nam etsi adhuc infans a partu novus est, non ita est tamen, ut quisquam illum in gratia danda atque in pace faciendâ horrere debeat osculari; quando in osculo infantis unusquisque nostrum pro sua religione ipsas adhuc recentes Dei manus debeat cogitare, quas in homine modo formato & recens nato quodam modo exosculamur, quando id quod Deus fecit amplectimur. Nam quod in Judaica circumcissione carnali octavus dies observabatur; sacramentum est in umbra atque in imagine ante præmissum, sed veniente Christo veritate completum. Nam quia octavus dies, id est, post sabbatum primus dies, futurus erat, quo dominus resurgeret, & nos vivificaret, & circumcissionem nobis spiritalem daret: hic dies octavus, id est, post sabbatum primus & dominicus, præcessit in imagine, quæ imago cessavit superveniente postmodum veritate, & data nobis spiritali circumcissione. Propter quod neminem putamus a gratia consequenda impediendum esse ea lege quæ jam statuta est, nec spi-

Concil. General. Tom. I.

ritalem circumcissionem impediri carnali circumcissione debere, sed omnem omnino hominem admittendum esse ad gratiam Christi; quando & Petrus in Actibus apostolorum loquatur & dicat: *Dominus mihi dixit neminem communem dicendum & immundum*. Ceterum si homines impedire aliquid ad consecutionem gratiæ posset; magis adultos, & proventus, & majores natu possent impedire peccata graviora. Porro autem si etiam gravissimis delictoribus, & in Deum multum ante peccantibus, cum postea crediderint, remissa peccatorum datur, & a baptismo atque a gratia nemo prohibetur; quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccavit, nisi quod secundum Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit? qui ad remissionem peccatorum accipiendam hoc ipso facilius accedit, quod illi remittuntur non propria, sed aliena peccata. Et idcirco, frater carissime, hæc fuit in consilio nostra sententia, a baptismo atque a gratia Dei, qui omnibus misericors & benignus & pius est, neminem per nos debere prohiberi. Quod cum circa universos observandum sit, atque retinendum, tum magis circa infantes ipsos & recens natos observandum putamus, qui hoc ipso de ope nostra, ac de divina misericordia plus merentur, quod in primo statim nativitatis suæ ortu plorantes ac sientes nihil aliud faciunt quam deprecantur. Optamus te, frater carissime, semper bene valere.

CYPRIANI • EPISTOLA

AD ROGATIANUM EPISCOPUM.

De superbo diacono.

Cyprianus Rogatiano fratri salutem.

GRaviter & dolenter commoti sumus ego & collegæ mei qui præsentibus aderant, frater carissime, lectis literis tuis, quibus de diacono tuo conquestus es, quod immemor sacerdotalis loci tui, & officii ac ministerii tui oblitus, contumeliosus & injurius tuis te exacerbaverit. Et tu quidem honorifice circa nos & pro solita tua humilitate fecisti, ut malles de eo nobis conqueri, cum pro episcopatus vigore & cathedræ auctoritate haberes potestatem, qua posses de illo statim vindicari; certus quod collegæ tui omnes gratiam haberemus quodcumque circa diaconum tuum contumeliosum sacerdotali potestate fecisses, habens circa hujusmodi homines præcepta divina, cum dominus Deus in Deuteronomio dicat: *Et homo quicumque fecerit in superbia, ut non exaudiat sacerdotem aut iudicem, quicumque fuerit in diebus illis, morietur homo ille: & omnis populus cum audierit, timebit: & non agent impie etiam nunc*. Et ut sciamus hanc Dei vocem cum vera & summa maiestate processisse ad honorandos ac vindicandos sacerdotes suos, cum adverius Aaron sacerdotem tres de ministris, Core, & Dathan, & Abiron ausi sunt superbisse, & cervicem suam extollere, & sacerdoti præposito se adæquare, hiatu terræ absorpti ac devorati, pœnas statim sacrilegæ audaciæ persolverunt. Nec soli illi,

LII 2

sed

ANNO CHRISTI 357

ANNO CHRISTI 357

Regum

Enclif

100

100

100

100

100

100

100

sed & ceteri ducenti quinquaginta, qui eis comites ad audaciam fuerunt, prorumpentem domino igne consumpti sunt: ut probaretur sacerdotem Dei ab eo qui sacerdotes facit vindicari. In libro quoque regnorum, cum Samuel sacerdos a Iudæorum populo ob senectutem, sicut tu modo, contemneretur, exclamavit iratus dominus & dixit: *Non te spreverunt, sed me spreverunt.* Et ut hoc ulcisceretur, excitavit et Saul regem, qui eos iniuriis gravibus affligeret, & per omnes contumelias & penas superbium populum calcaret & premeret, ut contemptus sacerdos de superbo populo ultione divina vindicaretur. Sed & Salomon in Spiritu sancto constitutus testatur & docet quæ sit sacerdotalis auctoritas & potestas, dicens: *Ex tua anima tua time Deum, & sacerdotes ejus sanctifica.* Et iterum: *Honora Deum, ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes ejus.* Quorum præceptorum memor beatus apostolus Paulus, secundum quod in Actibus apostolorum legitur, cum ei diceretur: *Sic respice in sacerdotem Dei malitiam.* Respondit & dixit: *Nesciebam fratres quia pontifex es: scriptum est enim: Principis populi tui non maledices.* Dominus etiam noster ipse Jesus Christus rex & iudex & Deus noster utique ad passionis diem servavit honorem pontificibus, & sacerdotibus, quamvis illi nec timorem Dei, nec agnitionem Christi servassent. Nam cum leprosum emundasset, dixit illi: *Vade, & monstra te sacerdoti, & offer donum.* Humilitate ea, qua nos quoque esse humiles docuit, sacerdotem adhuc appellabat, cum sciebat esse sacrilegum. Item sub ictu passionis cum lapam accepisset: & ei diceretur, *Ne respondeas verbum:* nihil ille contumeliose locutus est in pernam pontificis, sed magis innocentiam suam tuitus est, dicens: *Si male vocatus sum, expiabor de malo: si autem bene, cur me calas?* Quæ omnia ab eo ideo facta sunt humiliter atque patienter, ut nos humilitatis ac patientie haberemus exemplum. Docuit enim sacerdotes veros legitime & plene honorari, dem circa falsos sacerdotes ipse talis exiit. Memorable autem orationi debent, quosdam apostolos, id est, episcopos & præpositos dominus elegit: diaconos autem post attentionem donum in curios apostoli sui constituerunt episcopatus sui & ecclesie ministros. Quod si nos aliquid audere contra Deum possumus, qui episcopos facit: possunt & contra nos audere diaconi, a quibus sunt. Et ideo oportet diaconum, de quo scribitur, agere audaciam tuam penitentiam, & honorem sacerdotis agnoscere, & episcopo præposito suo plena humilitate satis facere. Hæc sunt enim initia hæreticorum, & ortus atque conatus schismaticorum male cogitantium, ut sibi placeant, ut præpositum superbo timore contemnant. Sic de ecclesia recedunt, sic altare profanum foris collocatur, sic contra pacem Christi & ordinationem atque unitatem Dei rebellatur. Quod si ultra te contumelias suis exacerbaverit & provocaverit, tingeris circa eum potestate honoris tui, ut eum vel deponas vel ablineas. Nam si apostolus Paulus ad Timotheum scribens dixit: *Incentuam tuam nemo despiciat:* quanto magis tibi a collegis tuis dicendum est: *Senectutem tuam nemo despiciat.* Et quoniam scripsi quemdam eum eodem diacono tuo se mitente, & superbie ejus atque audaciam participem esse: hunc quo-

que, & si qui alii tales extiterint, & contra sacerdotem Dei fecerint, vel coercere poteris, vel ablineare: nisi quod hortamur & monemus, ut peccasse se potius intelligant, & satisfaciant, & nos propositum nostrum tenere patiantur: magis enim optamus & cupimus contumelias & iniurias singulorum clementi patientia vincere, quam sacerdotali licentia vindicare. Opto te, frater carissime, semper bene valere

CYPRIANI EPISTOLA LXVI. ad Pan. & Rig.

AD CLERUM ET PLEBEM

FURNITANORUM

De Victore qui Faustinum presbyterum tutorem nominavit.

Cyprianus presbyteris, & diaconibus, & plebi Furnitanorum salutem.

Graviter commoti sumus ego & collegæ mei qui præzentes aderant, & presbyteri nostri qui nobis assidebant, fratres carissimi, cum cognovissemus quod Geminus Victor frater noster, de sæculo excedens, Geminum Faustinum presbyterum tutorem testamenti suo nominaverit, cum iam pridem in concilio episcoporum statutum sit, ne quis de clericis & Dei ministris tutorem vel curatorem testamenti suo constituat, quando singuli divino sacerdotio honorati, & in clerico ministerio constituti, non nisi altari & sacrificiis deservire, & precibus atque orationibus vacare debeant. Scriptum est enim: *Nemo militat. Dea obligat se molestis secularibus, ut possit placere ei cui se probavit.* Quod cum de omnibus dictum sit; quanto magis molestis & laqueis secularibus obligari non debent, qui divinis rebus & spiritualibus occupati, ab ecclesia recedere, & ad terrenos & seculares actus vacare non possunt? Cuius ordinationis & religionis formam Levitæ prius in lege tenuerunt, ut cum terram dividerent, & possessiones parirentur undecim tribus, Levitica tribus, quæ templo, & altari, & ministris divinis vacabat, nihil de illa divitiarum portione perciperet, sed alius terram colentibus, illa tantum Deum coleret, & ad vitum atque alimentum tuum ab undecim tribubus de fructibus qui nascebantur decimas reciperet. Quod totum fiebat de auctoritate & dispositione divina: ut qui operationibus divinis insistebant, in nulla re avocarentur, nec cogitare, aut agere secularia cogèrentur. Quæ nunc ratio & forma in clero tenetur, ut qui in ecclesia eorum ordinatione clerica promoventur, in nullo ab administratione divina avocentur, nec molestus & negotiis secularibus alligentur, sed in honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificiis non recedant, sed die ac nocte celestibus rebus & spiritualibus servant. Quod episcopi antecessores nostri religiose considerantes, & salubriter providentes, censuerunt ne quis frater excedens, ad tutelam vel curam clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur: neque enim apud altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes & ministros voluit avocare. Et ideo.

ANNO CHRISTI 317

905

STEPHANUS P. I.

CONCIL. AFRICAN. II.

VALERIANUS IMP. GALLIENUS

906

ANNO CHRISTI 317

ideo Victor, cum contra formam nuper in concilio a sacerdotibus datam Geminium Faustinum presbyterum ausus sit tutorem constituere, non est quod pro dormitione eius apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in ecclesia frequentetur, ut sacerdotum decretum religiose & necessarie factum servetur a nobis; simul & ceteris fratribus detur exem-

plum, ne quis sacerdotes & ministros Dei, altari eius & ecclesie vacantes, ad secularia molestias devocet: observari enim de cetero poterit, ne ultra hoc fiat circa personam clericorum, si quod nunc factum est, fuerit vindicatum. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

ANNO CHRISTI 318

CONCILIUM AFRICANUM II.

IN CAUSA BASILIDIS ET MARTIALIS

ANNO CHRISTI 318

CCLVI.

Habitu anno CCLVIII. sub Stephano Papa I.

Tempus locus & causa concilii

Concilium.) Hoc concilium habitum est in Africa, anno Christi 258. ad instantiam Hispanie episcoporum, eo fine, ut de causa Basilidis & Martialis Africanæ ecclesie iudicium cognoscere. Causa talis erat: Basilides Legionensis, & Martialis Asturicensis ecclesie episcopi, eo quod in persecutione fuissent lapsi libellatici, qui nimirum privatim fidem abnegantes, publicum idolorum cultum pecunia redemissent, episcopali honore ad denunciationem fidelium Hispanorum spoliati, & in eorum locum Sabinus ac Felix substituti. Cessante persecutione, illi, sicut antea Felicissimus in Africa lapsus, absque ullo gradu & honoris dispendio ab ecclesia recipi temerario ausu contenderunt: quo conatu cum frustrarentur, Felicemque cum Sabino in locum suum substitutos viderent, Basilides livore tabescens ad apostolicam sedem Romam se contulit, ibique se iniuste sede privatam conquestens, Stephano Romano pontifici supplicationem plurimis mendaciis retertam exhibet, ac per eam sedi ac honori pristino restitui suppliciter rogat. Quod cum episcopi Hispanie audissent, ipsi duo iussu episcopi Sabinus ac Felix, ad Africanam ecclesiam ablegantur, & utrique literæ ad Cyprianum reliquosque eius ecclesie episcopos scriptæ communicantur, ut scilicet eisdem episcopi libellaticorum duorum causam cognoscant, ac diiudicent. Cyprianus igitur cum legatos una cum literis prædictis excepisset, collegas antilites convocat, & in eorum sacro confesso literas ad se tuoque collegas scriptas legi ac recitari, & ab iisdem legatis in concilium introductis suam ipsorum causam enarrari procurat. Quæ cum facta essent, hoc quod ab episcopis Hispanie de Basilidis & Martialis libellaticorum depositione, & Sabini cum Felici iussione constitutum fuerat, per Africanæ ecclesie episcopos illos, qui huc concilio interfuerant, confirmatum est: nimirum libellaticos omnes ad penitentiam quidem agenda posse admitti, verum ab ordinatione clericali, atque sacerdotali dignitate recte prohiberi: hosce duos etiam sua episcopali dignitate recte spoliatos, Sabini ac Felicem in locum ipsorum recte iussit esse. Quo testimonio habi-

Basilides & Martialis libellatici cur Romam prorecti.

Definitio concilii

Sabinus & Felix cui Romam venerunt.

to, ipsi Sabinus ac Felix, literis Cypriani aliorumque episcoporum ad Stephanum & episcopos Hispanie scriptis communitis, Romam advenerunt, tum ut mendacia Basilidis coram resellant, tum etiam ut auctoritate sedis apostolicæ contumaces episcoporum Hispanie contemptores compescant. Vide Baron. anno 258. num. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

EPISTOLA CYPRIANI

AD CLERUM ET PLEBES IN

HISPANIA CONSISTENTES.

De Basilide & Martiale

Cyprianus, Cælius, Primus, Vulcarus, &c. Felici presbitero & plebibus consentibus ad Legionem & Asturiam: Item Lelio diacono & plebi Emerite consentibus gratia & a domino salutem.

CUM in unum convenissent, legimus literas vestras, fratres dilectissimi, quas ad nos per Felicem & Sabini episcopos nostros pro fide vestre integritate, & pro Dei timore scripsistis, significantes Basilidem & Martialem libellis idololatriæ commaculatos, & peccatorum suorum conscientia victos, episcopatum gerere, & sacerdotum Dei administrare non oportere: & desideratis retribui ad hæc vobis, & iustam pariter ac necessariam sollicitudinem vestram vel solatio, vel auxilio nostre sententia sublevari. Sed enim desiderio huc vestro non tam nostra consilia, quam divina præcepta respondent: quibus tampridem mandatur voce caelesti, & Dei lege præscribitur, quos & quales oporteat deservire altari, & sacrificia divini celebrare. In Exodo namque ad Moysen Deus loquitur & monet, dicens: Sacerdotes, qui accedunt ad altare Domini Dei sui, sanctificentur, ne forte accedant, quæ nos dominus. Et iterum: Et cum accedant ministrare ad altare sancti, non adducant in eum edulum, ne moriantur. Item in Levitico præcipit dominus, & dicit: Homo in quo fuerit macula

Hoc est concilium Carthaginense IV. sub Cypriano, anno Christi 253. conflatum ab Haediano, in editione vero operum S. Cypriani a Joanne Felio curata, anno 254. demum a Pægo anno 255. In MS. collegii Parisiensis Soc. Jesu & in Remensi, quem citat Rigaltius, adduntur hæc nomina post Pægonum: Nicomedes, Luctanus, Stacellus, Sedatus, Fortunatus, Januarius, Secundus, Pomponius, Honoratus, Vilius, Aurelius, Saturnus, Petrus, alius, Januarius, Saturninus, alius, Aurelius, Venantius, Quirius, Regulus, Tenuus, Felix, Paulus, Quintus, alius, Saturninus, Lucius, Vincentius, Liborius, Geminus, Marcellus, Jambus, Adelphus, Vilius, & Paulus, Felici presbitero &c. Haediano, cui debemus sequentes notulas. 3 MS. Episcopi.

Isai 23

Matt 7

Joan 9

Uti 9

Numb 16

Numb 10

cula & vitium, non accedet offerre dona Deo. Quæ A nata. Quod postea secundum divina magisteria observatur in Actis apostolorum, quando de ordinando in locum Judæ episcopo Petrus ad plebem loquitur: Surrexit, inquit, Petrus in medio discipulorum: fuit autem turba in uno. Nec hoc in episcoporum tantum & sacerdotum, sed in diaconorum ordinationibus observasse apostolos animadvertimus, de quo & ipso in actis eorum scriptum est: Et convocaverunt, inquit, illi duodecim totam plebem discipulorum, & dixerunt eis. Quod utique idcirco tam diligenter & caute convocata plebe tota gerebatur, ne quis ad altaris ministerium, vel ad sacerdotalem locum indignus obreperet. Ordinari enim nonnunquam ignobis, non secundum Dei voluntatem, sed secundum humanam præsumptionem, & hæc Deo displicere, quæ non veniant ex legitima & iusta ordinatione, Deus ipse manifestat per Osee prophetam, dicens: Sibi metipso constituerunt regem, & non per me. Propter quod diligenter de traditione divina, & apostolica observatione observandum est & tenendum quod apud nos quoque, & fere per provincias univerfas tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem, cui præpositus ordinatur, episcopi ejusdem proximi quique convenient, quæ singulorum vitam plenissime novit, & uniuscujusque actum de ejus conversatione perspexit. Quod & apud vos factum videmus in Sabini collegæ nostri ordinatione, ut de universæ fraternitatis suffragio, & de episcoporum qui in præsentia convenerant, quique de eo ad vos litteras fecerant, judicio episcopatus ei deferretur, & manus ei in locum Basilidis imponeretur. Nec rescindere ordinationem jure perfectam potest, quod Basilides post crimina sua deicta, & conscientiam etiam propria confessione nudatam, Romam pergens, Stephanum collegam nostrum longe positum, & gettæ rei ac tacitæ veritatis ignarum selessit, ut exambiret reponi se in episcopatum, de quo fuerat iuste depositus. Hoc eo pertinet, ut Basilidis non tam abolita sint, quam cumulata delicta, ut ad superiora peccata ejus etiam fallaciæ & circumventionis crimen accesserit. Neque enim tam culpandus est ille, cui negligenter obreptum est, quam hic execrandus, qui fraudulenter obrepsit. Obrepere autem si hominibus Basilides potuit, Deo non potest, cum scriptum sit: Deus non deridetur. Sed nec Martialis potest profuisse fallacia, quo minus ipse quoque delictis gravibus involutus episcopatum tenere non debeat, quando & apostolus monet, & dicat: episcopum oportet esse sine crimine, quasi Dei dispensatorem. Quapropter cum (sicut scripsistis, fratres dilectissimi, ut & Felix & Sabinus collega nostri asseverant, utque alius Felix de Cætaraugusta fidei cultor ac defensor veritatis literis tuis significat) Basilides & Martialis nefando idololatriæ libello contaminati sint; Basilides adhuc insuper præter libelli maculam, cum in infirmitate decumberet, in Deum blasphemaverit, & se blasphemasse confessus sit; & episcopatum pro conscientie suæ vulnere sponte deponens, ad agendam penitentiam conversus sit, Deum deprecans, & satis gratulans, si sibi vel laico communicare contingeret; Martialis quoque præter gentilium turpia & lulentia

observatur in Actis apostolorum, quando de ordinando in locum Judæ episcopo Petrus ad plebem loquitur: Surrexit, inquit, Petrus in medio discipulorum: fuit autem turba in uno. Nec hoc in episcoporum tantum & sacerdotum, sed in diaconorum ordinationibus observasse apostolos animadvertimus, de quo & ipso in actis eorum scriptum est: Et convocaverunt, inquit, illi duodecim totam plebem discipulorum, & dixerunt eis. Quod utique idcirco tam diligenter & caute convocata plebe tota gerebatur, ne quis ad altaris ministerium, vel ad sacerdotalem locum indignus obreperet. Ordinari enim nonnunquam ignobis, non secundum Dei voluntatem, sed secundum humanam præsumptionem, & hæc Deo displicere, quæ non veniant ex legitima & iusta ordinatione, Deus ipse manifestat per Osee prophetam, dicens: Sibi metipso constituerunt regem, & non per me. Propter quod diligenter de traditione divina, & apostolica observatione observandum est & tenendum quod apud nos quoque, & fere per provincias univerfas tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem, cui præpositus ordinatur, episcopi ejusdem proximi quique convenient, quæ singulorum vitam plenissime novit, & uniuscujusque actum de ejus conversatione perspexit. Quod & apud vos factum videmus in Sabini collegæ nostri ordinatione, ut de universæ fraternitatis suffragio, & de episcoporum qui in præsentia convenerant, quique de eo ad vos litteras fecerant, judicio episcopatus ei deferretur, & manus ei in locum Basilidis imponeretur. Nec rescindere ordinationem jure perfectam potest, quod Basilides post crimina sua deicta, & conscientiam etiam propria confessione nudatam, Romam pergens, Stephanum collegam nostrum longe positum, & gettæ rei ac tacitæ veritatis ignarum selessit, ut exambiret reponi se in episcopatum, de quo fuerat iuste depositus. Hoc eo pertinet, ut Basilidis non tam abolita sint, quam cumulata delicta, ut ad superiora peccata ejus etiam fallaciæ & circumventionis crimen accesserit. Neque enim tam culpandus est ille, cui negligenter obreptum est, quam hic execrandus, qui fraudulenter obrepsit. Obrepere autem si hominibus Basilides potuit, Deo non potest, cum scriptum sit: Deus non deridetur. Sed nec Martialis potest profuisse fallacia, quo minus ipse quoque delictis gravibus involutus episcopatum tenere non debeat, quando & apostolus monet, & dicat: episcopum oportet esse sine crimine, quasi Dei dispensatorem. Quapropter cum (sicut scripsistis, fratres dilectissimi, ut & Felix & Sabinus collega nostri asseverant, utque alius Felix de Cætaraugusta fidei cultor ac defensor veritatis literis tuis significat) Basilides & Martialis nefando idololatriæ libello contaminati sint; Basilides adhuc insuper præter libelli maculam, cum in infirmitate decumberet, in Deum blasphemaverit, & se blasphemasse confessus sit; & episcopatum pro conscientie suæ vulnere sponte deponens, ad agendam penitentiam conversus sit, Deum deprecans, & satis gratulans, si sibi vel laico communicare contingeret; Martialis quoque præter gentilium turpia & lulentia

MS. noster ab omnia qua sunt...

ANNO
CHRISTI
318. 316.
Decretum
concilii.

Stephanus pa-
pe hoc con-
cilium repu-
bovit.

Firmilianus
episcopus
Asiae.

Inter episto-
las S. Cy-
priani ordi-
ne LXXV.
in edit. Pam.
& Rigal.

que proximis orientalibus regionibus episcopi ad hanc synodum accesserunt: a quibus omnibus constitutum ac decretum est, nihil eorum, quae ab haereticis facta sunt, ab ecclesia catholica recipiendum esse: ordinationes, baptismum, manuum impositiones, aliudve sacrum quodvis ab haereticis administratum, invalidum esse. Stephanus pontifex Romanus episcopos orientales hae constituentes excommunicat, & apostolicam sedis communionem privat: ipsam vero synodum erraticam contra apostolorum traditionem erroneum dogma confirmantem reprobat. Orientales ad pontificem suos quidem legatos, qui de rebus in synodo gestis coram pontifice rationem redderent, ablegarunt; verum Romam venientes a Sancto Stephano pontifice, neque recepti, neque auditi fuerunt. Ob quam causam Firmilianus Caesareae Cappadociae episcopus ad Cyprianum eam qua acta hujus concilii enarrat, & de legatis non auditis valde conqueritur, epistolam sequentem hanc conscripsit. Baron. an. praed. nu. 14. 15. & 16.

EPISTOLA FIRMILIANI AD CYPRIANUM

contra epistolam Stephani.

Firmilianus Cypriano fratri in domino salutem.

Accepimus per Rogatianum carissimum nostrum diaconum a vobis missum literas quas ad nos fecisti, frater dilectissime, & gratias propter hoc domino maximas egimus; quod contigerit, ut qui corpore abinvicem separamur, sic spiritu adunemur, quasi non unam tantum regionem tenentes, sed in ipsa atque in eadem domo simul inhabitantes. Quod & decet dicere, quia & spiritalis domus Dei una est: *erit enim in novissimis*, ait propheta, *diebus manifestus mons domini, & domus Dei super vertices montium*. In quam convenientes cum jucunditate adunantur, secundum quod & in psalmo hoc postulatur a domino, *inhabitare in domo Dei per omnes dies vitae*. Unde & in alio loco manifestatum est, esse apud sanctos magnam voluntatis caritatem, in unum conveniente. *Ecce*, inquit, *quam bonum & voluptabile est, ut habitent fratres in unum*. Adunatio enim, & pax, & concordia, non solum hominibus fidelibus & cognoscentibus veritatem, sed & angelis ipsis caelestibus voluptatem maximam praestat; quibus dicit sermo divinus, *ecce gaudium in uno peccatore poenitentiam agente*, & ad unitatis vinculum revertente. Quod utique non diceretur de angelis conversationem in caelis habentibus, nisi ipsi quoque essent nobis adunati, qui nostra adunatione letantur: sicut e conversatio utique contrahantur, quando vident diversas quorundam mentes, & varias voluntates, quali non tantum unum, & eundem dominum

simul invocent, sed separatis & divisim abinvicem nec confabulatio jam possit esse, aut sermo communis. Nisi quod nos gratiam referre Stephano in isto possumus, quod per illius inhumanitatem nunc effectum sit, ut fidei & sapientiae vestrae experimentum caperemus. Sed non si nos propter Stephanum hanc beneficii gratiam cepimus, statim Stephanus beneficio & gratia digna commisit. Neque enim & Judas perfidia sua & prodicione, qua scelerate circa salvatorem operatus est, dignus videri potest, quasi causam bonorum tantorum ipse praestiterit, ut per illum mundus, & gentium populus liberaretur. Sed haec interim quae ab Stephano gesta sunt, praetereantur, ne, dum audaciae & insolentiae ejus meminimus, de rebus ab eo improbe gestis longiorem molestiam nobis inferamus. De vobis autem cognoscentes, quod secundum regulam veritatis & sapientiam Christi, hoc de quo nunc quaeritur, disposueritis; cum magna laetitia exultavimus, & Deo gratias egimus, quia invenimus in fratribus tam longe positus tantam nobiscum fidei & veritatis unanimitatem. Potens est enim gratia Dei copulare & conjungere caritatis atque unitatis vinculo, etiam ea quae videntur longiore terrarum spatio esse divisa. Secundum quod & olim intervallo temporum separatos ab Job & Nee, qui in primis fuerant, Ezechielem & Danielelem, posteriores aetate ad unanimitatis vinculum virtus divina conjunxit; Ut quamvis temporibus longis discreti essent, eadem tamen divina inspiratione sentirent. Quod & nunc in vobis animadvertimus, ut qui longissimis regionibus a nobis separati estis, sensu tamen & spiritu copulatos vos esse nobiscum probaretis. Quod totum hoc sit divina unitate. Nam cum dominus unus atque idem sit qui habitat in nobis, conjungit ubique & copulat suos vinculo unitatis. Unde *in universam terram exiit spiritus eorum*, qui a domino missi sunt unitatis spiritu velociter currentes. Sicut e contrario nihil prodest aliquos proximis & junctis sibi esse corporibus, si animo & mente dissideant; quando adunari animae omnino non possint, quae se a Dei unitate diviserint: *Ecce enim, inquit, qui longinquant se abs te peribunt: sed tales iudicium domini pro merito suo subibunt, recedentes a verbis ejus, qui patrem pro unitate deprecatur, & dicit: Pater da ut quomodo ego & tu unum sumus, sic & hi in nobis unum sint*. Nos vero ea quae a vobis scripta sunt, quasi nostra propria suscipimus, nec in transcurso legimus, sed saepe repetita memoriae mandavimus: neque obest utilitati salutari aut eadem retexere, ad confirmandam veritatem, aut & quadam addere ad cumulandam probationem. Si quid autem a nobis additum fuerit, non sic additur quali a vobis aliquid minus dictum sit: sed quoniam sermo divinus humanam naturam supergreditur, nec potest totum & perfectum anima concipere, idcirco & tan-

ab Iconanti Synodo, quae ab Montanistas fuerat indita. His addit Valerius Dionysium Alexandrinum in epist. ad Philemum Rom. urbis praedictam quam Episcopi sub initia Pontificatus Nelli Papae, ubi ait: *Illud praeterea videtur, non ad Aleris talis hunc morem non primum inchoatum fuisse, sed & multo antea superiorum haereticorum temporibus in Ecclesia popularissimum, & in Concilio fratrum apud Iconium & Synodis, & apud alios plures locos tam sanctum fuisse*. Hinc sub extrema Alexandri Severi tempora, quibus Firmilianus ad Caesariensis Ecclesiae Sacerdotum totius promotus fuerat, ut docet Eusebius in lib. 6. Synodum Iconientem collectam credit Valerius, adeoque ante Constantini Papae Pontificatum. Haderus Pagius. Hardanus in Indice Conciliorum romi primi Leonis & Synodis Corinthia habita esse anno dicitur 333. affirmat. De his vide & Augustinum lib. 3. contra Cere-
con. cap. 3.

1. Historiam hujus dissidii magis enucleatam lege apud Pagium ad an. 355. n. 9. & 1094. & ad an. 356. num. 9. & 1094.

ANNO
CHRISTI
118. 119.ANNO
CHRISTI
118. 119.

tus est numerus prophetarum, ut multiplex divina sapientia per multos distribuatur. Unde & tacere præcipitur, primo in prophetia loquendi, si secundo fuerit revelatum. Quæ ex causa necessario apud nos fit, ut per singulos annos. seniores & præpositi in unum conveniant ad disponenda ea quæ curæ nostræ commissa sunt: ut si qua graviora sunt, communi consilio dirigantur: lapsis quoque fratribus & post lavacrum salutare a diabolo vulneratis per penitentiam medela queratur: non quasi a nobis remissionem peccatorum consequantur, sed ut per nos ad intelligentiam delictorum suorum convertantur, & domino plenius satisfacere cogantur. Quoniam vero legatus iste a vobis missus regredi ad vos festinabat, & hibernum tempus urgebat; quantum potuimus ad scripta vestra rescriptimus. Et quidem quantum ad id pertineat quod Stephanus dixit, quasi apostoli eos qui ab hæresi veniant baptizari prohibuerint, & hoc custodiendum posteris tradiderint, plenissime vos respondistis; neminem jam stultum esse qui hoc credat apostolos tradidisse, quando etiam ipsas hæreses constat execrabiles ac detestandas postea extitisse. Cum & Marcion Cerdonis discipulus invenitur sero post apostolos, & post longa ab eis tempora sacrilegam adversus Deum traditionem induxisse. Apelles quoque blasphemiz ejus consentiens, multa alia nova & graviora fidei ac veritati inimica addiderit. Sed & Valentini & Basilidis tempus manifestum est, quod & ipsi post apostolos, & post longam ætatem, adversus ecclesiam Dei sceleratis mendaciis suis rebellaverint. Ceteros quoque hæreticos constat pravæ suæ sectæ & inventiones perverfas, prout quisque errore ductus est, postea induxisse; quos omnes manifestum est a semetipsis damnatos esse, & ante diem judicii inexcusabilem sententiam adversus semetipsos dixisse: quorum baptisma qui confirmat, quid aliud quam cum ipsis se adjudicat, & se ipse participem talibus faciendo condemnat? Eos autem, qui Romæ sunt, non ea in omnibus servare, quæ sint ab origine tradita, & frustra apostolorum auctoritatem prætere, scire quis etiam inde potest, quod circa celebrandos dies paschæ, & circa multa alia divinæ rei sacramenta, videat esse apud illos aliquas diversitates, nec observari illic omnia æqualiter, quæ Hierosolymis observantur. Secundum quod in ceteris quoque plurimis provinciis, multa pro locorum & nominum diversitate variantur; nec tamen propter hoc ab ecclesiæ catholicæ pace atque unitate aliquando discessum est. Quod nunc Stephanus ausus est facere, rumpens adversum vos pacem, quam semper antecessores ejus vobiscum amore & honore mutuo custodierunt: adhuc etiam infamans Petrum & Paulum beatos apostolos, quasi hoc ipsi tradiderint; qui in epistolis suis hæreticos execrati sunt, & ut eos evitemus monuerunt. Unde apparet traditionem hanc humanam esse, quæ hæreticos asserit, & baptisma, quod non nisi solius ecclesiæ est, eos habere defendit. Sed & ad illam partem bene a vobis responsum est, ubi Stephanus in epistola sua dixit: *Hæreticos quoque ipsos in baptismo convenire, & quod ad alterutrum ad se venientes non baptizent, sed communicent tantum*, quasi ad nos hoc facere debeamus. Quo in loco, etiam vos iam probatis

Stephanus.

a.

latis ridiculum esse, ut quis sequatur errantes, illud tamen ex abundantia addimus; non esse mirum si sic hæretici agant; qui etsi in quibusdam minoribus discrepant, in eo tamen quod est maximum, unum & eundem consensum teneant, ut blasphement creatorem, quosdam somnia sibi & phantasmata ignoti Dei contingentes: quos utique consequens est sic consentire in baptismi sui vanitate, ut consentiant in repudianda divinitatis veritate. De quibus quoniam longum est ad singula eorum, vel scelestis vel supervacua, respondere; satis est breviter illud in compendio dicere: eos qui non teneant verum dominum Patrem, tenere non posse nec Filii nec Spiritus sancti veritatem. Secundum quod etiam illi qui Cataphryges appellantur, & novas prophetias usurpare conantur, nec Patrem possunt habere, nec Filium, nec Spiritum sanctum; a quibus si queramus quem Christum prædicent, respondebunt eum se prædicare qui miserit spiritum per Montanum & Priscam locutum. In quibus cum animadvertamus non veritatis spiritum sed erroris fuisse; cognoscimus eos qui falsam illorum prophetiam contra Christi fidem vindicant, Christum habere non posse. Sed & ceteri quoque hæretici, si se ab ecclesiâ Dei sciderint, nihil habere potestatis aut gratiæ possunt; quando omnis potestas & gratia in ecclesiâ constituta sit, ubi præsident majores natu, qui & baptizandi, & manum imponendi, & ordinandi possident potestatem. Hæretico enim sicut ordinare non licet, nec manum imponere; ita nec baptizare, nec quidquam sancto nec spiritualiter gerere, quando alienus sit a spiritali & desica sanctitate. Quod totum nos jampridem in Iconio, qui Phrygiæ locus est, collecti, in unum convenientibus ex Galatia, & Cilicia, & ceteris proximis regionibus, confirmavimus, tenendum contra hæreticos firmiter & vindicandum, cum a quibusdam de ista re dubitaretur. Et quoniam Stephanus & qui illi consentiunt, contendunt dimissionem peccatorum & secundam nativitatem in hæreticorum baptisma posse procedere, apud quos etiam ipsi consentunt Spiritum sanctum non esse; considerent & intelligant spiritalem nativitatem sine spiritu esse non posse: secundum quod & beatus Paulus apostolus eos, qui ab Joanne baptizati fuerant, priusquam missus esset a domino Spiritus sanctus, baptizavit denuo spiritali baptismo, & sic eis manum imposuit, ut acciperent Spiritum sanctum. Quale est autem, ut cum Paulum post Joannis baptisma iterato discipulos suos baptizasse videamus, nos eos qui ab hæresi ad ecclesiam veniunt, post illicitam & profanam eorum tinctionem baptizare dubitemus? Nisi si his episcopis, de quibus nunc, minor fuit Paulus, ut hi quidem possint per solam manus impositionem venientibus hæreticis dare Spiritum sanctum: Paulus autem idoneus non fuerit, qui ab Joanne baptizatis Spiritum sanctum per manus impositionem daret, nisi eos prius etiam ecclesiæ baptismo baptizasset. Illud quoque absurdum, quo non putant querendum esse, quis sit ille qui baptizaverit, eo quod qui baptizatus sit, gratiam consequi poterit invocata trinitate nominum Patris & Filii & Spiritus sancti. Deinde hæc erit sapientia, quam scribit Paulus esse in his, qui perfecti sunt. At quis est in ecclesiâ perfectus

Mmm
dus

Cor. 1.

ANNO
CHRISTI
318.

Mar. 13.

aus & sapiens, qui hoc aut defendat, aut cre-
dat, quod invocatio hanc nominum nuda suffi-
ciat ad remissionem peccatorum, & baptismi
sanctificationem? cum hæc tunc utique profi-
ciant, quando & qui baptizat habet Spiritum
sanctum, & baptismum quoque ipsum non sit
sine Spiritu constitutum. Sed dicunt eum, qui
quomodocumque foris baptizatur, mente & fi-
de sua baptismi gratiam consequi posse: quod
& ipsum sine dubio ridiculum est, quasi de
cælo adducere ad se possit aut mens prava ju-
storum sanctificationem, aut fides falsa creden-
tium veritatem. Non omnes autem, qui no-
men Christi invocant, audiri, & invocationem
suam consequi aliquid gratiæ posse dominus
ipse manifestat, dicens: *Multi venient in no-
mine meo dicentes: Ego sum Christus, & multos
fallent.* Nulla quippe differentia est inter pseu-
dopropheta & hæreticum: Nam ut ille in
nomine Dei aut Christi, ita iste in sacramen-
to baptismi fallit. Mendacio uterque nititur,
ad decipiendas hominum voluntates. Volo au-
tem vobis & de historia, quæ apud nos facta
est, exponere ad hoc ipsum pertinente. Ante
viginti enim & duos fere annos, temporibus
post Alexandrum imperatorem, multæ illic
conflictationes & pressuræ acciderunt, vel in
commune omnibus hominibus, vel privatim
Christianis; terræ etiam motus plurimi & fre-
quentes extiterunt, ut per Cappadociam & per
Pontum multa subruerent, quædam etiam ci-
vitates in profundum receptæ disrupti soli hia-
tu devorarentur, ut ex hoc persecutio quoque
gravis adversum nos Christiani nominis heret.
Quæ post longam retro ætatis pacem repente
oborta, de inopinato & insueto malo ad tur-
bandum populum nostrum terribilior effecta est.
Serenianus tunc fuit in nostra provincia præ-
ses, acerbus & durus persecutor. In hac autem
perturbatione constitutis fidelibus, & huc at-
que illuc persecutionis metu fugientibus, & pa-
trias suas relinquentibus, atque in alias partes
regionum tranteuntibus, (erat enim tranteun-
di facultas, eo quod persecutio illa, non per-
totum mundum, sed localis fuisset) emerfit
istic subito quædam mulier, quæ in ecclasi
constituta, propheten se præterret, & quasi
sancto Spiritu plena sic ageret. Ita autem prin-
cipalium dæmoniorum impetu terebatur, ut per
longum tempus sollicitaret & deciperet frater-
nitatem, ac mirabilia quædam & portentosa
perficiens, & facere se terram moveri pollice-
retur. Non quod dæmoni tanta esset potestas,
ut terram movere, aut elementum concutere
iussu valeret; sed quod nonnunquam spiritus
nequam præsciens & intelligens terræ motum
futurum, id se facturum esse simularet, quod
futurum videret. Quibus mendaciis & iactatio-
nibus subegerat mentes singulorum, ut sibi
obedirent, & quocumque præciperet & duce-
ret, sequerentur: faceret quoque mulierem il-
lam cruda hieme nudis pedibus per asperas ni-
ves ire, nec vexari in aliquo aut lædi illa di-
scursionem: diceret etiam se in Judæam & Hie-
rosolymam festinare, fingens tanquam inde ve-
nisset. Hic & unum de presbyteris Rusticum,
item & alium diaconum tesellii, ut eidem mu-
lieri commiserentur, quod populo post dete-
ctum est. Nam subito apparuit illi unus de
exorcistis, vir probatus, & circa religionem di-
sciplinam bene semper conversatus, qui exhor-

tatione quoque fratrum plurimorum, qui &
ipsi fortes ac laudabiles in fide aderant, exci-
tatus, crexit se contra illum spiritum nequam
revincendum; qui subtili fallacia etiam hoc
paulo ante prædixerat, venturum quemdam
averfum & tentatorem infidelem. Tamen il-
le exorcista inspiratus Dei gratia fortiter re-
stitit, & esse illum nequissimum spiritum, qui
prius sanctus putabatur, ostendit. Atqui illa
mulier, quæ prius per præstigiis & fallacias
dæmonis, multa ad deceptionem fidelium mo-
liebatur, inter cetera quibus plurimos decepe-
rat, etiam hoc frequenter ausa est; ut invoc-
atione non contemptibili sanctificasse se panem
& eucharistiam facere simularet, & sacrificium
domino sine sacramento solitæ prædicationis
offerret; baptizaret quoque multos usitata &
legitima verba interrogationis usurpans, ut nil
discrepare ab ecclesiastica regula videretur.
Quid igitur de huius baptismi dicemus, quo
nequissimus dæmon per mulierem baptizavit?
Numquid & hoc Stephanus, & qui illi con-
sentiunt comprobant? maxime cui nec symbo-
lum Trinitatis, nec interrogatio legitima &
ecclesiastica defuit? Potest credi aut remissio
peccatorum data, aut lavacri salutaris regene-
ratio rite perfecta? ubi omnia quamvis ad ima-
ginem veritatis, tamen per dæmonem gesta
sunt? Nisi si & dæmonem in nomine Patris
& Filii & Spiritus sancti gratiam baptismi de-
disse contendant, qui hæreticorum baptismum de-
fendunt. Apud quos sine dubio idem error
est, dæmonum fallacia ipsa est, quando apud
illos omnino Spiritus sanctus non est. Illud
etiam quale est, quod vult Stephanus, his qui
apud hæreticos baptizantur, adesse præsentiam
& sanctimoniam Christi? Nam si non menti-
tur apostolus, dicens: *Quotquot in Christo tim-
ent, Et estis, Christum induistis:* utique qui illic in
Christo baptizatus est, induit Christum: si
autem induit Christum, accipere potuit & Spi-
ritum sanctum, qui a Christo missus est, &
frustra illi venienti ad accipiendum Spiritum
manus imponitur: nisi si a Christo Spiritum
induit, ut apud hæreticos sit quidem Christus,
non sit autem illic Spiritus sanctus. Decurra-
mus vero breviter & cetera quæ a vobis co-
piose & plenissime dicta sunt, festinante vel
maxime ad vos Rogatiano diacono carissimo
nostro. Sequitur enim illud quod interrogandi
sunt a nobis qui hæreticos defendunt, utrum
carnale sit eorum baptismum, an spirituale. Si
enim carnale est, nihil differunt a Judæorum
baptismo, quo sic illi utuntur, ut eo tam-
quam communi & vulgari lavacro tantum sor-
des laventur. Sin autem spirituale est: quomo-
do apud illos esse baptismum spirituale potest,
apud quos Spiritus sanctus non est? Ac per
hoc aqua, qua tinguntur, lavacrum est illis
carnale tantum, non baptismi sacramentum.
Quod si baptismum hæreticorum habere potest
regenerationem secundæ nativitatis; non hære-
tici, sed filii Dei computandi sunt, qui apud
illos baptizantur: secunda enim nativitas quæ
est in baptismum, filios Dei generat. Si autem
sponsa Christi una est, quæ est ecclesia catho-
lica: ipsa est, quæ sola generat Dei filios.
Neque enim multæ sponsæ Christi, cum dicat
apostolus: *Desponsa vos uni viro virginem ca-*
stam assignare Christo. & *Audi filia, & vide,*
ut inna aurem tuam, & oblitiscere populum tuum: quia
desi-

ANNO
CHRISTI
318.

a. f. peccatio-
nis.

Gal. 3.

Cor. 13.

psal. 43.

ANNO
CHRISTI
158. 256.
Cap. 4.
Cant. 1.

desideratis rem speciem tuam. & Veni sponsa de

Libano, adveniet & pertransibis a principio fidei.

& Ingressus sum in hortum meum, soror mea

sponsa. Videmus unam personam ubique pro-

poni, quia & sponsa est una. Non est autem

una nobiscum hereticorum synagoga, quia nec

sponsa est adultera & fornicaria; unde nec po-

test filios Dei parere. Nisi si, secundum quod

Stephano videtur, hæresis quidem parit & ex-

ponit; expositos autem ecclesia suscipit, &

quos non ipsa peperit pro suis nutrit, cum

filiorum alienorum mater esse non possit. Et

ideo Christus dominus noster unam esse ma-

nifestans sponfam suam, & unitatis ejus sacra-

mentum declarans, ait: Qui non est mecum,

adversus me est, & qui non mecum colligit,

spargit. Si enim nobiscum est Christus, hære-

tici autem non sunt nobiscum, pro certo ad-

versus Christum sunt hæretici. Et si nos col-

ligimus cum Christo, non colligunt autem no-

biscum hæretici, sine dubio spargunt. Sed nec

illud prætereundum est a nobis, quod a vobis

necessario didum est, quod ecclesia, secundum

Canticum canticorum, hortus sit conclusus, &

fontis signatus, paradisus cum fructu pomorum.

Qui autem nunquam in hunc hortum introie-

runt, neque paradisum a Deo creatore plan-

tatum viderunt, quomodo de fonte, qui intus

inclusus est, & divino sigillo signatus est,

aquam vivam lavacri salutaris præbere alicui

poterunt? Cum vero & arca Noe nihil aliud

haverit quam sacramentum ecclesie Christi, quæ

tuno omnibus foris pereuntibus eos solos ser-

vavit qui intra arcam fuerunt; manifeste in-

struimus ad ecclesie unitatem perspiciendam,

quemadmodum & apostolus Petrus posuit, di-

cens: Sic & vos similiter salvos faciet baptisma,

ostendens, quoniam quomodo qui cum Noe

in arca non fuerunt, non tantum purgati &

salvati per aquam non sunt, sed statim dilu-

vio illo perierunt: sic & nunc quicumque in

ecclesia cum Christo non sunt, foris peribunt,

nisi ad unicum & salutare ecclesie lavacrum

per penitentiam convertantur. Qualis vero er-

ror sit, & quanta sit cæcitas ejus, qui remis-

sionem peccatorum dicit apud synagogas hære-

ticorum dari posse, nec permanet in funda-

mento unius ecclesie quæ semel a Christo su-

pra petram solidata est, hinc intelligi potest,

quod soli Petro Christus dixerit: Quicumque

ligaveris super terram, erunt ligata & in cælis;

& quicumque solveris super terram, erunt solu-

ta & in cælis: & iterum in evangelio, quan-

do in solos apostolos insufflavit Christus di-

cens: Accipite Spiritum sanctum: si cujus remi-

seritis peccata, remittentur illi: & si cujus te-

neritis, tenebuntur. Potestas ergo peccatorum

remittendorum apostolis data est, & ecclesiis

quas illi a Christo missi constituerunt, & epi-

scopis qui eis ordinatione vicaria successerunt.

Hostes autem unius catholice ecclesie, in qua

nos sumus, & adversarii nostri, qui apostolis

successimus, sacerdotia sibi illicita contra nos

vindicantes, & altaria profana ponentes, quid

aliud sunt quam Core & Dathan & Abiron,

patri scelere sacrilegi, & eisdem quas & illi

pœnas daturi cum his qui sibi consentiunt; secun-

dum quod etiam tunc illorum participes & fau-

tores pariter cum eis perierunt. Atque ego in hac

parte juste indignor ad hanc tam apertam &

manifestam Stephani stultitiam, quod qui sic

Concil. General. Tom. I.

Luc. 11.

1. Petr. 3.

Matth. 16.

Joan. 20.

Num. 16.

de episcopatus sui loco gloriatur, & se succes-

sionem Petri tenere contendit, super quem

fundamenta ecclesie collocata sunt, multas alias

petras inducat, & ecclesiarum multarum nova

ædificia constituat, dum esse illic baptisma sua

audoritate defendit. Nam qui baptizantur;

complent sine dubio ecclesie numerum. Qui

autem baptisma eorum probat, de baptizatis

& ecclesiam illic esse confirmat. Nec intelligit

offuscari a se & quodammodo aboleri Christia-

næ petra veritatem, qui sic prodit & deserit

unitatem. Judæos tamen quamvis ignorantia

cæcos, & gravissimo facinore constrictos, zel-

um Dei apostolus habere proficitur; Step-

hanus qui per successionem cathedram Petri ha-

bere se prædicat, nullo adversus hæreticos zel-

lo excitatur: concedens illis non modicam,

sed maximam gratiæ potestatem; ut dicat eos

& assleveret per baptismi sacramentum sordos

veteris hominis ablueret, antiqua mortis pecca-

ta donare, regeneratione cælesti filios Dei fa-

cere, ad æternam vitam divini lavacri sanctifi-

catione reparare. Qui sic magna & cælestia

ecclesie munera hæreticis concedit & tribuit,

quid aliud quam communicat eis, quibus tan-

tum gratiæ defendit ac vindicat? Et frustra

jam dubitat in ceteris quoque consentire eis

& particeps esse; ut & simul cum eis conve-

niat, & orationes pariter cum eisdem misceat,

& altare ac sacrificium commune constituat.

Sed in multum, inquit, proficit uomen Christi

ad fidem & baptismi sanctificationem, ut qui-

cumque, & ubicumque in nomine Christi ba-

ptizatus fuerit, consequatur statim gratiam

Christi, quando huic loco breviter occurri

possit & dici, quoniam si in nomine Christi

valuit foris baptisma ad hominem purgandum,

in ejusdem Christi nomine valere illic potuit

& manus impositio ad accipiendum Spiritum

sanctum. Et incipient cetera quoque, quæ

apud hæreticos aguntur, justa & legitima vi-

deri, quando in nomine Christi gerantur; se-

cundum quod vos in epistola vestra exsecuti

estis: non nisi in ecclesia sola valere posse no-

men Christi, cui uni concesserit Christus cæ-

lestis gratiæ potestatem. Quod autem pertinet

ad consuetudinem refutandam, quam videntur

opponere veritati; quis tam vanus sit, ut ve-

ritati consuetudinem præferat? aut qui perse-

cta luce tenebras non derelinquat? Nisi si &

Judæos Christo adventante, id est, veritate,

adiuvat in aliquo antiquissima consuetudo,

quod relicta nova veritatis via in vetustate

permanerint. Quod quidem adversus Step-

hanum vos dicere Afri potestis; cognita veritate

errorem vos consuetudinis reliquisse. Ceterum

nos veritati & consuetudinem jungimus, &

consuetudini Romanorum, consuetudinem, sed

veritatis, opponimus; ab initio hoc tenentes,

quod a Christo & ab apostolo traditum est.

Nec meminimus hoc apud nos aliquando ce-

pisse, cum semper istic observatum sit, ut non

nisi unam Dei ecclesiam nossemus, & sanctum ba-

ptisma non nisi sanctæ ecclesie computaremus.

Plane quoniam quidam de eorum baptismo du-

bitabant, qui & si novos prophetas recipiunt,

eisdem tamen Patrem & Filium nosse nobiscum

videntur: plurimi simul convenientes in Iconio

diligentissime tractavimus, & confirmavimus re-

pudiandum esse omne omnino baptisma, quod

fit extra ecclesiam constitutum. Ad illud au-

tem

ANNO
CHRISTI
158. 256.
158. 256.

ANNO
CHRISTI
518. 519.
516.
517.
518.
519.

tem quod pro hæreticis ponunt, & ajunt apostolum dixisse: *Sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuncietur, ut respondeamus, ineptum est; quando manifestum sit, apostolum in epistola sua, qua hoc dixit, neque hæreticorum, neque baptismi eorum mentionem fecisse, sed locutum esse de fratribus tantum, sive perfide secum loquentibus, sive in fide sincera perseverantibus. Nec oporteat hoc longo tractatu excutere, sed ipsam satis sit epistolam legere, & quid apostolus dixerit, de ipso apostolo recognoscere. Quid ergo, inquirunt, fiet de his, qui ab hæreticis venientes sine ecclesie baptismi admissi sunt? Si de sæculo excefferunt, in eorum numero qui apud nos catechizati quidem sunt, sed priusquam baptizarentur obierunt, habentur, non modo dicunt emolumentum veritatis & fidei, ad quam relicto errore pervenerant, & si consummationem gratiæ consecuti non sunt, morte præventi. Qui autem adhuc in sæculo permanent, baptizentur ecclesie baptismi, ut remissionem peccatorum consequi possint; ne per alienam præsumptionem, in pristino errore manentes, sine gratiæ consummatione moriantur. Ceterum quale delictum est, vel illorum qui admittuntur, vel illorum qui admittunt, ut non ablatis per ecclesie lavacrum sordibus, nec peccatis expositis, usurpata temere communicatione contingant corpus & sanguinem domini, cum scriptum sit: *Quicumque ederit panem aut biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini?* Nos etiam illos, quos hi qui prius in ecclesia catholica episcopi fuerant, & postmodum sibi potestatem clericæ ordinationis assumentes baptizaverant, pro non baptizatis habendos iudicavimus. Et hoc apud nos observatur, ut quicumque ab illis tincti ad nos veniant, tanquam alieni & nihil consecuti, unico & vero ecclesie catholice baptismi apud nos baptizentur, & lavacri vitalis regenerationem consequantur. Et tamen multum interest inter eum qui invitatus & necessitate persequutionis coactus succubuit, & illum qui sacrilega voluntate audax contra ecclesiam rebellat, vel in Patrem & Deum Christi, & totius mundi conditorem impia voce blasphematur. Et non pudet Stephanum hoc asserere, ut per eos qui ipsi in omnibus peccatis sunt constituti, dicat posse remissionem peccatorum dari? Quasi possit esse in domo mortis lavacrum salutis. Ubi ergo erit quod scriptum est: *Ab aqua aliena abstine te, & a fonte alieno ne biberis?* si relicto ecclesie fonte signato, alienam aquam pro tua suscipis, & prophantis fontibus ecclesiam polluis. Quando enim baptismi hæreticorum communicas, quid aliud quam de voragine & cæno illorum bibis, & ipse ecclesie sanctificatione purgatus, alienarum sordium contactibus inquinaris? Nec metuis iudicium Dei, hæreticis testimonium contra ecclesiam perhibens; cum scriptum sit: *Falsus testis non erit impunitus.* Quinimo tu hæreticis omnibus peior es. Nam cum inde multi cognito errore suo ad te veniant, ut ecclesie verum lumen accipiant, tu venientium errores adjuvas, & obcurato lumine ecclesiasticæ veritatis, tenebras hæreticæ noctis accumulatis. Cumque se illi in peccatis esse, & nihil gratiæ habere se, ac propterea ad ecclesiam venire fateantur; tu eis remissionem peccatorum subtrahis, quæ in*

o. Cor. 11.

Proo. 1.

Proo. 19.

A baptismi datur, dum dicis eos jam baptizatos, & extra ecclesiam ecclesie gratiam consecutos. Nec intelligis animas eorum de manu tua exquiri, cum iudicii dies advenit; qui sitientibus ecclesie potum negasti, & volentibus vivere, causa mortis fuisti. Et insuper indignaris. Vide qua imperitia reprehendere audeas eos, qui contra mendacium pro veritate nituntur. Quis enim iustius indignari contra alterum debuit? Utrumne qui hostes Dei asserit, an vero qui adversus eum qui hostes Dei asserit, pro ecclesie veritate consentit? Nisi quod imperitos etiam animosos atque iracundos esse manifestum est, dum per inopiam consilii & sermonis ad iracundiam facile vertuntur, ut de nullo alio magis quam de te dicit scriptura divina: *Homo animosus parit lites, & vir iracundus exaggerat peccata.* Lites enim & dissensiones quantas parasti per ecclesias totius mundi? Peccatum vero quam magnum tibi exaggerasti, quando te a tot gregibus scidisti? Excidisti enim teipsum; noli te fallere: siquidem ille est vere schismaticus, qui se a communione ecclesiasticæ unitatis apostatam fecerit. Dum enim putas omnes a te abstinere posse, solum te ab omnibus abstinuisti. Nec te informare ad regulam veritatis & pacis vel apostoli præcepta potuerunt momentis & dicentis: *Obsecro ergo vos ego vinculus in domino digne ambulare vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate sensus & lenitate, cum patientia, sustinentes invicem in dilectione, satis agentes servare unitatem spiritus in conjunctione pacis. Unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestre. Unus dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & pater omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.* Hæc apostoli mandata & monita salutaria, quam diligenter Stephanus implevit, humilitatem sensus & lenitatem primo in loco servans? Quid enim humiliter aut lenius quam cum tot episcopis per totum mundum dissentisse, pacem cum singulis vario discordiæ genere rumpentem, modo cum orientalibus (quod nec vos latere confidimus) modo vobiscum, qui in meridiis estis? A quibus legatos episcopos patienter satis & leniter suscepit, ut eos nec ad sermonem saltem colloqui communis admitteret: adhuc insuper, dilectionis & caritatis memor, præciperet fraternitati universæ, ne quis eos in domum suam reciperet; ut venientibus non solum pax & communio, sed & rectum & hospitium negaretur. Hoc est servasse unitatem spiritus in conjunctione pacis, abscindere se a caritatis unitate, & alienum se per omnia fratribus facere, & contra sacramentum & fidem, contumacis furore discordiæ rebellare. Apud talem potest esse unum corpus & unus spiritus: apud quem fortasse ipsa anima una non est, sic lubrica & mobilis, & incerta? Sed quantum ad illum pertinet, relinquamus: excutiamus potius id de quo maxime quaestio est. Qui contendunt ab hæreticis baptismi gratiam consecutos; unum nobis atque illis baptismi dicunt esse, & in nullo differere. Sed quid ait apostolus Paulus? *Unus dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus.* Si unum atque idem est cum nostro baptismi hæreticorum: sine dubio & fides una est: si autem fides una est, utique & dominus unus:

ANNO
CHRISTI
518. 519.

Proo. 10.

1. Pet. 4.

1. Ibidem.

ANNO CHRISTI 258. 256. edit. Rigalt. lege unitas.

(si dominus unus est, consequens est dicere quia unus est.) Si autem hæc unitas, quæ separari omnino & dividi non potest, etiam apud hæreticos ipsa est; quid ultra contendimus? Ut quid illos hæreticos, & non Christianos vocamus? Porro cum nobis & hæreticis nec Deus unus sit, nec dominus unus, nec una ecclesia, nec fides una, sed nec unus spiritus, nec corpus unum; manifestum est, nec baptisma nobis & hæreticis commune esse posse, quibus nihil est omnino commune. Et tamen non pudet, Stephanum talibus adversus

ecclesiam patrocinium præstare, & propter hæreticos asserendos, fraternitatem scindere: insuper & Cyprianum, pleudo-christum & pleudo-apostolum, & dolosum operarium dicere? Qui omnia in se esse conscios prævenit; ut alteri ea per mendacium objiceret, quæ ipse ex merito audire deberet. Bene te valere omnibus nobis, cum universis qui in Africa sunt episcopis, & cunctis clericis, & omni fraternitate universi optamus ut perpetuo unanimis, & unum sentientes, habeamus nobiscum etiam de longinquo adunatos.

ANNO CHRISTI 258. 256.

CONCILIIUM SYNADENSE,

IN CAUSA BAPTISMI AB HÆRETICO COLLATI,

CCLVI.

Celebratum anno CCLVIII. sub Stephano Papa I.

Tempus locus & causa concilii.

Concilium Synadense. Eodem tempore, quo Iconiente concilium, Synadis in Asia habitum est. In eo idem plane, quod præcedente concilio, statutum est; nimirum, ut hæreticorum baptisma plane nullius momenti esse existimetur, ob causam supra dictam. De quo apud Euseb. libro 7. cap. 6. in fine Dionys. Alexand. hæc: Hoc tamen didici, quod non episcopi in Africa solum istam consuetudinem de hæ-

reticis rebaptizandis jam invenerunt, verum etiam longo tempore ante, episcoporum memoria, qui antegressi sunt, in ecclesiis, maxima hominum frequentia celebratis, & synodis fratrum tum Iconii, tum Synadis, tum aliis multis in locis convocatis istud decretum fuit: quorum judicia & sententias condemnare, irritaque facere non audeo. Vide Baron. an. Christi 258. num. 17.

CONCILIIUM AFRICANUM I,

VEL CARTHAGINENSE I.

In causa baptismatis hæreticorum.

CCLVI.

Anno CCLVIII. sub Stephano Papa I. habitum.

In causa baptismatis hæreticorum concilium hoc primum habitum est.

Concilium Africanum. Postquam in Africana ecclesia Agrippino, vel etiam Tertulliano auctore, usus rebaptizandi eos qui ab hæreticis baptizati erant, jamdiu antehac frequentatus fuisset, eumque Novatianus, ut saltem hoc modo lapsos, quos immundos esse docebat, per baptismum ab omni sua immunditia ablutos in ecclesiam reciperet, æmulatus fuisset; Magnus, homo laicus, occasione Novatianorum, eandem tunc temporis baptizandi formam ac ritum cum catholicis observantium, dubitavit primus, an ad ecclesiam revertentes rebaptizari deberent, quos a Novatianis baptizatos esse scirent. Ex episcopis primi reperuntur fuisse Numidæ, qui de iterando hæreticorum baptismate ad Cyprianum aliosque episcopos, ad synodum hanc Carthagine convocatos, literas conscripserunt. Prima igitur syn-

odica hac de re consultatio, anno 258. Valeriani & Galliæni imperatorum 4. habita hæc est, ut Cypriani epistola 73. ad Jubajanum ostendit, in qua cum ex Africanis alii, juxta apostolicam traditionem, sentirent non esse rebaptizandos eos qui legitime ab hæreticis baptizati sunt: alii vero contra existimarent, unum baptismum dumtaxat esse unius ecclesiæ, ideoque apud hæreticos qui extra ecclesiam sunt, baptismum verum & catholicum esse non posse; hac inquisitione prævia, tandem definitum est, cum unum sit in sancta ecclesia baptismum neminem foris extra ecclesiam baptizari posse: traditionem apostolorum male interpretantes, male etiam loquentem universaliter distringentes, addiderunt (ut ex Cypriani epistola 71. ad Quintum constat,) illos qui a catholicis rite baptizati ad hæreticos defecissent, non

Definitio concilii

Causa definiendi

Occasione Novatianorum orta est controversia de baptismate.

1 Hoc quoque Concilium ad Iconiense Synodi tempora est retrahendum. 2 Hæc tria de Baptismo Concilia Africana Ecclesia non recipit. 3 Pearsonius hoc Concilium Carthagine de Baptismo primum celebratum anno 255. existimat adversus Pearsonium, aliosque, qui illud ad annum 256. referebant. Ivo Comitus in Annalibus Ecclesiasticis Francorum habitum esse statuit anno 256. in Autumno, quod Acta eius Cypriani ad Firmilianum statim scripserit, & Firmilianus nulla mora responsum fecerit, hyeme jam imminente. Sed licet verum sit, anno 256. hyeme imminente, respondisse Firmilianum, non tamen inde sequitur, primum hoc Concilium ejusdem anni autumno celebratum: Apparet enim ex responso Firmilianum scripsisse ad eum Cyprianum post Concilium secundum, post Stephanum litteras acceptas, post suas ad Jubajanum & Pompeium datas, quas omnes per Rogatianum misit, quasque Firmilianus in sua epistola semper præcipit. Meliori itaque jure, quia Firmilianus anno 256. imminente hyeme ad Cyprianum scripsit, Pearsonius concludit, primum hoc Concilium sub anni 255. autumno celebratum esse. Pagius.

923
ANNO
CHRISTI
258. 259.

STEPHANUS P. I.
CONCIL. CARTHAG. I.

VALERIANUS) IMP.
GALLIENUS) 924

ANNO
CHRISTI
258. 259.

non per baptismum, sed per solam manuum impositionem recipiendos esse, si ad ecclesiam redire contendant. Beron. anno Christi 258. nu. 17. usque ad 26. inclusive. Quibus omnibus ita constitutis, Januario ceterisque Numidæ episcopis sententiam ac definitionem hujus synodi, prout ipsi per literas ad synodum scriptas expetiverant, hac syndica epistola, quam infra ex Cypriano hic subjecimus, significaverunt.

nera extra ecclesiam non potest? Sed & ipsa interrogatio quæ fit in baptismis testis est veritatis. Nam cum dicimus: *Credis in vitam æternam, & remissionem peccatorum per sanctam ecclesiam* intelligimus remissionem peccatorum non nisi in ecclesia dari: apud hæreticos autem, ubi ecclesia non sit, non posse peccata dimitti. Itaque qui hæreticos asserunt, aut interrogationem mutant, aut vindicant veritatem: nisi si eis & ecclesiam tribuunt, quos baptismus habere contendunt. Ungi quoque necesse est eum, qui baptizatus sit, ut accepto chrismate, id est, unctioe, esse unctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit. Porro autem eucharistia, & unde baptizati unguuntur, oleum in altari sanctificatur. Sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec ecclesiam. Unde nec unctio spiritualis apud hæreticos potest esse, quando constat, oleum sanctificari, & eucharistiam fieri apud illos omnino non posse. Scire autem, & meminisse debemus, scriptum esse: *Oleum peccatoris non un-*

EPISTOLA SYNODICA
CYPRIANI, &c.

AD JANUARIUM ET CETEROS
EPISCOPOS NUMIDAS.

De baptizandis hæreticis.

Cypriano, Liberalis, Caidonio, Jimis, &c. Januario, Saturnino, Maximo, Victori, alteri Victori, Cassio, Proculo, Modiano, Cittino, Gargilio, Euticiano, alteri Gargilio, alteri Saturnino, Nemefiano, Nampio, Antoniano, Rogatiano, Honorato, fratribus saluteri.

Cum simul in concilio essemus, fratres carissimi, legimus literas vestras, quas ad nos fecistis, de iis qui apud hæreticos & schismaticos baptizari videntur, an ad ecclesiam catholicam, quæ una est, venientes baptizari debeant. De qua re, quamquam & ipsi illic veritatem & firmitatem catholicæ regulæ teneatis, tamen quoniam consulendos nos pro communi dilectione existimastis, sententiam nostram non novam promimus, sed jampridem ab antecessoribus nostris statutam, & a nobis observatam; vobiscum pari consensione coniungimus; consentes scilicet, & pro certo tenentes, neminem foris baptizari extra ecclesiam posse, cum sit baptismus unum in sancta ecclesia constitutum, & scriptum sit domino dicente: *Miserere, qui non possunt aquam portare. Et iterum divina scriptura moneat & dicat: Ab aqua aliena absterge te, & a fonte aquæ alienæ ne biberis. Oportet ergo mundari & sanctificari aquam prius a sacerdote, ut possit baptismi suo peccata hominis qui baptizatur abluere; quia per Ezechielem prophetam dominus dicit: Et aspergam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditiis vestris, & ab omnibus simulacris vestris emundabo vos, & dabo vobis cor novum, & spiritum novum dabo in vobis. Quomodo autem mundare & sanctificare aquam potest qui ipse immundus est, & apud quem Spiritus sanctus non est? cum dominus dicat in Numeris: Et omnia quæcumque tetigerit immundus, immunda erunt. Aut quomodo baptizans dare alteri remissionem peccatorum potest, qui ipse sua peccata depo-*

nit, ut intus per sanctos sanctificetur, quia scriptum est: *Sancti estote, quia & ego sanctus sum, dicit dominus: ut qui in errore seductus est, & foris tinctus, in baptismi vero & ecclesiastico etiam hoc ipsum deponat, quod homo ad Deum veniens, dum sacerdotem quaerit, in sacrilegum fraude erroris incurrit. Ceterum probare est hæreticorum & schismaticorum baptismus, consentire in id, quod illi baptizaverint. Neque enim potest pars illicianis esse, & pars prevalere. Si baptizare potuit, potuit & Spiritum sanctum dare: si autem Spiritum sanctum dare non potest, quia foris constitutus cum sancto Spiritu non est, nec baptizare venientem potest; quando & baptismus unum sit, & Spiritus sanctus unus, & una ecclesia Christo domino super Petrum origine unitatis & ratione fundata. Ita fit, ut cum omnia apud illos inania & falsa sint, nihil eorum, quod illi gesserint, probari a nobis debeat. Quid enim potest ratum & firmum esse apud Deum quod illi faciunt, quos dominus hostes & adversarios suos dicit, in evangelio tuo ponens: *Qui non est mecum, adversum me est: & qui non mecum coligit, spargit?* Et beatus quoque apostolus Joannes mandata domini: *Audistis, quia Antichristus venit, nunc autem Antichristi multi facti sunt, unde cognovimus, quia novissima hora est. Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mans-**

LXX. et
Pamel. & Ri-
251.

Item 1.

Piso 5.

251. 26.

Num. 19.

In Codice MS. Collegii Paris. Soc. Jesu, & in Codice Remensi, quem citat Rigaltius, post Junium adduntur hæc nomina: Primitus, Cælestus, Persecutus, Nicomedes, Felix, Marcellus, Successus, Lucilianus, Honoratus, Fortunatus, Iustus, Donatus, Leontius, Hieronimus, Pomponius, Derisus, Zenobius, Saturninus, Gargilius, Marcellus, alius Saturninus, alius Leontius, Rogatianus, Sedatus, Cirtianus, Honoratianus, item alius Saturninus, Saturnus, Januarius, Saturninus, & Harduanus. Ita etiam MS. noster, alique optimæ notæ alii ediderunt, *Quæ baptismus est unde baptizati unguuntur, oleum, in altari sanctificatum.* Harduanus.

ANNO CHRISTI 258

manissent utique nobiscum. Unde nos quoque colligere & considerare debemus, an qui adversarii sunt domini, & appellati sunt Antichristi, possint dare gratiam Christi. Quare qui cum domino sumus, & unitatem domini tenemus, & secundum eius dignationem sacerdotium ejus in ecclesia administramus, quaecum-

que adversarii ejus & antichristi faciunt repudiare & rejicere, & pro profanis habere debemus, & eis qui de errore & pravitate venientes agnoscunt unius ecclesie veram fidem, dare illis per omnia divine gratie sacramenta unitatis, & fidei veritatem. Optamus vos, fratres carissimi, semper bene valere.

ANNO CHRISTI 258

CONCILIUM AFRICANUM,

SIVE CARTHAGINENSE II.

In causa baptismi

Anno CCLVIII. sub Stephano papa I.

CCLVI

Tempus & causa hujus concilii

Numerus episcoporum

Decreta concilii

Decretum primum

Decretum secundum

Cyprianus anabaptismo non patrocinatus

Romano pontifici ad concilium transcribuntur Romanus pontifex concilium hoc reprobavit

Concilium Africanum) Ut ea que precedente concilio constituta sunt pleniore sententia confirmantur, Cyprianus in eadem causa baptismi ab hæreticis collati, hoc eodem anno 258. pleniorum conventum episcoporum convocavit, & ex Africa ac Numidia 70. episcopos & unum ad hanc synodum coegit, eo fine, ut quod singuli sentiunt de traditionibus majorum sancte & inviolabiliter servandis, deponant. Postquam omnes prædicti convenissent, idem, quod supra præcedentibus conciliis Africanis in hac & Basilidis causa habitis definitum est, duplici decreto desuper lato, confirmarunt. Quorum primum est, ut ii, qui in ecclesia ordinati a fide detecerunt, revertentes ad ecclesiam, non nisi ad laicam communionem recipiantur. Alterum, ut baptismus hæreticorum ab ipsis collatus, non tantum pro invalido, sed etiam pro nullo habeatur, adeo ut si ad ecclesiam revertentes baptizentur, non secundo baptismo rebaptizentur, sed tantum primum iis baptismus conferatur, quia ab hæreticis non vere baptizati, sed aqua tantum hæreticorum amplius fordidi fuerint. Ita Cyprianus epist. 73. ad Jubajanum. Unde qui illum anabaptismo patrocinatum fuisse sentiunt, graviter errant. Hæc cum episcoporum prædictorum 71. sententia constituta essent, ad Stephanum Romanum epistola quadam synodica, quam infra ex Cypriano hic subici curavimus, præscribuntur. Ille vero synodica epistola accepta, per literas redditas concilium hoc reprobat, & simul etiam sanctissime mandavit, ne a traditione apostolica, de non iterando baptismate hæreticorum eorum, qui eadem forma, qua usitur ecclesia, baptizassent, vel latum unguem recedant, ipsosque ab ipsis baptizatos, si ad ecclesiam redire perant, non aliter, quam per solam manuum impositionem recipiant. Hæc ex Cypriani epistola, quam ad Pompeium Sabratentem in Africa episcopum scripsit, probantur. Vide Baron. anno 258. num. 27. usque ad 28. inclusive

CYPRIANI EPISTOLA

AD STEPHANUM PAPAM.

De concilio.

Cyprianus & ceteri Stephano fratri salutem.

Ad quædam disponenda, & concilii communis examinatione limanda, necesse habuimus, frater carissime, convenientibus in unum pluribus sacerdotibus cogere & celebrare concilium, in quo multa quidem prolata atque tractata sunt, sed de eo vel maxime tibi scribendum, & cum tua gravitate ac sapientia conferendum fuit, quod magis pertineat & ad sacerdotalem auctoritatem, & ad ecclesie catholicæ unitatem pariter ac dignitatem, de divine dispositionis ordinatione venientem, eos qui sint foris extra ecclesiam tincti, & apud hæreticos & schismaticos profanz aque labe maculati, quando ad nos atque ad ecclesiam, quæ una est, venerint, baptizari oportere; eo quod parum sit eis manum imponere ad accipiendum Spiritum sanctum, nisi accipiant & ecclesie baptismum. Tunc enim demum plene sanctificari, & esse filii Dei possunt, si sacramento utroque nascantur, cum scriptum sit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Invenimus enim etiam in Actis apostolorum hoc esse ab apostolis custoditum, & salutans fidei veritate servatum, ut cum in domo Cornelii centurionis super ethnicos qui illic aderant, fidei calore ferventes, & in dominum toto corde credentes, descendisset Spiritus sanctus, quo adimpleti variis linguis Deum benedicerent, nihilominus tamen beatum apostolum Petrum divini præcepti atque evangelii memorem præcepisse, ut baptizarentur iidem illi qui jam fuerant sancto spiritu pleni; ut nihil prætermisum videretur, quo minus per omnia divini præcepti atque evangelii legem apostolica magisteria servarent. Baptismum autem non esse quo hæretici utantur, nec quemquam apud eos qui Christo adversantur per gratiam Christi proficere, diligenter nuper exprellum est in epi-

MS. quidam, & unilat. Hard. MS. hostes, unilat. Hardanus.

ANNO CHRISTI 256

ANNO CHRISTI 256 LXXXIV. edit. Pam. & Rigol.

CYPRIANI • EPISTOLA AD POMPEJUM.

Contra epistolam Stephani.

Cyprianus, Pompejo fratri salutem.

epistola, quæ ad Quintum collegam nostrum A
 in Mauritania constitutum super ea re scripta
 est: item in literis quas collegæ nostri ad epi-
 scopos in Numidia prædentes ante fecerunt,
 cuius utriusque epistolæ exempla subdidi. Ad-
 diimus plane & adiungimus, frater carissime,
 consensu & auctoritate communi, ut etiam si
 qui presbyteri aut diaconi, qui vel in ecclesia
 catholica prius ordinati fuerint, & postmodum
 perfidi ac rebelles contra ecclesiam steterint,
 vel apud hæreticos a pseudoeppiscopis & anti-
 christis contra Christi dispositionem profana
 ordinatione promoti sint, & contra altare
 unum atque divinum sacrificia foris falsa ac
 sacrilega offerre conati sint, eos quoque hac
 conditione suscipi cum revertuntur, ut com-
 munitur laici; & satis habeant quod admit-
 tuntur ad pacem, qui hostes pacis extiterint,
 nec debere eos revertentes ea apud nos ordi-
 nationis & honoris arma retinere, quibus con-
 tra nos rebellaverint. Oportet enim sacerdotes
 & ministros qui altari & sacrificiis deserviunt,
 integros atque immaculatos esse, cum dominus
 Deus in Levitico loquatur & dicat: *Homo in
 quo fuerit macula & vitium, non accedet offerre
 dona Deo.* Item in Exodo hæc eadem præci-
 piat, & dicat: *Et sacerdotes qui accedunt ad do-
 minum Deum sanctificentur, ne forte derelinquat
 illos dominus.* Et iterum: *& cum accedant mi-
 nistrare ad altare sancti, non adducunt in se de-
 lectum, ne moriantur.* Quod autem maius po-
 test esse delictum, aut quæ macula deformior,
 quam adversus Christum stetit? quam eccle-
 siam ejus, quam ille sanguine suo paravit & con-
 didit, dissipasse? quam evangelicæ pacis ac di-
 lectionis oblitum, contra unanimem & coneor-
 dem Dei populum hostilis discordiæ turbine pu-
 gnasse? Qui etiam ipsi postmodum ad ecclesiam
 redeunt, restituere tamen eos & secum revo-
 care non possunt, qui ab eis seducti & foris
 morte præventi extra ecclesiam sine communi-
 catione & pace perierunt; quorum animæ in die
 iudicii de ipsorum manibus expetentur, qui per-
 ditionis auctores & duces extiterunt. Et ideo
 satis est talibus revertentibus veniam dari,
 non tamen debet in domo fidei perfidia pro-
 moveri: nam quid bonis & innocentibus, at-
 que ab ecclesia non recedentibus reservamus? si
 eos, qui a nobis recesserint, & contra eccle-
 siam steterint, honoramus? Hæc ad conscien-
 tiam tuam, frater carissime, & pro honore
 communi, & pro simplici dilectione pertulimus,
 credentes etiam tibi pro religionis tuæ & fidei
 veritate placere, quæ & religiosa pariter & ve-
 ra sunt. Ceterum scimus quosdam quod semel
 imbiberint nolle deponere, nec propositum suum
 facile mutare, sed salvo inter collegas pacis &
 concordie vinculo, quædam propria, quæ apud
 se semel sunt usurpata, retinere: qua in re nec
 nos vim cuiquam facimus aut legem damus;
 cum habeat in ecclesiæ administratione volun-
 tatis suæ arbitrium liberum unusquisque præ-
 positus, rationem actus sui domino redditu-
 rus. Optamus te, frater carissime, semper be-
 ne valere.

Levit. 21. Exod. 19. Exod. 28

Quamquam plene ea quæ de hæreticis ba-
 ptizandis dicenda sunt complexi sumus
 in epistolis, quarum ad te exempla transmis-
 mus, frater carissime, tamen quia desiderasti
 in notitiam tuam perferri, quæ mihi ad lite-
 ras nostras Stephanus frater noster rescripserit;
 misi tibi rescripti ejus exemplum: quo lecto
 magis ac magis ejus errorem denotabis, qui
 hæreticorum causam contra Christianos & con-
 tra ecclesiam Dei asserere conatur. Nam inter
 cetera vel superba, vel ad rem non pertinen-
 tia, vel sibi ipsi contraria, quæ imperite atque
 improvide scripsit, etiam illud adjunxit, ut di-
 ceret: *Si quis ergo a quacumque hæresi venerit
 ad nos, nihil innovetur nisi quod traditum est,
 ut manus illi imponatur in penitentiam: cum ip-
 si hæretici proprie alterutrum ad se venientes
 non baptizent, sed communicent tantum.* A qua-
 cumque hæresi venientem baptizari in ecclesia
 vetuit, id est, omnium hæreticorum baptisma-
 ta justa esse & legitima judicavit. Et cum sin-
 gulæ hæreses singula baptismata & diversa pec-
 cata habeant, hic cum omnium baptismo com-
 municans, universorum delicta in sinum co-
 cervata congestit. Et præcipit nihil aliud inno-
 vari nisi quod traditum est; quasi is innovet,
 qui unitatem tenens, unum baptisma uni ec-
 clesiæ vindicat; & non ille utique qui unitatis
 oblitus mendacia & contagia profanæ tinctionis
 usurpat. *Nihil innovetur, inquit, nisi quod tra-
 ditum est.* Unde est ista traditio? utrumne de
 dominica & evangelica auctoritate descendens
 an de apostolorum mandatis atque epistolis ve-
 niens? Ea enim facienda esse quæ scripta sunt,
 Deus testatur, & proponit ad Jesum Nave di-
 cens: *Non recedet liber legis hujus ex ore tuo, Iosue 1.
 sed meditaberis in eo die ac nocte: ut observes sa-
 cere omnia quæ scripta sunt in eo.* Item dominus
 apostolos suos mittens, mandat baptizari gentes
 & doceri, ut observent omnia quacumque ille præ-
 cepit. Si ergo aut in evangelio præcipitur, aut
 in apostolorum epistolis, aut adibus contine-
 tur, ut a quacumque hæresi venientes non ba-
 ptizentur, sed tantum manus illis imponatur
 in penitentiam, observetur divina hæc & san-
 cta traditio. Si vero ubique hæretici nihil aliud
 quam adversarii & antichristi nominantur; si
 vitandi & perversi, & a semetipsis damnati
 pronunciantur; quale est ut videantur damnan-
 di a nobis non esse, quos constat apostolica
 contestatione a semetipsis damnatos esse? Ut
 nemo infamare apostolos debeat, quasi illi hæ-
 reticorum baptismata probaverint, aut eis sine
 ecclesiæ baptismo communicaverint, quando sa-
 lia de hæreticis apostoli scripserunt: & hoc,
 cum nondum hæreticæ pestes acriores prorup-
 sissent, nec dum quoque Marcion de Ponto emer-
 sisset, cujus magister Cerdon sub Hygino tunc
 episcopo, qui in urbe nonus fuit, Romam ve-
 nit: quem Marcion secutus additis ad crimen
 augmentis, impudentius ceteris & abruptus in
 Deum patrem creatorem blasphemare instituit,
 & hæreticum turorem sacrilegis armis contra

ANNO
CHRISTI
316.

ANNO
CHRISTI
316.

1st 19

Mart. 7.

o. Tim. 6.

Galat. 3.

ecclesiam rebellantem sceleratus & gravius ar-
mavit. Quod si hæreses constat postmodum
plures & peiores extitisse, & si retro nusquam
omnino præceptum est, neque conscriptum, ut,
hæretico tantum manus in penitentiam impo-
natur, & sic ei communicetur: & si baptisma
non nisi unum est, quod apud nos est, & in-
tus est, & soli ecclesie de divina dignatione
concessum est: quæ ista obstinatio est, quæve
præsumptio, humanam traditionem divinæ dis-
positioni anteponeere, nec animadvertere, indi-
gnari & irasci Deum quotiens divina præcepta
solvit & præterit humana traditio? Sicut per
Isaiam prophetam clamat & dicit: *Populus isto
labiis honorificat me, cor vero eorum longe sepa-
ratum est a me. Sine causa autem colunt me,
mandata & doctrinas hominum docentes.* Item do-
minus in evangelio increpans similiter & ob-
iurgans ponit & dicit: *Rejicitis mandatum Dei,
ut traditionem vestram statuatis.* Cujus præcepti
memor beatus apostolus Paulus, commonet ipse
quoque & instruit, dicens: *Si quis aliter docet,
& non acquiescit sanis verbis domini nostri Jesu
Christi & doctrina ejus, supere elatus est, nihil
sciens; discedendum ab hujusmodi.* Præclara
sane & legitima traditio Stephano fratre nostro
docente proponitur, quæ auctoritatem nobis
idoneam præbeat. Nam in eodem loco episto-
læ suæ addidit & adiecit: *Cum ipsi hæretici pro-
prie alterutrum ad se venientes non baptizant, sed
communicant tantum.* Ad hoc enim malorum
devoluta est ecclesia Dei & sponsa Christi, ut
hæreticorum exempla sectetur, ut ad celebra-
nda sacramenta cœlestia disciplinam lux de te-
nebris mutuetur, & id faciant Christiani, quod
Antichristi faciunt. Quæ vero est animi cæci-
tas, quæ pravitas, fidei unitatem de Deo pa-
tre, & de Jesu Christi domini & Dei nostri
traditione venientem nolle cognoscere? Nam si
idcirco apud hæreticos ecclesia non est, quia
una est, & dividi non potest; si ideo illic Spi-
ritus sanctus non est, quia unus est, & esse
& baptisma, quod in eadem unitate consistit,
esse apud hæreticos non potest, quia separari
neque ab ecclesia, neque a Spiritu sancto potest.
Aut si esse. Num baptismi majestati nominis tri-
buunt, ut qui in nomine Jesu Christi ubicumque
& quomodocumque baptizantur, innovati & san-
ctificati judicentur, cur non in ejusdem Christi
nomine illic & manus baptizato imponitur ad ac-
cipiendum Spiritum sanctum? cur eadem ejus-
dem majestas nominis non prævalet in manus im-
positione, quam valuisse contendunt in bap-
tismi sanctificatione? Nam si potest quis extra ec-
clesiam natus templum Dei fieri, cur non pos-
sit super templum & Spiritus sanctus infundi?
Qui enim peccatis in baptismo expositis sancti-
ficatus est, & in novum hominem spiritaliter
reformatus, ad accipiendum Spiritum sanctum
idoneus factus non est; quando apostolus di-
cat: *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum
indivisi.* Qui potest apud hæreticos baptizatus
Christum induere, multo magis potest Spi-
ritum sanctum, quem Christus milit, accipere.
Ceterum major erit mittente qui missus est,
ut incipiat foris baptizatus Christum quidem
induisse, sed Spiritum sanctum non potuisse
percipere; quasi possit aut sine spiritu Chris-
tus indui, aut a Christo spiritus separari.
Illud quoque ineptum, ut cum nativitas

A secunda spiritalis sit, qua in Christo per lava-
crum regenerationis nascimur, dicant quod pos-
sit quis apud hæreticos spiritaliter nasci, ubi
spiritum negant esse. Peccata enim purgare, &
hominem sanctificare aqua sola non potest, ni-
si habeat & Spiritum sanctum. Quare aut &
spiritum necesse est concedant esse illic, ubi
baptisma esse dicunt: aut nec baptisma esse ubi
spiritus non est: quia baptisma esse sine Spi-
ritu non potest. Quale est autem asserere, &
contendere, quod esse possint filii Dei, qui
non sunt in ecclesia nati? Baptisma enim esse
in quo homo vetus moritur, & novus nasci-
tur, manifestat & probat beatus apostolus, di-
cens: *Salvavit nos per lavacrum regenerationis.* Ta.
Si autem in lavacro, id est, in baptismo est
regeneratio, quomodo generare filios Deo hæ-
retis per Christum potest, quæ Christi sponsa
non est? Ecclesia est enim sola, quæ Christo
conjuncta & adunata spiritaliter filios generat,
eodem apostolo rursus dicente: *Christus dilexit ephes.
ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut eam san-
ctificaret, purgans eam lavacro aquæ. Si igitur
hæc est dilecta & sponsa, quæ sola a Christo
sanctificatur, & lavacro ejus sola purgatur; ma-
nifestum est hæresim (quæ sponsa Christi non
sit, nec purgari, nec sanctificari lavacro ejus
possit) filios Deo generare non posse. Porro
autem non per manus impositionem quis na-
scitur quando accipit Spiritum sanctum, sed in
baptismo; ut spiritum jam natus accipiat, si-
cut in primo homine Adam factum est. Ante
enim Deus eum plasmavit, & tunc insufflavit in
faciem ejus statum vitæ. Nec enim potest acci-
pi spiritus, nisi prius fuerit qui accipiat. Cum
autem nativitas Christianorum in baptismo sit,
baptismi autem generatio & sanctificatio apud
solam sponsam Christi sit, quæ parere spirita-
liter, & generare filios Deo possit: ubi, &
ex qua, & cui natus est, qui filius ecclesie
non est, ut habere quis possit Deum patrem,
ante ecclesiam matrem? Cum vero nulla omni-
no hæresis, sed neque aliquod schisma habere
salutaris baptismi sanctificationem foris possit;
cur in tantum Stephani fratris nostri obstina-
tio dura prorupit, ut etiam de Marcionis bap-
tismo, item Valentini & Apelletis, & cete-
rorum blasphemantium in Deum patrem con-
tendat filios Deo nasci? & illic in nomine Je-
su Christi dicat remissionem peccatorum dari,
ubi blasphematur in Patrem, & in dominum
Deum Christum? Quo in loco considerandum
est, frater carissime, pro fide & religione sa-
cerdotalis loci quo fungimur, an constare sa-
cerdotis Dei ratio in die iudicii possit, asseren-
tis & probantis, & in acceptum referentis blas-
phemantium baptismata, cum dominus commu-
netur & dicat: *Et nunc præceptum hoc ad vos
est, o sacerdotes, si non audieritis, & si non po-
sueritis in corde vestro, ut detis honorem nomini
meo, dicit dominus omnipotens, immittam in vos
maledictionem, & maledicam benedictionem ve-
stram.* Dat honorem Deo, qui Marcionis bap-
tismo communicat? Dat honorem Deo, qui
apud eos qui in Deum blasphemant remissio-
nem peccatorum dari iudicat? Dat honorem
Deo, qui foris de adultera & fornicata nasci
Dei filios asseverat? Dat honorem Deo, qui
unitatem, & veritatem de divina lege venien-
tem non tenens, hæreses contra ecclesiam vin-
dicat? Dat honorem Deo, qui hæreticorum*

ANNO
CHRISTI
318.

ANNO
CHRISTI
318.

1. cedat

1. Luc. 11.

1. 1. 1. 4

1. 1. 1. 10.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 10.

amicus, & inimicus Christianorum, sacerdotes Dei, veritatem Christi, & ecclesie unitatem tuentes abstinendos putat? Si sic honor Deo datur, si sic a cultoribus & sacerdotibus ejus timor Dei & disciplina servatur; abjiciamus arma, manus demus in captivitatē, tradamus diabolo ordinationem evangelii, dispositionem Christi, majestatem Dei, divine militis sacramenta solvantur, sacrorum, celestium signa prodantur, succumbat & cadat ecclesia hæreticis, lux tenebris, fides perfidie, spes desperationi, ratio errori, immortalitas morti, caritas merito, veritas mendacio, Christus Antichristo. Merito & sic in dies singulos schismata & hæreses surgunt, crebrius atque liberius excrefcunt, & serpentinis criminibus pullulantes, adversus ecclesiam Dei majoribus viribus venenorum suorum virus exprimunt: dum illis advocazione quorundam & auctoritas præstatur & firmitas, dum baptisma eorum defenditur, dum fides, dum veritas proditur, dum id, quod contra ecclesiam foris geritur, intus in ipsa ecclesia vindicatur. Quod si est apud nos, frater dilectissime, Dei timor, si tenor prævalet fidei, si custodimus Christi præcepta, si incorruptam atque inviolatam sponsæ ejus sanctitatem tuemur, si hærent sensibus & cordibus nostris verba domini dicentis: *Putas cum veneris filius hominis, invenies fidem in terra?* quia fideles Dei milites, qui Deo fide & religione sincera militamus, commissa nobis divinitus castra fidei virtute servemus. Nec consuetudo, quæ apud quosdam obreperat, impedire debet quo minus veritas prævaleat & vincat. Nam consuetudo sine veritate, vetustas erroris est: propter quod relicto errore sequamur veritatem, scientes quia & apud Eldram veritas vicit, sicut scriptum est: *Veritas manet & invalescit in æternum, & vivit & obtinet in sæcula sæculorum. Nec est apud eam accipere personam, nec differentias, sed quæ sunt iusta facit: nec est in judicio ejus iniquum, sed fortitudo, & regnum, & majestas, & potestas omnium sæculorum: Benedictus Deus veritatis.* Quam veritatem nobis Christus ostendens in evangelio suo, dicit: *Ego sum veritas.* Propter quod si in Christo sumus, & Christum in nobis habemus; si manemus in veritate, & veritas in nobis manet; ea quæ sunt vera teneamus. Fit autem studio præsumptionis & contumaciæ, ut quis magis sua prava & falsa defendat, quam ad alterius recta & vera consentiat. Cui rei prospiciens beatus Paulus apostolus, ad Timotheum scribit & monet, *episcopum non litigiosum, sed mitem & docibilem esse debere.* Docibilis autem ille est, qui est ad discendi patientiam lenis & mitis: oportet enim episcopum non tantum docere, sed & discere; quia & ille melius docet, qui quotidie crescit, & proficit discendo meliora. Quod ipsum quoque idem apostolus Paulus docet, præmonens, *ut si alii sedenti melius revelatum fuerit, prior taceat.* In compendio est autem apud religioſas

& simplices mentes, & errorem deponere, & invenire atque eruere veritatem. Nam si ad divine traditionis caput & originem revertamur, cessat error humanus; & sacramentorum celestium ratione perspecta, quidquid sub caligine ac nube tenebrarum obscurum latebat, in lucem veritatis aperitur. Si canalis aquam ducens, qui copiose prius & largiter profluebat, subito deficiat, nonne ad fontem pergitur, ut illic defectionis ratio nōscatur, utrumne arescentibus venis, in capite unda siccaverit; an vero ingra inde & plena procurrens in medio itinere destiterit? Ut si vitio interrupti aut bibuli canalus effectum est, quo minus aqua continua perseveranter ac jugiter flueret, refecto & confirmato canali ad usum atque ad potum civitatis aqua collecta eadem ubertate atque integritate repræsentetur, qua de fonte proficiscitur. Quod & nunc facere oportet Dei sacerdotes præcepta divina servantes, ut si in aliquo nutaverit & vacillaverit veritas, ad originem dominicam & evangelicam, & apostolicam traditionem revertamur: & inde surgat æstus nostri ratio, unde & ordo & origo surrexit. Traditum est enim nobis quod sit *unus Deus, & Christus unus, & una spes, & fides una, & una ecclesia, & baptisma unum*, non nisi in una ecclesia constitutum; a qua unitate quisquis discesserit, cum hæreticis necesse est inveniat, quos dum contra ecclesiam vindicat, sacramentum divine traditionis impugnat. Cujus unitatis sacramentum expressum videmus etiam in Cantico canticorum ex persona Christi dicentis: *Hortus conclusus soror mea sponsa, fons signatus, puteus aqua viva, paradus cum fructu pomorum.* Si autem ecclesia ejus hortus conclusus est, & fons signatus, quomodo in eundem hortum introire, aut bibere de fonte ejus potest, qui in ecclesia non est? Item Petrus ipse quoque demonstrans & indicans unitatem, mandavit & monuit nisi per unum solum baptisma unius ecclesie salvari nos non posse. In arca, inquit, *Noe pauci, id est, octo anima salva facta sunt per aquam, quod & vos similiter salvos faciet baptismus.* Quam brevi & spiritali compendio unitatis sacramentum manifestavit! Nam ut in illo mundi baptismo, quo iniquitas antiqua purgata est, qui in arca Noe non fuit, non potuit per aquam salvus fieri: ita nec nunc potest per baptismum salvus videri, qui baptizatus in ecclesia non est, quæ ad arcem unius sacramentum dominica unitate fundata est. Observatur itaque a nobis & tenetur, frater carissime, explorata & perspecta veritate, ut omnes qui ex quacumque hæresi ad ecclesiam convertuntur, ecclesie unico legitimo baptismo baptizentur, exceptis his qui baptizati in ecclesia prius fuerant, & sic ad hæreticos transferant: hos enim oportet, cum redeunt, æta penitentia, per manus impositionem solum recipi, & in ovile unde erraverant, a pastore restitui. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

1. phf. 4.

1. Cant. 4.

1. 1. 1. 1.

SYNODUS ROMANA STEPHANI.

Ex libello Synodico.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΠΑΡΕΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ... ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΝΟΣ...

SYNODUS divina & sacra provincialis, Romae collecta a Stephano sancto martyre & papa...

C. ANNUM CHRISTI 157. Ex nova Baleani collectio.

Duo erant (inquit Augustinus in libro de unico baptismo cap. XIV.) eminentissimarum Ecclesiarum, Romanae scilicet & Carthagenensis, Episcopi, Stephanus & Cyprianus...

eam doctrinam invocatus est. Denique ex ea synodo, ut apparet, celebrem epistolam ad Africanos misit; qua sane nunc non extat integra...

C. ANNUM CHRISTI 157.

ANONYMI (') TRACTATUS

De Baptismo Haereticorum.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

In exemplari vetustissimo S. Remigii Remensis post superiorem S. Cypriani ad Pompejum epistolam sequitur tractatus scriptoris anonymi, qui adversus Cyprianum jactatam per ea tempora de baptizandis haereticis controversiam judicat.

NON DEBERE DENUO BAPTIZARI

qui semel in nomine domini nostri Jesu Christi sint tincti.

Animadverto quaesitum apud fratres, quid potius observari oportet in personam eorum, qui in haeresi quidem, sed in nomine Dei nostri Jesu Christi sunt tincti...

praestaret: an vero etiam iteratum baptisma his necessarium esset, tanquam nihil habituris, si hoc quoque adepti ex integro non fuissent...

(2) In Codice Vaticano, ut admonet Labbeus in Synopsi, tribuitur hic libellus Ursino Monacho, de quo Genadino cap. 27. ubi Sirmondus legit Ursinus.

composita & ordinata, quodcumque est illud quod contra ecclesiarum quietem atque pacem in medium producat, nihil præter discordias & similitates & schismata allaturum; ubi nullus alius fructus reperitur, nisi hic solus, ut unus homo, quicumque ille est, magnæ prudentiæ & constantiæ esse apud quosdam leves homines inani gloria prædicetur, & hæreticorum stupore præditus, quibus hoc unicum perditionis solatium est, si non soli peccare videantur, errores & vitia universarum ecclesiarum correxisset apud simillimos sui & compares celebretur. Hæreticorum enim omnium hoc studium atque propositum est, sanctissimæ matri nostræ ecclesiæ ejusmodi & plurimas quantas calumnias necere, & invenisse aliquid quod ei crimini, vel etiam leviter, dari posset, summam gloriam ducere. Quod cum nullum sanæ mentis fidelium tenere vel maxime nullum omnino in quocumque clero constitutum, ac multo magis episcoporum, audere deceat, monstri simile est, ipsos episcopos talia scandala cogitare, & turpitudinem matris ecclesiæ, si quam putant in hoc negotio esse, contra præceptum legis & omnium scripturarum nimis inreverenter cum sua ipsorum turpitudine & periculo non vereri detegere: quamquam nulla sit in hoc, nisi in errore ipsorum illorum, turpitudine ecclesiæ. Itaque deterius delinquitur ab hominibus ejusmodi, si id quod in observatione antiquissima, aliis tanquam non recte fiat reprehenditur, & ab his qui ante nos fuerunt, tum etiam a nobis recte observatum esse & observari manifeste ac fortiter ostendatur, ita ut etsi paribus argumentis ex utraque parte congraderemur, tamen quia non poterat id quod innovabatur sine dissensione fratrum & damno ecclesiastico consistere, utique non debeat contra fas, quod ajunt & nefas, id est contra bonum & æquum, ecclesiæ matri quasi macula temere indigi, eisque qui hoc adtentarint, audaciæ hujus atque impietatis ignominia merito debeat adscribi. Sed quoniam non est in nostra potestate, ut secundum præceptum apostoli id ipsum dicamus omnes, neve sint in nobis schismata, tamen in quantum possumus, conmittimus hujus tractatus statum demonstrare; & turbulentis hominibus, ut vel nunc suum negotium agere incipiant, persuadere: consecuturis etiam plurimum nobis, si hoc quoque consilio sano tandem voluerint adquiescere. Et ideo quæcumque sanctorum scripturarum ad hanc partem pertinentia sunt capitula; necessario in unum congeremus: & quæ videntur esse diversa aut varia, quantum poterint, manifeste inter se conglutinabimus, & utilitatem ac commodum singulorum pro mediocritate nostra examinabimus, ut accendi in ecclesia formam & consuetudinem saluberrimam atque pacificam universis fratribus insinuemus. Igitur adgredientibus tractatum salutaris & novi, hoc est spiritualis & evangelici baptismatis, imprimis occurrat notissima omnibus prædicatio celebrata atque coepta ab Joanne Baptista, qui aliquantum desciscens a lege, id est Moysæ, antiquissimo baptismate, & viam novæ & veræ gratiæ præsternens, & baptismate, quod interim exercebat, aquæ & penitentiae sensim aures Judæorum præveniebat, & occupabat spiritualis baptismatis futuri annunciatione adhortans eos & dicens: *Qui post me venit fortior me est, cujus*

*ego non sum dignus corrigiam calceamenti solve-
re, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni:*
Propter quod nobis quoque hujus sermonis or-
fus hinc incipere debet. Nam & dominus
hanc eandem vocem Joannis post suam resur-
rectionem in Actis apostolorum confirmans,
præcepit eis, ab Hierosolymis ne discederent,
sed expectarent illam promissionem Patris quam
audistis a me, quia *Joannes quidem baptizavit
aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non
post multos hos dies.* Itemque Petrus eadem
verba domini percensuit, rationem pro se apud
apostolos reddens dicendo: *Cum autem inciperem
loqui ego, venit Spiritus sanctus super eos,
sicut & super nos in principio, & recordatus sum
sermonem domini sicut dicebat: Joannes quidem
baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spi-
ritu sancto.* Si ergo æquale donum dedit eis
sicut & nobis credentibus dominum Jesum
Christum, ego quis eram qui possem prohibere
domino? Et iterum: Viri fratres, scitis
quia a diebus antiquis in nobis Deus elegit
per os meum audire gentes verbum evangelii
& credere, & qui corda novit Deus testimo-
nium perhibuit dans eis Spiritum sanctum si-
cut & nobis. Ac propterea hujus sententiæ
quæ sit vis & potestas, considerare debemus.
Ait enim dominus eis qui postmodum baptiza-
ri haberent, quia crederent, baptizandos esse;
non quemadmodum a se in aqua in peniten-
tiam, sed in Spiritu sancto. De qua prædicatione
cum utique nemo nostrum possit ambigere,
manifestum est qua ratione homines in Spi-
ritu sancto baptizati sint; nam & proprie in ipso
solo sancto spiritu baptizati sunt qui credide-
runt, quia Joannes discrevit & dixit, dicens,
se quidem in aqua baptizare, venturum autem
qui in Spiritu sancto baptizet gratia & virtu-
te Dei, sunt & hoc & occulta largiente &
operante: nihilominus autem etiam in bap-
tismate Spiritus & aquæ. Præterea etiam in ba-
ptismate spiritus in sanguine proprio uniuscu-
jusque, sicut declarant nobis sanctæ scripturæ,
quarum per singula quæque eorum quæ enar-
rabimus, adferemus perspicuas probationes. Ad
quæ forte tu, qui novum quid inducis, conti-
nuo impatienter respondens ut soles, dixisse in
evangelio dominum: Nisi quis denuo natus
fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire
in regnum cælorum. Ex quo manifeste appa-
ret illum baptismata solum prodesse, cui pos-
sit etiam Spiritus sanctus inesse; super ipsum
enim dominum, cum baptizaretur, Spiritum
descendisse, factumque ejus atque dictum pariter
congruere, nec ulla alia ratione mysterium istud
posse consistere. Cui responso nemo nostrum
adeo ita infans reperitur aut contumax, ut
audeat contra fas aut contra verum contradice-
re: scilicet, rebus integris, & omni modo ita
in ecclesia gerendis, & secundum disciplinæ or-
dinem perpetuo a nobis observandis. Sed si in
eodem novo testamento hæc, quæ in isto ne-
gotio deprehendimus adunata nunquam, reperian-
tur quodammodo divisa ac separata, & proinde
disposita, atque si sint singula, videamus utrum
possint esse aliquando etiam singulariter solita-
ria, quasi non sint muila, sed tanquam integra
atque perfecta. Nam cum per manus impositionem
episcopi datur unicuique credenti Spiritus san-
ctus, sicut apostoli circa Samaritanos post Phi-
lippi baptismata manum ei imponendo fecerunt,
& hac

937

& hac ratione Spiritum sanctum in eos contulerunt; quod ut fieri posset ipsi pro eis oraverunt: nondum enim super quemquam eorum descenderat Spiritus, tantum autem baptizati erant in nomine domini Jesu. Dominus quoque noster post resurrectionem, cum insufflasset & dixisset apostolis suis, *Accipite Spiritum sanctum*, ita demum largitus eis Spiritum, cum ita invenitur: Quid tibi frater videtur, si quis non ab episcopo baptizatus, ita ut si in continentem etiam manus ei imponatur, priusquam tamen acciperet Spiritum sanctum, fuerit defunctus, utrum concessas salutem percepisse eum, nec ne? Quoniam quidem & ipsi apostoli & discipuli, qui etiam alios baptizabant, qui etiam a domino baptizati, non statim Spiritum sanctum acceperint, qui nondum erat, quia Jesus nondum fuerat clarificatus: sed post resurrectionem ejus nec modicum intervallum temporis, quo id gestum est, intercesserit. Sicuti & cum baptizati a Philippo Samaritani, donec Samariam rogati ab Hierusalena apostoli descenderent ad illos, ut eis manum imponerent, & Spiritum sanctum per manus impositionem in eos conferrent, quoniam illo intervallo temporis aliquis eorum non adeptus Spiritum sanctum morte potuit intercepti, & defraudatus gratia Spiritus sancti defungi. Quod hodierna quoque die non potest dubitari esse institutum, & evenire solitum, ut plerique post baptismum sine impositione manus episcopi de saculo exeant, & tamen pro perfectis fidelibus habentur. Sicut Æthiops eunuchus cum rediret ab Hierusalem & legeret prophetam Isaiam & hæsitaret, suggerente Spiritu, audita veritate a Philippo diacono, credidit & baptizatus est, & cum ascendisset de aqua, Spiritus domini rapuit Philippum, & non vidit eum jam nunc amplius eunuchus: abibat enim viam suam gaudens. Quoniam ut animadvertis, imposita ei manus non est ab episcopo, ut Spiritum sanctum reciperet. Quod si hoc admittis, & salutare esse credis, nec opinioni omnium fidelium refragaris, necesse est confitearis; proinde autem atque hoc latius tractatu procedit, etiam illud aliud latius posse consistere: id est, ut per solam manus impositionem episcopi, quia baptismum in nomine Jesu Christi domini nostri præcessit, possit alio homini penitenti atque credenti etiam Spiritus sanctus tribui: quoniam eos qui in Christum credituri essent scriptura sancta prædixit: Oportet in Spiritu baptizari, ita ut & hi quoque non videantur minus aliquid habere, quam illi qui perfecte sunt Christiani, ne necesse sit queri, quare illud baptismum fuerit quod in nomine Jesu Christi sunt consecuti. Nisi forte in illo quoque superiore tractatu, circa eos qui tantummodo in nomine Christi Jesu baptizati fuerint, statuas etiam sine Spiritu sancto posse salvos fieri, aut non hac sola ratione, sed si per manus impositionem episcopi Spiritum sanctum consuevit præstari, aut etiam non episcopum dicas Spiritum sanctum solum esse largiri. Quod si ita est, & potest aliquid horum eveniens salutem homini credenti non præripere, tu quoque ipse annuis, quoniam modo dimidiatum, & non ut contentis consummatum mysterium fidei, quia necessitas intervenit, salutem adimere non posse credenti & penitenti homini. Aut si dicis hujusmodi hominem salvum non posse fieri, om-

nibus episcopis salutem adimimus, quos ita periculis quam certissimis adstringis, ut omnibus hominibus, qui sub cura eorum agunt, & hac atque illac dispersis regionalibus ipsorum infirmantur, per semetipsos subvenire debent; quia ceteri homines minores clericis qui porcillantur, hoc idem præstare non possunt, ne sanguis eorum qui vacui de saculo exisse videbantur, de manu episcoporum necesse habeat requiri. Porro autem, ut non ignoratis, credentibus hominibus invenitur Spiritus sanctus a domino datus sine baptismate aquæ, sicut Actis apostolorum continetur in hunc modum: *Adhuc loquens Petro verba hæc, irrui Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum; & confestim obstupescerunt qui erant ex circumcissione fideles quosquos simul venerant cum Petro, quia & super gentes donum Spiritus sancti effusum est: audiebant enim eos loquentes lingua suis & magnificabant Deum. Tunc respondit Petrus: Nunquid aliquis aquam prohibere potest ut non baptizentur isti qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos? & præcepit eos baptizari in nomine Jesu Christi.* Sicut etiam Petrus postmodum de eisdem genibus plenissime docuit nos dicens; Et nihil discerevit inter nos & ipsos, fide emundatis cordibus eorum. Atque hoc non erit dubium in Spiritu sancto homines posse sine aqua baptizari, sicut animadvertis baptizatos hos priusquam aqua baptizarentur, ut satisfaceret & Joannis & ipsius domini prædicationibus; quandoquidem hæc sine manus impositione apostolorum, & nisi lavacro, quod postea adepti sunt, gratiam repromissionis receperint, & inundatis cordibus eorum Deus per fidem ipsorum etiam remissionem peccatorum simul eis largitus sit, ut hoc solum eis baptismum subsequens præstiterit, ut invocationem quoque nominis Jesu Christi acciperent, ne quid eis deesse videretur ad integritatem ministerii & fidei. Quod etiam, a contrario latere tractatus hujus, sunt consecuti ipsi illi discipuli domini nostri, super quos jam pridem baptizatos, postremo die pentecostes supervenit Spiritus sanctus, voluntate Dei quidem, non sua sponte Deo lapsus, sed ad hoc ipsum munus effusum, sed & super unumquemque eorum, cum justis jam pridem ut diximus baptismate domini fuissent baptizati, sicut & ipsi apostoli, qui tamen omnes domino nocte qua apprehensus est, deseruisse inveniuntur: & ille ipse, qui gloriatus est perseveraturum se in sua fide, Petrus, & adversus ipsius domini prædictum obstinatissime repugnavit, postremo tamen ipsum negavit, ut hac ratione ostenderetur nobis, quæ medio tempore, quoque modo, contraxerant delicta, eadem hæc in eis a fide postmodum sincerata per baptismum Spiritus sancti non dubie esse dimissa. Nec ulla, ut puto, alia ex causa apostoli his quos in Spiritu sancto adloquebantur, nisi quia virtus nominis Jesu super quemcumque hominum baptismate invocata ad salutem adsequendam non modicam prærogativam ei qui baptizaretur præstare posset, sicuti Petrus in actis apostolorum narrat dicens; *Nec enim aliud est nomen sub caelo, quod datum est hominibus, in quo oportet salvos fieri.* Sicut etiam apostolus Paulus aperit ostendens; *quia Deus exaltavit Jesum dominum nostrum, & donavit illi nomen ad hoc ut sit super omne nomen, ut in nomine Jesu omnes genua curvent,*

AN. 1. 39.

*caelestium & terrestrium & infernorum, & omnis A lingua confiteatur, quia dominus est Jesus in gloria Patris. Et ille, in quo cum baptizaretur, invocatum esset in nomine Jesu, licet in aliquo errore consequeretur, tamen quandoque non prohiberetur rectum sapere, & errorem suum corrigere; & ad ecclesiam & ad episcopum venire, & sinceriter confiteri Jesum nostrum coram hominibus, ut tunc cum ab episcopo ei manus imponeretur, etiam Spiritum sanctum acciperet, nec invocationem illam pristinam nominis Jesu amitteret, quam negium nostrum licet damnare: quum hæc nuda & singularis sit constituta, non posset ad salutem præstandam sufficere, ne hæc ratione etiam ethnicos & hæreticos abutentes nomen Jesu, credamus ad salutem sine vera re atque integra posse pervenire. Quam tamen invocationem nominis Jesu, correctione erroris & agnitione fidei veritatis, & abscissa omni labe præteritæ conversationis, mysterio Dei, circa ejusmodi homines rite perpetrata, locum quem habitura non erat, obtinere, & postremo in fide recta, & ad integritatem signi præstandam non obesse, supplemento ejus quod deerat accedente. Perquam utile est credere, & tot annorum, totque ecclesiarum, itemque apostolorum & episcoporum auctoritati cum bona ratione acquiescere; cum sit maximum incommodum ac dispendium sanctissimæ matris ecclesiæ adversus præfata consulta, post tot sæculorum tantam letitiam, nunc primum repente ac sine ratione insurgere. Nec enim propter aliud Petrus, qui jam fuerat baptizatus, & quid sentiret de domino, ab ipso domino erat interrogatus, & veritate revelationis Patris cælestis in eum collocata, quod dominus noster non solum Christus, verum etiam filius Dei vivi esset confessus, postmodum eidem Christo prædicanti de sua passione refragatus esse monstratus est; & propterea Satanæ dici ostensus est, nisi, quia futurum erat, ut quidam tamen variantes in sententia propria, & claudicantes aliquando in fide atque doctrina, cum in nomine Jesu baptizarentur, tamen si intervallo quodam temporis recorrigerent id potuissent, non propterea a salute exciderent; sed quandoque resipuerent, integram spem salutis penitendo obtinerent: præsertim cum Spiritum sanctum, quo baptizati unusquisque hominum debet, acciperent, aliquid tale designassent. Sicuti non solum Petrum hoc passum esse in evangelio deprehendimus, verum universos quoque discipulos, quibus jam baptizatis postea dominus ait, *Matth. 24. 27. quia vos omnes scandalizabimini in me; qui omnes, ut animadvertimus, correctæ fide sua, post resurrectionem domini in Spiritu sancto sunt baptizati: ut non immerito hodie quoque credamus homines correctos a pristino errore in Spiritu sancto posse baptizari, qui cum aqua baptizarentur in nomine domini* "aliquod scabram habuissent fidem: quoniam multum intereit, utrum in totum quis non sit baptizatus in nomine domini nostri Jesu Christi, an vero in aliquo claudicat cum baptizatur" baptisimate aquæ, quod minus est, dummodo postea constet in veritate sincera fides in baptisimate spiritus, quod majus est. Nec æstimes huic tractatui contrarium esse quod dixit dominus: *Matth. ult. 19. Ite: docete gentes, tingite eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Quia cum hoc ve-**

rum & rectum & omnibus modis in ecclesia observandum sit, & observari quoque solitum sit, tamen considerare oportet quod invocatio nominis Jesu non debet a nobis futilis videri propter venerationem & virtutem ipsius nominis, in quo nomine virtutes omnes solent fieri: & nonnunquam aliqua etiam "ab hominibus extraneis. Ceterum quo pertinent illa verba Christi, qui negaturum se esse dixit, nec nosse eos qui sibi in die iudicii dicturi essent, *Domine domine nonne in tuo nomine propitiavimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes magnas fecimus*, respondendum eis etiam cum iurejurando; *Quia nunquam cognovi vos: Discedite a me qui operamini iniquitatem*; nisi ostenderetur nobis, nonnunquam etiam ab his qui operarentur iniquitatem, posse "per nimiam virtutem nominis Jesu etiam hæc fieri. Idcirco quæ debet invocatio hæc nominis Jesu quasi initium quoddam mysterii dominici commune nobis & ceteris omnibus accipi, quia possit postmodum residuis rebus impleri, alias non profutura talis invocatio, cum sola permanferit, quæ post mortem ejusmodi hominis non potest ei quicquam omnino adici vel suppleri, aut in aliquo prodesse in die iudicii, cum illa a domino nostro quæ supra memoravimus cœperint exprobari, qui tamen universi hodie, ut sibi his modis subveniant, quibus supra ostendimus, non possunt ab ullo hominum tam dure tamque crudeliter prohiberi. Sed ad hæc, ut soles, contradices, opponendo nobis, tunc cum baptizarentur integre ac recte discipulos, ac non ut hos hæreticos, esse baptizatos, quod ex persona ipsorum, & ejus qui baptizavit illos, sumas necesse est, & ideo nos ad propositionem hanc tuam non ut accusatores discipulorum domini respondemus, sed sicuti compellimur, quia necesse est ubi & quando & quemadmodum unicuique nostrum salus sit præstita, rationibus investigemus. Namque natum esse dominum nostrum & Christum esse eum, multis rationibus a discipulis ejus non immerito credi videbatur, quod ex tribu Juda, quod ex genere David, quodque in civitate Bethleem fuisset natus, & quod pastorem ab angelis, quoniam salvator illis natus esset, eodem momento fuisset annuntiatus, quod in oriente visa ejus stella sollicitissime fuisset a Magis requisitus & adoratus, & illustribus donis & insignibus muneribus honoratus, quod puer admodum in templo sedens cum legis doctoribus prudenter & cum admiratione omnium disputasset, quod cum baptizaretur, ita ut nulli alii contigerat, cælis apertis descensione Spiritus sancti, & super eum mansione, testimonio etiam Patris sui, itemque Joannis Baptistæ fuisset clarificatus; quod supra humanam mediocritatem corda & cogitationes universorum intelligeret; quod languores & vitia, & valetudines cum potestate maxima curaret atque sanaret: quod remissiones peccatorum cum evidenti probatione præstaret; quod dæmonia iussu expelleret, quod leprosus verbo mundaret, quod aquam in vinum convertendo convivium nuptiale admirabili lætitiâ amplificaret; quod cæcis visionem restitueret aut indulgeret; quod doctrinam Patris cum omni fiducia assereret; quod in loco deserto de quinque panibus quinque millia hominum saturaret; quod reliquæ atque buccellæ plusquam duodecim

cim copinos implerent; quod mortuos pro A sua pietate passim fuscitaret; quod ventis & mari ut quiescerent imperaret; quod super mare pedibus ambularet; quod virtutes omnes omnino perficeret. Quibus rebus & hujusmodi compluribus factis ad claritatem ejus pertinentibus, consequens esse videbatur, ut quemadmodum Judæi de Christo sentiant, quod tamen de Jesu Christo domino nostro non credunt, ut etiam ipsi existimarent, ut talis & tantus nulla obita morte in æternum perseveret, & regnum Israël & totius orbis in perpetuum quod non corripere possideret. Unde etiam Judæi ausi fuerant eum rapere & in regnum unguere; quod quidem ¹⁰ necesse habuit ille superfugere: ac propterea discipuli ejus arbitrabantur, quod nulla alia ratione vitam æternam his præstaturus esset, nisi primum ipse vitam hanc temporalem cum illa æterna in seipso continuasset. Denique cum conversarentur in Galilæa dixit eis Jesus; incipit filius hominis tradi in manus hominum & interfici eum, & post triduum resurget, & constituti sunt nimis ac mente conceperant. Denique hic fuit etiam Judæorum sermo contradictionis advertus eum, cum ¹¹ se ipse quidem doceret eos, & futura nunciaret; illi autem dicerent: *Nos dividimus a lege quia Christus manet in æternum, & quomodo tu dicis, quia exaltari oportet filium hominis.* Itaque fuit discipulorum eadem hæc præsumptio de Christo, prorumpente in istum sermonem incredulitatis suæ, Petro ipso duce ac principe apostolorum. Cum enim a domino simul cum ceteris fuisset interrogatus, quidnam sentiret de ipso, id est quem esse eum existimaret, & primo veritatem confessus fuisset, dicens esse eum Christum filium Dei vivi, & propterea beatus ab illo judicatus esset, quod hoc non carnaliter, sed per Patris cœlestis revelationem adæcutus esset: idem tamen, ubi cœpit Jesus ostendere discipulis suis, quia oportet illum Hierosolymam ire & multa pati a senioribus & sacerdotibus & scribis & interfici & post diem tertium resurgere, nihilominus ille verus Christi confessor post pauculos dies assumpto eo cœpit illum corripere dicens: ¹² Propitius sit tibi, non erit istud: ut propterea audire a domino commeruerit, *Vade post me Satanas, scandalum mihi es; ob hoc quod non saperet ea quæ sunt hominum.* Quæ increpatio adversus Petrum magis magisque eluxit adprehensio Christo, cum a muliercula contritus diceret: *Nescio quid dicas, neque novi te;* & iterum cum hoc diceret adhibito iurejurando & tertio ¹³ devotans & jurans affirmaret, quoniam non nosset hominem; & non semel, sed sæpius eum negasset. Quod consilium ei quoniam usque ad passionem domini perseveraturum erat, multo prius a domino palam factum est, ut nos quoque id non ignoremus. Denique post resurrectionem domini unus e discipulis ejus Cleophas, cum esset mœstus secundum errorem omnium condiscipulorum suorum, ipsi domino, tanquam alicui ignoto, referens quod contigerat, sic locutus est dicens: *De Jesu Nazareno, qui fuit propheta potens in factis & dictis in conspectu Dei & universi populi, quomodo hunc tradiderunt sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis & crucifixerunt: Nos autem sperabamus quod ipse erat resur-*

deumpiturus Israel. Juxta quæ, omnes quoque discipuli adfessionem quoque mulierum, quæ post resurrectionem viderant dominum, judicaverunt deliramenta, & quidam ipsorum viso eò non crediderunt, sed dubitaverunt: qui que tunc non interfuerunt, omnino non crediderunt, nisi postmodum ab ipso domino omnibus modis fuissent objurgati atque increpati; quoniam mors eos ita offenderat, ut putarent eum non resurrexisse quem ¹⁴ timuerant mori non debuisse; quia contra opinionem ipsorum semel mortuus fuisset. Itaque quod ad ipsos discipulos pertinet, neque integram neque perfectam fidem habuisse his modis quibus retulimus, inveniuntur, & quod multo gravius est, sicut in evangelio ¹⁵ circa Joannem scriptum est, etiam alios baptizabant. Præterea, quid dicitur es de his, qui plerumque ab episcopis pessimæ conversationis baptizantur, qui tamen tandem, cum Deus voluerit, in sceleribus suis convicti. ¹⁶ etiam ipso, aut prorsus etiam communicatione prævantur? Aut quid statues de eis, qui ab episcopis prave sententibus aut imperitioribus fuerint baptizati? quando non ad liquidum & integre, vel etiam aliter quam oportet, in traditione sacramenti fuerint locuti. Certe aut interrogaverint quid, aut interrogantes a respondentibus audierint quod minime ita interrogari aut responderi debet: quod tamen non valde illam nostram rectam fidem lædat, sed non tam ornate ut tu, & composite, isti quoque simpliciores homines mysterium fidei tradant. Dicitur es enim utique pro tua singulari diligentia hos quoque denuo baptizandos esse, cum maxime eis res desit, aut obset, quominus inviolabile illud divinum mysterium fidei intemeratum possint accipere. Sed enim ¹⁷ vivorum optime reddamus & permittamus virtutibus cœlestibus vires suas, & dignationi divinæ majestatis concedamus operationes proprias, ut intelligentes quantum in ea sit emolumentum, libentes ei adquiescamus. Et ideo cum salus nostra in baptisate spiritus, quod plerumque cum baptisate aquæ conjunctus est, sit constituta, si quidem per nos baptisate tradetur, integre & tolemi-ter, & per omnia quæ scripta sunt adsignetur, atque sine ulla ullius rei separatione tradatur: aut si ¹⁸ a minore clero per necessitatem traditum fuerit, eventum expectemus, ¹⁹ ut aut suppleatur a nobis, ²⁰ aut a domino suppleandum referretur. Si vero ²¹ ab alienis traditum fuerit, ut potest hoc negotium & ut admittit, corrigatur: quia Spiritus sanctus extra ecclesiam non sit, fides quoque non solum apud hæreticos, verum etiam apud eos qui in schismate constituti sunt sana esse non possit. Idcirco quæ penitentiam agentibus correctivæque per doctrinam veritatis & per fidem ipsorum, quæ postea emendata est, purificato corde eorum, tantummodo baptisate spiritali, id est manus impositione episcopi, & Spiritus sancti subministratione subveniri debeat. Signum quoque fidei intergrum hoc modo. & hac ratione tradi in ecclesia merito consuevit, ne invocatio nominis Jesu, quæ aboleri non potest, contemp- tui a nobis videatur habita; quod utique non oportet, quamquam talis invocatio, si nihil eorum quæ memoravimus servatum fuerit, ab operatione salutis cesset ac vacet. Dicente enim

10. 12. 34.

11. 12. 34.

12. 12. 34.

13. 12. 34.

14. 12. 34.

15. 12. 34.

16. 12. 34.

17. 12. 34.

18. 12. 34.

19. 12. 34.

20. 12. 34.

21. 12. 34.

22. 12. 34.

23. 12. 34.

24. 12. 34.

25. 12. 34.

26. 12. 34.

27. 12. 34.

28. 12. 34.

29. 12. 34.

30. 12. 34.

31. 12. 34.

32. 12. 34.

33. 12. 34.

34. 12. 34.

35. 12. 34.

36. 12. 34.

37. 12. 34.

38. 12. 34.

39. 12. 34.

40. 12. 34.

41. 12. 34.

42. 12. 34.

43. 12. 34.

44. 12. 34.

45. 12. 34.

46. 12. 34.

47. 12. 34.

48. 12. 34.

49. 12. 34.

50. 12. 34.

51. 12. 34.

52. 12. 34.

53. 12. 34.

54. 12. 34.

55. 12. 34.

56. 12. 34.

57. 12. 34.

58. 12. 34.

59. 12. 34.

60. 12. 34.

61. 12. 34.

62. 12. 34.

63. 12. 34.

64. 12. 34.

65. 12. 34.

66. 12. 34.

67. 12. 34.

68. 12. 34.

69. 12. 34.

70. 12. 34.

enim apostolo, unum esse baptisma, necesse est invocatione nominis Jesu perseverante, quia non potest a quoquam hominum quæ semel invocata est auferri; si eam contra decretum apostolorum geminare, aut si fuerimus nimicitate præstandi, immo superaddendi baptismatis studiosi. Si ille qui ad ecclesiam revertitur, noluit denuo baptizari, futurum est ut defraudemus baptismate spiritali eum, quem putamus defraudandum non esse baptismate aquæ. Quid autem statues in perniciam ejus verbum audientis, qui forte adprehensus in nomine Christi statim confessus, ac priusquam baptizari aqua permetteretur ei, si fuerit punitus, utrum perisse eum pronunciabis, quia non est aqua baptizatus, an vero aliquid extrinsecus patrocinari ei ad salutem existimabis. Iscet non sit aqua baptizatus: quod perisse eum existimabis, obviam tibi veniet sententia domini dicentis: *Quicumque me confessus fuerit coram hominibus, confitebor illum & ego coram patre meo qui in cælis est: quia nihil interest, utrum hic verbum audiens, an fidelis sit qui confitetur domino, dummodo ipsum Christum quem confiteri oportet, confiteatur, quia dominus pari vice confitendo & ipse confessorem suum apud Patrem honore eum martyrii ut pollicitus est, exornet. Quod utique non debet latius accipi, quasi possit usquequaque porrigi, quia potest Christi nomen etiam hæreticus aliquis, qui tamen ipsum Christum negat, confiteri, quia in alium Christum credit: cum Christus confiteatur quod ei prodesse minime possit: si quidem dominus non te ipsum in confessionem nobis coram hominibus deduci oportere dicit; quod sine ipso, & sine venerando nomine ejus non potest fieri. Et ideo integrum ac sincerum & incontaminatum & inviolatum utrumque debet consistere confitenti, nullo defectu habito ipsius confessoris, sive ille justus, sive peccator, perfectusque Christianus, an vero etiam nunc imperfectus, qui in summo discrimine suo domino confiteri non timuit. Nec est hoc contrarium superiori tractatu, quia illic quidem tempus superat ad corrigenda quæ multa vel prava sunt: & quoniam quadam concessa sunt ipsi tantummodo nomini domini nostri, martyrium autem non nisi in ipso & per ipsum dominum possit consummari. Et ideo neque Christum sine ipsius nomine quis possit confiteri, neque nomen Christi sine ipso Christo ad confessionem cuiquam possit patrocinari. Quapropter totus discernendus est tractatus hic: ut possit manifestior fieri. Namque invocatio nominis Jesu ideo tantum patrocinari potest, si rite suppleta postea fuerit, quia & propheta & apostoli ita prædicaverunt. Aut enim Jacobus in adis apostolorum: Viri fratres audite, Symeon exposuit quemadmodum primum Deus visitaverit accipere ex gentibus populum nomini suo: & si consonant sermones prophetarum, sicut scriptum est: Post hæc revertat, & reedificabo tabernaculum illud David quod cecidit, & quæ demolita sunt ejus, reedificabo, & denuo erigam illud uti exquirant residui hominum Deum, & omnes gentes super quas invocatum est nomen meum super eas, dicit dominus faciens hæc. Itaque & residui hominum, id est quidam Judæorum, & omnes gentes super quas invocatum est nomen*

domini, possunt & necesse habent requirere dominum, quia ipsa invocatio nominis præbet eis occasionem, vel etiam imponit necessitatem requirendi dominum, cum quibus præcipiunt scripturas sanctas, sive universas, sive quasdam, tamen audientius de veritate tractare, quam cum gentibus, super quas non est invocatum nomen domini, id est Christi Jesu filii Dei vivi, sicuti nec super Judæos, qui veteres tantum scripturas recipiunt. Et ideo utriusque hujus generis homines, id est Judæi & Gentiles, plene ut oportet credentes pari modo baptizantur: hæretici vero jam baptizati aqua in nomine Jesu Christi, tantum in Spiritu sancto baptizandi sunt, & in Jesu, quod nomen solum datum est sub cælo in quo oporteat salvos fieri nos, merito mors contemnitur; quam si sic perseverent salvi esse non possunt, quia non requisiverunt domino post invocationem nominis ejus super eos, sicut & illi, qui in eos Christus qui

sote credere noluerunt, de quibus dominus ait: *Certe ne quis vos in errorem inducat: multi enim venient in nomine meo dicentes: Ego sum Christus, & multos in errorem inducent.* Et iterum ait: *Tunc si qui dixerit vobis: Ecce hic Christus aut hic, nolite credere. Surgent enim pseudo-Christi & pseudo-propheta, & dabunt signa magna & portenta, ita ut errent, si fieri potest, etiam cæli.* Quas virtutes non dubie tunc illi sub nomine Christi facient: in quo nomine videntur quidam etiam modo quidam virtutes facere, & falso prophetare: sed certum est eos, quod ipsi non sint Christi, propterea ad Christum non pertinere. Quemadmodum etiam si quis defleat a Christo inhærens solo nomini ejus, qui non multum adjuvat: imo magis hoc nomine etiam oneratur, licet fuerit antea fidelissimus aut justissimus, aut clero aliquo eneratus, aut confessionis dignitate præditus. Hi enim omnes negando verum Christum, introducendo aut sequendo alium, cum sit nullus omnino alius, nihil spei aut salutis sibi relinquunt: non aliter quam illi, qui coram hominibus negaverunt Christum quos negari necesse est a Christo, non habita ulla ratione ipsorum ex præcedenti conversatione eorum aut sensu aut dignitate, proinde atque ipsi aut si sunt Christum, id est salutem suam, abrogare damnati, per hujusmodi clausulam quæ manifestissime a domino dictum est: *Quicumque me negaverit coram hominibus, negabo eum & ego coram patre meo qui in cælis est: ut verbum hoc, Quicumque, etiam in clausula confessionis plenissime nobis ostendat, quod nulla conditio ipsius confitentis obesse possit, licet negator ille antea vel hæreticus fuerit vel audiens, aut audire incipiens, qui nondum baptizatus sit, vel de hæresi ad veritatem fidei conversus, vel ab ecclesia digressus ac postea reversus sit, & tunc cum rediret prius ei manus ab episcopo imponeretur, adprehensus confiteri Christum coram hominibus, necesse habuerit, sicut iterum neganti Christum nulla propria vetus dignitas potest ad salutem patrocinari. Quodcumque enim in homine ultimum in hac specie deprehensum fuerit, in illos quis nostrum iudicari necesse habebit absolutis & obliteratis omnibus quæ prius gessit. Et ideo cum in martyrio tanta sit mutatio rerum in momento temporis ut in re perquam veloci possint mu-*

Matth. 10. 32.

Matth. 24.

Matth. 24.

Matth. 10. 33.

mutari univerſa, nemo ſibi blandiatur, qui occaſionem amiferit glorioſæ ſalutis, ſi forte ſe ab ea excluſerit propria ſua culpa ſicuti & illa uxor Loth, quæ ſimiliter in anguſtiis rerum contra præceptum angelorum, tantummodo poſt ſe reſpexit, & tumulus ſalis facta eſt. Qua ratione etiam ille hæreticus, qui conſitendo Chriſti nomen trucidatur, nihil poſtea poteſt corrigere, ſi quid de Deo aut de Chriſto male tenſerit, cum in alium Deum aut in alium Chriſtum credendo ſemetipſum ſeſellit, confeſſor non Chriſti, ſed ſolitario Chriſti nomine, quando & apoſtolus conſequenter dicit: *Et ſi corpus meum tradidero, ita ut exuratur igni, dilectionem autem non habeam, nihil proficio.* Quia hoc factò nihil proficit qui non habet dilectionem ejus Dei & Chriſti, qui per legem & prophetas & in evangelio in hoc modo prædicatur; *Diligens dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota cogitatione tua; & Diliges proximum tibi tanquam te. In his enim duobus præceptis tota lex pendet & propheta.* Sicut & Joannes evangeliſta dicit: *Et omnis qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoviſcit Deum quia Deus dilectio eſt.* Sicut & Deus ait. *Ita enim dilexit Deus mundum, ut filium ſuum unicum daret, ut omnis qui in eum crederet, non periret, ſed haberet vitam æternam.* Ut manifeſte apparet eum, qui hanc diligendi nos & diligendi a nobis dilectionem in ſe non habeat, inani confeſſione & paſſione nihil proficere: quam ut ipſa apparet & conſtat hæreticum eſſe, qui in alium Deum credat, ſive Chriſtum alium accipiat. Quamquam ſcripturæ novi & veteris teſtamenti manifeſte prædicant, quæ patrem omnipotentem creatorem omnium & filium ejus ſine obſcuritate annunciant. Veniunt enim eis ut alii ab alio Deo ſalutem expectanti: tunc demum contra opinionem ſuam a Chriſto Dei patris omnipotentis creatoris filio, quæ blaſphemaverant, in penam æternam damnentur, cum judicare Deus cæperit abſconſa hominum, ſecundum evangelium per Chriſtum Jeſum, eo quod in ipſum non crediderint; licet ipſius nomine abluti ſint, & uſque adeo omne illud hæreticorum baptiſma intercedente aliquo intervallo temporis corrigi poteſt, ſi quis ſupervixerit & fidem correxit, ut Deus noſter in evangelio ſecundum Lucam ad diſcipulos ſuos locutus eſt dicens: *Habeo autem aliud baptiſma baptizari.* Item ſecundum Marcum ad filios Zebedæi eadem ratione dixerit: *Poteſtis bibere calicem quem ego bibo, aut baptiſmate quo ego baptizor baptizari?* Quod ſciret homines non ſolum aqua, verum etiam ſanguine ſuo proprio habere baptizari: ita ut & ſolo hoc baptiſmate baptizati fidem integram & dilectionem ſinceram lavacri poſſint adipiſci, & utroque modo baptizari: æque tamen unum baptiſma ſalutis & honoris pariter & æqualiter conſequi. Quod enim dictum eſt a domino: *Habeo aliud baptiſma baptizari,* hoc in loco non ut ſecundum baptiſma, ac ſint duo baptiſmata, ſignificat: ſed alterius quoque ſpeciei, baptiſma ad eandem ſalutem concurrens donatum nobis eſſe demonſtrat. Quas utraque ſpecies ab ipſo domino noſtro primum miniſtrari & ſanctificari oportebat, ut nobis quoque alterutra, ſive utraque ſpecies, unum hoc duplex ſalutiſerum atque honorificum baptiſma præſtaret? & viæ quædam unius baptiſmatis ſic nobis pate-

A fierent, ut aliquando impune aliqua illarum de- eſſet, ſicut in verbum audientibus, martyribus, impune aquæ baptiſma deeſt; quos tamen certi ſumus, ſi quid laxamenti habeant, etiam aqua ſolitos baptizari. Itemque illis qui legitimi ſunt fideles eſſecti, impune deeſt baptiſma ſanguinis proprii, quia baptizati in nomine Chriſti redempti ſunt pretioſiſſimo ſanguine Domini, cum utraque hæc ex uno atque eodem fonte procedant flumina baptiſmatis dominici, ut omnis qui ſitit veniat & bibat, ſicut ſcriptura dicit: *Flumina de ventre ejus currebant aqua viva.* Quæ flumina primum apparuerunt in domiſti paſſione, cum de latere perforato lancea militari ſanguis & aqua manavit, ut emitteret duo flumina diverſæ ſpeciei, ſed tamen ejuſdem ac ſingulare latus, ita ut impleatur Spiritu ſancto quicumque credens biberit ex utroque flumine. Hæc enim de fluminibus his loquens oſtendebat dominus ſignificans Spiritum ſanctum quem accepturi eſſent qui credituri erant in illum: nondum autem erat Spiritus, quia Jeſus nondum erat clarificatus. Igitur dicens, quemadmodum generari poteſt baptiſma, quod apoſtolus unum eſſe prædicat, utique manifeſtum eſt illa ratione, quia diverſæ ſunt ſpecies unius atque ejuſdem baptiſmatis ex uno vulnere profluente in aquam & ſanguinem: cum illic duo ſint, de quibus locuti ſumus, baptiſmata aquæ, id eſt unius atque ejuſdem ſpeciei, cum unum eſſe debeat baptiſma uniuſcuſque ſpeciei, ſicut plenius ſumus locuti. Et quoniam videmur omne baptiſma ſpiritale triftariam diviſiſſe, veniamus etiam ad probationem narrationis propoſitæ, ne videamur proprio ſenſu & temere hoc feciſſe. Ait enim Joannes de domino noſtro in epiſtola ſua nos docens: *Hic eſt qui venit per aquam & ſanguinem Jeſus Chriſtus: non in aqua tantum, ſed in aqua & ſanguine. Et Spiritus eſt qui teſtimonium perhibet, quia Spiritus eſt veritas: quia tres teſtimonium perhibent, Spiritus & Aqua & Sanguis. Et iſti tres in unum ſunt.* Ut ex illis colligamus, & aquam præſtare ſolitam, & ſanguinem proprium hominibus præſtare ſpiritum ſolitum, & ipſum quoque Spiritum præſtare ſpiritum ſolitum. Nam cum effundatur aqua ſicuti & ſanguis, ſpiritus etiam effuſus ſit a domino ſuper omnes qui crediderunt, utique & aqua, & proprio nihilominus ſanguine; tunc deinde & Spiritu ſancto poſſunt homines baptizari. Ait enim Petrus (ſed hoc eſt quod dictum eſt per prophetam:) *Erit in noviſſimis diebus dicit dominus: Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii eorum & filie eorum: & juvenes viſiones videbunt, & ſeniores ſomnia ſomnabunt. Et quidem ſuper ſervos & ſuper ancillas effundam de ſpiritu meo.* Quem ſpiritum in veteri Teſtamento, non quidem paſſim, nec effuſe, ſed communicatum cum aliis, aut etiam ſponte inſuſiſſe in quosdam homines, vel induiſſe illos, & fuiſſe ſuper eos deprehendiſſimus, ſicuti Moſi de ſeptuaginta præbyteris a domino dictum eſſe animadvertimus: *Et auferam ſpiritum qui ſuper te eſt, & imponam ſuper eos.* Propter quod etiam, ſecundum pollicitationem tuam, Deus ab alio ex ſpiritu qui ſuper Moſen fuerat, impoſuit ſuper illos, & prophetaverunt in caſtris, quod Moſes ut homo ſpiritalis ita contigiſſe gaudebat, ſicut ab Jeſu filio Nave, ut huic rei intercederet,

Jo. 8. 1.

Ab. 8. 20.

invito suadebatur, & ideo non fuisse permo-
 tus. Porro autem in libro Judicum, item in
 Regnorum libris animadvertimus super plerof-
 que aut fuisse spiritum domini, aut insuluisse
 in eos, tanquam super Gothoniell, Gedeon,
 Jephthe, Sampson, Saul, David, & ceteros
 alios. Quod usque adeo ita se habet, ut Spi-
 ritus sancti sponte accedendi ab eis libertatem
 ac facultatem manifestissime nos dominus do-
 cuerit, dicens: *Spiritus ubi vult spirat, & vo-
 cem ejus audis, & nescis unde veniat, aut quo
 vadat*: ita ut idem spiritus etiam super indi-
 gnos quoque sui nonnunquam inveniat esse:
 non utique otiose, nec sine ratione, sed neces-
 sariæ alicujus operationis gratia, sicuti super
 Saul fuit, super quem factus est spiritus Dei B
 & prophetavit. Quamquam posteriore tempore,
 postquam recessit ab eo Spiritus Domini,
 & postquam angebat eum spiritus malignus
 adm. quoniam tunc ad hoc postremus venerat
 post nuncios, quos ante assidue præmiserat, ut
 interficeret David, qui ideo incidit in
 chorum prophetarum & prophetaverunt, ne id
 quod justis fuerant, perficere possent aut vel-
 lent: quod admirabili ratione per voluntatem
 Dei spiritum qui super omnes illos fuit credi-
 mus operatum esse. Qui spiritus implevit et-
 iam Joannem Baptistam adhuc ab utero matris
 suæ, & incubuit super eos, qui cum Corneli-
 centurione erant priusquam baptizarentur aqua.
 Ita dum coheret baptismati hominum Spiritus
 sanctus, aut antecedit aut sequitur; vel cessan-
 te baptismate aquæ incumbit super eos qui
 credunt, det nobis consilium, quod aut ex in-
 tegro rite baptismata observare, aut forte dato
 a quocumque in nomine Jesu baptismate, sup-
 plere id debeamus custodita nominis Jesu Chri-
 sti, sicuti plenissime exposuimus, sanctissima in-
 vocatione; custodita præterea tanti temporis,
 tot virorum, veneranda nobis consuetudine &
 auctoritate. Quoniam autem prima pars dispu-
 tationis hujus videtur explicata, etiam sequen-
 tem ejus propter hæreticos debemus attingere:
 quia perquam necessarium est eum tractatum
 qui semel in manus incidit non præterire, ne
 forte eos qui sunt simpliciores ex fratribus ali-
 quibus hæreticorum versutia sua audeat attenta-
 re. Nam quia Joannes dixit nos baptizandos esse
 in spiritu & igni, eo quod addiderit dicens:
 Et igni, ideo quidam desperati homines au-
 si sunt usquequaque pravitatem suam porrige-
 re, & propterea homines nefutissimi querunt,
 quomodo sanctitatis baptisma ita corrumpant ac
 violent, ut etiam evacuent; qui originem jam
 exinde trahunt a Simone mago multiformi per-
 versitate per varios errores eam exercentes.
 Cui Simoni Petrus in actis apostolorum dixit:
*Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia gra-
 tiam Christi existimasti per pecunias posse posside-
 re. Non est tibi portio neque sors in sermone hoc.
 Cor enim tuum non est rectum coram Deo.* Et agunt
 isti hæc omnia, dum fallere cupiunt eos qui
 sunt simpliciores aut curiosiores; & tentant non-
 nulli iterum tractare se solos integrum atque
 perfectum, non sicuti nos mutilatum & decur-
 tatum, baptismata tradere: quod taliter dicantur
 assignare, ut quam mox in aquam descende-
 runt, statim super aquam ignis appareat. Quod
 si aliquo lusu perpetrari potest, sicut adfir-
 mantur plerique hujusmodi lusus Anaxilæ esse,
 live naturale quid est, quo pacto possit hoc
 contingere, sive illi putant hoc se conspicerem,
 sive maligni opus & magicum virus ignem po-
 test in aqua exprimere: illi tamen talem falla-
 ciam & stropham prædicant perfectum baptismata
 esse, quod fideles homines, si coacti fuerunt
 accipere, utique non dubitabitur eos id quod
 habuerant amisisse. Proinde ac si quis sacra-
 mento miles dicto, desertis suis castris in ho-
 stium diversissimis castris longe aliud sacramen-
 tum velit dicere; hac ratione constat eum ve-
 tere sacramento exauctoratum esse. Idem si hu-
 jusmodi homo rursus ad te redeat, utique hæ-
 sitabis, utrum habeat baptismata nec ne, & ta-
 men oportebit te huic quoque penitentiam a-
 genti, quibuscumque modis potueris, subveni-
 re. Est autem adulterini hujus, immo interne-
 cini baptismatis, si quis alius auctor, tum et-
 iam quidam ab eisdem ipsis hæreticis propter
 hunc eundem errorem confectus liber, qui in-
 scribitur PAULI PRÆDICATIO. In quo libro
 contra omnes scripturas, & de peccato proprio
 consistentem invenies Christum, qui solus omni-
 no nihil deliquit, & ad accipiendum Joannis
 baptismata pene invitum a matre sua Maria esse
 compulsus. Item cum baptizaretur, ignem su-
 per aquam esse visum; quod in evangelio nul-
 lo est scriptum. Et post tanta tempora, Pe-
 trum, & Paulum, post conlationem evangelii
 in Hierusalem & mutuam altercationem & re-
 rum agendarum dispositionem, postremo in ur-
 be quasi tunc primum invicem sibi esse cogni-
 tos, & quedam alia hujusmodi absurde ac
 turpiter confecta; quæ omnia in illum librum
 invenies congesta. Qui autem non ignorant
 Spiritus sancti qualitatem, intelligunt quod di-
 ctum est de igni, de ipso Spiritu dictum esse.
 Nam in actis apostolorum secundum hanc ean-
 dem promissionem domini nostri, ipso die pen-
 tecostes cum descendisset Spiritus sanctus super
 discipulos, & in illo baptizarentur, visæ sunt
 insidentes super singulos linguæ quasi ignis, ut
 constaret eos Spiritu sancto & in igne baptizatos,
 hoc est eo spiritu qui esset sive ignis sive qua-
 si ignis. Qualis ignis fuit qui in rubo ardebat
 & rubum non comburebat; qualisque est ille
 qui ignis est angelorum spiritus, sicut scriptu-
 ra dicit: *Qui fecit angelos suos spiritus, & mi-
 nistros suos ignem ardentem.* Cui cum similis
 aut socius aut particeps fueris, poteris nullum
 ignem timere; nec illum quidem qui antecede-
 ns domino in die judicii conflagrabit totum
 orbem terræ absque eis qui baptizati sunt in
 Spiritu sancto & igni. Et hominibus quidem
 Spiritus perseverat hodie invisibilis, sicut domi-
 nus dicit: *Spiritus ubi vult spirat, & nescis un-
 de veniat vel quo vadat.* Sed in principio my-
 sterii fidei & spiritualis baptismatis hic idem Spi-
 ritus manifeste visus est, & super discipulos in-
 sedisse quasi ignis. Item cælis apertis descen-
 disse super domino columbæ similem: quoniam
 pleraque, immo pene omnia quæ essent futura
 manifesta sunt, quæ tamen modo essent invisibi-
 lia nihilominus; nunc quoque oculis & in-
 credulitati hominum vel ex parte, vel aliquan-
 do, vel in figura sunt monstrata ad corrobora-
 randam & confirmandam fidem nostram. Sed
 nec illud omiserim quod evangelium merito
 prædicat. At enim paralytico dominus noster:
*Bono animo esto fili: dimittuntur tibi peccata; ut
 ostenderet fide mundari corda ad remissionem
 peccatorum consequendam: quam remissionem
 pecca-*

peccatorum consecrata est illa quæ erat mulier A peccatrix in civitate, cui dominus ait: *Dimittuntur tibi peccata.* Et cum cœpissent qui simul discumbebant apud semetipsos dicere: *Quis est hic qui peccata dimittit?* Quod & circa paralyticum acerbius Scribæ & Pharisei obmurmuraverant; ait ad mulierem dominus; *Fides tua te salvam fecit; vade in pace.* Ex quibus universis ostenditur, fide emundari corda, Spiritu autem ablui animas. Porro autem per aquam lavari corpora: Sanguine quoque festinantius perveniri per compendium ad salutis præmia. Puto nos plene exsecutos prædicationem Baptistæ Joannis, unde sermonem sumus exorti, qui dixit ad Judæos: *Ego quidem vos baptizo aqua in penitentiam: qui autem post me venit, fortior B me est, cuius ego non sum dignus solvere corrigiam calcamenti. Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni.* Arbitror autem & Apostoli Joannis doctrinam nos non inepte disposuisse, qui ait: *Quia tres testimonia perhibent, Spiritus & Aqua & Sanguis; & isti tres unum sunt.* Nisi fallor autem, etiam illud explanavimus quod dominus noster ait: *Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu sancto.* Præterea existimo nos non infirmam rationem reddidisse, consuetudinis causam. Tueamur tamen, etsi postferre loco id facimus, ne qui putet nos unico articulo præsentem altercationem suscitare. Quamquam hæc consuetudo etiam sola deberet apud homines timorem Dei habentes C & humiles præcipuum locum obtinere.

AD TRACTATUM ANONYMI

NOTÆ NIC. RIGALTII.

1. *Dominicum accepimus baptismum.*) In exemplari legitur: *Dominus non accepimus baptismum*, quod absque dubio pravum est. Itaque edid curavimus, *dominicum*, ex conjectura quam exhibuit doctissimi Sirmondi manus, qui nobis illius scripti copiam fecit: nam ipsum exemplar nondum inspeximus. *Dominicum baptismum* dicitur, quod est in nomine domini nostri Jesu Christi collatum fidei, sive credenti.
2. *Lecum contradictionis non quemlibet.*) Non quemlibet, dicit, qui est in ancipiti & in ambiguo & diversam sententiam patitur; contradictione tam obvia, tanquam in promptu, ut eam nemo non gerat proponere.
3. *Hereticorum superbo.*) Scuporem dicit, arrogantiam, superbiam, quod iam compluribus locis observavimus apud Tertull. & Cyr.
4. *Scripturarum capitula.*) Sic etiam sæpe Tertullianus & Cyr.
5. *Ut accendi a ecclesiam.*) Fortæ, ut *accendi in ecclesia formam & consuetudinem infusimus.*
6. *Gratia & virtus Dei sunt & hoc.*) Aliquid hic deesse videtur, quod absque alterius exemplaris opo restitui nequeat, nisi dicamus, ista: *Gratia & virtus Dei sunt*, pendere de præcedentibus illis: *propre in ipso solo sancto Spiritu baptizati sunt*, ut continuis laudatione sic perducamus: *Gratia & virtus Dei sunt, nempe baptizati, deinde sequatur: hoc & occulte largiente & operante.* Verum hæc sunt nimis anxie & coacta. Suffinebimus igitur usque dum in alium incidamus codicem antiquum.
7. *Illud baptismum.*) Mox dicit, *illud*, sicut & modo baptismum, modo baptismum, & in dandi casu, *aito.*
8. *Apostoli & discipuli qui etiam a domino baptizati.*) Tertul. lib. de baptismo: *Apostolorum stultos non invenimus in domino, præter Paulum.* Ibidem: *Illis vel prima collostantes, & exinde individua familiaritatis prærogativa compendium baptismi conferre potuit.*
9. *Aut non hac sola ratione, sed si per manus impositionem.*) Aliquid hic deesse videtur: nisi totam clausulam sic constituerimus: *Circa eos qui tantummodo in nomine Christi Jesu baptizati fuerint, statuas etiam sine Spiritu sancto posse salvari fieri: aut non hac sola ratione, sed & per manus impositionem episcopi, Spiritum sanctum consusse præstari, aut etiam non episcopum dicat Spiritum sanctum esse largiri.* Solum, hoc Concil. General. Toni. l.

- est, sine aqua, sine baptismum. Etsi largiri, hoc est, Spiritum sanctum dare posse etiam non episcopum, videlicet aliquem de minore clero, vel de illi qui sunt minores clericis.
10. *Quæ necessitas innovandi.*) Popularem necessitatem causatione, cuius exempla observavimus apud Tertullianum & Cyr.
  11. *Quæ sunt jam pridem.*) *Leg. cum ipse.*
  12. *Præsertim tamen tuum ipsum argenti.*) *Leg. in ipsum me.*
  13. *Alid post modum innovata.*) Ad faceretatem redunda. Mel faceretam, quod parum & sine cura. Infra dicit: *purificatio cordis.*
  14. *Aliquid scabram habuisse fidem.*) Forte an scripserit auctor, *aliquo scabram*: hoc est, aliquammodo, ut apud Tertull. *aliquo Numidas.* Quod & quis multo, *aliquid scabram*, ferri certe poterit, quomodo apud Virgil. *et humorosque duo fœdit.*
  15. *Baptizatus aqua.*) Sic emendavimus quod in MS. Romanis prave scriptum est, *Baptizatus eo quod*
  16. *Ab hominibus extranoti.*) Non domesticis sedis extra ecclesiam constitutis. Infra dicit, *alieni.*
  17. *Per nimiam virtutis.*) Abundantia, sive exuberantia divini virtutis, nomine Jesu.
  18. *Necesse habuit superfugere.*) Hoc certe magis Deo convenit, quam subterfugere.
  19. *Cum se ipse quidem doceret eos.*) Doceret se Christus, doceret se esse natum hominem, crucifixum, sepulchrum, postea vero surrexisse ac revivisse. Nam totum illud, Homo Christi, sive corpus & sanguis Christi, caro Christi, crux Christi, ac denique omnia illud quod dixitque, Christus est: historia corporis & crucis Christi, Christus est. Eam qui sciunt, Christum sciunt: qui gesta & mandata Christi animo suo, corde suo, mente sua, bene ac fideliter continent, Christum in se habent; in illis vivit Christus, & vivunt in Christo: Christum sciunt, ut Tertullianus dicit, *Alexandrum qui sciunt*, de illi qui Alexandri vitam sive historiam sciunt.
  20. *Propitius sit tibi.*) Comparative dictum videtur, Propitiora tibi adveniant; quasi factum suam Christus narrasset discipulis.
  21. *Deosiani & juranti.*) Tertullianus dixit; *deosiamen.*
  22. *Quem timorem non non deuisse.*) Prave scriptura Romanis. Legendum, *quem timorem non non debuisse.*
  23. *Circa Joannem.*) *Kata (vul.) Joannem.*
  24. *Etiam ipse, aut prorsus etiam contra ipse.*) Etiam ipse scilicet domino, privantur; quis vel factio suo pessimo dominum negant; & ad Ethnicos transeunt, aut prorsus etiam ejiciuntur ab ecclesia.
  25. *Vitiorum optime.*) Christiano more loquitur: ne si, mortaliu optime, dixisset, aliquid in fidem sive spem vite æternæ peccasset. Qui de saculo sunt, mortui dicuntur: qui vero de ecclesia, vivi.
  26. *Minore clero.*) Presbytero, diacono; per necessitatem scilicet.
  27. *Us aut suppleantur a nobis.*) Si revalescatægrotus.
  28. *Aut a domino suppleendum.*) Judicaturu vivos & mortuos.
  29. *Alieni.*) Supra dixit, *extranoti.*
  30. *Nimiatate præbandi.*) Superstitiosa, vana, & inepta formidine.
  31. *Fuerit punitur.*) Occisus pro nomine.
  32. *Verbum audientis.*) Catechumeni.
  33. *Si quidem dominus non scipsum.*) Legendum, *Dominus noster*, aut certe delenda est negandi particula, etenim dixit dominus, *Quæ me confessor fuerit.*
  34. *Summi discrimine suo.*) Interrogatus scilicet coram saculi potestatibus infestissimis nomine Christiano.
  35. *Quæ multa vel prava sint.*) Legendum, *quom multa vel prava sint*: hoc est, quam multa vel quam prava sint.
  36. *Quam si sic perferret.*) Locus depravatusissimus expectat melioris alicujus codicis auxilium.
  37. *Clero aliquo.*) Nempe episcopo, presbytero, diacono.
  38. *Aut sensu.*) Qui rectus sensus steterat.
  39. *Præinde atque ipse aut si.*) Legendum, *præinde atque ipse aut sunt Christum, id est salutem suam abire, damnati per hujusmodi clausulam.*
  40. *Præinde et manus ab episcopo imponeretur.*) Scribendum, *præquam et manus ab episcopo imponeretur, adprehensit.*
  41. *Nihil proficere, quam ut ipse apparat & sensus hereticum esse.*) Scribendum, *nihil proficere, quam ut ipsum apparat & sensus hereticum esse.*
  42. *Baptisma salutis & honoris.*) Etenim martyrii baptismate non solum salus æternæ vite, sed & corona datur.
  43. *Utriusque baptismi specie ab ipse domino mini-*

43. *Adfirmatur perique deusmodi huius Ananias esse.*) Hic etiam est scriptura Romanus. Pliu. lib. xxv. ubi de sulphure: Laus & Anaxitius eo, condant in calice novo, prunaque subdita circumferens, asardefcencia repercutia pallorem dirum, velut defunctorum, effundente conviviis.

44. *Si quid laxamentum habent.*) Si necessitas discrimina immunitatis aliquid laxaverit, aliquid temporis indulerit, quod Cyprianus amat dicere, comectum, & moram in saculo tantisper adhuc manendi.

ANNO CHRISTI 356. 356.

ANNO CHRISTI 356. 356.

CONCILIIUM CARTHAGINENSE III.

SUB CYPRIANO EPISCOPO,

Improbatum ab Ecclesia, in causa Baptismi.

Celebratum anno a CCLVIII. sub Stephano Papa.

a CCLVI.

b LXXXVII.

SENTENTIAE EPISCOPORUM de haereticis baptizandis.

I.

Huius provincialis concilii decreta non recipit catholica ecclesia.

Cum in unum Carthagini convenissent Kalendaris Septembris episcopi plurimi ex provincia Africa, Numidia, Mauritania, cum presbyteris & diaconibus, praesente etiam plebis maxima parte, & lectae essent literae Jubajani ad Cyprianum factae, item Cypriani ad Jubajanum rescriptae, de haereticis baptizandis; quidque postmodum Cypriano Jubajanus idem rescripserit;

Caecilius a, Bilta dixit: Ego unum baptismum in ecclesia sola scio, & extra ecclesiam nullum. Hic erit unum, ubi spes vera est & fides certa. Sic enim scriptum est: Una fides, una spes, unum baptismum. Non apud haereticos, ubi spes nulla est, & fides falsa, ubi omnia per mendacium aguntur, ubi exorcizat demoniacus, sacramentum interrogat, cuius os & verba cancer emittunt, fidem dat infidelis, veniam delictorum tribuit sceleratus, & in nomine Christi tingit Antichristus, benedicit a Deo maledictus, vitam pollicetur mortuus, pacem dat impacificus, Deum invocat blasphemus, sacerdotium administrat profanus, ponit altare sacrilegus. Ad haec omnia accedit & illud malum, ut antistites diaboli audeant eucharistiam facere. Aut qui illis assistunt, dicant haec omnia falsa esse de haereticis. Ecce ad qualia ecclesia consentire cogitur, & sine baptismum ac venia delictorum communicare compellitur. Quam rem, fratres, fugere ac vitare debemus, & a tanto scelere nos separare, & unum baptismum tenere, quod soli ecclesiae a Deo concessum est.

a Bidil, Bida, a Plurima alia variantia colligi poterunt ex versione Graeca quae mox subiicimus. b phif. 4.

c cancerem mittunt,

c quid quoque

Cyprianus dixit: Audistis, collegae dilectissimi, quid mihi Jubajanus coepiscopus noster scripserit, consulens mediocritatem nostram de illicito & profano haereticorum baptismum, & quid ego ei rescripserim; censens scilicet quod semel atque iterum censuimus, haereticos ad ecclesiam venientes, ecclesiae baptismum baptizari & sanctificari oportere. Item, lectae sunt vobis & aliae literae Jubajani, quibus pro sua sincera, & religiosa devotione ad epistolam nostram rescribens, non tantum consensus, sed etiam instructum se esse gratias agit. Superest ut de hac ipsa re, quid singuli sentiamus, proferamus; neminem iudicantes, aut a iure communionis aliquem, si diversum senserit, amoventes. Neque enim quisquam nostrum episcopum se esse episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendum necessitatem collegas suos adigit, d quando habeat omnis episcopus pro licentia libertatis & potestatis suae arbitrium proprium, tanquam iudicari ab alio non possit, cum nec ipse possit alterum iudicare. Sed expectemus universi iudicium domini nostri Jesu Christi, qui unus & solus habet potestatem & proponendi nos in ecclesiae suae gubernatione, & de actu nostro iudicandi.

d abest illud verbum a MS. codice.

II.

Primus Felix a, Migirpa dixit: Censeo omnem hominem ab haeresi venientem, baptizandum. Frustra enim illic putat se esse baptizatum, cum non sit baptismum, nisi in ecclesia, unum & verum; quia dominus unus, & fides una est, in qua stat unum baptismum, & sanctitas, & cetera. Nam quae foris exercentur, nullum habent salutis effectum

a Migirpa, Misirpa, seu Miseyr. b phif. 4.

III.

1 In annum Christi 355. rejicit hoc Concilium, sicut & duo priora, alterum in 353. alterum in 354. Harduinus, cuius sunt sequentes variae lectiones, & notae. 2 MS. Carthaginensium. 3 Bilta in Provincia Proconsulari. 4 MS. Primus a Migirpa in Provincia Proconsulari.

ANNO CHRISTI 318. 216.

III

nostrum erasunt.

Polycarpus ab Adrumeto dixit: Qui hereticorum baptismum probant, hereticis communicant.

IV

Novatus a Thamugade dixit; Licet sciamus omnem scripturam testimonium reddere de salutari baptismum, debemus tamen fidem nostram exprimere: hereticos & schismaticos ad ecclesiam venientes, qui pseudobaptizati videntur, debere eos in fonte perenni baptizari. Et ideo secundum testimonium scripturarum, & secundum decretum collegarum nostrorum sanctissimorum virorum, omnes schismaticos & hereticos, qui ad ecclesiam conversi sunt, baptizari: sed & quicumque ordinati videbuntur, inter laicos recipi.

V

Tubunia Thubinis

Nemesianus a Tubunis dixit: Baptisma, quod dant heretici & schismatici, non esse verum, ubique in scripturis sanctis declaratum est: quoniam ipsi prepositi eorum, falsi Christi sunt, & falsi prophete, dicente domino per Salomonem: Qui fidens est in falsis, hic pascit ventos: idem autem ipse sequitur aves volantes. Derelinquit autem vias vinea sua, & a semitis agri sui erravit. Ingressus autem per avia loca atque arida, & terram distinet a messe, colligit autem manibus sterilitatem. Et iterum: Ab aqua aliena abstinere se, & de fonte alieno non hiberis. Ut longum vivas tempus, adjiciantur etiam tibi anni vite. Et in evangelio sua voce dominus noster Jesus Christus locutus est, dicens: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Hic est spiritus, qui ab initio ferebatur super aquam. Neque enim spiritus sine aqua operari potest, neque aqua sine spiritu. Male ergo sibi quidam interpretationem Spiritum sanctum accipiunt, & sic recipiantur, cum manifestum sit, utroque sacramento debere eos renasci in ecclesia catholica. Tunc quippe poterunt filii Dei esse, dicente apostolo: Curantes servare unitatem Spiritus in conjunctione pacis. Unum corpus, & unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae. Unus dominus, una fides, unum baptismum, unus Deus. Et haec omnia ecclesia catholica loquitur. Et iterum in evangelio dicit: Quod natum est de carne, caro est: & quod natum est de spiritu, spiritus est: quoniam spiritus Deus est, & de Deo natus est. Ergo omnes heretici & schismatici omnia quaecumque faciunt, carnalia sunt, dicente apostolo: Manifesta enim sunt opera carnis, quae sunt fornicationes, immunditia, incestus, idololatria, veneficia, inimicitia, certamina, zelus, ira, divisiones, haereses, & his similia: de quibus praedixi vobis, sicut praedico, quoniam quicumque haec faciunt, regnum Dei non hereditabunt. Condemnat etiam apostolus cum omnibus malis & eos qui divisionem faciunt, hoc est, schismaticos & hereticos. Nisi ergo

Prov. 10. c. doferat

d. deficiantur sibi. Prov. 1.

Joan. 1.

Gen. 1.

Epist. 4.

Joan. 3. Joan. 4.

Galat. 1.

e contentiones,

A acceperint baptismum salutem in ecclesia catholica, quae una est, salvi esse non possunt, sed cum carnalibus in iudicio domini Christi condemnabuntur.

VI

Januarius a Lambese dixit: Secundum scripturarum sanctarum auctoritatem decerno, hereticos omnes baptizandos, & sic in ecclesia sancta admittendos.

VII

Lucius a Castragalba dixit: Cum dominus in evangelio suo dixerit: Vos estis sal terra: si autem sal insatutum fuerit, id quod salietur ex eo, ad nihilum valebit, nisi ut projiciatur foras, & concalcetur ab hominibus: iterum post resurrectionem suam mittens apostolos suos mandaverit, dicens: Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra: ite ergo, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Cum ergo manifestum sit hereticos, id est, Christi hostes integram sacramenti confessionem habere: item schismaticos non posse condire sapientia spirituali, cum ipsi ab ecclesia, quae una est, recedendo insatuti, contrarii facti sint; fiat sicut scriptum est: Dominus contrariorum legis: debet emundationem: & consequens sit, eos qui a contrariis baptizati inquinati sunt, primo purgari, & tunc demum baptizari.

VIII

Crescens a Cirta dixit: In tanto coetu sanctissimorum sacerdotum, lectis literis Cypriani dilectissimi nostri ad Jubajanum, itemque ad Stephanum, quae tantum in se testimoniorum descendunt ex scripturis deificis continent, ut merito omnes per Dei gratiam adunati consentire debeamus: censo omnes hereticos, sive schismaticos, qui ad catholicam ecclesiam voluerint venire, non ante ingredi, nisi exorcizati & baptizati fuerint, exceptis his sane, qui in ecclesia catholica fuerint ante baptizati, ita tamen ut per manus impositionem in penitentiam ecclesiae reconcilientur.

IX

Nicodemus a Segermis dixit: Mea sententia haec est, ut heretici ad ecclesiam venientes, baptizentur, eo quod nullam foris apud peccatores remissionem peccatorum consequantur.

X

Mommilus a Girpa dixit: Ecclesiae catholicae matris nostrae veritas semper apud nos, fratres, & mansit, manet, & vel maxime in baptismatis Trinitate, domino nostro dicente: Ite & baptizate gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Cum ergo manifeste sciamus hereticos non habere nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum sanctum, debent venientes

MS. noster a Tubanis, alibi Tubunia in Numidia. 4 In Numidia. 5 MS. debent. 6 MS. Crescens a Cirta in Numidia. 7 Segermis in Byzacena. 8 MS. noster Mommilus a Girba. Recte: Girba in Provincia Proconsulari.

Castroalba. Marib. 1.

Marib. 10.

Prov. 10. 9. ex lxx.

Sanctissimum documentum

Segermis Simerio Suringa

Mommilus Mommilus Girba. Marib. 10.

1 In Provincia Proconsulari. 2 In Numidia. 3 MS. noster a Tubanis, alibi Tubunia in Numidia. 4 In Numidia. 5 MS. debent. 6 MS. Crescens a Cirta in Numidia. 7 Segermis in Byzacena. 8 MS. noster Mommilus a Girba. Recte: Girba in Provincia Proconsulari.

ANNO
CHRISTI
278. 279.
280.ANNO
CHRISTI
278. 279.
280.

tes ad ecclesiam matrem nostram verè renasci A
& baptizari, ut cancer quod habebant, & dam-
nationis ira, & erroris * offensâ, per sanctum &
cœlestè lavacrum sanctificetur.

XI.

* Cheda
Caiza
Codine
Marb. 12.
1. Jona. 2.

Secundinus a * * Cheras dixit: Cum do-
minus noster Christus dicat: *Qui non est mecum,
adversus me est:* & Joannes apostolus hos qui
ab ecclesia exeunt Antichristos dicat, indubi-
tante hostes Christi, quique Antichristi nomi-
nati sunt, gratiam baptismi salutaris ministrare
non possunt. Et ideo censeo eos qui de infi-
diis hæreticorum confugiunt ad ecclesiam, ba-
ptizandos esse a nobis, qui amici appellati su-
mus Dei, ejus dignatione.

XII.

* Vagal
Vagal
Bagel
Marb. 15.
Luc. 6.

Felix a * * Bigai dixit: Sicut *edens cacum
ducens, ambo in foveam cadunt:* ita hæreticus hæ-
reticum baptizans, simul in mortem cadunt. Et
ideo hæreticus baptizandus & vivificandus est,
ne nos vivi mortuis communicemus.

XIII.

Theogenes * ab Hippone regio dixit: Se-
cundum sacramentum gratiæ cœlestis, quod ac-
cepimus, unum baptismum, quod est in ecclesia C
sancta, credimus.

XIV.

* Milleo

Pollianus * a * Mileo dixit: Censeo hæreti-
cum baptizari in ecclesia sancta.

XV.

* Badria
Baradrim
Vadia

Dativus a * * Badis dixit: Nos, quantum
in nobis est, hæreticis non communicamus,
nisi baptizati in ecclesia fuerint, & remissionem
peccatorum acceperint.

XVI.

* Abbirger-
maniciana

Successus * a * Birgermaniciana dixit: Hæ-
reticis aut nihil licet, aut totum licet. Si ba-
ptizare possunt, & Spiritum sanctum dare pos-
sunt. Si autem Spiritum Sanctum dare non pos-
sunt, quia non habent Spiritum sanctum datum,
nec baptizare spiritaliter possunt: propterea cen-
suimus hæreticos baptizandos esse.

XVII.

* Tucca To-
rebithina
Marb. 7. & 16.
Marb. 18.

Fortunatus a * * Tucchabori, dixit: Jesus
Christus dominus & Deus noster, Dei Patris
& creatoris Filius, super petram ædificavit ec-
clesiam suam, non super hæresim, & potesta-
tem baptizandi apostolis habere dedit, non hæ-
reticis. Quare, qui extra ecclesiam sunt, &
contra Christum stantes, oves ejus & greges
spargunt, baptizare foris non possunt.

XVIII.

Sedatus a * * Tuborba dixit: In quantum aqua * Tuborbo.
sacerdotis prece in ecclesia sanctificata abluit de-
licta, intantum hæreticus sermone velut cancer
infecta cumulat peccata. Quare omnibus quidem
pacificis * viribus nitendum est, ne quis hære-
tico errore infectus & tinctus, singulare & ve-
rum ecclesiam baptismum detrectet accipere, quo-
quisquis non fuerit baptizatus, a regno cœlo-
rum fiet alienus,

XIX.

Privatianus a * * Suficula dixit: Qui hære- * Suficula
ticos potestatem baptizandi habere dicit, dicat
prius, quis hæresim condiderit. Si enim hære-
sis a Deo est, habere & indulgentiam divinam
potest. Si vero a Deo non est, quomodo gra-
tiam Dei aut habere, aut conferre alicui potest?

XX.

Privatus a * * Sufibus dixit: Qui hæreticorum
baptisma probat, quid aliud quam hæreticis
communicat?

XXI.

Hortenstanus * a Laribus dixit: Quot sint
baptismi, viderint aut præsumptores, aut fauto-
res hæreticorum. Nos unum baptismum, quod non
nisi in ecclesia novimus, ecclesiæ vendicamus.
Aut quomodo possunt in nomine Christi ali-
quem baptizare, quos ipse Christus dicit ad-
versarios suos esse? Marb. 12.

XXII.

Cassius a * * Macomadibus dixit: Cum ba-
ptismata duo esse non possint, qui hæreticis
baptisma concedit, sibi tollit. Censeo itaque
flebiles & tãbidos hæreticos baptizandos esse,
cum ad ecclesiam venire cœperint, & sacra &
Divina lavatione lotos, & lumine vitæ illumi-
natos, non hostes, sed pacificos; non alienos,
sed fidei domesticos: non adulteros, sed Dei
filios; non erroris, sed salutis effectos, in ec-
clesiam recipi, absque eis, qui de ecclesia fi-
deles supplantati, ad hæresis tenebras transie-
runt, sed eos per manus impositionem resti-
tuendos.

XXIII.

Alius Januarius * a Vico Cæsaris dixit: Si
non obtemperat error veritati, multo magis ve-
ritas non consentit errori. Et ideo nos ecclesiam
assistimus, in qua præsidemus, ut baptismum
ejus ipsi soli vendicantes, eos, quos ecclesia non
baptizavit, baptizemus.

XXIV.

Alius Secundinus * a Carpis dixit: Hæreti-
ci

1 MS. noster a Cæsari. Forte *Quida* Mauritan. Cæsariensis. 2 MS. noster a Bagel in Numidia. 3 Hippo
regius in Numidia. 4 MS. noster *Pollianus* a Mileo. Milenum in Numidia. 5 Rada in Numidia. 6 MS. ab
Abbir Germaniciana in Provincia Proconsulari. 7 In Provincia Proconsulari. 8 Lege *Tuborbo* in Provincia Pro-
consulari. 9 Ita etiam MS. noster. At Corb. & editio Romana *viti*. In Græco autem *divina vitæ*. 10 Le-
ge *Suficula* in Byzacena. 11 In Byzacena. 12 In Provincia Proconsulari. 13 In Provincia Numidia. 14 In
Numidia, ut videtur. 15 MS. a Carpi in Provincia Proconsulari.

ANNO
CHRISTI
956.

Mark. 16.

ci Christiani sunt, an non? Si Christiani sunt, An-
cur in ecclesia Dei non sunt? Si Christiani
non sunt, quomodo Christianos faciunt? Aut
quo pertinet sermo domini dicentis: *Qui non est
mecum, adversus me est: & qui mecum non colli-
git, spargit.* Unde constat, super filios alienos,
& soboles Antichristi, Spiritum sanctum per
manus impositionem tantummodo non posse
defendere, cum manifestum sit, hæreticos bap-
tisma non habere.

nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Fal-
sam ergo hæreticorum baptisma & iniquum a
nobis pellendum est, & omni detestatione
refusandum; de quorum baptismo non vita,
nec gratia cœlestis, sed blasphemia trinitatis
exprimitur. Et ideo venientes ad ecclesiam
hæreticos, integro & catholico baptismo bap-
tizari debere manifestum est, ut a blasphe-
mie sue præsumptione purificati, possint Spi-
ritus sancti gratia reformari.

ANNO
CHRISTI
956.

XXV.

Victoricus a Thabraca dixit: Si licet hæ-
reticis baptizare, & remissionem peccatorum
dare, quid illos infamamus, & hæreticos ap-
pellamus?

XXX.

Libofas ab Agra dixit: In evangelio do-
minus, *Ego sum*; inquit, *veritas*: non dixit:
Ego sum consuetudo. Itaque veritate manife-
stata, cedat consuetudo veritati; ut si in præ-
teritum quis hæreticus in ecclesia non bap-
tizavit, nec nunc baptizare incipiat.

XXVI.

Uthina Alius Felix ab Utina dixit. Nemini dubium
est, sanctissimi confacerdotes, non tantum pos-
se humanam præsumptionem, quantum domi-
ni nostri Jesu Christi adorandam & venerabi-
lem majestatem. Memores ergo periculi, hoc
quoque non tantum observare, verum etiam
ab omnibus nobis confirmare debemus, ut om-
nes qui ad sinum matris ecclesie accurrunt,
baptizentur, ut mens hæretica, quæ diuturna
tate polluta est, sanctificatione lavacri purgata,
in melius reformetur.

XXXI.

Leucius a Thabeste dixit: Hæreticos
blasphemos atque iniquos, verbis variis decer-
pentes sancta & adorabilia scripturarum verba,
execrandos censeo, & ideo exorcizandos & ba-
ptizandos esse.

XXXII.

Eugenius ab Ammeclera dixit. Et ego
hoc idem censeo, hæreticos baptizandos esse.

XXVII.

Buruc

Eul. 24.

Quintus a Buruc dixit: Qui fide vivi-
mus, obsequi iis, quæ instruendis nobis ante
prædicta sunt, sedula observatione debemus.
Nam scriptum est apud Salomonem. *Qui bap-
tizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid
proficat lavatio ejus?* Quod utique de his
qui ab hæreticis tinguntur, & de tingentibus
loquitur. Si enim qui apud illos baptizantur,
per remissionem peccatorum vitam æternam
consequuntur, cur ad ecclesiam veniunt? Si
vere a mortuo nihil salutis accipitur, ac prop-
terea agnito errore pristino, ad veritatem cum
penitentia revertuntur, uno vitali baptisma-
te, quod est in ecclesia catholica, sanctificari
debeant.

XXXIII.

Item alius Felix ab Accura dixit: Et
ipse secutus divinarum scripturarum autorita-
tem, baptizandos esse hæreticos censeo, sed
& eos qui apud schismaticos baptizatos se esse
contendunt. Si enim, secundum cautum Chri-
sti, privatus fons noster est, intelligant cuncti
ecclesie nostræ adversarii, qui alieni sunt,
nobiscum esse non possunt. Nec duobus popu-
lis salutarem aquam tribuere potest ille, qui
unius gregis pastor est. Et ideo manifestum
est, nec hæreticos, nec schismaticos aliquid
cœlestis posse suscipere, qui a peccatoribus ho-
minibus, & ab ecclesia extraneis audeant acci-
pere. Quando danti locus non est, utique nec
accipienti prodest.

XXVIII.

Castus a Sicca dixit: Qui contempta ve-
ritate præsumit consuetudinem sequi, aut cir-
ca fratres invidus est & malignus, quibus ve-
ritas revelatur; aut circa Deum ingratus est,
cujus inspiratione ecclesie ejus instruan-
tur.

XXXIV.

Item alius Januarius ab Muzulensis dixit:
Miror quod cum omnes confiteantur unum ef-
se baptisma, non omnes intelligant ejusdem
baptismatis unitatem. Ecclesia enim & hæresis,
dux & diversa res sunt. Si hæretici habent
baptisma, nos non habemus. Si autem nos ha-
bemus, hæretici habere non possunt. Dubium
autem non est, ecclesiam solum baptismum
Christi possidere, quæ sola possideat & gratiam
Christi, & veritatem.

XXIX.

Eucratius a Thenis dixit: Fidem nostram,
& baptismatis gratiam, & legis ecclesiasticæ re-
gulam, dominus & Deus noster Jesus Christus
suo ore apostolos docens, implevit dicens,
Ite, & docete omnes gentes, baptizantes eas in

XXXV.

1 In Numidia. 2 In Provincia Proconsulari. 3 MS. noster, & alii *Quintus*, & pro *Buruc*, alii habent *Eu-
rog*. 4 Ita fere verbis constat hac sententia, quæ sunt in epist. 71. Cypriani ad Quintum, quem vocat Collegam
suum in Mauritania. 5 In Proconsulari. 6 MS. *Buruc* ejus instructor. 7 In Byzacena: 8 MS. Libofas a
Buruc: forte a *Vago* in Byzacena vel Proconsulari. 9 In Numidia. 10 MS. ab *Ammedera* in Numidia. 11 MS.
a *Bamaccora* in Numidia. 12 MS. noster *Muzulensi*: in MS. *Fuz. Muzulensi*; in Corb. a *Muzulensi*.

ANNO
CHRISTI
118. 1176.

XXXV.

* Thasbate

Adelphius ¹ a * Thasbate dixit: Sine causa quidam falso & invidioso verbo impugnant veritatem, ut rebaptizare nos dicant; quando ab ecclesia hæreticus non rebaptizetur, sed baptizetur.

XXXVI.

* Aleptimum
f. a Leptimino

Demetrius ² a * Aleptunius dixit: Unum baptismum nos custodimus, quia ecclesie catholice soli rem suam vendicamus. Qui autem dicunt quia hæretici vere & legitime baptizare possunt, ipsi sunt, qui non unum, sed multa baptismata faciunt. Nam cum hæreses multæ sint, pro earum numero & baptismata computabuntur.

XXXVII.

Mart. 16.

Mart. 18.
a tingentes

Vincentius ³ a * Thibari dixit: Hæreticos scimus esse peiores quam ethnicos. Si ergo converti ad Deum venire voluerint, habemus utique regulam veritatis, quam dominus præcepto divino mandavit apostolis dicens: *Ite, in nomine meo manum imponite, demonia expellite.* Et alio loco: *Ite, & docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Ergo primo per manus impositionem in exorcismo, secundo per baptismi regenerationem tunc possunt ad Christi pollicitationem venire, alias autem fieri censeo non debere.

XXXVIII.

Marcus ⁴ a * Matari dixit: Mirandum non est, si hæretici, hostes atque impugnatores veritatis, rem sibi vendicent potestatis & dignationis alienæ: sed illud mirandum est, quod quidam nostri, prævaricatores veritatis, hæreticis suffragantur, & Christianis adversantur. Propterea decernimus hæreticos baptizandos esse.

XXXIX.

* Scitibba

Satius ⁵ a * Sicilippa dixit: Si hæreticis in baptismum sua peccata donantur, sine causa ad ecclesiam veniunt. Nam cum in die iudicii peccata sunt quæ puniantur, nihil est quod timeere possint hæretici de iudicio Christi, si sunt remissionem peccatorum consecuti.

XL.

Victor ⁶ a Gor dixit: Cum peccata non nisi in ecclesie baptismum remittantur, qui hæreticum ad communicationem sine baptismum admittit, utrumque contra rationem facit: nec hæreticos purgat, & Christianos inquinat.

XLI.

* Tim. 3.

Aurelius ⁷ ab Utica dixit: Cum dicat apostolus, non communicandum peccatis alienis,

A quid aliud quam peccatis alienis communicat, qui hæreticis sine ecclesie baptismum communit? Et ideo censeo baptizandos esse hæreticos, ut accipiant remissionem peccatorum, & sic illis communicetur.

XLII.

Confessor Jambus ⁸ a Germaniciana dixit: Qui hæreticorum baptismum probant, nostrum improbant, ut extra ecclesiam non dicam lotos, sed sordidatos, negent in ecclesia baptizari oportere.

XLIII.

Lucianus ⁹ a * Rucumma dixit: Scriptum est: *Et vidit Deus lucem, quia bona est, & divisi inter lucem & tenebras.* Si potest luci & tenebris convenire: potest nobis & hæreticis aliquid esse commune. Propterea censeo hæreticos baptizandos esse.

XLIV.

Pelagianus ¹⁰ a Luperciana dixit: Scriptum est: *Aut enim dominus tuus Deus est, aut Baal Deus est.* Ita & nunc, aut ecclesia ecclesia est, aut hæresis ecclesia est. Porro si hæresis ecclesia non est, quomodo esse apud hæreticos baptismus ecclesie potest?

XLV.

Confessor & martyr Jader ¹¹ a * Midila dixit: Scimus non esse nisi unum baptismum in ecclesia catholica, & ideo non debemus admittere hæreticum, nisi baptizatus apud nos fuerit, ne se putet extra ecclesiam catholicam baptizatum esse.

XLVI.

Item alius Felix ¹² a Marrazana dixit: *Una est fides, unum baptismum,* sed ecclesie catholice, D cui soli licet baptizare.

XLVII.

Confessor Paulus ¹³ ab ¹⁴ Obba dixit: Me non movet, si aliquis ecclesie fidem & veritatem non vindicat, quando apostolus dicat: *Quid enim si exciderunt a fide quidam illorum? Numquid infidelitas eorum fidem Dei evacuavit? Absit. Est enim Deus verax, est autem omnis homo mendax.* Si autem Deus verax est; quomodo esse apud hæreticos baptismi veritas potest, apud quos Deus non est?

XLVIII.

Confessor Pomponius ¹⁵ a * Josniana dixit: Manifestum est hæreticos non posse baptizare, & remissionem peccatorum dare, qui potestatem non habent, ut aut solvere aut ligare aliquid in terris possint.

XLIX.

¹ MS. Thasbate in Byzacena. ² Leptis minor in Byzacena. ³ In Byzacena. ⁴ Matari in Byzacena. ⁵ Forte Scitibba in Provincia Proconsulari; MS. noster a Scitilla. ⁶ In Provincia Proconsulari. ⁷ Vox illa Confessor non est in MS. Germaniciana vero in Byzacena. ⁸ MS. noster Rucumma in Provincia Proconsulari. ⁹ MS. noster Midila, nec habet illas voces Confessor & martyr. ¹⁰ MS. noster a Maraza in Byzacena. ¹¹ Obba in Maurecena. ¹² Lege ex MS. Dionysiana in Byzacena. Nusquam in MS. præponitur alicui nomen vox illa Confessor.

ANNO
CHRISTI
961. 962.ANNO
CHRISTI
961. 962.

XLIX.

* Timida
Timida

Confessor Venantius * a * Timida dixit : Si maritus peregre proficiscens amico suo commendasset uxorem suam custodiendam, commendatam sibi ille quanta posset diligentia conservaret, ne ab aliquo sanctitas & castitas eius adulteraretur. Christus Dominus & Deus noster ad Patrem proficiscens, sponsam suam nobis commendavit : utrumne eam incorruptam & inviolatam custodimus, an integritatem eius & castitatem mœchis & corruptoribus prodemus? Qui enim baptisma ecclesie commune cum hæreticis facit, sponsam Christi adulteris prodat.

* adulteris

L.

* Ausugia
Ausugia

Aymnius ab * Ausugia dixit : Nos unum baptismum accepimus, & ipsum tenemus & exercemus. Qui autem dicit, quia & hæreticis licet baptizare, ipse duo baptismata facit.

LI.

* Marib. 18.
1. Joan. 2.

Saturninus * a Victoriana dicit : Si licet hæreticis baptizare, excusati sunt & defensi illiciti facientes, nec video quare eos aut Christus adversarios suos, aut apostolus Antichristos appellaverit.

LII.

Civitas Numidiana ad duvium Rubricatum, alia sequenti.

Confessor Saturninus a Tucca dixit : Gentiles, quamvis idola colant, tamen summum Deum, Patrem, creatorem, cognoscunt & confitentur. In hunc Marcionitæ blasphemant, & quidam non erubescunt Marcionis baptismum probare: quomodo tales sacerdotes sacerdotium Dei aut servant, aut vendicant, qui hostes Dei non baptizant, & sic illis communicant?

LIII.

Marcellus * a Zama dixit : Cum peccata non nisi in ecclesie baptismo remittantur, qui hæreticum non baptizat, peccatori communicat.

LIV.

b a Bubulis

Confessor Hirenus b ab * Ululis dixit : Si ideo ecclesia hæreticum non baptizat, quod dicatur iam baptizatus esse, hæresis major est.

LV.

c Cybaliana

Donatus a c * Cybaliana dixit : Ego unam ecclesiam & unum baptismum eius novi : si est qui dicat apud hæreticos esse baptismi gratiam, ante est ut ostendat & probet esse illic ecclesiam :

Concil. General. Tom. I.

A

LVI.

Zosimus a Tharassa dixit : Revelatione facta est. a. veritatis, cedat error veritati : quia & Petrus, qui prius circumcidebat, cessit Paulo veritatem prædicanti.

LVII.

Julianus * a Telepte dixit : Scriptum est : Nemo potest aliquid accipere, nisi datum illi fuerit de celo. Si hæresis de celo est, potest & baptismum dare.

LVIII.

Confessor Faustus a * Timida regia dixit : Non sibi blandiantur qui hæreticis patrocinantur : Qui pro hæreticis ecclesiastico baptismati intercedit, illos Christianos, & nos hæreticos facit.

LIX.

* Geminius a Furnis dixit : Quidam de collegis hæreticos præponere sibi possunt, nobis non possunt. Et ideo quod semel decrevimus, tenemus, ut ab hæreticis venientes baptizemus.

LX.

Rogatianus a * Nova dixit : Ecclesiam Christus instituit, hæresim diabolus. Quomodo potest habere baptismum Christi synagoga Satanæ?

LXI.

Confessor * Therapius * a Bulla dixit : Qui a Therapius hæreticis ecclesie baptismum concedit & prodat, quid aliud sponzæ Christi quam Judas exiit?

LXII.

Confessor item alius Lucius a * Membreta dixit : Scriptum est : Deus peccatorem non audit. Hæreticus, qui peccator est, quomodo audiri in baptismo potest?

LXIII.

Item alius Felix a * Bussaccensis dixit : In hæreticis sine baptismo ecclesie admittendis, nemo consuetudinem rationi & veritati præponat, quoniam consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

LXIV.

E

Alius Saturninus * ab * Itinis dixit : Si potest Antichristus dare alicui gratiam Christi, possunt & hæretici baptizare, qui appellantur Antichristi.

Ppp

LXV.

1 MS. a Timida in Provincia Proconfulari. 2 MS. podimus. 3 MS. noster Ausugia in Provincia Proconfulari, ut videtur. 4 Victoriana in Byzacena. 5 Zama in Numidia. 6 Forte de Ululis in Byzacena. 7 In MS. Corb. Gualiana. 8 Telepte in Byzacena. 9 In Provincia Proconfulari. 10 MS. Geminius Furni in Provincia Proconfulari. 11 Nova in Mauritania. 12 Bulla in Provincia Proconfulari. 13 Membreta in Provincia Proconfulari. 14 MS. de Ausugis in Provincia Proconfulari.

ANNO
CHRISTI
358. 356.

ANNO
CHRISTI
358. 356.

LXV.

* Aggiva

Quintus ab Aggiva dixit: Ille potest dare aliquid, qui aliquid habuerit. Hæretici autem quid possunt dare, quos constat nihil habere?

Acundum autem motum animi mei, & Spiritus sancti, cum sit unus Deus, Pater domini nostri Jesu Christi, & Spiritus sanctus, & una spes, & una ecclesia, unum debet esse & baptisma. Et ideo dico, si quid ab hæreticis motum aut factum fuerit, rescindi debere: & eos, qui inde veniunt, baptizandos esse.

Epist. 4. una Trinitas, & una fides, & una apud hæreticos

LXVI.

* Marcelliana
Marcellina
Matth. 6

Alius Julianus a Marcellina dixit: Si potest homo duobus dominis servire: Deo & matrona, potest & baptisma duobus servire; Christiano & hæretico.

LXXIV.

Item alius Felix a Gurgitibus dixit: Ego cenſeo, ut secundum ſanctarum ſcripturarum præcepta, baptizatus ab hæreticis extra eccleſiam illicite, cum confugere voluerit ad eccleſiam, gratiam baptiſmi, ubi licet ei dari, conſequatur.

LXXVII.

Epist. 4.

Tenax ab Horreis Cæliæ dixit: Baptisma unum est, ſed eccleſiæ. Ubi eccleſia non eſt, baptiſma illic eſſe non poſteſt.

LXXV.

Puſillus a Lamasba dixit: Ego credo baptiſma ſalutare non eſſe, niſi in eccleſia catholica. Quidquid abſque catholica fuerit, ſimulatio eſt.

LXXVIII.

Epist. 4.

Confessor alius Victor a Affuris dixit: Scriptum eſt: Quia Deus unus eſt, & Spiritus unus eſt, & eccleſia una, & baptiſma unum. Quomodo ergo illic baptizari aliquis poſteſt, ubi Deus, & Chriſtus, & eccleſia una non eſt?

LXXXVI.

Martyr Salvianus a Gazaufala dixit: Hæreticos nihil habere conſtat; & ideo ad nos veniunt, ut poſſint accipere quod non habent.

LXIX.

* Donatus
Cæſa,

Donatus a Capſe, dixit: Et ego ſemper hoc ſenſi, ut hæretici, qui nihil foris conſequi poſſunt, quando ad eccleſiam converſantur, baptizentur.

C

LXXXVII.

Honoratus a Thucca dixit: Cum Chriſtus veritas ſit, magis veritatem quam conſuetudinem ſequi debemus, ut hæreticos, qui ideo ad nos veniunt, quia foris nihil accipere potuerunt, eccleſiæ baptiſmo ſanctificemus.

Joan. 14. Civitas mediterranea inter Thabræcam civitatem & Bagradam amnem, alia a priori.

LXXX.

Martyr de ſchiſmaticis Verulus a Ruſicade dixit: Homo hæreticus dare non poſteſt, quod non habet, multo magis ſchiſmaticus, qui quod habuit, amiſit.

LXXXVIII.

Victor ab Octavo dixit: Quod & ipſi ſciſtis, non olim ſum epicoſopus conſtitutus: & ideo expeſtabam præceſſorum conſilium: Hoc itaque exiſtimo, ut quicumque ex hæreſi venerint, ſine dubio baptizentur.

LXXI.

Cæſa

Pudentianus a Cuiculi dixit: Novitas epicoſopatus eſſecit, fratres cariffimi, ut ſuſtinerem quid majores judicarent. Nam hæreſes nihil habere, nec poſſe, maniſteſtum eſt: atque ita, ſi qui ex iis venerint, baptizari æquiſſime eſt ſtatutum.

LXXXIX.

Confessor Clarus a Maſcula dixit: Maniſteſta eſt ſententia domini noſtri Jeſu Chriſti apoſtolos ſuos mittentis, & ipſis ſolis poteſtatem a Patre ſibi datam permiſſentis, quibus nos ſucceſſimus, eadem poteſtate eccleſiam domini gubernantes, & credentium fide baptizantes. Et ideo hæretici, qui nec poteſtatem foris, nec eccleſiam Chriſti habent, neminem baptizare baptiſmo ejus poſſunt.

Matth. 10. Matth. 28.

LXXII.

* Hippone
Diarthyto

Martyr Petrus ab Hipponezarito dixit: Cum baptiſma unum ſit in eccleſia catholica, maniſteſtum eſt, extra eccleſiam non poſſe baptizari. Et ideo in hæreſi tinctos, ſive in ſchiſmate, venientes ad eccleſiam, cenſeo baptizati oportere.

LXXX.

Martyr Secundianus a Tabeis dixit: Non debemus hæreticos noſtra præſumptione decipere, ut in eccleſia domini noſtri Jeſu Chriſti non baptizati, ac per hoc remiſſionem peccatorum

LXXIII.

* Auſafa

Item alius Lucius ab Auſafa dixit: Se-

1 MS. Abachia, unde incertum, an a Bachia, an ab Achia legendum ſit. 2 MS. noſter Marcelliniana in Provincia Proconſulari. 3 In Byzacena. 4 In MS. ſententia hæc eſt Victoris, qui ſequitur. 5 MS. ab Affuris in Provincia Proconſulari. In MS. ſententia hæc eſt Tenacis, qui præceſſit. 6 MS. addit & Spiritus. 7 MS. noſter Donatus. Capſe in Byzacena. 8 In Numidia. 9 In Numidia. 10 Hoc eſt Hippone Diarthyto in Provincia Proconſulari. 11 Forte Auſafa in Provincia Proconſulari. 12 MS. noſter & unus Chriſtus, & unus Spiritus. 13 Lamasba in Numidia. 14 Gazaufala in Numidia. 15 Tucca in Numidia. In MS. Tugga. 16 Octavum in Numidia. 17 Maſcula in Numidia. 18 MS. noſter in Thabreſis in Byzacena.

ANNO CHRISTI 258. 259.

ANNO CHRISTI 258. 259.

torum non consecuti, cum iudicii venerit dies, A nobis impudent, quod per nos non sint baptisati, & indulgentiam divinæ gratiæ consecuti. Propter quod, cum sit una ecclesia, & unum baptisma, quando ad nos convertuntur, simul cum ecclesia & ecclesiæ baptismum consequantur.

scoporum de nullitate baptismatis ab hæretico collati sententiam, aliud nihil continent. Earum impugnationem quilibet velit, Augustinum prædicto loco consulat. Canonem 19. Nicæni, & E. Laodiceni, his episcoporum Africanorum sententiis nihil patrocinari infra patebit. Annotationes autem de singulorum episcoporum hic subscriptorum vita, patria, & moribus, Pamelius suppeditabit. Plura etiam Baronius anno 258. num. 42. & sequentibus.

in præliationibus notis. Ad quosque & vocati hinc & inde ad baptisatum additis.

Chellabi Cyllis 1. Joan. 1.

LXXXI. Item alius Aurelius a Cillani dixit: Joannes apostolus in epistola sua posuit, dicens: Si quis ad vos venit, & doctrinam Christi non habet, nolite eum admittite in domum vestram, & ave illi ne dixeritis. Qui enim illi dixerit ave, communicat factis ejus malis. Quomodo admittite tales in domum Dei possunt, qui in domum nostram privatam admitti prohibentur. Aut quomodo cum eis sine ecclesiæ baptismo communicare possumus, quibus si ave tantum dixerimus, factis eorum malis communicamus?

b Episcopum se esse episcoporum. Hinc constat Romanum pontificem discriminis causa episcopum episcoporum, sicut & pontificem maximum appellatum fuisse, utpote ad quem spectaret non plebi tantum & inferioribus presbyteris ac clericis, verum etiam omnibus universi orbis episcopis & primatibus præfice ac præficeretur. Unde est, quod ad hunc, velut ad extremum in fide refugium, e toto terrarum orbe fuerit appellatus, quodque in omnibus dubiis fidei dogmatibus velut oraculum quoddam Spiritus sancti habitum sit, quod a Romano pontifice definitum est ac pronuntiatum, quod de obortis novis in ecclesia schismatibus & hæresibus ipse præ reliquis certior factus fuerit, episcopos schismaticos & hæreticos deposuerit, aliosque subrogavit, concilia schismaticorum ipse reprobarit, & quidquid in orbe gestum est, ad eum delatum fuerit. Vide quæ diximus supra in notis ad secundam epistolam Sixti, verbo, Universalis, item Zephyrini.

Romano pontificem episcoporum cur appellatur.

a Litteras Math. 15.

LXXXII. Confessor a Lideus a Gemellis dixit: Cæcus cæcum si ducat, ambo in fossam cadunt: cum ergo hæreticos conllet non posse illuminare quemquam, ut pote cæcos. baptisma eorum non valet.

c Aut tyrannice terrore ad obsequendam necessitatem collegas suos adigit. Alludit ad decretum Stephani cui more maiorum (ut ex Tertulliano libro de pudicitia cap. 1. constat) præfigi solebat titulus ille: Episcopus episcoporum, & quod aliter sententibus excommunicacionis penam tulisset acriter comminatus. Unde licet manifestum sit, Cyprianum hanc sententiam unquam multis Africanæ ecclesiæ episcopis contra Stephanum pontificem diu multumque defendisse, ac Firmilianum cum 70 aliis in Asia, Dionysium Alexandrinum in Ægypto, in suam sententiam pertraxisse, tamen hanc eandem pertinaciter contra omnium occidentalium, mille orientalium episcoporum a se dissentientium, & quod maximum, contra Stephanum Romani pontificis sententiam propugnasse, tenuisse, & ad mortem usque defendisse, affirmari non potest, nec debet. Nam apostolicam, quam Stephanus obiecit, traditionem, Cyprianus de apostolica fonte dimanasse non credit: sed potius obrepentem errorem esse, & corruptelam pravamque consuetudinem. Baronius anno 258. num. 39. Firmiliano, Dionysio Alexandrino, omnibusque aliis orientalibus, & Africanæ ecclesiæ episcopis, aliter & melius sentit. Quem enim nunquam a Stephano pontifice apostolicæ sedis communicatione privatum esse, & in eadem cum Romana ecclesia unitate usque ad martyrium persistisse, episcopi diem natalem ab ecclesia summo honore anniversario coli ac honorari constat, eundem mentem in molius non mutasse, errorem non deteruisse, non est credibile. Augustinus de baptismo contra Donatistas lib. 2. cap. 4. item epist. 48. Hieron. contra Luciferianos. Euseb. lib. 7. cap. 3. 4. 8. Baronius anno Christi 258. num. 42. & sequentibus: item anno 259. num. 1. 2. 3. 4. & sequentibus 9. & 12. &c.

An Cyprianus de sententiam suam de baptismo mutavit.

b ab Oca c ego

LXXXIII. LXXXIV. LXXXV. Natalis b a Boca dixit: Tam ergo præfens, quam Pompejus Sabratenfis, quam etiam Dioga Leptimagnensis, qui mihi mandaverunt, corpore quem absentes, spiritu præfentes centemur, quod & collegæ nostri, quod hæretici communicationem habere nobiscum non possunt, nisi ecclesiastico baptismo baptizati fuerint.

d Quæritur: quænam sententia expressit epistola, quæ ad Jubajanum collegam nostrum scripta est, hæreticos, secundum evangelicam & apostolicam contumaciam, adversarios Christi, & Antichristos appellatos, quando ad ecclesiam venerint, unico ecclesiæ baptismo baptizandos esse, ut possint fieri de adversariis amici, & de Antichristis Christiani.

An episcopo sententia licet.

1. Joan. 1.

LXXXVI. Junius a Neapoli dixit: Ab eo quod semel censuimus non recedo, ut hæreticos venientes ad ecclesiam baptizemus.

LXXXVII. Confessor & martyr Cyprianus a Carthagine dixit: Meam sententiam plenissime expressit epistola, quæ ad Jubajanum collegam nostrum scripta est, hæreticos, secundum evangelicam & apostolicam contumaciam, adversarios Christi, & Antichristos appellatos, quando ad ecclesiam venerint, unico ecclesiæ baptismo baptizandos esse, ut possint fieri de adversariis amici, & de Antichristis Christiani.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Causa concilii.

256.

Numerus episcoporum.

a Concilium. Cum Stephanus papa ex quo præcedente Africano concilio de baptismo hæreticorum statuta erant per litteras redditas, ut supra diximus, returbasset, non cunctatus est Cyprianus maiore numero episcoporum Carthagine aliud concilium celebrare. Convocatis igitur ex Africa, Numidia & Mauritania episcopis 87. hisdemque Carthagini coeuntibus kalendis Septembris, anno 258. hoc tertium in eadem baptisati causa concilium celebrat. Cuius initio recitatis hic inde litteris scriptis, Stephanum tacito ejus nomine suggillat. Acta hujus concilii plura non extant: quam ea quæ ex Cypriano & sancto Augustino de baptismo contra Donatistas lib. 3. cap. 4. 5. & 6. & libro 7. cap. 1. hæc translata sunt, quibus præter 87. episcopos, sicut & Pamelii notat

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, societ. Jesu sacerdotis.

Idem concilium Carthagenense ab ecclesia catholica reprobatur una cum epistola S. Cypriani ad Jubajanum Græce ac Latine hic subjungimus ex collectione canonica Joannis Zonaræ monachi qui fuerat magnus Drungarius Rigle & presens a secretis imperatoris. Theodorus Balsamon epistolam Cypriani reculit quidem in suam quoque collectionem, sed episcoporum sententias prætermisit & concilii acta.

Concil. General. Tom. I. 1 MS. noster a Chellabi. In Colbert. a Buccardi. 2 MS. noster Litteras. Gemellis in Numidia. 3 Oca in Tripolitana Provincia. 4 In Tripolitana Provincia.

ΣΥΝΟΔΟΣ ἢ ΓΕΝΟΜΕΝΗ ἘΠὶ ΣΥΝΟΔΟΣ • CARTHAGINENSIS

Κυπριανὸς τὸ ἀγωνίῳ ἐπισκόπῳ Καρχηδόνι καὶ μάρτυρι.

A habita, cui praesuit magnus Cyprianus, & sanctus martyr, cum esset episcopus Carthagenensis.

Ex editione GL. Paffien- la fol. an. 168. cura- te Frontone. Duceo S. I.

ΓΩΑΝΝΗΣ ΖΩΝΑΡΑΣ.

JOANNIS ZONARAE PRAEFATIO.

ΑΓΓλη ἡ σινωδος, πασῶν ἱερῶν σινωδῶν ἀρχαιό- τερα ἐστὶ. ἀποτελεῖ μὲν γὰρ ἱερῶν ἄλλων, ἢ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας γενομένη σινωδος κατὰ Παύλου τὸν Σαμοσαθεὺς, ἢ τῆς ἐπὶ Αὐρηλιανῶν βασιλείᾳ ἠθροῖσθαι. αὐτὴ δὲ κρείττερος ἀρχαιοτέρα ἐστίν. ὁ γὰρ μέγας Κυπριανὸς, ἐπὶ Δεκίου Βασιλείᾳ τῆς τῆς μαρτυρίας λυσιτελοῦντος, πολλοσὸς δ' ἐστὶν ὁ Αὐρηλιανὸς ἀπὸ τοῦ Δεκίου. πολλοὶ γὰρ μὲν τῶν Δεκίου ἐκράτησαν αὐτοκράτορες, μετ' οὗτος ὁ Αὐρηλιανὸς τῆς βασιλείας ἤρξατο. οὗ μὲν ἄν ἀπορχη- σαι πασῶν ἐστίν. ἠθροῖσθαι δ' ἐν αὐτῷ ἐπισκο- πῳ ἀπὸς πικρατῆρι ὀρθοῦσθαι, ζητήσεως ἡνωμι- νος, εἰ τὸς ἑαίρεσις ἐπιστρέφοντας, καὶ τὸς χι- σματικὰς βαπτίζεσθαι δὲ ἀποστερηθῶσιν τῆ καθο- λικῇ ἐκκλησίᾳ. Ἰοβιανὸς γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς ἐπί- στωλεν πρὸς τὸν δεῦρ Κυπριανῶν, ἐρωτῶν, εἰ δεῖ τὸς πρὸς βαπτίζεσθαι. τότε γὰρ καὶ ὁ Ναυά- τος τῆς ἱερῶν λεγομένων Καθαρῶν αἵρεσις ἤρξε, ἀποστρέφεται ἡσυχῶς τῆς ἐκκλησίας Ῥωμαίων, χι- σματικὸς ὡν κενός, ἀλλ' ἔχ' αἱρετικὸς. ἢ γὰρ ἀπὸς ἐόργατι τοῖς ὀρθόδοξοις διεφέρετο, ἀλλὰ τοῖς ἐν διαγωγῆς ὑποκίψασί τε καὶ ὑπόσταν ἀπηγόρευε τὴν μετάνοιαν. ἐπειδὴ ὁ τότε τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἀποστρέφεται Κορηλίῳ μὲν ἱερῶν ὑπ' αὐτῶν ἐπισκό- πῳ (ἠθροῖσθαι περὶ τὸ εἰσαγωγῆς, ἐψηφίσαντο δεχέσθαι εἰς μετάνοιαν, καὶ τὸς ἐπιστρέφοντας. ὁ δὲ Ναυάτος τῆς οἰκείας ἐκείνης ἢ μετῆτε, ἐ- ξέκοψαν τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης, καὶ ἀπεκίρξαν ὡς πασοδελφον. ὁ δὲ καὶ ἄλλους ὁμοφρονῶν ἐχθρῶς, κατ' ἑαυτῶν ἐποιεῖτο παρασημαίσεις, καὶ χι- σμα παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπ' ἐκείν καὶ ἱερῶν αὐτῶ συ- κοινοῦσθαι ἐχθρῶ. περὶ χισματικῶν τῶν καὶ αἱρετικῶν ἐρωτῶσθαι. Ἰοβιανὸς ἀντεπεσέδωκεν αὐ- τῶν τε καὶ τοῖς σωματισκοῖσι αὐτῶν ὁ μέγας Κυ- πριανὸς, καὶ ἡ σινω αὐτῶ σινωδος τῶν ἐπισκόπων τῶν τῶν.

EST haec synodus ex omnibus antiquissi- ma. Nam aliis quidem antiquior est ea qua Antiochia in Syria contra Paulum Sa- mosatbenum Aureliano Romanorum imperato- re celebrata fuit, haec vero vetustate illam quoque antecedit. Magnus siquidem Cypri- anus Decio imperatore martyris cursum con- fecit: ut vero longo intervallo post Decium Aurelianus fuit. Multi siquidem Decio extin- cto regnare imperatores, quibus demum Au- relianus in imperio successus est; itaque longe haec synodus ex omnibus antiquissima: In ea porro quatuor supra octoginta episcopi congre- gati sunt, ac de iis qui abdicata haeresi res- piscunt, ac schismaticis, qui ad ecclesiam re- vertuntur, an baptizandi forent, quaestum. Jovianus siquidem episcopus nescio quis, & cum eo episcopi alii, ea de re an scilicet ejusmo- di homines baptizari oporteret, Cyprianum per epistolam consuluerant. Tunc enim Navatus quoque eorum secta, qui Cathari, hoc est Novatiani, puri dicebantur, se principem profitebatur, Ro- mana ecclesia presbyter, schismaticus proprie non haereticus. Nec enim in iis que ad dog- mata pertinent, nullo pacto a catholicis dissen- tiebat: sed qui adversus Christianam resp. tempo- ribus malo vici succubuisse, disque immolas- sent, ad poenitentiam non admittebat. Cum ve- ro ecclesia Romanorum praefectus eo tempore Cor- nelius, cum sibi subiectis episcopis, agitata qua- estione, eos quoque qui immolaverant ad poeni- tentiam admittendos esse decrevisset; neque ta- men Navatus aliquid de pertinacia remitteret, illum ab ecclesia corpore excisum, quippe fra- trum osorem, decreto promulgare. Alios vero ille sectatores nactus, seorsum conventus perage- re, schismateque hinc inde cum suis gregalibus ecclesiam lacerare adortus est. Cum ergo de schismaticis, & haereticis esset a Joviano qua- estum, ad eum ejusque coepiscopos magnus Cy- prianus, cum sua synodo rescribens, subjectam epistolam exaravit.

b erat hic Zonarus.

c Novatiani.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

EPISTOLA.

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ

MAGNI CYPRIANI

πρὸς τὸν Ἰοβιανὸν καὶ ἐκεῖνους σωματισκοῦς.

AD IOVIANUM EIUSQUE COEPISCOPOS.

d Iubjanum At in edit. Pamel. & Rig. inscribitur ad Iannarium & coe- res episcopos Numidas de baptizandis haereticis. V. supra pag. 911. A.

ΕΝ κοινῶν ἀδελφῶν ἀγαπητῶν ἀδελφῶν ἀνιγγο- μένῳ γράμματι ἐφ' ἡμῶν σαλότητι παρὰ ἱερῶν πρὸς αἱρετικῶν καὶ χισματικῶν δοκούντων βαπτίζεσθαι ἐρχομένων πρὸς τῶν καθολικῶν ἐκκλησίαν, ἢ τῆς ἐ- σὶ μίᾳ, ἐν ἡ βαπτίζεσθαι καὶ ἀναγεννῶσθαι. περὶ ὧν καὶ περὶ θαλάμῳ, καὶ ὑμᾶς αὐτὸς ἐκείνα ἀπαττο- νῆτε τῶν σερρήπτῳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κατι-

CUM in communi concilio essemus, dilecti fratres, legimus literas a vobis missas, de iis qui ab haereticis vel schisma- ticis baptizari visi sunt, venientibus ad catholicam ecclesiam quae una est, in qua baptizamur & regeneramur. De quibus confi- dimus, vos quoque qui in illa agitis, catho- licae ecclesiae firmitatem tenere: tamen quo- niam

Interpretatio est Germani Herveti, qualem Harduinus edidit recognitam, & emendatam.

ANNO CHRISTI 316.

Item 2.

Exib. 16.

Num. 19.

Psal. 140.

Joan. 9.

niam nobiscum estis communionis participes, & propter communem dilectionem de eo quærere voluistis, non novam sententiam neque nunc fundatam asserimus: sed quæ olim ab antecessoribus accuratissime & diligentissime fuit examinata, eam a nobis observatam vobis communicavimus, & conjungimus, id quoque nunc statuentes, quod semper fortiter stabiliterque tenuimus, ut nemo possit baptizari extra ecclesiæ catholicæ baptismum qui unus est, & in sola catholica ecclesiâ reperitur. Scriptum est enim: *Me dereliquerunt fontem aqua viva, & fecerunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquam. Et rursus sacra scriptura hoc præsignificans dicit: Ab aqua aliena abstinete, & ex fonte alieno ne bibite* Oportet autem aquam primum purgari & sanctificari a sacerdote, ut possit proprio baptizari a sacerdote, ut possit proprio baptizari hominis qui baptizatur, peccata eluere. Nam & per Ezechielem prophetam dicit dominus, *Et aspergam vos aqua mundâ, & mandabo vos, & dabo vobis cor novum, & spiritum novum dabo in vobis:* (Quomodo autem potest purgare & sanctificare aquam, qui est ipse immundus, & apud quem Spiritus sanctus non est?) cum dicat dominus in Numeris: *Et omnia quæ tanget immundus, immunda erunt.* Quomodo potest baptizans dare alii remissionem peccatorum, qui non potest propria peccata extra ecclesiam dimittere? Sed & ipsa interrogatio quæ fit in baptizante, est testis veritatis. Dicentes enim ei qui examinatur: *credis vitam æternam & remissionem peccatorum accipere;* nihil aliud dicimus, quam quod in catholica ecclesiâ hæc dari possunt. Apud hæreticos autem, ubi ecclesiâ non est, haberi non potest peccatorum remissio. Et ideo qui hæreticorum patrocinium suscipiunt, vel debent interrogationem mutare, vel veritatem tueri: nisi si eis & ecclesiam tribuant quos habere baptismum affirmant. Necessè est etiam eum qui baptizatus est, inungi, ut accepta unctione, fiat Christi particeps. Sanctificare autem oleum non potest hæreticus, qui nec altare habet, nec ecclesiam. Non potest autem omnino christina esse apud hæreticos. Nobis enim clarum est, nullo modo apud illos sanctificari posse oleum ad gratiarum actionem. Scire enim, & non ignorare debemus quod scriptum est: *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* Quod quidem etiam olim significavit sanctus Spiritus in psalmis, ne forte abductus aliquis & a recta via aberrans, apud hæreticos Christi adversarios inungatur. Quomodo autem pro eo qui baptizatus est precabitur, non sacerdos, sed sacrilegus, & peccator; dicente scriptura, quod *Deus peccatores non audit, sed si quis est pius ac religiosus, & ejus voluntatem facit eum audit?* Per sanctam ecclesiam, peccatorum remissionem intelligimus. Quis autem dare potest id quod ipse non habet; vel quomodo potest operari spiritualia, qui Spiritum sanctum abjecit? Et ideo etiam renovari debet qui ad ecclesiam accedit, ut intus per sanctos sanctificet.

Ακατέην. ὁμοῦ ἐπὶ συγκατανοίᾳ ἡμῶν ἐστὶ, καὶ ζήτησαι περὶ τούτου διὰ τὴν κοινὴν ἀγάπην καὶ ἀληθεύει, ἢ ἀποφρακτῶν γνώμων, ἰδίᾳ τῶν ὑδάτων μόνον ἀποφρακτῶν, ἀλλὰ τῶν πάλαι ὑπὸ τῆς ἀποφρακτικῆς ἡμῶν μὴ τὰς ἀκατέεις καὶ ἐπιμελείας δεικνύμενοι, καὶ ὑφ' ἡμῶν παρατηρηθεῖσαν, καὶ οὐκ ἡμῶν καὶ σιζῶν ἡμῶν, τῶν καὶ τῶν χειροποιήτων, ὅπως διὰ τῶν ἐκ τῆς ἀσφαλῆς κρατῶντες μὴδὲ βαπτίζεσθαι δύνασθαι ἐξω τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τοῦ οὗτος βαπτισματος, καὶ ἐν μόνῃ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ὑπάρχοντες, γέγρακται γὰρ· ἕμὲ ἐγκαταλίπον πηλὴν ὑδάτος ζῶντος, καὶ ὠρεῖται ἑαυτοῦ λαοῦ συντηρηθῆναι, καὶ μὴ διωκθῆναι ὑδὸς συζῶν. καὶ πάλιν ἡ ἀγία γραφὴ προμηνύουσα λέγει. ἀπὸ ὑδάτος ἀλλοτρίου ἀποχέσθαι, καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας μὴ πίπει. δεῖ δὲ καθαρῆσθαι, καὶ ἀγιασθῆναι τὸ ὑδὸν ὡς ἀπὸ τῆς ἱερῆς, ἵνα διωθῆται τῆ ἰδίᾳ βαπτισματι τῶν ἀμαρτιῶν τῷ βαπτισμῶν ἀνθρώπου ἀποσμηθῆσαι. διὰ τὴν ἱερατικὴν τῶ ἀποφρακτικῆς λέγει κλεῖσθαι. καὶ φαίνεται ἡμῶν καθαρῶ ὑδάτι, καὶ καθαρῶ ἡμῶν, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν κηρῶν, καὶ πνεῦμα κηρῶν δώσω ἐν ὑμῖν. (Πῶς δὲ διακρίνεται καθαρῶ καὶ ἀκατέεις ὑδὸν, ὁ ἀκάθαρτος ὡν αὐτῶ, καὶ παρ' ὧν πνεῦμα ἅγιον ἐκ ἐστὶ;) λέγοντες τὸ κλεῖσθαι τῶν ἀκατέμοις· καὶ πάντων ὧν ἀφεται ὁ ἀκάθαρτος, ἀκάθαρτα εἶσαι, πῶς βαπτίζων δύναται ἄλλω δῶναι ἀφεσιν ἀμαρτιῶν ὁ μὴ διωθῆς τὰ ἴδια ἀμαρτήματα ἐξω τῆς ἐκκλησίας ἀποδέσθαι; ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐρώτησις ἡ ἐν τῷ βαπτισματι γνώμων, μαρτυρῶν ἐστὶ τῆς ἀληθείας. λέγοντες γὰρ τῆ ἐκκλησίᾳ, πισθεὶς αἰώνιον ζωὴν καὶ ἀφεσιν ἀμαρτιῶν λαμβάνειν, ἐκ ἀλλοτρίων λέγοντες, εἰ μὴ ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ δεθῆναι δύναται. παρὰ δὲ τῶν αἰρετικῶν ὅτι ἐκκλησία ἐκ ἐστὶν, ἀδύνατον ἀμαρτημάτων ἀφεσιν λαβεῖν, & διὰ τούτου οἱ τῶν αἰρετικῶν συνηγοροῦν ἢ τῶν ἐπερωτήσων ἀλλάξει ὀφείλουσιν, ἢ τῶν ἀληθείαν ἐκδικῆσαι, εἰ μὴ τῆ αὐτῶν καὶ τῶν ἐκκλησίαν ἀποσμηθῆναι, ὡς βαπτισμα ἔχει διαβεβαῖνται. ἀνάγκη δὲ ἐστὶ καὶ χεῖσθαι τῶν βαπτισμῶν, ἵνα λαβῶν χεῖσθαι, μέγας γρηῖται Χεῖσθαι. ἀγίασθαι δὲ ἔλαιον ἐ δύναται ὁ αἰρετικὸς ὁ μὴ θυσιασθῆναι ἔχων, μὴ τε ἐκκλησίαν, ὅθεν ὁ δύναται χεῖσθαι τὸ παραπαν παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς εἶναι ἀποδῆλον γὰρ ἐστὶν ἡμῶν μὴδὲ μὴ δύνασθαι ἀγιασθῆναι παρ' ἐκείνους ἔλαιον ἐς ἀκατέεις. εἰδῆσαι γὰρ καὶ μὴ ἀγνοεῖν ὀφείλουσιν, ὅτι γέγρακται, ἔλαιον ἀμαρτωλῶ μὴ λιπαρῶν τῶν κεφαλῶν. ὁ δὲ καὶ πάλαι ἐμίμνησε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ψαλμοῖς, μὴ πῶς ἐκκλησιασθῆς τις, καὶ ἀπὸ τῆς ἀθείας ὁδῶ πλανηθεῖς παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς τῶν τῶ Χεῖσθαι ἀντιπάλαι χεῖσθαι. πῶς δὲ εἰρηται ὑπὲρ τῶ βαπτισματος ἔχει ἱερῆς, ἀλλ' ἱεροῦλος καὶ ἀμαρτωλῶς, λέγοντες τῆς γραφῆς, ὅτι ὁ Θεὸς ἀμαρτωλῶν ἐκ ἀκατέ, ἀλλ' ἐάν τις θυσιασθῆς ἢ, καὶ τὸ δῆλμα αὐτῶ ποιῆ, τότε ἀκατέ; διὰ τῆς ἀγίας ἐκκλησίας νοῦμῶ ἀφεσιν ἀμαρτιῶν. τίς δὲ δύναται δῶναι ὅπως αὐτῶ ἐκ ἐχει, ἢ πῶς δύναται πνευματικῶ ἀργασθῆναι, ὁ ἀποβαλὼν πνεῦμα ἅγιον; διὰ τούτου καὶ ἀναγινῶσθαι ὀφείλει ὁ σπὸς τῶν ἐκκλησίαν ἐρχομῶν, ἵνα ἐσῶ διὰ τῆς ἀγίας ἀγιασθῆ. γέγρακται γὰρ,

Quæ duobus ansulis includuntur, in Labbei editione decaunt, eaque ex MSS. Reg. Balsamonis, aliisque supplevit Harð. eujus sunt sequentes notæ.

γράφ, ότι άγιος έστις, καθως έγω άγιος είμι, λί-
γει κλειος. Ινα κ' ό έπί πλάτης βασιλευδής εν τώ
αληθινώ κ' εκκλησιαστικώ βαπτίσματι κ' αυτό τώτος
αποδοσται, έστις άπός Θεού έρχόμενος ενδρωτος
κ' ίσθια έπιζητή εν πλάτη άρεδής ιεροσολών απο-
στεισει. δευμάξεν γάρ ίσι τώ άιρετικώ κ' χρισ-
ματικώ βαπτίσματι, τή σωδωδωκίη τής εν έπίστω
βεβαπτισμένων. ή γάρ διώταται εν μέρει ύπερ-
χίως. εί ήδιώθη βαπτισαι, έχουσαι κ' άγιον
πνώμα δύναι εί να ήδιώθη, ότι έξω άν άνα-
μα έχουσι να έχει, ή διώταται τών έρχόμενων βα-
πτισαι σίος όιτος τώ βαπτίσματος, κ' σός όι-
τος τώ άγιω πνώματος, κ' ή μίης εκκλησίας υπό
Χεστώ τώ κλειω ήμών έπίστω Πίξω τώ άποστολου
αρχήδω λίγους σίότητος τιθεμιλιούμης. κ' δια
τούτο τώ ύπ' αύτ'ω γινόμενα ψάδη κ' κεία ύπαρ-
χοντα πάντα έστιν αδούμα, ώς γάρ διώταται δε-
κτω κ' αίνετην είναι παρά Θεώ τ'ω ύπ' έκείων γι-
νομέσων, ός ό κλειος πολέμιος κ' αντιπαλός αύτου
λέγει εν τής άγγελίας. ό μη άν μετ' έμώ κατ'
έμώ είσι, κ' ό μη σωδών μετ' έμώ σκαρίζει. κ' ό
μοσάξω άποστολ' Ιωάννης στυλάς κλειω τ'ρω, κ'
εν τή έπιστώ άπογράφω. ήκούσατε ότι ό Αντι-
χριστος έρχεται, κ' κώ ός Αντιχριστοι πολλοί γε-
γονασιν, ός εν γινώσκωμύ ότι έρχήτωρα είσιν. έξ
ημών ήλθω, άλλ' έκ ήσαν μετ' ημών. ός εν κ' ή-
μείς σωδωκίαι οφείλομύ κ' νοση ως οι έχθροι κυ-
ριου κ' οι Αντιχριστοι εννοασμοχοι διαταται να είσο-
χάσω δύναι τώ κλειω κ' δια τώτο ήμείς τή κλειω
ίσιος, κ' σίότητι κλειω κρατούντες, κ' κατά τλώ-
ξίω σούτ'ω χορηγούμενοι, τλώ ιερατείω αυτώ εν τή
εκκλησία λειτουργήτες, όσα οι αντικείμενοι αυτώ,
τυπεί πολέμοι κ' Αντιχριστοι τοσών, άποδοκιμα-
σαι, κ' άποποιήσαι κ' απορρίψαι, κ' ως βίβλια
έχουσι οφείλομύ, κ' τούς από πλάτης κ' ερεβλωτ'ης
έρχόμενοι: έπί γινώσει τής αληθινής κ' εκκλησια-
στικής πίστεως δούμαι καθόλου θείας δυναμείως μυ-
στεριω, σίότητος κ' πίστεως κ' αληθείας.

ZONARAS. Αυτά ή έπιστώ, καθάπαξ τής
εν άιρετικώ κ' χρισματικώ βαπτισμώτος, άποσπρ-
χομύως τή καθολική εκκλησία βαπτίζεσθαι όξιατ-
ταται κ' εκ όξωφωρών σωδυματίων, κ' έπιχειρημά-
των κ' ρητ'ω γραφικώ τών οικείω λόγον κατισκιά-
ζει. ή δε όδωπρα οικυμύκ'η σιωδός εν κανόνι αυτ'ής
έβδωμύ ή πάντως έξ αίρεσιων έπιστρέφοντας, άνωδου
κείθω βαπτίζεσθαι, άλλ' άκαρδμεί τινας μέν δέν
δέχωδαι διδόντας λιβέλλω, κ' άναθεματίζοντας
τλώτε οικείω αίρεσην είκασον, κ' πάσαν μη φρονή-
σαν, ως ή άγία τώ Θεώ καθολική κ' αποστολική
εκκλησία φρονεί, σφραγίζομύς ήτοι χειρομύους
τ'ω άγιω μύρω. τας δε λοιπώς πάντως, άντιπας κ'
όνομασί καταλέγει, βαπτίζεσθαι οέχεται, δεχομέ-
νος ως Ε'λλωας. ός δήτα κανών κ' εν τώ ιδίω τόπω
έξήρηται. ός εν φαίνεται, ότι εκδέχθη παρά τ'ω
μετεπειτα άγιω πατέρω ή όξιατ'ω ή αυτη. εναντία
πίνλω εν τώ τώ κεφαλαίω τ'ω δύο σωδωδω είσα-
γυσών τώ τής δ'άπ'ρας κρατεί σιωδω, ότι τε μετα-
γμείρερα έσι, κ' ότι οικυμύκ'η, εν ή πάντως εκ
πάστων τ'ω παξιαρχικώ όρώνω σωήσαν, ή οι
παξιαρχαι αύτοι, ή τοποταρηται ότι δε εκδέχθη
ό παρών κανών παρά πάντων τ'ω άγιω πατέρω,

tur. Scriptum est enim: *Sancti eritis, sicut*
et ego sanctus sum, dicit dominus, ut qui
in errorem seductus est, in vero & ecclesia-
stico baptisate, ipse quoque hoc exuat,
qui homo ad Deum accedens, & sacerdo-
tem querens, in errore inventus in sacrile-
gium incidit. Est enim haereticorum & schis-
maticorum haeresein probare, eos qui ab illis
baptizati sunt, comprobare. Non enim po-
test in parte valere. Si enim potuit baptiza-
re, potuit & sanctum spiritum dare: si non
potuit is qui est extra, habere spiritum,
non potest venientem baptizare, cum sit
unus baptisatus, & unus sanctus Spiritus, &
una ecclesia, a Christo domino nostro di-
cente ab initio supra Petrum apostolum fun-
data unitate. Et ideo quae ab eis facta sunt,
cum sint falsa & vana, omnia sunt repro-
bata. Neque enim potest esse Deo gratum
& acceptum quod fit ab illis, quos dominus
hostes & adversarios dicit in evangeliiis: Qui
non est mecum, contra me est: & qui non ce-
litigit mecum, dispergit. Quin etiam beatus
apostolus Joannes praecipit: audivisti quod Anti-
christus venit, & nunc etiam multi Antichri-
sti facti sunt. Unde cognoscimus quod novissi-
ma hora est. Ex nobis exierunt, sed non erant
ex nobis. Unde & nos intelligere & cogitare
debemus, si Dei inimici, & qui Antichristi
sunt nominati, domini gratiam dare non
possunt, ideo nos qui sumus cum domino,
& domini unitatem tenemus, & pro ejus
dignatione ministrantes, sacerdotium ejus in
ecclesia gerimus, quaecunque adversarii, &
Antichristi faciunt, reprobare, remove, &
abjicere, & pro profanis habere debemus:
iisque qui ab errore & perversitate veniunt,
ad veram & ecclesiasticam fidei omnino cogni-
tionem, dare divinae virtutis mysterium, &
unitatis, & fidei, & veritatis.

ZONARAS. Epistola haec, quoscunque
Dab haereticis, aut schismaticis baptizatos, s'
ad ecclesiam catholicam se recipiant, iterum
baptizari jubet, eamque sententiam variis epi-
scopematibus ac euhymematibus, scripturaeque
testimonis confirmat. At vero secunda oecum-
nica synodus canone septimo, non omnes qui
ex haeresi demigrant, baptismo iterum expian-
dos, sed alios quidem si datis libellis suam
praeerea quisque haeresim, omnemque a catho-
lica & apostolica Dei ecclesia alienum errorem
execratur, caractere notatos, hoc est sancto
christisate inunctos admitti oportere decernit;
alios vero omnes, ex quibus nonnullos nomi-
natim designat, baptizari, atque ut a Gracos, Irbuiss.
admitti jubet. Qui quidem etiam canon suo
loco explicatus est: promdeque ejus canonis con-
stitutionem a sanctis postea patribus receptam
haud fuisse facile apparet. Cum igitur de ea-
dem re una synodi contraria inter se decreta
protulerint, potior habenda est secunda synodi
constitutio, quippe quae & posterior fuit, &
Oecumenica, in qua omnes scilicet quoscunque
patriarchicam sedem obtinent, aut ipsimet pa-
triarchae, aut ipsorum legati affirmant. Porro
hunc canonem nequaquam a sanctis patribus
universis receptum fuisse, vel ex secundo ca-
none

ANNO
CHRISTI
971

ANNO CHRISTI 311. 216.

nonne synodi in Trullo habita, qua sexta dicitur, intelligi licet. Ibi namque sancti patres...

Αδελφάται, καὶ ἐκ τῶ δόξαν καὶ ὄνομα τῆς ἐν τῇ Τριλλοῦ ἡρωδίου συνόδου...

Cyprianus dixit:

Κυπριανὸς εἶπεν.

Audistis collegae dilectissimi, quid mihi Jovianus coepiscopus noster scripserit...

Ἡρώδης ἀγαπητοὶ συνεπίσκοποι τί μοι ἔγραψεν Ἰωβιανὸς ὁ συνεπίσκοπος ἡμῶν...

Epist. 4. 2.

abfunt hac & nonnulla alia a Cerco...

Ego unum baptisma in ecclesia sola scio, & extra ecclesiam nullibi: ibi enim est unum...

Καὶ ἐπεὶ εἶπεν Ἰωβιανὸς ὁ συνεπίσκοπος ἡμῶν...

Πρια-

Πρίμῳ ἀπὸ Μαστίρης εἶπε.

Primus a Mastrips dixit.

Δογματίζω πάντα ἀνθρώπων ἀπὸ αἰρέσεως ἐρχομένων, δεῖν βαπτίζεσθαι, μάλιστα γὰρ αὐτῶν ἐκεῖ βαπτίζεσθαι, μὴ ὄντες, εἰμὶ σὺς βαπτίσματος, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μίᾳ, ἐπεὶ καὶ ὁ Θεὸς εἷς, καὶ βαπτισμα εἷς, καὶ ἐκκλησία μία, ἐν ᾗ τὸ βαπτισμα καὶ ὁ ἀγιασμός καὶ ὅσα ἄλλα εἰς σωτηρίαν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον ἐπιτελεῖται. τὰ γὰρ ἔξω τῆς ἐκκλησίας γινόμενα, εἰς οὐδὲν τούτων ἀφρακῆται.

Censeo omnem hominem ab hæresi venientem, baptizandum esse. Frustra enim illic eum esse baptizatum, cum non sit baptisma, nisi in ecclesia sola unum: quia & Deus unus, & baptisma unum, & ecclesia una, in qua baptisma, & sanctificatio, & quæcumque alia ad salutem & vitam æternam spectant, perficiuntur. Nam quæ extra ecclesiam exercentur, nihil horum adipiscuntur.

Πολύκαρπος Ἀδριαμεῖτις εἶπε.

3 Polycarpus ab Adrumeto dixit.

Οἱ τὸ ἴδιον αἰρετικῶν βαπτισμα δοκιμάζοντες, Β τὸ ἡμέτερον ἀδόκιμον ποιοῦσι.

Qui hæreticorum baptismum probant, nostrum reprobum efficiunt.

Νουάτιος ἀπὸ Θαννοβασιλείας εἶπε.

4 Novatus a Thannuregio dixit.

Πᾶσαι αἱ γραφαὶ μαρτυροῦσι περὶ σὺς καὶ μόνον τῷ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτίσματος σωτηρίας, οφείλομεν τὴν ἡμέτεραν πίστιν ὁμολογῆσαι, ἵνα τὸς αἰρετικούς καὶ χισματικούς ἀποστρέχωμεν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ψευδοῦς ἐκείνων βαπτισμα τῷ ἀληθινῷ βαπτισμα. καὶ διὰ τούτου ἐγὼ τὸς ἐκεῖθεν ἐλθόντας πάντας ἐβαπτισα, καὶ τοὺς ἀπὸ κληρῶν αὐτῶν λαϊκὸς ἔστησα.

Omnes scripturæ testimonium reddunt de uno & solo in ecclesia salutaris baptismi; debemus tamen fidem nostram profiteri, ut hæreticos & schismaticos ad ecclesiam venientes, post falsum eorum baptismum, verum baptismum baptizemus. Et ideo omnes inde venientes baptizavi, & clericos eorum inter laicos recepi.

Νεμεσιανὸς ἀπὸ Θυβάνων εἶπε.

5 Nemesianus a Tuburnis dixit.

Βαπτισμα ὃ δίδωσι αἰρετικός καὶ χισματικός μὴ εἶναι ἀληθὲς πᾶσαι αἱ γραφαὶ μαρτυροῦσιν, ἐπεὶ αὐτοὶ ἀποστῶτες αὐτῶν ψευδοχριστοὶ εἰσι καὶ ψευδοπροφῆται.

Baptisma, quod dat hæreticus & schismaticus, non esse verum, omnes scripturæ testantur: quoniam ipsi præpositi eorum pseudo-christi sunt, & pseudo-prophetae.

Γιανναῖος ἀπὸ Λαβῆς εἶπε.

6 Januarius a Labe dixit.

Κατὰ τὰ ἀποστόλων ἴδιον ἀγίων γραφῶν κρίνω δεῖν πάντας τὸς αἰρετικούς βαπτίζεσθαι, καὶ οὕτως εἰς τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν προσδέχεσθαι.

Secundum scripturarum sanctarum auctoritatem, decerno hæreticos omnes baptizandos, & sic in ecclesiam sanctam admittendos.

Λύκιος ἀπὸ Γαστρογαλβῆς εἶπε.

7 Lucius a Castro-Galba dixit.

Ὅπου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ φησὶν, ὁμοῦς ἐστε τῷ ἄλλοις τῆς γῆς, ἐὰν δὲ τὸ ἄλλοις μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλιθῆσθε; ὁμοῦς; ὅπου ἐν σαφὲς ἐστὶ τὸς αἰρετικούς τὰς ἐν ἐχθρῶς τῷ Θεῷ, μὴ δεῖν διακρίνειν ζωοποιῆσαι τινὰ πνευματικῆ ὁμολογία μωρανθῶσιν αὐτῶν καὶ ἔξω ὄντας τῆς ἐκκλησίας, ἀγίῳ βαπτισματι βαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐρχομένων οφείλομεν.

Cum Dominus in evangelio dixerit: Vos estis sal terra: si autem sal infatumum fuerit, in quo salietur? & manifestum sit hæreticos, id est, hostes Dei, non posse quemquam spiritali confessione vivificare, quod infatumi sint, & extra ecclesiam, accedentes eos sancto baptismate baptizare debemus.

Κρίσκος ἀπὸ Κρήτης εἶπε.

8 Crescens a Cirta dixit.

Καὶ αὐτοὺς τὸς αἰρετικούς καὶ χισματικούς, ὅπου ἐν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν καθολικὴν ἐλθῶσι, μὴ πρότερον δεχθῆναι, πρὶν ἐξορκισθῆναι καὶ βαπτισθῆναι, χωρὶς ἐκείνων ἴδιον τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτισθῆναι καὶ ἀποστῶτων. ὅπου γὰρ οφείλοισι μετανοήσαντες χειροθεσίας μόνως τυχεῖν.

Censeo & ipse hæreticos & schismaticos, qui ad catholicam ecclesiam venerint, non ante recipiendos, quam exorcizati & baptizati fuerint: exceptis iis, qui in ecclesia catholica fuerint baptizati, & ab ea defecerint: nam hi debent penitentes solam manus impositionem obtinere.

Νικομήδης ἀπὸ Σιργομείων εἶπε.

9 Nicomedes a Sergomeis dixit.

Ἡ ἐμὴ ἀπόφασις αὕτη ἐστίν· ἵνα οἱ αἰρετικοὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀποστρέχόμενοι βαπτισθῶσιν. ἐπεὶ μηδὲμίαν ἔξω ἀφῆσιν ἀμαρτιῶν εὐλόγησιν ἐπὶ ἴδιον αἰρετικῶν βαπτισθέντες.

Mea sententia hæc est, ut hæretici ad ecclesiam venientes baptizentur, eo quod nullam foris peccatorum remissionem consecuti sunt ab hæreticis baptizati.

Secun-

1 Forte Νουάτιος. 2 Forte ἐκείνων. 3 Βαπτισμα. 4 Forte ἀπὸ Κρήτης. 5 Forte ἴδιον καὶ τῶν. 6 Forte πρὸ Σιργομείων.

ANNO CHRISTI 10 258 256

Secundianus a Carindia dixit.

Cum Dominus noster Jesus Christus dicat, Qui non est mecum, contra me est: & Joannes Apostolus eos, qui ab ecclesia exeunt, antichristos dicat: Impossibile enim est, ut ipsi gratia Dei & salutari baptismo inserviant: Et ideo censeo eos qui ad ecclesiam confugiunt, a nobis esse baptizandos.

11 Felix a Gametis dixit.

Sicut cæcus cæcum ducens simul in fossam cadunt, ita hæreticus hæreticum baptizans simul cum eo in mortem cadit. Et ideo baptizandus est apud nos hæreticus, ne nos vivi mortuis communicemus.

12 Succensus ab Abbe Germaniciana dixit.

Hæreticis aut nihil licet, aut totum licet. Si possunt baptizare, possunt & dare Spiritum sanctum. Si autem non habent, nec baptizare spiritualiter possunt: propterea censeo hæreticos baptizandos esse.

13 Fortunatus a Tuscubori dixit.

Qui extra ecclesiam sunt, & Christo ad-versantur, ut qui oves ejus & gregem dispergunt, baptizare foris non possunt.

14 Sedatus a Turbis dixit.

Omnibus viribus nitendum est, ne quis hæreticum errorem deserens singulare & verum ecclesie baptismum detrahet accipere: quo quisquis non fuerit baptizatus, a regno cælorum it alienus.

15 Probatianus a Sobetis dixit.

Si hæresis a Deo est, habebit hæreticus & donum Dei. Si vero a Deo non est, quomodo gratiam Dei aut habere ipse, aut conferre alicui potest?

16 Monualus a Girba dixit.

Domino dicente: Baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, manifeste scimus hæreticos non habere nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum sanctum. Debent igitur venientes ad ecclesiam baptizari, ut renascantur.

17 Politianus a Mileo dixit.

Justum est in ecclesia baptizari eum, qui ab hæresi venit.

18 Theognis ab Hippone Regio dixit

Secundum sacramentum Dei & gratia cælestis, quam accepimus, baptismum quod est in ecclesia sancta novimus.

19 Diatius a Seada dixit.

Nos quantum in nobis est, hæreticis non Concil. General. Tom. I.

A

Σικωνδριανός από Καρυδίας έπει.

Ότι ο κύριος ημών Ιησούς Χριστός λέγει· ό μη ών μετ' έμώ, κατ' έμώ έστι. κ. Ιωάννης ό απόστολος τός ύπερχομώους τής εκκλησίας Α'ντιχρίστους όνομάζει. αδύνατων γάρ έσσι αυτός ύπηρετῆσαι χάριτι Θεού, κ. σωτηρίω βαπτίσματι· κ. διά τούτο κρίνω τός τῆ εκκλησίας προσελθόντας βαπτισθίωαι παρ' ημών.

Φίλιξ από Γαμετῆς έπει.

Ός τυφλός τυφλόν οδηγών άμα εις βέθρον έμπύπτωσι· ήνω κ. αίρετικός αίρετικόν βαπτίζων τῶ βαπτίζομώω συναποθνήσκει. κ. διά τούτο παρ' ημών τόν αίρετικόν βαπτισθίωαι δεί, ίνα μη ημείς οι ζώντες νεκροί κοινωνήσωμεν.

Συκέντιος από Α'βεργαμανικιανής έπει.

Αίρετικοίς ή ύδω έξέστιν, ή πάντα. ει διώκονται βαπτίσει, δίνονται κ. πνεύμα άγιον δύναι. έπει δε μη έχουσιν, ύδω πνευματικώς βαπτίξουσι, κ. διά τούτο κρίνω δείν τός αίρετικούς βαπτίσεισθαι.

Φορτυνάτος από Ουκχαβώρ έπει.

Οί έξω τής εκκλησίας όντες, κ. εναντίοι τῶ Χριστώ, ως τῶ πρόβατι, κ. τῶ άγγέλω αυτό σαρπίζοντες, βαπτίξεν έξω ή δύνανται.

Θηδατος από Θυρβών έπει.

Πάση διωάμει άγωνιστόν, ίνα μη ό τίλω ής αίρετικόν πλάνιω άφεσι, τώ μόνον τής εκκλησίας βαπτισμα δισάση λαβείν, ώτις μη βαπτισθείς, άλλεκει· τής ήδ κρανών βασιλείας

Προβατιανός από Σοφετίης έπει.

Εί από Θεού ή αίρεσίς έστιν, έξει αίρετικός κ. δωρεάν Θεού. ει δε μή έστιν από Θεού, πώς δύναται αυτός έχω τῶ χάριω τῶ Θεού κ. άλλω δίδόται;

Μονουάλος από Γέρβης έπει.

Τῶ κυρίαλέγοντος, βαπτίσει πάντα τῶ έθνηίς τώ όνομα του πατρός κ. του υίου κ. του άγίου πνεύματος, οίδαμεν σαφώς τός αίρετικούς, μήτε πατέρα έχω, μήτε υίόν, μήτε πνεύμα άγιον. δεί έν έρχομώους εις την εκκλησίαν βαπτίξεν, ίνα αναγῆνηθώσιν.

Πολιτιανός από Μίλεω έπει.

Όρθόν έστι τόν από αίρέσιω έρχομώον έν τῆ εκκλησία βαπτίσεισθαι.

Θεογνίς από Ιππόν· ήγνις έπει.

Α'κολύθως τῶ μωτηρίω τῶ Θεού, κ. τής ήρανίου χάριτος, λῶ είληφαμεν, βάπτισμα, ό έστιν έν τῆ άγία εκκλησία, οίδαμεν.

Διατίς ό Σιαδης έπει.

Ημείς ό έφ' ημίν έστιν, αίρετικοίς ή κοινωνήμεν.

ἐάν μὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτισθῆ, καὶ ἀφεσὶν ἁμαρτιῶν λάβῃ.

Communicamus, nisi baptizati in ecclesia fuerint, & remissionem peccatorum accoperint.

ANNO
CHRISTI
178

Προβαίει ἀπὸ Ζοφίσκου εἶπεν.

20 *Probatas a Zophisto dixit.*

Ὁ δευμμάζων παρὰ τῶν αἰρετικῶν βάπτισμα εἶπον, τί ἄλλο, ἢ τοῖς αἰρετικῶς κεραιῶν;

Qui hereticorum baptismum probat, quid aliud quam hereticis communicat?

Ὀρτισιανὸς ἀπὸ Λαβέρνου εἶπε.

21 *Ortensianus a Laburna dixit.*

Καὶ ἡμεῖς ἐν βάπτισμα, ὅπερ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οἰδαμεν, τὸτο τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκδικαίμεν.

Et nos unum baptismum, quod in ecclesia novimus, ecclesiae vindicamus.

Κάσιος ἀπὸ Κομαζῶν εἶπεν.

22 *Cassius a Comadibus dixit.*

Ἐπεὶ δύο βαπτίσματα εἶναι ἢ δύναται, ὁ συγχωρῶν τοῖς αἰρετικῶς βάπτισμα, αὐτῶν τὸ βάπτισμα ἀποφέρει. διὸ ἐπικυρῶ αἰρετικῶς βαπτίζον δέον, ὅταν πρὸς τῆν ἐκκλησίαν ἔρχονται, χωρὶς τῆς τῆς ἐκκλησίας τῆς πιστῶν χωρισθῶν, καὶ αὐτὸς τῆ σκοτεινῆς αἰρέσεως ἀποδόντων, ὡς δὲ ἐκπελθόντων, μόνῃ τῇ χειροθεσίᾳ ἀποσλαβεῖται.

Cum baptismata duo esse non possunt, qui hereticis baptismum concedit, baptismum sibi ipsi tollit. Censeo itaque baptizandos esse hereticos, cum ad ecclesiam venerint, absque his qui ab ecclesiae fidelibus separati, & se ipsos haeresis tenebris tradiderint: quos redeuntes oportet per solam manus impositionem restituere.

Γαυνάριος ἀπὸ Οὐβίκου εἶπεν.

23 *Januarius ab Ubico dixit.*

Εἰ μὴ συγκατατίθεται ἡ πλάνη τῶ ἀληθείᾳ, πολὺ μᾶλλον ἡ ἀλήθεια ἢ συγκατατίθεται τῇ πλάνῃ. διὸ καὶ ἡμεῖς συνωστίζομεθα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ἧ καὶ ἀποκαθηρῶδημεν, ἵνα τὸς ἐν αὐτῇ μὴ βαπτισθέντας βαπτίσωμεν.

Si non consentit error veritati, multo magis veritas non consentit errori. Et ideo nos ecclesiae adstipulamur, in qua praesidemus, ut quos ipsa non baptizavit, baptizemus.

Σεκουνδίνος ὁ ἀπὸ Καλπῶν εἶπεν.

24 *Secundinus a Carpis dixit.*

Εἰ Χριστιανοὶ εἰσὶν οἱ αἰρετικοὶ, διατί ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ ἔκ εἰσίν; εἰ δὲ μὴ Χριστιανοὶ εἰσὶ, γινώσκωσαν. δηλον ὅν ἐπανοιῶν ἀλλοθίων καὶ ἀσώφρων Ἀντιχρίστου, διὰ μόνῃς χειροθεσίας, μὴ δύνασθαι ἄγιον πνεῦμα καταλθεῖν.

Si Christiani sunt heretici, cur in Ecclesia Dei non sunt? Sin autem Christiani non sunt, fiant. Unde constat super filios alienos & sobolem Antichristi Spiritum sanctum per solam manus impositionem non posse descendere.

Οὐικτερίνος ἀπὸ Θαβάρων εἶπεν.

25 *Uictorinus a Thabraca dixit.*

Εἰ ἔξεσι τοῖς αἰρετικῶς βαπτισαί, καὶ ἄγιον πνεῦμα δοῦναι καὶ ἀφεσὶν ἁμαρτιῶν, τί αὐτῶν καταψάδόμεθα, ἵνα αὐτοὺς αἰρετικῶς ὀνομάσωμεν.

Si licet hereticis baptizare, & Spiritum sanctum ac remissionem peccatorum dare, quid adversus illos mentimur, ut hereticos illos dappellemus?

Ἄλλος Φίλιξ ἀπὸ Οὐβίνης εἶπεν.

26 *Alius Felix ab Urbina dixit.*

Ὁ φερίλωμν διαβηβαιῶσαι ἵνα πάντες οἱ αἰρετικοὶ οἱ ἀποσερχόμενοι τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτισθῶσιν, ὅπως ἢ ἐξω γηρομνή διασροφῆ ἐπανορθωθῆ καὶ ἁγιασθῆ.

Confirmare debemus, ut omnes heretici, qui ad ecclesiam accurrunt, baptizentur, ut omnis externa perversitas reformetur, ac sanctificetur.

Κοίντος ἀπὸ Οὐρούα εἶπεν.

27 *Quintus ab Uruc dixit.*

Εἰ οἱ παρὰ τοῖς αἰρετικῶς βαπτισόμενοι ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ αἰωνίου ζωῆς τυγχάνουσι, τί πρὸς τῇ ἐκκλησίᾳ ἔρχονται; εἰ δὲ εἰς μετάνοιαν ἔρχονται, ἐν ἧ καὶ ζωοποιούνται βαπτίσματι, ὅπερ ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ εἰσι, βαπτισθῶσιν καὶ ἁγιασθῶσιν ὀφείλουσιν.

Si illi, qui apud hereticos baptizantur, remissionem peccatorum, & vitam aeternam consequuntur, cur ad ecclesiam veniunt? Sin autem ad poenitentiam veniunt, in qua & baptismate vivificantur, quod est in ecclesia catholica, baptizari, & sanctificari debent.

Κάσιος ἀπὸ Δίχης εἶπεν.

28 *Cassius a Sicca dixit.*

Ὁ παραπεμπόμενος πλὴν ἀλήθειαν, καὶ τῇ συνήθειᾳ ἐπέμμενος, ἢ περὶ τοὺς ἀδελφούς φθονερός, οἷς ἢ ἀλήθειαν ἀπεκαλύφθη ἢ πρὸς Θεὸν τὸν ἀποκαλύψαντα ἀχάρις.

Qui contempta veritate consuetudinem sequitur; aut circa fratres invidus est, quibus veritas revelata est, aut circa Deum ingratus est, qui revelavit.

En-

ANNO CHRISTI 313.

29 Eucratius a Themis dixit.

Venientes ad ecclesiam haeretici integro & catholico baptisinate baptizari debent, ut a peccatis abluti sanctificentur.

30 Libysus ab Urgasa dixit.

Dominus dixit, Ego sum veritas: Itaque veritate manifestata cedat consuetudo veritati, ut etsi in praeteritum quis in ecclesia haeticos non baptizabat, nunc baptizet.

31 Lucinus a Thebeste dixit.

Haeticos ut blasphemos & impios verbis fallacibus scripturas sacras adulterantes anathemate percuti oportet: atque idcirco tales exorcizare ac baptizare debemus.

32 Eugenius ab Amedaris dixit.

Et ego hoc idem censeo: haeticos baptizandos esse.

33 Alius Felix a Meccora dixit.

Et ipse secutus divinarum scripturarum auctoritatem, haeticos & schismaticos baptizandos esse pronuncio.

34 Jannarius a Macrea dixit.

Si haetici habent baptisma, nos non habemus; si nos habemus, haetici habere non possunt. Dubium autem non est, ecclesiam catholicam baptismo Christi uti, quae sola Christi gratiam, & caritatem, & veritatem possidet.

35 Adelphidus a Thasveltis dixit.

Sine causa quidam impugnant veritatem, ut rebaptizare nos dicant. Si quidem ecclesia haeticos non rebaptizat, sed baptizat.

36 Demetrius a Polemone dixit.

Qui dicunt quia haetici vere & legitime baptizant, ipsi sunt, qui non solum duo, sed & multa baptismata introducunt. Nam cum haereses multae sint, pro earum numero & baptismata computabuntur.

37 Vincentius a Thibari dixit.

Haeticos scimus esse peiores quam schismaticos. Si ergo poenitentiam agentes ad regulam veritatis venire voluerint, prius exorcizari, deinde baptizari eos oportet. Tunc enim possunt ad Christi promissionem venire.

38 Marcus a Matharis dixit.

Judico haeticos, ut qui nihil habeant, esse baptizandos.

Concil. General. Tom. I

Εὐκράτιος ἀπὸ Θεμίδος εἶπε.

Τὸς αἰρετικὸς ἐρχομένου εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὀρθῶς καὶ καθολικῶς βαπτισματι βαπτίζεσθαι δεῖ, ἵνα ἀπονηλέσθῃ τὰς ἀμαρτίας ἀγιασθῶσιν.

Λίβυσος ἀπὸ Οὐργάσης εἶπε.

Ὁ κύριός φησιν· ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια. ὡς ἀποκαλυφθεὶς τῆς ἀληθείας παραχρᾶτος ἡ συνθήκη, ἵνα εἰ καὶ τὸ πρότερον τις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸς αἰρετικὸς μὴ ἐβάπτισεν, κῶ βαπτίσῃ.

Ἄδελφόν ἀπὸ Θημιστοῦ εἶπε.

Τὸς γὰρ αἰρετικὸς ὡς βλασφημὸς καὶ ἀνοσίδης, πλάνοις λόγοις τὸς θεῖας γραφὰς παραχρᾶστοντας, ἀναδηματίζειν δεῖ· καὶ διὰ τοῦτο τὸς τοιοῦτους ἐξορκίζειν καὶ βαπτίζειν ὀφείλομεν.

Εὐγένιος Ἀμεδάρων εἶπε.

Καθὼ τὸν κείνῳ, δεῖν τὸς αἰρετικὸς βαπτίζεσθαι.

Ἄλλος Φίληξ ἀπὸ Μεκκόρας εἶπε.

Καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὸν κανόνι τῶν θεῶν γραφῶν, τὸς αἰρετικὸς καὶ χρισματικὸς, βαπτίζεσθαι ἀποφαίνομαι.

Γανναέσιος ἀπὸ Μυδοῦζης εἶπε.

Ἄρειτικοὶ ἔχουσι βάπτισμα, ἡμεῖς δὲ ἔχομεν. εἰ ἡμεῖς ἔχομεν, αἰρετικοὶ ἔχουσι δὲ δυνάμει. ἀμφισβητήσιμον δὲ ἔστι τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ καθολικῇ τῷ Χριστῷ βαπτισματι κεχρηθῆσθαι, τῷ μόνῳ κλητικῶν χεῖρῶν καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀληθείᾳ τοῦ Χριστοῦ.

Ἀδελφίδος ἀπὸ Θεασβίλδης εἶπε.

Μάτῃ τινὲς τῶν ἀληθείᾳ πολεμῶσι, λέγοντες ἡμᾶς ἀναβαπτίζειν. ἡ γὰρ ἐκκλησία τὸς αἰρετικούς οὐ ἀναβαπτίζει, ἀλλὰ βαπτίζει.

Δημητρίου ἀπὸ πολεμῶν εἶπε.

Ὁι λέγοντες, ὅτι οἱ αἰρετικοὶ ἀληθῶς καὶ νομίμως βαπτίζουσιν, οὗτοι οὐ μόνον δύνανται, ἀλλὰ καὶ πολλὰ βαπτίσματα εἰσάγουσιν. ὅπου γὰρ διαφοροὶ καὶ πολλοὶ αἵρεσεις εἰσὶ, κατὰ τὴν ἀειδμὸν αὐτῶν, καὶ τὰ βαπτίσματα ἀειδμῆται.

Οὐκράτιος ἀπὸ Θιβάρης εἶπε.

Τὸς αἰρετικὸς οἰδαμένου χειρὸς τῶν χρισματικῶν εἰάν δὲ μετνοήσας δειλῶσιν εἰσεῖν εἰς κανόνα τῆς ἀληθείας, πρότερον ἐξορκίζειν, ἐπειτα βαπτίζειν αὐτοὺς δεῖ. τότε γὰρ δύνανται τῆς Χριστοῦ ἐπαγγελίας τυχεῖν.

Μάρκος ἀπὸ Μαδάρων εἶπε.

Κεῖνο ὡς μὲν ἔχουσιν τὸς αἰρετικὸς βαπτίζεσθαι.

Ex MS. Reg. & ex Boveregii editione haec titulum supplevimus, qui desat. a Liege Et aipitititit.

Σάτιος ἀπὸ Σαυλιβίας εἶπεν.

Εἰ τοῖς Αἰρετικοῖς ἐν τῷ βαπτίσματι αὐτῶν ἀφίσις ἀμαρτιῶν γίνεται, μάλιστα τῆ ἐκκλησιαστικῆ φροσύνη γίνονται. ὅθεν γὰρ εἰς τὸ διωκόμενον εὐθὺς αὐτοῦς, ἐν τῇ κείρῃ τῷ Χριστῷ, ἀφίσις ἀμαρτιῶν εὐληθοῦσι.

Αἰρήλιος ἀπὸ Ἀττικῆς εἶπεν.

Λέγοντες πῶς ἀποδοῦν αὐτοῖς ἀμαρτίας μὴ κοινῶν, βαπτίζονται τοῖς αἰρετικοῖς, ἵνα λαβῶσι φρόνησον ἀφίσις ἀμαρτιῶν, καὶ οὕτως αὐτοῖς κοινῶν ἡμεῶν.

Γαμβρός ἀπὸ Γερμανικίας εἶπεν.

Οἱ τῆ Ἰῶ αἰρετικῶν δοκιμάζοντες βάπτισμα, ἡμέτερον ἀποδοκιμάζουν.

Λουκιανὸς ἀπὸ Ρωμῆς εἶπεν.

Εἰ δυνατὸν εἴη καὶ σκότις κοινῶν, δύνανται καὶ καὶ τοῖς αἰρετικοῖς εἶναι τι κοινόν. κενὸν ἂν τοῖς αἰρετικοῖς βαπτίζεσθαι.

Πελαγίος ἀπὸ Λυπερικίας εἶπεν.

Εἰ αἰρετικὸς ἐκείνῃ ἐκκλησίᾳ, τῶς δύνανται παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς εἶναι τὸ τῆς ἐκκλησίας βάπτισμα;

Γαδριὸς ἀπὸ Μηδίας εἶπεν.

Μία πίστις, εἷς βάπτισμα, ἀλλὰ τῆ καθολικῆ ἐκκλησίας ἕξει βαπτίζεσθαι.

Ἄλλος Φίληξ ἀπὸ Μαρδiana εἶπεν.

Τα αὐτῶν.

Παυλὸς ἀπὸ Σαρδῶν εἶπεν.

Εἰ ὁ Θεὸς ἀληθὴς εἶναι, πῶς εἶναι παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς ἀληθὲς βάπτισμα, παρ' οἷς οὐκ εἶναι Θεός;

Πομπόνιος ἀπὸ Διονυσιακῆς εἶπεν.

Οἱ αἰρετικοὶ οὐ δύνανται βαπτίζεσθαι, ὅθεν ἀφίσις ἀμαρτιῶν δοῦναι, οἱ μὴ ἔχοντες ἰσχύϊα λύσαι τι ἐπὶ τῆς γῆς ἢ δεῦναι.

Οὐράτος ἀπὸ Θωλίσης εἶπεν.

Ὁ πῶς βάπτισμα τῆς ἐκκλησίας τοῖς αἰρετικοῖς κοινόν, πῶς ἡμεῶν τῷ Χριστῷ μοιχοῖς παραδίδωσιν.

Αὐμμὸς ἀπὸ Ἀσιάρχης εἶπεν.

Ἡμεῖς εἷς βάπτισμα εὐληθοῦμεν, καὶ τὴν Ἰακωβῶν. ὁ δὲ λέγων, καὶ τοῖς αἰρετικοῖς ἕξει βαπτίζεσθαι, δύο βαπτίσματα εἰσάγει.

Σαπυρίλλος ἀπὸ Γαλατικῆς εἶπεν.

Εἰ ἕξει τοῖς αἰρετικοῖς βαπτίζεσθαι ἀνεγκλησίᾳ εἶναι ἄνομα ποιεῖν. ὅθεν ἀφίσις διατι αὐτοῖς ὁ Χριστός.

A

39 Satus a Sicilloba dixit.

Si haereticis in baptismo ipsorum peccata donantur, sine causa ad ecclesiam veniunt. Nihil enim est, quod timere possint in iudicio Christi; si sunt remissionem peccatorum consecuti.

40 Aurelius ab Urbica dixit.

Cum dicat Apostolus non communicandum peccatis aliis, censo baptizandos esse haereticos ut prius accipiant remissionem peccatorum, & sic illis communicemus.

B

41 Jambus a Germanicia dixit.

Qui haereticorum baptismum probant, nostrum improbant.

42 Lucianus a Rucina dixit.

Si potest luci & tenebris convenire, potest nobis & haereticis aliquid esse commune: Propterea censo haereticos baptizandos esse.

43 Pelagius a Luperciana dixit.

Si haereticus in ecclesia non est, quomodo esse apud haereticos baptismum ecclesiae potest?

44 Jader a Meda dixit.

Una fides, unum baptismum: sed ecclesia catholica licet baptizare.

45 Alinus Felix a Mardiana dixit.

Eadem.

46 Paulus ab Obba dixit.

Si Deus verax est, quomodo esse apud haereticos baptismi veritas potest, apud quos Deus non est?

47 Pomponius a Dionysiana dixit.

Haeretici baptizare non possunt, neque remissionem peccatorum dare, qui potestatem non habent, ut aut solvere, aut ligare aliquid in terris possint.

48 Vinatus a Tbenisa dixit.

Qui baptismum ecclesiae commune cum haereticis facit, ipsam Christi adulteris prodat.

49 Aymnius ab Asnaga dixit.

Nos unum baptismum accepimus, & ipsum tenemus. Qui autem dicit, quia & haereticis licet baptizare, duo baptismata facit.

50 Saturninus a Jufloriana dixit.

Si licet haereticis baptizare, culpa vacant qui illicita faciunt: nec invenies, quare eos Christus

ANNO CHRISTI 256

Christus adversarius, aut Apostolus Antichristi. Λεως Σταντιους, η ο αποσολος Αντιχριστου ονομαζει.

51 Alim Saturnilus a Syca dixit.

Gentiles quamvis idola colant, tamen Deum Patrem & creatorem cognoscunt & confitentur Dominum. In hunc Marcion blasphemar: & quomodo non erubescunt, qui Marcionis baptismum probant?

Σατορνιλλοσ αλλοσ απο Συκης ειπεν.

Οι ειδωλοι οι κ ειδωλα σιβονται, ομως τον Θεον πατερα κ κτιστω επιγινωσκουσι κ ομολογουσι δεσποτω. εις τοτο: Μαρκιων βλασφημει, κ πως οκ σιχυνονται οι το Μαρκιωσ βαπτισμα δοκιμαζοντες;

Μαρκελλοσ απο Ζαμης ειπεν.

52 Marcellus a Zama dixit.

Cum peccata non nisi in ecclesie baptismo remittantur, qui haereticum non baptizat, peccatori communicat.

Οποτε αφισις αμαρτιων υδαμω, ει μη εν τη εκκλησια δίδοται, ο αιρετικωσ μη βαπτίζων, αμαρτωλωσ κοινωνει.

53 Irenaeus ab Ullis dixit.

Si ideo ecclesiam haereticum non baptizat, quod dicatur iam baptizatus esse, praecedit haeresis, & maior fit.

Ειρηναιωσ απο Ουλλων ειπεν.

Ει δια τοτο η εκκλησια τον αιρετικον ου βαπτίζει, οτι ηδη λεγεται βεβαπτισθαι, προκειναι η αιρεσις κ μειζων γινεται.

54 Donatus a Cibalina dixit.

Qui dicit esse apud haereticos baptismi gratiam, prius ostendat esse illic ecclesiam.

Δονατος απο Κιβελινησ ειπεν.

Ο λεγων παρα τωσ αιρετικωσ χανεν βαπτισματισ εναι, προτερον αποδειξατω εκει εκκλησιαν.

55 Zosimus a Tharaza dixit.

Revelata veritate, cedat error veritati.

Ζωσιμοσ απο Θαραζωσ ειπεν.

Αποκαλυφθεισ τωσ αληθειασ, παραχωρητω η πληνη τη αληθειω.

56 Julianus a Philippo dixit.

3ma r

Scriptum est: Nemo potest aliquid accipere, nisi datum fuerit illi de caelo. Si haereticus de caelo est, potest & caeleste bapufina dare.

Ιουλιανωσ απο Φιλιππουσ ειπε.

Γεγραπται, οδωιαται ανθρωπωσ λαμβανειν υδεν, ιαν μη η δεδομενον αυτω εκ του ουρανου. ει η αιρεσις υψωρανωσ εστι, δωιαται κ, ωρανωσ βαπτισμα δωναι.

57 Paulus a Tibimida dixit.

Qui pro haereticis ecclesiastico baptismati intercedunt, illos quidem Christianos, nos autem haereticos faciunt.

Φαυστωσ απο Θημιδωσ ειπεν.

Οι το ηδ αιρετικων προς το τωσ εκκλησιασ βαπτισμα σπυσαμμεν, εκεινοσ μεω Χριστιανωσ, ημασ δε αιρετικωσ ποιωσιν.

58 Geminus a Forma dixit.

Quod semel decrevimus, hoc & tenemus, ut ab haereticis venientes baptizemus.

Γεμινωσ απο Φωρμησ ειπεν.

Ο απαξ εκειναμμεν, τοτο κ, κατεχομεν. ινα τωσ απο αιρετικων ερχομενοσ βαπτίζωμεν.

59 Rogatianus ab Uja dixit.

Ecclesiam Christus instituit, haeresim diabolus: quomodo ergo potest habere baptismum Christi synagoga diaboli?

Ρογατιανωσ απο Ουωσ ειπε.

Τω εκκλησιαν ο Χριστωσ ωκοδομησε, τωσ αιρετικων ο διαβολωσ. πως εν δωιαται εχεν βαπτισμα Χριστωσ η συναγωγη του διαβολου,

60 Therapius a Bulismio dixit.

Qui haereticis ecclesie baptismum concedit, quid aliud, quam sponsa Christi proditor existit.

Θεραπιωσ απο Βουλισμιοσ ειπεν.

Ο τωσ αιρετικωσ το βαπτισμα τωσ εκκλησιασ ωροδοκουσ, τι αλλο η τωσ νυμφωσ του Χριστου ε ωροδοτικωσ γινεται;

61 Lucius a Memeressa dixit.

Scriptum est, Deus peccatores non audit: haereticus qui peccator est, quomodo audiri in baptismum potest?

Λουκιωσ απο Μεμερεσσασ ειπε.

Γεγραπται, οτι ο Θεωσ αμαρτωλων εκ ακουει. ο δε σιρετικωσ αν αμαρτωλωσ, πως ακουεται εν τω βαπτίζων;

62 Alius Felix a Voglacenne dixit.

In haereticis sine ecclesie baptismum reci-

Αλλωσ Φελικωσ απο Ουαυλακηνωσ ειπεν.

Εν τωσ ωροδοκωσ τωσ αιρετικωσ ανωσ το τωσ εκκλη-

ἐκκλησίας βαπτίσματος, μηδὲς τῶν σωηθεῖσαν λόγῳ καὶ τῆς ἀληθείας ἀρκεῖται.

Apriendis, nemo consuetudinem rationi & veritati præponat.

Ἄλλος Σατυρνίλος ἀπὸ Πλατίνης εἶπεν.

63 *Alius Saturnilus a Platinus dixit.*

Εἰ δυνάται Ἀντίχριστος δῶναί τῶν χεῖρων τοῦ Χριστοῦ, δυνάται καὶ οἱ αἰρετικοὶ βαπτίζειν, οἱ ὁμοιωθεῖς ἀπίχριστοι.

Si potest Antichristus dare gratiam Christi, possunt & hæretici baptizare, qui appellati sunt antichristi.

Κυρίως ἀπὸ Οὐγβάς εἶπεν.

64 *Quintus ab Ugha dixit.*

Ὁ Θεὸς εἷς ἐστὶ, καὶ ἐκκλησία μία, καὶ ὁ βαπτισμα. καὶ πῶς δυνάται τις βαπτισθῆναι ἐκεῖ, ὅπου οὐ πὶ Θεός, ἢτε Χριστός, ἢτε ἐκκλησία ἐστὶ.

Deus unus est, & ecclesia una, & baptisma unum. Quomodo ergo illic baptizari aliquis potest, ubi neque Deus, neque Christus, neque ecclesia est?

Γελιανὸς ἀπὸ Μαρκελλιανῆς εἶπεν.

B 65 *Julianus a Marcelliana dixit.*

Εἰ δυνάται ἄνθρωπος δυσὶ κυρίοις δουλεύειν Θεῷ καὶ μαμμωνᾷ, δυνάται καὶ τὸ βαπτισμα δυσὶν ὑπηρετεῖν.

Si potest homo duobus dominis servire. Deo & mammonæ: potest & baptisma duobus inservire.

Τέναξ ἀπὸ Ὀρέων Κελλίον εἶπε.

66 *Tenax ab Horreis Calia dixit.*

Βαπτισμα ὁ εἷς ἐστιν, ἀλλὰ τῆς ἐκκλησίας, ἧς τὸ βαπτισμα ἀληθές.

Baptisma unum est, sed ecclesiæ, cujus est verum baptisma.

Ἄλλος Οὐκτωρ ἀπὸ Ἀσείρας εἶπεν.

67 *Alius Victor ab Asura dixit.*

Ὁμοίως.

C Similiter.

Διατύλλος ἀπὸ Κάμφης εἶπεν.

68 *Donatulus a Caspe dixit.*

Αἰ εἰ τῶτο ἐγὼ ἐφρόνησα, ἵνα οἱ αἰρετικοὶ μηδὲν ἔξω λαβεῖν δυνάμενοι, ὅταν πρὸς τῶν ἐκκλησιῶν ἔλθωσι, βαπτισθῶσιν.

Et ego semper hoc sensi, ut hæretici, qui nihil foris consequi possunt, quando ad ecclesiam veniunt, baptizentur.

Οὐρβελος ἀπὸ Ρεστοκάδας εἶπεν.

69 *Vernus a Rubecade dixit.*

Ἄνθρωπος αἰρετικός * * δυνάται δοῦναί ὃ μὴ ἔχει, πάλιν μᾶλλον χρισματικός, ὅπου ἔχεν ἀπολέσας.

Homo hæreticus * dare potest, quod non habet? multo magis schismaticus, qui quod habebat amisit.

Παδοττιανὸς ἀπὸ Κρινθέλης εἶπεν.

70 *Pudentianus a Quincola dixit.*

Εἰάν τις ἀπὸ αἰρέσιως ἔλθῃ βαπτισθῆναι αὐτὸν ὀρθῶς καὶ δικαίως κέκεται.

D Si quis ex hæresi venerit, baptizari eum recte ac iuste statutum est.

Πέτρος ἀπὸ ἱππῶνος δαρρύτης εἶπεν.

71 *Petrus ab Hippone Diarrhyto dixit.*

Εἴπε ὁ βαπτισμα εἷς ἐστὶν ἐν μόνῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ὅθεν τῶτο πρὸς ἀπὸ τῆς αἰρετικῶν καὶ χρισματικῶν ἔλθοντες, ὡς μηδὲν ἐκεῖθεν εἰληφότες, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτίζεσθαι κενώ.

Cum baptisma unum sit in sola ecclesia, idcirco eos qui ab hæreticis & schismaticis veniunt, ut qui nihil inde acceperint, in ecclesia censeo baptizari oportere.

Ἄλλος Λέκιος ἀπὸ Αὐσάφης εἶπεν.

72 *Alius Lucius ab Ausafa dixit.*

Εἷς ὄντος Θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, καὶ μιᾶς ἐλπίδος, καὶ μιᾶς ἐκκλησίας, τὰ παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς ἀπαρτῶμενα λυεῖσθαι δεῖν φημι, καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῆς ἐρχομένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτίζεσθαι.

E Cum sit unus Deus & Pater & Filius & Spiritus sanctus, & una spes, & una ecclesia, quæ apud hæreticos facta sũnt, rescindi debere dico, & eos qui inde veniunt, in ecclesia baptizandos esse.

Ἄλλος Φίλιξ ἀπὸ Τυρίτης εἶπεν.

73 *Alius Felix a Turitis dixit.*

Εγὼ κρίνω, ἵνα ἀκολούθως ταῖς θεαῖς γραφαῖς ἀνομοὶ παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς βαπτισθέντες, ἀνὰ πρὸς τῶν ἐκκλησιῶν καταφύγῃσι, τὸ τῆς ἐκκλησίας βαπτισματι, ὅθεν πάντα χεῖρα παρὰ τῷ Θεῷ δίδεται, βαπτισθῶσιν.

Ergo censeo, ut secundum sanctas scripturas iniqui apud hæreticos baptizati, si ad ecclesiam confugerint, ecclesiæ baptisate, ubi potestas omnis a Deo data est, baptizentur.

Plu.

Sic etiam MSS. & Beterieg sed interrogandi nota est, aut legendum e

ANNO CHRISTI 256.

74 *Platianus a Labana dixit.*

Ego credo baptisma salutare non esse, nisi in ecclesia catholica: & quando extra ecclesiam fit, simulationem esse.

Πλατιανός ἀπὸ Λαβάνης εἶπε.

Ἐγὼ πιστῶ βαπτίσματι σωτηρίαν μὴ εἶναι, εἰ μὴ ἐν μόνῃ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ὅτε ἔξω τῆς ἐκκλησίας γίνονται, πειθεσμὸν εἶναι.

75 *Salvianus a Zypbala dixit.*

Hæreticos nihil habere constat; & ideo ad nos veniunt, ut accipiant quod non habent.

Σαλβιανός ἀπὸ Ζυφάλης εἶπε.

Τῶς αἰρετικὸς μὴδὲ ἔχει σίνεσηκε, καὶ ὅτε τῶν πρὸς ἡμᾶς ἔρχονται, ἵνα λάβωσιν, ὃ μὴ ἔχουσι.

76 *Honoratus a Lunca dixit.*

Cum Christus verus sit, magis veritatem, quam consuetudinem sequi debemus: ut hæreticos, qui ideo ad nos veniunt, quia foris nihil accipere potuerunt, ecclesie baptismum sanctificentur.

Ὁνωράτος ἀπὸ Λύγκης εἶπε.

Ὅτι ὁ Χριστὸς ἀληθὴς ἐστὶ, μᾶλλον τῇ ἀληθείᾳ, ἢ τῇ συνηθείᾳ ἐπεῖθαι ὀφείλομεν, ἵνα τὸς αἰρετικὸς, ὅτε τῶν πρὸς ἡμᾶς ἔρχομένων, ὅτι ἔξω μὴδὲ λαβεῖν ἠδυνήθησαν, τῶ τῆς ἐκκλησίας βαπτίσματι ἀγιασώμεθι.

77 *Victor ab Othano dixit.*

Sic & ipse sentio, ut qui ab hæresi veniunt, sine dubio baptizentur.

Ὀυῖκτωρ ἀπὸ Ὀπίθου εἶπε.

Τῶν καὶ αὐτὸς φρονῶ, ἵνα οἱ ἀπὸ αἰρέσεως ἐρχόμενοι, ἀδιστακτῶς βαπτισθῶσι.

78 *Clavus a Mascula dixit.*

Manifesta est sententia Domini nostri Jesu Christi apostolos suos mittentis, & ipsis solis potestatem permittentis, quibus nos successimus, eadem potestate ecclesiam Dei gubernantes, & eos qui credunt baptizantes. Et ideo hæretici, qui nec potestatem, nec ecclesiam habent, neque baptizare ecclesie baptismum possunt.

Κλάβιος ἀπὸ Μασκούλης εἶπε.

Πρόδηλος ἐστὶν ἡτοκρεμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποφασίς ἀποπέμψοντος τοὺς αὐτῶ ἀποστόλους, καὶ αὐτοῖς μόνοις τὴν ἐξουσίαν ἐπιτρέποντος, οἷς ἡμεῖς ἐξακολουθεῖμεν, τὴν αὐτῆς ἐξουσίαν τῶ ἐκκλησίᾳ Θεοῦ κυβερνῶντες, καὶ τὸς πισθόντους βαπτίζοντες: καὶ διὰ τῶν οἱ αἰρετικοὶ, οἱ μὴτε τὴν ἐξουσίαν ἔχοντες, μὴτε τὴν ἐκκλησίαν, ὅτε βαπτίσαν τῶ τῆς ἐκκλησίας βαπτίσματι δύνανται.

79 *Secundianus a Thamba dixit.*

Non debemus hæreticos nostra contentione decipere, ut in ecclesia Domini nostri Jesu Christi non baptizati, cum iudicii dies venerit, nobis imputent, quod per nos non sint baptizati, neque remissionem peccatorum consecuti. Propter quod cum una ecclesia sit & unum baptisma, quando ad nos convertuntur, simul cum ecclesia baptismum etiam consequi debent.

Σεκουνδιανός ἀπὸ Θαμβῆς εἶπε.

Ὀυδαμὸς ὀφείλομεν τοὺς αἰρετικὸς τῇ ἐμετέρᾳ φιλονεικίᾳ ἐνεδρῶσθαι, ἵνα οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶ κρεμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μὴ βαπτισθῶσι, ὅταν ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως ἔλθῃ. ἡμᾶς αἰτιάσονται, ὅτι δι' ἡμᾶς οὐκ ἐβαπτίσθησαν, ὅτε τὴν ἀφῆσιν τῶ ἀμαρτιῶν ἔλαβον: διὸ περ μιᾶς ὄψε τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἑὸς βαπτίσματος, ὅτε πρὸς ἡμᾶς ἔλθωσι, μὴ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶ βαπτίσματος τυχεῖν ὀφείλωσιν.

80 *Aurelius a Chollabe dixit.*

Joannes Apostolus in epistola sua dixit: Si quis ad vos venit, & doctrinam Christi non habet, nolite eum admittere in domum, & Ave illi ne dixeritis. Qui enim dixerit illi, Ave, communicat verbis & factis ejus malis. Quomodo igitur admitti in domum Dei possunt, aut quomodo cum eis sine ecclesie baptismo communicare possumus, quin simul & malis eorum factis communicemus?

Αὐρήλιος ἀπὸ Χολλαβῆς εἶπε.

Ἰωάννης ὁ ἀπόστολος ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ εἶπε: εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ τὴν διὰδοχίαν τοῦ Θεοῦ ὄφειρε, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαιρεῖν αὐτὸν μὴ λέγετε, ὁ λέγων αὐτὸν χαιρεῖν, κοινωνεῖ τοῖς λόγοις αὐτοῦ, καὶ τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς: πῶς ἔστι εἰς δεχθῆναι εἰς οἰκίαν τοῦ Θεοῦ δύνανται, ἢ πῶς αὐτοῖς χωρὶς τοῦ τῆς ἐκκλησίας βαπτίσματος κοινωνῆσαι δυνάμεθα, εἰ μὴ τοῖς πονηροῖς αὐτοῦ ἔργοις κοινωνῶμεν.

81 *Victor a Gemellis dixit.*

Cæcus si cæcum ducat, ambo in foveam cadunt. Cum ergo hæreticos conflet non posse illuminare quemquam, cum ipsi cæci sint, talium baptisma non valet.

Βίκτωρ ἀπὸ Γεμέλλων εἶπε.

Τυφλὸς τυφλὸν εἰς ὁδὸν ἄγει, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται: ἐπεὶ οὐκ ἰσχυρὸς ἐστὶ, μὴ δύνασθαι αἰρετικὸν τινα φωτίσαι, ὅτε δὴ τυφλῶν αὐτοῦ ὄντων, τῶ τῆς ἐκκλησίας βαπτίσμα οὐδὲν ἐστὶ.

82 *Natalis ab Oca dixit.*

Tam ego præcens, quam Pompejus Sabra-

Νατολιος ἀπὸ Οἰας εἶπε.

Καθὼς παρὼν καὶ Πομπήιος ἀπὸ Σαβρατων, καὶ

1. Lege Natalis.

991 STEPHANUS CONC. CARTHAG. III VALERIANUS) IMPP. 992
 P. L. GALLIENUS)
 κη Διογῆς ἀπὸ Λεπτιμάγνης, ὅτι ἐπέτελλαντο μοι Διόγα Λεπτιμάγνης, quam etiam Dioga Leptimagenſis, qui nihil mandaverunt, corpore quidem abſentes, sed ſpiritu præſentes cenſemus, quod & multi coepiſcopi noſtri: quod hæretici communicationem habere nobiſcum non poſſunt, niſi a nobis fuerint baptizati.

Γένιος ἀπὸ Νεαπόλεως εἶπε.

Ἀπ' ἐκεῖνος ἔαπαξ ἐκείνα μὲν, ἃ χωρίζονται· ἵνα τὸς αἱρετικὸς τὸς ἐρχομένους εἰς τὴν ἐκκλησίαν βαπτίζωμεν.

83 Jnnius a Neapoli dixit.

Ab eo quod ſemel cenſuimus, non recedo: ut hæreticos venientes ad eccleſiam baptizemus.

Κυπριανὸς ἀπὸ Καρχηδόνος εἶπε.

Τὴν ἐμὴν ἀπόφασιν ὁλοκλήρως δεύουσαν ἐπίστω-
 λῆ ἀπὸς Ἰοβιανὸν ſυνεπιſκοπον ἡμῶν γραφεῖσα, ἢ
 ἢ ἀπὸς αἱρετικὸς κατὰ τὴν λαγγυλικὴν καὶ ἀποστολικὴν
 μαρτυρίαν ἐναντίως τῷ Χριστῷ καὶ Ἀντιχριστῷ ὀνο-
 μαθεύσας, ὁπόταν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀποστέλλῃται,
 τῷ ἐκ τῆς ἐκκλησίας βαπτίζονται, βαπτίζονται
 δεῖν· ἵνα διωθῶσι γινώσκειν ἀντὶ ἐχθρῶν φίλοι,
 καὶ ἄντιχριστῶν Χριστιανοί.

84 Cyprianus a Carthagine dixit.

Meam ſententiam plenissime exprimit epi-
 stola, quæ ad Jovianum collegam noſtrum
 ſcripta eſt, hæreticos ſecundum evangelicum
 & apoſtolicum teſtimonium adverſarios Chri-
 ſti & Antichriſtos appellatos, quando ad ec-
 cleſiam venerint, unico eccleſiæ baptiſmo
 baptizandos eſſe; ut poſſint fieri de adverſa-
 rius amici, & de Antichriſtiſti Chriſtiani.

ΖΩΝΑΡΑΣ. Αὐτοὶ μὲν ἂν αἱ γινώσκονται ἢ ἐν
 τῇ ſυνόδῳ πύθῃ ſυνελεθῶντων πατέρων τῷ μεγάλῳ
 Κυπριανῷ· ἀλλ' ὅτε ἐπὶ τοῖς αἱρετικοῖς ἐκράτησαν
 πασίν, ἢ ἐπὶ τοῖς οὐσιαστικοῖς· ἢ γὰρ ὁ δὲ πρῶτος
 εἰκοσμητικὴ ſυνόδος, ὡς ἡδὴ εἶρηται, ἐπέχειλέταις
 ἢ αἱρετικῶν, καὶ ἀντὶ βαπτίζονται· δεῖν δὲ τὸς
 θρονοκράτας, χωρίζονται· ἵνα τὸς ἀποστολικὴν
 μαρτυρίαν τὴν οὐκ αἰρετικῶν ἔχουσιν, ἢ πα-
 ραμαρτυρίαν τὴν οὐκ αἰρετικῶν ἔχουσιν, ἢ πα-
 ραμαρτυρίαν, ὡς μὴ ἀναγκαῖα, οἷα μὴδὲ ἐπιφρονεῖται,
 ἀλλὰ καὶ κατὰ ſύννοιαν ἐγγραφεύσαν.

ZONARAS. Hæ sunt igitur patrum ſenten-
 tia, qui cum magno Cypriano in concilio iſto
 conveniant: ſed nec apud omnes hæreticos, nec
 apud ſchiſmaticos valuerunt. Nam ſecunda ſy-
 nodus Oecumenica vel jam diſſoluta eſt, hæreti-
 coſ nonnullos excepit, ac ſine baptiſmo recipien-
 dos illos ſanxit ſancto chriſmate tantum unctos
 & propriam hæreſim ſingulos anathematizantes,
 & omnes ſimul. Atque hæc de cauſa neque ex-
 poſita ſunt hæ ſententiæ, utpote minus neceſſa-
 riæ, & quæ non promoverent, ſed & compen-
 diose perſcriptæ.

C. ANNUM CHRISTI 317. CONCILIIUM AFRICANUM. C. ANNUM CHRISTI 317.

Habitu circa annum CCLVII.

Ex nova Ba-
 luti colle-
 ctione.

Quamvis perſuaſum omnino habeam ſanctum Do-
 natiſtarum lapſum fuiſſe quem ſcripſiſti col-
 lectum Episcopos Africanos qui rebaptizationem cum
 ſancto Cypriano ſanciverant, ruruſum convenien-
 tes, novum emiſſiſſe decretum, ac ſententiam de
 baptiſmo ſuam muſtaſſe, putavi tamen danandum eſ-
 ſe in hac noſtra collectione locum huic Episcoporum
 conventui, quemadmodum nonnulla Concilia refe-
 runt in vulgatis editionibus Conciliorum, quæ
 tamen conſtat habita non fuiſſe tantum ne quid
 iſtius argumenti prætermittatur, ſive verum illud,
 ſive falſum ſit. At ergo Hieronymus in dialogo
 adverſus Luciferianos, illos ipſos Episcopos qui
 cum beato Cypriano ſtatuerant hæreticos eſſe rebap-
 tizandos, ad antiquam conſuetudinem revolutos,
 novum emiſſiſſe decretum, quo videlicet damnabatur
 ſuperiori Concilii doctrina de baptiſmo hæretico-
 rum. Huic Hieronymi opinioni multa repugnare
 videntur. Primum enim conſtat auctoritate Con-
 cilii Arvlatenſis vigiſſe per multa tempora poſt
 Cyprianum doctrinam de rebaptizatione apud Afros.
 Deinde iſtud ipſum probatur etiam ex Concilio Car-
 thagine habito apud Gratianum Episcopum: quod li-
 cet conſtitit ex Episcopis, quorum animus abhor-

rens erat a rebaptizatione, evincit tamen eam do-
 ctinam nondum abolitam fuiſſe apud Afros, tam-
 meſi pierique contra ſentirent. Præterea Concilium
 Cypriani adhuc ævo Vincentii Lirinienſis in aucto-
 ritate fuiſſe probat exemplum Donatiſtarum, qui
 (ut ait Vincentius, & conſtat ex geſtiſti colla-
 tionis Carthaginenſis & ex pluribus Auguſtini lo-
 cis) illius auctoritate Concilii rebaptizare ſe jacti-
 tabant. Denique nullum novum iſtius decreti teſtimo-
 nium aubi extat in tota antiquitate. Quod tamen
 ſi fuiſſet, haud dubie eo uſi frequenter eſſent adver-
 ſarii Donatiſtarum. Contra Auguſtinus in epiſtola
 XLVIII. adnotat non inveniri Cyprianum ſenten-
 tiam de rebaptizandis hæreticis ſuam correxiſſe,
 quod etiam colligi abunde poteſt ex capite octavo li-
 bri ſecundi contra Gaudentium. Itaque fieri poteſt
 ut Hieronymus, cum videret rebaptizationem a ca-
 tholiciſti Afros rejici, fortassis odio adverſus Dona-
 tiſtas, putaverit Afros ad antiquam conſuetudinem
 revolutos eſſe ſtatim poſt Concilium habitum ſub
 Cypriano, quemadmodum Auguſtinus in libro tertio
 de baptiſmo cap. II. ait illos ad priſtinam conſue-
 tudinem rediſſe poſt Agrippinum.

VITA

Hoc Concilium revera habitum fuisse ab Episcopis Africanis, sed post D. Cypriani decessum, anno circiter Christi 307, centes Harduinus in indice Conciliorum toni primi.

ANNO CHRISTI 260. 277.

ANNO CHRISTI 260. 277.

V I T A, EPISTOLÆ ET DECRETA

S I S T I P A P A E I I.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

b Xyru.

Sixtus b natione Græcus, (a) ex philoso- pho (b) de Athenis, b fedit annum unum, menses decem, dies (c) 24. martyrio coronatur. c Fuit temporibus Valeriani & Decii. (d) Eodem tempore hic comprehensus est a Valeriano, & ductus ut sacrificaret dæmonis. Qui quia contempsit præcepta Valeriani, d capite truncatus est, & cum eo (e) sex diacones, Fel- icissimus, Agapetus, Januarius, Magnus, Vin- centius, & Stephanus, e VIII. Idus Augusti. f Et presbyteri (f) præfuerunt a consulatu Ma- ximi & Glabronis, usque ad consulatum Tu- sci & Bassi, (g) XIV. Kalendas Augusti. Quo tempore fuit magna persecutio sub Decio. Et post passionem beati Sixti (h) die tertio, b passi sunt Laurentius ejus archidiaconus, (i) & subdiaconus Claudius, Severus presbyter & Ro- manus ostiarius, & d Crescentius lector. i Hic fecit ordinationes duas per mensem Decem- brem, presbyteros quatuor, diacones septem, episcopos per diversa loca duos. Sepultus est in cæmeterio Callisti via Appia, & sex diaco- ni ejus in cæmeterio Prætextati, via Appia, (o) octavo Idus Augusti.) Beatu vero Lauren- tius sepultus est (k) via Tiburtina in crypta, in agro Verano, quarto Idus Augusti. Et ces- savit episcopatus dies.

c Cravioni

d Criscentius

epistola inclu- sa desunt in

Agitur Euseb in chron. & gravius lib. 7. hist. cap. 23. aberrat. quia priori loco eum octo, posteriori un- decim annis sedisse scribit. Baronius anno 261. num. 9. c. Fuit temporibus Valeriani & Decii.) Error libri pontificali. Decius enim annis ab hac octo ut supra diximus in Cornelio e vivis sublatus fuit. Nam syran- num, Decium scilicet, inquit Cyprianus epistola 5. armis & bello postmodum vitum, prior, Corneliu ni- mirum, suo sacerdote vicit. Accedit, quod ipse Cy- prianus epistola 82. quam in exilio latens ad Successum episcopum scripsit, aperte testatur, Sixtum Valeriani imperatoris iussu martyrium subisse. Si Valeriano impe- rante occisus est, quomodo sub Decio imperatore oc- cisus esse potuit, cum inter utrumque Gallus & Volu- sianus imperium administraret? Vide que diximus su- pra in Cornelio.

d Capite truncatus est.) In cæmeterio eodem, in quo Sixtus quare contra legem Valeriani imperatoris aditum cæmeterio- rum prohibentem peccaverat, occisum esse, testimonio sancti Cypriani constat: prædicta enim epistola 82. ad Successum, Sixtum, ait, in cæmeterio animadversum fuisse. Iique consulto ad ceteros a cæmeteriorum latebris, ubi multi ad fidem convertebantur, abster- rendos, accidisse putamus. Decollatus in crucifixus de- cesserit Sixtus pontifex, controversitur. Unus & so- lus Prudentius hymno 2. cum cruce affixum fuisse tra- dit his verbis.

Jam Sixtus affixus cruce Laurentium fontem videns Cruce sub ipso sumpsit, &c.

Verum in cæmeterio prædicto capite truncatum fuisse, plurium testimonio est comprobatum.

e Octavo Idus Augusti.) Idem confirmat sancti Cy- priani præallegata epistola 82. his verbis: Sixtum au- tem in cæmeterio animadversum fuisse octavo Idus Au- gustarum die, & cum eodem Quartum. Quod autem hoc anno 261. martyrium subierit, Cypriani marty- rium, quod mense uno & paucis diebus post obitum Sixti contigisse ex Pontio in vita ejusdem Cypriani probatur, in hanc sententiam nos inducit.

f Et presbyteri præfuerunt a consulatu, &c.) Auditor pontificali, sui ipsius parum memor, indicat, post obitum Sixti usque ad initium Dionysii aliquot men- tum interregnum pontificum fuisse, ac interea clerum Romanum ecclesiam universam præfuisse, quod quomodo cum verbis ultimis hæc; cessavit episcopatus dies 35. consentiat, ipse viderit. Respexit forte ad id, quod infra in vita Dionysii refert, ipsum Emiliano & Bas- so consulibus Id est, anno 261. sedisse usque ad con- sulatum Claudii & Paterni, Ideoque reliquo tempore post obitum Sixti sedem vacasse.

g Magna persecutio sub Decio.) Sixtum sub Vale- riano imperatore anno imperii illius 7. non sub Decio adhuc vivente passum esse supra ex epistola Cypriani 5. & 82. probavimus: nam hac postrema epistola 82. post alia, hæc ait: Multa varia & incerta opinionibus constans: qua antem sunt in vero ita se habent: Rescriptisse Valerianum ad senatum, ut episcopi, & presbyteri, & diacones inconcinenti animadversantur: Senatores vero & viri egregii, & equites Romani, di- gnitate amissa, etiam boni spoliarentur, & si adempti facultatibus Christiani esse perseveraverint, capite quo- que multentur: matronæ, ademptis bonis, in exitum relegentur. Cesariani quicumque vel prius confessi fue- rint, vel nunc confessi fuerint, conficiantur, & vin- cti in Cesarianas possessiones descripsi mittantur. Sub- jecti etiam Valeriano imperator orationi sua exemplum litterarum, quas ad præfides provinciarum de nobis fe- cisti.

NOTE SEVERINI BINII.

a Sixtus. Anno Christi 260. postquam sedes 22. die- bus pastore viduata fuisset, Sixtus successit 24. die mensis Augusti, imperii Valeriani & Gallieni sexto. Dionysius penitens erroris, in quem per Africanos in- ductus erat, novo casu emergente, nihil temere ausus tum alia forma, quam qua utitur ecclesia, rebaptizare pontificem, ut testatur Eusebius libro consulti in licet, Sixtum pontificem, ut testatur Eusebius libro causa baptisma 7. cap. 8. consuluit. Valerianus per magum quemdam Octava perse- cutionem in Christianos, quos initio imperii sui ad- amavit, constrictus, octavam persecutionem Christiano- rum suscipitur, publicoque edicto, sub pena capitis in- conventus Christianorum, & cæmeteriorum aditus in- terdicit, ac præfules omnes ad tollendam conveniendi occasionem, longissime relegari mandat. Cuius decreti vigore duo lamina ecclesie Dionysius in Ægyptum, Cyprianus in Africam relegantur. Baronius anno 260. num. 18. cum sequentibus, & 33. cum sequentibus. Hujus pontificis anno primo Sabelli heresis, sacrosan- ctam Trinitatem negantis, ipso Sabellio auctore, vel potius propagatore, orta est aut propagata; ut constat ex epistola Dionysii ad Sixtum scripta, que apud Eu- sebius libro 7. cap. 5. extrat. Baronius anno prædicto numero 61.

Sabelli here- sic exorta.

Tempus sedis.

(a) Luc. & Philocephus. (b) in Luc. de Athenis. (c) Luc. XXIII. (d) Luc. addit, quo tempore fuit maxima per- secutio. (e) Luc. alii ex diaconibus. (f) Luc. addit. II. (g) Luc. XIII. (h) Luc. post tertiam diem. (i) Luc. injest. IV. Id Aug. (k) Luc. legit: in cimiterio Cytaces in agro Verano in Crypta cum aliis multis martyribus, & cessavit &c.

Quo anno & mente mar- tyriatus.

Error libri pontificali.

Martyrium Sixti sub Va- leriano, non sub Decio contigit.

ait: *quas litteras quosdam speramus venire, sanctis secundum fidei firmitatem ad passionis tolerantiam, & expectantes de apo & indulgentia domini, vita eterna coronam. Et statim subiungit. Statim autem in canonicis animadversum scilicet octavo Iduum Augustum die. Itaque si imperante Valeriano martyrium subit, non potest Decio regnante id subisse: & si, quod testatur Cypriani epistola 3. Decius divina ultione extinctus est, Cornelio pontificiani sedem gubernante; Cornelio autem Lucius, Stephanus Lucio, Stephano Sixtus pontifex successerit, plane fieri nequit, ut martyrium Sixti ad imperium Decii referatur. Qui Sixtum atque Laurentium sub Decii persecutione martyres factos esse scribunt, non falsum, sed verum asserunt. Nam decennalis illa persecutio, per decennium a secundo anno usque huc, & ultra sub Gallo & Volusiano ac deinde Valeriano & Gallieno continuata, quandoque Decii, quandoque Valeriani persecutio nominatur: eo quod, ut supra aliquoties diximus, Decio auctore capta sit; & Valeriani censura approbata fuerit. Vide quas diximus supra in Lucio, item Baronium hic num. 9. & in notis ad Martyrologium Romanum die 6. & 10. Augusti.*

Sub Decii persecutione Sixtus & Laurentium martyrium passus esse, quomodo intelligi debeat?

Martyrium S. Laurentii.

Dialoni minus tacite mentis minime.

Sixtus quoribus ordinaverit.

Utraque spuria.

a EPISTOLA . I.

SIXTI PAPÆ II.

AD GRATUM QUEMDAM EPISCOPUM.

Licere accusatis vel damnatis episcopis appellare, sive adire sedem apostolicam, sine cuius auctoritate causæ eorum terminari, non debent.

Episcopus Sixtus Grato coepiscopo salutem.

b S. Leo ep. 11.

14. qu. 1. Me. mor sum, me.

c S. Leo ep. 11.

Lætare & gaudere me plurimum in Christo Jesu domino nostro dilectionis tuæ scripta fecerunt, quibus evidenter ostenditur, quantum catholicam diligis fidem, & quantum pravorum hominum detestaris errorem. Omnis enim hæresis nimis est impia, & evangelicæ veritatis inimica, quæ non portionem aliquam lædere, sed ipsa Christianæ religionis conatur fundamenta convellere. Memor enim sum, me sub illius nomine ecclesiæ præsidere, cuius a domino nostro Jesu Christo est glorificata confessio, & cuius fides nullum unquam fallit sed omnes quidem hæreses destruit. Intelli-

Ago autem mihi aliter non licere, quam ut omnes conatus meos ei causæ, in qua universalis ecclesiæ salus infestatur, impendam. Agnosce, fili carissime, non ex tempore, sed ante omnia tempora filium Dei natum, sed ante omnia tempora de paterno utero inenarrabiliter generatum, ipso Deo patre per prophetam dicente: *In splendoribus sanctorum ex utero ante Luciferum genui te.* Quam sententiam & Isaias propheta dubiis atque incredulis evidenter expressit, dum non aliunde Filium, quam de Patre natum ineffabiliter ostendit: *In humilitate, inquit, iudicium ejus sublatum est. Nativitatem ejus quis enarrabit?* Et in libro Job. *Sapientiam Dei, ait, unde invenies: latet enim ab oculis hominum, & a volucribus cæli absconsa est.* Ex-

pergiscere paululum, & si lumen scientiæ in te ipsum aliquantum habes, invenies, cuius nativitas a propheta non potuit enarrari ex tempore, vel ut adstruere ipse conaris, non potuit generari. *In principio, inquit Joannes evangelista, erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Et iterum: *Erat lux vera, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* In isto igitur quod dicitur, *Erat, si tempus querere volueris, non invenies: quoniam ex quo Pater, ex illo & Filius; & quod Pater est, id est etiam Filius, Salomone dicente: Ego ex ore altissimi prodii, primogenita ante omnem creaturam. Ego feci, ut in cælo ori- retur lumen indeficiens, & sicut nebula texi omnem terram. Ego in altissimis habito, & thronus meus in columna nubis. Gyrum cæli circuevi sola, & profundum abyssi penetravi. In omnem terram steti, & in populo primum habui.* Item ibi: *Cum præparares cælum, aderam illi, & cum sedem suam fecerneret. Quando super ventos fortes faciebat in summo nubes, & cum certos ponebat fontes sub cælo, cum sortia sciebat fundamenta terra, ego eram cum illo componens, & ego eram, cui adgandeat, cum letaretur orbe perfecto.* Et in psalmo centesimo primo: *Tu domine in principio terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanes, & sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* Non enim erat ætas, aut aliquod tempus, antequam de patre filius nasceretur: quoniam qui tempora universa propria potestate constituit, ex tempore vel post tempora nasci non potuit. His paucis sententiis, breviter consultis tuis respondi, frater carissime. De cetero tuam moneo dilectionem, ut cunctos, quos errare cognoveris, ad catholicam fidem, & ad unitatem recte credentium, convertere studeas, & tu nunquam ab apostolico tramite recedas. Si autem te non audierint, & errantes (quod absit) permanerint, nobis eos manifestare, quam citius poteris, non tardes, ut apostolica auctoritate aut cito ad ecclesiam convertantur, aut ab ecclesia separentur. Audivimus etiam quod quidam erronei, & consentientes eis, te & reliquos infestent episcopos & episcopos aliquos comprovinciales ad vestram infamationem atque damnationem secum trahant.

Quapropter in hac sancta sede dudum a multis episcopis constitutum erat, & modo ad vestrum

d Ithacius adv. Vort. madum cap. 11.

Isai. 109.

Isai. 55.

Job 38.

Job 38.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

a Ex Græco textu ad verbum. Bar.

e Hætenus Ithacii verba, unde frans mangonis detegit, evi- dentissima.

q. 6. cap. Omnes episcopi qui in.

strum & ceterorum fratrum auxilium est de-
nuo roboratum, ut omnes episcopi, qui in
quibusdam gravioribus pulsantur vel criminan-
tur causis, quoties necesse fuerit, libere apo-
stolicam appellent sedem, atque ad eam quasi
ad matrem confugiant, ut ab ea (sicut sem-
per fuit) pie fulciantur, defendantur, & libe-
rentur. Cujus dispositioni omnes majores eccle-
siasticas causas & episcoporum judicia, antiqua
apostolorum eorumque successorum atque cano-
num auctoritas reservavit, quoniam culpantur
episcopi, qui aliter erga fratres egerint, quam
ejusdem sedis papa fieri placuerit. Unde pla-
cuit, ut accusatus vel iudicatus a comprovincia-
libus in aliqua causa episcopus, licenter appellet
& adeat apostolicæ sedis pontificem, qui aut
per se, aut per vicarios suos, ejusdem retrah-
tari negotium procuret. Et dum iterato judi-
cio pontifex causam suam agit, nullus alius in
ejus loco ponatur aut ordinetur episcopus: quon-
iam quamquam a comprovincialibus episcopis
accusati causam pontificis scrutari liceat, non
tamen diffiniri, inconsulto Romano pontifice,
permisum est, cum beato Petro apostolo non

quando

q. 6. Accu-
satus vel iu-
dicatus.

Conc. Sard.
c. 4. 5. 7.

Matth. 18.
c. 18.

1. 7. 6. Si
quis putave-
rit.

b. Hadr. coll.
c. 6.

Jac. 1.

c. S. Greg. ep.
et. lib. viii.
Proc. 4.

7. sal. 87.

Gen. 1.

hæc antulis
inclusa de-
sunt in Luc.
cap. 2.

7. sal. 10. & 70.

d. falsa tem-
poris nota.

illam epistolam scribit, apertis testimoniis scripturam
probare, Christum, quoad divinam naturam, æternam
eternam Patre Filium esse, & a Patre distinctam in di-
vinitate personam esse, ac semper sine ullo temporis
principio existisse. Reliqua, quæ & sequenti epistola
notanda videntur, præcedentibus præcedentium pontifi-
cum epistolis annotata sunt.

EPISTOLA II.

SIXTI PAPÆ II.

- I. Si quis adversus episcopos vel actores ecclesie causam habuerit, qui se geret.
- II. De episcopis rebus expoliatis, aut a sede pulsatis.
- III. Ut nullus episcopus alterius parochianum retineat, ordinet, vel iudicet.
- IV. De episcopis injuste damnatis, & apostolica auctoritate restitutis.
- V. Quod excommunicati episcopos accusare non possunt, nec illi qui eos in sua non recipiunt accusatione, nec major a minori judicari, vel damnari.

Dilectissimis fratribus per Hispaniarum provin-
cias constitutis, Sixtus episcopus in
domino salutem.

Magno munere misericordie Dei totius ecclesie catholice multiplicata sunt gaudia, cum ecclesiarum status eo viget ordine, quo apostoli, eorumque successores illum statuerunt. Et cum antiqui hostis astutia cum turbati cognoscimus, non modico contristamur mœrore. Quam ob causam, fratres, hortamur vos, monemus & flagitamus, ut a tramite apostolicæ institutionis nequaquam recedatis, nec a capite dissideatis, sed fidem & ordinem, quem apostoli & apostolici viri statuerunt, absque hæsitatione teneatis. Nam si columnæ alicujus magnæ domus corruerint, ipsa postea domus minime stabit. Sic & vos, qui columnæ ecclesie estis, si labefactari cœperitis, disanda ecclesia, quæ per vos regitur, sabelcet & labetur. Hæc, fratres, quæ dico, valde timenda sunt, & summo moderamine pensanda, atque ne fiant, cavenda. Ipsa enim veritas per se dixit: Vos estis sal terra: quod si sal evanuerit, in quo salietur? &c. Ideo vos, carissimi mi, moneo, quia vobis debitor sum, & valde vos diligo. Et quando bona audio de vobis, congratulor satis: & contra, quando adversa, nimis conturbor. Ego vero quamvis a vobis per longa terrarum intervalla disjunctus sim, sum tamen omnino vobiscum corde conjunctus. Ideoque de vestra beatitudine erga me modis omnibus confido, quia cum me vicissim diligitis, a me longe non estis. Unde magis gratias referimus illi grano sinapis, quod ex modici despiciabilisque seminis specie, ita ramis ex eadem radice surgentibus, atque se distendentibus, usquequaque diffusum est, ut in eis volatilia cœli cuncta nidificent: gratiaque sit fermento illi, quod tribus farinæ satis totius humani generis massam in unitate conspersit: atque parvo lapidi, qui abscessus de monte sine manibus, occupavit universam faciem orbis terræ. Qui ad hoc (naturam nostræ car-

S. Leo ep. 14.

Matth. 13. Rom. 1.

b. S. Grego. ep. 16. lib. IV.

Matth. 13. Luc. 13.

Matth. 13. Dan. 2.

hæc antulis inclusa desunt in Luc.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Hanc epistolam occasione Sabellii, Noëti, Eblonis, & Cerinthis sectariorum scriptam esse ad Gratium episcopum, ipsum initium epistolæ indicat. Sabellius enim hæresarcha hoc pontifice ab inferis progressus, omnem personarum distinctionem in Deo sustulit: reliqui vero Christum ante incarnationem nihil fuisse docebant. Ut horum ergo errores solida refellat, & consulentem hac de re episcopum instruat, hanc ad Concil. General. Tom. I.

Non sunt in Fastis hi Consules. Hard.

999

nis, & status servilis formam assumens) hu- militer se usquequaque distendit, ut omni hu- mano genere in unitatem redactis, totius cor- pus unitum perficeret ecclesie: atque ita ad totius compaginis pertineret commodum, mem- brorum partialis ista distinctio. Unde nos quo- que a vobis longe non sumus, quia in illo, qui ubique est, unum sumus. Agamus ergo ei gratias, qui solutus inimicitis in carne sua, fe- cit ut in omni orbe terrarum unus esset grex, & unum ovile sub uno pastore: semper me- mores, quod vos veritatis predicator admo- neat, dicens: *Soliciti servate unitatem spiritus in vinculo pacis*. Vinculum enim pacis nemo servat, dum alium inestlat aut verbis, aut factis persequitur. Ideo, fratres, ista praeulimus, quia audivimus inter vos accusationes exerce- ri, & pulsos a sedibus episcopos, aut suis re- bus expoliatos judicari.

Epist. 4. servare

a. q. 7. Si quis contra episcopum. b. Hadr. coll. c. 1. ex conc. Aurel. V. c. 11.

I. Quapropter statutum est, ut si quis contra episcopum vel actores ecclesie, se proprium crediderit habere negotium, non prius adeat iudices, quam ad eos recurrat caritatis studio, ut familiari colloquio commoniti, ea sanare debeant, quae in querimoniam deducuntur. Quod si aliter egerit, communione privetur.

Idem supra in decr. Alex. andri papae. Et infra in decr. Julii papae.

II. Nemo pontificum deinceps aliquem episcopum suis expoliatum rebus, aut a sede pulsum, excommunicare aut judicare praesumat, quia non est privilegium, quo expoliari possit iam nudatus.

Supr. in decr. Sixti primi. & similiter in decr. Julii papae. b. Hadr. coll. c. 10. c. Anianus ad consilium in lib. 17. cod. Theod. 9. q. 7. Fratres quos il- more.

III. Nullus episcopus alterius parochianum praesumat retinere, aut ordinare absque ejus voluntate, vel judicare: quia sicut irrita ejus erit ordinatio, ita & b. dijudicatio; quoniam confensus, nullum alterius iudicis, nisi sui, sententia c. teneri. Nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare ullatenus poterit. Ista enim vobis deinceps tenenda, & fratres vicillim adjuvare mandamus.

d. Prosper sent. 2. ex S. Aug. in Pl. 1. 18.

IV. Fratres vero, quos timore terreno iniuste damnastis, scitote a nobis iuste esse restitutos. Quibus, ex sancti Petri & apostolica auctoritate, omnia, quae eis ablata sunt, integerrime reddi praecipimus. si non vultis vos & principes vestri a collegio nostro & membris ecclesie separari. d. Iusto enim iudicio Dei datur plerumque peccatoribus potestas, qua sanctos ipsius persequantur; ut qui spiritu Dei juvantur & aguntur, fiant per laborum exercitia clariores. Illi tamen qui hoc agunt, nullatenus evadent poenam: quia ut ait dominus: *Ve illi per quem scandalum venit*. Et quamquam juxta salvatoris sententiam, *neesse sit venire scanda- la: ve tamen per quem veniunt*. De occultis enim cordis alieni temere judicare, peccatum est: & eum cuius non videntur opera nisi bona, iniquum est ex suspitione reprehendere, cum eorum, quae homini sunt incognita, solus Deus iudex sit iustus, qui inspector est verus. Unde scriptum est: *Incerta non iudicemus, quousque adveniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum: & manifestabit consilia cordium*. Et quamvis vera sint, non tamen credenda sunt, nisi certis indicis comprobentur, nisi quae manifesto iudicio convin-

e. Frigidem sent. 2. ex S. August. in eundem psal- mum.

f. Cor. 4. In Decr. Tro- p. lib. 4. g. S. Iud. Sy- nod. II. c. 10.

antur, nisi quae iudicario ordine publicantur. Nullus ergo potest humano condemnari exa- mine, quem Deus suo iudicio reservavit. Haec omnia summopere sunt praevenda, ne praesumptores esse videamur. Et accusatio episcoporum non est facile recipienda, dicente do- mino: *Non suscipies vocem mendacis*. Et aposto- lus inquit, adversus presbyterum inscriptionem, non recipiendam b. absque duobus vel tribus idoneis testibus. Si haec de presbyteris vel ce- teris fidelibus sunt praevenda, quanto magis de episcopis? Quibus cognitis, magis vos do- minari velle manifestum est, quam consulere fratribus, aut sustentare eos, quia honor inflat superbiam: & quod provifum est ad concor- diam, tendit ad noxam. Decuerat namque, juxta praefatas regulas, ut si aliquid egissent contra suum ordinem, mandare nobis, & ex- pectare, quid ad vestra consulta rescriberemus, intantum, ut si etiam quidquam grave intole- randumque committerent, nostra praestolaretur censura, ut nihil prius aut aliquid aliud decer- neretis, quam quod nobis placere cognoveritis, & a regulis praestitutis nulla, aut negli- gentia, aut praesumptione recederetis. Cesset hujusmodi, pressa nostra auctoritate, praesump- tio: vitentur hujusmodi nocumenta, quia ne- quaquam talia patienter ferre possumus machi- namenta, quoniam convenit nobis paternarum sanctionum diligenter esse custodes. Merito namque causa nos respicit, si silentio favemus errori.

Hadr. coll. c. 11. & 67. & Const. M. ad PP. Ni- canos. d. q. 7. Accu- satio episco- porum. Eund. 23. Tim. 1. Vide epi- stolam a Ja- lili I. papa eadem notatur labe seden- tiam.

V.

Est insuper a sanctis praedecessoribus nostris plerumque jam statutum, ut nemo anathema in nostra suscipiatur accusatione, nec illi qui nos in sua nolunt recipere querela vel accusa- tione, cum nos super illos sciamus a domino constitutos, non illos super nos. Et sicut major non potest a minore iudicari, ita ne colligari; qua- rarum est omne quod magnum est. Portemus onera omnium qui gravantur, quinimo haec portat in nobis beatus apostolus Petrus, cujus vice fungimur legatione, & cuius regula infor- mamur, quatenus ejus sulsi auxilio, ab omni- bus nunc & in perpetuum meamur adversis. Data xviii. Kalendas Augusti c., Valeriano & Decio a viris clarissimis consulibus.

c. adnotatio falsa.

DECRETA SIXTI SECUNDI

ex Gratiano.

Si quis putaverit se a proprio metropolitano gravari, apud primatem dioeceseos, aut penes univertalis apostolicae ecclesie papam iudicetur.

a. q. Si quis

EX EODEM, UT SUPRA.

Super appellatione, alterius provincia iudices audire non oportet.

Si quis clericus super quibuslibet criminibus accusatus fuerit, in provincia, in qua consistit ille qui pulsatur, suas exerceat actiones: nec existimet eum accusator suus alibi, aut longius ad iudicium protrahendum.

CON:

ivo p. 6. cap. 21. a. q. 6. Si quis cleri- cus, citat ex Eleutherio.

Non sunt in istis hi. Conules. Hadr.

CONCILIUM NARBONENSE.

In causa S. Pauli antistitis incontinentiz falso a diaconis infirmulati.

AD hæc circiter Sixti II. pape aut successoris eius Dionysii tempora pertinere videtur habitum in causa S. Pauli Narbonensis antistitis episcoporum aliquot concilium, siquidem vera sit, quæ pluribus viris eruditissimis, de prima sub imp. Decio ac S. Fabiano pontifice sancti illius aliorumque sex Galliarum apostolorum missione S. Gregorii Turonensis tententia libri primi Historiarum Francorum cap. 30. Quæ vero in concilio illo gesta sint, docet author vitæ ejusdem S. Pauli ab illustrissimo antistite Monspelienſi Francisco Bosqueto editæ parte II. historiarum ecclesiæ Gallicanæ: Cum ille Chelidrus (scribere oportuit, chelydrus, id est serpens) antiquus semper humano generi inimicus, ejus scilicet actus invideret, illiusque bonitatem perborresceret, immisit se in duobus diaconibus suis, qui cum ante lectulum ejus clanculum calcamentis muliebria projecissent, & causa irrisionis ei fecissent: Ille evocatis paucis episcopis Gallie, quia nondum erant plures, in ecclesia de qualitate facti voluit judicari. Et cum per triduum fuisset procrastinata cognitio diu noctuque ipsius in adis culmine missa divinitus aquila resedit: Multis eam factu terruerunt telorum, sed minime abscedere fecerunt: quin etiam illis diebus, quibus in eo culmine sedit, cibum deferente corvo accepit. In quibus rebus multa debuerunt esse ex miraculis Dei narrata, dum aviculus ab aviculis mirifice est pasta. Verum tenuis noster sermo quamvis non explicet aquila & corvi significantiæ, narranda sunt quæ a Dei famulo super diaconibus ipsis sunt facta. Jam dum ad miraculum aquila sententiamque sacerdotis, affirmum Christianorum turba concurreret, tertia die sanctus papa noster Paulus indicit orationem cum populo & cum sacerdotibus suis, ut Deus manifestaret, aut illorum perversorum assertiones, aut suæ vitæ meritum. Et cum beatissimus Paulus in oratione ingemisset, illi diacones correpti subito furor

lymphatico inter invisibilia tormenta clamabant, factionem invidia super episcopo voluisse consurgere, quandoquidem valde propter incontinentiam, eos sæpius ac frequentius castigarat. Quod cum ipsi malitiosè iusto Dei judicio graviter ejularunt, & dicerent se minime posse sustinere tam grandia supplicia, Dei famulus misericordia quæ motus semper, populis categorizans, rogavit conciliarios & populum, quod pro ipsorum absolutione domini pietatem exorarent, quatenus eos a tormentis liberaret. Tamen ille indignum se dicebat sacerdotio, si ipsi qui pro sua innocentia demonio fuerant arrepti non absoluti fuissent precibus suis. Et ecce dum proclamaret ad dominum iterum sanctissimus Paulus, exaudita sunt preces ejus, & diaconi a demonibus liberati. Tunc iidem malitiosè universa machinamenta, quæ contra suum sacerdotem moliti fuerant, publice in conspectu tam sacerdotum quam laicorum confiteri cæperunt. Hoc evidenti judicio cognito episcopi ipsi, ad talia, qui deprecaturi dominum convenerant certamina, provoluti cum universa plebe iisdem pedibus rogare cæperunt, quod pro illorum peccatis interveniret, pro eo quod dubitaverant, apud dominum pietatem. Quibus rebus peractis ales orientalem partem volatibus petens, nullo impugnanse discessit ex summo culmine fastigio. Intellexit in se vir Dei ad patriam reverti: o mirificum sanctitatis documentum! &c. quæ licet parum certa ad primum Christianæ æræ sæculum haud dubie transierent, qui Narbonensem hunc præfulem primum cum Sergio Paulo proconsule confundunt. & ab apostolo Paulo dum in Hispanias pergeret, Narbone Martio relictum autumant. Complures vero sanctissimos viros incontinentiæ reos actos fuisse, sed non peractos, docet Claudius Espenceus Parisiensis Theologus cap. 9. libri vi. de continentia, atque ex eo Ludovicus Baillius.

a orationem
ingemisset.

C. ANNUM
CHRISTI
218.

CONCILIUM ROMANUM

C. ANNUM
CHRISTI
218.

Habitu circa annum Christi cclviii.

Ex nova Ba-
luzii colle-
ctione.

Epiph. h. 2. 17.

Concilio istius memoriam nobis conservavit auctor libelli synodici, qui perperam illud revocat ad tempora Pape Victoris. Quo factum est ut Labbeus verba libelli retulerit ad illius pontificatum. Verum cum in eo Concilio damnatas constet Noeti & Sabelli prævas opiniones de divinitate, Noetus vero exortus non sit ante tempora Fabiani Pape, ut colligitur ex Epiph.

Enio; constat autem ex Eusebio Dionysium Episcopum Alexandrinum recripsisse de Sabellianis hereticis ad Sixtum II. Romanum Pontificem, necesse est existimare synodum illam Romanam sub eodem Sixto fuisse celebratam. Damnatus in illa præterea fuit Valentinus, qui præter ceteras ineptias, corpus etiam Christi coelasse assererat, ut legitur in eodem libello synodico. Vide supra pag. 728.

ANNO CHRISTI 318.

ANNO CHRISTI 318.

VITA EPISTOLÆ ET DECRETA DIONYSII PAPÆ I.

Ex libro Pontificali Damasi Papæ.

Dionysius ex monacho, cujus generationem A reperire non potuimus, b sedit annos 6. menses 2. dies 4. Fuit temporibus Gallieni, ex die XI. Kalend. Augusti, c Æmiliano & Basso consulibus, usque in diem septimum Kalend. Januarii d consulatus Claudii & Paterni. e Hic presbyteris ecclesias divisit & cœmeteria, parochiatque (a) & diœceses constituit. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, presbyteros 12. diaconos 6. f episcopos per diversa loca num. (b) 7. Qui etiam sepultus est in cœmeterio Callisti via Appia, g III. Kalendas Januarii. Et cessavit episcopatus dies quinque.

d Consulatus Claudii & Paterni.) Ex epistola synodica Antiocheni concilii scripta ad imperatorem Aurelianus anno imperii illius secundo, qui est Christi 272. liquidum est ac manifestum, Dionysium adhuc illo tempore vixisse. Itaque his consulibus defunctum esse affirmari non potest: cum horum consulatus notetur in factis cum anno Christi 270. Baronius prædicto loco num. 21. e Hic presbyteris ecclesias divisit.) De hac pontificis constitutione, vide quæ dicemus infra in notis ad epistolam secundam. f Episcopi per diversa loca.) Inter episcopos ab eo Zamas Bononiatum referunt Zamas, qui primus in indice episcoporum Bononiensium ordine numeratur, cum tamen credibile sit plures alios ante ipsum fuisse, quorum memoria exciderit, cum civitas ea jam tum frequens & illustris esset. Baron. anno 272. num. ultim.

NOTE SEVERINI BINII.

Dionysius que tempore pontificatus fuit. 318. Capriana: ex am. Pas. ecclesie reditus quomodocumque. V. c. 1. 1. 1. A. d. 1. 1. 1. Tempora ra ca quid dicitur. Quibus consu libus cepit pontificatus Dionysii 318.

B

EPISTOLA I.

DIONYSII PAPÆ

AD URBANUM PRÆFECTUM.

Hortatur eum diligere & scrutari, ut rationaliter & sapienter disponat & iudicet ea quæ illi commissa sunt.

Dionysius episcopus Urbano præfecto salutem.

Summum bonum est amare amantes se: & contra, peius malum non est, quam ut civis civibus invideant. Gratias liquidem agimus tuæ caritati, quod fideles sancti Petri bene suscipis & adjuvas. Unde scias, te a nobis nostrisque diligere, & tui tuorumque non modicam curam habere. Quapropter tuam hortamur dilectionem, ut bonum quod cœpisti, b semper implere non differas, quia non laudatur initium, sed finis. Sapientiam etiam te hortamur diligere & scrutari, ut rationaliter & sapienter disponas & iudices ea quæ tibi commissa sunt, dicente domino per prophetam: Erudimini, qui judicatis terram. Time ergo Deum, & mandata eius serva. Et dilige eum totis visceribus, & proximum tuum sicut teipsum. Deus altissimus creavit sapientiam in Spiritu sancto. Et vidit, & dinumeravit, & mensus est. Et cœdit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem. Secundum datum suum præbuit illam diligentibus se. Timor domini gloriosatio, & letitia, corona exultationis. Timor domini delectabit cor, & dabit letitiam & gaudium in longitudine die.

Hæc & sequens pariter referunt.

Idem est epistola testis cum a Felice 19. similiter adulterata.

Idem est epistola testis cum a Felice 19. similiter adulterata.

Idem est epistola testis cum a Felice 19. similiter adulterata.

episcopos sequi convenit: & quod tibi scribitur, omnibus quibuscumque potueris, notum facias, ut non specialis, sed generalis fiat ista præceptio. Crimina vero, quæ episcopis impingere dicis, per alios non sinas ullo modo fieri, nisi per ipsos qui crimina intendunt: si tamen ipsi digni & irreprehensibiles apparuerint, & actis docuerint publicis omni se carere suspitione & inimicitia, & irreprehensibilem fidem conversationemque ducere: Nemini enim de se confesso, credi potest super crimen alienum: quoniam ejus omnisque rei confessio periculosa est, & admitti non debet. Similiter alieni erroris socium, vel a sui voluntarie propositi tramite recedentem, aut sacris patrum regulis & constitutionibus inobedientem, suscipere non possumus, nec debemus, nec impetere recte credentes, vel sanctorum patrum sanctionibus obtemperantes permittimus: quia infames omnes esse censemus, qui suam, aut Christianam prævaricantur legem, aut apostolicam vel regularem libenter postponunt auctoritatem. Hæc itaque, frater carissime, quæ pro affectu sacerdotialis nominis & honoris impendimus, tibi tuisque subditis, & omnibus tenebda, & aliis nuncianda, atque prædicanda mandamus, quibus & pietas ad utilitatem, & sit ad fructum dilectio. Unde objurgando, hortando, suadendo, blandiendo, & consolando, prodesse quibus possumus, festinemus. Lingua nostra bonis fomentum sit, pravis aculeus. Timidos retundat, iratos mitiget, pigros exacuat, desides hortando succendat, refugientibus suadeat, asperis blandiatur, desperatos confortet ut quia doctores dicimur, viam salutis gradientibus ostendamus. Simus in custodia vigilantes, aditum contra hostis insidias solliciti muniamus. Et si quan-

do perditam ovem de commissis gregibus error abduxerit, toto illam annisu ad caulas dominicas revocare contendamus, ut de pastoris nomine quod habemus, non supplicium, sed præmium consequamur. Quia ergo in his omnibus divinæ gratiæ adiutorium opus est, omnipotentis Dei assiduis precibus clementiam exoremus: quatenus ad hæc nobis operanda, & velle tribuat, & posse concedat, atque in ea nos via, cum fructibus boni operis, quam se pastor pastorum esse testatus est, dirigat, ut sine quo nihil agere possumus, per ipsum implere omnia valeamus. Data v. Idus Septembris Claudio & Paterno viris clarissimis consulis.

NOTA SEVERINI BINII.

a Ecclesias vero singulas singulis presbyteris dedimus, parochias & cæmeteria eis distinximus. Hanc parochiarum distinctionem non primum a Dionysio, sed ab Evaristo factam esse, patet ex illis quæ supra diximus in notis ad vitam ejusdem Evaristi, verbis: *Hic titulus*. Verum cum in persecutione Valeriani publico edito, de quo supra in notis ad vitam Sixti egimus, presbyteri ab ecclesiis relegerentur, & Christianorum in cæmeteriis conventus veterarentur, parochiarum, ecclesiarum, & cæmeteriorum confusio sine dubio facta est: sublato autem Valeriano, restituta per Gallienum pace ecclesiis, concessa vicissim libera facultate aduendi cæmeteria, Dionysius Romanus pontifex parochias presbyteris per exilium vel martyrium spoliatas alias aliis assignavit, tempore persecutionis confusas iterum divisit, ac pro ratione distribuit, cæmeteriaque singulis, quod ante cum fecerant quidam antecessores, vicissim consignavit. Vide Baron. anno 270. num. 17.

Idem Dionysius papa teste S. Athanasio lib. de decretis synodi Nicænae adversus Sabellianos insignem scripsit epistolam, in qua unitatem Dei in trinitate & trinitatem in unitate egregie confirmavit. Utinam ea nunc adesset ad refellendos novos veteresque Arianos & Sabellianos.

a Conc. Arel.
c. 13 q. 1
b Nemini
præterquam.

c professio ista
in mi.
b Hadr. coll.
c. 4 An. in
repiet. tit. l.
const. 22.
lib. 12 cod.
Theod. 2. 9.
Alieni.

c S. Gregor.
epist. 113.
lib. VII. cu
jus verba ac
stylum nemo
non illic
agnovisset.

d consulendo

e tum dos
f horata

g doctores

a per deva

b facere nihil
possimus
c An. 269.

An & quomo-
do Diony-
sius paro-
chias distin-
xit.

EPISTOLÆ II.

SEU OPERIS DIONYSII PAPÆ

Adversus Sabellianos fragmentum.

CIRCA AN. CHR. 166

1. **Ε**ξῆς δ' ἂν εὐκότως λέγοιμι καὶ πρὸς διαί-
 ρωντας καὶ κατατιμώντας καὶ ἀκαίρυντας τὸ σεμ-
 νοτατον κήρυγμα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, τὴν μο-
 ναρχίαν εἰς ἑξῆς διωάμεις τινὰς καὶ μεμερισμένους
 ὑποστάσεις καὶ θείας τῆς ἑξῆς πίεσμαί γὰρ εἰναι
 τινὰς ἢ παρὺμιν κατηχῶτων καὶ διδασκόντων τὸν
 Θεῖον λόγον, τῆς ἰσότητος τῆς φρονήσεως· οἱ
 κατὰ διάμετρον, ὡς ἔπος εἶπεν, ἀντίκεινται τῇ Σα-
 βελλίου γνώμῃ· ὁ μὲν γὰρ βλασφημεῖ αὐτὸν τὸν
 υἱὸν εἶναι λέγων τὸν πατέρα, καὶ ἰμπαλιν· οἱ δὲ
 ἑξῆς Θεὸς ἔσθαι τινὰ κρείττωσιν, εἰς ἑξῆς ὑποστά-
 σεας ξένας Ἀλλήλων παντάσῃ κχωρισμένους διαί-
 ρωντες τὴν ἀγίαν μονάδα· ἠνάσθαι γὰρ ἀνάγκη τοῦ
 Θεοῦ ἢ ὅλων τὸν Θεῖον λόγον, ἰμπαλινχωρεῖν δὲ
 τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνδιατεῖναι δὲ τὸ ἀγιον πνεῦμα· ἢ ἢ καὶ
 τὴν Θεῖαν ἑξάδα εἰς εἷς, ὡσπερ εἰς κορυφὴν τινὰ,
 τὸν Θεὸν ἢ ὅλων τὸν παντοκράτορα λέγων, συγχι-
 φαλαῦσθαι καὶ συνάγεσθαι πᾶσα ἀνάγκη. Μαρ-
 κίωνος γὰρ τὸ ματαιόφρονος διδάγμα, εἰς ἑξῆς ἀρ-
 χῆς τῆς μοναρχίας τομῶν καὶ διαίρεσιν, παίδωμα

1. **J**am vero æquum fuerit disputare adver-
 sus eos, qui monarchiam, quæ augu-
 stissima est Ecclesiæ Dei prædicatio, in tres
 quasdam virtutes ac separatas hypostases
 tresque deitates dividentes ac discindentes
 destruunt. Audivi enim quosdam, qui apud
 vos divinum verbum prædicant & docent,
 hujus opinionis magistros esse, qui quidem
 e diametro, ut ita loquar, Sabellii opinio-
 ni adversantur. Hic enim blasphematur, ip-
 sum Filium dicens esse Patrem, & vicif-
 sum: illi vero tres Deos quodam modo præ-
 dicant, dum sanctam unitatem in tres di-
 versas hypostases ab invicem omnino separa-
 tas dividunt. Necessè est enim divinum
 Verbum Deo univerforum esse unitum, &
 Spiritum sanctum in Deo manere & inha-
 bitare: adeoque divinam Trinitatem in
 unum, quasi in quemdam verticem, hoc
 est in Deum univerforum omnipotentem
 reduci atque colligi. Inspicientis enim Mar-
 cionis doctrina, quæ in tria principia
 monarchiam secat & dividit, diabolica sane
 est,

Athanas. de doctr. M. c. v. n. 16.

Sabellii ha- resis.

Marcionis ha- resis.

1. Inique istud fragmentum debemus Athanasio, a quo in epistola de decretis Nicænae synodi n. 26. sic lau-
 datur: Dionysius quoque Roma episcopus, scribens contra Sabellianos, adversus illos qui talia... (scilicet Ver-
 bum factum & creatum esse) audent dicere, indignatur his verbis. Ex eo opere excerptum est, quod idem
 Athanasius epist. de sententia Dion. n. 13. contra Sabellianos, & eos qui ejus sententia ab quam Arius
 ab Ecclesia p. f. ea esse est, scriptum dicit, quodque ab epistola ejusdem pontificis ad Dionysium Alexandri-
 num simul missa distinguendum esse in superioris epistola notitiam not. a. probavimus. In hoc opere Diony-
 sium Trichetarum dogma, cui Alexandrinus præful favere videbatur, ita refellit, ut & Sabellianorum senten-
 tiam, quam impugnabat idem antistes, simul confutes. Eaque agendi ratione defensoribus Ecclesiæ magno docu-
 mento fuit, quo contra hæreses ex prudentia sibi decertandum esse scirent, ut & oppositas non modo caverent,
 verum etiam simul debellarent. Fragmenti hujus stilus epistolam sapit, tractatus ac disceptationis fustoris more
 conscriptam, quales Dionysius Alexandrinus scribens ad Xystum, fuisse docet epistolas, quas adversus nascentem Sa-
 bellii hæresim miserat. Vel ad eas Pentapoleos ecclesias, in quibus orta & propagata erat Sabellii hæresis, vel
 ad ipsam Alexandrinam, cui præerat Dionysius, vel ad ejus delatores probabiliter missa est. Ad initium pon-
 tificatus Dionysii una cum superiore videtur referenda, utpote cui occasionem dedit accusatio, quam litteræ
 Xysto papæ missæ pepererunt.
 2. Dionysius noster hic cum tota secularium schola, ut Hieronymi ad Damasum epist. 10. n. 4. verbis utar,
 nihil aliud hypostasin nisi usum novis, & cum Ecclesia tota sacrilegam triam substantiarum prædicationem,
 prout substantia voci græcæ usum respondet, averfatur. Jam tum tamen in ecclesiâ, saltem Alexandria, usu
 receptum erat, ut ὑποστάσις vocabulum ad personam significandam assumeretur. Id certe colligitur ex his Orige-
 nis in Johan. tract. 2. Tres personæ (τρεῖς ὑποστάσεις) Patrem & Filium & Spiritum esse vidimus. Idem
 & lib. 8. contra Celsum, Patrem & Filium dicit τὴν ὑποστάσιν πρῶτα affirmat. Ipse Dionysius Alexandr. in
 epistola 3. sequentis fragmentis n. 15. αὐτὴ τρεῖς ἰδέαι τις ὑποστάσις eodem intellectu dicit. Unde suspicio est
 id, quod nunc differit Dionysius Romanus, in Alexandrinum cadere, qui cum in Deo τρεῖς ὑποστάσεις præ-
 dicaret velut trium substantiarum seu essentiarum divinarum triumque deitatum assertor, ac monarchia destruc-
 tor audire cepit, quoad se ab hac opinione purgaret. Immo Basilius epist. 41. eum ante usum seu essen-
 tia diversitatem inter divinas personas potuisse docet. Ubi vero Græcos ὑποστάσις nomine personam intelli-
 gere constitit, etiam Latini substantia vocabulum ad eundem intellectum accommodare non dubitarunt, ut
 liquet nominatim de Augustino lib. 7. de Trin. c. 5. n. 9.
 3. Uno verbo hanc Sabellii hæresim enuntiant Ariani apud Athanasium lib. de Synod. n. 16. dicentes
 illum ὑποστάσιν prædicare, quod Hilarius lib. 4. de Trin. n. 12. latine convertit, ipsum dixit Filium quem
 Patrem.
 4. Notior est Marcionis hæresis, qua duo principia, unum boni, alterum mali foverat. Cyrillus tamen
 Jerosol. licet catech. 6. n. 16. hanc ejus doctrinam notans, dicat eum diversos Deos statuisse, alterum bonum,
 & alterum justum, hoc est unum durum & severe punientem, alterum benignum & ad misericordiam pro-
 penfum, catech. 16. n. 4. de discipulis illius præmittit, Nec tres Deos annuntiamus, sicut Marcionista, tum
 n. 7. de ipso magistro subjicit, Implissimus Marcion tres Deos esse primus assertus. Quæ autem ratione hoc ab
 eo assereretur, Epiphanius hæz. 48. n. 3. exponit. Verum Rhodon quidam Marcioni suppar apud Eusebium
 lib. 7. c. 13. primum scribit, Alti perinde ac Marcion duo inducunt principia, ac paulo post adjungit, Alti
 versus ad his tanquam tempestate in pejus abrepti, non duas solum, sed tres naturas præferunt: quorum prin-
 ceps & antesignanus est Syneros. Augustinus vero lib. de hæz. c. 22. Epiphanius Eusebique sententias sic per-
 stringit: Quamvis Epiphanius eum (Marcionem) tria dixit asseruisse principia, bonum, justum, primum:
 sed Eusebii Syneros quendam, non Marcionem, trium principiorum atque naturarum scribit antistorem.
 5. Superius quidem Dionysius tres personas divinas sic distinguit, ut Dei univerforum appellationem Patri
 tribuere videatur: ac subinde mentem suam explicans, divinam Trinitatem in unitatem naturæ, qua sit ut
 unus univerforum Deus sit, convenite aperte docet. Quod cum ita sit, cumque idem sanctus pontifex tria

Θεῶν καὶ προφητικῆ γραφῆν τῶν κειμένων ἐκτίσει μετὰ ἀρχαῖον ὁδὸν αὐτῶν, ἐκ διζήμενοι. Οὐ μίαν γὰρ ἢ τὴν ἐκτίσειν, ὡς ἴσται, σημασία. ἐκτίσει γὰρ ὁ παῖδα ἀκυσίον ἀντὶ τῶν ἐπίσηται τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γεγονόσιν ἔργοις, γεγονόσι δὲ δι' αὐτῶν τῶν υἱῶν. καὶ δεῖ γὰρ τὸ ἐκτίσειν λέγειν ἂν ἐπὶ τῶν ἐποίησε. Ὁμοίως γὰρ τῶν ποιῆσαι τὸ κτίσειν. καὶ αὐτὸς ὡς οὐ πατὴρ ἐκτίσειται, καὶ ἐποίησε, καὶ ἐκτίσει; ἢ τῶν δὲ περὶ ἁπονομῶν μεγάλην ὁδὸν ὁ Μωϋσῆς φησὶ. ὡς ἐς καὶ ἔποιεν αὐτοῖς. ὁ βιβλικὸν ἀνθρώπων. ποιῆμα ὁ προφήτης πάσης κτίσις, ὁ ἐκ γαστροῦ ἀπὸ ἰσσοφῶν ἡμῶν, ὁ ἐπὶ ὡς σοφία, ὡς δὲ πᾶσαν βελῶν ἡμῶν, καὶ πολλὰ δὲ τῶν θεῶν λογίων ἡμεῖς ἡμεῖς, ἀλλ' ἡ γεγονόσιν τῶν ὑπὸ λογίων ἡμῶν αὐτοῖς ἂν ὑπὸν καταφατῶς ἐλέγχονται τῶν ψευδῶν περὶ τῆς τῶν κειμένων ἡμεῖς ἐπιλαμβάνοντες, οἱ ποιῆσαι αὐτοῦ τῶν θεῶν καὶ ἀρρητῶν γίνηται λέγειν τολμῶντες.

3. Οὐτ' ἐν κατιμεῖξεν χρὴ εἰς τρεῖς θεότητες τῶν θεῶν μονάδα, ὡς ποιῆσαι καλεῖται τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ ἐπιβαλλόν μείζονος τῶν κειμένων. Ἀλλὰ πεπισθῆναι εἰς θεὸν πατέρα παντοκράτην, καὶ εἰς χριστὸν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἡνωθῆναι δὲ τῶν θεῶν ἡμῶν ἐκ τῶν λόγων. ἐγὼ γὰρ φησὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί. καὶ ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ὡς γὰρ ἂν καὶ ἡ θεὰ τρεῖς, καὶ τὸ ἅγιον κληρονομία τῆς μοναρχίας διασωζομένη.

quod sibi vult divina & prophetica Scriptura, explicant illud, Dominus creavit me principium viarum suarum. Non enim una est, ut scitis, verbi creavit significatio. Nam hoc in loco creavit idem est, quod præcicit operibus ab ipso factis, factis, inquam, per ipsum Filium. At hic creavit non perinde intelligendum est, atque fecit. Facere enim & create inter se differunt. Nonne ipse ille pater tuus possedit te, & fecit te, & creavit te? ait Moyses in magno Deuteronomii carmine. Sic etiam illos recte quis possit coarguere: O præcipientes temerariique homines! ergone facta res est primogenitus omnis creatura, ex utero ante luciferum genitus, qui ut sapientia dicit, Ante omnes colles gignis me? Denique multis in locis divinorum eloquiorum cum genitum dici, at nusquam factum filium, quis legerit. Ex quibus aperte convincuntur falsa de Domini generatione opinari, qui divinam atque inexplicabilem ejus generationem factionem audent dicere.

3. Neque igitur admirabilis & divina unitas in tres divinitates est separanda, neque factionis vocabulo dignitas ac summa magnitudo Domini est diminuenda: sed credendum est in Deum Patrem omnipotentem, & in Christum Jesum ejus filium, & in Spiritum sanctum: Verbum autem Deo universorum esse unitum. Quippe ego, inquit, & Pater unum sumus: &, Ego in Patre, & Pater in me est. Ita scilicet divina Trinitas & sancta monarchia prædicatio integra servabitur.

CIRCA AN. CHR. 263. Prov. 8. 22. Verbo creavit non una 263. 110 subijda. Deut. 32. 6. Colof. 1. 11. Psal. 109. 1. Prov. 8. 16. Joan. 10. 30. Joban. 14. 10.

ANNO CHRISTI 263. CONCILIIUM ROMANUM, ANNO CHRISTI 263.

CONCILIIUM ROMANUM, IN CAUSA DIONYSII ALEXANDRINI,

De Sabellianismo accusati,

Habitu anno CCLXIII. tempore Dionysii Papæ.

a dubius est annus.

Tempus & locus concilii. Causa concilii. Dionysius Alexandr. accusatur.

Concilium Romanum.) Hoc concilium auctore Dionysio papa celebratum est Romæ, anno domini 263. hanc ob causam. Cum Sabelliana hæretis, auctore Sabellio oborta ac propagata, gloriosissimæ & adorandæ trinitati personarum distinctionem auferret, Dionysius Alexandrinus sui officii esse ratus hominem Libycum sibi subditum refellere, in eum lucubrationes quasdam scripsit, quibus sinistro iudicio Pentapolitanorum, non personarum tantum, sed etiam naturæ divinæ distinctionem ac diversitatem tueretur. Pentapolitani igitur eundem Dionysium Alexandrinum, quasi de fide & trinitate non recte sentiret, apud Dionysium pontificem accusant. Pontifex hoc episcoporum conventum indicto, Dionysium Alexandrinum ad concilium citat, & quid de natura ac inenabili gloriofissimæ Trinitatis substantia sentiat,

unam eandemve, an vero diversam in tribus personis subsistentem divinam naturam esse credit, scripto profiteri mandat. Episcopus Alexandrinus calumnie accusatus, pontificis decreto parat, epistolam mentis suæ indicem, & criminis objecti purgatricem, quæ extat apud Baronium hoc anno, num. 34. cum quatuor apologeticis libris pro sui defensione conscriptis propediem atterendis, mittit. Quibus habitis, cum Pentapolitanorum accusantium, & Dionysii sese purgantis causa diu multumque discussa fuisset, prævio maturo consilio, Dionysius Alexandrinus episcopus, omnium episcoporum, qui huic concilio interfuerunt, sententia ac iudicio ab accusatorum calumnia, teste Athanasio, in illo commentario quem de sententia Dionysii adversus Arianos conscripsit, absolutus est. Vide Baron. anno 263. num. 30. usque ad 50.

ALE-

Ad annum circiter. Ch. 263. referret Hardanus in indice Conciliorum tom. primi hoc Romanum Concilium, de quo vide Athanasium in Epist. de sententia Dionysii contra Arianos, & in Epist. de Synodo Antioch. & Seleucia, & Basilicæ. lib. de Spiritu Sancto ad Amphilostrum. cap. 10.

ALEXANDRINÆ SYNODI
DIONYSII.

Ex libello Synodico.

ΣΥΝΟΔΟΣ Θεία καὶ ἱερά μείκη, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συναθροισθεῖσα ὑπὸ τῷ ὁμο-
λογητῷ Διονυσίῳ, τῷ ταύτης ἀρχιεπίσκω, ἀπο-
κρίσασα τὸν Σαβιλλίου τὸν ἀντίθεον.

SYNODUS divina & sancta particularis, Alexan-
driz collecta a confessore Dionysio, eju-
dem archiepiscopo: quæ Sabellium divinitatis
inimicum abdicavit.

ΣΥΝΟΔΟΣ Θεία καὶ ἱερά τοπική, συναθροί-
σθεῖσα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὑπὸ τῷ ἀποστ-
ρημῷ Διονυσίῳ, κατιδικάσασα καὶ ἀποκρίσασα
μὲν θάνατον Νεποτιανὸν ἐπίσκοπον Αἰγύπτου, καὶ
Κλημῆδον, ὡς ἡσθεβανμῆδες, καὶ πλείους ἑκα-
παίδους, ἐν τῇ ἐπιγῆνῳ Ἱερουσαλὴμ τῷ Χρι-
στῷ εἶναι τὴν βασιλείαν, καὶ τὴν χιλιτηρεῖα
δογματίζοντας· ἀπὸς τούτοις βουθυσίας καὶ μη-
λοσφαγίας νομοθετήσας.

SYNODUS divina & sancta provincialis, colle-
cta Alexandria ab eodem Dionysio: quæ
damnavit, & post mortem abdicavit Nepotia-
num episcopum Egypti & Cerinthum: tan-
quam asseverantes, eoque errore plurimos
alios involventes, in terrena Hierusalem Chri-
sti esse regnum, & millenarium annorum do-
centes: & præterea boum sacrificia & ovium
mactationes tanquam legitimas exigentes.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ
Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἀπὸς Β
Βασιλείδην ἐπίσκοπον ἐρωτήσαντι περὶ ἑξαφό-
ρων κεφαλαίων, ἀπὸς ἃ διὰ τῆς ἐπιστολῆς ὁ
Διονύσιος ἀποκρίσεις ἐποίησεν, αἱ καὶ ὡς κα-
νόνας εἰδέχθησαν.

EPISTOLA BEATI DIONYSII
Archiepiscopi Alexandrini ad Basiliden epi-
scopum de diversis capitibus, ad quæ per
epistolam Dionysius responsa dedit, quæ
tanquam canones sunt admissa.

Διονύσιος Βασιλείδῃ τῷ ἀγαπητῷ μου υἱῷ καὶ
ἀδελφῷ συλλειτουργῷ καὶ θεομετρεῖ
ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Dionysius, Basilide dilecto mihi filio & fratri
in sacris comministro, Deoque fidei &
morigero, in domino salutem.

CANON I.

Ἀπίστως μοι πισότατε καὶ λογιώτατε υἱέ μου,
πρωθάνου, ὁμος καθ' ἡμῶν ὄραν ἀπονησίχθησαι δει-
τὴν τῶν πάχα ἡμέραν. τίνας μὲν γὰρ τῶν ἀδελφῶν λέ-
γεν φῆς, ὅτι χρὴ τὰ τοιοῦτα ἀπὸς τὴν ἀλεξτροφο-
νίαν. τίνας δὲ, ὅτι ἀφ' ἑσπέρας χρὴ· οἱ μὲν γὰρ εἰς
Ρώμῃ ἀδελφοί, ὡς φασί, περιμύσσει τὸν ἀλέκτρα·
περὶ δὲ τῶν ἐντυθῶν, ἔλεγε, ὅτι τὰ χιόν· ἀκριβῆ δὲ
ὄραν τιθεῖναι ἐπιζητεῖς, καὶ ὄραν πάνυ μεμῆνημῶν,
ὅπερ ἐστὶ δὴσκολον καὶ σφαλίσ ἐρόν εἶσι· τὸ μὲν γὰρ ὅτι
μετὰ τὸν τῆς ἀνάστασεως τῆς κυρίας ἡμῶν καιρὸν χρὴ τῆς
ἐορτῆς καὶ τῆς εὐφροσύνης διαρχεῖσθαι, μέχρις ἐκείνου
τῆς ψυχῆς ταῖς νηστείας τιπεπένυται, ὑπὸ πάντων ὁ-
μοίως ὁμολογηθήσεται. κατεσχεδασας δὲ δι' ἀνέγρα-
φάς μοι, πάνυ ἰσχυρῶς καὶ τῶν θεῶν διαγγελῶν αἰ-
θέριος, ὅτι μηδὲν ἀπηρεβόμενον ἐν αὐτοῖς περὶ
τῆς ὥρας, καθ' ἡμῶν αἰεὶ φαίνεται. ἑξαφόρος μὲν γὰρ
οἱ διαγγελῶν τὸς ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἐλθούτους ἀνέγρα-

Misisti ad me, fidelissime & sapientissime
fili mi, interrogans, qua hora die pas-
che sit solvendum jejunium. Ais enim
aliquos fratres dicere, quod oportet hoc in
galli cantu facere; alios vero, quod id sit
faciendum vespere. Qui enim Romæ sunt
fratres, ut ajunt, gallum expectant. De iis
autem qui hic sunt, dixisti quod citius. Ho-
ram autem exactam & valde dementiam quæ-
ris imponere, quod quidem est difficile, &
lubricum. Quod enim post resurrectionis do-
mini tempus oportet festum lætitiæ in-
choare, ad illud usque animis jejunio humi-
liatis, erit apud omnes similiter in confesso.
Per ea autem quæ scripsisti, probasti, (sane
admodum divinorum evangeliorum sensu per-
cepto) quod nihil ab ipsis certo definitum de
hora qua surrexit, apparet. Diverse enim
evan-

1 Legitur in MSS. Reg. 1018, aliique τῶν ἑξαφώρων. Est autem τελευτὴ πάχα, solutio paschalis jejunii. Mar-
tinius.
2 Ex Balsamone & Zonara, qui hos Canones integros cum scholiis primi ediderunt. Citantur etiam a Photio in Nomocano-
ne, aliique Græcis Canonum collectoribus. Interpretæ est horum Canonum P. Fronto Ducuzus & Soc. Jeta tom. 1. Bibl. Patrum
Græco-Latinæ. Scripti sunt circa an. Christi 325. Hard.
3 Basilides Episcopus in Pentapoli Lybiæ dicuntur apud Eusebium lib. 6. & 7. Hard.
4 Vide Constitut. Apostol. lib. 1. cap. 18. Eusebium lib. 2. hist. cap. 17. Cyrillum Hierosolym. Catech. 18. Epiphanium tom. 1.
pag. 1105. Georgium Alexandr. in vita Chrysolomi pag. 231. tom. 2. edit. Savil. 1671. 34. Hard.

evangelistæ ad monumentum venisse scripserunt mutatis temporibus, & omnes surrexisse jam dominum, dixerunt invenisse: *Et vespere sabbatorum*, ut dixit Matthæus: *Et, tum mane adhuc esset obscurum*, ut scribit Joannes: *Et summo diluculo*, ut Lucas: *Et valde mane orto jam sole*, ut Marcus, & quando surrexit quidem, nemo aperte respondit. Quod autem vespere sabbati lucecente una sabbatorum usque ad ortum tonis unius sabbatorum (sive diei post sabbatum) qui ad monumentum venerunt, eum non amplius iacentem invenerunt, hoc in confesso est. Ac neque dissentire, nec advertari inter se evangelistas existimemus: sed quamquam parca quædam circa id quod queritur controversia esse videatur si omnes in una nocte mundi lucem dominum nostrum exortum esse consentientes, in hora dissentiant: nos tamen, quæ ab eis dicta sunt, pie & fideliter conciliare studemus. Quod à Matthæo quidem dictum est, sic habet: *Vespere autem sabbatorum lucecente in unam sabbatorum, venit Maria Magdalene*. & altera *Maria ad speculandum sepulchrum*. & ecce terræ motus factus est magna: Angelus enim domini cum de caelo descendisset, accedens revolvit lapidem, & sedit super ipsum: erat autem species eius sicut fulgur, & vestimentum eius candidum sicut nix. Pro timore autem eius concubi sunt qui custodiebant, & facti sunt velut mortui. Respondente autem angelus, dixit mulieribus: *Nolite timere ego scio enim quod Iesum crucifixum quaeritis: non est hic. Surrexit enim sicut dixit. Id autem quod dictum est, vespere*, alii quidem existimabunt secundum verbi communitatem significare, vespere sabbati: sapientiores autem id audientes, non hoc, sed profundam noctem esse dicent: tarditatem & longum tempus vespere significante. Et quod noctem dicit & non vespere, subiunxit: *Illucecente in unam sabbatorum*, & *venierunt*, nondum, ut reliqui dicunt, aromata ferentes, sed ad speculandum sepulchrum. Invenerunt autem factum esse tertiamotum, & angelum super lapidem sedentem: & audierunt ab ipso, *non est hic, surrexit*. Similiter Joannes, *In una sabbatorum*, inquit, *Maria Magdalene, venit mane cum esset adhuc tenebrae, ad monumentum*, & *vidit lapidem sublatum a monumento*. Sed iuxta eum cum adhuc esset tenebrae, præcesserat. Lucas autem dicit, *Sabbato quidem quiescentes secundum præceptum. Una autem sabbatorum summo mane ad monumentum venerunt, ferentes que paraverant aromata: invenerunt autem lapidem a monumento revolutum*. Summum mane fortasse matutinum splendorem, qui prius subapparet, significat unius sabbatorum. Et ideo jam perfecte præterito cum tota consequente nocte sabbato, & ano die incipiente, venerunt, aromata, & unguenta ferentes. Unde percipiendum est, quod multo ante surrexerat. Hoc Marcus quoque sequitur, dicens: *Emiserunt aromata, ut venientes Iesum ungerent, & valde mane unius sabbatorum venerunt ad monumentum orto jam sole*. Valde enim mane hic quoque dicit, quod idem est ac summum diluculo, & subiunxit, *Orto jam sole*. Protectio quidem, & iter earum summo diluculo & valde mane incepit: in itinere autem, & circa monumentum, moram traxerunt usque

Matth. 28
Luc. 24
Matth. 28
Luc. 24
Matth. 28

ἡδὴ τὸν λίθον ἔρασαν ἀρπάζειν· καὶ ὅτι σαββάτων, ὡς ὁ Ματθαῖος εἶπε· καὶ ὡραίας ἐστὶ σκοτίας ἔσσης, ὡς ὁ Ἰωάννης γράφει. Ὁ ὄρθρος βαθείος, ὡς ὁ Λουκᾶς· καὶ λίαν ὡρῶ ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, καὶ ὁ Μάρκος· καὶ τότε μὲν ἀνέστη, σαφῶς ὡς ἀπέφρατο· ὅτι δὲ ὅτι σαββάτων τῆ ἐπιφωσκήσῃ μιᾷ σαββάτων μετὰ ἀνατολῆς ἡλίου τῆς μιᾶς σαββάτων, οἱ ἐπὶ τὸ ἀνηκεῖον παραγγελλόμενοι, ἕκτι κείμων αὐτὸν ἐν αὐτῷ καταλαβόν, τὸ το ἀναμολογήται, καὶ μὴδε ὀφθαλμοῖν, μὴδε ἐναντιῶσαι τοῦ διαγγηλίστας πρὸς ἀλλήλους ἐπαλάβωμ· ἀλλ' εἰ καὶ μικρολογία τίς ἐστὶν ὁ δόξαι περὶ τὸ ζητησικόν, εἰσημφώνοντες πάντες ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ τὸ τὸ κοσμοφῶς τὸν κύριον ἡμῶν ἀνατελλέναι καὶ περὶ τῶ ὡραν ὀφθαλμοῖν. ἀλλ' ἡμεῖς ὀφθαλμοῖν πὶ λεχθέντι καὶ πισῶς ἀρμόσαι ἀποδομῆσθωμ· τὸ μὲν τὸ ὕψὸς τῆ Ματθαῖος λεχθέν, εἰς ἔχει· ὅτι δὲ σαββάτων τῆ ἐπιφωσκήσῃ εἰς λίαν σαββάτων, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαλιῆ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θάρσσαι τὸν τῆρον· καὶ ἴδεν σεσημασμένον· ἀγγελοῦ γὰρ κείρι κατιβάς ὄφθαλμοῖν ἀποσεισάτω, ἀπεκίλιτε τὴν λίθον, καὶ ἔκαστο ἐπάνω αὐτῶ· καὶ δὲ ἡ ἰδέα αὐτῶ ὡς ἀστραπή, καὶ τὸ ἔιδμα αὐτῶ λαλὸν ὡς κίον· ἀπο δὲ τῶ φρεσὶ αὐτῶ, ἐπέσθησαν οἱ τῆροντες, καὶ ἐγίνοντο ὡς νεκροί· ἀποκεισθῆς δὲ ὁ ἀγγελοῦ ἐπὶ τῆς γυναικί, μὴ φοβέσθε ἐμῶς, οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσαυρομῶμὸν ζητεῖτε, ἐκείτω ὡδ· ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπε· τὸ το δὲ τὸ λεχθέν οἱ μῶτινος οἰήσονται κατὰ τῶ κοινότητι τῶ ῥήματος, τῶ ἰσπερὶ ἀνθροπῶ τῶ σαββάτου· οἱ δὲ σοφώτερον ὄρακοντες, ὡ τῶπ, ἀλλὰ νυκτὶ βαθείαν ἐρῶν εἶναι, βραδύτητα καὶ μακρὸν χρόνον τῶ ὄφθαλμοῦ δόξαι· καὶ ὅτι νυκτὶ λίαν καὶ ὡχ ἰσπερὶ· ἐπηγαγε, τῶ ἐπιφωσκήσῃ εἰς μιᾷ σαββάτων, καὶ ἦκον, εἶπω, ὡς οἱ λοιποὶ φασί, τὰ ἀρώματι φέρσαι, ἀλλὰ φέρσαι τὸν τῶρον, καὶ ἔυρον τὸν σεσημασμένον γενομῶ καὶ καθήμωμ τῶ ἀγγελοῦ ἐπὶ τῶ λίθῶ, καὶ ἀκηκοῖσι παρ' αὐτοῦ, ἐκ ἐστὶν ὡδ, ἠγέρθη· ὁ μῶτιος ὁ Ἰακίμης, ἐν μιᾷ τῶ σαββάτων, φησὶ, Μαρία ἡ Μαγδαλιῆ ἦλθε ὡρῶ σκοτίας ἐπὶ ὄφθαλμοῦ εἰς τὸ μνημεῖον· καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠμῶρον ἀπὸ τῶ μνημῶς· πλὴν παρὰ τῶ σκοτίας ἐπὶ ὄφθαλμοῦ ἀποκίλιθῆ· ὁ δὲ Λουκᾶς φησὶ, τὸ μὲν σαββάτων ἠσῶχασαν κατὰ τῶ ἐπιφωσκήσῃ τῶ δὲ μιᾷ τῶ σαββάτων, ὄρθρος βαθείος ἐπὶ τὸ μνημα ἦλθον φέρσαι ἅ ἠσῶχασαν ἀρώματι· εἶρον δὲ τὸν λίθον ἀποκίλιθῆ μῶρον ἀπὸ τῶ μνημῶς· ὁ βαθείος ἔρῶρος ἰσῶς ἀποκίλιθῆ μῶρον· αὐτῶ ἰσῶς ἠμῶρον τῆς μιᾶς τῶ σαββάτων, διὰ τῶ παρῶ ἠμῶρον τῶ ἠσῶχασαν κατὰ τῶ ἐπιφωσκήσῃ τῶ σαββάτου, καὶ ἔπρασ ἀρχομῶμ ἡμέρας, ἦλθον τὰ ἀρώματι καὶ τὰ μῶρα φέρσαι· ὅτι ἔδλον ὡς ἀνέστηκε ἀπὸ πολλῶ. τῶ κατικολῶσθῆ καὶ ὁ Μάρκος λέγων, ἠγέρσασαν ἀρώματι ἵνα ἐλθῶσαι ἀλῶφασθῆ αὐτῶ· καὶ λίαν ὡρῶ τῆς μιᾶς σαββάτων ἠρχομῶ ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου· λίαν μῶ γὰρ ὡρῶ καὶ οὔτε ἦσαν, ὅπερ ταυτοῖ ἐπὶ τῶ βαθείος ὄρθρος καὶ ἐπηγαγῆ, ἀνατείλαντος τῶ ἡλίου· ἢ μῶ ὄρμη καὶ ἡ ὄδος αὐτῶ, ὄρθρος ὡς ὄρθρος βαθείος καὶ λίαν ὡρῶ

ἠμῶ

προήρχθη· παρέτεινεν δὲ κατὰ τὴν πορείαν καὶ ἄ
 περὶ τὸ μνημῖον διαβιβῆσαι μέγας ἀνατολῆς ἡ-
 λίου· καὶ λέγει καὶ τότε ταῦταις ὁ νεανίσκος ὁ λε-
 χείμων, ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὡδε· τῶν ὅπως ἐχόν-
 των, τότε τῆς ἀκεβόλων γυναικὸς ἀποφανόμεθα
 κατὰ τοιαύτην ἢ καὶ τοῖον ἡμῶν ἢ ὅπως τε-
 τάρτην ἀρχεῖται προσήκει τῆς ἐπὶ τῆ τοῦ κυρίου
 ἡμῶν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆσαι χάρις· τὰς μὲν λίαν
 ἐπιτυχεύσαντας καὶ ὑπερβολῶς ἔχουσιν ἤδη μετῴσθη
 αἰνέοντας, ὡς ὀλιγοὺς καὶ ἀκρατοὺς μεμφομέθα, ὡς
 γὰρ ὀλιγὸν ἀποκαταλιόντας τὸν δρόμον, λέ-
 γοντες ἀνδρὸς σοφοῦ, Οὐ μικρὸν ἐν βίῳ τὸ πα-
 ρὰ μικρὸν· τὰς δὲ ἐκτρέφοντες καὶ διατρέφοντες
 ἐπὶ πλείστον καὶ μέγας περὶ τῆς φυλακῆς διαγχαρ-
 τερωμένους, κατὰ τὴν καὶ τοῖς πλείστον ὁ σωτὴρ ἡ-
 μῶν περικαίῃ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐπέφανη, ὡς
 ἡμεῖς καὶ φιλοπονοῦντες ἀποδεχομέθα· τοῖς δὲ με-
 ταξὺ ὡς ἐκινήθησαν ἢ ὡς ἠδυνήθησαν ἀναπαυ-
 σαμένως, μὴ πάντων ἰσχυρῶν· ἐπεὶ μὴδὲ τὰς ἐξ
 ἡμῶν ἡμερῶν ἴσως μὴδὲ ὁμοίως πάντες δια-
 γχαρῶμεν· ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας ὑπερτιθέσθαι ἀσπίδας
 διατρέχοντες, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ
 πέντε, οἱ δὲ ἑπτὰ, καὶ τοῖς μὲν πάντων δια-
 κονηθεῖσιν ἐν ταῖς ὑπερτιθέσθαι, εἴτα ἀποκαμῶσι
 καὶ μονῶν ἐκλείψωσι, συγγνώμη τῆς τυχεύουσας
 γυναικὸς· εἰ δὲ τις ἐκ ὅσων ἐκ ὑπερτιθέσθαι,
 ἀλλὰ μὴδὲ ἠδυνήσαντες ἢ καὶ τριφύσαντες τὰς
 προαγῶστας πέντε, εἴτα ἐλθόντες ἐπὶ τὰς τε-
 λείων δύο καὶ μόνων ἡμέρας, αὐτὰς ὑπερτιθέ-
 ντες, πῶτε παρασχέλω καὶ τὸ σάββατον, μετὰ
 καὶ λαμπρὸν ποιῶν νομίζουσιν ἂν μέγας τῆς εἰς
 διαγχαρῶσιν, ἐκ οἷμαι τὴν ἰσῶν ἀδελφῶν αὐτῶν
 πεποιθῆσαι, τοῖς τὰς πλείων ἡμέρας ἀποσηκῶ-
 σι· τῶν μὲν ὡς φρονῶ συμβολῶν περὶ τῶν
 ἐγραφε.

Κανὼν β΄.

Περὶ δὲ ἡμῶν ἐν ἀφῆδρω γυναικῶν· εἰ προσή-
 κων αὐτῶν ἢ διαγχαρῶν εἰς τὸν οἶκον εἰσέναι
 τὸ Θεοῦ, περὶ τὸν καὶ τὸν πυνθάνομαι νομίζω· αὐδὲ
 γὰρ αὐτῶν οἶμαι πῶς ὅσων καὶ ἀλαβῆς, πολυή-
 σεν ὅπως διαγχαρῶν, ἢ τῆ ἑαυτῆς ἢ ἀγία προσ-
 σελθεῖν ἢ τὸ σώματος καὶ τὸ αἵματος τὸ Χριστοῦ
 προσάψασθαι· ἰδὲ γὰρ ἢ τὴν δωδεκαετηρίαν ἐ-
 χαστα πρὸς τὴν ἰασιν σπλάσσει· ἰδὲ γὰρ αὐτῶν· ἀλλὰ
 μόνον τὸ κρασπεδῶν· προσάψασθαι μὲν γὰρ ὅπως ἂν
 ἐχῆται, καὶ ὡς ἂν διακρίπῃ, μὴ μνησθῆναι τὰ δεσπό-
 τα, καὶ δεῖσθαι βοηθείας τυχεῖν, ἀνεπίφθονον· εἰς
 δὲ τὴν ἀγία ἢ ἀγίων, ὁ μὴ παρὶ τὴν καρδίαν καὶ
 ψυχῆ καὶ σώματι, προσεῖναι κληθήσεται.

Κανὼν γ΄.

Αὐτῶν δὲ καὶ οἱ γενησάκοτες, ταῦτ' ὁδεί-
 λουσιν εἶται κείται· ὅτι γὰρ ἀπέχουσιν ἀλλήλων
 προσήκων, ἐκ τιμωρίας ἵνα πρὸς καίρων σχο-
 λάσωσι τὴν ἀποστολήν, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ
 ὦσιν, ἀηκόσας Παύλου γράφοντος.

ad ortum solis, & eis quidam tunc dicit
 adolescens candidatus, Surrexit, non est hic.
 Hæc autem cum ita se habeant illis qui hoc
 accuratius subtiliusque considerant, enunciamus
 quæta hora, vel etiam semihorula, vel quar-
 ta horæ, oportet incipere lætitiã ob domi-
 ni nostri a mortuis resurrectionem, & eos
 quidem qui nimium festinant, & ante mediam
 nodem, nium solvunt, ut negligentes &
 intemperantes reprehendimus, ut qui propo-
 modum antequam par sit, cursum abrupe-
 rint, dicente viro sapiente; Non parum est
 in vita quod parum abest. Eos autem qui dis-
 ferunt, & plurimum perferunt, & ad quar-
 tam usque vigiliã fortiter abstant, in qua
 Betiam servator noster in mari ambulans ap-
 paruit, ut generosos & laborum tolerantes
 suscipimus: iis autem qui interea ut moti
 sunt, vel ut potuerunt, quiescunt, non val-
 de molesti sumus: quandoquidem nec sex
 juniorum dies æquali, aut simili tolerantia
 omnes perferunt: sed alii quidem, vel om-
 nes transmittunt, jejuni permanentes, alii
 duos, alii tres, alii quatuor, alii nullum.
 Et iis quidem qui in illis transmittendis val-
 de laboraverunt, deinde defessi sunt, & propo-
 modum deficiunt, ignoscendum est quod
 celerius gustent. Si qui autem non modo
 non transmissis, sed ne jejunitis quidem, vel
 etiam in delicatis opiparisque convivii, con-
 sumptis præcedentibus quatuor diebus, ad
 duos eosque solos extremos dies cum vene-
 rint, illis a se cibo non gustato transmissis,
 parasceve & sabbato, magnum quid & egre-
 gium se facere existimant, si ad auroram us-
 que permanserint: non existimo eos ex æquo
 certamen subisse cum iis qui se pluribus die-
 bus prius exercuerunt. Hæc quidem, ut sen-
 tio consulens de hoc scripsi.

CANON II.

De mulieribus autem, quæ sunt in abscef-
 fu, an eas sic affectas oporteat domum Dei
 ingredi, supervacaneum vel interrogare exi-
 stimo. Neque enim ipsas arbitror, si sint
 piæ & fideles, sic affectas aufugas vel ad tan-
 tam mensam accedere, vel corpus & sangui-
 nem domini attingere. Neque enim, quæ
 xxi. annorum fluxum patiebatur, ipsum do-
 minum festinans ad medicinam tetigit, sed
 solam ejus tumbriam. Orare enim quomodo-
 cumque se habeat aliquis, & utcumque sit
 affectus domini meminisse, & auxilium implo-
 rare, non est reprehendendum. Ad sancta
 autem sanctorum, qui non anima & corpore
 purus est, accedere prohibebitur.

CANON III.

Porro & qui consenserunt, debent esse
 sui idonei iudices. Quod enim a se invicem
 ex consensu ad tempus abstinere conveniat,
 ut vacent orationi, & rursus conveniant, Pau-
 lum dicentem audiverunt.

CA.

1 Balsamon ha legit de Zonaras, quem sequitur Fronto Ducrus, γενησάκοτες, qui matrimonium juncti sunt. Harduinus.
 2 Detschere huc loco Dionysius vide ut vestra licet in epist. ad Victorium Papam. Hard.
 3 Vide Card. Baronium in Annot. ad annum 166. n. 11. Hard.

A C A N O N I I

Κανών β.

Δεσὴ ἡ πλεονεξία, καὶ ἐκ ἐστὶ δι' ἐπιπολῆς μιᾶς παραδέσθαι τὰ θεῖα γράμματα, ὡς οἷς ἢ τὸ λησθεσμον, φερόντων καὶ φερόμενος καταγγέλλεται, ἀλλὰ καὶ ὅλη τὸ πλεονεξίαν καὶ ἀλλοτρίων ἐφάρτεσθαι ἐπὶ ἀίχρα κερδέσιν. Ἐπὶ τοῖς τοῖς ἐκλήρητος ἐκλήρησας Θεῶν. τὸ δὲ ἐν κερδῶν τῆς καταδρομῆς ἐν τοσαύτη οἰμωγῇ καὶ τοσαύτοις θλίψεσι τολμᾷ σὰι τινος τῶν κερδῶν τὸν πᾶσιν ὀλεθρον φέροντα, νομίσαι ἑαυτοῖς κερδὸν εἶναι κέρδος, ἀνθρώπων ἐστὶν ἀσεβῶν καὶ θεοσυγῶν, ὡδὲ ὑπερβολῶν ἀτοπίαις ἐχόντων. ὅθεν ἔδοξε τὸς τοῖς πᾶσιν ἐκλήρησας, μήποτε ἐφ' ὅλων ἐλθῆ τὸν λαὸν ἡ ὄργη, καὶ ἐπ' αὐτοῖς ὁρῶν τὸς ὁρῶντες, τὴς μὴ ἐπιζητήσαντες. φοβῶμαι γὰρ ὡς ἡ γραφὴ λέγει, μὴ σιωπηροὶ ἀσεβῆς τὸν δίκην. πορεύει γὰρ φησὶ καὶ πλεονεξία δι' ἧς ἐργεταὶ ἡ ὄργη τῶ Θεοῦ ἐπὶ τὰς οὐδὲς τῆς ἀπειθείας. μὴ ἂν γίνεσθαι συμμετοχοὶ αὐτῆς. ἢτε γὰρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ, ὡς τέσσαρα φωνῆς περικατέτε (ὅγαρ καρπὸς τῶ φῶτος ἐν πάσῃ ἀγαθῶσυν καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀληθείᾳ) δοκιμάζοιτες τὴ δάρεσθαι τῶ κυρίῳ, καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἐργοῖς τοῖς ἀκάριστοις τῶ σκότος, μάλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. τὴ γὰρ κρυφῆ γινόμενα ὑπ' αὐτῆς, ἀίχρα ἐστὶ καὶ λέγει. τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τῶ φῶτος φανεῖται. τοιαῦτα μὴ ὁ ἀπόστολος. ἴαν δὲ διὰ τῶ φῶτος πλεονεξίαν τῶ ἐν τῇ εἰρήνῃ ἡρμοσθῆναι δίκην τεινόντες. ἐν αὐτῶ τῶ κερδῶ τῆς ὄργης πάλιν ὁρῶν τῶ πλεονεξίαν ἐκπαύσει τινος, κερδαίνοντες ὡς αἵματι. καὶ ὀλεθρου ἀνθρώπων ἀναστάτων ἡρμοσθῶν καὶ αἰχμαλώτων, ἡ πεφορμῶν, τὴ ἔπειρον ὁρῶν τῶ χρεὶ ἡ ὡς ἐπαγωγῆσιν τῆ πλεονεξία, ἐπισωρεῖσθαι ὄργῶν καὶ ἑαυτοῖς καὶ πᾶσι τῶ λαῶ;

Gravis res est avaritia, & plura habendi cupiditas: nec possunt una epistola proponi divinæ scripturæ, in quibus non solum prædici fugiendum horrendumque prædicatur; sed plura etiam concupiscere, & aliena propter turpe lucrum attingere: & quicumque est ejusmodi, is est a Dei Ecclesia abdicatus. In tempore autem incursionis, in tanto litæ tantisque tentibus, ausos esse aliquos tempus, quod omnibus exitium ascribere, exitum esse sibi lucri tempus, est hominum impiorum & Deo invidiosorum, & quorum improbitati nihil potest adiacere. Unde eis omnibus ejusmodi interdiceretur visura est, eosque abdicare: ne forte ad totum populum ira veniat, & in eos primum qui præliant, & non inquirunt. Veteor enim, ut ait scriptura, ne impius justum una secum perdat. *Forn. can. 13. 11.* *cattis enim, inquit, & avaritia, propter qua epist. 1. venit ira Dei in filios diffidentia: nolite ergo effici participes eorum. Eratis enim aliquando tenebra: nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate: fructus enim lucis est in omni bonitate & justitia & veritate: probantes quid sit beneplacitum Deo: & nolite communicare infructuosus operibus tenebrarum; magis autem redarguite. Que enim in occulto fiunt ab ipso, turpe est vel dicere. Omnia autem, qua irguuntur, a lumine manifestantur. Hæc quidem Apostolus. Si autem qui propter priorem plura habendi cupiditatem, quæ in pace fuit, penam dederunt, in ipso iræ tempore rursus ad avaritiam convertuntur, lucrificantes ex sanguine, & pernicie everlorum hominum, captivorum, interfectorum, quid aliud expectandum est, quam ut avaritia decertantes ipsam sibi & universo populo accumulent.*

Κανών γ.

Οὐκ ἰδὲ Ἀχαρ ὁ τῶ Ζαρά πλημμελεῖα ἐπλημμελήσων ἀπὸ τῶ ἀναθήματος, καὶ ἐπὶ πᾶσαν σιναγωγῶν Ἰσραὴλ ἐγγινῆσθαι ἡ ὄργη: καὶ εἰς μένος ἐπίς ἡμᾶρτε, μὴ μόνον ἀσεβῶν ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ αὐτῶ. ἡμῶν δὲ ὡς τὸ μὴ ἡμῶν, ἀλλὰ ἀλλοτρίων, τῶ κερδῶ τῶ κέρδος, ἀναθεμα κερδαίνεσθαι φροσῆσαι. καὶ ἡμῶν μὴ γὰρ ὁ Ἀχαρ, ἐκ τῆς φρονομῆς ἔλαβε. καὶ αὐτῶ νῦν ἐκ φρονομῆς. καὶ ἡμῶν μὴ τῶ φρονομῶν. οἱ δὲ ἡμῶν, τὰ φρο ἀδελφῶν, κερδαίνοντες ὀλεθρου κέρδος.

CANON III.

Non ecce Achan Zaræ filius in eo quod Deo dedicatum erat, peccavit, & in omnem Israel synagogam ira pervenit? Atqui hic unus solus peccavit, sed non solus in suo peccato est mortuus. Nobis autem quidquid non nostrum, sed alienum est, hoc tempore lucrum, anathema existimandum est. Nam & ille quidem, Achan ex præda accepit, & ipsi nunc ex præda accipiunt. Ac ille quidem, ea quæ erant hostium: qui vero nunc sunt, ea quæ sunt fratrum, pernicioso lucro lucrificantes.

Κανών δ.

Μηδεὶς ἐκαπατίσθαι ἑαυτῶν, μήτε ὡς ἑρῶν ὅτε γὰρ ἑρῶν κερδαίνεσθαι ἐξέσθαι. φησὶ γὰρ τὸ Δευτερονόμιον, μὴ, ἰδὼν τὸν μόχλον τῶ ἀδελφῶ σου καὶ τὸ σφάβατον πλανώμενα ἐν τῶ ὁδῶ, περιδῆσ αὐτῶ, ἀποστροφῆ ἀποσρέψαι αὐτῶ τῶ ἀδελφῶ σου. ἴαν δὲ μὴ ἐγγίξῃ ὁ ἀδελφός σου πρὸς σέ, μηδὲ ἐπίσασθαι αὐτῶ, σιωπέσθαι αὐτῶ, καὶ εἶσαι μετὰ σέ, ἕως ἀν ἐκζητήσῃ αὐτῶ ὁ ἀδελφός σου, καὶ ἀποδώσῃ αὐτῶ. καὶ ἐπε ποιήσῃς τὸν οἶον αὐτῶ, καὶ ἐπε ποιήσῃς τὸ ἱμάτιον αὐτῶ, καὶ ἐπε ποιήσῃς κατὰ τὰς ἀνάγκαις τῶ ἀδελφῶ σου, ὅσα αὐτῶ ἀπόληται παρ' αὐτῶ, καὶ ἑρῶν αὐτῶ. πᾶσι τῶ Δευτερονόμιον. ἐν δὲ τῇ E-Concil. General. Tom. I.

CANON IV.

Nemo seipsum seducat, neque tanquam invenerit; neque enim fas est ei qui invenit, lucrificare. Nam ait Deuteronomium: *Deut. 23. 1.* *Viso fratris tui vitulo, & oves errante in via, ea ne despexeris, sed ea restitutione restitues fratri tuo. Sin autem frater tuus ad te non appropinet, neque ipsum noveris, coges ipsa, & erant tecum, donec ea frater tuus quaesiverit, & reddes ea: & sic facies de ejus asino: & sic facies de ejus veste: & sic facies post omnem perditionem fratris: quæcumque ipsi perierint, & tu ea inveneris. Hæc Deuteronomium. In Exodo autem, non solum si quis E-Exod. 23. 4.*

1027

res fratris, sed etiam inimici invenerit, *resisti* Αχθῶν, ἢ μόνον ἐάν τὰ τῷ ἀδελφῷ τῆς εὐρῆ, ἀλλὰ καὶ ἐχθρῶν, ἀποροφῆ φησὶν, ἀπορρίψας αὐτὸν εἰς τὴν οἶκον τῷ κυρίῳ αὐτῶν· εἰ δὲ ἐν εἰρήνῃ βαθυμῶνται· καὶ ἔφυγον· καὶ τῶν ἰδίων ἀμειλίγων ἀδελφῶν ἢ ἐχθρῶν, κερδαίνει ἐκ ἔξωθεν, ποσῶν μάλλον δυσχερῶν· καὶ πολέμιος φησὶν, ἔ κατὰ ἀνεγκλίω τὰ ἴδια ἐγκαταλείπονται.

CANON V.

Alii autem seipfos seducunt, pro propriis quæ perierunt, aliena quæ invenerunt, detinentes. Ut quoniam Boradi & Gotthi eis hostilia fecerunt, ipsi aliis Boradi & Gotthi fiant, Propterea ergo fratrem & conienem nostrum Euphrosinum ad vos misimus; ut secundum formam, quæ hic est, ipse det similiter: & quorum accusationes admittere oporteat, & quos a precibus abdicare.

Κανὼν δ.

Ἄλλοι δὲ ἑαυτοὺς ἐξαπατώσων, ἀπὸ τῶν ἰδίων τῶν ἀπολλομένων, ἢ εὐρον ἀλλότρια κατέχουσιν, ἵνα ἐπειθὴ αὐτῶν Βοράδοι καὶ Γότθοι τὰ τῷ πολέμῳ εἰργασάντο, αὐτοὶ ἄλλοις Βοράδοι καὶ Γότθοι γίνωνται· ἀπεδείλαμεν ἡμῶν τὸν ἀδελφὸν καὶ συγγένοντα Εὐφρόσινον διὰ ταῦτα πρὸς ὑμᾶς, ἵνα κατὰ τὴν ἐνθάδε τύπον, καὶ αὐτὸς δῶν ὁμοίως, ἔ ὡν δεῖ τὰς κατηγορίας ἀπορίσθαι, καὶ ὅς δεῖ ἐκκηρῆσαι τῶν ἐχθρῶν.

CANON VI.

De iis qui captivos ex barbaris fugientes vi detinent. Denunciatum autem est nobis, quidpiam factum esse in vestra regione incredibile, vel utique ab infidelibus, vel impiis, & qui ne nomen quidem Domini novere, quod nonnulli eo inhumanitatis crudelitatisque processere, ut captivos aliquos qui effugerunt, vi retineant. Mittite aliquos in regionem, ne vel fulmina in eos cadant qui hæc agunt.

Κανὼν ε.

Περί τῶν βία κατεχόντων τὸς ἐκ τῶν βαρβάρων αἰχμαλώτους· ἀπηγγέλθη δὲ τι ἡμῖν καὶ ἀπίστον ἐν τῇ χώρῃ ὑμῶν, γέλομβρον πάντως τε ὑπὸ ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν καὶ μὴ εἰδῶν μὴδὲ ὄνομα κυρίου, ὅτι ἄρα εἰς τοσούτων τινος ὁμοίτητος καὶ ἀπειρωτικίας ἀπορῶρησαν, ὥστε τινὰς τὸς διαφυγόντων αἰχμαλώτους βία κατέχουσιν. ἀποστείλατε τινὰς εἰς τὴν χώραν, μὴ ἔ σκληροὶ πίσωσιν ἐπὶ τὸς τὰ τοιαῦτα ἀρῶσιν.

CANON VII.

De iis qui inter barbaros annumerati sunt, & absurda quadam in eos qui sunt sui generis, fecerunt. Eos itaque qui inter barbaros enumerati sunt, & cum eis in captivitate invaserunt, obliti se esse Ponticos & Christianos, effugerati autem barbarique redditi, ut & eos qui sui sunt generis, vel ligno vel suffocatione interficiant: vias autem vel domos nescientibus barbaris ostendant: etiam ab auditione arcere oportet; donec congregatis sanctis aliquid de iis communi sententia visum fuerit, & ante eos sancto Spiritui.

Κανὼν ζ.

Περί τῶν ἐγκαταλεχθέντων τοῖς βαρβάρους, καὶ ἀπαπίστους κατὰ τῶν ὁμοφίλων τολμησάντων· τὸς μὴ ὡν ἐγκαταλεχθέντος τοῖς βαρβάρους καὶ μετ' αὐτῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐπιελθόντους, ἐπιλαθομένους ὅτι ἦσαν Πορτικοὶ ἔ Χριστιανοὶ, ἐμβαρβαρωθέντες δὲ ὡς καὶ φονδῆσαν τοῖς ὁμοφίλους ἢ ἐγγύω ἢ ἀγγύω, υποδεανύσαι δὲ ἢ ὁδὸς ἢ οἰκίας ἀγνοοῦσι τοῖς βαρβάρους, καὶ τῆς ἀκροάσεως ἀπειρῶσαι δεῖ, μέγιστος ἂν κατὰ περὶ αὐτῶν τι δόξη συνελθῶσι τοῖς ἀγίοις, καὶ ἀπὸ αὐτῶν τῶν ἀγίων πνεύματι.

CANON VIII.

De iis qui alienas domos aggredi ausi sunt in barbarorum incursione. Eos autem qui alienas domos invadere ausi fuerint, si accusati quidem convicti fuerint, nec auditione dignos existimare. Sin autem se ipsos enunciarint, & reddiderint, in eorum qui convertuntur, ordinem subferti.

Κανὼν η.

Περί τῶν οἰκίας ἀλλοτρίους ἐπιελθεῖν τολμησάντων ἐν τῇ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῇ· τὸς δὲ οἰκίας ἀλλοτρίους ἐπιελθεῖν τολμησάντας, ἐάν μὴ κατηγορηθέντες ἐλεγχθῶσι, μὴδὲ τῆς ἀκροάσεως ἀξιώσασιν· ἐάν δὲ αὐτοὺς ἔχεινωσι καὶ ἀποδώσιν, ἐν τῇ τῶν ὑπερρεφόντων τῆς ὑποπίπτεται.

CANON IX.

De iis qui in agro vel in ædibus ea quæ a barbaris relicta sunt, invenerunt. Eos autem qui in campo aliquid invenerunt, vel in suis ædibus a barbaris relictum, si accusati quidem convicti fuerint, sint similiter in iis qui subfertiuntur. Sin autem se ipsos enunciarint & reddiderint, etiam precibus digni habeantur.

Κανὼν θ.

Περί τῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἢ ἐν τοῖς ἰδίους οἰκίας ἀρόπων τὰ ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταλεφθέντα· τὸς δὲ ἐν πεδίῳ ἀρόντας τι, ἢ ἐν τοῖς ἰδίῳ οἰκίας καταλεφθέντο ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἐάν μὴ κατηγορηθέντες ἐλεγχθῶσιν ὁμοίως ἐν τοῖς ὑποπίπτουσιν· ἐάν δὲ ἑαυτοὺς ἔχεινωσι καὶ ἀποδώσιν, καὶ τῆς ἐκχῆς ἀξιώσασιν.

Ka

Κανὼν ι.

Τὸς δὲ πλὴν ἐπιπέδων πλεονέκτας ἐκτός αὐτοῦ
αἰχμαλωτίζοντας πλεονέκτας, μήτε μιλίτρα ἢ σὺ-
τρα ἢ ἐριζα, ἢ ὅ ὀνόματι καλοῦσιν, ἀπει-
τούντες.

Κανὼν ια.

Ἡ ἀπόστασις ἐξω τῆς πύλης τῆς ἐκκλησίας
ἐστίν, εἴθε ἐξῆς τῶν ἀμαρτανότων, καὶ τῶν εἰ-
σιόντων δεῦθεν πύλων, ὑπὲρ αὐτῶν ἀρχαῖται· ἢ ἀ-
κρόασις, εἴθε τῆς πύλης, ἐν τῷ κέντρῳ, ἐ-
θα εἰσάγει καὶ τὸν ἀμαρτανότου, ἵνα τῶν κατηχη-
μῶν ἢ ἐπιπέδων ἐξέρχεται· ἀπὸ γὰρ φωνῆ
τῆς γραφῆς ἢ τῆς διδασκαλίας ἐμβαλεῖσθαι, καὶ μὴ
ἐξῆς αὐτοῦ ἀποστέλλεσθαι· ἢ δὲ ὑπόπτισις, ἵνα ἐξῆς
τῆς πύλης τῆς καὶ ἐξῆς μὴ, καὶ τῶν κατηχημέ-
νων ἐξέρχεται· ἢ συστάσις, ἵνα συστήσῃται τοῖς
πίστοις, καὶ μὴ ἐξέρχεται μὴ τῶν κατηχημῶν·
πλάτων ἢ μέδεις τῶν ἀγασμάτων.

* Vide hujus
S. Greg. vi-
tam a S. Greg.
Nysseno scri-
ptam.

ἘΚΘΕΣΙΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΤΑ
Ἀποκαλύψιν Γρηγορίου ἑπισκόπου
Νεοκασάρειας.

Εἶς Θεὸς πατὴρ λόγου ζῶντος, σοφίας ὑπε-
ρώτου, καὶ δυναμῆος, καὶ χαρακτήρος αἰ-
δίου τέλει· τέλειον ζῆντιον· πατὴρ υἱὸν μονο-
γενῆ· εἰς πνεῦμα, μόνον καὶ μετὰ Θεὸς ἐκ Θεοῦ,
χαρακτήρ ἢ εἰκὼν τῆς θεότητος, λόγος ἐνεργ-
γός, σοφία τῆς ἡμῶν συστάσεως πνευματικῆ·
καὶ δύναμις τῆς ὅλης κτίσεως ποιητικῆ· υἱὸς ἀλη-
θινὸς ἀληθινῶ πατρὸς, ἀόρατος ἀόρατου, καὶ ἀφ-
θάρτος ἀφθάρτου, καὶ ἀθάνατος ἀθάνατου, καὶ αἰ-
διῶν αἰδίων· καὶ ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐκ Θεοῦ πλὴν ἰ-
σότητος ἔχων, καὶ δι' υἱὸν πεφωτὸς διηλαθὴ τοῖς ἀν-
θρώποις· εἰκὼν τῆς υἱὸς τέλειον τέλειον, ζῶν ζῶντων
αἰτία, ἀγίως ἀγίασμι χορηγός· ἐν ᾧ φανερῶ-
ται Θεὸς ὁ πατὴρ ὁ εἰς πάντων καὶ ἐν πᾶσι, καὶ
Θεὸς ὁ υἱὸς ὁ διὰ πάντων, τέλειον τέλειον δόξη καὶ
αἰδιότητι, καὶ βασιλεία μὴ μετρούμενη, μηδὲ ἀ-
καταμέτρητος· ὅτι ἂν κτισθέντι ἢ δόλον ἐν τῷ
τελεῖ, ὅτι ἐπέστακτον, ὡς ἀπὸ τῶν μὴ ἔχοντων ὑπάρ-
χον, ἕτερον δὲ ἐπέστακτον· ὅτι ἂν ἐκτελεσθῆναι ποτε
υἱὸς πατρὸς, ὅτι υἱὸς πνεύματος, ἀλλὰ ἀφῆκτος καὶ
ἀλλοιωτὸς ἢ αὐτῆς τέλειον αἰ.

Anathematismos XII. cum eorum interpretatione & lon-
giorem Vossianam addidit ut scilicet sic utamur utri
aruditi ad posteriora relegant tempora.

CANON X.

Eos autem, qui servant mandata, absque
omni turpi lucro servare oportet, nec indica-
tionis vel custodiam, vel inventionis pretium,
vel quocumque nomine appellant, exigentes.

CANON XI.

Fletus, seu luctus, est extra portam
oratori: ubi peccatorem stantem oportet fi-
deles ingredientes orare ut pro se precetur.
Auditio est intra portam in porticu: ubi
oportet, cum qui peccavit, stare, usque ad
Catechumenos, & illinc egredi. Audiens
enim, inquit, scripturas, & doctrinam, eji-
ciatur, & precatione indignus censetur. Sub-
jectio autem seu substratio est, ut intra tem-
pli portam stans cum catechumenis egredia-
tur. Congregatio seu consistentia est, ut cum
fidelibus consistat, & cum catechumenis non
egrediaur. Postremo est participatio sacra-
mentorum.

EXPOSITIO FIDEI
EX REVELATIONE GREGORII
Episcopi Neocæsareæ.

Gerardo Vos-
sio interpre-
te.

UNUS Deus, Pater verbi viventis, sapien-
tias subsistentia, & potentia ac chara-
cteris sempiterni: perfectus perfecti genitor,
Pater Filii unigeniti. Unus dominus, solus
ex solo, Deus de Deo. Character & imago
deitatis, verbum efficax. Sapiencia constitu-
tionis rerum univrsarum comprehensiva: &
virtus atque potentia univrsæ creaturæ effe-
diva. Filius verus, veri Patris, invisibilis,
ejus qui est invisibilis, & incorruptibilis,
corruptioni non obnoxii, ac immortalis;
mortis prorsus nescii, & sempiternus sempiterni.
Unusque Spiritus sanctus ex Deo existentiam habens; & qui per Filium appa-
ruit, scilicet, hominibus imago Filii, perfe-
cti perfecta, vita viventium causa, fons sanctus,
sanctitas sanctificationis suppeditatrix, in quo
manifestatur Deus Pater, qui super omnia
est, & in omnibus: & Deus Filius, qui per
omnia est: Trinitas perfecta, que gloria &
æternitate, ac regno atque imperio non di-
viditur atque abalienatur. Non igitur crea-
tum quid, aut servum in trinitate: neque
superinductum aliquid & adventitium, quasi
prius non existens; posterius vero adveniens.
Non ergo defuit unquam Filius Patri: ne-
que Filio Spiritus: sed immutabilis & inva-
riabilis eadem semper manet trinitas.

Non citatur hic Canon a Zonara: sed est apud Balsamonem, qui scripsit post Zonaram. Hard. Canon est LXXV. Balil
ad Amphilochoium, qui hic laudatur. Hard.

RADEM FIDES S. GREGORII MAJORIS.

Hoc em for-
me est quod
apud Romam
legitur
lib. vii. c. 29.

Ex veteri interpretatione * que refertur in colle-
ctione MS. Ildori Mercatoris v. c. Henrici Ju-
stelli, quamque edidit Merthinus post canones &
Symbolum concilii Niceni.

UNus Deus, principium & Pater verbi vi-
ventis, sapientie existentis, & virtutis &
imaginis propriae, perfectus perfecti genitor &
unus dominus ex uno, Pater Filii unigeniti,
& unus dominus ex uno, Deus de Deo, fi-
gura substantie Patris, imago Dei, Deus ver-
bum vividum & totius substantie opifex. Sa-
pientia continens omnia quae existunt. Filius

Averus de Patre vero, invisibilis de invisibili,
in corruptibilis de incorruptibili, immortalis de
immortali, & sempiternus de sempiterno. Et
unus Spiritus sanctus perfectus, perfecta vita vi-
ventium, sanctitas & fons sanctitatis, & adifi-
cationis ministrator: per quem dominus in om-
nes credentes & super omnes, & Filius qui
per omnes, trinitas perfecta, gloria & regnum
sempiternum individuum & alienabile. Neque
igitur creatum aliquid & servum seu famulum
in trinitate: neque adventitium vel subintrodu-
ctum tanquam quod antea non extiterit & novis-
simum subintraverit. Neque enim defuit ali-
quando Filius Patri, aut Filio Spiritus sanctus:
sed immutabilis & inconvertibilis haec eadem
trinitas semper.

ANNO
CHRISTI
266. 267.

ANNO
CHRISTI
266. 267.

CONCILIUM ANTIOCHENUM I.

IN CAUSA PAULI SAMOSATENI

b CCLXIV.

Habitu anno b CCLXVI. sub Dionysio Papa. *

Tempus hu-
jus concilii.
c 264.

Antiochenum.) Hoc concilium anno 12. Gal-
lieni imperatoris, qui est Christi c 266. ha-
bitum esse Antiochiae manifestum est. ex eo quod
Hymenus Hierosolymorum, & Dionysius Ale-
xandriae episcopi, corpore aut literis eidem in-
terfuerint. Hymenus anno 12. Gallieni impe-
ratoris factus est episcopus Hierosolymitanus, te-
ste Euseb. in chron. Si igitur huic concilio jam
ordinatus Hierosolymitanus sedis episcopus in-
terfuit, quod scribit idem Euseb. lib. 7. hist.
cap. 22. sane ante 12. imperatoris praedicti an-
num hanc synodum habitam fuisse, dici ne-
quit. Quod autem post hunc annum non fue-
rit celebrata, literae, quas Dionysius Alexan-
drinus hoc tempore adhuc vivens ad synodum
transmisit, manifestissime demonstrant: vixit
autem non ultra 12. praedicti imperatoris
Gallieni annum imperii, ut testantur Euseb.
libro 7. hist. cap. 22. & 24. Hieronymus in
vita Dionysii. Reliquum est igitur ipso 12. an-
no imperii Gallieni, qui est Christi c 266. hanc
Antiochenam synodum celebratam esse. Cau-
sam synodi habendae Paulus Samosatenus An-
tiochenus episcopus dedit, haec impia dogmata
docendo: Christum purum hominem esse: an-
te Mariam virginem non extitisse: nomen Fi-
lii Dei ex bonis & iustis suis operibus accepisse:
in sacramento eucharistiae sanguinem ejus-
dem Christi corruptibilem esse, ut habent literae
Dionysii Alexandrini, quas habet Baron. anno
265. num. 6. Quae cum totius Christianae reli-
gionis fundamentum evertere conentur, jure

meritoque Dionysius Romanus pontifex, cui post
Petrum, ejusque quosdam successores cura ec-
clesiae demandata est, advigilat, ut impias ha-
ereses a Paulo introductas condemneret, ipsamque
haeresis auctorem pro suo merito ab ecclesia &
episcopali sede deponat. Inducto igitur hoc con-
cilio, praeter alios, quorum plures nominatim
recenset Eusebius libro 7. cap. 22. Dionysius:
Alexandrinus citatur quidem, sed cum per cor-
poris imbecillitatem interesse non posset, epi-
stolam scripsit, quam Turrianus * e latebris
vindictam latinitate donavit, cujusque frag-
mentum extat apud Baron. praed. anno 265.
num. 6. Reliqui quotquot ad synodum conve-
nerant episcopi, ante omnia fidei catholicae de
filio Dei professionem scripto editam (quam
eidem Turriano acceptam serimus, & hic in-
fra subjecimus) emisissent, eamque ad Paulum
Samosatenum ex synodo deferri curarunt, cum
sedula admonitione, ut de divinitate Filii quid
sentiat, patribus concilii aperiat. Ille metuens
ne sede deiciatur, praenitentiam dolose simu-
lans, sententiam mutavit, haeresin abjurarit,
& fidem catholicam professus est; quo facto,
sui de episcopali sede ac honore dejectionem
deprecatus, praefecturam illius Antiochenae sedis
ad tempus continuavit. Ita synodica epistola
concilii Antiocheni secunda, quae extat apud
Eusebium libro 7. cap. 24. Vide Baron. anno
Christi 265. num. 3. & sequentibus, item anno
265. num. 2. & sequentibus.

Romanus Pon-
tifex concilium indicit.
Qui huic in-
terfuerit?

* Vide tom. 1.
Bibl. VV. Pa-
trium GL. De-
scans p. 277.
& 299. Non-
non 10 non
21. Moralia-
ne.

Quid adem
in concilio.
Paulus Samo-
satenus post-
modum dicitur.

d 264.

Causa con-
cilii.
Pauli Samo-
sateni haec
sunt quae?

A'N.

* De hoc Concilio Theodoretus lib. 3. de haereticis fabulis cap. 8. Gregorium Neocariaensem praefuisse Synodo refert Maxi-
mus in Collatione cum Theodoro Episcopo Caesareae Byzantiae p. 261. 262. Ad. & Leonium Byzantium lib. 3. contra Nesto-
rium tom. 4. antiq. lect. Henrici Canisi. *Harthimer.*

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ
 πρὸς τὸν Παῦλον τῆς Σαμοσατῆς ὑπὸ τῆς
 ἐκδοξίας ἱερωσύνης, πρὸς τὸν καθ' ἑαυτὴν
 αὐτῶν.

Τριμίον, Θεόφιλος, Θεοκλής, Μαξιμῶς,
 Προκλῆς, Βολανός, Παῦλος ὁ
 Χερσὶ χεῖρες.

Η Δὴ μὲν εἰς λόγους ἀλλήλων ἀφαιρέμενοι τῶν
 ἰαυτῶν πίστιν ἰδεξάμενοι ἵνα δι' φανερώτερα
 ἀπὸ ἑαυτῶν φρονεῖ, γινώσκῃ, καὶ πῶς ἀσφαλτέ-
 ρον τὸ ἀμφοτερότερον λαβῆναι, ἰδεῖσθαι ἡμῖν ἰγγρα-
 φον τῶν πίστιν ἢ ἐξ ἀρχῆς παρελαβόμεν, καὶ ἰχνοῦμεν
 παραδοξίαν, καὶ τρυφήν ἐν τῇ καθολικῇ κα-
 γία ἐκκλησίᾳ μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας ἐν ὁμο-
 χῆς ὑπὸ τῆς μακαρίων ἀποστόλων, οἱ καὶ αὐτίκῃ καὶ
 ὑπερίτως γέγονασιν τῷ λόγῳ καταγγελομένων ἐκ νό-
 μου καὶ ἀποστόλων, καὶ τῆς κηρῆς ὁμοθυμαδόν ἐκ νό-
 μου καὶ ἀποστόλων, οἱ καὶ αὐτίκῃ καὶ ὑπερίτως γέγονασιν τῷ λόγῳ
 ἐκδοξίας ὅτι ὁ Θεὸς ἀρχὴν, εἰς ἀναρχῶν,
 ἀόρατος, ἀαλλήωτος, ἐν εἰδῶν ἰδέει ἀνθρώπων, ἰδέει
 ἰδέων διώκεται, ἰδέει τῶν δόξαν ἢ τὸ μέγεθος γινώσκει ἢ
 ἐξηγησάμενοι καθὼς εἰσὶν ἀξίως τῆς ἀληθείας, ἀν-
 θρωπίνῃ φύσει ἀνέφικτον. ἵνα καὶ δι' ὅσων με-
 τῶν περὶ αὐτῶν λαβείν ἀγαπητῶν ἀποκαλύπτῃ
 τῶν ἰαυτῶν καθάπερ, ἰδέει ἵνα τὸν πατέρα,
 εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὁ υἱὸς ἀποκαλύπτῃ, τῶν δὲ τῶν
 υἱὸν ἡμεῶν, μονογενῆ υἱόν. εἰκόνα τῆς ἀοράτου Θεοῦ
 τυχάνοντα, ἀσπαστικὸν πάσης κτίσεως, σοφίαν καὶ
 λόγον καὶ δυνάμει Θεοῦ ἀπὸ αἰῶνων ὄντα, ὡς ἀπο-
 γινώσκῃ. ἀλλ' ἕως ἡμεῶν καὶ ὑποτάσσῃ Θεῶν, Θεῶν υἱὸν
 εἶπε παλαιὰ καὶ νεὰ ὁμοθυμαδόν ἐγνωκότες ὁμολογῶμεν
 καὶ κηρύσσομεν. ὅς ὁ ἀν' ἀντιμάχεται τὸν υἱὸν τῷ Θεῷ
 Θεῶν μὴ εἶναι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, κτισθέν καὶ
 ὁμολογῶντας φάσκων δύο Θεοὺς καταγγέλλεται, εἶναι ὁ
 υἱὸς τῷ Θεῷ Θεῶν κηρύσσεται, τῶν ἀλλοτέρων τῶν ἐκ-
 κλησιαστικῶν κηρύσσεται ἡγούμενα. καὶ πάσαι αἱ καθολικ-
 αὶ ἐκκλησίαι συμφωνοῦσιν ἡμῖν. περὶ γὰρ τούτου γ-
 γραπτῶν ὁ ὄρονος σου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τῶν αἰ-
 ώνων· ῥάβδος ἐξουσίας ἢ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου,
 ἡγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν. διὰ
 τούτου ἔχρησται ὁ Θεός, ὁ Θεός σου ἔλασον ἀγαλλιά-
 σεις παρὰ τῶν μετόχων σου. καὶ πάλιν Ἡσαίας ὁ
 Θεὸς ἡμῶν κείσθαι ἀνταποδίδωσι, καὶ ἀνταποδώσει
 αὐτὸς ἡμεῖς καὶ σώσει ἡμᾶς. τότε ἀνοιχθήσονται ὀφ-
 θαλμοὶ τυφλῶν. καὶ ὅτι κωφῶν ἀκούσονται. τότε ἀ-
 λέτῃται ὡς ἔλαφος ὁ χαλός. καὶ ἔσται ἕως γλάσσοι
 μορμολιῶν καὶ κάλιν. ἐν σοὶ ἀποσφύζονται, ὅτι
 ἐν σοὶ ὁ Θεὸς εἰσι. καὶ ἔτι εἰσι Θεὸς πλῆθος. σὺ
 γὰρ εἰ ὁ Θεός, καὶ ἔτι ἡμεῖς, ὁ Θεός τῶ Ἰσραὴλ
 σωτήρ. καὶ παρὰ τῶ ἀποστόλων. Ἐξ ὧν ὁ Χερσὸς τὸ
 κατὰ σάρκα ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεός, ἀλογητὸς εἰς
 τὸς αἰῶνας, ἀμλύ. τῶ, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων καὶ τῶ,

EXEMPLUM EPISTOLAE MISSAE
 PAULO SAMOSATENSI AB ORTHODOXIS
 EPISCOPIS SYNODI ANTIOCHENAE L
 priusquam deponeretur

Hymenaeus, Theophilus, Theotecnus, Maximus,
 Proclus, Bolanus, Paulo in Chri-
 sto salutem.

J Am quidem in congressum & colloquium
 inter nos venimus, ac fidem nostram o-
 stendimus. Ut vero manifestius fiat, quid
 quisque sentiat, & ea quae in quaestionem ac
 dubitationem vocantur certiozem exitum ac-
 cipiant; decrevimus fidem scripto edere & ex-
 ponere, quam a principio accepimus, & ha-
 bemus traditam & servatam in catholica &
 sancta ecclesia usque in hodiernum diem, a
 beatis apostolis, qui viderunt ipsi, & ministri
 fuerunt verbi, praedicatam ex lege & proph-
 etis, ac novo testamento: *Esse unum Deum in-
 genitum, sine principio, invisibilem, immutabi-
 lem, quem nullus hominum vidit, neque videre
 potest; cujus gloriam vel amplitudinem intel-
 ligere aut enarrare pro dignitate, ut in re &
 veritate est humana natura non potest: no-
 tionem vero ejus, utcumque mediocrem, si
 habemus, revelante Filio ejus, sicut ait: Ne-
 mo novit Patrem, nisi Filius, & cui Filius re-
 velaverit, contenti esse debemus: Hunc au-
 tem Filium genitum, unigenitum, imaginem
 Dei invisibilem, primogenitum omnis creaturae,
 sapientiam, & verbum, ac Virtutem Dei an-
 te saecula, non praecognitione, sed substantia
 & hypostasi Deum, Dei Filium, cum in ve-
 teri & novo Testamento cognoverimus, con-
 firmemur & praedicamus. Qui autem contra dicit,
 Filium Dei non esse ante constitutionem mun-
 di, dicitque credere & confiteri esse Deum, non
 esse aliud quam duos deos praedicare, qui Fi-
 lium Dei non esse Deum praedicat; hunc
 alienum esse ab ecclesiastica regula arbitra-
 mur, & omnes ecclesiae catholicae nobiscum
 consentiunt. De hoc enim scriptum est: *Thro-
 nus tuus Deus in saeculum saeculi, virga recti-
 tudinis, virga regni tui. Dilexisti justitiam, &
 odisti iniquitatem: propterea misit te Deus Deus
 tuus, oleo latitiae praeparatibus tuis: Et rur-
 sus Isaias: Deus noster judicium retribuit, &
 retribuet: ipse veniet, & salvabit nos: Tunc
 aperientur oculi caecorum, & aures surdorum
 audient. Tunc saliet sicut cervus, claudus; &
 expedita erit lingua mutorum. Et rursus: In
 te adorabunt: quoniam in te est Deus; & non
 est alius praeter te: tu enim es Deus, & nesci-
 vimus; Deus Israel salvator. Et apud aposto-
 lum: Ex quibus Christus secundum carnem, qui
 est super omnia Deus benedictus in saecula, Amen.*
 In quibus illud, *Qui est super omnia; & illud
 Praeter te; in omnibus creaturis intelligendum
 est.**

1 Posterior Synodus Antiochena, non vero haec prior, Epistolam ad Paulum Samosatensem scripsit, in qua
 Patres Fidem suam de Christo ipsi significant, & utrum eadem cum ipsis sentiat, sciscitantur. Data est inter
 initia confessus antequam Malchion presbyter adversus Paulum disputasset. Certe, inquit Valeus in notis Euse-
 biana lib. 7. cap. 30. vel ipse illius epistola titulus eam in posteriori Synodo Antiochena scriptam aperte con-
 vincit. Exemplum Epistola missa Paulo Samosatensi ab orthodoxis Episcopis, priusquam deponeretur. Atque constat,
 Paulum Samosatensem in secunda deum synodo Antiochena depositum fuisse. Nam in priori synodo decem per
 indignationem Episcopis indignis abesse. Addit Valeus Episcoporum nomina illi Epistola praefixa decem indi-
 care: Hymenaeus, Theophilus &c. Neque enim Hymenaeus in priori Antiochena synodo, sed Pimilianus Casarem
 in Cappadocia Episcopus praesedit. Pagin. ad an. 355. n. 3.

1037

ἐπιγγελλται, διατυχεῖς δὲ ἀγγέλω ἐν χειρὶ μου ἄγγελος in manu mediatoris: mediatorum autem
 tu. μου τὴν γὰρ ἄλλον ἐκ τῶν Θεῶν καὶ ἀνθρώπων. μου τὴν γὰρ ἄλλον ἐκ τῶν Θεῶν καὶ ἀνθρώπων. Hęc etiam docet nos Moyses, cui apparuit angelus in flamma ignis ex rubo, & quem sequuntur. Postquam autem vidit dominus quod pergit ad videndum, vocavit eum ex rubo. Et rursus: Ingressiensi congrega senatum filiorum Israel, & dices eis: Dominus Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, & quem sequuntur: si igitur non crediderint mihi, nec audierint vocem meam, (dicent enim quod non apparuit mihi dominus Deus) quid eis dicam? Et in benedictionibus: Et qua fuerint accepta ei qui apparuit in rubo, veniant super caput Joseph. Et alias: Et dixit dominus ad Moysen: Et hunc sermonem quem didisti, faciam tibi. Et dixit: Ostende mihi gloriam tuam. Et dixit: Ego transibo prius te in gloria mea, & vocabo in nomine domini coram te; & miserebor cui miserius sum, & misericordiam prestabo cui misererebor. Quod quidem sic perficitur: Et descendit dominus in nube, & stetit coram eo illic, & vocavit in nomine domini. Et transiit dominus ante faciem eius, & vocavit dominus Deus. Qui enim supra promiserat se transiturum Filius Dei dominus, & vocavit in nomine domini qui est Pater, hic est qui vere ait a Deo, hic vidit Patrem. Et in eodem evangelio: Neque vocem eius unquam audistis, neque speciem eius vidistis. Et: Deum nemo vidit unquam: unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit. Et apostolus in alio loco: Regi autem saeculorum immortalis, invisibili, soli sapienti Deo.

ἐπιγγελλται, διατυχεῖς δὲ ἀγγέλω ἐν χειρὶ μου ἄγγελος in manu mediatoris: mediatorum autem
 tu. μου τὴν γὰρ ἄλλον ἐκ τῶν Θεῶν καὶ ἀνθρώπων. μου τὴν γὰρ ἄλλον ἐκ τῶν Θεῶν καὶ ἀνθρώπων. Hęc etiam docet nos Moyses, cui apparuit angelus in flamma ignis ex rubo, & quem sequuntur. Postquam autem vidit dominus quod pergit ad videndum, vocavit eum ex rubo. Et rursus: Ingressiensi congrega senatum filiorum Israel, & dices eis: Dominus Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, & quem sequuntur: si igitur non crediderint mihi, nec audierint vocem meam, (dicent enim quod non apparuit mihi dominus Deus) quid eis dicam? Et in benedictionibus: Et qua fuerint accepta ei qui apparuit in rubo, veniant super caput Joseph. Et alias: Et dixit dominus ad Moysen: Et hunc sermonem quem didisti, faciam tibi. Et dixit: Ostende mihi gloriam tuam. Et dixit: Ego transibo prius te in gloria mea, & vocabo in nomine domini coram te; & miserebor cui miserius sum, & misericordiam prestabo cui misererebor. Quod quidem sic perficitur: Et descendit dominus in nube, & stetit coram eo illic, & vocavit in nomine domini. Et transiit dominus ante faciem eius, & vocavit dominus Deus. Qui enim supra promiserat se transiturum Filius Dei dominus, & vocavit in nomine domini qui est Pater, hic est qui vere ait a Deo, hic vidit Patrem. Et in eodem evangelio: Neque vocem eius unquam audistis, neque speciem eius vidistis. Et: Deum nemo vidit unquam: unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit. Et apostolus in alio loco: Regi autem saeculorum immortalis, invisibili, soli sapienti Deo.

ἐπιγγελλται, διατυχεῖς δὲ ἀγγέλω ἐν χειρὶ μου ἄγγελος in manu mediatoris: mediatorum autem
 tu. μου τὴν γὰρ ἄλλον ἐκ τῶν Θεῶν καὶ ἀνθρώπων. μου τὴν γὰρ ἄλλον ἐκ τῶν Θεῶν καὶ ἀνθρώπων. Hęc etiam docet nos Moyses, cui apparuit angelus in flamma ignis ex rubo, & quem sequuntur. Postquam autem vidit dominus quod pergit ad videndum, vocavit eum ex rubo. Et rursus: Ingressiensi congrega senatum filiorum Israel, & dices eis: Dominus Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, & quem sequuntur: si igitur non crediderint mihi, nec audierint vocem meam, (dicent enim quod non apparuit mihi dominus Deus) quid eis dicam? Et in benedictionibus: Et qua fuerint accepta ei qui apparuit in rubo, veniant super caput Joseph. Et alias: Et dixit dominus ad Moysen: Et hunc sermonem quem didisti, faciam tibi. Et dixit: Ostende mihi gloriam tuam. Et dixit: Ego transibo prius te in gloria mea, & vocabo in nomine domini coram te; & miserebor cui miserius sum, & misericordiam prestabo cui misererebor. Quod quidem sic perficitur: Et descendit dominus in nube, & stetit coram eo illic, & vocavit in nomine domini. Et transiit dominus ante faciem eius, & vocavit dominus Deus. Qui enim supra promiserat se transiturum Filius Dei dominus, & vocavit in nomine domini qui est Pater, hic est qui vere ait a Deo, hic vidit Patrem. Et in eodem evangelio: Neque vocem eius unquam audistis, neque speciem eius vidistis. Et: Deum nemo vidit unquam: unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit. Et apostolus in alio loco: Regi autem saeculorum immortalis, invisibili, soli sapienti Deo.

Filium vero qui est apud Patrem, Deum quidem & dominum omnium creaturarum dicit, a Patre autem missum de caelis, & carne assumpta factum esse hominem. Quomobrem corpus eius ex Virgine sumptum, in quo omnis plenitudo divinitatis corporaliter habitavit, divinitati immutabiliter unitum & deificatum est. Qua de causa idem Deus & homo Iesus Christus prophetabatur in lege & prophetis, & ab omnibus in ecclesia quae sub caelo est, creditus est Deus quidem, qui seipsum exinanivit, cum esset aequalis Deo, homo vero ex semine David secundum carnem. Signa quidem & prodigia quae in evangeliiis descripta sunt, Deus operabatur: participatione vero carnis & sanguinis tentatus est per omnia pro similitudine absque peccato. Sic & Christus ante incarnationem in divinis scripturis tanquam unus nominatus est: in Jeremia quidem, Spiritus ante faciem nostram Christus. Dominus autem spiritus est secundum apostolum. Et secundum eundem apostolum: Bibens autem ex spiritali petra: petra autem erat Christus. Et rursus: Neque tentatus dominum, sicut quidam eorum tentaverunt, & a serpentibus perierunt. Et de Moyse: Majores divitias aestimans thesauro Aegyptiorum improprium Christi. Et Petrus: De qua salute exquisierant prophetae, qui de futura in nobis gratia prophetaverunt, scrutantes in quod vel quae tempus significaret in eis Spiritus Christi. Si autem Christus Dei virtus, & Dei sapientia ante saecula est: sic & quatenus Christus

ANNO CHRISTI 166.

Itus unum & idem est substantia, quam...

Αὐτὸ καὶ Χεῖρ; Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία, πρὸ αἰώνων ἔστιν.

BEATIDIONYSII ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI

ΑΙΟΝΙΣΤΩΤ ΠΑΠΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Epistola adversus Paulum Samosatensem, episcopum Antiochie

Ἐπιστολὴ πρὸς Παῦλον τὸν Σαμοσατέων γενόμενον ἐπίσκοπον ἐν Ἀντιοχείᾳ.

Dionysius & comprebiteri ecclesie Alexandrina, in domino salutem.

Διονύσιος καὶ οἱ συμπρεσβύτεροι τῆς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ἐν Κυρίῳ χαίρουσιν.

Francisco Turriano S. I. interprete.

Rescriptimus ad ea quae prius scripsisti, ut eliceremus te ad dicendum aperte...

ΚΑΙ ἄποτέρον σε γράψαντος, ἀντηγράψαμεν, ἡλλοχόμενοι σε εἰς τὸ ἀπαρακλίπτως εἰπεῖν...

1. Cor. 2

Matth. 1

Matt. 7

Hac Epistola Dionysii Alexandrini adversus Paulum Samosatensem falsa & supposititia creditur a Valerio...

ἔργα δὲ αὐτῶν, ἀσκητικὸν ἐπιπέδιον πρὸς ἀρισ-
 τειαν Θεοῦ, ὃ δὲ κλέος Ἰησοῦς, σωματικῶς τῆς ἀπο-
 στασίας, καὶ λοιπῶν, ἢ χωρὶς ὁμοίως τῆς μετ' αὐ-
 τῶν, καὶ παρὰ τὴν εἰδικτὴν Χριστῷ διαφοράν ἀπὸς
 Ἰωάννην μεγάλην καθάρτητι, καὶ ἀσχυρίω δὲ
 κρησινῶν. ὅτι Ἰωάννης μὴ ἔργον ἢ δικαιοσύνην.
 Ἰησοῦς δὲ φῶς. αἰκοῦν ἀποτὸν εἶναι τὸ λέγειν
 ἀνθρώπων τὴν Χριστὸν, ἢ ἀδουλοῦσαι περὶ Θεοῦ
 παρὰ πάντας ἀνθρώπους εἰς Θεοῦ κατὰκτισιν,
 ἀνὰ τῆς ἀσκητικῆς, καὶ ἐπιπέδου δικαιοσύνης.
 ὁ γὰρ Χριστὸς οὐκ ὀνόματι μόνω, ἀλλ' ἀληθεῖα
 ἀπὸ αἰῶν ὡν λόγος, Χριστὸς κλέος Ἰησοῦς.
 αὐτὸς γὰρ γέγονεν ἀνθρώπος ὁ σαρκώδης ἐκ
 Μαρίας. οὐ γὰρ κελήροτι χεῖρι, ὡς ἡμεῖς
 ἐπίκτητον ἐκλήρωθημεν, ὡς ἡμεῖς χεῖρι ἀπὸ τῆς
 τοῦ καλοῦ μῆτρος. αὐτὸς δὲ αἰεὶ Χριστὸς κλέος κη-
 ρίττειται, ὡς ὦν, εἰ γὰρ μὴ ἢ ἀντήχημα ὁ
 Χριστὸς, ἀρα πειστωδῶς γραφεὶ Παῦλος, λέ-
 γων. ὅτι ὁ Ἰσραὴλ εἶπεν ἐκ πνευματικῆς ἀκο-
 λουθώσεως πέρας. καὶ ὅτι Χριστὸς ἢ ἢ πέρας;
 εἰ δὲ Χριστὸς ἐκ ἢ, ἀρα, ὁ μὴ ἦν ὦν, ὡς
 λόγος ἢ. οὐ γὰρ λέγει. ὅτι ἀπὸ Μαρίας
 οὐκ ἢ. Ἰερμίας δὲ λέγει σωματικῶς ἀπὸ τῆς
 τῆς ἱεροῦ διδασκαλοῦ, ὅτι ἢ πέρας ἢ ὁ Χρι-
 στὸς. ὡς καὶ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς λέγει. ὅτι
 ἐν ἀρχῇ ἢ ὁ λόγος. αὐτὸς λέγει ὁ ὡν αἰεὶ Χρι-
 στὸς λόγος. ὅτι ἀμὲν ἀμὲν λέγω ἡμῖν. ὡς ἦν
 Ἀβραὰμ ἦν ὦν, ἐγὼ εἰμι. καὶ καλῶς τὸ γε-
 γραμμένον. ὅτι οὐ χωρήσει ὁ κόσμος τὴν γρα-
 φόμενα βιβλία τοῦ Χριστοῦ λόγου. ὡν καὶ οὐ
 εἰ εἰς τῆς μὴ χωροῦντων. ἀλλ' ἔρπει ἐπὶ τῶ
 εἶδει, καὶ τῆ κοιλία, γὰρ ἐδῶν πάσας τῆς
 ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, κατὰ τὰ ἔργα σου, καὶ
 τῆς ἀρετῆς, ὡς ὡς κατὰ τὸν Κυριον, ὡς
 εἶσι πατὴρ Χριστῷ, καὶ κατὰ τὸν Χριστῷ αὐτῷ. ὡς
 εἶσι Χριστὸς, Θεοῦ δύναμις, ἢ τοῦ πατρὸς σο-
 φία, ὡν λόγος ἀίδιος. αἰδῶς γὰρ ὡν, γέγονε
 παιδίον, ἡμεῖς ἡμῖν υἱός. ὡς ἦν γὰρ ἀπορ-
 ρέθη ὅτι διημεῖωσαν τὰ ἡμέτια, καὶ γέγονεν
 ἐν... εἰ εἰχθη τὴ ἀπορρῆδεντα, ὡς ὡν καὶ
 τὰ ἐν ἐχάταις ἡμῖν ἀποκαλυφθέντα, ἀντα δὲ
 πρὶν ἡμῖν γνωθῆν. ὡς ἦν ὅτι ἢ πνεῦμα ἁγίου.
 εἰ δὲ καὶ καὶ νῦν ἀνθρώποι μὴ εἰδότες, εἰ εἶσι πνεῦ-
 μα ἁγίου. ἀρα μὴ ὅσα τῶν ἐκείνων ἀγνωσίαν
 ἐκ ἢ πνεῦμα ἁγίου; ὡσαύτως, ὡς δὲ διὰ τῶ σὴν
 ἀγνωσίαν πάντας κατέχει ἀγνωσία. ὡς ἦν λέ-
 γει. ἐκ ἢ ἀπιστία ἡμῶν Θεοῦ διαπροσώλω σω-
 σθησιν... ἢ γὰρ ὅσα τῶν ἀπιστίαν τῶν σὴν ἔρ-
 τῶν τῆς γραφῆς. ὡς ἦν γὰρ καὶ ὡς ἦν τῶν Ἀν-
 τιστοχίας πατῆρος Ἰησοῦ, ὡς ἦν τὰ παρ' ἡμῶν
 γραμματα πατὴρ τῆ ἀπιστίας. ὡς ἦν γὰρ ἀπὸς
 τὰ ἀναφῶμενα ἀπραγματικῶς λέγουμεν. ἀλλὰ
 ἀπὸ τῶν ἐμπνέων Ἡσαίας, Θεοῦ ἰσχυρὸν, Θεοῦ
 παιδίον κυρήττει, καὶ παρθένον ἐν γαστρὶ λαμ-
 βάνουσαν. τί οὐκ ἔρχη κατὰ τὸ κρησινῶν; εἰς
 γὰρ κλέος Ἰησοῦς Χριστὸς. ὡς ἦν αὐτὸς καὶ ἢ δὲ
 πόλις γὰρ μετὰ τῶν δεσπότην ἐκ ἀειδμεῖται εἰς
 εἶνα ἀειδμοί. ὡς δὲ οἶκος μετὰ τῶν οἰκοδεσπότην
 τῶν κτίσαντος αὐτῶν. πῶς γὰρ οὐδὲ ποτε πόλις
 σικκρῶνται τῶ βασιλεῖ, ὡς δὲ οἶκος τῶ κτίσαν-
 τι. ὡς δὲ πόλις ὁ βασιλεὺς κληθῆσεται ποτὶ. ὡς δὲ

Aret. At Joannes quidem in admiratione erat,
 cum neque pane vesceretur, neque vinum
 biberet: Christus vero (ut scriptura testatur)
 edebat & bibebat; atque ille quidem in soli-
 tudine vivens, asceticam vitam debebat, ut
 Deo placeret: Dominus vero Jesus verfabatur
 cum apostolis & reliquis, non separatus
 ab eis quibuscum erat: quod Christus magna puritate & justitia
 incomparabili, Joanni antecelleret; quia
 in Joanne quidem erat opus & labor justitiae,
 in Jesu vero natura. Absurdum igitur
 non est dicere, hominem Christum magis
 Deo placuisse, quam omnes homines, ad ha-
 bitandum in eo, idque sine dura & laborio-
 sa exercitatione justitiae. Christus enim non
 solo nomine, sed veritate est Christus Je-
 sus, qui est ante saecula Verbum, ipse factus
 est homo ex Maria incarnatus. Non enim
 fortitus est unctioem externam, sicut nos
 fortiti sumus qui ante non vocabamur
 Christi: ipse vero semper praedicatur
 Christi dominus, ut qui est. Nisi enim esset
 Christus ipsa per se res, an non supervacane
 scriberet Paulus, quod Israel bibebat ex
 petra spirituali, consequente eos petra, & quod
 petra erat Christus? Si igitur Christus non
 erat, (quod absit) neque Verbum erat; at
 vero dicit, quod ante Mariam non erat; ut
 Hieremias dicit, attestante simul sacro doctore,
 quod petra erat Christus; sicut ait Joannes
 evangelista: In principio erat Verbum: Amen
 ait, qui est semper Christus Verbum: Amen
 amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego
 sum. Et bene scriptum est illud, quod non ca-
 piet mundus eos qui scribendi essent libri Christi
 Verbi. Tu es unus non capientium, sed potius
 serpis super pedus & ventrem, terram
 comedens omnibus diebus vitae tuae, secundum
 dum opera tua & adiones cogitans contra
 dominum, qui est Pater Christi; & contra
 Christum ejus, qui est Christus Dei virtus,
 sapientia Patris, qui est Verbum sempiternum.
 Cum enim esset aeternus, factus est puer
 genitus nobis filius. Sicut enim praedictum est,
 quod divisa sunt vestimenta ejus; & factum
 est, perductaque ad exitum quae sunt praenunciata:
 sic intelligimus quae nobis extremis
 temporibus revelata sunt, cum essent antequam
 a nobis cognita essent: cujusmodi est
 quod erat Spiritus sanctus. Sunt autem etiam
 nunc homines qui nesciunt an sit Spiritus sanctus;
 an propter eorum ignorantiam non erat
 Spiritus Sanctus? Similiter non propter tuam
 ignorantiam cunctos tenet ignorantia; sicut
 ait: Incredulitas nostra non commendat justitiam
 Dei. Non enim propter tuam incredulitatem
 scrutamur scripturas; nam jam antequam tu
 sedem Antiochenam occupares, litterae nostrae
 omnibus presbyteris haec declarant. Neque
 enim nos eo consilio ista dicimus, ut ad ea quae
 excitantur, respondeamus: sed ante Esaias spi-
 ritu Dei afflatus, Deum fortem Deum puerum
 praedicat, & virginem in utero accipientem. Quid
 igitur contra divinum praeconium venis? Unus
 enim dominus Jesus Christus: quare non duo,
 sed unus est; quidem civitas cum domino
 non numeratur in unum numerum; neque do-
 mus cum domino domus qui eam fabricatus est:
 nec unquam civitas cum rege simul opera-
 tur, neque domus cum eo qui eam fabrica-
 tur.

id est, ipsa per se unctio. Christus enim unctio significat, ipse autem Verbum, factus est ipsa per se unctio humanitatis per unionem hypostaticam.
 Cor. 10. Joan. 1. Joan. 8. Joan. 11. Genes. 1
 Cor. 1. Joan. 19.
 Luc. 11.
 Rom. 1.
 Esai. 9.
 Esai. 7.
 Cor. 1.

1045

μητρες. μια δε μονη πατρις. ουγατηρ ζωης
 εζηησε τον ζωτη λογον, η ενωσασαν τον
 ακτισιν η δημιουργον τον ελθοντα εν τη κοσμου,
 η αγιασεν θεον, η υπερωσαν θεον, υρωδ ποιη-
 τω, η δημιουργον τον κοσμου. τον αγιαζοντα, η
 αγιαζομενον. η αλλος ο αγιαζων αυτων παρα τον
 αγιαζοντα, αλλ' ως εχ ενος. μονη γαρ θεω το λε-
 γου. υπερ αυτου εγω αγιαζω εμαυτον, επι αδδ-
 νατον ανθρωπων αγιασαι αυτων, η αλλον αγια-
 σαι. τον υιου ρηπυς εχοντων, εκβαθηται εν παν-
 τη τα αποστατως εφημενα, αλλον ανδρα λεγοντες
 εν τον χειρον παρα τον θεον λογον, αλλω χειρ
 υσι η αξιωματι διαφειραντας η ενα χειρ εν ε-
 κατοπαυτη, η σεργωτα τα της θεως διαφειραντας
 εργα. δια ετι τοικω η αλογον πνευμα, η αφυ-
 χον υλλω τον χειρον εζηημενος, γην υπο κλις
 σεργωμεθω. ηη γαρ απροαιρετον εδος. δυο γαρ
 ειρηκας. τα αδωνηματα τα υιου ανθρωπου, λεγων,
 ως το ιχρον της γης απο το ζην. ορας ες ποση
 απικια καταφειρη; ανδρα λεγων ελλημεθον υπο του
 θεου λογον, ως μητε ανθρωπον αυτον ειναι δυναθαι,
 το απεφειρον αυτω φυρων, εδε κατ' εχυσιαν ιδιαν.
 ανθρωπων γαρ μονον τατο, η αγγιλων. τον δε
 σωτηρα χριστον ειρημον λεγεις γρηγορα. αφειδησας
 αυτων, δια τον λεγει αυτον επι σαυρα. θεε μου,
 θεε μου, ενα τι με εχκατελιπες; τον φυσει κυριον,
 η λογον τον πατρος, δε ε τα παντα εποιησεν ο
 πατηρ, η ομοιοσιν τον πατρι ειρημεθον υπο του
 αγιου πατρον. πει γαρ θεω ημας εδιδασαν.
 ου δε λεγεις, οτι ο χειρος ο υιος του ανθρωπου,
 εκ εστιν υιος ο λογος του πατρος. εδε τον Πιτρον
 υδεθης τον εμπιδαθεις ανωθεν εκ του πατρος,
 λεγοντα τον χειρον τον υιον ημαθον του ανθρωπου,
 υιον του θεου του ζωτος ομολογουντα η τον Θωμαν,
 κυριον αυτου, η θεον, εκ του εαυματων επιγνωκοτα
 αυτον, η ομολογησασαν επι παντων. γιγραπται γαρ,
 οτι υπερ ημων οδωαται. ληπη γαρ οδωλω εργα-
 ζεται επι τ' καθ' ημας ανθρωπων. επι δε θεω εχ
 υιος. εσαρκωθη υπερ ημων, ενα η παθη υπερ ημων,
 ως η περαθεις υπερ ημων. αυτος γαρ γεγονεν, ως
 οδε. πως δε γεγονεν ως οδα; εν ειδει τον καθ'
 ημας, η επι μη καταφωσεν ανθρωπος; τατο ο
 λογος του πατρος ο σαρκωθεις καταφωση. ο γαρ εκ
 θεου γρηγορα προ αιωνων, ο αυτος επι εχτων εκ
 μηθως. δια τατο διακτινοι Ιουδαϊοι, επι τον κυριον
 της δοξης εσαυρωσαν. εμη γαρ λω ο χειρος ο αυτος
 ο αν θεος λογος, ετος ηδυνατο ειναι αναμαρτητος.
 εδεκς γαρ αναμαρτητος, εμη εως ο χειρος, ως η ο
 πατηρ του χειρου, η το αγιον πνευμα. εθεν η δε-
 λω απεθανε, η εκων ηγηρη, εργαθιμος της
 θεοσημιας, υιος αν του θεου μα οσηκς. αυτος εστιν
 ο αυτου τω θεικω δοξα. λω εχε προ του κοσ-
 μου ημεθαι. η τυωτες αν ερημος, μη ηρωιτε, αλ-
 λα λεγει τω αυτω προς ημας ημεθαι φατωπι,
 ενα δοξασωμεν αυτον οι πιστοι, το δοξασωμεν εν
 εχλι. δικηον οτι φισει, ως θεον, η κατι ασκη-
 σιν, η καματας, ως πας ανθρωπος του θεου, ος
 ος η τα ελαττωματι η ανσκησ ακολυθει. εκ εσι
 γαρ ανθρωπος, φησι, δικηος επι της γης, ος ποιη-
 σει το αγαθον, η εχ αμαρτησειται. διο η ανωνες,
 η κωνοι του θεου, η προβειαι υπερ του στωιου-
 Concil. General. Tom. I.

venit in mundum, & mundus cum non cognovit
 Deum; & Deum supra caelestem, cœli fabri-
 catorem, conditorem mundi; sanctificantem
 & sanctificatum; non est qui sanctificat seip-
 sum; alius a sanctificato, sed tanquam ex
 uno; solius enim Dei est dicere: Ego pro ipso san-
 ctifico me ipsum: quod quidem ab homine fieri
 non potest, ut sanctificet seipsum, vel alium
 sanctificet. Cum autem hæc ita dicta
 sint, eversa sunt omnia quæ a te pronuncia-
 ta sunt, cum ais, alium virum esse Chris-
 tum præter Deum Verbum, ab alterius Chris-
 ti substantia & dignitate differentem, & unum
 Christum inhabitantem, & opera divinæ jus-
 titiæ operantem. Quamobrem pudeat te,
 dum Christum expons esse spiritum rationis
 expertem & materiam inanitatam, terram
 in qua sol operationes exercet; terra quippe
 genus rei est motu voluntatis carens: sic enim
 dixisti cum ais, infirmitates Filii sublatas es-
 se tanquam humorem terræ a sicco. Vides
 in quantum absurdi te præcipitas cum dicis
 virum sumptum a Deo Verbo? ut neque ho-
 mo possit esse, cum ejus liberam voluntatem
 confundis; nec esse suæ potestatis; hoc enim
 est hominum tantum & angelorum. Salva-
 torem autem Christum dicis fuisse desertum,
 non illi parcens quod in cruce dixerit: Deus
 meus, ut quid me dereliquisti? Desertum
 dicis eum qui erat natura dominus, & Ver-
 bum Patris, per quem omnia Pater fecit, & quem
 sancti patres homo hominum Patri vocave-
 runt; de Deo enim nos docuerunt; tu vero
 dicis quod Christus filius hominis non est
 hoc Verbum Patris. Nec Petrum reveritus
 es, qui superne afflatus a Deo Patre, Chris-
 tum qui erat filius hominis, Filium Dei vi-
 ventis esse confiteretur: & Thomam, qui domi-
 num suum & Deum ex vulneribus agnovit,
 eumque coram omnibus confessus est. Scrip-
 tum enim est, quod pro nobis dolet, si qui-
 dem tristitia dolorem efficit in hominibus
 naturæ nostræ, in Deo autem nequaquam.
 Incarnatus est pro nobis ut pateretur pro no-
 bis, sicut tentatus est pro nobis. Ipse enim
 factus est, ut ipse novit. Quomodo autem
 factus est, ut novit? In specie nostra: ut
 quod homo non perfecit, hoc Verbum Patris
 incarnatum perficeret. Qui enim ex Deo est
 ante sæcula genitus, ipse extremis temporibus
 ex matre natus est. Idcirco deicidæ sunt
 Judæi, quia dominum gloriæ crucifixerunt. Ni-
 si enim fuisset Christus idem qui erat Deus
 Verbum, non poterat esse alienus a potesta-
 te peccandi. Nemo enim est qui peccare non
 possit, nisi unus Christus, sicut & Pater
 Christi, & Spiritus sanctus. Unde & volens
 mortuus est, & volens excitatus a mortuis,
 operatus miracula, qui erat filius Dei unigeni-
 tu. Ipse est qui petebat divinam gloriam,
 quam habebat antequam mundus fieret: non quos
 hac esset privatus: absit: sed petebat ut ipse
 nobis manifestaretur ut glorificaremus eum fi-
 deles, qui glorificatus est in potentia, justus
 natura ut Deus non exercitatione & laboribus
 sicut omnis homo ex numero piorum, quod
 necessario sequuntur defectus. Non enim,
 inquit, est homo justus super terram, qui faciet
 bonum, & non peccabit. Quamobrem piorum
 sunt certamina & labores & peccationes pro
 delinquentibus: & omne genus hominum a
 par-

1045

En verbum homocœlitum apud Patres ante concilium Nicœnum.

1045

1045

1045

1045

1045

1045

1045

1045

1045

1045

1045

1045

1045

parvo usque ad magnam caritate Dei erga ho-
mines & misericordia indigemus. Christus ve-
ro non in exercitatione ostensus est per fidem
& pietatem in Deum, ut jam dictum est.
Naturalis enim iustitia & divina virtus est, &
ipse solus est, creditus verus Deus, & qui
requirit ab hominibus confessionem fidei in
eum. Qui enim, inquit, credit in me, vivet
in seculum, & Qui diligit me, mandata mea
servabit; & quae sequuntur. Quid igitur con-
fiteberis Christum? edisserere, qui nec unum,
neque duos confiteri potes, neque Deum,
neque hominem. Huc enim evadunt quae a
te dicta sunt: siquidem neque natura iustum
eum dicis utpote Deum Christum. Deus
enim est natura id omne, quodcumque
bonum de ipso dicatur. Tu vero iustum
eum dicis sicut hominem qui se in iustitia
exercet: sic enim homo iustificatur. Videris
eo inopie decidisse, ut nescias quo te ver-
tas, qui nihil de Christo potes dicere. Dein-
de dicis communicatione justificari Christum,
non natura iustum, qui non potes intellige-
re modum communicationis significantis com-
municationem, sicut ait Sapientia Dei: *Fili prae-
bui cor tuum, ut fias sapiens in extremis die-
bus tuis.* Sicut & alius propheta dicit, quod
idem valet: *Voluntatem timentium eum faciet.*
Voluntas igitur Dei pro voluntate sanctorum
rependitur: & qui consentientur eum coram bimi-
nibus, confitebitur eos dominus coram angelis
suis, sicut ipse ait: & qui compatiuntur cum
Christo, ad conformationem gloriae eius venient.
Haec est vera communicatio hominis cum
Deo: sic potest per fidem & opera digna recipi.

Joan. 6. & 11.
Mat. 10.
1 Tim. 23.
Mat. 144.

Pauli Samaritanensis haeretici decem quaestiones, quas
Dionysio Alexandrino proposuit

Honoro vos tanquam honore dignos pro-
pter multam pietatem; & quia stigmata
Christi fertis in corpore vestro. Etenim apud
omnes admirationi estis propter sapientiam
& prudentiam: contumelias vero in me ve-
stras nihil curo, quod me anguem serpen-
tem vocas; deinde terra vescentem, & abie-
ctionem. Prologus ergo a vobis nunc scri-
ptus sic ait, ut dicam quod volo, non ob-
scure, sed aperte: quare nihil proprium di-
cam, sed de divina scriptura.

Galat. 6.

QUESTIO I.

Quomodo ais & scribis quod natura Chri-
stus Deus apostolorum est; & non homo sicut
nos, Christus? Videmus enim ire ad passio-
nem, & dicere: Nunc anima mea turbata
est. Age, est ne haec natura Dei?

Joan. 12.

RESPONSIO DIONYSII.

Dei vox est, & non hominis quales nos
sumus. Neque rufus sancti hominis est di-
cere: *Nunc anima mea turbata est:* ait enim
Deus per Oseam prophetam dicentem: *Quid
faciam tibi Ephraim, Ephraim?* Israel scilicet
dicitur: Adama autem & Seboim, civitates
sunt Sodomorum. *Protegam te Israel: quid
tibi faciam? Sicut Adama pronam te, & sicut
Seboim: conversum est cor meum in ipso: con-*

Osic. 11.

Αὐτὸ καὶ τὸ πᾶν γινώσκῃς Ἰησοῦ ἀνθρώπων φύσιν ἀληθινῆς
Θεοῦ γενέσθαι, καὶ ἰσχύς, ἀπὸ μητρὸς ἰσὺς μεγάλη.
Χριστὸς δὲ ἕκαστος ἀσκήσει διδασκᾶται διὰ πίστεως θεο-
σεβείας, ὡς ἡδὴ προέφηται. φωνὴ γὰρ διηγορούνη,
καὶ θεϊκὴ δύναμις ὑπάρχει· καὶ αὐτὸς ἐστὶ μόνος κε-
κοσμημένος Θεὸς ἀληθινός, καὶ ἀπαύτῳ τῶν ἀνθρώ-
πων· τῶν εἰς αὐτὸν ὁμολογούντων τὴν πίστιν· ὁ γὰρ πιστὸς
εἰς ἐμὲ, φησὶ, ζῆσται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ ἀγα-
πῶν ἐμὲ, τὰς ἐπιτάχσεις μου τηρήσει, καὶ τὴν ἐξῆς. τί
δὲ ὁμολογῆται ἡ Χριστὸν; εἰπέ· ἢ περὶ ἐνός, ἢ περὶ
ὁμολογῆσαι διωμήθους, ἢ περὶ Θεοῦ, ἢ περὶ ἀνθρώπου.
ἢ τὸς γὰρ ἄρος τὴν ἐπισημῶν ὑπὸ σὸ· ἢ περὶ γὰρ φύσει
διήκον αὐτὸν λέγεις, ὡς Θεὸν Χριστὸν. Θεὸς γὰρ
ἐστὶ· πᾶς φύσει ὡς περὶ ἀνθρώπου λέγεται κατὰ
αὐτὸν. οὐ δὲ διήκον αὐτὸν λέγεις, ὡς ἀνθρώπου
διημοσύνης ἀσκητῶν· ἢ τὸ γὰρ ἀνθρώπου διημοσύνην
εἰς ἀπορον ἐκπετῶν φαίρη, μηδὲ ἔχων λέγειν κατὰ
Χριστὸν· εἴτα λέγεις κατὰ κοινῆς διήκον αὐτὸν
Χριστὸν, ἢ τὴν φύσει διήκον· ἢ διωμήθους νοῆσαι
τὴν ἕξοτον τῆς κοινῆς διημοσύνης σημαίνοντες,
ὡς φησὶ καὶ ἡ σοφία τῷ Θεῷ· οὐδὲ δὸς μοι τὴν
σὺν σαρκίαν, ἵνα σοφὸς γῆμι ἐπὶ ἐχάτων σου· ὡς
καὶ ἀπεστρέφω ἕπερος προφήτης λέγει· θύλημα ἢ
σοφισμῶν αὐτῶν ποιήσει. θύλημα ἄρα Θεοῦ θει-
λήματι ὁσίων ἀντιδίδοται· καὶ ὁμολογῶντες αὐτὸν
ὑπερ Ἰησοῦ ἀνθρώπων, ὁμολογηθήσονται ὑπὸ αὐτῶ
ἐμαρθεῖν Ἰησοῦ ἀγγέλων αὐτῶ· ὡς αὐτὸς λέγει·
καὶ οἱ συμπάσχοντες Χριστῷ, εἰς συμμορφίαν ἔξου-
σι τῆς δόξης αὐτοῦ. αὐτὸ γὰρ ἀληθινὴ κοινῆς
ἀνθρώπων πρὸς Θεόν. ἕως διὰ πίστεως δεχθῶμαι
δύναται, καὶ Ἰησοῦ ἐπαξίῳ ἔργων.

Joan. 12.
1 Tim. 23.

Παῦλος Σαμοσατίως αἰρετικῶν ἀποστάσεις δέκα,
ὡς ἀποτίθειν τῷ Πάπα Διονυσίῳ.

Λόγον μὲν ὑμῶν παύμαι, ὡς ἀξίῳ τιμῆς,
διὰ τὸ πολυχρόσιον, καὶ ὅτι τὰ εἰρηματὰ τῷ
Χριστῷ φέρετε ἐπὶ τῷ σώματι ὑμῶν. καὶ γὰρ πα-
ρα πάντων θαυμάζει ἐπὶ σοφία, καὶ φρονήσει· Ἰησοῦ
δὲ παρ' ὑμῶν ἄσκησις ἕβρων ἕβρος μοι λόγος· ὅσον
ἐρποντὰ με ἀποκαλῶν, γρηγορῶν πρὸς τὴν ἐκ-
βολῆν. ὁ δὲ ἀπόλογος ὁ κὺν γραφεῖς παρ' ὑμῶν,
ὡσεὶ ἀποσιν, ἵν' εἶπω ὁ βάλωμαι ἀπαρακαλύπτως.
ἰδὲν τοῖσι καλῶ, ἀλλὰ τῆς θείας γραφῆς.

Πρώτης α. τοῦ Σαμοσατίως.

Πῶς δὲ λέγεις, καὶ γράφεις, ὅτι φύσει Χρι-
στὸς Θεὸς Ἰησοῦ ἀποστόλων ἐστὶ, καὶ οὐκ ἀνθρώπος
καθ' ἡμᾶς ὁ Χριστὸς; φαίνεται γὰρ ἐξ ὁμοῦ
εἰς τὸ πάθος, καὶ λέγων· καὶ ἡ ψυχὴ μου πετά-
ραται. εἰπέ, εἰ τὴν φύσιν Θεοῦ ἐστὶν,

Α' ἰσχυροῦ α. τοῦ Πάπα Διονυσίου.

Θεὸς φωνῶ, καὶ ἡ ἀνθρώπου καθ' ἡμᾶς, ἔτι παλιν
ἀγνῶς ἀνθρώπου τὸ εἶπεν, ἐτι νῦν ἡ ψυχὴ μου πετά-
ραται· λέγει γὰρ ὁ Θεὸς διὰ Ὡση τὴν προφήτην λέ-
γοντος· τί σε διαβῶ Ἐφραΐμ, Ἐφραΐμ; ἢ τὸ Ἰσραὴλ
ἐίρηται· Ἀ' δὲ καὶ ἐξ ὀφθαλμοῦ πόλεως Σοδόμων ὑπε-
ρασπιδῶ Ἰσραὴλ; τί σε διαβῶ; ὡς Ἀ' δὲ καὶ ἠσο-
μαί σε, καὶ ὡς Σεβοῖμ· μετεγράφη ἡ καρδίαν μου ἐν
τῷ αὐτῷ· ἐταράχθη ἡ μετεμέλειαν μου. ἢ μὴ ποιῆσαι
κατὰ

κατὰ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ μου. ἢ μὴ ἐγκαταλείψω τὴν
 ἔκκλησιν τοῦ Ἐφραΐμ· διότι Θεὸς εἰμι, καὶ οὐκ
 ἄνθρωπος, ἐν σοὶ ἄγιος, ἀρα ἐν τούτοις ὁ φανερός ἐστι
 πῶς διὰ Θεοῦ, ὁ αὐτὸς πάλιν λέγει ἐπὶ τῷ πάθος· ὅτι
 καὶ ἡ ψυχὴ μου περιπατεῖται; ὡς ἔν ἐπεὶ πάλιν ἐπὶ
 τῷ πάθος ἀποφίτου ἀγίου ἐστὶν ἡ ψυχὴ, τὸ περιπα-
 τεῖται ἡ ψυχὴ μου, ἔπε τὸ, συνιτιμωχθῆ ἡ μετα-
 μίλειά μου, ἐπὶ Θεοῦ· καὶ ἐν τούτῳ ἀπόδος, ὅτι
 οὐκ ἄνθρωπος ἐστὶν ὁ σωρωθεὶς, ἀλλὰ εἰς ἄγιος,
 εἰς μονογενῆς Χριστὸς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ λόγος.

Πρότασις β'. τῷ Σαμοσατίως.

Τὸ περιλυτός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου, ὡς
 ἐπὶ τίτος ἐλέγες ὁμολογήσασθαι; ἀρ' ἢ οὕτως ἀν-
 θρωπὸς ὁ περιλυτός τὴν ψυχῶν;

Α' ἀπόκρισις β'. τῷ Πάπα Διονυσίῳ.

Κατὰ πᾶθος ἐστὶν ἐπ' ἀνθρώπων τὸ μισεῖν τινα, ἢ
 πάλιν ἀγαπᾶν, ἐπὶ δὲ καὶ τὸ λυπεῖσθαι. οὐκ ἄνθρωπος
 αὐτὸ λέγων, ὅτι περιλυτός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως
 θανάτου, ἐπεὶ ἀρα καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παθητὸν
 ἐπινοήσει ὁ Σαμοσατίως. γράφει γὰρ λέγων ὁ Παῦλος
 καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅ ἐστιν Ἐφρα-
 ζιδαῖτες εἰς ἡμέρας ἀκαλυψέως. καὶ γράφει Ἡσαΐας
 λέγοντι τῷ Θεῷ, τὰ σάββατα ὑμῶν, καὶ τὰς νε-
 μύνας μισεῖ ἡ ψυχὴ μου. ὡς ἔν ὁ Θεός, ὅτι ὡς ἄν-
 θρωπος, εἰμί σοι Ἰσραὴλ τὰ σάββατα, ἔπε
 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λυπεῖται, ὡς ἄνθρωπος. ὡς ἔπε
 ὁ μονογενῆς μέλλων ἐρχομαι ἐπὶ τὸ πάθος· ἀλλὰ ὄν
 ἔσονται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λυπεῖται οἱ ποιῶτες τὰ
 φάσμα, ὡσαύτως καὶ ὁ μονογενῆς λυπεῖται. προδήσθη
 δὲ καὶ τὸ εἰρημῶν ἐν τῷ Ἡσαΐα. τίς ἐστιν ὁ λέγων,
 υἱὸς ἐγγύθηκα, καὶ ἠλώσα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν;
 εἶπα αὐτῷ ὁ Σαμοσατίως, τίς ἡθετηθῆ. τίνα ἐγ-
 καταλείπει οἱ Ἰσραὴλ, καὶ παρωργισαν τὸ ἅγιον τῷ
 Ἰσραὴλ; καὶ ἔπερος· ὅτι οὐκ ἔδικος ὁ Θεός ὁ ἐπιφύρων
 τὴν ὀργὴν; κατὰ ἀνθρώπου λέγων. ἀρα λυπεύμενος ἐπα-
 γει τὴν ὀργὴν. εἰ δὲ ἡ λυπεύμενος ἐπάγει τὴν ὀργὴν
 κατὰ Ἰσραὴλ ἀπεθνήσκων, ἢ ἂν εἴη γὰρ. καὶ πῶς λέγει
 ὁ ἀψάδης Ἰησοῦς ὁ Θεός, ἀμὲν αὐτῶν λέγων ὑμῖν, ὅτι
 χαρὰ γίνεται ἐν τῷ φανῶ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῶ μετνοῦν-
 τι; καὶ πάλιν γράφεται, ὅτι, φησὶν, ἀποκαλύπτε-
 ται ὀργὴ Θεοῦ ἀπ' ἄρτις ἐπὶ πᾶσαι ἀσέβειαν, καὶ ἀδι-
 κίαν ἀνθρώπων τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀδικίᾳ κατε-
 χόντων. αὐτὴ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ κατὰ Ἰσραὴλ κατὰ τὸν υἱὸν
 τοῦ Θεοῦ, τῷ Θεῷ τῶν ἀληθειῶν, φησὶ καὶ τὸν πατέρα ἐλύ-
 πησαν τὸν συνιτιμωχόν τὸ υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Πρότασις γ'. τῷ Σαμοσατίως.

Σημεῖον αἰτήματος ὁ Ἰησοῦς παρὰ τῶν Ἰουδαίων, εἶπεν
 αὐτοῖς· λύσατε τὸν ναὸν τούτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
 ἐγερῶ αὐτόν. καὶ ἐπάγει ὁ ἀρχιερεὺς λέγων· τῶν
 δεῖ ἰλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. ἐπειδὴ αὐτὸ
 παρὰ τὸν γράμματι εἶχει, ὅτι ἡ μορφή τῆς δόξης ἀνιπό-
 σατός ἐστιν, ὡς καὶ ὁ λόγος τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἡ σοφία·
 μίαν δὲ ἑσώσασιν λέγεις τὸ σωρωθέντες, καὶ ἐν πρόσω-
 πον· αὐτὸν λέγων ἐν αὐτῷ λόγον, καὶ τὴν σοφίαν τὸ πα-
 ἔξες, καὶ Θεὸν σημαίδιον τὸ πάθος· καὶ ἢ ἀνίχη, ἢ μαρ-
 φῶν, ἢ χῆμα, ἢ ἑσώσασιν δεῦναι τὸ σώματι, ὃ ἐστὶ

Turbata est penitentia mea: non faciam iuxta
 iram furoris mei: non deseram ut deleatur
 Ephraim; quoniam Deus ego sum & non ho-
 mo, in te sanctus. An qui haec per Oseam
 locutus est, non manifeste idem rursus dicit
 in passione: Nunc anima mea turbata est? *Joa. 11.*
 Quare nec in passione vox prophetiae sancti
 est illud: Turbata est anima mea; nec in
 Oseo: Conturbata est penitentia mea: & in
 hoc demonstra, quod non est homo qui
 crucifixus est, sed unus sanctus, unus unige-
 nitus Christus filius Dei & verbum.

QUESTIO II.

Quod scriptum est: Tristis est anima mea us-
 que ad mortem; de quo vis ut confiteamur? An *Matth. 26.*
 non est natura homo, cujus anima tristis est?

RESPONSIO.

Secundum affectionem inest hominibus,
 ut odio habeant, vel rursus diligant quem-
 piam; praeterea etiam tritari. Non est igitur
 homo qui dixit: Tristis est anima mea
 usque ad mortem; alioqui & Spiritum sanctum
 intelligit Samosatensis patibilem esse: scribit
 enim Paulus: Nolite contristare Spiritum san-
 ctum in quo signati estis in diem redemptionis.
 Et scribit Esaias dicere Deum: Sabbata ve-
 stra & neomenias odit anima mea. Quare
 Deus nec ut homo odio habuit sabbata Ju-
 dzorum, neque Spiritus sanctus ut homo
 tristatur; sicut nec unigenitus iturus ad pas-
 sionem: sed sicut qui prave agunt, tristitia
 afficiunt Spiritum sanctum, similiter unigeni-
 tus tristatur. Addam etiam quod in Esaias
 dictum est: Quis est qui dicit: Filios genii
 exaltavi, ipsi autem me rejecerunt? Dicit
 igitur Samosatensis: Qui rejectus & repudia-
 tus est? quem dereliquerunt Israelitae, & ad
 iram provocaverunt sanctum Israel? Et ali-
 ter: Numquid iniquus Deus qui infert iram? se-
 cundum hominem loquor. Igitur tristatus infert
 iram Deus non obedientibus; qui autem non
 infert iram tristatus, non erit gaudium: &
 quomodo ait qui mentiri non potest Jesus
 Deus: Amen amen dico vobis, gaudium est in
 caelo super uno peccatore penitentiam agente;
 & rursus scriptum est: Revelatur ira Dei e-
 caelo super omnem impietatem, & injustitiam
 hominum, qui veritatem Dei in injustitia de-
 tinent. Haec est ira Dei in eos qui tristitia
 affecerunt Filium Dei Deum verum, quod
 & Patrem increatum sicut Filium & san-
 ctum Spiritum tristitia affecerunt.

QUESTIO III.

Cum Judaei signum a Christo peterent, dixit *Joa. 2.*
 Eius: Solvite templum hoc, & in tribus die-
 bus excitabo illud, & subjungit evangelista:
 Hoc autem dicebat de templo corporis sui.
 Quia igitur litera tua continet, quod forma
 servi non est per se, sicut neque ratio hominis
 & sapientia; unam autem hypostasim dicit cru-
 cifixi, & unam personam, quam dicit Verbum
 & sapientiam Patris, & Deum coeternum
 Patri; non pateris dare formam, nec habi-
 tatem, nec hypostasim corpori, quod est templum
 Dei: nec enim Verbum solvitur a Judaeis; ab-
 sit.

fit sed templum Verbi, sicut ipse Jesus dicitur... ἡμεῖς τὸ θεῖον· ἀλλ' ὁ ναὸς τῷ λόγῳ, ὡς αὐτὸς εἶπεν Ἰησοῦς.

RESPONSIO.

Ἀποκρίσις γ'. τῷ Πάτερ Διονυσίῳ.

Sicut ignorat Samosatensis omnia que divinarum scripturarum sunt, sic etiam ignorat quam vim habeat haec questio... Sicut ignorat Samosatensis omnia que divinarum scripturarum sunt, sic etiam ignorat quam vim habeat haec questio...

Mat. 22.

Mat. 24.

Zach. 9.

Zach. 13.

Judth. 11.

1. Cor. 6.

1. Cor. 6.

Ἐπεὶ ἀγνοεῖ πάντα τὰ τῆς θείας γραφῆς ὁ Σαμοσατικός, καὶ τὴν δυνάμιν τῆς ἀρετῆς ταύτης ἀγνοεῖ... Ἐπεὶ ἀγνοεῖ πάντα τὰ τῆς θείας γραφῆς ὁ Σαμοσατικός, καὶ τὴν δυνάμιν τῆς ἀρετῆς ταύτης ἀγνοεῖ...

Mat. 24.

1. Cor. 6.

De

hirci simili forma pro remissione adduceban-
 tur ad altare: conjiuntur duo hirci in for-
 tem unam; erant enim per omnia similes se-
 cundum hypostasas & secundum formas: sic
 enim iusserat Deus Moyli. Imponebantur ca-
 pitibus hircorum manus sacerdotum (erant
 enim duo hirci simul ad altare alligati) ac-
 cipiebatque sacerdos alterum duorum, & ma-
 ctabat: & postquam unus ex duobus macta-
 tus erat, dimittebatur alter vivus in montes,
 unus ille qui factus fuerat particeps sangui-
 nis & sortis maectati; aderat enim simul cum
 hircis sibi similibus quousque fecissent quæ scri-
 pta erant; & immolabat quem volebat, qui
 erat olim tunc temporis sacerdos. Hæc præ-
 delineatio figura erat Patris & Filii: ducen-
 dus enim Deus Israel Jesus Christus ad san-
 ctam suam & vivificam crucem, ad altare
 Dei, non ducebatur solus, sed Pater erat
 cum eo; ante enim quam iret ad crucem,
 dixit sanctis apostolis: *Venit hora, quando om-
 nes relinquitis me solum, sed non sum solus:
 Pater enim qui misit me, mecum est, & non
 reliquit me solum.* Itaque perducta est ad ve-
 ritatem figura quod non rapinam arbitratus
 est esse se æqualem Deo, qui crucem sustinuit,
 qui est ipsius quidem Patris Verbum & Fi-
 lius, noster vero Deus & dominus, in cruce
 exaltatus, dominus Sabaoth; qui conver-
 tit captivitatem nostram non pretio aut mu-
 neribus, sicut dixit dominus omnipotens olim
 quidem per Esaiam, nunc vero per beatum
 Petrum dicit idem: *Non corruptibilibus auro
 vel argento redempti estis de vana vestra con-
 versatione paternæ traditionis, sed pretioso san-
 guine quasi agni immaculati & incontaminati
 Christi.* Etenim si in figura veritatis prædelinea-
 teatæ sic Moyses ab Spiritu sancto jubebatur,
 ut hircos sine macula eligeret; quomodo non
 magis similiter ipse rationalis hircus, & tor-
 rens voluptatis, ejusdem cum Patre formæ,
 cœternum Verbum, immaculatus sit, cum
 sit Christus, ex æternitate una cum gene-
 ratore? Regenerati sumus ex aqua incorrupti-
 bili & spiritu; scriptum est enim: *Renati non
 ex semine corruptibili, sed incorruptibili;* sicut
 ante dixi, *per aquam & Spiritum sanctum: &
 bi tres unum sunt, aqua, & sanguis, & spiri-
 tus.* Sed dicit mihi aliquis: Hircis assimila-
 sti Patrem & Filium? Sic edoctus sum: *Sic
 oportebat exaltari filium hominis;* & sicut Moy-
 ses duos hircos ejusdem formæ & sine macu-
 la adduxit ad altare figuram veritatis; sic Pa-
 ter, cum agnus immaculatus tanquam ovis
 ad maectationem ducebatur, non erat separa-
 tus a Verbo suo unius & ejusdem formæ:
 duæ hypostasas inseparabiles & Spiritus ille
 Patris sua hypostasi subsistens, qui erat in
 Filio; omnibus enim factum fuit manifestum
 quod in eo erat: & venit super eum in spe-
 cie columbæ, & ipse passioni communicavit
 paracletus Spiritus: Sicut enim duo hirci si-
 milis formæ, sic & duæ aviculæ prædelinea-
 tæ fuerunt pro emundatione; & una sacrifi-
 cabatur; & quæ non sacrificabatur, lavaba-
 tur in aqua mixta cum sanguine aviculæ sa-
 crificatæ. Et adhuc amplius volente Deo,
 rationem hujus quæstionis ex divina scriptu-
 ra tum vetere, tum nova concludemus. San-
 cti enim discipuli ab Spiritu sancto edocti

Joan. 16.
 Philipp. 1.
 7. Gal. 3. 25.
 Esai. 55.
 1. Tim. 1.
 1. Joan. 1.
 Ibidem.
 Joan. 1.
 Levit. 16.
 Esai. 53.
 Luc. 1.
 Levit. 14.

αὐτὸς τὸ θυσιαστήριον· τῆς δὲ χιμάρου εἰς ἐπιβί-
 βλητο κληρὸς ἦσαν γὰρ κατὰ πάντα ὁμοειδέες κατὰ τὴν
 ὑπόστασιν, καὶ τὸς ἰδέας· ἔτι γὰρ ὡς πρὸς ἀρχὴν ἔτι
 τῷ Θεῷ τῷ Μωϋσῆϊ. ἐπεὶ θέντι ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς
 χιμάρου αἱ χεῖρες τῆς ἱερῶν. ἦσαν γὰρ αἱ δύο
 ἀμα ὑποστάσεις τῆς χιμάρου προσδεδειμένοι τῷ
 θυσιαστήριον, καὶ ἐλάμβανεν ὁ ἱερεὺς ἕνα τῶν δύο, καὶ
 ἔσφαζε. καὶ μετὰ τὴν θυσίαν τὸ ἐνός τῶν δύο χι-
 μάρων, ἀπεπέμπετο ὁ ζῶν εἰς τὰ ἔρη, ὁ εἰς ὁ κοι-
 νωνίας τῶ ἀίματι, καὶ τῷ κληρῷ τῷ πεθυμένῳ.
 συμπληρῶ γὰρ τὸ ὁμοειδέα αὐτῷ χιμάρῳ ἕως ἐπιπί-
 σαν παντὶ τῷ γεγραμμένῳ· καὶ ἔδυν ὃν ἠθέλησεν
 ὁ κατὰ κειρὸν παλαιῶ ἱερεὺς· αὐτὴ ἡ προδιαγραφὴ
 τύπος ὡς πατὴρ, καὶ υἱός. μέλλων γὰρ ἀγαθῶ εἰς τὸν
 ἅγιον αὐτῶ, καὶ ζωοποιὸν σαυρὸν εἰς τὸ θυσιαστήριον τῷ
 Θεῷ ὁ Θεός Ἰσραὴλ Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ἐκ ἔργου μὴ-
 νος, ἀλλ' ὡς μετὰ αὐτῶ ὁ πατήρ. πρὶν γὰρ εἰλθεῖν
 αὐτὸν εἰς τὸν σαυρὸν, εἶπε τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, ὅτι
 ἔρχεται ὥρα, ὅτε πάντες ἀφήτε με μόνον. ἀλλ' ἐκ
 εἰμὶ μόνος. ὁ γὰρ πέμψας με πατήρ μετ' ἐμῶ ἐστὶ,
 καὶ ἐκ ἀφῆκε με μόνον. ὡς αὐτὸν εἶδε ὁ τύπος
 ἀληθείας. ὅτι ἐκ ἀποπαρμῶν ἠγῆσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ
 ὁ σαυρὸν ὑποστάσις· ὅς ἐστιν αὐτῶ μετὰ τῶ πατὴρ ὁ λό-
 γος, καὶ υἱός, ἡμῶν δὲ Θεὸς κλειστός, ὁ ἐπὶ σαυρῶ ὑ-
 ψώθει, κλειστός σαβαώθ, ὁ ἐπιστρέψας τὴν αἰχμαλω-
 τῶν ἡμῶν, ὁ μετὰ λυθῶν, ἐδὲ μετὰ δώρων, κα-
 θὼς εἶπε κλειστός πατοκράτωρ, δια μέν Ἡσάια παλαιῶ,
 καὶ δὲ δια τῶ μακαρίου Πέτρου ὁ αὐτῶ λαλεῖ. ὅτι
 ἐφθάρτες, ἀργυροῦ, ἢ χρυσίου, ἐλυθῶθητε ἐκ τῆς
 ματαίας ὑμῶν πλάτης παθοπαρὰτος, ἀλλὰ τιμῶ
 αἱματι ὡς ἀμῶν ἀμῶν, καὶ ἀσπίλυ Χριστῶ. εἰ γὰρ ἐν
 τῷ τύπῳ τῆς προδιαγραφῆς ἔτι παρεκείλετο Μωϋ-
 σῆς ἐπὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, ἵνα ἀμῶν ἐπιλέξηται
 τῶ χιμάρῳ, πῶς καὶ μέλλον ὁ λογικός τῆς ἔρη
 τῶ πατὴρ ὁμοειδέος σιωπῶντος λόγος, Χριστός ὢν,
 σιωπῶντος τῷ ἡγῆσαντος; ἀνεγῆνηθη μὲν ἐξ ὕδατος
 ἀφάρτου, καὶ πνεύματος. γέγραπται γὰρ, ὅτι ἐκ
 σπορῶ φθάρτης, ἀλλ' ἀφάρτου, ὡς προεῖπον, δὲ
 ὕδατος, καὶ πνεύματος, καὶ οἱ ἔχεις εἰς τὸ ἐν εἶναι,
 τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἶμα, καὶ τὸ πνεῦμα· ἀλλ' ἐρεῖ με
 τίς. χιμάρου τὸν πατήρ, καὶ τὸν υἱὸν ὁμοιωσας;
 εἰδὸς ἀλλῶ ὅπως ὡς ὑψώσε Μωϋσῆς τὸν ὄφιν ἐν
 τῷ ἔρημῳ, ὅπως εἶδει ὑψώθειαι τὸν υἱὸν τῶ αἰ-
 θρώπῳ. καὶ ὡς ἠγάγε Μωϋσῆς τὸς δύο χιμάρους
 ὁμοειδέος, καὶ ἀμῶν προσάγων τῷ θυσιαστήριον,
 τῶ τύπῳ ἡ ἀληθείας· ὁ πατήρ ἀγομῶν τῶ ἀμῶν,
 ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῶν, ἐκ ἐχέωθη τὸ ὁμοει-
 δὲ αὐτῶ λόγῳ. αἱ δύο ὑποστάσεις ἀχρῶσται, καὶ
 τὸ ἐνυπόστατον τῶ πατὴρ πνεῦμα, ὁ ὡς ἐν τῶ υἱῶ.
 πεφανέρωται γὰρ πάντων, ὅτι ἐν αὐτῶ ὡς, καὶ ἔλθεν
 ἐπ' αὐτὸν ἐν εἶδει περιεστῶς· καὶ αὐτῶ κειροῦνθη
 τῶ πατὴρ, ὁ παρὰ ληπτες, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὡς
 γὰρ οἱ χιμάρου ὁμοειδέος, ὅπως καὶ τὰ δύο ὁμοειδέα
 προεγράψαν ἐπὶ καθαρῶν. καὶ τὸ ἐν εἶδεν, καὶ
 τὸ μετὰ πεθυμένον εἶλετο εἰς τὸ ὕδωρ τὸ μεμιγ-
 μένον τῶ αἱματι τῶ πεθυμένῳ. καὶ ἐπὶ πλείων
 πύτης ἀπέδειξεν ποιήσωμῳ, Θεῶν δὲ ληπτες, ἀπὸ
 τῆς θείας γραφῆς, παλαιῶς, καὶ κειρῶ. πνεύματι
 γὰρ ἀγίῳ σεσφοισμένοι οἱ ἅγιοι μαθηταῖ, καὶ τὴν
 παλαιῶν ἐρμηνεύοντες, ἐράδτες, ὅτι ὁ τύπος ἀλη-
 θινῶς προδιαγραφῆ, καὶ ὅτι ὕδωρ ἐν τῷ λεκῶν ἐβαλ-
 λειτο,

1

λετο, ἵνα πῶ ἰδύτω τὸ ἐν τῷ ὀρνείῳ τῷ καθα-
 ρῶ, καὶ τὸ αἷμα τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ τῷ ζῶντι συ-
 νακρῶ, καὶ εἰδ' ἵνα τὸ ζῶν καὶ μὴ πνεύματι
 ἰδύτω ἐν τῷ ἁγίῳ τῷ καθαρῶ, καὶ τῷ καθαρῷ αἵ-
 ματι, καὶ ἵνα ἔγιντο ὑπὲρ καθαρισμῶν ὁμοίων, διὰ
 ἧται ὁ ἀποστόλος, καθὼς ἡ ὁμοίωσις τῷ καθαρισμῶ,
 τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα, καὶ τὸ ἐν εἰδει περιστῆρας
 ἁγίου πνεύματος, ἐν εἰσι. καὶ γὰρ τὸν Χριστὸν ὁ μακά-
 ρος Ἱερემίας πνεῦμα ἐκάλεσε, καὶ τὴν συμπλή-
 ρωσιν τῷ ὀρνείῳ ἀποδορῶντος τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν,
 ἔτω λέγων· ὅτι πνεῦμα πρὸ προσώπου ἡμῶν Χριστὸς
 κλέτος συμπλήρωσεν ἐν ταῖς διαβολαῖς αὐτοῦ. (ἔχει
 δὲ ἡ μία τῶν ἐκδόσεων, ἐν ταῖς διαβολαῖς αὐ-
 τῷ.) ὁμοίως δὲ τὸ εἶδει τῆς περιστῆρας ὁ Χριστὸς
 λόγος τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ὁμοίως τῷ πατρὶ
 τῷ πνεύματι, Χριστὸς κλέτος ἀγόμενος τῷ θιέδει·
 ἵνα γὰρ λέγει Ἱερემίας περὶ αὐτοῦ· ὅτι ἐγὼ ὡς
 ἀρίσιον ἀνακὸν τῷ θιέδει ἀγόμενος, καὶ ἐγὼν· ὁ
 ἐνυπόστατος αἰετῶν Χριστὸς, ὁ ἴσος τῷ πατρὶ κατὰ τὸ
 ἀπαράλλακτον τῆς ὁμοειδέσεως ὧν, συναΐδιος καὶ τῷ
 κλέτω πνεύματι, ὅπερ ψλοσάμενος Ἀναίας, καὶ
 Σακφίρα, ἐκ ἀνθρώπων ψλοσάμενος, ἀλλὰ τὸν Θεόν,
 ἐξέμειξεν· Θεὸς γὰρ ὁ παρακλητὸς, ὡς καὶ ὁ πατήρ
 τῷ Χριστῷ, συναΐδιος τῷ Χριστῷ· ἵνα καὶ ἐπὶ τῷ μα-
 κάρῳ Μωϋσείῳ ἀνέστησαν δύο ἐκ τοῦ λαοῦ προφητεύον-
 τες, Ἀλδὰ, καὶ Μωδὰς, καὶ εἶπεν Ἰησοῦς υἱὸς Ναυῆ
 πρὸς Μωϋσῆν· κλέτω με Μωϋσῆ, καλύσον, ἵνα μὴ
 προφητεύωσιν· ἀπέχεσθαι Μωϋσῆ πρὸς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν
 Ναυῆ, λέγων· μὴ ζήλοισί μοι· τίς δώσει πάντι τῷ
 λαῷ κλέτω προφήτης θιέδει; ὅταν δώσει ὁ Θεὸς τὸ
 πνεῦμα αὐτῷ τῷ ἁγίῳ ἐπὶ τὸν λαόν αὐτῷ, γίνονται
 προφῆται· τῷ δὲ ἀποστόλῳ Παύλῳ ἀληθῆς ἡ ἐν Μι-
 λέτι προφητεία· ὅτι ἀναστήσαντι τινες λαομαίτες διε-
 στραμμένα εἰς τὸ ἀποσπᾶν τὸν λαόν ὀπίσω αὐτοῦ. ὡς
 ἀνέστη πρῶτος ὁ Σαμοσατῆς, λαλῶν ἀδίκῃ, λέγων
 φθαρτὸν τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ, ὡς εἶπεν Θεὸς Ἰσραὴλ Ἰη-
 σοῦς, καὶ τὸ πάσης φθορᾶς, καὶ θανάτου λυτήριον, τὸ
 ἐκχαράσαν ἡμᾶς διὰ τῆς φθορᾶς· αἷμα θνήσκου,
 καὶ παθόντος ἀνθρώπου λέγει, διὰ τὸ εἰπεῖν τὸν κλέτω
 τῆς δόξης πρὸς τὸς μαθητᾶς· λαβετε τῷτο, καὶ διαμε-
 εἰσαθε· ἡ κληρὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ αἵματι μου· τῷ-
 το ποιεῖτε· καὶ ὅτι εἶπεν αὐτοῖς, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκ-
 χυνόμενον· τῷτο ἀκούσατε ὁ Σαμοσατῆς, ἐκ ταύτης
 τῆς φωνῆς τοῦ κλέτω ἐπερὶ δεῖξαι δοκῆ κατὰ τῆς ἀλη-
 θείας· ἀγνοεῖ τὸ εἰρημῶν ὑπὸ τῷ ἀποστόλῳ· ὅτι,
 πρῶτον δοκῆτε χεῖρατος ἀξιώθησεται τιμωρίας ὑπὲρ τῶν
 ἀθετουμένων τὸν παρὰ Μωϋσῆ διεδόχον ἀπὸ Θεοῦ νόμον,
 ὁ τὸν υἱὸν τῷ Θεῷ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς δια-
 θήκης κοπόν ἠγνοσάμενος, ἐν ᾧ ἠγάπησεν, καὶ τὸ πνεύ-
 μα τῆς χάριτος ἐμβέσας; ἔτω γὰρ εἶπεν ὁ ἀπό-
 στολος· ὅτι, ἀθετήσας τὸν νόμον Μωσείῳ, ἐπὶ δυσίῳ
 ἡ τρισὶν μάρτυσιν ἀποθνήσκει· καταπατήσεν αὐτὸν
 Ἰούδας, καὶ προδεδωκεν· ὁ Γαλιλαῖος Ἰούδας προαπα-
 λετο, μετ' αὐτὸν καὶ οἱ τὸ αὐτῷ φρονουῦντες· νῦν δὲ
 ἵνα τῷ στρατολογῆσαντι ἀρίσθησαν τὰ ὅσα ἐκ Σαμοσα-
 τῶν, κατὰ τὸ αἵματος τῷ ζῶσιν, καὶ τοῦ πνεύματος
 ἐκπέσει καταπατήσῃ· εἰ γὰρ τὸ αἷμα τῷ ἁγίῳ φθαρτὸν
 διὰ τὸ μερῆξαι αὐτῷ, καὶ ἐκχεῖσθαι, ἀρεθῆσεται καὶ τὸ
 πνεῦμα τῷ ἁγίῳ, ὡς καὶ τὸ αἷμα τῆς ζωῆς· ἀναγραφεί-
 ται γὰρ ὁ διαγγελιστῆς Λυκάς εἰς τὰς πράξεις τῷ ἀπο-
 στόλῳ· ὅτι συμπληρωμένης τῆς ἡμέρας τῆς πεντηκοστῆς,

Α sunt; & veterem scripturam interpretantes, viderunt figuram vere esse premedineatam; & quod aqua in pelvim fundebatur, deinde altera ex duabus aviculis mundis sacrificabatur, & sanguis sacrificatus cum aqua vivente miscebatur; atque ita avicula viva & non mactata lavabatur in aqua munda & sanguine mundo; fiebatque hoc modo sacrificium pro emundatione. Idcirco apostolus dixit: Sicut est in sacrificio emundationis, aqua & sanguis, & Spiritus sanctus in specie columba unum sunt. Christum enim beatus Hieremias spiritum appellavit, cum lamentationes prope complens, & Judaicum populum deplorans, sic ait: Spiritus ante faciem vestram Christus dominus captus est in consultationibus eorum. (Unus ex editionibus habet: In corruptionibus eorum.) Eiusdem formae est cum spiritu sancto in specie columbae ostenso Christus Verbum: eiusdem formae cum Patre spiritus Christus dominus ductus ut sacrificaretur: sic enim ait Hieremias de eo: Ego sicut agnus innocens qui ducitur ad sacrificium faciendum, non cognovi; ego, inquam, qui semper sum persona Christus equalis Patri, nulla dissimilitudine substantiae, coeternus domino spiritui: cui quia Ananias & Sapphira mentiti sunt, non homini, sed Deo, expiraverunt. Paracletus enim Deus est, sicut & Pater Christi, coeternus Christo. Quando tempore Moysis surrexerant duo ex populo prophetantes, Elida & Medas, dixit Jesus filius Nave, Moyse: Mi domine Moyses, prohibe ne prophetent. Respondit Moyses: Quid amularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet? Quando dederit Deus spiritum suum sanctum super populum, fiunt prophetae. Vera est prophetia Pauli, Mileti: Surgens quidam loquens perversa, ut abducant discipulos post se. Surrexit itaque primum Samosatensis loquens iniqua, qui diceret esse corruptibilem sanguinem Jesu, qui est Deus Israel, Jesus, & qui omnem corruptionem & passionem & mortem solvit: qui redemit nos a servitute corruptionis. Sanguinem mortalium discipulis: Accipite & dividite; non enim in meo sanguine: hoc facite in meam commemorationem. Et quia dixit idem: Qui pro vobis effundetur. Haec cum audisset Samosatenus, videtur in hac voce domini niti contra veritatem; qui ignorat quod ab apostolo dictum est: Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, quam qui legem Moysis a Deo datam rejicit, eum qui filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti, pollutum duxerit, in quo sanctificatus est: & Spiritui gratiae contumeliam fecerit? Sic enim ait apostolus. Irasatione duobus aut tribus testibus moritur. Conculcavit eum Judas & prodidit; & Judas Galilaeus perit prius, & post eum qui ei consenserunt. Nunc vero Samosatensis, ut placeat Satanæ qui eum delegit, surrexit contra sanguinem vivificum, & contra Spiritum sanctum, conculcans ea. Si enim sanguis sanctus corruptibilis est, quia dividitur & effunditur, sic erit Spiritus sanctus sicut sanguis vitae. Scribit enim Lucas in actibus apostolorum: Cum complerentur dies pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco: & factus est de pentecoste

ponere e celo sonus magnus tanquam adveniens
 Spiritus vehementis, ita ut concussa sit tota
 domus ubi erant sedentes. Et subjunxit: Et
 apparuerunt illis dispersa lingua tanquam
 ignis, sedisque supra singulos eorum. Cum au-
 tem cepissent loqui, & omnes audirent ex
 omni natione loquentes lingua propria res
 magnas Dei, stupebant; Judæi vero perhibi
 ceperunt contumelias in apostolos jacere, &
 Spiritum sanctum, Spiritum multum appellan-
 tes: Tanquam *multo pleni*, inquit, sunt
 apostoli sancti. Beatus vero Petrus respon-
 dens dixit: *Viri Judæi non fecit vos putatis,*
hi ebrii sunt; est enim hora diei tertia: sed hoc
est quod dictum est per Joëlem prophetam: Ej-
fundam de spiritu meo super omnem carnem, &
prophetaeunt filii eorum & filiae; & quæ se-
quuntur. Ecce dividitur super singulos apo-
stolos Spiritus sanctus, & effunditur super
omnem carnem: & prophetaeunt filii gratiæ &
filiz: erant enim filiz prophetantes, sicut
scriptum est quod filiz Philippi propheta-
bant. Non igitur quia Spiritus sanctus effu-
sus est, dicitur corruptibilis; apage; neque
quia dividitur. Idem dicendum est in fan-
guine vivifico, sicut scriptum est? Aqua, &
Sanguis, & Spiritus, tres unum sunt a Moy-
se prædelineati in emundatione prædelinea-
te baptisterium, tanquam pelvim habentem
aquam vivam, & sanguinem avis sacrificatæ,
& viventem Spiritum in aqua viva & fan-
guine descendentem, & baptizantem. Unus
sonus pelvis, in qua baptizatus salutaris per-
ficatur in aqua viva, & sanguine vivifico, &
Spiritu sancto, qui in specie columbæ man-
sit super Verbum Christum, descendens in
baptisterio tanquam in pelvi in Jordanem.
Cur vero in specie columbæ Spiritus sanctus
descendit? Scilicet ut nos doceret qui misit
illum, quique eum quem misit, accepit. Si-
cut enim Noe dimisit ex arca columbam, &
ipse illam recepit, ad eam similitudinem in-
telligendum nobis est, ipsius Christi esse Spi-
ritum sanctum coeternum; & quod erat ipsius,
hoc dedisse nobis, dividens & effundens su-
per omnem carnem credentium; quia Deus
est & dominus qui divisit nobis suum fan-
guinem, & spiritum; verumtamen sicut scri-
ptum est: Filii mei, sicut audistis quod Anti-
christus venit: & nunc Antichristi multi facti
sunt. Sicut Antichristus venit, sic antitor-
rens. Scriptum enim est: Torrentes iniquita-
tis conturbaverunt me, & aqua sancta, & aqua
intolerabiles. Scriptum namque est: Torrentem
pertransiit anima nostra, forsitan pertransisset
anima nostra aquam intolerabilem. En, in om-
nibus ostendimus torrenti iniquitatis, non esse
corruptibilem sanguinem sanctum Dei nostri
Jesu Christi, nec esse hominis mortalis, sicut
nos, sed Dei veri, qui est torrens voluptatis
iis qui eum participant.

Adm.

Joh. 1.

Act. 11.

1. Joan. 1.

* aviculari in
 aquam vivam
 & sanguinem
 descendentem,
 ubi lavabatur.

Luc.

Genes. 8.

1. Joan. 1.

¶ sal. 17.
 Exech. 47.
 ¶ sal. 123.

Paulum Sa-
 mosatensem
 appellat tor-
 rentem iniquitatis.

Luc. 11.

QUESTIO V.

Scriptum est in evangelio, quod puer cre-
 scibat & confortabatur, quasi diceret: Cresce-
 bat. Jesus ex Spiritu sancto & Maria virgine
 natus: quomodo igitur qui crescebat & confor-
 tabatur, hunc dicit ante secula esse, & simul
 cum Patre ingenito non habentem initium, &
 coeternum?

συνθερωσμένων τῶν ἀποστόλων ἐπιταυτῶ, ἰσχυρὸ ἦχος
 μέγας, ὡς περ φοροῦσθαι πνοῆς βλαίας, ὡς περ συστα-
 θήσκει πάντα τὸν οἶκον, ὡ ἦσαν καθήμβροι. καὶ ἐπα-
 γει, λέγων. ὅτι ἐφθόσαν αὐτοῖς διαμετρίσθαι
 γλώσσαι, ὡσεὶ πυρὸς, καὶ ἐπαύθισεν ἐφ' ἑκάστην αὐ-
 τῶν. ἀβραάμω δὲ αὐτῶν λαλῶν, καὶ πάντων ἀκούον-
 τῶν ἐκπύτων τῶν ἰσθῶν τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν τῇ
 μεγαλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὑπερβαίμαζον. οἱ δὲ κακόπιστοι
 Ἰουδαῖοι ἤρξαντο ἐνυβρίζειν τοὺς ἀγίους ἀποστόλους καὶ τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον γλῶσσκος ἀποκαλοῦντες, ὡσεὶ φθοσι,
 γλῶσσκος μεμεσώμενοι ἵσθιν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι. ὁ δὲ
 μακάριος Πέτρος ἀποκριθεὶς εἶπεν. ὡ ἄνδρες Ἰουδαῖοι,
 ἔχ' ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, ὅτι μεθίσθιν· ἐστὶ γὰρ
 ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ τὸ τὸ ἐστὶ τὸ εἰρημίζον
 διὰ τῶν τῶν ἀποφθίτων ἐχέω ἀπὸ τοῦ ἀνδραματός μου
 ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ ἀποφθίθωσιν οἱ υἱοὶ αὐτῶν,
 καὶ αἱ θυγατέρες, καὶ τὰ ἀκόλυθα. ἰδοὺ καὶ διαμετρίσκει
 ἐφ' ἑκάστην τῶν ἀποστόλων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐκ-
 χέεται ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ ἀποφθίθωσιν οἱ υἱοὶ τῆς
 χρείτης καὶ αἱ θυγατέρες. ἦσαν γὰρ καὶ αἱ θυγατέρες φι-
 λοπῆτος ἀποφθίθωσιν. ἢ παρὰ τὸ ἐκχυθῆναι ἐν τῷ πνεύ-
 μα τὸ ἅγιον τις ἀνείποι φθαρτὴν. μὴ γίνωτο· ὅτι διὰ
 τὸ μεμεσώθηναι· τὸ δὲ αὐτὸ ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῷ ζωοποιῶν αἵμα-
 τος, καθὼς γέγραπται· ὅτι τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα, καὶ
 τὸ πνεῦμα, οἱ ἔσθιν τὸ εἶναι, οἱ ἀποδιαγραφόμενοι
 ὑπὸ Μωϋσέως ἐν τῷ καθαρῶν τὸ βαπτισθῆναι ἀπο-
 διαγραφόντι, λεκάνῳ ἐχυσαντὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, καὶ τὸ
 αἷμα τῆς θυμῶν πλῆους, καὶ τὸ ζῶν ἐν τῷ ζῶντι ὕδα-
 τι, καὶ τῷ αἵματι κατερχόμενον, καὶ βαπτίζόμενον. μία
 τις πηγή ἢ λεκάνη, ἐν ἣ τὸ σωτήριον τελεῖται· βαπτισ-
 μα εἰς τὸ ζῶν ὕδωρ, καὶ τὸ ζωοποιῶν αἷμα, καὶ τὸ ἅγιον
 πνεῦμα, τὸ ἐν εἰδεί περιεραῖς μείναν ἐπὶ τὸν ζῶντι λό-
 γον τὸν Χριστὸν, κατελθόν, ὡς ἐν λεκάνῳ, τῷ βαπτισθῆ-
 ναί εἰς τὸν Ἰορδάνῳ. διατί δὲ ἐν εἰδεί περιεραῖς τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον; ὅπως ἡμᾶς μωσαγωγῆσθαι ὁ πέμψας
 αὐτὸ, καὶ δεξιόμενος, ὁ κατέπεμψε. ὡς περ γὰρ ὁ Νόε
 ἐκπέσειεν ἐκ τῆς κιβωτῆς τῶν περιεραῖν, καὶ αὐτὸς αὐ-
 τῶν ἐπέδρασε, κατ' εἰκόνα ἐκείνῳ νοσητῶν ἡμᾶς, αὐτὸ
 εἶναι τὸ σωαίδιον πνεῦμα, ὅπερ ἐν αὐτῷ, καὶ ἡμῖν ἐκα-
 εἶσατο μερίσας, καὶ ἐκχέας ἐπὶ πᾶσαν σάρκα τῆς κτῆ-
 των, ὅτι Θεὸς ἐστὶ, καὶ κίερος ὁ διαμερίσας ἡμῖν αὐτὸ τὸ
 αἷμα, καὶ τὸ πνεῦμα. ἀλλ' ὡς γέγραπται, ὅτι τεχνία
 μου καθὼς ἤκατα, ὅτι ἀντίχριστος ἐρχεται. καὶ νῦν
 ἀντίχριστοι πολλοὶ γέγονασιν. ὡς περ ἂν ἀντίχριστος,
 ἔπως καὶ ἀντιχρειαίρος· γέγραπται γὰρ· καὶ χεμαίρῳ
 ἀνομίας ἐξετίραξαν με, καὶ ὕδατι ἄγνῳ, καὶ ὕδατι ἀνόμο-
 σατῳ. γέγραπται γὰρ· χεμαίρῳ διήλθον ἡ ψυχὴ ἡ-
 μῶν, ἀρα διήλθον ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τὸ ἀνομοσα-
 τον· ἰδοὺ καὶ ἐν πᾶσιν εἰδέξασθαι τῷ χεμαίρῳ τῆς ἀνομίας,
 ὅτι ἢ φθαρτὸν τὸ αἷμα τὸ ἅγιον τῶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χυ
 ἐπε ἀνθρώπου καθ' ἡμᾶς θῆκε, ἀλλὰ Θεοῦ ἀληθινῶ,
 ὅς χεμαίρῳς ἔσθης τῶς ἐξ αὐτῶ μεταλαμβάνουσιν.

Πρότερος ἐ. τῷ Σαμοσατίως.

Γέγραπται ἐν διαγγελίᾳ· ὅτι τὸ παιδίον
 ὑψῆσεν, καὶ ἐκραταιώθη, ὡσεὶ φθισιν, Ἰησοῦς ὁ ἡ-
 γνήθειος ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς παρ-
 θένος. ὡς ἐν τῷ αὐτῶν, καὶ κραταιόμενον, λέ-
 γεις, ὅτι ἀποραίων καὶ σωαίραρον τῷ ἀγῶνῳ ἡ-
 πατῶ, καὶ σωαίδιον;

Από-

Αἰτιολογίαι ἐκ τῆς Πάπας Διονυσίου.

A

R E S P O N S I O .

Τὸ, ἐγέννηται πατέρα, ἡμῶν συγγραφή πα-
 ρίδωκεν· ἡ δὲ θεολογία ἔχει πνεύματος ἀγίου πα-
 ρίδωκεν ἡμῖν, καὶ γράφει ὁ θεολογολογικός ἡμῖν
 χαρὰν μεγάλην· ὅτι ἰδὸν ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λή-
 ψεται, καὶ τέλει υἱόν, καὶ καλέσει τὸ ὄνομα αὐτὸ
 Ἐμμανουὴλ. ἔχει δὲ ἡ ἀρχή, ὅτι ἰδὸν κεν, αὐ-
 τὸς ἡμῖν δώσει σημεῖον· καὶ ἐπάγει τὸ, ἰδὸν ἡ παρ-
 θένος ἐν γαστρὶ λήψεται· καὶ δεῖξουσιν, ὅτι ἡ θεο-
 τίκτος τινὰ συνέλαβεν, ἡ παρθένος δηλοῦσι· ὅν-
 τινα ἡμεῖς ἐγνωσαμεν ἡμῶν μὴ θεόν, τὸ δὲ πα-
 τὴρ ἡμεῖς ἐγνωσαμεν ὄντα υἱὸν λόγον· καὶ ἐν τῷ φωτὶ αὐ-
 τῷ εἰδομένῳ φῶς. αὐτὸς γὰρ λέγει. ὅτι ὁ ἰσραελῶν
 ἐμὲ, ἰσραεὶ τὸν πατέρα μου. μικρὸν ἐκανάλαβι μοι·
 αὐτὸς γὰρ κενὸς λέγει διὰ Ἡσαΐου· ὅτι ἰδὸν κενός,
 αὐτὸς ἡμῖν δώσει σημεῖον. αἰσιωμένῳ καὶ τῷ ἀγγέλω
 πρὸς τὸς ποιμένας, ὅτι θεολογολογίαι ἡμῖν χαρὰν
 μεγάλην, ἥτις ἔσαι παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ἡ-
 μῖν σημεῖον Χριστὸς κενός ἐν πόλει Δαβὶδ· καὶ τῷ-
 το ἡμῖν τὸ σημεῖον· ἀρῆσθε βρέφος ἰσραηλιτικόν,
 καὶ κείμενον ἐν φατῆν. ἰδὸν διὰ Ἡσαΐου ἐμύλω-
 σεν ἡμῖν τὸ σημεῖον, καὶ διὰ τὸ ἀγγέλω τοῖς ποι-
 μέσι. τίς δὲ ἡ δύναμις τῷ παιδί τῷ ἐν φατῆν ἀνα-
 κλιθεὶς; Θεός, ἰσχυρός, ἔξουσιος, ἀρχὸν ἐπὶ
 πῶν, πατὴρ τῷ μέλλοντος αἰῶνος. εἰ δὲ μέμνηται
 θεολογολογίας διὰ τὴν λέγει· ὅτι ἦν κενός, καὶ ἐκράται-
 πο; καὶ ἐρωτᾷ ἡμᾶς, ὅρατι, καὶ πῶς; ἐρωτᾷ τὸν
 Δανιὴλ λέγοντι, ὅτι λίθος ἐτήρηθη ἐξ ὄρους ἀνὰ
 χειρῶν· καὶ ἐπάγει μὴ τὸ παύξαι, φησὶ, πῶς εἰ-
 κῶνα, ἐγένετο ὁ λίθος εἰς ὄρος μέγα. εἰπέ τούτο,
 πῶς δυνατὸν αὐξῆσαι τὸν λίθον, καὶ ἡμεῖς αἰ ὄρος;
 εἰπέ μὴ ἀνθρώπων ἢ κείται, ὅτι ἦν κενός· ἀλλ'
 αὐξήσεται, ὁ μὲν μὴ τὸ τετακῶσθαι ἐπὶ τῷ ἀνδρὶ
 εἰ ἐπαύθησιν ἡλικίας λέγει· καὶ ὅρα τὸν βαπτιστὴν
 Ἰωάννην λέγοντι· ὅτι ὁ ἔχων πῶν νεφελῶν, νεφ-
 φῖος ἐστὶ. καὶ μετ' ὀλίγα ἐπάγει πῶν τῷ αὐξανόντος
 Θεῷ, ἐπὶ φήσας. ἐκείνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ
 ἐλαττωθῆναι. μέχρι σημεῖον ὁ λόγος τῷ Θεῷ ἐτί-
 χει, καὶ δοξάζεται, καὶ αὐξάνει, καὶ πληθύνεται ἐν τῇ
 ἐκκλησίᾳ τῷ ὅτι· ἐπὶ γὰρ ἔλθῃ ἀνθρώπος εἰς
 τὴν κοίτην, εἰ γὰρ καὶ μία ἡμέρα ἡ ζωὴ αὐτοῦ, ὅτι
 δώδεκα ὥραι, παρέλθωσι δὲ δ. ὁ ὥραι τῆς ἡμέρας,
 ἔλθῃ ὁ ἡμετέριος· εἰ γὰρ ἀποθνήσκει εἰς ἡμέραν
 τῆς τῆς ἀνθρώπου, ἀλλὰ λέγει κατ' ἡμέραν. τὸ
 δὲ παιδίον Ἰησοῦς, ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ, Θεὸς ἐστὶν
 αὐτός, καὶ τὸ ἐπὶ αὐτῷ ἐκ ἐκλήρωσιν. ἀπαράβατον
 γὰρ ἔχει πῶν ἰερωσύλῳ. εἰ δὲ ἐκ ἀπαράβατον εἰ-
 ποὶ ὁ Σαμοσατικός, εἶπῃ, εἰ διετέθη ποτε. ἔξ
 ἢ γὰρ κατηξίωσεν ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης ἡμεῖς αἰ
 ἰερὰς εἰρήνης, ἐκ ὁράται, μὴ γένοιτο, ὁ διαδε-
 ξάμενος αὐτὸ πῶν ἰερωσύλῳ. ὅτι ἐν τῇ σκηνῇ αὐ-
 τῷ τῷ ἔλθῃ εἰσέλθῃ ἐπὶ, ὅτι ἐξῆλθεν, εἰ
 μὴ μόνος κενός· καὶ ἰσραηλιτὴ ἡ πόλις τῆς σκη-
 νῆς σῶα, καὶ ἀσφαλείς, καὶ ἀμώλυτος· χεῖρ γὰρ
 πέσεται Θεῷ, καὶ ἰσραηλιτὴ δακτύλῳ. ὅτι χεῖρ
 ἀνθρώπου ἢ ἡμῶν ἀρχιερέως κειμήλιον, ὅτι ἡ σκη-
 νὴ αὐτῷ ἢ ἀνθρώπων κειμήλιον· ἀλλὰ πνεύμα-
 τι ἀγίῳ ἠδράσται, καὶ σκίπεται τῷ δυναμὶ τῷ ὑψίστῳ
 ἢ αἰμῆτος σκηνῇ τῷ Θεῷ, Μαρία ἡ θεοτόκος, καὶ
 παρθένος. ὅτι ἢ δεσπότι λέγει ὁ Σαμοσατικός τῷ
 Concil. General. Tom. I.

Ingenitum patrem nulla scriptura tradidit:
 divina autem scriptura per Spiritum sanctum
 tradidit nobis, & ait: *Eccce enim evangelizo*
vobis gaudium magnum. Eccce virgo in utero
accipiet, & pariet filium, & vocabunt nomen
ejus Emmanuel. Sic autem habet principium
 prophetiae: *Eccce dominus ipse dabit vobis fi-*
gnum, & subjungit: Eccce virgo in utero ac-
cipiet, & demonstrat quod Deipara quem-
dam concepit: virgo scilicet concepit quem
nos cognovimus Deum nostrum, coeternum
Patri, Filium Verbum, Et in lumine ejus vi-
dimus lumen; ipse enim ait: Qui videt me
videt & Patrem meum. Repetam pauca.
 Ipse enim dominus per Esaiam dicit: *Eccce Esai.*
dominus ipse dabit vobis signum: Audiamus
angelum dicentem pastoribus: Evangelizo vo-
bis gaudium magnum, quod erit universo popu-
lo, quia natus est vobis hodie salvator, qui est
Christus dominus, in civitate David; & hoc
vobis signum: Invenietis infantem pannis in-
volutum, & positum in praesepio. Ecce per
 Esaiam manifestavit vobis signum; & per
 angelum pastoribus. *Quid vero vis & pote-*
stas pueri infantis in praesepio positi? Deus,
fortis, potens, princeps pacis, pater futuri sa-
culi. Quod si evangelistam reprehendis quia
 dixit: *Crescebas & confortabatur; & nos in-*
 terrogas, quare & quomodo? interroga Da-
 nielem cum dicit: *Lapis scissus est ex monte*
sine manibus; & subjungit. Postquam fregit
statuam, factus est lapis mons magnus. Dic
 ipse quomodo hoc fieri potuit, ut crevillet
 lapis, & factus esset mons? In hominibus
 quidem non est hoc positum, ut aliquis cre-
 scat; sed potius vir qui crevit, non qui-
 dem post trigesimum annum, adhuc sub eta-
 tem crescente deficit. Vide quid Joannes Ba-
 ptista dicat: *Qui habet sponsam, sponsus est;*
 & paulo post subjungit de Deo crescente,
 sic inquit: *Illum oportet crescere, me autem*
minui. Usque in hodiernum diem verbum
 Dei currit, & glorificatur; & crescit, ac mul-
 tiplicatur in ecclesia sanctorum. Postquam
 enim venit homo in mundum, si vita ejus
 (verbi gratia) unus dies qui ex duode-
 cim horis constat, fluxerint vero duae ho-
 rae illius diei, deficit qui natus est: non
 enim accessio horarum aut annorum est ac-
 cretio ullius hominis, sed potius quotidie de-
 ficat. Puer autem Jesus Deus Israel, *Deus est*
idem ipse, & anni ejus non deficient. Habes
enim sacerdotium sempiternum. Sin autem non
 sempiternum dicit Samosatensis, dicat an
 aliquando habuerit successorem in sacerdo-
 tio. Ex quo enim voluit rex pacis fieri sa-
 cerdos pacis, nequaquam cernitur qui sacer-
 dotium ejus susceperit: nec in tabernaculum
 ejus verum alius introivit, nec exivit, nisi
 solus dominus. Et signata est porta tabernacu-
 culi integra & incorrupta & inviolata: ma-
 nu enim Dei clausa est, & digito ejus si-
 gnata est. Neque manu hominis sacerdos no-
 ster electus est, neque tabernaculum ejus ab
 hominibus fabricatum, sed Spiritu sancto fir-
 matum est, & virtute Altissimi protegatur il-
 lud semper laudatissimum Dei tabernaculum
 Maria Deipara & virgo. Cum igitur callide
 X x x 2 ait

Luc. 1.

Isai. 7.

Isai. 7.

Isai. 7.

Isai. 7.

Isai. 7.

Isai. 7.

Isai. 7.

Isai. 7.

Isai. 7.

Isai. 7.

Isai. 7.

Isai. 7.

1063

Joan. 1.

Mat. 2. Genes. 2.

Rom. 2.

2 Cor. 11.

Act. 17.

1 Cor. 9.

1 Tim. 3.

2 Tim. 101.

1 Cor. 10.

2 Cor. 101.

1 Tim. 3.

2 Tim. 101.

Matth. 2.

ait Samofatenfis: Ex Spiritu sancto & Ma-
 ria: decipere vult: ut sicut scriptum est: Non
 ex sanguinibus, sed ex Deo nati sunt; sic di-
 cat de nato ex Deipara. Quod autem dicit
 ingonitum Patrem, dicit, ut doceat Chri-
 stum recentem esse, & creaturum; non enim
 patitur dicere Christum figuram coeternam
 substantiae Dei Patris. Ceterum pulvis et ter-
 ra sumptus a Deo est, & factus Adam a
 Deo, & ex costa Adae edificata mulier, ex
 quitus secundum legem mandati carnalis mi-
 scente Adam corpus cum Eva, conceptus &
 natus est Seth, & alii ante Seth. Nihil igitur
 differentes & variati fuerunt ab Adam
 filii & filiae, sicut videmus utque in hodie-
 rum diem, quatenus fuerint ejusdem formae,
 & per se existentes: neque differebat Seth
 ab Adam, quod esset ex substantia lumbo-
 rum eius. Haec in hominibus, uno ingeni-
 to, & altero genito: & sicut scriptum est:
 In creaturis proportione quadam contemplatur
 creatorum. Sicut igitur intelligimus, quod si
 quis ex igne corporeo quo utimur, sumat,
 neque passionem neque sectionem intet ei,
 lumen accendens ex lumine; sic generatio
 Christi ex Patre ex aeternitate non potest intel-
 ligentia comprehendi: & solam scripturam
 divinitus astitatam sequimur, sicut enarrat no-
 bis Pater: In lumine eius vidimus lumen, ut
 superius diximus: & quod Verbum Patris
 est, quod novissimis diebus genitum est, & au-
 git & auget in nobis illuminationem suam: Ac-
 cretio igitur Dei ad ecclesiam pertinet: scriptum
 enim est, quod ecclesia quidem per totam Ju-
 deam & Galileam & Samariam habebat pa-
 cem, & edificabatur, & ambulans in verbo
 domini, & consolatione Spiritus Sancti multi-
 plicabatur. Crescit igitur verbum domini quo-
 tidie, & multiplicatur Spiritus sanctus in ec-
 clesia Dei; non igitur homo, sicut nos,
 erat, qui crescebat aetate & sapientia; sed
 Deus genitus puer, & datus nobis filius aeter-
 nus, qui erat ante saecula; & vere nobis
 crevit, & crevit quotidie; & anni eius non
 deficient. Immutabilis enim est Christus, ut-
 pote Deus Verbum. Pudeat igitur eum qui
 accipit nomen domini in vano. Homo nam-
 que vanitati assimilatus est, sicut ait Ecclesia-
 stes. Vanitatem appellavit laborem hominum,
 quem sub caelo laborant: & David ait, quod
 vanitas est omnis homo vivens, & quod dies
 eius tanquam umbra praeferant; Deus noster
 Iesus idem est, & anni eius non deficient.

ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας, ἀπατῆσαι θελεῖς;
 ὡς τὸ, ὅπου, γεγραμμένον ὅτι ἐκ ἕξ αἱμάτων,
 ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγέννηθησαν. ἐπισημαίνει, πρὸς τὸ ἁ-
 γιότητος ἐκ τῆς θεότητος· τὸ δὲ εἰπεῖν αὐτὸν ἀρχον-
 τὸν πατέρα, ἵνα διὰ τούτου φησί, δεῖξαι προσφάτων, καὶ
 κτίσμα· ἐπὶ γὰρ ἀνέχεται εἰπεῖν χαρακτηριστικῶς
 διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ πατρὸς ὑποστάσεως τὸν Χριστὸν ὡς πλῆ-
 ὄν Ἀδάμ ἕως ἀπὸ τῆς γῆς ἐλήθη παρὰ Θεοῦ, καὶ
 ἔγεννητο ὁ Ἀδάμ ὑπὸ Θεοῦ, ἡ πλάσις τῆς Ἀδάμ ὡ-
 κοδομηται εἰς γυναικα. διὰ μέσης τῆς δύο κατὰ νό-
 μον συνέστασις σαρκίως ἐκ μήτρας, & κρῆσις, σωμα-
 λαβὴν ἢ ἔλα, καὶ ἔπειτα τὸν Σηθ, καὶ τὸς ἀπὸ αὐτοῦ.
 ὅθεν ἐν διηγήσει κατὰ τὸ εἶναι ὁμοειδῆς, καὶ σὺν πο-
 τῆς τῆς Ἀδάμ τῆς υἱὸς καὶ τῆς θυγατρὸς, καθὼς ὁ-
 ρώμεθα ἕως σημεῖον. καὶ ἐν διηγήσει ὁ Σηθ τὸν Ἀδάμ,
 ἐπὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεως τῆς ὁσφύς τῆς Ἀδάμ. πῶ-
 τι ἐκ τῆς ἀφρώτων. τὸ μὲν ἀγγηθη, τὸ δὲ ἁγνητῶ.
 καὶ κατὰ τὸ γεγραμμένον ἀναλόγως ἐκ τῆς κτισμάτων
 ὁ ἁγνητῶς θεοῦ αἰτί. ὡς περ ἐν ἐπισημαίνω, ὅτι
 εἰ ἐκ τῆς παρῆμιν ὑλικῆς πρὸς λαβῆτις, καὶ παῖδος,
 ἢ τομῆς ἢ ποιῆ, ἐν τῷ ἀλάμψαι φῶς ἐκ φωτός.
 ἀλλ' ἐν αὐτῷ, ὅπως ἀκαταλήπτως ἕξ αἰδίου γεννη-
 σις τὸ Χριστὸν ἐκ πατρὸς, & μόνῃ τῇ θεογονίᾳ ἐξα-
 κολοθεῖται γραφῇ· καθὼς διηγείται ἡμῖν ὁ πατήρ·
 ἐν τῷ φωτὶ αὐτῷ ἕδομεθα φῶς, καθὼς ἀνωτέρω ἐπο-
 μῶ. καὶ ὅτι ὁ λόγος τὸ πατρὸς ἐστὶν ὁ ἁγνητῶς ἐπὶ
 ἔχων, καὶ αἰξήσας, καὶ αἰξῶν φωτισμὸν αὐτῷ ἐν ἡ-
 μῖν. ἢ ἐν αἰξήσις τῆς Θεοῦ εἰς πλὴν ἐκκλησίαν ἐστὶ.
 γεγραπται γὰρ· ὅτι ἡ μὲν ἐν ἐκκλησίᾳ καθ' ὅλης
 τῆς Ἰουδαίας, καὶ Γαλιλαίας, καὶ Σαμαρείας ἐχέον ἐ-
 πὶ πλὴν οἰκοδομημένη, καὶ πορφωμένη τῷ λόγῳ τῆς κυ-
 ρίως, καὶ τῇ παραλήσει τῆς ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνει-
 τῶ· αἰξῆ γὰρ ὁ λόγος τὸ κυρίου καθ' ἡμέραν, καὶ
 πληθύνεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς
 Θεοῦ. ἐκ ἀνθρώπων ἐν καθ' ἡμᾶς ὁ αἰξῶν ἡλικία, καὶ
 σοφία, ἀλλὰ Θεὸς γεννηθεὶς παιδίον, καὶ δοθεὶς ἡ-
 μῖν ἐν υἱόν, αἰδίον ὅντι ἀπὸ αἰώνων. ἡμῖν καὶ τῇ
 ἀληθείᾳ ἠέξῃ καὶ αἰξῶ καθ' ἡμέραν, καὶ τὴν αὐτὴν ἐκ
 ἐκλήπτῃ. ἀγαλλοῖσθε γὰρ ὁ Χριστὸς, ὡς Θεὸς λό-
 γος. αἰξῶν ἡμῶν ὁ δὲ λαμβάνων τὸ ὄνομα κυρίου ἐπὶ
 ματιῶν· ἀνθρώπος γὰρ ματιότητι ὁμοιωθῆ· καθὼς
 ὁ ἐκκλησίας τῆς· ματιότητι τὸν μόχθον ἐκάλεσε τῆς
 ἀνθρώπων, ὃν μόχθουσι ὑπὸ τὸν ἥλιον· καὶ Δαβὶδ
 λέγει· ὅτι ματιότης πᾶς ἀνθρώπος ζῶν· καὶ ὅτι αἰ-
 ἡμέραι αὐτοῦ, ὡς εἰ σκία παραγῶν· ὁ Θεὸς ἡμῶν
 Ἰησοῦς ὁ αὐτὸς ἐστὶ, καὶ τὴν αὐτῶν οὐκ ἐπιλέψῃσιν.

QUESTIO VI.

Πρότεσις ε' τοῦ Σαμοσατίως.

Scriptum est: Angelus domini apparuit Jo-
 seph in somnis, dicens: Surgens accipe pue-
 rum & matrem eius, & fuge in Aegyptum:
 futurum est enim ut Herodes quærat ani-
 mam pueri ad perdendum eum. An dices
 hunc puerum cum matre fugientem esse ex aeternitate cum Deo Patre? & quomodo quod ex
 loco in locum mutatur, & natum est in Be-
 thleem, dicit esse ex aeternitate cum ingenito?

Γεγραπται· ὅτι ἄγγελος κυρίου ἐφάνη τῷ Ἰω-
 σὴφ κατ' ὄναρ, λέγων· ἐγέρθῃς παραλαβε τὸ παι-
 διον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φύγε εἰς Αἴγυπτον·
 μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ ψυχλὸν τοῦ παιδίου,
 τὸ ἀπολέσαι αὐτό· μὴ ἄρα τοῦτο λέγεις, τὸ φύ-
 γον σὺν τῇ μητρὶ, σωμαίδιον τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός;
 καὶ πῶς τὸ ἐκ τόπου εἰς τόπον, τὸ γεννηθῆναι ἐν Βηθ-
 λὴμ, σωμαίδιον τοῦτο τῷ ἀρχοντῶ λέγεις;

Αποκρίσεις ε. τῶ Παύλου Διονυσίου.

A

RESPONSIO.

Αποκριθήσομαι τῶς ἐνεχούσιν ἡμῶν, ὡς περὶ τῆς πατρὸς. ὅτι εἰ διὰ τὸ τίπον ἐκ τοῦ, ὅθεν τὸν υἱὸν τῆς πατρὸς μὴ ὄντι ἐν τῷ ἔρανθ'· αὐτὸς γὰρ λέγει· ὅτι ἀμιβλόγητος ἔμην, ἔδεις ἀναβιβασθεὶς τὴν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τῶ ἔρανθ' κατεβῆς ὁ υἱὸς τῆς ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ ἔρανθ'· Ἀρχαίου δὲ, ὅτι γεγραπτοῦ ἐν τῷ βιβλίῳ τῶ ἁρώτῳ, ὅτι ὁ Θεὸς κατέβη, καὶ ἐλάλησε τῷ Ἀβραάμ· καὶ μὴ πρὸ τῆς ἐπαγγελίας τῆς γραμμῆς τῆς ἱερῆς, ὅτι καὶ ἀβελθὸς Θεὸς ἀπὸ Ἀβραάμ· ἄρα τί ἐποιεῖς; ἐκεί γὰρ Θεὸς κατέβη ἀναβιβῶν ἀπὸ Ἀβραάμ· ἀλλ' οὐ τὰ λεγόμενα, καὶ ψήφους οὐκ εἰσὶν· ἀλλ' ἴδεν πληρωθῆναι τὸ γεγραμμένον ἐν νόμῳ, καὶ προφηταῖς, καὶ κατέβη τὸ Θεὸν ἐπὶ νεφέλῃς καὶ ἔξεν ἐν Αἴγυπτον· καὶ ἐπὶ σιδηροπέτρῃ τὴν χειροποίητην Αἴγυπτον· καὶ ὅτι γενοσὶς ἐστὶν κτερος τῆς Αἴγυπτου, καὶ Αἰθιοπία προσθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ· καὶ πάλιν, ἐπαλεθῆναι αὐτὸν ἐν Αἴγυπτον, ἵνα πληρωθῆ τὸ γεγραμμένον· ὅτι ἐξ Αἴγυπτου ἐκατέρωθεν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ· διὰ λέγει, ὁ προσκυνοῦν ἢ τὸ ἄνω ἀγίων πνεύματος πληθύνει τὸ εὐαγγέλιον· τὸν σωματικὸν τῆς πατρὸς, σωματικὸν, σιδηροπέτρῃ τῷ πατρὶ· Θεὸς γὰρ Ἰσραὴλ Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ αἰώνων λόγος, ὡς καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα· εἰ δὲ ἔξω τὸ φερόν ἐν Αἴγυπτον τὸν Ἰωσήφ ἅμα τῇ θεοτόκῳ Μαρίᾳ ἐν ἀρχαῖς φερόσῃ τῷ καταφυγῆν ἡμῶν, καὶ Θεὸν, καὶ διαίτην, καὶ τῶν, ὡς εἶνα Ἰησοῦς ἡμῶν, ὀρίζῃ φερόντι, ὡς τὸν Δαβὶδ ἀπὸ Σαουλ, ὡρασοὶ λέγειν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον, ὡς τῷ Ἀγαρ ἀποδράσαντι ἐκ τῆς κυρίας αὐτῆς, ἢ ὡς Ἡλὶαν τὸν ἀφορῆν ἀπὸ τῆς Ἰεζαβὴλ· γεγραπτοῦ γὰρ· ὅτι πνεῦμα ἄγιον σοφίας φερόντι δόλον· καὶ ἀπανάσθηται ἀπὸ λογισμῶν ἀσιωπῶν, καὶ ἐλεγχθῆσθαι ἐπιθέσθης ἀδικίας· φιλαδελφῶν γὰρ πνεῦμα σοφίας ἐκ ἀδωσῆς βλασφημῶν ἀπὸ χειρῶν αὐτῶν, ὅτι Ἰησοῦς αὐτὸς μάρτυς ὁ Θεός· τὸ καὶ Δαβὶδ λέγει· ἐπιζῶν καρδίας, καὶ νεφρῶν ὁ Θεός· ἐκ ἀδωσῆς, φροῖ, βλασφημῶν ἀπὸ χειρῶν αὐτῶν τὸ φιλαδελφῶν πνεῦμα· ἀλλ' ἐπιζῶν καρδίας, καὶ νεφρῶν, ὅτι ἐπὶ βλαθῆ τῷ Θεῷ, ὡς Θεός, τὸ πνεῦμα ἐπιζῶνται· ὡς πνεῦμα τῶ ἀνθρώπου ἔδεις ἰγῶν, εἰμὴ τὸ πνεῦμα τῶ ἀνθρώπου, τὸ ἐν αὐτῷ· ἐπιζῶντα φανερώσ δὲ δάσκει ὁ ἱερός Παῦλος, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον μόνον αὐτὸ οἶδε τὸν πατέρα τῶ ἀνθρώπου ὡς λόγος· καὶ τὸν ἀνθρώπου ὡς πνεῦμα τὸν λόγος· Ἰησοῦν οἶδε τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον, ὅτι ἐπὶ τῷ Χριστῷ ἔστιν· ὅτι φροῖν ὁ πατὴρ ὁ μόνον ἐν τῷ Χριστῷ λέγει, αὐτὸς ποιεῖ τὴν ἔργα, ὡς καὶ Χριστὸς ὁ ὢν ἐν τῷ πατρὶ αὐτῷ οἶδε τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον, πῶς ὁ πατὴρ χαρεῖ τὸν υἱόν, καὶ οὐκ οἶδε τὸν πατέρα· φιλαδελφῶν πνεῦμα ἄγιον φερόντι δόλον, καὶ ἀπανάσθηται ἀπὸ λογισμῶν ἀσιωπῶν, ὡς ἀπαιεῖν ὁ υἱὸς φερόντι ἐν Αἴγυπτον· διδάσκει γὰρ ἡ φροῖ τῆς καταφυγῆς· ὅτι ὁ ἔξω τῶ ἔρανθ' ἐξήρακατε, ἰδοὺ ἰδοὺ ἔμα ἐμῶν, ἵνα καὶ ἐμῶν ποιεῖ· ἄντις γὰρ σὺ δὲ ἀπὸ τῶν, φερόντι ἐν τῷ ἀλλοδαπῷ· οὐτως γὰρ ἐποίησαν καὶ τοῖς ἀφορῆται· ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεός, ἡ καταφυγῆ ἡμῶν, οὐκ ἐν ἀλλοξίῳ, ἀλλ' ἐν τοῖς ἰδοῖς, ὁ διασφραγιστὴς διδάσκει ἡμῶν· καὶ αὐτὸς διδάσκων τὸν Κλεόπα, ἵνα τῷ φιλαδελφῶν ἀγαπῶν, ἀποστολεῖται πορῶν πορῶν· ἢ οὐκ ἐν Αἴγυπτον

Respondebo primum obicientibus mihi quod probro affecerim Patrem. Si illud, Ex loco in locum, definit Filium Patris non esse in caelo: ipse enim ait: Amen dico vobis, nemo ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit, filius hominis qui est in caelo; reperimus autem scriptum in libro primo, quod Deus descendit & locutus est Abraham: postea subiungit scriptura sacra, quod ascendit Deus ad Abraham. Quid igitur, dicit aliter? Illic enim Deus dicitur ascendere ab Abraham. Vera haec quae dicuntur, & non est in eis mandacium: sed oportebat impleri quae scripta erant in lege & prophetis; de iuramento esse Deum in nube levi, & venturum in Aegyptum, & quod simulacra Aegypti commovenda essent; & quod dominus futurus esset notus Aegyptiis; & quod Aethiopia converteret manus eius Deo: & iustus rediturum cum ex Aegypto, ut impleretur quod scriptum est: Quoniam ex Aegypto vocavi filium meum. Filium dicit, quem adorat multitudo caelestium spirituum; unum & impartibilem Christum, coeternum Patri, simul cum Patre non factum, & concreatorem. Deus enim Israel Jesus, qui est ante saecula Verbum, sicut & Spiritus sanctus. Quod si quia fugit in Aegyptum Joseph simul cum Deipara Maria ferente in ulnis nostrum perfugium & Deum & vires: hunc etiam tanquam unum e numero nostrum definitis fugientem sicuti David a Saul; tempus est et dicat etiam Spiritum sanctum esse similem Agar, cum fugit a domina sua; aut Eliaz prophetae cum fugit a Jezabel: scriptum est enim: Spiritus sanctus sapientia fugit dolium, & recedet a cogitationibus quae sunt sine intellectu, & corripitur a superveniente iniquitate: benignus enim est spiritus sapientia, & non liberabit maledicum a labiis eius; quoniam verum iustus testis, & scrutator cordis est Deus quia profunda Dei tanquam Deus scit Spiritus sanctus quae sunt hominis nemo novit, nisi Spiritus hominis qui est in ipso. Aperte docet hic Paulus, quod solus Spiritus sanctus novit Patrem Verbi incarnati, & Christum factum hominem Verbum Jesum novit Spiritus sanctus, quoniam in Christo est: ait enim: Pater qui manet in Christo Verbo, ipse facit opera, sicut & Christus qui est in Patre suo. Spiritus sanctus novit quomodo Pater est in Filio, & quomodo Filius in Patre. Spiritus sanctus benignus fugiet factum, & recedet a cogitationibus stultis sicut recessit filius fugiens in Aegyptum. Docet enim nos fuga perfugii nostri, quod quemadmodum vidistis, ecce ostendi vobis, ut & vos faciatis. Si quis enim te persequitur, fuge in aliam civitatem: sic enim fecerunt & prophetae. Quod autem qui est super omnia Deus nostrum perfugium, non in alienis, sed in suis erat cum iugeret, evangelista docet nos. Ac rursus Cleopam docens ut hospitalitatem amaret, simulavit se longius ire. Profecto pergit in Aegyptum, & reverso ex Aegypto, & omnis eius itio, & cum Cleopa, & in caelos: Cumque transiret, inquit, per desertum illum in caelum, omnes iustissimi dicitur

27. 67.

27. 76.

Sapient. 1.

AN 3.

17. 14.

2. 4. 27. 19.

nes a David comprehensæ sunt, cum clama-
vit dicens: *Viderunt ingressus tuos Deus, in-*
gressus Dei mei, regis mei qui est in sancto.
Deum dicit regem suum David, cum ait:
Ingressus Dei mei, regis mei qui est in sancto.
In spiritu sancto dicit David esse Filium Dei
Deum suum in sancto. Sanctus Pater Chri-
sti, in ipso sancto dicit esse Deum & re-
gem, Christus Deus in Patre per Spiritum
sanctum a David prædicatur, qui est semper
Christus; qui propter nos voluit fieri caro
qui erat Verbum, & mansit Christus Ver-
bum Jesus Deus, de quo canit David: *In*
maris via tua & semita tua in aquis multis,
& vestigia tua non cognoscuntur. Hoc est igi-
tur quod scriptum est: *quod blasphemum &*
maledictum non liberabis a labiis eius, quia re-
num eius testis Deus. Non dimisit impunito
Ananiam & Sapphiram mentitis Spiritui
sancto; sed dederunt penas mentiti Spiritui
sancto. Præparet Samosatensis opera sua in
exitum; quia non abibit impune qui blas-
phemus est in Spiritum sanctum. Spiritus
autem est Deus, sicut nos docuit veritas
Christus, qui est super omnia Deus; qui in
nube levi venit in Ægyptum dominus Deus
Israël Jesus Christus.

πορεία, ἢ ἡ ἐξ Αἰγύπτου ἐκπόδος, ἢ ἡ πᾶσα αὐ-
τοῦ πορεία, ἢ ἡ μὲν Κλωπᾶ; ἢ ἡ εἰς οὐρανὸς πο-
ρεία. ἦσαν γὰρ φησὶν, οἱ ἀπόστολοι, ὡς ἀκούζου-
τες εἰς τὸν οὐρανὸν· πᾶσας πελαγῶν ὁ Δαβὶδ ἐν πνεύ-
ματι, ἀνακείραγε βωῶν, ἢ λέγων· ἰδεομένησαι αἰ-
πορέαι σὺ ὁ Θεὸς· αἰ πορέαι τοῦ Θεοῦ με τοῦ βασι-
λέως τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ. Θεὸν λέγει βασιλεία αὐτοῦ ὁ
Δαβὶδ, λέγων· αἰ πορέαι τοῦ Θεοῦ με τοῦ βασιλέως
τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ· ἐν πνεύματι ἁγίῳ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ,
Θεογένετον λέγει ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ ἁγίῳ· ἁγιος ὁ πα-
τήρ τοῦ Χριστοῦ, ἐν αὐτῷ λέγει τῷ ἁγίῳ εἶναι τὸν
Θεόν, ἢ βασιλεία. Χριστὸς ὁ Θεὸς ἐν τῷ πατρὶ ὄντι
πνεύματος ἁγίου· ὑπὸ Δαβὶδ κηρύττεται αἰ Χριστὸς ὁ
δι' ἡμᾶς καταδοξάμενος ἡμεῖσαι σὰρξ, λόγος ὢν, &
μείνας Χριστὸς λόγος Ἰησοῦς ὁ Θεός. περὶ οὗ ψάλλει
ὁ Δαβὶδ· ἐν τῇ θαλάσῃ ἡ ὁδὸς σου, ἢ αἰ τρίβοι σου
ἐν ὕδασι πολλοῖς, ἢ τὴν ἡμέραν σου ὡς γυνώσκοντες. τῷ-
το γούν ἐστι τὸ γεγραμμένον· ὅτι οὐκ ἀθώωσε τὸν βλά-
σφημον ἀπὸ χειλέων αὐτοῦ ὅτι ἤβρα των αὐτῷ μαρτυρῶν
ὁ Θεός. οὐκ ἀθώωσε ἐποίησε τὴν ψευδομαρτυρίαν τὸ φιλάν-
θρωπον πνεῦμα, τὴν περὶ Ἀνανίαν, ἢ Σαπφίραν·
ἀλλ' ἔδωκεν δίκας ψευδομαρτυρῶν τὸ φιλάνθρωπον πνεῦ-
μα. ἐπιμαρτυρῶν ἢ ὁ Σαμοσατικός τὰ ἔργα αὐτοῦ εἰς
τὴν ἔξοδον· οὐ γὰρ ἀθώωσε ἀπέλυσε τὴν βλασφημίαν
κατὰ τὸ φιλάνθρωπον πνεύματος τοῦ ἁγίου· πνεῦμα δὲ
ὁ Θεός, ὡς εἰδόμενον ἡμᾶς ἢ ἀλυθῆνα Χριστὸς, ὁ ὢν
ἐπὶ πάντων Θεός, ὁ ἐπὶ νεφέλης κούφης ἐλθὼν εἰς Αἴ-
γυπτον κλέος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς.

QUESTIO VII.

Πρότασις ζ'. τοῦ Σαμοσατικού.

Philipp. 1.

Rom. 4 & alibi.

Quia in scriptura divina non reperi quod forma
& sapientia sine hypostasi sunt partes homi-
nis, vellem scire ex vobis quod scriptum est in
apostolo, cum ait, quod in forma Dei cum
esset Christus, exinanivit seipsum formam
servi accipiens. Si accepit formam sine hyposta-
si, quomodo potest dici quod formam & habitum
accepit? & quod Deus ipsum suscitavit? Si
autem ecclesia quos Deos non dicit, nec traditum
accepit, ut tu scis, volumus ut suadeas nobis ex
scripturis formam sine hypostasi. Si enim non est
per se, quid est? quomodo dici potest forma,
quod non per se existit? Oportebat igitur ut di-
ceret apostolus, quod exinanivit seipsum, for-
mam servi sine hypostati accipiens; si erat
sine hypostasi.

Ἐπειδὴ ἐν τῇ θεῖα γραφῇ ἐχέουσι ὅτι ἡ μορφή,
ἢ ἡ σοφία, ἀνυπόστατοι εἰσι τῷ ἀνθρώπῳ μέρη,
ἐβουλόμην μαθεῖν παρ' ὑμῶν τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ
ἀποστόλῳ· ὅτι φησὶν, εἰ μορφή Θεοῦ ὑπαρχόν· ὁ Χρι-
στὸς ἑαυτῶν ἐκένωσε, μορφῶν δούλων λαβών. ἢ ἔλαβε
μορφῶν ἀνυπόστατον, πῶς δύναται λέγεσθαι, ὅτι μορ-
φή, ἢ χηῖμα λέγει ὅτι ἔλαβε; ἢ ὅτι ὁ Θεὸς αὐ-
τῶν ἠγέρθη; * οἶδεν ἢ ἐκκλησία δύο Θεοὺς ὁ λέγει· *Rom. 11*
ἢ ἔτε παρέλαβεν, ὡς ἢ αὐτὸς οἶδας ἀπὸ γραφῶν, δι-
λομμῶν περὶ δὴ μορφῶν ἀνυπόστατον· εἰ μὴ γὰρ ὑπο-
στῆ, τί ἐστὶ; πῶς ἂν λέγοιτο μορφή τὸ μὴ ὑποστῆ;
ἔδει οὖν εἰπεῖν τὸν ἀπόστολον, ὅτι ἑαυτῶν ἐκένωσε,
μορφῶν δούλων λαβών ἀνυπόστατον, εἰ μὴ ἀνυπόστατος.

RESPONSIO.

Ἀποκρίσις ζ'. τοῦ Πάπα Διονυσίου.

Ait Samosatensis: Si forma servi quam
Christus assumpsit, non per se existit, oport-
tebat ut diceret apostolus: *Christus exinanivit*
seipsum, assumens formam servi non per se exi-
stentem, & mihi dicit; Suade ex divina scri-
ptura. Ceterum respondebo ad hoc: et si ne-
sciens non jubet, vel non committit mihi
ut ad ea quae ipse dicit, respondeam: sic
enim cum scriberet, sentiebat; quasi quae a
me scripta sunt, consistere non possent; &
quod Samosatensis ait, a nemine refelli pos-
sit: verumtamen breviter quaestionem tuam
extrudam, & ex ore tuo redarguetis. Et
enim si Christus formam servi, quae per se
esset, accepit, ita ut esset servus qui acce-
pitus est (hic enim est actus tuae fabulae)
oportebat, sicut tu ais, ut diceret apostolus:

λέγει ὁ Σαμοσατικός· εἰ ἀνυπόστατος ἐστὶν ἡ μορφή,
ἢ ἔλαβεν ὁ Χριστὸς, τί τὸ δούλων λαβών, ἔδει
εἰπεῖν τὸν ἀπόστολον· ὅτι ὁ Χριστὸς φησὶν, ἑαυτῶν ἐκ-
ένωσε, μορφῶν δούλων λαβών ἀνυπόστατον. καὶ ἐμοὶ
λέγει, πείσομαι ἐκ τῆς θεῖας γραφῆς. πλὴν ἀπο-
χειθῆσομαι πρὸς τὸ τοῦ. ἢ μαθηταί, μὴ κηλεύου-
μαι, ἢ ἐπιβίβειν, πῶς ἀποκείθω πρὸς τὸ παρ'
αὐτοῦ· ὅπου γὰρ δικαιοσύνη, * γράφειν, ὅτι ἀδύνατον * γράφειν
τὸ παρ' ἐμῶν γράφειν· ὡς εἰ ὁ Σαμοσατικός λέγων,
ἢ δύναται παρά τινος ἐπιβληθῆσαι. πλὴν σωτηρίας
ἐκβαλῶσα τὴν πρόβλημα, ἢ ἐκ τῶν σωματικῶν ἐλεγ-
χθῆσαι. εἰ γὰρ ἀνυπόστατον μορφῶν δούλων ἔλαβεν ὁ
Χριστὸς, ἢ ἀποδόξασεν ὁ λησθεῖς· (τὸτο γὰρ εἰς
τὸ δρᾶμα τῆς βασιλείας) ἔδει, ὡς σὺ λέγεις, εἰ-
πεῖν τὸν ἑαυτῶν ἀπόστολον, * ὅτι ἑαυτῶν ἐκ-
ένωσε;

ρωσι, δὴλον ἀνδρωτον λαβὼν, τὸ τίπος ὄντι δὲ-
 λω; κ' παρα τίπος ἐαυτὸν ἠγάρασι; κ' τὸ πῶς;
 κ' πῶ ἤγατο τὸ ὄντα καὶ τὸ δὴλῶ; κ' ὅτι τὸ πῶς αὐτῶ
 ὁ πεπρακός; ἢ ὅτι ἐχάρηται ὁ χαλεπαίβριος;
 ἢ ὡς μὴ χριζων τὸ χρησιμῶν τὶ ἐχάρηται; εἰ
 τίλους κωνίξω πῶς ὁφείλει γραφῆναι γραφῆ, μὴ
 ἀπαίται με λαλεῖν σὺ εἰπὲ τῆς γραφῆς. γέγρα-
 πται γὰρ. μετὰ ὅσῳ ὅπως ἐσθ, κ' μετὰ ἐκλεκτῶ
 ἐκλεκτός. κ' μετὰ σφραγῶ διασφραξέας. πλὴν ὅρας,
 πῶς ἐφύγει τὸ γράμμα μὴ. ὅτι τῶτο φρονείδω ἐν
 ἡμῖν ὁ κ' ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρ-
 χων, ἐχ ἀρχαίμων ἠγάρατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ. ἀ-
 δά σὺ τὰς μακροκείας, ὅτι, φησὶν, εἰκὼν λεγόμε-
 να Θεοῦ, κ' αὐτὸς ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν ὁ Χριστός. ὅτι
 γέγραπται. ἰδὲ Ἀδάμ γέγονεν, ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν.
 ταῦτα φρονείσ, καὶ λαλεῖς, βλασφημῶν, κατὰ τὸ
 Θεῷ ἀδίκαιον ἐπισημαζῶν. ὅτι ὁ λέγων Θεὸν τὸν λό-
 γον τὸ πατρὸς Ἰησοῦ τὸν μεσοχρῆ, διὸ Θεὸς λέ-
 γει. ὡς κατὰ σὲ ἵνα μὴ τις εἰποι Θεὸν τὸν Χριστόν
 προαιώνιον· κ' μὴ λέγων προαιώνιον, ἀλλὰ τῆ ἐκκλη-
 σίαν σαυτὴν καλῶν, ὅτι, φησὶν, ἡ ἐκκλησία διὸ
 Θεοῦ λέγει, ἢ παρὶ λαβῆ· σὺ δὲ διὸ σαυτῶ παρα-
 δέδοκας. ἵνα προαιώνιον λέγων ἀχρηστον, κ' ἵνα χρε-
 σιμῶν τὸν Θεὸν ἐπ' ἐχάρων τὸν Χριστόν. ὅπως γὰρ ἐκ
 ἐμοὶ ἔγραψας, ἀλλ' οἱ ἀκούσαντες ἔγραψάν μοι, ὅτι
 εἶπες διδάσκεις· πλὴν, ἵνα μὴ εἰς ἐκείνα ἀχρηστον
 εἰς τὸ νῦν παρὰ σὺ γραφῆναι ὅρα· εἰ, ὡς φησὶ σὺ,
 ἡ μορφή, λὺ ἔλαβε τὸ δὴλῶ ἐνυπόστατον, ὁ ὡν ἐν μορ-
 φῇ, κ' ἰσότητι τῷ Θεῷ, ὁ Χριστός, ὁ τῶτο ὡν, κ' μὴ
 ἀρπάσας τῶτο εἶναι· ἀλλ' ὡν Θεός, ἐν μορφῇ τῷ πα-
 τρὸς ὑπάρχων, κ' ἐκ τῶτο διὸ ἐνυπόστατον μορφαί πα-
 τρὸς, κ' νῦν· ἢ μὲν ὁ Χριστός διὸ μορφαί· εἰπέ
 ἡμῖν, ὅτι μετεμορφώθη ἐπὶ Ἰησοῦ ἀποστόλων, τῶ με-
 ταμορφώσῃ ἐκείνῳ τί λέγεις; λέγει γὰρ ὅτι μετε-
 μορφώθη, ἐν ταῦτα γὰρ πέντε εἰσὶ μαρτυρίαι. ὅτι
 κ' αὐτὸς μετεμορφώθη κ' τὸ εἶδος αὐτῶ ἔτρον· εἰπέ
 αὐτῶ εἰ ἡ μορφή τῶ δὴλῶ μετεμορφώθη ἐν τῷ ἀγίῳ
 ὄρει, ἐν ταῦτα δὲ ἢ δὴν εἰπῶν, ὅτι ἡ μορφή τῶ
 δὴλῶ μετεμορφώθη· γέγραπται γὰρ· ὅτι τῶτο φρο-
 νείδω ἐν ἡμῖν, ὁ κ' ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅς ἐν μορφῇ
 Θεοῦ ὑπάρχων, αὐτὸν λέγει Ἰησοῦ τὸν Χριστόν, ὅτι
 ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχει. κ' αὐτὸς λέγει· ὅτι παρα-
 λαβὼν ὁ Ἰησοῦς Πέτρον, κ' Γακωβον, κ' Ἰωάννην,
 ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, κ' μετεμορφώθη ἐμπροσθεν αὐ-
 τῶ. εἰπέ λοιπόν, λὺ μετεμορφώθη μορφαί, ἐνυ-
 πόστατον λέγεις, ἢ ἀνυπόστατον; εἰ δὲ ἢ δὴν δοῦμαι
 τῇ μετεμορφώσῃ ὑπόστατον, ἢ δὲ τῇ μορφῇ δυνήσῃ
 δῆναι, ἢ πε τῶς ἱματίοις· κ' αὐτὰ γὰρ γεγόνασιν,
 ὡς εἰ χιῶν. πλὴν σὺ ὁ Σαμοσατῆς ἐκβέβησαι τὸ
 σφοδρήματος ἔξω μακρῶν. λέγεις γὰρ, ὅτι ὁ λό-
 γος πρὸ Μαριίας λὺ, Χριστός δὲ πρὸ Μαριίας ἐκ λὺ
 κ' ὅτι Μαρία τὸν λόγον ἐκ ἔχρηστον. (ὅτι γὰρ πρι-
 σβυτέρα ἐστὶ τῶ λόγου.) ἀλλ' ἐχρηστον τὸν Χριστόν,
 κατ' ἐχάρητον πετιμημῶν εἰς υἱὸν Θεοῦ. ὁ δὲ ἱερός
 Ἰησοῦ ἰθὺν διδάσκαλος, γράφει Παῦλος πᾶσιν. ὅτι
 τῶτο φρονείδω ἐν ἡμῖν, ὁ κ' ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. οὐκ
 εἶπεν· ὁ κ' Χριστός Ἰησοῦς φρονεί, ἀλλ' ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
 τῶτο φρονεί· ἐν αὐτῶ γὰρ ζῶμεν, κ' κινῶμεθα, κ'
 ἐσμέν. ἐν αὐτῶ πισθόμεν, ὅτι ὅπως παρὶ λαβῶ
 ὅτι ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, ἐχ ἀρχαίμων ἠγάρατο
 τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ. πῶς αὐτῶ σὺ ὁ Σαμοσατῆς, μὴ

Exinanivit se, servum hominem accipiens. Sed
 cuius servum? & a quo cum emit? & quanti?
 & ubi facta fuit emptio servi? & quare ven-
 didit dominus? aut quare donavit? curve do-
 navit accipienti illum ad suos usus, quasi ipse
 non indigens? Si vis normam praescribere
 quomodo scriptura scribi debeat, ne petas a
 me ut tibi loquar ex scriptura; scriptum
 enim est: *Cum sancto sanctus eris, & cum 7/ol. 17.*
electo electus eris, & cum peccato peccaveris.
 Sed vides quomodo fugisti quod scriptum
 est: *Hoc sentite in vobis quod & in Christo philipp. 2.*
Jesus; qui cum in forma Dei esset, non rapi-
nam arbitratus est esse se aequalem Deo. Novi. c. 11.
 fallacias tuas: quoniam *imago Dei dicimur,*
 & ipse Christus tanquam unus ex nobis;
 quia scriptum est: *Ecce Adam factus est tan-*
quam unus ex nobis; haec sentis & loqueris
 blaspheme, iniquitatem contra Deum denun-
 cians; quod qui Verbum Patris Jesum uni-
 genitum dicit Deum, auios deos dicit; ut te
 auctore nemo dicat Christum Deum ante sae-
 cula, & tu non dicens Deum ante saecula, sed
 te ecclesiam vocans, ecclesia, inquis, duos
 deos non dicit, neque traditum accepit. Tu
 vero duos tibi tradidisti, unum ante saecula in-
 genitum; & unum electum Deum in extremis
 temporibus, qui est Christus. Sic enim non
 mihi scripsisti, sed qui audierunt, mihi scri-
 pserunt sic te docere. Sed ne in illis occuper,
 ad ea quae a te nunc scripta sunt, me verto.
 Si, ut tu dicis formam servi quam accepit, est
 per se, qui est in forma & aequalitate Dei Chri-
 stus, qui hoc quod est, non rapuit, sed cum
 esset Deus, in forma Patris erat, & hinc
 duae formae per se, Patris & Filii; non
 tamen Christus est duae per se formae, dic
 nobis, quando *transfiguratus est coram aposto-*
lis, transfigurationem illam quid esse dicis?
 Ait enim scriptura quod transfiguratus est;
 hic enim sunt quinque testimonia quod
 transfiguratus est, & alia species eius vita.
 Dic igitur an forma servi transfigurata fue-
 rit in monte sancto? Hic enim non potes
 dicere formam servi transfiguratam esse, si-
 quidem scriptum est: *Hoc sentite in vobis,*
quod & in Christo Jesus, qui cum in forma Dei
esset; ipsum Jesum Christum dicit in forma
Dei esse; & de ipso dicit: Assumpsit Jesus Pe-
trum & Jacobum & Joannem, & ascendit in
montem & transfiguratus est ante eos. Res-
 sponde jam: dicilne formam qua transfigu-
 ratum est, esse per se, an non per se? quod
 si non potes dare hypostasum transfiguratio-
 ni, neque formae dare poteris, neque vesti-
 mentis; & ipsa enim facta sunt alba sicut
 nix. Verum tu Samosatensis extra questio-
 nem eiectus es procul. Ais enim, quod
 Verbum erat ante Mariam, Christus vero
 non erat ante Mariam: & quod Maria non
 genuit Verbum: (non enim senior Verbo
 est) sed genuit Christum eximie honoratum
 omnibus scribit: *Hoc sentite in vobis, quod philipp. 2.*
& in Christo Jesus: non dixit: Quod & Chri-
stus Jesus sentit: sed, Hoc in Christo Jesus
sentite: in ipso enim vivimus, movemur, &
sumus: & in ipso credimus quod sic accipi-
nam arbitratus est esse se aequalem Deo. Quo-
 modo igitur tu Samosatensis non dicens Chri-
 stum

εδωκεν εις ημιν. ορατε, ποση ανεβλεβα χρησιμη ο Α
 μοσατος της αληθεας, το σπυριον της ελεουσης.
 μοσατος δε δειλη λαβων, εν ομοιωματι ανθρωπου
 ηνωμενος, μετ' ελιγα, λιγων τω δεικνυσιν τω
 τω, ως αφησαν, τω κεινον ο αποστολος, τω
 προς ημας, χρησιμη τω μωσει της ζωης δια τω
 εχρηστων, η αφησαν αυτω, η δεστων χειρων,
 ινα διασησωμεν αι πιστοι αυτου χωρησαι αυτων, η
 ημεναι μονη τω Θεω, λαβοντες αυτον ολον. η
 τωτω λω, ο αποδεδωκετο παλαι υπο Μωσειως,
 το αμωμον, η ενωμοσιαιον σφραγιστον. οσως φαγω
 σιν αυτο, σφραγιτες, παν το πληρωμα της σωμα
 τωτης τω υιου Ισραηλ, λωκα επηλυσαν το φα
 σις, τωτ' εστι, το παχα. οτα περ τω κρια το
 αμων, κεφαλω σω τωις ποσι, η τωις ενωμοσιαι
 μετ' σπαδης παρεκιδοντο. αλλ' εκεινοι ηκ ηδικαν
 το φαγειν κεφαλω σω τωις ποσι. πως γαρ βρωθη
 κεφαλη σφραγιστου εις το παχα παρα Ισραηλ, τα νο
 μω παρεκιδοντες οτι εσδν η σωμα βρωθηται επ' αυ
 τω; ηκεινος μω κωλυμα δια τα απηεις αυτω, η
 σκληροκαρδιον. οτι ετε το αλογω σωμαχωρητω ολο
 μεταχειν. αλλ' ο κενωσας αυτον Χριστος Ιησους,
 εχων εν αυτω τω κεφαλω των πατερα, κεφαλη γαρ
 Χριστου ο Θεος, εποιησε κρατος εν βραχιονι αυτω, η
 υψωσε τιμωνας, ινα χωρηθη εν αυτοις ο υψιστος,
 η ενωμοσιαιον εν ημιν δια τω αυτω φιλανθρωπιαν,
 η αγαποτητα, λω ηγαπησεν ημας. αυτη η κενωσις
 της δεξιας το υψιστου. ωτε αυω η κενωσις η εσθη
 αυτω συμβαινει, μη ηνωτο, αλλ' ημιν ανακαρσιου
 δια της κενωσεως αυτω, ης εχρησασα ημιν ο κεν
 σας αυτων εκχεομενον το πνευμα το αγιον επι πασαν
 σαρκα, μινει πληρες. η εκχυθεν το αγιον, η ζωο
 ποιον αιμα εκ βαδης της δεικης πληρας, μινει
 πληρες ο κενωσας αυτων Ιησους Χριστος η εκχυας το
 αφησαν, η ζωων, ζωης χορηγον αιμα αυτω εις ημας.
 λογον τα ακολουθα. ως αφησαν. μοσατος δαλυ
 λαβων, εν ομοιωματι ανθρωπου ηνωμενος, ως πλε
 σαις εικον, μοσθη δαλυ, εκ εστι δαλος. η γαρ
 δαλον θελησει ο κεινος περιβαλειν δοραν σφραγισ
 η ανακλιναυ αυτην εν τη σφραγιστια, η μη δε
 λη αυτην απαλασαι τα δαλυ αυτω, η παρα το
 φορεσαι το κωδιον, σφραγιστον, ελαβεν. ετε δια τω
 σφραγιστια ανακλιθεις, εν τωτω ελαβεν ελδθε
 ριαν, δια το εις τοπον ανακλιθηναι σφραγιστον. μοσατος
 αυω δαλυ λαβων ο Χριστος Ιησους, κεινος ων, η
 Θεος τω αποστολων, δεικης ηνωμενος τω μοσατω,
 εγερεται εκ τω δεικης ο Θεος τω αποστολων Ιησους.
 η τιθησι τα ιματια αυτω. η λαβων λεντιον διεζω
 σατο. αυτη εστι η μοσθη τω δαλυ. η χηματι δρε
 θεις, ως ανθρωπος. εκη δρεθη τωις μη ζητωσιν
 αυτων, δαλος. εγαρ δαλω ηκολυθησαν οι μαθητας
 καταλιποντες παντα (πολυ γαρ ληρον, ανθρωπος
 ελδθερος εασαι τα ιδια παντα, η ακολουθησαι
 δαλω, μη εχοντι εν χειρσιν αργυριον, η χρυσιον,) αλλ'
 εκενω αυτω ηκολυθησαν τω υιω τω Θεω Ιησω,
 τω καταδεκαμενω διαζωσασαι λεντιον, η βαλειν υδαρ
 εις τον νιπτωρα, η πλυειν τωις ποδας τω δαλων ο
 φουσει κεινος, η εκ ο φουσει δαλος, ο λαβω το χη
 μα τω δαλυ, εν ομοιωματι ανθρωπου ηνωμενος. τω
 λεγει. οτι εκ εστι εις μονος δαλος εν τω κοσμω, ος
 νιπτει ποδας δεσποτου, αλλα πολλοι. ινα εν μη νομι
 Concil. General. Tom. I.

hominum factus. Exinaniri vocat apostolos,
 ut ante dixi, capi a nobis mysterium vite
 per manus ejus incontaminatas & incontu
 ptibiles, & divinas, ut possimus qui sumus
 fideles ejus, capere eum, & fieri mansio
 ejus, accipientes eum totum. Atque hoc
 quidem erat quod olim a Moyse prædelinea
 tum fuit in agno sine macula, & anniculo,
 quem mandatum univerſa ſynagoga filiorum
 Iſrael comedebat, quando paſcha celebra
 bant. Jubebantur agni carnes aſſas igni,
 & caput cum pedibus & inteſtinis feſtinanter
 comedere. Verum illi non poterant caput
 cum pedibus edere: quomodo enim caput agni
 cum pedibus in paſcha edi poterat, cum lex Ju
 daeis juberet non frangere os ex eo? Illis quidem
 prohibebatur hoc propter crudelitatem & duri
 tiam cordis; ſiquidem non permittebatur illis
 vel totum animal comedere. Verumtamen qui
 ſe exinanivit Chriſtus Jeſus habens in ſeipſo ca
 put Patrem (caput enim Chriſti eſt Deus) ſe
 cit potentiam in brachio ſuo, & exaltavit humi
 les; ut ipſi capiant altiſſimum, & habitat in
 nobis propter ſuam in homines caritatem &
 bonitatem, qua dilexit nos. Hæc eſt exina
 nitionem ejus ſignificat; abſit hoc; ſed
 per exinanitionem ejus quam nobis donavit
 qui ſeipſum exinanivit, Spiritus ſanctus ſuper
 omnem carnem ſe effundens, manet plenus:
 & ſanguis ſanctus ac vivificus effuſus ex pro
 fundo latere divino, manet item plenus; qui
 ſe ipſum exinanivit Jeſus Chriſtus, qui in
 corruptibilem & vivum ac vitæ datorem ſan
 guinem ſuum in nos effudit. Pergamus dein
 ceptis ad ea quæ ſequuntur. Sicut prius ſcri
 ptum eſt: Formam ſervi accipiens in ſimilitu
 dinem hominum factus: ſicut ſæpenumero dixi
 xi, forma ſervi non eſt ſervus. Si enim ve
 lit dominus induere ſervum pellem ovis, vel
 facere ut diſcumbat in primo accubitu, &
 non velit donare eum libertate ne ſerviat;
 non quia pellem ovis geſtiet, ovem accepit;
 neque quia in primo accubitu diſcubuit, id
 circo libertatem accepit, quia in primo loco
 ſedit. Jeſus Chriſtus igitur dominus & Deus
 apoſtolorum, cum accepſſet formam ſervi,
 cæna myſtica facta, ſurgit a cæna Deus apo
 ſtolorum Jeſus. & ponit veſtimenta ſua, & cum
 accepſſet linteam præcingit ſe: hæc eſt forma
 ſervi: & habitu inventus ut homo. Illic inven
 tus eſt ſervus ab iis qui eum non quærebant:
 non enim ſervum ſecuti erant diſcipuli reli
 gis omnibus (magna namque ſtultitia fuiſ
 ſet, homines liberos reliquiſſe omnia ſua, &
 ſecutos eſſe ſervum non habentem in mani
 bus argentum vel aurum) ſed illum ipſum
 filium Dei Jeſum, qui voluit linteo ſe præ
 cingere, & mittere aquam in pelvum, & la
 vare pedes ſervorum, qui natura dominus, &
 non natura ſervus erat; qui habitum ſervi ac
 ceperat, in ſimilitudinem hominum factus. Hoc
 dicit, quoniam non eſt unus ſolus ſervus in
 mundo qui pedes domini lavat, ſed multi.
 Ne igitur putaretur accepſſe ſervum aliquem,
 ſubjungit multos, inquiens: In ſimilitudinem
 hominum factus. Et poſtquam lavit pedes apo
 ſtolorum, ponit linteam, formam & habitum
 ſervi: & accipit veſtimenta ſua: & erudit eos
 myſtice; inquiens: Scitis quid fecerim vobis?
 Vos vocatis me magiſter & domine; laſci pedes
 Y y y ve-

πες, τὸν κλέων τῆς δοξῆς δόλον, ἢ ἴνα ἴδῃ κατ' ἐξαι-
 ρητὴν διδασκόμενον· ἢ γὰρ ὅπως ἡμῶς διδάσκει ἢ γρα-
 φῆ, ἴνα μορφῇ δόλου καμειώμεν γένου, καὶ ὁμοιωθῶμεν
 ἐν αὐτῇ· ὡς γὰρ εἰδὸν ἀποστόλων, ἔχον Θεὸν ἔτερον,
 πλὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. ἔχ' ἅγιος ἄνθρωπος, ὅτε δὲ
 ἄλλοι ἐποίησι τὸν ἕρπον, καὶ πλὴν γῆν· Θεοὶ δὲ, οἱ τὸν
 ἕρπον καὶ πλὴν γῆν ἔκτισαν, ἀπολιόθωσαν ὑποκα-
 τῶσαν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον καὶ οἱ ἀποστολικῶν αὐτοῖς.

A prater Deum nostrum. Non homo fan-
 ctus, neque servus fecit caelum & terram :
 dii autem qui non fecerunt caelum & ter-
 ram, pereant sub omni caelo, & qui adorant
 eos,

Πρώτους ἢ. τῷ Σαμοσατίου.

QUESTIO VIII.

Εἰσεκομῶ ἐν τοῖς Καταγγελίοις, ὅτι ἐν τῷ ἱερῷ,
 δωδεκαετῶς ὄντος τοῦ Ἰησοῦ, ἀνέβη Ἰωσήφ, καὶ Μαρία
 ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλήμ. B
 καὶ ὡς ἐπλήρωσαν τὰς ἡμέρας τῆς ἱερῆς, ἀπῆλθον
 ὑποτρέψαντες εἰς τὴν Γαλιλαίαν Ἰωσήφ καὶ Μαρία,
 Ἰησοῦς δὲ ἀτίμενος ἐν τῇ σινοδίᾳ εἶναι. ὡς δὲ ἐζη-
 τήσαν αὐτὸν, καὶ ἔχ' ἔρον ἐν τοῖς γνωστέοις, ὑπέρε-
 ψαν πάλιν εἰς Ἱερουσαλήμ. εἶπον δὲ αὐτῷ ἐν τῇ ἱερῇ
 καθεζόμενον. ἔπειτα ἐπαύει, λέγων ὁ Καταγγε-
 λιστὴς· ὅτι εἶπεν αὐτῷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ· τί ἐποίησας ἡμῶν
 ἕως· ὅτι ὠδυνώμεθα ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ σου ζητιῶντίς
 σε; ἀρα ὁ ζητιῶντος ὑπὸ Ἰησοῦ γονίῳ ἐν τοῖς γνω-
 στέοις, καὶ ἐν τῇ σινοδίᾳ, τότε ἡμῶν φράσον, πῶς
 αὐτὸν δοξάζεις τὴν δωδεκαετη, καὶ ζητιῶντον, δι' ὃν
 οἱ γονεῖς ὠδυνῶντο, ἕως ἕρπον; εἰ δὲ ἀναρχος, καὶ
 σωματικῶς τῷ πατρὶ. ἐν τῷ πατρὶ, οἶδα γὰρ, ἀδυνα-
 τὸν εἶναι ἐκ τῆς ἔξω σοφίας συλλογισθῆναι, ἐν τῷ
 πῶν ἢ μορφῇ τῷ δόλου, ἢ συλλογισθῆναι, λέγων·
 ὅτι πόλις ἢ νομοθετεῖ, ὡς βασιλεὺς. ὅτε οἰκία με-
 τὰ τῷ κτίσαντος. ἐκταῦθα τὸν δωδεκαετη, ὅτε ἀνυ-
 πόστατον λέγεις, ὅτε ἀνέχῃ· ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα καὶ
 ὁρατὸν, καὶ βαδίζει, καὶ ζητεῖται, καὶ ἀρίστη.

Reperimus in evangelis, quod in festo, cum Lu. 2.
 esset Jesus duodecim annorum, ascendit Joseph &
 Maria mater Jesu a Galilea in Hierusalem :
 consummatisque diebus cum redirent, remansit
 puer Jesus in Hierusalem, & non cognove-
 runt parentes ejus: existimantes autem illum
 esse in comitatu, venerunt iter diei, & requi-
 rebant eum inter cognatos & notos: & non
 invenientes eum, reversi sunt Hierusalem, &
 invenerunt illum in templo sedentem. Des-
 cidem.
 de subjungit evangelista, inquiring: Et dixit
 mater ejus ad illum: Quid fecisti nobis sic?
 ecce pater tuus & ego dolentes querebamus
 te. Si quarebatur a parentibus inter notos & in
 comitatu, explica hoc nobis, quomodo cum opi-
 naris duodecim annos natum & quatum, pro-
 pter quem parentes dolebant quonsigne invenerunt,
 Ch hic est non factus, & ex aternitate cum Pa-
 tre? Scio enim non posse philosophice concludi,
 quomodo forma servi fit, quam conclusisti, cum
 ais, quod civitas non fert leges, sicut rex; ne-
 que domus cum eo qui eam edificavit, operatur.
 Hic duodecimum annum agentem neque sine hi-
 postasi dicis esse, neque potes: quandoquidem res
 & videtur, & ambulat, & quaritur, & inven-
 ta est.

id est quo-
 modo forma
 servi fit, &
 non servus.

Ἀπάντησις ἢ. τῷ Πάπα Διονυσίῳ.

RESPONSIO.

Περὶ ζητιῶντος πρᾶγματος ζητομαχῆ ἀρα ὁ Σα-
 μοσατῆς, ἢ λέξιν; καὶ εἰ ταῦτα ζητεῖς, ἐν Ἰη-
 σοῦ, τί μίσγεις τὰ ἀμικτα, ὡς εἰ φησι συγγενῶν D
 τῶν διανοῶν τῶ ἐρωτηθέντων, καὶ ἀπομίσγων ἄλλα ἐν
 ἄλλοις; πάλιν εἶπε περὶ λέξιν, εἶπε περὶ πρᾶγμα-
 τος ἐρωτᾶς, ἀπορίτεινας ἡμῶν ἴνα εἰποῖμι. λέγων
 σοῦ Θεοῦ. γέγραπται, ἐν ἡμέρᾳ ἐλπίσεως μου τὸν
 Θεὸν ἐξεζήτησα τῆς χειρὸς μου, νυκτὸς ἐναντίον
 αὐτοῦ, καὶ ἐκ ἠπατήθην. ἢ μὲν θεοτικὸς ὑπέσπεσε
 τὴν κλέων αὐτῆς καὶ Θεὸν ζητοῦσα, τὸν ἡλίμνον
 αὐτῆς υἱόν· αὐτῇ μὲν ποδὶ περιεγῆν ἐπιζητούσα
 ἐκ ἀπολιμπανόμενον, ὡς διδάσκει αὐτὸς ὁ κύριος,
 ὅτι ἐν τοῖς τῷ πατρὶ μου δεῖ με εἶναι. ὁ δὲ Θε-
 μῶς ὁ καλέμενος Δίδυμος τῆς χειρὸς αὐτοῦ,
 ἐναντίον αὐτοῦ ἐξεζήτησεν αὐτὸν, καὶ ἐκ ἠπατήθη,
 σάρκα τὸν λόγον ψηλαφῶν, τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ,
 εἰς τὸ βάθος ἕως τῆς θείκης πλάτης τῆς χει-
 ρὸς αὐτοῦ ἐκζητῶν τὸν Θεόν. σὺ δὲ ὁ Σαμοσα-
 τῆς ἠπατήσας ἀκόλων μορφῶν δόλου, καὶ δόλον
 ἐνόησας ἄνθρωπον ἐκταῦστατον. ὅσοι οὖν ζητῶσιν
 αὐτὸν τὸν κλέων, λυγρὰ ἔρωτον αὐτὸν, ἐπικαλῶν-
 ται· σὺ δὲ ἐκταῦστατον ζητεῖς μορφῶν δόλου ἀκ-
 σης, περιεργῆς ἀνοδίας, καὶ κρημνῆς, δόλου τῆ
 μορφῆς (ἢ ἴδῃ). πάλιν ἀπογραφῆ δια τῷ ἀποφῆ
 Concl. General. Tom. I.

Num de re quaesita contendit Samosatensis,
 an de verbo? & si unum ex duobus quaeris,
 quid misces quae non possunt misceri,
 confundens notionem rei, de qua interrogas,
 & alia in aliis admiscens? Sed sive, Samosa-
 tensis, de verbo interrogas, sive de re; posui-
 sti quaestionem ut respondeam: respondeo
 Deo duce. Scriptum est: In die tribulationis
 mea Deum exquisivi manibus meis nosse coram
 eo, & non sum deceptus. Deipara quidem re-
 versa est ut quareret dominum suum, &
 Deum factum filium suum: ipsa quidem
 pedibus circuibat quaerens non absentem,
 sicut ipse dominus docet, cum ait: In
 qua Patris mei sum, oportet me esse. Tho-
 mas autem qui dicitur Didymus, manibus
 suis exquisivit eum, & non est deceptus,
 carnem Verbum atrectans, profunda Dei in-
 profuendo intra divinum latus manibus Deum
 quaerens. Tu vero, Samosatensis, deceptus es
 cum audisti formam servi, & servum intelle-
 xisti hominem per se existentem. Quicumque
 igitur ipsum dominum quaerunt, cum inve-
 niunt, eum invocant: tu vero quia audisti
 formam servi, formam per se existentem quaeris:
 circuis in via & praecipitia, servum pro-
 pter formam servi quaerens. Rursus praedi-
 ctum fuit per prophetam, quaerendum esse
 dominum cum clamore: ait enim mater do-
 mini
 Yyy 2

Isai. 76.
 Luc. 2.
 Joan. 26.

Luc. 2.
Osee 12.

mini mei Deo meo: *Dolebamus querentes te.* A
 Scriptum est enim in Osee propheta: *In Spi-
 ritu sancto clamaverunt, inquit, & rogaverunt
 me: In domo mea invenerunt me; & illic locu-
 tus sum eis. Dominus autem ac Deus omnipo-
 tens eris memoriale ipsorum.* Vides ubi inven-
 tus est querebatur cum clamore? Illic locu-
 tus est eis dominus Deus dicens: *Querebatis
 me; nesciebatis quod in iis qua Patris mei sunt,
 oportet me esse? In domo mea repererunt me;
 In iis qua Patris mei sunt, oportet me esse;* om-
 nia enim quae Patris sunt, ipsius sunt. Sive
 igitur Samosatensis de verbis contendit non
 oportere querere dominum, quia homo est,
 sicut ipse dicit, ecce scriptura demonstrat ei
 quod Deus est, qui quaesitus & exquisitus est
 & inventus ab iis qui eum querebant: a Samo-
 satense autem & ab iis qui eum sequuntur,
 discessit. Nos autem quærimus, ut habeamur
 etiam nos digni qui eum inveniamus, sicut
 Philippus dixit Nathanaeli: *Quem scripsit Moy-
 ses & propheta, invenimus Jesum a Nazareth.*

Luc. 12.

Joan. 1.

Esa. 40.

Matth. 4.
Joan. 4.

QUESTIO IX

*Scriptum est in Esaiâ: Deus magnus eter-
 nus non esuriet, neque fatigabitur, nec est
 inventio prudentiæ eius: scriptum vero est de
 Jesu quod esurivit & fatigatus est, sive labora-
 vit: Deus autem æternus, ut prius dixi, non
 esuriet neque laborabit.*

RESPONSIO.

1. Cor. 15.

10. Rom.

5. ap. 9.

1. Jo. 4.

Matth. 4.
1. Jo. 4.

1. Cor. 15.

Scribit apostolus. *Non ego laboravi, sed gra-
 tia Dei mecum.* Gratia vero Dei non est
 5-ans, id est quæ non subsistat, apage: quo-
 niam quod non habet hypostasim neque labo-
 rat, neque laborem sentit: etsi milies quis
 operam det ut reperiat aliquid non subsistens,
 sive non habens hypostasim, quod moveatur
 & laboret, non poterit ostendere: inanimata
 e se ac nutu suo non moventur, sive tibia
 sit, sive cithara, neque laborem sentiunt.
 Sanctus vero Paulus vas electionis scribit:
*Plus omnibus laboravi: & subiungit: Non ego,
 sed gratia Dei mecum.* Scribit etiam unus ex
 sapientibus, deprecans Deum *ut mittatur sibi
 sapientia a sanctis sedibus, & ab excelso gloria,
 ut secum sit, & secum labores.* Gratia autem
 quæ cum apostolo Paulo laboravit, dominus
 Spiritus sanctus est. Quomodo autem Deus
 esuriat aut non esuriat, comedat aut non
 comedat, nemo potest expromere. Scio autem
 scriptum esse quod dixit Deus deorum.
*Si esuriero, non dicam tibi: reperimus autem
 eundem esse Deum Jesum Christum, qui
 cum esurisset, non dixit, Esurio; sed acce-
 dentes angeli post tentationem, ministrabant
 ei.* Scriptum autem est: *Nunquid carnes tau-
 rorum manducabo, aut sanguinem hircorum po-
 tabo?* Sic inquit Deus: at non dixit: Non
 manducavi, Deus enim mentiri non potest:
 est enim veritas. Apposuit Abraham Deo vi-
 tulum quem fecit, & azymos quos Sarra co-
 xerat; & comedit Deus & non celavit eum
 quod facturus erat. *Revertar inquit, ad te in*

tu, ζητηθεὶς τὸν κύριον μετὰ κλαυθμῶ· λέγει
 γὰρ ἡ μήτηρ τῷ Θεῷ μετὰ τῆς Θεῆς μου, ὅτι ἠδύ-
 νημάδα ζητούμεν σε. γέγραπται ἐν τῇ ἀποφῆτῃ
 Ὡση, λέγων· ἐν πνεύματι ἐγὼ ἐκλάωσαι, φη-
 σί, κὶ ἰδεήθησάν μου, ἐν τῷ οἴκῳ μου ἄριστάν
 με. κὶ ἐκεῖ ἐλάλησα πρὸς αὐτὸς. ὁ δὲ κύριος ὁ
 Θεὸς ὁ παντακράτωρ ἴσται μνημόσυνον αὐτῶν. ὅρας
 τῷ Ἀρίστῳ ὁ ζητήματός μετὰ κλαυθμῶ; ἐκεῖ ἐλά-
 λησεν αὐτοῖς κύριος ὁ Θεὸς λέγων· τί ὅτι ἐζη-
 τεῖτέ με; ἢ οὐ οἴδατε, φησὶν, ὅτι ἐν τοῖς τῷ πα-
 τρός μου με εἶναι; ἐν τῷ οἴκῳ μου ἄριστάν με,
 λέγει διὰ τῷ ἀποφῆτῃ· ἐν δὲ ἀγγελοῖς ἐν τοῖς
 τῷ πατρός μου δεῖ με εἶναι. πάντα γὰρ ὅσα ἔχει
 ὁ πατήρ, αὐτῷ εἰσιν. εἴτε ἢν περὶ λέξεις ἀμφο-
 βητέ ὁ Σαμοσατικός, μὴ δεῖν ζητεῖσθαι τὸν κύ-
 ριον, ἐπεὶ ἀνθρώπος ἐστίν, ὡς αὐτὸς λέγει· ἰδοὺ
 ἡ γραφή δείκνυσιν αὐτῷ ὅτι Θεὸς ὁ ζητηθεὶς κὶ
 ἐκζητηθεὶς, κὶ Ἀρίστῳ παρὰ ἑῷ ζητούμενος· ἀπὸ
 δὲ ἑῷ τῷ Σαμοσατικῷ ἀπάντη· ἡμεῖς δὲ ζητῶ-
 μεν, ἵνα ἀξιωθώμεν κὶ ἡμεῖς, ὡς ὁ Φίλιππος
 εἶπε τῷ Ναθαναὴλ, ὅτι ὃν ἔγραψε Μωϋσῆς κὶ
 οἱ ἀποφῆται, Ἀρχιμάγου Ἰησοῦ τὸν ἐκ Ναζαρεθ.

Πρώτους θ'. τῷ Σαμοσατικῷ.

Γέγραπται ἐν τῇ Ἡσαΐα φησὶ, λέγων. ὁ Θεὸς
 ὁ μέγας, ὁ αἰώνιος, ὁ πενήσας, ὅτε κοπιᾷσει·
 ὅτε ἐστὶν ἔξ ἄριστος τῆς φρονήσεως αὐτοῦ. γέγρα-
 πται δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι κὶ ἐπέπασε κὶ ἐκο-
 πιάσεν· ὁ δὲ κύριος αἰώνιος, ὡς ἀποκρίσεν, ὁ πε-
 νᾷσει, ὁ δὲ κοπιᾷσει.

Ἀποκρίσεις θ'. τῷ Πάπα Διονυσίῳ.

Ὁ ἀπέστολος γράφει· ὅτι ἐκ ἐγὼ φησὶν ἐκοπίασα,
 ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ συνήμοι. ἡ δὲ χάρις τοῦ Θεοῦ
 ἐκ εἰν ἀνυπόστατος μὴ γένοιτο· ἐπεὶ τὸ ἀνυπόστατον ὦν,
 ὅτε κοπιᾷ, ὅτε κόπῃ ἀιδάσεται, καὶ μνηστικῶς μὴ
 χανῆσται τις ἀρεὶν ἀνυπόστατον κινήσεων, κοπιῶν ὁ
 δύναται δεῖξαι· ἀφ' ἐαυτοῦ ὁ κινῶνται τὰ ἀψύχῃα,
 εἴτε αἰδῶς, εἴτε κινῶνται, ὅτε κόπῃ ἀιδάσεται. ὁ δὲ
 ἱερός Παῦλος σκῆψος ὦν ἐκλογῆς γράφει· ὅτι περισ-
 σότερον πάντων ἐκοπίασα· ἐκ ἐγὼ δὲ· αὐτοῖς ἐπά-
 ρχει· ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ συνήμοι. γράφει δὲ κὶ
 εἰς ἑῷ σοφῶν, δεικνύμενος τῷ Θεῷ ἀποσαλλύει αὐτῷ
 πλεῖ σοφίαν ἀπὸ θρόνων ἀγγέλων, κὶ ἀπὸ ὕψους δόξης,
 ὅπως συμπάρῃα αὐτῷ συκοπίαση. περὶ δὲ τῆς χά-
 ριτος τοῦ Θεοῦ, ἡ τις ἐκοπίασε σὺν τῷ Παύλῳ τῷ
 ἀποστόλῳ, τὸ κύριός ἐστι πνεῦμα τὸ ἄγιον. περὶ δὲ τοῦ
 πενήσας τὸν Θεόν, ἢ μὴ πενήσας, ἢ φαγεῖν ἢ μὴ φα-
 γεῖν, τῷ ἑσῶν ὡδεις δύναται φράσαι. οἶδα δὲ ὅτι
 γέγραπται· ὅτι εἶπεν ὁ Θεὸς ἑῷ Θεῶν, εἰάν πενήσῃ ὁ
 μὴ σοι εἶπω. Ἀρίστομῳ δὲ ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ Θεὸς Ἰη-
 σὺς ὁ Χριστός· ὅτι πενήσας, ὡδεις εἶπεν ὅτι πενήσ.
 ἀλλὰ προσελθόντες οἱ ἀγγελοὶ μετὰ τὴν πειρασμῶν,
 δικήσαν αὐτῷ. γέγραπται δὲ, μὴ φάγωμαι κρέα τῶ-
 ρων, ἢ αἷμα ἐσθίων πίωμαι; ὡσεὶ φησὶ λέγει ὁ Θεός·
 ἀλλ' ἐκ εἶπεν ὅτι ἐκ ἐσθίων, ἀψύχῃος γὰρ ὁ Θεός.
 ἀλλ' ὅτι γὰρ. παρέθηκεν Ἀβραάμ τῷ Θεῷ τὸ μο-
 χάλιον ὁ ἐποίησε, κὶ τὸς ἀζυμῶς ὡς ἐπέμψε Σάρρα,
 κὶ ἐσθίον ὁ Θεός κὶ ἐκ ἀπέκρυψεν αὐτὸν, ὅτι ἐπανε-
 λθῆτομαι πρὸς σὲ εἰς ὥρας, κὶ εἶσαι τῇ Σάρρα υἱός.
 ἀχῆτε

αὐτῶν Θεῶ. ἐκπελάσσομαι πρὸς σὺ εἰς ὄρας. ἄρ ἢ ἄ
 φανερὸν ἐστὶν ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ λέγων τῶς μαθηταῖς,
 ὅτι ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ παραλήψομαι
 ὑμᾶς μετ' ἐμοῦ; ἔχ ὁ Θεὸς ὁ εἰρηκὼς, ἵαν πενα-
 ρίσω, ἢ μὴ σοὶ εἶπω· αὐτὸς ἐστὶ καὶ ἡ ἀλλοίωται
 ἡμοίμωτος σὰρξ ὁ λόγος, ὃν Θεὸς καὶ πεπασσας
 ἐκὼν. ἔχ ἔπειν ὅτι πεπῶ. ἀλλὰ καὶ πλὴν ἡβ πτω-
 χῶν πεινῶ, καὶ γυμνάσι, καὶ ξενιτέων οἷς ἑαυτὸν
 ἀναφέρει, λέγων· ὅτι ὃς ἂν ποιῆσθ ἐνὶ ἡβ ἀδελ-
 φῶν μου ἡβ ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσε. πλὴν γὰρ
 γραπτῶν ἐπ' ἀνθρώπων, ὅτι, ἕτε πεπασσῶν, ἕτε
 κοπιῶσῶ, φησὶν, ὡς λέγει Ησαΐας· ὅτι οἱ
 υπομνήσῶν τῶν Θεῶν, ἀλλάξουσιν ἰσχυρῶ, βαδιοιού-
 ται καὶ ἢ πεπασσῶ· δραμόνται καὶ ἢ κοπιῶσῶσιν. B
 ὄρα σοὶ τῶ Σαμοσατέ· εἶπεν τὸν ἀποστόλον, ὅτι ἔχ
 ὑπέμνησῶ τῶν Θεῶν. γραπτῶν γὰρ λέγων, ὅτι ὃν λι-
 μῶ καὶ δίψῃ. ὄρα, ὅτι ὅτι τῶ ὕδατος ἐχορτά-
 ζετο; οἱ δὲ ἐπιμνήσῶν τῶν Θεῶν, ἢ πεπασσῶσι βα-
 διζόντες· ἕτε κοπιῶσῶσι ἔχοντες, ὡς γίγραπται.
 ὄρατι οὐκ ἄρα ἔχ ἔχοντο τῶ ἀποστόλου ταῦτα φη-
 σὶν; ἀλλ' ὡς γράφει ὅτι καὶ ἔχοντο ἐναντιῶσθ;
 τῶν ποιῶ σὺ πλὴν κακοποιῶσιν ἐμφραγῆσαι, ὅτι ἔχ
 ἀνθρώπος ἢ ἄγιος ὁ Χριστός, ἀλλὰ Θεὸς ἄγιος. τὸν
 γὰρ Παῦλον τὸν ἱερὸν ἀνθρώπου ἐπέσασαν, ὡν ἐστὶν
 εἰς ὁ φιλακόσολος Οὐνησιμος, ὁ σκεδαῖος περὶ
 πλὴν θρακίαν τῶ ἀποστόλου. τῶν δὲ ἕδεν δει-
 σκομῶν ἐπὶ Χριστῶ. ἀλλ' δεισκομῶν ὅτι ὄσα ἐν
 τῇ παλαιᾷ γίγραπται, λέγων, ὁ Θεὸς, ὁ αὐτὸς
 ἐπαγγέθη πρὸς ἡμᾶς, ὁ πρὸς Ἀβραάμ ἐπαγγέ-
 θῶν εἰς ὄρας· ὁ φαγῶν πρὸς Ἀβραάμ, ἐλθῶν
 πρὸς ἡμᾶς ἐπέσασεν, ὁ εἰρηκὼς, ἵαν πεπασσῶ, ἢ
 μὴ σοὶ εἶπω, σὰρξ ἡμοίμωτος ὁ λόγος ἐπέσασεν,
 ὁ δίδως τροφῶν πᾶσιν σαρκὶ Ἰησοῦ ὁ Χριστός. ὡσε
 ἐπὶ βεβλήτω πάλιν αἱ σκαίωσαι τοῦ Σαμοσατέως.

horas, & habebit filium Serra uxor tua. Au-
 dite Deum. Revertar, inquit, ad te in horas.
 An non liquet eundem esse qui dicit disci-
 pulis, Vado & venio ad vos, & assumam vos
 mecum? Hic est Deus qui dixit: Si esuriro
 non dicam tibi; iuem est, & non est mutatus
 factus caro, qui est Verbum Deus, & elu-
 rivit volens, & non dixit, Esurio: sed &
 famem pauperum & nuditatem & hospitali-
 tatem ad se refert, cum ait: Quamdiu feci-
 sis uni de his tratribus meis minimis, mihi fe-
 cistis. Ceterum scriptum est de hominibus,
 quod non esuriant neque laborabunt. Sicut ait
 Esaias: Qui expectant Deum, mutabunt vi-
 res; ambulabunt, & non esuriant; current,
 & non laborabunt. Tempus est ut dicat
 Samosatensis, quod apostolus non expecta-
 vit Deum, quia scribit: In fame & siti.
 Vides quemadmodum hic apostolus nec aqua
 sitim explebat? Qui autem expectant Deum,
 non esuriunt, inquit, ambulantes, neque la-
 borabunt currentes. Quare igitur, inquit, non
 sunt hæc in apostolo facta? quin potius sicut
 scribit, ter naufragium fecit? Hoc perfidiam
 tuam convincit, quod Christus non erat ho-
 mo sanctus, sed Deus sanctus. Paulo enim
 cibum homines præbuerunt, ex quibus est
 Onetimus studiosus in ministrando apostolo.
 Nihil horum in Christo reperimus sed reperi-
 mus quæcumque in veteri scriptura scripta sunt.
 Deus ipse reversus est ad nos, qui reverfus est
 ad Abraham in horas: qui prantus est apud Ab-
 raham, cum venit ad nos, esurivit, qui di-
 xit: Si esuriro non dicam tibi. Verbum caro
 factum esurivit, qui dat cibum omni carni
 Jesus Christus. Extrusæ ergo sunt machina-
 tiones dolosæ Samosatensis.

Πρώτης Ι. τῶ Σαμοσατέως.

QUESTIO X.

Ἦ πολυλαμβάνω πρεσβύτη, ὅτι πλείον πάντων Πέτρος
 ὁ ἀπόστολος ὡς ὡν τῶ Χριστῶ μαθητῆς ἦδει πλὴν πρὸ
 Χριστῶ δοξᾶν. ταῦτα δὲ ἢ λαμβάνει ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ
 πλείον πάντων ἐπέσασιν, ὅτι ἀσφαλῆσῶν γραπτῶν
 εἰς τὰς πράξεις ὁ Λυκάς· ὅτι ἐστὶν ὁ Πέτρος ἐπὶ πᾶν-
 των λέγων, ἀσφαλῶς οὐκ ἠγνοῦσκέτω πᾶς οἶκος Ἰ-
 σραήλ, ὅτι καὶ Χριστὸν καὶ κύριον αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐποίη-
 σε, τῶν τὸν Ἰησοῦν ὃν ἡμεῖς ἐσαυρώτατε. εἶπε οὐκ
 ἡμῖν πρεσβύτη· πῶς ἄρα ὃν τῶ ἡμῶν καταγρα-
 ψῃ, ἐμβολίῳ ἕτωσὶ τῶ ἀποστόλου παραδωτάτος ἡμῖν
 κρατέῖν μετὰ γνώσεως καὶ ἀσφαλείας τῶν ἡμοίμωτον
 Χριστὸν καὶ κύριον ὑπὸ τῶ Θεῶ, ὃν ἐσαυρώσαν οἱ
 Ἰουδαῖοι; τῶ γὰρ παρ' ἡμῶν γραφέντα Θεῶν ἔχει
 τὸν ἐσαυρωμένον, καὶ σωμαῖδιον τῶ πατρὶ. αὐτὸς δὲ
 λέγει ὁ σαυρωθεῖς, μὴ με ἀπτε, φησὶ τῇ Μα-
 ρίᾳ. ἔγω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου. ἀλλ'
 ὑμεῖς ἔχ ἀνέχεσθε εἶπεν, ὅτι ἔγω ἀνέβη. ἀλλὰ
 γράφει στανταχῶ, ὅτι σωμαῖδιος ἢ τῶ πατρὸς,
 ὁ λέγων, ἔγω ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα.

Existimo, & presbyter, Petrum apostolum, ut
 pote discipulum Christi, plus quam omnes glo-
 riam Christi novisse: hoc vero non te læset; im-
 mo magis quam omnes alii scis: quod Lucas in
 actis apostolorum confirmat, cum scribit: Stans
 autem Petrus cum omnibus apostolis: Cer-
 titissime, inquit, sciat omnis domus Israel.
 quia & dominum eum & Christum fecit
 Deus, hunc Jesum, quem vos crucifixistis.
 Dic igitur nobis, presbyter, quomodo hic accusabis
 nos esse extrusos, cum sic tradat nobis apostolus,
 ut scienter & firme tenemus factum Christum
 & dominum a Deo quem Judæi crucifixerunt?
 Quæ enim a vobis scripta sunt; Deum habens
 crucifixum, & coeternum Patri. Ipse vero cru-
 cifixus dicit Maria: Noli me tangere; non-
 dum enim ascendi ad Patrem meum. Sed
 vos dicere non patimini quod nondum ascendit,
 sed ubique scribitis; coeternum esse Patri il-
 lum, qui dicit, Nondum ascendi ad Patrem
 meum.

Ἀποκρίσις Ι. τῶ Πάπα Διονυσίῳ.

RESPONSIO.

Ὅτι μὴ ἔγραφα, καὶ γράφω, καὶ ὁμολογῶ, καὶ π-
 σθῶ, καὶ κηρύττω σωμαῖδιον τῶ πατρὶ τὸν Χριστὸν, τὸν

Scripti, & scribo, & confiteor accredo, &
 prædico coeternum Patri Christum unigeni-
 tum

tum filium & Verbum Patris. Verumtamen A
 nulli hæreticorum scripsi, sicut neque nunc
 scribo tibi. Patrem quod non scripsi, accu-
 sas? quæ autem scripsi, ingenitum. Quid
 igitur agnosco, & apud me sunt. Ecce in te
 impletur, & in iis qui te sequuntur: *Contra
 me loquebantur qui sedebant in porta, & in
 me psallebant qui bibebant vinum*: non in me
 dico, sed in Deum. Nescio quis tibi hunc
 adum turbatum impietatis tanquam pocu-
 lum porrexit, & tenebras offudit ut non in-
 telligeres quæ dicis. Scripsi enim tibi in epi-
 stola, ad quam hæc rescriptisti, quod volens
 tanquam compresbyterum; sed tanquam al-
 terum amicum, cui dictum est a domino: B
*Amice, ad quid venisti? Accedam igitur, duce
 Deo, ad exponendum quid sit quod dictum
 est: Et Christum & dominum fecit eum Deus.*
 Scriptum est: *Sic Deus dilexit mundum, ut
 filium suum unigenitum daret.* Factus est nobis
 in Deum Christus Jesus, qui est semper
 Christus dominus; & nos facti sumus eius
 populus, qui aliquando eramus sicut oves er-
 rantes; nunc autem conversi sumus ad pasto-
 rem & episcopum amicum nostrorum; con-
 versus sumus ad semper Christum & domi-
 num: nobis enim factus est Christus domi-
 nus. Sicut enim nobis natus est pater qui erat
 filius: sic qui erat æternus, factus est nobis
 in salutem. Non eramus nos olim populus
 ejus, quatenus eum ignorabamus. Verbum
 Patris non Verbo productum est, sicut mul-
 titudo ignorum spirituum sanctorum: sed
 cum sit Verbum, ex substantia Patris veni-
 tum est: non enim creatum est Verbum leius
 Christus. Quamobrem tanquam vero Christo
 servimus. An accusamur quod creatura servim-
 us præter creatorem? Et si, ut sentit Sa-
 mosatenensis, non ascendit ad Patrem, unde
 erat qui dixit: *Pater meus in me manet*. Si
 enim non ascendit, quid est quod ait: *Nemo
 ascendit in caelum nisi qui descendit de caelo*?
 Numquid Samosatensis tanquam amicus ini-
 quorum, mendacem vult facere eum qui di-
 xit: *Ego sum veritas*. Nos autem per duas
 res immobiles veritatem defendemus. Nam
 pro bono forsitan quis audeat mori. Quemad-
 modum dicit: *Nondum erat Spiritus, quo-
 niam Jesus nondum erat glorificatus.* Quod
 vero ait Samosatensis: Ante Mariam quidem
 erat Spiritus sanctus, Christus vero non
 erat: Quomodo affirmat scripto quod erat
 Spiritus sanctus ante Christum & Mariam:
 cum tamen Evangelista dicat: *Nondum erat
 Spiritus, quia Jesus nondum erat glorificatus*.
 Quid hic dicit Samosatensis? quoniam hæc
 dux voces ipsius domini sunt: & impossibile
 est ipsum mentiri, apage. Ipse enim dominus
 dicit: *Qui loquitur mendacium ex malo est.*
 Videte, fratres, quanta sit cæcitas. Tota
 die & nocte acuit tela contra dominum, &
 aggreditur bellare, homo neque bellare sciens,
 neque in arte bellandi institutus: quamquam
 homines docti & proveri, in tempore certami-
 nis perierunt: & propriis armis, quibus con-
 fidebant, eorum capita amputata sunt cum
 ore iniqua & scelerata retonante. Nondum
 erat datus Spiritus sanctus; nondum venerat
 dominus Spiritus paraclitus, ut jeteret supra
 iungulos sanctorum apostolorum, ubi erant Je-

Esai. 66.

Matth. 25

AN 1.
Joan. 1.

1. Tim. 1.

Joan. 11.

Joan. 1.

Joan. 14.
Hic.

Rom. 1.
Joan. 1.

Udian.

Phil. 6.
Matth. 1.

Paul. 1.

1. Cor. 12.

Act. 1.

μονογενῆ υἱὸν καὶ λόγον τοῦ πατρὸς. πλὴν ὑδὲν
 ἦν αἰρετικῶν ἢ ἔγραψα, ὡς ὑδὲν κινῶ σοι, ἀγγηπτον
 πατέρα. τί οὐκ ὁ ἐκ ἔγραψα σοι κατηγορεῖς μὲ; ἢ
 δὲ ἔγραψα, γνωρίζω, καὶ παρ' ἐμοὶ εἰσιν. ἰδὲ δὲ εἰς
 σε πληροῦται καὶ τὸς κατὰ σέ: ὅτι κατ' ἐμὴν ἠδολόγησαν
 οἱ καθ' ἡμέρας ἐν πύλῃ: καὶ εἰς ἐμὴν ἔβαλλον οἱ πίνον-
 τες τὸν οἶνον: ἢ κατ' ἐμὴν λέγω, ἀλλὰ κατὰ τὸ θεῖον.
 ἐκ οὗδε τίς σοι ἐκίρασε τὸ τεθολωμένον τὸ δρᾶμα
 τῆς ἀσεβείας καὶ ἐσκόπησε, μὴ νοῶν ἄλλοις: ἔγρα-
 ψα γὰρ σοι καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ, πρὸς λέω καὶ ταῦτα
 ἀντεγραψάς, ὅτι ἐκὰν λέληθας ὡς ἐταῖρε. ἐξ ὡς
 συμπερὶ τὸν ἐταῖρον εἶπον, ἀλλ' ὡς ἕτερον οὔτα,
 ὡς ἐβέβη παρὰ τὸ κρεῖν. ἐταῖρε ἐφ' ὧ πάρε; ἔλθω
 τῷ κινῶ σὺν θεῷ ἐπὶ πλὴν διήρησιν, τί τὸ εἰρημῶν,
 ὅτι καὶ Χριστὸν καὶ κρείον αὐτῷ ὁ θεὸς ἐποίησε: γέ-
 γραπται, ὅτι ὡς ὁ θεὸς ἠγάπησεν τὸν κόσμον, ὡς
 τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδοκεν εἰς τὸν κόσμον: γέ-
 γραπται ἡμῖν εἰς θεῖον ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ ὡς εἶπεν Χρι-
 στὸς κρείον: καὶ ἡμεῖς ἐγγόμεθα αὐτῷ λαός, οἱ πο-
 τὲ ὡς ἀποβάται πλῆρωμα: νῦν δὲ ἐπιστάφην
 ἐπὶ τὴν ποιμνία καὶ ἐπίσκοποι ἦν ψυχῶν ἡμῶν, ἐπὶ
 τὴν οὔτα αἰεὶ Χριστὸν κρείον ἐπιστάφην. ἡμῖν γὰρ
 ἐγγετο Χριστὸς κρείον. ὡς περὶ γὰρ ἡμῖν ἐγγηθη
 παιδίον ὁ υἱός, ὡς αἰδός: αὐτὸς ἐγγετο μὲ εἰς σω-
 τήριαν: καὶ ἐκ ἡμῶν παλαι λαός αὐτοῦ, καθότι
 ἠγιοῦμεν. ὁ λόγος παρελήθη ὁ λόγος τοῦ πατρὸς,
 ὡς περὶ ἡμῶν ἀγίων πιδμάτων πληθίς. ἀλλὰ
 λόγος ὡς ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς ἐγγηθη: ἢ
 γὰρ κρείον ὁ λόγος Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς: διό ὡς ἀληθε-
 ῶς λαὸς ἀγίων τῷ Χριστῷ: ἐπεὶ ἄρα καὶ ἐν ἐγγηθη
 ἐσμὴν γὰρ ὡς περὶ τῆς κτίσεως παρὰ τὴν κτίσιν. καὶ
 εἰ, κατὰ τὸν Σαμοσατα, ἐκ ἀββη πρὸς τὸν πατέρα,
 ποθεν λέω εἶπεν, ὁ πατὴρ μὲ εἰ μοι μῆτι; εἰ γὰρ ἐκ
 ἀββη, τί καὶ λέγει, ἐπὶ ἀββη ἀββη κρείον εἰς τὸν ἔρανον,
 εἰ μὴ ὁ ἐκ τῶ ἔρανον κατὰ βᾶς; ἄρα κατὰ τὸν ἐταῖρον ἦν
 παρανόμων ψάδην διλεῖ αὐτὸν δεξίαν τὴν λήγοντα,
 ἐγὼ εἰμι ἡ ἀληθεια; ἡμεῖς δὲ διὰ ἡμῶν δύο σπαγματῶν
 ἀμυτῶν: εἰ τὴν σιωπηροῦσμεν τῇ ἀληθεια. ὑπὲρ
 γὰρ τὸ ἀγαθὸν πῶς καὶ τοῦ ἀποδοῦν. ὡς
 περὶ λέγει. ὑδὲ ὡς γὰρ λέω πνεῦμα, ὅτι Ἰησοῦς ὑδὲ-
 πῶ ἔδεξασθαι. ὅτι δὲ ὁ Σαμοσατα λέγει, πρὸ
 Μαρίας μὲν λέω πνεῦμα ἄγιον, Χριστὸς δὲ ἐκ λέω.
 πᾶς ἐπὶ ἐπὶ αὐτῷ ἐγγραφὸς κατὰ δεξίαν, ὅτι λέω πρὸ
 Χριστοῦ καὶ Μαρίας πνεῦμα ἄγιον: λέγει δὲ ὁ διαγ-
 γελιστὴς, ὅτι ὡς λέω πνεῦμα, ὅτι Ἰησοῦς ὡς ἔδε-
 ξασθαι. ἐν τῷ τῷ Σαμοσατα τί λέγει: ὅτι καὶ
 εἰς οὐρανὸν αὐτὸ τὸ κρεῖν εἰσὶ, καὶ ἀδύνατον ψεύδος
 ἐν αὐτῷ, μνησθαι: αὐτὸς γὰρ λέγει ὁ κρείον, ὅτι
 ὁ λαλῶν τὸ ψεύδος ἐκ τῶ σπυροῦ ἐστιν. ὁρατε ἀδελ-
 φοί, πόση τὸ φλωπὸς; ὅλλιν πλὴν ἡμέραν καὶ πλὴν νύ-
 κτη ἔχοσθε βεβη κατὰ τοῦ κρείον, καὶ πολεμῶν πε-
 ράται ἀδύνατος μηδεὶς, μπε διδουχμῶν πολε-
 μῶν: καὶ τῶ πολεμῶν διδουχμῶν ἀδύνατος, καὶ
 ἐπὶ ἡμῶν ἐκ κρείον ἀγίων ἀδύνατος: καὶ διὰ ἡμῶν ἰδίων
 αἰετῶν ὡς περὶ, ἐν εἰς ἐπιπέδοσαν ἐπ' αὐτῶν, δι-
 αἰετῶν ἀφρηθσαν αἰετῶν αἰ κεφαλαί μετὰ τὴν τιπα-
 ρα οὐ σαλαπῶστος σωματος. ὑδὲ πῶν διδουχμῶν τὸ
 πνεῦμα πᾶσι. ἐπὶ λέω ἔλθον τὸ κρείον πνεῦμα ὁ πα-
 ρακλήτης, ἐκ ἀββη διδουχμῶν γέγραπται γὰρ ἐπὶ ἐββη-
 σται ὁ θεὸς τὸ θεῖον ἐπὶ Σιωπῆ αὐτῶν μετὰ τὸ ἐλ-
 θεῖν

1. Tim. 5.

est quod esset pragnans Thamar, suspicatus Avns. ο Ιούδας, ὅτι ἐμνηστεύετο τῷ νύμφῳ αὐτοῦ
 Judas ex fornicatione concepit, condemna-
 vit eam iustique ut interficeretur: cum au-
 tem duceretur ad supplicium Thamar: Co-
 gnoscet, inquit hæc, virgam & armillam: ex
 eo enim cuius hæc sunt, concepi. Tunc Ju-
 das confusione contempto, confessus est quod
 iustior se esset Thamar; atque ita liberata
 est a morte. Nisi enim Judas confusionem
 contempisset, interfecta esset acerbe Tha-
 mar. Verum Judas non est mortuus pro
 Thamar: Christus vero pro omnibus mortuus
 est. *Recogitemus igitur eum qui talem susti-
 nuit a peccatoribus adversus semetipsum con-
 tradictionem, ut ne fatigemur animis nostris
 deficientes. Ipse est qui descendit ad Abra-
 ham; ipse qui descendit ad Moysem ut libe-
 raret populum; & qui nunc novissimis die-
 bus propter nos venit, non in figura ignis,
 sed conceptus in ventre virginis Mariæ, su-
 perveniente Spiritu sancto in eam; & ma-
 trem incorruptam a pedibus usque ad caput
 benedictam servavit, sicut ipse solus novit
 modum conceptus & ortus sui. Hæc est
 quam Isaac prævidens, dicebat Jacob: Des
 tibi dominus benedictionem cæli desuper, & be-
 nedictionem terra habentis omnia. Qui enim
 e caelo descendit unigenitus Deus Ver-
 bum, gestatum est in utero, & genitum
 ex paradiso virginali habente omnia: hæc
 sunt, Spiritus sanctus qui supervenit in eam,
 & virtus altissimi quæ obumbravit ei: &
 quod natum est sanctum puer Jesus, qui est
 Deus fortis, potens sustinuit crucem confu-
 sione contempta, ut salvos faceret eos, qui ex
 Adam propter abjectam obedientiam mor-
 tui erant: ipse sedit in dextera sedis Dei. Si
 vero dixerit Samosatensis quod crucifixus non
 erat semper in caelo, quia dictum est quod
 in dextera sedis Dei sedit; colligit sibi spinas
 & tribulos: dicit enim Deus ei tunc: An
 quia dixit filius meus unigenitus, nondum
 ascendi ad Patrem; & cum dicit, descendi de
 caelo; & Moyse dicit, Descendi ut liberem
 eos: dicis me orbatum esse filio in caelo?
 Si vero de Patre dicit: Ascendit Deus ab
 Abraham: rursus opinione Samosatensis, pa-
 ter erat in terra orbatum filio? quod quidem
 absit ut dicamus: quin potius illa dicamus,
 quæ oportet confiteri de Patre & Filio ve-
 ro & Spiritu sancto. Sic enim laudes ejus
 celebrantes gratiam invenimus in auxilium
 opportunum. Qui autem confitebitur ei Patrem,
 confitebitur eum & ipse Filius coram Patre
 suo, & nunc, & cum venerit ad remune-
 randum. Ipsi gloria in ecclesia in omnes
 generationes sæculi, Amen.*

Mat. 11.

Gen. 18.
Eusd. 3.

Luc. 1.

Gen. 28.
Gen. 49.

Luc. 1.

Heb. 11.

Joan. 10.
Gen. 18.
Eusd. 3.

Heb. 4.

Matth. 10.

αἰσθῶν, ὡς ἐφανέρωθη ἡ σύλληψις τῆς Θάμαρ, ὑ-
 πολαβὼν ὁ Ιούδας, καὶ φησὶ, νομίμας αὐτῷ ἐκπορ-
 γείας συνεληφθεῖσαι, κατεκρινεὶ αὐτῷ θανατοῦ δίκαιον·
 ἀγνοῦσα δὲ ἡ Θάμαρ, εἶπεν· ἐπίγνωθι ταῦτα, τὴν
 ῥάβδον καὶ τὴν ἑρμίσκον. ἔξ ἧ γὰρ εἴσι ταῦτα, ἐγὼ
 ἔχω ἐν γαστέρι. τότε ὁ Ιούδας καταφρονήσας τῆς αἰ-
 σχύνης, ὁμολογεῖ λέγων, δεικναιώται Θάμαρ ἡ ἐγὼ.
 καὶ διασώζεται Θάμαρ μὴ ἀποθανεῖν. εἰ μὴ γὰρ κα-
 ταφρόνησεν Ιούδας αἰσχύνης, Θάμαρ ἀπέθνησκε πι-
 κρῶς· ἀλλ' ὁ Ιούδας ἔκ ἀπίθανου ὑπὲρ τῆς Θάμαρ.
 ὁ δὲ Χριστὸς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν. ἀναλογισάμε-
 θα δὲ τὴν τὴν τὴν τοιαύτην ὑπομεμνηκότα ὑπὲρ τῆς ἀ-
 μαρτωλῶν εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμωμεν
 ταῖς ψυχαῖς ἐκλυόμενοι· αὐτὸς ἐστὶν ὁ καταβάς ἐπὶ
 Ἀβραάμ· αὐτὸς ἐπὶ Μωϋσῆ κατέβη ἐκτελεῖσαι τὴν
 λαόν· καὶ νῦν δι' ἡμᾶς ἐπ' ἐχάτων ἐλθὼν, ἐκ ἐκ κη-
 ματι πυρός, ἀλλὰ συνεληφθῆ ἐν γαστέρι παρθένου
 Μαρίας, τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐκτελεῖσας ἐπ' αὐτῷ.
 καὶ ὡς αἶδον αὐτὸς μόνος τὸν ἕστον τῆς συλλήψεως καὶ
 ᾄδεις αὐτῷ, φυλάττων ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν μητέρα, ἀ-
 πο τῶν ἰσχυρῶν ἀπολογησάμενος. αὐτὴ γὰρ ἐστὶν
 ἡ, ὡς ποιοῦν ὁ Ἰσαὰκ εἶπεν τῷ Ἰακώβ· δώσει σοι κί-
 ερος ἀπολογίαν ὑπὲρ ἀνωθεν, καὶ ἀπολογίαν γῆς ἐχέ-
 σης πᾶντα. ὁ γὰρ ἐξ ὑπερῶν καταβάς μονογενῆς
 Θεὸς λόγος ἐγέννηθη κρυφωθὲς ἐκ παρθενικῆ πα-
 ραδείσου ἐχόντος τὰ πάντα. πνεῦμα ἅγιον ἐπ' αὐτῷ,
 δύναμις ὑψίστη ἐπισκίασασα. καὶ τὸ ἡνωμένον ἅγιον
 τὸ παιδίον Ἰησοῦς, ὁ ἰσχυρὸς Θεὸς, ὁ ἐκστασιῆς,
 ὑπέμεινε σαυρὸν αἰσχύνης καταφρονήσας· ἵνα σώσῃ
 τὴν διὰ τὴν παρακλήσιν ἐκ τῆς Ἀδὰμ νεκρωσάσας·
 αὐτὸς ἐκείνου ἐν δεξιᾷ τῆς θρόνου τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ ἐ-
 πὶ ὁ Σαμοσατῆς, ὅτι ὁ σαυρωθεὶς ἐκ τῆς αἰετῆς ἐ-
 ραιῶν, διὰ τὸ εἰρημίων, ὅτι ἐν δεξιᾷ τῆς θρόνου τοῦ
 Θεοῦ κεκάθικε, συναρᾷ ἑαυτῷ ἀκάνθας καὶ τριβόλους·
 ἵπται γὰρ αὐτῷ ὁ Θεὸς τότε· εἰ διὰ τὸ εἶπεν τὸν υἱὸν
 μὴ τὸν μονογενῆ, ἔγω ἀναβίβηκα πρὸς τὸν πατέρα,
 ἀρα ἀτεκνὸν με λέγεις ἐν ὑπερῶν, καὶ ὅτι λέγει, ὅτι
 καταβίβηκα ἐκ τῶν ὑπερῶν· Ἐπὶ Μωϋσῆ, ὅτι λέ-
 γει κατέβην ἐκτελεῖσαι αὐτὸς· εἰ δὲ περὶ τῆς πατρὸς
 λέγει, ὅτι ἀνέβη ὁ Θεὸς ἀπὸ Ἀβραάμ. κατὰ τὸν
 Σαμοσατῆα, πάλιν ἀτεκνὸς ἡ ἐπὶ τῆς γῆς ὁ πατήρ;
 ὁ μὴ ἡνωτὸ λέγει· ἀλλὰ ἂν οὐκ ὁμολογῶν κατὰ τὴν
 παράδοσιν τὸ μονογενῆς περὶ τῆς πατρὸς καὶ τῆς υἱοῦ τοῦ
 ἀληθινῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· ἔγω γὰρ αὐτὸν δοξά-
 ζοντες χάριν εὐρομῶν εἰς εὐκταρον βοήθειαν· ὅς δ' ἂν
 γὰρ ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ τὸν πατέρα, ὁμολογήσει
 αὐτὸν ὁ υἱὸς ἐμπαροῦσεν τῆς πατρὸς αὐτοῦ, καὶ νῦν, καὶ ἔγω
 ἐλθὼ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· αὐτῷ ἡ δόξα
 ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ εἰς πάσας τὰς γενεὰς τῶν αἰώνων.

ANNO CHRISTI 370. 370.

ANNO CHRISTI 370. 370.

CONCILIUM ANTIOCHENUM II.

IN CAUSA PAULI SAMOSATENI,

Sub Dionysio Papa anno Christi 370. celebratum.

CCLXX.

Causa concilii.

Tempus. Numerus episcoporum.

Samosatensis depositus.

Episcopi sedem profertur.

Concilium Antiochenum secundum. Cum Paulus Samosatenus Antiochenus episcopus abdicatam semel haeresin, atque priore Antiochena synodo profcriptam restituere, & conuictam impietatem resuscitare conatus est, anno secundo Aureliani imperatoris, qui est Christi 272. & Dionysii pontificis 12. inchoatus, episcopi numero prope infiniti denuo Antiochiam rediere, atque Paulum secundo lapsum, de errore & corruptis vitæ moribus simul conuictum ac damnatum, episcopali throno deposuerunt, atque ejus loco Domnum episcopum suffecerunt. Quibus ita peractis, epistolam de actis concilii synodicam, quæ infra nunc recens ex Eusebio hunc translata est, ad Dionysium Romanum pontificem scripserunt, ac simul etiam de divina natura Christi, Dei Patris naturæ consubstantiali, (ut mirum duorum hæresiarcharum, Samosateni & Sabellii hæresin de Christi diuinitate jugularent) insignem fidei professionem (quæ extat tomo 6. cap. 1. in fine concilii Ephesini) item post synodum Ephesinam, in fine orationis illius quam habuit Cyrillus de incarnatione Verbi, ab Eusebio Ariarum sectario & fautore dolose suppressam, ediderunt. Cum Paulus domo episcopali exire iussus nollet obtemperare, imperator Aurelianus, ait Eusebius lib. 7. cap. 24. in fine, de ea re rogatus sententiam, sanctissime, quid esset agendum, decrevit. Præcepit enim, ut domus ecclesiæ illis retribueretur, quibus Christiani Italix & urbis Romæ episcopi per literas tribuendam præscriberent. Sic demum Paulus cum summo dedecore, secularis imperii ac potestatis auctoritate, ab ecclesiis penitus extrahitur. Vide Baronium anno 271. per totum.

est, S. Firmilianus Casarem in Cappadocia Episcopi summæ die viciesima octava Octobris celebrant. Quare 6. die Firmilianus ad Superos transit, Synodus Antiochena tum jam congregata erat. Ex quo detegitur etiam annus exortusis Firmilianus, errorque Blondelli in libro contra Primum Pontificem Romanum pag. 67. ubi ex inscriptione epistola Synodice ad Dionysium Papam colligi existimat, inter Pontificem Romanum & Episcopos Orientales exiguum intercessisse commercium, hosque parum de illius statu edoctos, cum post diem xxv. Octobris, quo Firmilianus mortuus, ad Dionysium scriberent, ignorantes, eum die xxvi. Decembris antecedentis anni jam e vivis excessisse. Inde enim deducere debuit Blondellus, secundam Synodum Antiochenam sub fine anni CCLXX. coactam non fuisse, ut ipse perperam arbitratur, cum Orientales Episcopi Pontificem Romanum societatem coluisse, eisque Primatum agnouisse, tot aliunde argumentis constat. Denique Baronius, Blondelli, & aliorum passim sententia plane evertitur ex libello Contestationis Cleri Constantinopolitani publice in Ecclesia proposito, quod Nestorius ejusdem sententia sit cum Paulo Samosateno ante annos centum sexaginta ab Orthodoxis Episcopis condemnato. Scriptus is libellus anno quadringentesimo vicesimo nono, ut Ephesinam Synodum Oecumenicam explicantes offendimus. A currenti autem anno ad annum CCGXXIX. sunt tantum anni CLIX., utroque etiam extremo incompleto pro integro numerato.

Haec tenus creditum fuerat, Synodum hanc, Aureliano imperante, habitam fuisse, nisi quod Valefius in Notis Eusebianis eam partim sub Claudio, partim sub Aureliano celebratam autumavit. Sed Principatus Aureliani initio temporis suo reddico constat, verum esse quod in tertia parte Dissert. Hypaticæ cap. ultimo n. 11. scripsimus, illam Claudio imperante inchoatam & finitam, & ita alias existimaverunt Hermannus Contradius, Marianus Scotus, qui & Methodium citat, Abbas Urspergensis in Chronicis; imo & Eusebius lib. 7. cap. 30. ut mox ostendo. Neque enim sub illis, quam sub anni ducentesimi sexagesimi noni Consulibus congregari potuit, cum sub iisdem Dionysius Pontifex Romanus, ad quem Episcopi scripsere, hominem exuerit, & vulgaris opinio illi fundamento, quam Eusebius loco male in linguam Latinam converso, ac corrupto chronologicæ Aureliani non innitatur. Eusebius itaque non scripsit, posteriores Synodum Antiochenam sub Aureliano coactam; sed tantum eo Imperio Romano regente, Paulum Samosatenum jam ab ea damnatum, ex Ecclesia exturbatum fuisse, quod ante Zenobiam captam, cui Antiochia parebat, fieri non potuerat. Hæc Eusebii verba lib. 7. cap. 29. καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκδιώχθησαν οἱ ἑταῖροι τοῦ Παύλου τῆς ἑρесьος τῆς ἀποστασίας, ὅταν ἐκείνη ἀποστασία καταργηθείη ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκλεισθείη ἀποστασία. Quæ verba sic a Valefio vertit: Hujus temporibus (nempe Aureliani) postrema Synodus innumerabilium fere Episcoporum congregata est: in qua antequam ille nefaria apud Antiochiam hæresis Pauli conuictus, & ab omnibus manifestissime deprehensus fuisse deprecatum esset, ab antiochia, qua sub celo est, Ecclesia Catholica eliminatus est. Sed ea versio ab Eusebio mente aliena; quod ipsemet Valefius intellexisset, nisi jam vulgari opinione imbutus fuisset. Præsertim itaque Christophorossi interpretatio, qua licet in multis imperfecta, in aliquibus tamen observatur accuratior: Cujus (nempe Aureliani) temporibus Paulus

OBSERVATIO ANTONII P. PAGII.

Secunda Synodus Antiochena adversus Paulum Samosatenum celebrata est autumnæ anni ducentesimi sexagesimi noni, sequentique continuata, quod colligitur ex epistola Synodica, quam Episcopi ad Dionysium Romanum Pontificem scripserunt, quamque Eusebius lib. 7. cap. 30. recitat. Dionysius autem, ut mox videbitur, die viciesima octava Decembris illius anni ad Deum migravit. Quare hæc Synodus ad eum annum retrahenda. In citata Synodica Episcopi ad Dionysium scribunt: Nunc quoque Antiochiam venturus erat Firmilianus, & jam Tarsum usque (Cilicis oppidum est) pervenerat, sed cum nos jam convenissemus, in via loci dum accersimus, dum ejus adventum expectamus, abili & cetera. Græci, ut in eorum Menologio videre Concl. General. Tom. 1.

Paulum Samosatenum etiam in aliqua Romana Synodo sub Dionysio fuisse damnatum credere Valefius in Notis ad Eusebium, Patavus lib. 13. de Doctr. Temp. alique docti viri, decepti perperam intellectu Athanasii loco lib. de Synodis, ubi ait: Duo enim Dionysii die ante eos septuaginta fere, qui Samosatensem sustulere, quorum alter Roma, alter Alexandria Præsul erat. Quæ verba ita cum Baronio explicant, quasi relativum quod utrumque Dionysium referretur, licet ordinem dicat ad septuaginta Episcopos, qui in secundo Concilio Antiocheno Paulum condemnarunt; hos enim in eodem de Synodis libro Athanasius vocat septuaginta Episcopi Pauli Samosatensis condemnatores, quod Athanasium legenti, magis constat. Synodus itaque Romana in causa Pauli Samosatensis suppositicia est. Vide Pagium ad an. 264. n. 4. Hoc autem secundum Antiochenum Concilium appellatur tertium ab Harduino in Indice Concil. rom. 1. aliud scilicet anno 268. in ea urbe celebratum, cui Firmilianus Casarem præfoderit, & o quo data sit Epistola supra relata ad Paulum Samosatenum, ex Eusebio lib. 7. cap. 27. Gr. deducente. Quod tamen hæud satis exploratum.

Dux & auctor erroris qui Antiochia grassabatur in primo Concilio Episcoporum numero prope insularum contra eum convenerunt, sui erroris & peregrina opinionis persequi conati sunt, & omnium jam consensu Paulum condemnatum, ab universa & Catholica Ecclesia, quae sub celo est, penitus extirpatus fuit.

Nihil aliud itaque Eusebius significat, quam Paulum iam in secundo Concilio Antiocheno, Claudio regnante, coacto, convictum & condemnatum, Aureliani temporibus, post Zenobiam videlicet debellatum, ab Ecclesia Antiochena extirpatum fuisse, Eusebius enim in ea narratione magis ad Concilii executionem, quam ad eius celebrationem respexit. Alioquin dicendum esset, eum errasse, & quod ad eum sub Claudio, sub Aureliano gestum, perperam persuasum habuisset. Posset simplicius, imo & verius in Eusebio locus sic Latine reddi: *Cujus temporibus (cum postrema congregata fuisset quamplurimum Episcoporum Synodus) convulsus & ab omnibus jam manifeste falsi dogmatis damnatus auctor illius sui erroris, Antiochia, a Catholica, quae sub celo est, Ecclesia eliminatus est.* Sed Paulus anno tantum CCLXXIII. quo Zenobia ab Aureliano capta, ab Ecclesia penitus extirpatus, non vero eodem anno, ut videtur existimasse Baronius.

Episcopos fuisse numero septuaginta testatur Athanasius in lib. de Synodis pag. 707. In concilio tamen Ephesino in libello quodam supplicii, quem Basilus Diaconus & Monachi contra Nestorium obtulerunt, centum & octoginta numerantur; sed alios ad Synodi initium, alios ad ejus finem respexisse existimandum. Leontius in lib. de Sectis Aetione 3. asserit, Paulum Samosatensem tam in Trinitatis quam in Incarnationis fide lapsum esse. In priori quidem, quod solum Patrem Deum esse putaret; in posteriori, quod Christum merum hominem esse diceret, & in eo Verbum exstitisse negaret, ita ut non eadem ac Nestorius sentiret. Si quidem hic, atque simplicem hominem Christum esse diceret, idem tamen Dei Verbum per se subsistens, & Filium assererat in illo homine fuisse. Unde in Trinitate non peccabat. At Paulus non dicebat, subsistens per se Verbum in Christo fuisse, sed Verbum nihil aliud esse, nisi ipsum ac mandatum; tanquam Deus per illum hominem, quae vellet, imperaret & faceret. A Sabellio vero dissentisse in hoc Leontius existimat, quod Sabellius eundem affirmabat esse Patrem & Filium & Spiritum sanctum, sed Patrem volebat esse Deum, quia omnia condidit; Filium nudum hominem; Spiritum puram gratiam, qui super Apostolos advenit. Quae haeresis a Sociianis & Anabaptistis instaurata est, ut in lib. 3. de Trinitate ostendit Petavius, qui & lib. 1. de Incarnatione cap. 3. Pauli Samosatensis haeresim pluribus explicat.

Baronius Eusebium conventum arguit, quod Professionem Fidei Patrum Synodi illius Antiochena, quae haeresi Arianorum profus jugulabat, consulto praetermisit. Verum Valecius in notis Eusebianis lib. 7. cap. 30. Eusebium hic immerito reprehendi ostendit. Nam Professio illa Fidei, quam Baronius profert ex Actis Ephesinae Synodi, non est Professio Sanelorum Patrum Antiocheni Concilii, ut ipse existimavit, sed ipsius Niceni. In parte enim 111. seu como 111. Actuum Ephesinae Synodi pag. 378. titulus Professionis illius ita conceptus legitur: *De Incarnatione Verbi Dei, Filii Patris definitio Episcoporum, qui Nicena in Synodo convenissent, & expositio ejusdem Synodi adversus Paulum Samosatensem.* Vides, Professionem illam Fidei adversus Paulum Samosatensem adscribi Synodo (Niceni non autem Antiochena. Itaque non video, inquit Valecius, quid Baronium impulerit, ut Professionem illam Antiochena Synodo attribuerit; nisi forte mendosos Codices nactus est, aut pro Nicena Synodo Antiochenam restituendam paravit. Certe in Synodo Nicena haec non leguntur. Sed quis nescit, cur ea fere Aetia illius Synodi interdidit? Videtur tamen mentio fieri illius definitionis in canone 111. Concilii Niceni, qui est de Paulianistis; Binus, ac post eum Labbeus, eandem Professionem Antiochena Synodo II. in Collectione Conciliorum falso attribuerunt. Scripsit praeterea haec Synodus epistolam ad Paulum Samosatensem, quam Baronius priori Synodo Antiochena perperam tribuit, ut ibidem ostendimus, ideoque ea huc revocanda erit.

EPISTOLA SYNODICA

AD DIONYSIUM ROMAN. PONTIFICEM reliquosque collegas episcopos ex concilio Antiocheno secundo.

Dionysio, Maximo, & omnibus ubicunque in orbis terrarum collegis episcopis, presbyteris, diaconis & universa ac catholica sub celo ecclesia, Helenus, & Hymenaeus, & Theophilus, Theotecnus, & Maximus, Proclus, Nicomas, & Adianus, Paulus, Bolanus & Protogenus, Hierax & Eutychius, Theodorus, Malchion & Lucius, & reliqui omnes episcopi & presbyteri, & diaconi, qui civitates & regiones finitimas apud nos incolunt, & ecclesia Dei qua apud nos sunt, dilectis fratribus in domino salutem.

Extat apud Euseb. lib. 7. cap. 13. & 24. in Valesii edit. est 10. & presbyter, de quo plura Eusebius mox cu. cap. 29.

Scripsimus epistolas ad episcopos qui longiore locorum intervallo a nobis distabant, eosque obsecravimus, ut ad hanc lethalem & perniciosam doctrinam curandam accederent: utpote ad Dionysium episcopum Alexandriae, & Firmilianum episcopum Cappadociae, homines beatos, & felicis commemorationis. Quorum alter Dionysius scilicet quamquam neque ad erroris ducem separatim scribere, neque eum omnino salutare dignatus est, ad universam tamen ecclesiam Antiochiae epistolam misit, cujus exemplar huic nostrae epistolae subjuximus. Alter autem, nempe Firmilianus, bis huc accessit, & ea quae a Paulo innovata erant, & excogitata perverse (quemadmodum cum nos, qui aderamus, & scimus & testificamur, tum alii plures, qui ejusdem rei nobiscum conficii sunt) coram erudite certe refutavit. Unde cum Paulus sententiam se mutaturum fuisset pollicitus; iste fidem illi adhibens, & spem animo concipiens, causam controversiamque sine ulla verborum contumelia commode fore compositam, eam ad tempus distulit: & ita ab illo, qui & Deum suum negasset, & dominum, & fidem, quam ante habuerat, minime conservasset, dolo deceptus fuit.

Firmilianus ergo, utpote qui jam de impia ejus pravitate, qua Christum Deum pernegaverat, satis fecisset periculi, cum esset rursus Antiochiam perventurus, & ad Tarfos usque perrexisset: interea loci dum nos conveniremus dum illum accerferemus, dum ejus expectarem adventum, extremum vitae diem obiit. Postea in eadem epistola, Pauli vitam, quomodo nimirum insituta fuerit, & quo transacta, bis verbis describitur.

Quoniam Paulus, relicto ecclesiae canone, ad adulterinam depravatamque doctrinam se transulit; ejus res gestas, cum sit extra ecclesiae fines ejectus, nihil attinet disquirere. Neque quod antea indigentia & mendicitate oppressus, neque quod a parentibus opum aut facultatis nihil omnino nactus, neque quod arte aut instituto aliquo quidquam adeptus, jam ad maximam divitiarum affluentiam pervenerit, idque ex nefariis sceleribus, sacrilegiis, & muneribus, quae a fratribus injuria affectis, quos se cum

Auctor hujus Epistolae fuit Malchion presbyter ut refert Hieronymus in lib. de Script. Eccl. e. 71. Sed & alia grandis epistola, inquit, ex persona Synodi ab eo scripta ad Dionysium, & Maximum Romanum, & Alexandriae Ecclesiae Episcopos directae; Haradinus. & Helenus Tarsi, Hymenaeus Hierosolymus, Theotecnus Caesarem Palaestinae, Maximus Bostriensis, Nicomas Iconii, & alii sexcenti supra, inquit Eusebius c. 29. Athanasius in epist. de synodis dicit fuisse Epist. pos. 70. Hilarius in Synod. 80. Haradinus.

adjuturum pollicitus, callide ludificatus est, cum flagitando, tum eorum animos ad aliquid sibi largiendum impellendo, per fraudem extorserat: & ita dum questum pietatem ducebat, eorum liberalitate, qui libris implicati tenebantur, quique, quo ab advertariorum calumniis liberarentur, ad dandum valde erant propensi, nequiter abusus est. Neque commemorare opus est quo pacto se insolenter extulerit, & secularium bonorum gradus sibi assumpserit, seque arroganter in iisdem gesserit, & duceharius potius quam episcopus nuncupari voluerit, & per forum volutarit, & modo epistolae legendo, modo quid illis responsi daretur praescribendo, magna satellitum turba, partim cum antecedentium, partim subsequantium stipatus, superbo gradu palam, inceserit: adeo ut propter intolerandum ejus fastidium, & nimiam animi elationem, fides nostra gravem invidiam notam odiumque permagnam subiecit.

missum: Atque ista fieri non prohibuit: sed cum in ipsum impudenter dicebantur, insolens & fastidio tumidus adfuit.

Præterea quid est cur literis prodamus adfici- Pauli turpitudinem. titias illius mulieres (quas *concordato*, Antiochiani appellant) & mulieres etiam presbyterorum & diaconorum suorum, quorum non hoc peccatum solum, sed alia prope insanabilia, cum eorundem conficius esset, explorateque cognita haberet, callide occultavit: quo illi ita ipsi obzrati adstrictique, dum sibi ipsis metuebant male, scelus, quæ ille vel verbo vel factis confisisset, reum agere non aliquando auderent, quin etiam ipsos magnopere locupletavit: & propterea apud illos, qui talium rerum cupiditate incendebantur, in magna gratia & admiratione fuit. Atque ut hoc pro certo habemus cognitum, fratres in Christo dilecti, non episcopum modo, sed sacerdotium etiam universum populo omnium bonorum operum & recte factorum exemplar esse debere; sic illud minime ignoramus, permultos ab ista mulierum in suam societatem adfiscendarum ratione & modo, pietate penitus excidisse, alios autem venisse in suspicionem flagitii. Quare licet aliquis hoc daret, eum nihil lasciviae & petulantiae in illas admisisse; suspicio tamen, quæ ex hujusmodi re oriri solet, sedulo cavenda fuisset, ne fortasse alicui esset offensio, alios autem ad se imitandum impellere potuisset.

Superbia Populi.

Neque necessum est dicendo persequi illius præligias in conciliis ecclesiasticis usurpatis, quæ falsæ gloriæ umbras confectando, & varias ineptiarum species aucupando, & imperitiorum mentes eo pacto in sui admirationem traducendo callide excogitavit: neque qua ratione sedem & thronum sublimem sibi paravit; eumque, non ut Christi discipulum decet, sed ut mundi principes solent, secretum & separatam habuerit, nomine suo appellavit; semur, in eo sedens, manu percussit, calcibus aliquando illum pulsavit; & qui cum eum audirent concionantem, non laudibus extollerent, non (ut in theatris fieri solet) se agitationibus, quo illi applaudent, in orbem versarent, non more gladiatorum & muliercularum, quos apud se habebat, in concione ei acclamarent, & quasi tripudii gestirent, sed (ut in domo Dei par est) modeste moderateque auscultarent, eos graviter increparit, & verbis contumeliosis exceperit. Neque quomodo in verbi Dei interpretes, qui e vita excelsissent, dum in hominum frequentiam palam prædicaret, petulanter & importune debacchatus fuerit, & non tanquam episcopus, sed tanquam sophista & præstigiator de se ipso magnifica verba jactavit.

Quo pacto enim alium reprehendere poterat, Paulus concubinarium. aut admonere, uti deinceps hic a mulieris consuetudine abstineret, diligenterque caveret, ne ejus illecebris (sicut scriptum est) laboretur in turpitudinem; qui una repudiata, duas ætate florentes, & aspectu peccabiles ac venustas secum habuit? quas, si quopiam forte iret, circumduxit una: idque delicias confectando, quibus cæcæ animi libidinem extra modum explere laboravit. Quibus de causis, tametsi omnes intra se graviter lamentati & conquesti sunt, ejus tamen potentiam & quasi tyrannidem ita extimuerunt, ut eum accusare omnino non auderent. Sed ista vitia (ut diximus) in homine sensu recto, & fide catholica imbuto, & una nobilitate in numero fidelium habito, possent corrigi: sed ab illo qui nefario errore Artemonis (quidni enim patrem ejus, unde hæresim suam hausit, vobis significemus) abductus, mysterium fidei ac religionis nostræ prodiderit, nefariusque conviciis affecerit, non necessum arbitramur illarum rerum rationem reperiscere. Tandem in ipso calce epistola hæc addunt:

Impietas Pauli in concilio ecclesia.

Porro quid vobis in memoriam revocemus, quemadmodum psalmos & cantus, qui ad domini nostri Jesu Christi honorem decantari solent tanquam recentiores, & a viris recentioris memoriæ editos exploserit, & in media ecclesia solenni paschatis die, mulieres, quæ inanes cantilenas (quas si quispiam audiret, plane exhorresceret) in ipsius laudem funderent, paravit? Aut quid vobis exponamus ea blasphemiarum genera, quæ episcopos & presbyteros, qui agros & civitates finitimas incolebant, quo illi blandirentur, in concionibus suis ad populum habitis, loqui permiserit? Nam nullo modo confiteri voluit, Filium Dei e cælo descendisse, (ut aliquid jam ante obiter inferamus, quod post dicitur apertius) neque id nostris verbis solum confirmabitur, sed multis & variis locis commentariorum ipsius, quos ad vos misimus, & maxime ubi asserit Christum terrenum esse, & huminum, perspicue ostenditur. Sed qui in istum Paulum impium ipsorum magistrum cantus recitabant, & palam apud populum laudibus efferebant, eum angelum dixerunt e cælo de-

Istum igitur tam Deo adversarium, tamque contumacem, eramus coacti ecclesia & congregatione fidelium interdicere, excludereque, & alium episcopum, qui huic ecclesie præfesset, in ejus locum substituere. Unde Dominum divina certe (ut putamus) providentia designavimus, Demetriani, hominis felicitis commemoracionis (quippe qui hanc ecclesiam ante hunc præclare rexisset) filium, omni genere virtutum, quæ episcopum decent, exornatum. At vos de ejus electione per epistolam certiores fecimus, ut illi scribatis, & ab illo literas accipiatis communionis. Paulus autem ad Artemonem literas scribit; & si qui Artemonis partibus favent, cum eo deinceps communicent.

Damnatus ejicitur Paulus.

EADĒM G. & L. EX VERSIONE HENR. VALESII.

Μεαν δὴ ἂν ἐκ κοινῆς γνώμης οἱ ἐπὶ ταύτῃ συ-
 κεροτημένοι ποιήσας ὁμοῦ χαραζάσας ἐπιστολῶν
 εἰς πρόσωπον τῷ τῆ Ρωμαίων ἐπισκόπου Διονυσίου, καὶ
 Μαξίμου τῷ κατ' Ἀλεξανδρείαν, ἐπὶ πάσας διακίμ-
 πονταὶ τὰς ἐπαρχίας· τὴν αὐτῆς σπουδῶν τὰς πάσι
 φασιν καθεστάντες, καὶ τῷ Παύλῳ τὴν διατροφὴν
 ἐπροδοσίαν, ἐλίγχνος τε καὶ ἐρωτήσεως, ἅς πρὸς αὐ-
 τὸν ἀνακαλενησάσι, καὶ ἐπὶ τὸν αὐτὸν βίον τε καὶ ἔθ-
 ος τὸν αὐτὸς διηγούμενοι. Ἐξ ὧν μνημῆς ἐνεκεν κα-
 λῶς ἂν ἔχοι ταύτας αὐτῶν ἐπὶ τῷ παρόντι διελθεῖν
 τὰς φωνὰς· ἐπιστολῆ· Διονυσίου καὶ Μαξίμου καὶ τῶν
 κατὰ τὴν οἰκουμενικὴν πάσι συλλετηροῦς ἡμῶν ἐπι-
 σκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων· καὶ πάσῃ τῇ
 ὑπὸ τὸν ὕψων καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, Ἑλένης καὶ Ἰ- Β
 ρμίου καὶ Θεοφίλου, καὶ Θεοπέκτου, καὶ Μαξίμου,
 Πρόκλου, Νικόμαχος καὶ Αἰλιανός, Παύλος καὶ Πρω-
 τυγόνης καὶ Ἰεραξ καὶ Εὐτύχιος καὶ Θεοδότος καὶ Μαλ-
 χιῶν καὶ Λυκίος, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες οἱ σὺν ἡμῖν
 παροικοῦντες τὰς ἐγγύς πόλεις καὶ ἔσθῃ ἐπίσκοποι
 καὶ πρεσβύτεροι καὶ διακόνων. καὶ αἱ ἐκκλησίαι τῶ Θεῷ,
 ἀγαπηταῖς ἀδελφοῖς ἐν κυρίῳ χαίρειν. ταῦτοις μετὰ
 βραχέως, ἐπιλέγουσι ταῦτα· ἐπεὶ ἐλλομβῶ δι' ἅμα καὶ
 παρακλήσει πολλὰ καὶ ἴσθ μακρὰν ἐπισκόπων, ἐπὶ
 τῷ θραπέσει τῆς θανατηφόρου διδασκαλίας· ὡς-
 περ καὶ Διονύσιον τὸν ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας· καὶ
 Φιρμιλιανὸν τὸν ἀπὸ τῆς Καππαδοκίας, τὸς μακα-
 ρίται· ὧν ὁ μὲν ἐπέσειλεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, τὸν
 ἡγούμενον τῆς πλάνης ὑδὲ ἀποσρήσεως ἀξίως· ὑδὲ
 πρὸς ἀπόστολον γράψας αὐτῷ, ἀλλὰ τῇ παροικίᾳ
 πάσι· ἧς καὶ τὸ ἀντίγραφον ὑπετάξαμεν· ὁ δὲ Φιρ-
 μιλιανὸς καὶ δις ἀφικομένως, κατεγνώ μὲν ἴσθ ἐπὶ
 ἐκείνῃ ἡγορητικῶν, ὡς ἴσθμῳ καὶ μαρτυρηθῆναι οἱ
 παραχρησόμενοι, καὶ ἄλλοι πολλοὶ συνίστασιν· ἐπαγ-
 γελιασμένῳ δὲ μεταθεσθῆναι, πεισθῶσας καὶ ἐλπίσας
 ἀνὰ τινος φρεῖ τὸν λόγον λαιδομεῖς τὸ πρᾶγμα εἰς
 διὸν καταθεσθῆναι, ἀνεβλήτετο παρακρησάσας ὑπ' αὐ-
 τῷ τῷ κατ' ἑαυτὸν καὶ κυρίῳ ἀρνησόμενος· καὶ
 τὴν πίστην αὐτῶν αὐτὸς ἀπώτερον εἶχε μὴ φυλάξαν-
 τε· ἐμέλλε δὲ καὶ νῦν ὁ Φιρμιλιανὸς εἰς τὴν Ἀντιό-
 χειαν ὁδηγησάσθαι· καὶ μέγιστον γὰρ Ταρσῶν ἦκεν, αἶτι-
 τῆς ἀρνησάσθαι αὐτῶν κακίαν πείραν εἰληφώς· ἀλλὰ
 γὰρ μετὰ σιωπῆς ἐκ τῶν ἡμῶν καὶ καλοῦμένων καὶ
 ἀναμενοντων ἀρχὴν ἂν ἔλθῃ, τέλος ἔχει τὸ βίον. μετ'
 ἔπρα δ' αὐτῶν τὸν βίον τῷ αὐτῷ οἷας ἐτύχασαν
 ἀγωγῆς, διαγράψασιν ἐν ταῖσι· ὅπως δὲ ἀποσῶσ τὸ
 κανόνος ἐπὶ κέρδηλα καὶ νόθα διδάγματα μετῆλυ-
 θῶν, ἔδοξεν δὲ τῷ ἔξω ὄντος τὰς ἀραξίαις κρίνειν,
 ἵνα ὅτι ἀπώτερον πένθος ἂν καὶ πτοχός· καὶ μήτε πα-
 ραί πατέρων παραλαβὴν μηδεμίαν ἀποσῶσιν· μήτι ἐκ
 πτοχῆς ἢ τινος ἐπιτηδύματος κτησάμενος, νῦν εἰς
 ὑπερβάλλοντα πλοῦτον ἔλθῃ, ἔξ ἀνομιῶν καὶ
 ἐπρωσιδίων, καὶ ὧν αἰτεῖ καὶ σέει τὴν ἀδελφῶν,
 καταβραβείων τοῦ ἀδικουμένου καὶ ὑπισχνουμέ-
 νος βραβείων μισθῶ· φερόμενος δὲ καὶ τῶτος, καὶ
 μετὰ τὴν καρπὸν τῆς ἴσθ ἐν πράγμασιν ὄντων ἐπι-
 μοτηται πρὸς τὸ δίδοναι ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς ἴσθ ἐνοχλου-
 ῶν· ποιεῖ μὲν ἡγούμενος τὴν θεοσέβειαν· ὅστε ὡς
 ὑψηλὰ φρονεῖ καὶ ὑπερήρται κοσμικὰ ἀξιώματα ὑπο-

ΟMNES itaque in unum congregati anstii-
 tos, unam ex communi sententia ad Dio-
 nysium Romanae urbis episcopum, & ad Ma-
 ximum Alexandrinum scripserunt epistolam: eam-
 que ad omnes deinde provincias transferunt;
 tum ut studium suum ac diligentiam omnibus
 declararent, tum ut perversum Pauli dogma,
 consutationes quoque & disputationes adversus
 illum habitas, cunctamque hominis vitam, ac
 mores exponerent. Porro ipsarum illorum ver-
 ba ad perpetuam posterorum memoriam non in-
 commodum fuerit hic referre. Dionysio & Ma-
 ximo, & omnibus per univrsam orbem com-
 ministris nostris episcopis, presbyteris & dia-
 conis, & univrsae ecclesiae catholicae quae
 sub caelo est, Helenus & Hymeneus, Theo-
 philus, Theotecnus, Maximus, Proculus,
 Nicomas, Aelianus, Paulus, Bolanus, Pro-
 togenes, Hierax, Euty chius, Theodorus &
 Malchion & Lucius; & reliqui omnes qui
 nobiscum sunt vicinarum urbium & provin-
 ciarum episcopi, presbyteri ac diaconi; & ec-
 clesiae Dei, carissimis fratribus in domino sa-
 lutem. Paucis deinde interjectis haec subjun-
 gunt. Scripsimus etiam ad complures episco-
 pos longius distitos; eosque hortati sumus ut
 ad exitialis doctrinae morbum curandum ac-
 cederent. Nam & ad Dionysium Alexandri-
 num, & ad Firmilianum Cappadociae antisti-
 tem, beatæ recordationis viros, litteras de-
 dimus. Quorum ille scripsit quidem Antio-
 chiam: sed erroris ducem ne salutatione qui-
 dem dignatus est, neque ad eum nomina-
 tim, verum ad univrsam Antiochenisum ec-
 clesiam litteras suas direxit, quarum etiam
 exemplum hic subjecimus. Firmilianus vero
 cum bis Antiochiam venisset, damnavit qui-
 dem dogmatis ab illo inventi novitatem, ut
 tellamur nos qui adsumus, & alii plures
 perinde ac nos optime norunt. Sed cum il-
 le mutaturum se sententiam promississet; cre-
 dens ei Firmilianus speransque sine ullo re-
 ligionis nostrae probro atque dispendio rem
 optime posse constitui, distulit sententiam
 suam: deceptus scilicet ab homine qui Deum
 ac dominum suum negabat, & qui fidem
 quam antea profitebatur, violaverat. Nunc
 quoque Antiochiam venturus erat Firmilia-
 nus & jam Tarsum usque pervenerat. Quip-
 pe improbitatem hominis Deum negantis
 antea fuerat expertus. Sed cum nos jam con-
 venissemus; interea loci dum illum accersimus,
 dum ejus adventum expectamus, abiit e vi-
 ta. Deinde paulo post, cujusmodi fuerit homi-
 nis vita exponunt bis verbis. Sed quoniam
 a fidei regula recedens, ad spuriam & adul-
 terinam doctrinam se transtulit: hominis ab
 ecclesia alieni actus examinare nihil attinet:
 neque quod cum antea pauper ac mendicus
 esset, nec ullas omnino facultates aut a pa-
 rentibus relictas accepisset, aut artis ullius exer-
 citio sibi comparasset, nunc ad incredibilem
 opulentiam pervenit, per scelera ac sacrilegia,
 fratrumque concussiones: dum injuria affectus
 decipit, promittens quidem sese illis accepta
 mercede opem laturum: fallens autem ipsos
 & ex facilitate litigantium qui ut nepotio li-
 bc

1. Ita Regius codex: alii, qui dicitur d'habere...

Tim. 6.

berentur quidvis dare parati sunt, lucrum A inaniter captans, & pietatem quæstum esse existimans. Neque quod fastu & arrogantia supra modum elatus secularis gerit dignitates, & ducenarius vocari quam episcopus mavult; per forum magnifice incedens; epistolas legens ac dictans inter ambulandum, palam ac publice; stipatusque maxima hominum multitudine partim præeuntium, partim subsequendum; adeo ut ex illius fastu & arrogantia incredibilis invidia odiumque multorum adversus fidem nostram conflatum sit. Neque item attinet examinare ambitionem hominis vanitatem in ecclesiasticis conventibus, quam omni studio consecretatur; nihil aliud quam inanem gloriam captans, & pompam affectans, atque hujusmodi artibus animos imperitorum perterrefaciens. Nam & tribunal & sublimem thronum, non ut Christi discipulus sibi ipse construxit: & secretum perinde ac secularis magistratus ita appellatum habuit. Ad hæc semper manu percutere, & tribunal pedibus pulsare solitus. Eos vero qui non laudarent, nec, ut in theatris fieri solet, oraria concuterent, neque una cum fautoribus ipsius, viris ac mulierculis indecore auscultantibus exclamarent atque exsisterent; sed cum gravitate ac modestia sicut in domo Dei decet audirent, increpabat & contumeliosis afficiebat. Et alios quidem legis notitæ doctores jam vita sanctos petulanter in concione lacerabat: de se autem ipse magnifice loquebatur, non ut episcopus, sed ut sophista quidam & impostor. Quinetiam psalmos in honorem domini Jesu Christi cani solitos, quasi novellos & a recentioribus hominibus compositos abolevit. Mulieres autem magno pasche die in media ecclesia psalmos quosdam canere ad sui ipsius laudem instituit; quod quidem audientibus horrorem merito inculserit. Episcopus quoque vicinorum pagorum & civitatum, necnon & presbyteros assentatores suos submitit, qui in suis ad populum concionibus eadem de ipso prædicarent. Etenim filium Dei e caelo descendisse, nobiscum confiteri renuit, ut aliquid obiter præmittamus ex iis quæ infra uberius exponentur. Neque id simplici assertionem nostra, sed ex ipsis quæ ad vos missionis gestis non semel declaratur: maxime vero ubi dicit Jesum Christum e terra ortum fuisse. At vero illi qui in ejus honorem psalmos canunt, & coram populo cum de prædicant: ipsum quem impietatis doctorem habuerunt, angelum esse dicunt e caelo delapsum. Atque hæc ille omnium hominum superbissimus non prohibet: sed interest ipse cum dicuntur. Quid hic referre attinet subintroducitas ut Antiocheni vocant mulieres, tam ipsius quam presbyterorum ejus ac diaconorum? In quibus non hoc solum, sed etiam alia insanabilia crimina, quorum conscius est & quorum ipsos reos esse convicit, nihilominus tegit ac dissimulat, ut illos sibi obnoxios habeat: utque dum sibi ipsis metuant, ipsum ob ea quæ impie agit ac loquuntur, accusare non audeant. Ad hæc divitiis eos locupletavit. Cujus rei causa ab iis qui talia concupiscunt, amaturaque suspicitur. Quid, inquam, attinet hæc scribere? Scimus utique, fratres dilectissimi, episcopum & universum clerum, bonorum operum exam-

δυνάμεις, & διακρίσεις μάλλον ἢ εἰσέτιος δέλων καλεῖσθαι. καὶ σοβῶν κατὰ τὰς ἀγοράς, καὶ ἐπιστολάς ἀναγιγνώσκων, καὶ ἐπαγορεύων ἀπὸ βαδίζων δημοσίᾳ, καὶ δορυφορούμενος, ἤδη μὲν ἀποπορεύων, ἤδη δὲ ἐφεκομένον πολλῶν τῶν ἀειδόνων: ὡς καὶ τὴν πίσιν φρονεῖσθαι καὶ μισεῖσθαι διὰ τὸν ὄγκον αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπερηφανίαν τῆς καρδίας: ἔτε τὴν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς συνωδοῖς περὶ τῶν, ἢ μὴ γινώσκων δεσποτικῶν καὶ φαντασιοκοπῶν, καὶ τὰς τῆς ἀκραιότερων ψυχῶν τοῖς τοῖσι ἐκπλήκτων βήμα μὲν καὶ θρόνον ὑψηλῶν ἑαυτοῦ κατασκευασάμενος, οὐχ ὡς Χριστοῦ μαθητῆς, σῆκρητον δὲ, ὡς περ οἱ τῶ κόσμῳ ἀρχόντες, ἔχων τε καὶ ὀνομαζών. παίων τε τῆ χειρὶ τῶν μηρῶν, καὶ τὸ βῆμα ἀράτων τοῖς ποσὶ, καὶ τοῖς μὴ ἐπαίνοσι, μὴ δὲ ὡς περ ἐν τοῖς θεατροῖς κατασκευάσει τῶν ὀθόνων, μὴ δ' ἐκβῶσι τε καὶ ἀναπέδησι κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν εἰσιωπῆς ἀνδράσι τε καὶ γυναικί, ἀκόσμως ὡς ἀκροαμένους. τοῖς δ' αὖτε ὡς ἐν οἴκῳ Θεοῦ συμπνοοῦσας καὶ ἐκτικτῶν ἀκόσμι, ἐπιτιμῶν καὶ ἐνυβεζῶν: καὶ εἰς τὰς ἀπὸ ἑθόνων ἐκ τῶ βίᾳ τῶν παροινῶν ὑψηλῆς τοῦ λόγου, σοφικῶς ἐν τῶ κοινῷ, καὶ μεγαλοῤῥημονῶν πρὸς ἑαυτῶ, καθάπερ ἐκ ἐπίσκοπος, ἀλλὰ σοφιστῆς καὶ γόης. ψαλμοὺς δὲ τῶν μὲν εἰς τὸν κῆρυον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παύσας, ὡς δὴ νεώτερος καὶ νεώτερος ἀνδρῶν συγγραμματα: εἰς ἑαυτῶν δὲ ἐν μισθῶ τῆ ἐκκλησία, τῆ μεγάλῃ τῶ παγα ἡμῶν, ψαλμοῦδων γυναικῶν παρασκευάων, ὧν καὶ ἀκόσμις ἀν τῶν φεζῶν: οἷα καὶ τῶν θεωπλόντων αὐτὸν ἐπίσκοπος τῶ ὁμέρων ἀγῶν τε καὶ πόλεων, καὶ ἀρεσβυτέρων, ἐν ταῖς ἀπὸ τῶ λαοῦ ἐμιλίαις καθήσει ὀφθαλμοῦ. τῶ μὲν γὰρ ἰδὼν τῶ Θεοῦ ἔβλεπται συνομολογεῖν ἔξ ἑρανοῦ καταληλυθέναι, ἵνα τὶ ἀπολαβόντες τῶ μιλόντων γραφῆσθαι δῶμεν: καὶ τῶτο ἔ λόγῳ ψιλῶ ἔθνηται, ἀλλ' ἔξ ὧν ἐπέμφαμεν ὑπομνημάτων δέκνεται πολλαχόθεν. ἔξ ἡκιστῶ δὲ ὅπου λέγει Ἰησοῦ Χριστοῦ κατῶθεν: οἱ δὲ εἰς αὐτὸν ψαλλόντες καὶ ἐγκωμιάζοντες ἐν τῶ λαῷ, ἀγγέλιον τῶ ἀσέβῃ διδάσκαλον ἑαυτοῦ ἔξ ἑρανοῦ καταληλυθέναι λέγουσι: καὶ ταῦτα ἔ κωλύει, ἀλλὰ καὶ λεγομένοις παρέστι ὁ ὑπερήφανος. τῶ δὲ συνομολογῶν αὐτῶ γυναικῶν ὡς Ἀντιοχεῖς ὀνομαζῶν, καὶ τῶ περὶ αὐτὸν ἀρεσβυτέρων καὶ ὀφθαλμῶν, οἷς κατῶ καὶ τῶ ἄλλα ἀμαρτημάτων ἀνιάτα ὄντα συγχρόσται, συνομολῶν καὶ ἐλέγξας ὅπως αὐτοῦ ὑπόχρεως ἔχη, περὶ ὧν λόγοις καὶ ἔργοις ἀδικεῖ, καὶ τῶ μιλόντων κατηγορεῖν τῶ κατ' ἑαυτοῦ φόβῳ: ἀλλὰ καὶ πλουσίους ἀπέφηνεν: ἐφ' ὧ ἀπὸς τῶ τῶ ταῦτα (ηλιώτων φιλέται καὶ θαυμάζεται: τί ἂν ταῦτα γράφομεν; ἐπιστάμεθα δὲ ἀγαπητοὶ ὅτι τῶ ἐπίσκοπον καὶ τῶ ἱερατεῖον ἀπαν παραδειγμα εἶναι δεῖ τῶ πλῆθει παπῶν καλῶν ἔργων. καὶ αὐτῶ ἐκείνο ἀγνοοῦμεν, ὅσοι ὑπὸ τῶ συνομολογῶν ἑαυτοῖς γυναικῶν ἔκτισον: οἱ δ' ὑποκρίθησαν: ὡς εἰ καὶ δοῖν τῶ αὐτῶ τῶ μηδὲν ἀσελγῆς ποιῶν, ἀλλὰ τῶ γὰρ ὑπονομῶν τῶ ἐκ τῶ τῶ τῶ σπῆματος φουρμῶν, ἐχρῆν ἐλαβῆσθαι, μή τινα ἐκκαθάριση: τῶ δὲ καὶ μισοῦσθαι ἀποβῆσθαι: πῶς γὰρ ἂν ἐκπληκτικῶν ἢ ὑποδότησιον ἔτερον, μὴ συγκαταβαίνειν ἐκπληκτικῶν

εις ταυτων γυναικι μη ολιγωρη φυλακτουμεν ως
 γυρακται. ος τις μίαν μόνον απέστησεν ήδη, δύο
 δι' αμαρτίας και καταρκείς την ψυχή έχει μεθ'
 ίαυται, και απήκη, συμπεριφέρει. και ταυτε
 ευφών και επιρεμπιμπλάμβος. ων ενεκα ενάγει-
 σι μόνον και οδύρονται πάντες καθ' ίαυτους. και
 δι' τίνω τυραννίδα και δυναστείαν αυτην προβλε-
 πται, ώς καταγορευν μη τολμαν. αλλά ταυτε
 μη, ως προεφηκαμεν, εδουνην αντισ τον αδρα-
 τισ του φρονημα καθολικον έχουσι, και συγκε-
 τρωθιμεντων ημίν. τω δε εφορησαμεν τον μω-
 στρον και εμπροσθενται. τω μίαν αιρίσει τή
 Αρτεμα (τι γαρ ε χρη μέλις τον πατέρα αυτην
 δηλωσαι) εδεν δειν ηγοιμεθα ταυτων τω λο-
 γισμοις απαιτεν. ειτ' επι τω επιστολῃς,
 ταυτ' επιλεγομεν. υναρχαθησθαι αυτ' αποκα-
 λησθαι αυτην τω Θεω και μη έχουσι εκκρησαν-
 τες. ετρον αυτ' αυτην τή καθολικῃ εκκλησιῃ κοι-
 νισθαι επισκοτον Θεω ποιοις ωι τελευσι-
 μεθα, τιν τῃ μακαριου Δημητρίου και επιφα-
 νου ποσοις ποσῃ τῃς αυτης παροικίας
 υιον Δόμονο απαι τῃς ποσεισιν επισκοτω κα-
 λοις κοσμουμῃον. εδηλωσαμεν τε υμίν, οπως
 ταυτω γαρ ημε, και τῃ παρα ταυτου κοσμουμῃον δε-
 χουσι γραμματι. τω δε Αρτεμα εδῆς επιστε-
 λτω και οι τῃ Αρτεμα φοροισιτες, τῃς κοι-
 νωσισιν αυτων. και ταυτα μόνον εσταυθει και εδω. τω
 δη αυτ' Παυλο αυτ' και τῃ τῃς πῃς ορθοδο-
 ξια τῃς επισκοπῃς εκκεπηκωτος, Δόμονο, ως ε-
 ημεται, τίνω λειτουργίαν τῃς κατῃ Αντιοχειαν εκ-
 κλησίας διδουσα. αλλά γυτο μηδῃως εδῆσαι
 τῃ Παυλο τῃ τῃς εκκλησίας οἰκῃ θελοτες. βα-
 σιλευς εσταυθει Αρτεμα, αισιωται περ
 τῃ ποσεισιν διδουσα. ταυτις νεμαι ποσοιτων
 τῃ οἰκῃ, οἰς αν οι κατῃ τίνω Γαλιαν και τίνω
 Ρωμιαν πολιν επισκοτοι του δογματος επιστε-
 λωσι. αυτῃ δῆται ο ποσεισιν αυτῃς μετῃ τῃς
 εχαις αιρίσει, υπο τῃς κοσμουμῃον αρχῃς ε-
 λαυεται τῃς εκκλησίας.

plum multitudini praebere debere. Neque il-
 lud ignoramus, quot ex ejusmodi mulierum
 contubernio partim in praecipit lapsi sint, par-
 tim in suspitionem venerint. Itaque etiam si
 quis concesserit nihil ab eo turpe committi,
 suspitionem tamen quae inde solet, vitari
 oportebat; ne quemquam offenderet, neve
 aliquos ad imitationem sui provocaret. Quo
 enim modo increpabit alium & admonebit,
 ut a frequentiori mulieris consuetudine ab-
 stineat, ne forte corruat sicut scriptum est:
 is qui unam quidem iam dimisit, duas vero
 atate florentes & forma conspicuas secum ha-
 bet, & quocumque proficiscitur circumducit;
 idque deducens distuens & epulis sese ingurgi-
 ans. His de causis omnes quidem apud se
 privatim ingenitae atque suspirant: sed po-
 tentiam ejus ac tyrannidem adeo reformi-
 dant, ut acculare illum non audeant. Ver-
 rum de his sicut antea diximus examinaverit
 fortasse aliquis & in iudicium vocaverit
 hominem catholicae professionis, nobisque fi-
 dei ac ministerii societate conjunctum. Ab
 hoc vero qui prodito atque ejurato religionis
 nostrae mysterio ad execrandam transgressus
 haeresein Artemae (quidni enim parentem il-
 lius vobis tandem indicemus?) in ea se plu-
 rimum jactavit: ab hoc, inquam, rationem
 eorum omnium exigendam esse non existi-
 mamus. *In fine autem epistolae haec adiciunt.*
 Hunc igitur Deo bellum indicentem, nec
 cedere volentem, cum a communione nos-
 tra abdicasset, necesse habuimus alium
 eius loco ecclesiae catholicae episcopum ordi-
 nare non absque divina ut credimus provi-
 dentia: Demetriani scilicet beatae memoriae
 episcopi, qui ante hunc magna cum laude
 eandem rexit ecclesiam, filium Domnum,
 virum omnibus quae episcopum decent, doti-
 bus exornatum. Quod quidem idcirco vobis
 significavimus, ut ad eum scribatis, & ab
 eo communicatorias litteras accipiat. Hic
 vero ad Artemam scribat, si lubet; & qui
 Artemam fecerantur, cum eo communicent.
Et haec quidem a nobis hic relata sunt. Igi-
 tur cum Paulus a recta fide simul & episco-
 patu excidisset, Domnus, ut dictum est, admi-
 nistrationem Antiochenae ecclesiae suscepit. Sed
 cum Paulus e domo ecclesiae nullatenus excede-
 re vellet: interpellatus imperator Aurelianus
 vestissime hoc negotium disjucavit, iis domum
 tradi praecipiens, quibus Italiae Christianae re-
 ligionis antistites & Romanus episcopus scri-
 berent. Hoc modo vir supra memoratus cum
 summo dedecore per saecularem potestatem ab ec-
 clesia exturbatus est.

EADEM SYNODUS ANTIOCHENA HELENI

Sic dicta in libello synodico.

Συνodus θεία καί ιερά τοπική, εν Αντιοχεια
 συναθροισθεσα, ης εταχος υἱ Ελευθε-
 ρου, ο Ταρσοῦ ἐπίσκοπος, Θεόδωρος, ο Μοψουστίας,
 ο Σαματιανῶς Γρηγόριος, Καισαρια Ποντου,
 Αθανάσιος Λαοδικείας, ο Εφροσῶνος, ο Απτοῦ οἰ
 περὶ τοῦ πάρα καθῃς ἐκαθροῦται, καὶ Μαλχίαν,
 Αντιοχειας ο Ιεραποστολῆς. καθῃς εταχος υἱ
 εταχος Παυλο του Σαμοσατου, καὶ οἱ ἄλλοι Απ-
 τῃς Καίσαρα ἐπὶ Χριστῶν συνισθῶσιν.

Synodus divina & sacra provincialis, An-
 tiochiae collecta: (cujus partes erat Hele-
 nus, Tarsi episcopus: Theodorus, Mopue-
 stiae: miraculorum effector Gregorius, Cata-
 reae Pontis: Anatolius Laodiceae, hierophorus,
 cujus de paschate canones circumferuntur: &
 Malchion Antiochiae, sanctissimus) quae de
 posuit & abdicavit Paulum Samosatenum,
 qui nihil aliud, quam Annas & Cajaphas,
 de Christo docuit.

EADEM SYNODUS ANTIOCHENA,

Ex annalibus Eusebii Patriarchae Alexandrini pag. 396. editionis Oxoniensis Arabico-Latinae.

Anno imperii Claudii Caesaris primo constitutus est Paulus patriarcha Antiochenus, qui cum annos octo sedisset, mortuus est. Cognominatus est autem Paulus Somasitanus quod ex incolis Somasitae esset, fuitque idem auctor haereticos Paulicianorum. Qui eandem cum ipso fidem professi sunt, eandemque sententiam amplexi a nomine ipsius Pauli Pauliciani. Sententia autem Pauli Somasitani haec erat, dominum Christum hominem fuisse a deitate creatum eiusdem cum nostrum aliquo substantiae, & principium Filii a Maria fuisse, ipsumque electum fuisse ut esset salvator substantiae humanae, comitante ipsum gratia divina & in ipso habitante per amorem & voluntatem, ideoque vocatum esse Filium Dei. Dixit etiam Deum unam esse substantiam, unamque personam, neque in Verbum credebat, neque in Spiritum sanctum. Post mortem igitur ipsius congregati sunt episcopi tredecim in urbe Antiochena, qui in ipsius factum & sententiam inquisiverunt, & cum ipsum & quotquot sententiam eius amplecterentur anathemate devoverunt, reversi sunt. Mortuo Claudio Caesare

Romanorum imperatore, post ipsum Romanis Romae imperavit Aurelius Caesar annos quinque, idque anno regni Hormosi filii Naris regis Peritarum quarto. Anno imperii Aurelii Caesaris primo constitutus est, Dionysius patriarcha Romanus qui octo annos sedit, &c.

Tam crassi porro tamque frequentes in rebus praesertim chronologicis errores Eutychianorum annalium hoc apud eruditos lectores haecenus effecerunt, ut vix unius assumentur assis cum ad Eusebium, Socrate, Sozomeno, Euzegrio, aliisque probatis Graecis Latinisque scriptoribus dissentiant. Idem paulo ante pag. 332. referunt synodum incerti loci ab Heracla convocatam, cuius nemo alius, quod meminerim, fecit haecenus mentionem. Morbino, inquit Eusebius, Demetrio successit est Heraclas patriarcha Alexandrinus, qui episcopos constituit viginti. Ex his unus erat Ammonius dictus, religionis defensor. De quo simul ac ad Heraclam delata est fama, congregavit is synodum episcoporum, & in urbem Ammonii perrexit, ubi re sua cognita & peripeta eum ad veritatem reduxit. Haec ille.

ANNO CHRISTI 370.

ADDITIO.

ANNO CHRISTI 370.

Ad Concilium Antiochenum habitum anno Christi cclxxx. sive Fragmenta dispositionis in eo susceptae adversus Paulum Samosatenum a Malchione Presbytero Antiocheno.

Ex nova Basilicensi collectione. Apud Leonem Byzant. lib. 1. contra Nestor.

Paulus. Ut nec unctus ex David alienus sit a sapientia, neque sapientia in alio habitet. Et paulo post. Qui videbatur, non erat sapientia. Non enim poterat reperiri in figura sine habitu, nec in spectatione viri. Major est enim iis quae spectantur.

Petrus Diaconus in lib. de incarnatione ad Fulgentium cap. 1.

MALCHION. Ex simplicibus sit certe compositum, sicut in Christo Jesu, qui ex Deo verbo & humano corpore, quod est ex femine David, unus factus est, nequaquam ulterius divisione aliqua, sed unitate subsistens. Tu vero videris mihi secundum hoc nolle compositionem fateri, ut non substantia sit in eo filius Dei, sed sapientia secundum participationem. Hoc enim dixisti, quod sapientia dispendium patitur, & ideo composita esse possit; nec cogitas quod divina sapientia sicut ante quam se exinanisset indiminuta permansit, ita & in hac exinanitione quam gessit misericorditer, indiminuta atque indemutabilis extitit. Et hoc etiam dicis, quod sapientia habitaret in eo. Habitamus & nos in domibus, ut alter in altero; sed neque pars domorum nos sumus, nec nostra pars domus est.

Apud Leonem ibid.

ITEM MALCHION. Nonne ante dicebam quod non concedis filium unigenitum, qui est ex aeternitate ante omnem creaturam, in toto salvatore, id est, unum esse tantum substantiam?

FRAGMENTA EPISTOLAE, ut videtur, eiusdem synodi, eius videlicet partis quam constat omissam ab Eusebio fuisse.

SI autem secundum formationem & generationem copulatus erat, homini hoc accideret: & rursus, non enim congeneratam fuisse cum humanitate sapientiam, ut nos credimus, substantialiter, sed secundum qualitatem. Et post alia. Quid autem vult dicere aliam esse & diversam formationem Christi a nostra, volentibus nobis in hac maxima una re differre ipsius constitutionem a nostra, quod scilicet in ipso sit verbum quod in nobis homo interior. Et postea. Si dicere habitasse in eo sapientiam sicut in nullo alio, hoc modum quidem inhabitationis eundem declarat, mensura vero & multitudinis excellit, verbi gratia, duplo plus, aut quomodoque amplius, vel minus duplo quam alii, cognoscente ipso a sapientia. Hoc autem nolunt catholici & ecclesiastici canonici, sed potius illos quidem participasse sapientiam foris inspirantem, quae alia est apud ipsos, ipsam vero sapientiam per se ipsam substantialiter in corpore ex Maria venisse. Et post alia. Accedunt non esse suos filios. Si autem filius est Dei Jesus Christus, filius vero etiam sapientia; & aliud est sapientia & aliud Christus, duo sunt filii. Et postea. Copulationem vero

Apud Leonem ibid.

cum sapientia aliter intellige secundum disciplinam & participationem, non autem secundum substantiam in corpore formatam. Et post alia. Neque Deus, qui corpus humanum terebat & induerat, passionum humanarum principaliter expers erat, neque corpus hu-

amanum divinarum operum principaliter expers erat in eo in quo erat & per quem hæc opera faciebat. Formatus est principaliter ut homo in ventre; & secundario Deus erat in ventre *εὐρυχωρίας τῆς ἀνδραπύρας*, id est, copulata substantia ejus cum homine.

ANNO CHRISTI 275. 276.

ANNO CHRISTI 275. 276.

V I T A,
EPISTOLÆ ET DECRETA
FELICIS PAPÆ I.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

Felix natione Romanus ex patre Constantio, b fedit annos 4, menses 3, (a) dies 15, c Martyrio coronatur. Fuit autem temporibus Claudii & Aureliani, a d consulatu Claudii & Paterni, usque ad consulatum Aureliani & Capitolini. e Hic constituit, supra sepulera aut memorias martyrum missas celebrari. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, presbyteros novem, diaconos quinque, episcopos per diversa loca, quinque (Sepultus est in cœmeterio tuo ubi &) basilicam (b) fecit via Aurelia, milliario ab urbe Roma secundo, III. Kalend. Junias. Et f cessavit episcopatus dies quinque.

horum consulatum Dionysius adhuc supervixerit, ut supra dicto loco ostendimus.

Commemoratio sanctorum in Missa fieri debet.

quoddecim

NOTE SEVERINI BINII

a Felix.) Ultimo die anni 272 Felix Dionysio substituitur, cum Aurelianus imperator annum imperii pontificatum adeptus. Augustinum persecutionem Christianorum instaurasset. In qua, teste Eusebio libro 7, cap. 24, hoc memorabile accidit, quod cum ceteri in Christianos promulgando impetator subsisteret, repente brachium suum obsequens, & divina ultione debilitatum esse sentit. Quod autem ait Eusebius cum a persecutione d. fuisse, & ipse terribim fuisse, ideoque a persecutione d. fuisse, & ipse in chironia negat, dicens, nihil in seles periculum fuisse, & ob eam causam celesti vindicta subitum esse. Et recte, nam ex probatissimis actis sancti Symphoniani martyris, & ex martyrologio Romano constat, non modo Symphonianum, verum plures alios sub Aureliano martyrium subisse. Baron. anno 272. in fine, & anno sequenti.

b Sedit annos 4, menses 3, dies 15.) Annis duobus, & mensibus 7, minus uno die Felicem sedisse, cœptis & per martyrium cœsi pontificatus tempora intelliguntur.

Martyrio coronatur.) Tertio Kalendas Julias anno 275, Felicem martyri coronam adeptum fuisse, præter auctoritatem libri pontificali, indicat epistola ejusdem, quam scripsit ad Maximum Alexandrinum episcopum Dionysi successorem, cujus fragmentum in concilio Chalcedonenis actis extat, qua nomen illius ab ipso titulo martyrii conscriptum est. Tertio Kalendas Julias occisum esse, indicat martyrologium, anno 275, martyrem factum esse, facti consulares hic positi, & nomen Aureliani in tabulis ecclesiasticis signatum, testantur, consulatus enim Aureliani Aug. III secundus, & Julii Capitolini primus, anno prædicto 275, notatur. Errant igitur, qui feci Felicem quatuor vel quinque annos tris buunt. Baron. anno 275, num. 1.

Immo ab errasse Bar. ostendemus in notis. Error libri pontificali, libri pontificali aberrasse, propterea quod biennio post

Hoc decretum non recens a Felice papa nunc primum est institutum. Nam longe ante Felicis tempora ejusmodi institutionem ecclesia sibi vendicavit, & quidem convenientissime secundum scripturam sacram, Apocal. cap. 7, ubi sepulera martyrum appelluntur altaria Dei: ideo quod, ut interpretantur omnes Græci & Latini, super illis sacrificia offerri consueverunt. Hoc antiquissimæ liturgiæ Jacobi & Clementis, in quibus sanctorum apostolorum & martyrum quorundam nomina recensentur, evidentissime confirmant: maxime autem & firmissime id probatur testimonio Cypriani lib. 3, epist. 6, ubi petit annotari, & ad se scribi diem mortis singulorum martyrum, ut possit nominatum in die anniversario passionis eorum pro eis sacrificium offerri. Itaque cum prædicti patres ecclesiæ longe ante tempora Felicis glorioso martyrio coronati discesserint, dubium nullum esse potest, hanc consuetudinem offerendi sacrificium Deo, in quo sanctorum apostolorum ac martyrum gloriosa commemoratio fit, non recens hoc tempore a Felice institutam esse, sed saltem illam hæc de se traditionem apostolicam, qua animis fidelium dumtaxat hæcenus inscripta fuerat, nunc publico edicto confirmatam, & ubique locorum promulgatam esse. Et merito, sancti enim sunt membra mystici corporis, cuius nomine sacrificium veri corporis Christi offertur, & offerri debet: ac prout sicut in eo viventes pontifices, reges, & multi alii nominantur, ita etiam in eodem mortui nominari debent, siue sint in calce, siue in purgatorio; omnes enim ad idem corpus pertinent. Accedit quod, ut Augustinus lib. 10, Civitatis Dei, 6, & l. 22, cap. 10, scribit, in sacrificio altaris significatur generale sacrificium, quo universum Christum corpus, quod est tota per Christum redempta civitas, Deo offertur per Christum sacerdotem magnum, ad cuius compagem cum pertineant etiam sancti, qui in celo sunt, fit ut illi merito suo ordine in sacrificio altaris nominari debeant. Vide Bellarm. de Missa lib. 2, cap. 2.

Cur sanctorum commemoratio in Missa fieri debet?

f Cessavit episcopatus.) Hæc si vera sunt, quod creditur, factum est, factum est ipsum Eurychianum sub consulatu tertio Aureliani, qui incidit in annum Christi 276, ut scribit liber pontificalis in ejus vita, sedera corripit, adeoque sedem pontificiam ultra annum vacavit. Baron. prædicto anno 275, num. 9.

Quandiu sedes vacavit.

EPI-

(a) Inc. XXV. (b) Anfula inclusa desunt in Inc. statum ponit. f. fecit basilicam in via Appia ubi & sepultus est III. Kal. Jun. milliario ab urbe Roma II. & cœditus &

EPISTOLA I. FELICIS PAPÆ I.

AD PATERNUM EPISCOPUM.

De judiciis & accusationibus & defensionibus sacrorum ordinum:

- I. Quod detractores & factores inimicorum ab accusatione episcopali submoveantur.
II. Ne minores a majoribus accusationibus impetantur.
III. In re dubia non judicetur certa sententia de his qui adversus clericum causam aliquam habent in provincia.
IV. Clerici actiones suas exercent.
V. Primate in accusatum episcopum quomodo se gerere debeant.
VI. Iudices ecclesia ne absente eo, cujus causa ventilatur, sententiam proferant, & ne proditoris calumnia aut vox audiat.

Carissimo atque dilectissimo Paterno coepiscopo, Felix episcopus in domino salutem.

b S. Leo ep. 21.

Gaudere me plurimum & exultare in domino, dilectionis tue scripta fecerunt, quibus evidenter ostenditur, quantum catholicam diligis fidem, & quantum hæreticum detestaris errorem. Hæresis quippe est nimis impia, & evangelicæ veritatis inimica, quæ non portionem aliquam lædere, sed ipsa Christianæ religionis conatur fundamenta convellere. Quocumque enim rapit ad se, non solum in hoc vitium, sed in multa alia vitia ruere facit: & ipso suadente antiquo hoste, non solum persecutores ecclesiæ, sed etiam sacerdotum ejus, fiunt. Una igitur mente corrigere curemus & insequamur tales, & ab hoste suo ecclesiam, ejusque fideles & sacerdotes domini nitamur liberare. Præstabit vires omnipotens redemptor noster caritati atque justitiæ: præstabit nobis, longe a se positus, unitatem spiritus sui ipse, cujus artificio, quasi in arcæ modum, quatuor mundi constructa lateribus, atque impatribilium lignorum compage, & bitumine caritatis adstricæ est ecclesia, ut nullius adversitate spiritus nullius, venientis extrinsecus tumore fluctus perturbetur. Sed quemadmodum illius gubernante gratia, petendum est, ut nulla nos superveniens exterius unda conturbet, ita ex totis orandum est visceribus, frater carissime, ut suæ providentiæ dextera cumulum sententiæ nobis interioris exhauriat: Adversarius quippe diaboli, qui contra humiles sæviens, sicut leo rugiens circumit, quærens quem devoret, non jam, ut cernimus, caulas circumcivit, sed ita valide in quibusdam ecclesiæ necessariis membris dentem figit, ut nulli dubium quia nisi unanimiter, faciente domino, cunctorum provida pastorum turba concurrat, omne (quod absit) citius ovile dilaniet.

Concil. General. Tom. I.

c quocumque enim serpat.

d S. Gregor ep. 26 lib. 17.

e. Tit. 5.

f circuit

I.

Quapropter detractores, qui divina auctoritate eradicandi sunt, & factores inimicorum, ab episcopali submoveamus accusatione.

II.

Similiter ne summorum quispiam, minorum accusationibus impetatur, aut dispercat.

III.

Neque in re dubia certa judicetur sententia, nec ullum judicium, nisi ordinabiliter habitum teneatur.

IV.

Si quis super quibuslibet criminibus clericum pulsandum crediderit, in provincia, in qua consistit ille qui pulsatur, suas actiones, nec æstimet eum accusator alibi, aut longius pertrahendum ad judicium. Illi vero, qui pulsatus fuerit, si iudices suspectos habuerit, liceat appellare primates.

V.

Primates quoque accusatum discutientes episcopum, non ante sententiam proferant damnationis, quam apostolica freti auctoritate, aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes & canonicè examinatos regulariter testes convincatur. Aliter irritam esse censemus & injustam episcoporum damnationem, & idcirco a synodo retrahendam, ita ut oppressis ab omnibus, in cunctis subveniatur causis.

VI.

Caveant & iudices ecclesiæ, ne absente eo cuius causa ventilatur, sententiam proferant, quia irrita erit, qui etiam rationem pro actione fratrum in præsentia dabunt. Proditoris vero nec calumnia, nec vox audiat. Nemo enim debitor amplius potest cognoscere, quam ille qui injuriam ejusque sustinuit nequitiam. Omnes ergo qui in Christo volunt pie vivere, necesse est, ut ab impiis & dissimilibus patientur opprobria, & despiciantur tamquam stulti & insani, qui præsentia bona perdunt, ut invisibilia & futura acquirant. Despectio tamen & irrisio talium in ipsos retorquetur qui ipsos infestant: quia & abundantia eorum in egestatem, & superbia transibit in confusionem. Et quidquid justis adversitatum vel malorum irrogatur, non est pœna criminis, sed virtutis examen. Et sicut aurum, quanto plus excoquitur, tanto melius efficitur: sic justus, quanto plus tribulatur (si ipsam tribulationem patienter portaverit) multo purior & carior Deo redditur. Unde ipsa per se veritas dicit: Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. De talibus dominus per Isaiam loquitur, dicens: Audite verbum domini, qui tremistis ad verbum ejus. Dixerunt fratres

Aaaa

(1) Ex Zephyrino Papa. (2) Ex eodem Zephyrino. (3) Ex Synodo Papa. 4. Alias exijmes. 5. In MS. Proditoris. 6. Ex vulgata pascuis vocibus immutata.

1107

fratres vestri, edentes vos & abicienses propter A
 nomen meum: Glorificatur dominus, & videbitur
 in laetitia vestra, ipsi autem confundentur. Vox
 populi de civitate, vox de templo, vox domini
 reddentis retributionem inimicis suis. Antequam
 parturiret, peperit: antequam veniret partus ejus,
 peperit masculinum. Quis audivit unquam tale? &
 quis vidit hunc simile? Numquid parturiet terra
 in die una? aut parturietur gens simul, quia
 parturivit & peperit Sion filios suos? Numquid
 ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, di-
 cit dominus? Si ego, qui generationem ceteris tri-
 buo, sterilis ero, ait dominus Deus tuus? Lata-
 minis cum Jerusalem; & exultate in ea omnes
 qui diligitis eam. Gaudete cum ea universi gan-
 dii, qui lugetis super eam, ut jugatis, & replea-
 mini ab ubere consolationis ejus, ut mulgeatis, &
 deliciis affluatis ab omnimoda gloria ejus: quia
 hæc dicit dominus: Ecce ego declinabo super eam
 quasi fluxum pacis. & quasi torrentem inunda-
 tem gloriam gentium quam jugatis. Ad ubera por-
 tabimini, & super genas blandientur vobis. Quo-
 modo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor
 vos, & in Jerusalem consolabimini. Videbitis, &
 gaudebit cor vestrum, & ossa vestra sicut herba
 geminabunt. Et cognoscetur manus domini servis
 ejus, & indignabitur inimicis suis. Quia ecce do-
 minus in igne veniet, & quasi turbo quadriga
 ejus, reddere in indignatione furorem suum. & in-
 crepationem suam in flamma ignis. Quia in igne
 dominus: & in iudicio suo ad omnem
 carnem, & multiplicabuntur interfecti a domino.
 Quis sanctificabuntur, & mundos se putabant in
 horis post januam intrinsecus, qui comedebant car-
 nem suillam, & abominationem, & murem: si-
 mul conlamentur, dicit dominus. Ego autem ope-
 ra eorum, & cogitationes eorum venio ut con-
 Gregem cum omnibus gentibus & linguis: & ve-
 nient & videbunt gloriam meam. & ponam in
 eis regnum. Et mittam ex eis qui salvati fuerint,
 ad gentes. in mari, in Africa, in Lyda tenden-
 tes sagittam in Italiam. & Graciam, ad insulas
 longe, ad eos qui non audierunt de me, & non
 viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam
 meam gentibus, & advenent omnes fratres vestros
 de cunctis gentibus donum domino, in equis, &
 in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in
 carrucis ad montem sanctum Jerusalem,
 dicit dominus: quomodo si inserant filii Israel mu-
 nus in vase mundo in dero domini. Et assumens
 ex eis in sacerdotes & in Levitas, dicit dominus:
 Quia sicut cæli novi, & terra nova, que ego fa-
 cio stare coram me, dicit dominus, sic stabis se-
 men vestrum & nomen vestrum. Et erit mensis ex
 mense, & sabbatum ex sabbato, & veniet omnis
 caro, ut adoret coram facie mea, dicit dominus.
 Egredientur, & videbunt cadavera virorum, qui
 prævaricati sunt in me. Vermis eorum non mo-
 vietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt
 usque ad satiæatem visceris omni carni. Quid
 aliud detrahentes faciunt, nisi in pulverem
 flant, atque in oculos suos terram excitant?
 Et unde plus detractionis pertiant, inde magis
 nihil veritatis vident? Tales tamen, frater cari-
 sissime, portandi sunt & corrigendi, quia cæci-
 runt & dures carorum. His, carissime, respondi
 breviter consultis tuis, quæ te & omnes epi-
 scopos regulariter tenere mandamus. Tuam ta-
 men, frater, monemus prudentiam, ut pro sta-

tu ecclesiam & sacerdotum eius, pro viribus elab-
 borare studeas, & ordinem sanctæ Romanæ &
 apostolicæ ecclesie per omnia teneas, & viola-
 ri sanctorum decreta non permittas, sed omnes
 quocumque potueris, instruas, ut fructuosos
 manipulos domino repræsentent. Vale. Data
 Nonis Junii, Claudio & Aureliano viris
 clarissimis consulibus.

nono Ka-
 lend.
 a Mariano
 a Felis Cons.
 nota quam-
 cumque in
 veritas in per-
 tom.

EPISTOLA II.

FELICIS PAPÆ I.

De auctoritate judicis sedis apostolicæ, & de
 episcopis accutatis. b

b & de memo-
 ris marty-
 rum.

Felix episcopus universis episcopis per Gallia
 provincias constitutis, in domine
 salutem.

Bonorum operum & spiritualium studio-
 rum Deum auctorem esse non dubium
 est, qui eorum incitat mentes, & adjuvat adio-
 nes. Unde lætari me fecerunt scripta vestra, ex
 bono studio, & ex integritate fidei devotionis
 vestræ: sed ex afflictione & contritione vestra
 magna ex parte tritavere. Tristis enim tristis
 debito percurri: quia sicut nos ecclesiarum pax,
 sacerdotumque ejus concordia & tranquillitas
 plebis, & audire & facit gaudium, ita nos af-
 fligit & dejicit fraterna afflictio. Vos tamen
 nolite multum tritari, quia sicut ipsa per se
 veritas ait: Si de hoc mundo fuissetis, mundus
 quod suum erat, diligeret: sed quia de hoc mundo
 non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea
 odit vos mundus, id est, mundi amatores.
 Quidquid tamen hi loquantur, aut adverium
 vos agant, vos tamen semper integram servate
 fidem, & puram habetote conscientiam, ut in-
 teger spiritus, & anima servetur in deo domini.
 Nos vero ad supplementum vestrum fratres &
 coepiscopos nostros vocavimus amplius quam
 septuaginta, cum quibus hæc, quæ subter ha-
 bentur inserta, regulariter tractanda decrevi-
 mus. Vestris enim epistolis in omnium audien-
 tia perlectis, quæ multas (ut nostis) querimo-
 nias & oppressiones in se continebant vestras
 (decretisque, quæ sunt de accusationibus epi-
 scoporum) sancta synodus dixit: Hæc sunt,
 quæ deinceps propter malorum hominum in-
 fidias, qui in ecclesiam & in ecclesiasticos læviunt
 viros indifferenter, & conservare firmissime vo-
 lumus in sæcula. Si quis episcopus ab illis accusa-
 toribus, qui recipiendi sunt, fuerit accusatus, post-
 quam ipse ab eis caritative conventus fuerit, ut
 ipsam causam emendare debeat, & eam corrigere
 noluerit, non olim, sed tunc ad summos prima-
 tes causa ejus canonicè deferatur, qui in con-
 gruo loco intra ipsam provinciam, tempore con-
 gruo, id est, autumnali vel æstivo, con-
 gregati regulariter convocare debebunt, ita ut ab
 omnibus ejusdem provincie episcopis inibi au-
 diatur. Quo & ipse regulariter convocatus, si
 cum aut infirmitas, aut alia gravis necessitas
 non detinuerit, adesse debet: quia ultra pro-
 vincie terminos accusandi ante licentia non
 est, quam audientia rogetur. Nam si suis fue-
 rit,

c S. Leo ep
 25.

d Patri Chry-
 sologi ep. ad
 Eutychem
 adre
 e gaudere fa-
 cie gaudis
 coelesti.
 f S. Gregor.
 ep. 45. lib.
 11. c. 11.
 Joan. 15.

g Thef. 5.
 Hæc anulis
 inclusa de-
 sunt in Lu-
 c. Syn. Roma-
 na dicitur
 Hadr. coll.
 c. 7.

Sed quæ, quo-
 tempore,
 nondum per-
 tenent. Ex hæc
 enim epi-
 stola, quæ spe-
 ria est, nihil
 colligi po-
 test.

h apud Hadr.
 legatur: tem-
 pore a cano-
 nibus per-
 no Nicæna;
 hæc arguitur
 interpos-
 itionem.
 i Cod. Theod.
 lib. 12. tit. 1.
 cons. 10. c.
 q. 1. Si epi-
 scopus sit
 fuerit

partitur

a quadriga

b abominabilis

c Lybia

b S. Gregor.
ep. 45. lib.
11. c. 11.

Matth. 15.

a Non sunt in Felis, hi Consules. a Al. gaudium est.

rit, aut ecclesie sibi commissas rebus expoliatas, aut (quod abis, quod alienum ab omnibus esse debet fidelibus) a sede propria ejectionis, aut in detentione aliqua a suis ovibus fuerit sequestratus: tunc canonice, antequam in pristinum statum restituatur, cum omni privilegio sui honoris, & sua omnia, quam insidiis inimicorum suorum ei ablata fuerunt, legibus redintegrentur: nec convocari, nec judicari poterit, nisi ipse pro sua necessitate (minime tamen judicandus) advenire sponte elegerit. Nulatenus ergo a quoquam respondere rogatur, antequam integerrime omnia, quae per suggestiones inimicorum suorum amiserat, potestati ejus ab honorabili concilio legali ordine redintegrentur. Praesul vero cum omni honore statui pristino reddatur, & ipse dispositis ordinatque libere atque secure diu suis, tunc regulariter infra quatuor vel quinque, aut septem menses juxta quod possibilitas ei fuerit, & non ante, convocatus ad tempus, concilio in legitimo & canonico, veniat ad causam: & si ita juste videtur, accusantium propositionibus respondeat. Nam hoc summo opere providendum est, ne antequam haec omnia fiant, coactus respondeat, quia contentio semper vitanda est. Adimi namque episcopo episcopatum, antequam causam ejus exitus appareat, nulli Christiano videri jure potest, quia talis praesumptio sacrilegium est, & auctor talis praesumptio sacrilegus. Quod si aprotans fuerit episcopus, aut aliqua eum gravis necessitas detinuerit, pro se legatum ad synodum mittat. Nec a communione suspendatur, cui crimen intenditur; nisi ad causam suam dicendam electorum judicium die statuta literis evocatus, minime occurrerit: hoc est, nisi eum aliqua praecoccupaverit necessitas infra spatium praedictorum mensium, & eo amplius, prout causa dilaverit. Quod si ex utraque parte ad causam dicendam venerint; quia unus absque altero audiri non debet, querendum est in iudicio, cujus sint conversationis & fidei atque suspitionis accusatores, aut qua intentione hoc faciant: quia ad hoc admitti non debent, nisi bonae conversationis & rectae fidei viri, hi videlicet qui omni suspicione careant, & bona vita clareant, neque infames existant. Quod si accusatorum personae in iudicio episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas asserere (non tamen criminales) vel ecclesiasticas voluerint. Infamis enim persona, nec procurator potest esse, nec cognitor. Absente vero adversario, non audiat accusator: nec sententia, absente parte alia, a iudice dicta, ullam obtinebit firmitatem: neque absens per alium accusari, aut accusare potest, nec affinis ullam testis admittatur. Neminem ergo exhiberi de provincia ad provinciam, vel ad comitatum oportet, nisi ad relationem iudicis, ad quem fuerit appellatum, id est, ut auctor semper rei forum sequatur. Si quis autem iudicem adversum sibi senserit, vocem appellationis exhibeat per aliam. Huc usque capit. coll. Hades, qui buldum subinde merrit. 3. q. 6. Peregrina iudicium. Hadr. coll. 17. ex cons. 10. tit. 1. lib. 12. cod. Th.

Autulorum vos accusare, qui diabolice deceptionis errore decepti sunt, voluerint, dum ista legerint vel audierint, respiciant, & ad unitatis concordiam revertantur: & quod prius erat in ultionem, transibit in gloriam. Nam procul dubio multi sunt, qui (secundum apostoli vocem) praevarientes auribus, a veritate audistum avertunt, ad fabulas autem convertuntur, & ad nocumenta honorum transeunt. Ait autem idem apostolus de infidelium ignorantia: Si cognovisset, nunquam dominum gloria crucifixissent. Similiter si hi dominum perinde agnovissent & amasset, nunquam servos ejus perturbasset, nec verbis aut factis persecuti essent. Quod vero idem apostolus dicit: Si enim cum inimicis offensus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus; cur insequimur fratres? cur perturbamus statum ecclesiae Dei? & eos, qui ei servire debent, affligimus? Martyres enim passi sunt, non tamen animae eorum occisae sunt in corporis passione, ore veritatis attestante: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Ubi agnoscit oportet, quod si animae martyrum, corpore precepto, suppliciiis extingui non possunt, nec animae praedicatorum & doctorum persequi debuissent, aut perturbari, & a Dei famulatu averti, quia cum corporibus non desiciunt. Tales autem perturbatores ecclesiae non solum praedicta agunt mala, sed & memorias martyrum execrantur. Quapropter in praefata constitutum synodo, vobisque & omnibus ecclesiae tenendum & apendum mandamus, ut super memorias martyrum missae celebrentur, ne memoriae eorum a talibus extingui, aut veneratio possit prohiberi. Vos vero fratres, nolite multum turbari, nolite vexari, sed confortamini in domino, & in potentia claritatis ejus. Habetote interim ista ad suffragium vestrum, apostolica auctoritate decreta: & scitote, nos semper paratos habere etiam (si necesse fuerit) usque ad mortem, ad quaecumque vobis necessaria fuerint (domino opem ferente) perficienda. Illi tamen, auctore Deo peribunt, & vos stabitis, si tamen labor vester non fuerit inanis, sed plenus fide & caritate. Va, inquit propheta, qui potum dat amico suo, mittens sel suum: Et iterum sapientissimus Salomon ait: Qui loquitur iniqua non potest latere, nec praeterit illum corripiens iudicium. In cogitationibus ergo impiis interrogatio erit. Sermonum autem illius auditio ad dominum perveniet: & ad correptionem iniquitatum illius. Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non absconditur. Haec enim si amplecti voluissent proprio & sano sensu, ad reprobum sensum minime laberentur: sed per Dei timorem sermonum suorum praecaventes custodiam, piam sanctorum patrum definitionem, sine quadam nocenti praesumptione, utique conservassent. Quoniam dicit sacrum eloquium: Consilium bonum conservabit te, & mens bona custodiet te. Non enim de fontibus salutaribus spiritualiter ad acquisitionem aeternae vitae procedunt tales accusationes & detractiones, atque ideo competenter nos beatus Paulus apostolus praemunens ait, non debere plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, in definitione pietatis perdurantes. Qui enim haec praetereunt, non tantum laesi sunt, decedentes a corroboracione sua, sed insipientiae suae dereliquerunt domibus memoriam, ut

Concil. Hipp. c. 11.
 1. Tim. 4.
 b honorum
 c Idem conc.
 d Idem conc.
 Rom. 1.
 d Idem conc.
 Conc. Gangr. ca. 10. interp. Dia.
 Sap. 1.
 Hec eadem in op. Pelic. II. ad Aegyptium.
 Prov. 1.
 Rom. 12.

Concil. Hipp. c. 11.
 1. Tim. 4.
 b honorum
 c Idem conc.
 d Idem conc.
 Rom. 1.
 d Idem conc.
 Conc. Gangr. ca. 10. interp. Dia.
 Sap. 1.
 Hec eadem in op. Pelic. II. ad Aegyptium.
 Prov. 1.
 Rom. 12.

Enchir. 2
in lra
homir
ita & MS.

in his, in quibus peccaverunt, minime latere A potuissent. Gloria enim & contamelia in lo-
quela, & in loquela linguæ hominis casus il-
lius est. Ideoque conveniens est, hanc quidem
ostensionem reprehensionum illorum nostris ad-
ibus inferi, ne ulterius jam talia patiamini, semi-
nantibus eis ariania & scandala, sed letari in of-
ficiis & dogmatibus vestris mereamini. Igitur eru-
bescant, ac talia & hujusmodi blasphemiam subtra-
here festinent, si noluerint a sacerdotali nostro
collegio segregari, & a totius Christiani populi
societate divelli. Licet namque de his plura &
pernecessaria, que in decretis sedis apostolicæ,
& ab apostolis eorumque successoribus, nostris
videlicet prædecessoribus, statuta inveniuntur,
dicere & conscribere potuissemus, tamen melius B
nobis visum est, ut epistolam oratione clauda-
mus. Deus omnipotens & hujus unigenitus fi-
lius, & salvator noster Christus hoc vobis tri-
buat incitamentum, ut omnibus fratribus & co-
episcopis nostris, quibuscumque tribulationibus
laborantibus, totis succurratis viribus, & cum
eis compatientes, crucem ejusdem domini sal-
vatoris portetis, ut veri ipsius discipuli coram
omnibus appareatis, ut & vos, & qui vobiscum
sunt, hic & in futuro meliora possideatis, qua
oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor
hominis ascendit, qua præparavit Deus diligentibus se. Per dominum nostrum Jesum Christum,
per quem & cum quo omnipotenti Deo gloria
in sæcula sæculorum. Amen. Valere vos opto,
carissimi fratres. Data quinto Idus Augusti,
Claudio & Paterno viris clarissimis consulibus.

1. Cor. 11

b an. Christi
169. nondum
mortuo Dio-
nyso.

EPISTOLA III.

FELICIS PAPÆ I.

AD BENIGNUM EPISCOPUM.

- 1. Errant, qui Filium non videre Patrem con-
tendunt, eo quod Deum nemo vidit unquam.
- 11. Errant affirmantes Filium minorem Patre,
quia ille invisibilis, Filius vero visibilis.

Dilectissimo fratri Benigno episcopo, Felix episcopus
in domino salutem.

c Zacharias
cp. 5.

d scilicet reser-
vamus

Suscipientes ° fraternitatis tuæ epistolas, qui-
bus me requisisti super fidel documentis,
que ab aliis habebantur aliter, quam rectæ fi-
dei contineant sacramenta, prout dominus de-
dit, pro fraternitatis amore respondere non ° re-
sultavimus. Semper enim dubia & majora ne-
gotia, terminum ab hac sancta sede, a tempo-
re apostolorum, qui eam suis documentis in-
struxerunt, accipere consueverunt. Ed ideo tu
recte fecisti, quod hujus sanctæ sedis consultis,
te ceterosque firmari & instrui voluisti.

I.

Continebant enim literæ tuæ, fratrumque
tuorum, quod quidam dicunt, Filium non pos-
se proprie videre Patrem, quia scriptum est:
Deum enim nemo vidit unquam. Et alii fingunt:
Ideo minor est Patre Filius, quoniam Pater ih-
li perhibet testimonium. Quidam autem garrunt,
quod ideo Patre minor est, quia invisibilis ipse

Joan. 1.
Matth. 17.
Matth. 9.
Luc. 9.
1. Cor. 13.

enim ignorantes divinarum scripturarum & apo-
stolorum jura, ex proprio aut adulterio sensu
taliam fabricant, & seducere corda fidelium que-
runt. Nos vero ad ipsius fontis originem re-
deamus, ex quo Filium Patrem semper videre
potuisse vel posse, evidentioribus testimoniis ve-
teris & novi testamenti literis doceamus Salo-
mone dicente: *Est tecum sapientia, qua novit
opera tua, qua adjuvit tibi, cum faceres orbem
terrarum, & ipsa novit quid sit placitum coram
oculis tuis.* Et dominus in evangelio: *Nemo no-
vit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit
nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Et
iterum: *Nemo Deum vidit unquam, nisi unigeni-
tus Filius, qui est in sinu Patris, ipse narravit.*
Et iterum Judæis dixit: *Vos non nostis eum, ego
autem novi eum. Quod si dicero, quia non novi
eum, ero similis vobis mendax. Item ibi: Qui
ex Deo est, hic novit eum.* Et iterum: *Ego no-
vi eum, qui ab ipso sum.* Ecce docuimus, quia
videt semper Filius Patrem. Quomodo ad-
struunt, cum Patrem non posse videre, in cu-
jus sinu nascitur permanere? Si sereno sensu
divinas recenseas scripturas, invenies non solum
Patrem Filio testimonium perhibentem, sed to-
tam simul inseparabilem Trinitatem, ipso do-
mino protestante, qui ait: *Ego sum qui testi-
monium perhibeo de meipso, & testimonium per-
hibet de me, qui misit me, Pater.* Et iterum: *Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimo-
nium meum verum est, quia scio unde venio, &
quo vado. Et de Spiritu sancto? Cum venerit
Paracletus spiritus veritatis, ille testimonium
perhibebit de me.* Intende, quæso, intende, quo-
niam in quibus una testificationis virtus offen-
ditur, nullus ab alio neque potior neque infe-
rior judicatur.

a Videte I-
thaceli adv.
Variandam
Arianam cap.
16. 17. 18. 19.
tumque cir-
loc: atque in-
do frandem
agnosce.
sap. 9.
Luc. 10.
Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 8.

Joan. 11.

II.

Sæpius ista jam diximus, quia secundum
b hominis formam Filius visibilis dicitur, se-
cundum vero deitatis substantiam invisibilis
prædicatur, Paulo attestante apostolo: *O altitudo,*
inquit, *divitiarum sapientia & scientia Dei, quam
incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabi-
les via ejus!* Et in Isaia: *Cui similem aestima-
tis eum, cum sit ipse invisibilis?* Et item apo-
stolus: *Mibi autem minimo omnium sanctorum
data est gratia hæc in gentibus, evangelizare in-
vestigabiles divitias Christi, & illuminare omnes,
qua sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis,
in quibus omnia creavit. Item ipse: Qui est, ait,
imago Dei invisibilis.* Et ad Colossenses: *Ego
Paulus minister, qui nunc gaudeo in passionibus meis
pro vobis, & suppleo qua desunt tribulationum Chri-
sti in carne mea pro corpore ejus, quod est ecclie-
sia, cujus factus sum ego minister secundum dis-
pensationem Dei in ministerium Christi, quod ab-
sconditum fuit a sæculis & a generationibus.*
Item ibi: *Ut consolentur corda eorum in carita-
te, in omnes divitias adimpletionis intellectus, in
agnitionem mysterii, quod est Christus, in quo sunt
omnes thesauri sapientia & scientia absconditi.* Et
in psalm. 76. *In mari est via tua, & semita
tua in aquis multis, & vestigia tua non cogno-
scentur.* Et in Salomone: *Sapientiam Dei præ-
cedentem omnia quis investigabis?* Item ibi: *Ra-
dix sapientie cui revelata est? & astutias illius
quis agnovit?* Item ibi: *Disciplina sapientia cui mani-*

b Ithaceli cap.
10. quo mon-
itionem fieri
videt sup-
riorum.
Rom. 11.

Isai. 40.

1. Pet. 1.

Colos. 1.

Colos. 1.

Colos. 1.

Colos. 1.

Colos. 1.

Colos. 1.

Colos. 1.

Colos. 1.

Colos. 1.

Colos. 1.

Colos. 1.

ANNO CHRISTI 377. Rediit jam in concordiam nobiscum Baronius, Biatius, Amislesque, ac pluribus doctissimis in nostris synopsi hinc, 1118.

ANNO CHRISTI 377

V I T A
EPISTOLÆ ET DECRETA
EUTYCHIANI PAPÆ.
Ex libro Pontificali Damasi Papæ.

Eutychianus natione Tuscus, ex patre Marino, de civitate Lunensi, b sedit anno uno, mense uno, die uno. c Fuit temporibus Aureliani, a d consulatu Aureliani III & Marcellini, usque in diem Idum Decembris, e Caro secundo & Carino consulibus. f Hic constituit fruges, fabas & uvas super altario (a) benedici. Hic temporibus suis per loca diversa 342. martyres manibus suis sepelivit. Qui hoc g constituit, ut quicumque fidelium martyrem sepeliret, sine b dalmatica aut i colobio purpurato nullatenus sepeliret, dum tamen hujus constitutionis ad illum pervenisset notitia. Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembrem, presbyteros 14. diaconos quinque, episcopos per loca novem. Et martyrio coronatus. Qui etiam sepultus est in cœmeterio Callisti via Appia, k VIII. Kalendas Augusti. Et cessavit episcopatus dies (b) novem.

d Consulatu Aureliani tertio.) Mira varietas & inconstantia auctoritatis. Si Aureliano tertium consule pontificatum suspicatus est, sicut hic dicitur, non quinque tantum diebus, quod supra in vita Felicii scriptum, sed integro anno sedem pontificiam vacasse, contra omnium historicorum iudicium ac sententiam dicendum erit. Præterea, si a tertio consulatu Aureliani usque ad primum Cari & Carini, id est ab anno Christi 376 usque ad annum ejusdem 383. pontificatum tenuit, quomodo sibi constet, qui supra uno dumtaxat anno ac mense eum in sede pontificia sedisse scriptum?

Libri pontificali inconstantia.

e Caro secundo & Carino consulibus.) Caro primo legendum esse, collega ejus Carini, qui huic adjungitur, demonstrat: nam secundus consulatus Cari imperatoris habet collegam Numerianum, qui anno sequente contigit, Baron. anno 283. num. 14.

Quibus consulibus observari.

f Hic constituit fruges, fabas, & uvas.) Usus benedicensi creaturas in ecclesia antiquissimus est, & ab apostolorum tempore frequentatus, ut constat ex canone apostolorum s. 3. &c. & notis nostris ad eosdem. Eutychianus igitur, qui hæc servanda statuit, non est primus habendus, sed potius qui suo decreto hoc firmius instituerit, idque ut Manichæorum erroribus, hoc tempore (ut supra diximus) exortis, magis obniteretur, qui quod a mali principio creaturas exortas, ideoque execrabiles esse dicerent, atque ipsidem pariter maledicerent; ipse contra, ipsidem benedicensi, eisdem verbo sanctificandas, ac demum pro ipsidem Deo omnium creatori gratias agendas esse exemplo, legibus, ac traditione ecclesie insistens, constitutionem apostolicam, quam contra Cerinthum, & usque sectatores hæretæ primitivæ apostolorum ecclesia tulit, propter renovatam a Manichæis eandem hæresim, hoc edicto a se decreto de novo reformavit & confirmavit. Baron. anno 283. num. 15.

Benedictionis creaturarum auctor quis?

g Constituit ut quicumque fidelium.) Usus hujus decreti post hæc tempora fines suos prætextu religionis prætergressus est, ut non tantum sanctorum martyrum, verum etiam, ut constat testimonio sancti Gregorii libro 4. dialogorum cap. 40. sanctorum ministrorum corpora regerentur. Quod usque adeo ipse Gregorius alio decreto edito prohibuit lib. 4. in regis. cap. 47. ut etiam corpora Romanorum pontificum, cum humana perferrentur, dalmaticis regi veterit. Baron. prædicto anno num. 6.

Cur Eutychianus de benedictionibus creaturarum decretum edidit?

h Dalmatica.) Dalmatica est tunica sine manicis, que olim in usu fuit. Vide notas Baron. ad martyrolog. Rom. die 31. Maii littera B.

Soli martyrum cum dalmatica sepelientur.

i Colobio.) Colobium est tunica sine manicis, que etiam ab antiquis multum usitata fuit. Vide notas in Cassianum, verbo Colobium.

Colobium quid?

k VIII. Kalendas Augusti.) Sexto Idus Decembris, cui sequitur est assentiri, habetur in martyrologio Romano.

NOTE SEVERINI BINII.

Quando Eutychianus Felici successit. Manichæorum hæresis exorta.

a Eutychianus.) Anno Christi 377. pridie Nonas Julii in locum Felicii successit Eutychianus, anno quinto Aureliani imperatoris. Sub hujus pontificatu Manichæorum hæresis, auctore Manete seu Manico, Schythiani discipulo, & Terebinthi, qui in Perside inventio nomine se Buddam nominavit, condiscipulo, exorta est. Hic ex sermo philosophaster factus, stultitias suas nullis in locis disputando studuit seminarè: sed sæpe quodam episcopo, tandem in Perside captus, arduè excoriat, penas suorum scelerum atque imposturarum dedit. Docebat (quod blasphemum est) se Paschaletum esse, duo esse rerum principia, unum malorum, alterum bonorum, auctorem carnis, malum esse, ideoque carnis propagationem, ejusdem maledictionem, ac futuram resurrectionem detestabatur. Christum non modo non incarnatum, sed etiam neque natum, neque passum esse: in homine nullum esse liberum arbitrium, baptismum neque necessarium, neque utilem esse. Plura portenta ac verius deliria Manichæorum habent Epiphanius hæresi 66. Cyrillus Hierosolymitanus catech. 6. Augustinus totis voluminibus contra Faustum & Manichæos. Baronius anno domini 277. per totum.

Tempus sedis Eutychiani.

b Sedit anno uno mense &c.) Eutychianum non octo dumtaxat mensibus, quod Eusebius scribit in ch. n. & 7. hist. cap. 26. neque etiam uno tantum anno & mense, quod hic auctor libri pontificali asserit, sed potius annis octo, quinque mensibus, & quibusdam diebus pontificatum perisse, cum antiquis ecclesiasticis tabulis consulatus Cari & Carini hic positus indicat. In Romano eam martyrologio vs. Idus Decembris Eutychianus sub Numeriano passus ponitur, hoc elogio aucto Roma, b hacti Eutychiani papa, qui per diversa loca trecentos quadraginta duos martyres manu sua sepelivit: quibus Epipha sociatus, sub Numeriano imperatore martyrio coronatus &c. &c.

Eutychiani elogium.

c Fuit temporibus Aureliani.) Non tantum Aureliani, verum etiam Taciti, Floriani, Probi, ac demum Numeriani temporibus sedem pontificiam gubernavit, ut patet ex initio & fine pontificatus.

Quibus temporibus sedem tenuit.

d Non tantum Aureliani, verum etiam Taciti, Floriani, Probi, ac demum Numeriani temporibus sedem pontificiam gubernavit, ut patet ex initio & fine pontificatus.

(a) Loc. addit tantum. (b) Loc. VIII

EPISTOLA I
EUTYCHIANI PAPÆ,
AD JOANNEM

ET AD OMNES EPISCOPOS BÆTICÆ PROVINCIÆ.

De fide incarnationis domini.

Christus ut salva proprietate utriusque naturæ, verus Deus, & homo verus exiterit.

Carissimis fratribus Joanni & omnibus per Bæticam provinciam constitutis episcopis, Eutychianus episcopus in domino salutem.

Hortatur nos æquitas postulationis, desiderio fraternitatis tuæ gratanter annuere, & consultis tuis breviter respondere. Et quamvis dilectionem tuam sciam ad omne opus bonum esse devotam, ut tamen efficacior fiat ad illos, qui sane non sapiunt, qualiter eos de incarnatione salvatoris nostri informare debeas, mandamus. Unum igitur hoc innotabile fundamentum, una hæc felix fidei petra, Petri ore concessa: Tu es, inquit, Christus Filius Dei vivus, tanta in se argumenta sustinens veritatis, quantæ perversitatis quæstiones, & infidelitatis calumniæ movebuntur. Jam in cæteris dispensatio voluntatis paternæ sit. Ergo partus & corpus, postque crux, mors inferni, salus nostra est. Humani enim generis causa Dei Filius natus ex virgine est & Spiritu sancto, ipso sibi in hac operatione famulante, & sita, Dei videlicet inumbrante virtute, corporis sibi initis confavit, & exordia carnis instituit, ut homo factus ex virgine, naturam in se carnis acciperet, per quam huius admixtionis societatem, sanctificatum in eo universi humani generis corpus existeret. Et quemadmodum omnes in ipso per id, quod corporeum se esse voluit, conderentur, ita rursus in omnibus ipse per id, quod eius est invisibile, referretur. Dei igitur imago invisibilis, pudorem humani exordii non recusavit, & per conceptionem, partum, vagitum, & cunas, omnemque nostræ naturæ contumelias transcurrit. Quid tandem dignum a nobis tantæ dignationis & affectu rependeretur? Inenarrabilis ergo a Deo originis, unus unigenitus Deus, in corporis humani formam sanctæ virginis utero insertus accrescit: qui omnia continet, intra quem, & per quem cuncta sunt, humani partus lege profertur. Ad cuius vocem archangelii, atque angeli tremunt, cælum & terra; & omnia huius mundi resolvuntur elementa, hæc infantis auditur. Qui invisibilis & incomprehensibilis est, non visu, sensu, tactuque moderandus, cunis est obvolutus. Hæc si quis indigna Deo recolit tanto se majoris beneficia obnoxium confitetur, quanto unius hæc Dei convenerunt majestati. Non ille eguit homo efficit, per quem homo factus est. sed nos eguimus, ut Deus caro fieret, & habitaret in nobis, id est, assumptione carnis, unus interna universæ carnis incoleret. Humilitas eius no-

Astra nobilitas est: contumelia ejus honoroster est. Quod ille Deus in carne consistens, hoc nos vicissim in Deum ex carne renovati. Plane vitam suam nescit, qui Christum Jesum ut verum Deum, ita & verum ignorat hominem. Et ejusdem periculi res est, Jesum Christum, vel Spiritum sanctum, Deum non credere. vel carnem nostri corporis in Christo denegare. Omnis ergo, ait, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor. & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est: qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui est in cælis. Hæc Verbum caro factum loquebatur, & homo Jesus Christus, dominus majestatis docebat, mediator ipse in se ad salutem ecclesiæ constitutus, & ipso illo inter Deum & homines mediatoris sacramento, utrimque unus existens, dum ipse ex unitis in idipsum naturis, naturæ utriusque res eadem est; ita tamen, ut neutro careret in utroque, ne forte Deus esse, homo nascendo, desineret: & homo rursus, Deus manendo, non esset. Hæc itaque humanæ beatitudinis fides vera est, Deum & hominem prædicare, verbum & carnem confiteri: neque Deum nescire, quod homo sit: neque carnem ignorare, quod Verbum sit. Natus igitur unigenitus Deus ex virgine homo: & secundum plenitudinem temporum in semetipso profuturus in Deum hominem, hunc per omnia evangelici sermonis modum tenuit, ut se Dei Filium credi doceret, & hominis filium prædicaret & admoneret, loquens & gerens homo universa quæ Dei sunt, loquens & gerens deinde Deus universa quæ hominis sunt; ita tamen, ut ipso illo utriusque generis sermone, nunquam nisi cum significatione hominis locutus sit & Dei. Hæc itaque fallendi simplices atque ignorantes, hæreticis occasio est, ut quæ ab eo secundum hominem dicta sunt, dicta esse secundum divinæ naturæ infinitatem mentiantur; & quia unus atque idem est, loquens omnia quæ loquitur de semetipso, omnia eum de divinitate locutum esse contendant. Nec sane negamus, totum illum, qui ei manet, naturæ suæ esse sermonem. Sed si Jesus Christus & homo & Deus, & neque cum homo sit, tum primum Deus, neque tum, cum & homo sit & Deus, tum non etiam & Deus, neque post hominem in Deo, non totus homo totus Deus unum atque idem necesse est dicatur ejus esse sacramentum, quod generis. Et cum in eo secundum tempus discernis hominem a Deo, Dei tunc, atque hominis discernes sermonem. Et cum Deum atque hominem in tempore confiteris, Dei tunc atque hominis in tempore dicta dijudica. Cum vero ex homine & Deo, rursus totius hominis, totius jam Dei tempus intelligis: siquidem illud ad demonstrationem temporis dictum est, tempori coaptato, quæ dicta sunt: ut cum aliud sit ante hominem Deus, aliud sit homo & Deus, aliud sit post hominem & Deum, totus homo & totus Deus, non confundas temporibus & generibus dispensationis sacramentum, cum pro qualitate generum, ac naturarum, alium cum sacramento hominis necesse est sermonem fuisse non natum, alium adhuc morituro, alium etiam æterno. Nostri igitur causa hæc omnia Jesus Christus gerens, & corporis nostri homo natus, secundum consuetudinem

Utraque ipsa
ria doctore
datur

b Symm
s. ad S. C.
sarium
c inuere

d S. Leo ep 45
e S. Leo ep
97 ex S. Hi
larii libro de
Trinitate
quos citat

Matth. 16

f Virgo, per
tas, & corpus,
postque crux,
mors, inferi.
salus nostra
est. Sic om
nino legem
dam.

g illustrat.

h affectu.

i vagitu.

Nam &
plane
Me de
Idem S. Leo
ibidem ex 20.
dem S. Hil
rio.
Matth. 10.

Joan. 1.

Idem eodem
epistola ex
eodem S. Hi
lario.

Hinc

1 In Ms. Eutychianus, & sic ubique. Mat 1

dinem naturæ nostræ locutus est, non tamen omittens naturæ suæ esse, quod Deus est. Nam tamen in partu & passione & morte naturæ nostræ rem peregerit; res tamen ipsas omnes virtute naturæ suæ gessit. Videlicet ita Deum & hominem prædicari, ut mors homini, Deo vero carnis excitatio deputeretur; non tamen ut alius sit, qui mortuus est, & alius sit, per quem mortuus resurgit. Spoliata enim carne, Christus est mortuus: & rursum, Christum a mortuis excitans, idem Christus est, carne se expoliatus, Naturam Dei, in virtute resurrectionis intelligit: dispositionem hominis in morte agnosce. Et cum sint utraque suis gesta naturis, unum tamen Christum Jesum eum memento esse, qui utrumque est. Hæc igitur demonstranda a me paucis fuerunt, ut utriusque naturæ formam tractari in domino nostro Jesu Christo meminissim: quia qui manens in forma Dei, formam servi suscepit, ipse divinitatem nequaquam amisit. Ceterum, fratres, hortamur vos, ut moneatis eos converti ad Deum. Unde scriptum est: *Fili, ne tardes converti ad dominum, & ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Nolite anxius esse in die obductionis & vindictæ. Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omni via. Sic enim peccator probatur duplici lingua. Esto firmus in via domini, & in veritate sensus tui, & scientia: & prosequatur te verbum pacis & justitiæ. Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei, ut intelligas: & cum sapientia ser responsum. Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiatis in verbo indisciplinato, & confundaris. Honor & gloria in sermone sensati: lingua vero imprudentis, subverso illius. Non appelleris susurro, & lingua tua ne capiatis, & confundaris. Super suum enim est confusio, & confusio. Denotatio pessima super bilinguam: susurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia. Justifica pusillum & magnum similiter. Noli fieri pro amico inimicus proximo. Improperium enim & contumeliam malus hereditabit, & omnis peccator invidus & bilinguus. Non te extollas in cogitatione anima tua velut taurus, ne forte elidatur virtus tua per stultitiam: & folia tua comedet, & fructus tuos perdet: & relinqueris velut lignum aridum in eremo. Anima enim nequam disperdit, qui se habet, & in gaudium inimici dat illum, & deducit in sortem impiorum. Talibus vos exhortationibus, fratres, vicissim monetote, & bona semper sectamini, malaque vitate. Magnis enim studiis (secundum beatum apostolum) præcavendum est, ne si illa non-disciplina domini blasphemetur. Et si illa non-disciplina domini sinenda sunt, quæ (si ceterorum constet integritas) sola nocere non valeant: illa tamen sunt magnopere præcavenda, quæ recipi sine manifesta decoloratione non possunt. At si ea ipsa, quæ nullo detrimento aliquoties indulgenda credentur, vel rerum temporumque cogit intuitus vel acceleratæ provisionis respectus excusat: quanto magis illa sunt nullatenus mutilanda, quæ nec ulla necessitas, nec ecclesiasticas profusus extorquet utilitas? Idcirco, fratres, ista prætulimus, ut hæc species, quas*

non licet offerri super altare, & juxta constitutionem apostolorum, eorumque successorum, ad domum sacerdotum deferantur, & a sacerdotibus benedicantur, & per simplicem benedictionem benedicta, demum a populis fumantur: fabæ tantum & uvæ, & cetera, quæ apostoli constituerunt, super altare offerantur. Optamus igitur, fratres carissimi, & totis omnipotentem dominum precibus exoramus, ut dilectionem vestram in amoris sui constantiam faciat magis magisque servescere, atque in pace ecclesiæ in una vos concedat manere concordia. Admonemus etiam fraternitatem vestram, ut in commissis vobis animabus solenter invigiletis, animarumque magis lucris, quam commodis vitæ præsentis intendatis. In continentibus vero ac disponendis rebus ecclesiasticis diligentes custodes existatis, ut ex omni parte susceptum vos condigne gessisse pastoris officium, venturus iudex, cum ad judicandum venerit, debeat approbare. Omnipotens autem Deus sua vos protectione custodiat, honoremque a Deo vobis collatum, moribus servare concedat, atque cum multiplici fructu animas vobis commissas ad pascua æterna adducere, sibi condigne repræsentare adjuvet, vosque inter sanctos & electos suos collocare dignetur. Data II. Idus Aprilis, Aureliano & Marcello viris clarissimis consulibus.

NOTÆ SEVERINI BINII.

(*Epistola.*) Prior hæc epistola Eutychiani adversus Pauli Samosatani venena paratum antidotum habet. Docet enim Christum dominum, quem Paulus purum hominem esse dicebat, verum & æternum Dei Filium, in tempore virtute Spiritus sancti in utero beatae Mariæ virginis incarnatum esse, & per hoc nequaquam naturam divinam immutatam fuisse. *Juxta constitutionem apostolorum.* Intelligit canonem apostolorum 4. Vide quæ ibidem & supra in vita hujus Eutychiani pontificis annotavimus.

EPISTOLA II.

EUTYCHIANI PAPÆ

AD EPISCOPOS PER SICILIAM CONSTITUTOS.

- I. De modo recipiendi accusationem adversus clericos.
- II. Qui non admittantur ad accusationem religiosorum.
- III. De modo procedendi in negotiis ecclesiasticis, cum procedi non debeat modo seculari.

Dilectissimis fratribus universis episcopis per Siciliam constitutis, Eutychianus.

Benedictus Deus & Pater domini nostri Jesu Christi, qui benedixit & nos in omni benedictione spirituali in celestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in caritate prædestinans nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundum propositum

a Idem libidem ex quibus lector perpendat quia hæc dicitur perpara a vilibus ac quotidianis Mercatoris panaculis.

b Democops quædam interpollator pro male intente, & lacrima longioris ex Bilibus, aliquid aduenit.

c Invenit. *Bulæ 6.*

d Galatas ep. 1. Tim. 6.

a Canon 34. 9. apostol. ex versione Dionysii exigu.

b S. Greg. ep. 11. lib. IV.

c S. Greg. ep. 11. lib. II.

d S. Greg. ep. 10. lib. IV.

Marcellino Anno 375. nondum defuncto Felice.

f Male Martini & q. alit. Ciliam.

g Epist. 1. ex versione mixta ex Italica & Hieronymiana.

gratificatio in qua gratificatus est nobis in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum divitias gratie ejus qua abundavit in nobis in omni sapientia & prudentia, ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis sue, secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, qua in caelis & qua in terra sunt in ipso. In quo etiam sorte vocati sumus, predestinati secundum propositum ejus, qui omnia operatur secundum consilium voluntatis sue, ut finis nos in laudem & gloriam ejus, qui ante speravimus in Christo: in quo & vos, cum audissetis verbum veritatis, evangelium salutis vestra: in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostrae in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriae ipsius. Propterea & ego, audiens fidem vestram in domino Jesu Christo, & dilectionem in omnes sanctos, non cesso, gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis, ut Deus dominus noster Jesu Christi pater gloriae, det vobis spiritum sapientiae & revelationis in agnitionem ejus, illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis qua sit spes vocationis ejus, & quae divitiae gloriae hereditatis ejus in sanctis, & quae sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credidimus secundum operationem potentiae virtutis ejus, quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, & constituens ad dexteram suam in caelestibus super omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc saeculo, sed & in futuro. Et omnia subiecit sub pedibus ejus, & ipsum dedit caput super omnem ecclesiam, quae est corpus ejus, & plenitudo ejus: qui omnia in omnibus adimplet. Et vos, cum essetis mortui deicibus & peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis secundum saeculum mundi hujus, secundum principem potestatis aeris hujus spiritus, qui nunc operatur in filiis dissidentiae, in quibus & nos aliquando conversati sumus in desideris carnis nostrae, facientes voluntatem carnis & cogitationum, & eramus natura filii irae, sicut & ceteri. Modo, fratres, quia ex filiis irae, sua gratia & gratuita miseratione fecit nos Deus filios suos: & nos, qui digni servi non eramus, nullis meritis praecedentibus, sed sua (ut diximus) gratia facti sumus filii: ejus in quo clamamus, Abbas Pater: sequentes ejus exempla, simus filii misericordiae & justitiae atque dilectionis, ut veri filii Dei & dei & esse, ipso auxiliante, valeamus, deponentes (juxta Petrum apostolum) omnem mastriam & omnem detractionem, & simulationes, & invidias, & omnes detractiones. Hi vero qui talia agunt, non filii Dei, sed potius filii nequam esse comprobantur, sicut Paulus ait apostolus. Manifesta sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, emulationes, ira, rixae, dissensiones, sectae, invidia, homicidia, ebrietas, comestationes, & his similia, quae prae dico vobis, sicut praedixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Grave, fratres, verbum, & horrendum nimis, quod ait: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Et ipsa per se veritas dicit: Quid prodest homini, universum mundum

gratificatus in qua gratificatus est nobis in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum divitias gratie ejus qua abundavit in nobis in omni sapientia & prudentia, ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis sue, secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, qua in caelis & qua in terra sunt in ipso. In quo etiam sorte vocati sumus, predestinati secundum propositum ejus, qui omnia operatur secundum consilium voluntatis sue, ut finis nos in laudem & gloriam ejus, qui ante speravimus in Christo: in quo & vos, cum audissetis verbum veritatis, evangelium salutis vestra: in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostrae in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriae ipsius. Propterea & ego, audiens fidem vestram in domino Jesu Christo, & dilectionem in omnes sanctos, non cesso, gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis, ut Deus dominus noster Jesu Christi pater gloriae, det vobis spiritum sapientiae & revelationis in agnitionem ejus, illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis qua sit spes vocationis ejus, & quae divitiae gloriae hereditatis ejus in sanctis, & quae sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credidimus secundum operationem potentiae virtutis ejus, quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, & constituens ad dexteram suam in caelestibus super omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc saeculo, sed & in futuro. Et omnia subiecit sub pedibus ejus, & ipsum dedit caput super omnem ecclesiam, quae est corpus ejus, & plenitudo ejus: qui omnia in omnibus adimplet. Et vos, cum essetis mortui deicibus & peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis secundum saeculum mundi hujus, secundum principem potestatis aeris hujus spiritus, qui nunc operatur in filiis dissidentiae, in quibus & nos aliquando conversati sumus in desideris carnis nostrae, facientes voluntatem carnis & cogitationum, & eramus natura filii irae, sicut & ceteri. Modo, fratres, quia ex filiis irae, sua gratia & gratuita miseratione fecit nos Deus filios suos: & nos, qui digni servi non eramus, nullis meritis praecedentibus, sed sua (ut diximus) gratia facti sumus filii: ejus in quo clamamus, Abbas Pater: sequentes ejus exempla, simus filii misericordiae & justitiae atque dilectionis, ut veri filii Dei & dei & esse, ipso auxiliante, valeamus, deponentes (juxta Petrum apostolum) omnem mastriam & omnem detractionem, & simulationes, & invidias, & omnes detractiones. Hi vero qui talia agunt, non filii Dei, sed potius filii nequam esse comprobantur, sicut Paulus ait apostolus. Manifesta sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, emulationes, ira, rixae, dissensiones, sectae, invidia, homicidia, ebrietas, comestationes, & his similia, quae prae dico vobis, sicut praedixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Grave, fratres, verbum, & horrendum nimis, quod ait: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Et ipsa per se veritas dicit: Quid prodest homini, universum mundum

Adam lucrari, anima vero sua detrimentum pati? Gravia sunt nimis, quae praetulimus, & pervalde cavenda. Quibus enim regnum Dei pracluditur, procul dubio & ecclesia denegatur. De quibus dominus in evangelio, potestatem apostolorum, eorumque successorum annuncians, ait: Quorum dimiseritis peccata, dimittuntur eis: & quorum alligaveritis, alligata erunt: id est, quibus ecclesiam interdixeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsi & janua regni caelestis clausa erit.

I.

Unde ista praecaventes, & stultorum animos praevidentes, cura pastorali cum omnibus episcopis, & sanctae Romanae atque universalis ecclesiae utriusque ordinis fidelibus, statuimus, non ita in ecclesiasticis agendum esse negotiis, sicut in secularibus. Nam in secularibus legibus, postquam vocatus quis venerit, & in foro decernere coeperit, non licet ei ante peractam causam recedere; in ecclesiasticis vero, dicta causa, recedere licet, si necesse fuerit, aut si se praegravari viderit. Accusationis vero ordinem talem, & dicimus, & servari jubemus, id est, si quis clericorum in crimine impeditur, non statim reus existimetur, qui accusari potuit, ne suspectam innocentiam faciamus. Sed quisquis ille est, qui crimen intendit, in judicium veniat: nomen rei indicet: vinculum inscriptionis arripiat: custodiat similitudinem: habita tamen dignitatis aestimatione potiat: nec forte sibi noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii. Haeretici enim omnes, & suspecti, & excommunicati, homicidae quoque atque malefici, fures, sacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad fortilegos magosque concurrerint, nullatenus ad accusationem sunt admittendi.

II.

Nulli infami unquam, atque sacrilego, de quocumque negotio liceat adversus religiosum Christianum, quamvis humilis servilisque persona sit, testimonium dicere, nec de qualibet re, actione vel inscriptione, Christianum impetere. Omnibus quoque similiter accusandi, vel testificandi licentia denegetur, qui Christianae religionis & nominis dignitatem, & suae legis, vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerint.

III.

Similiter prohibemus, ut nullae causae a iudicibus ecclesiasticis audiantur, quae legibus non continentur, vel quae prohibita esse noscuntur. Haec non solum ecclesiasticis, sed & saeculi leges observari praecipunt. Non enim passim & vagueque sacerdotum accusatio debet fieri. Nam si facile admitteretur, perpauci nimis invenirentur: quia omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur. Beati tamen qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, unde & ipsa per se veritas ait: Pater, manifestes nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant. & mibi eos dedisti & serva

a gratificatio

Ephes. 2

b filius

c volumus

Rom. 8

1 Petr. 2

Galat. 5

Matth. 16

Joan. 20. Matth. 18.

a. q. 4. Non ita in ecclesiasticis.

a Hadr. coll. y. ex cod. Theo. lib. IX. tit. 1. a. conf. ultimat. sagaciter (subdortus est Anton. August. esse didicimus a q. 8. Quis quis ille est.

potiat: nec forte sibi noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii. Haeretici enim omnes, & suspecti, & excommunicati, homicidae quoque atque malefici, fures, sacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad fortilegos magosque concurrerint, nullatenus ad accusationem sunt admittendi.

d Hadr. col. 61

a. q. 4. Nulli unquam infami.

a Ananus in conf. 1. tit. 9. lib. X. Cod. Theod.

f a quibusnam imp. late infavorem ecclesiasticorum tempore Eustychiani eoque decessorum Concil. Ca. hag. II. 6. a Tom. 1. festus nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant. & mibi eos dedisti & serva

Bbb

montem

vel eo amplius, prout viderit expedire, maturiores, honestiores, atque veraciores viros, in medium debet advocare. & illatis sanctorum uignoribus, unumquemque illorum tali sacramento constringere, ut amodo in * ante quid nosis, aut audisti, aut postmodum inquitur es, quod contra voluntatem Dei & rectam christianitatem in ista parochia factum sit, aut futurum erit, si in diebus tuis evenerit, tantum ut ad tuam cognitionem quocumque modo perveniat, si scis, aut indicatum fuerit tibi, synodalem causam esse, & ad ministerium episcopi pertinere, quod tu nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter præmium, nec propter parentelam, ullatenus celes episcopo, aut ejus misso, cui hoc inquirere iusserit, quodcumque ex hoc te interrogaverit: sic te Deus adjuvet, & istæ sanctorum reliquæ, & illud sacramentum, quod * juste juravit de synodali causa, quod tu illud ex te ita observabis, in quantum scis, aut audisti, aut ab hac die in antea inquisitum es, sic te Deus adjuvet.

Illud. Burcharius legit, illud & præponit hanc rebricam, Juramentum ceterorum iste.

considerent sententiam domini, dicentis: *Attendite, ne graventur corda vestra in crapula & ebrietate. Moderate enim cibum & necessarium sumptum sumant, ut, juxta apostolum, sobrii sint, & parati ad servitium Dei. (*)*

(*) Et can. 14. Remo. II. ca. 81.

DECIMUM.

Ex eodem, capite decimo.

Quales persone sacerdotum epulis interesse debeant,

Observandum est nobis, ut & vos ab ebrietate abstineatis, & ut plebes subditæ abstineant, prædicetis. Et neque per tabernas eatis bibendo, aut comedendo, neque domos aut vicos curiositate qualibet peragretis, neque cum feminis, aut cum quibuslibet personis impuris, convivia exerceatis, nisi forte paterfamilias quilibet vos invitaverit ad domum suam, & cum conjuge sua, & cum plebe velit vobiscum spiritali gaudio letari, & verborum vestrorum refectionem accipere, & vobis refectionem carnalem caritatis officio exhibere. Oportet enim, ut si quando quilibet fidelium carnalibus vos reficit epulis, a vobis reficiatur spiritualibus epulis.

Ex Theodulfo cap. 13.

OCTAVUM.

Ex decreto, quod est librorum sexdecim, libro decimo quarto, capite secundo.

Et malum ebrietatis omnino vitetur.

Malum magnum ebrietatis, unde omnia vitia pullulant, Christianis modis omnibus cavere præcipimus. Qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum esse decrevimus, usque ad congruam emendationem. (*)

(*) Et can. 46. conc. Momp. an. 517.

NONUM.

Ex eodem, capite tertio.

Quod episcopi, & Dei ministri, ebrietate non debeant gravari.

Episcopi & Dei ministri, non debent comestationibus & vinolentius nimis incumbere, sed

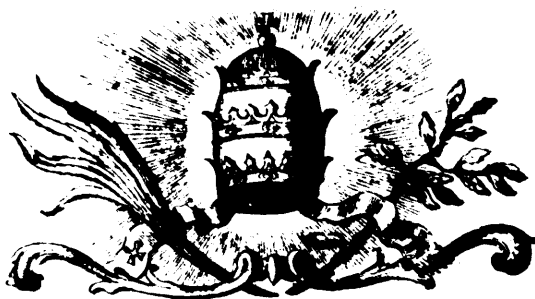
SYNODUS MESOPOTAMICA

Ex libello synodico.

ΣΥνοδος θεία καὶ ἱερὰ μετὰ συναβροδοῦσα ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, ἀπὸ Ἀρχιεπισκόπου Καρχαίων, καὶ Διοδώρου ἱερέως, κατὰ Μανέντος τῶ ἱερέως, καὶ Διοδώρου ἀρεσβυτέρου. ἥτις πολυτρόπως τούτους ἐλεγήσατο ἀπεκέρυξε.

In multis hic hallucinari omnibus nostrum docuimus in notis.

Synodus divina & sacra particularis, collecta in Mesopotamia ab Archelao Carcharorum episcopo, & Diodoro sacerdote, contra Manem infernalem, & Diodoriadem presbyterum: quæ multis modis confutatos hosce abdicavit.

ANNO
CHRISTI
177.

ANNO
CHRISTI
177.

ACTA DISPUTATIONIS
ARCHELAI EPISCOPI
MESOPOTAMIÆ
CUM
MANETE MANICHÆO.
LAURENTII ALEXANDRI ZACAGNI

IN HÆC ACTA PRÆFATIO.

Ex Manf
Suppl. tom I.
pag. 16.

Unam acta ista scriptis consi- *Ari* *disputationi, ut omnibus innotesceret, sicut*
gnaverit, inter Epiphanium, *ego, qui inscripsi, in prioribus exposui.* Verifi-
Hieronymum, & Heraclia- *mile enim non est Archelaum ita locutum fuisse,*
num Chalcedonensem Epi- *se, si ipsemet, quæ nunc habemus, disputationis*
scopum non convenit. San- *hujus acta scriptis mandasset; eo præsertim*
ctus enim Epiphanius in Hæ- *quod pro inscripsi, legendum potius esse vi-*
resi LXVI. quæ Manichæo- *deatur exscripsi. Sed nihilo secius cum in po-*
rum est num. XXI. XXV. & *stremo eorundem actorum loco mox memora-*
XXXII. & S. Hieronymus de *to diserte dicatur, Archelaum ipsum nonnulla*
Ecclesiasticis cap. LXXII. Archelaum ipsum, quæ *priori disputationi suæ postmodum addidisse,*
coram delectis iudicibus adversus Manetem dis- *in eam sententiam lubens venio, ut Epipha-*
seruit, scripto tradidisse putant. Heraclianus *nius, atque Hieronymum cum Heracliano*
vero Chalcedonensis Episcopus in libris, quos *conciliari posse credam, si dicamus, Archelaum*
contra Manichæos conscripsit, Hegemonium *Syriaca primum lingua cuncta, quæ coram de-*

Syria-

ANNO CHRISTI 577

ANNO CHRISTI 577

Syriaco in Græcum eloquium elucubrasset, ut in notiore linguam transula, cuncti per Orbera fideles plenissimam eorundem notitiam habere possent. Factum id antiquissimis temporibus fuisse, ex Epiphano constat, qui insignia eorundem excerpta græce refert in Manichæorum Hæresi, nec dici potest, ea ex Syriaco exemplari Epiphanium ipsum Græca fecisse, cum omnia, quæ ab eodem ex actis disputationis Archelai cum Manete afferuntur, in latina, quam edimus, versione totidem verbis reperiantur. De latino interprete nobis tantum liquet, illum Hieronymo posteriorem fuisse, quem de latina versione mentionem fecisse par est, si suis temporibus extitisset; vixisse tamen ante septimum Christianæ ævæ sæculum vel inde colligitur, quod in laudandis S. Scripturæ locis vulgaram editionem, quæ eo sæculo per Occidentem patrum recepta fuit, non sequatur.

Porro Græcam versionem, non vero Syriacum textum præ manibus latinum interpretem habuisse, non modo ex universa ejus locutione, quæ Græcæ non vero Syriacæ linguæ indolem geniumque redolet, satis superque demonstratur; verum etiam pluribus aliis argumentis fortissime evincitur. Quippe in hujus disputationis cap. VIII. ita loquitur, *Cum igitur Luna onus, quod gerit, animarum, sæculis tradiderit patris, permanens illa in columna gloria, quod vocatur Vir Perfectus. Hic autem vir est columna lucis. Quæ verba ita leguntur in Græca apud Epiphanium versione.* τῆς δὲ σελήνης ἡ μὲν ἀδελφὴ τοῦ πατρὸς οὐκ ἀπολείπει τὴν γῆν, ἀλλὰ μένει ἐν τῇ στήλῃ τῆς δόξης, ἡ ἀδελφὴ τοῦ πατρὸς οὐκ ἀπολείπει τὴν γῆν, ἀλλὰ μένει ἐν τῇ στήλῃ τῆς δόξης, ἡ ἀδελφὴ τοῦ πατρὸς οὐκ ἀπολείπει τὴν γῆν, ἀλλὰ μένει ἐν τῇ στήλῃ τῆς δόξης. Ex quibus patet, latinum interpretem græcarum vocum similitudine deceptum, pro *vir*, ut Epiphanius habet, *ans* legisse, & cum vertere debuisset, *Permanens illa in columna gloria, quæ vocatur vir perfectus; nec autem iste est columna lucis; ipsum male interpretatum fuisse, Quod vocatur vir perfectus, hic autem vir est columna lucis; in quem sane errorem non incidisset, si ad Syriaci textus fidem, in quo magnum inter utramque vocem discrimen est, versionem suam elaborasset. Sunt & aliæ ejusdem interpretis hallucinationes, ex quibus id ipsum evidentissime colligitur. Siquidem cap. VII. de viventi spiritu a Manete conficto loquens, ait: *Rursus ipse vivens Spiritus creavit luminaria, quæ sunt reliquæ animæ, & fecit ea firmamentum circumire, & iterum creavit terram, & sunt æthæra.* Hinc autem patet ipsum græco exemplari usum fuisse, in quo scriptum fuerat *ὁ αἰὼν*, vel *ὁ αἰὼν τοῦ αἰῶνος*, cum tamen apud Epiphanium legatur *ὁ αἰὼν τοῦ αἰῶνος*, *αἰὼν* *specie*; quæ sane æquivocatio, non ex Syriaca, sed ex Græca tantum lingua oriri poterat. Sic cap. VIII. pag. 14. vertit, *effundet saniem*, cum vertere debuisset *Pestem*, a Græcarum vocum *καρμὴ* *saniem*, & *καρμὴ* *pestis*, similitudine deceptus; ut in nostris ad eum locum notis observavimus. Sic cap. IX. pag. 16. pro *congelat*, *frigore adstringit*, ut est apud Epiphanium, legisse videtur *καταψύχει*, *percussit*, ut in eisdem notis docuimus. Retinet etiam nonnullas voces Græcas in versione sua, & interdum quidem absolute, interdum vero addita earundem explicatione, quod utique non fecisset, qui Syriacæ scripturæ opus latinitati donasset. Hinc cap. LIII. talenti vocem pro pondere usurpat, quo sensu apud*

Græcos vox *ταλάντιον* interdum accipitur. Sic paulo ante *Cyb* vocabulo utitur, & statim substituit ex emendatione nostra, quod nomen est *ταλάντιον*; vel ut in quodam Regio Alexandrino codice legitur, quod nomen est *αλεάν* scilicet, quæ vox æque talum, atque aleam significat, ut in nostris ad eum locum notis, & earum appendice observavimus. Sic denique cap. VIII. ait, *Lunam apocrypha, detrimentum pati*, quam postremam vocem prioris interpretationem esse nemo non videt.

Refert Epiphanius cap. XI. Archelaum post fugatum e Carris Manetem, de ejus adventu in Diodoridem Castrum a Diodoro loci illius Presbytero certiore factum, duos ad eundem Diodorum *ἀδελφὸν*, hoc est libros misisse, ut eorum lectione instructus impij Hæretici conatus & ipse infringere valeret. Sed ea in re lapsus fuisse Epiphanium scite advertit Gulielmus Cave in scriptorum ecclesiasticorum Historia literaria, & ex actis ipsis disputationis Archelai cum Manete luculenter ostenditur; in iis enim cap. XLI. integra refertur Archelai ad Diodorum epistola, in qua se voluisse quidem ait Archelaus, ad Diodorum omnia perscribere, de quibus cum Manete coram delectis iudicibus disputaverat; sed propterea iis mittendis superfedisse, quod deinceps per otium de tota disputatione eundem certiore reddere cogitabat. In fine etiam epistolæ, post breviter peritridos Manetis errores, se multa silentio præterisse scribit, dum celerem ipsi responsionem reddere festinat, ne minima quidem librorum ad eundem missorum mentione facta. Certum itaque est, Archelaum, quo tempore ad Diodorum Presbyterum literas dedit, nullos adversus Manetis hæresim libros elucubrasset: sed nec secutus deinceps temporibus libri ulli ab Archelao adversus eundem scripti fuisse videntur, nisi quis contendat ipsummet acta disputationis suæ scriptis mandasse. Nam Epiphanius ipse ex alio quopiam Archelai libro nil recitat, nihilque ferme adversus Manichæorum errores profert, quod in disputationis a nobis editæ actis non reperiat. Eadem quoque sola acta, non vero alios quospiam Archelai libros laudat Heraclianus Chalcedonensis Episcopus, dum omnium antiquorum Patrum scripta commemorat, quibus in suo adversus Manichæos opere usus fuerat. Quamobrem dicendum est hac in re quoque humani quid passum fuisse Epiphanium, & duorum Archelai librorum loco habuisse acta ipsa disputationis a nobis editæ, quæ cum res diversis temporibus gestas complectantur, haud inani conjectura colligi potest, in duas olim partes divisa fuisse, in quarum prioris disputationis Archelai cum Manete apud Carras, in secunda vero cuncta, quæ tam Diodorus Presbyter, quam idem Archelaus a Diodoro monitus contra Manetem in Diodoridis castro egit, continerentur.

Jam vero Archelaum *καρχήριον*, Chalcæarum Episcopum fuisse tradit Socrates lib. I. Historiæ Ecclesiasticæ capite XXII. Epiphanium secutus in Manichæorum Hæresi num. V. & VII. & in tractatu de Mensuris, & Ponderibus num. XX. At auctor iste sibi non constat, utpote qui in eadem Manichæorum Hæresi num. XI. Urbem, cujus Episcopus erat Archelaus *καρχήριον*, nominat in Petaviana editione, licet in alia Basilienfi

ram Judicibus Manetem, rem totam cunctis A
per Orbem Episcopis notam fecisse, ut labanti
Catholicæ Fidei, quanta possent sedulitate, suc-
currerent, eoque pacto factum fuisse par est,
ut qui subdolos Manichæorum progressus igno-
rabant, tunc illorum hæresim ortam fuisse cre-
diderint, cum primum ejusdem notitiam ex
Archelai literis habuerunt.

Sed & habitæ ab Archelao disputationis tem-
pus ex D. Leone Magno præcisius designari po-
test, qui in Sermone II. de Pentecoste, Mani-
chæum innotuisse ait, Probo Imp. & Paulino
Coff. anno post Christi Resurrectionem CCL.
ut accommodatius ad Chronologicam veritatem
in codice Oxoniensi legi Quetnellus testatur.
At hic Probi, & Paulini Consulatus partem
anni primi, & secundi Imperii Probi conti-
net, quem obeunte Tacito die XIII. Aprilis,
eiusque fratre Floriano post duos menses occi-
to, Romanum Imperium obtinuisse constat.
Quare si juxta Eusebium anno Probi II. & jux-
ta Leonem Magnum sub Consulatu Probi, &
Paulini patet facta est Manichæorum hæresis,
necessario dici debet, Archelai cum Manete
disputationem, per quam universæ Ecclesiæ
Manetis error innotuit, accidisse intra Julium,
atque Decembriem anni CCLXXVII. Verum
Archelai nostri verba benigne sunt interpretan-
da, qui in cap. XXVII. disputationis suæ post
trecentos fere annos a Christi morte, imo post
trecentos, & eo amplius annos ab eadem Chri-
sti morte advenisse Manetem asserit: Archel-
aum enim ad exaggerandam Manetis stolidita-
tem, qui Paraclitum Spiritum a Christo pro-
missum, temere se esse affirmabat, annorum
numerum in disputationis æstu auxisse dicen-
dum est, ut clarius ostenderet, ipsum longo
adeo post Christi mortem tempore emergen-
tem, Paraclitum esse non posse, quem Jesus
post suum in Cælos ascensum, illico se Apo-
stolis missurum affirmaverat, & revera post
quinquaginta ab eius resurrectione dies ab ipso
missum fuisse, Apostolorum acta diserte te-
stantur.

His de Archelai cum Manete disputationis
tempore, ac versionibus, deque ejusdem Ar-
chelai Episcopali sede prælibatis, agendum no-
bis est de sinceritate, atque præstantia ejusdem
operis, ac præterea videndum, an aliqua sui
parte mutilatum sit; postremo indicandum,
quænam actorum, quæ integra nunc primi edi-
mus, fragmenta olim in lucem prodierint, &
ex cujus Bibliothecæ codice editio nostra pro-
fluxerit. Et primo quidem de actorum istorum
sinceritate suspicio nulla oriri potest; nam Epi-
phanus anno Christi CCCLXXVI. adversus
hæreses scribens, insigne ex disputatione Ar-
chelai fragmentum protulit in hæresi Mani-
chæorum cap. XXV. quod ejusdem actis ex la-
tina versione a nobis in lucem editis prorsus
respondet; ac præterea si Archelai rationes,
atque argumenta cum Epiphanius confutati-
bus conferas, evidentissime apparebit, ipsum
ita in omnibus secutum fuisse Archelæum, ut
pauca de suo adversus Manetis errores attule-
rit. Meminit etiam Actorum hujus disputati-
onis Socrates, qui in consulatu XVII. Theodo-
sij Junioris, hoc est, anno æræ Christianæ
CCCCXXXIX. Ecclesiasticam Historiam absol-
vit, & ea omnia, quæ de Manichæorum hæ-
resi narravit, se ex eisdem actis hausisse inge-

anue fatetur lib. I. cap. XXII. Eorum insuper,
tanquam ab Hegemonio quodam scriptorum,
mentionem facit Heraclianus Chalcedonen-
sis Episcopus, ut supra dictum est. Denique Ar-
chelai nostri operum fragmentum contineri in
veteri Catena Græcorum Patrum in Evange-
lium Joannis, quæ habetur in scripto Cæsareæ
Bibliothecæ codice, testis est Lambecius lib.
III. Comm. de eadem Bibliotheca codice XL.
quod utique ex hujus disputationis actis de-
sumptum fuisse non dubito.

Præterea ex eorundem actorum textu varia
argumenta erui possunt, quibus eorum antiqui-
tas, atque sinceritas demonstratur. Archelaus
enim cap. XXVII. & XXXVIII. varios hæreti-
cos enumerans, neminem Sabellio recentiorum
appellat, quem Sixti II. temporibus, qui anno
Christi CCLVII. & CCLVIII. Romanam Ec-
clesiam rexit, a Dionysio Alexandrino hære-
ticos accusatum fuisse constat ex Eusebio in Hi-
storia Ecclesiastica lib. VII. cap. VI. Meminit
quoque obsidionis Carrarum, cui præsentem se
fuisse testatur cap. XXIV. quæ nulla alia vide-
tur esse posse, quam illa, quæ sub Valeriano
Augusto contigit, cum scilicet a Persis expu-
gnata fuit, vel alia sub Gallieno, cum ab
Odenatho Orientis Rege Persis erepta in Ro-
mani Imperii ditionem iterum redacta fuit,
Trebello Pollione teste in Gallieno cap. X. &
XII. Eorum insuper mentionem facit cap. LII.
qui per parentum traditionem Scythiani hære-
tici, Apostolorum temporibus viventis, noti-
tiam habuerant, sibi que nonnulla de ejus hæ-
resi narraverant. Quin & varii antiqui mores,
in hiis actis memorati, de eorundem sinceri-
tate nos dubitare non sinunt. Nam in ipso
actorum exordio dicitur nonnullos ex Roma-
narum Legionum militibus, Marcelli miseri-
cordiæ exemplo commotos, deposito militiæ
cingulo, Christianæ fidei nomen dedisse, quod
antiquissimis Ecclesiæ temporibus a Christianis
militibus, ne Paganorum commercio, & su-
perstitionibus macularentur, factum fuisse, te-
stis est Tertullianus de Corona militis cap. XI.
aliique in nostris ad eum locum notis laudati.
Marcellum quoque ait, hospitia in Christiano-
rum peregrinantium utum per vias regias con-
struxisse, quæ a Carris in Persidem ducebant,
quod itidem ab antiquis Christianis, qui sedu-
lam hospitalitati operam dabant, fieri consue-
visse aperte colligitur ex Gregorii Nazianzeni
invektiva I. in Julianum Apollatam, ubi Impe-
ratorem hunc diversoria, & hospitia per Or-
bem Romanum Christianorum exemplo ædifi-
cari mandasse testatur, ut Paganorum supersti-
tionibus majorem laudem venerationemque con-
ciliaret. Narrat insuper Archelaus cap. LIV.
Manetem in carcere positum, Discipulos suos
mississe ad loca, in quibus Christianorum libri
conscribebantur, eis que, Christianorum senen-
tios esse simulantibus, sacrorum codicum co-
piam factam fuisse. At id sub Ethnicis tantum
Imperatoribus facere oportebat, quorum tem-
poribus Christiani summa religione cura-
bant, ne sacrosanctæ legis libri ad Ethnicorum
manus pervenirent; ac propterea non ubique,
sed certis quibusdam in locis, Sacri codices
vendi consueverant. Corrigenus autem Epi-
phanus, qui in Manichæorum hæresi cap. V.
ait, Manetem discipulos suos ad inquirendos
sacros libros misisse, antequam in carcere in-

ANNO CHRISTI 1137

ANNO CHRISTI 1137

truderetur; nam in mox laudato Archelai disputationis loco diserte dicitur, id a Manete factum fuisse, quo tempore in carcere detinebatur.

Nec ex sacris tantummodo, verum etiam ex prophanis quibusdam rebus, quarum in hisce actis mentio fit, eorumdem fides adstruitur. In iis quippe legimus Mangrem, cum a Marcello literis accitus Carras venit, baculum ex ebano in manibus gestasse, quod ab Alytarchis factitatum olium fuisse testatur Jo: Maleles in Chronico recens in Anglia edito pag. 376. Callisthenes quoque spurius scriptor a doctissimo Ducangio in Glossario mediae & infimae graecitatis laudatus verbo εβαλίος, de Pflammetico ita scribit, καὶ ἐβαλίος ἔστωις σολῆν τρεῖς ἔτη, καὶ ἔτι τρεῖς μῆνας ἐβίβωτο ἐβλίον, ubi Eusebius ejusdem Callisthenis interpret, qui versionem suam Constantio Constantini magni filio dicavit, male Tamarisci virgam vertit: unde patet hujusmodi baculo eos uti consuevisse, qui publica aliqua dignitate decorabantur, quique doctrinae laudem affectabant. Incessum quoque Imperatorum, dum publice cum Protectoribus, signis, draconibus, labaris, Ducibus, Principibus, & Praefectis urbem ingredienderent, exacte describit cap. XXXVII. Denique de multiplici sigillorum, & clavium usu apud veteres non pauca tradit cap. XIV. & XXVI. quibus similia prorsus in Ethnicorum Scriptorum monumentis occurrunt, ut in nostris ad ea notis ostendimus. Ex quibus omnibus satis, superque demonstratur, ada ista genuina, & antiquissima esse, nec eorum fidem ulla ex parte nutare.

Illud tamen dissimulare non possum, Ada ista disputationis Archelai cum Manete, quae ex Vaticano Casinensis codicis apographo primi edimus, integra nequaquam videri, sed pluribus in locis a veteri librario mutilata. Si quidem Cyrillus Hierosolymitanus in Catechesi VI. pag. mihi 147. quaedam Manetis argumenta cum Archelai responsonibus recitat, quae in nostra editione non reperiuntur; nec dici posse videtur, Cyrillum Archelai dictorum sensum, non vero ipsamet Archelai verba laudasse, cum simile quippiam in nullo nostrae editionis loco legatur; ac praeterea verba illa, quae Cyrillus refert, ita concepta sint, ut ab ipsomet Archelao prolata fuisse videantur. Sed & conjecturae nonnullae ex nostra eorumdem actorum editione peti possunt, quibus idipsum ulterius confirmatur. Nam in eorumdem cap. XII. haec habentur, *Archelao autem erat cura pro populo, tanquam pastori pro ovibus, cum inporum parantur insidia. Igitur Marcellus Turbonem muneribus plurimis replevit, & in Archelai domum residere praecipit. Eadem autem ipsa die adventavit Manes, & quae sequuntur.* At vero nil in antecedentibus narratur, quod ea, qua Manes advenit, die factum fuerit. Praeterea in cap. XXV. hujus disputationis Archelaus ait, *Nonne David ex ore leonis, vel ursi erant ovem? Hoc dicimus propter ore leonis, quod ait de ore leonis, aut de ventre ejus potest educere, quod jam ille devoravit.* At vero in antecedentibus non legimus haec unquam a Manete dicta fuisse. Quin & in cap. XXXVIII. verba illa; *Quae quidem ego non ex meis verbis adstruo & quae sequuntur usque ad finem capituli, nullam cum praecedentibus connexionem habere* Concil. General. Tom. I.

videntur. Denique in horum actorum cap. ultimo, post narratam Manetis necem, haec legitur, *Quibus postea agnitis Archelaus adiecit ea priori disputationi, ut omnibus innotesceret, sicut ego qui inscripsi in prioribus exposui.* Videntur autem haec verba esse Hegemonii illius, qui, ut superius diximus, eadem acta compilavit, & in Graecum sermonem transtulit. Sed in nostra editione, quo loco ea de re sermo habeatur, non invenio, quia fortasse in Casinensi codice praefatio deficit, in qua Hegemonius compilationis suae rationem reddebat; nisi quis verba illa, *In prioribus exposui*, de his accipienda esse censeat, quae proxime de Manetis morte narravit. Jure itaque merito suspicari potest, eum, qui Casinensem codicem, ante quingentos, & amplius annos exaravit, magna actorum disputationis hujus prolixitate pertractum multa omisisse, multaque breviasse, quorum tamen epitomen apud Epiphanium haberi arbitror, quem ex integris Archelai disputationis actis, suam Manichaeorum haereticos consultationem potissimum hausisse, editionem nostram cum ejus scriptis conferenti clare patebit.

Quod ad eorum editionem attinet, vetusti adeo monumenti partem reperit in perantiquo codice Bobiensi, qui nunc in Ambrosiana Bibliotheca servatur, Emericus Bigotius diligentissimus Italicarum Bibliothecarum persecutator, eamque Clarissimo Valesio communicavit, qui in calce suarum notarum ad Socratem, & Sozomenum, fragmenta illa edidit. Continent autem tum cuncta illa, quae ex eadem disputatione suis inseruit scriptis Epiphanius; tum alia nonnulla ab eodem omissa; quae tamen ne decimam quidem totius operis partem complent. Et tanti quidem apud Bigotium fuit pars illa disputationis Archelai, ut eam cum Palladio recudere cogitaverit, apposito Graeco Epiphanii textu, ut ex utriusque comparatione, genuina illorum fragmentorum lectio restituta, quavis colligere posset, quanti faciendae sint antiquae Latinae versiones, & quantum utilitatis redundet, ut idemmet ait in praefatione ad Palladii Dialogum de vita S. Joannis Chrysostomi prope finem. Sed postea hanc curam iis relinquere satius duxit, qui novam editionem operum S. Epiphanii aggressuri essent, aut qui Socratis historiae cum notis doctissimi Valesii rursus edendae operam susciperent. Et haecenus quidem nil aliud ex Archelai disputatione publicam lucem aspexit. Cum autem Sacri Loci reverentia ductus Casinum venissem, & ab antiquissimis temporibus conditam ibi a Doctissimis aequae, ac Sanctissimis Cenobiaribus Bibliothecam perlustrassem, inter alia non pauca inedita adhuc vetera monumenta Archelai integram cum Manete disputationem in sexcentorum, & amplius annorum codice reperi, quam bona Reverendissimi quondam Abbatis, nunc vero Archiepiscopi Roslanensis Andreae Deodati, Viri humanissimi atque amicissimi venia, cum nonnullis aliis veterum scriptis in Vaticanae Bibliothecae ornamentum transcribi curavi, operam favoremque suum humanissime praestante Domino Augustino Collicello a Neapoli, tunc temporis Bibliothecae illius Praefecto. Non possum tamen hic silentio praeterire quantum diligentissimi alterius bibliothecarii Erasmi Gattola a Cajeta humanitati debeam,

Cccc qui

qui nunquam meis votis defuit, plurimosque A dogmata illustrat, atque confirmat. Elegans est inter alia locus de instituta ab Apostolis, quam usque nunc servamus, Ecclesie Hierarchia, hisce verbis in cap. LI. conceptus, *Sed & optimos architectos ei fundamentum nostrum, idest Ecclesia, Paulus posuit, & legem tradidit, ordinatis ministris, & Presbyteris, & Episcopis, in ea describens per loca singula, quo modo, & qualiter oporteat Ministros Dei, quales, & qualiter fieri Presbyteros qualesque esse debeant, qui Episcopatum desiderant, qua omnia bene nobis, & recte disposita, usque in hodiernum, statum suum custodiunt, & permanet apud nos hujus regule disciplina.* Palmaria quoque sunt in hisce actis loca, in quibus humani arbitrii libertas B adversus recentiores hæreticos adstruitur, ut videre est cap. XV. & XIX. Pulcherrima sunt, maximeque notanda verba illa cap. XXXII. ubi sic ait: *Deus enim omnia qua fecit, bona valde fecit, liberi arbitrii sensum unicuique dedit, qua ratione etiam legem iudicii posuit. Precare nostrum est; ut autem non peccemus Dei donum est, ex eo quod in nostro sit arbitrio constitutum peccare, vel non peccare &c. Es certe qui voluerint, observant mandata; qui vero contempserint, & in peruersum declinaverint, sine dubio legem iudicii ferent.* Romanarum quoque antiquitatum studiosi plura in hoc opere inveniunt scitu haud indigna, quorum pleraque superius commemoravimus, ubi de ejusdem sinceritate tractavimus. Denique hinc etiam discere possumus quouique Romani Imperii limites Parthorum, seu Persarum ditionem versus, tunc temporis protenderentur, aliaque nonnulla de locis in eorundem collimitio sitis, deque Romanorum militum numero, qui apud Carras castra servabant; de his enim rebus sparsim agitur in primis quinque capitibus hujus operis, ac præterea in eisdem cap. LII. LIV. & LV. Plura Eruditi inter legendum observabunt, nos enim alio properamus.

ACTA DISPUTATIONIS
ARCHELAI EPISCOPI MESOPOTAMIÆ
ET MANETIS HÆRESIARCHÆ.

Thesaurus verus, sive disputatio habita in Carbar civitate Mesopotamiæ, iudicantibus Manippo, & Egiulo, & Claudio, & Cleobolo.

I. In qua urbe Mesopotamiæ erat quidam vir, Marcellus nomine, qui vita, & studiis, & genere, prudentia quoque, & honestate valde clarus habebatur, facultatibus etiam copiosus, & quod omnium maximum est, religiosissime Deum timens, & his quæ de Christo dicebantur, semper cum timore auscultans, nec quidquam omnino boni erat, quod illi viro deesset; unde, & honore plurimo ab universa civitate colebatur, plurimisque ipse civitatem suam frequenter largitionibus remunerabatur, pauperibus tribuens, affidos relevans, tribulatis auxilium ferens. Sed ne infirmitate verborum virtutibus viri derogemus potius, quam digna proferamus, hæc dixisse sufficiat; ad opus quod propositum est, veniam. Quodam in tempore cum Archelao Episcopo captivorum multitudo fuisset oblata a militibus, qui ibi castra servabant, septem millia numero, & septingenti, non mediocri cum sollicitudo constrinxerat, eo quod pro salute ipsorum aurum a militibus posceretur, & timore Dei vehementer æstuebat, & tandem ad Marcellum properans, rei gestæ negotium exponit. Verum, ut hæc audivit vir piissimus Marcellus, nihil omnino moratus, ingreditur domum, præparans pretia captivorum, quantacunque poposcissent, qui deduxerant vindos, & continuo, referatis bonorum suorum thesauris, pietatis pretia militibus, nec numero aliquo, nec discretione ulla distinguit; ut magis dona, quam pretia viderentur. At illi admirati, & amplexi tam imensam viri pietatem, munificentiamque, & facti stupore permoti exemplo misericordie commonentur, ut plurimi ex ipsis adderentur ad fidem Domini Nostri Jesu Christi, & derelicto militiæ cingulo; alii vero vix quarta pretiorum portione suscepta, ad propria castra di-

Concil. General. Tom. I.

ascenderent; cæteri autem parum onivino aliquid, quantum viatico sufficeret, accipientes abirent.

II. His itaque gestis lætus Marcellus erat valde, & accito uno ex captivis, Cortynio nomine, perquirebat ab eo causam belli, vel quo casu ipsi inferiores extiterint, ac vinculis captivitatis innexi sint. At ille, loquendi sibi potestate permessa, ita exortus est. Nos, Domine mi Marcelle, viventi Deo credimus tibi. Est autem nobis mos huiusmodi, Patrum nostrorum in nos traditione descendens, quique a nobis observatus est usque ad hunc diem: per annos singulos extra urbem egressi, una cum conjugibus ac liberis, supplicamus tibi & invisibili Deo, imbres ab eo satis nostris, ac frugibus obsecrantes: quod cum tempore, ac more solito celebraremus, immorantes jejunos vesper obtexit, & gravabant nos duo omnium difficillima, jejunium, & vigilia. Circa medium vero noctis invidus nobis, & importunus somnus obrepit; & cervicibus degravatis, ac lapsus demerso capite, frontem genibus elidit. Hoc autem factum est, quoniam tempus adeerat, ut Dei iudicio penas pro meritis penderemus; forsitan enim peccantes ignorabamus, aut etiam agnoscentes non desinebamus. In illa igitur hora subito militum nos multitudo circumdat, ut æstimo, putantes nos pro infidiis confidisse, aut omnino usum vel studium habere prætorum, & nulla conventus nostri caula penitus explorata, bellum nobis denunciant; non sermone, sed gladio, & homines qui injuriam facere cuiquam non didicerunt, sine ulla misericordia & misibilibus vulnerant, hastis confodiunt, mucronibus jugulant. Et interfecerunt quidem ex nobis ad mille trecentos viros, vulneraverunt autem quingentos. Cum vero dies inclaruit, qui super fuerant ex nobis, huc perduxerunt captivos, nec sic quidem aliquid nobis misericordie concedentes: agebant enim nos ante equos, hastilia verberibus stimulos, & equorum frontibus impulsos. Et perduravit quidem, si cui vires fuerunt to-

Cccc 2 leran-

NOTE ZACAGNI.

1 Hæc eadem urbs infra cap. 3. Carbar vocatur, non Charbar, aut Casbar ut Epiphanius habet. Quare disputatio ista habita fuisse videtur apud Carbas celeberrimam Mesopotamiæ urbem. Vide plura in præfatione nostra, ubi de Archelao.

2 Major vocatur apud Epiphanium in Hæresi Manichæorum num. 10.

3 Forte, distribuit.

4 Forte, commonentur.

5 Abhoruisse a militia Christianos primitivæ Ecclesiæ, ne Paganorum commercio, atque superstitionibus macularentur, notus est ex Tertulliano de Corona militis cap. 21. quum ut pluribus demonstrati opus sit. Sed ad illustrandum hunc disputationis Archelai cum Manete locum, plurimum facit, quod ibidem ait Tertullianus. Præsertim quod: militia præventis fides posterior invenit, alia conatus est, ut illorum quos Johannes admittens ad lavacrum & Centurionum hæresim, quem Christus præbat, & quem Petrus castribus, dum tamen suscepta fide, atque signata, aut deserendum statim sit, ut miles altum, aut omnibus modis evellendum, nequid adversus Deum committatur, qua nec ex militia permittuntur; aut novissime postulandum pro Deo, quod a quo fides pugnans condidit Concilium Nicænum can. 12. Quæ unquam vocati per gentes, primum quidem imperium monstraverunt, deponentes militiam singularem, postmodum vero ad proprium votum sunt relapsi, ita ut quidam & pecunias tribuerent, & benevolentiam repeterent, ut decem annos post strenuè tempore, quo inter audientes erant, in afflictione permanserunt. Vide Lupum, & Beveregium in eundem canonem.

6 Forte, dimisso.

7 Barbara vox pro misibilibus.

ANNO CHRISTI 177.

ANNO CHRISTI 177.

tum sibi nomen non libenter amplexi, Tur- bonem etiam ipsis hospitibus detrudebant, ne aquae quidem ipsius ad bibendum facultate concessa; quae cum singula quotidie, atque horum nequiora perferret ab his, qui per singula loca mansionibus atque hospitibus praerant, nisi ad

ultimum Marcello se portare literas indicasset, peregrinus Turbo mortis pertulisset exitia.

V. Acceptas igitur Marcellus literas resolvit, ac legit praesente Archelao civitatis Episcopo, quarum exemplum hoc est.

MANIXAIOS

MANICHÆUS.

Αποστολος Ιησὺ Χριστῷ, καὶ οἱ σωῆμοι πάντες ἄγιοι, καὶ παρθόλοι, Μαρκιῶν τέκνω ἀγαπητῷ, χεῖρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἡμῶν Ιησὺ Χριστοῦ, καὶ ἡ δεξιὰ τῶ φωτὸς διατηρήσει σε ἀπὸ τῶ σκευάτων αἰῶνος ποτηρῶ, καὶ ἡ συμπτωμάτων αἰ- τῶ, καὶ παγίδων τῶ ποτηρῶ, ἀμῶν.

Apostolus Jesu Christi, & qui tecum sunt omnes Sancti, & virgines, Marcello filio carissimo gratia, misericordia, pax a Deo Patre, & Domino Nostro Jesu Christo, & dextera lucis conferret te a praesenti saeculo malo, & a ruina ejus, & a laqueis maligni.

Τὴν μὲν περὶ σὲ ἀγαπῶ μὲν ἰσχυρῶς ὡς ἀδελφὸν Θεός, λίαν ἐχάρην. τίμιόν δὲ πάλιν ἐκδοῦν κατὰ τὴν ἐρθεὶν λόγον ἡχθῆσθαι. ἔθεν ὡρὸς ἐπανόρθωσιν τῶ ἡμῶν ἀνθρώπων γένους ἀποσταθείς, φειδομῆνος περὶ ἡμῶν ἀπάτη καὶ πλάνη ἑαυτοῦ ἐκδιδοῦσθαι, πύτυ τὴν ῥάμματι ὡρὸς σὲ ἀναγκάζων ἡγησάμην ἀποστῆ- λαι, ὡρὸς τὸν μὲν ὡρὸς σωτηρίαν τῶ σκευάτων ψυχῆς. ἐπειτα δὲ καὶ ἡμῶν ἄμα σοι τυχευαίων ὡρὸς τὸ μὴ ἀδιακρίτως εἶχεν τὸν λογισμόν, ὡς δὲ ἡμῶν ἀπλου- σίρων καθημένοις διδάσκοντες λέγοιτες, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ἀπὸ τῶ αὐτῶ φέρεσθαι, καὶ μίαν ἀρχὴν εἰσηγησάμενοι, ἢ διακρίνομεν, ἢ δὲ διακρίνομεν ἀπὸ τῶ φωτὸς τὸ σκότος, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀπὸ τῶ κακοῦ καὶ φαι- λῶ, καὶ τὸν ἐκδοῦν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶ σκευάτων, ὡς προεί- πομεν, ἀλλὰ κινῶντες καὶ ἐγκαταμεγνύντες ὁσπύρον ὁσπύρω, ἢ παύοντες. σὲ δὲ, ὡς τεκνον, μή τι σὰ τοῖς πολλοῖς ἡμῶν ἀνθρώπων ἐλογίσω, καὶ ἄλλως ἀμφοτέ- ρα, ὡς ἂν τύχοι, ἐρώσης μηδὲ τῶ τῆς ἀγαθωσύνης Θεοῦ ἀπατίθω. ἀρχὴν γάρ, καὶ τέλος, καὶ τὸν τῶ- των πατέρα ἡμῶν κακῶν, ἐπὶ τῶ Θεῷ ἀναφέρου, ὡς τὸ τέλος κατὰ τῶς ἐγγύς. ὅτι γὰρ ἐν τῶς εἰρημέ- νοις ἀσχηματίως παρὰ αὐτῶ τῶ σωτῆρος ἡμῶν καὶ κυρίου Ιησὺ Χριστοῦ πισθῶσιν, οἷοι δὲ δαίτυτοι δολεῖον καλὸν καρπὸς κακῆς ποιῆσαι, ἢ δὲ μὲν διδρον κακῶν καλῶς καρπὸς ποιῆσαι. καὶ πῶς τὸν Θεὸν τῶ Σατανᾶ, καὶ ἡμῶν κακῶν αὐτῶ ἀσχηματίως λέγειν τοῖς μὲν ποιητῶν καὶ δημιουργῶν, θαυμάζοντες ἐπέρχεται. καὶ εἶθε μὲν μοι οὐκ ἔστιν ἡμῶν αὐτῶ ἡ ματαιοποιία, καὶ μη τῶν μοι οὐκ ἔστιν ἡμῶν αὐτῶ τῶ κακοῦ κατὰ τῶν Χριστῶν, Μαρία, τί οὖν γυναικῶς ἐλεγον εἶναι υἱόν, ἢ αἵματος καὶ σαρκῶς, καὶ τῆς ἄλλης δυσωδίας ἡμῶν γυναικῶν γεννηθῆναι. καὶ εἶνα μὴ τῶ πολλὰ διὰ τῶς δε- τῆς ἐπιστολῆς γράφων, εἰς μῆκος χρόνις διαστῆσθαι

Reflectionem quidem tuam immensam fen- tiens, vehementer gavisus sum, fides vero, quia non fit juxta te, recta ratione moleste tuli; propter quod ad emendationem generis humani missus sum, & subveniens his, qui se seductionibus, atque erroribus tradiderunt, haec scripta ad te necessarium duxi transmittere; primo quidem ad salutem animae tuae, deinde, & eorum, qui tecum sunt: uti ne indiscretos animos geras, sicut simpliciorum magistri docent, dicentes malum, & bonum ab eodem subsistere, & unum initium introducentes, neque quidquam perferunt, vel discernentes a luce tenebras, & bonum a malo, & exteriorem hominem ab interiori, sicut praediximus; sed confundere, ac permiscere alterum alteri non cessant. Tu vero, o Fili, ne simili- liter, ut multi hominum irrationabiliter, & simpliciter utraque indiscreta permisceas, neque bonitatis Deo inferas contumeliam. Initium enim, & finem, & horum patrem malorum ad Deum referunt, quorum fi- nis est maledictio proximo. Non enim his quae dicta sunt in Evangelio Salvatoris nostri, & Domini Jesu Christi credunt, quia non potest arbor mala bonos fructus facere, neque arbor bona malos fructus facere. Quomodo Dominum Satanæ, & malorum ejus autem factorem dicere audeant, & condito- rem, plurimum miror. Et atque utinam eo usque eorum vanitas pervenisset, & non unigenitum qui de Patris sinibus descendit, Christum, Mariae cujusdam mulieris esse dicerent filium, ex sanguine, & carne, ac reliquis mulierum spurcitiis generatum. Et, ut ne plurima per hanc epistolam scribam, atque in longitudinem temporis protraham pa- tien-

NOTÆ ZACAGNI.

1 Hanc epistolam cum Marcelli responsione integram retulit Epiphanius in Manichæorum Hæresi n. 6. ex quo circa delinsumus. 2 Codex Bobienſis a ruina ejus, & de laqueis. Sic & Epiphanius. 3 Idem Codex, multa rectam rationem. Sic & Epiphanius. 4 Idem Codex, missus sum subveniens. Epiphanius, missus, & subveniens. 5 Idem Codex, hoc scripta necessarium duxi. 6 Hinc patet recte in greco Epiphani textu emendasse Petavium. Nam prius in deorat. 7 Codex Casinensis, magistri dicentes. Sed aliam lectionem exprimit etiam Epiphanius. 8 Male idem codex, a luce, a tenebris. 9 Codex Casinensis, Permiscere, neque Bonitatis Dei inferas. Epiphanius, Permiscere, neque aulitate, Deum referas. Initium enim & Præterea Casinensis legit patio post, Initium, & Præterea. Nos autem in utroque codice, atque Epiphani hunc locum emendavimus. 10 Bobienſis Codex, Dominum. 11 Casinensis habebat, in. Vide tamen an leviter emendandum sit apud Epiphanius. 12 Codex Bobienſis, Qui Patris sinibus descendit. Casinensis, Qui de Patris sinibus descendit. Nos in Epiphani hunc locum restituimus.

ANNO CHRISTI 377

1. Cor. 7. 11.

tientiam tuam, cum mihi non adsit eloquentia naturalis, sufficit ista dixisse. Omnia autem cognosces, cum praesens fuero apud te; si tamen salutis tuae parcere, ac providere festinas; non enim laqueum alicui injicio, sicut plurimi insipientium faciunt. Intellige quae dico, fili honorabilis.

VI. Hac epistola lecta, bajulum literarum Marcellus obsequentissime fovebat hospitio, Archelaus vero ea quae lecta sunt, non libenter amplexus, velut leo conclusus dentibus infrendat, auctorem epistolae sibi

τῶ ἐπιπέσω, ἃ ἔχων τὸς φυσικὰς φράσεις, ἐπὶ τούτοις ἀρεκεθίσσομαι τὸ δι' ὅλων γνώση παρόντος μου ἀπὸς σέ, εἴη τῆς σεαυτῷ σωτηρίας ἐτι φείδη, ἔδὲ γὰρ βρόχον τινὶ ἐπιβάλλω, ὡς δὲ τῶ πολλῶν ἀφορητέροι ποιῶσιν. γόει ἂ λίσγω, τίνοιον τιμωτάτη.

desiderans dari; quem Marcellus suadebat quiescere, semet pollicens procuraturum praesentiam viri. Rescribere ergo Marcellus ad ea, quae scripta sunt, statuit epistolam continentem haec.

ANNO CHRISTI 377

MARCELLUS.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ.

Vir notus, Manichaeus, qui sibi per epistolam indicatus est, salutem.

Ἀνὴρ ἐπίσημος, μανιχαῖος τῆς διὰ τῆς ἐπιστολῆς δηλωθῆναι, Χαίρειν.

Scriptam quidem a te epistolam sumpsi, & Turbonem solita mihi humanitate suscepisti, sentiam vero litterarum nequaquam adverte; nisi forte tu praesens exponas nobis per verba, singula, sicut promissisti. Vale.

Τὴν μὲν ὑπὸ σὺ γραφεῖσαν ἐπιστολὴν ἀποσκηλάμην. τὴν δὲ Τύρβωνα προσειδέξαμην κατὰ φιλοφροσύνην ἐμὴν τῶ δὲ γραμματίων τῶν νῦν ἀδαμῶς ἔγνω, εἰ μὴ σὺ παραγνώμηνος φράσης ἡμῶν καταλογαδὴν ἴκασον, ὡς ὑπέχον διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἔρωσθε.

Hanc epistolam signatam tradebat Turboni referendam ad eum, a quo prius ipse pertulerat, ille vero ad eum redire penitus reluctabatur, memor itineris laborum, & rogabat alium pro se dungi, abnegans ultra sibi ad eum rediturum, aut communionem cum eo aliquam facturum. Marcellus vero accito uno ex pueris suis, Callisto nomine, praecipit proficisci, qui nihil moratus, illico proficiscitur: & post triduum pervenit ad Manetem, quem in castello quodam Arabianis reperit, atque epistolam tradidit; qua ille perlecta, gavisus est, a Marcello invitatum se esse, ac sine mora iteri invadit. Turbonis tamen remotionem non prosperam praesagitus, & quali consulto itinere ad Marcellum perrexit. Turbo vero de Marcelli domo prorius non discedebat, nec ab Archelai Episcopi confabulatione cessabat: valde enim studiose uterque de Manichaei studii perquirebant, scire cupientes, qui sit, unde, vel quid verbi ferat. At illo universa dilucide enarravit, repetens, & exponens de fide ejus hoc modo.

VII. Si fidem Manichaei discere a me vultis, breviter audite. Hic duos colit Deos innatos, ex semetipsis extantes, aeternos, unum uni advertentem; & alterum quidem bonum, alterum autem malum introducit. Lux uni nomen imponit, & alteri tenebras. Et lucis quidem esse partem animam, quae in hominibus est, tenebrarum autem corpus, & quae ex materia est condita. Permixtionem autem, vel conjunctionem hoc modo dicit effectam, conferens ambos Deos in huiusmodi exemplum. Quemadmodum si duo Reges sint advertum se pugnantes, qui ab initio fuerint inimici, habentes singuli suas portiones; accidit autem, ut tenebrae progredientes fines suos bellum cum luce committerint. Quod cum cognovisset bonus pater tenebras ad terram suam supervenisse, produxit ex se virtutem, quae dicitur mater vitae qua virtute circumdedit

Εἰ τῶ τῷ Μάνη πισιν θείλετε μαθεῖν, παρίμω ἀκούσατε συντόμως. ἕως δύο σέβει Θεοὺς ἀχρηγῆτος, αὐτοφρεῖς, αἰδίας, οὐα τὰ οὐα ἀντικείμενον, καὶ τὸν μὲν ἀγαθόν, τὸν δὲ πονηρονείσηγείπει, φῶς τῷ οὐα οἰομαθὲ μῆμος, καὶ τῷ ἐπέφ σκοτός, καὶ τῷ μὲν φῶτος εἶναι μέρος τὴν ἐν ἀνθρώποις ψυχὴν, τῷ δὲ σκοτός τὸ σῶμα, καὶ τὸ τῆς ὕλης δημιουργημα. μίξιν δὲ, ἢ πει συγχρασιν τῶ τῶν λέγει γιγονοῦσαι τῶν ἑσῶπων, ἀπεικαζων τὸς δύο τῶδε τῶ παραδείγματι. καθάπερ δύο βασιλεῖς ἀντιμαχόμενοι πρὸς ἀλλήλους, ὄντες ἀπαρχῆς ἐχθροὶ, καὶ ἀναμίρ ἐκάστῳ τῷ ἴδῳ ἔχοντ. κατὶ δὲ σύσασιν τὸ σκοτός ἐπιλθόν ἐκ τῶ οὐων αὐτῷ ἀποσυμαχῆσατο τῷ φωτί. γνόντα δὲ τὸν ἀγαθὸν Πατέρα τὸ σκοτὸς ἐν τῇ γῆ αὐτῷ ἐπιδεδημηκός, ἀποβαλλειν ἐξ αὐτῷ δύναμιν, λεγομένην Μητέρα τῆς ζωῆς, καὶ αὐτὴν ἀποβεβληχσῆναι τὸν ἀφῶτον ἀνθρώπον, τὰ πῶτε σοχηῖα εἶσι

NOTAE ZACAGNI.

- 1. Cabnenfis *patet*. Melior alia lectio Bobienfis codicis, ut patet ex Epiphano.
- 2. Codex Bobienfis, *Henocathis*. Vale, quod verbum non habet Epiphanius.
- 3. Codex Bobienfis, *οὐα κεντῆσῆμα*.
- 4. Codex Bobienfis, *ἰασιγγεῖαι*.
- 5. Melior Petasus, *οὐα*, *ἔν τῷ οὐα*.
- 6. Codex Bibienfis, *Sicut per epistolam promissisti. Vale. Hanc epistolam scriptam atque signatam tradebat Turboni referendam. Epiphanius pariter legit, hanc per epistolam promissisti. Vale.*
- 7. Codex Bobienfis, *Ad eum rediturum, aut communionem cum eo aliquam facturum.*
- 8. Castellam hoc trans fluvium Sitangam sicuti fuisse in medio Perisaram, & Mesopotamiae, ait Epiphanius in hac hactenus num.
- 9. Codex Bobienfis, *Profugus*.
- 10. Sequentia usque ad cap. 12. verbatim graece retulit Epiphanius num. 15.
- 11. Hinc patet apud Epiphaniam legi debere *οὐα* *λαγῶ* cum prius citet, *τῶ τῶν*.
- 12. Codex Bobienfis, *Ἐξ αὐτῷ ἐκ τῶ οὐα*. Cabnenfis, *Προδυσσῆς*, & *οὐα* *virtutem*. Sed legendum est ex Epiphano, ut emendatum est.
- 13. Codex Bobienfis, *Quae circumdedit*. Cabnenfis, *Quae virtute*. Sed ex Bobienfi, & Epiphano emendavi, *Quae* *virtute*.

εἰς δὲ ἄνεμος, φῶς, ὕδωρ, πῦρ, καὶ ἄλλα. καὶ ταῦτα ἐδωκεν ἄνεμον, ὡς ἀπὸς κατασκευῆν πολέμου, κατελάθει κατὰ καὶ πολέμῳ τῷ σκότει· οἱ δὲ τῷ σκότει ἀρχόντες ἀντιπολεμῶντες αὐτῷ, ἔφαγον ἐκ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἡ ψυχῇ τότε δεινῶς ἐβλήθη ἐκεί κατὰ τὸ πνεῦμα ἀνθρώπου ὑπὸ τῷ σκότει, καὶ εἰ μὴ ἀξαρβῆν εἰσθήσασεν ὁ Πατὴρ, καὶ ἀπέσειλεν ἐπὶ αὐτῷ δύναμιν ἀποβληθεῖσαν ἐκ αὐτοῦ, λεγομένην ζῶν Πνεῦμα, καὶ εἰ μὴ κατελάθει δίδωκεν αὐτῷ δικαίαν, καὶ ἀνηγάγει ἐκ τῷ σκότει, πάλαι ἂν ὁ πνεῦμα ἀνθρώπου κατεχόμενος, ἐκινδύνισεν. ἔκτοτε ἂν κατελάθει κατὰ τὴν ψυχὴν. καὶ διὰ τοῦτο Μανιχαῖοι ἐὰν συναθροίσωσι ἀλλήλους, δεξιὰς δίδωσιν ἑαυτοῖς σημεῖα χάριν, ὡς ἀπὸ σκότει σωθῶσιν. ἐν γὰρ τῷ σκότει πάσας τὰς αἰρέσεις εἶναι λέγουσι. τότε ζῶν Πνεῦμα ἔκτισε τὸν κόσμον, καὶ αὐτὸ φορέσας ἐπὶ αὐτῷ τρεῖς δυνάμεις, κατελάθει ἀνηγάγει τοὺς ἀρχόντες, καὶ ἐστέρησεν ἐν τῷ σερῶματι, ὅτι ἐν αὐτῷ σῶμα ἡ σφαῖρα. Τότε πάλιν τὸ ζῶν Πνεῦμα ἔκτισε τοὺς φωστῆρας, ἃ εἰς τῆς ψυχῆς λέγονται, καὶ αὐτοὺς ἐποίησε τὸ σερῶμα κυκλεῖσθαι. καὶ πάλιν ἔκτισε τὴν γῆν εἰς εἶδη ὀκτώ. ὁ δὲ Ὀμοφόρος κατὰ βασάζει, καὶ ἐπὶν κάμη βασάζων, ἔμελλε, καὶ σεισμῶ ἀίτιος γίνεται παρὰ τὸν ὀμοφῶρον κερῶν. ταῦτα δὲ κατὰ τὸν Ἰὸν αὐτοῦ ἀπέσειλεν ὁ ἀγαθὸς Πατὴρ ἐκ τῆς κόλπων εἰς τὴν καρδίαν τῆς γῆς, καὶ εἰς τὰ πᾶντας κατὰ τὴν μέρη, ὅπως αὐτῷ τὴν προσήκουσαν ἐπιτιμίαν δῶ. καὶ ὁσάκις ἂν σεισμὸς γένηται, ἢ ἔμελλε κάμων, ἢ ἀντιφέρει εἰς τὸν ἔτερον ὄμων. τότε τοῖσι καὶ ἡ ἄλλη ἀπ' ἑαυτῆς ἔκτισε τὰ φυτὰ, καὶ συλωμῶσαν αὐτῷ ἀπὸ τινῶν ἀρχόντων ἐκάλεσε πάντας τὰς τῆς ἀρχόντων πνευματικῆς, καὶ ἔλαβον ἀπ' αὐτῆς ἀνά μίαν δύναμιν, καὶ κατεσκέπασεν τὸν ἀνθρώπου, τὸν κατὰ τὴν ἰδέαν τοῦ πνεῦμα ἀνθρώπου ἐκείνου, καὶ ἔδωκε τὴν ψυχὴν ἐν αὐτῷ. ἡ αὐτὴ εἰς τῆς συγκράσεως ἢ ὑποθέσεως.

Ὅτι δὲ εἶδον ὁ Πατὴρ ὁ ζῶν ὀλοβομένην τὴν ψυχὴν ἐν τῷ σῶματι, ἐσπλαγχνισθὼν καὶ ἐλεημῶν, ἔμελλε τὸν Ἰὸν ἀπὸ τὸν ἡγαπημῶν εἰς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς, διὰ γὰρ πάντῃ τῷ πρόφασιν, καὶ τῷ τῷ Ὀμοφόρου, ἀπέσειλεν αὐτὸν. καὶ ἔλαβον ὁ Ἰὸς μετεσχηματίσεν ἑαυτὸν εἰς ἀνθρώπου εἶδος, καὶ ἐφάνητο τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἀν-

primum hominem, quem sunt quinque elementa id est, Ventus, Lux, Aqua, Ignis, & Materia, quibus indutus, tanquam ad paratum belli, descendit deorsum pugnare adversum tenebras. At vero tenebrarum Principes, repugnantes ei, comederunt de armatura ejus, quod est anima. Tunc ibi vehementer afflicus est deorsum, primus parens homo a tenebris, & nisi orantem eum exaudisset pater, & misisset alteram virtutem, quae processerat ex se, quae dicitur Spiritus vivens, & descendens porrexisset ei dexteram, & eduxisset eum de tenebris, olim primus homo detentus periclitaretur. Ex eo ergo animam deorsum reliquit, & propterea Manichaei, cum sibi invicem occurrunt, dant sibi dexteram hujus signi gratia, tanquam ex tenebris liberati; in tenebris enim omnes haerere esse dicunt. Tunc vivens spiritus creavit mundum, & indutus alias tres virtutes descendens eduxit Principes, & crucifixit eos in firmamento, quod est ejus corpus sphaera; & rursum ipse vivens Spiritus creavit luminaria, quae sunt reliquiae animae, & fecit ea firmamentum circumire, & iterum creavit terram, & sunt octo. Est autem Omophorus deorsum, id est qui eam portat in humeris, & cum laboraverit portans, intremulcit & haec est causa terrae motus praeter constitutum tempus. Hac de causa filium suum misit benignus pater de sinibus suis in cor terrae, & in interiores ejus partes quo illum, ut par erat, coerceret; quotiens enim efficitur terrae motus, tremante eo ex labore, vel de humero in humerum transferente pondus efficitur. Tunc ergo & ipsa materia creavit ex se plantas vel germina, quae cum furatae essent a quibusdam Principibus, convocavit omnes Principes primarios, & sumpsit ab eis singulas virtutes, & fecit hominem hunc secundum speciem primi hominis illius, & junxit animam in eo.

VIII. Cum autem vidisset Pater vivens affligi animam in corpore, quia est miserator & misericors, misit Filium suum dilectum ad salutem animae; hac enim causa, & propter omophorum misit eum. Et veniens filius, transformavit se in speciem hominis; & apparebat quidem hominibus ut homo, cum non esset homo, & homines puta-

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Codex Bobiensis, Id est lux, aqua, ignis, & maria. Sed Epiphanius legit, ventus, lux, aqua, ignis, & materia, ut in Codice Casinensi, qui veram exhibet hujus loci lectionem.
- 2 Epiphanius legit, Ad apparatusum belli.
- 3 Codex Bobiensis, concinente Epiphanio, primus homo.
- 4 Codex Bobiensis, relinquit. Mala lectio, ut patet ex Epiphanio.
- 5 Codex Bobiensis, omnis heresi esse dicitur. Sed hanc lectionem rejicit Epiphanius.
- 6 Hac est hujus loci vera lectio, Epiphanio probata. Quam etiam ex codice Bobiensi Valesius exprimit, corruptam esse nemo non videt; sic enim se habet, Descendens eduxit Principes Jern, extens in firmamentum, quod est etc. In graeco Epiphanius est, Et stabilivit in firmamento, quod est ipsorum corpus sphaera. Sed de eundem Epiphanium cap. 48.
- 7 Ita & Epiphanius. Male apud Valesium, Reliquiae anima. Vide eundem Epiphanium ibidem cap. 49.
- 8 Et hic male codex Bobiensis, in firmamento circumire, ut patet ex Epiphanio.
- 9 Epiphanius habet sic adu etc. Creavit terram Obduplet specie. Omophorus autem, hoc est, bajulus, infra saffinet. Sed latinus noster interpret legit, ventus de, vel tunc de.
- 10 Codex Bobiensis, de sinibus in cor terra. Sic legit & Epiphanius.
- 11 Idem codex, quod illum, ut pareret, coerceret. Prava lectio. Hinc autem patet Petavium apud Epiphanium pro ἐπιτιμίαν recte emendasse ἐπιτιμίαν.
- 12 Codex Casinensis, furatae essent, convocavit. Nos Bobiensem codicem, & Epiphanium secuti sumus.
- 13 Male codex Bobiensis, & vixit animam in eo. Quam lectionem non sequitur Epiphanius. Substituque apud eundem, Et hac est commissionis ratio. Quae verba de tuo fortasse addidit Epiphanius.
- 14 Codex Bobiensis, qui est.
- 15 Ita codex Bobiensis, & Epiphanius. Casinensis non habet dilectum.
- 16 Uterque codex, & parerat. Sed nos Epiphanius lectionem praetulimus.

ANNO CHRISTI 177.

ANNO CHRISTI 177.

venisset, machinam quandam concinnavit ad salutem animarum; idest, rotam instituit, habentem duodecim urceos, quae rota per hanc sphaeram vertitur, hauriens animas morientium, quasque luminare majus, idest, sol radiis suis adimens purgat, & Luna tradit, & ita adimpletur luna; idest, qui a nobis ita appellatur. Naves enim vel translatorias cymbas esse dicit duo ista luminaria, & cum repleta fuerit luna, transfretare animas ad subolanam partem, & ita apocrusim, detrimentum, patitur, cum onere fuerit relevata: & iterum repleri cymbam; & rursus exonerari, dum hauriantur per urceos animae, usquequo partem suam propriam liberet animarum. De substantia autem boni Patris omnem animam, atque omne animal, quod movetur, partem trahere confirmat. Cum igitur luna onus, quod gerit, animarum, seculis tradiderit Patris, permanent illae in columna gloriae, quod vocatur Vir perfectus. Hic autem Vir est columna lucis: repleta est enim mundarum animarum, & haec est causa salutis animarum; mortis vero causa hominibus est ista. Virgo quaedam decora & exornata, elegans valde, furto appetit Principes, qui sunt in firmamento a vivente spiritu educti, & crucifixi, quae cum apparuerit, maribus femina decora apparet; feminis vero adolescentem speciosum, & concupiscibilem demonstrat. Sed Principes quidem, cum eam viderint exornatam, amore eius in libidinem moventur; & quia eam apprehendere non possunt, vehementer insistantur, amoris incendii excitati; rapti sunt enim libidinis calore: cum enim currentibus post eam anxii effecti fuissent, Virgo subito nufquam comparuit. Tunc Princeps ille magnus producit nebulas ex semetipso, uti obscuraret in ira sua omnem mundum, qui cum tribulatus fuerit plurimum, sicut homo sudat post laborem, ita & hic Princeps sudat ex tribulatione sua, cujus sudor pluviae sunt. Sed & messis Princeps, si deceptus fuerit a Virgine effundit pellem super terram, itaut morte afficiat homines; corpus enim hoc mundus vocatur, ad similitudinem

θρῦπος, μη δὲ ἀνθρώπος, καὶ οἱ ἀνθρώποι ὑπελάμβανον αὐτὸν γεγονότα. ἰδῶν ἂν ποιεῖται τὴν διμυργίαν πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν, καὶ μηχανῆν συνστήσασα ἔχουσα δωδεκά καθύς, ἢ τις ὑπὸ τῆς σφαιρας σφειρομένη, ἀνιμάται τῶν θνητῶν τὰς ψυχὰς. καὶ ταύτας ὁ μέγας φωτίζει ταῖς ἀκτίσι λαβῶν, καθαρίζει, καὶ μεταδίδωσι τὴν σελήνην, καὶ ὅπως πληροῦται τῆς σελήνης ὁ δίσκος, ὁ παρ' ἡμῶν προσαγορευόμενος. πλοῖα γὰρ, ἢ πει πορθμεῖα εἶναι λέγει τὰς δύο φωστῆρας. εἴτα ἐὰν γεμισθῇ ἡ σελήνη, μεταπορθμεῖ εἰς ἀπληθύν, καὶ ὅπως ἀποκρῶσιν ποιεῖται, τὸ γόμον ἐλαφρομένη. καὶ ὅπως πληροῖ τὸ πορθμεῖον, καὶ πάλιν ἀπογομοῖ ἀνιμμένην ὑπὸ τῆς καθύς τῶν ψυχῶν, ἄχρις ἢ τὸ ἴδιον αὐτοῦ μέρος σώσει τῆς ψυχῆς. τῆς γὰρ τὸ ἀγαθὸν Πατρὸς ὡς τὰς πᾶσαν ψυχῆν, καὶ πᾶν κινῆμενον ζῶον μετῆχεν λέγει. τῆς ἐν σελήνης μεταδόσεως τὸν γόμον τῶν ψυχῶν τοῖς Αἰώσι τῷ Πατρὸς, παραμύσει ἐν τῷ εὐλόγῳ τῆς δόξης, ὃς καλεῖται ἀὴρ ὁ πέλειος. ὁ δὲ ἀὴρ ὅπως εὐλος ἐστὶ φωτός, ἐπειδὴ γέμει ψυχῶν τῶν καθαρῶν. αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, δι' ἧς αἱ ψυχὰς σώζονται. ἡ δὲ τὸ ἀποθανεῖν τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ πάλιν αὕτη. παρθένος τις ὡραία κεκοσμημένη, πικρὰν πάνυ συλῆν ἐπιχειρεῖ τὸς ἀρχοντας, τὸς ἐν τῷ στερώματι ὑπὸ τῷ ζῶντος Πνεύματος ἀνεχθέντας καὶ σαυρωθέντας, φασιμένη δὲ τῆς ἀρετῆς θήλειαν εὐμορφος, ταῖς δὲ θηλείαις νεανίας ἀειδῆς καὶ ἐπιθυμητός, καὶ οἱ μὲν Ἀρχοντες ὁποῦν ἰδῶσιν αὐτὴν κεκαλλωπισμένην, οἰσρῶνται τῷ φιλῆσθαι, καὶ μὴ διακρίβωσιν αὐτὴν καταλαβεῖν, δεσπῶς φλέγονται τῷ ἐρωτικῷ πόθῳ τὸν νῦν ἔχραυθέντας. ὅταν ἂν ἔχραυτων αὐτῆς, ἡ παρθένος ἀφανὸς γίνεται, τότε ὁ Ἄρχων ὁ μέγας ἀποβάλλει τὸς νεφέλας ἐξ αὐτοῦ, ὅπως σκοτίσῃ τὴν ὄρῃ αὐτοῦ τὸν κόσμον. καὶ ὅπως ἐκ τῆς θλίβῃ πᾶν, καθάπερ ἀνθρώπος ἰδρῶν ἀποκοπῆται. ὁ δὲ ἰδρῶς αὐτοῦ ἐστὶν ἡ βροχὴ ὅμοια καὶ ὁ θερισμὸς ἀρχῶν ἐὰν σιληθῇ ὑπὸ τῆς παρθένου, καθάπερ λαιμὸν ἐφ' ὅλης τῆς γῆς, ὅπως θανατοῦσιν τὸς ἀνθρώπους. τὸ γὰρ σῶμα τῆς κόσμος καλεῖται πρὸς τὸν μέγαν κόσμον. καὶ οἱ ἀνθρώποι πάντες

NOTAE ZACAGNI.

- 1 Codex Bobienſis, probante Epiphano, putabatur cum natum eſſe. Calinenſis male, naturam eſſe.
- 2 Codex Bobienſis, concinnatam. Epiphanius habet, Veniens igitur opus quoddam ad animarum salutem multum est. Et machinam concinnavit, cadens duodecim habentem, qua a sphaera converso morientium animas sursum evehit.
- 3 Codex Bobienſis, qua per hanc sphaeram hauriens animas viventium. Mala lectio, ut ex Epiphano apparet.
- 4 Epiphanius, ἢ τις ὑπὸ τῆς σφαιρας.
- 5 Codex Bobienſis, ἀνιμάται, pessima lectio.
- 6 In codice Calinenſi, ἀνεχθέντας, scribitur; sed nos locum restitimus ex codice Bobienſi, in quo Apocrusim recte legitur, licet in alio hic depravatiſſimo exiſtat. Αποκρῶσιν autem Alexandro Aphrodiſienſi, & Tralliano dicitur laeae luna, cum deſceſit, seu ſeneſcit, ut notum eſt.
- 7 Epiphanius, καὶ ὅπως πληροῦται τῆς σελήνης.
- 8 Idem Epiphanius, καὶ ὅπως πληροῦται τῆς σελήνης, sed ex hujus antiqui interpretis versione debet emendari.
- 9 Legendum illa, hoc est, animam ex Epiphano, licet uterque codex habeat illa.
- 10 Epiphanius habet, ἀνεχθέντας, unde colligitur latinum hujus operis exemplar e graeco expressum eſſe, & male interpretem legiſſe, ἀνεχθέντας, vertendum autem eſſe, ἀνεχθέντας. Ανεχθέντας autem hoc est, ut graeco cum latino conveniant, & aliquid inde ſenſus eruatur.
- 11 Melior in ſequenti Epiphaniſ lectio, quae ſic latine ſonit, Amoris aſtro aguntur, cumque eam aſſeipi nequeant, extra mentem aſſeipi, pro amore, & cupiditate mirum in modum exardescunt. Quum igitur, accurrentibus illis, virgo se ex illorum aſpectu ſubduerit, tunc etc.
- 12 Male codex Bobienſis, libidinis, amoris calorem: cum virgo currentibus vis post eam, virgo etc.
- 13 Item codex, sudat et ex tribulatione, prava lectio.
- 14 Epiphanius habet ex versione Petavii, Sic et Princeps alter, Messor appellatus, si Virginis illecebra captivatus, pellem in universam terram personat, hominibus immittit. In textu tamen graeco, Messis est, non, Messor, sed, fortasse legendum Messis.
- 15 Codex Calinenſis, effundit formam. Bobienſis, effundit formam. Sed nos ex seqq. & ex Epiphano, pellem substitimus. Facile autem fuit veteri latino interpreti ob similitudinem vocum, λαιμός, fames, & λαιμός, pestis, in hunc errorem incidere.

παντες ριζας εχουσι, και συνηδειςαις τως ανω, Α οτόταν εν συληθη επο της παρθενου, τω αρχηται κοσμεν τως ριζας τω ανθρωπων. κ' οταν κοπωσιν αι ριζαι αυτω, τω αρχηται λαιμος γινωσαι, κ' οπως αποθνησκουσιν. εαν δε τα ανω της ριζας πωσ σαλδση, σεσημος γιγνηται τε. κ' επακαλυθη, συγλυμινω μη του Ωμοφωρου, αυτη η αιτια του θωατου.

Ερω δι υμων κ' τω, πως μεταγχιζεται η ψυχη εις αινει σωματα. πωτων καθαζεται μηρον τι απ αυτω εστα μεταγχιζεται εις κυνοσ, η εις καμηλω, η εις ετερω ζωω σωμα. εαν δε η περσωνικωια ψυχη, εις κελωων σωμα μεταφερται. εαν δε θεωσασα ευρωθη, εις μοχλαδωσ. τωσ δε ψυχωσ εισ Β τα ονοματα ταυτω, τωσ, ινωια, φρονησις, οσδυμωσις, λογισμοσ. οι δε θεωσαι, οσω θεωχουσιν, εωκασι τωσ Αρχωσι τωσ απαρχωσ ωσνεισ σωτοσ, οτε εφαγον εκ τωσ τωσ πωρωσ ανθρωπωσ πωσολιωσ. διω αναγκη αυτωσ μεταγχιζοθηναι εις χορτω, η εις φασωλια, η εις κελω, η εις σαχων, η εις λαχαωνα, ινα θεωδωσ, κ' κοπωσιν. κ' εις τωσ κελωσ εωσιν αρτων, αναγκη κ' αυτων βρωθηναι, αρτων ηνωμενων. εις τωσ φωνωσι ορνιθιωσ, ορνιθιωσ εσαι εις τωσ φωνωσιν μω, κ' αυτωσ μωσ εσαι. εις τωσ κελωσ εσιν πλωστωσ εν τωτω τωσ κοσμω, κ' εαν εξελθη εκ τωσ σκηνωματοσ αυτω, αναγκη αυτων εις πτωχω σωμα μεταγχιζοθηναι, ωσε περιπατωνται αυτων επατησαι, κ' μετω ταυτω ανελθωσιν αυτων εις χολασιν αιωνωσ. τωσ δε σωματοσ τατω ονωσ τωσ Αρχωνωσ, κ' τωσ υλωσ, αναγκη τον φυλωτον περσωσιν διελθωσιν πολλω σωματα, ωσ αν καταβληθη η περσωσιν εκωσ. εις δε τωσ οικωδομωσ εωτωσ οικιωσ, διασπαρωχθησεται εις τωσ ελα σωματα. εις τωσ λωσται εις τωσ υδωσ, την εωτωσ ψυχην κ' πτωσιν. κ' εις τωσ εδωσται τωσ εκλεκτωσ αυτωσ κοστωσιν, κωλαωθησεται εις τωσ γενεωσ, κ' μετεσωματοσται εις κατηχημωων σωματα, ωσ εδωστωσιν πολλωσ, κ' δια τατωσ, εις τωσ κωλωσων εν βρωμωσιν, τωσ εκλεκτωσ απωσφωρσιν. κ' οταν μωλωσιν εδωσιν αρτων, απωσφωρσιν απωστων, ωσ λεγωντεσ πωσ αρτων, ωτε σι εγω εδωσισα, ωτε ηλωσ, ωτε εδωσισα σε, ωτε εις κωλωσων εβαλον αλλα ελλωσ ετωσισε ταυτω, κ' ηνωχλω Concil. General. Tom. I.

magni hujus mundi, & omnes homines, qui sunt deorsum, radices habent sursum colligatas. Cum ergo deceptus fuerit a Virgine tunc incipit excidere radices hominum, & cum excisa fuerint radices eorum, efficitur pestilentia & ita moriuntur. Quod si superiores partes radicum validius concusserit, fit terrae motus, & insequitur Omophori concussio, & haec est mortis occasio.

IX. Dicam autem vobis, quomodo, & animae in alia quoque corpora transfunduntur: In hoc primo purgatur aliquid ex ea parum; deinde, transfunditur in canem, aut in camelum, aut in alterius animalis corpus. Quod si homicidium commiserit anima, in Elephantiacorum corpora transfunditur; quod si messem secuit, in mutos. Nomina autem animarum sunt ista, Mens, Sensus, Prudentia, Intellectus, Cogitatio. Messores autem qui messem metunt, conferuntur Principibus. qui ex materia orti in tenebris sunt, ex quo manducaverunt de primi hominis armatura, propter quod necesse est eos transfundi in fennum aut in fabesolum aut in hordeum, aut in olera, ut & ipsi descendant, & demerantur: & qui manducant panem, necesse est ut & ipsi manducentur panem effodi. Qui occiderit pullum, & ipse pullus erit; qui murem, mus etiam ipse erit. Si quis vero est dives in hoc mundo, cum exierit de corpore suo, necesse est eum in corpus pauperis injici, itaut ambulet, & mendicet, & post haec eat in penas aeternas. Cum ergo corpus hoc Principum sit, & materiae, necesse est eum, qui plantaverit perisam, transire per multa corpora, usquequo perisae illa, quam plantaverat, concidat. Qui autem aedificaverit sibi domum dispergetur per omnia corpora. Si quis laverit se in aqua, animam suam vulnerat, & qui non praestiterit electis ejus alimentum, penas subdetur gehennae, & transformatur in catechumenorum corpora, usquequo faciat misericordias multas: & propterea si quid optimum est in electis, offerunt illud electis & cum voluerint manducare panem, orant primo ista dicentes ad panem neque ego te messui, neque molui, neque tribu-

D d d d lavi,

NOTE ZACAGNI.

- 1 Epiphanius habet, Et omnes homines radices habent infra cum superioribus connexas.
2 Codex Bobiensis, tunc cum incipit.
3 Apud Epiphanium legitur, quod si superiores partes radicum pro labore quantantur, terramotus fit, atque conficitur Omophoro quidem inimico concussio.
4 Codex Bobiensis, transfunduntur. mala leodio Epiphanius habet, quomodo anima in quinque corpora transfundatur. Primi etc.
5 Codex Bobiensis, homicidium admisit, anima in elephantorum corpora. In Casinensi scribitur, in elephantia eorum corpora, quod procul dubio, elephantiacorum, legi debet. Epiphanius tamen habet, κελωων, κελωων, κελωων.
6 Petavius melius vertit apud Epiphanium. Mens, nullo, intelligentia, cogitatio, ratiocinatio.
7 Codex Bobiensis, qui ex materia orti, typographorum, ut videtur, erroris. Apud Epiphanium legitur, qui ab initio in tenebris sunt.
8 Codex Bobiensis male, fabesolum.
9 Codex Bobiensis, necesse est, & ipsum manducant panem effodi. Quod si occiderit pullum, & ipse pullus erit. Qui vero est dives. Sed Epiphanius cum Casinensi codice convenit. Male autem in margine emendavit Valesius, Quisquis vero est dives.
10 Cod. Bobiensis, ut ambulat, mendicet.
11 Male in Casinensi codice legebatur, per se ad illam. Porro per se Petavius vertit, profusa arbor. Vide Epiphanium num. 9.
12 Codex Bobiensis, Dispergitur. Epiphanius habet, ut Codex Casinensis.
13 In graeco Epiphanius est πτωσιν, frigore adstringit, congelat. Latinus tamen interpretis legis videtur κωλωσ.
14 Apud Epiphanium scribitur, κοστωσιν, pietatem.
15 Epiphanius, per multas generationes penas expendit.
16 Codex Bobiensis, Offerunt illud illi electis. Casinensis, offerre illud electis. Sed ex Epiphanio legendum, ut vultimus.
17 In graeco Epiphanius εδωσισα, subegi, no sensu, quo facinram subigere dicimus.

ANNO CHRISTI 177.

ANNO CHRISTI 177.

hvi, nec in cibum te mihi, alius te se-
cit, & detulit te mihi, ego innocenter te
manduco. Et cum intra semetipsum hac dixerit
respondet ad eum, qui ei detulit, oravi
pro te, & ille discedit ita. Sicut ergo dixi vobis
paulo ante, si quis messuerit, demetur,
ita & si quis frumentum in molam miserit,
etiam ipse mittetur in molam, aut si quis
consperserit conspergetur, aut si panem co-
xerit, excoquetur; & propter hoc illicitum
est apud eos opus facere. Et iterum dicunt
esse & alios quosdam, præter hunc quem vi-
demus, mundos quibus hujus mundilumina-
ria, cum hic occiderint, oboriuntur. Et il-
li dicunt, si quis ambulat in terra, lædit
terram, & qui movet manum, lædit aerem,
quia aer anima est hominum, & animalium,
& volatilium, & piscium, & reptantium, &
siquid est in hoc mundo: dixi enim vobis
quia corpus hoc non est Dei, sed materiz
est tenebrarum, & ideo necesse est illud ob-
scurari.

X. Paradisus autem, qui vocatur Mun-
dus, & arbores, quæ in ipso sunt, concupi-
scentiz sunt. & cæteræ seductiones corrup-
pentes cogitationes hominum. Illa autem
arbor, quæ est in paradiso, ex qua agnoscitur
bonum, ipse est Jesus, & scientia au-
tem, quæ est in mundo; quam qui acceperit,
discernit bonum a malo. Mundus autem,
nec ipse est Dei, sed ex parte materiz
plasmatus, & ideo omnia exterminantur.
Quod autem furati sunt Principes a primo
homine, ipsum est, quod adimplet lumen,
quod quotidie purgatur a mundo; & si
exierit anima, quæ non cognoverit veritatem,
traditur Dæmonibus, ut eam doment in
gehenna ignis, & postea quam correctæ fuerit,
transfunditur in alia corpora ut dometur,
& ita injicitur in illum magnum ignem usque
ad consummationem. De Prophetis autem,
qui apud vos sunt, hæc dicit, spiritus esse
impietatis, sive iniquitatis tenebrarum illarum,
quæ ab initio ascenderunt, a quibus decepti,
non sunt locuti in veritate; excæcavit enim
Princeps ille mentes ipsorum; & si quis
sequitur verba ipsorum, morietur in sæcula,
devinctus in-

Αμοι, ἰσὺ ἀνατίως ἔφαγον. καὶ ὅταν καθ' ἑαυτὸν ἐπι-
ταύται, λέγει τῷ κατηχημένῳ, ἡξάμην ὑπὲρ σοῦ,
καὶ ὅπως ἀφίσταται ἐκείνος. ὡς γὰρ εἶπον ἡμῖν ὡρὸ
ὀλίγη, εἰ τις θραύσει θραυθήσεται. ὅπως ἐὰν εἰς
μηχανὴν σίτον βάλλῃ, βληθήσεται καὶ αὐτός, ἢ φε-
ράσας φουράθήσεται, ἢ ὀπτήσας ἄρτον ὀπηθήσο-
ται. καὶ διὰ τὸ ἀπειρηταὶ αὐτοῖς ἔργον ποιῆσαι. καὶ
πάλιν εἰσὶν ἑτέροι κόσμοι τινές, τῶν φασήρων δυνά-
των ἀπὸ τούτου τοῦ κόσμου, ἔξ ὧν ἀνατίλλωσι. καὶ εἰ
τις περπατῆ χαμαὶ, βλαπτει τὴν γῆν. καὶ ὁ κινῶν
τὴν χεῖρα, βλαπτει τὴν αἶρα. ἐπειδὴ ὁ αἶρ ψυχὴ
ἐστὶ τῶ ἀθρώπων, καὶ τῶ ζώων, καὶ τῶ πετεσῶν καὶ
τῶ ἰχθύων, καὶ τῶ ἐρπετῶ. καὶ εἰ τις ἐν κόσμῳ
ἐστίν, εἶπον ἡμῖν. ὅτι τὸ σῶμα τούτου οὐκ ἐστὶ τοῦ
Θεοῦ, ἀλλὰ τῆς ὕλης ἐστὶ, καὶ σκοτός ἐστὶ, καὶ
αὐτὸ σκοτωθῆναι δεῖ.

Περὶ δὲ τοῦ Παραδείσου, ὃς καλεῖται κόσμος.
ἐστὶ δὲ τὸ φυτὸν τὸ ἐν αὐτῷ, ἐπιθυμία, καὶ ἄλλαι
ἀπάται, διαφθείρουσαι τὰς λογισμὰς τῶ ἀθρώπων
ἐκείνων. τὸ δὲ ἐν Παραδείσῳ φυτὸν, ἔξ ὧν γινώ-
σκει τὸ καλὸν, αὐτὸ ἐστὶν ὁ Ἰησοῦς ἢ ἡ γνώσις αὐ-
τοῦ, ἢ ἐν τῷ κόσμῳ. ὁ δὲ λαμβάνων, διακρίνει τὸ
καλὸν, καὶ τὸ πονηρὸν. ὁ μὲν τοῦ κόσμου, ὃδ' αὐτοῦ
ἐστὶ τὸ Θεοῦ, ἀλλ' ἢ ἀπὸ μέρους τῆς ὕλης ἐπλάσθη,
καὶ διὰ τούτου πάντα ἀφανίζεται. ὁ δὲ ἐσύλησεν οἱ
Ἀρχόντες ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀθρώπου, αὐτὸ ἐστὶ τὸ γέ-
μιζον τὴν σελήνην, τὸ καθαρῶς ὄμιον καθημερινὸν
ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ ἐὰν ἐξέλθῃ ἡ ψυχὴ, μὴ γινώσκει
τὴν ἀληθειαν, παραδίδεται τοῖς δαίμοσιν, ὅπως
δαμασώσιν αὐτὴν ἐν ταῖς γενναῖς τοῦ πυρός, καὶ
μετὰ τὴν παιδείαν μεταγγίζεται εἰς σῶματι,
ἵνα δαμασθῇ, καὶ ὅπως βάλλεται εἰς τὸ μέγα
πῦρ, ἀχρι τῆς συντελείας. Περὶ δὲ τῶν κατ'
ἡμῖν Προφητῶν, ὅπως λέγει. Πνεῦμα εἶναι ἀσε-
βείας, ἢ τὴν ἀνομίαν τοῦ σκοτός, τοῦ ἀπ' ἀρχῆς
Δαμιλθόντος. καὶ ὅσα τούτου πλάσθηδέντες οὐκ
ἐλάλησαν. ἐτύφλωσιν γὰρ αὐτοῦ ὁ Ἀρχὸν τὴν
διάνοιαν. καὶ εἰ τις ἀκαλυθῆ τῶν λόγοις αὐτοῦ,
ἀπο-

NOTÆ ZACAGNI.

1 Casinensis, manduco, & jectio. Sed nos Bobiensis codicis, & Epiphanius lectionem expressimus.
2 Codex Bobiensis, Respondet ad illum, qui detulit: oravi pro te. Si quis messuerit, demetur. Et Epiphanius
habet; Dixit Catechumeno: oravi pro te, & ita ille desierit. Nam sicut ego paulo ante dixi, si quis messuerit,
demetur. Sed melior latini interpretis lectio.
3 Cod. Bobiensis, Ita & si quis panem.
4 Idem codex, Alia præter hunc, quem videmus, mundum.
5 Codex Bobiensis, Et ibi dicunt.
6 Idem Codex, Qui levat manum.
7 Idem Codex, replantatum. Et si quod.
8 Codex Bobiensis, Corpus hoc non illud necesse est obscurari. Sed mutilum hunc locum esse patet ex Epipha-
nio, qui cum Casin. cod. concordat. Nisi quod habet Epiph. sed materia est ipsumque corpus obscuritas est.
9 Hinc patet apud Epiphanius legi debere, & calumpniæ κόσμος. non autem, ὁ καλῶς κόσμος.
10 Codex Bobiensis, cogitationem. Epiphanius habet, Cogitationes hominum illorum. Arbor autem. Sed melior
videtur latini interpretis lectio.
11 Codex Bobiensis, & scientia ejus. Epiphanius, γνώσις ἐκείνου, vel etiam, scientia. Hinc autem patet le-
gendum esse apud eundem, καὶ ἡ γνώσις αὐτοῦ, ἐκείνου ἐκείνου.
12 Ita apud Epiphanius, & in codice Bobiensis. At Casinensis, ex materia.
13 Codex Bobiensis, Et si extiterit, animamque non cognoverit veritatis, traditur. Sed Codicis Casinensis lectionem
hinc Epiphanius.
14 Codex Bobiensis, correctæ fuerit transfunditur. Casinensis, correctæ fuerit, transfunditur. Nos tamen corre-
ctæ fuerit edidimus ex Epiphanio.
15 Hinc patet apud Epiphanius pro ὅτι non esse legendum ὅτι ut Petavius in margine emendandum esse
mouit, nam hæc Turbo videtur narrasse antequam hæresim deposuisset. Vide pag. seq. n. 8.
16 Codex Bobiensis, Ascenderunt quibus decepti. Epiphanius, & ab id aberrantes. Male autem ibi expungend-
am esse negativam particulam censuit Petavius, eam enim antiquus latinus interpres retinet, qui tamen legisse
videtur in greco textu καὶ ἐλάλησαν ἢ ἀλάλησαν.
17 Codex Bobiensis, mentem illorum. Ita & Epiphanius.
18 Codex Bobiensis, devinctus, quod est cont. a graeci textus sensum.

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

ἀποθνήσκει εἰς τοὺς αἰῶνας, δεδομένος εἰς τὴν βω-
 λον, ὅτι ἕκαστος τὴν γνώσιν τοῦ Παρακλήτου.
 ἐπετέλετο δὲ τῆς ἐλεεινῆς αὐτῶ μόνους, ἢ πλείον
 ἐπέτι οὗσι τῶν ἀεθμῶν, ἐὰν παύσασθε ἰδιότις,
 ἔρχασθε, καὶ βάλλετε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔλαιον
 ἐξορκισμένον ὀνόμασι πολλοῖς, πρὸς σπρηγμὸν τῆς
 πίστεως ταύτης. τὰ δὲ ὀνόματα μοι οὐκ ἐφανερῶ-
 θη. μόνος γὰρ οἱ ἐπέτι τοῖς χρωδίτι. καὶ κά-
 λην τὸ παρ' ἡμῶν τίμων καὶ μέγα ὄνομα Σα-
 βαώθ, αὐτὸ εἶναι τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ
 πατέρα τῆς ἐπιθυμίας, καὶ ὅσα τούτου ἄπλά-
 ροι ἀποσκυνῶσι τὴν ἐπιθυμίαν, Θεὸν αὐτῶ
 ἠγούμενοι. Πρὸς δὲ τοῦ Ἀδάμ πρὸς ἐκτίσθαι,
 λέγει ὁ πῶς. ὅτι ὁ εἰπὼν, δεῦτε, καὶ ποιήσωμεν
 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ κατ' ὁμοίω-
 σιν, ἢ κατ' ἡν εἶδαμεν μορφῆν, Ἀρχῶν ἐσὶν, ὁ
 εἰπὼν τοῖς ἑτέροις Ἀρχῶσιν, ὅτι δεῦτε, δότε μοι
 ἐκ τοῦ φωτός, οὗ ἑλάβομεν, καὶ ποιήσωμεν ἄν-
 ἄθρωπον κατὰ τὴν ἡμῶν τῶν Ἀρχῶν μορφῶν
 κατ' ἡν εἶδομεν, ὁ ἐστὶ πρῶτος ἄνθρωπος. καὶ
 οὗτος ἐκτίσθη ἄνθρωπον. τὴν δὲ Εὐάν ὁμοίως
 ἐκτίσθη, δόντες αὐτῇ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῆς,
 πρὸς τὸ ἑκαταῖσαι τὸν Ἀδάμ, καὶ διὰ τούτων
 γέγονεν ἡ πλάσις τοῦ κόσμου, ἐκ τῆς τοῦ Ἀρ-
 χῶτος δημιουργίας.

Τὸν δὲ Θεὸν μὴ ἔχειν μέρος μετ' αὐτοῦ τῷ κόσ-
 μῳ, μὴδὲ χαίρειν ἐπ' αὐτῷ, διὰ τὸ ἔξ ἀρχῆς σ-
 σιληθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν, καὶ γενέσθαι αὐ-
 τῷ θλίψιν, τότε χάσθαι πέμπει, καὶ συλαῖ ἀπ' αὐ-
 τῶ τὴν ψυχὴν αὐτῆ κατ' ἡμέραν διὰ τῶ φασήων
 τῶν, ἡλίω, καὶ σελήνῃς, ὅφ' ὦν ὅλος ὁ κόσμος καὶ
 πᾶσα ἡ κτίσις ἀρπάζεται, τὸν δὲ λαλήσαντα μετὰ
 Μωϋσέως, καὶ τῶ Ἰουδαίων. Ἐ τῶ ἱερίων, τὸν Ἀρ-
 χῶντι λέγει εἶναι τὸ σκότος. ὡς ἐν εἰσι, καὶ τὸ αὐ-
 τὸ οἱ τε Χεϊκκοί, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ οἱ Ἰθνηκοί,
 τὸν αὐτὸν Θεὸν σίβοντες. ἐν γὰρ ταῖς ἐπιθυμίαις
 αὐτῶ ἑκαταῖ αὐτῆς, καὶ ὦν ἀληθείας Θεὸς διὰ
 τῶν ἄν ὅσοι ἐπ' ἐκείνον ἐλπίζουσι τὸν Θεὸν, τὸν με-
 τὰ Μωϋσέως λαλήσαντα, καὶ τῶ ἀποφθῆν, μετ'
 Concil. General. Tom. I.

Atra massam, quoniam non didicit scientiam
 Paracliti. Præcepit autem electis suis solis,
 qui non sunt amplius quam septem numero,
 ut cum definerent manducantes, orarent,
 & mitterent oleum super caput, exorcidia-
 tum, invocatis nominibus plurimis ad con-
 firmationem fidei hujus; nomina tamen
 mihi non manifestavit, soli enim illi se-
 ptem utuntur his nominibus. Et iterum
 hoc, quod apud vos magnum, & hono-
 rabile est nomen Sabaoth, ille dicit na-
 turam esse hominis, & patrem concupi-
 scentia, & propterea, inquit, simplices
 adorant concupiscentiam, Deum eam putan-
 tes. De Adam vero quomodo creatus sit,
 ita dicit, quia qui dicit; Venite faciamus
 hominem ad imaginem, & similitudinem no-
 stram, secundum eam, quam videmus for-
 mam, Princeps est, qui hæc dicit ad colle-
 gas suos Principes, idest, venite, date mihi
 de lumine, quod accepimus, & faciamus se-
 cundum nostram, qui Principes sumus, se-
 cundum eam, & secundum eam, quam videmus,
 quod est primus homo, & ita hominem crea-
 verunt. Evam quoque similiter fecerunt,
 dantes ei de concupiscentia sua ad decipien-
 dum Adam, & per hæc factum est figmen-
 tum mundi per conditionem Principis.

XI. Deum vero non habere partem
 cum mundo, nec gaudere super eo, quod
 ab initio turtum passus sit a Principibus,
 & oborta fuerit ei tribulatio; hac de causa
 mittit, & furatur ab eis animam suam quo-
 tidie per luminaria hæc, idest, per solem
 & lunam, per quos universus mundus, &
 omnis creatura raptatur. Illum vero, qui
 locutus est cum Moyse, & Judæis, & sacer-
 dotibus, Principem dicit esse tenebrarum,
 & ideo unum, atque idem sunt Christiani,
 & Judæi, & Gentes, eundem Deum co-
 lentes; in concupiscentiis enim suis seducit
 eos, quia non est Deus veritatis. Propter
 hoc ergo quicumque in istum Deum spe-
 rant, qui cum Moyse locutus est, & Pro-
 phetis,

NOTE ZACAGNI.

- 1 Idem codex, qui sunt. Mala lectio.
- 2 Codex Bobiensis, definerent.
- 3 Oleum exorcizatum, sit, pro exorcizatum, contra quam veteres interdum scribere solebant; hic enim syllaba za, in dia, convertitur, illi autem propositionem græcam did, & i consonans vocalibus adjunctum in z muta-
 bant: sic Sabulus, pro Diabolus, & similia. Vide Barthium in notis ad Phœbadium cap. 1.
- 4 Codex Bobiensis, ad confirmationem fidei. Hujus nomina. Casinensis, ad confirmationem fidei hujus. Nomina
 tamen etc.
- 5 Codex Casinensis, soli autem.
- 6 Bobiensis codex, iterum quod.
- 7 Hinc patet apud Epiphanium legendum non esse huius, ut paulo ante monuimus.
- 8 Codex Bobiensis, esset.
- 9 Quid Manichæis ἀλλοτριῶν, vox significaret, Eruditis explorandum reliquit Petavius. Verum hoc nomine
 Catholicos, quasi simpliciores, ut antiquus latinus interpres transtulit, ab eisdem designatos fuisse ex anathematif-
 mis, quos olim apud Græcos publice emittebant Manetis assensu, ad catholicam fidem venientes, probat Ducan-
 gius in Glossario Medæ, & infimæ græcitatibus. Male autem in Cæsareæ Bibliothecæ scripto codice, ex quo eor-
 dem anathematifimos a Clarissimo viro Jacobo Tollio humanissime descriptos habeo, pro ἀλλοτριῶν, scribitur ἀλλο-
 τριῶν. Meliori tamen vocabulo eius ἀπλάροισ, vocat Manes in epistola ad Marcellum superius relata.
- 10 Idem codex, ita dicit. Venite. Sed hæc mera est librarii hallucinatio. Certum dolose corruptum fuisse a
 Manete hunc Genesis locum, additione vocis, Venite, testis est Epiphanium n. 56.
- 11 Idem codex, & secundum.
- 12 Codex Bobiensis, nostram qua, lectio improbanda.
- 13 Codex Bobiensis, qui Evam.
- 14 Male Casinensis codex, mundum.
- 15 Codex Bobiensis, Dominum vero non habere Patrem cum mundo. Typographi, forsitan errot.
- 16 Codex Bobiensis, propter quod.
- 17 Male codex Casinensis, furcam.
- 18 Codex Bobiensis, raptatur. Valerius autem recte corripit raptatur.
- 19 Codex Casinensis, Gentes unum Deum. Codex autem Bobiensis, Gentes eundem Deum, quam lectionem
 consona cum esset græco apud Epiphanium textui, nos relinimus.
- 20 Male codex Bobiensis, superant.

ANNO CHRISTI 1177

ANNO CHRISTI 1177

phetis, cum ipso habent vinculis tradi, quia non speraverunt in Deum veritatis; ille enim secundum concupiscentias suas locutus est cum eis. Post hæc vero omnia ad ultimum dicit, sicut ipse scripsit, senior cum manifestam fecerit ejus imaginem, tunc ipse Omophorus extra se terram derelinquit, & ita dimittitur magnus ille ignis, qui mundum consummat universum; deinde iterum dimittunt animum, quæ obijcit inter medium novi sæculi, ut omnes animæ peccatorum vinciantur in æternum. Tunc autem hæc fient, cum statuta venerit dies. Probationes autem omnes Jesus est in modica navi, & Mater vitæ, & duodecim Gubernatores, & Virgo lucis; & senior tertius. Unde & B majori in navi vivens spiritus adhibetur, & murus illius ignis magni, & murus venti, & aeris, & aquæ & interioris ignis vivi, quæ omnia in luna habitabunt, usquequo totum mundum ignis absumat: in quot autem annis, numerum non didici. Et post hæc restitutum erit duorum luminarium, & Principes habitabunt in inferioribus partibus suis: Pater autem in superioribus, quæ sua sunt recipiens. Hæc est omnis doctrina, quam tradidit tribus discipulis suis & iussit eos in tres mundi plagas proficisci. Ad dā partes sortitus est orientis; Thomas vero Syrorum terras suscepit; Hermas vero ad Ægyptum profectus est, & uique in hodiernum, ibi degunt, dogmatis hujus gratia predicandi.

αὐτῷ ἔχουσι δεῖναι, ὅτι ἐκ ἡλώπιαν ἐπὶ τὸν Θεὸν τῆς ἀληθείας. ἐκείνος γὰρ κατὰ τῆς ἐπιθυμίας αὐτοῦ ἔλαλθε μετ' αὐτοῦ. μετὰ δὲ πάντα ταῦτα ἐπὶ πλεῖστον, καθὼς αὐτὸς ἔγραψεν, ὁ Πρεσβύτερος, ὅτιν ἀποφανῆ αὐτῷ τὴν εἰκόνα, τότε ὁ Ὄμοφορος ἀφῆσιν ἔξω τῆν γῆν, καὶ ὅπως ἀπολείπει τὸ μέγα πῦρ, καὶ ὅλον ἀναλίσκει τὸν κόσμον. εἶτα πάλιν ἀφῆσιν τὴν βῶλον μετὰ τῷ νέῳ αἰῶνος, ὅπως πάσαι αἱ ψυχῆαι τῶν ἀμαρτωλῶν δεθώσιν εἰς τὸν αἰῶνα. τότε δὲ ταῦτα γήσεται, ὅταν ὁ ἀνδραὶς ἔλθῃ. αἱ δὲ προβολαὶ πάσαι, ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἐν τῷ μικρῷ πλοίῳ, καὶ ἡ Μήτηρ τῆς ζωῆς, καὶ οἱ δώδεκα κυβερνήται, καὶ ἡ παρθένος τῆς φωτὸς, καὶ ὁ Πρεσβύτερος ὁ τρίτος, ὁ ἐν τῷ μεγάλῳ πλοίῳ, καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ τεῖχος τῷ μεγάλῳ πυρός, καὶ τὸ τεῖχος τῷ ἀνέμῳ, καὶ τῷ αἵρῳ καὶ τῷ ὕδατος, καὶ τῷ ἴσῳδον πυρός τῷ ζῶντος, ἄφῆσιν τὸν μικρὸν φωστῆρα οἰκίσιν, ἀρχῆς ἀντὶ τὸ πῦρ καταναλώσῃ τὸν κόσμον ἔλον, ἐν ποσῶς ποτ' ἔσιν, ὧν ἐκ ἑμαυθὸν τὴν ποσότητα. καὶ μετὰ ταῦτα ἀποκατάσσει ἔσαι τῶν δύο φωστῶν. καὶ οἱ Ἀρχόντες οἰκίσουσι τὰ κατώτερα μέρη ἑαυτῶν, ὁ δὲ Πάτηρ τὰ ἀνώτερα, τὸ ἴδιον ἀπολαβῶν. ταῦτῳ δὲ πάσαν τὴν διδασκαλίαν παρέδωκε τοῖς ἑσῖν αὐτῶ μαθηταῖς. κελύσας ἕκασον εἰς κλίματα ὀδῶν. καὶ ὁ μὲν Ἀδδὰς τὰ τῆς Ἀνατολῆς μέρη ἔλαχεν. ὁ δὲ Θωμᾶς τὴν Σύρον γῆν κελύσῃται, Ἐρμίας δὲ ἄλλος τίλλε εἰς Ἀιγυπτῶν πορῶν ἐποιήσατο. καὶ μέχρι σήμερον ἐκείσε διαξίβουσι, τῷ τῷ δόγματος ὁποθεσῖν εἶσαι θελοντός.

XII. Hæc cum Turbo dixisset, vehementer accendebatur Archelau; Marcellus vero non movebatur, Deum expectans, auxilium veritati suæ futurum: Archelau autem erat cura pro populo, tanquam pastor pro ovibus, cum luporum parantur insidiæ. Igitur Marcellus Turbonem muneribus plurimis replevit,

& in Archelai Episcopi domum residere præcepit. Eadem autem ipsa die adventavit Manes, adducens secum juvenes & virgines electos ad viginti duo simul; & primo omnium Turbonem requirebat pro foribus Marcelli quem cum non invenisset, ad Marcellum irgreditur salutandum. Quo ille viso, admiratus est

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Calinenfis, & Bobienfis codices habent, sicut ipse senior scripsit. Cum manifestam. At nos ex Epiphano unius vocis transpositione locum restitimus. Senior autem ille, hoc est, πρεσβύτερος, idem esse videtur cum eo, quem infra Seniorum tertium vocat. Præterea Codex Bobienfis, pro fecerit habet fecerit.
- 2 Codex Bobienfis, dimittitur anima, quæ obijcit inter medium novi sæculi. Græca sonant, Deinde iterum quædam nota cum eone mittit, ut omnes peccatorum anima in æternum vinculis comprehensa sentiantur. Unde autem tanta inter græcam, & latinam versionem diversitas oritur, ignoro.
- 3 Cod. Bobienfis, vincantur, quam lectionem mendosam esse græcus apud Epiphanium textus evincit.
- 4 Codex Bobienfis, cum ista sola ornerit; probatione. Gr. Sed apud Epiphanium est, cum statuta venerit.
- 5 Hic locus mire in Bobienfi etiam codice est depravatus, in quo sic legitur. Probationes autem omnes, Jesus est in modica navi, & Mater vitæ, & duodecim gubernatores, & Virgo lucis, & senior tertius. Unde & major in navi vivens spiritus adhibetur, & murus ignis illius magni, & murus venti, & aeris, & aqua interioris ignis vivensque. Omnia in luna habitabunt, usquequo totum mundum ignis absumat, in quem autem annorum numerum non didici. Videtur autem antiquus interpres non bene intellexisse quibusdam in locis vim græci textus, cujus verba apud Epiph. ita latine sonant ex versione nostra. Cunctis vero propagationes, seu prolaciones potestatum ex hoc Deo, nempe, Jesus, qui in minori navigio manet, & uera Mater, & Gubernatores duodecim, & Virgo lucis, & Senior tertius, qui in majore navigio residet, & vivens spiritus, & ingentis equis murus, & murus venti, & aeris, & aqua, & interioris ignis vivens, hæc inquam omnes propagationes, seu prolaciones, apud æquum luminare habitant, quousque ignis universum mundum absumat, id quod veris annorum spatio continget, quorum numerum nescio. Sed de his Manichæorum ineptis commodiior nobis agendi locus erit in Manichæorum historta.
- 6 Codex Calinenfis, majore navi. Legendum autem, majori in navi. Græci enim textus apud Epiphanium hic est sensus.
- 7 Codex Bobienfis, & aqua interioris ignis vivensque. Calinenfis, etque interioris vini. Nos ex græco textu latium correximus.
- 8 Codex Calinenfis, luminarium. Græca sonant, duorum naturarum.
- 9 Hic lacuna est in codice Bobienfi, in quo etiam recipies, perperam legitur.
- 10 Hinc pater recte Petavium in græco hujus loci textu pro κλίματα, ut perperam legitur in Basileensi Epiphani operum editione, substituisse κλίματα.
- 11 Codex Bobienfis, ex quibus Adad. Cæterum ex codice Bobienfi, & Epiphano Calinenfi supplevimus, in quo nulla Thomæ mentio.
- 12 Hic usque Epiphanius.
- 13 Codex Bobienfis, ἀνατολῶν.
- 14 Codex Bobienfis, ἀνατολῶν.
- 15 Vox ἐπίσκοποι deest in Bobienfi.
- 16 Codex Bobienfis, ad δώδεκον.
- 17 Codex Bobienfis, requirit.

ANNO
CHRISTI

117.

est primo habitus indumenta; habebat enim A calceamenti genus, quod¹ quadrifole vulgo appellari solet; pallium autem varium, tanquam² acrina specie; in manu vero validissimum baculum tenebat ex ligno³ ebelino; Babilonium vero librum portabat sub sinistra ala; crura etiam braccis obtexerat colore diverso, quarum una rufa, alia velut prasini coloris erat: ⁴ vultus vero ut senis Persæ artificis, & bellorum ducis videbatur. Igitur Marcellus statim ad Archelaum mittit, qui cum verbo citius affuisset, invehi in eum animo urgebatur ex ipso habitu, ac specie ejus⁵ & maxime quidem, quod, & quæ Turbone referente cognoverat; secretius factum apud semetipsum retraxerat, & diligenter preparatus advenerat. At B vero prudentissimus Marcellus omni contentionum studio sublato, utrumque audire⁶ decernit, invitatis viris primariis civitatis; ex quibus iudices elegit, religione gentiles, quatuor numero, quorum hæc sunt nomina, Mannippus⁷ Grammaticæ artis, & disciplinæ rhetoricæ peritissimus; Egialeus archiater nobilissimus, & literis apprime eruditus; Claudius, & Cleobolus duo fratres egregii⁸ rhetores. Fit ergo magnificus conventus, itant domus Marcelli, quæ erat immentia, repleteret ex his, qui ad audiendum fuerant⁹ vocati: & cum in conspectu omnium constitissent ii, qui adversum se dicere proponebant, tunc illi electi iudices excellentiores omnibus confederunt, atque Manes C dicendi initium datum est. Silentio igitur facto, primum aggressus est hoc modo.

XIII. "Ego, Viri fratres, Christi quidem sum discipulus, Apostolus vero Iesu: pro nimia autem humanitate Marcelli adesse festinavi, ut qualiter oporteat observare modum divinæ religionis eum edoceam: ne sicut muta animalia, quæ intellectu carent, nec quid agunt advertunt, ita etiam Marcellus, qui nunc se velut dedititium doctrinæ Archelai subjugavit, ad ultimum damno animæ seriat, cum præparandæ divini cultus observantiæ ultra non habuerit facultatem. Scio autem & certus sum, quod¹⁰ emendato Marcello, etiam vos omnes salvi esse poteritis; ipsius enim iudicio suspensisa pendet urbs vestra: quod si ab unoquoque vestrum abijciatur vana præsumptio, & ea quæ dicentur a me, veri amore zudiantur, futuri seculi hæreditatem, cælorum regna capietis. Sum quidem ego Paraclitus, qui ab Iesu mitti prædictus sum, ad arguendum mundum de peccato, & de¹¹ injustitiis. Sicut & qui ante me missus

JAN. 16. 8.

est Paulus, ex parte scire, & ex parte propheta- ANNO
re se dixit, mihi reservans, quod perfectum CHRIS
est, ut hoc quod ex parte est, destruat. Ter- 117.
tium ergo testimonium accipite, Apostolum me 1. cor. 3. 9.
esse Christi electum: & si vultis mea verba sus-
cipere invenietis salutem; nolentes autem, vos æternus ignis absumere habet. Sicut enim
Hymeneus & Alexander traditi sunt Satanae, ut
discerent non blasphemare; ita & vos omnes pen- Tim. 7. 10
narum Principi trademini, pro eo quod manus
injecistis in patrem Christi, cum eum dicitis
causam esse omnium maiorum, & conditorem
injustitiæ, & totius iniquitatis creatorem, ex
eodem fonte dulcem, & amaram producentes
aquam: quod fieri, aut intelligi nulla ratione
possibile est. Cui enim oportet credi? magi-
stris vestris istis, qui carnibus vescuntur, &
affluentissimis deliciis perfruuntur, aut Salva-
tori Christi Iesu dicenti, sicut scriptum est in
Evangeliorum libro, Non potest arbor bona ma-
los fructus facere, neque arbor mala bonos fru-
ctus facere? Et alio in loco, patrem Diaboli, Matih. 7. 18.
mendacem, & homicidam ab initio esse con-
firmat. Rursum desiderium fuisse tenebris, Joah. 8. 44.
ut insequerentur illud, quod de luce initio fue-
rat prolatum verbum, & inimicum hominem
zizaniorum seminatore & principem seculi
mundi hujus Deum, qui hominum mentes ex-
cæcat, ut in Evangelio Christi deserviant? Bo-
nus est iste Deus, qui suos homines salvari
non vult? Et, ut ne multa alia revolvam, &
spatium temporis obteram, veræ doctrinæ¹² dif-
ferens tempus, hæc dixisse sufficiat, & ad pro-
positum redeam. ut competenter ostendam isto-
rum absurdam esse doctrinam, nec quicquam
Deo, & Patri Domini Nostri Salvatoris adscri-
bendum, sed malorum nostrorum causam acci-
pere Satanam: in ipsum etenim rejiciendum,
quod omnia nujuscemodi mala ab ipso gene-
rentur. Sed & ea, quæ in Prophetis, & lege
scripta sunt, ipsi nihilominus adscribenda sunt,
ipse est enim, qui in Prophetis tunc locutus
est, plurimas eis de Deo ignorantias suggerens,
& tentationes, & concupiscentias. Sed & devora-
torem eum sanguinis, & carnis ostendunt; quæ
omnia ad eum pertinent Satanam, & ad Pro-
phetas ejus, quæ transformare voluit in pa-
trem Christi, & scribere pauca quædam vera,
ut per hæc etiam cætera, quæ sunt falsa, cre-
derentur. Unde bonum nobis est ex omnibus,
quæ usque ad Joannem scripta sunt, nihil
omnino suscipere, a diebus vero ejus evangeli-
zatum regnum cælorum solum amplecti; seme-
tipios

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Codex Bobiensis, *testatum*. Perfas alris calceis usos fuisse ait Strabo lib. 15.
- 2 Mira corruptus est hic Bob. cod. legit enim, *ac inaspl. enim. Manus vero.*
- 3 Codex Bobiensis, *ebelino*. Baculum ex ebene gestasse Prophetas, hoc est, sacrarum rerum interpretes ex Calisthene probat Duvangius in Glossario verbo *Ebelinos*.
- 4 Hic lacuna est in codice Bobiensis.
- 5 Calinenfis, *vultus erat*.
- 6 Codex Bobiensis non habet, *quidem*.
- 7 Codex Calinenfis male, *cernit*.
- 8 Codex Bobiensis, *Grammaticæ, & disciplina rhetorica artis peritissimus, & Egialeus*. Horum autem iudicum primum Gentilium Philosophiæ professorem, secundum Medicum, tertium Grammaticum, quartum Rhetorem facit Epiphanius num. 10.
- 9 Codex Calinenfis, *Reitores*.
- 10 Codex Bobiensis, *convocati*.
- 11 Codex Calinenfis, *plurima*.
- 12 Huc usque Valesius elidit ex cod. Bobiensis.
- 13 In codice Calinenfis, *enim dato*.
- 14 Videtur hic locus a Manete, vel ab imperito librario corruptus; nam in Sacro textu, *justitia*, scribitur contrario sensu. Varia autem in eâ Scripturæ loca dolose interpolasse, atque corrupisse Maneteum dicitur Archelaus assertu infra cap. 53. & ex Epiphanio colligitur in ejusdem hæretici num. 10.
- 15 Videtur respicere Manes ad illa Joah. 1. 5. & *tenetbra cum non comprehenderunt*.
- 16 In codice Calinenfis *discerens* legitur.

vultus sui figuram similiter expresserit, nunquid simile signaculum apparebit? Nequaquam, etiamsi vos nolitis, quod verum est, confiteri. Quod si non sumus similes in signaculo, sed est in nobis differentia; quomodo non probatur Principum nos, & materiam esse facturam, secundum enim ipsorum formam, & similitudinem, & imaginem etiam nos existimus formis diverso. Quod si eam, quae ex initio facta commixtio est, & qualiter facta sit, vultus edicere, edicam.

XV. Iudices dixerunt: Non prius queritur quomodo facta sit prima commixtio, nisi prius detur ratio, duo esse principia naturalia. Cum enim claruerit duo esse ingenta, tunc etiam reliqua fidem capient, etiamsi pars aliqua non accomodaverit assensum: iudicandi enim nobis potestate permessa, dicemus quod nostrae opinioni claruerit. Demus tamen & Archelao dicendi facultatem ad haec, ut quae ab utroque dicta fuerint comparantes, pro veritate possimus ferre sententiam. Archelaus dixit: Tametsi ingentis audacia, & blasphemiae plena est intentio Adversarii. Manes dixit, Audite Iudices: quid dixerit adversarii? Ergo duae res sunt. Archelaus dixit, Infantiae magis quam prudentiae videtur mihi plenus iste, qui mihi hodie controversiam movet, quia dixero adversarii; sed ablata tibi est in modico sermone obiectio: tametsi quidem ex hoc arbitratus est me affirmaturum duas esse naturas. Ingentem doctrinam ferens ades; neutrum enim eorum quaesieris, stat. Potest enim is, qui non natura, sed proposito adversarius est, amicus effectus, non esse adversarius, & ita cum alter e nobis alteri acquieverit, unum, atque idem uterque apparebit; quae causa indicat creaturas rationabiles libero arbitrio esse permissas, unde, & conversiones recipiunt, & ideo ingentis naturae esse non possunt. Quid ergo ais? duae istae naturae inconvertibiles sunt, an convertibiles, aut una eorum convertitur? At vero Manes remoratus est, non inveniendū responsum: intuebatur enim quod ex utroque concluderetur retractans; quia si dicam converti eas, respondebit mihi illud, quod in Evangelio scriptum est de arboribus; quod si negem esse convertibiles, permutationis statum, & causam necessario expetet. Interea aliquando respondit Manes, inconvertibiles quidem sunt utraque, quantum spectat ad contraria, convertibiles vero quod spectat ad propria. Archelaus dixit: Videris mihi delirus esse, & obliviscens propositionum tuarum; sed ne eorum quidem, quae didicisti, verborum virtutes, vel qualitates agnoscere. Neque enim conversio quid sit agnoscis, neque quid sit ingentium, aut quid dualitas, non quid praeteritum, vel quid praesens, quidve futurum sit, sicut ex his, quae a te nunc dicta sunt, adverti. Inconvertibilem enim esse

A affirmasti utramque naturam, quantum ad contraria spectat; convertibilem vero quantum ad propria. Ego vero dico, quia qui in propriis versatur, non excedit a se, sed est in eisdem; quibus semper est inconvertibilis: qui vero recipit convertibilitatem, hic extra propria effectus, devenit in aliena.

XVI. Iudices dixerunt. Convertibilitas illum, cui accidit, transit in alium; ut si dicamus, Judaeus, si velit fieri Christianus, aut si Christianus velit esse Gentilis, haec species est convertibilitatis, & cauta. Neque vero si Gentilis, cum in omnibus propriis suis maneat, ad Deum suis hostias offerat, templique ex more deserviat, donec perseverat in propriis, ac proficit, nunquid dici potest esse conversus? Quid igitur dicas? recipiunt convertibilitatem, an non? Et immorante Mane, Archelaus ait: Si quidem convertibiles esse dicit utraque naturas, quid est, quod impedit, uti ne unum atque idem eas esse opinemur? Si enim inconvertibiles sunt, non est in his naturis, quae similiter inconvertibiles sunt, & similiter ingentis, ulla discretio, neque altera ex his bona agnoscitur, aut mala. Quod si convertibiles sunt, scilicet provenire potest, & bonum effici malum, & malum bonum. Si enim hoc provenire possibile est, quare non unum dicamus ingentium, quod intelligere magis dignum est iuxta rationem veritatis? Intueri enim oportet, quomodo malus ille fuerit ab initio, aut in quos malitiam exercuerit ante mundi constitutionem. Cum caelum nondum extitisset, & nondum terra subsisteret, non homo, non animal, in quos exercebat malitiam? quem opprimebat iniuste? quem spolians occidit? Quod si suis eum dicas extitisse malum, sine dubio ergo ostenditur illum bonae esse naturae. Si vero & illi omnes mali sunt, quomodo potest Satanam, & Satanam eicere? Sed conclusus sermone convertis, ut dicas, bonus vim passus est a malo. Sed nec hoc quidem est tibi sine periculo dicere, ut lucem victam esse confirmes; quod enim vincitur vicinum habet intentum. Quid enim ait sermo divinus? *Quis enim potest*

intrare in domum fortis, & diripere vasa eius, nisi illo sit fortior. Quod si hominibus eum malum extitisse dixeris, & ex eo malitiae suae indicia demonstrasse; ergo ante hoc bonus fuit, & convertibilitatem recipit ex eo, quod creati hominis cauta invenitur extitisse malitiae. Sed postremo dicat quod est malum, ne forte nomen solum defendat, aut adstruat. Quod si non nomen mali, sed substantia; fructus nobis malitiae, & nequitiae huius exponat, quoniam non agnoscitur unquam arboris natura sine fructu.

XVII. Manes dixit. Constet apud te prius, quia est radix alia malitiae, quam non plantavit Deus, & tunc tibi dicam fructus eius, Archelaus dixit. Non hoc veri expetit ratio; neque

NOTAE ZACAGNI.

- 1 In Codice Casinensi erat, *Sed Deum vultu*, nullo sensu, nos ex ingenio, ut edicimus est, correximus.
- 2 Forte *quod dixerit*, vel *quod dixerit*.
- 3 Ita hunc locum restitimus, nam in codice legebatur, *tam i quidem ex hoc arbitratus est se affirmaturum*. Sed supra vocem *tam*, quaedam lineola literae *e*, similis apparebat, quam particulae, & compendiam esse putavimus.
- 4 Forte, & ideo *duae ingentia natura esse non possunt*.
- 5 In codice Casinensi erat, *expetit*.
- 6 In eodem codice, tam in hoc commate, quam in sequenti, perpetam legitur, *expetit*.
- 7 Forte, *dixit*.
- 8 Et hic male legitur in codice Casinensi, *expetit*.
- 9 Forte *sermone convertis*.
- 10 Forte, *creata hominis*.

ANNO
CHRISTANNO
CHRIST

que enim assentiar tibi radicem esse malæ arboris illius, de cujus speciebus nunquam ullus gustaverit. Tanquam si velit aliquid quis emere; nisi prius gustando discat, utrum arida sit species, aut liquida, pecuniam non profert; ita neque ego tibi assentiar esse arborem malam & pessimam, nisi prius qualitas fructuum eius fuerit manifestata; scriptum est enim, quia de fructibus arbor cognoscitur. Dic ergo nobis, o Manes, arbor, quæ dicitur mala, quem afferat fructum, aut cujus naturæ sit, quam virtutem habeat, ut tibi credamus, etiam radicem arboris ipsius esse talem? Manes dixit, Radix quidem mala, arbor autem pessima, incrementum vero non ex Deo, fructus autem fornicationes, adulteria, homicidia, avaritia, & omnes mali actus malæ illius radices. Archelaus dixit, ut tibi credamus, quia isti sunt fructus malæ illius radices, gustum nobis eorum profer: substantiam enim ingenitam esse pronuntiasti huius arboris, cujus fructus secundum sui similitudinem proferuntur. Manes dixit: Hæc ipsa inusitata, quæ in hominibus est, testimonium reddit, & avaritia de gustu illius malæ radices. Archelaus dixit: Ergo, ut dixisti, fructus sunt arboris huius iniquitates istæ, quæ geruntur ab hominibus. Manes dixit: Ita plane. Archelaus dixit. Si fructus isti sunt, id est, actus hominum mali, ipsi ergo homines radices locum, atque arboris obtinebunt; ipsos enim pronuntiasti fructus terre humicemodi. Manes dixit, Ita dico. Archelaus dixit, Male dicit, ita dico; non enim ita dicit, alioquin, cum homines cessaverint peccare, arbor malitiæ infructuosa apparebit. Manes dixit: Impossibile est quod dicit; si enim unus cessaverit, aut alius aut plures; alii autem hoc agerent. Archelaus dixit: Si omnino possibile est unum, & alium, & plures, sicut ais, non peccare, possibile est etiam hoc omnes agere; unius enim conditoris sunt, & unus massæ homines omnes, & ne otiose per invidias sequar, ea quæ inconcordite pronuntiasti, certis præscriptionibus excludam. Ais fructus malæ radices, atque malæ arboris esse actus hominum, id est, fornicationes, adulteria, perjuria, homicidia, & reliqua his similia. Manes dixit, Ita. Archelaus dixit: Ergo si humanum genus interire pervenerit a facie terræ, ita ut ultra jam peccare non possint, periret arboris huius substantia, fructum ultra non asserens. Manes dixit, Et quando, quod dicit, fiet? Archelaus dixit, Quoniam quod futurum est nescio, homo enim sum; non tamen sermonem istum indiscussum relinquam. Quid dicit de humano genere, ingenitum est, aut factura? Manes dixit, Factura est. Archelaus dixit, Si factura est homo, quis est adulteri, & fornicationis, & reliquorum talium pater? cujus hic est fructus? Præquam fieret homo, quis erat qui fornicaretur, aut adulteraret, aut homicidia perpetraret? Manes dixit: Sed homo a mala natura plasmatum, manifestum est, quia ipse sit fructus, etiam si peccet, etiam si non peccet; unde semel absolute nomen hominum, & genus tale est, etiam si nulla peccet, aut inusta. Archelaus dixit, Sed & illius rei faciamus mentionem. Si ipse, ut

ais, hominem fecit malignus, quare malitiam exercet adversus eum?

XVIII. Judices dixerunt: Hoc volumus scire a te, Manichæe, quomodo illum affirmasti malum esse? Ex eo, quo homines facti sunt, aut antea? Quia enim necesse est te malitiæ ejus opus ostendere ex eo tempore, ex quo malum eum fuisse asseris, certus esto, quia neque cognoscitur vini qualitas, nisi prius gustaverit quis, sicut ex fructu omnis arbor dignoscitur. Quid ergo dicit? ex quo tempore malus est hic? necessaria enim nobis videtur hæc ratio. Manes dixit, Semper. Archelaus dixit, Ostendam etiam hoc, optimi viri, & prudentissimi auditores, quoniam sermo ejus omnino non constat; nam & ferrum non est semper malum, nisi ex quo homo est, & artificium ejus in malo conversum, utendo ex eo perverte; & omne peccatum extitit ex quo homo est. Sed nec ille quidem ipse magnus serpens, malus ante hominem fuit; sed post hominem, in quo malitiæ suæ ostendit fructum, quia ipse voluit. Si ergo nobis post hominem apparet secundum scripturas malitiæ pater; quomodo ingenitus erit, qui post hominem, qui factura est, malus effectus est? Sed ex hominis tempore a te creati, cur malus ostendatur? Quid in eo concupivit, si omne corpus suæ facturæ erat, quid zelatus est? Qui enim zelatur, aut concupiscit, meliora, & aliena concupiscit. Si ergo ex eo homo est, mala natura, demonstratur quomodo suus fuit, sicut frequenter ostendi, homo. Si enim suus erat homo, malus erat etiam ipse, tanquam talis arboris fructus; mala enim arbor, sicut ais, malos fructus facit. Cum omnes enim mali essent, quid desideravit, aut unde initium malitiæ ostendit, si ex tempore plasmati hominis malitiæ ejus homo cauta est? Lege autem, ac præcepto sibi dato, homo poterat nequaquam obtemperare serpenti, & his, quæ ab eo dicebantur, cui si non obtemperasset homo, qua ex causa malus fuisset? Quod si ingenitum est malum; & quomodo interdum homo fortior illo invenitur? Obtemperans enim mandato Dei frequenter vincet omnem malitiæ radicem; & ridiculum est, si iste qui factura est, fortior invenitur ingenito. Cujus autem est lex, & mandatum, illud dico, quod homini datum est? Sine dubio confitebitur Dei esse. Et quomodo potest dari lex alieno, aut inimico quis potest dare præceptum? Aut ille, qui accipit præceptum, quomodo potest adversus Diabolum, id est, adversus creatorem suum pugnare, tanquam si filius patri, cum beneficiorum debitor sit, irrogare velit injurias? Ita in hac parte in utilitatem hominis designans, si per legem, & mandatum adversus eum, qui plasnaverit, dicat, atque eum vincere conetur. In tantum enim stoliditatis progressum esse ipsum Diabolum putabimus, quod advertit se hominem fecisse non senserit, nec animadvertit quid futurum esset, nec provident quid sequeretur, cum etiam in nobis, qui factura sumus, sit aliqua vel parva scientia, inest & aliquid prudentiæ, & estimationis nonnunquam certæ. Et quomodo ingenito ne exiguum quidem providentiæ fuisse credi-

NOTA ZACAGNII

Prima facie hic locus videbatur esse corruptus, sed verba verum transpositionem clare sensus esse ostendunt, ut si, sed ex tempore hominis a te creati, hic est, quo hominem ipse creavit, cur malus ostendatur.

ANNO
CHRISTI
1177.ANNO
CHRISTI
1177.

credimus neque existimationis, aut intellectus; ANNO
sed brutissimus sensu, & obtusissimi cordis, & CHRISTI
naturas pecoris invenitur, secundum assertio-
nem, videlicet, tuam. Quod si ita est, quo-
modo homo, qui ingenio, atque scientia non
parum pollet, ab eo, qui ignarus omnium, at-
que hebes sensu est, potuit accepisse substan-
tiam? Quomodo hujuscemodi auctoris opus ef-
se hominem audebit aliquis confiteri? Quod si
homo anima est, & corpus, & non solum cor-
pus sine anima, quæ sine se subsistere non pos-
sunt; quare ea inimica sibi met dices, & con-
traria? Videtur enim mihi Dominus nosse Je-
sus Christus de his dixisse per parabolas, *Ne-*

mo potest vinum novum in utres veteres mitte-
re, alioquin rumpentur utres, & vinum effunde-
tur. Sed vinum novum in utres novos mitten-

dum est, quoniam quidem idem Dominus est
utris, & vini; nam etsi diversa substantia sit,
sed dominatione, & observantia usu ex his
duabus una persona subsistit. Non enim ani-
mam dicimus substantia unius esse cum corpo-
re, sed habere unumquodque qualitatem suam;
tanquam ad unum genus, atque unam speciem
hominum, Uter, ac vinum comparatur, ita ab
uno Deo hominem editum ratio expetit veri-
tatis: gaudet enim anima corpore, & dili-
git, & colit illud, nihilominus etiam corpus
gaudet ab anima se vivificatum. Quod si ma-
ligni opus dicat esse quis corpus, cum sit &
corruptibile, ac vetustum, atque deterrimum,
non potest ferre spiritus virtutem, nec animæ
commotionem, & ejus splendidissimam creatu-
ram. Sicut enim si assumemus panni rudis
assuat quis vestimento veteri, major scissura fit,
ita etiam corpus, si præclarissimo operi, ani-
mæ adsociatum fuerit, interiret. Similiter &
si quis inferat lucernæ lumen in locum tene-
brosum, fugantur continuo tenebræ, nec appa-
rent; ita intelligendum est, anima corpori in-
serta, continuo tenebras effugatas, & unam iam
effectam esse naturam, atque unum hominem in
unam speciem constitutum, & ita conveniet
consonanter vinum novum esse mistum in u-
tres novos, & assumentum panni rudis as-
sutum non esse veteri vestimento. Sed ex
hoc ostendere possumus consonantiam esse vir-
tutum in utraque, id est, corporis, atque animæ
substantia, in qua ait scripturarum Doctor ma-
ximus Paulus, Deum in corpore, sicut voluit,
unumquodque membrum posuisse.

1. Cor. 15. 11.
2. Cor. 6. 11.

XIX. Quod si tibi id difficile videtur intel-
lectu, nec acquiescis his dictis, saltem exemplis
tibi affirmabo. Innuere hominem templum esse
quoddam, sicut scriptum est, spiritus autem,
qui in ipso est, refertur ejus formam, qui in-
habitat templum; neque ergo templum consti-
tuitur potest, non agnito prius habitatore templi,
neque inhabitator collocatur, si templum non
sit extractum. Cum ergo utrumque una, ac
pariter deducatur; quomodo in his inimicum
aliquid, aut contrarium inveniri potest, &
non potius ab amicis, atque idem volenti-
bus utrumque videtur effectum? Et ut scias,
quoniam & amicitia, & genere conjuncti sunt,
Concil. General. Tom. I.

qui scit, & audit, *Faciamus hominem*, & re-
liqua, respondit. Hic enim qui templum
extruit, interrogat illum, qui informat simu-
lacrum, mensurasque etiam magnitudinis, ac
latitudinis, vastitatisque perquirat, ut ita funda-
mentorum spatia describat; neque enim in va-
num quis templum extruit, nisi mensuras col-
locandi didicerit simulacri. Similiter igitur per-
quiratur modus corporis, atque mensura, ut
possit apte in eo anima collocari ab artifice
omnium Deo. Quod si dicat quis inimicum
esse eum, qui plasmaverit corpus; Deus qui
creator est animæ meæ, quomodo non, dum
alteri invidet, alterius operi irrogavit infamiam,
ut aut ille, qui templum extruit, angustum fa-
ciat, ita ut capere non possit, quod collocatur?
aut ille qui simulacrum fecit, quomodo non
grave aliquid pertulit, & ponderosum, quo in-
tromisso, templum continuo concideret? Se-
cundum hoc, quod novimus esse inimicorum
studia, contemplerur hæc, si non ita se ha-
bent; sin autem oportet omnia iidem menturis,
eadem æquitate disponi, similique gloria efferi;
quid adhuc de hoc dubitamus? Addimus tan-
tum, si placet, etiam illud exemplum, similis
videtur esse homo navi, quæ instructa ab arti-
fice, atque in mare deducta est, quamque na-
vigare impossibile est sine gubernaculis, quibus
regi, & flecti possit in quæcumque loca voluerit
gubernator eius. Et quia eodem artifice in-
digeat corpus gubernaculorum, quo & totius
navis, nulli dubium est; sine gubernaculis
enim otiosum erit omne navis opus, corpus
illud immensum. Ita ergo animam corporis gu-
bernacula dicimus, reguntur autem utraque
arbitrii, atque animæ libertate, quo velut gu-
bernatore utimur; quæ cum per conjunctio-
nem unum effecta, consonantiam officii sui
continent ad omne opus, quodcumque ex se-
metipsis efficiunt, uni auctori, & conditori te-
stimonium ferunt.

XX. His auditis, turbæ quæ aderant, vehe-
menter gavilæ sunt, itaut pene manus imice-
rent in Manem, quos vix Archelaus colibens
& reprimens, conquiescere fecit. Judices dixe-
runt: Sufficiens ostendit Archelaus homi-
nis & corpus, & animam unius esse factoris,
eo quod consonare in conjunctione non possit
opus unius, si propositum artificis a se dis-
sentiret alterius. Quod si dicatur unum expli-
care utrumque minime valuisse, infirmitatem
ostendit artificis; quia & si dicat quis animam
boni Dei esse, otiosum opus invenitur homi-
nis, nisi etiam corpus accepit. Quod si rur-
sum corpus mali Dei dicatur esse figmentum
otiosum nihilominus erit, si animam non ac-
ceperit; quæ utique nisi commixtione, atque
sibi invicem fuerit inserta cum corpore, homo
nec erit, nec dicetur. Unde multis exemplis
approbavit Archelaus totius hominis unum, at-
que eundem esse factorem. Archelaus dixit:
Scire te non dubito, Manes, hoc quod gene-
rantis, aut creatis filius dicitur ille, qui na-
tus est & creatus. Quod si malignus hominem
finxit, pater ejus esse debet secundum natu-
ram.

Ecces

ram.

NOTÆ ZACAGNI.

1. Forte, *Sic enim qui templum extruit.* In codice enim erat, *extruit.*
2. In codice Casinensi, *Deum.*
3. In codice Casinensi est, *quæ cum conjunctionem.*
4. In eodem codice legitur, *manus est creatum.*

ANNO
CHRIST177.
Matth. 6. 9.
Luc. 11. 2.
Matth. 6. 9.
Luc. 10. 11.

ram. Et cui ergo dicebat Dominus Jesus, docens orare homines, Sic dicite cum oratis, Pater noster qui es in caelis, & iterum, Orate patrem vestrum, qui est in occulto. De Satana autem dixit vidisse se eum, Sicut fulgur cadentem de caelo, uti ne quisquam audeat dicere, quod ipsum nos docebat orare; neque enim descenderat Jesus ut homines conjungeret, & reconciliaret Satanae, quin potius conterendum eum sub pedibus fidelium suorum tradidit. Sed ego beatiore istos dicam esse gentiles, qui multos quidem introducunt Deos, unanimes tamen, atque amicos eos confitentur; hic vero duos introducens, inimicitias inter eos, discordemque sententiam non erubescit adstruere. Quod si simulatos sub huiusmodi conditione intro-

ducerent Deos, ludum jam gladiatorium inter eos erat videre, innumeras habentes naturas, diversaeque sententias.

XXI. Jam vero de interiore, atque exteriori homine quid me necesse est dicere, cum Salvatoris voce dicatur ad eos, qui camelum glutunt, & de foris hypocritae sunt, blandimentis, atque adulatione circumdati, ad quos Jesus ait, *Vae vobis Scribae, & Pharisei hypocritae, quare quod de foris est catini, & calicis lavatis, quod autem intus est, immunditia plenum est? Aut nescitis, quia qui fecit, quod foris est, & quod de intus est, fecit.* Nunquid de catino, & de calice loquebatur? Nunquid vitriarius erat, qui haec dicebat, aut singulus, ex luto fingens vasa? Nonne de corpore, atque anima evidentissime loquebatur? Quoniam quidem Pharisei aneti, & crimini decimas expectantes, quae erant graviora legis relinquebant, & his quae extrinsecus erant, adhibentes diligentiam, contemnebant ea, quae ad salutem animae pertinebant; expectabant etiam salutationes in foro, & primos discipulatus in caenis, quos sciens Dominus Jesus perditos esse, dicebat eis, quia lus solis rebus, quae de foris erant, adhiberent diligentiam, & ea quae intrinsecus erant, contemnerent velut aliena, ignorantes, quoniam qui corpus fecerat, ipse fecit & animam. Et quis ita lapideus est, & stolidus, ut non ad omnia ei iste sermo sufficiat? Cui sermoni conionans Paulus ait, interpretans ea, quae in lege scripta sunt, hoc modo: *Non infrenatis os bovis trituranti, Nunquid de bobus cura erat Deo? Aut propter nos utique dicit? Sed quid immoramur ulterius; adjiciam tamen pauca de pluribus. Si duo sunt ingenita, & his loca certa decernimus, dividitur Deus, si intra certum locum est, & non ubique diffunditur, & erit multo inferior loco, in quo est, (manus enim quod continet semper eo, quem continet) & efficitur Deus*

ejus magnitudinis, cujus est locus, in quo continetur, sicut homo, si sit in domo. Deinde ratio requirit, quis est qui inter eos dividerit, aut quis eis certos terminos statuerit, & invenitur jam uterque multo inferior virtutis humanae. Lyfimachus enim, & Alexander totius mundi imperium tenuerunt, omnesque nationes barbaras, atque omne genus hominum subicere potuerunt, itaut non esset alius Imperator per illud tempus, praeter ipsos sub caelo. Et quomodo audebit quisquam dicere, non ubique esse Deum, qui est lumen verum indeficiens, cujus est regnum sanctum, & sempiternum, ceu nequissimi istius impietas, qui nec aequalem quidem cum hominibus potestatem omnipotenti Deo tribuit.

XXII. Iudices dixerunt: Lumen in tota domo lucere scimus, & non in una aliqua parte, sicut, & Jesus dicit, quia, *Nemo lucernam accendens ponit sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt.* Si ergo lumen est, necesse est illud (si tamen Jesus creditur) mundo universo lucere, & non per partes: a quo si universum obtinet mundum, ubi iam ingenitae tenebrae, nisi forte accidentes, intelligantur? Archelaus dixit, Quoniam quidem multo melius a vobis intelligitur sermo evangelicus, quam ab isto, qui se Paraclitum esse proficitur, quem ego magis Paraclitum, quam Paraclitum dixerim, dicam ego quomodo acciderint tenebrae. Cum lux esset ubique diffusa, mundum cepit Deus condere, initium a caelo, & terra sumens, in quo ita ratio evenit, ut medietas, quae est terrae locus umbra obiectus, obiectu videlicet earum, quae factae sunt, creaturarum, inveniretur obsecurus, itaut res expeteret introduci lucem huic ipsi in medietate posito loco. Unde & in Genesi Moyses enarrans facturam mundi, nequaquam facit tenebrarum mentionem, aut quasi factae sint, aut non factae; sed ipse tacuit, his qui possint advertere, derelinquens rationem huius intellectus; quae quidem, nec satis est ardua atque difficilis: cui enim non fiat manifestum, solem istum visibilem, cum ab Oriente fuerit exortus, & tetenderit iter suum ad occidentem, cum sub terram ierit & interior effectus fuerit, ea, quae apud Graecos Sphaera vocatur, quod tunc obiectu corporum obumbratus non appareat? Sed obiecto eo, obstante terrae corpore, superducitur umbra, quae ex se efficit tenebras, usquequo rursum, inferioris spatii cursu per noctem transacto, ad orientem revolvat, atque in locis solitis obortus appareat. Est ergo umbrarum, atque noctis causa corporis terrae soliditas, quod etiam si fuimet ipsius umbra homo intelligere potest.

Aate

NOTÆ ZACAGNI.

1. Melius in Vulgata: *Ora patrem suum in absconditis.*
2. In codice Casinensi, *Quod simulatores.*
3. In Casinensi codice est, *introducens.* Sed hic de Gentilibus loqui palam est, quare legendum, *introducens.*
4. In Casinensi cod., *ex bit.*
5. Hic mire depravatus est codex Casinensis, legit enim, *Primos discipulos subitos in centi, quod scientias De-*
6. Melius Vulgata, *An propter nos.*
7. In Casinensi, *Maini*, nullo sensu.
8. In codice Casinensi est *eo*, quod legendum putavimus, *eo.*
9. Ita depravatum locum ex ingenio restitimus, nam in codice Casinensi scribitur, *Nec qua vellem quidem.*
10. Forte, *Argui.*
11. In Casinensi codice, *oblectu.*
12. In Casinensi est, *quod nunc oblectu.*
13. Ita emendavimus scriptum codicem, qui habebat, *Exuet ipse umbra.*

Anne celum enim, & terram, atque omnes istas corporeas creaturas indeficiens lux manebat, cum nullum corpus existeret, quod umbram sui objectione generaret, & ideo nusquam tenebras, nusquam noctem fuisse profitendum est. Nam si, verbi gratia, placeat ei cui potestas est omnium, plagam, quæ ad occasum est, auferre de medio; non agente sole ad illam partem cursum, nusquam fiet vespere, aut tenebræ; sed erit sol semper in cursu, nec unquam occidet, & medium cæli axem pene semper tenebit, nec aliquando desinet apparere, & per hoc erit universus orbis terrarum clarissimo lumine radiatus, ex quo nec ulla ejus pars obumbrabitur, sed manebit ubique unius luminis æqualitas. Occidentali autem plaga statum suum servante, & sole cursum suum tribus mundi partibus ministrante, hi quidem, qui sub sole sunt, clarius videntur illuminari, ita ut pene dixerim, dormientibus adhuc iis, qui e diversa plaga consistunt, isti priores diei exordium sumant. Sicut autem ante eos, qui in parte occidua jacent, dormientibus adhuc iis, ita velocius obscuratur, & soli omnium, qui in orbis medietate consistunt, æqualitatem semper sentiunt lucis. Cum enim medium sol tenuerit cælum, nullus est locus, qui aut lucidior, aut obscurior esse videatur; sed omnes mundi partes ex æquo, & justo solis fulgore luminantur. Si ergo, ut superius diximus, occidua plaga pars auferatur e medio, ultra jam non obscurabitur pars, quæ ei adjacet. Et hæc quidem mihi simplicius dicta sunt, cum possum & Zodiacum circulum describere; sed non intui nunc fieri ratus sum, propter quod de his tælebo, & ad illud caput recurram, quod objecit advertarius, affirmans, omni nisu, tenebras esse ingentis, quod & ipsum, quantum valuimus, jam constatum est.

XXIII. Judices dixerunt: Si consideremus lucem fuisse ante conditionem creaturarum, & nihil fuisse objectum, quod ex se umbram generaret, necesse est lucem ubique fuisse diffusam, & omnia loca fulgore lucis illuminata, sicut ostentum est ex his, quæ a te nuper dicta sunt, in quibus veram esse rationem videtur, damus palmam allegationibus Archelai. Si enim divisionem accipiat universus mundus, veluti muro quodam per medium instructo, & ex una parte habitent tenebræ, ex alia vero lux, intelligitur nihilominus, quia ex eo, quod instructum est ædificium, umbra generata, acciderint tenebræ, & rursus nobis querendum est, quis ædificaverit murum in medio duorum, si tamen ædificatum fateris, o Manichæe. Si vero illa ratio consideretur, quasi murus non sit instructus, rursus sine aliqua exceptione unus esse universus intelligitur locus, ac sub una potestate positus; unde ex omni parte tenebræ ingentis naturam habere non possunt. Archelaus dixit, Dicat mihi etiam hoc ad ea, quæ proposita sunt. Deo in regno suo posito, & maligno similiter in tuo regno,

Concil. General. Tom. I.

quis inter medium ipsorum construxerit murum? Non enim potest dividere quid duas substantias, nisi quod sit utriusque majus, sicut dicit in Genesis libro, quia *divisit Deus inter lucem, & tenebras*. Talem esse aliquem necesse est & muri istius instructorem, murus enim terminos uniuscujusque demonstrat, sicut inter eos, qui rura incolunt, lapis solet portionem uniuscujusque dividere; quæ tamen res magis intellectum dat, quando hujuscemodi divisio fraternæ potius hæreditatis sit ratio: Verum nunc non est mihi de his dicendum, quantum necessarium videatur; nam illud est quod petimus, quis est, qui extruxerit murum ad designandum uniuscujusque terminum regni? Non dixerat, nolo moretur hic perfidus, sed jam confiteatur dualitatis lux in unum resuscitum esse substantiam. Dicat quemquam, qui medium extruxerit murum? Quid agebat alter, altero instructe? Dormiebat, aut ignorabat, aut resistere non valuit, aut pretio concessit? Dic quid faciebat, vel quis est omnino, qui extruxit. Vos deprecor, Judices, quos Deus plenissime repletos intellectu misit nobis, iudicatis, quis ex duobus extruxerit, & quid agebat unus, cum alter extruxerat.

XXIV. Judices dixerunt, Dic nobis, o Manes, quis designaverit fines utriusque regni, quis murum fecerit medium? Pro magno enim Archelaus interrogationem haberi hujus sermonis exposcit. Manes dicit, Bonus Deus, & nil habens commune cum malo, firmamentum posuit in medio, quo alienum a se esse, patefaceret malignum. Archelaus dixit, Usquequo dignitate nominis mentiris? Deum etenim tollimodo nomine appellas, & deitatem ipsius humanis infirmitatibus comparas. Aliquando ex non extantibus, aliquando ex subjecta materia, quæ quidem ante se fuerit, asseris extruxisse, ut homines solent extructores. Interdum etiam eum timidum, interdum & convertibilem dicitis; Dei est enim agere, quæ Dei sunt, hominis vero, quæ humana sunt. Si ergo Deus, ut ais, murum construxit, timidum se hic, & nihil fortitudinis se habere designat. Scimus enim semper eos, qui suspicantur ab extraneis sibi dolos intendi, atque hostium venentur insidias, ipsi solent urbes suas muris circumdare, in quo & ignorantiam habent pariter, atque imbecillitatem sui ostendunt. Sed ne illud quidem a nobis reticendum est, quin potius in medium proferendum, ut & multa assertionum copia, machinationum advertarii diversitas destruat, auxilium nobis ferente veritate. Concedimus structuram factam esse muri, quæ ad quæretionem esset uniuscujusque regni: impossibile enim est sine hoc uno habere unumquemque proprium regnum; eodem vero modo impossibile est, & malignum egressum propriis finibus boni partes invadere, nisi interdictione constante, nisi forte prius deiciatur, sicut audivimus ab hostibus fieri, atque etiam oculis nostris nuper conspeximus.

Eccc 2 Cum

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 In codice Casinensi legitur, *ex ea parte, & mox fugere.*
- 2 Locus manifeste corruptus, cuius mihi emendatio non occurrit.
- 3 In Casinensi etiam, *Omnia nisi.* Sed legendum, *Omnia nisi,* hoc est omni conatu, formula dicendi Lucie inter preti usitata. Vide cap. 40. & præsertim cap. 47.
- 4 In codice Casinensi, *utriusque majus.*
- 5 In codice Casinensi, *parium faceret.*
- 6 Nota Archelai ætatem, & hæcæ disputationis tempus. Locum autem hoc valetur Archelaus de Carthis a Persis sub Valeriano Augusto expugnatis, vel de eisdem vicinis ab Odenatho Orientis Rege Gallieni imperatoris temporibus in Romanam Imperii ditionem redactis. Vide Trebellium Pollionem in Galliano cap. 10. & 12.

ANNO CHRISTI 1177

ANNO CHRISTI 1177

1175
 Cum rex aliquis oppugnat turrin valido muro circumdatam, adhibet primo ballistas, & jaculis securibus deinde portas excidere, atque arietibus muros conatur evertere; & cum obtinuerit, tum demum ingressus, quæ libuerit, agit, sive captivos placet cives adducere, sive cuncta subvertere, aut etiam, si placuerit, rogarus indulget. Quid ergo dicit iste? Non substantia, id est, proposito adversarius quis deiecit, quod interjectum fuerat munimentum: in precedentibus enim professus est, quia supervenerint tenebræ ex propriis sinibus in regnum Dei boni. Quis prius deiecit munitionem? impossibile enim erat ingredi malum; munitione constante. Quid taces? quid moraris tu, Manes? Etiam si tu differas, aggrediar mea sponte. Si enim dixeris, quia Deus destruxerit, requiram quid eum movent ad destruentium hoc, quod prius propter importunitatem maligni, & separationem ipse extruxerat? Quid iratus, aut quid damni peressus, advertum te ipse pugnare contendit? Aut nunquid de maligni facultatibus aliquid concepivit? Quod si hominem nihil in causa est Deo destruendi ea, quæ iam dudum ad alienandum a se, & separandum malum ipse construxerat, illud nec mirum putandum est, quod ejus consorcio turrin delectatus; munitione enim, quæ missa fuerat propter hoc, ne ejus molestiam pateretur, idcirco destructa videbitur, quoniam non jam mollescit, sed amicus fore putabitur. Quod si a maligno murum dicit esse destructum: quomodo possunt boni Dei opera a maligno superari? alioquin fertur Deo invenietur maligna natura. Quomodo & ipse, cum sit omnino totus tenebræ, luci supervenit, & comprehendit, Evangelista testimonium ferente, quia *Lux lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehendunt*? Quomodo cæcus armatur? quomodo tenebræ advertus lucis regnum dimicant? Sicut enim hæc lucis oculis sola radios in te recipere non possunt; ita & hic terre non valet regni lucis intuitum, sed manet temper extraneus, & alienus.

Aest malignus, ultra jam leone non habente potestatem faciendi aliquid, & salvabitur omne animarum genus, ac restituetur, quod perierat, proprio suo gregi. Archelaus dixit, Si leonem maligno comparas, Deum vero pastorem; oves, atque hædum dic, cuinam comparabimus? Manes dixit, Oves, & hædus unius mihi videntur esse naturæ; in similitudinem autem ponuntur animarum. Archelaus dixit, Animam, ergo perditum dedit Deus, obiciens eam leoni in fovea. Manes dixit, Nequaquam, absit hoc; sed apprehensus est hoc ingenio, in futurum vero salvabit eam. Archelaus dixit, Ridiculum jam illud est, Viri auditores, si agnum, quem retinebat in sinibus, pastor extimelicens leonis ingressum, projecit eum devorandum, & dicitur quia in futurum salvabit eum. Quomodo non totum hoc ridiculo plenum est? Nam & in hoc etiam judicium admittit. Deus enim Satanæ animam tradidit, in perditionem ab eo assumendam. Quando enim pastor, nonne David de ore leonis, vel urfi eruit ovem? Hoc dicimus propter ore leonis, quod ait, de ore leonis, aut de ventre ejus potest educere, quod jam ille devoravit. Sed dices mihi, Deus est, & omnia potest. Audi ergo ad hæc, cur igitur quod possit, non illud potius asseris, quod poterit propria virtute vincere leonem, sive pura Dei potentia, & nunquam machinis quibusdam, & foveæ hædo, sive agno tradito. Dic mihi etiam illud, si pastori superveniat leo non habenti oves, quid fiet? Ingenitus enim est, qui dicitur pastor, ingenitus quoque etiam leo. Cum ergo nondum esset homo, priusquam pastor haberet gregem, si supervenisset leo, quid fiebat, quia non erat leonis esca priusquam hædus esset? Manes dixit, Leo quidem nihil manducabat, exercebat tamen malitiam suam per quædam que poterat invenire, discutrens per vertices montium; quod si aliquando ei etiam esca erat necessaria, capiebat ex bestiis, quæ erant sub regno suo. Archelaus dixit, Ergo unius sunt substantiæ bestię, quæ sunt in regno maligni, & hædi, qui sunt in regno boni Dei. Manes dixit, Absit; nequaquam; nihil commune est, neque ipsis ad invicem, neque his, quæ sua sunt. Archelaus dixit, unus atque idem est usus in esca leonis. Si enim ex propriis aliquando bestiis capiebat cibum, aliquando & de his boni Dei, nulla est in his differentia, quantum ad eticas persinet, & ex hoc apparet unius eas esse substantiæ. Sed aliud alio longe differre ignorantiam pastori adscribimus, quia non aptam escam, quin potius alienam obtulit, vel projecit leoni. Aut forte rursus distimulare volens, dices mihi, quia nihil leo ille comedebat. Illud ne igitur, qui comedere nesciebat, ipse ad comedendum animum provocavit, nec sola fovea ad decipiendum eum uti voluit, si tamen hoc dignum est facere Deum, & dolos exquire.

Joan. 1. 9

Matth. 13. 11

Joan. 10. 10

E

NOTA ZACAGNI.

1. In cod. Calimanti, *quædam in tenebris*. Sed, si ejus consorcio, vel, quod ejus consorcio, videtur legendum.
 2. In eodem codice, *etiam* non habet, nullo sensu.
 3. In Calimanti codice, *boni, etiam* non habet. Sed legendum videtur, & *jam quidem*. Sepe enim in hoc codice, *ingenitus* ve his quæ de unitate aguntur.
 4. Longe est, in Archelaus, ex Manes testimonio, qui cum pastorem præcedentem, ac præcedentem inevitabili leonis de ore, capiebat cibum, ne effuso sentesquebatur pastorem ipsum captivum perditionis hædi, esse illius naturæ.
 5. Hoc, quod dicitur, *ingenitus*. Forte, *Deus enim natura, vel sensus, nonne David etc.*
 6. Ita, ut agere debere videatur, sed in hoc codice, Calimanti, non habet, & *per se*, nisi, *malitiam, si est pura*.
 7. Leonis esse, videtur, non sufficiens, quia ubi vel, Archelaus clare intelligitur, non legamus. Sed alium ab alio, *legimus, si est pura*.

ANNO CHRISTI

ANNO CHRISTI

quire? Et sicut Rex aliquis, bello sibi illato, nequaquam propria virtute confusus, sed imbecillitatis suum timore perterritus, muris ipse urbis inclusus, vallum atque munimenta circumdat, ac preparat, manui, ac viribus nihil fidens; si vero vir fortis sit, etiam porro a suis finibus in occursum hosti procedit, & agit omnia usquequo vincat, & obtineat adversarium.

XXVI. Iudices dixerunt. Si ais pastorem hædum, sive agnum leoni projecisse, cum ille irrueret adversum ingenium, adum est. Quem enim potest judicare pastor hædorum, atque agnorum, cum ipse inveniat eum in delicto, si causa traditus etiam agnus per infirmitatem pastoris resistere non valet leoni, & consequens e, ut quodcumque fuerit leoni libitum, gerat; tanquam si Dominus unum e servis suis ejectionem, vel per metum tradat adversario suo, quem rursus recipere suis viribus non valeat? Si vero casu aliquo provenerit eum recipi, quæ tandem ratione tormenta ei poterit irrogare, si ad omnia, quæ ei imperabat inimicus, parebat, cum eum ipsum tradiderit inimico, sicut leoni hædum? prænoscentem enim afferis esse pastorem. Verberatus enim agnus, & interroganti se pastori, cur in his leoni paruerit, respondet, tu me leoni tradidisti, nec reituli adversus eum, sciens, & prævidens quæ mihi gerenda forent, cum ejus me necesse esset obtemperare præceptis. Et ne multa dicamus, neque Deus perfectus pastor ostenditur, neque leo alienos cibos percepisse demonstratur, & ideo ipsa veritate edocente claruit, his quæ ab Archelao dicta sunt, palmam nos debere conferre. Archelao dixit, Quoniam quidem de omnibus, de quibus disceptavimus, prudentia Judicium plenissimum terminum posuit, tacendum est de reliquis, & in tempus aliud referendum. Sicut enim si quis serpentis conterat daptum, in nullum jam reliqua corporis ejus membra deputanda sunt, ita dualitatis questione rejecta, sicut pro viribus ostendimus, reliqua, quæ per hanc afferbantur, cum ipsa pariter explosa sunt. Sed in ipsum, qui adest, assertorem horum paucis dicam, ut omnibus

innotescat quis, & unde, & qualis est; dixerat enim se esse Paraclitum illum, quem Jesus proficiscens, humano generi missurum se esse promiserat ad salutem fidellum animarum, & non longe post ei Paulus vas electionis, & vocatus Apostolus, nude & prædicans veram doctrinam agebat, Aut documentum quaritis ejus; qui in me loquitur Christus. Et quidem quod dico tali exemplo, sed clarius. Homo quidam conclusit in thesauro frumenti plurimum, itaut referat esset locus, quem locum clausum atque signatum sufficientibus signaculis, custodiri præcepit; ipse Dominus vero cessit; alius autem quidam post multum temporis adventu ad thesaurum, dicens se ab eo, qui signaculis locum concluserat, missum ad hoc, ut etiam ipse in eundem thesaurum triticum congregaret. Quem cum vidissent custodes, potcebant ab eo signaculi fidem, quo possint ei, videlicet aperire thesaurum, & parare ei, tanquam ab illo, qui signaverat, misso; qui cum nec claves ostenderet, neque signaculorum fidem deferret, (neque enim habebat eas) a custodibus ejectionis est, & fugatus; fur enim potius, & latro ab eis esse deprehenditur, convictus, & contugatus etiam ex hoc, quod post multum tempus, quam promissum fuerat, adesse desideret, neque claves, neque signacula, neque ullum omnino custodibus indicium deserens, non quantitatem frumenti reconditi sciens, quæ omnia manifesta indicia sunt, nequaquam eum ab illo esse transmissum, & ideo, ut consequenter erat, a custodibus refervatus est.

XXVII. Aliud etiam si videtur, dicimus exemplum. Homo quidam patrifamilias dives plurimum, ad tempus peregre absfuturus, filiis suis pollicitus est, missurum se esse aliquem, qui pro se distribuere eis ex æquo substantiam. Et quidem non multo post misit tutum virum quendam, justum, & verum, qui cum venisset, suscepta universa substantia, primo omnium instruere eam, ac regere studuit, laborans plurimum in iuneribus, sedens ipse per se suis manibus opus faciens, & ministrans; deinde moriturus testamentum scribit pro-

NOTE ZACAGNI.

1 Forte legendum, cum ipse.
2 In cod. Casinensi deficit, & paulo post, questione relecta, habet. Sed necessaria visa est utrobique correctione nostra.
3 Vel hic nonnulla desunt, vel fortasse legendum ut non longe post sit et Paulus, nempe ut ipse parum inferior sit Paulus Apostolus, quem a Deo ante se ad humani generis salutem missum fuisse ait supra Manes, ita taliter ut sibi, quod perfectum erat, reservatum fuerit. Vide supra c. 13.
4 In codice Casinensi est, agebat, librarii, ut arbitror, errore; sic infra cap. 29. *Faxus ad discipulos agebat*.
5 Vulgata legit, *An experimentum*; in greco tamen textu est, *æta*.
6 Forte sit, vel sit, aut etiam est.
7 Supra thesauri, solo sigillo obignati mentionem facit Archelao; at hic sigillo claves adjungit, quo pacto ehariora quæ ab antiquis custodiri consuevit, testis est Aristophanes in comedia, cui titulus *Θεσμολογία* pag. 787: apud quem mulier quædam conqueritur gynæceorum fores sigillis, & pessulis a maritis obstruatis, quem morem videtur Menander apud Stobæum.
8 Forte, *recessit*, vel *deserit*.
9 Anulus pro tessera, seu signo in repetendo deposito, & majore nuntia fide concilianda veteres usos fuisse ex Plauto, & Apulejo discimus, quorum primus in Bacchide act. 2. scena 3. vers. 93. ita inquit Chry. *Anulum grati tui factio, ut memoraris ferre*. Nic. *Quid opus est anulo? Chry. Quid id signum est? Tbe tima, qui cum illi afferret, et aurum us reddatur*. Alter vero in lib. 10. de Auro auro hoc irate cuiusdam mulieris facinus teleri. *Anulo mariti subrepto, que profecta, missis quendam seronum. Nos quidem fidelem, sed de ipsa fide pessime merenti, qui puella nuntiaris, quod eam juvenis profectus ad villulum vocaret ad se, addito us sola, & hinc ullo ceteris, quam maturissime parventes. Et ne qua forte nallaretur, contendo, tradit anulum marito subtraculum, qui nonstant, fidem corbis adimpleret. At illa mandato fratris obsequens (sic enim nomen sola præbat) respicere anulum signi eius, quod ostendatur, quæteris, ut præceptum fuerat, incommutata fessitas &.*

10 In Casinensi *Quicumque*. Sed sensus postulare videtur, ut qui cum nec legatur.
11 Forte, *construatur*.
12 In codice Casinensi legitur, *Et ideo consequenter*.
13 Forte, *sed & ipse per se*.
14 In codice Casinensi, *Deinde die mortuus, nos secundam vocem, ex præcedentibus verbis, postremæ syllabæ repetitione veluti inferam, fastulimus*. Vel fortasse legendum, *Deinde die, quæ mortuus, nos secundam*.

ANNO CHRISTI 377

ANNO CHRISTI 377

propinquis suis & proximis omnibus hereditatem derelinquens, & signacula dedit eis, & nominatim singulos convocans, præcepit eis servare hereditatem, & custodire, ac regere substantiam, sicut susceperant, & perfrui bonis, & fructibus, ipsi domini heredeque derelicti. Si qui vero ex agri huius fructibus percipere rogaret, indulgenter præberent; si autem cohæredem se dicens, exproceret, devitarent, atque alienum esse pronuntiarent; opus autem magis facere debere eum, qui recipi velit. Quomodo ergo his omnibus bene, recteque dispositis, & statutis, ac plurimo tempore in eo statu perseverantibus, eum, qui post trecentos fere annos venerit, & hæredem esse se confirmet, non abjiciemus, non iuste alienum pronuntiavimus, qui nec de propinquis se esse ostendit, qui defuncto nostro non adfuerit ægrorant, qui in exequias non ierit Crucifixo, qui sepulchro non adstiterit, qui omnino nescias, quomodo, aut qualiter defunctus est, qui denique thesaurum frumenti ingredi cupiat, nullo indicio delato ab eo, qui obignaverit? Nonne eum tanquam latronem, & furem abjiciemus, ac modis omnibus expellemus? Hæc igitur signa, quæ in prædictis comprehendimus exemplis, ille non deferens adest, dicens se esse Paraclitum, qui ab Jesu præsignatus est mitti, in quo mendacem, ignorans fortasse asseret Jesum; qui enim dixerat se non multo post missurum esse Paraclitum, invenitur post trecentos, & eo amplius annos misisse hunc, sicut ipse sibi testimonium perhibet. Quid dicent Jesu in die Iudicii illi, qui jam vita excesserunt ex illo tempore utque nunc? Nonne hæc apud Deum allegabunt, noli nos cruciare, si opera tua non fecimus? cur enim cum promitteris sub Tiberio Cætare missurum te esse Paraclitum, qui argueret nos de peccato, & de iustitia, sub Probo demum Romano Imperatore misisti, orphanos dereliquisti, cum ipse dixeris, non derelinquam vos orphanos, cum ipse dixeris te, mox iras, missurum esse Paraclitum? Quid poteramus orphani facere, non habentes tutorem, nihil nos deliquimus, tu nos testellisti? Sed absit hoc a Domino nostro Jesu Christo Salvatore omnium animarum. Non enim moratus est in promissionibus suis, sed cum dixisset, *Vado ad Patrem meum, & mitto vobis Paraclitum*, statim misit, dividens, do-

nans discipulis suis; abundantiùs vero conferebat Paulo. XXVIII. Manes dixit, Tuimetipsum indicio comprehensus es. Hæc enim adversum te locutus, ignoras, quia dum in me vis probra conicere, majori culpæ succumbis. Dic age mihi, si, ut ais, qui a Tiberio usque ad Probum defuncti sunt, dicent ad Jesum, noli nos iudicare, quia opera tua non fecimus, non enim misisti nobis Paraclitum, cum dixeris te missurum; non multo magis illi hæc dicent, qui a Moysse usque ad adventum ipsius Jesu Christi vita excesserunt, & eo rectius dicent, noli nos tradere tormentis, quoniam agnitionem tui non accepimus? Et non solum hi, qui ante ipsius adventum decefferunt, iure hæc allegare videbuntur; verum etiam illi, qui ab Adam usque ad adventum Jesu obierunt, neque Paracleti enim scientiam consecuti sunt, neque Jesu doctrina eruditi sunt. Sed hoc solum ultimum genus hominum, ut ais, quod a Tiberio est, salventur; ipse enim *Esse Christus de maledicto legis redemis*, sicut Paulus testimonium dedit, *quia litera occidit, nec quemquam vivificat, & Quod lex ministerium mortis est, virtusque peccati*. Archelaus dixit: Erras nesciens scripturas, neque virtutem Dei; multi enim etiam post adventum Christi utique nunc perierunt, & pereunt, hi scilicet qui operibus iustitiæ deservire noluerunt; illi vero soli, qui susceperunt eum, & suscipiunt, *Potestatem acceperunt filii Dei fieri*. Non enim omnes dixit; sed neque tempus terminavit, *Quicumque enim, inquit, acceperunt eum*. Adest autem semper iustus viris, a creatura mundi, nec cessat inquirere sanguinem ipsorum ex sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Zachariæ. Unde ergo Abel iustus, & illi omnes reliqui per ordinem, qui inter iustos enumerantur, cum lex non esset Moyse, cum Prophetæ oborti non essent, nec prophetiæ munus impleissent? Nonne iusti effecti sunt ex eo, quod legem implebant, *Ostendens unumquique eorum opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente eis conscientia sua*? Cum enim quis legem non habens, naturaliter, quæ legis sunt, facit, hic legem non habens, ipse sibi lex est. Et intueri multitudinem legum per singulos iustos, qui bene agebant vitam suam, nunc ex semetipsis preferentes in cordibus suis insitam Dei legem,

Joan. 14.

Galat. 3. 13.

1. Cor. 2. 6.

1. Cor. 13. 16.

Joan. 1.

Matth. 23. 6.

Rom. 2. 15.

NOTE ZACAGNI.

1. Aut nihil video, aut ita restituendus est hic locus manifeste corruptus; nam in codice ita scribitur. *Sic autem conderem se dicens, excesserit, devitarent persequi, alienum esse pronuntiarent.*
 2. Hoc eodem argumento adversus Montanistas utitur Theodorus Heraclota in cap. 14. Evang. Joan. vers. 17 cum inquit, *Nam si iusti non diligentiùs Jesum, sed pro Deo mortem appetentibus, non misisti, quem promissurum Paraclitum, secundum Phrygorum impietatem, mendacium in Evangelio reperitur. Quod si vero, cum sit sola veritas, miseris illi Spiritum Sanctum, temere errando comminiscuntur, dicentes per Montanum, & Priscillam missum esse Paraclitum post ducentos, & triginta annos ab Apostolica gratia transiit.*
 3. Conventions æstu adus videtur hic dixisse Archelaus, post trecentos, & amplius annos a Christi morte Manes emergisse; nam a Christi morte usque ad habitam cum Manes disputationis tempus, anni circiter CCCLIX fuerunt. Vide prætationem nostram in Archelao.
 4. Par. 4. variatione huius locum recte, ni fallor, emendavimus, qui in Codice Casinensi ita se habet. *Sed ab ipse hæc a Domino nostro Jesu Christo Salvatore omni anima.*
 5. Mirè hic, & in seipso depravatus est cod. Casinensis, in quo legitur, *Abundantiùs vero confertur Paulo. Manes dixit, Tuum & ipse indicio comprehensus es, hæc enim verbum te locutus, ignorans, quia dum me vis probra conicere, majori culpa succumbis. Dic age mihi, si, ut ais, qui a Tiberio usque ad Probum defuncti sunt, dicent ad Jesum, noli nos iudicare. Nos tunc munda, quantum per coniecturas licuit, abstergere conati sumus.
 6. Verbum, *missurum*, nostra est additio, cum in Casinensi desit, & tunc vocem illam, vel quid simile ibi desit, ipsa orationis series ostendit.
 7. In Casinensi est, *non moratus de tormentis*, nullo sensu, nisi, ut editum est, corrigatur.
 8. In codice Casinensi sic legitur, *Sed hoc solum ultimum genus hominum, ut ais, quod a Tiberio est, salventur.* Nos autem verba illa, *ut ais*, interpretati sumus, *ut ait*, exemplo alterius loci infra cap. 30. ubi, *ut ait*, pro, *ut ait*, vel *ut ait*, a Tiberio scriptum fuisse, sensu ipso possente, coniecimus.
 9. In codice Casinensi, *ut per ordinem, qui iuste iustis.*
 10. In eodem codice scribitur, *opus legis scriptura.**

ANNO
CHRISTI
177

ANNO
CHRISTI
177

gem, nunc a propriis parentibus inquirentes, A ingenita non erit, quæ & initium habere monstratur, & hanc. Manes dixit, Deus ergo eam fecit. Archelaus dixit, Nequaquam; absit? Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum. Manes dixit, Deus eam non fecit, facta tamen est, ut ais; a quo acceperit imperium, vel a quo creata sit, dicito? Archelaus dixit, Si hoc plenissime ostendero, quod substantiam ingenitæ naturæ mors habere non possit, nonne confiteberis unum Deum esse, & hunc ingenitum? Manes dixit, loquere, subtiliter enim vis & discere. Archelaus dixit, Quia tu verba illa ita protulisti, tanquam tibi procerent ad ostensionem ingenitæ radicis; sufficiunt tamen nobis, & ea, quæ supra tractata sunt in quibus plenissime ostendimus, impossibile esse duarum naturarum ingenitarum existere posse substantias.

11. Cor. 3. 7.

Gal. 3. 13.

1. Cor. 15. 55.

Joan. 8. 44.

Joan. 16. 22.

Rom. 5. 14.

Rom. 16. 22.

1. Cor. 15. 54.

XXXIX. Manes dixit, An non idem est, quod Jesus ad discipulos agebat, incredulos eos esse demonstrans, Vos ex patre Diabolo estis, & desideria patris vestri facere vultis? Hoc utique dicit, quia quanta voluerit malignus Princeps huius mundi, & quanta desideraverit, per Moysen scripserit, & dederit hominibus faciendâ. *Iste enim homicida est ab initio, & in veritate non stetit, quoniam veritas in eo non est; cum loquitur mendacium, de suis propriis loquitur, quoniam mendax est, sicut & pater ejus.* Archelaus dixit, Sufficit, tibi hæc, sunt, an habes & alia, quæ dicas? Manes dixit, Habeo quidem multa, & horum majora; sed his contentus ero. Archelaus dixit, Exemplum, scilicet, accipiamus ex his, eorum quæ habere te dicis, ut si hæc recte posita fuerint inventa, etiam reliqua cum his adnumerentur; sin minus ero ego obnoxius sententiæ Judicium, id est, vidi ignominiam feram. Ais ergo ministerium mortis esse legem, & Principem huius mundi mortem regnare ab Adam usque ad Moysen; scriptum est enim, *In eos qui non peccaverunt.* Manes dixit, ergo mors regnavit sine dubio, quia dualitas est, nec aliter, nisi essent ingenita. Archelaus dixit, & quomodo ingenita mors certo ex tempore regni tumit exordium? ab Adam enim, inquit, & non dixit ante Adam. Manes dixit, Quomodo vero, & iustum, & peccatorum obtinuerit regnum dicito? Archelaus dixit, Cum prius confessus fueris, quia a tempore, & non æternitate regnavit, tum dicam. Manes dixit, Scriptum est hoc, quia *Ab Adam usque ad Moysen regnavit.* Archelaus dixit, Ergo & finem habet, quod cepit ex tempore, & verum est illud, quod dictum est, quia *Aborta est mors in victoria.* Etiam

ingenita non erit, quæ & initium habere monstratur, & hanc. Manes dixit, Deus ergo eam fecit. Archelaus dixit, Nequaquam; absit? Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum. Manes dixit, Deus eam non fecit, facta tamen est, ut ais; a quo acceperit imperium, vel a quo creata sit, dicito? Archelaus dixit, Si hoc plenissime ostendero, quod substantiam ingenitæ naturæ mors habere non possit, nonne confiteberis unum Deum esse, & hunc ingenitum? Manes dixit, loquere, subtiliter enim vis & discere. Archelaus dixit, Quia tu verba illa ita protulisti, tanquam tibi procerent ad ostensionem ingenitæ radicis; sufficiunt tamen nobis, & ea, quæ supra tractata sunt in quibus plenissime ostendimus, impossibile esse duarum naturarum ingenitarum existere posse substantias.

XXX. Judices dixerunt, Dic ad ea, quæ nuper proposuit, Archelae? Archelaus dixit, Principem mundi, & malignum, & tenebras, & mortem unum, eundemque esse dicit, legemque ab eo datam, propter hoc, quod scriptum est, *Ministerium mortis*, & reliqua, quæ obicit. Quoniam, inquam, sicut superius diximus, malorum memoriæ lex non diligenter hærebat, scripta naturaliter in cordibus eorum, neque apud seniores erat satis firma traditio, cum eis inimica temper memoriæ inhaerisset oblivio, & aliter quæ eruditur a magistro, aliter a semetipso, perveniebat facile legis naturaliter scriptæ transgressio, & ex prævaricatione mandatorum regnum mors in hominibus obtinebat; hujuscemodi est enim genus hominum, quod virga ferrea regi indigeat a Deo. Exultabat ergo mors, & cum omni potestate regnabat usque ad Moysen, etiam in eos, qui non peccaverant, hoc modo quo diximus; super peccatores quidem, veluti proprios, sibi que subiectos, sicut fuit Cain, & Juda; super justos vero propter hoc, quod non consentirent ei, quin potius resisterent, abicidentes a te libidinum vitia, & concupiscentias, veluti hi, qui fuerant ab Abel & usque ad Zachariam, transferens temper usque ad tempus in similes illius. Cum vero aduisset Moyses, & legem dedisset filius Israel, & revocasset eis in memoriam omnes justificationes legis, quæcumque observare oportebat, & facere, eos vero solos, qui prævaricarentur legem, morti traderet; intercessit mors, ne super omnes regnaret; regnabat enim super peccatores solos, dicente sibi lege, ne contigeris hos, qui mea præcepta custodiunt. Hujus ergo verbi ministerium Moyses derulit morti, reliquos omnes prævaricatores legis, interitus tradens; non enim pro eo, ut omnino mors nulla ex parte regnaret, post Moysen advenit, cum utique plurimum etiam Moysen sub mortis ditione tenerentur. Ex hoc *Ministerium mortis* appellatum est, quo-

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Ita videtur legendum, licet in codice Casinensi scribatur, per hunc mundum.
- 2 Iræneus quoque lib. 3. adv. hæreses cap. 20. cum particula negativa laudat hunc D. Pauli locum: unde patet D. Augustinum in lib. de Peccat. meritis, & remiss. lib. 1. cap. 11. recte tenuisse, ita ad græcorum codicum fidem legendum esse, licet in majori latinorum codicum parte sine particula negativa legeretur. Hanc tamen postremam lectionem multis contendit veram esse Hilarius Diaconus in commentariis ad eum Pauli locum inter D. Ambrosii opera, sed ejus opinionem, utpote originali peccato adversantem, recedit Eusebius, quæ probatam D. Augustino lectionem in latinis quoque sacre Scripturae codicibus huc usque tenuisse.
- 3 In codice Casinensi manifesto errore scribitur, exemplo 10.
- 4 Fortasse, dicere.
- 5 In codice Casinensi male, iniquam.
- 6 Ita necessarib. emendanda visa est eisdem codicis lectio, in quo scribitur, cum eis inimica temper memoria inveni sed oblivio.
- 7 In Casinensi codice, inserti ut tradens, manifestus librarii error.

ANNO CHRISTI 1777. 1. Cor. 11. 16. 1. Tim. 1. 9.

ANNO CHRISTI 1777

leditio legis, ex quo *Maledictum legis* appellatum est. Hoc omnis huius sermonis est ratio. Cum autem *Virtus peccati dicta sit lex*, pro viribus nostris breviter exponemus. Scriptum est enim, *Quia iusto lex non est posita, sed iniustus, & non subditis, impiis, & sceleratis*. Non ergo erat tunc lex litera posita delinquentibus ante Moysen, unde & Pharaon ignorans virtutem peccati, delinquebat affligens iniustus oneribus filios Israel, divinitate neglecta, non solum ipse, sed & omnes, qui cum eo erant. Verum ne utar longiore circuitu, brevius dicam. Erant quidam Aegyptiorum admixti cum populo Moysi, cum ab eo rege retur populus in deserto; & cum Moyses positus esset in monte, pro eo ut acciperet legem impatiens populus, non ille qui vere erat Israelita, sed qui ex Aegyptiis fuerat admixtus, vitulum sibi constituit Deum, secundum pristinum morem, quo coluerat simulacra, in quo nec scelerum penas aliquando rependeret; & ideo virtutem peccati sui penitus ignorabant; quam cum regressus agnovisset Moyses, praecepit eos gladiis trucidari, ex quo initium factum est sentire eos virtutem peccati per legem Moysi, & propterea *Virtus peccati* appellata est lex.

Joan. 8. 44.

XXXII. De eo vero, quod in Evangelio scriptum est, *Vos de patre Diabolo estis*, & reliqua, breviter dicimus, quia est Diabolus inoperans in nobis, qui sui arbitrii potestate tales esse voluit. Deus enim omnia, quae fecit, bona valde fecit, liberi arbitrii sentium unicuique dedit, qua ratione etiam legem iudicii posuit. Peccare nostrum est, ut autem non peccemus, Dei donum est, ex eo quod in nostro sit arbitrio constitutum peccare, vel non peccare; sicut etiam tu sine dubio nosti, o Manes, si tamen congregans in unum discipulos tuos, & eos commonens ne delinquant, neve aliquid inulte gerant, iudicii legem unusquisque eorum possit evadere. Et certe qui voluerint, observant mandata, qui vero contempserint, & in perversum declinaverint, sine dubio legem iudicii ferent. Ex hoc etiam Angelorum quidam, mandato Dei non subditi, voluntati eius resistunt, & aliqui quidem de caelo, tanquam fulgur ignis, cecidit super terram, alii vero in felicitate hominum sibi admixti, Concil. General. Tom. I.

Luc. 16. 18.

a dracone afflicti, ignis aeterni penam suscipere meruerunt. Ille igitur in terram decidens, nec ultra caeli regionibus admittitur, inter homines volutatur, decipiens eos, atque persuadens sibi similes effici transgressores, & usque in hodiernum adversarius est mandatis Dei. Sed non omnes lapsum ruinam ejus sequentur, pro eo quod unicuique libertas arbitrii est; ex hoc enim & appellatus est Diabolus, eo quod transitum fecerit de caelestibus, & quod in terris mandato Dei obtrudator existeret. Quia autem Deus sit, qui prius mandatum dedit, ipse Dominus Jesus ait ad Diabolum, *Vade Satana, post me Satana*. Et sine dubio ire post Deum servi est. Et iterum quod ait ad eum, *Dominum Deum tuum adorabis, & ipsi soli servies*. Quoniam ergo obtemperabant quidam hominum voluntatibus ipsius, audierunt a Salvatore: *Vos ex patre Diabolo estis, & desideria patris vestri facere vultis*. Denique, cum faciant voluntates ejus, audiunt, *Generatio viperarum, quis vobis ostendit sugere ab ira ventura? Facite ergo fructum dignum poenitentiae*. Ex hoc ergo pervide quanta vis sit hominem liberi arbitrii; dicat tamen etiam ipse, si est iudicium piorum, & impiorum. Manes dixit, *Est iudicium*. Archelaus dixit: *Puto quae a nobis de Diabolo dicta sunt, non parum rationis, & pietatis obtinent*. Habet enim & unaquaque creatura ordinem suum, & alius quidem ordo est humani generis, & alius animalium est, atque alius Angelorum; una vero, & sola inconvertibilis est divina substantia, aeterna, & invisibilis, sicut & omnibus notum est, secundum illud, quod scriptum est: *Dominum nemo vidit unquam, nisi unigenitus filius, qui est in sinu Patris*. Reliquae ergo omnes creaturae visibiles sunt necesse est, caelum, terra, mare, homines, Angeli, Archangeli: Deus vero cum a nullo unquam vilis sit, quid ei potest ex istis creaturis esse homousion? Unde & singulari quaque, secundum ordinem suum, propriam dicimus habere substantiam. Tu vero ex uno omne animal, quod movetur, factum dicis, & substantiam a Deo accepisse dicis similem, & posse eam peccare, atque ad iudicium venire; & cum non vis recipere sermonem dicentem, Diabolum Angelum fuisse, & in praevan-

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

NOTAE ZACAGNI.

1 Non pauca primitiva Ecclesiae Patres ex Judaeorum sententia loquebantur, ut ex his, qua in capite sequenti, & ad Theophili Alexandrini disputationem cum Simone Judaeo cap. 17. adnotavimus, facile apparet. Huius generis etiam est, quod hic de Aegyptiis vituli aurei constructoribus, & adoratoribus tradit Archelaus, nam in Seemoth Rabba pag. 157. col. 1. *Es isti (nempe Aegyptii profecti) fecerunt vitulum, quia colebant idola*. *Et isti fecerunt, & in causa fuerunt, ut populus peccaret*. Vide quid scriptum sit Exodi 32. vers. 4. *non est scriptum hic, isti sunt Dei nostri. Sed isti sunt Dei tui. Idcirco Deus sanctus benedixit dicit Moysi, vade, descende, vnde illum, & dixerunt Israeli, isti sunt Dei tui*. Idcirco Deus sanctus benedixit dicit Moysi, vade, descende, vnde illum, & dixerunt Israeli, isti sunt Dei tui. Vide Salomonem Jarchi, in eundem Exodi locum vers. 8. Aben Ezra ibid. vers. 22. & Abarbanelum ibid. vers. 11. At vel ex nuda sacri Textus lectione, & ex LXX. Interpretum versione hanc Rabbinorum conjecturam valde incertam, futilisque esse clare colligitur.

2 Ita restituendam censuimus depravati codicis Casinensis lectionem, in quo sic scribitur, *& communiti ne, & nisi quis maluerit, communiti*.
3 En aliter Archelai locus, ex quo id quod in praecedenti capite de Hebraeorum opinionibus a primitiva Ecclesiae patribus intertum propugnatis diximus, aperte confirmatur. Quod enim hic de Angelis cum feminis conculcibus, tradit Archelaus iam usque a Philonis Hebraei, & Josephi temporibus Judaeorum opinio est, quam etiam sequuntur Tertullianus, Justinus, Clemens Alexandrinus, Athenagoras, Methodius, Cyprianus, Lactantius, ut late probat Pamelius in Tertulliani Paradoxo 1. & Pevardentius in notis ad Irenaeum ejusdem opinionis assectam lib. 4. cap. 70. Horum tamen Patrum nonnulli bonos a malis Angelis deceptos, nonnulli malos Angelos cum hominum sibi admixtos fuisse crediderunt, sed utranque opinionem communi calculo resistunt alii Patres, & recentiores omnes Sacrae Scripturae interpretes, quorum catalogum texere, cum res vulgarissima sit, praetermittimus.

4 In Casinensi legitur contrario sensu, *a vobis*, quod tamen in hunc locum non quadrat.
5 Hunc locum videm verbis laudar Irenaeus adv. Haeres. lib. 3. cap. 11. licet sibi Vulgatae versionem sequatur.
6 Archelaus hic veterum quorundam Patrum sententiam amplectitur, qui solum Deum incorporeum reliqua vero creata omnia corporea esse putarunt, quod nempe loco circumscripta in se ipsa subsisterent: licet nostri testis, qui crassa, & densa corpora habent, incorporea dici putarent. Vide Dionysium Persevium tomo tertio Theologicorum dogmatum lib. 1. cap. 2. & seqq. ubi latissime omnium Patrum ea de re sententias expandit.

ANNO
CHRISTI
177.ANNO
CHRISTI
177.

ratione decidisse, & non esse ejusdem cum A
Deo substantiæ. Interimere debes judicii¹ rati-
one, ut quis nostrum fallat, appareat. Si
enim non potest qui a Deo creatus est Ange-
lus, in transgressione decidere, quomodo potest
pars Dei anima peccare? Si vero judicium ef-
ficie dicis peccantium animarum, & unius eas
cum Deo dicis esse substantiæ, & tamen cum
de divina eas asseras esse natura, dicis nihilominus²
Dei non servare mandata, etiam sic
plurimum meus sermo³ procedit, dicens primo
Diabolum, eo quod mandatum non servaverit,
decidisse; non enim erat ex Dei sub-
stantia: decidit non tam ut læderet humanum
genus, sed ut ab eo potius illuderetur. Jedit
enim nobis potestatem calcandi super serpen-
tes, & scorpiones, & omnem virtutem in-
mici.

Lui. 10. 19.

XXXIII. Judices dixerunt, Sufficiens ostendit
de origine Diaboli. Cum enim utraque
pars conficitur futurum esse judicium, necessa-
rio liberi arbitrii unusquisque monstratur, &
quo evidenter ostensio, nulli dubium est, quod
unusquisque in quamcumque elegerit partem,
propria usus fuerit arbitrii potestate. Manes
dixit: Si a Deo bonus, ut asseris, mendacem
esse dixisti Jesum. Archelaus dixit, Confitere
primo, quia vera sit ratio eorum, quæ nunc
adduximus, & tunc ostendam tibi patrem ejus.
Manes dixit, Si mihi ostenderis patrem ejus
mendacem, & Deo horum nihil adscriperis, C
tunc tibi de omnibus accommodabitur fides.
Archelaus dixit: Omni ratione de Diabolo di-
ligenter exposita, & dispensatione prolata, si-
cut hominum viget sensus, etiam apud seip-
sum potest diligenter advertere, quis iste sit
qui Diaboli appellatus est pater. Sed cum te
tu Paraclitum esse dicas, plurimum tibi etiam
ab humana deest prudentia. Quoniam ergo
prodidisti ignorantiam tuam, dicam ego⁴ quid
ille sit pater Diaboli. Manes dixit, ... di-
co: & adiecit, omnis qui conditor est, vel crea-
tor aliquorum, pater eorum. .... condiderit,
appellatur. Archelaus dixit: Miror, quomodo
saltem hoc recta ratione responderis, nec cela-
veris sermonis hujus intelligentiam, vel natu-
ram. Audi jam ex hoc, quis sit pater ejus.
Cum ex caelorum regno cecidisset, erat super
terras, intendens, & inquirens cui se posset
adjungere, quem ex consortio sui participem
quoque nequitiae suæ valeret ethere. Et qui-

dem donec homo non erat, neque ille appel-
labatur homicida, neque cum patre mendax;
post hæc vero, cum factus esset homo, ac
mendacio ejus fuisset, & circumventione dece-
ptus, cum sese inferuisset corpori Serpentis sa-
pientioris omnium bestiarum, tunc appellatus
est mendax, una cum patre suo,⁵ & effectum
est non solum super ipsum mendacii maledi-
ctum, sed & super patrem ejus. Cum ergo ser-
pens recepisset eum in sese, & recepisset uni-
versum, tanquam prægnans effectus est, ingen-
tis malitiæ fascem portans, & erat sicut puer-
pera, quæ partu urgetur, volens evomere ma-
lignæ suggestionis ejus⁶ agitata. Primi enim
hominis gloriam graviter ferens serpens, ingres-
sus Paradisum, & conceptis in se doloribus,
mendaces cepit generare sermones, & mortem
parere hominibus, qui a Deo fuerant figurati,
& acceperant vitam. Verum non potuit totum
se manifestum facere per serpentem; sed reser-
vavit perfectionem suam, quam demonstraret
in Cain, a quo generatus est totus. Et per
serpentem quidem hypocrites, & fallacias ad
Evam demonstravit per Cain vero homicidii
exordium dedit, inferens se in primitias fru-
gum, quas ille male distribuit. Ex hoc homici-
da appellatus est ab initio; mendax vero quo-
niam sefellit, dicens, *Eritis tanquam Dii*: eje-
cti sunt enim postea de Paradiso illi, quos
Deos futuros esse fallebat. Efficitur ergo prior
pater ejus, qui eum in utero concepit, & genuit,
atque in lucem edidit serpens; secundus
vero Cain, qui per iniquitates conceptas, dolo-
res, & parricidium peperit; interfectio etenim
iniquitatem, injustitiam, atque impietatem pa-
riter perpetravit. Sed & quicumque eum susci-
piunt, & faciunt ejus desideria, fratres ejus ef-
ficiuntur. Pater ejus perfectus est Pharao, pa-
ter ejus efficiuntur unusquisque impiorum, pa-
ter ejus effectus est Judas, quia concepit qui-
dem eum, sed abortus est; non enim perfec-
tum edidit partum, quia majorem personam
aggressus est, per Judam, & ideo abortum fa-
ctum esse dico; quia tanquam si mulier semen
viri concipiat, atque in sese quotidianos acci-
piat profectus, ita & Judas quotidie⁷ proficie-
bat in pejus, occasione sibi a maligno, qua-
si seminibus, datis. Et primum quidem fuit
ei semen pecuniæ cupiditas, incrementum vero
furtum, furabatur enim ea, quæ mittebantur
in loculum; dolores vero⁸ partus fuerunt; & collo-

Gen. 1.

NOTE ZACAGNI.

¹ Forte *rationem*, ut sensus sit non debere Manerem judicium admittente, cum ejus dogmata de homine, & Angelis judicio adversentur. In græco enim textu hujus disputationis, *ἀναγινώσκεις* fortasse scriptum erat, quod cum occidere pariter ac avertere, & de medio tollere significet, priorum sensum secutus est non satis accuratas, non satis elegans antiquus interpret.

² Series, & consequentia sermonis omnino videtur postulare, ut legatur, *Dei non servare mandata*, licet in Casinensi codice deest negativa particula, nisi quis potius legendum putet, *Dei servare, vel non servare mandata*, pro arbitrio subicit libertate.

³ In Casinensi, *procedit*.

⁴ In eodem codice legitur, *quo videtur ostensio nulli dubium est unusquisque in quamcumque elegerit partem propria usus arbitrii potestate*. Nos an recte locum hunc emendaverimus videant Eruditi.

⁵ Codex Casinensis hic ita se habet, *si a Deo bonus, ut ut mendacem esse dixisti Jesum*. Abutebatur autem Manes, ut suum de malo Deo dogma statueret. Joannis Evangelii loco in cap. 8. 5. & 44. in quo sic Phariseos retarguit Jesus, *non ex patre in Diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere; ille homicida erat ab initio, & in veritate non venit, quia non est veritas in eo; cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius*. Quare hoc arguimento Archelaus hic urget Manes. Si a Deo sola promanant bona, ipseque summus bonus est, mendacem oportet fuisse Jesum, qui in Joannis Evangelio, Diaboli patrem non modo mendacem esse, sed & mendacis Diaboli creatorem extitisse dicit. Hinc autem patet non improbandam esse emendationem nostram, qua legitur, *si a Deo bonus, ut asseris, mendacem esse dixisti Jesum*.

⁶ Forte, *quæ sunt hæc*.

⁷ Lacuna ista facile impleri potest videntur, si ita legamus, *Manes dixit, jam dico, & adiecit, omnis, &c. pater eorum, qua condiderit appellatur*.

⁸ In codice Casinensi, *ut*.

⁹ Forte, *conspicitur*.

¹⁰ In cod. Casinensi est, *proficere, hoc impetitur*.

ANNO
CHRISTI
1177

ANNO
CHRISTI
1177
Epist. 1. 2.

collocatio cum Phariseis, & pretii scelerata A
conventio: abortus est vero, non partus, la-
queus mortis informis. Sed & tu, si malignum
ex te protuleris, & facias ejus concupiscentias,
genuisti eum, & pater ejus esse diceris; si ve-
ro penitentiam gesseris, & abjeceris pondus,
velut parturies. Ut enim in ludis scholaribus,
si acceperit quis a magistro materiam, reliquum
corpus orationis ex semetipso generet, ac pro-
creet eorum, quæ genuerit, conditor ipse di-
citur; ita qui ex summa malitia parum quid
fermenti acceperit, pater, & genitor dicitur
necesse est illius, qui ab initio restitit veritati.
Quod simili modo provenire potest etiam his,
qui virtuti student; nam audivi fortissimos vi-
ros dicere ad Deum, propter timorem tuum
Dominum in utero concepimus, & dolui-
mus, & peperimus spiritum salutis; ita & qui-
cunque de timore maligni concipiunt, & pa-
riunt spiritum iniquitatis, ipsi patres ejus di-
cantur necesse est; filii enim dicuntur, dum
adhuc ministerio ejus parent, patres vero, qui
ad perfectionem malitiæ pervenerunt. Ita nan-
que & Dominus noster ait ad Phariseos, Vos
de patre Diabolo estis, filios eos faciens illius,
donec adhuc conturbari videbantur, & cogita-
bant in cordibus suis mala pro bonis adversum
justos. Ergo apud se malignis eorum cogitationibus, Ju-
das malorum caput, & ad perfectum perducens
iniqua contulia, effectus est sceleris pater, im-
manitatis lux præmio ab eis triginta argenteis
honoratus: totus enim In eum post buccellam
panis ingressus est Diabolus. Sed ut diximus,
postquam uterus intumuit, & dolorum tempus
advenit, abortum fascem iniquæ conceptionis
effudit, & ideo nec perfecte pater appellaba-
tur, nisi eo tantum tempore, quo conceptus
ebatur in utero, postea vero quam confu-
git ad laqueum, non integrum videtur edidisse
partum, quia penitentia subsecuta est.

XXXIV. Ignorare vos non arbitror, quo-
niam Pater unum quidem sit nomen, diversos
tamen habet intellectus: alius enim pater di-
citur eorum, quos naturaliter genuerit, filio-
rum; alius vero eorum quos tantummodo enu-
trierit; nonnulli vero temporis, atque ætatis
privilegio; unde & Dominus noster Jesus plu-
rimos patres habere dicitur, nam & David pa-
ter ejus appellatus est, & Joseph pater ejus pu-
tatur est, cum nullus horum pater ejus fuerit
veritate naturæ. Nam David pater ejus dicitur
ætatis, ac temporis privilegio; Joseph vero le-
ge nutriendi; solus autem Deus Pater ejus na-
tura est, qui omnia per verbum suum veloci-
ter nobis manifestare dignatus est. Nec in ali-
quo remoratus Dominus noster Jesus, intra
quos anni spatium languentium multitudines
reddidit sanitati, mortuos luci: qui verbi sui
potestate universa amplexus est, in quo tandem
remoratus est, ut in Paraclito mittendo tan-
diu eum remoratum credamus. Quin potius,
ut superius dictum est, adfuit statim plurimum
diffusus in Paulum, cujus etiam testimonio
Concil. General. Tom. I.

credidimus dicenti, *Mibi autem soli data est*
gratia hoc. Qui prius quidem fuit persecutor
Ecclesie Dei, sed rursum manifestatus est omni-
bus, quia esset fidelis Paracliti minister; per
quem universis innotuit singularis ejus clemen-
tia, quod & usque ad nos, qui aliquando sine
spe eramus, donorum ejus largitio pervenit.
Quis enim nostrum sperare poterat persecuto-
rem Paulum, & inimicum Ecclesie, defenso-
rem ejus, ac tutorem futurum? Et non solum
hoc, verum etiam & magistrum, Ecclesiarum
conditorem, & architectorem. Post hunc er-
go, & post eos, qui cum ipso fuerant, idest
post discipulos, nullum alium venire secundum
scripturas sperandum est; ait enim Dominus
noster Jesus de Paraclito, *Quia & de meo acci-
piet.* Vas ergo probabile elegit hunc virum,
quem misit ad nos Paulum, in spiritu influxit
Spiritus, & sicut non super omnes homines
Spiritus habitare poterat, nisi super eum, qui
de Maria Dei genitrice natus est, ita & in
nullum alium Spiritus Paraclitus venire pote-
rat, nisi super Apostolos, & super beatum
Paulum. *Vas enim electionis, inquit, mibi est,*
ut portet nomen meum in conspectu Regum, &
gentium. Ipse quoque in prima epistola sua po-
luit, dicens, *Secundum gratiam, que data est*
mibi a Deo, ut sim minister Christi in gentibus,
consecrans Evangelium Dei. Veritatem dico in
Christo, non mentior, testimonium mibi perhiben-
te conscientia mea in Spiritu Sancto. Et rursum
ait, *Non enim audeo quidquam loqui coram, qua-*
per me non efficit Christus verbo, & factis. Ego
enim sum & novissimus omnium Apostolorum, qui
non sum dignus vocari Apostolus. *Gratia autem*
Dei sum id quod sum. Et eos qui experimen-
tum quærebant ejus, qui in eo loquebatur
Christus, vult propterea habere, quia esset in
ipso Paraclitus, cujus muneris gratiam conse-
cutus, & magnifico honore ditatus ait, *Pro*
quo ter Dominum rogaui, ut discederet a me:
& dixit mibi, sufficit tibi gratia mea; nam
virtus in infirmitate perficitur. Rursum, quia
vere ipse sit Paraclitus, qui erat in Paulo, ait
Dominus noster Jesus Christus in Evangelio,
Si diligitis me, mandata mea servate. Et ego
rogabo Patrem meum, & alium Paraclitum da-
bit vobis. In quo ostendit etiam seipsum Pa-
raclitum, cum dicit alium. Unde credentes
Paulo, audivimus eum dicentem, *Aut experi-*
mentum queritis ejus, qui in me loquitur Chri-
stus, & horum similia, de quibus superius di-
ximus; unde & tanquam fidelibus nobis hære-
didibus suis consignat testamentum, sua ad Co-
rinthios epistola, velut pater dicens, Tradidit
enim vobis in primis quod & accepi, quia Chri-
stus mortuus est pro peccatis nostris secundum scri-
pturas, & quis sepultus est, & quia resurre-
xit tertia die secundum scripturas, & quia ap-
paruit Cepha, deinde undecim Apostolis, postea
amplius quam quingentis fratribus & de semel,
ex quibus plurimi adhuc manent usque nunc; qui-
dam autem & dormierunt. Postea autem vixit
est Jacobo; deinde omnibus Apostolis; novissime
Ffff 2 autem

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Forte, Domine.
- 2 In codice est, *inter.* Sed unum annum Christi prædicationi, ac miraculis videtur adscribere Archelaus cum aliis Antiquis Patribus, quare legendum, *inter.* Vide infra cap. 49.
- 3 Locus corruptus. Forte, *in Spiritu influxit Spiritus, &c.*
- 4 Melius Vulgata, *minimus;* græce enim *ἐλάχιστος.*
- 5 In cod. Casin. est, *magnifico hoc ore.* Sed legendum censui *honore.*
- 6 Forte, *in simul.* Vulgata, *simul.*

ANNO CHRISTI 1191

1. Cor. 11. 3.

Md. 14.

col. 1. 13.

Eph. 1. 2. Col. 1. 24.

1. Cor. 11. 22.

1. Tim. 4. 1.

autem omnium. tanquam abortivo, visus est & A Sed & Spiritus Evangelista Matthæus diligenter significavit Domini nostri Jesu Christi sermonem, Videte ne quis vos seducat, multi enim veniens in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus: & multos seducens. Quod si etiam aliquis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut ecce ibi; nolite credere. Excursus enim falsi Christi, & falsi Apostoli, & falsi propheta, & dabunt signa magna, & prodigia, ita ut in errorem inducant, si potest fieri, etiam electos. Ecce pradii vobis. Si dixerint vobis, ecce in deserto est: nolite exire: Si dixerint vobis, in penetralibus; nolite credere. Et post ista omnia mandata, iste nec signum quidem aliquod, aut prodigium ullum ostendens, neque affinitatem aliquam habens; sed ne in numero quidem discipulorum positus, neque defuncto nostro obsecutus, cujus hereditate gaudemus: cum neque ei languenti adlitterit, non testis extiterit testamenti, imo potius cum ne in notitiam quidem venerit eorum, qui obsecuti sunt agrotanti: postremo cum nullius profus accipiat testimonium, Paraclitum se esse vult credi; cum etiam & si signa, & prodigia faceres, falsum Christum, & falsum Prophetam te reputari oporteret secundum scripturas, & ideo convenit nos cautius agere secundum quod Beatus Apostolus monet, dicens in epistola quam Colossensibus scripsit, Permanete in fide fundati, & radicati, & immobiles ab spe Evangelii, quod non audemus, quod predicatum est in omni creatura, quae sub caelo est. Et rursus, Sicut ergo accepistis Christum Jesum Dominum, in ipso ambulare radicati, & fundati, super ipsum confirmati fide, sicuti docti estis, abundantes in gratiarum actione. Videte ne qui vos expoliet per philosophiam, & inanam seductionem, secundum elementa mundi, & non secundum Christum, quia in ipso habitat omnis plenitudo Divinitatis. Quibus omnibus ita diligenter expositis, Beatus Apostolus, velut pater filiis, addit tanquam signaculum quoddam testamenti dicens, Certamen bonum certavi, circum cucurri, fidem servavi. De cetero reposita est mihi iustitia corona, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex; non solum autem mihi, sed & omnibus, qui diligunt adventum eius.

XXXV. Hæc autem dixit, ostendens omnes reliquos, qui venerint, falsos Apostolos, dolosofos operarios, transfigurantes se in Apostolos Christi, Es non mirum; ipse enim Satanas transfiguratur se, velut Angelum lucis. Quid ergo magnum, si & ministri eius transfigurentur in ministros iustitiae: quorum finis erit secundum operum eorum? Indicat autem quales essent, & a quibus circumveniebantur. Volentibus autem Galatis ab Evangelio transferri ait, Miror quod sic tam cito transferimini ab eo, qui vocavit vos, in aliud Evangelium, quod non est aliud: nisi sunt qui vos conturbant, & volunt avertire vos ab Evangelio Christi. Sed etiam si nos ipsi, aut Angelus de caelo vobis annuntiaverit, praterquamquod traditum est vobis, anathema sit. Et rursus ait, Mibi infirma omnium, Apostolum, quod predicatum est in omni creatura, quae sub caelo est. Et rursus, Sicut ergo accepistis Christum Jesum Dominum, in ipso ambulare radicati, & fundati, super ipsum confirmati fide, sicuti docti estis, abundantes in gratiarum actione. Videte ne qui vos expoliet per philosophiam, & inanam seductionem, secundum elementa mundi, & non secundum Christum, quia in ipso habitat omnis plenitudo Divinitatis. Quibus omnibus ita diligenter expositis, Beatus Apostolus, velut pater filiis, addit tanquam signaculum quoddam testamenti dicens, Certamen bonum certavi, circum cucurri, fidem servavi. De cetero reposita est mihi iustitia corona, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex; non solum autem mihi, sed & omnibus, qui diligunt adventum eius.

Sed & Spiritus Evangelista Matthæus diligenter significavit Domini nostri Jesu Christi sermonem, Videte ne quis vos seducat, multi enim veniens in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus: & multos seducens. Quod si etiam aliquis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut ecce ibi; nolite credere. Excursus enim falsi Christi, & falsi Apostoli, & falsi propheta, & dabunt signa magna, & prodigia, ita ut in errorem inducant, si potest fieri, etiam electos. Ecce pradii vobis. Si dixerint vobis, ecce in deserto est: nolite exire: Si dixerint vobis, in penetralibus; nolite credere. Et post ista omnia mandata, iste nec signum quidem aliquod, aut prodigium ullum ostendens, neque affinitatem aliquam habens; sed ne in numero quidem discipulorum positus, neque defuncto nostro obsecutus, cujus hereditate gaudemus: cum neque ei languenti adlitterit, non testis extiterit testamenti, imo potius cum ne in notitiam quidem venerit eorum, qui obsecuti sunt agrotanti: postremo cum nullius profus accipiat testimonium, Paraclitum se esse vult credi; cum etiam & si signa, & prodigia faceres, falsum Christum, & falsum Prophetam te reputari oporteret secundum scripturas, & ideo convenit nos cautius agere secundum quod Beatus Apostolus monet, dicens in epistola quam Colossensibus scripsit, Permanete in fide fundati, & radicati, & immobiles ab spe Evangelii, quod non audemus, quod predicatum est in omni creatura, quae sub caelo est. Et rursus, Sicut ergo accepistis Christum Jesum Dominum, in ipso ambulare radicati, & fundati, super ipsum confirmati fide, sicuti docti estis, abundantes in gratiarum actione. Videte ne qui vos expoliet per philosophiam, & inanam seductionem, secundum elementa mundi, & non secundum Christum, quia in ipso habitat omnis plenitudo Divinitatis. Quibus omnibus ita diligenter expositis, Beatus Apostolus, velut pater filiis, addit tanquam signaculum quoddam testamenti dicens, Certamen bonum certavi, circum cucurri, fidem servavi. De cetero reposita est mihi iustitia corona, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex; non solum autem mihi, sed & omnibus, qui diligunt adventum eius.

XXXVI. Nullum ex nobis, o Manes, Galatam facies, nec ita nos transferes a fide Christi; etiam si signa, & prodigia facias, etiam si mortuos suscites, etiam si imaginem nobis Pauli

NOTAE ZACAGNI.

1 In Casinensi, corrumpantur sensus vestri a simplicitate. Sed nos ex Vulgata supplevimus.
 2 Ita & Cyprianus haud procul ab initio libri de unitate Ecclesiae, ac si in graeco textu esset ac, sed Vulgata, & Tertullianus pluribus in locis legunt in Angelum lucis.
 3 Melius Vulgata, ad stipulantibus Cypriano, Ambrosio, Hieronymo, & Augustino, convertere Evangelium Christi, licet Tertullianus adv. Marcion. lib. 4. cap. 5. perperetore legisse videatur.
 4 Graecus est. αἰγιον σακκιδιον, ut habet Vulgata.
 5 In Casinensi corruptus est hic locus, habet enim de Persida venientem mones; sed legendum, Manem, vel modo.
 6 In Vulgata juxta graecum textum est, loquuntur, habentium, prohibentium. Aut igitur hic eodem modo legendum, aut corrigendum, probentem. Sed hanc lectionem antiqua etiam apud Tertullianum versio improbat, quae Vulgate hac in parte similis est.
 7 In Casinensi est, ad perficiendum. Sed Vulgata lectionem substituitur fatius visum est.
 8 Verba illa, & falsi Apostoli, ab interprete Archelai videntur adjuncta, explanationis causa; nam nec in graeco, nec in Vulgata, nec apud Cyprianum aliosque Patres leguntur.
 9 Vocem, unam, nos addidimus, ita sensu poscente. Aut forte, scripta, legendum.
 10 In Vulgata, audisti.
 11 Ita Vulgata; in codice autem Casinensi legitur, in ipsum.
 12 Casinensis codex, expoliet, & per, Cyprian. initio libri de Bono Patientia habet, Depradatur per philosophiam, graecus est οὐλοῦμαι, quod verbum Vulgata, decipiat, & Tertull. de Princip. c. 7. circumveniet, interpretatur.
 13 In eodem Codice corruptissime legitur, Galatam facies vult, o nostras seras. Nos modica mutatione locum huic restituere conati sumus.

ANNO
CHRISTI
1194

ARCHELAICUM MANETE.

1194

ANNO
CHRISTI
1194

li ipsius afferas, anathema es Satana; præscriptum est enim de te, præmoniti, & præstructi sumus a Sanctis Scripturis. Vas es Antichristi, & neque bonum vas, sed fordigum, & indignum, quod ille, sicut aliquis barbarus, vel tyrannus, cum in eos, qui sub legum justitia degunt, conatur irruere, præmisit prius tanquam morti destinatum, ad explorandum quanta, & qualis sit legitimi Regis virtus, ac populi: ipse enim, inopinatus irruere pertimuit, sed neque alium ex necessariis viris mittere ullum ausus est, ne quid pateretur aduersi. Talem te nobis, sub bono, & sancto Rege positus, velut morti destinatum, Rex tuus præmisit Antichristus. Et hæc quidem non inexplorata proloquor; sed ex eo quod nullam te video facere virtutem, ita de te sentio. Illum enim, & in Angelum lucis transformandam, & ministrum ejus tales adventuros prænoscesimus, & signa, & prodigia facturos, ita ut, si possibile sit, etiam electi seducantur. Quæ ergo es tu, qui neque necessarium aliquem locum sortitus es a patre tuo Satana? Nam quem mortuum suscitatis, quod profluuium sanguinis sistis, quos luto cæci oculos illintot videre facis? Quando exurientem turbam paucis panibus reficis? Ubi super aquas incedis, aut quis te vidit ex his, qui in Hierusalem habitant? Persa barbare, non Græcorum linguæ, non Ægyptiorum, non Romanorum, non ullius alterius linguæ scientiam habere potuisti; sed Chaldæorum solum, que ne in numerum quidem aliquem ducitur; nullum alium loquentem audire potes. Non ita Spiritus Sanctus, absit hoc malum, sed omnibus dividit, & omnia linguarum genera novit, & agnoscit uniuersa, & omnibus omnia efficitur, ita ut eum etiam cordis cogitata non lateant. Quid enim dicit Scriptura? quia unusquisque propria sua lingua audiebat per Paracletum Spiritum loquentes Apostolos? Sed quid amplius dicabo? Barba sacerdos Mithræ, & collusor, solem tantum coles Mithram, locorum mysticorum illuminatorem, ut opinaris, & conscium, hoc est quod apud eos ludes, & tanquam elegans mimus perages mysteria. Verum quid ego hæc indignanter accipio? Nonne oportet te multiplicari tanquam Zizania, usquequo ille ipse magnus pater tuus adueniat, suscitans mortuos, pene usque ad gehennam omnes persequens, qui sibi obtemperare noluerint, plurimos deterrens arrogantia metu, quo est ipse circumdatus, aliis adhibens minas, vultus sui conversione, & circumductione ludificans. sed ultra non proficiet; insipientia enim ejus omnibus peruulgata erit, sicut Jamnes, & Mam-

abres. Judices dixerunt; Sicut ex te comperimus, tanquam Apostolo Paulo dicente, insuper etiam ab Evangelio præscribente, nulli alii reque in posterum præbetur ingressus ad prædicandum, vel docendum, vel ad evangelizandum, vel prophetandum in hac vita duntaxat, nisi sorte falsus Propheta habeatur, aut falsus Christus. Unde cum dixeris in Paulo fuisse Paracletum, & ipsum omnia consignasse, quare dixit, Ex parte scimus, & ex parte prophetamus; cum autem venerit, quod perfectum est, id quod ex parte est destruetur? Quem alium expectans, hoc dixit? Quod si ipse constiterit expectare se aliquem perfectum; & si venire aliquem necesse est, ostende nobis de quo dicat? ne forte in hunc videatur iste sermo recurrere, aut in eum, qui misit illum, Satanam, sicut tu dicis. Si enim confiteris venturum esse, quod perfectum est, non potest esse Satanas; si autem Satanam expedas, non potest esse perfectum.

XXXVII. Archelaus dixit: Quoniam non sine Deo dicta sunt, quæ a Beato Paulo prolata sunt, certum est, quod Dominum nostrum Jesum Christum dixerit expectandum esse perfectum, qui solus patrem novit, & cui voluerit revelare, sicut possum ex verbis demonstrare. Sed quia cum venerit quod perfectum est, destruetur id quod ex parte est; iste vero sese asseuerat esse perfectum, quid destruxit ostendat: quod enim destruetur, ignorantia est, quæ in nobis est. Dicat igitur, quid destruxit, quid in notitiam protulit? Sed quid facere potest, faciat, ut credi ei possit? Sermo vero iste quantam habeat virtutem, si poterit diligenter intelligi, ita demum credi poterit his, quæ a me fuerint assera. Igitur in prima ad Corinthios epistola hæc dicit Paulus de perfecto, qui venturus est. Sive Prophecia destruetur, sive lingua cessabit, sive scientia destruetur; ex parte enim scimus, & ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum est, id quod ex parte est, destruetur. Vide ergo quantam in sese habeat virtutem, quod perfectum est, & cujus sit ordinis ista perfectio. Dicat autem iste quam destruxerit prophetiam Judæorum, ac Hebræorum, seu linguas cessare fecit Græcorum, aut eorum, qui idola colunt, vel quæ alia dogmata destruxit, Valentiniiani, aut Marcionis, aut Tatiani, aut Sabellii cæterorumque qui propriam sibi metipsis scientiam composuerunt. Quem horum destruxit dicat, aut quando destruet, quasi perfectus? Inducias fortassis aliquas querit? Non plane, non tam obicure, & ignobiliter adueniet ille, qui perfectus est, ideit, Jesus Christus Dominus noster. Sed sicut Rex adueniens ad

AN 3 6.

1. Tim. 2.8

NOTÆ ZACAGNI.

1 Et hic mire depravatus est idem codex, in quo legitur, Anathema est anathema. An recte nos emendaverimus, doctorem esto judicium. Vide etiam an corrigendum sit, Anathema et Maranatha.
2 Vide an, Regum.
3 In Casinensi, quod lupo.
4 Chaldæorum siquidem linguam Syriacæ dialectum esse tradit Abulfaragius in Historia Dynastiarum pag. 11.
5 Ita in codice Casinensi, quod tamen nonnulli fortasse emendandum putarent hoc pacto, Quid amplius dicam? Barbare. Sed fieri potest, ut verbo dicere usus sit rudis interpres pro contendere, dicam trahere, vel dica em esse.
6 Quæ sequuntur nostris conjecturis emendavimus, nam in Casinensi codice hic mire corrupto scribitur, horum mysticorum illuminatorum. Mox, apud eos ludes, plurimos deterrens arrogantia metu. Quod est ipse circumdatus, aliis adhibens minas vultus sui conversione circumductio ludificans. Sed Et. Manes autem tanquam Antichristum sacerdos traditur, quia solem venerabantur Manichæi, ut alibi ostendo.
7 In Casinensi est, nulli alio usque posthorum, quem cum editum est legendum censui.
8 In Casinensi est, sed, prava lectio.
9 Cod. Casin. Non plane nota. Sed omnes ab officinate librario lineolas censui, quæ vocalibus superpositis consonantes designant.

ANNO
CHRISTI
577ANNO
CHRISTI
577

ad urbem suam, præmittit primo Protectores suos, signa, dracones, labaros, duces, Principes, Præfectos, & universa continuo commoventur, aliis vero metuentibus, aliis vero gaudentibus pro expectatione Regis; ita & Dominus meus Jesus, qui est vere perfectus, adveniens præmittit in primo gloriam suam, incontaminati, atque iminaculati regni prædicatores sacros, & tunc universa creatura commovebitur, & conturbabitur, supplicans, atque obsecrans, usquequo eam a servitute liberet. Humanum vero genus metuat necesse est, & quamplurimum conturbetur, pro eo quod multa delicta commiserit; soli vero iusti lætabuntur, expectantes, quæ sibi promissa sunt, nec ultra mundanarum rerum substantia permanebit, omnia destruentur, sive prophetiæ, sive horum libri, sive linguæ totius generis cessabunt, eo quod ultra non egeant solliciti esse homines, & cogitare de his quæ ad vitam necessaria sunt; sive scientia quorumcumque doctorum etiam ipsa destruetur: nihil enim horum sufferre poterit magni illius Regis adventum. Sicut enim parva scintilla ad splendorem solis admota assumitur, illico non apparet; ita universa creatura, omnis prophetia, cuncta scientia, universæ linguæ, sicut superius diximus, destruentur. Sed quia cælestis Regis præsentiam paucis verbis, & fragilibus, & valde infirmis exponere non valet humana natura, ut fortasse Sanctorum debeat esse, & valde dignorum de ipso aliquid enarrare; tamen necessitatis causa, ista me sufficit protulisse, hujus importunitate compulsus, ut istum vobis qualis esset ostenderem.

XXXVIII. Et ego quidem beatifico Marcionem, & Valentinianum, ac Basilidem, aliosque hæreticos, sic ut istius comparatione, qui velut intellectu aliquo usi sunt, qui videntur sibi omnem Scripturam posse intelligere, & ita se doctores statuerunt iis, qui se audire voluissent; nullus tamen ipsorum ausus est Deum se prædicare, vel Christum, vel Paracletum, sicut iste, qui aliquando quidem de seculis disputat, aliquando de sole quomodo facta sint, tanquam major ipse sit eorum: omnis enim qui de aliquo exponit, quomodo factus sit, maiorem se & antiquiorem ostendit esse, quam est ille, de quo dicit. Quis autem & de substantia Dei dicere audeat, nisi forte solus Dominus noster Jesus Christus? Quæ quidem ego non ex meis verbis adstruo, sed Scripturæ, quæ nos edocuit, auctoritate confirmo; quoniam quidem & Apostolus dicit ad nos, *Ut sitis sicut luminaria in hoc mundo, verbum vite continentes ad gloriam meam in diem Christi, quoniam non in vacuum cucurrit, nec in vacuum laboravi.* Intelligere debemus, quæ sit vis, & ratio sermonis hujus; verbum enim Ducis obtinet locum, opera vero Regis. Si-

2Thim. 2. 15.

cut ergo aliquis Regi suo adventanti, omnes, qui sub cura sua sunt, studet obedientes, paratos, & charos, hilaresque ostendere, ac devotos, sed etiam innocentes, ac bonis omnibus abundantes, ut ipse laudem consequatur a Rege, & majore ab eo honore dignus habeatur, tanquam bene gubernata, quæ sibi est commissa, provincia. Ita & Beatus Paulus dicit ad nos, *Ut sitis velut luminaria in hoc mundo verbum vite continentes ad gloriam ipsius in diem Christi.* Scilicet quod Dominus noster Jesus Christus veniens, videat profecisse doctrinam ejus in nobis, & quia non in vacuum cucurrit, nec in vacuum laboravit, retribuatur ei debitam coronam. Et rursus quoque in eadem epistola commonet nos, ne terrena sapiamus, sed conversationem nostram debere esse in cælis; unde & Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum. Et quoniam nobis non est tutum scire ultimam diem, designavit in epistola, quam scribit ad Thessalonicenses, *De temporibus autem, & momentis, Fratres, non habetis opus, ut aliquid vobis scribam; ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet.* Et quomodo nunc adstat iste persuadens, & rogans unumquemque Manichæum effici, & circumvenit, & ingreditur domos, decipere quærens animas oneratas peccatis? Sed nos non ita sentimus, quin potius res istas proferamus in medium, & conferamus, si placet, ad perfectum Paracletum. Videtis enim, quia interdum pœnitet, interdum interrogat, nonnunquam deprecatur. Sed scriptum est in Evangelio Salvatoris nostri, quia & illi, qui a sinistris Regis adsistunt, dicent, *Dominus quando te vidimus exorientem, aut siccitatem, aut nudum, aut peregrinum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?* rogantes ut sibi indulgeret; sed quid illis respondit iustus iudex Rex? *Discedite a me in ignem æternum operarii iniquitatis.* Abiecit eos in æternum ignem, cum illi rogare non cessent. Vides ne quid sit perfecti Regis adventus? non talem qualem tu asseris perfectionem. Quod si post Diptum expectandus est magnus iudicii dies, multo utique hic illo inferior est. Quod si inferior erit, perfectus non erit. Si perfectus non erit, non de ipso dicit Apostolus, istum autem de se dictum esse mentitur, pseudopropheta utique iudicandus est. Sed & multa alia horum similia dici possunt, quæ si omnia persequi velimus, nullum nobis tempus ad omnia explenda sufficiet. Unde abundare existimavi de multis paucis dixisse, reliquas partes tractatus hujus exequi volentibus derelinquens.

XXXIX. His auditis dederunt gloriam Deo immensam, & ipso dignam; Archelaum vero multis honoribus affecerunt. Tunc Marcellus assurgens, & stolas exuens, circumdat Archelaum,

NOTE ZACAGNI.

- 1 De his late post Gothfredum Ducangius in Glossario.
- 2 In cod. Casinensi & cum plurimum consuevitur.
- 3 Valentinianum vocat, quem alii Valentinum nominant, celeberrimorum Apostolorum temporum hæresiarum.
- 4 In cod. Casinensi est, *aut istius comparatione*, sed legendum, *per ut istius comparatione*. Archelaus enim beatorum facit Marcionem, aliosque hæreticos, non quod ita de illis sentendum sit; sed quod Manetis insanissimo comparati, minus errare deprehendantur.
- 5 Casinen. *ita seductores statuerunt, qui.*
- 6 Cur hæc cum præcedentibus non coherent, vide præfationem nostram in Archelao. Sensus autem esse videtur, solus Regis perfecti, videlicet illius, qui expectatur, opus esse, hominum ignorantiam, ut antea dixit Penus destruere, quod non præstiterat Manes.
- 7 Ita Vulgata juxta grecum textum, Cyprianus lib. de Opere & Elecmofynis, alique. Casinensis tamen habet, *in carcerem.*
- 8 Forte, *stolam.*

ANNO
CHRISTI
1197ANNO
CHRISTI
1197

leum, atque oculis eum deſexus amplectitur, & inſerret. Tunc vero infantes, qui forte con-
venerant, primi in Manem pellere, ac fugere ceperunt, quos turba reliqua inſecuta, concitavit ſe ad effugiendum Manem. Quod cum pervidiſſet Archelaus, elevata in modum tubæ voce ſua, multitudinem cupiens cohibere, ait: ceſſate, Fratres dilecti, ne forte rei ſanguinis inveniamur in die iudicii; ſcriptum eſt enim de talibus, quia *Oportet & hæreſes eſſe inter vos, ut qui probati ſunt, maniſeſti ſiant inter vos*. Et his dictis, ſedate ſunt turbæ. Quoniam vero placuit Marcello diſputationem hanc excipi atque deſcribi, contradicere non potui, conſiſus de benignitate legentium, quod veniam dabunt, ſi quid imperitum, aut ruſticum ſonabit oratio; hoc enim tantum eſt, quod ſtudemus, ut rei geſtæ cognitio ſtudioſum quemque non lateat. Tunc ergo, cum effugiſſet Manes, nuſquam comparuit. Turbo vero miniſter Archelao traditur a Marcello, quem cum Diaconum Archelaus ordinaret, in Marcelli contubernio perſeveravit. Manes autem fugiens advenit ad quandam vicum longe ab urbe poſitum, qui appellabatur Diodori. Erat autem Presbyter loci illius nomine, & ipſe Diodorus, quietus, & mitis, fidei, ac ſanæ bonæ valde, & cum quadam die Manes, congregata turba, concionaretur, ac peregrina quadam, & aliena a paterna traditione populo, qui aſſabat, aſſereret, nullum omnino ex his formidans, quod ſibi poſſet obſistere, Diodorus videns proficere ejus nequitiam, deliberat Archelao mittere epiſtolam, continentem hæc.

• ARCHELAO EPISCOPO
DIODORUS.
S. D.

XL. Scire te volo, religioſiſſime Pater, quoniam niam advenit quidam in diebus iſtis, nomine Manes, ad loca noſtra, qui novi Teſtamenti doctrinam ſe adimplere promittit. Et quidem erant quædam in his, quæ ab eo dicebantur, noſtræ fidei; quædam vero aſſerebat longe diverſa ab iis, quæ a noſtra paterna traditione deſcendunt. Interpretabatur enim quædam aliene, quibus etiam ex propriis addebat, quæ mihi valde peregrina viſa ſunt, & inſida: Pro quibus doctrinæ tuæ perfectum, & pleniffimum ſenſum, quoniam latere te horum nihil poteſt: & ideo conſiſus ſum ad explananda nobis hæc, invidia te non poſſe prohiberi. Quamvis nec ego quidem in alterum aliquem inclinari potuerim ſenſum, tamen propter ſimplices quoſque tuæ auctoritatis compulſus ſum implorare ſermonem. Re vera enim vir valde vehemens tam ſermone, quam opere, ſed & aſpectu ipſo, atque habitu apparet.

Sed & pauca quædam, quæ retinere poſſum ex iis, quæ ab eo dicta ſunt, ſcribo tibi, ſciens quia ex iis etiam reliqua intelliges. Noſti quia morem hunc habent, qui dogma aliquod aſſerere volunt, ut quæcunque voluerint de ſcripturis aſſumere, hæc propenſius ſui intelligentia depravent. Sed hoc præveniens Apoſtolicus denotat ſermo dicens, *Si quis vobis annuntia- verit præter quod accepiffis, anathema ſit*. Itaque poſt hæc, quæ ſemel ab Apoſtoliſ tradita ſunt, ultra non oportet quicquam aliud ſuſcipere diſcipulum Chriſti. Verum ne ſermonem longius protraham, ad propoſitum redeo. Legem Moysi, ut breviter dicam, dicebat hic non eſſe Dei boni, ſed maligni Principis, nec habere eam quicquam cognationis ad novam legem Chriſti; ſed eſſe contrariam, & inimicam, alteram alteri obſiſtentem. Ego audiens, dicebam eis ſermonem Evangelicum, quomodo dixit Dominus noſter Jeſus Chriſtus, *Non veni ſolvere legem, ſed adimplere*. Ille vero ait, nequaquam eum hunc dixiſſe ſermonem; cum enim ipſam inveniamus eum reſolviſſe legem, neceſſe eſt nos hoc potius intelligere, quod fecit. Deinde cepit dicere plurima ex lege, multa etiam ex Evangelio, & Apoſtolo Paulo, quæ ſibi videntur eſſe contraria, quæ etiam cum fiducia dicens, nihil pertimeſcit; credo quod habeat adiutorem Draconem illum, qui nobis ſemper inimicus eſt. Dicebat ergo, quod ibi dixerit Deus, Ego divitem, & pauperem facio; hic vero Jeſus beatos diceret pauperes. Addebat etiam, quod nemo poſſit ejus eſſe diſcipulus, niſi renuntiaret omnibus, quæ haberet: ibi vero Moyses argentum, & aurum ab Aegyptiis ſumens cum populo fu- giſſet ex Aegypto: Jeſus autem nihil proximi deſiderandum eſſe præcepit. Deinde, quod ille oculum pro oculo, dentem pro dente in lege caſiſſet expendi; noſter vero Dominus percutienti unam maxillam, juberet etiam alteram præparari. Quod ibi Moyses eum, qui ſabbato opus feciſſet, & non permanſiſſet in omnibus, quæ ſcripta ſunt in lege, puniri, lapidarique præcepit, ſicut factum eſt ei, qui adhuc igno- drans in ſabbato ſalcem ligni collegerat; Jeſus vero in ſabbato etiam lectum portare præcepit a ſe curato; ſed & Diſcipulos in die ſabbati vellere ſpicas, ac manibus confricere non prohibet, quod ſabbatis utique non licebat fieri. Et quid plura dicam? multis, & variis aſſertionibus hujuſcemodi dogmata ab eo ſummo niſu, atque ſummo ſtudio affirmabantur. Nam ex auctori- tate Apoſtoli Moysi legem, legem eſſe mortis conabatur aſſerere; Jeſu vero legem, legem eſſe vitæ, per id quod ait, *In quo & idoneos nos facias Deus miniſtros novi teſtamenti, non litera, ſed ſpiritu. Litera enim occidit, Spiritus autem vivificat. Quod ſi miniſterium mortis in literis, formatum in lapidibus, factum eſt in gloria,*

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Fugere, & eſugere, pro fugare, in fugam conicere, ſuo loquendi more dicit antiquus interpres.
- 2 Nefcio, quo pacto Diodorum huic Tryphona vocet Epiphanius in hac Manichæorum hæreſi num. 11.
- 3 In Cæſarienſi codice, *continuatur*.
- 4 Meminit hujuſ epiſtola Epiphanius in hac hæreſi num. 11. ejuſque argumentum, non autem verba, ut Petavius interpretatur, breviter refert. In titulo hujuſ epiſtola vox, *ſalutem*, deſit in cod. Cæſarienſi, ſed litteram, & eam vocem indicantem repetere neglexit librarius, eo quod in fine præcedentis vocis exiſtat.
- 5 Videant hæretici quam clare, tam hic quam infra Diodorus antiquas Ecclēſiæ traditiones ſequendas, amplectendaque eſſe declarat.
- 6 Vulgata *facit Deus*, quod magis græco textui conſonum eſt.
- 7 Vulgata, *Miniſterio mortis, literis deformata in lapidibus*; ſed noſtri interpretis lectio magis ad ſenſum græci, quo nunc utimur, textus accedit.

ANNO
CHRISTI
1777.
Eod. 14. 21.

1199
gloria, ita ut non possent intendere filii Israel
in faciem Moysi propter gloriam vultus eius, quo
destruetur; quomodo non magis ministerium Spi-
ritus erit in gloria? Si enim ministerium damna-
tionis gloria est, multo magis abundabit mini-
sterium iustitiae ad gloriam. Neque enim glorifi-
catum est, quod gloriosum factum est in hac par-
te propter eam, qua supereminet, gloriam: si
enim quod destruetur per gloriam est, multo ma-
gis, quod manet in gloria est. Sed hoc quidem,
sicut ipsi nosti, in secunda ad Corinthios epi-
stola. Addit autem ex prima epistola, terre-
nos esse dicens discipulos veteris testamenti, &
animales, & ideo carnem, & sanguinem reg-
num Dei possidere non posse. Ipsum quoque
Paulum ex propria sua persona dicebat asserere
id quod ait, Si ea, qua destruxi, iterum ad-
fice, pravaricatore meo asumo. Sed & illud eun-
dem ipsum evidentissime de carnis resurrectione
dixisse, non esse Judaeum, qui in manifesto est,
neque qua in manifesto, in carne, est circum-
cisio, neque secundum literam, legem quic-
quam utilitatis retinero. Et rursus, quod A-
braham habet gloriam, sed non apud Deum.
Tantummodo agnitionem peccati per legem
fieri. Sed & alia multa, legi obtrudans, infe-
rebat, eo quod lex ipsa peccatum sit, in qui-
bus simplices quique, dicentes eos movebantur;
& uique ad Joannem igitur aiebat lex, & pro-
phetae. Aiebat autem Joannem regnum celo-
rum predicare; nam & per abscissionem ca-
pitis eius hoc esse indicatum, quod omnibus
prioribus, & superioribus eius abscissis, poste-
riora sola servanda sunt. Ad haec igitur nobis,
o religiosissime Archelae, paucis rescribe; au-
divi enim non mediocriter tibi esse in talibus
studium; Dei enim donum est, idcirco quod
dignis, & amicis suis, sibi propositi socie-
tate conjunctis, Deus donat haec munera. No-
strum enim est propositum, preparare, & pro-
ximos fieri benignae, ac diviti menti, & conti-
nuo ab ea largissima munera consequimur.
Quoniam ergo in iis voto, & proposito meo
sermonis non sufficit eruditio (idiotam enim
me esse confiteor) ad te misi, sicut saepius di-
xi, quaestiones hujus solutionem plenissimam re-
cepturus. Incolamus mihi esto, Pater incompa-
rabilis & honorabilis.

XLI. Accepta hac epistola Archelaus admi-
ratus est hominis audaciam; sed interim Dio-
dori allegationibus, ut res suadebat celerem

da re responsum, continuo scripsit hoc mo-
do.

ARCHELAUS DIODORO PRESBYTERO
FILIO HONORABILI
Salutem.

Acceptis literis tuis, valde gavisus sum,
Dilectissime. Cognovi autem, quod vir
iste, qui ante hos dies ad me venerat, & scien-
tiam aliam, praeter eam, qua Apostolica est,
& ecclesiastica, introducere cupiebat, ad te quo-
que venerit, quem quidem ego non admisi, in
praesenti enim nobis disputantibus confutatus
est. Et velim quidem omnia, qua a me dicta
sunt, scribere tibi, ut ex his agnosceres fidem
eius; sed quia de vacanti fieri poterit hoc,
nunc, quod instat, paucis respondere tibi ne-
cessarium duxi, ad ea qua mihi scripsisti, quod
ab illo diserentur. Erat ergo ei summum stu-
dium legem Moysi ostendere non esse conso-
nantem legi Christi, & haec ex nostris scriptu-
ris asserere tentabat. Nos vero ex eadem ipsa
scriptura non solum confirmavimus legem Moy-
si, & omnia, qua in ea scripta sunt; verum
etiam omne vetus testamentum convenire novo
testamento, & consonare probavimus, unum-
que esse textum, tanquam si una vestis videat-
ur ex subtegmine, atque stamine esse con-
texta. Hoc solum, quod veluti purpuram vi-
demus in veste, novum testamentum in tex-
tura veteris testamenti; gloriam enim Domi-
ni in eodem speculamur. Non ergo abjicien-
dum est speculum, cum nobis ipsam imagi-
nem rerum similem, veramque demonstret;
quin potius, & eo amplius honorandum est.
Sed & puerum, qui ad Doctores a pedagogo
perducitur, cum adhuc parvulus est, nunquid
cum ad aetatem pervenerit dehonore? oportet
pedagogum, propterea quod jam opera eius
non indiget, & potest solus jam sine eius admi-
niculo ad scholas pergere, atque ad auditoria
properare? Aut rursus parvulus, qui lacte
nutritus est, cum profecerit ad validiores ali-
bos, cum injuria debet abjicere, atque exhor-
rescere nutrices mammillas? quin potius vene-
ratur, & colitur, & beneficii sui debitor sa-
teatur. Aliud etiam, si videtur, adhibemus
exemplum. Homo quidam projectum in terram
cum vidisset infantem, & jam vehementer af-
ficum, collegit eum, & nutrire apud se coe-
pit.

NOTE ZACAGNI.

- 1 Infra cap. 42. habet, aboleatur.
- 2 In Casinensi, nam & abscissionem, omnia, ut patet, propositione per. Sed & legi potest, abscissione.
- 3 In Casinensi codice legitur, preparares proximos: sicut benigna hoc diviti menti. Et infra, idiotam me esse confiteor. Sed ita emendandum esse, uti editum est, nemo, ut arbitror inficias ierit.
- 4 Hanc Archelae epistolam cum subsequentibus nonnullis usque ad caput 46. hujus operis edidit pariter ex codi- ce Bobienensi Valefius, cujus varias lectiones adnotamus.
- 5 Codex Bobienensis, sicut patet.
- 6 Cod. Bobienensis, sum studium.
- 7 In Casinensi est, ex subtegmine, & qua stamine. Sed nos Bobienis cod. lectionem meliorem esse censuimus.
- 8 Codd. Casin. & Bob. in texturam.
- 9 Corruptus est hoc in loco Bobienis codex, quem non recte Valefius correxit.
- 10 Casinensis non recte, speculum nobis per ipsam imaginem. Sed melior alia Bobienis codicis lectio, quam sequi iunus.
- 11 Bobienis, demonstrat.
- 12 Et hic melior Bobienis codicis lectio; nam Casinensis habet, qui a doctore est a pedagogo.
- 13 Codex Bobienis, abesse.
- 14 Codex Casinensis, oportet & pedagogum, propter quod res eius non indiget. Et paulo post, atque plan- ditata properare. Sed nos Bobienis codicis lectionem expressimus.
- 15 Bobienis, Ut rursus.
- 16 Casinensis, debitorum. Forte, & beneficii se debitorum fatetur.
- 17 Bobienis, adhibemus.
- 18 Idem codex, collegit, & nutrire apud se quart.

ANNO CHRISTI 177

ANNO CHRISTI 177

pit, usquequo ad aetatem adolescentiae perveniret, toleravitque omnes, qui evenire solent nutritoribus, labores. Accedit vero post tempus is, qui naturalis ei fuerat pater, requirere puerum, & invenit eum apud illum, qui nutrierat. Quid faciat hic puer, patre cognito? de iusto enim puero mihi sermo est. Nonne multis donis munerato eo, qui se educaverat, sequitur naturalem patrem pro respectu hereditatis? Ita mihi intelligendum est magnificum Dei famulum Moysen invenisse populum afflidum ab Aegyptiis, quem assumptum nutriebat in deserto, tanquam pater, docebat ut magister, regebat ut rector. Conservavit populum, usquequo veniret cuius est; & post aliquantum tempus adveniens pater, oves recepit. Nonne per omnia honorabitur quidem ab eo, cui tradidit gregem; gloriabitur vero ab iis, qui ab eo conservati sunt? Quis igitur ita mentis insanæ est, o Dilectissime Diodore, ut alienos a se dicat eos, qui inter se conjuncti sunt, qui pro se invicem prophetarunt, qui æqualia, & sibi similia, atque cognata, imò potius germana signa, ac prodigia demonstrarunt? Et primo quidem Moyses ad populum dixit: *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus noster sicut me.* Jesus deinde ait, de me enim Moyses locutus est. Vides quomodo dexteræ sibi invicem tradunt, quamvis alter Prophetæ, alter vero Filius sit dilectus; alter fidelis famulus, alter vero Dominus agnoscatur. Sed & quondam, volens quis sine pædagogico ire ad scholas, non suscipitur a magistro dicente, non cum suscipiam, nisi acceperit pædagogum. Quis sit autem, de quo dicimus, breviter exponam. Homo quidam erat dives, gentiliter vivens, in multa luxuria quotidie degens; alius vero pauper erat vicinus ejus, qui ut quotidianum quidem cibum poterat invenire. Accidit utrunque vita discedere, & in infernum descendere, & pauperem mitti in locum requiei, & reliqua, quæ nostris. Veruntamen erant divites fratres quidam, quæ ea quæ & ipse egerat, agentes, sine dubio quæ domi a tali magistro didicissent. Rogavit dives simul uno tempore, ut ediceret majorem doctrinam; Abraham vero sciens, quoniam adhuc indigent pædago, ait ei, ha-

Abent Moysen, & Prophetas. Si enim illos non susceperint, ut ab eo, velut pædago gubernentur, non poterunt majoris magistri capere doctrinam.

XLII. Sed & de aliis sermonibus, ut potero, exponam, idest, quod non contraria Moysi locutus est Jesus, aut fecit. Primum quod ait oculum pro oculo, dentem pro dente, hoc justum est; quod autem cæsum prestare jubet & alteram maxillam, hoc bonitas est. Nunquid justitia bonitati contraria est? Absit; profectus autem est de justitia ad bonitatem. Et rursus dignus est operarius mercede sua. Quod si voluerit quis fraudem facere, exigi ab eo illa, quæ per fraudem interceperat, justissimum est, maxime cum multa sit merces. Hæc autem dico, quando Aegyptii affligebant filios Israel per operum compulsiones in ingendis lateribus, quod cum supplicibus Moyses totum pariter intra unum momentum temporis exegit; nunquid hoc iniquitas appellanda est? Absit. Illa sane bonitatis est abstinentia, cum utitur quis frugaliter, renuntians omnibus, quæ superflua sunt. Quod vero in veteri testamento dictum est: Ego divitem facio, & pauperem; Jesus vero beatificat pauperes, non dixit secularis substantiæ pauperes, sed pauperes spiritus, idest, qui non superbia inflammantur, sed humilitate se mitigant, & inclinant, non plus sapientes quam oportet sapere. Quam quidem adversarius quæstionem non competenter aptavit. Hic enim video & Jetum libenter intuentem divitum munera, cum in gazophylacio offeruntur; & parum hoc est, si a tollis divitibus in gazophylacio munera offeruntur; imò vero etiam duo minuta pauperculæ viduæ libenter suscipiuntur, in quo amplius aliquid, quam quod Moyses præceperat, de suscipienda pecunia, demonstratur. Ille enim ab his, qui habebant, accipiebat; hic autem accipit etiam ab his, qui non habent. Sed ait, scriptum est, *Nisi quis renuntiaverit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Rursum video Centurionem valde divitem, & seculari præditum potestate, fidem habere plusquam omnem Israelitam; ut si quis fuit etiam qui renuntiaverat, a Centurione superatur

Dist. 1. 11.

Luc. 16. 19.

Luc. 14. 11. Marc. 8. 10.

Concil. General. Tom. I.

NOTE ZACAGNI.

- 1 Idem codex, qui venire solet nutritoribus laboribus.
- 2 Idem cod. Accidit vero post tempus, ut si qui etc. requireret puerum, & inveniret eum.
- 3 Codex Bobienſis, patrem proſpexit. Et mox, mihi intellige magnificum.
- 4 Male Caſinenſis, veniſſe.
- 5 Bobienſis habet, tanquam pater educabat. Ut magiſter regebat, & conſervabat populum etc. Et cum poſt aliquantum tempus adveniens pater proprias oves recepit.
- 6 Codex Bob. qui æqualia, atque cognata. Mox, ad populum: Prophetam.
- 7 Male Caſinenſis codex, Unde.
- 8 Male Caſinenſis, quam.
- 9 Codex Bobienſis, poſt mala teſtio.
- 10 Codex Bob. & ea quæ ipſe geſſerat agentes. Et infra, uno tempore diſcere majorem doctrinam ab Abraham.
- 11 Male Caſinenſis, autem fecit. At in Bobienſi cod. ſequitur, Primum quidem, quod ait.
- 12 Codex Bobienſis, in hoc.
- 13 In Bob. codice hic plura verba deſunt habet enim. hoc bonitas eſt. Abſit.
- 14 Cod. Bob. & exigi ab eo illa, quæ fraudem interceperat. Caſinenſis vero, exigi ab eo illa quæ fraudem interceperat. Nos ex utroque codice meliorem lectionem conſtavimus.
- 15 Bobien. exigit. Nunquid iniquitas.
- 16 Hinc patet Valeſium recte ad marginem emendaſſe Bobienſis codicis lectionem, quæ habet, abſentia.
- 17 Codex Bobienſis, Quod ergo, & mox, Jeſus beatificat.
- 18 Codex Bobienſis, ſeculari ſubſtantia.
- 19 Forte, inflamantur.
- 20 Codex Bobien. humilitate mitigant.
- 21 Codex Caſinenſis, offeruntur & pauperum hoc eſt. Bobienſis autem, offeruntur; & parum hoc eſt, quæ vera eſt huius loci leſio.
- 22 Codex Bobienſis, inferuntur.
- 23 Idem codex, ab his tantummodo, qui habebant, ſuſcepit.
- 24 Idem codex, omnium Iſraeli, ut ſi quis fuerit.

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

1203

in fide. Sed dicit nobis quis, non est ergo A
 bonum renuntiare divitiis. Bonum, inquam, his, ANNO
 qui possunt; sed abuti divitiis ad opus justitiae, atque misericordiae, parem gratiam tribuit, CHRISTI
 ac si universis pariter renuntietur. De eo autem quod dicit, destructum esse sabbatum, non plane destruxit; ipse enim Dominus erat sabbati: tanquam si sponsi quis custodiens thorum diligenter extrudum, a nullo alio extraneo vexari vel contingi patiatur, usquequo ipse sponsus adveniat, & cum advenierit, strato suo, sicut liberit, utatur, vel hi, quos ipse secum jussit introire. Testimonium etiam dedit his, quae dicimus, caelesti voce ipse Dominus Jesus Christus dicens, *Namquid potestis* 6
 filios sponsi facere jejunare, donec cum ipse sit sponsus? Sed circumcisionem non objicit, quin potius ipse pro nobis in semetipsum causam circumcisionis excepit, labore nos relevans, & pati nos frustra doloris aliquid non sinens. Quid enim prodest circumcidenti se quidem, & adversus proximum suum pessima cogitanti? Voluit autem magis largissima via spatia compendiosius nobis tramite demonstrare, ne forte, cum longa spatia circumimus, ante nobis dies claudatur in noctem: & dum de foris quidem splendidi hominibus apparemus, intrinsicus lapsus rapacibus comparemur, aut sepulchris conteramur dealbati. Multo enim ille huic praetendus est, qui veste squalida, ac detrita circumdatus, nihil mali in corde suo conclusum retinet adversum proximum suum. Cordis enim circumcisio sola salutem confert; nihil praestat eis ista carnalis, nisi forte spirituali circumcisione muniantur. Audi etiam quid dicit Scriptura, *Beati mundo corde, quia ipsi Deum videbunt*. Quid ergo mihi opus est laborare, cum cognoverim compendia viae, si possum mundus esse corde, sicut & si quis praevalcat in duobus mandatis omnem legem implere, & Prophetas? Post haec vero omnia edocet Apostolorum maximus Paulus dicens, *Aut experimentum quaeritis ejus, qui in me loquitur Christi*

flus. Quid ergo mihi opus est, circumcissione, cum possim & in praepitio justificari? & scriptum est, *Si quis circumcisus est, non adducat praepitium, aut si quis in praepitio est, non circumcidatur. Utrumque enim nihil est, nisi observatio mandatorum Dei*. Cum ergo nullum possit salvere circumcisio, non magnopere requirenda est; maxime cum si quis in praepitio vocatus fuerit, & circumcidi voluerit, continuo praevicator legis efficiatur. Si enim circumcisor, & mandata legis adimpleo, ut salvari possim, & in praepitio positus, multo magis mandata custodiens habebam vitam. In spiritu enim circumcisionem cordis accepi, non jam literae per atramentum, in quo laus non ex hominibus, sed ex Deo est. Non ergo referatur ad me hujuscemodi inculatio. Sicut enim aliquis dives multis auri, atque argenti talentis, ita ut omne domesticum utus ministerium ex hujuscemodi metallis habeat structum in nullo valis fictilium speciem requirit, sed non propterea figuli opus, aut ars fictilium vasorum ab eo detestanda est; ita etiam ego gratia Dei dives factus, & cordis circumcisionem consecutus, nequaquam illius vilissimae circumcisionis indigeo, nec tamen malam esse dico. At si quod si diligentius de his voluerit aliquis edoceri, inveniet haec in epistola prima Apostoli plenissime tradata.

XLIII. De velamento vero Moysi, & de ministerio mortis, dicam sermone brevissimo. Non enim valde mihi haec insinuare aliquid adversus legem videntur. Ait ergo sermo propositus, *Quod si ministerium mortis in literis, formatum in lapidibus, factum est in gloria, ita ut non possent filii Israel intendere in faciem Moysi propter gloriam vultus ejus, quae aboletur, & relicta, tamen gloriam esse constitur in vultu Moysi; quod est amicum nobis. Quod si destruitur, & velamen habet lesio ejus, hoc me non exacerbat neque conturbat, si tantum in eo gloria sit. Neque vero omnigena in ignobilitatem redigatur, quod destruetur. Cum enim de gloria*

NOTAE ZACAGNI.

- 1 Codex Bobiensis, dicit.
- 2 Bobiensis codex, sed & abuti. Forte, sed & uti, vel, sed etiam uti.
- 3 Codex Casinensis, Deus.
- 4 Ita codex Bobiensis, nam Casinensis male, extruxit.
- 5 Idem codex, patitur. Et mox, quae secum.
- 6 In graeco est *auti requiritis, filii sabbati sponsi*, seu ut vertit Vulgata, *filii nuptiarum*, quae meliores sunt hujus loci versiones.
- 7 Codex Bobiensis, suscepit.
- 8 Codex Bobiensis, via compendiosum nobis tramitem demonstrare.
- 9 Idem codex, multum enim.
- 10 Idem codex, cordis ego. Et mox, nihil praestans carnali. Et infra, muniatur.
- 11 Idem codex, compendium via.
- 12 Idem codex, dicens experimentum.
- 13 Idem codex, circumcisio.
- 14 Melius Vulgata juxta fidem graecae textus, *Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat praepitium. In praepitio aliquis vocatus est, non circumcidatur. Circumcisio nihil est, & praepitium nihil est: sed observatio mandatorum Dei.*
- 15 Codex Bobiensis, *Pradicator legis* mala lesio.
- 16 Legendum forsitan, *litera*, ut cum D. Pauli loco in epistola ad Romanos, ad quem Archelaus respicit, conoordet.
- 17 Male Casinensis Codex, *aliter*.
- 18 Bobiensis, *talentis repletus, via omne*.
- 19 Codex Bobien. *figuli opus anseri, aut fictilium*. Casinensis vero, *figuli opus & ars, aut fictilium*; sed videtur legendum, *figuli opus, aut ars fictilium*, uti editum est.
- 20 Cod. Bobien. *dicit factus sum, & cordis circumcisionem consecutus, nequaquam*. At Casinensis, *dicit factus, & circumcisionem consecutus, nec quonquam*. Nos Casinensem ex Bobien. partim supplerimus, partim emendavimus.
- 21 Epistolam primam intelligit epistolam ad Romanos, quam ab antiquissimis Ecclesiae temporibus primum inter Pauli epistolas locum habuisse, vel ex hoc Archelae loco apparet. Vide Epiphanium in Haresi 43. ubi criminatur Pauli epistolam ad Romanos quarto loco inter D. Pauli epistolas collocaverit. Vide etiam supra cap. 34.
- 22 Male cod. Bob. *plurimum praestans*.
- 23 Male cod. Bobiensis, *prophetiam*. Et mox, *literis formatum*.
- 24 Bobiensis codex, *si habet*.
- 25 Cod. Bobien. & hic corruptam lesionem exhibet, nempe, *gloria; neque vero omni genere in nobilitate*. Vulgatus recte emendat, *in ignobilitatem*.
- 26 Cod. Bobiensis, *destruetur*.

ANNO CHRISTI 177. 1. C. 2. 4.

ANNO CHRISTI 177. 1. C. 2. 4.

ria disputat Scriptura, scisse se differentias A gloria testatur, *Alia enim, inquit, gloria solis, alia gloria Lune, alia gloria stellarum; sola enim a stella differt in gloria.* Si enim sol majorem habet gloriam, quam Luna, non continuo in ignobilitatem Luna redigitur. Ita & si Dominus meus Jesus Christus præcellit in gloria Moysen, quam Dominus famulum, non continuo respicienda est gloria Moysi; ipsa enim postquam satisfacere auditoribus, sicut & verbi ipsius natura persuadet; ex scripturis, quæ dicitur, affirmantes, vel certe etiam exemplis ea manifestius comprobantes. Si quis lucernam accenderit noctu, cum sol ortus fuerit, parvo lucernæ igne non indiget, propter splendorem solis ubique radiantis; sed non ideo abiecit lucernam, veluti contrariam Soli; quin potius comperto ejus usu, etiam diligentius servavit. Custodivit ergo populum lex Moysi tanquam lucerna, usquequo sol nobis verus Salvator noster oriretur, sicut & ait, *Et illuminabit Christus.* Sed quod dicit, *Obscurati sunt sensu eorum.* Usque in hodiernum enim ipsum exlatum manet in lectione veteris testamenti. Non revelatur, quia in Christo destruitur. Usque in hodiernum enim, cum legitur Moyses, *velamen est positum super cor eorum. Cum autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen.* Dominus autem spiritus est. Quid inquit? Usque in hodiernum ne præiens est Moyses, non dormivit, non requievit, non abscisit e vita? Quomodo in hodiernum dicit? Sed intueri velamen, ubi dicit, *positum supra cor eorum* in lectione eorum. Hæc est vox, quæ arguit filios Israel legentes Moysen, & non intelligentes, neque convertentes se ad Dominum, quoniam ipse est, qui a Moysse prophetatus est venire. Hoc est velamen, quod erat positum super faciem Moysi, quod est testamentum ejus; ait enim in lege, *Non deficiet Princeps ex Juda, neque Dux de senioribus ejus, usquequo veniat, cuius est, & iste erit expectatio gentium.* Qui alligabit ad vitem pullum suum, & ad optimam vitem pullum asine sue. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uva indumentum suum.

Epist. 11
1. C. 2. 4.
Gen. 49. 10.

16 *Suffragi oculi ejus a vino, & candidi dentes ejus a lacte, & reliqua.* Qui etiam & unde venturus esset designavit dicens, *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus ex fratribus vestris, sicut me; ipsum audite.* Et quidem quia non possit intelligi, hoc de Jesu Nave dictum esse, manifestum est. Nihil enim hujus circumcisionis in ipso invenitur; adhuc enim ex Juda Reges fuerunt post ipsum, & ideo aliena longe est ab eo hæc prophetia. Et hoc est velamen, quod est in Moysen: neque enim, sicut fortasse aliqui imperitorum putant, lineum aliquod, aut pellis fuit, quæ vultum ejus operiret. Sed Apostolus diligenter ostendit dicens, *velamen esse positum in lectione veteris testamenti, propter quod is qui appellatur antiquitus Israel, expectat adventare Christum, non intelligentes, quia defecerunt ex Juda Princeps, & ex senioribus ejus Duces; sicut nunc videmus Regibus eos, Principibusque subiectos tributa pendere, nulla sibi potestate, vel judicandi, vel puniendi concessa, sicut Judas habuit, quia Thamar, postquam condemnaverat, potuit iustificare. Sed & videbitis vitam vestram pendente ante oculos vestros.*

ANNO CHRISTI 177. 1. C. 2. 4.
Gen. 49. 10.
Deut. 18. 15.
Gen. 18.
Deut. 17. 17.

XLIV. Habet etiam hic sermo velamen. Uti que ad Herodem enim ex parte aliqua regnum tenere videbantur; ab Augusto autem prima adscriptio in eis facta est, & ceperunt tributa pendere, & census dare. Ex quo autem Dominus noster Jesus ceptus est prophetari, atque expectari, ex eo Principes ex Juda esse ceperunt, & Duces populi, qui rursus defecerunt, in adventu præsentis ejus. Si ergo auferatur velamen, quod in illa lectione positum est, intelligent virtutem circumcisionis, invenient & generationem ejus, quem prædicamus, & Crucem, & quæcunque de Domino nostro gesta sunt, ipsa esse, quæ de eo fuerant prædicta. Et velim quidem de scripturis discutere unumquemque sermonem, & ostendere, ut intelligi dignum est; sed quoniam nunc aliud est, quod urget, de vacanti nobis ista dicentur; hæc enim dixisse nunc sufficit, ut ostendamus non sine causa velamen positum super cor quorundam

GGG 2

NOTE ZACAGNI.

- 1 Idem codex, sicut esse differentias gloria; alia enim gloria. Mala lectio.
- 2 Vulgata, Irenæus lib. 2. cap. 24. & Cyprianus lib. 3. Testim. ad Quirinum cap. 51. habent claritas, pro gloria. Sed postrema vox placuit etiam Tertulliano de Refur. Carnis cap. 52.
- 3 Bobienis, natura demonstrat. Mox, exemplis manifestus. Et infra, sol exortus.
- 4 In cod. Bobien. servabit. Male Casinensis cod. observavit. Et infra, ante quam lucerna. E contra peior in 1. Bobien. cod. lectio, ubi sic se habet, *Sed nobis verus Salvator oritur, sicut ait, & illuminat isti Christus.*
- 5 Codex Bobienis, & Vulgata ita legunt, sed in Casinensi habetur, *tenet, & in lectione.*
- 6 Codex Casinensis, destruitur, lectio Vulgatæ contraria, quæ etiam habet, *non revelatum*, utrobique juxta textum græci textus.
- 7 Cod. Bobienis, *suavit quis ad Dominum, auferetur velamen.* Vulgata etiam habet, *auferetur.* At in Casinensi cod. est, *auferetur.*
- 8 Casinensis, quod, mala lectio.
- 9 Codex Bobienis, *abscessit vita? Quorundem ergo in hodiernum.*
- 10 Idem Codex, *supra cor eorum.* Ita est.
- 11 Idem cod. *ait enim intellige, & mox de Juda.*
- 12 Cod. Bobien. *de senioribus ejus usquequo ventus qui est.* Ceterum ista huius loci interpretatio longe diversa est Vulgatæ, & ab antiquioribus versionibus, quas exhibuit Tertullianus de Trinit. cap. 9. & Cyprianus adv. Julianos lib. 2. cap. 21. sed nec græco LXX. Interp. textus respondet, licet non una semper sit eisdem lectio in 1. Bobien. & apud Pates. Vide Nobilius in notis ad eum locum.
- 13 Cod. Casin. *quia alligabit;* sed tunc lectionem ex repetitione vocis, a, ortam puto. Bobienis, *alligavit.*
- 14 Cod. Bobien. *oculi.* Mox, *Dei enim.* Mox, *arguunt, Prophetam.*
- 15 In Bobienis inveni lectio, *Mox.*
- 16 Cod. Casin. *Et hoc est velamen, & ista, vel pellis.*
- 17 Cod. Bobien. *intelligentes.*
- 18 Male Bobien. cod. *Regibus eos, Regibusque subiectis.*
- 19 Cod. Bobien. *justificare. Sed videbitis.* Casin. *iustificari. Sed & videbitis.*
- 20 Bobienis *celex, adscriptio.* Mox, *ceperuntque.* Et infra, *Dominus meus.*
- 21 Idem codex, *in adventum.*
- 22 Idem cod. *intelligentes.* Et infra, *ipsa qua de eo.*
- 23 In cod. Bobien. mutilus est hic locus; habet enim, *sermonem, ut intelligi dignum est. Disasse non. Insig.*
- 24 In Casinensi est, *de vacantiis, sed legendum, de vacanti.* Sic supra cap. 41.

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777
Matt. 14. 25
Evd. 16
Matt. 8. 16
Evd. 17

in lectione veteris testamenti. Quicumque vero ad Dominum convertuntur, ab iis velamen auferitur. Quae omnia quam vim habeant in sese, his qui sensu vigent, intelligendum relinquo. Veniamus etiam ad illum sermonem Moysi, quo ait; *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester ex fratribus vestris, sicut me*; in quo magnam video prophetiam famuli Moysi, scientis eum, qui venturus esset, amplius se quidem auctoritatis habiturum, similia tamen esse passurum, & similia, ac prodigia ostensurum. Ibi enim Moyses natus a matre sua in thibin positus exponitur ad ripas fluminis: hic Dominus noster Jesus Christus natus ex matre sua Maria, per Angelum fugatur in Aegyptum. Ibi Moyses educens populum de medio Aegyptiorum, salvavit; & hic Jesus populum de medio Pharisaorum educens, aeternae tradidit salutem. Ibi Moyses per orationem petens, caelo accepit panem, quo pasceret populum in deserto; hic Dominus meus Jesus virtute propria ex quinque panibus viros quinquemilia satiavit in deserto. Ibi Moyses cum probaretur, positus in monte jejunavit quadraginta dies; & hic Dominus meus Jesus a spiritu aëris in desertum, cum tentaretur a Diabolo, quadraginta diebus similiter jejunavit. Ibi in conspectu Moysi, propter infidelitatem Pharaonis, omnia Aegyptiorum primogenita perierunt; & hic Jesu nascente, propter infidelitatem Herodis, omne masculinum Judaeorum subito perierit. Ibi Moyses orat, ut parcatur a plagis Pharaoni, ac populo ejus; & hic Dominus noster Jesus orat indulgeri Phariseis, dicens, *Pater ignoscite, quoniam nesciunt quid faciant*. Ibi Moysi vultus resplenduit in gloria Domini, ita ut non possent huius Israel intendere in faciem ejus, propter gloriam vultus ejus; & hic Jesus Christus Dominus resplenduit sicut sol, & discipuli ejus non poterant aspiciere in faciem ejus, propter gloriam vultus ipsius, & immensum luminis splendorem. Ibi Moyses eos, qui vitulum statuerant, gladio deiecit; & hic Dominus Jesus ait, *Veni gladium mittere super terram, & dividere hominem a proximo suo*, & reliqua. Ibi Moyses in caliginem nubium aquas ferentium sine metu in-

cessit; & hic Dominus Jesus cum omni potestate super aquas ambulavit. Ibi Moyses imperavit mari; & hic Dominus Jesus cum esset in mari, surgens imperavit ventis, & mari. Ibi Moyses cum impugnaretur, extensis manibus cor-tavit adversus Amalech; & hic Dominus Jesus impugnavit nobis, & pereuntibus violentia erratici spiritus, qui nunc in justis operatur, extensus in Cruce manibus, salutem dedit. Sed & alia multa pretereo, dilectissime Diodore, dum festino ad te libellum hunc velociter mittere, quae tu pro tua prudentia facile poteris reparare. Scribe autem mihi omne, quod postea egerit adversariae partis minister. Incolorem anima, & spiritu custodiat Deus omnipotens.

XLV. Accepta hac epistola Diodorus, & collecto ex ea sensu, confixit adversus Manem, ita ut ab omnibus collaudaretur, quod diligenter, & competenter ostenderit, duorum testamentorum, atque utriusque legis inter sese cognationem: plura etiam ex semetipso inveniens, objecit ei valida valde & fortia pro veritate. Conclufit etiam adversarium Diodorus, ex nominibus, dicens ita; Dixisti duo esse testamenta, dic ergo duo esse vetera, aut duo nova? Eiusdem enim temporis, vel potius aeternitatis, duo asseris esse ingenita; & si duo sunt, duo esse oportet vetera testamenta, aut duo nova. Quod si hoc non dicis, sed unum esse vetus, & aliud novum, rursum unum utriusque auctor ostenditur, & ejus esse vetus, cuius & novum; consequentia ipsa edocet: veluti si quis dicat homini, loca mihi veterem domum tuam; nonne per hoc etiam veterem domum dominum cum esse pronunciat? Aut rursum si dicat ei, novam domum tuam praestata mihi; nonne eodem verbo etiam veterem cum habere designat? Deinde illud etiam pervidendum est, quia ex quo duo sunt, ingenitam habentes naturam, ex eo necesse est etiam habere unumquemque ipsorum veteris testamentum, & sicut duo vetera testamenta; si tamen ambos antiquos, & sine initio esse dicis. Ego autem non ita didici, neque ita continent Scripturae. Tu vero qui dicis legem Moysi esse maligni Principis, & non boni Dei, dic mihi, qui erant illi,

NOTAE ZACAGNI.

- 1 Codex Bobiensis, *velamentum*.
- 2 Codex Bobiensis, *quod ait*.
- 3 In Casinensi codice scribitur, *scientibus*, in Bobiensi, *scilicet*. Spd Valesius, *scilicet*, emendandum censuit, cuius sententiae ad stipulati sumus. Infra Bobien. & amplius.
- 4 Thibis, & o. apud LXX. est sicella serpea in Vulgata. Mox Bobiensis, *ripam*.
- 5 Cod. Bobiensis, *matre Maria*.
- 6 Cod. Bobien. tam hic, quam infra, *Dominus noster*. Mox, *salvavit*.
- 7 Idem, *masculum*. Mox, *pro populo*. Infra, *Phariseis, pater*. Mox, *quid faciunt*.
- 8 Codex Bobiensis, *in gloriam*.
- 9 Idem, *respiciere*. Mox, *vultus ejus*.
- 10 Cod. Bobien. *vitulum fecerant*.
- 11 Melius Vulgata, *separare hominem adversus patrem suum*, & Tertullianus adv. Gnosticos cap. 10, *dividere hominem &c.*
- 12 Bobiensis codex, *in caligine*.
- 13 Idem codex, *in navi*.
- 14 Codex Bobiensis, *in istis*.
- 15 Codex Bobien. *velociter libellum*.
- 16 Idem, *mibi, carissime, quid postea*.
- 17 Codex Casinensis, *Deus omnium*.
- 18 Male Casin. cod. *legis inesse cognationem*. Male & infra Bobien. *contens object*. Sed & Casin. pro. *object*, male habet, *obscilla*.
- 19 Ridicula est hic Bobiensis cod. lectio, in quo scribitur, *ex navibus*; e contra Casinensis mox habet, *dicentia, dicit*, mala itidem lectio.
- 20 Cod. Bobien. *spertes & vetera*.
- 21 Male Casinensis, *injustus omnis utriusque*.
- 22 Codex Casin. *docens*.
- 23 Hae est Bobiensis Codicis lectio; nam in Casinensi est, *homini dixisti mihi*, nullo sensu. Foete, *dimittite mihi*.
- 24 Codex Bobien. *non pro*, sed in seq. habet, *nonne*.
- 25 Hoc in loco lacuna est in Bobiensi codice, in quo scribitur, *ex quo duo sunt ingenita habentes naturam ipsorum testamentorum, & sicut &c.* Valesius ex ingenio ita emendavit, *ex quo duo sunt ingenita, habent ex natura ipsorum testamentum*. Sed ipsam male coevisse Casinensis codex ostendit.

ANNO
CHRISTI
377ANNO
CHRISTI
377

illi, qui resistebant in faciem Moysi, Jannem dico, & Mambrem? Omne enim quod resistit, non sibi metipsum resistit, sed alii, aut meliori, aut deteriori, sicut Paulus indicat ad Timotheum in secunda epistola sua scribens. *Quem admodum Jannes, & Mambres resistebant Moysi; ita & isti resistebant veritati, homines corrupti mente, reprobi, circa fidem; sed ultra non proficiunt.* ^{11. Tim. 3. 8.} *Insuperantia enim eorum omnibus nota est, sicut & illorum fuit.* Vides quomodo Jannem, & Mambrem hominibus comparat corruptis mente, & reprobis circa fidem; Moysen vero veritati. Sed & Sanctus Joannes maximus Evangelistarum ait, gratiam gratia prestare, & differre; ex plenitudine enim Jesu legem Moysi accepisse nos dicit; aliam autem gratiam pro illa gratia per Jesum Christum esse completam in nobis. Quod ostendens etiam ipse Dominus voster Jesus agebat, ^{1. Joan. 1. 16.} *Non patetis, quia ego vos accusabo ad patrem. Est qui vos accuset Moysi, & in quem vos speratis; si enim crederetis Moysi, crederetis utique & mihi; de me enim ille scripsit. Quod si literis illius non creditis, quomodo verbis meis crederetis?* Sunt etiam ^{1. Joan. 1. 41.} alia multa, quae dici possent & de Apostolo Paulo, & de Evangelistis, ex quibus ostendere possumus veterem legem non esse alterius, quam Domini, cuius est novum testamentum, quae nos competenter ^{1. Joan. 1. 41.} ponere, & aptare convenit. Jam vesper imminet, dies enim clauditur, & finem nos disputandi facere par est; crastino autem nobis, de quibus tibi videtur, quaestiones habeantur. Et his dictis discesserunt.

XLVI. Cum autem mane factum esset, subito adventavit Archelaus ad castellum hunc, in quo morabatur Diodorus, priusquam omnino quisquam ad publicum procederet. Manes vero ignorans praesentem esse Archelaum, rursus Diodorum provocabat ad publicum, ut cum eo disputatione contenderet, volens eum verbis opprimere, ex eo quod advertebat, eum hominem esse simplicem, & non satis scripturarum quaestionibus eruditum; Archelai enim doctrinae jam perceperat gustum. Cum ergo & turbae convenissent ad solitum disputationis locum, & Manes jam verba facere cepisset, subito in medio eorum apparuit Archelaus, ac Diodorum complexus, sancto osculo salutavit. Diodorus vero, & omnes, qui praesentes erant, admirati sunt opus divinae providentiae, ut in tempore ipso adventaret Archelaus, quo quaestio movebatur; re enim vera, quod latendum est, quasi ex parte aliqua religiosus Diodorus pertimuerat conflictum. Cum autem vidisset Archelaum Manes, cessavit quidem continuo ab insultatione, & supercilio non parum dejecto, manifeste intelligebatur, quod conflictum vellet effugere. Multitudo vero auditorum adventum

Archelai, velut Apostoli praesentiam, opinata est, pro eo quod ad verbi defensionem tam paratus, & tam promptus existeret. Et cum dextera silentium poposcisset a populo (tumultus enim non mediocri extiterat) hoc modo cepit Archelaus. Tamei prudentiam, gloriam etiam nostrorum nonnulli assecuti sunt, tamen hoc vos deprecor, ut eorum, quae ante mendicata sunt, testimonium reservetis. Scio enim, & certus sum, fratres, quoniam ^{10.} Diodoro non pro ipsius impossibilitate successi; sed quoniam istum ego novi tunc, cum ad loci mei partes improbus advenisset, Marcelli ^{11.} viri illustris gratia, volens eum divertere a nostra doctrina & a fide, videlicet, quo impietatis hujus idoneus efficeretur assertor; & tamen omnibus suis verbis in nullo eum divertere, & movere praevalluit. Similis enim inventus est religiosissimus Marcellus petrae, in qua aedificata est domus solidissimis fundamentis, & cum descendisset pluvia, & irruissent flumina, ac venti, & illisissent in domum illam, perstitit: fundata enim erat solidissimis, & immobilibus fundamentis: huic autem, qui praesens est, infamiam potius intulit conatus ipse, quam laudem. Non autem mihi venia dignus videtur, qui ignoraverit, quod futurum est: oportebat enim eum praenoscere, qui sunt proprii sui; siquidem Spiritus Paracliti habitat in eo. Sed quoniam ignorantiae tenebris obcaecatus est, in vanum cucurrit, cum iter faceret ad Marcellum; & similis ^{11.} facere Astrologo describenti quidem caelestia, ignorantem vero quae suae domui geruntur. Sed ne videar per haec verba differre quaestionem, jam fileam; de iis vero dabo ipsi potestatem, summat quodcumque vult propositionis, & quaestionis initium. Vos tantummodo, sicut superius dixi, indeclinabiles iudices esse quaeso, ut vera dicenti honorem verum, palmamque tradatis.

XLVII. Tunc Manes, silentio ab omnibus facta, ita exorsus est. Tu quoque, Archelae, bene me de Deo sentientem, dignamque opinionem de Christo retinentem, verbis molestissimis obrundis, licet tale sit Apostolorum genus, patiens, & ferens omnia, etiam si eos convitis quis, aut maledictis obtrectet. Si persequi volueris, paratus sum, & si inferre supplicia, non refugiam. Si etiam interficere me vis, non reformido; illum enim solum oportet timere, qui potest animam, & corpus perdere in gehennam. Archelaus dixit. Abiit a me. Non est mihi tale propositum. Quid enim perpeffus es a me, vel a nostris? Et quidem um obtrectares, atque injuriam irrogares, & cum detraheres de paternis nostris traditionibus, & cum velles animas hominum bene institutas, ac diligenti cautela servatas interficere, quibus utique repensari non possunt universis mundi divitiis? Verum-

NOTE ZAGAGNI.

- 1 Cod. Bobien. ita scribens.
- 2 Codex Bobienus. *Insuperantia enim illorum manifesta erit omnibus sicut &c.* quod magis ad Vulgata lectionem accedit.
- 3 Cod. Bobien. non perfecta, pessima lectio.
- 4 Casin. cod., *Moyses quem*, lectio rejicienda.
- 5 Codex Bobienus, *credidit Moysi, crederetis utique forsitan & mihi.*
- 6 Cod. Casin. alia plura jam, quae dici possunt.
- 7 Codex Bobienus, *exponere & a patre, ut contentis*, quae verba cum nullum habere sensum vidisset Valefius, *exponere, & aperire, ut contentis*, emendandum esse putavit. & quidem non recte, ut ex Casinensi codice apparet.
- 8 Codex Bobienus non recte, *ubi.*
- 9 Huc usque edidit Valefius.
- 10 In codice Casinensi erat, *Diodorus*, nullo sensu.
- 11 Male Casinensis, *vix in legis gratia.*
- 12 Forte, *factus est.*

ANNO
CHRISTI
177.

ANNO
CHRISTI
177.

tamen propter quod assumis, o Manichæe? Quid est quod indicas? Quæ salutis signa ad nos deferas, dicitis? Verborum enim nuda jactatio non poterit præsentî multitudinî satisfacere, ut agnoscant, qui nostrum rectius obtinet scientiam veritatis. De quo ergo vis nos capite disputare, hoc prius dicitis, cum prius dicendi acceperis facultatem. Manes dixit. Si non iterum his, quæ a nobis recte dicuntur, infideliter resistis, dicam: si autem talis existis, qualem te prius sensi, dicam adversus Diodorum, delinans inquietudinem tuam. Archelaus dixit. Prædixi jam, quod abutimur inanitate verborum. Si quis nostrum resistere infideliter, invenitur Judicibus hæc permitte discernere; tu autem quid afferas dicitis? Manes dixit, Si non iterum resistis his, quæ a me iterum recte, dicuntur incipiam. Archelaus dixit, Si non hoc est, si non illud, sermo est hominis ignorantis. Ignoras ergo quod futurum est. Sed hoc quod futurum ais, resistere me, aut non resistere, in mea est potestate. Quomodo ergo stabit sermo ille duarum arborum, in quo hinc, veluti secuto firmissimo? Si enim contrariæ partis ego sum, quomodo obedientiam meam requiris? Quod si obedientiæ in me est mens, quomodo pertimescis ne resistam? Ais enim, quia malum semper permanet malum, & bonum semper permanet bonum, vim verbi illius penitus ignorans. Manes dixit, Nunquid te advocatum meorum adhibui sermonum, ut etiam meæ scientiæ intelligentiam disponas; quippe qui propria explanare non valeas, quomodo aliena poteris explicare? Quod si victum jam te proficitur Diodorus, tunc mihi tecum sermo movebitur. Si autem stat ille, & est idoneus ad dicendum, desine tu, & noli perturbare substantiam veritatis. Es enim ovis aliena, efficiaris tamen postea in numero ejusdem gregis, sicut vox Jesus ostendit, ejus qui apparuit quidem in hominis specie, nec tamen fuit homo. Archelaus dixit, Ergo non putas eum ex Maria Virgine esse? Manes dixit, Absit ut Dominum nostrum Jesum Christum per naturalia pudenda mulieris descendisse conhtear; ipse enim testimonium dat, quia de sinibus Patris descendit. Et, *Qui me recipit, recipit eum, qui me misit.* Et, *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me.* Et, *Non sum missus nisi ad oves perditas domus Israel.* Sunt & alia innumera testimonia hujusmodi, quæ indicant eum venisse, & non natum esse. Quod si potentior illo es, & magis scire potes, quod verum est, quomodo jam illi credimus? Archelaus dixit, Neque illo potentior sum, servus enim sum, & neque æqualis Domini mei esse possum; ego enim sum inutilis servus, verborum ejus discipulus, credens his, quæ ab ipso dicta sunt, & hæc indeclinabilia esse confirmo. Manes dixit, Similis tuiquidam cum ei aliquando dixisset, *Maria mater tua, & fratres tui foris sunt*, non libenter accipiens eum, qui dixerat, increpavit dicens, *Quæ est*

A mater mea, aut qui sunt fratres mei? & ostendit eos qui facerent voluntatem suam; & matres sibi esse, & fratres; sed autem vis dicere matrem ipsius Mariam, non est tibi sine periculo; sine dubio enim etiam fratres ex ea habuisse monstratur. Et dic utrum de Joseph generati sunt, aut ex eodem Spiritu Sancto? Ergo, & ruitos Christos, si ex eo in Spiritu Sancto generatos dixeris, habuimus. Quod si non ex eodem Spiritu, sed tamen dixeris eum fratres habuisse; sine dubio intelligendum est, quia post Spiritum, post Gabrielem, nuperit Joseph Virgo castissima, & immaculata Ecclesia. Quod si etiam hoc absurdum est omnino, eam quolibet modo concubuisse cum Joseph; dic an fratres habuerit? Nanquidnam etiam mechizæi erimen impingis? o prudentissime Marcelle? Quod si horum nihil convenit incontaminatæ Virgini, unde ei fuisse fratres astrues? Quod si fratres ei fuisse non potes adocere, quomodo Maria mater ejus erit, sicut ait ille, qui scribere ausus est, *Ecco Mater tua, & fratres tui foris sunt?* Quod etiam si ille ausus est dicere, illo ipso potentior, aut major esse nemo potest, qui ostendit nobis matrem, aut fratres suos; sed & Davidis esse non dignatur audire. Apostolus Petrus discipulorum omnium eminentissimus tunc agnoscere eum potuit, cum singuli opiniones suas, quas de ipso habebant, promerent, ait, *Tu es Christus filius Dei vivi*, & statim beatificat eum dicens, *Quoniam revelavit tibi Pater meus celestis.* Vide quanta sit differentia eorum, quæ ab Jesu dicta sunt? Illi enim, qui dixerat, *Ecco mater tua foris sunt*, respondit, *Quæ mihi est mater, aut fratres?* Et autem qui dixit, *Tu es Christus filius Dei vivi*, beatitudinem, benedictionemque restituit. Si ergo de Maria vis esse cum natum, mentitur ipse cum Petro; si autem verum dicit Petrus, sine dubio ille prior sefellit. Quod si prior sefellit, causam ad scriptorem rejicienda est. Unum igitur Christum nos scimus esse secundum Apostolum Paulum, cujus vocibus credimus consonantibus duntaxat adventui ejus.

XLVIII. His auditis turbæ permotæ sunt, veluti rationem veritatis continentibus, & Archelao nil habente, quod his posset opponere, hoc enim indicavit tumultus, qui inter eos exortus fuerat; sed cum multitudo conquiescisset, Archelaus hoc modo respondit. Vocis quidem Domini nostri Jesu Christi nullus poterit esse potentior, si neque nomen aliquod æquale ei esse invenitur, propter quod Deus eum exaltavit, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen; neque in testimonio quis æqualis ei esse poterit, & ideo ego vocis ejus tibi testimonia proferam, primum quidem dissolvens hæc, quæ a te dicta sunt, uti ne dicas, quoniam nec sibi ipsi consonant, ut est tibi consuetudo dicendi. Ais enim, quia eum, qui nuntiaverat ei de matre aut de fratribus increpaverit Jesus, quasi fallentem, secundum id quod scri-

NOTÆ ZACAGNI

- 1 Calinenſis codex, *noſtrum*.
- 2 In Calinenſi, *ignoras*.
- 3 In codice Calinenſi est, *aut etiam*, ſeſtio improbanda.
- 4 Calinenſis, *sicut vos Jeſu*.
- 5 In cod. Calin. est, *confiteor*, librarii errore, ut palam eſt.
- 6 In Calinenſi, *dicuntur habuimus*. Quid. Sed obvia eſt hujus loci emendatio.
- 7 Vox, *Ecce*, videtur ſuperflua, & per librarii errorem adjecta. Certe ſine ipſa integer eſt hujus loci ſenſus.
- 8 Ex his verbis colligi poſſe videtur, Marcellum cum Archelao ad Diodori caſtellum veniſſe.
- 9 Calinenſis Codex, *David Jeſu*.

ANNUS
CHRISTI
177

ANNUS
CHRISTI
177

concedis, negans, quod de Maria natus est; si enim confessus fueris eum de Maria natum, & passio subsequatur necesse est, & passionem resurrectionem, & resurrectionem iudicium, & salva nobis erunt scripturae praecepta. Non ergo iam vana est quaestio, sed plurima in hoc verbo. Sicut enim omnis lex, & prophetiae in duobus sermonibus constant; ita etiam nostra omnis spes in Beatae Mariae partu suspensa est; & ideo responde mihi ad singula, quae te interrogabo. Quomodo abjiciemus tantas, & tales Apostoli voces, quae dicunt, *Cum autem fuit Dei voluntas in nobis, misit filium suum factum ex muliere*. Et iterum, *Pascha nostram immolatus est Christus*. Et quia, *Deus, & Dominum suscitavit, & nos cum illo suscitabit per virtutem suam*. Et alia multa his similia dicta sunt, ut est illud, *Quomodo dicunt quidam in vobis, quia resurrectio mortuorum non est? Si enim resurrectio mortuorum non est, nec Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo praedicatio nostra. Inveniamur etiam falsi testes Dei, qui testimonium perhibuimus adversus Deum, quia suscitaverit Christum, quem non suscitavit. Si quidem mortui non resurgunt, nec Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc estis in peccatis vestris; ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt? Si in hac vita tantummodo speramus in Christo, miserabiles sumus omnibus hominibus. Nunc autem Christus resurrexit a mortuis initium dormientium, & reliqua. Quis rogo tam temerarius, & imprudens invenitur, qui istis sacrosanctis vocibus non accommodet fidem, in quibus nulla est distinctio, nulla dubitatio? Quisnam quaerit etiam te, o stulte Galata, fascinavit, sicut & illos, *Quorum ante oculos Jesus Christus crucifixus est*? Unde arbitror sufficere haec testimonia ad ostensionem iudicii, & resurrectionis, & passionis, quibus consequenter, & pariter ex Maria partus ostenditur. Quid enim, si tu nolis acquiescere, sed evidentissime Scriptura proclamat? Veruntamen interrogabo te, tu autem mihi responde, quando Jesus de Joanne testimonium dat, & dicebat, quia *Major in nativitate mulierum nullus surrexit Joanne Baptista; qui autem minor est in regno caelorum, major est illo*. Dic mihi qua ratione major illo est in regno caelorum? Nunquid Jesus minor erat Joanne in regno caelorum? Dico, absit. Dic ergo in quo, ut vel te ipsum superare possis? Sine dubio minor erat Joanne Jesus inter natos mulierum; in regno autem caelorum major illo erat. Dic mihi illud etiam, o Manichae, si ais Christum non esse ex Maria natum, sed apparuisse quidem ut hominem, cum homo non esset, praestante hoc & agente virtute, quae in*

ipso est; dic mihi super quem Spiritus Sanctus sicut columba descendit? Quis est etiam qui baptizatur a Joanne? Si perfectus erat, si filius erat, si virtus erat, non poterat Spiritus ingredi, sicut nec regnum potest ingredi intra regnum. Cujus autem ei emittis emissa vox testimonium detulit dicens. *Hic est filius meus dilectus, in quo bene complacui*? Dic age nihil remoreris, quis ille est, qui parat haec omnia, qui agit universa? Responde, ita ne blasphemiam pro ratione impudenter allegas, & inferre conaris.

L. Manes dixit, Nemo quidem qui adversum haec, quae a te dicta sunt, respondere potuerit, blasphemiae crimen incurrit, quia potius est omni laude dignissimus. Oportet enim artificem rebus propositis responsione diligenter aptata, manifesta omnibus ea, de quibus quaeritur, vel dubitatur, ostendere, & maxime idiotis. Et quoniam tibi doctrinae nostrae non placet ratio, tanquam artifex bonus, etiam hanc mihi quaestionem rationabiliter exsolve. Mihi enim pium videtur dicere, quod nihil egerit filius Dei, in eo quod adventus ejus procuratur ad terras, neque opus habuerit columba, neque baptismate, neque matre, neque fratribus, fortasse neque patre, qui ei secundum te fuit Joseph; sed totus ille ipse descendens, semetipsum in quocumque voluit transformavit in hominem, eo pacto, quo Paulus dicit, quia *habitu repturus est ut homo*. Cujus igitur rei indignuerit is, qui semetipsum in omnia transformavit, ostende? Quando enim voluit, hunc hominem rursus transformavit in speciem solis, ac vultum. Quod si rursus resistis, mihi recte dicenti fidem nolis accommodare, audi definitionem tuam, in qua stas. Si enim hominem eum tantummodo ex Maria esse dicis, & in baptismo spiritum percipisse, ergo per profectum filius videbitur, & non per naturam. Si tamen tibi concedam dicere, secundum profectum esse filium, quasi hominem factum; hominem vere esse opinaris, id est qui caro, & sanguis sit. Necessesse est ergo, & spiritum, qui sicut columba apparuit, non aliud esse quam naturalem columbam; sicut homo enim dictum est, & sicut columba, & quocumque opinari potest de eo sermone, quod dictum est, sicut homo, hac opinione concipere etiam de eo, quod dictum est, sicut columba; necesse est & haec aequaliter recipere; ita enim in Scripturis, quae de eo scripta sunt, inveniuntur. Archelaus dixit, Sicut tibi ipse non potes, tanquam bonus artifex, neque ego tibi hanc quaestionem diligenter aptatam manifestarem, atque manifeste dissolverem, nisi propter hos, qui assistunt, & qui nos audiunt, & ideo, sicut convenit, quaestionis hujus quoque exponam rationem. Tibi quidem non videtur pie dici, ma-

NOTAE ZACAGNI.

1 Ita legendum censui, sicut in Codice Casinensi scribitur, *negasti id quod*, esque lectionem probant Irenaeus, Tertullianus, Cyprianus, & alii.
 2 Vulgata editio graeco textui consona legit, *As ubi venit plenitudo temporis*, esque lectionem probant Irenaeus, Tertullianus, Cyprianus, & alii.
 3 Verba, *cum illo*, non habent graeco, neque Vulgata, neque Irenaeus lib. 5. adv. haer. cap. 6. & 7. neque Tertullianus lib. 5. adv. Marcionem cap. 7. neque in lib. de Pudicitia cap. 16.
 4 In cod. Casin. est, *in nobis*, & infra, *vana est fides vestra*. Sed Vulgata lectio huic praeferenda, deponere quae ex librorum oscitantia videatur exorta, Irenaeus quoque, Tertullianus, Cyprianus, aliique Vulgata lectionem sequuntur.
 5 In eodem cod. legitur, *qui istam sacrosanctam vocem* &c. librarum, ut arbitror, errore.
 6 Vulgata editionis melior lectio, *praescriptus est*.
 7 Haec verba, *dico absit*, nisi mendum sit in codice, videntur tanquam ex Manetis persona ab Archelaus prolata.
 8 Male in codice Casinensi, *conerit*.
 9 In cod. Casin. scribitur, *sicut homo ac opinione*.
 10 Codex Casinensis ita legit, *vana quaestioem diligenter aptare tam manifestam, atque manifeste dissolverem*. Sed ex Manetis interrogatione, cui Archelaus respondet, nos hunc locum restitimus.

ANNO
CHRISTI
177.

ANNO
CHRISTI
177.

1217
matrem habuisse Jesum Mariam, & reliqua, quae A
nunc persecutus es, quae quidem omnia repe-
tere perhorresco. Interdum quidem cogi solet
artifex propter imperitiam resistentis dicere, &
facere ea quae tempus recusat, & ideo quia mi-
hi est illata necessitas propter praesentem turbam,
ad ea, quae a te non recte dicta sunt, paucis
respondeam. Dic ego mihi, si Jesum hominem
naturaliter factum intellexerimus, ex Maria, ha-
bentem carnem & sanguinem intellexerimus, ne-
cesse est etiam Spiritum Sanctum veram colum-
bam fuisse, & non Spiritum. Et quomodo po-
terit vera columba verum hominem ingredi at-
que in eo permanere, caro enim carnem ingre-
di non potest; sed magis si Jesum hominem
verum confiteamur, eum vero, qui dicitur, si
cut columba, Spiritum Sanctum, salva est no-
bis ratio in utraque. Spiritus enim secundum
rectam rationem habitat in homine, & descen-
dit, & permanet, & competenter hoc, & fa-
ctum est, & sit semper, sicut tu te ipsum an-
te hoc tempus profitebaris esse Paraclitum Dei,
ut dicam silex, non homo, qui frequenter
oblivisceris ea quae dicis. Spiritum enim venis-
se super te dixisti, quem promiserat Jesus esse
missurum, & unde nisi de caelo descenderat? Et
si descendit Spiritus super hominem dignum se,
super te autem veras columbas descendisse sen-
tiendum est, ut te columbarium potius furem
accipiamus, insidias eis, ac laqueos molientem;
dignus enim es, qui verbis ridiculis illudaris;
ego tamen parco, ne auditores videat offende-
re haec dicens, & maxime quia praeter propo-
situm meum, in te ingerere, quae mereatis au-
dire. Sed redeam ad rem. Memor sum enim
transformationis suae, qua dicis, quia Deus trans-
formaverit se in hominem, vel in solem, ex
hoc volens ostendere Jesum nostrum habitu so-
lo, & visu factum esse hominem, quod absit
ab unoquoque fidelium dicere. Haec alioquin
secundum te ad somnium nobis redeant univer-
sa, & figuras; non solum autem, sed adventus
nomen debebitur: poterat enim in caelo positus
facere quae voluerat, si Spiritum eum esse, &
non hominem, dices. Sed non ita est, quo-
niam, *Exinanivit semetipsum formam servi acci-
piens*. Dico autem de eo, qui ex Maria factus
est homo. Quid enim? non poteramus & nos
multo facilius, & lautius ista narrare? sed ab-
sit ut a veritate declinemus jota unum, aut
unum apicem. Est enim qui de Maria natus
est filius, qui totum hoc, quo magnum est,
voluit perferre certamen Jesus. Hic est Chri-
stus Dei, qui descendit super eum, qui de Ma-
ria est. Quod si non credis neque voci, quae
exultis facta est, temperarium aliquid ipse pro-
ducis, & si dixeris, nemo crederet. Statim enim
in desertum a Spiritu ductus est Jesus, ut ten-
taretur a Diabolo, quem cum Diabolus igno-
raret, dicebat ei, *Si filius es Dei*. Ignorabat
autem propter quid genuisset filium Dei, qui
praedicabat regnum caelorum, quod erat ha-

bitaculum magnum, nec ab ullo alio parari po-
tuisset; unde & affixus cruci, cum resurrexisset
ab inferis, assumptus est illuc, ubi Christus fi-
lius Dei regnabat, ut cum iudicium habere ce-
perit, hi qui ignoraverant eum, videant quem
compunxerunt. Ut autem credas; cum discipu-
li ejus per animum integrum manserunt cum eo,
quare nullus ipsorum procidit super faciem suam,
sicut paulo ante dicebas, sed in una hora illa,
quando sicut sol resplenduit vultus ejus? Non-
ne propter habitaculum illud, quod ex Maria
fuerat effectum? Sicut enim Paracliti pondus
nullus alius valuit sustinere, nisi soli Discipuli,
& Paulus, Beatus; ita etiam Spiritum, qui de
caelis descenderat, per quem vox paterna testa-
tur dicens, *Hic est filius meus dilectus*, nullus
alius portare praevahit, nisi qui ex Maria na-
tus est, super omnes Sanctos Jesus. Sed & ad
haec quae objicio responde. Si habitu eum, &
specie dicis esse hominem, quomodo ab his,
qui ex viro, & muliere nati sunt, Pharisaeis
teneri potuit, & ad iudicium protrahi,
cum spirituale corpus a crassioribus corporibus
non valeat comprehendi? Quod si habes ali-
quid, quod ad verbum, atque ad propositum
respondeas, qui nunquam ad proposita respon-
disti, perge quaeso, & pugillum plenum solis
mihi asser, aut modium plenum? Ipse vero sol
pro eo quod subtilioris est corporis, cooperire
te, & circumdare potest, tu vero eum, & si
conculcaveris, nihil laedis. Dominus vero meus
Jesus, si tentus est, ut homo ab hominibus
tentus est. Si non est homo nec tentus est.
Si non est tentus, nec passus est, nec bap-
tizatus est. Si ille non est baptizatus, neque
quisquam nostrum baptizatus est. Baptisma
autem si non est, nec erit remissio peccato-
rum, sed in suis peccatis unusquisque morie-
tur. Manes dixit: Ergo baptisma propter re-
missionem peccatorum datur? Archelaus dixit,
Etiam. Manes dixit: Ergo peccavit Christus,
quia baptizatus est? Archelaus dixit, Absit;
quin potius pro nobis peccatum factus est, no-
stra peccata suscipiens, propter quod ex mu-
liere natus est, & propter quod ad baptisma
venit, ut huius partis perciperet purificationem,
ut Spiritum, qui descenderat in specie colum-
bae, corpus, quod susceperat, portare possit.

LI. Haec cum dixisset Archelaus, admiratus
sunt turbae veritatem doctrinae ejus, & laudes
ei immensas cum clamoribus reddiderunt, ita
ut omni studio conarentur, & ultra ei non
sinerent ad propria remeare; & tunc quidem
discesserunt. Postea vero congregatis eis, Ar-
chelaus acquiescere sibi, atque audire verbum
suadebat: non enim soli, qui cum Diodoro
erant, audiebant eum, sed omnes quicunque ex
provincia ejus aderant, atque ex vicinis locis;
factoque silentio, hoc modo de Mane dicere
aggressus est. Qualiter se quidem habeat nostra
doctrina audistis, & fidei nostrae experimenta
contulistis; prout potui enim intelligere Scripturas
H h h h coram

Mat. 2.

Mat. 4.

NOTAE ZACAGNI.

1 Respondam, pro, respondebo, sic in cap. 48. edocam, pro, edocebo.
2 Casinensis, et dicam filium non homo. Videant eruditi an recte emendatum sit.
3 Forte quod.
4 Locum hunc nostra conjectura ita corrigitur, ut aliquis inde sensus eliceretur; nam in Casin. cod. lectione magna obscuritas ex librarii erroribus exorta: sic enim se habet, Ignorabat autem propter qui genuisset filium Dei praedicabat regnum caelorum, qui erat &c.
5 In codice Casinensi, quo usi sumus, adverbium, propter, desideratur, sed illud librarii oscitantia omisum fuisse sequentia clare demonstrant.
6 Et hic particula, &, desit in codice Casinensi, quam tamen orationis series evidenter exposcit.

ANNO
CHRISTI
177.ANNO
CHRISTI
177.

coram omnibus vobis exposui. Sed nunc pau-
cissime dicere volentem, deprecor, ut cum silen-
tio audiat, ut agnoscat, qui sit, & unde, &
qualis sit iste, qui advenit, sicut Sifinius qui-
dam unus ex comitibus eius indicavit mihi,
quem etiam ad testimonium eorum, quæ a me
dicentur, si placet, vocare paratus sum. Sed
ne ipse quidem dicere recusavit eadem, quæ
nos dicimus, præsentem Manes; credidit enim do-
ctrinæ nostræ supradictus, sicut & apud me alius
Turbo nomine. Quæcumque ergo contestati sunt
mihi, sed & ea, quæ nos ipsi deprehendimus
in hoc viro, non faciam latere conscientiam vest-
ram. Tunc vero turbæ eo amplius incitata,
congregatæ sunt ad audiendum Archelaum; e-
tenim ea, quæ ab eo dicebantur, plurimam eis
oblectationem præbebant; propter quod & cer-
tatim adhortabantur eum dicere quæcumque vel-
let, quæcumque sentiret; paratos se esse ad au-
diendum, & usque ad vesperum permanere, et-
iam accensis luminibus, pollicebantur: quorum
animositate incitatus Archelaus cum omni fidu-
cia dicere exorsus est. Viri fratres, superiores qui-
dem causas Domini mei Jesu audistis, dico autem
cas, quæ ex lege, & prophetis judicantur; in-
feriores vero Domini mei Jesu Christi Salvato-
ris nostri non ignoratis, Sed quid plura? Ap-
pellati sumus ex Salvatoris desiderio Christiani,
sicut universus orbis terrarum testimonium per-
hibet, atque Apostoli edocent; sed & optimus
architectus eius, fundamentum nostrum, idest Ec-
clesiæ, Paulus posuit, & legem tradidit, ordinatis
ministris, & Presbyteris, & Episcopis in ea, de-
scribens per loca singula quomodo, & qualiter
oporteat Ministros Dei, quales & qualiter fieri
Presbyteros, qualesque esse debeant, qui Episco-
patum desiderant; quæ omnia bene nobis, &
recte disposita, usque in hodiernum, statum
suum custodiunt, & permanet apud nos hujus
regulæ disciplina. Istius vero, qui nunc nobis
ex Perfarum provincia ebullivit, Manes nomi-
ne, adversum quem mihi disputatio jam secun-
do commota est, genus vobis dicam, & totum;

sed & doctrina ejus unde descendat lucidissime
demonstrabo. Ille non est primus auctor hu-
jusmodi doctrinæ, nec solus; sed quidam ex
Scythia, Scythianus nomine, Apostolorum
tempore fuit sectæ hujus auctor, & princeps, si-
cut & fuerunt & multi alii apostatæ, qui pri-
matus sibi vindicare cupientes, falsa pro veris
conscripterunt, simpliciores quosque ad suam li-
bidinem pervertentes, quorum nomina, & per-
fidias dicere nunc tempus non sinit. Hic ergo
Scythianus dualitatem istam introducit contra-
riam sibi, quod ipse a Pythagora suscepit, sicut
& alii omnes hujus dogmatis sectatores, qui
omnes dualitatem defendunt, declinantes Scri-
pturæ viam directam; sed non in amplius pro-
ficiunt.

III. Nullus tamen ita impudenter prevaluit,
sicut iste Scythianus. Inimicitias enim inter
duos ingenitos introduxit, & omnia hæc, quæ
consequuntur hujuscemodi assertionem. Quique
Scythianus ipse ex genere Saracenorum fuit,
& captivam quandam accepit uxorem de supe-
riore Thebaide, quæ eum suavitè habitare in Æ-
gypto magis, quam in desertis. Atque utinam
nunquam eum illa provincia suscepisset, in
qua cum eum habitaret, cum Ægyptiorum
sapientiam didicisset; erat enim, ut quod verum
est dicamus, valde dives ingenio, & opibus,
sicut hi, qui sciebant eum, per traditionem no-
bis quoque testificati sunt. Discipulum autem
habuit quendam, nomine Terebinthum, qui
scripsit ei quatuor libros, ex quibus unum qui-
dem appellavit Mysteriorum, alium vero Capi-
tolorum, tertium autem, Evangelium, & no-
vissimum omnium Thesaurum appellavit, & erant
ei isti quatuor libri, & unus discipulus nomine Te-
rebinthus. Quia ergo aliquantum temporis se-
cum isti ambo decreverant soli habitare, pla-
cuit Scythiano discurrere in Judæam, ut ibi con-
grederetur cum omnibus, quicunque ibi vide-
bantur esse doctores, & pervenit eum continuo
vita defungi, nec potuisse aliquid promovere.
Ille vero discipulus, qui cum eo fuerat conver-
satus

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Forte paucissima.
- 2 Cod. Casinensis nullo sensu habet; Sifinius quidam vos ex comitibus ejus indicavit mihi, quæ etiam &c.
- 3 Et hic emendavimus codicis Casinensis lectionem ita se habentem, ipse quidem me dicere recusavit &c.
- 4 Codex Casinensis, sed & optimus architectus ei fundamentum, cujus manifestam corruptionem modica muta-
tione sustulimus.
- 5 Locus notandus de Hierarchia Ecclesiastica ordine ab Apostolis instituto. Episcopos autem, Presbyteros, &
Ministros tantum nominat Archelaus, quod ministrorum, hoc est Diaconorum nomine omnes infra Presbyteratum
ordines antiquissimi Patres comprehendere consueverunt: Ita Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum pag. 667.
Tertullianus de baptismo cap. 17. Origenes homil. 2. in Hierem. & in Martham cap. 19. pag. 262. & alibi passim.
- 6 Qui Scythianus apud omnes alios veteres, qui de Manichæorum heresi tractarunt, appellatur, tam hic, quam
in sequentibus a veteri Interprete Scythianus, & Scythianus vocatur, nisi ubique imperiti librarii sit error.

ZACAGNUS LECTORI.

- 7 Cum post editam Archelai disputationem inter Regio-Alexandrinam Vaticanam Bibliothecam codices reperissem
apographum cujusdam vetusti codicis, qui olim ad Monasterium S. Salvii, Ambianensis fortasse episcopi & mar-
tyris pertinuit, & in eod. codice, una cum S. Augustini communitio adversus Manichæos inter ejusdem epistolæ edi-
to haberentur excerpta quædam ex actis disputationis Archelai a cap. LI. usque ad cap. LV. operæ pretium cen-
sui varias ex eodem apographo lectiones edere, cum ipsarum ope quædam Archelai loca restituantur. Quidam stu-
tiano nomine; sic infra semper Stustianum vocat.
- 8 Cod. Alexandrin. pro veris confiterant.
- 9 In eod. Cod. Introduxit.
- 10 In Casin. codice, quæ cum sequuntur, mala lectio.
- 11 Hic nonnulla deesse palam est. Forte, in qua cum diu habitaret, depravatus est, cum Ægyptiorum sapientiam
didicisset.
- 12 Cod. Alexandr. in qua cum habitaret & Ægyptiorum.
- 13 Idem Cod. testati sunt.
- 14 Idem Cod. quorundam qui scripsit.
- 15 Et hic manifestus est librarii error in Codice Casinensi in quo scribitur, Terbonum; nam Cyrillus Hieroso-
lym. Catechesi 6. & alii omnes Terebinthum, Terbinthum, seu Terebinthum, Scythiani discipulum faciunt. Quia &
in seq. ubique Terebinthus scribitur. Quod vero ait Archelaus hunc Scythiano scripsisse quatuor libros, quos re-
tulerat, contrarium est Cyrilli mox laudati narrationi, aliique, qui Scythianum solum eorum auctorem agnoscunt.
- 16 Tertium vero. Cod. Alex.
- 17 Terebinthus. Quam ergo aliquantum temporis secum isti ambo esse decreverant, soli placuit Stustiano exterrere
in Judæam. Sic infra ubique vocat Terebinthum Cod. Alex.

ANNO
CHRISTI
177ANNO
CHRISTI
177

(satus in fugam versus est, & Babyloniam per-
tuit, quæ nunc provincia habetur a Persis,
quæque abest nunc a locis nostris itinere die-
rum, & noctium ferme sex; quocum venisset,
talem de se famam pervulgavit ipse Terebin-
thus, dicens omni se sapientia Ægyptiorum
repletum, & vocari non jam Terebinthum,
sed alium Buddam nomine, sibi que hoc no-
men impositum, ex quadam autem virgine na-
tum se esse, simul & ab Angelo in montibus
enutritum. Parcus vero quidam Propheta, &
Labdacus Mithræ filius arguebat eum men-
daci, & erat eis quotidie animosa exaggeratio
de huiusmodi negotio. Sed quid plura? Licet
frequentius oburgaretur, tamen nuntiabat eis,
quæ ante seculum essent, & de sphaera, & duo-
bus luminaribus; sed & quo, & quomodo a-
nimæ discedant, & qualiter iterum revertantur
in corpora, & alia multa huiusmodi, & hor-
rum nequiora, idest, bellum Deo commotum
esse in principiis, ut ipse Propheta crederetur.
Pro quibus dum argueretur, ad viduam quan-
dam secessit cum suis quatuor libris, nullo ibi-
dem discipulo acquisito, præter anum solam,
quæ ejus particeps facta est. Tunc deinde ma-
ne primo ascendit solarium quoddam excel-
sum; ubi nomina quedam cepit invocare, quæ
nobis Turbo dixit, solos septem electos didicif-
te. Cum ergo ascendisset ritus nescio cuius,
vel artificii gratia; solus autem ascendit, ne
inde ab aliquo convinci posset, quod si diffi-
mulasset, vel pro nihilo duxisset, cogitabat se
a veris principibus pœnis esse subditum. Hæc
eo cogitante, iustissimus Deus sub terras eum de-
strudi per spiritum jubet, & continuo de sum-
mo dejectus, exanime corpus deorsum præcipi-
tatum est, quod anus illa miserta, collectum
locis solitis sepeliit.

LIII. Tunc omnia illa, quæ secum de Ægy-
pto pertulerat, manserunt apud eam, & ga-
visa est valde de morte ejus duplici causa,
Concil. General. Tom. I.

primo quod non libenter aspiceret artes illius,
secundo pro his, quæ de hereditate fuerat con-
secuta; erat enim multum pretii. Quæ cum
sola esset, habere aliquem ad ministerium vo-
luit, & comparavit sibi puerum annorum fer-
me septem, Corbiciam nomine, quem sta-
tim manamisit, ac literis erudit. Quique cum
duodecim annorum esset effodius, anus illa diem
obiit, ipsique universa bona sua tradidit, &
cum cæteris reliquis, etiam quatuor illos libel-
los, quos Scythianus scripserat, non multorum
versuum singulos. Tunc ergo Corbiciam, sepa-
ta Domina, bonis sibi derelictis omnibus uti
cepit, & migravit ad medium civitatis locum,
in quo manebat Rex Perfarum, & commu-
tato sibi nomine, Manem semetipsum pro Cor-
bicio appellavit; nec Manem, sed Manes, Per-
farum enim lingua tali utitur declinatione. Ef-
fectus autem puer ille annorum prope sexa-
ginta, eruditus secundum doctrinam, quæ in
locis illis est, & pene dixerim super omnem
hominem, diligentius tamen hæc didicit, quæ
in illis quatuor libellis continebantur, acqui-
sit etiam discipulos tres, quorum nomina sunt
hæc, Thomas, Addas & Hermas. Tunc assu-
mit illos libellos, & transfert eos, ita ut
multa alia a semetipso infereret eis, quæ anili-
bus fabulis similia sunt. Habebat ergo tres istos
discipulos conscios malorum suorum; nomen ve-
ro libellis proprium adscribit, prioris nomine
deleto, tanquam si eos solus ex semetipso con-
scripserit. Tunc visum est ei mittere discipu-
los suos cum his, quæ conscripserat in libellis,
ad superiora illius provincie loca, & per di-
versas civitates, & vicos, ut haberet aliquos se
sequentes; & Thomas quidem partes Ægypti
voluit occupare, Addas vero Scythiæ, solus
autem Hermas residere cum eo elegit. Cum er-
go illi essent profecti, Regis filius ægritudine
quadam arreptus est, quem Rex curari deside-
rans, edictum proposuit in vita, si quis eum
H h h h 2 curare

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Ille vero discipulus omnibus qui unquam ejus fuerant congregati in fugam versus est. Cod. Alex.
- 2 Nota quousque extendentur Imperii Romani limites, eo tempore, quo Archelaus cum Manete disputa-
vavit.
- 3 Cod. Alex. habitatur.
- 4 Mire hic sese exeret librarii, qui Casinensem Codicem exaravit, oscitantia; scripsit enim, sed aliud inju-
dam nomine; legendum autem esse, sed alium Buddam nomine, Cyrilli Hierosolym. Epiphani, & aliorum nar-
rationes palam evincunt.
- 5 Cod. Alex. vocari jam non Terebinthum, sed Buddam.
- 6 Cod. Alex. simulabat pro simul.
- 7 De his Perfarum sacerdotibus, vide Epiphanium in hæc hæresi num. 3. & nos in Manichæorum historia.
- 8 Cod. Alex. Labdacus Mithræ filius.
- 9 Quotidie facti animosa certatio de huiusmodi negotio. Cod. Alexandr.
- 10 Et de duobus summantis mysteria. Sed & quomodo anima discedebant. Et mox, revertentur, Cod. Alex.
- 11 In cod. Casin. scribitur nunc; sed tunc, legendum esse non ambigo.
- 12 Ascendit ut no ab aliquo. Cod. Alex.
- 13 Codex Casinensis habet, ut inde ab aliquo convinci possit. Codex Alexandr. ascendit ut no ab aliquo. Con-
trarius tamen sensus, quem expressimus, verior est; nam id sibi vult Archelaus, Manerem solam, cuiusdam præ-
stigi) causæ, solarium ascendisse, ne a Parco & Labdaco Mithræ sacerdotibus, id egisse deprehensus, debitas
pœnas Perfarum Regi persolveret.
- 14 Codex Alex. cogitabas se habere principibus. Male pro a veris; mox parti esse subdendum.
- 15 Cod. Alex. de Ægypto protrahant.
- 16 Ibid. valde de morte ejus duplici ex causa.
- 17 Cod. Alex. quæ hereditate fuerat consecuta; erat enim multum pecunia avida. Quæ cum Gr.
- 18 Cod. Alex. comparavit sibi puerum. Mox, quem sicut. Et paulo post, qui cum.
- 19 Christum, Kùßεξαρ hunc, non Corbiciam vocant Cyrillus, Epiphanius, & alii.
- 20 Cod. Alex. illa quæ abest ipsique Gr. Mox, cæteris reliquis. Forte, reliquis.
- 21 Cod. Alex. civitatis locum in qua manebat.
- 22 Ita constantè in Casinensi codice scribitur; verior tamen, ne in hoc annorum numero mendum sit. Co-
dex Alex. prope septuaginta.
- 23 Cod. Alex. in locis illis est, pene dixerim super omnem hominem diligentius; tamen didicit ea quæ in qua-
tuor illis libellis continebantur. Acquisivit etiam ipse discipulos.
- 24 Cod. Alex. libellos ut transferret eos, ita ut illa multa
- 25 Cod. Alex. scripserit.
- 26 Cod. Alex. ipsius provincie.
- 27 Cod. Alex. Addas vero Scythia.
- 28 Legendum fortasse, invitans; ita & legit cod. Alex.

ANNO
CHRISTI
177ANNO
CHRISTI
177

curare possit, accipere primum, multo propo-
to. Tum iste, sicut illi qui cibum, quod no-
men est tale cludere solent, presentiam suam
Manes exhibet apud Regem dicens se esse pue-
rum curaturum, quum cum audisset Rex, su-
cepit eum cum obsequio, ac libenter habuit.
Verum ne multa narrando, quum gessit, re-
dium auditoribus inferam; mortuus est puer in
manibus ejus, vel potius extinctus. Tunc Rex in
carcerem detrudi jubet Manem, & ferri talento
onerari. Illi vero duo discipuli ejus, qui missi fue-
rant ad docendum per singulas civitates, quare-
bantur ad penam. Quique fugientes licet, nun-
quam cessant alienam hanc, & ab Antichristo
inspiratam, per loca singula inferere doctrinam.

LIV. Post hæc ad magistrum suum redeunt,
referentes quum eis acciderant; & audiunt etiam
ea, quum in ipso collata sunt mala; accedentes
ergo, ut dicebam, ad eum sui, & suggeren-
tes ei de his malis, quum per loca singula pa-
tiebantur; de reliquo converti se debere ad sa-
lutem suadebant; pertimuerant enim, verentes
ne quid sibi ex his malis, quum illi intereban-
tur, accederet. At ille suadens eos nihil ve-
ret, ad orationem conjuravit. Tunc deinde ju-
bet, in carcere positus legis Christianorum li-
bros comparari; valde enim hi, qui missi fue-
rant ab eo per singulas civitates, ab omnibus
hominibus execrationi habebantur, maxime apud
quos Christianorum nomen venerationi erat.
Sumpto ergo aliquantulo auri modo, abierunt
ad loca, in quibus Christianorum libri con-
terebantur, & simulantes se nuntios esse
Christianos, rogabant præstari sibi libros ad com-
parandum; & ut ne multa dicam, comparant
universos libros scripturarum nostrarum, & de-
terunt ad eum in carcere constitutum, qui-
bus ille acceptis, homo astutus, cepit in nostris
libris occationes inquirere dualitatis suæ, nec
suæ quidem, sed Scythiani, qui hoc ante plu-
rumum temporis protulerat, & in nostris libris,
sicut etiam adversus me disputans fecit, asser-
tionem suam proferre, quædam in his accusans,
quædam permutans, solo Christi nomine ad-
jecto; quem se idcirco suscipere simulavit, ut per
civitates singulas sanctorum, & divinum nomen
audientes Christi, minime execrantes eos, di-
scipulos istius non fatigaret. Inveniens autem
vocem etiam de Paraclito positam in Scripturis,
semetipsum esse subiecit, qui non legerat

diligenter, quia Paraclitus jam tunc venisset,
cum Apostoli adhuc essent super terram? His
ergo tam sceleratis compositis mittit, & disci-
pulos suos predicaturos intrepide fidos, simu-
latoque errores, & novas falsaque voces an-
nuntiaturos per loca singula. Quod cum Rex
Perfarum cognovisset, dignis eum suppliciis sub-
dere parat. Quo Manes agnito, admonitus in
somis, elapsus de carcere, in fugam versus
est, auro plurimo custodibus corruptis, & man-
sist in castello Arabionis. Unde scriptam epi-
stolam per Turbonem ad Marcellum nostrum
misit, in qua significavit se esse venturum. Quo
cum venisset, fuit nobis certamen tale, quale
& hic vidistis, & audistis, in quo, prout po-
tuimus, ostendimus eum Pseudopphetam. Sed
custos quidem carceris, qui eum dimiserat, pu-
nitus est; Rex vero eum requiri jussit, & in
quibuscumque locis repertum comprehendendi. Hæc
cum ego cognovissem, necessarium fuit me et-
iam vobis indicare, quia requiritur iste a Rege
Perfarum usque in hodiernum diem.

LV. His auditis, turbæ volebant Manem
comprehensum tradere potestati barbarorum, qui
erant vicini ultra Strangam fluvium, quoniam
& ante tempus venerant quidam ad requiren-
dum eum, quo nusquam reperto, discesserant;
erat enim tunc in fuga constitutus. Cum ergo
hæc ita Archelaus prodidisset, continuo se in
fugam dedit Manes, & evadere potuit, dum nemo
eum insequeretur. Sed populus, cum Archelai,
quem libenter audiebant, relatione teneretur,
quidam tamen crebre insecuti sunt post eum.
Sed ille vias, quibus venerat, repetens,
transito fluvio ad Arabionis castellum rediit,
ubi postea comprehensus, oblatus est Regi; qui-
que plurima adversus eum indignatione commo-
tus, duas mortes in eum vindicare cupiens,
unam filii, alteram carcerarii, jussit eum ante
portam civitatis exoriatum suspendi; & pellem
ejus medicamentis infectam, inflari; carnes ve-
ro volucris dari jussit. Quibus postea agni-
tis; Archelaus adjecit ea priori disceptationi, ut
omnibus innotesceret, sicut ego qui inscripti in
prioribus exposui. Congregatis igitur omnibus
Christianis, ferri adversus eum sententiam pla-
cuit, veluti epilogum quandam morti ejus
transmittentes, consonantem reliquis vitæ ejus
negotiiis. Addidit etiam hoc Archelaus dicens:
Viri fratres, ne quis vestrum incredulus sit his,
quæ

NOTÆ ZACAGNI.

1 Locus valde corruptus. Forte legendum, qui cibum, quod nomen est tale, cludere. Hanc emendationem ven-
dicat Codex Alexand. ita legens: curare possit, accideret primum multo propo-
to. Tum iste, sicut illi, qui cibum, quod nomen est tale, cludere solent, presentiam sui exhibet Manes.

2 Cod. Alex. quædam sunt.

3 Cod. Alex. quædam sunt.

4 Hoc est, vinculis ferreis, ac eorum pondere, nam taliter interdum est pondus.

5 Cod. Alex. nec nunquam cessant alienam.

6 Cod. Alex. quid eis acciderit.

7 Cod. Alex. accedentes ergo, ut dicebat, ad eum sui, & suggerentes sui et de his.

8 In codice Calineni, ut dicebant, nos levi mutatione, dicebam, emendandum censuimus. Sed & fortasse, ut
dicebat, legendum, melior amen vita est prior lectio.

9 In eodem codice, sequenti, scribitur, sed converti, legendum esse, quæ sequuntur clare, ut arbitror inveniunt.

10 Fortasse, accideret, ita etiam legit codex Alexand.

11 Cod. Alex. ad illa loca.

12 Vides ut arcani disciplinam in occultandis fidei mysteriis olim custodierint Christiani, & quanto curaverint
studiosius, ne Sacrosanctæ Legis libri in gentium manus pervenirent, etiam antequam Diocletiani persecutio extor-
ta esset, ac traditionis periculum immineret. Præterea hinc apparet non ubique, sed certis quibusdam in locis
Christianorum libros vendi centurum.

13 Cod. Alex. se nuntios esse Christianos.

14 Cod. Alex. & ne multa dicam.

15 Cod. Alex. & referunt ad eum.

16 Et hæc præstans Imperii Romani hæc, quoniam Archelai ætate, & Probo imperante esset, designatur.

17 Forte, morti ejus.

ANNO CHRISTI 277.

ANNO CHRISTI 277.

que a me dicta sunt, idest, quod non ipse pri-
mus auctor scelerati hujus dogmatis extiterit
Manes; sed tantum, quod per ipsum aliquibus
terra partibus manifestatum sit. Sed non sta-
tim is, qui aliquid quocunque portaverit, au-
dior ejus putandus est, sed qui invenerit. Si-
cut enim gubernator acceptam navem, quam
alius fecit, ad quocunque loca voluerit perdu-
cere, alienus est tamen omni genere a constru-
tione ejus, ita intelligendus est & iste; non
enim ex initio huic rei ipse originem dedit;
sed ea tantum, quae ab alio fuerant inventa,
per se detulit hominibus, sicut certis testimo-
niis notum est, quibus propositum est vobis o-
stendere, non ex Mane originem mali hujus
manasse; sed ab alio, & ante multum tempo-
ris a barbaro quodam exorta, in silentio habi-
ta, ab isto vero ignote latentia, veluti propria
ejus esse prolata, deleto conscriptoris titulo, si-
cut superius exposui. Fuit praedicator apud Per-
sas etiam Basilides quidam antiquior, non
longe post nostrorum Apostolorum tempora,
qui & ipse cum esset verus, & vidisset, quod
eo tempore jam essent omnia preoccupata, dua-
litem istam voluit affirmare, quae etiam apud
Scythianum erat. Denique cum nihil haberet,
quod assereret proprium, aliis diis proposuit
adversariis. Et omnes ejus libri difficultia que-
dam, & asperissima continent. Extat tamen ter-

Atius docimus liber tractatum ejus, cujus ini-
tium tale est, Tertium decimum nobis tractatum
scribentibus librum, necessarium sermonem, ubi-
vique salutaris sermo praestavit. Per parvulam
divitis, & pauperis naturam sine radice, & si-
ne loco rebus supervenientem, unde pullulave-
rit indicat. Hoc autem solum caput liber con-
tinet. Nonne continet & alium sermonem, &
sicut opinati sunt quidam, nonne omnes offen-
demini ipso libro, cujus initium erat hoc? Sed
ad rem rediens Basilides interjectis plus minus,
vel quingentis versibus ait, Desino ab inani, &
curiosa varietate, requiramus autem magis, quae
de bonis, & malis etiam barbari inquisierunt, &
in quas opiniones de his omnibus pervenerunt.
Quidam enim bonum dixerunt, initia omnium duo
esse, quibus bona, & mala associaverunt, ipsa di-
centes initia sine initio esse & ingenta, idest, in
principiis lucem fuisse, ac tenebras, quae ex semet-
ipsis erant, non quae esse dicebantur. Haec cum apud
semetipsa essent, propriam unamquodque eorum vi-
tam agebat, quam vellet, & qualis sibi compe-
teret; omnibus enim amicum est, quod est pro-
prium, & nihil sibi ipsum malum videtur. Post-
quam autem ad alterutrum agnitionem uterque per-
venit, & tenebra contemplata sunt lucem, tan-
quam melioris rei sumpta concupiscentia, insecta-
bantur ea commiseri.

Nonnulla fortasse desunt.

NOTAE ZACAGNI.

- 1 Male codex Casinensis, sed etiam
- 2 Aut nihil video, aut ita corrigenda est codicis Casinensis lectio, quae sic se habet; non ex Mane originem mali hujus Manes esse.
- 3 Est Basilides, qui paulo post Apostolorum tempora hereticum docuit, Alexandrinum fuisse, & in Aegypto scholas erroris aperuisse testatur Eusebius lib. 4. Hist. Ecclesiast. cap. 7. nihilominus, qui ab Archelao memora- tur, videm ac Basilides Alexandrinus esse videtur, licet apud Persas haereticum praedicasse dicat. Fieri enim potest, ut Basilides Alexandria digressus, Persas quoque haereticis dogmatibus inficere tentasset. Sane Basilidis Persa nul- la, quod sciam, apud veteres mentio. Scripsit autem Basilides Alexandrinus libros 24. in Evangelium, eodem Eusebio teste, qui non alii esse videntur a tractatum libri, quos laudat Archelao, & ab exageticis illis, ex quorum libro 21. quaedam loca refert Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 4. An autem Evangelium illud, in quod Basilides scripsit, Apostolorum esset, an aliud, quod suo Marte confinxit, cujus meminit Origenes Hom. 1. in Lucam, Hieronymus in prologo suorum Comm. in Matthaeum, & Ambrosius in prologo in Evangelium Lu- cae, non satis liquido constat.
- 4 Forte, alienum dicitur.
- 5 In codice Casinensi, & qualis sibi competeret.
- 6 Tenebras desiderio luctu adipiscenda adas fuisse Manes quoque asserit in cap. 13. hujus operis, & apud Ti- tum Boetium adversus Manichaeos lib. 1. pag. 48. editionis Casinensis.

FRAGMENTUM

Verborum ejusdem Disputationis ex Cyrilli Hierosolymitani Catechesi sexta.

Φείγει ἐκ τῆς φυλακῆς (Μανῆς) καὶ ἐρχεται εἰς τὴν Μεσοποταμίαν. ἀλλ' ἀπαντᾷ αὐτῷ ὁ πῶ-
λον διωκτικὸς Ἀρχελαὸς ἐπίσκοπος. καὶ ἐπὶ φι-
λοσοφῶν κειτῶ ἐλίγξας, ἀπροαίτητον ἑλλητικὸν συ-
σπασμῶδες, ἵνα μὴ χριστιανῶν κενόντων, δοκῶσιν
οἱ κειτῶ χεῖρεσθαι. λέγει φησὶν ὁ Ἀρχελαὸς πρὸς
τὸν Μανῆν, ὁ κηρύσσει. ὁ δὲ, τῶρον ἀνωμύμου
ἔχων τὸ σῶμα, ἀπὸ βλασφημίας ὀφῶτον τὸ ποι-
τεῖν ἡ ἀπάντων ἤρετο, φάσκων, Ὁ τῆς παλαιᾶς
Θεὸς κακοὶ εἰς τὴν ἑρῆτης, λέγων πρὸς ἑαυτῶν, Ἐ-
γὼ πῶρ καταναλίσκων. ὁ δὲ σοφὸς Ἀρχελαὸς
ὑπεξέλατ τὴν βλασφημίαν, εἰπὼν, Εἰ ὁ τῆς πα-
λαιᾶς Θεὸς κατὰ τὸν σὸν λόγον, πῶρ ἑαυτὸν λέ-
γει τῶρον υἱὸς εἰς τὸν λόγον, Πῶρ ἡλθὼν βαλεῖν
ἐπὶ τὴν γῆν; εἰ μίσησιν τὸν λέγοντα, Κύριος θα-
κασὶ καὶ ζωογονεῖ. διὰ τί τιμᾶς Πέτρῳ τὴν Θα-

FUGIT e carcere (Manes), & in Mesopo-
tamiā venit: verum obstitit ei armis
justitiæ Archelaus Episcopus: & sub philoso-
phis eum judicibus reprehendens, collecto Gen-
tilium auditorio, ne, si Christiani iudices
essent, viderentur favisse. Age profer, ait
Archelaus ad Manem, quod praedicas. At
ille, cui os quasi sepulchrum patens erat,
primum a blasphemia Creatoris omnium,
initium sumpsit, inquiring, Veteris testamen-
ti Deus, malorum inventor est, de se ipse
dicens, Ego ignis consumens. Tum sapiens
Archelaus hanc solvit, refutavitque blasphemiam
his verbis: Si veteris Deus testamen-
ti, ut ais, ignem se dicit, cujus est ille fi-
lius, qui ait, Ignem veni mittere in terram? Si
culpas eum, qui dicit, Dominus mortificas,
& vivificas, quamobrem Petrum colis,
qui

ANNO CHRISTI 177

MAI 11. 40.

16. 41. 7.

MAI 10. 14.

1. Cor 4. 4.

MAI 13. 11.

MAI 13. 19.

1. Cor 4. 4.

qui Tabitham a mortuis excitavit, & Saphiram morti tradidit? Si vitio vertis, quod ignem preparavit, quare hunc non carpis, qui dicit, *Discedite a me in ignem aeternum?* Si reprehendis eum qui dicit, *Ego Deus faciens pacem, & creans mala*, expone quo modo Jesus dicat; *Non veni pacem mittere, sed gladium?* Cum ambo paria dicant, e duobus alterum, aut uterque bonus, eo ipso quod verbis congruant: aut si Jesus haec dicens, abest a reprehensione, quare dignum reprehensione clamas eum, qui in veteri testamento similia profert? Tum Manes ei dicit; Et qualenam Deus excæcat? Pauli enim verba sunt, *In quibus Deus secuti hujus excæcavit cogitationes infidelium, ut ne fulgeat in illis illuminatio Evangelii.* Archelaus autem hoc præclare refellens, Quæ paululum antecedunt, inquit, lege. *Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum, in iis qui pereunt, est opertum.* Videtne pereuntibus obiectum dici Evangelium? Non enim danda sunt sancta canibus. Præterea, solusne veteris testamenti Deus excæcavit cogitationes infidelium? Jesus etiam ipse nonne dixit, *Ideo ipse in parabolis loquor, ut videntes non videant?* Odio ne eos prosequens, volebat ut non viderent? An quia indignum erat, quoniam oculos ipsi suos occluserant? Ubi enim voluntaria malitia, illic & gratiæ donum abest. *Habent enim dabitur: ab eo autem qui non habet, etiam quod se putat habere, auferetur.* Quanquam etiam, ut interpretantur nonnulli, dici possit, qui sermo non malus est, etiam si excæcarit infidelium mentes, ad rem bonam excæcavit, ut ad sancta respiciant. Non enim dixit, *Excæcavit eorum animam, sed cogitationes infidelium.* Quod autem ait, tale est: *Excæca scortatoris scortandi cogitationes, & servatus est homo: excæca latronis rapiendi & latrocinandi studium, & salvus est homo.* Verum hoc modo non vis intelligere. Est & alia interpretatio; Excæcat & sollicitos, & oculorum imbecillitate laborantes excæcantur lumine percussi: non quod sol excæcandi facultate sit præditus, sed quod oculorum status non cernat: sic & quibus corda laborant incredulitate, si divinitatis radios confluere non possunt. Nec dixit, *Excæcavit cogitationes ne audiant Evangelium, sed ne fulgeat in illis illuminatio gloria Evangelii Domini nostri Jesu Christi.* Nam Evangelium audire ab omnibus expeditur: at Evangelii gloria, solis Christi germanis tribuitur. Dominus loquebatur in parabolis iis quidem, qui poterant audire: Discipulis vero privatim parabolæ & similitudines explicabat. Gloriæ fulgor eorum est, qui iam illustrati sunt: excæcatio, infidelium. Hæc mysteria nunc patefacit Ecclesia ei, qui ex catechumenis excedit: nec moris est, Gentilibus exponere. Non enim Gentili cuiquam de Patre & Filio & Spiritu Sancto arcana mysteria declaramus: neque palam apud catechumenos de mysteriis verba facimus, sed multa sæpe loquimur occulte, ut fideles, qui rem tenent, intelligant: & qui non tenent, ne laedantur.

βιδαν μὴ ἐξέρανται. τὴν δὲ Σαμφέραν θανάτωσαν; εἰ δὲ ἡ μίμνη, ἐπὶ τῷ ἡτοίμασε, διὰ τὴν εἰ μίμνη τῶν λέγοντων, Παύλος δὲ ἀπ' ἐμοῦ εἰς τὸν κύριον τὸ αἰώνιον; εἰ μίμνη τῶν λέγοντων, Ἐγὼ θεὸς ταῦν ἐφίλω, ἢ κτίζων κακὰ, ἔζηγασαι, καὶ λέγει Ἰησοῦς, Οὐκ ἦλθον βαλεῖν ἐφίλω, ἀλλὰ μάχαιραν; ἀμφοτέρων τὰ ἴσα λέγοντων, δύοὶν ὁ πατέρων, ἢ ἀμφοτέρων καλεῖ διὰ τὴν ὁμολεξίαν. ἢ εἰ ἀνεγκλήτος Ἰησοῦς ταῦτα λέγων, διὰ τὴν ψήφου τῶν τῶ ὁμοίᾳ ἐν τῇ παλαιᾷ λέγονται; εἴτα ὁ Μάρκος ἀπὸ τῶν λέγει, Καὶ τοῖος θεὸς τυφλοῖ. Παύλος γὰρ ἐστὶν ὁ λέγων, Ἐγὼ εἰς ὁ θεὸς τὰ αἰώνος τῆς ἐτύφλωσι τὴ νοήματα τῆς ἀπίστων. εἰς τὸ μὴ διαγραῖσαι τὸν φωτισμὸν τοῦ μαργαρίτου. ὁ δὲ Ἀρχέλαος, καλῶς ὑποκρίσας, Προαγαγῶσι, φασὶν, ὄλιγον. εἰ δὲ κεκαλυμμένον ἐστὶ τὸ μαργαρίτου ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένων. ὅρασι ὅτι ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις κεκαλυμμένοι; ἢ οὐ γὰρ δίδονται τὰ ἄγια τοῖς κρείστον. εἴτα, ἀρα μόνος ὁ τῆς παλαιᾶς θεὸς ἐτύφλωσι τὴ νοήματα τῆς ἀπίστων, Ἰησοῦς δὲ αὐτὸς ἐκ ἔρακε. διὰ τῶ αὐτὸς ἐν παραβολαῖς λαλῶν, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι. μὴ μισῶν αὐτὸς, ἐβλέπετο μὴ βλέπειν, ἢ διὰ τὸ ἀναξίον, ἐπειδὴ τὸς ὀφθαλμοῖς αὐτῶ ἐκαμύωνται; ὅτι γὰρ αὐτῶροαίρετες ποιηταί, ἐκεί ἢ ἀποχὴ τῆς χαλκίτου. τῷ γὰρ ἔρακε δόδαται. ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔρακε, ἢ ὁ δοκεῖ ἔρακε ἀρδῆται. εἰδὲ δεῖ ἢ ὡς τῆς ἐζηγῶνται, τῶ εἴπειν, ἢ φασὶν γὰρ τὸ ῥῆμα. εἰ ἢ ἐτύφλωσι τῆς ἀπίστων τὴ νοήματα, ἐπὶ καλῶ ἐτύφλωσι, ἵνα εἰς τὰ ἄγια ἀναβλέψωσιν. ἢ γὰρ εἴπειν, ἐτύφλωσι αὐτῶ τῶ ψυχῶν, ἀλλὰ τὰ νοήματα τῆς ἀπίστων. τὸ δὲ λεγόμενον, τῶ τῶ ἐστὶ. τύφλωσι τὸ πῶν τὰ πορνικὰ νοήματα, ἢ σίσεως ὁ ἀνθρώπος. τύφλωσι τὸ ληστῶν τὸ ἀρπακτικὸν ἢ ληστῶν, ἢ σίσεως ὁ ἀνθρώπος. ἀλλ' ἢ θίλεις ἐπὶ νοῆσαι. ἐστὶ καὶ ἄλλη ἐζηγῶσι. τυφλοῖ ἢ ὁ ἥλιος τὸς ἀμβλυωσῶνται. ἢ οἱ ὀφθαλμῶνται τυφλῶνται, βλαπτομένοι ὑπὸ τῶ φωτός. ἢ ὅτι τυφλωτικός ἐστὶν ὁ ἥλιος, ἀλλ' ὅτι ἢ ὑπόστασις τῆς ὀμμάτων ἢ βλέπει. ἐπὶ ἢ οἱ ἀπίστω νοῶνται τῶς καρδίαις, ἢ διαίανται εἰδῶν τῶς τῆς θεότητος ἀκτίων. καὶ ἐκ εἴπειν, ἐτύφλωσι τὴ νοήματα, εἰς τὸ μὴ ἀκῶσαι τὸ μαργαρίτου, ἀλλ' εἰς τὸ μὴ διαγραῖσαι τὸν φωτισμὸν τῆς δόξης τοῦ μαργαρίτου τὸ κῶν ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. τὸ μὴ γὰρ ἀκῶσαι τὸ μαργαρίτου, πῶσι εἴπειν. ἢ δόξα δὲ τὸ μαργαρίτου, τῶς χριστοῦ μοῖσις ὑποσταῖς ἀφώεσαι. εἴρα ὁ κῶσις, τῶς μὴ ἀκῶσαι διναμῶσις, ἐν παραβολαῖς. τῶς δὲ μαθηταῖς ἐπέλασε κατ' ἰδίαν τῶς παραβολαῖς, ὁ αἴρασις τῆς δόξης τῶς κῶσις, ἢ τύφλωσις τῆς ἀπίστων. ταῦτα τὰ μυστήρια καὶ ἢ ἐκκλησία διηγεῖται τῶ ἐκ κατηχημένων μεταβαλλομένων. ἐκ ἐστὶν ἴδιος ἔδιναῖς διηγεῖται. οὐ γὰρ ἔδιναῖ τῶ περὶ Πατρὸς ἢ Τῶ ἢ ἁγίου Πνεύματος διηγεῖται μυστήρια. ὅτι τῶ μυστήριον ἐπὶ κατηχημένων λαλῶσι καλῶν, ἀλλὰ πολλὰ πολλὰς λέγειται ἐπιτεκαλυμμένων. ἵνα οἱ εἰδῶσι πιστοῖ, νοῶσι. ἢ οἱ μὴ εἰδῶσι, μὴ βλαβῶσι.

ANNO CHRISTI 177

Hattenus Fragmentum disputationis Archelai Episcopi cum Mente Heretica. haec ex Cyrillo Hierosolymitano. VI.

Aug. in notis
de inapp.
Chr. tempore
ut respondet.

• EPISTOLA
G A I I P A P Æ

AD FELICEM EPISCOPUM.

Quod pagani non possint Christianos accu-
sare: de accusatione episcopi ejusque accu-
satoribus, de expoliatione aut expulsio-
ne, & de incarnatione domini.

- I. Pagani & hæreticos non posse accusare Chri-
stianos.
- II. Episcopum non accusandum apud iudices sa-
culares.
- III. De episcopo, presbytero, aut diacono, vel re-
liquis clericis apud episcopos accusandis.
- IV. De his qui negant Verbi Dei incarnationem.
- V. Quod ad spem vite aeternae perveniri non possit,
nisi per mediatorem Dei & hominem Chri-
stum Jesum.
- VI. De ordinibus ecclesiasticis.

Dilectissimo fratri Felici episcopo Gajus.

b Vigilus
ep. 1.

c antiqui bo-
ris.

7/et. 118

d 7/et. 118. ex
vers. 5 Hier.

e credidimus

Directas ad nos tuæ b caritatis epistolas ple-
nas catholicæ inquisitionis sollicitudine,
gratanter accepimus, benedicentes domini nostri
clementiam: quia tales ab extremis mundi par-
tibus dignatur suis ovibus providere pastores,
per quos & pascuis valeant salutaribus abunda-
re, & ab e iniqui lupi rapacitate servari, ut in-
sidias nequeant ejus subreptionis incurrere. Un-
de certum est, quia promissa vos beatitudinis
gratia subsequatur, quando a vobis celestium
perfectio doctrinarum, tam votiva suscitatione
perquiritur. Scriptum est enim: *Beati qui per-
scrutantur testimonia ejus, & in toto corde exqui-
runt eum.* Hoc ergo, frater carissime, propo-
situm tuæ consultationis tota mente tractantes,
de te quoque provenire confidimus, qui regu-
lam catholicæ fidei iidem studioso tenere vestigi-
is, quibus eam in apostolica sede cognoscis ef-
fere fundatam. Et quamvis sonus d eorum toto or-
be diffusus, & usque ad fines orbis terra verba eo-
rum diffusa, dilectionis tuæ corda Christo pro-
baverunt esse fidelia: tamen si quid ex his in
ecclesia, quæ tuæ gubernationi (domino auxi-
liante) commissa est, necdum plena luce cla-
ruerit, ad eundem fontem, de quo illa salu-
tatis manarat lympha, recurritis, id est, quod
debita caritate sumus amplexi: quia fiducialiter
de his, unde apud vos observantiam esse dixi-
stis ambiguam, nostra voluistis responsione fir-
mari. Quapropter dilectionem tuam in domino
salutantes, de singulis, quid juxta catholicam
disciplinam teneat apostolicæ sedis auctoritas,
subjectis aliquibus etiam sanctorum capitulis re-
gularum, te e credimus instruendum.

I.

Primo quidem scias, f paganos & hæreticos
non posse Christianos accusare, aut vocem eis
infamationis inferre.

1. q. 7. Pagani
& hæretici
non possunt
accusare
ad 31. Janua-
rii, an. 121.
ait. Oportet
hac voce pri-
mam fuisse
ulium, tum
Prudentium.

II.

Deinde nemo unquam episcopum apud iudi-
ces seculares, aut alios clericos, accusare pre-
sumat.

III.

Et si quis episcopus, presbyter, aut diaconus
vel quilibet clericus, apud episcopos (quia alibi
non oportet a qualibet persona, quæ rite reci-
pienda est) fuerint accusati, quicumque fue-
rit, sive ille sit sublimis vir honoris, sive ullius
alterius dignitatis, qui hoc genus illaudabilis
intentionis arripuerit; noverit, probationis do-
cumenta se debere inferre. Si quis ergo circa
hujusmodi personas non probanda detulerit, au-
thoritate hujus sanctionis intelligat se justuram
infamiae sustinere, ut damno pudoris, estimati-
onis dispendio discat, sibi alienis verecundis
impune insidiari, saltem de cetero non licere.
Nam qualiter ad concilium veniatur, aut qua-
liter de suis rebus expoliati, vel ejeti a sedi-
bus propriis, aut qui accusatores sint recipien-
di, quive non sint, aut qualiter ejeti & ex-
poliati sint omnia legibus redintegrandæ, quæ
eis ablata sunt: & quia priusquam hoc factum
fuerit, nullum crimen eis objici poterit, & qua-
liter illis induciæ post integram instaurationem
anniversariæ, vel sex mensium, indulgenda sint,
& qualiter sua omnia licenter & pacifice, abque
ullius gravi impedimento disponere, & suorum
amicorum & ecclesiasticorum patrum conciliis uti
debeant, sufficienter ab apostolis, eorumque suc-
cessoribus, ac nostris prædecessoribus statutum
esse putamus. Super his autem non reor amplius
nunc fore disputandum, nisi si surrexerint talia,
quæ adhuc non sunt manifesta. Si eorum autem
statuta non habueritis, mittite fidelissimos scri-
ptores, qui hæc coram fidelibus testibus excipe-
re, vobisque reportare sub stipulatione valeant.

a Hac & si-
milia in Cod.
Theod. & A-
lamo Mod.
cap. 22.

1. q. 1. Epif-
copus suis re-
bus expolio-
tus.

IV.

Ceterum, ut satisfaciam consultis tuis de Ver-
bo incarnationis & veritatis, a quicumque illi b
sunt ita obsecrati, & a lumine veritatis alieni,
ut Verbi Dei a tempore incarnationis denegent
veritatem, ostendant in quo sibi Christianum
nomen usurpent, & cum evangelio veritatis qua
ratione concordent, si beatæ virginis partu, aut
caro sine deitate, aut deitas est orta sine carne.
Sicut enim negari non potest, evangelista di-
cente, quod *Verbum caro factum est, & habita-
vit in nobis*, ita negari non potest beato apo-
stolo Paulo prædicante, quod *Deus erat in Chri-
sto; mundum reconcilians sibi.* Quæ autem recon-
ciliatio posset esse, qua humano generi repro-
ciliaretur Deus, si hominis causam mediator
Dei hominumque non susciperet? Qua vero ra-
tione veritatem mediatoris impleteret, nisi qui in
forma Dei æqualis est Patri, in forma servi
particeps esset & nostri, ut mortis vinculum,
unius prævaricatione contractum, unius morte
(qui solus morti nihil debuit) solveretur? Ef-
fusus enim justis sanguinis Christi, tam fuit di-
ves ad pretium, ut si universitas captivorum in
redemptorem suum crederet, nullum diaboli vin-
cula retinerent: quoniam, sicut apostolus ait,
*ubi abundavit peccatum, superabundavit & gra-
tia.*

b S. Leo ep
27. ex quo
jam supra
quendam de-
libatam in 1.
Eusebiano
papa tributa
epistola. Vide
pag. 1117. A.

Joan. 1.

2. Cor. 1.

1 Tim. 2.

111.

Et cum sub peccati prejudicio nati, potestatem acceperint ad justitiam renascendi, validius factum est donum libertatis, quam debitum servitutis. Quam itaque sibi in hujus sacramenti presidio spem relinquunt, qui in Salvatore nostro negant humani corporis veritatem? Dicant quo sacrificio reconciliati: dicant quo sanguine sint redempti. *Quis est, ut ait apostolus, qui tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis?* Aut quod unquam sacrificium sacratius fuit, quam quod verus & aeternus pontifex altari crucis per immolationem suae carnis imposuit? Licet in conspectu domini pretiosa ipsorum mors fuit, nullius tamen infantis occiso, redemptio fuit mundi. Acceperunt iusti, non dederunt coronas. De fortitudine fidelium exempla nata sunt patientiae, non dona justitiae. Singulares quippe in singulis mortes fuerunt, nec alterius quisquam debitum suo sine percolvit, cum filius hominis, unus solus dominus noster Jesus Christus, qui vere erat agnus immaculatus, extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepultri, omnes etiam sunt suscitati. De quibus ipse dicebat: *Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum.* Fides etenim justificans impios, & creans justos, ad humanitatis retracta participium, in illo acquirit salutem, in quo solo homo se invenit innocentem, liberum habens per gratiam Dei de ejus potentia gloriari, qui contra hostem humani generis in carnis nostrae humilitate congressus, his victoriam suam tribuit, in quorum corpore triumphavit. Licet ergo in uno domino nostro Jesu Christo, vero Dei atque hominis filio, Verbi & carnis una persona sit, quae inseparabiliter atque indivise communes habeat actiones, intelligendae tamen sunt ipsorum operum qualitates, & sincerae fidei contemplatione cercendum est, ad quae provehatur humilitas carnis, & ad quae inclinatur altitudo deitatis: quid sit, quod caro sine Verbo non agit: & quid sit, quod Verbum sine carne non efficit. Sine Verbi enim potentia nec conciperet virgo, nec pareret: & sine veritate carnis, obvoluta pannis infantia non jaceret: sine Verbi potentia, non adorarent Magi puerum, stella indice declaratum: sine veritate carnis, non juberetur transferri in Aegyptum puer, & ab Herodis persecutione subduci: sine Verbi potentia non diceret vox Patris, missa de caelo: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui: ipsum audite:* & sine veritate carnis non protestaretur Joannes: *Ecco agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi.* Sine Verbi potentia non feret redintegratio debiliu, & vivificatio mortuorum: & sine veritate carnis, nec estus jejuno, nec somnus esset necessarius fatigato. Postremo, sine Verbi potentia non se dominus Patri profiteretur aequalem: & sine veritate carnis non idem diceret Patrem se esse majorem, cum catholica fides utrumque suscipiat, utrumque defendat, quae secundum confessionem beati Petri apostoli, *unum Christum Dei filium, & hominem credit & Verbum.* Quamvis itaque ab illo initio, quo in utero virginis *Verbum caro factum est*, nil unquam inter utramque formam divisionis extiterit, & per omnia incrementa corporea, unius personae fuerint totius temporis actiones: ea ipsa tamen, ut ita dicam, quae inseparabiliter facta sunt, nulla permutatione confundimus, sed quid cujusque formae

fit, ex operum qualitate sentimus. Dicant ergo isti hypocritae, qui caecis mentibus lumen nolunt recipere veritatis, in qua forma crucis ligno domus majestatis Christus affixus sit, quid jacuerit in sepulcro, & revoluta lapide monumenti, quae tertia die caro resurrexerit, & in qua post resurrectionem suam non credentes quosdam discipulos arguebat, & habitationem constantium confutabat, cum diceret: *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere:* & apostolo Thomae: *Infer manum tuam in latus meum, & vide manus meas & pedes, & noli esse incredulus, sed fidelis:* qua utique manifestatione corporis sui, jam haereticorum mendacia destruebat, ut universa ecclesia Christi innovanda doctrinis, hoc sibi non dubitaret credendum, quod apostoli susceperant praedicandum.

V.

At si in tanta luce veritatis tenebras suas haeretica obduratio non relinquit, ostendant, unde sibi spem vitae polliceantur aeternae, ad quam nisi per *mediatorem Dei & hominum*, hominem Jesum Christum, non potest perveniri. Sicut enim ait beatus Petrus apostolus: *Non est aliud nomen datum hominibus sub caelo, in quo oporteat nos salvos fieri:* nec est redemptio captivitatis humanae, nisi in sanguine ejus, qui *dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, & qui sicut praedicalis apostolus, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo: humiliavit semetipsum, factus obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genuflectatur, caelestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.* Cum ergo unus sit dominus Jesus Christus, & vere deitatis, vereque humanitatis in ipso una profus eademque persona sit, exaltationem tamen, qua illum (sicut doctor gentium dixit) *exaltavit Deus, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen*, ad eam intelligimus pertinere formam, quae distanda erat tantae glorificationis augmento. In forma quippe Dei aequalis erat Filius Patri, & inter genitorem atque unigenitum nulla erat in essentia discretio, nulla in majestate diversitas: nec per incarnationis mysterium aliquid decesserat Verbo, quod ei Patris munere redderetur. Forma autem servi, per quam impassibilis deitas sacramentum magnae pietatis implevit, humana humilitas est, quae in gloriam divinae potestati, eversa est in tantam unitatem, ab ipso conceptu virginis, deitatis & humanitatis conferta, ut nec sine homine divina, nec sine Deo agentur humana. Propter quod, sicut dominus majestatis dicitur crucifixus, ita qui ex sempiternitate aequalis est Deo, dicitur exaltatus: quia inseparabiliter, manente unitate personae, unus atque idem est & totus hominis Filius propter carnem, & totus Dei Filius propter unam cum Patre deitatem. Quidquid ergo in tempore accepit Christus, secundum hominem accepit, cui, quae non habuit, conferrentur. Nam secundum potentiam divinitatis, indifferenter omnia, quae habet Pater, etiam habet Filius: & quae

1. p. 1.

2. p. 1.

Joan. 11.

Mat. 1. & 19.

Joan. 1. Marc. 6. Joan. 11. Act. 4.

Joan. 10. & 14.

Mat. 16.

Joan. 1.

Joan. 19. Mat. 16.

Joan. 10. Mat. 16.

1. Tim. 4.

Act. 4.

1. Tim. 2. Philip. 2.

Philip. 2.

Joan. 10.

1235

Joan. 1.
Joan. 10.
Joan. 1. 6.
Joan. 1.
Matth. 23.
1. Cor. 3.
Joan. 1.
Biden.

& que in forma servi a Patre accepit, eadem in forma Dei etiam ipse donavit. Secundum Dei enim formam, ipse & Pater unum sunt. Secundum formam autem servi, non venit facere voluntatem suam, sed voluntatem eius qui misit eum. Secundum formam Dei, sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio vitam habere in semetipso. Secundum formam servi, tristis est anima eius usque ad mortem. Et idem ipse est, sicut apostolus prædicat, & dives & pauper. Dices, quia evangelista dicente, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Pauper vero, quia propter nos verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Quæ autem

* cum ipse deitatis honorando
* precurrentem, 1. Cor. 6.

Arum lumen obscurant: & per omnia sæcula læa veritatem inveniunt coruscantem, ut magnum hoc & mirabile sacramentum ab initio videant creditum, quod est in fine completum. De quo cum sanctorum literarum nulla pars sileat, sufficit quedam consona veritatis signa posuisse, quibus diligentia fidei in splendidiſſimam latitudinem dirigatur, & sinceræ intelligentiæ luce perspicat, quod in Filio Dei, qui se incessabiliter filium hominis, & hominem profitetur, non sit Christianis erubescendum, sed constantissime gloriandum: quoniam, sicut ait beatus apostolus: Magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

1. Tim. 3.
Hæc usque verba S. Leonis ex quibus videtur, aliter esse interpretandos.

V I .

De episcoporum vero, & presbyterorum, diaconorumque, & sequentium clericorum ordinationibus, sanctos apostolos & successores eorum, & præcipue Anacletum, & præterea alios, sufficienter statuiffe cognoscimus, & ideo non est necesse nunc replicari, nisi quod illi non statuerunt: Illud tamen nos statuente, vobis & omnibus servare mandamus, ut ad ordines ecclesiasticos sic ascendant in ecclesia, qui ordinari merentur, id est, si quis episcopus esse meretur, sit primo ostiarius, deinde lector, postea exorcista, inde sacretur acolythus, demum vero subdiaconus, deinde diaconus, & postea presbyter, & exinde, si meretur, episcopus ordinetur. Et regiones, sicut in hac urbe fecimus, per singulas urbes, quæ populose fuerint, diaconibus dividantur. Et quæcumque difficiles quæstiones per singulas provincias exortæ fuerint, semper ad sedem apostolicam referantur. Bene vale, frater, & ora pro nobis. Data Kalendis Martii, Diocletiano sexto & Constantio secundo viris clarissimis consulibus.

b epistola 2. nullius fidelis apud doctos. non replicare, nisi
c Verba pontificales.
d Innocentius ep. 1. S. Leo ep. 84. cap. 7. Vigilius epistol. 1.
e an Christi 296.

NOTE SEVERINI BINII.

a Quicumque illi sunt.) Hæc verba quibus Pauli Samosatæni aliorumque hæreticorum Filii Dei incarnationem negantium sententia doctissime ex scriptura vincitur ac refutatur, hinc usque ad finem epistolæ haberi epistola 1. Leonis ad Leonem Augustum, in margine hujus epistolæ Surius annotavit.
b Illud tamen nos statuente, &c.) Quod hic & supra in vita Galli de hierarchia ecclesiastica constituta, a Gallo pontifice instituta dicantur, nequaquam sic sunt intelligenda, quasi ipse primus instituerit, ut ad summum ordinem ascensus, per inferiorum ordinum gradus sublimè fastigium sacerdotii conscenderet: nam ejusmodi hierarchia ordinem, temporibus apostolorum in ecclesia stabilitum fuisse supra pluribus locis est enarrata. Galli igitur decretum nihil aliud constituisse videtur, quam quod ad thronum episcopalem nemo proveheretur, nisi qui in singulis inferioribus ordinibus debito ac consueto tempore ministrasset. Vide Baron. anno 296. num. 2.

Decretum Galli, de hierarchia ecclesiastica, quomodo intelligendum.

1239

cus vel infideli esse non potuit... cuius rei poenitentia...

Marcellini martyrium sub Maximiano coactum.

Ab eodem Diocletiano... Cum hoc anno Diocletianus...

Quantum interregnum fuerit post obitum Marcellini...

In cubiculo clavi... Vide notas Baron. ad Marcellinum...

confessi sunt obtulisse, ex ipsius regis ac tyranni, qui eos in fornacem ignis mitti preceperat...

Et ut hanc omnia, superius designata, Christo Filio Dei doceamus fuisse oblata...

EPISTOLA I.

MARCELLINI PAPEE

AD SALOMONEM EPISCOPUM.

Confutatur error dicentium Patrem esse Filio majorem &c

Marcellinus episcopi sanctae ecclesiae catholicae urbis Romanae, Salomoni coepiscopo, in domino salutem.

S. Joep. 1.

Quam laudabiliter pro catholicae fidei veritate movearis, & quam solite dominico gregi devotionem officii pastoralis impendas...

Matth. 23.

Matth. 23. c. 11.

Daniel. 1.

Si autem ex evangelio Filium Dei cognoscere altissimum nuncupatum, nunquam filio derogans, hoc de solo Deo Patre didum poneret testimonium...

ejusdem Theoc. c. 12.

Genf. 1. Genf. 11.

Genf. 10. Joan. 1. Joan. 7.

ejusdem Theoc. c. 12.

Luc. 1.

Matth. 24.

Matth. 24.

Matth. 24.

Matth. 24. c. 11.

Joan. 8.

a. Hormilda ep. 11.

b. Eiusdem Hormilda ep. 14.

c. Eiusdem ep. 22.

7/et 77.

7/et 1.

1. Tim. 4.

1. Tim. 4. MSS cod. Jul.

d. Hormilda ep. 29.

e. anno 396.

relinquit me salum, quia, qui placita sunt ei, facio A
 semper. Unde pro surreptione mandamus, ut
 omnis cura atque sollicitudo invigilet, ne fides
 temeretur aut violeatur. Jam nullus est ignoran-
 tia locus, nullus utatur simplicitate excusatio-
 ne praeterita. Scienti peccare, necessaria est con-
 fessio: & quod ore contraxit, scientia reformetur.
 Ista, frater, tene, & haec doce. b Utinam
 ad plenioris affatus satietatem praesentis tuae
 nobis gaudia contigissent, ut gratularemur nos
 & colloquio & praesentia tui frui, quam sumus
 ante scripto complexi. Verumtamen probasti,
 dilectissime frater, quo Christianam fidem vene-
 raris affectu, dum ea, quae ad regulas patrum
 pertinent, & ad mandata catholica, sine ali-
 qua cupis transgressione servare: & spreta erra-
 tica & nociva doctrina, catholica & apostolica
 tenere praecipua, & rectae fidei regulas docere
 atque servare. Haec, frater carissime, & alia, c
 quae patrum regulis continentur, in labiis &
 cordibus nostris indivisa retractione meditemur,
 & sicut scriptum est, narremus ea filiis
 nostris, ut ea meditentur in cordibus suis, seden-
 tes in domo, ambulantes in itinere, dormientes at-
 que surgentes: quia beatus in domino qui in lege
 ejus meditabitur die ac nocte. Haec etenim magister
 gentium secutus, discipulum suum instruens,
 admonet: Haec meditare, in his esto subjiciens
 plenitudinem. Attende tibi ac doctrina: quoniam
 si fidelibus sine intermissione incumbimus inli-
 titis, separamur a vitis, dum impensa cura di-
 vino operi, humano locum non relinquit er-
 rori. Quod d si ea quae praedicta sunt validis te-
 neantur fixa radicibus, nec a paterna traditio-
 ne receditur, & constanter questionibus obvia-
 tur, ac pravorum intentio cassatur, bonorum-
 que fides & constantia roboratur. Data octavo
 Idus Septembris, Diocletiano sexto & Constan-
 tio secundo viris e clarissimis consulibus.

EPISTOLA II.
 MARCELLINI PAPAE
 AD ORIENTALES EPISCOPOS.

Ut laico clericum non liceat accusare.

- I. De contentione inter Christianos ortis ad ecclesiam deferendis; & ab ecclesiasticis jure terminandis.
- II. Quod major a minori judicari non debeat, nec episcopi ullum praedictum inferre pontifici a quo consecrari probantur.
- III. Quod clericus absque permisso episcopi suum neminem ad iudicium saeculare trahere praesumat, nec laico quemlibet clericum accusare liceat.
- IV. Quod injustum iudicium metu regis, vel iustis, a iudicibus factum non valeat: & quod statuta infidelium delebantur.

Dilectissimis fratribus universis episcopis, per
 orientales provincias constitutis,
 Marcellinus episcopus.

Quid tam dulce sollicito, quam quod mihi
 de vobis innotescunt illa quae cupio? Quid
 tam religiosus conveniens institutus, quam ut
 vel unica om. inter se sacerdotes pacem, quam necesse est aliis

Hormilda ep. 61. CUB. VEL UNICA OM.

pro officio annunciare, conservent? Plena (fa-
 reor) gratulatione suscepi, quod votiva mihi
 de caritate (quam inter vos est) ecclesiarum &
 pace, in litteris indicastis spontis: mihi quid-
 quid hortari poteram, quidquid monere, delat-
 tum est. Confirmet hoc Deus, quod est operatus in
 nobis: & qui praecipit pro animarum salute fa-
 cienda, haec ipse qui praecipit, pro ea, qua nos
 redemit, pietate faciat. Et his tam bonis nun-
 ciiis, nos quoque religiosam sanctorum vicem
 reddimus nunciorum. Quidquid eorum orientali-
 bus, quos ad ecclesiam corpus unitatamque revocatos,
 dudum Dei nostri ope literis significavimus de-
 stinatis, denuo, cum aptum fuerit, repetitis
 vobiscum participamus iudiciis, mox pro nostro
 edicto ab orientalibus missa legatio est: certa spe-
 ravit, certa consuluit. Sed facinus de his,
 quae fuerunt dicenda, compendia ipsi potius ad
 instruendam notitiam vestram, quam nobis sunt
 responsa, dirigentes, ne quid sibi sub spatio pro-
 lixiore terrarum, aut opinio vindicet, aut er-
 ror assumat, cum ad rem fidem, ipsam tene-
 ri sufficiat veritatem. Quid autem ad continen-
 tiam nostrarum pertinet literarum, oportuit quidem
 desideria plenius expedire. Quapropter
 scitote, vos a persecutione fratrum, & ab om-
 ni litigio abstinere debere, dicente scriptura:
 Servorum Dei non oportet litigare, nec quemquam
 nocere, sed omnes persecutores ecclesiae, ser-
 vorumque eius, vestris redargutionibus corrige-
 re, testante Apostolo: Argue, obsecra, increpa-

nos pseudo-
lidi mer-
ces erorit
proscribitur
eruditorum
vitorum ju-
dicio.

religiosorum
vicem red-
dentes nua-
ciorum, quid-
quid.

Hic videas
fraudem mali
sufficere sole
meridiano
claritas emi-
care.

hic Iulianum
captum soli-
m Mercator
tunc cantones
7. Tim. 4
euiquam

11. quest. 2.
Quaecumque

I.

Quaecumque ergo contentiones inter Christia-
 nos ortae fuerint, ad ecclesiam deferantur, &
 ab ecclesiasticis viris terminentur.

II.

Major autem non potest a minore judicari,
 nec episcopi pontifici, a quo consecrari pro-
 bantur, praedictum inferre ullum possunt. Quod
 si praesumptum fuisse cognoscitur, viribus ca-
 rere non dubium est, nec posse inter ecclesia-
 stica ullo modo statuta censeri.

III.

Clericus vero cujuslibet ordinis, absque pon-
 tificis sui permisso, nullum praesumat ad sae-
 culare iudicium attrahere. Nec laico quemlibet
 clericum liceat accusare. Detractiones tamen &
 accusationes atque persecutiones inter Christia-
 nos oppido vitandae sunt: quia licet pauci si-
 mus in comparatione aliorum, si tamen una-
 nimes fugimus, facilius adversariis resistemus.
 Sanctus etenim protomartyr Stephanus lapida-
 batur, sed Jesus suscipiebat plagas. Ideo uni-
 cuique providendum est, ne aliqua iniuste
 iudicet aut puniat. Et dominus in evangelio ait:
 Nolite iudicare, ut non iudicemini: quo enim ju-
 dicio iudicaveritis, iudicabimini. Unde & doctor
 gentium loquitur, dicens: Hoc igitur dico, & te-
 stificor in domino, ut iam non ambuletis, sicut
 gentes ambulantes in vanitate sensus sui, tenebris
 obscuratum habentes intellectum, alienati a vita
 Dei per ignorantiam, quae est in illis propter ca-
 citatem cordis ipsorum, qui desperantes, semetip-
 sos tradiderunt impudicitiae, in operationem im-
 munditiae, omnisque aversitiae. Vos autem non ita
 didi.

Clericum
nullum
ad saec. iudicium
attrahere
Nec laico
quemlibet
clericum
licet accusare.

11. quest. 2.
coll. 64

1. Tim. 4.

didicistis Christum, si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est veritas in Jesu, deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renovamini autem spiritu mentis vestrae, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam sumus invicem membra. Irascimini, & nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo. Qui furabatur, jam non furetur. Magis autem labores operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus est ad edificationem opportunitatis, ut des gratiam audientibus. Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia. Estote autem invicem benigni & misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis. Estote ergo imitatores Dei, sicut filii carissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis. Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis sicut decet sanctos, aut turpitudinis, aut stultitium, aut scurrilitas quae ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis. Propter haec enim venit ira Dei in filios disfidentes. Nolite ergo effici participes eorum. Eratis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino. Ut filii lucis ambulate, (sicut enim lucis est in omni bonitate & iustitia & veritate) probantes quid sit beneficium Deo. Et nolite communicare operibus iniquitatis tenebrarum, magis autem redarripite. Quae enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est dicere. Omnia autem quae arguuntur, a lumine manifestantur. Omne enim, quod manifestatur, lumen est. Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Chri-

stus. Videte itaque, fratres, quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quae sit voluntas Dei. Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini Spiritu sancto loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes, & psallentes in cordibus vestris domino, gratias agentes semper pro omnibus, in nomine domini Jesu Christi, Deo & Patri. Subjelli invicem in timore Christi. ^a Omne enim quod irreprehensibile est, catholica defendit ecclesia. Non licet ergo imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti, aliquid contra mandata divina presumere: nec quidquam quod evangelicis propheticiisque & apostolicis regulis obviat, agere.

IV.

Injustum enim iudicium & definitio injusta, regis metu vel jussu a iudicibus ordinata, non valeat: nec quidquam, quod contra evangelicam, vel propheticae, aut apostolicae doctrinae constitutionem, successoremve eorum, sive sanctorum patrum, actum fuerit, stabit. Et quod ab infidelibus aut haereticis factum fuerit, ^b omnino callabitur. Vos autem stete in fide, viriliter agite, & omnia vestra cum caritate fiant. Hujus rei gratia, ut ait apostolus, stete genus meum ad Patrem domini nostri Jesu Christi, ex quo omnis paternitas in caelis & in terra nominatur, ut des vobis secundum divitias gloriae suae virtutem, corroborari per Spiritum ejus, in interiore homine habitare Christum per fidem in cordibus vestris, in caritate radicati & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quae sit latitudo, longitudo, & profundum, scire etiam supereminentem scientiam caritatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Et autem qui potens est omnia facere superabundanter, quam petimus aut intelligimus, secundum virtutem, quae operatur in nobis, ipsi gloria in ecclesia, & in Christo Jesu, in omnibus generationibus saeculi saeculorum. Amen. Data quinto Idus Septembris, Diocletiano septimo, & Maximiano sexto viris clarissimis ^c consuli-

ca. verban. italica

Epist. 1.

ca. 6

Can. 9. Nicenus conc. VI. Rom. sub Symmacho

ss. q. 1. Omne quod.

b. haereticus conc. VI. sub Symm. 1. 67. 16. Epist. 1.

c. & sublimi

c. anno 329.

SYNODUS INCERTI LOCI

Pro afferendo jure patriarchico in totam Persidem archiepiscopo Seleuciensi, a quatuor Patriarchis, ut fertur, circa annum Christi 300. habita.

PRÆMONITIO COLLECTORIS.

Timotheus Jacobitarum in Syria patriarcha, qui circa annum Christi 1280. floruit, epistola Synodica a Patribus hujus Concilii scripta mentionem exhibet, scriptamque illam circa annum Christi 300. constituit a Patriarchis Occidentibus in Synodum coactam, videlicet a Romano, Constantinopolitano, Antiocheno, Alexandrino. Epistola eiusdem fragmentum reperitur Solersii Episcopi scriptor Arabi sæculi decimi quarti, ex quo illud dedit Cl. Assemani Biblioth. Orient. tom. III. part. I. pag. 56. En. in. ad.

OCCIDENTALES.

Quod autem a Patribus nostris spiritualibus dictum est, Judicium videlicet Patriarchæ Orientis nostris Patriarchis esse reservatum; quia habita exacta inquisitione compertum fuit, Patriarchæ accusatores in suis delationibus fuisse falsitatis convictos, & Patriarchas illorum criminum omnino immunes: nunc definitus in potestate, & verbo vivo Dei, nullum deinceps habere jus Metropolitæ & Episcopos, sed nec Christianos Orientis ad accusationes criminationeive instruendas adversus propriam Patriarcham, easque ad Patres nostros Occidentales verbo aut scripto deferendas. Quod si rursus aliud quippiam obijciant, sicut hactenus fecerunt, ipsis respondemus; Patriarcham omnium

Christianorum Orientis esse judicem, ipsius autem Patriarchæ judicem esse Christum. Et post alia. Estimavimus Ecclesiæ Dei nostræ, vestraque regionis illud utile esse, quod veteres Patres nostri æquum & justum conveniunt, quando vestra Sedi, quæ est in magna Ecclesiâ Coeheni, concesserant, ut ipse Metropolitæ instauraret, sicut idem utile esse iudicasset; ut nimirum ipse super eos potestatem haberet, eosque pro merito constitueret, vel propter illorum delictum deponeret: similiter & super omnes Episcopos Orientis: & ipse Patriarcha iudex & vindex fieret in universa Ecclesiâ Orientis, idemque regeret & gubernaret. Id igitur nos quoque in scriptis & sequimur.

ANNO
CHRISTI
109

CENSURA D. ASSEMANI IN HANC EPISTOLAM.

ANNO
CHRISTI
109

Verum ut ab hac epistola incipiam, in qua privilegium Seleucensium Primati a Patribus Occidentibus concessum dicitur, ut neque ab Orientalibus iudicari possit, neque ad Occidentales eius causa deferatur, sed iudicium illius Christo duntaxat reservetur; in primis non assentior Timotheo, qui eam circa annum Christi 300. scriptam vult a Patriarchis Occidentibus, Romano, scilicet, Alexandrino, Antiocheno, Ephesino, & Hierosolymitano: tum quia non potest designari locus, in quo Patriarchæ citati conveniunt: tum etiam quia diversis temporibus clarere, quos Timotheus æquales facit. Ut enim accurati historia Ecclesiasticæ Scriptores tradunt, Cæsar Pontificatum Romanum inire exeunte anno Christi 283. quem annis duodecim gessit. Petrus Alexandrinus ab anno 300. ad annum 312. sedit. Paulus Samosatensis Antiochenam Ecclesiam occupavit ab anno 300. ad annum 372. quo depositus fuit. Alexander Hierosolymitanam Sedem rexit ab anno 399. ad annum 353. Gregorius Thaumaturgus circa annum 265. obiit. Flavianus Ephesinus ignotus est. Deinde quum Ecclesiæ Orientalis regimen ad Antiochenum Patriarcham spectet, nulla erat causa, cur Archiepiscopo Seleuciensi id privilegium ab omnibus simul Patriarchis concederetur, neque Seleuciensis Præsul apud idoneum scriptorem legimus supplicationem suam in aliqua Synodo exhibuisse, in quo duntaxat casu ceteri Patriarchæ de Privilegio Episcopatum Sedium sibi minime subiectarum iudicantes, ea vel ampliare soliti erant, vel coardare, ut ex

Basilis Synodorum Nicæna, Constantinopolitana, & Chalcedonenfis liquet. Denique si id Privilegium verum iussit, ne usquam dixissent Patres in Canone Arabico Nicæno 38. de Primatu Seleucis, ea nunc permittatur ei constituere Metropolitæ: nec Canone 40. de Episcopis Persidis subiunxissent, non permittitur magna Synodus, ut congregentur in provincia Persidis, ne constituant leges, nisi per licentia Patriarchæ Antiocheni, quia suorum eorum Domini (id est Episcopus Seleucis) factus sit in dignitate Patriarchæ, in hoc tamen consilium est eorum utilitati, & exemptioni a damno & nocentis, atque eorum paci & tranquillitati profuturum. Non propterea tamen ipsi licet salvere, aut ligare, vel constituere ullas Ecclesiasticas leges, vel addere, vel diminuisse quidquam propria auctoritate, sed potius in omnibus sine obedientia principibus, & Patriarchæ: vel ut verè sit Turrianus Can. 35. Sed potius in omnibus, nisi Metropolitani Patriarchæ obedienter. Quum enim dicitur, ea nunc permittatur ei constituere Metropolitæ, significatur, id antea ipsi permissum non fuisse: quinque subiungitur, non permittitur magna Synodus, ut congregentur in Provincia Persidis, ne constituant leges, nisi per licentia Patriarchæ Antiocheni, ostenditur commentitium esse privilegium illud, de Appellationibus a Seleuciensi ad Antiochenum minime faciendis. Ut voces illas Metropolitæ, & Patriarchæ ante Nicænum Concilium minime usurpatas omittam.

ANNO
CHRISTI
303.

CONCILIIUM CIRTENSE,

QUO IN LOCUM TRADITORIS.

ANNO
CHRISTI
303.

Traditorem episcopum substituerunt,

Anno CCCIII. * sub Marcellino Papa.

Tempus Con-
cilio.Causa concilii.
Qui & quomodo
interfuerunt.

Concilium.) Hoc concilium habitum est A Cirtæ in Numidia anno domini 303. sub Marcellino pontifice, & Diocletiano ac Maximiano imperatoribus, Secundo Tigisitano episcopo, Numidarum episcoporum primæ, auctore. Episcopi, qui ex imperatorum edicto, codices sacros, resve alias sacras comburendas tradiderant, aut thurificarant, eo sine convenerunt, ut in locum defuncti Cirtensis episcopi alium sufficerent & subrogarent. Celebrata est hæc synodus in domo Urbani Carisi, quia basilicæ nondum erant restituta. De traditione sacrorum librorum, interrogante Secundo Tigisitano, reliqui præfentes quaesiti, traditionis crimen confessi sunt, suumque primatem interrogantem, ejusdem delicti redarguerunt. Qua de re ipse se literis ad Mensurium Carthaginensem episcopum scriptis omnino purgare & excusare frustra est conatus. Episcopum Cirtensem, quæ fere præcipua conveniendi causa fuit, ordinarunt quemdam Paulum, qui hoc eodem anno magistratibus conventus, libros & ecclesiæ suppellectilia tradidit, sicut & Silvanus, ejusdem subdiaconus, postea vero etiam Cirtensis episcopus, ut constat ex actis proconsularibus, quæ prolixè recitantur a Baron. hic nu. 7. Ex his traditoribus impii Donatistæ fluxerunt, quorum causa Africana ecclesia tot cladibus multis sæculis in pœnam criminis exagitata, ac deinde a Vandalis primo, demum ab Arabibus penitus devastata fuit. Baron. an. 303. nu. 29. Fragmentum hujus synodi recitatur ab Optato Milevitano lib. 1. summatim dumtaxat, sed a S. Augustino contra Cresconium libro 3. cap. 26. in fine & 27. his verbis: *De vestris autem majoribus extat Secundi Tigisitani concilium cum paucissimis quidem factum apud Cirtam, post persecutionem codicum tradendorum, ut illic in locum defuncti ordinaretur episcopus. Ibi quæ gesta sunt, accipe: nam quæ necessaria fuerunt, infra scribere curavi.*

Acta Cirtensia
6 die Idibus
Majarum,
Optato I. p.
contra Per-
mentarum.
† Optatus
idem Cirtensium
nominat.

pondit: Scis quantum me quaesivit Florus ut thurificarem, & non tradidit me Deus in manu ejus, frater: sed quia Deus mihi dimisit, ergo & tu serva me Deo. Secundus dixit: Quid ergo facturi sumus de martyribus? Quia non tradiderunt, ideo & coronati sunt. Donatus dixit: Mitte me ad Deum, ibi reddam rationem. Secundus dixit: Accede una parte. Secundus Marino ab Aquis Tibilitanis dixit: Dicitur & te tradidisse. Marinus respondit: Dedi Pollo chartulas; nam codices mei salvi sunt. Secundus dixit: Transi una parte. Secundus Donato Calamensi dixit: Dicitur te tradidisse. Donatus respondit: Dedi codices medicinales. Secundus dixit: Transi una parte, & alio loco. Secundus Victori a Russicade dixit: Dicitur te tradidisse quatuor evangelia. Victor respondit: Valentianus curator fuit: ipse me coegit, ut mitterem illa in ignem. Sciebam illa delectitia fuisse. Hoc delictum indulge mihi, & indulget mihi Deus. Secundus dixit: Transi una parte, & alio loco. Secundus Purpurio a Limata dixit: Dicitur te necasse filios sororis tuæ, duos Milei. Purpurius respondit: Putas me terrei a te, sicut & alteri? Tu quid egisti, qui tentus es a curatore & ordine, ut scripturas dares? quomodo te liberasti ab ipsis, nisi quia dedisti, aut jussisti dari quodcumque? nam non te dimittebant passim: nam ego occidi & occido eos qui contra me faciunt: ideo noli me provocare ut plus dicam. Scis me de nemino tractare. Secundus minor patruo suo Secundo dixit: Audis quæ dicat in te? Paratus est recedere, & schisma facere, non tantum ipse, sed & omnes quos arguis: quos scio quia dimittere te habent, & dare in te sententiam, & remanebis solus hæreticus. Ideo quid ad te pertinet, quis quid egit? Deo habet reddere rationem. Secundus Felici a Rotaria Centurionis, & Victori a Garbe dixit: Quid vobis videtur? Responderunt: Habent Deum, cui reddant rationem. Secundus dixit: Vos scitis, & Deus: Sedete. Omnes responderunt: Deo gratias.

O B.

1 Epochæ istius Concilii varie jactata huc usque fuit, donec vir clarissimus Henricus Valeſus in annotationibus ad Eusebium pag. 163. certis argumentis ostendit celebratum fuisse anno Christi trecentesimo quinto. Etenim cum cœterum sit persecutionem cepisse in Africa anno ecc. 297. Invenit, & ex Augustino in Breviculo collationis diei tertie cap. xv. i. certo colligatur Cirtense Concilium fuisse habitum tredecim mensibus post passionem martyrum Saturnini, Dativi, & aliorum qui passi sunt apud Carthaginem mense Februario anni mox laudati, manifestum est veram esse ejusdem Augustini sententiam, qui ait gesta episcopalia decreti Cirtensis consignata fuisse 111. Nonas Martias post consulatum Diocletiani IX. & Maximiani VIII. Ex quo confici etiam posse puto mendosam esse apud Optatum notam mensis, quo synodus Cirtensis celebrata est, qui ibi dicitur esse Majus. *Saluſtus in nova Collect. Concil.*

OBSERVATIO ANTONII PAGI.

Ad annum CCCIII. NUM. 3.

Concilium Circese Baronium & Beravium in 2. parte Rationarii Temporum inducit, ut crederent, persecutio-

A. Affert Valentinianus, aliud argumentum, quo convinci potest Circesis Concilium Consulari Diocletiani VIII. hoc anno gesto collectum non fuisse.

CONCILIIUM SINUESSANUM, EJUSQUE ACTA OMNIA,

De Marcellini Papae condemnatione.

Celebratum anno Christi CCCIII. tempore ipsius Marcellini Papae.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE S. J.

Sequentis concilii apud Sinuessam, ut ferunt, celebrati tres inter se in pluribus diversis editiones, literis A, B, & C. distinctas, ac columnatim dispositas representavit post Petrum Crabbam, Laurentium Surium & Dominicum Nicolinum Severinus noster Binus.

DE MARCELLINO EPISCOPO Urbis Romae & de Urbano pontifice capitoli. Marcellini papae condemnatio: An potius commendatio apud Diocletianum scilicet?

Diocletiano & Maximiano augustis, cum multi in vita sua (a) mentis suae vacillitate aspersi, deorum mentiebantur originem, Concil. General. Tom. I.

dicentes, quod de eorum superstitione vanissima sentiant, & ad sacrificandum eodem tempore multi inducerentur per pecuniam, ut sacrificarent diis: Marcellino itaque urbis Romae episcopo, venit quidam nomine Urbanus, qui erat pontifex Capitolii, & repletus multitudine malitiae, cepit cum eo habere altercationem de thurificando diis, & dixit ad Marcellinum urbis Romae episcopum: Si Christus vester, quem dicis sacrificarent

Aeta hujus Sinuessani Concilii, aequae ac Marcellini lapsus, commentitia esse docuit post Papebrochium in Prologo ad Aeta SS. Malli, & Natalem Alexandrinum, alioque Antonius Pagi in Critica Annot. Baronii ad an. 303. num. 18. & seqq.

(a) aspersu mentis suae vacillitate mentiebantur origine dicentes, quod deorum superstitione vanitatis super se sentiant.

ANNO CHRISTI
107
a prima

ANNO CHRISTI
107
a Vestianum
& ad Iudam

citatis natum de virgine Mariæ, (a) Deus est, quare ad ipsum (b) prævia luce missi Magi ab Herode, obtulerunt ei munera? quæ? aurum, thus, & myrrham. (c) Quare hoc, nisi ut scirent sacerdotes, per quid (d) placarent hunc, quem dicitis resurrexisse, & vivere, & sedere super thronum? Dicit ei Marcellinus episcopus: Non obtulerunt ei, ut sacrificarent vanitati, sed ideo ut Deum ac dominum (e) altissimum eum, quem postea negabant (f) Judæi, ostenderent. Urbanus ad eadem respondit, dicens: Una nocte stemus simul ante dominos imperatores invictissimos Diocletianum, & Maximianum, atque clementissimos principes, & dabo tibi questionem de thurificando. Venientibus autem eis die, quem dicunt (g) Vulcanalia, dicit ei Urbanus: Faciamus hinc & inde duas chartulas, quasi (h) instrumenta petitionum, & offeramus clementissimis principibus. Feceruntambo similiter, sicut dixerant, Marcellinus & Urbanus. Et venientes ad sacratissimos principes, offerebant eis, Marcellinus itaque urbis Romæ episcopus fidem servans, Christum prædicans, dicit ad principes: Quid mihi & vobis principes terribiles universo mundo, quoniam vana est superstitione thurificandi? Dicit autem Urbanus: Loquemur nos contra pontifices, o clementissimi atque invictissimi principes, (b) qui deum Jovem, & invictum Herculem corporeos fabricantur, & Jovem quoque, quem dicimus cælum, terram, mareque simul cum Saturno mensurantem? Quare ergo hic Marcellinus pontifex non thurificat, sicut & ego, majestatis? Dicit itaque Diocletianus: Non (i) execrate hominem hunc, quoniam (k) nobis nullam difficultatem exhibet, qua (l) offendamur, sed eius consilium accipiamus, (m) quoniam (n) intelleximus eum non esse adversum nobis; nec contra deos immortales dare sententiam. Romanus itaque & Alexander dixerunt secreto Diocletiano: Si hunc, domine atque invictissime princeps, consilio * tueris & blandimentis, habebis omnem urbanam plebem * in unitate conservare, & gentes * propter sacrificia fidelissima objugare.

fit inimica. Veni itaque, & eloquentia tua (p) nostro incrementum facias favori. Veniens autem ad templum (q) * Vestæ & Iudis, introduxit episcopum. Qui dum introissent, erant (r) (cum eo duo diaconi, Gajus & Innocentius, & tres presbyteri, Urbanus, Castorius & Juvenalis.) Et dum vidissent eum introeuntem, non tamen mittentem & thurificantem, fugerunt hi omnes ad compresbyteros, & invenerunt eos in Vaticano palatii Neroniani, & dixerunt rem, quam gestam vidissent. Euntes autem multi Christiani, b propter veritatem ad templum abierunt, & viderunt eum mittentem, & thurificantem, & factum archiepiscopum principum. Qui autem abierunt ad eum, ut testimonium veritatis exhiberent, isti sunt.

b per veritatis exemplum

B Boposus, Maximus, Carpilio, Cyprianus, Olympius, Priscus, Hercules, Androphemus, Victor, Benenatus, Epiphanius, Crispinus, Theodolus, Alexander, Romanus, Bajulus, Quiriacus, * alias Quiricus, Theodolus, Caritotus, Omitasio alias Octavianus, Honoratus, Crescentio, Maximus, Probinus, Urbicus, alias Urbicus, Concordius, Neapolus, Refrigerius, Sebastianus (s) Calphurinus, Julianus, Epiphorus, Habedeum, (t) Crispianus, alias Crispinianus, Crescens, Rapula, alias Rabula, Cyprianus, Abentius, alias Habentius, alias Subentius, Exquiro, alias Exper, Venerius, (u) Oyfius, alias Orphitus, Carpulianus, alias Carpulianus, Constantius, Ursus, alias Ursus, Valentinianus, alias Valentinus, Priscus, Severus, Probus, Faustus, Antonius, Quirillus, Homobonus, (x) Abulus, alias Aibulus, Pulfanus, alias Pulfatus, Caritto, alias Carotto, Crispianus, alias Crispinianus, Herculentius, alias Herculentius, Petrus, Nonnosus, Tespius, Marinus, Fabius, Honestulus, alias Honestatus, Furinus, alias Firminus, Domitianus, alias Dominicus, alias Dominus, Hymnius, alias Hymnius, Cappillatus, alias Catellus, Lugundinus, alias Lucundus, Venerosus, alias Benerosus, Aurelianus, Impeditus, Agapitus, Concordius, Bonifacius, Cyprus, alias Cyprius, Major, alias Majoranus, Reparatus, Auxentius, Corporanus, alias Corporalis, Bonus-homo, Salustius, Origanus, Abundius, Tinius, alias Terula, Nepotianus.

Hi omnes electi sunt viri d libra occidua, qui testimonium perhibent, se vidisse eundem Marcellinum thurificasse.

De Diocletiano, & de thurificatione Marcellini episcopi urbis Romæ.

Dicit autem Diocletianus ad Marcellinum episcopum urbis Romæ: Video prudentiam tuam, quoniam magna est, (o) nostraque inimicitia, quam diis & universo mundo

b incrementa c affectus

d non probabatur post serenitatem esse obscuro. At non probabatur post serenitatem esse obscuro.

e tenuerit blandimenti * unitam munitam f per

- (a) Deus Deus est
- (b) Prima
- (c) Deus quare hoc
- (d) Placarentur
- (e) Deus altissimum
- (f) Deus Judæi
- (g) Vulcanibus
- (h) Quoniam
- (i) Execrate
- (k) Nostra clementia
- (l) Inflammemur
- (m) Injuri utramque
- (n) Non probamus nostram serenitatem esse obscuro, non eum contra Deos immortales dare sententiam.
- (o) ut nostra sit amicitia quam Diis, & universo mundo sit inimica.
- (p) nostrum incrementum facias favori eloquium.
- (q) Vestianum, & ad Iudam, & consule, incisa desunt in Luc.
- (r) Calphurinus.
- (s) Crispianus.
- (t) Oyfius.
- (u) Abulus.

* Quæ charactero Italico habentur variantes sunt ex editione Veneta Nicolini, qui gemino usus est codice MS.

De

ANNO CHRISTI 303.

De synodo, & de negatione Marcellini episcopi, quod non thurificasset.

ANNŌ CHRISTI 303. A taduorum testimonia ipse iudex, ipse reus, ipse semetipsum, in praesentia eorum se innocentem servaret, aut infidelem, se damnaret: quoniam in septuagintaduorum libra occidua in reparationem resurgit annus. Hoc quoque factum est novi, ut introiret unus de testibus, qui cum & uxorem haberei, & filios ex ea, ipse tamen illi spretæ adulteram superinduxit, & dedit uxori repudium. Et introierunt alii decem, & alii (e) quatuor, dicentes: Nos te vidimus mittentem & thurificantem d' Herculi, Jovi & Saturno. Dixit ergo Marcellinus: Quo die? Respondit unus eorum, & dixit: Quo die exuisti purpuram, & induisti coccum, & gaudebat super te Diocletianus, (e) & quos paulo ante negabas, & ante ejus tribunal eis thurificabas. Athanasius episcopus dixit. Itane vera sunt que testantur isti? Et respondit Petrus episcopus, & dixit: Loquere pontifex, & judica causam tuam. Et subscriperunt quinquaginta episcopi, qui supra dicti sunt, cum quatuordecim viris, qui ex uno ore loquebantur cum septuagintaduobus, & firmabant iudicium.

FACTA est itaque synodus, non tamen collecti sunt in integro sacerdotes, quia curriculum urgebatur persecutionis. Veniens autem episcopus Marcellinus, negabat se thurificasse. Nam dixit, & hanc sententiam proposuit, quia dimiserunt eum, qui cum eo esse videbantur in eodem loco presbyteri, Urbanus, Castorius, & Juvenalis, & diacones Gajus & Innocentius. Synodus autem universa hoc dixit cunctorum iudicio: Tu eris iudex: ex te enim damnaberis, & ex te justificaberis, tamen in nostra presentia. Illuc vero dum veneris ad iudicium tuum, ex te nunc damnaberis, & ex te justificaberis. Tu enim iudex tu reus: presbyteri autem & diacones (quoniam pontificem, qui eos creavit in ordinem presbyterii vel diaconatus honorem, (& dimiserunt arcam,) & evacuaverunt horreum) ad probandum eos, a amisso ordine, intrent examen, quoniam evacuaverunt horreum. Debuit enim pontifex potius mori cum quinque, quam ut viveret, suo iudicio condemnatus. Introivit autem universa synodus in cryptam Cleopatrensem in civitate (a) Sinuessana. Et quia tota multitudo non recipiebatur in crypta Iygoti, quinquageni introibant.

* sui eris interioribus anulis inclusi defant in Luc. a adm: 60

b clero Patrensem in c. Sessuana vel corrup-elus Senfua-na.

De trigintatribus presbyteris urbis Roma, qui celebrabant synodum servandam.

De damnatione Urbani & Castorii, & de testimonio episcoporum adversus Marcellinum urbis Roma episcopum.

Alia autem die venerunt trigintatres presbyteri urbis Romæ, & in eorum iudicio Urbani, Castorii, & Juvenalis presbyterorum, & Gaii & Innocentii diaconorum damnationem integram perspexerunt, ac ipsi de suo ordine, suo iudicio iustitiam tenuerunt, dicentes: Amisso ordine negent se esse horum qui sunt socii ecclesiæ. Convenientibus autem eis secundo die post damnationem presbyterorum Urbani, Castorii & Juvenalis, Gaii & Innocentii diaconorum, venerunt alii quinquaginta episcopi, & introierunt in cryptam, ut tertia pars synodi compleretur. Et dum ingressi fuissent in cryptam propter tempestatem temporis, introivit & Marcellinus urbis Romæ episcopus, cum adhuc nomen tenens episcopatus, nondum enim fuerat damnatus, nisi numerus secundum ordinem synodi (f) libræ probaret exemplum. Introivit autem,

PRIMA autem die synodi introierunt hi damnantes Urbanum, Castorium & Juvenalem presbyteros, & diacones Gajum & Innocentium. Hi sunt qui introierunt episcopi, audientes, non tamen iudicantes pontificem:

Petrus, Castorius, Habetdeum, Castinus, Victor, Felicianus, Parterius, Majorinus, alias Majoranus, Auxentius, alias Amplexus, Jacintus, alias Jacynthus alias Hyacinthus, Savinus, alias Sabinus, Felix, Paulus, Constantius, alias Constantinus, (b) Catelus, alias Castellus, Anastasius, alias Athanasius, Castalius, Spefindeo, Castinus, Tranquillinus, Victor, Anastasius, Laurentius, Benefervantius, Bonosus, Joannes, Friminius, Epiphanius, Herculanus, Castus, Orsytus, alias Orsitus, Cyprius, Gaudiosus, Reparatus, Fortunatus, Quadratianus, Cyprianus, Sebastianus, Paschasius, Innocens, Valerius, Servulus, Cerasianus, Quintilianus, Montanus, Polycarpus, Hermias, Nepotianus, Petrus, Aristonicus, alias Aristo.

Hi introeuntes in cryptam propter metum Augustorum, uno ore quasi trecenti, uno die in concilio iudicantes, damnaverunt Urbanum, Castorium & Juvenalem presbyteros, & diacones Gajum & Innocentium, qui evacuaverunt horreum, & dimiserunt arcam apertam, ut introiret immundus, & comederet triticum: presbyteros & diacones damnabant, qui Marcellinum papam dimiserunt, ipsos etiam iudicabant, non tamen iudicabant pontificem, quia sic ex uno ore erant corroborati, ut intra horum septuaginta Concil. General. Tom. I.

e ojusconstitio

* quia

coacordati,

Castinus, (f) Carpunianus, alias Carpulianus, Domitianus, alias Dominus, alias Dominicus, Deus dedit, alias Dominus dedit, Dominus, alias Domininus, Crescentius, alias Crescentio, Asterius, Crispus, Major, alias Majorinus, alias Majoranus, Quirillus alias Quirinus, Quiricus, alias Quiriacus, Anastasius, Valentinus, alias Valentinianus, Ultius alias Vitus, Urtius, alias Ursinus, Anthimus, Ambrosius, Agatho, Bonus, Alexander, Venerosus, Felix, Joannes, Honestatus, alias Honestulus, Marcus, Urbanus, Crescens, Salustius, Firminus, Spectator, Sebastianus, Trifstator, Serius, Marcus, Montanus, Andreas, Philippus, Placentianus, alias Priscillianus, alias Priscilianus, alias Pulsanus, Magnus, Exuperantius, Adrianus, Petrus, Gorgonius, Simplex, Victor, Veneriosus, Honestatus, Benenatus, Petrus. Introibant autem in cryptam.

damnandus liberæ, al. libra

- (a) Luc. Sessuana
- (b) Luc. Castalius
- (c) Luc. rees
- (d) Etiam in Luc. est Patulius.
- (e) Luc. eo quod
- (f) Luc. Carpunianus.

ANNO CHRISTI 313
Anastasi

De responsione Anastasii & Anthimi episcoporum.

Arographo, nostro eloquio, nostro auxilio, nostra constantia & veritate fixa, & preclara dispositione auditionis exhibemus ligamen. Non enim nostro ore justificaberis, aut nostro ore condemnaberis.

ANNO CHRISTI 313
legamen.

a. anticipantes

b. conforti

c. heretice un-
cam tregerunt

d. formatz
de tortuace
justi coctz

e. admisso
amido

Respondent Anastasius & Anthimus episcopi, & dixerunt: Tuo ore judica causam tuam, & non nostro iudicio solve conditionem. Respondens autem Sebastianus episcopus, dixit: Noli audiri in nostro iudicio, sed collige in sinu tuo causam, & introduce testes, ut testificentur veritatem, quoniam ex te justificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis, quoniam regere (a) prescripti patres nostri & coepiscopi damnaverunt, sicut & nostro ore petimus, & uno (b) conformi iudicio damnari Urbanum, Castorium & Juvenalem presbyteros, Gajum & Innocentium diaconos. Unde quia isti ex spelunca fugerunt, & sepe fatum Marcellinum episcopum hi dimiserunt, amisso ordine intrent examen, quia omnes tegulae (dicit Petrus episcopus) dum culte in fornace fuerint coctae, iterum coquantur sole & pluvia, & ibi probantur, ut sint super habitaculis hominum. Moram ergo non facientes, (ut damnationi eorum jam ante dictorum subsciberent hi quinquaginta episcopi) omisso ordine, introierunt in synodum.

De testimonio adversus Marcellinum episcopum, quod vidissent eum thurificantem.

f. manifestavit,
sic & Luc.

g. testimonia

h. testimonius
anticipantibus

i. sanctificaveras
h. sic caveras
manifestare

k. quinquaginta

l. in uno cum
his anticipantibus

Et ecce introierunt & 14 testes, qui dicebant se vidisse Marcellinum thurificantem. Respondit unus episcopus nomine Salustius, dicens: Dicite coram veritate. Respondit Petrus, & dixit ad Marcellinum episcopum: Jam audi, (b) pontifex, & judica causam tuam, quoniam ex ore tuo justificaberis, & ex ore tuo condemnaberis, quoniam nulla membra sana esse possunt, si caput mortuum fuerit. Respondit Marcellinus episcopus, & dixit claravocem. Non diis sacrificavi, sed tantum grana levatis manibus super prunas combussi. Levaverunt se omnes quinquaginta prescripti episcopi, dicentes ad 14 testificantes: Quid vidistis hunc facientem? Qui ex ore suo testati sunt, quasi uno ore loquentes. Et subscriperunt omnes 55. (c) in testata 14 virorum, ita ut 28. completerentur cum (d) participantibus. Unus autem de episcopis, nomine Quirinus, dixit: Infudisti cor tuum, pontifex, malitia, quod (e) decem & octo annis siccaveras castitate, presul, vulnerasti universa membra tua. Propterea ego non recedam de omni cœtu synodi, donec purpureum cor tuum manifestetur.

Altera autem die hi ducenti episcopi constituerunt, quatenus & ipsi introirent in synodum. Et facta colloctione in simul cum prescriptis centum, sederunt in eadem civitate, omnesque uno examine trecenti alligaverunt, & damnaverunt hos, Urbanum, Castorium, & Juvenalem presbyteros, Gajum & Innocentium diaconos. Respondit Sebastianus episcopus: Huic tribunali nostro sermone, nostro chi-

rographo, nostro eloquio, nostro auxilio, nostra constantia & veritate fixa, & preclara dispositione auditionis exhibemus ligamen. Non enim nostro ore justificaberis, aut nostro ore condemnaberis. Quapropter consue tunicam tuam, & quam paulo ante induebas sutam, modo concessam consue ex toto corde tuo, & ex manibus tuis involvere in peccato tuo, Marcelline pontifex Romae. Respondit Urbanus episcopus ad Sebastianum episcopum; & dixit: Introducantur testes viri veridici, numero quadragintaquatuor, ut libra occidua compleatur a multis, quod a multis fabricatum est. Et introierunt testes: Tranquillinus, Priscus, Bonus, Servulus, Cyprianus, Petrus, Quadratianus, (f) Aristo, alias Aristonicius, Telpias, Quadrus, (g) Epiphorus, Maximus, Gordianus, Gaudiosus, Saturninus, Urbanus, Priscus, Reparatus, Exper, alias Exquiro, Jacintus, alias Hyacinthus, Nicorus, alias Noricus, Probianus, alias Probatianus, Probus, alias Probinus, Terula, alias Tinnulus, Ursus, alias Ursinus, Venerosus, Romanus, Exuperius, Crispianus, Barbarus, Leforianus, Bacauda, Ambrosius, Jubentius, alias Juventius, alias Habentius, Proculus, Octavianus, Valerianus, Romanus, Mellicianus, Petrus, Claudius, Urbanus, Joannes.

non indubas sutam, modo concessam sue

viriliter

quoniam

Non cognoscis & lacera vel macera macerationem tuam
Tuo enim pontificio condemnaberis & nostro testimonio explicaberis.

Dei super constructam

exhorres synodum, cecidisti in terram
ex ore synodum cecidisti in terram.
jacente moram faciente damnaverunt synodum & presulum, &c.

Singulis autem adstantibus in gremio trecentorum episcoporum, & triginta presbyterorum Romanorum, & vigintio octo testium supradictorum, ut libra completeretur; quoniam 12. unctis in libra probabitur census, & in 72. comparentibus damnabitur presul; respondit Quiriacus episcopus; & dixit ad Marcellinum: Nunc cognosce universum velamen cordis tui. Judica ipse causam tuam, & dissectam a te maceriem tuam ipse scrutare. (b) Non enim nostro, sed tuo ipsius iudicio condemnaberis, nostro autem testimonio excusaberis. Nihil time, quoniam nos in tui damnationem nihil apponimus causale, nihil defendimus, sed damnamus eos qui evacuaverunt templum, & dimiserunt fabricam manu desuper constructam, ut introirent lupi, & facerent speluncas, & comederent agnos immaculatos, & eos qui ex veteri ad novum venerant, inveterarent. Te enim non condemnamus, presul; quoniam ex ore tuo justificaberis, & ex ore tuo condemnaberis. Marcellinus autem in conspectu synodi cecidit in terram. Ibi ergo jacente, & moram eum facientem, damnaverunt. Synodus autem & presbyteri triginta voce clara chirographum firmaverunt super Urbanum, Castorium, & Juvenalem presbyteros. Hi, Priscilianus, alias Priscilianus, alias Placentianus, alias Priscilianus, Herculanus, alias Herculanus, alias Herculentius, Homanus, alias Homanus, Valentinus, alias Valentinianus, Corporalis, alias Corporanus, Virus, alias Ultius, Audax, Capuanus, Colleditius, Cyprianus, Castinus, Castorius, Eusebius, Castorius, Homobonus, Innocentius, Petrus, Quiriacus, Sere-

- (a) anticipantes nostri.
- (b) Luc. ex pontifex.
- (c) Luc. in testimonia.
- (d) Luc. anticipatis.
- (e) Luc. XVII.
- (f) Luc. Aretho.
- (g) Luc. Opeforus.

(h) Sic legit Luc. Lacera macerastionem tuam Non ex nobis judicaberis. Tuo enim pontificio condemnaberis, & nostro testimonio explicaveris metas, quoniam nos in damnatione, nihil Et.

justit in eadem ecclesia iterum & planca extiterat
ni, ut ibidem animalia catabuli congregata sta-
rent, & ipsa beatus Marcellus deserviret. Qui
tandem in servitio animalium pudus, amicus
cilio, defunctus est. Cujus corpus collegit bea-
ta Lucina, & sepelivit in cimiterio Priscilla-
via Salaria, decimo septimo Kalendas Februarii.
Et cessavit episcopatus dies viginti. Lucina ve-
ro proscriptioe damnata est.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Marcellus quando pon-
tiffex factus. *a Marcellus.* Subrogatio, qua Marcellus Marcellino
in pontificatu successit, contigit 21. Novembris an-
no Christi 304. qui est Constantii & Galerii imperato-
ris annus 1. Quod auctor pontificalis scribit in vita
Marcellini, post Marcellinum, sedem annis 7. vacasse,
mendosum ac surreptitium, ideoque pro annis septem
& septem mensibus legendum esse supra diximus. Quod
Euseb. in chron. Marcellino Eusebium pontificem im-
mediate subjungat, Marcellum medium inter utrumque
omittat, hominis errore accidit. nam propter similitu-
dinem nominum Marcelli & Marcellini, ille utrumque
unum eundemque pontificem esse putavit: sed male,
cum non tantum tabula ecclesiastica, in quibus series
Romanorum pontificum adscripta habetur, martyrolo-
gia, vetusque ille scriptus liber de Romanis pontifici-
bus, ac demum tabula Crefconiana, verum etiam Latini
omnes, qui Romam urbem episcoporum catalogum
repererunt, & inter alios ex antiquioribus Opratus Mi-
levitanus lib. 2. contra Parmen. S. Agust. epist. 165.
unanimes consensu Marcellinum simul ac Marcellum in
catalogum Romanorum pontificum referant. Baron. an-
no Christi 296. num. 4. & 304. num. 26. Anno primo
pontificatus Marcelli, Galerius nomine Augusti sum-
pto, anno ab ultima persecutione tertio, aliam atro-
ciores & magis generalem persecutionem pro sua feru-
tate & infensissimo in Christianis animo indicit. Euseb.
libro 8. hist. cap. 14. & 15. Edictum verum novum in
Christianos tale promulgatum est, ut qui deos colere de-
trederent, haberentur infames, nulloque legum admini-
culo a votis calumniosos in se insurgentes juvenen-
tur aut sulcerentur, quo ipso Christiani omnium injuriis
impune exponerentur. Quia persecutione cum frequens
esset lapsum numerus, ac quidam sceleris admissi po-
nitentes, ut in ecclesiam reciperentur, urgerent, non est
visum patribus omnes sine discrimine recipere, ne nimia
indulgentia ecclesiastica disciplina solveretur. Quare Pe-
trus Alexandrinus episcopus, diversos lapsum casus
considerans, diversa adhibens pro conditione cujusque me-
dicamenta vulneribus, canones aliquot scripsit, qui ab
orientalibus patribus cogniti, usu recepti atque probati,
tomo 7. biblioth. sanctorum patrum, & apud Balsamo-
nem in Nomocanone extantes, huc consulto translati
sunt. De hac eadem disciplina ecclesiastica retinenda in
occidentis laborantem episcopi Hispanie, atque ideo in Ba-
etica Hispania provincia concilium Elibethinum, seu Elibe-
ritanum celebrant, de quo infra. Hoc pontifice, cum
per abdicacionem Maximiani, & Constantii successorem
ecclesia pax reddita esset, episcopi Africanæ ecclesie Car-
thaginæ convenientes in locum Mensurii Cæcilianum dia-
conum episcopum Carthaginensem ordinat, adversus qui-
bus ab ambrosio traditoribus, in Cirtenfi concilio crimina
sua confessi, in justis & avariis presbyteris, ac demum a
Lucilla lasciva & perniciose femina correctionis impa-
tiente auctore Donato a Cæsis nigri schisma Donati-
starum constituit, sicut in Egipto adversus Petrum
Alexandrinum auctore Meletio schisma Meletianum,
qui de idololatria convictus, & a synodo depositus,
nullam penitentiam agere volens, schisma fecit, cui
Meletiani schismatis nomen indidit. Baron. anno 304.
& sequentibus.

b Sedis annis 5. menses 6. dies 21. Annis 5. mense
uno, diebus 25. Obiit enim 17. Kalendas Februarii
anno 309. Ab initio enim pontificatus Marcelli nimi-
rum 21. Novembris anni 304. usque huc, tot quot
diximus, anni, menses ac dies numerantur.

c Consulatus Maxentii quarto. Si verum est id quod
infra auctor scribit, Melchiamdem secundum a Marcello,
usque ad Maxentium consulatum secundum sedisse, quo-
modo se subsistat non video, nisi quod lux varietatis
& inconstantia novum indicium præbeat. Baronius an-
no 304. num. 25.

d Cimiterio, &c. Quod olim lege 12. tabularum,
testis Cicero libro 2. de legibus verum erat, ne defun-
ctorum corpora intra urbem sepelirentur, id favore Ma-
xentii Romam ecclesiam concessum fuit, ut scilicet Chri-
stianorum martyrum corpora intra mœnia sepelirentur.
Baron. anno 309. num. 4.

e Viginti quinque titulos. Cum major in digni-
tate ex Gentilibus ad ecclesiam accessio fieret, hæc pa-
rochias per diversas urbis regiones publicæ commoditati
consecravit. Tantum abfuit ut quod persecutoribus im-
peratoribus erat in votis de religione Christiana penitus
tollenda, effici potuerit, ut potius longe lateque eadem
amplius propagata fuerit. Baron. anno 309. num. 4.

f Episcopi per diversa loca. Inter quos enumeratur
Eusebius episcopus Nicæensis, qui sub Diocletiano
persecutione marcyrii coronam accepit Nonis Augusti.
Baron. num. 4.

g Damnatum est in catabulum. Id est destinatus est ad
alendos equos imperatorum. Catabulum enim est stabulum
jumentorum, quæ publicæ utilitati inserviebant, ut pro-
bat Baronius in notis ad martyrolog. Roman. die 16.
Januarii. De hoc supplicii genere quo episcopi confren-
tes ad majorem contumeliam, quam si milles mortis
supplicio afficerentur, curæ jumentorum adscribebantur.
Vide Euseb. lib. 8. hist. cap. 22.

h Planca planca. Planca, ut Festus declarat, sunt
plana tabula.

Fidelium nu-
merus auge-
tur.

Eusebius epi-
scopus Nicæ-
ensis

Catabulum
quid.

Episcopi sta-
bulis & ju-
mentis præ-
ficiuntur.

Planca quæ
dicuntur.

a Supposita
utraque.

• EPISTOLA • I.
MARCELLI PAPÆ I.
AD EPISCOPOS ANTHIOCHENÆ
PROVINCIAE.

De Romanæ ecclesie primatu & auctoritate, &c.

*Dilectissimis fratribus universis episcopis per
Antiochenam provinciam constitutis
Marcellus.*

Solicitudinem omnium ecclesiarum juxta apo-
stolorum circumferentes, divinx circa nos
gratias memores esse debemus, qui nos per di-
gnationis suæ misericordiam, ob hoc ad fidei
gnum sacerdotale provexit, ut mandatis ipsius
inherentes, in quadam sacerdotum ejus specula
constituti, prohibeamus sollicita, & sequenda
doceamus. Unde directis per Bonifatium dia-
conum nostrum literis, admonemus, ut quæ
male pullulant, abscindantur, & malefacta
decorriganur, atque bona sectentur, & patrum
nostrorum exempla & statuta imitentur. Rogamus
ergo vos, fratres, ut non aliud doceatis
neque sentiat, quam quod a beato Petro apo-
stolo, & a reliquis apostolis & patribus accep-
istis. Ab illo enim primo instructi estis: ideo non
oportet vos proprium derelinquere patrem, &
alios sequi. Ipse enim caput est totius ecclesie,
cui ait dominus: Tu es Petrus, & super hanc
petram edificabo ecclesiam meam: & reliqua. b
Ejus enim sedes primitus apud vos fuit, & quæ
postea, jubente domino, Romam translata est,
cui, adminiculante gratia divina, hodierna præ-
sidemus die. Nec ab ejus dispositione vos de-
viare oportet, ad quam cuncta majora ecclesia-
stica negotia (divina disponente gratia) iusta
sunt referri, ut ab ea regulariter disponantur, a
qua sumpserunt principia. Si veltra vero Antio-
chena, quæ olim prima erat, Romæ cecidit
sedi, nulla est quæ ejus non subiecta sit ditioni,
ad quam omnes quasi ad caput, juxta aposto-
lorum eorumque successorum sanctiones, episco-
pi, qui voluerint, vel quibus necesse fuerit,
suffugere, eamque appellare debent, ut inde ac-
cipiant tuitionem & liberationem, unde acce-
perunt informationem atque consecrationem.
Quod omnibus minime convenit denegare epis-
copis

Cor. 11.
Acacius ep-
CP ad Sim-
plicium Pa-
pam
Hilarius pa-
pa ep ad Af-
ricanum.

c mala
d quam hæc
distant a fa-
perioribus
e q. Ro-
gamus vos
fratres.

Matt. 16.

e Inoc ep 4.

Nulla synodus fieri debet præter sedis Romane auctoritatem. a Socr. lib. II. cap. 8. Sozom. III. p. 6. Hadr. col. cap. 1.

c. Inoc. ep. 3. c. 1. S. Leo ep. 84. 1. 27.

d. Hadr. col. 29.

e. Inoc. ep. cap. 1.

f. Hadr. col. 29.

g. S. Greg. ep. 11. lib. VII.

h. S. Leo ep. 97. Let. 11.

Jan. 1.

operacionem suam

scopis, sed absque ulla custodia, aut excommunicatione, vel damnatione, vel expoliatione, libere ire concedatur. Simulque idem (inspirante domino) d. constituerunt, ut nulla synodus fieret præter ejusdem sedis auctoritatem, nec ullus episcopus, nisi in legitima synodo suo tempore apostolica auctoritate convocata, super quibuslibet criminibus pulsatus audiat^b vel iudicetur: quia (ut paulo superius prælibatum est) episcoporum iudicia, & summarum causarum negotia, sive cuncta dubia, apostolicæ sedis auctoritate sunt agenda & finienda. Et omnia comprovincialia negotia, hujus sanctæ universalis & apostolicæ ecclesiæ pontifex retractanda iudicio^d si hujus ecclesiæ pontifex præceperit. Nec cui liceat sine præiudicio Romane ecclesiæ (cui^B in omnibus causis^e debet reverentia custodiri) relictis his sacerdotibus, qui in eadem provincia Dei ecclesiæ nutu divino gubernant, ad alias convolare provincias, vel aliarum provinciarum episcoporum iudicium experiri vel pati, sed omnium ejusdem provincie episcopis congregatis, iudicium auctoritate hujus sedis terminetur: quod tamen (ut præfatum est) per ejus vicarios, si libuerit, erit tractandum: & quidquid injuste actum est, reformandum. Pastoralis ergo cura officii nos admonet, & destitutis succurrere, & cuncta neglecta vel male acta reformare, ut ignis ille, quem dominus veniens misit in terram, motu crebro emendationis vel crebræ meditationis, agitatus, sic caleseat, ut ferbeat: & sic inflammetur, ut luceat.

Sæpe enim dicendum & agendum est, quia mala pullulantia fraterna caritate oportet rescari, ut bona crescendi & augmentandi amplissimum locum inveniant. Nolite ergo (ut Jacobus apostolus ait) plures fieri magistri, fratres mei, scientes quoniam majus iudicium sumitis. In multis enim offendimus omnes: si quis in verbo non offendat, hic perfectus est: potest etiam frano circumducere totum corpus. Si autem in eorum ora frangis mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus. Ecce & naves, cum magna sint, & a ventis validis minentur, circumferuntur autem a modico gubernaculo, ubi impetus dirigentis voluerit: ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis, quam magnam hircam incendit. Et lingua ignis est, universitas iniquitatis lingua constituitur in membris nostris, quæ maculas totius corporis, & inflammat rotam civitatis nostræ, inflammata a gebenna. Omnes enim naturæ bestiarum & volucrum & serpentum, etiam ceterorum dominantur & domita sunt a natura humana. Linguam autem nullus hominum domare potest. Inquietum malum, plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus Deum & Patrem, & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt. Ex ipso ore benedictio procedit & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri. Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amarum aquam? Numquid potest, fratres mei, ficus olivas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam. Quis sapiens & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conversatione opera sua in mansuetudine sapientia. Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vestris, nolite gloriari, & mendaces esse adversus veritatem. Non enim est ista sapientia de sursum descendens, sed terrena, ani-

malis, & diabolica. Ubi enim zelus & contentio ibi inconstantia & omne opus pravum. Quæ autem de sursum est sapientia, primum quidem pudica est, acinde pacifica, modesta, suavis, bonus consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, iudicans sine dissimulatione. Fructus autem iustitia in pace seminatur facientibus pacem. Propter quod succincti lumbos mentis vestre, sobrii, perfecti, sperate in eam, quæ offertur vobis gratiam in revelatione Jesu Christi, quasi filii obedientia, non configurati prioribus ignorantia vestra desideris, sed secundum eum, qui vocavit vos, sanctum, ut & ipsi sancti in omni conversatione sitis, quoniam scriptum sit: Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. Et si patrem invocatis eum, qui sine acceptione personarum iudicat, secundum uniuscujusque opus, in timore incolatus vestri tempore conversamini, scientes quod non corruptibili auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paterna traditionis, sed pretioso sanguine agni quasi incontaminati & immaculati Jesu Christi, præcogniti quidem ante constitutionem mundi, manifestati autem novissimis temporibus, propter vos, qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitavit eum a mortuis, & dedit ei gloriam, ut fides nostra & spes esset in Deo; animas vestras castificanter in obedientia caritatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde invicem diligite attentius, renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum Dei vivi & permanentis: quia omnis caro ut fenum, & omnis gloria ejus tanquam flos fani. Exaruit fenum, & flos ejus decidit, verbum autem domini manet in æternum. Hoc est autem verbum, quod evangelizatum est in vobis. Deponentes quidem omnem malitiam & omnem dolum, & simulationes, & invidias, & omnes detractiones, sicut modo geniti infantes, rationale sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem: si tamen gustatis, quoniam dulcis est dominus: ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum & honorificatum; & ipsi tanquam lapides vivi, superedificamini domos spirituales, sacerdotum sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum. Propter quod continet scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum, angularem & electum, pretiosum: & qui crediderit in eum non confundetur. Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem lapis quem reprobaverunt edificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, ut virtutes annuncietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum. Estote ergo, carissimi, prudentes, & vigilate in orationibus. Ante omnia autem mutuam in vobismetipsis caritatem continuam habentes, quia caritas operit multitudinem peccatorum. Hospitales invicem sine murmuratione, unusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tanquam ex virtute, quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum. Amen. Data Kalendis Aprilis, Maxentio & Maximo viris clarissimis consulis.

1. Petr. 1.

Lev. 19. 1. Petr. 1.

1. Cor. 13. 1. Petr. 1.

1. Petr. 1.

domus spiritualis

1. Petr. 1.

1. Petr. 1.

1. Petr. 4.

b anno 309. diebus 21. a morte S. Marcelli que contigit die 16. Januarii.

No.

1 Non sunt in factis hi Consules.

NOTA SEVERINI BINII.

a Epistola) Multas pontificum auctoritates de primatu sedis Romanæ, vide supra post vitam Petri.

Sedes Antiochena. *Hæc sedes primitus apud nos fuit.* Quando & quamdiu Petrus Antiochia sedavit, vide quæ diximus in notis ad vitam Petri supra, verbis, *Primo sedis in cathedra episcopatus.*

Romanæ ecclesiæ pontificatus quando, & a quo. *Hæc postea jubente domino Romanam transfusa est.* Quo tempore, quæve ratione Petrus Romanam ecclesiam fundaverit, quem Antiochia, quem Roma successorem designaverit, cur Romanus, non Antiochenus, in pontificatu succedat, vide quæ diximus in notis præditis ad vitam Petri.

Sedes Romanæ pontificiæ est generale concilium indicere & convocare. *Hoc loco beatus Marcellus scribit, apostolico canone statutum esse, ne præter sententiam Romani pontificis ulla generalia concilia celebrentur.* Eundem renovavit concilium Nicænis primum ut testatur synodus Alexandrina in epistola synodica ad Felicem, & Julius primus in epistola ad orientales, quæ hunc canonem allegans, ipsos reprobavit, quod sine tuo consensu Antiochia concilium celebravit. Unde in concilio Chalcedonensi adione præmissa. *Dioscorus Alexandrinus jubetur inter episcopos non sedere, eo quod sine auctoritate apostolica sedis synodum facere ausus fuisset.* Quod, inquit, nunquam licuit, nunquam factum est. Et merito. Legitimum enim alter non est concilium, nisi quod in nomine, & auctoritate Christi congregatum est. Quod vero a Petro & Petri successoribus est indicium generale concilium, id ab eo convocatum est, qui habet auctoritatem congregandi, a Christo sibi concessam, secus quod a Romano imperatoribus est indicium. Nam Petro ejusque successoribus, non Tiberto aut posterioribus imperatoribus dictum est, *Pascite oves meas, Pascite agnos meas.* Verissimum est igitur illud Pelagii secundi in epist. 1. ad orientales: *Generalium synodorum convocandi auctoritas apostolica sedis, beato Petro singulari privilegio tradita est.* Item illud Valentiniani imperatoris, qui, ut refert Sozom. libro 6. cap. 7. cum ab episcopis rogaretur, ut permitteret eis concilium celebrare, respondit: *Mihi, qui sum in sorte plebis, fas non est, salia christifidelium presbiterari: sacerdotibus, quibus ipse cura fuit, & quocumque voluerit loco conveniant.* Quod obicitur adversariis, a Constantino Nicænum, a Constantino Sardinense, a Theodosio seniore Constantinopolitanum, a Theodosio juniore Ephesium, a Marciano imperatore Chalcedonense concilium convocatum aut indicium esse, infra suo loco diluemus. Vid. Bell. lib. 1. de concil. cap. 12. & 13.

Ares. Caritas enim exercet corda, sensus corroborat, ut nihil grave, nihil difficile, sed totum fiat dulce quod agitur, dum ejus sit proprium nutrire pacifica, servare composita, dissociata conjungere, prava dirigere, & virtutes reliquas perfectionis suæ munimine solidare. De ipsa ergo, omnes monens apostolus ita loquitur, dicens: *Si linguas hominum loquar & angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut as sonans aut cymbalum tinniens. Et si habuero omnem prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam, & habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Caritas patienti est, benigna est. Caritas non amulat, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quarit quæ suæ sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia sustinet, omnia credit, omnia sperat, omnia suffert. Caritas nunquam excidit.* Quisquis ergo in ejus radice se inserit, nec a viriditate deficiet, nec a fructibus inanescit, quia amore tenduntis opus efficaciter non amittit. Licet modo caritas in persecutoribus ecclesiæ servorumque Dei arefacta sit, viget tamen in amatoribus ejus, & in eis qui patienter propter justitiam. De quibus ipsa per se veritas testatur, dicens: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam.* Et alibi: *Si me persecuti sunt, & vos persequentur.* Potius enim nos & omnes domini sacerdotes, qui ejus videlicet sunt veri sacerdotes, eligimus propter justitiam & veram fidem persequi, & pro Christi nomine pati, quam multis divitiis ditari, honoribusque copiosissimis abundare, & cælesti regno carere.

Ista enim temporalia sunt, illa æterna: illa caduca, & ad horam transeuntia, illa vero perpetua, & sine fine mansura. Tu ergo qui nos suades cultum dimittere divinum, & a recta fide recedere, diisque immolare, melius tibi foret, ut tu prius mutabilem te præberes, Domnesque exhortaretis fidei documenta & divini cultus ministeria ita tenere, sicut patres nostri sancti apostoli sibi tradita prædicaverunt & docuerunt. Boni enim principis ac regis est, ecclesias contritas atque scissas restaurare, nova ædificare, & Dei sacerdotes honorare atque tueri. Unde sanctos apostolos, eorumque successores sub divina contestatione constituisse legitimus non debere fieri persecutiones, nec inferri afflictiones, nec invadere laborantibus in agro dominico, neque expellere æterni regis dispensatores: sed, si qui expulsi fuerint, aut suis rebus expoliati, primo omnia legaliter reddi, quæ eis ab inimicis aut a persecutoribus ablata sunt, & sedes proprias, cum omnibus ad se pertinentibus, regulariter restitui, & postea tempore congruo vocari ad synodum regulariter congregatam. Nec liceat ei, priusquam fiant hæc, de se, juxta statuta prædictorum, respondere, aut de suis impetitionibus, si se viderit prægravari, reddere rationem. Sed his rite peractis, suisque omnibus libere dispositis, si tum juste videtur, suis respondeat accusatoribus, & inducias, si ei necesse fuerit, accipiat non modicas, ut explorare valeat ea quæ obiciuntur ei, ne aliqua delusio fraude, inno-

EPISTOLA II.

MARCELLI PAPÆ I.

AD MAXENTIUM TYRANNUM

Commonet tyrannum; ut desinat sævire in Christianos.

Marcellus episcopus sanctæ apostolicæ & catholice urbis Roma, Maxentio.

S. Greg. ep. lib. VII.

Phil. 2.

Magistra bonorum omnium caritas, quæ nihil rapit extraneum, nihil agit asperum, nihil confusum, nihil factiosum, nihil quod honori divino repugnet, animæ propriæ noceat, aut proximi commodo derogat, oblita sui, non qua sua sunt, sed qua Dei vel proximi querens, nemini invidens, omnibus consulens, non sæviens sed compatiens, non rapiens sed largiens, non murmurans sed omnia æquanimitè tolerans, si in te perfecte habitaret, temperares animum a malis, sævire desineres, Dei ecclesiam, ac sanctos ejus persequi cessares, tyrannidi modum imponeres, furorem cohiberes, humanitati invigilares, modestiam amplectereris, & bonis potioribus frui satage-

Magistra bonorum omnium caritas, quæ nihil rapit extraneum, nihil agit asperum, nihil confusum, nihil factiosum, nihil quod honori divino repugnet, animæ propriæ noceat, aut proximi commodo derogat, oblita sui, non qua sua sunt, sed qua Dei vel proximi querens, nemini invidens, omnibus consulens, non sæviens sed compatiens, non rapiens sed largiens, non murmurans sed omnia æquanimitè tolerans, si in te perfecte habitaret, temperares animum a malis, sævire desineres, Dei ecclesiam, ac sanctos ejus persequi cessares, tyrannidi modum imponeres, furorem cohiberes, humanitati invigilares, modestiam amplectereris, & bonis potioribus frui satage-

S. Greg. lib. VII.

Cor. II.

Idem Gr. eadem ep.

Matth. 1.

Joan. 11.

Cariculus I. ep. 11.

Dist. 96. Boni principis est

quæcirca id notandum, paucos aut hæc fuisse

summos pontifices qui hæc non constituerunt.

religiosi concussas, vel concussas

Edictum imp. Valent. & Valentia. c. 2. lib. VII. hist. Tripertita habet regni. Vide locum. Hadr. col. cap. 1.

Justum 199. Non oportet.

centos ruat: quoniam non oportet quemquam A
 judicari vel damnari, priusquam legitimos ha-
 beat presentes accusatores, locumque defen-
 dendi accipiat ad abluenda crimina. Unde ait
 propheta: Priusquam agnoscat, non iudices quom-
 quam. In hoc ergo quod episcopi & reliqui servi
 Dei persecutionem patiuntur, non tantum ipsi
 persecutionem patiuntur, quantum ille cuius vi-
 ce funguntur, sicut scriptum est: Qui vos tan-
 git, tangit pupillam oculi mei. Et alibi: Qui
 vos contristavit, me contristavit. Et qui facit
 injuriam recipiet id quod iniquus gessit. Vos er-
 go licet corpora nostra possitis occidere, ani-
 mas tamen non potestis occidere: nec gradus
 nobis divinitus collatos potestis auferre. c Syn-
 nodum ergo, absque hujus sanctæ sedis aucto-
 ritate, episcoporum (quamquam quosdam episcopos
 possitis congregare) non potestis regu-
 lariter facere: neque ullum episcopum, qui hanc
 appellaverit apostolicam sedem, damnare, an-
 tequam hinc sententia b finitiva procedat. Nam
 si seculares in publicis judiciis libellis c utun-
 tur appellatoriis, quanto magis sacerdotibus
 hæc eadem agere licet, qui super jillos sunt? De
 quibus dictum est: Ego dixi, dii estis, &
 filii excelsi omnes. Et ideo nullus d episcopus,
 nisi in legitima synodo, suo tempore, aposto-
 lica aut regulari auctoritate convocata, super
 quibuslibet pulsatus criminibus, audiatur vel
 judicetur, ne innocens damnetur, aut perdat
 communionem. Quod laici aut suspecti episco-
 pos non debeant accusare, neque accusatoribus
 de inimici domo prodeuntibus credendum sit,
 & a beato Clemente, ipsi eum instruentibus
 apostolis, legimus definitum, & nos eadem fir-
 mamus: quoniam iidem odio multoties infensi,
 recte viventes atque credentes perturbare nitun-
 tur. Propterea persona, e fides, vita, & con-
 versatio, atque suspicio accusantium, enuclea-
 tim primo inquirenda est: deinde, quæ obji-
 ciuntur, fideliter pertractanda: quia nihil ante
 fieri debet, quam impetitorum vita & suspicio
 atque odium inquiretur. Et si bonæ conversa-
 tionis non fuerint, aut laici, vel manifesti ini-
 mici, aut odio respersti fuerint, nequaquam in
 episcoporum recipiantur accusatione. Hæc vo-
 bis, a quibus nimis infeste persequimur, scien-
 da mandamus, ut ab his vos caveatis, & ces-
 setis persequi eos qui Deo ministrant, quorum
 orationibus & terrena bella sedantur, & Deus
 peccatoribus conciliatur. Et si amplius nos
 elegeritis persequi, quam Deo placere; & nos
 magis elegimus sustinere persecutionem, quam
 regulam confundi ecclesiasticam, hortante nos
 ipsa veritatis voce, atque testante ita: Nolite
 timere eos qui occidunt corpus, animam autem
 non possunt occidere. Et iterum; Si quis vult
 post me venire, abneget semetipsum, & tollat
 crucem suam, & sequatur me. Qui enim volue-
 rit animam suam salvam facere, perdet eam.
 Qui autem perdidit animam suam propter me,
 inveniet eam. Quid enim prodest homini, si mun-
 dum universum lucratur, anima vero sua detri-
 mentum patiatur. Aut quam dabit homo com-
 mutationem pro anima sua? Filius enim homi-
 nis venturus est in gloria Patris sui cum ange-
 lis suis, & tunc reddet unicuique secundum e jus
 opus. Ista vobis valde timenda & cavenda sunt,
 a quibus ecclesia Dei ejusque ministri vexan-
 tur & persecutionem patiuntur, quibus domi-
 nus per prophetam minando loquitur dicens:

Homo in honore non commorabitur: assimilatus
 jumentis, exaquatus est. Hæc est via eorum, insi-
 pientia eorum, & post eos iuxta os eorum currens.
 Quasi oves in inferno pasci sunt, mors pascet eos.
 Et subjicient eos recti in matutino, & signa eorum
 conteretur in inferno post habitaculum suum. Ve-
 rum tamen Deus redimet animam meam de ma-
 nu inferi cum assumpserit me. Noli timere, cum
 ditatus fueris vir, cum multiplicata fuerit gla-
 ria domus ejus. Neque enim moriens tollet omnia,
 nec descendet post eum gloria ejus. Quia anima
 sua in vita sua benedictet. Laudabunt te, cum
 bene fuerit tibi. Intrabit usque ad generationem
 patrum suorum, usque in finem non videbit lum-
 en. Homo cum in honore esset, non commo-
 rebatur: assimilatus jumentis, exaquatus est.
 Et alibi: b Quid gloriaris, qui potens miseri-
 cordia Dei tota die? Invidias cogitavit lingua
 tua, quasi novacula acuta faciens dolium. Dile-
 xisti malum magis quam bonum, mendacium magis
 quam loqui justitiam. Dilexisti omnia verba ad
 decorandum, lingua dolosa. Sed Deus destruet te in
 sempiternum, terreat te, & evellat te de taber-
 naculo tuo, & eradicabit te de terra viventium.
 Et videbunt iusti, & timebunt, & super eum ri-
 debunt. Ecce vir, qui non posuit Deum fortitu-
 dinem suam, sed speravit in multitudine diviti-
 rum suarum, confortatus est in insidiis suis. Ego
 autem sicut oliva virens in domo Dei, speravi
 in misericordia Dei in seculum, & in æternum.
 Confitebor tibi in seculum, quoniam fecisti, &
 expectabo nomen tuum, quoniam bonum in conspe-
 ctu sanctorum tuorum. Ista vobis omnia ad in-
 teritum, nobis autem ad confortationem, ne
 pereamus, dicta sunt. Vobis ergo ideo hæc
 scribimus, quia debitores vobis sumus, dicen-
 te domino: Diligite inimicos vestros benefacite
 eis qui vos oderunt. Et alibi scriptura loquitur,
 dicens: Si esurieris inimicus tuus, ciba illum:
 si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, car-
 bones ignis congregas super caput ejus. His
 fultis auctoritatibus, bellum, quod e adversum
 nos excitatis, adeo feliciter, dextera domini
 protegente nos, atque pro nobis pugnante, pa-
 cifice portare cupimus, ut triumphante Chris-
 to omnium verorum fiat una victoria sacerdo-
 tum: & coruscante lumine veritatis, solæ er-
 roris tenebræ cum suis auctoribus pellantur:
 quia non est in hominis potestate consilium
 Dei. Justus est enim dominus & omnia judicia
 ejus justa sunt, atque omnes via ejus, misericor-
 dia & veritas & judicium. In manu Dei pote-
 stas terra, cui execrabilis est omnis iniquitas. In
 manu Dei potestas hominis, & super faciem scri-
 ptæ imponens honorem suum. Perdidit Deus me-
 moriam superborum & inique agentium, & non
 dereliquit memoriam humilium & bonorum homi-
 num. Hoc autem pro certo habet omnis, qui re-
 veret colit Deum, quia si vita ejus in probatione
 fuerit, e corroborabitur: & si in tribulatione, li-
 berabitur: si vero in correctione fuerit, ad mise-
 ricordiam perveniet. Tu ergo ne delesteris in per-
 ditionibus nostris, quia post tempestatem facit Deus
 tranquillitatem, & post lacrymationem & fetum,
 exultationem infundit. Benedictus dominus Deus
 patrum nostrorum, qui cum status fuerit, miseri-
 cordiam faciet, & in tempore tribulationis pecca-
 ta dimittit. Magnus est dominus in æternum, &
 ipse reget nos in secula, quoniam regnum ejus
 permanet in secula seculorum. Amen. Da-
 ta decimosexto Kalendas Februarii d Ma-

Hadr. col. 20
 47. 1.
 Tron. 18.
 & dist. 29.
 c. 1. & 11. q. 2.
 Boram qui
 accusantur
 Leob. 2.
 c. Cor. 2.
 Conf. 1.
 Dist. 27.
 Synodum e-
 piscoporam
 b Can. 5. Sar-
 dicens.
 c Historiz
 Trip. V. 24.
 Psal. 81.
 d Hadr. col.
 cap. 1.
 In epist. Cle-
 mentis pa-
 pæ I. Supra
 p. 102. & 103.
 e Hadr. c. 4.
 f Val. Valens
 & Gratianus
 in edito
 quod extat
 hist. Trip.
 vii. 9. ex
 Theodoretis
 xv. 7.
 Martib. 10.
 Martib. 16.
 g opera eius

Psal. 44.
 ex versione
 S. Hier.
 inestul;
 comparatur
 est jumentis,
 & sicutur.
 b Psal. 31. ex
 eadem ver-
 sione.
 Martib. 5.
 Rom. 12.
 Tron. 25.
 c congregas
 c 2. Leo ep.
 14.
 Tob. 1.
 Eccl. 10.
 d Conc. VI.
 Rom. sub
 Symmacho
 Tob. 3.
 e corroboratur.
 f Psal. 17.
 f 17. Jan. an
 309. postri.
 xcn-

1269
die mensis
Martii.

EPISTOLA II.
1370
xentio & Maximo : viris clarissimis consili-
bus.

(Moxante & Maximo vult clarissimis viris.) Quod in
falsis nullus consularis Marcelli scriptus invenitur,
bellum civile inter imperatores constitutum potuit esse in
causa; ut scilicet quilibet etiam imperatorum ex sen-
tentia consules sponte crearet, nec ea in re cum aliis
confecisset. Nam supra apud auctorem libri pentateu-
chi in vita Marcelli, sicut etiam infra in vita Melchisedi
Moxanti. Baroa. praeclara loco.

Hinc epistola
est corrupta.
Hinc pen-
tateum con-
stitutum in
Christianam
simulavit.

(Epistola.) Hinc epistolam anno 303. scriptam, ad-
dicamentum aliquod extrinsecum accepisse, res scripta hic
parum sibi coherentes indicant. Hinc epistola Maxen-
tium perinde quasi homo prope Christianus sit, a pon-
tificis compelli, ut videtur. Nam principio occupat
impressi Christianam religionem susceptorum simulavit,
Christianorumque antea beneficia sibi devincto tamquam
Christiano laboravit, eo fine, ut occupatum imperium ad-
versus Constantianum imperatorem, Christianis addidit
firmam, omni ex parte stabiliret. *Maxentius*, inquit *Eu-*
sebi. lib. 2. cap. 26. qui Roma tyrannidem occupare in-
stituit, in ipso imperii sui ingressu fidem vestram se com-
plere, quo populo Romano placere, cuiusque Mandatis de-
bitariis & affectionibus collida simulavit, & ea de re illi,
qui ejus partibus impetu, tu mandatis dedit, ut perf-
ectissimum contra Christianos remitterent: sicutaque pla-
centi spectem pro se vult, ut humanis & valde mansuetis
pro illi, qui imperium ante tenuerunt cuique videretur.
Vide. Baroa. anno 301. num. 24.

Cor ad Ma-
xentium Mar-
cellum scrip-
sit.

(Tu ergo qui nos suadet.) Causa ob quam Marcel-
lus ad Maxentium scripsit, haec est. Cum haecenus omni-
bus & maxime Romae dependentibus Christianis bene favis-
set, & aliquamdiu catholicae fidei sedatorem simulasset,
Severi & Alexandri obitu, suum sibi imperium satis
firmatum iudicans, impietatem, qua intus latebat, pro-
fudit, ac Marcellum Romae dependentem blanditiis quibus-
dam a fide Christiana ad cultum idolorum avocare con-
atur: quo eventus, patet supra in vita Marcelli.

Corruptela
hujus episto-
lae.

(Synodus ergo.) Hac verbe sequentia, usque ad
hunc locum, *Hic vobis, a quibus animi infestis persequi-*
mur, &c. aliunde addita & surrepticia esse videntur,
ideo quod hac de re ad Maxentium nulla scribendi ra-
tio aut occasio fuerit. Baroa. praeclara loco.

DECRETUM
MARCELLI PAPER I.
DESUMPTUM EX GRATIANO.

*Extra voluntatem propriam retrahi in monasteriis
non tenentur.*

Auctor glori-
osus Gratianus
tribus Marti-
no, & ejus
temporibus
magis videri
convenit.
no. q. 1. Illud
autem ha-
suerunt.
Pater, citatus
apud Gra-
tiano. & auct.
glor. sed ex-
tat fere in
omnibus ve-
tustis sine Pa-
lez aonias.

Illud autem statuendum esse censemus, ut si
minori aetate filii monasterio oblati fuerint, vel
sacram tonsuram vel velamina susceperint, di-
gnam quidem duximus ut 15. anno a praelatis
moniti, verbis inquirantur, utrum in ipso ha-
bitu permanere cupiant, aut non. Si vero per-
manere professi fuerint, ulterius poenitendi lo-
cum minime amplecti possunt. Si vero ad se-
cularium habitum reverti voluerint, recedendi li-
centia nullo modo denegeretur: quia satis inuti-
le est, ut coacta servitia domino praestentur.

ANNO
CHRISTI
304.

CONCILIUM ALUTINENSE.

ANNO
CHRISTI
304.

Ex Hieronymo
in Indice
Concil.
tom. 1.

(IN Africa Proconsulari Alutinense Concilium co-
lebratum est anno 304. ex multis Episcopis
ejus provinciae, presbyteris, ac Diaconis; qui ne
Traditoribus sacrorum codicum quisquam communi-
care, tali sub comminatione sanxerunt: Si quis
traditoribus communicaverit, nobiscum partem
in regnis caelestibus non habebit. Ejus mentio
in actis SS. Martyrum Saturnini presbyteri, Felicis,

C. Dativi, Ampelii, & aliorum apud Henschenium die
xi. Februarii, his verbis: Quique pleni Deo,
devicto atque prostrato Diabolo, victoriae pal-
mam in passione gestantes, sententiam in Tra-
ditores, & eorum confortes ferentes, qua illos
ab ecclesiae communione rejecerant, cuncti Mar-
tyres proprio sanguine consignabant.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

BEATI PETRI

κατα Αλεξανδρείας Πρεβ, & μαρτυρος, κα-
τωνος εμφρονημας εν τη κηλη μετωνοιας αυτου
λογου.

Archiepiscopi Alexandrini, & marty-
ris canones qui feruntur in sermone
eiusdem de poenitentia.

Κατων α.

CANON I.

Επει τινων περην ηδη παχα επικατεληθη
την διωγησιν, αυταρωσ εχει τωσ μωσ απο-
σπευθεισ, & φυλακειωσει βασανυσ τε ανυποισεσ
επομυμηκοσι & αφορητυσ μαστυασ, & πολλασ ετε-
ρας ανωχασ δενασ, ισπερ δε αποδιδωμοισ εσπ
της αδωσειασ της σαρκωσ, ει & μη ελ αρχησ πα-
ρεδιχθησαν δια τω παρακωλυθησασαν μεγαλωσ
Concil. General. Tom. I.

Quoniam autem quartum pascha perse-
cutionem jam apprehendit, satis est illi
qui delati quidem sunt, in custodiamque con-
jecti, tormentaque non sufferenda, & intole-
rabilia flagella, & multas alias graves neces-
sitates sustinuerunt, postea autem sunt a car-
nis imbecillitate proditi, etiam si non initio
LIII 2 susce-

1 Non sunt in Fassis hi Consules.
2 Synopsis Alexii Aristen hunc locum sic exhibet, *κατων ηδη κηλων ενισταρχηκοτων τη διωγησ, cum pres-*
entibus quatuor jam anni praeteritis: minus recte. Hard.
3 Ex Balsamone & Zonara, qui hos Canones cum scholis exhibuerunt. Citantur etiam a Photio in Nomoca-
none, aliisque Graecis Canonum Collectoribus. Versio Latina est Gentiani Herveti, recognita, qualis represen-
tatur ab Hieronymo, & emendata. Ceterum cum Petrus quarto persecutionis (Diocletianae) anno, instante pas-
schate, Canones suos ediderit, ut in iisdem legitur, opus istud anno Christi 306, qui persecutionis quartus est,
in lucem emissum oportet.
4 Initium persecutionis ponitur ipso die Pascha an. 303. Hard.

ἢ παλιγγενετα παραδωκας, λεχθησεται το τας ετιρας Αρις
 ουαυς: ρωαυτι οα ευ καρπος ηρηται εις τον αιωνα.
 δεο η παραχημα ηραυται: αποκληρωται γυνει
 αυταις η το οτο τα εκλησικω ερημικω, διαπραμ
 κικον η διωκαται ερωσικωδωμαι, η ιεσημα η δυ
 γησεται αεθμωδωμαι: οι μη γαρ αροτρον το δια
 γραμμικω διορωδη, αδιωκατω εση αυτω επικω
 μωδωμαι: η ει μη αροτρον το ιεσημα ανακληρω
 δη, αδιωκατω εση αυτω αεθμωδωμαι. οδου η ε
 πι πικω συμβησεται αυταις, το λεγομενον υπο του
 αροφητου Ησαυ: η οβουται γαρ φουσι, τα κωλα ηδ
 ανθρωπων ηδ παραβεβηκοτων εν εμοι: ο γαρ σκω
 λη αυτη η παλθησεται, η το πυρ αυτη η εβωδη
 σται: η ιουται εις εραση παση σαρκι: επει η
 ος αραλιεκαται επ αυτω: οι δε αδικωι οτω κλυθω
 νηθησονται, η ανακαισαδαυ η μη δυνασονται: η
 ετι χαίρω τωσ ασιβειω, ειπω ο Θεω.

Apis immutabilem possident, & pardi varietar-
 tes, dicitur quod alii ficui dictum est: Jam man-
 non amplius in aeternum ex te fructum quis-
 quam manducet: Et ideo statim quoque exor-
 tuit. In his enim impletur quod ab Eccle-
 siaste dictum est: Quod peruersum est non
 poterit exornari, Et defectus numerari non
 poterit. Nisi enim quod peruersum est prius
 rectum fuerit, fieri non potest ut id exor-
 netur: & nisi prior defectus expletus fuerit,
 fieri non potest ut id numeretur: unde & in
 fine eis eveniet, quod a propheta Isaiā dicitur:
 Et videbunt, inquit, cadavera virorum
 qui prauaricati sunt in me: vermis eorum non
 morietur, Et ignis eorum non extinguetur, Et
 uerunt usque ad saturationem visioni omni carni.
 Quandoquidem, ut & ab ipso praedictum est:
 Impii quasi mare feruens, quod quiescere non
 potest. Non est pax impiis, dicit Dominus. *Isai. 17.*

CANON V.

Κανὼν ε΄.

Τοις δε καδυτοκεραμοικωσ κατω την επιληπτικω
 σαβλων Δαβιδ, ινα μη αποδωνη, η οντα επιληπ
 τον: η μη γυμνωσ απογραμμικωσ τα σποσ αρη
 σον, αλλα δεσπαιζασι κατω πολλω σροχωεων,
 οσ αν παιδια βωλδωκα εμφορα εν παιδιοσ αφο
 σι, τωσ ηδ εχθρων επιβωλασ, ητω οσ διεληθοντεσ
 βωμωσ, ητω οσ χειρογραφησαστεσ, ητω οσ ανθ
 εαυτησ βωλοντεσ εθικωσ, ει καλ τισιν αυτησ σωμ
 χειρωσαστεσ ηδ ομολογησαστων, οσ ηνωσασ, επει
 μαλιστα κατω πολλω βωλδωκα εβουγον αυτωε
 ρεσ ηρησασ τα πυρωσ, η τωσ αναθυμασασωσ ηδ α
 καθαρων δαιμωνωσ. επει τωνω ελαθω αυτωσ α
 νοικω, τω σρασαντεσ, ομωσ εξαμνωσ αυτεσ επιτε
 θησεται τωσ εν μετνωια επισρωφησ: οτω γαρ μαλ
 λων η αυτωσ οφελωθησονται, κατωμελειηστεσ το αφο
 ρητικων ρητων, η λεγοντεσ. παιδιοσ ερημωθη ημων,
 υιοσ η εδοθη ημων, η η αρχη επι τω ωμω αυτω,
 η καλεσται το ενομα αυτω, μεγαλησ βωλησ αγγε
 λωσ: οσπερ, οσ ισε, εν τω ετω μωλω τωσ πυλ
 λωφωσ τω ετηρω παιδιοσ τω σραχωρησαστωσ αφο
 σωτω τωσ εισωδη αυτω μετνωιασ εις αφοσησ αμαρτωνωσ
 στωκλησθησ η αυτεσ κηρηξω μετνωιασ: η γαρ η ηδ
 αμφοτερωσ αιχωμω εν σρωτωσ κηρυττωτων η με
 ρων προε μετνωιασ, αλλα η προε βασιλειασ ωρανωσ,
 η τωσ κατωσ μεμωθησασ, ετωσ ημωνεσ, τω εγ
 γωσ ημων ειναι το ρημα ο πιστωμω εν τω σωματι
 εαυτησ η εν τω καρδια εαυτησ, οτι κωμωσ εηωσ.
 πεθωντεσ εν τω καρδια εαυτησ, οτι ο Θεωσ αυτων η
 χειρωσ ει νεκρων, απεδη αιχωντεσ, οτι καρδια μωσ
 πισθωται εις δικωσωμωσ, σωματι δε ομολογησεται
 εις σωτηριωσ.

Iis autem qui simularunt, sicut & David,
 qui se epilepticum fingebat, ne moreretur, &
 quamvis reuera epilepticus non esset; & non
 nude negationem inscripserunt, sed in mul-
 tis angustiis, tanquam pueri consilio & pru-
 dentia praediti, inter pueros insipientes ini-
 micorum insidias ludificati sunt; velut qui ad
 altaria accesserint, vel tanquam qui libellum
 dederint, vel qui pro se ethnicos summisere-
 rint: etiam si nonnulli eorum qui confessi
 sunt, ut audiui, aliquibus eorum condonaue-
 runt: quoniam maxima cautione vitarunt,
 ne ipsi suis manibus ignem ferrent, & de-
 mones impuros suffirent: cum latuerit eis
 stultitia illius qui fecit: eis semestre impone-
 tur in poenitentia conversionis. Sic enim ipsi
 quoque magis iuvabuntur, prophetae dictum
 meditantem, & dicentes; *Pavulus natus est
 nobis, & filius datus est nobis, & factus est
 principatus ejus super humerum ejus, & voca-
 bitur nomen ejus magni consilii angelus: qui, ut
 scitis, in sexto mense conceptionis, cum alius
 infans praedicallet ante faciem adventus ejus
 poenitentiam in remissionem peccatorum, con-
 ceptus est & ipse ad praedicandam poeniten-
 tiam: Etenim utrosque audivimus in primis
 praedicantes non solum de poenitentia, sed &
 de regno caelorum: quod quidem, ut didici-
 mus, intra nos est, quod prope nos sit ver-
 bum quod credimus in ore nostro, & cordo
 nostro: quod Dominus est Jesus; credentes
 in corde suo, quod Deus ipsum suscitavit ex
 mortuis, utque audiant, quod corde creditur
 ad justitiam, ore autem confessio fit ad salu-
 tem.*

Κανὼν ς΄.

Τοις δε δωλοσ Κεσικωσ ανθ εαυτησ εσβεβω
 κωσ, οι μωσ δωλοσ οσ αν εσχωεωσ οντεσ η ε
 τον τωσ η αυτωσ φυλακωδοτεσ σωσ ηδ δικωσ
 κατωκωλησθεσ υπ αυτησ, η δεσ τον φωβον αυτησ
 εις τωσ εκληρωδοτεσ η ολωθησαστεσ, ετωσ τω
 τωσ μετνωιασ εργα δεξωσ, μωσδωντεσ τω λογωσ,
 Concil. General. Tom. I.

CANON VI.

Iis autem qui servos Christianos pro se
 submiserunt; servi quidem; ut qui ipsi sub
 manu essent, & quodammodo ipsi quoque in
 dominorum essent custodia, minisque ab ipsis
 territi, & propter eorum metum, eo com-
 pulsus & lapsus: anno opera poenitentiae osten-
 dent, deinceps discentes, ut servi Christi,
 LIII 3 face-

Haeo quae omisso erant, suppletus ex MS. Reg. 2038. Beveregius edidit, de I. novis Xpianis. Harduinus.

Matth. 6.

facere Christi voluntatem, & eum timere, & audientes maxime, quod unusquisque, si quid boni fecerit, hoc feret a Domino, hoc servus & suus liber.

Α Χριστῷ ποιῆν τὸ θέλημα καὶ φοβῆσθαι αὐτὸν ἀκούοντες μάλιστα ὅτι ἕκαστος εἰν τι ποιῆσῃ ἀγαθόν, τὸ το κομισθῆναι παρὰ κυρίου, εἴτε δούλος, εἴτε ἐλεύθερός ἐστι.

CANON VII.

Matt. 11.

Coloss. 3.

Liberi autem tribus annis in penitentia examinantur, tum quod dissimulaverint, tum quod effecerint, ut servi sacrificarent: ut qui Apostolo non obedierint, qui vult dominos eadem facere qua servi, remittentes minas: Sciens, inquit, quia & illorum & vester Dominus est in caelis, & personarum acceptio non est apud Deum. Si unum autem omnes habemus Dominum, quid quem non est personarum acceptio, quoniam & omnia & in omnibus est Christus, in Barbaris & Scythis, servis & liberis; debent considerare quod fecerunt, volentes suam ipsorum animam salvare: qui confervos nostros traxerunt ad idololatriam, qui poterant & ipsi effugere, si jus & aequalitatem ipsis praebuissent, ut rursus dicit Apostolus.

Οἱ δὲ ἐλεύθεροι, ἐν τρισὶν ἔτησιν δεξιωθήσονται ἐν μετανοίᾳ, καὶ ὡς ὑποκείμενοι, καὶ ὡς καταταγασάντες τῶς ὁμοδούλοις θῆσθαι, ἅτε δὴ παρακίωσταις τῷ ἀποστόλῳ τὰ αὐτὰ θέλοντες ποιῆν τὰς διασώσεις τοῖς δούλοις ἀνίσχοντας τὴν ἀπειλήν, εἰδότες, φησὶν, ὅτι καὶ ἡμῶν καὶ αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν ἑρανοῖς, καὶ ἀπροσωποληψία παρ' αὐτῶν ἐστίν· οἱ δὲ ἐὰν κληθῶν ἔχοντες οἱ πάντες ἀπροσωπολήπτον, εἴπει καὶ πάσαι καὶ ἐν πάσιν ἐστίν ὁ Χριστός, καθὼς τὴν Βαρβαρίους καὶ Σκυθίας, δούλους καὶ ἐλεύθερους, σκοπεῖν ὀφείλουσιν ὁ κατεργασάμενος θελήσας τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν σώσασθαι, οἱ τῶς συνδούλους ἡμῶν ἐλευσάντες ἐπὶ εἰδωλολατρείᾳ, δυναμικός καὶ αὐτοὺς ἐκφυγεῖν, εἰ τὸ δίκριον καὶ τὴν ἰσότητά ἦσαν αὐτοῖς παραχρόνως, ὡς καὶ πάλιν ὁ ἀπόστολος λέγει.

Κανὼν ζ.

CANON VIII.

De reparantibus certamen.

Prov. 14.

Iis autem qui proditi sunt, & exciderunt, qui & ipsi ad certamen accesserunt, se esse Christianos confitentes, & in custodiam cum tormentis coniecti sunt, æquum est in exultatione cordis vires simul addere, & eis in omnibus communicare, & in orationibus, & in participatione corporis & sanguinis, & sermonis exhortatione: ut qui constantius decertaverunt, ipsi quoque supernæ vocationis bravio digentur. Etenim, septies, inquit, cadet justus, & resurget. Quod quidem si omnes quoque lapsi fecissent, perfectissimam, & toto corde susceptam penitentiam ostendissent.

Τοῖς δὲ παραδεδωμένοις καὶ ἐκπεπυκῶσι τοῖς τε αὐτοῖς ἀποσειληθῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ὁμολογήσιν εἶναι Χριστιανούς, ἐμβεβλημένοι τε ἐν τῇ φυλακῇ μετὰ βασιάνων, εὐλογόν ἐστιν ἐν ἀγαλλίασει καρδίας σιωπεῖσθαι καὶ κοινοῦν ἐν πάσιν, καθὼς τὴν αἰσθησάμενος καὶ τὴν μεταλήψει τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα, καὶ τὴν παραλήσει τὸ λόγῳ, ἵνα ἄκωνότερον ἀγωνισάμενος καταξιώθῃσι καὶ αὐτοὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κληρώσεως. καὶ γὰρ ἐπίστασι, φησὶ, περὶ αὐτοῦ ὁ δίκριμος καὶ ἀναστήσεται ὅπερ εἰ καὶ πάντες οἱ ἐκπεπυκῶτες πεποιθήσαν, τελεσιτάτην καὶ ὀλοκαρδίον μετανοίαν ἐνδείξαντο.

Κανὼν η.

CANON IX.

De his qui se ingerunt in certamen.

Matth. 6.

Matth. 16. & Matth. 14.

Ii quoque qui tanquam ex somno ad certamen, quod adhuc parturit, necdum erupit aperte, prostrantur, qui sibi ipsis tentationem accersunt, tempestatemque & fluctus, vel potius fratribus carbones peccantium accendant: ipsis quoque communicandum est, ut qui in nomine Christi ad id veniant: etsi verba eius non animadvertunt, qui docet orare, ut non intremus in tentationem; & Patri rursus in oratione dicere: Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo. Fortasse autem etiam ignorant nostrum patrem familias & Dominum nostrum sæpe ab iis, qui illi insidiari volebant, secessisse; & quandoque etiam libere apud eos non ambulabat: & quod etiam, quando passionis tempus appropinquavit, non seipsum tradidit, sed exspectavit donec ad eum venirent cum gladiis & fustibus. Dicit ergo eis: Tanquam ad latronem exiitis cum gladiis & fustibus comprehendere me: qui etiam tradiderunt ipsum, inquit, Pilato. Ad ejus quoque similitudinem iis accidit, qui ejus scorum sibi proponentes incedunt, ne divinorum ejus verborum recordati, per quæ nos confirmans, de perfe-

D

Καὶ τοῖς δὲ ὡς ἂν ἐξ ὕπνου αὐτοῖς παρατηθῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἀδίνοντα καὶ μέλλοντα ἐλπίσαι, ἑαυτοῖς δὲ πειρασμὸν ἐπισπασάμενοις θαλαττομαχίας καὶ πολλῆς κυματισίας, μάλλον δὲ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἀπροσεκτικῶσιν ἀνδραγαθῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ αὐτοῖς κοινωθῆσθαι, ἅτε δὴ ἐν ὀνόματι Χριστοῦ παρερχομένοις εἰς τὸτο, εἰ καὶ μὴ ἀπροσέχουσιν αὐτὰ τοῖς λόγοις διδασκόντος ἀπροσεκτικῶσιν μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν, καὶ πάλιν ἐν ἀρχῇ εἶργον τῷ πατρὶ, καὶ μὴ εἰσεργίης ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ ρῆσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ἴσως δὲ καὶ ἀγνοῦσι τὰς πολλακὰς γυνομίνας ἀναχωρήσεις τῶ οἰκοδοποῦ καὶ διδασκαλῶν ἡμῶν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ θελήτων ἐπιβαλλεῖν, καὶ ὅτι εἶδ' ὅτε οἱ παρρησιαῖα περιπατεῖ δι' αὐτῶν, καὶ ὅτι καὶ ὅτε ὁ κηρὸς τῷ πατρὶ αὐτῷ ἀπροσέγγιστον, ἔχ' ἑαυτῶν περιδοκῶν, ἀλλ' εἶδ' ἔφατο ἕως ἂν ἴδῃσιν ἐπ' αὐτῶν κατὰ μαχαίρων καὶ ξύλων. λέγει ἂν πρὸς αὐτοὺς ὡς ἐπὶ ληστῶν ἐξήλθετε μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων συλλαβεῖτε με. ὁ παρὶδωκᾶν αὐτὸν, φησὶ, Πιλάτῳ καθ' ὁμοιότητα γὰρ αὐτῶν καὶ οἱ κατὰ σκοπὸν αὐτῶν βαίνοντες, πεπόνθασιν μεμνημένοι Ἰησοῦ θεῶν αὐτῶν λόγων, δι' ὧν ἐπίστη.

Κανὼν θ.

σπλῆξον ἡμᾶς περὶ τῆς διωγμῶν λέγει. ἀποστέλει
 ἑαυτῆς· παραδίδωσι γὰρ ἡμᾶς εἰς σκώδρα, καὶ ἐν
 ταῖς συναγωγαῖς αὐτῆς μαρτυροῦσεν ἡμᾶς· παρα-
 δίδωσι δὲ, ἔπειτα, ἀλλ' ἐξ ἑαυτῆς παραδίδωσι, καὶ
 ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθῆσθε· ὅσα τὸ ὄνο-
 μά μου, ἀλλ' ἐξ ἑαυτῆς ἄγει· ἐπεὶ καὶ μεταπηδῶν ἡ-
 μᾶς βλάται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον διακομιθῆς ὅσα τὸ
 ὄνομα αὐτῶ· ὡς πάλιν ἀκούσθη αὐτῶ λέγοντες, καὶ
 ὅσον δεικνῶν ἡμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φέρε-
 τε εἰς τὴν ἑτέραν· ἡ γὰρ θέλει ἀπομαλεῖν ἡμᾶς
 ἀπὸς τῆς τῆς ὁδοῦ ὑπερπείρας καὶ δορυφόρος, ὅπως
 μὴ καὶ πλείονων θανάτων αἰτίαι αὐτῶς γινώμεθα, ὡς
 ἀν καταναγκάζοντες αὐτῶς μάλλον καταβραχυῖσθαι
 καὶ λισσαργεῖν τὰ θανατηφόρα ἔργα. ἀλλ' ἐνδείχ-
 θῆναι καὶ ἀποστέλει ἑαυτῆς, γρηγορεῖν καὶ ἀποστέ-
 λησθαι ἵνα μὴ εἰσελθῶμεν εἰς περασμόν. ὅτι Σπύ-
 ρανος ἀφ' οὗ κατ' ἴχθος αὐτῶ μαρτυροῦσεν ἀναδείξαι
 ἡμῶν ἐν Ἱεροσολύμοις συναρπαθεὶς ἐκ τῆς παρανό-
 μων, καὶ ἀχθῆς ἐν τῷ σκώδρα, λιθοβοληθῆναι
 ἐν ὄνοματι Χριστοῦ ἰδοξάσθαι παρακαλῶν καὶ λέγων,
 κίε μὴ σῆσῃς αὐτοῖς ταύτην τὴν ἀμαρτίαν· ὅπως Ἰά-
 κωβος δάκρυον συλληφθεὶς ὑπὸ Ἡρώδου, μαχαίρα
 τῷ κεφαλῷ ἀπέτμηθη, ὅπως ὁ ἀποκεῖτος τῆς ἀπο-
 στέλλων Πέτρος πολλὰς συλληφθεὶς καὶ φυλακισθεὶς
 καὶ ἀτιμασθεὶς, ὕστερον ἐν Ρώμῃ ἐσαυρώθη· καὶ ὁ
 περὶ οὗτος Παῦλος πλειοῦς παραδοθεὶς καὶ ἔως θά-
 νατου κενυθῆσας, πολλὰ τε ἀθλήσας καὶ καυχώσα-
 νος ἐν πολλοῖς διωγμοῖς καὶ θλίψεσιν, ἐν τῇ αὐτῇ
 πόλει καὶ αὐτὸς μαχαίρα τῷ κεφαλῷ ἀπέτμηθη,
 ὅς ἐν οἷς ἐκαυχῆσασθε, κατέλιξε· καὶ ὅτι ἐν Δαμασκῶ
 καὶ στυγεῖ ἐχθαλάσθαι ὅσα τὸ τεῖχος νυκτὸς, καὶ ἐ-
 ξήρθε τὰς χεῖρας τῷ ζῆτῶντος αὐτῶν πιάσαι· τὸ
 γὰρ ἀποκεῖμενον ἡμῶν αὐτοῖς ἐν ἀποστόλοις διαγγέλιζε-
 θῆναι καὶ διδάσκειν τὸν λόγον τῷ Θεῷ, ἐν οἷς ἐπιση-
 εῖχοντες τὰς ἀδελφοὺς ἐμμελεῖν ἐν τῇ πίστει· καὶ τὰ
 ἔλεγον, ὅτι ὅσα πολλῶν θλίψεων δεῖ εἰσελθεῖν εἰς
 τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ἐζητῶν γὰρ ἡ τὸ αὐτῶ συμ-
 φέρον, ἀλλὰ τὸ πᾶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. καὶ ἡ
 πολλὰ λέγειν αὐτοῖς εἰς ταῦτα ἀπὸς τὸ κατὰ λόγον
 ἀπάσσει, εἰ μὴ, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος, ἐπιλιποῖ
 δ' ἂν ἡμᾶς δημιουργῶν ὁ χρόνος.

Κανὼν ι.

Ὅσον ἂν εἴη εὐλογον ἡδὲ τὸς ἀπὸ κλήρου αὐτο-
 μολῶσαντες ἐκπεπλοκῆς τε καὶ ἀνακαλαίσαντες,
 εἴτε ἐν τῇ λειτουργίᾳ εἶναι, ἢ τε δὴ καταλειφάντες
 τὸ ποιμνιον κυρῆς καὶ μωμωσαμῆς ἑαυτῶν· ὅπερ ἡδὲ
 τῶν ἀποστόλων πεποίηκε. καὶ γὰρ ὁ πολλὸς διωγμὸς
 ἐθανίσας, πολλὰ τε ἀθλα ἀγωνισμάτων ἐδειξά-
 μῃ· ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, ἐγνωκῶς
 τε ὅτι καλύτερον εἶναι ἀναλῶσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι,
 ἐπιφέρει καὶ λέγει· τὸ δεῖ ἐπιμείναι τῇ σαρκί, ἀναγ-
 καίστερον δὲ ἡμᾶς· σκοπὸν γὰρ ἡ τὸ αὐτῶ συμφί-
 ρον, ἀλλὰ τὸ πᾶν πολλῶν ἵνα σωθῶσιν, ἀναγκαῖο-
 προν τῆς αὐτῶ ἀναπαύσεως ὑγῆσασθε τὸ, παραμειν-
 οῦσ ἀδελφοῖς καὶ ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν· ὅς καὶ τὸν δι-
 δασκαπὸν θέλει εἶναι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν γι-
 νομένων τῶν πεισῶν· ὅσον οἱ ἐν τῇ εἰρητῇ ἐπιδικα-
 ζόμενοι τῆς λειτουργίας ἐκπεπλοκῆς, καὶ ἀνακαλαί-

cutoribus dicit: Videte autem vosmetipsos: Nam tradent enim vos in conciliis, & synagogis vapulabitis. Tradent enim, dixit, non vos ipsos tradetis, & ad principes & reges ducemini propter nomen meum: non vos ipsos ducetis. Nam nos quoque vult a loco in locum transire, dum sunt qui nos persequuntur propter nomen ejus, sicut eum nulum dicentem audivimus: Cum vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. Non enim vult ad diaboli stipatores satellitesque confugere, ne ipsis quoque multifariam mortis causa simus, ut qui ipsos & asperiores esse cogamus, & opera mortifera peragere: sed expectare & nobis cavere, ac vigilare & orare, ne intempus in tentationem. Ita Stephanus ejus Jerusalemis ab iniquis correptus, & ad concilium ductus, lapidibus obrutus, in nomine Christi glorificatus est, rogans, & dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Ita Jacobus secun- dus ab Herode comprehensus, gladio capite truncatus est. Ita Petrus Apostolorum primus saepe comprehensus, & custodiz traditus, ignominiaque affectus, postremo Romae crucifixus est. Similiter & inclytus Paulus saepe traditus, & ad mortem usque in periculum adductus, & in multis persecutionibus & afflictionibus gloriatu; in eadem urbe ipse quoque gladio capite multatus est: qui, in quibus gloriatu; est, ipse in iis vitam finiit. Et quod Damasci in sporta noctu per murum dimissus est, & effugit manus ejus qui eum conabatur opprimere. Erat enim eis in primis propositum evangelizare, & verbum Dei docere: in quibus fratres confirmantes, ut manerent in fide, hoc quoque dicebant, quod per multas tribulationes oportet intrare in regnum caelorum. Querebant enim, non quod sibi erat utile, sed quod multis, ut salvi fierent: & multa ipsis liceret ad hanc scientia dicere, ut verbo Dei convenienter facerent, nisi, ut dicit Apostolus, nos tem- pus narrantes desiceret.

D Sed hac de iis prolucutus, subdit mox de clericis, qui in certamen sponte ruentes, postea tormentis victi & lapsi sunt.

CANON X.

Unde non est equum, ut vel clerici, De clericis qui sua sponte certamini se obtulerunt, & lapsi iterum certamen redintegrarunt, amplius in sacro ministerio maneat: ut qui Domini gregem reliquerint, & seipsos dedecorarint: quod nullus fecit ex Apostolis. Etenim cum multas persecutiones obiisset, & multa certaminum praemia ostendisset beatus Apostolus Paulus, sciens esse melius dissolvi, & esse cum Christo; insert, & dicit: In carne autem permanere magis necessarium propter vos. Considerans enim non suam, sed multorum utilitatem magis, ut salvi fierent, necessarium existimavit, apud fratres manere, & eorum curam gerere: qui etiam vult eum, qui docet, esse in doctrina exemplo fidelibus. Unde qui in carcere decertantes, ministerio exciderunt, quamvis pugnam redin-

Confer cum his narrationem Epiphani de Meletianis haerel. 68. n. 1. & 3. Hieronymus.

tegrarint, sensus plane sunt expertes. Quomodo enim id petunt quod sponte deseruerunt, cum eo tempore esse possent fratribus suis utiles? Quamdiu itaque firmi stabilesque manserunt, temerarii sui ausus eis venia datur. Quando autem lapsi sunt, ut qui stulte egerint, & seipso dedecorant, non possunt amplius sacra ministeria obire; & ideo magis curam gerant, quomodo in humilitate degant, a vana gloria cessantes. Eis autem sufficit communio: quam ita placuit statui cum rebus consilio diligentique cautione, duabus de causis; tum ne videantur molestia affici, qui forti animo aggressi sunt inde reverti: tum ne aliqui e lapsis præterdant se ex occasione poenæ animos despondisse: qui quidem plus quam omnes probum & ignominiam habebunt: sicut ille qui fundamentum posuit, & non potuit perficere. Incipient enim, inquit, omnes qui prætergrediantur, dicere: Hic homo cepit edificare, & non potuit consummare.

L. 14.

CANON XI.

Primi enim, qui in persecutionis fervore profuerunt, iudicum tribunal circumstantes, & sanctos martyres, qui ad bravium superne vocationis festinabant, aspicientes; honesta emulatione incitati, seipso ad hoc tradiderunt, magna usi libertate; maxime cum viderent eos qui deciperentur & caderent: propter quos ipsi ferventes intrinsecus, & quasi excitati classico ad debellandum superbia adversarium; ad id contendebant, ne sibi prudens esse videretur in his, in quibus calliditate inferior fuit: siquidem ignorat vitium se ab iis qui fortiter tulerunt scutiarum flagellorumque tormenta, & gladii aciem, & ignis ustulationem, & aquarum immersiones. Qui vero fideles fatigant, preces & obsecrationes fieri, sive pro iis qui in custodia male habiti sunt, & a fame & siti proditi; vel pro iis qui extra custodiam scuticis & flagellis in iudicio torti sunt, postea autem a carnis imbecillitate victi fuerunt; his æquum est annuere. Compati enim & condolere lugentibus ac merentibus, pro his qui in certamine victi sunt magnis maligni demonis viribus: hoc est, pro parentibus, vel fratribus, liberisque, nemini quidquam nocet. Simus enim etiam propter aliorum fidem quoddam esse Dei bonitatem assecutos, & in peccatorum remissione, & corporis sanitate, & mortuorum resurrectione. Memores itaque multorum laborum, & miseriarum quas pro Christi nomine sustinuerunt; cum ipsi etiam resiquerint, desceantque quod a se factum est per deceptionem, in corporis afflictione & mortificatione, cum & se præterea testentur in vita civilem omnem abiecit administrationem: simul oremus & postulemus pro eorum reconciliatione, aliaque quæ congrua sunt, per eum qui est nobis advocatus apud Patrem, propitiator pro peccatis nostris. Nam si quis peccaverit, inquit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

De his qui seipso obtulerunt martyrio.

L. 14.

σας, των αιουδητων. πως γαρ αιτους ο κατ'ελευθερον, δυναμει τις αδελφοις εχρησει ειναι εν κρητι τωτοι; ως μη εν απεικει ησαν, συζητωμι εχον ενω τη παραλογω αυτων απαιρει. οτε δι'επισηκν ως αν περιπερδωσάμην κ' εαυτες μωμητάμην, εκει διωανται λειτεργειν· διο φρονιζιτωσαν μαλλον εν ταπεινοφροσυη πως εκπλεισους παυσάμην της κωνοδοξιας· αρκει γαρ αυτοις η κοινωνια μετ'επιστασης κ' ακερβιας προς αμφοτερον γνημονης, & ινα μη δοξωσι λυπεισθαι μετ'βιας κωνεδρασόμην της εσπυδου αναλυσεως, κ' ινα μη τινες εκπισοντες, αποφασιζονται ως εδω τιλι αφορμιω της εκπιμιας υπεκληρωμην· οι τινες πλεον ακαντων αιχμηω κ' ονειδ'εξουσι, κατ'εκεινον τον πεθεικοτα θεμιλιον. κ' μη ιχυσατα εκπλεισαι· αρχονται γαρ φησι παντες οι παραπορδομην εμπαιζεν αυτων λιγοτες, οτις ο ανθρωπος θεμιλιον εδωκε κ' εκ ιχυσεω εκπλεισαι.

Κωνων ια.

Οι γαρ σφωδι παραπησαντες εν τω βρασματι τω διωγω, περιμεωτες εις το δικαστειον, κ' θεωρωτες της αγιας μαρτυρας σπιδουτας επι το βραβειον της ανω κλησεως, εν καλω τω ζηλω σφοδρωμην οι επεδιδαν εαυτους εις τωτο πολλη τη παρηρησια χρωμην, βλεποντες μαλις α της εσσοιρομοσης κ' εκπιστωντας, δι'ος υποθερμανομην τον υπεραιρομην κ' αντικειμην εσπιδου εις τωτο, ινα μη και δοκη παρ εαυτω φρονιμος ειναι εφ'οις κατω πανουργιαν εδοξεν οπταν, ει κ' ελάνθανεν εαυτον νικωμην υπο των εχκαρτηρων της των χυσηρων κ' μασιγων βασανυς. τιλιτε οζητητα της μαχαιρας, κ' της καταφλοξης τω πυρος, κ' της των υδατων καταποντωσεκ· κ' τοις κατω πισιν υπεχουσισιν δεχας & δεησεις γινεσθαι, ητοι υπερ των εν φυλακη κατατιμωρησων κ' σφοδωμοσων υπο λιμω κ' διψης, ητοι υπερ των εζωδου της φυλακης επι τω δικαστειω καταβασανισων δια χυσηρων κ' μασιγων, υστρον δε ητησων υπο της ακουσιας της σαρκος, αζητον εις ιπνευσαι· συμπαχεν γαρ κ' συναλγειν τοις οδυρομοσις κ' σενασσει υπερ των εν αγωνι ητησων των υπο της πολλης βιας τω κακομηνχαν εδωβωλε, ητοι υπερ γονεων η αδελφων η τεκνων εδωκα εδωκα καταβλαπτε· ισμην γαρ κ' δι'επρων πισιν αποκαυσαταις τινας της τω Θεω αγαδοτητος, επι τε αφεσει αμαρτιων κ' υγεια σωματος, κ' ανασσει νεκρων· μεινημοσι τοιουν των πολλων αυτων καματων ων σφωδωκωσαν εν ονοματι τω Χριστω κ' των ταλαινομων, ο μω αλλα κ' μεταστροντων αυτων κ' αποδυρομοσων το πεσραμοσιον αυτοις κατω σφοδωσιαν εν ατονια κ' νεκροτητι τω σωματος, επι τε κ' μαρτυρομοσων απολιθλων γηρομοσων εν τω βιω αυτων, σενδωγομειδα κ' συμπαρακαλωμην υπερ ιλασεω αυτων μη των αλλων καθηκοντων εδω τω γηρομοσων υπερ ημων παρακλητη προς τον πατερα ιλασομοσις ταίς αμαρτιας ημων· κ' ιαν τις, γαρ φησιν, αμαρτη, παρακλητον εχομην προς τον πατερα Ιησων Χριστον δικηρον, κ' αυτες ιλασομοσις εστιν υπερ των αμαρτιων ημων!

Κα-

1 Zonaras, & Balsamon videntur hunc locum perpetam interpretari, & το ενωδωι εδωλωι, de morte accipere. Harduinus.
2 Scilicet ii, de quibus dictum est Can. 9. hoc est, laici. Harduinus.

A

Κανών 16.

CANON XII.

Τοῖς γὰρ ἀργύρεα δέδωκετο ἀπὸς τὸ ἀνδροχλή-
 τος αὐτὸς ποταπῶσι ζῆναι ὑπὸ πάσης κακίας,
 εἴ ἐστι ἐγκαλῆμα ἀποσῆσαι· ζῆμιον γὰρ ἔστι ἀνύ-
 λητον χρηματικῶν οὐκ ἔστιν ἴσως, ἵνα μὴ τὴν ψυχὴν
 ἐαυτοῦ ζῆμιον ἢ ἀπολείωσι, ὅτι ἄλλοι κατὰ
 αἰσχροπρεπείας ἢ πεποιθήσεσι. καίτοιγε τὸ κερμὸν λή-
 γοντες· τί γὰρ ἐφίληται ἑσθραῖον, ἵαν τὴν ἀε-
 μὸν ἔλασ κερδῆσαι, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῶ ζῆμιον ἢ
 ἀπολείωσι, ἢ, ὅτι ἢ διωκεται Θεὸς δαλδων ἢ μαμ-
 μωνῶν· ἐφάνησαν γὰρ παρ' ἐκείνου Θεὸς δαλδων-
 πες, τὰ ἀργύρεα μισήσαντες καὶ καταπατήσαντες,
 καὶ καταφρονησαντες αὐτῶν, ἀνεπληρώσαντες τε καὶ
 ἐν τῷ τῷ γυμνασίῳ, λυθὸν ἀνδρὸς ψυ-
 χῆς ὁ ἴδιος πλῆτος· ἐπεὶ ἢ ἐν ταῖς ἀρχαῖς
 τῶν ἀποστόλων ἀνίγνωμι τὸς σφραγῆται· ἀντὶ Παύ-
 λου καὶ Σίλα ἐν Οὐσσαλαίῃ ἐπὶ τὸς πολιτάρχας
 μὲν ἢ πλημονῆς ἀπολυθῶτες. μὲν γὰρ τὸ κα-
 ταβαρῆσαι αὐτὸς πολλὰ ὄσα τὸ ὄνομα ἢ παραῖται τὸν
 ὄχλον ἢ τὸς πολιτάρχας, λαβόντες, φησὶ, τὸ ἰκα-
 νοῦν παρὰ τὸ ἴσον· ἢ τῶν λογίων, ἀπέδυσαν αὐ-
 τῶν· οἱ δὲ ἀδελφοὶ ἑσθραῖος δὲ νυκτὸς ἐξέπιμψαν
 τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλῳ εἰς Βερροίαν.

Is enim qui pecuniam dederunt, ut ab
 omnis improbitatis molestia omni ex parte
 remoti essent, crimen intendi non potest.
 Damnum enim & iacturam pecuniarum susti-
 nuērunt, ne animæ detrimento afficerentur,
 vel ipsam euiam perderent: quod alii propter
 turpe lucrum non fecerunt; quamvis Domi-
 nus dicat: Quid enim prodest homini, si uni-
 versum mundum lucratur, anima vero sua de-
 trimentum patiat? & rursum: Non potestis
 Deo servire & mammona. In eo enim visi
 sunt Deo servire, quod oderunt, conculcarunt,
 contempseruntque pecunias, & in eo comple-
 verunt quod scriptum est: Pretium redemptio-
 nis animæ, divitiæ proprie. Nam in Actibus
 Apostolorum legimus eos, qui pro Paulo &
 Sila Thessalonice ad magistratus trahebantur,
 cum multis pecuniis fuisse dimissos. Postquam
 enim ipsos propter nomen valde vexassent, &
 multitudinem magistratûsque perturbassent, ab
 Jafone, inquit, & reliquis satisfactione accepta,
 eos dimiserunt. Fratres autem nocte protinus
 Paulum & Silam miserunt in Berrœam.

Κανών 17.

CANON XIII.

Ὁ Θεὸς ἔδωκε τοῖς καταλείψασιν πάντα ὄσα τῆς
 ψυχῆς σωτηρίαν καὶ ἀναχωρήσασιν, ἐστὶν ἐγκαλεῖν
 ὡς ἀν' ἑτέρων δι' αὐτὸς καταχέου· ἢ γὰρ καὶ ἐν
 τῇ Ἐφῆσῳ ἀντὶ Παύλου συνήρπασαν Γαῖον εἰς τὸ
 θεῖον καὶ Ἀριστάρχον σιωπηλῶς Παύλου βυλομέ-
 νου ἐστειλέν εἰς τὴν δῆμον· ἐπεὶ ἢ δι' αὐτὸν πενήσαντα
 καὶ μεταήσαντα πολλῶν ὄχλον ἐπὶ τῷ θεοσέβειαν,
 ἢ εἰσὶν ἢ γινόμενον· ἢ ἐκιν αὐτὸν οἱ μαθηταί,
 φησὶν· ἢ μὲν ἀλλὰ καί τινες τῶν Ἀριστάρχων ὄντες
 αὐτῶ φίλοι, ἐπιμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλουν μὴ
 δῶναι ἑαυτῶν εἰς τὸ θεῖον· εἰ δὲ ἐπιμψαντες ἐ-
 ρεχθῶντες τοῖς εἰδικεῖν ἀποφασί τὸ λῆγοντι· σω-
 ζῶν σὺ εἰς τὴν σιατην λυχίῃ, καὶ μὴ πεισθῆναι
 εἰς τὸ ὄπισθον· υπομνησθῆσαν ἢ περὶ τὸ ἀποκρίτου
 τῶν ἀποστόλων Πέτρου, βεβλημένος ἦδη εἰς φυλα-
 κῆν, καὶ παραδοθῶτος τέττιρος πῆραδοῖς στρατιωτῶν
 φυλακῆν αὐτῶν, ἢ ἐν νυκτὶ φερόντων· καὶ ἐκ χειρὸς
 ρουθῶτος τῶν Ἰουδαίων κατ' ἐπιτολίῳ ἀγγέλου κλεῖς,
 ἡμοῦν, φησὶν, ἡμέρας ἢ τῶν ὄλιγος· ἢ ὄλιγος
 ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἀρα ὁ Πέτρος ἐχρητο· Ἡ-
 ρωδῆς δὲ ἐπιζητήσας αὐτῶν, καὶ μὴ εἶδον, ἀνεκρίνας
 τὸς φυλακῆς, ἐκάλῳσεν ἀπαγγεῖλαι, δι' ἢς ἔδει-
 μία αἰτία τῶν Πέτρῳ προσάπεται· ἔκιν γὰρ καὶ
 αὐτὸς ἑυαχότος τὸ γινόμενον, ἐκφυγῆν, ὡς καὶ πάντα
 τὰ παιδία τὰ ἐν Βηθλέμ, καὶ ἐν πασὶ τοῖς χρόνοις
 αὐτῆς, εἰ ἐγνωσκῆσαι οἱ γονεῖς αὐτῶν τὸ μέλλον ἐστ-
 ῶναι, ἀπερ' ἀντρέθῳν ἵπο τὸ μαινοῦν Ἡρώδου
 δια τὸ ὑπ' αὐτῶ ζῆμιον ἀπολείωσαι ἐν παιδίῳ, ὅ-
 περ καὶ αὐτὸ κατ' ἐπιτολίῳ ἀγγέλου κλεῖς, ἐξέφυγον,
 ἦδη ἀρξάμενον ταχίως σκυλῶν καὶ ὄξιος ἀπονο-
 μῶν, κατὰ τῆν ἐπιτολίῳ τῷ ὀνόματι, καὶ δὲ
 γυμνασίῳ. καλῶσεν τὸ ὄνομα αὐτῶ, ταχίως σκυ-
 λῶσεν, ὄξιος ἀπονομῶν. διότι ἀπὸ τῆς γυναικὸς τὸ

Unde nec eos, qui omnia reliquerunt pro-
 pter salutem animæ, & recesserunt, licet ac-
 cufare, tanquam aliis propter ipsos detentis.
 Nam & Ephesi pro Paulo Cajum & Aristar-
 chum in theatro comprehenderunt una cum
 Paulo peregrinantes, qui volebat populum ad-
 ducere; quoniam propter ipsum, qui persuase-
 rat, & multam turbam ad Dei cultum tra-
 duxerat, seditio facta fuerat: non permisissent
 inquit discipuli. Quidam autem & de Asia
 principibus, qui erant amici eius, miserunt ad
 eum, rogantes, ne se daret in theatrum. Si
 qui autem cum iis contendere perrexerint,
 qui attendunt dicenti: Salva animam tuam, noli
 respicere post te: Petrus quoque: Apo-
 stolorum princeps eis in mentem veniat, qui
 in custodiam erat conjectus, & traditus qua-
 tuor quaternionibus militum ad eum custo-
 diendum: qui cum noctu fugisset, & ex Ju-
 dorum manu servatus esset, iussu Angeli
 Domini, facta, inquit, die, erat non parva
 turbatio inter milites, quidnam factum esset de
 Petro. Herodes autem cum requisisset eum, &
 non invenisset, inquisitione facta de custodibus,
 iussit suffocari, propter quos nulla culpa in
 Petrum confertur. Licebat enim eis, illo vi-
 so quod factum fuerat, effugere: sicut & om-
 nes infantes qui erant in Bethleem, & in
 omnibus ejus finibus, si scivissent eorum pa-
 rentes quod erat futurum, qui a crudeli ho-
 micida Herode sublatis sunt, ut unus qui ab
 eo querebatur infans periret, qui & ipse ius-
 su Angeli effugit; qui celeriter jam cæ-
 perat spolia velociter detrahere, & cito præ-
 dari, secundum appellationem nominis; quem-
 admodum scriptum est: Vocata nomen ejus, ac-
 celera spolia detrahere, festina pradari; quia
 antequam sciat puer vocare patrem suum &
 matrem suam, auferet fortitudinem Damasci &
 spo-

*spolia Samaria coram rege Assyriorum. Magi er-
gout jam spoliati, infantem humiliter & sup-
pliciter adorant, suos thesauros aperientes,
& ei offerentes, maxime opportuna & ma-
gnifica dona, aurum, & thus, & myrrham,
ut regi, & Deo, & homini: unde ad regem
Assyrium non amplius reverti voluerunt, au-
xiliane providentia. Responso autem, inquit,
accepto ne redirent ad Herodem, per aliam
viam reversi sunt in regionem suam. Unde
videns crudelis Herodes, quoniam illius es-
set a Magis, iratus est valde. Et mittens
inquit, occidit omnes pueros, qui erant in Be-
thleem, & in omnibus finibus ejus, a bimatu
& infra, secundum tempus quod exquiserat a
Magis. Cum quibus, & alium prius natum
infantem cum interfecurus quæsisset, &
non invenisset, patrem ejus Zachariam in-
terfecit inter templum & altare, cum effugis-
set filium eum in matre Elisæbeth. Quo nomino
nullo modo reprehenduntur.*

Matth. 2.

Α παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, λήψεται διώκων
Δάμασκῶ καὶ τὸ σκίλα Σαμαρείας ὄντι Βασιλεὺς
Ἀσσυρίων· οἱ γὰρ μάγοι ὡς τῶν σὺλῶδῶν καὶ
προνομιῶδες, ὑποπτικῶς καὶ τιμητικῶς προσ-
κυνῶσι τὸ παιδίον, ἀνοίγοντες τὰς θησαυροὺς αὐτῶν,
καὶ προσφέροντες αὐτῷ κρημνίστρα καὶ ἀρωματιστῆρας δά-
ρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν, ὀρθοστάται καὶ
Θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ· ὅθεν ἐκείνι ἀπὸς τῶν Ἀσσυρίων
βασιλεῖα ἠξιώθησαν ὑποκρίσθαι, συνεργεμένοι ὑπὸ
τῆς προνοίας· χρηματιώδες, γὰρ φησὶ, κατ' ὄ-
ναρ μὴ ἀνακαμψαί ἄπὸς Ἡρώδῃ, δι' ἄλλης οδοῦ
ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. ὅθεν ἰδὼν ὁ ἀί-
μοβόρος Ἡρώδης ὅτι διεμαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων,
ἐδύραθη λίαν, καὶ ἀποστείλας, φησὶν, ἀνεῖλε πάν-
τας τὰς παιδας, τὰς ἐν Βηθλεὲμ, καὶ ἐν πάσι τοῖς
ὄρεσι αὐτῆς ἀπὸ διετῶς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὴν χρό-
νον ὃν ἠκρόβωσε παρὰ τῶν μάγων· μεθ' ὧν καὶ τὸ πρὸ
αὐτῶν ἤρθητο ἐπὶ τοῦ παιδίου ζητήσας ἀποκτείνει, καὶ
μὴ ἔρων, τὴν πατέρα αὐτοῦ Ζαχαρίαν ἐφόνευσεν με-
ταξὺ τῶν κατὰ τὸ θυσιαστηρίον, ἐκφυγόντες τὸ παι-
δὸς μὲν τῆς μητρός Ἐλισάβεθ· ἀφ' ὧν ἑομιμῶν
μιμψῶν ἔχουσιν.

CANON XIV.

Κανὼν 14.

De ei con-
pulis immo-
lata gustare.

Si qui autem vin multam & necessitatem
pauli sunt; quique in ore frantum, & vin-
cula acceperunt, & propter bonam fidei af-
fectionem suas quoque manus uri fortiter per-
tulerunt ad profanum sacrificium ipsis in vitis
adductas, quemadmodum mihi scripserunt ex
custodia beatissimi martyres de iis qui in Ly-
bia, & alii etiam in factis communiti: ta-
les, præteritum testimonium reddentibus eo-
rum causa aliis fratribus, possunt etiam in ta-
cro ministerio inter confessores collocari;
quippe qui in multis tormentis mortificati
suerint, & non amplius potuerint vel loqui,
vel dicere, vel moveri, ut resisterent iis qui
vin inferebant: neque enim eorum impro-
bitati assentiunt. Quemadmodum ergo a
communitis rursus audivi, adnumerabitur
inter confessores, & quicumque secundum
Timotheum vitam instituit, obediens ei quo-
que qui dicit: *Sectare justitiam, pietatem, fi-
dem, caritatem, patientiam, mansuetudinem:*
certa bonum certamen fidei, apprehende vitam
*æternam, in qua vocatus es, & confessus bo-
nam confessionem coram multis testibus.*

1. Tim. 4.

Εἰ δέ τις βίαν πολλὴν καὶ ἀνάγκην πεπόνθασι,
C χάμον λαβόντες ἐν τῷ σώματι καὶ δεσμῶς, καὶ ἐπιμεί-
νατες καρπῶς τῆς διαθήκης τῆς πίστεως, καὶ τὰς χεῖ-
ρας αὐτῶν καλῶς προσκολλησάμενοι ἀνοίξῃ τῷ ἀνέρω
θώματι· ὡς περ' ἐν ἔγραφῃ μοι οἱ ἀπὸ τῆς φυλα-
κῆς τεισμακάριοι μάρτυρες περὶ τῶν ἐν Λιβύῃ, καὶ
ἑτέροι δὲ συλλετηροὶ. οἱ πιστοὶ συμμαρτυρούντων
μαρτυροῦν καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν, δυνάμει εἶναι ἐν
τῇ λειτουργίᾳ ταχέως ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς, ὡς
καὶ οἱ κατηκρωθῶτες ἐν ταῖς πολλαῖς βασάνοις, καὶ
μηκέτι ἔχοντες λαλῆσαι ἢ φθέγγεσθαι ἢ κη-
θῆναι εἰς τὸ ἀντιλεῖναι τοῖς ἐν ματῶν βλασφημοῖς·
ὅθεν γὰρ συγκατέθετο τῇ βδελυγίᾳ αὐτῶν· ὡς περ'
ἐν παρὰ συλλετηρῶν ἤκουσα, καλῶν ταχέως εἶναι
D ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς. καὶ πᾶς ὁστις ἐν κατὰ Τιμο-
θεῖον πολιτεύεται, κειθόμενος καὶ αὐτὸς τῷ λόγῳ
τι, δίκαιε δικαιοσύνην, ἀσκήσειαν, πίστιν, ἀγά-
πην, ὑπομονὴν, πραΰτητα, ἀγωνίζεσθαι τὴν καλὴν
ἀγῶν τῆς πίστεως, ἐπιλαβῆ τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἡ
ἐκλήθη, ὁμολογήσας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώ-
σιον πολλῶν μαρτύρων.

CANON XV.

Κανὼν 15.

De jejuniis
certorum
dierum.

Non reprehendet nos quisquam quartam &
sextam feriam observantes, in quibus nos je-
junare secundum traditionem cum ratione
præceptum est: quartam quidem propter ini-
tium a Judæis consilium de proditione Domi-
ni: sextam autem, quod ipse pro nobis pas-
sus sit. Diem vero dominicum latine diem
agimus, quod in eo reuertitur, in quo nec
genua quidem flexere accepimus.

Οὐκ ἐγκαλῆσει τις ἡμῶν παρατηρουμένων τι-
τῶν καὶ παρασκέδῳ, ἐν αἷς καὶ νηστείας ἡμῶν κα-
τὰ παράδοσιν λόγῳ· προσετέτακτο· τὴν μετ'
E γὰρ τῆσδε διὰ τὸ ἡρώδη συμβεβηκὸν ὑπὸ τῶν
Ἰουδαίων, ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ τῶν κυρίων, τὴν δὲ πα-
ρασκέδῳ, * χαριστικῶς ἡμέραν ἀγῶν, διὰ
τὴν ὁμοίαν ἐν αὐτῇ, ἐν ἣ ὁδὸ γοητὰ κλίνας
περιελθῆμεν.

deest hic
aliquid in
textu Greco.

No-

1 In MS. Reg. 2038. præcipitur hic servari hunc canonem, τὸ μὲν ἐν τῷ 2038 τὸ εἰς τὸ Πάχα. Harduinus.
2 Ex MS. Reg. 2038. & alijs, ita locus legendus, ac supplendus est, περιεπατεῖ τὴν μὲν τῶν... τὴν δὲ
παρασκέδῳ, διὰ τὸ παραδοτικὸν ἡμῶν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν δὲ παρὰ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν δὲ παρὰ τῶν Ἰουδαίων.
3 In MS. Reg. 2038. & alijs, ita locus legendus, ac supplendus est, περιεπατεῖ τὴν μὲν τῶν... τὴν δὲ παρὰ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν δὲ παρὰ τῶν Ἰουδαίων.

NOTA

SEVERINI BINII.

Canon. Petr.) Petrus Alexandrinus episcopus, A
 qui Throno episcopi, ex hac vita sublato, in episco-
 patus subrogatus est, anno Christi 300. diversos
 lapsum casus considerans, pro conditione cuiusque di-
 versis vulneribus diversa medicamenta adhibens, hæc
 regulas scripsit, quas ætherum petrarum memorabiles
 notitiam, quas ex illis accipitur, admodum petre & petrum
 fore existimamus, si in suo loco ipsi conciliis inseran-
 tur: sunt enim omni exceptione dignissima a patribus
 præsertim orientalibus cognita, usque recepta atque pro-
 bata. Volens igitur vigilantissimus pastor gregi utilissi-
 me, & sapientissime consultum & propositum, regulas
 præscripsit, quas non tantum ipsos penitentes, verum
 etiam eorumdem receptores episcopos ac pastores infor-
 marent, ut ipsi nimirum, qui, quales, & qua ratione
 recipiendi sint, illi vero recepti, quas leges observare
 debeant, aperte cognoscant.

FINIS TOMI PRIMI.

